Aringa

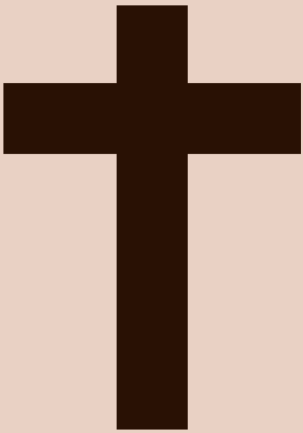

The Holy Bible in the Aringa language of Uganda

Aringa

The Holy Bible in the Aringa language of Uganda

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Aringa)

Contributor: SIL International (in Africa)

All rights reserved.

2025-05-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 10 May 2025 from source files dated 10 May 2025
695104cf-f1e1-5cdd-8e7e-1df2480da505

Contents

Í'dóŋá 1
Ãfũŋá 81
Ãzı́táŋá Amviŋá 148
Rı́tũ 208
Ị́jọ́ Ù'béŋá 214
Mãtáyõ 259
Mãrákõ 320
Lı́kã 358
Yõ̀hánã 422
'Etáŋá 471
Rı́mĩ 529
1 Kõ̃rĩnı́tõ̃ 555
2 Kõ̃rĩnı́tõ̃ 580
Gãlãtı́yã 596
Ẽfésõ 606
Fĩlı́pĩ 615
Kõlõsáyĩ 621
1 Tẽsãlõ̃nı́kĩ 628
2 Tẽsãlõ̃nı́kĩ 635
1 Tĩmõ̃tı́yõ̃ 639
2 Tĩmõ̃tı́yõ̃ 646
Tı́tõ̃ 651
Fĩlĩmọ́nã 654
Ĩbũrãníyã 656
Yãkó'bõ 675
1 Pétẽrõ 681
2 Pétẽrõ 688
1 Yõhánã 692
2 Yõhánã 699
3 Yõhánã 700
Yı́dã 701
Ícétáŋá 703

Bṹkṹ Í'dóŋá drị̃

Bṹkṹ í'dóŋá drị̃ jọ ı́jọ́ ãko pírí 'bã kí i'dójó rĩ drị̃ gá. Lũ vâ ãmaní ı́jọ́ Ãdróŋá 'bã ṹnọ́kṹ ãzíla ãko pírí ala gá rĩ kí ãzíla 'bá ĩ'di 'bã 'bãlé ãko ĩ'di 'bã ũ'bãlé rĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ 'bã drị̃ gá. Bṹkṹ 'dĩ jọ vâ ãmaní ı́jọ́ ı́jọ́ ũnzí ãzíla ũcõgõ ãzíla drã i'dó kí íngoní ru rĩ drị̃ gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá i'da vâ ãmaní Sṹrṹ ndú-ndú ãzíla tı̨ ndú-ndú 'dĩ kí abe i'dó kí íngoní ru ãzíla Ãdróŋá pẽ 'bá ãlu Ịbụrahı̨mṹ 'i ãzíla drị̃lẹ́ ĩ'didrı̨ tı̨lé drị̃lẹ́ gâlé Yãhṹdı̨ rú 'dĩ kí ndú sĩ ĩ'diní sĩ ru i'dajó ãzíla 'bã ndre kí sĩ ũkpõ ĩ'didrı̨ ãzíla ı́jọ́ mgbã rĩ i'dajó ĩ'baní íngoní ru yã rĩ drị̃ gá.

Cápítã i'dójó mụdrı̨ drị̃ ı̃rı̨ kpere kãlı̨ tõwú gá rĩ nze kí ãmaní ãwí lı́cọ́ Ịbụrahı̨mṹ drı̨ drị̃ gá, ngọ́pı̨ Ĩsákã drı̨ gá, Ĩsákã ngọ́pı̨ Yãkó'bõ drı̨ gá ãzíla anzı̨ Yãkó'bõ drı̨ mụdrı̨ drı̨ ı̃rı̨ 'dĩ kí drı̨ gá, ambamba la Yṹsṹfṹ 'i. Bṹkṹ 'dĩ i'da ãmaní Ãdróŋá ri 'bá ĩ'di ãni wereŋá ĩ'diní pẽlé ndú 'dĩ kí tãmbalé íngoní ru yã rĩ drı̨ gá táni 'bá kí andre gâsĩ rĩ 'bã kí táni adru agá 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ı̃nzı̃lépi la kî rá tí. Bṹkṹ 'dĩ i'da vâ ãmaní Ãdróŋá lẽ 'bá ĩ'didrı̨ 'bã ũbĩ kí ı́jọ́ ĩ'didrı̨ kí vú ãzíla 'ba u'á kí gẹ̃rı̨ dı̃zã fẽlépi Ãdróŋá ní rĩ kí sĩ.

Bṹkṹ Í'dóŋá drı̨, Ãfũŋá drı̨, Lẹ́vı̨ drı̨, Kãlãfe drı̨ ãzíla Ãzı̨́táŋá Amviŋá drı̨ be 'bá Yãhṹdı̨ drı̨ kí ándrá kí umve "Bṹkṹ Ãzı̨́táŋá drı̨" jõku "Ãzı̨́táŋá Mṹsã drı̨ 'i."

Į́jọ́ Ãdróŋá 'bã 'bṹ kí 'bãjó ṹnọ́kṹ be rĩ

1 Í'dóŋá gá Ãdróŋá 'bã 'bṹ kí ṹnọ́kṹ be.

2 Ṹnọ́kṹ ándrá ı̃sálı̨ ãzíla ãko ãzî kóru, ãngũ nı̨ ı̃yı̨́ kı́rı̨́ rĩ drı̨ gá ãzíla úríndí Ãdróŋá drı̨ ri u'álé ı̃yı̨́ drı̨ gá ụrụgá 'dãá.

3 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, "Dı̃zã 'bã adru cí," ãzíla dı̃zã i'dá dó cí.

4 Ãdróŋá ndre dı̃zã ĩ'di múké ãzíla awa dó sĩ dı̃zã kí ãngũ ı̨nı̨ rĩ be ndú-ndú.

5 Ãdróŋá 'da dó sĩ dı̃zã ní rṹ "ı̃tṹ 'i" ãzíla 'da dó ãngũ ı̨nı̨ rĩ rṹ "ı́nı́ 'i." Ĩtṹ kí Ịnı́ be 'dĩ ṹ'dṹ ãlu rĩ 'i.

6 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, "Ãko ãzí 'bã adru cí sĩ ı̃yı̨́ kí drĩdríŋĩ cejó ı̃yı̨́ be."

7 Į́jọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá idé dó ãko ãzí ı̃yı̨́ ụrụ gá ri kí drĩdríŋĩ cejó ı̃yı̨́ vṹrṹ rĩ abe, idé dó ru cécé 'dĩ 'bã áni.

8 Ãdróŋá umve dó ãngũ ụrụ gá rĩ "'bṹ 'i." Ĩtṹ kí Ịnı́ be 'dĩ ṹ'dṹ ı̃rı̨́ rĩ 'i.

9 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, "Ĩyı̨́ 'bṹ ı̃ndṹ gá rĩ 'bã tra kí ru ãngũ ãlu gá, ãngũ ã'í rĩ 'bã i'dá dó sĩ." Wó idé ru rá.

10 Ãdróŋá 'da ãngũ ã'í rĩ rṹ vũ 'i ãzíla ı̃yı̨́ ru tralépi ãngũ ãlu gá rĩ rṹ mĩrĩ 'i. Ãdróŋá ndre ãko 'dĩ kí múké.

11 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, "Ásé 'bã dụ vũ drı̨ gá, ife ífí kalépi ndú-ndú 'dĩ kî trũ." Idé ru rá.

12 Ásé ũví ndú-ndú 'dĩ dụ kí vũ drı̨ gá 'dãá ife ũví ndú-ndú ífí kalépi rĩ kí abe. Ãdróŋá ndre ãko 'dĩ kí múké.

13 Ĩtṹ kí Ịnı́ be ṹ'dṹ na rĩ 'i.

14 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Dĩzã 'bã adru kí 'bũ gá 'dãá cí sĩ ĩtụ́ kí drĩdríŋĩ cejó ịnị́ be, 'bã adru kí ícétáŋá ru cí sĩ áyi, ụ́'dụ́ ãzíla ílí kí nĩjó.
15 Lẽ dĩzã 'bã adru 'bũ gá 'dãá cí sĩ ãngũ jijó ũnọ́kụ́ drĩ gá.” Idé ru 'dã 'bã áni rá.
16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá idé dó dĩzã ãmbógó la kí ĩrĩ ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã ji dó sĩ ãngũ ĩtụ́ sĩ ãzíla wereŋá rĩ 'bã ji dó sĩ ãngũ ịnị́ sĩ, 'bã adru kí dó úpí ru ịnị́ kí drĩlẹ́ gá ĩtụ́ be. Ũ'bã vâ lẽlẽgó kí ĩndĩ.
17 Ãdróŋá ũtĩ dĩzã kí 'bũ gá 'dãá ãngũ jijó vũ drĩ gá,
18 adrujó úpí ru ĩtụ́ kí drĩ gá ịnị́ be, awa dô sĩ dĩzã kí drĩdríŋĩ ịnị́ be. Ãdróŋá ndre ãko 'dĩ kí múké.
19 Ĩtụ́ kí Ịnị́ be 'dĩ ụ́'dụ́ sụ rĩ 'i.
20 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Mĩrĩ 'bã ga tré ãko ídri trũ 'dĩ kî sĩ, ãriŋa 'bã unga kí vâ ụrụ gá 'bũ agá 'dãá.”
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá ũ'bã dó ãnãkpá ãmbogo u'álépi mĩrĩ agá rĩ kí, ãko pírí ídri trũ acịlépi acị ĩyị 'bã sĩ gajó tré ũví ĩ'badrị kí sĩ rĩ kí ãriŋa ũví ndú-ndú 'dĩ kí abe. Ãdróŋá ndre ãko 'dĩ kí dó múké.
22 Ãdróŋá wi ĩ'baní sũsụ́ jọ, “Ĩtị ãzíla ĩmi ĩjãlã ĩmi wẽwẽ rú mĩrĩ 'bã ga dó sĩ tré ãzíla ãriŋa 'bã ĩjãlã kí vâ ru vũ drĩ gá 'dâ.”
23 Ĩtụ́ kí Ịnị́ be, 'dĩ ụ́'dụ́ tõwú rĩ 'i.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Vũ 'bã fẽ Ãnãkpá pírí ídri trũ rĩ 'bã kpẽ kí sụ́rụ́ tị ĩ'badrị kí vú sĩ, ãnãkpá lịcọ́ gá rĩ kí, ãnãkpá ãgãlépi vũ rụ̃ sĩ rĩ abe, ásé agá rĩ kí, ãnãkpá ãmbogo rĩ kí, ãnãkpá nírí rĩ kí abe.” Idé ru 'dã 'bã áni rá.
25 Ãdróŋá ũ'bã ãnãkpá ásé agá rĩ kí sụ́rụ́ tị ĩ'badrị kí vú sĩ, lịcọ́ gá rĩ kí sụ́rụ́ tị ĩ'badrị kí vú sĩ, ãnãkpá ãgãlépi vũ rụ̃ sĩ rĩ kí ũví ĩ'badrị kí vú sĩ. Ãdróŋá ndre ãko 'dĩ kí dó múké.
26 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Lẽ ãma idé 'bá gbíyã ãmadrị sĩ, 'ba ají ru ãma abe, 'bã adru kí úpí ru ĩ'bị mĩrĩ agá rĩ kí drĩlẹ́ gá, ãriŋa 'bũ gá rĩ kî trũ, ãnãkpá lịcọ́ gá rĩ kî trũ, ãko pírí ũ'bãlé ũnọ́kụ́ drĩ gá rĩ kî trũ ãzíla ãnãkpá ãgãlépi vũ rụ̃ sĩ rĩ kí abe pírí.”
27 Ãdróŋá 'bã dó 'bá gbíyã ĩ'didrị sĩ, gbíyã ĩ'didrị sĩ 'bã dó ágọ́bị kí ũkú be.
28 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá wi dó sũsụ́ ĩ'banî, jọ, “Ĩtị ãzíla ĩkpẽ wẽwẽ rú, ĩga tré ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ. Ĩmi adru úpí ru ĩ'bị mĩrĩ agá rĩ kí drĩ gá, ãriŋa 'bũ gá rĩ kî trũ ãzíla ãko pírí ídri trũ acịlépi ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ rĩ kî trũ.”
29 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Ĩndre áfẽ ĩminí ũri ãko pírí ãni ífí kalépi ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ rĩ kí ife pírí ífí kalépi 'dĩ kí abe kí adru ĩminí ãkóŋã rú.
30 Áfẽ vâ ásé ĩrí ru ãnãkpá pírí 'baní, ãriŋa 'bũ gá rĩ kî trũ ãzíla ãko acịlépi ídri trũ ũnọ́kụ́ drĩ gá rĩ 'baní ãkónã rú.” Idé dó ru 'dã 'bã áni.
31 Ãdróŋá ndre dó ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí ũniyambamba rú. Ĩtụ́ kí Ịnị́ be, 'dĩ ụ́'dụ́ ázíyá rĩ 'i.

2

Ãdróŋá avị ụ́'dụ́ ázĩrĩ rĩ sĩ

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá de dó 'bṹ kí ũ'bã agá ṹnọ́kṹ be ãzíla ãko pírí ala gá rĩ
kí abe rá.
2 Ãdróŋá avị́ dó ṹ'dṹ ázị̃rị̃ rĩ sĩ ãzị́ ĩ'di 'bã ngalé vâ delé 'bo rĩ kí ũngúkú
gá.
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá wi dó sṹsṹ ṹ'dṹ ázị̃rị̃ rĩ drị̃ gá ãzíla 'bã dó sĩ ĩ'di ãlá
ru ã'dusĩku ṹ'dṹ ázị̃rị̃ 'dã ándrá ṹ'dṹ Ãdróŋá 'bã sĩ avíjó ãzị́ pírí ĩ'di 'bã
ngalé sĩ ãko kí ũ'bãjó rĩ 'bã vúlé gá rĩ 'i.

Ádãmũ 'bã kí adrujó Ị́vã be ámvṹ Ídẽnĩ gá rĩ

4 'Dĩ ãwí Úpí Ãdróŋá 'bã 'bṹ kí 'bãjó ṹnọ́kṹ be rĩ. Úpí Ãdróŋá la dó mụ
ṹnọ́kṹ 'bãlé 'bṹ be 'bo,
5 ãko ãzí dụlépi ĩrí ru la ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dáyụ ãzíla ũri ãzí angálépi rá la
'dáyụ ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá 'bã drĩ fẽjó la uzogó 'bã 'dijó ku rĩ sĩ ãzíla 'bá
ámvṹ sõlépi la 'bã adrujó yụ rĩ sĩ,
6 wó ĩ̃yị́ ri agbẹ́lé vṹrṹlé ãzíla ĩ̃mvṹ dó sĩ ṹnọ́kṹ drị̃ pírí.
7 Úpí Ãdróŋá idé 'bá ũdrí ṹnọ́kṹ gá rĩ sĩ, vu ãvẽvị̃ sĩ adrujó ídri rĩ ũmvu
la gâsĩ. 'Bá acá dó sĩ ãko ídri trũ la rú.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá idé ámvṹ ĩ̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru 'dĩ Ídẽnĩ
gá, ãzíla 'bã dó sĩ 'bá ĩ'di 'bã idélé rĩ ala gá.
9 Úpí Ãdróŋá fẽ ife ũví ndú-ndú ũniyambamba rĩ 'baní zolé ámvṹ agá
'dãá ãzíla fẽ ĩ'baní ífí ũniyambamba nalé nãnã rĩ kí kalé. Ámvṹ 'bã ágágá
'dãá ife ídri fẽlépi rĩ ãzíla ife ị́jọ́ múké rĩ kí nĩ̃jó ị́jọ́ ũnzí be cé rĩ cí.
10 Ị̃yị́ dịlépi ámvṹ Ídẽnĩ ĩ̃mvṹlépi rĩ awa ru sụ.
11 Ị̃yị́ drị̃drị̃ rĩ 'bã rṹ Písõnĩ 'i; dị ãngũ umvelé Hãvị́lã rĩ agâ sĩ pírí, 'dĩ
ãngũ sĩ gólũdĩ ịsṹjó rĩ 'i.
12 Gólũdĩ ãngũ 'dã agá rĩ ãlá ru usa ru ku, ãdu ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ rĩ ãzíla
írã ãjẽ́ rú únĩkĩsĩ rú rĩ kí vâ 'dãá cí.
13 Ị̃yị́ ĩ̃rị̃ rĩ 'bã rṹ Gị́họ̃nĩ̃ 'i. Dị ãngũ Kṹsĩ̃ drị̃ agâ sĩ pírí.
14 Ị̃yị́ na rĩ 'bã rṹ Tĩ̃gĩ̃rị́sĩ̃ 'i; dị Ãsṹrĩ̃yã 'bã wókõ ĩ̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ
gâsĩ. Ị̃yị́ sụ rĩ 'bã rṹ Ũfũrátĩ̃ 'i.
15 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá 'bã 'bá ámvṹ Ídẽnĩ agá sĩ ãzị́ la ngajó
vâ sĩ tã la mbajó.
16 Úpí Ãdróŋá azị ĩ'diní, “Mí icó ife ífí ámvṹ agá 'dâ rĩ kí nalé pírí rá,
17 wó lẽ ína ife ífí ị́jọ́ múké rĩ kí nĩ̃jó ị́jọ́ ũnzí rĩ be rĩ ku. Ídrĩ na la rá,
mi drã rá ãndá-ãndá ru.”
18 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá jọ, “Ágọ́bĩ̃ ní adrujó á'dṹsĩ rĩ adru
múké ku, ma ĩ'diní 'bá ĩ'di ãzã kolépi icólépi ĩ'di sĩ rá rĩ 'bã rá.”
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí Ãdróŋá ũ'bã ãnãkpá ãzíla ãriŋa kí pírí ṹnọ́kṹ sĩ, ají kí
i'dalé Ádãmũ ní sĩ kí rṹ 'dajó. Rṹ pírí ĩ'di 'bã 'dalé ãko ãlu-ãlu ídri trũ rĩ
'banî rĩ ace dó ĩ'baní rṹ ru nĩ.
20 Ádãmũ 'da dó ãnãkpá lị́cọ́ agá rĩ kí rṹ, ãnãkpá ásé agá rĩ kí abe ãzíla
ãriŋa kî trũ, wó tí ịsṹ 'bá ĩ'di ãzã kolépi icólépi ĩ'di sĩ rá la ku.
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá fẽ dó Ádãmũ 'be ṹ'dṹ káyĩ rá. Anzé dó sĩ ĩ'di 'bã
lúmã ãlu ãzíla ṹpĩ́ dó ãngũ la 'dã ĩzánáká sĩ cí.
22 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá idé dó ũkú lúmã ĩ'di 'bã anzélé ágọ́'bĩ̃
rṹ rĩ sĩ, ãzíla ají dó ĩ'di ágọ́bĩ̃ rú 'dõlé.

23 Ádãmũ jọ dó, “'dĩ ĩfãkã mádrị̃ 'bã ãzí ãzíla ĩzá mádrị̃ 'bã ãzí, ála dó
sĩ ĩ'di umve ũkú 'i 'bání ĩ'di anzéjó ágọ́bị̃ ụrụ'bá gá rĩ sĩ.”
24 Ị̃jọ́ 'dĩ bã sĩ 'bá 'bã sĩ átẹ́pĩ̃ kí a'bejó ãndrẽ be, sĩ ru icíjó ũkú ĩ'didrị̃ be
ãzíla kí dó sĩ acá ụrụ'bá ãlu rú 'dĩ.
25 Ágọ́bị̃ kí ándrá ũkû be ĩ̃rĩ̃trá pílílí ru wó kí ándrá drĩ̃nzâ kóru.

3

'Bá kí Ãdróŋâ tị gãjó rĩ

1 Ị̃nĩ̃ ĩ'di ándrá ãnãkpá úlétáŋá ambamba la ndẽ ãnãkpá Úpí Ãdróŋá 'bã
ũ'bãlé ásé agá rĩ kí pírí rá. Ị̃nĩ̃ zị ũkú 'i, “Ãdróŋá jọ ãndá-ãndá ru, ‘Ĩna ife
ífí ámvụ́ agá 'dĩ 'bã ãzí kí ku yã’?”
2 Ũkû umvi ĩ̃nĩ̃ ní, “Ãma icó ife ífí ámvụ́ agá 'dĩ kí nalé pírí rá.
3 Wó Ãdróŋá jọ lẽ ãna jõ ife ámvụ́ agá ágágá rĩ 'bã ífí ku, ãma aló jõ vâ
ụrụ'bá la ku, ãdrĩ na la rá, ãma ũdrã rá.”
4 Ị̃nĩ̃ jọ, “Ĩmi ũdrã ku fô.
5 Ã'dusĩku Ãdróŋá nĩ̃ rá ĩdrĩ na la rá ĩmi mị́fị̃ la ru nzĩ̃ rá ãzíla ĩmi adru
cécé Ãdróŋâ áni sĩ ị́jọ́ ũnzí rĩ kí nĩ̃jó ị́jọ́ múké rĩ abe cé.”
6 Ũkû la mụ ndrelé la ife ífĩ ũniyambamba rú ãzíla múké najó la ãzíla
ĩ'di 'bã lẽjó acájó ũndũwã rú rĩ sĩ, ãtĩ ífí la nalé rá ãzíla fẽ vâ ágô ní nalé
ĩndĩ.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá mị́fị̃ la nzĩ̃ kí dó ru rá ãzíla ị́sụ́ kí dó ru pílílí ru. Uce
kí dó úlúgó bị̃ sĩ ru ụrụ'bá atrijó cí.
8 Ị̃tọ́lọ́ŋá sĩ Ágọ́bị̃ are kí ũkû be Úpí Ãdróŋá 'bã acị́ agá ámvụ́ agá, ũ̃zĩ̃ kí
dó ru ámvụ́ agá 'dãá ife agá.
9 Wó Úpí Ãdróŋá umve ágọ́bị̃ 'i, “Mi íngõlé yã?”
10 Ágọ́bị̃ umvi, “Má are ụ́'dụ́kọ́ míní sĩ acíjó ámvụ́ agá 'dãá rĩ rá, má acá
dó sĩ ũ̃rĩ̃ sĩ mání adrujó pílílí ru rĩ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ázĩ̃ dó sĩ ma cí.”
11 Ãdróŋá zị ĩ'di, “Ã'di jọ míní mi pílílí ru rĩ gá nĩ yã? Ína ife ífí mání
jọlé úna ĩ'di ku rĩ rá yã?”
12 Ágọ́bị̃ jọ, “Ũkú míní fẽlé mání rĩ fẽ mání ife 'bã ífĩ 'i ána dó ĩ'di rá.”
13 Úpí Ãdróŋá zị dó ũkû 'i, “Ị́jọ́ míní idélé íni rĩ ã'du yã?” Ũkú umvi,
“Mání jõ najó la ĩ̃nĩ̃ ulé ma nĩ.”
14 Úpí Ãdróŋá jọ ĩ̃nĩ̃ ní, “Míní ị́jọ́ 'dĩ idéjó íni rĩ sĩ áwãtáŋá mídrị̃ ndẽ
ãnãkpá lị́cọ́ gá rĩ 'badrị́ ásé agá rĩ abe rĩ pírí rá. Mi ími use kũ̃bũ̃drị̃ sĩ
ãzíla mi pụ́trụ́ mvũ ídri mídrị̃ agá pírí.
15 Ma mũkẽrẽ 'bã ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ũkû be, ũri mídrị̃ kí drĩdríŋĩ̃ gá ũri ũkú
drị̃ kí abe, ũri ũkú drị̃ la rú ími drĩ̃kã gbã ãzíla ũri mídrị̃ la rú ĩ'di ĩníŋâ
ga rá.”
16 Ãdróŋá jọ ũkû ní, “Ma ãzá mídrị̃ ĩ̃jãlã drĩ̃ gá míní adru agá 'a trũ ãzíla
míní ngọ́tị̃ tĩ agá, ị́jọ́ míní lẽlé rĩ 'bã ũkpó la adru ágọ́bị̃ drị̃, ĩ'di dó sĩ adru
úpí ru ími drĩ̃lẹ́ gá.”
17 Ãdróŋá jọ Ádãmũ ní, “Míní ũkú mídrị̃ tị arejó rĩ sĩ ãzíla míní ife mání
ándrá jọlé ína jõ ífí la ku rĩ najó rá rĩ sĩ, áwã ũ̃nọ́kũ̃ ími ị́jọ́ sĩ rá, mi ãzị́
nga ũkpõ sĩ sĩ ãkónã ị́sụ́jó ụ́'dụ́ míní adrujó ídri rú rĩ kí agá pírí.
18 Ũ̃cị́kị́ la dụ míní ãvúkí trũ ãzíla mi dó ũri ãfũlépi ámvụ́ agá rĩ na áyụ.

19 Mi íná na ụ́rị̃ ãfũlépi ími mẹ́lẹ́tị gá rĩ sĩ kpere míní fi agá 'bụ́ gá. Ími
idéjó ũdrí sĩ rĩ sĩ, mi ũdrí ãzíla mi vâ gõ vúlé ũdrí gâlé.”
20 Ádãmũ 'da ũkú ĩ'didrị̃ rụ́ Ịvã 'i ĩ'di 'bã adrujó 'bá pírí ídri trũ rĩ 'bã
andre rĩ sĩ.
21 Úpí Ãdróŋá idé ínírikó bõngó ru sĩ Ádãmũ kí ụ̃sụ̃jó ũkû Ịvã be.
22 Úpí Ãdróŋá jọ, “'Bá acá kí dó ãma áni, ịjọ́ múké rĩ kí nĩjó ịjọ́ ũnzí rĩ
be 'bo, lẽ ú'dî'da 'ba aló kí dó ife ídri drị̃ drị́ sĩ ku ãzíla 'bã na kí ĩ'di ku,
kí sĩ mụ u'álé ídri rú jã 'dâ ku rá.”
23 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá dro ĩ'di ámvụ́ Ídẽnĩ agá rĩ sĩ ãmvé. Fẽ dó ĩ'diní
vũ ándrá ĩ'di idéjó ala gá rĩ sõlé.
24 Ĩ'di mụ Ádãmũ drolé 'bo, ámvụ́ Ídẽnĩ 'bã wókõ ĩ̃tụ́ 'bã agá agâlé ru rĩ
gá, ũ'bã kẹ̃rụ́bĩ̃ ãngũ andre tẽlépi rĩ kí ménéŋá dị̃lépi ãcí ru bẹ̃kụ̃bẹ̃kụ̃ la
trũ sĩ ife ídri drị̃ andre tẽjó.

4

Ịjọ́ Kãyị́nĩ̃ 'badrị̃ Hãbị́lị̃ be rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ádãmũ icí kí ru ũkû Ịvã be, ũkû ịsụ́ dó sĩ 'a, tị dó sĩ
Kãyị́nĩ̃ 'i, jọ, “Átị dó 'bá 'bo, Úpí 'bã áma ãzã kojó rĩ sĩ.”
2 'Dã 'bã ũngúkú gá tị vâ Hãbị́lị̃ 'i, ĩ'di 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'i, Kãyị́nĩ̃ ĩ'di
'bá ámvụ́ sõlépi rĩ 'i.
3 Ụ́'dụ́ ãlu Kãyị́nĩ̃ ají ũri ãzí kalépi ĩ'didrị́ ámvụ́ agá rĩ kí 'bã ãzí Úpí ní
ãwã'dĩfô rú,
4 Hãbị́lị̃ ají ĩzá úsã trũ kãbĩlõ ĩ'didrị́ tịlé drị̃drị̃ rĩ kí agá rĩ 'bã ãzí fẽlé
ídétáŋá ru Úpí nî, Úpí ã'ị̃ ĩ'di ídétáŋá ĩ'didrị̃ kí abe rá.
5 Wó Ãdróŋá gã Kãyị́nĩ̃ kí ãwã'dĩfô ĩ'didrị̃ be úmgbé. Kãyị́nĩ̃ ásị́ acá dó
sĩ ãzá-ãzá ãzíla mịfị̃ la nị dó sĩ ádrị́pĩ̃ ní kpákpá.
6 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí zị Kãyị́nĩ̃ 'i, “Ími mịfị̃ nị kpákpá íni ã'du sĩ yã?
7 Ídrĩ ịjọ́ múké rĩ idé má icó ími ã'ị̃lé ku yã? Wó ídri ịjọ́ múké rĩ idé ku,
ịjọ́ ũnzí la uvá ími agá 'dĩ, lẽ ími izalé rá wó lẽ mí arụ́ ĩ'di drị̃ sĩ adrujó
ĩ'diní úpí ru.”
8 Kãyị́nĩ̃ jọ ádrị́pĩ̃ Hãbị́lị̃ ní, “Ãmụ 'bání acị̃ trũ ámvụ́ agâlé.” Ĩ'bã kí adru
agá ámvụ́ agâlé 'dĩ gá 'dâ, Kãyị́nĩ̃ zõ ádrị́pĩ̃ drị̃ gá ãzíla 'dị ó sĩ ĩ'di rá.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí zị Kãyị́nĩ̃ 'i, “Mí ádrị́pị Hãbị́lị̃ dó íngõlé yã?”
Kãyị́nĩ̃ umvi ĩ'diní, “Ánĩ̃ ku, wó ma 'bá mâ ádrị́pị tãmbalépi rĩ 'i yã?”
10 Úpí jọ, “Mí idé ịjọ́ ũnzíkãnã íni 'dĩ ã'du ịjọ́ sĩ? Mí ádrị́pị 'bã ãrí la ími
tõ áma bị́lẹ́ gá angájó vụ̃rụ̃lé 'dã.
11 Mi dó ú'dî'da 'bá wãlé rá ãzíla drolé ãngũ drị̃ gá 'dâ rá ịjọ́ vũ 'bã tị
afujó mmgbọ mî ádrị́pị 'bã ãrí mvụjó ími drị́ gá rĩ sĩ la.
12 Ídrĩ ámvụ́ sõ, icó dó míní ãkónã kalé ku, mi dó adru lịcọ́ kóru 'bá
acị̃lépi ngara ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ la rú.”
13 Kãyị́nĩ̃ jọ Úpí ní, “Drị̃rịma míní fẽlé mání 'dĩ ambamba ndẽ dó ma 'dụ
agá rá.
14 Ãndrũ ídro dó ma ãngũ drị̃ gá 'dâ rá, má icó dó ími mẹ́lẹ́tị ndrelé ị̃dị̃
ku, ma dó mụ adrulé 'bá lịcọ́ kóru acị̃lépi ngara ávịŋâ kóru ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá
'dâ la, 'bá cí áma ịsụ́lépi rĩ la dó áma 'dị rá.”

15 Úpí jọ ĩ'diní, “Adru íni ku! 'Bá ãzí drĩ Kãyị́nį̃ ími 'dị rá ma ãrígó la ũfẽ pâlé ázı̨̂rı̨̃.” Ãdróŋá 'bã ícétáŋá Kãyị́nį̃ ụrụ'bá gá 'bá ãzí drĩ sĩ ĩ'di ịsụ́ rá 'bã 'dị rû sĩ ĩ'di ku.

16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Kãyị́nį̃ ĩdã dó ru Úpí mẹ́lẹ́tị gá 'dãá rá, mụ dó sĩ u'álé ãngũ Nọ́dı̨̃ gá 'dĩ Ídẽnĩ 'bã wókõ ı̨̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru.

17 Kãyị́nį̃ icí kí ru ũkû be, ũkû ịsụ́ 'a tị dó sĩ ngọ́tı̨́ ágọ́bı̨́ ãzíla 'da dó rụ́ la Ínõkã 'i. Sị dó sĩ táwų̃̃nį̃ ãzí ãzíla 'da dó sĩ rụ́ la Ínõkã ngọ́pı̨̃ 'bã rụ́ sĩ.

18 Útị ı̨̃rádı̨̃ Ínõkã nî, ı̨̃rádı̨̃ tị Mẽhũyáyẽlĩ 'i, Mẽhũyáyẽlĩ 'bã ngọ́pị Mẹ̃tũ̃sãyẹ́lı̨̃ 'i, Mẹ̃tũ̃sãyẹ́lı̨̃ tị Lãmékĩ 'i.

19 Lãmékĩ ĩgbã ũkú kí ı̨̃rı̨̃. Kãyú rĩ 'bã rụ́ Ádã 'i ãzí rĩ 'bã rụ́ Zílã 'i.

20 Ádã tị ngọ́tı̨́ ágọ́bı̨́, rụ́ la Yãbálĩ 'i, ĩ'di 'bá ãnãkpá ucélépi hémã agá rĩ 'bã áyı́pị drı̨̃drı̨̃ rĩ 'i.

21 Yãbálĩ 'bã ádrı̨́pị rụ́ Yũbálĩ 'i, ĩ'di 'bá drı̨̃drı̨̃ i'dólépi úngó ngolépi jaligó sĩ ãzíla ų̃'dı̨́ sĩ rĩ kí 'bã Áyı́pị.

22 Zílã tị Tũbálĩ Kãyị́nį̃ 'i Lãmékĩ nî. Ĩ'di á'bı̨́ 'bá ãlı̨́gọ́ ru úká dı̨lépi ãko pírí sı̨́ cilépi idélé aya ũkpó bũrônzĩ rú la sĩ rĩ 'badrı̨̃ 'i. Tũbálĩ Kãyị́nį̃ 'bã ámvọ́pị Námã 'i.

23 Lãmékĩ jọ ũkúka Ádã 'baní Zílã be, “Ĩmi are áma ụ́'dụ́kọ́ mâ ũkúka, á'dị 'bá ĩ'di 'bã áma ĩpẽŋãjó rĩ sĩ.

24 Údrĩ Kãyị́nį̃ 'bã ãvũ ãrí ũfẽ pâlé ázı̨̂rı̨̃, Lãmékĩ drı̨̃ ála ũfẽ la pâlé kãlı̨́ ázı̨̂rı̨̃ drı̨̃ la ázı̨̂rı̨̃.”

25 Ádãmũ icí kí vâ ru ũkû be, tị kí ngọ́tı̨́ ágọ́bı̨́ ãzíla 'da kí rụ́ la Sẹ́tı̨̃ 'i. Ífí la Ãdróŋá fẽ mání ngọ́tı̨́ Hãbı̨́lı̨̃ ándrá Kãyị́nį̃ 'bã 'dı̨lé rá rĩ 'bã kẹ̃jı̨́ gá 'bo.

26 Sẹ́tı̨̃ tị ngọ́tı̨́ ágọ́bı̨́ ãzíla 'da rụ́ la Ínõsĩ 'i. I'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá i'dó kí Úpí rulé rũ rũ.

5

Ãwí Ádãmũ drı̨̃

1 'Dĩ ãwí sĩlé Ádãmũ drı̨̃ gá anzı̨ ĩ'didrı̨ mụlé tı̨lé drı̨̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe rĩ drı̨̃ 'i. Ãdróŋá la mụ 'bá 'bãlé 'bo, 'bã ĩ'di gbíyã ĩ'didrı̨̃ sĩ.

2 'Bã ágọ́bı̨́ kí ũkú be, wi sų̃sụ́ ĩ'banî ãzíla umve dó kí “'Bá.”

3 Ádãmũ ílí la mụ calé 130 'bo, tị ngọ́tı̨́ ágọ́bı̨́ gbíyã ĩ'didrı̨̃ sĩ 'da rụ́ la Sẹ́tı̨̃ 'i.

4 Ádãmũ la dó mụ Sẹ́tı̨̃ tı̨lé 'bo, u'á dó ílí 800 ãzíla tị dó sĩ anzı̨ ãgọbı̨ ãzí kí izonzi kí abe.

5 Ádãmũ u'á ãngũ drı̨̃ gá 'dâ ídri rú pírí rĩ gá ílí 930, ãzíla drã dó rá.

6 Sẹ́tı̨̃ ílí la mụ calé 105 'bo, tị dó Ínõsĩ 'i.

7 Sẹ́tı̨̃ la dó mụ Ínõsĩ tı̨lé 'bo, u'á dó ílí 807 ãzíla tị dó sĩ anzı̨ ãgọbı̨ ãzí kí izonzi kí abe.

8 Sẹ́tı̨̃ u'á ãngũ drı̨̃ gá ídri rú ílí 912 ãzíla drã dó rá.

9 Ínõsĩ ílí la mụ calé kãlı̨́ úrômĩ 'bo, tị dó Kénãnĩ 'i.

10 Ínõsĩ la dó mụ Kénãnĩ tı̨lé 'bo, u'á dó ílí 815 ãzíla tị dó sĩ anzı̨ ãgọbı̨ ãzí kí izonzi kí abe.

11 Ínõsĩ u'á ãngũ drı̨̃ gá ídri rú ílí 905 ãzíla drã dó rá.

12 Kénãnĩ ílí la mụ calé kãlı̨́ ázı̨̂rı̨̃ 'bo, tị dó Mãhãlãlẹ́lı̨̃ 'i.

13 Kénãnĩ la dó mụ Mãhãlãlẹ́lı̨̃ tı̨lé 'bo, u'á dó ílí 840 ãzíla tị dó sĩ anzı̨ ãgọbı̨ ãzí kí izonzi kí abe.

14 Kénãnĩ u'á ãngũ drį̃ gá ídri rú ílí 910 ãzíla drã dó rá.
15 Mãhãlãlẹ́į̃ ílí la mụ calé kãlı̨ ázíyá drį̃ tõwú 'bo, tı̨ dó Yãrẹ́dį̃ 'i.
16 Mãhãlãlẹ́į̃ la dó mụ Yãrẹ́dį̃ tı̨lé 'bo, u'á dó ílí 830 ãzíla tı̨ dó sĩ anzı̨ ãgọbı̨ ãzí kí izonzi kí abe.
17 Mãhãlãlẹ́į̃ u'á dó ãngũ drį̃ gá ídri rú ílí 895 ãzíla drã dó rá.
18 Yãrẹ́dį̃ ílí la mụ calé 162 'bo, tı̨ dó Ínõkã 'i.
19 Yãrẹ́dį̃ la dó mụ Ínõkã tı̨lé 'bo, u'á dó ílí 800 ãzíla tı̨ dó sĩ anzı̨ ãgọbı̨ ãzí kí izonzi kí abe.
20 Yãrẹ́dį̃ u'á dó ãngũ drį̃ gá ídri rú ílí 962 ãzíla drã dó rá.
21 Ínõkã la dó mụ calé ílí trũ kãlı̨ ázíyá drį̃ tõwú 'bo, tı̨ dó Mẽtũsélã 'i.
22 Mẽtũsélã átẹ́pı̨ Ínõkã ri tı̨ icílé Ãdróŋá be ãrútáŋá sĩ ílí 300, tı̨ dó sĩ anzı̨ ãgọbı̨ ãzí kí izonzi kí abe.
23 Ínõkã u'á ílí trũ 365.
24 Ínõkã ri tı̨ icílé Ãdróŋá be ãzíla Ãdróŋá 'dụ dó sĩ ĩ'di 'bų̃ gâlé ídri rú, ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ ãvĩ dó rá.
25 Mẽtũsélã ílí la mụ calé 187 'bo, tı̨ dó Lãmékĩ 'i.
26 Mẽtũsélã la dó mụ Lãmékĩ tı̨lé 'bo, u'á dó ílí 782 ãzíla tı̨ dó sĩ anzı̨ ãgọbı̨ ãzí kí izonzi kí abe.
27 Mẽtũsélã u'á dó ãngũ drį̃ gá ídri rú ílí 969 ãzíla drã dó rá.
28 Lãmékĩ la dó mụ calé ílí trũ 182 'bo, tı̨ dó ngọ́tı̨ ágọ́bı̨.
29 'Da rụ́ la Núwã* 'i ífí la ĩ'di rú ãma ásı̨ ũŋmĩ ãzı̨ ngalé ũkpó sĩ ũ̃ŋọ́kụ́ Úpí 'bã wãlé rá 'dĩ drį̃ gá 'dâ.
30 Lãmékĩ u'á ídri rú ílí 595 ĩ'di 'bã Núwã tıjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá ãzíla tı̨ dó anzı̨ ãgọbı̨ ãzí kí izonzi kí abe.
31 Lãmékĩ u'á ídri rú ílí 777 ãzíla drã dó rá.
32 Núwã 'bã ílí la dó mụ calé 500 'bo, tı̨ dó anzı̨ ãgọbı̨ kí na Sẹ́mı̨ 'i, Hámũ 'i ãzíla Yáfẽtĩ 'i.

6

Į́jọ́ ũnzĩ 'bá 'badrį̃

1 'Bá kí dó mụ kpę̃lé ãngũ drį̃ gá 'dâ wẽwẽ rú 'bo, tı̨ kí dó izonzi kî.
2 Anzı̨ Ãdróŋá drį̃ ndre kí izonzi 'bá drį̃ kí ũniyambamba rú ụ'dụ kí dó kí ĩ'baní ũkú ru.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ, "Úríndí mádrį̃ icó u'álé 'bá kí abe jã 'dâ ku, ĩ'bã kí adrujó 'bá ụrụ'bá ãrí trũ rĩ kí rĩ sĩ. I'dójó ú'dĩ'da kpere drį̃lẹ́ gâlé, icó kí u'álé ílí 120 drį̃lẹ́ gá ku."
4 'Bá Néfĩlĩmũ rú rĩ kí ándrá ụ́'dụ́ 'dã sĩ ũ̃ŋọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ cí, ãzíla 'dã 'bã ũngúkú gá anzı̨ Ãdróŋá drį̃ ụ'dụ kí izonzi 'bá 'badrį̃ kí sĩ anzı̨ ụtıjó. 'Bá 'dã kí ándrá 'bá ũkpó ru rụ́ kụlépi kũ̃kũ̃ ãzíla kẹ́jẹ́ŋı̨́ la kî.
5 Úpí ndre 'bá acá kí dó ũ̃ŋọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ 'bá ũnzí la rú ãzíla ũrãtáŋá ĩ'badrį̃ kí ásı̨ gá rĩ kí vâ sáwã pírí sĩ ũnzí-ũnzí.
6 Úpí ásı̨ nũ dó rá ãzíla jọ, "'Bá rĩ á'bã áje mání 'bá kí ũ̃ŋọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ ku yã áni!" Ũcõgõ fi dó ásı̨ la gá.
7 Į́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí jọ, "Ma ãko mání ũ'bãlé 'bá, ãnãkpá, ãriŋa ãzíla ãnãkpá ãgãlépi vũ rų̃ sĩ rĩ kí ĩ̃lı̨́kį̃ pírí ũ̃ŋọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ rá, ã'dusĩku ma cãndí sĩ mání kí ũ'bãjó rĩ sĩ."

---

* **5:29** *Núwã* 'bã ifí "ásı̨ ũŋmĩŋá 'i."

8 Wó Úpí u'á 'bãngá lú ãyĩkõ sĩ la Núwã 'bã ɨjọ́ sĩ.

Ãwí Núwã drɨ̨

9 'Dĩ ãwí Núwã drɨ̨ 'i. Núwã ándrá 'bá mgbã la, 'bã ándrá ásɨ̨ ɨjọ́ Ãdróŋá drɨ̨ 'bã drɨ̨ gá ãzíla ri ɨjọ́ Ãdróŋá drɨ̨ kí vú ũbĩlé rá.
10 Núwã 'bã anzɨ kí ándrá na: Sɛ́mɨ̃ 'i, Hámũ 'i ãzíla Yáfẽtĩ 'i.
11 'Bá ɨ̃ŋọ́kụ́ gá rĩ iza kí ándrá ru Ãdróŋâ mɛ́lɛ́tɨ gá ũnzíríkãnã rú ãzíla ga kí dó tré ãlí sĩ.
12 Ãdróŋá ndre 'bá ru izalépi ɨ̃ŋọ́kụ́ drɨ̨ gá 'dâ 'dĩ kí ũmbã rú ãzíla gbíyã ĩ'bã kí sĩ 'bá kí ũnzãjó rĩ wókõ pírí agá.
13 Ãdróŋá jọ Núwã ní, "Má umbé áma ásɨ̨ 'bo, ma 'bá ɨ̃ŋọ́kụ́ drɨ̨ gá 'dĩ kí ɨ̃ɨ̨kɨ̃ pírí, ɨ̃ŋọ́kụ́ 'bã gajó tré ãlí ãzíla ununuŋá ĩ'badrɨ̨ sĩ rĩ sĩ, ma ɨ̃ŋọ́kụ̂ ɨ̃ɨ̨kɨ̃ 'bá ụrụ'bá ãrí trũ rĩ abe rá, ụ́'dụ́ ĩ'badrɨ̨ ãsɨ̃jó rĩ acá dó 'bo.
14 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, mí idé í'bó ãmbógó la báwũ múké ɨ̃yɨ̨ 'bã fijó ala gá ku la sĩ, mí ụlɨ̨ ala ndú-ndú, mí ĩbĩ ụrụ'bá la 'a la trũ ísékísé sĩ.
15 Mí idé í'bô 'dĩ áni, ãzo la 'bã adru mítã 133, mmgbọ la 'bã adru mítã kãlɨ̨ ɨ̃rɨ̨ drɨ̨ ɨ̃rɨ̨, ãzo la lótré gâlé rĩ 'bã adru mítã mụdrɨ̨ drɨ̨ na.
16 Ísɨ̨ ãngũ mmgbọ ãni rú nụ́sụ̃ mítã la lótré drɨ̨ gá 'dâ dɨ̃zã ní sĩ ãngũ jijó í'bó agâlé, mí idé ĩ'di gõrófã na, ílũ kɛ̃jɨ̨ la bụ́lụ́ la gá 'dãá.
17 Índre ma ãni rú mụ uzogó ãngũ nzelépi ɨ̃ndụ́ trũ rĩ fẽlé 'dɨlé gajó mĩlĩ-mĩlĩ ãko ídri trũ rĩ kí ɨ̃ɨ̨kɨ̃jó ɨ̃ŋọ́kụ́ drɨ̨ gá 'dâ pírí.
18 Wó ma mụ tɨ icíma icílé mí be, ĩmi fi í'bó agâlé ũkú mídrɨ̨ be, anzɨ mídrɨ̨ kî trũ ãzíla ũkúka ĩ'badrɨ̨ kí abe.
19 Mí a'dụ́ ãnãkpá ũví pírí ɨ̃rɨ̨-ɨ̃rɨ̨ ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ kí abe í'bó ãmbógó 'dĩ agá 'dõlé sĩ kí tã mbajó ídri rú ɨ̃yɨ̨ ãmbógó ãngũ nzelépi ɨ̃ndụ̂ trũ 'dĩ sĩ.
20 Ãriŋa ũví ndú-ndú 'dĩ kí pírí ɨ̃rɨ̨-ɨ̃rɨ̨ ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ be, ãzíla ãnãkpá ũví ndú-ndú 'dĩ kí pírí ãmbogo ãzíla nírí rĩ kî trũ 'dĩ 'bã áni, kí amụ́ mí rụ́ 'dõlé sĩ adrujó ídri.
21 Lẽ í'dụ ãkónã ũví ndú-ndú rĩ kí míní 'bá mí drɨ̨ko gá rĩ kí abe ãzíla í'dụ vâ ãnãkpá pírí 'banî ĩndĩ."
22 Núwã idé dó ɨjọ́ kí cécé Ãdróŋá 'bã azɨ̨lé ĩ'diní rĩ áni.

7

Ɨyɨ̨ ɨ̃ŋọ́kụ́ drɨ̨ akulépi rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Núwã ní, "Ífi í'bó ãmbógó rĩ agâlé 'bá mí drɨ̨ko gá rĩ kî abe, ã'dusĩku má ɨsụ́ mi 'bá mgbã la 'bá áyi ú'dî'da 'dĩ agá rĩ kí drĩdríŋĩ gá.
2 Í'dụ ãnãkpá ũví ndú ndú ágó ãzíla ãrónĩ ãlá nalé nãnã rĩ kí ázɨ̨̂rɨ̨-ázɨ̨̂rɨ̨. Í'dụ vâ ãnãkpá ũví ndú ndú ágó ãzíla ãrónĩ ãlã kóru rĩ kí ɨ̃rɨ̨-ɨ̃rɨ̨,
3 ãzíla ãriŋa ũví ndú-ndú ágó ãzíla ãrónĩ rĩ kí ázɨ̨̂rɨ̨-ázɨ̨̂rɨ̨ sĩ kí tãmbajó ídri rú ɨ̃ŋọ́kụ́ drɨ̨ gá 'dâ sĩ amụ́jó kí ũri ɨ̃drɨ̃jó.
4 Ace ụ́'dụ́ ázɨ̨̂rɨ̨ mání sĩ uzogó fẽjó 'dɨjó ụ́'dụ́ kãlɨ̨ sụ ɨ́nɨ̨ kí ɨ̃tụ́ be, ma sĩ ãko ɨ̃ŋọ́kụ́ drɨ̨ gá 'dâ ídri trũ mání ũ'bãlé rĩ kí ɨ̃ɨ̨kɨ̃ pírí."
5 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ Núwã idé ɨjọ́ Úpí 'bã jọlé ĩ'diní rĩ kí pírí.
6 Sáwã uzogó 'bã 'dɨjó 'dã sĩ Núwã 'bã ílí dó 'dĩ sĩ 600.
7 Núwã fi kí dó í'bó agá ũkû be, anzɨ kí abe, ãzíla anzɨ 'bã ũkúka kí abe sĩ ru pajó uzogó ãmbógó rĩ sĩ.

8 Ãnãkpá ãzíla ãriŋa ãlá rĩ kí ãlá ru ku rĩ kí abe amụ́ kí dó ĩ'di rụ́ í'bó agá 'dõlé į̃rį̃-į̃rį̃ ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ be, ãnãkpá ãgãlépi vũ rụ̃ sĩ rĩ kí abe pírí.
9 Afí kí dó Núwã rụ́ í'bó agá 'dõlé ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ abe Ãdróŋá 'bã jọlé rĩ áni. 10 Ụ'dụ́ ázį̃rį̃ 'bã ũngúkú gá uzogó i'dó dó 'dịlé ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá.
11 Núwã 'bã ílí la dó mụ calé 600 'bo, ĩmbá ụ́'dụ́ mụdrị́ drį̃ ázį̃rį̃ ĩmbá į̃rį̃ drį̃ sĩ į̃yị́ ãkpę̃ dó vũ į̃ndụ́ gâlé ãzíla únzį̃ dó dę̃rị́sã uzogó drị́ 'bũ̃ gâlé rĩ kí tị mmgbọ.
12 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, uzogó 'dị dó sĩ ụ́'dụ́ kãlị́ sụ ãzíla į̃nị́ kãlị́ sụ.
13 Ụ'dụ́ ãlu uzogó 'bã i'dójó 'dijó 'dã 'bã vúŋá sĩ, Núwã fi kí dó í'bó 'dã agâlé ũkû be ãzíla ngọ́pịka na Sẹ́mį̃, Hámũ, ãzíla Yáfẽtĩ 'i ãzíla ngọ́pịka 'bã ũ̃kúka kí abe.
14 Ãko filépi ĩ'ba abe ĩndĩ rĩ kí ãnãkpá ũví ndú-ndú tãmbalé lịcọ́ gá ãzíla ásé agá rĩ kî, ãko ru uselépi kũ̃bũ̃drį̃ sĩ vũ rụ̃ sĩ rĩ kí ũví ĩ'badrį̃ sĩ ãzíla ãriŋa pírí ũví ndú-ndú 'dĩ kí ãko pírí ụ́pụ́pị́ trũ̃ 'dĩ kí abe.
15 Ãko ágó ãzíla ãrónĩ ídri trũ̃ 'dĩ fi kí dó í'bó agâlé Núwã trũ̃.
16 Ãnãkpá pírí ídri trũ̃ ũví ndú-ndú ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ abe fi kí dó í'bó agâlé cécé Ãdróŋá 'bã ãzį̃táŋá la fẽjó Núwã ní rĩ áni. 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí ũ̃pį̃ dó í'bô tị cí.

Ãdróŋá į̃l̃į̃k̃į̃ dó ãko kí į̃yị́ sĩ

17 Uzogó 'dị ụ́'dụ́ kãlị́ sụ pá tuŋâ kóru, į̃yị́ t̃ị dó ãzíla iti dó ũ̃nọ́kụ́ drį̃ rá inga dó í'bô 'i, í'bô atụ́ dó į̃yị́ drį̃ gá.
18 Į̃yị́ 'bã tụ agá ụrụgá ụrụgá 'dĩ gá 'dâ í'bô atụ́ dó į̃yị́ drį̃ gá.
19 Uzogó 'bã ãmbõgõ sĩ į̃yị́ iti 'bé ãmbogo ãzombílíkoko rĩ kí drį̃ mĩlĩ̃-mĩlĩ̃.
20 Iti 'bé kí drį̃ kpere ĩ'bã kí 'de agá mgbi mítã ázį̃rį̃.
21 Ãko pírí ídri trũ̃ ãngũ drį̃ gá 'dâ rĩ ũ̃drã kí dó pírí rá; ãnãkpá kí, ãriŋa kí, ãzíla 'bá kí abe ịmvụ́ kí dó sĩ į̃yị́ sĩ rá.
22 Ãko pírí u'álépi ídri ãngũ ã'í drį̃ gá ũlí sĩ rĩ į̃l̃į̃k̃į̃ kí pírí.
23 Úpí į̃l̃į̃k̃į̃ dó ãko ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá rĩ kí pírí; 'bá kí, ãnãkpá kí, ãnãkpá ãgãlépi vũ rụ̃ sĩ ãzíla ãriŋa kí abe pírí. Núwã pa kí lú ru 'bá ãzíla ãnãkpá ĩ'di abe í'bó agá rĩ kî trũ̃ nĩ á'dụ̃sĩ.
24 Į̃yị́ t̃ị̃lépi 'dã u'á ụ́'dụ́ 150.

8

Į̃yị́ 'bá kí į̃l̃į̃k̃į̃lépi rĩ 'bã nzụ́jó rĩ

1 Ãdróŋá ũrã dó ị́jọ́ Núwã drį̃ gá ãzíla ãnãkpá ásé agá ãzíla lịcọ́ agá u'álépi ĩ'di be í'bó ãmbógó rĩ agá rĩ kí drį̃ gá, ãpẽ dô sĩ ãlụ́kụ́kũ̃ tị į̃yị́ ãmbógó t̃ị̃lépi rĩ ní sĩ ru umvijó.
2 Ãdróŋá ũ̃pį̃ dó į̃yị́ agbẹ́lépi vũ̃rũ̃lé ãzíla a'délépi 'bũ̃ gâlé rĩ kí tị ãzíla uzogó tu dó pá 'dịnạ́ gá cí.
3 Į̃yị́ t̃ị̃lépi vũ drį̃ gá rĩ nzụ dó jãjãŋá ru vũ̃rũ̃lé ụ́'dụ́ 150.
4 Ĩmbá ázį̃rį̃ rĩ 'bã ụ́'dụ́ mụdrị́ drį̃ ázį̃rį̃ rĩ sĩ í'bô amụ́ dó rilé 'bé Ãrãrátĩ drį̃ gá.
5 Į̃yị́ ri nzụlé íni kpere ĩmbá mụdrị́ sĩ ãzíla ĩmbá mụdrị́ 'bã ụ́'dụ́ ãlu sĩ 'bé ãzí ri kí drį̃ i'dó kí dó indrélé rá.
6 Ụ'dụ́ kãlị́ sụ vúlé gá Núwã nzį̃ dó dę̃rị́sã í'bó ĩ'di 'bã idélé rĩ drį̃,

7 ãzíla pẽ dó kúrúke tị ãmvêlé ala gâsĩ ãzíla kúrúke ri ungalé ándrá ụ́rụ́ kpere ĩyị́ 'bã nzụ agá ũ̃ŋ́ọ́kụ́ drị̃ gá 'dãá.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá pẽ vâ ãlĩ'bõ tị amájó la ĩyị́ nzụ vũ drị̃ gá 'dãá rá yã rĩ.
9 Wó ãlĩ'bõ ịsụ́ ãngũ sĩ rijó la ku ĩyị́ 'bã ũ̃ŋ́ọ́kụ̂ drị̃ 'bejó cí rĩ sĩ, angá dó vúlé Núwã rụ́ í'bó agá 'dõlé, Núwã ĩjũ dó sĩ ru drị ĩ'di a'ị́jó í'bó agâlé.
10 Tẽ vâ ụ́'dụ́ ãzí kí ázị̃rị̃ ị̃dị́ ãzíla pẽ ãlĩ'bõ tị ãmvé angájó í'bó agâlé.
11 Ãlĩ'bõ ãgõ dó ĩndróloŋá sĩ ĩ'di rụ́ 'dõlé ãzíla ãtĩ dó mị̃zẽ̃yị́tũ̃ bị́ ãráŋá la ajílé ĩndĩ. Núwã nị̃ dó ĩyị́ nzụ dó vũ drị̃ gâlé 'bo rĩ gá rá.
12 Tẽ ụ́'dụ́ ãzí kí ázị̃rị̃ ãzíla pẽ vâ ãlĩ'bõ tị ãmvêlé ị̃dị́, wó ãlĩ'bõ gõ dó vúlé ku.
13 Núwã 'bã ílí la dó mụ calé 601 'bo, ĩmbá ãlu 'bã ụ́'dụ́ ãlu sĩ Núwã nzị̃ dó í'bô 'bã dẽ̃ŕị̃sã, ndre dó ãngũ drị̃ 'i rá ãzíla ĩyị́ nzụ dó rá.
14 Ĩmbá ị̃rị̃ rĩ 'bã ụ́'dụ́ kãlị́ ị̃rị̃ drị̃ ázị̃rị̃ sĩ, ũ̃ŋ́ọ́kụ̂ drị̃ 'i dó ã'í ru.
15 Ãdróŋá jọ dó Núwã nî,
16 “Mí ãfũ dó í'bó agâlé rĩ sĩ ãmvé, mi ũkú mídrị̃ be ãzíla anzị kí ũkúka ĩ'badrị̃ kí abe.
17 Mí iyá ãko filépi mí be ídri rĩ kí pírí ãmvé, ãnãkpá kí, ãriŋa kí ãzíla ãnãkpá ãgãlépi vũ rụ̂ sĩ rĩ kí, 'ba amụ́ kî sĩ tị̃lé ãzíla 'bã kpẽ̃ kí sĩ wẽwẽ rú ũ̃ŋ́ọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ pírí.”
18 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Núwã ãfũ kí dó ũkû be, ngọ́pịka kî trũ, ãzíla ngọ́pịka kí 'bã ũkúka kî trũ ãmvé.
19 Ãnãkpá pírí kí, ãnãkpá ãgãlépi vũ rụ̂ sĩ rĩ kí pírí, ãriŋa pírí kí ãzíla ãko pírí acị̃lépi vũ drị̃ gá 'dâ rĩ kí abe ãfũ kí dó í'bó agâlé ũví ĩ'badrị̃ kí vú sĩ.
20 Núwã sị dó sĩ ãlĩtárĩ ídétáŋá idéjó rĩ Úpí nî, a'dụ́ dó ãnãkpá pírí ũví ndú-ndú ãlá rĩ kí ãzí ãzíla ãriŋa ãlá rĩ kí abe, sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ idéjó.
21 Úpí u'á dó ãyĩkõ sĩ ídétáŋá idélé 'dã sĩ ãzíla ũrã dó ĩ'di ásị gâlé cénĩ-cénĩ rú jọ, “Má icó dó ũ̃ŋ́ọ́kụ̂ wãlé 'bá 'bá ru rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ ị̃dị́ ku, 'bá 'bá ru 'dĩ 'bã ásị drĩ táni adru ũnzí i'dójó ãnzị̃rị̃ŋã sĩ má icó dó ãko ídri trũ 'dĩ kí ị̃ị̃k̃ị̃lé cécé mání idélé 'dĩ áni ku.
22 “Ũ̃ŋ́ọ́kụ́ 'bã adrujó cí rĩ áni,
áyi ãná kpẽ̃jó rĩ kí ãná lãjó rĩ be,
ị̃gbẽ̃ kí ãngũ ãcí be,
ílí kí áyi be,
ị̃tụ́ kí ị́nị́ be,
icó kí ukólé ku.”

9

Tị icíma Ãdróŋá 'bã icílé Núwã be rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá wi sũ̃sụ́ Núwã 'baní ngọ́pịka abe ãzíla jọ, “Ĩtị̃ ãzíla ĩkpẽ̃ wẽwẽ rú, ĩga ũ̃ŋ́ọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ tré.
2 Ãnãkpá pírí ũ̃ŋ́ọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ ãmbogo ãzíla nírí rĩ kí ãriŋa 'bũ̃ gá rĩ kî, ị̃'bị ĩyị́ agá rĩ kî trũ ãzíla ãko pírí acị̃lépi vũ drị̃ gâsĩ rĩ kí abe kí idé ĩmi sĩ ũ̃rị̃ sĩ ã'dusĩku áfẽ ũkpõ ĩ'badrị̃ kí ĩmi drị̃lẹ́ agá.
3 Áfẽ ĩminí ãko pírí ídri trũ acị̃lépi acị̃ rĩ kí ãkónã rú cécé mání ĩminí ãko dụ̃lépi vũ drị̃ gá 'dĩ kí fẽlé ãkónã rú rĩ áni.
4 Wó lẽ ĩna ĩzá ãrí trũ mũtú ku, ídri 'bã adrujó 'a la gá rĩ sĩ.

5 Má uga 'bá 'dịŋá úmgbé, 'bá drĩ 'bá 'dị ála ĩ'di 'dị kẽjị la gá. Ãnãkpá
'bá 'dịlépi rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá.
6 'Bá ãzí drĩ 'bá ãzí ãrí asu rá, lẽ âsu vâ ãrí ĩ'didrị rá ã'dusĩku Ãdróŋá
idé 'bá gbíyã ĩ'didrị sĩ.
7 Lẽ ĩtị anzị kí ũ'bí ru, ĩmi ĩjãlã sĩ ĩmi wẽwẽ rú ãzíla ĩmi iré sĩ ãngũ drị
gá 'dâ pírí.”
8 Ãdróŋá jọ Núwã ní anzị ĩ'didrị kí abe,
9 “Ma tị icíma icí mí be ãzíla anzị mídrị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe,
10 ãzíla ãko ándrá ídri filépi mí be í'bó agá rĩ kí: ãriŋa kí, ãnãkpá lịcọ́
gá rĩ kí ãzíla ásé agá rĩ kí ãko ídri vũ drị gá 'dâ rĩ kí abe pírí.
11 Ma tị icíma icí mi be: má icó ãko ídri trũ rĩ kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃lé ĩ̃yị̃ tĩ̃lépi rĩ sĩ ĩ̃dị̃
ku, ĩ̃yị̃ icó dó sĩ ũ̃nõ̃kũ̃ izalé ĩ̃dị̃ ku.”
12 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Ĩ̃jõ i'dalépi la ícétáŋá ru tị icíma ãma
drĩdríŋĩ gá 'dâ mí be ãzíla ãko ídri trũ adrulépi ĩmi abe mání 'bãlé ĩmi
abe pírí rĩ 'bã ícétáŋá jã 'dâ rĩ gápi 'dĩ,
13 á'bã gẹ́rị̃ ũ̃rụ́'bũ̃ agá. Ĩ'di ícétáŋá mání tị icíma drị ukólépi ku rĩ azijó
míní ãko ídri trũ rĩ kí abe pírí ũ̃nõ̃kṹ drị̃ gá 'dâ rĩ.
14 Ádrĩ ũ̃rụ́'bũ̃ tị ãpẽ ũ̃nõ̃kṹ drị̃ gá 'dâ gẹ́rị̃ drĩ ru ala ũ̃rụ́'bũ̃ gá cí,
15 ma tị icíma ãmadrị mí be ãzíla ãko pírí ídri trũ rĩ abe rĩ 'bã ĩ̃jõ ũrã
rá. Tánĩ-tánĩ ãko pírí ídri trũ la ãzí icô dó ĩ̃lĩ̃kĩ̃lé ĩ̃yị̃ tĩ̃lépi 'dã 'bã áni rĩ sĩ
ĩ̃dị̃ ku.
16 Ádrĩ dó gẹ́rị̃ ndre ũ̃rụ́'bũ̃ gá 'dãá, ma tị icíma ãmadrị mí be ãzíla ãko
pírí ídri trũ rĩ abe jã 'dâ rĩ 'bã ĩ̃jõ ũrã.”
17 Ĩ̃jõ 'dĩ sĩ Ãdróŋá jọ Núwã ní, “'dĩ ícétáŋá tị icíma ãni mání 'bãlé ãma
drĩdríŋĩ gá ãko pírí ídri trũ ũ̃nõ̃kṹ drị̃ gá 'dâ rĩ kí abe rĩ 'i.”

Ãnzị Núwã drị̃ kî

18 Anzị Núwã drị ãfũlépi í'bó agâlé rĩ kí: Sẹ́mĩ̃ 'i, Hámũ 'i ãzíla Yáfẽtĩ 'i.
('Bá Kãnánĩ rú rĩ 'bã átẹ́pị gápi umvelé Hámũ 'i 'dĩ.)
19 Anzị Núwã drị na 'dĩ kí dó bãsĩ á'bị 'bá pírí irélépi ũ̃nõ̃kṹ drị̃ gá 'dâ
rĩ 'badrị̃ kí.
20 Núwã ándrá 'bá ámvụ́ sõlépi la, ãzíla ĩ'di vâ 'bá ámvụ́ zãbíbũ drị̃
salépi drĩ̃drị̃ rĩ 'i.
21 Ĩ'di mụ sụ́ la mvụlé 'bo, ĩmẽrã dó rá, ãzíla la dó ru pílílí ru ĩ'didrị jó
agâlé.
22 Hámũ Kãnánĩ átẹ́pị la mụ átẹ́pĩ̃ Núwã 'bã pílílí ndrelé 'bo, fũ ãmvêlé
sĩ vú la nzejó ádrịpịka ĩ̃rĩ̃ 'dã 'banî.
23 Wó Sẹ́mĩ̃ kí Yáfẽtĩ be a'dụ́ kí bõngó, 'be kí ĩ'di kí kọ́trọ́ gá ãzíla fi kí
dó ũngúkú-ũngúkú ru jó agâlé. Ajá kí tị ãmvé 'dõlé ru ĩ'baní sĩ átẹ́pĩ̃ 'bã
pílílí ndrejó ku, 'be kí dó sĩ pílílí la drĩ̃ cí.
24 Núwã la mụ angálé ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ĩmẽrãjó wáyĩnĩ sĩ rĩ gâlé 'bo, nĩ̃ dó ĩ̃jõ
ngọ́pĩ̃ wereŋá rĩ 'bã idélé ĩ'di rụ́ rĩ rá.
25 Jọ dó, “Áwã Kãnánĩ rá, 'bã adru dó ãtí'bó ru ádrịpịka kí pálé gá.”
26 Jọ vâ, “Ĩ̃cụ́ Úpí Ãdróŋá Sẹ́mĩ̃ drĩ̃ ịcụ́-ịcụ̃, lẽ Kãnánĩ 'bã adru ãtí'bó ru
Sẹ́mĩ̃ pálé gá.
27 Lẽ Ãdróŋá 'bã fẽ ãngũ Yáfẽtĩ drĩ̃ 'bã adru mmgbọ rú, 'ba u'á kí Sẹ́mĩ̃
be ádrịpị ãzí ru, Kãnánĩ 'bã adru ĩ'bã ãtí'bó ru”.
28 Núwã u'á dó ílí 350 ĩ̃yị̃ tĩ̃lépi ãmbógó 'dã 'bã ũngúkú gá.

29 Núwã u'á dó sĩ pírí rĩ gá ílí 950 drã dó sĩ ĩndõ.

10

Anzị Núwã drị̃ drị̃lẹ́ gâlé rĩ kî

1 'Dĩ ãwí anzị Núwã drị Sẹ́mị̃, Hámũ ãzíla Yáfẽtĩ 'bã kí tị̃lé ĩ̃yị́ tĩ̃lépi 'bá kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃lépi rĩ 'bã vúlé gá rĩ 'badrị̃ 'i.

2 Anzị Yáfẽtĩ drị̃ kí:

Gómã 'i, Mãgọ́gĩ̃ 'i, Mãdáyĩ 'i, Yãvánĩ 'i, Tũbálĩ 'i, Mẹ̃sẹ́kĩ̃ 'i ãzíla Tĩrásĩ 'i.

3 Anzị Gómã drị̃ kí:

Ãsĩkẽnázĩ 'i, Rĩfátĩ 'i ãzíla Tõgõrámã 'i.

4 Anzị Yãvánĩ drị̃ kí:

Ĩ̃lísã 'i, Tãrãsị́sĩ̃ 'i, Kĩtímũ 'i ãzíla Rõdõmínĩ 'i.

5 'Dĩ kí 'bá u'álépi ĩ̃yị́ tị gá ãzíla ãngũ ru ụ̃lílépi ĩ̃yị́ agá rĩ agá rĩ kî, awa kí ru sụ́rụ́ ĩ'badrị̃ kí vú sĩ ãzíla kí vâ pírí tị ndú-ndú jọ.

6 Anzị Hámũ drị̃ kí:

Kụ́sĩ̃ 'i, Mĩ̃zĩ̃rãyị́mũ̃ 'i, Pụ́tĩ̃ 'i ãzíla Kãnánĩ 'i.

7 Anzị Kụ́sĩ̃ drị̃ kí:

Sébã 'i, Hãvĩ̃lã 'i, Sãbị̃tã 'i, Rãmáhã 'i ãzíla Sãbĩ̃tẹ́kã 'i.

Anzị Rãmáhã drị̃ kí:

Sébã kí Dẽdánĩ be.

8 Kụ́sĩ̃ tị Nĩ̃mũ̃rọ́dĩ̃ 'i, ndẽ ándrá ãgọ̃bĩ̃ sĩ ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ nĩ.

9 Ĩ'di ándrá ágọ́bị́ dora gbẹ̃lépi la Úpí drĩ̃lẹ́ gá, ĩjọ́ 'dĩ bãsĩ 'bá 'bã kí ándrá sĩ jọjó la, “Úpí 'bã idé tá míní mi ágọ́bị́ Nĩ̃mũ̃rọ́dĩ̃ ụ́sụ gbẹ̃lépi ambamba rĩ áni la ĩ'di tá adru agá múké 'dĩ.”

10 Ãngũ ĩ'didrị́ ũpĩ najó rĩ ándrá Bãbũ̃lọ́nĩ̃ gá, táwũ̃nĩ̃ la ala gá rĩ kí ándrá Ị̃rẹ́kĩ̃ 'i, Ãkádĩ 'i ãzíla Kãlĩnéhĩ 'i. 'Dĩ kí ãngũ Sínã gá.

11 Angájó ãngũ 'dã gá mụ dó kpere Ãsụ́rĩ̃yã gá, sị dó sĩ Nĩ̃ṇẹ́vẹ̃ 'i Rẹ̃hõ̃bọ́tĩ̃ 'i, Ị̃rĩ̃ 'i, Kálã 'i,

12 ãzíla Rẹ̃sẹ́nĩ̃ 'i drĩ̃drínĩ̃ Nĩ̃ṇẹ́vẹ̃ 'badrị̃ Kálã be rĩ gá, ĩ'di ándrá táwũ̃nĩ̃ ãmbógó la.

13 Mĩ̃zĩ̃rãyị́mũ̃ 'bã anzị kí:

'Bá Lũ̃dị́mũ̃ rú 'dĩ kí, Ãnãmímũ rú 'dĩ kí, Lẽhãbímũ rú 'dĩ kí, Nãfũ̃tũ̃hị́mũ̃ rú 'dĩ kí,

14 Pãtũ̃rũ̃sị́mũ̃ rú 'dĩ kí, Kãsũ̃lũ̃hị́mũ̃ rú 'dĩ kí ('bá Fĩ̃lĩ̃sĩ̃tĩ̃nĩ̃ rú) rĩ 'bã kí ãfũjó ala gá 'bá Kãfũ̃tõ̃rĩ̃mũ̃ rú rĩ kí abe rĩ 'i.

15 Kãnánĩ 'bã anzị kí:

Sĩ̃dọ́nĩ̃ ngọ́tị̃ ĩ'didrị́ kãjãní rĩ 'i, ãzíla ũri ãzí rĩ kí gápi 'bá Hị́tĩ̃ rú,

16 Yẽ̃bụ́sĩ̃ rú, Ãmọ́rĩ̃ rú, Gĩ̃rĩ̃gásĩ̃ rú,

17 Hị́vĩ̃ rú, Ãrị́kĩ̃ rú, Sínã rú,

18 Ãrĩvádĩ rú, Zẽmárĩ rú, ãzíla Hãmátĩ rú 'dĩ.

Vúlé vúlé ru sụ́rụ́ Kãnánĩ drị̃ 'bã 'bá iré kí ru ndú-ndú

19 lõkókõrí Kãnánĩ drị̃ ándrá angájó Sĩ̃dọ́nĩ̃ gá cajó Gérã gâlé ru kpere Gázã gá. Mụ vâ íni Sõdómũ gâlé ru Gõmórã gá, Ãdímã gá ãzíla Zẽ̃bũ̃yị́mũ̃ gá cajó kpere Lásã gá.

20 'Dĩ kí anzị Hámũ drị̃ kí sụ́rụ́, tị ãzíla ãngũ ĩ'badrị̃ kí vú sĩ.

Anzị Sẹ́mĩ̃ drị̃ drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ kî

21 Sẹ́mĩ̃ Yáfẽtĩ 'bã ádrị́pị kãjãní rĩ ĩ'di áyị́pị 'bá pírí Ị̃bẹ̃rĩ̃ rú rĩ 'badrị̃ 'i.

22 Anzị Sẹ́mę̃ drę̃ kí:
Ĩlámũ 'i, Ãsụ́rę̃ 'i, Ãrĩfãsádĩ 'i, Lụ́dę̃ 'i ãzíla Ãrámũ 'i.
23 Anzị Ãrámũ drę̃ kí:
Ụzę̃ 'i, Hálĩ 'i, Gę̃dẹ́rę̃ 'i ãzíla Másĩ 'i.
24 Ãrĩfãsádĩ Sélã átẹ́pị 'i,
Sélã ĩ'di Ị̃bẹ́rę̃ 'bã átẹ́pị 'i.
25 Anzị Ị̃bẹ́rę̃ drę̃ kí į̃rę̃:
Ãlu rĩ rụ́ Pẽlégĩ 'i ã'dusĩku ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá ũ̃ŋ́kụ́ gá rĩ awa kí ándrá ru rá ãzíla ú'da ándrá ádrị̃pę̃ 'bã rụ́ Yõkĩtánĩ 'i.
26 Yõkĩtánĩ 'bã anzị kí:
Ãlĩmõdádĩ 'i, Sę̃lẹ́fę̃ 'i, Hãzãrãmãvẹ́fę̃ 'i, Yẹ́rã 'i,
27 Hãdõrámũ 'i, Ũzálĩ 'i, Dĩkĩláyĩ 'i,
28 Ũbálĩ 'i, Ãbĩ̃mãyẹ́lę̃ 'i, Sébã 'i,
29 Ũfírĩ 'i, Hãvị̃lã 'i ãzíla Yõbábũ 'i. 'Dĩ kí pírí anzị Yõkĩtánĩ drę̃ kî.
30 Ãngũ ĩ'bã kí sĩ u'ájó rĩ į̃jũ ru i'dójó Mésã gá Sẽfárĩ gâlé ru ãngũ 'bé 'a rú wókõ į̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá.
31 'Dĩ kí ínátị anzị Sẹ́mę̃ drę̃ gá rĩ drę̃ kí, tị ãzíla ãngũ ĩ'badrę̃ kí vú sĩ.
32 'Bá 'dĩ ãfũ kí pírí ũri Núwã drę̃ agá, sụ́rụ́ ĩ'badrę̃ kí trũ, ãwí ĩ'bã kí sĩ ãfũjó rĩ trũ, ãzíla ãngũ ĩ'badrę̃ abe. Sụ́rụ́ pírí ãfũ kí irélé ũ̃ŋ́kụ́ drę̃ gá 'dâ 'bá 'dĩ kí agá į̃yị̃ ándrá tę̃lépi rĩ 'bã vúlé gá.

11

Tị 'bã ru awajó rĩ

1 Ándrá údu rĩ sĩ 'bá ãngũ drę̃ gá 'dâ rĩ kí ị́jọ́ jọ tị ãlu sĩ.
2 'Bá 'bã kí mvi agá į̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru 'dĩ gá 'dĩ, ịsụ́ kí ãngũ gbayi rú la Sínã gá ãzíla ri kí dó u'álé ala gá 'dãá.
3 Jọ kí kí drĩdríŋ̃ĩ gá, “Ãma amụ́ kí bĩ̃rę̃kę̃ 'belé, ãma ivé ĩ'di 'bã mba kí dó sĩ ũkpó ru.” Ayú kí dó ísékísé ũkpó la ũdrí kę̃ję̃ gá.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá jọ kí, “Lẽ ãma amụ́ kí ãmaní táwũ̃n̄ę̃ sị̃lé jó gõrófã rú la trũ drę̃ la 'bã ca wę̃lę̃wę̃lę̃ 'bũ̃ gâlé, ãma rụ́ 'bã kụ rú dó sĩ, ãma dó sĩ u'á ãngũ ãlu gá ãzíla ãma iré rú dó sĩ ũ̃ŋ́kụ́ drę̃ gá 'dâ pírí ku.”
5 Wó Úpí asę̃ vũ̃rụ́ 'dõlé táwũ̃n̄ę̃ 'bá 'dĩ 'bã kí i'dólé sị̃lé rĩ ndrelé gõrófã ãzo ĩ'bã kí i'dólé sị̃lé rĩ be.
6 Úpí jọ, “'Bá 'dĩ kí 'bá ãlu ãzíla kí pírí tị ãlu jọ, 'dĩ dó drĩ í'dóŋá 'bá 'dĩ 'bã kí ị́jọ́ drụ́zę̃ ĩ'bã kí lẽlé idélé rĩ kí i'dójó rĩ. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, kí dó ãko ĩ'bã kí lẽlé idélé rĩ kí idé rá, icó kí sĩ kí ndẽlé ku!
7 Ĩmi amụ́, lẽ ãmụ kí vũ̃rũ̃lé tị ĩ'badrę̃ usalé, 'ba are kí rú sĩ ru kí drĩdríŋ̃ĩ gá ku.”
8 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Úpí iré dó sĩ kí ãngũ drę̃ gá 'dâ pírí ãzíla ãzę̃ ĩ'badrę̃ táwũ̃n̄ę̃ sị̃jó 'dã tu dó sĩ pá cí.
9 Táwũ̃n̄ę̃ ãmbógó 'dã rụ́ la Bãbélę̃ 'i ífí la Úpí usa ándrá 'bá kí tị 'dãá. Iré dó sĩ kí kpékpé ãngũ drę̃ gá 'dãá pírí.

I'dójó Sẹ́mę̃ rụ́ cajó Ị̃bụrámũ̃ rụ́

10 'Dĩ ãwí Sẹ́mę̃ drę̃ 'i. Ílí į̃rę̃ į̃yị̃ ándrá tę̃lépi 'bá kí į̃lę̃kę̃lépi rĩ 'bã vúlé gá, Sẹ́mę̃ ílí ca dó 100 ãzíla tị dó sĩ Ãrĩfãsádĩ 'i.

11 Sẹ́mį̃ la dó mụ Ãrĩfãsádĩ tịlé 'bo, u'á dó ílí 500 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi kí abe.
12 Ãrĩfãsádĩ ílí la mụ calé kãlị́ na drį̃ tõwú 'bo, tị dó Sélã 'i.
13 Ãrĩfãsádĩ la dó mụ Sélã tịlé 'bo, u'á dó ílí 403 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi kí abe.
14 Sélã ílí la mụ calé kãlị́ na 'bo, tị dó Ỉbẹ́rį̃ 'i.
15 Sélã la dó mụ Ỉbẹ́rį̃ tịlé 'bo, u'á dó ílí 403 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi kí abe.
16 Ỉbẹ́rį̃ ílí la mụ calé kãlị́ na drį̃ sụ 'bo, tị dó Pẽlégĩ 'i.
17 Ỉbẹ́rį̃ la dó mụ Pẽlégĩ tịlé 'bo, u'á dó ílí 430 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi kí abe.
18 Pẽlégĩ ílí la mụ calé kãlị́ na 'bo, tị dó Rẹ́wų̃ 'i.
19 Pẽlégĩ la dó mụ Rẹ́wų̃ tịlé 'bo, u'á dó ílí 209 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi kí abe.
20 Rẹ́wų̃ ílí la mụ calé kãlị́ na drį̃ į̃rį̃ 'bo tị Sę̃rṹgį̃ 'i.
21 Rẹ́wų̃ la dó mụ Sę̃rṹgį̃ tịlé 'bo, u'á dó ílí 207 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi kí abe.
22 Sę̃rṹgį̃ ílí la mụ calé kãlị́ na 'bo, tị dó Nãhọ́rį̃ 'i.
23 Sę̃rṹgį̃ la dó mụ Nãhọ́rį̃ tịlé 'bo, u'á dó ílí 200 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi kí abe.
24 Nãhọ́rį̃ ílí la dó mụ calé kãlị́ į̃rį̃ drį̃ úrômĩ 'bo, tị dó Térã 'i.
25 Nãhọ́rį̃ la dó mụ Térã tịlé 'bo, u'á dó ílí 119 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi kí abe.
26 Térã ílí la mụ calé kãlị́ ázį̃rį̃ 'bo, tị dó Ịbụrámų̃ 'i, Nãhọ́rį̃ 'i ãzíla Hãránĩ 'i.

Ãwí Térã drį̃

27 'Dĩ dó ãwí Térã drį̃ 'i. Térã tị dó Ịbụrámų̃ 'i, Nãhọ́rį̃ 'i ãzíla Hãránĩ 'i. Hãránĩ tị dó ĩ'didrį̃ gá Lọ́tį̃ 'i.
28 Térã 'bã drĩ adrujó ídri rĩ sĩ ngọ́pį̃ Hãránĩ drã Ụ́rį̃ Kãį̃ḍíyã gá 'dĩ ãngũ sĩ ĩ'di tịjó rĩ gá.
29 Ịbụrámų̃ kí Nãhọ́rį̃ be ĩgbã kí ũkú į̃rį̃ trá rá. Ũkú Ịbụrámų̃ drį̃ rụ́ la Sãráyĩ 'i, Nãhọ́rį̃ drį̃ rụ́ Mílĩkã 'i, ĩ'di ádrịpį̃ Hãránĩ į̃zẹ́pị 'i. Mílĩkã 'bã ámvọ́pị ãzí rĩ rụ́ la Į̣sị́kã 'i.
30 Sãráyĩ ĩ'di ándrá úndó anzị kóru.
31 Térã 'dụ ngọ́pį̃ Ịbụrámų̃ kí ũkû Sãráyĩ be, Hãránĩ ngọ́pị Lọ́tį̃ ĩ'di umvelépi áyịpị rĩ trũ ãzíla a'be kí dó ãngũ Ụ́rį̃ Kãį̃ḍíyã gá rĩ sĩ mụjó Kãnánĩ gá. Wó kí mụ acálé Hãránĩ gá 'bo 'be kí dó lịcọ́ sĩ rijó 'dãá.
32 Térã u'á ílí 205, drã dó sĩ Hãránĩ gá 'dãá.

12

Ịbụrámų̃ Umvejó rĩ

1 Úpí jọ ándrá Ịbụrámų̃ ní, “Mí a'be ãngũ 'dĩ 'i, 'bá mídrį̃ kí ãzíla 'bá mî
átẹ́pị drịko gá 'dĩ kí abe ãzíla ímụ ãngũ mání mụlé i'dalé míní rĩ gá.
2 “Ma ími 'bã á'bị́ sụ́rụ́ ãmbógó la ãni la rú,
ãzíla ma míní sų̃sụ́ wi;
ma ími rụ́ 'bã ãmbógó ru,
'bá kí dó vâ sĩ sų̃sụ́ ãlá rĩ ịsụ́ mí rû sĩ.
3 Ma sų̃sụ́ wi 'bá sų̃sụ́ wilépi míní rĩ ní,
wó ma 'bá ími wãlépi rĩ wã rá,
ãzíla 'bá pírí ãngũ drį̃ gá rĩ kí

sũsṹ ãlá rĩ ịsṹ mí rṹ sĩ.”

4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ịbụrámṹ a'be dó ãngũ 'dã rá cécé ándrá Úpí 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni; ãzíla Lọ́tị̃ mụ dó ĩ'di be ĩndĩ. Ịbụrámṹ ílí ca dó 'dĩ sĩ kãlị́ ázı̀rı̀ drı̀ tõwú ĩ'di 'bã drı̀ kojó Hãránĩ gá 'dãá rĩ sĩ.

5 'Dụ ĩ'di 'bã ũkû Sãráyĩ 'i, ádrı́ı̀pı̀ 'bã ngọ́pı̀ Lọ́tị̃ 'i, ãko ĩ'didrı̀ kí ãzíla 'bá ãtí'bó ru ĩ'bã kí ándrá ịsṹlé Hãránĩ gá 'dãá rĩ kí abe pírí sĩ kí trũ mụjó ãngũ Kãnánĩ gá ãzíla ca kí dó sĩ Kãnánĩ gâlé rá.

6 Ịbụrámṹ alị ãngũ 'dã agâ sĩ kpere ĩ'di 'bã ca agá ife ãmbógó Mõréyã rú Sẹ̃ḳẹ́mṹ gá rĩ gá. Ịsṹ ṹ'dṹ 'dã sĩ 'bá Kãnánĩ rú rĩ kí u'á agá ãngũ 'dã gá 'dãá.

7 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí i'da ru Ịbụrámṹ ní ãzíla jọ, “Ma ãngũ 'dĩ fẽ anzị mídrı̀ mụlé tịlé drı̀lẹ́ gâlé rĩ 'banî.” Sị dó sĩ ãlĩtárĩ Úpí ru i'dalépi ĩ'diní rĩ ní ãngũ 'dã gá 'dãá.

8 Ko dó sĩ drı̀ 'dãá rĩ sĩ mụjó 'bé agâlé ru Bẹ̃tẹ́lı̀ 'bã wókõ ı̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá. Sị dó sĩ hémã ĩ'didrı̀ Bẹ̃tẹ́lı̀ kí drĩdrı́ŋĩ gá Áyĩ be. Áyĩ ĩ'di wókõ ı̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá ãzíla Bẹ̃tẹ́lı̀ 'bã wókõ ı̃tṹ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá; 'dãá sị dó sĩ ãlĩtárĩ Úpí nî ãzíla ı̃nzı̀ dô sĩ Úpí 'bã rṹ.

9 'Dã 'bã ũngúkú gá, Ịbụrámṹ mụ dó ácı̀ trũ drı̀ gá ãngũ umvelé Nẹ̃ḡẹ́vṹ 'i rĩ gâlé ru.

Ịbụrámṹ 'bã dó adrujó Mı̃sı̀rı̀ gá rĩ

10 'Dã 'bã ũngúkú gá rílẽ a'dé dó ãngũ Kãnánĩ drı̀ gá, Ịbụrámṹ mụ dó sĩ ándrá Mı̃sı́rı̀ gâlé sĩ u'ájó sáwã were rílẽ 'dã tẽjó ã'dusĩku rílẽ 'dã mị la 'bãngá ika.

11 Ĩ'di dó mụ calé ãni rú sĩ fijó Mı̃sı́rı̀ gá, jọ ũkû Sãráyĩ ní, “Ánı̀ mi ũkú ũniyambamba la rĩ gá rá.

12 'Bá Mı̃sı́rı̀ gá 'dĩ drĩ kí ími ndre, kí jọ la 'dĩ bãsĩ ũkû 'i. Kí dó áma 'dị rá, wó kí ími a'be ídri.

13 Íjọ ĩ'baní mi má ámvọ́pı̀ 'i, kí dó sĩ áma tãmba ími ịjọ́ sĩ, áma ídri la dó sĩ ru pa ími ịjọ́ sĩ rá.”

14 Ịbụrámṹ la mụ calé Mı̃sı́rı̀ gá, ndre kí Sãráyĩ 'i ũkú ũniyambamba la.

15 Ãzíla 'bá ãmbogo Fãráwũ drı̀ ndre kí ĩ'di, ịcṹ kí ĩ'di Fãráwũ ní, ú'dụ dó sĩ ĩ'di agụlé úpí drı́ko gâlé.

16 Sãráyĩ 'bã ịjọ́ sĩ úpí Fãráwũ mba dó Ịbụrámṹ 'bã tã múké, ãzíla fẽ dó ĩ'diní fẽtáŋá ru kãbĩlõ, tı́, kãyĩnõ ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ kí abe, ngãmíyã ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ kí abe, ãtí'bó ãgọbı̀ rú ãzíla ũkú ru rĩ kî trũ.

17 Wó Sãráyĩ Ịbụrámṹ ũkû 'bã ịjọ́ sĩ Úpí ĩcãndĩ Fãráwũ jṹwẹ̃ ũkpó la sĩ 'bá ĩ'di drı́ko gá rĩ kí abe.

18 Fãráwũ umve Ịbụrámṹ 'i ãzíla zị ĩ'di, “Mí idé dó ma íni ã'du ịjọ́ sĩ yã? Ílũ mání ĩ'di ũkú mídrı̀ 'i ku la ã'du ịjọ́ sĩ?

19 Íjọ mání ĩ'di mî ámvọ́pı̀ 'i mání sĩ ĩ'di 'dụjó mání ũkú ru íni la ã'du ịjọ́ sĩ? Ú'dî'da íni, mî ũkû dó 'dĩ. Í'dụ ĩ'di ímụ dó ĩ'di trũ!”

20 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ fẽ dó ãzı̀táŋá 'bá ĩ'didrı̀ 'baní Ịbụrámṹ drı̀ gá, pẽ kí dó sĩ ĩ'di tị ũkû be ãko pírí ĩ'di 'bã ịsṹlé rĩ kî trũ 'dãá rá.

13

Ịbụrámṹ 'bã kí ru awajó Lọ́tị̃ be rĩ

1 Ịbụrámṹ ãfũ dó Mḭsḭrḭ̃ gâlé ũkú ĩ'didrḭ̃ be, ãko ĩ'didrḭ̃ kî trũ pírí ãzíla
Lọ́tḭ̃ mụ ĩ'di be ĩndĩ, fi dô sĩ Kãnánĩ gá ãngũ umvelé Nẽ̱gé̱vṹ rĩ gá.
2 Ịbụrámṹ ándrá málĩ kí trũ; tḭ, kãbĩlõ, ḭ̃ndrḭ, gólũdĩ ãzíla sílĩvã trũ wẽwẽ
rú.
3 Angájó Nẽ̱gé̱vṹ gá rĩ sĩ, Ịbụrámṹ co dó wãyá ãngũ pírí gá cajó kpere
Bẽ̱té̱lḭ̃ gá; ãngũ 'dã drĩdríŋĩ̃ Bẽ̱té̱lḭ̃ 'bãni Áyĩ be rĩ gá ãngũ ándrá ĩ'di 'bã sĩ
hémã drḭ̃drḭ̃
4 ãzíla ãlĩtárĩ̃ ídétáŋá idéjó rĩ sijó rĩ gá. Ịbụrámṹ ḭ̃nzḭ̃ dó Úpí rṹ 'dãá.
5 Sáwã 'dã sĩ Lọ́tḭ̃ ándrá acḭ́lépi Ịbụrámṹ be ĩndĩ rĩ 'bã málĩ kí ándrá vâ
wẽwẽ rú ãzíla hémã kî trũ.
6 Wó ãngũ 'dã ca dó Ịbụrámṹ 'baní Lọ́tḭ̃ be sĩ u'ájó ãlu ku, ã'dusĩku málĩ
ĩ'badrḭ̃ 'bã kí ándrá adrujó ambamba rĩ sĩ, icó kí dó sĩ u'álé ãngũ ãlu gá
ku.
7 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãwãŋá 'de dó 'bá málĩ Ịbụrámṹ drḭ̃ kí ucélépi rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá
'bá málĩ Lọ́tḭ̃ drḭ̃ kí ucélépi rĩ abe. Ṵ'dṹ 'dã sĩ 'bá Kãnánĩ rú ãzíla Pẽ̱ré̱zḭ̃
drḭ̃ kí abe ri kí ándrá vâ u'álé ãngũ 'dã gá 'dãá.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrámṹ jọ dó Lọ́tḭ̃ ní, “Lẽ tátí ãma ãwã mí be ku,
ã'dusĩku ãma mí be kãká. 'Bá málĩ mídrḭ̃ kí ucélépi rĩ kí 'bá málĩ mádrḭ̃
kí ucélépi rĩ abe 'bã ãwã kí vâ sĩ ku.
9 Ãngũ 'dĩ dó pírí ími drḭ̃lé̱ gá 'dĩ ku yã? Lẽ ãma iré ãma rá. Ímụ wókõ
ãzí rĩ gâlé ru ma vâ mụ wókõ ãzí rĩ gâlé ru.”
10 Lọ́tḭ̃ undré ãngũ, ndre ãngũ gbayi Yõrĩdánĩ tḭ gá rĩ ḭ̃yḭ trũ ãzíla ĩrí la
rũ kpãcĩ cécé ámvṹ úpí drḭ̃ áni, cécé ãngũ Mḭsḭrḭ̃ gá rĩ áni, mụ agá Zówã
gâlé ru. 'Dĩ sĩ Ãdróŋá ḭ̃lḭ̃kḭ̃ drĩ 'bá Sõdómũ gá rĩ kí Gõmórã gá rĩ kí abe ku.
11 Lọ́tḭ̃ pẽ dó ãngũ gbayi Yõrĩdánĩ tḭ gá rĩ 'i ãzíla mụ dó sĩ ḭ̃tṹ 'bã ãfũ
agâlé ru. 'Bá 'dĩ awa kí dó sĩ ru rá.
12 Ịbụrámṹ ace dó ru u'álé ãngũ Kãnánĩ drḭ̃ gá, wó Lọ́tḭ̃ rĩ dó tọ̃rọ́mẹ́ ḭ̃yḭ
tḭ gá 'dã kí agá, 'be lḭcọ ĩ'didrḭ̃ ãni rú ãngũ Sõdómũ drḭ̃ gá.
13 Wó 'bá Sõdómũ gá rĩ kí ándrá 'bá ũnzí la, ãzíla ri kí ándrá ḭjọ́ izalé
Úpí rṹ.
14 Lọ́tḭ̃ 'bã mụjó 'bo rĩ sĩ, Úpí jọ Ịbụrámṹ ní, “Mí undré drĩ ãngũ 'dĩ
ándrá ãzíla ṹrṹ, ḭ̃tṹ 'bã ãfũ agá ãzíla ḭ̃tṹ 'bã 'de agá.
15 Ma mụ ãngũ míní ndrelé 'dĩ fẽlé míní anzḭ mídrḭ̃ mụlé tḭ̃lé drḭ̃lé̱ gâlé
rĩ kí abe adrujó mî ãni la rú jã 'dâ.
16 Ma anzḭ mídrḭ̃ mụlé tḭ̃lé drḭ̃lé̱ gâlé rĩ kí fẽ kpẽ̱lé cínákí vũ gá rĩ áni, 'bá
ãzí drĩ cínákí vũ drḭ̃ gá rĩ 'bã kãlãfe la rá, ĩ'di rú anzḭ mídrḭ̃ mụlé tḭ̃lé drḭ̃lé̱
gâlé rĩ kí 'bã kãlãfe la rá.
17 Ímụ ú'dî'da mí acḭ ãngũ mání mụlé fẽlé míní 'dĩ 'bã mmgbọ la kí
undrélé ãzo la be.”
18 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Ịbụrámṹ mụ dó hémã ĩ'didrḭ̃ kî trũ u'álé ãni rú kọmọrọ́ ife
Mãmírẽ drḭ Hẽ̱bṹrọ́ñḭ̃ gá rĩ gá, sḭ dó sĩ ãlĩtárĩ̃ ídétáŋá idéjó rĩ Úpí ní ãngũ
'dã gá 'dãá.

14

Ịbụrámṹ 'bã Lọ́tḭ̃ pajó rĩ

1 Ṵ'dṹ 'dã sĩ Ãmãrãfé̱lḭ̃ úpí Sínã drḭ, Ãrḭ̃yọ́kḭ̃ úpí Ĩlásã drḭ,
Kẽ̱dọ̃rḭ̃lãwọ̃mẹ́rḭ̃ úpí Ĩlámũ drḭ, ãzíla úpí Tídãlĩ úpí Gọ̃yḭmṹ drḭ̃ abe,

2 'bá 'dĩ mụ kí dó ã'dị gá ũpi; Bérã úpí Sõdómũ gá rĩ 'ba rú, Bį̃ṛ̨sã úpí
Gõmórã drị, Sĩnábũ úpí Ãdímã drị, Sẽmẽbẽ́rį̃ úpí Zę̃bų̃yį̣mų̃ drị ãzíla úpí
Bélã (umvelé Zówã 'i rĩ) drị 'ba rụ́.
3 Ũpi tõwú vúlé 'dĩ icí kí ru ãlu á'bụ Sį̃dį̣mų̃ gá (mĩrĩ umvelé Mĩrĩ Ã'ị́ ru
rĩ gá).
4 Ũpi tõwú 'dĩ ri kí ándrá ãzị́ ngalé Kę̃dǫ̃rį̃lãwǫ̃mẽ́rį̃ 'bã pálé gá ílí mụdrị
drį̃ į̃rį̃, ílí mụdrị drį̃ na rĩ sĩ ají kí ị́jọ́ sĩ mvujó ĩ'di rụ́ 'dãá rĩ sĩ ãmvé.
5 Ílí mụdrị drį̃ sụ rĩ sĩ úpí Kę̃dǫ̃rį̃lãwǫ̃mẽ́rį̃ ãzíla ũpi ãzí 'dĩ kí abe icí kí
ru ãlu sĩ mụjó ã'dị gá. Mụ kí Ãsį̃tę̃rǫ̃tį̃-Kãrį̃námų̃ gá ndẽ kí 'bá Rę̃fãyį̣mų̃
drį̃ kî, Hámũ gá ndẽ kí 'bá Zụ́zį̃mų̃ drį̃ kî, Sávẽ Kį̣rį̃yãtãnãyį̣mų̃ gá ndẽ kí
'bá Į̣mį̣mų̃ drį̃ kî
6 ãzíla ndẽ kí 'bá Họ́rį̃ drį̃ kí ãngũ 'bé 'a rú Sẽyírĩ gá ãzíla kpere Ĩlĩ-Pãránĩ
ãngũ kõtórõ rú rĩ tị gá ãni rú.
7 Uja kí ru vúlé, mụ kí dó Ĩnĩ-Mĩsĩpátĩ gá (ãngũ umvelé Kãdẹ́sį̣ 'i rĩ). 'Dụ
kí dó ãngũ 'bá Ãmãlẹ́kį̃ rú ãzíla 'bá Ãmọ́rį̃ rú rĩ 'badrį̃ pírí kpere cajó ãngũ
Hãzázõ Tãmárĩ gá rĩ gá.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá úpí Sõdómũ drį̃, úpí Gõmórã drį̃, úpí Ãdímã drį̃, úpí
Zę̃bų̃yį̣mų̃ drį̃ ãzíla úpí Bélã drį̃ trũ (ãngũ 'dĩ Zówã 'i) mụ kí ru ų̃tį̃lé á'bụ
Sį̃dį̣mų̃ drį̃ gá ('dĩ mĩrĩ ã'ị́ ru rĩ 'i) sĩ ã'dị 'dį̣jó,
9 Kę̃dǫ̃rį̃lãwǫ̃mẽ́rį̃ úpí Ĩlámũ drį̃, Tídãlĩ úpí Gǫ̃yį̣mų̃ drį̃, Ãmãrãfẹ́lį̃ úpí
Sínã drį̃ ãzíla Ãrį̃yọ́kį̃ úpí Ĩlásã gá rĩ drį̃ abe; ũpi sụ 'dĩ 'dị kí ã'dị ũpi tõwú
abe.
10 Į̣sụ́ íni 'dĩ á'bụ Sį̃dį̣mų̃ drį̃ ga tré 'bụ́ kócõ rú rĩ sĩ, ũpi Sõdómũ ãzíla
Gõmórã gá rĩ kí mụ apálé, 'bá ĩ'badrį̃ u'de kí 'bụ́ 'dĩ kí agá ų̣rų̣ka la apá kî
dó 'bé agá.
11 Ũpi sụ Ãmãrãfẹ́lį̃, Ãrį̃yọ́kį̃, Kę̃dǫ̃rį̃lãwǫ̃mẽ́rį̃ ãzíla Tídãlĩ ra kí ãko
Sõdómũ ãzíla Gõmórã gá rĩ kí pírí ãzíla mụ kí kîtrũ rá.
12 'Dụ kí vâ ala gá Lọ́tį̃ Į̣bụrámų̃ ádrį̣pį̣ 'bã ngọ́pį̣ ĩndĩ, málĩ ĩ'didrį̃ kí abe
pírí ĩ'di 'bã u'ájó Sõdómũ gá rĩ sĩ.
13 'Bá ãzí ãlu apálépi la amụ́ ị́jọ́ 'dĩ lũlé Į̣bụrámų̃ Ĩbũrãníyã rú rĩ nî.
Į̣sụ́ 'dĩ sĩ Į̣bụrámų̃ la u'á agá kǫ̣mǫ̣rǫ̣ ife ãmbogo Mãmírẽ drį̃ kí andre gá,
Ãmọ́rį̃ ĩ'di ádrį̣pį̣ Į̣sį̃kọ́lį̃ 'badrį̃ Ãnẹ́rį̃ be rĩ. 'Bá 'dĩ kí ándrá Į̣bụrámų̃ kî trũ
wǫ̃rį̃ ru kí vâ ru ale ãlu.
14 Į̣bụrámų̃ la mụ arelé la ụ́'dụ ádrį̣pį̃ 'bã ngọ́pį̣ ĩndĩ 'bo, tra 'bá 318
ĩ'didrį̃ kogá icólépi ã'dị 'dį̣lépi rá 'dĩ kí dro dô sĩ ũpi sụ 'dĩ kí vú kpere
Dánĩ gá.
15 'Dãá awa dó 'bá kí tị į̃rį̃, ụ'dị kî dó mẹ́rọ́'bá kí ị́nị́ sĩ ndẽ kí dó sĩ kí rá,
dro kí dó kí vú kpere Hõbáhã gá, 'dĩ Dãmãsį̃kį̣yã 'bã drį̃lẹ́ gâlé ru,
16 ãzíla apá kí dó ãko tá ralé 'da kî. Ají dó ádrį̣pį̃ ngọ́pį̣ Lọ́tį̃ 'i málĩ ĩ'didrį̃
kí abe ĩndĩ, ũkú kî trũ ãzíla 'bá 'dụlé ĩ'di abe rĩ kî trũ.

Mę̃lę̃kį̃zę̃dẹ́kį̃ 'bã sų̃sụ́ wijó Į̣bụrámų̃ ní rĩ

17 Į̣bụrámų̃ la mụ ãgõlé ã'dị ĩ'di 'bã sĩ úpí Kę̃dǫ̃rį̃lãwǫ̃mẽ́rį̃ ndẽjó ũpi ãzí
'dĩ kí abe rĩ gâlé 'bo, úpí Sõdómũ drį̃ amụ́ dó drį̃ ų̣fų̣lé ĩ'di be á'bụ 'a Sávẽ
drį̃ agá ('dĩ á'bụ 'a úpí drį̃ 'i).
18 'Dã 'bã ũngúkú gá Mę̃lę̃kį̃zę̃dẹ́kį̃ úpí Sãlẹ́mų̃ drį̃ ãzíla 'bá ídétáŋá
idélépi Ãdróŋá Ų̣rų̣gá Ãndânĩ rĩ ní rĩ ají ãkónã ãzíla wáyĩnĩ abe Į̣bụrámų̃
nî,

19 wi sũsṹ ĩ'diní jọ, “Ãdróŋá Ụrụgá Ãndânĩ 'bũ kí ũ'bãlépi ũ̃nọ́kṹ be rĩ
'bã wi Ịbụrámũ̃ míní sũsṹ!
20 Ãdróŋá Ụrụgá Ãndânĩ míní fẽlépi la índẽ mẹ́rọ́'bá mídrḩ kí rá rĩ lẽ
ịcṹ rṹ la ịcṹ-ịcṹ!” Wó Ịbụrámũ̃ fẽ dó Mẽ̃lẽ̃kĩzẽ̃dẹ́kĩ̃ ní ãlu mụdrḩ ãko pírí
ándrá ralé ĩ'di 'bã apálé rá rĩ 'badrḩ kî.
21 Úpí Sõdómũ drḩ jọ Ịbụrámũ̃ ní, “Mí a'be ãko mî arálé ri kí, be la mí
ãfẽ mâ 'bá kí pírí áyụ.”
22 Ịbụrámũ̃ umvi úpí Sõdómũ drḩ ní, “Ána ũyõ Ãdróŋá Ụrụgá Ãndânĩ,
'bũ̃ kí ũ'bãlépi ũ̃nọ́kṹ be rĩ drḩlẹ́ gá,
23 má icó ãko ãzí mí ãni la tãmbalé ku drĩ táni adru wịzḩ jõku ŋ̃lâ ĩbáká.
Míní sĩ vúlé-vúlé ru amṹjó jọjó la Ịbụrámũ̃ acá kṹrẹ́ńḩ ru la ãko mádrḩ kí
sĩ la ku.
24 Má icó ãko ãzí 'dụlé mání ãluŋá la ku, ma rá la ãko 'bá mádrḩ 'bã kí
nalé 'bo rĩ kí ã'ḩ áyụ. Be la lẽ mâ wõ̃rḩka, Ãnẹ́rḩ, Ḩsḩ̃kọ́lḩ ãzíla Mãmírẽ 'bã
'dụ kí ãko ĩ'badrḩ wókõ gá rĩ kî.”

15

Ãdróŋá icí kí tḩ Ịbụrámũ̃ be

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ ḩjọ́ Ịbụrámũ̃ ní urobí agâ sĩ jọ, “Mí idé ũ̃rḩ sĩ
ku Ịbụrámũ̃, ã'dusĩ̃ku ma ími tãmba ãzíla ma míní ũ̃rõ̃drḩ ãzí ãmbógó la
fẽ rá.”
2 Wó Ịbụrámũ̃ umvi jọ, “Úpí Ũkpó 'Dḩpḩ, mâ ngọ́tḩŋá 'dáyụ, sũsṹ míní
wilé 'dĩ 'bã ũ̃rõ̃drḩ la dó adru mání ã'du yã? Mání adrujó ngọ́tḩŋâ kóru
rĩ sĩ Ḩlḩ̃yãzẹ́rḩ Dãmãsḩ̃kḩyã gá ãtí'bó ru ãzḩ ngalépi mádrḩ rĩ la dó mụ ãko
mádrḩ málĩ rú rĩ kí 'dụlé pírí nĩ yã?
3 Ífẽ dó mání anzḩ kí ku, ḩjọ́ 'dĩ sĩ ãtí'bó mádrḩ 'bã ãzí ãlu la dó mụ ãko
mádrḩ kí 'dụlé nĩ.”
4 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ ḩjọ́ Ịbụrámũ̃ ní ḩdḩ jọ, “Ḩlḩ̃yãzẹ́rḩ ãtí'bó ru 'dĩ
icó ãko mídrḩ kí 'dụlé nĩ ku; wó ngọ́tḩŋá ãfũlépi mí rṹ rĩ la ãko mídrḩ 'dĩ
kí 'dụ nĩ.”
5 Ãdróŋá fẽ Ịbụrámũ̃ ní fũlé ãmvêlé ãzíla jọ ĩ'diní, “Índre ãngũ ụrụgâlé,
ílã lẽlẽgó ụrụgá 'dĩ kí kãlãfe. Anzḩ mídrḩ mụlé tḩlé drḩlẹ́ gâlé rĩ kí mụ adrulé
cécé 'dã 'bã áni, ícó kí lãlé ku.”
6 Ịbụrámũ̃ ã'ḩ Úpí 'i rá, ã'ḩtáŋá ĩ'didrḩ 'bã ḩjọ́ sĩ Úpí 'bã dó ĩ'di 'bá mgbã
la rú.
7 Ãdróŋá jọ vâ ĩ'diní, “Ma Úpí ími ajílépi angájó ãngũ Ụrḩ 'dĩ 'bá Kãḩ̃dḩyã
gá rĩ 'badrḩ agâlé sĩ ãngũ 'dĩ fẽjó mî ãni la rú rĩ 'i.”
8 Wó Ịbụrámũ̃ zḩ, “Úpí Ũkpó 'Dḩpḩ, má icó nḩ̃lé la ãngũ 'dĩ la adru má
ani rĩ gá íngoní ru?”
9 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ Úpí jọ ĩ'diní, “Mí ají mání tḩ ãlu, ḩndrḩ ãlu ãzíla kãbĩ̃lõ ãlu pírí
calépi ílí trũ na la kí ãlĩ'bõ ãlu ãzíla ãmámũ ãlu be.”
10 Ịbụrámũ̃ ají dó ãnãkpá 'dĩ kí Ãdróŋá rṹ 'dõlé, ụlḩ kí rá asi kí 'a trũ-trũ
ãzíla ũ̃tḩ kí láyĩnĩ sĩ ndre kí ru ndrẽndrẽ; wó asi ãriŋa rú rĩ kí 'a gẽ̃rḩ sĩ ku.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Núgúnúke i'dó kí tí urilé ĩzá kí drḩ gá sĩ kí tijó wó
Ịbụrámũ̃ adro kí rá.
12 Ḩtṹ 'bã 'de agá, ṹ'dṹ 'be Ịbụrámũ̃ álḩ, ũ̃rḩ ãmbógó la rụ ĩ'di cí.

13 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ ĩ'diní, “Lẽ ínį̃ rá anzị mídrį̣ mụlé tịlé drį̃lę̣
gâlé rĩ kí mụ adrulé ãmị́yọ́ŋá ru ãngũ 'bá ãzí ãni la gá; kí adru ãtí'bó ru
ãngũ 'dã gá ãzíla ála ĩ'baní ũcõgõ fẽ ãzį̣ ngaŋá sĩ ílí 400.
14 Wó sụ́rụ́ ĩ'baní ũcõgõ fẽlépi ãzį̣ ngaŋá sĩ rĩ ní ma drį̃ịrịma fẽ rá. Drĩ
kí ãfũ ãngũ 'dã agâlé 'bo, kí amụ́ ãko trũ wẽwẽ rú.
15 Mî rú rĩ gá, mi u'á ílí wẽwẽ rú, mi drã ãzíla ála ími į̃sį̃ ásį̣ į̃gbę̣ sĩ.
16 Anzị mídrį̣ mụlé tịlé drį̃lę̣ gâlé á'bį̣ anzị námbã sụ sĩ rĩ kí mụ ãgõlé
vúlé 'dõlé nĩ, ã'dusĩku má icó 'bá Ãmọ́rį̃ rú 'dĩ kí drolé ãmvé ku kpere
ĩ'baní amụ́ agá ĩ'baní drį̃ịrịma fẽ agá ị́jọ́ ũnzĩ ĩ'badrį̃ kí sĩ.”
17 Į̃tụ́ la mụ 'delé ãzíla ãngũ la mụ nịlé 'bo, Ịbụrámų̃ ndre ãcí dį̃lépi dį̃-dį̃
imvesílílí la alị agá ãnãkpá ĩzá tá ĩ'di 'bã ụlį̣lé ũ'bãlé ndú-ndú láyĩnĩ sĩ į̃rį̃
'dĩ kí agâ sĩ.
18 Ụ'dụ́ 'dã sĩ Úpí icí kí dó tị Ịbụrámų̃ be. Jọ ĩ'diní, “Ma anzị mídrį̣ mụlé
tịlé drį̃lę̣ gâlé rĩ 'baní ãngũ angálépi Mį̃sị́rį̃ gá kpere mĩrĩ Ũfũrátĩ gá rĩ fẽ,
19 ãngũ 'bá Kénĩ gá rĩ 'badrį̣, 'bá Kẹ̃ńẹ́zĩ gá rĩ 'badrį̣, 'bá Kãdį̃mọ́ńį̃ gá rĩ
'badrį̣,
20 'bá Hị́tį̃ gá rĩ 'badrį̣, 'bá Pẹ̃rẹ́zį̃ gá rĩ 'badrį̣, 'bá Rẹ̃fãyị́mų̃ gá rĩ 'badrį̣,
21 'bá Ãmọ́rį̃ gá rĩ 'badrį̣, 'bá Kãnánĩ gá rĩ 'badrį̣, 'bá Gį̃rį̃gásį̃ gá rĩ 'badrį̣,
ãzíla 'bá Yẹ̃bụ́sį̃ gá rĩ 'badrį̃ kîtrũ pírí ĩ'banî.”

16

Hãgárĩ kí Į̣sụmayį̣lį̃ be

1 Ịbụrámų̃ 'bã ũkû Sãráyĩ tị ĩ'diní anzị kí ku. Wó ĩ'di 'bã ãtí'bó Mį̃sị́rį̃ ízó
ru Hãgárĩ 'i cí.
2 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, Sãráyĩ jọ Ịbụrámų̃ ní, “Úpí atrį̣ ma anzị tịŋá gá míní cí. Ímụ
kolé ĩzóŋá mádrį̣ ãtí'bó ru rĩ be. Ma nõ vâ sĩ ngọ́tį̣ į̣sụ́ agá lį̣cọ́ 'bãjó ĩ'di
rụ̂ sĩ rá be.” Ịbụrámų̃ ã'į̃ ị́jọ́ Sãráyĩ 'bã jọlé rĩ rá.
3 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ Sãráyĩ fẽ dó ĩ'di 'bã ĩzóŋá ãtí'bó ru Hãgárĩ Mį̃sị́rį̃ ízó ru rĩ
Ịbụrámų̃ ní ũkú ru, į̣sụ́ 'dĩ sĩ u'á kí dó Kãnánĩ gá 'dãá ílí mụdrį̣ 'bo.
4 Ịbụrámų̃ u'á kí Hãgárĩ be rá, Hãgárĩ į̣sụ́ 'a, ĩ'di mụ nį̃lé la 'i ngúlú ru
'bo, i'dó dó Sãráyĩ idelé idê.
5 Sãráyĩ jọ dó Ịbụrámų̃ ní, “Ífẽ ị́jọ́ mání sĩ drį̃ cijó 'dĩ mi 'i. Áfẽ ãtí'bó
mádrį̃ míní ãzíla nį̃ dó 'i 'a trũ rĩ gá cé, ĩ'di dó áma ide-ĩdẽ. Lẽ Úpí 'bã
awa ị́jọ́ ãma drĩdríŋĩ gá mí be rĩ nĩ.”
6 Ịbụrámų̃ jọ, “Ãtí'bó mídrį̣ 'dĩ ĩ'di ími drį̣ alé gá. Mí icó ị́jọ́ míní ũrãlé
ĩ'di míní múké rĩ idélé ĩ'di ụrụ'bá gá rá.” 'Dã 'bã ũngúkú gá Sãráyĩ uja dó
ru Hãgárĩ ĩcãndĩlé ãzíla Hãgárĩ apá dó sĩ ĩ'di rụ́ 'dãá rá.
7 Mãlãyíkã Úpí drį̃ į̣sụ́ dó Hãgárĩ kõtórõ agá ãni rú kídí andre gá, ĩ'di
kídí gẽrį̃ mụlépi wókõ Sụ́rį̃ gá rĩ tị gá.
8 Mãlãyíkã zị ĩ'di, “Hãgárĩ ãtí'bó Sãráyĩ drį̃, mí angá íngõlé ãzíla mi mụ
íngõlé yã?”
Hãgárĩ Umvi, “Ma apá ãmbógó mádrį̣ Sãráyĩ sĩ.”
9 Mãlãyíkã Úpí drį̃ jọ ĩ'diní, “Ígõ ãmbógó mídrį̃ rụ̂lé vúlé ãzíla ífẽ mi
pírí ĩ'didrį̣ alé gá.”
10 Mãlãyíkã Úpí drį̃ ũ'bã ĩ'diní jọ, “Ma anzị mídrį̣ mụlé tịlé drį̃lę̣ gâlé rĩ
kí į̃jãlã ũ'bí ru ála kí la tí.”
11 Mãlãyíkã Úpí drį̃ jọ vâ ĩ'diní:

“Mi dó ú'dî'da 'a trũ
ãzíla mi mụ ngǫ́tị́ ágǫ́bị̃ tịlé.
Mi dó rụ́ la 'da Ịsụmayı́lị̃ 'i
ífí la Úpí andré dó ími ũcõgõ rá 'i.
12 Ĩ'di rú adru kãyĩnõ ásé agá rĩ áni 'bá kí drĩdríŋĩ gá,
drị la la adru 'bá pírí kí ụrụ'bá gá,
'bá pírí kí drị la adru ĩ'di ụrụ'bá gá.
Ĩ'di rú adru ũmbã rú ádrı́pịka 'ba rụ́,
ĩ'di dó sĩ u'á kãká ĩ'didrị kí abe ndú-ndú.”
13 Ịjǫ́ 'dĩ sĩ, 'da dó Úpí ịjǫ́ jǫlépi ĩ'di be rĩ ní rụ́, “Ãdróŋá áma ndrelépi cé rĩ 'i.” Jǫ vâ, “Ándre dó ú'dî'da Ãdróŋá áma ndrelépi rĩ rá.”
14 Ịjǫ́ 'dĩ sĩ, ú'da dó sĩ kídí 'dã 'bã rụ́ Bẽ̞rị̃ Lãháyĩ-Rǫ́yĩ̃ 'i.* Ála drĩ ĩ'di ịsụ́ drĩdríŋĩ Kãdẽ̞sị̃ 'badrị Bẽ̞rẽ̞dị̃ be rĩ gá cí.
15 Hãgárĩ tị ngǫ́tị́ ágǫ́bị́ Ịbụrámũ̃ nî, ãzíla Ịbụrámũ̃ 'da dó sĩ ngǫ́tị̃ rụ́ Ịsụmayı́lị̃ 'i.
16 Ịbụrámũ̃ ílí ca dó sáwã 'dã sĩ kãlị́ ãrõ drị̃ ázíyá Hãgárĩ 'bã ĩ'diní Ịsụmayı́lị̃ tịjó rĩ sĩ.

17

Ịbụrámũ̃ rụ́ 'dajó Ịbụrahı̨̃mũ̃ 'i rĩ

1 Ịbụrámũ̃ la dó mụ calé ílí trũ kãlị́ úrômĩ drị̃ úrômĩ 'bo, Úpí i'da ru ĩ'diní ãzíla jǫ, “Ma Ãdróŋá Ũkpó 'Dı́pị 'i; mí are jõ áma tị ụ́'dụ́ pírí sĩ, mí idé ịjǫ́ múké rĩ kí áma drı̃lẹ́ gá áyụ.
2 Ma tị icíma ãma drĩdríŋĩ gá mí be rĩ 'bã ịjǫ́ azị ãzíla ma anzị mídrị mụlé tịlé drı̃lẹ́ gâlé rĩ kí fẽ kpẽ̞lé ũ'bí ru.”
3 Ịjǫ́ 'dĩ sĩ, Ịbụrámũ̃ tı̃ dó ãja ãzíla su tị vũ̃rụ́ ãrútáŋá ru, Ãdróŋá jǫ ĩ'diní,
4 “Tị icíma ãmadrị mí be rĩ 'dĩ: Á'bã mi adrujó sụ́rụ́ wẽwẽ rú kí 'bã á'bị ru.
5 Ícó dó ími umvelé Ịbụrámũ̃ 'i ĩdí ku, ála dó ími umve Ịbụrahı̨̃mũ̃ 'i ã'dusĩku ma dó ími 'bã á'bị sụ́rụ́ ũ'bí 'bã ãni la rú.
6 Ma fẽ anzị mídrị mụlé tịlé drı̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní kpẽ̞lé ũ'bí ru, sụ́rụ́ kí ãfũ ími agá 'dâ wẽwẽ rú ãzíla anzị mídrị mụlé tịlé drı̃lẹ́ gâlé rĩ 'bã ãzí rĩ kí adru ũpi rú.
7 Ma ịjǫ́ mání azı̨lé míní 'dĩ tãmba ãzíla anzị mídrị mụlé tịlé drı̃lẹ́ gâlé rĩ 'bã anzı̨ŋá 'baní tị icíma ukólépi ku la rú. Ma adru Ãdróŋá mídrị gá rĩ 'i ãzíla anzị mídrị mụlé tịlé drı̃lẹ́ gâlé rĩ 'bãni.
8 Ma ãngũ míní sĩ adrujó ala gá 'dâ ãmı̨yǫ́ŋá ru 'dĩ fẽ míní ãzíla anzị mídrị mụlé tịlé drı̃lẹ́ gâlé rĩ abe. Ãngũ Kãnánĩ gá 'dĩ la adru pírí mí ãni ãzíla anzị mídrị mụlé tịlé drı̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní jã 'dâ, ma dó sĩ adru Ãdróŋá ĩ'badrị 'i.”
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jǫ Ịbụrahı̨̃mũ̃ ní, “Lẽ mí ã'ı̨ tị icíma 'dĩ tãmbalé má be rá, mi 'i ãzíla anzị mídrị mụlé tịlé drı̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe.
10 'Dĩ tị icíma ãmadrị mí be ãzíla anzị mídrị mụlé tịlé drı̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe rĩ: Lẽ ãgǫbị tịlé mí drı̃ko gá 'dâ rĩ kí mí ĩtãrã kí pírí rá.

* **16:14** *Bẽ̞rị̃ Lãháyĩ-Rǫ́yĩ̃* 'bã ífí “Mi Ãdróŋá áma ndrelépi cé rĩ 'i.”

11 Lẽ mí ĩtãrã mi rá ãzíla ĩtãrãŋá 'dĩ la adru ícétáŋá tị icíma ãma drĩdríŋĩ
gá mí be rĩ drị̃ 'i.
12 Anzị ãgọbị mídrị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ drĩ kí ca ụ́'dụ́ ãrõ 'bo lẽ ĩtãrã
kí rá, mí ĩtãrã vâ 'bá ãtí'bó ru tịlé mídrị́ko gá 'dâ jõku míní ĩgbãlé séndẽ
sĩ ãmíyọ́ŋá ru rĩ 'badrị̃ kí pírí ĩndĩ.
13 Lẽ mí ĩtãrã 'bá ãlu-ãlu mídrị́ko gá 'dâ ãgọbị rú rĩ kí pírí rá, údrĩ táni
ĩ'di tị mídrị lịcọ́ gá 'dâ jõku ídrĩ ĩ'di ĩgbã séndẽ sĩ tí, 'dĩ la dó i'da la tị icíma
ãmadrị mí be rĩ ĩ'di tị icíma ukólépi ku la.
14 'Bá ágọ́bị ru ĩtãrãlé ku rĩ adru dó mâ 'bá ũri ku, ã'dusĩku mba tị icíma
ãmadrị 'dĩ tã ku."
15 Ãdróŋá jọ Ịbụrahịmụ̃ ní, "Lẽ mí umve dó mî ũkû Sãráyĩ 'i ku, ĩ'di rụ́
dó adru Sárã 'i.
16 Ma ĩ'diní sụ̃sụ́ wi rá, mi ngọ́tị ágọ́bị tị ĩ'di be, ĩ'di adru andre sụ́rụ́ ũ'bí
'bãni la, ũpi kí vâ ãfũ anzị ĩ'diní mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí agá."
17 Ịbụrahịmụ̃ tị̃ dó ãja ãzíla su tị vũ̃rụ́ wó i'dó gụlé gũ̃gũ̃ ũrã ịjọ́ ásịsịŋá
sĩ jọ, "'Bá la icó tịlé ílí la drĩ ca 100 'bo rĩ gá rá yã? Sárã icó ngọ́tị tịlé 'dĩ
sĩ ĩ'di ílí trũ kãlị úrômĩ rĩ gá rá yã?"
18 Wó Ịbụrahịmụ̃ jọ Ãdróŋá ní, "Ịsụmayịlị̃ icó dó adrulé ngọ́tị mání sĩ
ịjọ́ azijó ĩ'diní rĩ rú ku yã?"
19 Wó Ãdróŋá jọ Ịbụrahịmụ̃ ní, "Yụ. Ũkú mídrị Sárã la ngọ́tị ágọ́bị tị mi
rú la 'da Ĩsákã 'i. Ma tị icíma mádrị̃ tãmba ĩ'di be, ãzíla anzị ĩ'didrị mụlé
tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe jã 'dâ. 'Dĩ tị icíma ukólépi ku rĩ 'i.
20 Má are ịjọ́ míní zịlé Ịsụmayịlị̃ 'bã ịjọ́ sĩ rĩ rá ma mụ ĩ'diní sụ̃sụ́ wilé
rá, ãzíla ma ĩ'diní anzị kí fẽ wẽwẽ rú, anzị ĩ'didrị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí
vâ adru ũ'bí ru. Ĩ'di adru ũpi anzị ãmbogo mụdrị drị̃ ĩrị̃ 'dĩ kí 'bã átẹ́pị
rú ãzíla ma ĩ'di 'bã adrulé sụ́rụ́ ãmbógó la rú.
21 Wó ma tị icíma mádrị mî ngọ́pị Ĩsákã Sárã 'bã mụlé tịlé ílí drụ̃sị̃ rĩ sĩ
ụ́'dụ́ ãndrũ 'dĩ áni rĩ sĩ rĩ be rĩ tãmba rá."
22 Ãdróŋá la mụ ịjọ́ jọlé Ịbụrahịmụ̃ be 'bo, a'be dó ĩ'di rá.
23 Ụ́'dụ́ ãlu 'dã sĩ Ịbụrahịmụ̃ 'dụ ngọ́pị̃ Ịsụmayịlị̃ ãzíla 'bá pírí ãgọbị rú
ĩ'didrị́ko gá rĩ kí, 'bá ĩ'di 'bã ĩgbãlé ĩgbã séndẽ sĩ rĩ abe ĩtãrã dó kí rá
Ãdróŋá 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni.
24 Ịbụrahịmụ̃ ĩtãrã ru 'dĩ sĩ ílí la ca dó kãlị úrômĩ drị̃ úrômĩ,
25 ãzíla ngọ́pị̃ Ịsụmayịlị̃ ílí ca dó 'dĩ sĩ mụdrị drị̃ na,
26 ĩtãrã dó Ịbụrahịmụ̃ kí ngọ́pị̃ Ịsụmayịlị̃ be ĩrị̃ trá ụ́'dụ́ ãlu 'dã sĩ.
27 'Bá pírí ãgọbị rú Ịbụrahịmụ̃ drị́ko gá rĩ kí, 'bá ãmíyọ́ŋá ru ĩ'di 'bã
ĩgbãlé ĩgbã séndẽ sĩ rĩ kí abe ĩtãrã dó kí pírí ĩ'di abe.

18

Ãdróŋá 'bã ngọ́tị̃ ịjọ́ azijó Ịbụrahịmụ̃ ní rĩ

1 Úpí i'da ru Ịbụrahịmụ̃ ní kọmọrọ́ ife Mãmírẽ drị̃ ĩndụ́ gá ĩ'diní rĩ agá
hémã ĩ'didrị̃ 'bã tị gá 'dãá ĩtụ́kã íríkírí sĩ.
2 Ndre ãngũ ụrụgá ãzíla ndre dó ãgọbị kí na pá tu agá ụrụgâ sĩ. Ĩ'di mụ
kí ndrelé 'bo, cọtị cẹ̃ mụlé drị̃ ụfụlé ĩ'ba abe. Ãvụ̃ vũ̃rụ́ ĩnzĩtáŋá sĩ kpere
drị̃ la 'bã vũ aló agá.
3 Jọ, "Úpí mádrị̃, Áma ịjọ́ drĩ fi ĩmi ásị gá rá, ĩmi alị ãtí'bó ĩmidrị̃ drị́ko
gâsĩ alị-alị ku.

4 Ma dó ãzị nga ĩminî. Ĩmi ají ásũ ĩminí ĩyị sĩ pá ũjĩjó. Ĩmi dó sĩ avị ife
'dĩ ĩndụ́ gá 'dâ.
5 Ma ĩminí ãkónã ají wereŋá ru sĩ ĩminí ũkpõ fẽjó, ĩmi dó sĩ mụ ãcị̃
ĩmidrị́ 'dĩ gá múké. Ĩminí amụ́jó mádrị́ko gá 'dõlé rĩ ĩ'di mání ĩnzị̃táŋá ru,
lẽ áfẽ ĩminí ãko ãzí nalé rá." Umvi kí, "Múké, ãma ã'ĩ rá."
6 Ịbụrahịmũ afụ ru hémã agâlé, jọ Sárã ní, "Mí a'dụ́ ãnáfóró mĩnãmĩnã
la sĩ íná avujó gbõrú."
7 'Dã 'bã ũngúkú gá cẽ dó tị́ kí agâlé ãzíla a'dụ́ dó kãjóŋá mũlũkũdũ la,
fẽ ĩ'di ãtí'bó drị́ idélé kpĩcá gbõ rú.
8 Ãkónã la dó mụ a'dílé 'bo, Ịbụrahịmũ ají dó ãdu, lẹ́sụ́ ãzíla kãjóŋá ĩzá
tá idélé 'da kí 'bãlé kí drị̃lẹ́ gá. Ĩ'baní íná na agá 'dãá, Ịbụrahịmũ tu dó pá
ãni rú ife ĩndụ́ gá 'dãá sĩ íyóŋá íyó jó.
9 Ãgọbị na 'dã zị kí Ịbụrahịmũ 'i, "Ũkú mídrị́ gá Sárã dó íngõlé yã?"
Ịbụrahịmũ umvi kí jọ, "Ĩ'di hémã agâlé 'dã."
10 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ, "Ãndá-ãndá ru ílí drũsị̃ rĩ sĩ sáwã 'dĩ áni rĩ
gá ma ãgõ mí rụ́ 'dõlé rá, ãzíla ũkú mídrị́ Sárã la ngọ́tị́ ágọ́bị́ ịsụ́ rá."
Ịsụ́ íni 'dĩ Sárã la dị̃ ịjọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ kí are sĩ hémã agâlé.
11 Ịbụrahịmũ kí dó Sárã be ĩdranigo rú ãzíla Sárã 'bã áyi sĩ ĩmbá ndrejó
rĩ alí dó rá.
12 Sárã gụ dó gũgũ. Jọ, "Ma dó ĩdránígó ru ãzíla áma ũkpõ ukó dó 'bo,
mâ ágô vâ ĩdránígó ru, má icó dó ãyĩkõ ịsụ́lé sĩ áma icíjó ágọ́bị́ be rá yã?"
13 Úpí zị Ịbụrahịmũ 'i, "Sárã gụgũ ãzíla jọ 'Má icó ngọ́tị́ŋá ịsụ́lé 'dĩ sĩ ma
dó ĩdránígó ru la íngoní ru ã'du ịjọ́ sĩ?'
14 Ịjọ́ ãzí Úpí ní ũkpó-ũkpó la cí yã? Ílí drũsị̃ rĩ sĩ sáwã pẽlé rĩ agá, ma
ãgõ rá ãzíla Sárã la ngọ́tị́ ágọ́bị́ tị rá."
15 Sárã idé ũrị̃ sĩ, ga ãgátã rá jọ, "Ágụ gẽrị̃ sĩ ku."
Úpí jọ, "Ãndá, ígụ rá."

Ịbụrahịmũ 'bã mãmálá Sõdómũ sĩ

16 'Dã 'bã ũngúkú gá ãgọbị̃ angá kí dó ụrụgá sĩ drị̃ kojó mụjó, ndre kí
dó ãngũ ándrá Sõdómũ gâlé ru. Ịbụrahịmũ agụ dó kí pá 'bãlé gẽrị̃ gá.
17 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí zị ru 'a, "Má icó ịjọ́ mání lẽlé idélé rĩ kí ucílé
Ịbụrahịmũ ní cá rá yã? Yụ má icó kí ucílé ĩ'diní ku.
18 Ãndá-ãndá ru Ịbụrahịmũ la mụ acálé sụ́rụ́ ãmbógó ũkpó íni la, ĩ'di
rụ̃ sĩ ma mụ sũsụ́ wilé sụ́rụ́ ũnọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ rĩ 'baní pírí.
19 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ápẽ ĩ'di íni la sĩ ímbátáŋá fẽjó anzị ĩ'didrị̃ 'baní ãzíla anzị
ĩ'didrị́ mụlé tị̃lé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí dó sĩ Úpí tị are sĩ ịjọ́ pịrị rĩ idéjó ãzíla ịjọ́
lịŋá pịrị rĩ be, Úpí la dó sĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã azị̃lé 'i idé la Ịbụrahịmũ ní rĩ kí idé
rá."
20 Úpí jọ Ịbụrahịmũ ní, "Ịjọ́ ũnzí jọlé 'bá Sõdómũ gá ãzíla Gõmórã gá rĩ
kí drị̃ gá rĩ acá kpere áma bị̃lẹ́ gá rá.
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, álẽ sị̃lé vũrũ̃lé sĩ ịjọ́ ũnzíkãnã ĩ'badrị́ ĩ'bã kí idélé acálépi
kpere áma bị̃lẹ́ gá 'dĩ kí ãndá yã rĩ ndrelé. Drĩ kí dó adru ãndá ku ma dô
sĩ nị̃ la rá."
22 Ãgọbị ĩrị̃ 'dĩ mụ kí dó Sõdómũ gâlé ru, wó Úpí ace drĩ ru Ịbụrahịmũ
be.
23 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmũ asé ru Ãdróŋá andre gá, zị ĩ'di, "Mi mụ
'bá ịjọ́ kóru rĩ kí ụ'dị̃lé 'bá ịjọ́ ũnzí rĩ kí abe yã?

24 'Bá íjọ́ kóru rĩ drĩ kí adru 'bá kãlị́ tõwú táwṹnị̃ 'dã agá 'dãá cí mí kí
ụ'dị́ 'bá ũnzí rĩ kí abe pírí yã? Mí icó táwṹnị̃ 'dã a'belé kí íjọ́ sĩ ku yã?
25 Ãndá-ãndá ru mí icó 'bá íjọ́ kóru rĩ kí ụ'dí́lé 'bá íjọ́ trũ rĩ abe pírí ku.
Mí icó ku! 'Bá íjọ́ ṹnọ́kṹ drĩ gá rĩ lịlépi pírí nĩ rĩ icó íjọ́ pịrị rĩ idélé ku yã?”
26 Úpí jọ, “Ádrĩ 'bá íjọ́ kóru rĩ kí ịsṹ kãlị́ tõwú rá ma táwṹnị̃ Sõdómũ drị́
'dã a'be kí íjọ́ sĩ rá.”
27 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmṹ 'bã vâ mãmálá Ãdróŋá drĩ̃lẹ́ gá ĩ̃dị́ jọ,
“Áma ũkpó sĩ íjọ́ jọjó mí be la yụ, ã'dusĩ̃ku ma 'bá míní 'bãlé mi 'i la.
28 'Bá íjọ́ kóru rĩ drĩ kí adru 'bá kãlị́ sụ drĩ̃ tõwú drĩ kí ca kãlị́ tõwú ku
mi drĩ vâ táwṹnị̃ 'dã ĩ̃lĩ̃ḳĩ̃ 'bá tõwú 'dã kí íjọ́ sĩ rá yã?”
Úpí umvi, “Ádrĩ 'bá íjọ́ kóru rĩ kí ịsṹ 'dãá kãlị́ sụ drĩ̃ tõwú rá, má icó
tõwú 'dã ĩ̃lĩ̃ḳĩ̃ lé ku.”
29 Ịbụrahịmṹ zị vâ ĩ̃dị́, “'Bá drĩ kí adru 'dãá kãlị́ sụ mi ãngũ 'dã ĩ̃lĩ̃ḳĩ̃ rá
yã?”
Ãdróŋá umvi, “'Bá kãlị́ sụ 'da kí íjọ́ sĩ, má icó ãngũ 'dã ĩ̃lĩ̃ḳĩ̃ lé ku.”
30 Ịbụrahịmṹ jọ Úpí ní, “Ími ásị́ 'bã azá mání ku mí a'be ájọ íjọ́; 'bá
múké rĩ drĩ kí adru kãlị́ na mi ãngũ 'dã ĩ̃lĩ̃ḳĩ̃ rá yã?”
Úpí umvi, “Má icó ku.”
31 Ịbụrahịmṹ jọ, “Ítrũ ma íjọ́ mání jọlé ásị́ ũkpó sĩ 'dĩ sĩ rá. 'Bá drĩ kí
adru kãlị́ ĩ̃rĩ̃ mi ãngũ 'dã ĩ̃lĩ̃ḳĩ̃ rá yã?”
Úpí umvi, “'Bá kãlị́ ĩ̃rĩ̃ 'dã kí íjọ́ sĩ má icó ku.”
32 Ịbụrahịmṹ jọ, “Úpí mí idé mání ũmbã sĩ ku fô! Wó 'bá drĩ kí adru
mụdrị́?”
Úpí umvi, “'Bá mụdrị́ 'dã kí íjọ́ sĩ má ĩ̃lĩ̃ḳĩ̃ ãngũ 'dã ku.”
33 Úpí la mụ Ịbụrahịmṹ be íjọ́ jọŋá delé 'bo, mụ dó rá, ãzíla Ịbụrahịmṹ
gõ dó lịcọ́ gá.

19

Íjọ́ Ũnzí 'bá Sõdómũ gá rĩ 'badrị́

1 Mãlãyíkã tá ĩ̃rĩ̃ 'dã ca kí dó Sõdómũ gâlé ĩndró sĩ, ịsṹ kí 'dĩ sĩ Lọ́tị̃ ri
kẽjịtị táwṹnị̃ drị́ gá. Ĩ'di mụ kí ndrelé 'bo, gbõgbõ nga ụrụgá, cẽ mụlé kí
a'ị̃lé ãzíla ãvṹ dó ĩ̃nzĩ̃táŋá sĩ vũ gá,
2 jọ, “Ũpi mádrị́ 'dĩ, má a'ị́ ĩmi amṹjó mádrị́ jó agá 'dõlé, ĩmi ũjĩ ĩmi pá
kî ãzíla ĩko ịnị́ 'dĩ sĩ 'dâ, ĩmi dô sĩ fũ údukanana mụlé gẽ̃rĩ̃ ĩminí lẽjó mụjó
rĩ gâlé.”
Umvi kí, “Yụ, ãma ṹ'dṹ ko ãmvé 'dâ.”
3 Fu kí kpere ĩ'bã kí ã'ị́ agá mụ agá ĩ'di drị́ko gâlé. Lọ́tị̃ idé dó ĩ'baní
mũkátĩ ãkṹḳí kóru rĩ ãkónã rú ãzíla na kí dó ĩ'di.
4 Ãmṹ 'dã mụ kí drĩ ru lalé vũ̃rṹ ku rú, 'bá táwṹnị̃ Sõdómũ drị́ gá
ĩdranigo rú ãzíla kãrị́lẽ̃ rú 'dã ce kí jó Lọ́tị̃ drị́ 'dã andre rị́.
5 Umve kí Lọ́tị̃ 'i, zị kí ĩ'di, “Ãgọbị tá amṹlépi ṹ'dṹ gá mí drị́ 'dõlé ịnị́ 'dĩ
sĩ rĩ kí dó íngõlé, mí ají kí ãma rṹ 'dõlé, ãlẽ lalé kí sĩ ũkú ru.”
6 Lọ́tị̃ ãfũ ãmvé 'bá ru tralépi rĩ 'ba rṹ 'dõlé ãzíla ṹpĩ̃ dó kẽjịtị cí
7 ãzíla jọ, “Íni ku, mâ wọ̃rị̃kâ má ã'ị́ ĩminí íjọ́ ũnzí 'dĩ áni la idéjó ku.

8 Ĩndre mâ izonzi į̃rį̃ drĩ ágó ãjį̣ 'bį̃lépi ku la kí cí, ma kí ají ĩminî ãzíla
ĩmi icó ị́jọ́ cí ĩminí lẽlé idélé rĩ kí idélé kí ụrụ'bá gá rá, 'bo álẽ ĩmi idé ị́jọ́
ãzí 'bá mâni 'dĩ kí ụrụ'bá gá ku. Kí ãmụ́ mâni la, lẽ ámba kí tã rá.”
9 Jọ kí, “Mí ĩdã mi 'dâ rá, mi ãmỉyọ́ŋá. Mi ã'di 'i ãma ị́jọ́ lịjó, mí ĩdã mi
ãma andre gá 'dâ jõ íni ku ãma ími idé ũnzíríkãnã rú ĩ'baní ãndânĩ.” Ze
kí dó Lọ́tį̃ tẽndẽrẽ vúlé vúlé ru tí sĩ kę̃jị́tį̣ nũjó íni.
10 Wó 'bá į̃rį̃ tá jó agâlé 'dã asú kí drį̃ kę̃jị́tį̣ gâsĩ ãmvé 'dõlé, se kí dó sĩ
Lọ́tį̃ jó agâlé ãzíla ų̃pį̃ kí dó kę̃jị́tį̣ cí.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá ãgọbį̣ į̃rį̃ jó agâlé 'dã ãzų̃ kí dó 'bá kę̃jị́tį̣ gá 'dã kí
mị́fį̣ cí 'bã ndre kí dó sĩ kę̃jị́tį̣ ku.

Lọ́tį̃ 'bã Sõdómũ a'bejó rĩ

12 'Bá į̃rį̃ 'dã jọ kí Lọ́tį̃ ní, “Mî kãká ãzí: į̃zį̣gọ rú, izonzi rú, anzį̣ ãgọbį̣
ãzíla mî į̃zẹ́pį̣ka ru la drĩ kí adru 'dâ cí yã áni, mí iyá kí 'dâ rá,
13 ã'dusĩku ãma mụ ãngũ 'dĩ į̃l̨į̃k̨į̃lé rá. Ị́jọ́ ũnzíkákãnã 'bá Sõdómũ gá
ãzíla Gõmórã gá rĩ 'badrį̃ ca dó kpere Úpí bị́lẹ́ gá rá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãpẽ dó sĩ
ãma tị sĩ amụ́jó ãngũ 'dĩ į̃l̨į̃k̨į̃jó ãcí sĩ rá.”
14 Lọ́tį̃ mụ 'bá į̃zẹ́pį̣ka kí lẽlépi ĩgbãlépi rĩ 'ba rụ́ ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé
gbõrú, ĩmi a'be táwų̃ñ̨ 'dĩ 'i ã'dusĩku Úpí la mụ ãngũ 'dĩ į̃l̨į̃k̨į̃lé ãcí sĩ rá.”
Wó į̃zį̣gọ ĩ'didrį̃ ũrã kí Lọ́tį̃ la 'bãngá ĩrẽ idé íni.
15 Ãngũsãrã sĩ mãlãyíkã ĩrũgbũ kí dó Lọ́tį̃ 'i ãzíla jọ kí ĩ'diní, “Gbõrú,
gbõrú! Í'dụ ũkú mídrį̃ 'i ãzíla izonzi mídrį̣ į̃rį̃ 'dĩ kí abe trũ apájó, ị́jọ́ 'dĩ
sĩ ĩmi į̃l̨į̃k̨į̃ rû sĩ ụ́'dụ́ sĩ táwų̃ñ̨ 'dĩ ní drį̃rį̣ma fẽjó rĩ sĩ ku.”
16 Lọ́tį̃ ụrụ'bá la mụ filé fĩfĩ 'bo, ãgọbį̣ į̃rį̃ 'dĩ rụ kí ĩ'didrį̣ ũkû be ãzíla
į̃zẹ́pį̣ka į̃rį̃ 'dã kí abe sĩ kí agụjó táwų̃ñ̨ agá 'dãá rĩ sĩ ãmvé ã'dusĩku Úpí
Ãdróŋâ ásį̣ ĩ'baní į̃gbẹ́ ru.
17 Mãlãyíkã kí mụ kí ajílé ãmvé 'dõlé 'bo, ãlu rĩ jọ, “Ĩcę̃cę̃ sĩ ĩmi ídri pajó!
Ĩmi andré ãngũ vúlé ku ãzíla ĩtu pá á'bụ agá 'dãá ku! Ĩcę̃ 'bé kí agâlé ru
ĩmi ũdrã rû sĩ ku fô!”
18 Wó Lọ́tį̃ jọ, “Yụ! Ũpi mádrį̃! Ĩfẽ ãma idé 'dĩ áni ku fô!
19 Ãtí'bó mídrį̃ į̣sụ́ ãyĩkõ ími drį̃lẹ́ gá, ãzíla mí i'da mání ásį̣ į̃gbę̃ ãmbógó
'dĩ 'i míní áma ídri pajó rĩ sĩ. Wó 'bé 'dã ĩ'di álį̣-álį̣, táwų̃ñ̨ 'dĩ 'bã ivéŋá la
ãma į̣sụ́ gę̃rį̃ gá ãma ũdrã į̣sụ́ 'dĩ sĩ ãca drĩ lé ku rú.
20 Índre, táwų̃ñ̨ ãzí ãníyágágá la 'dã mání sĩ cę̃jó alagá la, ãzíla ĩ'di
ĩmbíráŋá ru. Lẽ má apá ala gâlé, ma dó sĩ áma ídri pa rá.”
21 Jọ ĩ'diní, “Má ã'į̣ rá, ma ị́jọ́ míní jọlé 'dĩ idé rá, má icó táwų̃ñ̨ míní
jọlé 'dĩ į̃l̨į̃k̨į̃lé ku.
22 Wó mí apá gbõrú, ã'dusĩku má icó ị́jọ́ ãzí idélé ku kpere míní ca agâlé
rá ká.” ('Dĩ bã sĩ ị́jọ́ táwų̃ñ̨ 'dĩ umvejó Zówã 'i rĩ 'i.)

Gõmórã kí į̃l̨į̃k̨į̃jó Sõdómũ be rĩ

23 Lọ́tį̃ ca Zówã gá į̃tû 'bã agâ gá.
24 Ị́jọ́ tị gá 'dĩ ambamba Úpí su Gõmórã kí ãcí Sõdómũ be bãrụ́tį̃ sĩ.
25 Ivé ãko táwų̃ñ̨ agá rĩ kí angájó á'bụ agâlé, 'bá kí trũ, ife ãzíla ásé kí
abe pírí.
26 Wó ũkú Lọ́tį̃ drį̃ uja tị ãngũ ndrelé vúlê lé ru, cọtị ũkû umba dó ã'į̣ ru
ị́dį̣ŋâ áni.

27 Ãngũsãrã sĩ Ịbụrahịmṹ mụ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ándrá pá tujó Úpí be rĩ gâlé.
28 Ndre ãngũ Gõmórã kí agâlé ru Sõdómũ be ãzíla ãngũ á'bụ agâlé ru rĩ gá. Ndre ãcíkã angálépi alagâlé rĩ ịnịbịrịcịcị rú mẽnú ãcíkã áni.
29 Wó Ãdróŋá la mụ táwṹnĩ ãngũ 'dã agá rĩ kí ĩĮĩkį̃lé 'bo, ũrã íjọ́ Ịbụrahịmṹ drĩ gá, ãzíla anzé Lọ́tĩ 'i lịkĩ ándrá ĩ'di 'bã sĩ táwṹnĩ ándrá ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ ĩĮĩkį̃jó rĩ agâlé rá.

Ãmọ́nĩ 'bã kí i'dójó Mṹwábṹ be rĩ

30 Lọ́tĩ kí ĩ'di 'bã ĩzẹ́pịka ĩrĩ 'dã kí abe a'be kí dó Zówã rá ãzíla mụ kí dó u'álé 'bé agâlé, ã'dusĩku Lọ́tĩ idé ṹrĩ sĩ u'ájó Zówã gá 'dãá. Tụ kí dó u'álé ṹjígọ́ agá 'bé agâlé.
31 Ụ'dṹ ãlu Lọ́tĩ 'bã ĩzóŋá kãjãní rĩ jọ ámvọ́pĩ vúlé rĩ nî, "Ãma átẹ́pị la úgólé adrulé ĩdránígó ru, wó ãgọbị ãzí ãni rú ãma ĩgbãlépi la kí 'dáyụ sĩ ãmaní ngọ́tịŋá ịsṹjó cécé lã'bĩ 'bã lẽlé ṹnọ́kṹ drĩ gá 'dâ rĩ áni.
32 Mí amṹ, lẽ ãfẽ ãma átẹ́pị ní wáyĩnĩ mvụlé ĩ'di dô sĩ ṹ'dṹ ko ãma abe ãzíla lịcọ́ ãmadrĩ 'ba anṹ rû sĩ ku be nĩ."
33 Ịnị 'dã sĩ fẽ kí dó ĩ'diní wáyĩnĩ mvụlé, ĩzóŋá kãjãní rĩ la kí ru ĩ'di be. Wó átẹ́pĩ mvụ wáyĩnĩ ambamba nĩ dô sĩ ã'du íjọ́ idé ru nĩ yã rĩ gá ku.
34 Ụ'dṹ ãzí rĩ sĩ ĩzóŋá kãjãní rĩ jọ ámvọ́pĩ nî, "Ịnị ájẹ rĩ sĩ ãko ṹ'dṹ ĩ'di be rá, ú'dî'da ãma ĩjõtõ rú ĩ'di wáyĩnĩ sĩ, mi sĩ ími la ĩ'di be, 'dĩ gá 'dâ mi dô sĩ ngọ́tị ịsṹ ĩ'di be."
35 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ịnị 'dã sĩ ĩjõtõ kí dó ĩ'di wáyĩnĩ sĩ, átẹ́pĩ ĩmẽrã dó rá, la kí dó sĩ ru ĩzóŋá vúlé rĩ be. Mérã sĩ nĩ vâ ã'du íjọ́ idé ru nĩ yã rĩ gá ku.
36 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, izonzi ĩrĩ 'dĩ ịsṹ kí dó 'a átẹ́pĩ Lọ́tĩ drị.
37 Ĩzóŋá drĩdrĩ rĩ ịsṹ ngọ́tị ágọ́bị 'da rṹ la Mṹwábṹ 'i. Ĩ'di áyịpị 'bá ú'dî'da umvelé Mṹwábṹ rĩ 'badrĩ 'i.
38 Ĩzóŋá vúlé rĩ ịsṹ vâ ngọ́tị ágọ́bị 'da rṹ la Bénãmĩ 'i, 'dĩ áyịpị 'bá ú'dî'da umvelé Ãmọ́nĩ rĩ 'badrĩ 'i.

20

Ịbụrahịmṹ kí Ãbĩmẹ́lẽkĩ be

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmṹ mụ dó Hẽbṹrọ́nĩ gá 'dãá rĩ sĩ Nẽgẹ́vṹ gá, ri dó Gérã gá drĩdríŋĩ Kãdẹ́sĩ 'badrị Sṹrĩ be rĩ gá. Ĩ'di ní u'á agá 'dãá sáwã were sĩ,
2 Ịbụrahịmṹ jọ 'bá 'dãá rĩ 'baní, "Sárã ĩ'di má ámvọ́pị 'i." 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãbĩmẹ́lẽkĩ Gérã drĩ pẽ 'bá tị sĩ Sárã ajíjó ĩ'di rṹ 'dõlé ãzíla 'dụ dó ĩ'di rá.
3 Wó Ãdróŋá amṹ Ãbĩmẹ́lẽkĩ rṹ ịnị sĩ urobí agâ sĩ ãzíla jọ ĩ'diní, "Mi mụ drãlé rá míní ũkú 'dĩ 'dụjó rĩ sĩ ã'dusĩku ĩ'di ágó trũ."
4 Wó íni 'dĩ Ãbĩmẹ́lẽkĩ icí kí ru ĩ'di be ku. Jọ, "Úpí, ma íjọ́ kóru! Mi dó mụ ãma ĩĮĩkį̃lé 'bá mádrĩ kí abe pírí yã?
5 Adru Ịbụrahịmṹ jọ mání, ''Dĩ má ámvọ́pị 'i rĩ gá ku yã' ãzíla Sárã 'bã mgbã jọ mání, ''Dĩ mâ ádrịpị 'i rĩ gá ku yã'? Má idé íjọ́ 'dĩ mání nĩjó la ku rĩ sĩ, áma ũnzĩ 'dáyụ."
6 Ãdróŋá umvi ĩ'diní urobí agâ sĩ, "Ãndá, mí idé íjọ́ 'dĩ íni la míní nĩjó la ku rĩ sĩ. Má atrị mi íjọ́ ũnzí idéjó áma ụrụ'bá gá rĩ sĩ rá, ãzíla má ã'ị míní ĩ'di alójó ãluŋá la ku.

7 Wó ú'dî'da ífẽ ũkú 'dĩ ágô drḭlé vúlé. Ĩ'di nábḭ̃, ĩ'di míní Ãdróŋá ã'ḭ mi
dô sĩ adru ídri, wó ídrĩ ĩ'di uja ágô drḭlé ku, mi 'i ãzíla 'bá mídrḭ abe ĩmi
ũdrã rá.”
8 Ãngũsãrã sĩ Ãbḭ̃mẹ́lẹ̃kḭ umve ãmbogo ĩ'di pálé gá rĩ kí sĩ ḭjọ́ ru idélépi
ĩ'di rṵ́ rĩ kí ũlũjó ĩ'baní. Ĩ'di mụ kí ũlũlé 'bo, uja kí dó idélé ṵ̃rḭ sĩ.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãbḭ̃mẹ́lẹ̃kḭ umve Ịbụrahḭmṵ̃ 'i ãzíla zḭ ĩ'di, “Mí idé
dó ãma íni ã'du sĩ? Ḭjọ́ ũnzí mání idélé ími ụrụ'bá gá rĩ ã'du míní sĩ lẽjó
drḭ̃lẹ́ ũnzĩ ajíjó áma drḭ gá sṵ́rṵ́ mádrḭ abe? Ḭjọ́ 'dĩ tátí míní icólé idélé
mání ku la.”
10 Ãbḭ̃mẹ́lẹ̃kḭ zḭ Ịbụrahḭmṵ̃ 'i, “Ásḭsḭ́ŋá míní ḭjọ́ 'dĩ áni rĩ idéjó rĩ ã'du?”
11 Ịbụrahḭmṵ̃ umvi, “Má ũrã, ‘'Bá ãzí ãngũ 'dĩ gá 'dâ Ãdróŋá ṵ̃rḭ̃lépi rá
la ãluŋá la yụ, ḭjọ́ 'dĩ sĩ kí áma 'dḭ agá rá sĩ mâ ũkû 'dụjó rá.’
12 Ĩ'di ábḭ ngá má ámvọ́pḭ mgbã la, má átẹ́pḭ 'bã ĩzóŋá má ṵ́kṵ́pḭ 'bã ḭ̃zẹ́pḭ
rú rĩ 'i, wó adru mâ ãndrẽ 'bã ḭ̃zẹ́pḭ mgbã rĩ 'i ku, má ĩgbã dô sĩ ĩ'di mání
ũkú ru rá.
13 Ãdróŋá la dó mụ áma anzélé má átẹ́pḭ drḭko gâlé sĩ mụjó ãmḭ́yọ́ŋá 'bã
ãngũ gá 'bo, ájọ dó Sárã ní, ‘Mi dó ílẽ ma rá rĩ i'da míní jọjó la 'bá pírí
'baní, “Ĩ'di má ádrḭ́pḭ 'i rĩ sĩ.” ’ ”
14 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãbḭ̃mẹ́lẹ̃kḭ fẽ dó Ịbụrahḭmṵ̃ 'bã ũkû Sárã ĩ'didrḭ̃lé
vúlé, ãzíla fẽ vâ ĩ'diní kãbĩlõ, tḭ, ãzíla ãti'bo ãgọbḭ rú rĩ kí ũkú ru rĩ kí abe.
15 Ãbḭ̃mẹ́lẹ̃kḭ jọ Ịbụrahḭmṵ̃ ní, “Ãngũ 'dĩ pírí mádrḭ 'i, mí u'á wókõ la cí
ími ásḭ 'bã lẽlé rĩ agá.”
16 Jọ Sárã ní, “Ma mí ádrḭ́pḭ ní sĩlíngĩ ífí-ífí la kí fẽ álĩfũ ãlu i'dajó la 'bá
mídrḭ 'baní ãndá-ãndá ru mi ḭjọ́ kóru, 'bá pírí kí dô sĩ nḭ la mí idé ḭjọ́ ũnzí
ku.”
17 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahḭmṵ̃ zḭ dó Ãdróŋá 'i úpí Ãbḭ̃mẹ́lẹ̃kḭ nî, Ãdróŋá
adrí dó sĩ ĩ'di ũkú ĩ'didrḭ be ãzíla ãti'bo ĩ'didrḭ izonzi rú rĩ kí abe, 'ba tḭ kí
dó vâ sĩ anzḭ kí ḭ̃dḭ be nĩ,
18 ã'dusĩku Úpí fẽ ũkú Ãbḭ̃mẹ́lẹ̃kḭ drḭko gá rĩ acá kí úndó ru Ịbụrahḭmṵ̃
'bã ũkû Sárã 'bã ḭjọ́ sĩ.

21

Ĩsákã tịjó rĩ

1 Úpí wi sṵ̃sṵ́ Sárã ní cécé ĩ'di 'bã ándrá jọlé rĩ áni.
2 Sárã ḭsṵ́ 'a, tḭ dó Ịbụrahḭmṵ̃ ní ngọ́tḭ ágọ́bḭ ílí ĩ'di 'bã adrujó ĩdránígó
ru rĩ sĩ. Útḭ mgbâ cé ṵ́dṵ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ála sĩ ĩ'di tḭ rĩ gá.
3 Ịbụrahḭmṵ̃ 'da dó ngọ́tḭ̃ rṵ́ Ĩsákã 'i,
4 Ĩsákã ṵ́dṵ́ la mụ calé ãrõ 'bo, Ịbụrahḭmṵ̃ ĩtãrã ĩ'di rá cécé ándrá
Ãdróŋá 'bã azḭlé ĩ'diní rĩ áni.
5 Ịbụrahḭmṵ̃ ílí dó 'dĩ sĩ 100 sáwã Ĩsákã tịjó ĩ'diní rĩ sĩ.
6 Sárã jọ, “Ãdróŋá ají mání ãyĩkõ 'bo! 'Bá pírí ḭjọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ kí dó
gụ má be.”
7 Jọ vâ, “Ã'di icó tátí jọlé la ma Sárã 'i má icó tá ngọ́tḭ tḭlé Ịbụrahḭmṵ̃ ní
rá rĩ gá nĩ yã? Wó átḭ ĩ'diní ngọ́tḭ ágọ́bḭ sáwã ĩ'di 'bã dejó 'bo rĩ agá 'dâ
rá.”

Hãgárĩ kí drojó Ịsụmayḭ̃lḭ be rĩ

8 Ngǫ́tị̃ zo dó ãzíla únze tị la ĩbã gá rá, ụ́'dụ́ Ĩsákã tị nzejó ĩbã gá rĩ sĩ,
Ịbụrahịmụ̃ 'bã ũmụ̃ ãmbógó tẽté la.
9 Ụ́'dụ́ ãlu Sárã ndre Ịsụmayịlị̃ Hãgárĩ Mịsịrị̃ rú rĩ 'bã tịlé Ịbụrahịmụ̃ nî
rĩ la avá agá ngǫ́pị̃ Ĩsákã sĩ,
10 ãzíla Sárã jọ Ịbụrahịmụ̃ ní, "Ípẽ ĩzóŋá ãtí'bó ru 'dĩ kí tị ngǫ́pị̃ be 'dâ
rá. Lẽ ũkú 'dĩ 'bã ngǫ́pị 'ba ịsụ́ ãko mídrị́ mâ ngǫ́pị Ĩsákã 'bã amụ́lé 'dụlé
rĩ kí agá 'dâ ku."
11 Ị̃jǫ́ 'dĩ fẽ Ịbụrahịmụ̃ ásị́ gá ũcõgõ ãmbógó la ã'dusĩku Ịsụmayịlị̃ 'bã
vâ adrujó ĩ'di 'bã ngǫ́tị̃ŋá rĩ sĩ.
12 Wó Ãdróŋá jọ Ịbụrahịmụ̃ ní, "Mí adru mgbá 'dĩ sĩ ãzíla ĩzóŋá ãtí'bó
ru Hãgárĩ 'bã ị́jǫ́ sĩ ũcõgõ sĩ ku. Mí idé ị́jǫ́ Sárã 'bã jọ̀lé míní rĩ, ã'dusĩku
ũyõ mání nalé rĩ sĩ anzị́ mídrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí ãfũ Ĩsákã rụ̃ sĩ.
13 Ma vâ Hãgárĩ ngǫ́pị fẽ acálé sụ́rụ́ trũ ã'dusĩku ãfũ vâ mí rụ́."
14 Ịbụrahịmụ̃ angá ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ ãngũsãrã sĩ, fẽ Hãgárĩ ní íná ãzíla ĩ̃yị́
ínírikó* sĩ ĩ̃yị́ tõjó rĩ agá tré. Nị ngǫ́tị̃ŋâ ũngúkú la gá ãzíla pẽ dó ĩ'di tị
mụlé. Hãgárĩ mụ rá ãzíla rĩ dó sĩ wãyá colé kõtórõ 'a Bẹ̃rị̃sẹ́bã drị̃ agá.
15 Ĩ̃yị̃ la mụ ukólé pírí 'bo, a'be ngǫ́tị̃ŋâ mị̃rị́ ãzí agá
16 ãzíla ngǫ́pị̃ rụ́ 'dãá rĩ sĩ ri rá-rá ru ãni rú mítã 100. Jọ ĩ'diní cénĩ-cénĩ
rú, "Má icó mâ ngǫ́tị̃ ndrelé drã agá áma mịfị́ sĩ ku." Ĩ'di 'bã ri agá 'dãá
i'dó ḍó awálé.
17 Ãdróŋá are mgbâ awá agá ãzíla mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ ajǫ́ ị́jǫ́ angájó
'bụ̃ gâlé Hãgárĩ nî, ãzíla jọ, "Hãgárĩ! Ã'du ị́jǫ́ fẽ míní ũcõgõ nĩ? Mí idé
ụ̃rị̃ sĩ ku. Má are mgbâ 'bã áwáŋá rá.
18 Mí angá ụrụgá, ímụ mgbâ a'dụ́lé ími drị́ gá ãzíla mí ũmŋ̃ ásị́ la. Ma
ĩ'di fẽ acálé sụ́rụ́ ãmbógó la rú anzị́ ĩ'didrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'ba rụ̃ sĩ."
19 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá fẽ mịfị́ la nzĩ́ dó ru rá ãzíla ndre dô sĩ kídí
ãzí. Mụ ĩ̃yị́ ãtõlé ínírikó ĩ̃yị́ drị̃ agá ãzíla fẽ ĩ'di mvụlé mgbâ nî.
20 Mgbâ 'bã zo agá 'dĩ gá 'dâ, Ãdróŋá rĩ adrulé ĩ'di be; rĩ u'álé ãngũ
kõtórõ rú Pãránĩ drị̃ gá ãzíla acá ãlị́gǫ́ dora gbẹ̀lépi la rú.
21 Ĩ'diní u'á agá ãngũ kõtórõ rú Pãránĩ drị̃ gá, ãndrẽ ĩgbã ĩ'diní ũkú
Mịsịrị̃ ízó ru la.

Tị icíma Ịbụrahịmụ̃ kí drĩdríŋĩ gá Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ be rĩ

22 Ụ́'dụ́ ãlu Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ mụ kí ãmbógó ĩ'didrị́ ãsĩkárĩ drị́ Fĩkólĩ be ãzíla jọ
Ịbụrahịmụ̃ ní, "Ãdróŋá ĩ'di ãko pírí míní idélé rĩ kí agá cí.
23 Ú'dî'da lẽ ína ũyõ Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá mí icó áma ulélé ku, jõku anzị́ŋá
mádrị̃ kí ãzíla anzị́ mádrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí ulé lé ku. Mí i'da mání
sụ́rụ́ míní sĩ mụjó u'ájó ala gá ãmịyǫ́ŋá ru rĩ, mí icé mání ásị́-ị̃gbẹ̃ cécé
mání icélé míní rĩ áni."
24 Ịbụrahịmụ̃ jọ, "Ána ũyõ, ma idé la rá."
25 Ịbụrahịmụ̃ unu Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ drị̃lẹ́ gá ũpịgǫ́ŋá ĩ'didrị̃ 'bã kí kídî pajó rá
rĩ sĩ.
26 Wó Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ jọ, "Ánị̃ ã'di idé ị́jǫ́ 'dĩ nĩ yã rĩ gá ku. Ílũ vâ mání ị́jǫ́ 'dĩ
ku, drĩ gápi mâ arelé ími tị gá ãndrũ 'dĩ."
27 Ị̃jǫ́ 'dĩ sĩ Ịbụrahịmụ̃ ají dó kãbĩlõ kí tị be ãzíla fẽ dó kí Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ drị̃.
'Bá ĩ̃rị̃ 'dĩ icí kí dó tị rá.

---

* **21:14** 'Bá ándrá ídu rĩ kí ínírikõ ayú ãkójó ru sĩ ĩ̃yị́ tõ jó.

28 Ịbụrahịmṹ uya kãbĩlõ ĩ'didrị ũ'bí rĩ kí agá kãbĩlõ mvá ãrónĩ la kí ázị̃rị̃.
29 Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ zị Ịbụrahịmṹ 'i, "Ỉjọ́ míní kãbĩlõ mvá ázị̃rị̃ 'dĩ kí uyajó rĩ 'bã ífí íngoní yã?"
30 Ịbụrahịmṹ umvi ĩ'diní, "Mí a'ị́ kãbĩlõ ázị̃rị̃ 'dĩ kí áma drị́ gá 'dâ icéjó la ága kídí 'dĩ ma 'i."
31 Ãngũ 'dã ála dô sĩ ĩ'di umve Bẹ̃rị̃sẹ́bã 'i ã'dusĩku ãgọbị ỉrị̃ 'dĩ icí kí tị ala gá 'dãá.
32 Tị icíma Bẹ̃rị̃sẹ́bã gá 'dã vúlé gá, Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ kí ãsĩkárĩ ãmbógó ĩ'didrị Fĩkólĩ be uja kí ru mụlé ãngũ Fị̃lị̃sị̃tị́nị̃ drị̃ gá.
33 Ịbụrahịmṹ sa ịtị́ Bẹ̃rị̃sẹ́bã gá 'dãá, ãzíla ịcṹ dó sĩ Úpí Ãdróŋá jã 'dâ rĩ rṹ ãngũ 'dã gá 'dãá.
34 Ịbụrahịmṹ u'á dó ãngũ Fị̃lị̃sị̃tị́nị̃ drị̃ gá ṹ'dṹ ãzo rú.

22

Ãdróŋá 'bã Ịbụrahịmṹ ṹ'bĩjó rĩ

1 Ṹ'dṹ ãzí vúlé gá Ãdróŋá ṹ'bĩ̃ Ịbụrahịmṹ 'i; umve ĩ'di, "Ịbụrahịmṹ!" Ịbụrahịmṹ ã'ị́ dó, "Ma 'dõ!"
2 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, "Í'dụ mî ngọ́pị́ kílímgbí Ĩsákã míní lẽlé ambamba rĩ 'i, ímụ ĩ'di trũ ãngũ Mõ̃rị́yã gá. Ífẽ ĩ'di mání ídétáŋá ru 'bé mání mụlé lũlé míní rĩ 'bã drị́ gá."
3 Ịbụrahịmṹ angá dó ãngũsãrã ṹ'dṹ ãzí rĩ drị̃ sĩ, asi ijijá sĩ ídétáŋá idéjó rĩ kí, 'bã dó kí kãyĩnõ ĩ'didrị̃ drị́ gá, ãzíla 'dụ dó ngọ́pị̃ Ĩsákã kí ãtí'bó ỉrị̃ la kí abe. Ko kí dó drị́ mụlé ãngũ ándrá Ãdróŋá 'bã lũlé ĩ'dinî rĩ gá.
4 Ṹ'dṹ na ãcị̃ 'dã drị̃ sĩ Ịbụrahịmṹ ndre dó ãngũ 'dã rá-rá ru.
5 Jọ dó ãtí'bó ĩ'didrị̃ 'baní, "Ĩmi adru kãyĩnõ 'dĩ trũ 'dâ. Ãma drĩ mụ mgbâ be Ãdróŋâ ỉnzị̃lé lé, 'dã 'bã ũngúkú gá ãma dó ãgõ ĩmi rṹ 'dõlé ĩndõ."
6 Ịbụrahịmṹ fẽ ngọ́pị̃ Ĩsákã 'dụ ijijá ídétáŋá drị̃ kí nĩ ãzíla 'dụ dó ĩ'didrị́ gá ménéŋá kí ãcí be. Ĩ'baní mụ agá ỉrị̃trá ãngũ ãlu gá 'dĩ gá 'dâ,
7 Ĩsákã jọ átẹ́pị̃ Ịbụrahịmṹ ní, "Má átẹ́pị!" Ịbụrahịmṹ ã'ị́ dó, "Ma 'dõ, mâ ngọ́pị!" Ĩsákã zị ĩ'di, "Ándre í'dụ ijijá kí ãcí be rá, wó kãbĩlõ mvá ídétáŋá idéjó rĩ dó íngãá yã?"
8 Ịbụrahịmṹ umvi ĩ'diní, "Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ la kãbĩlõ mvâ fẽ rá." Ỉjọ́ 'dĩ sĩ mụ kí dó ỉrị̃trá ãngũ ãlu gá.
9 Kí dó mụ calé ãngũ Ãdróŋá 'bã lũlé ĩ'diní rĩ gá 'bo, Ịbụrahịmṹ sị dó ãlĩtárĩ ãzíla ũ'bã dó ijijá kí drị̃ la gá. Umbé dó ngọ́pị̃ Ĩsákã 'i, 'bã dó ĩ'di ãlĩtárĩ drị̃ gá ijijá kí drị́ gá.
10 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmṹ anzé dó ménéŋá rãwũ tí sĩ ngọ́pị̃ Ĩsákã lịjó.
11 Wó mãlãyíkã Úpí drị̃ umve ĩ'di angájó 'bṹ gâlé, "Ịbụrahịmṹ! Ịbụrahịmṹ!" Ịbụrahịmṹ ã'ị́ dó, "Ma 'dõ."
12 Mãlãyíkã jọ, "Ísu drị́ mgbâ ụrụ'bá gá ku ãzíla mí idé ãko ãzí ĩ'di ụrụ'bá gá ku. Ánị̃ dó ãndrũ íru Ãdróŋá mídrị̃ rá rĩ gá rá ã'dusĩku mí uga mî ngọ́pị ãlu kílímgbí 'dĩ ĩ'diní ku."
13 Ịbụrahịmṹ undré ãngũ ĩ'di andre gá 'dãá ndre kãbĩlógó újé la gĩ mị̃rị́ agá. Mụ ĩ'di a'dṹlé ãzíla fẽ ĩ'di ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú ngọ́pị 'bã kẹ̃jị́ gá.

14 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Ịbụrahịmṹ 'da dó ãngũ 'dã rụ́, Úpí la fẽ la rá 'i, kpere ãndrũ
'bá kí jọ la, "'Bé Úpí drị̃ drị̃ gá ĩ'di fẽ la rá."
15 Mãlãyíkã Úpí drị̃ umve Ịbụrahịmṹ angájó 'bṹ gâlé pâlékó ỉ̃rĩ̃ la sĩ,
16 ãzíla Úpí jọ, "Ána ũyõ áma mgbã rĩ 'bã rụ́ sĩ 'dĩ áni, ma rú míní sṹsụ́
wi ãmbógó ru ã'dusĩku míní ỉjọ́ 'dĩ idéjó rĩ sĩ ãzíla míní mî ngọ́pị́ kílímgbí
'dĩ ugajó mání ku rĩ sĩ.
17 Ma míní sṹsụ́ wi ãzíla ma anzị́ mídrị́ mụlé tịlé drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ kí fẽ adrulé
wẽwẽ rú cécé lẽlẽgó ụrụgá rĩ kî áni ãzíla cínákí mĩrĩ̃ tị gá rĩ áni. Anzị́ mídrị́
mụlé tịlé drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ kí rú mụ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrị̃ kí ndẽlé rá, ãzíla kí ãngũ
ĩ'bãdrị̃ 'dụ rá.
18 Anzị́ mídrị́ mụlé tịlé drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ 'ba rṹ sĩ ma sṹsụ́ wi Sụ́rụ́ pírí 'baní
ã'dusĩku míní áma tị arejó rá rĩ sĩ."
19 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmṹ uja dó ru vúlé ãtí'bô 'ba rṹlé ãzíla mụ
kí dó ãngũ ãlu gá Bẽ̃rĩ̃sẹ́bã gâlé. Ịbụrahịmṹ ri dó u'álé Bẽ̃rĩ̃sẹ́bã gá 'dãá.

Anzị́ Nãhọ́rĩ̃ drị̃ kî

20 Sáwã ãzí vúlé gá Ịbụrahịmṹ are Mílĩkã tị anzị́ kí ádrịpĩ̃ Nãhọ́rĩ̃ ní ãrõ:
21 Ụ́zĩ̃ ĩ'di ngọ́tị́ kãjãní rĩ, 'Bṹzĩ̃ 'i Ụ́zĩ̃ 'bã ádrịpĩ̃, Kẽ̃mṹwẹ́lĩ̃ 'i Ãrámũ 'bã
átẹ́pị́ 'i,
22 Kẽ̃sẹ́dĩ̃ 'i, Házõ 'i, Pĩlĩdásĩ 'i, Yĩdĩláfũ 'i, ãzíla Bẽ̃tṹwẹ́lĩ̃ 'i
23 Bẽ̃tṹwẹ́lĩ̃ tị Rẽbékã 'i. Mílĩkã tị anzị́ ãgọbị ãrõ 'dĩ kí Ịbụrahịmṹ 'bã
ádrịpị́ Nãhọ́rĩ̃ nî.
24 Ũkú ĩ'didrị́ ãtí'bó ru umvelé Rẽ̃wṹmã 'i rĩ tị ĩ'diní: Tébã 'i, Gãhámṹ 'i,
Tãhásĩ 'i ãzíla Mákã 'i.

23

Sárã 'bã drãjó rĩ

1 Sárã u'á ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dâ ílí 127.
2 Sárã drã dó Hẽ̃bṹrọ́nĩ̃ gá 'dĩ ãngũ Kãnánĩ drị̃ gá ãzíla Ịbụrahịmṹ awá
ĩ'di 'bã drã 'dãá.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmṹ a'be ãvũ ũkû drị̃ vṹrṹ 'dãá, mụ 'bá Hịtĩ̃
rú rĩ 'ba rṹ jọ,
4 "Ma ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ ãmỉyọ́ŋá; ĩmi uzị́ mání ãngũ ãzí mání sĩ icójó
mâ ũkû 'bã ãvũ ỉ̃sĩ̃jó rá la."
5 'Bá Hịtĩ̃ rú rĩ umvi kí Ịbụrahịmṹ ní,
6 "Ãmbógó, mí are ỉjọ́ ãma tị gá rĩ. Mi úpímvá ãmbógó la ãma drĩdríŋĩ̃
gá 'dâ; ípẽ ṹjỉgọ́ ãzí ũniyambamba la sĩ mî ũkû 'bã ãvũ ỉ̃sĩ̃jó ãngũ ãmadrị́
'dĩ agá 'dâ. 'Bá ãzí ãma drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ icólépi míní 'bṹ ugalépi míní sĩ ãvũ
ỉ̃sĩ̃jó la 'dá yụ."
7 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmṹ ilú drị̃ vṹrṹ 'bá Hịtĩ̃ rú rĩ kí drĩ̃lẹ́ gá,
8 jọ, "Ĩdrĩ ã'ị́ ásị́ pírí sĩ mání sĩ mâ ũkû 'bã ãvũ ỉ̃sĩ̃jó 'dâ rá yã áni, ĩzị́
mání Zõhárĩ ngọ́pị́ Ífĩrõnĩ̃ 'i áma kẽ̃jị́ gá sĩ
9 mání ṹjỉgọ́ Mãkĩpélã gá adrulépi ĩ'didrị́ ámvṹ tị gá rĩ ụzijó. Ĩzị́ mání
ĩ'di ãngũ 'dĩ ụzijó ãjẽ̃ ãngũ 'dĩ drị́ pírí rĩ sĩ ĩminí adru agá 'dâ cí 'dĩ gá 'dĩ,
ĩ'di dô sĩ adru ãngũ mání 'bá mádrị̃ kí ỉ̃sĩ̃jó rĩ rú."
10 Ífĩrõnĩ̃ 'bã ãmgbã rĩ ri vâ kẽ̃jỉtị́ táwṹnĩ̃ 'bá Hịtĩ̃ rú rĩ 'baní ru trajó rĩ
gá 'dãá ĩndĩ; ãzíla umvi ỉjọ́ Ịbụrahịmṹ ní 'bá pírí Hịtĩ̃ rú 'dãá rĩ kí drị̃ gâsĩ;

11 “Yụ ãmbógó mádrḭ̃ mí are drĩ ma; ma míní ãngũ ámvṵ ru 'dã fẽ pírí ṹjḭ́gọ́ ala gá rĩ trũ ĩ̃sálḭ, 'bá mádrḭ 'dĩ kí drḭ̃ gâsĩ ma ãngũ 'dĩ fẽ míní rá, mi dô sĩ mî ũkû 'bã ãvũ ĩ̃sĩ̃.”
12 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahḭ́mṹ ilú drḭ̃ vṹrṹ 'bá Hḭ́tḭ̃ rú rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá ĩ̃dḭ
13 ãzíla jọ Ífĩrõnĩ ní 'bá pírí 'dãá rĩ kí drḭ̃ gâsĩ, “Mí are drĩ ma ídrĩ icó rá rĩ gá. Ma ámvṵ 'dĩ 'bã ãjẽ̃ ũfẽ pírí rá. Mí ã'ḭ̃ ũfẽŋá mání lẽlé ũfẽlé 'dĩ 'i, ma dô sĩ ũkú mádrḭ̃ 'bã ãvũ ĩ̃sĩ̃ 'dãá.”
14 Ífĩrõnĩ umvi Ịbụrahḭ́mṹ ní jọ,
15 “Ãmbógó mádrḭ̃ mí are drĩ ma, ãngũ 'dĩ 'bã ãjẽ̃ lú Sẽ̃kẹ́lḭ̃ sílĩvã rú 400, wó 'dĩ la ãmaní mí be ã'du idé? Mí ĩ̃sĩ̃ mî ũkû 'bã ãvũ 'i.”
16 Ịbụrahḭ́mṹ ã'ḭ̃ ãjẽ̃ Ífĩrõnĩ 'bã lḭ́lẹ́ rĩ rá ãzíla ṹ'bĩ̃ dó séndẽ tá ĩ'diní lẽlé 'dã 'i 'bá Hḭ́tḭ̃ rú rĩ kí drḭ̃ gâsĩ: Sẽ̃kẹ́lḭ̃ sílĩvã rú 400 'dĩ ãko séndẽ ṹ'bĩ̃jó 'bá bĩsírã idélépi sáwã 'dã sĩ rĩ 'badrḭ̃ sĩ.
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ Ífĩrõnĩ drḭ Mãkĩpélã gá Mãmírẽ andre gá rĩ ámvṵ la kí ṹjḭ́gọ́ la ala gá rĩ be ãzíla ife pírí ala gá 'dãá rĩ abe acá kî dó Ịbụrahḭ́mṹ 'bã ãko rú.
18 'Bá pírí Hḭ́tḭ̃ rú ru tralépi 'dãá rĩ nḭ̃ kí dó tọndọlọ rá ãngũ 'dã dó Ịbụrahḭ́mṹ ãni.
19 'Dã 'bã vúlé gá Ịbụrahḭ́mṹ ĩ̃sĩ̃ dó ũkû Sárã 'i ṹjḭ́gọ́ ãngũ Mãkĩpélã 'dĩ Mãmírẽ (umvelé Hẽ̃bṹrọ́nḭ̃ 'i rĩ) 'bã wókõ ĩ̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá 'dĩ Kãnánĩ gá.
20 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ámvṵ ándrá 'bá Hḭ́tḭ̃ rú rĩ 'badrḭ̃ ãzíla ṹjḭ́gọ́ la ala gá rĩ be rĩ acá kí dó sĩ ãko Ịbụrahḭ́mṹ ãni la rú sĩ 'bá ĩ̃sĩ̃jó.

24

Ĩ̃sákã 'bã Rẽbékã ĩ̃gbãjó rĩ

1 Ịbụrahḭ́mṹ acá dó ãmbá ru ãzíla ílí trũ ũ'bí ru ãzíla Úpí wi dó ĩ'diní sṹsṹ ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí drḭ̃ gá.
2 Ịbụrahḭ́mṹ jọ dó ãtí'bó ãmbógó ãko ĩ'didrḭ̃ kí drḭ̃lẹ́ gá pírí rĩ ní, “Ísu ími drḭ́ áma pálé gá.*
3 Álẽ ína ũyõ Úpí Ãdróŋá 'bṹ kí 'bãlépi ṹnọ́kṹ be rĩ 'bã rṹ sĩ, mí icó fẽlé la mâ ngọ́pḭ ní ũkú Kãnánĩ ízó ru la ĩ̃gbãlé ku.
4 Lẽ ímụ ãngũ ándrá mání sĩ ãfũjó rĩ gá mâ kãká 'ba rṹlé, mí ịsṹ dó sĩ ũkú mâ ngọ́pḭ Ĩ̃sákã ní ala gá 'dãá.”
5 Ãtí'bô zḭ ĩ'di, “Wó ĩzóŋâ drĩ dó lẽ lḭ́cọ́ ĩ'badrḭ̃ a'belé sĩ amṹjó má be ãngũ 'dĩ gá 'dõlé ku rĩ gá? Ma dó mî ngọ́pḭ agụ vúlé ãngũ míní sĩ angájó rĩ gâlé yã?”
6 Ịbụrahḭ́mṹ umvi ĩ'diní, “Índre múké-múké álẽ mí uja mâ ngọ́pḭ vúlê lé ku!
7 Úpí Ãdróŋá 'bṹ kí 'bãlépi ṹnọ́kṹ be, ándrá áma anzélépi angájó má átẹ́pḭ drḭ́ lḭ́cọ́ gâlé rĩ na ándrá ũyõ ãngũ 'dĩ fẽjó anzḭ́ mádrḭ́ mụlé tḭ́lé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ 'banî. Ĩ̃'di mãlãyíkã tḭ pẽ mụlé ími drḭ̃lẹ́ gá, mi dô sĩ ũkú ịsṹ mâ ngọ́pḭ ní ãngũ 'dã gá 'dãá.
8 Ĩ̃zóŋâ drĩ lẽ amṹlé mí be ku, átrũ mi ũyõ míní nalé rĩ agá rá, wó álẽ mí uja mâ ngọ́pḭ vúlê lé ku.”

---

* **24:2** *Ísu ími drḭ́ áma pálé gá* drḭ́ sujó 'bá ãmbógó 'bã pálé gá rĩ 'bã ífí ũyõ najó sĩ alḭjó ḭjọ́ azḭ́lé rĩ drḭ̃ gâsĩ ku.

9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ãtí'bó Ịbụrahịmṹ drị̃ su dó drị́ úpí ĩ'didrị̃ pálé gá, na dô sĩ ũyõ
ã'ị̃ dó ịjọ́ Ịbụrahịmṹ 'bã jǫ̣lé ĩ'diní rĩ ngalé rá.
10 Ãtí'bó Ịbụrahịmṹ drị́ ãmbógó rĩ ũdrõ dó ãko ãlá-ãlá la kí ngãmíyã
mụdrị́ ãmbógó ĩ'didrị̃ drị́ kí drị̃ gá ãzíla mụ dô sĩ Mẽsõpõtámĩyã gá táwṹn̄ị̃
Nãhọ́rị̃ 'bã sĩ u'ájó rĩ gá.
11 Ĩ'di dó mụ calé 'bo, fẽ dó ngãmíyã ula kí ru ĩndróloŋá sĩ vṹrṹ kídí tị
gá ãmvé-ãmvélé ru 'dĩ sĩ úfi drĩ táwṹn̄ị̃ agâlé ku rú sáwã ũkú 'baní amṹjó
ỉyị́ kojó rĩ gá.
12 'Dã 'bã ũngúkú gá zị Ãdróŋá 'i, “Úpí Ãdróŋá ãmbógó mádrị́
Ịbụrahịmṹ drị̃, ífẽ mání ãndrũ drị̃lẹ́ba ãzíla mí i'da ásị́ ỉgbẹ̃ ãmbógó mádrị́
Ịbụrahịmṹ nî.
13 Índre, átu pá kídí tị gá izonzi ãmụrụgọ rú 'bá táwṹn̄ị̃ 'dĩ agá rĩ 'badrị̃
'bã kí ỉyị́ kojó rĩ gá 'dõ.
14 Ádrĩ jọ la ãlu la ní, ‘Mí ilú mání kére ỉyị́ drị́ gá 'dĩ 'i, 'bárĩ ífẽ mání ỉyị́
ala gá 'dĩ mvụlé fô.’ Drĩ jọ la, ‘Ímvụ, ãzíla ma ỉyị́ ãbĩ ngãmíyã mídrị̃ 'baní
ĩndĩ,’ 'dĩ la dó 'bã sĩ adru ĩzóŋá míní pẽlé ãtí'bó mídrị̃ Ĩsákã ní ũkú ru rĩ 'i.
Drĩ dó ru idé 'dĩ 'bã áni rá, ma dó nị̃ la ímba ịjọ́ míní azịlé ãmbógó mádrị̃
ní rĩ 'bã tã rá rĩ gá rá.”
15 De drĩ Ãdróŋá zị agá ku rú, Rẽbékã acá kére ỉyị́ drị̃ trũ kọ́trọ́ gá. Ĩ'di
Bẹ̃tṹwẹ́lĩ̃ ỉzẹ́pị Ịbụrahịmṹ ádrị́pị Nãhọ́rị̃ ngọ́pị Mílĩkã 'bã tịlé rĩ 'i.
16 Ĩ'di ĩzóŋá ãráŋá bíkĩrã rú ũniyambamba la. Fi dó kídí agâlé, tõ dó ỉyị́
kére gá tré, ãfũ dô trũ ãmvé 'dõlé.
17 Ãtí'bô afụ dó ru ĩ'di rṹlé jọ, “'Bárĩ ífẽ mání mî ỉyị́ kére agá 'dĩ mvụlé
wereŋá ru fô.”
18 Ĩzóŋâ jọ, “Ãmbógó ímvụ.” Gbõgbõ ĩzóŋâ inga dó kére ĩ'di kọ́trọ́ gá rĩ
vṹrṹ ãzíla fẽ dó sĩ ĩ'diní ỉyị̃ mvụlé.
19 Ĩ'di dó mụ ỉyị́ fẽlé mvụlé ĩ'diní 'bo jọ dó, “Ma vâ mụ ỉyị́ ãbĩlé ngãmíyã
mídrị́ 'dĩ 'baní mvụlé kpere ĩ'baní aga agá.”
20 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ũsũ ỉyị̃ ịmbị́ mbẽlẽŋá ru ãkójó ngãmíyã 'baní ỉyị́ mvụjó rĩ
agá, cẹ̃ dó kídí gâlé ỉyị́ ukolé kpere ngãmíyã 'bã kí ỉyị́ mvụ agá pírí.
21 Ãtí'bô rĩ dó ĩzóŋá 'dĩ nị̃lé kíríkírí ru, ndrejó la Úpí fẽ dó íní drị̃lẹ́ba 'bo
yã rĩ.
22 Ngãmíyã kí mụ ỉyị́ delé mvụ agá 'bo, ágọ́bị̃ a'dṹ fõrĩfõrĩŋá ãzíla su ĩ'di
ũmvu la gá, a'dṹ vâ ríŋĩ gólũdĩ rú pãrã-pãrã la kí ỉrị̃ sulé drị́ ũte la gá.
23 Uja dó ĩ'di zịlé, “Mi ã'di ỉzẹ́pị 'i yã? 'Bárĩ ílũ mání fô; ãngũ ãzí mání sĩ
kojó mâ 'bá 'dĩ kí abe ãzíla ãko má ãni 'dĩ kí abe la ĩmi drị́ko gâlé cí yã?”
24 Ĩzóŋâ umvi ĩ'diní, “Ma ngọ́tị̃ŋá Mílĩkã 'bã tịlé Nãhọ́rị̃ ní Bẹ̃tṹwẹ́lĩ̃ 'bã
ỉzẹ́pị 'i.”
25 Jọ vâ, “Ãma drị́ko gá 'dãá ãná céke ãnãkpá 'baní sĩ ru ulajó drị̃ la gá
ãzíla ãkónã ãnãkpá 'baní nalé rĩ cí, ãngũ ĩminí sĩ u'ájó ãzíla ṷ'dṹ kojó rĩ
vâ cí.”
26 Ágọ́bị̃ tị̃ ãja, ilú drị̃ vṹrṹ sĩ Úpí ỉnzĩjó ãrútáŋá sĩ.
27 Jọ, “Má ịcṹ Úpí Ãdróŋá ãmbógó mádrị́ Ịbụrahịmṹ drị̃ 'bã rṹ. Ĩ'di 'bã
ịjọ́ ĩ'diní azịlé rĩ tãmbajó ã'ị̃táŋá sĩ ãmbógó mádrị̃ ní rĩ sĩ. Úpí a'dé áma
drị̃ gẽrị̃ gâsĩ pịrị kãká ãmbógó mádrị̃ drị̃ 'ba rṹ.”

28 Ĩzóŋâ cẹ̃ dó ụ́ngụ́ sĩ mụlé ịjọ́ ru idélépi rĩ kí vú nzelé 'bá ĩ'badrịko gá
rĩ 'banî.
29 Rẽbékã 'bã ádrịpị Lábãnĩ afụ dó ru cẹ̃lé ãtí'bó Ịbụrahịmụ̃ drị̃ rụ́ kídí
tị gâlé.
30 Idé ịjọ́ 'dĩ íni la ĩ'di 'bã fõrĩfõrĩŋá ámvọ́pị̃ 'bã ũmvu gá ãzíla ríŋĩ pãrã-
pãrã drị̃ ũte la gá rĩ kí ndrejó ãzíla ịjọ́ ágọ́bị̃ 'bã jọlé ámvọ́pị̃ Rẽbékã 'bã
lũlé rĩ kí arejó rĩ sĩ. Lábãnĩ mụ dó sĩ ágọ́bị̃ rụ̃lé ãzíla ịsụ́ dó tu pá ngãmíyã
kí andre gá kídí tị gá 'dãá.
31 Lábãnĩ jọ ĩ'diní, “Mí amụ́ lịcọ́ gá, mi 'bá Úpí 'bã sĩ sụ̃sụ́ wijó drị̃ la gá
'bo la. Ítu pá ãmvélé 'dõlé íni la ã'du ịjọ́ sĩ yã? Má idé míní jó sĩ ụ́'dụ́ kojó
ãzíla ãngũ ngãmíyã kí sĩ ụ́'dụ́ kojó rĩ kí bábá 'bo.”
32 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ágọ́bị̃ fi dó lịcọ́ agâlé, Lábãnĩ ayụ dó tẹ́rị̃ ngãmíyã kí ũngúkú
gá rĩ kí rá. Fẽ dó ĩ'baní ãkónã nalé ãzíla fẽ dó ĩ̃yị̃ ãtí'bó Ịbụrahịmụ̃ drị̃ ní
'bá ĩ'didrị̃ abe sĩ pá ũjĩjó.
33 Ála mụ íná ajílé ĩ'baní 'bo, ágọ́bị̃ jọ, “Ána drĩ íná ku kpere mání ịjọ́ tá
mání amụ́jó rĩ jọ agá ráká.” Lábãnĩ jọ, “Múké, ínze ãmaní ịjọ́ míní amụ́jó
rĩ vú.”
34 Ágọ́bị̃ jọ, “Ma ãtí'bó Ịbụrahịmụ̃ drị̃ 'i.
35 Úpí wi sụ̃sụ́ ãmbógó mádrị̃ ní ĩyõ rú ĩ'di dô sĩ málĩ trũ. Fẽ ĩ'diní málĩ
kí kãbĩlõ, ĩ̃ndrị, tị ãzíla málĩ gólũdĩ, sílĩvã, ãtí'bó ãgọbị rú ãzíla ũkú ru rĩ
kí, ngãmíyã ãzíla kãyĩnõ kî trũ.
36 Ãmbógó mádrị̃ Ịbụrahịmụ̃ 'bã ũkû Sárã tị ĩ'diní ngọ́tị̃ 'dĩ sĩ ĩ'di dó
ãmbá ru, ãzíla fẽ dó ãko ĩ'didrị̃ kí pírí ngọ́pị̃ nî.
37 Ãmbógó mádrị̃ fẽ mání ũyõ nalé jọ, ‘Lẽ ífẽ mâ ngọ́pị ní ũkú ĩgbãlé
ãngũ Kãnánĩ drị̃ mání sĩ u'ájó ala gá 'dĩ gá 'dâ ku.
38 Wó ímụ rá la 'bá mâ átẹ́pị drị̃ 'ba rụ́ ãzíla mí ịsụ́ mâ ngọ́pị ní ũkú
angájó kãká mádrị̃ kí agá.’
39 “Má uja dó ãmbógó mádrị̃ zịlé, ‘Wó ĩzóŋâ drĩ dó gã amụ́lé má be
úmgbé rĩ gá?’
40 “Umvi mání, ‘Úpí mání tị arelé ụ́'dụ́ pírí rĩ la Mãlãyíkã ĩ'didrị̃ tị pẽ
mí be, mi adru drĩ̃lẹ́ba rú. Mi ũkú ĩgbã mâ ngọ́pị ní kãká mádrị̃ kí agá,
angájó jó má átẹ́pị drị̃ agá.
41 'Dã 'bã ũngúkú gá ídrĩ dó mụ 'bá mâ kãká ru rĩ 'ba rụ́, drĩ kí ĩzóŋâ fẽ
amụ́lé ku la nĩ yã áni, átrũ mi ũyõ míní nalé rĩ agá rá.’
42 “Ma tá ãndrũ mụ acálé kídí tị gá 'dãá 'bo, ázị ịjọ́ ájọ, ‘Úpí Ãdróŋá
ãmbógó mádrị̃ Ịbụrahịmụ̃ drị̃ drĩ tá icó rá 'bá rĩ ífẽ mání drĩ̃lẹ́ba ịjọ́ mání
amụ́jó 'dĩ gá.
43 Índre átu pá kídí 'dĩ tị gá 'dõ, ĩzóŋá ãzí bíkĩrã rú la drĩ amụ́ ĩ̃yị̃ kolé,
ádrĩ jọ la 'bã ãfẽ mání ĩ̃yị̃ mvụlé kére ĩ'didrị̃ 'dĩ agá,
44 drĩ jọ la 'ẽ ímvụ, 'i vâ fẽ la ngãmíyã mádrị̃ 'baní ĩndĩ, lẽ 'bã adru dó
ĩzóŋá Úpí 'bã pẽlé ãmbógó mádrị̃ Ịbụrahịmụ̃ 'bã ngọ́pị ní rĩ 'i.’
45 “Áde drĩ Ãdróŋá ã'ĩ̃ agá áma ásị̃ gâlé ku rú, gbõgbõ Rẽbékã acá cí
kére trũ ĩ'di kọ́trọ́ gá, fi dó kídí agâlé ĩ̃yị̃ ãbĩlé, ájọ ĩ'diní, ‘'Bárĩ mí ãfẽ
mání ĩ̃yị̃ mvụlé fô.’
46 Gbõgbõ ĩzóŋâ ilú dó kére ĩ'di kọ́trọ́ gâlé jọ, ‘Ímvụ, ma vâ uko la
ngãmíyã mídrị̃ 'baní ĩndĩ,’ ámvụ dó ĩ̃yị̃ rá ãzíla ĩzóŋâ fẽ dó vâ ĩ̃yị̃ mvụlé
ngãmíyã 'baní ĩndĩ.

47 Ázị dó ĩ'di, ‘Mi ã'di ỉzépị 'i yã?’ Umvi, ‘Ma ngǫ́tị́ŋá Mílĩkã 'bã tịlé
Nãhǫ́rị ní Bẹ̃tụ́wẹ́lị̃ 'bã ỉzépị 'i.’ 'Dã 'bã ũngúkú gá ágĩ dó fõrĩfõrĩŋá ũmvu
la gá ãzíla ásu dó ríŋĩ kí drị̃ ũte la gá.
48 'Dã 'bã ũngúkú gá átị̃ dó ãja ãzíla má ilú drị̃ vṹrụ́ sĩ Úpí ỉnzĩjó ãrútáŋá
sĩ. Má ịcụ́ Úpí Ãdróŋá ãmbógó mádrị Ịbụrahịmũ̃ drị̃ 'i ĩ'di 'bã áma drị̃
a'déjó pịrị 'bá ãmbógó mádrị̃ drị̃ 'ba rụ́ ádrị́pị̃ 'bã ĩzóŋá ĩgbãjó ngǫ́pị̃ nî rĩ
sĩ.
49 Ú'dî'da ílũ mání ã'ỉtáŋá sĩ ãzíla ásị ỉgbẹ̃ sĩ ịjọ́ ãmbógó mádrị̃ 'bã áma
tị ãpẽjó 'dĩ icó rá yã jõku yụ, ma dó sĩ nị̃ la ma ã'du idé yã rĩ gá ĩndõ.”
50 Lábãnĩ kí Bẹ̃tụ́wẹ́lị̃ be umvi kí ĩ'diní, “'dĩ ịjọ́ angálépi Úpí drị rĩ 'i ãma
icó ịjọ́ ujalé ala gá ãluŋá la ku.
51 Rẽbékã ĩ'di 'dĩ, í'dụ ĩ'di ímụ trũ, mí agụ ĩ'di, 'ba acá ãmbógó mídrị̃
'bã ngǫ́pị 'bã ũkú ru cécé Úpí 'bã jọlé rĩ áni.”
52 Ãtí'bó Ịbụrahịmũ̃ drị̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, tị̃ ãja ãzíla su tị vṹrụ́ sĩ
Úpí ỉnzĩjó.
53 Ãtí'bó Ịbụrahịmũ̃ drị̃ fẽ dó gólũdĩ, ŋálí ãzíla bõngó ãjẹ̃ rú 'dĩ kí Rẽbékã
nî. Fẽ vâ fẽtáŋá ãjẹ̃ rú la kí ádrị́pị̃ 'baní ãndrẽ be ĩndĩ.
54 Ãtí'bó Ịbụrahịmũ̃ drị̃ kí 'bá ĩ'didrị̃ abe na kí dó íná, mvụ kí dó wáyĩnĩ,
ịnị 'dã sĩ ko kí dó 'dãá. Kí mụ angálé ũ'bụ́tị sĩ ãtí'bô jọ, “Álẽ dó mụlé
ãmbógó mádrị̃ drị̃lé.”
55 Wó Rẽbékã 'bã ádrị́pị kí ãndrẽ be jọ kí, “Lẽ ĩzóŋâ 'bã u'á drĩ ụ́'dụ́ ázị̃rị̃
jõku mụdrị 'dĩpí ráká ĩ'di dô sĩ mụ ĩndõ.”
56 Wó ãtí'bô jọ ĩ'baní, “Ĩmi ịrị ma 'dâ ku, ã'dusĩku ú'dî'da Úpí fẽ mání
drị̃lẹ́ba ácị̃ mádrị̃ gá rá, ĩfẽ ámụ ãmbógó mádrị̃ rụ̃lé.”
57 Jọ kí, “Ãma drĩ ĩzóŋâ umve 'ba amụ́ drĩ ịjọ́ ĩ'di tị gá rĩ jọlé nĩ.”
58 Ịjọ́ 'dĩ sĩ umve kí dó Rẽbékã 'i ãzíla zị kí ĩ'di, “Ílẽ mụlé ágǫ́bị 'dĩ be rá
yã?” Umvi dó, “'Ẽ, ma mụ rá.”
59 Ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá 'dĩ pẽ kí dó Rẽbékã kí tị ũkú ándrá ĩ'di tã mbalépi ãnzỉrị̃ŋã
sĩ rĩ be, mụ kí dó ãtí'bó Ịbụrahịmũ̃ drị̃ trũ 'bá ĩ'didrị̃ abe.
60 Wi kí dó sũ̃sụ́ Rẽbékã ní jọ kí, “Ãmã ámvǫ́pị ítị álĩfũ álĩfũ; anzị mídrị
tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'bã ndẽ kí mẹ́rǫ́'bá ĩ'badrị̃ kí rá.”
61 'Dã 'bã ũngúkú gá Rẽbékã kí izonzi ĩ'didrị ãtí'bó ru rĩ kí abe tụ kí dó
ngãmíyã kí sị gá ãzíla ãtí'bó Ịbụrahịmũ̃ drị̃ 'dụ dó Rẽbékã 'i trũ mụjó.
62 Ĩsákã amụ́ kídí Bẹ̃rị̃ Lãháyĩ-Rǫ́yĩ̃ gâsĩ Kãnánĩ 'bã wókõ ándrá Nẹ̃gẹ́vũ̃
ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá.
63 Ụ'dụ́ ãlu ĩndróloŋá sĩ Ĩsákã mụ ámvụ́ agâlé ịjọ́ ũrã trũ Ãdróŋá drị̃ gá,
inga mịfị̃ ụrụgá ndre ngãmíyã kí amụ́ agá.
64 Rẽbékã ndre vâ ãngũ ụrụgá, ndre Ĩsákã 'i, asị ngãmíyã sị gâlé rĩ sĩ
vũ̃rụ́
65 ãzíla zị ãtí'bô 'i, “Ágǫ́bị amụ́lépi ámvụ́ agâ sĩ ãma drị̃ alịlépi 'dã ã'di
'i?” Ãtí'bô umvi ĩ'diní, “'Dã ãmbógó mádrị̃ 'i.” Rẽbékã aku dó ru drị̃
bõngó sĩ cí.
66 'Dã 'bã ũngúkú gá ãtí'bô nze dó Ĩsákã ní ịjọ́ 'dĩ kí vú pírí.
67 Ĩsákã ajî dó Rẽbékã 'i ãndrẽ Sárã drị jó agá ãzíla acâ dó ĩ'di 'bã ũkú
ru. Lẽ ĩ'di ambamba, ãzíla acâ dó 'bá Ĩsákã 'bã ásị ũŋmĩlépi rĩ rú ãndrẽ
'bã drãjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá.

25

Anzị Kẹ̃tụ́rã 'bã tịlé Ịbụrahịmṹ ní rĩ kî

1 Ịbụrahịmṹ ĩgbã vâ ũkú ãzí rĩ rṹ la Kẹ̃tụ́rã 'i.
2 Tị ĩ'diní anzị 'dĩ kî: Zĩmũránĩ 'i, Yõkĩsánĩ 'i, Mẽdánĩ 'i, Mị̃dịyánị̃ 'i,
Ĩsãbákĩ 'i, ãzíla Sṹwã 'i.
3 Yõkĩsánĩ tị Sébã kí Dẽdánĩ be, Dẽdánĩ tị Ãsũrímũ 'i, Lẹ̃tṹsịmṹ 'i ãzíla
'bá Lẹ̃wṹmịmṹ drị̃ kí abe.
4 Anzị Mị̃dịyánị̃ drị̃ kí:
Ífã 'i, Ĩférũ 'i, Hãnókĩ 'i, Ãbídã 'i ãzíla Ĩlídã 'i. 'Dĩ kí ándrá pírí anzị
Kẹ̃tụ́rã drị̃ kî.
5 Ịbụrahịmṹ fẽ dó ãko ĩ'didrị̃ kí pírí Ĩsákã drị.
6 Wó Ịbụrahịmṹ drã drĩ ku rú, fẽ ãko wókõ anzị ũkú ĩ'didrị̃ ãtí'bó ru rĩ
'badrị̃ kí ãzíla pẽ dó sĩ kí tị ãngũ ĩ̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru ngọ́pĩ̃ Ĩsákã rṹ 'dãá
rĩ sĩ álị.

Drã ãzíla ĩ̃sĩ̃ŋá Ịbụrahịmṹ drị̃

7 Ịbụrahịmṹ u'á dó ídri rú ílí 175 drã dó ĩndõ.
8 Drã dó 'dĩ sĩ ĩ'di dó ĩdránígó ru, mụ dô sĩ áyị́pịka ũdrãlépi rá rĩ 'ba
rṹlé.
9 Ngọ́pĩ̃ Ĩsákã kí Ịsụmayị́lĩ̃ be ĩ̃sĩ̃ kí dó ĩ'di ṹjígọ́ Mãkĩpélã gá, ámvṹ
Mãmírẽ 'bã wókõ ĩ̃tṹ 'bã agá gâlé ru Ífĩrõnĩ Zõhárĩ ngọ́pị 'bá Hị́tĩ̃ rú rĩ
drị̃ agá.
10 'Dĩ ámvṹ ándrá Ịbụrahịmṹ 'bã ĩgbãlé 'bá Hị́tĩ̃ rú rĩ 'badrị̃ rĩ 'i ĩ̃sĩ̃ dó
Ịbụrahịmṹ kí ũkû Sárã 'be ĩ̃rĩ̃ trá ãngũ 'dã gá 'dãá.
11 Drã Ịbụrahịmṹ drị̃ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá wi sṹsṹ ngọ́pĩ̃ Ĩsákã nî, ĩ'di
'bã u'á agá ãni rú kídí Bẹ̃rĩ̃ Lãháyĩ-Rọ́yĩ̃ drị̃ tị gá.

Anzị Ịsụmayị́lĩ̃ drị̃ kî

12 'Dĩ ãwí Ịsụmayị́lĩ̃ ũkú Ịbụrahịmṹ drị Sárã 'bã ãtí'bó ru Hãgárĩ Mĩ̃sịrĩ̃
ízó ru rĩ 'bã tịlé rĩ drị̃ 'i.
13 Anzị Ịsụmayị́lĩ̃ drị̃ kí gápi 'dĩ tịŋá ĩ'badrị̃ kí vú sĩ; ngọ́tị kãjãní rĩ rṹ
Nẽbãyọ́tị 'i, ũngúkú la gá rĩ kí Kẽdárĩ 'i, Ãdị̃bẹ́lĩ̃ 'i, Mĩbũsámũ 'i,
14 Mísíma 'i, Dúmã 'i, Másã 'i,
15 Hãdádĩ 'i, Témã 'i, Yẹ̃tụ́rĩ̃ 'i, Náfĩsĩ 'i ãzíla Kẽdémã 'i.
16 'Dĩ kí anzị Ịsụmayị́lĩ̃ drị̃ mụdrị̃ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ rṹ ũsĩlé sṹrṹ ãzíla tọ̃rọ́mẹ ĩ'badrị̃
kí vú sĩ ãzíla ãngũ ĩ'bã kí sĩ urijó rĩ abe rĩ kî.
17 Ịsụmayị́lĩ̃ u'á ídri rú ílí 137 drã dó ĩndõ.
18 Anzị Ịsụmayị́lĩ̃ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ ri kí u'álé drĩdríŋĩ̃ ãngũ Hãvị́lã 'badrị̃
Sṹrĩ̃ be rĩ gá Mĩ̃sịrĩ̃ 'bã wókõ ĩ̃tṹ 'bã agá gâlé ru mụ agá Ãsṹrĩ̃yã gâlé ru.
Anzị 'dĩ ngṹ kí ru ĩ'bã ádrị̃pịka Ịbụrahịmṹ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ kí abe ũnzí.

Ĩ̃sãwṹ kí tĩ̃jó Yãkó'bõ be rĩ

19 'Dĩ ãwí Ĩsákã Ịbụrahịmṹ ngọ́pị drị̃ 'i.
20 Ĩsákã 'bã ílí la dó mụ calé kãlị sụ 'bo, ĩgbã dó Rẽbékã Bẹ̃tṹwẹ́lĩ̃
Ãrãménĩyã rú rĩ 'bã ĩ̃zẹ́pị Lábãnĩ 'bã ámvọ́pị 'i angájó Pãdãnĩ Ãrámũ gá.
21 Rẽbékã 'bã tịjó ku rĩ sĩ Ĩsákã zị Úpí ĩ'dinî. Úpí umvi ĩ'di 'bã zịtáŋá rá,
Rẽbékã ịsṹ dó sĩ 'a.

22 Anzị ã'bã kí dó sĩ ru ĩrị̃, ri kí dó ru colé ĩ'di agâlé útĩ drĩ kí ku rú.
Rẽbékã zị, “Ã'du la ru idé áma ụrụ'bá gá íni nĩ?” Mụ dó sĩ Úpí zịlé ịjọ́ la
sĩ.
23 Úpí jọ ĩ'diní, “Sụ́rụ́ ĩrị̃ kí ími 'a gá nĩ, mi rú 'bá kí ãwũ̃ ĩrị̃, kí ru awa
ndú-ndú angájó ími agá 'dâ. Sụ́rụ́ ãlu rĩ la adru ũkpó trũ ĩ'di ãzí rĩ ndẽ
rá. Ngọ́tị̃ kãjãní rĩ la mụ adrulé vúlé rĩ pálé gá.”
24 Sáwã ĩ'di 'bã tĩjó rĩ la mụ calé 'bo, ísụ́ anzị ãgọbị kí ĩ'di 'a gá ĩrị̃.
25 Kãyó rĩ íní la ika rú 'bíko trũ jĩnã, ịjọ́ 'dĩ sĩ ú'da dó rụ́ la Ịsãwũ̃ 'i.
26 Vúlé rĩ ãfũ ãzíla rụ ádrị́pĩ̃ Ịsãwũ̃ 'bã ĩníŋá ĩ'didrị́ sĩ cí, ịjọ́ 'dĩ sĩ ú'da
dó rụ́ la Yãkó'bõ 'i. Ĩsákã 'bã ílí ca dó 'dĩ sĩ kãlị́ ázíyá ũkû 'bã anzị 'dĩ kí
tĩjó rĩ sĩ.
27 Anzị 'dĩ zo kí dó rá, Ịsãwũ̃ acá dó ãlị́gọ́ dora gbẹ̀lépi rĩ rú 'bá ásé 'a
ãni la rú, wó Yãkó'bõ 'bãngá 'bá ĩgbẹ́ u'álépi lị́cọ́ gá la.
28 Ĩsákã lẽ 'bãngá Ịsãwũ̃ 'i ĩzá ásé agá rĩ 'bã ãjị́ sĩ, wó Rẽbékã lẽ 'bãngá
Yãkó'bõ 'i.

Ịsãwũ̃ 'bã hákĩ ĩ'didrị́ kãjãnĩ drị̃ ụzịjó rĩ

29 Ụ'dụ́ ãlu Yãkó'bõ la lõpérẽté a'dí agá, Ịsãwũ̃ angá dora gá ãzíla ãbị́rị́
ndẽ dó ĩ'di káyĩ.
30 Jọ Yãkó'bõ ní, “Mí ãfẽ mání lõpérẽté ika 'dĩ 'i gbõrú! Má ukó rá.” ('Dĩ
bãsĩ ĩ'di umvejó Ídõmũ 'i 'dĩ.)
31 Yãkó'bõ umvi, “Ma míní fẽ la rá, ídrĩ hákĩ míní adrujó mání kãjãní rĩ
fẽ mání rá rĩ gá.”
32 Ịsãwũ̃ jọ, “Múké ma úgólé drãlé drã, mání adrujó kãjãní rĩ la mání
mũkẽ íngõ idé yã?”
33 Yãkó'bõ jọ, “Ína ũyõ ịjọ́ míní adrujó kãjãní rĩ mi fẽ la mání ráká.”
Ịsãwũ̃ na dó sĩ ũyõ fẽ dó sĩ hákĩ ĩ'di sĩ adrujó kãjãní rĩ Yãkó'bõ drị́.
34 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ fẽ dó ĩ'diní íná lõpérẽté sĩ nalé, mvu dó
ãzíla inga dó ru mụlé rá. 'Dĩ dó bãsĩ ịjọ́ Ịsãwũ̃ 'bã hákĩ ĩ'didrị́ kãjãnĩ drị̃
'bãjó áváŋá ru rĩ 'i.

26

Ĩsákã 'bã u'ájó Gérã gá rĩ

1 Rílẽ ãzí a'dé ãngũ drị̃ gá ĩdị́ cécé ụ́'dụ́ ándrá Ịbụrahị́mũ̃ ngá rĩ sĩ rĩ áni.
Ĩsákã mụ Ãbĩ̀mẹ́lẹ̃̀kĩ̀ úpí Fĩ̀lĩ̀sĩ̀tĩ̀nĩ̀ gá rĩ rụ́ Gérã gá.
2 Úpí i'da ru Ĩsákã ní jọ, “Ímụ ándrá Mĩ̀sĩ́rĩ̀ gâlé ku, mí adru ãngũ mání
lũlé míní mí adru ala gá rĩ gá.
3 Mí u'á drĩ ãngũ 'dĩ gá 'dâ cêkõ, ma adru mí be ãzíla ma míní sũ̃sụ́ wi
rá. Ma ãngũ 'dĩ fẽ míní anzị mídrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ abe ũyõ ándrá
mání nalé mí átẹ́pị Ịbụrahị́mũ̃ ní rĩ tãmbajó.
4 Ma anzị mídrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní fẽ kpẹ̃lé cécé lẽlẽgó 'bũ̃ gá
rĩ kî áni, ma vâ ãngũ 'dĩ kí fẽ pírí ĩ'banî. Ma rú sũ̃sụ́ wi 'bá ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá
'dĩ 'baní anzị mídrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'ba rụ̃ sĩ,
5 ã'dusĩku Ịbụrahị́mũ̃ are ma rá ãzíla mba vâ ãzị̃táŋá mádrị̃ kí tã ịjọ́
mání azịlé rĩ kí abe rá.”
6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Ĩsákã u'á dó sĩ Gérã gá 'dãá.

7 Ãngũ 'dịpịka kí mụ ĩ'di zịlé ũkû ịjọ́ sĩ 'bo, umvi, “Ĩ'di mâ ámvọ́pị 'i,”
ã'dusĩku idé ụ̃rĩ sĩ sĩ jọ́jó la, “'Dĩ mâ ũkû 'i” ũrã “'Bá ãngũ 'dĩ gá rĩ icó kí
áma 'dịlé rá mâ ũkû Rẽbékã la adrujó ũniyambamba rú rĩ sĩ.”
8 Ĩsákã la mụ u'álé ụ́'dụ́ ãzo rú 'dãá 'bo, Ãbĩ̀mẹ́lẹ̃̀kĩ̀ úpí 'bá Fĩ̀lĩ̀sĩ̀tị́nĩ̀ gá
rĩ 'badrĩ̀ andré ãngũ dẽ̀rị́sã gâsĩ vũ̀rụ́ 'dõlé, ndre Ĩsákã la avá agá ũkû
Rẽbékã be, amvu ĩ'di lẽtáŋá sĩ cí.
9 Ãbĩ̀mẹ́lẹ̃̀kĩ̀ umve Ĩsákã 'i jọ, “Ị̀jọ́ mgbã sĩ 'dĩ mî ũkû 'i! Íjọ ĩ'di mî ámvọ́pị
'i íni la ã'du ịjọ́ sĩ yã?” Ĩsákã umvi ĩ'diní, “Má ũrã ádrĩ jọ la ĩ'di mâ ũkû 'i
ála áma 'dị rá.”
10 Ãbĩ̀mẹ́lẹ̃̀kĩ̀ jọ, “Mí idé dó ãma íni ã'du ịjọ́ sĩ? 'Bá má ãni ãzí ãlu la drĩ
tá ru la agá ũkú mí drị́ 'dĩ sĩ rá, mí ají tá drĩ̀lẹ́ ũnzĩ ãma drị́ gá 'bo.”
11 Ãbĩ̀mẹ́lẹ̃̀kĩ̀ azị ịjọ́ 'bá pírí 'baní, “'Bá ãzí drĩ ágọ́bị́ 'dĩ ĩcãndĩ jõku drĩ
ru la ũkú 'dĩ sĩ rá, ála ĩ'di 'dị rá.”

Ãwãŋá kídí drị́ gá rĩ

12 Ĩsákã sa ũri ãngũ 'dã agá 'dãá, ílí 'dã 'bã vúŋá sĩ tra ãkónã alị́ údu rĩ
pâlé 100 ã'dusĩku Úpí wi ĩ'diní sũ̀sụ́ rá.
13 Málĩ ĩ'didrị́ ri kí kpẽ̀lé kpẽ̀kpẽ̀ ãzíla acá dô sĩ 'bá kụ́rẹ́ńị́ la.
14 Ĩ'di 'bã kãbĩlõ, tị́ ãzíla 'bá ãti'bo rú 'dĩ kí ũ'bí rú, ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá Fĩ̀lĩ̀sĩ̀tị́nĩ̀
gá rĩ kí acá kí dó ĩ'diní ãjã sĩ.
15 Kũ̀ kí dó sĩ kídí ándrá ãtí'bó átẹ́pĩ̀ Ịbụrahịmũ̀ drị́ 'bã kí galé ịsụ́ ĩ'di
drĩ 'dĩ sĩ ídri rú rĩ kí tị́ pírí cí.
16 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãbĩ̀mẹ́lẹ̃̀kĩ̀ jọ Ĩsákã ní, “Mí a'be ãmã ãngũ. Ũkpó
mídrị́ iti dó ãmadrị́ rá.”
17 Ị̀jọ́ 'dĩ sĩ Ĩsákã ĩdã dó ru 'bá kãbĩlõ ucélépi Fĩ̀lĩ̀sĩ̀tị́nĩ̀ rú rĩ kí andre gá
'dãá rá, mụ dó sĩ lịcọ́ 'belé á'bụ 'a Gérã drị́ gá.
18 Ĩsákã uvá kídí ándrá átẹ́pị Ịbụrahịmũ̀ 'bã galé 'bá Fĩ̀lĩ̀sĩ̀tị́nĩ̀ gá rĩ 'bã kí
ãzũ̀lé átẹ́pĩ̀ Ịbụrahịmũ̀ 'bã drãjó 'bo rĩ sĩ 'dĩ kí ãzíla 'da vâ ĩ'baní rụ́ ándrá
átẹ́pĩ̀ 'bã 'dalé rĩ kí vúŋá.
19 Ãti'bo Ĩsákã drị́ ga kí kídí á'bụ agâlé ịsụ́ kí ĩ̀yị́ ãlá la ala gá 'dãá.
20 'Bá Gérã gá kãbĩlõ ucélépi rĩ ãwã kí 'bá kãbĩlõ Ĩsákã drị́ kí ucélépi rĩ
kí abe ãzíla jọ kí, “Ĩ̀yị́ 'dĩ ãma ãni!” Ị̀jọ́ 'dĩ sĩ, Ĩsákã 'da dó sĩ ĩ̀yị́ rụ́ Ĩsékĩ̃* 'i, ĩ'bã kí ãwãjó drị́ la gá rĩ sĩ.
21 'Dã 'bã ũngúkú gá ãtí'bó Ĩsákã drị́ ga kí kídí ãzî, ãwã kí vâ drị́ la gá,
ịjọ́ 'dĩ sĩ Ĩsákã 'da dó sĩ rụ́ la Sítĩnã† 'i.
22 Isé vâ ru drĩ̀lẹ́ gá, ga vâ kídí ãzí rĩ i ãzíla ãwã kî dó drị́ la gá ku, ịjọ́
'dĩ sĩ 'da dó sĩ rụ́ la Rẹ̃hõ̀bọ́tị̃‡ 'i, jọ dó, “Ú'dî'da Úpí 'be dó ãmaní ịrị́rị́ 'bo,
ãma dó sĩ zo drị́ gá drị́ gá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ gá 'dâ.”
23 'Dãá rĩ sĩ Ĩsákã mụ dó kpere Bẽ̀rĩsẹ́bã gá.
24 Ị̀nị́ 'dã sĩ Úpí i'da ru ĩ'diní jọ, “Ma Ãdróŋá mí átẹ́pị Ịbụrahịmũ̀ drị́ 'i.
Mí idé ũ̃rĩ sĩ ku, ã'dusĩku ma mí be cí; ma míní sũ̀sụ́ wi rá, ma vâ anzị
mídrị́ mụlé tịlé drĩ̀lẹ́ gâlé rĩ kí fẽ kpẽ̀lé wẽwẽ rú ãtí'bó mádrị́ Ịbụrahịmũ̀
'bã ịjọ́ sĩ.”
25 Ĩsákã sị ãlĩtárĩ 'dãá ãzíla ĩ̀nzĩ̀ dó sĩ Úpí 'i. Sị dó hémã ĩ'didrị́ 'dãá ãzíla
ãtí'bó ĩ'didrị́ ga kí vâ kídí ãzí ãngũ 'dã gá 'dãá.

---

* **26:20** *Ĩsékĩ̃* 'bã ífí “ãlí'berú 'i.” † **26:21** *Sítĩnã* 'bã ífí “ũmbã gá 'i.” ‡ **26:22** *Rẹ̃hõ̀bọ́tị̃* 'bã ífí “drĩ̀lẹ́mmgbọ 'i.”

Ị́jọ́ utúŋá Ĩsákã kí drĩdríŋĩ̃ gá Ãbĩ̃mẹ́lẽ̃kĩ̃ be rĩ

26 Ṵ'dṹ ãlu úpí Ãbĩ̃mẹ́lẽ̃kĩ̃ ãmṹ kí angájó Gérã gá Ãhũ̃zátĩ̃ 'bá ĩ'didrị́ ị́jọ́
itulépi rĩ ãzíla Fĩkólĩ̃ ãmbógó ãsĩ̃kárĩ̃ ĩ'didrĩ̃ kí drį̃lẹ́ gá rĩ trũ̃ Ĩsákã rṹ.
27 Ĩsákã zị kí, “Wó ĩlẽ jõ dó 'dâ 'bã ngá áma ãjị́ ku yã, ĩmi adró ándrá vâ
'dâ ma ĩmidrį̃lé rá yã, ĩmi amṹ dó má rṹ 'dõlé ã'du gá?”
28 Umvi kí ĩ'diní, “Ãndre ábị́ 'bãngá lọ́lọ́ Úpí ĩ'di mí be cí rĩ gá rá, ị́jọ́ 'dĩ
sĩ ãjọ lẽ dó ãma icí kí tị mî trũ, ãna kí dó sĩ ũyõ ãma drĩdríŋĩ̃ gá cí,
29 ã'dusĩ̃ku mí icó dô sĩ ãma idélé ũnzí ku, cécé ãmaní ándrá ími idéjó
ũnzí ku ãmaní sĩ ími tị ãpẽjó ásị́ ĩ̃gbẽ̃ sĩ rĩ áni. Mi dó 'bá Úpí 'bã sĩ sũ̃sṹ
wijó drį̃ la gá rá la.”
30 Ĩsákã 'bã dó 'bá 'dĩ 'baní ũ̃mũ̃, na kí dó íná ãzíla mvụ kí dó ãko mvụlé
mvụ-mvũ̃ rĩ kî.
31 Ṵ'bṹtịnị́nị́ ãgọbị 'dĩ na kí dó ũyõ kí drĩdríŋĩ̃ gá Ĩsákã trũ, Ĩsákã 'bã dó
kí pá ãzíla a'be kí dó Ĩsákã 'i ásị́ ĩ̃gbẽ̃ sĩ.
32 Ṵ'dṹ 'dã sĩ ãti'bo Ĩsákã drį̃ amṹ kí ĩ'diní ị́jọ́ kídí ĩ'baní galé rĩ drį̃ lũ̃lé
jọ kí, “Ãma ịsṹ dó ĩ̃yị́ 'bo!”
33 'Da dó rṹ la Síbã§ 'i kpere ãndrũ tõ̃rọ́mẹ́ 'dã 'bã rṹ dó sĩ Bẹ̃rĩ̃ṣẹ́bã 'i.
34 Ị́sãwũ̃ la dó mụ calé ílí trũ kãlị́ sụ 'bo, ĩ̃gbã dó Bẹ́rĩ̃ Hị́tĩ̃ rú rĩ 'bã ĩ̃zẹ́pị
Yũ̃dị́tĩ̃ 'i ũ̃kú ru ãzíla ĩ̃gbã vâ Bãsĩ̃mátĩ̃ Ĩ̃lọ́nĩ̃ Hị́tĩ̃ rú rĩ 'bã ĩ̃zẹ́pị 'i.
35 Ũ̃kú 'dĩ fẽ kí dó Ĩsákã 'baní Rẽbékã be ũ̃cõgõ ásị́ gá trẽ̃yị́.

27

Ĩsákã wi sũ̃sṹ Yãkó'bõ nî

1 Ĩsákã la mụ delé 'bo, mị́fị́ la ãzũ̃ dó cí. Umve ngọ́pĩ̃ Ị́sãwũ̃ ngọ́tị́ kãjãní
rĩ jọ ĩ'diní, “Mâ ngọ́pị!” Ã'ị́ dó, “Ma cí!”
2 Ĩsákã jọ, “Índre ma dó ĩdránígó ãzíla má icó dó u'álé ṵ'dṹ ãzo rú ku.
3 Í'dụ mî ṹsụ kí bõ̃lọ̃ be ãzíla ífũ mụlé mání ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã ĩzá
ajílé.
4 Mí a'dí mání ĩzá mání lẽlé ãjị́ ambamba rĩ 'i, mí ají ĩ'di má rṹ 'dõlé.
Ádrĩ dó na la 'bo, ma dó sĩ míní sũ̃sṹ mádrị́ ãsĩ̃jó rĩ wi 'dĩ sĩ ádrã drĩ ku
rú.”
5 Ĩsákã 'bã ị́jọ́ jọ agá ngọ́pĩ̃ Ị́sãwũ̃ be 'dĩ gá 'dâ, Rẽbékã ri ị́jọ́ 'dĩ kí arelé.
Ị́sãwũ̃ la mụ drį̃ kolé mụle ĩzá ásé agá rĩ ndrũ̃ trũ̃ 'bo,
6 Rẽbékã jọ ngọ́pĩ̃ Yãkó'bõ ní, “Má are ú'dî'da mí átẹ́pị 'bã ị́jọ́ jọ agá
Ị́sãwũ̃ ní,
7 ‘Mí ají mání ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã ĩzá, mí a'dí ĩ'di mánî. Ádrĩ dó ĩ'di
na 'bo, ma míní sũ̃sṹ mádrį̃ wi Úpí Ãdróŋâ mẹ́lẹ́tị gá ịsṹ 'dĩ sĩ ádrã drĩ
ku.’
8 Mâ ngọ́pị! Mí are ị́jọ́ mání jọlé míní rĩ múké-múké ãzíla ínga ị́jọ́ mání
jọlé míní rĩ 'i.
9 Ímụ ĩ̃ndrị́ kí agâlé, mí a'dṹ ĩ̃ndrị́ mũlũ̃kũdũ ãlá la kí ĩ̃rĩ̃, ma ãkónã
ãjị́-ambamba la a'dí mî átẹ́pị ní cécé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni.
10 Mi ĩ'di agụ mí átẹ́pị ní nalé ãzíla ĩ'di dó sĩ míní sũ̃sṹ wi ịsṹ 'dĩ sĩ drã
drĩ ku rú benĩ.”

§ **26:33** *Síbã* 'bã ífí “ũyõ rú 'i.”

11 Wó Yãkó'bõ jọ ãndrẽ Rẽbékã ní, “Índre má ádrı̨́pı̨ Ị́sãwṹ 'bã ụrụ'bá
dụ pírí 'bíko rú, wó áma ụrụ'bá gá 'bíko dụ ku.
12 Wó má átẹ́pı̨ drĩ dó lẽ áma ụrụ'bá ụmvı̨́lé rĩ gâ? Má icó dó i'dálé 'bá
'bá ulélépi la rú ku yã? Ị́jọ́ 'dĩ sĩ má icó áma ụrụ'bá gá áwãtáŋá ajílé sṹsṹ
wiŋá kẽjı̨́ gá ku yã?”
13 Ãndrẽ Rẽbékã umvi ĩ'diní, “Áwãtáŋâ 'bã adru áma drı̨́ gá, mâ ngọ́pı̨;
mí idé lú ị́jọ́ mání jọlé míní 'dĩ 'i, ímụ ãzíla mí a'dṹ mání ı̨̃ndrı̨́ kî.”
14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ mụ dó ı̨̃ndrı̨́ kí a'dṹlé ajílé ãndrẽ rṹ 'dõlé, a'dí dó ĩzâ ãjı̨́
ambamba rú átẹ́pı̨̃ 'bã lẽlé rĩ áni.
15 'Dã 'bã ũngúkú gá Rẽbékã a'dṹ dó bõngó ĩ'di 'bã ngọ́pı̨ drı̨́drı̨́ Ị́sãwṹ
drı̨́ ũnĩ sĩ ndẽlépi rá ĩ'diní tãmbalé ĩ'didrı̨́ jó agá 'dãá rĩ kí fẽlé sṹlé Yãkó'bõ
nî.
16 Aku ı̨̃ndrı̨́ ínírikó ĩ'didrı̨́ kí gá ãzíla ãngũ imbe gá 'bíko kó ru rĩ kí abe.
17 'Dã 'bã ũngúkú gá fẽ dó íná ĩ'di 'bã a'dílé ãjı̨́ ambamba 'dã ngọ́pı̨̃
Yãkó'bõ drı̨́.
18 Yãkó'bõ mụ dó átẹ́pı̨̃ rṹlé ãzíla jọ, “Mâ átẹ́pı̨!” Ã'ı̨, “Ma cí,” zı̨ ĩ'di, “Mi
dó mâ ngọ́pı̨ íngõ 'i?”
19 Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Ma mî ngọ́pı̨ kãjãní Ị́sãwṹ 'i; ánga ãzı̨ cécé tá
míní lũlé mání rĩ áni. Mí angá rilé ụrụgá ãzíla ína ĩzá mání ajílé míní 'dĩ
'i, mi dô sĩ mání sṹsṹ wi.”
20 Ĩsákã zı̨ ngọ́pı̨̃ 'i, “Mí ı̨sṹ ĩzâ gbõŋáŋá ru íngoní ru?” Yãkó'bõ umvi
ĩ'di, “Úpí Ãdróŋá mídrı̨ ko áma ãzã ĩzâ ı̨sṹjó nĩ.”
21 Ĩsákã jọ Yãkó'bõ ní, “Mâ ngọ́pı̨, mí asé drĩ mi ãni rú má rṹ 'dõlé, ma
dó sĩ ími ụrụ'bá ụmvı̨́ nı̨́jó la ãndá-ãndá ru mi Ị́sãwṹ 'i yã jõku yụ.”
22 Yãkó'bõ asé dó ru ãni rú átẹ́pı̨̃ Ĩsákã rṹ 'dõlé. Ĩtrĩkã ĩ'di jọ, “Ími ṹ'dṹkọ́
la 'ụ cécé Yãkó'bõ drı̨́ áni, wó ími drı̨́ kí cécé Ị́sãwṹ drı̨́ kî áni.”
23 Ĩtrĩkã dó Yãkó'bõ ku ã'dusĩku ĩ'di 'bã drı̨́ kí 'bíko rú cécé Ị́sãwṹ drı̨́ kî
áni. Ĩsákã dó ãni rú lẽ agá ĩ'diní sṹsṹ wi agá,
24 wó zı̨ ĩ'di ı̨̃dı̨́, “Ãndá-ãndá ru mi ma ngọ́pı̨ Ị́sãwṹ 'i yã?” Umvi ĩ'di, “'Ẽ,
ma Ị́sãwṹ 'i.”
25 Ĩsákã jọ, “Mâ ngọ́pı̨, mí ají mání ĩzâ 'i. Ádrĩ dó na la 'bo, ma dó míní
sṹsṹ mádrı̨́ wi.” Yãkó'bõ ají dó ĩzâ ĩ'di rṹ 'dõlé ãzíla fẽ vâ ĩ'diní wáyĩnĩ
mvụlé ĩndĩ.
26 'Dã 'bã vúlé gá átẹ́pı̨̃ Ĩsákã jọ ĩ'diní, “Mí asé mi ãni rú má rṹ 'dõlé, mâ
ngọ́pı̨.”
27 Ĩ'di dó mụ ru asélé Ĩsákã amvulé 'bo, ngṹ ĩ'di 'bã bõngó kî, wi dó ĩ'diní
sṹsṹ ĩ'didrı̨́ 'i ãzíla jọ,
“Mâ ngọ́pı̨ 'bã ãjı̨́ la ngṹ cécé ámvṹ Úpí 'bã sĩ sṹsṹ wijó drı̨́ la gá rá rĩ drı̨́
áni.
28 Ãdróŋá 'bã fẽ míní uzogó 'bṹ gá rĩ
ãzíla 'bã fẽ ámvṹ mídrı̨́ 'bã adru kí ãkónã kalépi ambamba rĩ kî rú!
Ãdróŋá 'bã fẽ míní ãná 'bã kakã ãzíla wáyĩnĩ 'bã adru míní wẽwẽ rú.
29 Sṹrṹ 'bã adru kí míní ãzı̨́ ngalé ãtí'bó ru,
'bá pírí 'bã tı̨́ kí ãja vṹrṹ ími drı̨́lẹ́ gá.
Mi adru úpí ru sĩ mí ádrı̨́pı̨ka kí drı̨́ cejó,
anzı̨ mî ãndrẽ 'bã tı̨lé rĩ 'bã tı̨́ kí ãja vṹrṹ ími drı̨́lẹ́ gá.
Áwãtáŋá 'bã adru 'bá ími wãlépi rĩ kí drı̨́ gá

ãzíla drį̃ḷẹ́ba 'bã adru 'bá míní sų̃sṵ́ wilépi rĩ kí drį̃ gá.”

Į̣sãwṵ̃ a'į̣ sų̃sṵ́ Ĩsákã drį̣

30 Ĩsákã la mụ sų̃sṵ́ winá Yãkó'bõ ní rĩ delé ãzíla Yãkó'bõ la mụ fũlé 'bo,
cọtị ádrį̣́pį̃ Į̣sãwṵ̃ acá vâ ásé agâlé rĩ sĩ.
31 A'dí vâ ĩzâ ãjị́ ambamba rú, agụ ĩ'di átẹ́pį̃ rṵ̃lé. Jọ, “Mâ átẹ́pị, mí angá
rilé ụrụgá ãzíla ína ĩzá mání ajílé míní ásé agâlé rĩ 'i mi dó sĩ mání sų̃sṵ́
mí drị́ gá rĩ wi benĩ.”
32 Ĩsákã zị ĩ'di, “Mi ã'di 'i?” Umvi, “Ma mî ngọ́pị kãjãní Į̣sãwṵ̃ 'i.”
33 Ĩsákã aru gbãdrí-gbãdrí ãzíla ụrụ'bá la i'dó yãlé yã-yã, zị dó, “'Bá tá
ãnãkpá ĩzá a'dílépi ajílépi la mání rĩ ã'di 'i? Ána ĩ'di ú'dĩ'da į̣sṵ́ mí afí drĩ
ku rú. Áwi dó ĩ'diní sų̃sṵ́ mádrị́ ãsį̃jó rĩ 'bo ãzíla ãndá-ãndá ru 'dụ dó sų̃sṵ́
tá tí mání wilé míní rĩ rá.”
34 Į̣sãwṵ̃ la mụ ị́jọ́ átẹ́pį̃ Ĩsákã 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo kpę̃ dó áwáŋá gá
ṵ'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ ásị́ la lẽ dó kpę̃lé kpę̃kpę̃ ãzíla jọ, “Má átẹ́pị íwi mání
sų̃sṵ́ mídrị́ ĩndĩ fô!”
35 Ĩsákã jọ ĩ'diní, “Mí ádrị́pị amṵ́ áma ulélé. 'Dụ dó sĩ sų̃sṵ́ mídrị́ 'bo.”
36 Į̣sãwṵ̃ jọ, “'dĩ dó pâlé į̃rį̃ la Yãkó'bõ 'bã áma ų̃gų̃jó úléŋá sĩ rĩ. Rṵ́ la
vâ Yãkó'bõ 'i. 'Dụ ándrá vâ mání adrujó kãjãní rĩ rá, ú'dĩ'da 'dụ vâ sų̃sṵ́
mádrị́ rá. Ímba tâ dó sų̃sṵ́ ãzí tã mání ku yã?”
37 Ĩsákã umvi Į̣sãwṵ̃ ní, “Á'bã dó ĩ'di úpí ru ími drį̃ḷẹ́ gá 'bo, ãzíla á'bã
ĩ'di 'bã kãká kí adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru 'bo. Áfẽ ĩ'diní ãná kí wáyĩnĩ trũ
'bo. Mâ ngọ́pị, ãko ãzí mání icólé idélé míní rá la dó 'dáyụ.”
38 Į̣sãwṵ̃ rĩ mãmálá 'bãlé átẹ́pį̃ drị́ jọ, “Mi lú sų̃sṵ́ winâ trũ ãlu yã, má
átẹ́pị? Íwi mání sų̃sṵ́ ĩndĩ fô!” I'dó dó awálé ṵ'dṵ́kọ́ sĩ rere ãzíla mị́ndrẹ̃
trũ rũrũ.
39 Ĩsákã jọ ĩ'diní,
“Uzogó 'bṵ̃ gá la dó míní 'dáyụ,
ãngũ ãzí ãkónã ũfũlépi múké la la adru míní 'dáyụ.
40 Mi adru ídri rú la míní 'bá ụ'dị́jó ménéŋá sĩ rĩ sĩ
ãzíla mi ãzị́ nga mí ádrị́pị drị́ ãtí'bó ru.
Wó mi ími ãtrũ mí ádrị́pị drį̣́ḷẹ́ agá míní drį̃-ũnzĩ ajíjó rĩ sĩ.”
41 Į̣sãwṵ̃ ngṵ̃ dó Yãkó'bõ ãjị́ ũnzí átẹ́pį̃ 'bã ĩ'diní sų̃sṵ́ wijó rĩ sĩ. Ũrã ĩ'di
ásị́ gâlé, “Ṵ'dṵ́ mâ átẹ́pị į̃sį̃jó rĩ ace kí dó ru wereŋá rú, ma dó sĩ mụ má
ádrị́pị Yãkó'bõ 'dį̣lé rá.”
42 Rẽbékã la mụ ị́jọ́ Į̣sãwṵ̃ 'bã itúlé Yãkó'bõ 'dį̣jó rĩ nį̃lé 'bo, umve Yãkó'bõ
'i jọ ĩ'diní, “Mí ádrị́pị Į̣sãwṵ̃ itú ị́jọ́ lẽjó ími 'dį̣jó rá.
43 Mâ ngọ́pị mí idé ị́jọ́ mání jọlé míní 'dĩ 'i. Mí apá má ádrị́pị Lábãnĩ rṵ́
Hãránĩ gâlé.
44 Mí u'á ĩ'di be kpere mí ádrị́pị 'bã ásị́ 'bã į̣gbẹ agá rá ká,
45 ãzíla drĩ dó ị́jọ́ míní idélé ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ ãvĩ rá, ma dó amṵ́ 'bá ãzí
tị pẽlé mụlé ími ajílé vúlé 'dõlé ĩndõ. Ma dó mâ anzị kí ãvĩ į̃rį̃ trá ṵ'dṵ́ ãlu
agá la ã'du ị́jọ́ sĩ?”
46 Rẽbékã jọ Ĩsákã ní, “Ma ãyánĩ rú ãzíla má ãndẽ Į̣sãwṵ̃ 'bã ũkúka Hį̣́t̨́
rú 'dĩ kí 'bã ị́jọ́ sĩ rá. Yãkó'bõ drĩ dó sĩ kí ãzí į̃gbã ĩ'diní ũkú ru yã áni dũbã
la mání drãjó rá rĩ 'i.”

28

Ĩsákã pẽ Yãkó'bõ tị Lábãnĩ rụ́

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ĩsákã umve Yãkó'bõ 'i ãzíla wi ĩ'diní sṹsṹ ãzíla jọ,
"Lẽ mí ĩgbã jõ ũkú Kãnánĩ ízó ru la ku.
2 Ímụ rá la Pãdãnĩ Ãrámũ gá lịcọ́ mî ãndrẽ 'bã átẹ́pị Bẹ̃tụ́wẹ́l̃ị drị̃ gá. Mí
ịsṹ ũkú mî ádrọ́pị Lábãnĩ 'bã izonzi kí agá 'dãá.
3 Ãdróŋá Ũkpó 'Dípị 'bã wi míní sṹsṹ ãzíla 'bã fẽ vâ míní ũri mídrị̃ 'bã
kpẽ kí wẽwẽ rú, mi dó sĩ acá sṹrṹ ũ'bí kí 'bã áyípị ru.
4 Ãdróŋá 'bã fẽ míní anzị mídrị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ abe drị̃lẹ́ba ándrá
ĩ'di 'bã sĩ sṹsṹ wijó Ịbụrahịmṹ nî rĩ 'i, mi dó sĩ ãngũ míní u'ájó ala gá 'dâ
ãmịyọ́ŋá ru ándrá ĩ'di 'bã fẽlé Ịbụrahịmṹ nî rĩ 'dụ mî ãni la rú."
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Ĩsákã pẽ dó Yãkó'bõ tị mụjó Pãdãnĩ Ãrámũ gá,
ãngũ ádrọ́pị̃ Lábãnĩ Bẹ̃tụ́wẹ́l̃ị ngọ́pị Ãrãménĩyã rú Rẽbékã 'bã ádrị́pị andre
Yãkó'bõ 'badrị Ịsãwṹ be rĩ drị́ko gá.
6 Ú'dî'da Ịsãwṹ nị̃ dó rá Ĩsákã wi dó sṹsṹ Yãkó'bõ ní ãzíla pẽ dó ĩ'di tị sĩ
mụjó ũkú ịsṹjó Pãdãnĩ Ãrámũ gá. Ịsãwṹ nị̃ vâ rá Ĩsákã la mụ Yãkó'bõ ní
sṹsṹ wilé 'bo, fẽ vâ ĩ'diní ãzị́táŋá sĩ Kãnánĩ ízó ĩgbãjó ũkú ru ku.
7 Yãkó'bõ are dó átẹ́pị̃ kí tị ãndrẽ be rá, mụ dô sĩ Pãdãnĩ Ãrámũ gá.
8 Ịsãwṹ nị̃ vâ ũkú Kãnánĩ ízó ru 'dĩ kí 'í átẹ́pị̃ Ĩsákã lẽ kí ku rĩ gá rá;
9 mụ dó sĩ átịdrị̃ Ịsụmayílị̃ Ịbụrahịmṹ ngọ́pị drị, ĩgbã dó ị̃zẹ́pị̃ Mãhãlátĩ
Nẽbãyọ́tị 'bã ámvọ́pị rú rĩ 'i ũkú ru.

Urobí 'bã Yãkó'bõ ũbĩjó Bẹ̃tẹ́l̃ị gá rĩ

10 Yãkó'bõ a'be dó Bẹ̃rị̃sẹ́bã rá ko dó sĩ drị̃ mụjó Hãránĩ gá.
11 Ị̃tụ́ 'bã 'dejó 'dẽ rĩ sĩ, ịsṹ ãngũ ãzí sĩ ṹ'dṹ kojó. A'dṹ írã ãzí ãlu sĩ drị̃
ãtị̃jó, ãzíla la dó ru vṹrṹ ṹ'dṹ kolé.
12 Ĩ'diní ṹ'dṹ ko agá 'dĩ gá 'dâ urobí ũbĩ ĩ'di, urobî agá 'dãá, ndre ãpị́kẹ
ãzí 'bãlé pá la 'bã sĩ adrujó vṹrṹ ãzíla drị̃ la 'bã sĩ cajó kpere 'bṹ gá la
ãzíla mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ kí asị agá ãzíla tụ agá drị̃ la gâsĩ.
13 Úpí tu pá drị̃lẹ́ la gá ụrụgá 'dãá jọ, "Ma Úpí Ãdróŋá mí áyípị
Ịbụrahịmṹ drị̃ 'i, ma Ãdróŋá Ĩsákã drị̃ 'i, ma rú ãngũ míní sĩ ími lajó
ala gá 'dĩ fẽ míní ãzíla anzị mídrị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe.
14 Anzị mídrị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí adru wẽwẽ rú cécé cínákí ṹnọ́kṹ
drị̃ gá rĩ áni, kí ru iré ị̃tṹ 'bã 'de agâlé ru ãzíla ị̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru, ándrâlé
ru ãzíla ụ́rṹlé ru. Ma rú sṹsṹ wi sṹrṹ pírí 'baní mí rṹ sĩ ãzíla anzị mídrị
mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'ba rṹ sĩ.
15 Ímba ịjọ́ 'dĩ kí tã ími ásị gá, ma adru mí be ãzíla ma ími tãmba ãngũ
míní mụjó rĩ kí agá, ma rú vâ ími ají vúlé ãngũ 'dĩ gá 'dõlé; má icó ími
a'belé ku kpere mání ịjọ́ mání jọlé míní 'dĩ idé agá."
16 Yãkó'bõ la mụ angálé ṹ'dṹ gá rĩ sĩ 'bo, jọ, "Ãndá-ãndá ru Úpí ãngũ 'dĩ
gá 'dâ cí, wó ánị̃ tá ịjọ́ 'dĩ ku."
17 Idé dó ṹrị̃ sĩ ãzíla jọ, "Ãngũ 'dĩ la 'bá rụ ṹrị̃ rú 'dõ áni yã! 'Dĩ dó jó
Ãdróŋá drị̃ 'i; ĩ'di vâ kẹ̃jí tị 'bṹ drị̃ 'i."
18 Yãkó'bõ angá ṹ'bṹtịnịnị ṹ'dṹ ãzí rĩ sĩ, a'dṹ írã tá ĩ'di 'bã sĩ ru drị̃ ãtị̃jó
rĩ 'i, ị'dị ĩ'di ụrụ gá pịrị-pịrị sĩ ãngũ 'dã ịjọ́ ũrãjó ãzíla ũsũ ãdu drị̃ la gá sĩ
ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá nî.

19 'Da dó ãngũ 'dã rụ́ Bẹ̃tẹ́ẹ̃į̃ 'i. Ála ándrá táwụ̃nį̃ 'dã umve Lụ́zį̃ 'i.
20 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ na ũyõ jọ, “Ãdróŋá drĩ adru má be ãzíla drĩ áma tã mba ãcį̃ mádrị́ 'dĩ agá, drĩ vâ mání íná fẽ nalé bõngó sụ̃lé sụ̃sụ̃ rĩ kí abe,
21 ádrĩ vâ sĩ ãgõ vúlé mâ átẹ́pị drị́ko gá 'dõ lé ásị́ į̃gbẹ̃ sĩ rá, Úpí la dó adru Ãdróŋá mádrị̃ 'i.
22 Írã mání ị'dịlé pịrị-pịrị 'dĩ la adru ãngũ sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ ãzíla ãko pírí mání ịsụ́lé rĩ 'bã wókõ ãlu mụdrị́ drị́ gá rĩ ma fẽ la Ãdróŋá nî.”

29

Yãkó'bõ 'bã acájó Pãdãnĩ Ãrámũ gá rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ mụ dó ãcį̃ trũ drį̃ gá wókõ į̃tụ̃ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá.
2 Ĩ'di 'bã mụ agá 'dĩ gá 'dâ ndre kídí rị̃ ãzí agá ãzíla tị la gá 'dãá kãbĩlõ ula kí ru ngúlú ru ngúlú ru, ã'dusĩku kídí 'dã Kãbĩlõ 'bã kí jõ sĩ į̃yị́ mvų̣jó rĩ 'i. Ála jõ kídí 'dã tị ũ̃pį̃ írã kpakụ la sĩ.
3 Kãbĩlõ drĩ kí dó sáwã pírí sĩ ru atrá ãngũ ãlu gá 'bo, 'bá kãbĩlõ kí ucélépi rĩ kí dó írã 'dã gũ bụ́lụ́ gá kí dó sĩ kãbĩlõ 'baní į̃yị́ fẽ mvų̣lé ãzíla kí dó vâ írã gũ vúlé sĩ kídí tị ũ̃pį̃jó cí.
4 Yãkó'bõ zị 'bá kãbĩlõ kí ucélépi 'dĩ kí, “Mâ wõ̃rị́kâ ĩmi angá íngõlé yã?” Umvi kí, “Ãma angá Hãránĩ gá.”
5 Zị kí, “Į̃nį̃ Lábãnĩ Nãhọ́rį̃ umvelépi áyị́pị rĩ rá yã?” Umvi kí, “'ẽ, ãnį̃ ĩ'di cé.”
6 Yãkó'bõ zị kí, “Ĩ'di múké yã?” Umvi kí, “'ẽ, Lábãnĩ múké, índre į̃zẹ́pį̃ Rãkẹ́į̃ la amụ́ kãbĩlõ ĩ'didrị̃ kî trũ 'dã.”
7 Yãkó'bõ jọ ĩ'baní, “Į̃tụ̃ drĩ ụrụgá 'dĩ; sáwã kãbĩlõ 'bã kí sĩ ru trajó ãngũ ãlu gá rĩ ca drĩ ku, ĩfẽ ĩ'baní į̃yị́ mvų̣lé 'bã mụ kí rú dó sĩ ĩrí nalé.”
8 Umvi kí, “Ãma icó ku kpere kãbĩlõ 'bã kí ru atrá agá pírí ráká, ála írã kídí tị gá rĩ gũ bụ́lụ́ gá, ála dó sĩ kãbĩlõ 'baní į̃yị́ fẽ mvų̣lé ĩndõ.”
9 Yãkó'bõ 'bã kí drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dĩ gá 'dâ, Rãkẹ́į̃ iyá kãbĩlõ átẹ́pį̃ drį̃ kí trũ ã'dusĩku ĩ'di ándrá 'bá kãbĩlõ ucélépi la.
10 Yãkó'bõ la mụ ádrọ́pį̃ Lábãnĩ į̃zẹ́pị Rãkẹ́į̃ ndrelé kãbĩlõ ĩ'didrị̃ kî trũ 'bo, mụ kídí tị gâlé, gũ dó írã bụ́lụ́ gá sĩ kãbĩlõ 'baní į̃yị́ fẽjó mvų̣jó.
11 Yãkó'bõ amvu kí ru Rãkẹ́į̃ be kpãrã ãzíla i'dó dó awálé mị̃ndrẹ trũ ãyĩkõ sĩ.
12 Nze dó ru vú Rãkẹ́į̃ ní, “Ma mí átẹ́pị 'bã kãká, Rẽbékã 'bã ngọ́pị 'i.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Rãkẹ́į̃ cẹ̃ dó ị́jọ́ 'dĩ lũlé átẹ́pį̃ nî.
13 Lábãnĩ la mụ ị́jọ́ ãdrõmvâ Yãkó'bõ drį̃ gá rĩ arelé 'bo, gbõgbõ afụ ru mụlé ĩ'di a'ị́lé, amvu kí ru Yãkó'bõ be kpãrã ají dó ĩ'di ĩ'didrị́ lịcọ́ gá 'dõlé, ãzíla Yãkó'bõ nze dó sĩ ĩ'diní ị́jọ́ ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí vú pírí.
14 Lábãnĩ jọ Yãkó'bõ ní, “Mi ĩfãkã ãzíla ãrí mádrị̃ 'i.” Yãkó'bõ u'á dó sĩ ĩ'di be 'dãá ĩmbá ãlu.

Yãkó'bõ ĩgbã Léyã kí Rãkẹ́į̃ be

15 'Dã 'bã ũngúkú gá Lábãnĩ jọ Yãkó'bõ ní “Míní adrujó mání kãká rĩ sĩ adru mi dó sĩ ãzị́ nga mání ĩsá ru la ku. Ílũ mání ílẽ má ũfẽ mi íngõpí yã rĩ 'i.”

16 Lábãnĩ 'bã ĩzẹ́pịka kí ándrá ĩrį̃, kãjãní rĩ 'bã rụ́ Léyã 'i, ãzíla vúlé rĩ 'bã rụ́ Rãkẹ́lį̃ 'i.
17 Léyã 'bã mịfį̣ kí ándrá ũniyambamba rú, wó Rãkẹ́lį̃ ụrụ'bá 'bãngá túlí-túlí ãzíla ũniyambamba rú.
18 Yãkó'bõ ásį̣ lẽ Rãkẹ́lį̃ 'i ãzíla jọ, “Ma ãzį̣ nga míní ílí ázį̃rį̃, mi dó sĩ mání mî ĩzẹ́pį̣ vúlé Rãkẹ́lį̃ fẽ ũkú ru.”
19 Lábãnĩ jọ, “Má ã'į̃ rá, ma dũbã la ĩ'di fẽ míní ndẽ mání ĩ'di fẽjó 'bá ãzí ní rĩ rá. Mí u'á áma andre gá 'dâ.”
20 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ nga dó ãzį̣ ílí ázį̃rį̃ Rãkẹ́lį̃ ĩgbãjó, wó ílí 'dĩ indré kí ĩ'diní wereŋá ru ĩ'di 'bã Rãkẹ́lį̃ lẽjó ambamba rĩ sĩ.
21 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ jọ dó Lábãnĩ ní, “Sáwã mádrį̃ ãzį̣ ngajó rĩ ukó dó rá, mí ãfẽ dó mâ ũkû 'i.”
22 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ Lábãnĩ umve dó 'bá ãngũ 'dã gá 'dãá rĩ kí pírí idé dó sĩ ĩ'baní yãmãrĩ.
23 Wó ịnį̣ 'dã sĩ Rãkẹ́lį̃ fẽjó rĩ kẹ̃jį̣ gá Lábãnĩ fẽ Léyã 'i áyụ, ãzíla Yãkó'bõ icí kî dó sĩ ru ĩ'di be.
24 Lábãnĩ fẽ dó ĩzẹ́pį̃ Léyã ní Zį̃lị́pã 'i ãtí'bó ru.
25 Yãkó'bõ la mụ angálé ụ̃'bụ́tį̣ sĩ 'bo, ịsụ́ 'bâ Léyã 'i adru Rãkẹ́lį̃ 'i ku. Mụ Lábãnĩ rụ̃lé, jọ “Mí idé dó ma íni ã'du sĩ? Ánga ãzį̣ sĩ Rãkẹ́lį̃ ĩgbãjó áyụ ku yã? Mí ule dó áma drį̃ íni ã'du ĩjọ́ sĩ yã?”
26 Lábãnĩ umvi jọ, “Lã'bĩ ãmadrį̃ sĩ îgbã ĩzóŋá vúlé rĩ kãjãní rĩ ní drį̃drį̃ ku.
27 Ítẽ kpere ụ́'dụ́ ázį̃rį̃ ụ́'dụ́ ĩzį̃nãkã drį̃ 'ba ukó kí ráká, ma míní Rãkẹ́lį̃ fẽ ídrĩ ãzį̣ nga ílí ázį̃rį̃ ĩdį̣ rĩ gá.”
28 Yãkó'bõ ã'į̃ rá ãzíla ụ́'dụ́ ázį̃rį̃ ĩzį̃nãkã drį̃ kí mụ ukólé 'bo, Lábãnĩ fẽ ĩzẹ́pį̃ Rãkẹ́lį̃ 'i ĩ'diní ũkú ru.
29 Lábãnĩ fẽ Bílĩhã 'i Rãkẹ́lį̃ ní ãtí'bó ru.
30 Yãkó'bõ fi dó Rãkẹ́lį̃ drį̃ jó agá ko dó sĩ ĩ'di be, ãzíla lẽ Rãkẹ́lį̃ 'i Léyã ní ãndânĩ. Nga dó sĩ ãzį̣ Lábãnĩ ní ílí ázį̃rį̃ ĩdį̣.

Anzị Yãkó'bõ drį̃ kî

31 Úpí la dó mụ ndrelé la úlẽ Léyã ku, nzį̃ ĩ'di 'bã mvájólé rá, wó Rãkẹ́lį̃ ace úndó ru.
32 Léyã ịsụ́ dó 'a, tị dó ngọ́tį̣ ágọ́bį̣ ãzíla 'dâ dó sĩ rụ́ la Rụ̃bẹ̃ñ̨ 'i. Rụ̃bẹ̃ñ̨ 'bã ífí, “Úpí andré dó áma ũcõgõ rá 'i. Ãndá-ãndá ru má ágô dó áma lẽ rá.”
33 Ịsụ́ vâ 'a ãzí rĩ, tị ngọ́tį̣ ágọ́bį̣, jọ, “Úpí are dó úlẽ ma ku rĩ 'bo, fẽ dó mání 'dõ 'i.” 'Da dó sĩ rụ́ la Sį̃mọ́ñ̨ 'i.
34 Ịsụ́ vâ 'a ãzí rĩ 'i, tị ngọ́tį̣ ágọ́bį̣, jọ, “Mâ ágô dó ru ĩbĩ má be rá, ã'dusĩku átị dó ĩ'diní anzị ãgọbị kí na 'bo.” 'Da dó sĩ rụ́ la Lẹ́vį̃ 'i.
35 Ịsụ́ vâ 'a ãzí rĩ 'i, tị ngọ́tį̣ ágọ́bį̣, jọ, “Ú'dî'da ma dó Úpí ịcụ́ rá.” 'Da dó sĩ rụ́ la Yụ́dã 'i. Lị dó ru ngọ́tį̣ ịsụ́ŋá gá rá.

30

1 Rãkẹ́lį̃ la mụ ndrelé la ítị anzị Yãkó'bõ ní ku, uja acálé ámvọ́pį̃ ní ãjã sĩ. Jọ, “Yãkó'bõ, ífẽ mání anzị, jõ íni ku ma mụ drãlé rá.”
2 Yãkó'bõ acá dó Rãkẹ́lį̃ be ũmbã sĩ ãzíla jọ, “Mí ũrã ma Ãdróŋá ími atrịlépi tịŋá gá cí rĩ 'i yã?”
3 Rãkẹ́lį̃ jọ Yãkó'bõ ní, “Ãtí'bó mádrį̃ Bílĩhã 'i 'dĩ, ĩmi icí ĩmi ĩ'di be, ítị ĩ'di be anzị kí lịcọ́ mádrį̃ 'bã adru rû sĩ cí.”

4 Ị́jó 'dĩ sĩ Rãkẹ́lį̃ fẽ dó ĩzóŋá ĩ'didrį̣ ãtí'bó ru Bílĩhã 'i Yãkó'bõ ní ũkú ru.
Yãkó'bõ ící kí dó ru ĩ'di be
5 ãzíla į̣sụ́ dó 'a, tị dó sĩ ĩ'diní ngọ́tį̣ ágọ́bį̣.
6 Rãkẹ́lį̃ jọ dó, “Ãdróŋá lị dó ị́jó áma drį̃ gá múké 'bo; are dó áma áwáŋá
rá ãzíla fẽ dó mání ngọ́tį̣ ágọ́bį̣.” 'Da dó sĩ ngọ́tį̃ rụ́ Dánĩ 'i.
7 Rãkẹ́lį̃ 'bã ĩzóŋá ãtí'bó ru Bílĩhã į̣sụ́ vâ 'a ãzí, tị dó sĩ Yãkó'bõ ní ngọ́tį̣
ágọ́bį̣ į̃rį̃ jó rĩ 'i,
8 Rãkẹ́lį̃ jọ, “Ãtrị dó ãma į̃fụ́ ãjã sĩ mâ ámvọ́pį̣ be wó ándẽ dó 'bo.” Ị́jọ́
'dĩ sĩ 'da dó sĩ rụ́ la Nãfũtálĩ 'i.
9 Léyã la mụ ndrelé la ítu pá tį̣ŋá gá cí 'bo, fẽ ĩzóŋá ĩ'didrį̣ ãtí'bó ru Zį̃lį̃pã
'i Yãkó'bõ ní ũkú ru.
10 Léyã 'bã ãtí'bó Zį̃lį̃pã tị dó ngọ́tį̣ ágọ́bį̣ Yãkó'bõ nî.
11 Léyã jọ, “Áma andre dó múké.” 'Da dó ngọ́tį̃ rụ́ Gádĩ 'i.
12 Ãtí'bó Léyã drį̣ Zį̃lį̃pã tị Yãkó'bõ ní ngọ́tį̣ ágọ́bį̣ ãzí rĩ 'i.
13 Léyã jọ, “Ãyĩkõ fụ ma 'dóni yã! Ũkú kí dó áma umve ãyĩkõ rú 'i.” 'Da
dó ngọ́tį̃ rụ́ Ásẹ̃rį̃ 'i.
14 Áyi ãná lãjó rĩ sĩ Rụ́bẹ̃ñį̃ angá ámvụ́ agâlé ife umvelé ágófũku rĩ trũ,
ĩ'di kí ají agá ãndrẽ Léyã nî. Ụ́kụ́pį̃ Rãkẹ́lį̃ jọ Léyã ní, “Mí ãfẽ mání mi
ngọ́pį̣ 'bã ágófũku kí be.”
15 Léyã umvi Rãkẹ́lį̃ ní, “Míní mâ ágô pajó rá rĩ ca míní ku yã? 'Dĩ 'bã
drį̃ gâsĩ ílẽ vâ mâ ngọ́pį̣ 'bã ife ágófũku rú rĩ palé ĩndĩ yã?” Rãkẹ́lį̃ umvi
dó ĩ'diní jọ, “Į̣nį̣ ãndrũ rĩ sĩ ĩ'di dó mụ ru icílé mí be.”
16 Léyã tẽ dó ágô Yãkó'bõ amụ́ agá ĩndróloŋá sĩ ámvụ́ agâlé, lị dó drį̃
la jọ, “Ãndrũ rĩ gá má ĩgbã mi rá, mâ ngọ́pį̣ 'bã ife ágófũku rú rĩ sĩ. Mi
ãndrũ rĩ gá ko má be.” Yãkó'bõ mụ dô sĩ kolé Léyã be.
17 Ãdróŋá are Léyã 'bã áwáŋá rá, į̣sụ́ dó sĩ 'a rá, tị dó sĩ ngọ́tį̣ ágọ́bį̣
Yãkó'bõ ní námbã tõwú sĩ rĩ 'i.
18 Léyã jọ, “Ãdróŋá ũfẽ dó mání ų̃rõdrį̣ rá ã'dusĩku ĩzóŋá mádrį̣ ãtí'bó
ru rĩ áfẽ ándrá ĩ'di Yãkó'bõ nî.” Uja dó sĩ ngọ́tį̃ rụ́ 'dalé Ĩsãkárĩ 'i.
19 Léyã į̣sụ́ vâ 'a ãzí, tị dó sĩ Yãkó'bõ ní ngọ́tį̣ ágọ́bį̣ námbã ázíyá sĩ rĩ.
20 Jọ, “Ãdróŋá fẽ mání drį̃lẹ́ba ndẽlépi rá rĩ 'bo. Ãma dó ãma icí mâ ágô
Yãkó'bõ be rá, ĩ'di dó vâ áma lẽ rá, ĩ'di vâ mání ãrútáŋá fẽ ĩndĩ ã'dusĩku
átị dó ĩ'diní anzị ãgọbị kí ázíyá.” 'Da dó sĩ ngọ́tį̃ rụ́ Zãbų̃lọ́ñį̃ 'i.
21 Sáwã ãzí vúlé gá, Léyã tị ĩzóŋá, 'da rụ́ la Dį̣nã 'i.
22 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá ũrã Rãkẹ́lį̃ 'bã ị́jọ́, are ĩ'di 'bã áwáŋá rá
ãzíla nzį̃ dó sĩ ĩ'di 'bã mvájólé rá.
23 Į̣sụ́ 'a, tị dó sĩ ngọ́tį̣ ágọ́bį̣ ãzí jọ, “Ãdróŋá wų̃ dó drį̃nzá áma drį̃ gá rĩ
rá.”
24 'Da dó sĩ rụ́ la Yų̃sụ́fų̃* 'i, ãzíla jọ, “Úpí 'bã fẽ mání ngọ́tį̣ ágọ́bį̣ ãzí
į̃dį̣.”

Yãkó'bõ 'bã kãbĩlõ 'bã kí kpẽjó rĩ

25 Rãkẹ́lį̃ la mụ Yų̃sụ́fų̃ tį̣lé 'bo 'dã 'bã vúlé gá, Yãkó'bõ jọ Lábãnĩ ní, “Ípẽ
dó áma tị ma dó sĩ gõ ãmadrį̃lé.
26 Ífẽ á'dụ mâ ũkú kí anzị kí abe ã'dusĩku ánga míní ãzị́ kí ị́jọ́ sĩ rá ãzíla
ífẽ ámụ dó sĩ rá. Ínį̃ dó ánga míní ãzị́ íngõpí yã rĩ gá rá.”

---

* **30:24** *Yų̃sụ́fų̃* 'bã ífí “ma tá ãzí la į̣sụ́ į̃dį̣ 'i.”

27 Wó Lábãnĩ umvi ĩ'diní, “Áma ịjọ́ drĩ fi ími drį̃ gá rá ímụ ku ã'dusĩku
má andré újógó gá, Úpí wi mání sũsṹ míní adrujó 'dâ cí rĩ sĩ.
28 Ílũ mání ãję̃ míní lẽlé rĩ kî ãzíla ma kí ũfẽ rá.”
29 Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Ínį̃ ánga míní ãzị ílí ũ'bí 'dĩ kí agá ásị ãlu sĩ rĩ
rá ãzíla kãbĩlõ mídrį̃ kpę̃ kí ũ'bí ru la mání kí tãmbajó rĩ sĩ.
30 Kãbĩlõ mídrị ándrá wereŋá mání drĩ amṹjó ku rĩ sĩ rĩ kpę̃ kí wẽwẽ rú
mání kí tãmbajó rĩ sĩ ãzíla Úpí wi vâ míní sũsṹ ãngũ pírí mání acịjó ri kí
agá. Wó ú'dî'da ma dó ãzị mádrį̃ kí nga sáwã íngõ gá?”
31 Lábãnĩ zị ĩ'di į̃dị, “Ílẽ má ũfẽ mi íngõpí?” Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Álẽ
ũfẽŋá ãzí į̃dị ku, wó ídrĩ mání ịjọ́ ãlu 'dĩ idé rá, ma mụ kãbĩlõ mídrį̃ kí
tãmbaŋâ trũ drį̃ gá.
32 Ífẽ ãndrũ má acị kãbĩlõ ãzíla į̃ndrị mídrị ũ'bí 'dĩ kí agâ sĩ, kãbĩlõ
ãzíla į̃ndrị ru u'bélépi kpĩcíkpĩcí rĩ kí ịnị rĩ kí abe pírí, kãbĩlõ mvaka ãzíla
į̃ndrịmvaŋa ịnị rĩ kí abe pírí ma mụ kí uyalé ãzíla kí 'dụlé mánî. 'Dĩ dó
adru ũyá mání lẽlé ífẽ mání rĩ 'i.
33 Ídrĩ dó drụ́zị kãbĩlõ ãzíla į̃ndrị ru u'bélépi kpĩcíkpĩcí ku la kí ịsṹ míní
fẽlé mání ũyá ru rĩ kí agá 'dâ ku, mi dó nį̃ la tọndọlọ ánga ịjọ́ pịrị rĩ 'i.
Ídrĩ dó kãbĩlõ ãzíla į̃ndrị ru u'bélépi ku rĩ kí ịsṹ mádrį̃ kí agá 'dãá rá, mi
dó nį̃ la rá má ų̃gų̃ dó kí angájó ãnãkpá mídrį̃ kí agá.”
34 Lábãnĩ umvi, “Má ã'į̃ ịjọ́ 'dĩ rá. Ãma dó idé la cécé míní jọlé 'dĩ áni.”
35 Wó ṹ'dṹ 'dã sĩ Lábãnĩ uya dó į̃ndrọgọ ru u'bélépi kpĩcíkpĩcí ãzíla į̃ndrị
ãrónĩ ru u'bélépi kpĩcíkpĩcí rĩ kí kãbĩlõ ịnị rĩ abe fẽlé anzị ĩ'didrį̃ kí drį̃ gá.
36 Lábãnĩ ngọ́pịka ụ'dụ kí dó ãnãkpá kpĩcíkpĩcí rĩ kí, mụ kí dó álị Yãkó'bõ
rṹ 'dãá rĩ sĩ kãbĩlõ kî trũ ãcį̃ ãzo ṹ'dṹ 'dụlépi na la gá. Yãkó'bõ mba dó sĩ
kãbĩlõ Lábãnĩ drị acelépi rĩ kí tã.
37 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ agá ife į̃bị umvelé Pápũlũ, Ãlĩmóndĩ ãzíla
Sãkãmórẽ rĩ kí 'bã kénĩ, upí dó ú'bó la kí rá ãzíla a'be dó sĩ kénĩ 'dã kí
ụrụ'bá imve rú.
38 Ũ'bã dó ifê 'bã kénĩ 'dĩ kí ãkójó ãnãkpá 'bã kí sĩ į̃yị mvụjó rĩ kí agâ sĩ
pírí ã'dusĩku ãnãkpá 'dĩ kí jõ ĩlũwã į̃yị mvụŋá gá 'dãá.
39 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ ãnãkpá drĩ kí dó ĩlũwã ife 'bã kénĩ kí drį̃lẹ́ gá 'dãá į̃yị mvụŋá
gá, mvaka la kí ru u'bé lúbékẽ rú ãzíla kpĩcíkpĩcí ru.
40 Yãkó'bõ awa kãbĩlõ kí į̃ndrị abe ndú-ndú, fẽ ja kí tị kãbĩlõ lúbékẽ ãzíla
ịnị Lábãnĩ drį̃ 'ba rṹ lé ru. Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ịsṹ ãngũ sĩ kãbĩlõ ĩ'didrį̃ kí tãmbajó
rĩ Lábãnĩ drį̃ 'ba rṹ 'dãá ndú.
41 Ãnãkpá ãrónĩ ụrụ'bá trũ ãlá rĩ drĩ kí dó idé ágó sĩ, Yãkó'bõ la ife 'dã
'bã kénĩ kí a'dṹ 'bãlé ãngũ ĩ'bã kí sĩ į̃yị mvụjó rĩ gá, kî dó sĩ ĩlũwã kę̃lị́ká
'dĩ kí drĩdríŋĩ gá.
42 Wó 'bã ife 'bã kénĩ kí ãnãkpá ũkpó kóru rĩ kí drį̃lẹ́ gá ku. Ãnãkpá
Lábãnĩ drį̃ kí ũkpô kóru, wó Yãkó'bõ drį̃ kí dó sĩ pírí ũkpô trũ rĩ kî.
43 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, Yãkó'bõ acá dó sĩ 'bá kṹrẹ́ṇị la rú. Ĩ'di 'bã kãbĩlõ kí, 'bá
ãti'bo rú rĩ kí, ngãmíyã kí ãzíla kãyĩnõ kí abe kí wẽwẽ rú.

31

Yãkó'bõ 'bã apájó Lábãnĩ sĩ rá rĩ

1 Yãkó'bõ are ịjọ́ anzị Lábãnĩ drị̃ 'bã kí unujó ĩ'bã kí jǫ̣jó la, “Yãkó'bõ
'dụ ãko ãmã átẹ́pị drị̃ kí pírí ãzíla ịsụ́ dó sĩ málĩ ĩ'didrị̃ kí angájó ãko ãmã
átẹ́pị drị̃ kí agá rĩ rá.”
2 Ndre vâ Lábãnĩ lẽ 'i cécé ándrá ídu rĩ áni ku rĩ gá rá.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Yãkó'bõ ní, “Ígõ vúlé ãngũ mí átẹ́pị drị̃ gá,
kãká mídrị̃ 'barụ̃lé ãzíla ma adru mí be cí.”
4 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ ỉdrị̃ ụ́'dụ́kọ́ tị Léyã 'baní Rãkẹ́lỉ be amụ́jó ĩ'di drị̃ tẽjó
ãngũ kãbĩlõ 'bã kí adrujó rĩ gá.
5 Jọ ĩ'baní, “Ándre ú'dî'da ĩmĩ átẹ́pị lẽ ma cécé ándrá ídu rĩ áni ku, wó
Ãdróŋá mâ átẹ́pị drị̃ Ĩ'di má be cí.
6 Ĩmi ỉrị̃trá ỉnỉ̃ ánga ãzị ĩmĩ átẹ́pị ní ásị́ pírí sĩ rĩ gá rá.
7 Ĩ'diní táni áma ũnzã agá ũyá mádrị̃ kí sĩ pâlé mụdrị rá tí, wó Ãdróŋá
fẽ idé ma ũnzí ku.
8 Lábãnĩ drĩ táni jọ la, ‘Ỉndrị ru u'bélépi lúbékẽ rĩ kí adru mâ ũyá ru,’
ỉndrị kí mvaka kí tị lúbékẽ rú. Drĩ táni jọ la, ‘Ỉndrị kpĩcíkpĩcí rĩ kí adru
mâ ũyá ru,’ ỉndrị kí pírí mvaka tị kpĩcíkpĩcí ru.
9 Ãdróŋá a'dụ́ ỉndrị kí pírí ĩmĩ átẹ́pị rụ̃lé rá ãzíla fẽ dó kí mánî.
10 “Sáwã ĩ'baní ĩlũwãjó rĩ gá urobí ũbĩ ma ándre ala gá ỉndrọgọ kí
ĩlũwãlépi rĩ kí kpĩcíkpĩcí ru ãzíla u'bé kí ru lúbékẽ rú.
11 Mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ jọ mání urobí agá 'dãá, ‘Yãkó'bõ!’ Má ã'ỉ, ‘Ma
cí.’
12 ‘Índre ỉndrọgọ ỉndrị kí ĩlũwãlépi rĩ kí kpĩcíkpĩcí ru ãzíla lúbékẽ rú.
Áfẽ ịjọ́ 'dĩ 'bã idé kí ru íni la ã'dusĩku ándre ịjọ́ Lábãnĩ 'bã idélé mí rụ́ 'dĩ
kí rá.
13 Ma Ãdróŋá ándrá míní ru i'dalépi Bẹ̃tẹ́lỉ gá, míní sĩ ãdu ũsũjó írã míní
ị'dịlé rĩ drị̃ gá ãzíla míní sĩ ũyõ najó ĩ'diní rĩ 'i. Mí itú dó sĩ mi bábá sĩ gõjó
ãngũ ándrá ími tịjó rĩ gâlé.’ ”
14 Rãkẹ́lỉ umvi kí Léyã be Yãkó'bõ ní, “Ãko ãzí acelépi ãmã átẹ́pị drị̃ gá
'dâ ãmaní ãwítã rú la 'dáyụ.
15 Ĩ'di ãma ndre ãmịyọ́ŋá ru. Ụzị ãma rá ãzíla iza séndẽ fẽlé ãma agá
ĩ'diní rĩ kí pírí rá.
16 Málĩ Ãdróŋá 'bã a'dụ́lé ãmã átẹ́pị drị̃lé 'dĩ kí pírí ãma ãni anzị ãmadrị̃
kí abe. Mí idé ịjọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé míní rĩ 'i.”
17 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ itú ru, ũ'bã anzị kí ũkúka abe ngãmíyã kí drị̃ gá.
18 Dro dó sĩ ĩ'di 'bã ãnãkpá kí ãko pírí ĩ'di 'bã ịsụ́lé Pãdãnĩ Ãrámũ gá rĩ
kí abe ĩ'di drị̃lẹ́ gá trũ mụjó átẹ́pỉ Ĩsákã rụ́ ãngũ Kãnánĩ drị̃ gá.
19 Ỉjọ́ 'dĩ idé ru Lábãnĩ 'bã vúlé gá ịsụ́ 'dĩ sĩ mụ ĩ'di 'bã kãbĩlõ kí 'bíko
lịlẹ́, wó ỉzẹ́pỉ Rãkẹ́lỉ ụ̃gụ̃ ĩ'di 'bã ãdroŋa ĩnzõ rú jó agá rĩ kí ĩndĩ.
20 Yãkó'bõ ulé Lábãnĩ Ãrãménĩyã rú rĩ, apá dó sĩ ĩ'diní vúlé gá azịŋá
kóru.
21 A'dụ́ ãko ĩ'didrị̃ kí pírí trũ apájó gbõŋáŋá ru. Za ỉyị̃ Ũfũrátĩ 'i ãzíla ja
dó sĩ drị̃ mụlé ãngũ 'bé 'a rú Gỉlẹ́dỉ drị̃ gâlé ru.

Lábãnĩ 'bã Yãkó'bõ vú drojó rĩ

22 Lábãnĩ are Yãkó'bõ apá rá rĩ ụ́'dụ́ na vúlé gá.
23 'Dụ dó sĩ ãgọbị ĩ'didrị̃ kí ĩndĩ sĩ Yãkó'bõ vú drojó ụ́'dụ́ ázỉrị̃ kpere ĩ'diní
ĩ'di arụ́ agá ãngũ 'bé 'a rú Gỉlẹ́dỉ gá.

24 Wó Ãdróŋá amụ́ ru i'dalé Lábãnĩ Ãrãménĩyã rú rĩ ní urobí agâ sĩ ịnị́
'dã sĩ, jọ ĩ'diní, “Lẽ mí adru mịfị́ trũ íjọ Yãkó'bõ ní ịjọ́ ãzí múké jõ ku ũnzí
la ku.”
25 Yãkó'bõ sõ hémã ĩ'didrị̃ ãngũ 'bé 'a rú Gị̃ẹ́dị̃ gá ãzíla Lábãnĩ ãsõ vâ
hémã ĩ'badrị́ kãká ĩ'didrị̃ abe rĩ kí 'dãá ĩndĩ.
26 Lábãnĩ jọ Yãkó'bõ ní, “Mí ulé dó ma ãzíla mí a'dụ́ mâ izonzị kí bãdã-tị́
áni la ã'du ịjọ́ sĩ?
27 Mí ulé ma sĩ apájó mání ũní ã'du sĩ yã? Ídrĩ ájẹ́ mání lũ la rá la, ma
ájẹ́ ími tị ãpẽ ãyĩkõ sĩ úngó tuŋá ũ'dị́ sĩ, árị́ sĩ ãzíla kõyõ trũ rĩ sĩ.
28 Ífẽ vâ mání sáwã azịjó mâ ĩzẹ́pịka ãzíla mâ ngọ́pịka kí abe ku. 'Dã ịjọ́
ãzí ífị́ kóru la.
29 Áma ũkpó cí sĩ ími idéjó ũnzí, wó Ãdróŋá mí átẹ́pị drị̃ i'da ru mání
ịnị́ áje rĩ sĩ jọ, ‘Lẽ mí adru mịfị́ trũ íjọ Yãkó'bõ ní ịjọ́ ãzí múké jõ ku ũnzí
la ku.’
30 Ánĩ̃ rá mi apá íni la ílẽ ásị́ pírí sĩ calé ĩmi drị́ko gâlé rá, wó mí ũ̃gṹ dó
mâ 'bawụga jó agá 'dãá rĩ kí ĩndĩ la ã'du ịjọ́ sĩ yã?”
31 Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Má idé ũ̃rị̃ sĩ, ã'dusĩku má ũrã mí icó mî ĩzẹ́pịka
kí 'dụlé mádrị́ 'dâ rá.
32 Wó ídrĩ ịsụ́ la mî 'bawụga kí 'bá ãzí 'dâ la drị́ cí yã áni ála 'bá la 'dã
'dị rá, kãká ãmadrị́ mí be 'dĩ kí dó adru ãmã sãdínĩ, mí undré drĩ ãko
mídrị̃ kí mádrị̃ kí agá 'dâ ãzíla mí uya mídrị̃ kí 'dụlé.” Yãkó'bõ nị̃ Rãkẹ́lị̃
ũ̃gṹ Lábãnĩ 'bã 'bawụga jó agá rĩ kí nĩ rĩ gá ku.
33 Lábãnĩ mụ hémã Yãkó'bõ drị̃ kí 'a undrê trũ, fi Léyã drị̃ agá ãzíla ũkú
ĩ̃rĩ̃ ãti'bo rú rĩ 'badrị̃ kí agá wó ịsụ́ ĩ'di 'bã 'bawụga kí ku. 'Dã 'bã ũngúkú
gá fi dó Rãkẹ́lị̃ drị́ hémã agá.
34 Rãkẹ́lị̃ a'dụ́ 'bawụga jó agá rĩ kí, 'bã kí íníríkó rijó ngãmíyã drĩ̃ gá
jũrúwã rú rĩ agá, rĩ dó kí drĩ̃ gá cí. Lábãnĩ undré ãngũ hémã agá 'dãá pírí
ịsụ́ dó ãko 'dĩ kí ku.
35 Rãkẹ́lị̃ jọ átẹ́pĩ̃ ní, “Mí idé mání ũmbã sĩ ku má átẹ́pị, má icó pá tulé
ụrụgá ími drĩ̃lẹ́ gá ku ã'dusĩku ándre ĩmbá.” Lábãnĩ ndrṹ dó 'bawụga jó
agá rĩ kí tí ịsụ́ dó kí ku.
36 Yãkó'bõ ásị́ iza dó ru rá zị dó Lábãnĩ ũmbã rú, “Ị̃jọ́ ũnzí mání izalé
mí rụ́ míní sĩ ãma vú adrojó rĩ ã'du?
37 Índrṹ dó ú'dî'da ãko mádrị̃ kí 'a pírí ãko míní ịsụ́lé mî ní la rú rĩ dó
ã'du? Í'bã ĩ'di ãmvé 'dâ sãdínĩ mádrị̃ 'bã ndre kî sĩ cé 'bá mídrị̃ kí abe. 'Bã
lị kí sĩ ịjọ́ ãma drĩdríŋĩ̃ gá mí be ã'di múké la nĩ yã rĩ 'i.
38 “Ári u'álé mí be ílí kãlị́ ĩ̃rĩ̃; ãnãkpá mídrị̃ ĩcẽ kí tịŋá gá ku, wó ána vâ
mî kãbĩlogo kí ku.
39 Ʊ̃bõ̃gṹ ci jõ mî kãbĩlõ yã áni, ma ũfẽ la ma 'i. Má agụ vâ i'dalé la míní
sĩ jọjó la 'dã ịjọ́ mâni ku la ku. Ãko mí ãni ũ̃gṹlé ịnị́ sĩ jõku ĩ̃tụ́ sĩ rĩ kí, ífẽ
ándrá má ũfẽ kí ma 'i.
40 Ári velé ĩ̃tụ́kã gá ãzíla ĩ̃gbẽ̃ ri áma fụlé ịnị́ sĩ ụ́'dụ́ kóŋâ kóru.
41 Idé ru 'dĩ áni ílí kãlị́ ĩ̃rĩ̃ mání sĩ u'ájó mí be 'dĩ kí agá 'dâ. Ánga ãzị́
ílí mụdrị́ drĩ̃ sụ sĩ mî ĩzẹ́pịka ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kí ĩ̃gbãjó, ílí ázíyá sĩ ãnãkpá kí ịsụ́jó
ãzíla mí uja áma ũfẽŋá pâlé mụdrị́.
42 Wó Ãdróŋá má áyị́pị Ịbụrahị́mũ̃ drĩ̃ ãzíla má átẹ́pị Ĩsákã drĩ̃ drĩ̃ tá
adru agá má be ku la, mí tá áma tị ãpẽ agá drị́drị́ ru. Wó Ãdróŋá ndre ãzị́
mání ngalé rĩ rá, ãzíla ịnị́ áje rĩ sĩ lị ịjọ́ ãma drĩdríŋĩ̃ gá mí be.”

43 Lábãnĩ umvi Yãkó'bõ ní, “Ũkú 'dĩ kí mâ ĩzẹ́pịka kî; anzị ĩ'badrị̃ 'dĩ kí
má ãni, ãnãkpá 'dĩ kí má ãni ãzíla mí icó kî trũ mụlé rá. Ị̃jọ́ mgbã sĩ ãko
pírí míní ndrelé 'dĩ kí má ãni. Ma icó ị́jọ́ ũnzí idélé mâ ĩzẹ́pịka kí ụrụ'bá
gá mâ ngọ́pịka kí abe íngoní ru?
44 Ma bábá tị icíjó mí be. Ãtra írã ãma igájó tị icíma ãmadrị̃ 'dĩ agá.”
45 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ a'dụ́ írã ị'dị ĩ'di ụrụgá pịrị-pịrị sãdínĩ ru.
46 Jọ ãgọbị ĩ'didrị̃ 'dĩ 'baní, “Ĩtra írã ãzí kî.” Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ũ'bã kí ngúlú
ru ãngũ ãlu gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá na kí dó íná írã drõlé ngúlú ru 'dĩ kí
andre gá 'dãá.
47 Lábãnĩ 'da dó rụ́ la Yégã Sãhãdụ́tã* 'i, Yãkó'bõ 'da rụ́ la Gãlị́dị̃† 'i.
48 Lábãnĩ jọ Yãkó'bõ ní, “Írã drõlé 'dĩ kí sĩ ãma igájó.” Ị̃jọ́ 'dĩ bãsĩ ãngũ
'dã rụ́ 'dajó Gãlị́dị̃ 'i 'dĩ.
49 Lábãnĩ jọ vâ, “Úpí 'bã andré ãngũ ãmaní ãma iré agá 'dĩ gá 'dâ.” Cọtị
ú'da vâ ãngũ 'dã rụ́ Mĩsị́pã‡ 'i.
50 Lábãnĩ mụ vâ ị́jọ́ jọŋâ trũ drĩ̀ gá jọ, “Ídrĩ mâ ĩzẹ́pịka kí ĩcãndĩ rá, ídrĩ
vâ ũkú ãzí ndú la kí a'dụ́ ádrĩ táni ị́jọ́ nĩ̀ drĩ̀ la gá ku tí, lẽ ínĩ̀ rá Ãdróŋá la
ãma andré 'dĩ.”
51 Lábãnĩ jọ vâ Yãkó'bõ ní, “Írã mání drõlé ãzíla írã mání i'dịlé ãma
drĩdríŋĩ̃ gá mí be 'dĩ kí sãdínĩ ru.
52 Írã drõlé ãzíla ị'dịlé 'dĩ kí pírí sãdínĩ. Má icó alịlé írã drõlé 'dĩ drĩ̀ gâsĩ
ã'dị́ 'dịjó mí be ku, lẽ mí alị vâ ĩ'di drĩ̀ gâsĩ ã'dị́ 'dịjó má be ku.
53 Ãdróŋá Ịbụrahịmụ̃ drĩ̀ ãzíla Nãhọ́rĩ̀ drĩ̀ ãzíla Ãdróŋá ĩ'bã átẹ́pị drĩ̀ la
ị́jọ́ awa ãma drĩdríŋĩ̃ gá nĩ.”
Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ na dó ũyõ Ãdróŋá átẹ́pị Ĩsákã drĩ̀ 'bã rụ́ sĩ, sĩ ị́jọ́ azịlé
rĩ kí tãmbajó.
54 Lị ãnãkpá, idé dô sĩ ĩ'di ídétáŋá ru 'bé sị́ gá 'dãá. Umve kãká ĩ'didrĩ̀
kí ínâ nalé. Kí mụ ínâ nalé 'bo, ko kí dó sĩ ụ́'dụ́ 'bé sị́ gá 'dãá ũgũgõ.
55 Ṵ'bụ́tị ụ́'dụ́ ãzí rĩ drĩ̀ sĩ Lábãnĩ azị dó ĩ'di 'bã ngọ́pịka 'baní ĩzẹ́pịka
abe ãzíla wi dó ĩ'baní sũ̃sụ́. 'Dã 'bã ũngúkú gá gõ dó vúlé ĩ'didrị̃ko gâlé.

32

Yãkó'bõ itú ru drĩ̀ ụfụjó Ị́sãwụ̃ be

1 Yãkó'bõ 'bã mụ agá gẽrĩ̀ gá 'dâ, mãlãyíkã Ãdróŋá drĩ̀ amụ́ kí drĩ̀ ụfụlé
ĩ'di be.
2 Yãkó'bõ la mụ kí ndrelé 'bo, jọ, “'dĩ kámbĩ Ãdróŋá drĩ̀ 'i,” 'da dó sĩ
ãngũ 'dã 'bã rụ́ Mãhãnãyị́mụ̃ 'i.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ pẽ 'bá ị́jọ́ ujílépi rĩ kí tị ĩ'di drĩ̀lẹ́ gá mụjó
ádrị́pĩ̀ Ị́sãwụ̃ rụ́ ãngũ umvelé Sẽyírĩ rĩ gá 'dĩ sụ́rụ́ Ídõmũ 'i rĩ gá.
4 Jọ ĩ'baní; “Ị̃jọ́ ĩminí mụlé jọlé ãmbógó mádrị̃ Ị́sãwụ̃ ní rĩ 'dĩ: ‘Ãtí'bó mí
drị̃ Yãkó'bõ jọ, ma jõ u'á agá Lábãnĩ be acájó kpere ãndrũ.
5 Ma tị, kãyĩnõ, kãbĩlõ ãzíla ĩ̃ndrị̃ kî trũ ãzíla ãti'bo ãgọbị rú ãzíla ũkú
ru rĩ kî abe. Ápẽ ũ̃pịgọŋa 'dĩ kí tị ãmbógó mádrĩ̀ mí rụ̀lé sĩ nĩ̀jó la áma ị́jọ́
fi nõ ími drĩ̀ gá rá yã áni.’ ”

---

* **31:47** *Yégã Sãhãdụ́tã* ífí la “sãdínĩ 'i.” † **31:47** *Gãlị́dị̃* 'bã ífí “sãdínĩ 'i.” ‡ **31:49** *Mĩsị́pã* 'bã ífí “Ãdróŋá ndre ãma cé 'i.”

6 'Bá ũ̃pịgọŋa rú 'dĩ kí mụ ãgõlé Yãkó'bõ rụ́ 'dõlé 'bo jọ kí ĩ'diní, “Ãmụ
kpere mî ádrı̨́pı̨ Ịsãwũ̃ rụ̃lé, ãzíla ĩ'di amụ́ drı̨̃ ụfụlé mí be 'bá túrú sụ kí
abe.”
7 Yãkó'bõ idé ũ̃rı̨̃ sĩ ãzíla ásı̨ la mvu rá, awa dó 'bá ĩ'didrı̨̃ kí tı̨ ı̃rı̨̃ ãzíla
awa vâ tı̨́ kí, ı̃ndrı̨́ kí, Kãbĩlõ kí ãzíla ngãmíyã kí abe tı̨ ı̃rı̨̃-ı̃rı̨̃.
8 Ũrã ĩ'di ásı̨ gâlé, “Ịsãwũ̃ drĩ amụ́ ãlí gá wókõ ãlu rĩ gâsĩ, 'bá wókõ ãzí
rĩ gá acelépi rĩ kí sĩ ru pa rá.”
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ zı̨ Ãdróŋá 'i, “Ãdróŋá má áyípı̨ Ịbụrahı̨́mũ̃
drı̨̃ ãzíla Ãdróŋá má átẹ́pı̨ Ĩsákã drı̨̃, Úpí ándrá jọlépi la mání, ‘Ígõ vúlé
sụ́rụ́ mídrı̨̃ agá kãká mídrı̨̃ 'ba rụ̃lé, ãzíla ma fẽ mi adru múké rĩ 'i.’
10 Má icó ásı̨ ı̃gbẹ̃ ãzíla ã'ı̨́táŋá míní i'dalé ãtí'bó mídrı̨̃ ní rĩ sĩ ku. Áza
ándrá Yõrĩdání̃ 'i túré áma drı̨ gá rĩ sĩ ãko wereŋá kí abe, ú'dî'da má acá
dó 'bá trũ ũ'bí ru tı̨ trũ ı̃rı̨̃.
11 Ázı̨ ími tı̨ gá, ípa ma, má ádrı̨́pı̨ Ịsãwũ̃ drı̨ gá, ã'dusĩku ma idé ĩ'di sĩ
ũ̃rı̨̃ sĩ drĩ amụ́ ã'dı̨ gá má rụ́ ãzíla anzı̨ŋá 'dĩ kí 'bã andre abe rĩ gá.
12 Wó ı́jọ ándrá mání, ‘Ma ãndá-ãndá ru fẽ míní adrulé múké, mi kpẹ̃
ãzíla anzı̨ mídrı̨ mụlé tı̨lé drı̨̃lẹ́ gâlé rĩ kí adru cécé cínákí mĩrĩ tı̨ gá rĩ áni,
ícó kí lãlé ku.’ ”
13 Yãkó'bõ la dó mụ ụ́'dụ́ kolé ı̨́nı̨́ 'dã sĩ 'dãá 'bo, uya ãko ãzí kí fẽlé ádrı̨́pı̨̃
Ịsãwũ̃ ní ãwã'dĩfô rú,
14 ı̃ndrı̨́ ãrónĩ̃ rĩ kí túrú ı̃rı̨̃, ı̃ndrọgọ kí kãlı̨́ ı̃rı̨̃, kãbĩlõ ãrónĩ̃ rĩ kí túrú ı̃rı̨̃
ãzíla kãbĩlogo kí kãlı̨́ ı̃rı̨̃,
15 ngãmíyã ãrónĩ̃ rĩ kí kãlı̨́ na mvaka abe, tı̨́ ãrónĩ̃ rĩ kí kãlı̨́ sụ, mọ́nı̨̃gọ́
kí mụdrı̨, kãyĩnõ ãrónĩ̃ rĩ kí kãlı̨́ ı̃rı̨̃, ágó rĩ kí mụdrı̨.
16 Fẽ dó kí ãti'bo ĩ'didrı̨̃ kí drı̨ gá tãmbalé kúmú ãlu-ãlu ĩ'di sĩ ĩ'di sĩ; jọ
ãti'bo 'dĩ 'baní, “Ĩmụ drı̨̃lẹ́ gá wó ĩmi a'be jõ ãngũ ãma drĩdrı̨ŋ̃ĩ gá ãnãkpá
'dĩ kí abe rĩ mmgbọ.”
17 Imbá ãtí'bó ãti'bo kí drı̨̃ 'delépi rĩ jọ, “Má ádrı̨́pı̨ Ịsãwũ̃ drĩ dó drı̨̃ ụfụ
ĩmi trũ ãzíla zı̨ jõ dó, ‘Ĩmi ã'di ãni, ãzíla ĩmi mụ íngõlé, ãnãkpá ĩmi drı̨̃lẹ́
gá 'dĩ kí 'bã 'dı̨́pı̨ ã'di 'i?’
18 Ĩjọ dó íni, ‘Kí ãtí'bó mídrı̨ Yãkó'bõ ãni. Ãfẽ kí ãwã'dĩfô rú úpí mádrı̨
Ịsãwũ̃ ní ãzíla ĩ'di amụ́ ãma vúlé gá 'dĩ.’ ”
19 Imbá vâ námbã ı̃rı̨̃ sĩ rĩ, námbã na sĩ rĩ ãzíla 'bá pírí kí vú ãbĩlépi
ãnãkpá abe 'dĩ kí: “Ĩjọ ı́jọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá Ịsãwũ̃ ní ĩdrĩ drı̨̃ ụfụ ĩ'di be rĩ
gá.
20 Lẽ ĩjọ ĩ'diní, ‘Ãtí'bó mídrı̨ Yãkó'bõ la amụ́ ãma vúlé gá 'dĩ.’ ” Yãkó'bõ
ũrã ásı̨ sĩ, “Ãko mání fẽlé ãwã'dĩfô rú drı̨̃lẹ́ gâlé 'dĩ kí sĩ, ádrĩ dó drı̨̃ ụfụ
Ịsãwũ̃ be, ĩ'di dó áma a'ı̨ ádrı̨́pı̨ rú rá.”
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ãko Yãkó'bõ 'bã fẽlé ãwã'dĩfô rú rĩ kí údro kí ĩ'di 'bã drı̨̃lẹ́ gá,
wó ace ru ụ́'dụ́ kolé ı̨́nı̨́ 'dã sĩ hémã ĩ'didrı̨̃ agá 'dãá.

Yãkó'bõ u'bé kí ru Ãdróŋá be

22 Ịnı̨́ 'dã sĩ Yãkó'bõ angá, 'dụ ĩ'di 'bã ũkú ı̃rı̨̃ Léyã kí Rãkẹ́lı̨̃ be, ũkú ĩ'didrı̨̃
ı̃rı̨̃ ãti'bo rú rĩ kí ãzíla anzı̨ mụdrı̨ drı̨̃ ãlu 'dĩ kí abe za dó sĩ ı̃yı̨ Yãbọ́kı̨̃ 'i.
23 Ĩ'di mụ 'bá ĩ'didrı̨̃ kí izálé 'á 'dã sĩ pírí 'bo, izá dó vâ ãko ĩ'didrı̨̃ kí pírí
ĩndĩ.
24 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ ace dó ru á'dụ̃sĩ vúlé 'dãá. 'Dã 'bã ũngúkú gá ágọ́bı̨
ãzí ãlu la amụ́, u'bé kí ru kópé sĩ ĩ'di be kpere ãngũ 'bã ụwı̨́ agá.

25 Ágǫ́bį̃ la mụ ndrelé la 'í icó Yãkó'bõ ũkpó ndẽlé ku, tį̃ drı̨ Yãkó'bõ 'bã
ĩfã úrósı̨ gá rĩ gá, Yãkó'bõ úrósı̨ anzé dó sĩ rá ĩ'bã kí ru u'bé agá 'dãá.
26 'Dã ũngúkú gá Ágǫ́bį̃ jọ ĩ'diní, “Mí ají ámụ ã'dusĩku ãngũ ụwı̨ 'bo.”
Yãkó'bõ jọ, “Má icó ími a'belé ku kpere míní mání sų̃sụ́ wi agá.”
27 Ágǫ́bį̃ zı̨ ĩ'di 'i, “Ími rụ́ ã'di?” Umvi, “Yãkó'bõ 'i.”
28 'Dã ũngúkú gá Ágǫ́bį̃ jọ ĩ'diní, “Ími rụ́ icó dó adrulé Yãkó'bõ 'i į̃dı̨ ku,
wó Ịsịrayı́lį̃ 'i, ã'dusĩku ĩmi u'bé ĩmi Ãdróŋá be ãzíla 'bá kí abe ãzíla índẽ
dó sĩ rá.”
29 Yãkó'bõ jọ ĩ'diní, “'Bárĩ ílũ mání ími rụ́ fô.”
Wó jọ ĩ'diní, “Mi áma rụ́ zı̨ ã'du ı́jǫ́ sĩ?” Wi dó ĩ'diní sų̃sụ́ 'dãá.
30 Įjǫ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ 'da dó ãngũ 'dã rụ́ Pẽn̨ıyẹ́lį̃ 'i jọ, “Ĩ'di íni la ã'dusĩku
ãndre ãma Ãdróŋá be mı̨fı̨ gá mı̨fı̨ gá, wó tí mba drĩ vâ áma tá ídri rú.”
31 Įtụ́ agá ĩ'di drį̃ gá ĩ'diní dó alı̨ agá Pẽn̨ıyẹ́lį̃ gá 'dãá, ĩ'di dó pá 'be agá
'bẽ-'bẽ úrósı̨ la 'bã anzéjó rá rĩ sĩ.
32 'Dĩ bã sĩ ı́jǫ́ kpere ãndrũ 'bá Ịsịrayı́lį̃ drı̨ 'bã kí sĩ ı́sụ́ úrósı̨ icílépi rĩ
najó ku 'dĩ, ã'dusĩku áló ándrá Yãkó'bõ 'bã ĩfã úrósı̨ gá rĩ ãni rú ı́sụ́ 'dã gá
'dãá.

33

Yãkó'bõ ụfụ kí drį̃ Ịsãwų̃ be

1 Yãkó'bõ ndre ádrı̨́pı̨ Ịsãwų̃ 'bã amụ́ agá ãgǫbı̨ ĩ'didrı̨ túrú sụ rĩ kî trũ,
ı́jǫ́ 'dĩ sĩ awa anzı̨ kí íni: Léyã drı̨ kí Léyã drı̨, Rãkẹ́lį̃ drı̨ kí Rãkẹ́lį̃ drı̨ ãzíla
izonzi į̃rı̨ ãti'bo rú Bílĩhã ãzíla Zı̨lı̨́pã 'badrı̨ kí ĩ'badrı̨.
2 'Bã izonzi į̃rı̨ ãti'bo rú rĩ kí anzı̨ ĩ'badrı̨ abe drı̨ gá, Léyã anzı̨ ĩ'didrı̨ rĩ
kí abe kí ũngúkú gá, Rãkẹ́lį̃ kí ngǫ́pı̨ Yų̃sụ́fų̃ be ãsį̃jó.
3 Yãkó'bõ mụ kí drį̃lẹ́ gá, ĩ'diní lẽ agá ca agá ádrı̨́pı̨ rų̃lé, tį̃ ãja vų̃rụ́ pâlé
ázîrı̨.
4 Wó Ịsãwų̃ cẹ̃ ĩ'di rų̃lé drı̨ ụfụjó ĩ'di be, amvu ĩ'di kpãrã. Ri kí į̃rı̨trá
awálé awâwâ ãyĩkõ sĩ.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịsãwų̃ undré ãngũ pírí, ãzíla ndre ũkú kí anzı̨ kí
abe zı̨, “'Bá mí be 'dĩ kí ã'di kî?”
Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Ãmbógó, 'dĩ kí anzı̨ Ãdróŋá 'bã fẽlé mání ásı̨ į̃gbę̃̃
ĩ'didrı̨ sĩ rĩ kî.”
6 'Dã 'bã ũngúkú gá izonzi į̃rı̨ ãti'bo rú 'dĩ amụ́ kí anzı̨ ĩ'badrı̨ kí abe ų̃tı̨
kí ãja vų̃rụ́,
7 Léyã amụ́ kí anzı̨ ĩ'didrı̨ abe. Rãkẹ́lį̃ amụ́ kí ngǫ́pı̨ Yų̃sụ́fų̃ be ãsį̃jó, ãzíla
ų̃tı̨ kí pírí ãja vų̃rụ́ ĩ'dĩ drį̃lẹ́ gá.
8 Ịsãwų̃ zı̨ ĩ'di jọ, “Ãnãkpá tá mání drį̃ ụfụjó ĩ'ba abe 'da kí ípẽ kí bụ́lụ́
gá ã'du ı́jǫ́ sĩ?” Yãkó'bõ umvi jọ, “Mání sĩ ásı̨ į̃gbę̃̃ ịsụ́jó mídrı̨ ãmbógó
mádrı̨.”
9 Wó Ịsãwų̃ jọ, “Má ádrı̨́pı̨ ãko mádrı̨ kí wẽwẽ rú, ímba ãko míní trũ
adrujó rĩ kí tã mínî.”
10 Yãkó'bõ jọ, “Yụ, ími ásı̨ drĩ adru mání į̃gbę̃̃ ru, mí á'ı̨ ãko mání fẽlé
míní 'dĩ kî. Mání ími mẹ́lẹ́tı̨ ndrejó rĩ ĩ'di cécé mání Ãdróŋá 'bã mẹ́lẹ́tı̨
ndrejó rĩ áni, míní adrujó mání wǫ̃rı̨ ru ú'dî'da rĩ sĩ.
11 Má ádrı̨́pı̨, mí a'ı̨ ãko mání ajílé míní fẽtáŋá ru 'dĩ kî, ã'dusĩku Ãdróŋá
wi mání sų̃sụ́ ãko 'dĩ kî sĩ.” Yãkó'bõ ũŋmĩ ĩ'di siri-siri kpere Ịsãwų̃ bã ã'ı̨
agá.

12 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịsãwṹ jọ, “Lẽ ãma itú kí ãma mụjó, wó ma dó drį̃
'de ma 'i.”
13 Wó Yãkó'bõ umvi jọ, “Ãmbógó ínį̃ vâ rá anzị acá kî dó ãvę̃vį̃ kóru, lẽ
má ũrã ị́jọ́ kãbĩlõ kí drį̃ gá tị́ kî trũ ãzíla ĩ'bã mvaka kí abe. Údrĩ kí dro
ũkpó sĩ ṵ'dṵ́ ãlu ỉdị́ yã áni, icó kí ũdrãlé pírí rá.
14 Úpí mádrį̃ ímụ ãma drį̃lẹ́ gá ma dó 'de ími ũngúkú gá ãnãkpá mádrį̃
'dĩ kî trũ anzị kí abe jãjã rú kpere mání mụ agá ími arṵ́ agá Ídõmũ gâlé.”
15 Ịsãwṹ jọ ĩ'diní, “Lẽ má a'be ãgọbị mádrį̃ 'dĩ kí 'bã ãzí kí 'dâ.”

Wó Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, jọ, “Mi kí a'be 'dâ ã'du ị́jọ́ sĩ? Álẽ tá lú ásį̣ ỉgbę̣
ịsṵ́lé mídrį̃ ãmbógó mádrį̃.”
16 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ Ịsãwṹ i'dó dó ãcį̉ ĩ'didrį̃ mụjó Ídõmũ gá rĩ ṵ'dṵ́ 'dã sĩ.
17 Wó Yãkó'bõ uja mụlé Sṹkọ́tį̉ gá, sị jó sĩ ĩ'diní ṵ'dṵ́ kojó rĩ 'i ãzíla drõ
bṵ́rṵ́jọ́ ãnãkpá 'banî. 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ sĩ ãngũ 'dã 'bã rṵ́ umvejó Sṹkọ́tį̉* 'i 'dĩ.
18 Yãkó'bõ 'bã angájó Pãdãnĩ Ãrámũ gá rĩ sĩ acá dó Sẹ̃kẹ́mṹ gá 'dĩ Kãnánĩ
gá ãzíla sõ hémã ĩ'didrį̃ ãni rú táwṹnį̃ andre la gá rĩ gá 'dãá.
19 Ỉgbã ãngũ ĩ'diní hémã sõjó rĩ Sẹ̃kẹ́mṹ 'bã átẹ́pị Hãmọ́rį̃ 'bã ngọ́pịka
'badrį̃ sílĩvã 100 sĩ.
20 Uja dó ãlĩtárĩ sịlé 'dãá ãzíla 'da dó sĩ rṵ́ la Ỉlį̃-Ỉlọ́hẹ̃-Ịsịrayị́lį̃† 'i.

34

Dị̃nã ụrụjó rĩ

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Yãkó'bõ ỉzẹ́pị Dị̃nã Léyã 'bã tịlé rĩ mụ ãmṵ́ ru ũkú Kãnánĩ rú
la 'ba rṵ́.
2 Hãmọ́rį̃ úpí Hị́vį̃ rú ãngũ 'dã gá rĩ 'bã ngọ́pị Sẹ̃kẹ́mṹ la mụ Dị̃nã ndrelé
'bo, 'dụ ĩ'di ãzíla uja ĩ'di ụrụlé rá.
3 Ásį̣ la 'de Dị̃nã Yãkó'bõ ỉzẹ́pị drį̃ gá, ãzíla lẽ ĩ'di jọ dó sĩ ĩ'diní ị́jọ́ sĩ ĩ'di
ũcĩjó 'bã lẽ rṹ sĩ 'i.
4 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ Sẹ̃kẹ́mṹ jọ átẹ́pį̃ Hãmọ́rį̃ ní, “Álẽ mí ĩgbã mání ĩzóŋá 'dĩ 'i ũkú
ru.”
5 Yãkó'bõ la mụ arelé la úfẽ ỉzẹ́pį̃ ní drį̃nzá ĩ'di ụrụjó rĩ sĩ 'bo, wó ngọ́pịka
'bã kí drĩ adrujó ãnãkpá kí abe ásé agâlé rĩ sĩ, idé ị́jọ́ ãzí ku kpere anzị 'bã
kí ãgõ agá.
6 'Dã 'bã ũngúkú gá Sẹ̃kẹ́mṹ 'bã átẹ́pị Hãmọ́rį̃ mụ ị́jọ́ jọlé Yãkó'bõ be.
7 Anzị Yãkó'bõ drį̃ ãgõ kí dó ásé agâlé rĩ sĩ ãnãkpá kí abe. Kí mụ ị́jọ́ 'dĩ
arelé 'bo, acá kí ũmbájírílí ị́jọ́ Sẹ̃kẹ́mṹ 'bã idélé 'bá Ịsịrayị́lį̃ gá 'dĩ kí u'dájó
ĩ'di 'bã Yãkó'bõ ỉzẹ́pị ụrụjó rĩ sĩ.
8 Hãmọ́rį̃ jọ Yãkó'bõ ní, “Mâ ngọ́pị Sẹ̃kẹ́mṹ lẽ ĩzóŋá mídrį̃ 'dĩ 'i; ífẽ má
ĩgbã ĩ'di ĩ'diní ũkú ru fô.
9 Lẽ ãma itú ị́jọ́ la mí be ãmaní sĩ icójó ãma ĩgbãjó ãma drĩdríŋĩ̃ gá 'bá
mídrį̃ kí abe.
10 Mí icó rilé ãma drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ rá ãngũ ãmadrį̃ mmgbọ rú. Mí u'á
alagá 'dâ ãzíla ínga bĩsírã sĩ málĩ ịsṵ́jó alagá 'dâ.”
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Sẹ̃kẹ́mṹ jọ Dị̃nã 'bã átẹ́pị 'baní ádrį̃pịka kí abe,
“Ĩmi ásį̣ 'bã adru mání ỉgbę̣ ru, ãzíla ma ãko ĩminí lẽlé rĩ kí fẽ pírí rá.

---

* **33:17** *Sṹkọ́tį̉* 'bã ífí “bṵ́rṵ́jọ́ 'i.”

† **33:20** *Ỉlį̃-Ỉlọ́hẹ̃-Ịsịrayị́lį̃* ífí la “Ãdróŋá, Ãdróŋá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'i.”

12 Ĩlũ mání ãko ĩminí lẽlé rĩ kí ã'du, ĩ'bã ãję̃ ũkú ĩgbãjó rĩ ãmbógó ru cécé ĩmĩ ũrãlé rĩ áni; ĩdrĩ mání ã'ị̃ ĩzóŋá 'dĩ ĩgbãlé ũkú ru rá, ma ãko ĩminí lịlę̣ rĩ kí ũfẽ pírí.”
13 Anzị Yãkó'bõ drị̃ umvi kí Sę̃kẹ́mũ̃ kí átẹ́pị̃ Hãmọ́rị̃ be úlétáŋá sĩ, ã'dusĩku Sę̃kẹ́mũ̃ 'bã ĩ'bã ámvọ́pị Dịnã ní drị̃nzá fẽjó rá rĩ sĩ.
14 Jọ kí ĩ'baní, “Ãma icó ãma ámvọ́pị fẽlé ĩgbãlé 'bá ru ĩtãrãlépi ku rĩ ní ku; 'dã la adru ãmaní drị̃nzá ru.
15 Ãma ị́jọ́ 'dĩ ã'ị̃ rá la ĩdrĩ ãgọbị ĩmidrị̃ kí ĩtãrã pírí rá drĩ kí acá ãmã áni 'bo rĩ gá.
16 'Dã 'bã ũngúkú gá ãma dó ã'ị̃ ãmaní ãma ĩgbãjó ĩmi abe rá ãma dó sĩ uri ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ãzíla ãma dó sĩ acá 'bá ãlu rú ĩndõ.
17 Wó ĩdrĩ ị́jọ́ ãmaní jọlé ĩminí rĩ ã'ị̃ ku ãzíla ĩmi ĩtãrã jõ ĩmi ku, ãma ãmã ámvọ́pị 'dụ rá ãzíla ãma ãngũ ĩmidrị̃ 'dĩ a'be rá.”
18 Ị̃jọ́ jọlé 'dĩ indré kí Hãmọ́rị̃ 'baní ngọ́pị̃ Sę̃kẹ́mũ̃ be ị́jọ́ múké la rú.
19 Sę̃kẹ́mũ̃ ĩ'di 'bá ĩ'di 'bã átẹ́pị drị̃ko gá 'dãá rulé ãndânĩ rĩ, iza sáwã ị́jọ́ jọlé 'dĩ idéŋá gá ku ã'dusĩku ĩ'di 'bã Yãkó'bõ ĩ̃zẹ́pị Dịnã lẽjó ambamba rĩ sĩ.
20 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Hãmọ́rị̃ mụ kí ngọ́pị̃ Sę̃kẹ́mũ̃ be kę̃jị̃tị táwũ̃nị̃ ĩ'badrị̃ drị̃ gá sĩ ị́jọ́ jọjó drị̃lę̣ ĩ'badrị́ táwũ̃nị̃ 'dã gá 'dãá rĩ kí abe.
21 Jọ kí ĩ'baní, “Ãgọbị 'dĩ kí ãmã wõ̃rị́ka kî, lẽ 'ba u'á kí ãngũ ãmadrị̃ gá 'dâ ãzíla 'bã idé kí bĩsírã; ãngũ 'dĩ mmgbọ rú ĩ'baní sĩ rijó. Ãma icó izonzi ĩ'badrị̃ kí ĩgbãlé ãmaní ũkú ru rá ãzíla icó kí vâ ãmadrị̃ kí ĩgbãlé ĩ'baní ũkú ru rá.
22 Wó ãgọbị 'dĩ kí ã'ị̃ u'álé ãma abe ãzíla adrujó ãma abe 'bá ãlu rú rá la ãdrĩ kí ãgọbị ãmadrị̃ kí ĩtãrã pírí rá cécé kí ru ĩtãrãjó rá rĩ áni rĩ gá.
23 Ãdrĩ kí ị́jọ́ 'dĩ nga 'dĩ áni rá, ãnãkpá ĩ'badrị̃ kí ãko ĩ'badrị̃ kí abe pírí kí mụ adrulé ãma ãni. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãmã ã'ị̃ kí ị́jọ́ ĩ'baní lẽlé rĩ kí, ãma dó sĩ u'á ĩ'ba abe.”
24 'Bá pírí táwũ̃nị̃ 'dã agá 'dãá rĩ ã'ị̃ kí ị́jọ́ Hãmọ́rị̃ 'bã kí jọlé Sę̃kẹ́mũ̃ be rĩ kí pírí rá, ãzíla ĩtãrã dó sĩ ãgọbị fũlépi kę̃jị̃tị táwũ̃nị̃ 'dã drị̃ agâ sĩ rĩ kí pírí.
25 Ụ'dụ́ na ĩ'bã ãkõzá 'bã kí drĩ jajó ku rĩ gá, anzị Yãkó'bõ drị ĩ̃rĩ̃, Sĩ̃mọ́nĩ̃ kí Lẹ́vĩ̃ be Dịnã 'bã ádrị́pịka rú rĩ 'dụ kí ménéŋá séfũ rú rĩ kí trũ mụjó táwũ̃nị̃ 'dã agâlé 'bá 'dã 'baní nĩ̃ŋâ kó ru, ụ'dị kí dó sĩ ãgọbị 'dãá rĩ kí pírí.
26 'Bá u'dị́lé 'da kí agá ĩndĩ rĩ kí Hãmọ́rị̃ kí ngọ́pị̃ Sę̃kẹ́mũ̃ be ãzíla a'dụ́ kí dó ĩ'bã ámvọ́pị̃ Dịnã 'i Sę̃kẹ́mũ̃ drị jó agá rĩ sĩ ãzíla mụ kí dó rá.
27 Anzị Yãkó'bõ drị̃ ra kí dó ãko 'bá ũdrãlépi rá 'dã 'badrị̃ kí sĩ ãrígọ́tị ũfẽjó ã'dusĩku ála ĩ'bã ámvọ́pị̃ Dịnã ụrụjó ãngũ 'dã gá 'dãá rĩ sĩ.
28 Ra kí tị, ĩndrị, kãbĩlõ, kãyĩnõ, ãko pírí táwũ̃nị̃ 'dã gá 'dãá rĩ kí ãzíla ãkónã amvụ́ agá rĩ kí trũ.
29 'Dụ kí ãko pírí málĩ rú rĩ kí ãzíla ĩ'bã ũkúka kí anzịŋá kí abe bãdã-tị ru ãzíla ra kí ãko jó agá rĩ kí pírí.
30 Yãkó'bõ jọ dó Sĩ̃mọ́nĩ̃ 'baní Lẹ́vĩ̃ be, “Ĩmi ají dó ị́jọ́ áma drị̃ gá 'bo, 'bá Kãnánĩ̃ rú, Pę̃rẹ́zĩ̃ rú ãzíla 'bá u'álépi ãngũ 'dĩ agá rĩ kí dó mụ áma ngũ̃lé ũnzí. Ãma kãlãfe lú were rú, ãzíla 'bá 'dĩ drĩ kí dó ru icí ã'dị 'dịlé ãma abe kí ãma ĩ̃lị̃kĩ̃ 'bá mádrị lịcọ́ agá rĩ kí abe pírí.”
31 Wó Sĩ̃mọ́nĩ̃ kí Lẹ́vĩ̃ be jọ kí Yãkó'bõ ní, “Ãma icó ãma ámvọ́pị a'belé drị̃ izalé ĩzóŋá ãwụ́ rĩ áni ku.”

35

Ãdróŋá 'bã sũsṷ wijó Yãkó'bõ ní Bẽtẹ́lĩ gá rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ Yãkó'bõ ní, “Ímụ u'álé Bẽtẹ́lĩ gá 'dãá. Ísị
ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá idéjó rĩ Ãdróŋá ándrá ru i'dalépi míní sáwã ándrá míní
apájó mí ádrịpị Ịsãwṹ sĩ rĩ nî.”
2 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ jọ 'bá ĩ'didrị́ jó agá rĩ 'baní, 'bá pírí u'álépi ĩ'didrị́ko
gá rĩ kí abe, “Ĩmi idé ĩmi ásị́ kí ãlá ru, ĩmi a'be ãdroŋa ĩminí ajílé 'bá ãzí
'bã ãngũ gá 'dĩ kí cã ãzíla ĩsṹ bõngó ãla la kí áyụ.
3 Ãma kí mụ mụlé ãngũ 'dĩ a'belé sĩ mụjó Bẽtẹ́lĩ gá, ma sĩ mụ ãlĩtárĩ sịlé
Ãdróŋá áma ãzã kolépi ũcõgõ mádrị́ kí agá ãzíla adrulépi má be ãngũ pírí
mání acịjó rĩ agá rĩ nî.”
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ fẽ kî dó Yãkó'bõ drị́ ãdroŋa ĩ'bã kí ajílé 'bá ãzí 'bã ãngũ gá rĩ kí
ngílíngílí ĩ'bã kí ándrá ũgĩlé bịlẹ́ gá rĩ kí abe. Yãkó'bõ ị̃sị́ dó sĩ kí kọmọrọ́
ife ĩndṹ gá ãni rú Sẽkẹ́mṹ andre gá 'dãá.
5 Yãkó'bõ kí mụ drị́ kolé ngópịka kí abe 'bo, Ãdróŋá ají ũrị́ ãmbógó la
'bá táwṹnị́ ãníyágágá 'dãá rĩ kí ásị́ gá ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá ãzí dó kí vú drolépi la
'dáyụ.
6 Ụ'dụ́ were vúlé gá Yãkó'bõ acá kí 'bá ĩ'didrị́ko gá rĩ kí abe pírí Lụ́zĩ
ú'da umvelé Bẽtẹ́lĩ 'i rĩ gá 'dĩ ãngũ Kãnánĩ gá rĩ gá.
7 Sị dó ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá idéjó rĩ 'dãá, 'da dó sĩ ãngũ 'dã rụ́ Ị̃lị̃-Bẽtẹ́lĩ 'i
ã'dusĩku 'dĩ ãngũ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ru i'dajó ĩ'diní ĩ'di 'bã ándrá apájó
ádrịpĩ sĩ rĩ 'i.
8 Násĩ Rẽbékã ĩtẽtẽnãlépi Dẽ'bórã drã dó rá, ị̃sị́ dó ĩ'di kọmọrọ́ ĩndṹ gá
Bẽtẹ́lĩ 'bã wókõ ándrá rĩ gá. Ú'da dó sĩ kọmọrọ̃ 'bã rụ́ kọmọrọ́ sĩ awájó rĩ
'i.
9 Yãkó'bõ la dó mụ ãgõlé Pãdãnĩ Ãrámũ gâlé 'bo, Ãdróŋá i'da ru ĩ'diní
ị̃dị́ ãzíla wi vâ ĩ'diní sũsṹ.
10 Ãdróŋá jọ ĩ'diní, “Ími rụ́ Yãkó'bõ 'i, wó ûmve dó mi Yãkó'bõ 'i ị̃dị́ ku;
ími rụ́ la dó adru Ịsịrayị́lĩ 'i.” 'Da dô sĩ rụ́ la Ịsịrayị́lĩ 'i.
11 Ãdróŋá jọ ĩ'diní, “Ma Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị 'i; anzị́ mídrị́ mụlé tịlé drĩlẹ́
gâlé rĩ 'bã kpẽ kí wẽwẽ rú, sụ́rụ́ kî sĩ ãfũ ími agá 'dâ, mi dó sĩ adru á'bị́
ũpi 'bã ãni la.
12 Ma ãngũ ándrá mání fẽlé Ịbụrahịmṹ 'baní Ĩsákã be rĩ fẽ mínî ãzíla
ma vâ ĩ'di fẽ anzị́ mídrị́ mụlé tịlé drĩlẹ́ gâlé rĩ 'baní ími vúlé gá 'dâ.”
13 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá a'be dó Yãkó'bõ rá.
14 Yãkó'bõ ị'dị́ dó írã pịrị-pịrị́ rú ãngũ Ãdróŋá 'bã ándrá sĩ ịjọ́ jọjó ĩ'di
be rĩ gá 'dãá, ãzíla ũsũ wáyĩnĩ ídétáŋá ru rĩ kí ãdu be drị́ la gá.
15 Yãkó'bõ 'da dó sĩ ãngũ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ịjọ́ jọjó ĩ'di be 'dã 'bã rụ́
Bẽtẹ́lĩ 'i.

Rãkẹ́lị́ 'bã kí ũdrãjó Ĩsákã be rĩ

16 'Dã 'bã ũngúkú gá acá kí drĩ Ĩfũrátã gá angájó Bẽtẹ́lĩ gá rĩ sĩ ku rú
ãzíla ĩ'bã kí drĩ adru agá rá-rá ru 'dĩ gá 'dâ, sáwã Rãkẹ́lĩ 'bã sĩ ngọ́tị́ tĩjó rĩ
acá dó rá ãzíla ngọ́tị́ tĩŋá acá dó ũkpó-ũkpó.
17 Ngọ́tị́ tĩŋá la mụ acálé ũkpó-ũkpó trẽyị́, ũkú ngọ́tị́ tĩlépi rĩ jọ ĩ'diní,
“Mí ide ũrị́ sĩ ku Rãkẹ́lĩ; 'dĩ ngọ́tị́ ágọ́bị́ ãzí rĩ 'i.”

18 Rãkẹ́lĩ ní lẽ agá drã agá drã-drã 'dĩ gá 'dâ, 'da dó ngọ́tị̃ rụ́ Bénõnĩ 'i
wó átẹ́pĩ 'da rụ́ la Bénzãmĩnĩ 'i.
19 Rãkẹ́lĩ la dó mụ drãlé 'bo, ị̃sĩ dó ĩ'di gẹ̃rĩ sĩ mụjó Ĩfũrátã gá ú'da umvelé
Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mũ̃ 'i rĩ gá.
20 Yãkó'bõ su írã sĩ Rãkẹ́lĩ 'bã ịjọ́ agájó rĩ ĩ̃nádrĩ Rãkẹ́lĩ drĩ gá 'dãá ãzíla
írã 'dã drĩ kpere sáwã 'dĩ sĩ 'dãá cí sĩ ĩ̃nádrĩ 'dã i'dajó.
21 Ịsịrayị́lĩ mụ dó drĩ̃lẹ́ gá sĩ hémã ĩ'didrĩ̃ sịlé ãngũ Mĩgĩdálĩ Ị̃dẹ́rĩ̃ drĩ̃ 'bã
drĩ̃lẹ́ gá.

Anzị Ịsịrayị́lĩ drĩ̃ kî

22 Ịsịrayị́lĩ ní u'á agá ãngũ 'dã gá 'dãá, ngọ́pĩ̃ Rụ́bẹ̃nĩ̃ fi ũkú Rãkẹ́lĩ drĩ̃
ãtí'bó ru Bílĩhã drĩ̃ jó agá, Ịsịrayị́lĩ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ala i'dó velé ũnzí.
Yãkó'bõ 'bã anzị kí ándrá mụdrĩ̃ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃.
23 Anzị Léyã drĩ̃ kí:
Rụ́bẹ̃nĩ̃ Yãkó'bõ 'bã ngọ́tị̃ ágọ́bị̃ kãjãní rĩ 'i, Sĩ̃mọ́nĩ̃ 'i, Lẹ́vĩ̃ 'i, Yụ́dã 'i,
Ĩsãkárĩ 'i, ãzíla Zãbũ̃lọ́nĩ̃ 'i.
24 Anzị Rãkẹ́lĩ drĩ̃ kí:
Yũ̃sụ́fũ̃ kí Bénzãmĩnĩ be.
25 Anzị ĩzóŋá Rãkẹ́lĩ drĩ̃ ãtí'bó ru Bílĩhã drĩ̃ kí:
Dánĩ kí Nãfũtálĩ be.
26 Anzị ĩzóŋá Léyã drĩ̃ ãtí'bó ru Zị̃lịpã drĩ̃ kí:
Gádĩ kí Ásẹ̃rĩ̃ be.
Anzị Yãkó'bõ drĩ̃ 'dĩ kí útị kí pírí Mẽsõpõtámĩyã gá.

Drã Ĩsákã drĩ̃

27 Yãkó'bõ mụ átẹ́pĩ̃ Ĩsákã rụ́ Mãmírẽ gá ãni la Hẹ̃bũ̃rọ́nĩ̃ gá 'dĩ ãngũ
ándrá Ịbụrahị́mũ̃ 'baní u'ájó Ĩsákã be rĩ gá.
28 Ĩsákã u'á ílí 180,
29 drã dó 'dĩ sĩ ĩ'di dó 'bá ãmbá ru. Ngọ́pịka Ịsãwũ̃ kí Yãkó'bõ be ĩ̃sĩ̃ kí
dó sĩ ĩ'di nĩ.

36

Ãwí Ịsãwũ̃ drĩ̃

1 'Dĩ ãwí Ịsãwũ̃ vâ umvelé Ídõmũ 'i rĩ drĩ̃ 'i.
2 Ịsãwũ̃ ĩgbã ũkú kí na angájó izonzi Kãnánĩ rú rĩ kí agá. Ũkú kãyó rĩ
'bã rụ́ Ádã 'i, ĩ'di Ị̃lọ́nĩ̃ Hị́tĩ̃ rú rĩ 'bã ĩ̃zẹ́pị̃ 'i, ũkú ĩ̃rĩ̃ rĩ 'bã rụ́ Ụ̃họ̃lĩ̃bámã
Ánã ĩ̃zẹ́pị̃ Zị̃bĩ̃yọ́nĩ̃ Hị́vĩ̃ rú rĩ umvelépi ĩ̃dẹ́pị̃ rĩ 'i,
3 ũkú na rĩ ĩ'di Bãsĩmátĩ Ịsụmayị́lĩ ĩ̃zẹ́pị̃ Nẽbãyọ́tị̃ ámvọ́pị̃ 'i.
4 Ádã tị̃ Ịsãwũ̃ ní Ị̃lĩ̃fázĩ̃ 'i. Bãsĩmátĩ̃ tị̃ Rũ̃wẹ́lĩ̃ 'i,
5 ãzíla Ụ̃họ̃lĩ̃bámã tị̃ Yẹ̃wụ́sĩ̃ 'i, Yãlámũ 'i ãzíla Kórã 'i. 'Dĩ kí anzị tị̃lé
Ịsãwũ̃ ní Kãnánĩ gá rĩ kî.
6 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịsãwũ̃ 'dụ ũkúka kí ãnzị kí abe, 'bá ĩ'didrị́ko gá rĩ kí,
ãnãkpá ĩ'didrĩ̃ kí ãko pírí ĩ'di 'bã ịsụ́lé ãngũ Kãnánĩ gá rĩ kî trũ trũ mụjó
ãngũ álị́ gá ádrị́pĩ̃ Yãkó'bõ 'bã andre gá 'dãá rĩ sĩ rá.
7 'Dĩ idé ru íni la ã'dusĩku ãko ĩ'bã kí ịsụ́lé málĩ rú rĩ kí ambamba, ãngũ
ca dó sĩ ĩ'baní sĩ icójó u'ájó ĩ̃rĩ̃ trá ãngũ ãlu gá ku.
8 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Ịsãwũ̃ vâ umvelé Ídõmũ 'i rĩ ri dó u'álé ãngũ 'bé 'a rú Sẽyírĩ
gá.

9 'Dĩ ãwí Ịsãwṹ adrulépi 'bá Ídõmũ rú rĩ kí 'bã áyḭ́pị rú u'álépi ãngũ 'bé
'a rú Sẽyírĩ gá rĩ drḭ̃ 'i.
10 'Dĩ kí rṹ anzị Ịsãwṹ drḭ̃ 'badrḭ̃ kî:
Ũkú ĩ'didrị Ádã tị lú ĩ'diní Ḭ̃ḭ́fázḭ̃ 'i. Bãsĩmátĩ tị ĩ'diní Rṹwẹ́ḭ̃ 'i.
11 Anzị Ḭ̃ḭ́fázḭ̃ drḭ̃ kí rṹ:
Tẽmánĩ 'i, Úmãrĩ 'i, Zéfõ 'i, Gãtámũ 'i ãzíla Kénãzĩ 'i.
12 Ũkú Ḭ̃ḭ́fázḭ̃ drḭ̃ ãtí'bó ru Tímũnã tị ĩ'diní Ãmãlẹ́kḭ̃ 'i. 'Dĩ kí anzị Ịsãwṹ
'bã ũkú umvelé Ádã 'i rĩ drḭ̃ kî.
13 Anzị Rṹwẹ́ḭ̃ drḭ̃ kí:
Nãhátĩ 'i, Zérã 'i, Sámã 'i ãzíla Mízã 'i. 'Dĩ kí anzị Ịsãwṹ 'bã ũkú umvelé
Bãsĩmátĩ drḭ̃ kî.
14 Anzị Ịsãwṹ 'bã ũkú umvelé Ṹhõḭ̃ḭ̃bámã Zḭ̃bḭ̃yọ́nḭ̃ ḭ̃zẹ́pị Ánã 'bã tịlé rĩ kí
rú:
Yẽ̃wṹsḭ̃ 'i, Yãlámũ 'i ãzíla Kórã 'i.
15 'Dĩ kí ũpi angálépi Ịsãwṹ ngọ́pịka kí agá rĩ kî.
Anzị Ḭ̃ḭ́fázḭ̃ Ịsãwṹ 'bã ngọ́pị kãjãní rĩ drḭ̃ kí:
úpí Tẽmánĩ 'i, Úmãrĩ 'i, Zéfõ 'i, Kénãzĩ 'i,
16 Kórã 'i, Gãtámũ 'i ãzíla Ãmãlẹ́kḭ̃ 'i 'dĩ kí úpí anzị Ḭ̃ḭ́fázḭ̃ drḭ̃ ãngũ
Ídõmũ gá rĩ kî. Anzị 'dĩ umve kí ũkú Ịsãwṹ drḭ̃ umvelé Ádã rĩ ḭ̃dẹ́pị.
17 Anzị Ịsãwṹ ngọ́pị Rṹwẹ́ḭ̃ drḭ̃ kí:
úpí Nãhátĩ 'i, Zérã 'i, Sámã 'i ãzíla Mízã 'i. Anzị 'dĩ kí 'bã ḭ̃dẹ́pị ĩ'di ũkú
Ịsãwṹ drḭ̃ umvelé Bãsĩmátĩ 'i rĩ.
18 Anzị angálépi ũkú Ịsãwṹ drḭ̃ umvelé Ṹhõḭ̃ḭ̃bámã Ánã 'bã tịlé rĩ drḭ̃ kí:
úpí Yẽ̃wṹsḭ̃ 'i, Yãlámũ 'i ãzíla Kórã 'i.
19 'Dĩ kí anzị Ịsãwṹ vâ umvelé Ídõmũ rĩ drḭ̃ kî ãzíla 'dĩ kí ũpi ĩ'bãdrḭ̃ kî.

Ãwí Sérã drḭ̃

20 'Dĩ kí anzị Sẽyírĩ Họ́rḭ̃ rú ándrá u'álépi ãngũ Ídõmũ gá rĩ drḭ̃ kî:
Lõtánĩ 'i, Sõbálĩ 'i, Zḭ̃bḭ̃yọ́nḭ̃ 'i, Ánã 'i,
21 Dḭ̃sọ̃nḭ̃ 'i, Ḭ̃zẹ́rḭ̃ 'i ãzíla Dĩsánĩ 'i. Anzị Sẽyírĩ Họ́rḭ̃ rú rĩ drḭ̃ 'dĩ kí ándrá
ũpi rú Ídõmũ gá.
22 Anzị Lõtánĩ drḭ̃ kí:
Họ́rḭ̃ 'i ãzíla Hẽmámũ 'i. Lõtánĩ 'bã ámvọ́pị ĩ'di Tímũnã 'i.
23 Anzị Sõbálĩ drḭ̃ kí:
Ãlĩvánĩ 'i, Mãnãbátĩ 'i, Ĩbálĩ 'i, Séfõ 'i ãzíla Ũnámũ 'i.
24 Anzị Zḭ̃bḭ̃yọ́nḭ̃ drḭ̃ kí:
Ãyíyã 'i ãzíla Ánã 'i. (Ánã 'dĩ ándrá ḭ̃yḭ́ kídí ru ãcí agbẹ́lépi tũlãtũlã rĩ
ịsṹlépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá sáwã ĩ'di 'bã kãyĩnõ átẹ́pḭ̃ drḭ̃ kí ucéjó
rĩ sĩ rĩ 'i).
25 Anzị Ánã drḭ̃ kí:
Dḭ̃sọ̃nḭ̃ kí Ánã ḭ̃zẹ́pị Ṹhõḭ̃ḭ̃bámã be.
26 Anzị Dḭ̃sọ̃nḭ̃ drḭ̃ kí:
Hẽmãdánĩ 'i, Ĩsãbánĩ 'i, Ĩtĩránĩ 'i ãzíla Kérãnĩ 'i.
27 Anzị Ḭ̃zẹ́rḭ̃ drḭ̃ kí:
Bĩlĩhánĩ 'i, Zãvánĩ 'i ãzíla Ãkánĩ 'i.
28 Anzị Dĩsánĩ drḭ̃ kí:
Ṹzḭ̃ kí Ãránĩ be.
29 'Bá ũpi rú Họ́rḭ̃ gá rĩ kí 'dĩ:

Lõtánĩ 'i, Sõbálĩ 'i, Zį̃bį̃yǫ́nį̃ 'i, Ánã 'i,
30 Dį̃sǫ̃nį̃ 'i, Į̣zẹ́rį̃ 'i ãzíla Dĩsánĩ 'i. 'Dĩ kí ándrá ũpi 'bá Hǫ́rį̃ gá rĩ 'badrį̃ kî ãngũ Sẽyírĩ drį̃ 'bã awaŋá vú sĩ.

Ũpi Ídõmũ drį̃ kî

31 'Dĩ kí ándrá ũpi ãngũ nalépi Ídõmũ gá 'dĩ sĩ anzị Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ i'dó kí drĩ ũpĩ nalé ãngũ 'dã gá ku rĩ kî:
32 Bélã Bę̃yǫ́rį̃ ngǫ́pį̣ acá úpí ru Ídõmũ gá ãzíla 'da táwų̃nį̃ ĩ'didrį̣ ãmbógó rĩ rụ́ Dĩnĩhábã 'i.
33 Bélã la mụ drãlé 'bo, Yõbábũ Zérã ngǫ́pį̣ angálépi Bõzírã gá rĩ acá úpí ru ĩ'di kę̃jį̣ gá nĩ.
34 Yõbábũ la mụ drãlé 'bo, Hũsámũ angálépi Tẽmánĩ gá rĩ acá úpí ru ĩ'di kę̃jį̣ gá nĩ.
35 Hũsámũ la mụ drãlé 'bo, Hãdádĩ Bẽdádĩ ngǫ́pį̣ angálépi Mį̃dį̣yánį̃ gá rĩ acá úpí ru Mų̃wábų̃ gá ĩ'di kę̃jį̣ gá nĩ. 'Da táwų̃nį̃ ĩ'didrį̣ ãmbógó rĩ rụ́ Ãvị́tį̃ 'i.
36 Hãdádĩ la mụ drãlé 'bo, Sámũlã angálépi Mãsĩrékã gá rĩ acá úpí ru ĩ'di kę̃jį̣ gá nĩ.
37 Sámũlã la mụ drãlé 'bo, Sáwų̃lų̃ angálépi táwų̃nį̃ Rẹ̃hǫ̃bǫ́tį̃ į̃yį̣ tị gá rĩ acá úpí ru ĩ'di kę̃jį̣ gá nĩ.
38 Sáwų̃lų̃ la mụ drãlé 'bo, Bãálĩ-Hãnánĩ Ãkį̃bǫ́rį̃ ngǫ́pį̣ acá úpí ru ĩ'di kę̃jį̣ gá nĩ.
39 Bãálĩ-Hãnánĩ Ãkį̃bǫ́rį̃ 'bã ngǫ́pį̣ la mụ drãlé rá, Hãdádĩ acá úpí ru ĩ'di kę̃jį̣ gá nĩ, táwų̃nį̃ ĩ'didrį̣ ãmbógó rĩ ála umve la Páwũ 'i ãzíla ũkú ĩ'didrį̃ 'bã rụ́ Mẽhẽtãbélĩ 'i, ĩ'di Mátrẽdĩ į̃zẹ́pį̣ 'bã į̃zẹ́pį̣ Mẽzãhábũ drį̃ 'i.

40 'Dĩ kí ũpi ándrá ãfũlépi ũri Į̣sãwų̃ drị́ ínátį̣ ãlu-ãlu gá rĩ kî:
Tímũnã 'i, Álĩvã 'i, Yẽtétĩ 'i,
41 Ų̃hǫ̃lį̃bámã 'i, Ílã 'i, Pĩnónĩ 'i,
42 Kénãzĩ 'i, Tẽmánĩ 'i, Mĩbĩzárĩ 'i,
43 Mãgãdẹ́lį̃ 'i ãzíla Ĩrámũ 'i.

'Dĩ kí ínátį̣ 'bá Ídõmũ rú rĩ ('dĩ Į̣sãwų̃ 'bã adrujó ĩ'bã átẹ́pį̣ rú rĩ) 'badrį̃ kî sụ́rụ́ tị ĩ'badrį̣ ũpĩ drį̃ kí sĩ ãzíla ãngũ ĩ'baní rijó rĩ kí vú sĩ.

37

Urobí Yų̃sụ́fų̃ drį̃ kî

1 Yãkó'bõ ri u'álé Kãnánĩ gá ãngũ ándrá átẹ́pį̃ 'bã sĩ u'ájó rĩ gá.
2 'Dĩ dó ãwí Yãkó'bõ drį̃: Yų̃sụ́fų̃ ri kí ándrá kãbĩlõ kí ucélé ádrị́pį̣ka ų̃kụ́pį̃ Bílĩhã ãzíla Zį̃lị́pã Yãkó'bõ 'bã ũkúka rú rĩ kí abe į̣sụ́ íni 'dĩ ílí la mụdrị́ drį̃ ázį̃rį̃. Wó Yų̃sụ́fų̃ ri ị́jǫ́ ádrị́pį̣ka 'bã kí idélé ũnzí rĩ kí ũlũlé átẹ́pį̃ nî.
3 Yãkó'bõ lẽ Yų̃sụ́fų̃ ãndânĩ ndẽ anzị ĩ'didrị́ ãzí rĩ kí rá, ã'dusĩku útį̣ Yų̃sụ́fų̃ 'i į̣sụ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ dó ãmbá ru. Yãkó'bõ fẽ dó sĩ Yų̃sụ́fų̃ ní kánzũ u'bélé ũniyambamba la.
4 Wó Yų̃sụ́fų̃ ádrị́pį̣ka kí dó mụ ndrelé la átẹ́pį̃ lẽ ĩ'di ãndânĩ 'bo, ngų̃ kí dó ĩ'di ãjį̣ ũnzí, ãzíla jọ kí ĩ'diní ị́jǫ́ ásį̣ į̃gbę̃ sĩ ku.

5 Ịnị ãlu, urobí ũbĩ Yũsứfũ 'i, ĩ'di dó mụ vú la nzelé ádrịpịka 'baní 'bo,
ngũ kí dó sĩ ĩ'di ĩdị-ĩdị.
6 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi are drĩ urobí áma ũbĩlépi 'dĩ 'i:
7 Ãma ní ngánũ lịlẹ́ ámvứ agá rĩ kí umbé agâ 'dĩ gá 'dâ gbõgbõ mádrị tị
ngúlú rĩ inga ru pâ tulé ụrụgá, ĩmidrị atrá kí ru mádrị andre gá, ilú kí ru
ĩ'diní vũrứ.”
8 Ádrịpịka jọ kí, “Mi dó sĩ mụ adrulé ãma drĩlẹ́ gá ãmbógó ru yã? Mi
ãma drĩ ce úpí ru ãndá-ãndá ru yã?” Ngũ kí dó sĩ ĩ'di ĩdị-ĩdị urobí ĩ'didrị
'dã kí sĩ ãzíla ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ sĩ.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá, urobí ãzí rĩ ũbĩ vâ Yũsứfũ 'i, nze vú la ádrịpịka
'baní jọ, “Ĩmi are drĩ urobí 'dĩ 'i, ĩtứ kí ĩmbá be ãzíla lẽlẽgó mụdrị drĩ ãlu
la kí abe ãvũ kí vũrứ áma ĩnzĩjó.”
10 Ĩ'di mụ urobí 'dĩ vú nzelé átẹ́pĩ 'baní ádrịpịka kí abe 'bo, átẹ́pĩ angá
drĩ la gá trụ, “Urobí ími ũbĩlépi 'dĩ ífí la íngoní? Mî ãndrẽ kí mî ádrịpịka
abe ãzíla mâ trũ kí rú amứ ãvũlé vũrứ ími drĩlẹ́ gá rá yã?”
11 Ádrịpịka idé kí ĩ'diní ãjã sĩ, wó átẹ́pĩ mba ịjọ́ 'dĩ kí tã ĩ'di ásị gá cí.

Yũsứfũ ádrịpịka 'bã kí ĩ'di ụzịjó rĩ

12 Ụ'dứ ãlu, Yũsứfũ 'bã ádrịpịka mụ kí kãbĩlõ átẹ́pĩ drị kí ucé trũ Sẹ̃kẹ́mũ
gá.
13 Yãkó'bõ jọ Yũsứfũ ní, “Ínĩ rá mî ádrịpịka mụ kí kãbĩlõ kí ucé trũ ãni
rú Sẹ̃kẹ́mũ gâlé 'dã, álẽ ími tị pẽlé ĩ'ba rụ̃lé.” Yũsứfũ umvi, “Múké ma
bábá mụjó.”
14 Jọ ĩ'diní, “Ímụ mî ádrịpịka kí andrélé ãnãkpá kí abe kí nõ múké yã
áni, mí ají mání ụ́'dứkọ́ la.” Yũsứfũ mụ dó angájó wọ́rõŋá Hẹ̃bũ̃rọ́nĩ drị
gá rĩ sĩ Sẹ̃kẹ́mũ gâlé.
15 Ĩ'di mụ calé 'dãá 'bo, ágọ́bị ãzí ndre ĩ'di wãyá co agá ãzíla zị ĩ'di, “Mi
ã'du ndrũ yã?”
16 Umvi ĩ'diní, “Ma mâ ádrịpịka kí ndrũ, mí icó mání lũlé la kí kãbĩlõ kí
ucé íngõlé rĩ gá rá yã?”
17 Ágọ́bĩ jọ ĩ'diní, “Mî ádrịpịka a'be kí ãngũ 'dĩ rá, má are kí jọ agá la
‘Ãmụ kí Dõtánĩ gâlé.’ ” Yũsứfũ bĩ dó kí vú Dõtánĩ gâlé ãzíla ịsứ kí rá.
18 Yũsứfũ 'bã ádrịpịka ndre kí ĩ'di amứ agá rá-rá ru acá drĩ ku rú, utú
kí ịjọ́ sĩ ĩ'di 'dijó rá.
19 Jọ kí ịjọ́ kí drĩdríŋĩ gá, “Urobí 'dịpị la amứ 'dã.
20 Ĩmi amứ, lẽ ã'dị kí ĩ'di rá, ã'be kí dó sĩ ãvũ la kídí nzụlépi rá la 'bã 'bứ
ãzí agá, ãjọ kí ũbõ̃gũ ãzí na ĩ'di rá. Ãma kí dó drĩ sĩ ndre la ã'du la nõ ru
idé urobí ĩ'di ãni 'dĩ kí agá nĩ yã áni.”
21 Rứbẹ̃ŋ̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ũ'bĩ Yũsứfũ palé kí drị gá rĩ sĩ rá jọ,
“Ã'dị kí ĩ'di ku.”
22 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi asu ãrí la ku; ú'be ĩ'di kõtórõ agá 'bứ 'dĩ agá 'dâ wó lẽ
'bá ãzí 'bã su drị ĩ'di rứ ku.” Rứbẹ̃ŋ̃ idé ịjọ́ 'dĩ íni la sĩ ĩ'di pajó ãzíla sĩ ĩ'di
agụjó átẹ́pĩ drĩlé ídri.
23 Yũsứfũ la mụ acálé ádrịpịka 'ba rứ 'dõlé 'bo, trũ kí kánzũ ĩ'di ụrụ'bá
gá u'bélé ũniyambamba rĩ rá.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá rụ kí ĩ'di ãzíla 'dụ kí ĩ'di 'belé 'bứ ã'í la agá.

25 Ĩ'baní rĩ agá íná na agá, inga kí drĩ ụrụgá ãzíla ndre kí 'bá Ịsụmayịlị̃
rú rĩ kí ũ'bí ru angá kí Gị̃lẹ́dị̃ gá ãzíla kî mụ agá Mị̃sịrĩ̃ gá. Ngãmíyã ĩ'badrị̃
kí drị̃ gá 'dụ kí tẹ́rị́ ãko ãjị̃ trũ vĩrĩ rĩ ãni la kí ãdu ifílé ifí-ifĩ rĩ abe.

26 'Dã 'bã ũngúkú gá Yụ́dã jọ ádrị́pịka 'baní, "Ãma kí ã'du ịsụ́ ãdrĩ kí
ãmã ádrị́pị 'dị rá ãzíla ãdrĩ kí drã ĩ'didrị̃ 'bã ịjọ́ zị̃ cí rĩ gá?

27 Ãma uzị kí ĩ'di 'bá Ịsụmayịlị̃ rú 'dĩ 'banî, ãma asu kí ĩ'di 'bã ãrí ãmadrị
sĩ ãma 'i ku ĩ'di 'bã adrujó ãmã ádrị́pị ãrí ãlu ãzíla ĩzá ãlu rĩ sĩ." Ádrị́pịka
ã'ị̃ kí rá.

28 'Bá bĩsírã idélépi Mị̃dịyánị̃ rú rĩ 'bã kí alị agá, Yụ̃sụ́fụ̃ 'bã ádrị́pịka
anzé kí ĩ'di 'bụ́ agâlé rá ãzíla uzị kí ĩ'di 'bá Ịsụmayịlị̃ rú rĩ 'baní sĩlíngĩ
sílĩvã rú kãlị́ ị̃rị̃ sĩ, 'dụ kí ĩ'di Mị̃sịrĩ̃ gâlé ĩndĩ.

29 Rụ́bẹ̃ñ̃ la mụ gõlé 'bụ́ tị gâlé 'bo, ịsụ́ Yụ̃sụ́fụ̃ 'dãá yụ ãzíla asi ĩ'di 'bã
bõngó kí ũcõgõ sĩ rá.

30 Atrị drị̃ ádrị́pịka 'ba rụ̃lé jọ, "Mgbâ dó 'dãá yụ, ma dó mání áma idé
ã'durú yã?"

31 'Dã 'bã ũngúkú gá, a'dụ́ kí dó ị̃ndrị́, lị kí ĩ'di rá ãzíla su kî dó Yụ̃sụ́fụ̃
'bã kánzũ ãrí la gá.

32 Agụ kí dó ĩ'di 'bã bõngó u'bélé ũniyambamba rĩ átẹ́pị̃ rụ̃lé, jọ kí ĩ'diní,
"Ãma ịsụ́ bõngó 'dĩ 'i, mí amá drĩ ĩ'di, icó nõ adrulé mî ngọ́pị Yụ̃sụ́fụ̃ drị̃
'i ku yã áni."

33 Átẹ́pị̃ nị̃ ĩ'di cọtị cé jọ, "'dĩ mâ ngọ́pị 'bã bõngô 'i! Ãndá-ãndá ru ụ̃bọ̃gụ̃
na kí dó mání ĩ'di rá 'dọ̃! Ãndá-ãndá ru ândi dó Yụ̃sụ́fụ̃ kpékpé!"

34 Yãkó'bõ asi dó bõngó ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí ũcõgõ sĩ rá, sụ̃ dó kõlĩbá ĩ'di
ụrụ'bá gá ãzíla awâ dó ngọ́pị̃ 'i ụ́'dụ́ wẽwẽ rú.

35 Anzị ĩ'didrị̃ amụ́ kí pírí ĩ'di ásị́ ũŋmĩlé, wó gã ru ásị́ ũŋmĩlé úmgbé jọ
yụ, "Ma awá mâ ngọ́tị̃ sĩ kpere mání fi agá 'bụ́ gá." Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, átẹ́pị̃ awá dó
ngọ́pị̃ Yụ̃sụ́fụ̃ sĩ.

36 Wó íni 'dĩ 'bá Mị̃dịyánị̃ rú rĩ ĩtụ̃ndã kí Yụ̃sụ́fụ̃ 'i Mị̃sịrĩ̃ gâlé Pọ̃tị̃fárọ̃
ãsĩkárĩ ãmbógó úpí Fãráwũ andre tẽlépi rĩ drị̃ nî.

38

Yụ́dã kí Tãmárã be

1 Sáwã Yụ̃sụ́fụ̃ ụzịjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, Yụ́dã a'be ádrị́pịka kí rá ãzíla mụ
u'álé ágọ́bị́ Ãdũlámũ rú umvelé Hị́rã 'i rĩ be.

2 Yụ́dã ịsụ́ ágọ́bị́ Kãnánĩ rú rĩ 'bã ị̃zẹ́pị umvelé Sụ́wã rĩ 'i, ĩgbã ĩ'di rá
ãzíla acá dó ĩ'di 'bã ũkú ru.

3 Ịsụ́ dó 'a tị dó sĩ ngọ́tị́ ágọ́bị́ ãzíla 'da dó rụ́ la Ị́rị̃ 'i.

4 Ịsụ́ vâ 'a ãzí rĩ 'i tị ngọ́tị́ ágọ́bị́ ãzíla 'da rụ́ la Ũnánĩ 'i.

5 Tị vâ ngọ́tị́ ágọ́bị́ ãzí rĩ 'i, 'da rụ́ la Sélã 'i. Sáwã ngọ́tị́ 'dã tĩjó rĩ sĩ, ịsụ́
Yụ́dã 'dĩ sĩ Kẹ̃zị̃bụ̃ gá.

6 Yụ́dã ĩgbã ũkú ngọ́tị́ ĩ'didrị́ kãjãní Ị́rị̃ nî, ũkû rụ́ Tãmárã 'i.

7 Wó Ị́rị̃ Yụ́dã ngọ́pị kãjãní rĩ idé ịjọ́ ũnzíkãnã la Úpí drị̃lẹ́ gá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ
Úpí fẽ drã rá.

8 'Dã 'bã ũngúkú gá Yụ́dã jọ Ũnánĩ ní, "Ífi mí ádrị́pị 'bã ũkû lã'bĩ ãmadrị̃
'bã ã'ĩjó la ítị ĩ'diní anzị kí sĩ ĩ'di rụ́ ajíjó rĩ sĩ."

9 Wó Ũnánĩ nj̃ rá anzị 'dã icó kí adrulé ĩ'di ãni ku, drĩ fi ru lalé ũkú 'dã
be 'bo, ĩ'di ũri sĩ 'bá tịjó rĩ kí ũsũ vũ̧rụ́, ịjọ́ 'dĩ sĩ lẽ dó sĩ anzị ịsụ́lé ũkú 'dã
be ádrı̨́pı̨̃ rụ́ ajíjó ku.
10 Ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ ĩ'di ũnzí Úpí Ãdróŋâ drı̨̃lẹ́ gá ịjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí fẽ dó vâ
sĩ ĩ'diní drãlé rá.
11 Yụ́dã jọ dó ngọ́pı̨̃ 'bã ũkû Tãmárã ní, “Ímụ tẽlé ãwụ́zı̨ ru mí átẹ́pı̨ drı̨́ko
gá 'dãá kpere mâ ngọ́pı̨ Sélã 'bã zo agá sĩ icójó ími fijó rá.” Yụ́dã jọ ịjọ́ 'dĩ
íni la idé ũrı̨̃ sĩ 'î ngọ́pı̨ la vâ mụ drãlé ádrı̨́pı̨ka ĩrı̨̃ 'dã kî áni rá rĩ sĩ. Ịjọ́
'dĩ sĩ Tãmárã gõ dó sĩ vúlé ĩ'badrı̨́ko gâlé.
12 Sáwã ãzo vúlé gá Yụ́dã 'bã ũkû Sụ́wã 'bã ĩzẹ́pı̨ rú rĩ drã rá. Ụ'dụ́ Yụ́dã
'bã ũkû awájó rĩ kí mụ ukólé 'bo, mụ Tímũnã gá 'bá ĩ'di 'bã kãbĩlõ 'bíko
lı̨lẹ́pı̨ rĩ kí andrélé ãzíla ĩ'di 'bã wọ̃rı̨̃ Hı̨rã Ãdũlámũ rú rĩ mụ ĩ'di be ĩndĩ.
13 'Bá ãzí mụ lũlé la Tãmárã ní, “Mí ándrı̨́pı̨ la mụ Tímũnã gá ĩ'di 'bã
kãbĩlõ 'bíko lı̨lẹ́.”
14 trũ bõngó ĩ'didrı̨ ãwũ̧zı̨̃ drı̨̃ kí rá, ali ru ụrụ'bá kũrũbábã sĩ, 'be ru drı̨̃
bõngó sĩ cí, mụ dó rilé kẽjı̨́tı̨ sĩ fijó Ĩnãyímũ gá rĩ gá gẽrı̨̃ mụlépi Tímũnã
gá rĩ gá, Tãmárã 'bã nj̃jó la Sélã zo rá úfẽ ĩ'di ĩ'diní ágó ru ku rĩ sĩ.
15 Yụ́dã la mụ ĩ'di ndrelé 'bo, ũrã 'bãngá ĩ'di ũkú ãwụ́'bá ru la ĩ'di 'bã
ru mẹ́lẹ́tı̨ 'bejó cí rĩ sĩ.
16 Ĩ'diní nj̃jó la Tãmárã ĩ'di ngọ́pı̨̃ Ịrı̨̃ drãlépi rá rĩ 'bã ũkû 'i ku rĩ sĩ, mụ
ĩ'di rụ́ gẽrı̨̃ tı̨ gâlé jọ, “Ífẽ ámụ kolé mí be.”
Tãmárã zı̨ ĩ'di, “Mi dó mání ã'du fẽ ãdrĩ dó ko mí be rĩ gá?”
17 “Ma mụ míní ı̨̃ndrı̨ mũlũkũdũ la ãfẽlé angájó ı̨̃ndrı̨ mádrı̨̃ kí agâlé.”
Tãmárã zı̨, “Ãko ãzí míní fẽlé mání gúrã rú cêkõ rĩ ã'du?”
18 Yụ́dã jọ, “Ma dó míní gúrã rú ã'du fẽ cêkõ yã?”
Umvi ĩ'diní, “Drǫ̃ọ́ mídrı̨ ími rụ́ trũ 'dĩ 'i ãzíla túré ími drı̨ gá 'dĩ 'i.” Ịjọ́
'dĩ sĩ Yụ́dã fẽ dó kí ĩ'didrı̨̃lé rá, ko dó sĩ ụ́'dụ́ ĩ'di be, Tãmárã ịsụ́ dô sĩ 'a.
19 'Dã 'bã ũngúkú gá Tãmárã gõ dó vúlé ĩ'badrı̨́ko gâlé, trũ dó kũrũbábã
kí bõngó drı̨̃ 'bejó rĩ be rá, ãzíla sũ̧ dó bõngó ĩ'didrı̨ ãwũ̧zı̨̃ drı̨̃ kí áyụ.
20 Yụ́dã la mụ wọ̃rı̨̃ Hı̨rã Ãdũlámũ rú rĩ tı̨ ãpẽlé ı̨̃ndrı̨ mvaŋâ trũ Tãmárã
rụ́ 'dõlé, sĩ ãko ándrá ĩ'di 'bã a'belé gúrã rú rĩ kí unzejó 'bo, Hı̨rã ịsụ́
Tãmárã gẽrı̨̃ sĩ ku.
21 Zı̨ ãgọbı̨ Ĩnãyímũ gá rĩ kí, “Ũkú jõ ãwụ́'bá ru gẽrı̨̃ tı̨ gá 'dâ rĩ íngõlé
yã?” 'Bá ãngũ 'dã gá rĩ umvi kí ĩ'diní, “'Bá ãzí ãwụ́'bá ru la 'dọ̃ 'dáyụ.”
22 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Hı̨rã gõ dó Yụ́dã rų̣lé jọ ĩ'diní, “Ándrũ̧ mâ ngá ũkú 'dã tí.
Ãgọbı̨ ãngũ 'dã gá 'dãá rĩ jọ kí mání 'bá ãzí ãwụ́'bá ru la 'bãngá ĩ'badrı̨
'dãá yụ.”
23 'Dã 'bã ũngúkú gá Yụ́dã jọ, “Lẽ ũkú 'dã 'ba mba dó ãko 'dã kí tã ĩ'diní
la rú, álẽ 'bá 'bã gụ kí ãma ku. Má ũ̧'bı̨̃ tá tí ĩ'di ũfẽlé rá wó mí ịsụ́ dó ĩ'di
ku.”
24 Ãni rú ĩmbá na vúlé gá 'bá ãzí jọ Yụ́dã ní, “Mî ngọ́pı̨ 'bã ũkû Tãmárã
idé mı̨-ãcí ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó sĩ 'a trũ.”
Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yụ́dã jọ, “Ĩmi iyá ĩ'di ivélé ãzíla 'bã drã dó sĩ rá.”
25 Ála dó mụ ĩ'di iyálé ãmvêlé 'bo, pẽ dó 'bá ãzí tı̨ ándrı̨́pı̨̃ rų̣lé ãko ándrá
ĩ'di 'bã fẽlé gúrã rú rĩ kí trũ, jọ, “Má ịsụ́ 'a ágọ́bı̨ ríŋĩ ãzíla túré 'dĩ 'bã 'dı̨́pı̨
rú rĩ drı̨̃. Índre drĩ ãko 'dĩ kí nõ ã'di ãni yã áni.”

26 Yụ́dã nĩ́ dó kí rá jọ, “Tãmárã idé ịjọ́ kpị la ndẽ ma rá mání mâ ngọ́pị
Sélã fẽjó ĩ'diní ágó ru ku rĩ sĩ.” Yụ́dã la dó ru ĩ'di be ĩ̃dị́ ku.
27 Sáwã ĩ'di 'bã tĩjó rĩ la mụ calé 'bo, ísụ́ anzị ãgọbị kí ĩ'di 'a gá ĩ̃rị̃.
28 Ĩ'diní kí tĩ agá 'dãá, ngọ́tị́ ãzí rĩ asú ru drị́ ãmvé, ũkú ngọ́tị́ tĩlépi rĩ rụ
drị́ la icí kéyĩ ika la drị́ la gá cí jọ, “'dĩ ngọ́tị́ kãjãní rĩ.”
29 Wó uja ru drị́ nzelé vúlé, ádrị̃pĩ̃ uja dó sĩ ãfũlé drị̃drị̃ ãzíla ũkú ngọ́tị́
tĩlépi rĩ jọ, “'Dĩ dó gẽrị̃ mídrị́ míní sĩ ãfũjó ãmvé 'dõlé ũkpó sĩ rĩ 'i 'bo,”
'da dó sĩ rụ́ la Pẽrẹ́zị̃ 'i.
30 'Dã 'bã ũngúkú gá ádrị̃pĩ̃ sĩ drị́ la gá kéyĩ ika icíjó rĩ, útĩ dó ĩ'di vúlé
vúlé ru ãzíla ú'da dó sĩ rụ́ la Zérã 'i.

39

Ịjọ́ Yũsụ́fũ 'badrị́ Põtĩfárõ ũkû be rĩ

1 'Bá Ịsụmayíĩ̃ rú 'dĩ kí dó mụ Yũsụ́fũ agụlé Mĩsịrị̃ gâlé 'bo, ágọ́bị́ ãzí
Mĩsịrị̃ rú umvelé Põtĩfárõ ãsĩkárĩ ãmbógó úpí Fãráwũ andre tẽlépi rĩ ĩgbã
dó ĩ'di kí drị́ gá nĩ.
2 Úpí ko Yũsụ́fũ ãzã ịjọ́ pírí kí agá, ĩ'di dó sĩ drị̃lẹ́ba rú, rĩ dó u'álé ãmbógó
ĩ'di ĩgbãlépi Mĩsịrị̃ ru rĩ drị̃ko gá.
3 Ãmbógó ĩ'didrị̃ la mụ ndrelé la Úpí 'i Yũsụ́fũ be cí ãzíla Úpí fẽ ĩ'diní
drị̃lẹ́ba ĩ'di 'bã drị́ gá ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí agá rá,
4 Põtĩfárõ u'á dó ãyĩkõ sĩ, 'bã dó ĩ'di ãtí'bó ãzị́ ngalépi ĩ'diní rĩ rú ãzíla
azị́ dó ãko pírí kí ĩ'didrị́ alé gá.
5 I'dójó sáwã ĩ'diní Yũsụ́fũ 'bãjó ãmbógó ru lịcọ agá ãzíla ãko ĩ'didrị̃ kí
drị̃lẹ́ gá rĩ sĩ, Úpí wi sũsụ́ lịcọ ágọ́bị́ Mĩsịrị̃ ru rĩ drị̃ drị̃ gá Yũsụ́fũ ịjọ́ sĩ.
Úpí wi sũsụ́ Põtĩfárõ ní ãko pírí ĩ'didrị́ jó agá ãzíla ámvụ́ agá rĩ kí drị̃ gá.
6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ a'be dó ãko pírí kí Yũsụ́fũ drị̃lẹ́ gá, 'bã ásị́ mâ ãko ãzí kí lẹ́'dị̃
cí yã rĩ drị̃ gá ku, wó lú ãkónã ĩ'di 'bã nalé rĩ á'dũsĩ.
Yũsụ́fũ zo dó úmgbô trũ ãzíla ụrụ'bá trũ túlí-túlí.
7 Ụ'dụ́ were vúlé gá ãmbógó ĩ'didrị̃ 'bã ũkû ásị́ 'de ĩ'di drị̃ gá jọ ĩ'diní,
“Mí amụ́ ími lalé mâ sĩ.”
8 Wó gã úmgbé ãzíla jọ ĩ'diní, “Ãmbógó mádrị̃ a'be ãko ĩ'didrị́ jó agá rĩ
kí pírí áma drị̃lẹ́ gá.
9 'Bá ãzí áma drị̃lẹ́ gá jó 'dĩ agá 'dâ la yụ, ãko ãzí ĩ'di 'bã fẽlé tãmbalé
mádrị́ ku la ĩ'di 'dáyụ, pẽ lú mi 'i. Má icó dó ịjọ́ ũnzíkãnã 'dĩ idélé sĩ ịjọ́
izajó Ãdróŋâ mẹ́lẹ́tị gá íngoní ru?”
10 Ĩ'diní ịjọ́ 'dĩ jọ agá Yũsụ́fũ ní íla mi mâ sĩ ụ́'dụ́ pírí rá tí, Yũsụ́fũ gã ru
lalé ĩ'di sĩ úmgbé.
11 Ụ'dụ́ ãlu Yũsụ́fũ mụ jó agâlé ĩ'di 'bã ãzị́ kí ngalé, 'bá ãzí ãtí'bó ru jó
agá 'dãá cí la yụ.
12 Põtĩfárõ ũkû rụ Yũsụ́fũ 'bã bõngó jọ ĩ'diní, “Mí amụ́ ími lalé mâ sĩ.”
Wó Yũsụ́fũ a'be dó bõngô drị́ la gá 'dãá, apá dó ụ́ngụ́lẹ́ sĩ ãmvêlé.
13 Põtĩfárõ ũkû la dó mụ ndrelé la Yũsụ́fũ a'be dó bõngô ĩ'didrị́ gá 'dãá
ãzíla apá ụ́ngụ́lẹ́ sĩ ãmvé,
14 umve ãti'bo ãzị́ ngalépi jó agá 'dãá rĩ kí jọ ĩ'baní “Ĩndre drĩ mgbá
Ĩbũrãníyã rú 'dĩ ájí ĩ'di amụ́jó avájó ãma sĩ! Amụ́ tí jó agá 'dõlé áma ụrụlé
gbõgbõ á'be ũlụ́lụ́.

15 Ĩ'di mụ áma ʋ̃lʋ́lʋ́ arelé 'bá 'baní áma itójó, apá ãmvêlé ʋ́ngʋ́lẹ́ sĩ a'be ĩ'di 'bã bõngô áma drị́ gá 'dĩ.”
16 Mba dó bõngô tã 'dãá kpere ágô 'bã iyá agá.
17 Uja dó ĩ'diní ɨ́jọ́ 'dĩ kí vú nzelé jọ, “Ãtí'bó míní ajílé Ĩbũrãníyã rú 'dĩ afí mádrị́ jó agá 'dõlé áma ụrụlé.
18 Wó ma mụ ʋ̃lʋ́lʋ́ 'belé sĩ ãzãkoma ịsʋ́jó 'bo, mvu apálé rá ãzíla a'be ĩ'di 'bã bõngô áma andre gá 'dâ.”
19 Yʋ̃sʋ́fʋ̃ 'bã ãmbógô la mụ ɨ́jọ́ ũkû 'bã jọlé, “'Dĩ bã sĩ gbíyã ãtí'bó mídrị̃ 'bã ɨ́jọ́ idéjó má rʋ́ rĩ 'i,” 'dĩ arelé 'bo, acá dó ũmbájírílí.
20 'Dụ dó sĩ Yʋ̃sʋ́fʋ̃ 'i sulé jó sĩ 'bá úpí drị́ mãbʋ́sʋ̃ rú rĩ kí sujó rĩ gá.
Wó Yʋ̃sʋ́fʋ̃ 'bã adrujó mãbʋ́sʋ̃ gá 'dãá rĩ sĩ,
21 Úpí a'be ĩ'di ku, i'da ĩ'diní ásị́ ɨ̃gbẽ ãzíla fẽ dó sĩ ãsĩkárĩ mãbʋ́sʋ̃ kí andre tẽlépi rĩ ní ĩ'di lẽjó.
22 Ɨ́jọ́ 'dĩ sĩ fẽ dó 'bá mãbʋ́sʋ̃ gá rĩ kí pírí ĩ'di 'bã drị́lẹ́ gá ãzíla acá dó ãko pírí idélé mãbʋ́sʋ̃ gá 'dãá rĩ kí drɨ̃lẹ́ gá.
23 'Bá mãbʋ́sʋ̃ kí tãmbalépi rĩ 'bã ásị́ ãko a'belé Yʋ̃sʋ́fʋ̃ drị́lẹ́ gá rĩ kí drɨ̃ gá ku ã'dusĩku ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí ãfũ drɨ̃lẹ́ba rú rá Úpí 'bã adrujó ĩ'di be cí rĩ sĩ.

40

Yʋ̃sʋ́fʋ̃ icé 'bá ɨ̃rɨ̃ mãbʋ́sʋ̃ rú rĩ kí 'bã urobí ífí

1 Sáwã ãzí vúlé gá 'bá wáyĩnĩ fẽlépi ãzíla 'bá ãkónã a'dílépi úpí Mɨ̃ịsịrɨ̃ gá rĩ ní rĩ iza kí ĩ'di ásị́.
2 Ɨ́jọ́ 'dĩ sĩ Fãráwũ 'a ve ũmbã sĩ ãmbogo ĩ'didrị́ ɨ̃rɨ̃ wáyĩnĩ fẽlépi, ãzíla ãkónã a'dílépi rĩ 'banî,
3 ãzíla 'be dó sĩ kí mãbʋ́sʋ̃ gá ãmbógó ĩ'di andre tẽlépi rĩ drị́ jó agá ãngũ ãlu ála vâ sĩ Yʋ̃sʋ́fʋ̃ 'bãjó rĩ gá.
4 Ãmbógó úpí Fãráwũ andre tẽlépi rĩ 'dụ dó 'bá ɨ̃rɨ̃ 'dĩ kí fẽlé Yʋ̃sʋ́fʋ̃ drị́ ãzíla mba dó sĩ kí tã.
Ĩ'baní u'á agá mãbʋ́sʋ̃ gá 'dãá,
5 ɨ́nɨ́ ãlu urobí ũbĩ ágọ́bɨ́ wáyĩnĩ fẽlépi Fãráwũ ní ri kí ãkónã a'dílépi ĩ'diní rĩ be mãbʋ́sʋ̃ gá 'dãá, wó urobí 'dĩ kí 'bã ífí ndú-ndú.
6 Yʋ̃sʋ́fʋ̃ la mụ filé ĩ'ba rʋ́ jó agâlé ʋ̃'bʋ́tị sĩ 'bo, ndre kí mẹ́lẹ́tị ízákĩzã rú.
7 Ɨ́jọ́ 'dĩ sĩ zị́ dó ãmbogo Fãráwũ drɨ̃ kí, “Ĩmi indré ãndrũ ízákĩzã rú íni la ã'du ɨ́jọ́ sĩ yã?”
8 Umvi kí ĩ'diní, “Urobí ũbĩ ãma ɨ̃rɨ̃ trá, 'bá ãzí ãmaní ífí la icélépi la 'dáyụ.”
'Dã 'bã ũngúkú gá Yʋ̃sʋ́fʋ̃ jọ dó ĩ'baní, “Ɨ̃nɨ̃ urobí ífí icéŋá la angá Ãdróŋá drị́ rĩ gá ku yã? Ĩnze mání urobí ĩmidrɨ̃ kí vú.”
9 Ɨ́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá ãmbógó ní wáyĩnĩ fẽlépi rĩ nze dó sĩ urobí ĩ'didrɨ̃ vú Yʋ̃sʋ́fʋ̃ nî ãzíla jọ, “Ándre zãbíbũ ife áma drɨ̃lẹ́ gá,
10 ãzíla kénĩ la kí na. Bɨ́ la kí dó mụ i'dólé dụlé 'bo, ci dó ũfũ ãzíla ka dó rá, zãbíbũ ãka ru ãgũlépi kũcũ rĩ nị́ kí dó rá.
11 Kópõ úpí Fãráwũ 'bã sĩ zãbíbũ sʋ́ mvụjó rĩ áma drị́ gá, ãzíla á'dụ kópõ 'i ánzi zãbíbũ nɨ̃lépi rá rĩ ĩ'diní ala gá, áfẽ dó sĩ kópõ ĩ'didrị́ gá.”
12 Yʋ̃sʋ́fʋ̃ jọ ĩ'diní, “Urobí 'dĩ 'bã ífí ĩ'di íni; ife 'bã kénĩ na 'da kí ʋ́'dʋ́ na.

13 Ụ'dụ́ na alị ku rú, Fãráwũ la ími trũ rá ãzíla ĩ'di ími uja ãzį̣ jõ míní
ngalé rĩ gá vúlé. Mi ĩ'di 'bã kópõ wáyĩnĩ mvụjó rĩ fẽ ĩ'didrį̣ gá, mi dó sĩ
ĩ'diní wáyĩnĩ fẽ cécé jõ údu rĩ áni.
14 Wó į̣jọ́ 'dĩ drĩ kí ru idé míní múké rá, mí ũrã jõ áma į̣jọ́ ãzíla mí i'da
jõ mání ásį̣ į̃gbẹ̃ sĩ áma vú nzejó Fãráwũ ní ĩndĩ 'bã nze rû sĩ ma mãbụ́sụ̃
gá 'dâ rá.
15 Ãndá-ãndá ru árụ́ ándrá ma angájó ãngũ 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrį̣ gá
ũkpó sĩ. Wó Mį̣sị́rį̣ gá 'dâ į̣jọ́ ãzí mání idélé ũnzíkãnã sĩ áma 'bãjó mãbụ́sụ̃
gá la 'dáyụ.”
16 Ãmbógó ãkónã a'dílépi rĩ la mụ arelé la Yụ̃sụ́fụ̃ icé urobî 'bã ífí
ũniyambamba rú 'bo, jọ ĩ'diní, “Urobí ũbĩ vâ ma ĩndĩ. Urobí mádrį̣ agá
ũvú mũkátĩ trũ rĩ kí áma drį̣ gá 'dâ na.
17 Ũvú ụrụgá drį̣drį̣ rĩ agá ãkónã ũví ndú-ndú a'dílé Fãráwũ nî rĩ kí cí,
wó ãriŋa ri kí kî tilé ũvú agá 'dãá.”
18 Yụ̃sụ́fụ̃ jọ, “Urobí 'dĩ 'bã ífí íni; Ũvú na 'dã kí ụ́'dụ́ na.
19 Ụ'dụ́ na alị ku rú Fãráwũ la ími drį̣kã lị rá ãzíla ĩ'di ími ãvũ gĩ ife sį̣
gá. Ãriŋa kí dó sĩ ími ĩzá ti nĩ.”
20 Ụ'dụ́ na 'dã 'de dó cé ĩmbá ụ́'dụ́ sĩ Fãráwũ tĩjó rĩ gá ãzíla Fãráwũ 'bã
dó ũ̃mụ̃ ãmbógó la 'bá ãmbogo ĩ'didrį̣ 'baní, 'bá ãzį̣ ngalépi ĩ'didrį̣ko gá rĩ
kí abe. Pẽ dó sĩ 'bá tį̣ 'bá ãmbógó ĩ'diní wáyĩnĩ fẽlépi rĩ kí ajílé 'bá ãmbógó
ĩ'diní ãkónã a'dílépi rĩ be 'bá ãmbogo ũ̃mụ̃ gá ũ'bí 'dã kí drį̣lẹ́ gá.
21 Fãráwũ uja dó ãmbógó ĩ'diní wáyĩnĩ fẽlépi rĩ ãzį̣ gá vúlé sĩ wáyĩnĩ fẽjó
ĩ'diní ídu rĩ áni.
22 Wó nzi ãmbógó ĩ'diní ãkónã a'dílépi rĩ rá cécé Yụ̃sụ́fụ̃ 'bã ándrá vú
la nzejó ĩ'baní rĩ áni.
23 Ãmbógó wáyĩnĩ fẽlépi úpí Fãráwũ ní rĩ ãvĩ į̣jọ́ ándrá Yụ̃sụ́fụ̃ 'bã jọlé
ĩ'diní 'bã ũrã jõ į̣jọ́ îdrį̣ gá be rĩ rá.

41

Yụ̃sụ́fụ̃ 'bã Fãráwũ 'bã Urobí kí ífí icéjó rĩ

1 Ílí į̃rį̣ ãmbógó wáyĩnĩ fẽlépi úpí Fãráwũ ní rĩ ujajó 'bo rĩ 'bã vúlé gá,
urobí ũbĩ Fãráwũ 'i, tu pá mĩrĩ umvelé Náyĩlĩ 'i rĩ tį̣ gá.
2 Ndre tį̣ ázį̣rį̣ use-mgbụ́rụtụtụ ãlá la ãfũ kí mĩrĩ agâlé i'dó kí ũzú nalé.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá, ndre vâ tį̣ ãzí ũnzíkãnã nzụlépi goromoto la kí ázį̣rį̣
ãfũ kí vâ Mĩrĩ Náyĩlĩ agâlé. Utu kí pá tį̣ use ãlá 'dã kí andre gá mĩrĩ tį̣ gá
'dãá.
4 Tį̣ tá ũnzíkãnã nzụlépi goromoto 'dã na kí tį̣ use-mgbụ́rụtụtụ ãlá 'dã
kí pírí rá. 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ angá rá.
5 Wó ụ́'dụ́ 'be ĩ'di į̃dį̣ ãzíla urobí į̃rį̣ rĩ ũbĩ vâ ĩ'di; urobí į̃rį̣ 'dĩ gá ndre
ãná céke ãlu gá ãná ãgũ kí use-use rú ãzíla ũniyambamba rú ázį̣rį̣.
6 'Dã 'bã vúlé gá ndre vâ ãná céke ãlu gá ãná nụlépi į̃tụ́kã sĩ diri-diri la
kí ázį̣rį̣.
7 Ãná nụlépi į̃tụ́kã sĩ diri-diri 'dã uti kí ãná use-use 'dã kí pírí. Fãráwũ
angá dó rá į̣sụ́ íni 'dĩ urobí la ĩ'di ũbĩ agá nĩ.
8 Ãngũ la mụ ụwị́lé 'bo, ũ̃'bụ́tį̣ sĩ Úpí Fãráwũ ásį̣ ri umvúlé umvû; į̣jọ́ 'dĩ
sĩ pẽ dó 'bá tį̣ ũjogo kí umvelé 'bá ũndũwã trũ Mį̣sị́rį̣ gá rĩ abe. Fãráwũ

nze dó urobí ĩ'di ũbĩlépi rĩ kí vú 'bá 'dĩ 'banî, wó 'bá ãzí icólépi urobí 'dĩ kí ífí icélépi ĩ'diní rá la yụ.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá ãmbógó wáyĩnĩ fẽlépi rĩ jọ Fãráwũ ní, “Má agá ị́jọ́ mání izalé rĩ ãndrũ rá.
10 Fãráwũ u'á ándrá ũmbã sĩ ãti'bo ĩ'didrị́ gá rĩ 'banî ãzíla 'bã ma mãbṵ́sṵ̃ gá ãmbógó 'bá ãkónã a'dílépi rĩ kí drį̃lẹ́ gá rĩ be jó ãsĩkárĩ ãmbógó úpí andre tẽlépi rĩ drị́ gá.
11 Urobí ũbĩ ãma ị́nị́ ãlu agá ãzíla urobí ãma ũbĩlépi 'da kí ífí ndú-ndú.
12 Ịsṵ́ íni 'dĩ kãrį̃lę̃ Ĩbũrãníyã rú ãmbógó ãsĩkárĩ úpí andre tẽlépi rĩ kí drį̃lẹ́ gá rĩ 'bã ãtí'bó ru rĩ ándrá 'dãá cí. Ãnze urobí ãma ũbĩlépi rĩ kí vú ĩ'dinî, ãzíla icé 'bá ãlu-ãlu 'bã urobí ífí 'bá ãlu-ãlu ní rá.
13 Urobí ífí ĩ'di 'bã icélé rĩ idé kí ru cécé ĩ'di 'bã jọlé rĩ áni; mâ rú rĩ ûja ma ãzị́ gá rá, ágọ́bị́ ãzí rĩ ú'dị ĩ'di rá.”
14 Fãráwũ pẽ dó 'bá tị Yų̃sṵ́fṵ̃ umvelé, gbõgbõ íyá dó Yų̃sṵ́fṵ̃ mãbṵ́sṵ̃ gâlé rá. Ĩ'di mụ ru drị́'bị́ falé 'bo uja dó bõngó ãzíla mụ dó sĩ Fãráwũ drį̃lẹ́ gá.
15 Fãráwũ jọ Yų̃sṵ́fṵ̃ ní, “Urobí ũbĩ ma, wó 'bá ãzí icólépi mání ífí la icélépi rá la yụ wó újọ mání mi urobí ífí icé rá údrĩ míní vú la nze rá rĩ gá.”
16 Yų̃sṵ́fṵ̃ umvi Fãráwũ ní, “Má icé urobí ífí má 'i ku, wó rá la Ãdróŋá la míní urobí múké rĩ 'bã ífí icé nĩ.”
17 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ jọ Yų̃sṵ́fṵ̃ ní, “Urobí áma ũbĩlépi rĩ agá átu pá Mĩrĩ Náyĩlĩ tị gá,
18 ãzíla ándre tị́ ázį̃rį̃ use-mgbṵ́rụtụtụ ãlá la ãfũ kí Mĩrĩ Náyĩlĩ agâlé i'dó kí ũzú nalé.
19 'Dã 'bã vúlé gá, ándre tị́ ãzí ũnzíkãnã nzụlépi goromoto la kí ázį̃rį̃ ãfũ kí vâ Mĩrĩ Náyĩlĩ agâlé. Ándre jõ drĩ tị́ ãzí ũnzíkãnã nzụlépi goromoto 'dã áni la kí ãngũ Mį̃sį̃rį̃ drị́ gá 'dâ ãluŋá la ku.
20 Tị́ ũnzíkãnã nzụlépi goromoto 'dã uti kí tị́ use mgbụrụtụtụ ãlá 'da kí pírí rá.
21 Wó ĩ'baní táni tị́ use mgbụrụtụtụ ãlá 'da kí uti agá rá tí, mí icó nį̃lé la uti kí kí rá rĩ gá ku ã'dusĩku ace kí goromoto rú ũgũgõ. 'Dã 'bã ũngúkú gá ma angá dó rá.
22 “Urobí áma ũbĩlépi į̃rį̃ rĩ gá ándre ãná céke ãlu gá ãná ãgũ kí use-use rú ãzíla ũniyambamba rú ázį̃rį̃.
23 'Dã 'bã vúlé gá ándre vâ ãná céke ãlu la gá ãná nụlépi į̃tṵ́kã sĩ diri-diri la kí ázį̃rį̃.
24 Ãná nụlépi į̃tṵ́kã sĩ diri-diri 'dã uti kí ãná tá use-use ãzíla ũniyambamba rú 'dĩ kí pírí rá. Ánze dó urobí į̃rį̃ 'dĩ kí vú 'bá mádrị́ ũjogo rú 'dĩ 'banî, wó 'bá ãzí ãlu icólépi mání ífí la kí icélépi rá la 'dáyụ.”
25 'Dã 'bã ũngúkú gá Yų̃sṵ́fṵ̃ jọ Fãráwũ ní, “Urobí į̃rį̃ ími ũbĩlépi 'dĩ kí 'bã ífí 'bã ngá ãlu. Ãdróŋá i'da míní ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé mụlé ngalé rĩ kî.
26 Tị́ ázį̃rį̃ use mgbụrụtụtụ 'da kí ãzíla ãná céke ãlu gá ãgũlépi use-use rú ãzíla ũniyambamba rú ázį̃rį̃ 'dã kí ílí ázį̃rį̃; wó kí pírí urobí ífí ãlu la.
27 Tị́ ázį̃rį̃ ũnzíkãnã nzụlépi goromoto 'dã kí Ãná nụlépi į̃tṵ́kã sĩ diri-diri ázį̃rį̃ 'da kí abe kí ílí ázį̃rį̃ ãbị́rị́ 'bã sĩ 'dejó nĩ rĩ kî.
28 “Ĩ'di cécé tá mání jọlé Fãráwũ ní rĩ áni, Ãdróŋá la míní ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé mụlé idélé rĩ kí i'da.

29 Ílí ázı̨̀rı̨̃ 'da kí agá ãkónã la mụ kalé rõnzõ-rõnzõ ãngũ Mı̨́sı̨́rı̨̃ drı̨̃ agá.
30 Wó ílí ázı̨̀rı̨̃ ãkónã 'bã sĩ kajó rõnzõ-rõnzõ 'dã kí ũngúkú gá rílẽ la mụ 'delé ílí ázı̨̀rı̨̃. 'Dã 'bã ũngúkú gá ãkónã kalépi ãngũ Mı̨́sı̨́rı̨̃ drı̨̃ gá rõnzõ-rõnzõ 'da kí ukó rá ãzíla rílẽ 'dã la ãngũ iza ũnzíkãnã rú.
31 Rílẽ 'dã 'bã ũnzĩkãnã sĩ ı̨́jọ́ ãkónã ka ándrá ãngũ Mı̨́sı̨́rı̨̃ drı̨̃ gá rõnzõ-rõnzõ rá rĩ la ãvĩ rá.
32 Ásı̨́sı̨́ŋá Ãdróŋá 'bã urobí ı̨̃rı̨̃ 'dĩ kí i'dajó Fãráwũ míní rĩ Ãdróŋá 'bã ı̨́jọ́ la ũkpó ru, ãzíla ĩ'di mụ ı̨́jọ́ 'dĩ idélé gbõŋáŋá ru.
33 “Į́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ Fãráwũ 'bã ndrṹ 'bá ãzí ı̨́jọ́ nı̨̃lépi cé ãzíla ũndũwã rú la 'bãlé ãmbógó ru ãngũ Mı̨́sı̨́rı̨̃ drı̨̃ drı̨̃ gá.
34 Lẽ Fãráwũ 'bã ũpẽ vâ 'bá ãzí drı̨̃lẹ́ ru la kí ãkónã kalépi ílí ázı̨̀rı̨̃ 'dĩ agá rĩ kí 'bã ĩsélé ãlu tõwú drı̨̃ trajó.
35 Į́jọ́ Fãráwũ 'bã azı̨lé rĩ sĩ 'bã tra kí ãkónã ílí amṹlépi ázı̨̀rı̨̃ ũniyambamba 'dĩ kí agá, 'bã mba kí dó sĩ ãkónã 'dĩ kí tã ĩrá gá táwṹnı̨̃ ãlu-ãlu agá.
36 Lẽ úmba ãkónã 'dĩ kí tã lómúre gá múké-múké sĩ ãbı̨́rı̨́ amṹlépi ãngũ Mı̨́sı̨́rı̨̃ drı̨̃ drı̨̃ gá ílí ázı̨̀rı̨̃ 'dã kí agá 'dã drı̨̃ tẽjó rílẽ 'bã ı̨̃lı̨̃kı̨̃ rû sĩ 'bá Mı̨́sı̨́rı̨̃ drı̨̃ kí ku.”
37 Į́jọ́ Yṹsṹfṹ 'bã itúlé 'dĩ fẽ ãyĩkõ Fãráwũ ní ãmbogo ĩ'didrı̨̃ kí abe.
38 Į́jọ́ 'dĩ sĩ Fãráwũ zı̨ ãmbogo ĩ'di pálé gá rĩ kî, “Ãma icó 'bá ãzí úríndí Ãdróŋá drı̨̃ trũ ı̨́jọ́ ngalépi cécé Yṹsṹfṹ áni la ı̨sṹlé rá yã?”

Yṹsṹfṹ 'bãjó úpí ru Mı̨́sı̨́rı̨̃ gá rĩ

39 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ jọ Yṹsṹfṹ ní, “Ãdróŋá 'bã ı̨́jọ́ 'dĩ kí ífí icéjó míní rĩ sĩ, 'bá ãzí calépi mí rṹ ı̨́jọ́ vãŋá sĩ ãzíla ũndũwã sĩ ími ndẽlépi Mı̨́sı̨́rı̨̃ gá 'dâ rá la yụ.
40 Ma mụ ími 'bãlé ãzı̨ 'dĩ 'bã drı̨̃lẹ́ ru, mi dó adru ãmbógó ãko mádrı̨ lı̨́cọ́ agá rĩ kí drı̨̃lẹ́ gá pírí ãzíla 'bá mádrı̨̃ kí pírí mụ ı̨́jọ́ arelé ími tı̨ gá, ma dó adru ãmbógó ru ími drı̨̃lẹ́ gá la lú úmvúke mádrı̨ ũpĩ drı̨̃ sĩ.
41 Á'bã dó mi ãmbógó ru ãngũ Mı̨́sı̨́rı̨̃ drı̨̃ drı̨̃lẹ́ gá pírí.”
42 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ ãtrũ kátĩ ĩ'di drı̨́mváŋá gá rĩ sulé Yṹsṹfṹ drı̨ gá ãzíla ṹsṹ dó ĩ'di kánzũ ãmbõgõ drı̨̃ kî sĩ, gĩ ĩ'di imbe gá nõrórõ gólũdĩ rú ũpĩ drı̨̃ 'i.
43 Fãráwũ fẽ dó gárĩ ãmbógó ũpĩ gá námbã ı̨̃rı̨̃ sĩ rĩ drı̨̃ Yṹsṹfṹ ní sĩ cẽjó ãzíla 'bá kí dó dı̨ uzâ sĩ, “Ĩmi a'be gẽrı̨̃ ãmbógó nî,” Yṹsṹfṹ acá dó sĩ ãmbógó Fãráwũ 'bã ũngúkú gá námbã ãlu sĩ rĩ rú. Fãráwũ 'bã dó ĩ'di ãmbógó ru ãngũ Mı̨́sı̨́rı̨̃ drı̨̃ drı̨̃lẹ́ gá pírí.
44 Fãráwũ jọ Yṹsṹfṹ ní, “Ma úpí ru ma 'i, 'bá ãzí icó ãzı̨ ngalé Mı̨́sı̨́rı̨̃ gá 'da ími tı̨ kóru ku.”
45 Fãráwũ uja dó Yṹsṹfṹ rṹ 'dalé Zãfẽnátĩ Pãnéyã 'i. Fẽ dó Ãsĩnátã Pṹtı̨́fẹ́rã átáló úrí uwilépi Ụ̃nı̨̃ gá rĩ 'bã ı̨̃zẹ́pı̨ ĩ'diní ũkú ru. Yṹsṹfṹ acı̨ dó ãngũ Mı̨́sı̨́rı̨̃ drı̨̃ agâ sĩ pírí.
46 Yṹsṹfṹ ílí dó mụ calé kãlı̨ na 'bo i'dó dó ãzı̨ ngalé úpí Fãráwũ pálé gá, fũ dó Fãráwũ drı̨̃lẹ́ gá rĩ sĩ ãzíla acı̨ ãngũ Mı̨́sı̨́rı̨̃ drı̨̃ undré trũ pírí.
47 Ílí ázı̨̀rı̨̃ ãkónã 'bã sĩ kajó rĩ sĩ, ãngũ ka dó ãkónã kpẽté-kpẽté.
48 Yṹsṹfṹ tra dó ãkónã kalépi kpẽté-kpẽté ílí ázı̨̀rı̨̃ Mı̨́sı̨́rı̨̃ gá 'dãá rĩ kí, 'bã dó sĩ kí pírí ĩrá gá. Tra ãkónã ámvṹ táwṹnı̨̃ ãlu-ãlu andre gá rĩ, mba dó kí tã táwṹnı̨̃ ãlu-ãlu gá 'dãá cí.

49 Yũsúfũ mba dó ãkónã tã ĩrá gá tré-tré ũ'bĩŋá la ndẽ ĩ'di rá ãkónã 'bã
adrujó cécé cínákí mĩrĩ gá rĩ áni rĩ sĩ.
50 Ílí rílẽ 'bã a'déjó rĩ acá drĩ ku rú, Ãsĩnátã Põtĩíérã átáló úrí uwilépi
Ụnĩ gá rĩ 'bã ĩzépị tị Yũsúfũ ní anzị kí ĩrĩ.
51 Yũsúfũ 'da dó sĩ ngọ́tị kãjãní rĩ rụ́ Mãnásẽ 'i jọ, "Ã'dusĩku Ãdróŋá fẽ
má ãvĩ íjọ́ ũcõgõ mádrị kí drị gá ãzíla 'bá má átépị drị jó agá rĩ kí abe pírí
rá."
52 'Da ngọ́tịŋá vúlé rĩ 'bã rụ́ Ịfụrayịmũ 'i jọ, "Ã'dusĩku Ãdróŋá wi mání
sũsụ́ ma dô sĩ drịlẹ́ trũ ãngũ mání sĩ ũcõgõ najó rĩ gá."
53 Ílí ázĩrị ãkónã 'bã kajó rõnzõ-rõnzõ Mĩsịrị gá rĩ ukó kí dó rá,
54 ãzíla ílí ázĩrị rílẽ drị i'dó kí dó cécé Yũsúfũ 'bã ándrá jọlé rĩ áni. Rílẽ
'de dó ãngũ drị gá pírí, wó ãkónã 'bã ngá ãngũ Mĩsịrị drị agá pírí cí.
55 'Bá pírí Mĩsịrị gá rĩ kí mụ rílẽ 'dã ĩtrĩkãlé 'bo, 'bã kí mãmálá Fãráwũ
drĩlẹ́ gá ãkónã íjọ́ sĩ. Fãráwũ jọ 'bá Mĩsịrị gá 'dãá rĩ 'banî, "Ĩmụ Yũsúfũ
rụ́, ãzíla ĩmi idé íjọ́ ĩ'di 'bã jọlé ĩminî rĩ kî."
56 Rílẽ 'dã iré dó ãngũ Mĩsịrị drị agá sĩ pírí, Yũsúfũ nzĩ ĩrá lómúre rú rĩ
kí tị sĩ ãkónã ụzịjó 'bá Mĩsịrị gá rĩ 'baní ãbịrị 'bã adrujó ambamba rĩ sĩ.
57 Sụ́rụ́ pírí amụ́ kí dó ãkónã ĩgbãlé Yũsúfũ drị Mĩsịrị gá ã'dusĩku rílẽ
'dã 'bã mịfị ka ũnọ́kụ́ drị gá 'dâ pírí.

42

Yũsúfũ ádrịpịka mụ kí ãkónã ĩgbãlé Mĩsịrị gá

1 Yãkó'bõ la mụ arelé la ãkónã ãngũ Mĩsịrị drị gá cí, jọ anzị ĩ'didrị 'baní,
"Ĩmi ídé íjọ́ ãzí ku ã'du sĩ yã?
2 Má are Mĩsịrị gâlé ãkónã cí, ĩmụ 'bání ĩgbãlé la sĩ u'ájó ídri ãbịrị ika
'dĩ agá 'dâ ãma icó dó sĩ ũdrãlé ku."
3 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, Yũsúfũ 'bã ádrịpịka mụdrị rĩ mụ kí dó ãkónã ĩgbãlé Mĩsịrị
gâlé nĩ.
4 Wó Yãkó'bõ uga Yũsúfũ 'bã ádrịpị Bénzãmĩnĩ mụlé ĩ'ba abe úmgbé
ã'dusĩku idé ũrị sĩ, ũrã íjọ́ ãzí ũnzí la icó mụlé ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá rá.
5 Anzị Yãkó'bõ drị 'dĩ mụ kí 'bá ãzí mụlépi ãkónã ĩgbãlépi Mĩsịrị gâlé rĩ
kí abe ã'dusĩku rílẽ 'de ándrá vâ ãngũ Kãnánĩ drị agá ĩndĩ.
6 Yũsúfũ 'bã ándrá adrujó ãmbógó ru ãngũ Mĩsịrị drị gá rĩ sĩ, ri ãkónã
ụzịlé 'bá ũnọ́kụ́ drị gá 'dâ rĩ 'baní pírí nĩ. Yũsúfũ 'bã ádrịpịka kí mụ acálé
'bo tị kí ãja ãzíla su kí drị vũrụ́ ĩ'di drịlẹ́ gá. 7 Yũsúfũ la mụ ádrịpịka kí
ndrelé 'bo, cọtị nị kí cé, wó 'bã ru ínị kí ku. Zị kí ũmbájírílí, "Ĩmi angá
íngõlé yã?"
Umvi kí ĩ'diní, "Ãma angá ãngũ Kãnánĩ drị gá, ãma amụ́ ãkónã ĩgbãlé."
8 Yũsúfũ ní táni ádrịpịka kí nị agá rá tí, wó nị kí ĩ'di ku.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá íjọ́ ándrá urobí 'bã ĩ'di ũbĩjó rĩ agá kí dó ĩ'dinî, ãzíla
jọ ĩ'baní, "Ĩmi 'bá ũní-ũníŋá gá la kî; ĩmi amụ́ lú sĩ lẽjó ãngũ ãmadrị 'dĩ
ĩndụ́ ndrũjó sĩ nĩjó la ĩ'di ũkpó kóru la wókõ íngõ gá yã rĩ."
10 Umvi kí, "Yụ, úpí ãmadrị ãti'bo mídrị amụ́ kí ãkónã ĩgbãlé.
11 Ãma pírí anzị átépị ãlu ãni la. Ãma adru 'bá ũní-ũníŋá gá la kî ku,
ãma 'bá íjọ́ mgbã idélépi la kî."
12 Yũsúfũ jọ ĩ'baní, "Yụ! Ĩmi amụ́ lú sĩ lẽjó ãngũ ãmadrị 'dĩ ĩndụ́ ndrũjó
sĩ nĩjó la ĩ'di ũkpó kóru la wókõ íngõ gá yã rĩ."

13 Wó jọ kí, “Ãti'bo mídrḭ kí ándrá ádrḭpḭka rú pírí rĩ gá 'bá mụdrḭ drḭ̃
ḭrḭ̃, ãma anzḭ 'bá ãlu ãni la kí angájó ãngũ Kãnánĩ drḭ gá. Ãmã ádrḭpḭ ãlu
rĩ drã rá, ãzí vúléŋá rĩ ace ru ãmã átẹ́pḭ be.”
14 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩ'di tá mání jọlé ĩminí rĩ áni, ĩmi 'bá ũní-ũníŋá gá
la kî.
15 Ma ĩmi ṵ̃'bḭ̃ 'dĩ áni: Ána ũyõ úpí Fãráwũ 'bã rṵ́ sĩ ĩmi icó gõlé ku kpere
ĩmi ádrḭpḭ vúléŋá 'dã 'bã acâ gá 'dâ.
16 Ĩmi ãzí ãlu la 'bã mụ ĩmĩ ádrḭpḭ ajílé. Ála ĩmi ãzí rĩ kí 'bã mãbṵ́sṵ̃ gá,
ma sĩ nḭ̃ la ḭjọ́ ĩminí jọlé 'dĩ ĩ'di jõ nõ ḭjọ́ mgbã la yã áni. Ĩdrĩ ĩmĩ ádrḭpḭ
vúléŋá 'dã ají ku, ḭjọ́ mání jọlé rĩ, ána ũyõ úpí Fãráwũ 'bã rṵ́ sĩ ĩmi 'bá
ũní-ũníŋá gá la kî!”
17 'Dã 'bã vúlé gá Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã dó kí mãbṵ́sṵ̃ gá ṵ́'dṵ́ na.
18 Ṵ'dṵ́ na la sĩ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ma 'bá Ãdróŋâ ṵ̃rḭ̃lépi rá la, ma ĩmi
a'be ídri rá ĩdrĩ ḭjọ́ 'dĩ nga rá rĩ gá.
19 Ĩmi 'bá mgbã la yã rĩ nḭ̃jó, ĩmĩ ãzí ãlu rĩ 'bã ace mãbṵ́sṵ̃ gá 'dâ; ĩmi
ãzí rĩ icó kí gõlé vúlêlé íná ĩ'bã kí ĩgbãlé rĩ trũ 'bá ĩ'badrḭ ãbḭ́rḭ trũ 'dã 'ba
rṵ̃lé rá.
20 Wó ĩminí ãgõ agá ĩmi ají ĩmĩ ádrḭpḭ vúléŋá rĩ má rṵ́ 'dõlé ĩndĩ. 'Dĩ la
i'da la mání ĩmi ḭjọ́ mgbã rĩ jọ ãzíla má icó dó sĩ ĩmi ụ'dḭ́lé ku.” Ã'ḭ kí ḭjọ́
'dĩ idéjó rá.
21 I'dó dó kí ḭjọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá, jọ kí ãndá-ãndá ru “Ḭjọ́ 'dĩ kí ru idé ãma
ụrụ'bá gá íni la ãmaní ándrá ãmã ádrḭpḭ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ idéjó ũnzí rĩ sĩ. Ãndre kí
ándrá ũcõgõ ĩ'di 'bã adrujó ala gá rĩ ãzíla drḭ ĩ'di 'bã ã'bãlé ãzãkoma a'ḭjó
ãmadrḭ rĩ rá, wó ãma are kí ándrá ĩ'di ku. Ũcõgõ ãmadrḭ 'dĩ acá ãma drḭ
gá ḭjọ́ ándrá ãmaní idélé rĩ sĩ.”
22 Rṵ́bẹ̃ḭ̃ jọ, “Ájọ ándrá ĩmi idé mgbâ ũnzí ku rĩ gá ku yã? Wó ĩmi are
ándrá áma tḭ ku. Ãma kí dó mụ ũdrãlé ãvũ ãrí ũfẽjó ãmã kí ándrá ĩ'di
'dijó rá rĩ sĩ.”
23 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ are ḭjọ́ ĩ'bã kí jọlé rĩ cé, wó ũrã kí 'bã ngá are ku íni ã'dusĩku
Yṵ̃sṵ́fṵ̃ rĩ ḭjọ́ jọlé ĩ'ba abe 'dĩ sĩ 'bá ãzí la tḭ uja agá ĩ'baní nĩ.
24 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ĩdã ru kí andre gá 'dãá rĩ sĩ mbẽlẽŋá ru, fũ mụlé awálé bṵ́lṵ́
gá. Ĩ'di mụ ĩyãŋãlé 'bo, ãgõ vúlé ĩ'ba rṵ́ 'dõlé, fẽ Sḭ̃mọ́nḭ̃ arṵ́lé ãzíla úmbé
ĩ'di mgbemgbe ádrḭpḭka kí drḭ gâsĩ.
25 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ azḭ ḭjọ́ ũkpó ru ãti'bo ĩ'didrḭ 'dĩ 'baní sĩ ãkónã tõjó ádrḭpḭka kí
'bã gṵ̃tḭyã kí agá, 'bá ãlu-ãlu 'bã séndẽ sujó gṵ̃tḭyã agá ãzíla ĩ'baní ãkónã
gẹ̃rḭ̃ ãni la fẽjó ĩndĩ.
26 Ũ'bã kí dó ãkónã ĩ'baní ĩgbãlé rĩ kí kãyĩnõ kí drḭ gá ãzíla ko kí dó drḭ
gõlé vúlé.
27 Ãngũ ĩ'bã kí ṵ́'dṵ́ kojó rĩ gá ĩ'bã ãzí ãlu la nzḭ̃ gṵ̃tḭyã ĩ'didrḭ tḭ sĩ ãkónã
ándĩjó kãyĩnõ nî, ḭsṵ́ ú'bã séndẽ ĩ'didrḭ ãkónã drḭ gá gṵ̃tḭyã agá 'dãá ũgũgõ.
28 Umve ádrḭpḭka kí jọ, “Séndẽ mádrḭ ũja ĩ'di mádrḭ vúlé. Ĩndre ĩ'di gápi
gṵ̃tḭyã agá 'dĩ!” Kí ásḭ mvu rṵ̃, ãzíla acá kí ṵ̃rḭ̃ sĩ jọ kí, “Ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã idélé
ãma rṵ́ íni 'dĩ dó ã'du ḭjọ́?”
29 Kí dó mụ acálé átẹ́pḭ̃ Yãkó'bõ rṵ́ Kãnánĩ gá 'dõlé 'bo, nze kí ḭjọ́ ru
idélépi ĩ'ba abe rĩ kí vú pírí jọ kí,
30 “Ãmbógó Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ ri ḭjọ́ jọlé ãma abe ũkpómgboroto rú ãzíla alḭ ĩnzõ
ãma ụrụ'bá gá jọ, ãma amṵ́ íni la ãngũ ĩ'didrḭ ḭndṵ́ ndrṵ̃ trũ.

31 Ãjọ ĩ'diní, ‘Ãma adru 'bá ũní-ũníŋá gá la kî ku, ãma 'bá mgbã la kî.
32 Ãma pírí rĩ gá ádrı̨́pı̨ka rú 'bá mụdrı̨ drı̨̃ ı̨̃rı̨̃, anzı̨ 'bá ãlu ãni. Ãmã ádrı̨́pı̨ ãlu rĩ drã rá, ãzí vúléŋá rĩ ace ru ãmã átẹ́pı̨ be Kãnánĩ gâlé 'dã.’
33 “'Dã 'bã ũngúkú gá ágọ́bı̨́ úpí ru ãngũ 'dã gá rĩ jọ ãmaní, ‘Ma mụ nı̨̃lé la ĩmi 'bá mgbã la rĩ gá ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ: Ĩmi a'be ĩmi ádrı̨́pı̨ ãzí ãlu rĩ má be 'dâ; ãzíla ĩ'dụ ãkónã agụlé 'bá ĩmi drı̨́ko gá ãbı̨́rı̨́ ru 'dã 'ba nî.
34 Wó ĩmi ají ĩmi ádrı̨́pı̨ vúléŋá rĩ má rụ́ 'dõlé ĩndĩ ma dó sĩ nı̨̃ la lọ́lọ́ ĩmi adru 'bá ũní-ũníŋá gá la kí ku, wó 'bá mgbã la kî; ma dó sĩ ĩmi ádrı̨́pı̨ fẽ vúlé ĩmidrı̨, ĩmi dó sĩ bĩsírã nga ãma be ãngũ 'dĩ gá 'dâ.’ ”
35 Ĩ'baní ĩ'bã ãkónã kí ũsũ agá, 'bá ãlu-ãlu ndre ĩ'di 'bã bẹ́gı̨́ séndẽ drı̨́ séndẽ kî trũ gũ̃tı̨́yã agá 'dãá ũgũgõ, kí mụ átẹ́pı̨́ trũ séndẽ kí ndrelé bẹ́gı̨́ agá 'dãá 'bo, ũ̃rı̨́ rụ kí átẹ́pı̨́ Yãkó'bõ trũ cí.
36 Átẹ́pı̨́ jọ ĩ'baní, “Ĩlẽ mâ ãvĩ mâ anzı̨ kí pírí yã? Yũ̃sụ́fũ̃ 'dáyụ; Sı̨̃mọ́nı̨̃ dó vâ 'dáyụ; ãzíla ĩlẽ vâ Bénzãmĩnĩ 'dụlé rá. 'Bá ũcõgõ la nalépi rĩ ĩ'di dó ma 'i.”
37 Rụ́bẹ̃nı̨̃ jọ átẹ́pı̨́ nî, “Ádrĩ Bénzãmĩnĩ ají vúlé mí rụ́ 'dõlé ku, mi anzı̨ mádrı̨ ı̨̃rı̨̃ 'dĩ kí ụ'dı̨́ tı̨ la gá. Ífẽ ĩ'di áma drı̨́lẹ́ gá ãzíla ma rú ĩ'di ají vúlé mı̨́rụ́ 'dõlé rá.”
38 Wó Yãkó'bõ jọ, “Mâ ngọ́pı̨ icó mụlé mí be ku; ã'dusĩku ádrı̨́pı̨́ Yũ̃sụ́fũ̃ drã rá, ĩ'di dó lú ngọ́tı̨́ŋá acelépi ãndrẽ agá 'dâ rĩ 'i. Ɩ́jọ́ ãzí drĩ dó mụ ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá gẽ̃rı̨́ agâlé, ı̨́jọ́ ĩminí ajílé áma drı̨́ gá 'dĩ la áma ĩdrãnĩgõ fẽ filé 'bụ́ gâlé ũcõgõ trũ.”

43

Bénzãmĩnĩ agụjó Mı̨́sı̨́rı̨́ gá rĩ

1 Kãnánĩ gá 'dãá rílẽ acá ũnzí trẽ̃yı̨́.
2 'Bá Yãkó'bõ drı̨́ko gá rĩ kí mụ ãkónã ándrá ajílé Mı̨́sı̨́rı̨́ gâlé rĩ nalé pírí 'bo, Yãkó'bõ jọ ngọ́pı̨ka 'banî, “Ĩgõ 'bání ãkónã ãzí kí ĩgbãlé Mı̨́sı̨́rı̨́ gâlé.”
3 Wó Yụ́dã jọ átẹ́pı̨́ ní, “Ágọ́bı̨́ 'dã li ándrá ãma bı̨́lẹ́ ı̨̃ndụ́ ũkpómgboroto rú jọ, ‘Má icó ĩminí ã'ı̨́lé amụ́lé áma drı̨́lẹ́ gá ku ĩdrĩ amụ́ ĩmi ádrı̨́pı̨ vúléŋá rĩ kó ru rĩ gá.’
4 Ídrĩ ã'ı̨́ Bénzãmĩnĩ fẽlé mụjó ãma abe rá, ãma mụ ãkónã ĩgbãlé míní rá.
5 Ídrĩ ã'ı̨́ ku yã áni, ãma icó mụlé ku, ã'dusĩku ágọ́bı̨́ 'dã jọ ándrá ãmaní, ‘Má icó ĩminí ã'ı̨́lé amụ́lé áma drı̨́lẹ́ gá ku ĩdrĩ amụ́ ĩmi ádrı̨́pı̨ vúléŋá rĩ kó ru rĩ gá.’ ”
6 Yãkó'bõ zı̨ kí, “Ĩlũ ágọ́bı̨́ 'dã ní ĩmĩ ádrı̨́pı̨ ãzí cí mání sĩ ũcõgõ ı̨sụ́jó ásı̨́ gá íni ã'du ı̨́jọ́ sĩ?”
7 Umvi kí, “Ágọ́bı̨́ 'dã ri ı̨́jọ́ ụzı̨lé ãma tı̨ gá ãzíla 'bá ãmadrı̨ lı̨́cọ agá rĩ kí drı̨́ gá jǫ̣jó la, ‘Ĩmi átẹ́pı̨ drĩ kpere ídri yã? Ĩmĩ ádrı̨́pı̨ ãzí cí yã?’ Ɩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma ũlũ dó sĩ ĩ'diní kí rá. Ãma icó tâ dó nı̨̃lé la ĩ'di 'bã jọ la, ‘Ĩmi ají ĩmi ádrı̨́pı̨ vúléŋá rĩ ĩndĩ rĩ gá íngoní ru’?”
8 'Dã 'bã ũngúkú gá Yụ́dã jọ átẹ́pı̨́ Yãkó'bõ nî, “Ípẽ mgbâ tı̨ má be ãma dó sĩ drı̨́ ko mụlé cọtı̨. Ɩ́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá ãzí ãlu la 'bã drã rú dó sĩ ãbı̨́rı̨́ sĩ ku.
9 Ma pa tu ĩ'di ı̨́jọ́ gá ma 'i, mi dó sĩ amụ́ ĩ'di ı̨sụ́lé áma drı̨́ gá. Ádrĩ ĩ'di ají mí rụ́ 'dõlé ku, lẽ áwá dó ĩ'di ı̨́jọ́ áma ụrụ'bá gá jã 'dâ.
10 Ãdrĩ tá sáwã iza gá biri 'dĩ áni ku, ãma acı̨ tánõ lé pâlé ı̨̃rı̨̃ 'dĩpí 'bo.”

11 'Dã 'bã ũngúkú gá ĩ'bã átẹ́pị Ịsịrayịlĩ jọ ĩ'baní, “Drĩ dó adru 'dĩ áni yã
áni, lẽ ĩ'dụ ĩmidrị́ bẹ́gĩ rĩ kí agá ãko ũniyambamba ãngũ 'dĩ drị́ kí ãmbógó
ní ĩndĩ; ãdu ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ, ãnụ́ úsã, lũbánĩ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ, ife ífí kí ãzíla
ife umvelé ãlĩmóndĩ rú rĩ 'bã ífí kí abe.
12 Ĩ'dụ vâ séndẽ ĩmi drị́ gá pâlékó ĩ̀rĩ̀ sĩ ĩndĩ ã'dusĩku lẽ ĩmi uja séndẽ
ándrá ũ'bãlé ĩmidrị́ gũ̀tíyã kí agá rĩ kí vúlé.
13 Ĩ'dụ ĩmi ádrị́pị 'i, ĩgõ dó sĩ ĩ'di trũ vúlé ágọ́bĩ̀ rũ̀lé.
14 Ãdróŋá Ũkpó 'Dípị 'bã fẽ ásị́ ĩ̀gbẽ̀ ágọ́bị 'dã 'bã ásị́ gá ĩ'diní sĩ
Bénzãmĩnĩ kí ãfẽjó ĩmidrị́ ĩmi ádrị́pĩ̀ ãzí lé 'dã be ĩndĩ. Wó drĩ dó vâ adru
mání sĩ anzị mádrĩ̀ kí ãvĩjó pírí yã áni, lẽ 'bã adru dó 'dã 'bã áni.”
15 Ị̀jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ 'dụ kí dó ãko ãzí fẽtáŋá ru la kí kí drị́ gá ĩndĩ ãzíla
séndẽ pâlékó ĩ̀rĩ̀ sĩ rĩ abe trũ mụjó Mị̀sị́rĩ̀ gâlé Bénzãmĩnĩ trũ, ãzíla i'da kí
dó sĩ ru Yũ̀sụ́fũ̀ drĩ̀lẹ́ gá.
16 Yũ̀sụ́fũ̀ la mụ Bénzãmĩnĩ ndrelé ĩ'ba abe 'bo, jọ ãtí'bó ĩ'didrị́ jó agá
'dãá ãmbógó ru rĩ ní, “Mí agụ 'bá 'dĩ kí mádrị́ jó agâlé, ílị ãnãkpá ãzí ãzíla
mí a'dí ĩ'di ãma dó sĩ mụ íná sáwã ázíyá drị̀ nalé ĩ'ba abe.”
17 Ãtí'bó 'dã idé cécé tá Yũ̀sụ́fũ̀ 'bã lũlé ĩ'diní rĩ áni, 'dụ dó 'bá 'dĩ kí
agụlé ĩ'didrị́ jó agâlé.
18 Yũ̀sụ́fũ̀ 'bã ádrị́pịka ri kí idélé ũ̀rĩ̀ sĩ ála kí agụjó jó agâlé 'dĩ gá 'dâ.
Ũrã kí, “Âjí ãma 'dõlé la séndẽ ándrá ujalé ãmadrị́ gũ̀tíyã kí agá ĩndĩ ụ́'dụ́
drĩ̀drĩ̀ 'dã drị̀ sĩ rĩ kí ị̀jọ́ sĩ. Kí dó ú'dî'da ãma tị ce, kí ãma kãyĩnõ kí upa
rá ãzíla kí ãma 'bã acálé ĩ'bã ãti'bo rú.”
19 Yũ̀sụ́fũ̀ 'bã ádrị́pịka kí mụ calé ĩ'di drị́ko gâlé 'bo, jọ kí ãtí'bó ãmbógó
ru rĩ ní jó tị gá 'dãá,
20 “Ãmbógó, ụ́'dụ́ drĩ̀drĩ̀ 'dã sĩ ãma amụ́ ãkónã ĩgbãlé Mị̀sị́rĩ̀ gá 'dâ.
21 Ãma mụ calé ãngũ ãmaní sĩ ụ́'dụ́ kojó gẽ̀rĩ̀ gá rĩ gá, ãnzĩ́ dó gũ̀tíyã
ãmadrị̀ kí tị wó 'bá ãlu-ãlu ịsụ́ ĩ'di 'bã séndẽ gũ̀tíyã agá 'dãá ũgũgõ ãnĩ̀
ã'di ũ'bã séndẽ 'dĩ kí ãmadrị́ gũ̀tíyã kí agâlé nĩ yã rĩ gá ku. Ị̀jọ́ 'dĩ sĩ ãma
uja kí vúlé 'dõlé ĩndĩ.
22 Ãma ají vâ séndẽ ãzí kí sĩ ãkónã ĩgbãjó ĩndĩ. Ãnĩ̀ ã'di ũ'bã séndẽ 'dĩ
kí ãmadrị́ gũ̀tíyã kí agâlé vúlé nĩ yã rĩ gá ku.”
23 Ãtí'bô jọ, “Ásị́ ĩ̀gbẽ̀ 'bã adru ĩmi abe. Ĩmi idé ũ̀rĩ̀ sĩ ku. Ãdróŋá ĩmidrị́
ĩmi átẹ́pị drĩ̀ 'bã séndẽ 'dĩ kí ĩminí gũ̀tíyã agâlé nĩ. Má ịsụ́ ándrá séndẽ
ĩmidrị́ ĩminí sĩ ãkónã ĩgbãjó rĩ kí rá.” 'Dã 'bã ũngúkú gá âjí dó Sị̀mọ́nĩ̀ ĩ'ba
rụ́ 'dõlé.
24 Ãtí'bó 'dĩ agụ dó 'bá 'dĩ kí Yũ̀sụ́fũ̀ drị́ jó agâlé, fẽ ĩ'baní ĩ̀yị́ sĩ pá ũjĩjó
ãzíla fẽ ĩrí kãyĩnõ ĩ'badrĩ̀ 'banî.
25 Itú kí ĩ'bã fẽtáŋá kí bábá fẽlé Yũ̀sụ́fũ̀ ní sáwã ĩ'diní acájó rĩ sĩ, ã'dusĩku
úlũ ĩ'baní kí amụ́ íná sáwã ázíyá drị̀ nalé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá rĩ gá rá.
26 Yũ̀sụ́fũ̀ la mụ acálé lị́cọ́ gá 'bo, 'dụ kí dó ĩ'bã fẽtáŋá kí kí drị́ gá ĩndĩ
trũ mụjó ĩ'di rụ́ jó agâlé ãzíla ãvũ̀ kí dó vũ̀rụ́ ĩ'di drĩ̀lẹ́ gá.
27 Yũ̀sụ́fũ̀ zị kí sĩ ị̀jọ́ kí lé íngoní yã rĩ nĩ̀jó ãzíla jọ, “Ĩmi átẹ́pị ãmbá ru
ándrá ĩminí mání ị̀jọ́ jọjó drị̀ la gá rĩ múké yã? Ĩ'di drị̀ kị̀rị́ ídri yã?”
28 Umvi kí, “Ãtí'bó mídrị́ ãma átẹ́pị drĩ ídri ãzíla ĩ'di múké.” Ãvũ̀ kí
Yũ̀sụ́fũ̀ drĩ̀lẹ́ gá vũ̀rụ́ sĩ ĩ'diní ĩ̀nzĩ́táŋá fẽjó.

29 Yũsúfũ undré ãngũ ãzíla ndre ádrípĩ Bénzãmĩnĩ kí sĩ adrujó ĩ'di be
andre gá ãlu rĩ 'i zị, "'dĩ dó ĩmi ádrípị vúléŋá ándrá ĩminí jọlé mání rĩ 'i
yã?" Jọ, "Mâ ngọ́tị̃, ásị́ ĩgbẽ̃ Ãdróŋá drị̃ 'bã ri ími drị̃ gá."
30 Yũsúfũ la mụ ádrípĩ Bénzãmĩnĩ ndrelé 'bo, ásị́ la lẽ dó kpẽ̃lé kpẽ̃kpẽ̃,
afụ dó ru fũlé ãmvé ãzíla mụ dó ãngũ ndrũ trũ sĩ awájó. Fi rụ́mũ̃ ãzí agá
ãzíla awá dó mịndrẹ sĩ.
31 Ĩ'di mụ ru mẹ́lẹ́tị mịndrẹ rú rĩ ũjĩlé 'bo, ãfũ ãmvé ĩ'ba rụ́ 'dõlé, ãzíla
imbá ru ásị́ ũkpó ru, jọ ãtí'bô ní, "Mí ají dó ãmaní íná nalé."
32 Úfẽ Yũsúfũ ní íná méjã ĩ'didrị̃ drị̃ gá ãzíla ádrípịka 'baní méjã ãzí rĩ
drị̃ gá. 'Bá Mịsịrị̃ rú íná 'dã nalépi ĩndĩ rĩ 'baní úfẽ íná nalé á'dụ̃sĩ ã'dusĩku
ĩ'di ịjọ́ ãzí ũnzí la 'bá Mịsịrị̃ rú rĩ 'baní íná najó 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ abe
ãngũ ãlu gá.
33 Îri Yũsúfũ 'bã ádrípịka kí méjã ĩ'badrị̃ tị gá ílí ĩ'badrị̃ kí vú sĩ ãzíla ja
kí tị ĩ'di rụ̃lé ru i'dójó kãjãní rĩ sĩ kpere vúléŋá rĩ rụ́. Kí mụ ndrelé la îri
kí 'dĩ 'bã áni, ũsũ kí ũsũ-ũsũ ãzíla undré kí dó ru mịfị́ gá mịfị́ gá.
34 Úfẽ Bénzãmĩnĩ ní íná ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ ádrípịka 'badrị̃ kí pâlé
tõwú sĩ. Na kí dó ãkónã ãzíla mvụ kí wáyĩnĩ kpere ĩ'bã kí aga agá.

44

Kópõ 'bã ãvĩjó rĩ

1 Yũsúfũ fẽ ãzịtáŋá ãtí'bó ãmbógó ru ĩ'didrị́ jó agá rĩ ní jọ, "Ítõ ãkónã
gũtịyã 'bá 'dĩ 'badrị̃ kí agá tré-tré úmgbó ĩ'bã kí icólé 'dụlé rá rĩ sĩ, ãzíla
í'bã séndẽ 'bá ãlu-ãlu drị̃ gũtịyã ĩ'didrị̃ agâlé vúlé.
2 Í'bã kópõ mádrị́ sílĩvã rú rĩ ĩ'bã ádrípị vúléŋá rĩ drị́ gũtịyã agá séndẽ
ĩ'didrị̃ kí abe." Ãtí'bô idé ịjọ̃ cécé Yũsúfũ 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni.
3 Ũ'bũtịnịnị́ úpẽ dó Yũsúfũ 'bã ádrípịka kí tị mụlé kãyĩnõ ĩ'badrị̃ kí abe.
4 Mụ kí drĩ táwũ̃nị̃ agá 'dãá rĩ sĩ álị́ ku rú, Yũsúfũ jọ ãtí'bó ĩ'didrị́ ãmbógó
ru rĩ ní, "Ídro 'bá 'dĩ kí vú mbẽlẽ-mbẽlẽ. Ídrĩ kí arụ́ 'bo, ízị kí, 'Ĩmi ũfẽ ịjọ́
múké rĩ ịjọ́ ũnzí sĩ la ã'du ịjọ́ sĩ yã?
5 Ĩmi ũgũ̃ ãmbógó mádrị̃ 'bã kópõ rá ã'du ịjọ́ sĩ? Ĩ'di jõ sĩ ãko mvụ, ãzíla
ĩ'di jõ vâ sĩ íngá ndrị. Ĩmi idé ịjọ́ ũnzíkãnã la 'bo.' "
6 Ãtí'bô la mụ kí arụ́lé 'bo, amvi ịjọ́ 'dĩ kí vúŋá ĩ'banî.
7 Umvi kí ĩ'diní, "Ãmbógó ịjọ́ míní jọlé 'dĩ 'bã ífí íngoní? Ãna ũyõ rú ịjọ́
ãzí ãmaní idélé 'dĩ áni la 'dáyụ.
8 Índre drĩ ãma ají séndẽ ãmaní ịsụ́lé ãmadrị̃ gũtịyã kí agá rĩ kí angájó
Kãnánĩ gâlé vúlé ĩndĩ. Ãma icó dó sílĩvã jõku gólũdĩ ũgũ̃lé ãmbógó mídrị̃
drị́ jó agâlé íngoní ru?
9 Údrĩ ãma ãzí ịsụ́ kópõ 'dĩ trũ lẽ 'bã drã rá ãzíla ãma ịmbị́ acelépi rĩ kí
acá úpí ãmadrị̃ 'bã ãti'bo rú."
10 Jọ, "Má ã'ị́ ịjọ́ 'dĩ rá; wó 'bá kópõ lékõ ịsụ́jó ĩ'didrị́ rĩ la lú acá mâ
ãtí'bó ru nĩ, ĩmi ịmbị́ acelépi rĩ kí adru ịjọ́ kóru."
11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ayụ kí tẹ́rị́ ĩ'badrị̃ kí mbẽlẽŋá ru vũrụ́, ãzíla 'bá ãlu-ãlu nzị̃
gũtịyã ĩ'didrị̃ 'bã tị.
12 Ãtí'bó Yũsúfũ drị̃ i'dó kópõ ndrũ̃lé jãjã rú i'dójó 'bá kãjãní rĩ drị̃ sĩ
ãsĩjó 'bá vúléŋá rĩ drị̃ gá, ịsụ́ kópõ gũtịyã Bénzãmĩnĩ drị̃ agá.

13 'Bá 'dĩ asi kí dó bõngó kí ụrụ'bá gá rĩ kí ũcõgõ sĩ rá, umbé kí ĩ'bã tẹ́rị́
kí vúlé kãyĩnõ kí drĩ gá ãzíla uja kí ru vúlé táwụ̃nĩ ãmbógó rĩ gâlé.
14 Yụ́dã kí mụ acálé ádrị́pịka abe Yụ̃sụ́fụ̃ drị́ jó agá 'dãá 'bo, ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di
drĩ jó agá 'dãá cí. 'Be kí ru vụ̃rụ́ ĩ'di drĩlẹ́ gá.
15 Yụ̃sụ́fụ̃ jọ, "Ị́jọ́ ĩminí idélé íni rĩ ã'du? Ịnĩ drĩ 'bá cécé má áni 'dĩ icó
ũkpó Ãdróŋá drị́ sĩ ị́jọ́ ĩminí idélé ũní rĩ kí nĩlé cé rĩ gá ku yã?"
16 Yụ́dã umvi, "Úpí, ãma dó míní ã'du ị́jọ́ jọ? Ãma dó ãgátã ga íngoní
ru? Ãma icó dó ãma trũlé íngoní ru? Ãdróŋá i'da ị́jọ́ ũnzĩ ãti'bo mídrị́
'badrị́ 'bo, ãma pírí dó mî ãti'bo adru lú 'bá tá sĩ kópõ lékõ ịsụ́jó ĩ'didrị́ rĩ
'i á'dụ̂sĩ ku."
17 Wó Yụ̃sụ́fụ̃ jọ, "Adru 'dĩ áni ku! Má icó ị́jọ́ 'dĩ áni la idélé ku! 'Bá tá
kópõ ịsụ́jó ĩ'didrị́ rĩ la lú adru mâ ãtí'bó ru nĩ. Ĩmi ãzí acelépi rĩ icó kí gõlé
ĩmĩ átẹ́pị rụ̃lé ásị́ ĩ̃gbẹ̃ sĩ rá."

Yụ́dã 'bã mãmálá 'bãjó Bénzãmĩnĩ sĩ rĩ

18 Yụ́dã mụ kpere Yụ̃sụ́fụ̃ rụ jọ, "'Bárĩ úpí, mí ã'ị́ mání ị́jọ́ jǫ̣jó mí be fô,
Mí idé mání ũmbã sĩ ku, mi cécé Fãráwũ áni.
19 Úpí mádrị́, ízị ándrá ãma, 'Ĩmĩ átẹ́pị cí yã jõku ĩmĩ ádrị́pị ãzí cí yã?'
20 Ãma umvi ándrá ãmbógó mádrị́ míní, 'Ãmã átẹ́pị cí wó ĩ'di dó
ĩdránígó ru ãzíla ãmã ádrị́pị vúléŋá ĩ'diní tį̣lé ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó 'bá ãmbá
ru rĩ vâ cí. Mgbâ 'bã ádrị́pị drã rá, ĩ'di dó lú ngọ́tị́ŋá ãndrẽ agá 'dâ acelépi
ídri rĩ 'i, átẹ́pĩ lẽ dó sĩ ĩ'di ambamba.'
21 "Ãmbógó, ífọ ándrá ãmaní ãma ají ĩ'di mí rụ́ 'dõlé ĩndĩ mi sĩ amụ́ ĩ'di
ndrelé.
22 Wó ãma umvi ándrá ãmbógó mádrị́ míní mgbâ icó átẹ́pĩ a'belé ku;
drĩ ĩ'di a'be rá, átẹ́pĩ la drã rá.
23 'Dã 'bã vúlé gá ífọ ándrá ãmaní mí icó ãmaní ã'ị́lé amụ́lé ími drĩlẹ́ gá
ĩ̃dị́ ku ãdrĩ amụ́ ãmã ádrị́pị vúléŋá rĩ kó ru rĩ gá.
24 "Ụ'dụ́ ãmaní gõjó ãmã átẹ́pị rụ̃lé rĩ sĩ, ãnze ĩ'diní ị́jọ́ míní jǫ̣lé ãmaní
rĩ kí vú rá.
25 "'Dã 'bã ũngúkú gá ãma átẹ́pị jọ ãmaní, 'Lẽ ĩgõ vúlêlé ãkónã ãzí ĩgbãlé
were ĩ̃dị́.'
26 Ãjọ ĩ'diní, 'Ãma icó mụlé ku; ãma lú mụ rá la ãma ádrị́pị vúléŋá rĩ drĩ
mụ ãma abe ĩndĩ rĩ gá. Ãma icó mụlé ĩ'di drĩlẹ́ gá ku ãma ádrị́pị vúléŋá
rĩ drĩ adru ãma abe yụ rĩ gá.'
27 Ãmã átẹ́pị jọ ãmaní, 'Ịnĩ ị́jọ́ 'dĩ lọ́lọ́ ũkú mádrị́ Rãkẹ́lĩ tị mání anzị
ãgọbị kí lú ĩ̃rị́.
28 Ĩ'bã ãzí ãlu rĩ drã rá. Ãndá-ãndá ru ũbõgũ uce kí ĩ'di kpékpé rá
ã'dusĩku ĩ'diní ándrá mụ agá kpere ãndrũ ándre dó ĩ'di ĩ̃dị́ ku.
29 Ĩdrĩ vâ ú'dî'da mgbá 'dĩ 'dụ má rụ́ 'dâ rá ãzíla ị́jọ́ ãzí drĩ mụ ru idélé
ĩ'di ụrụ'bá gá rá, ị́jọ́ ĩminí ajílé áma drĩ gá 'dĩ la áma ĩdrãnĩgõ fẽ filé 'bụ́
gâlé ũcõgõ trũ.'
30 "Ãmbógó, má icó gõlé má átẹ́pị rụ̃lé mgbâ kóru ku, má átẹ́pị ídri rú
la mgbá 'dĩ sĩ.
31 Drĩ ndre la ãma amụ́ mgbâ kóru, ĩ'di drã rá. Ị́jọ́ ãmaní ajílé ĩ'di drĩ
gá 'dĩ la fẽ ĩ'diní filé 'bụ́ gâlé ũcõgõ trũ.
32 Ájọ ándrá mâ átẹ́pị ní ma mgbâ tãmba rá, ájọ vâ ĩ'diní ádrĩ mgbâ ají
ĩ'di rụ́ 'dõlé ku, lẽ áwá dó ĩ'di ị́jọ́ áma ụrụ'bá gá jã 'dâ.

33 Ãmbógó, ịjọ́ 'dĩ sĩ ma dó ace 'dâ míní ãtí'bó ru mgbâ 'bã kẽjị́ gá; ífẽ dó sĩ 'bã gõ vúlé ádrı̨́pịka kí abe.
34 Má icó dó gõlé má átẹ́pị rụ̂lé mgbâ kóru íngoní ru? Yụ! Má icó ũcõgõ mụlépi a'délépi má átẹ́pị drı̃ gá rĩ ndrelé ku.”

45

Yũsúfũ 'bã ru vú nzejó ádrı̨́pika 'baní rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsúfũ icó dó ịjọ́ ĩ'di ásị nũlépi rĩ talé ãti'bo ĩ'didrı̃ kí drı̃ gâsĩ ku, ãzíla pẽ dó sĩ kí tị pírí fũlé ãmvé. Ịjọ́ 'dĩ sĩ ace dó ru ádrı̨́pịka kí abe ádụ̂sĩ sáwã ĩ'diní ru vú nzejó ĩ'baní 'dã sĩ.
2 Rĩ awálé ụ́'dụ́kọ́ sĩ rere, ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá Mı̃sı̨́rı̃ rú 'dĩ are kí ĩ'di 'bã áwáŋá rá, ãzíla ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ ca úpí Fãráwũ drı̨́ko gâlé rá.
3 Yũsúfũ jọ ádrı̨́pịka 'baní, “Ma Yũsúfũ 'i! Má átẹ́pị drĩ ídri yã?” Wó ádrı̨́pịka icó kí ĩ'di umvilé ku, acá kí dó ũrı̃ sĩ ĩ'baní adrujó Yũsúfũ 'bã drı̃lẹ́ gá rĩ sĩ.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsúfũ jọ ádrı̨́pịka 'baní, “Ĩmi asé drĩ ĩmi má rụ́ 'dõlé ãni rú.” Ịjọ́ 'dĩ sĩ, asé kí dó ru ãni rú ĩ'di rụ́ 'dõlé. Jọ ĩ'baní, “Ma ĩmi ádrı̨́pị Yũsúfũ ándrá ĩminí ụzịlé 'bá Mı̃sı̨́rı̃ gá la 'baní rĩ 'i.
5 Lẽ ĩmi ásị 'bã umvú jõku ĩmi adru ũmbã sĩ ĩminí áma ụzịjó rá rĩ sĩ ku ã'dusĩku Ãdróŋá ãpẽ áma tị drı̃lẹ́ gá 'dõlé sĩ amụ́jó 'bá kí ídri upajó.
6 Rílẽ i'dólépi 'dĩ 'dụ drĩ lú ílí kí ı̃rı̃; ílí ãzí ace kí drĩ ĩ'diní drı̃lẹ́ gâlé tõwú cí, ala gá 'bá icó kí ámvụ́ sõlé jõku ãkónã ũkũnãlé ku.
7 Wó Ãdróŋá ãpẽ áma tị ĩmi drı̃lẹ́ gá 'dõlé sĩ ĩmi ı̨́mbı̨ pajó anzı̨ ĩmidrı̃ kí abe ũnọ́kụ́ drı̃ gá 'dâ gẽrı̃ ũsũtáŋá ru 'dĩ sĩ.
8 “Ịjọ́ 'dĩ sĩ adru ĩmi ãpẽ áma tị 'dõlé ĩmi 'i la ku wó Ãdróŋá 'i. Fẽ má acá úpí Fãráwũ ní 'bá ímbátáŋá fẽlépi rĩ rú. Ma ãmbógó ru ĩ'didrı̃ ãngũ rĩ drı̃ gá 'dâ pírí; ma ãngũ Mı̃sı̨́rı̃ drı̃ drı̃ ce pírí ma 'i.
9 Ú'dî'da ĩgõ mâ átẹ́pị rụ̂lé mbẽlẽ rú, ĩjọ ĩ'diní, ‘'Dĩ ı̨́jọ́ mî ngópị Yũsúfũ 'bã jọlé rĩ 'i: Ãdróŋá 'bã ma úpí ru ãngũ Mı̃sı̨́rı̃ drı̃ agá pírí. Mí amụ́ má rụ́ 'dõlé; mí iza sáwã ku.
10 Mĩ mụ u'álé Gõsénĩ gá ãni rú áma andre gá, anzı̨ mídrı̃ kí, anzı̨ŋá anzı̨ mídrı̃ 'bã kí tı̨lé rĩ kí, kãbĩlõ mídrı̃ kí ı̨ndrı̨ kí abe, tı̨ kí ãzíla ãko pírí míní trũ adrujó rĩ kí abe.
11 Ídrĩ u'á ãngũ Gõsénĩ gá, ma ími tãmba rá. Ílí rílẽ drı̃ ace kí drĩ tõwú cí; álẽ mi 'i, 'bá mídrı̃ kí, ãzíla ãnãkpá mídrı̃ kí abe 'bã ũdrã kí sĩ ãbı̨́rı̨ sĩ ku.’ ”
12 Yũsúfũ mụ ịjọ́ jọŋá trũ drı̃ gá jọ, “Ĩmi pírí Bénzãmĩnĩ trũ, ĩndre dó ĩmi mı̨fı̨ sĩ tọndọlọ 'dõ ma 'i Yũsúfũ 'i ı̨́jọ́ jọlépi ĩmi abe rĩ 'i.
13 Ĩlũ má átẹ́pị ní úfẽ mání ı̨̃nzı̨̃táŋá Mı̃sı̨́rı̃ gá 'dõlé íngõpí yã rĩ 'i ãzíla ĩmi ũlũ ĩ'diní ãko pírí ĩminí ndrelé 'dĩ kî. Ĩmụ, ĩmi ají ĩ'di má rụ́ 'dõlé mbẽlẽ rú.”
14 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsúfũ amvu dó ádrı̨́pı̃ Bénzãmĩnĩ kpãrã ãzíla i'dó dó awálé; Bénzãmĩnĩ 'be vâ ru áwáŋá gá ĩndĩ ĩ'baní ru amvu agá 'dâ.
15 Ĩ'diní awá agá 'dĩ gá 'dâ, ri ádrı̨́pịka kí amvulé ãlu-ãlu ãzíla kí mı̨ndrẹ la dı̨ ra sĩ. 'Dã 'bã vúlé gá, ádrı̨́pịka i'dó kí dó ı̨́jọ́ jọlé ĩ'di be.
16 Ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ la mụ calé úpí Fãráwũ drı̨ lı̨́cọ́ gâlé Yũsúfũ 'bã ádrı̨́pịka amụ́ kí nĩ, Fãráwũ kí ãmbogo ĩ'didrı̨ ãzí 'dĩ abe u'á kí pírí ãyĩkõ sĩ.

17 Fãráwũ jọ Yũsṹfũ ní, “Íjọ mí ádrı̨́pı̨ka 'baní, ‘Ĩmi ũ'bã tẹ́rı̨́ kí kãyĩnõ kí drı̨ gá, ĩgõ trũ Kãnánĩ gá,
18 ãzíla ĩmi ají ĩmi átẹ́pı̨ 'i 'bá ĩmi drı̨́ko gá rĩ kí abe vúlé má rṹ 'dõlé. Ma ĩminí ãngũ Mı̨sı̨́rı̨ gá 'dâ ũniyambamba ãndânĩ rĩ fẽ, ãzíla ĩmi dó sĩ ãyĩkõ ãngũ 'dĩ drı̨ ı̨sṹ.’
19 Jọ vâ Yũsṹfũ ní ílũ ĩ'baní, ‘Ĩ'dụ gãlĩgãlĩ kí Mı̨sı̨́rı̨ gá 'dâ sĩ mụjó ĩmi ũkúka kí ajíjó anzı̨ kí abe ãzíla ĩmi ají ĩmi átẹ́pı̨ ĩndĩ.
20 Ĩmi idé ų̃rı̨ sĩ ãko ĩmidrı̨ kí a'bejó vúlé rĩ sĩ ku; ãko ũniyambamba ãngũ Mı̨sı̨́rı̨ gá 'dâ 'dĩ kí adru pírí ĩmĩ ãni.’ ”
21 Anzı̨ Įsı̨rayı̨́lı̨ drı̨ idé kí cécé jọlé ĩ'baní rĩ áni. Yũsṹfũ fẽ ĩ'baní gãlĩgãlĩ kí tá úpí Fãráwũ 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni, fẽ vâ ĩ'baní ãkónã gẹ̃rı̨ drı̨ kí ĩndĩ.
22 Fẽ vâ 'bá ãlu-ãlu ní bõngó sĩ bõngó ujajó gẹ̃rı̨ gá 'dâ ĩndĩ, wó fẽ Bénzãmĩnĩ ní sĩlíngĩ 300 ãzíla bõngó sĩ bõngó ujajó gẹ̃rı̨ gá la kí tõwú.
23 Ũdrõ átẹ́pı̨ ní ãko ũniyambamba Mı̨sı̨́rı̨ gá rĩ kí kãyĩnõ mụdrı̨ kí drı̨ gá ãzíla kãyĩnõ ãrónĩ mụdrı̨ rĩ kí drı̨ gá ũdrõ ãná, mũkátĩ ãzíla ãko ãkónã rú Yãkó'bõ ní nalé ãcı̨ gá rĩ kí trũ.
24 Pẽ dó ádrı̨́pı̨ka kí tı̨ sĩ mụjó, ĩ'baní drı̨ ko agá 'dâ jọ, “Ĩmi ãwã jõ gẹ̃rı̨ gá 'dâ ku.”
25 Įjọ́ 'dĩ sĩ a'be kí Mı̨sı̨́rı̨ 'i ãzíla gõ kí dó vúlé lı̨́cọ́ gá átẹ́pı̨ Yãkó'bõ rṹ Kãnánĩ gâlé.
26 Jọ kí ĩ'diní, “Yũsṹfũ drĩ kpere ídri! Ĩ'di ú'dî'da ãmbógó Mı̨sı̨́rı̨ drı̨́lẹ́ gá rĩ 'i.” Yãkó'bõ 'bã ásı̨ mvu rá ãzíla ã'ı̨ ı̨jọ́ ĩ'ba kí jọlé rĩ ku.
27 Wó kí mụ ı̨jọ́ Yũsṹfũ 'bã jọlé ĩ'diní 'dĩ kí vú nzelé pírí 'bo, ãzíla ĩ'di mụ gãlĩgãlĩ Yũsṹfũ 'bã ãfẽlé sĩ ĩ'di 'dụjó agụjó Mı̨sı̨́rı̨ gá rĩ kí ndrelé 'bo, ásı̨ la ãgõ ĩ'di rṹ 'dõlé rõ vúlé.
28 Įsı̨rayı̨́lı̨ jọ, “Má ã'ı̨ rá, mâ ngọ́pı̨ Yũsṹfũ drĩ ídri! Lẽ ámụ ĩ'di ndrelé 'dĩ sĩ ádrã drĩ ku rú.”

46

Yãkó'bõ mụ dó Mı̨sı̨́rı̨ gá

1 Yãkó'bõ ko dó drı̨ mụlé Mı̨sı̨́rı̨ gá ãko ĩ'didrı̨ kí abe pírí. Ĩ'di mụ calé Bẹ̃rı̨sẹ́bã gá 'bo, idé ídétáŋá Ãdróŋá ĩ'di 'bã átẹ́pı̨ Ĩsákã drı̨ nî.
2 Įnı̨ ágágá Ãdróŋá jọ ı̨jọ́ ĩ'diní urobí agâ sĩ umve ĩ'di, “Yãkó'bõ, Yãkó'bõ!” Yãkó'bõ ã'ı̨, “Ma cí.”
3 Ãdróŋá jọ ĩ'diní, “Ma Ãdróŋá mí átẹ́pı̨ Ĩsákã drı̨ 'i. Mí idé ų̃rı̨ sĩ mụjó ándrá Mı̨sı̨́rı̨ gâlé ku, ã'dusĩku ma ími fẽ acálé sṹrṹ ãmbógó la rú.
4 Ma mụ Mı̨sı̨́rı̨ gâlé mi be, ãzíla ma ãndá-ãndá ru anzı̨ mídrı̨ mụlé tı̨lé drı̨́lẹ́ gâlé rĩ kí uja vúlé 'dõlé rá, ãzíla sáwã míní drãjó rĩ sĩ Yũsṹfũ la drṹzı̨ ími mı̨fı̨ kí ų̃pı̨ nĩ.”
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ a'be dó Bẹ̃rı̨sẹ́bã 'i ãzíla anzı̨ ĩ'didrı̨ agụ kí dó ĩ'di, 'dụ kí dó anzı̨ ĩ'badrı̨ kí ũkúka kí abe gãlĩgãlĩ Fãráwũ 'bã ãfẽlé sĩ kí agụjó rĩ kî sĩ.
6 Yãkó'bõ kí anzı̨ ĩ'didrı̨ kí abe pírí 'dụ kí ĩ'bã ãnãkpá kí ãko ĩ'bã kí ı̨sṹlé ãngũ Kãnánĩ drı̨ gá 'dãá rĩ kî trũ sĩ mụjó Mı̨sı̨́rı̨ gá.
7 Yãkó'bõ 'dụ anzı̨ ĩ'didrı̨ kí, anzı̨ ĩ'didrı̨ 'bã izonziŋá kí ngọ́pı̨ka ĩ'di umvelépi áyı̨pı̨ rĩ kí abe mụ dô sĩ 'bá ĩ'didrı̨ kí trũ pírí Mı̨sı̨́rı̨ gâlé.

8 'Dĩ kî dó rụ́ anzị Yãkó'bõ drị̃ Ịsịrayị́lį̃ 'bã ũri rú mụlépi ĩ'di be Mį̃sį̣rį̃ gá
rĩ kî:

Ngọ́tį̣ŋá ĩ'didrị̃ kãjãní rĩ ĩ'di Rụ́bẹ̃nį̃ 'i.
9 Anzị Rụ́bẹ̃nį̃ drį̃ kí rụ́:
Hãnókĩ̃ 'i, Pálũ̃ 'i, Hẽzĩrónĩ̃ 'i ãzíla Kãrị̃mį̃ 'i.
10 Anzị Sį̃mọ́nį̃ drį̃ kí rụ́:
Yę̃mũ̃wẹ́lį̃ 'i, Yãmínĩ̃ 'i, Ũhádĩ̃ 'i, Yãkínĩ̃ 'i, Õhárĩ̃ 'i ãzíla Sáwũ̃lũ̃ andre
la 'bã sĩ adrujó Kãnánĩ̃ ízó rú rĩ 'i.
11 Anzị Lẹ́vį̃ drį̃ kí rụ́:
Gị́rį̣sǫ̃nį̃ 'i, Kõhátĩ̃ 'i ãzíla Mẽrárĩ̃ 'i.
12 Anzị Yụ́dã drį̃ kí rụ́:
Į̣rį̃ 'i, Ũnánĩ̃ 'i, Sélã̃ 'i, Pę̃rẹ́zį̃ 'i ãzíla Zérã̃ 'i, (wó Į̣rį̃ kí Ũnánĩ̃ be ũdrã
kí Kãnánĩ̃ gâlé).
Anzị Pę̃rẹ́zį̃ drį̃ kí:
Hẽzĩrónĩ̃ kí Hãmụ́lį̃ be.
13 Anzị Ĩsãkárĩ̃ drį̃ kí rụ́:
Tólã̃ 'i, Pụ́vã̃ 'i, Yãsụ́bũ̃ 'i ãzíla Sį̃mį̃rọ́nį̃ 'i.
14 Anzị Zãbũ̃lọ́nį̃ drį̃ kí rụ́:
Sę̃rẹ́dį̃ 'i, Ĩlọ́nį̃ 'i ãzíla Yãlẹ́lį̃ 'i.
15 'Dĩ kí anzị Léyã̃ 'bã tį̣lé Yãkó'bõ ní Mẽsõpõtámĩyã̃ gá rĩ kî; ĩzóŋá la ala
gá rĩ Dį̣nã̃ 'i, kí pírí rĩ gá kãlị́ na drį̃ na.

16 Anzị Gádĩ drį̃ kí rụ́:
Zį̃fũ̃yọ́nį̃ 'i, Hágĩ 'i, Sụ́nį̃ 'i, Į̃zį̃bọ́nį̃ 'i, Į̣rį̃ 'i, Hãrọ́dį̃ 'i ãzíla Ãrẹ́lį̃ 'i.
17 Anzị Ásę̃rį̃ drį̃ kí rụ́:
Ímũnã̃ 'i, Į̃sį̣vã̃ 'i, Į̃sị́vį̃ 'i, Bẽríyã̃ 'i ãzíla ámvọ́pị ĩ'badrį̃ Sérã̃ 'i.
Anzị Bẽríyã̃ drį̃ kí:
Hę̃bẹ́rį̃ kí Mãĩ̃kẹ́lį̃ be.
18 'Dĩ kí anzị Zį̃lị́pã̃ ándrá Lábãnĩ̃ 'bã fẽlé Léyã̃ be rĩ 'bã tį̣lé Yãkó'bõ ní
rĩ kî. Anzị ĩ'didrį̃ kí pírí rĩ gá mụdrị́ drį̃ la ázíyá.

19 Anzị Yãkó'bõ 'bã ũkú Rãkẹ́lį̃ drį̃ kí:
Yũ̃sụ́fũ̃ kí Bénzãmĩnĩ̃ be.
20 Mį̃sį̣rį̃ gâlé Ãsĩnátã̃ Pọ̃tį̣fẹ́rã̃ átáló uwiŋá uwilépi Hę̃lį̃pọ́lį̃ gá rĩ 'bã
ĩzẹ́pị tị Yũ̃sụ́fũ̃ ní Mãnásẽ kí Į̣fụrayị́mũ̃ be.
21 Anzị Bénzãmĩnĩ̃ drį̃ kí rụ́:
Bélã̃ 'i, Bẽkérĩ̃ 'i, Ãsį̃bẹ́lį̃ 'i, Gérã̃ 'i, Nãmánĩ̃ 'i, Íhĩ̃ 'i, Rọ́sį̃ 'i, Mũpímũ̃ 'i,
Hũ̃pị́mũ̃ 'i ãzíla Árį̃dį̃ 'i.
22 Anzị Rãkẹ́lį̃ 'bã tį̣lé Yãkó'bõ ní rĩ kí pírí rĩ gá mụdrị́ drį̃ la sụ.

23 Ngọ́tį̣ŋá Dánĩ drį̃ rụ́:
Hũ̃símũ̃ 'i.
24 Anzị Nãfũ̃tálĩ drį̃ kí rụ́:
Yãzẹ́lį̃ 'i, Gụ́nį̃ 'i, Yę̃zẹ́rį̃ 'i ãzíla Sĩ̃lémũ̃ 'i.
25 Bílĩhã̃ ãtí'bó Lábãnĩ̃ 'bã fẽlé ĩzẹ́pį̃ Rãkẹ́lį̃ ní rĩ tị Yãkó'bõ ní anzị kí pírí
rĩ gá ázį̃rį̃.

26 Anzị mụlépi Mį̃sį̣rį̃ gá ãfũ̃lépi Yãkó'bõ 'bã ụrụ'bá gá rĩ kí pírí rĩ gá kãlị́
ázíyá drį̃ la ázíyá. Úlã ngọ́pịka 'bã ũkúka kí gę̃rį̃ sĩ ku.

27 Yũsúfũ tị vâ anzị kí Mĩsịrĩ gâlé ĩrĩ; 'bá Yãkó'bõ drịko gá Mĩsịrĩ gâlé rĩ
kí pírí rĩ gá kãlị ázĩrĩ.
28 Yãkó'bõ pẽ dó ngọ́pĩ Yụ́dã tị Yũsúfũ rụ́ drĩ gâlé sĩ mụjó gẽrĩ mụlépi
Gõsénĩ gá rĩ zijó. Kí dó mụ calé Gõsénĩ gâlé pírí 'bo,
29 Yũsúfũ itú gãlĩgãlĩ ĩ'didrĩ kí bábá mụ dó sĩ drĩ ụfụlé átẹ́pĩ be Gõsénĩ
gá. Yũsúfũ la mụ ru i'dalé ĩ'di drĩlẹ́ gá 'bo, amvu dó átẹ́pĩ gbũrúkã gá
kpãrã ãzíla awá dó sĩ ãyĩkõ sĩ sáwã ãzo rú.
30 Yãkó'bõ jọ dó ngọ́pĩ Yũsúfũ ní, “Ma dó bábá drãjó ã'dusĩku ándre dó
mi drĩ ídri rĩ gá 'bo.”
31 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsúfũ jọ dó ádrịpịka 'baní 'bá átẹ́pĩ drịko gá rĩ
abe, “Ma dó mụ jọlé la Fãráwũ ní, ‘Má ádrịpịka kí 'bá má átẹ́pị drịko gá
rĩ kí abe, ãzíla ãko pírí ĩ'badrị kî trũ iyá kí má rụ́ 'dõlé 'bo angájó Kãnánĩ
gâlé.
32 'Bá mádrị 'da kí 'bá ãnãkpá tãmbalépi la, ají kí ãnãkpá ĩ'badrị kí ãzíla
ãko pírí ĩ'badrị kí ĩndĩ.’
33 Fãráwũ drĩ ĩmi umve jó agâlé, drĩ zị la, ‘Ãzị ĩmidrị ã'du yã?’
34 Ĩmi umvi ĩ'diní, ‘Ãma 'bá ãnãkpá tãmbalépi la i'dójó ãnzĩrĩŋã sĩ ándrá
ãmã átẹ́pịka 'badrị áni.’ Ĩdrĩ jọ la íni, ĩ'di ã'ị ĩminí u'ájó ãngũ Gõsénĩ gá
rá, ã'dusĩku 'bá Mĩsịrĩ gá rĩ 'bã kí 'bá ãnãkpá tãmbalépi rĩ kí ngũjó ũnzí
rĩ sĩ.”

47

Fãráwũ 'bã Gõsénĩ fẽjó Yãkó'bõ ní rĩ

1 Yũsúfũ mụ dó Fãráwũ rụ̃lé jọ ĩ'diní, “Má átẹ́pị amụ́ kí mâ ádrịpịka kí
abe ãzíla ãnãkpá ĩ'badrị tị, kãbĩlõ, ĩndrị ãzíla ãko ĩ'badrị kí trũ pírí angájó
Kãnánĩ gâlé rĩ sĩ ãzíla kí dó ú'dî'da íni Gõsénĩ gá 'dã.”
2 Ũpẽ dó ádrịpịka kí tõwú ãzíla i'da dó kí Fãráwũ nî.
3 Fãráwũ zị ádrịpịka kí, “Ĩmi ã'du ãzị nga yã?”
Ádrịpịka umvi kí, “Ãti'bo mídrị kí 'bá kãbĩlõ ucélépi la, ãmã áyịpịka kî
áni.”
4 Jọ kí vâ Fãráwũ ní, “Ãma amụ́ u'álé Mĩsịrĩ gá 'dõlé íni la ĩrí 'bã cajó
ãnãkpá ãmadrị 'baní ku rĩ sĩ, ãzíla rílẽ 'dĩ mịfị ká dó ãngũ Kãnánĩ drị gâlé
ũnzí; ịjọ́ 'dĩ sĩ ãma mãmálá 'bã ími drĩlẹ́ gá, ífẽ ãma u'á ãmaní Gõsénĩ gá
'dãá fô.”
5 Fãráwũ jọ Yũsúfũ ní, “Mí átẹ́pị kí mí ádrịpịka abe amụ́ kí mí rụ́,
6 ãzíla ãngũ Mĩsịrĩ drị 'dĩ pírí ĩmi drịlẹ́ agá. Ífẽ mí ádrịpịka 'bã ri kí
ãngũ ũniyambamba Gõsénĩ drị 'dã gá 'dãá ãzíla 'bá ãzí kí agá 'dãá ãlịgọ
rú la drĩ kí adru cí, í'bã kí drĩlẹ́ ru ãnãkpá mádrị kí tã mbajó.”
7 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsúfũ ají dó átẹ́pĩ Yãkó'bõ 'i i'dalé Fãráwũ nî ãzíla
Yãkó'bõ wi Fãráwũ ní sũsụ́.
8 Fãráwũ zị Yãkó'bõ 'i, “Ími ílí dó sị yã?”
9 Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Áma ílí mání sĩ wãyá cojó ãmíyọ́ŋá ru ũnọ́kụ́ gá
'dâ rĩ ca dó 130. Ílí 'dĩ kí ãlịŋá ru ãzíla ri kí adrulé ũcõgõ rú, ají kí ru
ándrá má átẹ́pịka 'badrị abe ku.”
10 Yãkó'bõ wi dó sũsụ́ Fãráwũ ní ĩdị ãzíla a'be dó ĩ'di rá.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsúfũ fẽ ádrịpịka 'baní rilé átẹ́pĩ trũ ãngũ
ũniyambamba Mĩsịrĩ drị gá 'dĩ Rãmãsẹ́sĩ gá cécé Fãráwũ 'bã lũlé rĩ áni.

12 Yũsúfũ fẽ dó ãkónã átẹ́pĩ 'baní ádrı́pıka kí abe ãzíla 'bá pírí átẹ́pĩ drı́ko gá rĩ 'baní icólépi calépi kãlãfe ĩ'badrı̨ sĩ rá rĩ sĩ.
13 Rílẽ 'dã 'bã mıfı 'bãngá ika, ãkónã dó sĩ ãngũ pírí kí agá 'dáyụ, Mı̃sı́rı̃ kí Kãnánĩ be ı̃rı̃ trá iza kí ru rílẽ 'dã ı̨jọ́ sĩ rá.
14 Yũsúfũ tra dó séndẽ 'bá Mı̃sı́rı̃ gá ãzíla Kãnánĩ gá rĩ 'bã kí sĩ ãkónã ĩgbãjó rĩ kí pírí, agụ dó kí tã mbalé Fãráwũ drı́ lómúre agá.
15 Séndẽ 'bá Mı̃sı́rı̃ gá ãzíla Kãnánĩ gá rĩ 'badrı̨ kí mụ ukólé kpírĩ-kpírĩ 'bo, amú kí áwáŋâ trũ Yũsúfũ rú, jọ kí, "Séndẽ ãmadrı̨ ukó kí rá, ãma icó dó ũdrãlé ími drı̃ gâsĩ íngoní ru yã? Ífẽ ãmaní ãkónã."
16 Yũsúfũ umvi ĩ'baní, "Ú'dî'da séndẽ ĩmidrı̨ ukó kí dó rá 'bo, ĩmi ají dó ãnãkpá ĩmidrı̨ kí, ma dó sĩ kí ufu ĩminí ãkónã sĩ."
17 Įjọ́ 'dĩ sĩ ají kí dó ãnãkpá ĩ'badrı̨ kí fãrásĩ, kãbĩlõ, ı̃ndrı, tı̨ ãzíla kãyĩnõ kî trũ Yũsúfũ drı̨ sĩ ãkónã ụfụjó. Ri kí ãnãkpá kí ufulé ãkónã sĩ ílí 'dã agá pírí.
18 Ílí 'dã la mụ ukólé 'bo, amú kí vâ ĩ'di rú 'dõlé jọ kí, "Ãma icó ı̨jọ́ ãzí zı̃lé úpí ãmadrı̨ ní ku, mgbã rĩ gá séndẽ ãmadrı̨ ukó kí dó rá ãzíla ãma ãnãkpá ãmadrı̨ kí abe pírí mî ãni, ãko ãzí dó ru acelépi ãluŋá la dó 'dáyụ dó lú ãma ụrụ'bá kí ãngũ ãmadrı̨ abe.
19 Ãma dó ũdrã ími drı̃ gâsĩ mıfı trũ tẽrẽ íngoní ru yã? Mí ĩgbã ãma ãngũ ãmadrı̨ kí abe pírí ãma dó sĩ ãmaní ãkónã ısú ãzíla ãma dó sĩ acá ãti'bo Fãráwũ ãni la rú. Ífẽ ãmaní ãkónã sĩ ãma ídri pajó ãzíla ũri kí salé ámvú ãmadrı̨ kí agá ãngũ 'bã acá rû sĩ ándrú ru ku."
20 Įjọ́ 'dĩ sĩ Yũsúfũ ĩgbã dó ãngũ Mı̃sı́rı̃ gá rĩ pírí Fãráwũ nî. 'Bá Mı̃sı́rı̃ gá rĩ uzı kí ãngũ ĩ'badrı̨ kí pírí ã'dusĩku rílẽ 'dã 'bã mıfı la 'bã kajó ika rĩ sĩ. Ãngũ Mı̃sı́rı̃ gá rĩ acá dó sĩ pírí Fãráwũ ãni.
21 Yũsúfũ isé dó 'bá kí pírí ãtí'bó Fãráwũ ãni la rú, i'dójó Mı̃sı́rı̃ 'bã wókõ ãzí rĩ gá kpere ãzí rĩ gá.
22 Ãngũ ĩ'di 'bã ĩgbãlé ku rĩ 'bãngá lú ãtalo 'badrı̨ kî ã'dusĩku ri kí ãkónã ısúlé Fãráwũ rụ̃ sĩ ãzíla ãkónã fẽlé ĩ'baní rĩ ca vâ sĩ rá. Įjọ́ 'dĩ dó bã sĩ ĩ'baní ãngũ ĩ'badrı̨ kí uzı jó ku 'dĩ.
23 Yũsúfũ jọ 'bá 'baní, "Ú'dî'da má ĩgbã dó ĩmi ãngũ ĩmidrı̨ kí trũ pírí Fãráwũ ní 'bo, ũri kî dó 'dĩ, ĩkpẹ̃ dó sĩ ámvú kî.
24 Wó ũri drĩ kí ka rá, lãŋá la gá wókõ ãlu tõwú agá rĩ lẽ úfẽ ĩ'di Fãráwũ drı̨. Ĩmi icó dó ı̨mbı̨ la acelépi rĩ kí tã mbalé ũri rú ãzíla nalé ãkónã rú 'bá ĩmidrı̨ lı̨cọ́ gá rĩ kí abe rá."
25 Jọ kí dó ĩ'diní, "Ípa ãma ídri 'bo, ími ásı̨ 'bã adru ãmaní ı̨gbẹ́ ru fô ãmbógó ãmadrı̨, ãma adru Fãráwũ 'bã pálé gá ãtí'bó ru rá."
26 Yũsúfũ 'bã dó ı̨jọ́ 'dĩ ãzı̨táŋá ru ãngũ Mı̃sı́rı̃ drı̨ agá kpere ãndrũ, ãko ãlu tõwú agá rĩ Fãráwũ ãni, pẽ lú ãngũ ãtalo 'badrı̨ adru kí Fãráwũ ãni ku rĩ gá nĩ.
27 'Bá Isırayílı̃ drı̨ ri kí Mı̃sı́rı̃ gá ãngũ Gõsénĩ rĩ gá. Isú kí málĩ ãzíla tı kí vâ wẽwẽ rú.
28 Yãkó'bõ u'á dó Mı̃sı́rı̃ gá ílí mụdrı̨ drı̃ ázı̃rı̃, ílí ĩ'didrı̨ ĩ'di 'bã adrujó ídri rú rĩ 147.
29 Sáwã Isırayílı̃ 'bã drãjó rĩ la dó mụ acálé ãni rú, umve dó ngọ́pı̃ Yũsúfũ 'i ãzíla jọ ĩ'diní, "Áma ı̨jọ́ drĩ fi ími ásı̨ gá rá, ísu ími drı̨ áma pálé gá 'dâ

ãzíla ína ũyõ ãzíla mi mụ ịjọ́ kí idélé má rụ́ ásį̣ į̉gbę̃ sĩ ãzíla ịjọ́ mgbã sĩ mí icó dó sĩ áma į̉sį̃lé Mį̉sį̣rį̃ gá 'dâ ku.

30 Ádrĩ dó drã rá álẽ ỉsį̃ ma ãngũ má átẹ́pịka kí į̉sį̃jó rĩ gá. Í'dụ ma Mį̉sį̣rį̃ gá 'dâ rĩ sĩ mụlé į̉sį̃lé ãngũ sĩ mâ átẹ́pịka kí į̉sį̃jó rĩ gá.” Yų̃sụ́fų̃ jọ ĩ'diní, “Ma ịjọ́ míní jọlé 'dĩ idé rá.”

31 Yãkó'bõ jọ, “Ína ũyõ ru.” Yų̃sụ́fų̃ na dó ũyõ rá, ãzíla Ịsịrayį́lį̃ ãvų̃ dó mgbọ́lọ́ drį̃ gá 'dãá sĩ ãwã'dĩfô fẽjó į̉nzį̃táŋá be.

48

Yãkó'bõ 'bã sų̃sụ́ wijó Mãnásẽ 'baní Ịfụrayỉmų̃ be rĩ

1 Sáwã ãzí vúlé gá ụ́'dụ́kọ́ acá Yų̃sụ́fų̃ ní, “Mî átẹ́pị ãyánĩ rú trę̃yį̣.” Ỉjọ́ 'dĩ sĩ Yų̃sụ́fų̃ 'dụ ngọ́pịka į̉rį̃ Mãnásẽ kí Ịfụrayỉmų̃ be ĩndĩ trũ mụjó Yãkó'bõ ndrejó.

2 Yãkó'bõ la mụ arelé la ngọ́pį̃ Yų̃sụ́fų̃ acá 'bo, imbá ru rijó į̉ndụ́ sĩ mgbọ́lọ́ drį̃ gá 'dãá.

3 Yãkó'bõ jọ ngọ́pį̃ Yų̃sụ́fų̃ ní, “Ãdróŋá Ũkpó 'Dį̉pị i'da ándrá ru mání Lụ́zį̃ gá 'dĩ ãngũ Kãnánĩ gá, ãzíla wi mání sų̃sụ́ 'dãá.

4 Ãdróŋá jọ, ‘Ma ũri mídrį̃ kí fẽ kpę̃lé wẽwẽ rú ãzíla mi dó sĩ acá sụ́rụ́ ũ'bí kí 'bã áyį̣pị rú. Ma dó sĩ ãngũ 'dĩ fẽ acájó anzị mídrį̃ mụlé tį̣lé drį̃lẹ́ gâlé rĩ 'bã ãni la rú jã 'dâ.’

5 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ, mî ngọ́pịka į̉rį̃ tį̣lé Mį̉sį̣rį̃ gá 'dâ ỉsụ́ 'dĩ sĩ má amụ́ drĩ Mį̉sį̣rį̃ gá 'dâ ku rú 'dĩ kí anzị mâ ãni la kí; Ịfụrayỉmų̃ kí Mãnásẽ be kí mâ anzị cécé Rụ́bę̃ñ̨ kí adrujó Sį̃mọ́ñ̨ be má ãni rĩ áni.

6 Anzịŋá míní tį̣lé kí vúlé gá rĩ kí dó adru mí ãni, ãngũ ĩ'bã kí mụlé ỉsụ́lé ĩ'ba ãni la rú rĩ la adru Ịfụrayỉmų̃ 'barû sĩ Mãnásẽ be.

7 Ma ịjọ́ 'dĩ idé íni la mî ãndrẽ Rãkẹ́lį̃ 'bã ịjọ́ sĩ, ĩ'di mání ũcõgõ rú mání ãgõjó angájó Pãdánĩ gá rĩ sĩ, mî ãndrẽ drã gę̃rį̃ gá Kãnánĩ gá ỉsụ́ 'dĩ sĩ áca drĩ Ĩfũrátã gá ku rú. Má į̉sį̃ dó sĩ ĩ'di 'dãá.” (Ĩfũrátã ĩ'di ãngũ ú'dî'da umvelé Bę̃tę̃lę̃hẹ́mų̃ rĩ 'i.)

8 Ịsịrayį́lį̃ la mụ anzị Yų̃sụ́fų̃ drį̃ kí ndrelé 'bo, zị Yų̃sụ́fų̃ 'i, “Anzị 'dĩ kí dó íngõ kî yã?”

9 Yų̃sụ́fų̃ umvi, “'Di kí anzị Ãdróŋá 'bã fẽlé mání Mį̉sį̣rį̃ gá 'dâ rĩ kî.”

Ịsịrayį́lį̃ jọ, “Mí ají kí má rụ́ 'dõlé, ma dó sĩ ĩ'baní sų̃sụ́ wi.”

10 Ĩdrãnĩgõ sĩ Yãkó'bõ 'bã mịfį̣ ndre kí dó ãngũ múké-múké ku. Ỉjọ́ 'dĩ sĩ Yų̃sụ́fų̃ ají dó anzị kí ĩ'di rụ́ 'dõlé, Yãkó'bõ amvu dó kí, ãzíla wi dó sų̃sụ́ ĩ'banî.

11 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịsịrayį́lį̃ jọ Yų̃sụ́fų̃ ní, “Á'bã ándrá áma ásį̣ gá ma ími ndre į̉dį̣ rá la ku, wó Ãdróŋá fẽ dó vâ ándre mî anzị kí ĩndĩ.”

12 Yų̃sụ́fų̃ 'dụ dó anzị 'dĩ kí ĩ'bã áyį̣pị 'bã į̉lį̣ gá rĩ sĩ rá ãzíla su drį̃ vų̃rụ́ į̉nzį̃táŋá ru ĩ'di drį̃lẹ́ gá.

13 Yų̃sụ́fų̃ 'bã Ịfụrayỉmų̃ 'i Yãkó'bõ 'bã drį̣ į̉jį̣ rĩ gá, Mãnásẽ 'i Yãkó'bõ 'bã drį̣ ãndá rĩ gá.

14 Wó Yãkó'bõ aca ru drį̣ kí ãzíla 'bã drį̣ ãndá rĩ Ịfụrayỉmų̃ drį̃ gá ĩ'di 'bã táni adrujó ngọ́tį̣ŋá vúlé rĩ 'i tí, 'bã drį̣ į̉jį̣ rĩ Mãnásẽ drį̃ gá ĩ'di 'bã táni adrujó ngọ́tį̣ kãjãní rĩ 'i rá tí.

15 'Dã 'bã ũngúkú gá wi dó sų̃sụ́ Yų̃sụ́fų̃ ní jọ,

“Lẽ Ãdróŋá má áyį̣pị

Ịbụrahịmṹ ãzíla má átẹ́pị Ĩsákã drị̃,
Ãdróŋá áma ídri tã mbalépi kpere ãndrũ rĩ
'bã wi sṹsṹ ĩ'banî.
16 Mãlãyíkã áma apálépi ịjọ́ ũnzí rĩ kí agá pírí rĩ,
'bã wi anzị 'dĩ 'baní sṹsṹ!
Rṹ mâ áyịpị Ịbụrahịmṹ drị̃, mâ átẹ́pị Ĩsákã drị̃,
ãzíla rṹ mádrị Yãkó'bõ drị̃ 'bã ãvĩ kí rû sĩ ku.”
17 Yṹsṹfṹ la dó mụ ndrelé la átẹ́pị 'bã drị ãndá rĩ Ịfụrayịmṹ drị̃ gá, u'á
dó cãndí sĩ ãzíla 'dụ dó drị la ãndá rĩ Ịfụrayịmṹ drị̃ gá rĩ sĩ 'bãlé Mãnásẽ
drị̃ gá.
18 Uja dó jọlé la, “Má átẹ́pị adru 'dĩ 'bã áni ku ngọ́tịŋá kãjãní rĩ ĩ'di
Mãnásẽ 'i, í'bã ími drị ãndá rĩ ĩ'di drị̃ gá.”
19 Wó Átẹ́pị̃ gã úmgbé jọ, “Mâ ngọ́pị ánị̃ ịjọ́ 'dĩ rá, anzị Mãnásẽ drị
mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé ri kí acá ũ'bí ru, wó ĩ'di adru sṹrṹ ãmbógó la. 'Bo
ádrịpị̃ wereŋá Ịfụrayịmṹ 'bã anzị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé ri kí adru wẽwẽ rú
ĩ'didrị̃ 'baní ãndânĩ ãzíla anzị ĩ'didrị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé ri kí adru sṹrṹ
ãzí ãmbógó la.”
20 Wi ĩ'baní sṹsṹ jọ,
“'Bá Ịsịrayílị̃ gá rĩ kí rú ĩ'di rṹ umve sĩ sṹsṹ ãlá rĩ ịsṹjó.
Kí rú jọ la, ‘Ãdróŋá 'bã 'bã mi cécé Ịfụrayịmṹ áni ãzíla Mãnásẽ áni.’
”
Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yãkó'bõ 'bã dó Ịfụrayịmṹ 'i Mãnásẽ drị̃lẹ́ gá.
21 Yãkó'bõ jọ Yṹsṹfṹ ní, “Ma úgólé drãlé drã-drã, wó Ãdróŋá 'bã mba
ími tã 'bã uja vâ mi vúlé ãngũ mî áyịpịka 'badrị Kãnánĩ gá rĩ gá.
22 Áfẽ míní ãngũ 'bã wókõ mání apálé 'bá Ãmọ́rị̃ rú rĩ kí drị alé agá
ménéŋá sĩ ãzíla ṹsụ sĩ rĩ míní adrujó mî ádrịpịka kí drị̃lẹ́ gá rĩ sĩ.”

49

Yãkó'bõ wi sṹsṹ anzị ĩ'didrị̃ 'banî

1 Yãkó'bõ umve ngọ́pịka kí pírí jó ĩ'baní, “Ĩmi atrá ĩmi áma andre gá, ma
dó sĩ ĩminí ịjọ́ drṹzị drị̃lẹ́ gâlé mụlépi ru idélépi ĩmi ụrụ'bá gá rĩ kí i'da.
2 “Ĩmi atrá ĩmi áma andre gá mâ ngọ́pịka
ãzíla ĩmi are ịjọ́ ĩmĩ átẹ́pị Ịsịrayílị̃ 'bã jọlé rĩ 'i.

3 “Rṹbẹ̃ñị̃ mi ngọ́tị mádrị kãjãní mání sĩ bõdõ ṹñị̃jó rĩ 'i,
mi ũkpõ mádrị kãrị̃lẹ̃ drị̃ i'dalépi rĩ 'i,
mí alị 'bá ãzí 'dĩ kí ũkpõ sĩ ãzíla ãrútáŋá sĩ rá.
4 Mi cécé ĩ̃yị galépi tré drị̃ ụtrị̃lé ku rĩ áni, mí icó ãrútáŋá kãjãnĩ drị̃ ịsṹlé
ku,
míní ándrá tụjó mí átẹ́pị drị mgbọ́lọ́ sị gá,
sĩ mî ṹkṹpị drị̃ izajó rĩ sĩ.

5 “Sĩ̃mọ́ñị̃ kí ádrịpị̃ Lẹ́vĩ be ají kí ru ịjọ́ ngaŋá sĩ ãlu;
kí ménéŋá ĩ'badrị̃ kí ayú sĩ ãlí idéjó sĩ ã'dị 'dijó.
6 Lẽ áfi ịjọ́ amáŋá ĩ'badrị̃ agá ku,
lẽ má icí tị ĩ'ba abe ãlu sĩ ịjọ́ itújó ku,
ã'dusĩku ụ'dị kí 'bá ũmbã ĩ'badrị̃ sĩ rá
ãzíla ụlị kí vâ tị 'bã ịsṹ pá gá use rĩ kí sĩ avájó.

7 Áwã ũmbã ĩ'badrı̨ ãcí 'dĩ rá
ãzíla ũmbã ĩ'badrı̨ ũnzí-ũnzí,
ma kí iré Yãkó'bõ agá 'dâ
ãzíla kí awa ndú-ndú Ịsịrayı́į̃ agá 'dâ.

8 "Yụ́dã, mî ádrı̨́pịka kí rú ími ịcụ́-ịcû;
ími drı̨ la adru mẹ́rọ́'bá mídrı̨ kí imbe gá;
mí ádrı̨́pịka kí rú drı̨ su míní vũ̃rụ́.
9 Yụ́dã! Mi kẽm̃ı̨mvá;
mi ãgõ angájó ĩzá ciŋá gâlé mâ ngọ́tı̨.
Mi ãngũ va sĩ ími lajó vũ̃rụ́ cécé kẽm̃ı̨ áni,
mi kẽm̃ı̨ andre rĩ áni, ã'di la ími aló nĩ yã?
10 'Bá ãzí icó gbéréke ũpĩ drı̨ palé ími drı̨ gá ku,
túré ũpĩ drı̨ ími pálé gá rĩ be,
kpere úpí gbéréke 'dı̨́pı̨ 'bã acá agá,
ãzíla sụ́rụ́ pírí 'baní ãrútáŋá fẽ agá ĩ'dinî.
11 Ĩ'di kãyĩnõ ĩ'didrı̨ gĩ zãbíbũ ife gá,
ĩ'di mváŋá la gĩ zãbíbũ ife ũniyambamba rĩ gá,
ãzíla ĩ'di bõngó ĩ'didrı̨ kí ũjĩ
zãbíbũ sụ́ ika ãrí áni rĩ sĩ.
12 Mı̨fı̨ la kí ka ndẽ wáyĩnĩ rá,
ãzíla sı̨ la kí mve ndẽ lẹ́sụ́ rá.

13 "Zãbũ̃lọ́nı̨ la ri ĩ̃yı́tı̨ gá
ãzíla ĩ'di ĩ̃yı́tı̨ í'bó 'bã kí sĩ pá tujó rĩ 'i.
Ãngũ ĩ'didrı̨ la ca kpere Sı̨dọ́nı̨ gá.

14 "Ĩsãkárĩ 'i ĩ'di kãyĩnõ ũkpó
ru lalépi tẹ́rı̨ ĩ'di 'bã 'dụlé rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ.
15 Drĩ ãngũ avı́jó rĩ ndre ãlá ru
ãzíla ãngũ lékõ drĩ ĩ'diní ãyĩkõ fẽ rá,
ĩ'di ru ũngúkú 'bã sĩ tẹ́rı̨ ujíjó
ãzíla ĩ'di ãzı̨ ĩ'di ũŋmĩjó ũkpó sĩ rĩ nga rá.

16 "Dánĩ la rú ı́jọ́ lịŋá pịrị rĩ fẽ 'bá ĩ'didrı̨ 'baní
cécé sụ́rụ́ ãlu Ịsịrayı́į̃ drı̨ 'bã ãzí áni.
17 Dánĩ la ru co ĩ̃nı̨ rú gẽ̃rı̨ tị gá,
gala'bá gẽ̃rı̨ agá
kãyĩnõ kí ĩníŋá agalépi rĩ rú,
ı́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá cẹ̃lépi kãyĩnõ drı̨ gá rĩ 'ba a'dé rû sĩ ũ̃lı̨-ũ̃lı̨ rú."

18 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ zı̨ Ãdróŋá 'i,
"Úpí! Ma patáŋá mídrı̨ tẽ."

19 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ jọ ngọ́pịka 'baní,
"'Bá 'bá ralépi rĩ kí amụ́ ũ'bí ru Gádĩ tị celé sĩ ĩ'di rajó,
wó ĩ'di 'de kí ĩníŋá gá sĩ kí ndẽjó rá.

20 "Ásẽ̃rı̨ 'bã ãngũ la adru ãkónã ní úsã rú,

ĩ'di rú ãkónã ãjị́ ambamba úpí ní icólé nalé rá rĩ kí ũfũ nĩ.

21 “Nãfũtálĩ ĩ'di lẽza trũlé rá
mvaka tịlépi ũniyambamba rĩ 'i.

22 “Yũsṵ́fṵ̃ ĩ'di zãbíbũ ífí
kalépi kũlũ kídí tị gá rĩ 'i,
kénĩ la kí dị Bõrõ drḩ̃ gâsĩ.
23 Mẹ́ṛọ́'bá ĩ'didrḩ̃ atrá kí ru ĩ'di celé ṵ́sụ sĩ;
kí ĩ'di gbẹ ásḩ̃ į̃gbẹ̃ kóru.
24 Wó ṵ́sụ ĩ'didrḩ̃ bábá
ãzíla ú'bã drḩ̃ ĩfã ĩ'didrḩ̃ kí ũkpó ru
ãzãkoma Ãdróŋá Ũkpó 'Dḩ̃pị Yãkó'bõ drḩ̃ drḩ̃ sĩ,
ã'dusĩku ĩ'di 'bá 'bá ucélépi rĩ ãzíla ũkpõ Ịsịrayḩ́lḩ̃ drḩ̃ 'i.
25 Ĩ'di Ãdróŋá mí átẹ́pị 'badrḩ́ ími ãzã kolépi rĩ 'i,
Ũkpó 'Dḩ̃pị míní sṵ̃sṵ́ wilépi
rĩ 'bã wi míní sṵ̃sṵ́ uzogó, į̃tṵ́ ãlá 'bṵ̃ gá rĩ drḩ̃ trũ,
'bã wi míní sṵ̃sṵ́ ãko ṵ̃nọ́kṵ́ ĩndṵ́ gá mgbi rĩ 'badrḩ̃
ãzíla 'bã wi míní sṵ̃sṵ́ ĩbã sṵ́ ãzíla mvájólé drḩ̃ kî abe.
26 Lẽ sṵ̃sṵ́ mí átẹ́pịka 'badrḩ̃ 'bã adru cécé 'bê áni,
'bã ndẽ 'bé údu rĩ kí rá, sṵ̃sṵ́ wilé 'dĩ 'bã tra kí ru pírí Yṵ̃sṵ́fṵ̃ drḩ̃ gá.
Ími androko 'bã indré mí ádrḩ́pịka kí agá
'dâ ndú míní adrujó úpí mvá rĩ sĩ.

27 “Bénzãmĩnĩ ĩ'di ṵ̃bọ̃gṵ̃ ãko ucílépi ŋmãrṵ̃-ŋmãrṵ̃ rĩ 'i,
ṵ̃'bṵ́tị sĩ ĩ'di ĩzá ĩ'diní ucílé rĩ kí na,
ĩndró sĩ ĩ'di ĩzá ĩ'diní ralé rĩ kí awa.”
28 'Dĩ kí sṵ́rṵ́ mụdrḩ̃ drḩ̃ į̃rḩ̃ Ịsịrayḩ́lḩ̃ drḩ̃ kí, ḩ́jọ́ 'dĩ dó átẹ́pḩ̃ 'bã sĩ azịjó ãzíla sṵ̃sṵ́ wijó ĩ'banî rĩ 'i, ngọ́tḩ́ŋá ãlu-ãlu ní úfẽ sṵ̃sṵ́ icólépi ĩ'di sĩ rá rĩ sĩ.

Yãkó'bõ 'bã drãjó rĩ

29 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ azị ĩ'baní, “Ma dó ãni rú mụjó mâ átẹ́pịka 'ba rṵ́ mâ áyḩ́pịka abe, ĩmi į̃sḩ̃ ma mâ átẹ́pịka kí abe ṵ̃jḩ́gọ́ gá ámvṵ́ Ífĩrõnĩ 'bá Hḩ́tḩ̃ rú rĩ drḩ̃ agá.
30 'Dĩ ṵ̃jḩ́gọ́ ámvṵ́ Mãkĩpélã drḩ̃ agá ãni rú Mãmírẽ Kãnánĩ gá rĩ gá ándrá Ịbụrahḩ́mṵ̃ 'bã ĩgbãlé Ífĩrõnĩ Hḩ́tḩ̃ rú rĩ drḩ́ ámvṵ̂ trũ ãngũ sĩ 'bá į̃sḩ̃jó rĩ rú rĩ 'i.
31 Į̃sḩ̃ ándrá Ịbụrahḩ́mṵ̃ kí ũkû Sárã be, Ĩsákã kí ũkû Rẽbékã be ãzíla į̃sḩ̃ vâ Léyã 'i alagá 'dãá.
32 Ámvṵ̂ kí ṵ̃jḩ́gọ́ ala gá rĩ kí abe îgbã ándrá kí angájó 'bá Hḩ́tḩ̃ rú rĩ 'badrḩ́.”
33 Yãkó'bõ la mụ ḩ́jọ́ ĩ'didrḩ̃ kí delé azịlé ngọ́pịka abe 'bo, la dó ru vúlé mgbọ́lọ́ sḩ̃ gâlé ãzíla drã dó rá.

50

1 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'be dó ru átẹ́pḩ̃ drḩ̃ gâlé áwáŋâ trũ.
2 'Dã 'bã ũngúkú gá Yṵ̃sṵ́fṵ̃ fẽ ãzḩ́táŋá 'bá írúwá idélépi rĩ 'baní sĩ átẹ́pḩ̃ ụrụ'bá inḩ́jó írúwá sĩ icójó ŋmajó ku rĩ sĩ.

3 Yãkó'bõ ụrụ'bá iníjó írúwá sĩ rĩ 'dụ ụ́'dụ́ kãlị́ sụ ãzíla sụ́rụ́ ndụlụ Mịsịrị̃
drị̃ awá kí ĩ'di ụ́'dụ́ kãlị́ ázị̃rị̃.
4 Ụ́'dụ́ áwáŋá drị̃ kí dó mụ ukólé 'bo, Yụ̃sụ́fụ̃ jọ dó 'bá ĩyõ Fãráwũ drị̃
'baní, "Áma ịjọ́ drĩ fi ĩmi ásị́ gá rá, 'bá rĩ ĩjọ Fãráwũ ní ịjọ́ áma kẹ̃jị́ gá.
5 'Má átẹ́pị fẽ ándrá ma ũyõ nalé jọ, "Ma úgólé drãlé drã-drã. Ádrĩ drã
'bo, mí ĩsị̃ ma 'bụ́ mání galé ãngũ Kãnánĩ gá rĩ agá." Mí ají ámụ dó má
átẹ́pị ĩsị̃lé, ádrĩ dó ĩ'di ĩsị̃ 'bo, 'dã 'bã ũngúkú gá ma dó ãgõ vúlé 'dõlé
gbõŋáŋá ru.' "
6 Fãráwũ jọ Yụ̃sụ́fụ̃ ní, "Ímụ mí átẹ́pị ĩsị̃lé míní ándrá ũyõ najó mi idé
la rá rĩ áni."
7 Yụ̃sụ́fụ̃ mụ dó átẹ́pĩ̃ ĩsị̃lé. 'Bá ĩyõ Fãráwũ drị̃ 'de kí ĩ'di vú gâsĩ, 'bá
ãmbogo pírí Mịsịrị̃ gá rĩ kí abe.
8 'Bá Yụ̃sụ́fụ̃ drịko gá rĩ kí, ádrịpịka kí abe, ãzíla 'bá átẹ́pĩ̃ drịko gá rĩ kí
trũ mụ kí pírí rá. 'Bá acelépi Gõsénĩ gá 'dãá rĩ kí lú anzịŋá kí ãnãkpá kí
abe.
9 'Bá ũ'bí mụ kí ĩ'di ĩsị̃lé nĩ, 'bá cẹ̃lépi gárĩ ã'dịdrị̃ sĩ rĩ kí 'bá cẹ̃lépi fãrásĩ
sĩ rĩ kí abe mụ kí vâ ĩ'di trũ ĩndĩ.
10 'Bá kí mụ calé ãngũ Ãtádĩ̃ sĩ ãná cojó rĩ gá, ãni rú Ỵyị́ Yõrĩdánĩ gá 'bo,
rĩ kí dó awálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụ gá sĩ ãzákírílí ru ãzíla Yụ̃sụ́fụ̃ u'á kí 'dãá sĩ átẹ́pĩ̃
awájó ụ́'dụ́ ázị̃rị̃.
11 'Bá Kãnánĩ rú u'álépi 'dãá rĩ kí mụ 'bá 'dã kí ndrelé awá-agá ãngũ
Ãtádĩ̃ sĩ ãná cojó rĩ gá 'dãá 'bo, jọ kí, "'Bá Mịsịrị̃ rú rĩ kí drã ãmbógó
la awá." ('Dĩ dó bãsĩ ịjọ́ sĩ ãngũ Yõrĩdánĩ andre gá 'dã umvejó Ãbẹ̃lĩ̃-
Mịzị̃rãyịmụ̃* 'i 'dĩ.)
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ 'bã ngọ́pịka idé kí dó ịjọ́ cécé ĩ'di 'bã azịlé ĩ'baní rĩ
ãni.
13 Agụ kí dó ĩ'di ĩsị̃lé Kãnánĩ gá ũjịgọ́ ámvụ́ Mãkĩpélã gá rĩ gá ãni rú
Mãmírẽ gá, 'dĩ ãngũ ándrá Ịbụrahịmụ̃ 'bã ĩgbãlé Ífĩrõnĩ Hịtị̃ rú rĩ drị
ámvụ́ trũ ãzíla ãngũ sĩ 'bá ĩsị̃jó ri be rĩ 'i.
14 Yụ̃sụ́fụ̃ la mụ átẹ́pĩ̃ Yãkó'bõ ĩsị̃lé 'bo, uja kí ru vúlé Mịsịrị̃ gá 'dõlé
ádrịpịka kí abe ãzíla 'bá mụlépi átẹ́pĩ̃ 'bã ĩsĩ̃ŋá gá rĩ kî trũ.

Yụ̃sụ́fụ̃ 'bã ádrị̃pịka kí trũjó rĩ

15 Yụ̃sụ́fụ̃ 'bã ádrịpịka kí dó mụ ndrelé la ĩ'bã átẹ́pị drã dó rá, jọ kí, "Ãzî
sĩ Yụ̃sụ́fụ̃ la mụ acálé ãma abe ũnzí ịjọ́ ándrá ãmaní idélé ĩ'di ụrụ'bá gá
ũnzí rĩ kî sĩ."
16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩdrị̃ kí dó ụ́'dụ́kọ́ Yụ̃sụ́fụ̃ ní jọ kí, "Ãmã átẹ́pị azị ándrá ãmaní
ịjọ́ 'dĩ kí ịsụ́ 'dĩ sĩ drã drĩ ku rú.
17 'Dĩ ịjọ́ ĩminí mụlé jọlé Yụ̃sụ́fụ̃ nî rĩ 'i: 'Má a'ị́ mi mî ádrịpịka kí trũjó
rá ũnzĩkãnã ándrá ĩ'bã kí idélé mí rụ́ rĩ kî sĩ.' " 'Bárĩ ú'dî'da ãma ãti'bo
Ãdróŋá mí átẹ́pị drị̃ kî, ãma a'ị́ mi ũnzĩkãnã ãmadrị̃ kî trũjó rá fô. Ụ́'dụ́kọ́
'dĩ la mụ calé ĩ'di rụ̃lé 'bo, Yụ̃sụ́fụ̃ awá mịndrẹ sĩ.
18 Ádrịpịka amụ́ kí ãzíla ũtị̃ kí ãja vụ̃rụ́ ĩ'di drị̃lẹ́ gá jọ kí, "Ãma ãti'bo
mî ãni."
19 Wó Yụ̃sụ́fụ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩmi idé mâ sĩ ũrị̃ sĩ ku. Ma Ãdróŋá 'i sĩ 'bá ịjọ́
lijó yã?

---

* **50:11** *Ãbẹ̃lĩ-Mịzị̃rãyịmụ̃* ífí la "'bá Mịsịrị̃ drị̃ 'bã kí drã awájó rĩ 'i."

20 Ĩmi ũrã ándrá ĩmi áma idé agá ũnzí, wó Ãdróŋá ãpẽ áma tị ĩmi drį̃lę̣
gá 'dõlé sĩ amụ́jó 'bá ũ'bí kí ídri upajó.
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yų̃sụ́fų̃ jọ ĩ'baní ị́jọ́ ásị́-į̃gbẹ̃ sĩ į̃dị́ jọ, Ĩmi idé mâ sĩ ų̃rį̃ sĩ ku,
ma mụ ĩminí ãkónã fẽlé ãzíla ma vâ ĩmi tãmba anzị ĩmidrį̃ kí abe rá.”

Drã Yų̃sụ́fų̃ drį̃

22 Yų̃sụ́fų̃ u'á Mį̃sị́rį̃ gá 'bá ĩ'di 'bã átẹ́pị drị́ko gá rĩ kí abe. U'á ílí 110 drã
dó ĩndõ.
23 Yų̃sụ́fų̃ ndre anzị tį̣lé Ị́fụrayị́mų̃ ní drį̃lę̣ gâlé rĩ kí kpere á'bị́ anzị na
rĩ gá. Úlã vâ anzị Mãkírĩ Mãnásẽ 'bã ngọ́pị drį̃ kí anzị Yų̃sụ́fų̃ ãni la kî rú.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá Yų̃sụ́fų̃ jọ ádrị́pį̣ka 'baní, “Ma ãni rú drãjó, wó
ãndá-ãndá ru Ãdróŋá la mụ ĩmi ãzã kolé rá, ãzíla ĩ'di drụ́zį̣ ĩmi ũfũ ãngũ
Mį̃sị́rį̃ agá 'dâ rĩ sĩ agụlé ãngũ ándrá ĩ'di 'bã ũyõ najó 'i fẽ la Ị́bụrahị́mų̃
ní, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'baní rĩ gá.”
25 Yų̃sụ́fų̃ fẽ anzị Ị́sị́rayị́lį̃ drį̃ 'baní ũyõ nalé jọ, “Ãndá-ãndá ru Ãdróŋá
la mụ ĩmi agụlé Kãnánĩ gâlé rá, ĩ'dụ jõ áma ĩfãkã kí ĩndĩ.”
26 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yų̃sụ́fų̃ drã dó Mį̃sị́rį̃ gá 'dĩ sĩ ílí la dó 110. Úní dó ãvũ la írúwá
sĩ, ãzíla úmba dó sĩ tã la Sãndụ́kų̃ sĩ ãvũ tãmbajó rĩ agá Mį̃sị́rį̃ gá 'dãá.

Bṵ́kṵ̃ Ãfũŋá drı̧̃

Bṵ́kṵ̃ Ãfũŋá drı̧ 'dĩ jọ ı́jọ́ ãwí 'bá Ãdróŋá drı̧ ĩ'di 'bã pẽlé ndú Yãhṵ́dı̧̃ rú sáwã bṵ́kṵ̃ Í'dóŋá drı̧̃ 'bã ãsı̧̃ŋá gá rĩ 'bã drı̧ gá. Bṵ́kṵ̃ Ãfũŋá drı̧̃ 'bã i'dóŋá gá 'bá Yãhṵ́dı̧̃ rú 'dĩ kí ándrá pírí ãtí'bó ru Mı̧̃sı̧́rı̧̃ gá, wó Ãdróŋá are mãmálá ĩ'bã kí 'bãlé sĩ ãzãkoma a'ı̧́jó ĩ'di drı̧̃lẹ́ gá rĩ rá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá pẽ dó sĩ Mṵ́sã 'i adrujó ĩ'bã drı̧̃lẹ́ ru sĩ kí anzéjó Mı̧̃sı̧́rı̧̃ gâlé rá. Wó táni ĩ'baní drı̧̃lẹ́mmgbọ fẽ agá rá tí, 'bá 'dĩ ụfụ kí drı̧̃ ũcõgõ tré la kí abe ĩ'baní wãyá co agá kõtórõ agá 'dãá ĩ'baní mụ agá Kãnánĩ gá ãngũ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ũyõ najó ĩ'di fẽ la ĩ'baní rĩ gá. Ĩ'baní wãyá co agá 'dãá gã kí Ãdróŋá tı̧ úmgbé, wó kí mụ calé 'Bé Sĩnáyĩ gá 'bo Ãdróŋá i'da Mṵ́sã ní ãzı̧́táŋá lẽlé 'bá 'dĩ 'bã mba kí kí tã sĩ u'ájó ídri rú ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí. Ãdróŋá fẽ vâ ĩ'baní ãzı̧́táŋá kí sĩ Ãdróŋá ı̧̃nzı̧̃jó rĩ kí ãzíla ãngũ ãtalo ĩ'badrı̧̃ 'bã kí sĩ ídétáŋá ãzíla fẽtáŋá ãwã'dĩfô rú rĩ kí ajíjó ĩ'diní rĩ kî. Ãngũ ĩ'bã kí sı̧lé 'dĩ ála umve la Hémã Ãdróŋá ı̧̃nzı̧̃jó rĩ 'i ãzíla Hémã tı̧ icíma drı̧̃ 'i.

Anzı̧ Ịsịrayı̧́lı̧̃ drı̧̃ kí ĩkpãjó Mı̧̃sı̧́rı̧̃ gá rĩ

1 Anzı̧ Yãkó'bõ* drı̧ mụlépi ĩ'di trũ Mı̧̃sı̧́rı̧̃ gâlé lı̧cọ́ ĩ'badrı̧̃ abe rĩ kí rṵ 'dĩ
'bã áni:
2 Rṵ́bẹ̃ŋ̃ı̧ 'i, Sı̧̃mọ́ŋ̃ı̧ 'i, Lẹ́vı̧̃ 'i ãzíla Yṵ́dã 'i,
3 Ĩsãkárĩ 'i, Zãbṵ̃lọ́ŋ̃ı̧ 'i ãzíla Bénzãmĩnĩ 'i,
4 Dánĩ 'i, Nãfũtálĩ 'i, Gádĩ 'i ãzíla Ásẽrı̧̃ 'i.
5 Anzı̧ Yãkó'bõ drı̧̃ kí ándrá anzı̧ ĩ'didrı̧̃ 'bã anzı̧ kí abe pírí rĩ gá kãlı̧́
ázı̧̃rı̧̃,† ı̧sṵ́ 'dĩ sĩ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ dó Mı̧̃sı̧́rı̧̃ gá.
6 Ílí ũ'bí vúlé gá Yṵ̃sṵ́fṵ̃ kí ádrı̧́pı̧ka abe ãzíla 'bá ílí ĩ'badrı̧̃ 'dã agá rĩ abe
ũdrã kí dó 'dĩ sĩ pírí 'bo,
7 wó 'bá Ịsịrayı̧́lı̧̃ drı̧̃ ri kí drı̧̃lẹ́ba rú tı̧lé gbõrú-gbõrú ãzíla kãlãfe ĩ'badrı̧̃
tụ dó ũ'bí ru alı̧ dó rá, ı̧jọ́ 'dĩ sĩ ga kí dó ãngũ Mı̧̃sı̧́rı̧̃ drı̧̃ agá pírí.
8 'Dã 'bã vúlé gá úpí ãzí ú'dí ı̧jọ́ nı̧̃lépi Yṵ̃sṵ́fṵ̃ drı̧̃ gá ku la ri dó ũpĩ gá
Mı̧̃sı̧́rı̧̃ gá nĩ.
9 Jọ 'bá ĩ'didrı̧̃ 'baní, “Ĩndre, 'bá Ịsịrayı̧́lı̧̃ drı̧̃ acá kí dó ũ'bí ru ãzíla ũkpó
ru ãma ní ãndânĩ.
10 Lẽ ãma idé kí ı̧jọ́ ãmaní lẽlé rĩ kí kí ụrụ'bá gá ũndũwã sĩ, jõ íni ku kí
mụ tı̧lé ũ'bí ru drı̧̃ gá drı̧̃ gá ãzíla, sṵ́rṵ́ ãzí drĩ kí amṵ́ ãma rṵ́ ã'dı̧́ gá, kí
ru icí mẹ́rọ́'bá amṵ́lépi ãma rṵ́ ã'dı̧́ gá rĩ abe kí ãma ndẽ rá.”
11 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá drı̧̃lẹ́ ru Mı̧̃sı̧́rı̧̃ drı̧̃ ũ'bã kí dó 'bá ãmbogo rú Mı̧̃sı̧́rı̧̃ rú la
kí 'bá Ịsịrayı̧́lı̧̃ drı̧ ãti'bo rú rĩ kí drı̧̃lẹ́ gá. Ri kí dó sĩ kí ĩkpãlé ãzı̧ ngaŋá
ũkpó la sĩ, ãzíla sı̧ kí dó táwṵ̃ŋ̃ı̧ Pĩtómũ kí Rãmãsẹ́sı̧̃ be sĩ ãkónã tãmbajó
úpí Mı̧̃sı̧́rı̧̃ drı̧̃ ní.
12 Wó ĩ'baní táni kí ĩkpã agá drı̧̃ gá drı̧̃ gá rá tí, kãlãfe ĩ'badrı̧̃ ri tụlé tı̧ŋá
sĩ ãzíla iréŋá sĩ drı̧̃ gá; 'dãá 'bá Mı̧̃sı̧́rı̧̃ gá rĩ i'dó kí dó idélé ṵ̃rı̧̃ sĩ 'bá Ịsịrayı̧́lı̧̃
rú rĩ kí ı̧jọ́ sĩ,
13 ı̧jọ́ 'dĩ sĩ 'bá Mı̧̃sı̧́rı̧̃ drı̧̃ ĩkpã kí dó kí ãzákírílí ru.

---

* **1:1** *Yãkó'bõ* ĩ'di Ịsịrayı̧́lı̧̃ 'i. † **1:5** Bṵ́kṵ̃ ãzí rĩ jọ kí anzı̧ kí kãlãfe kãlı̧́ ázı̧̃rı̧̃ drı̧̃ tõwú.

14 Fẽ kí ĩ'baní ãzị ũkpó la kí sĩ kí ĩkpãjó ídri ĩ'badrị agá ũdrí tujó sĩ bị̃rị̃kị̃
'bejó ãzíla ãzị ũví ndú ndú ámvụ́ drị kí abe; ãzị pírí ĩ'bã kí ngalé rĩ kí agá
'bá Mịsịrị̃ gá rĩ kí ásị ĩ'baní ãcí-ãcí.
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ úpí Mịsịrị̃ drị jọ ũkú ũkú Ĩbũrãníyã rú rĩ kí ãzã kolépi tĩŋá gá
Sĩfúrã 'baní Púwã be:
16 "Ĩminí ũkú Ĩbũrãníyã 'badrị kí ãzã ko agá ngọ́tị tĩŋá gá 'dãá ĩdrĩ ndre
la ĩ'di ngọ́tị ágọ́bị, ĩ'dị ĩ'di rá, drĩ adru ĩzóŋá ĩmi a'be ĩ'di ídri."
17 Ũkú ũkú kí ãzã kolépi tĩŋá gá rĩ ru kí Ãdróŋâ rá ãzíla nga kí ãzị úpí
Mịsịrị̃ drị 'bã lũlé ĩ'baní rĩ ku, a'be kí dó sĩ anzị ãgọbị rĩ kí ídri.
18 'Dã 'bã ũngúkú gá úpí Mịsịrị̃ drị umve ũkú ũkú kí ãzã kolépi tĩŋá gá
rĩ kí ãzíla zị kí: "Ĩmĩ idé ị́jọ́ anzị ãgọbị rú 'dĩ kí a'bejó ídri la ã'du sĩ yã?"
19 Ũkú ũkú kí ãzã kolépi tĩŋá sĩ rĩ umvi kí Fãráwũ nî, "Ũkú Ĩbũrãníyã rú
rĩ adru kí ũkú Mịsịrị̃ rú rĩ kí áni ku, kí tĩ gbõŋá ru, ũkú ũkú kí ãzã kolépi
rĩ kí jõ mụ acá trũ 'dĩ kí ịsụ́ la ũkú Ĩbũrãníyã rú 'dĩ tĩ kí 'bo."
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ásị dó sĩ ĩ̃gbẹ́ ru ũkú 'dĩ 'banî ãzíla 'bá Ịsịrayị́lĩ
drị kí kãlãfe tụ dó drị gá ĩ̃dị-ĩ̃dị.
21 Wó Ãdróŋá 'bã dó ásị ĩ̃gbẽ̃ lịcọ́ ũkú ũkú kí ãzã kolépi tĩŋá sĩ rĩ 'badrị
kí drĩ̃ gá rá, ã'dusĩ̃ku ru kí Ãdróŋâ rá.
22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Fãráwũ úpí Mịsịrị̃ drị fẽ dó ãzị́táŋá 'dĩ 'bá pírí ĩ'didrị 'baní:
"Anzị pírí ãgọbị ũkú Ĩbũrãníyã rú rĩ 'bã kí tị̃lé rĩ kí ú'bé kí Mĩrĩ Náyĩlĩ agá,
anzị izonzi rú rĩ kí â'be kí ídri."

2

Tịŋá Mụ́sã drị rĩ

1 Sáwã 'bá Mịsịrị̃ gá rĩ 'baní 'bá Ịsịrayị́lĩ rú rĩ kí ĩkpãjó 'dã sĩ, ágọ́bị sụ́rụ́
Lẹ́vị drị agá la ĩ̃gbã vâ ĩzóŋá sụ́rụ́ Lẹ́vị drị agá la ũkú ru.
2 Ũkú 'dã ịsụ́ 'a ãzíla tị dó ngọ́tịŋá ágọ́bị. Ĩ'di dó mụ ndrelé la ngọ́tịŋâ
ĩ'dĩ ãlá ru 'bo, uja dó sĩ ĩ'di ũzĩ̃lé ĩmbá na.
3 Wó ĩ'di 'bã icójó ngọ́tịŋâ ũzĩ̃jó ĩ̃dị ku rĩ sĩ; a'dụ́ gụ́fá idélé ũzú sĩ la ãzíla
ĩbĩ̃ ụrụ'bá la ísékísé sĩ cí ĩ̃yị 'bã fi rû sĩ gụ́fá agâlé ku. 'Bã dó ngọ́tịŋâ 'i 'a
la gá ãzíla zĩ̃ dó ĩ'di ũzú agá ĩ̃yị Mĩrĩ umvelé Náyĩlĩ rĩ tị gá.
4 Ámvọ́pĩ̃ tu pá rá-rá ru sĩ ndrejó la ã'du ị́jọ́ la nõ mụ ru idélé ĩ'di rụ́ nĩ
yã áni.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ 'bã ĩ̃zẹ́pị mụ Mĩrĩ Náyĩlĩ gâlé mụlé ru ũjĩ̃lé,
ãzíla izonzi ĩ'di ãzãkolépi rĩ ri kí ĩ̃yị tị pilé. Úpí ĩ̃zẹ́pị ndre gụ́fá ũzú agá
'dãá ãzíla pẽ dó ãtí'bó ĩ'didrị ĩzóŋá ru rĩ tị mụlé gụ́fâ a'dụ́lé.
6 Úpí ĩ̃zẹ́pị nzĩ̃ tị la ãzíla ndre urekeŋâ 'i. Urekeŋâ la awá agá awá-awâ,
ãzíla Fãráwũ ĩ̃zẹ́pị u'á dó cãndí sĩ ĩ'di ị́jọ́ sĩ. Jọ "Lẽ ũrekeŋá 'dĩ 'bã adru
'bá Ĩbũrãníyã rú 'dĩ 'bã ãzí áni la."
7 'Dã 'bã vúlé gá urekeŋâ 'bã ámvọ́pĩ̃ zị Fãráwũ ĩ̃zẹ́pị 'i, "Má icó mụlé
míní ũkú ãzí Ĩbũrãníyã rú la umvelé sĩ ngọ́tịŋâ undrujó rá yã?"
8 Fãráwũ 'bã ĩ̃zẹ́pị umvi, "Wõyí, ímụ." Ĩzóŋâ mụ dó rá ãzíla ají dó
urekeŋâ 'bã ãndrẽ mgbãrĩ 'i.
9 Fãráwũ 'bã ĩ̃zẹ́pị jọ urekeŋâ 'bã ãndrẽ nî, "Í'dụ mání ũrekeŋá 'dĩ
undrulé, ma ími ũfẽ rá." Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú 'dĩ 'dụ dó urekeŋâ tã mbalé rá.

10 Ngǫ́tı̨́ŋâ la dó mụ zolé 'bo, 'dụ dó ĩ'di agụlé Fãráwũ 'bã į̃zẹ́pı̨ drı̨̃lé ãzíla acá dó sĩ ĩ'di 'bã ngǫ́pı̨ rú. 'Da dó sĩ rụ́ la Mụ́sã 'i, ífí la, “Má a'dụ́ ĩ'di į̃yı̨ agá.”

Mụ́sã 'bã apájó Mı̨d̃ıyáñı̨ gá rĩ

11 Ụ'dụ́ ãlu Mụ́sã 'bã zojó 'bo rĩ sĩ, mụ 'bá Ĩ̃bũrãníyã rú ĩ'di 'bã sụ́rụ́ ru rĩ kí andrélé ãzíla ndre kí ũŋmĩ agá ãzı̨ ũkpómgboroto rĩ nga agá. Ndre ágǫ́bı̨ Mı̨sı̨́rı̨̃ rú la 'bá Ĩ̃bũrãníyã rú ĩ'di 'bã sụ́rụ́ ru la co agá.

12 Mụ́sã undré ãngũ trǫ̃ḱı̨lı̨rı̨, ndre 'bá ãzí ĩ'di ndrelépi la 'dáyụ, 'dı̨ dó ágǫ́bı̨ Mı̨sı̨́rı̨̃ rú 'dã rá ãzíla z̃ı̨ dó ĩ'di cínákí agá.

13 Drũs̃ı̨ íni Mụ́sã 'bã mụjó 'bá ĩ'didrı̨̃ kí andréjó rĩ gá, ı̨sụ́ ãgǫbı̨ į̃rı̨̃ Ĩ̃bũrãníyã rú la kí ru co agá. Mụ́sã zı̨ ágǫ́bı̨ ãzí rĩ idélépi ũnzí rĩ 'i, “Mi 'bá mî ádrı̨́pı̨ rú rĩ co íni ã'du ı̨́jǫ́ sĩ yã?”

14 Ágǫ́bı̨̃ umvi, “Ã'di 'bã mi ãmaní úpí ru ãzíla 'bá ı̨́jǫ́ lı̨lẹ́pi rĩ rú nĩ yã? Ílẽ áma 'dı̨lé cécé míní ágǫ́bı̨ Mı̨sı̨́rı̨̃ rú 'dã 'dı̨lé rĩ áni yã?” Mụ́sã acá dó ũ̃rı̨̃ sĩ ãzíla ũrã dó, “'Bá pírí nı̨̃ kí dó ı̨́jǫ́ mání idélé rĩ 'bo.”

15 Fãráwũ la mụ ı̨́jǫ́ 'dĩ arelé 'bo, ũ̃'bı̨̃ tí Mụ́sã ndrũ̃lé sĩ ĩ'di 'dı̨jó rá, wó Mụ́sã apá Fãráwũ rụ́ 'dãá rĩ sĩ rá sĩ mụjó u'ájó Mı̨d̃ıyáñı̨ gá. Mụ́sã la mụ calé Mı̨d̃ıyáñı̨ gá 'bo, ri vũ gá kídí tı̨ gá.

16 Ụ'dụ́ ãlu, átáló Mı̨d̃ıyáñı̨ gá rĩ 'bã izonzi ázı̨̃rı̨̃ 'dĩ amụ́ kí į̃yı̨ ukolé ãkójó ãnãkpá 'baní į̃yı̨ fẽjó rĩ kí agá sĩ į̃yı̨ fẽjó ãnãkpá átẹ́pı̨̃ drı̨̃ 'banî.

17 'Bá ãzí ãnãkpá tãmbalépi la amụ́ kí átáló Mı̨d̃ıyáñı̨ gá rĩ 'bã izonzi kí drolé rá, wó Mụ́sã angá ụrụgá sĩ kí pajó 'bá 'da kí drı̨ gá, ãzíla ko kí ãzã į̃yı̨ fẽjó ãnãkpá 'banî.

18 Izonzı̨ 'dĩ kí mụ gõlé lı̨cǫ́ gá ĩ'bã átẹ́pı̨ Rũ̃wẹ́lı̨̃ rũ̃lé 'bo, Átẹ́pı̨̃ zı̨ kí, “Ĩmi ãgõ ãndrũ lı̨cǫ́ gá údu ã'du ı̨́jǫ́ sĩ yã?”

19 Umvi kí, “'Bá ãzí Mı̨sı̨́rı̨̃ rú la pa ãma 'bá ãnãkpá ucélépi rĩ kí drı̨ gá rá. Átã uko vâ ãmaní į̃yı̨ fẽlé ãnãkpá 'baní nĩ.”

20 Rũ̃wẹ́lı̨̃ zı̨ kí, “Ágǫ́bı̨̃ dó íngãá yã? Ĩmi a'be dó ĩ'di lé ã'du ı̨́jǫ́ sĩ? Ĩmi umve ĩ'di ãkónã nalé ãma abe.”

21 Mụ́sã ã̃ı̨ u'álé Rũ̃wẹ́lı̨̃ be rá ãzíla Rũ̃wẹ́lı̨̃ fẽ dó ĩ'di 'bã į̃zẹ́pı̨ Zĩpórã 'i Mụ́sã ní ũkú ru.

22 Zĩpórã tı̨ ĩ'diní ngǫ́tı̨́ ágǫ́bı̨, ãzíla Mụ́sã 'da dó rụ́ la Gı̨́rı̨sı̨̃mũ̃ 'i, jọ “Má acá dó ãmı̨́yǫ́ŋá ru 'bá ãzí 'bã ãngũ gá.”

23 Sáwã ãzo vúlé gá, úpí Mı̨sı̨́rı̨̃ gá rĩ drã dó rá. 'Bá Į̣sı̨rayı̨́lı̨̃ rú rĩ ri kí drı̨c̃ı̨lé ĩ'bã kí adrujó ãtí'bó rĩ sĩ. Awá kí sĩ ãzãkoma a'ı̨́jó ãzíla áwáŋá ĩ'badrı̨ ca kpere Ãdróŋá rụ́ rá.

24 Ãdróŋá are ĩ'bã ãzá taŋá rá ãzíla ũrã ı̨́jǫ́ tı̨ icítáŋá ándrá ĩ'didrı̨ Į̣bụrahı̨́mũ̃ be, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ be rĩ 'bã ı̨́jǫ́ rá.

25 Ãdróŋá ndre dó ãngũ 'bá Į̣sı̨rayı̨́lı̨̃ rú rĩ 'ba rụ́ ãzíla así dó sĩ kí ı̨́jǫ́ sĩ rá.

3

Úpí 'bã Mụ́sã umvejó rĩ

1 Ụ'dụ́ ãlu Mụ́sã dro ándrı̨́pı̨̃ Yétẽrõ átáló ru Mı̨d̃ıyáñı̨ gá rĩ 'bã kãbĩlõ kí į̃ndrı̨ abe mụlé ucé trũ ãngũ álı̨ kõtórõ 'bã wókõ ãzí 'bé Hõrébũ Ãdróŋá drı̨ gâlé.

2 'Dã gá 'dãá mãlãyíkã Úpí drị̃ i'da ru ĩ'diní ãcí velépi mị̃rị̃ agá rĩ gá. Mụ́sã ndre mị̃rị̃ la ve agá wó ãcî ivé mị̃rị̃ ku.
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã ũrã ị́jọ́ jọ, “Ma drĩ áma uja sĩ mụjó ãko i'dálépi ndú mị̃rị̃ 'bã sĩ vejó ku 'dã ndrelé.”

4 Úpí la mụ ndrelé la Mụ́sã asé ru ãni rú 'bo, Ãdróŋá umve ĩ'di angájó mị̃rị̃ ãcí trũ rĩ agâlé, “Mụ́sã! Mụ́sã!”

Mụ́sã umvi, “Ma 'dõ.”

5 Ãdróŋá jọ, “Mí amụ́ ãni rú ku. Ítrũ ŋĩlâ kí rá, ã'dusĩku ãngũ mí ní sĩ pá tụjó 'dĩ ĩ'di ãngũ ãlá la.”
6 Jọ vâ ĩ'diní, “Ma Ãdróŋá mî áyị́pịka 'badrị̃ 'i, Ãdróŋá Ịbụrahịmụ̃ drị̃ 'i, Ãdróŋá Ĩsákã drị̃ 'i ãzíla Ãdróŋá Yãkó'bõ drị̃ 'i.” 'Dĩ sĩ rĩ gá Mụ́sã zị̃ ru mịfị̃ cí, ã'dusĩku idé ũrị̃ sĩ sĩ Ãdróŋá ndrejó.

7 Úpí jọ, “Ãndá ándre ũcõgõ 'bá mádrị̃ 'bã kí ịsụ́lé Mị̃sị́rị̃ gá rĩ rá, má are áwáŋá ĩ'badrị̃ 'bá ãmbogo rú ãti'bo kí drị̃lẹ́ gá 'dĩ 'bã kí sĩ kí ĩkpãjó rĩ rá, ánị̃ drị̃cịrị̃ ĩ'badrị̃ rá ãzíla á'bã ásị̃ kí drị̃ gá rá.
8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma asị̃ vũrụ́ sĩ amụ́jó kí pajó 'bá Mị̃sị́rị̃ gá 'dĩ kí drị̃ gá ãzíla ma kí anzé agụlé ãmvé ãngũ málĩ trũ ãlá mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃ lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnụ́ úsã be rĩ gá, 'dĩ ãngũ Kãnánĩ, Hị́tĩ, Ãmọ́rị̃, Pẹ̃rẹ́zị̃, Hị́vĩ, ãzíla Yẹ̃bụ́sĩ 'badrị̃ 'i.
9 Ú'dî'da rĩ gá má are áwáŋá 'bá mádrị̃ Ịsịrayị́lĩ 'badrị̃ rá, ãzíla ándre gẹ̃rị̃ 'bá Mị̃sị́rị̃ gá rĩ 'baní kí ĩkpãjó rĩ rá.
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ú'dî'da ímụ, ma ími tị pẽ Fãráwũ úpí Mị̃sị́rị̃ gá rĩ rụ́ mi dó sĩ 'bá mádrị̃ Ịsịrayị́lĩ drị̃ kí anzé sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ agá 'dãá rĩ sĩ rá.”

11 Wó Mụ́sã jọ Ãdróŋá ní, “Ma dó ã'di 'i, mání sĩ mụjó Fãráwũ rụ́ ãzíla sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ drị̃ kí ajíjó Mị̃sị́rị̃ gâlé rá?”

12 Ãdróŋá umvi, “Ma adru mí be. Ãzíla ícétáŋá 'dĩ la adru mí be i'dajó la míní ápẽ ími tị ma 'i: ídrĩ 'bá 'dĩ kí ají ãmvé Mị̃sị́rị̃ gâlé rĩ sĩ rá, ĩmi dó áma ị̃nzị̃ 'bé 'dĩ drị̃ gá 'dâ.”

13 Mụ́sã jọ Ãdróŋá ní, “Ádrĩ dó mụ 'bá Ịsịrayị́lĩ drị̃ 'ba rụ̂lé ãzíla ádrĩ jọ la ĩ'baní, ‘Ãdróŋá ĩmĩ áyị́pịka 'badrị̃ ãpẽ áma tị nĩ,’ ãzíla drĩ kí áma zị, ‘Rụ́ la dó ã'di 'i?’ Ma dó ĩ'baní ã'du lũ yã?”

14 Ãdróŋá jọ Mụ́sã ní, “MA MÂ NGÁ MA 'I. 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ míní mụlé jọlé 'bá Ịsịrayị́lĩ drị̃ ' 'baní rĩ 'i: ‘MA MA 'I ãpẽ áma tị ĩmi rụ́ 'dõlé nĩ.’ ”

15 Ãdróŋá jọ vâ Mụ́sã ní, “Ị́jọ 'bá Ịsịrayị́lĩ drị̃ 'banî, ‘Úpí Ãdróŋá ĩmĩ áyị́pịka, Ãdróŋá Ịbụrahịmụ̃ drị̃, Ãdróŋá Ĩsákã drị̃ ãzíla Ãdróŋá Yãkó'bõ drị̃ ãpẽ áma tị nĩ.’ 'Dĩ áma rụ́ jã 'dâ rĩ 'i, 'dĩ rụ́ Mádrị̃ anzị̃ pírí drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'bã kí sĩ áma umvejó jã 'dâ rĩ 'i.

16 “Ímụ, ítra 'bá ĩyõ Ịsịrayị́lĩ drị̃ kí ãzíla ị́jọ ĩ'baní, ‘Úpí Ãdróŋá ĩmĩ áyị́pịka 'badrị̃, Ãdróŋá Ịbụrahịmụ̃ drị̃, Ĩsákã drị̃ ãzíla Yãkó'bõ drị̃ i'da ru mání ãzíla jọ: Má amụ́ ĩ'ba rú 'dõlé 'bo ãzíla ándre ị́jọ́ 'bá Mị̃sị́rị̃ drị̃ 'ba kí idélé ĩ'ba rú rĩ kí rá.
17 Á'bã áma ásị̃ gá ĩmi anzéjó ãmvé angájó Mị̃sị́rị̃ gâlé, ãngũ 'bá 'bã kí ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ gâlé rá, ãzíla ma ĩmi agụ ãngũ málĩ trũ mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃ lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnụ́ úsã be rĩ gá, 'bá Kãnánĩ, Hị́tĩ, Ãmọ́rị̃, Pẹ̃rẹ́zị̃, Hị́vĩ, ãzíla Yẹ̃bụ́sĩ rú rĩ 'badrị̃ agá.’

18 "'Bá drĩlẹ́ ru Ịsịrayịlĩ drị́ kí ịjọ́ míní jọlé ĩ'baní rĩ are rá. Ĩmi dó mụ 'bá ĩyõ 'dĩ abe úpí Mịsịrĩ gá rĩ rụ́ ãzíla ĩmi jọ la, 'Úpí Ãdróŋá 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrị́ i'da ru ãmaní. Ífẽ ãmụ ụ́'dụ́ na, ãma dó sĩ mụ ídétáŋá idélé Úpí Ãdróŋá ãmadrị́ nî.'

19 Wó ánĩ rá úpí Mịsịrĩ drị́ icó ĩminí ã'ĩlé mụlé ku kpere ála ĩ'di ũŋmĩ agá drị́ ũkpó sĩ rá ká.

20 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ma áma drị́ tị́ Mịsịrĩ ụrụ'bá gá ãzíla ma 'bá Mịsịrĩ drị́ 'baní drĩrịma fẽ ịjọ́ ụ̃sụ̃táŋá ru mání mụlé idélé kí drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ. 'Dã 'bã ũngúkú gá ĩ'di dó ĩmi a'be mụlé rá.

21 "Ma 'bá Mịsịrĩ gá 'dĩ kí ásị́ gá lẽtáŋá fẽ, drĩ kí dó sĩ ĩmi ndre, kí dó sĩ ĩminí ãko kí fẽ, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmụ dó sĩ drịdrị́ ru ku.

22 Ũkú ãlu-ãlu Ịsịrayịlĩ rú rĩ la mụ jĩránĩ ĩ'didrị́ Mịsịrĩ rú rĩ drĩlé ãzíla ũkú cí Mịsịrĩ rú u'álépi ĩ'didrị́ jó agá rĩ drị́ ãko 'dĩ kí a'ịlé: Sílĩvã, gólũdĩ ãzíla bõngó kí abe. Ũkú Ịsịrayịlĩ drị́ kí dó sĩ kí sụ̃ anzị ãgọbị rú rĩ kí ụrụ'bá gá izonzi kí abe. Ĩmi dó sĩ málĩ 'bá Mịsịrĩ rú rĩ 'badrị́ kí upa rá."

4

Ãdróŋá fẽ ũkpó Mụ́sã ní tálí idéjó

1 Mụ́sã umvi Ãdróŋá ní, "Wó 'bá Ịsịrayịlĩ drị́ drĩ kí ịjọ́ mání jọlé rĩ ã'ị́ ku jõku drĩ kí ịjọ́ áma tị gá rĩ gã arelé úmgbé, drĩ kí jọ la, 'Úpí i'da ru míní ku rĩ gá'?"

2 Úpí zị ĩ'di, "Ãko ími drị́ gá 'dĩ ã'du?" Mụ́sã umvi "Ãko áma drị́ gá 'dõ túré,"

3 Úpí jọ ĩ'diní, "Í'be ĩ'di vũ gá." Mụ́sã 'be túrê vũ gá ãzíla túrê uja ru ĩ̃nĩ́ rú! Mụ́sã mvu apálé rá.

4 Úpí uja jọlé la ĩ'diní, "Ísu ími drị́ ãzíla írụ ĩ'di kótẽ gá." Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã su ru drị́ a'dụ́ ĩ̃nĩ́ 'i, ãzíla ĩ̃nĩ́ uja dó ru ĩ'didrị́ gá 'dâ túré rú.

5 Úpí jọ ĩ'diní, "Mí idé tálí 'dĩ 'i, kí dó sĩ ã'ị́ la Úpí Ãdróŋá ĩ'bã áyịpịka 'badrị́, 'dĩ Ãdróŋá Ịbụrahịmụ̃ drị́, Ĩsákã drị́ ãzíla Yãkó'bõ drị́ i'da ru míní nĩ."

6 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ, "Ísu ími drị́ bõngó agâlé." Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã su dó ru drị́ bõngó agâlé, ĩ'di dó mụ anzélé la ãmvé 'bo, ãrí na drị́ la rá, íní la acá imve rú cécé sí áni.

7 Ãdróŋá jọ vâ, "Ísu ími drị́ vúlé bõngó agâlé." Mụ́sã su vâ ru drị́ vúlé bõngó agâlé, ĩ'di mụ anzélé la 'bo, drị́ la acá ãlápítí ru cécé ĩ'di 'bã ụrụ'bá 'bã úkõ ãzí gá rĩ kí áni.

8 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, "Drĩ kí ịjọ́ mídrị́ ã'ị́ ku jõku drĩ kí gã ásị́ 'bãlé ícétáŋá drịdrị́ rĩ drị́ gá úmgbé, kí icó ícétáŋá ú'dî'da 'dĩ ã'ĩlé rá.

9 Wó drĩ kí ícétáŋá ú'dî'da 'dĩ ã'ị́ ku jõku drĩ kí gã ịjọ́ arelé ími tị gá úmgbé, mí ãbĩ ĩyị Mĩrĩ Náyĩlĩ drị́ 'i ãzíla ísũ ĩ'di vũ gá. Ĩyị míní ãbĩlé Mĩrĩ Náyĩlĩ gá rĩ la ru uja vũ gá 'dãá ãrí ru."

10 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã jọ Úpí nî, "Úpí, ma mâ ngá 'bá ịjọ́ ulílépi túlí-túlí ku la, ándrá ídu ãzíla sáwã míní i'dójó ịjọ́ jọjó ãtí'bó mídrị́ be 'dĩ agá 'dâ. Áma ĩdra nĩ́ 'bãngá ịjọ́ ulí sĩ ku, ma ịjọ́ jọ jã-jã rú."

11 Úpí jọ ĩ'diní, "Ã'di la 'bá 'bá ru rĩ ní tị ịjọ́ jọjó rĩ fẽ nĩ yã? Ã'di la ĩ'di fẽ adrulé bịlẹ́ kóru jõku ịjọ́ jọjó ku la nĩ yã? Ã'di la ĩ'diní mịfị́ fẽ sĩ ãngũ

ndrejó jõku ĩ'di fẽ adrulé mịfị̃ kóru ãngũ ndrejó ku la nĩ yã? Adru ma 'I, Úpí 'i ku yã?

12 Ú'dî'da ímụ dô, ma mụ ími ãzã kolé ãzíla ími imbálé ịjọ́ míní mụlé jọlé rĩ kî sĩ rá.”

13 Wó Mụ́sã jọ, “Úpí, ípẽ rá la 'bá ãzí ndú la tị áyụ.”

14 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí acá dó Mụ́sã ní ũmbã sĩ ãzíla jọ dó, “Mí ádrị̃ịpị Ãrọ́nị̃ Lẹ́vị̃ rú rĩ ã'du rú yã? Ánị̃ rá icó ịjọ́ jọlé múké-múké rá. Ĩ'di dó ú'dî'da ãni rú gẽrị̃ gá sĩ drị̃ ụfụjó mí be, Ãrọ́nị̃ la adru ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã ími ndrejó rĩ sĩ.

15 Mĩ mụ ịjọ́ jọlé ĩ'diní ãzíla ĩ'diní lũlé la 'bã jọ ã'du ịjọ́ yã rĩ; Ma mụ ĩmi ãzã kolé ĩrị̃trá sĩ ịjọ́ jọjó ãzíla ĩmi imbálé ịjọ́ ĩminí mụlé ngalé rĩ kí sĩ.

16 Ĩ'di mụ ịjọ́ jọlé ũ'bí 'baní ími kẽjị́ gá ãzíla ĩ'di adru cécé ĩ'di 'bã rĩ ími tị ãzíla mi 'bã rĩ ĩ'diní Ãdróŋá rĩ áni.

17 Wó í'dụ túré 'dĩ ími drị gá ĩndĩ, mi dó sĩ mụ ícétáŋá tálí ru rĩ kí idélé.”

Mụ́sã 'bã gõjó Mị̃sị̃rị̃ gá rĩ

18 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã gõ dó vúlé ĩ'di 'bã ándrị̃ịpị Yétẽrõ rụ́ ãzíla jọ ĩ'diní, “Ífẽ ágõ vúlé 'bá mádrị̃ Mị̃sị̃rị̃ gá rĩ 'ba rụ́ sĩ ndrejó la ĩ'bã ãzí ace kí nõ ídri rú rá yã áni.” Yétẽrõ jọ, “Ímụ, ãzíla mí acị́ múké.”

19 Sáwã Mụ́sã 'bã adrujó Mị̃dị̃yáni̧ gá rĩ sĩ, Úpí jọ ĩ'diní, “Ígõ vúlé Mị̃sị̃rị̃ gâlé, ã'dusĩku 'bá ándrá ími ndrũ̧lépi sĩ ími 'dịjó rĩ ũdrã kí dó ú'dî'da rá.”

20 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã 'dụ ĩ'di 'bã ũkû 'i anzị kí abe, 'bã dó kí kãyĩnõ sị gá ãzíla ko dó drị̃ gõlé Mị̃sị̃rị̃ gá. 'Dụ dó túré Ãdróŋá 'bã lũlé ĩ'diní rĩ ĩ'didrị gá ĩndĩ.

21 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ídrĩ gõ vúlé Mị̃sị̃rị̃ gâlé 'bo, lẽ mí idé Fãráwũ drị̃lẹ́ gá tálí mání sĩ ũkpõ fẽjó míní mí idé kí rĩ kí pírí. Wó ma mụ ĩ'di ásị fẽlé mbalé ũkpómgboroto rú ãzíla icó 'bá 'dĩ kí a'belé mụlé ku.

22 'Dã 'bã ũngúkú gá ílũ Fãráwũ ní, ‘Úpí jọ: Ịsịrayị́lị̃ ĩ'di ngọ́tị̃ŋá má drị̃ kãjãní rĩ 'i

23 mání jọlé míní 'bo rĩ áni, “Ífẽ ngọ́tị̃ŋá mádrị̃ 'bã mụ, ĩ'di dó sĩ áma ĩnzĩ̃ be nĩ.” Wó ígã ĩ'di a'belé úmgbé, ịjọ́ 'dĩ sĩ ma mî ngọ́tị̃ŋá kãjãní rĩ 'dị rá!’ ”

24 Mụ́sã 'bã mụ agá gẽrị̃ gá 'dâ, ca ãngũ sĩ ụ́'dụ́ kojó la gá, ụfụ kí drị̃ Úpí be ãzíla Ãdróŋá apá ĩ'di 'dị sĩ.

25 Wó Zĩpórã Mụ́sã 'bã ũkû a'dụ́ ịlị̃ŋá sị ãcí la, ĩtãrã dó sĩ ngọ́pị̃ 'i ãzíla aló ínírikó la sĩ Mụ́sã 'bã pá. Jọ, “Ãndá-ãndá ru mi ágó mádrị̃ ãrí sĩ rĩ 'i.”

26 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí a'be dó Mụ́sã rá. (Ịjọ́ Zĩpórã 'bã jọlé “Mi ágó mádrị̃ ãrí sĩ rĩ 'i,” rĩ 'bã ífí 'bá ĩtãrãjó rĩ.)

27 Wó íni 'dĩ Úpí jọ Ãrọ́nị̃ ní, “Ímụ kõtórõ agâlé sĩ drị̃ ụfụjó Mụ́sã be.” Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãrọ́nị̃ ụfụ kí dó drị̃ Mụ́sã be 'bé Ãdróŋá drị̃ drị̃ gá ãzíla amvu kí dó ru ãyĩkõ sĩ.

28 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã nze Ãrọ́nị̃ ní ịjọ́ pírí Úpí 'bã ĩ'di tị pẽjó 'bã mụ kí jọlé rĩ kí vú ãzíla ícétáŋá tálí ru pírí Úpí 'bã azịlé 'bã mụ kí idélé rĩ kí abe.

29 Mụ́sã atrá kí Ãrọ́nị̃ be 'bá ĩyõ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí pírí,

30 ãzíla Ãrọ́nị̃ nze ĩ'baní ịjọ́ Úpí 'bã jọlé Mụ́sã ní ri kí vú pírí. Idé vâ 'bá kí drị̃lẹ́ gá ícétáŋá tálí ru rĩ kí ĩndĩ,

31 ĩjọ́ 'dĩ sĩ 'bá Ịsịrayı́lĩ drĩ ã'ĩ kí dó rá. Kí dó mụ arelé la Úpí así dó kí ĩjọ́ sĩ rá ãzíla ndre dó ũcõgõ ĩ'badrĩ 'bo íni, su kí dó drĩ vũ gá sĩ ĩnzĩtáŋá fẽjó Úpí nî.

5

Mı́sã 'bã kí mụjó Ãrọ́nĩ be Fãráwũ 'bã drĩlẹ́ gá rĩ

1 Mı́sã 'bã kí Ãrọ́nĩ be ĩjọ́ jọjó 'bá ĩyõ drĩlẹ́ ru Ịsịrayı́lĩ drĩ kí abe 'bo rĩ 'bã vúlé gá, mụ kí dó úpí Mĩsĩ́rĩ drĩ rụ́ ãzíla jọ kí ĩ'diní, "Úpí Ãdróŋá Ịsịrayı́lĩ drĩ jọ, 'Mí a'be 'bá mádrĩ 'bã mụ kí, kí dó sĩ mụ ũmũ 'bãlé sĩ áma ĩnzĩjó ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé.' "

2 Fãráwũ jọ, "Úpí la 'dĩ dó ã'di 'i, mání ĩ'diní ĩnzĩtáŋá fẽjó ãzíla 'bá Ịsịrayı́lĩ drĩ kí a'bejó mụjó rĩ? Ánĩ Úpí la ĩmi ãni 'dĩ ku ãzíla má icó 'bá Ịsịrayı́lĩ drĩ kí a'belé mụlé ku."

3 'Dãá jọ kí, "Ãdróŋá Ĩbũrãníyã drĩ i'da ru ãmaní ú'dî'da íni, lẽ ã'dụ ãcĩ ãzí ụ́'dụ́ na ãni la sĩ mụjó ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé sĩ mụjó ídétáŋá idéjó Úpí Ãdróŋá ãmadrĩ ní, jõ íni ku ĩ'di ãma ĩlĩkĩ jụ́wẽ sĩ jõku ã'dị sĩ rá."

4 Wó úpí Mĩsĩ́rĩ drĩ jọ, Mı́sã 'baní Ãrọ́nĩ be, "Ĩmi 'bá kí 'dụ ãzí ĩ'badrĩ kí tị gá 'dâ rá la ã'du sĩ? Ĩgõ vúlé ãzí ĩmidrĩ kí tị gâlé!"

5 Fãráwũ jọ vâ, "Ĩndre drĩ 'bá Ịsịrayı́lĩ drĩ kí dó ãngũ drĩ gá 'dâ ũ'bí ru, ãzíla ĩlẽ vâ kí atrịlé ãzí ngaŋá gá cí."

6 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ Fãráwũ 'bã ãzĩtáŋá 'bá ãmbogo rú ãti'bo kí drĩlẹ́ gá ãzíla 'bá Ịsịrayı́lĩ rú ãzí pámvú undrélépi rĩ abe:

7 "Ĩfẽ 'bá 'dĩ 'baní ásé sĩ bĩ̀rĩ́kĩ 'bejó la ĩdí ku, 'bã ndrũ kí ásé cénĩ.

8 Wó ĩfẽ 'bã 'be kí kãlãfe bĩ̀rĩ́kĩ drĩ jõ lịlẹ́ kí drĩ gá ídu rĩ 'i; ĩmi isé bĩ̀rĩ́kĩ 'bã kãlãfe vúlé ku. Ũvũ la kí fẽ awálé sĩ jọjó la ãma tá mụ ídétáŋá idélé Ãdróŋá ãmadrĩ ní rĩ gá nĩ.

9 Ĩ'bã ãzí ãgọbị kí drĩ gá ũkpó ru, kí dó sĩ ĩjọ́ ãvĩ ĩnzõ drĩ gá rá, be la kí dó sĩ ásí 'bã ãzí ngalé áyụ."

10 'Dã 'bã vúlé gá 'bá ãmbogo rú ãti'bo kí drĩlẹ́ gá ãzíla 'bá Ịsịrayı́lĩ rú ãzí pámvú undrélépi rĩ kí abe mụ kí dó 'bá 'ba rụ́ ãzí ãngũ gâlé ĩjọ́ 'dĩ lũjó 'bá 'banî. Jọ kí, "'Dĩ ĩjọ́ Fãráwũ 'bã jọlé rĩ 'i: 'Má icó ĩminí ásé sĩ bĩ̀rĩ́kĩ 'bejó rĩ fẽlé ĩdí ku.

11 Ĩmụ ásé ĩmidrĩ sĩ bĩ̀rĩ́kĩ 'bejó rĩ kí ndrũ trũ, ĩmụ ãngũ ĩminí sĩ icójó ịsụ́jó la rá rĩ gâlé wó ãzí ĩminí ngalé rĩ ûmvi úmgbó la vúlé ãluŋá la ku.' "

12 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá iré kí dó ru ãngũ Mĩsĩ́rĩ drĩ agâsĩ pírí mụjó ásé ndrũ trũ.

13 'Bá ãmbogo rú ãti'bo kí drĩlẹ́ gá rĩ ri kí 'bá 'dĩ 'baní ũcõgõ fẽlé, jọjó la, "Lẽ ĩde bĩ̀rĩ́kĩ lẽlé ĩmidrĩ ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ cécé jõ ĩminí ásé bĩ̀rĩ́kĩ 'bejó rĩ fẽjó bábá rĩ áni."

14 'Bá ãmbogo rú ãti'bo kí drĩlẹ́ gá Ịsịrayı́lĩ rú Fãráwũ 'bã ũ'bãlé rĩ kí úco kí ãzíla úzị kí, "Ĩde bĩ̀rĩ́kĩ lịlẹ́ ĩmi drĩ gá áje ãzíla ãndrũ rĩ kí 'belé ku ã'du sĩ?"

15 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ịsịrayı́lĩ rú ãzí pámvú undrélépi 'dĩ mụ kí ãzíla 'bã kí mãmálá Fãráwũ rụ́: "Mí idé dó ĩjọ́ ãti'bo mídrĩ 'ba rụ́ 'dĩ 'bã áni ã'du ĩjọ́ sĩ yã?

16 Újọ ãmaní, lẽ úfẽ ãti'bo mídrị̃ 'baní ásé sĩ bĩ̃rĩ́kĩ̃ 'bejó rĩ ku, ã'be vâ
bĩ̃rĩ́kĩ̃, ála dĩ̃ ãma co sĩ, 'dĩ adru izatáŋá ãti'bo mídrị̃ 'baní la ku wó 'bá
mídrị̃ 'bã ni la."
17 Fãráwũ jọ, "'Dĩ ũvũ, ĩmi ũvú'bá! 'Dĩ bã sĩ ị́jọ́ ĩminí sĩ jọjó la, lẽ ãmụ
kí ídétáŋá idélé Úpí nî 'dĩ.
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmụ ãzị́ gá. Ícó ĩminí ásé bĩ̃rĩ́kĩ̃ 'bejó rĩ fẽlé ku, wó lẽ ĩde
kãlãfe bĩ̃rĩ́kĩ̃ ãni lị́lẹ́ ĩmi drĩ̃ gá rĩ kí 'belé pírí lẽlé rĩ áni."
19 'Bá Ị́sị́rayĩ́lĩ̃ rú ãzị́ pámvú undrélépi 'dĩ kí dó mụ ị́jọ́ jọlé ĩ'baní, "Lẽ
ísé kãlãfe bĩ̃rĩ́kĩ̃ drĩ́ ĩ'baní 'belé ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ ku 'dĩ arelé 'bo, nĩ̃ kí dó
rá kí dó ũcõgõ ãmbógó la agá."
20 Kí mụ Fãráwũ a'belé 'bo, ị́sụ́ kí Mụ́sã kí Ãrọ́nĩ̃ be kí kí drĩ̃ tẽ agá sĩ ị́jọ́
jọjó ĩ'ba abe,
21 jọ kí ĩ'baní, "Lẽ Úpí 'bã ndre ị́jọ́ ĩmidrị̃ nĩ ãzíla 'bã lị ị́jọ́ ĩmi drĩ̃ gá nĩ!
Ĩfẽ Fãráwũ ní ãti'bo ĩ'didrị̃ kí abe ãma ãjị́ ngũ̃lé ãzíla ménéŋá ĩ'didrị̃ ã'dị́
drĩ̃ sĩ ãma ụ'dị́jó ĩmi 'i."

Ãdróŋá Azị ị̃jọ́ 'bá Ị́sị́rayĩ́lĩ̃ drĩ̃ kí pajó

22 Mụ́sã uja ru Úpí rũ̃lé jọ ĩ'diní, "Wáwọ̃ Úpí mí ají dó ũcõgõ 'bá 'dĩ kí
drĩ̃ gá íni ã'du sĩ? 'Dĩ dó ị́jọ́ míní sĩ áma tị pẽjó ala gá rĩ 'i yã?
23 I'dójó mání mụ agá Fãráwũ drĩ̃lẹ́ gá ị́jọ́ jọjó ími rụ́ sĩ rĩ sĩ, Fãráwũ ají
ũcõgõ 'bá Ị́sị́rayĩ́lĩ̃ drĩ̃ 'dĩ 'baní, wó ípa drĩ̃ vâ 'bá mídrị̃ 'dĩ kí ku."

6

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ vâ Mụ́sã ní, "Ú'dî'da mi mụ ị́jọ́ mání mụlé
idélé Fãráwũ rụ́ rĩ ndrelé: Ã'dusĩku ma mụ ĩ'di ũŋmĩlé drị̃ ũkpó sĩ sĩ 'bá
'dĩ kí tị pẽjó ãzíla kí drojó ãmvé ĩ'didrị̃ sụ́rụ́ agá 'dâ rá."
2 Ãdróŋá jọ vâ Mụ́sã ní, "Ma Úpí 'i.
3 Má i'da ma Ị́bụrahị́mụ̃ ní, Ĩsákã ní, ãzíla Yãkó'bõ ní Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị
'i, wó áma rụ́ Úpí 'dĩ má i'da ándrá ĩ'baní sĩ áma nịjó ku.
4 'Dĩ 'bã drĩ̃ gâsĩ má itú ị́jọ́ tị icítáŋá icíjó ĩ'ba abe ãngũ Kãnánĩ drĩ̃ fẽjó
ĩ'baní, 'dĩ ĩ'bã kí u'ájó ãla gá ãmị́yọ́ŋá ru rĩ 'i.
5 'Dĩ 'bã drĩ̃ gâsĩ, má are ị́jọ́ ãzá taŋá 'bá Ị́sị́rayĩ́lĩ̃ 'badrị̃ gá rĩ drĩ̃ rá, 'bá
Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ gá rĩ 'baní kí 'bãjó ãtí'bó ru rĩ, ãzíla má ũrã tị icítáŋá mádrị̃ ĩ'ba
abe rĩ 'bã ị́jọ́ 'bo.
6 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, íjọ 'bá Ị́sị́rayĩ́lĩ̃ drĩ̃ 'baní: Ma Úpí 'i. Ma ĩmi anzé ị́jọ́ ĩminí
adrujó ãtí'bó ru 'bá Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ gá 'dĩ 'baní rĩ agá rá. Ma ũkpõ mádrị̃ ãmbógó rĩ
ayú sĩ 'bá Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ gá rĩ 'baní drĩ̃rịma ũnzí la fẽjó. Ma ĩmi anzé ĩminí adrujó
ãtí'bó ru rĩ agá rá.
7 Ma ĩmi 'bã 'bá mgbã mádrị̃ kî rú, ma adru Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'i, ĩmi adru
'bá mádrị̃ kî. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ nĩ̃ la rá ma Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ ĩmi anzélépi
ị́jọ́ ĩminí adrujó ãtí'bó ru 'bá Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ gá 'dĩ 'baní rĩ agá rĩ sĩ rĩ 'i.
8 Ma ĩmi ají ãngũ ándrá mání ũyõ najó ma fẽ la, Ị́bụrahị́mụ̃ ní, Ĩsákã
ní, ãzíla Yãkó'bõ ní rĩ gá; ãzíla ĩ'di adru ãko ĩminí la rú jã 'dâ. Ma Úpí 'i."
9 Mụ́sã jọ ị́jọ́ 'dĩ 'bá Ị́sị́rayĩ́lĩ̃ drĩ̃ 'baní, wó 'bá 'dã are kí tị la ku, ã'dusĩku
ásị́ lã nũ kí rá ĩ'baní adrujó ãtí'bó ru ãzíla 'bání ãzị́ ãnzị ũdrõjó kí drĩ̃ gá
rĩ sĩ.
10 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ vâ Mụ́sã nî,

11 “Ímụ, íjọ úpí Mĩsị́rį̃ drį̃ nî, 'bã a'be 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'bã a'be kí sụ́rụ́
ĩ'didrį̃ rá.”
12 Wó Mụ́sã jọ Úpí ní, “'Bá Ịsịrayị́lį̃ rú rĩ drĩ kí áma tị are ku, Fãráwũ icó
dó áma tị arelé íngoní ru, íni 'dĩ ịjọ́ mání jọlé rĩ kí ũkpõ kọ́lị.”

Ãwí Lịcọ́ Mụ́sã 'badrį̃ Ãrọ́nį̃ be rĩ drį̃

13 Úpí jọ ịjọ́ Mụ́sã 'baní Ãrọ́nį̃ be 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí drį̃ gá ãzíla Fãráwũ
úpí Mĩsị́rį̃ drį̃ ní. Úpí fẽ ãzịtáṇá Mụ́sã 'baní Ãrọ́nį̃ 'be sĩ 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí
a'be jó sĩ fũjó Mĩsị́rį̃ gá rĩ sĩ rá.

14 'Dĩ kí drį̃lẹ́ lịcọ́ 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'badrį̃ kî:

Ngọ́tį̣ kãyú Ịsịrayị́lį̃ drį̃ Rụ́bę̃nį̃ 'bã anzị kí: Hãnókĩ 'i, Pálų̃ 'i, Hẽzĩrónĩ
'i, ãzíla Kãrį̃mį̃ 'i. 'Dĩ kí ínátị Rụ́bę̃nį̃ drį̃ kî.
15 Anzị ãgọbị Sį̃mọ́nį̃ drį̃ kí: Yę̃mų̃wẹ́lį̃ 'i, Yãmínĩ 'i, Ũhádĩ 'i, Yãkínĩ 'i,
Zõhárĩ 'i ãzíla Sáwų̃lų̃ ũkú Kãnánĩ rú rĩ 'bã ngọ́pị 'i. 'Dĩ kí ínátị Sį̃mọ́nį̃
drį̃ kî.
16 'Dĩ kí anzị ãgọbị Lẹ́vį̃ drį̃ kí 'bã rụ́: Gịrịsǫ̃nį̃ 'i, Kõhátĩ 'i, ãzíla Mẽrárĩ
'i. Lẹ́vį̃ u'á ílí 137.
17 Anzị ãgọbị Gịrịsǫ̃nį̃ drį̃ kí, ínátị la abe Lį̃bịnį̃ kí Sį̃mẹ́yį̃ be.
18 Anzị ãgọbị Kõhátĩ drį̃ kí Ãmũrámũ 'i, Ĩzíhã 'i, Hẹ̃bų̃rọ́nį̃ 'i ãzíla
Ụzį̃yẹ́lį̃ 'i. Kõhátĩ u'á ílí 133.
19 Anzị ãgọbị Mẽrárĩ drį̃ kí Máhĩlĩ kí Mụ́sį̃ be.
'Dĩ kí ínátị Lẹ́vį̃ drį̃ kí ịjọ́ sĩlé kí drį̃ gá rĩ sĩ.
20 Ãmũrámũ ĩgbã átẹ́pį̃ 'bã ámvọ́pị Yãkǫ̃bẹ́dį̃ 'i, tị dó sĩ ĩ'diní Ãrọ́nį̃ kí
Mụ́sã be. Ãmũrámũ u'á ílí 137.
21 Anzị ãgọbị Ĩzíhã drį̃ kí rụ́: Kórã 'i, Néfẽgĩ 'i, ãzíla Zị́kį̃rį̃ 'i.
22 Anzị ãgọbị Ụzį̃yẹ́lį̃ drį̃ kí: Mį̃sį̃yẹ́lį̃ 'i, Į̃lį̃záfãnį̃ 'i ãzíla Sítĩrĩ 'i.
23 Ãrọ́nį̃ ĩgbã Ĩlĩsébã Ãmĩnãdábũ ĩzẹ́pị 'dĩ Násõnĩ 'bã ámvọ́pị 'i, tị dó
sĩ ĩ'diní Nãdábũ 'i, Ãbị́hų̃ 'i, Į̃lį̃yázã 'i ãzíla Ĩtãmárĩ 'i.
24 Anzị ãgọbị Kórã drį̃ kí: Ãsírĩ 'i, Ĩlĩkánã 'i, ãzíla Ãbĩyãsáfũ 'i. 'Dĩ kí
anzị ínátị Kórã drį̃ kî.
25 Į̃lį̃yázã Ãrọ́nį̃ ngọ́pị ĩgbã Pų̃tų̃wẹ́lį̃ 'bã ĩzẹ́pị 'i, tị dó sĩ ĩ'diní Fĩnẽhásĩ
'i.

'Dĩ kí drį̃lẹ́ sụ́rụ́ Lẹ́vį̃ drį̃ kí ínátị ĩ'badrį̃ kí vú sĩ.

26 Ãrọ́nį̃ kí Mụ́sã be 'bá ãlu 'dĩ kí vúṇá Úpí 'bã jǫ̣jó la, “Ĩmi ají 'bá mádrį̣
Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí ãmvé angájó Mĩsị́rį̃ gâlé ínátị ĩ'badrį̃ kí vú sĩ rĩ kî.”
27 Mụ́sã kí Ãrọ́nį̃ be bãsĩ 'bá ándrá ịjọ́ jọlépi úpí Mĩsị́rį̃ gá rĩ ní Mĩsị́rį̃
gâlé, ífẽ 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'bã ãfũ kí Mĩsị́rį̃ gâlé rá rĩ kî.

Ãrọ́nį̃ 'bã mụjó ịjọ́ jọjó Mụ́sã 'bã kę̃jį̃ gá rĩ

28 Úpí la dó mụ ịjọ́ jọlé Mụ́sã ní Mĩsị́rį̃ gá 'dãá 'bo,
29 jọ Mụ́sã ní, “Ma Úpí 'i. Ílũ úpí Mĩsị́rį̃ drį̃ ní ịjọ́ mání jọlé míní rĩ kí
pírí.”
30 Mụ́sã jọ Úpí ní, “Ịjọ́ mání jọlé rĩ kí ũkpõ kọ́lị, Fãráwũ la dó áma tị are
íngoní ru?”

7

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní, “Índre drĩ, á'bã mi acájó Fãráwũ ní cécé Ãdróŋá áni, ãzíla mî ádrı̨́pı̨ Ãrọ́nı̨̃ la adru nábı̨̃ mídrı̨ gá rĩ 'i.
2 Lẽ ı̨́jọ ı̨́jọ́ mání azı̨́lé míní rĩ kí pírí ãzíla mí ádrı̨́pı̨ Ãrọ́nı̨̃ 'bã lũ Fãráwũ ní 'bã fẽ 'bá Ịsı̨rayı̨́lı̨̃ drı̨̃ 'bã a'be kí sụ́rụ́ ĩ'didrı̨̃ 'i.
3 Wó ma Fãráwũ ásı̨ 'bã mbajó mba-mbã, ãzíla ádrĩ táni ícétáŋá tálí ru rĩ kí kãlãfe itụ́ Mı̨sı̨́rı̨̃ gá rá tí,
4 icó ı̨́jọ́ míní jọlé rĩ kí arelé ku. Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó mụ drı̨ mádrı̨̃ tı̨́lé Mı̨sı̨́rı̨̃ ụrụ'bá gá ãzíla ı̨́jọ́ mání lı̨́lẹ́ ũkpómgboroto rĩ sĩ ma 'bá sụ́rụ́ Ịsı̨rayı̨́lı̨̃ drı̨ kí anzé ãmvé ãngũ 'dĩ agâlé rá.
5 Sáwã mání áma drı̨ ĩjũjó sĩ drı̨̃rı̨ma fẽjó 'bá Mı̨sı̨́rı̨̃ drı̨̃ 'baní sĩ 'bá Ịsı̨rayı̨́lı̨̃ drı̨ kí anzéjó rĩ sĩ, 'bá Mı̨sı̨́rı̨̃ gá rĩ kí dó nı̨̃ la rá ma Úpí 'i.”
6 Mụ́sã kí Ãrọ́nı̨̃ be nga kí ı̨́jọ́ 'dĩ kí cécé Úpí 'bã azı̨́lé ĩ'baní rĩ áni.
7 Sáwã Mụ́sã 'bã kí Ãrọ́nı̨̃ be ı̨́jọ́ 'dĩ kí jọ́jó Fãráwũ ní rĩ sĩ, Mụ́sã 'bã ílí dó 'dĩ sĩ kãlı̨ ãrõ ãzíla Ãrọ́nı̨̃ 'bã ílí dó 'dĩ sĩ kãlı̨ ãrõ drı̨̃ na.

Túré Ãrọ́nı̨̃ drı̨̃ 'bã ru ujajó ı̨̃nı̨̃ rú rĩ

8 Úpí jọ Mụ́sã 'baní Ãrọ́nı̨̃ be,
9 “Fãráwũ drĩ jọ la ĩminí, ‘Ĩmi idé tálí ãzí,’ íjọ Ãrọ́nı̨̃ ní, ‘Mí a'dụ́ túré mídrı̨̃ í'be ĩ'di vũ gá Fãráwũ drı̨̃lẹ́ gá 'dâ,’ ãzíla ĩ'di ru uja ı̨̃nı̨̃ rú.”
10 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã mụ kí Ãrọ́nı̨̃ be Fãráwũ rụ́ ãzíla nga kí ı̨́jọ́ kí cécé Úpí 'ba azı̨́lé ĩ'ba ní rĩ áni. Ãrọ́nı̨̃ 'be dó túré ĩ'didrı̨ gá rĩ Fãráwũ drı̨̃lẹ́ gá 'bá ĩ'didrı̨ ãti'bo rú rĩ kí abe, túrê uja dó sĩ ru ı̨̃nı̨̃ rú.
11 Fãráwũ umve 'bá ĩ'didrı̨ ũndũwá ru Mı̨sı̨́rı̨̃ gá rĩ kí ãzíla 'bá ãzı̨ ngalépi ũjogo kí pálé gá rĩ kí abe, idé kí vâ tálí ãlu 'dĩ kí vúŋá ũkpõ ĩ'badrı̨ ndrelé ku rĩ sĩ.
12 Kí ãlu-ãlu pírí u'bé kí túré ĩ'badrı̨̃ kí vũ gá ãzíla uja kí ru ı̨̃nı̨̃ rú. Wó túré Ãrọ́nı̨̃ drı̨ uti dó túré ĩ'badrı̨̃ kí pírí.
13 Į́jọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí tí Fãráwũ 'bã ásı̨ mba ũkpómgboroto rú ãzíla are ı̨́jọ́ 'bá 'dĩ 'badrı̨̃ kí ku, cécé Úpí 'bã jọlé rĩ áni.

Jụ́wẹ̃ ı̨̃yı̨ 'bã sĩ ru ujajó ãrí ru rĩ

14 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní, “Fãráwũ 'bã ásı̨ mba ũkpómgboroto rú; uga 'bá 'dĩ kí mụlé úmgbé.
15 Ímụ drı̨ ụfụlé ũ̃'bụ́tı̨ sĩ Fãráwũ be ĩ'di 'bã mụ agá Mĩrĩ Náyĩlĩ tı̨ gâlé rĩ gá 'dĩ. Í'dụ ími drı̨ gá túré ándrá ru ujalépi ı̨̃nı̨̃ rú rĩ ĩndĩ.
16 'Dã 'bã ũngúkú gá ı́jọ ĩ'diní, ‘Úpí Ãdróŋá 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrı̨̃ ãpẽ áma tı̨ sĩ jọ́jó la míní: “Mí a'be 'bá mádrı̨̃ 'bã mụ kî, ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ mụ áma ı̨̃nzı̨́lé kõtórõ agâlé.” Wó kpere ú'dî'da mí are drĩ ı́jọ́ 'dĩ ku.
17 'Dĩ ı́jọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ: “Į́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó nı̨̃ la rá ma Úpí 'i: Túré áma drı̨ gá 'dĩ sĩ ma Mĩrĩ Náyĩlĩ 'a gbã, ãzíla ĩ'di ru uja ãrí ru.
18 Ị'bı̨ Mĩrĩ Náyĩlĩ agá ri kí ũdrã rá, ãzíla ı̨̃yı̨ la mụ ngũ̃lé; 'bá Mı̨sı̨́rı̨̃ gá rĩ icó kí ı̨̃yı̨ 'dĩ mvụlẹ́ ku.” ’ ”
19 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ílũ Ãrọ́nı̨̃ ní, ‘Í'dụ túré mídrı̨̃ 'i mí inga trũ ími drı̨ ı̨̃yı̨ Mı̨sı̨́rı̨̃ drı̨̃ kí drı̨̃ gá wọ́rọ̃ŋá kí, lọ̃rọ́ kí, kẹ̃bẹ̃lụ́ kí drı̨̃ gá ãzíla ãngũ ı̨̃yı̨ tã mbajó rĩ kí agá pírí, ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ kí sĩ ru uja ãrí ru. Ãrí la mụ adrulé ãngũ Mı̨sı̨́rı̨̃ drı̨̃ agá pírí, kpere ãkójó idélé ife sĩ rĩ kí agá ãzíla írã sĩ rĩ kí abe.’ ”

20 Mṹsã idé kí Ãrǫ́nį̃ be cécé Úpí 'bã aẓilé ĩ'ba ní rĩ áni. Ãrǫ́nį̃ inga túré
ĩ'didrį̃ Fãráwũ drį̃ gâsĩ ãmbogo ĩ'didrį̃ abe ãzíla gbã dó sĩ Mĩrĩ Náyĩlĩ drį̃
'a, į̃yį̃ pírí uja kí dó ru ãrí ru.
21 Į̣'bį̣ Mĩrĩ Náyĩlĩ gá rĩ ũdrã kí rá, ãzíla į̃yį̃ 'bã ĩmŋã ngų̃lépi rĩ sĩ 'bá
Mį̃sį̃rį̃ gá rĩ icó kí į̃yį̃ mvụlé ku. Ãrí ri adrulé ãngũ Mį̃sį̃rį̃ drį̃ agá pírí rá ru.
22 Wó 'bá Mį̃sį̃rį̃ gá ũjogo rú ãzíla 'bá ãẓĩ ngalépi ũjogo kí pálé gá rĩ kí
abe idé kí vâ tálí ãlu 'dĩ kí vúŋá ũkpõ ĩ'badrį̃ ndrelé ku rĩ sĩ, ãzíla Fãráwũ
'bã ásĩ mba ũkpómgboroto rú; icó dó sĩ Mṹsã kí tị arelé Ãrǫ́nį̃ be ku, cécé
Úpí 'bã ándrá jọlé rĩ áni.
23 Rá la Fãráwũ uja ru filé lį̃cǫ ĩ'didrį̃ ãmbõgõ drį̃ agá, ãzíla 'bã ásĩ į̃jǫ́
'dĩ kí drį̃ gá ku.
24 'Bá pírí Mį̃sį̃rį̃ gá rĩ ga kí 'bṹ Mĩrĩ Náyĩlĩ tị gâsĩ į̃yį̃ mvụlé mvụ-mvų̃ rĩ
į̣sṹjó, ã'dusĩku ĩ'bã kí icójó į̃yį̃ Mĩrĩ Náyĩlĩ drį̃ mvụjó ku rĩ sĩ.

Jṹwę̃ ṹdrṹgǫ́ 'bã kí sĩ ãfũjó ãngũ drį̃ gá rĩ

25 Ụ'dṹ alị kí ázį̃rį̃ sáwã Úpí 'bã Mĩrĩ Náyĩlĩ 'a gbãjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá.

8

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã ní, “Ímụ Fãráwũ rų̃lé íjọ ĩ'diní, “'Dĩ į̃jǫ́
Úpí 'bã jọlé rĩ 'i: Mí a'be 'bá mádrį̃ 'bã mụ kî, į̃jǫ́ 'dĩ sĩ, kí dó sĩ mụ áma
į̃nzį̃lé.
2 Ídrĩ kí uga mụlé úmgbé, Ma jṹwę̃ ají ãngũ mídrį̃ agá, ṹdrṹgǫ́ kí ãfũ
ãngũ mídrį̃ agâ sĩ pírí.
3 Mĩrĩ Náyĩlĩ 'a la ga pírí ṹdrṹgǫ́ kî sĩ. Kí amvú ru tõlé lį̃cǫ mídrį̃ ãmbõgõ
drį̃ agá, ãngũ míní sĩ kojó rĩ gá, mgbǫ́lǫ́ mídrį̃ sį̃ gá, jó ãti'bo mídrį̃ 'badrį̃
kí agâ sĩ, 'bá mídrį̃ kí ụrụ'bá gâsĩ, kí ụtụ ãngũ sĩ mũkátĩ u'béjó rĩ agâ sĩ
ãzíla ãkójó sĩ ngánũ anzájó rĩ kí agâ sĩ.
4 Ṹdrṹgǫ́ 'dĩ kí ụtụ ími ụrụ'bá gâsĩ, 'bá mídrį̃ kí ụrụ'bá gâsĩ ãzíla ãti'bo
mídrį̃ kí ụrụ'bá gâsĩ.’ ”
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí umvi Mṹsã ní jọ, “Íjọ Ãrǫ́nį̃ nî, mí inga túré
ími drį̃ gá 'dĩ ílũ sĩ ãngũ wǫ́rǫ̃ŋá, lǫ̃rǫ́, ãzíla kę̃bę̃lṹ kí agâlé fę̃jó la ṹdrṹgǫ́
'baní ãfũjó į̃yį̃ agâlé ãngũ Mį̃sį̃rį̃ drį̃ drį̃ gá 'dâ.”
6 Į̣jǫ́ 'dĩ sĩ, Ãrǫ́nį̃ inga dó ru drį̃, lũ dó sĩ ãngũ į̃yį̃ Mį̃sį̃rį̃ gá rĩ kí drį̃ gá,
ṹdrṹgǫ́ ãfũ kí dó ãzíla íré kí dó ru ãngũ drį̃ gâsĩ pírí.
7 Wó 'bá Mį̃sį̃rį̃ gá újógó ru ãzíla 'bá ãẓĩ ngalépi ũjogo kí pálé gá rĩ kí abe
idé kí vâ tálí ãlu 'dĩ kí vúŋá ũkpõ ĩ'badrį̃ ndrelé ku rĩ sĩ, fẽ kí vâ ṹdrṹgǫ́
ãfũ kí ãngũ Mį̃sį̃rį̃ drį̃ agâ sĩ ãlu rĩ áni.
8 Fãráwũ umve Mṹsã kí Ãrǫ́nį̃ be į̃jǫ́ jọjó ĩ'baní, “Ĩzị Úpí 'i ṹdrṹgǫ́ 'dĩ kí
ĩdãjó má rṹ 'dâ 'bá mádrį̃ abe rá ãzí la ma dó sĩ 'bá ĩmidrį̃ kí a'be mụlé
ídétáŋá idélé Úpí nî.”
9 Mṹsã jọ Fãráwũ ní, “Ma adru ãyĩkõ sĩ míní Ãdróŋá zį̃jó, ípẽ sáwã mání
sĩ ĩ'di zį̃jó míní ãmbogo mídrį̃ abe rĩ 'i. Lẽ ṹdrṹgǫ́ 'dĩ 'bã fũ kí rú sĩ ĩmidrį̃
jó agá rĩ sĩ rá, be la rá la Mĩrĩ Náyĩlĩ agá rĩ 'ba ace kí nĩ.”
10 Fãráwũ jọ, “Ízị drų̃sį̃ mání Ãdróŋá 'i.”
Mṹsã umvi, “'Bã adru míní jọlé rĩ áni, į̃jǫ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ nį̃ la rá ãdróŋá
ãzí ndú Úpí ãmadrį̃ 'dĩ áni la 'dá yụ.

11 Ụdrụ́gọ́ kí ími a'be 'bá mídrị̃ jó agá rĩ kí abe, ãmbogo mídrị̃ kí ãzíla
'bá mídrị̃ kí abe, kí dó sĩ lú ace Mĩrĩ Náyĩlĩ agá á'dụ̃sĩ.”
12 Mụ́sã kí Ãrọ́nị̃ be ĩ'bã kí Fãráwũ a'bejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, Mụ́sã 'bã
mãmálá Úpí drị̃lẹ́ gá ịjọ́ ụ́drụ́gọ́ ĩ'di 'bã ajílé Fãráwũ kí drị̃ gá 'bá ĩ'didrị̃ kí
abe 'dĩ kí sĩ
13 Úpí idé ịjọ́ Mụ́sã 'bã zịlé rĩ rá. Ụdrụ́gọ́ jó agá, lịcọ́ agá ãzíla ámvụ́ agâ
sĩ rĩ ũdrã kí dó rá.
14 Útra dó kí ngúlú ru ngúlú ru, ĩ'bã ĩŋmã sĩ ãngũ pírí ri dó ngũ̃lé
ĩŋmákí'dí'dí.
15 Wó Fãráwũ dó mụ ndrelé la ãngũ ịgbẹ 'bo, ásị la mba vâ ú'dí ru gã
dó Mụ́sã kí tị arelé Ãrọ́nị̃ be úmgbé cécé Úpí 'bã jọlé rĩ áni.

Jụ́wẹ̃ Lúgbákí'dí 'bã sĩ cijó rĩ

16 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní, “Íjọ Ãrọ́nị̃ ní, ‘Mí inga túré ími drị̃
gá 'dĩ 'i, ígbã dó sĩ pụ̃trụ́ ãngũ drị̃ gá 'dĩ 'i, ãzíla pụ̃trụ́ ãngũ Mịsịrị̃ drị̃ agá
rĩ la dó sĩ ru uja pírí lúgbákí'dí ru.’ ”
17 Idé kí ịjọ́ 'dĩ rá, Ãrọ́nị̃ inga ru drị̃ túré trũ ãzíla gbã pụ̃trụ́ ãngũ drị̃ gá
rĩ 'i, lúgbákí'dí ci dó sĩ 'bá 'ba rụ́ ãnãkpá abe pírí. Ãngũ Mịsịrị̃ drị̃ uja dó
sĩ ru pírí Lúgbákí'dí ru.
18 Wó 'bá Mịsịrị̃ gá újógó ru ãzíla 'bá ãzị ngalépi ũjogo kí pálé gá rĩ kí
abe idé kí tí vâ tálí ãlu 'dĩ kí vúŋá ũkpõ ĩ'badrị̃ ndrelé ku rĩ sĩ, icó ru ku.
Lúgbákí'dí ũgĩ ru 'bá kí ụrụ'bá gá ãnãkpá kí abe kũlũ.
19 'Bá ũjogo rú 'dĩ jọ kí Fãráwũ ní, “'dĩ ũkpõ Ãdróŋá ãni la.” Wó Fãráwũ
ásị mba vâ ũkpó ru ị̃dị-ị̃dị, ãzíla acá bịlẹ́ kóru cécé Úpí 'bã jọlé rĩ áni.

Jụ́wẹ̃ ụ́nụ́ sĩ rĩ

20 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, “Mí ãfũ ũ'bụ́tịnịnị́ ímụ drị̃ ụfụlé
Fãráwũ be ĩ'di 'bã mụ agá ỉyị́ gâlé 'dĩ gá 'dĩ. Íjọ ĩ'diní, ‘'Dĩ ịjọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ
i, “Lẽ mí a'be 'bá mádrị̃ 'bã mụ kî, ịjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ mụ áma ỉnzĩ̃lé kõtórõ
agâlé.
21 Ídrĩ 'bá mádrị̃ kí a'be mụlé ku, ma mụ ụ́nụ́ ũ'bí drụdrụ la kí tị ãpẽlé
mí rụ́ ãmbogo mídrị̃ kí abe. Jó 'bá Mịsịrị̃ gá rĩ 'badrị̃ kí pírí ga tré ụ́nụ́ sĩ
ãzíla ụ́nụ́ la vũ drị̃ aku pírí cí.
22 Wó ụ́'dụ́ 'dã sĩ ịjọ́ mání mụlé idélé ãngũ Gõsénĩ gá rĩ la adru ndú 'dĩ
ãngũ 'bá mádrị̃ 'bã kí sĩ u'ájó rĩ i, ụ́nụ́ ũ'bí drụdrụ 'dĩ ca kí calé ala gâlé
ku, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ nị̃ la Úpí 'i ãngũ 'dĩ gá 'dâ cí.
23 Ma 'bá mádrị̃ kí drĩdrínỹĩ awa 'bá mídrị̃ abe. Tálí 'dĩ la ru idé drũ̃sị̃.”
’ ”
24 Úpí idé ịjọ́ 'dĩ rá, ụ́nụ́ ũ'bí drụdrụ rĩ íré kí ru tõlé lịcọ́ ĩ'didrị̃ ãmbõgõ
drị̃ agá, jó ãmbogo Fãráwũ drị̃ 'badrị̃ kí agâ sĩ, ãzíla ãngũ Mịsịrị̃ drị̃ ụ́nụ́
iza kí dó ĩ'di pírí.
25 'Dã 'bã vúlé gá Fãráwũ umve Mụ́sã kí Ãrọ́nị̃ be ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ ĩ'baní,
“Ĩmụ ídétáŋá idélé Ãdróŋá ní ãngũ 'dĩ gá 'dâ.”
26 Wó Mụ́sã jọ Fãráwũ ní, “'Dã icó adrulé múké ku. Ídétáŋá ãmaní mụlé
idélé Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ ní rĩ la adru ídétáŋá 'bá Mịsịrị̃ gá rĩ 'baní ngũ̃lé
ũnzí rĩ 'i. Ãma ní ídétáŋá 'dĩ kí idé agá kí drị̃ gâsĩ 'dâ, icó kí ãma u'bélé
írã sĩ káyĩ ku yã?

27 Lẽ ã'dụ ãcĩ ụ́'dụ́ na la mụjó ídétáŋá idéjó Úpí Ãdróŋá ãmadrĩ ní kõtórõ
gá ásé agâlé, ĩ'di 'bã ãmaní ãzịtáŋá la fẽjó rĩ áni.”
28 Fãráwũ jọ, “Ma ĩminí ã'ị mụlé Úpí Ãdróŋá ĩmidrị ní ídétáŋá idélé
ãngũ kõtórõ rú rĩ gá ásé agâlé rá, wó adru rá-rá ru la ku: Wó ĩzị mání ĩ'di
ĩndĩ.”
29 Mụ́sã umvi Fãráwũ ní, “Cọtị ádrĩ dó fũ ími drĩlẹ́ gá 'dâ 'bo, ma mụ
Úpí zịlé rá, ụ́nụ́ ũ'bí drụdrụ 'dĩ kí mụ ími a'belé ãmbogo ãzíla 'bá mídrị kí
abe drũsĩ rá. Wó lẽ mí ulé ãma ĩdị ãzíla ãma atrịjó sĩ mụjó ídétáŋá idéjó
Úpí ãmadrị ní ku.”
30 'Dã 'bã vúlé gá Mụ́sã a'be dó Fãráwũ rá, mụ dó Úpí zịlé,
31 ãzíla Úpí idé ịjọ́ Mụ́sã 'bã zịlé rĩ rá: Ụ́nụ́ a'be kí Fãráwũ 'i, ãmbogo
ĩ'didrị kí ãzíla 'bá ĩ'didrị kí abe rá. Ụ́nụ́ ũ'bí drụdrụ 'dã kí ãzí ífí ãlu la ace
dó 'dãá ku.
32 Wó sáwã 'dã sĩ Fãráwũ 'bã ásị mba ũkpó ru ãzíla ã'ị 'bá 'baní mụjó
ku.

9

Jụ́wẹ̃ ãnãkpá 'bã kí sĩ ũdrãjó rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ímụ Fãráwũ rụ̂lé íjọ ĩ'diní, ‘Úpí
Ãdróŋá 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrị jọ, “Lẽ mí a'be 'bá mádrị 'bã mụ kî, kí
dó sĩ mụ áma ĩnzĩlé.”
2 Ídrĩ kí uga mụlé úmgbé ãzíla ídrĩ vâ kí rụ cí,
3 Úpí la jụ́wẹ̃ ũnzí la ají ãnãkpá mídrị kí drị gá ámvụ́ agâlé, fãrásĩ kí,
kãyĩnõ kí, ngãmíyã kí, tị kí, kãbĩlõ kí, ãzíla ĩndrị kí abe.
4 Wó Úpí la ãnãkpá 'bá Ịsịrayịlị 'badrị kí drĩdríŋĩ awa ãnãkpá 'bá Mịsịrị
gá rĩ 'badrị abe, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãnãkpá 'bá Ịsịrayịlị drị 'badrị 'bã ũdrã kí rú sĩ
ku.’ ”
5 Úpí 'bã ụ́'dụ́ ãzí jọ, “Drũsĩ Úpí la ịjọ́ 'dĩ idé ãngũ 'dĩ gá 'dâ.”
6 Drũsĩ íni Úpí idé ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ rá. Ãnãpká 'bá Mịsịrị gá rĩ 'badrị
ũdrã kí pírí, wó ãnãkpá 'bá Ịsịrayịlị rú rĩ 'badrị 'bã ãzí drã ífí ãlu ku.
7 Fãráwũ pẽ 'bá ãzí kí tị ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí undrélé, wó újọ ĩ'diní
ãnãpká 'bá Ịsịrayịlị rú rĩ 'badrị 'bã ãzí drã ífí ãlu ku. Wó Fãráwũ ásị
mba ũkpómgboroto rú, a'be 'bá 'dĩ kí mụlé ku.

Jụ́wẹ̃ kũrụ́tẹ́ drị

8 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã 'baní Ãrọ́nị be, “Ĩmi ãndĩ úfóró ãti agâlé
rĩ drị gá tré ãzíla Mụ́sã 'bã yĩ ĩ'di ãlụ́kụ́kũ agá Fãráwũ drị gâsĩ.
9 Ĩ'di acá pụ́trụ́ ru ru irélé ãngũ Mịsịrị drị agâ sĩ pírí, ãzíla kũrụ́tẹ́ la 'bá
kí ãvõ ãnãkpá abe ãngũ Mịsịrị drị agâ sĩ pírí.”
10 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ãndĩ kí úfóró angájó ãti agâlé ãzíla tu kí pá Fãráwũ 'bã drĩlẹ́
gá. Mụ́sã yĩ dó úfórô ũlí agâlé ãzíla kũrụ́tẹ́ 'bá kí ãvõlépi ãnãkpá kí abe rĩ
ũkpẽ kí ãzíla ce kí dó ãkõzá ru kí ụrụ'bá gâsĩ pírí.
11 'Bá ũjogo rú 'dĩ icó kí pá tulé Mụ́sã drĩlẹ́ gá ku ã'dusĩku kũrụ́tẹ́ ãvõ kí
ụrụ'bá 'bá Mịsịrị gá rĩ kí abe pírí.
12 Wó Úpí fẽ Fãráwũ ásị mba ũkpómgboroto rú ãzíla 'bã are rú sĩ Mụ́sã
kí tị Ãrọ́nị be ku, cécé Úpí 'bã jọlé Mụ́sã ní rĩ áni.

Jụ́wẹ̃ Sí drị

13 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṵsã ní, “Mí angá drṵ̃sḭ̃ ṵ̃'bṵ́tḭ̃ṇḭ̃ṇḭ, mí ụfụ
drḭ̃ Fãráwũ be ãzíla ḭ́jọ ĩ'diní, ‘Úpí Ãdróŋá 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrḭ̃ jọ íni,
“Lẽ mí a'be 'bá mádrḭ̃ 'bã mụ kî, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ mụ áma ḭ̃nzḭ̃lé,
14 sáwã 'dĩ sĩ adru ma drḭ̃rḭ̃ma fẽ ãtí'bó mídrḭ̃ 'baní jõku 'bá mídrḭ̃ 'baní
á'dṵ̃sĩ la ku, ma vâ míní drḭ̃rḭ̃ma fẽ ĩndĩ. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ nḭ̃ la rá 'bá ãzí
mâ áni la ãngũ drḭ̃ gá 'dâ 'dáyụ.
15 Ã'dusĩku ádrĩ tá áma drḭ̃ inga ími cojó 'bá mídrḭ̃ kí abe ãyánĩ sĩ, ĩmi
ḭ̃ḭ̃kḭ̃ tá nõ ṵ̃ṇ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ 'bo.
16 Má a'be mi ídri rú la ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ma sĩ ũkpõ mádrḭ̃ i'da míní ãzíla ála sĩ
áma rṵ́ ḭkṵ́ ãngũ drḭ̃ gá 'dâ pírí.
17 Í'bã mi 'bá mádrḭ̃ kí drḭ̃lḭ́ gá ãfó ru, mí a'be sĩ 'bá mádrḭ̃ kí mụlé ku.
18 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, drṵ̃sḭ̃ ḭ̃tṵ́ 'dõpí ma sí fẽ zõlé ũkpó ru jõdrĩ ídu ru idélépi ãngũ
Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ agá 'dâ ĩ'di 'bã i'dóŋá gá ku la kpere ãndrũ.
19 Mí azḭ ḭ́jọ́ ú'dî'da, 'bá kí tḭ pẽjó mụjó ãnãkpá ãzíla ãko pírí ámvṵ́ gá
ásé agâlé rĩ kí ajíjó lḭ́cọ́ gá ãngũ sĩ kí tãmbajó rĩ gá, ã'dusĩku sí la zõ 'bá,
ãzíla ãnãkpá pírí ajílé tãmbalé ku ásé agâlé rĩ kí drḭ̃ gá, ãzíla kí ũdrã rá.”
’ ”
20 'Bá Fãráwũ drḭ̃ ãmbogo ru ḭ́jọ́ Úpí drḭ̃ ṵ̃rḭ̃lépi rĩ fẽ kí ãtí'bó ĩ'badrḭ̃ kí
ãnãkpá kí abe ajílé tã mbalé jó agá rá.
21 Wó 'bá ḭ́jọ́ Úpí drḭ̃ idelépi rá rĩ a'be kí ãti'bo ĩ'badrḭ̃ kí ãnãkpá kí abe
ámvṵ́ agá ásé agâlé.
22 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ vâ Mṵsã ní, “Mí ĩjũ ími drḭ̃ 'bṵ̃ gâlé ru, ḭ́jọ́ 'dĩ
sĩ sí 'bã zõ ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ agá pírí 'bá kí drḭ̃ gá ãnãkpá kí abe ãzíla ãko
zolépi ámvṵ́ 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ rú rĩ 'badrḭ̃ kí agá rĩ kí abe.”
23 Mṵsã la mụ túré ĩjũlé 'bṵ̃ gâlé 'bo, Úpí fẽ ãvi ní ũnĩjó ãzíla ṵ̃kpẽjó
ãzíla sí ní zõjó ãngũ drḭ̃ gá. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí fẽ sí ní zõjó ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ agá
pírí;
24 sí zõ ãzíla ãvi ují ãngũ nẽmẽ-nẽmẽ. Sí 'dã ándrá jõdrĩ ídu zõlépi 'dã
'bã áni sṵ́rṵ́ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ agá ãwí ĩ'didrḭ̃ gá ku la.
25 Mḭ̃sḭ́rḭ̃ 'bã ãngũ gá pírí, sí co ãko ámvṵ́ agá ásé agâlé rĩ kí, 'bá kí
ãnãkpá abe; co vâ ãko pírí zolépi ámvṵ́ agá ásé agâlé rĩ kí ãzíla ife kí bḭ̃
zõ pírí.
26 Ãngũ sí 'bã sĩ zõjó ku rĩ ĩ'di lú ãngũ Gõsénĩ gá 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú rĩ 'badrḭ̃
'i.
27 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Fãráwũ umve dó Mṵsã kí Ãrọ́ṇḭ̃ be ãzíla jọ ĩ'baní, “Sáwã 'dĩ
sĩ má iza rá. Úpí 'bã ḭ́jọ́ 'bãngá pḭrḭ, ãzíla ãma idé 'bãngá ũnzí 'bá mádrḭ̃
abe.
28 Mí a'ḭ́ mání Úpí 'i, ã'dusĩku ãvi 'dĩ kí sí 'dĩ abe ca kí ãmaní rá. Ma ĩmi
a'be mụlé rá; ĩmi u'á dó sĩ ṵ́'dṵ́ ãzo rú 'dâ ku.”
29 Mṵsã umvi, “Ádrĩ fũ táwṵ̃nḭ̃ 'dĩ agá 'dâ ãmvé 'bo, ma áma drḭ̃ aja Úpí
drḭ̃lḭ́ gá ĩ'di a'ḭ́jó. Ãvi 'dĩ la pá tu rá ãzíla sí la adru 'dá yụ, mi dó ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ
nḭ̃ la ṵ̃ṇ́kṵ́ 'dĩ Úpí ãni.
30 Wó ánḭ̃ rá mi 'i ãzíla ãmbogo mídrḭ̃ 'dĩ kí abe ĩmi idé Úpí Ãdróŋá sĩ
ṵ̃rḭ̃ sĩ ku.”
31 Wãrũ kí ãná abe sí co kí rá, ãná 'bã ayijó rá ãzíla wãrũ 'bã ũfũ ci jó
'bo rḭ̃ sĩ.
32 Ãná ngánũ rú rĩ kí bũrúsú kí abe co kí ku ĩ'bã kí drĩ angájó ku rĩ sĩ.

33 Mṵ́sã a'be dó Fãráwũ rá ãzíla fũ táwṵ̃nḭ̃ 'a gá rĩ sĩ ãmvé. Aja ru drḭ́ kí
Úpí rṵ́; ãvi ãzíla sí tu kí dó pá rá; uzogó asu dó ãngũ drḭ́ gá ku.
34 Fãráwũ la dó mṵ ndrelé la uzogó, sí ãzíla ãvi tu kí pá 'bo, ĩ'di 'i ãzíla
'bá ãmbogo ĩ'didrḭ́ kí abe iza kí ḭ́jọ́ ḭ̃dḭ́ ãzíla ásḭ la mba kí ũkpó ru.
35 Fãráwũ 'bã ásḭ mba vâ ũkpómgboroto rú ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́ ãzíla icó 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃
drḭ́ kí a'belé mṵlé ku, cécé tá Úpí 'bã jọlé Mṵ́sã ní rĩ áni.

10

Jṵ́wẹ̃ úmbí sĩ rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṵ́sã ní, “Ímṵ Fãráwũ rṵ̃lé ã'dusĩku á'bã ĩ'di
'bã ásḭ mbalé ũkpómgboroto rú 'bá ãmbogo rú ĩ'didrḭ́ kí abe, ma dó sĩ ḭ́jọ́
mádrḭ́ tálí ru rĩ kí idé kí drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ benĩ,
2 mi dó sĩ vú la nze mî anzḭ 'baní ãzíla mî anzḭ 'bã anzḭ 'baní, ḭ́jọ́ ándrá
ũmbã 'bã sĩ áma najó 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ rú 'dĩ 'baní ãzíla mání dó sĩ ḭ́jọ́ mádrḭ́ tálí
ru rĩ kí idéjó kí drĩdríŋĩ̃ gá rĩ abe ãzíla ĩmi dó sĩ nḭ̃ la rá ma Úpí ru ma 'i.”
3 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Mṵ́sã kí Ãrọ́nḭ̃ be mṵ kí dó Fãráwũ rṵ̃lé ãzíla jọ kí ĩ'diní, “Úpí
Ãdróŋá 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrḭ́ jọ: ‘Mi gã áma tḭ arelé úmgbé ṵ́'dṵ́
íngõpí yã? Lẽ mí a'be 'bá mádrḭ́ 'bã mṵ kî, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ mṵ áma ḭ̃nzḭ̃lé
kõtórõ agâlé.
4 Ídrĩ kí uga mṵlé úmgbé, drṵ̃sḭ̃ ma úmbí fẽ 'delé ãngũ mídrḭ́ agá.
5 Kí ãngũ aku cí ícó dó sĩ ãngũ ndrelé ku. Ĩ'di ãko mídrḭ́ were sí 'bã colé
ku 'dĩ kí iza rá, ife zolépi mídrḭ́ ámvṵ́ agá 'dĩ kí abe pírí.
6 Kí ru tõ jó mídrḭ́ kí agá, jó 'bá mídrḭ́ ãmbogo rú 'dĩ 'badrḭ́ abe ãzíla jó
'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ 'badrḭ́ kí agá sĩ pírí. 'Dĩ la adru ḭ́jọ́ ãzí jõ drĩ údu ru ngalépi
mí átẹ́pḭ jõku mí áyḭ́pḭka kí ṵrṵ'bá gá ku la i'dójó ṵ́'dṵ́ ĩ'bã kí rijó ãngũ 'dĩ
gá 'dâ rĩ sĩ kpere ãndrũ.’ ” Cọtḭ́ Mṵ́sã uja ru a'be dó Fãráwũ rá.
7 Ãmbogo Fãráwũ drḭ́ jọ kí ĩ'diní, “Ágọ́bḭ́ 'dĩ la ãmaní ũcõgõ fẽ ṵ́'dṵ́
íngõpí yã? Mí amá drĩ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá rĩ ku yã? Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ â'be 'bá 'dĩ 'bã mṵ
kí dó sĩ Úpí Ãdróŋá ĩ'badrḭ́ ḭ̃nzḭ̃lé kõtórõ agâlé.”
8 'Dãá Mṵ́sã kí Ãrọ́nḭ̃ be ájí dó kí vúlé Fãráwũ rú 'dõlé. Fãráwũ jọ, “Ĩmṵ
Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ́ ḭ̃nzḭ̃lé. Wó mgbãrĩ gá ã'di kí mṵ nĩ?”
9 Mṵ́sã umvi, “Ãma mṵ anzḭ ãzíla 'bá ĩyõ ãmadrḭ́ kí abe, ãmã anzḭ ãgọbḭ
rú ãzíla izonzi rú rĩ abe, kãbĩlõ ãzíla tḭ́ kí abe, ã'dusĩku ãma mṵ ṵ̃mṵ̃ 'bãlé
sĩ Úpí ḭ̃nzḭ̃jó.”
10 Fãráwũ jọ, “Ásõ ũyõ Úpí 'bã rṵ́ sĩ, má icó ĩmi a'belé mṵlé ũkú ĩmidrḭ́
kí trũ anzḭ abe ku. Ḭ́jọ́ 'dĩ i'da ru mání pḭrḭ-pḭrḭ ḭ́jọ́ ũnzí ãzí ĩmi agá ĩminí
itúlé la cí.
11 Yṵ! Ãgọbḭ 'bã mṵ kí Úpí ḭ̃nzḭ̃lé nĩ á'dṵ̃sĩ; 'dĩ 'bã adrujó ḭ́jọ́ míní lẽlé rĩ
'i rĩ sĩ.” 'Dãá cọtḭ ádró dó Mṵ́sã kí Ãrọ́nḭ̃ be Fãráwũ drḭ̃lẹ́ gâlé rá.
12 Wó Úpí jọ Mṵ́sã ní, “Mí ĩjũ ími drḭ ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ́ drḭ́ gá úmbí ũ'bí
'bã 'de kí dó sĩ ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ́ drḭ́ gá ãzíla 'bã mṵ kí ãkónã kalépi ámvṵ́
agá sí 'bã izalé ku rĩ 'bã ḭ́mbḭ acelépi rĩ kí nalé pírí.”
13 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Mṵ́sã inga dó túré ĩ'didrḭ́ gá rĩ 'i, ãzíla Úpí fẽ ãlṵ́kṵ́kṵ̃ i'dó dó
alílé ḭ̃tṵ́ 'bã ãfũ agâlé ru lijó ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ́ drḭ́ gá ḭ̃tṵ̃ rṵ̃ ãzíla ḭ́nḭ́ ãrã. Ĩ'di
mṵ calé ṵ̃'bṵ́tḭ sĩ ãlṵ́kṵ́kṵ̃ adró úmbí kî;

14 Úmbí 'dĩ amụ́ kí ũ'bí ru ãzíla pa kí dó ãngũ Mḭsḭ́rḭ̃ drḭ̃ pírí. Jụ́wẹ̃ ãzí
jõ drĩ úmbí ãni 'dĩ 'bã áni la 'dá yụ jõku icó vâ mụlé 'delé 'dĩ 'bã áni ḭ̃dḭ́
ku.
15 Ri kí dó ãngũ pírí agá, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ aku kí dó ṹnọ́kṹ drḭ̃ cí ãzí la ṹnọ́kṹ
i'dá dó ĩ'badrḭ́ ḭnḭ rú. Na kí dó ãkónã 'bã ḭmbḭ́ sí 'bã colé ku rĩ kí pírí, ãko
ife rú pírí ífí kalépi kãkã rĩ kí trũ. Ãko ãzí acelépi ĩrí ru ãngũ Mḭsḭ́rḭ̃ drḭ̃
agá la 'dá yụ.
16 Cọtḭ Fãráwũ umve Mụ́sã kí Ãrọ́nḭ̃ be jọ ĩ'baní, “Má iza ḭ́jọ́ Úpí Ãdróŋá
ĩmidrḭ́ rụ́ ãzíla ĩmi rụ́ rá.
17 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ má a'ḭ́ trũtáŋá ĩmidrḭ́ ḭ́jọ́ ũnzí mádrḭ́ sĩ pálé ãlu ḭ̃dḭ́ ãzíla ĩzḭ
mání Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ́ sĩ drã ũnzíkákãnã 'dĩ nzejó rá.”
18 Mụ́sã ãfũ dó Fãráwũ drḭ̃lé rĩ sĩ rá ãzíla zḭ dó Úpí 'i.
19 'Dã 'bã vúlé gá Úpí uja dó ãlụ́kụ́kṹ tḭ lijó ḭ̃tụ́ 'bã 'de agâlé ru sĩ úmbí
kí drojó Mĩrĩ Ika rĩ agâlé. Úmbí ãzí ãlu acelépi ãngũ Mḭsḭ́rḭ̃ drḭ̃ agá la 'dá
yụ.
20 Wó Úpí fẽ Fãráwũ ásḭ́ mba ũkpómgboroto rú sĩ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí
a'bejó mụjó ku.

Jụ́wẹ̃ ãngũ 'bã sĩ nijó rĩ

21 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, “Mí ĩjũ ími drḭ́ 'bṹ gâlé ãngũ 'bã nḭ
dó sĩ Mḭsḭ́rḭ̃ drḭ̃ gá kpákpá, ãngũ nḭlépi 'bá 'bã kí icólé ĩtrĩkãlé rá la.”
22 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã inga dó ru drḭ́ 'bṹ gâlé, ãngũ nḭ dó Mḭsḭ́rḭ̃ drḭ̃ gá pírí
kpákpá ụ́'dụ́ na.
23 'Bá Mḭsḭ́rḭ̃ rú rĩ icó kí ru ndrelé ku jõku a'be kí ãngũ ĩ'bã kí sĩ adrujó
rĩ kí ku cajó ụ́'dụ́ na 'dĩpí. Wó íni 'dĩ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ kí ngá u'á d̃ḭzã agá.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ umve Mụ́sã 'i jọ ĩ'diní, “Ĩmụ Úpí ḭ̃nz̃ḭlé. Ĩmi
ũkú kí 'dụ anzḭ ĩmidrḭ́ kí abe trũ mụjó rá; wó ĩmi a'be kãbĩlõ kí tḭ abe vúlé
'dâ.”
25 Wó Mụ́sã jọ, “Lẽ mí a'be ãma mụlé ídétáŋá ivélé ivê rĩ idélé Úpí
Ãdróŋá ãmadrḭ́ nî.
26 Ãnãkpá ãmadrḭ́ kí mụ ãma abe pírí ĩndĩ; ãnãkpá ãzí ãlu la ace vúlé
ku. Ãma mụ ãzí rĩ kí ayúlé sĩ Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ́ ḭ̃nz̃ḭjó, wó ãdrĩ ca lé 'bo
ãnḭ̃ ãma mụ ãdu ayúlé sĩ Úpí ḭ̃nz̃ḭjó yã rĩ gá ku.”
27 Wó Úpí fẽ Fãráwũ ásḭ́ mba ũkpómgboroto rú, ãzíla lẽ 'bá 'dĩ 'bã mụ
kí ku.
28 Fãráwũ jọ Mụ́sã ní, “Mí ĩdã mi áma drḭ̃lẹ́ gá 'dâ rá! Lẽ mí i'da mi áma
drḭ̃lẹ́ gá ḭ̃dḭ́ ku! Ụ́'dụ́ míní áma mẹ́lẹ́tḭ ndrejó rĩ sĩ mi mụ drãlé rá.”
29 Mụ́sã umvi Fãráwũ nî, “Cécé míní jọlé rĩ áni, mí icó áma mẹ́lẹ́tḭ ndrelé
ḭ̃dḭ́ ku.”

11

Jụ́wẹ̃ anzḭ kãjãní rĩ 'bã kí sĩ ũdrãjó rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, “Ma jụ́wẹ̃ ãzí ají ãlu úpí Fãráwũ
drḭ̃ gá 'bá ĩ'didrḭ́ Mḭsḭ́rḭ̃ gá rĩ abe. 'Dã 'bã vúlé gá ĩ'di ĩmi a'be mụlé, ĩ'di
mgbãrĩ gá ĩmi dro 'dâ rĩ gá ãmvé.
2 Ḭ́jọ ḭ́jọ́ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní ãzíla ílũ ĩ'baní 'bã a'ḭ́ kí ãko gólũdĩ, ãzíla
sílĩvã ãko ũnĩ drḭ̃ kí 'bá ĩ'bã jĩránĩ rú rĩ 'badrḭ́.”

3 Úpí fẽ 'bá Mịsịrĩ drị̃ i'da kí 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'ba ní ásị̃ ĩgbẹ̃ rá. Mgbãrĩ
gá, Fãráwũ 'i ãmbogo ĩ'didrị̃ kí ãzíla 'bá ĩ'didrị̃ abe pírí ã'ị̃ kí Mụ́sã ĩ'di 'bá
ãzí ãmbógó la rĩ gá rá.
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã jọ dó Fãráwũ nî, "'dĩ ịjọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ, 'Ãni rú sáwã
ázíyá ịnị́ drị̃ sĩ ma acị Mịsịrĩ agâ sĩ pírí.
5 Anzị kãjãní 'bá Mịsịrĩ rú rĩ 'badrị̃ kí ũdrã pírí rá, i'dójó ngọ́tị kãjãní
Fãráwũ drị́ drụ́zị rilépi úmvúke ũpĩ drị̃ drị̃ gá rĩ sĩ, cajó ngọ́tị kãjãní ãtí'bó
ũkú ru ãná 'ịlépi drị́ sĩ rĩ drị̃ gá, ãzíla kãjoŋa kãjãní tị 'badrị́ gá rĩ kí vâ
ũdrã ĩndĩ.
6 Ãngũ Mịsịrĩ drị̃ agá pírí ũlụ́lụ́ la angá ụrụ gá ũnzĩkãnã sĩ jõdrĩ ídu ru
idélépi ku la, jõku icó vâ ru idélé ĩdị́ ku.
7 Wó ãngũ Ịsịrayịlị̃ drị̃ gá ũcógó ífí ãlu la icó ãmgbọ̃lé 'bá sĩ jõku ãnãkpá
sĩ ku. Ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó nị̃ la Úpí awa 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí drĩdríŋĩ 'bá Mịsịrĩ
drị̃ abe ndú ndú rĩ gá rá.
8 'Bá ãmbogo mídrị́ 'dĩ kí pírí amụ́ má rụ́ kí ãvụ̃ vụ̃rụ́ áma drị̃lẹ́ gá ãzíla
kí jọ la, "Ímụ 'bá mídrị́ ími vú bĩlépi rĩ kí abe pírí!" 'Dã 'bã vúlé gá ma
ãngũ 'dĩ a'be rá.' " Mụ́sã acá ũmbã rú ãzíla a'be dó Fãráwũ rá.
9 Úpí jọ Mụ́sã nî, "Fãráwũ la gã ími tị arelé úmgbé, ịjọ́ 'dĩ sĩ ma rú sĩ ịjọ́
mádrị́ ũsũ̃táŋá ru 'dĩ kí idé ãngũ Mịsịrĩ drị̃ gá 'dâ wẽwẽ rú benĩ."
10 Mụ́sã kí Ãrọ́nị̃ be idé kí ịjọ́ ũsũ̃táŋá ru 'dĩ kí Fãráwũ drị̃lẹ́ gá, wó Úpí
fẽ Fãráwũ ásị̃ mba ũkpómgboroto rú, ãzíla ã'ị̃ 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí a'belé
mụlé sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ agá 'dãá rá la ku.

12

Ṭ̃mũ̃ alijó 'bá drị̃ gâsĩ rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã 'baní Ãrọ́nị̃ be Mịsịrĩ gá 'dãá,
2 "Ĩmbá 'dĩ 'bã adru ĩminí ĩmbá drị̃drị̃ ílí 'bã sĩ i'dójó rĩ 'i.
3 Ĩlũ 'bá ũ'bí Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'dĩ 'baní pírí ĩmbá 'dĩ 'bã ụ́'dụ́ mụdrị́ sĩ ágọ́bị̃
ãlu-ãlu 'bã a'dụ́ lịcọ́ ĩ'didrị̃ agá 'dãá kãbĩlõ mvá mũlũkũdũ la.
4 'Bá lịcọ́ 'dã agá rĩ drĩ kí adru were rú sĩ icójó kãbĩlõ mvá mũlũkũdũ rĩ
najó pírí ku 'bã icí kí ru 'bá ĩ'dĩ 'bã jĩránĩ Ịsịrayịlị̃ rú rĩ be, sĩ icójó najó la
pírí rá. Lẽ ĩnị̃ rá 'bá mụlépi kãbĩlõ mvá mũlũkũdũ lẽlé 'dã 'bã ĩzá nalépi
rĩ 'bã na kí ĩ'di pírí ịmbị́ la 'bã ace ku.
5 Ãnãkpá ĩminí pẽlé rĩ 'bã adru kí kãbĩlõ ágó jõku ĩndrị́ ágó bị́lẹ́mị kóru
calépi ílí ãlu rá la.
6 Ĩmba kí tã cajó ĩmbá 'bã ụ́'dụ́ mụdrị́ drị̃ sụ rĩ gá, 'bá ũ'bí Ịsịrayịlị̃ drị̃
'bã ụlị́ kí dó ãnãkpá 'dĩ kí ĩndró sĩ.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bã a'ị́ kí ãnãkpá ụlị́lé 'dĩ kí 'bã ãrí ãzíla 'bã trị kí
ĩ'di kẽjị̃tị 'bã fũ̃rẹ́mũ̃ bụ́lụ́ gá, ãzíla ụrụgá rĩ gá jó ĩ'bã kí sĩ ãnãkpá 'dĩ kí
ĩzá najó rĩ gá. 8 Ịnị́ 'dã 'bã vúŋá sĩ 'bã na kí ĩzá 'dĩ ãcí drị̃ gá 'dâ ịbịbị́ ũjị́
la sĩ ãzíla mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ sĩ.
9 Ĩna ĩzá la ĩbị rú ku jõku ĩmi a'dí ĩ'di a'dí a'dî ku, ú'bã ĩ'di ũ'bĩlé ãcí drị̃
gá táni drị̃kã, kícũ, ífí ĩmi ũ'bĩ kí ũ'bĩ-ũ'bĩ.
10 Ĩmi a'be ịmbị́ la cajó ũ̃'bụ́tị gá ku, ãzíla drĩ kí ru a'be rá, ĩmi ivé kí rá.
11 Ĩna ĩ'di mbẽlẽ-mbẽlẽ, ĩsũ̃ ĩmi bábá ãcị̃ ní ãko pá gá trũ, túré trũ drị́
gá 'dĩ ũ̃mũ̃ alijó 'bá drị̃ gâsĩ Úpí drị́ gá rĩ 'i.

12 “Ịnị ãlu 'dã sĩ ma mụ alịlé ãngũ Mĩsịrĩ drị̃ agâ sĩ, ma mụ anzị kãjãní
'bá 'badrị̃ kí ụ'dịlé ãnãkpá 'badrị̃ kí abe pírí, ma vâ mụ ịjọ́ lịlẹ́ ãdroŋa
Mĩsịrĩ gá rĩ kí drị̃ gá pírí. Ma Úpí ru ma 'i.
13 Ãrí 'dĩ la dó adru ícétáŋá ru jó ĩminí adrujó ala gá rĩ kí i'dajó; ịjọ́ 'dĩ
sĩ ádrĩ dó ãrí ndre 'bo ma alị ĩmĩ drị̃ gâsĩ alị-alị. Jụ́wẹ̃ 'dĩ aló ĩmi ku mání
'bá Mĩsịrĩ drị̃ kí aco agá.
14 “Ĩmi ĩnzĩ ụ́'dụ́ ũmũ̃ alijó 'bá drị̃ gâsĩ rĩ 'i sĩ ịjọ́ Úpí 'bã ándrá idélé
ĩminí rĩ igájó anzị ĩmidrị̃ mụlé tịlé drĩlẹ́ gâlé rĩ 'baní pírí.
15 Ụ́'dụ́ ázĩrĩ 'dĩ kí agá lẽ ĩna mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ áyụ, ụ́'dụ́ drĩdrị̃ rĩ sĩ
ĩmi iyá ãkṹkị́ kí ĩmidrị́ jó agâlé ãmvé 'bá ãzí ãko ãkụ́kị́ trũ rĩ nalépi ụ́'dụ́
drĩdrị̃ ázĩrĩ 'dã agá rĩ sĩ rĩ lẽ údro ĩ'di Ịsịrayịlĩ kí agá rá.
16 Ụ́'dụ́ drĩdrị̃ rĩ kí ụ́'dụ́ ázĩrĩ rĩ be 'bã adru kí ĩminí ụ́'dụ́ ãlá sĩ ru trajó
ĩnzĩtáŋá idéjó rĩ kî, ĩnga ãzí ãluŋá la kí agá ku, be la rá la ĩmi icó íná a'dílé
ĩminí nalé rá.
17 “Ĩ'bã ụ́'dụ́ ũmũ̃ Mũkátĩ Ãkụ́kị́ kóru rĩ drị́ gá rĩ ãmbógó ru ĩnzĩtáŋá ru,
ã'dusĩku 'dĩ ụ́'dụ́ ándrá mání sĩ ĩmi drĩdríŋĩ cojó 'bá Mĩsịrĩ gá rĩ kí abe rĩ
'i. Ĩmi dó sĩ ụ́'dụ́ 'dĩ tã mba ãzĩtáŋá ru anzị ĩmidrị́ mụlé tịlé drĩlẹ́ gâlé rĩ
'banî.
18 Ĩmbá drĩdrị̃ rĩ sĩ ĩna mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ áyụ, i'dójó ĩndró ụ́'dụ́ mụdrị́
drị̃ sụ rĩ drị̃ sĩ cajó kpere ụ́'dụ́ kãlị ĩrị̃ drị̃ ãlu rĩ drị̃ 'bã ĩndró sĩ.
19 Lẽ ísụ́ ãkụ́kị́ jó mídrị̃ agá 'dãá ku cajó ụ́'dụ́ ázĩrĩ 'dĩpí. 'Bá ịsụ́lé ãko
ãkṹkị́ trũ rĩ nalépi rĩ lẽ únze ĩ'di 'bá ũ'bí Ịsịrayịlĩ drị̃ kí agá 'dãá rá, jõ táni
'bá ãmịyọ́ŋá ru la jõku ãngũ 'dịpị ru la.
20 Ĩna ãko idélé ãkṹkị́ sĩ la kí ku. Táni ãngũ ĩminí sĩ u'ájó rĩ gá, lẽ ĩna
mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ áyụ.”
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã umve dó 'bá ĩyõ Ịsịrayịlĩ drị̃ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ dó ĩ'baní,
“Ĩmụ cọtị ĩmi ũpẽ ãnãkpá lịcọ́ ĩmidrị̃ kí vú sĩ ĩmi ụlị́ dó kãbĩlõmvá ũmũ̃
alijó 'bá drị̃ gâsĩ rĩ drị̃ kî.
22 Ĩmi ãnũ ũdúgó bị́ kí, ĩsu kí ãrí bãkụ́lẹ̃ gá rĩ agá ĩmi ũyã ãzí rĩ kí kẽjịtị
gá ụrụ gá 'dãá ãzí rĩ kẽjịtị 'bã fũrẹ́mũ̃ kí gá. 'Bá ãzí 'bã ãfũ jó agâlé ãmvé
ku cajó kpere ũ'bụ́tị sĩ.
23 Úpí drĩ alị ãngũ Mĩsịrĩ drị̃ agâ sĩ anzị Mĩsịrĩ gá rĩ kí ụ'dịjó, ĩ'di ãrí 'dĩ
ndre kẽjịtị gá ụrụ gá ãzíla kẽjịtị 'bã fũrẹ́mũ̃ kí agá, ĩ'di dó alị jó 'dĩ drị̃ gâsĩ
mãlãyíkã 'bá ụ'dịlépi rĩ fi dó sĩ jó agâlé 'bá 'dịlé ku.
24 “Ĩmi ũbĩ ịjọ́ ãzĩtáŋá ru 'dĩ kí vú anzị ĩmidrị́ mụlé tịlé drĩlẹ́ gâlé rĩ kí
abe ãzíla drĩlẹ́ ĩmidrị́ gá rĩ kí trũ sĩ kí tã mbajó jã 'dâ.
25 Ĩdrĩ fi ãngũ Úpí 'bã azịlé ĩ'di mụ fẽlé la ĩminí rĩ agâlé 'bo, lẽ ĩmba jõ
ịjọ́ ũmũ̃ 'dĩ drị̃ tã.
26 Anzị ĩmidrị́ mụlé tịlé drĩlẹ́ gâlé rĩ drĩ kí ĩmi zị, ‘Ịjọ́ ũmũ̃ 'dĩ drị̃ 'bã ífí
íngoní yã?’
27 Ĩjọ ĩ'baní, ‘'Dĩ ũmũ̃ alijó 'bá drị̃ gâsĩ idélé ídétáŋá ru Úpí ní sĩ ĩ'di
ĩnzĩjó rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ándrá alijó jó 'bá Ịsịrayịlĩ 'badrị̃ kí drị̃ gâsĩ
ãngũ Mĩsịrĩ drị̃ agâ sĩ rĩ sĩ, pa ándrá 'bá ãmadrị̃ kí ãzíla ụ'dị́ ándrá 'bá
Mĩsịrĩ drị̃ kí 'bã anzị kãjãní rĩ kí rá.’ ” 'Bá ĩyõ Ịsịrayịlĩ drị̃ tị kí dó ãja vũrụ́
ĩnzĩ kí dó sĩ Úpí 'i rá.
28 'Bá Ịsịrayịlĩ drị̃ idé kí ịjọ́ Úpí 'bã ãzĩtáŋá fẽjó Mụ́sã 'badrị́ Ãrọ́nĩ be rĩ
rá.

29 Ĩ'di mụ calé ịnị ágágá Úpí ụ'dị anzị kãjãní 'bá Mịsịrĩ gá rĩ 'badrị kí pírí, i'dójó Fãráwũ 'bã ngọ́tị kãjãní rilépi úmvúke ĩ'didrị drị gá rĩ sĩ, 'bá 'bãlé mãbụ́sụ̃ gá ãngũ ịnị rĩ gá rĩ 'bã anzị kãjãní rĩ kí, ãzíla ãnãkpá 'bã mvaka kãjãní rĩ kí pírí ĩndĩ.
30 Fãráwũ kí 'bá ãmbogo ĩ'didrị kí abe ãzíla 'bá Mịsịrĩ drị kí abe ángá kí pírí ụrụgá ịnị 'dã sĩ, áwáŋá ãmbógó la angá dó ãngũ Mịsịrĩ drị agá nĩ, lịcọ ãzí ãlu 'bá ãzí 'bãsĩ drãjó ala gá ku la 'dáyụ.

'Bá Ịsịrayịlị drị 'bã kí ãfũjó Mịsịrĩ gâlé rĩ

31 Fãráwũ umve Mụ́sã kí Ãrọ́nị be ịnị 'dã sĩ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ĩdã ĩmi! Ĩmi a'be 'bá mádrị kî, ãzíla ĩ'dụ 'bá Ịsịrayịlị drị ịmbị acelépi rĩ kí ĩmi abe! Ĩmụ, Úpí ĩmidrị ĩnzĩlé ĩminí a'ịlé rĩ áni.
32 Ĩ'dụ ĩmi kãbĩlõ kí tị kí abe, ĩmụ ĩminí jọlé rĩ áni, má a'ị ĩmi mání ásị ĩgbẽ a'bejó.”
33 'Bá Mịsịrị drị ũŋmĩ kí 'bá Ịsịrayịlị drị 'dĩ kí ũkpó sĩ sĩ ãngũ ĩ'ba drị a'bejó. Ã'dusĩku jọ kí, 'bá 'dĩ drĩ kí mụ ku, “Ãma mụ ũdrãlé pírí!”
34 Ịjọ́ 'dĩ kí vúlé gá 'bá Ịsịrayịlị drị tra kí dó ãnáfóró ãkụ́kị kóru rĩ kí, ãko sĩ mũkátĩ u'béjó rĩ kí abe umbé kí dó kí bõngó sĩ ãngũ ãlu gá sĩ kí gĩjó kọ́trọ́ gá.
35 'Bá Ịsịrayịlị drị idé kí cécé Mụ́sã 'bã lũlé ĩ'baní rĩ áni, a'ị kí ãko idélé sílĩvã sĩ, gólũdĩ sĩ ãzíla bõngó sụ̃lé sụ̃sụ̃ rĩ kí 'bá Mịsịrị gá rĩ 'badrị.
36 Úpí fẽ ásị ĩgbẽ 'bá Mịsịrị gá rĩ 'baní ndre kí dó sĩ 'bá Ịsịrayịlị drị kí múké ãzíla 'bá Mịsịrị drị fẽ kí dó sĩ ĩ'baní ãko ĩ'bã kí a'ịlé rĩ kí rá; upa kí dó sĩ 'bá Mịsịrị drị kí 'bã málĩ kí rá.
37 'Bá Ịsịrayịlị drị i'dó kí dó ãcị angájó táwụ̃nị Rãmãsẹ́sị gá trũ mụjó táwụ̃nị Sụ̃kọ́tị gá. 'Bá ãgọbị rú mụlépi pá sĩ rĩ kí ãni rú 600,000 ala gá ũkú kí anzịŋá kí abe úlã kí ku.
38 'Bá ũ'bí ãzí mụ kí ĩ'ba abe ĩndĩ, dro kí ãnãkpá ũ'bí, ĩndrị, kãbĩlõ ãzíla tị kí abe.
39 Ãnáfóró ĩ'bã kí ajílé Mịsịrị gâlé rĩ sĩ idé kí mũkátĩ ãkụ́kị kóru rĩ kî, ã'dusĩku ádró kí angájó Mịsịrị gâlé rĩ sĩ ũkpó sĩ ãnáfóró ãkụ́kị kóru rĩ trũ, ịsụ́ kí dó sáwã sĩ ĩ'baní ãkónã a'díjó ku.
40 Ílí 'Bá Ịsịrayịlị drị 'bã kí u'ájó Mịsịrị gá rĩ pírí ílí 430.
41 Ílí 430 'bã ukóŋá gá, kpere ụ́'dụ́ 'dã sĩ, sụ́rụ́ Úpí drị 'bã 'bá a'be kí ãngũ Mịsịrị drị gá rĩ rá.
42 Ãngũ 'bã adrujó ịnị rĩ sĩ Úpí mba 'bá kí tã nĩ ĩ'diní 'bá kí anzéjó Mịsịrị gâlé 'bo rĩ sĩ, lẽ 'bá Ịsịrayịlị drị 'bã mba kí ịnị ãlu 'dĩ tã Úpí ní ĩnzĩtáŋá ru anzị ĩ'badrị mụlé tịlé drĩlẹ́ gâ lé rĩ kí abe pírí ílí vú sĩ.

Ãzĩtáŋá ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ gâsĩ rĩ drị gá rĩ

43 Úpí jọ Mụ́sã 'baní Ãrọ́nị be, “'dĩ kí ãzĩtáŋá ũ̃mũ̃ alịjó 'bá drĩ gâsĩ rĩ drị kî: 'Bá ãmịyọ́ŋá ru rĩ 'bã na kí ku.
44 'Bá ĩminí ĩgbãlé ãtí'bó ru séndẽ sĩ rĩ kí ĩmi ĩtãrã kí rá ká 'bã na kí ĩndõ,
45 wó 'bá ãmụ́ ru rĩ kí 'bá iyólé iyô rĩ abe 'bã na kí ku.
46 “Ĩzá idélé ũ̃mũ̃ alịjó 'bá drĩ gâsĩ rĩ drị rĩ úna ĩ'di jó la sĩ ĩ'di idéjó rĩ agá ũgũgõ, âfũ ịmbị la trũ ãmvé ku, ãzíla ânu ĩfãkã ãnãkpá la 'dã drị ku.
47 'Bá ũ'bí Ịsịrayịlị drị kí pírí 'bã nga kí ũ̃mũ̃ ĩnzĩtáŋá ru 'dĩ idélé rá.

48 “'Bá ãmḭyǫ́ŋá ru lẽlépi ṹmṹ alijó 'bá drḭ̃ gâsĩ Úpí drḭ gá 'dĩ ĩ̃nzḭ̃lépi
ĩndĩ rĩ lẽ 'bã ĩtãrã 'bá ãgǫbḭ rú ĩ'di drḭko gá rĩ kí pírí rá; ĩ'di dó sĩ adru
ãngũ 'dḭpḭ rú ĩndõ. Bá ãgǫbḭ rú ĩtãrãlé ku rĩ 'bã na kí ṹmṹ 'dĩ ku.
49 Ãzḭtáŋá ãlu 'dĩ 'bã vúŋá la ãzḭ nga 'bá ãngũ 'dḭpḭ rú tḭlé rĩ ní, ãzíla 'bá
ãmḭyǫ́ŋá ru rĩ ní ĩndĩ.”
50 'Bá Ḭsḭrayḭ́l̃ḭ̃ drḭ̃ kí pírí idé kí ḭjǫ́ kí Úpí 'bã jǫlé Mṹsã kí tḭ gá Ãrǫ́nḭ̃ be
rĩ áni.
51 I'dójó ṹ'dṹ 'dã sĩ cǫtḭ Úpí anzé 'bá Ḭsḭrayḭ́l̃ḭ̃ drḭ̃ kí sṹrṹ tḭ vú sĩ ãngũ
Mḭsḭ́rḭ̃ drḭ̃ agâlé rá.

13

Anzḭ Kãjãní rĩ kí pẽjó ndú rĩ

1 Úpí jǫ Mṹsã nî,
2 “Mí ũpẽ mání anzḭ kãjãní rĩ kí ndú, ã'dusĩku anzḭ ãgǫbḭ kãjãní 'bá
Ḭsḭrayḭ́l̃ḭ̃ drḭ̃ ãzíla ãnãkpá pírí kãjãní ágó rĩ kí mâni.”
3 Mṹsã jǫ 'bá 'banî, “Ĩmi ũrã jõ ṹ'dṹ 'dĩ 'bã ḭjǫ́, 'dĩ ṹ'dṹ ándrá ĩminí
ãfũjó Mḭsḭ́rḭ̃ gâlé rĩ 'i, ãzíla ãngũ ĩminí ándrá sĩ adrujó alagá ãtí'bó ru rĩ 'i,
ã'dusĩku Úpí anzé ándrá ĩmi Mḭsḭ́rḭ̃ gâlé ãmvé drḭ ũkpó ĩ'didrḭ̃ sĩ. Lẽ ĩna
mũkátĩ ãkṹkḭ trũ la ku.
4 Ãndrũ ĩmbá Ãbíbũ drḭ 'dĩ ĩminí sĩ fũjó Mḭsḭ́rḭ̃ gá 'dâ rĩ 'i.
5 Úpí drĩ ĩmi ufí ãngũ 'bá kãnánĩ rú, Hḭ́tḭ rú, Ãmǫ́rḭ̃ rú, Hḭvḭ̃ rú, ãzíla
Yẽbṹsḭ̃ rú rĩ 'badrḭ̃ kí agá ĩ'diní ũyõ nalé 'i fẽ la ĩmĩ áyḭpḭka 'baní, ãngũ
málĩ trũ mṹ'dṹ-mṹ'dṹ lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnṹ úsã be rĩ gá 'bo, ĩmi ĩ̃nzḭ̃
ṹmṹ alijó 'bá drḭ̃ gâsĩ rĩ ĩmbá Ãbíbũ drḭ 'dĩ sĩ.
6 Ṹ'dṹ ázḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí agá lẽ ĩna mũkátĩ ãkṹkḭ kóru rĩ áyụ, ãzíla ṹ'dṹ ázḭ̃rḭ̃ rĩ
sĩ ĩmi idé dó ṹmṹ Úpí nî sĩ ĩ'di ĩ̃nzḭ̃jó.
7 Ĩna mũkátĩ ãkṹkḭ kóru rĩ ṹ'dṹ ázḭ̃rḭ̃ 'dã kí agá, ãko ãzí ãkṹkḭ trũ la 'bã
indré ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá ku, jõ ku ãkṹkḭ ndrejó ãngũ ãzí agá lõkókõrí ĩmidrḭ̃
gá la 'bã adru yụ.
8 Ṹ'dṹ 'dã sĩ míní ṹmṹ 'dĩ na agá, ínze vú la anzḭ mídrḭ̃ 'banî, ‘Ma ḭjǫ́ 'dĩ
idé íni la ḭjǫ́ Úpí 'bã idélé sĩ áma ũfũjó Mḭsḭ́rḭ̃ gâlé rá rĩ sĩ.’
9 Ṹmṹ 'dĩ naŋá 'bã igá mi ḭjǫ́ Úpí 'bã idélé míní rĩ ũrãjó ĩ'di 'bã ími anzéjó
drḭ ũkpó ĩ'didrḭ̃ sĩ Mḭsḭ́rḭ̃ gâlé rĩ sĩ. Lẽ 'bã adru míní ãko sṹlé ícétáŋá ru
drḭ gá ãzíla ími androko gá rĩ rú, ḭjǫ́ 'dĩ sĩ lẽ ãzḭtáŋá Úpí drḭ̃ 'bã ãvĩ ími tḭ
gá ku, íngo ĩ'di ãzíla mí ṹnḭ̃ ĩ'di.
10 Ĩmi ĩ̃nzḭ̃ ṹmṹ alijó 'bá drḭ̃ gâsĩ 'dĩ ãzḭtáŋá ru ṹ'dṹ pẽlé rĩ sĩ ílí ãlu-ãlu
vú sĩ.
11 “Úpí drĩ ĩmi ají ãngũ 'bá Kãnánĩ rú rĩ 'badrḭ̃ gá, ĩ'diní ũyõ la najó ĩminí
ãzíla ĩmĩ áyḭpḭka 'baní rĩ gá 'bo, ãzíla drĩ dó fẽ la ĩminí rá,
12 ĩmi anzḭ ãgǫbḭ ĩmidrḭ̃ kãjãní rĩ kí fẽ ãnãkpá ágó kãjãní rĩ abe pírí Úpí
nî.
13 Kãyĩnõ mváŋá kãjãní rĩ mi unze la kãbĩlõ fẽjó kẽḭ́ḭ la gá rĩ sĩ, ídrĩ lẽ
unzelé la ku mi imbe la nũ rá. Lẽ mí unze anzḭ ãgǫbḭ kãjãní rĩ kí rá.
14 “Ṹ'dṹ drḭ̃lḭ́ gá rĩ sĩ, ngǫ́tḭ mídrḭ̃ drĩ ími zḭ ‘Ṹmṹ 'dĩ 'bã ífí íngoní yã?’
Mi umvi la, ‘Úpí ayú drḭ ũkpó ĩ'didrḭ̃ 'i sĩ ãma ũfũjó Mḭsḭ́rḭ̃ gâlé, ãngũ
ãmaní ándrá adrujó ãtí'bó ru rĩ gá.

15 Fãráwũ drį̃ ũnzĩ sĩ uga ándrá ãmaní ãfũlé úmgbé, Úpí ụ'dị́ ándrá
anzị ãgọbị ãzíla ãnãkpá ágó kãjãní Mį̃sį̣rį̃ gá rĩ kí pírí. Į̃jọ́ 'dĩ bãsĩ ãma ní
ãnãkpá ágó kãjãní rĩ kí fẽjó Úpí ní 'dĩ, ãzíla ãma anzị ãgọbị kãjãní ãmadrį̃
kí unze ãj̃ę̃ sĩ.'
16 Lẽ ũ̃mũ̃ 'dĩ 'bã adru ĩminí ãko sų̃lé ícétáŋá ru drį̃ gá ãzíla ĩmi androko
gá rĩ áni sĩ ĩmi igájó Úpí unze ándrá ĩmi Mį̃sį̣rį̃ gâlé drį̃ ũkpó ĩ'didrį̃ sĩ."

Ų̃rụ́'bų̃ ãnzị rĩ kí Ãcí be

17 Fãráwũ la mụ 'bá kí a'belé mụlé 'bo, Ãdróŋá 'de kí drį̃ ãngũ 'bá
F̨ĩĮ̃į̃į̃tį̃ŋį̃ rú rĩ 'badrį̃ gâsĩ ku, táni ĩ'diní adrujó ãni rú rá tí, ã'dusĩku Ãdróŋá
jọ, "Ã'dị́ drĩ mụ 'delé 'bo, 'bá 'dĩ kí ru ũrãtáŋá uja sĩ gõjó vúlé Mį̃sį̣rį̃ gâlé.
18 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá 'de kí drį̃ nĩ, pi kí dó sĩ ru g̃ę̃rį̃ sĩ mụjó kõtórõ gâsĩ drį̃
jajó sĩ mụjó Mĩrĩ Ika rĩ gâlé. 'Bá Į̣sį̣rayị́Į̃ drį̃ fũ kí Mį̃sį̣rį̃ gá 'dâ bábá ãko
ĩ'badrį̃ ã'dị́ 'dịjó rĩ kí trũ."
19 Mụ́sã 'dụ ĩfãkã Yų̃sụ́fų̃ drį̃ kí ĩ'di be ĩndĩ, ã'dusĩku Yų̃sụ́fų̃ fẽ ándrá
anzị Į̣sį̣rayị́Į̃ drį̃ 'baní ũyõ nalé, Yų̃sụ́fų̃ jọ, "Ãdróŋá drĩ ĩmi ãzã ko rá ĩ'dụ
jõ áma ĩfãkã kí ĩmi abe ĩndĩ."
20 'Bá Į̣sį̣rayị́Į̃ drį̃ a'be kí Sų̃kọ́tį̃ mụ kí rĩlé Ĩtámũ gá, 'dĩ ãngũ kõtórõ rú
rĩ 'bã i'dóŋá gá.
21 Jõ į̃tụ́ sĩ Úpí la mụ kí drį̃lẹ́ gá ų̃rụ́'bų̃ i'dálépi ị́dị́ŋâ áni rĩ sĩ, jõ ị́nị́ sĩ
ĩ'di mụ ãcí i'dálépi ị́dị́ŋâ áni rĩ sĩ ĩ'baní ãngũ jịjó kí dó sĩ acị́ į̃tụ́ sĩ ãzíla ị́nị́
sĩ.
22 Ų̃rụ́'bų̃ ị́dị́ŋâ áni ãnzị į̃tụ́ sĩ rĩ ãzíla ãcí ị́dị́ŋá ru ãmbógó ị́nị́ sĩ rĩ ĩdã
kí ru 'bá 'dĩ kí drį̃lẹ́ gá 'dãá ku.

14

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî,
2 "Ílũ 'bá Į̣sį̣rayị́Į̃ drį̃ 'baní ru ujajó vúlé ãzíla sĩ ru trajó ãni rú Pĩ Hãh̃į̃rọ́tį̃
gá 'dĩ drĩdríŋį̃ Mĩ̃gĩ̃dọ́Į̃ 'bã ãni Mĩrĩ Ika rĩ be rĩ gá. 'Bã tra kí ru ãni rú Mĩrĩ
tị gá, pį̣rį̣-pį̣rį̣ wókõ Bãálĩ Zẽfónĩ drį̃ gá.
3 Fãráwũ la dó ũrã la, 'Bá Į̣sį̣rayị́Į̃ drį̃ kí dó wãyá co ásé agá ãngũ kõtórõ
rú rĩ agá 'dĩ.'
4 Ma Fãráwũ ásị́ 'bã mbalé mba-mbã, ĩ'di dó sĩ kí vú dro. Ma dó d̃į̃zã į̣sụ́
Fãráwũ rụ̃ sĩ ãsĩ̃kárĩ̃ pírí ĩ'didrį̃ kí abe, 'bá Mį̃sį̣rį̃ drį̃ kí dó sĩ nį̃ la ma Úpí
'i." Į̃jọ́ 'dĩ sĩ 'bá Į̣sį̣rayị́Į̃ drį̃ idé kí dó ị́jọ́ kí cécé lũlé ĩ'baní rĩ áni.
5 Ála mụ lũlé la úpí Mį̃sį̣rį̃ drį̃ ní 'bá Į̣sį̣rayị́Į̃ drį̃ mụ kí 'bo, Fãráwũ kí
'bá ĩ'didrį̃ ãmbogo rú rĩ abe uja kí ĩ'bã ũrãtáŋá 'bá 'dĩ kí drį̃ gá rĩ rá jọ
kí, "Į̃jọ́ ãmaní idélé íni rĩ ã'du? Ãma a'be 'bá Į̣sį̣rayị́Į̃ drį̃ kí mụlé rá ãzíla
ãma ãvĩ kí vâ ãzị́ jõ ĩ'bã kí ngalé ãmaní rĩ kí rá!"
6 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ itú dó gárĩ ã'dị́ drį̃ kí bábá ãzíla 'dụ dó ãsĩ̃kárĩ̃ ĩ'didrį̃ kí trũ
mụjó.
7 'Dụ dó fãrásĩ gárĩ ã'dị́ drį̃ selépi múké ãndânĩ rĩ kí 600 ãzíla fãrásĩ pírí
Mį̃sį̣rį̃ gá 'dãá rĩ kí trũ, ãmbogo la kí drį̃ celépi rĩ abe.
8 Úpí 'bã Fãráwũ úpí Mį̃sį̣rį̃ drį̃ 'bã ásị́ mbalé ũkpómgboroto rú, inga dó
sĩ ásị́ la 'bá Į̣sį̣rayị́Į̃ drį̃ kí vú bĩjó, ĩ'bã kí fũjó drį̃ ũkpõ sĩ rĩ sĩ.
9 Ãsĩ̃kárĩ̃ Mį̃sį̣rį̃ drį̃ bĩ kí 'bá Į̣sį̣rayị́Į̃ drį̃ kí vú, Fãráwũ 'bã fãrásĩ kí, gárĩ
ã'dị́ drį̃ kí, ãzíla 'bá cę̃lépi la rĩ kí, ãsĩ̃kárĩ̃ kí abe pírí, į̣sụ́ kí 'bá 'dĩ tra kí
ru į̃yị́ tị gá ãni rú Pĩ Hãh̃į̃rọ́tį̃ 'bã wókõ ãzí Bãálĩ Zẽfónĩ rĩ gá.

10 Fãráwũ la mụ kí ũŋmĩlé 'bo, 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ ndre kí ãngũ kí ũngúkú gâlé, ndre kí 'bá Mị̃sị́rị̃ gá rĩ kí kí vú ãbĩ agá. Acá kí ṹrị̃ sĩ ãzíla awá kí dó sĩ Úpí rụ́.
11 Jọ kí Mụ́sã nî, “Mí ají ãma ũdrãlé kõtórõ agá 'dõlé ãngũ 'bã adrujó yụ sĩ 'bá kí ị̃sĩjó Mị̃sị́rị̃ gâlé rĩ sĩ yã? Míní idélé íni 'dĩ dó ã'du míní sĩ ãma anzéjó Mị̃sị́rị̃ gâlé rá?
12 Ãjọ ándrá míní Mị̃sị́rị̃ gá 'dãá, ‘Mí a'be ãma, lẽ ãnga ãzị́ 'bá Mị̃sị́rị̃ gá rĩ 'banî rĩ gá ku yã?’ Ĩ'di ãmaní múké ãndânĩ sĩ ãzị́ ngajó 'bá Mị̃sị́rị̃ gárĩ 'banî ndẽ ãmaní ũdrãjó ãngũ kõtórõ rú 'dĩ agá 'dâ rĩ rá!”
13 Mụ́sã umvi 'bá 'baní, “Ĩmi idé ṹrị̃ sĩ ku. Ĩtu pá ũkpó ru ĩmi mụ ú'dî'da patáŋá Úpí 'bã mụlé i'dalé ĩminí ãndrũ rĩ ndrelé rá. 'Bá Mị̃sị́rị̃ drị̃ ĩminí ndrelé ãndrũ 'dĩ kí ĩmi icó kí ndrelé ị̃dị́ ku.
14 Úpí la mụ ã'dị́ 'dịlé ĩminí nĩ, lẽ ĩmi adru dríŋá.”
15 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, “Mi awá sĩ ãzãkoma ndrũjó má rụ́ ã'du ị́jọ́ sĩ? Íjọ 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'baní 'bã mụ kí drị̃ gá.
16 Mí ĩjũ ími drị̃ Mĩrĩ drĩ gá ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩyị̃ la dó sĩ ru awa 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'bã za kí rú sĩ ãngũ ã'í gâsĩ.
17 Ma 'bá Mị̃sị́rị̃ drị̃ kí ásị́ 'bã mbalé mba-mbã ị́jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ fi kí vú gâsĩ. 'Dãá ma dó sĩ dị̃zã ịsụ́ Fãráwũ drị, ãsĩkárĩ ĩ'didrị̃ kí pírí, gárĩ ã'dị́ drị̃ kí ãzíla ãgọbị cẽ̃lépi fãrásĩ sĩ rĩ kí abe pírí.
18 'Bá Mị̃sị́rị̃ drị̃ kí dó sĩ nị̃ la ma Úpí 'i, ádrĩ dó dị̃zã ịsụ́ Fãráwũ rụ̃ sĩ, gárĩ ĩ'didrị ã'dị́ drị̃ kí, ãzíla ãgọbị cẽ̃lépi fãrásĩ sĩ rĩ 'badrị́ 'bo rĩ gá.”
19 Cọtị́ mãlãyíkã Ãdróŋá drị́ tá ãsĩkárĩ Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí drị̃ celépi nĩ rĩ uja dó ru kí ũngúkú gâlé ru. Ṹrụ́'bũ̃ ãnzị ị́dị́ŋá áni rĩ ajá ru kí drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ sĩ kí ũngúkú gá,
20 ãzíla amụ́ dó pá tulé ãsĩkárĩ Mị̃sị́rị̃ 'badrị́ kí drĩdríŋĩ gá 'bá Ịsịrayịlị̃ 'badrị̃ abe. Ị̃nị́-ãrã ṹrụ́'bũ̃ ájí ị̃nị́ wókõ ãzí rĩ nî ãzíla ãngũ ule wókõ ãzí rĩ nî, 'bá ãzí rĩ ca kí 'bá ãzí rĩ 'ba rụ́ ãni rú ku ị̃nị́ 'dã sĩ pírí.
21 'Dã 'bã vúlé gá Mụ́sã ĩjũ ru drị̃ ĩyị̃ drị̃ gá, ị̃nị́ 'dã agá 'dãá pírí Úpí dro ĩyị̃ gõjó vúlé ãlụ́kụ́kũ̃ ũkpó angálépi ĩtụ́ 'bã ãfũ agâlé la sĩ, ãngũ acá dó sĩ ã'í ru, ĩyị̃ awa dó ru,
22 ãzíla 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ za kí mĩrĩ agâ sĩ ãngũ ã'í gâsĩ, ĩyị̃ tu pá cí Bõrõ áni drị̃ ĩjị́ gá ãzíla ãndá gá.
23 Ãsĩkárĩ Mị̃sị́rị̃ drị̃ bĩ kí 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí vú, Fãráwũ 'bã fãrásĩ kí, gárĩ ã'dị́ drị̃ kí, 'bá cẽ̃lépi la rĩ kí abe fi kí ĩyị̃ agâlé ĩndĩ.
24 Ãngũsãrã sĩ Úpí andré ãngũ vũ̃rụ́ 'dõlé ṹrụ́'bũ̃ ãnzị ị́dị́ŋá áni ãzíla ãcí ị́dị́ŋá áni ãmbógó rĩ agâ sĩ ãsĩkárĩ Mị̃sị́rị̃ drị̃ 'ba rụ́ ãzíla drị̃ la 'be kí dó ru rá.
25 Úpí unze gárĩ ã'dị́ drị̃ fãrásĩ 'bã kí selé rĩ 'bã pá kí rá, 'bã cẽ̃ kí rú sĩ tí be nĩ. 'Bá Mị̃sị́rị̃ drị̃ jọ kí, “Úpí la ã'dị́ 'dị 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'baní nĩ! Lẽ ãma ĩdã kí ãma ĩ'ba rụ́ 'dâ rá.”
26 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, “Mí ĩjũ ími drị̃ Mĩrĩ drị̃ gá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩyị̃ la dó sĩ ãgõ vúlé 'dõlé 'bá Mị̃sị́rị̃ drị̃ kí ịmvụ́jó fãrásĩ ãzíla 'bá cẽ̃lépi fãrásĩ sĩ rĩ kí abe.”
27 Mụ́sã ĩjũ dó drị̃ Mĩrĩ drị̃ gá, ãzíla ãngũ 'bã ụwị́ agá 'dĩ Mĩrĩ ãgõ dó ũkpó ĩ'diní údu rĩ trũ vúlé. 'Bá Mị̃sị́rị̃ drị̃ 'bã kí apá agá, Úpí iti kí ĩyị̃ agá lé.

28 Ĩyị icí dó ru vúlé aku dó gárĩ ã'di drị̃ kí, 'bá fãrásĩ cẽlépi rĩ kí trũ,
mgbã rĩ gá aku ãsĩkárĩ Fãráwũ drị 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí vú bĩlépi Mĩrĩ agâlé
'dĩ kí pírí. Ãzí ãlu ru palépi rá la 'dá yụ.
29 Wó 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ za kí ĩyị agâ sĩ ãngũ ã'í gâsĩ, ĩyị tu pá cí Bõrõ áni
drị ĩjị gá ãzíla drị ãndá gá.
30 Ụ'dụ́ 'dã sĩ Úpí pa 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí 'bá Mịsịrị̃ drị̃ kí drị gá nĩ ãzíla
'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ ndre kí ãvũ 'bá Mịsịrị̃ drị̃ 'badrị̃ kí 'bárá cínákí drị̃ gá ĩyị
tị gá 'dãá.
31 'Bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí mụ ũkpõ ãmbógó Ãdróŋá drị 'bá Mịsịrị̃ gá rĩ 'ba rụ́
'dĩ ndrelé, ũrị̃ rụ 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí ịjọ́ Úpí 'bã idélé 'dĩ kí sĩ ãzíla 'bã kí dó
ã'ịtáŋá ĩ'badrị̃ Úpí kí drị̃ gá ãtí'bó ĩ'didrị Mụ́sã be.

15

Úngó Mụ́sã 'bã ngolé rĩ

1 Mụ́sã kí 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí abe ngo kí úngó 'dĩ Úpí nî:
“Ma úngó ngo Úpí ní, ã'dusĩku ndẽ ã'dị rá înga rú la ụrụgá.
Fãrásĩ kí 'bá cẽlépi drị̃ la gá rĩ abe u'bé kí ĩyị agá.
2 Úpí ĩ'di ũkpõ mádrị̃ 'i ãzíla ma úngó ngo ĩ'dinî;
Ĩ'di 'bá áma palépi rĩ 'i.
Ĩ'di Ãdróŋá mádrị̃ 'i, ma ĩ'di ịcụ́ jã 'dâ,
Úpí má átẹ́pị drị̃, ãzíla ma ãmbõgõ ĩ'didrị̃ ungo.
3 Úpí ĩ'di 'bá ã'dị 'dịlépi rĩ;
rụ́ la Úpí 'i.
4 Fãráwũ 'bã gárĩ ã'dị drị̃ kí ãsĩkárĩ abe
u'bé kí ĩyị agá.
Ãsĩkárĩ ãmbogo Fãráwũ drị́ múké ãndânĩ rĩ kí
ịmvụ́ kí Mĩrĩ Ika rĩ agá.
5 Ĩyị kịrị rĩ aku kí drị̃ cí;
'De kí ĩyị ĩndụ́ gâlé cécé írã áni.
6 Úpí, ími drị ãndá rĩ,
i'da ũkpõ mídrị ãmbógó rĩ 'i.
7 Ũkpõ mídrị ãmbógó rĩ sĩ
mí u'bé 'bá ími lẽlépi ku rĩ kí vũrụ́.
Ínzĩ̃ ũmbã mídrị ãcí ru rĩ kí drị̃ gá;
Ivé kí rúmú-rúmú ásé áni.
8 Ũlí míní vúlé ũmvu sĩ rĩ
tra ĩyị ụrụ gá.
Ĩyị umvúlépi tũlãtũlã rĩ tra ru ãzíla tu pá Bõrõ áni;
ĩyị ĩyị 'bã ágádrị̃ gá kịrị rĩ tra ru ulílé ũkpó ru.
9 Mẹ́rọ́'bá ịpị kí ru,
‘Ma kí vú bĩ, ma kí arụ́ rá.
Ma ãko ĩ'badrị mání arálé rĩ kí awa;
Áma 'a la aga kî sĩ.
Ma ménéŋá mádrị̃ anzé,
ma kí ĩlĩkĩ̃ ĩ'di sĩ.’
10 Wó ívu kí ũlí ími ũmvu gá rĩ sĩ,

ãzíla ĩyį̣ aku kí drį̃ rá.
'De kí ĩyį̣ ĩndṵ́ gâlé
cécé írã 'bã 'delé ĩyį̣ ũkpó agá rĩ áni.
11 Úpí, ã'di 'i ãdroŋa kí agá mî áni la nĩ yã?
Ã'di 'i mî áni rĩ gá nĩ?
Dį̃zã rú ãzíla ãlá ru,
Ãzį̣ míní ngalé rĩ ų̃sų̃táŋá ru
12 Mí ĩjũ ími drį̣ ãndá rĩ
Vũ uti mẹ́rọ́'bá kí rá.
13 Lẽtáŋá mídrį̃ a'délépi ku rĩ sĩ,
í'de 'bá míní anzélé rĩ kí drį̃.
Ũkpõ mídrį̃ sĩ mi kí andre tẽ,
ãngũ ãlá míní sĩ u'ájó rĩ gá.
14 Sṵ́rṵ́ drĩ kí are la ãzíla kí yã-yã;
ũcõgõ la 'bá Fį̃lį̃sį̃tį̃nį̃ gá rĩ kí rụ cí.
15 Drį̃lẹ́ Ídõmũ gá rĩ kí idé ų̃rį̃ sĩ,
Drį̃lẹ́ Mų̃wábų̃ gá rĩ kí ų̃rį̃ la kí rụ yãŋá trũ,
'bá Kãnánĩ drį̃ kí aká ralé sṵ́sṵ́ ru;
16 ų̃rį̃ ãmbógó la fi kí ásį̣ gá nĩ.
Drĩ kí drį̣ ũkpó mídrį̃ ndre
kí pá tu ãvę̃vį̃ kóru ų̃rį̃ sĩ
kpere 'bá mídrį̃ 'bã kí alį̣ agá, Úpí,
kpere 'bá míní apálé rĩ 'bã kí alį̣ agá.
17 Mi kí ají ãzíla mi kí iri
'bé mídrį̃ drį̃ gá,
ãngũ míní idélé míní sĩ u'ájó rĩ gá Úpí,
ãngũ ãlápítí, Úpí míní idélé drį̣ mídrį̃ sĩ rĩ 'i.
18 Úpí mi adru Úpí ru jã 'dâ.”

Úngó Mį̃rį̃yãmũ 'bã ngolé rĩ

19 'Bá Į̣sį̣rayĩ́lį̃ drį̃ 'bã kí alijó ĩyį̣ agá ãngũ ã'í rĩ drį̃ gâsĩ rĩ sĩ, Fãráwũ 'bã fãrásĩ kí, gárĩ ã'dį̣ drį̃ kí, 'bá cę̣lépi la rĩ kí abe fi kí ĩyį̣ agâlé, Úpí ají ĩyį̣ kí drį̃ akulé mũ'dũ.
20 Nábį̃ ũkú ru Mį̃rį̃yãmũ Ãrọ́nį̃ 'bã ámvọ́pį̣ a'dṵ́ kṵ́lį̣mvá drį̣ gá, ãzíla ũkú pírí bĩ kí ĩ'di vú, ãko ĩ'badrį̃ úngó drį̃ trũ ãzíla úngó tuŋá trũ.
21 Mį̃rį̃yãmũ ngo úngó ĩ'banî
“Ma úngó ngo Úpí ní, ã'dusĩku ndẽ ã'dį̣ rá înga rṵ́ la ụrụgá.
Fãrásĩ kí 'bá cę̣lépi drį̃ la gá rĩ kí abe u'bé kí ĩyį̣ agá.”

Ĩyį̣ ų̃jį̃ rĩ

22 Ĩjọ́ 'dã 'bã vúlé gá Mṵ́sã 'de dó 'bá Į̣sį̣rayĩ́lį̃ drį̃ kí drį̃ Mĩrĩ Ika rĩ gá rĩ sĩ, mụ kí dó ãngũ kõtórõ ru Sṵ́rį̃ gá. Acį̣ kí ãngũ kõtórõ rú rĩ agá ṵ́'dṵ́ na į̣sṵ́ kí ĩyį̣ ku.
23 Kí mụ acálé Márã gá 'bo, icó kí ĩyį̣ 'dãá rĩ mvụlé ku ã'dusĩku ĩyį̣ ų̃jį̃-ų̃jį̃. (Ĩjọ́ 'dĩ bãsĩ ĩ'baní ãngũ 'dã 'bã rṵ́ 'dajó Márã 'i 'dĩ.)
24 'Bá unu kí Mṵ́sã ụrụ'bá gá, jọ kí, “Ãma dó mụ ã'du mvụlé?”
25 Mṵ́sã 'bã mãmálá Úpí drį̃lẹ́ gá, ãzíla Úpí i'da ĩ'diní ife dṵ́lṵ́. 'Be ife ĩyį̣ agá, ãzíla ĩyį̣ uja dó sĩ ru ãjį̃-ambamba rú mvụlé mvụ-mvų̃.

Ãngũ 'dã gá 'dãá Úpí azị ãzḭtáŋá ĩ'baní, ãzíla ṹ'bḭ̃ sĩ kî.
26 Jọ ĩ'baní, “Ĩdrĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ tị are múké-múké, ãzíla ĩdrĩ ḭjọ́ áma mḭ́ḭ́ gá múké rĩ kí idé áyụ, ĩdrĩ ásḭ 'bã ãzḭtáŋá mání azḭlé rĩ kí tãmbajó rá, Má icó ãyánĩ ándrá mání ajílé 'bá Mḭsḭ́rḭ̃ gá rĩ kí drḭ̃ gá rĩ ajílé ĩmi drḭ̃ gá ku, ã'dusĩku ma Úpí ĩmi adrílépi rĩ 'i.”
27 'Bá 'dĩ mụ kí dó Ḭlḭ́mṹ gá, 'dãá ĩyḭ kídí ru rĩ kí mụdrḭ́ drḭ̃ ĩ̀rḭ̃, ãzíla káci kí kãlḭ́ ázḭ̀rḭ̃, ãzíla ri kí dó ĩyḭ tị gá 'dãá ãni rú.

16

'Bá 'bã kí unujó ãkónã ãkõ sĩ rĩ

1 'Bá ũ'bí Ḭsḭrayḭ́Ḭ̃ drḭ̃ ko kí dó pírí drḭ̃ mụlé angájó Ḭlḭ́mṹ gá rĩ sĩ ãzíla ca kí dó kõtórõ umvelé Sínĩ rĩ gá, 'dĩ drĩdríŋĩ̃ Ḭlḭ́mṹ 'badrḭ̃ Sĩnáyĩ be rĩ gá ĩmbá ĩ̀rḭ̃ rĩ 'bã ṹ'dṹ mụdrḭ́ drḭ̃ tõwú rĩ sĩ 'dĩ ĩ'baní ãfũjó Mḭsḭ́rḭ̃ gâlé rĩ sĩ.
2 Kõtórõ agâlé ũ'bí Ḭsḭrayḭ́Ḭ̃ drḭ̃ unu kí Mṹsã kí ụrụ'bá gá Ãrọ́ŋḭ̃ be.
3 'Bá Ḭsḭrayḭ́Ḭ̃ drḭ̃ jọ kí ĩ'baní, “Ãdrĩ ándrá ũdrã agá Úpí drḭ́ gá Mḭsḭ́rḭ̃ gâlé la ándrá múké. Ãma ándrá ĩzá na ĩyõ rú ĩ'di ca ãmaní rá ãzíla ãma ándrá ãkónã na agá ãmaní lẽlé rĩ áni, wó ĩmi ají ãma lú kõtórõ 'dĩ agá 'dõlé sĩ ãma ụ'dḭjó pírí ãbḭ́rḭ̃ sĩ.”
4 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ vâ Mṹsã nî, “Índre ma mụ ãkónã fẽlé angájó 'bṹ gâlé ĩminî, ṹ'dṹ ãlu-ãlu sĩ 'bá 'bã mụ kí ãkónã calépi ĩ'baní ṹ'dṹ 'dã sĩ rá rĩ atrálé. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ma kí ṹ'bḭ̃ kí nõ sĩ icó ãzḭtáŋá mádrḭ̃ kí vú ũbĩlé rá yã jõku yụ yã rĩ.
5 Ṹ'dṹ ázíyá Sãbḭ́tḭ̃ ãlu-ãlu drḭ̃ sĩ, drĩ kí ãko ĩ'baní tralé rĩ kí idé ajílé jó agá, 'bã adru dó ĩyõ rú pâlé ĩ̀rḭ̃ sĩ, 'bã ndẽ jõ tralé ṹ'dṹ ãzí 'dã 'badrḭ́ gá rĩ kí rá.”
6 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Mṹsã kí Ãrọ́ŋḭ̃ be jọ kí 'bá pírí Ḭsḭrayḭ́Ḭ̃ drḭ̃ 'baní, “Ĩndró 'dĩ sĩ ĩmi dó nḭ̃ la rá ĩ'di Úpí ĩmi ajílépi angájó Mḭsḭ́rḭ̃ gâlé rĩ 'i,
7 ãzíla ṹ'bṹtị sĩ ĩmi dḭ̃zã Úpí drḭ̃ ndre, ã'dusĩku are ununuŋá ĩminí unujó ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ rá. Ãma dó ã'di 'i ĩminí sĩ unujó ãma ụrụ'bá gá?”
8 Mṹsã jọ vâ, “Ĩmi nḭ̃ la 'dĩ Úpí 'i ĩ'diní ĩminí ĩzá fẽjó najó ĩndró sĩ ãzíla ãkónã ĩminí lẽlé rĩ fẽjó ṹ'bṹtị sĩ rĩ sĩ, ã'dusĩku are ununuŋá ĩmidrḭ̃ ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ rá. Wó ãma ã'di kî? Adru ĩmi 'dĩ unu ãma ụrụ'bá gá la ku, wó ĩmi 'dĩ unu Úpí ụrụ'bá gá.”
9 Mṹsã jọ Ãrọ́ŋḭ̃ ní, “Íjọ 'bá ũ'bí Ḭsḭrayḭ́Ḭ̃ drḭ̃ 'baní pírí, 'bã amṹ kí Úpí drḭ̃lḭ́ gá, ã'dusĩku are ununuŋá ĩ'badrḭ̃ rá.”
10 Ãrọ́ŋḭ̃ 'bã drĩ ḭjọ́ jọ agá ũ'bí pírí Ḭsḭrayḭ́Ḭ̃ drḭ̃ kí abe 'dĩ gá 'dâ, ndre kí ãngũ kõtórõ agâlé, ãzíla dḭ̃zã Úpí drḭ̃ i'da ru ṹrṹ'bṹ agá.

Ãdróŋá 'bã Mãnã kí fẽjó Ãlí'boŋá trũ rĩ

11 Úpí jọ Mṹsã ní,
12 “Má are ununuŋá 'bá Ḭsḭrayḭ́Ḭ̃ drḭ̃ 'badrḭ̃ 'bo. Íjọ ĩ'baní, ‘Ḭtọ́lọŋá sĩ ĩmi ĩzá na, ãzíla ṹ'bṹtị sĩ ĩmi aga ãkónã sĩ rá. Ĩmi dó sĩ nḭ̃ la ma Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'i.’ ”
13 Ĩndró 'dã sĩ ãlí'boŋá amṹ kí ãzíla uri kí ãngũ 'bá Ḭsḭrayḭ́Ḭ̃ drḭ̃ 'bã kí bṹrṹjọ́ kí drõjó rĩ gá pírí, ãzíla ṹ'bṹtị sĩ andrẹlḭ́ká ka ãngũ drḭ̃ gá fumgbu.
14 Andrẹlḭ́ká la mụ ụngṹlé 'bo, ãko ãzí 'be ãngũ drḭ̃ cí.

15 'Bá Ịsịrayịĩ̀ drị̀ kí mụ ndrelé la 'bo, nị̃ kí ãkõ ã'du yã rĩ gá ku i'dó kí
ru ụzịlé cénĩ-cénĩ rú, “Ãko 'dĩ ã'du?”

Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã jọ ĩ'baní, “'dĩ bã sĩ ãkónã Úpí 'bã fẽlé ĩminí nalé rĩ 'i.

16 Úpí fẽ ãzị̃táŋá, ‘Lẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã tra ãkónã ĩ'diní lẽlé rĩ áni. Í'dụ 'bá
ãlu-ãlu mídrị̀ lịcọ́ gá rĩ 'baní ĩ'di bãkụ́lẹ̃ ĩ̀rĩ̀-ĩ̀rĩ̀ calépi ĩ'baní rá rĩ sĩ.’ ”

17 'Bá Ịsịrayịĩ̀ drị̀ idé kí cécé lũlé ĩ'baní 'dã áni, 'bá ãzí rĩ tra kí ãkónã
ĩyõ rú ãzí rĩ tra kí were rú.

18 'Bá 'dĩ kí mụ ãkónã ĩ'baní tralé rĩ kí ũ̃'bĩ̀lé 'bo, 'bá tralépi la ĩyõ rĩ 'baní
adru ambamba ku, ãzíla tralépi la were rĩ 'badrị̀ adru kí dọ́dọ́ ku. 'Bá pírí
tra kí ãkónã calépi ĩ'baní lẽlé rĩ vú sĩ.

19 Mụ́sã jọ ĩ'baní, “'Bá ãzí 'bã mba jõ tã la cajó kpere ũ̃'bụ́tị gá ku.”

20 Wó 'bá ãzí rĩ are kí Mụ́sã 'bã tị ku mba kí tã la kpere ũ̃'bụ́tị gá. Ĩ'di
mụ calé ũ̃'bụ́tị sĩ ãkónã ci kí dó ũ̃'bụ rú i'dó kí dó ngũ̃lé ngũ̃ngũ̃. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ,
Mụ́sã u'á ĩ'baní ũmbã sĩ.

21 Ụ̃'bụ́tị ãlu-ãlu sĩ 'bá ãlu-ãlu ri tralé la ĩ'diní lẽlé rĩ áni; ĩ̀tụ́ drĩ aká ãcí
ru 'bo, tá acelépi rĩ kí aká rá.

22 Ụ̃'dụ́ ázíyá rĩ sĩ, tra kí ãkónã ĩyõ rú bãkụ́lẹ̃ sụ 'bá ãlu-ãlu sĩ pâlé ĩ̀rĩ̀.
'Bá drĩ̀lẹ́ ru ũ'bí 'badrị̀ amụ́ kí pírí ãzíla lũ kí ị́jọ́ la Mụ́sã ní.

23 Mụ́sã jọ ĩ'baní, “Ị̃jọ́ 'dĩ bãsĩ Úpí 'bã azịlé rĩ: Drũ̃sĩ̀ ĩ'di Sãbátũ ụ́'dụ́ ãlá
avíjó Úpí 'bã 'bãlé ndú sĩ ĩ'di ĩ̀nzĩ̀jó rĩ 'i. Ĩmi u'bé ãko ĩminí lẽlé u'bélé rĩ
kî, ãzíla ĩmi a'dí ãko ĩminí a'dílé rĩ kî. Ĩmba ị́mbị́ la kí tã 'bãlé bụ́lụ́ gá
ụ́'dụ́ drũ̃sĩ̀ rĩ nî.”

24 Mba kí tã la kpere ũ̃'bụ́tị gá cécé Mụ́sã 'bã azịlé ĩ'baní rĩ áni, ãzíla ci
ũ̃'bụ rú ku jõku ngũ̃ ku.

25 Mụ́sã jọ, “Ĩna ãndrũ ĩ'di, ã'dusĩku ãndrũ ĩ'di Sãbátũ ụ́'dụ́ ãlá avíjó Úpí
'bã 'bãlé ndú sĩ ĩ'di ĩ̀nzĩ̀jó rĩ 'i ãzíla ĩmi icó ãkónã ịsụ́lé ãngũ drị̀ gá ãmvêlé
ku.

26 Ụ̃'dụ́ ázíyá rĩ kí agá, ĩtra ãkónã ĩmidrị̀ kî, wó ụ́'dụ́ ázĩ̀rĩ̀ rĩ la adru
Sãbátũ, ãko ãzí ãkónã rú la 'bã adru ala gá 'dáyụ.”

27 Wó ụ́'dụ́ ãlu Sãbátũ drị̀ 'dã sĩ, 'bá ãzí rĩ fũ kí tí mụlé ãkónã tralé, wó
ịsụ́ kí ku.

28 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî 'bã jọ, “'Bá Ịsịrayịĩ̀ drị̀ 'dĩ ĩmi
ãzị̃táŋá mádrị̀ kí gã tã mbalé úmgbé ụ́'dụ́ íngõpí yã?

29 Ĩndre drĩ ma Úpí 'i, áfẽ ĩminí Sãbátũ sĩ avíjó ụ́'dụ́ ázíyá sãbị́tĩ̀ ãlu-ãlu
drị̀ sĩ, ĩmi ãkónã tra ụ́'dụ́ ĩ̀rĩ̀ ãni. 'Bá pírí 'ba u'á kí ãngũ ãlu gá ụ́'dụ́ sãbátũ
drị̀ sĩ; 'bá ãzí 'bã fũ ãmvé ku.”

30 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá avị́ kí dó ụ́'dụ́ ázĩ̀rĩ̀ rĩ sĩ.

31 'Bá Ịsịrayịĩ̀ drị̀ umve kí ãkónã 'bã rụ́ mãnã. I'dá ándrá cécé ũri ãzí
ífí imve la áni ãzíla ãjị́ la ándrá cécé mũkátĩ idélé ãnụ́ sĩ rĩ drị̀ áni.

32 Mụ́sã jọ ĩ'baní, “Ãzị̃táŋá Úpí 'bã fẽlé rĩ íni: Ĩ'dụ mãnã bãkụ́lẹ̃ ãlu ãzíla
ĩmba tã la anzị ĩmidrị̀ drĩ̀lẹ́ gâlé rĩ 'banî, kí dó sĩ ãkónã ándrá mání fẽlé
ĩminí nalé kõtórõ agá 'dãá mání ĩmi anzéjó Mĩ̀sĩ̀rĩ̀ gâlé rĩ ndre.”

33 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã jọ Ãrọ́ŋ̃ ní, “Í'dụ úmvú lụ́rụ́lũ̃rũ̃ rú la í'bã mãnã bãkụ́lẹ̃
ãlu ala gá. Í'bã ĩ'di Úpí drĩ̀lẹ́ gá tã la mbajó anzị ĩmidrị̀ drĩ̀lẹ́ gâlé rĩ 'banî.”

34 Ãrọ́ŋ̃ are ị́jọ́ Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní 'dã rá, idé cécé lũlé ĩ'diní mãnã ị́jọ́
vú nzejó rĩ 'bãjó sĩ tã la mbajó rá.

35 'Bá Ịsịrayịlĩ drị̃ na kí dó mãnã ílí kãlị sụ, kpere ĩ'baní acá agá ãngũ ĩ'bã kí sĩ ri jó rĩ gá; na kí dó mãnã kpere ĩ'baní ca agá lõkókõrí Kãnánĩ drị̃
gá.
36 (Ãko ã'í rĩ 'bã ũ'bĩ̃ŋá ífã rĩ ají kí ru lítã kãlị ĩ̃rị̃ rĩ be.)

17

Ĩ̃yị̃ ãfũlépi írã agá rĩ

1 'Bá ũ'bí Ịsịrayịlĩ drị̃ ko kí dó drị̃ pírí mụlé kõtórõ umvelé Sínĩ gâlé wãyá
co trũ Úpí 'bã ãzịtáŋá la fẽjó rĩ áni. Mụ kí dó rilé Rĩ̃fĩ̃dịmũ̃ gá, wó ĩ̃yị̃ 'bá
'baní icólé mvụlé la 'dá yụ.
2 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ 'bá i'dó kí dó ãwãlé Mụ́sã ụrụ'bá gá ãzíla jọ kí, "Ífẽ ãmaní ĩ̃yị̃
mvụlé." Mụ́sã umvi ĩ'baní, "Ĩ̃mi ãwã má be ã'du ịjọ́ sĩ yã? Ĩ̃mi Úpí ũ'bĩ̃
ã'du ịjọ́ sĩ yã?"
3 Wó ĩ̃yị̃ vị ndẽ dó 'bá kí rá, i'dó kí dó ịjọ́ jọlé Mụ́sã ụrụ'bá gá. Jọ kí ĩ'diní,
"Mí ají ãma angájó Mĩ̃sịrĩ̃ gâlé ãmaní sĩ drị̃ cịjó ãmã anzị abe ãzíla ãnãkpá
kí trũ ĩ̃yị̃ ãkõ sĩ sĩ ũdrãjó ã'du ịjọ́ sĩ yã?"
4 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã 'bã dó mãmálá Úpí drĩ̃lẹ́ gá, "Ma dó rá la 'bá
'dĩ 'baní ã'du idé? Kí bábá lẽjó áma u'béjó írã sĩ sĩ áma 'dịjó."
5 Úpí umvi Mụ́sã ní, "Ímụ 'bá kí drĩ̃lẹ́ gâlé. Í'dụ 'bá ĩ̃yõ Ịsịrayịlĩ drị̃ kí
'bã ãzí kí ãzíla í'dụ vâ ími drị gá túré ándrá míní sĩ mĩrĩ umvelé Náyĩ̃lĩ̃ 'i
rĩ 'a gbãjó rĩ 'i ãzíla ímụ dô.
6 Ma mụ pá tulé ími drĩ̃lẹ́ gá 'Bé Hõrébũ gá 'dãá. Ígbã írã 'i, ĩ̃yị̃ la dó sĩ
ãfũ alagâlé 'bá 'baní mvụlé." Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã idé dó ịjọ́ 'dĩ 'dĩ 'bã áni 'bá
ĩ̃yõ Ịsịrayịlĩ drị̃ kí drị̃ gâsĩ.
7 'Da dó sĩ ãngũ 'dã 'bã rụ́ Másã 'i ãzíla Mẽ̃rĩ̃bã 'i, ã'dusĩku 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃
rú rĩ 'bã kí ãwãjó ãzíla Úpí ũ'bĩ̃jó rĩ sĩ, "Úpí ãma agá 'dâ cí yã jõku 'dáyụ?"

'Bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drị̃ kí ndẽjó rĩ

8 'Bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drị̃ amụ́ kí ã'dị 'dịlé 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ kí abe Rĩ̃fĩ̃dịmũ̃ gá.
9 Mụ́sã jọ Yósũwã nî, "Mí ũpẽ ãgọbị ãzí kí ãgọbị ãmadrị̃ kí agá 'dâ mụjó
ã'dị 'dịjó 'bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drị̃ abe, drũ̃sĩ̃ ma mụ pá tulé 'bé drị̃ gá túré Ãdróŋá
drị̃ trũ áma drị gá."
10 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Yósũwã 'dị dó ã'dị 'bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drị̃ kí abe Mụ́sã 'bã jọlé ĩ'diní
rĩ áni, Mụ́sã 'i, Ãrọ́nĩ̃ 'i ãzíla Húrĩ̃ 'i tụ kí ụrụgá 'bé sị gâlé.
11 Mụ́sã drĩ drị inga ụrụgá, 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ kí ã'dị ndẽ nĩ, wó drị la drĩ
ũrõ asịjó vũ̃rụ́, 'bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drị̃ kí ã'dị ndẽ nĩ.
12 Mụ́sã 'bã drị la dó mụ ũrõlé 'bo, Ãrọ́nĩ̃ kí Húrĩ̃ be a'dú kí írã 'bãlé
Mụ́sã ní sĩ rijó drị la gá. Ãrọ́nĩ̃ kí Húrĩ̃ be tu kí pá, inga kí drị la kí ụrụgá,
'bá ãlu rĩ wókõ ãlu rĩ gá, ãzí rĩ wókõ ãzí rĩ gá. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã 'bã drị ace
kí dó ũkpó ru ụrụgâ sĩ kpere ĩ̃tụ́ 'bã 'de agá.
13 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Yósũwã ụ'dị dó 'bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drị̃ kí ménéŋá sĩ.
14 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní, "Ísĩ ịjọ́ 'dĩ kí bụ́kũ̃ gá sĩ ịjọ́ ũrãjó drị̃
la gá. Lẽ ífẽ Yósũwã 'bã are ĩ'di 'bã bĩ̃lẹ́ sĩ cé, ã'dusĩku ma mụ 'bá Ãmãlẹ́kĩ̃
drị̃ 'dĩ kí ụ'dịlé ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ pírí rá."
15 Mụ́sã sị dó ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá idéjó rĩ, 'da dó sĩ rụ́ la "Úpí fẽ mání ã'dị
ndẽlé rá 'i."

16 Mṵ́sã jọ, “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ drı̨ sulé ụrụgâlé rĩ la ca kpere úmvúke Úpí drı̨ rṵ́.
Úpí la mụ ã'dı̨́ 'dı̨lé 'bá Ãmãlẹ́kı̨ drı̨ kí abe jã 'dâ!”

18

Yétẽrõ amṵ́ Mṵ́sã ndrelé

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Mṵ́sã 'bã ándrı̨́pı̨ Yétẽrõ átáló ru Mı̨́dı̨́yánı̨ gá rĩ are ı̨jọ́ pírí
Ãdróŋá 'bã idélé Mṵ́sã ní 'bá Ịsịrayı̨́lı̨ drı̨ kí abe rĩ kí, ãzíla Úpí 'bã 'bá kí
anzéjó Mı̨sı̨́rı̨ gâlé ãmvé rĩ kí rá.
2 Mṵ́sã 'bã ándrı̨́pı̨ Yétẽrõ amṵ́ ĩ'di rṵ́ 'dõlé, ají ũkû Zĩpórã ándrá Mṵ́sã
'bã tı̨ pẽlé vúlé ĩ'di rų̰lé rĩ 'i,
3 ãzíla ĩ'di 'bã anzı̨ ĩrı̨ rĩ kí ĩndĩ. Ngọ́pı̨ ãlu rĩ rṵ́ la Gı̨́rı̨́sı̨́mṵ̃ 'i ãzí rĩ rṵ́
la Į̣lı̨yázã 'i Mṵ́sã jọ, “Ári u'álé 'bá ãzí 'bã ãngũ gá ãmı̨yọ́ŋá ru,” 'da dó sĩ
ngọ́pı̨ rṵ́ Gı̨́rı̨́sı̨́mṵ̃ 'i.*
4 Jọ vâ, “Ãdróŋá má átẹ́pı̨ drı̨ ko áma ãzã ãzíla apá ma úpí Mı̨sı̨́rı̨ drı̨ 'bã
lẽjó áma 'dijó rĩ sĩ,” ı̨jọ́ 'dĩ sĩ 'da dó ngọ́pı̨ rṵ́ Į̣lı̨yázã 'i.†
5 Yétẽrõ amṵ́ kí ĩzẹ́pı̨ Mṵ́sã 'bã ũkû trũ ãzíla anzı̨ŋá kí abe kõtórõ agá
'bé Ãdróŋá drı̨ Mṵ́sã 'bã kí rijó rĩ 'bã pá gá.
6 Pẽ dó ṵ́'dṵ́kọ́ tı̨ Mṵ́sã ní lũjó la kí amṵ́ gẽrı̨ gá 'dĩ,
7 ı̨jọ́ 'dĩ sĩ Mṵ́sã mụ kí a'ı̨lé, kí mụ drı̨ ụfụlé 'bo, Mṵ́sã ãvṵ̃ vṵ̃rṵ́, ãzíla
inga dó ru ĩ'di amvulé jṵ́jṵ́ sĩ. Zı̨ kí ru vı̨ sĩ, ãzíla mụ kí filé Hémã agâlé.
8 Mṵ́sã nze Yétẽrõ ní ı̨jọ́ Úpí 'bã idélé úpí Mı̨sı̨́rı̨ drı̨ rṵ́ ãzíla 'bá Mı̨sı̨́rı̨
drı̨ kí ụrụ'bá gá, ĩ'di 'bã sĩ 'bá Ịsịrayı̨́lı̨ drı̨ kí pajó rĩ kí pírí. Nze vâ ĩ'diní
ı̨jọ́ 'bá Ịsịrayı̨́lı̨ drı̨ 'bã kí cãndí ịsṵjọ́ gẽrı̨ gá ãzíla Úpí 'bã kí pajó rĩ.
9 Yétẽrõ la mụ ı̨jọ́ Úpí 'bã idélé múké sĩ 'bá Ịsịrayı̨́lı̨ drı̨ kí pajó 'bá Mı̨sı̨́rı̨
drı̨ kí drı̨ gá rĩ arelé 'bo, ãyĩkõ fụ ĩ'di rá,
10 Yétẽrõ jọ, “Ícṵ Úpí 'i, ĩ'di 'bã ĩmi apájó angájó úpí Mı̨sı̨́rı̨ drı̨ ãzíla 'bá
Mı̨sı̨́rı̨ drı̨ kí drı̨ gá rĩ sĩ! Ícṵ Úpí 'i, ĩ'di 'bã 'bá ĩ'didrı̨ kí apájó ĩ'baní adrujó
ãtí'bó ru rĩ gá rĩ sĩ.
11 Ánı̨ dó ú'dî'da Úpí ndẽ ãmbõgõ sĩ ãdroŋa ãzí 'bá 'bã kí ı̨nzı̨́lé ãzí rĩ kí
pírí rá, ã'dusĩku idé ı̨jọ́ 'dĩ kí 'bá Mı̨sı̨́rı̨ rú 'dĩ 'ba rṵ́ 'dĩ sĩ kí 'bá Ịsịrayı̨́lı̨
drı̨ kí u'é agá ũnzí.”
12 Yétẽrõ Mṵ́sã 'bã ándrı̨́pı̨ ají dó ãko fẽlé ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú rĩ kí, ãko
ãwã'dĩfô rú fẽlé Ãdróŋá ní rĩ kí abe; ãzíla Ãrọ́ŋı̨ amṵ́ kí 'bá ĩyõ Ịsịrayı̨́lı̨
drı̨ kí abe pírí ãkónã idélé ndú ãrútáŋá ru 'dĩ nalé Ãdróŋâ drı̨́lẹ́ gá.

'Bá ı̨jọ́ lı̨lẹ́pi ri kí ũpẽjó rĩ

13 Drṵ̃sı̨́ íni Mṵ́sã ri úmvúke ĩ'didrı̨ drı̨ gá sĩ 'bá kí ı̨jọ́ lı̨lẹ́. 'Bá fẽ kí ĩ'diní
sáwã sĩ avı̨́jó ku i'dójó ṵ̃'bṵ́tı̨ sĩ kpere ĩndró sĩ.
14 Yétẽrõ lã mụ ı̨jọ́ Mṵ́sã 'bã idélé 'dĩ kí ndrelé pírí 'bo, zı̨ Mṵ́sã 'i, “Ị́jọ́
míní idélé sĩ 'bá pírí kí 'bã ı̨jọ́ lijó mi 'i 'dĩ ã'du? Mi kí nga pírí mi 'i la ã'du
sĩ, 'bá pírí 'baní sĩ pá tujó ími andre gá i'dójó ṵ̃'bṵ́tı̨ sĩ kpere ĩndró sĩ?”
15 Mṵ́sã umvi Yétẽrõ ní, “Ã'dusĩku 'bá kí amṵ́ má rṵ́ ı̨jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé
rĩ nı̨́lé.

---

* **18:3** *Gı̨́rı̨́sı̨́mṵ̃* ífí la Ĩbũrãníyã tı̨ sĩ “ãmı̨yọ́ŋá 'i.”

† **18:4** Ãdróŋá pa ma drã sı̨ gá.

16 'Bá drį̃ kí ı̨jọ́ ı̨sụ́ kí drĩdríŋĩ gá, ála ají la mádrı̨, ãzíla ma dó sĩ ı̨jọ́
ĩ'badrį̃ awa ã'di pı̨rı̨ la nĩ jõku ã'di pı̨rı̨ ku la nĩ ãzíla ma ĩ'baní ãzı̨́táŋá
Ãdróŋá drį̃ kí lũ rá.”
17 Yétẽrõ jọ dó Mı̨́sã ní, “Įjọ́ míní idélé 'dĩ adru múké ku.
18 Mi mụ ãndẽlé 'bá amı̨́lépi mí rı̨́ 'dĩ kí abe rá. Ãzı̨ 'dĩ míní ngalé á'dı̨̃sĩ
rĩ gá ambamba.
19 Mí are drį̃ ı̨jọ́ áma tı̨ gá rĩ, ãzíla Ãdróŋá la ími ãzã ko rá. Ĩ'di múké la
míní pá tujó 'bá kí kẽj̨ı̨ gá Ãdróŋâ drį̃lı̨́ gá ãzíla ı̨jọ́ ĩ'bã kí ãwãjó rĩ kí lũjó
ĩ'dinî.
20 Mí imbá kí ãzı̨́táŋá Ãdróŋá drį̃ kí sĩ ãzíla gbíyã múké rĩ kí sĩ 'bã nį̃ kí
rû sĩ kí ã'du idé yã rĩ gá cé.
21 Ũ'bãjó la 'dĩ drį̃ gá, lẽ mí ũpẽ 'bá icólépi rá rĩ kí, lẽ 'ba adru kí 'bá
idélépi ũ̃rį̃ sĩ Ãdróŋá sĩ rĩ kî, icójó ásı̨ tijó kí drį̃ gá rá ãzíla 'bá séndẽ sĩ 'ba
mı̨fı̨ sajó rĩ ngũ̃lépi ũnzí rĩ kî. Í'bã kí ãmbogo rú ı̨jọ́ lı̨lı̨́ 'bá álĩfũ drį̃ kí,
'bá túrú drį̃ kí, 'bá kãlı̨ tõwú drį̃ kí, ãzíla 'bá mụdrı̨ drį̃ kí drį̃lı̨́ gá.
22 Ífẽ 'bã nga kí ãzı̨ 'bá kí ı̨jọ́ lijó ụ́'dụ́ pírí. 'Bã lı̨ kí ı̨jọ́ were rĩ kí, ı̨jọ́ ãnzı̨
rĩ kí 'ba ají kí kí mídrı̨. Ãzı̨ la sĩ adru míní ĩpé ru drĩ kí ãzı̨ 'bã ãnzı̨ ale mí
be rĩ gá.
23 Ídrĩ idé la 'dĩ áni, ãzı̨́táŋá Ãdróŋá 'bã fẽlé mídrı̨ rĩ sĩ mí icó ãndẽlé ãzı̨
sĩ ku, 'bá 'dĩ kí pírí mụ lı̨cọ́ gâlé ásı̨ ı̨gbę̃ sĩ ãzíla kí ı̨sụ́ la ı̨jọ́ ĩ'badrį̃ kí úde
kí rá.”
24 Mı̨́sã are ı̨jọ́ Yétẽrõ 'bã jọlé ĩ'diní rĩ kí rá ãzíla idé ı̨jọ́ pírí ĩ'di 'bã jọlé
rĩ kí rá.
25 Mı̨́sã ũpẽ 'bá icólépi rá rĩ kí 'bá Įsı̨rayı̨́lį̃ drį̃ kí drĩdríŋĩ gá. Ũpẽ 'bá
ãmbogo rú ı̨jọ́ lı̨lı̨́pi 'bá álĩfũ, 'bá túrú, 'bá kãlı̨ tõwú, ãzíla 'bá mụdrı̨ kí
drį̃lı̨́ gá rĩ kî.
26 Nga kí ãzı̨ 'bá kí ı̨jọ́ lijó rĩ ãsį̃ŋá kóru, kí ı̨jọ́ ãnzı̨ rĩ kí ájí Mı̨́sã drı̨, kí
ĩpé rĩ kí ı̨jọ́ de lı̨lı̨́ nĩ.
27 Mı̨́sã azı̨ dó ándrı̨́pį̃ Yétẽrõ be, 'bã dó pá la ãzíla mụ dó sĩ ĩ'didrı̨ sı̨́rı̨́
gâlé.

19

'Bá Įsı̨rayı̨́lį̃ drį̃ 'bã kí adrujó 'bé Sĩnáyĩ gá rĩ

1 'Bá Įsı̨rayı̨́lį̃ drį̃ 'bã kí ãfũjó Mı̨́sı̨́rį̃ gâlé 'bo rĩ sĩ, acı̨ kí ĩmbá į̃rį̃ ãzíla
ĩmbá na rĩ 'bã ụ́'dụ́ ãlu rĩ sĩ ãzíla acá kí dó 'bé Sĩnáyĩ gá.
2 'Dĩ ĩ'bã kí ãngũ Rı̨́fı̨́dı̨́mı̨́* drį̃ a'bejó 'bo rĩ gá, fi kí dó ãngũ kõtórõ rú
Sĩnáyĩ drį̃ agá, 'bá Įsı̨rayı̨́lį̃ drį̃ ri kí dó 'dãá ãngũ kõtórõ rú 'bé Sĩnáyĩ drį̃
'bã mẹ́lẹ́tı̨ gâlé ru.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá Mı̨́sã mụ dó Ãdróŋá rı̨́ 'bé sı̨ gâlé, ãzíla Úpí umve
dó ĩ'di 'bé agâlé ãzíla jọ ĩ'diní, “'Dĩ ı̨jọ́ míní mụlé jọlé 'bá Yãkó'bõ drį̃ lı̨cọ́
gá ãzíla 'bá Įsı̨rayı̨́lį̃ drį̃ 'baní rĩ:
4 ‘Ĩmĩ ãmgbã rĩ ndre kí ı̨jọ́ mání idélé 'bá Mı̨́sı̨́rį̃ gá rĩ 'ba rı̨́ 'dĩ kí ĩmi
mı̨fı̨ sĩ cé, ãzíla mání ĩmi ụ'dụjó ụ́pụ́pı̨ sĩ cécé yụ́kụ́ 'bã mvaka kí ụ'dụjó rĩ
áni sĩ ĩmi ajíjó má rı̨́ 'dõlé.

* **19:2** Ãfũŋá 17:1; 17:8

5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ áma ru ásị́ pírí sĩ ãzíla tị icíma mádrị̃ ĩmi abe rĩ tãmba
rá, sṹrṹ pírí ṹnṹkṹ drị̃ gá 'dĩ kí agá 'dâ ĩmi adru 'bá mání áma ásị́ 'bãjó
rĩ kí. Ṹnṹkṹ táni adru agá má ãni tí,
6 ĩmi ãtalo Úpí drị̃ kî ãzíla sṹrṹ ãlá rĩ kî.' 'Dĩ kí ị́jọ́ míní mụlé jọlé anzị
Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní ri kî."
7 'Dã 'bã vúlé gá Mṹsã mụ dó 'bá ĩyõ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí tralé sĩ amṹjó ị́jọ́ tá
Úpí 'bã jọlé ĩ'diní rĩ kí vú nzejó kí drị̃lẹ́ gá ĩ'dĩ 'bã ãzị̃táŋá la fẽjó ĩ'diní 'bã
jọ rĩ áni.
8 'Bá pírí ã'ị̃ kí dó tị ãlu sĩ, "Ãma ị́jọ́ pírí Úpí 'bã jọlé rĩ kí idé rá." 'Dã
'bã vúlé gá Mṹsã agụ dó umvitáŋá la vúlé Úpí rṹlé.
9 Úpí jọ Mṹsã ní, "Ma mụ amṹlé mí rṹ 'dõlé ũrṹ'bũ̃ ãnzị la agâ sĩ, 'bá
kí dó ãma are ị́jọ́ jọ agá mí be kí dó sĩ ásị́ 'bã ími drị̃ gá jã 'dâ." 'Dã 'bã
ũngúkú gá Mṹsã i'da dó ị́jọ́ tá 'bá 'bã kí jọlé rĩ kí Úpí nî.
10 Úpí jọ Mṹsã ní, "Ímụ 'bá 'ba rṹlé mí itú kí adrujó ãlá ru ãndrũ cajó
kpere drũ̃sị̃. 'Bã ũjĩ kí ĩ'bã bõngó kí ãlá ru,
11 ãzíla ṹ'dṹ na la sĩ 'bã adru kí bábá ã'dusĩku ṹ'dṹ 'dã sĩ Úpí la asị́ vũ̃rṹ
'bá 'ba rṹ 'dõlé 'bé Sĩnáyĩ drị̃ gá 'dãá 'bá pírí kí dị̃ ĩ'di ndre sĩ.
12 Í'bã lõkókõrí 'bé pá gâsĩ trộkị́lịrị ãzíla ílũ 'bá 'baní, 'bã mba kí ru tã
'bã alị kí jõ lõkókõrí 'dĩ drị̃ gâsĩ sĩ tụjó 'bé sị́ gâlé ku ãzíla 'bã ca kí jõ 'bé
pá gâlé ku. 'Bá 'bé ụrụ'bá alólépi rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá.
13 Lẽ ú'bé ĩ'di írã sĩ jõku úcã ĩ'di 'é sĩ, 'bá ãzí 'bã aló ụrụ'bá la drị́ sĩ ku
drĩ táni adru 'bá jõku ãnãkpá, â'ị̃ ĩ'diní adrulé ídri ku. Údrĩ dó jaligó vu
sáwã ãzo rú 'bo, 'bá kí dó tụ 'bé sị́ gâlé ĩndõ."
14 Mṹsã la mụ asị́lé 'bé sị́ gâlé rĩ sĩ 'bá 'ba rú 'dõlé 'bo, itú dó 'bá kí sĩ kí
'bãjó ãlá ru ãzíla ũjĩ kí dó ĩ'bã bõngó kí.
15 'Dã 'bã vúlé gá Mṹsã jọ dó 'bá 'banî, "Ĩmi itú ĩmi ṹ'dṹ na la sĩ bábá.
Ĩmi icí ĩmi ũkû ĩmidrị̃ kí abe ku."
16 Ṹ'bṹtị ṹ'dṹ na rĩ drị́ gá rĩ sĩ ãvi 'bã ṹkpẹ̃ŋá ãzíla ũnĩ̃ŋá i'dó dó nĩ,
ṹrṹ'bũ̃ ãnzị la aku dó 'bé 'bã drĩ cí, ãzíla ṹ'dṹkṹ gũká ãni kụlépi re la akṹ
dó nĩ. 'Bá pírí bṹrṹjọ́ gá rĩ i'dó kí dó yãlé yã-yã.
17 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṹsã 'de dó 'bá kí drị̃ trũ fũjó bṹrṹjọ́ kí agá 'dãá
trũ mụjó Ãdróŋá rṹlé, utu kí dó pá 'bé pá gá 'dãá.
18 Ãcíkã ĩmũlũ dó 'bé Sĩnáyĩ pírí, ã'dusĩku Úpí asị́ dó rilé 'bé drị̃ gá 'dãá
ãcí agâ sĩ. Ãcíkã la tụ dó 'bũ̃ gâlé cécé ãcíkã úká drị̃ áni, 'bê i'dó ru ayalé
ũkpó sĩ,
19 gũká 'bã ṹ'dṹkṹ i'dó dó 'ụlé rere ũkpó sĩ drị̃ gá drị̃ gá. 'Dã 'bã vúlé gá
Mṹsã la dó ị́jọ́ jọ, Ãdróŋá dó umvi la ĩ'diní ṹ'dṹkṹ sĩ.
20 Úpí asị́ dó 'bé Sĩnáyĩ 'bã drị̃ gá umve dó Mṹsã ĩ'di rṹ 'bé 'bã drị̃kã
gâlé. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mṹsã tụ dó rá,
21 Úpí jọ dó Mṹsã nî, "Ísị vũ̃rṹ 'bá 'ba rṹlé mí itré kí 'bã alị kí jõ lõkókõrí
ũkpõ sĩ amṹjó Úpí ndrejó ku, 'bá ũ'bí kí mụ ũdrãlé ku.
22 Táni ãtalo amṹlépi ãni rú Úpí rṹ rĩ kî, 'bã itú kí ru 'bãjó ãlá ru cénĩ,
jõ íni ku ma drị̃rịma fẽ ĩ'baní rá."
23 Mṹsã jọ Úpí ní, "'Bá icó kí tụlé mí rṹ 'bé Sĩnáyĩ drị̃ gâlé ku ã'dusĩku
ími ãmgbã rĩ itré ãma 'bo, 'Lõkókõrí míní 'bãlé trộkị́lịrị sĩ 'bê 'bãjó ãlá ru
rĩ sĩ.' "

24 Úpí umvi, “Ísị vũrũlé mí ají Ãrǫ́nị̃ ụrụgá 'dõlé ĩndĩ. Wó ãtalo kí 'bá
ãzí 'dĩ kí abe 'bã amụ́ kí Úpí rụ́ ụrụgá 'dõlé ku, drị̃ kí amụ́ rá kí ũdrã rá.”
25 'Dã 'bã vúlé gá Mụ́sã sị dó 'bá 'ba rũlé ãzíla nze ị́jǫ́ 'dĩ kí vú ĩ'baní.

20

Ãzị̃táŋá Ãdróŋá drị̃ mụdrị̃ rĩ kî
(Ãzị̃táŋá Amviŋá 5:1-21)

1 Ãdróŋá jọ ị́jǫ́ 'dĩ kî:

2 “Ma Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ími anzélépi Mị̃sị̣rị̃ gâlé, míní ándrá adrujó
ãtí'bó ru rĩ sĩ rĩ 'i.
3 “Lẽ mí ị̃nzị̃ ãdróŋá ãzí ku wó lú Ma 'i á'dũ̂sĩ.
4 “Lẽ mí idé míní í'dá ãko ãzí ãni 'bũ gá jõku ũ̃nǫ́kụ́ drị̃ gá jõku ị̃yị̣ ũ̃nǫ́kụ́
ị̃ndụ́ gá la ãni ku.
5 Lẽ ítị̃ ími ãja vũrụ́ ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní jõku mí ị̃nzị̃ kí ku, ã'dusĩ̃ku
ma Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i ma Úpí ãjã rú rĩ 'i. Ma drị̃rị̣ma fẽ 'bá áma ngũ̃lépi
ũnzí rĩ 'baní anzị̣ ĩ'badrị̃ abe cajó kpere á'bị̣ anzị̣ na ãzíla sụ rĩ 'ba rụ́.
6 Wó ma lẽtáŋá mádrị̃ i'da 'bá áma lẽlépi ãzíla ãzị̃táŋá mádrị̃ tãmbalépi
rĩ 'bã anzị̣ mụlé tị̣lé drị̃lẹ́ gâlé álĩ̃fũ álĩ̃fũ rĩ 'baní.
7 “Mí ayú Úpí mídrị̃ 'bã rụ́ ị́jǫ́ ũnzí gá ku, ã'dusĩ̃ku ma Úpí Ãdróŋá mídrị̃
'i, ma drị̃rị̣ma fẽ 'bá áma rụ́ ayúlépi yã 'dâ rĩ ní rá.
8 “Mí ũrã ụ́'dụ́ Sãbátũ drị̃ ãzíla ímba tã la ãlá ru.
9 Ínga ãzị̣ mídrị̃ kí ụ́'dụ́ ázíyá,
10 Wó ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ rĩ ĩ'di Sãbátũ ụ́'dụ́ sĩ avị́jó pẽlé ndú Úpí Ãdróŋá mídrị̃
ní rĩ. Ụ́'dụ́ 'dã sĩ, táni mi 'i, anzị̣ mídrị̃ kí, ãtí'bó mídrị̃ kî, ãnãpká mídrị̃
kî, táni ãmị̃yǫ́ŋá u'álépi mídrị̣ sụ́rụ́ gá 'dâ rĩ kí abe pírí ãzị̣ ngaŋá 'dá yụ.
11 Ụ́'dụ́ ázíyá rĩ sĩ, Úpí 'bã 'bũ kí ũ̃nǫ́kụ́ be, ị̃yị̣, ãzíla ãko pírí ala gá rĩ kí
abe, wó ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ rĩ sĩ avị̣ dô sĩ. Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ Úpí wi sũ̃sụ́ Sãbátũ drị̃ gá ãzíla
'bã ĩ'di ãlá ru.
12 “Íru mí átẹ́pị̣ kí mí ãndrẽ be, ị́jǫ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ u'á ílí ãzo rú ãngũ Úpí
Ãdróŋá mídrị̃ 'bã mụlé fẽlé míní rĩ gá.
13 “Lẽ í'dị̣ 'bá ku.
14 “Lẽ ínga ãwũ̃ ku.
15 “Lẽ mí ũ̃gũ̃ ãko ku.
16 “Lẽ mí alị̃ ĩnzõ mî jĩránĩ rụ́ ku.
17 “Lẽ ími ũlẽ 'bã ãngã mî jĩránĩ 'bã jó sĩ ku. Lẽ ími ũlẽ 'bã ãngã ĩ'di 'bã
ũkú sĩ ku, ãtí'bó ĩ'didrị̃ ágǫ́bị̣ ru jõku ũkú ru rĩ sĩ ku, tị́ kí sĩ ku, kãyĩnõ
kî sĩ ku, jõku ãko ãzí pírí ĩ'di 'bã trũ adrujó 'dĩ kî sĩ ku.”

'Bá idé kí ũ̃rị̃ sĩ

18 'Bá kí mụ ãvi ãzíla gũká 'bã ụ́'dụ́kǫ́ arelé, 'bé 'bã ãcíkã gbụ́gbụ́ 'dĩ
ndrelé 'bo, yã kí ũ̃rị̃ sĩ yã-yã ãzíla tu kí sĩ pá rá-rá ru.
19 Jọ kí Mụ́sã nî, “Ínjọ ãmaní ị́jǫ́ mi 'i, ãma are la rá, wó Ãdróŋá drĩ ị́jǫ́ jọ
ãmaní nĩ ãma ũdrã rá.”
20 Mụ́sã umvi ĩ'baní, “Ĩmi idé ũ̃rị̃ sĩ ku; Ãdróŋá amụ́ lú ĩmi ũ̃'bị̃lé, ãzíla
ĩmi sĩ ĩ'di ũ̃rị̃, ĩmi sĩ ásị̣ 'bã sĩ tị la arejó, ị́jǫ́ 'dĩ sĩ ĩmi idé rú dó sĩ ị́jǫ́ ũnzí
ku.”

21 Wó 'bá ri kí pá tulé rá-rá ru, Mṹsã mụ ãni rú ṹrṹ'bṹ ãnzị Ãdróŋá 'bã adrujó 'dã gâlé nĩ á'dṹsĩ.

Ãzị̃táŋá Ãlĩtárĩ drị̃ gá rĩ

22 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã nî 'bã jọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní, “Ĩndre áma mgbãrĩ 'bã ị́jọ́ ájọ agá ĩminí angájó 'bṹ agâlé íngoní yã rĩ gá rá.

23 Ĩmi ũ'bã ãdroŋa ãzí ĩminí idélé sílĩvã sĩ jõku gólũdĩ sĩ la kí ị̃nzị̃lé má be ku.

24 Ĩsị mání ãlĩtárĩ ũdrí sĩ, ãzíla ĩmi idé ídétáŋá ĩmidrị̃ kãbĩlõ sĩ ãzíla tị sĩ ídétáŋá ivélé pírí ãzíla ídétáŋá ásị̃ ị̃gbẽ drị̃ kí drị̃ la gá. Ãngũ pírí mání pẽlé ndú áma ị̃nzị̃jó rĩ kí agá, ma amṹ, ma dó sĩ ĩminí sṹsṹ wi.

25 Ĩdrĩ mání ãlĩtárĩ sị írã sĩ, ĩmi idé ĩ'di írã upalé upâ rĩ sĩ ku, ã'dusĩku írã upalé upâ rĩ adru múké ãzị́ mádrị̃ kí ngajó ku.

26 Ĩsị ãlĩtárĩ ãpị́kẹ trũ sĩ tụjó drị̃ la gâlé ku, ã'dusĩku ĩ'di ĩmi pílípílí i'da ĩminí tụ agá ụrụgâlé ãpị́kẹ gâsĩ 'dĩ gá 'dâ rá.

21

'Bá Ĩbũrãníyã rú ãti'bo rú rĩ kî

1 “Ãzị̃táŋá 'dĩ kí míní mụlé lũlé 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní rĩ kî:

2 “Ídrĩ 'bá mî sṹrṹ ru Ĩbũrãníyã rú la ĩgbã ãtí'bó ru, lẽ 'bã nga ãzị́ míní ílí ázíyá, ílí ázị̃rị̃ rĩ sĩ ítrũ ĩ'di rá ími ũfẽŋâ kóru.

3 Drĩ ándrá amṹ á'dṹsĩ lẽ 'bã mụ drị̃lẹ́ mmgbọ sĩ á'dṹsĩ, wó drĩ ándrá adru ũkû trũ lẽ 'bã mụ kí ũkû be.

4 Ĩ'di 'bã ãmbógô drĩ ĩ'diní ũkú fẽ nĩ drĩ ãtí'bô ní anzị kí tị rá, ála ágọ́bị̃ trũ rá, wó ũkû kí anzị abe ace ãmbógó ĩ'didrị̃ ãni.

5 “Wó ãtí'bô drĩ jọ la, ‘Álẽ mâ ãmbógô 'i, mâ ũkû kí anzị abe rá ị́jọ́ 'dĩ sĩ álẽ áma trũlé ku.’

6 'Dã 'bã ũngúkú gá ãmbógó ĩ'didrị̃ la dó ĩ'di agụ ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ gá. Ála dó ĩ'di agụ kẹ̃jị́tị jó Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ drị̃ gá jõku ị́dị̃ŋá kẹ̃jị́tị drị̃ gá, sĩ bị́lẹ́ la lũjó ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá ãtí'bô la dó ace ãmbógô 'bã pálé gá jã 'dâ.

7 “Ágọ́bị̃ ãzí drĩ ĩ'di 'bã ị̃zẹ́pị̃ ị̃tṹndã ãtí'bó ru, útrũ ĩ'di cécé ágọ́bị̃ ãtí'bó ru rĩ drị̃ áni ku.

8 Ãmbógó ĩzóŋá 'dĩ ĩgbãlépi ãtí'bó ru rĩ drĩ ĩ'di lẽ ĩ'diní ũkú ru, wó ĩzóŋá 'dĩ drĩ ãyĩkõ fẽ ĩ'diní ku, 'bã ị̃tṹndã ĩ'di átẹ́pị̃ ní vúlé. Lẽ 'bã ị̃tṹndã ĩ'di drị̃ gá 'bá ãzí ãmíyọ́ŋá ru la ní ku ã'dusĩku drĩ ĩ'di ị̃tṹndã rá ífí la mba ị́jọ́ ĩ'baní itúlé rĩ tã ku.

9 Wó ãmbógó ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ drị̃ drĩ kí ị́jọ́ itú ĩzóŋâ be sĩ ĩ'di ĩgbãjó ngọ́pị̃ nî, lẽ 'bã 'bã dó ĩ'di ãtí'bó ru ku be la rá la ĩ'di 'bã ị̃zẹ́pị rú.

10 “Ágọ́bị̃ ũkú ãtí'bó ru rĩ ĩgbãlépi rĩ drĩ ĩ'di 'bã ũkú ãzí a'dṹ, lẽ 'bã nde ĩ'di ãko ĩ'didrị̃ ãkónã rú, bõngó ru, ãzíla adrujó ágọ́bị̃ kí ũkú be rĩ kî sĩ ku.

11 Drĩ ĩcẽ ị́jọ́ na 'dĩ kí idéŋá sĩ ĩ'diní rá, útrũ ũkú 'dĩ rá, 'bá ãzí 'bã ũfẽ séndẽ sĩ ĩ'di unzejó ku.

Ị́jọ́ 'bá adrájó rĩ

12 “'Bá 'bá ãzí colépi ãzíla ĩ'di 'dị̃lépi káyĩ rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá.

13 Wó drĩ adru drį̃lẹ́ ũnzĩ Ãdróŋá 'bã ajílé sĩ ĩ'di fẽjó drãjó ĩ'didrı̨ gá nĩ
la yã áni, ma ãngũ ĩ'diní sĩ apájó ru zį̃jó rĩ i'da rá.
14 Wó 'bá ãzí drĩ 'bá 'dı̨ círí ru, drĩ sĩ apá ru zį̃lé ãlĩtárĩ mádrį̃ gá, lẽ ásé
ĩ'di dı̨lé rá.
15 “'Bá átẹ́pį̃ kí colépi ãndrẽ be rĩ, lẽ ú'dı̨ ĩ'di rá.
16 “'Bá 'bá kí ụrụlépi ũkpõ sĩ sĩ kí į̃tũndãjó jõku kí tãmbajó ĩ'diní ãtí'bó
ru rĩ lẽ ú'dı̨ ĩ'di rá.
17 “'Bá átẹ́pį̃ kí u'dálépi ãndrẽ be rĩ, lẽ ú'dı̨ ĩ'di rá.
18 “'Bá ãzí drĩ kí ru co kí drĩdríŋĩ gá údrĩ dó sĩ ãzí rĩ dı̨ írã sĩ jõku bụ́nı̨yã
sĩ wó drĩ drã ku ãzíla drĩ ru la vų̃rụ́ mgbọ́lọ́ sı̨,
19 'bá dı̨lé rĩ drĩ ru imbá acı̨lé túré sĩ ĩ'di 'bã pá sĩ, 'bá ĩ'di dı̨lépi rĩ ní
úfẽ drį̃rı̨ma ku be la rá la ĩ'di ágọ́bı̨ dı̨lé 'dã tãmba kpere ĩ'di 'bã adrí agá
múké-múké rá ká. 'Bã ũfẽ ụ́'dụ́ ágọ́bı̨ dı̨lé rĩ 'bã izalé sĩ u'ájó vũ gâsĩ rĩ kí
rá.
20 “Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ãtí'bó ágọ́bı̨ ru jõku ũkú ru rĩ gbã ĩ'didrı̨ sĩ káyĩ rá,
lẽ 'bã ı̨sụ́ drį̃rı̨ma rá,
21 wó ãtí'bô drĩ drã ku drĩ ru imbá ụ́'dụ́ ãlu jõku ụ́'dụ́ į̃rį̃ vúlé gá rá, ĩ'di
'bã adrujó ãmbógô 'bã ãko rĩ sĩ úca dó sĩ ãmbógô ní drį̃rı̨ma fẽlé ku.
22 “Ãgọbı̨ ãzí drĩ kí ru co, drĩ kí ũkú 'a trũ la sį̃ sĩ ngọ́tį̃ ní ãfũjó rá, wó
ãko ãzí drĩ ũkû idé ũnzí ku, 'bá ı̨jọ́ 'dĩ idélépi rĩ 'bã ũfẽ kí ãko ágô jõku
kẹ́sį̃ 'bã lı̨lẹ́ kí drį̃ gá rĩ rá.
23 Wó údrĩ ĩ'di ĩpẽŋã trę̃yı̨ drĩ sĩ drã rá, ídri 'bã ụfụ kí drį̃ ídri be,
24 mı̨fı̨ 'bã ụfụ kí drį̃ mı̨fı̨ be, sı̨ 'bã ụfụ kí drį̃ sı̨ be, drı̨ 'bã ụfụ kí drį̃ drı̨
be, pá 'bã ụfụ kí drį̃ pá be,
25 ívéŋá 'bã ụfụ kí drį̃ ívéŋá be, ãkõzá 'bã ụfụ kí drį̃ ãkõzá be, kų̃ŋá 'bã
ụfụ kí drį̃ kų̃ŋá be.
26 “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ãtí'bó ágọ́bı̨ ru jõku ũkú ru rĩ 'bã mı̨fı̨ gbã rá mı̨fı̨
la drĩ sĩ ru iza rá, lẽ 'bã a'be ĩ'di mụlé drį̃lẹ́ mmgbọ rú sĩ ãtí'bó 'dã 'bã mı̨fı̨
ũfẽjó.
27 Drĩ sı̨ ãtí'bó ágọ́bı̨ ru jõku ũkú ru rĩ drį̃ adı̨ rá, lẽ 'bã a'be ĩ'di mụlé
drį̃lẹ́ mmgbọ rú sĩ ãtí'bó 'dã 'bã sı̨ ũfẽjó.
28 “Mọ́nį̃gọ́ drĩ ágọ́bı̨ jõku ũkú ãzí fụ káyĩ, lẽ ú'bé ĩ'di írã sĩ káyĩ 'bá ãzí
'bã na ĩzá la ku. Wó ícó tı̨ 'dı̨pı̨ rụlé ı̨jọ́ 'bá drãlépi rĩ drį̃ sĩ ku.
29 Drĩ adru tı̨ ũmbá 'bá fụlépi fų̃fų̃ la, újọ jõ ı̨jọ́ la 'dı̨pı̨ ní tí gĩ jõ ĩ'di ku
wó drĩ ágọ́bı̨ jõku ũkú ãzí fụ káyĩ rá, ú'bé ĩ'di írã sĩ ãzíla lẽ ú'dı̨ vâ 'dı̨pı̨̃
rá.
30 Wó údrĩ ãko ãzí ũfẽ rú la lı̨ ĩ'di drį̃ gá sĩ ru unzejó, 'bã ũfẽ ãko lı̨lẹ́ ĩ'di
drį̃ gá rĩ rá.
31 Mọ́nį̃gọ̃ drĩ vâ 'dı̨pı̨̃ 'bã ngọ́pı̨ jõku į̃zẹ́pı̨̃ fụ, ála vâ ãzı̨táŋá ãlu 'dã 'bã
vúŋá 'bã kí drį̃ gá.
32 Mọ́nį̃gọ̃ drĩ ãtí'bó ágọ́bı̨ ru jõku ũkú ru ãmbógó ãzí ãni la fụ, tı̨ 'dı̨pı̨
'bã ũfẽ ãmbógó ãtí'bó 'dã drį̃ séndẽ ífí-fí sílĩvã kãlı̨ na sĩ ãzíla ú'bé mọ́nį̃gọ́
'dã írã sĩ rá.
33 “'Bá ãzí drĩ 'bụ́ ga drĩ tı̨ la u'bé ku jõku drĩ 'bụ́ 'bá ãzí 'bã galé la tı̨ nzį̃
mmgbọ ãnãkpá ãzí drĩ a'dé ala gá,
34 'bụ́ 'dı̨pı̨ 'bã ũfẽ ãnãkpá drãlépi rĩ 'bã 'dı̨pı̨ 'i séndẽ sĩ ãzíla ãnãkpá
drãlépi rĩ la dó ace 'bụ́ 'dı̨pı̨ ãni.

35 “'Bá ãzí 'bã mọ́ñĩgọ́ drĩ 'bá ãzí ãni la fụ káyĩ, lẽ ìtũndã mọ́ñĩgọ́ ídri rĩ
rá 'bã awa kí séndẽ la kí trũ-trũ ãzíla 'bã awa kí vâ ĩzá mọ́ñĩgọ́ drãlépi rá
rĩ drị̃ trũ-trũ.
36 Wó údrĩ ándrá nị̃ la mọ́ñĩgọ́ 'dĩ ũmbá ru ĩ'di mọ́ñĩgọ́ kí fụfũ, wó 'dịpị̃
drĩ ĩ'di gĩ ku, lẽ 'bã ũfẽ mọ́ñĩgọ́ drãlépi rá rĩ mọ́ñĩgọ́ sĩ. Mọ́ñĩgọ́ drãlépi rá
rĩ dó ace mọ́ñĩgọ́ tá ĩ'di fụlépi rĩ 'bã 'dịpị̃ ãni.

22

Ãzị̃táŋá ãko kí drị̃ gá rĩ

1 “'Bá ãzí drĩ tị́ jõku kãbĩlõ ũgũ ãzíla drĩ ĩ'di lị jõku ị̃tũndã rá, lẽ ũgụ́'bá
'dã 'bã ũfẽ tị́ ĩ'di 'bã ũgũlé ãlu rĩ tị gá tị́ kí tõwú, ãzíla kãbĩlõ ãlu ĩ'di 'bã
ũgũlé rĩ tị gá kãbĩlõ kí sụ.
2 Údrĩ ũgụ́'bá rụ jó tị nũ agá ị̃nị́ sĩ ãzíla údrĩ ĩ'di gbã káyĩ rá, ị̃jọ́ ãzí lịlẹ́
'bá ũgụ́'bá 'dã 'bã ãrí asulépi la drị̃ gá la 'dá yụ.
3 Wó ị̃jọ́ 'dĩ drĩ ru nga ịsụ́ 'dĩ sĩ ãngũ ụwị́ rá ká, 'bá ũgụ́'bá 'dã 'bã ãrí
asulépi rĩ idé ị̃jọ́ ũnzí la.
“Lẽ ũgụ́'bâ 'bã ũfẽ ãko ĩ'di 'bã ũgũlé rĩ tị rá, wó ãko ãzí drĩ adru ĩ'didrị̃
ũfẽjó la yụ, lẽ ìtũndã ĩ'di ãtí'bó ru sĩ ãko 'dã tị ũfẽjó.
4 “Údrĩ ãnãkpá ĩ'di 'bã ũgũlé rĩ ịsụ́ ĩ'didrị̃ 'dãá ídri, jõ nõ mọ́ñĩgọ́ yã,
kãyĩnõ yã jõku kãbĩlõ yã lẽ 'bã ũfẽ tị la pâlékó ị̃rị̃ sĩ.
5 “'Bá drĩ ĩ'di 'bã ãnãkpá kí ucé ámvụ́ agá jõku ámvụ́ zãbíbũ drị̃ agá
ãzíla drĩ kí a'be ị̃sáli filé 'bá ãzí 'bã ámvụ́ agá, lẽ 'bã ũfẽ tị la ãkónã kalépi
múké ĩ'didrị̃ ámvụ́ agá rĩ sĩ.
6 “'Bá ãzí drĩ ãcí su velé drĩ ru iré ãngũ ásé ru rĩ agá pírí sĩ 'bá ãzí 'bã
ãkónã tralé ámvụ́ agá jõku zolépi zozõ jõku ãko ámvụ́ agá rĩ kí ivéjó pírí
rá, lẽ 'bá ãcí sulépi rĩ 'bã ũfẽ ãkónã velépi rĩ kí tị rá.
7 “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã séndẽ jõku ãko ãzí kí fẽ tãmbalé jĩránĩ drị̃ ãzíla
údrĩ kí ũgũ ĩ'di 'bã jĩránĩ drị̃ jó agâlé rá, údrĩ ũgụ́'bá la rụ rá, lẽ ũgụ́'bá
'dã 'bã ũfẽ ãko ĩ'di 'bã ũgũlé rĩ kí tị pâlékó ị̃rị̃.
8 Wó údrĩ ũgụ́'bá la rụ ku, lẽ 'bá ãko kí fẽjó ĩ'didrị̃ rĩ 'bã amụ́ pá tulé
ãngũ Ãdróŋá ị̃nzĩjó rĩ gá sĩ amájó la 'dụ nõ ãko ĩ'di 'bã jĩránĩ drị̃ kí nĩ yã
áni.
9 Ãgátã drĩ ãfũ 'bá ị̃rị̃ kí drĩdríŋĩ gá jõ nõ mọ́ñĩgọ́ yã, kãyĩnõ yã, kãbĩlõ
yã, bõngó yã, jõku ãko ãzí cí ãvĩlépi ãvĩ-ãvĩ la drị̃ gá, 'bá ãlu-ãlu drĩ jọ la,
‘Ãko 'dĩ mâni,’ 'bá ị̃rị̃ 'dã 'bã ají kí ị̃jọ́ 'dĩ amálé ãngũ Ãdróŋá ị̃nzĩjó rĩ gá.
Lẽ 'bá ị̃jọ́ 'bã ndẽlé rá rĩ 'bã ũfẽ ãko ĩ'di 'bã jĩránĩ drị̃ pâlékó ị̃rị̃ sĩ.
10 “'Bá ãzí drĩ nõ mọ́ñĩgọ́ yã, kãyĩnõ yã, kãbĩlõ yã, jõku ãnãkpá ãzí fẽ tã
mbalé ĩ'di 'bã jĩránĩ drị̃ wó drĩ drã rá, adrá rá jõku ãvĩ rá 'bá ãzí 'bã nĩ̃ŋá
kóru,
11 lẽ 'bá 'dĩ 'bã mụ ãngũ sĩ Úpí ị̃nzĩjó rĩ gá ũyõ nalé sĩ jọ̃jó la má ũgũ 'bá
'dã 'bã ãnãkpá ku. Lẽ 'dịpị̃ 'bã ã'ị̃ dó ãvĩ rá rĩ gá rá ãzíla 'bá 'dã 'bã ũfẽ dó
sĩ ãrígó tị lã ku.
12 Wó údrĩ ãnãkpá 'dã ũgũ jĩránĩ drị̃ rá, lẽ 'bã ũfẽ tị la 'dịpị̃ drị̃ rá.
13 Ãnãkpá ásé agá la drĩ ĩ'di ci nalé rá, lẽ 'bá tã lã mbalépi rĩ 'ba ají ị̃mbị̃
la acelépi rĩ sãdínĩ rú i'dalé 'dịpị̃ ní rá ãzíla icó dó sĩ tị la ũfẽlé ku.
14 “'Bá ãzí drĩ ãnãkpá a'ị̃ ĩ'dĩ 'bã jĩránĩ drị̃ 'bo ãnãkpâ drĩ adrá rá jõku
drã rá ịsụ́ 'dĩ sĩ 'dịpị̃ 'dáyụ, lẽ 'bá a'ị̃lépi la rĩ 'bã ũfẽ tị la rá.

15 Wó 'dịpị la drĩ adru sáwã ĩ'di 'bã drãjó rĩ sĩ cí, ûfẽ tị la ku. Wó údrĩ
ãnãkpâ 'dụ pãngísã rú, ûfẽ tị la ku ã'dusĩku séndẽ sĩ ĩ'di ĩpãngĩsãjó rĩ ca
tị la ũfẽjó rá.

Ãzị̃táŋá sĩ ũ'bí kí tã mbajó rĩ

16 "Ágọ́bị̃ ãzí drĩ ĩzóŋá bíkĩrã rú drĩ ũyõ sõlépi ágọ́bị̃ ãzí 'dụjó ĩ'di 'bã
ágó ru ku la ulé sĩ ru lajó ĩ'di sĩ, lẽ 'bã ũfẽ ãjẹ̃ ĩzóŋá 'dã drị̃ 'bã 'dụ dó ĩ'di
ĩ'diní ũkú ru.
17 Wó ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị̃ drĩ ĩ'di uga fẽlé ágọ́bị̃ 'dã ní úmgbé, lẽ 'bã ũfẽ ãjẹ̃
sĩ izonzi bíkĩrã rú rĩ kí ĩgbãjó rĩ ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị̃ drị̃ rá.
18 "Ũkú ũjõgõ ãzị̃ ngalépi rĩ, lẽ ú'dị ĩ'di rá.
19 "'Bá ru lalépi ãnãkpá sĩ rĩ, lẽ ú'dị ĩ'di rá.
20 "'Bá ídétáŋá idélépi ãdroŋa ndú ndú 'dĩ 'banî adru Úpí ní ku rĩ, lẽ
ú'dị ĩ'di rá.
21 "Ĩfẽ jõ ũcõgõ 'bá ãmị́yọ́ŋá ru rĩ 'baní jõku kí ĩkpãjó ku ã'dusĩku ĩmi
ándrá vâ Mị̃sị̃rị̃ gâlé ãmị́yọ́ŋá.
22 "Ĩfẽ jõ ãwụzị 'baní ĩmvú kí abe mị́ndrẹ mvụlé ku.
23 Ĩdrĩ kí fẽ mị́ndrẹ mvụlé rá, wó drĩ kí awá má rụ́, ma ĩ'bã áwáŋá are
rá.
24 Ũmbã la áma na ĩminí ãzíla ma ĩmi ụ'dị́ ménéŋá sĩ; ũkú ĩmidrị̃ kí acá
ãwụ́zị̃ ru ãzíla anzịŋá ĩmidrị̃ kí adru átẹ́pị kóru.
25 "Ĩdrĩ séndẽ fẽ mõrị̃ ru 'bá mâni ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ lẽmẽrí ru ãlu la nî,
ĩmi adru jõ 'bá lẽlépi ũrõdrị̃ ịsụ́lépi séndẽ ãzí lịŋá sĩ drị̃ la gá rĩ kí áni ku.
Ĩmi ũ'bã séndẽ ãzí ũrõdrị̃ ru la drị̃ la gá ku.
26 Ĩdrĩ ĩmĩ jĩránĩ̃ 'bã bõngó 'dụ gúrã rú, ĩmi uja ĩ'di ngâ 'i 'dĩ sĩ ĩ̀tũ̂ 'de
drĩ ku.
27 Ãzî sĩ bõngó 'dĩ 'i ĩ'di 'bã ãko cí rá ĩ'di 'bã sĩ icójó ru drị̃ 'bejó rĩ 'i. 'Bá
icó kolé drị̃ mmgbọ rú íngoní ru? Ĩdrĩ bõngó 'dĩ uja ku, wó ĩmĩ jĩránĩ̃ drĩ
dó awá áma drị̃lẹ́ gá ãzãkoma ịsụ́jó, ma ĩ'di tị are rá ã'dusĩku ma Ãdróŋá
'bá 'bã ízákĩzã ndrelépi ĩndĩ rĩ 'i.
28 "Ĩjọ ị́jọ́ ũnzí Ãdróŋá rụ́ ku jõku ĩwã 'bá ĩmidrị̃ drị̃lẹ́ ru rĩ kí ku.
29 "Ĩminí ãwã'dĩfô fẽ agá mání, ĩfẽ ũndú, wáyĩnĩ̃ ãzíla ãdu drĩ kí adru
bábá rĩ gá.
"Ĩfẽ anzị ĩmidrị̃ ãgọbị kãjãní rĩ kí mánî.
30 "Lẽ ĩfẽ ãnãkpá mvaka kãjãní ru tị́ 'badrị̃, ãzíla kãbĩlõ 'badrị̃ kí mání.
Be la rá la 'bã u'á kí ĩ'bã andreka kí abe ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ ráká; ĩmi ají dó kí fẽlé
ụ́'dụ́ ãrõ la sĩ.
31 "Ĩmi 'bá mâni ãlá rĩ kî. Ị̀jọ́ 'dĩ sĩ, ĩna jõ ĩzá ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã kí
cilé nalé nĩ rĩ 'bã ị́mbị́ ku. Ĩ'be ĩ'di ũcogo 'baní.

23

Ãzị̃táŋá sĩ ĩjọ́ lijó pịrị-pịrị ásị̃ ĩgbẽ̃ sĩ rĩ kî

1 "Ĩmi ují ụ́'dụ́kọ́ ĩnzõ rú la ku. Ĩmi ãtị̃ 'bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ 'bã ũngúkú
sĩ pá tujó ĩ'diní sãdínĩ̃ rú ku.
2 "Ĩbĩ ũ'bí ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ kí vú ku. Údrĩ ĩmi umve ị́jọ́ ị̀ndụ́ nzelé sãdínĩ̃
rú dũwánĩ̃ drị̃lẹ́ gá, ĩfi jõ ũ'bí 'baní ị́jọ́ pịrị rĩ ífí ujajó ĩnzõ rú ku,

3 ãzíla ĩfi jõ 'bá lẽmẽrí rĩ ní dũwánĩ gá ĩ'di 'bã adrujó ãko ãzí kóru rĩ sĩ la ku.
4 “Ĩdrĩ ĩmĩ mẹ́rọ́'bá 'bã mọ́ñĩgọ́ jõku kãyĩnõ ịsụ́ abá agá, ĩmi agụ ĩ'di vúlé ĩ'didrḭlé.
5 Ĩdrĩ kãyĩnõ 'bá ĩmi ngṹlépi ũnzí rĩ 'baní la ịsụ́ a'dé vũ gá tẹ́rḭ ĩ'di 'bã selé rĩ trũ, ĩmi a'be jõ ĩ'di vũ gá 'dãá ku. Ĩtu pá sĩ mẹ́rọ́'bâ 'bã ãzã kojó sĩ ĩ'diní kãyĩnõ ingajó.
6 “Mí ụtrḭ ḭjọ́ lịŋá pịrị rĩ 'bá lẽmẽrí rĩ ní dũwánĩ gá ku.
7 “Ĩtõ 'bá ĩnzõ sĩ ku ãzíla ĩfẽ 'bá ḭjọ́ kóru rĩ ní drãlé ku ã'dusĩku ma 'bá pírí ḭjọ́ ũnzí 'dĩ áni rĩ kí idélépi rĩ kí ḭjọ́ lị rá.
8 “Ĩfẽ 'bá ãzí 'bã sa ĩmi mịfḭ ãko ãzí sĩ ku, ã'dusĩku 'bá mịfḭ sajó ãko ãzí sĩ rĩ la 'bá mịfḭ ãzṹ sĩ ḭjọ́ pịrị rĩ ndrejó cí. 'Bá mịfḭ sajó ãko ãzí sĩ rĩ la 'bá ḭjọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ fẽ ḭjọ́ pịrị rĩ 'bã ífí ujajó ndú.
9 “Ĩmi ĩkpã jõ 'bá ãmḭyọ́ŋá ru rĩ ku; ã'dusĩku ĩ'bḭ ándrá adrujó ãmḭyọ́ŋá ru rĩ 'bã sḭmvṹ Mḭsḭ́rḭ̃ gâlé rá.

Ãzḭ̂táŋá sãbátũ drḭ̃ kî

10 “Ĩsõ ámvṹ ĩmidrḭ́ gá rĩ kí ílí ázíyá sĩ ãkónã sajó ãzíla kí atrájó.
11 Wó ílí ázḭ̂rḭ̃ la sĩ ĩmi a'be ámvṹ ĩmidrḭ̃ kí avḭ́lé, ĩsõ kí ku. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ 'bá lẽmẽrí ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ 'bã ịsụ́ kí sĩ ãkónã ámvṹ 'dã kí agá, ãzíla ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã na kí acelépi rĩ kî. Ĩmi idé vâ 'dĩ 'bã áni ámvṹ zãbíbũ drḭ̃ 'baní ámvṹ mḭ̃zẽ̃yḭ̃tṹ drḭ̃ be.
12 “Ĩnga ãzḭ́ ṹ'dṹ ázíyá, wó ṹ'dṹ ázḭ̂rḭ̃ rĩ sĩ ĩnga ãzḭ́ ku, ḭjọ́ 'dĩ sĩ mọ́ñĩgọ́ ĩmidrḭ̃ kí kãyĩnõ kí abe, ãtí'bó tḭlé ĩmidrḭ́ lḭcọ́ gá rĩ kí ãzíla 'bá ãmḭyọ́ŋá ru rĩ kí abe kí dó sĩ sáwã ịsụ́ sĩ avḭjó.
13 “Ĩmi adru múké-múké sĩ ndrejó la ĩmba ḭjọ́ mání azḭlé ĩminí 'dĩ kí tã rá. Ĩzḭ ḭjọ́ ãdroŋa ãzí ndú 'dĩ kí tḭ gá ku, ĩmi umve kí rṹ ĩmi tḭ sĩ ku.

Ṹmṹ na ílí ãlu-ãlu sĩ rĩ kî

14 “Lẽ ĩ'bã ṹmṹ kí na ílí ãlu-ãlu agá sĩ áma ḭ̃nzḭ̃jó sĩ ãrútáŋá fẽjó mání.
15 Ĩmi ḭ̃nzḭ̃ Ṹmṹ mũkátĩ ãkṹḱḭ́ kóru rĩ drḭ̃ 'i, ĩna mũkátĩ ãkṹḱḭ́ kóru rĩ ṹ'dṹ ázḭ̂rḭ̃, cécé mání azḭlé ĩminí rĩ áni. Ĩmi ḭ̃nzḭ̃ ṹ'dṹ 'dĩ sáwã pịrị rĩ agá ĩmbá na 'bã ni sụ be, ã'dusĩku 'dĩ sáwã ándrá ĩminí sĩ Mḭsḭ́rḭ̃ a'bejó rĩ 'i. 'Bá ãzí 'bã amṹ jõ áma drḭ̃lḭ́ gá drḭ́drḭ ru ku.
16 “Ĩ'bã Ṹmṹ ãkónã ãfũlépi drḭ̃drḭ̃ ĩmidrḭ́ ámvṹ agá rĩ drḭ̃ 'i.
“Ĩ'bã Ṹmṹ ãkónã ámvṹ agá rĩ kí Atrájó pírí 'bo rĩ drḭ̃ 'i ílí 'bã ukóŋá gá.
17 “Ãgọbị 'ba amṹ kí Ũkpó 'Dḭpị Úpí Ãdróŋá drḭ̃lḭ́ gá ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó ílí ãlu-ãlu agá pâlékó na.
18 “Sáwã ṹmṹ 'dĩ drḭ̃ sĩ lẽ ĩmi ají mání ãrí ãnãkpá ídétáŋá ru rĩ drḭ̃ ãngũ ãlu gá mũkátĩ idélé ãkṹḱḭ́ trũ rĩ be ku, ĩmi a'be jõ úsã ĩzá lḭlḭ́ mání ídétáŋá ru la ãni la u'álé kpere ṹ'bṹtḭ sĩ ku.
19 “Ílí ãlu-ãlu sĩ ĩmi ají ãkónã ãfũlépi ĩmidrḭ́ ámvṹ agá drḭ̃drḭ̃ múké ãndânĩ rĩ kí jó Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ́ gá rĩ drḭ̃ agá.
“Lẽ ĩmi a'dí ḭ̃ndrḭ́ mváŋá ĩzá ãndrẽ 'bã lḭ́sṹ sĩ ku.

Ãzḭ̃ Mãlãyíkã Ãdróŋá drḭ̃ 'bã ngalé rĩ

20 “Ĩndre drĩ, ma mãlãyíkã ãzí tḭ pẽ ĩmi drḭ̃lḭ́ gá ĩmi tãmbajó gḕrḭ̃ gá 'dâ vâ sĩ ĩmi agụjó ãngũ mání itúlé ĩminí rĩ gá.

21 Ĩfẽ ĩ'diní ãrútáŋá ãzíla ĩmi are íjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kî. Ĩgã jõ ĩ'di tị ku, ã'dusĩku icó ĩmi trũlé íjọ́ ĩminí ĩ'di tị gãjó rĩ gá ku áma rụ́ 'bã adrujó ĩ'di agá rĩ sĩ.
22 Wó ĩdrĩ íjọ́ ĩ'di tị gá rĩ are múké-múké ãzíla ĩdrĩ íjọ́ mání jọlé ĩminí rĩ kí nga rá, ma mụ adrulé mẹ́rọ́'bá ru 'bá ĩmi lẽlépi ku rĩ 'ba ní ãzíla ma ã'dị́ 'dị bá ĩmi ngũ̃lépi ũnzí rĩ kí abe.
23 Mãlãyíkã mádrị́ gá rĩ lã mụ ĩmi drį̃ 'delé ãzíla ĩmi agụlé ãngũ 'bá Ãmọ́rị́ rú, Hị́tị́ rú, Pẽrẹ́zį̃ rú, Kãnánĩ rú, Hị́vị́ rú ãzíla Yẽbụ́sị́ rú rĩ 'badrị́ agá ãzíla ma 'bá 'dĩ kí ĩį̃į̃kį̃ pírí.
24 Ĩmi ũ̃tị́ ãja ãdroŋa ĩ'badrị́ kí drį̃lẹ́ gá jõku kí į̃nzį̃jó jõku íjọ́ ĩ'bã kí ngalé rĩ kí ngajó ku. Ĩmi andi ãdroŋa ĩ'badrị́ gá rĩ kí ãzíla ĩmi aco írã ĩ'bã ãni į̃nzį̃lé į̃nzį̃-į̃nzį̃ 'dĩ kí vũ̃rụ́.
25 Ĩmi į̃nzį̃ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị́ gá rĩ 'i, íjọ́ 'dĩ sĩ, ásị́ į̃gbę̃ ĩ'didrị́ la dó sĩ adru ãkónã ĩmidrị́ gá rĩ kí drį̃ gá į̃yị́ abe. Ma ãyánĩ kí nze ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ pírí rá
26 Ũkú ãzí 'bã ngọ́tị́ŋá icó ãfũlé ku jõku 'bá ãzí icó adrulé úndó ru ãngũ ĩmidrị́ agá 'dâ ku. Ma ĩmi fẽ u'álé ụ́'dụ́ ãzo rú.
27 “Ma 'bá íjọ́ ĩmidrị́ kí gãlépi úmgbé rĩ kí fẽ acájó ũ̃rį̃ sĩ ãzíla ãbãŋá ají sụ́rụ́ ãlu-ãlu ĩminí drį̃ ụfų̣jó ĩ'ba abe rĩ 'banî. Ma mẹ́rọ́'bá ĩmidrị́ kí fẽ pírí ru ũngúkú ujajó sĩ apájó ĩmi sĩ apá-apâ.
28 Ma mẹ́rọ́'bá ĩmidrị́ kí ụrụ'bá fẽ ãcí colé kpĩrí-kpĩrí ãzíla ma sụ́rụ́ Hị́vị́ drị́, Kãnánĩ drị́ ãzíla Hị́tị́ drị́ 'dĩ kí dro gę̃rį̃ ĩminí mụjó rĩ agá rĩ sĩ rá.
29 Wó má icó kí drolé ílí ãlu agá ku, ã'dusĩku ádrĩ kí dro rá, ãngũ lã mụ acálé bá kóru ãzíla ãnãkpá ásé agá rĩ kí kãlãfe la acá ũ'bíkãná rú ĩminí ãndânĩ.
30 Ma mụ kí drolé ĩmi drį̃lẹ́ gá 'dãá were-were, kpere kãlãfe ĩmidrị́ 'bã ca agá sĩ ãngũ 'dã 'dụjó ĩmi ãni la rú.
31 “Ma lõkókõrí ĩmidrị́ 'bã angájó Mĩrĩ Ika rĩ gá kpere į̃yị́ 'bá Fį̃į̃į̃sį̃tị́nį̃ rú rĩ 'badrị́ agá, ãzíla i'dójó kõtórõ agá rĩ sĩ kpere į̃yị́ Ũfũrátĩ gá. Ma 'bá u'álépi ãngũ 'dĩ agá rĩ kí fẽ ĩmi drị́ alé gá ãzíla ĩmi kí dro ĩmi drį̃lẹ́ gá rĩ sĩ rá.
32 Ĩmi icí tị ĩ'ba abe jõku ãdroŋa ĩ'badrị́ abe ku.
33 Ĩfẽ ĩ'baní u'ájó ãngũ ĩmidrị́ drį̃ gá ku, jõ íni ku, kí ĩmi fẽ íjọ́ ũnzí idélé áma ụrụ'bá gá, ã'dusĩku ĩ'ba ní ãdroŋa ĩ'badrị́ kí į̃nzį̃jó rĩ la adru ĩminí ãko ĩmi isílépi la rú.”

24

Tị icíma ãtį̃jó rĩ

1 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ĩmi amụ́ Ãrọ́nį̃ be má rụ́ 'dõlé, Nãdábũ kí Ãbị́hũ̃ be ãzíla 'bá ĩyõ kãlị́ ázị̀rį̃ Ị̀sịrayị́lį̃ drį̃ kí abe. Ĩmi į̃nzį̃ ma ĩminí adru agá rá-rá ru,
2 wó Mụ́sã 'bã amụ́ kpere má rụ́ 'dõlé á'dụ̃sĩ, 'bá ãzí 'bã asé kí ru ãni rú ku ãzíla 'bá ãzí 'bã amụ́ Mụ́sã be ĩndĩ ku.”
3 Mụ́sã la mụ íjọ́ Úpí drį̃ kí vú nzelé ãzị̀táŋá ĩ'didrị́ kí abe 'bá 'dĩ 'baní 'bo, umvi kí pírí íjọ́ tị ãlu sĩ, “Į̃jọ́ pírí Úpí 'bã jọlé rĩ kí ãma kí nga rá.”
4 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã sĩ dó íjọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ kí pírí vũ gá.

Mụ́sã angá ṹ'bụ́tị ńịńị ãzíla sị ãlĩtárĩ 'bé pá gá 'dãá ãzíla ṹtḩ írã kí mụdrḩ drḩ ịrḩ, írã ãlu-ãlu tu pá sụ́rụ́ 'bá Ịsịrayịlḩ rú rĩ 'badrḩ kí kẽjị́ gá.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá pẽ dó kãrḩlẽ Ịsịrayịlḩ drḩ kí tị ídétáŋá ivélé ivê rĩ idélé ãzíla fẽ kí ídétáŋá ru mọ́ńĩgọ́ mũlũkũdũ la kí ídétáŋá ásị ĩ̃gbẽ drḩ rú Úpí nî.
6 Mụ́sã 'dụ ãrí nụ́sṹ ãnãkpá lịlẹ́ ídétáŋá idéjó 'dã 'badrḩ 'i ãzíla sũ dó ĩ'di bãkụ́lẽ kí agá ãzíla ũyã nụ́sṹ la ãlĩtárĩ drḩ gá.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá, Mụ́sã 'dụ Bụ́kṹ tị Icíma drḩ 'i ãzíla lã dó ĩ'di 'bá 'banî. 'Bá umvi kí, "Ãma ịjọ́ Úpí 'bã jọlé ãmaní 'dĩ kí nga pírí rá; ãma kí vú ũbĩ rá."
8 'Dãá Mụ́sã 'dụ ãrî 'i, ũyã dó ĩ'di 'bá kí drḩ gá ãzíla jọ, "'Dĩ ãrí tị icíma ãni Úpí 'bã tị icíjó ĩmi abe ĩ'di 'bã ãzḩtáŋá 'dĩ kí fẽjó rĩ sĩ rĩ 'i."
9 Mụ́sã 'i, Ãrọ́ńḩ 'i, Nãdábũ 'i Ãbḩhṹ 'i ãzíla 'bá ĩyõ kãlḩ ázḩrḩ Ịsịrayịlḩ drḩ kí abe tụ kí 'bé drḩ gá ụrụgâlé
10 ãzíla ndre kí dó sĩ Ãdróŋá Ịsịrayịlḩ drḩ rá. Ãko ĩ'di sĩ pá 'bãjó drḩ la gá rĩ cécé jó 'a idélé írã pãrã-pãrã sãfírẽ sĩ rĩ áni, ãlápítítí ru 'bṹ áni.
11 Wó Ãdróŋá idé drḩlẹ́ Ịsịrayịlḩ drḩ kí ũnzí ku; táni ĩ'bã kí Ãdróŋá ndre agá rá tí, na kí ãkónã ãzíla mvụ kí ãko mvụlé mvụ-mvṹ rĩ kí ĩ'di andre gâsĩ ãngũ ãlu gá.
12 Úpí jọ Mụ́sã nî, "Mí atụ́ má rụ́ 'bé sḩ gá 'dõlé ãzíla mí u'á 'dâ, ma míní írã 'bara-'bara mání sĩ ãzḩtáŋá sĩjó drḩ la gá rĩ kí fẽ, míní sĩ 'bá kí imbájó."
13 Mụ́sã ko kí dó drḩ mụlé Yósũwã 'bá ĩ'di ãzãkolépi rĩ be, ãzíla Mụ́sã tụ dó 'bé Ãdróŋá drḩ drḩ gâlé.
14 Jọ 'bá ĩyõ rĩ 'baní, "Ĩtẽ ãma 'dâ kpere ãma ní ãgõ agá ĩmi rụ́ 'dõlé. Ãrọ́ńḩ kí Hụ́rḩ be kí adru ĩmi abe cí. 'Bá ãzí drĩ kí ịjọ́ ịsụ́ kí drĩdríŋĩ gá, 'bã mụ kí ĩ'ba rụ́ sĩ ịjọ́ la itújó."
15 Mụ́sã la dó mụ tụlé 'bé sḩ gâlé 'bo, ṹrụ́'bṹ aku dó 'bê cí.
16 Dḩzã Úpí drḩ ri dó 'bé Sĩnáyĩ drḩ gá. Ṹrụ́'bṹ aku 'bê drḩ ụ́'dụ́ ázíyá, wó ụ́'dụ́ ázḩrḩ rĩ sĩ Úpí umve Mụ́sã 'i angájó ṹrụ́'bṹ agâlé.
17 Dḩzã Úpí drḩ indré 'bá Ịsịrayịlḩ drḩ 'baní 'bé drḩ gá 'dãá cécé ãcí ãko kí ivélépi rĩ áni.
18 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã 'bã mụ agá 'bé sḩ gâlé, fi dó ṹrụ́'bṹ agá. Ãzíla u'á dó 'bé drḩ gá 'dãá ụ́'dụ́ kãlḩ sụ ãzíla ịńị kãlḩ sụ.

25

Ãko fẽjó Hémã Ãdróŋá Ĩ̃nzĩ̃jó rĩ sijó rĩ

1 Úpí jọ Mụ́sã ní,
2 "Ílũ 'bá Ịsịrayịlḩ drḩ 'baní 'bã ají kí mání ãwã'dĩfô fẽlé. Mí a'ị́ mání ãko 'bá ãlu-ãlu lẽlépi ãwã'dĩfô fẽlépi ĩ'di ásḩ agâlé mání rá rĩ drḩ.
3 'Dĩ kí ãko míní mụlé a'ị́lé rĩ kî: gólũdĩ, sílĩvã ãzíla aya bũrônzĩ rú rĩ;
4 wḩzĩ la 'bã gbẽtí 'bã adru kí bṹlṹ, pápũlũ ãzíla ika; bõngó ãjẽ rú mḩfḩ níríŋá, idélé ĩ̃ndrḩ 'bíko sĩ rĩ;
5 kãbĩlõ íní vúlé rángi sĩ ika rĩ kí, ãnãkpá ínírikó ãlá la sĩ, báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ ife drḩ sĩ,
6 tárã ãdu; ãdu ãjḩ ngṹlépi vĩrĩ ũsũlé 'bá drḩ gá rĩ 'i ãzíla lũbánĩ ivélé ivê rĩ be;

7 ãzíla írã únĩkĩsĩ rú rĩ kí írã ãzí ãję̃ rú icólé ịgbę̣lé átáló ãmbógó ãndânĩ
rĩ 'bã bõngó ĩfódĩ rú rĩ gá ãzíla bõngó jụ́jụ́ gá rĩ gá rĩ 'i.
8 “'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá Ịsịrayḭ̃ḭ̃ drḭ̃ 'dĩ 'bã sị kí mání ãngũ ãlápítí la,
ma dó sĩ u'á ĩ'ba abe.
9 Ísị Hémã sĩ áma ḭ̃nzḭ̃jó rĩ ãko ũ'bãlé ala gá 'dĩ kí abe cécé mání mụlé
i'dalé míní rĩ áni.”

Sãndụ́kṹ Tị icíma drḭ̃

10 Úpí jọ Mụ́sã nî, “'Bá Ịsịrayḭ̃ḭ̃ drḭ̃ 'bã idé kí Sãndụ́kṹ tị icíma drḭ̃ báwũ
'bọ́kọ́lọ̃ drḭ̃ sĩ, 'bã zo mítã ãlu nụ́sṹ, mmgbọ la 'bã adru ãni rú mítã ãlu
nụ́sṹ, ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ 'bã adru ãni rú mítã ãlu nụ́sṹ.
11 Í'bu ụrụ'bá la agâ sĩ ãzíla ãmvê sĩ rĩ gólũdĩ ãlá rĩ sĩ. Ãzíla mí ulí láyĩnĩ
ũnĩ ãni la gólũdĩ sĩ ụrụ'bá la gâsĩ pírí cí.
12 Mí idé Sãndụ́kṹ tị icíma drḭ̃ ní ímve gólũdĩ sĩ la kí sụ sĩ ĩ'di ujíjó, mí
icí kí pá la sụ rĩ kí agá, ímve 'bã adru kí Sãndụ́kṹ 'bã wókõ ãlu rĩ gá ḭ̃rḭ̃
ãzí rĩ gá vâ ḭ̃rḭ̃.
13 'Dã 'bã ũngúkú gá, mí idé ife sĩ ĩ'di ujíjó la kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drḭ̃ sĩ ãzíla
í'bu ụrụ'bá la kí gólũdĩ sĩ cí
14 ãzíla ísu ife sĩ ĩ'di ujíjó la kí ímve 'dã kí agâ sĩ Sãndụ́kṹ tị icíma drḭ̃
'bã bụ́lụ́ gâsĩ sĩ ĩ'di ujíjó.
15 Ife sĩ Sãndụ́kṹ tị icíma drḭ̃ ujíjó rĩ 'bã ace kí ímve kí agá 'dãá ũgũgõ;
lẽ únze kí ku.
16 'Dã 'bã ũngúkú gá í'bã dó ãzḭ́táṇá mání sĩlé írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃ 'dã kí
drḭ̃ gá mání mụlé fẽlé mídrḭ̃ rĩ kí ala gá.
17 “Mí idé Sãndụ́kṹ tị icíma drḭ̃ ní úmvúke ásḭ̃ ḭ̃gbę̃ drḭ̃ sĩ ĩ'di tị ṹpḭ̃jó rĩ
gólũdĩ ãlá rĩ sĩ, ãzo la 'bã adru ãni rú mítã ãlu nụ́sṹ, mmgbọ la 'bã adru
ãni rú mítã ãlu.
18 Mí idé kę̃rụ́bḭ̃ ụ́pụ́pḭ trũ la kí ḭ̃rḭ̃ gólũdĩ u'dilé u'dî rĩ sĩ úmvúke ásḭ
ḭ̃gbę̃ drḭ̃ 'bã tị ãsḭ̃jó rĩ kí gá.
19 Mí idé kę̃rụ́bḭ̃ ụ́pụ́pḭ trũ ãlu rĩ wókõ ãlu rĩ gá, ãzí ãlu rĩ vâ ãzí rĩ gá;
mí icí kę̃rụ́bḭ̃ ụ́pụ́pḭ trũ rĩ kí Sãndụ́kṹ 'bã tị be ãlu tị la ḭ̃rḭ̃ rĩ kí gá.
20 Kę̃rụ́bḭ̃ ụ́pụ́pḭ trũ rĩ 'bã inga kí ru ụ́pụ́pḭ ụrụgâlé ru 'bã aku kí dó sĩ
úmvúke ásḭ ḭ̃gbę̃ drḭ̃ sĩ Sãndụ́kṹ tị ṹpḭ̃jó rĩ cí. 'Bã ndre kí ru ndre-ndrẽ
ãzíla 'bã ndre kí ãngũ ãko sĩ Sãndụ́kṹ 'bã tị ṹpḭ̃jó rĩ gâlé ru.
21 Í'bã írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí Sãndụ́kṹ tị icíma drḭ̃ agá ãzíla mí ṹpḭ̃ dó
Sãndụ́kṹ tị cí.
22 Ma dó mụ drḭ̃ ụfụlé mí be úmvúke ásḭ ḭ̃gbę̃ drḭ̃ sĩ Sãndụ́kṹ tị icíma drḭ̃
tị ṹpḭ̃jó rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ gá, kę̃rụ́bḭ̃ ụ́pụ́pḭ trũ ḭ̃rḭ̃ ipalé Sãndụ́kṹ ḭ́jọ́ vú nzejó rĩ kí
drĩdríṇĩ gá 'dãá. Ma mụ drḭ̃ ụfụlé mí be ãzíla ma míní ãzḭ́táṇá mádrḭ̃ bá
Ịsịrayḭ̃ḭ̃ drḭ̃ 'baní rĩ kí fẽ.

Méjã Mũkátĩ ãlá rĩ 'bãjó rĩ

23 “Mí idé méjã báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drḭ̃ sĩ, ãzo la 'bã adru ãni rú mítã ãlu,
mmgbọ la 'bã adru ãni rú nụ́sṹ mítã ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ 'bã adru
ãni rú mítã ãlu.
24 Í'bu ụrụ'bá la gólũdĩ ãlá rĩ sĩ ãzíla íli tị la pírí gólũdĩ sĩ trọ̃kḭ́lịrị cí.
25 Íli tị la trọ̃kḭ́lịrị 'bã adru ãni rú ḭ́nzḭ̃ na ãzíla í'bu ĩ'di gólũdĩ sĩ cí.
26 Mí idé ímve gólũdĩ sĩ la kí sụ méjã 'dĩ ní sĩ ĩ'di ujíjó, ãzíla mí icí kí
kónã la sụ 'dĩ kí agá ãngũ ĩ'di 'bã pá 'bã adrujó rĩ kí agá.

27 Ímve 'dĩ 'bã adru kí méjã 'bã bụ́lụ́ gâsĩ ãni rú sĩ ife usúlé ĩ'di ujíjó rĩ
kí rụjó.
28 Mí idé ife 'dĩ kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drı̣ sĩ, í'bu kí ụrụ'bá gólũdĩ sĩ cí ãzíla
í'dụ dó méjã 'i ife 'dĩ kî sĩ.
29 Mí idé sãánĩ, kópõ, jágĩ ãzíla bãkụ́lẹ̃ kí gólũdĩ ãlá rĩ sĩ, sĩ wáyĩnĩ
ãwã'dĩfô ru rĩ kí ũsũjó.
30 Mũkátĩ ãlá rĩ 'bã adru méjã 'dĩ drı̣ gá sáwã pírí sĩ cí.

Tárã céke

31 "Mí idé tárã céke gólũdĩ ãlá u'dilé u'dî rĩ sĩ, ı̨ndụ́ la kí mgbọ́ŋı̣ la be;
kópõ la cécé mãwụ́wã áni rĩ kí abe, mãwụ́wã drĩ drı̣̃kã nzı̨́lépi ku rĩ abe
ãzíla 'bã icí kí ru mãwụ́wã la abe pírí ãlu.
32 Tárã céke 'bã mgbọ́ŋı̣ gá mí idé kénĩ kí ázíyá, na rĩ kí wókõ ãlu rĩ gá
ãzí na rĩ kí wókõ ãzí rĩ gá.
33 Kénĩ ãlu-ãlu ụrụ'bá gá mí idé mãwụ́wã í'dá cécé ãlĩmóndĩ drı̣ agbẹ́lépi
ãzíla ayilépi rĩ kí áni, 'bã adru kí na-na. Mí idé ĩ'di pírí 'dĩ 'bã áni kénĩ
ázíyá ãfũlépi tárã céke kí ụrụ'bá gâlé 'dã 'ba rụ́.
34 Tárã céke ágágá rĩ drı̣ gá mãwụ́wã idélé cécé mãwụ́wã ãlĩmóndĩ drı̣
áni agbẹ́lépi ngúlú ãzíla ayilépi rĩ 'bã í'dá 'bã adru kí sụ.
35 Mãwụ́wã drı̣̃kã agbẹ́lépi ngúlú rĩ 'bã adru kí kénĩ ãfũlépi tárã céke kí
ụrụ'bá gâlé ru ı̨̃rı̣-ı̨̃rı̣ sĩ na 'dĩ kí ı̨ndụ́lé gá ãlu-ãlu cí.
36 Tárã céke, kénĩ la kí ãzíla mãwụ́wã drı̣ ngúlú rĩ kí abe, mí idé kí gólũdĩ
ãlá 'bara ãlu la sĩ.
37 "Mí idé dó tárã la ázı̨̃rı̣ rĩ kí ãzíla mí usú dó kí ụrụ gá, 'bã ji kí dó sĩ
ãngũ benĩ.
38 Mí idé aya kpákuŋá ru sĩ ãko kí rụjó jõku a'dụ́jó rĩ ãzíla trũ̧wẹ́ỹı̨ idélé
gólũdĩ ãlá rĩ sĩ la kí.
39 Mí ayú gólũdĩ ãlá rĩ kı̨́lọ̃ kãlı̨ na drı̣ tõwú sĩ tárã céke idéjó ãzíla ãko
ndú-ndú ala gá rĩ kí abe pírí.
40 Mí adru múké-múké, mí idé jõ ãko 'dĩ kí pírí gbíyã i'dalé míní 'bé drı̣
gâlé rĩ kí vú sĩ."

26

Hémã Ãdróŋá Įnzı̨́jó rĩ

1 Úpí jọ Mụ́sã ní, "Ísı̣ Hémã sĩ áma ı̨nzı̨́jó rĩ. Mí ayú bõngó mụdrı̣ mı̣fı̣
níríŋá u'bélé wı̨́zı̨ gbẽtí bụ̃lụ̃, pápũlũ ãzíla ika sĩ la kí, 'bá ãlĩgọ̃ ãko idélé
drı̣ sĩ rĩ drı̣ trũ la 'bã idé kí í'dá kẹ̃rụ́bı̣ ãni la kí ụrụ'bá la kí gá cí.
2 Bõngó ayúlé rĩ 'bã adru kí trũ-trũ, ãzo la 'bã adru mítã mụdrı̣ drı̣ ı̨̃rı̣,
mmgbọ la 'bã adru mítã ı̨̃rı̣.
3 Mí icí bõngó tõwú rĩ kí ãlu, mí idé vâ ãzí tõwú rĩ kí abe 'dã áni.
4 Mí ı̨gbẹ 'bụ́ bõngó bụ̃lụ̃ sĩ la kí bõngó tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tı̣ gâsĩ, mí
idé vâ bõngó ãzí tõwú icílé ãlu rĩ kí abe 'dĩ 'bã áni.
5 Mí ı̨gbẹ 'bụ́ 'dĩ kí bõngó tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tı̣ gá kãlı̨ tõwú ãzíla 'bụ́ kãlı̨
tõwú bõngó ãzí tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tı̣ gá, 'bụ́ 'dĩ 'bã ndre kí ru ndre-ndrẽ.
6 'Dã 'bã ũngúkú gá mí idé gõlĩ idélé gólũdĩ sĩ rĩ kí kãlı̨ tõwú ãzíla mí
ayú kí sĩ bõngó 'dĩ kí ũgĩjó ãlu, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ, Hémã sĩ áma ı̨nzı̨́jó rĩ 'bã icí rû
sĩ ru ãlu benĩ.
7 "Mí idé bõngó ãzí kí mụdrı̣ drı̣ ãlu ı̨ndrı̣ 'bíko sĩ, sĩ Hémã sĩ áma ı̨nzı̨́jó
rĩ drı̣ akujó.

8 Bõngó mụdrį̣ drị̃ ãlu 'dĩ 'bã adru kí pírí trũ-trũ, ãzo la 'bã adru kí mítã
mụdrį̣ drị̃ na ãzíla mmgbọ la 'bã adru mítã į̃rị̃.
9 Mí icí bõngó tõwú rĩ kí ãngũ ãlu gá, mí icí vâ ãzí ázíyá rĩ kí ãngũ ãlu
gá. Bõngó námbã ázíyá sĩ Hémã 'bã drį̃lẹ́ gá rĩ mí aca ĩ'di į̃rị̃.
10 Mí į̣gbẹ 'bụ́ 'dĩ kí bõngó tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gá kãlị́ tõwú ãzíla 'bụ́
kãlị́ tõwú bõngó ãzí tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gá.
11 Mí idé gõlĩ bũrônzĩ sĩ rĩ kí kãlị́ tõwú ãzíla mí ũgĩ kí 'bụ́ míní į̣gbẹlé
bõngó tị gá rĩ kí agá sĩ Hémã 'dĩ umbéjó ãko ãlu rú.
12 Ígĩ bõngó tị ãfũlépi nụ́sụ̃ rú rĩ Hémã sĩ áma į̃nzį̃jó rĩ 'bã ũngúkú gá.
13 Bõngó tị acelépi rĩ 'bã adru nụ̃sụ̃ mítã wókõ į̃rị̃ rĩ kí agá; tị la acelépi
rĩ ála ũgĩ la Hémã sĩ áma į̃nzį̃jó rĩ 'bã bụ́lụ́ gâsĩ, sĩ ĩ'di akujó.
14 Mí idé Hémã 'dĩ ní ãko ĩ'di akujó la kãbĩlógó 'bã íníríkõ u'bélé rángi
ika la sĩ la sĩ, ãzíla mí aku ĩ'di drị̃ ãnãkpá íníríkó ãlá la sĩ.
15 “Mí idé báwũ ị́dị́ŋá ru kpị la kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ sĩ Hémã sĩ áma
į̃nzį̃jó rĩ sį̣jó.
16 Báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí pírí 'bã zo kí mítã sụ-sụ ãzíla mmgbọ la kí drĩdríŋĩ
gá rĩ 'bã adru sẽndị́mĩtã 66,
17 sį̣ la 'bã ãfũ kí į̃rị̃ sĩ ĩ'di icíjó ãzí rĩ be. Mí idé báwũ ị́dị́ŋá ru Hémã sĩ
áma į̃nzį̃jó rĩ drị̃ kí pírí 'dĩ 'bã áni.
18 Mí idé báwũ ị́dị́ŋá ru ri kí kãlị́ į̃rị̃ Hémã sĩ áma į̃nzį̃jó rĩ 'bã wókõ
ándrá rĩ gá
19 ãzíla mí idé ãko báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí į̃ndụ́ usújó sílĩvã rú la kí ĩ'baní cí,
mí idé báwũ ị́dị́ŋá ãlu-ãlu ní ãko į̃ndụ́ la sujó rĩ kí į̃rị̃-į̃rị̃, ísu į̃ndụ́ la idélé
sílĩvã sĩ rĩ ị́dị́ŋá ãlu-ãlu 'bã tị ãfũlépi rĩ gá.
20 Hémã sĩ áma į̃nzį̃jó rĩ 'bã wókõ ụ́rụ́lé rĩ gá, mí idé báwũ ị́dị́ŋá ru la
kí kãlị́ į̃rị̃
21 ãzíla į̃ndụ́ la idélé sílĩvã sĩ rĩ 'bã adru kí kãlị́ sụ, ị́dị́ŋá ãlu-ãlu į̃ndụ́ gá
'bã adru kí į̃rị̃-į̃rị̃.
22 Mí idé Hémã sĩ áma į̃nzį̃jó rĩ ní báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí ázíyá, wókõ la į̃tụ̃
'bã 'de agâlé ru rĩ gá,
23 mí idé vâ báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí į̃rị̃ kónã Hémã sĩ áma į̃nzį̃jó rĩ drị̃ 'bã tị
ní ãsį̃jó rĩ gá.
24 Kónã į̃rị̃ 'dĩ kí agá lẽ úsu ị́dị́ŋá kí ímve ãlu agá į̃rị̃ i'dójó į̃ndụ́ la gá
kpere drị̃ la gá; ĩmi idé ị́dị́ŋá 'dĩ kí į̃rị̃trá ũví ãlu sĩ.
25 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí dó sĩ adru ãrõ ãzíla į̃ndụ́ la sílĩvã rú rĩ kí
adru mụdrį̣ drị̃ ázíyá, ị́dị́ŋá ãlu-ãlu į̃ndụ́ gá į̃rị̃-į̃rị̃.
26 “Mí idé báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ, báwũ alalé alâ la kî: tõwú rĩ 'bã adru kí
báwũ ị́dị́ŋá ru Hémã sĩ áma į̃nzį̃jó rĩ 'bã bụ́lụ́ ãlu rĩ gá,
27 ãzí tõwú rĩ 'bã adru kí vâ bụ́lụ́ la ãzí rĩ gá, ãzíla báwũ ị́dị́ŋá ru tõwú
rĩ 'ba adru kí wókõ la į̃tụ̃ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá ãngũ Hémã sĩ áma į̃nzį̃jó
rĩ 'bã tị 'bã sĩ ãsį̃jó rĩ gá.
28 Báwũ jó ife rú 'bãlé ágágá alalé alâ rĩ 'bã adru i'dóŋá gá kpere ãsį̃ŋá
gá báwũ ị́dị́ŋá ru ágágá rĩ kí drị̃ gâsĩ.
29 Í'bu báwũ ị́dị́ŋá ru 'dĩ kí ụrụ'bá gólũdĩ sĩ cí ãzíla mí idé ímve gólũdĩ
sĩ la kí sĩ báwũ alalé alâ jó ife rú į̃jũlé 'dĩ kí rụjó cí.
30 “Mí idé Hémã sĩ áma į̃nzį̃jó rĩ ũví la i'dajó la míní 'bé drị̃ gâlé rĩ 'bã
vúŋá sĩ.

31 “Mí idé kátẽnĩ u'bélé wı̨́zı̨̃ gbẽtí bų̃lų̃, pápũlũ ãzíla ika sĩ la kí, 'bá ãlı̨̃gǫ̃ ãko idélé drı̨ sĩ rĩ drı̨ trũ la 'bã idé kí í'dá kę̃rṹbı̨̃ ãni la ụrụ'bá la gá cí.
32 Ígĩ kátẽnĩ 'dĩ gõlĩ idélé gólũdĩ sĩ usúlé ı̨dı̨́ŋá sụ idélé báwũ 'bọ́kọ́lǫ̃ drı̨ sĩ ụrụ'bá 'bulé gólũdĩ sĩ ãzíla usúlé ı̨̃ndụ́ la idélé sílĩvã sĩ rĩ kí drı̨ gá rĩ gá.
33 Ígĩ dó kátẽnĩ 'dĩ láyĩnĩ gõlĩ 'badrı̨ ụrụ'bá gá Hémã 'bã drı̨ gá ãzíla í'bã dó Sãndụ́kų̃ tı̨ icíma drı̨ kátẽnĩ ı̨̃ndụ́lé gá. Kátẽnĩ 'dĩ la dó Ãngũ Ãlá rĩ kí awa Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ be.
34 Mí ų̃pı̨̃ dó Sãndụ́kų̃ tı̨ icíma drı̨ tı̨ úmvúke ásı̨ ı̨̃gbę̃ drı̨ sĩ cí Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gá 'dãá.
35 Í'bã dó méjã ãmvélé ãmvélé ru 'bã adru sĩ kátẽnĩ agá ku. Í'bã ĩ'di Hémã sĩ áma ı̨̃nzı̨̃jó rĩ 'bã wókõ ụ́rụ́lé rĩ gá ãzíla í'bã tárã céke 'bã ndre kí ru wókõ la ándrá rĩ be.
36 “Kę̃j̨ı̨ sĩ fijó Hémã 'dĩ agâlé rĩ gá, mí idé kátẽnĩ u'bélé wı̨́zı̨̃ gbẽtí bų̃lų̃, pápũlũ ãzíla ika sĩ la kí 'bá bõngó cãlépi rĩ 'bã cã kí ĩ'di ãlı̨̃gǫ̃ sĩ.
37 Mí idé gõlĩ gólũdĩ sĩ rĩ kí kátẽnĩ 'dĩ nĩ ãzíla ı̨dı̨́ŋá báwũ 'bọ́kọ́lǫ̃ drı̨ sĩ 'bulé gólũdĩ sĩ cí la kí tõwú. Mí idé ãko ı̨̃ndụ́ la 'bãjó vũ gá rĩ kí tõwú bũrônzĩ sĩ.”

27

Ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ

1 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ípa ãlĩtárĩ báwũ 'bọ́kọ́lǫ̃ drı̨ sĩ, 'bã adru trũ-trũ ãzo la 'bã adru mítã ı̨̃rı̨̃, mmgbọ la mítã ı̨̃rı̨̃, ãzo la ụrụgâlé ru rĩ mítã ãlu.
2 Mí upa újéke la kí kónã la sụ 'dĩ kí gâsĩ pírí, ãlĩtárĩ kí újéke la abe mí upa kí ife ãlu la ụrụ'bá gá, ãzíla í'bu ụrụ'bá la bũrônzĩ sĩ.
3 Mí idé úmvú sĩ úfóró iyájó, ãko sĩ ãko ũpẽjó, bãkụ́lę̃ sĩ ãko ũyãjó, fókĩ ãmbógó sĩ ĩzá ũsõjó ãzíla sũfṹríyã sĩ ãko ụsijó ãcí drı̨ gá rĩ abe pírí bũrônzĩ sĩ.
4 Mí idé ĩ'diní kẽyĩkéyĩ aya bũrônzĩ rú rĩ sĩ, mí idé ímve kí sụ bũrônzĩ sĩ, sĩ pá la kí icíjó kónã la sụ 'dĩ kí gâsĩ.
5 Í'bã kẽyĩkéyĩ ãlĩtárĩ drı̨ gá ĩ'di dó sĩ adru 'bụ́ ágágá ãlĩtárĩ agá 'dã agá 'dãá.
6 Mí idé Ãlĩtárĩ 'bã ife sĩ ĩ'di 'dụjó rĩ kí báwũ 'bọ́kọ́lǫ̃ drı̨ sĩ, í'bu ụrụ'bá la kí aya bũrônzĩ rú rĩ sĩ.
7 Mí usú ife sĩ ĩ'di ujíjó 'dĩ kí ímve kí agâ sĩ ãlĩtárĩ 'bã wókõ ı̨̃rı̨̃ rĩ kí agá sĩ ĩ'di ụ'dụjó.
8 Mí idé ãlĩtárĩ 'a Sãndụ́kų̃ áni mmgbọ rú 'bã lũ i'dójó drı̨ la gá kpere ı̨̃ndụ́ la gá. Mí idé ĩ'di cécé mání i'dalé míní 'bé sı̨ gâlé rĩ áni.

Lı̨́cọ́ 'a

9 “Íce Hémã sĩ áma ı̨̃nzı̨̃jó rĩ 'bã lı̨́cọ́ 'a andre bõngó ãję̃ rú mı̨fı̨ níríŋá rĩ sĩ. Wókõ la ándrá rĩ 'bã zo mítã kãlı̨ sụ drı̨ sụ.
10 Mí ũgĩ bõngó 'dĩ kí gõlĩ sílĩvã rú rĩ sĩ ı̨dı̨́ŋá bũrônzĩ rú kãlı̨ ı̨̃rı̨̃ usúlé ı̨̃ndụ́ la bũrônzĩ rú kãlı̨ ı̨̃rı̨̃ rĩ kí ụrụ'bá gá.
11 Wókõ la ụ́rụ́ rĩ 'bã ãzo 'bã adru mítã kãlı̨sụ drı̨ sụ. Mí ũgĩ bõngó 'dĩ kí gõlĩ sílĩvã rú rĩ sĩ ı̨dı̨́ŋá bũrônzĩ rú kãlı̨ ı̨̃rı̨̃ usúlé ı̨̃ndụ́ la bũrônzĩ rú kãlı̨ ı̨̃rı̨̃ rĩ kí ụrụ'bá gá gõlĩ sílĩvã rú ãzíla ríŋĩ kí sĩ.
12 “Lı̨́cọ́ 'a 'bã wókõ ı̨̃tụ́ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá, mí ũgĩ bõngó mítã kãlı̨ ı̨̃rı̨̃ drı̨ ı̨̃rı̨̃ rĩ kí, ı̨dı̨́ŋá mụdrı̨ usúlé ı̨̃ndụ́ la mụdrı̨ rĩ kí ụrụ'bá gá rĩ gá.

13 Lịcọ̃ 'a 'bã wókõ ĩtụ́ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ cejó ãzo la 'bã adru mítã kãlị̃
ĩrĩ̃ drĩ̃ ĩrĩ̃.
14 Ãngũ la sĩ fijó rĩ 'bã wókõ ãlu rĩ gá, bõngó gĩlé rĩ 'bã ãzo 'bã adru ãni
rú mítã ázĩ̀rĩ̃, ịdịŋá la 'bã adru kí na ãzíla ãko idélé sĩ ịdịŋá kí ĩndụ́ usújó
rĩ 'bã adru kí na.
15 Bõngó gĩlé ãngũ sĩ fijó rĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gá rĩ 'bã ãzo 'bã adru kí ãni
rú mítã ázĩ̀rĩ̃, ịdịŋá la 'bã adru kí na ãzíla ãko idélé sĩ ịdịŋá kí ĩndụ́ usújó
rĩ 'bã adru kí na.
16 "Kẽjị́ sĩ fijó lịcọ̃ 'a gâlé rĩ gá ígĩ bõngó mịfị́ níríŋá mítã úrômĩ 'bá
bõngó cãlépi rĩ 'bã kí cãlé ãĩ̃gõ̃ sĩ, u'bélé wịzị̃ gbẽtí bũlû, pápũlũ ãzíla ika
sĩ kátẽnĩ rú rĩ kí ịdịŋá sụ usúlé ãko sĩ kí ĩndụ́ usújó sụ rĩ kí agá rĩ kí ụrụ'bá
gá.
17 Ịdịŋá pírí usúlé sĩ lịcọ̃ 'a andre cejó rĩ kí ící kí aya ĩzíŋá sílĩvã rú rĩ kí
sĩ ãzíla gõlĩ sĩ bõngó kí ũgĩjó rĩ kí idé kí sílĩvã sĩ, ãko sĩ ịdịŋá kí ĩndụ́ usújó
rĩ kí ídé kí bũrônzĩ sĩ.
18 Ãko Lịcọ̃ 'a andre cejó rĩ 'bã ãzo la 'bã adru mítã kãlị̃ sụ drĩ̃ sụ, mmgbọ
la 'bã adru mítã kãlị̃ ĩrĩ̃ drĩ̃ ĩrĩ̃ ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ 'bã adru mítã ĩrĩ̃
dũ ĩrĩ̃, bõngó ãjẽ̃ rú mịfị́ níríŋá rĩ sĩ. Ãko sĩ ịdịŋá kí ĩndụ́ usújó rĩ kí ídé kí
bũrônzĩ sĩ.
19 Ãko pírí ayúlé Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ agá rĩ kí, áló ĩ'di drĩ̃ kí lịcọ̃ 'a drĩ̃
kí abe ídé kí bũrônzĩ sĩ."

Tárã Ãdu

20 Úpí jọ Mụ́sã nî, "Mí azị anzị Ịsịrayịlĩ̃ drĩ̃ 'baní 'ba ají kí ãdu ãlá
mĩ̃zẽ̃yịtũ̃ drĩ̃ ĩ'baní nzilé rĩ 'bã ãzí kí tõlé tárã agá 'dãá 'bã ve sĩ jã 'dâ.
21 Ãrọ́nĩ̃ kí anzị ĩ'di drĩ̃ abe 'bã 'bã kí tárã tị Hémã tị icíma* drĩ̃ agá
ãmvé ãmvélé ru kátẽnĩ Sãndụ́kũ̃ tị icíma drĩ̃ 'bã drĩ̃lẹ́ gá rĩ gá. Tárã 'bã ve
Sãndụ́kũ̃ tị icíma drĩ̃ 'bã drĩ̃lẹ́ gá i'dójó ĩndró sĩ kpere ũ̃'bụ́tị gá Úpí drĩ̃lẹ́
gá. Ịjọ́ 'dĩ la adru ãzịtáŋá ru 'bá Ịsịrayịlĩ̃ drĩ̃ 'baní anzị ĩ'badrị̃ drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ
abe jã 'dâ."

28

Bõngó Ãtalo 'badrĩ̃ kî

1 Úpí jọ Mụ́sã nî, "Mí anzé mí ádrịpị Ãrọ́nĩ̃ kí anzị ĩ'didrị̃ Nãdábũ 'i,
Ãbịhũ̃ 'i, Ĩ̃lĩyázã 'i ãzíla Ĩtãmárĩ abe 'bá Ịsịrayịlĩ̃ drĩ̃ kí agâlé rá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ
kí dó sĩ ãzị nga mání ãtalo rú.
2 Mí ịgbẹ mí ádrịpị Ãrọ́nĩ̃ ní bõngó ãlá ĩ'di 'bãlépi ndú 'bá kí agá 'dâ la
kí, ála dó sĩ ĩ'diní ĩnzĩ̀táŋá fẽ ãrútáŋá be.
3 Ílũ 'bá ãlịgọ rú mání ĩ'baní úríndí ũndũwã drĩ̃ fẽjó 'dĩ 'baní pírí 'bã
ịgbẹ kí Ãrọ́nĩ̃ ní bõngó sũ̃lé sũ̃sũ̃ rĩ kí cí. Ịjọ́ 'dĩ sĩ ála dó sĩ ĩ'di 'bã ndú
adrujó átáló ru ãzị mádrĩ̃ agá.
4 Bõngó ĩ'baní mụlé ịgbẹlé rĩ kí: bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'i, ĩfódĩ,* kọ́tĩ̃ ãzo rĩ,
kánzũ, bõngó sĩ drĩ̃ umbéjó rĩ 'i, ãzíla sẹ́rĩ̃ ịgbẹlé ũniyambamba rĩ. 'Bã
ịgbẹ kí mí ádrịpị Ãrọ́nĩ̃ ní anzị ĩ'didrị̃ kí abe bõngó ãlá 'dĩ kí, ịjọ́ 'dĩ sĩ kí
dó sĩ ãzị nga mání átáló rú.

---

* **27:21** *Hémã tị icíma drĩ̃* 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ kí vâ umve la *Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ.* * **28:4** *Ĩfódĩ* ĩ'di bõngó sũ̃lé kọ́tĩ̃ drĩ̃ gá rĩ 'i.

5 'Bá ãlịgọ rú 'dĩ 'bã ayú kí gólũdĩ, wịzị̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ ãzíla ika ãzíla
bõngó mịfị́ níríŋá rĩ kî.
6 "'Bá ãlịgọ rú 'dĩ 'bã ayú kí wịzị̃ gólũdĩ rú, wịzị̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ
ika ãzíla bõngó mịfị́ níríŋá rĩ kí sĩ ĩfódĩ ịgbẹjó, 'bã u'bé kí ĩ'di ãlĩgõ̃ sĩ
ũniyambamba rú.
7 Mí idé ĩfódĩ 'bã kọ́trọ́ drị̃ gá bõngó ĩbá 'bã adru kí ĩ̀rị̃ sĩ ĩ'di icíjó.
8 'Bá ãlịgọ rú rĩ 'bã ayú kí wịzị̃ gólũdĩ rú, wịzị̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ, ika
ãzíla bõngó mịfị́ níríŋá rĩ kí sĩ sẹ́rị̃ cãjó, sẹ́rị̃ kí ĩfódĩ be 'bã adru kí ãlu.
9 "Mí a'dṵ́ írã únĩkĩsĩ rú la kí ĩ̀rị̃, ísĩ anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí rṵ́ drị̃ la gá.
10 Ísĩ rṵ́ ázíyá rĩ kí írã ãlu rĩ drị̃ gá ãzíla ázíyá acelépi rĩ kí írã ãzí rĩ drị̃
gá tịnạ́ ĩ'badrị̃ kí vú sĩ.
11 'Bã sĩ rṵ́ anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'badrị̃ kí ãlĩgõ̃ sĩ írã ĩ̀rị̃ ãjẽ̃ rú rĩ kí drị̃ gá
ãzíla 'bã usú írã 'dĩ kí gólũdĩ kí rụlépi cí rĩ agá.
12 Mí ịgbẹ kí bõngó ĩbá ĩfódĩ 'bã kọ́trọ́ gá rĩ drị̃ gá. Gẽ̃rị̃ 'dĩ sĩ Ãrọ́nị̃ la dó
sĩ rṵ́ 'dĩ kí 'dụ ĩ'di 'bã kọ́trọ́ gá. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ma, Úpí 'i ma dó sĩ anzị Ịsịrayị́lị̃
drị̃ kí ịjọ́ igá.
13 Ícã ĩbáká gólũdĩ rú la kí ru ĩkpãlépi
14 ãzíla ru icílépi nõrórõ idélé gólũdĩ ãlá la sĩ ĩ̀rị̃ ĩbáká áni la, ãngũ ĩ'bã
kí ru icójó ĩkpãjó rĩ gá."

Bõngó jṵ́jṵ́ gá rĩ

15 Úpí jọ Mṵ́sã ní, "Mí ịgbẹ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ ní bõngó jṵ́jṵ́ gá
dĩ̃lépi lẽrẽlẽrẽ cécé ĩfódĩ áni rĩ sĩ ịjọ́ amájó Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ áni. Mí ayú
wịzị̃ gólũdĩ rú, wịzị̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ, ika ãzíla bõngó mịfị́ níríŋá rĩ kí sĩ
ĩ'di ịgbẹjó drịmvṵ́ ãlĩgọ́ drị̃ sĩ.
16 Ãzo la kí mmgbọ la abe 'bã adru kí trũ-trũ ámgbọ́ ĩ'di ĩ̀rị̃.
17 'Dã 'bã vúlé gá mí ũ'bã ụrụ'bá la gá írã pãrã-pãrã la kí láyĩnĩ sĩ sụ.
Láyĩnĩ la i'dójó rĩ 'bã adru írã rṵ́bĩ̃, tõpázĩ, ãzíla ĩmẽrálĩdĩ ru rĩ kî;
18 láyĩnĩ ĩ̀rị̃ rĩ gá írã tãkṵ́sẹ̃ rú, sãfírẽ rú, ãzíla dáyímõndĩ rú rĩ kî;
19 láyĩnĩ na rĩ gá írã jãsĩ̀ṇítọ̃ rú, írã ágãtẽ rú, ãzíla írã ãmẹ̃tẹ̃sịtọ̃ rú rĩ kî;
20 láyĩnĩ sụ rĩ gá írã kṵ̃rĩ̀sĩ̀lịtọ̃ rú, írã únĩkĩsĩ rú ãzíla írã yãsípẽ rú rĩ kî.
Írã 'dĩ kí ûtị̃ kí gólũdĩ sĩ.
21 Írã 'bã adru kí mụdrị̃ drị̃ ĩ̀rị̃, írã ãlu-ãlu drị̃ gá úsĩ anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí
rṵ́, úsĩ rṵ́ 'dã kí pá tujó ínátị mụdrị̃ drị̃ ĩ̀rị̃ 'dĩ kí kẽ̃jị́ gá.
22 "Bõngó jṵ́jṵ́ gá rĩ ní mí idé nõrórõ cécé ĩbáká áni la gólũdĩ ãlá rĩ sĩ.
23 Mí idé ríŋĩ̃ gólũdĩ sĩ la kí ĩ̀rị̃ ãzíla ígĩ̃ kí bõngó jṵ́jṵ́ gá rĩ 'bã kónã ĩ̀rị̃
la kí gá.
24 Mí ũgĩ̃ ĩbáká nõrórõ gólũdĩ rú ĩ̀rị̃ 'dĩ kí ríŋĩ̃ kí agá bõngó jṵ́jṵ́ gá rĩ 'bã
kónã kí gá.
25 Ĩbáká nõrórõ gólũdĩ rú 'dĩ 'bã tị kí gá ígĩ̃ ĩfódĩ 'bã ĩbáká kọ́trọ́ gá rĩ kí
drĩ̃lẹ́ gâlé ru.
26 Mí idé ríŋĩ̃ gólũdĩ sĩ la kí ĩ̀rị̃ ãzíla mí ũgĩ̃ kí bõngó jṵ́jṵ́ gá rĩ 'bã kónã
la ĩ̀rị̃ rĩ kí tị gá agâlé ru ĩfódĩ rṵ̃ sĩ.
27 Mí idé vâ ríŋĩ̃ gólũdĩ sĩ la kí ãzí ĩ̀rị̃ mí icí kí bõngó ĩbá ĩfódĩ 'bã kọ́trọ́
gá rĩ 'bã ĩ̀ndṵ́lé gá mẹ́lẹ́tị gá 'dõlé ru, ãni rú ãngũ ĩ'bã kí sĩ ru ịsṵ́jó rĩ gá.
28 Mí icí ríŋĩ̃ ĩfódĩ drị̃ kí ríŋĩ̃ bõngó jṵ́jṵ́ gá rĩ 'bã ĩbáká bṵ̃lṵ̃ rĩ sĩ, ãzíla
ící kí sẹ́rị̃ ṵ́pịcẹ́ gá rĩ gá, 'bã adru rû sĩ mgbemgbe.

29 “Sáwã Ãrǫ́ñ̨ 'bã fijó Ãngũ Ãlá rĩ agâlé rĩ sĩ, lẽ 'bã sṹ bõngó jṹjṹ gá sĩ
rṹ sṹrṹ Ịsịrayı́l̃ı̨ drı̨ mụdrı̨ drı̨ ĩrı̨ 'dĩ kí sĩjó drı̨ la gá rĩ cí. Ị̃jǫ́ 'dĩ sĩ ma Úpí
'i, ma dó sĩ anzı̨ Ịsịrayı́l̃ı̨ drı̨ kí ı̨jǫ́ igá.
30 Lẽ 'bã sṹ vâ Ṵrı̨mṹ ãzíla Tãmímũ bõngó jṹjṹ gá rĩ drı̨ gá, ı̨jǫ́ 'dĩ kí sĩ
adru Ãrǫ́ñ̨ ásı̨ drı̨ gá cí ĩ'diní fi agá Úpí drı̨lẹ́ gâlé. Ị̃jǫ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó sĩ ı̨jǫ́
mâ lẽlé rĩ pẽ 'bá mádrı̨ Ịsịrayı́l̃ı̨ drı̨ rĩ 'banî.

Bõngó ãzí Ãtalo 'badrı̨ rĩ kî

31 “Mí idé kǫ́t̃ı̨ ãzo sĩ ĩfódĩ sṹjó drı̨ la gá rĩ pírí bõngó bṹlṹ rĩ sĩ,
32 'bã adru 'bṹ trũ ágágá drı̨̃kã ní sĩ fijó. Tı̨ la 'bṹ ru imbe gá ãzíla drı̨
gá 'dĩ kí úci kí cĩcĩ kálã gá rĩ áni, 'bã uce kí rú sĩ ku.
33 Mí u'bé tı̨ la gâsĩ ife põmũgũránãtĩ rú rĩ 'bã í'dá; gbẽtí bṹlṹ, pápũlũ
ãzíla ika rú trǫ̨́kı̨́lı̨rı̨, ũlángí gólũdĩ rú la trũ kí drĩdrı́ŋ̃ĩ gá cí.
34 Í'dá ũlángí idélé gólũdĩ sĩ rĩ drı̨ kí ãzíla ife põmũgũránãtĩ drı̨ kí mí
ũ'bã kí kǫ́t̃ı̨ 'bã imbe tı̨ gâsĩ trǫ̨́kı̨́lı̨rı̨.
35 Ãrǫ́ñ̨ 'bã sṹ bõngó 'dĩ 'i ĩ'di 'bã 'bá kí drı̨ ce agá. Ĩ'di 'bã fi agá Ãngũ
Ãlá rĩ gá Úpí drı̨lẹ́ gâlé ãzíla ãfũ agá ãmvé 'dõlé, Ị̃jǫ́ 'dĩ sĩ, icó dó sĩ drãlé
ku.
36 “Ídı̨ gólũdĩ ãlá rĩ 'bara rú ãzíla ísĩ drı̨ la gá: ÃLÁ RU Úpí NÎ.
37 Mí úmbé ĩ'di bõngó ĩbáká bṹlṹ la sĩ, bõngó sĩ drı̨ umbéjó rĩ 'bã mẹ́lẹ́tı̨
gâlé ru.
38 Ãrǫ́ñ̨ 'bã sṹ ĩ'di ĩ'di 'bã androko gá, ı̨jǫ́ 'dĩ sĩ, Úpí la dó sĩ ãko pírí 'bá
Ịsịrayı́l̃ı̨ drı̨ 'bã kí idélé ídétáŋ́á ru rĩ kí ã'ı̨ rá, drĩ kí táni ı̨jǫ́ iza.
39 “Ícã bõngó Ãrǫ́ñ̨ drı̨ kánzũ rú rĩ bõngó ãję̃ rú mı̨fı̨ nírı́ŋ́á rĩ sĩ,
bõngó sĩ drı̨ umbéjó rĩ bõngó ãję̃ rú mı̨fı̨ nírı́ŋ́á rĩ sĩ ãzíla mí u'bé Sẹ́rı̨
la ũniyambamba rú.
40 Anzı̨ Ãrǫ́ñ̨ drı̨ 'baní, mí ı̨gbẹ kánzũ, bõngó sĩ drı̨ umbéjó rĩ 'i, ãzíla
sẹ́rı̨, ála sĩ ĩ'baní ı̨̃nzı̨̃táŋ́á fẽ ãrútáŋ́á be.
41 Mí ṹsṹ dó Ãrǫ́ñ̨ kí anzı̨ ĩ'didrı̨ abe bõngó 'dĩ kí sĩ, mí ũsũ kí ãdu sĩ
drı̨ t̃ı̨jó kí drı̨ gá ãzíla kí 'bãjó ndú. Ítı̨ dó drı̨ kí drı̨ gá, ı̨jǫ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ
adru ãtalo rú ãzı̨ ngalé mánî.
42 “Mí ı̨gbẹ pájãmã 'bá 'dĩ 'baní sĩ ĩ'bã pílípílí atrı̨jó, ãzo la 'bã adru ṹpı̨́cẹ́
gá kpere ı̨̃lı̨ gá.
43 Ãrǫ́ñ̨ kí anzı̨ ĩ'di drı̨ abe 'bã sṹ kí bõngó 'dĩ kí ĩ'bã kí fi agá Hémã tı̨
icíma drı̨ agâlé jõku ãngũ ãlĩtárĩ drı̨ gâlé ãzı̨ ngajó Ãngũ Ãlá rĩ gá, ı̨jǫ́ 'dĩ
'bã adru rú sĩ ĩ'baní ı̨jǫ́ ũnzí ru ãzíla drã rú ku.
“'Dĩ la adru ãzı̨́táŋ́á ru Ãrǫ́ñ̨ ní anzı̨ ĩ'didrı̨ drı̨lẹ́ gâlé rĩ abe jã 'dâ.”

29

Ãrǫ́ñ̨ kí 'bãjó ndú anzı̨ abe ãtalo rú rĩ

1 Úpí jọ Mṹsã nî, “'Dĩ kí ı̨jǫ́ míní mụlé idélé sĩ Ãrǫ́ñ̨ kí 'bãjó ndú anzı̨
abe ãtalo rú rĩ kî: Mí a'dṹ mǫ́ñ̨gǫ́ ãlu mũlũkũdũ la kãbĩlógó ĩ̃rı̨ bı̨́lẹ́mı̨
kóru la kí abe.
2 Mí idé mũkátĩ ãnáfóró ngánũ drı̨ mĩnãmĩnã ãkṹkı̨ kóru rĩ sĩ, mũkátĩ
mvụtụ rĩ, kékĩ usalé ãdu sĩ rĩ, mũkátĩ nírı́ŋ́á aselé ãdu sĩ rĩ.
3 Í'bã kí gṹfá agá, mí ají kí mǫ́ñ̨gǫ́ ãzíla kãbĩlõ ĩ̃rı̨ 'dã abe ídétáŋ́á ru
mánî.

4 'Dã 'bã ũngúkú gá mí ají dó Ãrǫ́nḭ̃ kí anzḭ ĩ'didrḭ́ kí abe kẽjḭ́tḭ sĩ fijó
Hémã tḭ icíma drḭ́ agá rĩ gá ãzíla mí ũjĩ dó kí ḭ̃yḭ sĩ.
5 Mí ṹsṹ dó bõngó 'dĩ kí Ãrǫ́nḭ̃ ṵrṵ'bá gá, kánzũ, kǫ́tḭ̃, ĩfódĩ, bõngó jṹjṹ
gá rĩ ãzíla sẹ́rḭ. Mí icí ĩ'di ĩfódĩ ṵrṵ'bá gá sẹ́rḭ cãlé ãlḭ̃gõ sĩ rĩ sĩ.
6 Mí umbé drḭ̃kã la bõngó sĩ drḭ umbéjó rĩ sĩ, mí icí gólũdĩ ãlá dḭlé 'bara
sĩ drḭ la gá sĩjó la ÃLÁ RU ÃDRÓŊÁ NÎ rĩ.
7 Mí ũsũ ãdu drḭ tḭ̃jó 'bá drḭ gá rĩ sĩ ĩ'diní ũkpõ fẽjó.
8 Mí ṹsṹ ngǫ́pḭka kí kánzũ ĩ'badrḭ ãtalo 'badrḭ kí sĩ
9 ãzíla mí umbé kí drḭ gá bõngó sĩ drḭ umbéjó rĩ cí. 'Dã 'bã ũngúkú gá
mí úmbé dó Ãrǫ́nḭ̃ kí ṹpḭcẹ́ ngǫ́pḭka kí abe sẹ́rḭ sĩ. Ḭjǫ́ ĩ'baní adrujó ãtalo
rú rĩ ú'bã ĩ'di ãzḭ́táŋá ru jã 'dâ. Gẽrḭ 'dĩ sĩ mi dó Ãrǫ́nḭ̃ kí 'bã ndú ngǫ́pḭka
abe.
10 “Mí ají mǫ́nḭ̃gǫ́ Hémã tḭ icíma drḭ 'bã drḭ̃lẹ́ gá, ãzíla Ãrǫ́nḭ̃ kí ngǫ́pḭka
abe 'bã ṹtḭ kí drḭ́ drḭ la gá.
11 Ílḭ ĩ'di Úpí drḭ̃lẹ́ gá kẽjḭ́tḭ sĩ fijó Hémã tḭ icíma drḭ gá 'dãá.
12 Mí ãbĩ mǫ́nḭ̃gǫ́ 'bã ãrí ãzí, mí ũ'bã ĩ'di ãlĩtárĩ 'bã újé sṵ rĩ kí agá
tĩndrímváŋá sĩ ãzíla ḭ́mbḭ la acelépi rĩ mí ũsũ ĩ'di ãlĩtárĩ ḭ̃ndṹ gá 'dãá.
13 'Dã 'bã ũngúkú gá úsã ãko agá rĩ kí akulépi rĩ kí mí anzé kí rá, úgú
gá rĩ abe, rókójí úsã ala gá rĩ abe, mí ivé kí ãlĩtárĩ drḭ gá 'dãá.
14 Wó mí ivé mǫ́nḭ̃gǫ́ 'bã ĩzá íníríkõ la abe ífí la kí abe ãngũ 'bá 'bã kí sĩ
u'ájó rĩ gá ãmvé-ãmvélé ru. 'Dĩ ídétáŋá sĩ ḭjǫ́ ũnzí ãtalo 'badrḭ kí idéjó rĩ.
15 “Mí a'dṹ kãbĩlógó ãzí ãlu rĩ, Ãrǫ́nḭ̃ kí ngǫ́pḭka abe 'bã ṹtḭ kí drḭ́ drḭ la
gá.
16 Ílḭ ĩ'di ãzíla mí ũyã ãrí la ãngũ ãlĩtárĩ drḭ 'bã wókõ kí agâ sĩ pírí.
17 Mí ṵlḭ ĩzá kãbĩlógô drḭ ndú-ndú ãzíla mí ũjĩ ífí la kí ĩzá la pá gá rĩ kí
abe, í'bã kí drḭ̃kã abe ĩzá ḭ́mbḭ acelépi 'dĩ abe ãlĩtárĩ gá 'dãá.
18 'Dã 'bã ũngúkú gá mí ivé dó ĩzá kãbĩlógô drḭ pírí ãlĩtárĩ drḭ gá 'dãá.
Ĩ'di ídétáŋá ivélé ivê Úpí ní ngṹlépi vĩrĩ rĩ 'i.
19 “Mí a'dṹ kãbĩlógó ãzí rĩ 'i, Ãrǫ́nḭ̃ 'bã tḭ kí drḭ́ drḭ la gá ngǫ́pḭka abe.
20 Ílḭ ĩ'dĩ ãzíla mí ãbĩ ãrí la 'bã ãzí, í'bã ĩ'di Ãrǫ́nḭ̃ 'bã bḭ́lẹ́ drḭ̃lẹ́ ãndá gá
rĩ gá ãzíla ngǫ́pḭka kí 'bã bḭ́lẹ́ drḭ̃lẹ́ ãndá gá rĩ kí gá, drḭ́ ágó ãndá gá rĩ kí
gá, ĩ'bã pá ágó ãndá gá rĩ kí gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá mí ũyã dó ãrí la 'bã
ãzí rĩ ãlĩtárĩ 'bã wókõ kí agâ sĩ pírí.
21 Í'dṵ ãrí ãlĩtárĩ gá 'dãá rĩ 'bã ãzí ãdu drḭ́ tḭ̃jó 'bá drḭ gá rĩ abe ãzíla mí
ũyã ĩ'di Ãrǫ́nḭ̃ ṵrṵ'bá gá bõngó ĩ'didrḭ́ kí abe ãzíla ngǫ́pḭka kí ṵrṵ'bá gá
bõngó ĩ'badrḭ kí abe. Ãrǫ́nḭ̃ kí ngǫ́pḭka abe ãzíla bõngó ĩ'badrḭ kí abe ála
dó sĩ kí 'bã ndú mánî.
22 “Kãbĩlógó 'dĩ rṹ 'dâ mí alḭ úsã ãko agá rĩ kí akulépi rĩ kí, úsã kótẽ gá
rĩ, úsã la úgú drḭ́ gá rĩ abe, rókójí kí úsã ala gá rĩ abe, ãzíla ḭ̃lḭ la pá ãndá
gá rĩ abe. 'Dĩ kãbĩlógó sĩ drḭ tḭ̃jó kí drḭ gá rĩ.
23 Angájó gṹfá mũkátĩ ãkṹḱḭ kóru 'bãlé Úpí drḭ̃lẹ́ gá rĩ kí agá, mí a'dṹ
mũkátĩ ãkṹḱḭ kóru mvṵtṵ rĩ ãlu, kékĩ idélé ãdu sĩ rĩ ãzíla mũkátĩ níríŋá
aselé ãdu sĩ rĩ kí abe.
24 Í'bã ãko 'dĩ kí pírí Ãrǫ́nḭ̃ kí drḭ́ gá ngǫ́pḭka abe ãzíla ílũ ĩ'baní 'bã inga
kí ãko 'dĩ kí fẽlé Úpí ní ídétáŋá ru.

25 'Dã 'bã ũngúkú gá mí a'dụ́ ãkónã ídétáŋá ru 'dĩ kí 'bá 'dĩ kí drị́ gá 'dâ
rá, mí ivé kí ãlĩtárĩ drị̃ gá 'dãá, ídétáŋá ivélé ivê ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ rĩ 'bã drị̃
gá sĩ ãyĩkõ fẽjó Úpí nî.
26 Í'dụ kãbĩlógó sĩ drị́ tị̃jó Ãrọ́ṇị̃ drị̃ gá rĩ 'bã jụ́jụ́tị ãzíla mí inga ĩ'di Úpí
ní ídétáŋá ru. 'Dĩ wókõ mídrị́ gá rĩ 'i.
27 "Ĩzá drị́ tị̃jó Ãrọ́ṇị̃ kí drị̃ gá ngọ́pịka abe rĩ í'bã kí ndú: jụ́jụ́tị ãzíla pá
ãndá gá rĩ abe ingalé ídétáŋá ru mání rĩ kí ála kí 'bã ndú ãtalo 'banî.
28 Ị́jọ́ 'dĩ kí mání lẽlé anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã nga kí kí sáwã drị́ tị̃jó ãtalo kí
drị̃ gá rĩ sĩ rĩ kî: Ĩzá jụ́jụ́tị gá ãzíla pá ãndá gá rĩ kí wókõ fẽtáŋá ru Ãrọ́ṇị̃
'baní anzị ĩ'didrị̃ abe jã 'dâ rĩ kî. 'Dĩ kí ídétáŋá anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã kí fẽlé
Úpí ní rĩ kî.
29 "Ãrọ́ṇị̃ drĩ drã rá bõngó ãlá ĩ'didrị́ átáló drị̃ kí ála kí 'dụ fẽlé anzị
ĩ'didrị̃ 'banî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ála dó sĩ ãdu ũsũ kí drị̃ gá ãzíla drị́ tị̃ kí drị̃ gá.
30 Ngọ́tị̃ŋá acálépi átáló ru ĩ'di kẽjị́ gá rĩ ní úsṹ bõngó 'dĩ kí ụ́'dụ́ ázị̃rị̃
ĩ'di dó sĩ mụ Hémã tị icíma drị̃ agâlé sĩ mụjó ãzị́ ngajó Ãngũ Ãlá rĩ gâlé nĩ.
31 "Í'dụ kãbĩlógó sĩ drị́ tị̃jó 'bã drị̃ gá rĩ 'bã ĩzá ãzíla mí a'dí ĩ'di ãngũ ãlá
rĩ agá.
32 Ãrọ́ṇị̃ kí ngọ́pịka abe 'bã na kí kãbĩlógô ĩzá ãzíla mũkátĩ gụ́fá agá rĩ
abe kẽjị́tị sĩ fijó Hémã tị icíma drị̃ 'bã tị gá 'dãá.
33 'Bã na kí ídétáŋá sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí idéjó ayúlé sáwã 'bání drị́ tị̃jó
kí drị̃ gá rĩ nĩ. Wó 'bá ãzí ndú la 'bã na ku, ã'dusĩku kí dó ãlá ru.
34 Ĩzá kãbĩlógô drị́ sĩ drị́ tị̃jó rĩ 'bã ị́mbị́ jõku mũkátĩ cí rĩ drị̃ ace kpere
ṹ'bụ́tị gá cí, mí ivé ĩ'di rá. Lẽ úna ĩ'di ku, ã'dusĩku ĩ'di ãlá ru.
35 "Mí idé Ãrọ́ṇị̃ 'baní ngọ́pịka abe ị́jọ́ pírí mání azịlé 'dĩ kí 'bã 'dụ kí
ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ ála dó sĩ drị́ tị̃ kí drị̃ gá ĩndõ.
36 Ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ, íli mọ́ṇĩgọ́ ãlu ídétáŋá sĩ ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ idéjó, mí ũsũ
ãdu Mị̃zẽ̃yị́tũ̃ drị̃ ãlĩtárĩ drị̃ gá sĩ ĩ'di 'bãjó ndú ãlá ru.
37 Mí idé ídétáŋá ãlĩtárĩ 'bãjó ãlá ru rĩ ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ sĩ ĩ'di 'bãjó ndú. Ị́jọ́ 'dĩ
sĩ ãlĩtárĩ dó sĩ ndẽ ãlãpĩtĩ sĩ rá, ãzíla ãko ĩ'di ụrụ'bá alólépi rĩ la adru ãlá
ru.

Ídétáŋá Ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ

38 "Ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ mi mụ kãbĩlõ mũlũkũdũ calépi ílí ãlu 'bo la kí fẽlé ị̃rị̃
ídétáŋá ru ãlĩtárĩ drị̃ gá 'dãá.
39 Mí idé kãbĩlõ ãlu rĩ ídétáŋá ru ṹ'bụ́tị sĩ ãzí ãlu rĩ ĩndró sĩ.
40 Míní Kãbĩlõ mũlũkũdũ drị̃drị̃ rĩ fẽ agá ídétáŋá ru, mí ayú ãnáfóró kị́lọ̃
ãlu usalé ãdu Mị̃zẽ̃yị́tũ̃ drị̃ sĩ rĩ ãni rú lítã ị̃rị̃. Ísũ wáyĩnĩ lítã ãlu rĩ fẽtáŋá
ãko mvụlé mvụ-mvṹ rĩ rú.
41 Kãbĩlõ ãzí rĩ míní ĩ'di fẽ agá ídétáŋá ru ĩndró sĩ, mí ayú vâ ãnáfóró kị́lọ̃
ãlu usalé ãdu Mị̃zẽ̃yị́tũ̃ drị̃ sĩ rĩ ãni rú lítã ị̃rị̃. Ísũ wáyĩnĩ lítã ãlu rĩ fẽtáŋá
ãko mvụlé mvụ-mvṹ rĩ rú. 'Dĩ kí ãkónã fẽlé Úpí ní ídétáŋá ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ
ĩ'diní sĩ u'ájó ãyĩkõ sĩ rĩ kî.
42 "Ĩmi idé ídétáŋá ivélé ivê 'dĩ ãzị́táŋá ru anzị ĩmidrị́ drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní
ụ́'dụ́ pírí sĩ Hémã tị icíma drị̃ 'bã tị gá Úpí drị̃lẹ́ gá 'dãá. 'Dã ãngũ mání sĩ
drị̃ ụfụjó mí be ãzíla ị́jọ́ jọjó míní rĩ 'i,
43 ma drị̃ ụfụ anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ abe 'dãá, ãzíla ma ãngũ 'dã 'bã ãlá ru
dị̃zã mádrị́ dị̃lépi rĩ sĩ.

44 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ Hémã tị icíma drḭ́ kí 'bã ãlĩtárĩ be ndú, Ãrọ́nḭ́ kí
ngọ́pịka abe ma kí 'bã ndú adrujó ãtalo rú ãzḭ́ mádrḭ́ ngajó.
45 'Dã 'bã ũngúkú gá ma u'á anzḭ́ Ịsịrayḭ́lḭ́ drḭ́ kí drĩdríŋĩ gá ãzíla ma
adru Ãdróŋá ĩ'badrḭ́ rú.
46 Kí dó sĩ nḭ́ la rá ma Úpí Ãdróŋá ĩ'badrḭ́ kí anzélépi angájó Mḭ́sḭ́rḭ́ gâlé
rĩ 'i, ma dó mụ u'álé kí drĩdríŋĩ gá. Ma dó sĩ adru Úpí ĩ'badrḭ́ 'i.”

30

Ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ

1 Úpí jọ Mṵ́sã nî, “Mí idé ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ãjḭ́ ngṵ̃lépi vĩrĩ rĩ ivéjó rĩ drḭ́
báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drḭ́ sĩ.
2 Ãzo la kí mmgbọ la be 'bã adru kí trũ-trũ ãni rú nṵ̃sṵ̃ mítã ãzíla ãzo
la ụrụgâlé ru rĩ 'bã adru ãni rú mítã ãlu. Újé la kónã sụ 'dĩ kí gá rĩ 'bã icí
kí rụ ĩ'di be ãko ãlu rú.
3 Í'bu drḭ́ la, bṵ́lṵ́ la, ãzíla újé la kí abe pírí gólũdĩ ãlá la sĩ, íli tị la gólũdĩ
sĩ trọ̃kḭ́lịrị cí.
4 Mí idé ímve gólũdĩ sĩ la kí ĩ̀rḭ́ láyĩnĩ ũnĩ ãni ulílé gólũdĩ sĩ trọ̃kḭ́lịrị rĩ
'bã ĩ̀ndṵ́lẹ́ gâlé ru 'bã ndre kí ru ãzí rĩ kí abe. Ímve ĩ̀rḭ́ rĩ 'bã adru kí bṵ́lṵ́
ãzí rĩ gá, ãzí ĩ̀rḭ́ rĩ 'bã adru kí bṵ́lṵ́ ãzí rĩ gá sĩ ife sĩ ãlĩtárĩ ujíjó rĩ rụjó.
5 Mí idé ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drḭ́ sĩ ãzíla í'bu ụrụ'bá la kí
gólũdĩ sĩ.
6 Í'bã ãlĩtárĩ 'dĩ ãmvé-ãmvélé ru kátẽnĩ Sãndṵ́kṵ̃ tị icíma drḭ́ a'bólépi rĩ
be úmvúke ásḭ́ ĩ̀gbẹ̃ drḭ́ drḭ̃lẹ́ gá. 'Dĩ dó ãngũ mání sĩ drḭ́ ụfụjó mí be rĩ.
7 “Ãrọ́nḭ́ 'bã ivé lũbánĩ ãjḭ́ ngṵ̃lépi vĩrĩ rĩ ãngũ ãlĩtárĩ drḭ́ gá ṵ̃'bṵ́tị ãlu-ãlu
sĩ ĩ'di 'bã tárã kí tị ũ'bã agá.
8 Lẽ 'bã ivé ãko ãjḭ́ ngṵ̃lépi vĩrĩ rĩ ĩ̀dḭ́ drĩ dó tárã kí tị ũ'bã ĩndró sĩ 'bo rĩ
gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lũbánĩ ãjḭ́ ngṵ̃lépi vĩrĩ velépi rĩ kí dó sĩ ve ṵ́'dṵ́ pírí Úpí drḭ̃lẹ́
gá anzḭ́ ĩmidrḭ́ drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ abe jã 'dâ.
9 Ãlĩtárĩ 'dĩ drḭ́ gá mí ivé lũbánĩ ãzí lẽlé ku la ku jõku ãnãkpá ídétáŋá
ru, jõku ãnáfóró ídétáŋá ru ãzíla mí ũsũ wáyĩnĩ ídétáŋá ru rĩ drḭ́ la gá ku.
10 Ílí ãlu agá Ãrọ́nḭ́ 'bã idé ídétáŋá sĩ ãlĩtárĩ 'bãjó ãlá ru rĩ pâlé ãlu. 'Bã
'bã újé la sụ 'dã kí agá ãnãkpá lịlẹ́ sĩ ídétáŋá ịjọ́ ũnzí idé jó rĩ 'bã ãrí. Lẽ
'bã idé ịjọ́ 'dĩ ílí ãlu-ãlu sĩ anzḭ́ ĩmidrḭ́ mụlé tịlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ 'banî. Ãlĩtárĩ
'dĩ ãlá ãndânĩ Úpí nî rĩ 'i.”

Séndẽ sĩ 'bá unzejó rĩ

11 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṵ́sã nî,
12 “Míní anzḭ́ Ịsịrayḭ́lḭ́ drḭ́ kí lã agá, 'bá ãlu-ãlu 'bã fẽ Úpí ní ãko lịlẹ́ ĩ'di
drḭ́ gá sĩ ídri ĩ'didrḭ́ gá rĩ unzejó rĩ sáwã ĩ'di lãjó rĩ sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ jṵ́wẹ̃ icó dó
sĩ kí rụlé ku.
13 'Bá ãlu-ãlu lãlé rá rĩ lẽ 'bã fẽ séndẽ a'ḭ́lé rĩ fẽtáŋá ãlá rĩ ru Úpí nî.
Séndẽ 'dĩ ĩ'di nṵ́sṵ̃ sẹ̃kẹ́lḭ́ drḭ́ ãko jó Ãdróŋá drḭ́ agá rĩ kí ṵ̃'bĩjó rĩ sĩ.
14 'Bá pírí rṵ́ sĩlé rá ílí trũ kãlḭ́ ĩ̀rḭ́ jõku 'dĩ drḭ̃lẹ́ gá rĩ 'bã fẽ kí séndẽ 'dĩ
fẽtáŋá ru Úpí ní rá.
15 'Bá málĩ trũ rĩ 'bã fẽ kí 'bã alị séndẽ a'ḭ́lé 'dã ku, 'bá lẽmẽrí rĩ 'bã fẽ
kí vâ vúlé dọ́dọ́ ku ĩ'baní fẽtáŋá 'dĩ fẽ agá Úpí ní ídétáŋá ru sĩ ídri ĩ'badrḭ́
unzejó rĩ gá.

16 Mí atrá séndẽ sĩ ídétáŋá idéjó 'dĩ anzị Ịsịrayịlĩ drị̃ 'badrị sĩ ãzị Hémã
tị icíma drị̃ kí ngajó. Ĩ'di adru anzị Ịsịrayịlĩ drị̃ 'baní sĩ ịjọ́ ũrãjó Úpí drị̃
gá, sĩ kí ídri tã mbajó.”

Báfũ sĩ drị̃ ãzíla pá ũjĩjó rĩ

17 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî,
18 “Mí idé báfũ sĩ ru drị̃ kí ũjĩjó pá abe la bũrônzĩ sĩ ãzíla pá la sĩ ĩ'di
'bãjó drị̃ la gá rĩ 'bã adru kí vâ bũrônzĩ sĩ. Í'bã ĩ'di į̃yị̃ trũ drĩdríŋĩ̃ Hémã
tị icíma drị̃ 'badrị̃ ãlĩtárĩ be rĩ gá.
19 Į̃yị̃ ala gá rĩ Ãrọ́ŋĩ̃ 'bã ayú kí ĩ'di ngọ́pịka abe sĩ ĩ'bã pá kí ũjĩjó drị̃ abe.
20 Ĩ'baní fi agá Hémã tị icíma drị̃ agâlé rĩ gá, 'bã ũjĩ kí ru pá kí drị̃ abe
į̃yị̃ sĩ ráká, ịjọ́ 'dĩ sĩ icó kí dó sĩ drãlé ku. Ĩ'baní mụ agá fẽtáŋá fẽlé Úpí ní
ídétáŋá ru ivélé ãcí sĩ rĩ kí fẽ agá ãlĩtárĩ gâlé,
21 lẽ 'bã ũjĩ kí ru drị̃ kí pá abe ráká ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bã drã kî sĩ ku. 'Dĩ la adru
Ãrọ́ŋĩ̃ 'baní ãzị́táŋá ru anzị ĩ'badrị̃ drį̃lẹ́ gâlé rĩ abe jã 'dâ.”

Ãdu sĩ drị̃ ĩ̃jó 'bá drị̃ gá rĩ

22 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî,
23 “Í'dụ ãdu ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ mírã rú ũsũlé 'bá drị̃ gá rĩ kị̃lõ̃ ázíyá, ãdu
sụ́sụ́ ru ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ 'bã nụ́sũ̃ cajó kị̃lõ̃ na, 'dĩ páwũ̃dã sínãmõnĩ rú rĩ
'i, ãdu kọ́rọ́kọ́rọ́ gá rĩ kí kị̃lõ̃ na.
24 Kị̃lõ̃ ázíyá kásĩyã drị̃ kí û'bį̃ kí ãko úmgbó ũ̃'bį̃jó 'bání ã'į̃lé rá rĩ sĩ.
Í'bã ãdu mį̃zẽ̃yị́tũ̃ drị̃ drị̃ la gá lítã sụ.
25 Mí idé ãdu ãlá 'bãlé ndú sĩ drị̃ ĩ̃jó 'bá drị̃ gá ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ.
26 Mí ayú ãdu sĩ 'bá 'bã jó ndú 'dĩ 'i sĩ Hémã tị icíma drị̃ 'bãjó ãlá ru,
Sãndụ́kũ̃ tị icíma drị̃,
27 méjã ãzíla ãko ayúlé drị̃ la gá rĩ kí abe, tárã céke ãzíla ãko la ĩ'didrị̃
kí abe ãzíla ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ,
28 ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ ãzíla ãkójó ala gá rĩ kí abe ãzíla
báfũ pá la kí abe.
29 Mi kí 'bã ndú ịjọ́ 'dĩ sĩ, kí dó sĩ adru ãlá ru ãndânĩ, ãko kí ụrụ'bá
alólépi rĩ kí dó sĩ adru ãlá ru.
30 “Mí ũsũ ãdu Ãrọ́ŋĩ̃ kí drị̃ gá ngọ́pịka abe sĩ kí 'bãjó ndú, ítị̃ drị̃ kí drị̃
gá kí dó sĩ ãzị́ nga mání ãtalo ru.
31 Ịjọ́ 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ 'baní, 'dĩ la mụ adrulé ãdu mání sĩ ĩmi 'bãjó ãlá ru
anzị ĩmidrị̃ drį̃lẹ́ gâlé rĩ abe jã 'dâ rĩ.
32 Mí ũsũ ãdu 'dĩ 'bá kí drị̃ gá mị́rĩ̃ rú ku ãzíla mí idé vâ ãdu ãzí gẽ̃rị̃
míní sĩ ãdu 'dĩ idéjó rĩ sĩ ku. Ĩ'di ãdu ãzí 'bãlé ndú la, lẽ ínĩ̃ rá ĩ'di ãlá ru
ndú á'dụ̃sĩ.
33 'Bá ãzí drĩ vâ ãdu ãzí idé gẽ̃rị̃ míní sĩ ãdu 'dĩ idéjó rĩ sĩ ãzíla drĩ ũsũ
la 'bá ãzí nĩ̃lé ku la drị̃ gá rá ịsụ́ 'dĩ sĩ 'bá la 'dã adru átáló ku yã áni, ma
ĩ'di nze 'bá mádrị̃ kí agá 'dâ rá.”

Lũbánĩ ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ kî

34 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, “Mí a'dụ́ ãko ngũ̃lépi vĩrĩ 'dĩ kí trũ-
trũ: ísékísé ife 'bã ũgórókó'bõ gá rĩ, átíríkó 'bã ú'bó, ãzíla gãlũbãnámũ.

35 Mí ayú ãko 'dĩ kí sĩ lũbánĩ ãjį̣ ngų̃lépi vĩrĩ rĩ kí usajó, mí usa kí acájó
ãdu ngų̃lépi vĩrĩ rĩ rú. Í'bã ã'į̣ ala gá cí 'bã iza kí sĩ ru ku ãzíla 'bã adru kí
vâ sĩ ndú ãzíla ãlá ru.
36 Mí amvi ãzí rĩ kí fúfú ru, mí agụ kí 'bãlé Hémã tị icíma drį̣ agá Sãndụ́kų̃
tị icíma drį̣ drį̣lẹ́ gá, 'dĩ ãngũ mání sĩ mụjó drį̣ ụfụjó mí be rĩ gá. Ĩ'di adru
míní ãlá ru ãndânĩ.
37 Mí idé lũbánĩ ãzí gẹ̃rį̣ míní sĩ lũbánĩ ãjį̣ ngų̃lépi vĩrĩ rĩ idéjó rĩ sĩ ku.
Ĩ'di lũbánĩ 'bãlé ãlá ru ndú á'dụ̃sĩ Úpí nî la.
38 'Bá ãzí drĩ vâ lũbánĩ ãzí idé gẹ̃rį̣ míní sĩ lũbánĩ ãjį̣ ngų̃lépi vĩrĩ rĩ idéjó
rĩ sĩ sĩ ãyĩkõ ịsụ́jó ãjį̣ la sĩ, ma 'bá 'dĩ áni rĩ nze 'bá mádrį̣ kí agá 'dâ rá.”

31

Bẹ̃zãlẹ́lį̣ kí pẽjó Ũhõlĩyábũ be Hémã Ãdróŋá drį̣ sịjó rĩ

1 Úpí jọ Mụ́sã nî,
2 “Ápẽ Bẹ̃zãlẹ́lį̣ Ụ́rį̣ ngọ́pį̣, Hụ́rį̣ umvelépi áyị́pį̣ rĩ angájó sụ́rụ́ Yụ́dã drį̣
gá,
3 ãzíla áfẽ ĩ'diní úríndí mádrį̣ 'i. Áfẽ ĩ'diní ñ̨táŋá, ãl̃į̣gọ̃ sĩ icójó ãko pírí
kí idéjó,
4 ĩ'di sĩ í'dá gbã ãl̃į̣gọ̃ sĩ, ãzį̣ nga gólũdĩ sĩ, sílĩvã sĩ, ãzíla aya bũrônzĩ rú
rĩ sĩ;
5 ĩ'di ũnĩ ãko ŋálí kî áni 'dĩ kí idé, ife kí upa ãzíla agọ́ ũví ndú-ndú sĩ
ãzíla ãzį̣ pírí ngalé ãl̃į̣gọ̃ sĩ rĩ kí abe.
6 Ápẽ vâ Ũhõlĩyábũ Ãhĩsãmákĩ ngọ́pį̣ 'i angájó sụ́rụ́ Dánĩ drį̣ agá, kí sĩ
ãzį̣ nga ĩ'di be. Áfẽ vâ ãl̃į̣gọ̃ ãmbógó la 'bá ãlį̣gọ rú rĩ 'baní, icó kí sĩ ãko
mání azį̣lé míní ídé kî 'dĩ kí idélé rá:
7 Hémã tị icíma drį̣, Sãndụ́kų̃ tị icíma drį̣ kí úmvúke ásį̣ į̃gbẹ̃ drį̣ be, ãko
pírí Hémã ų̃sų̃jó rĩ kí abe,
8 méjã ãzíla ãko ĩ'didrį̣ kí abe, tárã céke idélé gólũdĩ ãlá rĩ sĩ ãzíla ãko
ĩ'didrį̣ kí abe pírí, ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ,
9 ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ ãzíla ãkójó ala gá rĩ kí abe, báfũ
drį̣ ų̃jĩjó rĩ kí ãko į̃ndụ́ la 'bãjó rĩ abe,
10 bõngó ũniyambamba ãlá átáló Ãrọ́ñ̨ ní ãzíla anzį̣ ĩ'didrį̣ abe ĩ'baní
sų̃lé ãzį̣ átáló drį̣ ngajó rĩ kí,
11 ãdu sĩ drį̣ t̃į̣jó 'bá drį̣ gá rĩ, ãzíla lũbánĩ ngų̃lépi vĩrĩ Ãngũ Ãlá rĩ drį̣ gá
rĩ trũ. Ãko 'dĩ kí idéjó pírí, lẽ 'bã idé kí kí cécé mání ãzį̣táŋá la fẽjó míní
rĩ áni.”

Ãzį̣táŋá Sãbátũ drį̣

12 Úpí jọ Mụ́sã nî,
13 “Íjọ 'bá Ịsịrayị́lį̣ drį̣ 'baní, ‘Ĩmba ụ́'dụ́ mádrį̣ avị́jó Sãbátũ drį̣ tã,
ã'dusĩku ĩ'di ícétáŋá ãma drĩdríŋĩ gá ĩmi abe ãzíla anzį̣ ĩmidrį̣ drį̣lẹ́ gâlé
rĩ 'baní pírí rĩ, i'dajó la ma Úpí 'i, á'bã ĩmi 'bá mgbã mádrį̣ kî rú.
14 Lẽ ĩmba ụ́'dụ́ Sãbátũ drį̣ avị́jó 'dĩ tã, ã'dusĩku ĩ'di ãlá ru. 'Bá ãzí drĩ
tã la mba ku, wó drĩ ãzį̣ nga ụ́'dụ́ 'dã sĩ, lẽ ú'dį̣ ĩ'di rá.
15 Ụ́'dụ́ ázíyá 'dĩ kí míní sĩ ãzį̣ ngajó, wó ụ́'dụ́ ázį̣rį̣ rĩ ĩ'di Sãbátũ ụ́'dụ́
míní sĩ avị́jó rĩ 'i, ímba tã la ãlá ru Úpí nî. 'Bá ãzí drĩ ãzį̣ ãzí nga ala gá rá,
lẽ ú'dį̣ ĩ'di rá.

16 'Bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã mba kí ụ́'dụ́ Sãbátũ drị̃ tã ícétáŋá tị icíma drị̃ rú
jã 'dâ.
17 Ụ́'dụ́ 'dĩ ĩ'di ícétáŋá ukólépi ku rĩ rú 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí drĩdríŋĩ gá má
be, ã'dusĩku ma Úpí 'i, má idé 'bũ kí ũnọ́kụ́ be ụ́'dụ́ ázíyá ãzíla ụ́'dụ́ ázị̃rị̃
rĩ sĩ má a'be ãzị́ ngaŋá dríŋá ãzíla má avị́ dó sĩ áyụ.' "
18 Ãdróŋá la dó mụ ị́jọ́ delé jọ agá Mụ́sã be 'bé Sĩnáyĩ drị̃ gâlé 'bo, fẽ
dó írã 'bara-'bara ĩ̀rị̃ Ãdróŋá 'bã ãzị́táŋá kí sĩ̃jó drị̃ la gá drị́ ĩ'didrị̃ sĩ rĩ kí
Mụ́sã drị́.

32

Kãjóŋá idélé Gólũdĩ sĩ rĩ

1 'Bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí mụ ndrelé la Mụ́sã u'á 'bé sị́ gâlé sáwã ãzo rú asị́
vũ̃rụ́ 'dõlé ku, atrá kí ru Ãrọ́ŋ̃ andre gá ãzíla jọ kí, "Ãnĩ̃ ã'du ị́jọ́ idé ru
ágọ́bị́ Mụ́sã ándrá ãma anzélépi Mị̃sị̀rị̃ gâlé 'dĩ ụ̀rụ'bá gá nĩ yã rĩ gá ku,
mí idé ãmaní ãdróŋá* ãzí 'bã ce dó sĩ ãma drị̃."
2 Ãrọ́ŋ̃ jọ ĩ'banî, "Ĩmi ũtrũ ngílíngílí gólũdĩ rú ũku ĩmidrị́, anzị́, ãzíla
izonzi ĩmidrị̃ 'bã kí sũ̃lé bị́lẹ́ gá 'dĩ kí, ĩmi ajị́ kí mádrị́ 'dõlé."
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá pírí ũtrũ kí ngílíngílí gólũdĩ rú kí bị́lẹ́ gá rĩ kí ãzíla ajị́ kí
kí Ãrọ́ŋ̃ rụ́ 'dõlé.
4 'Dụ dó ngílíngílí gólũdĩ rú 'dĩ kí, aká kí ãcí sĩ, ãzíla ũsũ ĩ'di umbalé,
idé dó ĩ'di kãjóŋá 'bã í'dá rú.
'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá jọ kí dó, "Ịsịrayị́lị̃, 'dĩ ãdróŋá ĩmidrị́ ándrá ĩmi
anzélépi Mị̃sị̀rị̃ gâlé rĩ 'i!"
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãrọ́ŋ̃ sị́ dó ãlĩtárĩ kãjóŋá ãdróŋá ru idélé gólũdĩ sĩ
rĩ drị̃lẹ́ gá ãzíla uyú dó ị́jọ́ la 'bá 'baní, "Drũ̃sĩ̀ ũ̃mũ̃ la adru ĩ̀nzị̃táŋá fẽjó
Úpí ní cí."
6 Ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ ũ̃'bụ́tịnịní, 'bá ajị́ kí ãnãkpá ãzí kí ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú
ãzíla na kí ãzí rĩ kí ídétáŋá ásị́ ĩ̀gbẽ̃ drị̃ rú. 'Bá ri kí vũ̃rụ́ ũ̃mũ̃ nalé, ũ̃mũ̃
uja dó ru íwá mvụ̀jó ãzíla ãwũ̃ ngajó.

Ũmbã na Ãdróŋá 'i

7 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, "Ígõ vúlê lé gbõrú, ã'dusĩku 'bá
mídrị́ Ịsịrayị́lị̃ rú míní ándrá anzélé Mị̃sị̀rị̃ gâlé rĩ iza kí ị́jọ́ 'bo ãzíla gã kí
ma úmgbé.
8 A'be kí gẽ̃rị̃ mání azị́lé 'bã bĩ kí vú la rĩ rá; idé kí kãjóŋá ãdróŋá ru la
gólũdĩ akálé ãcí sĩ rĩ sĩ, ãzíla i'dó kí ĩ'di ĩ̀nzị̃lé sĩ ídétáŋá idéjó ĩ'di nî. Jọ
kí, ''Dĩ ãdróŋá ĩ'badrị́ kí anzélépi Mị̃sị̀rị̃ gâlé rĩ 'i.' "
9 Úpí jọ Mụ́sã ní, "Ánĩ̃ 'bá 'dĩ kí 'bá drị̃ ũnzí la rĩ gá rá.
10 Álẽ ú'dî'da mí útrị́ ma ku, ũmbã na dó ma ĩ'baní rá, ma mụ kí ĩ̀lị̃kị̃lé
rá. Ma ị́jọ́ 'dĩ sĩ ími 'bã ãzíla drị̃lẹ́ mídrị̃ abe sụ́rụ́ ãmbógó la rú."
11 Wó Mụ́sã 'bã mãmálá Úpí Ãdróŋá ĩ'didrị̃ rụ́ jọ, "Úpí ũmbã na dó mĩ
'bá mídrị̃ 'baní trẽ̃yị́ íni ã'du ị́jọ́ sĩ yã? Ịsụ́ 'dĩ sĩ mí anzé kí Mị̃sị̀rị̃ gâlé drị́
ũkpó ãzíla ãvẽ̃vị̃ mídrị́ ãmbógó rĩ sĩ mi 'i.
12 'Bá Mị̃sị̀rị̃ gá rĩ 'bã jọ kí rú vâ sĩ mí anzé 'bá 'dĩ kí rá, sĩ amụ́jó kí ụ'dị́jó
'bé agá ãzíla kí ĩ̀lị̃kị̃jó pírí rá yã? Mí a'be drĩ ũmbã 'dĩ cã; mí uja drĩ ími
ásị́ ãzíla mí ají drĩ lị́kị̃ 'bá mídrị̃ kí drị̃ gá ku fô.

* **32:1** Bụ́kũ̃ ãzí rĩ kí jọ la ãdroŋa.

13 Mí ũrã drĩ ãtí'bó mídrị̃ Ịbụrahịmụ̃, Ĩsákã, ãzíla Yãkó'bõ kí 'bã ị́jọ́. Mí
ũrã drĩ ị́jọ́ ándrá míní ũyõ najó mi drį̃ḷẹ́ kí fẽ ĩ'baní ũ'bíkãnã rú cécé lẽlẽgó
'bṵ̃ gá 'dĩ kí áni, ãzíla anzị̃ ĩ'badrị̃ drį̃ḷẹ́ gâlé rĩ 'baní ãngũ ándrá míní azị̃lé
rĩ fẽ ãwítã rú jã 'dâ rĩ 'bã ị́jọ́ fô.”
14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí uja dó ru ásị̃ ãzíla ají dó lị́kĩ̃ ĩ'di 'bã lẽlé ajílé 'bá ĩ'didrị̃
'baní rĩ ku.
15 Mṵ́sã asị̃ dó 'bé sị̃ gâlé rĩ sĩ vṵ̃rṵ́ 'dõlé, a'dṵ́ dó sĩ írã 'bara-'bara ĩ̃rĩ̃
ãzị̃táŋá kí sĩ̃jó drį̃ la gá wókõ la sụ rĩ kí agá pírí rĩ ĩ'didrị̃ gá ĩndĩ.
16 Ãdróŋá 'bã mgbãrĩ idé írã 'bara-'bara 'dã kí nĩ ãzíla sĩ ãzị̃táŋá drį̃ la
gá rĩ kí ĩ'di 'bã drị̃ sĩ.
17 Yósũwã lã mụ 'bá kí 'bã úzáŋá arelé 'bo, jọ dó sĩ Mṵ́sã ní, “Ma ṵ́'dṵ́kọ́
ã'dị̃ ãni la are kámbĩ agâlé 'dĩ.”
18 Mṵ́sã umvi, “Ṵ́'dṵ́kọ́ 'dã adru ã'dị̃ ndẽjó jõku áwáŋá 'bá kí ndẽjó rá rĩ
ní a'ṵ́jọ́ rĩ áni ku; ĩ'di a'ṵ́ ṵ́'dṵ́kọ́ úngó ngoŋá ãni la rú.”
19 Mṵ́sã la dó mụ acálé ãni rú kámbĩ gá sĩ kãjóŋá ãdróŋá ru 'dã ndrejó,
ãzíla 'bá kí 'bã úngó tuŋá ndrelé 'bo, ũmbã na ĩ'di ũnzí. 'Bé pá gá 'dãá
Mṵ́sã 'be dó írã 'bara-'bara tá ĩ'di 'bã a'dṵ́lé ĩ'didrị̃ gá ĩndĩ 'dã kí ãzíla andi
kí dó sĩ kpékpé rá. 20 'Dụ kãjóŋá ãdróŋá ru ĩ'baní idélé rĩ 'i, aká ĩ'di ãcí sĩ,
'ị̃ ĩ'di fúfú ru, usa ĩ'di ĩ̃yị̃ sĩ. 'Dã 'bã ũngúkú gá fẽ dó ĩ'di 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drį̃
'baní mvụlé.
21 Mṵ́sã zị̃ Ãrọ́nĩ̃ 'i, “'Bá 'dĩ idé kí míní ã'du míní sĩ fẽjó la ĩ'baní ị́jọ́
ũnzíkãnã 'dĩ idéjó?”
22 Ãrọ́nĩ̃ umvi ĩ'diní, “Ãmbógó mádrį̃, ũmbã 'bã na mi mání ku; ínĩ̃ cé
'bá 'dĩ kí bábá ị́jọ́ ũnzí idéjó.
23 'Bá 'dĩ jọ kí mání, ‘Ãnĩ̃ ã'du ị́jọ́ idé ru ágọ́bị̃ Mṵ́sã ándrá ãma anzélépi
Mį̃sị̃rį̃ gâlé 'dĩ ụrụ'bá gá nĩ yã rĩ gá ku, mí idé ãmaní ãdróŋá† ãzí 'bã ce dó
sĩ ãma drį̃.’
24 Má a'ị̃ ĩ'badrị̃, ngílíngílí gólũdĩ rú rĩ kî ãzíla 'bá cí ngílíngílí gólũdĩ rú
rĩ trũ rĩ ũtrũ kí dó kí ãfẽlé mádrị̃. Á'be dó ngílíngílí 'dĩ kí ãcí gá ãzíla ũfũ
kí dó kãjóŋá ãdróŋá ru 'dĩ rú 'dĩ.”
25 Mṵ́sã ndre ị́jọ́ Ãrọ́nĩ̃ 'bã 'bá kí a'bejó ụtrị̃ŋá kóru, ãzíla ĩ'baní aza
ĩ'badrị̃ i'dajó mẹ́rọ́'bá ĩ'badrị̃ kí drį̃ḷẹ́ gá rĩ 'i.
26 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mṵ́sã tu dó pá kẹ̃jị̃tị̃ kámbĩ drį̃ gá ãzíla za, “'Bá pírí wókõ Úpí
drį̃ gá rĩ 'ba amṵ́ kí má rṵ́ 'dõlé!” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá Lẹ́vĩ̃ drį̃ atrá kí ru ĩ'di andre
gá.
27 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṵ́sã jọ 'bá Lẹ́vĩ̃ drį̃ 'banî, “Úpí Ãdróŋá Ịsịrayị́lĩ̃
drį̃ fẽ ãzị̃táŋá, ‘Ĩ̃mi ãlu-ãlu 'bã a'dṵ́ ménéŋá ĩ'didrị̃ 'i 'bã su ĩ'di nákũrá agá
'bã mụ kámbĩ agâ sĩ kẹ̃jị̃tị̃ 'dĩ gá 'dâ kpere 'dã gá sĩ ĩmĩ ádrị̃pị̃ka kí ãzíla
ĩmĩ wọ̃rị̃ka kí ụ'dị́jọ́ jĩ̃ránĩ̃ ĩmidrį̃ kí abe.’ ”
28 'Bá Lẹ́vĩ̃ drį̃ are kí Mṵ́sã tị rá, ãzíla ụ'dị̃ kí 'bá 3,000 ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ.
29 Mṵ́sã jọ 'bá Lẹ́vĩ̃ drį̃ 'banî, “Ãndrũ ú'bã ĩmi ndú ãtalo rú ãzị̃ Úpí drį̃
ngajó ĩminí anzị̃ ĩmidrį̃ kí ãzíla ĩmi ádrị̃pị̃ka kí ụ'dị́jọ́ rĩ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ wi
ĩminí sũ̃sṵ́ ĩ'didrị̃ gá rĩ rá.”
30 Ṵ́'bṵ́tị̃ ãzí rĩ sĩ Mṵ́sã jọ 'bá 'baní, “Ĩ̃mi iza ị́jọ́ ũnzíkãnã la. Wó ma drĩ
mụ tụlé ụrụgá Úpí rṵ́ 'bé sị̃ gâlé ĩ̃dị̃; Ĩ'di jõnõ ã'ĩ̃ ị́jọ́ ũnzí ĩmidrį̃ kí trũlé rá
yã áni.”

† **32:23** Bṵ́kũ̃ ãzí rĩ kí jọ la ãdroŋa.

31 Mṹsã gõ dó ịjọ́ 'dĩ sĩ Úpí rṹlé ãzíla jọ, “'Bá 'dĩ idé kí ịjọ́ ũnzíkãnã la.
Idé kí ãdróŋá gólũdĩ sĩ la ãzíla ỉnzỉ kí ĩ'di 'i.
32 'Bá rĩ ítrũ mání ịjọ́ ũnzí ĩ'badrỉ kí rá fô; wó ídrĩ lẽ la ku yã áni íliị ãma
rṹ bṹkṹ míní sĩ 'bá mídrỉ gá rĩ kí rṹ sĩjó rĩ gá rá.”
33 Wó Úpí umvi Mṹsã nî, “'Bá mání rṹ lịlẹ́ bṹkṹ mádrỉ agá rá rĩ kí adru
'bá ịjọ́ ũnzí izalépi má rṹ rĩ kî.
34 Ú'dî'da ímụ, íce 'bá 'dĩ kí drỉ ãngũ mání ịjọ́ la jọjó míní 'bo rĩ gá. Lẽ
ínĩ rá Mãlãyíkã mádrỉ la ími drỉ ce nĩ, wó sáwã ãzí la acá rá ma mụ 'bá
'dĩ 'baní drỉrịma fẽlé ịjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé 'dĩ sĩ rá.”
35 Úpí ãpẽ dó ãyánĩ tị 'bá Ịsịrayíỉ̃ drỉ kí drỉ gá, ã'dusĩku ĩ'bã kí fẽjó la
Ãrọ́nĩ idé kãjóŋá ãdróŋá ru gólũdĩ sĩ la rĩ sĩ.

33

'Bá Ịsịrayíỉ̃ drỉ kí 'bé Sĩnáyĩ a'bejó rĩ

1 Úpí jọ Mṹsã nî, “Mí a'be ãngũ 'dĩ 'i, mi 'i ãzíla 'bá mídrỉ míní ajílé
Mỉsỉrỉ gâlé rĩ abe. Ímụ ãngũ mání ũyõ najó ma fẽ la Ịbụrahịmṹ, Ĩsákã,
ãzíla Yãkó'bõ 'baní anzỉ ĩ'badrỉ drỉlẹ́ gâlé rĩ abe rĩ gá.
2 Ma mãlãyíkã tị pẽ ĩmi drỉ cejó, ãzíla ma 'bá Kãnánĩ rú, Ãmọ́rỉ rú, Hịtỉ
rú, Pẹ̃rẹ́zỉ rú, Hịvỉ rú ãzíla Yẹ̃bṹsỉ rú 'dĩ kí dro ĩmi drỉlẹ́ gá 'dãá rá.
3 Ĩmụ ãngũ málĩ trũ mṹ'dṹ-mṹ'dṹ lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnṹ úsã be rĩ gá,
wó má icó mụlé ĩmi drĩdríŋĩ gá ku, ã'dusĩku ĩmi 'bá drỉ ũnzí la kî, ma mụ
ĩmi ỉỉ̃kỉlé ku rá.”
4 'Bá 'dĩ kí mụ ịjọ́ jọlé ũnzíríkãnã 'dĩ kí arelé 'bo, 'be kí ru áwáŋá gá, 'bá
ãzí ãlu la sṹ ãko ũnĩ ãni la kí ku.
5 Úpí jọ Mṹsã nî, “Íjọ 'bá Ịsịrayíỉ̃ drỉ 'baní, ‘Ĩmi 'bá drỉ ũnzí la kî, ádrĩ
mụ pâlé ãlu ĩmi drĩdríŋĩ gá, ma ĩmi ỉỉ̃kỉ rá. Ỉjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ũtrũ ũnĩ ãko
ĩminí sṹlé 'dĩ kí rá ãzíla ma ịjọ́ míní lẽlé idélé ĩmi abe rĩ pẽ ma 'i.’ ”
6 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ 'bá Ịsịrayíỉ̃ drỉ ũtrũ kí dó ãko ĩ'badrỉ ũnĩ drỉ kí pírí 'Bé Hõrébũ
gá 'dãá rá sṹ kí dó sĩ kí ỉdị ku.

Hémã tị icíma drỉ 'i

7 'Bá Ịsịrayíỉ̃ drỉ drĩ kí dó kámbĩ sị 'bo, Mṹsã la Hémã ãzí idé kámbĩ agá
'dãá rĩ sĩ ãmvé-ãmvélé ru, ála ĩ'di umve Hémã tị icíma drỉ 'i. 'Bá ãzí drỉ sĩ
lẽ tị icílé Úpí be ĩ'di dó sĩ mụ ãmvé ala gâlé.
8 Mṹsã drĩ dó fũ mụlé Hémã tị icíma drỉ gá ãmvêlé 'bo, 'bá pírí kí dó pá
utu hémã ĩ'badrỉ kí tị gá, ãzíla kí Mṹsã ndre kpere ĩ'diní fi agá ala gâlé.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṹsã drĩ dó fi ala gâlé 'bo, ṹrṹ'bṹ ỉdỉŋá áni rĩ la asỉ
vṹrṹ ãzíla ĩ'di pá tu Hémã tị icíma drỉ 'bã kẽjịtị gá, Úpí la ịjọ́ jọ Mṹsã be
angájó ṹrṹ'bṹ ãnzỉ rĩ agâlé.
10 'Bá pírí drĩ kí ṹrṹ'bṹ ỉdỉŋá áni ãnzỉ rĩ ndre pá tu agá kẽjịtị Hémã tị
icíma drỉ drỉ tị gá 'dãá 'bo, 'bá pírí kí ãvṹ vṹrṹ hémã ĩ'badrỉ kí tị gá 'dãá
Úpí ỉnzỉjó.
11 Úpí la ịjọ́ jọ Mṹsã be mịfỉ gá mịfỉ gá, cécé 'bá 'bã kí ịjọ́ jọjó wõrỉka
abe rĩ áni. Mṹsã drĩ dó gõ vúlé kámbĩ gâlé, wó kãrỉlẹ̃ Yósũwã Nṹnỉ ngọ́pị
rú ĩ'di ãzã kolépi rĩ la ace Hémã tị icíma drỉ agá 'dãá ũgũgõ.

Mṹsã 'bã dỉzã Úpí drỉ ndrejó rĩ

12 Mṹsã jọ Úpí ní, “Índre drĩ, ị́jọ mání, ‘Áce 'bá 'dĩ kí drị̃,’ wó ífẽ mání
'bá míní mụlé tị pẽlé má be rĩ ã'di 'i yã rĩ nị̃lé ku, drị̃ la gâsĩ ị́jọ vâ, ‘Ínị̃
ma rṹ sĩ cé, ãzíla má į̣sṹ vâ lẽtáŋá ĩmi drị̃lẹ́ gá 'bo.’
13 Ídrĩ áma lẽ rá, mí imbá mání gę̃rị̃ mídrị̃ kî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ími nị̃
cé ãzíla ma dó sĩ ri ásį̣ į̃gbę̃ mídrị̃ į̣sṹlé. Lẽ mí igá ị́jọ́ míní sṹrṹ 'dĩ pẽjó
mî ãni la rú rĩ rá.”
14 Úpí jọ Mṹsã nî, “Ma mụ mí be ĩndĩ, ãzíla ma míní fẽ avį̣lé rá.”
15 Mṹsã jọ Úpí ní, “Ídrĩ mụ ãma abe ĩndĩ ku, ífẽ ãma a'be ãngũ 'dĩ ku.
16 'Bá icó kí nị̃lé la ími ásį̣ mání į̃gbẹ́ ru rĩ gá íngoní ru, ídrĩ mụ ãma abe
ĩndĩ ku rĩ gá? Ãma 'bá mí ãni la rú 'dĩ, ã'du la icó ãma ĩsélé colé 'bá ãzí
ṇ̃ọ́kṹ drị̃ gá 'dĩ kí abe nĩ yã?”
17 Úpí jọ Mṹsã ní, “Ma ị́jọ́ míní zį̣lé 'dĩ kí idé pírí rá, ã'dusĩku ánị̃ mi rṹ
sĩ cé, ãzíla má u'á mî sĩ ãyĩkõ sĩ.”
18 Mṹsã jọ Úpí nî, “Álẽ dị̃zã mídrị̃ ndrelé rá mí i'da ĩ'di mánî.”
19 Úpí jọ, “Ma alị ími drị̃lẹ́ gâsĩ mi sĩ dị̃zã mádrị̃ 'bã ũnĩ ndre pírí, mũkẽ
mádrị̃ be. Ma áma rṹ umve Úpí 'i, ma 'bá mání pẽlé rĩ 'baní lẽtáŋá uyaŋá
kóru rĩ fẽ ãzíla kí ízákĩzã ndre.
20 Mí icó áma mẹ́lẹ́tị ndrelé ku, 'bá drĩ áma mẹ́lẹ́tị ndre rá icó adrulé
ídri ku.”
21 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã nî, “Ãngũ ãzí áma bṹlṹ gá 'dĩ mi sĩ pá
tu írã drị̃ gá.
22 Dị̃zã mádrị̃ drĩ dó alị yã áni, ma ími 'bã írã ru nzị̃lépi mmgbọ la agá
ãzíla ma ími aku áma drị̃ sĩ kpere mání alị agá.
23 'Dã 'bã ũngúkú gá ma dó áma drị̃ 'dụ rá ãzíla mi dó áma ũngúkú ndre
áyụ wó adru áma mẹ́lẹ́tị ku.”

34

Írã 'bara į̃rị̃ ú'dí ãzị̃táŋá drị̃ kî

1 Úpí jọ Mṹsã ní, “Mí upa írã 'bara-'bara la ãzí kí į̃rị̃ cécé ándrá drị̃drị̃
'dã kí áni, ãzíla ma ị́jọ́ ándrá mání sĩlé írã drị̃drị̃ míní ándrá andilé 'dã kí
drị̃ gá rĩ sĩ kí drị̃ gá.
2 Drũsị̃ ũ'bṹtị sĩ mí adru bábá mi dó sĩ atṹ 'bé Sĩnáyĩ drị̃ gá 'dọ̃ sĩ drị̃
ụfụjó má be.
3 'Bá ãzí 'ba atṹ mí be ụrụgá 'bé drị̃ gá 'dõlé ĩndĩ ku, jõku ãko ãzí 'ba
indré 'bé drị̃ gá 'dãá ku, drĩ táni adru agá kãbĩlõ jõku ãnãkpá ĩrí nalépi
'bé drị̃ gá 'dãá la kí yã 'ba indré kí 'bé 'bã pá gá 'dãá ku.”
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Mṹsã upa írã 'bara-'bara la kí į̃rị̃ cécé ándrá drị̃drị̃ 'dã kí áni,
ãzíla tụ 'bé Sĩnáyĩ drị̃ gá ụrụ gâlé ũ'bṹtịnịnị́, cécé Úpí 'bã jǫ̣lé ĩ'diní rĩ áni,
'dụ írã į̃rị̃ 'dã kí drị̃ gá ĩndĩ.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí asį̣ vũrṹ 'dõlé ũrṹ'bũ agâ sĩ ãzíla tu pá Mṹsã be
'dãá, umve ru rṹ Úpí 'i.
6 Úpí alị Mṹsã drị̃lẹ́ gâsĩ, ãzíla umve ru rṹ, “Ma, Úpí 'i, ma Ãdróŋá galépi
tré ásį̣ į̃gbę̃ sĩ ãzíla 'bá kí ízákĩzã ndrelépi rĩ 'i, ũmbã rụ ma gbõrú ku, ma
lẽtáŋá ãmbógó la i'da ãzíla 'bá kí sĩ ásį̣ tį̃ áma drị̃ gá rá.
7 Ma lẽtáŋá mádrị̃ ukólépi ku rĩ tã mba anzị álĩfũ álĩfũ ĩ'badrị̃ drị̃lẹ́ gâlé
rĩ 'ba ní, ãzíla ma ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí trũ ũnzĩkãnã ĩ'badrị̃ abe rá. Wó má
icó ĩcẽlé drị̃rịma fẽjó 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ 'baní ku. 'Bá drĩ kí ị́jọ́ ũnzí

idé ma rṵ́, ma anzị ĩ'badrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé á'bị́ anzị na jõku sụ rĩ 'baní drị̃ịrịma fẽ, ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã átẹ́pịka 'badrị́ kí sĩ.”

8 Mṵ́sã ãvṵ̃ vṵ̃rṵ́ gbõrú sĩ ị̃nzị̃táŋá fẽjó.

9 Jọ, “Úpí ídrĩ u'á mání ãyĩkõ sĩ, má a'ị́ mi ímụ dó ãma abe ĩndĩ. 'Bá 'dĩ drĩ kí táni adru drị̃ ũnzí ru, ítrũ ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí ũnzĩkãnã ãmaní idélé rĩ kí abe, ãzíla í'dụ ãma 'bá mídrị́ mgbã rĩ kî rú.”

10 Úpí jọ Mṵ́sã ní, “Ma mụ ú'dî'da tị icíma idélé 'bá Ị̣sị̣rayị́lị̃ drị̃ abe. Ma mụ ị́jọ́ ãmbógó la kí idélé kí mẹ́lẹ́tị gá ị́jọ́ jõ drĩ ídu idélé sṵ́rṵ́ ãzí agá ãngũ drị̃ gá 'dâ ku la kî. 'Bá pírí kí mụ ị́jọ́ ãmbógó mání icólé idélé 'dĩ kí ndrelé, ã'dusĩku ma Úpí 'i, ma mụ ị́jọ́ ṵ̃sṵ̃táŋá ru 'dĩ kí idélé ĩminî.

11 Ĩmba ãzị̃táŋá mání fẽlé ĩminí ãndrũ 'dĩ kí tã. Mã mụ sṵ́rṵ́ 'dĩ kí drolé ãmvé Ãmọ́rị̃ kí, Kãnánĩ kí, Hị́tị̃ kí, Pẹ̃ŕẹ́zị̃ kí, Hị́vị̃ kí, ãzíla Yẹ̃bṵ́sị̃ kí trũ, ĩminí mụ agá 'dĩ gá 'dâ.

12 Lẽ ĩmi adru mị́fị̃ trũ ĩmi idé ị́jọ́ ãzí sĩ tị icíma icíjó sṵ́rṵ́ ĩminí fijó ala gá 'dĩ kí abe ku, ã'dusĩku kí mụ adrulé ĩminí mãtégõ ũnzí la.

13 Kẽjị́ la gá ĩmi andi ãlĩtárĩ ĩ'badrị̃ kí, írã ĩ'bã ãni ị̃nzị̃lé ị̃nzị̃-ị̃nzị̃ 'dĩ kî, ãzíla ĩmi aga ị̣dị̣ŋá ãdróŋá ũkú ru Ãsérã drị 'dĩ kí vṵ̃rṵ́.

14 “Mí ị̃nzị̃ ãdróŋá ãzí ku, ã'dusĩku Ma, Úpí 'i, ma ãjã rú ãdróŋá ãzí ị̃nzị̃jó rĩ sĩ.

15 Mí adru mị́fị̃ trũ mí icí tị 'bá u'álépi sṵ́rṵ́ 'dĩ agá rĩ abe ku, ã'dusĩku drĩ kí ãdroŋa ĩ'badrị̃ kí ị̃nzị̃ ãzíla ídétáŋá idé ĩ'banî, kí ími umve sĩ ru umújó ĩ'ba abe, ãzíla kí ími drị se sĩ íná ĩ'baní fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩ'badrị̃ 'baní rĩ kí nalé ku rá.

16 Anzị ĩmidrị̃ drĩ kí izonzi ãmị́yọ́ŋá ru 'dã kí ĩgbã ũkú ru, kí dó sĩ kí drị̃ se sĩ áma ã'ị̃jó ku ãzíla ãdroŋa ĩ'bã ãni 'dã kí ị̃nzị̃jó.

17 “Mí idé aya ãdroŋa rú la kí míní ị̃nzị̃lé ku.

18 “Ímba Ṵ̃mṵ̃ Mũkátĩ Ãkṵ́kị́ kóru rĩ najó rĩ tã. Mání ị́jọ́ la azị́jó míní rĩ áni, ína Mũkátĩ Ãkṵ́kị́ kóru 'dĩ ṵ́'dṵ́ ázị̃rị̃ ĩmbá ãbíbũ drị 'dĩ sĩ, ã'dusĩku ĩmbá 'dĩ ándrá míní sĩ Mị̣sị̣rị̃ a'bejó rĩ 'i.

19 “Ngọ́tị́ ágọ́bị́ kãjãní rĩ kí ãnãkpá lị́cọ́ gá ágó kãjãní rĩ abe kí pírí má ãni.

20 Kãyĩnõ mváŋá kãjãní rĩ mi unze la kãbĩlõ fẽjó kẽjị́ la gá rĩ sĩ, ídrĩ lẽ unzelé la ku mi imbe la nũ rá. Lẽ mí unze anzị ãgọbị́ kãjãní rĩ kí rá.

“Lẽ 'bá ãzí 'bã amṵ́ áma drị̃lẹ́ gá drị́drị́ ru ãwã'dĩfô kóru ku.

21 “Ínga ãzị́ mídrị́ sĩ ámvṵ́ sõjó ãzíla ãkónã ũkũnãjó rĩ kí ṵ́'dṵ́ ázíyá, wó ṵ́'dṵ́ ázị̃rị̃ rĩ sĩ mí avị́.

22 “Í'bã Ṵ̃mṵ̃ Ãkónã Ãfũlépi drị̃drị̃ mídrị́ ámvṵ́ agá rĩ 'badrị̃ 'i ãzíla í'bã Ṵ̃mṵ̃ ãkónã ámvṵ́ agá rĩ kí Atrájó pírí 'bo rĩ drị̃ ílí 'bã ukó agá.

23 Ãgọbị́ mídrị̃ 'bã amṵ́ kí Ũkpó 'Dị̣pị Úpí Ãdróŋá Ị̣sị̣rayị́lị̃ drị̃ drị̃lẹ́ gá ĩ'di ị̃nzị̃jó ílí ãlu-ãlu agá pâlé na.

24 Ma mụ sṵ́rṵ́ 'dĩ kí drolé ími drị̃lẹ́ gâsĩ rá ãzíla ma sṵ́rṵ́ mídrị̃ nzị̃ mmgbọ rú 'bá ãzí icó amṵ́lé ími ndẽlé sáwã míní adrujó Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃lẹ́ gá ṵ̃mṵ̃ na 'dĩ naŋá gá ílí ãlu-ãlu sĩ ku.

25 “Ĩmi ají mání ãrí ãnãkpá lị̣lẹ́ ídétáŋá ru la ãni la idélé ãkónã ãkṵ́kị́ trũ la be ku. Ĩmba ãko ídétáŋá ru ṵ̃mṵ̃ alijó 'bá drị̃ gâsĩ rĩ drị̃ 'bã ị̣mbị́ tã kpere ṵ̃'bṵ́tị gá ku.

26 “Ílí ãlu-ãlu sĩ mí ají jó Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drḭ̃ agá ãkónã mídrḭ ãfũlépi drḭ̃drḭ̃ rĩ kî.
“Lẽ mí a'dí ḭ̃ndrḭ mváŋá ĩzá ãndrẽ 'bã lẹ́sṵ́ sĩ ku.”
27 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṵ́sã nî, “Ísĩ ḭ́jọ́ 'dĩ kí vṵ̃rṵ́, ã'dusĩku ḭ́jọ́ 'dĩ kí bã sĩ fẽlépi la mání tḭ icíma icíjó mí be ãzíla 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ abe 'dĩ.”
28 Mṵ́sã u'á Úpí be 'bé sḭ́ gâlé ṵ́'dṵ́ kãlḭ́ sṵ ãzíla ḭ́nḭ́ kãlḭ́ sṵ, mũkátĩ naŋá ãzíla ḭ̃yḭ́ mvṵŋá kóru. Sĩ dó írã 'bara-'bara 'dã kí drḭ̃ gá ḭ́jọ́ tḭ icíma drḭ̃ kí ãzḭ́táŋá mṵdrḭ́ rĩ kí abe.

Mṵ́sã 'bã mẹ́lẹ́tḭ la dḭ̃jó dḭ̃-dḭ̃ rĩ

29 Mṵ́sã la mṵ asḭ́lé 'bé Sĩnáyĩ sḭ́ gâlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃ ãzḭ́táŋá mṵdrḭ́ rĩ kí sĩjó drḭ̃ la gá rĩ abe ĩ'didrḭ gá 'bo, mẹ́lẹ́tḭ la ri dḭ̃lé pãrã-pãrã rú, ã'dusĩku angá ḭ́jọ́ jọ agá Úpí be; wó nḭ̃ 'î mẹ́lẹ́tḭ la dḭ̃-dḭ̃ la ku.
30 Ãrọ́nḭ̃ kí 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí abe pírí ndre kí dó Mṵ́sã 'bã mẹ́lẹ́tḭ la dḭ̃-dḭ̃, idé kí dó ṵ̃rḭ̃ sĩ sĩ mṵjó ãni rú ĩ'di andre gâlé.
31 Wó Mṵ́sã umve Ãrọ́nḭ̃ kí drḭ̃lẹ́ ũ'bí 'badrḭ̃ abe ãzíla mṵ kí dó ĩ'di rṵ̃lé, Mṵ́sã jọ ḭ́jọ́ ĩ'banî.
32 'Dã 'bã vúlé gá 'bá pírí Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ tra kí ru Mṵ́sã andre gá, ãzíla fẽ dó ĩ'baní ãzḭ́táŋá pírí Úpí 'bã fẽlé ĩ'didrḭ 'bé Sĩnáyĩ drḭ̃ gâlé rĩ kî.
33 Mṵ́sã la mṵ ḭ́jọ́ ĩ'diní jọlé ĩ'baní rĩ delé 'bo, aku ru mẹ́lẹ́tḭ bõngó sĩ cí.
34 Wó Mṵ́sã drĩ mṵ Úpí drḭ̃lẹ́ gá sĩ ḭ́jọ́ jọjó ĩ'di be, ĩ'di bõngó ĩ'di sĩ ru mẹ́lẹ́tḭ akujó rĩ wḭ rá. Drĩ dó ãfũ ãmvé ĩ'di ḭ́jọ́ Úpí 'bã azḭ́lé ĩ'diní rĩ kí vú nze 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní pírí,
35 ãzíla 'bá kí mẹ́lẹ́tḭ la dḭ̃lépi dḭ̃-dḭ̃ 'dã ndre. 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṵ́sã la ru mẹ́lẹ́tḭ aku bõngô sĩ cí kpere sáwã ĩ'di 'bã mṵjó ḭ́jọ́ jọjó Úpí be rĩ gá.

35

Ãzḭ́táŋá Sãbátũ drḭ̃ kî

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṵ́sã tra ũ'bí Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí pírí ãzíla jọ, “Ḭ́jọ́ 'dĩ kí ãzḭ́táŋá Úpí 'bã azḭ́lé ĩmi idé kí rĩ kî:
2 Ṵ'dṵ́ ázíyá rĩ kí ĩminí sĩ ãzḭ ngajó, wó ṵ'dṵ́ ázḭ̃rḭ̃ rĩ ĩ'di ṵ'dṵ́ Sãbátũ drḭ̃ ĩminí sĩ avíjó rĩ 'i, ĩmba tã la ãlá ru Úpí nî. 'Bá ãzí drĩ ãzḭ ãzí nga ala gá rá, lẽ ú'dḭ ĩ'di rá.
3 Lẽ 'bá ãzí 'bã ũdũ ãcí ãngũ ĩ'diní u'ájó rĩ gá Sãbátũ sĩ ku.”

Ãko ayúlé sĩ Hémã Ãdróŋá Ḭ̃nzḭ̃jó rĩ sijó rĩ kî

4 Mṵ́sã jọ vâ ũ'bí Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní pírí, “'dĩ ḭ́jọ́ Úpí 'bã azḭ́lé rĩ:
5 Ĩmi a'dṵ́ ãko ĩmidrḭ̃ kí agṵ́lé ãwã'dĩfô rú Úpí nî. 'Bá pírí lẽlépi ãwã'dĩfô ajílépi Úpí ní ásḭ́ ãlu sĩ rĩ 'ba ají ãwã'dĩfô rú gólũdĩ, sílĩvã, ãzíla bũrônzĩ;
6 wḭ́zḭ̃ la 'bã adru kí gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ ãzíla ika; bõngó ãjẽ̃ rú mḭ́fḭ́ níríŋá, idélé ḭ̃ndrḭ 'bíko sĩ rĩ;
7 kãbĩlõ íní vúlé rángi sĩ ika rĩ kí; ãnãkpá íníríkó ãlá la kí; báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drḭ̃ kí;
8 tárã ãdu; ãdu ãjḭ́ ngṵ̃lépi vĩrĩ ũsũlé 'bá drḭ̃ gá rĩ 'i ãzíla lũbánĩ ãjḭ́ ngṵ̃lépi vĩrĩ rĩ be;
9 ãzíla írã únĩkĩsĩ rú rĩ kí írã ãzí ãjẽ̃ rú icólé ḭgbẹlé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã bõngó ĩfódĩ rú rĩ gá ãzíla bõngó jṵ́jṵ́ gá rĩ gá rĩ 'i.

Ãko 'bãlé Hémã Ãdróŋá Ịnzĩjó rĩ agá rĩ kî

10 "'Bá ĩmi agá ãlịgọ rú ãzị ãni 'dĩ 'ba amụ́ kí ãzíla 'bã idé kí ãko pírí
Úpí 'bã azịlé 'dĩ kí:
11 Hémã sĩ Ãdróŋá ỉnzĩjó rĩ 'i; ãko sĩ ĩ'di atrịjó rĩ kî; gõlĩ la kí ãzíla báwũ
ịdịŋá ru rĩ abe; jó ife báwũ alalé alâ rĩ kí; ịdịŋá la kí; ãzíla ãko sĩ ỉndụ́ la
kí sujó rĩ.
12 Sãndụ́kṹ tị icíma drỉ kí ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí abe; úmvúke ásị ỉgbẹ̃ drỉ
ãzíla kátẽnĩ ĩ'di atrịlépi rĩ;
13 méjã kí ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ abe ãzíla ãko drỉ la gá rĩ kí abe; mũkátĩ
ídétáŋá ru 'bãlé ndú Ãdróŋá nî rĩ;
14 tárã céke ãcí drỉ ãdu la abe;
15 ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ rĩ ivéjó rĩ ãzíla ife la kî abe; ãdu sĩ
drị tĩjó 'bá drỉ gá rĩ, lũbánĩ ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ rĩ, kátẽnĩ kẹ̃jịtị sĩ fijó Hémã sĩ
Ãdróŋá ỉnzĩjó rĩ agâlé rĩ;
16 ãzíla ãlĩtárĩ ãko ídétáŋá ru ivélé ivê rĩ drỉ kí, kẽyĩkéyĩ idélé aya
bũrônzĩ rú rĩ sĩ rĩ; ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí ãzíla ãkójó la kî; báfũ bũrônzĩ
rú rĩ pá la abe;
17 bõngó sĩ lịcọ́ 'a atrịjó rĩ, ịdịŋá ãzíla ãko sĩ ỉndụ́ la sujó rĩ; ãzíla kátẽnĩ
kẹ̃jịtị sĩ fijó lịcọ́ 'a gâlé rĩ atrijó rĩ;
18 áló Hémã sĩ Ãdróŋá ỉnzĩjó rĩ drỉ kí ĩbáká la abe ãzíla ãko sĩ lịcọ́ 'a
atrijó rĩ;
19 ãzíla bõngó cãlé ũniyambamba ãlá ãtalo 'baní sṹlé sĩ ãzị ngajó Ãngũ
Ãlá rĩ gá, átáló Ãrọ́nĩ 'baní anzị ĩ'didrỉ abe rĩ."
20 'Dã 'bã ũngúkú gá ũ'bí Ịsịrayịlĩ drỉ ĩdã kí ru pírí Mụ́sã drĩlẹ́ gá 'dãá
rá,
21 ãzíla 'bá pírí ásị gâlé lẽlépi ãko fẽlépi rá rĩ ají kí ãko fẽtáŋá ru ãlá rĩ
kí Úpí ní sĩ Hémã tị icíma drỉ idéjó. Ají kí ãko lẽlé ỉnzĩtáŋá drỉ ãzíla ãko
sĩ bõngó ãtalo 'badrỉ kí idéjó rĩ kî.
22 'Bá pírí ãgọbị rú ãzíla ũkú ru ásị gâlé lẽlépi ãko fẽlépi 'dĩ amụ́ kí ãzíla
ají kí ãko ũnĩ drị gólũdĩ rú ũví ndú ndú 'dĩ kí ingalé ídétáŋá ru Úpí nî:
23 'Bá pírí ají kí náyịlõ̃ỉ̃ ãla; bṹlụ̃ rú, pápũlũ, jõku kãbĩlõ 'bíko ika;
bõngó ãjẽ rú mịfị níríŋá idélé ỉndrị 'bíko sĩ rĩ, kãbĩlõ íní vúlé rángi sĩ ika
rĩ kí, jõku ãnãkpá ínírĩkó ãlá la.
24 'Bá fẽtáŋá fẽlépi sílĩvã sĩ jõku bũrônzĩ sĩ rĩ ají kí kí fẽlé Úpí nî, ãzíla
'bá báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drỉ trũ rĩ ají kí sĩ ãzị kí lẽlépi rĩ kí ngajó.
25 Ũkú pírí ãlịgọ rú ãko cãlépi drị sĩ 'dĩ ají kí bõngó mịfị níríŋá ĩ'baní
cãlé rĩ kí, wịzị gbẽtí bṹlụ̃, pápũlũ ãzíla ika rĩ kí abe.
26 Ũkú pírí ãlịgọ rú rĩ idé kí vâ wịzị ỉndrị 'bíko sĩ ĩ'bã ásị sĩ cénĩ.
27 'Bá drĩlẹ́ ru rĩ ají kí írã únĩkĩsĩ rú rĩ kí írã ãzí ãjẽ rú icólé ịgbẹlé átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã bõngó ĩfódĩ rú rĩ gá ãzíla bõngó jụ́jụ́ gá rĩ gá rĩ 'i.
28 Ají kí lũbánĩ ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ rĩ kí tárã ãdu Mịzẽyịtṹ drỉ abe, ãdu ũsũlé
sĩ drị tĩjó 'bá drỉ gá rĩ ãzíla ãko ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ rĩ abe.
29 'Bá pírí Ịsịrayịlĩ drị ãgọbị rú ãzíla ũkú ru ásị gâlé lẽlépi ãko fẽlépi
cénĩ ãwã'dĩfô rú rĩ ají kí Úpí ní ãko sĩ ãzị ngajó ĩ'di 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ kî.

Bẹ̃zãlẹ́lĩ kí Ũhõlĩyábũ be

30 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní, “Ĩndre, Úpí pẽ
Bẹ̃zãlẹ́lị̃ Ụ́rị̃ ngọ́pị Hụ́rị̃ umvelépi áyịpị rĩ angájó sụ́rụ́ Yụ́dã drị̃ agá.
31 Ãdróŋá fẽ ga tré úríndí ĩ'didrị̃ sĩ, ãlị̃gọ̃ sĩ, nị̃táŋá sĩ ãzíla icó ãzị́ pírí
idélé ãlị̃gọ̃ sĩ rĩ kí ngalé rá.
32 Ĩ'di sĩ í'dá gbã ãlị̃gọ̃ sĩ, ãzị́ nga gólũdĩ sĩ, sílĩvã sĩ, ãzíla bũrônzĩ sĩ.
33 Ĩ'di ũnĩ ãko ŋálí kí áni 'dĩ kí idé, ife kí upa ãzíla agọ́ ũví ndú-ndú sĩ
ãzíla ãzị́ pírí ngalé ãlị̃gọ̃ sĩ rĩ abe.
34 Úpí fẽ Bẹ̃zãlẹ́lị̃ ãzíla Ũhõlĩyábũ Ãhĩsãmákĩ ngọ́pị, sụ́rụ́ Dánĩ drị̃ gá rĩ
kí ásị́ gá ũndũwã sĩ 'bá kí imbájó ãlị̃gọ̃ sĩ rĩ.
35 Úpí fẽ ga kí tré ãlị̃gọ̃ sĩ ãko ndú-ndú kí idéjó ãzíla ãzị́ pírí kí ngajó rĩ kí
sĩ. Ãko idélé drị̃ sĩ 'dĩ kí, báwũ kí upajó, ãko kí u'béjó gbẽtí bụ̃lụ̃, pápũlũ,
kãbĩlõ 'bíko ika, ãzíla bõngó ãjẹ̃ rú mịfị̃ níríŋá rĩ kí abe. Kí icó ãzị́ pírí kí
ngalé rá, ãzíla kí ãlị̃gọ̃ ãko pírí kí idéjó rĩ trũ.

36

1 “Ịjọ́ 'dĩ sĩ Bẹ̃zãlẹ́lị̃ 'i, Ũhõlĩyábũ 'i ãzíla 'bá ãzí ãlịgọ rú Úpí 'bã sĩ ĩ'baní
ũndũwã, ãlị̃gọ̃ ãzíla nị̃táŋá fẽjó rĩ 'bã sị kí Hémã Ãdróŋá Ịnzĩjó rĩ cécé Úpí
'bã azịlé rĩ áni.”
2 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã umve dó Bẹ̃zãlẹ́lị̃ kí Ũhõlĩyábũ be ãzíla 'bá
pírí ãlịgọ rú Úpí 'bã sĩ ĩ'baní ãlị̃gọ̃ ãzíla ũndũwã fẽjó ã'ị̃lépi amụ́lépi ãzị́
ngalépi cénĩ 'dĩ kí amụ́lé sĩ i'dólé ãzị́ ngalé.
3 Mụ́sã fẽ dó ĩ'badrị̃lé ãko ãwã'dĩfô rú 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã kí fẽlé sĩ ãzị́
ãngũ ãlá rĩ drị̃ sịjó rĩ kî. 'Bá 'dĩ ri kí ụ̃'bụ́tị ãlu-ãlu sĩ ãko ãwã'dĩfô ru rĩ kí
ajílé fẽlé cénĩ.
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá pírí ãlịgọ rú ãzị́ ngalépi ãngũ ãlá rĩ 'bã sịná gá 'dĩ a'be kí
ãzị́ ĩ'badrị̃ kí rá
5 ãzíla jọ kí Mụ́sã ní, “'Bá kí ãko ají sĩ ãzị́ ngajó ndẽ Úpí 'bã azịlé rĩ rá.”
6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã fẽ dó ãzị́táŋá sĩ ịjọ́ 'dĩ azịjó kámbĩ agâ sĩ pírí: “'Bá ãzí
ágọ́bị́ ru jõku ũkú ru la 'bã ají kí dó ãko ãzí fẽtáŋá ru la kí fẽlé ãngũ ãlá
rĩ ní ĩ̃dị́ ku.” Ịjọ́ 'dĩ sĩ âtrị dó 'bá kí ãko fẽtáŋá ru rĩ kí ajíŋá gá cí,
7 ã'dusĩku ãko tralé sĩ Hémã sĩ Ãdróŋá Ịnzĩjó rĩ sịjó ãzíla dejó rĩ tra kí
ru ambamba.

Hémã Ãdróŋá Ịnzĩjó rĩ

8 'Bá pírí ãlịgọ rú 'dĩ sị kí Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩjó rĩ drị̃ bõngó mụdrị̃ mịfị̃
níríŋá u'bélé gbẽtí bụ̃lụ̃, pápũlũ ãzíla ika la kî sĩ, ãzíla 'bá ãlị̃gọ̃ ãko idéjó
drị̃ sĩ rĩ drị̃ trũ rĩ idé kí í'dá kẹ̃rụ́bị̃ ãni la kí ụrụ'bá la kí gá cí.
9 Bõngó 'dĩ 'bã adru kí pírí trũ-trũ, ãzo la 'bã adru kí mítã mụdrị̃ drị̃ ĩ̃rị̃,
mmgbọ la 'bã adru mítã ĩ̃rị̃.
10 Icí kí bõngó tõwú rĩ kí ãlu, idé kí vâ ãzí tõwú 'dã kí cécé 'dã áni.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá ịgbẹ kí bõngó bụ̃lụ̃ la kí bõngó ãlu rĩ 'bã tị gâsĩ,
idé kí vâ bõngó ãzí rĩ kí abe 'dã áni.
12 Idé kí dó 'bụ́ bõngó tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gá kãlị́ tõwú ãzíla 'bụ́ kãlị́
tõwú bõngó ãzí tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gá, 'bụ́ 'dĩ ndre kí ru ndre-ndrẽ.
13 'Dã 'bã ũngúkú gá idé kí gõlĩ gólũdĩ sĩ rĩ kí kãlị́ tõwú ãzíla ayú kí dó
kí sĩ bõngó 'dĩ kí ũgĩjó ãlu, ịjọ́ 'dĩ sĩ, Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩjó rĩ drị̃ 'bã icí
kí rú sĩ ru ãlu benĩ.

14 Idé bõngó ãzí kí mụdrị̃ drị̃ ãlu ị̃ndrị̃ 'bíko sĩ sĩ Hémã sĩ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ drị̃ akujó.
15 Bõngó mụdrị̃ drị̃ ãlu 'dĩ kí pírí trũ-trũ, ãzo la kí mítã mụdrị̃ drị̃ na ãzíla mmgbọ la kí mítã ị̃rị̃.
16 Usé kí kátẽnĩ̃ tõwú rĩ kí ĩbáká ãlu gá ãzí ázíyá rĩ kí ĩbáká ãlu gá.
17 'Dã 'bã ũngúkú gá į̣gbẹ kí 'bụ́ kí kãlị̃ tõwú bõngó tõwú usélé ãngũ ãlu gá ãsị̃jó rĩ 'bã tị gâsĩ, į̣gbẹ kí vâ 'bụ́ kí kãlị̃ tõwú kátẽnĩ̃ ázíyá usélé ãngũ ãlu gá ãsị̃jó rĩ 'bã tị gâsĩ.
18 Idé kí gõlĩ bũrônzĩ sĩ rĩ kí kãlị̃ tõwú sĩ Hémã kí icíjó ãko ãlu rú.
19 'Dã 'bã ũngúkú gá idé kí Hémã ní ãko sĩ ĩ'di drị̃ akujó la kãbĩlógó 'bã ínírikõ vulé rángi ika la sĩ rĩ sĩ, ãzíla aku kí ĩ'di drị̃ ãnãkpá ínírikó ãlá la sĩ.
20 Idé kí ị́dị́ŋá kpị la kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ Hémã sĩ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ nî.
21 Báwũ ị́dị́ŋá ru ãlu-ãlu rĩ 'bã ãzo 'bã adru mítã sụ-sụ ãzíla mmgbọ la kí drĩdríŋĩ̃ gá rĩ 'bã adru sẽndị́mĩtã 66.
22 Báwũ 'bã tị ị̃rị̃ rĩ 'bã ãfũ kí ãzíla 'bã ndre kí ru ãzí rĩ abe sĩ kí icíjó ãlu. Idé kí báwũ ị́dị́ŋá ru Hémã sĩ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ drị̃ kí pírí 'dĩ áni.
23 Idé kí báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí kãlị̃ ị̃rị̃ Hémã sĩ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ 'bã wókõ ándrá rĩ gá
24 ãzíla idé kí ãko sĩ báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí ị̃ndụ́ usújó sílĩvã rú rĩ kí kãlị̃ sụ, ị́dị́ŋá ãlu-ãlu ị̃ndụ́ gá kí ị̃rị̃-ị̃rị̃.
25 Hémã sĩ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ 'bã wókõ ụ́rụ́lé rĩ gá, idé kí báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí kãlị̃ ị̃rị̃
26 ãzíla ị̃ndụ́ la idélé sílĩvã sĩ rĩ kí kãlị̃ sụ, ị́dị́ŋá ãlu-ãlu ị̃ndụ́ gá kí ị̃rị̃-ị̃rị̃.
27 Idé kí Hémã sĩ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ ní báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí ázíyá, wókõ la ị̃tụ̃ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá,
28 ãzíla idé kí vâ báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí ị̃rị̃ kónã Hémã sĩ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ 'bã ãsị̃jó rĩ gá.
29 Kónã ị̃rị̃ 'dĩ kí agá usú kí ị́dị́ŋá kí ímve ãlu agá ị̃rị̃-ị̃rị̃ i'dójó ị̃ndụ́ gá kpere drị̃ gá. Idé kí kí ị̃rị̃trá ũví ãlu sĩ.
30 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí dó sĩ ãrõ ãzíla ị̃ndụ́ la sílĩvã rú rĩ kí mụdrị̃ drị̃ ázíyá, kí ị́dị́ŋá ãlu-ãlu ị̃ndụ́ gá ị̃rị̃-ị̃rị̃.
31 Idé kí jó ife báwũ alalé alâ la kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ: tõwú rĩ kí ị́dị́ŋá Hémã sĩ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ 'bã bụ́lụ́ ãlu rĩ gá,
32 ãzí tõwú rĩ kí bụ́lụ́ la ãzí rĩ gá, ãzíla báwũ ị́dị́ŋá ru tõwú rĩ kí wókõ ị̃tụ̃ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá ãngũ Hémã sĩ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ 'bã tị 'bã ãsị̃jó rĩ gá.
33 Idé kí báwũ alalé alâ 'bãlé ị́dị́ŋá ágágá rĩ kí drị̃ gâsĩ rĩ kí i'dóŋá gá kpere ãsị̃ŋá gá.
34 Ase kí ị́dị́ŋá 'dĩ kí ụrụ'bá gólũdĩ sĩ cí ãzíla idé kí ímve gólũdĩ sĩ la kí sĩ báwũ alalé alâ 'dĩ kí rụjó. Ase kí vâ báwũ alalé ala-lã lã 'dĩ kí ụrụ'bá gólũdĩ sĩ cí.
35 Idé kí kátẽnĩ kí bõngó mị́fị̃ níríŋá la sĩ ãzíla u'bé kí ĩ'di wị́zị̃ gbẽtí bũlụ̃, pápũlũ, ika ãzíla 'bá ãlị̃gõ̃ ãko idélé drị̃ sĩ rĩ drị̃ trũ rĩ idé kí kẹ̃rụ́bị̃ ụ́pụ́pị̃ trũ la kî.
36 Idé kí ĩ'diní ị́dị́ŋá kí sụ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ ãzíla ase kí ụrụ'bá la kí gólũdĩ sĩ. Idé kí gõlĩ kí gólũdĩ sĩ ãzíla idé kí ãko sĩ ị́dị́ŋá kí ị̃ndụ́ sujó sụ rĩ kí sílĩvã sĩ.

37 Kẽjịtị sĩ fijó Hémã Ãdróŋá Ỉnzĩjó rĩ agâlé rĩ gá, cã kí kátẽnĩ u'bélé wịzį̃ gbẽtí bų̃lû, pápũlũ ãzíla ika sĩ la kí wịzį̃ sĩ ãzíla bõngó mịfį̃ níríŋá cãlé ãį̃gǫ̃ sĩ la sĩ.
38 Idé kí ịdíŋá kí tõwú gõlĩ trũ bõngó 'dĩ 'baní. Ase kí ịdíŋá 'dĩ kí drį̃ ãzíla aya usúlé kí ụrụ'bá gá rĩ kí abe gólũdĩ sĩ. Idé kí ỉndụ́ la tõwú rĩ kí bũrônzĩ sĩ.

37

Sãndụ́kų̃ tị icíma drį̃ idéjó rĩ

1 Bẽzãlẹ́į̃ idé Sãndụ́kų̃ tị icíma drį̃ báwũ 'bọ́kọ́lǫ̃ drį̃ sĩ, ãzo la mítã ãlu nụ́sų̃, mmgbọ la mítã ãlu nụ́sų̃, ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ mítã ãlu nụ́sų̃.
2 Ase ụrụ'bá la agâ sĩ ãzíla ãmvê sĩ rĩ gólũdĩ ãlá rĩ sĩ. Ãzíla ulí láyĩnĩ ũnĩ ãni la gólũdĩ sĩ ụrụ'bá la gâsĩ pírí cí.
3 Bẽzãlẹ́į̃ idé Sãndụ́kų̃ tị icíma drį̃ ní ímve gólũdĩ sĩ la kí sụ sĩ ĩ'di ujíjó, icí pá la sụ 'dĩ kí agá ímve ãlu-ãlu. Sãndụ́kų̃ 'bã wókõ ãlu rĩ gá į̉rį̃ ãzí rĩ gá vâ į̉rį̃.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá, idé ife sĩ ĩ'di ujíjó la kí báwũ 'bọ́kọ́lǫ̃ drį̃ sĩ ãzíla ase ụrụ'bá la kí gólũdĩ sĩ cí,
5 ãzíla su ife 'dã kí ímve kí agâ sĩ Sãndụ́kų̃ tị icíma drį̃ 'bã bụ́lụ́ gá sĩ ĩ'di ujíjó.
6 Bẽzãlẹ́į̃ idé Sãndụ́kų̃ tị icíma drį̃ ní úmvúke ásį̣ į̉gbę̃ drį̃ sĩ ĩ'di tị ų̃pį̃jó gólũdĩ ãlá rĩ sĩ, ãzo la ãni rú mítã ãlu nụ́sų̃ ãzíla mmgbọ la ãni rú mítã ãlu.
7 Idé kę̃rụ́bį̃ ụ́pụ́pį̣ trũ u'dilé gólũdĩ sĩ la kí į̉rį̃, ũ'bã kí úmvúke ásį̣ į̉gbę̃ drį̃ 'bã tị ãsį̃jó rĩ kí gá.
8 Idé kę̃rụ́bį̃ ụ́pụ́pį̣ trũ ãlu rĩ wókõ ãlu rĩ gá, ãzí ãlu rĩ vâ ãzí rĩ gá; icí kí úmvúke ásį̣ į̉gbę̃ drį̃ be ãlu tị la į̉rį̃ rĩ kí gá.
9 Kę̃rụ́bį̃ inga kí ru ụ́pụ́pį̣ ụrụgâlé ru ãzíla aku kí dó sĩ úmvúke ásį̣ į̉gbę̃ drį̃ cí, ndre kí ru ndre-ndrẽ ãzíla ndre kí ãngũ úmvúke ásį̣ į̉gbę̃ drį̃ rų̣lé ru.

Méjã idélé rĩ

10 Bẽzãlẹ́į̃ idé méjã báwũ 'bọ́kọ́lǫ̃ drį̃ sĩ, ãzo la ãni rú mítã ãlu, mmgbọ la ãni rú nụ̃sų̃ mítã ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ ãni rú mítã ãlu.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Bẽzãlẹ́į̃ ase ụrụ'bá la gólũdĩ ãlá rĩ sĩ ãzíla li tị la pírí gólũdĩ sĩ trǫ̃kį̣lịrį̣ cí.
12 Li tị la trǫ̃kį̣lịrį̣, ãnzį̣ la ãni rú į̉nzį̃ na ãzíla ase kí ĩ'di gólũdĩ sĩ cí.
13 Idé ímve gólũdĩ sĩ la kí sụ méjã 'dĩ ní sĩ ĩ'di ujíjó, ãzíla icí ímve 'dĩ kí kónã la sụ 'dĩ kí agá ãngũ ĩ'di 'bã pá 'bã sĩ adrujó rĩ kí gá.
14 Bẽzãlẹ́į̃ umbé ímve kí méjã 'bã bụ́lụ́ gâsĩ ãni rú sĩ ife usúlé ĩ'di ụ'dụjó rĩ kí rụjó.
15 Idé kí ife sĩ méjã 'dĩ ụ'dụjó rĩ kí báwũ 'bọ́kọ́lǫ̃ drį̃ sĩ ãzíla ase kí ụrụ'bá la kí gólũdĩ sĩ cí.
16 Idé kí dó ãkójó ndú-ndú méjã 'dĩ drį̃ sãánĩ, kópõ, jágĩ ãzíla bãkụ́lę̃ sĩ icójó ãko mvụlé mvụ-mvų̃ rĩ kí ũsũjó rĩ kí gólũdĩ ãlá la sĩ.

Tárã céke

17 Bẽzãlẹ́į̃ idé kí tárã céke gólũdĩ ãlá u'dilé u'dî rĩ sĩ, ỉndụ́ la kí mgbọ́ŋį̣ la be; kópõ la cécé mãwụ́wã áni rĩ kí abe, mãwụ́wã drĩ drį̃kã nzį̃lépi ku rĩ abe ãzíla icí kí ru mãwụ́wã la abe pírí ãlu.

18 Tárã céke 'bã mgbọ́ŋ̀ gá idé kí kénĩ kí ázíyá, na rĩ kí wókõ ãlu rĩ gá
ãzíla na rĩ kí wókõ ãzí rĩ gá.
19 Idé kí kénĩ ãlu-ãlu ázíyá 'dĩ kí ụrụ'bá gá mãwụ́wã í'dá cécé ãlĩmóndĩ
drị̀ ãfũlépi tárã céke kí ụrụ'bá gâlé rĩ 'ba nî.
20 Idé kí tárã céke ágágá rĩ drị̀ gá mãwụ́wã idélé cécé mãwụ́wã ãlĩmóndĩ
drị̀ áni agbẹ́lépi ngúlú ãzíla ayilépi rĩ kí sụ cí.
21 Idé kí mãwụ́wã drị̀kã agbẹ́lépi ngúlú rĩ kí kénĩ ãkpãlé �somewhat̀-ỳrị̀ na 'dĩ kí
ỳndụ́lé gá ãlu-ãlu.
22 Tárã céke, kénĩ la kí ãzíla mãwụ́wã drị̀ ngúlú rĩ kí abe ídé kí gólũdĩ
ãlá 'bara ãlu la sĩ.
23 Idé kí dó tárã la ázỳrị̀ rĩ kî, ãzíla kpákuŋá sĩ ãko kí rụjó jõku a'dụ́jó rĩ
abe gólũdĩ ãlá la sĩ.
24 Ayú gólũdĩ ãlá rĩ kị́lọ̃ kãlị́ na drị̀ tõwú sĩ tárã céke idéjó ãzíla ãko
ndú-ndú ala gá rĩ kí abe pírí.

Ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ

25 Bẹ̃zãlẹ́lỳ idé ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ãjị́ ngũ̀lépi vĩrĩ rĩ ivéjó rĩ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃
drị̀ sĩ. Idé ĩ'di trũ-trũ ãzo la kí mmgbọ la be ãni rú nũ̀sũ̀ mítã ãzíla ãzo la
ụrụgâlé ru rĩ ãni rú mítã ãlu. Újé la kónã la sụ 'dĩ kí gá rĩ icí kí ru ãko ãlu
rú.
26 Ase drị̀ la, bụ́lụ́ la kí, ãzíla újé la kónã gá rĩ kí abe pírí gólũdĩ ãlá rĩ sĩ,
ãzíla li kí tị gólũdĩ sĩ trọ̃kị́lịrị cí.
27 Idé kí ímve gólũdĩ sĩ la kí ỳrị̀ láyĩnĩ ũnĩ ãni ulílé gólũdĩ sĩ trọ̃kị́lịrị rĩ
'bã ỳndụ́lẹ gâlé ru ndre kí ru ãzí rĩ be, ỳrị̀ rĩ kí bụ́lụ́ ãzí rĩ gá ãzíla ỳrị̀ rĩ kí
bụ́lụ́ ãzí rĩ gá sĩ ife kí usújó sĩ ãlĩtárĩ ujíjó.
28 Idé ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̀ sĩ ãzíla ase kí ụrụ'bá la kí gólũdĩ
ãlá rĩ sĩ cí.
29 Idé kí ãdu 'bãlé ndú sĩ drị̀ tỹjó 'bá drị̀ gá rĩ ãzíla lũbánĩ ãlá ãjị́ ngũ̀lépi
vĩrĩ rĩ be.

38

Ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ

1 Bẹ̃zãlẹ́lỳ pa kí ãlĩtárĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ drị̀ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̀ sĩ, ãzo la
kí mmgbọ la be kí trũ-trũ mítã ỳrỹ-ỳrỹ, ãzo la ụrụgâlé ru rĩ mítã ãlu.
2 Upa újéke kí ãlĩtárĩ 'bã kónã sụ 'dĩ kí agâ sĩ pírí, ãlĩtárĩ i'dá dó sĩ ãko
ãlu rú ãzíla 'bu ãlĩtárĩ ụrụ'bá bũrônzĩ sĩ.
3 Idé ãlĩtárĩ ní úmvú sĩ úfóró iyájó, ãko sĩ ãko ũpẽjó, bãkụ́lẹ̃ sĩ ãko ũyãjó,
fókĩ ãmbógó sĩ ĩzá ũsõjó ãzíla sũfũríyã sĩ ãko ụsịjó ãcí drị̀ gá rĩ abe pírí
bũrônzĩ sĩ.
4 Idé ãlĩtárĩ ní kẽyĩkéyĩ bũrônzĩ sĩ, ãzíla ímve kí sụ sĩ pá la kí icíjó kónã
la sụ 'dĩ kí agá.
5 Idé ímve kí sụ kónã kẽyĩkéyĩ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ drị̀ kí agá sĩ ife sĩ ĩ'di
ujíjó rĩ kí sujó.
6 Idé báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̀ sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí ãzíla ase báwũ kí ụrụ'bá aya
bũrônzĩ rú rĩ sĩ,
7 ãzíla usú kí ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí ímve ãlĩtárĩ 'bã kónã ãlu-ãlu gá rĩ kí
agá. Idé kí ãlĩtárĩ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̀ sĩ ãzíla 'a la lũ mmgbọ.

Báfũ sĩ drị̀ ãzíla pá ũjĩjó rĩ

8 Bẹ̃zãlẹ́lę̃ idé báfũ sĩ drı̨ kí ũjĩjó pá abe rĩ kí pá lã be mãráyã bũrônzĩ rú ũkú ãzı̨ ngalépi kẹ̃jı́tı̨ sĩ fijó Hémã tı̨ icíma drı̨ agá rĩ 'bã kí fẽlé rĩ kí sĩ.

Lı̨cọ́ 'a

9 'Dã 'bã ũngúkú gá Bẹ̃zãlẹ́lę̃ idé lı̨cọ́ 'a Hémã andre gá 'dãá cí. Wókõ la ándrá rĩ zo mítã kãlı̨ sụ drı̨ sụ ãzíla bõngó mı̨fı̨ níríŋá rĩ ala gá cí.

10 Ũgĩ bõngó 'dĩ kí gõlĩ sílĩvã rú rĩ sĩ ı̨dı̨ŋá bũrônzĩ rú kãlı̨ ı̃rı̨ usúlé ı̃ndụ́ la bũrônzĩ rú kãlı̨ ı̃rı̨ rĩ kí ụrụ'bá gá rĩ gá.

11 Wókõ la ụ́rụ́ rĩ gá ı̨dı̨ŋá kãlı̨ ı̃rı̨ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ kí ãko ı̃ndụ́ la kí usújó ala gá kãlı̨ ı̃rı̨ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ kí, gõlĩ ãzíla ãko sĩ kí icíjó sílĩvã sĩ rĩ abe.

12 Bẹ̃zãlẹ́lę̃ ũgĩ bõngó mítã kãlı̨ ı̃rı̨ drı̨ ı̃rı̨ rĩ kí gõlĩ sílĩvã rú rĩ sĩ ı̨dı̨ŋá mụdrı̨ usúlé ı̃ndụ́ la mụdrı̨ rĩ kí agá rĩ kí ụrụ'bá gá, Lı̨cọ́ 'a 'bã wókõ ı̃tụ́ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá.

13 Lı̨cọ́ 'a 'bã wókõ sĩ fijó ı̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ 'bã mmgbọ mítã kãlı̨ ı̃rı̨ drı̨ ı̃rı̨.

14 Kẹ̃jı́tı̨ sĩ fijó rĩ 'bã wókõ ı̃jı̨ gá rĩ gá, bõngó gĩlé rĩ kí 'bã ãzo ãni rú mítã ázı̨̃rı̨, ı̨dı̨ŋá la kí na ãzíla ãko idélé sĩ ı̨dı̨ŋá kí ı̃ndụ́ sujó rĩ kí na.

15 Bõngó gĩlé kẹ̃jı́tı̨ sĩ fijó lı̨cọ́ 'a gâlé rĩ 'bã wókõ ãndá gá rĩ gá rĩ kí 'bã ãzo ãni rú mítã ázı̨̃rı̨, ı̨dı̨ŋá la kí na ãzíla ãko idélé sĩ ı̨dı̨ŋá kí ı̃ndụ́ sujó rĩ kí na.

16 Bõngó ũgĩlé lı̨cọ́ 'a andre gá trǫ̣́kı̨́lı̨rı̨ rĩ kí ídé kí bõngó mı̨fı̨ níríŋá cãlé ãlá la sĩ.

17 Ãko sĩ ı̨dı̨ŋá kí ı̃ndụ́ usújó rĩ kí ídé kí bũrônzĩ sĩ, gõlĩ sĩ bõngó kí ũgĩjó rĩ kí ídé kí sílĩvã sĩ, ı̨dı̨ŋá pírí kí drı̨ âse kí sílĩvã sĩ, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ ı̨dı̨ŋá lı̨cọ́ 'a drı̨ kí icí kí kí aya sílĩvã rú rĩ kí sĩ.

18 Kẹ̃jı́tı̨ sĩ fijó lı̨cọ́ 'a gâlé rĩ gá, gĩ bõngó mı̨fı̨ níríŋá u'bélé wı̨́zı̨ gbẽtí bụ̃lụ̃, pápũlũ ãzíla ika sĩ la kí kátẽnĩ rú mítã úrômĩ 'bá bõngó cãlépi rĩ 'bã kí cãlé ãlı̃gọ̃ sĩ la kí cí,

19 ı̨dı̨ŋá sụ ãzíla ãko ı̨dı̨ŋá ı̃ndụ́ usújó sụ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ kí abe. Gõlĩ ãzíla ãko sĩ kí icíjó rĩ kí aya ipalé kí ụrụ'bá gá rĩ kí, ãzíla drı̨̃kã la abe ase kí sílĩvã sĩ.

20 Ídé áló Hémã sĩ Ãdróŋá ı̃nzĩjó rĩ gĩjó rĩ drı̨ kí lı̨cọ́ 'a drı̨ kí abe pírí bũrônzĩ sĩ.

Ãko ayúlé rĩ kî

21 'Dĩ kí ãko ayúlé Hémã sĩ Ãdróŋá ı̃nzĩjó rĩ agá Sãndụ́kụ̃ tı̨ icíma drı̨ írã 'bara-'bara ı̃rı̨ sĩ ãzı̨́táŋá mụdrı̨ 'dĩ kí tã mbajó ala gá rĩ gá rĩ kî. Mụ́sã fẽ ándrá ãzı̨́táŋá la 'bá Lẹ́vı̨ rú ãzı̨ ngalépi Ĩtãmárĩ Ãrọ́nı̨ ngọ́pı̨ átáló ru rĩ drı̨.

22 Bẹ̃zãlẹ́lę̃ Ụ́rı̨ ngọ́pı̨ Hụ́rı̨ umvelépi áyı̨́pı̨ angálépi sụ́rụ́ Yụ́dã drı̨ agá rĩ idé ãko 'dĩ kí pírí Úpí 'bã azı̨lé Mụ́sã ní rĩ áni.

23 'Bá Bẹ̃zãlẹ́lę̃ ãzã kolépi ãzı̨ 'dĩ kí ngajó rĩ ĩ'di Ũhõlĩyábũ Ãhĩsãmákĩ ngọ́pı̨ sụ́rụ́ Dánĩ drı̨ gá, báwũ kí upalépi, ãko kí u'bélépi gbẽtí bụ̃lụ̃, pápũlũ, kãbĩlõ 'bíko ika, ãzíla bõngó ãjẹ̃ rú mı̨fı̨ níríŋá rĩ kí abe ãzíla ãlı̃gọ̃ sĩ ãko pírí kí idéjó rĩ trũ rĩ 'i.

24 Gólũdĩ fẽlé Ãdróŋá ní ídétáŋá ru ãngũ ãlá Ãdróŋá drı̨ gá rĩ ãnzı̨ la kı̨lọ̃ 1,000. 'Dĩ ãko ãnzı̨ ũ'bı̃jó 'bá pírí 'bã kí ã'ı̃lé rá rĩ 'i.

25 Mụ̃sọ́rọ̃ sílĩvã rú tralé ũ'bí Isırayı́lı̃ drı̨ kí lãjó rĩ sĩ rĩ tra ru kı̨lọ̃ 3,430. 'Dĩ ãko ãnzı̨ ũ'bı̃jó 'bá pírí 'bã kí ã'ı̃lé ãngũ ãlápítí rĩ gá rá rĩ 'i.

26 Sílĩvã 'dĩ tra ru 'dĩ áni la kãlãfe 'bá lãlé rá rĩ 'badrị̃ 603,550. 'Bá ílí trũ
kãlị̃ ỹrị̃ 'bã drị̃lẹ́ gá rĩ 'be kí sẹ̃kẹ́lị̃ ãlu 'bã nụ́sụ̃. 'Dĩ ãko ãnzị̃ ụ̃'bỹjó 'bá pírí
'bã kí ã'ỹlé ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drị̃ gá rá rĩ 'i.
27 Bẹ̃zãlẹ́lị̃ ayú sílĩvã kịlọ̃ 3,400 sĩ ãko ịdịŋá ỹndụ́ usújó 100 ãngũ ãlápítí
Ãdróŋá drị̃ ní ãzíla ayú kịlọ̃ kãlị̃ na drị̃ sụ sĩ ãko ãlu-ãlu ịdịŋá kátẽnĩ gỹjó
rĩ kí ỹndụ́ usújó rĩ kí idéjó.
28 Bẹ̃zãlẹ́lị̃ ayú sílĩvã 'bã ịmbị̃ acelépi kịlọ̃ kãlị̃ na rĩ kí sĩ aya ipalé ife
ụrụ'bá gá rĩ kí, gõlĩ ịdịŋá kí ụrụ'bá gá rĩ kí ãzíla ãko kí drị̃ akujó rĩ abe rĩ
kí idéjó.
29 Bũrônzĩ fẽlé Úpí ní ídétáŋá ru rĩ 'bã kãlãfe ũ'bã kí ru kịlọ̃ 2,425.
30 Bẹ̃zãlẹ́lị̃ idé ãko ịdịŋá kí ỹndụ́ usújó rĩ kí kẹ̃jịtị sĩ fijó Hémã tị icíma drị̃
agâlé rĩ ní, ãlĩtárĩ bũrônzĩ sĩ rĩ, kẽyĩkéyĩ la bũrônzĩ sĩ rĩ abe ãzíla ãkójó
ala gá rĩ kí abe pírí,
31 ãko sĩ ịdịŋá lịcọ 'a andre cejó rĩ kí ỹndụ́ usújó rĩ kí ãzíla kẹ̃jịtị fijó
lịcọ agâlé rĩ 'badrị̃ kí abe, áló pírí Hémã sĩ Ãdróŋá ỹnzỹjó rĩ drị̃ ãzíla ãngũ
andre la celépi rĩ drị̃ kí idé kí bũrônzĩ sĩ.

39

Bõngó Ãtalo 'badrị̃ kî

1 Bẹ̃zãlẹ́lị̃, Ũhõlĩyábũ ãzíla 'bá ãlịgọ rú rĩ ịgbẹ kí bõngó gbẽtí bụ̃lụ̃,
pápũlũ, ika, ãzíla bõngó mịfị̃ cãlé níríŋá rĩ abe sĩ ãzị̃ ngajó Ãngũ Ãlá rĩ
gá rĩ kî. Idé kí vâ Ãrọ́nị̃ ní bõngó sĩ ĩ'di 'bãjó ndú rĩ kí cécé Úpí 'bã azịlé
Mụ́sã ní rĩ áni.
2 Bẹ̃zãlẹ́lị̃ ịgbẹ kí ĩfódĩ bõngó mịfị̃ níríŋá rĩ sĩ, u'bé kí ĩ'di wịzị̃ gólũdĩ rú
dị̃lépi lẽrẽlẽrẽ, wịzị̃ gbẽtí bụ̃lụ̃, pápũlũ ãzíla ika rĩ kí sĩ.
3 Dị kí gólũdĩ 'bara rú, ũsĩ kí ĩ'di wịzị̃ rú ĩzíŋá-ĩzíŋá ru idé kí dó sĩ bõngó
ãjẽ̃ rú mịfị̃ níríŋá rĩ wịzị̃ bụ̃lụ̃, pápũlũ, ika rĩ kí sĩ ũniyambamba rú ãlĩgọ̃
sĩ.
4 Idé kí ĩfódĩ 'bã kọ́trọ́ drị̃ gá bõngó ĩbáká kí ỹrị̃, icí kí dó kí kónã la kí
agá sĩ ĩ'di icíjó.
5 'Bá ãlịgọ rú rĩ ayú kí wịzị̃ gólũdĩ rú, wịzị̃ gbẽtí bụ̃lụ̃, pápũlũ, ika ãzíla
bõngó mịfị̃ níríŋá rĩ kí sĩ sẹ́rị̃ cãjó, ící sẹ́rị̃ kí ĩfódĩ be ãlu cécé Úpí 'bã azịlé
Mụ́sã ní rĩ áni.
6 Ũdrõ kí ãlĩgọ̃ sĩ írã únĩkĩsĩ rú dị̃lépi gỹlĩgỹlị̃ ãjẽ̃ rú rĩ kí gólũdĩ 'bele-'bele
rĩ kí sĩ ãzíla ũsĩ kí anzị Ịsịrayỹlị̃ drị̃ kí rụ́ kí drị̃ gá.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá ịgbẹ kí dó kí ĩfódĩ 'bã kọ́trọ́ gá anzị Ịsịrayỹlị̃ drị̃ kí
igájó cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.

Bõngó jụ́jụ́ gá rĩ ịgbẹjó rĩ

8 Ịgbẹ kí bõngó jụ́jụ́ gá rĩ ãlĩgọ̃ sĩ cécé ĩfódĩ ịgbẹjó rĩ áni. Ayú kí wịzị̃
gólũdĩ rú, wịzị̃ gbẽtí bụ̃lụ̃, pápũlũ, ika ãzíla bõngó mịfị̃ níríŋá rĩ 'i.
9 Bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã ãzo la kí mmgbọ la abe trũ-trũ, amgbọ́ kí ĩ'di ỹrị̃.
10 Ũ'bã kí ụrụ'bá la gá írã pãrã-pãrã la kí láyĩnĩ sĩ sụ. Láyĩnĩ i'dójó rĩ gá
ũ'bã kí írã rụ́bỹ, tõpázĩ, ãzíla ĩmẽrálĩdĩ rú rĩ kî;
11 láyĩnĩ ỹrị̃ rĩ gá írã tãkụ́sẹ̃, sãfírẽ, ãzíla dáyímõndĩ rú rĩ kî;
12 láyĩnĩ na rĩ gá írã jãsỹnịtọ̃, ágãtẽ, ãzíla írã ãmẹ̃tẹ̃sỹtọ̃ rú rĩ kî;
13 láyĩnĩ sụ rĩ gá írã kụ̃rị̃sỹlịtọ̃, únĩkĩsĩ ãzíla yãsípẽ rú rĩ kî. Ụ̃tị̃ kí írã 'dĩ
kí gólũdĩ sĩ.

14 Írã kí mụdrị̃ drị̃ ĩrị̃, írã ãlu-ãlu drị̃ gá ũsĩ kí anzị Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí rụ́; rụ́ 'dĩ tu kí pá ínátị mụdrị drị̃ ĩrị̃ 'dĩ kí kẹ̃jị gá.
15 Idé kí bõngó jụ́jụ́ gá rĩ ní nõrórõ cécé ĩbáká áni la gólũdĩ ãlá rĩ sĩ.
16 Idé kí ãko sĩ kí icíjó la kí gólũdĩ ãlá rĩ sĩ ĩrị̃, ríŋĩ kí ĩrị̃ ãzíla gĩ kí dó kí bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã kónã ĩrị̃ rĩ kí agá.
17 Ũgĩ kí nõrórõ gólũdĩ rú ĩrị̃ 'dĩ kí ríŋĩ 'ba rú bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã kónã kí gá,
18 ãzíla nõrórõ gólũdĩ rú rĩ 'bã tị ãsĩjó rĩ kí icí kí ĩfódĩ 'bã ĩbáká kọ́trọ́ drị̃ gá u'bélé gólũdĩ sĩ rĩ kí gá.
19 Idé kí ríŋĩ gólũdĩ sĩ la kí ĩrị̃ ãzíla ũgĩ kí dó kí bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã kónã ĩrị̃ rĩ kí tị gá agâlé ru ĩfódĩ rụ̃ sĩ.
20 Idé kí ríŋĩ gólũdĩ sĩ la 'bã ãzí kí ĩrị̃, icí kí dó kí bõngó kọ́trọ́ gá rĩ 'bã ĩndụ́lé gá ĩfódĩ 'bã mẹ́lẹ́tị gá 'dõlé ru, ãni rú ãngũ ĩ'bã kí sĩ ru ịsụ́jó rĩ gá sẹ́rị̃ cãlé mịfị́ níríŋá rĩ gá.
21 Umbé kí ríŋĩ bõngó jụ́jụ́ gá rĩ drị̃ kí ríŋĩ ĩfódĩ drị̃ kí gá ĩbáká bũlụ̃ ĩ'di icílépi sẹ́rị̃ be bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã aya dó sĩ ru ĩfódĩ rụ́ 'dâ ku cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.

Bõngó Ãtalo 'badrị̃ 'bã ãzí kî

22 Ịgbẹ kí kọ́tị̃ ãzí ĩfódĩ sũjó drị̃ la gá rĩ ãndá la bõngó bũlụ̃ rĩ sĩ,
23 'bụ́ trũ ágágá drị̃kã ní sĩ fijó. Tị la 'bụ́ ru imbe gá ãzíla drị́ gá 'dĩ kí ci kí dó kí cĩcĩ kálã gá rĩ áni, 'bã uce kí rú sĩ ku.
24 Ũ'bã kí ife põmũgũránãtĩ drị̃ 'bã í'dá wịzị̃ gbẽtí bũlụ̃, pápũlũ ãzíla ika ãzíla bõngó mịfị́ níríŋá cãlé ãlá rĩ kọ́tị̃ tị gâsĩ trộkịlịrị ũlángí gólũdĩ rú la trũ kí drĩdríŋĩ gá cí.
25 U'bé kí kọ́tị̃ 'bã imbe tị ife põmũgũránãtĩ drị̃ 'bã í'dá sĩ ãzíla ũ'bã kí dó í'dá ũlángí idélé gólũdĩ ãlá rĩ sĩ rĩ drị̃ kí ife põmũgũránãtĩ drị̃ kí drĩdríŋĩ gâsĩ trộkịlịrị.
26 Ci kí ũlángí í'dá kí ife põmũgũránãtĩ drị̃ 'bã í'dá trũ kọ́tị̃ Ãrọ́nị̃ 'bã sũlé sáwã ĩ'diní ãzị́ ngajó rĩ sĩ rĩ tị gâsĩ trộkịlịrị cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.
27 'Bá ãlịgọ rú rĩ ịgbẹ kí Ãrọ́nị̃ 'baní ngọ́pịka abe kánzũ,
28 kõfíyã drị̃ gá rĩ, bõngó sĩ drị̃ umbéjó rĩ abe ãzíla bõngó ãlị́ sũlé pájãmã drị̃ gá rĩ kí trũ.
29 Idé kí sẹ́rị̃ umbélé ụ́pịcẹ́ gá rĩ ãlĩgọ̃ sĩ wịzị̃ gbẽtí bũlụ̃, pápũlũ ãzíla ika ãzíla bõngó mịfị́ níríŋá rĩ sĩ. Ịgbẹ kí dó kí lịbĩrã sĩ cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.
30 Idé kí sãánĩ gólũdĩ ãlá rĩ sĩ ãzíla sĩ kí drị̃ la gá: Ãlá ru Úpí Nî.
31 'Dã 'bã ũngúkú gá umbé kí gólũdĩ ãlá dịlé 'bara rĩ bõngó ĩbáká sĩ drị̃ umbéjó bũlụ̃ rĩ sĩ kõfíyã Ãrọ́nị̃ drị̃ 'bã mẹ́lẹ́tị gá cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.

Mụ́sã 'bã Hémã Ãdróŋá Ỉnzĩjó rĩ undréjó rĩ

32 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ anzị Ịsịrayịlị̃ drị̃ de kí dó ãzị́ Hémã sĩ Ãdróŋá ỉnzĩjó rĩ drị̃ rá. Idé kí dó cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.
33 'Dã 'bã ũngúkú gá ají kí dó Hémã sĩ Ãdróŋá ỉnzĩjó rĩ ãko ala gá rĩ kí abe pírí Mụ́sã drị̃lẹ́ gá: Hémã 'i, gõlĩ la kí, báwũ la kí, báwũ alalé alâ rĩ kí, ịdịŋá la kí; ãzíla ãko sĩ ịdịŋá kí ỉndụ́ sujó rĩ kí abe.

34 Ãko sĩ drĩ la akujó rĩ kãbĩlõ ágó íní vúlé rángi ika rĩ sĩ, ãnãkpá ínírikõ
ãlá la, kátẽnĩ;
35 ife sĩ Sãndụ́kũ tị icíma drĩ ujíjó rĩ kí úmvúke ásị ĩgbẽ drĩ be.
36 Méjã 'i ãko pírí ĩ'didrĩ kí abe ãzíla mũkátĩ ndú fẽlé Ãdróŋá ní rĩ abe.
37 Tárã céke idélé gólũdĩ ãlá sĩ rĩ, tárã kí ãdu la abe ãzíla ãko pírí ĩ'di
drĩ kí abe.
38 Ãlĩtárĩ idélé gólũdĩ sĩ rĩ, ãdu sĩ drị tĩjó 'bá drĩ gá rĩ, lũbánĩ ãjị ngũ̃lépi
vĩrĩ rĩ ãzíla kátẽnĩ kẽjịtị sĩ fijó Hémã Ãdróŋá Ĩnzĩjó rĩ drĩ gá rĩ;
39 Ãlĩtárĩ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ, kẽyĩkéyĩ idélé aya bũrônzĩ rú rĩ sĩ rĩ; ife sĩ
ĩ'di ujíjó rĩ kí ãkójó la kí abe; báfũ bũrônzĩ rú rĩ pá la kí abe;
40 kátẽnĩ sĩ Bõrõ lịcọ́ 'a atrịjó rĩ kí, báwũ ịdịnạ́ rú rĩ kí, ãko la sĩ ĩndụ́
la kí usújó rĩ kí abe, kátẽnĩ gĩlé kẽjịtị sĩ fijó lịcọ agá rĩ drĩ kí; ĩbáká hémã
drĩ kí áló la kí abe, ãzíla ãko pírí ayúlé sĩ ĩnzĩtáŋá idéjó Hémã sĩ Ãdróŋá
ĩnzĩjó rĩ agá rĩ kí abe.
41 Bõngó cãlé ãlá ãtalo 'baní sũ̃lé sĩ ãzị́ ngajó Ãngũ Ãlá rĩ gá, átáló Ãrọ́nĩ
'baní anzị ĩ'didrĩ abe rĩ.
42 'Bá Ịsịrayị́lị drĩ nga kí ãzị 'dĩ kí pírí cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã nî rĩ áni.
43 Mụ́sã undré ãko 'dĩ kí pírí ãzíla ịsụ́ dó ãko 'dĩ idé kí dó ru cécé Úpí
'bã azịlé ĩ'diní rĩ áni. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, wi dó sĩ ĩ'baní sũ̃sụ́.

40

Hémã Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ sịŋá dejó rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní,
2 "Ĩmbá ãlu 'bã ụ́'dụ́ ãlu sĩ, mí ĩdrẽ Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ ụrụgá.
3 Í'bã Sãndụ́kũ tị icíma drị sĩ ãzịtáŋá mụdrị rĩ kí 'bãjó ala gá rĩ ala gá,
ãzíla mí atrị ĩ'di kátẽnĩ sĩ cí.
4 Mí ají méjã jó agá ãzíla mí ũ'bã ãko drĩ la gá rĩ kî. Mí ají vâ tárã céke
kí ãzíla mí ũ'bã tárã kí drĩ la gá.
5 Í'bã ãlĩtárĩ gólũdĩ rú sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ Sãndụ́kũ tị icíma drĩ drĩ̃lẹ́ gá
ãzíla ígĩ kátẽnĩ kẽjịtị sĩ fijó Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ drĩ gá.
6 "Í'bã ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ kẽjịtị sĩ fijó Hémã sĩ áma
ĩnzĩjó rĩ drĩ 'bã drĩ̃lẹ́ gá;
7 í'bã báfũ sĩ ãko ũjĩjó rĩ Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ kí drĩdríŋĩ gá ãlĩtárĩ be
ãzíla ísũ ĩyị ala gá cí.
8 Mí idé lịcọ́ 'a andre la gá trộ̃kị̃lịrị ãzíla ígĩ kátẽnĩ kẽjịtị la sĩ fijó lịcọ agá
rĩ gá.
9 "Í'dụ ãdu sĩ drị tĩjó 'bá drĩ gá rĩ ãzíla mí ũsũ ĩ'di Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ
drĩ gá, ãko ala gá rĩ kí abe pírí; í'bã Hémã 'dĩ ãko ala gá rĩ kí abe pírí ndú
ãzíla ĩ'di dó sĩ adru ãlá ru.
10 'Dã 'bã ũngúkú gá, í'bã ãlĩtárĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ drĩ ndú ãzíla mí
ũsũ ãdu drĩ la gá, 'bã adru sĩ pírí ãlá ru ãndânĩ.
11 Mí ũsũ ãdu báfũ drĩ gá ãzíla pá la sĩ ĩ'di 'bãjó rĩ abe sĩ kí 'bãjó ndú.
12 "Mí ají Ãrọ́nĩ kí ngọ́pịka abe kẽjịtị sĩ fijó Hémã tị icíma drĩ agá rĩ gá
ãzíla mí ũjĩ kí ĩyị sĩ.
13 Mí ũ̃sũ̃ Ãrọ́nĩ bõngó ĩ'didrị átáló drĩ kí agá, mí ũsũ ãdu drĩ la gá ãzíla
gẽ̃rĩ 'dĩ sĩ mi ĩ'di 'bã ãlá ru ndú, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó sĩ ãzị́ nga mání átáló ru.
14 Mí ají ngọ́pịka kí, ãzíla mí ũ̃sũ̃ kí kánzũ sĩ.

15 Mí ũsũ vâ ãdu kí drį̃ gá míní tá idélé átę̣́pį̃ ụrụ'bá gá rĩ áni, ị́jọ́ 'dĩ sĩ kí
dó sĩ ãzị́ nga mání átáló ru. Ãdu ũsũlé kí drį̃ gá 'dĩ la kí 'bã adrujó átáló
ru anzị ĩ'badrị́ mụlé tį̣lé drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe jã 'dâ.”
16 Mụ́sã idé ị́jọ́ Úpí 'bã azį̣lé ĩ'diní rĩ kí pírí rá.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ úde dó Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ sị agá ĩmbá ãlu 'bã ĩmbá
ụ́'dụ́ ãlu sĩ 'dĩ ílí į̃rį̃ ĩ'baní Mį̃sį̣rį̃ a'bejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá.
18 Mụ́sã la mụ Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ 'bã sį̣ŋá delé 'bo, ũ'bã ãko į̣dį̣ŋá
kí į̃ndụ́ usújó rĩ kí ĩ'badrị́ ãngũ gá, umbé báwũ alalé alâ rĩ kî, ãzíla usú dó
į̣dį̣ŋá la kî.
19 Aja bõngó idélé į̃ndrị́ 'bíko sĩ sĩ Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ drį̃ akujó
ãzíla 'be Hémã drį̃ ãmvé-ãmvélé ru rĩ bõngó Hémã drį̃ akujó rĩ sĩ cí cécé
Úpí 'bã azį̣lé Mụ́sã ní rĩ áni.
20 'Dã 'bã ũngúkú gá 'dụ írã tị icíma drį̃ kí, 'bã kí Sãndụ́kų̃ tị icíma drį̃
agá. Usú ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí ímve Sãndụ́kų̃ 'bã bụ́lụ́ gá rĩ kí gá ãzíla ų̃pį̃
dó tị la úmvúke ásį̣ į̃gbę̃ drį̃ sĩ cí.
21 Ají dó Sãndụ́kų̃ Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ drį̃ agá, ãzíla ũgĩ dó kátẽnĩ
sĩ Sãndụ́kų̃ tị icíma drį̃ atrį̃jó rĩ, atrị dó sĩ ĩ'di cí cécé Úpí 'bã azį̣lé Mụ́sã
ní rĩ áni.
22 Mụ́sã 'bã dó méjã Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ Ãngũ Ãlá rĩ 'bã wókõ ụ́rụ́
rĩ gá kátẽnĩ gĩlé 'a gâsĩ rĩ 'bã wókõ ãmvélé ãmvélé ru rĩ gá,
23 ãzíla 'bã drį̃ la gá mũkátĩ fẽlé Úpí ní rĩ, cécé Úpí 'bã azį̣lé Mụ́sã ní rĩ
áni.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã 'bã dó tárã céke kí Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ
agá Ãngũ Ãlá rĩ 'bã wókõ ándrá rĩ gá, ndre kí ru méjã be.
25 'Bã tárã kí tị Úpí drį̃lẹ́ gá, cécé Úpí 'bã azį̣lé Mụ́sã ní rĩ áni.
26 'Bã dó ãlĩtárĩ̃ gólũdĩ rú rĩ Hémã tị icíma drį̃ rĩ agâlé, kátẽnĩ drį̃lẹ́ gá
27 ãzíla ivé lũbánĩ ãjị́ ngų̃lépi vĩrĩ rĩ drį̃ la gá Úpí 'bã azį̣lé Mụ́sã ní rĩ áni.
28 Mụ́sã gĩ dó kátẽnĩ kę̃jį̣tị sĩ fijó Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ agá rĩ gá,
29 ãzíla kę̃jį̣tị sĩ fijó Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ agâlé rĩ 'bã drį̃lẹ́ gá 'dãá
'bã dó ãlĩtárĩ̃ ídétáŋá ivéjó rĩ. Idé dó ídétáŋá ivélé ivê rĩ drį̃ la gá ãzíla
ídétáŋá ãnáfóró sĩ rĩ abe cécé Úpí 'bã azį̣lé ĩ'diní rĩ áni.
30 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã 'bã báfũ ãko ų̃jį̃jó rĩ Hémã tị icíma drį̃ rĩ kí
drĩ̃drį̃ŋĩ̃ gá ãlĩtárĩ̃ be, sũ dó į̃yị́ ala gá tré sĩ ãko kí ų̃jį̃jó.
31 Mụ́sã kí Ãrọ́ñ̨ be ãzíla anzị Ãrọ́ñ̨ drį̃ kí trũ kí ru drị́ kí ų̃jĩ pá abe 'dãá.
32 Kí drị́ kí ų̃jĩ pá abe drĩ kí lẽ filé Hémã tị icíma drį̃ rĩ agâlé jõku acájó
ãni rú ãlĩtárĩ̃ andre gá, Úpí 'bã azį̣lé Mụ́sã ní rĩ áni.
33 Mụ́sã ce dó Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ 'i, ãlĩtárĩ̃ ãzíla lị́cọ́ 'a 'bã andre
bõngó ãję̃ rú mị́fį̣ níríŋá rĩ sĩ trǫ̣́kį̣́lį̣rị ãzíla gĩ kátẽnĩ kę̃jį̣tị sĩ fijó lị́cọ́ 'a gâlé
rĩ gá cí. De dó ãzị́ kí pírí rá.

Dį̃zã Úpí drį̃

34 'Dã 'bã ũngúkú gá ų̃rụ́'bų̃ ãnzị la aku dó Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ drį̃
cí, ãzíla dį̃zã Úpí drį̃ ga dó 'a lã gá tré.
35 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã icó dó filé Hémã sĩ Ãdróŋá Į̃nzį̃jó rĩ agâlé ku, ã'dusĩku
ų̃rụ́'bų̃ aku Hémã drį̃ cí ãzíla dį̃zã Úpí drį̃ ga 'a lã gá tré.

36 Ãcị̃ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'badrị̃ kí agá pírí, ụ̃rụ́'bụ̃ drĩ ru inga Hémã sĩ
Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ drị̃ gá 'dãá rĩ sĩ mụlé ãngũ ãzí gá rá, kí ĩ'di vú bĩ ĩndĩ;
37 wó ụ̃rụ́'bụ̃ drĩ ru inga ku icó kí drị̃ kolé ku kpere ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ru ingajó
mụjó rĩ gá.
38 Ãcị̃ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'badrị̃ kí agá pírí, kí ị̃tụ́ sĩ ụ̃rụ́'bụ̃ Úpí drị̃ ndre,
ãzíla ị́nị́ sĩ kí ãcí ndre dị̃ agá ụ̃rụ́'bụ̃ agá Hémã sĩ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ drị̃ drị̃
gá.

Bṵ́kṹ Ãzị́táŋá Amviŋá drị̃

Bṵ́kṹ Ãzị́táŋá Amviŋá drị̃ 'dĩ ĩ'di ãzị́táŋá ịsṵ́lé sĩlé bṵ́kṹ tõwú rĩ kí agá sĩ ị́jọ́ údu rĩ kí amvijó ĩdí rĩ i. (Ála umve la mũndú tị sĩ Pẹ́ńị̃tãtṹḳ̃, 'dĩ kí bṵ́kṹ tõwú ãzị́táŋá drị̃ kî.) Rṵ́ bṵ́kṹ 'dĩ 'badrị̃ ífí Ĩbũrãníyã Tị sĩ "Ị́jọ́ kî." 'Bá pírí ãtḭ̃ kí rá Bṵ́kṹ Ãzị́táŋá amviŋá drị̃ 'dĩ Mṵ́sã sĩ ĩ'di nĩ ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãsĩ̃ŋá gâlé ru ála dó ĩ'di 'bã drãŋá 'bã ị́jọ́ ísú. Bṵ́kṹ 'dĩ i'dó ru ị́jọ́ jọ̀lé, "'Dĩ kí ị́jọ́ Mṵ́sã 'bã jọ̀lé 'bá pírí Ịsịrayị́lḭ̃ drị̃ 'baní rĩ kî." Ígátáŋá jọ̀lé bṵ́kṹ Ãzị́táŋá Amviŋá drị̃ 'dĩ Mṵ́sã sĩ nĩ rĩ âtĩ vâ ĩ'di pálé ũ'bíru Ị́jọ́ Ú'dí rĩ agá rá. Ícétáŋá ãlu rĩ ála ísú la bṵ́kṹ 'Etáŋá 3:22-23 'dĩ Pétẽrõ 'bã a'dṵ́lé angájó bṵ́kṹ Ãzị́táŋá Amvijó 18:15-18 rĩ agá ãzíla ĩ'di bã sĩ jọ̀jóla 'dĩ kí ị́jọ́ Mṵ́sã drị̃ rĩ kî. Mṵ́sã sĩ ándrá bṵ́kṹ Í'dóŋá, Ãfũŋá, 'Bá Lẹ́vḭ̃ drị̃ kî, Kãlãfe ãzíla Ãzị́táŋá Amvijó 'dĩ kí nĩ ãnirú ílí 1300 jõku 1400 'dĩ sĩ útị drĩ Kúrísĩtõ ku.

Bṵ́kṹ Ãzị́táŋá Amvijó rĩ drị̃ sĩlé 'dĩ úsĩ ĩ'di azizã úpí kí drĩdríŋĩ̃ gá ãzíla sṵ́rṵ́ ãzí ũkpó la kí sĩ adrujó ĩ'didrị̃ alé gá rĩ 'baní, cécé ándrá ru idélépi sáwã údu rĩ kí agá rĩ áni. Ĩ'di tị icíma Ãdróŋá kí drĩdríŋĩ̃ gá 'bá Ịsịrayị́lḭ̃ drị̃ abe rĩ i. Ãdróŋá ã'ḭ̃ sũsú wijó 'bá Ịsịrayị́lḭ̃ drị̃ 'ba nî drĩ kí ãzị́táŋá ĩ'di drị̃ kí vú ũbĩ rá rĩ gá. Ịsịrayị́lḭ̃ drĩ adru drĩ ũnzĩ rú ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ kí sĩ, ala ĩ'baní drĩ̃rịma fẽ rá. 'Dĩ kí ị́jọ́ drĩ bṵ́kṹ 'dĩ agá sĩ pírí rĩ kî, wó cápũtã 27 ãzíla 28 be jọ kí ị́jọ́ ambamba la sũsú wiŋá ãzíla áwãtáŋá mụ̀lé ndrelé Ịsịrayị́lḭ̃ ĩ'di 'bá ãrútáŋá ru la yã jõku drĩ ũnzĩ rú yã rĩ gâ sĩ. Ínátị ndúndú 'dĩ utu kí pá 'bé ĩ̃rĩ̃ kí drĩ gá 'dĩ sĩ ála sũsú wiŋá ãzila áwãtáŋá 'dĩ kí jọ agá ĩ'baní ṵ́'dṵ́kọ́ re sĩ ãtĩ kí tị icíma 'dĩ rá yã rĩ i'dajó.

Ãzị́táŋá fẽlé sĩ 'Bé Hõrébũ a'bejó rĩ

1 'Dĩ kí ị́jọ́ Mṵ́sã 'bã jọ̀lé 'bá pírí Ịsịrayị́lḭ̃ drị̃ 'baní ãngũ kõtórõ rú Ị̃yị́ Yõrĩdánĩ drị̃ 'bã wókõ ĩ̃tṵ́ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá rĩ kî, 'dĩ ãngũ Ãrábã 'i ru ndrelépi Sṵ́fṹ be Pãránĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá Tọ́fẹ̃ḭ̃ be Lãbánĩ, Hãzẹ̃rọ́tḭ̃ ãzíla Dĩzãhábũ gá rĩ 'i.

2 (Ãcḭ̃ 'dĩ 'dụ ṵ́'dṵ́ mụdrị̃ drị̃ ãlu 'dĩ i'dójó Hõrébũ gá sĩ cajó Kãdẹ́sḭ̃ Bãrĩnéyã gá 'dĩ gẹ̃rḭ̃ mụ̀lépi 'Bé Sẽyírĩ gâ sĩ rĩ 'i.)

3 Ílí kãlḭ sụ 'bá Ịsịrayị́lḭ̃ drị̃ bã kí ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drị̃ a'bejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá ĩmbá mụdrị̃ drị̃ ãlu 'bã ĩmbá ṵ́'dṵ́ ãlu rĩ sĩ, Mṵ́sã ũlũ ị́jọ́ Úpí 'bã ãzị́táŋá la kí fẽjó ĩ'diní 'bá Ịsịrayị́lḭ̃ drị̃ kí ị́jọ́ sĩ rĩ kí pírí rá.

4 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru Mṵ́sã 'bã úpí Sḭ̃họ́ńḭ̃ sṵ́rṵ́ Ãmọ́rḭ̃ drị̃ ũpĩ nalépi Hẹ̃zḭ̃bọ́ńḭ̃ gá rĩ ndẽjó 'bo ãzíla ĩ'di 'bã úpí Ṵ̃gḭ̃ Básãnĩ drị̃ ũpĩ nalépi táwṹńḭ̃ Ãsḭ̃tãrọ́tḭ̃ 'badrị̃ Ḭ̃dréyḭ̃ be rĩ kí ndẽjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá.

5 Yõrĩdánĩ 'bã wókõ ĩ̃tṵ́ 'bã ãfũ agâlé ru 'dĩ sṵ́rṵ́ Mṹwábṹ drị̃ agá, Mṵ́sã i'dó ándrá dó ị́jọ́ jọ̀lé ãzị́táŋá 'dĩ kí drị̃ gá.

6 "Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ jọ ãmaní 'Bé Hõrébũ gá 'dãá, 'Ĩmi u'á dó 'bé 'dĩ gá 'dâ sáwã ãzo rú 'bo.

7 Ĩmi a'be kámbĩ 'dĩ 'i ãzíla ĩko drị̃ mụ̀lé ãngũ 'bé 'a rú Ãmọ́rḭ̃ 'badrị̃ agâlé, ĩmụ 'bá pírí jĩránĩ rú Ãrábã gá rĩ 'ba rṵ́ 'bé agâlé, 'bé 'bã pá ĩ̃tṵ́ 'bã

'de agâlé ru rĩ gá, 'dĩ Nẽgẹ́vṹ gá ỉyḭ tḭ gá ãngũ 'bá Kãnánĩ gá rĩ 'badrḭ̃ gá ãzíla Lébãnõnĩ gá cajó kpere ỉyḭ ãmbógó Ũfũrátĩ drḭ̃ gá.

8 Ĩndre, áfẽ ãngũ 'dĩ pírí ĩminî. Ĩfi ala gâlé, ĩ'dụ ãngũ Úpí 'bã ũyõ la najó 'i fẽ la ãmã áyḭ́pḭka Ịbụrahḭ́mṹ, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'baní anzḭ ĩ'badrḭ̃ drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ abe rĩ gá.' "

'Bá drḭ̃lẹ́ ru rĩ kí ũpẽjó rĩ

9 Mṹsã jọ 'bá Ịsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní, "Sáwã ãmaní ándrá drĩ adrujó 'bé Sĩnáyĩ gá rĩ sĩ, ájọ ándrá ĩminí, 'Ãzḭ adrujó drḭ̃lẹ́ ru sĩ 'bá kí drḭ̃ cejó rĩ mání ambamba. Má icó ĩ'di ngalé á'dṹsĩ ku.

10 Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ fẽ ĩtḭ dó wẽwẽ rú cécé lẽlẽgó 'bṹ gá rĩ kî áni.

11 Lẽ Úpí Ãdróŋá ãmã áyḭ́pḭka 'badrḭ̃ 'bã fẽ ĩminí tḭjó pâlé álĩfũ ãlu sĩ ãzíla 'bã wi ĩminí sṹsṹ ĩ'di 'bã ándrá azḭlé rĩ áni.

12 Wó má icó ḭ́jọ́ ĩmi rụlépi, ḭ́jọ́ ĩmi nũlépi ãzíla ĩmi ịsṹlépi rĩ kí ãzã kolé ma 'i á'dṹsĩ íngoní-íngoní ru?

13 Ĩmi ũpẽ ãgọbḭ kí agá 'bá ũndũwã rú ḭ́jọ́ vãlépi rá ãzíla rulé rũrũ la kí ínátḭ ãlu-ãlu agá ãzíla ma dó sĩ kí 'bã adrulé ĩmi drḭ̃lẹ́ gá.'

14 "'Dã 'bã ũngúkú gá ĩmi umvi ándrá ma, 'Ḭ́jọ́ míní jọlé ãmaní 'dĩ ĩ'di ḭ́jọ́ múké la.'

15 "Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, á'dụ dó 'bá ũndũwã rú ĩminí ũpẽlé ínátḭ kí agâlé 'bá drḭ̃lẹ́ ru rulé rũrũ 'dĩ kí, á'bã dó sĩ kí ĩminí drḭ̃lẹ́ ru. Á'bã ãzí rĩ kí drḭ̃lẹ́ ru 'bá álĩfũ kí drḭ̃lẹ́ gá, ãzí rĩ kí 'bá túrú ãlu kí drḭ̃lẹ́ gá, ãzí rĩ kí 'bá kãḭ̃ tõwú kí drḭ̃lẹ́ gá, 'bá mụdrḭ kí drḭ̃lẹ́ gá. Á'bã ãzí rĩ kí ãmbogo rú ínátḭ kí drḭ̃lẹ́ gá.

16 Ṷ'dṹ 'dã sĩ á'bã ĩmi kí drḭ̃lẹ́ gá 'bá ḭ́jọ́ amálépi rĩ kî rú ãzíla ájọ, 'Ĩmi itú ḭ́jọ́ ĩmĩ ádrḭ́pḭka ãzíla ámvọ́pḭka kí drĩdrḭ́ŋĩ gá rĩ kí ãzíla ĩlḭ ḭ́jọ́ la kí ásḭ ḭ̃gbẽ̃ sĩ, drĩ táni adru ḭ́jọ́ la rụ mî ádrḭ́pḭ Ịsḭrayḭ́lḭ̃ rú rĩ 'i jõku 'bá ãzí ndú ãmḭ́yọ́ŋá ru la.

17 Íḭ́ḭ ḭ́jọ́ mũlũmbẽ sĩ ku, í'dụ 'bá pírí kí trũ-trũ uyaŋá kóru. Mí idé 'bá ãzí sĩ ṹrḭ̃ sĩ ku, ã'dusĩku 'bá ḭ́jọ́ ḭ́ḭ́lẹ́pi rĩ ĩ'di Ãdróŋá 'i. Ḭ́jọ́ ũkpó ĩmi ndẽlépi rá rĩ kí ĩmi ajḭ́ kí áma drḭ̃lẹ́ gá, ma mụ kí ukólé ma 'i.'

18 Sáwã 'dã sĩ álũ ándrá ĩminí ḭ́jọ́ pírí ĩminí mụlé idélé rĩ kí rá.

'Bá ũní-ũníŋá gá rĩ kí tḭ pẽjó rĩ

19 "Ḭ́jọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ fẽ ãmaní ãzḭ́táŋá, ãko dó sĩ drḭ̃ Hõrébũ gá 'dãá rĩ sĩ mụlé ãngũ 'bé 'a rú sṹrṹ 'bá Ãmọ́rḭ̃ 'badrḭ̃ agâ sĩ 'dĩ ãngũ 'bâ kóru ãzíla ãngũ sĩ icójó idéjó ṹrḭ̃ sĩ kõtórõ rú ĩminí ndrelé ĩmi mḭ́fḭ sĩ cé rĩ áni, ãzíla 'dãá rĩ sĩ ãca dó Kãdẹ́sḭ̃ Bãrĩnéyã gá.

20 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminí, 'Ĩmi acá dó ãngũ 'bé ru sṹrṹ 'bá Ãmọ́rḭ̃ rú rĩ 'badrḭ̃ Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ 'bã mụlé fẽlé ãmaní rĩ gá 'bo.

21 Índre, Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ fẽ míní ãngũ 'dĩ 'bo. Ímụ ãzíla í'dụ ĩ'di mî ãni la rú, cécé Úpí Ãdróŋá mî áyḭ́pḭka 'badrḭ̃ 'bã jọlé rĩ áni. Mí idé ṹrḭ̃ sĩ ku jõku mí ịsṹ ũkpõ ãkõ ku.'

22 "Wó ĩmi amṹ má rṹ 'dõlé ãzíla ĩjọ mání, 'Lẽ ãpẽ kí 'bá ũní-ũníŋá gá la kí tḭ drḭ̃lẹ́ gâlé ḭ́jọ́ ãngũ 'dã gá rĩ kí ỉndṹ ndrṹlé sĩ ãmaní ḭ́jọ́ la ajíjó vúlé ãma rṹ 'dõlé gẽ̃rḭ̃ ãmaní mụlé 'dụlé rĩ ãzíla táwṹnḭ̃ ãmaní sĩ mụjó ala gá rĩ kí abe.'

23 “Ígátáŋá 'dĩ i'dá mání rĩ gá múké, ịjọ́ 'dĩ sĩ, má ũpẽ dó sĩ ĩmi agá 'bá
kí mụdrị́ drị̃ ĩrį̃, 'bá ãlu-ãlu angájó ínátị ĩ'didrị́ agá.
24 A'be kí dó ãngũ 'dã rá ãzíla mụ kí dó ãngũ 'bé ru rĩ agâlé, ca kí dó
á'bụ Į̣sį̣kọ́lị̃ rĩ gá ãzíla acị kí dó 'a la 'i.
25 Ají kí ife ífí nalé nãnã ãngũ 'dã agá rĩ kí kí drị́ gá ĩndĩ, ají kí kí ãma rụ́
'dõlé ĩ'bã kí ụ́'dụ́kọ́ ãngũ 'dã gâlé rĩ kí ajíjó ãmaní rĩ sĩ, ‘Ãngũ Úpí Ãdróŋá
ãmadrị̃ 'bã fẽlé 'dã ĩ'di ãngũ mụ̃'dụ̃-mụ̃'dụ̃ ãlá la.’

Úpí Ãdróŋâ tị gãjó úmgbé rĩ

26 “Wó ĩlẽ ándrá mụlé ku ĩminí ãzịtáŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ drị̃ kí gãjó
úmgbé rĩ sĩ.
27 Ĩmi unu ándrá hémã ĩmidrị̃ kí agâlé ãzíla ĩjọ, ‘Úpí lẽ ãma ku; ịjọ́ 'dĩ
sĩ anzé dó sĩ ãma angájó Mị̃sị́rị̃ gâlé ãma fẽjó 'bá Ãmọ́rị̃ drị̃ kí drị alé agá
sĩ ãma u'dịjó.
28 Ãma dó mụ íngõlé? Ãmã ádrị́pịka fẽ kí ãma ásị́ ní umvúlé rá. Jọ kí,
“'Bá 'dã kí ũkpó ru ãzíla zo kí ãmaní ãndânĩ, táwụ̃ñ̃ ĩ'badrị̃ kí ãmbógó ru
ãzíla Bõrõ la kí ụrụgá wị́lị́wị́lị́ kpere 'bụ̃ gâlé. Ãndre vâ 'bá Ãnákĩ drị̃ kí
'dãá rá.” ’
29 “Wó ájọ ĩminí, ‘Ĩmi ụrụ'bá 'bã yã ku, ĩmi idé kí sĩ ụ̃rị̃ sĩ ku.
30 Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ la mụ ĩmi drị̃lẹ́ gá, ĩ'di mụ ã'dị́ 'dịlé ĩminí cécé ĩ'di
'bã ándrá idélé ĩmi drị̃ gâ sĩ Mị̃sị́rị̃ gá
31 ãzíla ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé rĩ áni. 'Dãá índre ándrá Úpí Ãdróŋá mídrị̃
mba ími tã íngoní yã rĩ gá rá, cécé átẹ́pị 'bã ngọ́tị̃ŋá ĩ'didrị̃ tã mbajó gẹ̃rị̃
agá 'dâ rĩ áni, mba ími tã kpere míní acá agá ãngũ 'dĩ gá 'dâ.’
32 “Wó ịjọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí, ĩ'bã ándrá ásị́ ịjọ́ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị́,
33 ándrá mụlépi ĩmi drị̃lẹ́ gá ácị̃ ĩmidrị̃ gá, ĩmi drị̃ 'delépi ịnị́ sĩ ãcí sĩ
ãzíla ĩtụ́ sĩ ụ̃rụ́'bụ̃ sĩ, ĩminí ãngũ ịsụ́lépi sĩ rijó ãzíla vâ gẹ̃rị̃ i'dalépi ĩminí
sĩ mụjó rĩ drị̃ gá ku.
34 “Úpí la mụ ịjọ́ ĩminí jọlé rĩ kí arelé 'bo, ũmbã na ĩ'di ãzíla na dó sĩ
ũyõ,
35 ‘'Bá ãzí áyi ĩmidrị̃ ũnzí 'dĩ agá 'dâ icólépi ãngũ mụ̃'dụ̃-mụ̃'dụ̃ ãlá mání
ũyõ nalé ma fẽ la ĩmĩ áyịpịka 'baní 'dã ndrelépi la la adru 'dáyụ,
36 Kãlẹ́bụ̃ Yẹ̃fụ́nẹ̃ ngọ́pị la lú mụ ndrelé la nĩ. Ma mụ ãngũ ĩ'di 'bãsĩ
pá ti̇jó ala gá 'bo rĩ fẽlé ĩ'dinî ãzíla anzị ĩ'didrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ abe,
ã'dusĩku ũbĩ ịjọ́ Úpí drị̃ kí vú ásị́ pírí sĩ.’
37 “Úpí rụ mání ũmbã ĩmi ịjọ́ sĩ rá ãzíla jọ mání, ‘Mí icó filé ãngũ 'dã
agâlé ku,
38 be la rá la 'bá ími ãzã kolépi, Yósũwã Nụ́nị̃ 'bã ngọ́pị la fi nĩ. Mí ímbá
ásị́ la, ã'dusĩku ĩ'di mụ 'bá Į̣sịrayị́lị̃ drị̃ kí drị̃ 'delé ãngũ 'dã 'dụjó nĩ.
39 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ ãmaní pírí anzị nírí ĩmidrị́ icólépi ịjọ́ múké
rĩ kí drĩdríŋĩ awalépi ịjọ́ ũnzí rĩ abe ku rĩ kí fi ãngũ 'dã gá nĩ. 'Dĩ kí anzị
nírí ĩminí jọlé mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí kí ụrụ mãbụ́sụ̃ rú rĩ kî. Ma ãngũ 'dĩ fẽ
ĩ'baní ãzíla kí dó sĩ ri ala gá.
40 Wó 'bá 'dĩ ĩmi rú rĩ gá, ĩmi uja ĩmi mụlé ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé gẹ̃rị̃ sĩ
mụjó Mĩrĩ Ika rĩ gâlé ru.’
41 “'Dã 'bã ũngúkú gá ĩmi umvi, ‘Ãma iza ịjọ́ Úpí rụ́ rá. Wó ãma mụ
ã'dị́ 'dịlé rá, cécé Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ 'bã azịlé ãmaní rĩ áni.’ Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá

ãlu-ãlu 'dụ dó ãko ĩ'didrị ã'dị drị kí trũ mụjó ĩ'diní ũrãjó la ĩ'di adru ĩpé ru ãngũ 'bé 'a rú rĩ 'dụjó rĩ sĩ rĩ áni.

42 “Wó Úpí jọ mánî, ‘Ílũ ĩ'baní lẽ 'bã mụ kí ã'dị gâlé ku, ã'dusĩku mẹ́rọ́'bá ĩ'badrị kí mụ kí ndẽlé rá.’

43 Ájọ ándrá ĩminí rá, wó ĩmi are ándrá áma tị ku. Ĩgã ándrá ãzịtáŋá Úpí drị kí úmgbé ãzíla ĩko dó drị ãfó sĩ mụlé ãngũ 'bé ru rĩ gâlé.

44 'Bá Ãmọ́rị drị u'álépi ãngũ 'bé agá rĩ angá kí ĩmi drị gá, ndẽ kí ĩmi, adró kí ĩmi cécé ãnụ́kụ́fị áni ãzíla mụ kí ĩmi ụ'dị trũ angájó Sẽyírĩ gá kpere cajó Họ́rị̃mã gá.

45 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ãgõ vúlé áwáŋá trũ Úpí rụ́ 'dõlé, wó 'bã ásị́ áwáŋá ĩmidrị drị gá ku ãzíla 'bã bị́lẹ́ áwáŋá ĩmidrị kí arejó ku.

46 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi u'á ándrá dó Kãdẹ́sị̃ gá 'dãá ụ́'dụ́ wẽwẽ rú, ĩmi iza sáwã ãndânĩ rĩ kí 'dãá.”

2

Wãyá cojó ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ

1 Ị̃jọ́ 'dã kí ũngúkú gá Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị 'baní, “Ãma uja ãma vúlé ãzíla ãko drị mụlé gẹ̃rị̃ mụlépi Mĩrĩ Ika rĩ gâlé ru, cécé Úpí 'bã azịlé mání rĩ áni. Ãma acị ãngũ 'bé ru Sẽyírĩ drị agá ụ́'dụ́ ãzo rú.

2 “'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ mánî,

3 ‘Ĩmi api dó 'bé 'dĩ 'a ụ́'dụ́ ãzo rú 'bo, ĩtụ dó ụ́rụ̃lé ru.

4 Ífẽ 'bá 'dĩ 'baní ãzịtáŋá 'dĩ kî, “Ĩmi dó ãni rú alịjó ĩmi ádrị̃pịka Ịsãwụ̃ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ 'badrị ãngũ agâ sĩ, 'dĩ kí 'bá u'álépi ãngũ Sẽyírĩ gá rĩ kî. Kí dó mụ idélé ĩmi sĩ ũ̃rị sĩ, wó ĩmi adru mị́fị trũ.

5 Ĩmi inga ũmbã kí agâlé ã'dị sĩ ku, ã'dusĩku má icó ãngũ ĩ'badrị 'bã wókõ fẽlé ĩminí ku, ca ĩminí sĩ icójó pá sujó ala gá ku. Áfẽ ãngũ 'bé ru Sẽyírĩ drị 'bá Ịsãwụ̃ drị 'baní 'bo.

6 Lẽ ĩmi ĩgbã ãko ĩminí mụlé nalé ãzíla ĩyị ĩminí mụlé mvụlé rĩ kí ĩ'badrị séndẽ sĩ.

7 Úpí Ãdróŋá mídrị wi míní sụ̃sụ́ ãzị pírí míní ngalé ími drị sĩ rĩ kí drị̃ gá 'bo. Ílí kãlị sụ míní u'ájó Úpí Ãdróŋá be 'dĩ gá 'dâ, mba ími tã ácị̃ míní wãyá cojó kõtórõ ãmbógó 'dĩ agá rĩ gá ãzíla mí ĩcẽ ãko ãzí sĩ ku.” ’

8 “Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãma alị dó ãmã ádrị̃pịka anzị Ịsãwụ̃ drị 'bã drị̃lẹ́ 'ba rụ̃ sĩ Sẽyírĩ gá ãngũ ĩ'baní u'ájó rĩ gâ sĩ. Ãma uja ãma gẹ̃rị̃ Ãrábã drị angálépi Ĩlátĩ gá Ị̃zĩyọ́ñ̃-gébã gá ãzíla ãmụ dó ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ, 'dĩ gẹ̃rị̃ mụlépi Mụ̃wábụ̃ gâlé ru rĩ gá.

9 “'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí jọ mání, ‘Mí inga ũmbã 'bá Mụ̃wábụ̃ gá rĩ kí asị gá ku, jõku mí i'dó ã'dị ĩ'ba abe ku, ã'dusĩku má icó ãngũ ĩ'badrị 'bã wókõ fẽlé ĩminí ku. Áfẽ táwụ̃ñ̃ Árị̃ drị anzị Lọ́tị̃ drị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní ĩ'bã ãko rú 'bo.’ ”

10 ('Bá Ị̃mị́mụ̃ 'badrị ri kí ándrá u'álé 'dãá, kí ũkpó ru ãzíla ũ'bí ru, zo kí ãzo rú cécé 'bá Ãnákĩ drị kí áni.

11 Cécé 'bá Ãnákĩ drị kí áni, úlã ándrá vâ kí 'bá Rẹ̃fãyị́mụ̃ drị kî rú, wó 'bá Mụ̃wábụ̃ gá rĩ ri kí ándrá kí umvelé 'bá Ị̃mị́mụ̃ drị kí.

12 'Bá Họ́rị̃ drị ri kí ándrá u'álé ãngũ Sẽyírĩ drị gá, wó anzị Ịsãwụ̃ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ dro kí ándrá kí 'dãá rá. Ụ'dị kí 'bá Họ̃rị́tị̃ drị kí kí drị̃lẹ́ gá 'dãá

rá ãzíla ri kí ándrá ãngũ ĩ'badrị̃ agá cí, cécé 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã kí idélé ãngũ Úpí 'bã ándrá fẽlé ĩ'bã ãko rú rĩ agá rĩ áni.)

13 Mụ́sã mụ ị́jọ́ jọ̃ŋ́á trũ drị̃ gá jọ, “Úpí Ãdróŋ́á jọ ãmaní, ‘Ĩnga dó ú'dî'da ụrụgá ãzíla ĩmi alị á'bụ Zẽrẹ́dị̃ drị̃ 'dĩ 'i.’ Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma alị dó sĩ á'bụ̃ rá.

14 “Ílí alị kí dó 'dĩ sĩ kãlị́ na drị̃ ãrõ 'bo angájó sáwã ãmaní Kãdẹ́sị̃ Bãrĩnéyã a'bejó rĩ sĩ kpere ãmaní Zẽrẹ́dị̃ alị agá. Ịsụ́ 'dĩ sĩ 'bá áyi 'dã agá icólépi ã'dị́ 'dịlépi rá kámbĩ agá rĩ ũdrã kí dó 'dĩ sĩ pírí 'bo, ándrá Úpí 'bã ũyõ najó ĩ'baní rĩ áni.

15 Úpí ri ĩ'baní drị̃ịmạ fẽlé kámbĩ agá 'dãá kpere ĩ'diní kí ị̃lị̃kị̃ agá pírí drị̃ ĩ'didrị̃ sĩ.

16 “‘Bá ãgọbị rú ã'dị́ drị̃ ãsị̃jó rĩ kí dó mụ ũdrãlé 'bá kí agá 'dãá pírí 'bo,

17 Úpí jọ mánî,

18 ‘Ãndrũ lẽ mí alị dó mụlé táwụ̃nị̃ Mụ̃wábụ̃ drị̃ Árị̃ gâ sĩ.

19 Ĩdrĩ dó acá 'bá Ãmọ́nị̃ drị̃ 'ba rú 'bo, ĩmi inga ũmbã kí agâlé ã'dị́ 'dịjó ku ã'dusĩku má icó ãngũ bá Ãmọ́nị̃ rú rĩ 'badrị̃ 'bã wókõ ãzí fẽlé ĩminí ku. Áfẽ ĩ'di anzị Lọ́tị̃ drị̃ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní 'bo.’ ”

20 (Ãngũ 'dã úlã ándrá ĩ'di ãngũ 'bá Rẹ̃fãyị́mụ̃ 'badrị̃ 'bãni la rú, 'dĩ kí 'bá u'álépi 'dãá rĩ kî, wó 'bá Ãmọ́nị̃ drị̃ kí ándrá 'bá 'dĩ kí umve Zãmũzúmĩ.

21 'Bá 'dĩ kí ándrá 'bá ũkpó, ũ'bí ãzíla ãzo rú cécé 'bá Ãnákĩ drị̃ kî áni la kî. Úpí ị̃lị̃kị̃ 'bá 'dĩ kí 'bá Ãmọ́nị̃ drị̃ kí drị̃lẹ́ gá 'dãá, 'bá Ãmọ́nị̃ drị̃ dro kí dó kí 'dãá rá, 'dụ kí dó ãngũ ĩ'badrị̃ rá ãzíla ri kí dó ala gá cí.

22 Úpí idé ị́jọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋ́á anzị Ịsãwụ̃ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ 'baní, ĩ'bã kí u'ájó Sẽyírĩ gá rĩ sĩ, 'bá Họ́rị̃ gá rĩ ũdrã kí kí drị̃lẹ́ gâ sĩ. Dro kí dó sĩ kí 'dãá rá ãzíla ri kí dó ĩ'bã ãngũ gá cí kpere ãndrũ.

23 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, cécé 'bá Ávị̃tị̃ drị̃ 'bã kí ándrá u'ájó tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agá kpere cajó ãngũ Gázã gá rĩ áni, 'bá Kãfụ̃tọ̃rịmụ̃ rú angálépi ãngũ Kãfụ̃tọ́rị̃ gá rĩ angá kí, ị̃lị̃kị̃ kí 'bá Ávị̃tị̃ drị̃ kí rá ãzíla rĩ kí dó ĩ'bã ãngũ gá cí.)

Úpí Sị̃họ́nị̃ ndẽjó rĩ

24 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní, “Ãma dó mụ alịlé ãngũ Mụ̃wábụ̃ drị̃ agâ sĩ 'bo, Úpí jọ ãmaní, ‘Ĩmi i'dó dó ãcị̃ ãzíla ĩza dó á'bụ Ãrị̃nọ́nị̃ drị̃ 'i. Áfẽ úpí Sị̃họ́nị̃ Hẽzị̃bọ́nị̃ Ãmọ́rị̃ rú rĩ ãngũ ĩ'didrị̃ abe ími drị̃lẹ́ gá 'bo. Í'dị ã'dị́ ĩ'di be, mi dó sĩ ãngũ ĩ'didrị̃ kí 'dụ ãzíla mĩ dó sĩ ri ala gá.

25 I'dójó ãndrũ mụjó drị̃ gâlé ru, ma 'bá vũ drị̃ gá 'dâ rĩ kí fẽ idélé ĩmi sĩ pírí ụ̃rị̃ sĩ. 'Bá pírí drĩ kí ị́jọ́ are ĩmi drị̃ gá, kí ụrụ'bá la yã ụ̃rị̃ sĩ yã-yã.’ ”

'Bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã kí úpí Sị̃họ́nị̃ ndẽjó rĩ

26 Mụ́sã mụ ị́jọ́ jọ̃ŋ́á trũ drị̃ gá jọ, “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ápẽ dó 'bá ị́jọ́ ujílépi rĩ kí tị angájó ãngũ kõtórõ rú Kẽdẽmọ́tị̃ drị̃ agá úpí Sị̃họ́nị̃ ãngũ Hẽzị̃bọ́nị̃ gá rĩ rụ́ ị́jọ́ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ drị̃ trũ:

27 ‘Mí a'be ãmaní alijó ãngũ mídrị̃ agâ sĩ, ãma dó sĩ mụ gẽrị̃ 'bã ífí-fí agâ sĩ, ãma uja ma drị̃ ãndá gá jõku drị̃ ĩjị́ gá ku.

28 Ídrĩ tá ãmaní ãkónã ãmaní mụlé nalé ãzíla ĩyị́ ãmaní mụlé mvụlé rĩ kí fẽ ĩ̃gbãlé séndẽ sĩ, ãma tá kí ĩ̃gbã rá. Ị́jọ́ ãmaní lẽlé rĩ lú sĩ alijó ãngũ mídrị̃ agâ sĩ

29 cécé anzị ándrá Ịsãwṹ 'bã drĩlẹ́ ru u'álépi Sẽyírĩ gá, 'bá Mṹwábṹ rú
u'álépi Árĩ gá rĩ 'bã kí idélé ãmaní rĩ áni kpere ãmaní Yõrĩdánĩ za agá
ãngũ Úpí Ãdróŋá ãmadrị 'bã fẽlé ãmaní rĩ gá.'

30 "Wó úpí Sĩḥǫ́nĩ Hẽzĩ̃bǫ́nĩ drị ã'ị ãmaní alijó dã sĩ ku ã'dusĩku Úpí
Ãdróŋá mídrị fẽ ĩ'diní acájó drĩ ũnzí ru ãzíla 'bã ásị la adrujó ũkpó ru ĩ'di
dó sĩ amṹ a'délé ími drị alé gá cécé ĩ'di 'bã ru idéjó ãndrũ 'dĩ áni.
31 "Úpí jọ mánî, 'Índre, má i'dó Sĩḥǫ́nĩ kí fẽlé sṹrṹ ĩ'didrị abe mídrị 'bo.
Ú'dî'da, mí i'dó dó 'bá 'dĩ kí ndẽlé sĩ ãngũ ĩ'badrị kí 'dụjó mínî.'
32 "'Dã 'bã ũngúkú gá úpí Sĩḥǫ́nĩ gá rĩ kí ãsĩkárĩ ĩ'didrị abe kí mụ amṹlé
ã'dị gá ãma rṹ Jãházĩ gá 'dãá 'bo,
33 Úpí Ãdróŋá ãmadrị fẽ dó ĩ'di ãma drị́lẹ́ gá, ãma ụ'dị kí ngǫ́pịka kí abe
ãzíla ãsĩkárĩ ĩ'didrị kî trũ pírí.
34 Sáwã 'dã agá ãma upa táwṹnĩ ĩ'didrị kí pírí ãzíla ãma ĩĩ̃ĩ̃kĩ̃ ãgọbị, ũkú
ãzíla anzị ĩ'didrị kí abe pírí. Ãma a'be 'bá ãzí ídri la ku.
35 Wó ãnãkpá ãzíla ãko ãmaní upalé táwṹnĩ agâlé rĩ kí ãma awa kí ãma
drĩdríŋĩ gá rá.
36 "I'dójó táwṹnĩ Ãrówã tị gá cajó á'bụ Ãrĩ̃ǫ́nĩ rĩ gá, 'dĩ táwṹnĩ á'bụ tị
gá rĩ gá cajó kpere Gĩ̃lẹ́dĩ gá, táwṹnĩ ãzí ãlu ãma ndẽlépi ũkpõ sĩ rá la 'dá
yụ. Úpí Ãdróŋá ãmadrị fẽ táwṹnĩ 'da kí pírí ãma drị́lẹ́ gá.
37 Wó ãzịtáŋá Úpí Ãdróŋá ãmadrị drị sĩ, ĩfi ándrá ãngũ Ãmǫ́nĩ drị agá
ku, ĩyị tị Yãbǫ́kĩ drị agá ku ãzíla táwṹnĩ 'bé andre gá rĩ kí agá ku.

3

Úpí Básãnĩ drị Ụgĩ ndẽjó rĩ

1 "'Dã 'bã ũngúkú gá ãma uja dó tị sĩ mụjó ṹrṹ tõrǫ́mẹ́ Básãnĩ gá, ãzíla
úpí Ụgĩ amṹ ãsĩkárĩ ĩ'didrị ã'dị drị kí abe ãma rṹ ã'dị gá ãni la táwṹnĩ
Ĩdrẹ́yĩ drị gá.
2 Úpí jọ mánî, 'Mí idé ĩ'di sĩ ũrĩ sĩ ku, áfẽ Ụgĩ kí ãsĩkárĩ ĩ'didrị abe sṹrṹ
ĩ'didrị kí trũ pírí ími drị́lẹ́ gá 'bo. Mí idé ịjọ́ 'dĩ kí vúŋá ĩ'di rṹ cécé míní
idélé úpí Ãmǫ́rĩ drị Sĩḥǫ́nĩ u'álépi Hẽzĩ̃bǫ́nĩ gá rĩ ụrụ'bá gá rĩ áni.'
3 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ Úpí Ãdróŋá ãmadrị fẽ úpí Ụgĩ Básãnĩ drị ãsĩkárĩ ĩ'didrị kí abe
ãma drị́lẹ́ gá ãzíla ãma ụlị dó kí pírí.
4 Sáwã 'dã agá, ã'dụ dó táwṹnĩ ĩ'didrị kí pírí. Táwṹnĩ kãlị-ázíyá 'dã kí
agá ãmaní 'dụlé ku la 'dáyụ, ãrụ ãngũ Ãrĩgóbũ drị pírí 'dĩ ãngũ úpí Ụgĩ
Básãnĩ drị 'bã nalé rĩ.
5 Táwṹnĩ 'dĩ kí úce kí pírí Bõrõ mére rú sịlé ãzo la kî sĩ cí ãzíla kẽjị́tị
idélé báwũ sĩ kí ũpĩjó rĩ kí cí ãzíla tõrǫ́mẹ́ ãzí ũ'bí andre celé Bõrõ sĩ ku la
kí vâ cí.
6 Ãma ĩĩ̃ĩ̃kĩ̃ 'bá ala gá rĩ kí pírí, cécé ãmaní ngalé úpí Sĩḥǫ́nĩ Hẽzĩ̃bǫ́nĩ
drị rṹ rĩ áni. Ãma ụ'dị Ãgọbị kí, ũkú kí ãzíla anzị nírí kí abe pírí táwṹnĩ
ĩ'badrị agá 'dãá rá.
7 Wó ã'dụ ãnãkpá lịcọ́ gá rĩ kí pírí ãmaní ãzíla ãra vâ ãko táwṹnĩ agá
'dãá rĩ kí ĩndĩ.
8 Sáwã 'dã sĩ ã'dụ ũpi ĩrĩ Ãmǫ́rĩ 'badrị ãngũ Ĩyị Yõrĩdánĩ gá wókõ ĩtṹ 'bã
ãfũ agâlé ru rĩ gá rĩ kí angájó á'bụ Ãrĩ̃ǫ́nĩ drị gá kpere 'Bé Hámõ̃nĩ gá.

9 ('Bá Sĩdǫ́nį̃ gá rĩ kí 'Bé Hámǫ̃nį̃ umve Sı̨rĩyǫ̃ 'i, 'bá Ãmǫ́rį̃ gá rĩ kí ĩ'di
umve Sẹ́nį̃ 'i.)
10 Ã'dụ úpí Ụgį̃ 'bã ãngũ Básãnĩ gá rĩ kí pírí, Táwų̃nį̃ túpũ drį̃ gá rĩ kí
abe, ãngũ Gį̃lẹ́dį̃ drı̨ ãzíla Básãnĩ drį̃ kí trũ, angájó ı̨tų̂ 'bã ãfũ agá cajó
Táwų̃nį̃ Sãlékã gá ãzíla Į̣drẹ́yį̃ gá.
11 (Úpí Ụgį̃ Básãnĩ drį̃ ĩ'di 'bá drãlépi 'bá Rę̃fãyı̨́mų̃ drį̃ kí agá vúvúlé ru
rĩ 'i, ídé Sãndụ́kų̃ sĩ ĩ'di ı̨s̃ı̨jó rĩ aya sĩ, ãzo la mítã sụ ãzíla mmgbọ la mítã
ı̨̃rį̃. Ála drĩ ĩ'di ı̨sụ́ Kpere ãndrũ táwų̃nį̃ Rábã anzı̨ Ãmǫ́nį̃ rú rĩ 'badrį̃ gá
'dãá cí.)

Ãngũ awajó rĩ

12 “Ãma dó mụ ãngũ 'dã 'dụlé sáwã 'dã sĩ 'bo, áfẽ dó ínátı̨ Rụ́bę̃nį̃ drį̃
'baní Gádĩ drį̃ be ãngũ ụ́rụ́ táwų̃nį̃ Ãrówã gá ãni la á'bụ Ãrį̃nǫ́nį̃ gá rĩ 'i
ãzíla ãngũ Gį̃lẹ́dį̃ drı̨ túpũ rú rĩ 'bã nụ́sų̃ táwų̃nį̃ la kí abe.
13 Gį̃lẹ́dį̃ 'bã ı̨́mbı̨ ãzíla ãngũ úpí Ụgį̃ Básãnĩ gá rĩ drį̃ abe * áfẽ kí ínátı̨
Mãnásẽ drį̃ 'bã nụ́sų̃ nî. (Ãngũ Ãrĩgóbũ Básãnĩ drį̃ pírí únį̃ ándrá ĩ'di ãngũ
'bá Rę̃fãyı̨́mų̃ 'bã ãni la rú.
14 Jãyírĩ angájó anzı̨ Mãnásẽ drį̃ kí agá rĩ, 'dụ ãngũ Ãrĩgóbũ drı̨ Básãnĩ
gá rĩ pírí angájó Gẹ̃sų̃rụ́tį̃ gá kpere Mãkátĩ gá. 'Da dó tǫ̃rǫ́mẹ́ 'dã kí rụ́ ĩ'di
'bã rụ́ sĩ ãzíla kpere ãndrũ ála ãngũ 'dã umve Hãvǫ́tį̃ Jãyírĩ 'i.)
15 Áfẽ ándrá ãngũ Gį̃lẹ́dį̃ drį̃ 'i sụ́rụ́ Mãkírĩ drį̃ ní.
16 Wó anzı̨ Rụ́bę̃nį̃ drį̃ 'baní Gádĩ drį̃ abe áfẽ ãngũ angájó Gį̃lẹ́dį̃ gá rĩ
kpere ándrá á'bụ Ãrį̃nǫ́nį̃ gá. Lõkókõrí ĩ'badrı̨ ándrá rĩ ı̨̃yı̨ 'bã ágágá ãzíla
lõkókõrí ĩ'badrı̨ ụ́rụ́ rĩ ı̨̃yı̨ Yãbǫ́kį̃ gá, 'dĩ lõkókõrí ĩ'bã ãni Ãmǫ́nį̃ be rĩ.
17 Lõkókõrí ĩ'badrı̨ ı̨̃tụ́ 'bã 'de agâlé ru rĩ Į̣yı̨ Yõrĩdánĩ 'i, 'dĩ Ãrábã gá,
angájó Kı̨̃nę̃rẹ́tį̃ gá kpere ı̨̃yı̨ Ãrábã drı̨ ('dĩ mĩrĩ umvelé Mĩrĩ Ã'ı̨ ru rĩ),
kpere 'Bé Pı̨s̃ı̨gã 'bã pá gá wókõ ı̨̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru.
18 “Áfẽ ándrá ĩminí ãzı̨́táŋá sáwã 'dã sĩ ájọ, ‘Úpí Ãdróŋá ĩmidrį̃ fẽ ĩminí
ãngũ 'dã 'dụjó ĩmĩ ãni la rú. Wó ãgọbı̨ ĩmidrı̨ ũkpó trũ rĩ 'bã za kí ãko
ĩ'badrı̨ ã'dı̨ drį̃ kî trũ pírí Į̣yı̨ Yõrĩdánĩ 'bã âlé sĩ ĩmi ádrı̨́pı̨ka Į̣sı̨rayı̨́l̃ı̨ rú
ãzí acelépi rĩ kí ãzã kojó sĩ ãngũ ĩ'badrį̃ 'dụjó.
19 Wó ũkú ĩmidrį̃ kí anzı̨ kí abe ãzíla ãnãkpá kí trũ (ánį̃ cé ãnãkpá ĩmidrį̃
kí ũ'bí ru) icó kí acelé vúlé táwų̃nį̃ mání fẽlé ĩminí rĩ kí agá 'dãá,
20 kpere Úpí 'bã fẽ agá la ĩmĩ ádrı̨́pı̨ka 'baní ã'dı̨ ndẽ agá cécé ĩ'diní fẽlé
ĩminí rĩ ãni. Ĩko kí ãzã vâ sĩ ãngũ Úpí Ãdróŋá ĩmidrį̃ 'bã fẽlé ĩ'baní Į̣yı̨
Yõrĩdánĩ 'bã 'á 'dã sĩ rĩ 'dụjó, 'dã 'bã ũngúkú gá ĩmi dó sĩ gõ vúlé ãngũ
mání fẽlé ĩminí rĩ gá ĩndõ.’
21 “Ụ'dụ́ 'dã sĩ má azı̨ Yósũwã ní, ‘Índre ími mı̨fı̨ sĩ ı̨jọ́ pírí Úpí Ãdróŋá
ĩmidrį̃ 'bã ngalé ũpi ı̨̃rį̃ Sı̨̃hǫ́nį̃ 'ba rụ́ Ụgį̃ be rĩ kí rá. Úpí la mụ ı̨jọ́ ãlu 'dĩ
'bã vúŋá ngalé ãngũ sụ́rụ́ pírí ĩminí sĩ fijó ala gá rĩ kí ụrụ'bá gá rá.
22 Ĩmi idé kí sĩ ũ̃rį̃ sĩ kụ, Úpí Ãdróŋá ĩmidrį̃ la ã'dı̨ 'dı̨ ĩminí nĩ.’

Mụ́sã atrıjó 'bã za Yõrĩdánĩ ku rĩ

23 “Sáwã 'dã sĩ á'bã mãmálá ásı̨ pírí sĩ Úpí rụ́, má a'ı̨ ĩ'di,

* **3:13** Sụ́rụ́ Mãnásẽ drį̃ 'bã nụ́sų̃ ri ãngũ wókõ ı̨̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru Į̣yı̨ Yõrĩdánĩ drį̃ gá.

24 ‘Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dị̃pị̃, mí i'dó dó ãmbõgõ ãzíla drị̃ mídrị̃ ũkpó trũ
rĩ i'dalé ãtí'bó mídrị̃ ní 'bo, ã'dusĩku ãdróŋá ãzí 'bṵ̃ gá jõku ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá
'dâ icólépi ãzị̃ míní ngalé 'dĩ kí ngalépi la 'dáyụ.
25 Ífẽ áza mání Yõrĩdánĩ 'bã 'á 'dã sĩ, ma dó sĩ mání ãngũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃
'dã kí ndre ãzíla ãngũ ãlá 'bé 'a rú Lébãnõnĩ drị̃ kí abe.’
26 “Wó 'bá 'dĩ ĩmi ị́jọ́ sĩ, Úpí u'á ándrá mání ũmbã sĩ, icó ándrá dó sĩ
áma ị́jọ́ arelé ku. Kẽjị́ la gá jọ ándrá mánî, ‘'Dĩ ca rá! Álẽ mí agá mání ị́jọ́
'dĩ ĩ̃dị́ ku!
27 Ítụ ụrụgá 'Bé Pị́sĩ̃gã drị̃ gâlé, índre ãngũ ụ́rụ́ ãzíla ándrá, ĩtụ́ 'bã ãfũ
agá ãzíla ĩ̃tụ́ 'bã 'de agá, mí undré ãko pírí kí múké-múké wó mí icó zalé
Ĩ̃yị́ Yõrĩdánĩ 'bã 'á 'dã sĩ ku.
28 Wó ífẽ ímbátãŋá Yósũwã nî, mí imbá ĩ'di asị́ ãzíla ífẽ ĩ'diní ũkpõ
ã'dusĩku ĩ'di mụ 'bá kí drị̃ 'delé sĩ zajó ãngũ míní ndrelé 'dã agá sĩ rijó nĩ.’
29 “Ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ ãma ace dó á'bụ 'a Bẽ̃ĩ̃pẽ́yọ́rĩ̃ gá.”

4

Mṵ́sã azị́ 'bá Ịsịrayị̃lĩ̃ drị̃ 'ba are kí ị́jọ́

1 “Ú'dî'da Ịsịrayị̃lĩ̃ ĩmi are drĩ ị́jọ́ mání azị́lé ãzíla ãzị̃tãŋá mání imbálé
ĩminí 'dĩ kí, ĩmi ũbĩ kí vú ãzíla ĩmi dó vâ sĩ u'á ãngũ Úpí Ãdróŋá ĩmĩ
áyị́pịka 'badrị̃ 'bã fẽlé ĩminí 'dã gá, ĩmi dó sĩ 'dụ la ĩmi ãni la rú.
2 Ĩmi ũ'bã jõ ãzị̃tãŋá ãzí ãzíla ĩnze jõ ãzị̃tãŋá mání imbálé ĩminí 'dĩ kí
'bã ãzí ku, wó ĩmba jõ ãzị̃tãŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'bã fẽlé ĩminí 'dĩ kí tã.
3 Ĩndre ĩmi mị́fị̃ sĩ ị́jọ́ Úpí 'bã idélé 'Bé Pẽ̃yọ́rĩ̃ drị̃ gâlé rĩ kí cé. Úpí Ãdróŋá
mídrị̃ ĩ̃lĩ̃kĩ̃ 'bá 'dĩ kî ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dãá ãdróŋá umvelé Bãálĩ 'Bé Pẽ̃yọ́rĩ̃
gá rĩ kí ị̃nzĩ̃lépi rĩ kí pírí rá.
4 Wó ĩmi 'bá ã'ĩ̃tãŋá trũ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ tị arelépi rá 'dĩ, ĩmi drĩ kpere
ãndrũ ídri.
5 “Ĩndre, má imbá ĩminí ãzị̃tãŋá Úpí Ãdróŋá mádrị̃ 'bã azị́lé mání rĩ kí
'bo. Ĩmi ũbĩ kí vú ãngũ ĩminí sĩ fijó ĩminí 'dụ lé ĩmĩni la rú rĩ gá 'dãá.
6 Ĩmi ũbĩ ãzị̃tãŋá 'dĩ kí vú múké-múké, ãzíla ị́jọ́ 'dĩ kí i'da la 'bá sṵ́rṵ́ ãzí
gá rĩ 'banî, ĩmi ũndũwá ru ãzíla 'bá ị́jọ́ vãlépi rá la kî. Ãndá-ãndá ru drĩ
kí ãzị̃tãŋá 'dĩ kí are ị́jọ́ azị́lé 'dĩ kí abe, kí jọ la, ‘Sṵ́rṵ́ ãmbógó 'dĩ ũndũwá
ru ãzíla 'bá ala gá 'dĩ kí nĩ̃tãŋá trũ.’
7 “Sṵ́rṵ́ ãzí ãmbógó ĩ'di 'bã ãdróŋá ní adrujó ãníŋá drĩ kí ĩ'di lẽ Úpí
Ãdróŋá ãmadrị̃ áni la 'dáyụ. Ãdrĩ ĩ'di zị ĩ'di ãma umvi rá.
8 Sṵ́rṵ́ ãzí ãmbógó ãzị̃tãŋá pịrị mání imbálé ĩminí 'dĩ kî trũ ri íngõ 'i?
9 Ĩmi adru mị́fị̃ trũ ãzíla ĩmba ĩmi tã, ị́jọ́ ĩminí ndrelé ĩmĩ mị́fị̃ sĩ 'dĩ 'bã
ãvĩ kí jõ sĩ ĩminí ku, ĩminí adru agá ídri rú 'dĩ gá 'dĩ. Ĩmi imbá ãzị̃tãŋá 'dĩ
kí anzị ĩmidrị̃ 'baní ãzíla anzị ĩmidrị̃ 'bã anzị 'baní ĩndĩ.
10 Ṵ'dṵ́ ándrá míní sĩ pá tujó Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drĩ̃lẹ́ gá 'Bé Hõrébũ gá
'dãá rĩ 'bã agá jõ mínî, ṵ́'dṵ́ ĩ'di 'bã jọ̃jó la mání, ‘Mí ajị́ 'bá 'dĩ kí áma drĩ̃lẹ́
gá rĩ. Álẽ 'bã are kí ị́jọ́ mání jọ̃lé rĩ kî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ kî dó sĩ ála áma ĩ̃nzĩ̃ íngoní
ru yã rĩ ũ̃nĩ̃ ĩ'baní u'á agá 'dĩ gá 'dâ ãzíla kí dó sĩ anzị ĩ'badrị̃ kí imbá idéjó
la 'dĩ 'bã áni.’

11 “Ĩlũ anzị ĩmidrị̃ 'baní ĩmụ ándrá ãzíla ĩtu ándrá pá 'bé pá gá 'dãá 'dĩ
sĩ ũrụ́'bũ̃ ãnzị ãzíla ãcíkã ịnịbịrịcịcị rĩ aku ĩ'di cí ãzíla ãcí velépi kpere 'bũ̃
gâlé rĩ be íngoní ru yã rĩ drị̃ gá.
12 Ĩlũ ĩ'baní, Úpí ajọ́ ándrá ị́jọ́ ĩmi abe ãcí agâlé íngoní ru yã rĩ drị̃ gá,
ĩmi are ĩ'di 'bã ị́jọ́ jọ agá rá, wó ĩndre ĩ'di 'bã mgbã rĩ ku.
13 Jọ ĩminí ị́jọ́ tị icíma drị, 'dĩ kí ãzị́táŋ́á mụdrị ĩ'di 'bã azị́lé ĩminí 'dĩ kí
vú ũbĩjọ́ ãzíla sĩ kí írã 'bara-'bara ị̃rị̃ la kí drị̃ gá.
14 Ụ'dụ́ 'dã sĩ Úpí jọ mání lẽ má imbá ĩminí ãzị́táŋ́á 'dĩ kí, ĩmi sĩ mụ kí
tã mbalé ãngũ ĩminí sĩ mụjó rijó rĩ gâlé.”

Mụ́sã li Ịsịrayị́lị̃ kí bị̃lẹ́ ĩndụ́ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kî sĩ

15 Mụ́sã jọ anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní, “Ụ'dụ́ Úpí 'bã ị́jọ́ ajọ́jọ́ ĩmi abe ãcí
agâlé 'Bé Hõrébũ gá 'dãá rĩ sĩ, ĩndre ĩ'di mgbã rĩ ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmba ĩmi
tã múké-múké,
16 lẽ ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí ĩmi izalépi la sĩ ãdroŋa ĩnzõ rú i'dálépi gbíyã ágọ́bị̃
drị̃ sĩ jõku ũkú drị̃ sĩ la kí idéjó ku,
17 jõku ãnãkpá ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá jõku ãriŋa ungalépi 'bũ̃ gâ sĩ 'dĩ kí,
18 jõku ãko ídri trũ acị́lépi vũ rụ̃ sĩ jõku ị̃'bị ĩyị́ agá rĩ kî trũ.
19 Ídrĩ ĩtụ́, ĩmbá ãzíla lẽlẽgó 'bũ̃ gá 'dĩ kí ndre, ãko ãzí 'bã ulé jõ mi kí
ịnzĩjọ́ jõku ãzị ngajó ĩ'baní ku, ãko 'dĩ kí Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ 'bã 'bãlé 'bá
pírí ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ 'baní rĩ kî.
20 Ịjọ́ ándrá Úpí 'bã ĩmi anzéjó Mị̃sị́rị̃ ĩminí sĩ drị̃cịjó ala gâlé cécé ĩmi
'bã rĩ adru agá ãcí úká drị ika rĩ agá rĩ áni rĩ 'bã agá jõ ĩminî, ají ĩmi sĩ
ĩmi 'bãjó ĩ'di 'bã 'bá ru, ĩminí ãndrũ sĩ adrujó 'dĩ 'bã áni 'dĩ.
21 “Wó ími ị́jọ́ sĩ, Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ u'á ándrá mání ũmbã sĩ, ãzíla na
ũyõ jọ mání, má icó Ỉyị́ Yõrĩdánĩ zalé sĩ fijó ãngũ mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃ ãlá ĩ'diní
mụlé fẽlé míní rĩ gâlé ku.
22 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ma mụ drãlé ãngũ 'dĩ gá 'dâ, má icó Ỉyị́ Yõrĩdánĩ zalé ku, wó
ĩmi ãni rú mụ zalé sĩ ãngũ mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃ ãlá 'dã 'dụjó sĩ rijó ĩmi ãni la rú.
23 Ĩmi adru mị́fị̃ trũ, ĩmi drị̃ 'bã ãvĩjõ tị icíma Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrị̃ 'bã icílé
ĩmi abe rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ ku, ĩmi idé jõ ãdroŋa ĩnzõ rú la kí anzị ĩmidrị̃ 'baní
ịnzĩ̃lé ku, 'dĩ ị́jọ́ Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ 'bã gãlé úmgbé rĩ 'i.
24 Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ ĩ'di cécé ãcí ãko pírí kí ivélépi rĩ áni, ĩ'di ãjã rú.
25 “Ĩdrĩ táni u'á ãngũ 'dĩ gá 'dâ ílí ãzo rú ãzíla ídrĩ anzị kí tị rá ãzíla anzị
ĩmidrị̃ 'bã anzị drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe, ĩmi idé jõ ị́jọ́ ũnzí ãzí sĩ ĩminí ãdroŋa
ĩnzõ rú la kí idé jõ ku. Ĩ'di ị́jọ́ ũnzí la Úpí Ãdróŋ́Á Mídrị̃ 'bã drĩ̃lẹ́ gá ãzíla
ĩ'di fẽ ĩ'diní u'ájó ũmbã sĩ.
26 Ụ'dụ́ ãndrũ 'dõ sĩ má umve ĩminí 'bũ̃ kí ũ̃nọ́kụ́ be sãdínĩ rú, ĩmi mụ
ũdrã̃lé mbẽlẽŋ́á ru ũ̃nọ́kụ́ ĩminí Yõrĩdánĩ zajọ́ 'á 'dã sĩ ĩminí mụlé 'dụlé
ĩmi ãko rú rĩ gá. Ĩmi ỉ̃lị̃kị̃ pírí rá ĩdrĩ ĩ'di tị are ku rĩ gá.
27 Úpí la ĩmi iré sụ́rụ́ ãzí kí drĩdríŋ̃ĩ gâ sĩ ãzíla 'bá were kí rũ pa sụ́rụ́ 'dã
kí agâlé nĩ.
28 'Dãá ĩmi mụ ãzị ngalé ãdroŋa ãzí ĩnzõ rú ãngũ ndrelépi ku jõku ị́jọ́
arelépi ku vâ ãkónã nalépi ku jõku ãko ãzí 'bã ãjị̃ ngũ̃lépi ku báwũ rú
ãzíla írã rú 'bá 'bã kí idélé drị̃ sĩ rĩ 'ba nî.
29 Wó ídrĩ Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ ndrũ̃, mi ĩ'di ịsụ́ rá, ídrĩ ĩ'di ndrũ̃ ími ásị̃
pírí sĩ ãzíla ími ídri pírí sĩ rĩ gá.

30 Ídrĩ adru ũcõgõ agá ãzíla ĩjọ́ 'dĩ drĩ kí ru idé ími ụrụ'bá gá, ụ́'dụ́ vúlé
rĩ sĩ mi ãgõ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ rụ́ sĩ ĩ'di tị arejó.
31 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ĩ'di Ãdróŋá ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ trũ la, icó ími a'belé jõku ími
ĩ̃ĩ̃ĩ̃kĩ̃lé ku ãzíla icó tị icíma ándrá ĩ'di 'bã sĩ ũyõ najó mí áyĩ́pịka abe rĩ 'bã
ĩjọ́ ãvĩ̃lé ku.”

Úpí Ãdróŋá ĩ'di Ãdróŋá ru nĩ

32 Mụ́sã mụ ĩjọ́ jọŋá trũ drị̃ gá 'bá Ịsịrayĩ́ĩ̃ drị̃ 'baní jọ, “Ĩmi ũrã drĩ ụ́'dụ́
ídu ándrá drĩ ĩmi tịjó ku 'dã kí 'bã ĩjọ́, i'dójó ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã 'bá 'bãjó
ũ̃ŋ́ọ́kụ́ gá 'dã sĩ. Ĩzị̃ drĩ angájó 'bũ̃ 'bã wókõ ãzí rĩ gá cajó ãzí rĩ gá, ĩjọ́ ãzí
ru ngalépi ãmbógó ru 'dĩ 'bã áni la cí yã? 'Bá ãzí ãlu ĩjọ́ arelépi ĩjọ́ ãzí 'dĩ
áni la drị̃ gá la cí yã?
33 'Bá ãzí ĩminí arelé ãdróŋá ĩ'badrị̃ jọ ĩjọ́ ĩ'ba abe angájó ãcí agâlé acelépi
ídri cécé Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'bã jọlé ĩminí ãcí agâ sĩ rĩ áni la cí yã?
34 Jõku ãdróŋá ãzí sụ́rụ́ ãzí ãlu la 'dụlépi sụ́rụ́ kí agá, ãzíla ĩ'di 'bãlépi
ĩ'di ãni la rú ĩ'di 'bã sĩ ĩjọ́ ũ̃'bĩ̃táŋá ru, ícétáŋá, ĩjọ́ ũ̃sũ̃táŋá ru, ã'dị̃ ru, drị̃
ũkpó ĩ'di drị̃ i'daŋá trũ, drị̃ ĩ̃jũ̃ŋá trũ, ĩjọ́ ãmbogo ãmbogo ũ̃rị̃ fẽlépi 'bání
rĩ kí trũ ri kí idélépi ĩminí cécé Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'bã idélé ĩminí Mĩ̃sĩ̃rĩ̃
gá rĩ áni la cí yã?
35 “I'da ĩminí ãko 'dĩ kí íni la sĩ ĩminí ñĩjó la Úpí ĩ'di Ãdróŋá ru nĩ, ĩ'di
bụ́lụ́ gá ãdróŋá ãzí ndú la yụ.
36 Fẽ ĩminí ĩ'di 'bã ụ́'dụ́kọ́ arejó angájó 'bũ̃ gâlé sĩ ímbátáŋá fẽjó ĩminî.
I'da ĩminí ũ̃ŋ́ọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ ãcí ãmbógó rĩ ãzíla ĩmi are ĩjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ
angájó ãcí ãmbógó rĩ agâlé.
37 Ĩ'di 'bã ĩmi áyĩ́pịka kí lẽjó rá rĩ sĩ ũpẽ ĩmi anzị̃ ĩmidrị̃ drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ abe,
ũkpõ ĩ'didrị̃ ãmbógó rĩ sĩ ĩ'di ãmgbã anzé ĩmi Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ gâlé nĩ.
38 Ĩminí mụ agá, Ãdróŋá adro sụ́rụ́ ĩmi ndẽlépi ãmbõgõ sĩ ãzíla ũkpõ sĩ
rá 'dĩ kí ĩmi drĩ̃lẹ́ gá rĩ sĩ rá, fẽjó la ãngũ ĩ'badrị̃ 'bã kí adrujó ĩmi ãni la
rú.
39 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩ̃nĩ̃ dó sĩ ãndrũ rá ãzíla ĩmba ĩjọ́ 'dĩ kí tã ĩmi ásị̃ gá cí Úpí
ĩ'di Ãdróŋá 'bũ̃ gá ãzíla ũ̃ŋ́ọ́kụ́ gá rĩ 'i, Ãdróŋá ãzí ndú la yụ.
40 Ímba ĩjọ́ mání azị̃lé rĩ kí tã ãzĩtáŋá ĩ'didrị̃ mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí
abe, ĩjọ́ 'dĩ sĩ ma dó mụ adrulé mí be ãzíla anzị̃ mídrị̃ mụlé tị̃lé drĩ̃lẹ́ gâlé
rĩ abe. Mi dó sĩ mụ u'álé ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá jã 'dâ.”

Táwũ̃ñĩ̃ sĩ apájó ru zĩ̃jó rĩ kî

41 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã ũpẽ dó táwũ̃ñĩ̃ ãzí kí na ndú Yõrĩdánĩ 'bã
wókõ ĩ̃tũ̃ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá,
42 sĩ 'bá 'bá adrulépi ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá rú ku rĩ 'dị̃lépi drĩ̃lẹ́ ũnzĩ sĩ rĩ 'ba
apá sĩ ru ídri pajó táwũ̃ñĩ̃ 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la gá.
43 Ínátị̃ Rụ́bẽ̃ñĩ̃ drị̃ ní úfẽ táwũ̃ñĩ̃ Bẽ̃zárĩ̃ 'i 'dĩ ãngũ túpũ rú kõtórõ rú rĩ 'i,
ínátị̃ Gádĩ drị̃ ní úfẽ Rãmọ́tĩ̃ 'i, 'dĩ ãngũ Gĩ̃lẹ́đĩ̃ drị̃ agá, ãzíla ínátị̃ Mãnásẽ
drị̃ ní úfẽ Gõlánĩ 'i 'dĩ ãngũ Básãnĩ drị̃ agá.

Ãzĩtáŋá Mụ́sã 'bã imbálé 'bá Ịsịrayĩ́ĩ̃ drị̃ 'baní rĩ kî

44 'Dĩ kí ãzĩtáŋá Mụ́sã 'bã 'bãlé anzị̃ Ịsịrayĩ́ĩ̃ drị̃ kí drĩ̃lẹ́ gá rĩ kî.
45 Mụ́sã azị̃ ĩjọ́ ũkpó 'dĩ kí ãzĩtáŋá kí abe anzị̃ Ịsịrayĩ́ĩ̃ drị̃ 'baní ĩ'bã kí
ãfũjó Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ gâlé 'bo rĩ sĩ.

46 'Bá 'dĩ kí 'dĩ sĩ ãni rú á'bụ Bẽt̃ịpẹ́yọ́rị̃ drị̃ gá 'dĩ Ỵyị̃ Yõrĩdánĩ 'bã wókõ ỵtụ̃ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá, ãngũ úpí Sỹ̃ịhọ́nỹ̃ 'bá Ãmọ́rỹ̃ rú rĩ 'badrỵ̃ ũpĩ nalépi Hẽẓ̃ỹ̃ịbọ́nỹ̃ gá ándrá Mụ́sã 'bã kí ndẽlé anzị̃ Ịsịrayịĩ̃ drỹ̃ abe ĩ'bã kí ãfũjó Mỹ̃ịsỹ̃ịrỹ̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'i.

47 'Dụ kí ãngũ úpí Sỹ̃ịhọ́nỹ̃ drỹ̃ ãzíla ãngũ úpí Ụgỹ̃ Básãnĩ 'badrỵ̃ kí rá, 'dĩ kí ũpi ỹ̃ịrỹ̃ 'bá Ãmọ́rỹ̃ 'badrỵ̃ Ỵyị̃ Yõrĩdánĩ 'bã wókõ ỵtụ̃ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ 'badrỵ̃ kî.

48 Ãngũ 'dĩ se ru angájó táwũ̃nỹ̃ Ãrówã gá, á'bụ tị Ãrỹ̃ịnọ́nỹ̃ drỹ̃ gá kpere 'Bé Sỹ̃ịyọ́nỹ̃ ('dĩ 'Bé Hámọ̃nỹ̃) gá.

49 Umú kí ãngũ Ãrábã drỹ̃ Yõrĩdánĩ 'bã wókõ ỵtụ̃ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ pírí cajó Ỵyị̃ umvelé Mĩrĩ ã'ị́ ru rĩ 'bã wókõ ándrá rĩ gá, kpere 'Bé Pỹ̃ịsỹ̃ịgã 'bã pá gá.

5

Ãzỹ̃ịtáŋá Úpí drỹ̃ mụdrỵ̃ rĩ kî
(Ãfũŋá 20:1-17)

1 Mụ́sã umve 'bá Ịsịrayịĩ̃ drỹ̃ kí pírí ãngũ ãlu gá ãzíla jọ ĩ'banî, "Ĩmi 'bá Ịsịrayịĩ̃ drỹ̃ 'dĩ, ĩmi are drĩ ãzỹ̃ịtáŋá pírí ãzíla ỹ̃ịọ́ mání azỹ̃ịlé ĩminí ụ́'dụ́ ãndrũ 'dõ sĩ rĩ kî. Ĩmi ũ̃nỹ̃ kí ãzíla ĩmi ũbĩ kí vú.

2 'Bé Hõrébũ sỹ̃ gá 'dãá, Úpí Ãdróŋá ãmadrỵ̃ idé tị icíma ãma abe,

3 Úpí idé tị icíma 'dĩ ãma átẹ̃pịka kí abe ãzíla ãma ú'dî'da ídri rú ãndrũ 'dĩ kí abe ĩndĩ.

4 'Bé sỹ̃ gá 'dãá, Úpí jọ ỹ̃ịọ́ ĩmi abe mỹ̃ịfỹ̃ gá mỹ̃ịfỹ̃ gá angájó ãcí agâlé.

5 Sáwã 'dã sĩ, átu pá ĩmi drĩdríŋĩ gá Úpí be sĩ ỹ̃ịọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí vú nzejó ĩminî, ã'dusĩku ĩmi ándrá idé agá ãcí sĩ ũ̃rỹ̃ sĩ sĩ tụjó 'bé sỹ̃ gâlé. 'Dĩ kí ỹ̃ịọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ kî:

6 "Ma Úpí Ãdróŋá mídrỵ̃ ími anzélépi Mỹ̃ịsỹ̃ịrỹ̃ gâlé, míní ándrá adrujó ãtí'bó ru rĩ sĩ rĩ 'i.

7 "Lẽ ĩmi ỹ̃ịnzỹ̃ ãdroŋa ãzí kí ku wó lú ma 'i á'dụ̃sĩ.

8 "Lẽ ĩmi idé ĩminí í'dá ãko ãzí 'bũ gá jõku ũ̃nọ́kụ́ drỹ̃ gá jõku ỹ̃ịyị̃ ũ̃nọ́kụ́ ỹ̃ịndụ́ gá rĩ agá rĩ ãni la ku.

9 Lẽ ítỹ̃ ími ãja vũ̃rụ́ ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní kí ỹ̃ịnzỹ̃ịjó ãzíla ãzỹ̃ ngajó ĩ'baní ku, ã'dusĩku ma Úpí Ãdróŋá mídrỵ̃ 'i, ma Úpí Ãdróŋá ãjã rú rĩ 'i. Ma drỹ̃ịrịma fẽ 'bá áma ngũ̃lépi ũnzí ãzíla ỹ̃ịọ́ ũnzí ngalépi rĩ 'baní anzỹ̃ ĩ'badrỵ̃ kí abe cajó kpere á'bỹ̃ anzỹ̃ na ãzíla sụ rĩ 'ba rụ́.

10 Wó ma lẽtáŋá mádrỵ̃ i'da 'bá áma lẽlépi rá ãzíla ãzỹ̃ịtáŋá mádrỵ̃ ã'ỹ̃lépi rá rĩ 'bã anzỹ̃ drỹ̃lẹ́ gâlé álĩfũ álĩfũ rĩ 'baní.

11 "Mí ayú Úpí Ãdróŋá mídrỵ̃ 'bã rụ́ ỹ̃ịọ́ ũnzí gá ku, ã'dusĩku ma Úpí Ãdróŋá mídrỵ̃ 'i, ma drỹ̃ịrịma fẽ 'bá áma rụ́ ayúlépi yã 'dâ rĩ ní rá.

12 "Ímba Sãbátũ tã ãzíla í'bã ĩ'di ndú ãlá ru cécé Úpí Ãdróŋá mídrỵ̃ 'bã azỹ̃ịlé míní rĩ áni.

13 Ínga ãzỹ̃ mídrỵ̃ kí ụ́'dụ́ ázíyá,

14 wó ụ́'dụ́ ázỹ̃ịrỹ̃ rĩ ĩ'di ụ́'dụ́ sãbátũ drỹ̃ sĩ avỹ̃ịjó pẽlé ndú Úpí Ãdróŋá mídrỵ̃ ní rĩ 'i. Ụ̃'dụ́ 'dã sĩ, táni mi 'i, anzỹ̃ mídrỵ̃ kí, ãtí'bó mídrỵ̃ kí, ãnãpká mídrỵ̃ kí, táni ãmỹ̃ịyọ́ŋá u'álépi mídrỵ̃ko gá 'dâ rĩ kí abe pírí 'bã nga kí ãzỹ̃ ku, ãtí'bó mídrỵ̃ 'bã avỹ̃ kí cécé míní avỹ̃lé rĩ áni.

15 Mí ũrã drĩ ḭjọ́ míní ándrá adrujó Mḭsḭ́rḭ̃ gâlé ãtí'bó ru rĩ, wó ma Úpí
Ãdróŋá mídrḭ̃ 'i, má anzé mi drḭ ũkpõ má drḭ ãmbógó calépi rá rĩ sĩ. Ḭjọ́
'dĩ bãsĩ mání lẽjó la mí ḭ̃nzḭ̃ ṵ'dṵ́ sãbátũ drḭ̃ 'i ĩ'di 'bãjó ãlá ru 'dĩ.
16 "Íru mî átẹ́pḭ kí mî ãndrẽ be, cécé Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã azḭlé míní
rĩ áni, ḭjọ́ 'dĩ sĩ mi adru drḭ̃lẹ́ba rú, mi dó sĩ u'á ílí ãzo rú ãngũ Úpí
Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã mṵlé fẽlé míní rĩ gá.
17 "Lẽ í'dḭ 'bá ku.
18 "Lẽ ínga ãwṵ̃ ku.
19 "Lẽ mí ṵ̃gṵ̃ ãko ku.
20 "Lẽ mí alḭ ĩnzõ 'bá ãzí rṵ́ ku.
21 "Lẽ ími ũlẽ 'bã ãngã 'bá ãzí 'bã ũkú sĩ ku, jó sĩ ku, ãtí'bó ĩ'didrḭ̃ sĩ ku,
tḭ kí sĩ ku, kãyĩnõ kî sĩ ku, jõku ãko ãzí ĩ'di 'bã trũ adrujó rĩ kí abe
pírí."

22 "'Dĩ kí ãzḭtáŋá Úpí 'bã azḭlé ĩmi 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú 'dĩ 'baní ṵ'dṵ́kọ́ re sĩ
ĩminí ĩmi trajó 'bé sḭ gá rĩ sĩ rĩ kî. Ĩ'di 'bã ḭjọ́ nzejó ṵ'dṵ́kọ́ ũkpó la sĩ ãcí
agâlé ãzíla ṵ̃rṵ́'bṵ̃ ãnzḭ rĩ agâlé rĩ sĩ, fẽ ĩminí ãzḭtáŋá 'dĩ kí, ũ'bã ãzí la kí
kí drḭ gá ku. 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá sĩ ãzḭtáŋá 'dĩ kí írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃
la kí drḭ gá ãzíla fẽ dó kí ma 'i Mṵ́sã drḭ."

Mṵ́sã jọ ḭjọ́ Ãdróŋá kẹ̃jḭ gá

23 "'Dã 'bã ũngúkú gá, Mṵ́sã mṵ ḭjọ́ jọŋá trũ drḭ̃ gá jọ, 'bê lã mṵ ãcí akólé
velé ãzíla ĩmi mṵ ṵ'dṵ́kọ́ arelé ãngũ ḭnḭ rĩ gâlé 'bo, drḭ̃lẹ́ ĩmidrḭ̃ kí 'bá ĩyõ
ínátḭ drḭ̃ kí abe amṵ́ kí má rṵ́ 'dõlé
24 ãzíla jọ kí, 'Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ i'da ándrá ĩ'di 'bã dḭ̃zã ãzíla ãmbõgõ
ãmaní ĩ'di are agá ḭjọ́ jọ agâ ãcí agâlé rĩ sĩ. Ãndrũ ãndre dó rá 'bá 'bá ru
rĩ icó adrulé ídri rú rá Ãdróŋá drĩ táni ḭjọ́ jọ agá ĩ'di be rá tí.
25 Wó ãma icó dó ãma fẽlé ũdrãlé ḭ̃dḭ ã'du ḭjọ́ sĩ? Ãcí ãmbógó 'dã la ãma
ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá. Ãma ũdrã rá ãndá-ãndá ru ãdrĩ Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ 'bã ṵ'dṵ́kọ́
are ḭjọ́ jọ agá ḭ̃dḭ rĩ gá.
26 'Bá ãzí acelépi ídri rú ĩ'di 'bã Ãdróŋá ídri rĩ 'bã ṵ'dṵ́kọ́ arejó ãcí agâlé
rĩ 'bã vúlé gá la cí yã?
27 Mṵ́sã, ígõ vúlé mṵlé ḭjọ́ pírí Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ 'bã jọlé ãmaní rĩ kí
arelé. 'Dã 'bã ũngúkú gá, mí ãgõ dó vúlé ãmaní ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé míní rĩ kí
vú nzelé. Ãma kí are ãzíla kí vú ũbĩ rá.'
28 "Úpí la mṵ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ mání, 'Má are ḭjọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ
rá, ãzíla ḭjọ́ ĩ'bã kí jọlé rĩ kí múké.
29 Wọ́gọ̃! Ṵ̃rḭ̃ drḭ̃ tá adru 'bá 'dĩ kí ásḭ gá sáwã pírí sĩ, sĩ ãzḭtáŋá mádrḭ̃ kí
tã mbajó la, ḭjọ́ 'dĩ sĩ kí tá adru drḭ̃lẹ́ba rú anzḭ ĩ'badrḭ̃ kí abe jã 'dâ!
30 Ímṵ, ílũ ĩ'baní 'bã gõ kí vúlé hémã ĩ'badrḭ̃ kí agâlé.
31 Wó Mṵ́sã mi 'i rĩ gá, mí adru má be 'dâ, ma dó sĩ míní ãzḭtáŋá mádrḭ̃
kí fẽ ḭjọ́ mání azḭlé rĩ abe pírí, mi dó sĩ kí imbá sĩ ãzḭtáŋá 'dĩ kí vú ũbĩjó
ãngũ mání mṵlé fẽlé ĩ'baní rĩ gá.' "
32 Mṵ́sã jọ ḭjọ́ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí abe ḭ̃dḭ jọ, "Ĩmi 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ 'dĩ, lẽ ĩmi
adru mḭfḭ trũ sĩ ndrejó la ĩnga ḭjọ́ pírí Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'bã azḭlé ĩminí
'dĩ kí rá. Ĩmi a'be jõ ãzíla ãmvé tãmbaŋá kóru ku.

33 Ĩmba jõ ãzị̃tãŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ drị̃ kí tã pírí, ịjọ́ 'dĩ sĩ ịjọ́ ĩmidrị̃ kí
dó sĩ adru pírí drĩ̃lẹ́ba rú ãzíla ĩmi dó sĩ u'á sáwã ãzo rú ãngũ mání fẽlé
ĩminí rĩ gá.”

6

Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i

1 Mụ́sã mụ ịjọ́ jọŋá trũ drị̃ gá jọ, “'Dĩ kí ãzị̃tãŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'bã
azị̃lé lẽ má imbá kí ĩminí rĩ kî. Ĩmi ũbĩ kí vú ĩminí Mĩrĩ Yõrĩdánĩ zajó sĩ
fijó ãngũ mání azị̃lé ĩmi 'dụ la ãko ĩmĩni la rú rĩ gâlé rĩ gá.
2 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, anzị mídrị̃ kí anzị ĩ'badrị̃ mụlé tị̃lé drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ abe, kí Úpí
Ãdróŋá mídrị̃ ũrĩ̃ ụ́'dụ́ míní adrujó ídri rú rĩ kî sĩ pírí, ãzị̃tãŋá ĩ'didrị̃ mání
fẽlé mídrị̃ rĩ kí tã mbajó pírí, ịjọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ u'á ãngũ 'dã gá 'dãá sáwã
ãzo rú.
3 Ĩmi are ãzị̃tãŋá 'dĩ kí, ĩmi 'bá Ịsịrayị́lĩ drị̃ 'dĩ, ãzíla ĩmi adru mị́fị̃ trũ sĩ
kí tã mbajó, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ ĩmidrị̃ kí dó sĩ pírí adru múké ãzíla ĩmi mụ kpẽlé
ũ'bí ru ãngũ málĩ trũ mụ̃'dụ̃-mụ̃'dụ̃ ãnụ́ 'bã sĩ rajó ala gá lé trũ rĩ gá, cécé
Úpí Ãdróŋá ĩmĩ áyị́pịka 'badrị̃ 'bã azị̃lé ĩminí rĩ áni.”
4 Mụ́sã mụ drị̃ gá jọ, “Mí are drĩ, Ịsịrayị́lĩ: Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ 'bãngá
lú Úpí ãlu á'dụ̃sĩ.
5 Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ími ásị́ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ũkpó pírí sĩ
ãzíla ími ũndũwã pírí sĩ.
6 Ãzị̃tãŋá mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí ímba kí tã ími asị́ gá.
7 Mí imbá kí anzị mídrị̃ 'banî. Mí amvi ãzị̃tãŋá 'dĩ kí ĩ'baní míní ri agá
vũ̃rụ́ lị́cọ́ gá, míní acị́ agá gẽ̃rị̃ gâ sĩ, míní ími la agá vũ̃rụ́ ãzíla míní ãzị́
nga agá.
8 Mí úmbé kí ícétãŋá ru ími drị́ gá ãzíla ísũ̃ kí ími androko gá sĩ ími
igájó.
9 Ísĩ kí báwũ kẽ̃jị̃tị gá jó mídrị̃ drị̃ ụrụ'bá gá ãzíla kẽ̃jị̃tị sĩ afíjó lị́cọ́ gá rĩ
ụrụ'bá gá.

'Bá kí bị̃lẹ́ ĩndụ́ lijó bị̃lẹ́ ãkõ sĩ rĩ

10 “Úpí Ãdróŋá mídrị̃ na ándrá ũyõ mî áyị́pịka Ịbụrahị́mũ̃, Ĩsákã ãzíla
Yãkó'bõ 'baní 'i mụ ãngũ ãlá ãmbógó la fẽlé ĩ'baní táwũ̃ñ̃ wẽwẽ rú ãzíla
málĩ trũ míní sị̃lé mi 'i ku rĩ abe.
11 Jó 'dĩ kí 'a lã ga ãko ũniyambamba ĩminí 'bãlé ĩmi 'i ku la kí sĩ ãzíla
ĩ̃yị́ kídí ru ĩminí 'dị̃lé ĩmi 'i ku la kî sĩ, zãbíbũ ãzíla mĩ̃zẽ̃yị́tũ̃ ife ĩminí salé
ĩmi 'i ku la kí abe.
12 Ĩmi adru mị́fị̃ trũ sĩ ndrejó la ĩmi ãvĩ ịjọ́ Úpí ándrá ĩmi anzélépi Mĩ̃ịsịrĩ̃
gâlé ĩmĩ adrujó ãtí'bó ru rĩ sĩ rĩ drị̃ gá ku.
13 “Mí ĩ̃nzĩ̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i, ínga ãzị́ ĩ'diní á'dụ̃sĩ ãzíla ína ũyõ mídrị̃
kí lú ĩ'di 'bã rụ́ sĩ.
14 “Ĩmi ĩ̃nzĩ̃ ãdroŋa ãzí ndú la kí ku, ãdroŋa ãzí 'bá ĩmĩ jĩránĩ rú rĩ 'badrị̃
kî.
15 Ídrĩ ãdroŋa ndú 'dĩ kí ĩ̃nzĩ̃, ãjã Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃ la asị́ ími drị̃
gá cécé ãcí áni ãzíla ĩ'di ími ivé rúmú-rúmú, ã'dusĩ̃ku Úpí Ãdróŋá mídrị̃
adrulépi mi be cí rĩ ta 'bãngá 'bá ãzí ũ̃'bĩ̃drĩ̃ŋá idélépi ĩ'di be la ku.

16 “Ĩ'bã jõ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ ṹ'bḭ̃táŋá agá cécé ĩminí ándrá idélé Másã
gá rĩ áni ku.
17 Ĩmi adru múké-múké sĩ ndrejó la ĩmba ãzḭtáŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ drḭ
kí tã ãzíla ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã azḭlé rĩ kí abe pírí.
18 Ĩnga ḭ́jọ́ pḭrḭ ãzíla múké rĩ kí Úpí 'bã mẹ́lẹ́tḭ gá áyụ, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́jọ́ ĩmidrḭ
kî dó sĩ adru pírí drḭ̃lẹ́ba rú. Ĩmi sĩ icó ãngũ ãlá mṹ'dṹ-mṹ'dṹ Úpí 'bã
ándrá ũyõ najó ĩmĩ áyḭ́pḭka 'baní rĩ 'dụjó ĩmĩ ãko rú,
19 ãzíla ĩmi mụ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ kí drolé Úpí 'bã azḭlé rĩ áni.
20 “Ṵ'dṹ ãzí sĩ anzḭ ĩmidrḭ kí ími zḭ, ‘Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ fẽ ãmaní ãzḭtáŋá
'dĩ kí ḭ́jọ́ azḭlé rĩ abe tã mbalé pírí íni ã'du ḭ́jọ́ sĩ?’
21 'Dã 'bã ũngúkú gá, ĩjọ anzḭ ĩmidrḭ 'baní, ‘Ãma ándrá ãtí'bó ru úpí
Mḭ̃sḭ̃rḭ̃ drḭ pálé gá, wó Úpí anzé ãma drḭ ũkpõ ĩ'didrḭ gá ãmbógó rĩ sĩ.
22 Ãndre tálí Úpí 'bã idélé rĩ kí ãma mḭfḭ sĩ ãzíla idé ḭ́jọ́ ṹrḭ̃ fẽlépi la kí
'bá Mḭ̃sḭ̃rḭ̃ rú rĩ 'ba rṹ, Fãráwũ rṹ ãzíla drḭ̃lẹ́ka ĩ'didrḭ 'ba rṹ pírí.
23 Wó anzé ãma angájó Mḭ̃sḭ̃rḭ̃ gâlé sĩ ãma ajíjó 'dâ ãzíla sĩ ãmaní ãngũ
'dĩ fẽjó ándrá ĩ'di 'bã ũyõ la najó ãmã áyḭ́pḭka 'baní 'i fẽ la rá rĩ áni.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ azḭ ãmaní ḭ́jọ́ sĩ ãzḭtáŋá ĩ'didrḭ
kí tãmbajó pírí ãzíla sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó. Ãdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá, ĩ'di mụ sáwã
pírí sĩ sṹrṹ ãmadrḭ tã mbalé ãzíla ĩ'di fẽ la 'ba adru ãlá ru málĩ trũ.
25 Ãdrĩ ḭ́jọ́ pírí ãzḭtáŋá ru Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ 'bã lẽlé rĩ kí tã mba rá,
Ãdróŋá la ãma lã 'bá mgbã rú.’ ”

7

'Bá Úpí drḭ kî

1 Mṹsã jọ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ 'baní, “Úpí Ãdróŋá mídrḭ la ími agụ ãngũ ĩ'di
'bã mụlé fẽlé míní 'dụlé rĩ gâlé ãzíla ĩ'di 'bá Hḭ́tḭ̃ drḭ, Gḭ̃rḭ̃gásḭ̃ drḭ, Ãmọ́rḭ̃
drḭ, Kãnánĩ drḭ, Pẽrẹ́zḭ̃ drḭ, Hḭvḭ̃ drḭ ãzíla Yẽbṹsḭ̃ drḭ sṹrṹ ázḭ̃rḭ̃ kãlãfe ĩ'badrḭ
'bã sĩ adrujó ũ'bí ru ãzíla ũkpõ trũ 'dĩ kí dro rá.
2 Úpí Ãdróŋá mídrḭ drĩ dó 'bá 'dĩ kí fẽ ími drḭ alé gá sĩ kí ndẽjó rá, lẽ mí
ḭ̃lḭ̃kḭ̃ kí pírí. Mí icí tḭ ĩ'ba abe ku jõku mí i'da ĩ'baní ásḭ ḭ̃gbẽ ku.
3 Ĩmi ĩgbã kí ĩminí ũkú ru ku. Lẽ anzḭ ĩmidrḭ kí izonzi abe 'bã ĩgbã kí ru
ĩ'ba abe ãluŋá la ku,
4 ã'dusĩku icó kí anzḭ ĩmidrḭ kí fẽlé áma gãlé ḭ̃nzḭ̃lé úmgbé sĩ ãdroŋa ndú
'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó ãzíla ãzḭ ngajó ĩ'banî. Ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ drĩ ru idé rá, Úpí la acá
ĩminí ũmbã sĩ ãzíla ĩ'di cọtḭ ĩmi ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá.
5 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi andi ãlĩtárĩ ĩ'bã kí sḭlé rĩ kí rá, írã ĩ'bã kí 'bãlé ndú ḭ̃nzḭ̃lé
ḭ̃nzḭ̃ 'dĩ kí ĩmi aco kí kpékpé. Ĩmi aga ḭ́dḭ́ŋá ãdróŋá ũkú ru umvelé Ãsérã
rĩ drḭ kí vṹrṹ ãzíla ĩmi ivé ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí rá.
6 Mí idé ḭ́jọ́ 'dĩ kí 'dĩ 'bã ãni la ã'dusĩku mi 'bá Úpí Ãdróŋá mídrḭ ãni. Pẽ
mi adrujó ndú ĩ'di 'bã 'bá ru angájó sṹrṹ pírí ṹnọ́kṹ drḭ gá 'dâ rĩ kí agá.
7 “Úpí lẽ ãzíla pẽ ĩmi íni la adru ĩndẽ sṹrṹ ãzí 'dĩ kí kãlãfe sĩ rá rĩ sĩ la
ku, pẽ ĩmi ĩ'di 'bã ĩmi lẽjó rá rĩ sĩ, ĩmi 'bá ṹnọ́kṹ drḭ gá rĩ kí agá 'dâ wereŋá
ru ãndâŋĩ.
8 Wó Úpí lẽ ĩmi rá ãzíla mba ũyõ ĩ'di 'bã ándrá nalé ĩmĩ áyḭ́pḭka 'baní
rĩ tã rá. 'Dĩ bãsĩ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã sĩ ĩmi apájó drḭ ũkpõ ĩ'didrḭ sĩ ãzíla ĩ'di 'bã sĩ

ĩmi anzéjó úpí Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ drḭ alé gá sáwã ándrá ĩminí adrujó ãtí'bó ru úpí Fãráwũ drḭ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'i.

9 Lẽ mí ãvĩ jõ ḭ́jọ́ Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ ĩ'di Ãdróŋ́á 'i ãzíla ĩ'di ã'ḭ̃táŋ́á trũ rĩ ku. Ĩ'di tḭ icíma ándrá ĩ'di 'bã icílé mí be rĩ tã mba ãzíla lẽtáŋ́á ĩ'didrḭ ukólépi ku rĩ i'da anzḭ drḭ̃lḭ́ gâlé álĩfũ álĩfũ ĩ'di lẽlépi ãzíla ãzḭ̃táŋ́á ĩ'didrḭ̃ kí tã mbalépi rĩ 'banî.

10 Wó ĩ'di 'bá ĩ'di ngṹlépi ũnzí rĩ 'baní drḭ̃rḭma fẽ rá.

11 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmba ãzḭ́táŋ́á mání azḭ̃lé míní 'dĩ kí tã múké-múké.”

12 Mṹsã mụ ḭ́jọ́ jọŋ́á trũ drḭ̃ gá jọ, 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní, “Ídrĩ ãzḭ́táŋ́á 'dĩ kí are ãzíla tã mba ásḭ mgbã sĩ rá Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ la tḭ icíma ĩ'didrḭ mí be rĩ tã mba jã 'dâ ãzíla ĩ'di míní lẽtáŋ́á ĩ'didrḭ ukólépi ku rĩ i'da ándrá ĩ'di 'bã ũyõ la najó mî áyḭ́pḭka 'baní rĩ áni.

13 Ĩ'di ĩmi lẽ ãzíla ĩminí sṹsṹ wi, ĩmi dó sĩ kpẽ ãzíla ĩmi adru anzḭ trũ ũ'bí ru, ĩ'di ĩminí sṹsṹ wi ámvṹ ĩmidrḭ̃ kí drḭ̃ gá, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ãná, wáyĩnĩ ú'dí rĩ ãzíla ãdu kí dó sĩ adru ĩminí cí ãzíla ĩ'di ĩminí sṹsṹ wi ãnãkpá ĩmidrḭ tḭ, kãbĩlõ, ḭ̃ndrḭ 'dĩ kí drḭ̃ gá, ãngũ ándrá ĩ'di 'bã ũyõ najó ĩmĩ áyḭ́pḭka 'baní rĩ ĩ'di dó sĩ mụ fẽlé la ĩminî.

14 'Bá ãzí ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá 'dâ sĩ ĩ'baní sṹsṹ wijó icólépi adrulépi málĩ trũ ĩminí ãndânĩ la kí adru 'dá yụ. Ãgọbḭ, ũkú ãzíla ãnãkpá ĩmidrḭ̃ kí abe icó kí adrulé úndó ru ku.

15 Úpí la ĩmi tã mba ãyánĩ ũnzíkákãnã ándrá ĩminí ndrelé Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rĩ kí sĩ, wó rá la ĩ'di kí fẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ̃ kí rụlé áyụ.

16 Lẽ mí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ 'bá Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ 'bã fẽlé ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé ími drḭ alé gá rĩ kí pírí rá; ĩ'bã ízákĩzã 'bã agá míní ku. Mî ḭ̃nzḭ̃ ãdroŋa ĩ'bã kí ḭ̃nzḭ̃lé rĩ kí ku ãzíla ínga ãzḭ ĩ'baní ku, ídrĩ ãdroŋa ĩ'badrḭ̃ kí ḭ̃nzḭ̃ rá, kí adru míní ímbá ru.

17 “Lẽ ḭ̃jọ jõ 'bá 'dĩ kí 'bã kãlãfe ũ'bí ru ĩminí ãndânĩ ãzíla ĩmi icó dó sĩ sṹrṹ 'dĩ kí ndẽlé ku íni la ku.

18 Mí idé ṹrḭ̃ sĩ kí sĩ ku, lẽ mí ũrã jõ drĩ ḭ́jọ́ ándrá Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ 'bã ngalé Fãráwũ ụrụ'bá gá 'bá ĩ'didrḭ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ abe rĩ kí pírí ãzíla mí ãvĩ jõ kí ku.

19 Mí ũrã jõ drĩ ḭ́jọ́ jṹwẽ ũnzíkãnã ándrá Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ 'bã ajílé 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ kí drḭ̃ gá míní ndrelé ími mḭfḭ sĩ cé rĩ kí 'bã ḭ́jọ́. Ḭ́jọ́ ícétáŋ́á ru, tálí ru, ṹsṹtáŋ́á ru, ṹ'bḭ̃táŋ́á ãmbogo ãmbogo ãzíla drḭ ũkpó ĩ'didrḭ ĩ'di 'bã sĩ ími anzéjó rĩ kí abe. Gẹ̃rḭ̃ ãlu ĩ'di 'bã sĩ 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó rĩ sĩ, ĩ'di mụ 'bá míní idéjó kî sĩ ṹrḭ̃ sĩ 'dĩ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé pírí rá.

20 Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ la kí ụrụ'bá fẽ ãcí colé kpĩrí-kpĩrí kí drĩdríŋ̃ĩ gá ãzíla ĩ'di 'bá apálépi ru zḭ̃lépi ĩnzõ rĩ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá.

21 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ mí idé ṹrḭ̃ sĩ 'bá 'dĩ kí sĩ ku. Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ ĩ'di mi be cí; ĩ'di Ãdróŋ́á ãmbógó 'bání rulé rũrũ la.

22 Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ la mụ sṹrṹ 'dĩ kí drolé ími drḭ̃lḭ́ gá 'dâ jãjã rú rá. Mí icó kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé pâlé ãlu cọtḭ la ku, ã'dusĩku ĩdrĩ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ pâlé ãlu cọtḭ ãnãkpá ásé agá rĩ kí kpẽ wẽwẽ rú ãzíla ãnãkpá 'dĩ kí mụ acálé ĩmi abe ũnzí ku rá.

23 Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ la mẹ́rọ́'bá mídrḭ̃ kí fẽ a'délé ími drḭ alé gá ãzíla kí idé ṹrḭ̃ sĩ kpere míní kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ agá.

24 Ĩ'di ũpi ĩ'badrḭ̃ kí fẽ ími drḭ alé gá, mi kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá ãzíla kí ḭ́jọ́ la ãvĩ rá. 'Bá ãzí icó ími drḭ̃ tẽlé ã'dḭ sĩ ku, mi kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá 'dâ pírí rá.

25 Mí ivé í'dá ĩ'bã kí ĩnzĩlé ĩnzĩ rĩ kí rá. Ími ũlẽ 'bã ãngãjõ sílĩvã ãzíla
gólũdĩ sĩ kí idéjó rĩ kí sĩ, sĩ kí 'dụjó míní ku. Ídrĩ kí 'dụ míní rá ĩ'di adru
ịjọ ãzí ũnzíkákãnã rú Ãdróŋá drĩlẹ́ gá la ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị ngũ
í'dá ĩnzĩjó ĩ'di kẽjị gá rĩ ũnzí.
26 Mí ají ãdroŋa idélé drị sĩ 'dĩ kí 'bã ãzí mídrị lịcọ́ gá ku, ídrĩ kí ají rá
áwãtáŋá kí wãjó rĩ la ru uja ími drĩ gá. Lẽ íngũ ãko 'dĩ kí ũnzí ã'dusĩku
Ãdróŋá wã kí rá.”

8

Ĩmi ãvĩ jõ ịjọ́ Úpí drĩ gá ku

1 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayịlĩ drĩ 'baní, “Ĩmi adru mịfị trũ sĩ ãzịtáŋá mání fẽlé
ĩminí 'dĩ kí tã mbajó ásị pírí sĩ ĩmi dó sĩ u'á ídri, ĩmi dó sĩ kpẽ ũ'bí ru ãzíla
ĩmi dó sĩ ãngũ ándrá Úpí 'bã ũyõ la najó 'i fẽ la ĩmi áyịpịka 'baní rĩ 'dụ
ĩminí la rú.
2 Mí ũrã jõ ịjọ́ Úpí Ãdróŋá mídrị 'bã ándrá ími drĩ a'déjó ãcị ãzo ãngũ
kõtórõ rú rĩ gâ sĩ ílí kãlị sụ alịlépi 'dĩ kí agá, ĩ'diní sĩ ãfó ími 'a gá rĩ nzejó
ãzíla ími ũ'bĩjó sĩ lẽjó nĩjó la ãko míní lẽlé idélé rĩ kí ã'du ãzíla mí icó
ãzịtáŋá ĩ'didrị kí tã mbalé rá yã jõku yụ yã rĩ.
3 Úpí fẽ míní adrujó ãbịrị sĩ sĩ ãfó ími agá rĩ nzejó ãzíla fẽ míní mãnã
nalé, íná míní jõ drĩ nalé mî áyịpịka kí abe ku la. Idé ịjọ́ 'dĩ íni la sĩ ími
imbájó sĩ nĩjó la 'bá icó lú adrulé ídri rú ãkónã sĩ á'dụ̃sĩ ku, wó ịjọ́ pírí
ãfũlépi Úpí tị gá rĩ sĩ.
4 Ílí kãlị sụ 'dĩ kí agá bõngó de ími ụrụ'bá gá ku ãzíla ími pá ãvõ kí ku.
5 Lẽ ínĩ rá Úpí Ãdróŋá mídrị la ími co ãzíla míní drĩrịma fẽ cécé átẹ́pị
ní ĩ'di 'bã anzị kí ĩndụ́ cojó ímbátáŋá ru rĩ áni.
6 “Ịjọ́ 'dĩ sĩ lẽ ímba ãzịtáŋá Úpí Ãdróŋá mídrị drị kí tã, mí u'á gẽrĩ ĩ'di
'bã lẽlé rĩ sĩ ãzíla ífẽ ĩ'diní ãrútáŋá.
7 Úpí Ãdróŋá mídrị la ími agụ ãngũ ãlá mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃, ãngũ ĩyị dịlépi
dĩ-dĩ rĩ trũ, kídí ãzíla ĩyị agbẹ́lépi vũ gâlé dịlépi á'bụ agâ sĩ,
8 ãngũ ãná ngánũ rú ãzíla ãná bálẽ rú, zãbíbũ, úlúgó ife, põmũgũránãtĩ
ife ãzíla mĩzẽ̃yịtũ̃ ife ãdu ũfũlépi rĩ 'bã kí adrujó ala gá ãnụ́ trũ rĩ gá.
9 Ĩ'di ãngũ ãkónã 'bã sĩ adrujó ala gá wẽwẽ rú ãzíla ãko ãzí 'bã sĩ ĩcẽjó
ala gá ku la. Ĩ'di ãngũ aya 'bã sĩ abájó ala gá cécé írã áni ãzíla kópã 'bã sĩ
adrujó túpũ la kí gá wẽwẽ rú rĩ 'i.
10 Ídrĩ dó ãkónã na sĩ agajó 'bo, mí ịcụ́ dó Úpí Ãdróŋá mídrị 'i ãngũ ãlá
mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃ ĩ'diní fẽlé míní rĩ sĩ.
11 “Mí adru mịfị trũ, lẽ mí ãvĩ ịjọ́ Úpí Ãdróŋá mídrị drị gá ku, mí ũbĩ
ãzịtáŋá ĩ'didrị mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí vú múké-múké mí ãvĩ kí ịjọ́ ku.
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ãkónã míní lẽlé nalé rĩ drĩ kí dó adru míní pírí cí, ídrĩ dó jó
ãlá la kí sị sĩ u'ájó ala gá,
13 ãnãkpá mídrị tị ru ãzíla kãbĩlõ rú rĩ drĩ kí tị wẽwẽ rú rá, gólũdĩ, sílĩvã
ãzíla ãko ãzí míní trũ adrujó ndú-ndú 'dĩ kí abe drĩ kí kpẽ rá,
14 lẽ mí adru jõ ãfó ru sĩ ịjọ́ ãvĩjó Úpí Ãdróŋá mídrị ándrá ími apálépi
'bá Mịsịrị drị kí drị alé gá míní adrujó ãtí'bó ru rĩ sĩ rĩ drị gá sĩ ĩ'di gãjó
úmgbé ku.

15 A'dé ími drị̃ ãngũ kõtórõ rú wada ũrị̃ ní sĩ 'bá rụjó cí, ĩnị̃ ũjũ trũ rĩ 'bã kí adrujó ala gá ítóniŋá trũ rĩ gâ sĩ. Ãngũ ã'í ĩyị́ kóru rĩ gá fẽ ĩyị́ ní ãfũjó írã ụrụ'bá gá mínî.
16 Kõtórõ agâlé Ãdróŋá fẽ míní mãnã nalé, ãkónã mî áyị́pịka 'bã kí nalé kí ídri gá ku la sĩ ãfó ími 'a gá rĩ nzejó ãzíla ími ũ'bị̃jó sĩ lẽjó nị̃jó la ãko míní lẽlé idélé rĩ kí ã'du ími sĩ ãsị̃ŋá gá ãko ũniyambamba Ãdróŋá 'bã sĩ míní sụ̃sụ́ ãlá rĩ wijó kí drị̃ gá rĩ kí ịsụ́ benĩ.
17 Mí ũrã jõ ị́jọ́ ími ásị́ gâlé jǫ̣jó la mi ũndũwã rú ãzíla ãzị́ míní ngalé ũkpó ru ími drị̃ sĩ rĩ fẽ míní adrujó málĩ trũ nĩ íni la ku.
18 Lẽ mí ũrã jõ ị́jọ́ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la míní ũkpõ fẽ sĩ adrujó málĩ trũ rĩ gá nĩ rĩ 'i. Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la ĩ'diní tị icíma ándrá ĩ'di 'bã ũyõ la najó mí áyị́pịka abe rĩ tã mbajó kpere ãndrũ rĩ sĩ.
19 Ma ãndrũ ĩmi bị́lẹ́-ĩndụ́ li, ĩdrĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃ gá ị́jọ́ ãvĩ rá jõku ĩdrĩ tị uja sĩ ãdroŋa ãzí 'dĩ kí ĩnzị̃jó ãzíla sĩ ãzị́ ngajó ĩ'banî, ĩmi ị̃lị̃kị̃ rá ãndá-ãndá ru.
20 Ĩdrĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'bã tị are ku, ĩ'di mụ ĩmi ị̃lị̃kị̃lé cécé ĩ'di 'bã mụjó sụ́rụ́ ãzí 'dĩ kí ị̃lị̃kị̃jó rĩ áni."

9

Ịsịrayị́lị̃ bị́lẹ́ ĩndụ́ lijó Úpí tị gãŋá sĩ rĩ

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayị́lị̃ ní, "Mí are drĩ mi Ịsịrayị́lị̃. Ãndrũ mi dó ãni rú sĩ Ĩyị́ Yõrĩdánĩ zajó sĩ fijó sụ́rụ́ ãmbógó ãzíla ũkpó sĩ ími ndẽlépi rá rĩ kí drojó sĩ ãngũ ĩ'badrị̃ 'dụjó rá. Táwụ̃ṇ̃ la kí mmgbọ rú ãzíla Bõrõ sĩ kí andre cejó rĩ zo kí wị́lị́wị́lị́ kpere 'bụ̃ gâlé.
2 'Bá ala gá Ãnákĩ rú rĩ kí ãzo rú ãzíla ũkpó ru, ínị̃ ị́jọ́ kí drị̃ gá cé ãzíla mí are ị́jọ́ jọlé 'dĩ rá, 'Ã'di la pá tu anzị Ãnákĩ drị̃ kí drị̃lẹ́ gá nĩ yã?'
3 Wó ãndrũ lẽ ínị̃ rá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la mụ ími drị̃lẹ́ gâlé cécé ãcí ãngũ ivélépi ũkpó sĩ rĩ áni. Ĩ'di mụ kí ndẽlé ãzíla kí ị̃lị̃kị̃lé ími drị̃lẹ́ gá 'dãá rá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ kí dro ãzíla kí ị̃lị̃kị̃ gbõrú cécé ĩ'di 'bã ị́jọ́ la azijó rĩ áni.
4 "'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drĩ sụ́rụ́ 'dĩ kí dro ími drị̃lẹ́ gá 'dâ ãmvé rá, lẽ ị́jọ míní cénĩ-cénĩ rú, 'Úpí ají ma ãngũ 'dĩ 'dụjó mâ ãni la rú mání adrujó ãlá ru rĩ sĩ la ku.' Adru íni ku, Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la mụ sụ́rụ́ 'dĩ kí drolé ími drị̃lẹ́ gá ãmvé la ã'dusĩku ĩ'bã kí ũnzĩkãnã idéjó rĩ sĩ.
5 Ị́jọ́ 'dĩ adru kí mi ãlá ru rĩ sĩ la ku jõku mũkẽ mídrị̃ sĩ míní dó sĩ mụjó ãngũ ĩ'badrị̃ 'dụjó 'dĩ la ku, wó ị́jọ́ sụ́rụ́ 'dĩ 'bã kí idélé ũnzíkãnã rĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la kí dro ãmvé ími drị̃lẹ́ gá rá la ã'dusĩku lẽ tị icíma ándrá ĩ'diní ũyõ najó Ịbụrahịmụ̃ be, Ĩsákã, ãzíla Yãkó'bõ kí abe rĩ 'bã ãzị́ ngalé.
6 Lẽ ínị̃ cé Úpí Ãdróŋá mídrị̃ fẽ míní ãngũ mụ̃'dụ̃-mụ̃'dụ̃ 'dĩ míní adrujó ãlá ru rĩ sĩ la ku. Adru íni ku, mi 'bá drị̃ ũnzí la."

Kãjóŋá idélé gólũdĩ sĩ rĩ

7 Mụ́sã jọ Ịsịrayị́lị̃ ní, "Lẽ mí ũrã drĩ ị́jọ́ ándrá míní fẽjó la Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã u'ájó míní ũmbã sĩ kõtórõ agâlé rĩ. Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ãvĩ jõ míní ku. I'dójó ụ́'dụ́ míní Mị́sị́rị̃ a'bejó rĩ sĩ kpere ãndrũ míní acá agá 'dâ, íri Úpí tị gãlé úmgbé mvujó ĩ'di rụ́ 'dâ rĩ sĩ rá.

8 'Bé Hõrébũ sḭ gá 'dãá ífẽ Úpí 'bã ũmbã ní angájó ãzíla ũmbã ĩ'didrḭ calépi rá rĩ sĩ tí sĩ ími ĩḭ̃kḭ̃jó rá.
9 Ḭ́jọ́ 'dĩ idé kí ru sáwã mání mụjó 'bé sḭ gâlé írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃ sĩ ḭ́jọ́ tḭ icíma drḭ̃ sĩ̃jó kí drḭ̃ gá Úpí 'bã sĩ tḭ icíjó mí be rĩ kí a'ḭ́jó rĩ sĩ, má u'á 'bé sḭ gâlé ṵ́'dṵ́ kãlḭ́ sụ ãzíla ḭ́nḭ́ kãlḭ́ sụ, ána jõku ámvụ ãko ãzí ku.
10 Úpí ãfẽ mádrḭ́ írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃ ĩ'di 'bã sĩ ḭ́jọ́ sĩ̃jó kí drḭ̃ gá tĩndrímváṇá ĩ'didrḭ̃ sĩ nĩ rĩ kî. Drḭ̃ la gá ãzḭ́tãṇá pírí Úpí 'bã jọlé míní 'bé sḭ gá ãcí agâ sĩ, ṵ́'dṵ́ 'bá 'bã kí ru trajó 'bé pá gá 'dãá rĩ sĩ rĩ 'i.

11 “Ṵ́'dṵ́ kãlḭ́ sụ ãzíla ḭ́nḭ́ kãlḭ́ sụ 'dã 'bã kí ukójó 'bo rĩ ũngúkú gá, Úpí fẽ írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃ tḭ icíma drḭ̃ 'dã kí mádrḭ́.
12 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ mání, ‘Ísḭ vṵ̃rṵ̃lé gbõrú, ã'dusĩku 'bá mídrḭ́ míní ajílé Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé 'dã iza kí ru rá ãzíla idé kí ḭ́jọ́ ũnzí 'bo. Uja kí ru ãzḭ́tãṇá mání fẽlé rĩ kí agá 'dâ rá, ãzíla idé kí ĩ'baní ãdróṇá kãjóṇá ru la aya akálépi aká-akâ rĩ sĩ.’

13 “Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí jọ vâ mání, ‘Ánḭ̃ 'bá 'dĩ kí drḭ̃ ũnzí ãzíla are kí 'bá tḭ ku rĩ gá rá!
14 Mí a'be drĩ áma ụtrḭ́ṇá cã, ma drĩ sĩ 'bá 'dĩ kí ḭ̃ḭ̃kḭ̃ ãzíla kí rṵ́ ḭnḭ́ ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ rá. Ma ími 'bã sṵ́rṵ́ ũkpó ãzíla ũ'bĩkãnã sĩ kí ndẽlépi rá la rú.’

15 “Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, má asḭ́ dó 'bé sḭ gâlé rĩ sĩ vṵ̃rṵ́ írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃ Úpí 'bã sĩ ḭ́jọ́ tḭ icíma drḭ̃ sĩ̃jó kí drḭ̃ gá rĩ kí trũ áma drḭ́ gá, íni 'dĩ 'bê la vâ 'dĩ ve sĩ ãcí sĩ.
16 Ma mụ ãngũ andrélé, ándre ĩmi idé ḭ́jọ́ ũnzí la Úpí Ãdróṇá ĩmidrḭ̃ tḭ gãjó úmgbé; ĩmi idé ĩminí ãdróṇá ĩnzõ rú kãjóṇá í'dá ru la. Ĩmi uja ĩmi bṵ́lṵ́ gá gbõrú gẽrḭ̃ Úpí Ãdróṇá ĩmidrḭ̃ 'bã azḭ́lé ĩminí rĩ a'bejó rá.
17 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, á'be írã 'bara-'bara áma drḭ́ gá rĩ kí ĩmi drḭ̃ḭ́ẹ́ gá ãzíla andi kí dó sĩ kícíkící rá.
18 “'Dã 'bã ũngúkú gá, ála ma Úpí drḭ̃ḭ́ẹ́ gá kpṵ́kụ-kpṵ́kụ rú, ṵ́'dṵ́ kãlḭ́ sụ ãzíla ḭ́nḭ́ kãlḭ́ sụ ána jõku ámvụ ãko ãzí ku. Má idé íni la ĩminí ḭ́jọ́ ũnzí idéjó Úpí rṵ́ ãzíla fẽjó la ũmbã 'bã na ĩ'di rĩ sĩ.
19 Má idé ũmbã Úpí drḭ̃ sĩ ṵ̃rḭ̃ sĩ, ã'dusĩku ũmbã 'dã ca ĩ'diní sĩ ĩmi ḭ̃ḭ̃kḭ̃jó rá. Wó Úpí are drĩ vâ ma ḭ̃dḭ́ rá.
20 Ũmbã na Úpí 'i calépi rĩ sĩ tí sĩ ĩ'diní Ãrọ́nḭ̃ ḭ̃ḭ̃kḭ̃jó rá, wó má á'ḭ vâ Úpí 'i ĩ'diní sáwã ãlu 'dã agá 'dãá.
21 Ĩmi idé ḭ́jọ́ ũnzí la ĩminí kãjóṇá idéjó Ãdróṇá ru rĩ sĩ, má a'dṵ́ kãjóṇá ĩminí idélé rĩ ivélé ãcí sĩ. Má aco ĩ'di ãzíla á'ḭ ĩ'di fúfú ru cécé pṵ́trṵ́ áni, ãzíla ásũ ĩ'di ḭ̃yḭ́ adḭ́lépi vṵ̃rṵ́ 'bé agâlé rĩ agá.

22 “Ĩfẽ ándrá vâ Úpí idé ĩminí ũmbã sĩ Tãbérã gá, Másã gá ãzíla Kḭ̃bọ̃rọ́tḭ̃ Hãtávã kí agá 'dãá.

23 “Úpí 'bã ándrá ĩmi tḭ ãpẽjó angájó Kãdẹ́sḭ̃ Bãrĩnéyã gá rĩ sĩ jọ, ‘Ĩmĩ mụ ãngũ mání fẽlé ĩminí 'dã 'dụlé ĩmi ãni la rú.’ Drḭ̃ ũnzĩ sĩ ĩgã ãzḭ́tãṇá Úpí Ãdróṇá ĩmidrḭ̃ drḭ̃ úmgbé, ĩ'bã ásḭ ĩ'di drḭ̃ gá sĩ tḭ la arejó ku.
24 I'dójó mání ĩmi nḭ̃ agá, ĩmi 'bá drḭ̃ ũnzí Úpí 'bã tḭ galépi úmgbé la kî.

25 “Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ála ma Úpí drḭ̃ḭ́ẹ́ gá kpṵ́kụ-kpṵ́kụ rú, ṵ́'dṵ́ kãlḭ́ sụ ãzíla ḭ́nḭ́ kãlḭ́ sụ, ã'dusĩku lẽ ándrá mgbãrĩ gá ĩmi ḭ̃ḭ̃kḭ̃lé rá.

26 Má a'ị Úpí 'i ãzíla ájọ ĩ'dinî, ‘Úpí Ãdróŋá ũkpó pírí 'dịpị, mí ĩĮĩkĩ 'bá
mídrị míní unzelé drị ũkpõ mídrị ãmbógó rĩ sĩ Mịsịrĩ gâlé ãzíla míní ajílé
ũkpõ mídrị sĩ 'dĩ kí ku fô!
27 Mí ũrã drĩ ãtí'bó mídrị Ịbụrahịmũ, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ kí ịjọ́. Í'bã drĩ
ásị drị ũnzĩ 'bá 'dĩ 'badrị, ũnzĩkãnã ãzíla ịjọ́ ũnzí ĩ'badrị drị gá ku.
28 Ịjọ́ 'dĩ la fẽ la 'bá Mịsịrĩ drị kí sĩ amụ́ jọlé la, “Úpí icó ándrá 'bá 'dĩ kí
agụlé ãngũ ĩ'diní azịlé ĩ'baní rĩ gá ku, agụ kí ụ'dịlé kõtórõ agâlé la ĩ'di 'bã
kí ngũjó ũnzí rĩ sĩ.”
29 Wó ịjọ́ mgbã sĩ 'bá 'dĩ kí 'bá mídrị kî, míní ũpẽlé adrujó mí ãni la rú,
ãzíla míní unzelé ũkpõ mídrị ãmbógó rĩ sĩ Mịsịrĩ gâlé, ãzíla míní ajílé drị
mídrị 'bã ũkpó sĩ rĩ kî.’

10

Mụ́sã a'ị ãzịtáŋá kí ú'dí ru

1 “'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí jọ mání, ‘Mí upa írã 'bara-'bara ĩrĩ ándrá
drĩdrị 'dã kî áni, ãzíla mí atụ́ má rụ́ 'bé sị gá 'dõlé. Mí idé vâ Sãndụ́kũ tị
icíma drị báwũ sĩ sĩ kí 'bãjó.
2 Ma mụ ịjọ́ ándrá mání sĩlé drĩdrị írã 'bara-'bara ĩrĩ míní andilé rá 'dã
kí drị gá rĩ kí vúŋá sĩlé írã 'bara-'bara ĩrĩ míní upalé 'dĩ kí drị gá. Mi dó sĩ
kí 'bã Sãndụ́kũ tị icíma drị agá.’
3 “Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Má idé Sãndụ́kũ tị icíma drị báwũ 'bọ́kọ́lõ drị sĩ ãzíla má
upa írã 'bara-'bara ĩrĩ cécé ándrá drĩdrị 'dã kî áni, ãzíla á'dụ kí áma drị
gá trũ tụjó kî trũ 'bé sị gâlé.
4 Úpí sĩ írã 'bara-'bara ĩrĩ 'dã kí drị gá ịjọ́ ándrá sĩlé drĩdrị 'dã kí vúŋá,
ãzịtáŋá mụdrị ĩ'diní azịlé ĩminí angájó ãcí agâlé ụ́'dụ́ ándrá ĩminí ĩmi trajó
'bé pá gá 'dãá rĩ sĩ rĩ kî. Úpí fẽ írã 'bara-'bara ĩrĩ 'dã kí mádrị.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá má uja dó sĩ ma asịlé vũrụ́ 'bé sị gâlé, á'bã írã 'bara-
'bara ĩrĩ 'da kí Sãndụ́kũ tị icíma drị mání idélé rĩ agá cécé Úpí 'bã ãzịtáŋá
la fẽjó mání rĩ áni ãzíla írã 'bara-'bara ĩrĩ 'da kí drĩ ãndrũ kpere ala gá
'dã.”
6 ('Bá Ịsịrayịlĩ drị angá kí kídí 'bá Jãkánĩ drị 'badrị gâ sĩ mụjó Mõsérã
gá. Ãrọ́ñị drã dó Mõsérã gá, 'bá ĩsĩ kí dó ĩ'di 'dãá ãzíla ngọ́pĩ ĮĮĩyázã acá
dó ĩ'di kẽjị gá átáló ru nĩ.
7 Angájó 'dãá, mụ kí dó Gũdĩgódã gá, ãzíla mụ kí drị gá Yõtĩbátĩyã gá
ãngũ wọ́rọ̃ŋá ru ĩyị trũ la kí agá.
8 Sáwã 'dã sĩ Úpí pẽ sụ́rụ́ Lẹ́vĩ drị kí ndú sĩ Sãndụ́kũ Úpí Ãdróŋá drị tị
icíma drị ujíjó, sĩ ãzị ngajó ĩ'diní ãtalo rú ãzíla sũsụ́ wijó 'bá 'baní ĩ'di rụ́
sĩ. 'Dĩ ãzị ĩ'ba kí ngalé kpere ãndrũ rĩ 'i.
9 Ịjọ́ 'dĩ bã sĩ sụ́rụ́ Lẹ́vĩ drị 'baní ãngũ fẽjó ádrịpịka kí agá 'dâ ku 'dĩ. Kí
ãzãkoma ĩ'badrị kí ịsụ́ ãzị átáló drị ĩ'bã kí ngalé Úpí ní rĩ tị gá cécé Úpí
Ãdróŋá mídrị 'bã azịlé rĩ áni.)
10 Mụ́sã mụ ịjọ́ jọŋá trũ drị gá jọ, “Mání u'ájó 'bé sị gâlé ụ́'dụ́ kãlị sụ
ãzíla ịnị kãlị sụ mání ándrá idélé drĩdrị rĩ áni 'dã sĩ, Úpí are ándrá ma pá
alé ãlu rá ãzíla ã'ị vâ sĩ ĩmi ĮĮĩkĩjó ku.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí jọ mání, ‘Ímụ ãzíla íce 'bá 'dĩ kí drị sĩ mụjó
fijó ãngũ mání ũyõ najó ma fẽ la ĩmĩ áyịpịka 'baní rĩ 'dụjó ĩ'bã ãni la rú.’
”

Ãdróŋá lẽjó ãzíla ĩ'di tị arejó

12 Mụ́sã jọ Ịsịrayịlĩ ní, “'dĩ ú'dî'da ịjọ́ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã lẽlé mídrị̃ rĩ 'i, mí ỉnzị̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i ãzíla mí ũbĩ ãzịtáŋá ĩ'didrị̃ kí vú pírí, ílẽ ĩ'di, ínga ãzị̃ ĩ'diní ásị̃ pírí sĩ,
13 ãzíla ímba ãzịtáŋá Úpí drị̃ mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã, ịjọ́ kí dó sĩ adru míní múké.
14 “Ãko pírí kí Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ãni, ãko pírí 'bũ̃ agá táni 'bũ̃ wịlịwịlị̃ 'dã agá rĩ kí, ãzíla ũ̃nọ́kũ̃ vâ ĩ'di ãni ãko ala gá rĩ kí abe pírí.
15 Wó lẽtáŋá Úpí drị̃ mí áyịpịka 'baní rĩ ándrá ũkpó ru, ịjọ́ 'dĩ sĩ pẽ dó mi sụ́rụ́ pírí kí drĩlẹ́ gá ãzíla mi drĩ kpere ãndrũ 'bá ĩ'di 'bã pẽlé rĩ 'i.
16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ mí ĩtãrã ími ásị̃ i'dójó ú'dî'da lẽ mí are Úpí tị ãzíla mí a'be drị̃ ũnzĩ cã.
17 Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ ĩ'di Ãdróŋá ãdroŋa kí drĩlẹ́ gá rĩ 'i, Úpí ũpi kí drĩlẹ́ gá rĩ 'i, Ãdróŋá ãmbógó ũkpó 'dịpị̃ 'i, ãzíla Ãdróŋá ũ̃rĩlé ũ̃rĩ̃ ũ̃rĩ̃ rĩ 'i. Uya 'bá ku ãzíla ã'ĩ̃ ru mịfị̃ salé málĩ sĩ ku.
18 Ĩ'di ịjọ́ ĩmvú 'badrị̃ ãwụ́zị̃ kí abe rĩ lị pịrị-pịrị, lẽ vâ ãmỉyọ́ŋá kí rá ãzíla ĩ'di vâ ĩ'baní ãkónã fẽ bõngó kí abe rá.
19 Ịjọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩlẽ ãmỉyọ́ŋá kí lẽlẽ, ã'dusĩku ĩmi ándrá vã ãmỉyọ́ŋá rũ Mịsịrĩ̃ gâlé.
20 Mí ỉnzĩ̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i, mí are tị la ãzíla ínga ãzị̃ ĩ'dinî. Írụ ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí mgbemgbe ãzíla ína ũyõ ĩ'di rụ́ sĩ á'dụ̃sĩ.
21 Mí ịcụ́ ĩ'di rụ́ ã'dusĩku ĩ'di Ãdróŋá mídrị̃ 'i, índre ịjọ́ ándrá ĩ'di 'bã idélé ãmbógó ũ̃sũ̃táŋá ru míní 'dã kí ími mịfị̃ sĩ rá.
22 Mî áyịpịka mụ kí ándrá Mịsịrĩ̃ gâlé, kí ándrá lú 'bá kãlị́ ázĩ̃rĩ̃. Wó ú'dî'da Úpí Ãdróŋá mídrị̃ fẽ dó míní kpẽ̃lé ũ'bí ru cécé lẽlẽgó 'bũ̃ gá rĩ kî áni.”

11

Ãmbõgõ Úpí drị̃

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayịlĩ ní, “Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i, mí ũbĩ ịjọ́ ĩ'diní azịlé rĩ kí vú, ãzịtáŋá ĩ'didrị̃ kí abe pírí sáwã pírí sĩ.
2 Ãndrũ ĩmi igá drĩ ịjọ́ ĩminí ndrelé ãzíla amálé Úpí 'bã drĩ̃ gá ịjọ́ ĩ'di 'bã ĩmi cojó ímbátáŋá ru rĩ drĩ̃ 'i. Anzị ĩmidrị̃ ndre kí ándrá ịjọ́ 'dĩ kí ku, ĩ'di ándrá ĩmi ãmgbã rĩ 'i. Ĩndre ãmbõgõ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ drị̃ rá, ũkpõ ãmbógó ĩ'didrị̃,
3 ãzíla tálí ĩ'didrị̃ kî abe. Ĩndre ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé úpí Mịsịrĩ̃ gá rĩ rụ́ rĩ kí rá ãzíla sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ agá pírí.
4 Índre ándrá ũkpõ Úpí 'bã sĩ ãsĩkárĩ Mịsịrĩ̃ drị̃ kí ỉlịkĩjó pírí rĩ rá, fãrásĩ ĩ'didrị̃ ã'dị̃ drị̃ kí ãzíla gárĩ ã'dị̃ drị̃ kí abe, ịmvụ́ kí Mĩrĩ Ika rĩ agá ĩ'baní 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ kí vú bĩ agá.
5 Anzị mídrị̃ ndre kí ándrá ịjọ́ Úpí 'bã idélé míní ãngũ kõtórõ rú rĩ agá 'dĩ sĩ mí afí drĩ ãngũ 'dĩ agá 'dâ ku rú rĩ kí ku,
6 ãzíla mí igá drĩ ịjọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá idélé Dãtánĩ rụ́ ãzíla Ãbĩrámũ̃ rụ́, Ỉlĩyábũ̃ ínátị Rụ́bẽ̃nĩ̃ drị̃ agá rĩ 'bã anzị kí abe rĩ drị̃ gá. Vũ nzĩ̃ ándrá ru tị mmgbọ 'bá kí mịfị̃ gâ sĩ ãzíla uti 'bá kí, lịcọ́, hémã, ãti'bo ãzíla ãko pírí ĩ'badrị̃ ídri rĩ kí abe 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ kí drĩdríŋĩ gá 'dãá pírí.

7 Wó ími ãmgbã rĩ ndre ándrá ḭjọ́ pírí ãmbogo-ãmbogo rú Úpí 'bã idélé
ími drḭ̃ gâ sĩ rĩ kí rá.”

Sũsṵ́ wijó ãngũ azḭlé rĩ drḭ̃ gá rĩ

8 Mṵ́sã jọ anzḭ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní, “Ĩmi ũbĩ ãzḭ́táŋ́á mání fẽlé ĩminí ãndrũ
'dĩ kí vú pírí. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ĩmi dó sĩ icó Ḭyḭ́ Yõrĩdánĩ zalé sĩ fijó ãngũ
ĩminí mụjó ala gá 'dĩ 'dụjó ĩmĩni la rú.
9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ u'á ãngũ málĩ trũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ ándrá Úpí 'bã ũyõ la
najó 'i fẽ la ĩmi áyḭ́pḭka 'baní anzḭ ĩmidrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ abe rĩ gá
ílí ãzọ rú.
10 Ãngũ ĩminí mụlé 'dụlé 'dĩ adru cécé ãngũ Mḭ̃sḭ̃rḭ̃ gá ándrá ĩminí sĩ
u'ájó ala gá drḭ̃drḭ̃ rĩ áni ku. Ĩmi ándrá ala gá 'dãá ũri kpẽ̃, ĩmi ãzḭ́ ũkpó la
nga agá sĩ ḭ̃yḭ́ ũsũjó ãkónã ĩmidrḭ̃ kí drḭ̃ gá.
11 Wó ãngũ ĩminí Ḭyḭ́ Yõrĩdánĩ zajó sĩ fijó ala gâlé 'dĩ ĩ'di ãngũ 'bé ru
ãzíla á'bụ 'a rú la, ãngũ 'dã ĩ'di uzogó 'bṵ̃ gá rĩ 'bã sĩ 'dḭjó drḭ̃ la gá nĩ la.
12 Ãngũ 'dĩ Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ 'bã tã mbalé ãzíla andre tẽlé ílí 'bã i'dóŋ́á
gá kpere ílí 'bã ãsḭ̃ŋ́á gá nĩ rĩ.
13 “Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩdrĩ ãzḭ́táŋ́á ãndrũ mání fẽlé ĩminí 'dĩ kí tã mba ã'ḭ̃táŋ́á sĩ
vâ sĩ Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrḭ̃ lẽjó ãzíla ãzḭ́ ngajó ĩ'diní ĩmi ásḭ́ pírí sĩ ãzíla ĩmi
ídri pírí sĩ,
14 'dã 'bã ũngúkú gá ma uzogó fẽ 'dḭlé áyi 'bã i'dóŋ́á gá ãzíla áyi 'bã
ukóŋ́á gá, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãná, wáyĩnĩ ãzíla ãdu kí dó sĩ adru ĩminí cí.
15 Ma dó ásé kí fẽ dụlé ãnãkpá ĩmidrḭ̃ 'baní ĩrí ru ãzíla ĩmi adru ãkónã
pírí ĩminí lẽlé rĩ kî trũ.
16 “Ĩmi adru mḭfḭ́ trũ, jõ íni ku ála ĩmi ulé sĩ ĩmi sejó ãmvé sĩ mụjó ãdroŋa
ĩnzõ rú 'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó sĩ ãzḭ́ ngajó ĩ'banî.
17 Ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá, Úpí la u'á ĩminí ũmbã sĩ. Ĩ'di dó sĩ uzogó
tḭ umbé 'bṵ̃ gâlé cí, ãngũ la adru ã'í ru ãzíla ũri icó kí dó sĩ zolé ku. 'Dã
'bã ũngúkú gá, ĩmi dó ũdrã 'dãá rá, drĩ táni adru ãngũ múké ĩ'di 'bã fẽlé
ĩminí rĩ 'i tí.
18 “Ĩmba ḭjọ́ mádrḭ̃ 'dĩ kí tã ĩmi asḭ́ gá ãzíla ĩmi úŋmĩ gá; ĩmi úmbé kí
ícétáŋ́á ru ĩmi drḭ́ gá ãzíla ĩsṵ̃ kí ĩmi androko gá sĩ ĩmi igájó.
19 Ĩmi imbá kí anzḭ ĩmidrḭ̃ 'banî, ĩnze ḭjọ́ ĩ'baní kí drḭ̃ gá sáwã ĩminí rijó
ĩmidrḭ́ lḭcọ́ agá rĩ gá ãzíla ĩminí mụ agá gẽ̃rḭ̃ gâ sĩ 'dĩ gá 'dâ, ĩminí ĩmi la
agá mgbọ́lọ́ drḭ̃ gá ãzíla ĩminí angá agá ṵrụgá.
20 Ísĩ kí báwũ kẽ̃jḭ́tḭ gá jó mídrḭ̃ drḭ̃ ṵrụ'bá gá ãzíla kẽ̃jḭ́tḭ sĩ afíjó lḭcọ́ gá
rĩ ṵrụ'bá gá.
21 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi anzḭ ĩmidrḭ̃ abe ĩmi dó sĩ u'á ũ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ ílí ãzo rú,
Úpí 'bã ándrá ũyõ la najó 'i fẽ la ĩmi áyḭ́pḭka 'baní rĩ áni. Ĩmi mụ u'álé
ãngũ drḭ̃ gá 'dâ jã 'dâ.
22 “Ĩmi adru mḭfḭ́ trũ sĩ ãzḭ́táŋ́á mání fẽlé ĩminí 'dĩ kí tãmbajó pírí, ĩmi
dó sĩ Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrḭ̃ lẽ sĩ acḭjó gẽ̃rḭ̃ ĩ'didrḭ̃ kí agá pírí ãzíla sĩ ḭjọ́ ĩ'didrḭ̃
kí rụjó mgbe-mgbe.
23 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí la dó sṵ́rṵ́ pírí ĩmi drḭ̃lḭ́ gá 'dĩ kí dro rá, ãzíla
ĩmi dó sṵ́rṵ́ ãmbõgõ sĩ ãzíla ũkpõ sĩ ĩmi ndẽlépi rá 'dĩ kí 'bã ãngũ kí 'dụ
ĩmi ãni la rú.

24 Ãngũ pírí ĩminí sĩ pá ẽjó ala gá 'bo rĩ kí adru ĩmĩni. Ãngũ ĩmidrḭ̃ la
ru ḭ̃drḭ angájó ãngũ kõtórõ rú rĩ gá kpere Lébãnõnĩ gá, ãzíla angájó ḭ̃yḭ
Ũfũrátĩ gá kpere Mĩrĩ Mẽdĩtẽránĩyãnĩ 'bã wókõ ḭ̃tṵ́ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá.
25 Ãngũ ĩminí sĩ mụjó rĩ gá, Úpí Ãdróṇá ĩmidrḭ̃ la fẽ la 'bá ĩmi drḭ̃lḛ́ gá
'dĩ kí idé ĩmi sĩ ṹrḭ̃ sĩ, cécé ĩ'di 'bã azḭlé rĩ áni, ãzíla 'bá ãzí icólépi ĩmi drḭ̃
atrḭlépi la la adru 'dá yụ.
26 "Ĩndre drĩ, ãndrũ áfẽ ĩminí ḭjọ́ pẽjó drḭ̃lḛ́ba kí drĩdríṇĩ gá áwãtáṇá be.
27 Ãndrũ ĩdrĩ ãzḭ́tãṇá Úpí Ãdróṇá ĩmidrḭ̃ 'bã fẽlé ĩminí rĩ kí tã mba rá,
ĩmi adru drḭ̃lḛ́ba rú.
28 Wó ĩdrĩ ãzḭ́tãṇá Úpí Ãdróṇá ĩmidrḭ̃ drḭ̃ kí gã úmgbé sĩ ru ujajó ãdroṇa
ĩminí nḭ̃lé ku la kí ḭ̃nzḭ̃jó, ĩ'di adru ĩminí áwãtáṇá ru.
29 Úpí Ãdróṇá mídrḭ̃ drĩ ími agụ ãngũ míní mụjó fijó ala gá míní mụlé
'dụlé mî ãni la rú rĩ gá 'bo, lẽ mí ũlũ ḭjọ́ drḭ̃lḛ́ba drḭ̃ 'Bé Gẽrḭ̃zḭ́mṹ drḭ̃ gá
ãzíla ḭjọ́ áwãtáṇá drḭ̃ 'Bé Ĩbálĩ drḭ̃ gá.
30 Ĩminí nḭ̃lé 'bo rĩ áni, 'bé ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí Mĩrĩ Yõrĩdánĩ 'bã wókõ 'á 'dã sĩ rĩ gá
gẽrḭ̃ mụjó ãngũ ḭ̃tṵ́ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá, ãni rú ãngũ mḭ̃rḭ ru Mõréyã drḭ̃
gá, 'dĩ ãngũ 'bá Kãnánĩ gá rĩ 'bã kí sĩ u'ájó Ãrábã gá ãni rú Gḭ̃lḭ̃gálḭ̃ gá rĩ 'i.
31 Ĩmi dó ãni rú mụ Mĩrĩ Yõrĩdánĩ zalé sĩ fijó ãngũ Úpí Ãdróṇá ĩmidrḭ̃
'bã fẽlé ĩminí, ĩminí mụlé 'dụlé ĩmi ãni la rú rĩ gá. Ĩdrĩ 'dụ la sĩ rijó ala gá
'bo,
32 ĩmi adru mḭfḭ trũ sĩ ndrejó la ḭjọ́ ãzḭ́tãṇá ru mání 'bãlé ãndrũ ĩmi drḭ̃lḛ́
gá 'dĩ kí ĩmĩ ũbĩ kí vú rá."

12

Ãngũ sĩ Úpí ḭ̃nzḭ̃jó rĩ ãlu

1 Mṹsã jọ anzḭ Ḭsḭrayḭ́lḭ drḭ̃ 'baní, "'dĩ kí ḭjọ́ azḭlé ãzḭ́tãṇá ru rĩ kî; ĩmi
adru mḭfḭ trũ sĩ kí vú ũbĩjó ṷ'dṹ ĩminí u'ájó ãngũ Úpí Ãdróṇá mí átẹ́pḭka
'badrḭ̃ 'bã fẽlé mî ãni la rú rĩ agá 'dãá rĩ kí gá pírí.
2 Ãngũ ĩminí mụlé 'dụlé rĩ gá, ĩmi andi ãngũ 'bá 'dã 'bã kí sĩ ãzḭ ngajó
ãdroṇa ĩ'badrḭ̃ 'baní ãzíla sĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó 'bé ãzo ãzíla 'bé were rĩ kí drḭ̃ gâ sĩ
ãzíla ife kḭ̃dḭ̃ rĩ kí ḭ̃ndṹ gâ sĩ rĩ kí pírí.
3 Ĩmi andi ãlĩtárĩ ĩ'bã kí sḭlé 'dĩ kí rá, írã ĩ'bã kí 'bãlé ndú ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃ 'dĩ
kí ĩmi aco kí kpékpé, ĩmi aga ḭdḭ́ṇá ãdróṇá ũkú ru umvelé Ãsérã rĩ drḭ̃ kí
vṹrṹ, ĩmi ivé kí ãcí sĩ, ĩmi aga í'dá ãdroṇa ĩ'badrḭ̃ 'badrḭ̃ kí rá ãzíla ĩmi ḭní
ãdroṇa ĩ'badrḭ̃ kí rṹ ãngũ 'dĩ kí agá 'dâ rá.
4 "Ĩmi ḭ̃nzḭ̃ Úpí Ãdróṇá ĩmidrḭ̃ 'i gẽrḭ̃ ĩ'badrḭ ĩ'baní ãdroṇa ĩ'badrḭ̃ kí ḭ̃nzḭ̃jó
rĩ kí sĩ ku.
5 Wó ĩndrṹ ãngũ Úpí Ãdróṇá ĩmidrḭ̃ 'bã mụlé pẽlé ãlu ínátḭ pírí ĩmidrḭ̃
kí agá 'dâ sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó ala gá rĩ 'i. Ãngũ 'dã gâlé lẽ ĩmụ rá;
6 'dãá ĩmi ají ídétáṇá ĩmidrḭ ivélé ivê rĩ kí ídétáṇá ãzí 'dĩ kí abe, fẽtáṇá
ãlu mụdrḭ drḭ rĩ ãzíla fẽtáṇá ndú-ndú angálépi ĩmi asḭ gá rĩ kí, ãko ĩminí
azḭlé ĩmi kí fẽ fẽtáṇá ru cénĩ rĩ abe, ãzíla ãnãkpá mvaka kãjãní ĩmidrḭ̃ kí
abe.
7 Úpí Ãdróṇá ĩmidrḭ̃ 'bã drḭ̃lḛ́ gá 'dãá ĩmi ĩzá ĩminí ụlḭ́lé rĩ kí na 'bá ĩmidrḭ
lḭcọ́ gá rĩ kí abe, ĩmi ãko ĩminí ãzḭ ngalé ĩmi drḭ sĩ rĩ kí na ãzíla ĩmi dó sĩ
u'á ãyĩkõ sĩ ãko pírí ĩminí nalé rĩ kí sĩ, ã'dusĩku Úpí Ãdróṇá mídrḭ̃ wi míní
sṹsṹ 'bo.

8 “Lẽ ĩmi idé ḭjọ́ kí ãndrũ cécé ĩminí idélé 'bá ãlu-ãlu ní ũrãjó la ḭjọ́ ĩ'diní
idélé rĩ ĩ'di múké ĩ'diní rĩ áni la ku.
9 Ã'dusĩku ĩfi drĩ ãngũ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'bã mụlé fẽlé ĩminí ãwítã rú,
ĩminí sĩ mụjó u'ájó ala gá rĩ gá ku.
10 Wó ĩmi mụ Mĩrĩ Yõrĩdánĩ zalé sĩ rijó ãngũ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'bã fẽlé
ĩminí ãwítã rú rĩ gá, ĩ'di fẽ ĩmi mụ avḭ̃lé mẹ́rọ́'bá pírí ĩmi andre gá rĩ 'badrḭ̃
rá, ĩmi dó sĩ adru ásḭ̃ ḭ̃gbę̃ sĩ.
11 Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ la mụ ãngũ pẽlé ãlu sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó, ãzíla 'dãá lẽ ĩmi
ají ãko pírí mání jọlé ĩminí ĩmi ají kí rĩ kî: ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí, ãkõ
ãzí ídétáŋá ru rĩ kí abe, ãzíla fẽtáŋá ãlu mụdrḭ̃ drḭ̃ ãzíla fẽtáŋá ndú ndú
angálépi ĩmi ásḭ̃ gá rĩ, ãko ĩminí ajílé fẽlé ĩmi ásḭ̃ sĩ rĩ, fẽtáŋá cénĩ rĩ, ãzíla
ãko pírí ĩminí ũyõ najó ĩmi kí fẽ Ãdróŋá ní rĩ kí abe.
12 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ drḭ̃lẹ́ gá, anzḭ ĩmidrḭ̃ kí abe, ãti'bo
ĩmidrḭ̃ ãgọbḭ rú ãzíla ũkú ru rĩ kí, 'bá Lẹ́vḭ̃ drḭ u'álépi táwṵ̃nḭ̃ ĩmidrḭ̃ kí agá
'dĩ kî, lẽ ĩmi ũrã jõ ḭjọ́ 'bá Lẹ́vḭ̃ drḭ̃ 'baní ãngũ 'dáyụ rĩ 'bã ḭjọ́ ĩndĩ.
13 Ĩmi adru mḭ́fḭ̃ trũ, adru ĩmi dó sĩ ãko ĩmidrḭ ídétáŋá ru rĩ kí fẽ ãngũ
ĩmi ásḭ̃ 'bã lẽlé rĩ gá la ku.
14 Ĩfẽ kí ãngũ Úpí 'bã pẽlé sṵ́rṵ́ ãzí ãlu la agá rĩ gá 'dãá, lẽ ḭjọ́ ãzḭ́táŋá ru
rĩ kí ĩmba kí tã múké-múké.
15 “Wó míní drḭ̃lẹ́mmgbọ cí sĩ ãnãkpá míní lẽlé lḭlẹ́ rĩ lḭjó ãngũ míní sĩ
u'ájó rĩ gá. Mí icó nalé la ĩyõ rú cécé Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã sṵ̃sṵ́ la wijó
míní rĩ áni rá. Drĩ táni adru ḭjọ́ lã'bĩ drḭ̃ sĩ ãlá ru jõku ãlá ru ku tí, mí icó
nalé la cécé mi 'bã rĩ lẽza ãzíla yéré 'bã ĩzá na rĩ áni rá.
16 Wó lẽ ĩna ãrí ku; ĩmi asu ĩ'di vũ gá cécé ḭ̃yḭ́ áni.

17 “Ãko ĩminí fẽlé Ãdróŋá ní ídétáŋá ru 'bo rĩ lẽ ĩna ĩ'di ãngũ ĩminí sĩ
u'ájó rĩ kí agá ku: drĩ táni adru ãko ãkónã rú la, wáyĩnĩ, jõku ãdu Mḭ̃zẹ̃yḭ́tṵ̃
drḭ̃, jõku ãnãkpá ĩmidrḭ̃ lḭ́cọ́ gá rĩ 'bã mvaka kãjãní rĩ kî, fẽtáŋá ĩminí ḭjọ́
la azijó Úpí ní rĩ, fẽtáŋá ḭjọ́ la sĩ angájó ĩmi ásḭ̃ gá cénĩ rĩ ãzíla fẽtáŋá ãzí
rĩ kí abe.
18 Lẽ ína fẽtáŋá 'dĩ kí Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drḭ̃lẹ́ gá ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃
'bã pẽlé rĩ gá anzḭ mídrḭ̃ kí abe, ãti'bo mídrḭ ãgọbḭ rú ãzíla ũkú ru rĩ kí
abe, 'bá Lẹ́vḭ̃ rú u'álépi táwṵ̃nḭ̃ mídrḭ̃ agá 'dĩ kí abe. Lẽ mí u'á 'dãá ãyĩkõ
sĩ ḭjọ́ míní idélé rĩ kí sĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ gá.
19 Ṵ'dṵ́ míní u'ájó ãngũ mídrḭ̃ agá 'dãá rĩ kí agá pírí, mí adru mḭ́fḭ̃ trũ,
mí a'be jõ 'bá Lẹ́vḭ̃ rú la kí yã ku.

20 “Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drĩ dó sṵ́rṵ́ mídrḭ̃ nzḭ̃ ãmbógó ru cécé ĩ'di 'bã ándrá
azijó la míní rĩ áni 'bo, mi icó ĩzá nalé ími ásḭ̃ 'bã lẽlé rĩ áni rá.
21 Ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã pẽlé Rṵ́ ĩ'didrḭ̃ 'bã adru sĩ ala gá rĩ drĩ
adru álḭ́ mí rṵ́ 'dâ, mí icó ãnãkpá Úpí 'bã fẽlé míní mídrḭ̃ lḭ́cọ́ agá rĩ kí 'bã
ãzí ãlu la lḭlẹ́ rá, mání ũkpó la fẽjó míní rĩ áni, ãzíla mí icó dó sĩ ĩzá la
nalé ími ásḭ̃ 'bã lẽlé rĩ áni táwṵ̃nḭ̃ mídrḭ̃ agá rá.
22 Mí icó ãnãkpá ásé agá lẽza ãzíla mũcé 'dĩ kí nalé míní lẽlé rĩ áni rá.
Drĩ táni adru ḭjọ́ lã'bĩ drḭ̃ sĩ ãlá ru jõku ãndḭ ru tí.
23 Wó lẽ ĩna ãrí ku, ã'dusĩku ãrí ĩ'di ídri, lẽ ĩna ĩzá ídri la trũ ku.
24 Lẽ ĩna ãrí ku; ĩmi asu ĩ'di vũ gá cécé ḭ̃yḭ́ áni.

25 Lẽ ĩna ãrí ku, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ u'á múké Úpí drį̃lẹ́ gá anzị ĩmidrį̣ mụlé tį̣lé drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe, ã'dusĩku ĩminí mụjó ịjọ́ pịrị Úpí mịfị gá rĩ idéjó rĩ sĩ.
26 Wó ĩmi agụ ãwã'dĩfô ĩmidrį̣ kí ãko ĩminí azịlé Úpí ní fẽtáŋá ru rĩ kí abe ãngũ ãlu ĩ'di 'bã pẽlé sĩ ĩ'di į̃nzį̃jó rĩ gá.
27 Ãko ídétáŋá ru rĩ kí ivé kí pírí ãlĩtárĩ Úpí Ãdróŋá mídrį̣ drį̣ drį̃ gá ĩzá la kí ãrí la abe. Ãrí ãko mídrį̣ ídétáŋá ru rĩ drį̣ kí, lẽ úsũ ĩ'di ãlĩtárĩ Úpí Ãdróŋá mídrį̣ drį̣ 'bã bụ́lụ́ gá, wó mí icó ĩzá la nalé rá.
28 Mí adru mịfị trũ sĩ ãzịtáŋá mání fẽlé míní 'dĩ kí vú ũbĩjó pírí, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãko pírí kí dó sĩ adru míní múké anzị mídrį̣ mụlé tį̣lé drį̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní jã 'dâ, ã'dusĩku mi mụ ịjọ́ múké ãzíla pịrị rĩ kí ngalé Úpí Ãdróŋá mídrį̣ drį̃lẹ́ gá."

Bį̣lẹ́ ĩndụ́ liŋá Ãdroŋa ndú la kí ĩnzį̃jó rĩ sĩ rĩ

29 Mụ́sã mụ ịjọ́ jọŋá trũ drį̃ gá jọ, "Úpí Ãdróŋá mídrį̣ la mụ sụ́rụ́ míní sĩ ãngũ ĩ'badrį̣ 'dụjó mí ãni la rú 'dĩ 'bã 'bá kí į̃lį̃kį̃lé ãzíla mi dô sĩ ri ãngũ ĩ'badrį̣ gá cí.
30 Ãdróŋá drĩ dó 'bá 'dã kí į̃lį̃kį̃ 'bo, mí adru mịfị trũ, mí ũbĩ jõ ãdroŋa ĩ'badrį̣ kí vú ku, ã'dusĩku 'dĩ la adru ịjọ́ ũnzí la. Lẽ índrų̃ 'bá 'dã kí ándrá ãdroŋa ĩ'badrį̣ 'baní ãzį̣ nga íngoní ru yã rĩ gá ku, ịjọ́ 'dĩ la ími fẽ ãdroŋa ĩ'badrį̣ kí į̃nzį̃lé.
31 Mí į̃nzį̃ Úpí Ãdróŋá mídrį̣ cécé ĩ'bã kí ãdroŋa ĩ'badrį̣ kí į̃nzį̃lé rĩ áni ku, ã'dusĩku ĩ'bã kí ãdroŋa ĩ'badrį̣ kí į̃nzį̃ agá, kí ịjọ́ ũnzí Úpí Ãdróŋá mídrį̣ 'bã ngų̃lé ũnzí 'dĩ kí idé. Kí vâ anzị ĩ'badrį̣ kí ivé ãcí sĩ ídétáŋá ru ãlĩtárĩ ĩ'badrį̣ kí drį̣ gá ãdroŋa ĩ'badrį̣ 'banî.
32 "Ĩmi idé ịjọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí pírí; ĩmi ũ'bã ãzí la kí drį̣ la gá ku jõku ĩnze ãzíla kí ala gá 'dâ ãmvé ku."

13

Mí į̃nzį̃ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ku

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayịlį̃ ní, "'Bá ãzí nábį̃ rú la jõku bá ãzí urobí ífí icélépi la drĩ ãfũ ími agá 'dâ ịjọ́ ícétáŋá ru jõku ũsų̃táŋá ru la kí icéjó,
2 ịjọ́ ícétáŋá ru jõku ũsų̃táŋá ru ĩ'diní ịjọ́ icéjó drį̣ la gá rĩ drĩ kí táni ru idé rá, ãzíla drĩ jọ la, ãbĩ kí ãdroŋa ãzí ĩnzõ rú 'dĩ kí vú ãdroŋa míní nį̃lé ku 'dĩ kî ãzíla ãma į̃nzį̃ kí kî ãzíla ãnga kí ãzį̣ ĩ'baní,
3 lẽ mí are nábį̃ jõku 'bá urobí ífí icélépi 'dã 'bã ịjọ́ ku. Úpí Ãdróŋá ĩmidrį̣ la ĩmi ũ'bį̃ sĩ nį̃jó la ĩlẽ 'i ĩmi ásį̣ pírí sĩ yã jõku ĩmi ídri pírí sĩ yã rĩ.
4 Ĩ'di Úpí Ãdróŋá ĩmidrį̣ 'i, lẽ ĩmi ũbĩ ĩ'di vú ãzíla ĩmi į̃nzį̃ ĩ'di áyụ; ĩmi ũbĩ ãzíla ĩmba ãzịtáŋá ĩ'didrį̣ kí tã; ĩnga ãzį̣ ĩ'diní ãzíla ĩmi ĩbĩ ĩmi ĩ'di rụ́.
5 Wó lẽ ú'dị Nábį̃ ĩnzõ rú jõku 'bá urobí ífí icélépi ĩnzõ rú rĩ rá, ã'dusĩku ĩ'di 'bã lẽjó ĩmi ujajó sĩ mvujó Úpí Ãdróŋá ĩmidrį̣ ándrá ĩmi ajílépi angájó Mịsịrį̃ gâlé ãzíla ĩmi anzélépi ãngũ ándrá ĩminí sĩ adrujó ãtí'bó ru rĩ rụ́ rá rĩ sĩ. 'Bá 'dĩ áni 'dĩ ĩ'di 'bá ũnzí la, lẽ ími drį̃ selé bụ́lụ́ gá sĩ ãzịtáŋá Úpí Ãdróŋá mídrį̣ drį̣ kí gãjó úmgbé, lẽ ú'dị ĩ'di rá, gę̃rį̃ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ ịjọ́ ũnzí atrị ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ rá.
6 "Ícétáŋá sĩ mí ádrį̣pị jõku mî ngọ́pị jõku mî į̃zẹ́pị, jõku ũkú mídrį̣ míní lẽlé rĩ, jõku mî wǫ̃rį̣ ãníyágágá la drĩ ími ũcĩ ũní-ũní ru, drĩ jọ la, 'Lẽ ãmụ

kí ãdroŋa ãzí ĩnzõ rú la kí ĩ̃nzĩ̃lé sĩ ãzị̃ ngajó ĩ'baní' (ãdroŋa ĩmi jõku ĩmĩ áyípịka 'bã kí jõ drĩ nĩ̃lé ku la.
7 Icó kí ĩminí ígátáŋá fẽlé jọjó la ĩmi ĩ̃nzĩ̃ ãdroŋa 'bá u'álépi ĩmi andre gá ãni rú jõku 'bá angálépi álị̃ ãngũ tị 'bã ãsị̃ agá rĩ 'badrị̃ kî).
8 Wó ĩmi ã'ĩ̃ jõ ịjọ́ ĩ'baní jọlé rĩ kí ku jõku ĩmi are kí tị ku, ĩmi i'da ĩ'baní ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ku ãzíla ĩmba kí tã ku.
9 Ĩmi ụ'dị̃ kí rá, ĩmi adru 'bá drĩ̃drĩ̃ kí u'bélépi írã sĩ rĩ, ãzíla 'bá pírí 'bã nga kí kí u'bélé.
10 Ĩmi u'bé ĩ'di írã sĩ káyĩ rá, ã'dusĩku ĩ'di 'bã lẽjó ĩmi drĩ̃ sejó bụ́lụ́ gá Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ rụ́ 'dâ ãmvé rĩ sĩ, 'dĩ Ãdróŋá ĩmi ajílépi angájó Mĩ̃sị̃rĩ̃ gâlé ãngũ ándrá ĩminí sĩ adrujó ala gá ãtí'bó ru rĩ gá rĩ 'i.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá pírí Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí dó sĩ are la ãzíla kí dó sĩ idé ũ̃rĩ̃ sĩ, ãzíla 'bá ãzí ãlu ĩmi drĩ̃drínĩ̃ gá la icó dó sĩ ịjọ́ ũnzí idélé ku.
12 “Sáwã míní u'ájó táwũ̃nĩ̃ Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ 'bã fẽlé míní rĩ kí agá rĩ sĩ, mí icó arelé la,
13 'bá ãzí ũnzĩkãnã idélépi la ãfũ kí ĩmĩ drĩ̃drínĩ̃ gá anzị̃ Bĩlĩyálĩ drĩ̃ kí agá 'dĩ ãzíla ce kí 'bá ĩmidrĩ̃ kí drĩ̃ ũnzí, ĩ'baní jọjó la, ‘Lẽ ãmụ kí ãdroŋa ãzí kí ĩ̃nzĩ̃lé’ ãzíla ãzị̃ ngalé ãdroŋa ãzí ĩnzõ rú ĩminí jõ drĩ nĩ̃lé ku la 'baní rĩ sĩ.
14 Ídrĩ kõyõkõyõ ãzí are rá, mí ifí ịjọ́ la ĩ̃ndú múké-múké, ãzíla ídrĩ ịsụ́ la ịjọ́ ũnzí 'dĩ nga kí ru rá ãndá-ãndá ru yã áni,
15 lẽ mí ĩ̃lĩ̃ịkĩ̃ 'bá táwũ̃nĩ̃ 'dã agá 'dãá rĩ kí pírí rá málĩ ĩ'badrị̃ ãnãkpá ru rĩ kí abe.
16 Mí atrá ãko ĩ'badrĩ̃ 'bã ịmbị̃ ãzí acelépi rĩ kí pírí ũdrõlé ãngũ ãlu gá táwũ̃nĩ̃ 'bã ágágá. Mí ivé dó táwũ̃nĩ̃ 'dã 'i ãko la ala gá rĩ kí abe pírí ídétáŋá ru Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ nî. Â'be ĩ'di ĩsá ru, ãngũ 'bã fi ndrú jã 'dâ ãzíla úsị̃ jõ ĩ'di ĩ̃dị̃ ku.
17 Ímba jõ ãko ãzí lẽlé ívé kí rá 'dĩ kí tã ãluŋá la míní ku, ãzíla Úpí la dó sĩ ru ásị̃ uja adrã ĩ'didrĩ̃ agá, ĩ'di dó sĩ míní ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ĩ'didrĩ̃ i'da, ãzíla ĩ'di dó sĩ fẽ la mi kpẽ̃ wẽwẽ rú ándrá ĩ'dĩ 'bã ũyõ la najó mî áyípịka 'baní rĩ áni,
18 ídrĩ ãzị̃táŋá ĩ'didrị̃ máni fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí vú ũbĩ pírí rá ãzíla ídrĩ ịjọ́ múké rĩ kí idé Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ drĩ̃lẹ́ gá rá, ífí la mí are Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ 'bã tị rá.”

14

Gbíyã drã awájó rĩ

1 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ 'baní, “Ĩ̃drĩ awá 'bá drãlépi 'bo rĩ sĩ, ĩmi ụ̃lị̃ jõ ĩmi ku jõku ĩ̃fa jõ ĩmi drĩ̃'bị̃ tandala rú cécé 'bá ãzí 'bã kí falé rĩ áni ku ã'dusĩku ĩmi anzị̃ Úpí Ãdróŋá ĩmidrĩ̃ ãni.
2 Mi 'bá ãlá Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ ãni ĩ'di 'bã pẽlé ndú ĩ'dĩ 'bã 'bá ru angájó 'bá ãzí ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ 'dĩ kí agá rĩ 'i.”

Ãnãkpá icólé nalé rá rĩ kí

3 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ 'baní, “Lẽ ĩna jõ ãko ãzí Ãdróŋá 'bã ugalé úmgbé 'dĩ kí ku.
4 Ĩ̃mi icó rá la ãnãkpá ãzí 'dĩ kí 'bã ĩsélé ãzí nalé áyụ: tị, kãbĩlõ, ĩ̃ndrị̃ kí abe,

5 Yéré, ũ̃dṛ́ṵ́, Ãbṵ́rḭ̃, Lẽza, Ká'bó ãzíla ḭ̃ndẹ́rẹ̃ŋ́ã kí abe.
6 Ãnãkpá ĩsélé kṵ́rṵ̃bẹ́ la 'bã kí sĩ ru awajó ḭ̃rḭ̃ ḭ̃rḭ̃ ãzíla vâ ĩrí 'a amvilépi amvi-amvĩ rĩ kî.
7 Wó ãnãkpá ĩrí amvilépi ku kṵ́rṵ̃bẹ́ la kí sĩ ru awajó ku 'dĩ kí ĩna kí ku: Ngãmíyã, Ĩtógóŋ́ã ãzíla kílẽ. Lẽ ĩlã kí ãko ãlã kóru la rú, drĩ kí táni ĩrí 'a amvi rá tí kṵ́rṵ̃bẹ́ la 'bã kí ru awajó ḭ̃rḭ̃ ku rĩ sĩ, kí ãlã kóru.
8 Lẽ ĩna ĩzõgó ĩzá ku jõku ĩmi aló ĩzá la ku. Kí ãlã kóru kí táni kṵ́rṵ̃bẹ́ trũ ḭ̃rḭ̃ ḭ̃rḭ̃ rá tí, amvi kí ĩrí 'a ku.
9 “Ãko ídri trũ ḭ̃yḭ́ agá 'dĩ kí agá, ĩminí icólé nalé rá rĩ kí ḭ̃'bḭ ṵ́pṵ́pḭ́ abe vâ 'bíko falé fã-fã rĩ kí.
10 Wó ãko ḭ̃yḭ́ agá ṵ́pṵ́pḭ́ kóru ãzíla 'bíko kóru 'dĩ kí úna kí ku, kí ãlã kóru.
11 “Ĩmi icó ãriŋa ãlá rĩ kí nalé rá.
12-18 Wó ãriŋa nalé ku rĩ kí ũví la kí 'dĩ: yṵ́kṵ́, lṵ́ŋṵ́'dṵ̃, íŋmáŋ́ã, kõtṵ́rõ̃, kôŋ́ã, ũ̃gbṵ́lṵ́kṵ, ũ̃wṍlọ, Núgúnúke, kúrúke, kálṵ́wẹ, mórõkõkõ, ũ̃kõndõ̃, yũ̃gṵ̃, ã'banaka ãzíla 'bḭ́'bḭ́ŋ́ã kí abe.
19 “Ãko ṵ́pṵ́pḭ́ trũ ungalépi nzénzéŋ́ã kí áni 'dĩ kí, úna kí ku, kí ãlã kóru.
20 Wó ãko ungalépi ṵ́pṵ́pḭ́ trũ cécé úna, íse ãzíla úmbí kí áni 'dĩ kí ãko ãlá la kî, ĩmi icó kí nalé rá.
21 “Lẽ ína ãnãkpá drãlépi cénĩ rĩ ku. Mí icó ĩ'di fẽlé 'bá ãmḭ́yọ́ŋ́ã ru ími andre gá rĩ 'baní nalé rá, jõku mí icó ĩ'di ḭ̃tṵ̃ndãlé ĩ'baní rá. Wó mi 'bá ãlá Úpí Ãdróŋ́ã mídrḭ̃ ãni la.
“Lẽ mí a'dí ḭ̃ndrḭ́ mváŋ́ã ĩzá ãndrẽ 'bã lé sĩ ku.”

Ãzḭ́tãŋ́ã ãko 'bã wókõ ãlu mụdrḭ́ drḭ̃ fẽjó rĩ

22 Mṵ́sã jọ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní, “Ĩmba ãko ĩmidrḭ́ ámvṵ́ agá ãfũlépi rĩ kí 'bã ĩsélé ãlu mụdrḭ́ drḭ́ rĩ kí tã bṵ́lṵ́ gá ílí ãlu-ãlu sĩ.
23 'Dã 'bã ũngúkú gá ímụ ãngũ Úpí Ãdróŋ́ã mídrḭ̃ 'bã pẽlé míní sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá ãngũ ãlu gá sĩ ãkónã ĩsélé ãlu mụdrḭ́ drḭ́ kí najó ĩ'di drḭ̃lẹ́ gá 'dãá, ãná, wáyĩnĩ ú'dí rĩ, ãdu Mḭ̃zẽ̃yḭ́tṵ̃ drḭ̃, ãnãkpá kãjãní rĩ kí ãzíla tḭ́ kí kãbĩlõ abe, mí idé ḭ́jọ́ 'dĩ 'i ãrútáŋ́ã ru Úpí Ãdróŋ́ã mídrḭ̃ ní sáwã pírí sĩ.
24 Úpí Ãdróŋ́ã mídrḭ̃ drĩ míní sṵ̃sṵ́ wi ãko mídrḭ̃ kí drḭ̃ gá rá, ãngũ Úpí Ãdróŋ́ã mídrḭ̃ ní pẽlé sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó rĩ drĩ adru lḭ́cọ́ mídrḭ̃ be álḭ́-álḭ́ ru sĩ míní ãlu mụdrḭ́ mídrḭ̃ kí agụjó ku yã áni,
25 lẽ mí ḭ̃tṵ̃ndã kí rá ãzíla í'dụ séndẽ la kí ími drḭ́ gá agụlé ãngũ Úpí Ãdróŋ́ã mídrḭ̃ 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gâlé.
26 Mí ayú séndẽ la sĩ ãko ími ásḭ́ 'bã lẽlé rĩ kí ĩgbãjó jõnõ tḭ́ yã, kãbĩlõ yã, wáyĩnĩ yã, ãko mvụlé mvụ-mvṵ̃ ũká la yã, jõku ãko cí ími ásḭ́ 'bã lẽlé rĩ kî. Ína ãko 'dĩ kí 'bá mídrḭ́ lḭ́cọ́ gá rĩ kí abe Úpí Ãdróŋ́ã mídrḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ gá ãzíla mí u'á dó sĩ ãyĩkõ sĩ.
27 Ĩnde jõ 'Bá Lẹ́vḭ́ rú u'álépi ĩmidrḭ́ táwṵ̃nḭ̃ agá rĩ kí ĩ'bã kí adrujó kápa kóru rĩ sĩ ku.
28 “Drĩ ca ílí na 'bã ukóŋ́ã gá, ĩmi ájí ãkónã ĩmidrḭ́ ãlu mụdrḭ́ drḭ̃ kí pírí tã mbalé táwṵ̃nḭ̃ ĩmidrḭ̃ kí agá.
29 ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá Lẹ́vḭ́ rú u'álépi táwṵ̃nḭ̃ mídrḭ̃ agá kápa kóru, 'bá ãmḭ́yọ́ŋ́ã ru, ĩmvú ru, ãzíla ãwụzḭ kí abe, kí dó sĩ amṵ́ ãko 'dĩ kí nalé sĩ agajó ãzíla ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí Ãdróŋ́ã mídrḭ̃ la dó sĩ míní sṵ̃sṵ́ wi ãzḭ́ pírí míní ngalé drḭ́ sĩ rĩ kí drḭ̃ gá.”

15

Ílí Dẹ́nọ̃ kí ulĩjó rĩ

1 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ 'baní, “Ílí ázị̃rị̃ 'bã ukóŋá gá ĩlị dẹ́nọ̃ 'bá ãzí
'bã nalé ĩmidrị rĩ kí rá.
2 Gẹ̃rị̃ la idéjó la rĩ gápi 'dĩ. 'Bá séndẽ fẽlépi dẹ́nọ̃ rú ádrịpĩ̃ Ịsịrayịlĩ rú rĩ
nî rĩ lẽ 'bã lị dẹ́nọ̃ 'dã rá, lẽ 'bã a'ị́ dẹ́nọ̃ 'dã ĩdị́ ku, ã'dusĩku Úpí fẽ ãzị́táŋá
dẹ́nọ̃ 'dã kí lijó rĩ nĩ.
3 Mí icó dẹ́nọ̃ mídrị̃ a'ị́lé 'bá ãmịyọ́ŋá ru rĩ drị rá, wó adru 'bá mídrị
Ịsịrayịlĩ ru rĩ drị ku.
4 “'Bá ãzí icó adrulé lẽmẽrí ru ĩmi agá 'dâ ku ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị̃
la mụ míní sũsụ́ wilé ãngũ ĩ'di 'bã mụlé fẽlé míní ãwítã rú rĩ gá.
5 Ídrĩ ãzị́táŋá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã mba
ãzíla ĩ'di tị are rá rĩ gá.
6 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la míní sũsụ́ wi cécé ĩ'di 'bã ị́jọ́ la azịjó míní 'bo rĩ
áni. Mi séndẽ fẽ sụ́rụ́ ũ'bí 'baní dẹ́nọ̃ rú, wó mí icó séndẽ a'ị́lé sụ́rụ́ ãzí
drị ku, mi adru úpí ru 'bá kí drĩ̃lẹ́ gá, wó sụ́rụ́ ãzí icó kí adrulé úpí ru ími
drĩ̃lẹ́ gá ku.
7 “Mí ádrịpịka Ịsịrayịlĩ rú la drĩ kí adru lẽmẽrí ru táwũ̃nĩ̃ ãngũ Úpí
Ãdróŋá mídrị̃ 'bã mụlé fẽlé míní rĩ kí agá, ími ásị̃ 'bã mbajõ jõku íbĩ jõ
ími mịfị̃ 'bá mídrị Ịsịrayịlĩ rú lẽmẽrí rĩ kí ãzã kojó cí ku.
8 Kẽjị́ la gá ĩnzĩ̃ ĩmidrị mmgbọ rú sĩ kí ãzã kojó ĩsá ru ãko ĩ'baní lẽlé rĩ
kí fẽjó.
9 Ĩmi adru mịfị̃ trũ, lẽ ĩgã jõ 'bá 'dĩ 'baní dẹ́nọ̃ fẽlé ku, ĩminí nĩ̃jó la ála
mụ dẹ́nọ̃ kí lịlẹ́ ãni rú ílí ázị̃rị̃ rĩ agá rá rĩ sĩ. Lẽ ũrãtáŋá ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ
'ba fi ími ásị̃ gá ku. Ídrĩ gã dẹ́nọ̃ fẽlé ĩ'baní úmgbé, kí awá Úpí rụ́ ĩmi rụ́
sĩ, ãzíla ála ími ịsụ́ mi adru ị́jọ́ ũnzí trũ.
10 Ífẽ ĩ'baní ãko ásị̃ pírí sĩ ãzíla ĩndrã kóru, ãzíla Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la
míní sũsụ́ wi ãko míní idélé rĩ kí gá ãzíla ãko míní sĩ ími drị tĩjó kí drĩ̃ gá
rĩ kí abe pírí.
11 'Bá ãzí lẽmẽrí la kí adru ụ́'dụ́ pírí sĩ ãngũ Ịsịrayịlĩ drị̃ agá cí ãzíla
kí ãzãkoma lẽ rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ á'bã ãzị́táŋá ru ĩnzĩ̃ ĩmi drị mmgbọ rú sĩ ĩmi
ádrịpịka lẽmẽrí ru ãzãkoma lẽlépi rĩ kí ãzã kojó ãngũ ĩmidrị̃ agá 'dâ.”

'Bá Ãti'bo rú rĩ kí trũjó rĩ

12 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ 'baní, “'Bá ũkú ru jõku ágọ́bị ru Ĩbũrãníyã rú
la 'bã ãzí ru ĩtũ̃ndãlépi míní ãzị̃ ngalépi ílí ázíyá 'bo rĩ, lẽ ĩtrũ kí ílí ázị̃rị̃
rĩ sĩ rá.
13 Ĩdrĩ kí trũ mụjó rá, ĩ'baní mụ agá, lẽ ĩmi a'be kí mụlé drịdrị ru ku.
14 Ífẽ ĩ'baní kãbĩlõ, ĩndrị, ãná ífí ãzíla wáyĩnĩ angájó ãko mídrị̃ kí agá
ásị̃ pírí sĩ, cécé Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã míní sũsụ́ la wijó rĩ áni.
15 Mí ũrã drĩ ị́jọ́ míní ándrá adrujó ãtí'bó rú Mĩ̃sị̃rĩ̃ gâlé Úpí Ãdróŋá mídrị̃
'bã sĩ ími anzéjó drị ũkpó ĩ'didrị̃ sĩ rĩ 'bã ị́jọ́, 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ mání míní ãzị́táŋá
'dĩ kí fẽjó ãndrũ 'dĩ.
16 “Wó ãtí'bó mídrị̃ drĩ jọ la míní, ‘Álẽ ími a'belé ku,’ ã'dusĩku lẽ mi 'i
'bá mídrị lịcọ́ gá rĩ kí abe ịsụ́ vâ u'áŋá mí be rĩ múké,

17 'dã 'bã ũngúkú gá í'dụ ĩ'di agụlé kẽjị̃tị jó mídrị̃ drị̃ agá, ísõ bị̃lẹ́ la gũ̃trụ́ sĩ ãzíla ĩ'di dó sĩ adru ãtí'bó mî ãni la ru jã 'dâ. Mí idé vâ ãtí'bó mídrị̃ ũkú ru rĩ ní ãlu 'dĩ 'bã áni.
18 “Ími ásị̃ 'bã azá ku míní ãtí'bó mídrị̃ kí trũjó rĩ sĩ, ã'dusĩku ãzị̃ ĩ'baní ngalé míní ílí ázíyá 'dã ca ãzị̃ tá 'bá 'bãlé séndẽ sĩ rĩ 'bã ngalé pâlé ĩ̃rĩ̃ rĩ 'bã ãjẽ̃ tị gá rá. Ĩ̃jọ́ pírí míní ngalé rĩ kí agá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la sũ̃sụ́ wi kí drĩ̃ gá rá ídrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rĩ gá.”

Ãnãkpá Kãjãní rĩ kî

19 Mụ́sã jọ 'bá Ị̃sị̃rayị́lĩ̃ drị̃ 'baní, “Lẽ í'bã ãnãkpá mvaka kãjãní tị, kãbĩlõ ãzíla ĩ̃ndrị̃ 'badrị̃ kí Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní angájó kõróŋá mídrị̃ agá. Lẽ í'bã mọ́nĩ̃gọ́ kãjãní tị mídrị̃ kí agá la ãzị̃ ngalé ku, ãzíla lẽ úlị̃ kãbĩlõ kãjãní rĩ 'bã 'bíko ku.
20 Ílí ãlu-ãlu sĩ, mi 'bá mídrị̃ lị̃cọ́ gá rĩ kí abe lẽ ĩna ĩzá la kí Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drĩ̃lẹ́ gá ãngũ ĩ'di 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá.
21 Ãnãkpá 'dĩ drĩ kí adru acá trũ, mị́fị̃ kọ́lị̃, jõku ị̃lụ́wẹ́ trũ yã áni, mí idé kí ídétãŋá ru Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní ku.
22 Lẽ ĩna ãnãkpá 'dĩ 'bã áni rĩ kí 'bá ĩmidrị̃ kí abe lị̃cọ́ gá, ãnãkpá la drĩ táni adru ãlá ru jõku ãlã kóru yã áni, ĩna kí cécé ĩminí mũcé kí nalé ló'bá abe rĩ áni.
23 Wó lẽ ĩna ãrí ku, be la rá la ĩmi asu ĩ'di vũ̃rụ́ cécé ĩ̃yị̃ áni.”

16

Ụ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ

1 Mụ́sã jọ Ị̃sị̃rayị́lĩ̃ ní, “Mí ĩ̃nzĩ̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i ĩ̃nzĩ̃tãŋá Ụ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ drĩ̃ sĩ ĩmbá Ãbíbũ drị̃ agá, ã'dusĩku anzé mi angájó Mị̃sị́rĩ̃ gâlé ị̃nị̃ ĩmbá 'dĩ drị̃ sĩ.
2 Ímụ ãngũ ãlu ĩ̃nzĩ̃tãŋá drị̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽlé sĩ ĩ'di rụ́ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá, mí ụlị̃ ãnãkpá kí angájó kõróŋá mídrị̃ agá sĩ Ụ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ najó.
3 Míní ãkónã 'dĩ na agá, ína ĩ'di mũkátĩ u'bélé ãkụ́kị́ kóru rĩ sĩ. Ína mũkátĩ u'bélé ãkụ́kị́ kóru rĩ ụ́'dụ́ ázĩ̃rĩ̃, míní ándrá idélé míní ãfũjó Mị̃sị́rĩ̃ gâlé mbẽlẽ rĩ sĩ rĩ áni. Ína mũkátĩ 'dĩ 'i, ála ĩ'di umve mũkátĩ drĩ̃cị́rĩ̃ drị̃, ị̃jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ ị̃jọ́ ándrá míní adrujó Mị̃sị́rĩ̃ gâlé drĩ̃cị́rĩ̃ gá rĩ 'bã ị̃jọ́ ũrã ụ́'dụ́ míní u'ájó ídri rĩ agá pírí.
4 Lẽ ísụ́ mídrị̃ ãngũ gá ãzíla lị̃cọ́ gá ãkụ́kị́ ụ́'dụ́ ázĩ̃rĩ̃ ũ̃mũ̃ drị̃ 'dĩ kí agá ku. Ãnãkpá lị̃lẹ́ ụ́'dụ́ drĩ̃drĩ̃ rĩ 'bã ĩndró sĩ rĩ úna ĩ'di ụ́'dụ́ 'dã 'bã ị̃nị̃ sĩ, lẽ ĩzá la 'bã ca ũ̃'bụ́tị gá ku.
5 “Mí idé ídétãŋá ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ drĩ̃ táwũ̃nĩ̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé míní rĩ 'bã ãzí agá ku,
6 be la rá la ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã mụlé pẽlé sĩ ĩ'di rụ́ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá. Mí idé ídétãŋá ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ drĩ̃ 'i ĩndró la 'dã sĩ, ĩ̃tụ́ 'bã 'de agá 'dĩ, sáwã ándrá ụ́'dụ́ míní Mị̃sị́rĩ̃ a'bejó rĩ sĩ rĩ drĩ̃ áni.
7 Mí ũ'bĩ ĩzá la ãzíla ína ĩ'di ãngũ ãlu Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá. Ũ̃'bụ́tị sĩ ígõ dó sĩ vúlé mídrị̃ hémã 'a gâlé.
8 Ína mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ ụ́'dụ́ ázíyá, ụ́'dụ́ ázĩ̃rĩ̃ rĩ sĩ ĩtra ĩmi Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ĩ̃nzĩ̃lé ãzíla ĩnga ãzị̃ ụ́'dụ́ 'dã sĩ ku.”

Ṭ̃mṭ̃ ãkónã ãfũlépi drḭ̃drḭ̃ rĩ drḭ̃ 'i

9 Mṭ́sã jọ Ịsịrayḭ́lḭ̃ ní, “Ílã sãbḭ́tḭ̃ kí ázḭ̃rḭ̃ i'dójó sáwã míní ũndú lijó rĩ sĩ.
10 'Dã 'bã ũngúkú gá mí idé dó Ṭ̃mṭ̃ ãkónã ãfũlépi drḭ̃drḭ̃ mídrḭ́ ámvṭ́ agá rĩ drḭ̃ 'i Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ ní, mí ají ĩ'diní ídétãŋá míní fẽlé cénĩ rĩ kí angájó ãko ĩ'diní sṭ̃sṭ́ wijó míní ĩ'di 'bã fẽlé rĩ kí agá ãko ĩ'diní fẽlé míní rĩ kí úmgbó vú sĩ.
11 Mí u'á ãyĩkõ sĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ drḭ̃lḛ́ gá ãngũ ĩ'diní pẽlé sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá, mi anzḭ mídrḭ́ kí abe, ãti'bo mídrḭ́ ũkú ru ãzíla ãgọbḭ rú rĩ kí, 'bá Lḛ́vḭ̃ rú mídrḭ́ táwṭ̃nḭ̃ agá rĩ kí, ãzíla 'bá ãmḭyọ́ŋá ru rĩ kí, ĩmvú kí ãzíla ãwṵzḭ u'álépi ĩmi drḭ̃dríŋḭ̃ gá rĩ kí abe.
12 Ḭjọ́ ándrá míní adrujó ãtí'bó ru Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rĩ 'ba agá jõ drĩ míní, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ímba ãzḭ́tãŋá 'dĩ kí tá ásḭ pírí sĩ.”

Ṭ̃mṭ̃ nalé bõrõkõ agá rĩ

13 Mṭ́sã jọ Ịsịrayḭ́lḭ̃ ní, “Míní ũndú kí ndrḭjó 'bo ãzíla zãbíbũ nzijó wáyĩnĩ rú 'bo rĩ 'bã vúlé gá, mí idé dó Ṭ̃mṭ̃ nalé bõrõkõ agá rĩ ṭ́'dṭ́ ázḭ̃rḭ̃.
14 Mí u'á ãyĩkõ sĩ ṭ̃mṭ̃ 'dĩ sĩ anzḭ mídrḭ́ kí abe, ãtí'bó mídrḭ́ ũkú ru ãzíla ágọ́bḭ́ rú rĩ kí, 'bá Lḛ́vḭ̃ rú mídrḭ́ táwṭ̃nḭ̃ agá rĩ kí, ãzíla 'bá ãmḭyọ́ŋá ru rĩ kí, ĩmvú kí ãzíla ãwṵzḭ u'álépi táwṭ̃nḭ̃ mídrḭ́ agá rĩ kí abe.
15 Mí ḭ̃nzḭ̃ Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ 'i ãyĩkõ sĩ ṭ́'dṭ́ ázḭ̃rḭ̃ ãngũ ãlu ĩ'di 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá. Mí u'á ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ wi sṭ̃sṭ́ ãkónã míní ũkũnãlé ãzíla ãzḭ míní ngalé ími drḭ sĩ rĩ kí drḭ̃ gá rá.
16 “Ãgọbḭ mídrḭ́ sṭ́rṭ́ agá rĩ 'bã amṭ́ kí pírí Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ ḭ̃nzḭ̃lé pâlé na ílí ãlu-ãlu sĩ ãngũ ĩ'di 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá: Ṭ̃mṭ̃ mũkátĩ ãkṭ́kḭ́ kóru rĩ drḭ̃ 'i, Ṭ̃mṭ̃ ãkónã ãfũlépi drḭ̃drḭ̃ mídrḭ́ ámvṭ́ agá rĩ drḭ̃ 'i ãzíla Ṭ̃mṭ̃ nalé bõrõkõ agá rĩ trũ. 'Bá ãzí 'ba amṭ́ drḭ́drḭ́ ru Úpí drḭ̃lḛ́ gá ku.
17 'Bá ãlu-ãlu 'bã ají ãwã'dĩfô úmgbó Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ 'bã sṭ̃sṭ́ la wijó ĩ'diní rĩ 'bã vú sĩ.”

'Bá ḭjọ́ lḭlḛ́pi rĩ kî

18 Mṭ́sã jọ Ịsịrayḭ́lḭ̃ ní, “Mí ũpẽ ínátḭ ãlu-ãlu agá 'bá ḭjọ́ lḭlḛ́pi rĩ kí ãzíla 'bá ãmbogo rú táwṭ̃nḭ̃ pírí Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ 'bã fẽlé míní rĩ kí agá. 'Bá 'dĩ 'bã lḭ kí 'bá kí ḭjọ́ múké-múké uyaŋá kọ́lḭ.
19 'Bá ḭjọ́ lḭlḛ́pi rĩ 'bã atrḭ ḭjọ́ lḭlḛ́ mgbã rĩ ku, jõku 'ba uya 'bá kí ku. Mí a'ḭ́ séndẽ sĩ 'bá mḭfḭ́ sajó rĩ ku, ã'dusĩku ĩ'di 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã mḭfḭ́ ãsã cí ãzíla 'bá ḭjọ́ mgbãrĩ idélépi rĩ fẽ ḭjọ́ pḭrḭ rĩ ujalé ḭjọ́ ũnzí ru.
20 Ṭ́'dṭ́ pírí sĩ mí awa ḭjọ́ pḭrḭ rĩ, ḭjọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ u'á ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ 'bã fẽlé míní rĩ gá.”

Ãdroŋa ãzí kí ḭ̃nzḭ̃jó rĩ

21 Mṭ́sã jọ, “Míní ãlĩtárĩ idé agá Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ ní, mí ḭ'dḭ ḭ́dḭ́ŋá ife rú bṭ́lṭ́ la gá 'dâ ãdróŋá ũkú ru Ãsérã ní la ku.
22 Mí ḭ'dḭ írã ãzí kí ḭ́dḭ́ŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú la kí ḭ̃nzḭ̃jó ku, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ ngṭ̃ kí ũnzí.”

17

1 Mṭ́sã jọ, “Mí idé jõ ídétãŋá ru tḭ́ jõku kãbĩlõ ãcá trũ jõku ãyánĩ rú la kí Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ ní ku, 'dĩ kí ãko Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ 'bã ngṭ̃lé ũnzí rĩ kî.

2 “Ídrĩ are la ágǫ́bį̰ ãzí jõku ũkú ãzí u'álépi táwṹnḭ̃ ĩmidrį̰ 'dĩ kí agá la
iza ḭ́jǫ́ Úpí Ãdróŋá mídrį̰ drį̰lḛ́ gá sĩ tḭ icíma 'dĩ kí nũjó rá,
3 sĩ ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó ãzíla ãzḭ́ ngajó ĩ'badrį̰ jõku ḭ̃tṹ ḭ̃nzḭ̃jó jõku
ĩmbá ḭ̃nzḭ̃jó jõku lẽlẽgó 'bṹ gá 'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó, ãzḭ́tãŋá Úpí drį̰ kí bṹḭ́ gâ sĩ,
4 ídrĩ ḭ́jǫ́ 'dĩ áni la are rá, lẽ mí ifí ḭ̃ndṹ la múké-múké. Ḭ́jǫ́ ũnzí 'dĩ áni rĩ
drĩ ru idé Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ gá 'dâ rá ãndá-ãndá ru yã áni,
5 mí ájí ágǫ́bį̰ jõku ũkú ḭ́jǫ́ ũnzí 'dĩ áni 'dĩ idélépi rĩ kẽjḭ́tḭ sĩ fijó táwṹnḭ̃
agâlé rĩ gá, lẽ ú'bé ĩ'di írã sĩ 'bã drã dó sĩ káyĩ rá.
6 'Bá ḭ̃rį̰ jõku 'bá na drĩ kí ḭ́jǫ́ vû nze drį̰ la gá ãzíla drĩ kí ru ájí pírí ãlu,
lẽ ú'dḭ ĩ'di rá, wó 'bá ãlu drĩ ḭ́jǫ́ vû nze drį̰ la gá nĩ lẽ ú'dḭ ĩ'di ku.
7 'Bá sãdínĩ rú rĩ 'bã i'dó kí ĩ'di u'bélé kí drḭ́ sĩ drḭ̃drį̰ sĩ ĩ'di 'dḭjó, ãzíla
ũ'bí 'bã i'dó kí dó ĩ'di u'bélé sãdínĩ kí vú gâ sĩ, gẽrḭ̃ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ
ḭ́jǫ́ ũnzí drį̰ atrḭ ĩmi drĩdríŋĩ gá.
8 “Údrĩ Ununuŋá ãzí ají ími drḭ̃lḛ́ gá wó drĩ mba rá sĩ ḭ́jǫ́ la lijó, drĩ adru
ãrí asuŋá ãni yã, jõku ãcóŋá ãni yã, jõku 'bá 'dḭŋá ãni yã, ĩmi agụ ĩ'di
ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrį̰ 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá.
9 Mí agụ ununuŋá 'dĩ áni 'dĩ kí ãtalo Lḛ́vḭ̃ rú la kí drḭ̃lḛ́ gá, ãzíla 'bá ḭ́jǫ́
lḭ̃lḛ́pi dũwánĩ gá sáwã 'dã sĩ rĩ drḭ̃lḛ́ gá, ífẽ 'bã amá kí ḭ́jǫ́ drį̰ la gá rĩ 'i.
10 Lẽ mí idé ḭ́jǫ́ ĩ'bã kí amálé rĩ 'bã vúŋá ãngũ Úpí 'bã mụlé pẽlé rĩ gá
'dãá. Mí adru mḭ́fḭ̃ trũ sĩ ḭ́jǫ́ 'dĩ kí ngajó cécé ĩ'bã kí lũlé míní rĩ áni.
11 Ínga ḭ́jǫ́ ãzḭ́tãŋá drį̰ ĩ'bã kí imbálé míní rĩ kí ãzíla ḭ́jǫ́ ĩ'baní amálé mí
idé kí rĩ kí vúŋá. Mí uja mi bṹḭ́ṹ gá sĩ ḭ́jǫ́ ĩ'baní lũlé míní rĩ kí a'bejó ku.
12 'Bá 'bá ḭ́jǫ́ lḭ̃lḛ́pi rĩ jõku átáló ãzḭ́ tḭ gá pá tulépi Úpí Ãdróŋá mídrį̰ 'bã
kẽjḭ́ gá rĩ idelépi rĩ lẽ ú'dḭ ĩ'di rá, gẽrḭ̃ 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, mi dó sĩ ḭ́jǫ́ ũnzí atrḭ
'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drį̰ kí drĩdríŋĩ gá.
13 'Bá ãzí drĩ dó sĩ are la, ĩ'di dó sĩ idé ṹrḭ̃ sĩ, ãzíla 'bá ãzí icó dó sĩ idemará
'dã 'bã áni la idélé ḭ̃dḭ́ ku.”

Ádrízã Úpí drį̰ kî

14 Mṹsã jọ, “Ídrĩ fi ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrį̰ 'bã fẽlé míní í'dụ ĩ'di mî ãni
la rú rĩ gá sĩ rijó 'bo, ãzíla mí icó jọlé la, ‘Lẽ ãpẽ kí 'bá ãzí ãmaní úpí ru
cécé sṹrṹ ãzí ãma andre gá 'dĩ 'badrį̰ áni.’
15 Lẽ ínḭ̃ rá 'bá míní pẽlé úpí ru rĩ 'ba adru 'bá Úpí Ãdróŋá mídrį̰ 'bã
pẽlé nḭ̃ la. 'Ba adru 'bá mí ádrḭ́pḭka rú la kí 'bã ãzí, í'bã jõ ãmḭ́yǫ́ŋá míní
úpí ru ku.
16 Úpí 'dã 'bã adru jõ fãrásĩ trũ ũ'bí ru ãsĩkárĩ ĩ'didrį̰ 'baní ku, 'bã pẽ jõ
'bá kí tḭ vúlé Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé sĩ mụjó fãrásĩ ãzí kí ĩgbãjó ku, ã'dusĩku Úpí jọ 'bá
ĩ'didrį̰ bã gõ kí jõ vúlé lé ḭ̃dḭ́ ku.
17 Lẽ 'bã 'dụ ũkú wẽwẽ rú ku, ã'dusĩku ũkú 'dĩ kí mụ ásḭ́ la ujalé Ãdróŋá
rṹ 'dâ ku rá, 'ba adru kṹrḛ́ŋḭ́ sílĩvã trũ ãzíla gólũdĩ trũ ambamba ku.
18 “Drĩ acá úpí ru 'bo, lẽ 'bã adru bṹkṹ̃ ãzḭ́tãŋá 'dĩ 'badrį̰ trũ cí, ímbátãŋá
la ala gá rĩ 'ba adru kí bṹkṹ̃ ãzḭ́tãŋá drį̰ ãtalo Lḛ́vḭ̃ rú rĩ 'bã kí imbálé rĩ
'bã vúŋá. 19 Lẽ 'bã mba bṹkṹ̃ 'dĩ tã ĩ'di andre gá ãni rú ãzíla 'bã lã ĩ'di
ṹ'dṹ pírí sĩ. Ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó sĩ ṹnḭ̃ ãrútãŋá fẽlé Úpí Ãdróŋá ĩ'didrį̰ ní, tḭ la
arejó ãzíla ãzḭ́tãŋá fẽlé ĩ'diní rĩ kí vú ũbĩjó pírí.
20 Ḭ́jǫ́ 'dĩ la ĩ'di tãmba ũrãtãŋá índẽ dó 'î ádrḭ́pḭka Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú rĩ kí rá rĩ
gá, ãzíla ĩ'di ĩ'di atrḭ icójó ãzḭ́tãŋá Úpí drį̰ kí gãjó gẽrḭ̃ ndú ndú sĩ rĩ gá. 'Dã

'bã ũngúkú gá ĩ'di dó sĩ ũpĩ na ílí ãzo rú ãzíla anzị ĩ'didrị drĩlẹ́ gâlé rĩ kí vâ ũpĩ na ílí ãzo rú ãngũ Ịsịrayịlĩ drị gá.”

18

Ãko fẽjó ãtalo 'baní 'bá Lẹ́vĩ drĩ abe rĩ

1 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayịlĩ drị 'banî, “Ãtalo ãfũlépi sụ́rụ́ Lẹ́vĩ drị kí agá rĩ kí 'bá Lẹ́vĩ rú rĩ kí abe pírí, úfẽ ĩ'baní wókõ ãngũ ãni la ãngũ Ịsịrayịlĩ drị gá 'dãá ku; be la rá la kí u'á ãko fẽlé ãwã'dĩfô rú ãzíla ãko ãzí fẽlé Úpí ní ídétáŋá ru rĩ kí sĩ.

2 Úfẽ ĩ'baní ãngũ sụ́rụ́ ãzí rĩ 'badrị áni ku, wókõ ĩ'badrị gápi Úpí ní fẽlé adrujó ãtalo rú 'dã cécé Úpí 'bã azịlé rĩ áni.

3 “Sáwã tị kí jõku kãbĩlõ kí idéjó ídétáŋá ru rĩ sĩ, į̃wụ́, sį̣sǫ̃ ãzíla ífí la kí abe úfẽ kí ãtalo 'banî.

4 Ĩfẽ ĩ'baní ãko ĩsélé ĩmidrị ãfũlépi drĩdrĩ ãná, wáyĩnĩ, ãdu nalé nãnã rĩ ãzíla wį̣zĩ idélé kãbĩlõ 'bíko sĩ rĩ abe.

5 Mi ị́jọ́ 'dĩ nga íni la ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị pẽ sụ́rụ́ Lẹ́vĩ 'badrị sụ́rụ́ ĩmidrị kí agá 'dâ pírí sĩ ãzị átáló drị ngajó anzị ĩ'didrị mụlé tịlé drĩlẹ́ gâlé rĩ abe jã 'dâ.

6 “'Bá Lẹ́vĩ rú la drĩ ãfũ táwũ̃nĩ̃ ĩmi drị Ịsịrayịlĩ drị kí 'bã ãzí gá ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá sĩ amụ́jó ãngũ Úpí 'bã pẽlé sĩ ĩ'di į̃nzĩjó rĩ gá,

7 icó ãzị ngalé Úpí Ãdróŋá ĩ'didrị ní átáló ru cécé ãtalo Lẹ́vĩ ru 'dĩ kí 'bã ãzí 'bã kí ngalé rĩ áni rá.

8 'Ba ịsụ́ ãkónã úmgbó fẽlé 'bá 'dã 'baní rĩ vúŋá cécé ãtalo ãzí rĩ 'bã kí ịsụ́lé rĩ áni, átã 'bá ĩ'didrị drĩ kí táni ĩ'diní ãko ãzí ãjị angájó lị́cọ́ ĩ'didrị gâlé rá tí.”

U'ájó ídri ãlá sĩ rĩ

9 Mụ́sã jọ, “Ídrĩ fi ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị 'bã fẽlé míní rĩ gá 'bo, mí ũ̃nĩ̃ jõ gẽ̃rĩ̃ sụ́rụ́ 'dãá rĩ 'bã kí sĩ ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ kí ku.

10 Lẽ 'bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ gá la 'bã fẽ ídétáŋá ru ĩ'di 'bã ngọ́tị́ ágọ́bị́ jõku ĩzóŋá ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú ku ãzíla 'bá ãzí 'bã ndrị ãndrį̃kẹ ku, 'bã nga ũlẽgõ ãzị ku,

11 lẽ 'bá ãzí 'bã uwi úrí ku, 'bã nga ũjõgõ ãzị ku ãzíla 'bã zị ị́jọ́ 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí 'bã úríndí tị gá ku.

12 Úpí Ãdróŋá mídrị lẽ 'bá ị́jọ́ ũnzíkãnã 'dĩ áni 'dĩ kí idélépi rĩ kí ku, ãzíla ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ gápi fẽlépi la ĩ'diní sụ́rụ́ ãzí 'dĩ kí drojó ãmvé ãngũ ĩminí sĩ mụjó rijó 'dã gá 'dãá rá 'dĩ.

13 Mí adru Úpí Ãdróŋá mídrị drĩlẹ́ gá ị́jọ́ kóru.”

Nábį̃ pịrị rĩ kí ĩnzõ rú rĩ abe

14 Mụ́sã jọ, “Sụ́rụ́ míní sĩ lẽjó mụjó rijó ãngũ ĩ'badrị agá 'dĩ kí 'bá ãndrį̃kẹ ndrịlépi ãzíla ũjõgõ ãzị ngalépi la kî. Wó Úpí Ãdróŋá mídrị uga míní ị́jọ́ 'dĩ kí ngalé úgmbé.

15 Úpí Ãdróŋá mídrị la míní nábį̃ mâ áni la inga ĩmi drĩdríŋĩ gá angájó mí ádrį̣pịka kí agá 'dâ ãzíla lẽ ĩmi are ĩ'di tị rá.

16 'Dĩ ị́jọ́ ándrá míní zịlé Úpí Ãdróŋá mídrị tị gá sáwã ándrá ĩminí ĩmi trajó 'Bé Hõrébũ gá 'dãá rĩ sĩ rĩ 'i, míní jọjó la, ‘Lẽ má are ụ́'dụ́kọ́ Úpí

Ãdróṇá mádrḭ̃ ãni la jõku ándre ãcí ãmbógó 'dĩ ḭ̃dḭ́ ku, ã'dusĩku mã mụ drãlé ku rá rĩ 'i.’

17 “Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí jọ mání, ‘Ḭ́jọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ ĩ'di múké.

18 Ma mụ ĩ'baní nábḭ̃ ãzí mí áni la ingalé kí drĩdríṇĩ̃ gá 'dâ; ma mụ ĩ'diní ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã mụlé jọlé rĩ lũlé ãzíla ĩ'di mụ ḭ́jọ́ pírí mání azḭ́lé rĩ kí lũlé 'bá Ḭsḭrayḭ́ḭ̃ drḭ̃ 'baní nĩ.

19 Ĩ'di mụ ḭ́jọ́ jọlé áma rụ́ sĩ, mã mụ drḭ̃rḭma fẽlé 'bá ĩ'di tḭ gãlépi úmgbé rĩ ní rá.

20 Wó nábḭ̃ ãzí drĩ angá ḭ́jọ́ jọlé áma rụ́ sĩ ḭsụ́ 'dĩ sĩ áfẽ ĩ'diní ãzḭ́tãn̨á la ma 'i ku, jõku nábḭ̃ ḭ́jọ́ jọlépi rụ́ ãdroṇa ãzí ĩnzõ rú 'dĩ 'badrḭ̃ sĩ rĩ lẽ ú'dḭ ĩ'di rá.’

21 Mí icó ími zḭlé, ‘Ãma icó dó nḭ̃lé la ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ angá Úpí drḭ ku rĩ gá íngoní ru yã?’

22 Ḭ́jọ́ Nábḭ̃ ãzí 'bã jọlé Úpí rụ́ sĩ rĩ drĩ ru idé ku jõku drĩ adru mgbã ku, 'dã adru ḭ́jọ́ ãfũlépi Úpí tḭ gá la ku. Nábḭ̃ 'dã la ḭ́jọ́ ĩ'di ãni 'bá 'bá la jọ. Ĩmi idé ũ̃rḭ̃ ĩ'di sĩ ku.”

19

Táwṵ̃nḭ̃ sĩ ru zḭ̃jó rĩ

1 Mụ́sã jọ, “Úpí Ãdróṇá mídrḭ̃ drĩ dó sụ́rụ́ ĩ'di 'bã sĩ mụjó ãngũ la fẽjó míní rĩ 'bã 'bá kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá, ídrĩ dó kí ndẽ sĩ rijó táwṵ̃nḭ̃ ĩ'badrḭ̃ kí agá ãzíla lḭcọ́ ĩ'badrḭ̃ kí agá 'bo,

2 ípẽ dó míní táwṵ̃nḭ̃ ãzí kí na ágágá ãngũ Úpí Ãdróṇá mídrḭ̃ 'bã fẽlé míní sĩ u'ájó rĩ gá.

3 Mí awa ãngũ Úpí Ãdróṇá mídrḭ̃ 'bã fẽlé míní 'dã wókõ na sĩ, ãngũ ãlu-ãlu 'bã adru táwṵ̃nḭ̃ sĩ icójó cajó ala gá gbõrú rĩ trũ. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ 'bá 'dḭ, ĩ'di dó sĩ apá ru zḭ̃lé ala gá sĩ ru tãmbajó.

4 “'Bá ãzí drḭ drĩ ru pa 'bá 'dijó drḭ̃lḛ́ ũnzĩ sĩ drĩ adru ḭ́jọ́ ásḭ gá la sĩ ku yã áni, ĩ'di dó sĩ icó apálé ru zḭ̃lé sĩ ru tãmbajó táwṵ̃nḭ̃ 'dã kí ãzí agá rá, ĩ'di dó sĩ u'á ḭ́jọ́ kóru.

5 Ícétãn̨á sĩ, ãgọbḭ ḭ̃rḭ̃ drĩ kí mụ ãngũ ãlu gá ife galé ásé agâlé, ãlu rĩ 'bã ife ga agá, nekeṇá drĩ nze ãzí ãlu rĩ drḭ gá sĩ ãzí rĩ drḭ̃ gajó káyĩ, ĩ'di icó apálé ru zḭ̃lé sĩ ru tãmbajó táwṵ̃nḭ̃ 'dĩ kí ãzí agá rá, ĩ'di dó sĩ u'á ḭ́jọ́ kóru.

6 Táwṵ̃nḭ̃ sĩ apájó ru zḭ̃jó rĩ drĩ tá adru ãlu, drĩdríṇĩ̃ cajó alagá rĩ icó adrulé rá-rá ru, wó ágọ́bḭ́ 'dḭlé rĩ 'bã kãká ãvũ ãrí ũfẽlépi rĩ drĩ ĩ'di dro arụ́lé 'dḭlé gḛ̃rḭ̃ gá sĩ ãrígọ́tḭ la ũfẽjó, ágọ́bḭ́ 'bá 'dḭlépi andre-ũnzĩ sĩ rĩ ú'dḭ 'bãngá ĩ'di ḭ́jọ́ kó ru ã'dusĩku ḭ́jọ́ ãzí ĩ'bã ãni ásḭ gá la 'bã adrujó ĩ'di 'bã jĩránĩ be 'dáyụ rĩ sĩ.

7 Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ mání ãzḭ́tãn̨á fẽjó ĩminí sĩ táwṵ̃nḭ̃ ãzí kí pẽjó na bụ́lụ́ gá 'dĩ.

8 “Úpí Ãdróṇá mídrḭ̃ drĩ dó sụ́rụ́ mídrḭ̃ nzã mmgbọ rú ándrá ĩ'di 'bã ũyõ la najó 'i mụ idélé la rá rĩ áni, ãzíla ĩ'di 'bã ãngũ ĩ'di 'bã ḭ́jọ́ azijó mí áyḭ́pḭka 'baní 'i fẽ la rĩ áni,

9 'dã 'bã ũngúkú gá mí ũpẽ táwṵ̃nḭ̃ ãzí kí na ḭ̃dḭ́. (Ĩ'di mụ ãngũ 'dĩ fẽlé mídrḭ ídrĩ ãzḭ́tãn̨á pírí ãndrũ mání fẽlé míní 'dĩ kí idé rá ãzíla ídrĩ Úpí Ãdróṇá mídrḭ̃ lẽ sĩ u'ájó ímbátãn̨á ĩ'didrḭ̃ kí sĩ rĩ gá.)

10 Gẽr̃ḭ̃ 'dĩ sĩ mi dó sĩ 'bá 'dịŋ́á ḭjọ́ kóru rĩ atrḭ ãngũ Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ 'bã
mụlé fẽlé míní ãwítã rú rĩ gá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ḭjọ́ 'bá 'dijó ḭjọ́ kóru rĩ rụ dó sĩ mi
ku.
11 “Wó 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã jĩránĩ ngũ̃ ũnzí, drĩ ru zḭ̃ ĩ'di tẽlé gẽr̃ḭ̃ tḭ gá, ĩ'di
cojó ãzíla drĩ ĩ'di 'dḭ rá, drĩ apá ru zḭ̃lé táwũ̃ñḭ̃ 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la gá,
12 'bá ĩyõ drḭ̃lẹ́ ru táwũ̃ñḭ̃ ĩ'didrḭ̃ agá rĩ 'bã pẽ kí 'bá ãzí kí tḭ sĩ ĩ'di ajíjó
vúlé angájó táwũ̃ñḭ̃ 'dã agâlé ãzíla 'bã fẽ kí dó sĩ ĩ'di 'bá 'dḭlé rá rĩ 'bã
ãrígọ́tḭ ũfẽjó, ḭjọ́ 'dĩ sĩ lẽ ú'dḭ dó sĩ ĩ'di rá.
13 Ĩmi i'da ĩ'diní ásḭ ḭ̃gbẽ̃ ku. Lẽ ĩ'dḭ 'bá 'bá ḭjọ́ kóru rĩ 'dḭlépi rĩ ãngũ
Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ agá 'dâ rá, ḭjọ́ pírí kí dó sĩ adru ĩminí múké benĩ.
14 “Mí unze jõ írã ándrá mí áyḭ́pḭka 'bã kí usúlé lõkókõrí mídrḭ̃ mî jĩránĩ
kí abe ãngũ Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá rĩ kí ku.”

'Bá sãdínĩ rú rĩ

15 Mụ́sã jọ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní, “Lẽ úlḭ 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã ḭjọ́
sãdínĩ ãlu sĩ ku, ḭjọ́ lijó pḭrḭ-pḭrḭ rá, lẽ sãdínĩ 'bã adru kí ḭ̃rḭ̃ jõku na.
16 “Sãdínĩ ãzí drĩ lẽ 'bá ãzí ní ũcõgõ fẽlé sĩ ĩ'di tõjó ĩnzõ sĩ,
17 'bá ḭ̃rḭ̃ ḭjọ́ 'dĩ gá rĩ 'bã tu kí pá 'bá ãtalo rú ãzíla 'bá ḭjọ́ lḭlẹ́pi sáwã 'dã
sĩ rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá ãngũ sĩ Úpí ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá.
18 Lẽ 'bá ḭjọ́ lḭlẹ́pi rĩ 'bã ndrṵ̃ kí ḭjọ́ la 'bã ḭ̃ndṵ́ múké-múké, wó údrĩ 'bá
sãdínĩ rú rĩ ḭsṵ́ jọ ĩnzõ, ḭjọ́ ĩnzõ rú ĩ'di 'bã jọlé ĩ'di 'bã ádrḭ́pḭ̃ ụrụ'bá gá rĩ
sĩ,
19 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ḭsṵ́ drḭ̃rḭma 'bá tá 'bá tõlépi rĩ 'bã tá tí mụlé ḭsṵ́lé
rĩ. Gẽr̃ḭ̃ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ ḭjọ́ ũnzí atrḭ ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá.
20 'Bá 'bã ḭmbḭ́lḭ́kọ́ acélépi rĩ kí dó sĩ ḭjọ́ 'dĩ are ãzíla kí dó sĩ idé ũr̃ḭ̃ sĩ,
ãzíla ḭjọ́ ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ icó dó sĩ ru idélé ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ ḭ̃dḭ ku.
21 Ḭjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí agá ĩmi i'da ásḭ ḭ̃gbẽ̃ ku: ídri 'bã ụfụ kí drḭ̃ ídri be,
mḭfḭ̃ 'bã ụfụ kí drḭ̃ mḭfḭ̃ be, sḭ 'bã ụfụ kí drḭ̃ sḭ be, drḭ 'bã ụfụ kí drḭ̃ drḭ be
ãzíla pá 'bã ụfụ kí drḭ̃ pá be.”

20

Gbíyã sĩ ã'dḭ 'dijó rĩ

1 Mụ́sã jọ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ ní, “Ídrĩ mụ ã'dḭ gá mẹ́rọ́'bá mídrḭ̃ 'ba rụ́, ídrĩ ndre
la fãrásĩ kí, gárĩ ã'dḭ drḭ̃ kí ãzíla ãsĩkárĩ ĩ'badrḭ̃ kí abe ndẽ kí ũ'bĩkãnã sĩ
mídrḭ̃ kí rá, mí idé kí sĩ ũr̃ḭ̃ sĩ ku, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ ími anzélépi
ãngũ Mḭsḭr̃ḭ̃ drḭ̃ agâlé rĩ la adru mí be cí.
2 Mi jõ dó ãni rú lẽjó ã'dḭ i'dójó, átáló 'bã amṵ́ pá tulé ãsĩkárĩ kí drḭ̃lẹ́ gá
sĩ ḭjọ́ jọjó ĩ'baní.
3 'Bã jọ, ‘Mí are drĩ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃, ãndrũ mi dó mụ ã'dḭ 'dḭlé mẹ́rọ́'bá mídrḭ̃
kí abe 'dĩ, ími ásḭ 'bã umvú ku jõku mí idé ũr̃ḭ̃ sĩ ku, ími ụrụ'bá 'bã yã
mẹ́rọ́'bá mídrḭ̃ kí drḭ̃lẹ́ gá ku,
4 ã'dusĩku Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrḭ̃ la mụ ĩmi abe ĩndĩ, ãzíla ĩ'di ĩmi fẽ ã'dḭ
ndẽlé rá.’
5 “‘Bá ãmbogo rú ãsĩkárĩ kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ kí jọ la ãsĩkárĩ 'baní, ‘’Bá ãzí jó
ú'dí la sḭlépi sĩ Ãdróŋ́á zḭjó drḭ̃ la gá ku la cí yã? Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ 'bã gõ lḭcọ́
gá, jõ íni ku ĩ'di icó mụlé drãlé ã'dḭ gâlé rá ãzíla 'bá ãzí ndú la la dó sĩ mụ
Ãdróŋ́á zḭlé jó 'dã drḭ̃ gá nĩ ku rá.

6 'Bá ãzí 'dâ zãbíbũ ámvụ́ trũ wó ífí la ãjị́ 'bḩ̃lépi ku la cí yã? Lẽ 'bã gõ lịcọ́ gá, jõ íni ku ĩ'di icó drãlé ã'dị́ gâlé rá ãzíla 'bá ãzí ndú la la dó sĩ mụ ãyĩkõ idélé ífí la sĩ nĩ ku rá.
7 'Bá ãzí lẽlépi ũkú ĩgbãlépi wó ají drĩ ũkú lê ku la cí yã? Lẽ 'bã gõ lịcọ́ gá, jõ íni ku ĩ'di icó drãlé ã'dị́ gâlé rá ãzíla 'bá ãzí ndú la lã mụ ũkú 'dã ĩgbãlé nĩ ku rá.'
8 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ãmbogo rú ãsĩkárĩ kí drḩ̃lẹ́ gá rĩ kí dó vâ jọ la ĩ'baní, ''Bá ãzí ṹrị́ ãzíla ásị́ umvúlépi umvú-umvû la cí yã? Lẽ 'bã gõ vúlé lịcọ́ gá ã'dusĩku ĩ'di mụ ũkpó ãkõ fẽlé ádrị́pịka ãzí 'dĩ 'baní ku rá.'
9 'Bá ãsĩkárĩ 'bã ãmbogo rú rĩ drĩ kí dó ịjọ́ jọŋá de ãsĩkárĩ kí abe 'bo, kí dó drḩ̃lẹ́ ãsĩkárĩ 'badrị́ kí ũpẽ ãsĩkárĩ kí drĩdríŋ̃ gá 'dãá.
10 "Míní mụ agá táwṹnḩ̃ ãzí ce agá sĩ ã'dị́ 'dijó, drḩ̃drḩ̃ rĩ sĩ ífẽ ĩ'baní drḩ̃lẹ́mmgbọ sĩ ásị́ ḩ̃gbẽ̃ ịsṹjó ráká.
11 Drĩ kí ã'ḩ̃ kẽ̃jị́ tị ĩ'badrị́ táwṹnḩ̃ drḩ̃ kí nzḩ̃lé ásị́ ḩ̃gbẽ̃ sĩ rá, 'bá pírí táwṹnḩ̃ 'dã agá rĩ kí dó sĩ adru mî ãtí'bó ru, mi dó sĩ kí ũŋmĩ ãzị́ ngalé míní ũkpó sĩ.
12 'Bá táwṹnḩ̃ 'dã agá rĩ drĩ kí gã ásị́ ḩ̃gbẽ̃ idélé mí be úmgbé ãzíla drĩ kí mí be ã'dị́ ã'ḩ̃, ãsĩkárĩ 'bã ce kí táwṹnḩ̃ 'dã trộ̃kḩ̃lịrị.
13 'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí Ãdróŋá mídrḩ̃ drĩ dó fẽ la ípa táwṹnḩ̃ 'dã rá, mí ụ'dị́ ãgọbị ala gá rĩ kí pírí rá.
14 Wó ũkú kí, anzị kí abe, ãnãkpá kí trũ ãzíla ãko ãzí táwṹnḩ̃ 'dã agá rĩ kí abe pírí, kí dó adru ṹrộ̃drḩ̃ mí ãni la rú, ãzíla mi dó sĩ icó ṹrộ̃drḩ̃ Úpí Ãdróŋá mídrḩ̃ 'bã fẽlé míní angájó mẹ́rọ́'bá mídrḩ̃ 'ba rṹlé rĩ kí ayúlé mí ãni la rú rá.
15 Ínga ḩ̃jọ́ 'dĩ kí 'bá táwṹnḩ̃ mí rṹ 'dâ rá-rá ru ãngũ míní sĩ mụjó rijó ala gá rĩ gá 'dã kí ụrụ'bá gá cécé 'dĩ 'bã áni, adru sṹrṹ mí rṹ 'dâ ãni rú rĩ 'ba rṹ ku.
16 "Wó sṹrṹ Úpí Ãdróŋá mídrḩ̃ 'bã mụlé fẽlé ãwítã rú míní rĩ 'bã táwṹnḩ̃ kí agá, mí ụ'dị́ ãko ídri trũ ala gá 'dãá rĩ kí pírí.
17 Mí ḩ̃lḩ̃kḩ̃ 'bá sṹrṹ 'dã kí agá rĩ kí pírí: 'Bá Hḩ̃tḩ̃ drḩ̃ kí, 'bá Ãmọ́rḩ̃ drḩ̃ kí, 'bá Kãnáñĩ drḩ̃ kí, 'bá Pẽ̃rẹ́zḩ̃ drḩ̃ kí, 'bá Hḩ̃vḩ̃ drḩ̃ kí ãzíla 'bá Yẽ̃bṹsḩ̃ drḩ̃ kí abe cécé Úpí Ãdróŋá mídrḩ̃ 'bã míní ũkpó la fẽjó rĩ áni.
18 Ĩdrĩ kí ḩ̃lḩ̃kḩ̃ pírí ku, kí ĩmi fẽ ḩ̃jọ́ ũnzí idélé Úpí Ãdróŋá ĩmidrḩ̃ rṹ, ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ ĩmi imbá ḩ̃jọ́ drḩ̃nzá ru ĩ'bã kí jõ sĩ ãdroŋa ĩ'badrḩ̃ kí ḩ̃nzḩ̃jó rĩ kî sĩ.
19 "Míní lẽ agá táwṹnḩ̃ 'dã pa agâ, íga ife ífí la kí najó nãnã rĩ kí vṹrṹ ku, ã'dị́ 'dã drĩ táni ṹ'dṹ 'dụ agá ãzo rú rá tí. Mí icó ife 'dã kí ífí nalé rá, wó ĩga jõ kí vṹrṹ ku, ã'dusĩku ife 'dã adru kí mẹ́rọ́'bá mídrḩ̃ kí ku.
20 Mí icó ife ãzí ífí nalé ku 'dĩ kí izalé ãzíla galé vṹrṹ sĩ ãko ími ãzãkolépi sĩ táwṹnḩ̃ 'dã 'dụjó rĩ kí idéjó rá kpere míní táwṹnḩ̃ 'dã 'dụ agâ."

21

'Bá 'dịlé ũní rĩ

1 Mṹsã jọ, "Údrĩ 'bá ãzí ịsṹ ú'dị ĩ'di ũní ásé agâlé ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḩ̃ 'bã mụlé fẽlé míní rĩ gá, wó údrĩ nḩ̃la ã'di 'dị ĩ'di nĩ yã rĩ gá ku,
2 'bá ĩyõ ĩmidrḩ̃ drḩ̃lẹ́ ru rĩ kí ãzíla 'bá ḩ̃jọ́ lḩ̃lépi rĩ kí abe 'bã mụ kí ãngũ 'dã 'bã ãzo ãvũ rṹ 'dãá rĩ ṹ'bḩ̃lé táwṹnḩ̃ ãníyágágá 'dãá ĩ'di ịsṹjó rĩ kí abe.

3 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩyõ drį̃lẹ́ ru táwṹnį̃ ãníŋá ãvũ 'dã andre gá rĩ 'bã
a'dṵ́ kí tị́ kẹ̃rị́ drĩ ãzị́ ngalépi ku la.
4 'Bá ĩyõ 'dã 'ba agụ kí ĩ'di á'bụ ĩyị́ trũ nzụlépi ku, drĩ sõlé ku ãzíla ũri
sajó ala gá ku la agá, 'bã nũ kí imbe la rá.
5 Anzị́ Lẹ́vį̃ drị́ ãtalo rú 'dĩ 'bã mụ kí 'dãá ĩndĩ, ã'dusĩku kí mụ kẹ́sį̃ ru
bĩlépi ãlí be 'dĩ lį̣lẹ́ nĩ. Úpí Ãdróŋá mídrį̃ pẽ kí ãzị́ ngalé ĩ'dinî ãzíla kí sĩ
ị́jọ́ sṹsṵ́ wijó rĩ jọ nĩ.
6 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩyõ pírí drį̃lẹ́ ru táwṹnį̃ ãni ágágá ãvũ 'dã andre
gá rĩ 'bã ũjĩ kí ru drị́ tị́ kẹ̃rị́ imbe nũlé 'dã drį̃ gá,
7 ãzíla 'bã jọ kí, ‘Ãma asu ãrí 'dĩ drị́ ãmadrį̃ sĩ ku ãzíla ãnį̃ ã'du ídé ĩ'di
nĩ yã rĩ gá ku.
8 'Bá drį̃lẹ́ ru 'dĩ kí dó Úpí a'ị́ jọjó la ítrũ 'bá mídrị́ Ịsịrayị́lį̃ drị́ míní apálé
Mį̃sį̣rį̃ gâlé 'dĩ kî. Úpí ítrũ ãma ãzíla í'bã ị́jọ́ 'bá 'dį̣lé ị́jọ́ kọ́lį̣ 'dĩ drį̃ ãma
drį̃ gá ku fô!’
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ĩminí idélé Úpí 'bã lẽlé rá 'dĩ la fẽ, ãrí 'bá 'dã drį̃ ú'bã dó
sĩ ĩ'di ĩmi drį̃ gá ku.”

Ũkú rụlé mãbṹsṹ rú rĩ

10 Mṹsã jọ, “Ídrĩ mụ ã'dị́ 'dį̣lé mẹ́rọ́'bá mídrį̃ kí abe ãzíla Úpí Ãdróŋá
mídrį̃ drĩ dó kí fẽ ĩmidrị́ gá rá, ĩdrĩ dó sĩ kí rụ ã'dị́ gá 'dãá mãbṹsṹ rú,
11 ĩmi ãzí drĩ ũkú ãzí ndre kí agá 'dãá ãla ru, drĩ lẽ ĩ'di 'dụlé ĩ'diní ũkú
ru yã áni,
12 'ba agụ ĩ'di lį̣cọ́ ĩ'didrį̃ gá, 'bã ufá ĩ'di drį̃'bị́ rá ãzíla 'bã ụlị́ únúká la
kí rá,
13 ãzíla 'bã ũtrũ bõngó ándrá sĩ ĩ'di rụjó rĩ kí rá. 'Ba u'á dó ĩ'didrị́ ko gá
'dãá átẹ́pį̃ kí awájó ãndrẽ be ĩmbá ãlu, 'dã 'bã ũngúkú gá icó dó ĩ'di 'dụlé
ĩ'diní ũkú ru rá.
14 Vúlé vúlé ru drĩ u'á ĩ'diní ãyĩkõ sĩ ku, lẽ 'ba a'be ĩ'di mụlé drį̃lẹ́
mmgbọrú. Ĩ'diní ĩ'di 'dụjó ũkú ru rá rĩ sĩ icó dó ĩ'di 'bãlé ãtí'bó ru ku,
ãzíla ĩ'di į̃tṹndãlé séndẽ sĩ ku.”

Hákĩ ngọ́tį̣ kãjãní rĩ drį̃

15 Mṹsã jọ 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'baní, “'Bá ãzí drĩ adru ũkú kí trũ į̃rį̃ drĩ ãzí
rĩ lẽ ãndânĩ, wó ngọ́tį̣ kãjãní rĩ drĩ adru ũkú ĩ'di 'bã ngṹlé ũnzí rĩ drį̃ 'i,
16 ágọ́bį̃ drĩ dó lẽ ãko ĩ'didrį̃ kí awalé anzị́ ĩ'didrį̃ 'baní, lẽ 'bã fẽ hákĩ
ngọ́tį̣ kãjãní rĩ drį̃ kí mũlũmbẽ kóru adru ũkú vúlé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba
rĩ 'bã ngọ́tį̣ drị́ la ku.
17 Lẽ 'bã fẽ ãko úmgbó pâlé į̃rį̃ rĩ kí ngọ́tį̣ kãjãní rĩ nî, drį̃ táni adru agá
ngọ́tį̣ ũkú ngṹlé ũnzí rĩ drį̃ 'i rá tí. Ngọ́tį̣ 'dĩ bãsĩ ĩ'diní bõdõ ṹnį̃jó rĩ. Hákĩ
kãjãní drį̃ kí ĩ'di ãni.”

Ngọ́tį̣ į̣jọ́ arelépi ku rĩ

18 Mṹsã jọ Ịsịrayị́lį̃ ní, “'Bá ãzí drĩ adru ngọ́tį̣ drį̃ ũnzí ãzíla átẹ́pį̃ kí tị
arelépi ãndrẽ be ku la trũ, drĩ kí táni ĩ'diní drį̃rį̣ma fẽ rá, drĩ gã kí tị arelé
úmgbé,
19 átẹ́pį̃ 'bã rụ kí ĩ'di ãndrẽ be, 'bã agụ kí ĩ'di 'bá ĩyõ drį̃lẹ́ ru táwṹnį̃ 'dã
agá rĩ kí drį̃lẹ́ gá pá tujó kẹ̃sį̃ drį̃lẹ́ gá.
20 'Bã jọ kí 'bá ĩyõ drį̃lẹ́ ru rĩ 'baní, ‘Ngọ́tį̣ ãmadrį̃ 'dĩ drį̃ la ũnzí, gã ãma
tị arelé úmgbé, ĩ'di séndẽ iza ãzíla ĩ'di 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ la.’

21 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá pírí Ịsịrayịlĩ drị̃ kí dó sĩ ĩ'di u'bé írã sĩ káyĩ. Gẽrĩ̃ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ ịjọ́ ũnzí atrị ĩmi drĩdríŋĩ gá rá. 'Bá pírí Ịsịrayịlĩ drị̃ kí dó sĩ are la ãzíla kí dó sĩ idé ũrĩ̃ sĩ.”

Ãzịtáŋá ãzí rĩ kî

22 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ 'baní, “Údrĩ 'bá ãzí 'dị ịjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ ãzíla údrĩ dó sĩ ãvũ la gĩ ife sị gá,

23 lẽ â'be ãvũ la ife sị gá 'dãá kpere ịnị gá ku. Îsĩ̃ ĩ'di ụ́'dụ́ ãlu 'dã 'bã vúŋá sĩ rá, ã'dusĩku ãvũ 'bádrị ife sí gá rĩ la áwãtáŋá Ãdróŋá drị̃ ají ãngũ drĩ̃ gá. Mí andị ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé ĩminí 'dĩ ãvũ ĩ̃sĩ̃lé ku rĩ sĩ ku.”

22

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayịlĩ ní, “Ídrĩ 'bá ãzí 'bã tị jõku kãbĩlõ ndre lẽ ãvĩlé ãvĩ-ãvĩ, mí a'be ĩ'di ku, írụ ĩ'di agụlé vúlé 'dịpĩ̃ drĩ̃lé.

2 'Bá 'dã 'bã lịcọ drĩ adru ãni rú ku, jõku ídrĩ 'dịpĩ̃ la ã'di 'i yã rĩ nĩ̃ ku yã áni, í'dụ tị̃ 'i jõku kãbĩlõ 'i trũ mụjó lịcọ gâlé mí be ĩndĩ kpere 'dịpĩ̃ 'bã ru a'dị agá. Mi dó sĩ fẽ la ĩ'di drĩ̃lé ĩndõ.

3 Mí idé ịjọ́ ãlu 'dĩ áni rĩ ídrĩ 'bá ãzí 'bã kãyĩnõ, bõngó jõku ãko ãzí 'bá ãzí ãni lẽlépi ãvĩlépi ãvĩ-ãvĩ la ịsụ́ rĩ gá, lẽ mí a'be ĩ'di ku.

4 “Ídrĩ 'bá ãzí 'bã kãyĩnõ jõku tị ndre a'dé vũ̃rụ́, mí a'be ĩ'di ku. Íko 'bá 'dã 'bã ãzã ãnãkpá ĩ'didrị̃ ingajó ụrụ gá pá drị̃ gá.

5 “Lẽ ũkú 'bã sũ̃ kí ãgọbị 'bã bõngó ku, ãzíla ãgọbị 'bã sũ̃ kí ũku kí 'bã bõngó ku, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ngũ̃ 'bá ịjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ kí ũnzí.

6 “Ídrĩ ãríŋá ãzí 'bã jõrõvũ ịsụ́ ife sị gá jõku vũ̃rụ́ gẽrĩ̃ tị gá ãzíla ãndrẽ vũ mvaka kí drị̃ gá jõku gbẹ́ kí drị̃ gá, lẽ í'dụ ãríŋâ 'bã ãndrẽ ĩndĩ ku.

7 Mí icó ãríŋâ 'bã mvaka kí 'dụlé rá, wó lẽ mí a'be ãríŋâ 'bã ãndrẽ mụlé rá, ịjọ́ 'dĩ sĩ mí dó sĩ u'á ụ́'dụ́ ãzo ru ãzíla adru málĩ trũ.

8 “Ídrĩ jó ú'dí sị, lẽ ísị Bõrõ ãzí dẽrẽ la jó 'dã 'bã drị̃ 'bã bụ́lụ́ gâ sĩ cí sĩ 'bá kí atrị jó á'déŋá gá. 'Bá ãzí drị̃ dó sĩ a'dé drãjó rá, ịjọ́ la adru dó sĩ mî ãni ku.

9 “Lẽ mí umú ũri ĩrĩ̃ kí salé amvụ́ mídrị̃ zãbíbũ drị̃ agá ku; ídrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá, ũri míní salé 'dã kí zãbíbũ drị̃ be kí ru iza ĩrĩ̃trá rá.

10 “Lẽ mí icí mọ́nĩ̃gọ́ kí kãyĩnõ be ãngũ ãlu gá sĩ ámvụ́ sõjó ku.

11 “Lẽ ísũ̃ bõngó cãlé kãbĩlõ 'bíko sĩ usalé bõngó mịfị̃ níríŋá rĩ be ãngũ ãlu gá rĩ kí ku.

12 “Mí ịgbẹ bõngó tãyã-tãyã la bõngó míní sũ̃lé rĩ 'bã kónã sụ rĩ kí tị gâ sĩ cí.”

Ãzịtáŋá ũkú 'baní ru sũ̃jó ágọ́bị̃ be rĩ

13 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ 'baní, “Ágọ́bị̃ ãzí drĩ ũkú a'dụ́, ĩ'baní ru lajó ĩ'di be 'bo rĩ 'bã vúlé drĩ dó ĩ'di ngũ̃ ũnzí,

14 ãzíla drĩ dó sĩ ĩnzõ alị ĩ'di rụ́ sĩ rụ́ la izajó jọjó la, ‘Má a'dụ́ ándrá ĩ'di ũkú ru, wó ma mụ áma lalé ĩ'di be 'bo, má ịsụ́ adru bíkĩrã ku.’

15 “Ĩjọ́ 'dĩ drĩ ru idé 'dĩ áni rá, ĩzóŋâ 'bã átẹ́pĩ̃ kí ãndrẽ be 'bã a'dụ́ kí sókã ándrá ãrí trũ ĩ̃zẹ́pĩ̃ 'bã kí sĩ ru lajó ágô be drị̃ la gá ụ́'dụ́ drị̃drị̃ 'dã sĩ rĩ 'i, i'dajó la 'bá ĩyõ kí drĩ̃lẹ́ gá 'bĩ̃ jõ drĩ ágó ãjị́ ku.

16 Ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị 'bã jọ dó 'bá ĩyõ drị̃lẹ́ ru rĩ 'baní, ‘Áfẽ ándrá mâ ĩzẹ́pị
ágọ́bị́ 'dĩ ní ũkú ru, wó ú'dî'da gã dó ĩ'di úmgbé.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ú'dî'da alị́ dó ĩnzõ ĩzóŋá mádrị̃ ụrụ'bá gá ãzíla jọ ísụ́ mâ ĩzẹ́pị
adru bíkĩrã ku. Wó 'bá ĩyõ 'dĩ, ãko i'dalépi la mâ ĩzẹ́pị ĩ'di bíkĩrã rĩ ĩ'di
sókã ãrí trũ ándrá ĩ'baní sĩ ru lajó drị la gá ụ́'dụ́ drị̃drị̃ 'dã sĩ rĩ gápi 'dĩ.’
18 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá 'bá ĩyõ drị̃lẹ́ ru táwũ̃nĩ̃ drị̃ kî dó ágô 'dụ sĩ ĩ'di
ĩndụ́ cojó.
19 'Bã lị kí drị la gá séndẽ sílĩvã rú rĩ 100 fẽlé fáyĩnĩ rú átẹ́pĩ̃ ní, ã'dusĩku
ágọ́bị́ 'dĩ iza ĩzóŋá bíkĩrã rú Ịsịrayị́lĩ rú 'dĩ 'bã rú. Ĩzóŋâ 'bã adru dó ĩ'di
'bã ũkú ru ãzíla lẽ ágô 'bã dro ĩ'di ku kpere ĩ'diní drã agâ.
20 “Wó ị́jọ́ ĩ'di tõjó rĩ drĩ adru ãndá ãzíla ãko ãzí i'dalépi la ĩzóŋá 'dĩ
bíkĩrã la drĩ adru 'dáyụ,
21 lẽ 'ba agụ ĩ'di átẹ́pĩ̃ drị́ kẹ̃jị́tị gá, 'bá táwũ̃nĩ̃ 'dã gá 'dãá rĩ 'bã u'bé kí
ĩ'di írã sĩ káyĩ rá, ã'dusĩku ĩ'diní ị́jọ́ drị̃nzá ru la idéjó ãngũ Ịsịrayị́lĩ̃ drị́ gá
ĩ'diní mị-ãcí idéjó átẹ́pĩ̃ drị́ kogâlé 'dĩ sĩ rụ drĩ ágó ku rú rĩ sĩ. Gẹ̃rĩ̃ 'dĩ áni
rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ ị́jọ́ ũnzí drị̃ atrị ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rá.
22 “Údrĩ ágọ́bị́ ãzí ịsụ́ 'bá ãzí 'bã ũkú drị̃ iza agá, ágọ́bị́ ĩ'di 'bã ũkû drị̃
izalépi 'dã kí ũku 'dã be lẽ ụ́'dị́ kí ị̃rị̃trá rá. Gẹ̃rĩ̃ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ ị́jọ́
ũnzí atrị ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá Ịsịrayị́lĩ̃ gá 'dâ.
23 “Ágọ́bị́ ãzí drĩ kí ru ịsụ́ ĩzóŋá bíkĩrã rú drị̃ 'bãlé ĩgbãlé ũkú ru la be
drĩ drị̃ la iza sĩ ru lajó rá,
24 ĩmi kí 'dụ ị̃rị̃trá kẹ̃jị́tị táwũ̃nĩ̃ 'dã drị̃ gá ãzíla ĩmi ú'bé kí írã sĩ káyĩ rá,
ã'dusĩku ĩzóŋâ 'be ũlụ́lụ́ ãzãkoma ịsụ́jọ́ ku, ágọ́bị́ iza 'bá ãzí 'bã ũkú drị̃.
Gẹ̃rĩ̃ 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ ị́jọ́ ũnzí drị̃ atrị ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rá.
25 “Wó 'bá ãzí drĩ ĩzóŋá drị̃ 'bãlé ĩgbãlé 'bá ãzí ní ũkú ru la ụrụ rá, lẽ
ágọ́bị́ 'dã 'bã drã lú ị́jọ́ 'dã sĩ nĩ.
26 Lẽ ídé ị́jọ́ ãzí ũnzí la ĩzóŋá 'dã 'bã ụrụ'bá gá ku, ã'dusĩku idé drĩ ị́jọ́
ũnzí sĩ ĩ'diní drãjó rá la ku. Kẹ́sĩ̃ 'dĩ ĩ'di cécé 'bá ãzí ní 'bá ãzí cojó ãzíla sĩ
ĩ'di 'dịjó rĩ áni, ã'dusĩku
27 ágọ́bị́ ụrụ ĩzóŋá drị̃ 'bãlé ĩgbãlé ũkú ru 'dĩ ásé agâlé, ĩzóŋâ ní táni
uzájó sĩ ãzãkoma ịsụ́jọ́ rá tí, 'bá ãzí a'dị́ ru sĩ ĩ'di ãzã kojó ku.
28 “Ágọ́bị́ ãzí drĩ ĩzóŋá bíkĩrã rú drị̃ 'bãlé ĩgbãlé ku la ãzí ụrụ rá, údrĩ
kí rụ rá,
29 ĩ'di ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị drị́ ãjẹ̃ ũfẽ séndẽ sílĩvã rú kãlị́ tõwú sĩ. Lẽ 'bã 'dụ
ĩ'di ĩ'di 'bã ũkú ru ã'dusĩku ụrụ ĩ'di ũkpõ sĩ. Icó ĩ'di drolé ku kpere ĩ'diní
drã agá.
30 “'Bá ãzí 'bã la ru átẹ́pĩ̃ 'bã ũkú sĩ ku, lẽ 'bã fẽ drị̃nzá átẹ́pĩ̃ ní ĩ'diní ru
lajó átẹ́pĩ̃ drị́ mgbọ́lọ́ sị gá rĩ sĩ ku.”

23

Ị́jọ́ adrujó Úpí 'bã 'bá ru ku rĩ

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayị́lĩ̃ ní, “Ágọ́bị́ acolé pálé gâlé rá jõku pálé la lịjó rá rĩ 'bã
fi 'bá Úpí drị́ kí agá ku.
2 “'Bá tịlé ũmgbọ́ ru rĩ jõku 'bá 'dĩ áni rĩ 'bã anzị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ
kí, cajó kpere á'bị́ anzị mụdrị́ rĩ 'ba rụ́, 'bã fi kí 'bá Úpí drị́ kí agá ku.

3 “'Bá Ãmǫ́nḭ̃ drḭ́ kí jõku 'bá Mṹwábṹ drḭ́ kí jõku anzḭ ĩ'badrḭ́ mụlé tḭ́lé
drḭ̃lḭ́ę gâlé rĩ kí abe, kpere á'bḭ́ anzḭ mụdrḭ́ rĩ 'ba rṹ, 'bã fi kí 'bá Úpí drḭ́ kí
agá ku jã 'dâ.
4 Ĩ'bã kí ándrá gãjó ĩminí íná ãzíla ĩ̃yḭ fẽjó úmgbé gẽrḭ̃ gá 'dãá sáwã ĩmini
ãfũjó Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rĩ sĩ rĩ sĩ, ãzíla ĩ'baní ándrá Bẽyǫ́rḭ̃ ngǫ́pḭ Bãlámũ angálépi
táwṹnḭ̃ Pẽtórĩ Mẽsõpõtámĩyã gá rĩ ayújó ĩmi wãjó rĩ sĩ.
5 Wó Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ́ gã Bãlámũ tḭ arelé úmgbé, kẽjḭ́ la gá uja áwãtáŋ́á
'dĩ míní drḭ̃lḭ́ęba rú, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ími lẽjó rá rĩ sĩ.
6 Lẽ índrṹ u'ájó ĩ'ba abe ásḭ́ ḭ̃gbẽ̃ sĩ ku jõku índrṹ málĩ ĩ'badrḭ́ kí sáwã
pírí míní adrujó ídri rú rĩ kí agá ku.
7 “Mí ide 'bá Ídõmũ drḭ́ kí ku ã'dusĩku kí mî ádrḭ́pḭ́ka kí. Mí ide vâ 'bá
Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ́ kí ku ã'dusĩku mí u'á ándrá vâ ãmḭ́yǫ́ŋ́á ru ĩ'badrḭ́ ãngũ gá rá.
8 Á'bḭ́ anzḭ ĩ'badrḭ́ mụlé tḭ́lé drḭ̃lḭ́ę gâlé námbã na sĩ rĩ kí dó mụ filé 'bá
Úpí drḭ́ ru tralépi rĩ kí agá nĩ.”

Kámbĩ ãsĩkárĩ 'badrḭ́ 'bã adru ãlá ru

9 Mṹsã jọ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ ní, “Ĩminí ĩmi tra agá kámbĩ sĩ ã'dḭ́ 'dijó mẹ́rǫ́'bá ĩmidrḭ́
kí abe rĩ gá, ĩmi idé ḭ́jǫ́ ũnzí ku.
10 Ágǫ́bḭ́ ãzí drĩ ru ũnzõ ḭ́nḭ́ sĩ údré sĩ yã áni, 'bã fũ kámbĩ agá 'dãá rĩ sĩ
ãmvé ã'dusĩku ĩ'di ãndḭ́ ru ãzíla 'ba u'á á'dṹsĩ.
11 Drĩ ca ĩndró sĩ 'bã ũjĩ ru rá, ḭ̃tṹ 'bã 'de agá 'dâ icó dó afílé 'bá kí agá
kámbĩ agá 'dõlé rá.
12 “Lẽ ãngũ ĩminí sĩ mụjó ĩzẽ gá ãzíla údré gá rĩ 'bã adru kí kámbĩ agá
rĩ sĩ ãmvé.
13 Ĩminí acḭ́ agá, ĩmi acḭ́ ãko ãzí sĩ 'bṹ gajó la trũ, ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ dô sĩ lẽ
mụlé ĩzẽ gá, ĩmi dó sĩ 'bṹ ga ãzíla ĩmi dó sĩ ĩzẽ drḭ́ kṹ cí.
14 Ímba kámbĩ míní sĩ rijó ala gá rĩ tã ãlá ru ĩminí ĩmĩ tra agá ãngũ ãlu
gá, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ́ ĩ'di ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ cí sĩ ĩmi tã mbajó
ãzíla ĩminí ã'dḭ́ ndẽjó, ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmi idé cãkã ku, Úpí Ãdróŋ́á ĩmidrḭ́ la
mụ ru ũgõró ujalé ĩminí ku rá.”

Ãzḭ́táŋ́á ãzí rĩ kî

15 Mṹsã jọ bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ 'baní, “Ãtí'bó ágǫ́bḭ́ ru jõku ũkú ru rĩ drĩ kí
apá ágǫ́bḭ́ ĩ'bã ãmbógó ru rĩ rṹ 'dãá rĩ sĩ rá, drĩ kí apá mḭ́rḭ́ rú sĩ ru pajó,
lẽ ípẽ kí tḭ vúlêlé ḭ̃dḭ́ ku.
16 Icó u'álé ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ ãngũ ĩ'di 'bã pẽlé táwṹnḭ̃ ĩmidrḭ́ kí 'bã ãzí
ãlu ĩ'diní múké la agá rá.
17 “Ãgọbḭ jõku ũku Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ gá rĩ 'bã nga kí ãwṹ ãngũ sĩ Ãdróŋ́á ḭ̃nzḭ̃jó
rĩ gá ku.
18 Séndẽ ḭsṹlé ãwṹ sĩ rĩ lẽ ájí ĩ'di jó Ãdróŋ́á drḭ́ agá sĩ ũyõ najó drḭ́ la gá
ku. Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ́ gã séndẽ sĩ ụrụ'bá ụzḭjó 'dĩ áni rĩ kí úmgbé.
19 “Ídrĩ séndẽ jõku ãkónã jõku ãko cí la fẽ 'bá mí ãni Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú la nî,
lẽ í'bã ṹrõ̃drḭ́ drḭ́ la gá ku.
20 Mí icó ṹrõ̃drḭ́ 'bãlé ãko 'dĩ áni 'dĩ drḭ́ gá rá la ãmḭ́yǫ́ŋ́á 'banî, wó ku
la 'bá mí ãni Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú rĩ nî, mí ũbĩ ãzḭ́táŋ́á 'dĩ kí vú ãzíla Úpí Ãdróŋ́á
mídrḭ́ la dô sĩ míní sṹsṹ wi ãko pírí míní mụlé 'dụlé rĩ kí agá ãngũ míní
sĩ mụjó rijó rĩ gá.

21 “Ídrĩ ũyõ na Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ drị̃lẹ́ gá, lẽ í'be ịjọ́ míní azịlé sĩ ũyõ
najó 'dã vũ̃rụ́ ku, Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ la ími rụ ũyõ ĩnzõ rụ́ 'dĩ sĩ rá, ãzíla
ĩ'di ịjọ́ ũnzí la ídrĩ ũyõ nalé rĩ tã mba ku rĩ gá.
22 Wó ídrĩ ũyõ na ku adru ími drị̃ gá ịjọ́ ũnzí la rú ku.
23 Wó ídrĩ ũyõ na ími tị sĩ cénĩ 'bo, ími vúŋ́á 'bã mba ũyõ míní nalé Úpí
Ãdróŋ́á mídrị̃ drị̃lẹ́ gá rĩ tã múké-múké.
24 “Ídrĩ mụ mî jĩránĩ 'bã ámvụ́ zãbíbũ drị̃ tị gâ sĩ, mí icó zãbíbũ ala gá
rĩ kí nalé rá, wó lẽ í'dụ ãzíla ãkójó sĩ ĩndĩ ku.
25 Ídrĩ mụ mî jĩránĩ 'bã ámvụ́ ãná drị̃ tị gâ sĩ, mí icó ãnâ ucelé anilé ími
drị̃ gá nalé rá, be la rá la, ílã ị̃lị̃ŋ́á sĩ ku.”

24

Íréŋ́á ũkú 'bã ãni ágọ́bị̃ be rĩ

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayị́lĩ ní, “Ícétáŋ́á sĩ ágọ́bị̃ ãzí drĩ ũkú ĩgbã rá ãzíla drĩ vúlé
vúlé ru lẽ ĩ'di gãlé úmgbé, ã'dusĩku ĩ'diní ịjọ́ ãzí ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní ku la
ịsụ́jó ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ sĩ, lẽ 'bã sĩ wárãgã sĩ ũkú 'dã gãjó rĩ drị̃ la gá ãzíla
'bã pẽ dó sĩ tị la ĩ'di drị́ko gá 'dãá rá.
2 Ũkú 'dã drĩ lịcọ́ ágọ́bị̃ 'dã drị̃ a'be 'bo, drĩ dó mụ ágó ãzí gá,
3 ãzíla ũkû 'bã ágó námbã ĩrị̃ sĩ rĩ drĩ vâ ĩ'di ngũ̃ ũnzí, ágô 'bã sĩ wárãgã
ĩ'di 'bã sĩ ũkú 'dã gãjó rĩ fẽlé drị̃ la gá ĩndĩ, 'bã pẽ dó sĩ ĩ'di tị ĩ'di drị́ko gá
'dãá rĩ sĩ rá, jõku ágô drĩ drã rá,
4 ágó kãyú ándrá ĩ'di gãlépi 'dã lẽ 'bã ĩgbã ũkú 'dã ĩ̃dị̃ ku, lẽ 'bã nĩ̃ rá
ũkú 'dã dó ãndị̃ ru, drĩ ĩ'di ĩgbã ĩ'diní ũkú ru ĩ̃dị̃, ĩ'di adru Úpí Ãdróŋ́á
mídrị̃ drị̃lẹ́ gá 'bá ngũ̃lé ũnzí la rú, lẽ mí idé ũnzĩkãnã ãzí ãmbógó 'dĩ áni
la ãngũ Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá 'dâ ku.
5 “Ágọ́bị̃ ãzí drĩ ũkú ĩgbã ú'dí, lẽ úpẽ tị la ã'dị̃ gá ku jõku úfẽ ĩ'diní ãzị̃
ngalé ũ'bí kí agá ku, lẽ 'ba u'á drị̃lẹ́mmgbọ rú ílí ãlu lịcọ́ gâ sĩ ãzíla 'bã fẽ
sĩ ãyĩkõ ũkú ĩ'di 'bã ĩgbãlé rĩ ní rá ká.
6 “Ídrĩ 'bá ãzí ní dẹ́nõ̩ fẽ, lẽ í'dụ ĩ'di 'bã írã sĩ ãná 'ịjọ rĩ tị la gá gúrã rú
ku, 'dĩ la fẽ la mi 'bá lịcọ́ 'dã agá 'dãá rĩ kí 'bã ãko kí sĩ u'ájó ídri rĩ 'dụ rá.
7 “Údrĩ 'bá ãzí ịsụ́ 'bá Ịsịrayị́lĩ rú ágọ́bị̃ jõku ũkú ru la uzị̃ agá ãtí'bó ru
séndẽ sĩ, lẽ 'bá 'bá kí ụzị̃lépi 'dĩ 'bã áni rĩ ú'dị̃ ĩ'di rá, gẹ̃rĩ̃ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi
dó sĩ ịjọ́ ũnzí atrị̃ ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá.
8 “'Bá ãrí 'bã nalé rá rĩ kí lẽ 'bã nga kí ịjọ́ ãzịtáŋ́á ru ãtalo Lẹ́vĩ̃ rú 'dĩ 'bã
kí fẽlé rĩ kî, lẽ 'bã ũbĩ kí ãzịtáŋ́á mání azị̃lé 'dĩ kí vú múké-múké.
9 Lẽ mí ũrã ịjọ́ Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ 'bã ándrá idélé Mịrịyãmũ rụ́ gẹ̃rĩ̃ gá
'dãá sáwã míní ándrá ãfũjó Mị̃sịrĩ̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'i.
10 “Ídrĩ jĩránĩ mídrị̃ ní ãko ãzí fẽ dẹ́nõ̩ rú, lẽ ífi ĩ'didrị̃ jó agâlé ũkpó sĩ sĩ
ãko ĩ'di 'bã 'bãlé gúrã rú rĩ a'dụ́lé mi 'i la ku.
11 Ítẽ ãmvé 'dãá ãzíla ífẽ 'ba a'dụ́ ãko 'dã ajílé mí rụ́ 'dõlé nĩ.
12 'Bá 'dã drĩ adru lẽmẽrí yã áni, ímba ĩ'di 'bã bõngó ĩ'diní sĩ drị̃ 'bejó rĩ
tã ịní-ãrã ku.
13 Mí uja ĩ'di 'bã bõngô ĩ'didrị̃lé vúlé 'dĩ sĩ ĩ̃tụ́ 'de drĩ ku rú, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di
dó sĩ ru drị̃ 'be, ĩ'di dó sĩ míní sụ̃sụ́ wi, ãzíla ịjọ́ 'dĩ la dó sĩ adru ịjọ́ ãlá la
Úpí Ãdróŋ́á mídrị̃ 'bã drị̃lẹ́ gá.

14 “Mí ũnzã 'bá lẽmẽrí ãzíla 'bá ãzãkoma lẽlépi ãzḭ ngalépi mídrḭ́ séndẽ
sĩ 'dĩ kí ku, drĩ táni adru 'bá mî ádrḭ́pḭka Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú la 'bã ãzí jõku 'bá
ãmḭyǫ́ŋá ru u'álépi táwṹnḭ̃ ĩmidrḭ́ 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la agá la.
15 Mí ũfẽ ĩ'di 'bã ũyá ĩ'di 'bã sĩ ãzḭ ngajó rĩ ḭsṹ 'dĩ sĩ ḭ̃tṹ 'de drĩ ku rú,
ã'dusĩku tḭ́ ásḭ́ ũyá 'dã drḭ́ gá. Ídrĩ ũfẽ la ku ĩ'di mụ awálé míní Úpí drḭ̃lḭ́
gá rá ãzíla 'dĩ la adru ími ụrụ'bá gá ḭ́jǫ́ ũnzí la.
16 “Ú'dḭ átḭ́pḭ kí ãndrẽ be ḭ́jǫ́ ũnzí anzḭ 'badrḭ̃ sĩ ku, jõku ú'dḭ anzḭ kí ḭ́jǫ́
ũnzí átḭ́pḭ 'badrḭ́ ãndrẽ be rĩ sĩ ku, be la rá la 'bá ãlu-ãlu 'bã drã ḭ́jǫ́ ũnzí
ĩ'didrḭ̃ 'bã tḭ gá.
17 “Mí ĩkpã ãmḭyǫ́ŋá kí ĩmvú kí abe ĩ'bã hákĩ drḭ́ gá ku, ãzíla í'dụ ãwṹzḭ́
'bã bõngó sĩ drḭ́ 'bejó la mǫ̃rḭ́ tḭ gá ku.
18 Lẽ mí ũrã ḭ́jǫ́ ándrá míní adrujó ãtí'bó ru Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ ãzíla Úpí Ãdróŋá
mídrḭ̃ 'bã sĩ ími anzéjó 'dã 'i, 'dĩ ḭ́jǫ́ mání sĩ míní ãzḭ́táŋá 'dĩ kí fẽjó ngajó
'dĩ.
19 “Sáwã míní ãná lãjó ámvṹ mídrḭ̃ agá rĩ sĩ, ími drḭ́ drĩ ãvĩ sĩ ãná ãzí kí
lãjó ku, ãná ãzí drĩ kí ace ími vúlé gâlé cí, ígõ kí lãlé ku. 'Dã kí dó ãko ru
a'belépi ãmḭyǫ́ŋá, ĩmvú ãzíla ãwṹzḭ́ 'baní rĩ kî, ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃
la dó sĩ míní sṹsṹ wi ãzḭ́ pírí míní ngalé rĩ kí drḭ́ gá.
20 Sáwã míní mḭ̃zẽyḭ́tṹ ífí ũtĩjó ámvṹ mídrḭ̃ agá rĩ sĩ, ígõ álólóke ru
acelépi rĩ kí ũtĩlé ḭ̃dḭ́ ku, ḭ́mbḭ́ la acelépi álólóke rú 'dã 'ba ace kí dó ãmḭyǫ́ŋá
'baní ĩmvú kí abe ãzíla ãwṹzḭ́ kí trũ.
21 Míní zãbíbũ ãka ũtĩ agá ámvṹ mídrḭ̃ agá rĩ gá, ígõ álólóke ru acelépi
rĩ kí ũtĩlé ḭ̃dḭ́ ku, ḭ́mbḭ́ la acelépi álólóke rú 'dã 'ba ace kí dó ãmḭyǫ́ŋá 'baní,
ĩmvú kí abe ãzíla ãwṹzḭ́ kí trũ.
22 Lẽ mí ũrã ḭ́jǫ́ ándrá míní adrujó ãtí'bó ru Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ. Ḭ́jǫ́ 'dĩ bã sĩ
mání sĩ míní ãzḭ́táŋá 'dĩ kí fẽjó ngajó 'dĩ.”

25

Drḭ̃rḭma fẽ jó kẽlḭ́ká sĩ rĩ

1 Mṹsã jọ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ ní, “'Bá ḭ̃rḭ́ drĩ kí ḭ́jǫ́ ḭsṹ kí drĩdríŋĩ gá, 'bã agụ kí ḭ́jǫ́
la amálé 'bá 'bá ḭ́jǫ́ lḭ́lépi rĩ 'badrḭ́, ãzíla 'bá 'bá ḭ́jǫ́ lḭ́lépi rĩ drĩ kí ḭ́jǫ́ 'dĩ
amá 'bo, 'bã a'be kí 'bá ḭ́jǫ́ pḭrḭ rĩ ngalépi rĩ rá ãzíla 'bã lḭ kí ḭ́jǫ́ 'bá ḭ́jǫ́ ũnzí
idélépi rĩ drḭ́ gá.
2 Drĩ sĩ adru ágǫ́bḭ́ ḭ́jǫ́ idélépi ũnzí rĩ ḭ̃ndṹ cojó, lẽ 'bá 'bá ḭ́jǫ́ lḭ́lépi rĩ 'bã
fẽ kí 'bã la ru vũ gá ãzíla úco dó sĩ ḭ̃ndṹ la 'bá ḭ́jǫ́ lḭ́lépi rĩ drḭ̃lḭ́ gá. Kãlãfe
kẽlḭ́ká drḭ́ sĩ ĩ'di ḭ̃ndṹ cojó rĩ la adru ḭ́jǫ́ ĩ'di 'bã izalé rĩ 'bã úmgbó sĩ.
3 Ícó drḭ́ la gá kẽlḭ́ká 'bã kãlãfe lḭ́lḭ́ ũ'bí ru rá, wó rá la 'bã alḭ kãlḭ́sụ ku
ã'dusĩku, drĩ alḭ rá, ĩ'di drḭ̃nzá ají 'bá ḭ́jǫ́ izalépi rĩ ní ũ'bí kí drḭ̃lḭ́ gá rá.
4 “Mí úmbé jõ mǫ́nḭ̃gǫ́ ãná tulépi rĩ 'bã tḭ cí sĩ ĩ'di atrḭjó ãná naŋá gá ku.

Únere fiŋá

5 “'Bá ádrḭ́pḭ rú ḭ̃rḭ́ la drĩ kí u'á ãngũ ãlu gá wó ãzí ãlu rĩ drĩ drã rá drĩ
ngǫ́tḭ́ŋá a'be ku, 'bá ãzí lḭ́cǫ́ ndú gá la 'bã fi ũkú ĩ'di 'bã a'belé rĩ nĩ ku;
ĩ'di ãzḭ́ ágǫ́bḭ́ drãlépi rá rĩ 'bã ádrḭ́pḭ̃ ãni sĩ ãwṹzḭ́ 'dĩ fijó sĩ anzḭ tḭjó ádrḭ́pḭ̃
drãlépi rá rĩ nî.
6 Ngǫ́tḭ́ ágǫ́bḭ́ ĩ'bã kí tḭlé drḭ̃drḭ́ rĩ ála ĩ'di lã 'bá drãlépi rá rĩ 'bã ngǫ́tḭ́ ru,
ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ, lḭ́cǫ́ ĩ'didrḭ̃ 'bã anṹ rú dó sĩ sṹrṹ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ agá 'dâ ku be nĩ.

7 “Wó ágǫ́bị̃ drãlépi rá rĩ 'bã ádrı̃́pı̃ drĩ gã ũkú ãwṹzı̃ ru 'dã filé úmgbé,
ãwṹzı̃ 'bã mụ 'bá ĩyõ táwṹnı̃ tı̨ gá rĩ 'ba rṹ ãzíla 'bã jọ ĩ'baní, ‘Mâ únere
gã áma filé sĩ anzı̨ tı̨jó sĩ ĩ'di 'bã ádrı̃́pı̃ drãlépi rá rĩ rṹ ajíjó Ịsịrayı̃́lı̃ gá 'dâ
úmgbé.’
8 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩyõ táwṹnı̃ tı̨ gá rĩ 'bã umve kí ágǫ́bị̃ drãlépi rá
'dã 'bã ádrı̃́pı̃ 'i sĩ ı̨́jǫ́ jọjó ĩ'di be. Drĩ gã kpere ãwṹzı̃ 'dã filé úmgbé,
9 ãwṹzı̃ ádrı̃́pı̃ 'bã a'belé rĩ 'bã mụ ĩ'di rṹ 'bá ĩyõ táwṹnı̃ tı̨ gá rĩ kí drı̃
gâ sĩ, 'bã ãtrũ ŋı̃lâ únẽrê 'bã pá ãlu rĩ gá rĩ rá, 'bã wi sṹsṹ ĩ'di mẹ́lẹ́tı̨ gá
ãzíla 'bã jọ, ‘'Dĩ ı̨́jǫ́ ngalé 'bá gãlépi ádrı̃́pı̃ drãlépi rá rĩ ní anzı̨ tı̨jó úmgbé
sĩ ĩ'di 'bã rṹ ajíjó rĩ ụrụ'bá gá rĩ 'i.’
10 Ála mụ lı̨́cǫ́ ĩ'didrı̃ ní̃lé Ịsịrayı̃́lı̃ gá 'dâ lı̨́cǫ́ sĩ ágǫ́bị̃ ala gá rĩ 'bã pá gá
ŋı̃lâ trũjó rá rĩ rú.

Ãzịtáŋá ãzí ndú-ndú rĩ kî

11 “Ãgọbı̨ ı̃rı̃ drĩ kí rũ co ãzíla ũkú ágǫ́bı̨ ãlu rĩ drı̃ drĩ amṹ ĩ'di 'bã ágô
apálé ágǫ́bı̨ ĩ'bã kí rũ cojó rĩ drı̃ gá drĩ ágǫ́bı̨ ãzí 'dã rṹ pálé gá ũkpó sĩ,
12 ĩ'bã ásı̨ ı̃gbẽ̃ ũkú 'dã drı̃ gá ku, ĩlı̨ drı̃ la rá.
13 “Lẽ mí adru ãko sĩ ãko kí ãnzı̨ ṹ'bı̃jó rĩ kî trũ mídrı̃ bẹ́gı̃ agá ı̃rı̃ ãzí rĩ
la adru ãnzı̨ rú ãzí rĩ ĩpé ru la ku.
14 Lẽ mí adru ãko sĩ ãko kí ãnzı̨ ṹ'bı̃jó rĩ kí abe ı̃rı̃ mídrı̃ jó agá, ãzí rĩ la
adru mmgbọrú ãzí rĩ la dó sĩ adru ĩmbíráŋá ru íni la ku.
15 Mí ayú ãko sĩ ãko ṹ'bı̃jó múké 'bá najó ku íni rĩ, ı̨́jǫ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ u'á
ílí ãzo rú ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrı̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá.
16 Úpí Ãdróŋá mídrı̃ ngṹ 'bá 'bá kí ũnzãlépi rĩ ũnzí.

Ãzịtáŋá fẽlé 'bá Ãmãlẹ́kı̃ rú rĩ kí ụ'dı̃jó rá rĩ

17 “Ĩmi ũrã drĩ ı̨́jǫ́ 'bá Ãmãlẹ́kı̃ rú rĩ 'bã kí idélé ĩmi rṹ gẹ̃rı̃ gá 'dãá sáwã
ĩmĩ ãgõjó Mı̃sı̃rı̃ gâlé rĩ sĩ rĩ.
18 Idé kí ándrá ṹrı̃ Ãdróŋâ sĩ ku ı̨́jǫ́ 'dĩ sĩ, ụ'dı̨ kí ándrá 'bá ãndẽlépi rá
amṹlépi jãjã rú vúlêlé rĩ kí pírí rá.
19 Įjǫ́ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá mídrı̃ drĩ míní ãngũ fẽ ãzíla drĩ fẽ la ãngũ 'ba
adru ı̃gbẹ́ ru mẹ́rǫ́'bá mídrı̃ ími andre gá rĩ kí drı̃ gá rĩ sĩ 'bo, lẽ mí ụ'dı̨
'bá Ãmãlẹ́kı̃ rú 'dĩ kí ṹnǫ́kṹ drı̃ gá 'dâ pírí rá, ı̨jǫ́ 'dĩ sĩ 'bá ãzí agá dó sĩ ı̨́jǫ́
kí drı̃ gá ı̃dı̨ ku be nĩ. Mí ãvĩ jõ ı̨́jǫ́ 'dĩ ku!

26

Ãkónã ãfũlépi drı̃drı̃ rĩ kí ãlu mụdrı̃ drı̃ be

1 “Ídrĩ ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrı̃ 'bã fẽlé míní rĩ 'dụ mî ãko rú sĩ rijó ala
gá 'bo,
2 lẽ mí ají ãkónã ãfũlépi drı̃drı̃ míní atrálé ámvṹ agâlé ãkónã ãlu-ãlu
míní salé rĩ 'badrı̃ kí pírí gṹfá sĩ. Ímụ kî trũ ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrı̃ 'bã
pẽlé sĩ ĩ'di rṹ ı̃nzı̃jó rĩ gá.
3 Ímụ átáló drı̃lẹ́ ru sáwã 'dã sĩ rĩ rṹ ãzíla ı́jọ ĩ'diní, ‘Má ají fẽtáŋá 'dĩ
ãndrũ Úpí Ãdróŋá mídrı̃ ní sĩ i'dajó má afí dó ãngũ ándrá ĩ'di 'bã ũyõ la
najó ãmã áyı̃́pı̨ka 'baní 'i fẽ la ãmaní rĩ gá 'bo.’
4 Átáló la dó gṹfâ 'dụ ími drı̃ gá rĩ sĩ ãzíla ĩ'di dó ĩ'di 'bã ãlĩtárĩ Úpí
Ãdróŋá mídrı̃ drı̃ drı̃ gá.

5 “'Dã 'bã ũngúkú gá mi dó ḭ́jọ́ 'dĩ jọ Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ drḭ̃lḛ́ gá: ‘Mâ
áyḭ́pḭ 'i ándrá 'bá Ãrãménĩyã rú ãngũ pilépi la, 'dụ 'bá ĩ'didrḭ́ lḭ́cọ́ gá rĩ kí
trũ mụjó Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá. Sáwã ĩ'bã kí mụjó Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ sĩ kí kãlãfe ándrá were
rú, wó acá kí dó sṵ́rṵ́ ãmbógó ãzíla ũkpó la rú.
6 Wó 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ rú rĩ fẽ kí ãmaní ũcõgõ ãzíla 'bã kí ãma ãzḭ́ ngalé ãtí'bó
ru.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá ãma awá Úpí Ãdróŋ́á ãmã áyḭ́pḭ̃ka 'badrḭ̃ rṵ́. Are
áwáŋ́á ãmadrḭ̃ rá ãzíla ndre drḭ̃cḭ̃ŋ́á, ũcõgõ, ãzíla ĩkpãŋ́á sĩ ãma ĩkpãjó rĩ
rá.
8 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí fẽ 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ kí acálé ṵ̃rḭ̃ ãmbógó la sĩ tálí ĩ'didrḭ́ ũkpó
rĩ kí sĩ, ãzíla Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rĩ sĩ, anzé dó sĩ ãma drḭ́ ũkpó ĩ'didrḭ̃ sĩ rá.
9 Ají ãma 'dâ ãzíla fẽ ãmaní ãngũ málĩ trũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ ãnṵ́ 'bã sĩ rajó
lé be 'dĩ 'i.
10 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, má ajḭ́ dó ú'dî'da Úpí ní ãkónã drḭ̃drḭ̃ ãfũlépi ĩ'di 'bã fẽlé
mání rĩ 'i.’ 'Dã 'bã ũngúkú gá í'bã dó gṵ́fâ 'i Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ bã drḭ̃lḛ́ gá
ãzíla ísu dó drḭ́ vũ gá sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó.
11 Ífẽ Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ ní ãwãdĩfô ãko ũniyambamba rú ĩ'di 'bã fẽlé
míní ãzíla lḭ́cọ́ mídrḭ̃ ní rĩ kí sĩ; 'bá Lḛ́vḭ̃ rú ãzíla 'bá ãmḭ́yọ́ŋ́á ru u'álépi
ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ 'bã amṵ́ kí ãyĩkõ idélé ĩndĩ.
12 “Ílí na ãlu-ãlu sĩ, lẽ ífẽ ãlu mụdrḭ́ ãkónã mídrḭ́ ãfũlépi rĩ drḭ̃ kí 'bá
Lḛ́vḭ̃ rú, 'bá ãmḭ́yọ́ŋ́á ru, 'bá ĩmvú ru ãzíla 'bá ãwṵ́zḭ́ ru rĩ 'baní, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ
táwṵ̃nḭ̃ cí ĩ'bã kí adrujó rĩ gá, kí dó sĩ ãko cí ĩ'bã kí lẽlé nalé rĩ ḭ́sṵ́ rá. 'Dã
'bã ũngúkú gá,
13 ḭ́jọ́ dó, Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ ní, ‘Áfẽ dó ú'dî'da ãlu mụdrḭ́ drḭ́ mádrḭ́ ãlápítí
rĩ 'bá Lḛ́vḭ̃ rú, ãmḭ́yọ́ŋ́á ru, ĩmvú ru ãzíla ãwṵ́zḭ́ ru rĩ 'baní cécé míní azḭ̃lé
mání rĩ áni. Má ãvĩ ḭ́jọ́ kí ãzí ãlu la drḭ́ gá ku.
14 Ána ḭ́mbḭ́ la ãlá rĩ sáwã mání 'bá mádrḭ́ drãlépi rá rĩ awájó rĩ sĩ ku;
á'dụ wókõ la ãzí sáwã mání adrujó ãndḭ́ ru rĩ sĩ ku ãzíla áfẽ wókõ la ãzí
ídétáŋ́á ru 'bá drãlépi rá rĩ ní ku. Áfẽ ãrútáŋ́á Úpí Ãdróŋ́á mádrḭ̃ ní rá;
ánga ḭ́jọ́ pírí míní azḭ̃lé mání rĩ kí rá.
15 Mí andré drĩ ãngũ angájó 'bṵ̃ gá, ãngũ míní u'ájó ãlápítí 'dã gâlé,
ãzíla íwi sṵ̃sṵ́ 'bá mídrḭ́ Ḭ́sḭ́rayḭ́lḭ̃ rú rĩ 'baní ãzíla ãngũ míní fẽlé ãma ní
rĩ drḭ́ gá cécé míní ándrá ũyõ la najó ãmã áyḭ́pḭ̃ka 'baní rĩ áni, ãngũ málĩ
trũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnṵ́ úsã be rĩ gá.’

Ĩmi ũbĩ ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḭ̃ kí vú

16 “Ṵ'dṵ́ ãndrũ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃ azḭ́ míní sĩ ãzḭ́táŋ́á ĩ'didrḭ̃ kí tã
mbajó pírí; ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ímba dó sĩ kí tã ími ásḭ́ pírí sĩ ãzíla ími ídri pírí sĩ.
17 Ãndrũ ĩmi ã'ḭ́ dó Úpí 'i Ãdróŋ́á ĩmidrḭ̃ rú 'bo; ĩna vâ ũyõ sĩ jọjó la ĩmi
mụ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃lé rĩ gá rá, sĩ ãzḭ́táŋ́á ĩ'didrḭ̃ kí tã mbajó pírí, ãzíla ãzḭ́táŋ́á pírí
ĩ'di 'bã fẽlé rĩ kí ngajó.
18 Ãndrũ Úpí lã dó mi ĩ'di 'bã 'bá ṵ̃rọ̃drḭ́ ru la rú 'bo cécé ándrá ĩ'di 'bã
azḭ̃lé míní rĩ áni; ãzíla fẽ míní ãzḭ́táŋ́á sĩ ãzḭ́táŋ́á ĩ'didrḭ̃ kí tãmbajó pírí.
19 Ĩ'di ími 'bã ãmbógó ru sṵ́rṵ́ ãzí ĩ'di 'bã ũ'bãlé 'dĩ 'baní ãndânĩ, ãzíla
mi dó rṵ́ kụma ají ḭ̃nzḭ̃táŋ́á be ĩ'diní. Mi dó sĩ adru 'bá Úpí Ãdróŋ́á mídrḭ̃
ãni ãlá rĩ rú cécé ĩ'di 'bã azḭ̃lé rĩ áni.”

27

Ãzḭ̃tãŋ́ã Ãdróŋ́ã drḭ̃ kí sḭ̃jó Írã drḭ̃ gá rĩ

1 Mṹsã kí 'bá ĩyõ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí abe jọ kí 'bá 'baní, “Ĩmba ãzḭ́tãŋ́ã mání
fẽlé ĩminí ãndrũ 'dĩ kí tã pírí.
2 Ṵ'dṹ míní Mĩrĩ Yõrĩdánĩ zajó ãzíla fijó ãngũ Úpí Ãdróŋ́ã mídrḭ̃ 'bã fẽlé
míní rĩ agá rĩ sĩ, mí ḭ'dḭ́ írã 'bara la kí ãzíla mí ase kí ṵrṵ'bá cí.
3 Írã 'dĩ kí ṵrṵ'bá gá mí ũsĩ ãzḭ́tãŋ́ã ãzíla ímbátãŋ́ã 'dĩ kí pírí. Sáwã míní
fijó ãngũ málĩ trũ mṹ'dṹ-mṹ'dṹ lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnṹ be Úpí Ãdróŋ́ã mí
áyḭ́pḭ́ka 'badrḭ̃ 'bã azḭ́lé míní rĩ áni rĩ gá,
4 ídrĩ Ḭyḭ́ Yõrĩdánĩ za 'bo, mí ḭ'dḭ́ írã 'dĩ kí 'Bé Ĩbálĩ drḭ̃ gá, cécé mání
ãndrũ azḭ́lé míní 'dĩ áni ãzíla mí ase írã 'dĩ kí ṵrṵ'bá cí.
5 'Dãá ísḭ ãlĩtárĩ Úpí Ãdróŋ́ã mídrḭ̃ ní írã upalé aya sĩ ku rĩ kí sĩ,
6 ãlĩtárĩ míní sḭ́lé Úpí Ãdróŋ́ã mídrḭ̃ ní rĩ lẽ 'ba adru írã upalé ku rĩ sĩ.
Ãlĩtárĩ míní sḭ́lé rĩ gá 'dãá mi dó sĩ mání ídétãŋ́ã ivélé ivê rĩ kí ivé,
7 ãzíla mí idé ídétãŋ́ã ásḭ́ ḭ̃gbḭ̃ drḭ̃ 'dãá, ína ĩ'di 'bá kí abe ãzíla mí adru
ãyĩkõ ãmbógó la sĩ Úpí Ãdróŋ́ã mídrḭ̃ drḭ̃lḭ́ gá.
8 Ísĩ ḭ́jọ́ ãzḭ́tãŋ́ã 'dĩ drḭ̃ kí pírí tọndọlọ írã míní mṵlé sḭ́lé rĩ kí drḭ̃ gá
múké-múké 'bá 'bã lã kí rû sĩ kí ḭ́jọ́ ãzí kóru benĩ.”
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṹsã kí ãtalo Lẹ́vḭ̃ rú rĩ kí abe jọ kí Ḭsḭrayḭ́lḭ̃, “Mí
are drĩ ãma! Ãndrũ mí acá 'bá Úpí Ãdróŋ́ã mídrḭ̃ ãni la rú 'bo;
10 ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ mí are Úpí Ãdróŋ́ã mídrḭ̃ tḭ ãzíla ímba ãzḭ́tãŋ́ã ĩ'didrḭ̃ mání
mṵlé fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã pírí.”

Ãdróŋ́ã la 'bá ĩ'di tḭ gãlépi úmgbé rĩ ní drḭ̃rḭma fẽ rá

11 Ṵ'dṹ 'dã 'bã vúŋ́ã sĩ Mṹsã jọ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'banî,
12 “Ĩdrĩ Ḭyḭ́ Yõrĩdánĩ za 'bo, ínátḭ Sḭ̃mọ́nḭ̃ drḭ́, Lẹ́vḭ̃ drḭ́, Yṹdã drḭ́, Ĩsãkárĩ
drḭ́, Yṹsṹfṹ̃ drḭ́ ãzíla Bénzãmĩnĩ drḭ̃ 'bã tu kí pá 'Bé Gẽrḭ̃zḭ́mṹ̃ drḭ̃ gá sĩ sṹsṹ
ãlá rĩ wijó 'bá kí drḭ̃ gá.
13 Ínátḭ Rṹbẽnḭ̃ drḭ́, Gádĩ drḭ́, Ásẽrḭ̃ drḭ́, Zãbṹ̃lọ́nḭ̃ drḭ́, Dánĩ drḭ́ ãzíla
Nãfũtálĩ drḭ̃ 'bã tu kí pá 'Bé Ĩbálĩ drḭ̃ drḭ̃ gá sĩ áwãtãŋ́ã wãjó.
14 “'Bá Lẹ́vḭ̃ rú rĩ kí ḭ́jọ́ 'dĩ kí jọ ṵ'dṹkọ́ ṵrṵgá sĩ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní pírí:

15 ‘'Bá ãlḭ́gọ́ ru í'dá ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃-ḭ̃nzḭ̃ rĩ idélépi írã sĩ, báwũ sĩ jõku aya sĩ
ãzíla í'dá ĩ'di 'bã idélé ĩ'didrḭ̃ sĩ rĩ ḭ̃nzḭ̃lépi ũní-ũní ru rĩ Ãdróŋ́ã la ĩ'di
wã rá; Úpí ngṹ̃ í'dá ḭ̃nzḭ̃jó ĩ'di kẽjḭ́ gá rĩ ũnzí.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

16 ‘'Bá átẹ́pḭ̃ kí tḭ arelépi ãndrẽ be ku rĩ Ãdróŋ́ã la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

17 ‘'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ 'bã írã lõkókõrí i'dalépi rĩ nzelépi rá rĩ Ãdróŋ́ã la
ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

18 ‘'Bá 'bá mḭ́fḭ́ kóru rĩ drḭ̃ 'delépi gẽrḭ̃ ndú gâ sĩ rĩ Ãdróŋ́ã la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

19 ‘'Bá ãmḭyǫ́ŋá, ĩmvú ãzíla ãwṹzḭ́ kí ḭjǫ́ lḭlḛ́pi pḭrḭ ku rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

20 ‘'Bá drḭ̃nzá fẽlépi átḛ́pḭ̃ ní ĩ'di 'bã rũ lajó ṹkṹpḭ̃ sĩ rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

21 ‘'Bá ru lalépi ãnãkpá sĩ rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

22 ‘'Bá ru lalépi ámvǫ́pḭ̃ sĩ rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

23 ‘'Bá ru lalépi ĩdrâ sĩ rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

24 ‘'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ 'dḭlépi ũní rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí jọ kí ‘Ámĩnã!’

25 ‘'Bá séndẽ sĩ 'bá mḭfḭ́ sajó rĩ 'dṵlépi sĩ 'bá ḭjǫ́ kóru rĩ 'dijó rá rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

26 ‘'Bá Ãdróŋá tḭ arelépi ku ãzḭtáŋá ãzíla ímbátáŋá ĩ'didrḭ̃ kí tã mbalépi ku rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’ ”

28

Ãdróŋá la ĩminí Ásḭ̃ ḭ̃gbḛ̃ fẽ rá ĩdrĩ̃ tḭ la are rá rĩ gá

1 Mṹsã jọ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ ní, “Ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ tḭ are ã'ḭ̃táŋá sĩ ãzíla ãzḭtáŋá ĩ'didrḭ́ máni fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã mba rá, Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ la ími 'bã adrulé sṹrṹ ãzí ṹnǫ́kṹ drḭ̃ gá 'dâ rĩ 'baní pírí ãmbógó ru ãndânĩ.
2 Mí are Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã tḭ, ĩ'di dó sĩ míní sṹsṹ wi ãzíla ãko 'dĩ kí dó sĩ acá mí ãni la rú:

3 Úpí mídrḭ̃ la sṹsṹ wi míní táwṹnḭ̃ ĩmidrḭ̃ kí drḭ̃ gá ámvṹ ĩmidrḭ̃ kí abe.

4 Úpí la ĩminí sṹsṹ wi sĩ anzḭ kí tḭjó ũ'bí ru, ĩ'di ĩminí ãkónã kí fẽ kalé ĩyõ rú, ĩ'di tḭ ãzíla kãbĩlõ ĩmidrḭ̃ 'baní fẽ kpḛ̃lé wẽwẽ rú.

5 Úpí la ĩminí sṹsṹ wi ãzíla ãkónã ĩminí nalé rĩ kí adru ĩyõ rú ĩminí calépi rĩ sĩ.

6 Mi adru drḭ̃lḛ́ba rú míní afí agá ãzíla mi adru drḭ̃lḛ́ba rú míní fũ agá.

7 “Úpí la fẽ mi mḛ́rǫ́'bá amṹlépi mí rṹ ã'dḭ gá rĩ kí ndẽ rá. Mḛ́rǫ́'bá kí amṹ mí rṹ ã'dḭ gá gḛ̃rḭ̃ ãlu gâ sĩ, wó kí apá mídrḭ gḛ̃rḭ̃ ndú-ndú gâ sĩ.

8 “Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la míní sṵ̃sṵ́ wi ãngũ ĩ'di 'bã fẽlé míní rĩ gá ãzíla ãkónã kí sĩ ka múké. Jó jõku ĩrá míní ãkónã 'bãjó rĩ kí ga ãkónã sĩ tré-tré sṵ̃sṵ́ ĩ'di 'bã wilé rĩ sĩ.

9 “Ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ tị are ãzíla ãzịtáŋá ĩ'didrị̃ kí tã mba rá, ĩ'di ími 'bã adrujó 'bá ĩ'di ãni ãlá rĩ rú cécé ĩ'di 'bã ándrá ũyõ la najó rĩ áni.

10 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá pírí ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dâ rĩ kí dó sĩ ndre la rá Úpí pẽ mi ĩ'di 'bã 'bá ru ãzíla kí dó acá ṵ̃rị̃ sĩ.

11 Úpí la míní anzị kí fẽ wẽwẽ rú, tị kí fẽ tịlé ũ'bí ru ãzíla ãkónã fẽ kpẽté-kpẽté ãngũ ándrá ĩ'di 'bã ũyõ najó mî áyíṗịka 'baní 'i mụ fẽlé la míní rĩ gá.

12 Úpí la míní uzogó 'bṵ̃ gá rĩ tị nzĩ̃ 'dịlé áyi múké rĩ gá ãzíla ĩ'di ásị̃ ị̃gbẹ̃ 'bã ãzị́ pírí míní ngalé rĩ kí drị̃ gá. Mi mọ̃rị́ fẽ sṵ́rṵ́ ũ'bí 'baní, wó mí icó mọ̃rị́ a'ị́lé sṵ́rṵ́ ãzí drị́ ku.

13 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la ími 'bã sṵ́rṵ́ kí agá 'dâ adrulé drĩ̃lẹ́ gá ị́jọ́ pírí kî sĩ, mí icó adrulé 'bá kí vúlé gá ku. Mi 'bé adru ãko trũ ãzíla ị́jọ́ ãzí icó ími ndẽlé ku ídrĩ ãzịtáŋá mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí vú ũbĩ ásị́ pírí sĩ rá rĩ gá.

14 Wó lẽ ígã jõ ãzị́táŋá mání mụlé fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la gẹ̃rị̃ ãzí sĩ jõku míní ị̃nzị̃táŋá fẽjó ãzíla ãzị́ ngajó ãdroŋa ãzí 'dĩ 'ba ní rĩ sĩ ku.”

Áwãtáŋá ịsṵ́lé Ãdróŋá tị gãŋá sĩ rĩ

15 Mṵ́sã jọ Ịsịrayị́lị̃ ní, “Ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ tị gã úmgbé ãzíla ídrĩ ãzị́táŋá mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí ã'ị̃ ku, áwãtáŋá ndú-ndú 'dĩ kí pírí ími rụ rá:

16 Úpí la ãngũ míní ãzị́ ngajó táwṵ̃nị̃ rú ãzíla ámvṵ́ ru rĩ kí wã pírí rá, málĩ icó kí míní ãfũlé kí agá ku.

17 Úpí la ími wã rá, ãná ãzíla ãkónã míní nalé rĩ icó kí adrulé míní calépi rĩ sĩ ku.

18 Úpí la anzị mídrị̃ kí wã ãkónã kí trũ rá. Ĩ'di Ãnãkpá tị ru ãzíla kãbĩlõ rú 'dĩ kí wã rá.

19 Ĩ'di ími wã míní afí agá ãzíla míní fũ agá.

20 “Ĩdrĩ ị́jọ́ ũnzí kí nga ãzíla Úpí gã úmgbé, ĩ'di áwãtáŋá, ũcõgõ ãzíla drĩ̃nama ají ãzị́ pírí ĩminí ngalé ĩmi drị̃ sĩ rĩ kí agá kpere ĩminí ị̃lị̃kị̃ agá pírí gbõŋáŋá ru.

21 Úpí la ĩyéngã tị ãpẽ ĩyéngã vúlé gá ĩmi rụlé ị̃ndṵ́ ceŋá kóru kpere ĩ'di 'bã ĩmi ị̃lị̃kị̃ agá pírí ãngũ ĩminí mụlé 'dụlé ĩminí la rú rĩ gá.

22 Úpí la ĩmi co ĩyéngã sĩ, ĩmi ụrụ'bá kí ãvõ-ãvõ ãzíla ĩmi ụrụ'bá la ko ṭĩ̃rị̃-ṭĩ̃rị̃. Ĩ'di ị̃tṵ́kã ãzíla ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ãcí'bíríto rĩ kí tị ãpẽ ãkónã ĩmidrị̃ kí izalé. Ãko 'dĩ kí ru idé ĩmi abe íni kpere ĩminí ũdrã agá pírí.

23 'Bṵ̃ ĩmi drị̃ gá rĩ la adru cécé bũrônzĩ áni ãzíla vũ ĩmidrị̃ la umba ũkpómgboroto rú aya áni.

24 Uzogó kẽjị̃ gá Úpí la ĩminí pṵ́trṵ́ ãzíla cínákí fẽ 'dịlé angájó 'bṵ̃ agâlé kpere ĩminí ị̃lị̃kị̃ agá.

25 “Úpí la fẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrį̣ amụ́lépi ĩmi rụ́ ã'dį̣ gá rĩ kí ĩmi ndẽ rá. Ĩmi
mẹ́rọ́'bá kí gbẹ gẽ̃rį̣ ãlu rĩ gâ sĩ, wó ĩmi apá ĩ'badrį̣ gẽ̃rį̣ ndú-ndú gâ sĩ,
ãzíla 'bá pírí ũ̃ŋ́kụ́ drį̣ gá 'dâ ị́jọ́ 'dĩ kí ndrelépi rá rĩ kí ũ̃rį̣ ãmbógó la kí
rụ ị́jọ́ ru ngalépi ĩmi ụrụ'bá gá 'dĩ kî sĩ.
26 Ĩdrĩ ũdrã 'bo, núgúnúke 'bũ̃ gá rĩ kí ũ̃bõ̃gũ̃ abe kí amụ́ ĩmi ĩzá ucelé
nĩ ãzíla 'bá ãzí amụ́lépi núgúnúke kí adrolépi ĩmĩ ãvũ drį̣ gá 'dãá rá la kí
adru 'dá yụ.
27 Úpí la kũ̃rụ́tẹ́ tį̣ ãpẽ ĩmi ụrụ'bá gá ándrá ĩ'di 'bã idélé 'bá Mį̣sị́rį̣ rú rĩ
kí ụrụ'bá gá rĩ áni. Ĩ'di fẽ ĩmi ụrụ'bá la ũ̃kpẽ̃ ãkõzá ru. Ĩmi ụrụ'bá la ura
į̃vį̣ rú ãzíla ĩmi ĩmi ũvĩ ãrí trũ wó jụ́wẽ̃ 'dĩ icó walé ku.
28 Úpí la fẽ la aza la fi ĩmi drį̣ gá cí, ĩ'di ĩmi mị́fį̣ kí ãzũ̃ cí ãzíla ĩmi drį̣ la
ru iza kpékpé.
29 Drĩ táni adru į̃tụ́ sĩ mi mụ ãngũ ụmvį̣ trũ 'bá mị́fį̣ kóru rĩ áni ãzíla mí
icó gẽ̃rį̣ tá míní lẽjó mụjó rĩ į̣sụ́lé ku. Ĩmi icó drį̃lẹ́ba málĩ drį̣ į̣sụ́lé ãzį̣ pírí
ĩminí ngalé rĩ kí agá ku. Ála ĩmi ĩkpã ãsį̃ŋá kóru, ãko ĩmidrį̣ kí ála kí ra
rá ãzíla 'bá ãzí ãlu icólépi ĩmi ãzã kolépi rá la la adru 'dá yụ.
30 “Mi tátí dó lẽ ĩzóŋá ãzí 'dụlé míní ũkú ru rá wó 'bá ãzí ndú la la uja
ĩ'di 'dụlé ĩ'diní ũkú ru nĩ. Mi jó sị rá wó mí icó u'álé ala gá ku. Mi ámvụ́
zãbíbũ drį̣ agá zãbíbũ kí sa rá wó mí icó ãka la kí nalé ãluŋá la ku.
31 Tį̣ ĩmidrį̣ kí ála kí ụlị́ ĩmi drį̣ gâ sĩ wó ĩmi icó kí ãzí ãlu la 'bã ĩzá nalé
ku. Kãyĩnõ ĩmidrį̣ kí ála kí 'dụ ĩmi dį̣ kí ndre sĩ ãzíla ícó kí umvilé ĩmidrį̣
vúlé ku. Kãbĩlõ ĩmidrį̣ kí ála kí fẽ mẹ́rọ́'bá 'baní ãzíla 'bá ãzí icólépi ĩmi
ãzã kolépi rá la kí adru yụ
32 Anzį̣ ãgọbį̣ ĩmidrį̣ kí izonzi ĩmidrį̣ kí abe ála kí fẽ ãtí'bó ru sụ́rụ́ ãzí
gá ĩmi dį̣ kí ndre sĩ. Ụ'dụ́ pírí ĩmi mị́fį̣ la adru gẽ̃rį̣ gá ĩ'bã ãgõŋá drį̣ tẽjó
ĩmi ĩ'bã ãgõŋá ũtẽ tí.
33 Sụ́rụ́ ãzí ĩminí nį̃lé ku la kí amụ́ ãzíla kí ãkónã ĩminí ãzį̣ la kí ngajó
ũkpó sĩ sĩ kí sajó rĩ kí palé rá, kí ĩmi ĩkpã ásį̣ ũnzí sĩ ãzíla kí ĩmi rụ drį̣
ũkpó sĩ.
34 Į̣jọ́ ĩminí ũcõgõ ndrejó ĩmi mị́fį̣ sĩ 'dĩ la fẽ ĩminí azalé rá.
35 Úpí la kũ̃rụ́tẹ́ tį̣ ãpẽ ĩmi ụrụ'bá gá. Ĩ'di fẽ ĩmi ụrụ'bá la ũ̃kpẽ̃ ãkõzá ru
i'dójó ĩmi pá alé gá kpere drį̃kã gá wó jụ́wẽ̃ 'dĩ icó walé ku.
36 “Úpí la ĩmi dro ũpi ĩmidrį̣ ĩminí ũ'bãlé rĩ kí abe sụ́rụ́ ĩminí nį̃lé ĩmi
áyị́pịka kí abe ku rĩ kí agá ĩmi dó sĩ acá ãtí'bó ru. Ĩmi mụ ãdroŋa ãzí idélé
báwũ sĩ ãzíla írã sĩ rĩ kí į̃nzį̃lé ãzíla ãzį̣ ngalé ĩ'baní 'dãá.
37 'Bá Úpí 'bã sĩ ĩmi drojó ãngũ ĩ'badrį̣ agá rĩ kí idé drį̃nzá ãmbógó la sĩ
ị́jọ́ ru idélépi ĩmi ụrụ'bá 'dĩ kí sĩ; kí ĩmĩ gụgũ̃ ãzíla kí ĩmi ide-ĩdẽ.
38 “Ĩmi ũri kpẽ̃ ámvụ́ kí agá wẽwẽ rú wó ĩmi ãkónã la kí atrá wereŋá ru
ã'dusĩku úmbí 'bã kí najó rá rĩ sĩ.
39 Ĩmi ámvụ́ ãzį̣ nga sĩ zãbíbũ sajó rá ãzíla ĩmi kí tã mba múké rá wó
ĩmi icó kí sụ́ mvụlé wáyĩnĩ rú jõku ãka la nalé ku ã'dusĩku ũ̃'bụ la kí ũsõ
rá.
40 Mį̣zẽ̃yį̣tũ̃ la zo ãngũ ĩmidrį̣ agá pírí, wó ĩmi icó ãdu la nalé ku ã'dusĩku
mį̣zẽ̃yį̣tũ̃ 'bã ãka la kí zõ nị kí drĩ ku rú.
41 Ĩmi anzį̣ kí tį̣ rá, wó mẹ́rọ́'bá kí amụ́ kí 'dụlé rá, kí dó sĩ acá mãbụ́sũ̃
arụ́lé ã'dį̣ gá rĩ kí rú.
42 Ife ãzíla ãkónã ĩmidrį̣ ámvụ́ agá rĩ kí Úmbí la kí na pírí.

43 “'Bá ãmỉyǫ́ŋá ru u'álépi ãngũ ĩmidrḭ agá rĩ kí acá kṵ́rẹ́ṇḭ ru ãzíla ma kí 'bã ĩmi drḭlẹ́ gá wó ĩmi adru kí pálé gá.
44 Kí ĩminí séndẽ fẽ dẹ́nǫ̃ rú rá wó ĩmi icó ĩ'baní dẹ́nǫ̃ fẽlé ku. Ãsĩjó kí adru 'bá ĩmi drḭ celépi rĩ kî rú, wó ĩmi dó acá kótẽ rú.

45 “Áwãtáŋá ndú-ndú 'dĩ kí pírí amṵ́ ími drḭ gá, kpere ĩ'bã kí ími rụ agá ãzíla kí ími ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá ã'dusĩku mí are Úpí Ãdróŋá mídrḭ tị ãzíla ímba ãzịtáŋá ĩ'didrḭ ĩ'di 'bã fẽlé míní rĩ kí tã ku.
46 Áwãtáŋá 'dĩ kí amṵ́ pírí ícétáŋá ru ãzíla bḭ́lẹ́ ḭ̃ndṵ́lima rú ĩmi drḭ gá anzḭ ĩmidrḭ mụlé tḭlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe jã 'dâ.
47 Míní ãzḭ ngajó Úpí Ãdróŋá mídrḭ ní ásḭ ãyĩkõ rú sĩ ãzíla ãyĩkõ sĩ sáwã míní adrujó málĩ trũ rĩ sĩ ku rĩ sĩ.
48 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Úpí la ĩminí mẹ́rọ́'bá kí tị ãpẽ ĩmi 'dụlé ĩmi dó sĩ mụ ãzḭ ngalé ĩ'baní, ãbḭ́rḭ agá, ḭ̃yḭ́vḭ trũ ãzíla ĩdrĩ átã adru pílílí ru ãzíla ãko ãzí kóru. Úpí la fẽ la mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ kí ĩminí cãndí fẽ ãzíla kí ĩminí ũcõgõ fẽ kpere ĩminí ũdrã agá.

49 “Úpí la sṵ́rṵ́ ĩminí adrujó ĩ'ba abe rá-rá rú la kí ají angájó ṵ̃nọ́kṵ́ 'bã ãsḭ̃ agá, kí zõ ĩmi drḭ gá yṵ́kṵ́ 'bã 'dejó ã'ṵ́ drḭ gá rĩ áni, sṵ́rṵ́ ĩminí tị ĩ'bã kí jọlé rĩ vãjó ku la,
50 Sṵ́rṵ́ ãzí ĩminí icólé drḭ tẽlé ku ãzíla icólépi 'bá ĩyõ kí rulépi ku jõku ásḭ ḭ̃gbẹ̃ 'bãlépi anzḭ kí drḭ gá ku la kî.
51 Kí ãnãkpá ĩmidrḭ kí na ãzíla kí ãkónã ĩmidrḭ ámvṵ́ agá rĩ kí upa rá kpere ĩminí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ agá. Icó kí ĩminí ãko ãzí ífí ãlu la a'belé ku; ãná, wáyĩnĩ ú'dí, ãdu Mḭzę̃yḭ́tṵ̃ drḭ jõku kãjóŋá kí kãbĩlõmvaka kí abe kpere ĩminí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ agá.
52 Sṵ́rṵ́ 'dĩ kí táwṵ̃nḭ̃ mídrḭ kí andre ce trọ̃kḭ́lḭrḭ cí kpere mére Bõrõ rú míní sḭlé trọ̃kḭ́lḭrḭ cí ími ásḭ 'bã sĩ mbajó ũkpó ru 'dĩ kí andi agá. Kí táwṵ̃nḭ̃ mídrḭ kí andre ce ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ 'bã fẽlé míní rĩ kí abe trọ̃kḭ́lḭrḭ cí.
53 “Mẹ́rọ́'bá mídrḭ kí ími drḭ gá ũcõgõ ajíjó ĩ'bã kí ími andre cejó trọ̃kḭ́lḭrḭ cí rĩ sĩ, mi dó ũri ãfũlépi ími ụrụ'bá gá rĩ kí na, mi anzḭ ãzíla izonzi mídrḭ Úpí Ãdróŋá mídrḭ 'bã fẽlé míní rĩ kí 'bã ĩzá na.
54 Ágọ́bḭ ásḭ ḭ̃gbẹ̃ trũ ĩmi agá 'dâ ãndânĩ rĩ ásḭ la icó adrulé ḭ̃gbẹ́ ru ádrḭ́pḭ ní, ũkû ní jõku anzḭ ĩ'didrḭ acelépi ídri rĩ 'baní ku.
55 Ágọ́bḭ̃ la gã ĩzá ngọ́tḭ̃ŋá ĩ'didrḭ ĩ'di 'bã nalé rĩ drḭ fẽlé ĩ'ba ãzí ãlu la ní úmgbé ã'dusĩku ãko ãzí ndú la 'bã acejó ĩ'diní ku mẹ́rọ́'bá 'bã kí ĩ'di ĩcãndĩjó ãzíla cejó trọ̃kḭ́lḭrḭ rĩ sĩ.
56 Ũkú ásḭ ḭ̃gbẹ̃ trũ ĩmi agá 'dâ ãndânĩ, ru pá alé sĩ vũ tulépi ku rĩ ásḭ icó adrulé ḭ̃gbẹ́ ru ĩ'di 'bã ágô ĩ'diní lẽlé ambamba rĩ ní jõku ĩ'di 'bã ngọ́pḭ ãzíla ḭ̃zẹ́pḭ ní ku.
57 Ĩ'di anzḭ 'bã ũtu ãzíla ũrekeŋá ĩ'diní tḭlé rĩ kí na ũní-ũní ru ã'dusĩku mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ 'bã kí ĩmi cejó trọ̃kḭ́lḭrḭ cí rĩ sĩ.

58 “Ídrĩ ímbátáŋá Ãdróŋá drḭ ĩ'di 'bã sĩlé bṵ́kṵ̃ ãzịtáŋá drḭ agá rĩ kí vú ũbĩ ásḭ pírí sĩ ãzíla ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ 'bã rṵ́ ũniyambamba rĩ ḭ̃nzḭ̃ ku,
59 Úpí la míní ãyánĩ ãzíla jṵ́wẹ̃ ãzí icólé ĩdãwãlé ku rĩ kí tị ãpẽ ími drḭ gá anzḭ mídrḭ mụlé tḭlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe.

60 Ĩ'di ími drị̃ gá ĩyéngã ũnzí ándrá míní nị̃lé Mị̃sị́rị̃ gâlé rĩ kí ají ãzíla ãyánĩ 'dĩ icó kí walé ku.
61 Úpí la míní ãyánĩ ũví ndú-ndú ãzíla jụ́wẹ̃ ãzí 'bání rụ́ ũlũlé bụ́kụ̃ sĩ ãzịtáŋá ãzíla ímbátáŋá Ãdróŋá drị̃ kí sĩ̃jó rĩ agá ku 'dĩ kí tị ape ími ị̃lị̃kị̃lé rá.
62 Ídrĩ táni kpẹ̃ lẽlẽgó 'bụ̃ gá 'dĩ kí áni, ími agá 'dâ 'bá were la kí mụ acelé ídri rú nĩ ã'dusĩ̃ku mí are Úpí Ãdróŋá mídrị̃ tị ku.
63 Cécé Úpí 'bã adrujó ãyĩ̃kõ sĩ ími fẽ̃jó adrujó málĩ trũ ãzíla kãlãfe mídrị̃ 'bã kpẹ̃jó rĩ áni, gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩ'di adru ãyĩ̃kõ sĩ ími andijó ãzíla ími ị̃lị̃kị̃jó. Ĩ'di ími unze ízókí trũ ãngũ míní mụlé 'dụlé mí ãni la rú rĩ gá.
64 “'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí la ĩmi iré sụ́rụ́ pírí kí agá, i'dójó wókõ ãlu rĩ gá cajó ãzí rĩ gá. Ãngũ ĩ'di sĩ ĩmi drojó rĩ gá, ĩmi mụ ãzị́ ngalé ãdroŋa idélé ife sĩ ãzíla írã sĩ, ãdroŋa ĩmi jõku ĩmi áyị́pịka 'bã kí ị̃nzị̃lé ku rĩ 'banî.
65 Ĩmi icó ásị́ ị̃gbẹ̃ ịsụ́lé ãngũ ãzí gá ku, ãngũ ãzí ĩminí umvelé ĩminí la la adru yụ; Úpí la ĩmi fẽ adrujó ũrãtáŋá sĩ, ĩmi adru ásị́ tị̃ŋá kóru ãzíla ĩmi ásị́ la dó umvú-umvû.
66 Ídri ĩmidrị̃ agá ĩmi drị̃ la ru iza ị̃ndụ́ ceŋá kóru, ị̃tụ́ kí ị́nị́ be ĩmi u'á ụ̃rị̃ drãdrị̃ agá ásị́ 'bãŋá ko ru.
67 Ĩmi ásị́ la umvú ụ̃rị̃ sĩ ãko pírí ĩminí ndrelé rĩ kî sĩ. Ụ̃'bụ́tị̃ ãlu-ãlu sĩ ĩmi tátí lẽ la ĩndró 'bã acá nĩ, wó ĩndró ãlu-ãlu sĩ ĩmi tátí lẽ la ụ̃'bụ́tị̃ 'bã acá nĩ̃.
68 Úpí la ĩmi tị pẽ mẹ́lị̃ sĩ Mị̃sị́rị̃ gá vúlé, drĩ táni ándrá jọ la ĩmi icó gõlé Mị̃sị́rị̃ gâlé ku rá tí. 'Dã gâlé ĩmi tí lẽ ĩmi ụzị́lé mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ 'baní ãtí'bó ru, wó kí ãzí ãlu la icó ĩmi ĩ̃gbãlé ku.”

29

Tị icíma Úpí ãni 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí abe ãngũ Mụ̃wábụ̃ drị̃ agá rĩ

1 'Dĩ kí ãzịtáŋá Úpí 'bã fẽlé Mụ́sã ní sĩ tị icíma idéjó 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí abe ãngũ Mụ̃wábụ̃ drị̃ gá rĩ kî; tị icíma 'dĩ ĩ'di Úpí 'bã ándrá idélé ĩ'ba abe 'Bé Hõrébũ gá rĩ 'i.
2 Mụ́sã umve 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí pírí ãngũ ãlu gá ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩndre ĩmi mị́fị̃ sĩ ị́jọ́ Úpí 'bã idélé úpí Mị̃sị́rị̃ drị̃ rụ́ ãmbogo ĩ'didrị̃ kí abe ãzíla sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ ụrụ'bá gá rĩ kí rá.
3 Ĩndre vâ ĩmi mị́fị̃ sĩ ụ̃'bị̃táŋá ũkpó ru, tálí ãzíla ị́jọ́ ụ̃sụ̃táŋá ru Úpí 'bã idélé rĩ ḳí rá.
4 Wó Úpí nzị̃ ĩmi mị́fị̃ sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí ndrejó jõku úŋmĩ sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí vãjó ãzíla bị́lẹ́ sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí arejó ku.
5 Ílí kãlị́ sụ 'dĩ kí agá Úpí ri ĩmi drị̃ u'delé ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ, 'dãá bõngó ĩmidrị̃ kí jõku ãko ĩminí sụ̃lé ĩmi pá gá rĩ kí abe de kí ku.
6 Ĩna ándrá mũkátĩ̃ ku, ĩmvụ ándrá wáyĩnĩ jõku ãko ũká mvụlé mvụ-mvụ̃ 'dĩ kí ku. Wó Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ fẽ ĩminí ãko 'dĩ kí sĩ ĩmi imbájó 'i Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'i.
7 “'Dã 'bã ũngúkú gá ãma dó mụ acálé ãngũ 'dĩ gá 'bo, úpí S̃ị̃họ́ŋ̃ị̃ Hẹ̃zị̃bọ́ŋ̃ị̃ drị̃ kí úpí Ụ̃gị̃ Básãnĩ drị̃ be ãfũ kí amụ́lé ã'dị́ gá ãma rụ́, wó ãndẽ kí rá.

8 Ãpa ãngũ ĩ'badrḭ́ rá ãzíla ãfẽ ĩ'di ínátḭ Rṵ́bẽ̃ñḭ drḭ́, Gádĩ drḭ́ ãzíla ínátḭ Mãnásẽ drḭ́ 'bã nṵ́sṵ̃ 'baní ãwítã rú.

9 “Ĩmi ṵ̃'bḭ̃ ásḭ́ pírí sĩ ḭ́jọ́ tḭ icíma 'dĩ drḭ́ kí vú ũbĩjó, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ adru drḭ̃ḷẹ́ba rú ḭ́jọ́ pírí ĩminí idélé rĩ kí agá.

10 Ãndrũ ĩmi utu pá pírí Úpí Ãdróŋ́ ĩmidrḭ́ drḭ̃ḷẹ́ gá 'bá ĩmidrḭ́ ínátḭ gá drḭ̃ḷẹ́ ru, 'bá úpí ru, 'bá ĩyõ, 'bá ãmbogo rú ãzíla 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ kí abe,

11 anzḭ ĩmidrḭ́ kí, ũkú ĩmidrḭ́ kí ãzíla ãmḭyọ́ŋ́ ĩminí ijijá galépi rĩ kí, ĩminí ĩyḭ́ kolépi u'álépi ĩmidrḭ́ lḭcọ́ gá rĩ kí abe.

12 Ítu pá 'dâ la sĩ fijó tḭ icíma agá Úpí Ãdróŋ́ ídrḭ́ be, tḭ icíma 'dĩ ĩ'di tḭ icíma Úpí Ãdróŋ́ ídrḭ́ 'bã mṵlé icílé mí be ṵ́'dṵ́ ãndrũ 'dĩ sĩ rĩ ãzíla ála umbé la ũyõ naŋ́ sĩ.

13 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí la dó sĩ ĩmi lã ĩ'di 'bã 'bá ru ãzíla ĩ'di dó sĩ adru Ãdróŋ́ ĩmidrḭ́ rú cécé ĩ'di 'bã ándrá azḭlé ãzíla ũyõ la najó ĩmĩ áyḭpḭka Ḭbṵrahḭmṵ̃, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'baní rĩ áni.

14 Ma tḭ icíma 'dĩ idé, ũyõ la naŋ́ be, adru lú ĩmi abe á'dṵ̃sĩ la ku.

15 Ma ĩ'di idé 'bá pírí pá utulépi áma drḭ̃ḷẹ́ gá, Úpí Ãdróŋ́ ãmadrḭ́ drḭ̃ḷẹ́ gá ãndrũ ãzíla vâ anzḭ ĩmidrḭ́ mṵlé tḭlé drḭ̃ḷẹ́ gâlé rĩ 'baní ĩndĩ.

16 “Ĩmĩ ãmgbã rĩ nḭ̃ kí ãma u'á ándrá Mḭ̃sḭ́rḭ́ gâlé íngoní yã rĩ drḭ́ gá ḭ́jọ́ rá ãzíla ãma alḭ kí sṵ́rṵ́ ãzí 'dĩ kí agâ sĩ íngoní ru yã rĩ gá rá.

17 Ĩndre ãdroŋa ĩ'badrḭ́ ĩ'bã kí idélé ũnzíkãnã báwũ sĩ, írã sĩ, sílĩvã sĩ ãzíla gólũdĩ sĩ icólépi ru alólépi ku 'dĩ kí rá.

18 Lẽ ĩndre múké-múké ágọ́bḭ́, ũkú, 'bá lḭcọ́ agá jõku sṵ́rṵ́ ãndrũ pá tulépi 'dâ Úpí Ãdróŋ́ ãmadrḭ́ drḭ̃ḷẹ́ gá ru ujalépi ãdroŋa sṵ́rṵ́ ãzí ndú 'dĩ 'badrḭ́ kí ḭ̃nzḭ̃lépi ãzíla ãzḭ́ ngalépi ĩ'baní rĩ la ũmbã Úpí Ãdróŋ́ ãmadrḭ́ drḭ́ umve ĩ'di ṵrṵ'bá gá. Ḭ́jọ́ 'dĩ la adru cécé ife ízókí ṵ̃jḭ́ ãdrákĩ rú rĩ áni.

19 “Lẽ ĩndre múké-múké 'bá ãzí 'dâ ãndrũ ḭ́jọ́ ũyõ 'dĩ drḭ́ arelépi rá wó sṵ̃sṵ́ wilépi ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú sĩ ũrãjó la, ‘Ḭ́jọ́ kí mṵ adrulé múké ĩ'diní rĩ drĩ táni mṵ drḭ́ ũnzĩ sĩ gẽ̃rḭ́ ĩ'didrḭ́ gá.’ Ḭ́jọ́ 'dĩ la 'bá múké rĩ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ pírí 'bá ũnzí rĩ abe trũ-trũ.

20 Úpí icó 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ trũlé ku. Be la rá la, ĩ'di 'bã ũmbã velépi ãcí áni rĩ la 'de 'bá ũnzĩkãnã ngalépi rĩ drḭ́ gá ãzíla áwãtáŋ́ pírí sĩlé bṵ́kṵ̃ 'dĩ agá 'dâ rĩ kí 'de ĩ'di drḭ́ gá ãzíla Úpí la dó sĩ ĩ'di ḭ̃lḭ̃kḭ̃ ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ́ gá 'dâ rá.

21 Úpí la ĩ'di ãpẽ á'dṵ̃sĩ sṵ́rṵ́ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ kí agá 'dãá sĩ ũcõgõ ḭsṵ́jó, ḭ́jọ́ jọlé ãzíla sĩlé tḭ icíma drḭ́ bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́ drḭ́ ãzḭtáŋ́ drḭ́ agá rĩ áni.

22 “Ílí drḭ̃ḷẹ́ gá amṵ́lépi rĩ kí agá anzḭ ĩmidrḭ́ mṵlé tḭlé drḭ̃ḷẹ́ gâlé rĩ kí ãzíla 'bá ãmḭyọ́ŋ́ ru amṵ́lépi ãngũ rá-rá ru 'dã kí agá rĩ kí amṵ́ ũcõgõ ãzíla ãyánĩ Úpí 'bã ajílé ãngũ ĩmidrḭ́ drḭ́ gá 'dĩ kí ndrelé.

23 Ṵ̃nọ́kṵ́ ala gá rĩ la adru ãngũ ru izalépi rá velépi bãrṵ́tḭ̃ sĩ ãzíla ã'ḭ́ sĩ rĩ áni, ãngũ sĩ icójó ãkónã sajó ku, ãko ãzí 'bã sĩ icójó angájó ala gá ku, ife ãzíla ásé 'bã kí sĩ icójó angájó ala gá ku cécé Sõdómũ 'badrḭ́ Gõmórã be, Ãdímã, ãzíla Zẽ̃bṵ̃yḭmṵ̃ gá ándrá Úpí 'bã ivélé ãcí sĩ ũmbã 'bã ĩ'di najó rĩ sĩ rĩ áni.

24 Sṵ́rṵ́ pírí ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ́ gá 'dâ rĩ kí zḭ la, ‘Úpí idé dó ḭ́jọ́ 'dĩ ãngũ 'dĩ rṵ́ íni ã'du ḭ́jọ́ sĩ yã fô? Ásḭ́sḭ́ŋ́ ũmbã 'bã Ãdróŋ́ najó ambamba rĩ dó ã'du?’

25 Umvitãŋá lã la adru, ‘Ị̃jọ́ 'dĩ idé ru íni la 'bá 'dĩ gã kí tị icíma ándrá
Úpí Ãdróŋá 'bã icílé ĩ'bã átẹ́pịka abe sáwã ĩ'di 'bã kí anzéjó ãmvé Mị̃sị̃rị̃
gâlé rĩ sĩ rĩ úmgbé.
26 Ri kí ãdroŋa ndú la kí ị̃nzị̃lé ãzíla ãzị̃ ngajó ĩ'baní áyụ, ãvụ̃ kí kí drị̃lẹ́
gá, 'dĩ kí ãdroŋa ãzí ndú ĩ'bã kí jõ drĩ ị̃nzị̃lé ku la kî ãzíla ãdroŋa Úpí 'bã
fẽlé ĩ'baní nĩ ku la kî.
27 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ũmbã na Úpí 'i 'bá ĩ'didrị̃ 'baní rá ãzíla ají dó ãngũ ĩ'badrị̃
drị̃ gá áwãtãŋá pírí sĩlé bụ́kụ̃ 'dĩ agá rĩ kî.
28 Úpí 'a ve dó ĩ'baní ãcí ru ãzíla 'a la dra ĩ'baní ũmbájírílí ru ãzíla unze
dó sĩ kí ízókí ãngũ ĩ'badrị̃ kí agá 'dãá rĩ sĩ rá, dro dó sĩ kí ãmị́yọ́ŋá 'bã
ãngũ gá 'dĩ ãngũ ĩ'bã kí sĩ ú'da u'ájó ala gá kpere ãndrũ rĩ gá.’
29 “Ị̃jọ́ ru zị̃lépi cí 'dĩ kí Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ ãni, wó ị́jọ́ ru i'dalépi rá 'dĩ
kí ãmaní anzị ãmadrị̃ kí abe jã 'dâ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma dó sĩ ãzị̃tãŋá 'dĩ kí vú
ũbĩ.

30

Drị̃lẹ́ba ịsụ́lé ru ujajó Ãdróŋá rụ́ rĩ sĩ rĩ

1 “Ú'dî'da áfẽ míní drị̃lẹ́mmgbọ sĩ ị́jọ́ pẽjó drị̃lẹ́ba kí drĩdríŋĩ gá áwãtãŋá
be. Ị̃jọ́ 'dĩ drĩ kí dó ru idé pírí mí rụ́ ãzíla ídrĩ u'á sụ́rụ́ Úpí Ãdróŋá mídrị̃
'bãsĩ ĩmi iréjó rĩ kí drĩdríŋĩ gá, mi dó mụ ị́jọ́ mání pẽlé míní rĩ 'bã ị̃jọ́ agálé.
2 Ídrĩ ími uja anzị mídrị̃ drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe Úpí Ãdróŋá mídrị̃ rụ́ ími ásị́
pírí sĩ ãzị̃tãŋá ĩ'didrị̃ mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã mbajó,
3 'dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la dó drị̃lẹ́ba mídrị̃ kí fẽ adrulé
ídu rĩ 'bã áni. Ãdróŋá 'bã ásị́ ị̃gbẹ̃ la dó adru ími drị̃ gá ãzíla ĩ'di dó ími
uja vúlé ãngũ ĩ'di 'bã ándrá sĩ ĩmi iréjó ala gá rĩ kí agâlé rá.
4 Údrĩ táni ĩmi iré agá ãngũ álị́ ãndânĩ ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ rĩ kí agá, Úpí
Ãdróŋá mídrị̃ la ĩmi atrá ãngũ ãlu gá ãzíla ĩ'di ími ají vúlé,
5 ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ mí uja vúlé ãngũ ándrá ími áyị́pịka 'bã kí sĩ u'ájó ala
gá rĩ gá. Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la fẽ la mi adru drị̃lẹ́ba ru ãzíla mi ũ'bĩkãnã sĩ
adru ĩ'baní ãndânĩ.
6 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la ími ásị́ ĩtãrã ãzíla ásị́ anzị mídrị̃ mụlé tịlé drị̃lẹ́
gâlé rĩ 'badrị̃ abe, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ ĩ'di lẽ ími ásị́ pírí sĩ, ími úríndí sĩ ãzíla
mi dó sĩ u'á ãngũ 'dã gá 'dãá.
7 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la áwãtãŋá 'dĩ kí 'bã pírí mẹ́rọ́'bá ími ngũ̃lépi ũnzí
ãzíla mi ĩcõcõŋãlépi rĩ 'ba rụ́.
8 Ídrĩ Úpí tị are ãzíla ídrĩ ãzị̃tãŋá ĩ'didrị̃ mání mụlé fẽlé míní ãndrũ 'dĩ
kí tã mba ásị́ pírí sĩ rá,
9 'dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la ãzị́ pírí ími drị́ 'bã ngalé rĩ kí fẽ
adrulé drị̃lẹ́ba ãmbógó la trũ, anzị míní tịlé rĩ kí, ãnãkpá mídrị̃ 'bã mvaka
kí ãzíla ũri mídrị̃ ámvụ́ agá rĩ kí abe. Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la u'á mí sĩ ãyĩkõ
sĩ ãzíla ĩ'di ími fẽ adrulé drị̃lẹ́ba ãmbógó la trũ, cécé ãyĩkõ 'bã ándrá ĩ'di
fụjó mí áyị́pịka kí sĩ rĩ áni.
10 Ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ tị are ãzíla ídrĩ ị́jọ́ ĩ'didrị̃ azịlé sĩlé Bụ́kụ̃ ãzị̃tãŋá
drị̃ 'dĩ agá 'dĩ kí vú ũbĩ rá, lẽ mí uja dó mi vúlé ĩ'di rụ́ 'dõlé ími ásị́ pírí sĩ.”

Ídri jõku Drã pẽjó

11 Mụ́sã jọ, “Ãzịtáŋá ãndrũ mání fẽlé ĩminí 'dĩ adru kí ũkpómgboroto
rú jõku ĩminí sĩ icójó cajó ala gá ku íni la ku.
12 Adru kí ụrụgá 'bṵ̃ gâlé, ĩminí dó sĩ zịjó la, ‘Ã'di la tụ ãmaní 'bṵ̃ gâlé
nĩ sĩ kí ajíjó ãma rụ́ 'dõlé ãzíla ịjọ́ la ũlũjó ãmaní ãma dó sĩ ã'ị la rĩ gá nĩ
yã la ku.’
13 Jõku ĩ'di �somị 'bã 'á 'dã sĩ ĩminí dó sĩ zịjó la, ‘Ã'di la dó ãmaní za ỳyị 'bã
'á 'dã sĩ sĩ mụjó ajíjó la ãzíla sĩ amṵ́jó ũlũjó la ãmaní, ãma dó sĩ are la
ãzíla sĩ ã'ị la benĩ yã?’
14 Yụ, ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ ĩ'di ãni rú ími andre gá 'dĩ, ĩ'di ími tị gá 'dĩ ãzíla
ími ásị gá 'dĩ, mí ã'ị ĩ'di.
15 “Índre, ãndrũ áfẽ míní drĩ̀lẹ́mmgbọ sĩ ịjọ́ pẽjó mũkẽ kí drĩdríŋĩ gá
ũnzĩkãnã be, ídri kí drĩdríŋĩ gá drã be.
16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ãndrũ áfẽ míní ãzịtáŋá sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ lẽjó, acịjó gẽrị̃
ĩ'didrị̃ kí agá, ãzịtáŋá ĩ'didrị̃ kí tã mbajó ịjọ́ azịlé rĩ kí abe; mi dó sĩ adru
drĩ̀lẹ́ba rú ãzíla sṵ́rṵ́ 'bá trũ ũ'bí la rú. Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la míní ásị ĩgbẹ̃
fẽ ãngũ míní mụlé 'dụ lé sĩ rijó ala gá rĩ gá.
17 “Wó ĩmi ásị drĩ ru uja má rṵ́ 'dâ rá ãzíla ĩdrĩ áma tị gã arelé úmgbé
ĩminí sĩ ãvṵ̃jó sĩ ãdroŋa ãzí kí ỉnzĩjó ãzíla ãzị ngajó ĩ'baní,
18 ájọ ĩminí ṵ́'dṵ́ ãndrũ 'dĩ sĩ ĩmi ỉlĩkĩ rá, ĩmi icó u'álé ãzo rú ãngũ ĩminí
sĩ zajó 'á Mĩrĩ Yõrĩdánĩ gá ĩminí mụlé 'dụlé ĩmi ãni la rú rĩ gá ku.
19 “Ṵ́'dṵ́ ãndrũ 'dõ sĩ ma 'bṵ̃ kí umve ũnọ́kṵ́ be adrujó sãdínĩ rú i'dajó
la ĩminí á'bã ĩmi drĩ̀lẹ́ gá ídri kí drã be, drĩ̀lẹ́ba kí áwãtáŋá be. Lẽ ĩpẽ ídri,
ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ u'á anzị ĩmidrị̃ kí abe ídri rú,
20 ãzíla mi dó sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ lẽ, ịjọ́ ĩ'didrị̃ are, ãzíla ru ĩkpãjó ĩ'di
rṵ́. Ịjọ́ 'dĩ sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ĩ'di ídri mídrị̃ 'i, ĩ'di míní ílí kí fẽ ãzo rú sĩ
ãngũ ĩ'di 'bã ándrá ũyõ najó sĩ fẽjó la mí átẹ́pịka Ịbụrahịmṵ̃, Ĩsákã, ãzíla
Yãkó'bõ 'baní rĩ gá.”

31

Yósũwã 'bã ãzị̃ i'dójó Mụ́sã 'bã ũngúkú gá rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã mụ drị̃ gá ịjọ́ jọŋâ trũ 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ 'baní,
2 ãzíla jọ, “Áma ílí dó ú'dî'da 120 ãzíla má icó dó adrulé ĩminí drĩ̀lẹ́ ru sĩ
fũjó ãmvé ãzíla afíjó ĩmi abe ỉdị́ ku. Úpí jọ mání ‘Má icó Ỳyị Yõrĩdánĩ zalé
ku.’*
3 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ lã mụ drị̃ 'delé ími drĩ̀lẹ́ gá ãzíla ĩ'di mụ sṵ́rṵ́ u'álépi
'dãá rĩ kí ỉlĩkĩ̀lé, ịjọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ ãngũ ĩ'badrị̃ kí 'dụ mínî. Yósũwã la mụ
mụlé ími drĩ̀lẹ́ gá sĩ ími drị̃ 'dejó sĩ zajó nĩ, cécé Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã jọlé
rĩ áni.
4 Úpí la mụ 'bá 'dã kí ỉlĩkĩ̀lé, cécé ĩ'di 'bã ándrá úpí Ãmọ́rị̃ drị̃ Sĩhọ́nĩ̃ kí
ỉlĩkĩjó Ụgĩ be ãzíla sṵ́rṵ́ ĩ'badrị̃ kí ãngũ ĩ'badrị̃ kí abe rĩ áni.
5 Úpí la fẽ la ĩmi kí ndẽ rá ãzíla lẽ ĩnga ịjọ́ ĩ'ba rṵ́ cécé mání azịlé ĩminí
rĩ áni.
6 Mí adru jõ ũkpó ru ãzíla ũrị̃ kóru. Mí ídé ũrị̃ sĩ ku, jõku ími ụrụ'bá 'bã
co ãcí kî sĩ ku. Úpí Ãdróŋá mídrị̃ lã mụ mí be; má icó ími a'belé jõku ími
ãzãkolé ku la ku.”

---

* **31:2** Ãzịtáŋá Amviŋá 1:37; Kãlãfe 20:12

7 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṵ́sã umve dó Yósũwã 'i ãzíla jọ ĩ'diní 'bá Ịsịrayḭ̃ḭ̃
drḭ̃ kí drḭ̃ gâ sĩ pírí, “Mí adru ũkpó ru ãzíla ṵ̃rḭ̃ kóru, lẽ ímụ 'bá Ịsịrayḭ̃ḭ̃
drḭ̃ 'dĩ abe ãngũ Úpí 'bã ándrá ũyõ nalé ĩ'bã áyḭ̃pḭ̃ka 'baní ĩ'di mụ fẽlé la
ĩ'baní rĩ gá ãzíla lẽ mí awa ãngũ 'dĩ ĩ'baní ãko ĩ'bã ni la rú.
8 Úpí ãmgbã rĩ la mụ drḭ̃ 'delé ĩmi drḭ̃lẹ́ gá ãzíla ĩ'di mụ adrulé ĩmi abe.
Icó ĩmi a'belé ku jõku ĩmi ãzãkolé ku la ku. Ĩmi idé ṵ̃rḭ̃ sĩ ku; ĩmi ịsṵ́ ũkpõ
ãkõ ku.”

Ãzḭ̃tãŋá lãjó rĩ

9 Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ Mṵ́sã sĩ ãzḭ̃tãŋá 'dĩ kí pírí bṵ́kṵ̃ gá ḭ̃jọ́ 'bá imbájó rĩ kí abe ãzíla
fẽ dó kí ãtalo Lẹ́vḭ̃ rú rĩ 'badrḭ̃, 'bá ĩyõ Ịsịrayḭ̃ḭ̃ drḭ̃ kí abe pírí kí, 'dĩ kí 'bá
ándrá Sãndṵ́kṵ̃ Úpí drḭ̃ tḭ icíma drḭ̃ ụ'dụlépi rĩ kî
10 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṵ́sã fẽ ãzḭ̃tãŋá ãtalo 'dĩ 'baní 'bá ĩyõ Ịsịrayḭ̃ḭ̃ drḭ̃
kí abe jọ, “Ílí ázḭ̃rḭ̃ ãlu-ãlu 'bã ukóŋá gá, ílí sĩ 'bá trũjó mõ̃rḭ̃ sĩ rĩ drḭ̃ gá,
sáwã ṵ̃mṵ̃ nalé bõrõkõ agá rĩ drḭ̃ sĩ,
11 ílã dó bṵ́kṵ̃ ãzḭ̃tãŋá drḭ̃ 'bá Ịsịrayḭ̃ḭ̃ drḭ̃ kí drḭ̃lẹ́ gá ĩ'bã kí ru atrá agá
Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ gá ãngũ ĩ'di 'bã pẽlé rĩ gá.
12 Ĩmi atrá ãgọbḭ, ũkú, ãzíla anzḭ nírí kî, ãzíla 'bá ãmḭ́yọ́ŋá ru ĩmidrḭ̃
táwṵ̃nḭ̃ gá rĩ kí abe ãngũ ãlu gá, ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ ḭ̃jọ́ are ãzíla ḭ̃jọ́ ṵ̃nḭ̃ sĩ Úpí
Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ ṵ̃rḭ̃jó ãzíla kí sĩ adru múké-múké sĩ ḭ̃jọ́ ãlu-ãlu sĩlé ãzḭ̃tãŋá
'dĩ agá rĩ kí tã mbajó.
13 Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ, anzḭ ĩ'badrḭ̃ mụlé tḭlé drḭ̃lẹ́ gâlé ãzḭ̃tãŋá 'dĩ nḭ̃lépi ku rĩ kí dó
sĩ are la ãzíla kí sĩ ḭ̃jọ́ ṵ̃nḭ̃ sĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ rujó ílí ĩminí u'ájó ãngũ
ĩminí mụlé 'dụlé ĩmi ãni la rú rĩ gá ĩdrĩ Ḭ̃yḭ̃ Yõrĩdánĩ za 'bo rĩ gá.”

Ũkpõ fẽjó Yósũwã ní sĩ 'bá Ịsịrayḭ̃ḭ̃ drḭ̃ kí drḭ̃ cejó rĩ

14 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṵ́sã ní, “Índre drĩ, ṵ'dṵ́ mídrḭ̃ míní drãjó
rĩ acá dó ãni rú. Mí umve Yósũwã 'i ãzíla ĩmi amṵ́ ĩmi i'dalé ĩ'di be Hémã
Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ agá, ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ĩ'diní ũkpõ fẽ.” 'Dã 'bã ũngúkú gá
Mṵ́sã mụ kí dó Yósũwã be ru i'dalé Hémã Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ agâlé.
15 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí i'da ru Hémã Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ agá ãzíla ḭ̃dḭ̃ŋá
ṵ̃rṵ'bṵ̃ rú rĩ tupá kẽjḭ̃tḭ sĩ fijó Hémã Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ drḭ̃ gá.
16 Úpí jọ Mṵ́sã ní, “Ace were mĩ mụ drãlé rá, ãzíla ídrĩ drã 'bo 'bá 'dĩ kí
dó i'dó ãdroŋa ndú ãngũ ĩminí mụjó fijó ala gâlé 'dĩ 'badrḭ̃ kí ḭ̃nzḭ̃lé ãzíla
kí áma gã úmgbé, kí tḭ icíma mání icílé ĩ'ba abe rĩ anu rá.
17 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ ma acá ĩ'baní ũmbã sĩ, ma kí gã mâ 'bá ru úmgbé ãzíla ma
áma ũgõró uja ĩ'baní áyụ ãzíla ma kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá. Ḭ̃jọ́ ũnzí ãzíla ũcõgõ ndú-ndú
kí a'dé kí drḭ̃ gá, ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ kí mụ jọlé la ṵ'dṵ́ 'dã sĩ, ‘Ḭ̃jọ́ 'dĩ nga kí ru ãma
abe 'dĩ 'bã áni la adru Ãdróŋá 'bã adrujó ãma abe yụ rĩ sĩ la ku yã?’
18 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ ma áma ũgõró uja ĩ'baní áyụ ḭ̃jọ́ ũnzí pírí ĩ'bã kí ngalé rĩ
kî sĩ, ã'dusĩku uja kí ru ãdroŋa ndú la kí ḭ̃nzḭ̃lé.
19 “Ú'dî'da ísĩ úngó 'dĩ 'i ãzíla mí imbá ĩ'di anzḭ Ịsịrayḭ̃ḭ̃ drḭ̃ 'baní, 'bã
ngo kí ĩ'di, ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ úngó 'dĩ la adru mání sãdínĩ rú 'bá Ịsịrayḭ̃ḭ̃ drḭ̃ kí ḭ̃jọ́
ljjó.
20 Ádrĩ kí ajḭ̃ ãngũ málĩ trũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ lé 'bã sĩ rajó ãnṵ́ úsã be rĩ gá
ãngũ mání ándrá ũyõ najó ma fẽ la ĩ'bã átẹ́pḭ̃ka 'baní rĩ gá 'bo, ãzíla drĩ
kí ãkónã na sĩ agajó tré ãzíla usejó ãmbógó ru 'bo, kí ru uja ãdroŋa ãzí

ndú la 'ba rṵ́ sĩ kí ĩnzḭ̃jó ãzíla ãzḭ ngajó ĩ'baní áma idejó ide-idê ãzíla kí tḭ icíma mádrḭ̃ ĩ'ba abe rĩ a'be rá.
21 Wó lḭ́kḭ̃ ũnzí la drĩ a'dé kí drḭ̃ gá drḭ̃cḭ́rḭ̃ abe 'bo, úngó 'dĩ la adru sãdínĩ rú sĩ kí ḭ́jọ́ lḭjó ã'dusĩku anzḭ ĩ'badrḭ̃ mụlé tḭlé drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ icó kí ĩ'di ãvĩlé ku. Ánḭ̃ ḭ́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé ngalé 'dĩ sĩ má agụ drĩ kí ãngũ mání ũyõ nalé ma kí agụ ala gá rĩ gâlé ku rú rĩ kí rá."
22 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṵ́sã sĩ dó úngó 'dĩ cí ṵ́'dṵ́ ãlu 'dã sĩ ãzíla imbá dó ĩ'di anzḭ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'banî.
23 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí fẽ dó ũkpõ Yósũwã Nṵ́nḭ̃ ngọ́pḭ ní ãzíla jọ, "Mí adru jõ ũkpó ru ãzíla ṵ̃rḭ̃ kóru ã'dusĩku mĩ mụ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí drḭ̃ 'delé agụlé ãngũ mání ándrá ũyõ la najó mã mụ fẽlé la ĩ'baní rĩ gá. Ma mụ adrulé ĩmi abe."
24 Mṵ́sã lã mụ ãzḭ́táŋá Úpí drḭ 'dĩ kí delé sĩlé bṵ́kṵ̃ gá idóŋá gá kpere ãsḭ̃ŋá gá 'bo,
25 fẽ dó ãzḭ́táŋá 'bá Lẹ́vḭ rú ándrá Sãndṵ́kṵ̃ Úpí drḭ tḭ icíma drḭ̃ ujílépi rĩ 'baní,
26 "Ĩ'dụ bṵ́kṵ̃ ãzḭ́táŋá drḭ 'dĩ ãzíla ĩ'bã ĩ'di Sãndṵ́kṵ̃ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ drḭ tḭ icíma drḭ̃ 'bã bṵ́lṵ́ gá, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ ace 'dãá sãdínĩ rú ḭ́jọ́ lḭjó 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí drḭ̃ gá.
27 Ánḭ̃ ĩmi drḭ̃ ũnzĩkãnã íngõpí ãzíla ĩmi are 'bá tḭ ku íngõpí yã rĩ gá rá. Ĩdrĩ dó ḭ́jọ́ Úpí drḭ̃ gã sĩ ḭsṵ́ 'dĩ sĩ ma drĩ ídri, ĩmi dó ĩ'di gã íngõpí ádrĩ dó drã rá rĩ gá!
28 Ĩmi atrá mání 'bá ĩyõ ĩmidrḭ́ ínátḭ gá rĩ kí drḭ̃lẹ́ka kí abe áma drḭ̃lẹ́ gá 'dâ pírí, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ḭ́jọ́ 'dĩ kí jọ kí drḭ̃ gá ãzíla ma 'bṵ̃ kí umve ṵ̃ŋọ́kṵ́ be sãdínĩ rú ḭ́jọ́ lḭjó kí drḭ̃ gá.
29 Ánḭ̃ rá drã mádrḭ̃ 'bã vúlé gá, ĩmi mụ ãndá-ãndá ru ḭ́jọ́ ũnzí ĩmi izalépi rá rĩ kí ngalé ãzíla ĩmi ĩmi uja gẽ̃rḭ̃ pḭrḭ mání azḭlé ĩminí rĩ a'bejó rá. Ṵ'dṵ́ drṵ́zḭ amṵ́lépi drḭ̃lḭ́ gá 'dĩ kí agá, lḭ́kḭ̃ lã mụ a'délé ĩmi drḭ̃ gá ã'dusĩku ĩmi mụ ḭ́jọ́ ũnzí idélé Úpí drḭ̃lḭ́ gá sĩ ĩ'diní ũmbã fẽjó ãko ĩminí idélé drḭ ĩmidrḭ̃ kí sĩ rĩ sĩ."

Úngó Mṵ́sã 'bã ngolé rĩ

30 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṵ́sã lã dó úngó 'dĩ 'i drḭ̃kã sĩ i'dóŋá gá kpere ãsḭ̃ŋá gá 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ ru atrálépi rĩ kí bḭ́lḭ́ gá:

32

1 "Ĩmi are, ĩmi 'bá 'bṵ̃ gá 'dĩ! Ma mụ ḭ́jọ́ jọlé ĩminí 'dĩ;
Ĩmi are ḭjọ́ áma tḭ gá rĩ 'bá ṵ̃ŋọ́kṵ́ gá 'dĩ.
2 Ímbátáŋá mádrḭ̃ la 'dḭ ĩmi drḭ̃ gá uzogó áni;
ãzíla ḭjọ́ mádrḭ̃ la ka ĩmi drḭ̃ gá cécé andrẹlḭ́ 'bã kalé rĩ áni,
cécé uzogó 'bã 'dḭjó ãko dụlépi ú'dí rĩ kí drḭ̃ gá rĩ áni,
cécé uzogó 'bã 'dḭjó ĩrí ãráŋá rĩ drḭ̃ gá rĩ áni.
3 Ma Úpí rṵ́ ḭcṵ́,
'bá ĩ'didrḭ̃ 'bã ũlũ kí ãmbõgõ Ãdróŋá drḭ̃ 'bã ḭ́jọ́.
4 Ãdróŋá ĩ'di cécé Írã ũkpó ãma tã mbalépi rĩ áni,
ãzḭ ĩ'di 'bã ngalé rĩ kí pírí ãlá ru ãzíla gẽ̃rḭ̃ ĩ'didrḭ̃ kí pḭrḭ.
Ĩ'di Ãdróŋá ã'ḭ́táŋá trũ ḭ́jọ́ unzí idélépi ku rĩ 'i, ĩ'di ḭ́jọ́ pḭrḭ ãzíla ũniyamba rĩ kí nga.

5 “Wó ĩmi ã'ḭtáŋá kóru, ĩsị adrujó ĩ'di 'bã anzị ru ku,
ĩmi 'bá ru izalépi rá ãzíla sṵ́rṵ́ úlétáŋá ru la.
6 'Dĩ gẽrḭ̃ ĩmi sĩ Úpí ũfẽjó rĩ 'i yã,
ĩmi 'bá azalépi aza-azâ ãzíla ũndũwã kóru 'dĩ?
Adru 'bá ĩmi átẹ́pị rú, ĩmi ũ'bãlépi nĩ,
ĩmi 'bãlépi sṵ́rṵ́ ru rĩ 'i ku yã?

7 “Ĩmi ũrã drĩ ílí alịlépi 'bo 'dã kí ḭjọ́;
ĩzị drĩ 'bá ĩyõ ĩmi tịlépi rĩ kí ã'du ḭjọ́ idé kí ándrá ru nĩ yã rĩ sĩ,
ĩzị 'bá ándrá ídu rĩ kí sĩ ĩminí ḭjọ́ ídu rĩ kí ũlũjó.
8 Ãdróŋá Ụrụgá ãndânĩ rĩ fẽ ãngũ sṵ́rṵ́ 'baní ãwítã rú rĩ kí nĩ;
ĩ'di mụ 'bá pírí 'baní ãngũ sĩ rijó rĩ kí awalé 'bo, sĩ ĩ'baní
lõkókõrí kãlãfe sṵ́rṵ́ anzị Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ́ kí vú sĩ.
9 Wó Úpí pẽ anzị Yãkó'bõ drḭ́ mụlé tịlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ kí adrujó ĩ'di 'bã
'bá ru.

10 “Úpí ịsṵ́ kí wãyá co agá ãngũ kõtórõ rú,
'bá kóru, ãlṵ́kṵ́kṵ̃ 'bã sĩ lijó nĩ rĩ agá.
Ũtẽ kí andre ãzíla mba kí tã
cécé ĩ'di 'bã ru mḭfḭ́ ífí tã mbalé rĩ áni.
11 Cécé yṵ́kṵ́ 'bã ĩ'di 'bã mvaka kí imbájó sĩ ngajó;
ãzíla ĩ'di 'bã ru ṵ́pṵ́pḭ́ kí iréjó sĩ kí rụjó múké-múké rĩ áni,
Úpí la Ịsịrayḭ́lḭ̃ tãmba sĩ a'déjó ku rĩ gá nĩ.
12 Úpí 'de 'bá ĩ'didrḭ́ kí drḭ́ nĩ
á'dụ̂sĩ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí kọ́lị.

13 “Fẽ ĩ'diní cẽjó ãngũ túpũ rú rĩ kí drḭ́ gâ sĩ nĩ,
ãzíla fẽ ĩ'diní ife ífí ámvṵ́ agá rĩ kí nalé.
Ịsṵ́ kí ãnṵ́ ásé agá rĩ írã kí agá;
ife ĩ'badrḭ́ Mḭzẽyḭtṵ̃ drḭ́ nga kí ãngũ írã rú rĩ gá.
14 Tḭ́, ḭ̃ndrḭ́ ãzíla kãbĩlõ Básãnĩ gá rĩ kí lé fẽ ĩyõ rú;
kãbĩlógó, ḭ̃ndrḭ́ ãzíla tḭ́ ĩ'didrḭ́ kí ũniyambamba rú,
ngánũ ĩ'didrḭ́ ndẽ ãlãpĩtĩ sĩ rá ãzíla 'bá alagá rĩ ri kí ándrá zãbíbũ idélé
ãjḭ́ ambamba rĩ mvụlé.

15 “'Bá Úpí drḭ́* zo kí, acájó kí dó kṵ́rẹ́ṇḭ́, wó drḭ́ ũnzĩ rú;
use kí ãzíla aga kí dó ãkónã sĩ.
A'be kí Ãdróŋá kí 'bãlépi rĩ rá
ãzíla gã kí Írã ũkpó trũ kí palépi rĩ úmgbé.
16 Úpí acá ãjã sĩ ĩ'baní ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó rĩ sĩ;
ãzíla ḭjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ ũmbã na dó sĩ Ãdróŋá ĩ'baní rá.
17 Idé kí ídétáŋá ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'banî,
ãdroŋa ú'dí ĩ'bã áyḭpịka 'bã kí ḭjọ́ nḭ̃jó kí drḭ́ gá ku la kî,
ãdroŋa 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ́ 'bã kí ḭjọ́ ḭ̃nzḭ̃lé ku íni la kî.
18 Ĩmi ãvĩ ḭjọ́ Írã ándrá ĩmi tịlépi rĩ drḭ́ gá rá,
ãzíla Ãdróŋá ũkpó trũ ĩmi palépi rĩ drḭ́ gá rá.

* **32:15** *'Bá Úpí drḭ́* tị Ĩbũrãníyã drḭ́ sĩ *Yẹ́sṵ̃rṵ̃ṇḭ́ 'i.*

19 “Úpí la mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo acá ũmbã sĩ
ãzíla gã anzị Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí úmgbé.
20 Úpí jọ, ‘Má icó kí ãzã kolé į̃dị́ ku,
'dã 'bã ũngúkú gá ma dó ã'du ị́jọ́ la drụ́zị́ ru idé ĩ'ba rụ́ nĩ yã rĩ ndre,
'dĩ kí anzị drį̃ ũnzí, 'bá ãzí ã'į̃táŋ́ á kóru íni la kî.
21 Fẽ kí mání u'álé ãjã sĩ ãdroŋa 'dá yụ la kí sĩ,
ãzíla fẽ kí ũmbã na ma ãdroŋa ĩ'bã ãni ĩnzõ rú ãzị́ kọ́lị 'dĩ kí sĩ.
Ma sụ́rụ́ pịrị kóru la kí ayú sĩ ĩ'baní ũmbã fẽjó,
ma fẽ la ũmbã 'bã ga kí ásị́ gá sụ́rụ́ ị́jọ́ nį̃lépi ku 'dĩ kî sĩ.
22 Ũmbã mádrį̃ la akó ãcí áni
ãzíla ĩ'di ų̃nọ́kų̣́ ivé ãko drį̃ la gá 'dĩ kí abe pírí.
Ĩ'di ca ų̃nọ́kụ́ į̃ndụ́ gá vų̃rų̃lé
ãzíla ma 'bé kí ivé į̃ndụ́ trũ.
23 Ma lį̣kį̃ ãzí ají lį̣kį̃ ãzí rĩ drį̃ gá
ãzíla ma 'é mádrį̃ kí ayú pírí kí ụrụ'bá gá.
24 Kí mụ ũdrãlé ãbį̣rį̣ sĩ, ãyánĩ sĩ
ãzíla jụ́wẹ̃ sĩ.
Ma ãnãkpá ásé agá rĩ kí tị ãpẽ kí u'dį̣lé
ãzíla į̃nį̃ ũjũ trũ rĩ kí tị ãpẽ kí agalé.
25 Ã'dį̣ la fẽ 'bá kí mụ ũdrãlé gẹ̃rį̃ agâ sĩ,
ų̃rį̃ la fi lį̣cọ́ kí agá nĩ.
Kãrį̣lę̃ kí izonzi kí abe kí mụ ũdrãlé,
ũrekeŋá kí ĩdranigo kí abe â'be kí ku.
26 Má icó ándrá kí į̃lį̃kį̃lé pírí
ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bã ãzí icó ándrá dó sĩ ị́jọ́ agálé kí drį̃ gá ku rĩ gá rá.
27 Wó má icó mẹ́rọ́'bá ĩ'badrį̃ kí a'belé sĩ ru į̣pị́jó jọ́jó la
ĩndẽ 'bá mádrį̃ Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí rá la ku,
ịsụ́ 'dĩ sĩ ma Úpí 'i má ụ'dị́ 'bá 'dĩ kí ma 'i.’

28 “Ịsịrayị́lį̃ ĩ'di sụ́rụ́ ị́jọ́ nį̃lépi ku la,
kí ũndũwá kó ru.
29 Icó kí nį̃lé la úndẽ kí ã'du ị́jọ́ sĩ yã rĩ gá ku;
icó kí vâ drụ́zị́ nį̃lé la ã'du idé ru nĩ yã rĩ gá ku.
30 'Bá ãlu la 'bá 1,000 kí ndẽ ã'du ị́jọ́ sĩ
jõku 'bá į̃rį̃ kí 'bá 10,000 kí dro íngoní ru?
Úpí Ãdróŋ́á ĩ'badrį̃ a'be kí rá;
ĩ'di cécé Írã ũkpó trũ rĩ 'bã ru nzejó ĩ'ba rụ́ 'dâ rá rĩ áni.
31 Mẹ́rọ́'bá ĩ'badrį̃ nį̃ kí cé ãdroŋa ĩ'badrį̃ kí ũkpõ kóru,
adru kí ũkpõ trũ cécé Ãdróŋ́á Ịsịrayị́lį̃ drį̃ áni ku.
32 Mẹ́rọ́'bá ĩ'badrį̃ kí cécé zãbíbũ ife salé ámvụ́ Sõdómũ 'badrį̃ Gõmórã be rĩ gá rĩ kî áni.
Ífí ĩ'bã kí kalé rĩ kí ų̃jį̣-ų̃jị́ ãzíla ãdrákĩ rú;
33 cécé wáyĩnĩ idélé į̃nį̃ 'bã ũjũ sĩ rĩ áni.

34 “Úpí ũrã ị́jọ́ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrį̃ 'bã kí idélé rĩ kî;
ãzíla ĩ'di sáwã pịrị ĩ'diní sĩ ĩ'baní drį̃rịma fẽjó rĩ tẽ.
35 Úpí la ãrígọ́tị ũfẽ drį̃rịma be nĩ.
Sáwã la acá ĩ'baní sĩ u'dejó rá;

ṵ́'dṵ́ ĩ'badrį̰ sĩ ĩḭ̃ḭ̃kḭ̃jó rĩ dó ãni rú ãzíla ṵ́'dṵ́ kí ḭ́jọ́ lijó rĩ dó ãni rú.
36 Úpí la 'bá ĩ'didrį̰ kí ḭ́jọ́ lḭ
ãzíla ĩ'di ásį̰ ḭ̃gbḭ̃ fẽ ãti'bo ĩ'didrį̰ 'baní nĩ,
drĩ dó ndre la ũkpó ĩ'badrį̰ ukó dó rá
ãzíla 'bá ãzí ãtí'bó ru jõku drḭ̃lḭ́mmgbọ la ace dó ru ku rĩ gá.
37 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí la dó 'bá ĩ'didrį̰ kí zḭ,
'Ãdroṇa la ĩmi ãni ũkpó trũ ĩminí jõ sĩ ásį̰ 'bãjó kí drḭ̃ gá rĩ kí dó íngõlé yã?
38 Ĩfẽ ándrá ãdroṇa 'dĩ 'baní úsã ídétáṇá ĩminí idélé rĩ 'badrį̰ nalé
ãzíla ĩfẽ ĩ'baní wáyĩnĩ mvṵlé.
Lẽ ãdroṇa 'dĩ 'bã amṵ́ kí dó ĩmi ãzã kolé!
Ãzíla 'bã angá kí dó ĩmi palé!
39 Ĩndre ma Ãdróṇá ru ma 'i;
ãdróṇá ãzí ndú la yṵ.
Ma 'bá 'dḭ ma 'i ãzíla ma ídri fẽ ma 'i. Ma bḭ́lḭ́mḭ 'bã ma 'i, ma ĩ'diní fẽ jalé ma 'i,
ãzíla 'bá ãzí áma drḭ̃ ṵtrḭ́lépi ḭ́jọ́ mání lẽlé rĩ gá la yṵ!
40 Ma áma drḭ̃ inga 'bṵ̃ gá sĩ ũyõ najó;
Ãndá ma Ãdróṇá ídri jã 'dâ rĩ i,
41 ádrĩ dó ménéṇá má drḭ̃ dḭ̃lépi dḭ̃-dḭ̃ rĩ sḭ̃ jĩ 'bo,
áma drḭ̃ la ḭ́jọ́ lḭṇá pḭrḭ rĩ idé ra.
Ma ãrígọ́tḭ ũfẽ mḭ́rọ́'bá mádrį̰ kí ṵrṵ'bá gá
ãzíla ma drḭ̃rḭma fẽ 'bá áma ngṵ̃lépi ũnzí rĩ 'banî.
42 'É mádrį̰ kí mḭ́rọ́'bá mádrį̰ kí 'bã ãrí mvṵ;
ménéṇá mádrį̰ la 'bá áma drḭ̃ ṵtrḭ́lépi rĩ kí ṵ'dḭ rá.
Má icó 'bá ã'dḭ 'dḭlépi ma be rĩ kí a'belé ku;
kí jõ táni bḭ́lḭ́mḭ trũ jõku mãbṵ́sṵ̃ rú, kí ũdrã rá.'

43 "Ãyĩkõ 'bã fṵ ĩmi ĩmi sṵ́rṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dĩ 'bá Ãdróṇá drį̰ kí abe,
ã'dusĩku ĩ'di mṵ 'bá ãtí'bó ru 'bá ĩ'didrį̰ kí ṵ'dḭ́lépi rĩ 'baní drḭ̃rḭma fẽlé rá.
Ĩ'di ãrígọ́tḭ ũfẽ mḭ́rọ́'bá ĩ'didrį̰ 'ba rṵ́ rá;
ãzíla ĩ'di ḭ́jọ́ ũnzí 'bá ĩ'didrį̰ 'badrį̰ kí trũ rá."

44 Mṵ́sã amṵ́ kí Yósũwã Nṵ́ñḭ̃ ngọ́pḭ be 'bá kí drḭ̃lḭ́ gá úngó 'dĩ ngolé, 'bá kí dḭ̃ are sĩ la.
45 Mṵ́sã la mṵ úngó 'dĩ delé ngo agá pírí 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drį̰ 'baní 'bo,
46 jọ ĩ'baní, "Ṵ'dṵ́ pírí sĩ ĩmi ũrã ḭ́jọ́ ímbátáṇá ãndrũ mání imbálé ĩminí 'dĩ drḭ̃ gá. Ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã adru ĩminí bḭ́lḭ́ ḭ̃ndṵ́ lima rú, lẽ ĩmi ímbá sĩ anzḭ ĩmidrį̰ kí, sĩ ãzḭ́tãṇá sĩlé 'dĩ kí vú ũbĩjó.
47 Ímbátáṇá 'dĩ 'bã adru kí ĩminí ḭ́jọ́ ãzí ífí kóru la rú ku, 'dĩ kí ḭ́jọ́ ĩminí sĩ adrujó ídri rĩ kî. Ḭ́jọ́ 'dĩ kí ĩminí sĩ u'ájó ídri rú rĩ kî. Ĩmba kí tã ãzíla ĩmi sĩ u'á ílí ãzo rú ãngũ ĩminí mṵlé 'dṵlé ĩmi ãni la rú ĩminí Ḭ̃yį̰ Yõrĩdánĩ zajó 'bo rĩ gá."

Mṵ́sã 'bã mṵjó drãjó 'Bé Nébõ drį̰ gá rĩ

48 Ṵ'dṵ́ 'dã 'bã vúṇá sĩ Úpí jọ Mṵ́sã ní,

49 “Ímụ 'bé Ãbãrịmṹ ãngũ Mṹwábṹ drị ru ndrelépi táwṹnị̃ Yẹ̃rịkọ̃ be rĩ
gá, ítụ 'Bé Nébõ sị gâlé, mí undré ãngũ Kãnánĩ drị mání mụlé fẽlé anzị
Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'baní rĩ 'i.
50 Mi mụ drãlé 'bé 'dã drị̃ gá cécé mí ádrịpị Ãrọ́nị̃ 'bã drãjó 'Bé Họ́rị̃ drị̃
gá rĩ áni,
51 ã'dusĩku ĩmi ándrá mí ádrịpị Ãrọ́nị̃ be �somitrá má rụ́ ã'ỉtáŋá kóru 'bá
Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí drị̃lẹ́ gá. 'Dĩ ĩminí ándrá adrujó ỉyị Mẹ̃rịbã drị̃ tị gá, ãni rú
táwṹnị̃ Kãdẹ́sị̃ drị̃ gá 'dĩ ãngũ kõtórõ rú Zínĩ drị̃ gá rĩ sĩ. Ĩmi ỉnzị̃ ándrá
ãlã mádrị̃ 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí drị̃lẹ́ gá ku.
52 Ịjọ́ 'dĩ sĩ mi dó ãngũ 'dã ndre rá-rá ru, wó mí icó dó filé ãngũ mání
mụlé fẽlé anzị Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'baní rĩ gá ku.”

33

Mṹsã 'bã sṹsṹ wijó sṹrṹ Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'baní rĩ

1 'Dĩ sṹsṹ nábĩ̃ Ãdróŋá drị Mṹsã 'bã wilé anzị Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'baní 'dĩ sĩ drã
drĩ ku rú rĩ:
2 “Úpí amṹ angájó 'Bé Sĩnáyĩ gâlé
ãzíla agá cécé ỉtṹ áni Ídõmũ drị̃ gâ sĩ;
ãzíla fẽ dịzã ĩ'didrị̃ ní dịjó 'bá ĩ'didrị̃ kí drị̃ gá angájó 'Bé Pãránĩ gá.
Amṹ mãlãyíkã álĩfũ-álĩfũ abe,
ãcí velépi la trũ ĩ'di 'bã drị ãndá rĩ gá.
3 Úpí lẽ 'bá ĩ'didrị ãlá rĩ kí rá;
ãzíla ĩ'di 'bá ĩ'didrị̃ kí tã mba nĩ.
Ỉjọ́ 'dĩ sĩ ãma ãvṹ kí ĩ'di 'bã pálé gá
ãzíla ãma ũbĩ kí ãzịtáŋá ĩ'didrị̃ kí vú.
4 Ãma ũbĩ kí ãzịtáŋá ándrá Mṹsã 'bã fẽlé ãmaní rĩ kí vú,
'dĩ málĩ ãmbógó tã mbalé 'bá Yãkó'bõ drị̃ 'baní rĩ 'i.
5 Úpí acá úpí ru 'bá ĩ'didrị Ịsịrayịlị̃* kí drị̃lẹ́ gá,
sáwã drị̃lẹ́ 'bá 'badrị̃ 'bã kí ru trajó,
sṹrṹ Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí abe rĩ sĩ.”
6 Mṹsã jọ ỉjọ́ sṹrṹ Rṹbẹ̃nị̃ drị̃ drị̃ gá,
“Lẽ 'bá sṹrṹ Rṹbẹ̃nị̃ drị̃ 'bã ũdrã kí ku,
jõku kí kãlãfe 'bã adru were rú ku.”
7 Mṹsã jọ ỉjọ́ sṹrṹ Yṹdã drị̃ drị̃ gá,
“Úpí, mí are Yṹdã 'bã áwáŋá ĩ'diní ãzãkoma a'ị agá mídrị.
Mí icí kí sṹrṹ Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí abe 'bá ãlu rṹ ỉdị,
ífẽ ĩ'diní ũkpó sĩ mẹ́rọ́'bá kí ndẽjó.”
8 Mṹsã jọ ỉjọ́ sṹrṹ Lẹ́vị̃ drị̃ drị̃ gá,
“Tãmímũ mídrị̃ kí Ṹrịmṹ mídrị̃ abe kí 'bá mídrị lẽlé lẽlẽ rĩ 'bãni,
mí ṹ'bỉ ándrá kí Másã gá
ãzíla mí ãwã ándrá ĩ'ba abe ỉyị Mẹ̃rịbã gá 'dãá.
9 'Bá Lẹ́vị̃ drị̃ ã'ị kí ándrá ỉjọ́ mídrị̃ rá
ãzíla mba kí ándrá tị icíma mídrị ĩ'ba abe rĩ tã rá.
Kí ándrá ãrútáŋá ru ími ụrụ'bá gá
ndẽ ĩ'baní i'dalé ĩ'bã átẹ́pịka 'baní ádrịpịka abe,
jõku anzịŋá ĩ'badrị̃ 'baní rĩ rá.

---

* **33:5** Bṹkṹ ãzí rĩ kí rṹ Ịsịrayịlị̃ 'dĩ umve Yẹ́sṹrṹnị̃ 'i.

Ũbĩ kí ãzḭtáŋá mídrḭ̃ kí vú ã'ḭtáŋá sĩ.
10 Kí Yãkó'bõ imbá ḭjọ́ liŋá mídrḭ̃ sĩ;
ãzíla Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ imbá ãzḭtáŋá mídrḭ̃ kí sĩ.
Kí lũbánĩ ivélé ivé-ívẽ rĩ 'bã ími drḭ̃lḭ́ gá
ãzíla ídétáŋá ivélé ivé-ívẽ rĩ abe ãlĩtárĩ mídrḭ̃ drḭ̃ gá.
11 Úpí, íwi sṵ̃sṵ́ sṵ́rṵ́ Lḛ́vḭ̃ drḭ̃ 'baní sĩ zojó ũkpó ru;
mí adru ãyĩkõ sĩ ḭjọ́ ĩ'baní idelé ĩ'bã drḭ̃ sĩ rĩ kî sĩ.
Mí ḭ'ḭ́ mḛ́rọ́'bá ĩ'badrḭ̃ kí,
ífẽ 'ba angá kí ḭ̃dḭ̃ ku.”
12 Mṵ́sã jọ ḭjọ́ sṵ́rṵ́ Bénzãmĩnĩ drḭ̃ drḭ̃ gá,
“'Dĩ sṵ́rṵ́ Úpí ní lẽlé
ãzíla tã mbalé nĩ rĩ 'i;
ĩ'di kí ãzã ko ṵ́'dṵ́ pírí sĩ
ãzíla ĩ'di adru kí drĩdríŋĩ gá cí.”
13 Mṵ́sã jọ ḭjọ́ sṵ́rṵ́ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ drḭ̃ drḭ̃ gá,
“Úpí 'bã wi sṵ̃sṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ ĩ'didrḭ̃ drḭ̃ gá
uzogó ũnĩ ambamba 'bṵ̃ gá
ãzíla ḭ̃yḭ́ ṵ̃nọ́kṵ́ ḭ̃ndṵ́ gá vṵ̃rṵ̃lé rĩ sĩ;
14 'Bã wi sṵ̃sṵ́ ḭ̃tṵ́kã ãlá rĩ sĩ
ãkónã 'baní sĩ kajó áyi ãlu-ãlu sĩ;
15 'Bã wi sṵ̃sṵ́ 'bé áyḭ́pḭka 'badrḭ̃ kí drḭ̃ gá
ãzíla ãkónã 'bã ka kí sĩ ĩ'baní nĩ jã 'dâ;
16 Lẽ ṵ̃nọ́kṵ́ ĩ'badrḭ̃ 'bã ga pírí ḭjọ́ múké sĩ,
Úpí 'bã sṵ̃sṵ́ mũkẽ ĩ'didrḭ̃ wijó ĩ'diní ḭjọ́ jǫ̣jó angájó mḭ̃rḭ́ velépi ãcí sĩ rĩ agâlé rĩ áni,
sṵ̃sṵ́ 'dĩ 'ba amṵ́ rilé sṵ́rṵ́ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ drḭ̃ drḭ̃ gá,
ã'dusĩku ĩ'di drḭ̃lḭ́ ádrḭ́pḭka 'badrḭ̃ 'i.
17 Ãmbõgõ sĩ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ĩ'di cécé mọ́nḭ̃gọ́ kãjãní rĩ áni;
újéke ĩ'didrḭ̃ kí cécé Ṵ̃drṵ́ ásé agá rĩ drḭ̃ áni,
újéke ĩ'didrḭ̃ kí ãsĩkárĩ álĩfũ-álĩfũ Mãnásẽ drḭ̃
ãzíla Ḭfṵrayḭ́mṵ̃ drḭ́ álĩfũ mṵdrḭ́ rĩ áni.
Kí 'bá ĩ'bã jĩránĩ rú rĩ kí iré
ãzíla dro kpere ṵ̃nọ́kṵ́ ḭ̃ndṵ́ 'bã ãsḭ̃ agá.”
18 Mṵ́sã jọ ḭjọ́ sṵ́rṵ́ Zãbṵ̃lọ́nḭ̃ drḭ̃ kí drḭ̃ gá sṵ́rṵ́ Ĩsãkárĩ drḭ̃ be,
“Zãbṵ̃lọ́nḭ̃ ĩmi adru drḭ̃lḛ́ba rú bĩsírã sĩ ĩminí acḭ agá ḭ̃yḭ́ drḭ̃ gá 'dâ
ãzíla Ĩsãkárĩ 'baní málĩ 'bã ga ĩmidrḭ́ lḭcọ́ agá tré.
19 Kí 'bá kí umve ĩ'ba rṵ́ 'bé agâlé
ãzíla kí fẽtáŋá ídétáŋá ru múké rĩ kí fẽ;
kí málĩ ḭsṵ́ angájó ḭ̃yḭ́ agá
ãzíla cínákí agá ḭ̃yḭ́ tḭ gâ sĩ.”
20 Mṵ́sã jọ ḭjọ́ sṵ́rṵ́ Gádĩ drḭ̃ drḭ̃ gá,
“Ĩmi ḭcṵ́ Ãdróŋá 'i, ĩ'di 'bá ãngũ ĩmidrḭ̃ nzḭ̃lépi ãmbógó ru rĩ 'i!
Gádĩ mi adru cécé kḛ̃mḭ̃ áni
'bá kí drḭ̃ jõku drḭ̃kã ucḭ́jó.
21 'Dṵ ṵ̃nọ́kṵ́ ãlá ãndânĩ rĩ ĩ'dinî;
sáwã drḭ̃lḛ́ka Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'bã kí ru trajó ãngũ ãlu gá rĩ gá,
úfẽ ĩsélé ãngũ drḭ̃lḛ́ drḭ̃ ĩ'badrḭ́
ĩ'di ḭjọ́ liŋá pḭrḭ Úpí drḭ̃ nga

ãzíla ĩ'di ãzịtáŋá fẽlé Ịsịrayịlị ní rĩ kí tã mba.”
22 Mụ́sã jọ ịjọ́ sụ́rụ́ Dánĩ drị̃ drị̃ gá,
“Dánĩ ĩ'di cécé kẽmị̃ mváŋá áni;
ĩ'di amvú ãmvé angájó Básãnĩ gá rĩ sĩ.”
23 Mụ́sã jọ ịjọ́ sụ́rụ́ Nãfũtálĩ drị̃ drị̃ gá,
“Úpí 'bã ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ĩ'di sụ́rụ́ Nãfũtálĩ drị̃ drị̃ gá,
fẽ ĩ'baní drĩ̃lẹ́ba sĩ;
ãngũ angájó ándrá kpere ĩ̃yị̃ Gãlịlị̃ gá rĩ 'dụjó.”
24 Mụ́sã jọ ịjọ́ sụ́rụ́ Ásẽ̃rĩ̃ drị̃ drị̃ gá,
“Drĩ̃lẹ́ba ãndânĩ rĩ Ãdróŋá 'bã fẽ 'ba adru anzị Ásẽ̃rĩ̃ drị̃ 'banî,
ádrípịka 'bã lẽ kí ĩ'di pírí lẽlẽ,
lẽ úsu ĩ'di ãdu Mĩ̃zẽ̃yịtũ̃ drị̃ agá.
25 Táwũ̃nĩ̃ mídrị̃ 'bã kẽ̃jịtị̃ 'bã adru ũkpó ru aya sĩ ãzíla bũrônzĩ sĩ,
mi dó sĩ ími andre ũtẽ ũkpó ru ụ́'dụ́ pírí sĩ.”

26 “Ĩmi 'bá Ịsịrayịlị drị̃ 'dĩ, ãdróŋá ãzí cécé Ãdróŋá ĩmidrị̃ áni,
cẽ̃lépi 'bũ̃ gâ sĩ ĩmi ãzã kolépi ũkpó ĩ'didrị̃ sĩ,
ũ̃rụ́'bũ̃ agâ sĩ rĩ áni la 'dáyụ.
27 Ãdróŋá ĩ'di 'bá ĩminí sĩ apájó ĩmi zĩ̃jó ĩ'di rụ́ rĩ 'i,
ãzíla aja ĩ'di 'bã drị̃ ĩmi drị̃ gá sĩ ĩmi tã mbajó jã 'dâ.
Ĩ'di mẹ́rọ́'bá kí adro ĩmi drĩ̃lẹ́ gá rĩ sĩ rá jọjó la,
‘Ĩmi ụ'dị̃ kî!’
28 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ la dó sĩ u'á ásị̃ ĩ̃gbẹ́ agá ịjọ́ kóru,
kídí Yãkó'bõ drị̃ lú ĩ'di ãni á'dû̃sĩ
ãngũ múké ãná trũ ãzíla wáyĩnĩ trũ,
'bũ̃ 'bã sĩ andrẹlị̃ ũsũjó drị̃ la gá rĩ gá.
29 Drĩ̃lẹ́ba ĩminî, ĩmi 'bá Ịsịrayịlị drị̃ 'dĩ, 'bá ãzí ĩmi áni la cí yã?
'Bá ãzí cécé ĩmi áni Úpí 'bã tã mbalé nĩ la 'dáyụ.
Úpí ĩ'di gọ́bẹ́rẹ́ ãzíla ménéŋá ĩmidrị̃ 'i
ĩ'di ĩmi tãmba ãzíla ĩmi fẽ ã'dị̃ ndẽlé.
Mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí amụ́ mãmálá 'bãlé ĩmi rụ́ sĩ ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ịsụ́jó
ãzíla ĩmi kí ndẽ rá.”

34

Mụ́sã 'bã drãjó rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã angá ãngũ gbayi Mũ̃wábũ̃ drị̃ gá sĩ tụjó 'Bé Nébõ sị̃ gá. Mụ 'Bé Pịsĩ̃gã 'bã drị̃ mbílí rĩ gá 'dĩ Yẽ̃rị̃kõ̃ ĩ̃tụ́ 'bã wókõ ĩ̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá. 'Dãá Úpí i'da ĩ'diní ãngũ 'dã 'i pírí angájó Gĩ̃lẹ́dĩ̃ gá kpere Dánĩ gá,
2 ãngũ Nãfũtálĩ drị̃ gá pírí, ãngũ Ịfụrayịmũ̃ 'badrị̃ Mãnásẽ be rĩ kí, ãngũ Yụ́dã drị̃ pírí kpere ĩ̃yị̃ ĩ̃tụ́ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá.
3 Úpí i'da Mụ́sã ní ãngũ umvelé Nẽ̃gẹ́vũ̃ 'i rĩ ãzíla á'bụ Yẽ̃rị̃kõ̃ drị̃ táwũ̃nĩ̃ káci drị̃ 'i kpere ãngũ Zówã drị̃ gá.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí jọ Mụ́sã ní, “'dĩ ãngũ mání ándrá azị̃lé mání sĩ ũyõ najó mã mụ fẽlé la Ịbụrahịmũ̃ ní, Ĩsákã ní ãzíla Yãkó'bõ ní mání jọjó la, ‘Ma mụ ĩ'di fẽlé anzị̃ ĩmidrị̃ mụlé tị̃lé drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní rĩ 'i.’ Áfẽ ĩ'di ndrelé míní mịfị̃ sĩ, wó mí icó calé ala gâlé ku.”

5 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãtí'bó Úpí drḭ́ Mṵ́sã uja dó drãlé Mṹwábṹ gá 'dãá cécé ándrá
Úpí 'bã jǫ̣lé rĩ áni.
6 Úpí į̃sį̃ dó ĩ'di Mṹwábṹ gá 'dãá, á'bụ gá ãngũ Mṹwábṹ 'badrḭ́ tḭ ru
ndrelépi Bẽt̃ĩpẹ́yọ́rį̃ be rĩ gá, wó kpere ãndrũ 'bá ãzí ndre ĩ'di 'bã ĩnádrį̃
ku.
7 Sáwã Mṵ́sã 'bã ándrá drãjó rĩ sĩ, ílí la 120, ḭsṵ́ 'dĩ sĩ mḭfḭ́ la ace kí ru
ídri ãzíla ụrụ'bá la ũkpó ru.
8 Anzḭ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ awá kí Mṵ́sã 'i ãngũ gbayi Mṹwábṹ drḭ̃ gá ṵ́'dṵ́ kãlḭ́
na kpere ṵ́'dṵ́ áwáŋá drḭ̃ 'bã kí ukó agá.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá úríndí ũndũwã drḭ̃ tõ dó ru Yósũwã Nṵ́nḭ̃ ngọ́pḭ agá
ã'dusĩku Mṵ́sã t̃ḭ ándrá drḭ́ ĩ'di drḭ̃ gá rá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ į̃nzḭ̃ kí
ĩ'di rá ãzíla nga kí ḭjọ́ kí cécé Úpí 'bã ándrá azḭlé Mṵ́sã ní rĩ áni.
10 I'dójó ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ, nábḭ̃ ãzí ãfũlépi Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ gá Úpí 'bã sĩ ḭjọ́ jǫ̣jó ĩ'di be
mḭfḭ́ gá-mḭfḭ́ gá Mṵ́sã áni la 'dáyụ.
11 Nábḭ̃ ãzí ndú Úpí 'bã tḭ pẽlé tálí kí idéjó ḭjọ́ ṹsṹtáŋá ru rĩ kí abe Mḭ̃sḭ̃rḭ̃
gá Fãráwũ drḭ̃lẹ́ gá ãmbogo ĩ'didrḭ̃ kí abe, ãzíla sṵ́rṵ́ ĩ'didrḭ̃ drḭ̃ gá pírí cécé
Mṵ́sã áni la 'dáyụ.
12 Nábḭ̃ ãzí ndú ḭjọ́ ũkpó ãzíla ícétáŋá ṹrḭ̃ fẽlépi rĩ kí ngalépi Mṵ́sã drḭ̃
áni 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí drḭ̃ gâ sĩ la 'dáyụ.

Bụ́kṹ̃
Rụ́tṹ̃
drı̨̃

Bụ́kṹ̃ Rụ́tṹ̃ drı̨̃ 'dĩ jọ ı̨́jọ́ Ũkú Mṹwábṹ̃ ízó ru umvelé Rụ́tṹ̃ 'i rĩ drı̨̃ gá. Mṹwábṹ̃ kí Yãhụ́d̃ı̨ kí 'bã mẹ́rọ́'bá. 'Bá ãzí Yãhụ́d̃ı̨ rú ãlu Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gá la mvi kí ũkú ĩ'didrı̨̃ be ãzíla anzı̨ kí trũ rílẽ 'bã ı̨́jọ́ sĩ Mṹwábṹ̃ gá ãzíla ĩ'di 'bã ngọ́pı̨ ãlu rĩ dụ ũkú ru la Rụ́tṹ̃ 'i. Ágọ́bı̨ 'dĩ ũdrã kí ngọ́pı̨ka kí abe rá wó a'be ĩ'di 'bã ũkû Nãwụ́mı̨̃ kí ngọ́pı̨ka 'bã ũkúka kí abe ãwụ́zı̨ ru. Nãwụ́mı̨̃ la mụ jọlé la ĩ'di ãgõ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gá 'bo, ngọ́pı̨ 'bã ũkú ãwụ́zı̨ ru Rụ́tṹ̃ ĩbĩ ru ĩdrâ rụ́ ãzíla ã'ı̨̃ Ãdróŋá 'i Ãdróŋá ĩ'didrı̨̃ rú. Táni Nãwụ́mı̨̃ 'bã kí ãgõ agá Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gâlé drı̨́-drı̨ ru rá tí, Ãdróŋá 'de Bõwázĩ ádrízã múké ãzíla málĩ trũ rĩ 'bã drı̨̃ sĩ Rụ́tṹ̃ 'dụjó ĩ'diní ũkú ru ãzíla ri dó vâ sĩ Nãwụ́mı̨̃ tãmbalé. Ũri ãfülépi Bõwázĩ 'ba rú Rụ́tṹ̃ be rĩ 'bã ãzí ĩ'di úpí Dãwụ́d̃ı̨ 'i.

Á'dígó Rụ́tṹ̃ drı̨̃ gá 'dĩ icé ãmaní Ãdróŋá la ásı̨́ ı̨̃gbẹ̃ i'da 'bá sụ́rụ́ cí rĩ gá ĩ'di ã'ı̨̃lépi ãzíla acálépi 'bá ĩ'didrı̨̃ kí 'bã ãzí ru rĩ ní rá.

Ḷlı̨́mẹ́lẹ̃k̃ı̨ 'baní mụjó rílẽ sĩ Mṹwábṹ̃ gá rĩ

1 Ándrá ídu 'bá Ḷsı̨rayı́lı̨̃ drı̨̃ 'bã kí adrujó úpí kóru rĩ sĩ,* rílẽ a'dé ãngũ Ḷsı̨rayı́lı̨̃ drı̨̃ gá. Ḷjọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bı̨ ãzí u'álépi Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gá Yụ́dã gá rĩ 'dụ ĩ'di 'bã ũkû 'i, ĩ'di 'bã ngọ́pı̨ka ı̨̃rı̨̃ rĩ kí trũ sĩ mụjó u'ájó ãngũ Mṹwábṹ̃ drı̨̃ gá ụ́'dụ́ were ãni.

2 Ágọ́bı̨̃ 'bã rụ́ Ḷlı̨́mẹ́lẹ̃k̃ı̨ 'i ãzíla ũkû 'bã rụ́ Nãwụ́mı̨̃ 'i. Anzı̨ ĩ'didrı̨̃ kí Málọ̃n̄ı̨ kí Kı̨̃lı̨̃yọ́n̄ı̨ be. 'Bá 'dĩ kí 'bá Ĩfũrátã gá sụ́rụ́ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ Yụ́dã gá rĩ gá la kî. 'Bá 'dĩ mụ kí dó Mṹwábṹ̃ gá ãzíla ri kí dó u'álé 'dãá.

3 'Dã 'bã vúlé gá, Ḷlı̨́mẹ́lẹ̃k̃ı̨ drã rá á'be dó Nãwụ́mı̨̃ 'i ĩ'di 'bã anzı̨ ı̨̃rı̨̃ 'dĩ kí abe.

4 Ngọ́pı̨ka ı̨̃rı̨̃ 'dĩ a'dụ́ kí ũkú ru Mṹwábṹ̃ ízó Ṹrı̨́pã kí Rụ́tṹ̃ be. 'Dĩ sĩ u'á kí dó 'dãá ílí mụdrı̨́ 'bo.

5 Málọ̃n̄ı̨ ũdrã kí vâ Kı̨̃lı̨̃yọ́n̄ı̨ be rá, Nãwụ́mı̨̃ ace dó ru ágó kóru ãzíla ngọ́pı̨ka ı̨̃rı̨̃ 'da kí kóru.

Nãwụ́mı̨̃ 'baní ãgõjó Rụ́tṹ̃ be Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gá rĩ

6 Ṹ'dụ́ ãzí vúlé gá Nãwụ́mı̨̃ la mụ arelé la Mṹwábṹ̃ gâlé Úpí wi sũsụ́ 'bá Ḷsı̨rayı́lı̨̃ drı̨̃ 'baní ãkónã fẽŋá sĩ 'bo íni, itú kí ru ũkúka kí abe sĩ gõjó vúlé ĩ'badrı̨ Ḷsı̨rayı́lı̨̃ gâlé.

7 Nãwụ́mı̨̃ mụ dó ũkúka ı̨̃rı̨̃ 'dĩ abe a'be kí ãngũ ĩ'bã kí sĩ u'ájó 'dã 'i, ko kí drı̨̃ mụjó vúlé ãngũ Yụ́dã drı̨̃ gá.

8 Wó ĩ'baní mụ agá gẽrı̨̃ gá 'dâ Nãwụ́mı̨̃ jọ ũkúka 'banî, “Ĩminí mụjó má be rĩ kẽjı̨ gá ĩgõ vúlé ĩmĩ andreka 'badrı̨ lı̨́cọ́ gâlé, ãzíla Úpí 'bã ũfẽ ĩmi ũyá sĩ ĩminí ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ idéjó ĩmĩ ágóka ũdrãlépi rá rĩ 'baní ãzíla mání rĩ sĩ.

9 Lẽ Úpí 'bã wi ĩminí sũsụ́ ĩmi tãmbajó ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ sĩ ágó ãzí kí rụjó.”

---

* **1:1** *Adrujó úpí kóru rĩ sĩ.* Bĩbĩlíyã ãzí rĩ jọ kí *'bá ı̨́jọ́ lı̨lépi rĩ rụ kí ándrá 'dĩ sĩ ãngũ nĩ.*

Nãwựmʉ̃ amvu kí jựjựʉ́ sĩ ãzíla jọ ĩ'baní ĩmụ dô, ịjọ́ 'dĩ sĩ, i'dó kí dó sĩ awálé,
10 ãzíla jọ kí ĩ'dinî, “Yụ ãlẽ mựlé mí be 'bá mídrʉ̃ 'ba rựlé ĩndĩ.”
11 Wó Nãwựmʉ̃ jọ, “Mâ ʉ̃ịzẹ́pịkâ, ĩgõ vúlé. Ĩlẽ mựlé má be ĩndĩ ã'du ịjọ́ sĩ yã? Má icó anzị ãzí kí tịlé ʉ̃dị, kí dó sĩ zo ĩminí ágó ru rá yã?
12 Yụ mâ ʉ̃ịzẹ́pịkâ ĩgõ vúlé 'bá ĩmi tịlépi rĩ 'badrʉ̃ kogâlé, ã'dusĩku áde kpánĩ-kpánĩ 'bo sĩ ágó rụjó. Ádrĩ táni 'bã la áma ásị gá icó tátí rá, ãzíla ádrĩ tá icó u'álé ágó be ịnị ãndrũ 'dĩ sĩ anzị kí tịjó rá,
13 ĩmi icó tá anzị la 'da kí ũtẽlé zo agá sĩ kí rụjó ágó ru rá yã? Ĩmi icó sĩ ágó ãzí ndú la kí rựlé ku yã? Yụ ĩmi idé 'dĩ áni ku mâ ʉ̃ịzẹ́pịkâ! Ịjọ́ uja kí ru mání ʉ̃ịʉ̃-ʉ̃ịʉ̃ ndẽ ĩmidrʉ̃ kí rá, ã'dusĩku Úpí uja ru drʉ̃ áma ụrụ'bá gá ũnzí.”
14 I'dó kí vâ awálé ʉ̃dị, 'dã 'bã ũngúkú gá Ʉ̃rịpã amvu dó ĩdrâ 'i, azị dó sĩ ĩ'diní ãzíla gõ dó rá. Wó Rựtựʉ̃ ĩbĩ ru ãsítáŋá sĩ u'álé Nãwựmʉ̃ be. 15 Nãwựmʉ̃ jọ ĩ'diní, “Índre, mî ãjágô gõ vúlé 'bá ĩ'didrʉ̃ 'ba rựʉ́ ãzíla ãdroŋa ĩ'didrʉ̃ 'ba rựlé 'bo. Lẽ ígõ vâ vúlé 'bá mídrʉ̃ 'ba rựʉ́ ĩ'di be.”
16 Rựtựʉ̃ umvi ĩ'diní, “Lẽ ịjọ mání má a'be mi sĩ gõjó vúlé la ku, ãma mụ mí be, ãngũ míní sĩ mụjó rĩ gá ãzíla ãngũ míní sĩ u'ájó rĩ gá. 'Bá mídrʉ̃ kí adru 'bá mádrʉ̃ kî, ãzíla Ãdróŋá mídrʉ̃ la vâ adru Ãdróŋá mádrʉ̃ 'i.
17 Ãngũ míní drãjó rĩ gá ma vâ drã 'dãá, ãzíla ãngũ ími ʉ̃ịsʉ̃jó rĩ gá ála vâ áma ʉ̃ịsʉ̃ 'dãá. Lẽ Úpí 'bã fẽ mání drʉ̃ịrịma ũnzí la ádrĩ ịjọ́ ãzí idé ími a'bejó rá rĩ gá, wó drã la rá la ãma awa mí be nĩ.”
18 Nãwựmʉ̃ la mụ ndrelé la Rựtựʉ̃ umbé dó ru ásị mụjó ĩ'di be rĩ gá rá, a'be jọjó la ĩ'diní 'bã gõ vúlé rĩ rá.
19 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ũkú ʉ̃rʉ̃ 'dĩ amựʉ́ kí dó kpere ĩ'baní acá agá Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mựʉ̃ gá. Kí mụ acálé 'bo, ũkú táwʉ̃nʉ̃ agá 'dãá rĩ amựʉ́ kí ĩ'di a'ịlé ãyĩkõ sĩ ãzíla zị kí dó sĩ, “'Dĩ ãndá-ãndá ru Nãwựmʉ̃ 'i yã?”
20 Nãwựmʉ̃ umvi ĩ'ba ní, “Ĩmi umve ma Nãwựmʉ̃ 'i ku rá la Márã† 'i ã'dusĩku Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị fẽ mání ũcõgõ.
21 Mání ándrá mụjó rĩ sĩ, ámụ ándrá 'bá trũ ũ'bí ru, wó Úpí ají ma lịcọ́ gá 'dõlé drʉ̃drʉ̃ ru 'bá kóru. Ĩmi dó áma umve Nãwựmʉ̃‡ la ã'du ịjọ́ sĩ, ịsựʉ́ Úpí Ũkpó 'Dịpị lị áma ịjọ́ ãzíla ají mání ũcõgõ?”
22 'Dĩ dó bãsĩ ũví Nãwựmʉ̃ 'bã ándrá ãgõjó Mựʉ̃wábựʉ̃ gâlé ũkû Rựtựʉ̃ Mựʉ̃wábựʉ̃ ízó ru rĩ be rĩ 'i. Ịsựʉ́ sáwã 'dĩ dó bãsĩ ãná umvelé bálẽ§ rĩ lãjó rĩ 'bã i'dójó Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mựʉ̃ gá rĩ.

2

Rựtựʉ̃ 'bã ãzʉ̃ ngajó Bõwázĩ drʉ̃ ámvựʉ́ agá rĩ

1 Nãwựmʉ̃ 'bã ágô Ʉ̃ĩʉ̃mẹ́lẹ̃kʉ̃ 'bã kãká ãzí ĩ'badrʉ̃ ínátị gá kựrẹ́nị ru rựʉ́ kựlépi kựʉ̃kựʉ̃ rĩ 'bã rựʉ́ Bõwázĩ 'i.
2 Ʉ̃'dựʉ́ ãlu Rựtựʉ̃ Mựʉ̃wábựʉ̃ ízó ru rĩ jọ Nãwựmʉ̃ ní, “Má icó tá mựlé ãná ródóvúlé ndrựʉ̃ trũ 'bá cí icólépi áma ízákĩzã ndrelépi rá rĩ drʉ̃ ámvựʉ́ agá rá yã?” Nãwựmʉ̃ umvi, “Ímụ 'bánî, mâ ũkû.”

---

† **1:20** *Márã* 'bã ífí “ũcõgõ rú 'i.” ‡ **1:21** *Nãwựmʉ̃* 'bã ífí “ãyĩkõ rựʉ́ 'i.” § **1:22** Ãná ngánũ rú 'dĩ ála umve la mũndú tị sĩ *“bálẽ.”*

3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Rụ́tṹ mụ dó rá i'dó dó ãná ródóvúlé ndrṹlé 'bá ãná lãlépi rĩ kí
vúlé gá. 'Dãá ịsụ́ dó ru ãná ndrṹ agá Ỉ̃ỉ̃ịmẹ́lẹ̃ḵ̃ị 'bã kãká Bõwázĩ drị́ ámvụ́
agá.
4 Sáwã were vúlé gá Bõwázĩ acá angájó Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ gâlé rĩ sĩ ãzíla zị 'bá
ãná lãlépi rĩ kí jọ ĩ'baní, "Ásị́ ỉ̃gbẹ̃ Úpí drị̃ 'ba adru ĩmi abe!"
Umvi kí ĩ'diní, "Ásị́ ỉ̃gbẹ̃ Úpí drị̃ 'ba adru vâ mí be ĩndĩ!"
5 Bõwázĩ zị ãmbógó 'bá ãná lãlépi rĩ 'badrị̃ 'i, "Ũkú ú'dí 'dã ã'di ãni?"
6 Ãmbógô umvi, "'Dã Rụ́tṹ Mṹwábṹ-ízó ru amụ́lépi Nãwụ́mḩ be angájó
Mṹwábṹ gâlé rĩ 'i.
7 Zị tá ma sĩ ãná ródóvúlé ndrṹjó 'bá ãná lãlépi rĩ kí vúlé gá 'dâ. I'dó tá
ãzị́ ngalé ũkpó ru ṹ'bụ́tị sĩ, rá la avị́ lú índríkã gá 'dãá sáwã were sĩ."
8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Bõwázĩ mụ dó Rụ́tṹ rṹlé ãzíla jọ dó ĩ'diní, "Mí are ma, mâ
ỉ̃zẹ́pị, ímụ jõ ãná ródóvúlé ndrṹlé ámvụ́ ãzí ndú la agá ku ãzíla mí a'be jõ
ãngũ 'dĩ ku. Índrṹ ãná ródóvúlé izonzi mádrị́ ãti'bo rú 'dĩ kí vúlé gá 'dâ
ãni rú.
9 Ími mịf̃ị 'bã adru ámvụ́ 'bá 'bã kí sĩ ãná lãjó rĩ gá, í'de izonzi kí vú gâ
sĩ. Ájọ 'bá ãgọbị rú 'dĩ 'baní 'bã fẽ kí jõ míní ũcõgõ ku. Ỉ̃yị́ vị́ drĩ ími ndẽ
rá, ímụ ỉ̃yị́ mvụlé ãkójó sĩ ỉ̃yị́ tõjó rĩ gá ĩ'ba rụ́ 'dãá."
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Rụ́tṹ tị́ dó ãja, ilú dó drị̃ vṹrụ́ ãrútáŋá ru. Jọ, "Ma ãmỉyọ́ŋá,
mí i'da mání ásị́ ỉ̃gbẹ̃ íni ã'du ị́jọ́ sĩ yã?"
11 Bõwázĩ umvi, "Má are ị́jọ́ ãzị́ míní ngalé mî ĩdrâ ní mî ágô 'bã drãjó
'bo rĩ sĩ rĩ kí drị̃ gá pírí rá. Únze vâ mání ị́jọ́ míní mî átẹ́pị kí a'bejó mî
ãndrẽ be, sụ́rụ́ mídrị̃ kí abe ãzíla míní amụ́jó u'ájó 'bá míní ṋ̃lé ku 'dĩ kí
abe rĩ rá.
12 Úpí 'bã ũfẽ mi calépi rĩ sĩ ị́jọ́ míní idélé 'dĩ kí sĩ 'dĩ Ãdróŋá Ịsịrayí̃lị̃
drị́ míní sĩ amụ́jó ĩ'di rụ́ sĩ ími tãmbajó rĩ 'i."
13 Rụ́tṹ jọ, "Ãmbógó míní áma ásị́ ũŋmĩjó rĩ sĩ ãzíla míní ị́jọ́ jọjó mání
ásị́ ỉ̃gbẹ̃ sĩ rĩ sĩ, ífẽ má ịsụ́ ásị́ ỉ̃gbẹ̃ jã 'dâ mání adrujó izonzi mídrị̃ ãzị́ gá
'dĩ kí abe trũ trũ ku rá tí."
14 Sáwã ãkónã najó rĩ la mụ calé 'bo, Bõwázĩ jọ Rụ́tṹ ní, "Mí amụ́, ãma
amụ́ kí íná nalé. Ídũ íná tẹ́bị́ agâlé." Rụ́tṹ la dó mụ rilé 'bá ãná lãlépi rĩ
kí andre gá 'dãá 'bo, Bõwázĩ fẽ dó ĩ'diní ãkónã nalé. Na dó ãkónã 'i, aga
dó sĩ rá ãzíla a'be dó ị́mbị́ la kí cí.
15 Rụ́tṹ la mụ i'dólé ãná ródóvúlé ndrṹlé ỉ̃dị́ 'bo, Bõwázĩ fẽ ãzị́táŋá 'bá
ĩ'didrị́ ãzị́ ngalépi rĩ 'baní, jọ, "Ĩmi ĩcõcõŋã jõ ĩ'di ku drĩ táni ãná bálẽ rú
u'delépi ũdĩbá kí drĩdríŋĩ gá rĩ kí ụ'dụ rĩ gá.
16 Be la rá la ĩmi a'be ĩ'diní ãná ãzí kí angájó ũdĩbá gá ãzíla 'bã ụ'dụ sĩ
kí ĩ'didrị̃ kí ĩjãlãjó, ĩmi uzá jõ ĩ'di drị̃ gá ku."
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Rụ́tṹ ndrṹ dó ãná bálẽ rú rĩ 'bã ródóvúlé kpere ĩndró gá. 'Dã
'bã vúlé gá co dó ífí-fí lã ãni rú kḩ̃lõ̃ mụdrị́ 'dĩpí.
18 'Dụ dó ãná trũ mụ́jó ĩdrâ rụ́ táwṹnḩ̃ gâlé. I'da dó ĩdrâ ní ndrṹ ãná
íngõpí yã rĩ 'i. Rụ́tṹ anzé dó vâ ãkónã tá ĩ'di 'bã nalé ãná ndrṹŋá gâlé tí
rĩ kí fẽ kí nalé Nãwụ́mḩ nî.
19 Nãwụ́mḩ zị Rụ́tṹ 'i, "Ímụ tá ãná ndrṹlé íngõlé yã? Ínga tá ãzị́ ã'di drị́
ámvụ́ agá yã? Ãdróŋá 'bã wi sṹsụ́ 'bá ásị́ ỉ̃gbẹ̃ i'dalépi míní rĩ nî!"
Rụ́tṹ lũ ĩdrâ ní angá ãzị́ ágọ́bị́ umvelé Bõwázĩ rĩ drị́ ámvụ́ agá.

20 Nãwựmĩ jọ Rựtữ ní, “Úpí 'bã wi sữsự Bõwázĩ nî, ĩ'di mî ágô 'bã kãká
lịcọ agá 'dâ icólépi ãma tãmbalépi mí be rá rĩ 'bã ãzí. Úpí la ự'dự pírí sĩ
'bá ídri rĩ kí ịjọ ũrã 'bá ũdrãlépi rá rĩ abe rá.”
21 'Dã 'bã ũngúkú gá Rựtữ Mữwábữ ízó ru rĩ jọ, “Bõwázĩ jọ vâ mání
ándrữ ãná bálẽ rú rĩ kpere 'bá ĩ'didrị bálẽ lãlépi rĩ 'bã kí de agá lã agá.”
22 Nãwựmĩ jọ Rựtữ ní, “Mâ ũkû, ĩ'di ịjọ múké la míní acịjó izonzi ãzị
ngalépi Bõwázĩ drị ámvự agá 'dĩ kí abe, ã'dusĩku ídrĩ mụ 'bá ãzí drị ámvự
agá mí icó ũcõgõ ịsựlé rá.”
23 Ịjọ 'dĩ sĩ, Rựtữ ri dó ãná bálẽ rú rĩ 'bã ródóvúlé ndrữlé izonzi Bõwázĩ
drị amvự agá rĩ kí vúlé gá 'dãá kpere ãnâ 'bã ukó agá ãzíla Rựtữ ri dó u'álé
ĩdrâ be.

3

Rựtữ 'bã ágó ịsựjó ĩdị rĩ

1 Ự'dự ãzí sĩ Rựtữ 'bã ĩdrâ Nãwựmĩ jọ ĩ'diní, “Mâ ĩzẹ́pị, lẽ má ịsự míní
ágó icólépi ími tãmbalépi múké rá la, ĩmi dó sĩ lịcọ sị ĩ'di be.
2 Lẽ ínĩ rá Bõwázĩ míní ãzị ngajó izonzi la kí abe rĩ ĩ'di ãmã kãká. Mí
are drĩ, ãndrũ ĩndró sĩ Bõwázĩ la mụ ãná ndrịlé ãngũ sĩ ãná cojó rĩ gá.
3 Ịjọ 'dĩ sĩ, lẽ mí ũjĩ mi, mí uní mi ãdu ãjị ngữlépi vĩrĩ rĩ sĩ ãzíla ísữ
bõngó mídrị ãlá rĩ kí áyụ. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ímụ dó ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ãná
ndrịjó rĩ gá, wó lẽ ífẽ 'bã nĩ mi 'dãá cí rĩ gá ku kpere ĩ'di 'bã íná naŋá ãzíla
wáyĩnĩ mvụŋá de agá.
4 Ĩ'di 'bã ru la agá ự'dự gá, índre ãngũ ĩ'di 'bã sĩ rũ lajó rĩ múké-múké.
'Bo ímụ dó bõngó ĩ'di 'bã pá gá rĩ wịlé* ãzíla íla dó sĩ mi vũ gá. Ĩ'di dó
mụ míní mí idé ã'du yã rĩ lũlé nĩ.”
5 Rựtữ umvi Nãwựmĩ ní, “Ma ịjọ míní jọlé 'dĩ kí nga pírí rá.”
6 Ịjọ 'dĩ sĩ Rựtữ mụ dó ãngũ sĩ ãná ndrịjó rĩ gâlé ãzíla idé ịjọ kí pírí ĩ'dĩ
'bã ĩdrâ 'bã jọlé rĩ áni.
7 Bõwázĩ la dó mụ íná naŋá ãzíla wáyĩnĩ mvụŋá delé 'bo, ásị la acá dó
ãyĩkõ rú. Mụ dó sĩ ru lalé vữrự ãngũ ãná drõjó rĩ 'bã tị 'bã ãsĩ agá. Rựtữ
mụ dó jã-jã rú, wị dó sókã Bõwázĩ pá gá rĩ ãzíla la dó ru vũ gá.
8 Ịnị ágágá Bõwázĩ angá, uja ru tị ãzíla aru-arû. Acá dó ữsữtáŋá sĩ ĩ'di
'bã ịsựjó la ũkú ãzí la ru ĩ'di pá gá 'dãá cí rĩ sĩ.
9 Zị dó, “Mi ã'di 'i?”
Rựtữ umvi, “Ma ãtí'bó mídrị Rựtữ 'i. Má a'ị́ mídrị́ ífi ma míní adrujó mâ
ágô 'bã kãká icólépi áma tãmbalépi rá rĩ 'i rĩ sĩ.”
10 Bõwázĩ umvi ĩ'diní, “Úpí 'bã wi míní sữsự mâ ĩzẹ́pị, lẽtáŋá míní i'dalé
ú'dî'da 'dĩ ndẽ míní i'dalé Nãwựmĩ ní rĩ rá. Míní ásị 'bãjó anzị kãrịlẹ̃ rú,
kựrẹ́nị ru jõku lẽmẽrí ru rĩ kí drị gá ku rĩ sĩ.
11 Ựrĩ 'bã rụ mi ku mâ ĩzẹ́pị, ma ịjọ míní lẽlé rĩ kí idé rá. 'Bá pírí ãmadrị
táwữnĩ agá 'dãá rĩ nĩ kí mi ũkú gbíyã múké la rĩ gá rá.
12 Ádrĩ táni adru agá mí ágô 'bã kãká tí, 'bá ãzí ãni rú kãká ru icólépi
ími tãmbalépi la cí.
13 Íde ịnị 'dĩ 'dâ, drữsĩ ữ'bựtị sĩ ãma dó sĩ ĩ'di icó ími tãmbalé rá yã rĩ
ịsự. Wó drĩ lẽ la ku, Úpí 'bã adrujó ídri rú rĩ áni ma ími tãmba rá, íla mi
'dâ kpere ữ'bựtị gá.”

* **3:4** Bõngó Bõwázĩ pá gá rĩ wịjó rĩ ífí la ĩ'di zịjó 'bã mba sĩ ĩ'di tã.

14 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Rụ́tṹ la ru Bõwázĩ 'bã pá gá ándrá 'dãá kpere ṹ'bụ́tị gá, wó angá sáwã sĩ icójó 'bá nj̃jó ku la gá. Bõwázĩ jọ ĩ'diní, “Ífẽ 'bá ãzí 'bã nj̃ jõ ũkú ãzí amụ́ ãngũ sĩ ãná ndrịjó rĩ gá 'dõlé rá la ku.”
15 Bõwázĩ jọ vâ Rụ́tṹ ní, “Mí ajị́ bõngó míní sĩ ími ụrụ'bá 'bejó rĩ ãzíla mí aja ĩ'di vũ gá 'dâ.” Ĩ'di mụ bõngô ajalé 'bo, Bõwázĩ sũ ãná ala gá ãni rú kị́lọ̃ kãlịna 'dĩpí ãzíla 'bã dó ĩ'di Rụ́tṹ drị̃ gá. Uja dó ru táwṹnj̃ gâlé.
16 Rụ́tṹ la mụ ãgõlé ĩ'di 'bã ĩdrâ rụ́ 'dõlé 'bo, Nãwụ́mj̃ zị dó, “Mâ ĩzẹ́pị, ịjọ́ acị́ kí íngoní?”
'Dãá nze dó ịjọ́ Bõwázĩ 'bã ngalé ĩ'diní rĩ kî,
17 ãzíla jọ vâ, “Fẽ mání ãná 'dĩ kí pírí nĩ, ãzíla jọ, má ãgõ jõ mí rụ́ 'dõlé drídrị ru ku.”
18 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Nãwụ́mj̃ jọ, “Mâ ĩzẹ́pị ími ásị́ 'bã adru ũkpó ru kpere míní nj̃ agá la ã'du ịjọ́ la ru idé nĩ yã rĩ gá, ã'dusĩku Bõwázĩ ásị́ icó pá tulé ku kpere ịjọ́ 'dĩ 'bã ru ãzã ko agá ãndrũ ráká.”

4

Bõwázĩ 'bã Rụ́tṹ 'dụjó ũkú ru rĩ

1 Bõwázĩ mụ rilé kẽjị́tị sĩ fijó táwṹnj̃ agâlé rĩ tị gá 'dãá. Kãká tá icólépi Rụ́tṹ tãmbalépi nĩ ĩ'di 'bã sĩ ịjọ́ jọjó drị̃ la gá rĩ la mụ acálé 'bo, jọ dó, “Mâ wõrị, mí amụ́ drĩ rilé áma andre gá 'dọ̀.” Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị̃ mụ dó rilé vũ gá.
2 Bõwázĩ umve 'bá ĩyõ táwṹnj̃ drị̃ 'bã ãzí kí mụdrị́ ãzíla a'ị́ kí rilé vũ gá. Idé kí dó 'dã 'bã áni.
3 Jọ dó kãká icólépi Rụ́tṹ tãmbalépi rá 'dã ní, “Nãwụ́mj̃ ãgõlépi Mṹwábṹ gá rĩ la ãngũ ãmã ádrípị Ịlĩmẹ́lẹ̃kị̃ drị̃ ĩtṹndã.
4 Má ũrã ịjọ́ la lũjó míní ãzíla vâ sĩ ími a'ịjó ĩgbãjó la 'bá urilépi 'dĩ kí drị̃ gâ sĩ ãzíla 'bá ĩyõ mádrị́ 'dĩ kí drị̃ gâ sĩ. Ídrĩ ãngũ 'dĩ lẽ rá, mí ĩgbã ĩ'di 'bá urilépi 'dĩ kí drị̃ gâ sĩ, wó ídrĩ lẽ ĩgbãlé la ku, ílũ mání, ma dó sĩ nj̃ la cé ã'dusĩku 'bá ãzí ndú icólépi ĩgbãlépi la yụ pẽ lú mi 'i ãzíla ma 'i ími ũngúkú gá ãni rú rĩ.”
Ágọ́bị̃ jọ, “Ma ĩgbã la rá.”
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Bõwázĩ jọ, “Ṹ'dụ́ míní ãngũ 'dã ĩgbãjó Nãwụ́mj̃ drị̃ rĩ sĩ, mi vâ Rụ́tṹ Mṹwábṹ ízó ru rĩ tãmba ĩndĩ, sĩ ágó ĩ'didrị́ drãlépi rá Málọ̃nj̃ 'bã rụ́ ĩdrĩjó ãko ĩ'didrị̃ kí abe.”*
6 'Dã 'bã ũngúkú gá, kãká tá tí icólépi Rụ́tṹ tãmbalépi rá rĩ jọ, “Má icó dó ãngũ 'dĩ ĩgbãlé ku ã'dusĩku anzị mádrị̃ icó kí ãngũ 'dã 'dụlé ĩ'bã ãni la rú ku. Mí ĩgbã dó bãsĩ ĩ'di míní. Má icó ku.”
7 Ándrá ídu rĩ sĩ, lã'bĩ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'badrị̃ agá 'bá ãzí ní acájó ãko ãzí 'bã 'dịpị rú, 'bá ãlu rĩ la ŋĩlâ ĩ'di 'bã pá gá rĩ ãtrũ fẽlé 'bá ãzí rĩ drị̃. 'Dĩ ándrá gẽrị̃ pịrị 'bá ãzí 'bã sĩ acájó ãko ãzí 'bã 'dịpị rú Ịsịrayị́lị̃ gá rĩ.
8 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị̃ 'dĩ jọ Bõwázĩ ní, “Mí ĩgbã ĩ'di mi 'i.” 'Bo ãtrũ dó ŋĩlâ ĩ'di pá gá rĩ fẽlé Bõwázĩ drị̃.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Bõwázĩ jọ 'bá ĩyõ ãzíla 'bá pírí 'dãá cí rĩ 'baní, “Ãndrũ ĩmi mâ sãdínĩ rú ndrejó la má ĩgbã Nãwụ́mj̃ drị̃ ãko Ịlĩmẹ́lẹ̃kị̃, Kị̃lĩyọ́nj̃ ãzíla Málọ̃nj̃ 'badrị̃ kí pírí.
10 Á'dụ vâ Rụ́tṹ Mṹwábṹ ízó ru ãwụ́zị Málọ̃nj̃ 'bã a'belé rĩ mání ũkú ru ĩndĩ sĩ ĩ'di 'bã rụ́ ĩdrĩjó ãzí la ãko ĩ'didrị̃ kí abe. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di 'bã rụ́ 'bã ãvĩ

* **4:5** Lã'bĩ Yãhụ́dị̃ drị̃ sĩ ídrĩ mí ádrípị 'bã ũkú fi mi anzị kí tị sĩ ĩ'di rụ́ ajíjó.

rú sĩ lı̨cọ́ ãmadrı̨́ ãzíla táwṹnı̨̃ ãmadrı̨̃ agá ku benĩ. Ĩmi dó sĩ ãndrũ mâ sãdínĩ!”
11 'Dã 'bã vúlé gá 'bá ĩyõ rĩ kí 'bá ũ'bí 'dãá rĩ kí abe jọ kí, “Ãma pírí sãdínĩ. Įjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí 'bã fẽ ũkú afílépi mídrı̨́ lı̨cọ́ gá 'dõlé 'dĩ 'bã adru cécé Rãkẹ́lı̨ 'bã kí ándrá Léyã† be lı̨cọ́ Yãkó'bõ drı̨̃ ı̨ndụ́ i'dójó ãngũ ãlu gá nĩ rĩ áni. Mí adru kẹ́jẹ́nı̨́ málĩ trũ íná tı̨ Ĩfũrátã gá ãzíla ími rụ́ 'bã kụ-kṹ sụ́rụ́ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ gá.
12 Úpí 'bã fẽ anzı̨ ãfũlépi ĩmi rụ́ Rụ́tṹ be rĩ 'ba adru kí cécé Pẹ̃rẹ́zı̨̃ drı̨̃ kî áni 'dĩ ngọ́tı̨ Yụ́dã 'badrı̨́ Tãmárã be rĩ.”

Ãwí Dãwụ́dı̨̃ drı̨̃

13 Įjọ́ 'dĩ sĩ, Bõwázĩ 'dụ dó Rụ́tṹ 'i ĩ'di 'bã ũkú ru ãzíla ko kí dó ĩ'di be. Úpí wi ĩ'baní sṹsụ́ rá, ı̨sụ́ dó sĩ 'a, ãzíla tı̨ dó ngọ́tı̨ ágọ́bı̨.
14 Ũkú táwṹnı̨̃ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ gá rĩ jọ kí Nãwụ́mı̨̃ ní, “Lẽ ãma ı̨cụ́ kí Úpí 'i ãndrũ ĩ'di 'bã míní ngọ́tı̨ ágọ́bı̨ ími tãmbalépi la fẽjó rĩ sĩ. Lẽ rụ́ la 'bã kụ-kṹ ãngũ Įsı̨rayı̨́lı̨̃ drı̨̃ agá.
15 Mí ũkû lẽ mi ambamba, ndẽ míní adrujó anzı̨ ãgọbı̨ trũ ázı̨̃rı̨̃ rĩ rá, ngọ́tı̨ ĩ'di 'bã tı̨lé míní 'dĩ la drụ́zı̨ ími ásı̨ imbá, ãzíla ĩ'di ími tãmba ĩdrãnĩgõ gá nĩ!”
16 Nãwụ́mı̨̃ 'dụ dó ngọ́tı̨ ĩ'didrı̨ gá ãzíla mba dó tã la.
17 Ũkú u'álépi jĩránĩ rú 'dãá rĩ jọ kí 'bá 'banî, “Nãwụ́mı̨̃ 'bã ngọ́tı̨ ágọ́bı̨ dó cí!” 'Da kí ĩ'di rụ́ Ụ̃bẹ́dı̨̃ 'i. Ụ̃bẹ́dı̨̃ tı̨ dó Yésẽ 'i, 'dĩ Dãwụ́dı̨̃ 'bã átẹ́pı̨ 'i.
18 'Dĩ ãwí Pẹ̃rẹ́zı̨̃ drı̨̃ 'i:
Hẽzĩrónĩ 'bã átẹ́pı̨ Pẹ̃rẹ́zı̨̃ 'i
19 Rámũ 'bã átẹ́pı̨ Hẽzĩrónĩ 'i,
Ãmĩnãdábũ 'bã átẹ́pı̨ Rámũ 'i,
20 Násõnĩ 'bã átẹ́pı̨ Ãmĩnãdábũ 'i,
Sãlĩmónĩ 'bã átẹ́pı̨ Násõnĩ 'i
21 Bõwázĩ 'bã átẹ́pı̨ Sãlĩmónĩ 'i,
Ụ̃bẹ́dı̨̃ 'bã átẹ́pı̨ Bõwázĩ 'i,
22 Yésẽ 'bã átẹ́pı̨ Ụ̃bẹ́dı̨̃ 'i,
Ãzíla Dãwụ́dı̨̃ 'bã átẹ́pı̨ Yésẽ 'i.

† **4:11** Ũkú ı̨rı̨̃ 'dĩ tı̨ kí anzı̨ ũ'bí ru Yãkó'bõ nî.

Bṵ́kṹ
Ịjọ́ U'béŋá
drị̃

Úpí Sũlũmánĩ sĩ ịjọ́ u'bélé u'bé u'bê bṵ́kṹ 'dĩ agá ri kí ãndála nĩ. Icó kí sĩlé ílí 1000 BC sĩ. 'Bá ũndũwá ru Úpí Hẽzẽkíyã 'bã adrujó ĩ'bã ãzí ru ĩndĩ rĩ sĩ kí Ịjọ́ u'bélé u'bé u'bê 'dĩ 'bã ãzí kí nĩ. Bṵ́kṹ 'dĩ agá ímbátáŋá fẽlé rĩ úsĩ ĩ'di gẽr̃ị sĩ ịjọ́ sĩjó ãlı́ŋá-ãlı́ŋá rĩ sĩ. Bṵ́kṹ ãzí ũndũwã drị́ Báyíbũlũ agá 'dĩ kí abe, bṵ́kṹ Ịjọ́ U'béŋá drị̃ ĩ'di ịjọ́ ãzí ũ'bãlé bṵ́kṹ ãwí drị́ ãzíla ịjọ́ nãbịya 'ba kí ũlũlé rĩ kí ụrụ'bá gá rĩ 'i. Jọ ịjọ́ ịjọ́ sĩ icójó ásị́ tĩjó ũndũwã angálépi Ãdróŋá drị́ rĩ drị̃ gá ãzíla ũrãtáŋá 'bá 'bã kí ayúlé sĩ ịjọ́ pírí ídri ĩ'badrị̃ agá rĩ kí ãzã kojó rĩ drị̃ gá.

Ásị́sı̃ŋá ãmbógó drị̃drị̃ bṵ́kṹ 'dĩ drị̃ 'i sĩ 'bá kãrı́lẽ rú 'dĩ kí izójó adrujó 'bá Ãdróŋá ṹrı̃lépi ídri ĩ'badrị̃ agá rá la rú (índre cápĩtã 1:4 ãzíla 4:20 mụjó drị̃ gá). Ála ãyĩkõ ịsṹ rá la Ãdróŋá ṹrı̃ŋá sĩ ãzíla ru irijó vṹrṹlé rĩ sĩ (Ịjọ́ U'béŋá 1:7). Ịjọ́ 'dĩ sĩ ịjọ́ ãzãkolé bṵ́kṹ 'dĩ agá 'dâ rĩ kí dó sĩ wẽwẽ rú cécé: kãkã Ãdróŋá be rĩ 'i, kãkã jĩránĩ be rĩ 'i ãzíla tõrọ́mẹ́ gá rĩ 'i, anzị kí izóŋá, ũkú ĩgbãŋá ãzíla ịjọ́ ru bĩlépi málĩ trũ rĩ kí abe.

Ṹrõdrị̃ ịjọ́ U'béŋá drị̃ kî

1 'Dĩ kí ịjọ́ Sũlũmánĩ Dãwṹdı̃ ngọ́pị úpí Ịsịrayı́lı̃ drị̃ 'bã u'bélé rĩ kî:

2 Ásị́sı̃ŋá ĩ'badrị̃ sĩ ũndũwá ãzíla ímbátáŋá fẽjó,
ịjọ́ vãjó ãzíla sĩ ífí la nj̃ijó múké-múké.
3 Kí 'bá imbá sĩ u'ájó ũndũwá ru ãzíla adrujó 'bá ịjọ́ mgbã, pịrị rĩ idélépi rĩ rú,
ásị́ ãlá ãzíla 'bá múké la ru.
4 Kí 'bá ũndũwã kólı rĩ fẽ acálé ũndũwã trũ
ãzíla kãrı́lẽ kí imbá sĩ adrujó vãtáŋá trũ ãzíla sĩ ịjọ́ kí ṹtı̃jó múké-múké.
5 Lẽ 'bá ũndũwá ru rĩ 'bã are ịjọ́ 'dĩ kí ãzíla 'bã ũ'bã kí ịjọ́ ĩ'di 'bã ṹnı̃lé 'bo rĩ kí drị̃ gá,
ĩ'di 'bá ṹnı̃táŋá trũ rĩ drị̃ ce ịjọ́ pịrị rĩ ngajó,
6 ịjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ ịjọ́ u'bélé u'bé u'bê rĩ 'bã ífí vã rá
ịjọ́ ũkpó 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã kí jọlé rĩ kí ãzíla kõyı̃-kõyı̃ ĩ'bã kí zãlé rĩ abe.

7 Úpí ṹrı̃jó rĩ ĩ'di ũndũwã 'bã i'dóŋá,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ gã kí ũndũwá ãzíla ímbátáŋá sĩ ũndũwá ịsṹjó rĩ úmgbé.

Ịjọ́ jọlé sĩ ásị̃ 'bãjó ũkpó ru ũndũwã drị̃ gá rĩ

8 Mâ ngọ́pị, mí are ímbátáŋá mí átẹ́pị 'bã sĩ ími imbájó rĩ 'i
ãzíla ígã jõ mí ãndrẽ 'bã ímbátáŋá kí ku.
9 Ímbátáŋá ĩ'badrị̃ kí ími gbíyã itú ũniyambamba rú cécé bõngó sĩ drı̃kã umbéjó rĩ áni,
jõku ãko ũnĩ ãni gĩlé ími imbe gá rĩ 'bã ími itújó rĩ áni.

10 Mâ ngọ́pị, 'bá ũnzí rĩ drĩ kí ími bị́lẹ́ iwí,
mí ã̃ị́ jõ ku.
11 Drĩ kí jọ la míní, “Mí amụ́ ãma abe; ãmụ kí ãma zị̃lé gẹ̃rị̃ gá sĩ 'bá ãzí 'bã ãrí asujó,
lẽ ãmụ kí 'bá ị́jọ́ kóru rĩ kí drị̃ tẽlé gẹ̃rị̃ gá sĩ kí ụ'dị́jó!
12 Lẽ ãma uti kí kí mị́fị́ trũ cécé ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrị̃ 'bã 'bá kí utijó rĩ áni,
lẽ ãma uti kí kí pírí cécé 'bá 'bã kí atijó 'bụ́ gá rĩ áni;
13 ãma dó sĩ málĩ pírí múké ũví ndú-ndú rĩ kí ị́sụ́
ãzíla ãma dó sĩ lị́cọ́ ãmadrị̃ kí 'a tõ málĩ ãmaní arálé rĩ kí sĩ;
14 mí amụ́, ãma amụ́ kí tị́ icílé mî trũ
ãzíla ãma kí dó sĩ ãko pírí ãma ní ũ̃gũ̃lé rĩ kí awa ãma drĩdríŋĩ̃ gá.”
15 Mâ ngọ́pị, mí acị́ jõ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ kí abe ku,
mí icí mi ĩ'ba abe ku;
16 ã'dusĩku kí cẹ̃ ị́jọ́ ũnzí gâlé ụ́ngụ́lẹ́ sĩ,
kí bábá sĩ 'bá ãrí asujó.
17 Ĩ'di ũ̃rọ̃drị̃ kóru míní ímbá 'bejó
ãriŋa kí dị̃ ndre sĩ la!
18 Wó 'bá 'dĩ áni rĩ kí ímbá 'be ĩ'bã vúŋá nî,
kí vúŋá la drã ímbá ĩ'bã kí 'belé rĩ sĩ nĩ!
19 Málĩ ị́sụ́lé gẹ̃rị̃ ũnzí sĩ rĩ la sáwã pírí sĩ drã ajị́ 'bá rọ̃mmgbọ́ ru rĩ drị̃ gá,
ị́jọ́ 'dĩ áni rĩ la ru idé 'bá rọ̃mmgbọ́ ru rĩ ụrụ'bá gá rá.

'Bá ũndũwã gãlépi sĩ rĩ bị́lẹ́ ị̃ndụ́ lijó rĩ

20 Ũndũwá la uzá rere gẹ̃rị̃ táwũ̃nị̃ drị̃ agâ sĩ,
ĩ'di ru ụ́'dụ́kọ́ inga sụ̃ agâ sĩ;
21 Ãngũ 'bá 'bã kí sĩ nujó wũ rĩ gá ĩ'di 'bá umve ụ́'dụ́kọ́ sĩ rere
kẹ̃jị́tị́ táwũ̃nị̃ drị̃ gá, ĩ'dĩ jọ la:
22 “Ĩmi 'bá idemará ru 'dĩ! Ĩlẽ adrulé ị́jọ́ nị̃ŋá kóru ụ́'dụ́ íngõpí yã?
Ĩmi mụ u'álé ãyĩkõ sĩ nị̃táŋá ãkõ sĩ sáwã ãzo rú íngõpí yã? Ĩmi 'bá azalépi aza-azâ 'dĩ ĩmi icó dó ị́jọ́ ũ̃nị̃lé ku yã?
23 Ĩdrĩ ándrá úzáŋá máni uzájó ĩmi drị̃ gá rĩ ã̃ị́ agá rá la,
ma ándrá ị́jọ́ áma ásị́ gá rĩ kí iyá agá ĩminí rá ãzíla ũrãtáŋá mádrị̃ kí fẽ agá nị̃ agá ĩminí rá.
24 Sáwã máni ándrá ĩmi umvejó rĩ sĩ, ĩgã ándrá áma tị́ arelé úmgbé,
ãzíla máni ándrá áma drị́ ĩjũjó ĩmi rụ̃lé rĩ sĩ, ĩ'bã ándrá ásị́ áma drị̃ gá ku.
25 Ĩminí ímbátáŋá mádrị̃ kí gãjó pírí úmgbé
ãzíla ị́jọ́ máni uzájó ĩmi drị̃ gá rĩ ã̃ĩjó ku rĩ sĩ,
26 ị́jọ́ drĩ dó sĩ amụ́ ĩmi ị̃ndụ́ ị́sụ́lé 'bo, ma dó áma ace ĩmi gụlé gũ̃gũ̃,
ụ́'dụ́ ũcõgõ 'bã amụ́jó a'déjó ĩmi drị̃ gá rĩ sĩ ma uja ĩmi idelé ide ĩdẽ;
27 lị́kị̃ ãmbógó la drĩ a'dé ĩmi drị̃ gá ĩmi wũ̃jó ãlụ́kụ́kũ̃ áni,
ũcõgõ drĩ ĩmi li cécé Lõ̃bị́yọŋá áni,
ụ́'dụ́ ũ̃rị̃ ãzíla ũcõgõ 'bã ĩmi rụjó rĩ sĩ,
28 'dã 'bã ũngúkú gá ĩmi dó amụ́ áma umvelé wó má icó dó ĩmi umvilé ku,
ĩmi dó áma ndrũ̃ ásị́ pírí sĩ, wó ĩmi icó dó áma ị́sụ́lé ku.
29 Ĩminí ándrá nị̃táŋá gãjó úmgbé
ãzíla ĩminí Úpí ũ̃rị̃jó ku,

30 ĩminí ímbátáŋá mádrḭ́ kí gãjó úmgbé
ãzíla ɨjọ́ mání uzájó ĩmi drḭ́ gá rĩ ã'ĩjó ku rĩ sĩ,
31 ĩmi dó mụ gẽ̃rḭ́ ĩminí acḭ́jó ɨjọ́ ũnzĩ agá rĩ 'bã sḭ́mvṵ́ 'bḭ̃lé rá
ãzíla ɨjọ́ ũnzí ĩminí ngalé rĩ kí fi ĩmi mḭ́fḭ́ gá trotro.
32 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí ũdrã ĩ'bã kí ũndũwã gãjó úmgbé rĩ sĩ
ãzíla ɨjọ́ ĩ'bã kí ũndũwã gãjó úmgbé rĩ la kí fẽ ḭ̃ḭ́kḭ̃lé nĩ;
33 wó 'bá áma tḭ arelépi rá rĩ la u'á ásḭ́-ḭ̃gbẽ̃ sĩ;
ḭ́jọ́ ãzí ĩ'di 'bã sĩ u'ájó ṹrḭ́ sĩ la la adru 'dáyụ.”

2

Ṹrõ̃drḭ́ ɨsṵ́lé ũndũwá sĩ rĩ

1 Mã́ ngọ́pḭ, ídrĩ ḭjọ́ mádrḭ́ kí ã'ḭ́ rá
ãzíla ídrĩ ãzḭ́táŋá mádrḭ́ kí tã mba ími ásḭ́ gá rá,
2 bḭ́lẹ́ 'bãjó sĩ ḭjọ́ ũndũwã drḭ́ arejó,
ãzíla míní ásḭ́ fẽjó sĩ ḭjọ́ vãjó,
3 ídrĩ ḭjọ́ ífí vãjó múké-múké rĩ a'ḭ́ rá
ãzíla ídrĩ ími ṵ́'dṵ́kọ́ inga sĩ ḭjọ́ vãŋá a'ḭjó,
4 ídrĩ ĩ'di ndrṹ cécé míní sílĩvã ndrṹjó rĩ áni
ãzíla ídrĩ ĩ'di ndrṹ cécé málĩ zḭ̃zḭ́ rĩ ndrṹjó rĩ áni,
5 'dã 'bã ũngúkú gá mi dó nḭ̃la ála Úpí Ãdróŋá ṹrḭ́ íngoní ru yã rĩ gá rá,
ãzíla mi nḭ̃táŋá sĩ Úpí nḭ̃jó rĩ ɨsṵ́ rá.
6 Ã'dusĩku Úpí la ũndũwá fẽ nĩ
ãzíla tḭ la gá ũndũwã ãzíla vãtáŋá la ãfũ nĩ.
7 Ãdróŋá la 'bá ḭjọ́ pḭrḭ rĩ ngalépi rĩ fẽ alḭlé ḭjọ́ ũkpó rĩ kí agâ sĩ,
ĩ'di gọ́bẹ́rẹ́ 'bá ḭjọ́ pḭrḭ rĩ ngalépi rĩ 'badrḭ́ rú nĩ,
8 ã'dusĩku ĩ'di 'bá 'bá kí ḭjọ́ lḭlépi pḭrḭ-pḭrḭ rĩ kí tã mba,
ãzíla ĩ'di 'bá ã'ḭ́táŋá trũ rĩ kí tã mba nĩ.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá mi dó ḭjọ́ pḭrḭ rĩ vã ãzíla ḭjọ́ liŋá pḭrḭ rĩ nḭ̃ rá,
mi dó sĩ nḭ̃ ḭjọ́ múké rĩ nga sĩ cé.
10 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ acá ũndũwã rú
ãzíla nḭ̃táŋá la dó sĩ míní ãyĩkõ fẽ.
11 Ɨjọ́ amálé pḭrḭ rĩ la ími tãmba
ãzíla ɨjọ́ vãŋá la ími drḭ́ ce nĩ.
12 Ũndũwã la ími pa 'bá ũnzí rĩ kí drḭ́ gá
ãzíla 'bá ɨjọ́ jọlépi mũlũmbẽ sĩ rĩ kí drḭ́ gá.
13 Ĩ'di ími pa 'bá gẽ̃rḭ́ pḭrḭ rĩ a'belépi rá
acḭ́lépi ḭ́nḭ́ agá 'dĩ kí drḭ́ gá.
14 Ĩ'di ími pa 'bá u'álépi ãyĩkõ sĩ ḭjọ́ ũnzí idéŋá sĩ
ãzíla u'álépi ãyĩkõ sĩ ḭjọ́ ũnzí 'bá 'bã kí idélé rĩ kí sĩ rĩ kí drḭ́ gá.
15 Ĩ'di ími pa 'bá gẽ̃rḭ́ ĩ'badrḭ́ kí sĩ adrujó gọ́'dọ́ ru rĩ kí drḭ́ gá,
ãzíla 'bá úlétáŋá ru rĩ kí drḭ́ gá.

16 Ũndũwã la vâ ími pa ũkú ãwṵ́'bá ru
mḭ́fḭ́ ãcí ḭjọ́ jọlépi tḭ ũré sĩ 'dĩ kí sĩ,
17 ágó ĩ'didrḭ́ ĩzõnzĩ sĩ rĩ a'belépi rá
ãzíla tḭ icíma ándrá ĩ'di 'bã icílé Ãdróŋá drḭ̃lẹ́ gá rĩ gãlépi úmgbé rĩ drḭ́ agá.

18 Ã'dusĩku ídrĩ fi jó ĩ'didrị̃ agá mi acị̃ gẹ̃rị̃ ĩmi agụlépi drã gá rĩ agâ sĩ.
Míní mụjó gẹ̃rị̃ ĩ'didrị̃ agâ sĩ rĩ la ími agụ ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrị̃ gá.
19 'Bá ãzí mụlépi ĩ'di rụ̃lé ãgõlépi rá
ãzíla ídri 'bã gẹ̃rị̃ ịsụ́lépi rá la 'dá yụ.

20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ íbĩ ícétáŋá 'bá ídri múké 'dĩ 'badrị̃ kí vú
ãzíla mí u'á ídri 'bá ị́jọ́ mgbã rĩ idélépi rĩ drị̃ sĩ,
21 ã'dusĩku 'bá mgbã 'dĩ kí mụ u'álé ãngũ drị̃ gá 'dâ
ãzíla 'bá ị́jọ́ kóru rĩ kí mụ acelé ala gá nĩ.
22 Wó 'bá ũnzí 'dĩ kí ála mụ kí drolé ãngũ drị̃ gá 'dâ rá
ãzíla ála 'bá ũnzí rĩ kí unze ị̃ndụ́ trũ gbụ́.

3

Ímbátáŋá fẽlé Kãrị̃lẹ̃ 'baní rĩ

1 Mâ ngọ́pị, ími drị̃ 'bã ãvĩ jõ ímbátáŋá mádrị̃ kí sĩ ku,
wó ímba ãzị̃táŋá mádrị̃ kí tã ími ásị́ gá,
2 ã'dusĩku kí ími fẽ u'álé ídri rú ílí ãzo rú
ãzíla mi dó sĩ drị̃lẹ́ba ịsụ́.
3 Lẽ mí a'be 'bá lẽŋá kí ị́jọ́ mgbã rĩ be ku;
mí umbé ị́jọ́ 'dĩ kí ími imbe gá,
ímba ị́jọ́ 'dĩ kí tã ími ásị́ gá.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá mi lẽtáŋá ãzíla rụ́ múké ịsụ́
Ãdróŋâ drị̃lẹ́ gá 'bá kí abe.
5 Í'bã ásị́ Úpí drị̃ gá ími ásị́ pírí sĩ
ãzíla mí ãtị̃ jõ mi ũndũwã mídrị̃ drị̃ gá ku;
6 mí ũrã Úpí 'bã ị́jọ́ ãzị́ pírí míní ngalé rĩ kí agá
ãzíla ĩ'di dó sĩ gẹ̃rị̃ mídrị̃ kí 'bã adrujó ãlá ru.
7 Í'bã jõ ími ũndũwã ambamba rĩ gá ku,
íru Úpí 'i ãzíla mí idé jõ ị́jọ́ ũnzí ku.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá ími ụrụ'bá la dó adru ị̃vị́ ru
ãzíla ími ĩfãkã kí dó sĩ adru ũkpó ru.

9 Ífẽ Úpí ní málĩ mídrị̃ kí 'bã ãzí kí,
ãkónã pírí mídrị́ ãfũlépi drị̃drị̃ rĩ kí abe ãrútáŋá ru;
10 'dã 'bã ũngúkú gá ĩrá mídrị̃ kí dó sĩ ga tré drị̃ la kí dó sĩ ayi vũ rụ̃ sĩ,
ãzíla kére mídrị̃ kí dó sĩ ga wáyĩnĩ sĩ tré.

11 Mâ ngọ́pị, ígã jõ drị̃rịma Úpí 'bã fẽlé míní ímbátáŋá ru rĩ ku,
ígã jõ úzáŋá ĩ'di 'bã uzájó ími drị̃ gá ímbátáŋá ru rĩ ku,
12 ã'dusĩku Úpí la 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rá rĩ co ímbátáŋá ru,
cécé átẹ́pị 'bã ngọ́tị̃ ĩ'di 'bã lẽlé rá rĩ ị̃ndụ́ cojó ímbátáŋá ru rĩ áni.
13 Drị̃lẹ́ba 'bá ũndũwã ịsụ́lépi rá
ãzíla 'bá ị́jọ́ vãŋá ịsụ́lépi rá rĩ nî,
14 ã'dusĩku ũndũwã 'bã ũrõdrị́ ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ sílĩvã rá
ãzíla ífí ĩ'di 'bã kalé rĩ ndẽ gólũdĩ rá.
15 Ũndũwã ĩ'di ũrõdrị́ ru ãndânĩ ndẽ írã ãjẹ̃ rú rĩ kí rá;

mí icó ĩ'di ũ'bį̃lé ãko ãzí míní lẽlé la be ku.
16 Ũndũwã la fẽ la mi u'á ídri rú ílí ãzo rú,
ĩ'di ími 'bã adrulé málĩ trũ ãzíla mi ãrútáŋá ịsṵ́ rá.
17 Gẹ̃rį̃ ĩ'didrį̃ kí 'bání ãyĩkõ
ãzíla ásị-į̃gbẹ̃ fẽ.
18 Ũndũwã ĩ'di ife ídri fẽlépi 'bá ĩ'di ịsṵ́lépi rá rĩ 'ba ní rĩ 'i;
'bá ĩ'di amvulépi mgbemgbe rĩ kí dó drį̃lẹ́ba ịsṵ́ rá.

19 Ũndũwã sĩ Úpí 'bã ũ̃nọ́kṵ́ į̃ndṵ́ ũkpó ru,
ịjọ́ vãŋá sĩ 'bã 'bũ̃ kí ãngũ ĩ'bã kí adrujó rĩ gá;
20 ũndũwã ĩ'didrį̃ sĩ fẽ į̃yị́ kị́rị́ rĩ 'baní agbẹ́lé angájó vũ gâlé
ãzíla fẽ uzogó ní 'dijó angájó ũ̃rṵ́'bũ̃ gá 'bũ̃ gâlé.

21 Mâ ngọ́pị, ímba ịjọ́ lịŋá pịrị rĩ tã ãzíla ịjọ́ amáŋá mgbã rĩ be;
lẽ ịjọ́ 'dĩ 'bã ãvĩ kí ími drį̃ gá ku;
22 kí ími fẽ adrujó ídri rú,
ãzíla adrujó ãyĩkõ sĩ ídri mídrį̃ agá ílí ãzo rú.
23 'Dã 'bã ũngúkú gá mi dó acị gẹ̃rį̃ mídrį̃ kí gâsĩ ũ̃rį̃ kóru,
ãzíla ịjọ́ ũnzí icó dó sĩ ími pá sį̃lé ku;
24 míní ími la agá vũ̃rṵ́, mí icó idélé ũ̃rį̃ sĩ ku;
ãzíla ṵ́'dṵ́ míní kolé rĩ la adru ãjị́ ambamba rú.
25 Mí idé ũ̃rį̃ sĩ ũcõgõ ími ịsṵ́lépi rũ̃gbṵ́
cécé lị́kį̃ a'délépi 'bá ũnzĩkãnã ngalépi rĩ drį̃ gá rĩ áni rĩ sĩ ku,
26 ã'dusĩku Úpí la dó adru 'bá ími tãmbalépi rĩ 'i
ãzíla ĩ'di dó sĩ ími pá tã mba icó dó sĩ ru sį̃lé ku.
27 Lẽ mí uga mũkẽ 'bá ãzí ní ku,
ịjọ́ la 'bã ũkpó drĩ adru ími drį̃ gá rĩ gá.
28 Lẽ íjọ mî jĩránĩ ní, “Mí amṵ́ drũ̃sį̃ ma míní fẽ la ĩndõ íni la ku,”
ãko 'dã drĩ adru mí be cí rĩ gá.
29 Mí itú ịjọ́ ũnzí ãzí mî jĩránĩ
u'álépi mí be ãzíla ásị́ tị̃lépi ími drį̃ gá rĩ ụrụ'bá gá ku.
30 Lẽ ítõ 'bá ịjọ́ kóru
'dĩ sĩ idé ịjọ́ ũnzí ãzí ími ụrụ'bá gá ku rú ku.
31 Mí idé ãjã 'bá ãgõ̃bį̃ ambamba rĩ sĩ ku
jõku mí ũbĩ ĩ'di pámvú ku,
32 ã'dusĩku Úpí ngũ̃ 'bá ịjọ́ ũnzí ngalépi rĩ ũnzí,
wó ĩ'di tị icí 'bá ịjọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ be.
33 Úpí la lị́cọ́ 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ drį̃ wã rá,
wó ĩ'di sũ̃sṵ́ wi lị́cọ́ 'bá ịjọ́ pịrị rĩ idélépi rĩ drį̃ ní rá.
34 Úpí la 'bá idemará ru rĩ kí ide ĩdẽ
wó ĩ'di ásị į̃gbẹ̃ fẽ 'bá ru irilépi vũ̃rṵ́lẹ́ rĩ nî.
35 Bá ũndũwá ru rĩ la ãrútáŋá ịsṵ́,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ní ĩ'di drį̃nzá fẽ.

4

Ụ̃rõdrį̃ Ũndũwã drį̃ gá rĩ kî

1 Mâ ngọ́pịkâ, ĩmi are ímbátáŋá ĩmi átẹ́pị 'bã sĩ ĩmi imbájó rĩ kî;
ĩ'bã ĩmi bị̃lẹ́ ala gá ĩmi dó sĩ ịjọ́ vã ãzíla ífí la nį̃ múké-múké.

2 Ímbátáŋá mání imbálé míní 'dĩ kí múké,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ íja jõ mi bụ́lụ́ gá ímbátáŋá 'dĩ agá rĩ sĩ ku.
3 Sáwã ándrá mání adrujó ĩmbíráŋá ru mâ átẹ́pị be rĩ sĩ,
mání adrujó mâ ãndrẽ 'bã ngọ́tị́ŋá kílímgbí rĩ 'i rĩ sĩ,
4 má átẹ́pị la ándrá mání ímbátáŋá fẽ agá nĩ, ri ándrá mání jọlé la, “Ímba ị́jọ́ mání míní 'dĩ kí tã pírí ími ásị́ gá;
ímba ãzị́táŋá mádrị̃ kí tã ãzíla mi dó sĩ adru ídri.
5 Índrṵ̃ ũndũwã, índrṵ̃ míní ị́jọ́ vãŋá;
ími drị̃ 'bã ãvĩ jõ ị́jọ́ mádrị̃ kí sĩ ku jõku mí uja tị ị́jọ́ la sĩ bụ́lụ́ gá ku.
6 Lẽ mí a'be jõ ũndũwã ku, ã'dusĩku ĩ'di mụ ími tã mbalé nĩ;
ílẽ ĩ'di ãzíla ĩ'di ími tã mba rá.
7 Ũndũwá ĩ'di ṵ̃rõ̃drị́ ru, ị́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ mí ịsụ́ míní ĩ'di rá.
Ãjẹ̃ la drĩ táni ãko míní trũ adrujó rĩ kí 'dụ pírí rá tí, lẽ mí ịsụ́ míní ị́jọ́ vãŋá rá.
8 Ílẽ ũndũwá ãzíla ĩ'di ími inga ụrụgá rá,
ídrĩ ími ĩbĩ ĩ'di rụ́ mgbemgbe, ĩ'di míní ãrútáŋá ají rá.
9 Ũndũwã la ími drị̃ aku bõngó ũniyambamba sĩ drị̃kã umbéjó rĩ sĩ,
ãzíla ĩ'di ími ṵ̃sṵ̃ mãwụ́wã ũnĩ drị̃ kí sĩ.”

10 Mâ ngọ́pị, mí are drĩ, mí ã'ị̃ ị́jọ́ mání jọlé míní rĩ 'i
ãzíla ílí míní adrujó ídri rĩ kí dó sĩ adru ãzo rú.
11 Má imbá mi ũndũwá sĩ
ãzíla gẽ̃rị̃ pịrị sĩ u'ájó rĩ sĩ 'bo.
12 Míní acị́ agá ãko ãzí icó ími pá sị̃lé ku;
ãzíla míní cẹ̃ agá ụ́ngụ́lẹ́ sĩ mí icó a'délé ku.
13 Ímba ímbátáŋá 'dĩ kí tã, mí a'be kí ku;
ímba tã la múké-múké, ã'dusĩku ĩ'di ídri mídrị̃ 'i.
14 Mí acị́ gẽ̃rị̃ 'bá ũnzí rĩ 'badrị̃ gâ sĩ ku
jõku ítị̃ pá gẽ̃rị̃ 'bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ drị̃ gá ku.
15 Mí idé ị́jọ́ ũnzí ku, mí ika mi ĩ'di rụ́ ku;
ígã ị́jọ́ ũnzí ngalé sĩ ãzíla mí apá ị́jọ́ ũnzí sĩ apá-apâ,
16 ã'dusĩku 'bá ũnzí rĩ icó kí ụ́'dụ́ kolé ku kpere ĩ'bã kí ị́jọ́ ũnzí idé agá rá ká;
icó kí ụ́'dụ́ 'belé ku kpere ĩ'bã kí 'bá adrá agá rá ká.
17 Ị́jọ́ ũnzí idéŋá ĩ'di ĩ'baní cécé íná najó rĩ áni
ãzíla ãgõ̃bị̃ ĩ'di cécé ĩ'baní wáyĩnĩ mvujó rĩ áni.
18 Gẽ̃rị̃ 'bá ãlá rĩ 'badrị̃ ĩ'di cécé ĩ̃tụ́ 'bã d̃ịzã ãngũ jilépi ṵ̃'bụ́tị sĩ rĩ áni,
ĩ'di ãngũ ji jã 'dâ kpere ĩ̃tụ́ 'bã sị́ 'bã ko agá ãcí'bírítoto.
19 Wó gẽ̃rị̃ 'bá ũnzí rĩ 'badrị̃ ĩ'di cécé mụ́dẹ́ ịnịbịrịcịcị rĩ áni;
nị̃ kí ãko fẽlépi la kí a'dé vũ gá rĩ ã'du yã rĩ gá ku.

20 Mâ ngọ́tị̃, í'bã ásị́ ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí drị̃ gá;
mí are ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí múké-múké.
21 Ífẽ jõ ị́jọ́ 'dĩ 'bã ãvĩ kí míní ku,
ímba kí tã ími ásị́ gá;
22 ã'dusĩku kí ídri fẽ 'bá kí ịsụ́lépi rĩ 'banî
ãzíla kí 'bá ụrụ'bá adrí rá.
23 Ị́jọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí, ímba ími ásị́ tã,

ã'dusĩku ĩ'di kídí ídri drį̃ 'i.
24 Mí a'be ĩnzõ jǫŋá cã;
íjǫ ɨjǫ́ mũlũmbẽ sĩ ku.
25 Índre ãngũ ími drį̃ɩ̨ɛ́ gá pi̧ri̧-pi̧ri̧,
mí uja ími ti̧ bú̧lú̧ gá ku.
26 Gɛ̃rį̃ míní acɨjó rĩ 'bã adru ɨjǫ́ pi̧ri̧ drį̃ 'i
ãzíla ɨjǫ́ míní ngalé rĩ kí dó sĩ adru pi̧ri̧.
27 Lẽ mí uja mi ɨjǫ́ sĩ drį̃ ãndá gá jõku į̃jį̃ gá ku;
mí anzé ími pá ɨjǫ́ ũnzí agá rĩ sĩ rá.

5

'Bá bį̃ɩ̨ɛ́ į̃ndú̧ lijó ãwų̃ sĩrĩ

1 Mâ ngǫ́pi̧, í'bã ási̧ ũndũwã mádrį̃ drį̃ gá,
mí are drĩ ɨjǫ́ mádri̧ ũndũwã dri̧ 'dĩ kí sĩ ífí la vãjó múké-múké,
2 ɨjǫ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ nį̃ ími tãmba sĩ cé,
ãzíla ɨjǫ́ pi̧ri̧ míní jǫlé ími ti̧ sĩ rĩ la dó sĩ ɨjǫ́ nį̃ŋá mídrį̃ i'da.
3 Ɨjǫ́ ũkú ãwú̧'bá ru mɨfɨ̨ ãcí rĩ 'bã jǫlé rĩ į̃lɨ́kį̃lɨ̨ ru cécé ãnú̧ áni
ɨjǫ́ ĩ'di 'bã jǫlé rĩ ũré ru ndẽ ãdu rá;
4 wó į̃ndú̧lɛ́ la ų̃jɨ̨kɨ́rí̧lɨ̨lɨ̨ ru cécé ɨ̨lɨjɨ̨ áni,
si̧ la ci ãcí'bírítoto cécé ménéŋá si̧ į̃rĩ̧lé-į̃rĩ̧lé rĩ drį̃ áni.
5 Ídrĩ acɨ ĩ'di vú gâ sĩ ĩ'di ími agu̧ drã gá;
ãzíla ĩ'di ími drį̃ se į̃nádrį̃ gá.
6 Ũrã ɨjǫ́ gɛ̃rį̃ ídri drį̃ drį̃ gá ku;
ĩ'di abá gɛ̃rį̃ agá 'dâ, wó nį̃ 'í ãvĩ 'bo rĩ gá ku.

7 Ú'dî'da ĩmi are drĩ anzi̧ mádrį̃,
ĩmi uja jõ ti̧ bú̧lú̧ gá ɨjǫ́ mání jǫlé ĩminí rĩ kí agá ku.
8 Ĩse ĩmi ũkú 'dĩ áni rĩ 'bã andre gá ku,
ĩmu̧ kɛ̃jɨ̨ti̧ ĩ'didrį̃ gá ãni rú ku,
9 drĩ adru íni ku ĩmi ĩmi rú̧ ku̧lépi kũ̧kũ̧ rĩ kí ãvĩ rá
ãzíla ĩmi drã 'bá ũnzí rĩ kí drɨ̨lɛ́ gá ngǫ́tɨ̨ŋá ru,
10 'bá ãmɨ̨yǫ́ŋá ru rĩ kí dó mu̧ málĩ ĩmidrį̃ kí nalé nĩ,
ãzíla 'bá ãzí la dó sĩ mu̧ ãko ĩminí i̧sú̧lé rĩ kí 'du̧lé ĩ'di ãni la rú.
11 Sáwã ĩminí drãjó rĩ sĩ ĩmi dó nu
ãzíla ĩmi u̧ru̧'bá kí i̧sú̧ abe ukó rá.
12 Mi dó amú̧ ími zi̧lé, "'Bá rĩ, ágã ándrá mání ímbátáŋá sĩ áma imbájó rĩ úmgbé ãjó yã!
Ágã ándrá áma itújó rĩ úmgbé ãjó yã!
13 Má are ándrá ímbá'bá mádrį̃ kí ti̧ ku,
jõku 'bá mání ímbátáŋá imbálépi rĩ kí ti̧ ku.
14 Má iza dó ma ãni rú kpékpé rá,
'bá ru tralépi ũ'bí rĩ kí drĩdríŋĩ gá."

15 Lẽ ũkú mídrį̃ 'bã ca míní rá,
ífẽ lẽtáŋá mídrį̃ cúcú ĩ'dinî.
16 Lẽ mí adru cécé į̃yɨ̨ di̧lépi gɛ̃rį̃ agâ sĩ
ũkú pírí 'bã kí sĩ į̃yɨ̨ mvu̧jó ala gá rĩ rú ku.
17 Lẽ 'bã adru míní á'dụ̂sĩ,

mí ale ĩ'di 'bá ãzí be ku.
18 Lẽ ũkú mídrị̃ 'bã adru míní kídí drị̃lẹ́ba drị̃ rú,
mí u'á ãyĩkõ sĩ ũkú míní ĩgbãlé 'dĩ sĩ mi drĩ kãrı̣́lẹ̃ rú rĩ sĩ.
19 Ĩ'di ũniyamba rú mũcé áni, lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ trũ cécé ị̃ndẹ́rẹ̣ŋâ áni,
lẽ ĩbã ĩ'didrị̃ 'bã fẽ míní ãyĩkõ sáwã pírí sĩ, lẽtáŋá ĩ'didrị̃ 'bã rụ mi cí.
20 Mâ ngọ́pị̃, ũkú ãwụ́'bá ru mı̣fı̣̃ ãcí rĩ la ími rụ ã'du ı́jọ́ sĩ yã?
Mi ími ĩbĩ 'bá ãzí 'bã ũkú rụ́ ã'du ı́jọ́ sĩ yã?
21 Ã'dusĩku Úpí la ı́jọ́ 'bá 'bã ngalé rĩ kí undré,
ãzíla mı̣fı̣̃ ĩ'didrị̃ la ãngũ ĩ'di 'bã sĩ mụjó rĩ kí undré pírí.
22 Ị́jọ́ ũnzí 'bá ũnzí rĩ 'bã idélé rĩ la adru ĩ'diní ímbá ru;
ĩbáká ı́jọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ drị̃ la ĩ'di vúŋá rụ.
23 Ĩ'di mụ drãlé ĩ'di 'bã ru tã mbajó ku rĩ sĩ,
Ĩ'di ãvĩ rá, ã'dusĩku aza ĩ'didrị̃ trẽyı̣́.

6

Bı̣̃lẹ́ ị̃ndụ́ liŋá

1 Mâ ngọ́pị̃ ídrĩ ãko ãzí fẽ mî jĩránĩ ní gúrã rú,
ídrĩ vâ drı̣ ti̧ sĩ ĩ'diní bánzá a'dụ́jó;
2 údrĩ dó sĩ lẽ ími rụlé ı́jọ́ míní jọlé rĩ sĩ,
údrĩ ími rụ ı́jọ́ ãfũlépi ími tı̣ gá rĩ sĩ rá,
3 'dã 'bã ũngúkú gá mâ ngọ́pị̃, mí idé ı́jọ́ 'dĩ 'i, míní sĩ ími trũjó,
ã'dusĩku míní ı́jọ́ ı̣sụ́jó mî jĩránĩ be rĩ sĩ:
Ímụ ími irilé jĩránĩ 'bã pálé gá
í'bã mãmálá mî jĩránĩ drı̣̃lẹ́ gá ı́jọ́ la sĩ!
4 Lẽ íko ụ́'dụ́ ku,
ífẽ ími mı̣fı̣̃ 'bã ũ̧pı̣̃ kí ru ku.
5 Ípa mi cécé mũcé 'bã ru palé 'bá mụlépi dora gá rĩ drı̣̃ gá rĩ áni,
cécé ãríŋá 'bã ru pajó 'bá ãriŋa kí ụrụlépi ísékísé sĩ rĩ 'bã drı̣̃ gá rĩ áni.

6 Índre drĩ ĩyé kî, mi 'bá ũvú'bá ru rĩ;
ĩndre drĩ gbíyã ĩ'bã kí ãzı̣́ ngajó rĩ kî ãzíla mí adru ũndũwã rú kî áni!
7 Ĩ'bã ãzí ãmbógó ru,
drị̃lẹ́ ru jõku úpí ru la 'dá yụ,
8 wó kí ãkónã tãmba ĩ'baní lómúre rú áyi sĩ rá
ãzíla kí ãkónã ĩ'badrı̣̃ tra ílí sĩ áyi drı̣̃ tẽjó.
9 Mi 'bá ũvú'bá ru 'dĩ, 'í lẽ ụ́'dụ́ kolé íngõpí yã?
Mi angá ụ́'dụ́ gâlé rĩ sĩ ã'dụ tụ́ yã?
10 Ụ́'dụ́ kojó were, u'dejó ụ́'dụ́ sĩ,
drı̣̃ trajó were sĩ avı̣́jó rĩ sĩ,
11 lẽmẽrĩ la amụ́ ími drı̣̃ gá cécé ũ̧gụ́'bá áni,
ãzíla ãko ãkõ la ími ra cécé ũ̧gụ́'bá ụ́sụ trũ rĩ áni.

12 'Bá ãzı̣́ kọ́lı̣ ãzíla ũnzí rĩ kí
acı̣́ ngara ı́jọ́ ĩnzõ rú rĩ iréŋá trũ,
13 kí 'bá bĩ mı̣fı̣̃ sĩ, kí ı́jọ́ ũlũ pá sĩ
ãzíla tĩndrímváŋá sĩ,
14 kí ı́jọ́ ũnzí itú kí ásı̣́ gá;

sáwã pírí sĩ kí ɨjọ́ fẽ bá drĩdríŋĩ gá.
15 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ lɨ́kɨ̃ la a'dé kí drɨ̃ gá rũgbṵ́ nɨ̃ŋá kóru;
ála kí ɨ̃lɨ̃kɨ̃ rá ãzíla ícó ásɨ́ 'bãlé kí drɨ̃ gá ku.

16 Ãko ãzɨ́ kí ázíyá mgbã rĩ gá
ázɨ̃rɨ̃ Úpí 'bã ngũ̃lé ũnzí rĩ kí:
17 'bá ãfó ru rĩ kí,
'bá ĩnzõ jǫ̣lépi rĩ kí,
'bá 'bá ɨjọ́ kóru rĩ kí ụ'dɨ́lépi rĩ kí,
18 'bá ɨjọ́ ũnzí itúlépi kí ásɨ́ gá rĩ kí,
'bá cę̃lépi ɨjọ́ ũnzí gá mbẽlẽ rú rĩ kí,
19 bá sãdínĩ rú ɨjọ́ vú nzelépi ĩnzõ rú rĩ kí,
ãzíla 'bá 'bá kí usúlépi rĩ kî.

Bɨ̃lẹ́-ɨ̃ndṵ́ liŋá ãwṵ̃ ɨjọ́ sĩ rĩ

20 Mâ ngọ́pɨ, ímba ãzɨ́táŋá mí átẹ́pɨ 'bã fẽlé míní rĩ kí tã
ãzíla mí a'be jõ ímbátáŋá mí ãndrẽ drɨ̃ kí ku.
21 Ímba kí tã ími ásɨ́ gá jã 'dâ;
ígĩ kí ími imbe gá.
22 Míní acɨ́ agá 'dâ, kí ími tãmba;
míní ṵ́'dṵ́ ko agá kí ími andre tẽ;
míní angá agá ṵ́'dṵ́ gá, kí ími imbá,
23 ã'dusĩku ãzɨ́táŋá 'dĩ kí míní cécé tálã áni,
ímbátáŋá 'dĩ kí míní dɨ̨zã rú
ítútáŋá ãzíla ímbátáŋá ru
gę̃rɨ̃ ídri drɨ̃ nî,
24 ɨjọ́ 'dĩ kí ími tãmba ũkú ũnzí
ãwṵ́'bá ru ĩdra ũré rĩ sĩ.
25 Ími ũlẽ 'bã ãngã ĩ'di 'bã ũnĩ sĩ ku
jõku mẹ́lẹ́tɨ ĩ'didrɨ́ 'bá ɨcṵ́lépi ɨcṵ̃ rĩ sĩ ku,
26 ã'dusĩku ũkú mɨfɨ́ ãcí rĩ 'bã ãję̃ lú mũkátĩ ífí ãlu rĩ áni,
wó kojó 'bá ãzí 'bã ũkú be rĩ la ími fẽ drãlé rá.
27 'Bá ãzí icólépi ãcí umvúlépi ĩ'di 'bã jṵ́jṵ́ gá
bõngó la 'bã sĩ icójó vejó ku la cí yã?
28 'Bá ãzí icólépi acɨ́lépi ãcíkúlú drɨ̃ gâsĩ
pá wọ́wọ́ ru pá la 'bã sĩ icójó vejó ku la cí yã?
29 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ Ágọ́bɨ́ ru lalépi 'bá ãzí 'bã ũkú sĩ rĩ la adru 'dĩ 'bã áni;
'bá ãzí ũkú 'dĩ áni rĩ alólépi rá drɨ̃rɨ̨ma ɨsṵ́lépi ku la 'dá yụ.
30 'Bá icó kí 'bá ãko ũ̃gũ̃lépi rĩ 'bã ɨjọ́ 'bãlé ĩrẽ rú ku
drĩ táni ũ̃gũ̃ agá la ãbɨ̃rɨ̃ sĩ sĩ agajó tí.
31 Wó údrĩ ĩ'di rụ rá, lẽ 'bã ũfẽ ãko ĩ'di 'bã ũ̃gũ̃lé rĩ 'bã ãrígó tɨ pâlé ázɨ̃rɨ̃,
drĩ táni adru sĩ málĩ ĩ'di drɨ̨ko gá rĩ kí 'dụjó tɨ la gá pírí yã áni ɨjọ́ ãzí
'dáyụ.
32 Wó ágọ́bɨ́ ãwṵ̃ ngalépi 'bá ãzí 'bã ũkú be rĩ 'bã ũndũwá 'dá yụ;
'bá ɨjọ́ 'dĩ áni rĩ idélépi rĩ ĩ'di ru vúŋá 'dɨ.
33 Ála ĩ'di co ãzíla drɨ̃nzá fẽ ĩ'diní rá,
drɨ̃nzá fẽlé ĩ'diní rĩ icó walé ku,
34 ã'dusĩku ãjã la 'bá fẽ acálé ũmbã rú,
ãzíla ĩ'diní ãrígó tɨ ũfẽ agá, icó ásɨ́-ɨ̃gbę̃ i'dalé ĩ'diní ku.

35 Ĩ'di ũfẽŋá gã úmgbé; ũmbã ĩ'didrḭ̃ sĩ
ãzíla icó ãko fẽlé sĩ ĩ'di mḭfḭ sajó rĩ ã'ḭ̃lé ku ãmbõgõ la drĩ táni adru
íngõpí tí.

7

Bḭ̃lẹ́-ḭ̃ndṵ́ liŋá ũkú ãwṵ́'bá ru mḭfḭ ãcí rĩ 'bã ḭ̃jọ́ sĩ rĩ

1 Mâ ngọ́pḭ, ímba ḭ́jọ́ mádrḭ̃ kí tã
ãzíla ímba ãzḭ́táŋá 'dĩ kí tã ími ásḭ gá.
2 Ímba ãzḭ́táŋá mádrḭ̃ kí tã, mi dó sĩ adru ídri;
ímba ímbátáŋá mádrḭ̃ kí tã cécé ími mḭfḭ ífí áni.
3 Mí umbé kí ími tĩndrímváŋá kí agá;
ísĩ kí ími ásḭ gá.
4 Ḭjọ ũndũwã ní, “Mi mâ ámvọ́pḭ 'i,”
ãzíla ḭ́jọ́ vãŋá ní mi mâ kãká mgbã rĩ.
5 Ũndũwã la ími tã mba ũkú ãwṵ́'bá ru mḭfḭ ãcí rĩ sĩ;
angájó ũkú mḭfḭ ãcí rĩ 'bã tḭ ũré sĩ 'bá uléjó rĩ gá.

6 Ṵ'dṵ́ ãlu mání ãngũ andré agâ
dẽr̨ḭ́sã mádrḭ́ jó agá rĩ 'bã ílé gâ sĩ,
7 ándre kãr̨ḭ́lẽ ãzí ḭ́jọ́ nḭ̃lépi ku la kî,
kí agá 'dãá ándre kãr̨ḭ́lẽ ãzí ũndũwã kóru la.
8 Kãr̨ḭ́lẽ 'dĩ la ilú agá gẽr̨ḭ̃ kónã rú ũkú ãwṵ́'bá ru mḭfḭ ãcí rĩ 'bã sĩ u'ájó rĩ
gâ sĩ,
ri mụlé gẽr̨ḭ̃ ãni rú ũkú mḭfḭ ãcí 'dã drḭ́ jó andre gá rĩ gâ sĩ
9 ĩndró sĩ ḭ̃tṵ̃ 'bã 'de agá ãngũ 'bã mọ̃ñḭ̃mọ̃ñḭ̃ gá 'dĩ,
10 ũkú ãwṵ́'bá ru 'dĩ amṵ́ drḭ̃ ụfụlé ĩ'di be,
sṵ̃ ru ũkú mḭfḭ ãcí rĩ áni wó ásḭ la agá mũlũmbẽ ga tré.
11 Ĩ'di ḭ́jọ́ jọ rere drḭ̃ ũnzĩ sĩ
ḭ̃ndṵ́ la ri ĩ'didrḭ́ lḭ́cọ́ gá ku;
12 Sáwã ãzí rĩ kí sĩ ĩ'di adru gẽr̨ḭ̃ 'bã kónã cí rĩ gá
ãzí rĩ sĩ ĩ'di adru sṵ̃ agá sĩ 'bá kí ũmbãjó.
13 Amvu kãr̨ḭ́lẽ 'dĩ kpãrã
ãzíla drḭ̃nzá kóru jọ ĩ'diní:
14 “Ãndrũ ámba ũyõ mání nalé rĩ 'bã tã rá,
má idé ídétáŋá ãzíla mádrḭ́ lḭ́cọ́ gâlé ĩzá cí.
15 Ḭjọ́ 'dĩ bã sĩ mání ãfũjó sĩ drḭ̃ ụfụjó mí be 'dĩ; ándrṵ̃ mi rá ãzíla má ḭsṵ́
dó mi 'bo!
16 Má idé mgbọ́lọ́ mádrḭ̃ drḭ̃
sókã mḭfḭ níríŋá u'bélé gbẽtí ndú-ndú sĩ angálépi Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ sĩ.
17 Má ũyã mgbọ́lọ́ mádrḭ̃ ãdu ãjḭ́ ngṵ̃lépi vĩrĩ
umvelé mírã, álọ̃yḭ̃ ãzíla sínãmõnĩ rú rĩ sĩ 'bo.
18 Mí amṵ́, ãma dó sĩ mí be ãyĩkõ lẽtáŋá drḭ̃ idé sĩ agajó kpere ṵ̃'bṵ́tḭ gá;
ãma dó sĩ ãma amvu mí be ãyĩkõ lẽtáŋá drḭ̃ sĩ
19 ã'dusĩku mâ ágô ĩ'di lḭ́cọ́ gá 'dãá 'dá yụ;
mụ ãcḭ̃ ãzo la gá.
20 'Dụ sĩlíngĩ bẹ́gḭ̃ gá tré
ãzíla ĩ'di 'bã ãgõŋá la ṵ́'dṵ́ 'dụ ãzo rú.”

21 Ũkú 'dĩ ulé dó ĩ'di tị ũré sĩ
se dó kãrɨ́lę̃ 'dĩ drɨ̃ ɨjọ́ ãfũlépi ĩ'di tị gá ũré 'dĩ kí sĩ.
22 'De dó vú la gâ sĩ cọtɨ́
cécé mọ́ñ̃gọ́ 'bã mụjó ãngũ sĩ ĩ'di lijó rĩ gá rĩ áni
cécé mũcé 'bã 'dejó ímbá agá rĩ áni
23 kpere 'é 'bã úgú la sõ agá,
cécé ãríŋá 'bã ru afụjó ímbá gá
nɨ̃ŋá kóru rĩ áni, ĩ'di ĩ'di 'bã ídri ãvĩ rá.

24 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ mâ anzị, ĩmi are ma;
ĩ'bã bɨ́lẹ́ ɨjọ́ mání jọlé rĩ arejó múké-múké.
25 Lẽ ĩmi ásɨ́ 'bã ja ru gę̃rɨ̃ ũkú 'dĩ áni rĩ drɨ̃ kí agá ku
jõku ĩmụ ũcę̃ trũ ĩ'di vú gâ sĩ ku.
26 Fẽ ãgọbị ũ'bí ĩɨ̃ɨ̃kɨ̃ kí rá
ãzíla 'bá ũ'bí kãlãfe lalé ku la ũdrã kí rá.
27 Jó ĩ'didrɨ̃ ĩ'di gę̃rɨ̃ 'bá agụlépi drã gá rĩ 'i
ãzíla ĩ'di 'bá agụ ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrɨ̃ gá.

8

Ũndũwã la 'bá kí umve

1 Mí are drĩ ũndũwã la umveŋá umve!
Mí are drĩ nɨ̃táŋá inga vâ ru ụ́'dụ́kọ́!
2 Ũndũwã tu pá ãngũ ụrụgá gę̃rɨ̃ tị gá rĩ gá,
gę̃rɨ̃ 'bã kí ru icí agá tu dó sĩ pá 'dãá.
3 Tu pá kę̃jɨ́tị 'bá pírí 'bã kí sĩ fijó táwũ̃nɨ̃ agá rĩ gá,
ri uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụ gá sĩ:
4 'Bá 'dĩ, “Ma bãsĩ ĩmi umve fô;
Má inga áma ụ́'dụ́kọ́ sĩ 'bá pírí kí umvejó.
5 Ĩmi 'bá ũrãtáŋá were 'dĩ, ĩmi ũ̃nɨ̃ ɨjọ́ lịlẹ́ pịrị rĩ 'i.
Ĩmi 'bá azalépi aza-azâ 'dĩ lẽ ĩmi adru ásɨ́sɨ́ŋá sĩ ɨjọ́ vãjó rĩ trũ.
6 Ĩmi are! Ma ĩminí ɨjọ́ ũkpó la kí jọ;
Ma áma tị nzɨ̃ sĩ ɨjọ́ pịrị rĩ jǫ̣jó.
7 Ma ɨjọ́ mgbã rĩ jọ,
ɨjọ́ 'dĩ sĩ ángũ̃ ɨjọ́ ũnzí jǫ̣ŋá áma tị sĩ rĩ ũnzí.
8 Ɨjọ́ pírí mání jọlé rĩ kí pịrị,
ɨjọ́ ãzí ãlu ĩnzõ rú jõku úlétáŋá ru la ala gá yụ.
9 Ɨjọ́ mádrɨ̃ kí tọndọlọ 'bá ɨjọ́ mádrɨ̃ kí vãlépi rá rĩ nî,
'Bá nɨ̃táŋá trũ rĩ ní, kí pịrị.
10 Ípẽ ímbátáŋá mádrɨ̃ 'i sílĩvã kę̃jɨ́ gá,
ípẽ nɨ̃táŋá gólũdĩ ãlá ãję̃ rú rĩ kę̃jɨ́ gá,
11 ã'dusĩku ũndũwã ndẽ ãję̃ sĩ ŋálí ãję̃ rú rĩ rá,
ãzíla ãko ãzí ũ̃'bɨ̃lé ĩ'di be la yụ.

12 “Ma, ũndũwã 'i, ma u'á ãngũ ãlu gá ɨjọ́ lịŋá múké rĩ be.
Ánɨ̃ ma nɨ̃táŋá kí ịsụ́ ɨjọ́ vãŋá be íngõlé yã rĩ gá rá.
13 Úpí ũ̃rɨ̃jó rĩ ĩ'di ɨjọ́ ũnzí ngũ̃jó rĩ 'i.
Ángũ̃ ãfó kí ɨ̃pɨ́pɨ́ŋá be ũnzí,
ãzíla ádrízã ũnzí kí ɨjọ́ jọlé ĩnzõ rú rĩ be ũnzí.

14 Į̣jọ́ amáŋá pį̣rį̣ rĩ ãzíla ı̨jọ́ lı̨ŋá múké rĩ kí má ãni;
Į̣jọ́ vãŋá ãzíla ũkpõ kí má ãni.
15 'Bá kí ũpĩ na mâ sĩ,
ãzíla 'bá drį̃lẹ́ ru rĩ kí ãzı̨́táŋá pį̣rį̣ rĩ kí 'bã mâ sĩ.
16 'Bá ũpi anzı̨ ru rĩ kí 'bá kí drį̃ ce múké la ãzãkoma mádrį̃ sĩ,
ãzíla 'bá ãmbogo rú rĩ kí ı̨jọ́ lı̨ múké la mâ sĩ.
17 Álẽ 'bá pírí áma lẽlépi rĩ kí rá,
ãzíla 'bá áma ndrų̃lépi rĩ kí áma ı̨sụ́ rá.
18 Ma málĩ trũ ãzíla ãrútáŋá trũ,
ma ími 'bã ũkpó ru ãzíla drį̃lẹ́ba rú.
19 Fẽtáŋá mádrį̃ ndẽ kí ũnĩ sĩ gólũdĩ ãlá ãjẹ̃ rú rĩ rá,
ũyá mádrį̃ ndẽ sílĩvã ãlá rĩ rá.
20 Ma acı̨ gẹ̃rį̃ ı̨jọ́ pį̣rį̣ ãlá rĩ drį̃ agâ sĩ,
gẹ̃rį̃ ı̨jọ́ lijó pį̣rį̣ rĩ drį̃ agâ sĩ.
21 Ma málĩ fẽ 'bá áma lẽlépi rĩ 'banî
ãzíla jó ĩ'badrį̃ málĩ tãmbajó rĩ kí ga tré.

22 “Úpí 'bã ándrá ma ídu i'dóŋá gá,
'dĩ sĩ 'bã drĩ ãko ãzí kí ku.
23 Ú'bã ándrá ma ídu ụrụgá, angájó i'dóŋá gá 'dã sĩ,
angájó i'dóŋá gá 'dĩ sĩ ų̃nọ́kụ́ i'dó drĩ ku.
24 Útı̨ ándrá má, 'dĩ sĩ mĩrĩ kí drĩ 'dá yụ,
'dĩ sĩ kídí kí drį̃ yụ;
25 útı̨ ma 'dĩ sĩ 'bé ãmbogo rĩ tu kí drĩ pá ãngũ ĩ'badrį̃ kí gá,
'bé wereŋá rĩ kí abe ku,
26 útı̨ ma 'dĩ sĩ Ãdróŋá 'bã drĩ ų̃nọ́kụ́ jõku ámvụ́ ala gá rĩ kí ku rú,
ãzíla 'dĩ sĩ pụ́trụ́ drĩ ãngũ drį̃ gá 'dáyụ.
27 Ma ándrá 'dãá cí ĩ'diní 'bų̃ 'bãjó rĩ sĩ,
ĩ'diní lõkókõrí kí 'bã agá į̃yı̨ ḳı̨rı̨ rĩ kí drį̃ gá.
28 Ma ándrá 'dãá cí ĩ'diní ų̃rụ́'bų̃ kí 'bãjó ụrụgá,
ãzíla ĩ'diní į̃yı̨ ḳı̨rı̨ rĩ kí į̃ndụ́ ų̃tį̃ agá ũkpó ru.
29 Ĩ'diní lõkókõrí 'bã agá mĩrĩ ní,
ı̨jọ́ 'dĩ sĩ į̃yı̨ alı̨ dó sĩ lõkókõrí 'bãlé ĩ'diní rĩ ku,
ãzíla ĩ'diní ų̃nọ́kụ́ į̃ndụ́ 'bãjó rĩ si.
30 Ma ándrá 'bá ĩ'di bụ́lụ́ gá ãlı̨́gọ́ ru rĩ 'i.
Má ándrá 'bá ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní ụ́'dụ́ pírí rĩ 'i,
ma ụ́'dụ́ pírí sĩ ãyĩkõ sĩ ĩ'di drį̃lẹ́ gá,
31 Ma ándrá ãyĩkõ sĩ ų̃nọ́kụ́ ĩ'diní 'bãlé rĩ sĩ,
ãzíla ma vâ ãyĩkõ sĩ 'bá 'bã ũri sĩ.

32 “Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, mâ anzį̃, ĩmi are drĩ ma,
'bá gẹ̃rį̃ mádrį̃ kí tãmbalépi rĩ kí adru drį̃lẹ́ba ru.
33 Ĩmi are ímbátáŋá mádrį̃ 'i ãzíla ĩmi adru sĩ ũndũwã rú,
lẽ ĩgã jõ ĩ'di ku fô.
34 'Bá áma tı̨ arelépi rĩ,
'bá áma mı̨fı̨ agálépi mádrį̃ kẽj̨ı̨́tı̨ gá ụ́'dụ́ pírí rĩ,
áma tẽlépi mádrį̃ kẽj̨ı̨́tı̨ gá rĩ ĩ'di drį̃lẹ́ba rú.
35 'Bá áma ı̨sụ́lépi rĩ ĩ'di ídri ı̨sụ́,

ãzíla Úpí la u'á ĩ'diní ãyĩkõ sĩ.
36 Wó 'bá áma ịsụ́lépi ku rĩ adrá ru cénĩ;
'Bá pírí áma ngũ̃lépi ũnzí rĩ lẽ kí drã.”

9

Ũndũwã kí ãnị̃ ãkõ be

1 Ũndũwã sị ĩ'di 'bã jó 'bo,
usú jó 'bã ɨdɨ́ŋá kí ázɨ̃rɨ̃.
2 Lị ĩzá ãzíla usa ĩ'di 'bã wáyĩnĩ rá;
idé ãkónã ũ̃mũ̃ drɨ̃ kí méjã drɨ̃ gá 'bo.
3 Pẽ izonzi ĩ'didrɨ̃ ãzɨ̃ gá rĩ kí tị, ãzíla umve 'bá kí
angájó ãngũ ụrụgá ãndânĩ táwũ̃nɨ̃ drɨ̃ kí agá.
4 “'Bá pírí ɨjǫ́ nɨ̃lépi uya sĩ ku rĩ 'bã amụ́ kí 'dǫ!”
Ɨ̃'di jọ la 'bá nɨ̃lépi ɨjǫ́ uya sĩ ku rĩ 'baní,
5 “Ɨ̃mi amụ́ ãkónã mádrɨ̃ nalé,
ãzíla ɨ̃mvụ wáyĩnĩ mání usalé 'bo 'dĩ 'i.
6 Ɨ̃mi a'be gẽrɨ̃ ɨ̃mi ãni ãnɨ̃ ãkõ drɨ́ 'dĩ kí ãzíla ɨ̃mi dó sĩ adru ídri;
ɨ̃mi acɨ̃ gẽrɨ̃ ɨjǫ́ vãŋá drɨ̃ 'a gâ sĩ.”

7 'Bá 'bá idemará ru rĩ itúlépi rĩ la ú'dáŋá umve ĩ'di ụrụ'bá gá,
'Bá uzálépi 'bá ũnzí rĩ drɨ̃ gá rĩ la adráŋá ndrũ̃.
8 Mí uzá 'bá idemará ru rĩ drɨ̃ gá ku, jõ íni ku ĩ'di ími ngũ̃ ũnzí;
mí uzá 'bá ũndũwã rú rĩ drɨ̃ gá ãzíla ĩ'di ími lẽ rá.
9 Mí imbá 'bá ũndũwã rú rĩ ãzíla ũndũwã ĩ'didrɨ̃ la zo drɨ̃ gá,
mí imbá 'bá ãlá rĩ, ĩ'di ɨjǫ́ nɨ̃ rá ãzíla ĩ'di trũ mụ drɨ̃ gá.
10 Úpí ũ̃rɨ̃jó rĩ ĩ'di ũndũwã 'bã i'dóŋá;
ãzíla nɨ̃táŋá Ãdróŋá Ãlá rĩ nɨ̃jó rĩ ĩ'di ɨjǫ́ vãŋá.
11 Má rũ̃ sĩ ụ́'dụ́ mídrɨ̃ kí adru ũ'bí ru,
ãzíla ílí mídrɨ̃ míní adrujó ídri rĩ kí ru ɨ̃drɨ̃ drɨ̃ gá.
12 Ídrĩ adru ũndũwã rú ũndũwã mídrɨ̃ la ími ũfẽ rá;
ídrĩ adru idemará ru ími vúŋá la drɨ̃ cị nĩ.
13 Ũkú ũndũwã kóru rĩ la uzá rere;
ĩ'di ɨ̃nzɨ̃táŋá kóru ãzíla nɨ̃ ɨjǫ́ ku.
14 Ɨ̃'di ri jó ĩ'didrɨ̃ 'bã kẽjɨ̃tị gá,
jõku ĩ'di ri úmvúke ãngũ ụrụgá ãndânĩ táwũ̃nɨ̃ drɨ̃ gá,
15 'bá alịlépi gẽrɨ̃ gâ sĩ rĩ kí umve jó,
'bá mụlépi ãzɨ̃ ĩ'badrɨ̃ kí ngaŋá gá rĩ kî trũ.
16 “'Bá pírí ɨjǫ́ nɨ̃lépi ku rĩ 'bã amụ́ kí 'dǫ!”
Ɨ̃'di jọ la 'bá nɨ̃lépi ɨjǫ́ uya sĩ ku rĩ 'baní,
17 “Ɨyɨ́ ũ̃gũ̃lé ũ̃gũ̃ rĩ ɨ̃lɨ́kɨ̃lɨ́ ru,
ãzíla íná nalé ũní-ũní ru rĩ ĩ'di ãjɨ́-ambamba rú!”
18 Wó nɨ̃ kí ɨjǫ́ ãzí 'bá drãlépi rá rĩ kí 'dã gá 'dãá cí rĩ gá ku,
'bá ĩ'di 'bã umveŋá ã'ɨ̃lépi rá rĩ fi kí mgbi ĩnádrɨ̃ agá 'bo.

10

Ɨjǫ́ U'béŋá Sũlũmánĩ drɨ̃ kî

1 'Dĩ kí ɨjǫ́ Sũlũmánĩ 'bã u'bélé rĩ kî:

Ngọ́tɨ̨ŋá ũndũwã rú rĩ la átẹ́pɨ̨ ní ãyĩkõ fẽ,
wó ngọ́tɨ̨ŋá azalépi aza-azâ rĩ la ãndrẽ ní ũcõgõ fẽ.
2 Málĩ ịsụ́lé gẹ̃rɨ̨ ũnzí sĩ rĩ 'bã ụ̃rọ̃drɨ́ 'dá yụ,
wó ɨjọ́ mgbã rĩ la 'bá pa drã agá nĩ.
3 Úpí a'be 'bá ãlá rĩ fụlé ãbɨ̃rɨ́ ní ku,
wó ĩ'di 'bá ũnzí rĩ 'baní ɨjọ́ kí lẽlé rĩ kí uga úmgbé.
4 'Bá drɨ́ alólépi ku rĩ la acá lẽmẽrí,
wó 'bá ru drɨ́ alólépi aló-álõ rĩ la adru málĩ trũ.
5 Ngọ́tɨ̨ŋá ũndũwã rú rĩ la ãkónã ũkũnã ílí sĩ,
wó ngọ́tɨ̨ŋá ụ́'dụ́ kolépi sáwã ãkónã ũkũnãjó rĩ sĩ rĩ ĩ'di ngọ́tɨ̨ŋá drɨ̃nzá ajílépi rĩ.
6 'Bá múké rĩ kí drɨ̃lẹ́ba ịsụ́ rá,
wó 'bá ũnzí rĩ la ũmbã zɨ̃ ĩ'di 'bã ásɨ́ gá.
7 'Bá múké rĩ ɨjọ́ igájó rĩ ĩ'di drɨ̃lẹ́ba rú,
wó 'bá ũnzí rĩ kí ɨjọ́ la ãvĩ gbõ rú.
8 'Bá ũndũwã rú rĩ la ãzɨ̃táŋá ã'ɨ̃ ĩ'di 'bã ásɨ́sɨ̨ŋá gá rá,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la lɨ̃kɨ̃ drɨ̃ lɨ.
9 'Bá ɨjọ́ pɨrɨ rĩ ngalépi rĩ la acɨ́ ụ̃rɨ̃ kóru,
wó 'bá ɨjọ́ pɨrɨ rĩ ngalépi ku rĩ ɨjọ́ la ĩ'di ịsụ́ rá.
10 'Bá 'bá bĩlépi ɨjọ́ ũnzí sĩ mɨ̃fɨ̃ sĩ rĩ la cãndí ají,
wó 'bá ɨjọ́ ũnzí a'dálépi rĩ la ásɨ́-ĩ̃gbẹ̃ ají.
11 'Bá múké rĩ tɨ gá ɨjọ́ ídri fẽlépi rĩ la ãfũ nĩ,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã tɨ la ũmbã a'bó cí.
12 'Bá ngũ̃jó rĩ la ãwãŋá ají,
wó lẽtáŋá la ũnzĩkãnã pírí kí drɨ̃ kụ̃ cí.
13 'Bá ɨjọ́ nɨ̃lépi cé rĩ tɨ gá ála ũndũwã ịsụ́,
wó 'bá ɨjọ́ nɨ̃lépi ku rĩ ála ɨ̃ndụ́ la co rá.
14 'Bá ũndũwã rú rĩ la ɨjọ́ nɨ̃ŋá tã mba rá,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la lɨ̃kɨ̃ umve ĩ'di 'bã tɨ sĩ.
15 'Bá kápa trũ rĩ la ru ũgõró ãtɨ̃ ĩ'di 'bã málĩ kî sĩ,
wó 'bá lẽmẽrí rĩ la drã lẽmẽrĩ sĩ.
16 Ũyá 'bá ãlá rĩ 'badrɨ̃ la ĩ'baní ídri ají,
wó ũyá 'bá ũnzí rĩ 'badrɨ̃ la ĩ'baní drɨ̃rɨ̨ma ají.
17 'Bá ímbátáŋá ã'ɨ̃lépi rĩ la mụ gẹ̃rɨ̨ ídri drɨ̃ gá,
wó 'bá ímbátáŋá lẽlépi ku rĩ la 'bá kí drɨ̃ 'de bụ́lụ́ gá.
18 'Bá ngũ̃táŋá zɨ̃lépi ĩ'di tɨ sĩ cí rĩ ĩ'di ĩnzó'bá,
ãzíla 'bá káláŋá ujílépi rĩ ĩ'di 'bá azalépi aza-azâ la.
19 Ɨjọ́ jọlé ambamba rĩ agá ɨjọ́ ũnzí ĩcẽ ku,
wó 'bá ũndũwã rú rĩ la ĩyãŋã tú.
20 'Bá ũndũwã rú rĩ 'bã ɨjọ́ jọ̃ŋá sílĩvã ãlá rĩ áni,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã ásɨ́ gá ɨjọ́ kí ífí kóru.
21 'Bá ãlá rĩ 'bã ɨjọ́ la 'bá ũ'bí kí ásɨ́ imbá,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ru 'dɨ ĩ'di 'bã ãnɨ́ ãkõ sĩ.
22 Sũ̃sụ́ Úpí 'bã wilé rĩ la míní málĩ ají,
ãzíla ũ'bã cãndí drɨ̃ la gá ku.
23 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la u'á ãyĩkõ sĩ ɨjọ́ ũnzí rĩ ngaŋá sĩ,
wó ũndũwã la ãyĩkõ fẽ 'bá ɨjọ́ vãlépi rá rĩ nî.
24 Ɨjọ́ bá ãlá rĩ 'bã lẽlé rĩ ála fẽ la ĩ'diní rá,

wó ɨjọ́ 'bá ũnzí rĩ 'bã sĩ idéjó ṹrɨ̨ sĩ rĩ la ĩ'di rụ rá.
25 Ãlṹḳṹḳṹ drĩ li, ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí we ĩndĩ,
wó 'bá ãlá rĩ kí pá tu ũkpó ru jã 'dâ.
26 Í'bã 'bá ũvú rĩ míní ãzɨ́ ngalé ku,
ĩ'di cécé wáyĩnĩ ũká rĩ 'bã 'bá sɨ́ anṹjó jõku ãcíkã 'bã 'bá fụjó rĩ áni.
27 Úpí ṹrɨ̨jó rĩ la 'bá 'bã adrujó ídri rú ílí ãzo rú,
wó 'bá ũnzí rĩ kí ála kí ílí lɨ ãlɨ́ŋá ru.
28 Ásɨ́ ṭɨ̃ŋá 'bá múké rĩ drɨ̨ la ãyĩkõ ají,
wó ásɨ́ ṭɨ̃ŋá 'bá ũnzí rĩ drɨ̨ la adru ãzɨ́ kóru.
29 Úpí la 'bá ãlá rĩ kí tã mba nĩ,
wó ĩ'di 'bá ɨjọ́ ũnzí idelépi rĩ kí ɨ̃lɨ̃ḳɨ̃ rá.
30 Ícó 'bá ãlá rĩ kí drolé ãngũ ĩ'badrɨ̨ agá rĩ sĩ ku,
wó 'bá ũnzí rĩ icó kí acelé ãngũ drɨ̨ gá 'dâ ku.
31 'Bá ãlá rĩ kí ɨjọ́ jọ ũndũwã sĩ,
wó ĩdra ɨjọ́ ũnzí jọlépi rĩ ála drɨ̨ la atrɨ cí.
32 'Bá ãlá rĩ kí ɨjọ́ múké rĩ kí jọ,
wó 'bá ũnzí rĩ kí tɨ la ĩnzõ jọ.

11

1 Úpí ngṹ ḳɨ̨lõ ĩnzõ rú sĩ ãko kí ṹ'bɨ̃jó rĩ ũnzí,
wó ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ la ḳɨ̨lõ múké sĩ ãko kí ṹ'bɨ̃jó rĩ sĩ.
2 Ãfó la 'bá drɨ̨ gá drɨ̨nzá ají,
wó 'bá ru irilépi vṹrṹlé rĩ ũndũwã rú.
3 Ɨjọ́ pɨrɨ rĩ la 'bá múké rĩ tã mba rá,
wó 'bá ũnzí rĩ kí ɨ̃lɨ̃ḳɨ̃ ɨjọ́ ũnzí ĩ'bã kí ngalé rĩ kí sĩ rá.
4 Málĩ ko 'bá ãzã ṹ'dṹ ũmbã drɨ̨ sĩ ku,
wó ɨjọ́ ãlá rĩ la 'bá pa drã sɨ́ gá rá.
5 Ɨjọ́ mgbã rĩ la 'bá ãlá rĩ kí drɨ̨ 'de pɨrɨ nĩ,
wó 'bá ũnzí rĩ kí, ɨjọ́ ũnzí ĩ'badrɨ̨ la kí ɨsɨ́ vṹrṹ.
6 Ɨjọ́ mgbã rĩ la 'bá ãlá rĩ kí pa nĩ,
wó ɨjọ́ ũnzí 'bá ũnzí rĩ 'bã kí lẽlé rĩ la kí rụ nĩ.
7 'Bá ũnzí rĩ drɨ̨ drã 'bo, ɨjọ́ ĩ'di 'bã ásɨ́ 'bãjó rĩ la drã ĩndĩ,
ásɨ́ ĩ'diní ṭɨ̃lé ũkpõ ĩ'didrɨ̨ drɨ̨ gá rĩ la adru ãzɨ́ kóru.
8 'Bá ãlá rĩ ála ĩ'di pa ɨjọ́ ĩ'di ɨsṹlépi rĩ agá rá,
ãzíla ɨjọ́ ĩ'di ɨsṹlépi rĩ la uja a'délé 'bá ũnzí rĩ drɨ̨ gá.
9 'Bá Ãdróŋá 'bã ɨjọ́ ã'ɨ̃lépi ku rĩ kí jĩránĩ ĩ'badrɨ̨ kí iza ɨjọ́ ãfũlépi kí tɨ gá rĩ sĩ,
wó nɨ̃táŋá sĩ 'bá ãlá rĩ kí ru pá rá.
10 'Bá ãlá rĩ 'bã málĩ drɨ̨ kí tụtṹ táwṹnɨ̨ agá ãyĩkõ la adru cí,
'bá ũnzí rĩ drɨ̨ kí ɨ̃lɨ̃ḳɨ̃; 'bá kí uzá ãyĩkõ sĩ.
11 Sṹsṹ 'bá ãlá rĩ 'baní wilé ɨjọ́ pɨrɨ sĩ rĩ sĩ táwṹnɨ̨ rṹ la ru inga ụrụgá,
wó ɨjọ́ 'bá ũnzí rĩ 'bã kí jọlé rĩ sĩ táwṹnɨ̨ la andi rá.
12 'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ idélépi rĩ la aza-ãzã,
wó 'bá ɨjọ́ vãlépi rá rĩ la ĩyãŋã tú.
13 'Bá 'bá rṹ jọlépi rĩ la ɨjọ́ jọlé ũní rĩ kí lũ rá,
wó 'bá ɨjọ́ mgbã trũ rĩ la ɨjọ́ ũní rĩ tã mba rá.
14 Drɨ̃lẹ́ 'bá drɨ̨ celépi pɨrɨ rĩ kí kóru sṹrṹ la a'dé a'dê,
wó 'bá ɨjọ́ amálépi rĩ drɨ̨ kí adru ũ'bí ru, patáŋá cí.

15 'Bá pá tulépi sãdínĩ rú ãmḭyọ́ŋá ní sĩ dẹ́nõ̰ a'dṵ́jó rĩ la drḭ̃cḭ rá,
wó 'bá gãlépi la úmgbé rĩ la adru múké.
16 Ũkú ásḭ ḭ̃gbẹ́ rĩ la ḭ̃nzḭ̃táŋá ịsṵ́,
wó 'bá ãzḭ ngalépi ũkpó sĩ rĩ la málĩ ịsṵ́ áyụ.
17 'Bá ásḭ ḭ̃gbẹ́ rĩ la mũkẽ idé ĩ'di 'bã mgbã rĩ nî,
wó 'bá ásḭ ãcí rĩ la cãndí ají ĩ'di drḭ̃ gá.
18 'Bá ũnzí rĩ la ũyá ĩnzõ drḭ̃ ịsṵ́,
wó 'bá ḭjọ́ mgbã rĩ idélépi rĩ la ũyá ḭjọ́ mgbã drḭ̃ ịsṵ́.
19 'Bá pá tulépi ḭjọ́ mgbã rĩ drḭ̃ gá rĩ la ídri ịsṵ́,
wó 'bá ḭjọ́ ũnzí ngalépi rĩ la drã rá.
20 Úpí ngṵ̃ 'bá ásḭ ũnzí rĩ kí ũnzí,
wó ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ la 'bá acḭ́lépi ḭjọ́ múké agá rĩ kî sĩ.
21 'Bá ḭjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'baní ála drḭ̃rḭma fẽ ãndá-ãndá ru,
wó 'bá ãlá rĩ kí acḭ drḭ̃lẹ́mmgbọ sĩ.
22 Ũkú ũniyambamba ḭjọ́ nḭ̃lépi ku rĩ,
ĩ'di cécé fõrĩfõrĩ̃ŋá gólũdĩ rú gĩlé ĩzõgó ũmvu gá rĩ áni.
23 Ḭjọ́ 'bá ãlá rĩ 'bã kí lẽlé rĩ la ukó mũkẽ sĩ,
wó ḭjọ́ 'bá ũnzí rĩ 'bã kí sĩ ásḭ ṭḭjó rĩ ĩ'di lú ũmbã á'dṵ̃sĩ.
24 'Bá ãzí kí ãko fẽ ḭ̃sálḭ ĩndrã kọ́lḭ ãzíla málĩ ĩ'badrḭ̃ kí tụtṵ̃,
wó 'bá ãzí rĩ kí ĩndrã rú, kí dó sĩ acá lẽmẽrí.
25 'Bá ãko fẽlépi ĩndrã kọ́lḭ rĩ 'bã málĩ kí tụtṵ̃,
'bá 'bá kí ãzã kolépi rĩ ála vâ ĩ'di ãzã ko rá.
26 'Bá kí 'bá ãná tãmbalépi sĩ ãjẹ̃ ụrụgá rĩ tẽjó rĩ wã rá,
wó kí sṵ̃sṵ́ wi 'bá ụzḭlépi la sáwã ĩ'baní lẽjó la rĩ sĩ rĩ nî.
27 Ídrĩ mũkẽ ndrṵ̃ mi ịsṵ́ la rá,
wó ídrĩ ḭjọ́ ũnzí ndrṵ̃, mi ĩ'di ịsṵ́ rá.
28 'Bá ásḭ 'bãlépi málĩ drḭ̃ gá rĩ la a'dé rá,
wó 'bá ãlá rĩ kí zo cécé ịbịbḭ́ dụlépi kpãcĩ áyi sĩ rĩ áni.
29 'Bá cãndí ajílépi 'bá ĩ'didrḭ kogá rĩ 'baní rĩ ịsṵ́ ãko ãzí ãwítã ru la ku,
'bá azalépi aza-azâ rĩ la adru ãtí'bó 'bá ũndũwá trũ rĩ ãni.
30 Ḭjọ́ 'bá ãlá rĩ 'bã ngalé rĩ la 'bá kí ídri uja
ãzíla 'bá 'bá kí ídri palépi rĩ ĩ'di ũndũwã rú.
31 Údrĩ 'bá ãlá rĩ kí ũfẽ ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ ga 'dâ rá,
ã'du la dó ru idé 'bá ũnzí rĩ 'ba rṵ́ nĩ yã?

12

1 'Bá ímbátáŋá lẽlépi rĩ lẽ nḭ̃táŋá rá,
wó 'bá ru lẽlépi itúlépi ku rĩ la aza-ãzã.
2 'Bá múké rĩ la ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ịsṵ́ Úpí drḭ̃,
wó ĩ'di ḭjọ́ lḭ 'bá ũnzí rĩ drḭ̃ gá rá.
3 Ḭjọ́ ũnzí fẽ 'bání pá tuŋá pḭrḭ la ku,
wó 'bá ãlá rĩ la pá tu ũkpó ru.
4 Ũkú ádrízã múké rĩ la ágô ní ãrútáŋá ají,
wó ũkú drḭ̃nzá fẽlépi ágô ní rĩ ĩ'di cécé ãyánĩ ágô 'bã ĩfã 'bã sĩ asṵ́jó rĩ áni.
5 Ḭjọ́ 'bá ãlá rĩ 'bã itúlé rĩ kí pḭrḭ,
wó ḭjọ́ 'bá ũnzí rĩ 'bã kí amálé rĩ kí ḭjọ́ 'bá uléjó rĩ kî.
6 Ḭjọ́ 'bá ũnzí rĩ drḭ̃ ĩ'di 'bá 'dịjó,

wó 'bá pịrị rĩ 'bã ɨjǫ́ la 'bá ídri pa rá.
7 'Bá ũnzí rĩ kí drã rá ãzíla kí ãvĩ rá,
wó 'bá ãlá rĩ kí pá tu ũkpó ru.
8 Ála 'bá ịcṵ ũndũwã ĩ'didrḩ sĩ,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ála ĩ'di ide ĩdẽ.
9 'Bá ɨ̃nzɨ̃lé ku ãzḩ ĩ'didrḩ kí ngalépi cénĩ rĩ múké,
ndẽ 'bá ru 'bãlépi ãmbógó ru íná kóru rĩ rá.
10 'Bá múké rĩ kí ãnãkpá ĩ'badrḩ kí tãmbalépi mbã mbã rĩ kî,
wó 'bá ũnzí rĩ kí ásḩ la adru ĩ'baní ãcí-ãcí.
11 'Bá ãzḩ ngalépi ĩ'didrḩ ámvṵ agá ásḩ pírí sĩ rĩ la adru ãkónã trũ wẽwẽ rú,
wó 'bá ãzḩ ífí kóru rĩ ngalépi rĩ la aza ãzã.
12 'Bá ũnzí rĩ kí ãko 'bá ṵ̃gṵ́'bá ru rĩ 'bã kí ṵ̃gṵ̃lé rĩ kí vḩ ta,
wó 'bá ãlá rĩ kí pá tu ũkpó ru.
13 'Bá ũnzí rĩ kí gbã mãtégõ gá ɨjǫ́ ũnzí ĩ'baní jǫlé rĩ kí sĩ,
wó 'bá ãlá rĩ kí ru pa ɨjǫ́ ũnzí agá rá.
14 Ɨjǫ́ ãfũlépi ími tị gá múké rĩ la míní ṵ̃rõ̃drḩ ají,
ãzíla ãzḩ ngalé ũkpó sĩ rĩ la ṵ̃rõ̃drḩ ají rá.
15 Ɨjǫ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ drḩ kí adru ĩ'di mịfḩ gá pịrị,
wó 'bá ũndũwã rú rĩ la ɨjǫ́ jǫlé ĩ'diní ímbátáŋá rũ rĩ are rá.
16 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ũmbã ĩ'didrḩ i'da cọtḩ,
wó 'bá ũndũwá rú rĩ la ĩyãŋã tútú údrĩ táni ĩ'di u'dá rĩ gá.
17 Sãdínĩ pịrị rĩ la ɨjǫ́ mgbã rĩ jọ,
wó sãdínĩ pịrị ku rĩ la ĩnzõ jọ.
18 Ɨjǫ́ 'a ũrãlé ku rĩ la 'bá sõ kãrṵ̃ cécé ménéŋá áni,
wó ɨjǫ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã jǫlé rĩ la 'bá adrí rá.
19 Ɨjǫ́ mgbã rĩ la u'á jã 'dâ,
wó ĩnzõ la ãsḩ ṵ̃trṵ́ ru.
20 'Bá ɨjǫ́ ũnzí itúlépi rĩ 'bã ásḩ gá mũlũmbẽ cí,
wó 'bá ásḩ ɨ̃gbẽ̃ ajílépi rĩ 'baní ãyĩkõ cí.
21 Ɨjǫ́ ũnzí icó a'délé 'bá ãlá rĩ kí drḩ gá ku,
wó ɨjǫ́ 'bá ũnzí rĩ 'badrḩ 'bã ngá lú ũcõgõ.
22 Úpí ngṵ̃ 'bá ĩnzõ jǫlépi rĩ ũnzí,
wó ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ la 'bá ɨjǫ́ mgbã jǫlépi rĩ sĩ.
23 'Bá ũndũwá rú rĩ icé kí ru ũndũwã ĩ'badrḩ sĩ ku,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí aza ĩ'badrḩ i'da tọndọlọ.
24 'Bá ãzḩ ngalépi ũkpó sĩ rĩ la adru drḩlẹ́ ru,
wó 'bá ũvú rĩ la adru ãtí'bó ru.
25 Ásḩ umvúŋá la fẽ ãyĩkõ la adru 'bá ásḩ gá 'dáyụ,
wó ɨjǫ́ jọŋá ásḩ ɨ̃gbẽ̃ sĩ rĩ la 'bá ásḩ gá ãyĩkõ ají rá.
26 'Bá ãlá rĩ la ĩ'di 'bã wõ̃rḩ tã mba rá,
wó gẽ̃rḩ 'bá ũnzí rĩ drḩ la kí agụ wõ̃rḩ be bṵ́lṵ́ gá.
27 'Bá ũvú rĩ icó ĩzá ĩ'di 'bã rụlé rĩ a'dílé ku,
wó 'bá ũndũwã rú ãzḩ ngalépi ũkpõ sĩ rĩ la adru málĩ trũ.
28 Gẽ̃rḩ 'bá ãlá rĩ 'badrḩ gá ídri cí,
ãzíla gẽ̃rḩ 'dã agá drã 'dá yụ.

13

1 Ngọ́tḩŋá ũndũwã trũ rĩ la átẹ́pḩ 'bã ímbátáŋá are rá.
Wó ngọ́tḩŋá drḩ ũnzí rĩ are ɨjǫ́ sĩ uzájó ĩ'di drḩ gá rĩ ku.

2 'Bá la ãko múké rĩ ịsṵ́ nalé ɨ́jǫ́ múké ãfũlépi ĩ'di 'bã tị gá rĩ sĩ,
wó 'bá mũlũmbẽ rú rĩ kí ásị́ gá ɨ́jǫ́ ũmbã rú rĩ la uvá gbũlá-gbũlá nĩ.
3 'Bá ru tị tãmbalépi rá rĩ la ru ídri tãmba,
wó 'bá ɨ́jǫ́ jọlépi pépé rĩ la ru drị̃ gá lɨ́k̦ ají.
4 Ũvú'bá drĩ táni ásị́ 'bã sĩ ãko ịsṵ́jó íngõpí rá tí icó ku,
wó 'bá ãzɨ́ ngalépi ũkpó sĩ rĩ la ãko pírí ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí ịsṵ́ rá.
5 'Bá ãlá rĩ ngṵ̃ kí ĩnzõ ũnzí,
wó 'bá ũnzí rĩ kí drị̃nzá ají.
6 Ɨjǫ́ mgbã rĩ la 'bá múké rĩ 'bã tãmba nĩ,
wó ũnzĩkãnã la 'bá ɨ́jǫ́ ũnzí ngalépi rĩ gũ mgbũ vũ gá.
7 'Bá ãzí kí ru 'bã kí málĩ trũ wó íni 'dĩ kí lẽmẽrí kpǫ̃wǫ́-kpǫ̃wǫ́,
Ãzí rĩ kí ru 'bã ĩyi lẽmẽrí, wó íni 'dĩ kí kṵ́rẹ́ṇ̣.
8 'Bá málĩ trũ rĩ kí séndẽ ayú sĩ ru ídri pajó,
wó 'bá ãzí ịgbẹ́ 'bá lẽmẽrí rĩ 'bã ásị́ ku.
9 'Bá ãlá rĩ la dị̃ cécé dị̃zã ãngũ imvépi tárá-tárá rĩ áni,
wó 'bá ũnzí rĩ kí cécé tárã anṵ́lépi rá rĩ 'bã áni.
10 Ãfó la ãlí ají,
wó 'bá ímbátáŋá ã'ị̃lépi rá rĩ kí adru ũndũwã rú.
11 Málĩ ịsṵ́lé gẹ̃rị̃ ũnzí sĩ rĩ la ãvĩ gbõrú,
wó 'bá málĩ ĩ'didrị̃ kí ũ̃tị̃lépi were-were rĩ 'bã málĩ kí zo zõ.
12 Ɨjǫ́ míní ásị́ tị̃jó rĩ drĩ ru idé ku ĩ'di ími ásị́ fẽ acálé ãyánĩ rú,
wó ɨ́jǫ́ míní ásị́ tị̃jó rĩ drĩ ru idé rá ĩ'di ími ásị́ fẽ acálé ãyĩkõ sĩ.
13 Ídrĩ ímbátáŋá ide idê mi ɨ́jǫ́ ndrṵ̃,
wó 'bá ãzɨ́táŋá tãmbalépi rĩ la ũ̃rọ̃drɨ́ la ịsṵ́ rá.
14 Ímbátáŋá 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã fẽlé rĩ ĩ'di kídí ídri drị̃ 'i,
ĩ'di 'bá pa ímbá drã drị̃ agá.
15 'Bá ũndũwã rú rĩ la ị̃nzị̃táŋá ịsṵ́ rá,
wó 'bá ũndũwã kóru rĩ la ị̃lị̃k̦ rá.
16 'Bá ũndũwá rú rĩ la ɨ́jǫ́ 'a ũrã ráká ĩ'di idé la ĩndõ,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ĩ'di 'bã aza i'da.
17 'Bá ɨ́jǫ́ ũnzí ujílépi rĩ la a'dé ɨ́jǫ́ ũcõgõ rú rĩ agá rá,
wó 'bá ɨ́jǫ́ pịrị rĩ ujílépi rĩ la 'bá adrí.
18 'Bá ímbátáŋá lẽlépi ku rĩ la adru lẽmẽrí ãzíla ĩ'di drị̃nzá ịsṵ́,
wó 'bá ímbátáŋá sĩ ĩ'di itújó rĩ ã'ị̃lépi rá rĩ la ãrútáŋá ịsṵ́ rá.
19 Ɨjǫ́ ími ásị́ 'bã lẽlé rĩ ịsṵ́jó rá rĩ la ãyĩkõ fẽ ími úríndí ní,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ lẽ kí ɨ́jǫ́ ũnzí a'belé ku.
20 'Bá acɨ̣lépi 'bá ũndũwã rú rĩ be rĩ la adru ũndũwã rú,
wó 'bá wǫ̃rị̃ rụlépi 'bá azalépi aza-azâ rĩ be rĩ la ɨ́jǫ́ ũnzí ají ĩ'di drị̃ gá rá.
21 Drị̃lẹ́ ũnzĩ la 'bá ũnzí rĩ vú adro,
wó 'bá ãlá rĩ la ũ̃rọ̃drɨ́ ru málĩ ịsṵ́.
22 'Bá múké rĩ la anzị ĩ'didrị̃ 'bã anzị 'baní ãwítã a'be,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã málĩ kí ála kí tãmba 'bá ãlá rĩ 'banî.
23 'Bá lẽmẽrí rĩ drị̃ ámvṵ́ gá ãkónã la ka rõnzõ,
wó ɨ́jǫ́ lịlẹ́ pịrị ku rĩ sĩ 'bá ũnzí rĩ la ãkónã 'dĩ kí 'dụ rá.
24 'Bá ngǫ́tị̃ná ĩ'didrị̃ ị̃ndṵ́ colépi kẹ̃lị̃ká sĩ ku rĩ lẽ ĩ'di ku,
wó 'bá ngǫ́tị̃ná ĩ'didrị̃ lẽlépi rá rĩ la ĩ'di co ímbátáŋá ru rá.
25 'Bá ãlá rĩ 'baní ãkónã la ca rá,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã 'a la adru ãbɨ́rɨ́ ru.

14

1 Ũkú ũndũwá ru rĩ la ĩ'di 'bã lịcǫ́ sị rá,
wó ũkú azalépi aza-azâ rĩ la lịcǫ́ ĩ'didrḭ̃ andi ĩ'di 'bã drḭ̃ sĩ.
2 'Bá ɨ́jǫ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ la Úpí ṹrḭ̃ rá,
wó 'bá ũnzĩkãnã ngalépi rĩ la Úpí Ãdróŋâ 'bã ápãrákã rú.
3 'Bá azalépi aza-azâ ɨ́jǫ́ jǫlépi tị pépé sĩ ãfó sĩ rĩ la kẽlḭ́ká umve ĩ'di ũngúkú gá,
wó 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã ĩdra la ĩ'di tãmba rá.
4 Lịcǫ́ mǫ́nḭ̃gǫ́ ámvṹ sõlépi rĩ kóru rĩ gá ãkónã la adru ĩrá gá yụ,
wó 'bá mǫ́nḭ̃gǫ́ ámvṹ sõlépi rĩ trũ rĩ drḭ̃ ãkónã la ãfũ ŋãnã.
5 Sãdínĩ pịrị rĩ álḭ̃ ĩnzõ ku,
wó sãdínĩ ĩnzó'bá rĩ la ĩnzõ jǫ kpẽté kpẽté.
6 'Bá ãfó trũ rĩ la ũndũwá ndrṹ rá ãzíla icó ịsṹlé la ku,
wó 'bá vãtáŋá trũ rĩ la ɨ́jǫ́ ṹnḭ̃ mbẽlẽŋá ru.
7 Mí u'á 'bá azalépi aza-azâ rĩ be ku,
ã'dusĩku mí icó ɨ́jǫ́ ãzí ṹnḭ̃lé tị la gá ku.
8 'Bá ũndũwá rú rĩ nḭ̃ 'i ã'du ɨ́jǫ́ idé yã rĩ gá rá,
wó aza 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'badrḭ̃ la kí ulé nĩ.
9 'Bá azalépi aza-azâ rĩ así kí ɨ́jǫ́ ũnzí ĩ'ba kí ngalé rĩ sĩ ku,
wó 'bá ɨ́jǫ́ mgbã rĩ ngalépi rĩ lẽ trũtáŋá ịsṹlé rá.
10 Ãyĩkõ mídrḭ̃ 'bãngá mí ãni; ũcõgõ mídrḭ̃ 'bãngá mí ãni,
mí icó kí alelé 'bá ãzí be ku.
11 Ála 'bá ɨ́jǫ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã lịcǫ́ andi rá,
wó lịcǫ́ 'bá mũkẽ ngalépi rĩ drḭ̃ la pá tu jã 'dâ.
12 Gẽrḭ̃ ãzí la i'dá ími drḭ̃lẹ́ gá ãlá ru,
wó ãsḭ̃ŋá gá ĩ'di ími agụ drã gá.
13 Ãgṹŋá la ũcõgõ ásḭ gá rĩ zḭ̃ wó sáwã ãyĩkõ 'bã ukójó 'bo rĩ sĩ,
ũcõgõ la ãsḭ̃ nĩ.
14 Ála 'bá ã'ḭ̃táŋá kóru rĩ kí ũfẽ ɨ́jǫ́ ũnzí ĩ'badrḭ̃ kî sĩ,
ãzíla ála 'bá ãlá rĩ kí ũfẽ ɨ́jǫ́ múké ĩ'bã kí ngalé rĩ kî sĩ.
15 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ɨ́jǫ́ cí jǫlé ĩ'diní rĩ ã'ḭ-ã'ḭ,
wó 'bá ũndũwá ru rĩ la ɨ́jǫ́ 'a ũrã ráká ĩ'di nga la ĩndõ.
16 'Bá ũndũwá ru rĩ la idé ṹrḭ̃ sĩ ãzíla ĩ'di ru uná ɨ́jǫ́ ũnzí sĩ uná-unâ,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ɨ́jǫ́ cí rĩ nga kpí gbõ rú ũrã 'a la ku rú.
17 'Bá ásḭ ãcí rĩ la ɨ́jǫ́ azajó aza-azâ rĩ kí nga,
ála 'bá ɨ́jǫ́ ũnzí itúlépi 'bá ãzí rṹ rĩ ngṹ ũnzí.
18 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ũndũwá ãkõ ịsṹ ãwítã rú,
wó 'bá ũndũwá ru rĩ la nḭ̃táŋá ịsṹ.
19 'Bá ũnzí rĩ kí mụ ãja tḭ̃lé 'bá múké rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá,
ãzíla 'bá ɨ́jǫ́ ũnzí ngalépi rĩ kí ãja tḭ̃ kẽjḭ́tị 'bá ãlá rĩ 'badrḭ̃ gá.
20 'Bá pírí kí 'bá lẽmẽrí rĩ ngṹ ũnzí, átã ĩ'di 'bã jĩránĩ kí ĩ'di ngṹ ĩndĩ,
wó 'bá kṹrẹ́ṇḭ rĩ 'bã wõrḭ́ka kí adru ũ'bí ru.
21 'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ idelépi idê rĩ idé ɨ́jǫ́ ũnzí la,
wó 'bá u'álépi 'bá lẽmẽrí rĩ be ásḭ ḭ̃gbẽ̃ sĩ rĩ ĩ'di drḭ̃lẹ́ba rú.
22 'Bá ɨ́jǫ́ ũnzí ṹtḭ̃lépi kí ásḭ gâlé rĩ ãvĩ kí ku yã?
Wó 'bá ɨ́jǫ́ mgbã rĩ ṹtḭ̃lépi rĩ la lẽtáŋá ukólépi ku rĩ ịsṹ ásḭ ḭ̃gbẽ̃ be rá.
23 Ãzḭ́ pírí ngalé ũkpó sĩ rĩ 'bã ṹrõdrḭ́ cí,
wó 'bá lú ɨ́jǫ́ jǫlépi tị sĩ ãzḭ́ la ngalépi ku rĩ la acá lẽmẽrí.

24 'Bá ũndũwá ru rĩ la ṹrõdrḭ ru málĩ ịsṵ́,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ála ĩ'di nḭ̃ ĩ'di 'bã aza sĩ.
25 Sãdínĩ pịrị rĩ la 'bá ídri pa,
wó sãdínĩ ĩnzó'bá ru rĩ la 'bá mẹ́lẹ́ mbe.
26 'Bá Úpí ṹrḭ̃lépi rá rĩ 'bã ãngũ múké sĩ ru zḭ̃jó ala gá la cí,
ãzíla ĩ'di adru ãngũ anzị ĩ'didrḭ̃ 'baní sĩ apájó ru zḭ̃jó ala gá rĩ 'i.
27 Úpí ṹrḭ̃jó rĩ ĩ'di kídí ídri drḭ̃ 'i,
ĩ'di 'bá pa ímbá drã drḭ̃ agá.
28 Úpí 'bã dḭ̃zã la ru i'da 'bá ũ'bí ĩ'diní tãmbalé rĩ kí sĩ,
wó 'bá ũ'bí kí kóru úpí ngọ́pị 'bã ãzị́ 'dáyụ.
29 'Bá ũmbã rụlépi mbẽlẽ ku rĩ ĩ'di vãtáŋá trũ,
wó 'bá ásḭ ãcí rĩ la ru aza i'da tọndọlọ.
30 Ásḭ ḭ̃gbẽ̃ ĩ'di ídri ụrụ'bá drḭ̃ 'i,
wó ãjã sĩ 'bá ĩfãkã la asṵ́-asṹ.
31 'Bá 'bá lẽmẽrí rĩ kí ĩkpãlépi rĩ la Ãdróŋá kí ũ'bãlépi rĩ u'dá,
wó 'bá ásḭ ḭ̃gbẽ̃ i'dalépi 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ 'bání rĩ ḭ̃nzḭ̃ Ãdróŋá 'i rá.
32 Lḭ́kḭ̃ drĩ a'dé nĩ, ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí ịsḭ vṹrṵ́,
wó 'bá ãlá rĩ drĩ táni drã rá tí ĩ'di 'bã ãngũ sĩ ru zḭ̃jó la cí.
33 Ũndũwá la u'á 'bá ḭjọ́ vãlépi rá rĩ 'bã ásḭ agá,
ãzíla 'bá azalépi aza-azâ rĩ nḭ̃ ḭjọ́ ũndũwã drḭ̃ gá ku.
34 Ḭjọ́ mgbã rĩ la sṵ́rṵ́ inga ụrụ gá nĩ,
wó ḭjọ́ ũnzĩ la sṵ́rṵ́ ní drḭ̃nzá ajḭ́.
35 Úpí la u'á ãtí'bó ũndũwá ru rĩ ní ãyĩkõ sĩ,
wó ĩ'di drḭ̃rịma fẽ ãtí'bó ĩ'diní drḭ̃nzá fẽlépi rĩ ní rá.

15

1 Ḭjọ́ umvijó jãjã rú rĩ la ũmbã sḭ ḭgbẹ rá,
wó ḭjọ́ umvijó ásḭ ãcĩ sĩ rĩ la ũmbã inga-ingã.
2 'Bá ũndũwá ru rĩ drĩ ḭjọ́ jọ, ĩ'di fẽ nḭ̃táŋá la adru ãjḭ́ ambamba rú,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ tị gá ḭjọ́ ífí kóru rĩ la ãfũ nĩ.
3 Úpí 'bã mịfḭ la ãngũ ndre ãngũ pírí gá,
ĩ'di 'bá ũnzĩkãnã ngalépi rĩ kí undré 'bá mũkẽ ngalépi rĩ kí abe.
4 Ĩdra 'bá adrílépi rĩ ĩ'di ife ídri fẽlépi rĩ 'i,
wó ĩdra úlétáŋá ulélépi rĩ la úríndí ḭgbẹ́-ḭgbệ.
5 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la átẹ́pị 'bã ímbátáŋá gã úmgbé,
wó 'bá ũndũwá ru rĩ la ímbátáŋá lẽ rá.
6 Jó 'bá ãlá rĩ drḭ̃ agá málĩ la ga tré,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã málĩ kí ĩ'di drḭ̃ gá ḭjọ́ asé.
7 Tị 'bá ũndũwá ru rĩ drḭ̃ la nḭ̃táŋá iré,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã ásḭ adru 'dĩ 'bã áni ku.
8 Úpí ngṹ ídétáŋá 'bá ũnzí rĩ 'bã kí idélé rĩ ũnzí,
wó ĩ'di adru ãyĩkõ sĩ la 'bá múké rĩ drĩ kí ḭjọ́ zị ĩ'di tị gá rĩ gá.
9 Úpí ngṹ gẽrḭ̃ 'bá ũnzí rĩ drḭ̃ ũnzí,
wó lẽ 'bá ḭjọ́ mgbã rĩ idélépi rĩ áyụ.
10 'Bá gẽrḭ̃ pịrị rĩ a'belépi rá rĩ la drḭ̃rịma ũkpó la ịsṵ́ rá,
'bá ítútáŋá ngṹlépi ũnzí rĩ la drã rá.

11 Ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrị̃ kí Ãbãdónĩ * be drĩ kí dó i'dá Úpí drị̃lẹ́ gá
tọndọlọ,
icó dó ịjọ́ 'bá ásị́ gá rĩ nj̃lé ku íngoní ru.
12 'Bá 'bá idelépi ide idê rĩ lẽ ítútáŋá ku,
icó ịjọ́ zịlé 'bá ũndũwá ru rĩ 'bã tị gá ku.
13 Ásị́ ãyĩkõ rú rĩ la 'bá 'bã mẹ́lẹ́tị fẽ dị̃lé dĩ-dĩ,
wó ũcõgõ ásị́ gá rĩ la úríndí ịgbẹ́ cĩrĩ.
14 'Bá ũndũwã rú rĩ 'bã ásị́ la ũnĩ̃táŋá ndrũ̃,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la aza na ãkónã rú.
15 Ídri 'bá ĩkpãlé ĩkpã-ĩkpã rĩ 'badrị̃ la adru sáwã pírí sĩ ũcõgõ rú,
wó 'bá ásị́ agá ãyĩkõ rú rĩ la u'á sáwã pírí sĩ ãyĩkõ sĩ.
16 Adrujó ãko trũ wereŋá ru Úpí ũ̃rĩ̃jó rĩ,
ndẽ adrujó málĩ trũ ũcõgõ agá rĩ rá.
17 Tẹ́bị́ ịnị najó sĩ u'ájó 'bá mídrị̃ko gá rĩ kí abe lẽtáŋá sĩ rĩ ndẽ,
ĩzá úsã trũ kpãcĩ rĩ najó adrujó ngũ̃táŋá sĩ rĩ rá.
18 'Bá ásị́ ãcí rĩ la ãgátã ají,
wó 'bá ịjọ́ talépi rĩ la ãwãŋá atrị rá.
19 'Bá ũvú'bá rĩ ní ịjọ́ pírí kí mba mbã,
wó 'bá pịrị rĩ ní ịjọ́ kí adru múké.
20 Ngọ́tị̃ŋá ũndũwã rú rĩ la átépĩ̃ ní ãyĩkõ fẽ,
wó ngọ́tị̃ŋá azalépi aza-azâ rĩ la ãndrẽ 'bã ịjọ́ kí ide-idê.
21 Adrujó ũndũwã kóru rĩ ĩ'di ãyĩkõ rú 'bá ịjọ́ vãlépi ku rĩ ní,
wó 'bá ũndũwã rú rĩ la ịjọ́ mgbã rĩ idé.
22 Ịjọ́ amáŋá ãkõ sĩ, ịjọ́ ũ̃tị̃lé rĩ kí asu rá,
wó 'bá ịjọ́ amálépi rĩ drĩ kí adru ũ'bí ru, ịjọ́ ũ̃tị̃lé rĩ kí ĩ̃kũ̃lẹ̃nj̃ rá.
23 'Bá la adru ãyĩkõ sĩ umvitáŋá múké ãfũlépi ĩ'di tị gá rĩ sĩ,
ịjọ́ umvilé sáwã pịrị rĩ agá rĩ 'bã ũnĩ dó ni yã!
24 Gẹ̃rị̃ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã kí u'ájó rĩ la kí agụ ídri gá,
ịjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ ru uná gẹ̃rị̃ 'bá agụlépi drã gá rĩ sĩ.
25 Úpí la 'bá ãfó ru rĩ 'bã jó andi rá,
wó ĩ'di ãko ãwụ́zị 'badrị̃ kí tãmba nĩ.
26 Úpí ngũ̃ ígátáŋá 'bá ũnzí rĩ 'badrị̃ ũnzí,
wó ịjọ́ jọlé ásị́ ĩ̃gbẹ̃ sĩ rĩ la ĩ'diní ãyĩkõ fẽ nĩ.
27 'Bá rõ̃mmgbọ́ ru rĩ la ũcõgõ ají lịcọ́ ĩ'didrị̃ nî,
wó 'bá ịjọ́ sĩ 'bá mịfị̃ sajó ãko ãzí sĩ rĩ gãlépi úmgbé rĩ la u'á ílí ãzo rú.
28 'Bá múké rĩ kí ịjọ́ 'a ũrã ráká kí umvi la ĩndõ,
wó tị 'bá ũnzí rĩ 'badrị̃ la 'bá ũdũ ãcí áni.
29 Úpí 'i 'bá ũnzí rĩ kí abe rá-rá ru,
wó ĩ'di zịtáŋá 'bá múké rĩ 'badrị̃ are rá.
30 Mẹ́lẹ́tị ãlá rĩ la 'bá ásị́ ní ãyĩkõ fẽ,
wó ịjọ́ mgbã rĩ la ụrụ'bá ãlá rĩ fẽ nĩ.
31 Ídrĩ bị̃lẹ́ 'bã ịjọ́ sĩ uzájó ími drĩ̃ gá rĩ kí drĩ̃ gá rá,
mi u'á 'bá ũndũwã rú rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá rá.
32 'Bá ímbátáŋá gãlépi úmgbé rĩ lẽ ru ku,
wó 'bá ítútáŋá ã̃ĩ̃lépi rá rĩ la ịjọ́ vãŋá ịsụ́ rá.
33 Úpí ũ̃rĩ̃jó ri la 'bá imbá adrujó ũndũwá ru,

* **15:11** *Ãbãdónĩ* 'bã ífí tị Ĩbũrãníyã drị̃ sĩ "lị̃kị̃."

ãzíla mi ãrútáŋá ịsṵ́ rá la ídrĩ ími iri vṵ̃rṵ́ rĩ gá.

16

1 'Bá la ị́jọ́ ṵ̃tṵ̃ ĩ'di ásị́ gâlé,
wó Úpí la fẽ la 'bã idé ru rá rĩ gá nĩ.
2 'Bá la icó ũrãlé la ị́jọ́ ĩ'didrṵ̃ kí pírí múké,
wó Úpí la 'bá 'bã ásị́sị́ŋá ṵ̃'bṵ̃ nĩ.
3 Ífẽ ãzị́ míní lẽlé ngalé rĩ kí Úpí drị́,
ãzíla kí ru idé rá.
4 Ãko pírí Úpí 'bã ũ'bãlé rĩ kí 'bã ãzị́ cí,
átã 'bã 'bá ũnzí rĩ kí sĩ ṵ́'dṵ́ lị́kṵ̃ drṵ̃ drṵ̃ tẽjó.
5 Úpí ngṵ̃ 'bá pírí ãfó ru ásị́ gá rĩ kí ũnzí,
icó kí a'belé drṵ̃rị́ma kóru ku.
6 Lẽtáŋá kí ã'ṭáŋá be kí 'bá trũ ị́jọ́ ũnzí agá,
Úpí ṵ̃rṵ̃jó rĩ la 'bá fẽ ị́jọ́ ũnzí a'bejó nĩ.
7 Gẹ̃rṵ̃ 'bá drṵ̃ drĩ kí Úpí ní ãyĩkõ fẽ rá,
ĩ'di átã mẹ́rọ́'bá ĩ'didrṵ̃ kí fẽ u'álé ĩ'di be ásị́ ṵ̃gbẹ̃ sĩ.
8 Ãko were ịsṵ́lé gẹ̃rṵ̃ pịrị rĩ sĩ rĩ ĩ'di múké,
ndẽ málĩ ịsṵ́lé ŋãnã gẹ̃rṵ̃ ũnzí sĩ rĩ rá.
9 'Bá la ị́jọ́ ṵ̃tṵ̃ ĩ'di ásị́ gâlé rá,
wó Úpí la gẹ̃rṵ̃ ĩ'diní ru idéjó rĩ drṵ̃ ce nĩ.
10 Ị́jọ́ ãfũlépi úpí tị gá rĩ ĩ'di ũkpó trũ,
lẽ tị la 'bã lị ị́jọ́ mũlũmbẽ sĩ ku.
11 Úpí lẽ kị́lõ sĩ ãko kí ṵ̃'bṵ̃jó rĩ 'bã adru kí múké-múké;
ãko pírí kí 'bã ãnzị 'ba adru kí ĩ'di 'bã 'bãlé rĩ áni.
12 Ũpi ta kí ị́jọ́ ũnzí ku,
ã'dusĩku ũpĩ ĩ'badrṵ̃ la acá ũkpó ru la ị́jọ́ pịrị rĩ sĩ.
13 Úpí la u'á ãyĩkõ sĩ la 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ jọlépi rĩ sĩ,
ĩ'di 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ jọlépi rĩ 'bã ị́jọ́ 'bã ãmbógó ru.
14 Adrã úpí drṵ̃ la drã ají,
wó 'bá ũndũwá ru rĩ la ĩ'di ásị́ ịgbẹ rá.
15 Ãyĩkõ úpí mẹ́lẹ́tị gá rĩ la ídri fẽ,
ĩ'di 'bã mũkẽ ĩ'di cécé ṵ̃rṵ́'bṵ̃ uzogó fẽlépi áyi sĩ rĩ ani.
16 Ĩ'di múké ãndânĩ adrujó ũndũwá ru ãzíla vãtáŋá trũ,
ndẽ adrujó gólũdĩ ãzíla sílĩvã trũ rĩ rá.
17 'Bá ãlá rĩ kí acị́ gẹ̃rṵ̃ kí agụlépi ị́jọ́ ũnzí gá ku rĩ kí agâ sĩ,
'bá ĩ'di 'bã gẹ̃rṵ̃ tãmbalépi rá rĩ la ru ídri tãmba rá.
18 Ãfó la 'bá agụ lị́kṵ̃ gá,
úríndí ị́pị́pị́ŋá drṵ̃ la 'bá fẽ a'délé rá.
19 Ĩ'di múké ru irijó vṵ̃rṵ́ 'bá lẽmẽrí rĩ kí agá,
ndẽ ãko arálé ará-arâ rĩ kí awajó 'bá ãfó trũ rĩ kí abe rĩ rá.
20 'Bá ímbátáŋá arelépi rá rĩ la adru málĩ trũ,
'bá ásị́ 'bãlépi Úpí drṵ̃ gá rá rĩ la adru drṵ̃lẹ́ba rú.
21 'Bá ũndũwá ru rĩ ála ĩ'di nṵ̃ ị́jọ́ ĩ'diní lịlẹ́ pịrị rĩ sĩ,
ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ la 'bá kí imbá rá.
22 Ũndũwã ĩ'di kídí ídri drṵ̃ rú 'bá ũndũwá trũ rĩ 'banî,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí imbájó rĩ ĩ'di sáwã izaŋá.

23 'Bá ũndũwá trũ rĩ 'bã ásị́ la ĩ'di imbá sĩ ru tị tã mbajó,
íjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ la 'bá kí imbá rá.
24 Ịjọ́ jọlé ásị́ ị̃gbẹ̃ sĩ rĩ ĩ'di cécé ãnṵ́ áni,
ĩ'di ĩlí-ĩlí ru 'bá 'bã úríndí ní ãzíla ĩ'di 'bá ụrụ'bá 'bã ãlá ru.
25 Gẹ̃rị̃ ãzí la i'dá ími drị̃lẹ́ gá 'dâ ãlá ru,
wó ãsị̃ŋá gá ĩ'di ími agụ drã gá.
26 Ãkónã 'bã vị la 'bá fẽ ãzí ngalé nĩ,
ã'dusĩku 'bá 'bã tị 'bã lẽjó ãkónã najó rá rĩ sĩ.
27 'Bá ãzí kóru rĩ ĩ'di íjọ́ ũnzí itú nĩ,
ĩ'di tị ko cécé ãcí kolépi bẹ̃kṵ̃bẹ̃kṵ̃ rĩ áni.
28 'Bá ũnzí rĩ la fẽ ãcóŋá ní kpẹ̃lé nĩ,
káláŋá la fẽ la wọ̃rị̃ mgbã rĩ la iré rá.
29 'Bá ãgọ̃bị̃ rú rĩ la ĩ'di 'bã jĩránĩ ulé,
ãzíla ĩ'di drị̃ la ce gẹ̃rị̃ ũnzí rĩ gá.
30 'Bá 'bá ũbĩlépi mịfị̃ sĩ kámị́-kámị́ rĩ la íjọ́ ũnzí itú,
'bá ru tị mũlépi mgbe-mgbe cí rĩ la fẽ ịjọ́ ũnzí rĩ la ru idé rá.
31 Drị̃'bị̃ imve ĩ'di kõfíyã dị̃zã i'dalépi rĩ,
ála ĩ'di ịsṵ́ ídri ãlá rĩ sĩ.
32 'Bá ũmbã rụlépi gbõrú ku rĩ ndẽ 'bá ũkpó trũ rĩ rá,
ãzíla 'bá ru ũmbã ụtrị̃lépi rá rĩ ndẽ 'bá táwṵ̃nị̃ ãmbógó rĩ 'dụlépi rĩ rá.
33 'Bá kí jẽgê 'be rá sĩ íjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ nj̃jó,
wó Úpí la ịjọ́ múké rĩ umvi nĩ.

17

1 Ĩ'di múké íná ĩsá ị̃gbẹ́ rĩ najó ásị́ ị̃gbẹ̃ sĩ ãzíla ịjọjọŋá kóru
ndẽ lị́cọ́ ṵ̃mṵ̃ najó ãzíla sĩ ãwãjó ala gá ãwã-ãwã rĩ rá.
2 Ãtí'bó ũndũwã trũ rĩ la adru úpí ru úpí ngọ́pị́ drị̃nzá ajílépi rĩ drị̃lẹ́ gá;
ãzíla ĩ'di ãko úpí 'bã ngọ́pịka 'badrị́ ãwítã rú rĩ kí awa ĩ'ba abe.
3 Ála gólũdĩ kí ṵ̃'bị̃ sílĩvã be ãcí sĩ,
wó Úpí la ásị́ 'bádrị̃ ṵ̃'bị̃ nĩ.
4 'Bá íjọ́ ũnzí idélépi rĩ kí íjọ́ are 'bá ũnzí rĩ kí tị gá;
ĩnzó'bá la ĩnzõ are ĩnzó'bá ãzí tị gá.
5 'Bá 'bá lẽmẽrí rĩ kí gụlépi rĩ la Ãdróŋá kí ũ'bãlépi rĩ u'dá,
'bá u'álépi ãyĩkõ sĩ 'bá drị̃lẹ́ ũnzĩ ịsṵ́lépi rĩ sĩ rĩ ĩcẽ drị̃rịma ịsṵ́ŋá gá ku.
6 Anzị 'bã áyị́pịka kí ru ũnũ anzị ĩ'badrị́ kí 'bã anzị kî sĩ,
ãzíla anzị kí ru ũnũ ĩ'bã átẹ́pịka kí sĩ.
7 'Bá azalépi aza-azâ rĩ tị gá íjọ́ ãlá rĩ ãfũ ku,
ãzíla ĩnzõ jọjó rĩ sị úpí ngọ́pị 'i ku.
8 'Bá mịfị̃ sajó séndẽ sĩ rĩ ĩ'di 'bá ãzí rĩ 'baní cécé írúwá áni,
'bá ãzí rĩ ã'ị̃ kí rá ĩ'di drị̃lẹ́ba ají.
9 'Bá 'bá ãzí 'bã íjọ́ ũnzí trũlépi rĩ la lẽtáŋá ndrṵ̃,
wó 'bá íjọ́ ũnzí sị́ nalépi ị̃dị́-ị̃dị́ rĩ la wọ̃rị̃ ãníyágágá rĩ iré rá.
10 Uzájó 'bá íjọ́ vãlépi rá rĩ drị̃ gá rĩ la ĩ'di ãzã ko múké,
ndẽ 'bá azalépi aza-azâ rĩ ị̃ndṵ́ cojó kẹ̃lị́ká 100 wó ĩ'di ãzãkolépi ku rĩ rá.
11 'Bá ũnzí rĩ la mvu drị̃lẹ́ ĩ'didrị̃ rṵ́ rĩ sĩ rá,
wó ála ãmbógó ásị́ ị̃gbẹ̃ kóru rĩ tị pẽ sĩ mụjó ĩ'diní drị̃rịma fẽjó.

12 Drį̃ ụfụjó ũbǫ̃gũ̃ mváŋá la 'dụjó rá rĩ be rĩ,
ndẽ drį̃ ụfụjó 'bá azalépi aza-azâ ĩ'di 'bã aza ngalépi rĩ be rĩ rá.
13 'Bá ịjọ́ múké rĩ ãrígó tị ũfẽlépi ịjọ́ ũnzí sĩ rĩ,
ịjọ́ ũnzí icó ĩ'di 'bã lịcọ́ a'belé ku.
14 Ãwãŋá i'dóŋá ĩ'di cécé į̃yị́ tį̃lépi ãngũ ãlu gá ãmbógó rĩ 'bã tị nzį̃jó rĩ áni.
Ịjọ́ 'dĩ sĩ lẽ mí atrị ãwãŋá 'dĩ sĩ ĩmi andi drĩ ĩmi ku rú.
15 'Bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ a'bejó rĩ ãzíla 'bá múké rĩ drį̃ gá ịjọ́ ũnzí lịjó rĩ be
Úpí ngũ̃ kí į̃rį̃trá ũnzí.
16 Ála séndẽ fẽ 'bá azalépi aza-azâ rĩ drị́ gá sĩ ịjọ́ ũ̃nį̃jó íngoní ru,
ịsụ́ 'dĩ sĩ ásị́sị́ŋá la gã ịjọ́ ũ̃nį̃lé úmgbé?
17 Wǫ̃rị́ la 'bá lẽ ụ́'dụ́ pírí sĩ lẽlẽ,
wó útị ádrị́pị sĩ 'bá ãzã kojó sáwã ịjọ́ 'bã 'bá ịsụ́jó rĩ sĩ.
18 'Bá ịjọ́ nį̃lépi ku rĩ la drị́ tį̃ ĩ'di 'bã jĩránĩ ní sĩ dẹ́nọ̃ a'dụ́jó ãzíla ĩ'di pá tu gúrã rú.
19 'Bá ãwãŋá lẽlépi rĩ lẽ ịjọ́ ũnzí,
ãzíla 'bá ịjọ́ jọlépi ãfó sĩ rĩ la lį̃kį̃ ndrũ̃.
20 'Bá ásị́ mũlũmbẽ rú rĩ icó ịjọ́ múké rĩ kí ịsụ́lé ku;
'bá ĩnzõ jọlépi rĩ la fi ịjọ́ ũnzí agá.
21 Ngọ́tį̣ŋá ũndũwá kóru rĩ la átẹ́pį̃ ní ũcõgõ ají;
átẹ́pị ngọ́tį̣ŋá azalépi aza-azâ rĩ drį̃ ịsụ́ ãyĩkõ ku.
22 Ásị́ ãyĩkõ rú rĩ ĩ'di írúwá múké rĩ;
wó ásị́ ũcõgõ rú rĩ la ími fẽ drãlé jãjã rú.
23 'Bá ũnzí rĩ la ãko sĩ 'bá mịfị́ sajó rĩ ã'į̃ ũní-ũní ru;
sĩ ịjọ́ lịŋá pịrị rĩ ujajó.
24 'Bá ịjọ́ vãlépi rá rĩ la ũndũwã 'bã drį̃lẹ́ gá;
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã mịfị́ ndre ãngũ ãngũ ãlu gá ku.
25 Ngọ́tį̣ŋá azalépi aza-azâ rĩ la ũcõgõ fẽ átẹ́pį̃ ní nĩ;
ãzíla ĩ'di ãndrẽ ĩ'di tį̣lépi rĩ ní ásị́ ãzá fẽ.
26 'Bá ịjọ́ kóru rĩ ní drį̃rịma fẽjó rĩ adru múké ku;
jõku 'bá ịjọ́ kpị rĩ ngalépi rĩ cojó rĩ adru múké ku.
27 'Bá ịjọ́ nį̃lépi rá rĩ jọ ịjọ́ mị́rį̃ rú ku;
'bá ịjọ́ vãlépi rá rĩ la u'á jã íni.
28 'Bá azalépi aza-azâ rĩ drĩ ĩyãŋã tú, ála ũrã la ĩ'di ũndũwã trũ;
ãzíla drĩ táni ĩyãŋã tú, ála ũrã la ĩ'di vãtáŋá trũ.

18

1 'Bá ru icílépi 'bá abe ku ịjọ́ ũrãlépi ru drį̃ gá á'dụ̃sĩ rĩ la;
ịjọ́ 'bá pírí 'bã kí nį̃lé cé ĩ'di pịrị rĩ gã úmgbé.
2 'Bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã ásị́ ịjọ́ vãŋá drį̃ gá ku;
wó ịjọ́ ĩ'diní lẽlé idélé rĩ sĩ i'dajó la ínį̃ ịjọ́ cé.
3 Ịjọ́ ũnzí kí drį̃nzá be acị́ ãngũ ãlu gá,
ãzíla drį̃nzá la ãrútáŋá ãkõ fẽ.
4 Ịjọ́ jọlé ũndũwã sĩ rĩ ĩ'di cécé į̃yị́ mgbi rĩ áni;
ãzíla ũndũwã ĩ'di cécé į̃yị́ kídí ru dį̣lépi dį̃-dį̃ rĩ áni.
5 Fijó 'bá ũnzí rĩ ní rĩ adru múké ku;
ãzíla ịjọ́ lịjó 'bá ịjọ́ kóru rĩ drį̃ gá mũlũmbẽ sĩ rĩ adru múké ku.
6 Ịjọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã jọlé rĩ la ãwãŋá ají;

ɨ́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ la ãcóŋá umve ĩ'di ụrụ 'bá gá.
7 Ɨjọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã jọlé rĩ la ĩ'diní lɨ́kɨ̃ ají;
ãzíla ɨjọ́ ãfũlépi ĩ'di tị gá rĩ ímbá ĩ'didrɨ̃ 'i.
8 Ɨjọ́ jọlé káláŋá ru rĩ la fi íná ãjɨ́-ambamba rĩ áni;
ĩ'di fi 'bá ãrí gá.
9 Ũvú'bá ají kí ru
'bá ãko izalépi rĩ be.
10 Rụ́ Úpí drɨ̃ ĩ'di cécé Bõrõ ũkpó rĩ áni,
'bá ãlá rĩ kí sĩ apá ru pajó ala gá.
11 'Bá kápa trũ rĩ la ru ũgõró ãtɨ̃ ĩ'di 'bã málĩ kî sĩ;
ĩ'di ũrã la kápa ĩ'didrɨ̃ kí ĩ'di andre tẽ cécé táwṹnɨ̃ andre celé Bõrõ sĩ trộkɨ́lịrị cí rĩ áni.
12 Ásɨ́ ãfó ru rĩ la 'bá agụ lɨ́kɨ̃ gá;
wó míní ími irijó vṹrṹ rĩ la ãrútáŋá ají.
13 Mí are ɨjọ́ 'bã ífí ráká mí umvi ɨjọ́ ĩndõ, jõ íni ku;
ĩ'di míní drɨ̃nzá ají ãzíla ĩ'di ími aza i'da.
14 'Bá 'bã ásɨ́ la icó ãyánĩ ụrụ'bá gá rĩ tị talé rá;
wó 'bá ãzí ásɨ́ drĩ nũ rá ĩ'di dó icó ãyánĩ tị talé íngoní ru?
15 'Bá ũndũwã trũ rĩ kí sáwã pírí sĩ bábá ɨjọ́ ṹnɨ̃jó;
kí bɨ́lẹ́ mmgbọ rú sĩ ɨjọ́ lẽlé ṹnɨ̃lé rĩ arejó.
16 Fẽtáŋá la 'bá ãko fẽlépi rĩ ní gẹ̃rɨ̃ nzɨ̃ rá;
ãzíla ĩ'di ĩ'di agụ 'bá ãmbogo rĩ kí drɨ̃lẹ́ gá.
17 'Bá ɨjọ́ ɨ̃ndṹ nzelépi kẹ́sɨ̃ gá drɨ̃drɨ̃ rĩ la i'dá jọ 'bãrĩ ɨjọ́ pịrị rĩ áni;
kpere 'bá ɨjọ́ ɨ̃ndṹ nzelépi námbã ɨ̃rɨ̃ sĩ rĩ 'bã amṹ agá ĩ'di ụzị agá zịtáŋá sĩ.
18 Ála jẽgê 'be sĩ ɨjọ́ 'bá ɨ̃rɨ̃ kí drĩdríŋĩ gá rĩ awajó;
ĩ'di ɨjọ́ lị 'bá ũkpó ãwãlépi rĩ kí drĩdríŋĩ gá.
19 Ádrɨ́pị sĩ ɨjọ́ izajó ụrụ'bá la gá rá rĩ la ru ásɨ́ 'bã ũkpó ru ndẽ táwṹnɨ̃ andre celé Bõrõ ũkpó sĩ rĩ rá
ãzíla ídrĩ ãwã ĩ'di be, ĩ'di míní ĩ'di 'bã kẹ̃jɨ́ tị ṹpɨ̃ cí.
20 'Bá la ãko múké rĩ ịsṹ nalé ɨjọ́ múké ãfũlépi ĩ'di 'bã tị gá rĩ sĩ,
ɨjọ́ míní jọlé pịrị rĩ la ími ídri uja rá.
21 Drã kí ídri be ũkpó la kí ĩdra drɨ́;
wó 'bá ɨjọ́ jọlépi ambamba rĩ la ũyá la ịsṹ rá.
22 'Bá ũkú múké rĩ ịsṹlépi rĩ ịsṹ ãko mgbã la;
ãzíla ĩ'di ásɨ́ ɨ̃gbẹ̃ ịsṹ Úpí drɨ́ rá.
23 'Bá lẽmẽrí rĩ la mãmálá 'bã sĩ ásɨ́ ɨ̃gbẹ̃ ịsṹjó;
wó 'bá kṹrẹ́ɨ́ rĩ la ɨjọ́ umvi drɨ̃ ũnzĩ sĩ.
24 'Bá wọ̃rɨ́ trũ ũ'bí rĩ la icó ɨ̃lɨ̃kɨ̃lé rá;
wó wọ̃rɨ́ mgbã rĩ la ru ĩbĩ 'bá ụrụ'bá gá ndẽ ádrɨ́pị rá.

19

1 'Bá lẽmẽrí ɨjọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ ndẽ;
'bá azalépi aza-azâ ɨjọ́ pịrị rĩ jọlépi ku rĩ rá.
2 Adrujó ãvá trũ ɨjọ́ nɨ̃jó ku rĩ adru múké ku;
yãjó ɨjọ́ sĩ yã-yã rĩ la fẽ mi gẹ̃rɨ̃ pịrị rĩ a'be rá.
3 'Bá la lɨ́kɨ̃ ají ĩ'di drɨ̃ gá aza ĩ'didrɨ̃ sĩ;
'dã 'bã ũngúkú gá ĩ'di dó unu Úpí ụrụ'bá gá.

4 Málĩ la fẽ la mi adru wǫ̃ŕ̨ trũ ũ'bí ru;
wó 'bá lẽmẽrí rĩ 'bã wǫ̃ŕ̨ka kí ĩ'di a'be pírí rá.
5 Sãdínĩ ĩnzó rĩ kí
'bá ĩnzõ jǫlépi ambamba rĩ be icó kí ĩcẽlé drį̃ŕ̨ma ị́sụ́ŋá gá ku.
6 'Bá ũ'bí kí mũkẽ ndrų̃ 'bá ãko fẽlépi fẽ-fẽ rĩ 'ba rų̃ sĩ;
ãzíla 'bá pírí kí adru wǫ̃ŕ̨ 'bá ãko fẽlépi fẽfẽ rĩ ãni.
7 'Bá lẽmẽrí rĩ 'bã kãká drĩ kí dó ĩ'di ngų̃ ũnzí;
'bá ĩ'di 'bã wǫ̃ŕ̨ka rú rĩ kí dó apá ĩ'di sĩ íngõpí!
Drĩ táni u'de kí vú gâ sĩ mãmálá 'bãŋá trũ tí,
icó kí ị́sụ́lé ku.
8 'Bá ũndũwã ị́sụ́lépi rĩ lẽ ídri ĩ'didrį̃ rá;
'bá vãtáŋá trũ rĩ la drį̃lẹ́ba ị́sụ́ rá.
9 Sãdínĩ ĩnzó rĩ icó ĩcẽlé drį̃ŕ̨ma ị́sụ́ŋá sĩ ku;
ãzíla 'bá ĩnzõ jǫlépi ambamba rĩ icó ĩcẽlé drį̃ŕ̨ma ị́sụ́ŋá gá ku.
10 'Bá azalépi aza-azâ rĩ ní u'ájó 'bá kụ́ŕẹ́ńị́ ru rĩ áni rĩ drĩ dó adru ũnzí;
ãtí'bó ní adrujó úpí ru úpí 'bã ngǫ́pị́ ní rĩ 'bã ũnzĩkãnã lã dó adru íngõpí!
11 'Bá ũndũwá ru rĩ la ũmbã ĩ'didrį̃ drį̃ ụtrị́ rá;
ĩ'di ãrútáŋá ị́sụ́ ĩ'di 'bã ɨ́jǫ́ ũnzí 'bã ãrígó tị́ ũfẽjó ku rĩ sĩ.
12 Úpí 'bã ũmbã ĩ'di cécé kẽm̃ị́ ní awájó rĩ áni;
wó ĩ'di 'bã ásɨ́ ĩ̃gbę̃ ĩ'di cécé andrẹ́lɨ́ká kalépi ásé drį̃ gá rĩ áni.
13 Ngǫ́tɨ́ŋá azalépi aza-azâ rĩ la átẹ́pį̃ ní lɨ́kį̃ ají;
ũkú ru lẽlépi ãwãŋá sĩ rĩ ĩ'di cécé uzogó ralépi jó agá sáwã pírí sĩ rĩ áni.
14 Átẹ́pị́ la jó kí a'be málĩ be ãwítã rú anzị́ ĩ'didrį̃ 'baní;
wó Úpí la ũkú ɨ́jǫ́ ífí vãlépi rá rĩ fẽ nĩ.
15 Ũvũ la 'bá fẽ ụ́'dụ́ kolé káyĩ rá;
ãzíla ru drị́ alójó ku rĩ la 'bání ãbɨ̨ŕ̨ ají.
16 'Bá ãzɨ̨́táŋá tãmbalépi rĩ mba ru ídri tã rá;
wó 'bá ãzɨ̨́táŋá tãmbalépi ku rĩ la drã rá.
17 'Bá ãko fẽlépi 'bá lẽmẽrí rĩ nî rĩ fẽ ãko 'dã Úpí nî;
ãzíla Úpí la ĩ'di ũfẽ rá.
18 Íco mî ngǫ́tɨ́ŋá ĩ̃ndụ́ ímbátáŋá ru 'dĩ sĩ iza drĩ ru ku rú;
ídrĩ ĩ'di ĩ̃ndụ́ co ku, ĩ'di mụ drãlé rá.
19 Lẽ 'bá ásɨ́ ãcí rĩ 'bã ũfẽ ɨ́jǫ́ ĩ'di 'bã izalé rĩ rá;
ídrĩ ĩ'di ãzã ko rá, lẽ íko ĩ'di ãzã vúlé rĩ sĩ ĩ̃dɨ́.
20 Mí are ɨ́jǫ́ sĩ ími bũrǫ̃ jǫjó rĩ ãzíla mí ã̃ị́ ímbátáŋá rá;
ɨ́jǫ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ drụ́zɨ́ drį̃lẹ́ gâlé adru ũndũwá ru.
21 'Bá la ɨ́jǫ́ kí ũ̃tį̃ ĩ'di ásɨ́ gâlé ũ'bí ru;
wó ɨ́jǫ́ Úpí 'bã lẽlé rĩ la ru idé nĩ.
22 Ãko 'bá 'bã lẽlé rĩ ĩ'di lẽtáŋá ukólépi ku rĩ 'i;
adrujó lẽmẽrí rĩ ĩ'di múké ndẽ adrujó ĩnzó'bá rĩ rá
23 Úpí ũ̃rį̃jó rĩ la 'bá agụ ídri gá;
'bá ũ̃rį̃ 'dĩ trũ rĩ ásɨ́ la la adru ĩ̃gbẹ́ ru,
ɨ́jǫ́ ũnzí aló ĩ'di ku.
24 Ũvú'bá la ru drị́ su mgbi íná ãtĩ̃jó rá;
ãzíla icó íná sulé ru tị́ gâlé ku.

25 Íco 'bá idemará ru rĩ 'bã ĩndụ́, 'bá ũndũwá kóru rĩ kí dó sĩ ímbátáŋá ũ̃nĩ̃;
mí uzá 'bá íjọ́ vãlépi rá rĩ drĩ̃ gá, ĩ'di dó sĩ ímbátáŋá 'bã íjọ́ vã.
26 'Bá átẹ́pĩ̃ ní ũcõgõ fẽlépi ãzíla ãndrẽ drolépi lịcọ́ agá rá rĩ;
ĩ'di ngọ́tịŋá drĩ̃nzá ãzíla ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ãkõ ajílépi la.
27 Mâ ngọ́tĩ̃, ídrĩ gã ímbátáŋá arelé úmgbé;
ígã 'dã íjọ́ nĩ̃ŋá.
28 Sãdínĩ ũnzí rĩ la íjọ́ liŋá pịrị rĩ 'bã idemará ru;
ãzíla ĩ'di u'á íjọ́ ũnzí sĩ ãyĩkõ sĩ cécé íná ãjị́-ambamba rĩ sĩ rĩ áni.
29 Ídé drĩ̃rịma bábá 'bá idemará ru rĩ 'ba nî;
ãzíla 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí ála kí ũngúkú co rá.

20

1 Íwá mvụ́ŋá la 'bá fẽ idemará idelé, ĩ'di 'bá fẽ uzálé
ãzíla ĩmẽrãjó íwá sĩ rĩ la fẽ mi adru ũndũwã kóru.
2 Úpí 'bã ũmbã ĩ'di cécé kẹ̃mĩ̃ 'bã awájó rĩ áni,
'bá ĩ'diní adrã fẽlépi rĩ la drã ndrụ̃.
3 Ĩ'di ĩ̃nzĩ̃táŋá ru 'bá ãwãŋá gãlépi úmgbé rĩ nî,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ãwãŋá i'dó gbõrú-gbõrú.
4 Ũvú'bá sõ ámvụ́ áyi múké rĩ sĩ ku;
íjọ́ 'dĩ sĩ sáwã ãkónã ũkũnãjó rĩ gá icó ãkónã ịsụ́lé ku.
5 Ĩ̃jọ́ 'bá 'bã ásị̃ gá rĩ ĩ'di ĩ̃yị́ kírị̃ rĩ áni,
wó 'bá vãtáŋá trũ rĩ la íjọ́ la uvá rá rĩ gá nĩ.
6 'Bá ũ'bí kí jọ la kí lẽtáŋá ukólépi ku rĩ trũ,
wó ã'di la 'bá ã'ĩ̃táŋá trũ rĩ ịsụ́ nĩ yã?
7 'Bá ãlá acĩ́lépi íjọ́ pịrị rĩ agá rĩ;
'bã anzị kí adru drĩ̃lẹ́ba rú ĩ'di vúlé gá 'dâ!
8 Úpí drĩ ri úmvúke ĩ'didrĩ̃ drĩ̃ gá íjọ́ lịlẹ́,
ĩ'di íjọ́ ũnzí 'a uya mịfị̃ ĩ'didrĩ̃ sĩ.
9 Ã'di icó jọlé la, “Ámba áma ásị̃ tã ãlá ru;
ma dó 'bãngá sĩ ãlá ru íjọ́ ũnzí kóru rĩ gá nĩ yã”?
10 Kĩ̃lõ̃ sĩ ãko ũ̃'bĩ̃jó úmgbó ndú ndú ãzíla ãkójó sĩ ãko ũ̃'bĩ̃jó úmgbó ndú ndú ĩ̃nzõ rú 'dĩ kí,
Úpí ngũ̃ kí ĩ̃rĩ̃ trá ũnzí.
11 Átã ála ngọ́tịŋá nĩ̃ íjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí sĩ,
íjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí pịrị ãzíla múké yã rĩ kí sĩ.
12 Bĩ̃lẹ́ sĩ íjọ́ arejó rĩ kí mịfị̃ sĩ ãngũ ndrejó rĩ abe;
Úpí ũ'bã kí pírí nĩ.
13 Ídrĩ ụ́'dụ́ koŋá lẽ ambamba mi acá lẽmẽrí;
mí ángá ụ́'dụ́ gá rĩ sĩ sĩ ãzĩ̃ ngajó ãzíla mi dó sĩ adru ãkónã trũ wẽwẽ rú.
14 'Bá ãko ĩ̃gbãlépi rĩ la jọ la, “Ãjẽ̃ adru múké ku! Má icó ũ̃rõ̃drị̃ ịsụ́lé ku!”
'Dã 'bã ũngúkú gá drĩ dó trũ mụ 'bo, ĩ'di dó ãfó ají ãko ĩ'di 'bã ĩ̃gbãlé 'dã sĩ.
15 Ĩ̃jọ́ jọlé nĩ̃táŋá sĩ rĩ ãjẽ̃ rú ndẽ
gólũdĩ ãzíla ŋálí ãjẽ̃ rú rĩ kí rá.
16 Lẽ í'dụ bõngó 'bá pá tulépi sãdínĩ rú 'bá ĩ'di 'bã nĩ̃lé ku rĩ ní gúrã rú rĩ rá;

írụ ĩ'di dẹ́nọ̃ tị gá drĩ idé la ũkú acị́lépi mị́rĩ́ rú rĩ ní rĩ gá.*
17 Ína ulélé ulê 'bá ãzí drị́ rĩ la ru na ãjị́-ambamba rú,
wó vúvúlé ru ĩ'di ru uja ími tị gâlé cũ̃rũ̃mũ̃ áni.
18 Mí itú ị́jọ́ kí ị́jọ́ amáŋá sĩ,
mí ịsụ́ ímbátáŋá pịrị rĩ rá ka ímụ ã'dị́ gá ĩndõ.
19 'Bá káláŋá ujílépi rĩ la ị́jọ́ sírĩ rú ri kí iyá ãmvé
ị́jọ́ 'dĩ sĩ mí u'á 'bá tị ãcí rĩ be ku.
20 'Bá ãzí drĩ átẹ́pĩ́ kí wã ãndrẽ be,
ídri ĩ'didrị́ la ãsĩ́ ũ̃trụ́ ru cécé tárã 'bã anụ́jó ị́nị́ sĩ rĩ áni.
21 'Bá ãwítã ịsụ́lépi mbẽlẽ i'dóŋá gá rĩ,
icó adrulé drĩ̃lẹ́ba rú ãsĩ́ŋá gá ku.
22 Lẽ íjọ, “Ma ị́jọ́ ũnzí míní idélé 'dĩ 'bã ãrígó tị ũfẽ rá la ku!”
Ítẽ Úpí 'i ãzíla ĩ'di ími pa rá.
23 Úpí ngṹ kị́lọ̃ sĩ ãko ṹ'bĩ̃jó ĩnzõ rú rĩ kí ũnzí
ãzíla u'á ãyĩ̃kõ sĩ ãko ṹ'bĩ̃lé ĩnzõ rú rĩ kí sĩ ku.
24 Acị́ŋá 'bádrị́ Úpí la drị́ la ce nĩ,
'bá la dó icó gẽ̃rị́ ĩ'diní acịjó rĩ nĩ̃lé íngoní ru?
25 Míní ũyõ najó Ãdróŋá ní ĩnzõ rú rĩ ĩ'di cécé ãnãkpá ní 'dejó ímbá gá rĩ áni,
ídrĩ dó ũyõ 'dã na 'bo, ĩ'di dó adru míní ũkpó-ũkpó sĩ ị́jọ́ la ru idélépi rĩ ũrãjó.
26 Úpí ũndũwá ru rĩ la 'bá ũnzí rĩ kí uya ãmvé;
ĩ'di kí ụ'dị́ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ kóru.
27 Dĩ̃zã Úpí drị́ la úríndí 'bádrị́ 'a ndrṹ nĩ,
ĩ'di ị́jọ́ ími ásị́ agá rĩ kí ndrṹ iyálé pírí ãmvé.
28 Lẽtáŋá kí ã'ĩ̃táŋá be úpî tã mba nĩ;
lẽtáŋá sĩ ũpĩ ĩ'didrị́ la pá tu rá.
29 Kãrị́lẽ́ kí 'bã dĩ̃zã ĩ'di ũkpõ ĩ'badrị́,
Drĩ̃'bị́ imve ĩ'di ũnĩ 'bá ãmbá rĩ 'badrị́.
30 'Bá ĩ̃ndụ́ cojó põcõ ãkõzá trũ rĩ la ị́jọ́ ũnzí dro rá
ãzíla 'bá ĩ̃ndụ́ cojó rĩ la ị́jọ́ 'bá ásị́ agá rĩ kí anzé ãmvé.

21

1 Úpí 'bã ásị́ ĩ'di Úpí 'bã drị́lẹ́ gá,
Úpí la ĩ'di tị ují ãngũ ĩ'diní lẽlé rĩ gá cécé ĩ'diní ĩ̃yị́ tị ujílé rĩ áni.
2 Gẽ̃rĩ́ pírí 'bá 'bá ru rĩ drị́ kí indré ĩ'di mị́fị́ gá múké,
wó Úpí la ị́jọ́ 'bá ásị́ gá rĩ amá nĩ.
3 Ị́jọ́ mgbã rĩ ngajó ãzíla ị́jọ́ lijó pịrị rĩ;
ĩ'di ị́jọ́ Úpí 'bã ã'ĩ̃lé ídétáŋá ní ãndânĩ rĩ 'i.
4 Ãfó kí ị́pị́pị́ŋá be kí 'bá ũnzí rĩ drị́ ují nĩ,
wó 'dĩ ị́jọ́ ũnzí la.
5 Ũ̃tĩ̃táŋá múké rĩ ãzíla ãzị́ ngaŋá ũkpó sĩ rĩ la fẽ míní acálé kụ́rẹ́nị́;
wó 'bá kápa ịsụ́lépi gẽ̃rĩ́ ũnzí sĩ rĩ la acá lẽmẽrí.
6 Málĩ ịsụ́lé ĩnzõ sĩ rĩ la nga ũfú áni háwu;
ãzíla ĩ'di mãtégõ drã ãni la.
7 Adrã 'bá ũnzí rĩ 'badrị́ la kí drị́ ce ãmvé

* **20:16** Bĩbĩlíyã ãzí rĩ jọ kí, *“ũkú acị́lépi mị́rĩ́ ru rĩ.”*

ã'dusĩku gã kí ịjọ́ mgbã rĩ idélé úmgbé.
8 Gẽrị̃ 'bá ịjọ́ 'bã ndẽlé rá rĩ 'bã sĩ acịjó rĩ góní-góní ru;
wó 'bá ịjọ́ kóru rĩ la acị gẽrị̃ kpị rĩ gâ sĩ.
9 Míní u'ájó jó 'bã kónã gá lótré gá 'dãá rĩ ĩ'di múké;
ndẽ míní u'ájó ũkú ãwãlépi unzí rĩ be jó ãlu gá rĩ rá.
10 'Bá ũnzí rĩ 'bã ásị la lú ịjọ́ ũnzí rĩ lẽ áyụ;
ĩ'di 'bã jĩránĩ ịsụ́ kí ĩ'didrị́ ásị ĩgbẹ̃ ku.
11 Údrĩ 'bá 'bá kí idelépi rĩ ní drị̃rịma fẽ, 'bá ũndũwã kóru rĩ la ũndũwá ịsụ́ rá;
údrĩ 'bá ũndũwã trũ rĩ ímbá ĩ'di ímbátáŋá ã'ị̃ rá.
12 Ãdróŋá ĩ'di ãlá ru, nị̃ ịjọ́ ru idélépi 'bá ũnzí rĩ 'badrị́ jó agá rĩ kí cé,
ãzíla ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí ị̃ị̃ĩkị̃ rá.
13 'Bá 'bá lẽmẽrí rĩ 'bã áwáŋá arelépi ku rĩ;
ĩ'di 'bã ãmgbã rĩ drĩ áwá rá, ícó ĩ'di 'bã áwáŋá arelé ku.
14 Fẽtáŋá fẽlé ũní-ũní ru rĩ la ũmbã ịgbẹ;
'bá mịfị́ sajó ãko ãzí sĩ rĩ la adrã sị́ ịgbẹ.
15 Údrĩ ịjọ́ lị pịrị ĩ'di ãyĩkõ fẽ 'bá múké rĩ nî;
wó ĩ'di ũcõgõ ají 'bá ũnzí rĩ ásị́ gá.
16 'Bá fũlépi ãmvé vãtáŋá agá 'dâ rá rĩ la
fũ mụlé u'álé 'bá drãlépi rá rĩ kí abe.
17 'Bá ãyĩkõ ũ̃ŋọ́kụ́ drị́ lẽlépi rĩ la acá lẽmẽrí;
'bá íwá kí mvụlépi ãdu be rĩ icó acálé kụ́rẹ́ŋị́ ru ku.
18 Ála 'bá ũnzí rĩ 'baní drị̃rịma fẽ 'bá Ãdróŋá rulépi rĩ kí kẽjị́ gá,
'bá múké rĩ kí kẽjị́ gá ála drị̃rịma fẽ 'bá ịjọ́ usúlépi rĩ 'banî.
19 U'ájó ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ múké ãndânĩ
ndẽ u'ájó ũkú ãwãlépi, ãzíla unulépi ambamba rĩ be rĩ rá.
20 'Bá ũndũwã trũ rĩ drị́ jó gá málĩ ãzíla ãdu kí adru nĩ,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ãko ĩ'didrị́ kí iza pírí.
21 'Bá ịjọ́ mgbã rĩ ndrũ̃lépi lẽtáŋá ukólépi ku rĩ be rĩ
la ídri ịsụ́ ịjọ́ mgbã rĩ be ãzíla ála ĩ'diní ãrútáŋá fẽ rá.
22 'Bá ũndũwá ru rĩ la táwũ̃ŋ̃ị́ ãmbógó 'bá ũkpõ trũ rĩ 'badrị́ kí 'dụ rá,
ãzíla ĩ'di Bõrõ ũkpó ĩ'bã kí sĩ ásị́ 'bãjó rĩ kí andi rá.
23 'Bá ru tị tãmbalépi ĩdra be rá rĩ
mba ru tã ịjọ́ ũnzí gá rá.
24 'Bá ãfó trũ ru u'élépi ũnzí rĩ, “Rụ́ la idemará 'i,”
ĩ'di ịjọ́ kí idé ãfó ru ãzíla ãmbõgõ sĩ.
25 'Bá ũvú rĩ la drã ãbịrị́ sĩ la
ĩ'di 'bã ãzị́ ngajó ĩ'di 'bã drị́ sĩ ku rĩ sĩ.
26 Ụ'dụ́ pírí sĩ ĩ'di adru rõmmgbọ́ ru ãko ca kí ĩ'diní ku,
wó 'bá múké rĩ la ãko fẽ 'bá 'baní ãzíla a'be ĩ'diní ku.
27 Ídétáŋá 'bá ũnzí rĩ ní idélé rĩ Ãdróŋá drĩ dó ngũ̃ la ũnzí,
ĩ'di dó ídétáŋá idélé ásị́sị́ŋá ũnzí sĩ rĩ ngũ̃ íngõpí!
28 Sãdínĩ ĩnzó rú rĩ la ị̃ị̃ĩkị̃ rá,
wó ála Sãdínĩ ịjọ́ pịrị rĩ jọlépi rĩ a'be ịjọ́ vú nzelé rá.
29 'Bá ũnzí rĩ idé drị̃nzá sĩ ku,
wó 'bá múké rĩ la ịjọ́ ũrã ịjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé idélé rĩ drị̃ gá ãnzé ká.
30 Ũndũwá, ịjọ́ vãŋá jõku ịjọ́ amáŋá 'bá 'badrị́
icó Úpí ndẽlé ku.

31 Fãrásĩ ã'dị́ drị̃ kí ála kí itú bábá ã'dị́ drị̃ tẽjó,
wó ã'dị́ ndẽjó rá rĩ ũkpõ la la angá Úpí drị́.

22

1 Rụ́ múké rĩ ndẽ málĩ wẽwẽ rú rĩ rá
ãrútáŋá ịsụ́jó rĩ ndẽ adrujó sílĩvã jõku gólũdĩ trũ rĩ rá.
2 'Bá málĩ trũ ãzíla lẽmẽrí rĩ kí ãko ãlu la icí kí nĩ;
Úpí ũ'bã kí pírí nĩ.
3 'Bá ị́jọ́ 'a uyalépi ũndũwá sĩ rĩ la ị́jọ́ ũnzí amụ́lépi rĩ ndre údu rú ãzíla ĩ'di ru zị̃ rá,
wó 'bá ũndũwá kóru rĩ la mụ drị̃ gá ãzíla ĩ'di fi drị̃lẹ́ ũnzĩ amụ́lépi rĩ agá nĩ.
4 'Bá ru irilépi vũ̃rụ́lé ãzíla Úpí ũ̃rị̃lépi rĩ
la málĩ, ãrútáŋá ãzíla ídri ịsụ́ rá.
5 Gẽ̃rị̃ 'bá ũnzí rĩ 'badrị̃ kí agá ũ̃cị̃kị́ kí mãtégõ be cí,
wó 'bá ru tãmbalépi mba-mbã rĩ acị́ gẽ̃rị̃ ĩ'bãdrị̃ kí agâ sĩ ku.
6 Mí imbá anzị́ mídrị̃ kí gẽ̃rị̃ múké rĩ sĩ,
drĩ kí dó sĩ mba 'bo icó kí gẽ̃rị̃ múké rĩ a'belé ku.
7 'Bá málĩ trũ rĩ kí adru úpí ru 'bá lẽmẽrí rĩ kí drị̃gá,
ãzíla 'bá séndẽ a'ị̃lépi rĩ ĩ'di ãtí'bó 'bá ĩ'diní séndẽ fẽlépi rĩ ãni.
8 'Bá ásị́ ũnzĩ ngalépi rĩ la drị̃lẹ́ ũnzĩ tra áyụ,
ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã ngalé rĩ la ãsị̃ rá.
9 'Bá ãko fẽlépi ásị́ pírí sĩ rĩ ĩ'di drị̃lẹ́ba rú,
ã'dusĩku ĩ'di ãkónã ĩ'didrị̃ kí ale 'bá lẽmẽrí rĩ kí abe.
10 Ídrĩ 'bá idemará ru rĩ dro ãmvé, ãgátã gaŋá la fũ rá,
ãwãŋá ãzíla ú'dáŋá la ukó rá.
11 'Bá ị́jọ́ múké rĩ lẽlépi ãzíla ị́jọ́ jọlépi ásị́ ị̃gbẹ̃ sĩ rĩ,
Úpí la adru ĩ'di 'bã wõ̃rị́.
12 Úpí la ị́jọ́ mgbã rĩ tã mba rá,
wó ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí 'bã ũ̃tị̃táŋá kí fẽ ãsị̃lé ũ̃trụ́ ru.
13 Ũvú'bá la jọ la, “Kẽ̃mị̃ ãmvé 'dãá cí!
Ádrĩ fũ ãmvêlé, ĩ'di áma ci rá!”
14 Ũkú ãwụ́'bá ru mị́fị́ ãcí rĩ 'bã tị ĩ'di 'bụ́ mgbi rĩ áni;
'bá Úpí 'bã ũmbã 'bã sĩ angájó ĩ'baní rá rĩ kí u'de ala gá nĩ.
15 Aza la ru tõ ngọ́tị́ŋá were rĩ ásị́ gá nĩ,
wó ị̃ndụ́ la cojó kẽ̃lị́ká sĩ ímbátáŋá ru rĩ la aza ĩ'di agá rĩ dro álị́.
16 'Bá 'bá lẽmẽrí rĩ kí ũnzãlépi sĩ málĩ ĩ'didrị̃ kí ĩjãlãjó rĩ,
jõku 'bá fẽtáŋá fẽlépi 'bá málĩ trũ rĩ ní rĩ kí acá ị̃rị̃trá lẽmẽrí.

Ị́jọ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã jọlé rĩ kî

17 Ínzị̃ ími bị́lẹ́ mmgbọ rú ãzíla mí are ị́jọ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã jọlé rĩ kî;
Í'bã ími ásị́ sĩ kí nĩjó,
18 ã'dusĩku ĩ'di múké míní ímbátáŋá 'dĩ kí tã mbajó ími ásị́ gá,
'ba adru kí dó sĩ pírí ími tị gá 'dâ bábá.
19 Má imbá míní kí ãndrũ 'dĩ, ãndá mi dó sĩ
ị́jọ́ 'dĩ sĩ ásị́ 'bã Úpí Ãdróŋâ drị̃ gá.
20 Ásĩ ándrá ĩminí ị́jọ́ kãlị́ na,
ímbátáŋá ru ãzíla nị̃táŋá drị̃ kí,

21 sĩ ĩminí ịjọ́ mgbã ãzíla ãndá rĩ kí nį̃jó
ãzíla ĩminí sĩ ịjọ́ pịrị rĩ umvijó 'bá ĩmi tị pẽlépi rĩ 'baní ku yã?

22 Íra jõ 'bá lẽmẽrí rĩ kí 'bã ãko kí ĩ'baní adrujó lẽmẽrí rĩ sĩ ku;
ãzíla mí uní 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ kí 'bã ịjọ́ dũwánĩ gá ku,
23 ã'dusĩku Úpí la kẹ́sị̃ ĩ'badrị̃ lị nĩ
ãzíla ĩ'di málĩ 'bá kí ralépi rĩ 'badrị̃ kí 'dụ rá.
24 Írụ wọ̃rị̃ 'bá ásị́ ãcí rĩ be ku,
mí u'á 'bá ũmbã rụlépi mbẽlẽ rĩ be ku,
25 jõ íni ku mi gẹ̃rị̃ ĩ'didrị̃ kí ụ̃nị̃ rá
ãzíla mi gbã mãtégõ gá rá.
26 Ítu pá 'bá ãzí ní dẹ́nọ̃ 'dụŋá gá ku
jõku ífẽ mí ãko ãzí 'bá ãzí ní gúrã rú sĩ dẹ́nọ̃ 'dụjó ku.
27 Ãko ãzí drĩ adru mídrị́ 'dá yụ sĩ dẹ́nọ̃ 'dã tị ũfẽjó,
ála uja mgbọ́lọ́ mídrị̃ 'dụlé tị la gá áyụ.
28 Mí uja lõkókõrí ándrá mí áyị́pịka 'bã kí 'bãlé údu
sĩ ãngũ awajó rĩ 'bã mịfị́ ku.
29 Índre 'bá ãzí ãzị́ ngalépi ãį̃gọ̃ sĩ la rá yã?
Ĩ'di drụ́zị́ ãzị́ nga ũpi 'banî
icó ãzị́ ngalé 'bá ãzị́ŋá kóru rĩ 'baní ku.

23

1 Ídrĩ ri ãkónã nalé 'bá ãmbógó be
lẽ ína ãkónã ajílé ími drị̃lẹ́ gá rĩ ádrízã mgbã rĩ sĩ,
2 ãzíla ídrĩ adru 'bá rọ̃mmgbọ́ ru la,
mí ụtrị́ ími ũcógóŋá idélépi kólókóló rọ̃mmgbọ́ sĩ 'dã drị̃,
3 mí idé ũlẽ ãkónã ãjị́ ambamba 'bãlé ãmbógó ní rĩ kí sĩ ku;
icó adrulé ãkónã sĩ ími isíjó la rá.
4 Mí iza ími ũkpó pírí sĩ málĩ ndrũ̃jó ku,
mí adru ũndũwã rú sĩ ịjọ́ 'dĩ drị̃ atrịjó,
5 ã'dusĩku málĩ la ãvĩ 'bá drị́ gá 'dâ mịfị́ 'bã ru bĩjó kámị́ rĩ áni,
ụ́pịpị́ la drĩ kí ãrũ 'bo,
ĩ'di nga ũlí gá cécé yụ́kụ̂ 'bã ngajó rĩ áni.
6 Ína íná 'bá ĩndrá rĩ drị́ ku,
ími ũlẽ 'bã ãngã íná ĩ'di ãni ãjị́ ambamba rĩ sĩ ku,
7 ã'dusĩku ĩ'di ịjọ́ ũrã ínâ 'bã ãjẹ̃ sị́ yã rĩ drị̃ gá.
Tị gá 'dâ ĩ'di jọ la míní, "Ína, íná ãzíla ímvụ ãko mvụlé mvụ-mvụ̃ rĩ kî,"
wó ásị́ agâlé ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ adru ãfũlépi ĩ'di tị gâlé rĩ áni ku.
8 Mi uja íná were tá míní nalé ĩ'didrị̃lé rĩ kí gbẹlé rá
ãzíla mi ãwã'dĩfô míní fẽlé ĩ'diní rĩ kí iza rá.
9 Íjọ ịjọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ ní ku,
ã'dusĩku ĩ'di ímbátáŋá míní fẽlé ĩ'diní rĩ kí ide-ĩdẽ.
10 Mí uja jõ lõkókõrí 'bãlé ándrá údu sĩ ãngũ awajó rĩ 'bã mịfị́ ku
jõku ífi ĩmvú 'badrị́ ámvụ́ agá ku,
11 ã'dusĩku 'bá kí tãmbalépi rĩ ũkpõ trũ;
ĩ'di ími drị̃ gá ịjọ́ lị rá.
12 Í'bã ími ásị́ ímbátáŋá drị̃ gá;

ãzíla ínzį̃ ími bị́lẹ́ mmgbọ rú sĩ ị́jọ́ ũndũwá ru rĩ kí arejó.
13 Mí ĩcẽ jõ ngọ́tị̃ŋá mídrį̃ ị̃ndụ́ co agá ímbátáŋá ru rĩ gá ku,
ídrĩ ngọ́tị̃ŋá ị̃ndụ́ co kẹ̃lị́ká sĩ ímbátáŋá ru, icó sĩ drãlé ku.
14 Ídrĩ ngọ́tị̃ŋá ị̃ndụ́ co kẹ̃lị́ká sĩ ímbátáŋá ru rá;
mi ĩ'di ídri pa drã agá rĩ sĩ rá.
15 Mâ ngọ́tį̃, ími ásị́ drĩ adru ũndũwá ru,
áma ásị́ dó adru ãyĩkõ sĩ;
16 áma ásị́ vâ adru ãyĩkõ sĩ,
ími tị drĩ ị́jọ́ pịrị rĩ jọ rĩ gá.
17 Mí adru ãjã sĩ 'bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí sĩ ku,
wó rá la ụ́'dụ́ pírí sĩ ími ásị́ 'bã ve ị́jọ́ Úpí ũ̃rį̃jó rĩ sĩ.
18 Ị̃jọ́ míní sĩ ásị́ tį̃jó drį̃ la gá drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí mi kí ịsụ́ rá
ãzíla ị́jọ́ míní ásị́ tį̃jó drį̃ la gá rĩ icó dó sĩ adrulé úyé ku.

19 Mâ ngọ́tį̃, mí are ị́jọ́, mí dó sĩ adru ũndũwá ru,
í'bã ími ásị́ sĩ acị́jó gẹ̃rį̃ pịrị rĩ gâ sĩ.
20 Mí icí mi 'bá íwá mvų̣lépi ambamba rĩ kí abe ku
jõku 'bá ĩzá nalépi rọ̃mmgbọ́ ru rĩ kí abe ku,
21 ã'dusĩku 'bá íwá mvų̣lépi ambamba rĩ kí 'bá rọ̃mmgbọ́ ru rĩ kí abe kí acá lẽmẽrí,
ãzíla ụ́'dụ́ kojó rĩ la ími fẽ bõngó ũyóró sụ̃lé.

22 Mí are mí átẹ́pị ími tịlépi rĩ tị
ãzíla mí ide mí ãndrẽ ku drĩ táni adru ĩdránígó ru.
23 Mí ĩgbã míní ị́jọ́ mgbã rĩ 'i ãzíla mí ị̃tụ̃ndã ĩ'di ku;
índrụ̃ míní ũndũwã, ãrútáŋá ãzíla ị́jọ́ vãŋá.
24 Átẹ́pị ngọ́tị̃ŋá ị́jọ́ mgbã rĩ ngalépi rĩ drį̃ la ãyĩkõ ãmbógó la ịsụ́ rá;
'bá ngọ́pį̃ 'bã sĩ adrujó ũndũwá ru rĩ la u'á ĩ'di sĩ ãyĩkõ sĩ.
25 Lẽ mí átẹ́pị kí mí ãndrẽ be 'bã adru kí ãyĩkõ sĩ;
lẽ ũkú ími tịlépi rĩ 'ba adru ãyĩkõ sĩ!

26 Mâ ngọ́tį̃, ífẽ mání ími ásị́ fô
ãzíla ími mịfị́ 'bã ndre ãngũ gẹ̃rį̃ mádrį̃ kí gá,
27 ã'dusĩku ãwụ́'bá ĩ'di cécé 'bụ́ mgbi rĩ áni
ãzíla ũkú mịfị́ ãcí trũ rĩ ĩ'di cécé kídí lụ́rụ́ rĩ áni.
28 Ĩ'di ru la gẹ̃rį̃ tị gá 'bá ũtẽlé cécé 'bá 'bá ralépi rĩ áni,
ãzíla ĩ'di fẽ ãgọbị ũ'bí 'baní acájó 'bá Ãdróŋá nį̃lépi ku la kî rú.

29 Ã'di 'i cãndí ru nĩ yã? 'Bá ũcõgõ rú rĩ ã'di 'i yã?
Ã'di la ãwã nĩ yã? Ã'di la unu nĩ yã?
Ã'di ụrụ'bá ũkụ̃ ãkõzá ru ị́jọ́ ãzí kóru rĩ gá nĩ yã? Ã'di mịfị́ ka ika rú rĩ gá nĩ yã?
30 'Dĩ kí 'bá íwá mvų̣lépi sáwã ãzo rú rĩ kî,
'bá íwá usalé usâ rĩ mvų̣lépi rĩ kî.
31 Ími ũlẽ 'bã ãngã jõ íwá 'bã mịfị́ kalépi ika rĩ sĩ ku,
drĩ dį̃ kópõ agá 'dãá pãrã-pãrã,
drĩ sị vũ gâlé ũré ru!
32 Ãsį̃ŋá gá ĩ'di 'bá ga cécé į̃nį̃ áni

ãzíla ũjũ la cécé gala'bá drḩ́ áni.
33 Ími mịfḩ́ la ịjọ́ ũ̃rḩ́ fẽlépi rĩ kí ndre,
ãzíla mi ími ịpḩ́ ãfó sĩ ĩnzõ rú.
34 Mi adru cécé 'bá ru lalépi ụ́'dụ́ gá mgbọ́lọ́ sḩ́ gá mgbọ́lọ́ 'bã sĩ ru ịcịjó ĩ'di trũ ịcị-ịcḩ́ rĩ áni,
cécé 'bá ru lalépi mgbọ́lọ́ sḩ́ gá mgbọ́lọ́ 'bã sĩ ru ịcịjó wḩ̃rḩ̃gḩ̃lḩ́ úkõ ãzí rĩ gá wḩ̃rḩ̃gḩ̃lḩ́ ãzí rĩ gá rĩ áni.
35 Mi jọ la, “Gbã kí ma rá, wó îpẽŋã ma ku!
Co kí ma rá, wó má amá ãcóŋá 'dã ku!
Ãngũ la ụwḩ́ ã'dụtụ́
mání sĩ mụjọ́ íwá ãzí rĩ mvụjó?”

24

1 Mí idé ãjã sĩ 'bá ịjọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí sĩ ku,
lẽ írụ wọ̃rḩ́ 'bá ũnzí rĩ abe ku,
2 ã'dusĩku kí ásḩ́ gâlé kí ịjọ́ 'bá ĩcõcõŋãjó rĩ kí itú
ãzíla kí tḩ́ gá ịjọ́ ãgọ̃bḩ́ rú rĩ kí ãfũ nĩ.

3 Ũndũwã sĩ ála jó sḩ́,
vãtáŋá sĩ jó la pá tu ũkpó ru.
4 Nḩ́táŋá sĩ jó sḩ́lé ãzíla 'a alḩ́lé rĩ kí ga tré
málĩ ãjẽ́ rú ũniyambamba rĩ kí sĩ.
5 'Bá ũndũwã rú rĩ ĩ'di ũkpó trũ
ãzíla nḩ́táŋá ĩ'didrḩ́ la ĩ'diní ũkpõ fẽ drḩ́ gá drḩ́ gá,
6 ịjọ́ 'dĩ sĩ mi ã'dḩ́ drḩ́ ce ũndũwã sĩ
ãzíla 'bá 'bá ásḩ́ imbálépi rĩ 'bã kí adrujó ũ'bí ru rĩ sĩ.
7 'Bá azalépi aza-azâ rĩ ní, ũndũwá la adru wḩ́lḩ́wḩ́lḩ́;
icó tḩ́ nzḩ́lé sĩ ịjọ́ jọjó kẹ̃jḩ́tḩ́ 'bá ãmbogo 'bã kí sĩ ru trajó rĩ gá ku.

8 'Bá ịjọ́ ũnzí itúlépi rĩ
ála ĩ'di umve 'bá 'bá 'a usalépi rĩ 'i.
9 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ịjọ́ ũnzí ũrã idélé áyụ,
'bá ngṵ́ kí 'bá idemará ru rĩ 'bã ãjḩ́ ũnzí.

10 Ídrĩ adru ũkpó kóru sáwã ịjọ́ 'bã kí ími ĩgbũgbũŋũjó rĩ sĩ,
ífí la ími ũkpó gã!
11 Mí apá 'bá drḩ́ celé drã gá ịjọ́ kóru rĩ kî,
lẽ mí atrḩ́ 'bá bábá lẽlé mụlé ụ'dḩ́lé ụ'dḩ́-ụ'dḩ́ rĩ kî.
12 Ídrĩ jọ la, “Wó ãnḩ́ ịjọ́ 'dĩ kí drḩ́ gá ịjọ́ ãzí ku.”
Ãdróŋá ịjọ́ 'bá ásḩ́ gá rĩ ndrelépi cé,
ãzíla ími ídri tãmbalépi nĩ rĩ nḩ́ ịjọ́ drḩ́ la gá ku yã?
Icó 'bá ãlu-ãlu ũfẽlé ịjọ́ ĩ'di 'bã ngalé rĩ kí sĩ ku yã?

13 Mâ ngọ́tḩ́, ímbe ãnṵ́-úsã áyụ ã'dusĩku ĩ'di múké,
ãnṵ́-úsã la adru ími tḩ́ gá 'dâ ḩ̃lḩ́kḩ̃lḩ́ rú.
14 Lẽ ínḩ́ rá ũndũwã vâ ḩ̃lḩ́-ḩ̃lḩ́ rú ími úríndí nî;
ídrĩ ĩ'di ịsṵ́ rá, mi adru ásḩ́ 'bãŋá ṵ́'dṵ́ drḩ́lḩ́ gâlé rĩ 'badrḩ́ trũ,
ãzíla ásḩ́ 'bãŋá mídrḩ́ icó dó ḩ̃ndṵ́ celé ku.

15 Íla mi 'bá ũnzí rĩ áni 'bá ãlá rĩ drɨ̃ tẽlé sĩ ĩ'di 'dijó ĩ'didrɨ́ jó pá gá ku,
ãzíla íra ãko ãngũ ĩ'diní sĩ u'ájó rĩ gá rĩ kí ku
16 ã'dusĩku 'bá ãlá rĩ drĩ táni a'dé vũ gá pâlé ázɨ̨rɨ̃ ĩ'di angá ụrụgá ɨ̃dɨ́ rá,
wó ũcõgõ la 'bá ũnzí rĩ ni fúrũ-fúrũ.

17 Mí adru jõ ãyĩkõ sĩ mẹ́rǫ́'bá mídrɨ̃ 'bã a'déjó vũ̃rụ́ rĩ sĩ ku,
ãyĩkõ 'bã rụ mi ĩ'diní a'déjó vũ gá rĩ sĩ ku,
18 jõ íni ku Úpí la ĩ'di ndre rá ãzíla icó u'álé míní ãyĩkõ sĩ ku
ãzíla icó dó sĩ mẹ́rǫ́'bá mídrɨ̃ ní drɨ̃rɨ̨ma fẽlé ku.

19 Ími ásɨ̨ 'bã umvú 'bá ũnzí rĩ kí sĩ ku;
jõku mí idé kí sĩ ãjã sĩ ku,
20 ã'dusĩku 'bá ũnzí rĩ 'bã ásɨ̨ ɨ̃ɲá ɨ́jǫ́ ãzí drɨ̃lɛ́ gâlé rĩ gá la yụ,
ãzíla dɨ̃zã 'bá ũnzí rĩ drɨ̃ ála anụ́ la rá.

21 Mâ ngǫ́tɨ̃, ífẽ ãrútáŋá Úpí ní ãzíla úpí nî,
mí icí mi 'bá ũnzí rĩ kí abe ku
22 ã'dusĩku lɨ́kɨ̃ 'bã mụjó a'déjó kí drɨ̃ gá rũ̃gbụ́ rĩ sĩ
ãzíla ã'di nɨ̃ dó sĩ drɨ̃lɛ́-ũnzĩ ĩ'bã kí mụlé ajílé kí drɨ̃ gá rĩ nĩ yã?

Ɨjǫ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã kí jǫlé rĩ 'bã ãzí kî

23 'Dĩ kí vâ ɨjǫ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã kí jǫlé rĩ 'bã ãzí kî:
Míní ɨjǫ́ lijó 'bá kí drɨ̃ gá mũlũmbẽ sĩ rĩ ũnzí.
24 'Bá jǫlépi la 'bá ɨjǫ́ ũnzí ngalépi rĩ ní, “Mí iza ɨjǫ́ ãzí ku rĩ,”
'bá kí mụ ĩ'di wãlé rá ãzíla sụ́rụ́ kí ĩ'di gã úmgbé.
25 Wó ɨjǫ́ kí adru múké 'bá ɨjǫ́ lɨlɛ́pi 'bá ũnzí rĩ drɨ̃ gá tǫndǫlǫ rĩ nî,
ãzíla drɨ̃lɛ́ba la adru ĩ'diní ãmbógó rú.
26 Míní ɨjǫ́ pɨrɨ umvijó rĩ,
ĩ'di cécé 'bá amvujó rĩ áni.
27 Mí idé ámvụ́ mídrɨ̃ kí bábá
ãzíla ísa ũ̃rɨ̃ mídrɨ̃ kí ráká
mí i'dó dó jó sɨlé ĩndõ.
28 Ínze ɨjǫ́ ɨ̃ndụ́ mî jĩránĩ̃ ụrụ'bá gá ɨjǫ́ ãzí kóru ku,
jõku mí ayú ími tɨ sĩ ĩ'di uléjó ku.
29 Lẽ ɨ́jǫ jõ, “Ma mụ ɨjǫ́ idélé ĩ'di rụ́ cécé ĩ'diní idélé má rụ́ rĩ áni la ku,
má ãrígǫ́tɨ ũfẽ ɨjǫ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ la ku.”
30 Má alɨ ũvú'bá drɨ́ ámvụ́ tɨ gâ sĩ
ãzíla zãbíbũ ámvụ́ 'bá ũndũwá kóru rĩ drɨ̃ tɨ gâ sĩ,
31 ũ̃cɨ́kɨ́ dụ ĩ'didrɨ́ ámvụ́ agá pírí,
ãvúkí ãzũ̃ ámvụ́ agá nĩ ãzíla Bõrõ sɨlé írã sĩ sĩ zãbíbũ ámvụ́ andre cejó rĩ andi rá.
32 Ɨjǫ́ mání ndrelé ĩ'didrɨ́ amvụ́ agá rĩ fi áma ásɨ̨ gá álɨ́
ãzíla má ɨsụ́ ímbátáŋá ɨjǫ́ mání ndrelé rĩ kí agá jǫjó la:
33 Ụ́'dụ́ kojó were ãzíla ụ́'dụ́ 'bejó álɨ́,
ru drɨ́ trajó cí ãzíla sĩ u'ájó jã áyụ rĩ la fẽ
34 lẽmẽrĩ la amụ́ ími drɨ̃ gá cécé ũ̃gụ́'bá áni,
ãko ãkõ la ími ra cécé ũ̃gụ́'bá ụ́sụ trũ rĩ 'bã amụ́jó ími rajó rĩ áni.

25

Ɨjọ́ Sũlũmánĩ 'bã jọlé ũndũwá sĩ rĩ 'bã ãzí kî

1 'Dĩ kí ɨjọ́ u'bélé u'bé u'bê 'bá úpí Hẽzẽkíyã Yṵ́dã gá rĩ drɨ̃ 'bã kí andrélé
sĩlé angájó ɨjọ́ u'béŋá Sũlũmánĩ 'bã jọlé rĩ kí agá rĩ kî:

2 Ãdróŋá zɨ̃ ɨjọ́ ãzí rĩ cí la; sĩ dɨ̃zã ĩ'didrɨ̃ i'dajó,
wó ɨjọ́ kí ɨ̃ndṵ́ ndrṵ̃jó rĩ ĩ'di dɨ̃zã ũpi 'badrɨ̃ i'da.
3 Cécé 'bṵ̃ 'bã adrujó wɨ̃lɨ́wɨ̃lɨ́ ãzíla ṵ̃nọ́kṵ́ 'bã adrujó mgbi rĩ áni,
ɨjọ́ 'dĩ sĩ 'bá ãzí icó dó sĩ ɨjọ́ ũpi kí ásɨ́ gá rĩ nɨ̃lé ku.
4 Ívu sílĩvã 'bã ĩzẽkí kí úká sĩ rá ká,
ãzíla 'bá úká dɨlépi rĩ la dó sĩ sílĩvã kí dɨ ãkójó ru ĩndõ;
5 mí unze 'bá ũnzí rĩ kí úpî drɨ̃lɛ́ gá rĩ sĩ rá ká
ãzíla ũpĩ ĩ'didrɨ̃ la dó sĩ pá tu ũkpó ru ɨjọ́ pɨrɨ rĩ sĩ.
6 Í'bã mi ụrụgá úpî drɨ̃lɛ́ gá ími drɨ̃ sĩ ku
ãzíla í'bã mi 'bá ãmbogo rú rĩ kí 'bã ãzí ru ku;
7 ĩ'di adru míní múké ãndânĩ úpí drĩ jọ la míní, “Mí atṵ́ ụrụgá 'dǫ̣́,”
ndẽ míní drɨ̃nzá ɨsṵ́jó 'bá kí drɨ̃lɛ́ gá rĩ rá.

Ɨjọ́ míní ndrelé ími mɨfɨ̃ sĩ rĩ sĩ,
8 lẽ mí agụ 'bá tõlé kɛ́sɨ̃ gá mbẽlẽ rú ku,
ãsɨ̃ŋá gá mi dó mụ ã'du idélé
mî jĩránĩ drĩ míní drɨ̃nzá fẽ rá rĩ gá?
9 Ĩdrĩ ɨjọ́ ĩminí ãwãjó ĩmi drĩdríŋĩ gá jĩránĩ be rĩ itú,
lẽ ɨjọ́ ĩminí itúlé ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ 'bã fũ jõ ãmvé ku,
10 jõ ku 'bá ɨjọ́ 'dã arelépi rá rĩ la míní drɨ̃nzá fẽ rá
ãzíla ɨjọ́ jọlé ími drɨ̃ gá ũnzí rĩ icó dó ãvĩlé ku.

11 Ɨjọ́ jọlé múké sáwã múké rĩ agá rĩ ĩ'di
cécé gólũdĩ ãlá 'bãlé ãkójó sílĩvã rú rĩ agá rĩ áni.
12 'Bá ũndũwá ru rĩ 'bã zajó 'bá bɨ̃lɛ́ trũ rĩ drɨ̃ gárĩ ĩ'di
cécé ngílíngílí jõku ãko ũnĩ ani idélé ũniyambamba gólũdĩ sĩ rĩ áni.
13 'Bá ɨjọ́ ujílépi múké rĩ la 'bá ĩ'di tɨ pẽlépi rĩ ásɨ́ ɨgbẹ
cécé ɨ̃yɨ́ ɨ̃gbɛ́ rĩ 'bã ɨ̃tɨ́kã sɨ́ ɨgbẹjó sáwã ãkónã ũkũnãjó rĩ sĩ rĩ áni.
14 'Bá ru ɨpɨ́lépi ĩnzõ sĩ ãfó ru rĩ
ĩ'di cécé ṵ̃rṵ́'bṵ̃ anɨ́lépi ãzíla ãlṵ́kṵ́kṵ̃ lɨlɛ́pi uzogó kóru rĩ áni.

15 Ídrĩ ɨjọ́ tẽ jã íni, mi icó úpî ásɨ́ ujalé mí rṵ́ rá,
ãzíla ĩdra ɨjọ́ ulílépi túlí-túlí rĩ la 'bá ĩfãkã anu rá.
16 Ídrĩ ãnṵ́ ɨsṵ́ rá, ímbe calépi míní rá rĩ áyụ,
ídrĩ mbe la ambamba, mi gbẹ rá.
17 Mí acɨ́ jĩránĩ mídrɨ̃ drɨ́ko gâlé ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ku,
jõku ĩ'di ími ãjɨ́ ngṵ̃ ũnzí.
18 'Bá ɨjọ́ ɨ̃ndṵ́ nzelépi ĩ'di 'bã jĩránĩ drɨ̃ gá ĩnzõ rú rĩ,
ĩ'di 'bá adrá cécé túré jõku ménéŋá jõku 'é sɨ́ ãcí rĩ áni.
19 Míní ími ásɨ́ 'bãjó 'bá ɨjọ́ pɨrɨ kóru rĩ drɨ̃ gá sáwã ũcõgõ drɨ̃ agá rĩ sĩ rĩ,
ĩ'di cécé míní ãko cijó sɨ́ kõlõ-kõlõ jõku acɨ́jó pá acá trũ rĩ sĩ rĩ áni.
20 Úngó ãyĩkõ ãni la ngojó 'bá ásɨ́ kpɛ̃lépi ɨjọ́ ãzí sĩ rá rĩ ní rĩ,

ĩ'di cécé míní bõngó trũjó 'bá į̃gbẹ̃ 'bã fụlé fũfṹ rĩ ụrụ'bá gá rá rĩ áni
jõku ã'ị́ trịjó ãkõzá mịfị́ gá rĩ áni.
21 Mẹ́rọ́'bá mídrị̃ drĩ adru ãbịrí sĩ, lẽ ífẽ ĩ'diní ãkónã nalé;
į̃yị́ vị́ ndẽ jõ ĩ'di rá, lẽ ífẽ ĩ'diní į̃yị́ mvụlé.
22 Ị́jọ́ míní idélé ĩ'diní 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ mi drį̃nzá fẽ ĩ'diní,
ãzíla Úpí la ími ũfẽ ị́jọ́ míní idélé múké rĩ sĩ rá.
23 Cécé ãlụ́kụ́kṹ ụ́rụ̃lé ru rĩ 'bã uzogó ajíjó rĩ áni,
ĩdra ị́jọ́ jọlépi 'bání vúlé gá rĩ la mịfị́ ịnị ají.
24 Míní u'ájó jó 'bã kónã gá lótré gá 'dãá rĩ ĩ'di múké;
ndẽ míní u'ájó ũkú ãwãlépi unzí rĩ be jó ãlu gá rĩ rá.
25 Ị́jọ́ mgbã angálépi ãngũ álị́ gá rĩ arejó rĩ,
ĩ'di cécé 'bá į̃yị́ vị́ 'bã ndẽlé rá rĩ 'bã į̃yị́ į̃gbẹ́ mvụjó rĩ áni.
26 'Bá múké rĩ drĩ ru fẽ drį̃ celé 'bá ũnzí rĩ 'badrị́,
ĩ'di cécé į̃yị́ ãlá rĩ agá kórõná usújó rĩ áni.
27 Ãnụ́ najó ambamba rĩ adru múké ku
ãzíla míní rụ́ kụma ndrũjó míní cénĩ-cénĩ rú rĩ adru múké ku.
28 'Bá ru ũmbã ụtrílépi ku rĩ
ĩ'di cécé táwũ̃ñ̃ Bõrõ ĩ'di andre cejó rĩ 'bã sĩ a'déjó rá rĩ áni.

26

1 Adru múké ku sĩ į̃nzį̃táŋá fẽjó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ní cécé sí 'bã zõŋá
ãzíla uzogó 'bã 'dịŋá sáwã ãkónã trajó rĩ sĩ rĩ 'bã adrujó múké ku rĩ
áni.
2 Áwãtáŋá icó ími idélé ũnzí ku ídrĩ ị́jọ́ ãzí ũnzí la idé ku rĩ gá.
Ĩ'di adru cécé ãríŋá ungalépi ungâ ãzíla alịlépi alị-alį̃ rilépi ku rĩ áni.
3 Íco fãrásĩ kẽlị́ká ínírikó ru rĩ sĩ, mí umbé kãyĩnõ tị aya sĩ cí
ãzíla íco 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã ũngúkú kẽlị́ká sĩ.
4 Mí umvi zịtáŋá 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã zịlé rĩ ku,
jõ íni ku mi aza cécé ĩ'di áni.
5 Mí umvi 'bá azalépi aza-azâ rĩ aza ĩ'didrị́ 'bã vúŋá sĩ,
jõ ku ĩ'di ũrã la 'i ũndũwã trũ.
6 Míní wárãgã fẽjó 'bá azalépi aza-azâ rĩ drị́ gá rĩ ĩ'di cécé míní ími pá kí
lịjó rá,
ãzíla míní ãdrákĩ mvụjó rĩ áni.
7 Ị́jọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã u'bélé rĩ ĩ'di ãzị́ kóru
cécé 'bá acálépi rá rĩ 'bã pá 'bã adrujó ãzị́ kóru rĩ áni.
8 Į̃nzį̃táŋá fẽjó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ní rĩ ĩ'di
cécé írã umbéjó rõgbógbõ gá cí ĩ'di 'bã sĩ icójó ru vujó ku rĩ áni.
9 Ị́jọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã u'bélé rĩ,
ĩ'di cécé 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ rĩ 'bã ũcị́kị́ ĩ'didrị́ sõlépi rĩ anzéjó rĩ áni.
10 'Bá ãzị́ fẽlépi 'bá azalépi aza-azâ jõku 'bá alịlépi alị-alį̃ rĩ ní rĩ
ĩ'di cécé 'bá ụ́sụ trũ rĩ 'bã 'bá kí 'a tõjó 'é sĩ mị́rį̃ rú rĩ áni.
11 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ị́jọ́ aza rú rĩ nga į̃dị́
cécé ũcógó 'bã gõjó ụ́gbẹ́ ĩ'di 'bã gbẹlé rĩ mbejó į̃dị́ rĩ áni.
12 Índre 'bá ru 'bãlépi ũndũwá ru cénĩ la rá yã?
Ásị́ į̃ŋá 'bá azalépi aza-azâ rĩ drį̃ ndẽ 'bá 'dã áni rĩ rá.
13 Ũvú'bá la jọ la, “Kẽmį̃ gẽrį̃ gá 'dãá cí,
kẽmį̃ ũmbá la mgbǫ̃kǫ̃ gâlé cí.”

14 'Bá ũvú rĩ la ru uja ĩ'didrḭ mgbọ́lọ́ sḭ gâlé
cécé kẽjḭ́tḭ 'bã ru ujajó pátã gá rĩ áni.
15 Ũvú'bá la ru drḭ su mgbi íná ãtĩjó rá,
wó ũvũ ambamba rĩ sĩ icó íná sulé tḭ gá ku.
16 'Bá ũvú rĩ ní rĩ gá índẽ ũndũwã sĩ 'bá ázḭ̂rḭ̃ ḭjọ́ umvilépi múké rĩ kí rá.
17 Míní fijó ḭjọ́ mî ãni ku rĩ agá rĩ ĩ'di cécé
'bá ũcógó rụlépi bḭ́lḕ gá rĩ áni.
18 'Bá azalépi aza-azâ 'é sḭ ãcí rĩ gbẹ̀lépi
ãzíla aválépi ãko sḭ ãcí rĩ sĩ rĩ
19 ĩ'di cécé 'bã ĩ'di 'bã jĩránĩ ulélépi jọlépi la,
“Ma tí mâ ngá avá agá avá avâ rĩ áni.”
20 Ịjijá kóru ãcí la anṵ́ rá;
ãndróndróŋá kóru ãwãŋá la adru yụ.
21 'Bá ãwãŋá lẽlépi ambamba rĩ la ãcóŋá fẽ i'dólé mbẽlẽŋá ru
cécé ãcíkúlú 'bã ãcḭpẽḭ̃ẽŋgṵ́ akójó jõku ãcí 'bã ijijá akójó rĩ áni.
22 Ịjọ́ jọlé káláŋá ru rĩ la fi íná ãjḭ́-ambamba rĩ áni;
ĩ'di fi 'bá ãrí gá.
23 Ịjọ́ jọlé tḭ gá 'dâ ãlápítí ru wó ásḭ gâlé ḭjọ́ ndú la 'bã sĩ adrujó nĩ rĩ
ĩ'di cécé úmvú sḭlé ũdrí sĩ sĩ ụrụ'bá la asejó sílĩvã ĩzẽkí sĩ cí rĩ áni.
24 'Bá ásḭ ũnzí rĩ la ásḭ ũnzĩ ĩ'didrḭ̃ a'bó ḭjọ́ jọŋá múké rĩ sĩ;
wó ásḭ la ga tré úlétáŋá sĩ,
25 icó ru 'bãlé 'i ḭjọ́ múké rĩ jọ,
wó lẽ mí ã'ḭ̃ ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ku ã'dusĩku ásḭ la ga tré ḭjọ́ ũnzí sĩ.
26 Drĩ táni ásḭ ũnzĩ ĩ'didrḭ̃ zḭ̃ ĩnzõ sĩ rá tí,
ḭjọ́ ũnzĩ ĩ'didrḭ̃ la amṵ́ ru i'dalé ũ'bí kí agá rá.
27 'Bá 'bṵ́ 'dḭlépi sĩ 'bá ãzí isíjó rĩ 'bã vúŋá la uja a'délé ala gá nĩ;
'bá írã lḭlḕpi rĩ írã ĩ'di 'bã lĩlé rĩ la ãgõ ĩ'di vúŋá i'bélé.
28 Ĩdra ĩnzõ alḭ́lépi rĩ ngṵ̃ 'bá ĩ'di 'bã sĩ ãzá fẽjó ĩ'baní rĩ kí ũnzí,
ãzíla tḭ 'bá ḭpḭ́lépi ĩnzõ rú rĩ la 'bá ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá.

27

1 Mí ḭpḭ mi ṵ́'dṵ́ drṵ̃sḭ̃ rĩ sĩ ku,
ã'dusĩku míní nḭ̃jọ́ la ã'du la mụ ru idélé ṵ́'dṵ́ drṵ̃sḭ̃ rĩ gá nĩ yã ku rĩ sĩ.
2 Mí ḭpḭ mi ími tḭ sĩ cénĩ ku, 'bá ãzí ndú la 'bã ḭpḭ mi nĩ,
mí ḭpḭ mi cénĩ-cénĩ rú ku.
3 Írã kí cínákí be pírí ãnzḭ rú,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ásḭ ãzá fẽ ndẽ ãko ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí ãnzḭ sĩ pírí rá.
4 Ũmbã ĩ'di ũnzí ãzíla ásḭ ãcĩ ĩ'di lḭ́kḭ̃,
wó ãjã ndẽ ãko 'dĩ kí ũnzĩkãnã sĩ pírí rá.
5 'Bá ãzí 'bã ḭjọ́ ũnzí a'dájó tọndọlọ rĩ ĩ'di múké
ndẽ lẽtáŋá zḭ̃jó ĩ'diní cí rĩ rá.
6 'Ébí mî wọ̃rḭ̃ 'bã 'bãlé ími ụrụ'bá gá rĩ ĩ'di múké ndẽ
mẹ́rọ́'bá 'bã ími amvujó nĩ rĩ rá.
7 'Bá agalépi ãkónã sĩ tré rĩ la gã ãkónã ãjḭ́-ambamba ãnṵ́ áni rĩ nalé úmgbé,
wó 'bá ãbḭ́rḭ́ 'bã ndẽlé rá rĩ ní ãkónã ṵ̃jḭ́kḭ́rḭ́lḭ́ rĩ la ru 'bḭ̃ ḭ̃lḭ́-ḭ̃lḭ́ ru.
8 'Bá fũlépi lḭ́cọ́ ĩ'didrḭ̃ agá 'dâ sĩ mụjó abá trũ mḭ́rḭ̃ rú rĩ ĩ'di cécé

ãríŋá ĩ'di 'bã jõrõvũ a'belépi rá mụlépi abá trũ rĩ áni.
9 Ãdu ngũ̃lépi ãjị́ trũ vĩrĩ rĩ kí lũbánĩ be ãyĩkõ fẽ ásị́ ní,
wõ̃rị́ ígátáŋá pịrị rĩ fẽlépi rĩ la ãyĩkõ fẽ gẽ̃rị́ ãlu 'dĩ sĩ.
10 Mí a'be jõ mî wõ̃rị́ jõku mí átẹ́pị 'bã wõ̃rị́ ku,
ị́jọ́ ũnzí drĩ sĩ ími ịsụ́ ímụ rû sĩ mî ádrị́pị zị́lé ãzãkoma ịsụ́jó ku.
Ĩ'di múké mụjó ãzãkoma gá mî jĩránĩ rụ́ ndẽ míní mụjó mî ádrị́pị u'álépi mị́rụ́ 'dãá álị́ rĩ rụ́ rĩ rá.
11 Mâ ngọ́pị, mí adru jõ ũndũwã rú, áma ásị́ la dó sĩ u'á ãyĩkõ sĩ,
ma dó sĩ 'bá ị́jọ́ jọlépi áma ụrụ'bá gá rĩ kí umvi múké.
12 'Bá ũndũwá ru rĩ la ị́jọ́ ũnzí ndre ãzíla ĩ'di sĩ apá rá,
wó 'bá ị́jọ́ ũrãlépi ku rĩ lã fi alagá ãzíla ĩ'di ĩ'di drị̃ gá ũcõgõ ají.
13 Lẽ í'dụ bõngó 'bá sãdínĩ rú gúrã 'bãlépi 'bá ĩ'di 'bã nị̃lé ku rĩ ní rĩ rá,
írụ ĩ'di dẹ́nọ̃ tị gá drĩ idé la ũkú acị́lépi mị́rị́ rú rĩ ní rĩ gá.
14 'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ zị́lépi ũ̃'bụ́tị nị́nị́ ụ́'dụ́kọ́ re sĩ rĩ ála ĩ'di lã 'bá 'bá wãlépi la rú.
15 Ũkú ãwãlépi ambamba rĩ ĩ'di cécé uzogó ralépi jó gá sáwã pírí sĩ rĩ áni,
16 ĩ'di drị̃ ụtrị́jó rĩ ĩ'di cécé ãlụ́kụ́kũ̃ atrịjó rĩ áni jõku ãdu rụjó drị̃ ãndá sĩ rĩ áni.
17 'Bá la ị́jọ́ ũ̃nị̃ 'bá drị,
cécé aya 'bã aya sị́ jĩjó rĩ áni.
18 'Bá úlúgó ife tãmbalépi rĩ la ãka la na rá,
ãzíla ãtí'bó ãmbógó ĩ'didrị̃ tãmbalépi rĩ la ãrútáŋá ịsụ́ rá.
19 'Bá 'bã ásị́ la ĩ'di ã'di 'i yã rĩ i'da
cécé ĩ̃yị́ 'bã 'bá mẹ́lẹ́tị i'dajó rĩ áni.
20 Ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrị̃ kí Ãbãdónĩ be aga kí ku
cécé ãko 'bã cajó 'bá 'bá ru rĩ mị́fị́ gá ku rĩ áni.
21 Ála gólũdĩ kí ũ̃'bĩ̃ sílĩvã be ãcí sĩ
wó ála 'bá ũ̃'bĩ̃ ịcụ́ŋá sĩ ĩ'di ịcụ́jó rĩ sĩ.
22 Ídrĩ táni 'bá azalépi aza-azâ rĩ sĩ̃ jĩ̃kĩ̃ ife sĩ
jĩ̃kĩ̃ agá cécé ãná sĩ̃lé rĩ áni,
mí icó aza drị̃ la gá rĩ ũfũlé ku.

23 Ímba ãnãkpá mídrị̃ kí tã múké-múké,
ífẽ ími ásị́ pírí sĩ kí tãmbajó,
24 ã'dusĩku málĩ adru kí jã 'dâ ku ãzíla sụ́rụ́ adru kí vâ jã 'dâ ku.
25 Ídrĩ ásé lị 'bo 'dã 'bã ũngúkú gá
ásé ú'dí 'bé pá gá rĩ la dó ãrũ zolé nĩ,
26 mí icó kãbĩlõ 'bíko sĩ bõngó idélé rá,
ãzíla ĩ̃ndrị́ sĩ mí icó ámvụ́ ĩ̃gbãlé rá.
27 Mi dó sĩ adru lẹ́sụ́ ĩ̃ndrị́ drị̃ trũ ĩyõ rú
sĩ ími izójó 'bá mídrị́ lị́cọ́ gá
ãzíla izonzi mídrị́ ãtí'bó ru rĩ kí abe.

28

1 'Bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí rũ ce ụ́ngụ́lẹ́ gá 'bá ãzí drĩ táni kí dro ku tí,
wó 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ kí ásị́ la adru ũkpó ru cécé kẽ̃mĩ̃ drị̃ áni.
2 Sụ́rụ́ Ãdróŋâ gãlépi sĩ rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ kí adru wẽwẽ rú,

wó sṹrṹ drḭlẹ́ la 'bã kí sĩ adrujó ũndũwã rú ãzíla ịjọ́ vãŋá trũ rĩ la pá
tu ũkpó ru.
3 Drḭlẹ́ 'bá lẽmẽrí rĩ kí ĩkpãlépi ĩkpã-ĩkpã rĩ
ĩ'di cécé uzogó ũkpó trũ ãkónã ámvṹ agá rĩ kí wṹlépi tị gá rĩ áni.
4 'Bá ãzḭ́táŋá gãlépi úmgbé rĩ ĩ'di 'bá 'bá ịjọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí ũngúkú
ãtḭ̃lépi rĩ,
wó 'bá ãzḭ́táŋá tãmbalépi rá rĩ ĩ'di 'bá 'bá ịjọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí ũngúkú
ãtḭ̃lépi ku rĩ 'i.
5 'Bá ịjọ́ ũnzí ngalépi rĩ ĩ'di 'bá ịjọ́ lịlẹ́ pịrị rĩ ífí vãlépi ku rĩ 'i,
wó 'bá Úpí Ãdróŋâ ndrṹlépi rá rĩ vã ịjọ́ lịlẹ́ pịrị rĩ lọ́lọ́.
6 'Bá lẽmẽrí ịjọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ ĩ'di múké ãndânĩ
ndẽ kṹrẹ́ṇ́ ịjọ́ pịrị rĩ ngalépi ku rĩ rá.
7 Ngọ́tḭ́ŋá ãzḭ́táŋá tãmbalépi rá rĩ ĩ'di ngọ́tḭ́ŋá ũndũwã rú rĩ 'i,
wó ngọ́tḭ́ŋá wọ̃rḭ̃ 'bãlépi anzị rọ̃mmgbọ́ ru rĩ kí abe rĩ la drḭ̃nzá ají
átẹ́pḭ̃ nî.
8 'Bá málĩ ịsṹlépi ãko ĩ'di 'bã lịlẹ́ 'bá kí drḭ̃ gá ambamba rĩ sĩ rĩ
la málĩ trá 'bá 'bá lẽmẽrí rĩ kí ízákĩzã ndrelépi ĩndĩ rĩ nî.
9 Ãdróŋá ngṹ 'bá ãzḭ́táŋá tãmbalépi ku rĩ ũnzí ãzíla are zịtáŋá 'bá 'dã ní
zịlé ĩ'di tị gá rĩ ku.
10 'Bá 'bá ịjọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ drḭ̃ celépi gẽrḭ̃ ũnzí gâ sĩ rĩ
la gbã mãtégõ ĩ'di 'bã 'bãlé rĩ gá nĩ,
wó 'bá ịjọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ la ũyá múké la ịsṹ rá.
11 'Bá málĩ trũ rĩ la ũrã la ĩ'di ũndũwã rú,
wó 'bá lẽmẽrí vãtáŋá trũ rĩ nḭ̃ ịjọ́ ĩ'baní ãndânĩ.
12 'Bá ãlá rĩ drĩ kí adru drḭ̃lẹ́ ru nĩ, 'bá pírí kí u'á ãyĩkõ sĩ,
wó 'bá ịjọ́ ũnzí rĩ drĩ kí adru ũpĩ gá nĩ, 'bá kí ru ṹzḭ̃-ṹzḭ̃.
13 'Bá ịjọ́ ũnzí ĩ'didrḭ̃ kí ṹzḭ̃lépi ṹzḭ̃-ṹzḭ̃ rĩ icó drḭ̃lẹ́ba ịsṹlé ku,
wó 'bá ịjọ́ ũnzĩ ĩ'didrḭ̃ kí i'dalépi rá ãzíla kí a'belépi rá rĩ la ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃
ịsṹ Ãdróŋá drḭ rá.
14 'Bá idélépi ịjọ́ ũnzí sĩ ṹrḭ̃ sĩ rĩ la drḭ̃lẹ́ba ịsṹ rá,
wó 'bá drḭ̃ ũnzí rĩ la fi ũcõgõ ãmbógó la agá.
15 'Bá lẽmẽrí ri kí adru ũkpõ kóru drḭ̃lẹ́ ũnzí rĩ drḭ,
ĩ'di cécé kẹ̃mḭ̃ awálépi jõku ṹbõgṹ ru afụlépi 'bá rṹ rĩ áni.
16 Drḭ̃lẹ́ ịjọ́ vãlépi ku rĩ ĩ'di 'bá kí ĩkpã-ĩkpã,
wó 'bá ãko ịsṹlé gẽrḭ̃ pịrị rĩ sĩ ku rĩ ngṹlépi ũnzí rĩ la u'á ídri rú ṹ'dṹ
ãzo rú.
17 'Bá 'bá 'dịlépi rĩ
'dị 'bṹ sĩ ru ḭ̃sḭ̃jó cé nĩ,
'bá ãzí 'bã ãtḭ̃ jõ ũngúkú la ku.
18 Ãko ãzí aló 'bá ịjọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ ku,
wó 'bá ịjọ́ ũnzí rĩ la ḭ̃lḭ̃lḭ̃ káwã cí rĩ sĩ.
19 'Bá ãzḭ́ ngalépi ĩ'didrḭ́ ámvṹ agá ásḭ́ pírí sĩ rĩ la adru ãkónã trũ wẽwẽ rú,
wó 'bá sáwã izalépi ịjọ́ ífĩ kóru rĩ kí agá rĩ la adru lẽmẽrí ru trẹ̃yḭ́.
20 'Bá ịjọ́ mgbã rĩ ngalépi rĩ la drḭ̃lẹ́ba ãmbógó la ịsṹ rá,
wó 'bá lẽlépi málĩ ịsṹlépi gbõrú rĩ icó ĩcẽlé drḭ̃rịma ịsṹŋá gá ku.
21 'Bá uyajó uyâ rĩ ĩ'di ũnzí,
wó kḭ́rḭ́tḭ́ 'bá ãzí rĩ kí ã'ḭ́ ru mịfḭ́ sajó ãko ĩmbíráŋá la sĩ.
22 'Bá ĩndrá rĩ la lẽ ásḭ́ pírí sĩ málĩ ịsṹlé

wó nḩ̃ lẽmẽrĩ la ĩ'di tẽ rĩ gá ku.
23 'Bá uzálépi 'bá drḩ̃ gá sĩ ĩ'di itújó rĩ la vúlé-vúlé ru ásḩ̃ ḩ̃gbẽ̃ ịsṹ
ndẽ 'bá 'bá ịpḩ́lépi ĩnzõ sĩ rĩ rá.
24 'Bá ĩ'di 'bã átẹ́pị jõku ãndrẽ
ralépi jọ̀lẹ́pi la, "'Dĩ adru ḩ́jọ́ ũnzí ku rĩ,"
ají kí ru 'bá 'bá 'dịlépi rĩ be.
25 'Bá rõ̃mmgbọ́ trũ rĩ la ãcóŋá ají 'bá kí drĩdríŋĩ gá,
wó ásḩ̃ 'bãjó Úpí drḩ̃ gá rĩ la drḩ̃lẹ́ba fẽ.
26 'Bá ásḩ̃ 'bãlépi ũndũwã ĩ'didrḩ̃ drḩ̃ gá rĩ la aza-azâ,
wó 'bá ḩ́jọ́ kí ngalépi ũndũwã sĩ rĩ la ru pa rá.
27 'Bá ãko fẽlépi 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní rĩ la adru sáwã pírí sĩ ãko trũ,
wó 'bá ru mịfḩ̃ ãzṹlépi 'bá lẽmẽrí rĩ kí sĩ cí rĩ la áwãtáŋá ãmbógó la
ịsṹ.
28 'Bá ḩ́jọ́ ũnzí rĩ drĩ kí adru drḩ̃lẹ́ ru nĩ, 'bá kí ru ṹzḩ̃-ṹzḩ̃,
wó 'bá ũnzí rĩ drĩ kí úmvúke a'be 'bo, 'bá ãlá rĩ kí acá drḩ̃lẹ́ ru ú'dí ru.

29

1 'Bá imbe ũkpó uzájó drḩ̃ la gá tí rĩ la ḩ̃lḩ̃kḩ̃ ṹ'dṹ ãlu agá,
icó ru drḩ̃ ingalé ḩ̃dḩ̃ ku.
2 'Bá ãlá rĩ drĩ kí adru drḩ̃lẹ́ ru nĩ, 'bá pírí kí u'á ãyĩkõ sĩ,
wó drḩ̃lẹ́ ũnzí rĩ sĩ 'bá kí acá ũcõgõ sĩ.
3 'Bá ũndũwã lẽlépi rá rĩ la átẹ́pḩ̃ ní ãyĩkõ fẽ rá,
wó 'bá u'álépi ãwṹ'bá kí abe rĩ la málĩ ĩ'didrḩ̃ kí iza-izã.
4 Úpí ḩ́jọ́ lịlẹ́pi pịrị rĩ la fẽ sṹrṹ ĩ'didrḩ̃ la pá tu ũkpó ru,
wó drĩ ru lẽ mịfḩ̃ saŋá sĩ, sṹrṹ ĩ'didrḩ̃ la andi rá.
5 'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ ịpḩ́lépi ĩnzõ sĩ rĩ la
ímbá 'be ĩ'di 'bã vúŋá nî.
6 'Bá ḩ́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ la gbã ḩ́jọ́ ũnzĩ ĩ'didrḩ̃ gá nĩ,
wó 'bá ḩ́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ la úngó ngo ãzíla ĩ'di adru ãyĩkõ sĩ.
7 'Bá ãlá rĩ kí así 'bá lẽmẽrí rĩ kî sĩ rá,
wó 'bá ũnzí rĩ vã 'bãngá ḩ́jọ́ 'dĩ ku.
8 'Bá idemará ru rĩ kí táwṹnḩ̃ 'a usa ũmbã sĩ,
wó 'bá ũndũwã rú ri kí ũmbã ḩ́gbẹ rá.
9 'Bá ũndũwã rú rĩ drĩ 'bá azalépi aza-azâ rĩ tõ dũwánĩ gá,
'bá azalépi aza-azâ rĩ la gụ ĩ'di sĩ gụgṹ ãzíla ásḩ̃ ḩ̃gbẽ̃ la adru 'dá yụ.
10 'Bá 'bá ụ'dḩ́lépi rĩ kí 'bá ḩ́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ kí ngṹ ũnzí,
wó kí gẽ̃rḩ̃ ndrṹ sĩ lẽjó 'bá ḩ́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ kí 'dijó rá.
11 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ũmbã ĩ'didrḩ̃ i'da tọndọlọ,
wó 'bá ũndũwá trũ rĩ la ḩ́jọ́ kî 'dụ ásḩ̃ jã sĩ.
12 'Bá drḩ̃lẹ́ ru rĩ drĩ ĩnzõ are áyụ,
'bá ĩ'didrḩ̃ ãmbogo rú rĩ kí pírí acá 'bá ũnzí la kî.
13 'Bá lẽmẽrí ri kí 'bá ĩ'di ĩkpãlépi rĩ be ají kí ru ãlu,
Úpí fẽ ĩ'baní mịfḩ̃ sĩ ãngũ ndrejó ḩ̃rḩ̃trá rá.
14 Úpí drĩ 'bá lẽmẽrí rĩ kí drḩ̃ gá ḩ́jọ́ lị pịrị,
ĩ'di ũpĩ na jã 'dâ.
15 Ídrĩ anzị mídrḩ̃ kí ḩ̃ndṹ co sĩ kí itújó rá, kí adru ũndũwã rú,
wó ngọ́tḩ̃ŋá a'belé ḩ̃ndṹ colé ku rĩ la drḩ̃nzá ají ãndrẽ nî.
16 Drḩ̃lẹ́ ũnzí rĩ kí kãlãfe drĩ tụtṹ, ḩ́jọ́ ũnzí la vâ tụtṹ,

wó 'bá ãlá rĩ kí 'bá ũnzí rĩ kí 'bã a'dẹ́ŋá ndre cé.
17 Ídrĩ ngǫ́tị̃ŋá mídrị̃ ị̃ndụ́ co ímbátáŋá ru rá, ĩ'di míní ásị̃ ɨ̃gbẽ̱ fẽ rá,
ĩ'di ãyĩkõ fẽ ími ásị̃ ní rá.
18 Sụ́rụ́ Ãdróŋá 'bã drị̃ celé nĩ ku rĩ la ɨjọ́ kí nga ãzị̃táŋá kóru.
Wó 'bá ãzị̃táŋá Ãdróŋá drị̃ kí tãmbalépi rá rĩ ĩ'di drĩ̱lẹ́ba rú.
19 Mí icó ãtí'bó imbálé ɨjọ́ jọŋá tị sĩ rĩ sĩ á'dụ̃sĩ ku.
Drĩ kí táni ɨjọ́ míní jọlé rĩ vã rá tí wó icó kí ãzị̃ la ngalé ku.
20 Ásị̃ ṭ̃jó 'bá azalépi aza-azâ rĩ drị̃ gá rĩ ĩ'di múké ãndânĩ
ndẽ ásị̃ ṭ̃jó 'bá ɨjọ́ jọlépi ũrã 'a la ku rú rĩ drị̃ gá rĩ rá.
21 Ídrĩ ãtí'bó mídrị̃ iwí sĩ ãko pírí kí fẽjó ĩ'diní vũ̱rụ́-vũ̱rụ́ ru,
ĩ'di drụ́zị̃ amụ́ ãko mídrị̃ kí palé nĩ.
22 'Bá ũmbá rĩ la ãcóŋá ajị̃
ãzíla 'bá ásị̃ ãcí rĩ la ɨjọ́ ũnzí idé wẽwẽ rú.
23 Ãfó la 'bá ịsị̃ vũ̱rụ́,
wó 'bá ru irilépi vũ̱rụ́lé rĩ la ãrútáŋá ịsụ́ rá.
24 'Bá ãko ṭ̃gụ́'bá 'bã ṭ̃gũ̱lé rĩ kí nalépi ĩ'di be rĩ ĩ'di ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá ru cénĩ.
Drĩ táni ũyõ na icó ɨjọ́ pịrị rĩ jọlé ku.
25 Ṭ̃rĩ̱ idéjó 'bá 'bá ru rĩ sĩ rĩ ĩ'di ũnzí-ũnzí cécé ímbá áni,
wó ásị̃ ṭ̃jó Úpí drị̃ gá rĩ la 'bá tãmba rá.
26 'Bá ũ'bí kí lẽ ásị̃ ɨ̃gbẽ̱ úpí drị̃ ịsụ́lé,
wó Úpí la ɨjọ́ pịrị rĩ lị nĩ.
27 'Bá múké rĩ ngũ̱ kí 'bá ũnzí rĩ kí ũnzí
ãzíla 'bá ũnzí rĩ ngũ̱ kí 'bá múké rĩ kí ũnzí.

30

Ɨjọ́ Ágũ̱rĩ̱ 'bã jọlé rĩ kî

1 'Dĩ kí ɨjọ́ Ágũ̱rĩ̱ Yãkẹ́hĩ̱ ngǫ́pị̃ 'bã jọlé rĩ kî; jọ ɨjọ́ 'dĩ kí Ɨ̃tụ́wẹ́lĩ̱ 'baní Ṭ̃kálĩ̱ be:
2 “Ma 'bá 'bá kí agá 'dâ azalépi ãndânĩ rĩ 'i;
ma 'bá kí agá 'dâ vãtáŋá kóru.
3 Ma ũndũwã kóru,
jõku ánĩ̱ ɨjọ́ 'Bá Ãlá rĩ drị̃ gá ku rĩ.
4 'Bá tụlépi 'bũ̱ gâlé ãzíla asị̃lépi vũ̱rụ́ 'dõlé rá rĩ ã'di 'i?
'Bá ũlí amvulépi ĩ'didrị̃ alé gá rá rĩ ã'di 'i?
'Bá ɨ̃yị̃ umbélépi bõngó sĩ rá rĩ ĩ'di ã'di 'i?
'Bá vũ 'bã ãsĩ̱ŋá ṭ̃'bĩ̱lépi pírí rá rĩ ĩ'di ã'di 'i?
Rụ́ lã ã'di 'i,
ãzíla ngǫ́pĩ̱ 'bã rụ́ ã'di 'i?
Ílũ mání ídrĩ nĩ̱ la rá rĩ gá.

5 “Ɨjọ́ pírí Ãdróŋá drị̃ kí pịrị;
ĩ'di gǫ́bẹ́rẹ́ 'bá apálépi ru zĩ̱lépi ĩ'di rụ́ rĩ 'badrị̃ 'i.
6 Lẽ mí ũ'bã ɨjọ́ ãzí ɨjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ drị̃ gá ku,
jõ íni ku ĩ'di uzá ími drị̃ gá ãzíla ĩ'di i'da la mi ĩnzó'bá rĩ gá rá.

7 “Úpí; ɨjọ́ mání a'ị̃lé mídrị̃ rĩ kí ị̃rĩ̱,

mí uga mání kí ku 'dĩ sĩ ádrã drĩ ku rú fô:
8 Mí ĩdã ĩnzõ alɨ́jó ãzíla adrujó ĩnzó'bá rĩ kí má rṵ́ 'dâ rá-rá ru,
ífẽ jõ má adru mání lẽmẽrí ru ku jõku málĩ trũ ambamba ku fô,
wó ífẽ mání íná ṵ́'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ 'bã adru cí.
9 Ádrĩ adru málĩ trũ ambamba, má icó jǫlé la ími ãzɨ́ mání 'dáyṵ,
ãzíla ma jǫ la, ‘Úpí la 'dĩ dó ã'di 'i?’
jõku ádrĩ adru lẽmẽrí má icó ãko ṹgṹlé sĩ drɨ̃nzá ajíjó Ãdróŋá mádrɨ̃ ní rá.

10 “Lẽ mí ũsõ ɨ́jǫ́ ãtí'bó ṵrṵ'bá gá ãmbógó ĩ'didrɨ̃ ní ku,
jõ íni ku ãtí'bô la ími wã rá ãzíla mi ɨ́jǫ́ ɨsṵ́ rá.

11 “'Bá ãzí rĩ kí átẹ́pɨ̨ka kí wãwã,
ãzíla fẽ kí ãwã'dĩfô ãndreka 'baní ku.
12 'Bá ãzí kí ru 'bã 'bá ãlá ru kí drɨ̃ sĩ cénĩ,
wó íni 'dĩ ũnzõ kí ru ɨ́jǫ́ ũnzí sĩ.
13 'Bá ãzí ri kí ũrã la kí 'bá múké la,
ãzíla kí 'bá ãzí rĩ kí ndre ãzɨ́ kóru;
14 'bá ãzí kí sɨ́ ci cécé ménéŋá áni,
kálé ĩ'badrɨ̃ kí cécé ɨ́lɨ́ŋá áni,
kí sĩ 'bá ṹnǫ́kṵ́ drɨ̃ gá 'dâ lẽmẽrí ãzíla
'bá 'bá kí drĩdríŋĩ gá 'dâ ãko kóru rĩ kí na.

15 “Drídríwú 'bã izonzi kí ɨ̃rɨ̃,
kí ɨ̃rɨ̃trá jǫ la, ‘Ífẽ mání, ífẽ mání!’

“Ãko ãzí kí na mgbãrĩ gá sụ icó kí agalé ku:
16 ĩnádrɨ̃, mvájólé úndó rĩ,
ãngũ ɨ̃yɨ́ mvụlépi ɨ̃yɨ́ 'bã sĩ cajó ĩ'diní ku rĩ 'i,
ãzíla ãcí velépi ụtrɨ́lé tí rĩ kí abe.

17 “'Bá ápãrákã idélépi átẹ́pɨ̨ sĩ
jõku ãndrẽ idelépi rĩ,
kúrúke kí mɨ́fɨ́ la kí unze tilé rá
ãzíla Núgúnúke kí ĩ'di ĩzá ti rá.

18 “Ɨjǫ́ ãzí kí na kí mání ũsṹtáŋá ru,
mgbã rĩ gá sụ mání ífí vãlé ku la kî:
19 gẽ̃rɨ̃ yúkṵ́ ní ungajó 'bṹ gâlé rĩ 'i,
gẽ̃rɨ̃ ɨ̃nɨ̃ ní acɨ́jó írã drɨ̃ gâ sĩ rĩ 'i,
gẽ̃rɨ̃ mẹ́lɨ̃ 'bã acɨ́jó ɨ̃yɨ́ drɨ̃ gâ sĩ rĩ 'i
ãzíla gẽ̃rɨ̃ ágǫ́bɨ́ 'bã sĩ ũkú lẽjó rĩ 'i.

20 “'Dĩ gẽ̃rɨ̃ ũkú ãwṵ́ rĩ 'bã ɨ́jǫ́ ngajó rĩ 'i:
ĩ'di ãngũ na rá, ĩ'di ru tɨ́ li ã'í ru
ãzíla ĩ'di jǫ la, ‘Ánga ɨ́jǫ́ ãzí ũnzí la ku.’

21 “Ṹnǫ́kṵ́ la ru aya ɨ́jǫ́ na kî sĩ,
mgbã rĩ gá ɨ́jǫ́ ĩ'di 'bã icólé tɨ́ talé ku rĩ kí sụ:

22 ãtí'bó 'bã acájó úpí ru rĩ 'i,
'bá azalépi aza-azâ rĩ ní adrujó íná trũ ĩyõ rú rĩ 'i,
23 ũkú lẽlé ku rĩ 'bã ágó rụjó rá rĩ 'i,
ãzíla ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ 'bã ãmbógó ĩ'didrı̨ ũkú ru rĩ 'bã ágó pajó rĩ 'i.

24 “Ụ̃nǫ́kụ́ drı̨̃ gá 'dâ, ãko ãzí ĩmbíráŋá la kí sụ
wó ĩgãnã kí ũndũwã sĩ cí:
25 ĩyé kí ũkpó trũ were rú,
wó kí ãkónã tãmba ílí sĩ;
26 kílẽ kí ũkpó gã
wó ı̨sụ́ kí ãngũ ĩ'bã kí sĩ u'ájó rĩ idé 'bé agá;
27 úmbí kí úpí kóru
wó kí unga amụtı̨ sĩ cécé ãsĩkárĩ kí áni,
28 mí icó lǫ̃bǫ̃drı̨̃ 'dụlé drı̨ gá rá,
wó ĩ'di u'á ãngũ ũpi 'bã kí sĩ u'ájó rĩ kí agá.

29 “Ãko ãzí kí na ĩ'bã kí acı̨ agá, kí acı̨ ãfó sĩ ũniyambamba rú,
mgbã rĩ gá kí sụ kí acı̨ ãfó sĩ:
30 kẹ̃mı̨̃ ndẽ ãnãkpá pírí kí ũkpõ sĩ rá
ãzíla idé ãnãkpá ãzí sĩ ũ̃rı̨̃ sĩ ku;
31 ã'ụ́gǫ́ ãfó ru rĩ, ı̨̃ndrǫ́gǫ́
ãzíla úpí ãsĩkárĩ ĩ'didrı̨ kí adrujó ĩ'di andre trǫ̃kı̨́lı̨rı̨ rĩ 'i.

32 “Ídrĩ ándrá adru 'bá azalépi aza-azâ ru ı̨pı̨́lépi ãfó sĩ la,
jõku ídrĩ ándrá ı́jǫ́ ũnzí itú,
mí ũ̃pı̨̃ ími tı̨ ími drı̨ sĩ cí!
33 Ídrĩ lẹ́sụ́ 'a usa, ĩ'di ãdu ũfũ rá,
ídrĩ 'bá ãzí 'bã ũmvu dı̨, ãrí la la ra rá,
ídrĩ ı́jǫ́ kí usa ũmbã sĩ, ĩ'di ãwãŋá ajı̨.”

31

Ímbátáŋá fẽlé úpí Lãmụ́wẹ́lı̨̃ ní ri kî

1 'Dĩ kí ı́jǫ́ úpí Lãmụ́wẹ́lı̨̃ ní ǫlé ãndrẽ 'bã sĩ ĩ'di imbájó rĩ kî:
2 “'Bárĩ mâ ngǫ́tı̨, mâ ngǫ́tı̨ ãfũlépi áma 'a gá rĩ,
mi umvitáŋá Ãdróŋá mání zı̨lé rĩ drı̨̃ 'i,
3 mí iza jõ ũkpó mídrı̨̃ sĩ ru ulajó ũkú kí abe ku,
ı̨̃lı̨̃kı̨̃ kí ũpi ũ'bí kí 'bo-'bo.

4 “Mí are drĩ Lãmụ́wẹ́lı̨̃,
lẽ ũpi 'bã mvụ kí wáyĩnĩ ku,
lẽ íwá vı̨ 'bã ndẽ kí ku.
5 Drĩ kí íwá mvụ 'bo ı́jǫ́ 'dĩ sĩ kí ı́jǫ́ ãvĩ ãzı̨́táŋá kí drı̨̃ gá rá,
ãzíla icó kí dó sĩ 'bá ĩkpãlé ĩkpã-ĩkpã rĩ kí ãzã kolé ku.
6 Íwá ĩ'di múké la 'bá ı̨̃lı̨̃kı̨̃lépi rĩ 'banî,
ãzíla wáyĩnĩ ĩ'di múké la 'bá ásı̨ umvúlépi umvû rĩ 'banî.
7 Lẽ 'bã mvụ kí ĩ'di ãzíla 'bã ãvĩ kî dó sĩ ı́jǫ́ lẽmẽrĩ ĩ'badrı̨̃ drı̨̃ gá,
'bã ũrã kî dó sĩ ı́jǫ́ ũcõgõ ĩ'badrı̨̃ kí drı̨̃ gá ku.

8 “Ítu pá ı́jǫ́ jǫjó 'bá icólépi ı́jǫ́ jǫlépi kî sĩ ku rĩ kí kẹ̃jı̨ gá,

ímba hákĩ ĩ'badrḭ́ kí tã.
9 Íjọ ḭjọ́ kí kẽjḭ́ gá ãzíla mí adru 'bá ḭjọ́ ĩ'badrḭ́ kí lḭlẹ́pi múké-múké rĩ rú,
í'dḭ ã'dḭ́ hákĩ 'bá lẽmẽrí ãzíla 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ 'badrḭ́ kí sĩ.”

Ũkú ádrízã múké rĩ ḭcṵ́jó rĩ

10 Ã'di icó ũkú ádrízã múké rĩ ḭsṵ́lé rá la nĩ yã?
Ãję̃ ĩ'didrḭ́ ndẽ írã ãję̃ rú gṵlépi pãrã-pãrã rĩ rá.
11 Ágô la ásḭ́ tḭ́ ĩ'di drḭ́ gá,
ãzíla icó adrulé lẽmẽrí ku.
12 Ídri ĩ'didrḭ́ agá pírí ĩ'di ágô ní mũkẽ nga,
ãzíla fẽ ĩ'diní ásḭ́ ãzá ku.
13 Ĩ'di kãbĩlõ 'bíko kí ndrṵ̃ wãrũ be,
sĩ bõngó idéjó ĩ'di 'bã drḭ́ sĩ cénĩ.
14 Cécé mẹ́lḭ́ 'bã ãko ajíjó rĩ áni,
ĩ'di ãkónã ají angájó álḭ́.
15 Ũkú 'dĩ la angá ãngũsãrã sĩ,
ṵ̃'bṵ́tḭ sĩ ĩ'di ãkónã idé 'bá ĩ'didrḭ́ lḭcọ́ gá rĩ 'banî,
ãzíla ĩ'di ãzḭ́ awa izonzi ĩ'didrḭ́ ãti'bo ru rĩ 'banî.
16 Ĩ'di ãngũ ãzí ḭsṵ́ ãzíla ĩ'di ĩgbã la,
ãzḭ́ ĩ'di 'bã ngalé rĩ 'bã ũyá sĩ ĩ'di zãbíbũ sa ámvṵ́ zãbíbũ drḭ́ agá.
17 Ĩ'di ru itú bábá ãzḭ́ ní,
sĩ ãzḭ́ ngajó ũkpó sĩ.
18 Ĩ'di lẽ ndrelé la bĩsírã ĩ'diní ngalé rĩ la ĩ'diní ṵ̃rọ̃drḭ́ ají rá,
ãzíla ĩ'di ãzḭ́ nga kpere ḭ́nḭ́ ágágá.
19 Ĩ'di ife sĩ kãbĩlõ 'bíko cãjó rĩ rṵ drḭ́ gá,
ãzíla ĩ'di bõngó ĩ'didrḭ́ kí cã drḭ́ ĩ'didrḭ́ sĩ cénĩ.
20 Ĩ'di ãko fẽ 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní,
ãzíla drḭ́ la mmgbọ rú sĩ ãko fẽjó 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ 'banî.
21 Idé kí ṵ̃rḭ́ sĩ 'bá ĩ'di drḭko gá rĩ abe ãngũ ḭ̃gbẹ̃ sĩ ku,
ã'dusĩku 'bá ĩ'di drḭko gá rĩ 'baní bõngó sṵ̃lé ḭ̃gbẹ̃ sĩ rĩ kí cí.
22 Ĩ'di sókã ĩ'didrḭ́ sĩ mgbọ́lọ́drḭ́ 'bejó rĩ kí cã cénĩ,
ãzíla ĩ'di bõngó mḭfḭ́ níríŋá pápũlũ rú rĩ kí sṵ̃.
23 Ágô 'bá ãzí ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃-ḭ̃nzḭ́,
ũ'bí kí drĩdríŋĩ gá táwṵ̃nḭ́ agá 'dãá la.
24 Ĩ'di bõngó mḭfḭ́ níríŋá ri kí cã, ĩ'di sẹ́rḭ́ kí idé,
ãzíla ĩ'di kí ṵzḭ́ 'bá bĩsírã gá rĩ 'banî.
25 Ũkú 'dĩ ĩ'di 'bá ãzí ũkpó ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃-ḭ̃nzḭ́ la,
ãzíla ṵ̃rḭ́ rṵ ĩ'di ḭjọ́ drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ kí sĩ ku.
26 Ĩ'di ḭjọ́ jọ ũndũwã sĩ,
ãzíla ĩ'di ímbátáŋá fẽ ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ.
27 Ĩ'di 'bá ĩ'didrḭ́ lḭcọ́ gá rĩ kí tãmba múké-múké,
ãzíla adru ũvú ku.
28 Anzḭ́ ĩ'didrḭ́ kí pá tu sĩ ĩ'diní ãwã'dĩfô fẽjó,
ãzíla ágô la ĩ'di ḭcṵ́-ḭcṵ̃.
29 Ĩ'di jọ la, “Ũkú múké rĩ kí wẽwẽ rú,
wó índẽ kí pírí rá.”
30 Ṵrṵ'bá idélé ãlá ru rĩ agá mũlũmbẽ cí ãzíla ũnĩ ṵrṵ'bá drḭ́ ãzḭ́ kóru,
wó ũkú Úpí rulépi rá rĩ la ḭ̃nzḭ̃táŋá ḭsṵ́ rá.

31 Ífẽ ĩ'diní ũyá calépi ĩ'di sĩ rá rĩ rá,
ãzíla lẽ ịcṵ́ ĩ'di ãzị́ pírí ĩ'di 'bã ngalé ĩ'di 'bã drị́ sĩ rĩ kí sĩ ũ'bí kí agá.

Ḭjọ́ Mgbã
Mãtáyõ
'bã sĩlé rĩ

Ãwí Yẹ́sṹ drḭ́ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:9; Mãrákõ 10:11-12; Lṹkã 16:18)

1 Ãwí 'dĩ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ úpí Dãwṹdḭ́ 'bã ũri rú drḭ̃lẹ́ Ịbụrahḭ́mṹ drḭ́ gá rĩ drḭ́,
2 Ĩsákã 'bã átẹ́pị Ịbụrahḭ́mṹ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị Ĩsákã 'i,
Yṹdã kí ádrḭ́pịka abe ĩ'bã átẹ́pị Yãkó'bõ 'i,
3 Pẹ̃rẹ́zḭ̃ kí Zérã be ĩ'bã átẹ́pị Yṹdã 'i, ĩ'bã ãndrẽ Tãmárã 'i,
Hẽzĩrónĩ 'bã átẹ́pị Pẹ̃rẹ́zḭ̃ 'i,
Rámũ 'bã átẹ́pị Hẽzĩrónĩ 'i.
4 Ãmĩnãdábũ 'bã átẹ́pị Rámũ 'i,
Násõnĩ 'bã átẹ́pị Ãmĩnãdábũ 'i,
Sãlĩmónĩ 'bã átẹ́pị Násõnĩ 'i.
5 Bõwázĩ 'bã átẹ́pị Sãlĩmónĩ 'i, ãndrẽ Rãhábṹ 'i,
Ṭ̃bẹ́dḭ́ 'bã átẹ́pị Bõwázĩ 'i, ãndrẽ Rṹtṹ 'i,
Yésẽ 'bã átẹ́pị Ṭ̃bẹ́dḭ́ 'i.
6 Úpí Dãwṹdḭ́ 'bã átẹ́pị Yésẽ 'i.
Sũlũmánĩ 'bã átẹ́pị Dãwṹdḭ́ 'i, ãndrẽ Ṭ̃rḭ́yã 'bã ũkû 'i.
7 Rẽhõbũwámũ 'bã átẹ́pị Sũlũmánĩ 'i,
Ãbíyã 'bã átẹ́pị Rẽhõbũwámũ 'i,
Ásã 'bã átẹ́pị Ãbíyã 'i.
8 Yẽhõsãfátĩ 'bã átẹ́pị Ásã 'i,
Yẽhõrámũ 'bã átẹ́pị Yẽhõsãfátĩ 'i,
Ṭ̃zḭ́yã 'bã átẹ́pị Yẽhõrámũ 'i,
9 Yõtámũ 'bã átẹ́pị Ṭ̃zḭ́yã 'i,
Ãházḭ̃ 'bã átẹ́pị Yõtámũ 'i,
Hẽzẽkíyã 'bã átẹ́pị Ãházḭ̃ 'i
10 Mãnásẽ 'bã átẹ́pị Hẽzẽkíyã 'i,
Ãmọ́nḭ̃ 'bã átẹ́pị Mãnásẽ 'i,
Yõsíyã 'bã átẹ́pị Ãmọ́nḭ̃ 'i.
11 Yẽkõníyã kí ádrḭ́pịka abe sáwã ĩ'bã kí adrujó ãmḭ́yọ́ṇá ru Bãbṹlọ́nḭ̃ gá rĩ sĩ, ĩ'bã átẹ́pị Yõsíyã 'i.
12 Ĩ'bã kí adrujó Bãbṹlọ́nḭ̃ gá ãmḭ́yọ́ṇá ru rĩ 'bã vúlé gá:
Sḭ̃yãlḭ̃tḭ́yẹ́lḭ̃ dó Yẽkõníyã ngọ́pị 'i,
Zẹ̃rṹbãbẹ́lḭ̃ 'bã átẹ́pị Sḭ̃yãlḭ̃tḭ́yẹ́lḭ̃ 'i.
13 Ãbḭ̃yṹdã 'bã átẹ́pị rṹ Zẹ̃rṹbãbẹ́lḭ̃ 'i,
Ĩlĩyãkímũ 'bã átẹ́pị Ãbḭ̃yṹdã 'i,
Ãzọ́rḭ̃ 'bã átẹ́pị Ĩlĩyãkímũ 'i,
14 Zãdókĩ 'bã átẹ́pị Ãzọ́rḭ̃ 'i,

Ãkímũ 'bã átẹ́pị Zãdókĩ 'i.
Ị̃Ĩyụ́dã 'bã átẹ́pị Ãkímũ 'i.
15 Ĩlĩyãzãrĩ 'bã átẹ́pị rụ́ Ị̃Ĩyụ́dã 'i,
Mãtánĩ 'bã átẹ́pị Ĩlĩyãzãrĩ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị Mãtánĩ 'i.
16 Yãkó'bõ ĩ'di Yũsụ́fũ Mãríyámũ 'bã ágọ́bị́ ru rĩ 'bã átẹ́pị 'i. Mãríyámũ
ĩ'di Yẹ́sũ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ 'bã ãndrẽ 'i.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, i'dójó Ịburahịmṹ rụ́ cajó Dãwụ́dĩ̃ rụ́, áyị́pịka mụdrị́ drĩ̃ sụ,
i'dójó Dãwụ́dĩ̃ rụ́ cajó ĩ'bã kí adrujó ãmị́yọ́ná ru ãngũ Bãbũ̃lọ́nĩ̃ gá rĩ sĩ
áyị́pịka mụdrị́ drĩ̃ sụ, ãzíla kí ãgõjó ãngũ Bãbũ̃lọ́nĩ̃ gá rĩ 'bã vúlé gá kpere
cajó Kúrísĩtõ * rụ́, áyị́pịka mụdrị́ drĩ̃ sụ.

Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã tịná
(Lụ́kã 2:1-7)
18 Ị́jọ́ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã tịná 'bã i'dóná drĩ̃ ĩ'di íni: Mãríyámũ Yẹ́sũ 'bã
ãndrẽ rú, Yũsụ́fũ 'bã i'dólé ĩgbãlé 'bo rĩ, wó ịsụ́ ĩ'di 'a trũ ũkpó Úríndí Ãlá
rĩ drị́ gá rĩ sĩ 'dĩ sĩ icí kí drĩ ru ku rú.
19 Wó Yũsụ́fũ 'bã ásị́ gá rĩ ílẽ ĩ'di gãlé ũní-ũní ru, ílẽ ĩ'diní drĩ̀nzá fẽlé
ũ'bí agá ku ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó ágọ́bị́ ãzí ásị́ ãlá la rĩ sĩ.
20 Wó ĩ'di mụ ị́jọ́ 'dĩ ũrãlé ĩ'di agâlé 'dĩ 'bã áni 'bo, mãlãyíkã Úpí drĩ̃ i'da
ru ĩ'diní urobí agâ sĩ ãzíla jọ ĩ'diní, "Yũsụ́fũ Dãwụ́dĩ̃ 'bã ngọ́pị mí idé ũrĩ̃
sĩ Mãríyámũ agụjó mídrị́ lịcọ́ gâlé mî ũkú ru ku, ã'dusĩku ãko ĩ'di agá 'dĩ
angá Úríndí Ãlá rĩ drị́.
21 Mãríyámũ la mụ ngọ́tị́ ágọ́bị́ tĩlé, ãzíla mi mụ ĩ'di rụ́ 'dalé Yẹ́sũ 'i, †
ã'dusĩku ĩ'di mụ 'bá kí palé ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrĩ̃ kí agá nĩ."
22 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ị́jọ́ Úpí 'bã jọlé nábĩ̃ kí tị gá rĩ sĩ rĩ 'bã adru rú sĩ
ãndá-ãndá ru.
23 "Ĩzọ́ná bíkĩrã rú rĩ la adru 'a trũ ĩ'di ngọ́tị́ ágọ́bị́ tị, ála mụ ĩ'di rụ́
umvelé Ị̃mánũ̃wẹ̃lĩ̃ 'i" ífí la "Ãdrọ́ná ãma abe."
24 Yũsụ́fũ la mụ angálé 'bo, idé ị́jọ́ tá mãlãyíkã Úpí drĩ̃ bã jọlé ĩ'diní rĩ
áni, ãzíla 'dụ dó Mãríyámũ agụlé ĩ'didrị́ lịcọ́ gâlé ĩ'di 'bã ũkú ru rá.
25 Wó Yũsụ́fũ icí kí ru ĩ'di be ku kpere ĩ'di 'bã ngọ́tị́ ágọ́bị́ tĩ agá ráká
ãzíla 'da dó rụ́ la Yẹ́sũ 'i.

2

'Bá ũndũwã ru rĩ 'bã kí amụ́jó Yẹ́sũ 'bã ũrekeŋá ndrejó rĩ
1 Yẹ́sũ tịjó Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ gá ãngũ Yũdịyã gá 'bo rĩ sĩ, 'dĩ sáwã Hẽródẽ 'bã
adrujó úpí ru rĩ sĩ, 'bá ũndũwã rú angálépi ị̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé rĩ acá kí
Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá,
2 ãzíla zị kí, "Ũrekeŋá tịlé mụlépi adrulépi úpí 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị́
rĩ íngõlé yã? Ãndre lẽlẽgó i'dalépi útị ĩ'di 'bo rĩ ị̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru, ãzíla
ãma amụ́ ĩ'di ị̃nzị̃lé."
3 Úpí Hẽródẽ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé, drĩ̃ la iza ru rá, 'bá pírí Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá
rĩ kí abe.

---

* **1:17** Jõku *Mãsíyã 'i. Kúrísĩtõ 'i* (Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ) ãzíla *Mãsíyã 'i* (Ĩbũrãníyã tị sĩ) ĩ̃rĩ̃trá ífí la "'Bá ãdu ũsũjó drĩ̃ la gá rĩ." † **1:21** *Yẹ́sũ* ĩ'di Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ *Yósũwã 'i,* ífí la "Úpí la 'bá upa nĩ."

4 Hẽródẽ la mụ ãtalo ãmbogo rĩ kí atrálé, imba'ba ãzị̃táŋ̃á Mụ́sã drị̃ kí
imbálépi rĩ abe 'bo, zị kí, “Ãngũ sĩ Kúrísĩtõ tịjó rĩ íngõlé yã?”
5 Umvi kí ĩ'diní, “Bẽtẽ̃lẽ̃hẽ́mũ̃ gá ãngũ Yũ̃dịyã drị̃ gá. Ã'dusĩku nábị̃ sĩ
ĩ'di 'dĩ 'bã áni:
6 “ ‘Wó ĩmi 'bá táwũ̃ñ̃ Bẽtẽ̃lẽ̃hẽ́mũ̃ gá 'dĩ ãngũ Yụ́dã drị̃ agá 'dĩ,
ĩmi adru ĩmbíráŋ̃á ru 'bá 'bá kí drị̃ celépi Yụ́dã gá rĩ kí agá ku,
ã'dusĩku ĩmi agá 'dâ 'bá drĩ̃lẹ́ ru
mụlépi adrulépi 'bá mádrị̃ Ịsịrayị̃lĩ̃ drị̃ kí ucélépi rĩ la rú ãfũ nĩ.’ †”
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Hẽródẽ 'dụ dó 'bá ũndũwã rú 'dĩ kí ụzịlé yõkõlé sĩ ãzíla ịsụ́
dó sáwã pịrị lẽlẽgó 'bã sĩ i'dájó rĩ kí tị gá rá.
8 Pẽ dó kí tị mụjó Bẽtẽ̃lẽ̃hẽ́mũ̃ gâlé, ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩmụ ãngũ ngọ́tĩ̃ŋ̃â
drị̃ ụzị trũ jãjã rú, cọtị ĩdrĩ ĩ'di 'bã ãngũ ịsụ́ rá, ĩmi amụ́ mání vú la nze
trũ, ịjọ́ 'dĩ sĩ álẽ mụlé ĩ'di ĩ̃nzĩ̃lé ĩndĩ.”
9 Kí mụ ịjọ́ úpí tị gá rĩ arelé 'bo, ko kí drị̃ mụlé gẽ̃rĩ̃ ĩ'badrị̃ gá rĩ gá ãzíla
lẽlẽgó tá ĩ'bã kí ndrelé ĩ̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé rĩ 'de kí drị̃ nĩ kpere ĩ'di 'bã pá tu
agá ãngũ ũrekeŋ̃á 'bã sĩ adrujó rĩ gá.
10 Kí mụ lẽlẽgó tá rĩ ndrelé 'bo ãyĩkõ ãmbógó la ga dó kí agá tré.
11 Kí mụ filé jó agâlé 'bo, ndre kí ũrekeŋ̃á kí ãndrẽ Mãríyámũ be, ãvũ̃
kí dó pírí vú gâ sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó. Nzĩ̃ kí málĩ ĩ'badrị̃ kí tị, fẽ kí ĩ'diní fẽtáŋ̃á ru
gólũdĩ, ãdu ãjị̃ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ trũ ãzíla ãdu ãzí umvelé mírã rĩ trũ.
12 Ála mụ kí bị̃lẹ́ ĩ̃ndụ́ lilé urobí agâ sĩ 'bã gõ kí vúlêlé Hẽródẽ rụ̃ sĩ ku
'bo, gõ kí dó ãngũ ĩ'bã kí sĩ u'ájó rĩ gâlé gẽ̃rĩ̃ ãzị̃ gâ sĩ.

Apájó Mĩ̃ịsị̃rĩ̃ gá rĩ

13 'Bá ũndũwã rú 'dĩ kí mụ gõlé 'bo, mãlãyíkã Úpí drị̃ i'da ru Yũ̃sụ́fũ̃
ní urobí agâ sĩ, jọ ĩ'diní, “Mí angá ụrụgá, í'dụ ũrekeŋ̃â kí ãndrẽ be, mí
apá Mĩ̃ịsị̃rĩ̃ gá. Ítẽ 'dãá kpere mání ĩmi umve agá, Hẽródẽ 'bã lẽjó ũrekeŋ̃á
ndrũ̃jó 'dijó rá rĩ sĩ.”
14 Cọtị Yũ̃sụ́fũ̃ angá ụrụgá, 'dụ dó ũrekeŋ̃á kí ãndrẽ be trũ apájó ịnị sĩ
trũ mụjó Mĩ̃ịsị̃rĩ̃ gá.
15 U'á kí dó 'dãá kpere Hẽródẽ 'bã drã agá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ Úpí 'bã jọlé nábị̃
tị gâ sĩ rĩ idé dó ru 'dĩ 'bã áni, “Má umve dó mâ ngọ́tĩ̃ angájó Mĩ̃ịsị̃rĩ̃ gâlé
rá.”†
16 Hẽródẽ la mụ ndrelé la 'bá ũndũwã rú rĩ ulé kí ĩ'di 'bo, ala dra dó
ũmbã sĩ, fẽ dó ãzị̃táŋ̃á sĩ anzị níríŋ̃á ãgọbị rú i'dójó ílí ĩ̃rĩ̃ ãzíla ílí ĩ̃rĩ̃ vúlé
gá Bẽtẽ̃lẽ̃hẽ́mũ̃ gá ãzíla ãngũ andre la gá 'dĩ kí ụ'dịjó pírí rá cécé ĩ'di 'bã
ịjọ́ la ịsụ́jó 'bá ũndũwã rú rĩ kí tị gá rĩ áni.
17 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ nábị̃ Yẽrẽmíyã 'bã jọlé rĩ idé dó ru ãndá ĩ'di 'bã kẽ̃jị̃ gá.
18 “Ụ̃'dụ́kọ́ akụ́ angájó Rámã gâlé,
áwáŋ̃á, ãzíla ũ̃lụ́lụ́ u'béŋ̃á ãmbógó la trũ.
Rãkẹ́lĩ̃ la awá ĩ'di 'bã anzị kí sĩ,
gã ru ásị ũŋmĩlé úmgbé,
ã'dusĩku anzị 'bã kí ũdrãjó rá rĩ sĩ.” †

Yũ̃sụ́fũ̃ 'bã kí gõjó vúlé Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ gá rĩ

19 Hẽródẽ la mụ drãlé 'bo, mãlãyíkã Úpí drị̃ i'da ru urobí agâ sĩ Yũ̃sụ́fũ̃
ní Mĩ̃ịsị̃rĩ̃ gá 'dãá,

† **2:6** Míkã 5:2 † **2:15** Hõséyã 11:1 † **2:18** Yẽrẽmíyã 31:15

20 ãzíla jọ ĩ'diní, “Mí angá ụrụgá, mí a'dụ́ ngọ́tị̃ kí ĩ'di 'bã ãndrẽ be ãzíla
ígõ kì trũ ãngũ Ịsịrayí̧lĩ̧ drị̃ gâlé, ã'dusĩku 'bá ándrá lẽlépi ngọ́tị̃ 'bã ídri
ãvĩlépi rĩ ũdrã kí 'bo.”
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yũ̧sụ́fũ̧ angá dó, ají dó ngọ́tị̃ kí ãndrẽ be ãngũ Ịsịrayí̧lĩ̧ drị̃
agá 'dõlé.
22 Wó ĩ'di mụ arelé la ú'bã Ãrĩ̃kĩ̃láwũ̧ úpí ru ãngũ Yũ̧dị́yã drị̃ gá átẹ́pĩ̃
Hẽródẽ kẹ̃jị́ gá 'bo, ũ̧rĩ̃ fi ásị́ la gá gõjó vúlé ála mụ ĩ'di bị́lẹ́ ĩndụ́ lilé urobí
agâ sĩ 'bo, uja ĩ'di 'bã ígátáŋá sĩ gõjó ãngũ Gãlí̧lĩ̧ drị̃ gá.
23 Ãzíla mụ dó u'álé táwũ̧ñ̃ umvelé Nãzẹ̃rẹ́tị̃ rĩ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ nãbịya
'bã kí jọlé rĩ idé dó ru ĩ'di 'bã kẹ̃jị́ gá, “Ála ĩ'di umve 'bá Nãzẹ̃rẹ́tị̃ gá la.”

3

Ị́jọ́ Yõhánã Bãbũ̧tị̃zĩ̃ fẽlépi rĩ 'bã ũlũlé rĩ
(Mãrákõ 1:1-8; Lụ́kã 3:1-18; Yõhánã 1:19-28)

1 Ụ̃'dụ́ ãzí vúlé gá, Yõhánã Bãbũ̧tị̃zĩ̃ fẽlépi rĩ amụ́ rá ị́jọ́ ũlũjó ãngũ kõtórõ
rú Yũ̧dị́yã drị̃ agá,
2 ãzíla jọ, “Ĩmi uja ásị́, ã'dusĩku Sụ́rụ́ 'Bũ̧ gá rĩ dó ãni rú.”
3 Ã'dusĩku 'dĩ 'bá ị́jọ́ la jọjó nábĩ̃ Ĩsáyã tị gâ sĩ rĩ:
“Ụ̃'dụ́kọ́ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
‘Ĩmi itú gẹ̃rĩ̃ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpịmgbịlị́kị ĩ'diní sĩ acị́jó.’ ” †
4 Bõngó Yõhánã 'bã sũ̧lé rĩ kí ídé ándrá kí ngãmíyã 'bã 'bíko sĩ, ãzíla icí
ru ụ́pị́cẹ́ sẹ́rĩ̃ íníríkó ru la sĩ cí. Ãkónã ĩ'didrị̃ kí ándrá úmbí kí ãnụ́ ásé
agá rĩ be.
5 'Bá mụ kí ĩ'di rụ̃lé angájó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̧ gá, ãngũ Yũ̧dị́yã drị̃ agâ sĩ pírí
ãzíla ãngũ Yõrĩdánĩ̃ agâ sĩ pírí.
6 I'da kí ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí, Yõhánã fẽ dó ĩ'baní bãbũ̧tị̃zĩ̃ ĩ̃yị́ Yõrĩdánĩ̃ gá.
7 Wó ĩ'di mụ 'bá wẽwẽ rú Fãrĩsáyĩ̃ rú ãzíla Sãdũkáyõ drị̃ kí ndrelé amụ́
agá ĩ'di rụ́ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ bãbũ̧tị̃zĩ̃ fẽjó rĩ gá, jọ ĩ'baní, “Ĩmi ĩ̃ñ̃ gala'bá ru
'dĩ! Ã'di lũ ĩminí apájó ũmbã Ãdróŋá ãni amụ́lépi rĩ sĩ nĩ yã?
8 Ĩka ífí ru ajílépi ásị́ ujaŋá ũnzĩ a'bejó rá rĩ.
9 Ĩmi ũrã ĩmi ásị́ gâlé jọjó la, ‘Ãma anzịŋá Ịbụrahị́mũ̧ ãni Ãdróŋá icó
dó sĩ ãmaní drĩ̃-árụ́ma fẽlé ku,’ íni la ĩmi ásị́ gá ku. Ájọ ĩminí Ãdróŋá icó
írãmvá 'dĩ kí ujalé Ịbụrahị́mũ̧ ní anzịŋá ru rá.
10 Nekeŋâ ĩ'di bábá ife 'bã ĩ̃ndụ́ gá, ãzíla ife pírí ífí mgbã rĩ kalépi ku rĩ
kí ála mụ kí galé vũ̧rụ́ ãzíla ála kí u'bé ãcí gá.
11 “Ma bãbũ̧tị̃zĩ̃ fẽ ĩminí ĩ̃yị́ sĩ sĩ ásị́ ujajó, wó 'bá ãzí áma ndẽlépi ũkpõ
sĩ rá rĩ la amụ́ 'dĩ, ãzíla má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá ãsĩ̃jó la rú
ku. Ĩ'di bãbũ̧tị̃zĩ̃ fẽ ĩminí Úríndí Ãlá rĩ sĩ vâ ãcí sĩ.
12 Ĩ'di bábá 'bá múké rĩ kí drĩ̃drí̧ŋĩ̃ cojó 'bá ũnzí rĩ abe cécé 'bá ãná
ụ́yụ́rụ́'bị́ kí drĩ̃drí̧ŋĩ̃ colépi ãná mgbã rĩ be rĩ áni. Ĩ'di 'bá múké rĩ kí 'bã
ãngũ múké rĩ agá cécé 'bá 'bã ãná mgbã rĩ 'bãlé ĩrá agá rĩ áni. Wó ĩ'di 'bá
ũnzí rĩ kí ivé ãcí sĩ cécé 'bání ãná ụ́yụ́rụ́'bị́ ivélé ãcí 'bá ãzí 'bã icólé anụ́lé
ku rĩ sĩ rĩ áni.”

† **3:3** Ĩsáyã 40:3

Yẹ́sṹ 'bã bãbṹtị̃zị̃ bĩjó rĩ
(Mãrákõ 1:9-11; Lṹkã 3:21-22)

13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ amṹ angájó Gãlị́lĩ̃ gâlé Yõhánã rṹ amṹlé bãbṹtị̃zị̃ bĩlé
ĩ̃yị̃ Yõrĩdánĩ gá.
14 Wó Yõhánã lẽ tí ĩ'diní gãlé úmgbé, jọ ĩ'diní, “Mi tá bãsĩ mání bãbṹtị̃zị̃
fẽ agá mi 'i, wó mi bãsĩ vâ amṹ má rṹ yã?”
15 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “'Bã adru ú'dî'da rĩ gá 'dĩ ãni. Ĩ'di ị́jọ́ mgbã la ãmaní
ị́jọ́ mgbã rĩ idéjó áyụ, ị́jọ́ ãlá rĩ 'bã idé rú sĩ ru ãndá benĩ.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yõhánã
ã'ĩ̃ị̃ dó ĩ'diní rá.
16 Yẹ́sṹ la mụ bãbṹtị̃zị̃ bĩlé 'bo, ãfũ dó ĩ̃yị̃ agâlé ãmvé 'dõlé, 'bṹ nzĩ̃ ru
mmgbọ ãzíla ndre Úríndí Ãdróŋá drĩ̃ 'bã asị̃ agá ãlĩ'bõ áni ri agá ĩ'di drĩ̃
gá.
17 Ṹ'dṹkọ́ angá 'bṹ gâlé jọ, “'Dĩ má Ngọ́pị̃ mâ lẽlé ambamba mání u'ájó
ãyĩkõ sĩ ĩ'di ị́jọ́ sĩ rĩ 'i.”

4

Yẹ́sṹ ṹ'bĩjó rĩ
(Mãrákõ 1:12-13; Lṹkã 4:1-13)

1 Ị́jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Úríndí agụ Yẹ́sṹ 'i ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé Sĩtánĩ ní
ĩ'di ṹ'bĩjó.†
2 Ĩ'di mụ u'álé ãkónã naŋâ kóru ṹ'dṹ kãlị́ sụ ị́nị́ kí ĩ̃tṹ be 'bo, ĩtrĩkã dó
ãbị́rị́.
3 Sĩtánĩ amṹ dó ĩ'di rṹ jọ ĩ'diní, “Ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pị̃ 'i, íjọ írã 'dĩ
'baní, 'bã uja kí ru mũkátĩ rú.”
4 Yẹ́sṹ umvi, “Úsĩ bṹkṹ Ãdróŋá drĩ̃ agá rá, ‘'Bá icó lú adrulé ídri rú ãkónã
sĩ á'dṹsĩ ku, wó ị́jọ́ pírí ãfũlépi Ãdróŋá tị gá rĩ sĩ.’†”
5 'Dĩ 'bã vúlé gá, Sĩtánĩ 'dụ ĩ'di, 'bã ĩ'di Yẽrṹsãlẹ́mṹ táwṹnĩ̃ ãlá rĩ gá, 'bã
ĩ'di pá tulé ãbi lị́cọ́ Ãdróŋá drĩ̃ 'bã drĩ̃ wị́lị́wị́lị́ rĩ gá, 6 jọ ĩ'diní, “Ídrĩ adru
Ãdróŋá Ngọ́pị̃ 'i, í'be mi vṹrṹlé, ã'dusĩku sĩ ru bṹkṹ Ãdróŋá drĩ̃ agá rá,
“ ‘Ãdróŋá la mãlãyíkã ĩ'didrĩ̃ kí azị́ ími ị́jọ́ sĩ,’
ãzíla
‘kí ími rụ ụrụgá 'dãá drĩ̃ ĩ'badrĩ̃ kí sĩ,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ mí icó dó ími pá sĩ̃lé írã gá ku.’†”
7 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ị́jọ́ sĩlé rĩ jọ vâ, ‘Mí ṹ'bĩ̃ Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ ku.’†”
8 Sĩtánĩ agụ vâ ĩ'di 'bãlé 'bé ãzo rĩ 'bã sị́ mbílí rĩ drĩ̃ gá, i'da ĩ'diní sṹrṹ
pírí ṹnọ́kṹ drĩ̃ gá 'dâ 'dĩ kî ãzíla ũnĩ ala gá rĩ kí abe.
9 Jọ dó ĩ'diní, “Ma mụ 'dĩ kí fẽlé pírí mídrị́ ídrĩ ãvṹ vṹrṹ áma drĩ̃lẹ́ gá
áma ĩ̃nzĩ̃jó rá rĩ gá.”
10 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Sĩtánĩ, mí ĩdã mi má rṹ 'dâ rá! Ã'dusĩku ị́jọ́ sĩlé rĩ jọ,
‘Mí ĩ̃nzĩ̃ Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ 'i ãzíla ínga ãzị́ ĩ'diní á'dṹsĩ.’†”
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Sĩtánĩ a'be dó Yẹ́sṹ rá ãzíla mãlãyíkã amṹ kí dó ĩ'di rṹ 'dõlé
ĩ'di ãzã kolé nĩ.
12 'Dã 'bã vúlé gá Yẹ́sṹ la mụ arelé la úsu Yõhánã 'i mãbṹsṹ gá, uja dó
ru vúlé Gãlị́lĩ̃ gâlé.

---

† **4:1** Ẽbũrãníyã 2:18; 4:15 † **4:4** Ãzị́táŋá Amviŋá 8:3 † **4:6** Zãbṹrĩ̃ 91:11-12 † **4:7** Ãzị́táŋá Amviŋá 6:16 † **4:10** Ãzị́táŋá Amviŋá 6:13

13 A'be dó Nãzẽrẹ́tĩ rá, mụ dó u'álé Kãpẽrę̃nãwụ́mĩ gá 'dĩ ãngũ ãzí mĩrĩ
tị gá ãngũ Zãbų̃lọ́nį̃ 'badrị́ Nãfũtálĩ be rĩ 'i.
14 Ị́jọ́ 'dĩ idé ru íni la sĩ fẽjó la ị́jọ́ ándrá nábį̃ Ĩsáyã 'bã jǫ̣lé rĩ 'bã acá ĩ'di
kẽjị́ gá jọ:
15 “Ãngũ Zãbų̃lọ́nį̃ 'badrị́ Nãfũtálĩ be,
gẽrį̃ mụjó mĩrĩ Gãlị́lį̃ gâlé, į̃yị́ Yõrĩdánĩ drį̃ 'bã wókõ į̃tụ́ 'bã 'de agâlé
ru rĩ,
ĩ'di ãngũ Gãlị́lį̃ drị́ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'bã kí sĩ u'ájó rĩ.
16 'Bá u'álépi ãngũ ịnị agá
rĩ ndre kí dį̃zã ãmbógó la,
'bá u'álépi ãngũ drã 'bã índréléndri gá rĩ 'baní
dį̃zã dį̃ rá.” †
17 I'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ Yẹ́sų̃ i'dó dó ị́jọ́ ũlũlé, “Ĩmi uja ásị́ Sụ́rụ́ 'Bų̃ gá rĩ dó
ãni rú.”

Yẹ́sų̃ ũpẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé drį̃drį̃ rĩ kî
(Mãrákõ 1:16-20; Lụ́kã 5:1-11)

18 Yẹ́sų̃ 'bã acị́ agá mĩrĩ Gãlị́lį̃ drį̃ 'bã tị gâ sĩ, ndre 'bá ãzí ádrị́pị rú la 'bã
ãzí kí į̃rį̃, Sį̃mọ́nį̃ umvelé Pétẽrõ rĩ kí ádrị́pị Ãndẽríyã be į̃'bị 'be agá bóyí
sĩ, ã'dusĩku ĩ'ba kí adrujó 'bá į̃'bị 'belépi la rĩ sĩ.
19 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi amụ́, ĩmi ãbĩ áma vú, ma mụ ĩmi imbálé adrujó
'bá 'bá kí tralépi la rú.”
20 Cọtị a'be kí bóyí ĩ'badrį̃ kí rá, bĩ kí dó ĩ'di vú.
21 Yẹ́sų̃ la mụ mụlé drį̃ gá angájó 'dãá, ndre vâ 'bá į̃rį̃ ádrị́pị rú la kí,
Yãkó'bõ Zĩbĩdáyõ ngọ́pị kí ádrị́pį̃ Yõhánã be, kí í'bó agá 'dãá ĩ'bã átẹ́pį̃ trũ
ĩ'bã bóyí kí idé agá. Yẹ́sų̃ umve kî,
22 cọtị a'be kí í'bó kí átẹ́pį̃ trũ rá bĩ kí dó ĩ'di vú.

Yẹ́sų̃ adrí 'bá ãyánĩ rú la
(Lụ́kã 6:17-19)

23 Yẹ́sų̃ acị́ ãngũ Gãlị́lį̃ drį̃ agâ sĩ pírí, 'bá kí imbá trũ ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó
rĩ kí agâ sĩ, ị́jọ́ mgbã Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃ ũlũ trũ, adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí drã
ũví ndú-ndú kí abe 'bá kí drĩdríŋĩ gá.
24 Ị́jọ́ ĩ'di drį̃ gá rĩ iré ãngũ Sị́rĩyã drį̃ agá pírí, ãzíla 'bá ají kí ĩ'di rụ́ 'dõlé
'bá pírí ãyánĩ rú rĩ kí ãyánĩ ũví ndú-ndú abe, 'bá ãzá talépi ambamba rĩ
kî, úríndí ũnzí rĩ kî, ãyánĩ 'bá u'bélépi u'bé-u'bé rĩ trũ, 'bá ãcá trũ rĩ kí
abe Yẹ́sų̃ adrí kí pírí.
25 'Bá wẽwẽ rú ãngũ Gãlị́lį̃ gá, Dẹ̃kãpọ́lį̃ gá, Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá, Yų̃dị́yã gá
ãzíla ãngũ Yõrĩdánĩ gá 'á 'dã sĩ rĩ bĩ kí ĩ'di vú.

5

Ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã ũlũlé drį̃lẹ́ba drį̃ gá 'bé sị́ gá rĩ

1 Yẹ́sų̃ la mụ 'bá wẽwẽ rú 'dĩ kí ndrelé, tụ dó rilé vų̃rụ́ 'bé drį̃ gá. 'Bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ mụ kí dó ĩ'di rų̣lé,
2 ãzíla i'dó dó kí imbálé jọ,
3 “Drį̃lẹ́ba 'bá lẽmẽrí úríndí agá Ãdróŋâ ndrų̃lépi 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku Sụ́rụ́ 'Bų̃ gá rĩ ĩ'ba ãni.
4 Drį̃lẹ́ba 'bá u'álépi ũcõgõ sĩ ị́jọ́ ũnzí sĩ 'dĩ 'banî,

† **4:16** Ĩsáyã 9:1-2

ã'dusĩku Ãdróŋá la mụ kí ásị ũŋmĩlé rá.
5 Drį̃lę̣́ba 'bá ásị į̃gbẹ́ rĩ 'banî,
ã'dusĩku ų̃ńọ́kụ́ la mụ adrulé kí drị alé gá.
6 Drį̃lę̣́ba 'bá ásị 'bãlépi ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idélépi rĩ 'banî,
ã'dusĩku kí mụ agalé rá.
7 Drį̃lę̣́ba 'bá 'bá ãzí 'bã ízákĩzã ndrelépi rĩ 'banî,
ã'dusĩku ála kí ízákĩzã ndre rá.
8 Drį̃lę̣́ba 'bá ásị ãlá rĩ 'banî,
ã'dusĩku kí mụ Ãdróŋá ndrelé nĩ.
9 Drį̃lę̣́ba 'bá ásị į̃gbę̃ ajílépi rĩ 'banî,
ã'dusĩku ála mụ kí umvelé anzị Ãdróŋá ãni.
10 Drį̃lę̣́ba 'bá ĩcãndĩlé ị́jọ́ mgbã ãlá rĩ ị́jọ́ sĩ 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku Sụ́rụ́ 'Bų̃ gá rĩ ĩ'ba ãni.

11 “Ĩmi drį̃lę̣́ba rú 'bá drĩ kí ĩmi u'dá, ĩmi ĩcãndĩ, ãzíla ị́jọ́ pírí ũnzí 'dĩ kí
jọ ĩmi ụrụ'bá gá, áma ị́jọ́ sĩ.
12 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ ãzíla ãyĩkõ 'bã fụ ĩmi, ũyá ãmbógó ru la ĩminí 'bų̃ gâlé
cí, ã'dusĩku gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ 'bá 'dĩ fẽ kí ándrá nãbịya ĩmi drį̃lẹ́ gá rĩ 'baní
ũcõgõ 'dĩ 'bã áni rá.

Ã'ị́ kí dị̃zã be
(Mãrákõ 9:50; Lụ́kã 14:34-35)

13 “Ĩmi ã'ị́ ų̃ńọ́kụ́ ãni, wó ã'ị́ 'bã sị́ drĩ anụ́ rá, ĩ'di icó vâ acálé sị́ trũ į̃dị́
íngoní-íngoní ru? Ĩ'di 'bã ãjị́ ãzí į̃dị́ ãko ãzí be la 'dáyụ, lú sũjó la ásé gá
atujó la pá sĩ.
14 “Ĩmi dị̃zã ų̃ńọ́kụ́ drị́ gá rĩ 'i. Táwų̃ńị̃ sį̣lé 'bé drį̃ gá rĩ icó ru zį̃lé ku.
15 'Bá ãzí tárã ĩ'didrį̃ tị ̨'bãlépi ĩ'di aku la ãkójó agá la 'dáyụ, be la rá la
ĩ'di 'bã la ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ãngũ pírí jijó rĩ agá, ĩ'di dó sĩ ãngũ ji 'bá pírí
'baní jó agá 'dâ.
16 Gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ dị̃zã ĩmidrị́ gá rĩ 'bã ji ãngũ 'bá kí agá 'dâ, 'bá 'bã ndre
kí rú sĩ ị́jọ́ múké ĩmi idélé rĩ kí, ãzíla 'bã į̃nzį̃ kí rú sĩ ĩmĩ Átę̣́pį̣ 'bų̃ gá rĩ
benĩ.

Ãzį̃táŋá Mụ́sã drį̃ 'bã ífí i'dajó rĩ

17 “Ĩmi ũrã má amụ́ ãzį̃táŋá Mụ́sã drį̃ kí atrį̣lé ị́jọ́ nábį̃ drį̃ abe íni la ku.
Má amụ́ kí atrį̣lé la ku, wó 'bã idé kí ru benĩ.
18 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã la jọ, 'bų̃ kí ų̃ńọ́kụ́ be kí ukó rá, ị́jọ́ kãlámũ sị́ 'bã
sĩlé nĩ rĩ átã icó ru ịnị́lé ãzį̃táŋá agá 'dãá ku kpere ãko pírí 'bã kí tị ãsį̃ agá.
19 'Bá ãzí drĩ ãzį̃táŋá 'dĩ 'bã ãzí wereŋá rĩ 'bã ãzí nũ, ãzíla imbá vâ 'bá
ãzí kí ãzį̃táŋá kí ũnũjó 'dĩ 'bã áni, ála 'bá 'dĩ 'bã 'bá wereŋá ru Sụ́rụ́ 'Bų̃
gá rĩ agá, wó 'bá ị́jọ́ 'dĩ kí tãmbalépi ãzíla kí imbálépi rĩ ála ĩ'di umve 'bá
ãmbógó Sụ́rụ́ 'Bų̃ gá rĩ agá.
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, álẽ jọlé la ĩminí, ị́jọ́ múké ĩmidrị́ ãlá rĩ drĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú
ãzíla imba'ba ãzį̃táŋá Mụ́sã drį̃ kí imbálépi rĩ kí alị ku, ĩmi icó filé Sụ́rụ́
'Bų̃ gá rĩ agá ku.

Ímbátáŋá ũmbã drį̃ gá rĩ
(Lụ́kã 12:57-59)

21 “Ĩmi are ịjọ́ ãzịtáŋá Mụ́sã drỊ̃ 'bã jọlé 'bá ándrá ídu rĩ 'baní rĩ rá, í'dị 'bá ku, † ãzíla 'bá ãzí drĩ 'bá 'dị rá ála ịjọ́ lị drỊ̃ la gá rá.
22 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ idé ũmbã sĩ ádrịpỊ̃ nî, ála ịjọ́ lị drỊ̃ la gá rá. Ãzíla 'bá ãzí drĩ jọ la ádrịpỊ̃ ní ĩ'di aza-azâ, ĩ'di pá tu 'bá ịjọ́ lịlépi rĩ drỊ̃lẹ́ gá rá. Wó 'bá ãzí drĩ jọ la ádrịpỊ̃ ní, ‘Mi aza-azâ,’ ála mụ ĩ'di 'belé ãcí ukólépi ku rĩ agá rá.
23 “Ịjọ́ 'dĩ sĩ, míní lẽ agá ãko mídrỊ̃ ãwã'dĩfô rú rĩ fẽ agá ãlĩtárĩ drỊ̃ gâlé, 'dãá ídri amá la ĩmi ịjọ́ trũ mí ádrịpị be,
24 mí a'bó ãko mí ãni ãwã'dĩfô rú rĩ ãlĩtárĩ gá 'dãá. Ígõ vúlé mî ádrịpị rụ̃lé tị icílé ĩ'di be, mi ãgõ dó amụ́lé mî ãwã'dĩfô míní lẽlé fẽlé rĩ fẽlé ĩndõ.
25 “Ĩmi idé ịjọ́ 'bá ími tõlépi kẹ́sỊ̃ gá rĩ be gbõrú. Ĩmi idé ịjọ́ 'dĩ kí ĩminí drĩ mụ agá gẹ̃rỊ̃ gá 'dâ 'dĩ, wó jõ íni ku ĩ'di ími fẽ 'bá ịjọ́ lịlépi rĩ drỊ̃, ãzíla 'bá ịjọ́ lịlépi rĩ la ími agụ fẽlé ãmbógó drỊ̃, ãzíla ĩ'di ími 'dụ 'bãlé mãbụ́sụ̃ gá.
26 Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, mí icó ãfũlé mãbụ́sụ̃ gâlé ku kpere míní séndẽ ãsỊ̃lépi rĩ de agá ũfẽ agá.

Ímbátáŋá ãwụ̃ drỊ̃ gá rĩ

27 “Ĩmi are ịjọ́ ãzịtáŋá Mụ́sã drỊ̃ 'bã jọlé rĩ rá, ‘Ínga ãwụ̃ ku.’ †
28 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ũkú ndre ũlẽ drĩ angá ásỊ̃ la gâlé rá, nga ãwụ̃ 'bo.
29 Ími mịfỊ̃ drỊ̃ ãndá gá rĩ drỊ̃ ími fẽ ịjọ́ ũnzí idélé nĩ, mí anzé ĩ'di 'belé ásé gá. Ĩ'di múké míní ími ụrụ'bá 'bã wókõ ãlu rĩ ãvĩjó rá ndẽ ími 'bejó pírí ãcí ukólépi ku rĩ agá rĩ rá.
30 Ími drỊ̃ drỊ̃ ãndá gá rĩ drĩ fẽ míní ịjọ́ ũnzí idélé nĩ, ílị ĩ'di rá, í'be ĩ'di ásé gá. Ĩ'di múké míní ími ụrụ'bá 'bã wókõ ãlu rĩ ãvĩjó rá ndẽ ími 'bejó pírí ãcí ukólépi ku rĩ agá rĩ rá.

Ímbátáŋá íréŋá drỊ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:9; Mãrákõ 10:11-12; Lụ́kã 16:18)

31 “Ĩmi are ãzịtáŋá Mụ́sã drỊ̃ jọ, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro, lẽ 'bã fẽ wárágã ĩ'di drojó rĩ ĩ'didrỊ̃ ĩndĩ. †
32 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro adru ịjọ́ ãwụ̃ ãni sĩ ku, fẽ ũkú 'dĩ ní acálé ãwụ́ nĩ. Ãzíla 'bá ũkú drolé rá rĩ 'dụlépi ĩ'di 'bã ũkú ru rĩ ĩ'di ãwụ̃ idé.

Ímbátáŋá ũyõ sõŋá drỊ̃ gá rĩ

33 “Ĩmi are vâ ịjọ́ ãzịtáŋá Mụ́sã drỊ̃ 'bã jọlé 'bá ídu rĩ 'baní rĩ rá, ‘Ísõ ũyõ ĩnzõ sĩ ku. Wó ịjọ́ míní ũyõ sõjó Úpí nî rĩ kí ímba kí tã.’
34 Wó ịjọ́ mání jọlé ĩminí rĩ, lẽ ĩsõ ũyõ 'bụ̃ sĩ ku, ã'dusĩku ĩ'di úmvúke Ãdróŋá drỊ̃ gá rĩ 'i,
35 jõku ụ̃nọ́kụ́ sĩ ku ã'dusĩku ĩ'di ãngũ Ãdróŋá 'bã sĩ pá 'bãjó rĩ 'i, jõku Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ sĩ ku ã'dusĩku ĩ'di táwụ̃nỊ̃ ãmbógó Úpí Ãmbógó rĩ drỊ̃ gá rĩ 'i.
36 Ãzíla ĩsõ ũyõ ĩmi drịkã sĩ ku, ã'dusĩku mí icó drỊ̃'bị ífí ãlu ími drỊ̃ gá rĩ ujalé imve rú jõku ịnị rú la ku.

---

† **5:21** Ãfũŋá 20:13 † **5:27** Ãfũŋá 20:14 † **5:31** Ãzịtáŋá Amviŋá 24:1

37 Ḭjọ́ ĩmi jọlé 'ẽ rĩ 'bã adru 'ẽ, jõku míní jọlé yụ rĩ 'bã adru yụ, ḭjọ́ jọlé
'dĩ drḭ gâ sĩ rĩ angá kí Sĩtánĩ drḭ.

Ímbátáŋá ãrígọ́tḭ ũfẽŋá drḭ gá rĩ
(Lụ́kã 6:29-30)

38 "Ĩmi are ḭjọ́ ãzḭtáŋá Mụ́sã drḭ 'bã jọlé rĩ rá, mḭfḭ 'bã fụ kí drḭ mḭfḭ be,
ãzíla sḭ kí sḭ be." †
39 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ḭjọ́ ũnzí idé ĩmi rụ́, ĩmi umvi ãrígọ́tḭ la ku.
'Bá ãzí drĩ ími nábí ãndá gá rĩ sa, mí uja vâ ĩ'diní wókõ ãzí rĩ 'i.
40 Ãzíla 'bá ãzí drĩ lẽ ími tõlé sĩ mî sátĩ pajó, lẽ ífẽ 'bã 'dụ kọ́tḭ ĩndĩ.
41 'Bá ãsĩkárĩ rú la drĩ ími ũŋmĩ mụjó ĩ'di be máỹḭlḭ ãlu, ímụ ĩ'di be
máỹḭlḭ ḭ̃rḭ̃. *
42 Ífẽ ãko 'bá ãko a'ḭlépi mídrḭ rĩ nî, ãzíla mí uja ũngúkú 'bá ãko a'ḭlépi
mídrḭ rĩ ní ku.

Ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ kî
(Lụ́kã 6:27-28, 32-36)

43 "Ĩmi are ḭjọ́ ãzḭtáŋá Mụ́sã drḭ 'bã jọlé rĩ rá, ílẽ mî jĩránĩ, † íngṵ̃ mẹ́rọ́'bá
mídrḭ gá rĩ 'i.
44 Wó ájọ ĩminí, ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ kí lẽlẽ, ãzíla ĩmi ã'í Ãdróŋá 'i 'bá
ĩminí ũcõgõ fẽlépi 'dĩ 'banî.
45 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ adru anzḭ ĩmi Átẹ́pḭ 'bṵ̃ gá rĩ drḭ kî. Ĩ'di 'bã fẽjó ḭ̃tṵ́
'bã agájó 'bá ũnzí rĩ 'baní 'bá múké 'dĩ abe rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di 'bã uzogó fẽjó
'bá múké 'dĩ 'baní 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ abe trũtrũ rĩ sĩ.
46 Ĩdrĩ 'bá ĩmi lẽlépi 'dĩ kí lẽ á'dụ̃sĩ, ṵ̃rọ̃drḭ ĩminí ḭsụ́lé ala gá rĩ ã'du? 'Bá
mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi 'dĩ idé kí vâ 'dĩ 'bã áni ku yã?
47 Ãzíla ĩdrĩ 'bá ĩmĩ ádrḭpḭka rú rĩ kí zḭ á'dụ̃sĩ, ḭjọ́ ĩmi idélé ndú ru ajílépi
ĩ'badrḭ abe ku rĩ íngõ 'i? Átã 'bá Ãdróŋá nḭ̃lépi ku rĩ kí vâ idé la 'dĩ 'bã áni
ĩndĩ.
48 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru ãlá ru, cécé ĩmĩ Átẹ́pḭ Ãdróŋá 'bṵ̃ gá rĩ 'bã adrulé
ãlá ru rĩ 'bã áni."

6

Ãko fẽŋá 'bá ãzí nî rĩ 'bã ḭjọ́

1 "Ĩmi adru mḭfḭ trũ, ĩminí ḭjọ́ mgbã ĩmi 'bãlépi ãlá ru rĩ kí idé agá 'bã
adru 'bá kí drḭ gâ sĩ 'bá 'bã ndre kí ru sĩ ĩmi benĩ la ku. Wó ĩdrĩ idé la 'dĩ
'bã áni yã áni, ĩmi icó ũyá ḭsụ́lé ĩmi Átẹ́pḭ 'bṵ̃ gá rĩ drḭ̃lé ku.
2 "Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, mî ãko fẽtáŋá ru la fẽ agá 'bá ãzí ḭjọ́ 'bã ndẽlé rá rĩ nî, lẽ mí
iwá ḭjọ́ la 'bá ãzí ní ṵ'dụ́kọ̃ sĩ ku, cécé 'bá ru 'bãlépi ĩnḭ̃ ḭjọ́ cé ãngũ Ãdróŋá
ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agâ sĩ ãzíla gẽ̃rḭ̃ tḭ gâ sĩ 'bá 'bã ndre kí rú sĩ kí ḭ̃nzḭtáŋâ trũ 'dĩ
kí áni ku. Ma ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, ũyá ĩ'badrḭ bãsĩ gápi ĩ'bã kí ḭsụ́lé pírí 'bo
'dĩ.
3 Wó mi ãko ãzí fẽ agá 'bá ãzí nî, lẽ ími drḭ ḭ̃jḭ rĩ 'bã nḭ̃ ḭjọ́ ími drḭ ãndá
gá rĩ 'bã idélé rĩ ku.

---

† **5:38** Ãfũŋá 21:24; Lẹ́vḭ 24:20 * **5:41** *Ãsĩkárĩ* 'bá Rụ́mḭ̃ gá rĩ 'badrḭ kí ándrá jõ 'bá kí ũŋmĩ ãko
ĩ'badrḭ kí agụlé *máỹḭlḭ ãlu* jõku ḭ̃rḭ̃ ũkpõ sĩ. † **5:43** Lẹ́vḭ 19:18

4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãko mî fẽlé rĩ 'bã idé ru 'bá ãzí 'bã nĩ̃ŋâ kóru. Wó ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
mî Átẹ́pị ími ndrelépi ãngũ sĩ ị́jọ́ idéjó 'bá ãzí 'bã nĩ̃ŋâ kóru rĩ gá rĩ dó sĩ
ími ũfẽ nĩ.

Yẹ́sṹ imbá 'bá kí Ãdróŋá zịŋá sĩ
(Lṹkã 11:2-4)

5 "Ĩminí Ãdróŋá zị agá, ĩmi adru cécé 'bá ru 'bãlépi ĩnĩ̃ ị́jọ́ cé rĩ kí áni
ku, ã'dusĩku lẽ kí Ãdróŋá zịŋá pá tujó ụrụgá ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ kí agá
ãzíla gẽ̃rĩ̃ 'bã tị gá úndre rú sĩ kí benĩ rĩ sĩ. Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ 'bá 'dĩ
ịsṹ kí ũyá ĩ'badrị́ gá rĩ 'bo.
6 Wó míní mụ agá Ãdróŋá zị agá, ífi jó mídrị́ alịlé alị-alĩ̃ rĩ agâlé, mí ũ̃pĩ̃
kẽ̃jítị cí ãzíla ízị mî Átẹ́pị ndrelé ku rĩ 'i. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ĩmĩ Átẹ́pị rú 'bá
ndrelépi ị́jọ́ idélépi 'bá ãzí 'bã nĩ̃ŋâ kóru rĩ la ími ũfẽ rá.
7 Ĩminí Ãdróŋá zị agá, ĩ̃jọ ị́jọ́ ũ'bíkãná ífí kóru cécé 'bá Ãdróŋá nĩ̃lépi ku
rĩ kí áni ku, ã'dusĩku ĩ'bã kí ũrãjó la ála kí are ị́jọ́ ĩ'baní jǫ̣lé ũ'bíkãná 'dĩ
kí sĩ̃ rĩ sĩ.
8 Ĩmi adru cécé kí áni ku, ã'dusĩku ĩmĩ Átẹ́pị nĩ̃ ãko ĩminí lẽlé rĩ kí ídu
rú 'dĩ sĩ ĩzị drĩ ĩ'di ku.
9 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩzị íni:

" 'Ãmã Átẹ́pị 'bũ̃ gá rĩ,
ími rṹ 'bã adru ĩ̃nzĩ̃táŋá ru,
10 sṹrṹ mídrị́ 'bã amṹ, *
ị́jọ́ mî lẽlé rĩ 'bã idé ru
ũ̃nọ́kṹ gá 'dâ cécé 'bũ̃ gâlé rĩ áni.
11 Mí ãfẽ ãmaní íná ṹ'dṹ ãndrũ 'dĩ sĩ rĩ 'i.
12 Mí a'be ị́jọ́ ũ̃nzí ãmaní idélé rĩ kî,
cécé ãma vâ 'bá ãzí ãma idélépi ũ̃nzí rĩ 'badrị́ kí a'belé rĩ áni.
13 Ífẽ ãfi ũ̃'bĩ̃táŋá agá ku,
wó mí apá ãma Sĩtánĩ drị́ gá rá.' †
14 Ĩdrĩ 'bá ị́jọ́ ũ̃nzí idélépi ĩmi rṹ rĩ 'bã ị́jọ́ ũ̃nzí kí a'be rá, ĩmĩ Átẹ́pị 'bũ̃ gá
rĩ la vâ ị́jọ́ ũ̃nzí ĩmidrị́ kí a'be rá.
15 Wó ĩdrĩ ị́jọ́ ũ̃nzí 'bá 'bã rĩ kí a'be ku, ĩmĩ Átẹ́pị 'bũ̃ gá rĩ a'be vâ ị́jọ́ ũ̃nzí
ĩmidrị́ kí ku."

Ímbátáŋá Yẹ́sṹ 'bã fẽlé íná gãjó najó úmgbé rĩ drị́ gá rĩ

16 "Ĩminí íná gã agá na agá úmgbé, ĩ'bã ĩmi i'dájó ũcõgõ-ũcõgõ rú cécé
'bá ru 'bãlépi ĩnĩ̃ ị́jọ́ cé 'dĩ 'bã kí idélé rĩ 'bã áni ku, kí ru 'bã 'bá kí drĩdríŋĩ
gá 'bá ũcõgõ ịsṹlépi ambamba la rú 'bá kí drị́ gâ sĩ i'dajó 'bá íná gãlépi
najó úmgbé rĩ áni. Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ a'ị́ kí ũyá ĩ'badrị́
gá rĩ 'bo.
17 Wó ĩminí ãkónã gã agá na agá úmgbé, ĩmi ifí ĩmi drị́ ãdu sĩ ãzíla ĩmi
ũjĩ ĩmi mẹ́lẹ́tị rá ĩminí sĩ i'dájó ãlá ru.
18 'Bá ãzí icó dó sĩ nĩ̃lé la ĩmi umbé ĩmi íná na agá cí la ku wó lú ĩmĩ
Átẹ́pị ndrelé ku rĩ 'i, ãzíla ĩmĩ Átẹ́pị ị́jọ́ idélé ũní-ũní ru rĩ kí ndrelépi rĩ la
ĩmi ũfẽ nĩ.

---

* **6:10** Ãdrĩ kí Ãdróŋá ã'ĩ̃ *Sṹrṹ mídrị́ 'bã amṹ,* ãma ĩ'di a'ị́ amṹlé ũpĩ nalé cécé ĩ'di ũpĩ najó 'bũ̃ gâlé rĩ áni. † **6:13** Bṹkũ̃ Ãdróŋá drị́ ãzí rĩ kí agá û'bã *sṹrṹ kí, ũkpõ abe, ãzíla dị̃zã abe mí ãni ãsĩ̃ŋá kóru. Ámĩ̃nã.*

Málĩ tãmbajó 'bũ gá rĩ
(Lṹkã 12:33-34)

19 “Ĩmba málĩ ĩmidrı̨ gá rĩ kí tã ũ̃nṍkṹ gá 'dâ ku, ãngũ ũ̃dũ̃dũ̃ 'bã sĩ kí
mbejó ãzíla ĩ'bã kí sĩ ukajó kí sĩ ru iza rá rĩ gá ãzíla ãngũ ũ̃gṹ'bá 'bã sĩ kí
ũ̃gũ̃jó rá rĩ gá ku.
20 Wó rá la ĩmba málĩ ĩmidrı̨ gá rĩ kí tã 'bũ̃ gá, ãngũ ũ̃dũ̃dũ̃ sĩ kí mbejó
ku, ãzíla ĩ'bã kí sĩ ukajó sĩ ru izajó ku rĩ gá ãzíla ãngũ ũ̃gṹ'bá 'bã sĩ fijó kí
ũ̃gũ̃jó ku rĩ gá.
21 Ã'dusĩku ãngũ málĩ mídrı̨ 'bã kí sĩ adrujó rĩ gá, 'dãá ími ásı̨ la mụ
adrulé ala gá.

Tárã ụrụ'bá drı̨ gá rĩ 'i
(Lṹkã 11:34-36)

22 “Mı̨fı̨ ĩ'di tárã ụrụ'bá drı̨ gá rĩ 'i, ími mı̨fı̨ drĩ kí ãngũ ndre ãlá ru, ími
ụrụ'bá la adru pírí ule rú.
23 Wó ími mı̨fı̨ drĩ kí ãngũ ndre múké ku, ími ụrụ'bá la adru pírí ãngũ
ı̨nı̨ agá, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ ule ími ụrụ'bá gá rĩ drĩ dó adru ı̨nı́ ru, ı̨nı́ ími ụrụ'bá
gá rĩ 'bã ãmbõgõ la dó adru íngoní!
24 “'Bá ãzí icólépi ãzı̨ ngalépi ãmbogo ı̨rı̨ kí pálé gá la 'dáyụ. Ĩ'di ãlu rĩ
ngũ̃ ũnzí ĩ'di ãzí rĩ lẽ áyụ, jõku ĩ'di ãzí rĩ ru rá ĩ'di ãzí rĩ ide-idê. Ĩmi icó
ãzı̨ ngalé Ãdróŋá nî ãzíla séndẽ ní ku.

Ĩmi ásı̨ 'bã umvú ku

25 “Įjọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminî, ĩmi ásı̨ 'bã umvú ídri ĩmi agá rĩ sĩ ku, ĩmi ã'du
na, ã'du mvụ, jõku ĩmi ụrụ'bá 'bã ı̨jọ́ sĩ, ĩmi dó ã'du sũ̃ yã rĩ sĩ ku. Ídri
'bã ı̨jọ́ adru ãmbógó ru ndẽ ãkónã rá ãzíla ụrụ'bá 'bã ı̨jọ́ ãmbógó ru ndẽ
bõngó rá rĩ gá ku yã?
26 Ĩndre drĩ ãriŋa 'bũ̃ gá 'dĩ kî, kpẹ̃ kí ũri ku, ũkũnã kí vâ ku, tra kí ãkónã
ĩrá gá ku, wó ĩmĩ Átẹ́pı̨ 'bũ̃ gá rĩ la kí izó nĩ. Ĩmi ũ̃rõ̃drı̨ ãmbógó ru ndẽ kí
rá ku yã?
27 Ã'di ĩmi ĩsélé gá icó sáwã ı̨̃drı̨̃lé ãlu ídri ĩ'didrı̨ agâ sĩ u'ájó ãzo rú
ũ̃rãtáŋá sĩ rá la nĩ yã?
28 “Ĩmi ı̨jọ́ ũ̃rã bõngó sũ̃ŋá drı̨ gá ã'du ı̨jọ́ sĩ yã? Ĩndre drĩ ũ̃jó ásé agá 'dĩ
'bã zoŋá kî. Nga kí ãzı̨ ku, jõku idé kí bõngó ĩ'baní ku.
29 Wó ájọ ĩminî úpí Sũlũmánĩ málĩ ĩ'didrı̨ wẽwẽ rú 'dĩ kí sĩ bõngó ĩ'di
ãni ũniyambamba rĩ ca kí ũnĩ sĩ mãwṹwã ũ̃jó 'dĩ 'badrı̨ kí agá ku.
30 Ãdróŋá drĩ dó ãko ásé agá rĩ kí ũ̃sũ̃ bõngó sĩ 'dĩ 'bã áni, 'dĩ kí ãko
adrulépi ãndrũ cí wó drũ̃sı̨ ála kí 'be ãcí gá rĩ kî, Ãdróŋá icó ĩmi ũ̃sũ̃lé
bõngó sĩ ndẽ kí rá rĩ gá ku yã, ĩmi 'bá ã'ı̨táŋá were 'dĩ?
31 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ásı̨ 'bã umvú jọjó la, ‘Ãma ã'du na yã?’ Jõku ‘Ãma ãndrũ
ã'du mvụ yã?’ Jõku ‘Ãma ã'du sũ̃ yã?’ rĩ gá ku.
32 Wó 'bá Ãdróŋá nı̨̃lépi ku 'dĩ kí ı̨jọ́ ũ̃rã ãko 'dĩ kí drı̨ gá nĩ, ã'dusĩku ĩmĩ
Átẹ́pı̨ 'bũ̃ gá rĩ nı̨ ĩlẽ ãko 'dĩ kí rá rĩ gá rá.
33 Wó drı̨̃drı̨ rĩ sĩ, ĩndrũ̃ Sṹrṹ Ãdróŋá drı̨ 'i ‡ ı̨jọ́ mgbã ĩ'didrı̨ rĩ kí abe,
ãzíla ãko ãzí ĩminí lẽlé 'dĩ kí pírí ála kí fẽ ĩminí ĩndĩ.

‡ **6:33** *Sṹrṹ Ãdróŋá drı̨* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drı̨ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

34 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ásị́ 'bã umvú ịjọ́ drũsị̃ rĩ kí sĩ ku, drũsị̃ 'bã ásị́ la mvu ĩ'di sĩ cénĩ. Ụ'dụ́ ãlu-ãlu 'bã ịjọ́ ũnzí ca ĩ'di sĩ rá.”

7

Ílị 'bá ãzí 'bã ịjọ́ ku
(Lụ́kã 6:37-38, 41-42)

1 “Ĩlị ịjọ́ 'bá ãzí drị̃ gá ku, Ãdróŋá 'bã lị rú vâ sĩ ịjọ́ ĩmi drị̃ gá ku benĩ.
2 Ĩdrĩ ịjọ́ 'bá ãzí drị̃ lị ála vâ ịjọ́ ĩmidrị́ gá rĩ lị ịjọ́ ĩminí lịlé rĩ 'bã vú sĩ, ãzíla ãko ĩminí ũ̃'bĩ̃lé 'bá ãzí ní rĩ ála vâ ũ̃'bĩ̃ la ĩminí ãkójó ãlu 'dã sĩ.
3 “Mi ife fú mí ádrịpị mịfị́ gá rĩ ndre rá, wó mí icó ásị́ 'bãlé ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mịfị́ gá rĩ drị̃ gá ku ã'du sĩ?
4 Mí icó jọlé la mí ádrịpị ní, ‘Mí ají má ãpẽ míní ãko 'delépi ími mịfị́ gá 'dĩ 'i,’ ịsụ́ 'dĩ sĩ ũgórókó'bõ ãzí ími mịfị́ gá 'dãá cí íngoní-íngoní ru?
5 Ĩmi 'bá ru 'bãlépi ĩnị̃ ịjọ́ cé 'dĩ! Drị̃drị̃ la mí ãpẽ ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mịfị́ gá rĩ ráká ịjọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ ãngũ ndre ãlá ru ife fú mí ádrịpị mịfị́ gá rĩ ãpẽjó ĩndõ.
6 “Ĩfẽ ãko ídétáŋá ru Ãdróŋá nî rĩ kí ũcogo 'baní ku, ĩmi u'bé ŋálí ĩmidrị́ ãję̃ rú rĩ kí ĩzõgó 'baní ku. Ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni yã áni, kí kí atu pá sĩ rá, ãzíla kí ru uja ími ucílé. *

Zịtáŋá zịjó, ãko ndrũ̃jó, kę̃jị̃tị pãjó
(Lụ́kã 11:9-13)

7 “Ĩzị, ála ĩminí fẽ la rá, ĩndrũ̃ ĩmi ịsụ́ la rá, ãzíla ĩpã kę̃jị́tị ála ĩminí nzĩ̃ la rá.
8 Ã'dusĩku 'bá pírí zịlépi la rĩ ní ála fẽ la rá, 'bá ãko ndrũ̃lépi rĩ la ịsụ́ la rá, ãzíla ála kę̃jị́tị nzĩ̃ 'bá pãlépi la rĩ ní rá.
9 “'Bá ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ngọ́tị̃ ĩ'didrị̃ drĩ íná a'ị́, ĩ'di ĩ'diní írã fẽ rĩ ã'di 'i?
10 Jõku drĩ ĩ'bị a'ị́, ĩ'di ĩ'diní ĩnị̃ fẽ rĩ ã'di 'i?
11 Wó ĩmi gápi 'bá ũnzí 'dĩ, ĩdrĩ nị̃ anzị ĩmidrị́ gá rĩ 'baní ãko múké rĩ kí fẽ sĩ cé, ĩmĩ Átẹ́pị 'bũ̃ gá rĩ icó ĩminí ãko múké rĩ kí fẽlé 'bá ĩ'di zịlépi rĩ 'baní ndẽ rá ku yã!
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ pírí ĩminí lẽlé 'bá 'bã idé vâ kí ĩminí rĩ kí, lẽ ĩmi idé kí 'bá 'baní 'dĩ 'bã áni, 'dĩ ịjọ́ ãzị́táŋá 'bã jọlé ãzíla nábĩ̃ abe rĩ.

Kę̃jị̃tị síríŋá rĩ ãzíla mgbọ rĩ
(Lụ́kã 13:24)

13 “Ĩfi kę̃jị́tị síríŋá rĩ gâ sĩ, ã'dusĩku kę̃jị́tị mmgbọ ãzíla gę̃rị̃ wọdọ 'dĩ ĩ'di gę̃rị̃ mụjó ĩĩĩkị̃ŋá gá rĩ ãzíla 'bá mụlépi ala gâ sĩ rĩ kí ũ'bí ru.
14 Wó kę̃jị́tị síríŋá ãzíla gę̃rị̃ ĩzíŋá rĩ ĩ'di gę̃rị̃ sĩ mụjó ídri gá rĩ 'i, 'bá wereŋá kí ịsụ́ la nĩ.
15 “Ĩmi adru mịfị́ trũ nábĩ̃ ĩnzõ rú 'dĩ kî sĩ. Kí amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé ãmvé ãmvélé ru kãbĩlõ áni, wó agâlé kí ũ̃bõ̃gũ̃ ũmbá la kî.
16 Ĩmi kí nị̃ ífí ĩ'bã kí kalé rĩ sĩ. 'Bá ãzí wọ̃mbę̃ ãtĩlépi ĩlá ụrụ'bá gá jõku úlúgó ãka ãtĩlépi ụ́ciḳị́ ụrụ'bá gá la cí yã?
17 Cécé ãlu 'dĩ 'bã áni, ife múké rĩ la ífí múké rĩ ka, wó ife ũnzí rĩ la ífí ũnzí rĩ ka áyụ.

---

* **7:6** Ífẽ ịjọ́ mgbã úríndí drị́ gá rĩ 'bá míní nị̃lé rá icó kí ũrõ̃drị́ la nị̃lé ku vúlé vúlé ru kí vâ sĩ míní ũcõgõ fẽ rĩ 'baní ku.

18 Ife múké rĩ ka ífí ũnzí la ku, ãzíla ife ũnzí rĩ ka ífí múké la ku.
19 Ife pírí ífí múké rĩ kalépi ku rĩ ála ga la vũ gá, ála 'be la ãcí gá.
20 Ĩmi kí nį̃ ífí ĩ'bã kí kalé rĩ sĩ.
21 “Adru 'bá pírí áma umvelépi Úpí, Úpí 'dĩ kí nga filé Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drį̃ agá la ku, wó rá la 'bá ị́jọ́ má Átẹ́pį̣ 'bų̃ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ kí idélépi rĩ 'i.
22 'Bá wẽwẽ rú kí amṵ́ má rṵ́ 'dõlé, ṵ́'dṵ́ ị́jọ́ lịjó 'dã sĩ kí jọ la mání, ‘Úpí, Úpí! Ími rṵ́ sĩ ãma ũlũ ándrá ị́jọ́ Ãdróŋ́á drį̣ gá rĩ, ími rṵ́ sĩ ãma adro ándrá úríndí ũnzí kî ãzíla ãma idé ándrá tálí wẽwẽ rú kî.’
23 'Dã vúlé gá ma dó jọ la ĩ'baní tọndọlọ, ‘Ánį̃ ĩmi ku. Ĩmi ĩdã ĩmi áma aga gá 'dâ rá, ĩmi 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ.’

'Bá ũndũwã rú ãzíla ũndũwã rú ku jó sịlépi rĩ kî
(Lṵ́kã 6:47-49)

24 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí ị́jọ́ mádrį̣ rĩ kí arelépi ãzíla 'bãlépi ídétáŋ́á agá rĩ ĩ'di cécé 'bá ũndũwã rú jó ĩ'didrį̃ sịlépi írã drį̃ gá rĩ áni.
25 Uzogó 'dị rá į̃yị́ gá kí rá, ãlṵ́kṵ́kṵ̃ li rá, uzogó co jó 'dã rá, jó 'dã a'dé ku, ã'dusĩku jó 'dã 'bã bõrõ į̃ndṵ́ sịjó írã drį̃ gá rĩ sĩ.
26 Wó 'bá pírí ị́jọ́ mádrį̃ kí arelépi rá ãzíla kí 'bãlépi ídétáŋ́á agá ku rĩ ají kí ru 'bá ũndũwã kóru jó sịlépi cínákí drį̃ gá rĩ be.
27 Uzogó 'dĩ rá, į̃yị́ gá kí rá, ãzíla ãlṵ́kṵ́kṵ̃ li rá, ãzíla uzogó co jó 'dã rá ãzíla jó 'dã a'dé rá á'déŋ́á la ĩ'di ị́jọ́ ãzí ãmbógó la.”
28 Yẹ́sṵ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, 'bá ũ'bí ṵ̃sṵ̃ kí ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃ ímbátáŋ́á ĩ'didrį̃ kí sĩ,
29 ã'dusĩku ímbátáŋ́á ĩ'didrį̃ kí ũkpó trũ adru kí imba'ba ãzị́táŋ́á Mṵ́sã drį̃ kí imbálépi rĩ kí áni ku.

8

Yẹ́sṵ̃ adrí 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãrákõ 1:40-45; Lṵ́kã 5:12-16)

1 Yẹ́sṵ̃ la mụ asį̣lé 'bé drį̃ gâlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé 'bo, 'bá wẽwẽ rú a'dé kí vú la gâ sĩ.
2 Ágọ́bį̣ ãzí ãrí 'bã nalé rá la amṵ́ ĩ'di rṵ́, tį̃ ãja ĩ'di drį̃lẹ́ gá ãzíla jọ ĩ'diní, “Ãmbógó, ídrĩ lẽ la rá, mí icó áma adrílé rá.”
3 Yẹ́sṵ̃ su drį̣ ĩ'di rṵ̃lé ãzíla aló dó sĩ ágọ́bį̃ jọ ĩ'diní, “Álẽ rá. Mí adru ãlá ru.” Cọtį̣ ãrí ukó rá.
4 'Dãá Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, índre lẽ ílũ ị́jọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku. Wó ímụ ími ụrụ'bá i'dalé átáló ídétáŋ́á idélépi rĩ 'banî, ãzíla ífẽ ãko ándrá fẽtáŋ́á ru Mṵ́sã 'bã azį̣lé 'bá ãrí 'bã nalé adrílépi rá rĩ 'baní sĩ ị́jọ́ vú nzejó rĩ ĩ'badrį̣.

Ã'ĩtáŋ́á ãmbógó ãsĩkárĩ túrú ãlu 'bá Rṵ́mį̃ gá rĩ drį̃
(Lṵ́kã 7:1-10)

5 Yẹ́sṵ̃ la mụ filé Kãpẹ̃rẹ̃nãwṵ́mį̃ gâlé 'bo, ágọ́bį̣ ãzí ãsĩkárĩ túrú ãlu drį̃lẹ́ gá rĩ amṵ́ ãzãkoma zį̣lé ĩ'didrį̣.
6 Jọ ĩ'diní, “Úpí, mâ ãtí'bó ãyánĩ rú, la ru vṵ̃rṵ́ mgbọ́lọ́ sį̣ gâlé 'dã, ĩ'di ãzá ãmbógó la ta.”
7 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, “Ma mụ ĩ'di adrílé rá.”
8 Ágọ́bį̣ ãsĩkárĩ túrú ãlu 'bã ãmbógó ru rĩ umvi, “Ãmbógó, ífẽ míní ũcõgõ íni ku, icó míní afíjó mádrį̣ jó agá 'dõlé ku. Wó ị́jọ́ lú ị́jọ́ tį̣ sĩ ãtí'bó mádrį̃ dó sĩ adrí rá.

9 Wó ma mâ ngá 'bá ãzḭ́táŋ́á pálé gá la, ãsĩkárĩ áma pálé gá la kí vâ cí.
Ádrĩ jọ la 'dĩ ní, ímụ ĩ'di mụ rá, ãzíla ãzí 'dã ní, mí amṵ́, ĩ'di amṵ́ rá. Ádrĩ
jọ la ãtí'bó mádrḭ́ ní, 'ba idé íni ĩ'di idé la rá."
10 Yḛ́sṵ̃ la mụ ḭ́jọ́ jọlé 'dĩ arelé, ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃ ãzíla jọ 'bá ĩ'di vú ãbĩlépi 'dĩ
'baní, "Ma ĩminí ḭ́jọ́ mgbã jọ, má ḭsṵ́ drĩ 'bá ãzí ã'ḭ̃táŋ́á ãmbógó trũ 'dĩ 'bã
áni la ãngũ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ agá 'dâ ku.
11 Ájọ ĩminí 'bá wẽwẽ rú kí amṵ́ angájó ḭ̃tṵ́ 'bã agá agâlé ru, ãzíla ḭ̃tṵ́
'bã 'de agâlé ru kí dó ri vṵ̃rṵ́ ṵ̃mṵ̃ nalé Ḭbụrahḭ́mṵ̃ trũ, Ĩsákã trũ, ãzíla
Yãkó'bõ abe Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ agá.
12 Wó 'bá Sṵ́rṵ́ Ãdróŋ́á drḭ́ 'bã 'dḭ́pḭka rú rĩ kí ála kí u'bé ãmvé ãngũ ḭnḭ
rĩ agá, ãngũ 'dã gá 'dãá áwáŋ́á ãzíla sḭ naŋ́á la adru nĩ."
13 Yḛ́sṵ̃ jọ dó ãmbógó ãsĩkárĩ drḭ̃lḛ́ gá rĩ nî, "Ímụ vúlêlé, ḭ́jọ́ míní ã'ḭ̃lé rĩ
la ru idé tá míní lẽlé rĩ 'bã áni." Cọtḭ ãmbógó 'bã ãtí'bô adrí dó sáwã 'dã
sĩ rá.

Yḛ́sṵ̃ adrí 'bá wẽwẽ rú kî
(Mãrákõ 1:29-34; Lúkã 4:38-41)

14 Yḛ́sṵ̃ la mụ afílé Pétẽrõ drḭ́ko gá 'dõlé 'bo, ḭsṵ́ Pétẽrõ 'bã ĩdrâ la drḭ́ cḭ
agá ãyánĩ sĩ ụrụ'bá la ko sĩ tḭ̃rḭ̃-tḭ̃rḭ̃.
15 Yḛ́sṵ̃ arṵ́ ĩ'didrḭ́ gá 'dâ ãzíla ãyánĩ a'be ĩ'di rá, imbá ru ụrụgá i'dó
íyóŋ́á iyólé ĩ'dinî.
16 Ĩndró la mụ acálé 'bo, 'bá ají kí Yḛ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé 'bá ĩ'bã ãni ãyánĩ rú ũví
ndú-ndú úríndí ũnzí trũ rĩ kí wẽwẽ rú. Yḛ́sṵ̃ jọ lú ḭ́jọ́ tḭ sĩ á'dṵ̃sĩ úríndí
ũnzí 'bá kí agá rĩ fũ kí rá ãzíla adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí pírí.
17 Ḭjọ́ 'dĩ idé ru íni la ḭ́jọ́ nábḭ̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé rĩ 'bã idé ru ĩ'di 'bã kḛ̃jḭ́ gá
ãndá benĩ.
"'Dụ ũcõgõ ãmadrḭ́ rĩ kí rá
ãzíla 'dụ ãyánĩ ãmadrḭ́ kí rá." †

Ãjḛ̃ sĩ Yḛ́sṵ̃ vú bĩjó rĩ
(Lṵ́kã 9:57-62)

18 Yḛ́sṵ̃ la mụ 'bá ũ'bí ru tralépi ĩ'di andre gá 'dĩ kí ndrelé, fẽ ãzḭ́táŋ́á 'bá
ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní sĩ zajó mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ.
19 Cọtḭ ímbápḭ ãzḭ́táŋ́á imbálépi rĩ amṵ́ ĩ'di rṵ́ 'dõlé jọ ĩ'diní, "Ímbápḭ,
ma ími vú bĩ kpere ãngũ mî sĩ mụjó rĩ gá."
20 Yḛ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, "Ũbálígó kí 'bã 'bṵ́ kí cí, ãzíla ãríŋ́á 'bṵ̃ gá 'dĩ 'bã
jõrõvũ kí cí, wó Ngọ́tḭ 'Bádrḭ́ 'bã ãngũ sĩ ru lajó sĩ drḭ̃kã ãtḭ̃jó la 'dáyụ."
21 'Bá Yḛ́sṵ̃ 'bã imbálé la ãzí jọ ĩ'diní, "Ãmbógó, mí ají ágõ vúlé mụlé má
átḛ́pḭ ḭ̃sḭ̃lé ráká."
22 Wó Yḛ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, "Mí ãbĩ áma vú, mí a'be 'bá drãlépi úríndí agá
rá rĩ 'bã ḭ̃sḭ̃ kí 'bá ĩ'ba ãni drãlépi rá rĩ kí nĩ."
23 Yḛ́sṵ̃ tụ dó filé í'bó agá ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'de kí dó ĩ'di vú gâ
sĩ.
24 Gbõgbõ ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ũkpó la i'dó lilé, mĩrĩ agá 'dãá ḭ̃yḭ́ i'dó ru gbãlé í'bó
agá, i'dó dó sĩ 'delé ḭ̃yḭ́ ḭndṵ́, wó Yḛ́sṵ̃ 'dĩ sĩ ṵ́'dṵ́ gá.
25 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ ko kí dó drḭ mụlé ĩ'di rṵ̃lé ĩ'di ingalé, jọ kí ĩ'diní,
"Úpí, ípa ãma 'i. Ãma úgólé ḭmvṵ́lé 'dõ fô!"

---

† **8:17** Ĩsáyã 53:4

26 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ãʼị̃táŋ̃â trũ wereŋ̃á 'dĩ, ĩmi u'á ṹrị̃ sĩ ã'du ị́jọ́ sĩ yã?” Angá dó ụrụgá, za ãlṹkṹkṹ drị̃ gá ĩyị́ ungalépi tũlãtũlã rĩ be sĩ kí atrịjó. Cọtị̃ ãngũ ịgbẹ dó ndrú.
27 'Bá pírí u'á kí ṹsṹtáŋ̃á sĩ, ụzị kí ru kí drĩdríŋ̃ĩ gá, “'Bá 'dĩ ãmgbã rĩ gá ã'di 'i? Ãlṹkṹkṹ 'bã tị la arejó ĩyị́ ungalépi 'dĩ abe rá 'dĩ!”

Yẹ́sṹ adró úríndí ũnzí 'bá ĩrị̃ kí agá
(Mãrákõ 5:1-20; Lṹkã 8:26-39)

28 Yẹ́sṹ la mụ zalé mĩrĩ gá 'á ãngũ umvelé Gãdárã rĩ gá, ãgọbị ĩrị̃ u'álépi ĩnádrị̃ kí drĩdríŋ̃ĩ gá la ãfũ kí amṹlé ĩ'di rṹ 'dõlé. Ãgọbị 'dĩ kí úríndí ũnzí kí agá cí, kí ũmbã rú, ãʼị̃ kí 'bá ãzí ní alịjó gẹ̃rị̃ 'dã gâ sĩ ku.
29 Za kí ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ, “Ãdróŋ̃á Ngọ́pị, ílẽ ãma rṹ ã'du yã? Mí amṹ ãmaní cãndí fẽlé 'dĩ sĩ ṹ'dṹ la acá drĩ ku rú yã?”
30 Kí drĩdríŋ̃ĩ gá ĩzõgó ũ'bí la kí ĩrí na agá ãni rú kí andre gá 'dãá.
31 Úríndí ũnzí 'bã kí mãmálá Yẹ́sṹ rṹ, “Ídrĩ ãma adró ãmvé rá, ípẽ ãma tị ĩzõgó ũ'bí 'dã kí agá.”
32 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmụ.” Ãfũ kí dó mụlé filé ĩzõgó kí agâlé. Ĩzõgó ũ'bí 'dĩ kpẹ̃ kí rị̃ cẹ̃lé 'bé 'bã ãngũ cịḳịcịḳị 'dã gâ sĩ u'delé ịmvṹlé mĩrĩ agâlé ũdrãlé rá.
33 Ãgọbị ĩzõgó kí ucélépi rĩ apá kí rá cẹ̃lé táwṹnị̃ agâlé mụlé ịjọ́ pírí ru idélépi rĩ kí vú nzelé, ịjọ́ ru idélépi ãgọbị úríndí ũnzí trũ rĩ 'ba rṹ rĩ abe.
34 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí táwṹnị̃ agá rĩ fũ kí dó mụlé Yẹ́sṹ rṹlé, ãzíla kí dó mụ ĩ'di ndrelé 'bo, 'bã kí mãmálá Yẹ́sṹ rṹ sĩ ãngũ ĩ'badrị́ gá rĩ a'bejó rá.

9

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãcá trũ rĩ rá
(Mãrákõ 2:1-12; Lṹkã 5:17-26)

1 Yẹ́sṹ tụ dó filé í'bó agâ sĩ zajó táwṹnị̃ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá.
2 'Bá ãzí ají kí ágọ́bị̃ ãzí ãcá trũ la ĩ'di rṹ 'dõlé, la ru bịrĩsị̃ drị̃ gá. Yẹ́sṹ la mụ ãʼị̃táŋ̃á 'bá 'dĩ 'badrị̃ ndrelé 'bo, jọ 'bá ãcá trũ rĩ nî, “Mâ ngọ́tị̃, ími ásị̃ 'bã adru ũkpó ru, ịjọ́ ũnzí mídrị̃ kí útrũ kí rá.”
3 Ímbá'bá ãzị̃táŋ̃á Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ 'bã ãzí jọ kí, “Ágọ́bị̃ 'dĩ la Ãdróŋ̃á u'dá.”
4 Yẹ́sṹ nị̃ ịjọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí agâlé rĩ kí rá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, jọ ĩ'baní, “Ĩmi ịjọ́ ũnzí 'dĩ kí ũrã ĩmi ásị̃ gâlé ã'du sĩ yã?
5 Ịjọ́ íngõ áŋ̃mátrẽ rú la nĩ yã, jọjó la, ‘Ịjọ́ ũnzí mídrị̃ kí útrũ kí rá rĩ 'i’ jõku jọjó la, ‘Mí angá ụrụgá ãzíla ímụ rĩ 'i yã?’
6 Wó ịjọ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nị̃ la Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã ũkpõ cí ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dâ sĩ ịjọ́ ũnzí trũjó.” Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ãcá trũ rĩ ní, “Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bịrĩsị̃ ãzíla ímụ lịcọ́ gá.”
7 Ágọ́bị̃ angá dó ãzíla mụ dó lịcọ́ gá.
8 'Bá wẽwẽ rú 'dĩ kí mụ ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé, u'á kí ṹrị̃ sĩ, ãzíla ịcṹ kí dó Ãdróŋ̃á ũkpó 'dĩ 'bã áni rĩ fẽlépi 'bání rĩ 'i.

Yẹ́sṹ 'bã Mãtáyõ umvejó rĩ
(Mãrákõ 2:13-17; Lṹkã 5:27-32)

9 Yẹ́sṹ a'be dó ãngũ 'dã rá, ĩ'di 'bã mụ agá acị trũ, ndre 'bá ãzí mṹsọ́rọ̃
tralépi la umvelé Mãtáyõ 'i ri angá ãngũ sĩ mṹsọ́rọ̃ 'bejó rĩ gá 'dãá. Yẹ́sṹ
jọ ĩ'diní, “Mí ãbĩ áma vú.” Mãtáyõ angá ụrụgá ãzíla 'de dó vú la gâ sĩ.
10 Ị́jọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sṹ kí ãkónã na agá Mãtáyõ drị́ jó agá. 'Bá
wẽwẽ rú mṹsọ́rọ̃ tralépi 'dĩ kí 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ abe amṹ kí ãkónã
nalé Yẹ́sṹ trũ ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí abe.
11 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí mụ ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé, zị kí 'bá Yẹ́sṹ 'bã
imbálé rĩ kî, “Ímbápị ĩmidrị́ gá rĩ la ãkónã na 'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi ãzíla 'bá
ũnzí 'dĩ kí abe ã'du ị́jọ́ sĩ yã?”
12 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, umvi ĩ'baní, “'Bá ãyánĩ kóru rĩ lẽ dãkĩtárĩ
ku, wó rá la 'bá ãyánĩ rú rĩ 'i.
13 Wó ĩmụ ị́jọ́ mání jọlé 'dĩ 'bã ífí ndrṹlé, ‘Álẽ ásị́ į̃gbẹ̃ adru ídétáŋá ku.’
† Ã'dusĩku má amṹ 'bá ãlá rĩ kí umvelé ku, wó 'bá ũnzí rĩ kî.”

Ãkónã naŋá gãjó sĩ Ãdróŋá zį̣jó rĩ
(Mãrákõ 2:18-22; Lṹkã 5:33-39)

14 'Bá Yõhánã 'bã imbálé 'dĩ amṹ kí Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé ãzíla zị kí ĩ'di, “Ãma
'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ abe ãgã íná nalé úmgbé sĩ Ãdróŋá ã'ị̃jó, wó 'bá míní
imbálé 'dĩ gã kí 'bãngá íná naŋá sĩ Ãdróŋá ã'ị̃jó rĩ ku íngoní ru?”
15 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ãmṹ ị́zị́gọ́ drị̃ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di andre gá 'dĩ,
a'be ãmṹ kí u'álé ãko ãzí naŋâ kóru ku, ị́zị́gọ́ 'bã adru agá ĩ'ba abe cí rĩ sĩ
kí awá rá yã? Wó ṹ'dṹ ãzí la amṹ lé 'dĩ, ála mụ ị́zị́gọ́ 'dụlé ĩ'ba rṹ 'dâ rá,
ãzíla 'dã dó ĩ'bã kí íná gãjó najó rĩ 'i.
16 “'Bá ãzí icó bõngó ú'dí rĩ ụrụ'bá gá úkõ la ãsĩlé sĩ ṹkụ rĩ į̣gbę̣jó la ku.
Drĩ kí idé la 'dĩ 'bã áni, údrĩ bõngó ũjĩ 'bo ĩ'di ru isé ĩzí ru, ṹkụ 'dã la asi
ú'dí 'dã 'bã iséŋá sĩ rá, ĩ'di fẽ ãngũ lũlépi mmgbọ rĩ la ru nzị̃ ị̃dị.
17 'Bá ãzí icó wáyĩnĩ ú'dí rĩ tõlé wáyĩnĩ 'bã íníríkó ṹkụ rĩ agá ku, wáyĩnĩ
la dra ala gâlé ĩ'di íníríkó asi rá ã'dusĩku icó ru nzãlé ị̃dị̃ ku. Wáyĩnĩ la asu
rá ãzíla íníríkô la kpẽ rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, wáyĩnĩ ú'dí rĩ lẽ útõ ĩ'di íníríkó ú'dí rĩ
agá kí sĩ ru tãmba ị̃rị̃ trá.”

Ãmbógó Yáyị̃rọ̃ ị̃zẹ́pị kí ũkú Yẹ́sṹ 'bã bõngó tị alólépi rĩ be
(Mãrákõ 5:21-43; Lṹkã 8:40-56)

18 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ị́jọ́ 'dĩ kí jọ agá 'dâ, 'bá 'bá drị̃ celépi Yãhṹdị̃ 'bã ãni la
amṹ ĩ'di rṹ 'dõlé, tị̃ ãja vṹrṹ drị̃lẹ́ la gá, ãzíla jọ ĩ'diní, “Mâ ị̃zẹ́pị drã rá
ú'dĩ'da, mí amṹ mụlé ími drị́ 'bãlé drị̃ la gá ĩ'di dó sĩ adrí benĩ.”
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ angá dó mụlé ágọ́bị́ 'dĩ be ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ
bĩ kí dó vú la.
20 Wó íni 'dĩ ũkú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di ụrụ'bá gá ílí mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ la apí ru
Yẹ́sṹ 'bã ũngúkú gâ sĩ ãzíla aló Yẹ́sṹ 'bã bõngó tị.
21 Ũkú 'dĩ 'bã ĩ'di ásị́ gâlé, “Ádrĩ lú bõngó la aló á'dṹsĩ, ma adrí rá.”
22 Yẹ́sṹ uja ru ãzíla ndre ũkú 'dĩ 'i, jọ ĩ'diní, “Mâ ị̃zẹ́pị, ími ásị́ 'bã umvú
ku ã'ị̃táŋá mídrị́ fẽ míní adrílé nĩ.” Cọtị ũkû adrí sáwã 'dã agá rá.
23 Yẹ́sṹ la mụ calé ãmbógó 'bá drị̃ celépi rĩ drị́ lị́cọ́ gâlé ndre 'bá úngó
ngolépi drã tị gá ãzíla 'bá ru usalépi 'dĩ kí abe,
24 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “'Bá pírí 'bã fũ kí ãmvé, ĩzóŋá ĩmbíráŋá 'dĩ drã ku, ĩ'di
íni ṹ'dṹ ko.” 'Bá pírí gụ kí dó Yẹ́sṹ gṹgṹ.

---

† **9:13** Hõséyã 6:6

25 'Bá pírí kí dó mụ ãfũlé ãmvé 'dõlé 'bo, fi dó jó agâlé, arụ́ dó ĩzóŋâ drị̃
gá 'dâ, ãzíla ĩzóŋâ angá dó ụrụgá.
26 Ḭjọ́ 'dĩ iré ru ãngũ 'dã agá pírí.

Yẹ́sũ̧ adrí 'bá ḭrḭ̃ mịfị́ kóru rĩ 'bã mịfị́ kí rá

27 Yẹ́sũ̧ la mụ ãngũ 'dã a'belé 'bo, ãzíla ĩ'di 'bã mụ agá acḭ trũ, 'bá ḭrḭ̃ mịfị́
kóru la ãbĩ kí ĩ'di vú úzáŋâ trũ, "Dãwụ́dḭ̃ ngọ́pị, mí andré ãma ízákĩzã."
28 Yẹ́sũ̧ la mụ filé jó agâlé 'bo, 'bá ḭrḭ̃ mịfị́ kóru 'dã amụ́ kí kpere ĩ'di rụ́
'dõlé, zị kî, "Ĩmi ã'ḭ́ má icó ĩmi mịfị́ kí nzḭ̃lé rá yã?"
Umvi kí, "'Dĩ 'bã áni, Úpí."
29 Yẹ́sũ̧ aló ĩ'bã mịfị́ kî, ãzíla jọ ĩ'baní, "'Bã idé ru ĩmi rụ́ cécé tá ĩminí
ã'ḭ́lé rĩ 'bã áni,"
30 ãzíla mịfị́ la nzḭ kí dó ru rá. Yẹ́sũ̧ itré kí ũkpó ru jọ, "Ĩndre 'bá ãzí 'bã
nḭ̃ jõ ḭjọ́ 'dĩ ku."
31 Wó 'bá 'dĩ 'bã kí fũ agá ãmvêlé mụ kí ḭjọ́ 'dĩ iré trũ drḭ̃ gá drḭ̃ gá ãngũ
'dã agâ sĩ pírí.

Yẹ́sũ̧ adrí 'bá ḭjọ́ jọlépi ku rĩ

32 'Bá 'dĩ 'bã kí fũ agá ãmvêlé, ájí Yẹ́sũ̧ rụ́ ágọ́bḭ ãzí úríndí ũnzí trũ mịfị́
kóru ãzíla ḭjọ́ jọlépi ku la.
33 Yẹ́sũ̧ la mụ úríndí ũnzí ala gá rĩ adrólé ãmvé 'bo, 'bá ḭjọ́ jọlépi ku rĩ
i'dó dó ḭjọ́ jọlé. 'Bá ũ'bí 'dã pírí ụ̃sũ̧ kí ḭjọ́ Yẹ́sũ̧ 'bã idélé 'dĩ sĩ ụ̃sũ̧-ụ̃sũ̧ zị
kî, "Ḭjọ́ 'dĩ 'bã áni la ídu idé jõ drĩ ru ãngũ Ịsịrayḭ́lḭ drḭ̃ agá ku."
34 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ jọ kí, "Ĩ'di úríndí ũnzí kí adro ũkpó úpí úríndí
ũnzí 'badrḭ̃ sĩ."

Yẹ́sũ̧ ndre 'bá 'bã ízákĩzã

35 Yẹ́sũ̧ mụ ácḭ trũ táwụ̃ŋḭ̃ ãzíla tọ̃rọ́mẹ́ pírí kí agâ sĩ, 'bá kí imbá trũ
ãngũ Ãdróŋá ḭnzḭjọ́ rĩ kí agâ sĩ, ḭjọ́ mgbã Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ̃ ũlũ trũ ãzíla 'bá
kí adrí trũ ãyánĩ ndú-ndú kí abe.
36 Yẹ́sũ̧ la mụ 'bá ũ'bí 'dĩ kí ndrelé 'bo, ḭjọ́ 'dĩ fi ásḭ la gá ãzá-ãzá, ã'dusĩku
ãndẽ kí rá ãzíla kí ũkpó kóru, ĩ'bã kí adrujó cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí
ucélépi rĩ kóru rĩ áni rĩ sĩ.
37 Yẹ́sũ̧ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "Ãkónã ka rá wó 'bá kí ũkũnãlépi
rĩ kí were rú.
38 Ĩzị Úpí ãkónã fẽlépi kalépi rĩ tị gá, sĩ 'bá ãzḭ ngalépi rĩ kí tị pẽjó ãkónã
ũkũnãjó ámvụ́ agâlé."

10

Yẹ́sũ̧ 'bã ụ̃pịgọŋa ĩ'didrḭ̃ mụdrḭ 'dĩ kí tị pẽjó rĩ
(Mãrákõ 3:13-19; Lụ́kã 6:12-16)

1 Yẹ́sũ̧ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ drḭ̃ ḭrḭ̃ 'dĩ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãngũ ãlu
gá ãzíla fẽ ĩ'baní ũkpó sĩ úríndí ũnzí kí adrojó ãzíla ãyánĩ ũví ndú-ndú kí
adríjó ĩndĩ.
2 'Dĩ kí ụ̃pịgọŋa ĩ'didrḭ mụdrḭ drḭ̃ ḭrḭ̃ 'dĩ 'bã rụ́ kí: drḭ̃drḭ̃ rĩ Sḭmọ́nḭ̃ (Yẹ́sũ̧
'bã umvelé Pétẽrõ 'i rĩ) kí ádrḭpḭ̃ Ãndẽríyã be, Yãkó'bõ Zĩbĩdáyõ 'bã ngọ́pị
kí ádrḭpḭ̃ Yõhánã be,
3 Fḭ́lḭpọ̃ 'i, ãzíla Bãrĩtõlõmáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, ãzíla Mãtáyõ mụ̃sọ́rọ̃ tralépi
rĩ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pị 'i, ãzíla Tãdáyõ 'i

4 Sĩmǫ́ŋ̃ĩ angálépi amụtị 'bá ã'dị 'dịlépi lẽjó adrujó 'bá Rụ́mĩ̃ rú rĩ kí pálé
gá ku rĩ 'i ãzíla Yụ́dãsĩ̃ Į̣sĩ̃kãrĩ́yǫ́tĩ̃ ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.
5 'Bá mụdrị́ drĩ̃ į̃rĩ̃ 'dĩ kí Yẹ́sũ̃ pẽ kí tị ãmvêlé jọ ĩ'baní, "Lẽ ĩmụ 'bá Yãhụ́dĩ̃
rú ku 'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gâ sĩ jõku táwũ̃ŋ̃ĩ 'bá Sãmãríyã rú 'dĩ 'badrị̃ kí agâ sĩ
ku.
6 Rá la ĩmụ kãbĩlõ Į̣sį̣rayílĩ̃ rú ãvĩlépi rá 'dĩ 'bã rụ́.
7 Ĩminí mụ agá, ĩmụ ị́jọ́ 'dĩ ũlũ trũ, 'Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drị́ gá rĩ dó ãni rú.'
8 Ĩmi adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kî, ĩmi inga 'bá drãlépi rá rĩ kí ídri. Ĩmi adrí
'bá ãrí 'bã nalé rá 'dĩ kî, ĩmi adro úríndí ũnzí 'bá kí agá rĩ kî. Úfẽ ĩminí
į̃sálị̃ ĩfẽ vâ 'bá 'baní į̃sálị̃.
9 Ĩ'dụ gólũdĩ, sílĩvã, jõku sĩlíngĩ ífí-ífí ru la kí ĩmi jábã gá ĩndĩ ku,
10 ĩ'dụ jũrúwã ãcį̃ ãni la ku, ĩmi ãdrõ bõngó ku, jõku ŋ̃ĩlâ ãzíla túré ku.
'Bá ãzị́ ngalépi rĩ lẽ úfẽ ĩ'diní ãkónã nalé rá.
11 "Táwũ̃ŋ̃ĩ ãmbógó jõku ãngũ ĩmi sĩ fijó rĩ agá, ĩmi į̣sụ́ jõ 'bá icólépi ĩmi
a'į̣lépi u'ájó ĩ'didrị̃ko gá la, ĩmi u'á ĩ'didrị̃ko gá 'dãá kpere ĩmi drị̃ ko agá.
12 Ĩminí fi agá lį̣cọ́ agâlé, į̃jọ 'bá ala gá 'dãá rĩ 'baní ásị̃ į̃gbẽ̃ 'bã adru ĩmi
abe.
13 'Bá lį̣cọ́ 'dã agá rĩ drĩ kí ĩmi a'į̣ rá, ásị̃ į̃gbẽ̃ ĩmidrị́ gá rĩ 'bã ace 'dãá,
wó drĩ kí ĩmi a'į̣ ku, ásị̃ į̃gbẽ̃ ĩmidrị́ gá rĩ la ru uja vúlé ĩmi rụ́ 'dõlé.
14 'Bá ãzí drĩ kí ĩmi a'į̣ ku jõku drĩ kí ị́jọ́ ĩminí jọlé rĩ ã'į̣ ku, ĩmi ụtụ́ pụ́trụ́
ĩmi pá gá rĩ ĩminí lį̣cọ́ jõku táwũ̃ŋ̃ĩ 'dã a'be agá.
15 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ụ́'dụ́ Ãdróŋ́á 'bã drụ́zị́ ị́jọ́ lijó rĩ ũcõgõ ãngũ 'dã
drị́ gá rĩ la ũcõgõ 'bá ándrá Sõdómũ gá Gõmórã be rĩ 'badrị̃ kí ndẽ rá.

Cõcóŋ́á drụ́zị̃ amụ́lépi rĩ
(Mãrákõ 13:9-13; Lụ́kã 21:12-17)

16 "Ĩndre drĩ ma ĩmi tị pẽ cécé kãbĩlõ kí áni u'ájó ũ̃bõ̃gũ̃ kí drĩdríŋ̃ĩ gá.
Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru ũndũwã rú į̃nĩ̃ áni ãzíla ị́jọ̃ kóru ãmámũ áni.
17 "Ĩmi adru mį̣fĩ̃ trũ, 'bá 'bã ị́jọ́ sĩ, kí ĩmi agụ ãngũ sĩ kẹ́sĩ̃ jọjó rĩ gá kí
ĩmi co ĩ'bã ãngũ Ãdróŋ́á į̃nzĩ̃jó rĩ kí agá.
18 Áma ị́jọ́ sĩ ála mụ ĩmi agụlé ũ̃'bĩ̃lé 'bá 'bá drĩ̃ celépi 'dĩ kí drĩ̃lẹ́ gá ũpi
kí abe, sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ vú nzejó ĩ'banî ãzíla 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ abe.
19 Drĩ kí ĩmi rụ rá, ĩmi ásị̃ 'bã umvú ĩmi ĩ'baní ã'du 'bã ị́jọ́ jọ yã rĩ sĩ ku,
jõku ĩmi ị́jọ́ jọ ĩ'baní íngoní yã rĩ sĩ ku. Ãdróŋ́á la ĩmi ã'du ị́jọ́ jọ yã rĩ fẽ
sáwã 'dã sĩ nĩ,
20 ã'dusĩku adru ĩmi ị́jọ́ jọ ĩmi 'i la ku, wó Úríndí ĩmĩ Átẹ́pị drị́ gá rĩ la
mụ ị́jọ́ jọlé ĩmi agâ sĩ nĩ.
21 "Ádrị́pị la ádrị́pị mẹ́lẹ́ mbe ĩ'di 'dijó káyĩ, átẹ́pị kí ngọ́pĩ̃ be, anzị kí
angá trụ 'bá kí tį̣lépi rĩ kí drĩ̃ gá, ãzíla kí kí fẽ 'dį̣lé káyĩ.
22 'Bá pírí kí ĩmi ngũ̃ ũnzí ã'dusĩku áma ị́jọ́ sĩ, wó 'bá pá tulépi ũkpó ru
kpere ãsĩ̃ŋ́á gá rĩ ála ĩ'di pa rá.
23 Údrĩ ĩmi ĩcõcõŋ̃ã táwũ̃ŋ̃ĩ ãzí rĩ gá, ĩmi apá ãzí rĩ gá. Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã
jọ ĩmi icó táwũ̃ŋ̃ĩ Į̣sį̣rayílĩ̃ gá 'dĩ kí delé acịjó ala gâ sĩ pírí ku, kpere ụ́'dụ́
Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã acá agá.
24 "'Bá imbálé imbâ rĩ ndẽ ímbápị ĩ'didrị̃ ku, ãtí'bó adru ãmbógó ru
ãndânĩ úpí ĩ'didrị̃ drĩ̃lẹ́ gá ku.

25 Ĩ'di múké 'bá imbálé imbâ rĩ ní acájó cécé 'bá ĩ'di imbálépi rĩ áni,
ãzíla ãtí'bó ní acájó cécé úpí ĩ'didrı̨ áni. Údrĩ 'bá lı̨cọ́ 'bã drı̨̃lẹ́ ru rĩ umve
Bẹ̃ĩ̃ı̨zẹ̃bụ̃lũ̃, 'bá lı̨cọ́ 'dã agá rĩ kí úmve dó kí ndẽ 'dĩ rá rĩ gá ku yã?
26 "Lẽ ĩmi idé kí sĩ ũ̃rı̨ sĩ ku. Ãko ãzí ru zı̨̃lépi zı̨-zı̨ 'baní mụlé i'dalé ku
la 'dáyụ, jõku ãko a'bólé a'bô rĩ kí ála kí drı̨ gá ı̨jọ́ nı̨ rá.
27 Įjọ́ mání jọlé ĩminí ãngũ ı̨nı̨ agá rĩ ĩnze vú la ãngũ ule agá, ı̨jọ́ ĩminí
arelé yõkõlé sĩ rĩ, ĩmi iwá la jó drı̨ gá.
28 Ĩmi idé ũ̃rı̨ sĩ 'bá ụrụ'bá 'dĩ 'dı̨lépi áyụ wó icólépi úríndí 'dı̨lépi ku 'dĩ
kî sĩ ku. Be la rá la ĩmi idé ũ̃rı̨ sĩ Ãdróŋá ụrụ'bá kí 'dı̨lépi úríndí be ãcí
ukólépi ku rĩ agá rĩ sĩ.
29 Ícó ãrıŋa nírí ı̨̃rı̨ kí ı̨̃tũ̃ndãlé ãjẹ̃ were sĩ ku yã? Wó ãlu la 'bã ãzí icó
a'délé vũ̃rụ́ Ãdróŋá 'bã lẽtáŋâ kóru ku.
30 Ãzíla drı̨̃'bı̨ ífí ĩmi drı̨ gá 'dĩ kí nı̨ kí kãlãfe rá.
31 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi idé ũ̃rı̨ sĩ ku, ĩmi ãjẹ̃ ãmbógó ru ndẽ ãrıŋa ũ'bí 'dĩ kí rá.
32 "'Bá áma i'dalépi 'bá kí drı̨̃lẹ́ gá rĩ, ma vâ mụ ĩ'di i'dalé mâ Átẹ́pı̨ 'bũ̃
gá rĩ drı̨̃lẹ́ gá rá.
33 Wó 'bá áma gãlépi ũ'bí kí drı̨̃lẹ́ gá rĩ, ma vâ mụ ĩ'di gãlé mâ Átẹ́pı̨ 'bũ̃
gá rĩ 'bã drı̨̃lẹ́ gá úmgbé.
34 "Ĩmi ũrã ĩmi ásı̨ gá má ají ĩminí ũ̃nọ́kụ́ gá ásı̨ ı̨̃gbẽ̃ la ku, má amụ́ ĩminí
ásı̨ ı̨̃gbẽ̃ ajílé ku, wó ı̨lı̨́ŋá.
35 Má amụ́,
" 'ngọ́tı̨ ágọ́bı̨ kí awalé átẹ́pı̨̃ be,
ĩzóŋá kí awalé ãndrẽ be,
ũkú kí ĩdrâ be.
36 Mẹ́rọ́'bá mídrı̨ kí 'bá mídrı̨ lı̨cọ́ gá 'dĩ kî 'bã ãzí.' †
37 "'Bá átẹ́pı̨̃ kí lẽlépi ãndrẽ be ãndânĩ ndẽ ma rá rĩ ĩ'di 'bã ũ̃rọ̃drı̨ mání
'dáyụ, 'bá vâ ı̨̃zẹ́pı̨̃ kí lẽlépi ngọ́pı̨̃ be ndẽ ma rá rĩ 'bã ũ̃rọ̃drı̨ mání 'dáyụ,
38 ãzíla 'bá mũsãlá'bã mádrı̨ 'dụlépi ãzíla áma vú ãbĩlépi ku rĩ 'bã ũ̃rọ̃drı̨
mání 'dáyụ.
39 'Bá ídri ĩ'didrı̨ gá rĩ tãmbalépi rĩ la ĩ'di ãvĩ rá, ãzíla 'bá ídri ĩ'didrı̨ gá
rĩ ãvĩlépi áma ı̨jọ́ sĩ rĩ la ı̨sụ́ la rá.
40 "'Bá ĩmi a'ı̨lépi rĩ a'ı̨ ma 'i ãzíla 'bá áma a'ı̨lépi rĩ a'ı̨ 'bá áma tı̨ ãpẽlépi
rĩ 'i.
41 'Bá nábı̨̃ a'ı̨lépi ĩ'di 'bã adrujó nábı̨̃ rĩ sĩ rĩ, ĩ'di ũyá nábı̨̃ drı̨ gá rĩ ı̨sụ́,
ãzíla 'bá 'bá ãlá Ãdróŋá drı̨ kí a'ı̨lépi rĩ ĩ'di 'bá ãlá rĩ 'bã ũyá ı̨sụ́.
42 Ãzíla 'bá ı̨̃yı̨ ı̨̃gbẹ́ fẽlépi kópõ sĩ mvụlé 'bá nírí 'dĩ 'banî ã'dusĩku ĩ'di
'bã adrujó 'bá mání imbálé la rĩ sĩ rĩ, ájọ ĩminí ı̨jọ́ mgbã ícó ĩ'di 'bã ũyá ı̨jọ́
ãvĩlé ku."

11

Yẹ́sũ̃ kí Yõhánã Bãbũ̃tı̨̃zı̨̃ fẽlépi rĩ be
(Lụ́kã 7:18-35)

1 Yẹ́sũ̃ la mụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrı̨ drı̨̃ ı̨̃rı̨ 'dĩ kí delé imbá agá 'bo, mụ
drı̨ gá 'dãá rĩ sĩ 'bá kí imbá trũ ãzíla ı̨jọ́ ũlũ trũ táwũ̃nı̨̃ Gãlı̨́lı̨̃ drı̨ kí agâ sĩ.
2 Yõhánã mãbụ́sụ̃ gâlé rĩ ĩ'di mụ ı̨jọ́ Kúrísĩtõ 'bã idélé rĩ kí arelé 'bo, pẽ
'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí tı̨,
3 Yẹ́sũ̃ zı̨jó, "Mi 'bá jọlé ĩ'di amụ́ rĩ 'i yã, jõku ãtẽ 'bá ãzí ndú la yã?"

† **10:36** Míkã 7:6

4 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩgõ vúlé ãzíla ĩlũ Yõhánã ní ịjọ́ ĩminí arelé ãzíla
ĩminí ndrelé rĩ kî.
5 'Bá mịfị́ kóru rĩ kí dó ãngũ ndre rá, 'bá ãcâ trũ rĩ kí acị́ rá, 'bá ãrí 'bã
nalé rá rĩ adrí kí rá, 'bá bị́lẹ́ kóru rĩ kí ịjọ́ are rá, 'bá drãlépi rá rĩ angá kí
ídri rá, ãzíla úlũ ịjọ́ mgbã rĩ 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî rá.
6 Drį̃lẹ́ba 'bá a'délépi áma ịjọ́ sĩ ku rĩ 'banî.”
7 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí dó mụ drį̃ kolé mụlé, Yẹ́sṹ i'dó dó ịjọ́ jọlé
ũ'bí 'baní Yõhánã drį̃ gá. “Ĩfũ ándrá mụlé Yõhánã rụ́ ãngũ kõtórõ rú rĩ
gâlé ã'du ndrelé? 'Bá ịjọ́ ĩ'didrį̃ kí ru ujajó ujâ cécé ũzú ãlụ́kụ́kṹ 'bã ayalé
rĩ áni rĩ ndrelé yã?
8 Drĩ adru 'dĩ 'bã áni ku, ĩfũ dó ãmvêlé ã'du ndrelé yã? 'Bá bõngó
ũniyambamba ãjẹ̃ rú rĩ sṹlépi rĩ ndrelé yã? Yụ, 'bá bõngó ũniyambamba
ãjẹ̃ rú rĩ sṹlépi rĩ kí u'á ãngũ ũpi 'badrį̃ko gá rĩ kí agá.
9 Wó ĩfũ ándrá ãmvêlé mụlé ã'du ndrelé yã? Nábį̃ ndrelé yã? Ãndá, ájọ
ĩminí ndẽ nábį̃ rá.
10 'Dĩ bãsĩ 'bá ịjọ́ sĩjó drį̃ la gá bụ́kṹ Ãdróŋá drį̃ agá jọlépi la:
“ ‘Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ịjọ́ ujílépi la tị pẽlé ími drį̃lẹ́ gâlé 'dĩ,
ĩ'di mụ gẽrį̃ idélé míní ími drį̃lẹ́ gâlé.’ †
11 Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, 'bá ũkú 'bã tịlé 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá angálépi Yõhánã
Bãbṹtịzį̃ fẽlépi rĩ ndẽlépi rá la 'dáyụ. Wó 'bá ĩmbíráŋá ru Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ
agá rĩ ndẽ ĩ'di rá.
12 I'dójó ụ́'dụ́ Yõhánã Bãbṹtịzį̃ fẽlépi rĩ drị́ 'dã sĩ kpere ãndrũ, Sụ́rụ́ 'Bṹ gá
rĩ la ru iré ũkpõ sĩ ãzíla 'bá kí afụ la ũkpõ sĩ.
13 Ã'dusĩku nãbịya kí ãzíla ãzịtáŋá Mụ́sã drį̃ abe ri kí ịjọ́ mụlépi amụ́lépi
rĩ kí jọlé kpere acájó sáwã Yõhánã drį̃ agá,
14 ãzíla ĩdrĩ lẽ ịjọ́ 'dĩ ã'ị̃lé vị́ sĩ rá, 'dĩ bãsĩ Ĩlíyã ngalépi amụ́lépi rĩ 'i.
15 'Bá bị́lẹ̃ trũ rĩ, 'bã are ịjọ́ 'dĩ 'i.
16 “Ma 'bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá rĩ kí ṹ'bį̃ ã'du sĩ. Kí cécé anzị rilépi ãngũ sṹ gá
ĩ'bã ãzí kí umvelépi áváŋá gá rĩ áni.
17 “ ‘Ãvu ĩminí gũká rá,
wó ĩgã úngó la tulé úmgbé,
ãngo ãwú úngó kí rá,
wó 'bá ãzí ũcõgõ sĩ la kí 'dáyụ.’
18 Ã'dusĩku Yõhánã amụ́ mvụ wáyĩnĩ ku, na vâ íná ku, ãzíla 'bá jọ kí, ĩ'di
úríndí ũnzî trũ.
19 Wó Ngọ́tị́ 'Bádrį̃ amụ́ ãkónã naŋâ trũ ãzíla wáyĩnĩ mvụŋâ trũ wó jọ kí,
‘Ĩndre ĩ'di! Ĩ'di 'bá ãkónã nalépi rõ̃mmgbọ́ ru la, ãzíla ĩmẽrãlépi wáyĩnĩ sĩ
la, ĩ'di wõ̃rị́ 'bá mṹsọ́rõ̃ tralépi rĩ 'bã ãni 'bá ũnzí 'dĩ abe la.’ Wó ũndũwã
la ru i'da ịjọ́ pịrị ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ.”

Ũcõgõ táwṹnį̃ ịjọ́ ã'ị̃lépi ku 'dĩ kí drį̃ gá
(Lụ́kã 10:13-15)

20 Ịjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ i'dó dó ịjọ́ jọlé ũkpó ru táwṹnį̃ ĩ'di 'bã sĩ
tálí ĩ'didrį̃ kí idéjó ambamba 'dĩ kí drį̃ gá, ã'dusĩku 'bá ala gá rĩ 'bã kí lẽ jó
ásị́ ujajó ku ịjọ́ ũnzí ĩ'badrį̃ kí agá ãzíla ru ujajó Ãdróŋá rụ́ ku rĩ sĩ.

† **11:10** Mãlákĩ 3:1

21 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi 'bá Kõrãzínĩ gá 'dĩ! Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi 'bá Bẽtẽsãyídã
gá 'dĩ! Tálí idélé ĩmi agá 'dĩ kí údrĩ ándrá kí idé agá Tı̨́rǫ̃ gá ãzíla Sı̨̃dọ́nı̨̃
gá, uja kí tánõ ásı̨ sĩ kõlĩ-ĩbá sų̃jó ãzíla ru fujó úfóró sĩ 'bo.
22 Wó ájọ ĩminî, cãndí ĩmidrı̨ ụ́'dụ́ ı̨jọ́ lijó rĩ sĩ rĩ la cãndí Tı̨́rǫ̃ 'badrı̨
Sı̨̃dọ́nı̨̃ be ụ́'dụ́ ı̨jọ́ lijó kí drı̨̃ gá rĩ sĩ rĩ ndẽ rá.
23 Ãzíla mi 'i Kãpę̃rę̃nãwụ́mı̨̃, ála mụ ími ingalé ụrụgá yã? Yụ, mi rú jõ
fi vų̃rụ́ kpere ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrı̨ agá, údrĩ ándrá tálí idélé ími
agá 'dĩ kí idé agá Sõdómũ agá, ĩ'di tánõ acá kpere ụ́'dụ́ ãndrũ 'dõ agá rá.
24 Wó ájọ míní, ụ́'dụ́ ı̨jọ́ lijó rĩ sĩ cãndí mídrı̨ la ãngũ Sõdómũ drı̨ ndẽ
rá.”

Ĩmi amụ́ má rụ́ avı̨́lé
(Lụ́kã 10:21-22)

25 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ Yẹ́sų̃ jọ, “Má Átẹ́pı̨, ma ími ı̨cụ́, mi Úpí 'bų̃ 'badrı̨ ų̃ńọ́kụ́ be
rĩ 'i, ã'dusĩku ı̨jọ́ 'dĩ kí ízı̨ kí 'bá ũndũwã rú rĩ 'baní ãzíla 'bá ų̃ńı̨táŋ̨ã trũ
rĩ abe cí ãzíla mí i'da kí anzı̨ nírí 'banî.
26 Ãndá-ãndá ru, mâ Átẹ́pı̨, ã'dusĩku 'dĩ ı̨jọ́ múké míní lẽlé rĩ 'i.
27 “Mâ Átẹ́pı̨ fẽ ãko pírí kí mádrı̨ 'bo, 'bá ãzí ãlu Ngọ́pı̨̃ nı̨̃lépi cé la yụ pẽ
lú Átẹ́pı̨̃ 'i, ãzíla 'bá ãzí Átẹ́pı̨̃ nı̨̃lépi cé la yụ pẽ lú Ngọ́pı̨̃ 'i ãzíla 'bá Ngọ́pı̨̃
'bã ũpẽlé sĩ Átẹ́pı̨̃ i'dajó ĩ'banî rĩ 'i.
28 “Ĩmi amụ́ má rụ́ ĩmi 'bá pírí ãndẽlépi ãzíla tẹ́rı̨ ãnzı̨ trũ 'dĩ ãzíla ma
fẽ ĩminí avı̨́lé rá.
29 Ĩmi amụ́ ı̨jọ́ ų̃ńı̨lé mádrı̨, ĩ'dụ kı̨̃lı̨̃mmgbǫ̃rǫ̃ mádrı̨ gá rĩ 'i, ã'dusĩku ma
ásı̨ rãlı̨̃ trũ ãzíla áma ásı̨ ı̨̃gbẹ́ ru ãzíla mi dó sĩ avı̨ úríndí agá rá.
30 Ã'dusĩku kı̨̃lı̨̃mmgbǫ̃rǫ̃ mádrı̨ gá rĩ adru ãnzı̨ rú ku, tẹ́rı̨ mádrı̨ gá rĩ
perepere rú.”

12

Zı̨táŋ̨á Sãbátũ 'bã ı̨jọ́ sĩ rĩ
(Mãrákõ 2:23-28; Lụ́kã 6:1-5)

1 Sãbátũ * ãzí sĩ Yẹ́sų̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mụ kí ámvụ́ ãná drı̨ kí
agâ sĩ. Ãbı̨́rı̨ ndẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí rá ãzíla i'dó kí ãná kí drı̨ ãnũlé
nalé.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí mụ ı̨jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, jọ kí Yẹ́sų̃ ní, “Índre! 'Bá
mídrı̨ míní imbálé 'dĩ kí ı̨jọ́ ãzı̨táŋ̨á 'bã ã'ı̨lé idé Sãbátũ sĩ ku la kí idé.”
3 Yẹ́sų̃ umvi, “Ĩlã ı̨jọ́ úpí Dãwụ́dı̨̃ 'bã idélé 'bá ĩ'didrı̨ abe sáwã ĩ'bã kí
adrujó ãbı̨́rı̨ sĩ rĩ sĩ ku yã?
4 Fi jó Ãdróŋ̨á drı̨ agâlé, 'bá ĩ'didrı̨ 'dĩ kí abe úfẽ ĩ'baní mũkátĩ fẽlé
Ãdróŋ̨á ní 'bo 'dã nalé rá, ãko ãzı̨táŋ̨á 'bã ã'ı̨lé ku rĩ, wó lú ãtalo ídétáŋ̨á
idélépi rĩ kî na la nĩ á'dụ̂sĩ. †
5 Jõku ĩlã drĩ ı̨jọ́ ãzı̨táŋ̨á Mụ́sã drı̨ agá 'dâ jọlépi la Sãbátũ vú sĩ ãtalo
ídétáŋ̨á idélépi lı̨cọ́ Ãdróŋ̨á drı̨ agá 'dĩ kí ụ́'dụ́ Sãbátũ drı̨ iza ãzíla adru kí
ı̨jộ trũ ku.
6 Ájọ ĩminí 'bá ãmbógó ru ãndânĩ lı̨cọ́ Ãdróŋ̨á drı̨ gá rĩ cí.

---

* **12:1** Ụdụ́ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋ̨á ı̨̃nzı̨̃jó rĩ ĩ'di ụ́'dụ́ ázíyá 'i kí umve la *Sãbátũ.* 'Dĩ vâ ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'badrı̨ sĩ avı̨jó rĩ. 'Bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ ã'ı̨ kí únga ãzı̨ Sãbátũ sĩ ku. Ụ'dụ́ 'dĩ ají kí ru Sãbátũ ãmadrı̨ ãmã kí sĩ Ãdróŋ̨á ı̨̃nzı̨̃jó rĩ be ku. † **12:4** 1 Sámų̃wẹ̃ı̨̃ 21:1-6

7 Ĩdrĩ tá ị́jọ́ sĩlé ‘Álẽ ásị̃ ĩ̃gbę̃ adru ídétáŋ́á ku,’ † 'dĩ 'bã ífí nĩ cé la, ĩmi icó
ị́jọ́ lị̃lé 'bá ị́jọ̃ kóru 'dĩ kí drį̃ gá ku.
8 Ã'dusĩku Ngọ́tị̃ 'Bádrį̃ ĩ'di Úpí Sãbátũ drị́ gá rĩ 'i.”

Ágọ́bį̃ drį̃ ãcá trũ rĩ
(Mãrákõ 3:1-6; Lụ́kã 6:6-11)

9 Yẹ́sũ̃ a'be dó ãngũ 'dã rá, ãzíla mụ filé ãngũ Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩ̃jọ́ rĩ gá.
10 'Dãá ágọ́bį̃ ãzí drį̃ ãcá trũ la cí. 'Bá ãzí kí 'dãá cí lẽlépi ị́jọ́ ndrũ̃lépi
Yẹ́sũ̃ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di tõjó la kî, zị kí ĩ'di, “Ãzị́táŋ́á ã'ĩ̃ 'bání 'bá adríjó Sãbátũ
sĩ rá yã?”
11 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'bá ãzí jọlépi la ĩ'di 'bã kãbĩlõ drĩ 'de
'bú gá ụ́'dụ́ Sãbátũ drį̃ sĩ, icó ásị̃ 'bãlé sĩ ĩ'di anzéjó Sãbátũ sĩ ãmvé ku rĩ
ã'di 'i yã?
12 Ãko ũ̃rõ̃drị́ ru ãndânĩ rĩ ã'du, 'bá jõku kãbĩlõ! Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzị́táŋ́á ã'ĩ̃
'bání ị́jọ́ múké idéjó Sãbátũ sĩ rá.”
13 Jọ dó ágọ́bį̃ ní, “Mí ĩ̃jũ ími drị́ 'dĩ 'i.” Ágọ́bį̃ ĩ̃jũ dó ru drį̃ rá ãzíla drį̃
itú ru ãlápítí ru cécé drị́ ãzí ídri rĩ áni.
14 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ fũ kí ãmvé ị́jọ́ kí Yẹ́sũ̃ 'dị íngoní-íngoní ru yã rĩ
itúlé.

Ãtí'bó Ãdróŋ́á ní pẽlé rĩ

15 Yẹ́sũ̃ la mụ ị́jọ́ ála ị́jọ́ itú ĩ'di drį̃ gâ sĩ ĩ'di 'dịjó rĩ nĩ̃lé 'bo, ko drį̃ mụlé
ãngũ 'dã agá 'dãá rá, ãzíla 'bá ũ'bí 'de kí vú la gâ sĩ. Adrí 'bá ãyánĩ rú
ĩ'badrį̃ kí pírí rá,
16 wó li 'bá kí bị̃lẹ́ ĩ̃ndụ́ lẽ 'bã i'da kí 'i ã'di 'i yã rĩ gá ku.
17 Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la fẽjó la ị́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã jọlé nábį̃ Ĩsáyã tị gâ sĩ rĩ 'bã idé
ru benĩ.
18 'Dĩ ãtí'bó mádrị́ mání pẽlé rĩ 'i,
'bá mání lẽlé rĩ 'i ãzíla ma u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di sĩ,
ma Úríndí mádrį̃ tị pẽ ĩ'di drį̃ gá,
ãzíla ĩ'di mụ ị́jọ́ mání lị̃lé sụ́rụ́ kí drį̃ gá rĩ ũlũlé nĩ.
19 Icó ãgátã galé jõku uzálé,
jõku ị́jọ́ jọlé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ gẽrį̃ agâ sĩ ku.
20 Icó ũzú acálépi rá rĩ anulé ku,
jõku ĩbáká tárã drị́ nĩ̃lépi nĩ-nĩ rĩ icó anụ́lé la ku.
Ĩ'di pá tu ũkpó ru kpere ĩ'di 'bã ị́jọ́ lịŋ́á tị pẽ agá 'bá kí ndẽjó.
21 “Rụ́ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ 'bá pírí ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dĩ kí mụ ásị̃ 'bãlé ĩ'di drį̃
gá.” †

Yẹ́sũ̃ kí Bẹ̃ĩ̃zẹ̃bụ́lũ̃ be
(Mãrákõ 3:20-30; Lụ́kã 11:14-23)

22 Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ájí Yẹ́sũ̃ rụ́ ágọ́bį̃ ãzí úríndí ũnzí trũ mị̃fį̃ kóru
ãzíla ị́jọ́ jọlépi ku la, ãzíla Yẹ́sũ̃ adrí ĩ'di, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, icó dó sĩ ị́jọ́ jọlé rá ãzíla
ãngũ ndrelé rá.
23 'Bá ũ'bí 'dã pírí ũ̃sũ̃ kí ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã idélé 'dĩ sĩ ũ̃sũ̃-ũ̃sũ̃ zị kî, “'Dĩ adru
ũri Dãwụ́dį̃ drį̃ 'i ku yã?”
24 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ drį̃ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ kí, “Ágọ́bį̃ 'dĩ la lú úríndí
ũnzí kí adro ũkpó Bẹ̃ĩ̃zẹ̃bụ́lũ̃ 'dĩ úpí úríndí ũnzí 'badrį̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ.”

---

† **12:7** Hõséyã 6:6 † **12:21** Ĩsáyã 42:1-4

25 Yẹ́sṹ nḭ̃ 'bá 'dĩ kí ã'du ḭjọ́ ũrã kí agâlé yã rĩ gá rá, ḭjọ́ 'dĩ sĩ jọ ĩ'baní,
"Sṹrṹ ru awalépi ã'dḭ 'dḭlépi kí drĩdríŋĩ gá ãyá-ãyá rĩ icó pá tulé ku. Ãzíla
táwṹnḭ̃ ãlu-ãlu jõku lḭ́cọ́ ãlu-ãlu ru awalépi kí drĩdríŋĩ gá ndú-ndú rĩ kí
mụ irélé rá.
26 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Sĩtánĩ drḭ̃ Sĩtánĩ adró, ḭjọ́ 'dĩ 'bã ífí awa ru amụtḭ sĩ amụtḭ sĩ.
Sṹrṹ ĩ'didrḭ 'dã la pá tu íngoní-íngoní ru yã?
27 Ú'dî'da ádrĩ dó úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẹ̃ḭ̃zẹ̃bṹlṹ̃ drḭ̃ sĩ, 'bá ĩmidrḭ̃
kí dó adro la ũkpó íngõ sĩ? Ḭjọ́ 'bá ĩmidrḭ̃ 'bã kí idélé rĩ lḭ ḭjọ́ ĩmi drḭ̃ gá nĩ.
28 Wó ádrĩ úríndí ũnzí kí adro ũkpó Úríndí Ãdróŋá drḭ̃ sĩ, ḭjọ́ 'dĩ 'bã ífí
Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ̃ acá ĩmi rṹ 'bo.
29 "Jõku, 'bá ãzí icó filé ágọ́bḭ ũkpó la drḭ jó agâlé sĩ ãko ĩ'didrḭ jó agá rĩ
kí rajó ku íngoní ru? Kí ágọ́bḭ ũkpó 'dã umbé ráká, kí dó sĩ ãko ĩ'didrḭ jó
agá rĩ kí ra ĩndõ.
30 "'Bá adrulépi má be ku rĩ bãsĩ mẹ́rọ́'bá mádrḭ̃ 'i, 'bá ãko tralépi má
be ku rĩ ĩ'di 'bá ãko mádrḭ̃ kí irélépi irê la.
31 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminí, ála ĩmi trũ ḭjọ́ ũnzí ĩmidrḭ̃ kí agá rá, ãzíla ḭjọ́ ũnzí
'bá ãzí 'dĩ 'badrḭ̃ kí abe, wó 'bá ḭjọ́ ũnzí jọlépi Úríndí Ãlá rĩ ụrụ'bá gá rĩ
ícó ĩ'di trũlé ku.
32 'Bá ãzí drĩ ḭjọ́ ũnzí jọ Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ ụrụ'bá gá, Ãdróŋá la ĩ'di trũ rá, wó
'bá ḭjọ́ ũnzí jọlépi Úríndí Ãlá rĩ ụrụ'bá gá rĩ Ãdróŋá icó ĩ'di trũlé ú'dî'da
ku jõku drṹzḭ ku.

Ife ãzíla ĩ'di 'bã ífí
(Lṹkã 6:43-45)

33 "Ife múké rĩ la ífí múké rĩ ka, ife ũnzí rĩ la ífí ũnzí rĩ ka áyụ. Ála ife
nḭ̃ ífí ĩ'di 'bã kalé rĩ sĩ.
34 Ĩmi cécé ḭ̃nḭ̃ ḭ́rḭ́gọ́ ru rĩ áni, ĩmi icó ḭjọ́ múké jọlé íngoní ru, ḭsṹ 'dĩ sĩ
ĩmi 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi la? Ã'dusĩku tḭ la ḭjọ́ galépi ásḭ gâlé tré rĩ jọ.
35 'Bá múké rĩ la málĩ ĩ'didrḭ̃ sĩ ãko múké rĩ kí ají, 'bá ũnzí rĩ la ãko ũnzí
rĩ kí ají angájó málĩ ĩ'didrḭ ũnzí rĩ kí agá.
36 Ájọ ĩminî, ṹ'dṹ ḭjọ́ lijó rĩ sĩ, ḭjọ́ ífí kóru 'bá 'bã kí jọlé rĩ kí ála mụ ḭjọ́
lḭlé kí drḭ̃ gá rá.
37 Ã'dusĩku ála mụ ḭjọ́ lḭlé ími drḭ̃ gá ḭjọ́ ãfũlépi ími tḭ gá rĩ sĩ ími trũjó
jõku umbéjó."
38 Ṹ'dṹ ãzí ãlu, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ̃ kí imbálépi
'dĩ kí abe, jọ kí Yẹ́sṹ ní, "Ímbápḭ, ãlẽ mí idé ãmaní tálí."
39 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Á'bḭ anzḭ ũnzí ãzíla ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ ã'ḭ̃lépi ku 'dĩ kí
ícétáŋá tálí ru la zḭ! Ícó ĩ'baní ícétáŋá tálí ru la idélé ku, wó ícétáŋá idélé
ĩ'baní rĩ la adru ícétáŋá ándrá nábḭ̃ Yónã drḭ̃ rĩ 'i.
40 Gẹ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ Yónã u'á ándrá ṹ'dṹ na ḭ̃tṹ kí ḭ́nḭ́ be ḭ̃'bḭ ãmbógó rĩ agâlé,
ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ la mụ adrulé ṹ'dṹ na ḭ̃tṹ kí ḭ́nḭ́ be ṹnọ́kṹ agâlé.
41 'Bá Nḭ̃nẹ́vẹ̃ gá 'dĩ kí drṹzḭ pâ tu ṹ'dṹ Ãdróŋá 'bã ḭjọ́ lijó 'dã sĩ ĩmi tõlé
ĩmi á'bḭ anzḭ ú'dî'da 'dĩ, ã'dusĩku uja kí ándrá ásḭ ḭjọ́ ũnzí a'bejó rá ḭjọ́
Yónã 'bã ũlũlé ĩ'banî rĩ sĩ, ájọ ĩminí 'bá ãzí ãmbógó sĩ Yónã ndẽlépi rá la
'dã cí.

42 Ṷ'dṷ́ Ãdróŋá 'bã drṷ́zị́ ị́jọ́ lịjó 'dã sĩ ũkú úpí ru Sébã † gá rĩ la mụ
pá tulé ụ̀rụ̀gá ãzíla ĩ'di mụ ĩmi tõlé, ã'dusĩku akó drĩ̀ angájó sṷ́rṷ́ ĩ'didrĩ̀
agâlé amṷ́jó ímbátáŋá ũndũwã rú úpí Sũlũmánĩ 'bã imbálé rĩ kî arejó rĩ
sĩ. Ãzíla ú'dî'da, 'bá ãzí ãmbõgõ sĩ Sũlũmánĩ ndẽlépi rá la 'dâ cí”

Úríndí ũnzí 'bã ãgõjó rĩ
(Lṷ́kã 11:24-26)

43 “Úríndí ũnzí drĩ dó fũ 'bá agá 'dâ ãmvé 'bo, ĩ'di mụ acị́ trũ ãngũ ĩ̀yị́
kóru rĩ kí agâ sĩ ãngũ ndrṷ̃jó sĩ avị́jó drĩ dó ịsṷ́ la ku,
44 ĩ'di dó jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ma gõ vúlé mâ jó ídu rĩ agâlé.’ Ị́jọ́ 'dĩ
sĩ, ĩ'di dó ãgõ vúlé jó agá 'dõlé ĩ'di jô ịsṷ́ úwe bábá ãlá ru ãko ãzí kóru.
45 Ĩ'di dó mụ úríndí ũnzí ázî̀rĩ̀ ĩ'di ndẽlépi ũnzĩkãnã sĩ rá rĩ kí atrálé ĩ'di
rṷ́ 'dõlé kî dó amṷ́ u'álé 'bá 'dã agá ĩ'di be. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, kî dó u'á 'dãá 'bá 'dã
'bã gbíyã vúlé rĩ dó ũnzĩkãnã sĩ ándrá drị̀drị̀ rĩ ndẽ rá. 'Dĩ dó bãsĩ ị́jọ́ ru
idélépi 'bá ú'dî'da 'dĩ abe rĩ 'i.”

Yẹ́sṷ̃ 'bã ãndrẽ kí ádrî̀pịka abe
(Mãrákõ 3:31-35; Lṷ́kã 8:19-21)

46 Yẹ́sṷ̃ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'bá ũ'bí 'baní 'dĩ gá 'dĩ, ĩ'di 'bã ãndrẽ utu kí pá
ádrị́pịka abe ãmvé 'dãá, lẽ kí ị́jọ́ jọlé Yẹ́sṷ̃ be.
47 'Bá ãzí jọ ĩ'diní, “Índre, mî ãndrẽ kí mí ádrị́pịka abe utu kí pá ãmvé
'dã, ãzíla lẽ kí ị́jọ́ jọlé mí be.”
48 Yẹ́sṷ̃ umvi, “'Bá mâ ãndrẽ rú rĩ ã'di 'i? Ãzíla 'bá mâ ádrị́pịka rú rĩ kí
ã'di kî?”
49 Lũ dó ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṷ̃lé ãzíla jọ, “Ĩndre, mâ andreka
ãzíla mâ ádrị́pịka kí gápi 'dĩ.
50 'Bá ị́jọ́ mâ Átẹ́pị̀ 'bṷ̃ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ idélépi rĩ, ĩ'di mâ ádrị́pị̀, mâ
ámvọ́pị̀ ãzíla mâ ãndrẽ.”

13

Ị́jọ́ u'bélé 'bá ũri kpẽ̃lépi rĩ drĩ̀ gá rĩ
(Mãrákõ 4:1-9; Lṷ́kã 8:4-8)

1 Ṷ'dṷ́ ãlu 'dã 'bã vúŋá sĩ, Yẹ́sṷ̃ fũ jó agá 'dãá ãmvé ãzíla mụ dó rilé mĩrĩ
tị gá.
2 'Bá ũ'bí atrá kí ru ĩ'di andre gá, tụ dó filé rilé vṷ̃rṷ́ í'bó agá, 'bá pírí
utu kí dó pá mĩrĩ tị gá 'dãá.
3 I'dó dó ĩ'baní ị́jọ́ ũ'bí ũlũlé ị́jọ́ u'béŋá sĩ. Jọ dó, “Ágọ́bị̀ ãzí fũ mụlé ũri
kpẽ̃lé ĩ'didrị̀ ámvṷ́ agá.
4 Ĩ'di 'bã ũri kpẽ̃ agá 'dâ, ũri ãzí rĩ u'de kí gẽ̃rĩ̀ tị gá, ãriŋa angá kí tị kí
kí rá.
5 Ãzí rĩ u'de kí ãngũ írãkí ru vũ ĩzâ kóru rĩ agá, angá kí mbẽlẽŋá ru rá,
ã'dusĩku ũ̃nọ́kṷ́ 'bã adrujó cene rú rĩ sĩ.
6 Wó ĩ̀tṷ́kã la mụ kalé ri 'bo, ĩ̀tṷ́kã ivé kí, 'i kí rá ízókí la 'bã kí adrujó
cene rú rĩ sĩ.
7 Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ũ̃cịkị̀ trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ũ̃cịkị̀ trũ rĩ abe ãlu,
ãvúkí ũ̃cịkị̀ trũ rĩ vu kí rá.

† **12:42** *Sébã* ĩ'di ándrá sṷ́rṷ́ ándrâlé ru ãngũ Ịsịrayị́lĩ̀ drĩ̀ gá la.

8 Wó ãzí rĩ u'de kí ũnọ́kṵ́ vũ ĩzá trũ rĩ agá, zo kí ka kí ífí rá, ãzí rĩ kí túrú
ãlu, ãzí rĩ kí kãlị́ ázíyá ãzíla ãzí rĩ kí kãlị́ na.
9 'Bá bị́lẹ́ trũ ịjọ́ arelépi rĩ 'bã are ịjọ́ 'dĩ 'i.”

Ịjọ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ífí icéjó rĩ
(Mãrákõ 4:10-12; Lṵ́kã 8:9-10)

10 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé 'dĩ amṵ́ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé ãzíla zị kí ĩ'di, “Mí ịjọ́ jọ
'bá 'banî ịjọ́ u'béŋá sĩ la ã'du ịjọ́ sĩ yã?”
11 Yẹ́sṵ̃ umvi, “Ịjọ́ zĩ̀lé zị́-zĩ̀ Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ drị́ gá rĩ úfẽ ĩ'di nĩ̀lé ĩminî, wó
adru ĩ'banî ku.
12 Ã'dusĩku 'bá ãko trũ rĩ ála ãzíla ũ'bã drĩ̀ la gá, ĩ'di dó adru ãko trũ
ĩyõ rú. Wó 'bá ãko kóru rĩ drị́ ĩ'di táni trũ adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dụ la
ĩ'didrị́ 'dâ rá.
13 Ma ịjọ́ jọ ĩ'baní ịjọ́ u'béŋá sĩ la,
“Drĩ kí táni ãngũ ndre rá, ndre kí mgbã la ku,
ãzíla kí ịjọ́ are rá ícó kí arelé la pịrị ku, jõku ícó kí ífí la vãlé ku.”
14 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ ándrá nábĩ̀ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ acá dó ĩ'di 'bã kẽjị́ gá,
“ ‘Ĩmi ịjọ́ are rá,
wó ĩmi icó ífí la vãlé ku,
ĩmi ãko 'dĩ kí ãlṵ̃ rá,
wó ĩmi icó kí ndrelé ku.
15 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí ásị́ mba ũkpómgboroto rú cécé írã áni,
ãzṵ̃ kí ru bị́lẹ́ ịjọ́ arejó cí,
ũpị̃ kí ru mịfị́ kí cí.
Drĩ tá adru íni ku, kí tá ãngũ ndre kí mịfị́ sĩ rá,
ịjọ́ are kí bị́lẹ́ sĩ rá,
kí ịjọ́ vã kí ásị́ sĩ,
sĩ ru ásị́ ujajó mání sĩ kí adríjó rá.’ †
16 Wó ĩmi mịfị́ kí drĩ̀lẹ́ba rú, ĩ'bã kí ãngũ ndrejó rĩ sĩ ãzíla bị́lẹ́ 'bã kí ịjọ́
arejó rĩ sĩ.
17 Ã'dusĩku ma ĩminí ịjọ́ mgbã rĩ jọ, nãbịya ãzíla 'bá ãlá wẽwẽ rú 'dĩ lẽ kí
ãko ĩmi ndrelé 'dĩ kí ndrelé vị́ sĩ wó ndre kí kí ku, ãzíla lẽ kí arelé la rá
wó are kí kí ku.

Yẹ́sṵ̃ icé ĩjọ́ ĩjọ́ u'béŋá ũri kpẽŋá drĩ̀ 'bã ífí
(Mãrákõ 4:13-20; Lṵ́kã 8:11-15)

18 “Ĩmi are ịjọ́ jọlé ịjọ́ u'béŋá sĩ 'bá ũri kpẽ̀lépi rĩ drĩ̀ gá rĩ 'bã ífí.
19 'Bá ịjọ́ Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ drĩ̀ arelépi rá, wó ífí la vãlépi ku rĩ kí cécé ũri
u'delépi gẽ̃rĩ̀ tị gá rĩ áni. Sĩtánĩ la amṵ́ ịjọ́ Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ drĩ̀ ũlũlé rĩ palé
kí ásị́ gá 'dâ rá.
20 Ũri u'delépi ãngũ írãkí ru rĩ agá rĩ kí 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drĩ̀ ã'ĩ̀lépi ãyĩkõ
sĩ ĩ'bã kí arejó la rĩ sĩ rĩ kî.
21 Wó ịjọ́ Ãdróŋá drị́ rĩ fi kí agâlé álị́ ku. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ũcõgõ drĩ a'dé kí drĩ̀
gá jõku cõcóŋá abe, ịjọ́ mgbã rĩ sĩ, kí a'dé mbẽlẽ rú rá.
22 Ũri u'delépi ãngũ ife ũcịkị́ trũ rĩ kí ĩndṵ́ gá rĩ kí 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá
rĩ arelépi rá, wó ũcõgõ ídri 'dõ drĩ̀ sĩ ãzíla lẽtáŋá málĩ lẽjó rĩ abe kí kí ịjọ́
ala gá rĩ inzí rá, icó kí dó sĩ ífí kalé ku.

† **13:15** Ĩsáyã 6:9-10

23 Ãzíla ũri kpẽlé u'delépi ũnǫ́kṵ́ múké rĩ agá 'dĩ kí 'bá ịjǫ́ Ãdróŋá drị̃
arelépi rá ãzíla ífí la vãlépi rá, kí ífí ka, ãzí rĩ kí ka la túrú ãlu, ãzí rĩ kí
kãlị ázíyá ãzíla ãzí rĩ kí kãlị na.”
24 Yẹ́sṵ̃ jọ vâ ĩ'baní ịjǫ́ u'béŋá ãzí, “Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ ĩ'di cécé ágǫ́bị̃ ãzí kpẽ
ũri múké la ĩ'didrị̃ ámvṵ́ agá.
25 Ịnị̃ ãzí ãlu 'bá 'bã kí ṵ́'dṵ́ ko agá 'dĩ, mẹ́rǫ́'bá amṵ́ ãvúkí rĩlé ãná agá
ãzíla ko drị̃ mụlé rá.
26 Ũri 'bã kí zo agá kpere ĩ'bã kí ífí ka agá, ãvúkî i'da dó ru rá.
27 “Ãtí'bó ágǫ́bị̃ 'dã drị̃ amṵ́ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé ãzíla jọ kí ĩ'diní, ‘Ãmbógó, ũri
ándrá míní kpẽlé mídrị̃ ámvṵ́ agá rĩ adru ándrá múké rĩ 'i ku yã? Ãvúkí
ala gá 'dã ãfũ dó íngõlé yã?’
28 “Ãmbógó umvi, ‘Mẹ́rǫ́'bá idé ịjǫ́ 'dĩ nĩ.’
“Ãtí'bó zị kí ĩ'di, ‘Ãmbógó, ílẽ ãmụ kí unzelé rá yã?’
29 “Ãmbógó umvi ‘Yụ. Ĩmi mụ ãná 'bã mgbã kí nzelé ĩndĩ ku.
30 Ĩmi a'be ãná 'bã zo kí pírí ãlu kpere sáwã lãjó la rĩ sĩ. Ma mụ jọlé
la 'bá ãná lãlépi rĩ 'baní drị̃drị̃ rĩ sĩ 'bã ũkũnã kí drĩ ãvúkî ráká, ãzíla 'bã
amṵ́ kí dó ãná ũkũnãlé 'bãlé ĩrá gá ĩndõ.’ ”

Ịjǫ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdáḷị̃ sĩ rĩ (Mãrákõ 4:30-32; Lṵ́kã 13:18-19)

31 Yẹ́sṵ̃ jọ vâ ịjǫ́ u'béŋá ãzí rĩ 'i: “Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ ĩ'di cécé ũri umvelé
hãrãdáḷị̃* rĩ 'bã ífí áni, ágǫ́bị̃ ãzí 'dụ ĩ'di salé ĩ'didrị̃ ámvṵ́ agá.
32 Ĩ'di 'bã ndẽjó ĩmbĩrãŋã sĩ ũri kí agá pírí nĩ rĩ sĩ, wó ĩ'di zo ãmbõgõ
sĩ ife ámvṵ́ agá 'dĩ 'baní pírí ãndânĩ, ĩ'di acá adrujó ife ãmbógó ru, ãriŋa
'bṵ̃ gá rĩ kí dó amṵ́ jõrõvũ sịlé kénĩ la kí agá.”
33 Yẹ́sṵ̃ jọ vâ ĩ'baní ịjǫ́ u'béŋá ãzí la �trị̃, “Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ ĩ'di cécé 'dĩ áni:
ãkṵ́kị̃ ũkú 'bã 'dụlé usalé ãnáfóró agá rĩ áni 'dĩ sĩ ṵ̃pị̃ drĩ ku rú kpere ĩ'di
'bã ṵ̃pị̃ agá rĩ áni.”
34 Yẹ́sṵ̃ jọ ịjǫ́ 'dĩ kí 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní ịjǫ́ u'béŋá sĩ, jọ ĩ'baní ịjǫ́ ãzí ịjǫ́
u'béŋâ kóru la ku.
35 Idé ịjǫ́ 'dĩ ịjǫ́ ándrá nábị̃ 'bã jọlé rĩ 'bã idé rú sĩ ru ĩ'di 'bã kẽjị̃ gá,
“Ma ĩminí ịjǫ́ jọ ịjǫ́ u'béŋá sĩ,
ma mụ ịjǫ́ ándrá zị̃lé ídu i'dójó ṵ́'dṵ́ ũnǫ́kṵ́ 'bãjó 'dã sĩ 'dĩ kí ũlũlé.” †

Yẹ́sṵ̃ icé ịjǫ́ u'béŋá ãná ãzíla ãvúkí drị̃

36 Yẹ́sṵ̃ la mụ 'bá ũ'bí 'dã kí a'belé 'bo ãzíla fi dó jó agâlé ru, 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ amṵ́ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé jọ kí, “Mí i'da ãmaní ịjǫ́ u'béŋá ãvúkí drị̃ 'bã
ífí.”
37 Yẹ́sṵ̃ umvi, “Ágǫ́bị̃ ũri múké rĩ kpẽlépi rĩ ĩ'di Ngǫ́tị̃ 'Bádrị̃,
38 ámvṵ́ ĩ'di ũnǫ́kṵ́ 'i, ũri múké rĩ ĩ'di anzị Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ kî,
ãvúkí ĩ'di 'bá ũnzí rĩ 'i.
39 Ãzíla 'bá ãvúkí rĩlépi rĩ ĩ'di Sĩtánĩ 'i. Ũri ũkũnãŋá ĩ'di ũnǫ́kṵ́ 'bã ãsị̃ŋá,
ãzíla 'bá ũri ũkũnãlépi rĩ mãlãyíkã kî.
40 “Ịjǫ́ 'dĩ sĩ, cécé mụjó ãvúkí tralé rĩ ivéjó ãcí sĩ rĩ áni, ĩ'di vâ adru ṵ́'dṵ́
ãsị̃ŋá drị̃ 'dã sĩ 'dĩ 'bã áni.

---

* **13:31** *Hãrãdáḷị̃* ĩ'di ándrá ũri salé cécé sẹ̃bị́ká áni ãngũ Ịsịrayíḷị̃ gá la, ífí la ndẽ ĩmbĩrãŋã sĩ ũri ãzí 'dĩ kí pírí rá. Ĩ'di 'bã zo ambamba rĩ mítã 7½. † **13:35** Zãbṵ́rị̃ 78:2

41 Ngǫ́tị̃ 'Bádrị̃ la mụ mãlãyíkã ĩ'didrị̃ kí tị ũpẽlé, kí mụ ãko ũnzĩkãnã
fẽlépi sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ agá 'dĩ kí iyálé ãzíla 'bá pírí ũnzíkãnã idélépi 'dĩ kî abe
ãmvé.
42 Kí mụ kí tralé u'bélé ãcí agá, ãngũ 'dã gá 'dãá áwáŋ́á kí sị̃ naŋ̃â trũ.
43 'Bá Ãdróŋ́á drị̃ ãlá 'dĩ kí dó mụ d̃ị̃lé ĩ̃tụ́ áni sụ́rụ́ Átẹ́pị̃ ĩ'badrị̃ drị̃ agá.
Mí are ị́jọ́ 'dĩ mi 'bá b̃ị́lẹ́ trũ rĩ.

Ị́jọ́ u'bélé málĩ zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ rĩ sĩ rĩ

44 "Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ ĩ'di cécé málĩ zĩ̃lé ámvụ́ agá rĩ áni. 'Bá ịsụ́lépi la rĩ ĩ'di
ĩ'di zĩ̃ drĩ̃ gá ãzíla ãyĩkõ ĩ'di agá rĩ sĩ mụ rá ãzíla ĩ'di ãko ĩ'di trũ adrujó rĩ
kí ĩ̃tũ̃ndã rá ãzíla ĩ'di dó sĩ mụ ámvụ́ 'dã ĩgbãlé.
45 "Ũ'bãjó la 'dã drĩ̃ gá, Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ ĩ'di cécé ágọ́bị̃ dũkánĩ trũ gólũdĩ
ndrũ̃lépi rĩ áni,
46 ãzíla drĩ dó ãjẽ̃ trũ ãmbógó rĩ ịsụ́ 'bo, ĩ'di dó mụ ãko pírí ĩ'di trũ adrujó
rĩ kí ĩ̃tũ̃ndãlé rá ĩ'di dó mụ ĩgbãlé la áyụ.
47 "Ũ'bãjó la 'dã drĩ̃ gá, Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ ĩ'di cécé ímbá 'belé mĩrĩ agá rĩ
áni, ãzíla ĩ'di ĩ̃'bị̃ ũvítá ndú-ndú kí atrá.
48 Drĩ dó ga 'bo, ála dó ĩ'di asé ãmvé ĩ̃yị́tị̃ gá cínákí drĩ̃ gá, ála dó ĩ̃'bị̃
mgbã rĩ kí ụ'dụ u'bélé gụ́fá agá, ãzí ãzĩ̃ kóru rĩ kí ála kí 'be ásé gá. 49 Ĩ'di
mụ adrulé 'dĩ 'bã áni ụ́'dụ́ ãsĩ̃jó 'dã sĩ. Mãlãyíkã kí drụ́zĩ̃ amụ́ ãzíla kí dó
'bá ũnzí rĩ kí drĩ̃drínĩ̃ co 'bá ãlá rĩ abe,
50 ãzíla ála dó kí 'be ãcí ukólépi ku rĩ agá, 'dãá áwáŋ́á ãzíla sị̃ naŋ̃â trũ."
51 Yẹ́sũ̃ zị kí, "Ĩvã ị́jọ́ 'dĩ kí rá yã?"

Umvi kí, "'Ẽ."

52 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, "'Bá ãzĩ̃táŋ́á Mụ́sã drĩ̃ kí nĩ̃lépi rá ãzíla vâ Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á
drĩ̃ vãlépi rá rĩ ĩ'di cécé 'bá jó sĩ ãko tãmbajó rĩ trũ rĩ áni. Ĩ'di ãko ĩ'didrị̃
ũrõ̃drị̃ ru 'dĩ kí i'da angájó jó ĩ'didrị̃ ãko tãmbajó rĩ agâlé, 'dĩ kí ãko ú'dí
ãzíla ũ̃kụ 'dĩ kí abe."

Yẹ́sũ̃ gãjó Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ gá rĩ
(Mãrákõ 6:1-6; Lụ́kã 4:16-30)

53 Yẹ́sũ̃ la mụ ị́jọ́ jọlé ị́jọ́ u'béŋ́á sĩ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, nga dó 'dãá rĩ sĩ
mụlé rá.
54 Yẹ́sũ̃ la mụ acálé ãngũ ĩ'didrị̃ gá, i'dó 'bá kí imbálé ãngũ Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩ̃jó
rĩ gâ sĩ, ãzíla 'bá acá kí ũ̃sũ̃táŋ́á sĩ. Zị kî, "Ágọ́bị̃ 'dĩ ịsụ́ ũndũwã ãzíla ũkpó
sĩ tálí kí idéjó 'dĩ kí íngõlé?"
55 'Dĩ adru ágọ́bị̃ báwũ falépi rĩ 'bã ngọ́pị̃ 'i ku yã? Ãndrẽ rụ́ adru
Mãríyámũ 'i ku yã? Ádrị̃pịka adru kí Yãkó'bõ kí Yũ̃sụ́fũ̃ trũ Sĩ̃mọ́nĩ̃ ãzíla
Yụ́dãsĩ̃ trũ ku yã?
56 Ámvọ́pịka adru kí pírí ãma abe 'dĩ kí ku yã? Ágọ́bị̃ 'dĩ ịsụ́ ãko 'dĩ kí
pírí íngõlé yã?
57 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá u'á kí ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kî sĩ ku.

Wó Yẹ́sũ̃ umvi jọ ĩ'baní, "Úfẽ ĩ̃nzĩ̃táŋ́á nábĩ̃ ní ku la táwũ̃nĩ̃ ĩ'didrị̃ agá
ãzíla 'bá ĩ'didrị̃ lị́cọ́ gá rĩ ĩ̃nzĩ̃ kí ĩ'di ku."
58 Ãzíla Yẹ́sũ̃ idé tálí kí ũ'bí ru ku ã'dusĩku ã'ĩ̃táŋ́á ãkõ ĩ'badrị̃ sĩ.

14

Drã Yõhánã Bãbũtĩzį̃ fẽlépi rĩ drį̃ gá rĩ
(Mãrákõ 6:14-29; Lũkã 9:7-9)

1 Ũ'dụ́ 'dã sĩ úpí Hẽródẽ Ãnį̃tį̃pã la mụ į̃jọ́ Yẹ́sų̃ drį̃ gá rĩ arelé 'bo,
2 ãzíla jọ 'bá ĩ'di pálé gá rĩ 'baní, "'Dĩ Yõhánã Bãbũtĩzį̃ fẽlépi rĩ angá ídri rú nĩ! Gápi ũkpó tálí idéjó rĩ 'bã kí sĩ ru idéjó ĩ'di rų̃ sĩ 'dĩ."
3 Hẽródẽ 'dĩ rụ ándrá Yõhánã 'i, umbé ĩ'di cí, ãzíla 'bã ĩ'di mãbṹsų̃ gá. Idé į̃jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ĩ'di 'bã ádrį̃pį̃ Fį̃lį̃pǫ̃ 'bã ũkû Hẽrõdíyãsĩ 'dụjó ũkú ru rį̃ sĩ.
4 Ã'dusĩku sáwã ãzí sĩ Yõhánã jọ ándrá Hẽródẽ ní, ãzį̃tãŋ́ã ã'į̃ ĩ'diní Hẽrõdíyãsĩ 'dụjó ku.
5 Hẽródẽ lẽ ándrá Yõhánã 'dį̃lé rá, idé ándrá ũ̃rį̃ sĩ 'bá kî sĩ, ã'dusĩku 'bá ã'į̃ kí ĩ'di nábį̃ rĩ gá rá.
6 Wó ụ́'dụ́ Hẽródẽ tĩjó rĩ la mụ acálé 'bo, Hẽrõdíyãsĩ į̃zẹ́pį̃ tu úngó ũ'bí ru tralépi ũ̃mų̃ gá rĩ kí drį̃lẹ́ gá ãzíla fẽ ãyĩkõ Hẽródẽ ní rá.
7 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, Hẽródẽ na dó ũyõ sĩ ĩ'diní ãko cí ĩzóŋ̃â 'bã lẽlé rĩ fẽjó.
8 Wó ĩzóŋ̃â 'bã ãndrẽ jọ į̃zẹ́pį̃ 'bã jọ, "Ífẽ mání Yõhánã Bãbũtĩzį̃ fẽlépi rĩ 'bã drį̃kã sẽníyã agá 'dâ!"
9 Úpí u'á cãndí sĩ, ã'dusĩku į̃jọ́ ĩ'di 'bã azį̃lé 'bá ĩ'didrį̃ ũ̃mų̃ gá rĩ kí drį̃lẹ́ gá rĩ į̃jọ́ sĩ, fẽ dó ũkpó į̃jọ́ ĩzóŋ̃â 'bã lẽlé rĩ fẽjó rá.
10 Fẽ dó ũkpó sĩ Yõhánã 'bã drį̃kã lijó mãbṹsų̃ jó gâlé rá.
11 Ájí dó Yõhánã 'bã drį̃kã sẽníyã agá ãzíla úfẽ dó ĩ'di ĩzóŋ̃â drį̃lé, 'dụ dó ĩ'di agụlé ãndrẽ rų̃lé.
12 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ amụ́ kí dó Yõhánã 'bã ãvũ 'dụlé į̃sį̃lé rá. Mụ kí dó į̃jọ́ ru idélépi 'dĩ kí vú nzelé Yẹ́sų̃ nî.

Yẹ́sų̃ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú nî
(Mãrákõ 6:30-44; Lũkã 9:10-17; Yõhánã 6:1-14)

13 Yẹ́sų̃ la mụ į̃jọ́ ru idélépi 'dĩ kí arelé 'bo, tụ dó filé í'bó agâ sĩ zajó ãngũ 'dã a'bejó ãzíla mụ dó ãngũ 'bâ kóru la gá ĩ'di sĩ á'dų̃sĩ. 'Bá ũ'bí kí mụ į̃jọ́ la arelé 'bo, a'be kí táwų̃ñį̃ ĩ'badrį̃ kí rá ãzíla bĩ kí ĩ'di vú pá sĩ.
14 Yẹ́sų̃ la mụ acálé 'bo, ndre ũ'bí ru tralépi rĩ kí 'bã ízákĩzã, į̃jọ́ 'dĩ fi ásį̃ la gá ãzá-ãzá, ã'dusĩku ĩ'bã kí adrujó cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí ucélépi rĩ kóru rĩ áni rĩ sĩ, ãzíla adrí ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú rĩ kí rá.
15 Ĩndró la mụ acálé 'bo, 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãzíla jọ kí, "Ãngũ 'dĩ 'bâ kóru ãzíla į̃tụ́ 'de 'bo. Ípẽ 'bá kí tị mụlé tǫ̃rǫ̃mẹ́ kí agâlé sĩ mụjó íná ndrų̃ trũ ĩgbãlé ĩ'baní nalé."
16 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, "Lẽ 'bá 'dĩ 'bã mụ kí ãngũ ãzí gá ku. Ĩfẽ bãsĩ ĩ'baní ãkónã nalé."
17 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé 'dĩ jọ kí ĩ'diní, "Ãko ãmadrį̃ 'dâ cí rĩ mũkátĩ tõwú ãzíla į̃'bị į̃rį̃ abe."
18 Yẹ́sų̃ jọ, "Ĩmi ají kí má rụ́ 'dõlé."
19 Ãzíla jọ dó 'bá 'baní 'bã ri kí vų̃rụ́ ásé drį̃ gá. 'Dụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí ãzíla į̃'bị į̃rį̃ 'dĩ kî abe, ndre ãngũ ụrụgá 'bų̃ gâlé, fẽ dó ãwã'dĩfô Ãdróŋ́ã ní ãzíla anu dó mũkátĩ kí rá. 'Dã 'bã vúlé gá fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'badrį̃ ãzíla awa kí dó kí 'bá 'banî.
20 Nga kí pírí nalé la 'bá aga kí dó sĩ rá, ãzíla 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ tra kí dó į̃mbį̃ la acelépi 'dĩ kí gų̃fá tré-tré mụdrį̃ drį̃ į̃rį̃.

21 'Bá kãlãfe mũkátĩ ãzíla ị̃'bị nalépi ãgọbị rú rĩ kí álĩfũ tõwú, úlã ũkú
kí anzị abe gẹ̃rị̃ sĩ ku.

Yẹ́sụ̃ 'bã acị̃jó ỹyị́ drị̃ gâ sĩ rĩ
(Mãrákõ 6:45-52; Yõhánã 6:15-21)

22 'Dã 'bã vúlé gá cọtị Yẹ́sụ̃ fẽ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní tụlé í'bó
agá, pẽ dó kí tị sĩ zajó ỹyị́ 'bã 'á 'dã sĩ ĩ'di drị̃lẹ́ gâlé, ĩ'di dó dị̃ 'bá kí irê sĩ.
23 Ĩ'di 'bã 'bá kí dejó iréjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, tụ dó 'bé drị̃ gâlé á'dụ̃sĩ
mụjó Ãdróṇá ã'ỹjó. Ĩndró la mụ acálé 'bo, ịsụ́ ĩ'di á'dụ̃sĩ,
24 wó í'bó dó ỹyị́ 'bã ágá gâlé angájó ãngũ ã'í rĩ gá, ĩ'di agba ỹyị́ drị̃ gá
'dãá ãlụ́kụ́kụ̃ 'bã adrujó ambamba rĩ sĩ.
25 Ãngũsãrã sĩ ('dĩ drĩdríṇĩ sáwã úrômĩ 'bã ãni sáwã mụdrị́ drị̃ ỹrị̃ be ỹnị́
sĩ 'dĩ gá 'dĩ), Yẹ́sụ̃ ko dó drị̃ mụlé pá sĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rụ̃lé ỹyị́ drị̃
gâ sĩ.
26 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ĩ'di ndrelé amụ́ agá ĩ'ba rụ́ 'dõlé mĩrĩ drị̃
gâ sĩ, ụ̃rị̃ rụ kí cí. Jọ kí, "Ãkô úríndí ãzí," ãzíla 'be kí ụ̃lụ́lụ́ ụ̃rị̃ drị́.
27 Wó cọtị Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩmi ásị́ 'bã mvu ku. 'Dõ ma 'i. Ĩmi idé ụ̃rị̃ sĩ
ku."
28 Pétẽrõ jọ, "Úpí, 'bâ drĩ adru mi 'i ãndá-ãndá ru, ífẽ ámụ mí rụ̃lé ỹyị́
drị̃ gâ sĩ."
29 Yẹ́sụ̃ jọ, "Mí amụ́."
Pétẽrõ ãfũ dó í'bó agâlé, i'dó dó amụ́lé ỹyị́ drị̃ gâ sĩ Yẹ́sụ̃ rụ́ 'dõlé.
30 Wó ĩ'di mụ ãlụ́kụ́kụ̃ ũkpó 'dã ndrelé, idé ụ̃rị̃ sĩ ãzíla i'dó dó 'delé ỹyị́
ỹndụ̃lé, za re, "Úpí ípa ma 'i!"
31 Cọtị Yẹ́sụ̃ su drị́ ĩ'di rụ̃lé sĩ ĩ'di arụ́jó drị́ gá 'dãá jọ, "Mi gápi ã'ỹtáṇâ
trũ wereṇá 'dĩ, mi ãbã ã'du sĩ yã?"
32 Yẹ́sụ̃ kí Pétẽrõ be kí dó mụ tụlé filé í'bó agâlé 'bo, ãlụ́kụ́kụ̃ ịgbẹ dó rá.
33 'Bá tá í'bó agá 'dãá 'dĩ kí ỹnzị̃ kí ĩ'di, jọjó la, "Ãndá-ãndá ru, mi Ãdróṇá
Ngọ́pị 'i."
34 Yẹ́sụ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe za kí mĩrĩ agá 'dã sĩ, mụ kí dó ãfũlé
táwụ̃ñ̃ ỹyị́tị ãngũ Gẹ̃nẹ̃sãrẹ́tị̃ drị̃ gá.
35 Ãzíla 'bá ãngũ 'dã gá rĩ kí mụ Yẹ́sụ̃ amálé 'bo, iré kí ỹjọ́ 'dĩ 'i ãngũ 'dã
gá 'dãá pírí. 'Bá ají kí ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú rĩ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé,
36 ãzíla 'bã kí mãmálá ĩ'di rụ́, 'bá ãyánĩ rú rĩ 'bã aló kí lú ĩ'di 'bã bõngó
'bã tị áyụ, wó 'bá bõngó la tị alólépi rá 'dĩ adrí kí rá.

15

Yẹ́sụ̃ imbá 'bá kí lã'bĩ á'bị̃ drị̃ gá rĩ drị̃ gá
(Mãrákõ 7:1-13)

1 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí ãzíla imba'ba ãzị́táṇá Mụ́sã drị̃ kí
imbálépi rĩ abe amụ́ kí Yẹ́sụ̃ rụ́ angájó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá zị kí ĩ'di,
2 "'Bá míní imbálé rĩ ũbĩ kí lã'bĩ ãmã áyỹpịka 'bã kí azị̃lé ãmaní rĩ kí vú
ku la ã'du ỹjọ́ sĩ yã? Ũjĩ kí ru drị́ lã'bĩ ãmadrị̃ 'bã lẽlé rĩ áni ráká sĩ ãkónã
najó ĩndõ ku la ã'du ỹjọ́ sĩ yã?" *
3 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi ãzị́táṇá Ãdróṇá drị̃ kí anu lã'bĩ ĩmidrị̃ 'bã
ímbátáṇá arejó ã'du ỹjọ́ sĩ yã?

* **15:2** Drị́ ũjĩṇá 'dĩ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã ãni kũkâ rú lã'bĩ ĩ'badrị́ gá rĩ drị̃ 'i.

4 Ã'dusĩku Ãdróŋá jọ, ‘Mí ĩnzĩ mí átẹ́pị kí mí ãndrẽ be,’ † ãzíla ‘'Bá átẹ́pĩ
jõku ãndrẽ wãlépi rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá.’ †
5 Wó ĩmi jọ la 'bá ãzí drĩ jọ la átẹ́pĩ ní jõku ãndrẽ ní ãko ĩmĩ tá icólé ịsụ́lé
mádrị rĩ áfẽ ĩ'di Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô rú,
6 ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ĩnzĩtáŋá fẽlé 'bá ĩmi tịlépi rĩ 'baní ku. Wó ịjọ́ ĩmi
ãni lã'bĩ drị sĩ ĩmi ịjọ́ Ãdróŋá drị gá rĩ uga ãzị ngalé úmgbé.
7 Ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ịjọ́ Ĩsáyã 'bã sĩlé ĩmi drị gá rĩ ĩ'di ãndá:
8 “ ‘'Bá 'dĩ kí mání ãrútáŋá fẽ tị sĩ,
wó ásị la kí má rú 'dâ rá-rá ru.
9 'Bá 'dĩ kí mání ĩnzĩtáŋá ífí kóru rĩ fẽ,
ímbátáŋá ĩ'badrị kí ãzịtáŋá 'bá 'bã kí 'bãlé vâ imbálé nĩ rĩ kî.’†”

Ãko 'bá 'bãlépi ãndị ru rĩ
(Mãrákõ 7:14-23)

10 Yẹ́sụ̃ umve 'bá ũ'bí 'dĩ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé, ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩmi are ãzíla
ĩvã ịjọ́ 'dĩ 'i!
11 Ãko filépi 'bá tị gâ sĩ rĩ icó 'bá 'bãlé ãndị ru nĩ la ku, wó ãko ãfũlépi
'bá tị gâ sĩ rĩ la 'bá 'bã ãndị ru la nĩ.”
12 Wó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amụ́ kí dó Yẹ́sụ̃ rú 'dõlé jọ kí ĩ'dinî, “Ínĩ 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ịjọ́ 'dĩ 'de kí agá ũnzíkãnã rú rĩ gá rá
yã?”
13 Yẹ́sụ̃ umvi, “Ife ãlu-ãlu má Átẹ́pị 'bụ̃ gá rĩ 'bã salé nĩ ku rĩ ála mụ
nzelé la ízókî trũ gbụ́.
14 Ĩmi así ịjọ́ ĩ'badrị kí sĩ ku; kí drĩlẹ́ mịfị kóru la kî, wó 'bá mịfị kóru rĩ
drĩ 'bá mịfị kóru rĩ drị 'de kí ĩrị trá mụ u'delé 'bụ́ gá.”
15 Pétẽrõ jọ, “Mí i'da ãmaní ịjọ́ u'bélé 'dĩ 'bã ífí.”
16 Yẹ́sụ̃ zị kí, “Ĩmi drĩ vâ kpere ũndũwã kóru yã?
17 Ĩnĩ drĩ ãko filépi 'bá tị gâ sĩ rĩ la fi kụ̃bụ̃ gá ãzíla ĩ'di fũ ụrụ'bá gâ sĩ
ãmvé rĩ gá ku yã?
18 Wó ãko ãfũlépi 'bá tị ga sĩ rĩ la angá 'bá ásị gâlé ãzíla kí 'bá 'bã ãndị
ru nĩ.
19 Ã'dusĩku 'bá ásị agâlé ũrãtáŋá ũnzí 'dĩ kí ãfũ nĩ, 'bá 'dịŋá, ãwụ̃, ũlẽ
ũkú sĩ ri, ụ̃gụ̃, ĩnzõ jọjó, ãzíla 'bá rụ́ ịjọ́ ũnzí jọjó rĩ abe.
20 Ãko 'dĩ kí 'bá 'bã adrulé ãndị ru nĩ, wó ãko najó drị ũjĩŋâ kóru rĩ 'bã
'bá adrulé ãndị ru nĩ ku.”

Ã'ĩtáŋá ũkú 'bá Yãhụ́dị rú ku rĩ drị rĩ
(Mãrákõ 7:24-30)

21 Ịjọ́ 'dã 'bã vúlé gá Yẹ́sụ̃ a'be ãngũ 'dã rá, mụ dó ãngũ Tụ́rọ̃ 'badrị
Sĩdọ́nĩ be rĩ gá.
22 Ũkú ãzí Kãnánĩ ízó ru u'álépi ãngũ 'dã agá rĩ amụ́ Yẹ́sụ̃ rụ́ 'dõlé áwáŋâ
trũ jọ, “Úpí Dãwụ́dĩ ngọ́pị, mí andré drĩ áma ízákĩzã fô! Ãmbógó! Má
ĩzẹ́pị ĩ'di úríndí ũnzí trũ ãzíla ĩ'di ĩ'di idé ũnzí-ũnzí.”
23 Yẹ́sụ̃ umvi ịjọ́ ũkú 'dã ní ku, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amụ́ kí mãmálá 'bãlé
ĩ'di rụ́, “Ípẽ ũkú 'dĩ tị rá, ã'dusĩku ĩ'di u'de ãma vú gâ sĩ áwáŋâ trũ.”
24 Yẹ́sụ̃ umvi, “Âpẽ áma tị kãbĩlõ ãvĩlépi rá Ịsịrayílĩ drị 'ba rụ́ á'dụ̃sĩ.”

---

† **15:4** Ãfũŋá 20:12; Ãzịtáŋá Amviŋá 5:16 † **15:4** Ãfũŋá 21:17; Lẹ́vị 20:9 † **15:9** Ĩsáyã 29:13

25 Ũkû amṵ́ ãja tḭ̃lé Yẹ́sṵ̃ drḭ̃lẹ́ gá jọ, “Úpí íko áma ãzã.”
26 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Adru múké ku íná anzį̰á 'badrḭ̃ 'bejó ũcógó nî.”
27 Ũkû umvi Yẹ́sṵ̃ ní, “Ãndá Úpí, wó ũcogo kí vâ íná nírí u'delépi vṵ̃rṵ́ ãmbógó ĩ'didrḭ̃ 'bã méjã pá gá rĩ kí ụ'dụ nalé rá.”
28 Yẹ́sṵ̃ umvi ũkû ní, “Ũkû, ã'ḭ̃tá̰ã́ mídrḭ̃ gá rĩ ĩ'di ãmbógó ru! Ḭ̃jọ́ mî lẽlé rĩ 'bã idé ru míní lẽlé rĩ áni.” Ãzíla sáwã 'dã agá 'dãá ũkû 'bã ḭ̃zẹ́pį̰ adrí rá.

Yẹ́sṵ̃ fẽ íná 'bá álĩfũ sụ nî

29 Yẹ́sṵ̃ a'be ãngũ ãzíla mụ dó mĩrĩ Gãlḭ́lḭ̃ tḭ gâ sĩ. Tụ dó 'bé 'bã wókõ ãzí gá ụrụgá ri dó vṵ̃rṵ́.
30 'Bá wẽwẽ rú atrá kí ru ĩ'di rṵ́ ají kí 'bá ãcá trũ, mḭfḭ̃ kóru, 'bá ãyánĩ rú, 'bá bḭ́lẹ̃ kóru, ãzíla 'bá ãyánĩ ũví ndú-ndú 'dĩ kí abe ũ'bãlé Yẹ́sṵ̃ pálé gá 'dâ ãzíla adrí kí rá.
31 'Bá u'á kí ṵ̃sṵ̃tá̰ã́ sĩ kí mụ 'bá jõ ḭ́jọ́ jọlépi ku 'dĩ kí ndrelé ḭ́jọ́ jọ agá, 'bá acálépi rá 'dĩ acá kí múké, 'bá ãcá trũ rĩ kí acį̰ pḭrḭ-pḭrḭ, ãzíla 'bá jõ mḭfḭ̃ kóru rĩ kí ãngũ ndre agá rá! Ḭ́jọ́ 'dĩ fẽ dó ĩ'baní Ãdró̰ã́ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ ḭcṵ́jó.
32 Yẹ́sṵ̃ umve dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé ãzíla jọ ĩ'baní, “'Bá 'dĩ kí ízákĩzã la agá mání rá, ã'dusĩku ĩ'bã kí ãndrũ u'ájó má be ṵ́'dṵ́ na rĩ sĩ, ãzíla ãkónã ãzí kí icólé nalé la 'dáyụ. Álẽ kí tḭ pẽlé ãbḭ́rḭ̃ sĩ ku, ã'dusĩku kí mụ u'delé gẽ̃rḭ̃ gá ku.”
33 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ umvi kí ĩ'di jọ kí, “Ãma icó ãkónã 'bá wẽwẽ rú 'dĩ 'baní nalé rĩ ḭsṵ́lé íngõlé ãngũ kõtórõ rú 'dĩ agá 'dâ?”
34 Yẹ́sṵ̃ zḭ kí, “Mũkátĩ kí ĩmidrḭ̃ 'dâ sḭ yã?”

Umvi kí, “Ázḭ̃rḭ̃ ãzíla ḭ̃'bḭ nírí were la kí abe.”
35 Jọ 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní 'bã ri kí vṵ̃rṵ́ vũ gá 'dãá.
36 Wó 'dụ dó mũkátĩ ázḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí ãzíla ḭ̃'bḭ abe, ĩ'di mụ kí drḭ̃ gá ãwã'dĩfô fẽlé Ãdró̰ã́ ní 'bo, anu kí 'a rá, fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrḭ̃. Mụ kí dó kí awa trũ 'bá 'banî.
37 'Bá pírí na kí kí rá ãzíla aga kí rá. 'Dã 'bã vúlé gá, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ tra kí ḭ̃mbḭ̃ la acelépi ũnũlépi nírí rĩ kí gṵ́fá tré-tré ázḭ̃rḭ̃.
38 'Bá ãgọbḭ rú nalépi la rĩ kí 'bã kãlãfe álĩfũ sụ, úlã ũkú kí anzḭ nírí abe gẽ̃rḭ̃ sĩ ku.
39 Yẹ́sṵ̃ 'bã 'bá wẽwẽ rú 'dĩ kí tḭ pẽjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, tụ dó filé í'bó agá, ãzíla mụ dó ãngũ Mãgãdánĩ gá.

16

'Bá lẽ kí tálí ndrelé
(Mãrákõ 8:11-13; Lṵ́kã 12:54-56)

1 Ṵ'dṵ́ ãzí ãlu, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí kí 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ abe amṵ́ kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé ĩ'di ṵ̃'bḭ̃jó zḭ kí ĩ'di 'bã idé tálí angálépi 'bṵ̃ gá la sĩ i'dajó la Ãdró̰ã́ ãpẽ ĩ'di tḭ nĩ.
2 Wó Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩnḭ̃ ḭ́jọ́ jọlé 'dĩ 'bã ífí cé, ãngũ mḭfḭ̃ drĩ adru ḭ̃tṵ́ 'bã 'de agá ika rú ífí la drṵ̃sḭ̃ ãngũ la ka ḭ̃tṵ́kã rú.

3 Ãzíla ṹ'bṹtị sĩ ĩmi jọ la uzogó la 'dị rá, ã'dusĩku ãngũ mịfị ika rú, mṹgṹ
ru ãlṹkṹ trũ. Ĩnį̃ ãngũ amá sĩ ĩminí ṹrṹ'bṹ ndrejó rĩ sĩ rá, ĩmi icó ícétáŋá
sáwã drį̣ kí amálé ku. *
4 'Bá ũnzí ãzíla Ãdróŋá ã'į̃lépi ku ṹ'dṹ 'dĩ agá tálí ndrṹlépi áyụ 'dĩ! Tálí
ãzí fẽlé ĩminí į̣dį̣ la yụ, rá la tálí ándrá nábį̃ Yónã drį̣ rĩ.” Yẹ́sṹ a'be kí ãzíla
mụ dó rá.

Ãkṹkį̣ 'bá Fãrĩsáyĩ 'badrį̣ 'bá Sãdũkáyõ drį̣ abe rĩ
(Mãrákõ 8:14-21)

5 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ zalé mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gâlé 'bo, drį̣ la
ãvĩ kí mũkátĩ 'dụjó ĩndĩ rĩ gá rá.
6 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Į̃nzį̃ mį̣fį̣, ĩmba ĩmi tã ãkṹkį̣ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrį̣ kî
sĩ 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ 'badrį̣ abe.”
7 I'dó kí į̣jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá jọ kî, “Jọ į̣jọ́ 'dĩ íni la ãmaní mũkátĩ ajíjó
ku rĩ sĩ.”
8 Yẹ́sṹ nį̃ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí į̣jọ́ jọ ã'du drį̣ gá yã rĩ cé zį̣ kî, “Ĩmi 'bá
ã'į̃táŋá were 'dĩ, ĩmi į̣jọ́ jọ ĩmi drĩdríŋĩ gá ĩminí adrujó mũkátĩ kóru rĩ sĩ
yã?
9 Ĩnį̃ drĩ vâ į̣jọ́ mâ jọlé 'dĩ ku yã? Į̣jọ́ ándrá mâ mũkátĩ tõwú fẽjó į̃'bį̣ į̃rį̣
be 'bá álĩfũ tõwú 'baní ãzíla útra į̣mbį̣ la gṹfá ũ'bí ru rĩ agá ĩminí ku yã?
10 Jõku mũkátĩ ázį̃rį̣ 'bá álĩfũ sụ 'baní rĩ wó ĩtra ándrá į̣mbį̣ la gṹfá sį̣
yã?
11 Ĩmi icó į̣jọ́ mâ jọlé ĩminí rĩ adru mũkátĩ drį̣ gá ku rĩ vãlé ku íngoní-
íngoní ru? Wó ájọ ĩminí ĩmi adru mį̣fį̣ trũ ãkṹkį̣ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'badrį̣
'bá Sãdũkáyõ rú 'dĩ 'badrį̣ abe rĩ kí sĩ.”
12 Į̣jọ́ 'dĩ kí vúlé gá, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ nį̃ kí į̣jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé mũkátĩ drį̣
gá rĩ adru sĩ ru tãmbajó ãkṹkį̣ mũkátĩ a'díjó rĩ sĩ la ku, wó rá la ímbátáŋá
'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrį̣ 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ abe rĩ kî sĩ.

Pétẽrõ lũ Yẹ́sṹ 'i ã'di 'i yã rĩ
(Mãrákõ 8:27-30; Lṹkã 9:18-21)

13 Yẹ́sṹ la mụ mụlé ãngũ Kãyĩsárĩyã Fį̃lį̣pį̃ drį̣ agá, zį̣ 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ kí, “'Bá 'bá 'bã kí jọlé, Ngọ́tį̣ 'Bádrį̣ ĩ'di ã'di 'i?”
14 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí umvi kí, “Yõhánã Bãbṹtį̣zį̃ fẽlépi rĩ 'i, ãzí
rĩ jọ kí Ĩlíyã 'i, ãzí rĩ jọ kí Yẽrẽmíyã 'i jõku nábį̃ ãlu la 'bã ãzí.”
15 Zį̣ kî, “Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?”
16 Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ umvi, “Mi Kúrísĩtõ 'i, Ãdróŋá ídri rĩ 'bã Ngọ́pį̣ 'i.”
17 Yẹ́sṹ umvi, “Mi drį̃lẹ́ba rú Sį̃mọ́nį̃ Yónã ngọ́pį̣, ã'dusĩku 'bá i'da míní
į̣jọ́ 'dĩ nĩ ku, wó má Átẹ́pį̣ 'bṹ gá rĩ 'i.
18 Ãzíla ájọ míní, Pétẽrõ mi írã, ma mụ kãnį̣sã mádrį̣ sį̣lé írã 'dĩ drį̣ gá,
ãzíla drã 'bã ũkpó icó ĩ'di ndẽlé ku.
19 Ma kį̃fų̃ngṹwã Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ drį̣ kí fẽ mídrį̣, ãko míní umbélé ṹnọ́kṹ
gá 'dâ cí rĩ ála vâ umbé la 'bṹ gâlé cí, ãzíla ãko míní ayụlé ṹnọ́kṹ gá 'dâ
rá rĩ ála ayụ la 'bṹ gâlé rá.”
20 Į̣jọ́ 'dĩ agá Yẹ́sṹ itré 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí 'bã lũ kí 'bá ãzí ní 'i Kúrísĩtõ
'i rĩ gá ku.

---

* **16:3** Bṹkṹ Ãdróŋá drį̣ ãzí rĩ jọ kí, *ícétáŋá sáwã ú'dĩ'da 'dĩ drį̣ kí amálé ku.*

Yẹ́sṹ i'da drã ĩ'didrḭ̃ 'bã ḭjọ́
(Mãrákõ 8:31—9:1; Lṹkã 9:22-27)

21 I'dójó ṹ'dṹ 'dã sĩ mụjó drḭ̃lẹ́ gâlé ru Yẹ́sṹ i'dó ḭjọ́ jọlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ma mụ Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé drḭ̃ cḭlé ḭjọ́ wẽwẽ rú kî sĩ 'bá ĩyõ kí drḭ̃ gá, ãtalo ãmbogo, ãzíla imba'ba ãzḭ̃tãŋ́ã Mṹsã drḭ̃ kí imbálépi rĩ 'badrḭ̃. Ãzíla kí áma 'dḭ rá ãzíla ṹ'dṹ na rĩ sĩ ála áma inga ídri rú.”

22 Pétẽrõ rụ ĩ'di selé bṹlṹ gá, ãzíla i'dó uzálé drḭ̃ la gá jọ ĩ'diní, “Úpí lẽ 'bã adru 'dĩ 'bã áni ku, ḭjọ́ 'dĩ 'bã idé ru mí rṹ ku.”

23 Yẹ́sṹ uja ru jọ Pétẽrõ ní, “Mí ĩdã mi áma ũngúkú gâlé Sĩtánĩ! Mi írã kúmũ rĩ rú mání, ími ásḭ gá ḭjọ́ Ãdróŋã drḭ̃ 'dáyụ, wó rá la mi ḭjọ́ ũrã 'bá 'bá.”

24 Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “'Bá ãzí drĩ lẽ áma vú bĩlé rá lẽ 'bã gã ru úmgbé, 'bã 'dụ mũsãlá'bã ĩ'didrḭ̃ gá rĩ 'i, ãzíla 'bã ãbĩ áma vú.

25 Ã'dusĩku 'bá drĩ lẽ ídri ĩ'didrḭ̃ gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la rá, wó 'bá ídri ĩ'didrḭ̃ gá rĩ ãvĩlépi áma ḭjọ́ sĩ rĩ la ḭsṹ la rá.

26 'Bá la ũyá íngõ ḭsṹ ĩ'dinî drĩ ũnọ́kṹ 'dụ pírí ãko ĩ'di ãni la rú, drḭ̃ la gâ sĩ ãvĩ ĩ'di 'bã ídri rá? Jõku 'bá la ã'du idé sĩ ídri ĩ'didrḭ̃ ufujó vúlé?

27 Ã'dusĩku Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ la mụ amṹlé dḭ̃zã Átẹ́pḭ̃ drḭ̃ trũ, mãlãyíkã ĩ'didrḭ̃ abe, ãzíla ĩ'di mụ 'bá ãlu-ãlu ũfẽlé ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí vú sĩ.

28 Ájọ ĩminí ḭjọ́ mgbã, ĩmi ãzí pá tulépi ú'dî'da 'dâ 'dĩ icó kí drã ãjḭ́ 'bḭ̃lé 'dĩ sĩ ndre kí Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ 'bã amṹŋã́ sṹrṹ ĩ'didrḭ̃ agá ku la ku.”

17

Yẹ́sṹ 'bã gbíyã uja ru ndú
(Mãrákõ 9:2-13; Lṹkã 9:28-36)

1 Ṹ'dṹ ázíyá 'bã vúlé gá Yẹ́sṹ 'dụ Pétẽrõ, Yãkó'bõ, ãzíla Yõhánã Yãkó'bõ 'bã ádrḭ̃pḭ ĩ'di be, agụ kí 'bé ãzo la sḭ gá, kí dó sĩ 'dãá á'dṹsĩ.

2 'Bé sḭ gá 'dãá Yẹ́sṹ gbíyã uja ru kí drḭ̃lẹ́ gá 'dãá ndú. Mẹ́lẹ́tḭ la dḭ̃ cécé ḭ̃tṹ áni, ãzíla ĩ'di 'bã bõngó uja kí ru imve rú dḭ̃zã áni.

3 Cọtḭ 'dãá Mṹsã kí Ḭ̃líyã be * i'dá kí drḭ̃lẹ́ gá, kí ḭjọ́ jọ agá Yẹ́sṹ be.

4 Pétẽrõ jọ Yẹ́sṹ ní, “Úpí, ĩ'di múké ãmaní u'ájó 'dâ. Ídrĩ lẽ la rá, ma ĩminí bṹrṹjọ́ kí sḭ na, ãlu rĩ míní, ãzí rĩ Mṹsã ní, ãzí ãlu rĩ Ḭ̃líyã nî.”

5 Pétẽrõ 'bã drĩ ḭjọ́ jọ agá 'dĩ gá 'dâ, ũrṹ'bṹ imve dḭ̃lépi dḭ-dḭ rĩ aku kí cí, ãzíla ṹ'dṹkọ́ ãfũ ala gâlé jọ, “'Dĩ mâ Ngọ́pḭ mání lẽlé ambamba rĩ, má u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di ḭjọ́ sĩ. Ḭ̃mi are ĩ'di tḭ.”

6 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ ṹ'dṹkọ́ angálépi 'bṹ gâlé 'dĩ arelé 'bo, idé kí ũrḭ̃ sĩ, 'be kí ru vũrṹ ãzíla su kí tḭ vũrṹ.

7 Yẹ́sṹ amṹ ĩ'ba rṹ 'dõlé aló kí ãzíla jọ, ĩ'baní “Ḭ̃mi angá ụrụgá ĩmi idé ũrḭ̃ sĩ ku.”

8 Kí mụ ãngũ ndrelé ụrụgâlé, ndre kí 'bá ãzí ku Yẹ́sṹ ace ĩ'ba abe á'dṹsĩ.

9 Ĩ'baní asḭ agá 'bé sḭ gâlé, Yẹ́sṹ itré kí jọ, “Ḭ̃lũ jõ ḭjọ́ ĩmĩ ndrelé 'dĩ kí 'bá ãzí ní ku kpere Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ 'bã angá agá drã agâlé ráká.”

10 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ zḭ kí ĩ'di, “Ímbá'bá ãzḭ̃tãŋ́ã Mṹsã drḭ̃ kí imbálépi rĩ jọ kí Ḭ̃líyã 'bã amṹ drḭ̃drḭ̃ ráká la ã'du ḭjọ́ sĩ yã?”

---

* **17:3** *Mṹsã kí Ḭ̃líyã be* ándrá kí drḭ̃lẹ́ 'bá Yãhṹdḭ̃ 'badrḭ̃ ĩ'bã kí ḭjọ́ 'bãlé ãmbógó ru rĩ kî. Úfẽ ándrá ãzḭ̃tãŋ́ã kí Mṹsã drḭ̃, ãzíla Ḭ̃líyã ĩ'di nábḭ̃ ãzí ãmbógó la.

11 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ị̃jọ́ mgbã sĩ Ĩlíyã la amṹ drĩ̃drĩ̃ ãzíla ĩ'di ãko pírí kí itú bábá ráká.
12 Wó ájọ ĩminí, Ĩlíyã amṹ bãsĩ 'bo, ãzíla nĩ̃ kí ĩ'di ku, wó idé kí ĩ'di rṹ ị̃jọ́ cécé ĩ'baní lẽlé rĩ áni. Gẹ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ Ngọ́tị̃ 'Bádrĩ̃ la vâ mụ drĩ̃ cị̃lé kí drĩ̃ gá.”
13 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ vã kí ĩ'di ị́jọ́ jọ Yõhánã Bãbṹtị́zĩ̃ fẽlépi rĩ drĩ̃ gá íni.

Yẹ́sṹ adrí ngọ́tị̃ úríndí ũnzí trũ rĩ
(Mãrákõ 9:14-29; Lṹkã 9:37-43a)

14 Yẹ́sṹ kí mụ ãgõlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ũ'bí 'ba rṹ 'dõlé 'bo, ágọ́bị̃ ãzí amṹ ãja ṭ̃lé ãvṹjó Yẹ́sṹ pálé gá ãzíla jọ,
15 “Úpí, índre drĩ mâ ngọ́pị̃ 'bã ízákĩzã, ĩ'di ãyánĩ 'bá u'bélépi ãzíla nzilépi ũnzí rĩ trũ. Ãyánĩ la ãzí rĩ sĩ ĩ'di 'be ỹỵ́ agá jõku ãcí agá.
16 Má ají ĩ'di 'bá míní imbálé rĩ 'badrị̃, wó icó kí ĩ'di adrílé ku”
17 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ã'ṭ́ãŋ̂ã kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á ĩmi abe ṹ'dṹ íngõpí. Ĩlẽ áta ĩmi ṹ'dṹ sị́ yã? Mí ají ngọ́tị̃ má rṹ 'dõlé.”
18 Yẹ́sṹ za drĩ̃ la gá ũkpó sĩ, ãzíla úríndí ũnzí ãfũ dó ngọ́tị̃ agâlé rá, adrí dó sĩ cọtị́ sáwã 'dã sĩ.
19 Vúlé vúlé ru 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé 'dĩ sĩ ĩ'di á'dṹsĩ, ãzíla zị́ kí ĩ'di, “Ãma icó úríndí ũnzí drolé ãmvé ku la ã'du sĩ yã?”
20 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ã'dusĩku ĩmĩ ã'ṭ́ãŋ̂ã were, ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ĩdrĩ tá adru ã'ṭ́ãŋ̂ã trũ wereŋ́ã ru hãrãdáĩ̃ ífí áni, ĩmi tá jọ la 'bé 'dĩ ní, ‘Ímụ ãngũ 'dĩ gá 'dâ, 'dã gâlé ãzíla ĩ'di mụ ãngũ 'dã gâlé rá.’ Ãko ãzí icólépi ĩmi ndẽlépi idé agá rá la 'dáyụ. [
21 Úríndí ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ la fũ rá la Ãdróŋ́ã zị́ŋ́ã sĩ ãzíla ína gãjó najó úmgbé rĩ sĩ.”] †

Yẹ́sṹ nze ị̃jọ́ drã ĩ'didrĩ̃ drĩ̃ gá ị̃dị̃
(Mãrákõ 9:30-32; Lṹkã 9:43b-45)

22 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ amṹlé ãngũ ãlu gá Gãlị́ĩ̃ gá 'bo, Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ála mụ Ngọ́tị̃ 'Bádrĩ̃ fẽlé mẹ́lẹ́ mbelé 'bá 'badrị̃.
23 'Bá kí mụ ĩ'di 'dị̃lé rá, ṹ'dṹ na vúlé gá, ála mụ ĩ'di ingalé ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá.” 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ acá kí ũcõgõ rú.

Mṹsọ́rọ̃ 'belé lị́cọ́ Ãdróŋ́ã drĩ̃ gá rĩ

24 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe kí mụ acálé Kãpẽrẽñãwṹmĩ̃ gá 'bo, 'bá mṹsọ́rọ̃ lị́cọ́ Ãdróŋ́ã drĩ̃ gá rĩ tralépi rĩ amṹ kí Pétẽrõ rṹ zị́ kí ĩ'di, “Ímbápị̃ ĩmidrĩ̃ la mṹsọ́rọ̃ lị́cọ́ Ãdróŋ́ã drĩ̃ gá rĩ 'be rá yã?”
25 Pétẽrõ umvi, “'Ẽ, ĩ'di 'be la rá.”
Pétẽrõ lã mụ filé jó Yẹ́sṹ 'bã adrujó rĩ agâlé 'bo, Yẹ́sṹ jọ ị́jọ́ drĩ̃drĩ̃ zị́ ĩ'di, “Mí ũrã íngoní, Sĩ̃mọ́ñ̃? 'Bá ũpi rú ũ̃ñọ́kṹ drĩ̃ gá 'dĩ kí mṹsọ́rọ̃ tra 'bá ĩ'badrĩ̃ 'badrị̃ yã jõku 'bá ãmị́yọ́ŋ́ã ru rĩ 'badrị̃ yã?” ‡
26 Pétẽrõ umvi, “'Bá ãmị́yọ́ŋ́ã ru rĩ 'badrị̃.” Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní ị́jọ́ 'dĩ sĩ, “'Bá sṹrṹ drĩ̃ kí ũnze kí rá.

---

† **17:21** Vásĩ 21 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṹtĩ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ̃ Ãdróŋ́ã drị̃ Gĩ̃rĩ́kĩ̃ tị sĩ ídu drĩ̃drĩ̃ rĩ kí agá 'dáyụ. ‡ **17:25** *Mṹsọ́rọ̃* 'dĩ 'bá amṹlépi amṹ rĩ kí 'be la nĩ adru 'bá ãngũ 'dị̃pịka rú rĩ kí ku.

27 Wó lẽ ãfẽ 'bá 'dĩ 'baní ásị ãzá ku, ímụ mĩrĩ Gãlịĩlị gâlé í'be gộĩ̃ŋ́ á ỉyị agâlé. Ỉ'bị mî a'bélé drỉ̃drỉ̃ rĩ ínzỉ̃ tị la, mi séndẽ sílĩvã rú la ịsú tị la gá. Í'dụ séndẽ 'dã 'i ãzíla ífẽ ĩ'badrỉ̃lé mũsọ́rõ̃ ãmadrị mí be rĩ kî rú.”

18

'Bá ãmbógó ndẽlépi Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ agá rá rĩ
(Mãrákõ 9:33-37; Lụ́kã 9:46-48)

1 Ỉtụ́ 'dã sĩ 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé zị kî, “'Bá ãmbógó ru Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ agá rĩ ã'di 'i?”

2 Yẹ́sũ̃ umve ngọ́tị́ŋ́ á ĩmbíráŋ́ á la, 'bã ĩ'di pá tulé kí drĩdríŋ̃ĩ gá.

3 Yẹ́sũ̃ jọ, “Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, lẽ ĩmi uja ĩmi anzị níríŋ́ á kí áni ráká ĩmi fi Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ gá ĩndõ. Jõ íni ku, ĩmi icó filé Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ agâlé ku.

4 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ru irilépi vũ̃rụ́ cécé ngọ́tị́ŋ́ á ĩmbíráŋ́ á 'dĩ áni rĩ ãmbógó ru Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ agá nĩ.

5 “Ãzíla 'bá ngọ́tị́ŋ́ á 'dĩ áni rĩ 'bã ãzí ãlu la ã'ỉ̃lépi áma rụ́ sĩ rĩ, ã'ỉ̃ ma 'i.

6 Wó 'bá ãzí drĩ ngọ́tị́ŋ́ á ĩmbíráŋ́ á áma ã'ỉ̃lépi rĩ fẽ ịjọ́ ũnzí idélé, ĩ'di múké la írã ãná 'ỉjọ́ ãmbógó kpakụ rĩ umbéjó imbe la gá ĩ'di 'bejó ịmvụ́jó mĩrĩ kị́rị́ rĩ agá.

7 “Cãndí ũ̃ŋ́ọ́kụ́ ní ãko fẽlépi la 'bá 'bã idé kí ịjọ́ ũnzí sĩ! Ãko 'dĩ kí bãsĩ amụ́ rá, wó cãndí 'bá fẽlépi la ịjọ́ 'dĩ 'bã idé kí ru rĩ nî.

8 Ími drị jõku ími pá drĩ ími fẽ ịjọ́ ũnzí idélé nĩ, íga ĩ'di rá í'be ĩ'di mí rụ́ 'dâ rá. Ĩ'di múké míní fijó ídri gá drị jõku pá trũ ãlu sĩ, ndẽ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá drị ỉ̃rỉ̃ trũ jõku pá ỉ̃rỉ̃ trũ rĩ rá.

9 Ãzíla ími mị́fị́ drĩ ími fẽ ịjọ́ ũnzí idélé nĩ, ínze ĩ'di 'belé mí rụ́ 'dâ rá. Ĩ'di múké míní fijó ídri gá mị́fị́ ãlu sĩ ndẽ míní adrujó mị́fị́ trũ ỉ̃rỉ̃ sĩ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá rĩ rá.

Ỉjọ́ u'bélé kãbĩlõ ãvĩlépi rĩ sĩ rĩ
(Lụ́kã 15:3-7)

10 “Ĩndre drĩ, lẽ ĩmi ide anzị nírí 'dĩ 'bã ãzí kí ku. Ã'dusĩku ájọ ĩminî mãlãyíkã anzị 'dĩ 'badrị 'bũ̃ gâlé rĩ kí pá tu má Átẹ́pị drỉ̃lẹ́ gá ụ́'dụ́ pírí kí ịjọ́ sĩ. [

11 Ã'dusĩku Ngọ́tị 'Bádrỉ̃ amụ́ 'bá ãvĩlépi rá rĩ kí ndrũ̃lé palé.] *

12 “Mí ũrã íngoní? Ágọ́bị ãzí kãbĩlõ trũ túrú ãlu la 'bã kãbĩlõ ãlu rĩ drĩ ãvĩ rá, ĩ'di kãlị́ úrômĩ drỉ̃ úrômĩ rĩ kí a'be ĩrí na agá 'bé pá gá 'dâ, ĩ'di mụ ãlu ãvĩlépi rá 'dã ndrũ̃ trũ ku yã?

13 Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ drĩ ĩ'di ịsú rá, ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ ambamba ĩ'di 'bã kãbĩlõ ãlu 'dã sĩ ndẽ kãlị́ úrômĩ drỉ̃ úrômĩ ãvĩlépi ku 'dĩ kí rá.

14 Gẹ̃rỉ̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩmi Átẹ́pị 'bũ̃ gá rĩ ã'ỉ̃ anzị nírí 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la ní ãvĩjó ku.

Mí ádrỉ̃pị ỉjọ́ ũnzí idélépi mí rụ́ rĩ

15 “Mí ádrỉ̃pị drĩ ỉjọ́ ũnzí idé mí rụ́, ímụ ĩ'di rũ̃lé ỉjọ́ ũnzí ĩ'didrị́ gá rĩ i'dajó. Wó ĩmi itú ỉjọ́ la ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá ĩmi sĩ cénĩ. Drĩ ã'ỉ̃ la rá, mí apá mî ádrỉ̃pị vúlé 'bo.

---

* **18:11** Vásĩ 11 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tị̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kũ̃ Ãdróŋ́ á drị́ Gĩ̃rỉ̃kỉ̃ tị sĩ ídu drỉ̃drỉ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

16 Wó drĩ ị́jọ́ mî jọlé rĩ gã úmgbé, í'dụ 'bá ãzí ãlu jõku į̃rį̃ mí be ĩndĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ átõŋ́á drį̃ 'bã tu pá sãdínĩ į̃rį̃ jõku 'bá na 'bã kí vú nzelé rĩ sĩ. †
17 Drĩ 'bá 'dĩ kí tị gã arelé úmgbé, mí i'da ị́jọ́ la kãnị́sã nî ãzíla drĩ ị́jọ́ kãnị́sã drį̃ gã arelé úmgbé, 'bã adru míní 'bá Ãdróŋ́á nį̃lépi ku rĩ rú jõku 'bá mų̃sọ́rǫ̃ tralépi rĩ áni.
18 "Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ãko ĩminí umbélé ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ cí rĩ, ála umbé la 'bų̃ gâlé cí, ãzíla ãko ĩminí trũlé ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ ála trũ la 'bų̃ gâlé rá.
19 "Ma vâ jọ la ĩminí į̃dị́, 'bá į̃rį̃ drĩ kí tị icí ãko ãzí zį̣jó ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ, má Átẹ́pį̣ 'bų̃ gá rĩ la idé la rá.
20 Ã'dusĩku 'bá į̃rį̃ jõku 'bá na drĩ kí ru tra ãngũ ãlu gá áma rụ́ sĩ, 'dãá ma adru ĩ'ba abe cí."

Ị́jọ́ u'bélé ãtí'bó 'bá ãzí 'bã ízákĩzã ndrelépi ku rĩ sĩ rĩ

21 'Dã 'bã vúlé gá, Pétẽrõ amụ́ Yẹ́sų̃ rụ́ 'dõlé zį̣ ĩ'di, "Úpí, ma má ádrị́pį̣ ị́jọ́ izalépi má rụ́ rĩ trũ pâlé sį̣ yã?"
22 Yẹ́sų̃ umvi, "Ájọ míní, adru pâlé ázį̃rį̃ ku, wó kãlị́ ázį̃rį̃ pâlé ázį̃rį̃! †
23 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drị́ gá rĩ ĩ'di cécé úpí rilépi ãtí'bó ĩ'didrį̃ be sĩ málĩ ĩ'di 'bã į̣sụ́lé rĩ kí íngõpí yã rĩ nį̃jó rĩ áni.
24 Ĩ'diní i'dó agá ĩ'didrį̃ kí lã agá ájí ĩ'di drį̃lẹ́ gá ágọ́bį̣ ãzí ĩ'di 'bã dẹ́nǫ̃ nalépi tãlãnị́tǫ̃ ‡ 10,000 la.
25 Málĩ 'dį̣pį̣ fẽ ãzị́táŋ́á sĩ ágọ́bį̃ 'bã mgbã 'i, ũkû 'i, anzį̣ kí ãzíla ãko ĩ'di trũ adrujó cí rĩ kí abe ụzį̣lé rá, ĩ'di icójó dẹ́nǫ̃ 'dã kí ũfẽjó ku rĩ sĩ.
26 "Ãtí'bô tį̃ ãja úpî drį̃lẹ́ gá, 'bã mãmálá úpî drį̃lẹ́ gá, jọ, 'Mí adru drĩ má be ásį̣ į̃gbę̃ sĩ, ãzíla ma mî dẹ́nǫ̃ kí ũfẽ vúlé pírí rá.'
27 Úpí ndre ãtí'bó 'dĩ 'bã ízákĩzã, lį̣ dẹ́nǫ̃ 'dĩ kí rá ãzíla a'be dó ĩ'di mụlé rá.
28 "Wó ãtí'bó la mụ fũlé mụlé ãmvélé 'bo, į̣sụ́ ãtí'bó ĩ'di 'bã ãzí ru ĩ'di 'bã dẹ́nǫ̃ nalépi dį̃nárį̃ § túrú ãlu rĩ. Amvu ĩ'di ãzíla i'dó ĩ'di nzilé. Jọ, 'Mí ũfẽ mâ dẹ́nǫ̃ mî nalé rĩ 'i.'
29 "Ĩ'di 'bã ãtí'bó ãzí ĩ'di áni rĩ, tį̃ ãja vų̃rụ́ ãzíla 'bã mãmálá ĩ'didrį̣, 'Mí adru ásį̣ į̃gbę̃ sĩ má rụ́, ma mî dẹ́nǫ̃ 'dĩ ũfẽ rá.'
30 "Wó ãtí'bó 'dĩ gã úmgbé, ko drį̃ mụlé ãzíla agụ ágọ́bį̃ 'belé mãbụ́sų̃ gá kpere ágọ́bį̃ la ĩ'di 'bã dẹ́nǫ̃ kí ũfẽ agá.
31 Ãti'bo ãzí rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dã ndrelé 'bo, u'á kí ų̃sų̃táŋ́á ãmbógó la sĩ, ãzíla mụ kí ị́jọ́ pírí ru idélépi 'dĩ kí ũlũlé ĩ'bã ãmbógó nî.
32 "Úpí ĩ'didrį̣ gá rĩ umve ĩ'di ĩ'di rụ̂lé, jọ, 'Mi ãtí'bó ũnzí la, áli̧ dẹ́nǫ̃ mídrį̣ gá rĩ kí rá ã'dusĩku mî mãmálá 'bãjó má rụ́ rĩ sĩ.
33 Mí icó tá ãtí'bó mî ãzí ru rĩ 'bã ízákĩzã ndrelé ku yã?'
34 Úpí 'bã 'a ve ĩ'diní rá fẽ ĩ'di 'bãlé mãbụ́sų̃ gâ sĩ ĩ'diní cãndí fẽjó kpere ĩ'di 'bã úpí 'bã dẹ́nǫ̃ ĩ'di be rĩ kí ũfẽ agá pírí.
35 "Má Átẹ́pį̣ 'bų̃ gâlé rĩ la mụ ĩmi ãlu-ãlu 'baní ũcõgõ fẽlé 'dĩ 'bã áni ĩmi ãlu-ãlu drĩ ĩ'di 'bã ádrị́pį̣ trũ ĩ'di ásį̣ gâlé ku rĩ gá."

---

† **18:16** Ãzị́táŋ́á Amviŋá 19:15 † **18:22** *Kãlị́ ázį̃rį̃ pâlé ázį̃rį̃!* jõku *pâlé kãlị́ ázį̃rį̃ drį̃ ázį̃rį̃!* ‡ **18:24** *Tãlãnị́tǫ̃* ãlu rĩ ĩ'di tãlãnị́tǫ̃ 'bá ãlu ãzį̣ ngalépi la 'bã ũyá ru ũgũgõ ílí mụdrį̣ la. § **18:28** *Dį̃nárį̃* ãlu 'dĩ ĩ'di sĩlíngĩ 'bá ãlu 'bã ũyá ũfẽjó ụ́'dụ́ ãlu la.

19

Ímbátáŋá Yẹ́sų̃ 'bã fẽlé ũkú droŋá drį̃ gá rĩ
(Mãrákõ 10:1-12)

1 Yẹ́sų̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, a'be Gãlı̨́lį̃ rá, za Yõrĩdánĩ gá 'á
ãngũ Yų̃dı̨yã drį̃ agá.
2 'Bá ũ'bí bĩ kí vú la ãzíla adrí dó ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú rĩ kí 'dãá.
3 'Bá Fãrĩsáyĩ drį̃ 'bã ãzí amụ́ kí Yẹ́sų̃ ų̃'bį̃lé, zı̨ kí ĩ'di, "Ãzı̨́táŋá Mụ́sã drį̃
ã'ı̨ ágọ́bı̨ ní ĩ'di 'bã ũkú drojó ị́jọ́ pı̨rı̨ sĩ rá yã?"
4 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, "Ĩlã ị́jọ́ ị́jọ́ sĩlé rĩ agá jọlépi la ándrá i'dóŋá gâlé
Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá ágọ́bı̨ kí ũkú be rĩ ku yã? †
5 Ãdróŋá jọ vâ, 'Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bı̨ la mụ ĩ'di 'bã átépı̨ kí a'belé ãndrẽ be
ãzíla kí dó ru icí ũkú ĩ'didrį̃ be, kí į̃rį̃ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.' †
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, adru kí dó 'bá į̃rį̃ ku, wó 'bá ãlu rú. 'Bá ãzí 'bã awa ãko
Ãdróŋá 'bã icílé rĩ kí drĩdríŋĩ nĩ ku."
7 'Bá Fãrĩsáyĩ drį̃ zı̨ kí Yẹ́sų̃ 'i, "Mụ́sã fẽ ándrá ãzı̨́táŋá ágọ́bı̨ ní sĩ wárágã
sĩjó ũkû drojó la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?" †
8 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, "Mụ́sã ã'ı̨ ándrá ĩminí wárágã sĩjó sĩ ũkú ĩmidrį̃ kí
drojó rá la ásı̨ mbaŋá ĩmidrı̨ gá rĩ sĩ. Wó adru ándrá i'dóŋá gâlé 'dĩ 'bã
áni ku.
9 Ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkû dro adru ị́jọ́ ãwų̃ ãni sĩ ku, ãzíla ĩgbã
jõ ũkú ãzí ndú la, ífí la ĩ'di ãwų̃ nga ũkú 'dã be."
10 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, "Ị́jọ́ ágọ́bı̨ 'bã ãni ũkú be rĩ drĩ dó
adru 'dĩ 'bã áni, ĩ'di múké ũkú ĩgbãjó ku."
11 Yẹ́sų̃ umvi, "Adru 'bá pírí kí nga ị́jọ́ 'dĩ ã'ı̨́lé la ku, wó lú 'bá ị́jọ́ 'dĩ fẽjó
'dĩ 'baní rĩ 'banî.
12 Ã'dusĩku ị́jọ́ ndú-ndú icó kí fẽlé la 'baní ru ĩgbãjó ku rĩ gá nĩ: ãgọbı̨
ãzí rĩ kí útı̨ kí ũkpó kóru 'dĩ 'bã áni, ãzí ri kí âco kí acálé ũkpó kóru 'dĩ
'bã áni, ãzí rĩ gã kí ũkú ĩgbãlé úmgbé Sụ́rụ́ 'Bų̃ gá rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ. 'Bá ị́jọ́ 'dĩ
lẽlépi rá rĩ 'bã idé ĩ'diní lẽlé rĩ áni."

Yẹ́sų̃ wi sų̃sụ́ anzı̨ 'banî
(Mãrákõ 10:13-16; Lụ́kã 18:15-17)

13 Ụ'dụ́ ãzí sĩ 'bá ají kí ĩ'bã anzı̨ kí Yẹ́sų̃ rụ́ 'dõlé sĩ drı̨ ų̃t̃ı̨jó kí drį̃ gá, ãzíla
Ãdróŋá zijó ĩ'banî. Wó 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ uzá kí 'bá anzı̨ kí ajílépi rĩ
kí drį̃ gá.
14 Yẹ́sų̃ jọ, "Ĩmi a'be anzı̨ nírí 'bã amụ́ kí má rụ́ 'dõlé, ĩmi atrı̨ kí amụ́ŋá
gá ku, ã'dusĩku Sụ́rụ́ 'bų̃ drį̃ 'bá 'dĩ 'bã ãni."
15 Yẹ́sų̃ la mụ drı̨ ų̃t̃ı̨lé kí drį̃ gá 'bo, 'dãá rĩ sĩ mụ dó drį̃ gá.

Kãrį̃lẽ kụ́rẹ́nı̨ ru rĩ
(Mãrákõ 10:17-31; Lụ́kã 18:18-30)

16 Ụ'dụ́ ãzí sĩ, ágọ́bı̨ ãzí amụ́ Yẹ́sų̃ rụ́ 'dõlé zı̨ ĩ'di, "Ímbápı̨, ãko múké
mání idélé sĩ ídri ukólépi ku rĩ ı̨sụ́jó rĩ ã'du?"
17 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, "Mi áma zı̨ ãko múké rĩ sĩ la ã'du ị́jọ́ sĩ yã? 'Bá múké
cí rĩ lú ãlu. Ídrĩ lẽ filé ídri ukólépi ku rĩ agá rá, ímba ãzı̨́táŋá kí tã."
18 Ágọ́bı̨ zı̨, "Ãzı̨́táŋá íngõ kî?"

---

† **19:4** Í'dóŋá 1:27; 5:2 † **19:5** Í'dóŋá 2:24 † **19:7** Ãzı̨́táŋá Amviŋá 24:1-4; Mãtáyõ 5:31

Yẹ́sṹ umvi, “ ‘Í'dị 'bá ku, ínga ãwṹ ku, mí ṹgṹ ṹgṹ ku, mí alị̃ ĩnzõ 'bá ãzí ụrụ'bá gá ku,
19 mí ĩnzị̃ mí átẹ́pị kí mí ãndrẽ be,’ † ãzíla ‘ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’ †”
20 Kãrı̃lẹ̃ jọ ĩ'diní, “Ámba ı̃jọ́ 'dĩ kí tã pírí rá. Ãko acelépi mání rĩ ã'du?”
21 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ídrĩ lẽ adrulé ãlá ru, ímụ, mí ĩtṹndã ãko mí trũ adrujó rĩ kí pírí ãzíla ífẽ séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî, mi dó sĩ mụ adrulé málĩ trũ 'bṹ gâlé. 'Dã 'bã ũngúkú gá, mí amụ́ dó áma vú ãbĩlé.”
22 Kãrı̃lẹ̃ 'dĩ la mụ ı̃jọ́ 'dĩ arelé, ko drị̃ mụlé cãndí-cãndí ru, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó kụ́rẹ́nı̃ rĩ sĩ.
23 Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ma ĩminí ı̃jọ́ mgbã jọ, ĩ'di adru ı̃jọ́ ũkpó la 'bá málĩ trũ rĩ 'baní fijó Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ agá.
24 Ájọ ĩminí ị̃dı̃, ngãmíyã ní fijó sĩndánĩ ị̃ndụ́ gâ sĩ rĩ ĩ'di gbõŋá ru ndẽ 'bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ rá.”
25 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ı̃jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, u'á kí pírí ṹsṹtáŋá ãmbógó la sĩ, zị kî, “Ã'di la ru pa rá rĩ gá nĩ?”
26 Wó Yẹ́sṹ ndre dó ãngũ ĩ'ba rṹlé, jọ ĩ'baní, “'Bá 'bã ũrãtáŋá sĩ rĩ gá ĩ'di ũkpó-ũkpó, wó Ãdróŋâ sĩ rĩ gá ãko ãzí ĩ'di ndẽlépi rá la 'dáyụ.”
27 Pétẽrõ umvi ĩ'diní, “Ãma a'be ãko ãmadrị̃ kí pírí rá sĩ u'dejó ími vú gâ sĩ. Ãko ãmaní mụlé ı̃sụ́lé ṹrõdrı̃ ru rĩ la mụ adrulé ã'du?”
28 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ı̃jọ́ mgbã jọ, ụ́'dụ́ ãko pírí kí 'bãjó ú'dí rĩ sĩ, 'dĩ ụ́'dụ́ Ngọ́tı̃ 'Bádrị̃ 'bã rijó úmvúke ĩ'didrị̃ d̃ı̃zã rú rĩ drị̃ gá rĩ sĩ, ĩmi áma vú ãbĩlépi 'dĩ, ĩmi vâ mụ rilé úmvúke mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ kí drị̃ gá, sĩ sụ́rụ́ mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ Ịsịrayı́l̃ı̃ drị̃ kí ı̃jọ́ lı̃jó.
29 'Bá pírí lı̃cọ́, jõku ádrı̃pịka ãzíla ámvọ́pịka, jõku átẹ́pị ãzíla andre, jõku anzị jõku ãngũ a'belépi áma ı̃jọ́ sĩ rĩ ála mụ ĩ'baní ãko fẽlé pâlékó túrú. Ála vâ mụ ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽlé.
30 Wó 'bá wẽwẽ rú drị̃drị̃ rĩ kí drụ́zị acá 'bá vúlé rĩ kî rú, ãzíla 'bá vúlé rĩ kí acá 'bá drị̃drị̃ rĩ kî rú.

20

Ĩjọ́ u'bélé 'bá ãzị̃ ngalépi zãbíbũ ámvụ́ agá rĩ kí sĩ rĩ

1 “Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni, ágọ́bı̃ ãzí cí fũ ṹ'bụ́tịnı̃nı̃ ãgọbị ãzí kí iyólé ãzı̃ ngajó ĩ'didrı̃ zãbíbũ ámvụ́ agá.
2 Ã'ị̃ kí ũfẽjó d̃ı̃nárị̃ ãlu ãzı̃ ngajó ụ́'dụ́ 'dã sĩ, ãzíla pẽ dó kí tị ãzı̃ ngalé ĩ'didrı̃ zãbíbũ ámvụ́ gâlé.
3 “Ãni rú sáwã na gá 'dĩ, fũ mụlé ãmvêlé, ndre 'bá ãzí kí pá utu agá sṹ tị gá 'dãá ãzị̃ kóru.
4 Jọ ĩ'baní, ‘Ĩmụ vâ ãzı̃ ngalé mádrị̃ zãbíbũ ámvụ́ gâlé, ãzíla ma mụ ĩmi ũfẽlé ãjẹ̃ múké sĩ rá.’
5 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, mụ kí dó rá.

“Sáwã ázíyá gá, ãzíla sáwã úrômĩ gá 'dâ, mụ vâ 'bá kí umve trũ ị̃dı̃ mụlé ãzı̃ ngalé ĩ'didrı̃ ámvụ́ agâlé tá drị̃drị̃ rĩ áni.

† **19:19** Ãfũŋá 20:12-16; Ãzı̃táŋá Amviŋá 5:16-20 † **19:19** Lẹ́vị̃ 19:18

6 Ãni rú sáwã mụdrị̃ drị̃ ãlu gá 'dĩ, fũ vâ mụlé ãmvêlé ãzíla ịsụ́ vâ 'bá
ãzí kí pá utu agá ãzị̃ kóru 'dãá. Zị kí, ‘Ĩmi utu pá 'dâ ị̃tụ̃rụ̃ ãzị̃ kóru ã'du
ị́jọ́ sĩ yã?’
7 “Umvi kí, ‘Ã'dusĩku 'bá ãzí ãma iyólépi la yụ.’
“Jọ ĩ'baní, ‘Ĩmụ vâ ãzị́ ngalé mádrị́ zãbíbũ ámvụ́ agâlé.’
8 “Ĩndró la mụ acálé 'bo, zãbíbũ ámvụ́ 'dị́pị́ jọ 'bá ãmbógó ru ĩ'di 'bã
'bãlé 'bá kí drị̃lẹ́ gá rĩ nî, ‘Mí umve 'bá ãzị́ ngalépi rĩ kî, ãzíla mí ũfẽ ũyá
ĩ'badrị̃ kí, i'dójó 'bá tá iyólé vúlé-vúlé 'dĩ kí sĩ cajó kpere 'bá tá drị̃drị̃ 'dã
'bá rụ́.’
9 “'Bá tá iyólé sáwã mụdrị́ drị̃ ãlu gá rĩ amụ́ kí ãzíla úfẽ ĩ'baní ũyá pírí
dị̃nárị̃ ãlu-ãlu.
10 'Bá tá iyólé drị̃drị̃ rĩ kí mụ acálé, ũrã kí ála mụ kí ũfẽlé ãndânĩ íni.
Wó ĩ'ba ãlu-ãlu ní úfẽ vâ ũyá dị̃nárị̃ ãlu-ãlu.
11 Kí mụ ịsụ́lé la 'bo, i'dó kí unulé ámvụ́ 'dị́pị́ bị́lẹ́ gá.
12 Jọ kí, “'Bá tá iyólé vúlé-vúlé ru 'dĩ nga kí ãzị́ lú sáwã ãlu, wó í'bã ãma
'bá tá ị̃tụ́ 'bã zãlé, ãnũ ãzị́ drị̃ 'bã sĩ fijó ãma rụ́ ị̃tụ̃rụ̃ rá 'dĩ ĩ'ba abe trũtrũ.’
13 “Wó umvi ĩ'ba ãzí ãlu rĩ ní, ‘Mâ wõrị̃, má idé 'bá ãzí ũnzí ku. Mí idé
tá ị́jọ́ má be ãzị́ ngajó dị̃nárị̃ ãlu sĩ ku yã?
14 Í'dụ mî séndẽ, íko drị̃ mụlé. Álẽ 'bá amụ́lépi ãzị́ vúlé-vúlé 'dĩ kí ũfẽlé
cécé mání ími ũfẽjó rĩ áni.
15 Má icó ị́jọ́ mání lẽlé rĩ idélé séndẽ mádrị̃ kí sĩ ku yã? Jõku mi mịfị̃ ịnị
'bã má rụ́ mání ãko fẽjó 'bá 'baní rĩ sĩ yã?’ ”
16 Yẹ́sụ̃ de ị́jọ́ 'bá 'dĩ abe rĩ ị́jọ́ 'dĩ sĩ, “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá vúlé rĩ kí mụ adrulé
'bá drị̃drị̃ rĩ kî, ãzíla 'bá drị̃drị̃ rĩ kí mụ adrulé 'bá vúlé rĩ kî.”

'Dĩ pâlé na Yẹ́sụ̃ 'bã drã ĩ'didrị̃ gá rĩ 'bã ị̃jọ́ jọjó rĩ
(Mãrákõ 10:32-34; Lụ́kã 18:31-34)

17 Yẹ́sụ̃ 'bã mụ agá Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé ru 'dĩ gá 'dâ, 'dụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé
mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ kí bụ́lụ́ gá ãzíla jọ ĩ'baní,
18 “Ãma mụ kpere Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá, ála mụ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ fẽlé ũcõgõ ịsụ́lé
ãtalo ãmbogo rĩ 'badrị́ ãzíla imba'ba ãzị́tấŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí
abe, kí ị́jọ́ lị drị̃ la gá ĩ'di 'dijó káyĩ rá,
19 ãzíla kí ĩ'di 'dụ fẽlé 'bá Yãhụ́dĩ rú ku rĩ 'badrị́ kí ĩ'di ide, kí ĩ'di co, ãzíla
kí ĩ'di ipa mũsãlá'bã sị́ gá. Wó ụ́'dụ́ na vúlé gá ála mụ ĩ'di ingalé ídri!”

Ị́jọ́ Yãkó'bõ ãzíla Yõhánã 'bã ãndrẽ 'bã zịlé rĩ
(Mãrákõ 10:35-45)

20 Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, Zĩbĩdáyõ 'bã ũkû amụ́ Yẹ́sụ̃ rụ́ 'dõlé, ĩ'di 'bã
ngọ́pịka ị̃rị̃ 'dĩ kí abe, tị̃ ãja vũrụ́ Yẹ́sụ̃ drị̃lẹ́ gá, zị ị́jọ́ ĩ'di tị gâ sĩ mũkẽ
ĩ'didrị́ gá rĩ ịsụ́jó.
21 Yẹ́sụ̃ zị ĩ'di, “Ílẽ ã'du?”
Umvi Yẹ́sụ̃ ní, “Mí azị mání anzị mádrị́ ị̃rị̃ 'dĩ 'bã ãzí ãlu rĩ ní rijó ími drị́
ãndá rĩ gá, ãzíla ãzí rĩ ní rijó ími drị́ ị̃jị́ rĩ gá míní adru agá Úpí ru Sụ́rụ́
mídrị̃ agá.”
22 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩnị̃ ị́jọ́ ĩminí zịlé rĩ ã'du yã rĩ ku! Ĩmi icó kópõ
ũcõgõ ãni mání mụlé mvụlé rĩ mvụlé ĩndĩ rá yã?”
Umvi kí Yẹ́sụ̃ ní, “'Ẽ, ãma mvụ la rá.”
23 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ãndá, ĩmi mụ kópõ mání mụjó ãko mvụjó ala gá rĩ sĩ
ãko mvụlé rá, wó ĩminí rijó áma drị́ ãndá rĩ gá ãzíla drị́ ị̃jị́ rĩ gá rĩ adru

ũkpó má ãni la ku. Ãngũ 'dĩ áni 'dĩ kí 'bá mâ Átẹ́pị 'bã idélé ĩ'baní 'dĩ 'bã ãni.”
24 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí mụdrị́ 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé, ũmbã 'de kí agá 'bá ỵ̃rỵ̃ 'dĩ 'banî.
25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ umve kí ãngũ ãlu gá, ãzíla jọ, “Ĩnỵ̃ rá 'bá 'bá Yãhṹdỵ̃ rú ku 'dĩ kí drỵ̃ celépi 'dĩ kí úpí ru kí drỵ̃lẹ́ gá ãzíla ĩ'bã drỵ̃lẹ́ ãmbogo rú 'dĩ 'bã ũkpó cí kí drỵ̃ gá.
26 'Dĩ adru ị́jọ́ ĩmi sĩ adrujó ala gá rĩ 'i ku. 'Bá ãzí drĩ lẽ adrulé ãmbógó ru ĩmi drĩdrínỵ̃ gá, lẽ 'bã adru ãtí'bó ĩmi ãni,
27 ãzíla 'bá lẽlépi adrulépi drỵ̃drỵ̃ ĩmi agá 'dâ rĩ 'bã adru 'bá ĩmĩ ãtí'bó rú,
28 ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ngọ́tị́ 'Bádrỵ̃ amṹ sĩ ãzị́ ngajó ĩ'diní la ku be la amṹ ãzị́ ngalé 'bá 'banî ãzíla ru ídri fẽjó 'bá ũ'bí kí unzejó.”

Yẹ́sṹ adrí 'bá ỵ̃rỵ̃ mịfị́ kóru la kî
(Mãrákõ 10:46-52; Lṹkã 18:35-43)

29 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe ĩ'bã kí Yẹ̃rị́kọ̃ a'be agá 'bá ũ'bí 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ.
30 Ịsṹ 'bá ỵ̃rỵ̃ mịfị́ kóru la ri kí gẹ̃rỵ̃ tị gá 'dãá, kí mụ arelé la Yẹ́sṹ la alị nĩ, i'dó kí uzálé, “Dãwṹdỵ̃ ngọ́pị! Mí andré ãma ízákĩzã ĩndĩ fô ãmbógó!”
31 'Bá ũ'bí angá kí kí drỵ̃ gá ãzíla jọ kí ĩ'baní 'bã ĩyãŋã kí tú. Wó ri kí dó bãsĩ uzálé rere ũkpó sĩ, “Dãwṹdỵ̃ ngọ́pị! Mí andré ãma ízákĩzã ĩndĩ fô ãmbógó!”
32 Yẹ́sṹ tu pá ãzíla umve kî, “Ĩlẽ má idé ĩminí ã'du?”
33 Umvi kí, “Úpí, ãlẽ ífẽ ãmaní ãngũ ndrelé.”
34 Yẹ́sṹ ndre ĩ'bã ízákĩzã rá ãzíla aló ĩ'bã mịfị́ kî, nzỵ̃ kí dó ru rá. Cọtị ndre kí dó ãngũ rá ãzíla 'de kí dó vú la gâ sĩ.

21

Yẹ́sṹ fi Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá ũkpó trũ
(Mãrákõ 11:1-11; Lṹkã 19:28-40; Yõhánã 12:12-19)

1 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe kí dó mụ calé ãni rú Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá ãzíla acá kí tọ̃rọ́mẹ́ Bẽtẽfágĩ gá 'dĩ 'Bé Mỵ̃zẹ̃yỵ̃tṹ 'i rĩ drỵ̃ gá, Yẹ́sṹ pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí tị ỵ̃rỵ̃ drỵ̃lẹ́ gâlé.
2 Jọ ĩ'baní, “Ĩmụ tọ̃rọ́mẹ́ ĩmi drỵ̃lẹ́ gá 'dĩ agâlé, cọtị ĩmi kãyĩnõ gĩlé cí la ịsṹ 'dãá mvá be ĩ'di andre gá 'dãá. Ĩmi ãtrũ kí ĩmi ají kí má rṹ 'dõlé.
3 'Bá ãzí drĩ ĩmi zị, ‘Ĩmi íni ã'du idé yã?’ Ĩjọ lú ĩ'diní, ‘Úpí lẽ kí nĩ.’ Cọtị kí ĩmi a'be rá.”
4 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru ị́jọ́ nábỵ̃ Zãkãríyã 'bã jọlé rĩ 'bã acá rú sĩ ĩ'di 'bã kẹ̃jị́ gá:
5 “Ĩlũ ị́jọ́ 'bá táwṹnỵ̃ Zỵ̃yọ́nỵ̃ * gá 'dĩ 'baní,
‘Ĩndre drĩ! Úpí ĩmidrỵ̃ la amṹ mí rṹ 'dõlé.
Ĩ'di ásị̃ ỵ̃gbẹ́ ru,
ãzíla ĩ'di amṹ kãyĩnõmvá sĩ.’ ” †
6 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ỵ̃rỵ̃ 'dĩ mụ kí rá ãzíla idé kí cécé tá Yẹ́sṹ 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni.
7 Ají kí kãyĩnõ kí mvâ be, aja kí bõngó ĩ'badrỵ̃ kí ũngúkú la kí gá, 'bã kí Yẹ́sṹ rilé drỵ̃ la gá.

---

* **21:5** *Zỵ̃yọ́nỵ̃* ĩ'di Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ 'bã rṹ ãzí rĩ 'i. † **21:5** Zãkãríyã 9:9

8 'Bá wẽwẽ rú aja kí bõngó ĩ'badrị̃ kí gẽ̃rị̃ agá, 'bá ãzí 'dĩ tụ kí ife 'bã
kénĩ kí agálé ajalé gẽ̃rị̃ agá 'dãá.
9 'Bá wẽwẽ rú mụlépi Yẹ́sũ̃ drị̃lẹ́ gá ãzíla ĩ'di vúlé gá 'dĩ kí abe i'dó kí
uzálé,
“Hõsánã † Dãwụ́dị̃ Ngọ́pị nî!”
“Ịcụ́ 'bá amụ́lépi Úpí 'bã rụ́ sĩ rĩ ịcụ́-ịcụ̃!” †
“Hõsánã 'bã adru ụrụgá!”
10 Yẹ́sũ̃ la mụ filé Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé 'bo, táwũ̃nị̃ ãmbógó 'dĩ ga tré 'bá 'bã
úzáŋá sĩ. 'Bá zị kí, “'Bá 'dĩ ã'di 'i?”
11 'Bá ũ'bí 'dĩ umvi kí, “'Dĩ nábị̃ Yẹ́sũ̃ angálépi Nãzẽ̃rẹ́tị̃ ãngũ Gãlị́lị̃ gá rĩ
'i.”

Yẹ́sũ̃ 'bã adrujó lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ
(Mãrákõ 11:15-19; Lụ́kã 19:45-48; Yõhánã 2:13-22)

12 Yẹ́sũ̃ fi lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá adro 'bá ãko ĩgbãlépi, ãzíla ĩ̃tũ̃ndãlépi 'dãá
'dĩ kí pírí ãmvé. Uze méjã 'bá séndẽ ufulépi 'dĩ 'badrị̃ kí ãzíla kpọ́kpọŋá
'bá ãmámũ ĩ̃tũ̃ndãlépi rĩ 'badrị̃ kí abe vũ̃rụ́,
13 ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩ̃jọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩlé rĩ jọ, ‘Jó mádrị̃ ála ĩ'di umve jó
'baní áma ã'ĩ̃jó rĩ,’ † wó ĩmi idé dó ĩ'di ‘ũ̃jígọ́ ũ̃gụ'ba 'bã kí sĩ ru ũ̃zĩ̃jó rĩ
rú.’ †”
14 'Bá mịf̃ị kóru ãzíla 'bá ãcá trũ 'dĩ abe amụ́ kí ĩ'di rụ́ lịcọ́ Ãdróŋá drị̃
gá 'dõlé, Yẹ́sũ̃ adrí kí rá.
15 Wó ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi 'dĩ abe
kí mụ ĩ̃jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã idélé ũniyambamba 'dĩ kí ndrelé ãzíla ĩ̃jọ́ anzị 'bã kí
uzájó lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ andre gá, “Hõsánã Dãwụ́dị̃ Ngọ́pị nî!” 'dĩ kí arelé
'bo, acá kí ũmbã rú Yẹ́sũ̃ nî.
16 Zị kí ĩ'di, “Mí are ĩ̃jọ́ anzị 'dĩ 'bã kí jọlé 'dĩ kí rá yã?”
Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “'Ẽ, ĩlã drĩ,
“ ‘Angájó anzị kí tị gá ãzíla ũrekeŋá kí tị gá,
í'bã ịcụ́ŋá ũniyambamba rĩ gá ku yã?’†”
17 Yẹ́sũ̃ a'be dó kí rá, fũ dó táwũ̃nị̃ ãmbógó rĩ agá rĩ sĩ mụlé Bẽtánĩ gá,
ko dó ịnị́ 'dã sĩ 'dãá.

Úlúgó ife 'bã 'ijó rĩ
(Mãrákõ 11:12-14, 20-24)

18 Ũ'bụ́tịnị́nị̃ ĩ'diní gõ agá vúlé táwũ̃nị̃ ãmbógó rĩ agâlé, ãbị̃rị̃ fụ Yẹ́sũ̃ rá.
19 Gẽ̃rị̃ gá 'dãá, Yẹ́sũ̃ 'bã mụ agá ndre úlúgó ife gẽ̃rị̃ 'bã wókõ ãzí rĩ gá
'dãá, mụ kpere ala gâlé, wó ịsụ́ ãko ãzí ala gá 'dãá ku lú bị la á'dụ̃sĩ. Yẹ́sũ̃
jọ úlúgó 'dĩ ní, “Lẽ tá íka ífí ãzí ĩ̃dị̃ ku.” Cọtị úlúgô 'i rá.
20 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ĩ̃jọ́ 'dĩ ndrelé, acá kí ũ̃sũ̃táŋá sĩ. Jọ kí
úlúgô 'i gbõrú ã'du sĩ?
21 Yẹ́sũ̃ umvi, “Ma ĩminí ĩ̃jọ́ mgbã jọ, ĩdrĩ adru ã'ĩ̃táŋâ trũ, ĩdrĩ ãbã ku,
ĩmi icó lú ĩ̃jọ́ idélé úlúgó ife ụrụ'bá gá 'dĩ idélé á'dụ̃sĩ ku, wó ĩmi icó jọlé
la 'bé 'dĩ ní, ‘Ínze mi, ímụ ími 'belé mĩrĩ agá,’ wó ĩ'di ru idé rá.
22 Ĩdrĩ ã'ĩ̃ la rá, ĩmi ãko ĩminí zịlé Ãdróŋá drị̃lé ĩ'di ã'ĩ̃ŋá sĩ rĩ ịsụ́ rá.”

---

† **21:9** Ĩ̃jọ́ jọlé *Hõsánã* 'dĩ ĩ'di tị Ĩbũrãníyã drị̃ sĩ ífí la “Ípa ãma!” Acá dó vâ ịcụ́ŋá ĩ̃nzĩ̃táŋá ími rụ́ 'bã kụ nĩ rĩ fẽ̃jó rĩ rú; ála vâ ịsụ́ la vásĩ 15 gá. † **21:9** Zãbụ́rĩ̃ 118:26 † **21:13** Ĩsáyã 56:7 † **21:13** Yẽrẽ̃míyã 7:11 † **21:16** Zãbụ́rĩ̃ 8:2

Ũkpó Yẹ́sṹ drḩ sĩ ãzḩ ngajó rĩ zijó ĩ'di tị gá rĩ (Mãrákõ 11:27-33; Lṹkã 20:1-8)

23 Yẹ́sṹ la mụ filé lịcọ́ Ãdróŋá drḩ agâlé, ĩ'di drĩ ímbátáŋá imbá agá 'dĩ agá 'dĩ, ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ĩyõ 'bá Yãhṹdḩ rú 'dĩ 'badrḩ kí abe amṹ kí ĩ'di rú 'dõlé ĩ'di zḩlé, “Mi ḩjọ́ 'dĩ kí idé ũkpõ íngõ sĩ, ãzíla ã'di fẽ míní ũkpõ 'dĩ nĩ?”

24 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ma vâ mụ ĩmi zḩlé zḩtáŋá ãlu sĩ. Ĩdrĩ áma umvi rá, ma ĩminí ma ḩjọ́ 'dĩ kí idé ũkpõ íngõ sĩ yã rĩ gá rĩ lũ rá.

25 Ĩlũ mání: ũkpõ Yõhánã 'bã bãbṹtḩzḩ fẽjó rĩ angá íngõlé? Angá Ãdróŋá drḩ 'bṹ gá yã jõku 'bádrḩ?”

'Bá 'dĩ i'dó kí ḩjọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá jọ kí, “Ãma dó umvi la ĩ'diní íngoní, ‘Ãdrĩ jọ la angá Ãdróŋá drḩ,’ ĩ'di jọ la, ‘Ĩmi ã'ḩ dó Yõhánã ku la ã'du ḩjọ́ sĩ yã?’

26 Wó ãdrĩ jọ la, ‘Angá 'bá drḩ’ ãma ũ'bí 'dĩ kí sĩ idé ṹrḩ sĩ, ã'dusĩku kí pírí ã'ḩ kí Yõhánã 'i nábḩ rĩ gá rá.”

27 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, umvi kí dó Yẹ́sṹ ní, “Ãnḩ ku.”

Ḩjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Má icó vâ ĩminí ũkpõ mání sĩ ḩjọ́ 'dĩ kí idéjó rĩ lũlé ku.”

Ḩjọ́ u'bélé anzḩ ḩrḩ kí drḩ gá rĩ

28 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩmi ũrã íngoní? Ágọ́bḩ ãzí ãlu ĩ'di 'bã anzḩ kí ḩrḩ. Mụ drḩdrḩ rĩ rṹlé ãzíla jọ, ‘Mâ ngọ́pḩ, ímụ ãzḩ ngalé ámvṹ zãbíbũ drḩ agâlé.’

29 “Umvi, ‘Ámụ ku,’ wó vúlé-vúlé ru uja ru ígátáŋá rá ãzíla mụ ámvṹ gâlé rá.

30 “Ágọ́bḩ 'dĩ mụ vâ ngọ́pḩ námbã ḩrḩ sĩ rĩ rṹ ãzíla jọ ḩjọ́ ãlu 'dã 'bã vúŋá. Ngọ́pḩ umvi ĩ'diní, ‘Bãbá, ma mụ rá,’ wó mụ ku.

31 “Anzḩ ḩrḩ 'dĩ kí agá 'bá ḩjọ́ átẹ́pḩ 'bã jọlé rĩ idélépi rá rĩ íngõ 'i?”

Umvi kí, “Kãyú rĩ 'i.”

Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ḩjọ́ mgbã jọ, 'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi 'dĩ kí ũkú ãwṹ 'dĩ kí abe mụ filé Sṹrṹ Ãdróŋá drḩ agá ĩmi drḩlḩ́ gá ĩminí drḩdrḩ.

32 Ã'dusĩku Yõhánã amṹ ĩmi rṹ 'dõlé ĩminí gẹ̃rḩ ãlá rĩ i'dalé ãzíla ĩmi ã'ḩ ĩ'di ku, wó be la rá la 'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi rĩ kí ũkú ãwṹ 'dĩ abe ã'ḩ kí nĩ. Ĩminí táni ḩjọ́ 'dĩ kí ndrejó rá tí, ĩmi uja ásḩ ku ãzíla ĩmi ã'ḩ vâ ĩ'di ku.

Ḩjọ́ u'bélé 'bá ámvṹ zãbíbũ drḩ ĩpãngĩsãlépi rĩ kí drḩ gá rĩ (Mãrákõ 12:1-12; Lṹkã 20:9-19)

33 “Ĩmi are drḩ ḩjọ́ u'béŋá 'dĩ 'i. Ágọ́bḩ ãzí sa ándrá ĩ'didrḩ ámvṹ agá zãbíbũ. Sḩ bõrõ aga la gá trọ̃kḩ́lḩrḩ, ga 'bṹ sĩ sṹ la nzijó la ala gá 'dãá cí, ãzíla sḩ jó gõrófã rú 'bá ãga la tẽlépi rĩ ní sĩ ãngũ undréjó cí. Fẽ dó ámvṹ 'bá ámvṹ ĩpãngĩsãlépi rĩ 'badrḩ ãzíla mụ dó ãcḩ gá.

34 Áyi zãbíbũ ũtĩjó rĩ la mụ acálé 'bo, pẽ ãti'bo ĩ'didrḩ kí tị 'bá ámvṹ ĩpãngĩsãlépi rĩ 'ba rṹlé mụjó zãbíbũ 'bã ãka tá ĩ'di ãni rú rĩ kí a'ḩlé.

35 “'Bá ámvṹ ĩpãngĩsãlépi rĩ ru kí kí cí, co kí ãlu rĩ cõ-cõ, 'dị kí ãzí rĩ káyĩ, u'bé kí na la írã sĩ.

36 Pẽ vâ ãti'bo ãzí la kí tị ĩ'ba rṹlé, ũ'bí ru ndẽ drḩdrḩ 'dã kí rá, ãzíla 'bá ámvṹ ĩpãngĩsãlépi 'dã fẽ kí ĩ'baní ũcõgõ tá drḩdrḩ 'dã 'baní rĩ áni.

37 Ãsĩjó, pẽ dó ĩ'di 'bã ngọ́pḩ mgbã rĩ 'bã tị ĩ'ba rṹlé, jọ ‘Kí dó mụ mâ ngọ́pḩ ḩnzḩlé rá.’

38 “Wó 'bá ámvṵ̃ ĩpãngĩsãlépi 'dã kí mụ ngọ́pị ndrelé, jọ kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ
gá, ‘'Dĩ bãsĩ ámvṵ̃ 'dı́pị 'i. Ĩmi amṵ̃ lẽ ã'dị kí ĩ'di rá ãzíla ãma dó sĩ ámvṵ̃
'dĩ 'dụ ãma ãni la rú.’
39 'Ḍụ kí ĩ'di ámvṵ̃ agá 'dãá 'be kí ĩ'di ãmvé ãzíla 'dị kí ĩ'di rá.
40 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ámvṵ̃ zãbíbũ drı̣ gá rĩ 'bã 'dı́pị, drĩ dó amṵ̃ 'bo, ĩ'di 'bá ámvṵ̃
ĩpãngĩsãlépi 'dĩ 'baní ã'du idé?
41 “Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ Yãhṵ́dı̣ 'badrı̣ kí abe, umvi kí, ‘Ĩ'di mụ 'bá
ũnzí 'dã kí ụ'dı́lé rá. Ĩ'di dó ámvṵ̃ 'dã fẽ 'bá ámvṵ̃ zãbíbũ drı̣ ĩpãngĩsãlépi
icólépi úkõ la ĩ'di ãni rú rĩ fẽlépi ĩ'diní rá rĩ 'badrı̣.’ ”
42 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩlã ị́jọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drı̣ agá rĩ ku yã?
“ ‘Írã 'bá jó sı̣lépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ṵ̃rọ̃drı̣ ru sĩ jó 'bã kónã sı̣jó rĩ rú;
Úpí Ãdróŋá idé ị́jọ́ 'dĩ nĩ,
ãzíla ĩ'di ãma mı̣fı̣ gá ị́jọ́ ãzí ṵ̃sṵ̃táŋá ru la.’ †
43 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, álũ ĩminí ála mụ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drı̣ 'dụlé ĩmidrı̣ 'dâ rá ãzíla
ála mụ ĩ'di fẽlé 'bá ífí mgbã kalépi rĩ 'badrı̣. [
44 'Bá a'délépi írã 'dĩ drı̣ gá rĩ la anu nírí-nírí, wó 'bá írã 'dĩ 'bã sĩ a'déjó
drı̣ la gá rĩ la andi kpékpé.”] ‡
45 'Bá ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe are kí ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã u'bélé
'dĩ rá, nı̣ kí cé ála ị́jọ́ jọ kí drı̣ gá.
46 I'dó kí gẹ̃rı̣ ndrṵ̃lé sĩ Yẹ́sṵ̃ rụjó, wó idé kí ṵ̃rı̣ sĩ 'bá ũ'bí kî sĩ, ã'dusĩku
ĩ'bã kí ã'ı̣jó la ĩ'di nábı̣ rĩ sĩ.

22

Ṵ̃mṵ̃ ãmbógó ũkú bĩŋá drı̣ rĩ
(Lṵ́kã 14:15-24)

1 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní ị́jọ́ ị́jọ́ u'béŋá sĩ kí imbájó ı̣̃dı̣.
2 “Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ ĩ'di cécé Úpí ãzí 'bã ru itújó ngọ́pı̣̃ ní ṵ̃mṵ̃ ãmbógó ũkú
bĩŋá drı̣ 'bãjó rĩ áni.
3 Úpí pẽ ãtí'bó ĩ'didrı̣ kí tı̣ mụlé 'bá tá umvelé ṵ̃mṵ̃ gá rĩ 'baní lũlé la 'ba
amṵ́ kí dó ṵ̃mṵ̃ gá 'dõlé, wó gã kí amṵ́lé úmgbé.
4 “Pẽ vâ ãtí'bó ãzí rĩ kí tı̣ ı̣̃dı̣ ãzíla jọ, ‘Ĩlũ 'bá tá umvelé 'dã 'baní má idé
dó ãkónã bábá 'bo. Má ụlı̣ mánı̣̃gọ́ kí tı̣ use-use rĩ kí abe ãko pírí kí dó
bábá. Ĩmi amṵ́ dó ṵ̃mṵ̃ gá 'dõlé.’
5 “'Bá umvelé 'dã 'bã kí ásı̣ ị́jọ́ kí umvejó 'dã drı̣ gá ku ãzíla mụ kí ĩ'bã
ãzı̣ gá ãzí rĩ mụ ĩ'di 'bã ámvṵ̃ gá ãzí rĩ ĩ'di 'bã ãko kí ı̣̃tṵ̃ndã trũ
6 'Bá ãzí rĩ rụ kí ãtí'bó kí colé cõ-cõ ãzíla ụ'dı̣ kí ãzí rĩ kí rá.
7 Ị́jọ́ 'dĩ fẽ Úpí ásı̣ ve ũnzí, pẽ ãsĩkárĩ ĩ'didrı̣ kí tı̣ 'bá 'bá ụ'dı́lépi 'dã kí
ụ'dı́lé rá ãzíla ivé táwṵ̃nı̣̃ ĩ'badrı̣ 'dã ãcí sĩ.
8 “Úpí umve dó ãtí'bó ĩ'didrı̣ ãzí rĩ kí ãzíla jọ ĩ'baní, ‘Ṵ̃mṵ̃ mádrı̣ ũkú
bĩjó rĩ dó bábá, wó 'bá tá mâ umvelé rĩ kí ásı̣ 'bãjó ku rĩ sĩ ṵ̃mṵ̃ icó dó
ĩ'baní ku.
9 Ú'dî'da ĩmụ dó gẹ̃rı̣ agâ sĩ ãzíla ĩmi umve 'bá pírí ĩminí ı̣sṵ́lé rĩ kí ũ'bí
ru ṵ̃mṵ̃ gá 'dõlé.’

† **21:42** Zãbṵ́rı̣ 118:22-23 ‡ **21:44** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drı̣ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá vásĩ 44 ĩ'di yụ.

10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãtí'bó mụ kí dó gẽ̃rị̃ kí agá ãmvêlé ãzíla atrá kí 'bá pírí ĩ'baní
icólé ịsụ́lé rĩ kí, 'bá múké rĩ kí 'bá ũnzí rĩ abe; ãzíla jó ũ̃mũ̃ drị̃ ga tré 'bá
sĩ.
11 “Úpí fi dó mụlé ãmụ́ kí undrélé ãzíla ndre ágọ́bị̃ ãzí ãlu bõngó ũ̃mũ̃
ũkú bĩ̃ŋá drị̃ sũ̃lépi ku la
12 Zị ĩ'di, ‘Wõ̃rị́’ mí afí 'dõlé bõngó ũ̃mũ̃ drị̃ kóru íngoní ru? Ágọ́bị̃ umvi
ị́jọ́ ãzí ku.
13 “Úpí jọ dó ãtí'bó ĩ'didrị̃ 'baní, ‘Ĩmi umbé drị́ la kí pá abe, ãzíla ĩ'be ĩ'di
ãmvé ãngũ ịnị agá.’ Ãngũ 'dã gâlé ĩ'di ũ̃lụ́lụ́ u'béŋá ãzíla sĩ naŋâ trũ.”
14 Yẹ́sũ̃ de ị́jọ́ jọ, “Ála 'bá ũ'bí kí umve, wó ála 'bá were kí ũpẽ áyụ.”

Zịtáŋá mũ̃sọ́rõ̃ 'beŋá drị̃ gá rĩ
(Mãrákõ 12:13-17; Lụ́kã 20:20-26)

15 'Dã 'bã vúlé gá 'bá Fãrĩsáyĩ drị̃ mụ kí rá ãzíla mụ kí ị́jọ́ itúlé sĩ Yẹ́sũ̃ tị
gá ị́jọ́ mbãjó zịtáŋá sĩ.
16 Ãpẽ kí dó 'bá ĩ'baní imbálé rĩ kí tị ãzíla 'bá Hẽródẽ ãtũ̃lépi ũpĩ ĩ'didrị̃
agá rĩ kí abe jọ kí, “Ímbápị, ãnị̃ cé mi ị́jọ́ mgbã rĩ jọ. Mi ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá
'bã lẽlé rĩ drị̃ gá ị́jọ́ imbá 'bá 'banî áyụ, mí así ị́jọ́ 'bá 'ba kí ũrãlé drị̃ la gá
rĩ sĩ ku, ã'dusĩku í'bã ásị́ 'bá 'bã úmgbó drị̃ gá ku.
17 Ílũ drĩ ãmaní, mí ũrã íngoní? Ãzịtáŋá ãmadrị̃ ã'ị̃ ãmaní mũ̃sọ́rõ̃ 'bejó
Kãyị̃sárị̃* ní rá yã jõku yụ?”
18 Yẹ́sũ̃ 'bã ị́jọ́ ũnzí ĩ'baní itúlé rĩ nị̃jó cé rĩ sĩ, jọ, “Ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú
'dĩ! Ĩmi áma tị ũmbã ã'du ị́jọ́ sĩ yã?
19 Ĩmi i'da drĩ mání dị̃nárị̃ ayúlé sĩ mũ̃sọ́rõ̃ 'bejó 'dĩ 'i!”
Ají kí ĩ'diní dị̃nárị̃
20 ãzíla zị kî, “Í'dá 'dĩ kí ãko sĩ lé drị̃ la gá 'dĩ abe kí ã'di ãni yã?”
21 Umvi kí, “Úpí Kãyị̃sárị̃ ãni,” Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, “Wó ĩfẽ ãko Úpí Kãyị̃sárị̃
drị̃ Úpí Kãyị̃sárị̃ drị́ Ãdróŋá drị̃ Ãdróŋá drị́.”
22 'Bá 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé u'á kí ũ̃sũ̃táŋá sĩ ãzíla abe kí Ĩ'di mụ kí rá.

Zịtáŋá 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rá yã rĩ

23 Ụ́'dụ́ ãlu 'dã sĩ 'bá Sãdũkáyõ rú jọlépi la 'bá angá ídri rú ku rĩ 'bã ãzí
amụ́ kí zịtáŋâ trũ Yẹ́sũ̃ rú.
24 Jọ kí Ímbápị, “Mụ́sã jọ ándrá, 'bá ãzí drĩ drã anzị kóru, lẽ ádrị́pị̃ 'bã
fi ãwụ́zị́ 'dã sĩ anzị tị́jó ádrị́pị̃ drãlépi rá 'dã nî.
25 “'Bá ãzí kí ándrá ádrị́pị gá ázị̃rị̃ kí u'á agá ãma agá 'dâ. Kãyú rĩ ĩgbã
ũkú ãzíla uja drãlé anzị kóru, a'be ãwụ́zị̃ ádrị́pị̃ nî.
26 Ị́jọ́ ãlu 'dĩ idé vâ ru ádrị́pị̃ ị̃rị̃ rĩ rụ́, na rĩ rụ́, ãzíla ãsị̃jó 'bá ázị̃rị̃ 'dĩ kí
ụrụ'bá gá pírí.
27 Ãsị̃jó rĩ gá ũkû drã dó.
28 Ú'dî'da rĩ gá, ụ́'dụ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí mụjó angájó ídri rĩ sĩ, ũkû
la adru ã'di ãni? Ã'dusĩku 'dụ kí pírí ĩ'di ũkú ru rá 'dĩ.”
29 Yẹ́sũ̃ umvi kí, “Ĩmi ãvĩ rá. Ĩnị̃ ị́jọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ ku, ãzíla
ĩnị̃ vâ ũkpõ Ãdróŋá drị̃ ku.
30 Ã'dusĩku drụ́zị́ 'bá drãlépi rĩ drĩ kí angá ídri, kí adru cécé mãlãyíkã
'bũ̃ gá rĩ kí áni 'bá ĩgbã kí ru ku.

---

* **22:17** *Kãyị̃sárị̃* ĩ'di rụ́ fẽlé úpí Rụ́mị̃ gá rĩ 'banî rĩ 'i.

31 Wó 'bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rĩ drį̃ gá ĩlã drĩ į̣jọ́ Ãdróŋ̨á 'bã jǫ̣lé
ĩminí rĩ ku yã? Jọ,
32 ‘Ma Ãdróŋ̨á Ịbụrahį̣mṹ drį̃ 'i, Ĩsákã drį̃ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drį̃ 'i.’ † Ĩ'di
Ãdróŋ̨á 'bá ídri rĩ 'badrį̃ adru 'bá drãlépi rá rĩ 'badrį̃ 'i ku.”
33 'Bá ũ'bí kí mụ į̣jọ́ 'dĩ arelé u'á kí ímbátáŋ̨á ĩ'didrį̃ sĩ ṹsṹtáŋ̨á sĩ.

Ãzį̣táŋ̨á ãmbógó rĩ
(Mãrákõ 12:28-34; Lụ́kã 10:25-28)

34 'Bá Fãrĩsáyĩ drį̃ kí mụ arelé la Yẹ́sṹ umbé 'bá Sãdũkáyõ drį̃ kí tị cí,
atrá kí ru ãlu.
35 Ĩ'ba ãzí ãlu 'bá ãzį̣táŋ̨á imbálépi la amṹ Yẹ́sṹ ṹ'bį̃lé zį̣táŋ̨á sĩ.
36 Zị ĩ'di, “Ímbápị ãzį̣táŋ̨á ãmbógó ãndãnĩ rĩ íngõ 'i?”
37 Yẹ́sṹ umvi, “ ‘Ílẽ Úpí Ãdróŋ̨á mídrį̃ ími ásị́ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ ãzíla
ími ásị́sị́ŋ̨á pírí sĩ.’ †
38 'Dĩ ãzį̣táŋ̨á ãmbógó ãndãnĩ ãzíla į̣jọ́ ũkpó rĩ.
39 Į̣jọ́ ĩrį̃ ũkpó cécé 'dĩ áni rĩ: ‘Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’ †
40 Ãzį̣táŋ̨á Mṹsã drį̃ kí ãzíla ímbátáŋ̨á nábį̃ 'badrį̃ tu kí pá ãzį̣táŋ̨á ĩrį̃ 'dĩ
kí drį̃ gá.”

Yẹ́sṹ zị Fãrĩsáyĩ kí Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'i
(Mãrákõ 12:35-37; Lụ́kã 20:41-44)

41 'Bá Fãrĩsáyĩ drį̃ 'bã kí drĩ ru tra agá ãlu 'dĩ gá 'dâ, Yẹ́sṹ zị kî,
42 “Ĩmi ị́jọ́ ũrã Kúrísĩtõ drį̃ gá íngoní? Ĩ'di drį̃lẹ́ ã'di drį̃ 'i yã?”
Umvi kí, “Ĩ'di drį̃lẹ́ Dãwṹdį̃ drį̃ 'i.”
43 Zị kî, “Drĩ dó adru 'dĩ 'bã áni, Úríndí Ãlá rĩ fẽ dó Dãwṹdį̃ ní ĩ'di umvelé
‘Úpí’ 'i la ã'du ị́jọ́ sĩ?
44 “ ‘Úpí Ãdróŋ̨á jọ Úpí mádrį̃ nî:
“Íri áma drį̣ ãndá gá 'dâ,
kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrį̃ kí
'bã agá ími pálé gá.” ’ †
45 Dãwṹdį̃ drĩ dó Kúrísĩtõ umve ‘Úpí 'i,’ icó adrulé drį̃lẹ́ Dãwṹdį̃ ãni íngoní
ru?”
46 'Bá ãzí ãlu icólépi Yẹ́sṹ umvilépi rá la 'dáyụ, ãzíla i'dójó ṹ'dṹ 'dã sĩ kpere
drį̃ gá 'bá ãzí lẽlépi ĩ'di zį̣lépi zį̣táŋ̨á ãzí sĩ la yụ.

23

Yẹ́sṹ li Fãrĩsáyĩ kí bį̃lẹ́ ĩndṹ 'bá ãzį̣táŋ̨á imbálépi rĩ abe
(Mãrákõ 12:38-39; Lụ́kã 11:43, 46; 20:45-46)

1 Ị́jọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sṹ jọ ị́jọ́ ũ'bí ru tralépi 'dĩ 'baní 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ abe:
2 “Ímbá'bá ãzį̣táŋ̨á Mṹsã drį̃ kí imbálépi rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ abe 'dụ
kí ũkpõ sĩ ãzį̣táŋ̨á Mṹsã drį̃ imbájó.
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ pírí ĩ'baní jǫ̣lé rĩ kí ĩmi idé kî, ĩbĩ vâ kí vú. Wó ĩmi idé jõ
ị́jọ́ ĩ'baní idélé rĩ kí ku, ã'dusĩku idé kí ị́jọ́ ĩ'baní ũlũlé rĩ kí ku.
4 'Bá 'dĩ kí ãzį̣táŋ̨á ãnzị icólé vú ũbĩlé ku la kí ũ'bã 'bá kí drį̃ gá, wó icó
kí ãzį̣táŋ̨á 'dĩ kí vú ũbĩlé ãluŋ̨á la ku.

† **22:32** Ãfũŋ̨á 3:6 † **22:37** Ãzį̣táŋ̨á Amviŋ̨á 6:5 † **22:39** Lẹ́vį̃ 19:18 † **22:44** Zãbṹrį̃ 110:1

5 “Ãko pírí ĩ'baní idélé rĩ kí kí kí idé úndre rú sĩ kî: kí ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã vásĩ
kí umbé mmgbọ rú kí drị́ gá, ãzíla kí andreko gá kí vâ bõngó sṵ̃ ãzo rú
ãndânĩ,
6 lẽ kí rilé ṵ̃mṵ̃ gá ãngũ 'bá ị̃nzị̃lé ị̃nzị̃ rĩ 'bã kí rijó ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó
rĩ gá rĩ kí agá:
7 lẽ kí úzị́ kí ị̃nzị̃táŋá sĩ ãngũ sṵ̃ drị̃ agá, ãzíla úmve kí ‘Rábị̃ 'i.’ *
8 “Wó lẽ úmve ĩmi ‘Rábị̃,’ 'i ku ã'dusĩku ãmbógó ĩmidrị̃ ãlu ãzíla ĩmi pírí
cécé ádrị́pị ãni.
9 Lẽ ĩmi umve 'bá ãzí ‘Átẹ́pị’ rú ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ ku, ã'dusĩku Átẹ́pị
ĩmidrị̃ ãlu ãzíla ĩ'di 'bṵ̃ gá.
10 Ãzíla lẽ ûmve ĩmi ‘ímbápị’ 'i ku ã'dusĩku Ímbápị ĩmidrị̃ ãlu 'dĩ Kúrísĩtõ
'i.
11 'Bá ãmbõgõ sĩ ĩmi agá ãndânĩ rĩ la adru ãtí'bó ĩmidrị̃.
12 'Bá pírí ru 'bãlépi ãmbógó ru kí drị̃ sĩ 'dĩ kí ála kí isé vṵ̃rṵ́, wó 'bá ru
malépi fṵ́ 'dĩ kí ála kí 'bã ãmbógó ru.”

Yẹ́sṵ̃ lị ị̃jọ́ mũlũmbẽ ĩ'badrị̃ drị̃ gá
(Mãrákõ 12:40; Lṵ́kã 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13 “Ũcõgõ ĩmidrị́ ĩmi imba'ba ãzị̃táŋá Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ tị ṵ̃pị̃ 'bá kí
mẹ́lẹ́tị gá 'dĩ. Ĩmi ãmgbã rĩ fi kí ku, ãzíla ĩmi ã'ị̃ 'bá lẽlépi filépi rĩ 'baní
filé ku. [
14 Ũcõgõ ĩmidrị̃ ĩmi imba'ba ãzị̃táŋá Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi lị́cọ́ ãwṵ́zị́ 'badrị̃ kî ra ãzíla
ĩmi ĩmi icé Ãdróŋá ã'ị̃ŋá ãzo rĩ sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ála ĩminí pángá ũkpó la fẽ.] †
15 “Ũcõgõ ĩmidrị́ ĩmi imba'ba ãzị̃táŋá Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi acị́ ãngũ pírí gâ sĩ 'bá ãlu ujajó
ĩmi rṵ́, drĩ dó acá ĩmi áni Yãhṵ́dị̃ rú 'bo, ĩmi ĩ'di uja 'bá ãcí ukólépi ku rĩ
ãni la rú pâlé ị̃rị̃.
16 “Ũcõgõ ĩmidrị́, ĩmi drị̃lẹ́ mị́fị̃ kóru 'dĩ! Ĩmi jọ la, ‘'Bá drĩ ũyõ na jó
Ãdróŋá drị̃ sĩ, ị́jọ́ ãzí 'dáyụ; wó 'bá drĩ ũyõ na gólũdĩ jó Ãdróŋá drị̃ agá rĩ
sĩ, ũyõ ĩ'didrị́ 'dã umbé ĩ'di cí.’
17 Ĩmi 'bá mị́fị̃ ãsãlépi cí ũndũwã kóru 'dĩ! Ã'du ãmbógó ru nĩ: gólũdĩ
'i jõku jó Ãdróŋá drị́ gólũdĩ 'bãlépi ãlá ru rĩ?
18 ‘Ĩmi vâ jọ la, 'bá drĩ ũyõ na ãlĩtárĩ sĩ, ị́jọ́ ãzí 'dáyụ; wó 'bá ãzí drĩ ũyõ
na ãwã'dĩfô 'bãlé drị̃ la gá rĩ sĩ, ũyõ ĩ'didrị́ 'dã umbé ĩ'di cí.’
19 Ĩmi 'bá mị́fị̃ ãsãlépi cí ũndũwã kóru 'dĩ! Ã'du ãmbógó ru nĩ: ãwã'dĩfô
'i jõku ãlĩtárĩ ãwã'dĩfô 'bãlépi ãlá ru rĩ 'i?
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũyõ nalépi ãlĩtárĩ sĩ rĩ na ũyõ ĩ'di sĩ ãzíla ãko pírí drị̃ la
gá rĩ kí sĩ.
21 Ãzíla 'bá vâ ũyõ nalépi jó Ãdróŋá drị̃ sĩ rĩ na ũyõ ĩ'di sĩ ãzíla 'bá u'álépi
ala gá rĩ sĩ.
22 'Bá ũyõ nalépi 'bṵ̃ sĩ rĩ na ũyõ úmvúke Ãdróŋá drị̃ sĩ ãzíla 'bá rilépi
drị̃ la gá rĩ sĩ.

---

* **23:7** *Rábị̃* 'dĩ 'bã ífí “Ímbápị.” † **23:14** Vásĩ 14 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tị̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị́ Gĩrị́kị̃ tị sĩ ídu drị̃drị̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

23 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨́tãŋ́á Mṵ́sã drı̨ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi ãko ãlu mụdrı̨ drı̨ tẹ́bı̨ 'bã sĩ
ngų̃jó vĩrĩ, tẹ́bı̨ ı̨nı̨ 'dĩ abe. Wó ĩmi ı̨́jọ́ mgbã use ãzı̨́tãŋ́á drı̨ 'dĩ kí gã ngalé
úmgbé, ı̨́jọ́ lı̨jó pı̨rı̨-pı̨rı̨, ásı̨ ı̨gbę̃, ãzíla ã'ı̨tãŋ́á abe, múké la lẽ ĩmi idé ı̨́jọ́
'dĩ kí pírí rá, lẽ ĩmi a'be ãzí la idéŋâ kóru ku.
24 Ĩmi drı̨̃lẹ́ mı̨fı̨ kóru 'dĩ! Ĩmi cécé 'bá údrániŋá urélépi ãko ĩmĩ mvụlé
rĩ agá rá, wó ĩmi ãnãkpá use ngãmíyã áni rĩ mvụlépi tilépi la pírí agá rĩ
áni.
25 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨́tãŋ́á Mṵ́sã drı̨ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi cécé 'bá kópõ ãzíla sãánĩ 'bã
ụrụ'bá ãmvélé ru rĩ ũjĩlépi ãlá ru, wó agâlé ru ĩga tré rọ̃mmgbọ́ sĩ ãzíla
ĩndrą̃ sĩ.
26 Ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú mı̨fı̨ ãsãlépi cí 'dĩ! Ĩmi adru 'bá kópõ kí 'a ũjĩlépi
sãánĩ abe ráká, ũngúkú la kí ũjĩlépi ãlá ru ĩndõ rĩ kí áni.
27 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨́tãŋ́á Mṵ́sã drı̨ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi ají ĩmi ı̨̃nádrı̨ gbãlé ı̨mvı̨ sĩ 'dĩ
kí áni, ãmvélé-ãmvélé ru kí i'dá ũniamba rú, wó agâlé ru ga kí tré 'bá ãvũ
'bã ĩfãkã kí sĩ ãko ŋmalépi rá 'dĩ kí abe.
28 Ĩmi vâ cécé 'dĩ 'bã áni ĩndĩ: ãmvélé-ãmvélé ru ĩmi i'dá 'bá 'baní 'bá
mgbã rú, wó agâlé ru ĩga tré mũlũmbẽ sĩ ãzíla izatãŋ́á abe.
29 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨́tãŋ́á Mṵ́sã drı̨ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi ı̨̃nádrı̨ kí sı̨ nãbı̨ya 'baní, ãzíla
ı̨̃nádrı̨ 'bá ãlá rĩ 'badrı̨ kí idé ũniyambamba rú ĩndĩ.
30 Ãzíla ĩmi jọ la, Ãdrĩ ándrá u'á agá ụ́'dụ́ ãmã áyı̨́pı̨ka 'badrı̨ 'dã sĩ, ãma
icó ándrá filé ãma icílé ĩ'ba abe sĩ nãbı̨ya kí ãrí asujó ku.
31 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi i'da dó ĩmi cénĩ ĩmi 'bá nãbı̨ya kí ụ'dı̨́lépi rĩ 'bã anzı̨ kî.
32 Ĩmụ drı̨ gá ãzı̨-ũnzí ĩmĩ áyı̨́pı̨ka 'bã kí i'dólé rĩ kí dejó.
33 “Ĩmi ı̨̃nı̨̃, ĩmi ı̨̃nı̨̃ gala'bá ru rĩ 'bã anzı̨ rú 'dĩ! Ĩmi icó apálé ı̨́jọ́ lı̨lé ãcí
ukólépi ku rĩ drı̨ sĩ ku.
34 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩminí nãbı̨ya kí tı̨ pẽ ãzíla 'bá ũndũwã rú ãzíla ímbá'bá
kí abe. Ĩmi ãzí rĩ kí ụ'dı̨ ãzíla kí ipa mũsãlá'bã sı̨ gá, ãzí rĩ kí ĩmi kí co
kũrũbáyĩ sĩ ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨́jó rĩ kí agá, ãzíla ĩmi ãzí rĩ kí vú adro táwų̃̃nı̨
kí agâ sĩ.
35 Į́jọ́ 'dĩ íni la 'bá pírí ı̨́jô kóru 'dĩ 'bã ãrí asulé ų̃̃nọ́kụ́ drı̨ gá 'dá rĩ 'bã adru
sĩ ĩmi drı̨ gá, i'dójó ãrí 'bá pírí Hãbı̨́Ĩı̨ drı̨ sĩ kpere ãrí Zãkãríyã Bãrãkíyã
ngọ́pı̨ drı̨ ĩminí 'dı̨lé jó Ãdróŋá drı̨ kí drĩdríŋĩ gá ãlĩtárĩ be rĩ gá rĩ sĩ.
36 Ájọ ĩminí ı̨́jọ́ mgbã drı̨̃lẹ́ ú'dî'da 'dĩ kí ı̨́jọ́ ru idélépi 'dĩ la kí rụ rá.
37 “Mi Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ Ĩmi 'bá Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'dĩ! Ĩmi ụ'dı̨ nãbı̨ya kí ãzíla
ĩmi u'bé 'bá Ãdróŋá 'bã tı̨ pẽlé ı̨́jọ́ ũlũlépi ĩminí rĩ kí írã sĩ. Pâlé wẽwẽ rú
álẽ tí anzı̨ ĩmidrı̨ kí atrálé ãngũ ãlu gá, ã'ụ́ andre 'bã ã'ụ́mváŋá kí tralé
ĩ'di 'bã ụ́pụ́pı̨ gá rĩ áni, wó ĩlẽ mání ĩmi tralé gę̃rı̨ ãlu 'dĩ sĩ ku.
38 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá la mụ jó ĩmidrı̨ a'belé rá, jô dó adru ãko ãzí kóru.
39 Ájọ ĩminí, i'dójó ãndrũ kpere drı̨ gá, ĩmi icó áma ndrelé ı̨dı̨ ku kpere
ĩmĩ jọ agá la: ‘Įcụ́ 'bá amụ́lépi Úpí 'bã rụ́ sĩ rĩ ı̨cụ́-ı̨cụ̂!’ †”

† **23:39** Zãbụ́rĩ 118:26

24

Ícétáŋá ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ 'badrị̃
(Mãrákõ 13:1-2; Lụ́kã 21:5-6)

1 Yẹ́sũ̃ 'bã lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ a'be agâ sĩ mụjó 'dĩ gá 'dâ 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ amụ́ kí ĩ'di drị̃ ujalé ịjọ́ jó Ãdróŋá drị̃ 'bã sịŋá drị̃ gá.
2 Umvi ĩ'baní, "Ĩmi icó ãko 'dĩ kí ndrelé rá, ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã írã 'dĩ 'bã
ãzí ãlu icó adrulé ãngũ ĩ'di 'bã sĩ adrujó rĩ gá ku, kí ãlu-ãlu la u'de vũ rụ́."
3 Yẹ́sũ̃ 'bã drĩ ri agá 'Bé Mịẽ̃ẹ̃ỵịtũ̃ drị̃ gá 'dãá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amụ́ kí
ĩ'di rụ́ 'dõlé á'dụ̃sĩ ãzíla jọ kí, "Ílũ ãmaní ịjọ́ 'dĩ kí pírí ru idé ã'dungá rĩ,
ãzíla ícétáŋá mî amụ́jó rĩ la adru ã'du ãzíla ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ."
4 Yẹ́sũ̃ umvi, "Ĩmi adru mịfị̃ trũ̃ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku.
5 'Bá ũ'bí kí drụ́zị̃ amụ́ áma rụ́ sĩ, jọjó la, 'Ma bãsĩ Kúrísĩtõ 'i,' ãzíla kí
mụ 'bá ũ'bí kí ulélé.
6 Ĩmi mụ ã'dị̃ arelé ãzíla ịjọ́ arelé ã'dị̃ drị̃ gá ĩmi idé jõ ũ̃rị̃ sĩ ku. Ịjọ́ 'dĩ
'bã áni rĩ 'bã idé kí ru rá, wó 'dĩ adru drĩ ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ 'bã acáŋá ku.
7 Sụ́rụ́ kí ru 'dị sụ́rụ́ ãzí rĩ be, ãzíla ũpĩ la angá ũpĩ ãzí rĩ 'dịlé. Rílẽ la
'de ãngũ gá ãzíla ũyãkĩyã la adru ãngũ ũ'bí gá vũ drị̃ gá 'dâ.
8 Ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí pírí cécé ngọ́tị̃ tĩŋá 'bã ãzá 'bã i'dójó rĩ áni.
9 "'Bá kí ĩmi rụ fẽlé ũcõgõ ịsụ́lé, ãzíla kí ãzí rĩ kí ụ'dị rá, ã'dusĩku áma
ịjọ́ sĩ sụ́rụ́ pírí kí ĩmi ngũ̃ ũnzí.
10 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá ũ'bí kí ã'ị̃táŋá a'be rá, ãzíla kí ru mẹ́lẹ́ mbe ãzíla kí ru
ngũ̃ kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ rú.
11 Ãzíla nãbịya ĩnzõ rú 'dĩ kí ãfũ wẽwẽ rú 'bã wẽwẽ rú kí uléjó.
12 Ịjọ́ ũnzí 'bã gajó ãngũ drị̃ gá tré rĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú 'bã lẽtáŋá kí ịgbẹ
rá.
13 Wó 'bá pá tulépi ũkpó ru kpere ãsĩ̃ŋá gá rĩ la ru pa rá.
14 Ịjọ́ mgbã Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ drị̃ 'dĩ ála ũlũ la ũ̃ŋọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ ịjọ́ vú nzejó
sụ́rụ́ pírí 'banî, ãzíla 'dã 'bã vúlé gá ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ la dó acá ĩndõ.
15 "Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩdrĩ 'ãko lịkị̃ ajílépi 'bá 'baní sĩ drị̃ cịjó' † ándrá nábĩ̃ Dãnĩ̃yẹ́lĩ̃
'bã jọlé, ndre pá tu agá ãngũ ãlá jó Ãdróŋá drị̃ agá ('bá ịjọ́ lãlépi rĩ 'bã vã
ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí),
16 'bá u'álépi Yũ̃dịyã gá rĩ lẽ 'ba apá kí 'bé sị gá.
17 Lẽ 'bá jó ĩ'didrị̃ sị gá rĩ 'bã asị vũ̃rụ́ fijó jó agâlé sĩ ãko ãzí a'dụ́jó ĩ'diní
jó ĩ'didrị̃ agâlé ku. 18 'Bá ámvụ́ agâlé rĩ lẽ 'bã gõ vúlé mụlé bõngó a'dụ́lé
ku.
19 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ũkú 'a trũ̃ ãzíla ũrekeŋá undrulépi rĩ 'bã ũcõgõ la adru
íngoní yã!
20 Ĩmi ã'ị̃ Ãdróŋá 'i lẽ ụ́'dụ́ apájó rĩ 'bá adru áyi uzogó drị̃ ãngũ ị̃gbẹ̃ jõku
Sãbátũ sĩ ku. †
21 Ã'dusĩku ũcõgõ ãmbógó la mụ adrulé jõ drĩ ídu ũ̃ŋọ́kụ́ 'bã i'dóŋá gâlé
kpere ãndrũ yụ la, ãzíla icó adrulé 'dĩ 'bã áni ãmbógó ru ị̃dị̃ ku.
22 Úpí Ãdróŋá drĩ tá ụ́'dụ́ 'dã kí isé agá ãlị̃ŋá ru ku, 'bá ãzí icó tá ru palé
ku. Wó ịjọ́ 'bá ũpẽlé rĩ 'badrị̃ sĩ Ãdróŋá la mụ ụ́'dụ́ 'dã kí isélé ãlị̃ŋá ru.
23 "Ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá ãzí drĩ jọ la, 'Índre Kúrísĩtõ ĩ'di 'dõ gá 'dõ.' Jõku, 'Ĩ'di
gápi 'dã,' Ĩmi ã'ị̃ ịjọ́ 'dã ku.

† **24:15** Dánĩ̃yẹ̃ĩ̃ 9:27; 11:31; 12:11 † **24:20** Mãrákõ 13:18

24 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ ĩnzõ rú ãzíla nãbịya ĩnzõ rú rĩ kí ãfũ ãzíla kí ícétáŋá
ãmbógó la kí idé ãzíla tálí kí abe sĩ 'bá ũpẽlé rá 'dĩ kí uléjó drĩ tá icó rá rĩ
gá.
25 Ĩndre álũ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ ídu rú 'dĩ sĩ ị̃tụ́ la acá drĩ ku.
26 “Jõku, 'bá ãzí drĩ lũ la míní, ‘Índre, ĩ'di ãmvé kõtórõ agá ásé agâlé
'dã’ ímụ lé ku, jõku drĩ kí jọ la, ‘Índre, zị̃ ru jó agá 'dõ!’ Mí ã'ị́ ku.
27 Ã'dusĩku Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ cécé ãvi 'bã nĩ̃jó ndrí 'bũ̃ agá 'dâ i'dójó ị̃tụ́ 'bã
ãfũ agá kpere ị̃tụ́ 'bã 'de agá rĩ áni.
28 “Ãngũ 'bá ãvũ 'bã adrujó rĩ gá, 'dãá núgúnúke kí ru tra nĩ.

Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã amụ́ŋá
(Mãrákõ 13:24-27; Lụ́kã 21:25-28)

29 “Cọtị ũcõgõ ụ́'dụ́ 'dã agá rĩ kí vúlé gá, Ãdróŋá la fẽ
“ Ị̃tụ́ la ru uja ịnị ru,
ĩmbá icó dị̃lé ku,
ãzíla lẽlẽgó kí zõ angájó 'bũ̃ gâlé,
ãzíla ũkpó 'bũ̃ agá ũlí agá rĩ kí ála kí aya-ayâ.’ †
30 “Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ícétáŋá Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ la i'dá 'bũ̃ agá 'dãá, sụ́rụ́ pírí ũ̃nọ́kụ́
drị̃ gá rĩ kí ũ̃lụ́lụ́ u'bé áwáŋâ trũ ũ̃rị̃ sĩ. Kí dó Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ ndre amụ́ agá
ũ̃rụ́'bũ̃ drị̃ gá 'bũ̃ gá 'dãá, ũkpõ trũ ãzíla dị̃zã ãmbógó la trũ.
31 Ãzíla ĩ'di mãlãyíkã ĩ'didrị̃ kí tị pẽ gũká ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ la trũ 'bá kí
umvejó, ãzíla kí 'bá ĩ'dĩ ãni ũpẽlé rĩ kí tra angájó ũlí sụ rĩ kí agá, angájó
'bũ̃ 'bã wókõ ãlu ãsĩ̃jó rĩ gá cajó wókõ ãzí rĩ gá.
32 “Ú'dî'da ĩmi ũ̃nĩ̃ drĩ ị́jọ angájó úlúgó ife drị̃, bị́ la drĩ kí i'dó rũlé 'bo,
ĩmi dó ní la rá áyi dó ãni rú.
33 Gẽr̃ị̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩdrĩ ị́jọ́ 'dĩ kí ndre pírí ru idé agá, ĩmi dó nị̃ la ĩ'di 'bã
ãgõŋá dó ãni rú bábá kẽj̃ị́tị gá 'dĩ.
34 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá ú'dî'da ídri 'dĩ ukó kí drĩ ku rú ãko 'dĩ kí ru
idé kpere pírí ráká.
35 'Bũ̃ kí ũ̃nọ́kụ́ be kí ukó rá, wó ị́jọ́ mádrị́ mâ jọlé rĩ icó ukólé ku.

'Bá ãzí ụ́'dụ́ kí nĩ̃lépi sáwã be la yụ
(Mãrákõ 13:32-37; Lụ́kã 17:26-30, 34-36)

36 “'Bá ãzí ãlu ị́jọ́ nĩ̃lépi ụ́'dụ́ jõku sáwã 'dĩ la acá ã'du ngá rĩ la yụ, átã
mãlãyíkã 'bũ̃ gá rĩ kî jõku Ngọ́pị̃ 'i, wó Ãdróŋá Átẹ́pị̃ rú rĩ nĩ-nĩ á'dụ̃sĩ.
37 Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã amụ́ŋá gá ị́jọ́ kí ru idé cécé ándrá ru idélépi ụ́'dụ́
Núwã ngá rĩ sĩ rĩ áni.
38 Ã'dusĩku ụ́'dụ́ 'dã sĩ ị̃sụ́ ĩ̃yị̃ ãmbógó 'bá kí ịmvụ́lépi rĩ tị̃ drĩ ku rú, 'bá
ri kí ãko nalé ãzíla ãko mvụlé, ũkú ĩ̃gbãlé ãzíla ũkú rĩ kí ágó rụlé ídu rĩ
áni, kpere ụ́'dụ́ Núwã 'bã fijó mẹ́l̃ị́ agâlé rĩ sĩ;
39 wó nị̃ kí ã'du ị́jọ́ la ru idé nĩ yã rĩ gá ku, kpere ĩ̃yị̃ ãmbógó rĩ 'bã amụ́
agá ãzíla ĩ'diní kí ịmvụ́ agá pírí. Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ mụ adrulé ụ́'dụ́ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃
'bã amụ́ŋá sĩ 'dĩ 'bã áni.
40 Ãgọbị ĩ̃rĩ̃ kí adru ámvụ́ agá; ãlu rĩ ála 'dụ la rá ãzíla ála ãzí rĩ a'be.
41 Ũkú ĩ̃rĩ̃ kí adru ãná 'ị agá írã sị́ gá drị́ sĩ; ála ãlu rĩ 'dụ rá ála ãzí rĩ
a'be.
42 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mịf̃ị trũ ã'dusĩku ĩnĩ̃ ụ́'dụ́ úpí 'bã amụ́jó rĩ ku.

† **24:29** Ĩsáyã 13:10; 34:4

43 Ĩnĩ ị́jọ́ 'dĩ múké-múké, lịcọ́ 'dịpị drĩ tá sáwã ũgụ́'bá 'bã amụ́jó ịnị́ sĩ ĩ'di 'bã jó nũjó rĩ nị agá cé la, ĩ'di tá tẽ la mịfị mmgbọ sĩ, ícó tá ĩ'di 'bã jô nũlé ku.
44 Ịjọ́ 'dĩ lẽ ĩmi adru bábá, ã'dusĩku Ngọ́tị 'Bádrị la amụ́ sáwã íngõ sĩ yã rĩ ĩminí ĩ'di nĩjó la ku rĩ sĩ.

45 "Ãtí'bó ũndũwã rú ãzíla ã'ỵ̃táŋâ trũ ãmbógó ĩ'didrị 'bã 'bãlé ãtí'bó ĩ'didrịko gá rĩ kí drĩ̃lẹ́ gá, 'bá ĩ'didrịko gá rĩ 'baní íná fẽlépi sáwã mgbã rĩ agá rĩ ã'di 'i?
46 Ĩ'di adru ĩ'diní drĩ̃lẹ́ba rú ãmbógó ĩ'didrị drĩ ĩ'di ịsụ́ ị́jọ́ ĩ'di a'bejó rĩ nga agá.
47 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ĩ'di mụ ĩ'di 'bãlé ãko pírí ĩ'didrị kí drĩ̃lẹ́ gá.
48 Wó ãtí'bó 'dã drĩ adru ũnzí drĩ jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, 'Ãmbógó mádrị la u'á sáwã ãzo rú ãngũ 'dã gâlé,'
49 ãzíla i'dó dó ãtí'bó ĩ'di 'bã ãzí ru 'dĩ kí colé cõ-cõ ãzíla i'dó u'álé ãkónã nalé ãzíla ãko mvụlé 'ba íwá mvụlépi ambamba 'dĩ abe.
50 Ãmbógó ãtí'bó 'dã drị la amụ́ ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã icójó 'bãjó la amụ́ ku rĩ agá, ãzíla sáwã ĩ'di 'bã adrujó bábá ku rĩ agá.
51 Ãmbógó la ãtí'bó 'dĩ ụlị́ nírí ãzíla ĩ'di ĩ'di 'bã ãngũ 'bá mũlũmbẽ rú rĩ 'badrị agá, 'dã ãngũ sĩ awájó ãzíla sĩ sị najó rĩ.

25

Ị́jọ́ u'bélé izonzi mụdrị kí drĩ gá rĩ

1 "Ị̃tú Ngọ́tị 'Bádrị 'bã amụ́jó 'dã sĩ, Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ la adru ị́jọ́ u'bélé 'dĩ 'bã áni. Izonzi bíkĩrã rú mụdrị itú kí ru 'bá ãlu-ãlu tárã trũ sĩ mụjó ị́zígọ̃ drĩ̃ tẽjó.
2 Izonzi tõwú rĩ kí ũndũwã kóru ãzí tõwú rĩ kí ũndũwã rú.
3 Tá ũndũwã kóru 'dĩ 'dụ kí tárã ĩ'badrị kí rá wó tõ kí ãdu ãzí bụ́lụ́ gá ku.
4 Tá ũndũwã rú 'dĩ tõ kí tárã ãdu ãzí kí cụ́pã agá bụ́lụ́ gá trũ mụjó ĩndĩ tárã ĩ'badrị abe.
5 Ị́zígọ̃ 'bã sáwã izajó amụ́ŋá gá rá rĩ sĩ, izonzi i'dó kí u'delé ụ́'dụ́ sĩ ãzíla 'be kí ụ́'dụ́ rá.

6 "Ĩ'di dó mụ calé ịnị́ ágágá, 'bá ãzí i'dó uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, 'Ĩndre drĩ ị́zígọ̃ acá 'bo! Ĩfũ mụlé ĩ'di a'ị́lé!'
7 "Izonzi tá mụdrị 'dã angá kí dó pírí ụrụgá ĩ'bã tárã kí ãcí idélé.
8 Izonzi tá ũndũwã kóru tõwú 'dã jọ kí ũndũwã rú tõwú 'dã 'baní, 'Ĩko ãma ãzã tárã ãdu ĩmidrị 'bã ãzí kí sĩ, ã'dusĩku tárã ãmadrị kí dó anụ́-anụ̂.'
9 "Umvi kí, 'Yụ, icó calé ãmaní ĩmi abe pírí ku, rá la ĩmụ ãdu ĩmidrị kí ĩgbãlé ãngũ sĩ ĩ̃tũndãjó la rĩ gá.'
10 Wó ĩ'bã kí drĩ mụ agá ãdu ĩgbã agâlé, vúlé 'dõlé ị́zígọ̃ acá rá. Bíkĩrã tá bábá 'dã fi kí ị́zígọ̃ trũ ũmũ jó ũkú bĩjó rĩ agâlé, ãzíla ũpĩ kí dó kẽjị́tị cí.
11 "'Dã 'bã vúlé gá izonzi ãzí rĩ ãgõ kí vúlé 'dõlé jọ kí, 'Ãmbógó, ãmbógó! Ínzĩ ãmaní kẽjị́tị fô!'
12 "Wó ãmbógó umvi ĩ'baní, 'Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ ánĩ ĩmi ku.' "

13 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sũ jọ, "Ĩmi adru mịfị trũ ã'dusĩku ĩminí ụ́'dụ́ jõku sáwã nĩjó ku rĩ sĩ.

Ịjọ́ u'bélé tãlãnịtọ̃ drị̃ gá rĩ
(Lúkã 19:11-27)

14 “Ġẽrị̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩtụ́ Ngọ́tị 'Bádrị̃ 'bã amụ́jó 'dã sĩ, Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá rĩ la adru
ịjọ́ u'bélé 'dĩ 'bã áni. Ágọ́bị̃ ãzí lẽlépi mụlépi ãcị̃ gá la umve ĩ'di 'bã ãti'bo
kí, fẽ ĩ'di 'bã málĩ kí ĩ'badrị.
15 Fẽ ãtí'bó drị̃drị̃ rĩ drị́ tãlãnịtọ̃ * kí tõwú, ãzí rĩ drị́ fẽ tãlãnịtọ̃ ĩrị̃, ãzíla
ãzí rĩ drị́ tãlãnịtọ̃ ãlu; úfẽ ĩ'baní ĩ'di ũkpõ 'bá ãlu-ãlu drị̃ 'bã vú sĩ. Ágọ́bị̃
mụ dó ĩ'di 'bã ãcị̃ gâlé.
16 Ágọ́bị̃ drị̃drị̃ tãlãnịtọ̃ fẽjó ĩ'didrị́ tõwú rĩ mụ cọtị tãlãnịtọ̃ ĩ'didrị̃ 'bãlé
ãzị ngajó, ịsụ́ drị̃ la gá ụ̃rọ̃drị́ ru la kí tõwú.
17 Ágọ́bị̃ tãlãnịtọ̃ fẽjó ĩ'didrị́ ĩrị̃ rĩ, idé vâ ãzí tá drị̃drị̃ 'dã drị̃ áni, ịsụ́
ụ̃rọ̃drị́ drị̃ la gá ĩrị̃.
18 Wó ágọ́bị̃ tãlãnịtọ̃ fẽjó ĩ'didrị́ ãlu rĩ, mụ tãlãnịtọ̃ úpí ĩ'didrị́ rĩ drị̃ zĩlé
vụ̃rụ́ 'bụ́ gá.
19 “Ụ'dụ́ wẽwẽ rú 'bã vúlé gá, úpí ãti'bo 'dã 'badrị̃ ãgõ dó vúlé 'dõlé rá,
ãzíla umve dó ãti'bo kí sĩ málĩ ĩ'didrị̃ kí kãlãfe lãjó.
20 Ágọ́bị̃ tãlãnịtọ̃ tõwú fẽjó ĩ'didrị́ rĩ amụ́, ají tãlãnịtọ̃ drị̃ la gá tõwú fẽlé
ĩ'didrị́ rĩ drị̃ gá jọ, ‘Úpí ífẽ ándrá mádrị́ tãlãnịtọ̃ tõwú, má ịsụ́ ãzíla kí drị̃
la gá tõwú 'dĩ.’
21 “Úpí umvi ĩ'diní, ‘Ínga ãzị rá, mi ãtí'bó múké ãzíla ã'ĩtáŋâ trũ la. Mi
ã'ĩtáŋâ trũ ãko wereŋá tãmbajó, ma ími 'bã ãko wẽwẽ rú kí drị̃lẹ́ gá, mí
afí ãyĩkõ idélé má be!’
22 “Ágọ́bị̃ tãlãnịtọ̃ fẽjó ĩ'didrị́ ĩrị̃ rĩ amụ́ vâ jọ, ‘Úpí ífẽ ándrá mádrị́
tãlãnịtọ̃ ĩrị̃, índre má ịsụ́ vâ ãzíla kí drị̃ la gá ĩrị̃ 'dĩ.’
23 “Úpí umvi ĩ'diní, ‘Ínga ãzị rá, mi ãtí'bó múké ãzíla ã'ĩtáŋâ trũ la. Mi
ã'ĩtáŋâ trũ ãko wereŋá tãmbajó, ma ími 'bã ãko wẽwẽ rú kí drị̃lẹ́ gá, mí
afí ãyĩkõ idélé má be.’
24 “Wó ágọ́bị̃ tãlãnịtọ̃ fẽjó ĩ'didrị́ ãlu rĩ amụ́ vâ jọ, ‘Úpí ánĩ̃ rá ími ịjọ́
ũkpó-ũkpó, mi ãko mî salé ku rĩ lã rá, ãzíla mí ãko ũkũnã ãngũ mî ũri
kpẽjó ala gá mi 'i ku rĩ gá.
25 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má idé mî sĩ ụ̃rị̃ sĩ, ámụ tãlãnịtọ̃ mídrị́ ãlu 'dĩ ĩsĩ̃lé vụ̃rụ́ 'bụ́
gá. Índre mî ngâ 'dĩ.’
26 “Úpí umvi ĩ'diní jọ, ‘Mi ãtí'bó ũnzí la ãzíla ũvú íni la, ínĩ̃ ma ãko mâ
salé ku rĩ kí tra rá, ãzíla ma ũri mâ kpẽlé ma 'i ku rĩ ũkũnã rá rĩ gá ku
yã?’
27 Mi ándrá ịjọ́ mgbã sĩ mâ tãlãnịtọ̃ 'bã agá bénge gá, mâ ãgõjó rĩ sĩ ma
tá amụ́ agá anzé agá la ụ̃rọ̃drị́ trũ.
28 “Úpí jọ ãtí'bó ĩ'didrị́ ãzí rĩ ní, ‘Í'dụ tãlãnịtọ̃ ĩ'didrị́ 'dãá rá, ífẽ ĩ'di ágọ́bị̃
tãlãnịtọ̃ mụdrị́ rĩ drị.
29 Ã'dusĩku 'bá ãko trũ rĩ ní ála ãzíla ũ'bã drị̃ la gá ĩdị́, ĩ'di dó adru ãko
trũ ĩyõ rú. Wó 'bá ãko ãzí kóru rĩ, ĩ'didrị́ wereŋá 'dã ála pa la drị la gá
'dâ rá.
30 Ĩ'be ãtí'bó ụ̃rọ̃drị́ kóru 'dĩ ãmvé ãngũ ịnị rĩ agá, 'dĩ ãngũ áwáŋá kí
adrujó sị́ naŋâ trũ rĩ 'i.’

Ịjọ́ lịŋá ãsĩ̃jó rĩ

---

* **25:15** *Tãlãnịtọ̃* ãlu rĩ ĩ'di tãlãnịtọ̃ 'bá ãlu ãzị ngalépi la 'bã ũyá ru ũgũgõ ílí mụdrị la.

31 “Ngǫ́tị̃ 'Bádrị̃ drĩ dó amụ́ dĩzã ĩ'didrị̃ agá mãlãyíkã ĩ'didrị̃ abe pírí 'bo,
ĩ'di dó ri úmvúke ĩ'didrị̃ dĩzã rú 'bũ gá rĩ drĩ gá 'bá kí ịjǫ́ lịlé.
32 'Bá sụ́rụ́ pírí gá rĩ kî tra ĩ'di drĩlẹ́ gá, ãzíla ĩ'di 'bá kí drĩdríŋĩ awa 'bá
ãzí rĩ abe, cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'bã ỉndrị̃ kí drĩdríŋĩ awalé kãbĩlõ abe
rĩ áni.
33 Ĩ'di kãbĩlõ kí 'bã ĩ'di 'bã drị̃ ãndá rĩ gá, ỉndrị̃ kí 'bã ĩ'di 'bã drị̃ ỉjị̃ rĩ gá.
34 “Ụ̃'dụ́ 'dã sĩ, Úpí la jọ la 'bá ĩ'di 'bã drị̃ ãndá gá rĩ 'baní, ‘Ĩmi amụ́ ĩmi
'bá mâ Átẹ́pị̃ 'bã sũsụ́ wijó ĩ'baní 'dĩ, ĩmi amụ́ Sụ́rụ́ idélé ĩminí ándrá ídu
ũnǫ́kụ́ ỉndụ́ 'bãjó rĩ sĩ rĩ 'dụlé ĩmi ãni la rú.
35 Ã'dusĩku ma ándrá ãbịrị̃ sĩ ĩfẽ mání íná nalé rá, ỉyịvị̃ ndẽ ándrá ma
rá ĩfẽ mání ỉyị̃ mvụlé rá, ma ándrá ãmịyǫ́ŋá ru, ãzíla ĩmi a'ị̃ ma tãmbalé
rá.
36 Ma ándrá pílílí ru ĩmi ũsũ áma ụrụ'bá bõngó sĩ rá, ma ándrá ãyánĩ rú
ĩmi amụ́ ándrá áma ndrelé rá, ma ándrá mãbụ́sũ gá ãzíla ĩmi amụ́ ándrá
áma ndrelé rá.’
37 “'Bá ãlá rĩ kí dó umvi la ĩ'diní, ‘Úpí, ãndre ándrá mi ãbịrị̃ sĩ, ãfẽ míní
ãkónã nalé, jõku ỉyịvị̃ sĩ ãfẽ míní ỉyị̃ mvụlé íngõlé yã?
38 Ãndre mi ãmịyǫ́ŋá ru ãma a'ị̃ dó sĩ mi lịcǫ́ gá tãmbalé jõku pílílí ru
ãma ũsũ dó mi bõngó sĩ ã'dungá rĩ yã?
39 Ãndre ándrá mi ãyánĩ ru jõku mãbụ́sũ gá ãmụ dó sĩ ími andrélé
ã'dungá rĩ yã?’
40 “Úpí la dó umvi la ĩ'baní, ‘Ma ĩminí ịjǫ́ mgbã jọ, ãko ĩminí idélé má
ádrịpịka ãzíla má ámvǫ́pịka níríŋá 'dĩ 'ba rụ́ rĩ ĩmi idé kí mánî.’
41 “Úpí la dó tị uja 'bá drị̃ ỉjị̃ gá rĩ 'ba rú ãzíla ĩ'di jọ la, ‘Ĩmi ĩdã ĩmi má rụ́
'dâ rá, ĩmi 'bá wãlé rá 'dĩ ĩfi ãcí ukólépi ku idélé Sĩtánĩ ní mãlãyíkã ĩ'didrị̃
abe rĩ agá.
42 Ã'dusĩku ma ándrá ãbịrị̃ sĩ ĩfẽ mání ãko ãzí nalé ku, ỉyịvị̃ fụ ándrá
ma rá ĩfẽ mání ãko ãzí mvụlé ku.
43 Ma ándrá ãmịyǫ́ŋá ru ĩmi a'ị̃ ma ĩmidrị̃ lịcǫ́ gá ku, ma ándrá pílílí ru
ĩsu ándrá áma ụrụ'bá gá bõngó ku, ma ándrá ãyánĩ rú ãzíla mãbụ́sũ gá
ĩmụ ándrá áma ndrelé ku.’
44 “'Bá 'dĩ kí dó umvi la, ‘Úpí ãndre ándrá mi ãbịrị̃ sĩ, jõku ỉyịvị̃ sĩ, jõku
ãmịyǫ́ŋá ru, jõku ãyánĩ rú, jõku pílílí ru jõku mãbụ́sũ gâ sĩ ími ãzã kojó
ku la íngõlé yã?’
45 “Úpí la umvi la ĩ'baní, ‘Ma ĩminí ịjǫ́ mgbã jọ, ãko ĩminí idélé 'bá níríŋá
'dĩ 'bã ãzí ãlu ní ku rĩ ĩmi idé bãsĩ ku la mání.’
46 “'Bá 'dĩ kí dó drị̃ ko filé drĩrịma ukólépi ku rĩ gá, wó 'bá ãlá rĩ kí dó
drị̃ ko filé ídri ukólépi ku rĩ gá.”

26

Ịjǫ́ itúlé Yẹ́sũ ụrụ'bá gâ sĩ lẽjó ĩ'di 'dịjó rá rĩ
(Mãrákõ 14:1-2; Lụ́kã 22:1-2; Yõhánã 11:45-53)

1 Yẹ́sũ la mụ ịjǫ́ 'dĩ kí delé jọ agá pírí 'bo, jọ dó 'bá ĩ'didrị̃ ĩ'di 'bã imbálé
rĩ 'baní,
2 “Ĩmĩ nĩlé 'bo rĩ áni ace ụ́'dụ́ ỉrĩ ũmũ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ ní acájó, ãzíla
ála mụ Ngǫ́tị̃ 'Bádrị̃ fẽlé ipalé mũsãlá'bã sị gá.”
3 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ abe tra kí ru ịjǫ́ itúlé átáló ãmbógó ãndânĩ
umvelé Kãyịfã rĩ drị̃ lịcǫ́ gá,

4 ãzíla itú kí ịjọ́ sĩ Yẹ́sṹ rụjó 'bá ãzí 'bã nĩ̀ŋ̀ã kóru ãzíla sĩ ĩ'di 'dijó rá.
5 Jọ kí, “Wó lẽ 'bã adru ụ́'dụ́ ṹmṹ drĩ̀ sĩ ku ã'dusĩku ũmbã la mụ ãfũlé 'bá kí drĩdríŋ̃ĩ gá rá.”

Ãdu ũsũjó Yẹ́sṹ drĩ̀ gá Bẽtánĩ gá rĩ
(Mãrákõ 14:3-9; Yõhánã 12:1-8)

6 Yẹ́sṹ 'bã adru agá Bẽtánĩ gá lịcọ́ ágọ́bị̀ umvelé Sĩ̀mọ́nĩ̀ ãrí 'bã nalé rá rĩ drị́ rĩ sĩ,
7 ũkú ãzí amụ́ ĩ'di rụ́ 'dõlé ãdu ãjẹ̃ rú ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ la trũ cụ́pã gá tré, nzĩ̀ tị la ũsũ ĩ'di drĩ̀ la gá ĩ'di 'bã ru ãtĩ̀ agá méjã tị gá 'dãá.
8 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, i'dó kí unulé ãzíla jọ kí “Îza dó ãdu 'dĩ íni ã'du ịjọ́ sĩ?
9 Ála ájẹ́ ãdu 'dĩ ĩ̀tṹndã agá ãjẹ̃ ĩyõ la sĩ ãzíla séndẽ la fẽ agá 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.”
10 Wó Yẹ́sṹ umvi ĩ'banî, “Ĩmi ũkú 'dĩ ĩcãndĩ ã'du ịjọ́ sĩ? Idé mání ịjọ́ múké ũniyambamba la.
11 'Bá lẽmẽrí rĩ kí ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi abe wó má icó mụlé u'álé ĩmi abe ụ́'dụ́ pírí ku.
12 Ĩ'di 'bã ãdu 'dĩ ũsũjó áma ụrụ'bá gá rĩ sĩ, ĩ'di áma idé bábá sĩ áma ĩ̀sĩ̀jó.
13 Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, ãngũ pírí ṹnọ́kụ́ gá 'dâ sĩ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ agá ála ịjọ́ ũkú 'dĩ 'bã idélé rĩ ũlũ ĩndĩ sĩ ĩ'di 'bã ịjọ́ ũrãjó.”

Yụ́dãsĩ̀ ã'ĩ Yẹ́sṹ 'bã mélẹ́ mbelé
(Mãrákõ 14:10-11; Lụ́kã 22:3-6)

14 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé mụdrị̀ drĩ̀ ĩ̀rĩ̀ 'dĩ 'bã ãzí umvelé Yụ́dãsĩ̀ Ị̀sĩ̀kãrị́yọ́tĩ̀ 'i rĩ mụ ãtalo ãmbogo rĩ 'ba rṹlé,
15 ãzíla zị kí, “Ãko ĩminí lẽlé fẽlé mání rĩ ã'du ádrĩ ĩ'di 'dụ fẽlé ĩmidrṹlé 'bo rĩ gá?” Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lã kí dó ĩ'diní séndẽ sílĩvã rú ífí-ífí la kí kãlị́ na.
16 'Dãá Yụ́dãsĩ̀ i'dó dó sáwã múké sĩ Yẹ́sṹ rụjó rĩ ndrṹlé sĩ ĩ'di 'dụjó fẽjó ĩ'badrị.

Yẹ́sṹ 'bã ṹmṹ alijó 'bá drĩ̀ gâ sĩ rĩ najó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ãsĩjó rĩ
(Mãrákõ 14:12-21; Lụ́kã 22:7-13, 21-23; Yõhánã 13:21-30)

17 Ụ'dụ́ drĩ̀drĩ̀ ṹmṹ mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ najó rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé, zị kí ĩ'di, “Ílẽ ãmụ ṹmṹ alijó 'bá drĩ̀ gâ sĩ rĩ idélé míní íngõlé?”
18 Yẹ́sṹ umvi, “Ĩmụ táwṹnĩ̀ ãmbógó rĩ agá ágọ́bị̀ ãzí drị́ko gá, ĩlũ ĩ'diní, ‘Ímbápị jọ: Sáwã Ãdróŋá 'bã fẽlé mání rĩ acá 'bo! Álẽ ṹmṹ alijó 'bá drĩ̀ gâ sĩ rĩ nalé 'bá mání imbálé 'dĩ abe mídrị́ lịcọ́ gá 'dâ.’ ”
19 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ idé kí cécé Yẹ́sṹ 'bã jọlé rĩ áni ãzíla Idé kí dó ãkónã ṹmṹ alijó 'bá drĩ̀ gâ sĩ rĩ drĩ̀ 'dãá.
20 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sṹ ri kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị̀ drĩ̀ ĩ̀rĩ̀ 'dĩ abe méjã tị gá ãkónã nalé,
21 ãzíla ĩ'baní ãkónã na agá 'dâ, Yẹ́sṹ jọ, “Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ.”
22 Ãzíla kí ásị́ acá dó ũcõgõ rú, i'dó kí dó ĩ'di ụzịlé ãlu-ãlu, “Úpí ma 'i yã?”

23 Yẹ́sṹ umvi, “'Bá mání sĩ drı̨ usújó ĩ'di be bãkṹlẹ̃ ãlu agá rĩ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ.
24 Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ la mụ drãlé rá cécé ı̨jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni. Wó ĩ'di mụ adrulé andre ũnzĩ ãmbógó la rú 'bá Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ nî! Údrĩ ándrá 'bá íni rĩ tı̨ agá ku la ándrá múké.”
25 Yṹdãsı̨̃ 'bá ãlu mụlépi ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ, jọ, “Rábı̨̃, ãndá-ãndá ru adru ma 'i ku yã?”

Yẹ́sṹ umvi, “'Bá bãsĩ mi 'i.” *
26 Ĩ'baní ãkónã na agá, Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ, fẽ ãwã'dĩfô drı̨̃ la gá anu 'a la rá, ãzíla fẽ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní jọ, “Ĩ'dụ ãzíla ĩna, 'dĩ ụrụ'bá mádrı̨̃ 'i.”
27 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṹ 'dụ kópõ, fẽ ãwã'dĩfô drı̨̃ la gá ãzíla fẽ dó ĩ'badrı̨̃lé, jọ, “Kópõ 'dĩ ãrí mádrı̨̃ mụlépi asulépi 'bá wẽwẽ rú kí sĩ rĩ, ãzíla ĩ'di tı̨ icíma Ãdróŋá ní 'bá ĩ'didrı̨̃ abe rĩ 'i,
28 ã'dusĩku 'dĩ ãrí mádrı̨̃ mụlépi asulépi tı̨ icíma drı̨, ãzíla sĩ 'bá wẽwẽ rú kí ı̨jọ́ ũnzí trũjó rĩ 'i.
29 Ájọ ĩminí, má icó zãbíbũ ífí sṹ 'dĩ mvụlé ku kpere mání mụ agá ú'dí rĩ mvụ agá ĩmi abe Sṹrṹ má Átẹ́pı̨ drı̨̃ agá.”
30 Kí dó mụ úngó ngolé sĩ Ãdróŋá ı̨cṹjó 'bo, ko kí dó drı̨̃ mụlé 'Bé Mı̨̃zẹ̃yı̨́tṹ gá.

Yẹ́sṹ i'da ı̨jọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ 'i
(Mãrákõ 14:27-31; Lṹkã 22:31-34; Yõhánã 13:36-38)

31 Yẹ́sṹ jọ ĩ'banî, “Įnı̨ 'dõ sĩ ĩmi pírí kí mụ apálé má rṹ 'dâ rá, ã'dusĩku ı̨jọ́ sĩlé rĩ jọ:
“ ‘Ma 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'dı̨ rá,
ãzíla kãbĩlõ ũ'bí kí mụ irélé ndú-ndú rá!’ †
32 Wó ádrĩ dó angá ídri 'bo, ma dó mụ ĩmi drı̨̃lẹ́ gá Gãlı́ı̨̃ gâlé.”
33 Pétẽrõ umvi ı̨jọ́ Yẹ́sṹ ní, “'Bá pírí drĩ kí táni mụ apálé mí rṹ 'dâ rá tí, má icó ími a'belé ku.”
34 Yẹ́sṹ jọ, “Pétẽrõ, ájọ míní ãndá-ãndá ru, ı̨nı̨ 'dĩ sĩ ı̨sṹ ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẹ̃rẹ́ ku, mi áma gã úmgbé pâlékó na!”
35 Pétẽrõ jọ Yẹ́sṹ ní, “Jõ táni mání drãjó mí be, má icó ími gãlé ku.” Ãzíla 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ kí pírí jọ kí vâ 'dĩ 'bã áni.

Yẹ́sṹ mụ Ãdróŋá zı̨lé ãngũ Gẽtẽsẽmánĩ gá
(Mãrákõ 14:32-42; Lṹkã 22:39-46)

36 'Dãá Yẹ́sṹ mụ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe ãngũ umvelé Gẽtẽsẽmánĩ rĩ gá ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩri áma tẽlé 'dâ ma drĩ mụ Ãdróŋá zı̨lé.”
37 Yẹ́sṹ 'dụ Pétẽrõ 'i ãzíla anzı̨ ĩrı̨̃ Zĩbĩdáyõ drı̨ 'dĩ kî trũ mụjó ĩ'ba abe, ãzíla i'dó dó u'álé cãndí sĩ ãzíla ũcõgõ rú.
38 Jọ ĩ'baní, “Cãndí afí áma ásı̨ gá ĩ'di áma ásı̨ lı̨ ambamba ãni rú drã tı̨ gá. Ĩmi u'á 'dâ ãzíla ĩtẽ mı̨fı̨ trũ.”
39 Yẹ́sṹ mụ drı̨̃lẹ́ gá were, tı̨ dó ãja vṹrṹ ilú drı̨̃ vṹrṹ sĩ Ãdróŋá zı̨jó, “Má Átẹ́pı̨, drĩ tá icó rá rĩ sĩ í'dụ kópõ ãzá tajó rĩ má rṹ 'dâ rá adru mâ lẽlé rĩ áni ku, wó mî lẽlé rĩ áni.”

---

* **26:25** Jõku *“Ími ãmgbã rĩ jọ ĩ'di tı̨ sĩ.”* † **26:31** Zãkãríyã 13:7

40 Wó Yẹ́sṹ uja ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé ãzíla ịsṹ kí ṹ'dṹ ko agá,
zị Pétẽrõ 'i, “Ĩmi icó tẽlé má be mịfị trũ mmgbọ sáwã ãlu ku yã?
41 Ĩmi adru mịfị trũ mmgbọ, ãzíla ĩzị Ãdróŋá 'i, ĩmi mụ filé ṹ'bị̃táŋá agá
ku. Úríndí lẽ rá, wó ụrụ'bá ũkpó kóru.”
42 Yẹ́sṹ gõ vúlêlé pâlé ị̃rị̃ rĩ sĩ Ãdróŋá zịlé ị̃dị́ jọ, “Má Átẹ́pị, gẹ̃rị̃ ãzí ndú
la drĩ adru kópõ ãzá tajó 'dĩ 'dụjó 'dáyụ kpere lẽ ána cãndí rá, ịjọ́ mî lẽlé
rĩ 'bã idé ru nĩ.”
43 Yẹ́sṹ la mụ ru ujalé ĩ'ba rṹlé, ịsṹ vâ kí ṹ'dṹ ko agá, ã'dusĩku mịfị la
kí ãnzị ru ṹ'dṹ sĩ.
44 Yẹ́sṹ a'be kí rá mụ vâ Ãdróŋá zịlé ị̃dị́ ãzíla pâlé na rĩ sĩ jọ vâ ịjọ́ tá ãlu
'dã kí vúŋá.
45 Vúlé la gá Yẹ́sṹ ãgõ vúlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹ 'dõlé, jọ, “Ĩmi drĩ
kpere ṹ'dṹ ko ãzíla avị yã? Sáwã sĩ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ mẹ́lẹ́ mbejó ĩ'di fẽjó 'bá
ũnzí 'badrị rĩ acá 'bo.
46 Ĩmi angá ãmụ kî! Ĩndre, 'bá áma mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ la amṹ 'dĩ.”

Yẹ́sṹ rụjó rĩ
(Mãrákõ 14:43-50; Lṹkã 22:47-53; Yõhánã 18:3-12)

47 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ịjọ́ jọ agá 'dâ, Yṹdãsị̃ 'bá ĩ'di imbálé mụdrị drị̃ ị̃rị̃ rĩ 'bã
ãzí ãlu rĩ acá. 'Bá ũ'bí amṹlépi ĩ'di trũ rĩ kí túré trũ ãzíla ménéŋá abe kí
drị gá. 'Dĩ kí 'bá ãtalo ãmbogo, 'bá ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi, ãzíla
'bá ĩyõ rĩ 'bã kí tị ãpẽlé nĩ rĩ kî.
48 Yṹdãsị̃ i'da tá ĩ'baní ịjọ́ ícétáŋá ru la 'bá 'dĩ abe ídu rú: “Ágọ́bị́ mání
mụlé zịlé amvuŋá sĩ rĩ bãsĩ ĩ'di 'i, ĩrụ ĩ'di.”
49 Yṹdãsị̃ mụ dó cọtị pịrị Yẹ́sṹ rṹlé jọ, “Ázị mi cí, Rábị̃!” ãzíla zị dó ĩ'di
amvuŋá sĩ.
50 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mâ wọ̃rị̃, mí idé ịjọ́ míní tá sĩ amṹjó rĩ 'i.” †
Cọtị ãgọbị amvú kí drị̃lẹ́ gá, amvu kí Yẹ́sṹ 'i ãzíla rụ kí dó ĩ'di.
51 'Bá ãzí ãlu 'delépi Yẹ́sṹ vú gâ sĩ la anzé ménéŋá ãmvé, ga sĩ ãtí'bó
átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị̃ 'bã bị̣lẹ́ wẹ́ vụ̃rṹ.
52 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ísu mî ménéŋâ vúlé ĩ'di 'bã ãngũ gâlé ã'dusĩku 'bá pírí
ménéŋá ayúlépi rĩ kí mụ ũdrãlé ménéŋá sĩ.
53 Ĩmi ũrãjó la rĩ sĩ, má icó tá má Átẹ́pị umvelé icójó mãlãyíkã ĩ'didrị
álĩfũ-álĩfũ 'dĩ kí tị ãpẽjó ãma tãmbajó ku yã?
54 Wó drĩ adru íni ku, ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé 'bã idé ru 'dĩ 'bã áni rĩ la acá ru
idéjó 'dĩ 'bã áni íngoní-íngoní ru?”
55 Yẹ́sṹ jọ 'bá ũ'bí amṹlépi rĩ 'banî, “Ĩmi amṹ áma rụlé túré, ãzíla
ménéŋá ã'dị́ drị̃ trũ má iza 'bã rĩ ịjọ́ ũnzí la rĩ áni ã'du sĩ yã? Ṹ'dṹ pírí sĩ,
ári 'bá kí imbálé lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá 'dãá ĩrụ jõ ma ku.
56 Wó ịjọ́ 'dĩ idé kí ru pírí ã'dusĩku ịjọ́ ándrá nãbịya 'bã kí sĩlé rĩ 'bã acá
kí rú ịjọ́ mgbã rú benĩ.” 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ a'be kí ĩ'di á'dṹsĩ apá kí
pírí.

Yẹ́sṹ 'bã adrujó 'bá Yãhṹdị̣ 'badrị̃ ị̃jọ́ amálépi rĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ
(Mãrákõ 14:53-65; Lṹkã 22:54-55, 63-71; Yõhánã 18:13-14, 19-24)

---

† **26:50** Jõku *“Mâ wọ̃rị̃, mí amṹ tá ã'du gá?”*

57 'Bá tá Yẹ́sṹ rụlépi 'dĩ agụ kí dó ĩ'di Kãyḭfã átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drḭ
'dĩ ãngũ imba'ba ãzḭtáŋá Mṹsã drḭ kí imbálépi rĩ 'bã kí ru trajó 'bá ĩyõ rĩ
abe rĩ gá.
58 Pétẽrõ bĩ Yẹ́sṹ vú rá-rá ru kpere lḭcọ́ 'a átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drḭ
'dã agâlé. Pétẽrõ fi jó agâlé ãzíla ri vṹrṹ 'bá ãngũ andre tẽlépi rĩ abe, ḭjọ́
mụlépi ru idélépi Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá rĩ kí ndrejó.
59 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ḭjọ́ amálépi rĩ kí abe pírí, ri kí ḭjọ́ ãzí ĩnzõ rú
la ndrṹlé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di 'dijó rá.
60 Wó ịsṹ kí ḭjọ́ ãzí ku, táni 'bá wẽwẽ rú sãdínĩ rú rĩ 'bã kí amṹ agá drḭ̃lẹ́
gá rá tí.
Ãsḭ̃jó 'bá ḭ̃rḭ̃ amṹ kí dó nĩ.
61 Ãzíla jọ kí, “Ágọ́bḭ 'dĩ jọ ‘Má icó jó Ãdróŋá drḭ 'dĩ andilé rá ãzíla ṹ'dṹ
na vúlé gá ma sị la ḭ̃dḭ rá.’ ”
62 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ nga dó pá tulé ụrụgá ãzíla jọ Yẹ́sṹ ní, “'Dâ
mí icó ḭjọ́ umvilé ku yã? Ḭjọ́ ãgọbḭ 'dĩ 'bã kí vú nze lé mí rṹ 'dĩ kí ã'du?”
63 Wó Yẹ́sṹ ĩyãŋã tútú ape tị ku.
Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ jọ ĩ'diní, “Ma ũyõ na Ãdróŋá ídri rĩ 'bã rṹ sĩ.
Ílũ ãmaní, ídrĩ adru Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pḭ 'i rĩ gá.”
64 Yẹ́sṹ umvi, “'Ẽ, ĩ'di bãsĩ mî jọlé 'dĩ 'bã áni. Wó ma jọ la ĩminí, drṹzḭ
ĩmi Ngọ́tḭ 'Bádrḭ ndre ri agá Ãdróŋá Ũkpó 'Dḭpḭ 'bã drḭ ãndá rĩ gá, ãzíla
amṹ agá ṹrṹ'bṹ drḭ gá 'bṹ gá 'dãá.”
65 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ asi dó bõngó ĩ'di ụrụ'bá gá ri kí
ũmbã sĩ rá ãzíla jọ, “'Da Ãdróŋâ 'bo, sãdínĩ ãmaní ndrṹlé ĩ'diní ḭ̃dḭ rĩ íngõ
'i.
66 Ĩmĩ ũrã ḭjọ́ íngoní?”
Umvi kí, “Lẽ 'bã drã rá.”
67 Uwí kí dó sṹsṹ ĩ'di mẹ́lẹ́tḭ gâ sĩ ĩ'di idejó ãzíla adḭ kí dó ĩ'di drḭ sĩ. Ãzí
rĩ asa kí dó ĩ'di 'i
68 ãzíla jọ kí, “Kúrísĩtõ, ílũ ãmaní, mí ũrã ã'di dḭ mi nĩ yã?”

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sṹ gãjó rĩ
(Mãrákõ 14:66-72; Lṹkã 22:56-62; Yõhánã 18:15-18, 25-27)

69 Pétẽrõ 'bã ri agá ãmvélé-ãmvélé ru lḭcọ́ agá 'dãá, ĩzóŋá ãtí'bó ru la
amṹ ĩ'di rṹ 'dõlé jọ ĩ'diní, “Mi vâ 'bá Yẹ́sṹ 'bá Gãlḭ́lḭ gá rĩ drḭ 'bã ãzí.”
70 Wó Pétẽrõ tu kí drḭ̃lẹ́ gá 'dãá pírí rá jọ ĩ'banî, “Ánḭ̃ ĩmi ḭjọ́ jọ ã'du drḭ̃
gá yã rĩ gá ku.”
71 'Dã 'bã ũngúkú gá, Pétẽrõ mụ kẽḭ́tḭ gâlé, ĩzóŋá ãzí ndre ĩ'di jọ 'bá ãzí
'dãá rĩ 'baní, “Ágọ́bḭ 'dĩ jõ bãsĩ acḭ Yẹ́sṹ Nãzẽrẹ́tḭ̃ gá rĩ be.”
72 Pétẽrõ tu vâ ḭ̃dḭ ru alṹŋâ trũ jọ, “Ánḭ̃ mâ ngá ágọ́bḭ 'dĩ ku.”
73 Sáwã were vúlé gá 'bá pá utulépi 'dãá rĩ mụ kí Pétẽrõ rṹlé ãzíla jọ kí,
“Ãndá mi ĩ'bã ãzí ã'dusĩku ũví míní ḭjọ́ jọjó rĩ i'da kí ĩ'diní.”
74 'Dãá Pétẽrõ alṹ ru ãzíla na ũyõ 'bá 'dĩ kí drḭ̃lẹ́ gá jọ, “Ánḭ̃ ágọ́bḭ 'dĩ
ku.”
Cọtḭ ã'ṹgọ́ 'be dó cẽrẹ́.
75 'Dãá Pétẽrõ ũrã dó ḭjọ́ ándrá Yẹ́sṹ 'bã jọlé ĩ'diní, “Mi áma gã úmgbé
pâlé na 'dĩ sĩ ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẽrẹ́ ku,” rĩ 'i. Ãzíla ḭjọ́ 'dĩ fi dó ĩ'di ásḭ gá, ãzíla
fũ dó mụlé awá trũ ãzákírílílí ru ãmvêlé.

27

Yụ́dãsį̃ nzi ru rá
(Mãrákõ 15:1; Lụ́kã 23:1-2; Yõhánã 18:28-32)

1 Ụ'bụ́tịnịnį̣ ãtalo ãmbogo rĩ kí pírí 'bá ĩyõ drį̃lẹ́ ru 'dĩ kí abe ã'į̃ kí Yẹ́sų̃ 'dịjó rá.
2 Umbé kí Yẹ́sų̃ agụlé Pĩlátõ drį̣ 'dĩ gávũnã 'bá Rụ́mį̃ gá rĩ 'badrį̣ rĩ 'i.
3 Yụ́dãsį̃ Yẹ́sų̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ la mụ ndrelé la úlį̣ ịjọ́ Yẹ́sų̃ drį̃ gâ sĩ ĩ'di 'dijó rá 'bo, ịjọ́ 'dĩ fi ásį̣ la gá ãzá ru, uja ásį̣ ãzíla uja sĩlíngĩ sílĩvã rú ífí-ífí kãlį̣ na 'dã kí vúlé ãtalo ãmbogo rĩ 'badrį̣ 'bá ĩyõ rĩ abe.
4 Yụ́dãsį̃ jọ, "Má iza rá mâ 'bá ịjộ kóru rĩ fẽjó 'dịjó ãrí asujó rĩ sĩ."
Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ĩyõ rĩ abe jọ kí, "'Dĩ ịjọ́ ãma ãni yã? ''Dĩ ịjọ́ mí ãni.' "
5 Yụ́dãsį̃ 'be sĩlíngĩ ífí-ífí 'dĩ kí vų̃rụ́ jó Ãdróŋá drį̃ agá 'dãá, ãzíla fũ dó 'dãá rĩ sĩ mụ dó ru nzilé rá.
6 Ãtalo ãmbogo 'dĩ a'dụ́ kí sĩlíngĩ 'dã kí rá jọ kí, "Sĩlíngĩ 'dĩ kí 'bá ãrí asujó la, ãzịtáŋá ãmadrį̃ ã'į̃ ãmaní sĩlíngĩ 'bá 'dịjó 'dĩ 'bã áni rĩ kí tãmbajó ãngũ sĩ sĩlíngĩ jó Ãdróŋá drį̃ gá rĩ kí tãmbajó rĩ gá ku."
7 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí dó mụ ịjọ́ sĩlíngĩ 'dĩ kí drį̃ gá rĩ delé itú agá 'bo, 'dụ kí sĩlíngĩ 'dĩ kí sĩ ãngũ ĩgbãjó 'bá úmvú sịlépi rĩ drį̣ sĩ 'bá ãmỉyọ́ŋá ru rĩ kí į̃sĩjó.
8 Ịjọ́ 'dĩ bãsĩ ãngũ 'dã umvejó, "Ámvụ́ ãrí drį̃ 'i" kpere ãndrũ 'dĩ.
9 Ịjọ́ nábį̃ Yẽrẽmíyã 'bã jọlé rĩ 'bã acá rú ru idélé ĩ'di 'bã kẽjį̣ gá, "'Dụ kí sĩlíngĩ kãlį̣ na ãję̃ 'bá Ịsịrayỉlį̃ 'badrį̃ 'bã kí ã'į̃lé rĩ ĩ'di ịjọ́ sĩ rĩ ũfẽjó,
10 ãzíla ayú kí sĩlíngĩ 'dĩ kí sĩ ámvụ́ 'bá úmvú sịlépi rĩ drį̃ ĩgbãjó, cécé Úpí Ãdróŋá 'bã ãzịtáŋá la fẽlé rĩ áni." †

Âgụ Yẹ́sų̃ 'i Pĩlátõ drį̃lẹ́ gá
(Mãrákõ 15:2-5; Lụ́kã 23:3-5; Yõhánã 18:33-38)

11 Yẹ́sų̃ 'bã pá tu agá gávũnã drį̃lẹ́ gá 'dâ, gávũnã zį̣ ĩ'di, "Mi Úpí 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrį̃ 'i yã?"
Yẹ́sų̃ umvi ĩ'di "Míní jọlé rĩ áni."
12 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ rĩ abe kí mụ Yẹ́sų̃ tõlé 'bo, umvi ĩ'baní ịjọ́ ku.
13 Pĩlátõ zį̣ Yẹ́sų̃ 'i, "Mí are ịjọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí sĩ ími tõjó 'dĩ kí ku yã?"
14 Wó Yẹ́sų̃ umvi ịjọ́ Pĩlátõ tị gá ãluŋá la ku. Ịjọ́ 'dĩ fẽ gávũnã u'á dó ų̃sų̃táŋá ãmbógó la sĩ.

Úlį̣ ĩjọ́ Yẹ́sų̃ drį̃ gá ĩ'di 'dịjó rá
(Mãrákõ 15:6-15; Lụ́kã 23:13-25; Yõhánã 18:39—19:16)

15 Ụ'dụ́ ãlu-ãlu ų̃mų̃ alịjó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ drį̃ sĩ, lã'bĩ gávũnã * drį̣ gá rĩ sĩ, ĩ'di 'bá 'bá 'bã kí lẽlé rĩ anzé mãbụ́sų̃ gâlé rá.
16 Ịtụ́ 'dã sĩ ágọ́bį̣ ãzí rụ́ kụlépi ịjọ́ ũnzí sĩ mãbụ́sų̃ gâlé la cí rụ́ la Bãrábã 'i.
17 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũ'bí kí dó mụ ru atrálé 'bo, Pĩlátõ zį̣ dó ũ'bí kí, "'Bá ĩminí lẽlé má anzé ĩminí ĩ'di rá rĩ ã'di 'i yã: Bãrábã 'i jõku, Yẹ́sų̃ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ 'i yã?"

---

† **27:10** Zãkãríyã 11:12, 13; Yẽrẽmíyã 19:1-13; 32:6-9 * **27:15** *Gávũnã* 'dĩ ĩ'di 'bá Rụ́mį̃ gá rĩ 'badrį̃ 'i.

18 Ã'dusĩku Pĩlátõ nj̃ rá 'bá Yãhụ́dj̃ 'bã ãmbogo rú 'dĩ fẽ kí Yẹ́sụ̃ ĩ'di drj̃lé
la ĩ'baní idéjó ãjã sĩ rĩ sĩ.
19 Pĩlátõ 'bã drĩ ri agá úmvúke ĩ'didrj̃ íjọ́ lijó rĩ drj̃ gá 'dãá ũkû j̃drj̃ ĩ'diní
ụ́'dụ́kọ́ jọ, "Ífi jõ íjọ́ 'bá íjộ kóru 'dĩ drj̃ agâlé ku, ã'dusĩku ácị tá drj̃ urobí
drj̃ ambamba ágọ́bj̃ 'dĩ 'bã íjọ́ sĩ."
20 Wó ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ 'dĩ abe usú kí 'bá kí bj̃lẹ́ Bãrábã a'bejó
ãzíla Yẹ́sụ̃ 'dijó rá.
21 Gávũnã zị 'bá kí, "'Bá j̃rj̃ 'dĩ kí agá ĩminí lẽlé má a'be ĩminí rĩ ã'di 'i?"
Umvi kí, "Bãrábã 'i."
22 Pĩlátõ zị ũ'bí kí, "Ĩlẽ má idé Yẹ́sụ̃ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ ã'du rú yã?"
Umvi kí, "Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị gá."
23 Pĩlátõ zị kí, "Ã'du íjọ́ sĩ? Íjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ ã'du?" Wó 'bá pírí
umvi kî, "Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị gá."
24 Pĩlátõ la mụ ndrelé la 'î icó ãko ãzí idélé ku, wó ãgõ̃bj̃ lẽ dó i'dólé
kpẽ̃lé nĩ, a'dụ́ j̃yị ũjĩ ru drj̃ ũ'bí kí drj̃lẹ́ gá 'dãá jọ, "Ma íjộ kóru, ágọ́bj̃ 'dĩ
'bã ãrí ĩmi drj̃ gá, 'dĩ íjọ́ ĩmi ãni."
25 Ũ'bí pírí nga kí umvilé la, "Ãrí la 'bã adru ãma drj̃ gá, ãzíla anzị
ãmadrj̃ kí drj̃ gá."
26 Pĩlátõ a'be dó Bãrábã ĩ'baní rá. Wó ĩ'di mụ Yẹ́sụ̃ fẽlé colé 'bo, fẽ dó
ĩ'di ĩ'badrj̃ mụlé ipalé mũsãlá'bã sị gá.

Ãsĩkárĩ ide kí Yẹ́sụ̃ 'i
(Mãrákõ 15:16-20; Yõhánã 19:2-3)

27 Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó Yẹ́sụ̃ agụlé lịcọ́ ãzíla ãngũ gávũnã 'bã sĩ íjọ́ lijó rĩ gá,
ãzíla ãsĩkárĩ ãzí 'dãá rĩ kí pírí tra kí ru ãga la gá.
28 Ãsĩkárĩ ũtrũ kí dó ĩ'di 'bã bõngó kí rá, ãzíla su kí dó ĩ'diní bõngó ãzo
ika la,
29 ãzíla idé kí ĩ'diní kẹ́rịnạ́ ũcịḱị sĩ sulé drj̃kã gá tãgíyã ũpĩ drj̃ rú. Fẽ kí
ĩ'diní túré ũzú ru la rụlé drj̃ ãndá gá, † ãzíla tị kí ãja ĩ'di drj̃lẹ́ gá vũ̃rụ́ ĩ'di
idejó jọ kí, "Háyẹ̃, Úpí 'bá Yãhụ́dj̃ rú rĩ 'badrj̃ 'dĩ."
30 Uwí kí sũ̃sụ́ ĩ'di ụrụ'bá gá ãzíla 'dụ kí túré drj̃ la gá 'dâ rá ũgbã kí drj̃
la j̃dị́-j̃dị́.
31 Ĩ'baní Yẹ́sụ̃ idejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, trũ kí bõngó ãzo rĩ rá, su kí dó
bõngó ĩ'didrj̃ ídu rĩ kí ĩ'di ụrụ'bá gâlé. Agụ kí dó ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sị
gá.

Yẹ́sụ̃ ipajó mũsãlá'bã sị gá rĩ
(Mãrákõ 15:21-32; Lụ́kã 23:26-43; Yõhánã 19:17-27)

32 Ĩ'baní dó mụ agá ãmvê 'dĩ gá 'dâ, ụfụ kí drj̃ ágọ́bj̃ ãzí angálépi Kũ̃rẹ́nj̃
gá umvelé Sĩmọ́nj̃ rĩ be, ãzíla ũnmĩ kí ĩ'di ũkpó sĩ mũsãlá'bã mụjó Yẹ́sụ̃
ipajó rĩ 'dụjó.
33 Acá kí dó ãngũ umvelé Gõlõgótã 'i (ífí la ãngũ drj̃kã ụ́rụ́kụ́ 'i) rĩ gá.
34 'Dãá fẽ kí dó Yẹ́sụ̃ ní wáyĩnĩ usalé írúwá ũ̃jị ‡ la trũ la mvụlé, wó Yẹ́sụ̃
la mụ 'bj̃lé la 'bo, gã mvụlé la úmgbé.

---

† **27:29** *Tãgíyã sulé* drj̃kã gá rĩ kí *túré* be kí ũkpõ ũpi 'badrj̃ kí i'da. Wó tãgíyã sulé Yẹ́sụ̃ drj̃kã gá ãzíla túré fẽlé ĩ'didrj̃ gá 'dĩ kí lú ĩ'di idejó. ‡ **27:34** Írúwá ũ̃jị fẽlé mvụlé 'bá 'dịlé mũsãlá'bã sị gá rĩ 'banî rĩ la ãzá ĩ'baní icólé amálé rĩ ịsị vũ̃rụ́. Icó kí dó sĩ ãzá amálé ku.

35 Ála mụ ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sị gá 'bo, awa kí ĩ'di 'bã bõngó kí jẽgê
'beŋá sĩ. §†
36 'Dã 'bã vúlé gá ri kî dó vũrụ́ sĩ ĩ'di ndrejó.
37 Yẹ́sũ 'bã drĩlẹ́ gá 'dãá sĩ kí ĩjọ́ sĩ ĩ'di tõjó rĩ, "'DĨ YẹSŨ, ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DĨ
RÚ RĨ 'BADRĨ 'I."
38 Îpa ũgụ'ba ãzí kí ĩrĩ ĩ'di be ĩndĩ mũsãlá'bã sị gá, ãlu rĩ drị ãndá gá ãzí
rĩ drị ĩjị gá.
39 'Bá alịlépi gẽrĩ 'dã gâ sĩ rĩ ide kí Yẹ́sũ 'i ãzíla drĩkã ayaŋâ trũ
40 jọ kí, "Ĩjọ́ ándrá mi jó Ãdróŋá drị 'dĩ andi rá, mi sị la ụ́'dụ́ na agá rá!
Ípa ími ãmgbã rĩ! Mí asị vũrụ́ mũsãlá'bã sị gâlé, ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pị
'i rĩ gá."
41 Ãtalo ãmbogo rĩ kí, imba'ba ãzịtáŋá Mụ́sã drị kí imbálépi rĩ kí ãzíla
'bá ĩyõ rĩ abe ide kí vâ Yẹ́sũ gẽrĩ ãlu 'dĩ sĩ,
42 jọ kí vâ, "Pa ándrá 'bá ãzí kí rá, wó pa ru ku la ã'du ĩjọ́ sĩ! Ĩ'di Úpí
Ịsịrayịlĩ drị gá rĩ, lẽ 'ba asị mũsãlá'bã sị gâlé vũrụ́ 'dõlé ãma dó sĩ ĩ'di ã'ĩ
rá.
43 'Bã jõ 'dâ ásị Ãdróŋâ drĩ gá. Lẽ Ãdróŋá 'bã pa dó ĩ'di 'i ú'dî'da, Ãdróŋá
drĩ ĩ'di lẽ rá rĩ gá ã'dusĩku jọ 'i Ãdróŋá Ngọ́pị 'i."
44 Ũgụ'ba ipalé Yẹ́sũ be 'dĩ ide kí vâ ĩ'di gẽrĩ ãlu 'dĩ sĩ ĩndĩ.

Yẹ́sũ 'bã drãjó rĩ
(Mãrákõ 15:33-41; Lụ́kã 23:44-49; Yõhánã 19:28-30)

45 Ĩtụ́ la mụ calé sáwã ázíyá gá 'bo, ãngũ nị kpákpá kpere sáwã úrômĩ.
46 Sáwã la dó mụ calé úrômĩ 'bo, Yẹ́sũ za ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ ũkpó sĩ, "Ẽlóyĩ,
Ẽlóyĩ, * lama sãbãkĩtánĩ?" Ífí la, "Ãdróŋá mádrĩ, Ãdróŋá mádrĩ, mí a'be
ma rá ã'du sĩ yã?" †
47 'Bá ãzí pá utulépi 'dãá rĩ are kí ĩjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ jọ kí, "Ĩ'di Ĩlíyã umve."
48 Cọtị ĩ'bã ãzí ãlu ãcẹ̃ ãko ãzí vónõ áni la trũ. Su ĩ'di wáyĩnĩ ũká † la
agá, umbé ĩ'di ũzú sị gá ãzíla su ĩ'di Yẹ́sũ tị gá ĩ'diní mvụlé.
49 'Bá acelépi rĩ 'bã ãzí jọ kí, "Ĩmi a'be drĩ ĩ'di 'i, úndre drĩ Ĩlíyã la nõ
amụ́ ĩ'di palé rá yã áni."
50 Yẹ́sũ la mụ zalé ụ́'dụ́kọ́ sĩ re ĩdị, drã dó rá.
51 Sáwã 'dã agá 'dãá bõngó jó Ãdróŋá drị 'a alijó rĩ asi ru ĩrĩ i'dójó ụrụgá
kpere vũrụ́. Vũ aya ru írã asi kí ru rá.
52 Ịnádrĩ asi kí nzĩ kí ru mmgbọ, ãzíla 'bá ãlá ũ'bí Ãdróŋá drị ũdrãlépi
rá 'dĩ angá kí ídri rú.
53 Yẹ́sũ 'bã angájó ídri rĩ 'bã vúlé gá, 'bá 'dĩ ãfũ kí ĩnádrĩ agá rĩ sĩ mụlé
filé táwũnĩ ãlá ãmbógó rĩ agâlé, ãzíla i'da kí ru 'bá wẽwẽ rú 'banî.
54 Ãmbógó ãsĩkárĩ Rụ́mĩ gá rĩ drị kí 'bá ĩ'didrị Yẹ́sũ aga tẽlépi 'dĩ abe
amá kí ũyãkĩyã 'dã rá, ãzíla ndre kí ĩjọ́ pírí ru idélépi 'dĩ kí rá. 'Bá 'dĩ u'á
kí ũrĩ sĩ jọ kí, "'Dĩ ãndá-ãndá ru Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị 'i."
55 Ũkú wẽwẽ rú ándrá ĩjọ́ 'dĩ kí ndrelépi rá-rá ru 'dãá la kí cí, ãbĩ kí Yẹ́sũ
vú angájó Gãlịlĩ gâlé sĩ ĩ'di ãzã kojó ãzị sĩ.

---

§ **27:35** Bụ́kũ Ãdróŋá drị ãzí were la kí agá, úsĩ *jẽgê ándrá nábĩ 'bã sĩ ĩjọ́ jọjó drĩ la gá rĩ 'bã idé rú sĩ ru ĩ'di 'bã kẹ̃jĩ gá: "Awa kí mâ bõngó kí kí drĩdrịŋĩ gá jẽgê 'beŋá sĩ."* † **27:35** Zãbụ́rĩ 22:18
* **27:46** Bụ́kũ Ãdróŋá drị ãzí rĩ kí agá, ĩjọ́ sĩlé *"Ẽlóyĩ, Ẽlóyĩ"* 'dĩ sĩ kí *"Eli, Eli."* † **27:46** Zãbụ́rĩ 22:1 † **27:48** Wáyĩnĩ 'dĩ adru 'bání ayúlé ụ́'dụ́ pírí rĩ 'i ku. Índre Mãrákõ 15:36 kí Lụ́kã 23:36 be.

56 Ũkú 'dĩ kí agá 'dãá ĩndĩ rĩ kí Mãríyámũ Mãgãdẽlénã 'i, Mãríyámũ
andre Yãkó'bõ 'badrı̨ Yũsı̨́fũ be rĩ, ãzíla anzı̨ Zĩbĩdáyõ drı̨̃ 'bã ãndrẽ.

Yẹ́sũ 'bã ãvũ ı̨̃sı̨̃ŋá
(Mãrákõ 15:42-47; Lı̨́kã 23:50-56; Yõhánã 19:38-42)

57 Ĩndró la mụ acálé 'bo, ágọ́bı̨ ãzí málĩ trũ angálépi táwų̃nı̨̃ Ãrĩmãtéyã
gá la mụ Pĩlátõ rı̨́. Ágọ́bı̨ 'dĩ rı̨́ Yũsı̨́fũ 'i, ĩ'di ándrá 'bá Yẹ́sũ ã'ı̨̃lépi rá la.
58 Mụ Pĩlátõ drı̨̃lẹ́ gá a'ı̨ Yẹ́sũ 'bã ãvũ, Pĩlátõ fẽ ũkpó sĩ Yẹ́sũ 'bã ãvũ fẽjó
Yũsı̨́fũ drı̨.
59 Yũsı̨́fũ a'dı̨́ Yẹ́sũ 'bã ãvũ rá ãzíla umbé ĩ'di bõngó ú'dí ãlá la sĩ.
60 Agụ ãvũ 'bãlé 'bı̨́ ĩ'didrı̨ ú'dí ĩ'di 'bã galé írã agá ĩ'diní rĩ agá. Gũ
írã ãmbógó kpakụ la 'bų̃ tı̨ gá cí, ãzíla ko dó drı̨̃ mụlé rá. 61 Mãríyámũ
Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ ãzí rĩ be, ri kí ı̨̃nádrı̨̃ 'bã wókõ ãzí rĩ gâlé rá-rá
ru.

Ãsĩkárĩ 'bã kí Yẹ́sũ 'bã ı̨̃nádrı̨̃ andre tẽjó rĩ

62 Drũsı̨̃ íni Sãbátũ sĩ 'dĩ ı̨́'dı̨́ 'bá Yãhı̨́dı̨̃ 'badrı̨ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ sĩ, ãtalo
ãmbogo rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ drı̨̃ kí abe mụ kí Pĩlátõ rı̨́.
63 Jọ kí, "Ãmbógó ãma ũrã ı̨jọ́ ándrá ágọ́bı̨ ĩnzó'bá ru 'dĩ 'bã jọlé ĩ'di 'bã
drĩ adrujó ídri rú rĩ sĩ rĩ, jọ ándrá, 'Ma mụ angálé ídri rú ı̨́'dı̨́ na vúlé gá
ı̨̃dí!'
64 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ífẽ ãzı̨̃táŋá sĩ ı̨̃nádrı̨̃ andre tẽjó ũkpó ru kpere ı̨́'dı̨́ na 'dã kí
alı̨ agá, 'bá Yẹ́sũ 'bã imbálé rĩ kí mụ ãvũ la ũgų̃lé, ãzíla kí sĩ mụ jọlé la 'bá
'baní angá 'bã ídri drã agá la ku. Úlétáŋá vúlé rĩ la dó ũnzĩkãnã sĩ ándrá
drı̨̃drı̨̃ rĩ ndẽ rá."
65 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, "Ĩ'dụ ãsĩkárĩ kí 'bã mụ kí 'bų̃ andre tẽlé múké-múké
ĩminí icólé rá rĩ áni."
66 Įjọ́ 'dĩ sĩ, mụ kí dó rá, 'bã kí ãlámã írã drı̨̃ gá cí, ‡ ãzíla 'bã kí dó ãsĩkárĩ
ı̨̃nádrı̨̃ andre tẽlé múké-múké.

28

Yẹ́sũ angá ídri drã agá
(Mãrákõ 16:1-10; Lı̨́kã 24:1-12; Yõhánã 20:1-10)

1 Ụ'dı̨́ Sãbátũ 'bá Yãhı̨́dı̨̃ rú rĩ 'badrı̨ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ 'bã vúlé gá,
Mãríyámũ Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ ãzí rĩ be mụ kí ı̨̃nádrı̨̃ andrélé
ũ'bı̨́tı̨ı̨́nı̨́.
2 'Dãá ũyãkĩyã ũkpó la aya ãngũ. Mãlãyíkã Úpí Ãdróŋá drı̨̃ ası̨ angájó
'bų̃ gâlé mụ ı̨̃nádrı̨̃ gâlé, gũ írã 'bı̨́ tı̨ gá rĩ rá, ãzíla ri írã drı̨̃ gá cí.
3 Mãlãyíkã i'dá cécé ãvi 'bã dı̨̃zã áni ãzíla ĩ'di 'bã bõngó mve kí cécé sí
áni.
4 Ụ̃rı̨̃ sĩ ãsĩkárĩ kí ụrụ'bá yã-yã, acá kí cécé 'bá drãlépi rá rĩ áni.
5 Mãlãyíkã jọ ũkú 'dĩ 'banî, "Ĩmi idé ũ̃rı̨̃ sĩ ku ã'dusĩku ánı̨̃ rá ĩmi Yẹ́sũ
ándrá ipalé mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ ndrų̃.
6 Ĩ'di 'dọ̃ 'dáyụ, angá rá cécé ándrá ĩ'di 'bã jọlé ĩminí rĩ áni, ĩmi amı̨́
ãngũ ándrá sĩ ĩ'di 'bãjó rĩ ndrelé.

‡ **27:66** *Ãlámã* 'bãlé *írã drı̨̃ gá cí* 'dã sĩ lẽjó nı̨̃jó la 'bá ãzí gũ nõ írã 'bı̨́ tı̨ gá 'dã rá yã áni.

7 Ĩmụ mbẽlẽ ãzíla ĩmụ lũlé la 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, ‘Yẹ́sṹ angá drã
agá rá ãzíla ĩ'di mụ ĩmi drḭ́ẹ́ gá Gãlḭ́lḭ̃ gâlé 'dã. Ĩmi dó mụ ĩ'di ndrelé lé.’
Álũ ĩminí 'bo.”
8 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú 'dĩ afụ kí dó ru angájó ḭ̃nádrḭ̃ agâlé ũkpõ sĩ ṹrḭ̃ trũ ãzíla
ãyĩkõ ga vâ kí ásḭ gá tré, cẽ kí dó mụlé ḭ́jọ́ 'dĩ lũlé 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ
'banî.
9 Cọtḭ mbẽlẽ̃ŋáŋá ru Yẹ́sṹ ụfụ drḭ̃ ũkú 'dĩ abe ãzíla jọ ĩ'banî, “Ásḭ ḭ̃gbẹ̃
'bã adru ĩmi abe.” Amṹ kí dó kpere ĩ'di rṹ 'dõlé amvu kí dó ĩ'di pá sĩ ĩ'di
ḭ̃nzḭ̃jó.
10 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé ṹrḭ̃ sĩ ku. Ĩmụ ḭ́jọ́ 'dĩ lũlé mâ ádrḭ́pḭka * 'banî
'bã mụ kí Gãlḭ́lḭ̃ gá, kí mụ áma ndrelé 'dãá.”

Ṹ'dṹkọ́ ãsĩkárĩ 'bã kí ajílé rĩ

11 Ũkú 'dĩ 'bã kí drĩ mụ agá gẽrḭ̃ gá 'dâ, ãsĩkárĩ ḭ̃nádrḭ̃ andre tẽlépi rĩ
'bã ãzí mụ kí táwṹnḭ̃ ãmbógó rĩ agâlé, nze kí ḭ́jọ́ ru idélépi rĩ kí vú ãtalo
ãmbogo rĩ 'baní pírí.
12 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí mụ ru ḭsṹlé 'bá ĩyõ 'dĩ abe 'bo, ãzíla itú kí tḭ, fẽ
kí ãsĩkárĩ 'dã 'baní sĩlíngĩ ãzí ĩyõ la,
13 ãzíla jọ kí ĩ'baní, “Lẽ ĩlũ 'bá 'baní, ‘'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ amṹ kí ḭ́nḭ́
sĩ ĩ'di 'bã ãvũ ṹgṹlé 'dĩ sĩ ãma ṹ'dṹ ko agá!’
14 Ḭ́jọ́ 'dĩ drĩ 'de gávũnã bḭ́ẹ́ gâlé rá, ãma ĩ'diní ímbátáŋá fẽ, ĩ'di dó sĩ
ĩmi pa ũcõgõ 'dĩ agá rá.”
15 Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó sĩlíngĩ 'dã rá, ide kí cécé tá jọlé ĩ'baní rĩ áni, ãzíla
'dĩ dó ṹ'dṹkọ́ irélépi 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'baní kpere ãndrũ rĩ 'i.

Yẹ́sṹ azḭ dó 'bá mụdrḭ̃ drḭ̃ ãlu rĩ abe
(Mãrákõ 16:14-18; Lṹkã 24:36-49; Yõhánã 20:19-23; 'Etáŋá 1:6-8)

16 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé mụdrḭ̃ drḭ̃ ãlu 'dĩ mụ kí dó Gãlḭ́lḭ̃ gá, 'dĩ 'bé ándrá
Yẹ́sṹ 'bã jọlé ĩ'baní 'bã mụ kí ala gâlé rĩ gá.
17 Kí mụ ĩ'di ndrelé 'bo ḭ̃nzḭ̃ kí ĩ'di, wó 'bá ãzí rĩ ãbã kí ĩ'di sĩ ãbã-ãbã.
18 Yẹ́sṹ amṹ ĩ'ba rṹ 'dõlé jọ ĩ'banî, “Ũkpõ 'bṹ gá ãzíla ṹnṓkṹ gá rĩ kí úfẽ
kí pírí mádrḭ̃.
19 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmụ ĩmi uja sṹrṹ pírí kí 'bá áma vú bĩlépi rĩ kí rú, ĩfẽ ĩ'baní
bãbṹtḭ́zḭ̃ rṹ † Átẹ́pḭ drḭ̃ sĩ, Ngọ́pḭ drḭ̃ sĩ ãzíla Úríndí Ãlá rĩ drḭ̃ sĩ,
20 ãzíla ĩmi imbá kí ḭ́jọ́ mání azḭ́lé ĩminí rĩ kí vú ũbĩjó, ãzíla ma adru ĩmi
abe kpere ṹnṓkṹ tḭ 'bã ãsḭ̃ agá.”

---

* **28:10** 'Bá Yẹ́sṹ 'bã umvelé *mâ ádrḭ́pḭka* rú 'dĩ kí 'bá ándrá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, adru kí ádrḭ́pḭka ãndrẽ 'bã tḭ́lé rĩ kí ku. † **28:19** 'Etáŋá 8:16; 19:5; Rṹmḭ̃ 6:3; 1 Kọ̃rḭ̃nḭ́tọ̃ 1:13; 10:2; Gãlãtḭ́yã 3:27

Ị́jọ́ Mgbã Mãrákõ 'bã sĩlé rĩ

Ị́jọ́ Yõhánã Bãbṹṭị̃zị̃ fẽlépi rĩ 'bã ũlũlé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Lṹkã 3:1-18; Yõhánã 1:19-28)

1 'Dĩ ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pị̃ drị́ gá rĩ 'bã i'dóŋá.
2 I'dó ru ị́jọ́ ándrá Ãdróŋá 'bã jọlé nábṹ Ĩsáyã 'bã sĩlé bṹkṹ ĩ'didrị̃ rĩ agá
rĩ sĩ, Ãdróŋá jọ,
"Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ị́jọ́ ujílépi la tị pẽlé ími drṹlẹ́ gâlé 'dĩ,
ĩ'di mụ gẽrṹ idélé míní ími drṹlẹ́ gâlé." †
3 "Ụ'dṹkọ́ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
'Ĩmi itú gẽrṹ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpịmgbịlịkị ĩ'diní sĩ acịjó.' " †
4 Ụ́pị́gọ́ŋá 'dĩ ándrá Yõhánã Bãbṹṭị̃zị̃ fẽlépi rĩ 'i. Ri u'álé ãngũ kõtórõ rú rĩ
gá, ãzíla ũlũ ị́jọ́ 'bá pírí 'banî sĩ ásị́ ujajó bãbṹṭị̃zị̃ bĩjó sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí
a'bejó.
5 'Bá ũ'bí ãkpẽ kí ãngũ Yṹdịyã drị̃ agâlé táwṹnṹ̃ ãmbógó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá,
ri kí mụlé Yõhánã rṹlé ị́jọ́ ĩ'di 'bã ũlũlé rĩ arelé. I'da kí ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí,
ãzíla fẽ dó ĩ'baní bãbṹṭị̃zị̃ ĩ̃yị́ Yõrĩdánĩ gá.
6 Bõngó ándrá Yõhánã 'bã sṹlé rĩ kí ídé ándrá kí ngãmíyã 'bã 'bíko sĩ,
icí ru ṹpịcẹ́ sẹ́rị̃ íníríkó ru la sĩ cí. Ãkónã ĩ'didrị̃ kí ándrá úmbí kí ãnṹ ásé
agá rĩ be. *†
7 Yõhánã lũ vâ 'bá 'baní, "'Bá ãzí áma ndẽlépi ũkpõ sĩ rá rĩ la amṹ 'dĩ,
ãzíla má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá ãsĩ̃jó la rú ku.
8 Ma bãbṹṭị̃zị̃ fẽ ĩminí ĩ̃yị́ sĩ, wó ĩ'di bãbṹṭị̃zị̃ fẽ ĩminí Úríndí Ãlá rĩ sĩ."

Yẹ́sṹ 'bã bãbṹṭị̃zị̃ bĩjó ãzíla Sĩtánĩ 'bã ĩ'di ṹ'bĩjó rĩ
(Mãtáyõ 3:13—4:11; Lṹkã 3:21-22; 4:1-13)

9 Ị̃tú 'dã sĩ, Yẹ́sṹ amṹ angájó táwṹnṹ̃ Nãzẹ̃rẹ́tṹ̃ gá 'dĩ ãngũ Gãlịlĩ̃ gá rĩ gá,
ãzíla Yõhánã fẽ ĩ'diní bãbṹṭị̃zị̃ ĩ̃yị́ Yõrĩdánĩ agá.
10 Yẹ́sṹ la mụ ãfũlé ĩ̃yị́ agâlé rĩ sĩ 'bo, ndre 'bṹ nzị̃ ru tị mmgbọ ãzíla
ndre Úríndí Ãdróŋá drị̃ cécé ãlĩ'bõ áni asị́ agá 'bṹ gâlé ri agá ĩ'di drị̃ gá.
11 Ụ'dṹkọ́ angá 'bṹ gâlé jọ, "Mi mâ Ngọ́pị mâ lẽlé ambamba rĩ 'i, ma ãyĩkõ
sĩ ími ị́jọ́ sĩ."
12 Ị́jọ́ 'dĩ kí vúlé gá cọtị Úríndí ũŋmĩ Yẹ́sṹ agụlé u'álé ãngũ kõtórõ rú rĩ
agá ásé agâlé.
13 Sĩtánĩ 'bã ĩ'di ṹ'bĩ̃ agá, ṹ'dṹ kãlị́ sụ ri u'álé ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé
ãnãkpá ásé agá rĩ kí abe, wó mãlãyíkã ri kí ĩ'di ãzã kolé nĩ.

Yẹ́sṹ 'bã ãzị̃ ĩ'didrị̃ i'dójó
(Mãtáyõ 3:13—4:11; Lṹkã 3:21-22; 4:1-13)

14 Úpí Hẽródẽ 'bã Yõhánã rụjó sujó mãbṹsṹ gá 'bo rĩ 'bã vúlé gá, Yẹ́sṹ
mụ dó Gãlịlĩ̃ gá mụjó ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị̃ ũlũ trũ.

---

† **1:2** Mãlákĩ 3:1 † **1:3** Ĩsáyã 40:3 * **1:6** Yõhánã ĩ'di ándrá cécé Ĩlíyã áni. † **1:6** 2 Ũpĩ 1:8

15 Jọ 'bá 'baní, “Sáwã múké rĩ acá 'bo. Sṹrṹ Ãdróŋá drị̃[†] acá ãni rú. Ĩmi
uja ásị, ãzíla ĩmi ã'ị̃ ịjọ́ mgbã 'dĩ 'i.”
16 Ụ'dṹ ãzí ãlu Yẹ́sṹ 'bã acị agá mĩrĩ Gãlịĩ̃ drị̃ tị gâ sĩ, ndre Sĩ̃mọ́ŋ̃ kí
ádrịpị̃ Ãndẽríyã be ị̃'bị 'be agá bóyí sĩ, ã'dusĩku ĩ'ba kí adrujó 'bá ị̃'bị
'belépi la rĩ sĩ.
17 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmi amṹ, ĩmi ãbĩ áma vú, ma mụ ĩmi imbálé adrujó
'bá 'bá kí tralépi la rú.”
18 Cọtị a'be kí bóyí ĩ'badrị̃ kí rá, bĩ kí dó ĩ'di vú.
19 Yẹ́sṹ la mụ mụlé drị̃ gá were, ndre anzị Zĩbĩdáyõ drị̃ kí ị̃rị̃, 'dĩ kí
Yãkó'bõ kí ádrịpị̃ Yõhánã be í'bó agá ĩ'bã bóyí kí idé agá.
20 Cọtị umve kí, a'be kí átẹ́pị̃ Zĩbĩdáyõ kí 'bá ãzị̃ ngalépi rĩ kí abe í'bó
agá 'dãá, bĩ kí dó ĩ'di vú.

Yẹ́sṹ 'bã úríndí ũnzí drojó ágọ́bị̃ ãzí agá rĩ (Lṹkã 4:31-37)

21 Ị̃jọ́ 'dĩ kí vúlé gá, Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe mụ kí táwṹ̃ŋ̃
Kãpẽrẽ̃nãwṹmị̃ gá. Sãbátũ[‡] sĩ fi ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ gá, i'dó 'bá ru
tralépi rĩ kí imbálé.
22 'Bá ri kí ṹsṹlé ṹsṹ-ṹsṹ ímbátáŋá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí sĩ, ã'dusĩku ri 'bá
kí imbálé ũkpó trũ 'bá ãzị̃táŋá drị̃lẹ́ gá rĩ áni, adru imba'ba ãzị̃táŋá Mṹsã
drị̃ kí imbálépi rĩ 'badrị̃ áni ku.
23 Ágọ́bị̃ ãzí úríndí ũnzí trũ la ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ gá 'dãá cí,
24 ãzíla cọtị i'dó uzálé, “Yẹ́sṹ Nãzẽrẹ́tị̃ gá rĩ, ãmã ịjọ́ mí abe cí yã? Mí
amṹ ãma ụ'dị̃lé ã'du ịjọ́ sĩ yã? Ílẽ ãma rṹ ã'du? Ãnị̃ mi ã'di 'i yã rĩ gá cé.
Mi 'bá Ãlápítí angálépi Ãdróŋá drị̃lé rĩ 'i.”
25 Yẹ́sṹ angá drị̃ la gá trụ jọ, “Mí ĩyãŋã tú. Mí ãfũ ĩ'di agá 'dâ ãmvé.”
26 Úríndí ũnzí aya dó ágọ́bị̃ ũkpó sĩ, ãfũ dó ĩ'di agâlé úzáŋâ trũ rá.
27 'Bá pírí acá kí ṹsṹtáŋá sĩ ụzị kí ru kí drĩdríŋ̃ĩ gá, “Ị̃jọ́ 'dĩ ã'du? 'Dĩ
ímbátáŋá ú'dí la ãzíla ũkpó trũ! Úríndí ũnzí are kí vâ ĩ'di tị rá.”
28 Ị̃jọ́ ĩ'di drị gá rĩ kụ ãngũ Gãlịĩ̃ drị̃ agâ sĩ kpí gbõrú.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ũ'bí

29 Cọtị Yẹ́sṹ kí, Yãkó'bõ trũ, Yõhánã trũ, Sĩ̃mọ́ŋ̃ trũ ãzíla Ãndẽríyã abe
kí mụ ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ a'belé 'bo, ko kí drị̃ mụlé lịcọ́ Sĩ̃mọ́ŋ̃ 'badrị
Ãndẽríyã be rĩ gá.
30 Kí mụ acálé 'bo, úlũ Yẹ́sṹ ní Sĩ̃mọ́ŋ̃ 'bã ĩdrâ la drị̃ cị agá ãyánĩ sĩ
ụrụ'bá la ko sĩ tị̃rị̃-tị̃rị̃, la ru mgbọ́lọ́ sị gá.
31 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ mụ ĩ'di rṹlé, arṹ ĩ'didrị ĩ'di ingajó rijó ụrụgá. Ãyánĩ
a'be gbõgbõ ĩ'di rá, imbá ru ụrụgá i'dó íyóŋá iyólé ĩ'banî.
32 Ĩndró sĩ ị̃tṹ 'bã 'de agá 'bo, 'bá ují kí 'bá wẽwẽ rú ãyánĩ rú ãzíla úríndí
ũnzí trũ 'dĩ kí Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé.
33 'Bá ũ'bí táwṹ̃ŋ̃ agá rĩ kí tra kí ru ãmvé kẹ̃jị̃tị gá 'dãá.
34 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ adrí 'bá ũ'bí ãyánĩ ũvítáŋá ndú-ndú 'dĩ kí ãzíla adro vâ
úríndí ũnzí kí ĩndĩ. Úríndí ũnzí nị̃ kí ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá cé, wó ã'ị̃ ĩ'baní
ịjọ́ jọjó ku.

---

† **1:15** *Sṹrṹ Ãdróŋá drị̃* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drị ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

‡ **1:21** Ụdṹ 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ ĩ'di ṹ'dṹ ázíyá 'i kí umve la *Sãbátũ*. 'Dĩ vâ ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'badrị sĩ avịjó rĩ.

Yẹ́sṹ mụ Ãdróŋ́á ã'ḭ́lé ãngũ 'bá kóru la gá

35 Yẹ́sṹ angá ṹ'bṹtḭ́ńḭ́ńḭ́ ãngũ 'bã drĩ adru agá ḭ́ńḭ́ rú 'dĩ gá 'dĩ, fũ jó agá
'dãá rĩ sĩ mụ́lé Ãdróŋ́á zḭ́lé ãngũ 'bá kóru rĩ gá.
36 Wó Sḭ́mọ́ńḭ́ kí 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ãzí rĩ kí abe i'dó kí dó ĩ'di ndrṹlé.
37 Kí dó mụ ĩ'di ḭ́sṹlé 'bo, jọ kí ĩ'diní, "'Bá kí ími ndrṹ."

38 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ãmụ kí acḭ́ trũ tọ̃rọ́mẹ́ ãníŋ́á 'dĩ kí agâ sĩ ma sĩ mụ
ḭ́jọ́ mgbã Ãdróŋ́á drḭ́ ũlũ trũ 'bá 'baní, 'dĩ bãsĩ ḭ́jọ́ mâ sĩ amṹ́jó ĩmi rṹ 'dõlé
rĩ 'i."
39 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ acḭ́ ãngũ Gãlḭ́lḭ́ drḭ́ agâ sĩ pírí ãngũ Ãdróŋ́á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí
agâ sĩ, sĩ ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á drḭ́ ũlũ trũ ãzíla adro vâ úríndí ũnzí 'bá kí agâ sĩ ĩndĩ.

Yẹ́sṹ adrí 'ba ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãtáyõ 8:1-4; Lṹkã 5:12-16)

40 Ágọ́bḭ́ ãzí ãrí 'bã nalé rá la amṹ́ ãja tḭ́lé Yẹ́sṹ drḭ́lẹ́ gá mãmálá 'bãjó
ĩ'di rṹ sĩ ĩ'di adríjó jọ, "Ídrĩ lẽ la rá, mí icó áma adrílé rá."
41 Ágọ́bḭ́ 'bã ízákĩzã fi ĩ'dinî ní, Yẹ́sṹ su drḭ́ ĩ'di rṹlé ãzíla aló dó sĩ ágọ́bḭ́
jọ ĩ'diní, "Álẽ rá, mí adru ãlá ru." †
42 Cọtḭ ãrî wa rá, ágọ́bḭ́ adrí dó rá.
43-44 Yẹ́sṹ pẽ ĩ'di tḭ itré ĩ'di ũkpó ru jọ, "Índre, lẽ ílũ ḭ́jọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku.
Wó ímụ ími ụrụ'bá i'dalé átáló ídétáŋ́á idélépi rĩ 'banî, ãzíla ífẽ ãko ándrá
fẽtáŋ́á ru Mṹsã 'bã azḭ́lé 'bá ãrí 'bã nalé adrílépi rá rĩ 'baní sĩ ḭ́jọ́ vú nzejó
rĩ ĩ'badrḭ́."
45 Wó ágọ́bḭ́ 'dĩ mụ tḭ trũ mmgbọ 'bá 'ba rṹlé ḭ́jọ́ 'dĩ uyúŋ̂á trũ ãngũ pírí
gá, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Yẹ́sṹ fi dó táwṹńḭ́ ãzí agá tọndọlọ ku. Ri u'álé ãmvé sĩ, wó tí
'bá mụ kí ĩ'di rṹlé angájó ãngũ pírí agá.

2

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãcá trũ la
(Mãtáyõ 9:1-8; Lṹkã 5:17-26)

1 Ụ'dṹ were vúlé gá Yẹ́sṹ gõ vúlé Kãpẹ̃rẹ̃nãwṹmḭ́ gâlé, ãzíla 'bá are kí
afí 'bo.
2 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũ'bí amṹ́ kí jó ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá, 'dãá 'bá ga kí jó agâlé
tré kpere ãmvé sĩ. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ ãzí mmgbọ jó tḭ gá 'bá ãzí ní sĩ pá tujó
la yụ. Yẹ́sṹ ri ĩ'baní ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á drḭ́ rĩ ũlũlé.
3 Ĩ'diní drĩ ḭ́jọ́ ũlũ agá 'dãá, 'bá ãzí amṹ́ kí, sụ rĩ ají kí ágọ́bḭ́ ãzí ãcá trũ
rĩ Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé.
4 'Bá ũ'bí 'bã kí ãngũ atrijó mgbemgbe rĩ sĩ icó kí filé ágọ́bḭ́ 'dã trũ ku.
Uja kí tụlé jó sḭ, lũ kí jódrḭ̃ mmgbọ cé ãngũ Yẹ́sṹ drḭ́ gá rĩ gá. Su kí 'bá
ãyánĩ rú 'dĩ 'i ĩ'di 'bã bḭ́rḭ̃sḭ̃ sĩ ḭ́sḭ́lé ĩ'di trũ irilé Yẹ́sṹ drḭ́lẹ́ gá. 5 Yẹ́sṹ la mụ
ã'ḭ́táŋ́á 'bá 'dĩ 'badrḭ́ 'bã ãmbõgõ ndrelé 'bo, jọ 'bá ãcá trũ rĩ nî, "Mâ ngọ́tḭ́
ḭ́jọ́ ũnzí mídrḭ́ kí útrũ kí rá."
6 Sáwã 'dã sĩ imba'ba ãzḭ́táŋ́á Mṹsã drḭ́ kí imbálépi rĩ 'bã ãzí rĩ ri kí 'dãá
cí, ũrã kí ḭ́jọ́ kí agâlé cénĩ-cénĩ rú jọ kí,
7 "Ágọ́bḭ́ 'dĩ icó ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ jọlé íngoní ru? Ĩ'dĩ Ãdróŋ́á u'dá! Ãdróŋ́á
la lú ḭ́jọ́ ũnzí trũ nĩ á'dṹsĩ."
8 'Dãá cọtḭ Yẹ́sṹ nḭ́ úríndí sĩ ḭ́jọ́ 'bá 'bã kí ũrãlé kí ásḭ agálé ri kí cé, jọ
ĩ'baní, "Ĩmi ḭ́jọ́ 'dĩ kí ũrã íni ã'du sĩ yã?

† **1:41** Lẹ́vḭ 13:45

9 Ị́jọ́ íngõ áŋmátrẽ rú la nĩ yã, jǫ̣jó la 'bá ãcá trũ rĩ 'bã Ị́jọ́ ũnzí mídrị̃ kí útrũ kí rá rĩ 'i, jõku ínga í'dụ mî mgbọ́lọ́ mî sĩ ími lajó rĩ ímụ?
10 Wó ị́jọ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nị̃ la Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã ũkpõ cí ũnọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ sĩ ị́jọ́ ũnzí trũjó." Yẹ́sụ̃ jọ dó 'bá ãcá trũ rĩ ní,
11 "Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bị́rị̃sị̃ ãzíla ímụ lị́cọ́ gá."
12 Ágọ́bị̃ angá ụrụgá 'dõlé, a'dụ́ ĩ'di 'bã ãko sĩ rú lajó rĩ 'i, ko drị̃ mụlé 'bá kí drị̃ gâ sĩ. 'Bá pírí u'á kí ũsụ̃táŋá sĩ ịcụ́ kí dó Ãdróŋá 'i jọ kí, "Ãndre jõdrĩ ídu ị́jọ́ ãzí 'dĩ 'bã áni la ku."

Yẹ́sụ̃ 'bã Lẹ́vị̃ umvejó rĩ
(Mãtáyõ 9:9-13; Lụ́kã 5:27-32)

13 Yẹ́sụ̃ gõ vúlé mĩrĩ Gãlị́lị̃ tị gâlé ị̃dị, 'bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di rụ́ 'dãá ãzíla imbá dó kî.
14 Ĩ'diní acị́ agá ĩyị́tị gá 'dãá, ndre Lẹ́vị̃ Ãlĩfáyõ ngọ́pị ri agá ãngũ sĩ mũsọ́rọ̃ 'bejó rĩ gá, Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, "Mí ãbĩ áma vú." Cọtị Lẹ́vị̃ angá bĩ vú la.
15 Sáwã ãzí vúlé gá Yẹ́sụ̃ ri kí íná nalé Lẹ́vị̃ drị́ko gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe, 'bá wẽwẽ rú mũsọ́rọ̃ tralépi ãzíla 'bá 'bá 'bã kí umvelé 'bá ũnzí idélépi ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ ri kí íná nalé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá, ã'dusĩku 'bá ĩ'di vú bĩlépi ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí agá rĩ kí wẽwẽ rú.
16 Ímbá'bá ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí abe kí mụ ndrelé la Yẹ́sụ̃ la ãkónã na 'bá umvelé 'bá ũnzí idélépi rĩ kí abe ãzíla 'bá mũsọ́rọ̃ tralépi rĩ kí abe, zị kí 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ kí, "Ĩ'di ãkónã na 'bá ũnzí idélépi rĩ kí abe ãzíla 'bá mũsọ́rọ̃ tralépi rĩ kí abe ã'du ị́jọ́ sĩ?"
17 Yẹ́sụ̃ la mụ ị́jọ́ ĩ'bã kí zị́lé 'dĩ arelé 'bo, umvi ĩ'baní, "'Bá ãyánĩ kóru rĩ mụ kí 'bá írúwá fẽlépi rĩ rụ́ ku, bela 'bá ãyánĩ trũ rĩ kí mụ ĩ'di rụ́ nĩ. Má amụ́ 'bá ũnzí idélépi rĩ 'ba rụ́ adru 'bá jọlépi la kí ãlá ru rĩ 'ba rụ́ ku."

Yẹ́sụ̃ zị́jó íná naŋá ku ri 'bã ị́jọ́ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 9:14-17; Lụ́kã 5:33-39)

18 Ụ́'dụ́ ãzí sĩ 'bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí kí abe kí íná gã nalé úmgbé sĩ Ãdróŋá a'ị́jó. 'Bá ãzí mụ kí Yẹ́sụ̃ rụ̃lé zị kí ĩ'di, "'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí 'bá 'bá ãzí Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imbálé rĩ kí abe na kí íná ku, wó 'bá mídrị́ gá rĩ idé kí íni ku la ã'du ị́jọ́ sĩ?"
19 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ãmụ́ ị́zị́gọ́ drị̃ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di andre gá 'dĩ, a'be ãmụ́ kí u'álé ãko ãzí naŋâ kóru ku, ị́zị́gọ́ 'bã adru agá ĩ'ba abe cí rĩ sĩ ku yã? Icó ru ku ĩ'di 'bã adrujó ĩ'ba abe cí rĩ sĩ.
20 Wó ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, ála mụ ị́zị́gọ́ 'dụlé ĩ'ba rụ́ 'dâ rá. Ụ́'dụ́ 'dã dó bãsĩ ĩ'di 'bã wọ̃rị́ka 'bã kí íná gãjó najó rĩ 'i."
21 Yẹ́sụ̃ jọ vâ ĩ'baní, "'Bá ãzí icó bõngó ú'dí rĩ ụrụ'bá gá wókõ la ãsĩlé sĩ ũkụ rĩ ịgbẹjó ku. Drĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá yã áni, ú'dí rĩ la anzú ũkụ rĩ ụrụ'bá gâlé rá, ĩ'di fẽ ãngũ lũlépi mmgbọ rĩ la ru nzị̃ ị̃dị.
22 'Bá icó kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ũsũlé ínírikó ũkụ agá ku, drĩ kí ũsũ la rá yã áni, wáyĩnĩ 'dã la ínírikó ũkụ icólépi ru 'a selépi ku 'dã asi rá. Wáyĩnĩ la dó sĩ uja asulé vũrụ́ ãzíla ínírikô dó ru iza rá."

Yẹ́sụ̃ ĩ'di Úpí Sãbátũ drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 12:1-8; Lụ́kã 6:1-5)

23 Ụ'dụ̃ ãzí Sãbátũ ãni la sĩ Yẹ́sụ̃ kí alị agá ámvụ́ ãná * ãni la agâ sĩ, 'bá
Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ kí dĩ̃ ãná kí drị̃ ãnũ sĩ nalé.
24 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ jọ kí ĩ'diní, “Índre, 'bá mídrị̃ rĩ kí ịjọ́ ãzịtáŋá 'bã ã'ị̃lé
ku rĩ idé Sãbátũ sĩ ã'du ịjọ́ sĩ?” †
25 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩlã ịjọ́ sĩlé rĩ agá ịjọ́ úpí Dãwụ́dĩ̃ 'bã idélé ĩ'bã kí
ãko lẽjó ãzíla kí adrujó ãbị̃rị̃ sĩ 'bá ĩ'di 'bã sĩ ãzị̃ ngajó ĩ'ba abe rĩ ku yã?
26 Sáwã Ãbĩyátã átáló ãmbógó ãndânĩ ídétáŋá idélépi jó Ãdróŋá drị̃ agá
rĩ drị̃ sĩ, fi jó Ãdróŋá drị̃ agâlé mũkátĩ jó Ãdróŋá drị̃ agá ãzịtáŋá 'bã ã'ị̃lé
'bá ãtalo rú rĩ 'bã na kí nĩ rĩ nalé 'bá ĩ'di 'bã sĩ ãzị̃ ngajó kî trũ rĩ kí abe
rá.”
27 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ú'bã Sãbátũ 'bá nî adru ú'bã 'bá Sãbátũ nî la ku.
28 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ ĩ'di Úpí Sãbátũ drị̃ gá rĩ 'i.”

3

Yẹ́sụ̃ 'bã ágọ́bị̃ drị̃ ãcá trũ rĩ adríjó Sãbátũ sĩ rĩ (Mãtáyõ 12:9-14; Lụ́kã 6:6-11)

1 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ mụ filé ãngũ Ãdróŋá ẽnzĩjó rĩ gá. 'Dãá ágọ́bị̃ ãzí
drị̃ ãcá trũ la cí.
2 'Bá ãzí 'dãá rĩ ri kí Yẹ́sụ̃ mbãlé sĩ ịjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã mụlé idélé la ịsụ́lé,
vâ lẽjó nĩ̃jó la ĩ'di ágọ́bị̃ adrí Sãbátũ sĩ rĩ yã rĩ ndrejó sĩ ĩ'di tõjó.
3 Yẹ́sụ̃ jọ ágọ́bị̃ drị̃ ãcá trũ rĩ ní, “Mí angá pá tulé 'bá pírí kí drĩ̃lẹ́ gá 'dâ.”
4 Yẹ́sụ̃ zị 'bá kí, “Ịjọ́ ãzịtáŋá 'bã ã'ị̃lé ídé Sãbátũ sĩ rá rĩ íngõ 'i; ịjọ́ múké
rĩ idéjó rĩ 'i yã jõku ịjọ́ ũnzí rĩ idéjó rĩ 'i yã; 'bá ídri pajó yã jõku 'bá 'dịjó
yã?” Wó 'bá ãzí ape tị ku.
5 Yẹ́sụ̃ ndre ãngũ 'bá 'ba rụ̃lé ũmbã rú ãzíla ũcõgõ trũ ásị̃ gá, ásị̃ mbaŋá
ĩ'badrị̃ gá rĩ sĩ, jọ ágọ́bị̃ ní, “Mí ĩjũ ími drị̃ 'dĩ 'i.” Ágọ́bị̃ ĩjũ dó ru drị̃ rá
ãzíla drị̃ itú ru ãlápítí ru.
6 Cọtị̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ fũ kí ãmvé mụlé ịjọ́ itúlé 'bá Hẽródẽ ãtĩ̃lépi rĩ kí
abe kí Yẹ́sụ̃ 'dị íngoní-íngoní ru yã rĩ itúlé.

'Bá ũ'bí ru tralépi Yẹ́sụ̃ rụ́ mĩrĩ tị gá rĩ kî

7 Ịjọ́ 'dĩ kí ũngúkú gá, Yẹ́sụ̃ ko dó drị̃ mụlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe mĩrĩ
tị gâlé, 'bá ũ'bíkãná angálépi Gãlị̃lị̃ gá, Yụ̃dị̃yã gá,
8 Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá, ãngũ Ĩdũméyã gá, ãngũ mĩrĩ Yõrĩdánĩ gá 'á 'dã sĩ rĩ gá,
angájó táwụ̃nị̃ Tụ́rọ̃ gá ãzíla táwụ̃nị̃ Sị̃dọ́nị̃ gá rĩ abe. 'Bá ũ'bí 'dĩ tra kí ru
Yẹ́sụ̃ rụ́ ịjọ́ ĩ'bã kí arelé ĩ'di 'bã idélé rĩ kí sĩ.
9 'Bá ũ'bíkãnã 'dĩ kí 'bã ũŋmĩŋá ịjọ́ sĩ, Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã
ají kí í'bó ãzí bábá ãni rú ĩ'dinî.
10 Ĩ'di 'bã 'bá wẽwẽ rú kí adríjó rĩ sĩ, 'bá ãyánĩ rú rĩ ãŋmĩ kí ru ĩ'di rụ́
'dõlé sĩ ĩ'di ụrụ'bá alójó.
11 'Bá úríndí ũnzí trũ rĩ drĩ kí ĩ'di ndre 'bo, kí mụ a'délé pálé la gá áwáŋâ
trũ kí jọ la, “Mi Ãdróŋá Ngọ́pị̃ 'i!”
12 Wó Yẹ́sụ̃ li úríndí ũnzí 'dã kí bị̃lẹ́ ĩ̃ndụ́ lẽ 'bã i'da kí 'i ã'di 'i yã rĩ gá
ku.

---

* **2:23** Gĩ̃rị̃kĩ̃ tị sĩ ãzíla Mũndú tị sĩ ála *ãná* 'dĩ umve ngánũ. † **2:24** 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ ã'ị̃ kí únga ãzị̃ *Sãbátũ sĩ* ku.

Yẹ́sṹ 'bã 'bá imbálé mụdrị̃ drị̃ ỉrị̃ kí ũpẽjó ṹpỉgọ́ŋá ru rĩ
(Mãtáyõ 10:1-4; Lṹkã 6:12-16)

13 Ỉjọ́ 'dĩ kí ugoró gá, Yẹ́sṹ tụ dó 'bé sị̃, umve dó 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí tụjó ĩ'di rṹ 'bé sị̃ gâlé.
14 Ũpẽ dó 'bá kí mụdrị̃ drị̃ ỉrị̃ adrujó ĩ'di 'bã ṹpỉgọŋa kî rú adrujó ĩ'di trũ, pẽ dó kí tị mụlé ỉjọ́ ũlũlé,
15 ãzíla fẽ ĩ'baní ũkpõ sĩ úríndí ũnzí kí adrojó.
16 'Dĩ kí ímbá'bá ĩ'didrị̃ mụdrị̃ drị̃ ỉrị̃ 'dĩ kí rṹ; Sỉmọ́nỉ̃ (Yẹ́sṹ 'bã rṹ 'dalé Pétẽrõ 'i rĩ),
17 Yãkó'bõ kí ádrỉpỉ̃ Yõhánã be 'dĩ kí anzị Zĩbĩdáyõ drị̃ ĩ'di 'bã rṹ 'dalé, Bõwãnãrégẽ (ífí la "Anzị Ãvi drị̃ kî"),
18 Ãndẽríyã 'i, Fỉlỉpõ̃ 'i, Bãrĩtõlõmáyõ 'i, Mãtáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pị 'i, Tãdáyõ 'i, Sỉmọ́nỉ̃ angálépi amṹtị 'bá ã'dị́ 'dịlépi lẽjó adrujó 'bá Rṹmỉ̃ rú rĩ kí pálé gá ku rĩ 'i,
19 ãzíla Yṹdãsỉ̃ Ỉsỉkãrỉyọ́tỉ̃ ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.

Yẹ́sṹ tõjó ĩnzõ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 12:22-32; Lṹkã 11:14-23; 12:10)

20 Yẹ́sṹ la mụ ãgõlé lỉcọ́ gá ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá 'bo, 'bá ũ'bí ru tralépi rĩ kî sĩ ịsṹ kí sáwã ãkónã najó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ku.
21 'Bá ĩ'didrị̃ kí mụ ỉjọ́ ru idélépi rĩ kí arelé, mụ kí lẽjó ĩ'di atrijó, ũrã kí drị̃ la 'be dó ru rá íni.
22 Wó imba'ba ãzỉtáŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ kí 'bã ãzí angálépi Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá rĩ abe jọ kí, "Ĩ'di úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẽỉ̃zẽ̃bṹlṹ úpí úríndí ũnzí 'badrị̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ."
23 Yẹ́sṹ umve 'bá kí sĩ ru aséjó ãni rú ãzíla jọ ỉjọ́ ĩ'baní ỉjọ́ u'béŋá sĩ, "Sĩtánĩ la ru adro cénĩ-cénĩ rú íngoní ru?
24 Sṹrṹ drĩ ru awa ndú-ndú kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ sĩ ã'dị́ 'dịjó kí drĩdríŋĩ gá, sṹrṹ 'dã icó pá tulé ku.
25 Ãzíla lỉcọ́ drĩ ru awa kí drĩdríŋĩ gá ndú-ndú, lỉcọ́ 'dã icó pá tulé ku.
26 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ, sṹrṹ Sĩtánĩ drị̃ drĩ ru awa amụtị sĩ amụtị sĩ, icó pá tulé ku, wó ĩ'di amṹ ãsỉ̃ŋá gá.
27 Ájọ ĩminî, 'bá ãzí icó filé ágọ́bị̃ ũkpó la drị̃ jó agâlé sĩ ãko ĩ'didrị̃ jó agá rĩ kí wũjó rá ku. Ĩ'di ágọ́bị̃ ũkpó 'dã umbé ráká, ĩ'di dó sĩ ãko ĩ'didrị̃ jó agá rĩ kí ra ĩndõ.
28 "Ma ĩminí ỉjọ́ mgbã jọ, ỉjọ́ ũnzí pírí 'bá 'bã idélé ãzíla ú'dáŋá 'bá u'dájó rĩ abe, ála kí trũ rá.
29 Wó 'bá Úríndí Ãlá rĩ u'dálépi rĩ útrũ ĩ'di ku, ála ỉjọ́ ũnzí 'dĩ kí lã ĩ'di drị̃ gá jã 'dâ."
30 Yẹ́sṹ jọ ỉjọ́ 'dĩ 'i ĩ'bã kí jọjó la úríndí ũnzí ĩ'di agá cí rĩ sĩ.

Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ kí ádrỉpỉ̃ka abe
(Mãtáyõ 12:46-50; Lṹkã 8:19-21)

31 Ỉjọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ amṹ kí ádrỉpỉ̃ka abe ãngũ ĩ'di 'bã sĩ 'bá kí imbájó rĩ gá, utu kí pá ãmvé 'dãá. Pẽ kí 'bá ãzí tị ĩ'di rṹlé mụlé ĩ'di umvelé lẽjó ỉjọ́ jọjó ĩ'di be.
32 'Bá ũ'bí rilépi ĩ'di andre gá rĩ 'bã ãzí jọ kí ĩ'diní, "Índre mî ãndrẽ utu kí pá mí ádrỉpỉ̃ka abe ãmvé 'dã lẽ kí ỉjọ́ jọlé mí be."
33 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Mâ ãndrẽ ãzíla mâ ádrỉpỉ̃ka kí ã'di kî?"

34 'Dã 'bã vúlé gá, undré 'bá rilépi ĩ'di andre gá gbụrụ 'dã kí pírí ãzíla jọ, “Ĩndre! Mâ ãndrẽ ãzíla mâ ádrı̣́pı̣ka kí gápi 'dĩ!
35 'Bá ı̣jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idélépi rĩ, ĩ'di mâ ádrı̣́pı̣, mâ ámvọ́pı̣ ãzíla mâ ãndrẽ.”

4

Ịjọ́ u'bélé 'bá ũri kpẽlépi rĩ drı̣̂ rĩ
(Mãtáyõ 13:1-9; Lụ́kã 8:4-8)

1 Ịjọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sụ̃ mụ vâ 'bá kí imbálé ĩyı́tı̣ Gãlı̣́lị̃ drı̣̂ gâlé ĩdı́. 'Bá ũ'bí atrá kí ru ĩ'di andre gá tụ dó filé rilé í'bó drı̣̃ gá se kí ru ĩyı́ agâlé, 'bá pírí kí dó ãngũ ã'í rĩ gá ãmvé lé.
2 Yẹ́sụ̃ imbá 'bá kí ı̣jọ́ ũ'bí sĩ ı̣jọ́ u'béŋá sĩ, ãzíla ímbátáŋá ĩ'di 'bã imbálé rĩ agá jọ,
3 “Ĩmi are drĩ! Ágọ́bı̣́ ãzí fũ mụlé ũri kpẽlé ĩ'didrı̣́ ámvụ́ agá.
4 Ĩ'di 'bã ũri kpẽ agá 'dâ ũri ãzí rĩ u'de kí gẽrı̣̃ tı̣ gá ãriŋa angá kí, tı̣ kí kí rá.
5 Ãzí rĩ u'de kí ãngũ írãkí ru vũ ĩzá kóru rĩ agá, angá kí mbẽlẽŋá ru rá, ã'dusĩku ũ̃nọ́kụ́ 'bã adrujó cene rĩ sĩ.
6 Wó ĩtụ́kã la mụ kalé ri 'bo, ĩtụ́kã ivé kí, 'i kí rá ízókí la 'bã kí adrujó cene rú rĩ sĩ.
7 Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ũ̃cı̣́kı̣́ trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ũ̃cı̣́kı̣́ trũ rĩ abe ãlu, ãvúkí ũ̃cı̣́kı̣́ trũ rĩ vu kí rá, ka kí dó sĩ ku.
8 Wó ũri ãzí rĩ u'de kí ũ̃nọ́kụ́ vũ ĩzá trũ rĩ agá, angá kí rá, zo kí rá, ãzí rĩ ka kí ífí kãlı̣́ na, kãlı̣́ ázíyá, jõku túrú ãlu.”
9 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “'Bá bı̣́lẹ́ trũ ı̣jọ́ arelépi rĩ 'bã are ı̣jọ́ 'dĩ 'i.”

Ịjọ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ı̣̂jọ́
(Mãtáyõ 13:10-17; Lụ́kã 8:9-10)

10 Yẹ́sụ̃ la mụ adrulé á'dụ̃sĩ, 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrı̣́ drı̣̃ ı̣̃rı̣́ rĩ kí ãzíla 'bá ãzí kî trũ zı̣ kí ĩ'di, ĩ'di ı̣jọ́ u'béŋá 'bã ífí drı̣̃ gá.
11 Umvi ĩ'baní, “Ịjọ́ zı̣̃lé zı̣̃-zı̣̃ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̣ 'bụ̃ gá rĩ drı̣́ gá rĩ úfẽ ĩ'di nı̣̃lé ĩminî. Wó 'bá ãzí ãmvé 'dã 'baní ála i'da la ı̣jọ́ u'béŋá sĩ.
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ,
“ ‘kí ãko 'dĩ kí ãlụ̃ rá, wó icó kí kí ndrelé ku,
kí ı̣jọ́ are rá, wó icó kí ífí la vãlé ku,
jõ íni ku, kí ru ásı̣ uja sĩ Ãdróŋá ã'ı̣jọ́,
ĩ'di sĩ ı̣jọ́ ũnzí ĩ'badrı̣ kí trũ rá.’[†]”

Yẹ́sụ̃ icé ı̣jọ́ u'bélé 'bá ũrĩ kpẽlépi rĩ sĩ 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:18-23; Lụ́kã 8:11-15)

13 Yẹ́sụ̃ la mụ ı̣jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, zı̣ kí, “Ĩnı̣̃ vâ ı̣jọ́ mání jọlé ı̣jọ́ u'béŋá sĩ 'dĩ 'bã ífí ku yã? Ĩmi dó mụ ı̣jọ́ mání jọlé rĩ kí nı̣̃lé íngoní ru?
14 'Bá ũri kpẽlépi rĩ ĩ'di cécé 'bá ı̣jọ́ Ãdróŋá drı̣̃ ũlũlépi rĩ áni.
15 'Bá ãzí rĩ kí cécé ũri 'delépi gẽrı̣̃ tı̣ gá rĩ kî áni rĩ kí 'bá ı̣jọ́ Ãdróŋá drı̣̃ arelépi rá wó sáwã were vúlé gá Sĩtánĩ la mụ ı̣jọ́ 'dĩ kí 'dụlé kí ásı̣ gá 'dâ rá rĩ kî.
16 Ũri 'delépi ãngũ írãkí ru rĩ agá rĩ kí cécé 'bá ı̣jọ́ Ãdróŋá drı̣̃ arelépi ãyĩkõ sĩ ãzíla kí ã'ı̣ la ásı̣ ãlu sĩ rĩ kî.

† **4:12** Ĩsáyã 6:9-10

17 Wó ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ rĩ fi kí agâlé álị̃ ku, ịjọ́ ĩ'didrị̃ gá rĩ icó adrulé kí agá
sáwã ãzo rú ku. Ỵjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ ũcõgõ rú la drĩ kí acá kí ụrụ'bá gá, kí a'dé
mbẽlẽ rú rá.
18 Ũri u'delépi ũcịkị́ agá rĩ kí 'bá ịjọ́ arelépi rĩ kî,
19 wó ũrãtáŋá ídri ũnọ́kụ́ 'dõ drị̃ gá kí ulélépi kí tá sĩ lẽ acálé kụ́rẹ́nị̃ ru
rĩ 'bã ịjọ́ sĩ, ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ rĩ la iré kí ásị̃ gá 'dãá rá, icó kí dó sĩ ífí kalé ku.
20 Ũri u'delépi ũnọ́kụ́ múké rĩ agá 'dĩ kí cécé 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ arelépi
ãzíla ã'ỵ̃lépi la ásị̃ pírí sĩ rĩ kî. Kí ífí ka kãlị̃ na, kãlị̃ ázíyá jõku túrú ãlu.”

Tárã akulé ãkójó sĩ rĩ
(Lụ́kã 8:16-18)

21 Yẹ́sụ̃ mụ ịjọ́ jọŋâ trũ drị̃ gá jọ, “'Bá tárã tị 'bãlépi jó agâlé tị la akulépi
jõku 'bãlépi la mgbọ́lọ́ ỵndụ́ rĩ ã'di 'i yã? Adru ĩ'di 'bã la ãngũ sĩ tárã 'bãjó
rĩ gá ku yã?
22 Ãko ãzí zỵ̃lé zỵ̃-zỵ̃ la yụ pẽ lú drụ́zị́ ĩ'di i'dá tọndọlọ jõku ãko a'bólé a'bô
rĩ ĩ'di drụ́zị́ adru ãngũ ule gá.
23 Ỵjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá bỵ̃lẹ́ trũ ịjọ́ arejó rĩ 'bã are ịjọ́ jọlé 'dĩ 'i.”
24 Jọ vâ, “Ĩmi are vâ ịjọ́ jọlé 'dĩ múké-múké, ãzíla ãko ĩminí ũ'bỵ̃lé 'bá
ãzí nĩ rĩ ála vâ vúŋá la ũ'bỵ̃ ĩminí, ála vâ idé la ĩmi ụrụ'bá gá ndẽ dó rá.
25 'Bá ãko trũ rĩ ála ãzíla ũ'bã drị̃ la gá, wó 'bá ãko kóru rĩ drị̃ ĩ'di táni
trũ adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dụ la ĩ'di drị̃ 'dâ rá.”

Yẹ́sụ̃ u'bé ỵjọ́ ũri 'bã zoŋá sĩ

26 Yẹ́sụ̃ mụ ịjọ́ jọŋâ trũ drị̃ gá jọ, “Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ cécé 'dĩ 'bã áni,
ágọ́bị̃ ãzí fũ mụlé ũri kpẽlé ĩ'didrị̃ ámvụ́ agá.
27 Ỵnị̃ kí ỵ̃tụ́ be ri ĩ'di 'bã ãzị̃ ãzí rĩ kí ngalé, ũri i'dó kí angálé zojó ĩ'di 'bã
nỵ̃ŋâ kóru,
28 ã'dusĩku ũri kí ka 'bá 'bã nỵ̃ŋâ kóru. Drỵ̃drỵ̃ rĩ sĩ kí bỵ̃ asú, vúlé la gá
drỵ̃ la ĩ'di sĩ zojó rĩ 'i, 'dã vúlé gá kénĩ jõku bỵ̃ ífí la 'bã sĩ kajó rĩ 'i.
29 Ũri drĩ dó mba 'bo, ála dó ỵ̃lỵ̃ŋá 'dụ sĩ mụjó lajó la ã'dusĩku ĩ'di 'bã
wajó 'bo rĩ sĩ.”

Ỵjọ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdálỵ̃ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 13:31-32, 34; Lụ́kã 13:18-19)

30 Yẹ́sụ̃ zị 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, “Ma Sụ́rụ́ Ãdróŋá drỵ̃ ũ'bỵ̃ ã'du be yã?
Ma ịjọ́ u'béŋá íngõ ayú sĩ ífí la i'dajó yã?
31 Ỹ'di cécé ũri umvelé hãrãdálỵ̃ rĩ 'bã ífí ĩmbĩrãŋã sĩ ndẽlépi ũri pírí kí
agá salé vũ̃rụ́ rĩ áni.
32 Údrĩ ĩ'di sa vũ̃rụ̃lé 'bo, ĩ'di angá zolé ife ãmbógó la rú ãzíla kénĩ trũ
ãriŋa 'bũ̃ gá rĩ kí dó sĩ amụ́ urilé avỵ̃lé índríkã la gá.”
33 Yẹ́sụ̃ ayú ịjọ́ u'béŋá 'dĩ 'bã áni rĩ kí wẽwẽ rú sĩ kí imbájó, lẽ ásị̃ pírí sĩ
'bã vã kí rú sĩ ịjọ́ 'dĩ kí rá.
34 Ỹ'di ní ũ'bí kí imbá agá, jọ ĩ'baní ịjọ́ ãzí ịjọ́ u'béŋâ kóru la ku. Wó
drĩ dó adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe á'dụ̃sĩ ĩ'di ĩ'baní ỵjọ́ 'dĩ kí ífí i'da
tọndọlọ.

Yẹ́sụ̃ atrị ãlụ́kụ́kụ̃ cí
(Mãtáyõ 8:23-27; Lụ́kã 8:22-25)

35 Ụ'dụ́ 'dã 'bã ĩndró sĩ, Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ãza kí mĩrĩ
'bã 'á 'dã sĩ.”

36 A'be kí dó 'bá ũ'bí kí vúlé 'dãá, 'dụ kí Yẹ́sṹ 'i ĩ'ba abe ĩndĩ za kí ĩ'di
trũ í'bó sĩ 'âlé, í'bó ãzí mụ kí ĩ'di trũ ĩndĩ.
37 Ĩ'bã kí mụ agá, gbõgbõ ãlṹkṹkṹ acé ũkpó ru, i'dó ĩyị́ gbãlé í'bó agá
í'bó ní sĩ lẽjó 'dejó ĩyị́ ĩndṹ.
38 Wó 'dĩ sĩ Yẹ́sṹ la ṹ'dṹ ko agá í'bó ĩndṹlẹ́ gá ándrâlé, ãtį̃ ru drį̃ cí.
Ímbá'bá inga kí dó ĩ'di, jọ kí ĩ'diní, "Ímbápị mí así ku ãdrĩ ịmvṹ rá míní
múké yã?"
39 Yẹ́sṹ angá dó ṹ'dṹ gâlé rá jọ ãlṹkṹkṹ ní, "Mí adru dríŋá." Gbõgbõ
ãlṹkṹkṹ ịgbẹ dó ndrú.
40 Uja dó tị ímbá'bá 'ba rṹ jọ ĩ'baní, "Ĩmi idé ṹrį̃ sĩ ã'du sĩ yã? Kpere ĩmi
drį̃ ã'ĩtáŋâ kóru yã?"
41 Ṹrį̃ ãmbógó la fi kí agá ãzíla i'dó kí ịjọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá, "'Bá 'dĩ
ãmgbã rĩ gá ã'di 'i, ãlṹkṹkṹ ãzíla ĩyị́ ungalépi tũlãtũlã 'dĩ 'bã kí tị la arejó
cé 'dĩ?"

5

Yẹ́sṹ dro úríndí ũnzí ágọ́bị̀ ãzí agá
(Mãtáyõ 8:28-34; Lṹkã 8:26-39)

1 Ịjọ́ 'dã kí vúlé gá Yẹ́sṹ za kí dó mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ wókõ ĩyị́tị gá ãngũ
umvelé Gẽrãsénĩ gá.
2 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ãfũ agá í'bó agâlé 'dĩ gá 'dâ, ágọ́bị̀ ãzí úríndí ũnzí trũ la
i'dó ãcẹ̃lé angájó ãngũ ĩnádrį̃ drį̃ agâlé drį̃ ụfụjó ĩ'di be.
3 Ágọ́bị̀ 'dĩ 'bãngá u'á ĩnádrį̃ 'bã drĩdríŋĩ gá, ãzíla ícó ĩ'di drį̃ ụtrị́lé ku
táni ĩ'di icíjó ímve sĩ rá tí.
4 Úri ĩ'di pá kí icílé drį̃ abe ímve sĩ ãzíla nõrórõ sĩ, wó ĩ'di ímve pá gá
'dĩ kí anu kící-kící, nõrórõ kí uce rũwã-rũwã rá. 'Bá ãzí ũkpó trũ icólépi
ĩ'di drį̃ arṹlépi rá la 'dáyụ.
5 Ĩ'di acị ngara ĩnádrį̃ kí drĩdríŋĩ gâ sĩ, 'bé sị gâ sĩ, ṹ'dṹ pírí ĩtũ̀rṹ, ịnị-ãrã
úzáŋâ trũ ãzíla ĩ'di ru ụrụ'bá ụlị́ írã sĩ.
6 Ágọ́bị̀ la mụ Yẹ́sṹ ndrelé rá-rá ru 'dáni, mvu cẹ̃lé ṹngṹlẹ́ sĩ, ĩ'di mụ
calé 'bo, tį̃ ãja drį̃lẹ́ la gá 'dãá vṹrṹ.
7 Za ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ re, "Yẹ́sṹ Ãdróŋá ụrụgá ãndânĩ rĩ 'bã Ngọ́pị! Ílẽ
má rṹ ã'du? Ísõ ũyõ Ãdróŋá rṹ sĩ mí icó mání cãndí fẽlé ku!"
8 Ágọ́bị̀ 'dĩ jọ ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku Yẹ́sṹ jọ tá úríndí ũnzí 'dã ní 'bã ãfũ
ĩ'di agâlé rá.
9 Yẹ́sṹ zị dó úríndí ũnzí 'i, "Ími rṹ ã'di 'i?" Umvi ĩ'diní, "Áma rṹ Ũ'bígá
'i ã'dusĩku ãma ágọ́bị̀ 'dĩ agá 'dâ ũ'bí ru."
10 Úríndí ũnzí a'ị́ kí Yẹ́sṹ ĩdị́-ĩdị́ 'bã dro jõ kí ãngũ drį̃ gá 'dâ ãmvé ku.
11 Ãngũ 'dã gá 'dãá, ĩzõgó ũ'bí kí na agá 'bé pá gá ãni rú 'dãá.
12 Úríndí ũnzí a'ị́ kí Yẹ́sṹ 'i, "Ífẽ ãmụ ãmaní filé ĩzõgó 'dã kí agá."
13 Ã'ị́ ĩ'baní rá, úríndí ũnzí ãfũ kí ágọ́bị̀ agâlé, mụ kí filé ĩzõgó kí agâlé.
Ĩzõgó ũ'bí 'dã kí kãlãfe ãni rú álĩfũ ĩrį̃ 'dĩpí, kpẹ̃ kí rị̃ cẹ̃lé 'bé 'bã ãngũ
cịḳịcịḳị́ 'dã gâ sĩ u'delé ịmvṹlé mĩrĩ agâlé.
14 'Bá ĩzõgó kí ucélépi rĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, mvu kí cẹ̃lé táwṹnị̃
ãníŋá 'dã gâlé, tọ̃rọ́mẹ́ 'dãá rĩ kí agá ịjọ́ 'dĩ vú nzelé. 'Bá pírí afụ kí ru
mụlé ịjọ́ ru idélépi 'dã ndrelé kí mịfị̃ sĩ.

15 Kí mụ ru tralé Yẹ́sṹ andre gá ṹrị̃ rụ kí cí, ĩ'baní ágọ́bị̃ jõ úríndí ũnzí
trũ 'dĩ ndrejó ri agá Yẹ́sṹ pálé gá bõngó trũ ãzíla úŋmĩ ị́jọ́ ũrãlépi múké
rĩ agá.
16 'Bá ị́jọ́ ru idélépi ágọ́bị̃ úríndí ũnzí trũ 'dã ụrụ'bá gá ãzíla ĩzõgó 'dã
kí ụrụ'bá gá rĩ ndrelépi cé rĩ nze kí vú la 'bá 'dã 'banî.
17 Ḭjọ́ 'dã sĩ 'bã kí mãmálá Yẹ́sṹ 'bã ĩdã ru ĩ'ba rụ́ 'dãá rá, ãzíla 'ba a'be
kí ãngũ ĩ'badrị̃ 'dã 'i rá.
18 Yẹ́sṹ la mụ filé í'bó agâlé vúlé, ágọ́bị̃ úríndí ũnzí drojó ala gá 'dã a'ị̃
Yẹ́sṹ 'i ílẽ mụlé ĩ'di be ĩndĩ.
19 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ímụ má be ku, ígõ vúlé lị́cọ́ gá mî kãká 'ba rṹlé, ínze
ĩ'baní ị́jọ́ ũniamba Úpí Ãdróŋá 'bã idélé míní 'dĩ kí vú, ãzíla ĩ'di 'bã ásị̃
ḭgbẽ̃ ími ụrụ'bá gá rĩ.”
20 Ágọ́bị̃ mụ dó rá, i'dó dó acḭ́lé Dẽ̃kãpọ́lḭ̃ * gá 'dãá sĩ 'bá 'baní ị́jọ́ Yẹ́sṹ
'bã idélé ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí vú nzejó. 'Bá pírí ị́jọ́ ĩ'di 'bã vú nzelé 'dĩ arelépi
rĩ u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ.

Yẹ́sṹ inga ĩzóŋá drãlépi rá rĩ ãzíla ũkú ãrí
'bã rajó ĩ'di rụ́ rĩ be
(Mãtáyõ 9:18-26; Lṹkã 8:40-56)

21 Yẹ́sṹ la mụ zalé í'bó sĩ ḭ̃dị́ wókõ mĩrĩ drị̃ ãzí 'dã gâlé 'bo, 'bá ũ'bíkãná
tra kí ru ĩ'di andre gá ḭ̃yḭ́tị̃ gá 'dãá.
22 'Bá ãmbogo drḭ̃lḛ́ ru ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ ãni rĩ 'bã ãzí umvelé Yáyḭ̃rõ̃
'i rĩ mụ 'dãá. Ĩ'di mụ Yẹ́sṹ ndrelé 'bo, a'dé ĩ'di pálé gá,
23 'bã mãmálá Yẹ́sṹ rụ́ ĩ'di 'bã ĩzóŋá ĩmbíráŋá rĩ adríjó jọ, “Mâ ĩzóŋá la
úgólé drãlé drã-drã, mí amṹ drị̃ tḭ̃lḛ́ ụrụ'bá la gá 'ba adrí rú sĩ mání ídri
fô!”
24 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ mụ ĩ'di be, 'bá ũ'bíkãná 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ ãzíla mụ kí
ĩ'di ũŋmĩ trũ kũtrú-kũtrú.
25 Ũkú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di ụrụ'bá gá drḭ̃ cḭlépi ílí mụdrị̃ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ la 'dãá cí.
26 Cị drḭ̃ dãkĩtárĩ ũ'bí kí drị̃ gá ĩ'diní lẽ agá ru adrí agá 'dãá, iza dó sĩ ãko
ĩ'didrị̃ gá 'dãá rĩ kí pírí. Wó ãrí ní ukójó rĩ kẽ̃jḭ́ gá ĩ'di tụ drḭ̃ gá drḭ̃ gá.
27 Ĩ'diní ị́jọ́ arejó Yẹ́sṹ drḭ̃ gá 'bo rĩ sĩ, nze ru ũ'bí kí agâ sĩ ũní ũngúkú
la gâ sĩ aló ĩ'di 'bã bõngó tị, † 28 ã'dusĩku 'bã ru ásị̃ gá, “Ádrĩ táni ĩ'di 'bã
bõngó tị aló agá áyụ, ma adrí rá.”
29 Cọtị, ãrí ralépi 'dã tu pá cí, ãzíla ĩtrĩkã ĩ'di ụrụ'bá gâlé 'í adrí 'bo rĩ gá
rá.
30 Ḭjọ́ 'dĩ 'baní ru idé agá 'dãá, gbõgbõ Yẹ́sṹ ĩtrĩkã ũkpó 'bá adríjó ĩ'di
ụrụ'bá gá rĩ fũ 'bá ãzí adrílé rá. Uja ru kḭ́lḭrị̃ ũ'bí kí agá 'dãá zị, “Ã'di aló
mâ bõngó nĩ yã?”
31 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ jọ kí, “Índre ũ'bí ími ũŋmĩlépi kũtrú-kũtrú 'dĩ kí
rá, mi dó zị la, ‘Ã'di aló mâ bõngó nĩ yã,’ rĩ gá íngoní ru?”
32 Yẹ́sṹ ri kẽ̃jḭ́ la gá ãngũ undrélé sĩ ndrejó la ã'di aló ĩ'di 'bã bõngó nĩ.
33 Ũkû la mụ ị́jọ́ ru idélépi ĩ'di rụ́ 'dĩ ndrelé 'dĩ 'bã áni, mụ ãja tḭ̃lḛ́ vṹrṹ
ãzíla ĩ'di dḭ̃ yã sĩ ṹrḭ̃ sĩ yã-yã Yẹ́sṹ pálé gá 'dãá. Lũ dó ị́jọ́ mgbã rĩ pírí.

---

* **5:20** *Dẽ̃kãpọ́lḭ̃* ĩ'di rụ́ táwṹnḭ̃ mụdrḭ̃ 'badrḭ̃ 'i. † **5:27** Lã'bĩ 'bá Yãhṹdḭ̃ 'badrḭ̃ gâ sĩ, ũkú (ĩmbá ndrelépi) 'dĩ áni rĩ â'ḭ̃ ĩ'diní fijó 'bá kí agá ku.

34 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Mâ ĩzẹ́pị, ã'ĩtáŋ́á mídrị̃ adrí mi rá. Ímụ ásị́ ĩgbẹ́ sĩ,
ãzíla útrũ mi drị̃cị́rị̃ 'dĩ agá rá.”
35 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dãá, 'bá ãzí amụ́ kí angájó Yáyị̃rọ̃ ãmbógó ãngũ
Ãdróŋ́á ị̃nzị̃jó rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ drị́ kogâlé jọ kí, “Mî ĩzẹ́pị drã rá. Mí ĩcãndĩ
dó ímbápị ĩdị́ ku.”
36 Yẹ́sṹ 'bã ásị́ ị́jọ́ 'bá 'dã kí jọlé rĩ drị̃ gá ku, jọ ĩ'diní, “Ími ásị́ 'bã mvu
ku, mí ã'ị̃ ma áyụ.”
37 Yẹ́sṹ uga ũ'bí kí 'dejó ĩ'di vú gâ sĩ úmgbé, bela 'dụ Pétẽrõ kí Yãkó'bõ
trũ ãzíla Yõhánã Yãkó'bõ 'bã ádrị́pị trũ.
38 Kí mụ calé lị́cọ́ Yáyị̃rọ̃ ãmbógó ãngũ Ãdróŋ́á ị̃nzị̃jó rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ
drị̃ gâlé 'bo, ndre úzáŋ́á 'bá 'bã kí awájó ãzíla ụ̃lụ́lụ́ u'béjó 'dã 'i.
39 Ĩ'di mụ filé jó agâlé jọ 'bá 'banî, “Ĩmi uzá ãzíla, ụ̃lụ́lụ́ u'bé íni la ã'du
ị́jọ́ sĩ? Ngọ́tị̃ŋâ drã ku wó rá la ĩ'di ụ́'dụ́ ko.”
40 Ũ'bí ri kí ĩ'di gụlé gụ̃gụ̃. Jọ ĩ'baní 'bã fũ kí pírí ãmvé. 'Dụ dó ãndrẽ kí
átẹ́pị̃ be, ãzíla 'bá tá ĩ'di 'bã imbálé ĩ'di 'bã trũ mụjó 'dã kî trũ fijó ãngũ
ngọ́tị̃ŋâ 'bã sĩ adrujó rĩ gâlé.
41 Rụ ĩ'didrị́ jọ ĩ'diní, “Tãlị̃tã kụ́mị̃!” Ífí la “Ĩzóŋ́á wereŋ́á 'dĩ, mí angá
ụrụgá.”
42 Cọtị ĩzóŋ́á wereŋ́á 'dĩ angá ụrụgá, i'dó acị̃lé (ĩzóŋ́á 'dĩ 'bã ílí mụdrị́
drị̃ ị̃rị̃). 'Bá 'dã u'á kí ụ̃sụ̃táŋ́á ãmbógó la sĩ.
43 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ 'bã lũ kí jõ 'bá ãzí ní ku-ku. Jọ dó 'bã
fẽ kí ĩ'diní ãko ãzí nalé.

6

Yẹ́sṹ gãjó úmgbé Nãzẹ̃rẹ́fị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:53-58; Lụ́kã 4:16-30)

1 Yẹ́sṹ a'be kí dó ãngũ 'dã 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rá, mụ kí dó táwụ̃nị̃
ĩ'didrị́ lị́cọ́ gá rĩ gá.
2 Sãbátũ la mụ acálé 'bo, mụ dó 'bá kí imbálé ãngũ Ãdróŋ́á ị̃nzị̃jó rĩ gá,
'bá wẽwẽ rú ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ arelépi rĩ u'á kí ụ̃sụ̃táŋ́á sĩ jọ kí, “Ágọ́bị́ 'dĩ
ị̃sụ́ ũkpõ ĩ'di 'bã sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí idéjó rĩ íngõlé yã? Ũndũwã fẽlé ágọ́bị́ 'dĩ nî rĩ
íngõ 'i ĩ'di 'bã sĩ icójó tálí 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí idéjó 'dĩ!
3 'Dĩ adru ágọ́bị́ báwũ falépi ũkû sĩ adrujó Mãríyámũ 'i rĩ 'bã ngọ́pị 'i,
ádrị́pịka kí sĩ adrujó Yãkó'bõ 'i, Yụ̃sụ́fụ̃ 'i * Yụ́dãsị̃ 'i ãzíla Sị̃mọ́nị̃ 'i rĩ 'i ku
yã? Ámvọ́pịka adru kí ãma abe 'dĩ kí ku yã? Acá kí ĩ'di 'bã ị́jọ́ sĩ ũnzí.”
4 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “'Bá ãzí nábị̃ ní ị̃nzị̃táŋ́á fẽlépi ãngũ ĩ'didrị́ gá, ãzíla
kãká kí agá la 'dáyụ.
5 Icó tálí idélé ãngũ ĩ'didrị̃ agá ku, pẽ lú ụ̃tị̃ drị́ 'bá ãyánĩ rú were la kí
drị̃ gâ sĩ kí adríjó.
6 Yẹ́sṹ u'á ụ̃sụ̃táŋ́á sĩ ã'ị̃táŋ́á ãkõ ĩ'badrị́ gá rĩ sĩ.
“Ko dó drị̃ mụlé 'bá kí imbá trũ tọ̃rọ́mẹ́ kí agâ sĩ pírí.”

Yẹ́sṹ pẽ ímbá'bá mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ kí tị ãzị̃ gá
(Mãtáyõ 10:5-15; Lụ́kã 9:1-6)

7 Yẹ́sṹ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãngũ ãlu
gá pẽ kí tị ãmvêlé ị̃rị̃ ị̃rị̃ ãzíla ũkpó fẽjó sĩ úríndí ũnzí pírí kí adrojó.

---

* **6:3** Gị̃rị́kị̃ tị sĩ ála ĩ'di umve *Yõsésĩ 'i.*

8 Jọ ĩ'baní, “Ĩ'dụ ãko ãzí ãcį̃ ãni cécé íná, jũrúwã, jõku sĩlíngĩ ĩmi jábã
agá la áni la kí ku, wó rá la túré ĩmidrı̨ gá rĩ 'i á'dụ̃sĩ.
9 Ĩsų̃ ŋĩlâ pá gá rĩ kí, wó ĩmi ãdrõ bõngó ku.
10 Údrĩ ĩmi a'ı̨ lı̨cọ́ ãzí agá rá, ĩmi u'á ala gá 'dãá kpere ĩminí ãngũ 'dã
a'be agá.
11 Údrĩ ĩmi a'ı̨ lı̨cọ́ ĩmi sĩ fijó rĩ gá 'dãá ku, jõku gã kí ı̨jọ́ ĩminí ũlũlé rĩ
arelé úmgbé yã áni, ĩmi ụtụ́ pụ́trụ́ ĩmi pá gá rĩ ı̨jọ́ vú nzejó kí ụrụ'bá gá.”
12 Ímbá'bá ko kí dó drı̨ mụlé ı̨jọ́ Ãdróŋá drı̨ ũlũ trũ, jọ kí 'bá 'bã uja kí
ásı̨.
13 Ri kí úríndí ũnzí adrolé 'bá wẽwẽ rú kí agá, ãzíla uní kí 'bá ãyánĩ rú
rĩ kí ụrụ'bá ãdu sĩ adrí kí dó rá.

Yõhánã Bãbũt̃ı̨zį̃ fẽlépi rĩ 'bã drı̨ lı̨jó rĩ
(Mãtáyõ 14:1-12; Lụ́kã 9:7-9)

14 Úpí Hẽródẽ are ı̨jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã rụ́ 'bã kụjó 'dĩ kí pírí rá. 'Bá ãzí rĩ jọ kí,
“Yõhánã Bãbũt̃ı̨zį̃ fẽlépi rĩ angá ídri rú į̃dı̨ nĩ gápi ĩ'di 'bã sĩ tálí kí idéjó
ũkpó ĩ'didrı̨ sĩ 'dĩ.”
15 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “Nábį̃ Ĩlíyã angá nĩ,” 'bá ãzí rĩ 'bã kí kí ásı̨ gá, “Ĩ'di
nábį̃ cécé nábį̃ ãzí ídu rĩ kí áni.”
16 Wó Hẽródẽ la mụ ı̨jọ́ 'dĩ kí arelé jọ, “Yõhánã, 'bá ándrá mâ drı̨ lı̨lé rá
rĩ, angá dó ídri rú nĩ!”
17 Ã'dusĩku Hẽródẽ 'bã mgbã fẽ ándrá ũkpó sĩ Yõhánã arụ́jó umbéjó
ãzíla ĩ'di 'bãjó mãbụ́sų̃ gá nĩ. Idé ı̨jọ́ 'dĩ íni la ĩ'di 'bã Hẽrõdíyãsĩ ádrı̨pı̨
Fı̨lı̨pǫ̃ 'bã ũkú fijó ídri-ídri rú ĩ'di 'dụjó ũkú ru rĩ 'bã ı̨jọ́ a'dájó rĩ sĩ.
18 Wó Yõhánã jọ Hẽródẽ, “Ãzı̨táŋá ã'ı̨ míní mî ádrı̨pı̨ 'bã ũkú fijó ídri-ídri
rú ku.”
19 Įjọ́ 'dĩ sĩ, Hẽrõdíyãsĩ 'bã ı̨jọ́ ásı̨ gá Yõhánã ní, ndrų̃ gẹ̃rı̨ lẽjó ĩ'di 'dijó
rá wó icó ku.
20 Ã'dusĩku Hẽródẽ 'bã mgbã rĩ ándrá idé agá Yõhánã sĩ ũ̃rı̨ sĩ, ãzíla ri
ĩ'di tãmbalé ĩ'di 'bã nĩjó la rá ĩ'di 'bá ãlá Ãdróŋá ãni ı̨jǫ̣ kóru la rĩ sĩ.
Hẽródẽ la mụ ı̨jọ́ Yõhánã 'bã jọlé rĩ kí arelé, ásı̨ la mvu rá, wó lẽ vâ ı̨jọ́
ĩ'didrı̨ rĩ kí arelé rá.
21 Ụ'dụ́ múké mgbã rĩ Hẽrõdíyãsĩ ní rĩ acá dô, 'dĩ ụ́'dụ́ Hẽródẽ tijó rĩ
ı̨̃nzį̃jó rĩ, umve dó ãmbogo ĩ'didrı̨ ũpĩ gá rĩ kí ãmbogo ãsĩkárĩ drı̨ kí abe,
ãzíla 'bá ãmbogo rú Gãlı̨lį̃ gá rĩ kî trũ amụ́jó ũ̃mų̃ 'dã najó.
22 Hẽrõdíyãsĩ ı̨̃zẹ́pı̨ afí úngó tulé Hẽródẽ drı̨lẹ́ gá 'bá umvelé ũ̃mų̃ gá rĩ
kí abe. Úngó ĩ'di 'bã tulé rĩ sĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ. Úpí jọ ĩzóŋâ ní, “Mí a'ı̨ ãko
míní lẽlé rĩ 'i, ma fẽ la míní rá.”
23 Sõ ũyõ ala gá cí jọjó la, “Ãko míní lẽlé rĩ ma fẽ la rá drĩ táni adru Sụ́rụ́
mádrı̨ gá rĩ 'bã wókõ ãzí rĩ 'i tí.”
24 Ĩzóŋâ fũ dó mụlé ãndrẽ rụ̃lé zı̨ dó ĩ'di, “Ma dó ã'du a'ı̨?” Ãndrẽ umvi
ĩ'diní, “Yõhánã Bãbũt̃ı̨zį̃ fẽlépi rĩ 'bã drı̨kã.”
25 Cọtı̨ ĩzóŋâ afụ dó ru mụjó úpí rụ̃lé ãko ĩ'di 'bã lẽlé rĩ a'ı̨jó, jọ úpí ní,
“Álẽ ífẽ mání ú'dî'da Yõhánã Bãbũt̃ı̨zį̃ fẽlépi rĩ 'bã drı̨kã sẽníyã agá.”
26 Úpí acá dó ũcõgõ rú, wó ũyõ ĩ'di 'bã sõlé 'bo rĩ sĩ, amụ́ kí drı̨lẹ́ gá 'bá
ãmụ́ ru ãkónã nalépi rĩ kí drı̨lẹ́ gâ sĩ rĩ sĩ, lẽ vâ ĩzóŋâ 'bã tı̨ gãlé ku.
27 'Dã 'bã vúlé gá, pẽ dó ãsĩkárĩ tı̨ Yõhánã 'bã drı̨kã ajíjó ĩ'di rụ́ 'dõlé
kọ̃bı̨ŋá agá. Ágọ̃bı̨̃ mụ dó mãbụ́sų̃ jó agâlé lı̨ dó Yõhánã 'bã drı̨kã rá,

28 ají dó ĩ'di ãkójó agá. Úpí 'dụ dó ĩ'di fẽlé ĩzóŋâ drị̃, ĩzóŋâ agụ dó Yõhánã
'bã drĩ̃kã fẽlé ãndrẽ drị̃.
29 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí dó mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, amụ́ kí dó ĩ'di 'bã
ãvũ 'dụlé agụlé ĩsĩ̃lé rá.

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú 'banî
(Mãtáyõ 14:13-21; Lụ́kã 9:10-17; Yõhánã 6:1-14)

30 Ṵpịgọŋa atrá kí ru ngúlú ru ĩ'di aga gá, nze kí ĩ'diní ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé
ãzíla imbálé 'bá 'banî rĩ kí vú.
31 'Bá ũ'bí 'bã kí fũ agá ãzíla afíjó rĩ sĩ, ímbá'bá ịsụ́ kí sáwã ãzí sĩ ãkónã
najó ku, jọ ĩ'baní, "Ĩmi amụ́ á'dụ̃sĩ, ãma amụ́ kí mụlé avị̃lé ãngũ ãzí gá."
32 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, tụ kí dó pírí í'bó agá mụjó ãngũ 'bá kóru la gá.
33 Wó 'bá ũ'bí kí ndrelépi mụ agá cé rĩ nĩ̃ kí kí cé, 'bá táwṹnĩ̃ kí agá rĩ sĩ
kí pírí i'dó kí cẹ̃lé pá sĩ, ca kí ĩ'baní drĩ̃lẹ̃ gâlé drĩ̃drĩ̃.
34 Yẹ́sṹ la mụ acálé 'bo, ndre ũ'bí ru tralépi rĩ kí 'bã ízákĩzã, ị́jọ́ 'dĩ fi ásị̃
la gá ãzá-ãzá, ã'dusĩku ĩ'bã kí adrujó cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí ucélépi
rĩ kóru rĩ áni rĩ sĩ. Ãzíla i'dó kí imbálé ị́jọ́ wẽwẽ rú kí sĩ.
35 Ĩ̃tụ́ la mụ i'dólé 'delé 'bo, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ mụ kí ĩ'di rụ̃lé, jọ kí
ĩ'diní, "Ãngũ 'dĩ 'bá kóru, ãngũ i'dó nị̃lé 'bo.
36 Ípẽ 'bá kí tị mụlé ãngũ ãma andre gá ãzíla tọ̃rọ̃mẹ́ kí agâlé sĩ mụjó
ína ndrụ̃ trũ ĩgbãlé ĩ'baní nalé."
37 Wó Yẹ́sṹ umvi ímbá'bá 'baní, "Ĩfẽ bãsĩ ĩ'baní ãkónã nalé." Umvi kí
ĩ'dinî, "Ĩ'di ũyá 'bá ãlu ãni ĩmbá ãrõ drị̃ 'dụ pírí." † Zị kî, "Ílẽ ãmụ séndẽ
'dĩ̃pí 'dĩ ịsụ́lé sĩ ãkónã ĩgbãjó fẽjó ĩ'baní nalé yã?"
38 Yẹ́sṹ zị kí, "Mũkátĩ ĩmidrị̃ 'dâ cí rĩ kí sị yã? Ĩmụ kí ndrelé."
Kí mụ kí sị yã rĩ ịsụ́lé 'bo, jọ kí, "Mũkátĩ tõwú kí ĩ̃'bị ĩ̃rĩ̃ abe."
39 Yẹ́sṹ jọ dó ímbá'bá 'baní 'ba iri kí 'bá kí vũ̃rụ́ ngúlú ru ngúlú ru ásé
drĩ̃ gá 'dãá.
40 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ri kí dó vũ̃rụ́ amụtị gá ngúlú ru túrú ãlu túrú ãlu ãzí rĩ
kí kãlị́ tõwú kãlị́ tõwú.
41 Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí ãzíla ĩ̃'bị ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kí abe, ndre ãngũ ụrụgá
'bũ̃ gâlé, fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ãzíla anu dó mũkátĩ kí rá. Fẽ dó kí 'bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ 'badrị̃ kí 'bãjó 'bá kí drĩ̃lẹ́ gá. Awa vâ ĩ̃'bị ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kí ĩ'baní pírí.
42 Nga kí pírí nalé la 'bá aga kí dó sĩ rá.
43 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ tra kí dó mũkátĩ ãzíla ĩ̃'bị 'bã ịmbị̃ acelépi
ũnũlépi 'dĩ kí gụ́fá tré-tré mụdrị̃ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃.
44 'Bá ãgọbị rú mũkátĩ ãzíla ĩ̃'bị nalépi rĩ kí álĩfũ tõwú.

Yẹ́sṹ 'bã acîjó ĩyî drĩ̃ gâ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 14:22-33; Yõhánã 6:15-21)

45 'Dãá cọtị Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní 'bã tụ kí í'bó agá mụjó
drĩ̃ gá Bẽtẽsãyídã gâlé, ri dó 'bá kí irélé mụjó ĩ'badrị̃ kogâlé.
46 Ĩ̃'di mụ 'bá kí a'belé iré agá ko drĩ̃ mụlé 'bé agâlé ru mụjó Ãdróŋá
ã'ĩ̃jó.
47 Ĩ̃'di mụ calé ãngũ 'bã mõ̃nĩ̃mõ̃nĩ̃ gá 'dĩ sĩ í'bô ca dó mĩrĩ 'bã ágá gâlé
'bo, 'dĩ sĩ ĩ'di dó ãngũ ã'í rĩ gâlé á'dụ̃sĩ.

---

† **6:37** Bĩbĩlíyã Gĩ̃ịrị̃kĩ̃ tị sĩ rĩ jọ *dị̃nárĩ̃ 200.*

48 Yẹ́sṹ la mụ ímbá'bá kí ndrelé drḩ̨ cị agá ãlṹkṹkṹ 'bã kí ze agá mĩrĩ agá
'dãá vúlé vúlé, ko dó drḩ̨ mụlé ĩ'ba rṹlé pá sĩ ỹỵ́ drḩ̨ gâ sĩ. Ĩ'di mụ calé ãni
rú tí lẽjó alį̣jó rĩ áni,
49 wó kí mụ ĩ'di ndrelé amṹ agá pá sĩ ĩ'ba rṹ 'dõlé, ũrã kí ndre kí úríndí
ãzí, za kí ṹ'dṹkọ́ sĩ ṹrḩ̨ sĩ.
50 Ã'dusĩku ĩ'di ndreŋá sĩ, ṹrḩ̨ ãmbógó la rụ dó kí nĩ. Cọtị jọ dó ĩ'baní,
"Ĩmi ásḩ̨ 'bã adru ũkpó ru, 'dõ ma 'i. Ĩmi idé ṹrḩ̨ sĩ ku."
51 'Dãá tụ dó ĩ'ba rṹ í'bó agâlé, ãlṹkṹkṹ ịgbẹ dó rá. Ásḩ̨ la ãgõ kí dó ĩ'ba
rṹ 'dõlé rá, u'á kí dó ṹsṹtáŋá sĩ.
52 Vã kí ũkpõ ĩ'didrḩ̨ ĩ'di 'bã sĩ tálí mũkátĩ were fẽjó najó 'bá ũ'bí 'baní rĩ
ku, ã'dusĩku ásḩ̨ la mba kí mbã-mbã.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí Gẹ̃nẹ̃sãrẹ́tḩ̨ gá
(Mãtáyõ 14:34-36)

53 Kí mụ zalé 'âlé 'bo, ãfũ kí dó ãmvé, anzé kí í'bó ỹỵ́tị gá ãmvé ãngũ
Gẹ̃nẹ̃sãrẹ́tḩ̨ gá rĩ gá.
54 'Dã 'bã vúlé gá cọtị, ãfũ kí dó í'bó agâlé ãmvé 'dõlé cọtị 'bá amá kí dó
Yẹ́sṹ 'dãá cí rĩ gá rá.
55 'Bá ṹcẽ kí dó ịjọ́ 'dĩ trũ tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agâ sĩ pírí. 'Bá ají kí dó 'bá ãyánĩ
rú rĩ kí mgbọ́lọ́ sĩ ãngũ ĩ'bã kí arejó la Yẹ́sṹ ala gá rĩ gá.
56 Ãngũ pírí Yẹ́sṹ 'bã mụjó rĩ kí agá, tọ̃rọ́mẹ́ agâ sĩ, ínátị kí agâ sĩ sṹrṹ
'bá wókõ ãzí 'dĩ kí agâ sĩ, 'bá mụ kí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí ũ'bã trũ sṹ tị gâ sĩ,
'bã kí mãmálá ĩ'di rṹ 'bá ãyánĩ rú rĩ 'ba aló kí rû sĩ ĩ'di 'bã bõngó 'bã tị sĩ
adríjó benĩ. 'Bá pírí ĩ'di 'bã bõngó tị alólépi rĩ adrí kí rá.

7

Yẹ́sṹ imbá 'bá kí ãlã ãzíla ãndḩ̨ ásḩ̨ gá rĩ drḩ̨ gá
(Mãtáyõ 15:1-9)

1 Ṹ'dṹ ãlu 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla imba'ba ãzḩ̨táŋá Mṹsã drḩ̨ kí imbálépi
angálépi Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ abe mụ kí Yẹ́sṹ rṹ.
2 'Bá 'dĩ ndre kí 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí kí ãkónã na agá ãndḩ̨ trũ
drḩ̨ ũjĩŋá ĩ'ba ãni lã'bĩ drḩ̨ rĩ kóru.
3 ('Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí 'bá Yãhṹdḩ̨ rú 'dĩ abe kí drḩ̨ ĩ'ba ãni lã'bĩ rú ũjĩ
ỹỵ́ sĩ ráká kí ãkónã na ĩndõ, rụ kí ịjọ́ áyḩ̨ṗịka 'badrḩ̨ kí.
4 Drĩ kí ãfũ sṹ gá, icó kí ãkónã nalé ku kpere ĩ'baní drḩ̨ ũjĩ agá ỹỵ́ sĩ ráká.
'Dĩ lã'bĩ ãlu ĩ'ba ãni wẽwẽ rú 'dĩ 'bã ãzí, ala gá 'dãá ãzí rĩ kí sĩ ãkójó ĩ'ba
ãni kópõ, bãkṹlẹ̃ ãzíla bḩ̨ṇḩ̨kã rú rĩ kí 'bã ũjĩŋá.)
5 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí imba'ba ãzḩ̨táŋá Mṹsã drḩ̨ kí imbálépi
rĩ kí abe zị kí Yẹ́sṹ 'i, "'Bá míní imbálé rĩ ũbĩ kí ãzḩ̨táŋá lã'bĩ ãmã áyḩ̨ṗịka
'badrḩ̨ údu 'dĩ kí vú ku ã'du sĩ yã? Kí íná na ãndḩ̨ trũ drḩ̨ ũjĩŋá lã'bĩ rú rĩ
kóru."
6 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ịjọ́ nábḩ̨ Ĩsáyã 'bã jọlé ĩmi
drḩ̨ gá rĩ ĩ'di ãndá.
" "'Bá 'dĩ kí mání ãrútáŋá fẽ tị sĩ, wó ásḩ̨ la kí má rú 'dâ rá-rá ru.
7 'Bá 'dĩ kí mání ĩnzḩ̨táŋá ífí kóru rĩ fẽ,
ímbátáŋá ĩ'badrḩ̨ kí ãzḩ̨táŋá 'bá 'bã kí 'bãlé vâ imbálé nĩ rĩ kî.' †
8 Ĩmi ãzḩ̨táŋá Ãdróŋá drḩ̨ mgbã rĩ kí uja lã'bĩ ĩmidrḩ̨ gá 'bá ãrí sĩ."

† **7:7** Ĩsáyã 29:13

9 Jọ vâ ĩ'baní, “Ĩmi ãzḭ́táŋ̨á Ãdróŋ̨á drį̰ mgbã rĩ kí gã úmgbé, ĩmi dó sĩ
lã'bĩ ĩmi ãni 'dĩ kí rụ áyụ.
10 Ícétáŋ̨á sĩ Mṵ́sã 'bã ãzḭ́táŋ̨á angálépi Ãdróŋ̨á drį̰ rĩ azį̰lé ĩminí rĩ áni:
‘Mí į̃nzį̃ mí átẹ́pį̰ kí mí ãndrẽ be,’ † ãzíla ‘'Bá átẹ́pį̃ jõku ãndrẽ wãlépi rĩ lẽ
ú'dḭ ĩ'di rá.’ †
11 Wó 'bá drĩ jọ la átẹ́pį̃ 'baní ãndrẽ be, ‘Má u'á cãndí sĩ. Má icó ími ãzã
kolé ku, ã'dusĩku ãko tá mání sĩ ími ãzã kojó rĩ ásõ ũyõ fẽjó la Ãdróŋ̨á ní.’
Ĩmi jọ la ḭ́jọ́ 'bá 'dã 'bã jǫ̣lé 'dĩ 'bã áni rĩ múké.
12 Ĩmi dó sĩ fẽ la anzḭ icó kí ásḭ 'bãlé 'bá kí tį̰lépi rĩ kí ãzã kolé ãko ĩ'baní
lẽlé rĩ kí sĩ ku.
13 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ḭ́jọ́ mgbã Ãdróŋ̨á drį̰ kí anu sĩ lã'bĩ ĩmi ãni 'bá ãni 'dĩ kí
andre tẽjó į̃drį̃jó la ĩmi drį̰lḭ́ 'badrḭ. 'Dĩ drĩ ícétáŋ̨á ãlu, ãzḭ́ ĩmi idélé 'dĩ 'bã
áni wẽwẽ rú la kí cí.”

Ãko 'bá 'bãlépi ãndį̰ ru rĩ
(Mãtáyõ 15:10-20)

14 Yẹ́sṵ̃ umve ũ'bí kí į̰dį̰ jọ ĩ'baní 'ba mụ kí ḭ́jọ́ arelé, jọ “Ájọ ĩminí, 'bá
pírí 'ba are kí ḭ́jọ́ mání jǫ̣lé 'dĩ 'i, ĩvã dó sĩ ífí la.
15 Ãko filépi ími agá rĩ iza mi ku, be la rá la ãko ãfũlépi ími agâlé rĩ la
ími iza nĩ.” [
16 'Bá bį̰lį̰ trũ rĩ 'ba are ḭ́jọ́ jǫ̣lé 'dĩ 'i.] *
17 Yẹ́sṵ̃ la mụ ũ'bí kí a'belé ãzíla filé jó agâlé 'bo, 'bá ĩ'diní imbálé rĩ zḭ
kí ĩ'di, ḭ́jọ́ u'béŋ̨á ĩ'di 'bã jǫ̣lé 'dĩ 'bã ífí íngoní.
18 Zḭ kí, “Ĩnḭ̃ vâ ku yã? Ãko 'bá 'ba nalé rĩ iza ĩ'di ku rĩ ĩnḭ̃ vâ ku yã?
19 Ãkónã fi ĩ'di ásḭ izalé ku, be la rá la ĩ'di fi kṵ̃bṵ̃ la gâ sĩ ífí agâlé fũlé
ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ sĩ ãmvé.” (Jọ ḭ́jọ́ 'dĩ íni lã ãkónã pírí kí 'bãjó múké.)
20 Yẹ́sṵ̃ mụ ḭ́jọ́ jọŋ̨â trũ drį̰ gá jọ, “Ḭ́jọ́ míní ũrãlé rĩ la ími iza nĩ.
21 Ã'dusĩku 'bá ásḭ agâlé ũrãtáŋ̨á ũnzíkãnã 'dĩ kí ãfũ nĩ, mḭ-ãcí, ṵ̃gṵ̃, 'bá
'dḭŋ̨á, ãwṵ̃,
22 rõ̃mmgbọ́, ḭ́jọ́ ũnzí, ĩnzõ, ãfó, kọ́lọ́, ãjã, ú'dáŋ̨á ãzíla ḭ́jọ́ aza rú idéjó rĩ
kí abe.
23 Ḭ́jọ́ ũnzí 'dĩ kí pírí ãfũ 'bá agâlé, kí 'bá iza, Ãdróŋ̨á icó dó sĩ ãma ã'ḭ̃lé
ku.”

Ã'ḭ̃táŋ̨á ũkú 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ drį̰ rĩ
(Mãtáyõ 15:21-28)

24 Yẹ́sṵ̃ a'be ãngũ Gãlḭ́lḭ̃ gá 'dã 'i, mụ dó ṵ́rṵ́ ãngũ Tṵ́rõ̃ rĩ gâlé. Fi jó agá,
ãzíla lẽ 'bá ãzí 'bã nḭ̃ ḭ́jọ́ 'î drį̰ gá ku, wó icó ru zḭ̃lé ku.
25 Wó ũkú į̃zẹ́pį̰ úríndí ũnzí 'bã rụlé rĩ la mụ arelé la Yẹ́sṵ̃ 'dãá cí, mụ
kṵ̃mṵ́tḭ ṵ̃sḭ̃lé ĩ'di pálé la gá.
26 Ũkû 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku la, útḭ ĩ'di Põyĩníkĩ̃ ãngũ Sḭ́rḭ̃yã drį̰ agá. Mụ
mãmálá 'bãlé Yẹ́sṵ̃ a'ḭ́jọ́ sĩ úríndí ũnzí į̃zẹ́pį̰ agá rĩ drojó rá.
27 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Lẽ drį̰drį̰ la áko 'bá mádrḭ́ Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ kí ãzã ráká.
Ã'dusĩku adru múké ku mání ími ãzã kojó, 'dĩ cécé 'bání ãkónã 'dụjó anzḭ
kí drį̰ gá rá, ãzíla 'bejó la ũcogo 'banî rĩ áni.”

---

† **7:10** Ãfũŋ̨á 20:12; Ãzḭ́táŋ̨á Amviŋ̨á 5:16 † **7:10** Ãfũŋ̨á 21:17; Lẹ́vį̰ 20:9 * **7:16** Vásĩ 16 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tḭ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tḭ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ̨á drį̰ Gḭ̃rḭ̃kḭ̃ tḭ sĩ ídu drį̰drį̰ rĩ kí agá 'dáyụ.

28 Ũkû umvi ĩ'diní, “Ị́jọ́ 'dĩ ãndá, Úpí, wó ũcogo kí vâ ayilépi sãánĩ anzịŋá
'badrị̃ agâlé méjã ĩ̃ndṵ́ gá 'dãá rĩ kí ụ'dụ nalé rá.”
29 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'diní, “Ị́jọ́ míní umvilé múké 'dĩ sĩ, ímụ mî ĩ̃zẹ́pị acá
múké, úríndí ũnzî fũ rá.”
30 Ũkû la mụ calé ĩ'didrị́ko gâlé 'bo, ịsṵ́ ĩ̃zẹ́pĩ̃ la ru dríŋá mgbọ́lọ́ sị́ gá,
úríndí ũnzî fũ rá.

Yẹ́sṵ̃ adrí 'bá bị̃lẹ́ kóru ĩ̃jọ́ jọlépi ku rĩ

31 Yẹ́sṵ̃ a'be ãngũ Tṵ́rõ̃ gá 'dã 'i, mụ dó Sĩ̃dọ́nĩ̃ agâ sĩ ándrá mĩrĩ Gãlị́lĩ̃
gá, ãzíla Dẹ̃kãpọ́lĩ̃ gâlé.
32 'Bá ãzí bị̃lẹ́ kóru ị́jọ́ jọlépi ku la, 'bá ají kí ĩ'di Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé. 'Bá a'ị́ kí
Yẹ́sṵ̃ 'bã tĩ̃ drị́ ĩ'di drĩ̃ gâ sĩ ĩ'di adríjó.
33 Yẹ́sṵ̃ 'dụ ĩ'di agụlé bṵ́lṵ́ gá á'dṵ̃sĩ ũ'bí 'ba rṵ́ 'dãá rá. Su ru tĩndrímváŋá
kí ágọ́bĩ̃ bị̃lẹ́ gá. Wi vâ sṵ̃sṵ́ ĩ'didrị́ gá, aló dó sĩ ágọ́bĩ̃ 'dĩ 'bã ĩdra.
34 Ndre ãngũ ụrụgá 'bṵ̃ gâlé, se ává ãmbógó jọ ágọ́bĩ̃ ní “Ĩfĩfátã” (ífí la
ĩ̃nzĩ̃ ĩmi mmgbọ).
35 Cọtị ágọ́bĩ̃ bị̃lẹ́ nzĩ̃ ru rá, ĩdra la ayụ ru, i'dó ị́jọ́ arelé, ãzíla jọlé tọndọlọ.
36 Yẹ́sṵ̃ azị ĩ'baní 'bã lũ kí ị́jọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku. Wó ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ 'bã
áni rĩ sĩ, 'bá kí ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí iré drĩ̃ gá drĩ̃ gá.
37 'Bá pírí u'á kí ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ, jọ kí, “Ãko pírí ĩ'diní idélé rĩ kí múké, ĩ'di
'bá bị̃lẹ́ kóru rĩ kí adrí 'bá ị́jọ́ jọlépi ku rĩ kí abe rá.”

8

Yẹ́sṵ̃ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ sụ 'banî
(Mãtáyõ 15:32-39)

1 Ṵ́'dṵ́ 'dã kí agá 'dãá 'bá ũ'bí ãzí tra kí vâ ru ĩ̃dị́. Ãko ãzí ĩ'baní nalé
la 'bã adrujó yụ rĩ sĩ, Yẹ́sṵ̃ umve dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí amṵ́jó ĩ'di rṵ́
'dõlé ãzíla jọ ĩ'banî,
2 “'Bá 'dĩ kí ízákĩzã ágá mání rá, ĩ'bã kí u'ájó má be ṵ́'dṵ́ na ãko ãzí naŋâ
kóru rĩ sĩ.
3 Ádrĩ kí tị pẽ ãkónã naŋâ kóru, kí mụ a'délé gẽ̃rĩ̃ gá rá ã'dusĩku ãzí rĩ
angá kí ãngũ álị́ gá.”
4 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ umvi kí ĩ'diní, “Wó ãngũ 'bá kóru álị́ 'dõ gá 'dộ,
ála mụ ãkónã icólépi calépi 'bá 'dĩ 'baní rá rĩ ịsṵ́lé íngõlé yã?”
5 Yẹ́sṵ̃ zị kí, “Mũkátĩ ĩmidrị́ 'dâ cí rĩ kí sị́ yã?”
Umvi kí, “Ázĩ̀rĩ̀.”
6 Jọ ũ'bí 'baní 'bã ri kí vṵ̃rṵ́. Ĩ'di mụ mũkátĩ ázĩ̀rĩ̀ 'dã kí 'dụlé sĩ ãwã'dĩfô
fẽjó kí drĩ̃ gá 'bo, anu dó kí 'a, fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrị́ kí 'bãjó
'bá kí pálé gá. Ímbá'bá idé kí dó cécé ĩ'di 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni.
7 Ị́'bị ãzí were la kí ala gá cí, fẽ ãwã'dĩfô drĩ̃ la gá ĩndĩ, fẽ kí awalé
ímbá'bá 'badrị́.
8 'Bá na kí dó kí rá, aga kí dó sĩ mgbemgbe, 'dã 'bã vúlé gá ímbá'bá tra
kí dó ị́mbị́ la gṵ́fá gá tré-tré ázĩ̀rĩ̀ 'dĩ ị́mbị́ la ũnũlépi nírí-nírí ru a'belépi
rĩ 'i.
9 'Bá ãgọbị rú 'dãá rĩ kí ãni rú álĩfũ sụ 'dĩpí. Ĩ'di mụ kí tị pẽlé 'bo,
10 fi dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe í'bó agá ãzíla za kí dó sĩ ãngũ
Dãlãmãnṵ́tã gá.

'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ lẽ kí tálí

11 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí mụ arelé la Yẹ́sụ̃ acá 'bo, mụ kí ĩ'di ụzịlé zịtáŋá sĩ
sĩ ĩ'di ụ̃'bį̃jó. Zị kí ĩ'di tálí 'bụ̃ gâlé rĩ kí ị́jọ́ sĩ.
12 Se ává ãzo rú, jọ ĩ'baní, "'Bá ú'dî'da 'dĩ kí tálí ndrụ̃ sĩ ã'du idéjó? Ma
ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, icó ĩ'baní tálí idélé ku."
13 A'be dó kí rá, tụ dó í'bó agâ sĩ zajó į̃yị́ 'bã wókõ ãzí rĩ gá.

Ãkụ́kị̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị̃ kí Hẽródẽ drị̃ trũ
(Mãtáyõ 16:5-12)

14 Ímbá'bá kí drị̃ ãvĩ mũkátĩ̃ ãzí kí ĩgbãjó 'dụjó ĩndĩ rĩ sĩ rĩ gá rá, pẽ lú
mũkátĩ̃ tá acelépi ãlu í'bó agá 'dãá rĩ.
15 Yẹ́sụ̃ li kí bị̃lẹ́-ẹ̃ndụ́ jọ ĩ'baní, "Ĩmi adru mịfị̃ trũ ãkụ́kị̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú
rĩ 'badrị̃ sĩ ãzíla Hẽródẽ drị̃ sĩ." *
16 Ímbá'bá 'dĩ jọ kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ̃ gá, jọ kí, "Jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ãkónã
'bã adrujó ãmadrị̃ 'dâ 'dáyụ rĩ sĩ."
17 Yẹ́sụ̃ 'bã ị́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé rĩ nj̃ijó cé rĩ sĩ, jọ, "Ĩmi ásị̃ ũrãtáŋá ru, ĩmi
adrujó ãkónã kóru rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ ã'du ị́jọ́ sĩ? Ĩmi drĩ kpere íni mịfị̃ kóru sĩ
ãngũ ndrejó ãzíla úŋmĩ kóru sĩ ị́jọ́ ũrãjó yã? Ĩmi ásị̃ mba ã'du ị́jọ́ sĩ?
18 Ĩmi mịfị̃ kí cí icó kí ãngũ ndrelé ku wó ĩmi bị̃lẹ́ kí cí, icó kí ị́jọ́ arelé
ku ã'du ị́jọ́ sĩ? Ị́jọ́ icó kí ĩminí agálé ku yã?
19 Ma mụ mũkátĩ̃ tõwú 'dĩ kí andilé fẽlé 'bá álĩfũ tõwú 'baní 'bo, ĩtra
ị̃mbị̃ la kí gụ́fá tré-tré sị̃ yã?"
Umvi kí, "Mụdrị̃ drị̃ ĩrĩ̃."
20 "Ma mụ mũkátĩ̃ ázị̃rị̃ rĩ kí fẽlé 'bá álĩfũ sụ 'baní nalé ĩmi ũkũnã ándrá
ị̃mbị̃ la acelépi nírí-nírí rĩ kí gụ́fá sị̃ yã?"
Umvi kí, "Ázị̃rị̃."
21 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩnj̃ị drĩ kpere ị́jọ́ mâ jọlé 'dĩ 'bã ífí ku yã?"

'Bá mịfị̃ kóru rĩ adríjó rĩ

22 Yẹ́sụ̃ kí mụ calé tọ̃rọ́mẹ́ umvelé Bẽtẽsãyídã gá, 'bá ãzí agụ kí 'bá ãzí
mịfị̃ kóru la ĩ'di rụ̃lé, 'bã kí mãmálá 'ba aló ĩ'di sĩ ĩ'di 'bã mịfị̃ kí adríjó.
23 Yẹ́sụ̃ rụ ágọ́bị̃ drị̃ gá trũ fũjó ãmvé tọ̃rọ́mẹ́ agá 'dãá. Ĩ'di mụ sụ̃sụ́ wilé
ágọ́bị̃ 'bã mịfị̃ gá 'bo, 'bã drị̃ ĩ'di 'bã mịfị̃ gá, zị̃ ĩ'di, "Mi ãko ãzí ndre rá
yã?"
24 Ágọ́bị̃ ndre ãngũ ụrụgâlé ãzíla jọ, "Ma 'bá kí ndre rá, kí i'dá mání
cécé ife kí 'bã rĩ acị̃ nĩ rĩ áni."
25 Yẹ́sụ̃ 'bã vâ ĩ'di 'bã drị̃ kí ágọ́bị̃ 'bã mịfị̃ gâlé į̃dị̃. Mịfị̃ la nzį̃ kí dó ru,
i'dó dó ãngũ ndrelé, ãko i'dá kí dó ĩ'diní tọndọlọ.
26 Yẹ́sụ̃ pẽ tị la lị̃cọ́ gá, jọ ĩ'diní, "Mî gõ agá mídrị̃ kogâlé, ímụ tọ̃rọ́mẹ́
agâ sĩ ku."

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sụ̃ i'dajó Kúrísĩtõ 'i rĩ
(Mãtáyõ 16:13-20; Lụ́kã 9:18-21)

27 Yẹ́sụ̃ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe tọ̃rọ́mẹ́ ãni rú Kãyĩsárĩyã Fį̃lị̃pį̃
gá rĩ gá, ĩ'bã kí mụ agá gẹ̃rį̃ gá 'dãá, Yẹ́sụ̃ zị kí, "'Bá jọ kí mgbã rĩ gá ma
ã'di 'i?"
28 Umvi kí ĩ'diní, "'Bá ãzí rĩ jọ kí mi Yõhánã Bãbụ̃tị̃zį̃ fẽlépi rĩ 'i, ãzí rĩ jọ
kí mi Ĩlíyã 'i, ãzíla ãzí rĩ ũrã kí mi nábị̃ 'bã ãzí."

---

* **8:15** *Ãkụ́kị̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị̃* ãzíla *Hẽródẽ drị̃* ĩ'di ị́jọ́ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã ãni ũnzí ru irélépi 'bá pírí kí drĩdríŋĩ̃ gá rĩ 'i.

29 Yẹ́sṹ zị́ kí, “Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?” Pétẽrõ umvi ĩ'diní,
“Mi Kúrísĩtõ 'i.”
30 Yẹ́sṹ itré kí 'bã lũ kí ị́jọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku.

Yẹ́sṹ i'da ị̃jọ́ drã ĩ'didrị́ gá rĩ drị́ gá
(Mãtáyõ 16:21-28; Lṹkã 9:22-27)

31 Yẹ́sṹ i'dó dó 'bá 'dĩ kí imbálé jọ ĩ'baní, “Ngọ́tị́ 'Bádrị́ la mụ ũcõgõ ịsṹlé
ị́jọ́ wẽwẽ rú kí sĩ, ãzíla 'bá ĩyõ drị̃lẹ́ ru rĩ kí, ãtalo ãmbogo, ãzíla imba'ba
ãzị́tãŋã́ Mṹsã drị́ kí imbálépi rĩ kí ĩ'di gã úmgbé, ãzíla kí ĩ'di 'dị rá, wó
ṹ'dṹ na vúlé gá, ĩ'di mụ angálé ídri.”
32 Jọ ị́jọ́ 'dĩ kí ĩ'baní tọndọlọ, ãzíla Pétẽrõ rụ ĩ'di selé bṹlṹ gá, ãzíla i'dó
uzálé drị́ la gá.
33 Wó Yẹ́sṹ uja ru ndre ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé uzá Pétẽrõ
drị́ gá jọ, “Mí ĩdã mi áma ũngúkú gâlé Sĩtánĩ. Ími ásị́ gá ị́jọ́ Ãdróŋã́ drị́
'dáyụ, wó rá la mi ị́jọ́ ũrã 'bá 'bá.”
34 Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá umve dó 'bá ũ'bí 'dĩ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe, jọ
ĩ'baní, “'Bá ãzí drĩ lẽ áma vú bĩlé rá lẽ 'bã gã ru úmgbé, 'bã 'dụ mũsãlá'bã
ĩ'didrị́ gá rĩ 'i, ãzíla 'bã ãbĩ áma vú.
35 Ã'dusĩku 'bá drĩ lẽ ídri ĩ'didrị́ gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la rá, wó 'bá ídri
ĩ'didrị́ gá rĩ ãvĩlépi áma ị́jọ́ sĩ ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ rĩ, ĩ'di ídri ĩ'didrị́ rĩ pa
rá.
36 'Bá la ũyá íngõ rĩ ịsṹ drĩ ṹnọ́kṹ 'dụ pírí ĩ'di 'bã ãko rú, drĩ ídri ĩ'didrị́
gá rĩ ãvĩ rá rĩ gâ?
37 'Bá icó ã'du fẽlé sĩ ru ídri pajó yã?
38 'Bá u'álépi drị̃nzá sĩ mâ sĩ ãzíla ị́jọ́ mádrị́ sĩ ílí ị́jọ́ ũnzí ãwṹ ãni ãzíla
ũnzĩkãnã ṹ'dṹ 'dĩ drị́ agá rĩ sĩ rĩ, Ngọ́tị́ 'Bádrị́ vâ drṹzị́ u'á drị̃nzá sĩ ĩ'di sĩ
ṹ'dṹ ĩ'di 'bã ãgõjó dị̃zã ĩ'didrị́ Átẹ́pị drị́ agá mãlãyíkã ãlá rĩ kí abe rĩ sĩ.”

9

1 Yẹ́sṹ mụ ị́jọ́ jọŋâ trũ drị́ gá jọ, “Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ĩmi ãzí pá tulépi
ú'dî'da 'dâ 'dĩ icó kí drã ãjị́ 'bị̃lé ku, kí Sṹrṹ Ãdróŋã́ drị́ ndre amṹ agá ũkpõ
ãmbógó la trũ ráká.”

Yẹ́sṹ 'bã ru ujajó ndú rĩ
(Mãtáyõ 17:1-13; Lṹkã 9:28-36)

2 Ṹ'dṹ ázíyá 'bã vúlé gá, Yẹ́sṹ 'dụ Pétẽrõ, Yãkó'bõ, ãzíla Yõhánã ĩ'di be,
agụ kí 'bé ãzo la sị́ gá, kí dó sĩ 'dãá á'dṹsĩ. 'Bé sị́ gá 'dãá Yẹ́sṹ gbíyã uja ru
kí drị̃lẹ́ gá 'dãá ndú.
3 Bõngó ĩ'di 'bã sṹlé rĩ uja kí ru imvesílílí, ãko ãzí ṹnọ́kṹ drị́ gá 'dâ calépi
imve sĩ ṹ'bị̃lé ĩ'di be rá la 'dáyụ.
4 'Bá 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá 'dãá nábị̃ Ĩlíyã i'da kí Mṹsã be, kí ị́jọ́ jọ agá Yẹ́sṹ trũ.
5 Pétẽrõ jọ Yẹ́sṹ ní, “Rábị̃, ĩ'di múké ãmaní u'ájó 'dâ. Lẽ ãsị́ bṹrṹjọ́ ãzí
kí na, ãlu rĩ míní, ãzí ãlu rĩ Mṹsã ní, ãzíla ãzí ãlu rĩ Ĩlíyã nî.”
6 (Ã'dusĩku nị̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ku, ṹrị́ rụ kí ambamba.)
7 Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ṹrṹ'bṹ asị́ kí drị́ gá, aku kí cí, ṹ'dṹkọ́ ãfũ ṹrṹ'bṹ
agâlé, “'Dĩ mâ Ngọ́pị mání lẽlé ambamba rĩ, ĩmi are ĩ'di tị!”
8 Gbõŋã́ŋã́ ru undré kí ru aga rẽrẽ, ịsṹ kí ru 'bá ãzí ku ace kí ru Yẹ́sṹ
abe á'dṹsĩ.

9 Ĩ'baní asị agá 'bé sị gâlé vũrṵ 'dõlé, Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, lẽ 'bã lũ kí jõ ịjọ́ 'dĩ
'bá ãzí ní ãluṇá la ku kpere Ngọ́tị 'Bádrị̃ 'bã angá agá drã gâlé.
10 Mba kí ịjọ́ 'dã tã ĩ'baní á'dụ̃sĩ, wó ri kí vâ ru ụzịlé, "Angáṇá drã agá
rĩ ífí la íngoní?"
11 I'dó kí vâ ĩ'di ụzịlé, "Ímbá'bá ãzịtáṇá Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí jọ la
Ĩlíyã 'bã amṵ́ drị̃drị̃ ráká la ã'du ịjọ́ sĩ yã?"
12 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩlíyã la amṵ́ drị̃drị̃ ráká rĩ ĩ'di ãndá, ĩ'di sĩ amṵ́ ịjọ́
pírí kí itú bábá ráká. Úsĩ ịjọ́ Ngọ́tị 'Bádrị̃ 'bã ịsṵ́ ũcõgõ ãmbógó ru ãzíla
ála ĩ'di gã úmgbé íni la ã'du ịjọ́ sĩ yã?
13 Wó ájọ ĩminí, Ĩlíyã amṵ́ bãsĩ 'bo, ãzíla ĩcõcõṇã kí ĩ'di ĩ'baní lẽlé rĩ áni
cécé ándrá ịjọ́ sĩlé ĩ'di drị̃ gá rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni."

Yẹ́sṵ̃ adrí ngọ́tịṇá úríndí ũnzí 'bã rụlé rĩ
(Mãtáyõ 17:14-21; Lṵ́kã 9:37-43a)

14 Yẹ́sṵ̃ kí mụ calé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí 'ba rṵ́ 'bo, ịsṵ́ kí ũ'bí ce
kí kí aga rị, ãzíla imba'ba ãzịtáṇá Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí ãgátã ga agá
ĩ'ba abe.
15 Cọtị 'bá pírí kí mụ Yẹ́sṵ̃ ndrelé 'bo, ũ̃sṵ̃ kí ũ̃sṵ̃, cẹ̃ kí ĩ'di rṵ̃lé sĩ ĩ'di
zịjó.
16 Yẹ́sṵ̃ zị kí, "Ĩmi ãgátã gá ĩ'ba abe íni ã'du drị̃ gá yã?"
17 'Bá ãzí ãlu ũ'bí kí agá 'dãá la umvi, "Ímbápị, má ají mâ ngọ́pị mí rṵ́,
úríndí ũnzí ĩ'di rụlépi rĩ uga ĩ'diní ịjọ́ jọlé úmgbé.
18 Drĩ ĩ'di i'dó 'bo, ĩ'di ĩ'di 'be vũrṵ́ ũkpó sĩ. Ĩ'di ngọ́tị̃ nzi kọ̃bṵ́tọ̃ trũ tị gá
ãzíla ĩ'di sị na, ĩ'di umba ũkpó ru. Má a'ị́ dó 'bá míní imbálé 'dĩ kí úríndí
ũnzí 'dĩ drolé rá, wó icó kí ku."
19 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi 'bá ã'ĩtáṇâ kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á ĩmi abe ṵ́'dṵ́
íngõpí, ĩlẽ áta ĩmi ṵ́'dṵ́ íngõpí? Ĩlẽ áta ĩmi ṵ́'dṵ́ sị yã? Mí ají ngọ́tị̃ má rṵ́
'dõlé."
20 Ají kí mgbâ ĩ'di rṵ́ 'dõlé. Úríndí ũnzí la mụ Yẹ́sṵ̃ ndrelé 'bo, 'be cọtị
mgbâ vũrṵ́ ĩ'di seṇâ trũ, ĩ'di ũlĩṇâ trũ ãzíla kọ̃bṵ́tọ̃ ãṇmĩṇâ trũ ĩ'di tị gá.
21 Yẹ́sṵ̃ zị mgbâ 'bã átẹ́pị 'i, "Ãko 'dĩ idé dó ĩ'di íni ṵ́'dṵ́ íngõpí yã?"
Umvi ĩ'diní, "I'dójó ãnzĩ̃rĩ̃ṇã sĩ.
22 Úríndí ũnzí la ĩ'di u'bé ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ãcí agá jõku ĩ̃yị agá, tí sĩ ĩ'di 'dijó.
Wó ídrĩ icó ãko ãzí idélé rá, índre ãma ízákĩzã ãzíla íko ãma ãzã"
23 Yẹ́sṵ̃ zị ĩ'di, "Ĩjọ́ mî jọlé ádrĩ icó rá 'dĩ ífí la íngoní? 'Bá drĩ adru ã'ĩtáṇâ
trũ ịjọ́ pírí icó kí rá?"
24 Ngọ́tị 'bã átẹ́pị gbõgbõ ã'ị́ dó rá jọ, "Má ã'ị́ rá íko áma ãzã ã'ĩtáṇá ãkõ
mádrị̃ drị̃ arṵ́jó."
25 Yẹ́sṵ̃ la mụ ndrelé la 'bá 'bã ũ'bĩkãnã amṵ́lépi ịjọ́ 'dĩ ndrelépi rĩ la
ũ̃pị̃-ũ̃pị̃, za úríndí ũnzí drị̃ gá ũkpó sĩ, "Mi úríndí ũnzí ĩyãṇãlépi tútú ịjọ́
arelépi ku rĩ, ũkpõ mádrị̃ sĩ ájọ míní mí ãfũ mgbá 'dĩ agâlé rá, ãzíla írụ
ĩ'di ĩ̃dị́ ku."
26 Úríndí ũnzî 'be ũ̃lṵ́lṵ́ ãzíla 'be mgbâ vũrṵ́ ĩ'di seṇâ trũ ũkpó sĩ, úríndí
ũnzî fũ dó rá. Mgbâ la ru vũrṵ́ 'dãá cécé 'bã drãlépi rá rĩ áni, 'bá ũ'bí ri
kí jọlé la, "Mgbâ drã rá."
27 Wó Yẹ́sṵ̃ rụ ĩ'didrị́ gá 'dâ ingalé, angá dó sĩ pá tulé ụrụgá pá ĩ'didrị̃ sĩ.
28 Yẹ́sṵ̃ la dó mụ adrulé jó agâlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe á'dụ̃sĩ, zị kí
ĩ'di, "Ãma icó úríndí ũnzí drolé ãmvé ku la ã'du sĩ yã?"

29 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Úríndí ũnzí 'dĩ 'bã áni 'dĩ 'i ála ĩ'di dro rá la Ãdróŋ́á
zịŋ́á sĩ á'dṹsĩ.”

Yẹ́sṹ 'bã drã ĩ'didrḩ 'bã ịjọ́ i'dajó pâlé ḩrḩ rĩ
(Mãtáyõ 17:22-23; Lṹkã 9:43b-45)

30 Kí mụ ãngũ 'dã a'belé 'bo, mụ kí alịlé ãngũ Gãlḭ́lḩ agâ sĩ. Yẹ́sṹ lẽ ru
i'dalé mmgbọ rú 'bá 'baní ku,
31 ã'dusĩku lẽ u'álé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe á'dṹsĩ ãzíla vâ sĩ kí imbájó.
Jọ ĩ'baní, “Ála mụ Ngọ́tḩ 'Bádrḩ fẽlé mẹ́lẹ́ mbelé 'bá 'badrḩ. 'Bá kí ĩ'di 'dḩ
rá, wó ṹ'dṹ na 'bã vúlé gá ĩ'di angá ídri rú.”
32 Wó 'bá 'dĩ nḩ kí ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã ífí ku, ãzíla idé kí ṹrḩ sĩ ĩ'di zịjó
ḭjộ 'bã ífí sĩ.

Ã'di ãmbógó ru ãndânĩ la nĩ yã
(Mãtáyõ 18:1-5; Lṹkã 9:46-48)

33 Kí mụ acálé Kãpẽrẽnãwṹmḩ gá 'bo, Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe fi
kí dó jó ĩ'baní rĩ agá. Zḩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, “Ḭjọ́ tá ĩmi jọlé ĩmi drĩdríŋ̃ĩ
gá gẽrḩ agá 'dãá rĩ kí íngoní yã?”
34 'Bá 'dĩ ĩyãŋ̃ã kí tú, ã'dusĩku ri kí tá ḭjọ́ jọlé ã'di ãmbógó ru kí drĩdríŋ̃ĩ
gá 'dãá nĩ yã rĩ drḩ gá.
35 Ĩ'di mụ rilé vṹrṹ 'bo umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḩ drḩ ḩrḩ 'dĩ kí ĩ'di
rṹlé. Jọ ĩ'baní, “'Bá ḷẽlépi adrulépi drḩdrḩ rĩ lẽ 'bã 'bã ru 'bá pírí 'bã vúlé
ru, ãzíla 'bã adru ãtí'bó íyóŋ́á iyólépi 'bá pírí nî rĩ.”
36 A'dṹ dó ngọ́tḩŋ́á ĩmbíráŋ́á la 'bãlé pá tulé kí drĩdríŋ̃ĩ gá, ĩ'di mụ ĩ'di
rụlé kọ́trọ́ gá jọ ĩ'baní,
37 “'Bá ngọ́tḩŋ́á 'dĩ áni rĩ 'bã ãzí ãlu la ã'ḩlépi áma rṹ sĩ rĩ, ã'ḩ ma 'i, 'bá
áma ã'ḩlépi rĩ ã'ḩ lú ma 'i ku wó má Átẹ́pḩ áma tḩ ãpẽlépi rĩ 'i.”

'Bá ãmaní mẹ́rọ́'bá ru ku rĩ ĩ'di bãsĩ 'bá ãmadrḩ
(Lṹkã 9:49-50)

38 Yõhánã jọ Yẹ́sṹ ní, “Ímbápḩ, ãndre 'bá ãzí 'bã úríndí ũnzí adro agá
ími rṹ sĩ, wó ájọ ĩ'diní 'ba a'be cã, ã'dusĩku adru ãmã ãzí ku.”
39 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩmi ụtrḩ kí drḩ ku, 'bá tálí idélépi áma rṹ sĩ rĩ icó ru ujalé
áma ụrụ'bá gá ḭjọ́ ũnzí jọlé mbẽlẽŋ́á ru ku.
40 Ã'dusĩku 'bá ãma idélépi ũnzí ku rĩ bãsĩ 'bá ãmadrḩ rĩ 'i.
41 'Bá ĩminí ĩyḩ fẽlépi kópõ sĩ mvụlépi ĩminí adrujó 'bá Kúrísĩtõ ãni rĩ sĩ
rĩ, ájọ ĩminí ḭjọ́ mgbã ícó ĩ'di 'bã ũyá ḭjọ́ ãvĩlé ku.

Ãko fẽlépi la ũnzí idéjó rĩ
(Mãtáyõ 18:6-9; Lṹkã 17:1-2)

42 “'Bá ãzí drĩ fẽ la anzḩ nírí áma ã'ḩlépi ásḩ 'bãlépi ḭjọ́ mgbã mádrḩ drḩ
gá 'dĩ 'baní ã'ḩtáŋ́á a'bejó sĩ ḭjọ́ izajó rá, ĩ'di adru múké la údrĩ írã ãná 'ḭjó
ãmbógó kpakụ rĩ umbéjó imbe la gá, trũ ĩ'di 'bejó mĩrĩ agâlé.
43 Ími drḩ drĩ fẽ la míní ḭjọ́ ũnzí idélé nĩ, íḩ ĩ'di rá. Ĩ'di múké míní fijó
ídri ukólépi ku rĩ agá drḩ dṹḩṹ ãlu sĩ ndẽ míní fijó ãcí ukólépi ku 'dã agâlé
drḩ trũ ḩrḩ trá rĩ rá, [
44 ãngũ ṹ'bụ la kí sĩ drãjó ku ãzíla ãcí la 'bã kí sĩ anṹjó ku rĩ.] *

---

* **9:44** Vásĩ 44 'i, ãzíla 46 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tḩ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí kí “fṹtḩ-nôtĩ” rú, ã'dusĩku kí ándrá bṹkṹ Ãdróŋ́á drḩ Gḩrḩ́kḩ tḩ sĩ ídu drḩdrḩ rĩ kí agá 'dáyụ. Índre vâ vásĩ 46 'i vṹrṹlẹ́ 'dĩ.

45 Ími pá drĩ fẽ la míní ị́jọ́ ũnzí idélé nĩ, íli̧ ĩ'di rá. Míní fijó ídri ukólépi
ku rĩ agá ãcá trũ rĩ ndẽ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá pá trũ į̃rį̃ trá rĩ rá, [
46 ãngũ ų̃'bụ la kí sĩ drãjó ku ãzíla ãcí la 'bã kí sĩ anṹjó ku rĩ.] †
47 Ãzíla ími mị́fį̣ drĩ fẽ la míní ị́jọ́ izalé nĩ, mí ãpẽ ĩ'di rá, míní fijó ídri
ukólépi ku rĩ agá mị́fį̣ ãlu sĩ ndẽ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá mị́fį̣ trũ į̃rį̃
rĩ rá,
48 'dĩ ãngũ
“ ‘Ṹ'bụ kí ĩzá nalépi rĩ 'bã kí icójó ũdrãjo ku,
ãzíla ãcí kí ivéjó rĩ ícó anṹlé la ku rĩ gá.’ †
49 “Ála mụ 'bá pírí kí 'bãlé ãlá ru ãcí sĩ cécé 'bání ídétáŋ́á kí 'bãlé ãlá ru
ã'ị́ sĩ rĩ áni.
50 Ã'ị́ ĩ'di ãko múké ãjị́ fẽlépi la wó ã'ị́ 'bã sị́ drĩ anṹ rá, mí icó ĩ'di 'bã sị́
ujalé ã'ị́ ru į̃dị́ íngoní ru? Lẽ ĩmi adru ã'ị́ trũ ĩmi agá, ãzíla lẽ ĩmi u'á ĩmi
drĩdríŋ́ĩ gá ásị́ į̃gbę̃ sĩ.”

10

Ímbátáŋ́á Yẹ́sų̃ 'bã fẽlé ũkú droŋ́á 'bã ị́jọ́ sĩ rĩ

1 Yẹ́sų̃ a'be kí dó Kãpę̃rę̃nãwṹmį̃ rá, mụ kí dó ãngũ Yų̃dị́yã drį̃ agâ sĩ į̃yị́
Yõrĩdánĩ zajó. 'Bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di andre gá į̃dị́, ri kí imbálé jõ ídu rĩ áni.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí amṹ kí ĩ'di ų̃'bį̃lé, zị kí ĩ'di, “Ãzị́táŋ́á ã'ị́ ágọ́bị́
ní ũkú ĩ'didrį̃ drojó rá yã?”
3 Yẹ́sų̃ uja vâ kí zį̣lé, “Mṹsã sĩ ándrá ĩminí ị́jọ́ íngoní ũkú droŋ́á 'bã ị́jọ́
sĩ yã?”
4 Umvi kí ĩ'diní, “Mṹsã ã'ị́ ándrá ãmaní ũkú drojó rá lẽ úsĩ vâ wárágã
drį̃ la gá ĩndĩ.”
5 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Mṹsã ã'ị́ ándrá ãzị́táŋ́á ũkú drojó rĩ sĩlé ĩminí rá la
ásị́ mbaŋ́á ĩmidrị́ gá rĩ sĩ.
6 Wó sáwã ãko pírí 'bã kí i'dójó 'dã sĩ, Ãdróŋ́á ‘'bã ándrá ágọ́bị́ kí ũkú
be.’ †
7 ‘Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị́ la mụ ĩ'di 'bã átẹ́pị kí a'belé ãndrẽ be ãzíla kí dó ru icí
ũkú ĩ'didrį̃ be,
8 kí į̃rį̃ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.’ † Ị́jọ́ 'dĩ sĩ adru kí dó 'bá į̃rį̃ ku, wó
'bá ãlu.
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ãdróŋ́á 'bã icílé ãko ãlu rú 'bo rĩ 'bá ãzí 'bã awa jõ kí ku.”
10 Yẹ́sų̃ la mụ adrulé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe jó agâlé á'dṹsĩ, ímbá'bá zị
kí ĩ'di ị́jọ́ ĩ'di 'bã jǫ̣lé 'dĩ kí sĩ.
11 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro, ĩgbã ndú la, ĩ'di ãwṹ
nga ũkú 'dã be.
12 Ũkú irélépi ágô gá rĩ drĩ mụ ágó ãzí gá ĩ'di ãwṹ nga.”

Yẹ́sų̃ 'bã sų̃sṹ wijó anzị 'baní rĩ
(Mãtáyõ 19:13-15; Lṹkã 18:15-17)

13 Ṹ'dṹ ãzí sĩ 'bá ãzí agụ kí ĩ'bã anzị kí Yẹ́sų̃ rṹlé sĩ mụjó sų̃sṹ wijó ĩ'baní,
sĩ drị́ ų̃į̃jó kí drį̃ gá, wó 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ angá kí kí drį̃ gá trụ.
14 Yẹ́sų̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí arelé 'bo, ũmbã na ĩ'di 'i, jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ
'baní, “Ĩmi a'be anzị nírí 'bã amṹ kí má rṹ 'dõlé, ĩmi atrị kí amṹŋ́á gá ku,
ã'dusĩku Sṹrṹ Ãdróŋ́á drį̃ 'bá 'dĩ 'bã ãni.

---

† **9:46** Índre ị́jọ́ sĩlé vásĩ 44 drį̃ gá rĩ ụrụgá 'dĩ. † **9:48** Ĩsáyã 66:24 † **10:6** Í'dóŋ́á 1:27 † **10:8** Í'dóŋ́á 2:24

15 Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, 'bá ãzí drĩ adru ã'ĩtáŋâ trũ anzị níríŋá rĩ kí áni
ku, icó filé Sṹrṹ Ãdróŋá drį̃ agá ku.”
16 Yẹ́sṹ 'dụ dó anzị nírí rĩ kí ĩ'di 'bã drị́ gá, ṹtį̃ dó drị́ kí drį̃ gá ãzíla wi
dó ĩ'baní sṹsṹ.

Kãrį̃lę̃ kṹrẹ́nį̃ ru rĩ
(Mãtáyõ 19:16-30; Lṹkã 18:18-30)

17 Yẹ́sṹ 'bã drį̃ ko agá gę̃rį̃ agá 'dãá, ágọ́bị́ ãzí cę̃ ṹngṹlẹ́ sĩ ĩ'di rṹlé, tį̃ ãja
vṹrṹ Yẹ́sṹ drį̃lẹ́ gá, ĩ'di zịjó jọ, “Ímbápị mgbã rĩ, ma ã'du idé mání sĩ ídri
ukólépi ku rĩ ịsṹjó?”
18 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mi áma umve 'bá mgbã rĩ la ã'du ịjọ́ sĩ? 'Bá mgbã
la 'dáyụ pẽ lú Ãdróŋá 'i á'dṹsĩ.
19 Ínį̃ ãzį̃táŋá kí rá: ‘Í'dị 'bá ku, ínga ãwṹ ku, mí ṹgṹ ṹgṹ ku, mí alị́ ĩnzõ
'bá ãzí ụrụ'bá gá ku, mí ũnzã 'bá kí ku, íru mî átẹ́pị kí mî ãndrẽ be.’[†]”
20 Ágọ́bį̃ umvi ĩ'diní, “Ímbápị, ịjọ́ 'dĩ kí bãsĩ mání ngalé i'dójó ãnzį̃rį̃ŋã
sĩ rĩ kî.”
21 Yẹ́sṹ ndre ãngũ ĩ'di rṹlé, lẽ ĩ'di rá jọ ĩ'diní, “Ãko ãzí ace míní ãlu. Ímụ
ãko mî trũ adrujó rĩ kí į̃tṹndãlé rá, mí awa séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní,
mí dó mụ málĩ mídrị́ rĩ kí ịsṹlé 'bṹ gá, 'dã 'bã ũngúkú gá mí amṹ dó áma
vú ãbĩlé.”
22 Ágọ́bị́ 'dĩ la mụ ịjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé 'dĩ arelé, drį̃ la a'dé dó kũsũ, ko drį̃
mụlé cãndí-cãndí ru, ĩ'di 'bã adrujó kṹrẹ́nị́ rĩ sĩ.
23 Yẹ́sṹ undré ãngũ ĩ'di andre gá 'dãá rĩ, jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní,
“'Bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sṹrṹ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ ũkpõ la 'dõ áni yã.”
24 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí drį̃ iza ru rá ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ sĩ wó Yẹ́sṹ uja
vâ jọlé la į̃dị́, “Anzị́, fijó Sṹrṹ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ ũkpõ la 'dõ áni yã!” *
25 Yẹ́sṹ jọ, “Ngãmíyã ní fijó sĩndánį̃ į̃ndṹ gâ sĩ rĩ ĩ'di gbõŋá ru ndẽ 'bá
málĩ trũ rĩ ní fijó Sṹrṹ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ rá.”
26 Ímbá'bá kí mụ ịjọ́ 'dĩ kí arelé, u'á kí pírí ṹsṹtáŋá ãmbógó la sĩ, jọ kí
ịjọ́ kí drĩdríŋį̃ gá ãyá-ãyá rú, “Ã'di la ru pa rá rĩ gá nĩ?”
27 Yẹ́sṹ ndre dó ãngũ ĩ'ba rṹlé, jọ ĩ'baní, “'Bá 'bã ũrãtáŋá sĩ rĩ gá ĩ'di
ũkpó-ũkpó, wó Ãdróŋá sĩ rĩ gá ãko ãzí ĩ'di ndẽlépi rá la 'dáyụ.”
28 Pétẽrõ jọ ĩ'diní, “Ãma a'be ãko ãmadrį̃ kí pírí rá sĩ u'dejó ími vú gâ
sĩ.”
29 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí drĩ lịcọ́, ádrị́pịka kí,
ámvọ́pịka abe, ãndrẽ trũ, átẹ́pį̃ trũ, anzị kî trũ jõku ãngũ a'be áma ịjọ́ sĩ
ãzíla ịjọ́ mgbã mádrị́ gá rĩ sĩ,
30 ĩ'di mụ ãko ịsṹlé mádrị́ pâlé túrú sáwã 'dã sĩ. Ĩ'di mụ lịcọ́, ádrị́pịka,
ámvọ́pịka, andreka, átẹ́pịka, anzị, ãngũ kí abe ịsṹlé pâlé túrú ãzíla ũcõgõ
ịsṹŋâ trũ. Sáwã drṹzị́ amṹlépi rĩ sĩ ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ ịsṹ.
31 Wó 'bá wẽwẽ rú drį̃drį̃ rĩ kí drṹzị́ acá 'bá vúlé rĩ kî rú, ãzíla 'bá vúlé
rĩ kí 'bá drį̃drį̃ rĩ kî rú.”

'Dĩ pâlé na Yẹ́sṹ 'bã drã ĩ'didrị́ gá rĩ i'dajó rĩ
(Mãtáyõ 20:17-19; Lṹkã 18:31-34)

32 Į̃jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Yẹ́sṹ mụ kí Yę̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé, 'de 'bá kí drį̃ nĩ. Į̃jọ́
'dĩ fẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí drį̃ iza ru rá, ãzíla ũ'bí ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ idé

---

† **10:19** Ãfũŋá 20:12; Ãzį̃táŋá Amviŋá 5:16-20 * **10:24** Bṹkṹ Ãdróŋá drị́ ãzí rĩ ũ'bã *'bá ásị́ 'bãlépi málĩ drį̃ gá rĩ 'banî.*

kí ũrĩ sĩ. Yẹ́sũ 'dụ ímbá'bá ĩ'di ãni mụdrị́ drĩ ĩrĩ 'dĩ kí bụ́lụ́ gâ sĩ ịjọ́ mụlépi ru idélépi ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí i'dajó ĩ'banî.

33 Yẹ́sũ jọ ĩ'baní, “Ĩmi are, ãma kí mụ Yẽrụ́sãlẹ́mũ gâlé 'dĩ, ála mụ Ngọ́tị 'Bádrị fẽlé ũcõgõ ịsụ́lé ãtalo ãmbogo rĩ 'badrị ãzíla imba'ba ãzịtáŋá Mụ́sã drị kí imbálépi rĩ abe, kí ịjọ́ lị drị la gá ĩ'di 'dijó káyĩ rá, ãzíla kí ĩ'di 'dụ fẽlé 'bá Yãhụ́dĩ rú ku rĩ 'badrị.

34 Kí ĩ'di ide sũsụ́ wijó ụrụ'bá la gá, kí vâ ĩ'di co kũrũbáyĩ sĩ ãzíla kí ĩ'di 'dị rá, wó ụ́'dụ́ na 'bã vúlé gá, ĩ'di angá ídri rú.”

Yãkó'bõ kí Yõhánã be zị kí ịjọ́ Yẹ́sũ tị gá (Mãtáyõ 20:20-28)

35 Ịjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, anzị Zĩbĩdáyõ drị Yãkó'bõ kí Yõhánã be amụ́ kí Yẹ́sũ drĩlẹ́ gá jọ kí, “Ímbápị, ãlẽ mí idé ãmaní ịjọ́ ãma zịlé ími drĩlẹ́ gá rĩ 'i.”

36 Yẹ́sũ uja kí zịlé, “Ãko ĩminí lẽlé má idé ĩminí rĩ ã'du?”

37 Umvi kí ĩ'diní, “Úpí míní ri agá úmvúke mídrị ũpĩ drĩ gá, lẽ ãmã ãzí ãlu rĩ 'bã ri ími drị ãndá rĩ gá, ãzí rĩ 'bã ri ími drị ĩjị rĩ gá.”

38 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, “Ĩnĩ ịjọ́ ĩminí zịlé rĩ ã'du yã rĩ ku! Ĩmi icó kópõ ũcõgõ ãni máni mụlé mvụlé rĩ mvụlé ĩndĩ rá yã? Ĩmi icó bãbũtịzĩ máni mụlé bĩlé rĩ bĩlé ĩndĩ rá yã?”

39 Umvi kí Yẹ́sũ ní, “'Ẽ, ãma mvụ la rá.” Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, “Ĩ'di 'dĩ áni ãndá, ĩmi mụ kópõ ũcõgõ ãni máni mụlé mvụlé rĩ mvụlé ãzíla bãbũtịzĩ máni mụlé bĩlé ũcõgõ drị rĩ bĩlé ĩndĩ rá!

40 Wó áma ũkpó sĩ jọjó la 'bá ãlu rĩ 'ba ri áma drị ãndá gá jõku drị ĩjị gá la 'dáyụ. Ĩ'di ịjọ́ Ãdróŋá ãni ãngũ 'dĩ kí awajó 'bá ĩ'di 'bã idéjó la ĩ'baní rĩ 'banî.”

41 Ímbá'bá mụdrị ãzí 'dĩ kí mụ ịjọ́ Yãkó'bõ 'bã kí zịlé Yõhánã be 'dĩ arelé, ũmbã 'de kí agá 'bá ĩrĩ 'dĩ 'banî.

42 Yẹ́sũ umve kí ãngũ ãlu gá, ãzíla jọ, “Ĩnĩ cé 'bá drĩlẹ́ ru 'bá Yãhụ́dĩ rú ku 'dĩ kí ịjọ́ kí ũdrõ 'bá ĩ'badrị kí drị gá, ãzíla ãmbogo ĩ'badrị kí kí drị ce ũkpó sĩ.

43 Wó ịjọ́ ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ ca ní mụlé adrulé 'dĩ 'baní ku. 'Bá ãzí drĩ lẽ adrulé ãmbógó ru ĩmi drĩdríŋĩ gá, lẽ 'bã adru ãtí'bó 'bá ãzí 'dĩ 'bã ãni.

44 'Bá lẽlépi adrulépi drĩdrị ĩmi agá 'dâ rĩ 'bã adru ãtí'bó 'bá pírí 'bã ãni.

45 Ã'dusĩku, Ngọ́tị 'Bádrị amụ́ sĩ ãzị ngajó ĩ'diní la ku be la amụ́ ãzị ngalé 'bá 'banî ãzíla ru ídri fẽjó 'bá ũ'bí kí unzejó.”

Yẹ́sũ adrí Bãrĩtĩmáyõ mịfị kóru rĩ 'bã mịfị (Mãtáyõ 20:29-34; Lụ́kã 18:35-43)

46 Yẹ́sũ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ca kí táwũnĩ Yẽrịkõ gá. Ĩ'baní lẽ agá Yẽrịkõ a'be agá 'bá ũ'bí kí vú bĩlépi rĩ abe, ndre kí ágọ́bị ãzí mịfị kóru ãko a'ịlépi umvelé Bãrĩtĩmáyõ 'dĩ Tĩmáyõ ngọ́pị 'i ri gẽrĩ tị gá 'dãá ãko a'ịlé.

47 Ĩ'di mụ arelé la Yẹ́sũ Nãzẽrẹ́tĩ gá rĩ la alị nĩ, i'dó uzálé ũkpó sĩ jọ, “Yẹ́sũ Dãwụ́dĩ ngọ́pị, mí andré áma ízákĩzã fô!”

48 'Bá ũ'bí i'dó kí uzálé drĩ la gá jọjó la ĩ'diní 'bã ĩyãŋã tú. Wó mụ dó úzáŋâ trũ drĩ gá ĩdị-ĩdị zajó re jọ, “Dãwụ́dĩ 'bã ngọ́pị, mí andré áma ízákĩzã be fô!”

49 Yẹ́sũ tu pá jọ, “Ĩmi umve ĩ'di, 'ba amụ́ má rụ́ 'dõlé.” 'Bá umve kí dó ágọ́bị mịfị kóru 'dĩ 'i jọ kí ĩ'diní, “Mí idé ũrĩ sĩ ku, ĩ'di ími umve.”

50 Ágǫ́bḭ̃ 'be ĩ'di 'bã bõngó vũ̃rṳ̃lé mvu ụrụgá pá sĩ mụjó Yẹ́sṳ̃ rṳ̃lé.
51 Yẹ́sṳ̃ zḭ ĩ'di, “Ílẽ má idé míní ã'du?” Ágǫ́bḭ mḭfḭ́ kóru 'dĩ umvi, “Ímbápḭ, álẽ ãngũ ndrelé!”
52 Yẹ́sṳ̃ jọ ĩ'diní, “Ímụ, ã'ḭ̃táŋ̃á mídrḭ́ gá rĩ adrí mi 'bo.” Cọtḭ ágǫ́bḭ̃ 'bã mḭfḭ́ nzḭ̃ kí dó ru rá 'de dó mụlé Yẹ́sṳ̃ vú gâ sĩ.

11

Yẹ́sṳ̃ fi Yẹ̃rṳ́sãlẹ́mṳ̃ gá dḭzã rú
(Mãtáyõ 21:1-11; Lṳ́kã 19:28-40; Yõhánã 12:12-19)

1 Yẹ́sṳ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe kí dó mụ Yẹ̃rṳ́sãlẹ́mṳ̃ ũŋmĩlé 'bo, acá kí táwṳ̃ñḭ̃ Bẽtẽfágĩ gá ãzíla Bẽtánĩ gá 'dĩ 'Bé Mḭzẽ̃yḭ́tṳ̃ sḭ gá. Yẹ́sṳ̃ pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé ḭ̃rḭ̃ la kí tḭ drḭ̃ gâlé,
2 jọ ĩ'baní, “Ĩmụ tọ̃rọ́mẹ́ ĩmi drḭ̃lḭ́ gá 'dã agâlé, ĩminí fi agá ala gâlé, ĩmi kãyĩnõmvá 'bá ãzí ní drĩ tujó drḭ̃ la gá ku la ḭsṳ́ úgĩ ĩ'di cí. Ĩmi ãtrũ ĩ'di ajílé má rṳ́ 'dõlé.
3 'Bá ãzí drĩ ĩmi zḭ, ‘Ĩmi ḭ́jọ́ 'dĩ idé íni ã'du sĩ?’ Ĩjọ ĩ'diní, ‘Úpí ãmadrḭ̃ lẽ ĩ'di nĩ, ála ĩ'di uja vúlé 'dõlé gbõrú.’ ”
4 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ mụ kí, ḭsṳ́ kí kãyĩnõmvâ pá tu agá gẽ̃rḭ̃tḭ gá 'dãá, úgĩ ĩ'di lḭ́cọ́ tḭ gá 'dãá cí.
5 'Bá 'dĩ kí mụ i'dólé ĩ'di ãtrũlé, 'bá ãzí pá tulépi 'dãá la zḭ kí, “Ĩmi kãyĩnõmvâ trũ sĩ ã'du idéjó?”
6 Umvi kí ḭ́jọ́ tá Yẹ́sṳ̃ 'bã jọlé ĩ'baní rĩ vúŋ̃á, a'be kí dó kí mụlé rá.
7 Agụ kí kãyĩnõmvâ Yẹ́sṳ̃ rṳ̃lé ãzíla u'bé kí bõngó ĩ'badrḭ̃ kí drḭ̃ la gá. Yẹ́sṳ̃ ri dó sĩ drḭ̃ la gá.
8 'Bá ũ'bí aja kí bõngó ĩ'badrḭ̃ kí gẽ̃rḭ̃ agá Yẹ́sṳ̃ drḭ̃lḭ́ gá, 'bá ãzí rĩ agá kí ife 'bã kénĩ bḭ trũ kḭ̃dḭ̃ ámvṳ́ agá la kí u'bélé ajálé gẽ̃rḭ̃ agá.
9 'Bá ũ'bí ĩ'di 'bã sĩ adrujó ágágá mụlépi ĩ'di be rĩ mụ kí uzá trũ,
“Hõsánã!
Ḭcṳ́ 'bá amṳ́lépi Úpí 'bã rṳ́ sĩ rĩ ḭcṳ́-ḭcṳ̃! †
10 Ãdróŋ̃á 'bã wi sṳ̃sṳ́ Sṳ́rṳ́ ãmã áyḭ́pḭ Dãwṳ́dḭ̃ drḭ́ amṳ́lépi rĩ drḭ̃ gá.
Hõsánã 'bã adru ụrụgá.”
11 Yẹ́sṳ̃ fi dó Yẹ̃rṳ́sãlẹ́mṳ̃ gâlé ãzíla mụ dó filé lḭ́cọ́ Ãdróŋ̃á drḭ̃ agá. Undré ãko pírí 'dãá rĩ kí múké-múké, wó ãngũ 'bã dó lẽjó nḭjó nḭ̃nḭ̃ rĩ sĩ, a'be dó ãngũ 'dã rá fũ dó mụlé ãmvé Bẽtánĩ gâlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ́ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ rĩ kí abe.

Yẹ́sṳ̃ 'bã úlúgó wãjó rĩ
(Mãtáyõ 21:18-19)

12 Ṳ'dṳ́ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sṳ̃ 'baní angá agá Bẽtánĩ gâlé, ãbḭ̃rḭ́ fụ Yẹ́sṳ̃ rá.
13 Mḭfḭ́ la 'de úlúgó bḭ́ trũ kḭ̃dḭ̃ la drḭ̃ gá rá-rá ru, mụ ndrelé la ĩ'di nõ sĩ ãka la ḭsṳ́ rá íni. Ĩ'di mụ calé ala gâlé 'bo, ḭsṳ́ ãka la ku wó rá la bḭ́ la dụlépi kḭ̃dḭ̃ 'dã 'i, ã'dusĩku áyi ĩ'di 'bã sĩ kajó rĩ acá drĩ ku.
14 Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṳ̃ jọ úlúgô ní, “Lẽ 'bá ãzí 'bã na ími ãka ḭ̃dḭ́ ku.” 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ are kí ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ cé.

Yẹ́sṳ̃ adro 'bá kí jó Ãdróŋ̃á drḭ̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-17; Lṳ́kã 19:45-48; Yõhánã 2:13-22)

† **11:9** Zãbṳ́rḭ̃ 118:25-26

15 Yẹ́sṹ kí mụ acálé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'bo, fi lịcọ́ Ãdróŋ́á drḩ agá adro 'bá ãko
ĩgbãlépi, ãzíla ĩtṹndãlépi 'dãá 'dĩ kí. Uze méjã 'bá séndẽ ufulépi 'dĩ 'badrḩ
kí ãzíla kpọ́kpọŋ́á 'bá ãmámũ ĩtṹndãlépi rĩ 'badrḩ kí abe vṹrṹ. 16 Uga 'bá kí
ãko tũjárĩ drḩ kî trũ filé ãngũ ãmvé ãmvélé ru jó Ãdróŋ́á drḩ agâ sĩ úmgbé.
17 Ĩ'diní kí imbá agá 'dĩ gá 'dâ jọ ĩ'baní, “Ịjọ́ Ãdróŋ́á drḩ sĩlé rĩ jọ,
“ ‘Jó mádrḩ ála ĩ'di umve jó sṹrṹ pírí 'baní áma ã'ĩjó rĩ.’ †
Wó ĩmi uja dó ĩ'di ‘ṹjịgọ́ ṹgụ'ba 'bã kí sĩ ru ṹzĩjó rĩ rú.’†”
18 Ãtalo ãmbogo rĩ kí imba'ba ãzḩtáŋ́á Mṹsã drḩ kí imbálépi rĩ abe kí mụ
ịjọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé 'dĩ arelé 'bo, i'dó kí gẽrḩ ndrṹlé sĩ Yẹ́sṹ 'dijó rá. Idé kí ĩ'di
sĩ ṹrḩ sĩ ã'dusĩku ũ'bí ṹsṹ kí ímbátáŋ́á ĩ'didrḩ sĩ ṹsṹ-ṹsṹ.
19 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe fũ kí táwṹnḩ agá
'dãá rá.

Ímbátáŋ́á ịsṹlé úlúgó 'bã 'iŋ́á sĩ rĩ
(Mãtáyõ 21:20-22)

20 Ṹ'bṹtị ṹ'dṹ ãzí rĩ drḩ sĩ, Yẹ́sṹ 'baní gõ agá vúlé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé gẽrḩ
ãlu 'dã gâ sĩ, ndre kí úlúgó ife Yẹ́sṹ 'bã wãlé rĩ 'i rá i'dójó drḩ gá kpere
ízókí gá.
21 Pétẽrõ agá dó ịjọ́ ru idélépi rĩ, ãzíla jọ Yẹ́sṹ ní, “Rábḩ, índre drĩ! Úlúgó
mî wãlé ájệ rĩ 'i rá!”
22 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩ'bã ã'ḩtáŋ́á ĩmidrḩ Ãdróŋ́â drḩ gá.
23 Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, 'bá ãzí drĩ jọ la 'bé 'dĩ 'bã nze ru 'belé mĩrĩ agá,
drĩ ãbã ku ãzíla ã'ḩ ĩ'di ásḩ gâlé rá, ĩ'di ru idé ĩ'diní cécé ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã
áni.
24 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminî, ĩminí Ãdróŋ́á ã'ḩ agá ãzíla ãko ãzí zḩ agá ĩ'didrḩ, lẽ
ĩmi ã'ḩ rá ĩmi ĩ'di ịsṹ rá ãzíla Ãdróŋ́á la dó sĩ ãko ĩminí a'ḩlé rĩ fẽ rá.
25 Ĩdrĩ i'dó Ãdróŋ́á ã'ḩlé ịsṹ ịjọ́ ãzí ĩmi ásḩ gá 'bá ãzí ní cí, ĩtrũ 'bá 'dã
ráká. Ĩmĩ átépị 'bṹ gá rĩ la vâ sĩ ịjọ́ ũnzí ĩminí idélé rĩ kî trũ rá.” [
26 “Ídrĩ 'bá ãzí kî trũ ịjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé ími ụrụ'bá gá rĩ sĩ ku, mí Átépị
'bṹ gá rĩ icó vâ ịjọ́ ũnzí míní idélé rĩ kí sĩ ími trũlé ku.”] *

Ũkpõ Yẹ́sṹ 'bã ãzḩ ngajó rĩ zḩjó
(Mãtáyõ 21:23-27; Lṹkã 20:1-8)

27 Yẹ́sṹ ca kí dó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá ĩdḩ, ĩ'diní mụ agá lịcọ́ Ãdróŋ́á drḩ agâ sĩ,
ãtalo ãmbogo, imba'ba ãzḩtáŋ́á Mṹsã drḩ kí imbálépi rĩ kí ãzíla 'bá ĩyõ 'bá
Yãhṹdḩ rú 'dĩ 'bã drḩlẹ́ ru rĩ kí abe, mụ kí ĩ'di rṹlé, zḩ kí ĩ'di,
28 “Mi ãzḩ 'dĩ kí nga ũkpó ã'di drḩ sĩ yã? Ãzíla ã'di fẽ míní ũkpó 'dĩ nĩ
yã?”
29 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ma ĩmi zḩ zḩtáŋ́á ãlu sĩ. Ĩdrĩ áma umvi rá, ma ĩminí
ũkpõ mání sĩ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó rĩ lũ rá.
30 Ĩlũ mání ũkpõ Yõhánã 'bã bãbṹtḩzḩ fẽjó rĩ: angá 'bṹ gá Ãdróŋ́á drḩ yã
jõku 'badrḩ?”
31 'Bá 'dĩ i'dó kí ịjọ́ jọlé kí drĩdríŋ̃ĩ gá jọ kí, “Ãma dó umvi la ĩ'diní íngoní,
‘Ãdrĩ jọ la angá 'bṹ gá’ ĩ'di jọ la, ‘Ĩmi ã'ḩ dó Yõhánã ku la ã'du ịjọ́ sĩ yã?’

---

† **11:17** Ĩsáyã 56:7 † **11:17** Yẽrẽmíyã 7:11 * **11:26** Vásĩ 26 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṹtḩ-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ Ãdróŋ́á drḩ Gĩrḩkḩ tị sĩ ídu drḩdrḩ rĩ kí agá 'dáyụ.

32 Wó ãdrĩ jọ la, ‘Angá 'bádrị.’ ” ('Bá 'dĩ idé kí ũrị̃ sĩ ũ'bí kí sĩ ũrã kí 'bá
kí mụ angálé kí drị̃ gá trụ rá, ã'dusĩku 'bá pírí 'bã kí ã'ị́jó la Yõhánã mgbã
ĩ'di ándrá nábị̃ rĩ sĩ.)
33 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, umvi kí Yẹ́sụ̃ ní, “Ãnị̃ ku.”
Yẹ́sụ̃ umvi vâ ĩ'baní, “Má icó vâ ĩminí ũkpó má sĩ ãko mání idélé 'dĩ kí
idéjó rĩ lũlé ku.”

12

Ị́jọ́ u'bélé 'bá ãzị̃ ngalépi zãbíbũ ámvụ́ agá rĩ kí drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 21:33-46; Lụ́kã 20:9-19)

1 Yẹ́sụ̃ i'dó dó ị́jọ́ jọlé 'bá tá mụlépi ĩ'di rụ̃lé rĩ 'baní ị́jọ́ u'béŋá sĩ jọ,
“Ágọ́bị̃ ãzí ándrá ãlu ámvụ́ ãzị̃ ngalépi la sa ĩ'didrị́ ámvụ́ agá zãbíbũ. Sị
bõrõ areke rú la ãga la gá cí, ga 'bụ́ ámvụ́ agá 'dãá cí sĩ zãbíbũ sụ́ nzijó, sị
jó gõrófã rú la 'bá aga la tẽlépi rĩ ní sĩ ãngũ undréjó. Ágọ́bị̃ ĩpãngĩsã dó
zãbíbũ 'bá ãzí ámvụ́ ãzị̃ ngalépi la 'badrị́, ko dó drị̃ mụlé ãcị̃ gá.
2 Sáwã zãbíbũ ũtĩjó rĩ la mụ calé 'bo, pẽ ãtí'bó ãlu tị mụlé ãka la ajílé
'bá ĩ'di 'bã sĩ ámvụ̃ ĩpãngĩsãjó 'dã 'badrị̃lé ĩ'dinî.
3 'Bá 'dã co kí ĩ'di, ãpẽ kí ĩ'di tị drị́ drị́ ru ãko ãzí kóru.
4 Ámvụ́ 'dị́pị pẽ vâ ãtí'bó ãzí tị ĩdị́ ĩ'ba rụ̃lé, wó gbã kí drị̃ la kpãwụ́, u'dá
kí ĩ'di fẽ kí dó sĩ ĩ'diní drĩnzá.
5 Ámvụ́ 'dị́pị así ku pẽ vâ ãtí'bó ãzí la tị ĩdị́. 'Dị kí ãtí'bó 'dã rá. Pẽ vâ
ũ'bí la kí tị ĩdị́, co kí ãzí rĩ kí cõ-cõ, ụ'dị́ kí ãzí rĩ kí rá.
6 “Ace dó 'bá trũ ãlu tị pẽlé, 'dĩ ngọ́pị̃ mgbã ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ 'i.
Ãsĩjó pẽ dó tị la jọ, kí dó idé ĩ'di sĩ ũrị̃ sĩ rá.
7 Wó 'bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi 'dã jọ kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ gá, ‘'Dĩ dó bãsĩ 'bá
ámvụ́ 'dĩ 'bã 'dị́pị rú rĩ 'i. Ĩmi amụ́, lẽ ã'dị kí ĩ'di rá ãko 'dĩ 'ba ace kí rú
ãma ãni la rú.’
8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, rụ kí ĩ'di 'dị̃lé rá a'dụ́ kí ãvũ la a'bélé ámvụ́ agâlé ãmvé.”
9 Yẹ́sụ̃ zị kî, “Ĩminí ũrãjó la rĩ sĩ ámvụ́ zãbíbũ drị́ gá rĩ 'bã 'dị́pị la mụ
ã'du idélé yã?”
Ĩ'di mụ 'bá ámvụ́ zãbíbũ drị́ gá rĩ ĩpãngĩsãjó ĩ'baní rĩ kí ụ'dị̃lé pírí, ãzíla
ĩ'di zãbíbũ 'bã ámvụ́ 'dụ fẽlé 'bá ãzí 'badrị́.
10 Ĩlã drĩ ị́jọ́ sĩlé 'dĩ ku yã:
“ ‘Írã 'bá jó sị̃lépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ũrọ̃drị́ ru sĩ jó 'bã kónã sị̃jó rĩ rú.
11 Úpí Ãdróŋá idé ị́jọ́ 'dĩ nĩ,
ãzíla ĩ'di ãma mị́fị̃ gá ị́jọ́ ãzí ũsụ̃táŋá ru la.’†”
12 'Bá Yãhụ́dị̃ 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ lẽ kí tí ĩ'di rụlé ã'dusĩku nị̃ kí rá Yẹ́sụ̃ la ị́jọ́
u'bé kí drị́ gá rĩ cé. Wó idé kí ũrị̃ sĩ 'bá ũ'bí kí ị́jọ́ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ a'be kí dó ĩ'di
rá, ĩdã kí dó ru ĩ'di andre gá 'dãá mụjó rá.

Mũsọ́rọ̃ 'belé Kãyị̃sárị̃ ní rĩ
(Mãtáyõ 22:15-22; Lụ́kã 20:20-26)

13 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá 'dĩ pẽ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú la ãzí kí tị 'bá Hẽródẽ
drị́ 'dĩ kí abe Yẹ́sụ̃ rụ̃lé ĩ'di mbãjó, ãzíla rụjó ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí agá.

† **12:11** Zãbụ́rị̃ 118:22-23

14 Amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ kí ĩ'diní, “Ímbápị, ãnį̃ rá mi ị́jọ́ mgbã rĩ kí jọ.
Mí así vâ 'bá ãzí 'bã ị́jọ́ sĩ ku, ãzíla í'bã ásị́ 'bá ãzí 'bã úmgbó drį̃ gá ku, wó
mi ị́jọ́ mgbã Ãdróṇá 'bã lẽlé rĩ imbá 'bá 'banî áyụ. Ílũ drĩ ãmaní, ãzị́táṇá
ã'į̃ 'bá ní mũsọ́rọ̃ 'bejó Kãyį̃sárį̃ ní rá yã jõku yụ?
15 Ãma icó 'belé la rá yã jõku yụ?”
Wó Yẹ́sų̃ nį̃ ị́jọ́ mũlũmbẽ rú ĩ'bã kí lẽjó ĩ'di mbãjó rĩ kí drį̃drį̃, zị́ dó kí,
“Ĩlẽ áma mbãlé ã'du ị́jọ́ sĩ yã?” Ĩmi ají mání dį̃nárį̃.
16 Ají kí ĩ'diní dį̃nárį̃ ãlu ndrelé, uja dó kí zị́lé, “Í'dá dį̃nárį̃ drį̃ gá 'dĩ kí
ã'di ãni yã? Wó ị́jọ́ sĩlé drį̃ la gá 'dĩ kí ã'di ãni yã?”
Umvi kí ĩ'diní, “Úpí Kãyį̃sárį̃ ãni.”
17 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ãko Úpí Kãyį̃sárį̃ drį̃ kí Úpí Kãyį̃sárį̃ drị́ ãzíla ãko
Ãdróṇá drį̃ kí Ãdróṇá drị́.”
'Bá 'dĩ kí drį̃ iza ru ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã umvilé ĩ'baní 'dĩ sĩ rá.

Ị́jọ́ angáṇá ídri rĩ drį̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 22:23-33; Lụ́kã 20:27-40)

18 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, 'bá Sãdũkáyõ rú jọlépi la 'bá angá ídri rú ku rĩ
'bã ãzí amụ́ kí Yẹ́sų̃ rú zị́táṇâ trũ, jọ kí,
19 “Ímbápị, Mụ́sã sĩ ándrá ãmanî, 'bá ãzí 'bã ádrị́pị drĩ drã rá drĩ ũkú
a'be anzị́ kóru, lẽ ádrị́pį̃ 'bã fi ãwụ́zị́ 'dã sĩ anzị́ tịjó ádrị́pį̃ drãlépi rá 'dã
nî.
20 Ãgọbị ãzí kí ándrá ádrị́pịka rú 'bá ázį̃rį̃. Kãyú rĩ ĩgbã ũkú, wó drã
anzị́ kóru.
21 Ádrị́pį̃ į̃rį̃ rĩ fi vâ ãwụ́zị́ 'dĩ 'i drã vâ rá, a'be ĩ'di anzị́ kóru. Idé vâ ru
ádrị́pį̃ na rĩ be 'dĩ 'bã áni.
22 'Bá ázį̃rį̃ 'dĩ ũdrã kí pírí anzị́ kóru. Ãsį̃jó ũkû drã dó vâ rá.
23 Ụ́'dụ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri 'dã sĩ, ũkú 'dĩ dó mụ adrulé
ã'di 'bã ũkú yã? Anzị́ ázį̃rį̃ ádrị́pịka gá 'dĩ 'bã kí ĩ'di alejó pírí ũkú ru rá rĩ
gá?”
24 Yẹ́sų̃ umvi kí, “Ĩmi ãvĩ íni ngá ku yã? Ĩnį̃ ị́jọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróṇá drį̃ agá
rĩ ku, ãzíla ĩnį̃ vâ ũkpõ Ãdróṇá drį̃ ku.
25 Ụ́'dụ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri rú rĩ sĩ, icó kí ru ĩgbãlé ku, kí
adru cécé mãlãyíkã 'bų̃ gá rĩ kí áni.
26 'Bá drãlépi rá rĩ 'bã angáṇá 'bã ị́jọ́ sĩ, ĩlã bụ́kų̃ Mụ́sã 'bã sĩlé rĩ agá
Ãdróṇá 'bã ru i'dajó ĩ'diní mį̃rį̃ velépi vẽvẽ rĩ agá rĩ 'bã ị́jọ́ ku yã? Ãdróṇá
jọ ĩ'diní, ‘Ma Ãdróṇá Ịbụrahị́mų̃ drį̃ 'i, Ĩsákã drį̃ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drį̃ 'i.’ †
27 Adru Ãdróṇá 'bá drãlépi rá rĩ 'bã ãni la ku, wó 'bá ídri rĩ 'baní. Ị́jọ́
ĩmi nį̃lé ku 'dĩ sĩ ĩmi iza dó ĩmi trę̃yị́.”

Ãzị́táṇá ãmbógó ãndânĩ rĩ
(Mãtáyõ 22:34-40; Lụ́kã 10:25-28)

28 Ímbá'bá ãzị́táṇá Mụ́sã drį̃ kí imbálépi rĩ 'bã ãzí ãlu mụ ãzíla are ị́jọ́
'bá 'dĩ 'bã kí jọlé 'dĩ kí rá, ĩ'di mụ ndrelé la Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní ị́jọ́ kí ndẽjó
rá zị́ ĩ'di, “Ãzị́táṇá ndẽlépi ãmbõgõ sĩ ãzị́táṇá kí agá 'dâ rá rĩ íngõ 'i?”
29 Yẹ́sų̃ umvi, “Ãzị́táṇá ãmbógó ãndânĩ rĩ ĩ'di 'dĩ: ‘Mí are mi 'bá Ịsịrayị́lį̃
rú rĩ, Úpí Ãdróṇá ãmadrị́ gá rĩ lú Úpí ãlu.

† **12:26** Ãfũṇá 3:6

30 Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrı̨ gá rĩ ími ásı̨ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ásı̨sı̨ŋá
pírí sĩ ãzíla ími ũkpó pírí rĩ sĩ, 'dĩ ãzı̨táŋá drı̨̃drı̨̃ rĩ 'i.’ †
31 Ãzı̨táŋá námbã ı̨̃rı̨̃ sĩ rĩ ĩ'di íni: ‘Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’
† Ãzı̨táŋá ãzí ãmbõgõ sĩ ãzı̨táŋá ı̨̃rı̨̃ 'dĩ kí ndẽlépi rá la 'dáyụ.”
32 'Bá ãzı̨táŋá imbálépi rĩ jọ, “Ímbápı̨, ı̨jọ́ míní jọlé Ãdróŋá ĩ'di lú ãlu ãzí
ndú la 'dáyụ 'dĩ ĩ'di ı̨jọ́ ãndá la.
33 Įjọ́ vâ míní jọlé ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrı̨ ími ásı̨ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími
ásı̨sı̨ŋá pírí sĩ ãzíla ími ũkpó pírí sĩ ãzíla ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ
áni 'dĩ kí ãndá. Ãzı̨táŋá 'dĩ kí ãmbógó ru ãndânĩ, ndẽ kí ãnãkpá 'bá 'bã
kí fẽlé Ãdróŋá ní ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú, ãzíla ídétáŋá ãzí ĩ'bã kí fẽlé rĩ kí
rá.”
34 Yẹ́sũ la mụ ndrelé la ágọ́bı̨̃ umvi ı̨jọ́ 'dĩ kí ũndũwã sĩ, jọ ĩ'diní, “Įjọ́ 'dĩ
sĩ, mí adru dó Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨ rĩ be rá-rá ru ku.” I'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ, 'bá
ãzí zı̨ dó ĩ'di zı̨táŋá sĩ ı̨̃dı̨ ku.

Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'bã Ngọ́pı̨ 'i
(Mãtáyõ 22:41-46; Lụ́kã 20:41-44)

35 Yẹ́sũ 'bã mụ agá drı̨̃ gá 'bá kí imbáŋâ trũ lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨̃ agá 'dãá, zı̨
'bá kí, “Ímbá'bá ãzı̨táŋá Mụ́sã drı̨̃ kí imbálépi rĩ jọ kí Kúrísĩtõ ĩ'di Dãwụ́dı̨̃
ngọ́pı̨ 'i íngoní-íngoní ru yã?
36 Wó Úríndí Ãlá rĩ fẽ Dãwụ́dı̨̃ ní jọjó la:
“ ‘Úpí Ãdróŋá jọ Úpí mádrı̨̃ nî:
“Íri áma drı̨ ãndá gá 'dâ,
kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrı̨̃ kí
'bã agá ími pálé gá.” ’ †
37 Dãwụ́dı̨̃ 'bã mgbã rĩ umve vâ Kúrísĩtõ ‘Úpí 'i,’ wó icó adrulé drı̨̃lẹ́ Dãwụ́dı̨̃
ãni íngoní ru?” 'Bá wẽwẽ rú ĩ'di 'bã ı̨jọ́ arelépi rĩ u'á kí pírí ãyĩkõ sĩ ı̨jọ́
ĩ'di 'bã imbálé rĩ sĩ.

Yẹ́sũ li 'bá kí bı̨̃lẹ́-ı̨̃ndụ́ 'bá ãzı̨táŋá imbálépi 'dĩ kí ı̨jọ́ sĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Lụ́kã 20:45-47)

38 Yẹ́sũ 'bã mụ agá 'bá kí imbáŋâ trũ drı̨̃ gá, jọ 'bá 'baní, “Ĩmi adru mı̨fı̨
trũ imba'ba ãzı̨táŋá Mụ́sã drı̨̃ kí imbálépi 'dĩ kí sĩ. Lẽ kí acı̨́lé ambamba la
bõngó ãzo 'dĩ kí sĩ ãzíla lẽ kí úzı̨ kí ı̨̃nzı̨̃táŋá ru sụ̃ tı̨ gâ sĩ.
39 Lẽ kí vâ ambamba la rilé kụ́rụ̃sı̨̃ drı̨̃lẹ́ gá rĩ kí drı̨̃ gá, 'dĩ ãngũ Ãdróŋá
ı̨̃nzı̨̃jó rĩ kí agá ãzíla ãngũ ũmụ̃ drı̨̃ kí agâ sĩ.
40 Kí ãwụzı̨ 'bã ãko kí na íni ĩsá ru, kí Ãdróŋá zı̨ sáwã ãzo rú sĩ ru icéjó.
'Bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ála drụ́zı̨ ı̨jọ́ lı̨ kí drı̨̃ gá mgbã ásı̨ ãcí sĩ.”

Ãko ãwụ́zı̨ 'bã fẽlé rĩ
(Lụ́kã 21:1-4)

41 Yẹ́sũ ri vṹrụ́ ũt̃ı̨ kí ru ãngũ sĩ ãwã'dĩfô fẽjó rĩ be, ri séndẽ 'bá ũ'bí 'bã
kí 'belé rĩ kí ndrelé jó Ãdróŋá drı̨̃ agá ãngũ sĩ ãwã'dĩfô kí tãmbajó rĩ gá.
'Bá ũ'bí kụ́rẹ́nı̨̃ ru rĩ yĩ kí séndẽ ĩ'badrı̨̃ ambamba 'dĩ kí ala gâlé.
42 Wó ũkú ãzí ãwụ́zı̨ ru lẽmẽrí la amụ́, 'be séndẽ ífí-ífí ru níríŋá la kí ı̨̃rı̨̃
pírí nụ́sũ séndẽ ãlu drı̨̃.

---

† **12:30** Ãzı̨táŋá Amviŋá 6:4-5 † **12:31** Lẹ́vı̨ 19:18 † **12:36** Zãbụ́rı̨ 110:1

43 Umve dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pírí ãngũ ãlu gá, jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, ũkú lẽmẽrí ãwụ́zị́ ru 'dĩ fẽ ãko ãwã'dĩfô rú rĩ ãndânĩ sãndụ́kụ̃ ãwã'dĩfô tãmbajó 'dã agá 'dãá ndẽ 'bá tá ãwã'dĩfô fẽlépi 'dĩ kí pírí.
44 'Bá ãzí 'dĩ fẽ kí ãko ĩ'badrị́ ambamba rĩ 'bã ḿbḭ́ la kî. Wó ũkú lẽmẽrí ãwụ́zị́ ru 'dĩ 'be ãko ĩ'di drḭ́ kí pírí ãndá-ãndá ru ũkú 'dĩ fẽ ãko ĩ'di ídri tãmbalé rĩ kí pírí.”

13

Yẹ́sụ̃ jọ ịjọ́ ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ drḭ́ gá
(Mãtáyõ 24:1-2; Lụ́kã 21:5-6)

1 Yẹ́sụ̃ 'bã kí ãfũjó lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ́ agâlé 'bo rĩ 'bã vúlé gá, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ ãzí ãlu jọ ĩ'diní, “Ímbápị, índre drĩ jó ũniyambamba ãzíla írã ũniyambamba sĩ jó 'dĩ kí sịjó 'dĩ kî.”
2 Yẹ́sụ̃ umvi jó, “Mi jó sḭlé ãmbogo-ãmbogo 'dĩ kí jọ yã? 'Dĩ kí drụ́zị́ u'de pírí, írã ala gá 'dĩ kí asu pírí vụ̃rụ́.”
3 Yẹ́sụ̃ 'bã ri agá 'Bé Mḭzẽ̃yḭtũ̃ drḭ́ gá wókõ la lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ́ rụ̃lé ru rĩ gá. Pétẽrõ 'i, Yãkó'bõ 'i, Yõhánã 'i ãzíla Ãndẽríyã amụ́ kí ĩ'di zḭlé á'dụ̃sĩ.
4 “Ílũ ãmaní ụ́'dụ́ ịjọ́ 'dĩ kí ru idéjó rĩ la adru ã'du tụ́ rĩ? Ícétáŋá ịjọ́ 'dĩ 'bã kí ru idéjó rĩ la adru íngoní?”
5 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩmi adru mḭfḭ́ trũ 'bá ãzí 'bã ulé jõ ĩmi ku.
6 'Bá wẽwẽ rú kí amụ́ 'bá kí ulélé áma rụ́ 'bã ũkpõ ayúŋá sĩ, kí jọ la, ‘Ma bãsĩ ĩ'di 'i,’ kí sĩ 'bá wẽwẽ rú kí ulé.
7 Ĩdrĩ ã'dḭ́ are, ụ́'dụ́kọ́ akụ́lépi ã'dḭ́ drḭ́ gá rá-rá ru rĩ kî trũ, ĩmi idé ụ̃rḭ́ sĩ ku, ịjọ́ 'dĩ kí ru idé drḭ̃drḭ́ ráká, wó 'dĩ adru drĩ ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ 'i ku.
8 Sụ́rụ́ ãzí rĩ la angá ru 'dḭlé sụ́rụ́ ãzí rĩ be, úpí ãzí rĩ la angá ũmbã gá úpí ãzí rĩ be, ũyãkĩyã ãmbógó la mụ ãngũ ayalé ãngũ pírí kí agá ãzíla rílẽ la a'dé nĩ. 'Dĩ ịjọ́ pírí ũcõgõ rú rĩ 'bã kí i'dójó rĩ.
9 “Ĩmi adru mḭfḭ́ trũ, ála mụ ĩmi rụlé agụlé kẹ́sḭ́ gá, ála ĩmi co ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agá, ĩmi pá tu ũpi kí drḭ̃lḭ́ gá, jãgo abe ịjọ́ mádrḭ́ gá mgbã rĩ vú nzejó sãdínĩ rú ĩ'banî.
10 Wó ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ acá drĩ ku rú, ála drĩ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ 'bá sụ́rụ́ pírí gá rĩ 'baní ráká.
11 Údrĩ ĩmi rụ agụlé ãngũ sĩ ịjọ́ lịjó rĩ gá, ĩmi ásḭ́ 'bã umvú ịjọ́ ĩminí mụlé jọlé rĩ sĩ ku. Ma ĩminí ũndũwã fẽ sĩ ịjọ́ mgbã rĩ jọjó ma 'i sáwã la drĩ acá 'bo rĩ gá, ã'dusĩku ịjọ́ ĩminí jọlé rĩ adru ĩmi jọ la ĩmi 'i la ku, wó Úríndí Ãlá rĩ la jọ la nĩ.
12 “Ádrḭ́pị la ádrḭ́pị mẹ́lẹ́ mbe kí fẽjó 'dịjó rá, átẹ́pị la ngọ́pḭ̃ fẽ 'dịlé rá, anzḭ́ kí angá 'bá kí tḭlépi rĩ kí drḭ́ gá ũmbã rú ãzíla kí vâ fẽ kí 'dḭlé rá.
13 'Bá pírí kí ĩmi ngṹ ũnzí áma ịjọ́ sĩ. Wó 'bá pá tulépi ũkpó ru ásḭ́ tẽŋá sĩ cajó ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ gá rĩ la ru pa rá.

Ịjọ́ 'bá 'baní ũcõgõ ajílépi rĩ
(Mãtáyõ 24:15-28; Lụ́kã 21:20-24)

14 “Ĩdrĩ ‘ãko lḭ́kḭ̃ ajílépi 'bá 'baní sĩ drḭ́ cịjó’ *† rĩ ndre pá tu agá ãngũ jõ ĩ'bã kí adrujó ala gá ku rĩ agá ('bá ịjọ́ lãlépi rĩ 'bã vã ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí), 'bá u'álépi Yụ̃dḭyã gá rĩ 'ba apá kí 'bé agâlé ru.

---

* **13:14** Bĩbĩlíyã ãzí rĩ ũ'bã kí, *ándrá Dãnḭyẹ́lḭ́ 'bã ịjọ́ jọjó drḭ́ la gá rĩ.* † **13:14** Dánḭyẹ̃lḭ́ 9:27; 11:31; 12:11

15 'Bá drĩ adru jó sị gá ụrụgá, 'ba asị mụlé ãko ãzí a'dụ́lé ĩ'didrị jó agâlé
ku.
16 'Bá ámvụ́ agá rĩ 'bã gõ vúlé ĩ'didrị jó agâlé ĩ'di 'bã bõngó a'dụ́lé ku.
17 Ụ'dụ́ 'dã la adru ũcõgõ rú ũkú 'a trũ ãzíla ũrekeŋá undrulépi rĩ 'banî.
18 Ĩmi ã'ị̃ Ãdróŋá 'i ụ'dụ́ 'dã 'bã adru sáwã uzogó drị gá ĩ̃gbę̃ trũ rĩ sĩ ku.
19 Ã'dusĩku ụ'dụ́ 'dã la adru ụ'dụ́ ũcõgõ ãni jõ drĩ ru idélépi údu ku la,
ándrá i'dójó Ãdróŋá 'bã ũ̃nọ́kụ́ 'bã agâlé kpere ãndrũ ãzíla ca vâ adrulé
'dĩ 'bã áni ĩ̃dị ku,
20 Úpí drị ándrá ụ'dụ́ 'dã lị agá ãlị́ŋá ru ku, 'bá ãzí icó tá ru palé ídri ku.
Wó 'bá ĩ'di 'bã ũpẽlé rĩ kí ịjọ́ sĩ, ĩ'di dó sĩ ụ'dụ́ 'dã iséjó ãlị́ŋá ru 'dĩ.
21 “Sáwã 'dã sĩ 'bá ãzí drĩ jọ la míní, ‘Índre Kúrísĩtõ ĩ'di gápi 'dõ,’ jõku
‘Índre ĩ'di gápi 'dã’ mí ã'ị̃ ịjọ́ ĩ'didrị̃ ku.
22 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ ĩnzõ rú rĩ kí ãzíla nábị̃ ĩnzõ rú kí abe kí ãfũ ícétáŋá
kí idélé ịjọ́ ũ̃sụ̃táŋá ru, tálí kí abe sĩ 'bá ũpẽlé rĩ kí uléjó drĩ tá icó rá rĩ gá.
23 Má i'da ĩminí ịjọ́ 'dĩ kí údu rú 'dĩ ĩmi sĩ adru mịfị̃ trũ.”

'Bá angálépi Ãdróŋá drị gá rĩ 'bã ãgõŋá ĩ̃dị̃ rĩ
(Mãtáyõ 24:29-31; Lụ́kã 21:25-28)

24 “Ụ'dụ́ 'dã sĩ ũcõgõ drĩ kí dó ukó 'bo,
“ ‘cọtị ĩ̃tú la acá inị rú,
ĩmbá icó dĩ̃lé ku.
25 Lẽlẽgó kí i'dó zõlé vũ̃rụ́ 'dõlé,
ãzíla ũkpó 'bũ̃ gá rĩ kí i'dó ru ayalé.’ †
26 “Sáwã 'dã agá 'dãá 'bá kí Ngọ́tị 'Bádrị̃ ndre amụ́ agá ũ̃rụ́'bũ̃ trũ, ũkpõ
ãmbógó la trũ ãzíla dĩ̃zã abe.
27 Wó ĩ'di mụ mãlãyíkã ĩ'didrị gá rĩ kí tị pẽlé 'bá ĩ'di 'bã ũpẽlé ũpẽ-ũpẽ
rĩ kí atrájó ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dãá pírí.
28 “Ĩmi ũ̃nị̃ ịjọ́ 'dĩ 'i úlúgó ife sĩ, kénĩ la drĩ dó i'dó rũlé, bị la drị̃ kí i'dó
ru asúlé dụlé 'bo, ĩmi dó nị̃ la rá áyi acá 'bo.
29 Gę̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩdrĩ dó ịjọ́ 'dĩ kí ndre ru idé agá, ĩmi dó nị̃ la rá sáwã
ịjọ́ 'dĩ 'bá kí ru idéjó rĩ dó ãni rú.
30 Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, ịjọ́ 'dĩ kí mụ ru idélé 'dĩ sĩ 'bá ãzí ú'dî'da cí 'dĩ
'bã ãzí ũdrã kí drĩ ku rú.
31 'Bũ̃ kí ũ̃nọ́kụ́ be kí ãsị̃ rá, wó Ị̃jọ́ mádrị gá rĩ uja ru ku.

'Bá ãzí nị̃ ụ'dụ́ kí sáwã la abe ku
(Mãtáyõ 24:32-35; Lụ́kã 21:29-33)

32 “'Bá ãzí nị̃ ụ'dụ́ 'dã 'i, jõku sáwã la ku, táni mãlãyíkã 'bũ̃ gá rĩ kí, jõku
Ãdróŋá Ngọ́pị̃ 'i. Wó Átẹ̃pị̃ nị̃ lú cé la nĩ.
33 Ĩmi adru mịfị̃ trũ bábá Ãdróŋá ziŋá trũ, † ĩmĩ sáwã ịjọ́ 'dĩ 'bã kí ru
idéjó rĩ nĩ̃jó ku rĩ sĩ.
34 Ĩ'di adru cécé ágọ́bị mụlépi ãcị̃ gá rĩ drị gá rĩ áni, ĩ'di lịcọ́ azị ãti'bo
ĩ'didrị gá rĩ 'badrị, 'bá ãlu-ãlu ãzị ĩ'didrị gá rĩ be, ãzíla ĩ'di jọ la 'bá kę̃jịtị
agá tẽlépi rĩ ní, 'bã adru mịfị̃ trũ.
35 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru bábá, ã'dusĩku ĩmi nĩ̃jó la jó 'dịpị la ãgõ vúlé 'dõlé
ã'du tụ́ rĩ yã rĩ gá ku rĩ sĩ, ĩndró sĩ jõku ịnị ágágá, ã'ụ́gọ́ 'bã cę̃rę̃ 'be agá
jõku ãngũ 'bã ụwị agá.

† **13:25** Ĩsáyã 13:10; 34:4 † **13:33** Bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị ídu rĩ 'bã ãzí rĩ ũ'bã kí ịjọ́ sĩlé *Ãdróŋá ziŋá trũ* 'dĩ nĩ.

36 Drĩ acá rũgbṹgbṹ nĩ̃ɲâ kóru, lẽ 'bã ịsṹ ĩmi ṹ'dṹ ko agá ku.
37 Ịjọ́ mâ jǫ̣lé ĩminí rĩ ájọ 'bá pírí 'baní, ‘Ĩmi adru mịfị̃ trũ.’ ”

14

Ãdu ũsũjó Yẹ́sũ̃ drĩ̃ gá
(Mãtáyõ 26:1-5; Lṹkã 22:1-2; Yõhánã 11:45-53)

1 Ace drĩ ṹ'dṹ ĩ̃rĩ̃ sĩ lẽjó ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ * ãzíla mũkátĩ ãkṹkị́ kóru rĩ najó. Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzị́táŋ́ná Mṹsã drĩ̃ kí imbálépi rĩ kí abe ri kí gẽrĩ̃ ndrũ̃lé ũní-ũní ru sĩ Yẹ́sũ̃ rụjó ĩ'di 'dịjó rá.
2 Jọ kí cénĩ-cénĩ rú, “Wó lẽ 'bã adru ṹ'dṹ ũ̃mũ̃ drĩ̃ sĩ ku, 'bá kí mụ ũmbã i'dólé ku.”
3 Yẹ́sũ̃ 'bã adru agá Bẽtánĩ gá lịcọ́ ágọ́bị́ umvelé Sĩ̃mọ́nĩ̃ ãrí 'bã nalé rá rĩ drĩ̃ rĩ sĩ, ũkú ãzí amṹ ãdu ãjẽ̃ rú ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ umvelé nádĩ la trũ cṹpã gá tré. Nzĩ̃ tị la ũsũ dó ĩ'di Yẹ́sũ̃ 'bã drĩ̃ gá.
4 'Bá ãzí rilépi ĩ'di trũ méjã 'bã tị gá rĩ i'dó kí unulé jọ kí, “Ũkú 'dĩ iza dó ãdu ãjẽ̃ rú 'dĩ íni ã'du ị́jọ́ sĩ?
5 Ícó tá ãdu 'dĩ ĩtũ̃ndãlé ãjẽ̃ ĩyõ la sĩ sĩlíngĩ túrú na séndẽ la fẽjó 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.” 'Dĩ vúlé gá uzá kí dó ũkpõ sĩ ũkû drĩ̃ gá.
6 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩmi a'be ũkú 'dĩ cã. Ĩmi ĩcãndĩ ĩ'di ku. Idé mání ị́jọ́ mũkẽ̃ ũniyambamba la.
7 'Bá lẽmẽrí rĩ kí ṹ'dṹ pírí sĩ ĩmi abe, ĩmi icó ĩ'baní ãko fẽlé sáwã cí ĩminí lẽlé rĩ agá. Wó má icó mụlé u'álé ĩmi abe ṹ'dṹ pírí ku.
8 Idé ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé mání rĩ 'bo, ĩ'di 'bã ãdu ũsũjó áma ụrụ'bá gâ sĩ áma itújó bábá sĩ áma ĩ̃sĩ̃jó rĩ sĩ.
9 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ãngũ pírí ũ̃nọ́kṹ drĩ̃ gá 'dâ ála sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ kí agá, ála ị́jọ́ ũkú 'dĩ 'bã idélé rĩ ũlũ ĩndĩ sĩ ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũrãjó.”

Yẹ́sũ̃ na ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ 'bá ĩ'di bã imbálé rĩ abe
(Mãtáyõ 26:14-25; Lṹkã 22:3-14, 21-23; Yõhánã 13:21-30)

10 Yṹdãsĩ̃ Ị̃sĩ̃kãrĩ̃ỵọ́tĩ̃ 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé mụdrị̃ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ 'dĩ 'bã ãzí ru rĩ, mụ ãtalo ãmbogo rĩ 'ba rũ̃lé sĩ mụjó Yẹ́sũ̃ mẹ́lẹ́ mbejó.
11 Ãtalo ãmbogo 'dĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jǫ̣lé rĩ sĩ, azị kí dó ĩ'diní sĩlíngĩ fẽjó rá. 'Dãá Yṹdãsĩ̃ i'dó dó sáwã múké sĩ ĩ'di rụjó rĩ kí ndrũ̃lé ãngũ la abe sĩ ĩ'di fẽjó 'bá Yãhṹdĩ̃ rú 'dĩ 'badrị̃.
12 Ṹ'dṹ drĩ̃drĩ̃ ũ̃mũ̃ mũkátĩ ãkṹkị́ kóru rĩ najó sĩ ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ 'bã kãbĩlõ kí ụlị́jó ídétáŋ́ná ru rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ zị kí ĩ'di, “Ílẽ ãmụ ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ idélé míní íngõlé?”
13 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sũ̃ pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí tị ĩ̃rĩ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩminí fi agá táwũ̃nĩ̃ ãmbógó rĩ agâlé ĩdrĩ drĩ̃ ụfụ ágọ́bị́ ãzí úmvú ĩ̃yị́ drĩ̃ trũ drĩ̃ gá la abe, ĩ'de vú la gâ sĩ.
14 Jó ĩ'di 'bã fijó rĩ gá, ĩzị jó 'dị́pị 'i, ‘Ímbápị jọ jó ãmṹ 'badrị̃ gá mání sĩ ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ najó 'bá mání imbálé rĩ abe rĩ íngõlé yã?’
15 Jó 'dị́pị la mụ jó 'a mmgbọ gõrófã agá idélé bábá ãko pírí trũ la i'dalé ĩminí, ĩmi idé dó ãmaní ãkónã ala gá 'dãá.”

---

* **14:1** *Ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ* ĩ'di ũ̃mũ̃ ị́jọ́ Ãdróŋ́ná 'bã ándrá 'bá Ịsịrayị́ĩ̃ drĩ̃ kí anzéjó Mĩ̃sị́rĩ̃ gá rĩ 'bã ị́jọ́ ũrãjó rĩ 'i.

16 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé 'dĩ ko kí dó drį̃ mụlé táwų̃ñ̨ ãmbógó 'dã agâlé,
ịsụ́ kí ı́jọ́ kí cécé tá Yẹ́sų̃ 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni. Idé kí dó ãkónã ų̃mų̃ alijó
'bá drį̃ gâ sĩ rĩ drį̃ 'dãá.
17 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sų̃ acá kí dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrı̨́ drį̃ į̃rį̃
'dĩ kí abe.
18 Yẹ́sų̃ 'bã kí ri agá méjã tị gá ãkónã na agá, jọ ímbá'bá 'baní, "Ma ĩminí
ı́jọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ, 'bá ãmã sĩ
ãkónã najó ĩ'di be ãngũ ãlu gá rĩ 'i."
19 Ḭjọ́ 'dĩ fẽ kí ásḭ acá dó ũcõgõ rú, i'dó kí Yẹ́sų̃ ụzḭlé "Adru ma 'i ku yã?"
20 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, "Ĩ'di adru ĩmi mụdrı̨́ drį̃ į̃rį̃ 'dĩ 'bã ãzí ãma sĩ íná
najó ĩ'di be bãkụ́lę̃ ãlu agá rĩ 'i.
21 Ngọ́tḭ 'Bádrį̃ la mụ drãlé rá cécé ı́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni. Wó ĩ'di mụ
adrulé andre ũnzĩ ãmbógó la rú 'bá Ngọ́tḭ 'Bádrį̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ nî.
Údrĩ ándrá 'bá íni rĩ tị agá ku la ándrá múké."

Ãkónã Úpí drį̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:26-30; Lụ́kã 22:14-20; 1 Kọ̃rį̃nḭtọ̃ 11:23-25)

22 Ĩ'bã kí ãkónã na agá, Yẹ́sų̃ 'dụ mũkátĩ fẽ ãwã'dĩfô drį̃ la gá, anu 'a la
rá, fẽ dó ĩ'di 'bá ĩ'di ĩ'baní jọ, "Ĩna ụrụ'bá mádrį̃ gá rĩ 'i."
23 'Dụ dó kópõ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní drį̃ la gá, ãzíla fẽ dó ĩ'badrį̰lé, nga
kí dó pírí mvụlé la.
24 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, "Kópõ 'dĩ ãrí mádrį̃ mụlépi asulépi 'bá wẽwẽ rú kí sĩ
rĩ, ãzíla ĩ'di tị icíma Ãdróŋá ní 'bá ĩ'didrį̃ abe rĩ 'i.
25 Ájọ ĩminí ı́jọ́ mgbã, má icó zãbíbũ ífí sụ́ 'dĩ mvụlé ḭdḭ ku kpere mání
mụ agá ú'dí rĩ mvụ agá Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃ agá."
26 Kí dó mụ úngó ngolé sĩ Ãdróŋá ịcụ́jó 'bo, ko kí dó drį̃ mụlé 'Bé Mĩzę̃yḭtų̃
gá.

Yẹ́sų̃ i'da ḭjọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Lụ́kã 22:31-34; Yõhánã 13:36-38)

27 Yẹ́sų̃ jọ ímbá'bá ĩ'didrį̃ gá rĩ 'baní, "Ĩmi pírí la mụ áma a'belé á'dụ̃sĩ
ĩmi apá rá. Ḭjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
" 'Ma mụ 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'dḭlé rá;
ãzíla kãbĩlõ kí mụ iréḭlé pírí rá.' †
28 Wó má angá jõ ídri rú 'bo, ma mụ mụlé ĩmi drį̃ḭlẹ́ gá Gãlḭ́Ḭ̃ gâlé."
29 Pétẽrõ angá ụrụgá jọ, "'Bá pírí drĩ kí táni mụ ími a'belé á'dụ̃sĩ, má
icó ku."
30 Yẹ́sų̃ jọ Pétẽrõ ní, "Ájọ míní mgbã ḭnḭ ãndrũ 'dĩ sĩ ã'ụ́gọ́ 'be drĩ cę̃rẹ́
pâlé į̃rį̃ † ku, mi jọ la ími tị sĩ pâlé na ínḭ̃ ma ku."
31 Wó Pétẽrõ umvi ı́jọ́ tị ũkpó sĩ, "Má icó ı́jọ́ 'dĩ 'bã áni la jọlé áma tị sĩ
ku, jõ táni ãmaní mụjó ũdrãjó mí be, má ã'ḭ rá." Ímbá'bá ãzí rĩ jọ kí pírí
'dĩ 'bã áni.

Yẹ́sų̃ 'bã Ãdróŋá zijó Gẽtẽsẽmánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:36-46; Lụ́kã 22:39-46)

32 Yẹ́sų̃ kí dó mụ calé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe ãngũ umvelé
Gẽtẽsẽmánĩ 'i rĩ gá, jọ ĩ'baní, "Ĩri áma tẽlé 'dâ, ma drĩ mụ Ãdróŋá zḭlé."

† **14:27** Zãkãríyã 13:7 † **14:30** Bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ ídu rĩ 'bã ãzí rĩ sĩ kí *pâlé į̃rį̃* 'dĩ ku.

33 'Dụ Pétẽrõ 'i, Yãkó'bõ 'i ãzíla Yõhánã 'i isé ru ĩ'ba abe drį̃ gá were,
ãzíla i'dó dó u'álé cãndí sĩ ãzíla ũcõgõ ãmbógó la sĩ,
34 ãzíla jọ ĩ'baní, “Ũcõgõ afí áma ásı̨ gá ĩ'di áma ásı̨ lı̨ ambamba ãni rú
drã tı̨ gá. Ĩtẽ ma 'dâ, ĩmi adru mı̨fı̨ mmgbọ.”
35 Ĩ'di mụ ru isélé drį̃lẹ́ gá were 'bo, tı̨ ãja vũrụ́ Ãdróŋá ã'ĩjó jọ, “Drĩ tá
icó rá sáwã drį̃ cı̨jó rĩ drĩ tá alı̨ áma drį̃ gâ sĩ alı̨-alı̨ la múké.”
36 Jọ vâ, “Bãbá! Má Átẹ́pı̨, ãko pírí icó kí rá la mî sĩ. Í'dụ kópõ ãzá tajó
rĩ má rụ́ 'dâ rá adru mâ lẽlé rĩ áni ku, wó mî lẽlé rĩ áni.”
37 Yẹ́sũ la mụ ãgõlé ímbá'bá 'ba rụ́ 'dõlé, ı̨sụ́ kí ụ́'dụ́ ko agá. Umve
Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ 'i jọ ĩ'diní, “Ĩmi ụ́'dụ́ ko yã? Ĩmi icó tẽlé mı̨fı̨ trũ mmgbọ
sáwã ãlu ku yã?”
38 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi adru mı̨fı̨ trũ mmgbọ, ĩzı̨ Ãdróŋá 'i ĩmi mụ filé ũ'bį̃táŋá
agá ku. Úríndí lẽ rá wó ụrụ'bá ũkpó kóru.”
39 Yẹ́sũ uja vâ ru gõlé vúlé Ãdróŋá zı̨lé tá ĩ'di 'bã zı̨lé drį̃drį̃ rĩ áni.
40 Ĩ'di vâ mụ ru ujalé ĩ'ba rų̃lé, ı̨sụ́ vâ kí ụ́'dụ́ ko agá, ã'dusĩku mı̨fı̨ la kí
ãnzı̨ ru ụ́'dụ́ sĩ, ãzíla nį̃ kí kí ã'du ı̨jọ́ jọ ĩ'diní yã rĩ gá ku.
41 Ĩ'di mụ gõlé ĩ'ba rų̃lé pâlé na la sĩ, jọ ĩ'baní, “Ĩmi drĩ kpere ụ́'dụ́ ko
ãzíla avı̨ yã? Ca rá! Sáwã sĩ Ngọ́tı̨ 'Bádrį̃ mẹ́lẹ́ mbejó ĩ'di fẽjó 'bá ũnzí
'badrı̨ rĩ acá 'bo.
42 Ĩmi angá ãmụ kî! Ĩndre, 'bá áma mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ la amụ́ 'dĩ!”

Yẹ́sũ rụjó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Lụ́kã 22:47-53; Yõhánã 18:3-12)

43 Yẹ́sũ 'bã drĩ ı̨jọ́ jọ agá 'dâ, cọtı̨ Yụ́dãsį̃ 'bá ĩ'di imbálé mụdrı̨ drį̃ į̃rį̃ rĩ
'bã ãzí ãlu rĩ acá. 'Bá ũ'bí amụ́lépi ĩ'di trũ rĩ kí túré trũ ãzíla ménéŋá abe
drı̨ gá. 'Dĩ kí 'bá ãtalo ãmbogo, imba'ba ãzı̨táŋá Mụ́sã drį̃ kí imbálépi,
ãzíla 'bá ĩyõ rĩ 'bã kí tı̨ ãpẽlé nĩ rĩ kî.
44 Yụ́dãsį̃ i'da tá ĩ'baní ı̨jọ́ ícétáŋá ru la 'bá 'dĩ abe ídu rú: “Ágọ́bı̨ mání
mụlé zı̨lé amvuŋá sĩ rĩ bãsĩ ĩ'di 'i, ĩrụ ĩ'di, ãsĩkárĩ 'bã rụ kí dó ĩ'di agụlé
drį̃ gá.”
45 Įjọ́ 'dĩ sĩ, Yụ́dãsį̃ mụ dó cọtı̨ pı̨rı̨ Yẹ́sũ rų̃lé jọ, “Rábį̃!” zı̨ dó ĩ'di amvuŋá
sĩ.
46 Rụ kí dó ĩ'di mgbemgbe cí.
47 Wó 'bá ãzí pá tulépi ãni rú 'dãá la anzé ménéŋá ga átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ 'bã ãtí'bó 'bã bı̨lẹ́ wẹ́ vũrụ́.
48 Yẹ́sũ jọ ũ'bí 'baní, “Ĩmi amụ́ áma rụlé túré, ãzíla ménéŋá ã'dı̨ drį̃ trũ
má iza 'bã rĩ ı̨jọ́ ũnzí la áni ã'du sĩ yã?
49 Ma ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi abe 'bá kí imbá agá lı̨cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá 'dãá, ĩrụ
jõ ma ku. Wó ı̨jọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ 'bã idé ru nĩ.”
50 Įjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá pírí a'be kí ĩ'di á'dụ̃sĩ apá kí rá.
51 'Bá ãzí kãrı̨lę̃ rú 'delépi Yẹ́sũ vú gâ sĩ la cí, sų̃ bõngó ku wó 'be ru
ụrụ'bá sókã sĩ. 'Bá ũ'bí tá Yẹ́sũ rụlépi 'dĩ ų̃'bį̃ kí tí ĩ'di rụlé,
52 mvu apálé pílílí ru a'be bõngó sókã rú 'dĩ kí drı̨ gá 'dãá.

Yẹ́sũ 'i 'bá ı̨jọ́ amálépi rĩ kí drį̃lẹ́ gá
(Mãtáyõ 26:57-68; Lụ́kã 22:54-55, 63-71; Yõhánã 18:13-14, 19-24)

53 Ḭjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá 'dĩ agụ kí dó Yẹ́sṹ 'i átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ
drḭ́ jó agâlé. 'Bá pírí ãtalo ãmbogo, imba'ba ãzḭ́táŋ́á Mṹsã drḭ́ kí imbálépi
rĩ kí ãzíla 'bá ĩyõ rĩ kí abe tra kí ru ĩ'didrḭ́ko gá 'dãá.
54 Pétẽrõ bĩ Yẹ́sṹ vú rá-rá ru kpere lḭ́cọ́ 'a átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drḭ́
'dã agâlé. Ri kí dó vṹrṹ ãsĩkárĩ jó Ãdróŋ́á drḭ́ andre tẽlépi rĩ abe ãcí yulé.
55 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ḭ́jọ́ amálépi rĩ kí abe pírí, ri kí ḭ́jọ́ ãzí ĩnzõ rú
la ndrṹlé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di 'dịjó wó ịsṹ kí ku.
56 'Bá wẽwẽ rú nze kí ḭ́jọ́ ĩnzõ rú la kí vú Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá, wó ḭ́jọ́ ĩ'bã kí
jọlé rĩ icí kí ru ku.
57 Ãgọbị ãzí tu kí pá ḭ́jọ́ ĩnzõ rú la vú nzelé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá jọ kí,
58 “Ãma are ĩ'di 'bã ḭ́jọ́ 'dĩ jọ agá, ‘Ma mụ jó Ãdróŋ́á drḭ́ 'bá 'bã kí sịlé 'dĩ
andilé rá. Ṵ'dṹ na vúlé gá ma vâ mụ sịlé la rá.’ ”
59 Ḭjọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ icí kí ru pírí ku.
60 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ angá pá tulé ụrụgá 'bá kí drḭ̃lẹ́ gá 'dãá zị Yẹ́sṹ
'i, “Mí icó tị apelé sĩ ḭ́jọ́ umvijó ku yã? Ḭjọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí vú nze lé mí rṹ 'dĩ
kí ã'du?”
61 Wó Yẹ́sṹ ĩyãŋ̃ã túmú ape tị sĩ ḭ́jọ́ umvijó ku. Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ zị
vâ ĩ'di ḭ̃dḭ́, “Mi Kúrísĩtõ Ãdróŋ́á 'bã Ngọ́pị 'i yã?”
62 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ma ĩ'di 'i. Ĩmi Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ ndre ri agá Ãdróŋ́á Ũkpó
'Dḭ́pị 'bã drḭ́ ãndá rĩ gá, ãzíla amṹ agá ṹrṹ'bṹ 'bṹ gá rĩ abe!”
63 Ũmbã sĩ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ asi dó kánzũ ĩ'di ụrụ'bá gá ri kí ũmbã
sĩ rá ãzíla jọ, “Sãdínĩ ãmaní ndrṹlé ĩ'diní ḭ̃dḭ́ rĩ íngõ 'i?
64 Ĩmi are ú'dáŋ́á ĩ'di 'bã sĩ Ãdróŋ́á 'dajó rĩ 'bo. Ĩmĩ ũrã ḭ́jọ́ íngoní?”
Nga kí pírí ḭ́jọ́ lịlé drḭ́ la gá jọ kí ḭ́jọ́ ndẽ ĩ'di 'bo lẽ 'bã drã rá.
65 'Bá ãzí rĩ i'dó kí sṹsṹ uwílé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá ãzí rĩ umbé kí ĩ'di 'bã mịḭ́
kí cí, adị kí ĩ'di ãzíla jọ kí, “Ílũ ãmaní, mí ũrã ã'di dị mi nĩ!” Ãsĩkárĩ 'dụ
kí dó ĩ'di colé.

Pétẽrõ 'bã tujó ínḭ̃ Yẹ́sṹ 'i ku rĩ
(Mãtáyõ 26:69-75; Lṹkã 22:56-62; Yõhánã 18:15-18, 25-27)

66 Pétẽrõ 'bã ri agá vṹrṹ lḭ́cọ́ agá 'dãá, ĩzóŋ́á ãtí'bó ru átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ drḭ́ gá rĩ 'bã ãzí ãlu amṹ 'dãá.
67 Ĩ'di mụ Pétẽrõ ndrelé ãcí yu agá 'dãá, Ifí ĩ'di ãni rú lọ́lọ́ jọ ĩ'diní, “Mi
vâ 'bá Yẹ́sṹ Nãzẽ̱rẹ́ṭḭ́ gá rĩ drḭ́ rĩ 'bã ãzí.”
68 Wó Pétẽrõ tu rá, jọ, “Ánḭ́ ĩ'di ku. Ánḭ́ vâ ĩmi ḭ́jọ́ jọ ã'du drḭ́ gá yã rĩ ku.”
Ãfũ dó ãmvé pãráta gá. Cọtị ã'ṹgọ́ 'be cẽ̱rẹ́.
69 Ĩzóŋ́á tá ãtí'bó ru rĩ ndre vâ Pétẽrõ ḭ̃dḭ́ jọ 'bá pá utulépi 'dãá rĩ 'baní,
“Ágọ́bị 'dĩ bãsĩ ĩ'bã ãzí.”
70 Pétẽrõ tu vâ ḭ̃dḭ́.
Sáwã were vúlé gá, 'bá pá utulépi 'dãá rĩ jọ kí Pétẽrõ ní, “Mí icó tulé ku
ã'dusĩku mi 'bá Gãlḭ́lḭ̃ gá la.”
71 Pétẽrõ i'dó ru alṹlé, na ũyõ kí drḭ̃lẹ́ gá 'dãá jọ, “Ánḭ́ 'bá ĩmi ḭ́jọ́ jọjó drḭ́
la gá 'dĩ ku.”
72 Cọtị ã'ṹgọ́ 'be dó cẽ̱rẹ́ pâlé ḭ̃rḭ́ rĩ 'i. Ḭjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé Pétẽrõ ní, “Mi áma
gã úmgbé pâlé na 'dĩ sĩ ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẽ̱rẹ́ ku rĩ” agá dó ĩ'diní. Ḭjọ́ 'dĩ fi dó
ásḭ la gá ãzákírílí ru kpẽ̱ dó awálé.

15

Âgụ Yẹ́sṹ 'i Pĩlátõ drį̃lẹ́ gá
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Lṹkã 23:1-5; Yõhánã 18:28-38)

1 Ṹ'bṹtịnịnị ṹ'dṹ ãzí rĩ sĩ ãtalo ãmbogo rĩ kí, 'bá ĩyõ rĩ kí abe, imba'ba
ãzị́tãŋá Mṹsã drį̃ kí imbálépi rĩ kí, ãzíla 'bá Yãhṹdį̃ rú ị́jọ́ amálépi rĩ kí
abe, itú kí ị́jọ́. Umbé kí Yẹ́sṹ 'i agụlé fẽlé Pĩlátõ * drị.
2 Wó Pĩlátõ zị Yẹ́sṹ 'i, "Mi Úpí 'bá Yãhṹdį̃ rú rĩ 'badrị gá rĩ 'i yã?" Yẹ́sṹ
umvi ĩ'diní, "Ãndá, Ĩ'di cécé míní jọlé 'dĩ 'bã áni."
3 Ãtalo ãmbogo 'dĩ tõ kí ĩ'di ị́jọ́ wẽwẽ rú sĩ.
4 Pĩlátõ uja vâ ĩ'di zịlé į̃dị, "Mí icó ị́jọ́ ãzí umvilé ị́jọ́ 'dĩ kí agá ku yã? Mí
are ị́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí ũtrãlé ími ụrụ'bá gá wẽwẽ rú mí idé 'bã kí mi 'i 'dĩ kí
ku yã?"
5 Wó Yẹ́sṹ umvi ị́jọ́ ãzí ku, ị́jọ́ 'dĩ sĩ Pĩlátõ drį̃ iza ru rá.

Úlị į̃jọ́ Yẹ́sṹ drį̃ gá ĩ'di 'dijó rá
(Mãtáyõ 27:15-26; Lṹkã 23:13-25; Yõhánã 18:39—19:16)

6 Ṹ'dṹ ṹmṹ alijó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ drį̃ sĩ, Pĩlátõ la jõ 'bá mãbṹsṹ rú 'bá 'bã
kí lẽlé la trũ ãlu mãbṹsṹ gâlé rá.
7 Į̃tṹ 'dã sĩ 'bá ãzí 'bãlé mãbṹsṹ gá la cí rṹ la Bãrábã 'i, úrụ ĩ'di ĩ'bã kí
'bá 'dị́jọ́ ã'dị́ gá rĩ sĩ. †
8 'Bá ũ'bí 'dĩ mụ kí Pĩlátõ rṹlé, zị kí ĩ'di 'bá ãzí mãbṹsṹ rú la trũjó ãlu
rá jõ ĩ'di 'bã idélé údu rĩ 'bã áni.
9 Pĩlátõ zị kí, "Ĩlẽ má a'be ĩminí Úpí 'bá Yãhṹdį̃ rú rĩ 'badrị gá rĩ 'i yã?"
10 Ĩ'di 'bã ñjó la cé ãtalo ãmbogo rĩ fẽ kí ĩ'di ĩ'di drį̃lé ãjã sĩ rĩ sĩ.
11 Ãtalo ãmbogo rĩ usú kí 'bá kí bị́lẹ́ jǫ̣jó la Pĩlátõ ní 'bã a'be ĩ'baní
Bãrábã áyụ.
12 Pĩlátõ zị ũ'bí kí, "Ĩlẽ má idé 'bá ĩmĩ umvelé Úpí 'bá Yãhṹdį̃ rú rĩ 'badrị
rĩ ã'dụ rú?"
13 Ũ'bí uzá kí, "Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị́ gá."
14 Pĩlátõ zị kí, "Į̃jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ ã'du?" Uzá kí dó ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ
į̃dị́-į̃dị, "Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị́ gá!"
15 Pĩlátõ 'bã lẽjó rṹkụma ịsṹjó ũ'bí 'badrị rĩ sĩ, a'be dó Bãrábã 'i rá ĩ'bã
kí lẽlé rĩ áni. Ĩ'di dó mụ Yẹ́sṹ fẽlé colé ãsĩkárĩ 'badrį̃lé 'bo, fẽ dó ĩ'di ĩ'badrị
mụlé ipalé mũsãlá'bã sị́ gá.

Ãsĩkárĩ ide kí Yẹ́sṹ 'i
(Mãtáyõ 27:27-31; Yõhánã 19:2-3)

16 Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó Yẹ́sṹ agụlé lị́cọ́ ãzíla ãngũ gávũnã 'bã sĩ ị́jọ́ lịjó rĩ gá,
ãzíla umve kí dó ãsĩkárĩ 'bã ãzí 'dãá rĩ kí pírí ãngũ ãlu gá.
17 Su kí dó Yẹ́sṹ ní bõngó ãzí kọ̃ñ̨kọ̃ñ̨ rú la. Idé kí dó kẹ́rịnạ́ ṹcị́kị́ sĩ
sulé drį̃kã gá tãgíyã ũpĩ drį̃ rú.
18 I'dó kí ĩ'di ịcṹlé ĩnzõ rú sĩ ĩ'di idejó úzáŋâ trũ, "Háyẹ̃, Úpí 'bá Yãhṹdį̃
rú rĩ 'badrị rĩ."
19 Gbã kí ĩ'di kẹ̃lị́ká sĩ drį̃kã gá, uwí kí sṹsṹ ụrụ'bá la gá, tị́ kí ãja vṹrṹ
ĩ'di drį̃lẹ́ gá ãrútãŋá idemará ãni la fẽjó ĩ'di nî.

---

* **15:1** *Pĩlátõ* ĩ'di ándrá gávũnã 'bá Rṹmị̃ gá rĩ 'badrị sáwã 'dã sĩ rĩ 'i. 'Bá 'dĩ agụ kí Yẹ́sṹ 'i ĩ'di rṹlé ã'dusĩku ĩ'di 'bá sáwã 'dã sĩ icólépi ị́jọ́ lịlépi 'bá drį̃ gá ú'dị sĩ ĩ'di rá rĩ 'i. † **15:7** Ã'dị́ 'dĩ *Bãrábã* kí ándrá 'dị agá la sĩ lẽjó gãmétẽ 'bá Rṹmị̃ gá rĩ 'badrị 'bejó.

20 Ĩ'baní dó Yẹ́sṹ idejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, trũ kí bõngó kọ̃ṇ̃kọ̃ṇ̃ 'dã 'i, su
kí dó bõngó ĩ'didrị́ ídu rĩ kí ĩ'di ụrụ'bá gâlé, agụ kí dó ĩ'di ipalé mũsãlá'bã
sị́ gá.

Yẹ́sṹ ipajó mũsãlá'bã sị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 27:32-44; Lụ́kã 23:26-43; Yõhánã 19:17-27)

21 Ĩ'bã kí mụ agá gẹ̃rị́ gá 'dãá, ụfụ kí drị́ ágọ́bị́ umvelé Sị̃mọ́ṇ̃ angálépi
táwṹṇ̃ Kṹrẹ́ṇ̃ gá ĩ'di 'bã anzị kí sĩ adrujó Ãlẽkĩzéndã kí Rũfúsĩ be rĩ trũ,
ũŋmĩ kí ĩ'di ũkpó sĩ mũsãlá'bã mụjó Yẹ́sṹ ipajó rĩ 'dụjó.
22 Ãsĩkárĩ agụ kí dó Yẹ́sṹ 'i ãngũ umvelé Gõlõgótã 'i (ífí la ãngũ drị̃kã
ụ́rụ́kụ́ 'i) rĩ gá.
23 'Dãá ṹ'bị̃ kí ĩ'diní wáyĩnĩ usalé írúwá umvelé mírã rĩ trũ rĩ fẽlé mvụlé,
wó Yẹ́sṹ gã mvụlé la úmgbé.
24 Ipa kí dó Yẹ́sṹ mũsãlá'bã sị́ gá, 'be kí bõngó ĩ'didrị́ gá rĩ kí jẽgê sĩ, sĩ
kí awajó ã'di la íngõ 'dụ nĩ.
25 Îpa Yẹ́sṹ 'i mũsãlá'bã sị́ gá sáwã na ṹ'bṹtị drị́ gá rĩ sĩ.
26 Îpa ị́jọ́ ĩ'di tõjó rĩ ĩ'di drị̃lẹ́ gá 'dãá úsĩ, "'DĨ ÚPÍ 'BÁ YÃHṸ́DĨ̃ RÚ RĨ̃ 'BADRỊ̃."
27 'Bá ṹgụ'ba rú la kí ị̃rị̃ îpa kí Yẹ́sṹ be mũsãlá'bã sị́ gá ĩndĩ, ãlu rĩ drị́
ãndá rĩ gá, ãzí rĩ drị́ ị̃jị́ rĩ gá. [
28 Ị́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drị́ agá rĩ áni, "Úlã ĩ'di 'bá ị́jọ́ izalépi 'dĩ kí 'bã
ãzí ru."†] ‡
29 'Bá alị́lépi gẹ̃rị́ 'dã gâ sĩ rĩ ide kí Yẹ́sṹ 'i, drị̃kã ayaŋâ trũ jọ kí, "Háyẹ̃!
Ị́jọ́ ándrá mi jó Ãdróŋá drị́ 'dĩ andi rá, mi sị la ị̃dị́ ṹ'dṹ na agá rá ku yã?
30 Mí asị́ vṹrṹ mũsãlá'bã sị́ gâlé sĩ ími ãmgbã rĩ pajó."
31 Ãtalo ãmbogo rĩ kí, imba'ba ãzị́táŋá Mṹsã drị́ kí imbálépi rĩ kí ãzíla
'bá ĩyõ rĩ abe ide kí vâ Yẹ́sṹ gẹ̃rị́ ãlu 'dĩ sĩ, jọ kí, "Ĩ'di jõ vâ 'bá ãzí kí pa rá,
pa ru ku íngoní-íngoní ru! 32 Drĩ adru Kúrísĩtõ Úpí 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị́ gá rĩ
'i, 'ba asị́ mũsãlá'bã sị́ gâlé rĩ sĩ vṹrṹ 'dõlé ãma dó sĩ ndre la ãzíla ãma dó
sĩ ĩ'di ã'ị̃."
'Bá ṹgụ'ba rú ị̃rị̃ ipalé ĩ'di be 'dã ide kí vâ ĩ'di ĩndĩ.

Yẹ́sṹ 'bã drãjó rĩ
(Mãtáyõ 27:45-56; Lụ́kã 23:44-49; Yõhánã 19:28-30)

33 Ĩ'di dó mụ calé sáwã ázíyá ị̃tṹ ãni, ãngũ nị kpákpá kpere sáwã úrômĩ.
34 Sáwã la dó mụ calé úrômĩ 'bo, Yẹ́sṹ za ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ ũkpó sĩ, "Ẽlóyĩ,
Ẽlóyĩ, lama sãbãkĩtánĩ?" Ífí la, "Ãdróŋá mádrị̃, Ãdróŋá mádrị̃, mí a'be ma
rá ã'du sĩ yã?" †
35 'Bá ãzí pá utulépi ãni rú rĩ are kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ jọ kí, "Ĩmi are, ĩ'di
Ĩlíyã umve."
36 'Bá ãzí ãlu ãcẹ̃ ãko ãzí vónõ áni la trũ, su ĩ'di wáyĩnĩ ũká la agá, umbé
ĩ'di ũzú sị́ gá sulé Yẹ́sṹ tị gá. 'Bá ãzí kí agá 'dãá jọ, "Úndre drĩ Ĩlíyã la nõ
amṹ ĩ'di ãtrũlé mũsãlá'bã sị́ gá vṹrṹ 'dõlé rá yã áni."
37 Yẹ́sṹ za ṹ'dṹkọ́ sĩ re, drã dó rá.
38 Bõngó jó Ãdróŋá drị́ 'a alijó rĩ asi ru ị̃rị̃ i'dójó ụrụgá kpere vṹrṹ.

---

† **15:28** Ĩsáyã 53:12 ‡ **15:28** Vásĩ 28 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fṹ̃ị̃-nõtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ Ãdróŋá drị́ Gị̃rị́kị̃ tị sĩ ídu drị̃drị̃ rĩ kí agá 'dáyụ.
† **15:34** Zãbṹrị̃ 22:1

39 Ãmbógó ãsĩkárĩ Rụ́mį̃ gá rĩ drį̣ 'dĩ sĩ tu pá Yẹ́sụ̃ drį̃lẹ́ gá 'dãá cí, ndre
Yẹ́sụ̃ 'bã drã agá cé, jọ, "'Dĩ ãndá-ãndá ru Ãdróŋá 'bã Ngǫ́pį̣ 'i."
40 Ũkú ãzí kí cí utu kí pá rá-rá ru ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé, Mãgãdẽlénã
'i, Mãríyámũ Yãkó'bõ ĩmbíráŋá rĩ 'bã andre Yósẽ be rĩ 'i ãzíla Sãlómẽ 'i.
41 Ũkú 'dĩ kí ándrá acị́lépi Yẹ́sụ̃ vú gâ sĩ angájó ãngũ Gãlị́lį̃ gá ãzíla ĩ'di
ãzãkolépi ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí agá rĩ kí. Ũkú ãzí wẽwẽ rú ándrá amụ́lépi
ĩ'di trũ angájó Yę̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá rĩ kí vâ 'dãá cí.

Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ į̃sį̃ŋá
(Mãtáyõ 27:57-61; Lụ́kã 23:50-56; Yõhánã 19:38-42)

42 Ĩndró acá ãni rú 'dĩ sĩ ụ́'dụ́ Sãbátũ drį̣ gá rĩ acá drĩ ku rú.
43 Yų̃sụ́fų̃ angálépi Ãrĩmãtéyã gá, 'bá ãzí Yãhụ́dį̃ 'bã ukutáŋá gá rilépi
ĩndĩ, 'bá 'bã kí į̃nzį̃lẹ́ į̃nzį̃, Súrụ́ Ãdróŋá drį̣ amụ́lépi rĩ 'bã drį̃ tẽlépi rĩ 'i,
mụ ų̃rį̃ kóru Pĩlátõ rụ̃lé Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ a'į̣lé.
44 Pĩlátõ 'bã drį̃ iza ru rá ĩ'di 'bã arejó la Yẹ́sụ̃ drã 'bo rĩ sĩ, umve ãmbógó
ãsĩkárĩ 'badrį̣ gá rĩ sĩ ĩ'dĩ zijó Yẹ́sụ̃ drã ídu yã rĩ nj̃jó.
45 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ ãsĩkárĩ 'bã ãmbógó tị gá rĩ arelé 'bo, fẽ Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ
Yų̃sụ́fų̃ drį̣ rá.
46 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yų̃sụ́fų̃ mụ bõngó ĩgbãlé, ãtrũ dó Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ mũsãlá'bã sį̣
gâlé vų̃rụ́ 'dõlé, umbé ĩ'di bõngó ú'dí la sĩ, 'dụ dó ĩ'di į̃sį̃lé 'bụ́ galé írã agá
la agá, gũ dó írã ãmbógó kpakụ la tị la gá cí.
47 Mãríyámũ Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ Yósẽ 'bã ãndrẽ be ndre kí ãngũ
sĩ Yẹ́sụ̃ į̃sį̃jó rĩ cé.

16

Yẹ́sụ̃ 'bã angájó ídri rĩ
(Mãtáyõ 28:1-8; Lụ́kã 24:1-12; Yõhánã 20:1-10)

1 Ụ́'dụ́ Sãbátũ 'bá Yãhụ́dį̃ 'badrį̣ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ drį̣ rĩ la mụ ukólé 'bo,
Mãríyámũ Mãgãdẽlénã, Sãlómẽ ãzíla Yãkó'bõ 'bã ãndrẽ trũ ĩgbã kí ãdu
ãjį̣ ngų̃lépi vĩrĩ la kí sĩ mụjó Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ ifíjó.
2 Ụ́'dụ́ ãzį̣ rĩ 'bã ų̃'bụ́tịn̨ín̨í, į̃tụ́ 'bã ãfũjó 'bo rĩ sĩ, mụ kí į̃nádrį̃ gâlé.
3 Ĩ'bã kí mụ agá gę̃rį̃ gá 'dãá ụzį̣ kí ru ãyá-ãyá, "Ã'di la mụ ãmaní írã 'bụ́
tị gá 'dãá gũlé nĩ yã?"
4 Wó kí mụ acálé ãni rú 'bo, ndre kí ãngũ kí drį̃lẹ́ gâlé, ndre kí írã
ãmbógó kpakụ 'bụ́ tị gá rĩ úgũ rá.
5 Ĩ'bã kí fi agá 'bụ́ agâlé, ndre kí 'bá ãzí ru sulépi bõngó imve sĩ la ri 'bụ́
'bã wókõ ãndá gá rĩ gá, wó idé kí dó ų̃rį̃ sĩ.
6 'Bá 'dã jọ ĩ'baní, "Ĩmi idé ų̃rį̃ sĩ ku. Ánį̃ rá ĩmi Yẹ́sụ̃ Nãzę̃rẹ́tį̃ gá ándrá
ipalé mũsãlá'bã sį̣ gá rĩ ndrụ̃, ĩ'di 'dộ yụ, angá ídri rú 'bo. Ĩndre ãngũ
ándrá sĩ ĩ'di 'bãjó rĩ gápi 'dĩ.
7 Ĩmụ dó ị́jọ́ 'dĩ lũlé 'bá ĩ'diní imbálé rĩ 'banî vâ Pétẽrõ ní. Ĩ'di mụ ĩmi
drį̃lẹ́ gá Gãlị́lį̃ gâlé 'dĩ, ĩmi mụ ĩ'di ndrelé ándrá ĩ'di 'bã jọlé ĩminí rĩ áni."
8 Ũkú 'dĩ amvú kí apálé angájó į̃nádrį̃ agâlé ụ́ngụ́lẹ́ sĩ ų̃rį̃ trũ ãzíla ụrụ'bá
la kí dį̃ yã sĩ, jọ kí ị́jọ́ 'bá ãzí ní ku ã'dusĩku ų̃rį̃ fi kí ásį̣ gá ambamba.

[Bĩbĩlíyã ándrá sĩlé ídu rĩ kí 'bã ãzí ujalé rĩ kí agá Mãrákõ 'bã ãsį̃ŋá 16:9-20 'dĩ ĩ'di 'dáyụ]

9 Ẹ́ẹ́sṹ la mụ angálé ụ́'dụ́ Sãbátũ drḭ gá rĩ sĩ 'bo, i'da ru Mãríyámũ
Mãgãdẽléna ándrá ĩ'di bãsĩ úríndí ũnzí ázḭ̀rḭ̀ kí adrójó ala gá rĩ nĩ.
10 Mụ dó ḭ́jọ́ 'dĩ vú nzelé ímbá'bá Ẹ́ẹ́sṹ drḭ ũcõgõ-ũcõgõ rú awalépi rĩ
'banî.
11 Mãríyámũ ní táni ḭ́jọ́ 'dĩ lũjó 'bá 'dĩ 'baní, Ẹ́ẹ́sṹ angá ídri rá ãzíla índre
ĩ'di rá tí, ã'ḭ́ kí ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ́ ku.
12 'Dã 'bã ũngúkú gá, Ẹ́ẹ́sṹ i'da ru 'bá ḭ̃rḭ̃ angálépi Ẹ̃ẽrṹsãlẹ́mṹ gá mụlépi
gẽ̃rḭ̃ gá 'dã ãngũ ãzí gá rĩ 'banî, wó drḭ̃drḭ̃ rĩ sĩ nḭ̃ kí ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá ku,
i'dá ndú ĩ'banî ã'dusĩku uja ru gbíyã rá.
13 'Bá 'dĩ kí mụ Ẹ́ẹ́sṹ nḭ̃lé 'bo, uja kí dó ru vúlé ḭ́jọ́ 'dĩ vú nzelé 'bá acelépi
rĩ 'banî, wó 'bá 'dĩ ã'ḭ́ kí ḭ́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí jọlé ĩ'baní 'dĩ ku.

Ẹ́ẹ́sṹ 'ba azḭjó 'bá mụdrḭ́ drḭ́ ãlu rĩ 'baní rĩ
(Mãtáyõ 28:16-20; Lụ́kã 24:36-49; Yõhánã 20:19-23; 'Etáŋá 1:6-8)

14 'Dã 'bã vúlé gá, Ẹ́ẹ́sṹ i'da dó ru ímbá'bá mụdrḭ́ drḭ́ ãlu 'dĩ 'baní ĩ'bã kí
ãkónã na agá. Uzá kí drḭ́ gá ã'ḭ́táŋá ãkõ sĩ ãzíla ásḭ́ ĩ'ba ãni mbalépi rĩ sĩ,
ã'dusĩku ĩ'bã kí ḭ́jọ́ 'bá ĩ'di ndrelépi cé angá ídri rú rá rĩ 'badrḭ́ kí ã'ḭ́jọ́ ku
rĩ sĩ.
15 Jọ dó ĩ'baní, "Ĩmụ ãzíla ĩmi ũlũ ḭ́jọ́ mgbã rĩ 'bá pírí ṹnọ́kụ́ drḭ́ gá 'dâ rĩ
'banî, 'bá áma ã'ḭ́lépi ãzíla bãbṹtḭ́zḭ̃ bĩlépi rá rĩ la ru pa rá. Wó 'bá ã'ḭ́lépi
ku rĩ ḭ́jọ́ lḭ́lé rĩ la ĩ'di ndẽ rá.
16 'Bá ḭ́jọ́ 'dĩ ã'ḭ́lépi ãzíla bãbṹtḭ́zḭ̃ bĩlépi rá rĩ la ru pa rá, wó 'bá ḭ́jọ́ 'dĩ
ã'ḭ́lépi ku rĩ ála ḭ́jọ́ lḭ́ drḭ́ la gá rá.
17 'Bá pírí áma ã'ḭ́lépi rĩ kí ála ĩ'baní ũkpõ fẽ sĩ tálí kí idéjó, kí úríndí
ũnzí kí adro áma rṹ sĩ, kí tḭ́ ú'dí jọ.
18 Drĩ kí ḭ̃nḭ̃ rụ ãzíla ãdrákĩ mvụ, icó kí kí idélé ũnzí ku, drĩ kí drḭ́ ṹtḭ́ 'bá
ãyánĩ rú rĩ kí drḭ́ gá kí adrí rá."

Ẹ́ẹ́sṹ 'dụjó 'bṹ gâlé rĩ
(Lụ́kã 24:50-53; 'Etáŋá 1:9-11)

19 Úpí Ẹ́ẹ́sṹ la mụ ḭ́jọ́ 'dĩ kí jọlé ímbá'bá 'baní 'bo, ú'dụ dó ĩ'di ụrụgá 'bṹ
gâlé ãzíla îri dó ĩ'di Ãdróŋá 'bã drḭ́ ãndá rĩ gá.
20 Ímbá'bá iré kí dó ḭ́jọ́ ũlũ trũ ãngũ pírí agá ãzíla Úpí nga dó ãzḭ́ ĩ'ba
abe. Tálí ĩ'bã kí idélé ãzíla ícétáŋá ĩ'bã kí idélé rĩ i'da kí ḭ́jọ́ mgbã ĩ'bã kí
ũlũlé rĩ kí nĩ.

Ị́jọ́ Mgbã
Lṵ́kã
'bã sĩlé rĩ

1 'Bá ũ'bí sĩ kí ị́jọ́ ru idélépi ãma drĩdríŋĩ gá rĩ kí drĩ́ gá.
2 Sĩ kí 'bá ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí ndrelépi i'dóŋá gá cé vâ ũlũlépi la rĩ 'bã kí jọlé
ãmanî rĩ kî.
3 Téfũlõ mi 'bá rulé rũrũ rĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mâ ị́jọ́ kí į̃ndṵ́ ndrṵ̃ agá i'dóŋá gâlé
rĩ sĩ, má ũrã ĩ'di múké lẽ ásĩ ị́jọ́ ãlu-ãlu ru idélépi 'dĩ kí míní rá.
4 Má idé ị́jọ́ 'dĩ íni mínî sĩ ị́jọ́ mgbã 'bání imbálé míní rĩ nĩjó.

Tịŋá Yõhánã Bãbṵ̃tịzį̃ fẽlépi rĩ drį̃ icéjó rĩ

5 Sáwã Hẽródẽ 'bã ũpĩ najó Yṵ̃dịyã gá rĩ sĩ, átáló ãzí rṵ́ la Zãkãríyã 'i
angájó amụtị 'bá ídétáŋá idélépi Ãbíyã drĩ́ agá rĩ kí agá. Ũkû rṵ́ Į̣Į̃zãbẹ́tį̃
'i vâ amụtị 'bá ídétáŋá idélépi Ãrọ́nį̃ drĩ́ agá.
6 'Bá 'dĩ kí į̃rį̃ trá ãlá ru Ãdróŋâ mị́fĩ́ gá ãzíla ri kí ãzị́táŋá Úpí Ãdróŋá
drĩ́ kí tãmbalé kí vú ũbĩjó pírí.
7 'Bá į̃rį̃ 'dĩ ri kí u'álé ngọ́tį̃ŋâ kóru Į̣Į̃zãbẹ́tį̃ 'bã adrujó úndó rĩ sĩ wó de
kí į̃rį̃ trá rá.
8 Ṵ'dṵ́ ãlu Zãkãríyã la ãzị́ átáló drĩ́ ínátị ĩ'didrĩ́ abe rĩ nga agá jó Ãdróŋá
drĩ́ agá.
9 Pẽ kí ĩ'di filé jó Ãdróŋá drĩ́ agâlé jẽgê 'beŋá sĩ jõ ĩ'bã kí idélé lã'bĩ ĩ'badrĩ́
ãtalo drĩ́ sĩ, mụlé ãko ãjį̃ trũ vĩrĩ rĩ ivélé Úpí nî.
10 Sáwã ãko ãjį̃ trũ vĩrĩ 'dã ivéjó Ãdróŋá ní rĩ la mụ acálé 'bo, 'bá ru
atrálépi atrá rĩ ri kí Ãdróŋâ į̃nzį̃lé ãmvé 'dãá.
11 Mãlãyíkã Úpí Ãdróŋá drĩ́ i'da ru ĩ'diní tu pá ãngũ sĩ ídétáŋá idejó
ãlĩtárĩ 'bã wókõ ãko ãjį̃ trũ ngṵ̃lépi vĩrĩ ivélé rĩ 'bã wókõ ãndá gá rĩ gá.
12 Zãkãríyã la mụ ĩ'di ndrelé 'bo, drĩ́ la sã nũrũ idé vâ ṵ̃rĩ́ sĩ.
13 Wó mãlãyíkã jọ ĩ'diní, “Mí idé ṵ̃rĩ́ sĩ ku Zãkãríyã! Ãdróŋá are mî zị́táŋá
rá, mí ũkû Į̣Į̃zãbẹ́tį̃ la mụ míní ngọ́tị́ ágọ́bị́ tịlé. Mi rṵ́ la 'da Yõhánã 'i.
14 Ãyĩkõ la dó mụ ími fụlé mi dô sĩ mụ ími ũnũlé ambamba! Ãyĩkõ la vâ
mụ 'bá ũ'bí kí fụlé ĩ'di tịjó rĩ sĩ!
15 Ĩ'di mụ adrulé 'bá ãmbógó la Ãdróŋâ drį̃lẹ́ gá, lẽ 'bã mvụ íwá ku.
I'dójó ĩ'di 'bã tĩŋá gá Úríndí Ãlá rĩ la ru tõ ĩ'di agá tré.
16 Ĩ'di rú 'bá Į̣sį̣rayíĮ̃ drĩ́ kí ají vúlé Úpí Ãdróŋá ĩ'badrĩ́ rṵ́ 'dõlé.
17 Ĩ'di mụ mụlé Úpí drį̃lẹ́ gá, úríndí agá ũkpó nábį̃ Į̃líyã drĩ́ sĩ, ĩ'di anzị
kí ásị́ icí átẹ́pį̣ka abe ãlu į̃dị́. Ĩ'di 'bá drĩ́ ũnzí ị́jọ́ arelépi ku 'dĩ kí uja ị́jọ́
kpị rĩ ũrãjó, ãzíla ĩ'di 'bá Úpí drĩ́ kí itú bábá ĩ'dinî.”
18 Zãkãríyã jọ mãlãyíkã ní, “Má ícó 'dĩ nį̃lé ĩ'di mụ adrulé 'dĩ áni la
íngoní ru? Ma dó ãmbá mâ ũkû vâ ãmbá ru.”
19 Mãlãyíkã umvi ĩ'diní, “Ma Gãbį̃rị́yẹ́lį̃ 'i, ma pá tu Ãdróŋá áma tị
ãpẽlépi mí rṵ́ ị́jọ́ mgbã 'dĩ vú nzelépi rĩ drį̃lẹ́ gá.
20 Wó mí ã'į̃ ị́jọ́ mâ ajílé míní ãndá mụlépi ru idélépi sáwã la gá rá 'dĩ
ku. Mî ị́jọ́ 'dĩ ã'į̃jó ku rĩ sĩ, mí icó ị́jọ́ jọlé į̃dị́ ku; mi ĩyãŋã tú kpere ị́jọ́ mâ
ajílé 'dĩ 'bã ru idé agá ãndá.”

21 Wó íni 'dĩ sáwã 'dã agá 'dãá 'bá ri kí Zãkãríyã tẽlé ũrãtáŋ̨â trũ 'dụ
sáwã jó Ãdróŋ̨á drı̨̃ agâlé íni la ã'du sĩ.
22 Ĩ'di mụ ãfũlé ãmvé 'dõlé 'bo, icó ĩ'baní ı̨jọ́ jǫ̣lé ku, nı̨̃ kí dó rá mãlãyíkã
i'da ru ĩ'diní jó Ãdróŋ̨á drı̨̃ agâlé. Jọ ı̨jọ́ ãluŋ̨á la ku, i'da dó ĩ'baní ı̨jọ́ kí drı̨
sĩ.
23 Sáwã ĩ'didrı̨ ãzı̨ ngajó jó Ãdróŋ̨á drı̨̃ agá rĩ la mụ ukólé 'bo, Zãkãríyã
gõ dó vúlé lı̨cọ́ gâlé.
24 'Dã 'bã vúlé gá were Ị̃lı̨zãbẹ́t̃ı̨ ı̨sṵ́ 'a, u'á dó sĩ jó agá jó agá ru ĩmbá
tõwú.
25 Jọ dó, “Úpí Ãdróŋ̨â ásı̨ ndrĩ dó mání 'dã áni yã! Wṵ̃ dó drı̨̃nzá áma
drı̨̃ gá ngọ́t̃ı̨ ãkõ sĩ rĩ rá.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã tı̨ŋ̨á icéjó

26 Ị̃lı̨zãbẹ́t̃ı̨ la mụ calé 'a trũ ĩmbá ázíyá 'bo, Ãdróŋ̨á ãpẽ mãlãyíkã
Gãbı̃rı̨yẹ́lı̨̃ tı̨ Nãzẽrẹ́t̃ı̨ gá ãngũ Gãlı̨́lı̨̃ gá,
27 ĩzóŋ̨á ágó rụlépi ku Yṵ̃sṵ́fṵ̃ Dãwṵ́dı̨̃ 'bã ũri rú lẽlépi ĩ'di ĩgbãlépi nĩ rĩ
rṵ́. Ĩzóŋ̨â rṵ́ la Mãríyámũ 'i.
28 Mãlãyíkã amṵ́ ĩ'di rṵ́ 'dõlé jọ ĩ'diní, “Ázı̨ mi cící, mi 'bá lẽlé ambamba
rĩ, Úpí Ãdróŋ̨á 'bã adru mí be!”
29 Ásı̨ la acá ũrãtáŋ̨á ru, ri ı̨jọ́ ũrãlé ĩ'di ásı̨ gá ı̨jọ́ mãlãyíkã 'bã jǫ̣lé rĩ drı̨̃
gá.
30 Mãlãyíkã jọ ĩ'diní, “Mí idé ṵ̃rı̨̃ sĩ ku Mãríyámũ, ã'dusĩku Ãdróŋ̨á wi
sṵ̃sṵ́ míní 'bo.
31 Mi adru 'a trũ mi ngọ́t̃ı̨ ágọ́bı̨̃ tı̨ mi rṵ́ la 'da Yẹ́sṵ̃ 'i.
32 Ĩ'di adru 'bá ãmbógó la ãzíla ála ĩ'di umve Ãdróŋ̨á Ãmbógó Ụrụgá
Ãndânĩ rĩ 'bã Ngọ́pı̨ 'i. Úpí Ãdróŋ̨á la ĩ'di 'bã ãmbógó ru cécé ándrá áyı̨́pı̨̃
Dãwṵ́dı̨̃ drı̨̃ áni,
33 ĩ'di vâ adru úpí ũri Yãkó'bõ drı̨̃ ãni jã 'dâ; Ũpĩ ĩ'didrı̨ rĩ icó ukólé ku!”
34 Mãríyámũ zı̨ mãlãyíkã 'i jọ, “Ma drĩ ĩzóŋ̨á ágó rụlépi ku la, ı̨jọ́ 'dĩ icó
ru idélé íngoní ru?”
35 Mãlãyíkã umvi ĩ'diní, “Úríndí Ãlá Ãdróŋ̨á Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ
drı̨̃ la adru ími drı̨̃ gá, ĩ'di ũkpó fẽ míní ngọ́t̃ı̨ ı̨sṵ́jó, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ ngọ́t̃ı̨ŋ̨á ãlápítí
míní mụlé tı̨lé rĩ ála ĩ'di umve Ãdróŋ̨á Ngọ́pı̨ 'i.
36 Índre drĩ mî kãká Ị̃lı̨zãbẹ́t̃ı̨ jõ 'bá 'baní jǫ̣lé úndó 'dâ rĩ ĩ'di ú'dî'da 'a
trũ ca dó ĩmbá ázíyá 'bo drĩ táni de 'bo rá tí.
37 Ãko ãzí Ãdróŋ̨á 'bã icólé idélé ku la 'dáyụ.”
38 Mãríyámũ jọ, “Ma ãtí'bó Úpí ãni, ı̨jọ́ 'dĩ 'bã idé ru áma ụrụ'bá gá cécé
mî jǫ̣lé rĩ áni.” 'Dĩ 'bã ũngúkú gá mãlãyíkã a'be dó ĩ'di rá.

Mãríyámũ mụ Ị̃lı̨zãbẹ́t̃ı̨ andrélé

39 'Dã 'bã ũngúkú gá were Mãríyámũ itú dó ru bábá ãzíla mụ táwṵ̃nı̨̃
'bé agá Yṵ́dã gá rĩ gá,
40 mụ filé lı̨cọ́ Zãkãríyã drı̨ gá rĩ gá ãzíla zı̨ Ị̃lı̨zãbẹ́t̃ı̨ 'i cící.
41 Ị̃lı̨zãbẹ́t̃ı̨ la mụ Mãríyámũ 'bã zı̨táŋ̨á arelé 'bo, ngọ́t̃ı̨ 'a la gá 'dã umvú
umvû. Ị̃lı̨zãbẹ́t̃ı̨ agá Úríndí Ãlá rĩ tõ dó ru tré,
42 za dó ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Ãdróŋ̨á wi sṵ̃sṵ́ míní ãmbógó ãndânĩ ndẽ ũkú
kí rá, ngọ́t̃ı̨ ími agá 'dĩ ní úwi vâ sṵ̃sṵ́ ĩndĩ!

43 “Ãrútáŋá ãmbógó Úpí mádrḭ̃ 'bã ãndrẽ ní amụ́jó áma andréjó 'dĩ dó íngõ 'i?
44 Ma mụ ími arelé áma zḭ agá 'bo, ngǫ́tḭ́ áma agá rĩ umvú ãyĩkõ sĩ.
45 Mi drḭ̃lḛ́ba rú míní ã'ḭ̃jó la ḭ́jǫ́ Úpí 'bã jǫlé rĩ la ru idé rá rĩ sĩ.”

Mãríyámũ 'bã úngó ịcụ́ŋá drḭ̃

46 Mãríyámũ jǫ,
“Áma ásḭ́ ịcụ́ Úpí 'i;
47 áma úríndí ĩ'di ãyĩkõ sĩ Ãdróŋá áma Palépi rĩ nî,
48 ã'dusĩku ũrã ḭ́jǫ́ ãtí'bó ĩ'didrḭ̃ ĩzóŋá ru rĩ drḭ̃ gá rá!
I'dójó ú'dî'da drḭ̃lḛ́ gâlé ru
sụ́rụ́ pírí kí áma umve drḭ̃lḛ́ba 'i,
49 ã'dusĩku ḭ́jǫ́ Ãdróŋá Ũkpó 'Dḭ́pḭ 'bã idélé mání ãmbógó ru 'dĩ kî sĩ.
Rụ́ la ãlá ru 'i.
50 I'dójó áyḭ́pḭ ãlu gá trũ mụjó ãzí rĩ gá
fẽ ásḭ́ ḭ̃gbḛ̃ 'bá ĩ'di rulépi rĩ nî.
51 Idé ḭ́jǫ́ drḭ̃ ũkpó ĩ'didrḭ̃ sĩ!
Iré 'bá ãfó trũ rĩ kí ũrãtáŋá kpékpé.
52 A'dụ́ 'bá ũpi rú 'dĩ kí úmvúke sḭ gâlé 'bãlé vụ̃rụ́,
wó inga 'bá ãjḭ́ nzelé rá rĩ kí ụ̀rụ̀gá.
53 Fẽ 'bá ãbḭ́rḭ́ 'bã fụlé rĩ 'baní agâlé tré ãko múké rĩ kî sĩ,
wó pẽ 'bá kụ́rḛ́nḭ́ rĩ kí tḭ drḭ́drḭ́ ru.
54 Ãdróŋá ko ãti'bo ĩ'didrḭ́ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú rĩ kí ãzã rá
ãzíla 'bã ásḭ́ ḭ̃gbḛ̃ ĩ'baní ụ́'dụ́ pírí;
55 Ãdróŋá azḭ ándrá ãmã áyḭ́pḭka 'baní á'bḭ́ ãmadrḭ́ Ḭbụrahḭ́mụ̃ ní anzḭ
ĩ'didrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lḛ́ gâlé rĩ kí abe,
azḭ́ŋá ukólépi ku la.”
56 Mãríyámũ u'á dó Ḭ̃lḭ̃zãbḛ́tḭ̃ be ãni la ĩmbá na 'dĩpí gõ dó ĩ'didrḭ́ kogâlé ĩndõ.

Yõhánã Bãbụ̃tḭ̃zḭ̃ fẽlépi rĩ tḭjó rĩ

57 Ḭ̃tụ́ acá dó Ḭ̃lḭ̃zãbḛ́tḭ̃ ní ĩ'di 'bã ngǫ́tḭ́ tĩjó, tĩ dó sĩ ngǫ́tḭ́ ágǫ́bḭ́.
58 Ḭ́jǫ́ 'dĩ kụ 'bá ĩ'di 'bã jĩránĩ rú 'dĩ 'baní kãká abe gbõŋáŋá ru Úpí Ãdróŋá i'da ĩ'diní ásḭ́ ḭ̃gbḛ̃, 'bá mụ kí dó sĩ ãyĩkõ idélé ĩ'di trũ.
59 Ngǫ́tḭ́ la mụ calé ụ́'dụ́ ãrõ kãká atrá kí ru wõ̀rḭ́ka kî trũ ĩ'di ĩtãrãŋá (sĩ acájó 'bá Ãdróŋâ ãni la rú rĩ) ndrejó. Lẽ kí rụ́ la 'dalé Zãkãríyã 'i átḛ́pḭ́ 'bã rụ́ sĩ.
60 Ḭ̃lḭ̃zãbḛ́tḭ̃ jǫ, “Yụ! Rụ́ la Yõhánã 'i!”
61 Jǫ kí ĩ'diní, “Mî kãká ãzí rụ́ 'dã trũ la 'dáyụ!”
62 Ụ̃'bḭ̃ kí dó ḭ́jǫ́ átḛ́pḭ́ ní drḭ́ sĩ ngǫ́tḭ́ 'bã rụ́ la adru ã'di 'i yã rĩ zḭjó.
63 A'ḭ́ dó ãko ãzí sĩ ãko sĩjó la sĩ, “Rụ́ la Yõhánã 'i.” 'Bá pírí acá kí ụ̃sụ̃táŋá sĩ.
64 Sáwã 'dã sĩ Zãkãríyã i'dó ḭ́jǫ́ jǫlé cǫtḭ i'dó dó Ãdróŋâ rụ́ ịcụ́lé.
65 Jĩránĩ acá kí dó ụ̃sụ̃táŋá sĩ ḭ́jǫ́ ru idélépi 'dĩ kí sĩ, ãzíla ḭ́jǫ́ ru idélépi 'dĩ kụ kí dó mmgbǫrú sụ́rụ́ 'bé 'a rú Yụ̃dḭ́yã gá pírí.
66 'Bá pírí ḭ́jǫ́ 'dĩ arelépi rĩ ũrã kí ḭ́jǫ́ drḭ̃ la gá uja kí zḭlé la “Ngǫ́tḭ́ 'dĩ la mụ adrulé íngoní?” Ĩ'di ḭ́jǫ́ ãzí tǫndǫlǫ la, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá drḭ̃ ũkpó rĩ drḭ̃ la gá cí.

Úngó Zãkãríyã drḩ

67 Zãkãríyã Yõhánã átẹ́pị Úríndí Ãlá rĩ tõ dó ru ĩ'di agá tré jọ dó sĩ ḭjọ́
Ãdróŋá drḩ drḩ gâlé rĩ kî;
68 "Ḭcṵ́ kí Ãdróŋá Ịsịrayḭ́lḩ drḩ 'bã rṵ́,
ã'dusĩku amṵ́ 'bá ĩ'didrḩ kí imílé 'bo
ãzíla amṵ́ 'bá ĩ'didrḩ kí unzelé ãjẹ̃ ãmbógó sĩ.
69 Ãpẽ ãmaní 'bá ãma palépi ũkpó trũ rĩ
angájó sṵ́rṵ́ ũpĩ * ãni ãtí'bó ĩ'didrḩ Dãwṵ́dḩ drḩ agá,
70 cécé ándrá ĩ'di 'bã azḩlé nãbḩya ãlá ĩ'di drḩ údu 'dĩ kí tḩ gâ sĩ rĩ áni.
71 Ú'dî'da rĩ gá ãma dó ãma pa mẹ́rọ́'bá ãmadrḩ kí drḩ gá
ãzíla 'bá ãma ngṵ̃lépi ũnzí 'dĩ 'badrḩ rá.
72 Ri u'álé ásḩ ḩgbẹ̃ sĩ ãma áyḭ́pḩka 'baní agá
vâ tḩ icíma ãlá ándrá ĩ'di 'bã azḩlé ĩ'banî rĩ 'bã ḭjọ́,
73 ũyõ ándrá ĩ'di 'bã nalé ĩ'di 'bã ḭjọ́ azḩlé ãma áyḭ́pḩ Ịbṵrahḩ́mṵ̃ nî rĩ.
74 Úpa ãma mẹ́rọ́'bá ãmadrḩ kí drḩ agá rá,
ãzíla ãma dó sĩ ãzḩ nga Ãdróŋá ãmadrḩ rĩ ní ṵ̃rḩ kóru,
75 ãlã sĩ ãzíla adrujó kpḩ ṵ́'dṵ́ ãmã u'ájó ídri rĩ kí agâ sĩ jã 'dâ.
76 Mi mâ ngọ́pḩ ĩmbíráŋá 'dĩ, ála ími umve nábḩ̃ Ãdróŋá Ãmbógó Ụrụgá
Ãndânĩ rĩ drḩ gá rĩ;
ã'dusĩku mi mụ gẽrḩ̃ idélé Úpí nî.
77 Mi 'bá ĩ'didrḩ 'baní gẽrḩ̃ patáŋá ịsṵ́jó rĩ lũ
trũtáŋá ḭjọ́ ũnzí drḩ agâ sĩ.
78 Ásḩ ḩgbẹ̃ḩ̃tḩ̃ Ãdróŋá drḩ sĩ,
ãngũ imve Ãdróŋá drḩ 'bṵ̃ agâlé rĩ la ugó ụwḭ́lé ãmaní 'dĩ.
79 Ĩ'di ãngũ jijó 'bá u'álépi ãngũ ịnḩ agá 'dĩ 'baní
ãzíla 'bá acḩ́lépi drã 'bã índríléndri agá 'dĩ 'banî,
ãzíla ĩ'di vâ ãma drḩ 'de gẽrḩ̃ ásḩ ḩgbẹ̃ drḩ agâ sĩ."
80 Yõhánã zo úmgbó trũ ụrụ'bá ãlá sĩ úríndí agá, wó mụ dó sĩ u'álé ásé
agá ãngũ 'bá kóru rĩ gá kpere ĩ'di 'bã ãzḩ ĩ'didrḩ 'bá Ịsịrayḭ́lḩ drḩ 'banî rĩ
i'dó agá.

2

Tịŋá Yẹ́sṵ̃ drḩ rĩ 'i
(Mãtáyõ 1:18-25)

1 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ úpí ãmbógó 'bá Rṵ́mḩ̃ gá rĩ 'badrḩ umvelé Kãyḩ̃sárḩ̃* Ãgṵ́sḩ̃tọ̃
azḩ ãzḩ́táŋá 'bá ĩ'didrḩ ãngũ gá rĩ kí lãjó pírí.
2 ('Dĩ lãtáŋá 'bá kí lãjó drḩ̃drḩ̃ ịsṵ́ úpí Kṵ̃rḩ̃nḩ́yọ̃ ĩ'di ãmbógó 'bá Sḩ́rḩ̃yã gá
rĩ 'badrḩ rĩ 'i.)
3 'Bá pírí gõ kí mụlé ru rṵ́ sĩlé ãngũ ĩ'badrḩ ĩ'bã kî sĩ angájó rĩ gá.
4 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã angájó ũri úpí Dãwṵ́dḩ drḩ agá rĩ sĩ, mụ dó sĩ mụlé
ru rṵ́ sĩlé Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṵ̃ gá 'dĩ Yṵ̃dḩ́yã gá, lḩcọ́ á'bḩ ĩ'didrḩ Dãwṵ́dḩ drḩ gá. Mụ
Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṵ̃ gâlé angájó Nãzẹ̃rẹ́tḩ̃ gá 'dĩ Gãlḩ́lḩ̃ gá.
5 'Dụ ĩ'di 'bã ũkú ándrá ĩ'di 'bã lẽlé ĩgbãlé 'a trũ Mãríyámũ trũ mụjó rṵ́
sĩjó ĩ'di be ĩndĩ.
6 Kí mụ adrulé 'dã 'bo, sáwã ĩ'diní ngọ́tḩ̃ tĩjó rĩ ca dó rá,

* **1:69** Ãdróŋá fẽ *sṵ́rṵ́ ũpĩ* ãrĩ Dãwṵ́dḩ drḩ sṵ́rṵ́ agá nĩ.

* **2:1** *Kãyḩ̃sárḩ̃* 'bã ífí úpí ãmbógó.

7 tĩ dó sĩ ngǫ́tị ĩ'didrị kãjãnĩ ágǫ́bị ru rĩ. Umbé ĩ'di bõngó ũrekeŋá
umbéjó rĩ kî sĩ la dó ĩ'di ãkójó tị 'bã kí sĩ ãngũ najó rĩ agá, ã'dusĩku jó
ãmṵ́ 'baní kojó tõrǫ́mẹ́ 'dã agá 'dãá la 'dáyṵ.

'Bá kãbĩlõ ucélépi rĩ kí mãlãyíkã abe

8 Ịnị́ 'dã sĩ 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ kí ĩ'bã kãbĩlõ ũ'bí rĩ kí andre tẽ agá ásé
agâlé.
9 Rṵ̃gbṵ́gbṵ́, mãlãyíkã Úpí drị̃ i'da kí agá 'dãá, dĩ̃zã Ãdróŋá drị̃ ji ãngũ
kí agá 'dãá. Idé kí ṵ̃rị̃ sĩ,
10 wó mãlãyíkã imbá kí ásị. Jọ ĩ'baní, "Ĩmi idé ṵ̃rị̃ sĩ ku, má ají ĩminí ị́jǫ́
mgbã ãyĩkõ rú 'bá pírí nî rĩ!
11 Ịnị́ ãndrũ rĩ sĩ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṵ̃ gá tõrǫ́mẹ́ Dãwṵ́dĩ̃ drị̃ agá útị ĩminí 'Bá 'bá
Palépi rĩ; ĩ'di Kúrísĩtõ Úpí 'i!
12 Ĩmi mụ nĩ̃lé la ícétáŋá 'dĩ sĩ: ĩmi ũrekeŋá ịsṵ́ úla ĩ'di ãkójó tị 'bã kí
ĩ̀rẹ́bị najó rĩ agá úmbé ĩ'di bõngó ngǫ́tị̀ŋá umbéjó rĩ sĩ!"
13 Rṵ̃gbṵ́gbṵ́ gbõrú mãlãyíkã ũ'bí Ãdróŋá drị̃ 'bṵ̃ agá 'dĩ icí kí ru tá vṵ̃rṵ́
'dĩ abe Ãdróŋâ rṵ́ ịcṵ́lé:
14 "Dĩ̃zã 'bã adru Ãdróŋá ní 'bṵ̃ agâlé
ãzíla ásị ĩ̀gbẹ̃ 'bã adru ṵ̃nǫ́kṵ́ drị̃ gá 'bá Ãdróŋá 'bã lẽlé 'dĩ 'baní."
15 Mãlãyíkã kí dó mụ gõlé 'bṵ̃ gâlé 'bo, 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ jọ kí ị́jǫ́ kí
drĩdríŋĩ gá, "Ĩmi angá ãma amṵ́ kí mụlé Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṵ̃ gá andre kí sĩ ị́jǫ́ ru
idélépi ṵ̃sṵ̃táŋá ru Úpí Ãdróŋá 'bã lũlé ãmanî 'dĩ 'i."
16 Cẹ̃ kí dó tõrǫ́mẹ́ agâlé ịsṵ́ kí Mãríyámũ kí Yṵ̃sṵ́fṵ̃ be. La kí dó ũrekeŋâ
'i ãkójó tị 'bã kí sĩ ĩ̀rẹ́bị najó rĩ agá. 17 'Bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ nze kí ị́jǫ́ ru
idélépi 'dĩ vú 'bá pírí 'banî ãzíla ị́jǫ́ tá mãlãyíkã 'bã jọlé ũrekeŋá 'dĩ drị̃ gá
rĩ.
18 'Bá pírí ị́jǫ́ 'bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ kí jọlé rĩ arelépi rĩ drị̃ la iza kí ru rá,
19 wó Mãríyámũ mba ị́jǫ́ 'dĩ kí tã ĩ'di ásị gá ri vâ ị́jǫ́ ũrãlé kí drị̃ gá ṵ́'dṵ́
pírí.
20 'Bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ gõ kí vúlé ásé agâlé ĩ'bã kãbĩlõ 'ba rṵ́ Ãdróŋâ rṵ́
ungoŋâ trũ ãzíla ịcṵ́ŋá la trũ ị́jǫ́ mãlãyíkã 'bã vú nzelé ĩ'baní 'dã sĩ ãzíla
ĩ'bã kí ngǫ́tị̀ŋá ndrejó cécé tá mãlãyíkã 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni rĩ sĩ.
21 Ît̃ãrã ũrekeŋâ ṵ́'dṵ́ ãrõ vúlé gá ú'da dó sĩ rṵ́ la Yẹ́sṵ̃ 'i, 'dĩ rṵ́ ándrá
mãlãyíkã 'bã lũlé 'dĩ sĩ ã'bã drĩ ru ku rĩ 'i.
22 Ṵ́'dṵ́ ũkú drĩ tĩ 'bo ĩ'di 'bã sĩ ru 'bãjó ãlá ru ãzị́táŋá Mṵ́sã drị̃ 'bã
azị̀lé rĩ áni rĩ la mụ ukólé rá, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ kí Mãríyámũ be 'dụ kí ngǫ́tị̀ agụlé
Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ĩ'di fẽjó Úpí Ãdróŋá nî.
23 Ãzị́táŋá úpí drị̃ jọ, "Ngǫ́tị̀ ũkú ãni kãjãní rĩ drĩ adru ágǫ́bị lẽ úfẽ ĩ'di
úpí ní." †
24 Fẽ kí dó ídétáŋá ãzị́táŋá Úpí drị̃ 'bã lẽlé rĩ áni ãko la kí ãlĩ'bõ kí ĩ̀rị̃
jõku ãmámũ ãráŋá la kí ĩ̀rị̃. †

Ị́jǫ́ Sĩ̀mǫ́nĩ̀ 'bã jọlé rĩ

25 Ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ ágǫ́bị ãlu rṵ́ la Sĩ̀mǫ́nĩ̀ 'i ri u'álé Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, ĩ'di 'bá
múké ãvá ru ị́jǫ́ Ãdróŋá drị̃ sĩ la. Ri ị́jǫ́ Ịsịrayị́lĩ̀ kí pajó rĩ tẽlé, ãzíla Úríndí
Ãlá rĩ ga ala gá tré.

---

† **2:23** Ãfũŋá 13:2, 12 † **2:24** Lẹ́vĩ̀ 12:8

26 Úríndí Ãlá rĩ i'da ĩ'diní icó drãlé ku kpere ĩ'di 'bã Kúrísĩtõ Úpí Ãdróŋá
drı̨̃ ndre agá ráká.
27 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ Úríndí agụ ĩ'di lı̨cọ́ Ãdróŋá drı̨̃ agâlé. Kí mụ amṵ́lé ũrekeŋá
Yẹ́sṵ̃ fẽlé Úpí ní ãzı̨́táŋá 'bã lẽlé rĩ áni,
28 Sı̨̃mọ́nı̨̃ dó vâ 'dãá cí, 'dụ dó ũrekeŋá Yẹ́sṵ̃ 'i ĩ'didrı̨ gá ı̨cṵ́ dó Ãdróŋá
'i jọ dó,
29 “Úpí ma dó icó drãlé ásı̨ į̃gbę̃ sĩ
mî ándrá azı̨lé mání rĩ 'bã áni.
30 Ándre dó 'Bá 'bá kí Palépi rĩ
31 mî itúlé 'bá pírí kí drı̨̃lẹ́ gá rĩ 'bo.
32 Ĩ'di dı̨̃zã ãngũ jilépi Ãdróŋâ i'dajó sṵ́rṵ́ pírí 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú ku rĩ 'baní rĩ,
ĩ'di vâ 'dı̨̃zã 'bá mídrı̨ Įsı̨rayı́lı̨̃ 'badrı̨ rĩ.”
33 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ kí Mãríyámũ be ṵ̃sṵ̃ kí ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃ ı̨jọ́ jọlé Yẹ́sṵ̃ drı̨̃ gá 'dĩ kí sĩ.
34 'Dã 'bã ũngúkú gá Sı̨̃mọ́nı̨̃ wi sṵ̃sṵ̃ ĩ'baní jọ ãndrẽ Mãríyámũ ní, “Ngọ́tı̨
'dĩ la adru 'bá ũ'bí Įsı̨rayı́lı̨̃ gá rĩ 'bã a'déŋá ãzíla ĩ'bã ángáŋá, ĩ'di vâ adru
ícétáŋá ĩ'bã kí ı̨jọ́ jọ́jó ụrụ'bá la gá ũnzí rĩ.
35 Ĩ'di ũrãtáŋá 'bá kí ásı̨ gá zı̨̃lé álı̨ 'dã kí iyá rá. Ũcõgõ la ími ásı̨ sõ
ãzákírílí ru ménéŋá 'bã 'bá sõlé rĩ áni.”

Įjọ́ Ánã 'bã jọlé rĩ

36 Ánã nábı̨̃ rú Fanṵ́wẹ́lı̨̃ ı̨̃zẹ́pı̨ ãwṵ́zı̨ ru angálépi ínátı̨ Ásę̃rı̨̃ drı̨̃ agá rĩ
ĩ'di dó 'dĩ sĩ ĩdránígó ru. U'á kí ágô be ílí ázı̨̃rı̨̃ į̃gbãŋá ĩ'badrı̨̃ agá gbõgbõ
ágô drã rá.
37 Ri dó u'álé lı̨cọ́ Ãdróŋá drı̨̃ agá Ãdróŋá ã'ı̨̃lé, ı̨cṵ́lé ãzíla ı̨̃nzı̨̃lé ı̨̃tṵ́ kí
ı̨́nı̨ be íná naŋâ kóru, ílí la ca dó kãlı̨ ãrõ drı̨̃ la sụ.
38 Amṵ́ 'dĩ sĩ Sı̨̃mọ́nı̨̃ la ı̨jọ́ jọ agá Yṵ̃sṵ́fṵ̃ kî abe, i'dó Ãdróŋâ rṵ́ ı̨cṵ́lé. Jọ
ı̨jọ́ Yẹ́sṵ̃ drı̨̃ gá rĩ 'bá pírí ı̨jọ́ azı̨lé Úpí la amṵ́ Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ unzelé rĩ tẽlépi
rĩ 'banî.
39 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ kí Mãríyámũ be kí dó mụ ı̨jọ́ ãzı̨́táŋá Úpí 'bã lẽlé rĩ kí delé idé
agá 'bo, gõ kí dó vúlé lı̨cọ́ gá Nãzę̃rẹ́tı̨̃ gâlé 'dĩ Gãlı̨́lı̨̃ gá.
40 Ngọ́tı̨̃ zo úmgbó trũ ụrụ'bá ãlá sĩ. Ãdróŋá wi ĩ'diní sṵ̃sṵ́ ãlá rĩ ãzíla
ga vâ ũndũwã sĩ tré.

Yẹ́sṵ̃ jọ ı̨jọ́ 'bá ĩyõ abe

41 Ílí ãlu-ãlu sĩ 'bá Yẹ́sṵ̃ tı̨lépi 'dĩ kí mụ ṵ̃mṵ̃ alijó 'bá drı̨̃ gâ sĩ rĩ ándrá
Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá Įsı̨rayı́lı̨̃ drı̨ rĩ kí anzéjó Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá rĩ nalé Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá.
42 Yẹ́sṵ̃ ílí la mụ calé mụdrı̨ drı̨̃ ı̨̃rı̨̃ 'bo, mụ vâ ṵ̃mṵ̃ 'dã naŋá gâlé ĩndĩ.
43 Ãwí la mụ ukólé 'bo, i'dó kí ãcı̨̃ gõjó lı̨cọ́ gá Nãzę̃rẹ́tı̨̃ gâlé wó íni 'dĩ
Yẹ́sṵ̃ ace ru vúlé Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé, 'bá ĩ'di tı̨lépi 'dĩ nı̨̃ kí ku.
44 Ũrã kí 'bãngá ĩ'di 'bá kí agá 'dĩ, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ acı̨ kí ṵ́'dṵ́ ãlu ndı̨. Ĩtrĩkã kí
ĩ'di 'dáyụ, i'dó kí ĩ'di ndrṵ̃lé kãká kí agâ sĩ ãzíla wǫ̃rı̨́ka kí agâ sĩ.
45 Įsṵ́ ĩ'di ku, gõ kí vúlé mụlé ĩ'di ndrṵ̃ trũ Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá.
46 Ṵ'dṵ́ 'bã na la sĩ ı̨sṵ́ kí ĩ'di lı̨cọ́ Ãdróŋá drı̨̃ agá ri 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú ãzı̨́táŋá
imbálépi 'dĩ abe, ı̨jọ́ arejó kí tı̨ gá ãzíla kí ụzı̨ agá.
47 'Bá pírí ı̨jọ́ arelépi ĩ'di tı̨ gá rĩ ṵ̃sṵ̃ kí ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃ ĩ'di 'bã ũndũwã sĩ.
48 'Bá ĩ'di tı̨lépi 'dĩ kí drı̨̃ iza ru rá. Ãndrẽ jọ, “Mâ ngọ́tı̨, mí idé dó ãma
íni ã'du sĩ? Ãma ı̨sṵ́ ũcõgõ mí átẹ́pı̨ be ími ndrṵ̃ agá ãngũ pírí agá.”

49 Umvi ĩ'baní, “Ĩmi tí ĩmi ngá áma ndrṵ̃ agá ã'du sĩ? Ĩnį̃ ma u'á agá mâ átę̣́pị drị́ jó agá rĩ gá ku yã?”
50 Wó nṵ̃ kí ịjọ́ ĩ'di 'bã umvilé 'dã 'bã ífí ku.
51 Yẹ́sṵ̃ gõ dó ĩ'ba abe vúlé Nãzẹ̃rẹ́tẹ̃ gâlé, ãrútáŋá ru kí ụrụ'bá gá. Ãndrẽ mba ịjọ́ 'dĩ kí tã ĩ'di ásị́ gá cí.
52 Yẹ́sṵ̃ zo úmgbó trũ, ãzíla ũndũwã trũ Ãdróŋá lẽ ĩ'di, 'bá ĩ'di nṵ̃lépi rá rĩ lẽ kí vâ ĩ'di ĩndĩ.

3

Ịjọ́ Yõhánã 'bã ũlũlé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Mãrákõ 1:1-8; Yõhánã 1:19-28)

1 Ílí mụdrị́ drị̃ tõwú ãmbógó Kãyị̃sárị̃ Tị̃bẹ́rị̃yọ̃ 'bã ãngũ najó úpí ãmbógó ru rĩ sĩ; Pọ̃nị̃tị́yọ̃ Pĩlátõ 'dĩ sĩ úpí ru Yṵ̃dị́yã gá, Hẽródẽ Ãnị̃tị́pã 'dĩ sĩ úpí ru Gãlị́lĩ gá, ádrị́pị̃ Fị́lị́pọ̃ 'dĩ sĩ úpí ru Ị̃tṵ́rị̃yã gá ãzíla Trãkọ̃nị́tọ̃ gá, Lũsánĩyã úpí ru Ãbĩlénẽ gá.
2 Ánãsĩ kí Kãyị́fã be ãtalo ãmbógó ãndânĩ sáwã 'dã sĩ rĩ kî, ị̃tṵ́ 'dã sĩ ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ acá Yõhánã Zãkãríyã ngọ́pị rṵ́ kõtórõ agá ásé agâlé.
3 Yõhánã acị́ ãngũ ị̃yị́tị Yõrĩdánĩ drị̃ agâ sĩ pírí, ịjọ́ Ãdróŋá drị́ 'dĩ ũlũ trũ 'bá 'banî sĩ ásị́ ujajó bãbṵ̃tị́zị̃ bị̃jó sĩ ịjọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí a'bejó.
4 Sĩlé bṵ́kṵ̃ nábị̃ Ĩsáyã drị̃ agá rĩ áni:
“Ṵ'dṵ́kọ́ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
‘Ĩmi itú gẹ̃rị̃ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpị̃mgbị̃lị́kị̃ ĩ'diní sĩ acị́jó.
5 Ĩkṵ̃ á'bụ 'a kî mĩlĩ-mĩlĩ,
'bé kí túpũ kí abe íré kí trũtrũ,
gẹ̃rị̃ gõgọ̃lị́cã rĩ kí ítú kí kpị̃,
ãngũ gũlúgũlú rĩ kí ú'bã kî trũtrũ ũré ru!
6 'Bá pírí kí sĩ patáŋá angálépi Ãdróŋá drị̃ rĩ ndre!’ ” †
7 Jọ 'bá ũ'bí amṵ́lépi bãbṵ̃tị́zị̃ bị̃lépi ĩ'di rṵ́ 'dõlé rĩ 'baní, “Ĩmi ị̃nị̃ gala'bá ru 'dĩ! Ã'di lũ ĩminí apájó ũmbã Ãdróŋá ãni amṵ́lépi rĩ sĩ nĩ yã?
8 Ĩka ífí ru ajílépi ásị́ ujaŋá ũnzĩ a'bejó rá rĩ be rĩ kî. Lẽ ị̃jọ ‘Ãma anzị̃ŋá Ị̃bụrahị́mṵ̃ ãni Ãdróŋá icó dó sĩ ãmaní drị̃-árṵ́ma fẽlé ku,’ íni la ĩmi ásị́ gá ku. Ájọ ĩminí Ãdróŋá icó írãmvá 'dĩ kí ujalé Ị̃bụrahị́mṵ̃ ní anzị̃ŋá ru rá.
9 Nekeŋâ ĩ'di bábá ife 'bã ị̃ndṵ́ gá, ãzíla ife pírí ífí mgbã rĩ kalépi ku rĩ kí ála mụ kí galé vṵ̃rṵ́ ãzíla ála kí u'bé ãcí gá.”
10 Ũ'bí ru tralépi 'dã zị kí ĩ'di, “Lẽ ãma idé tátí dó ã'du?”
11 Yõhánã umvi kí, “'Bá ĩmi drĩdríŋĩ gá adrulépi bõngô trũ ị̃rị̃ rĩ 'bã fẽ ãlu rĩ 'bá bõngô kóru rĩ nî ãzíla 'bá ãkónã trũ rĩ 'bã idé vâ cécé 'dĩ 'bã áni.”
12 'Bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ amṵ́ kí vâ bãbṵ̃tị́zị̃ bị̃lé wó zị kí ĩ'di, “Ímbápị, ãma rú rĩ lẽ ãma idé ã'du?”
13 Umvi kí, “Lẽ ĩtra mṵ̃sọ́rọ̃ 'ba alị tá gãmétẽ 'bã lũlé ĩminî rĩ rá ku.”
14 Ãsĩkárĩ ãzí zị kí vâ ĩ'di, “Wó ãma rú rĩ? Ãma ã'du idé?” Jọ ĩ'baní, “Lẽ ĩra 'bá ãzí 'bã sĩ̃língĩ ũkpó sĩ ku jõku ĩmbe 'bá ãzí 'bã mẹ́lẹ́ ĩnzõ sĩ ku. Lẽ ũyá ĩmidrị̃ 'bã ca ĩminí rá.”

† **3:6** Ĩsáyã 40:3-5

15 'Bá ri kí ásį̣ 'bãlé Kúrísĩtõ ũtẽjó, ri kí ị́jọ́ ũrãlé kí ásį̣ gá nį̃jó la Yõhánã
ico adrulé Kúrísĩtõ 'i yã áni.
16 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, Yõhánã jọ ĩ'baní pírí, “Ma bãbṵ̃tį̣zį̃ fẽ ĩminí į̃yį̣ sĩ, wó 'bá ãzí
áma ndẽlépi ũkpõ sĩ rá rĩ la amṵ́ 'dĩ, ãzíla má ico átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó
vúlé gá ãsį̃jó la rú ku. Ĩ'di bãbṵ̃tį̣zį̃ fẽ ĩminí Úríndí Ãlá rĩ sĩ vâ ãcí sĩ.
17 Ĩ'di bábá 'bá múké rĩ kí drĩdríŋ̃ĩ cojó 'bá ũnzí rĩ abe cécé 'bá ãná *
ṵ́yṵ́rṵ́'bį̣ kí drĩdríŋ̃ĩ colépi ãná mgbã rĩ be rĩ áni. Ĩ'di 'bá múké rĩ kí 'bã
ãngũ múké rĩ agá cécé 'bá 'bã ãná mgbã rĩ 'bãlé ĩrá agá rĩ áni. Wó ĩ'di 'bá
ũnzí rĩ kí ivé ãcí sĩ cécé 'bání ãná ṵ́yṵ́rṵ́'bį̣ ivélé ãcí 'bá ãzí 'bã icólé anṵ́lé
ku rĩ sĩ.”
18 Yõhánã ũlũ ị́jọ́ mgbã Ãdróŋ̀á drį̃ gẽrį̃ ndú-ndú sĩ 'bá 'baní jọ vâ ĩ'baní
lẽ 'ba uja kí ru ásį̣ ị́jọ́ 'dã ã'į̃jó.
19 Wó 'dã 'bã ũngúkú gá Yõhánã a'dá ị́jọ́ úpí Hẽródẽ drį̃ gá mmgbọ rú
ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũnzí idéjó Ãdróŋ̀â mẹ́lẹ́tį̣ gá ĩ'di ádrį̣́pį̃ 'bã ũkû Hẽrõdíyãsĩ 'dụjó
ĩ'diní ũkú ru rĩ sĩ. A'dá vâ ị́jọ́ ũnzí ãzí Hẽródẽ 'bã idélé rĩ kí ĩndĩ.
20 Hẽródẽ idé vâ ị́jọ́ ũnzí ãzí ndẽlépi rá rĩ: fẽ ãzį̣táŋ̀á ãsĩkárĩ ĩ'didrį̃ 'baní
Yõhánã sujó mãbṵ́sṵ̃ gá.

Yõhánã 'bã bãbṵ̃tį̣zį̃ fẽjó Yẹ́sṵ̃ nî rĩ
(Mãtáyõ 3:13-17; Mãrákõ 1:9-11)

21 Úsu drĩ Yõhánã 'i mãbṵ́sṵ̃ gá ku rú, fẽ bãbṵ̃tį̣zį̃ Yẹ́sṵ̃ ní sáwã ĩ'di 'bã
bãbṵ̃tį̣zį̃ fẽjó 'bá ásį̣ ujalépi rá rĩ 'banî rĩ sĩ. Yẹ́sṵ̃ 'bã Ãdróŋ̀á zį̣ agá 'bṵ̃ nzį̃
ru mmgbọ,
22 Úríndí Ãlá rĩ asį̣ drį̃ la gá 'dõlé ụrụ'bá trũ cécé ãlĩ'bõ áni. Ṵ'dṵ́kọ́ angá
'bṵ̃ gâlé jọ, “Mi mâ Ngọ́pį̣ mâ lẽlé ambamba rĩ 'i, ma ãyĩkõ sĩ ími ị́jọ́ sĩ.”

Ãwí Yẹ́sṵ̃ drį̃ 'i
(Mãtáyõ 1:1-17)

23 Yẹ́sṵ̃ 'bã ílí ca sáwã ĩ'di ãzį̣ ĩ'didrį̃ i'dójó rĩ sĩ kãlį̣ na. Ála Yẹ́sṵ̃ umve
Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã ngọ́pį̣ 'i,
Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ĩ'di Hẹ́lį̃ ngọ́pį̣ 'i,
24 Hẹ́lį̃ 'bã átẹ́pį̣ Mãtátĩ 'i,
Mãtátĩ 'bã átẹ́pį̣ Lẹ́vį̃ 'i,
Lẹ́vį̃ 'bã átẹ́pį̣ Mẹ̃lį̣́kį̃ 'i,
Mẹ̃lį̣́kį̃ 'bã átẹ́pį̣ Yãnáyĩ 'i,
Yãnáyĩ 'bã átẹ́pį̣ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'i,
25 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã átẹ́pį̣ Mãtãtíyãsĩ 'i,
Mãtãtíyãsĩ 'bã átẹ́pį̣ Ámõsĩ 'i,
Ámõsĩ 'bã átẹ́pį̣ Nãhṵ́mį̃ 'i,
Nãhṵ́mį̃ 'bã átẹ́pį̣ Ĩsílĩ 'i,
Ĩsílĩ 'bã átẹ́pį̣ Nãgáyĩ 'i,
26 Nãgáyĩ 'bã átẹ́pį̣ Mátĩ 'i,
Mátĩ 'bã átẹ́pį̣ Mãtãtíyãsĩ 'i,
Mãtãtíyãsĩ 'bã átẹ́pį̣ Sẹ̃mẽyị́nį̃ 'i,
Sẹ̃mẽyị́nį̃ 'bã átẹ́pį̣ Yõsékĩ 'i,
Yõsékĩ 'bã átẹ́pį̣ Yódã 'i,
27 Yódã 'bã átẹ́pį̣ Yõwãnánĩ 'i,

---

* **3:17** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ̀á drị́ Gĩrị́kį̃ tị sĩ rĩ agá ála umve la *ngánũ.*

Yõwãnánĩ 'bã átẹ́pị Résã 'i,
Résã 'bã átẹ́pị Zẽ̗rṵ̃bãbẹ́lĩ̗ 'i,
Zẽ̗rṵ̃bãbẹ́lĩ̗ 'bã átẹ́pị Sĩ̗yãlĩ̗tĩ̗yẹ́lĩ̗ 'i,
Sĩ̗yãlĩ̗tĩ̗yẹ́lĩ̗ 'bã átẹ́pị Nẹ́rĩ̗ 'i,
28 Nẹ́rĩ̗ 'bã átẹ́pị Mẽ̗lĩ́kĩ̗ 'i,
Mẽ̗lĩ́kĩ̗ 'bã átẹ́pị Ádĩ 'i,
Ádĩ 'bã átẹ́pị Kõsámũ 'i,
Kõsámũ 'bã átẹ́pị Ĩlĩmádãmũ 'i,
Ĩlĩmádãmũ 'bã átẹ́pị Ị̃rĩ̗ 'i.
29 Ị̃rĩ̗ 'bã átẹ́pị Yósũwã 'i,
Yósũwã 'bã átẹ́pị Ĩlĩ̃yãzárõ 'i,
Ĩlĩ̃yãzárõ 'bã átẹ́pị Yõrímũ 'í,
Yõrímũ 'bã átẹ́pị Mãtátĩ 'i,
Mãtátĩ 'bã átẹ́pị Lẹ́vĩ̗ 'i,
30 Lẹ́vĩ̗ 'bã átẹ́pị Sĩ̗mọ́nĩ̗ 'i,
Sĩ̗mọ́nĩ̗ 'bã átẹ́pị Yṵ́dã 'i,
Yṵ́dã 'bã átẹ́pị Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'i,
Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã átẹ́pị Yõnámũ 'i,
Yõnámũ 'bã átẹ́pị Ĩlĩ̃yãkímũ 'i,
31 Ĩlĩ̃yãkímũ 'bã átẹ́pị Mẽléyã 'i,
Mẽléyã 'bã átẹ́pị Ménã 'i,
Ménã 'bã átẹ́pị Mãtátã 'i,
Mãtátã 'bã átẹ́pị Nãtánĩ 'i,
Nãtánĩ 'bã átẹ́pị Dãwṵ́dĩ̗ 'i.
32 Dãwṵ́dĩ̗ 'bã átẹ́pị Yésẽ 'i,
Yésẽ 'bã átẹ́pị Ṵ̃bẹ́dĩ̗ 'i,
Ṵ̃bẹ́dĩ̗ 'bã átẹ́pị Bõwázĩ 'i,
Bõwázĩ 'bã átẹ́pị Sãlĩmónĩ 'i,
Sãlĩmónĩ 'bã átẹ́pị Násõnĩ 'i,
33 Násõnĩ 'bã átẹ́pị Ãmĩnãdábũ 'i,
Ãmĩnãdábũ 'bã átẹ́pị Rámũ 'i, †
Rámũ 'bã átẹ́pị Hẽzĩrónĩ 'i,
Hẽzĩrónĩ 'bã átẹ́pị Pẽ̗rẹ́zĩ̗ 'i,
Pẽ̗rẹ́zĩ̗ 'bã átẹ́pị Yṵ́dã 'i,
34 Yṵ́dã 'bã átẹ́pị Yãkó'bõ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị Ĩsákã 'i,
Ĩsákã 'bã átẹ́pị Ịbụrahị́mṵ̃ 'i,
Ịbụrahị́mṵ̃ 'bã átẹ́pị Térã 'i,
Térã 'bã átẹ́pị Nãhọ́rĩ̗ 'i,
35 Nãhọ́rĩ̗ 'bã átẹ́pị Sẽ̗rṵ́gĩ̗ 'i,
Sẽ̗rṵ́gĩ̗ 'bã átẹ́pị Rẹ́wṵ̃ 'i,
Rẹ́wṵ̃ 'bã átẹ́pị Pẽlégĩ 'i,
Pẽlégĩ 'bã átẹ́pị Ị̃bẹ́rĩ̗ 'i,
Ị̃bẹ́rĩ̗ 'bã átẹ́pị Sélã 'i,

† **3:33** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drí rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ, *Ãmĩnãdábu 'bã átẹ́pị Ãdĩmínĩ 'i, Ãdĩmínĩ 'bã átẹ́pị Ãrínĩ 'i* ãzí rĩ co kí ĩsélé 'dĩ gá 'dâ ambamba.

36 Sélã 'bã átẹ́pị̃ Kãyĩnánĩ̃ 'i,
Kãyĩnánĩ̃ 'bã átẹ́pị̃ Ãrĩfãsádĩ̃ 'i,
Ãrĩfãsádĩ̃ 'bã átẹ́pị̃ Sẹ́mį̃ 'i,
Sẹ́mį̃ 'bã átẹ́pị̃ Núwã 'i,
Núwã 'bã átẹ́pị̃ Lãmékĩ̃ 'i,
Lãmékĩ̃ 'bã átẹ́pị̃ Mẽtũsélã 'i,
37 Mẽtũsélã 'bã átẹ́pị̃ Ínõkã 'i,
Ínõkã 'bã átẹ́pị̃ Yãrẹ́dį̃ 'i,
Yãrẹ́dį̃ 'bã átẹ́pị̃ Mãhãlãlẹ́lį̃ 'i,
Mãhãlãlẹ́lį̃ 'bã átẹ́pị̃ Kãyĩnánĩ̃ 'i,
38 Kãyĩnánĩ̃ 'bã átẹ́pị̃ Ínõsĩ̃ 'i,
Ínõsĩ̃ 'bã átẹ́pị̃ Sẹ́tį̃ 'i,
Sẹ́tį̃ 'bã átẹ́pị̃ Ádãmũ 'i,
Ádãmũ 'bã átẹ́pị̃ Ãdróŋ̃á 'i.

4

Yẹ́sų̃ ų̃'bĩjó rĩ
(Mãtáyõ 4:1-11; Mãrákõ 1:12-13)

1 Yẹ́sų̃ la mụ ãgõlé į̃yị̃ Yõrĩdánĩ̃ gâlé 'bo, ga Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré, Úríndí
agụ ĩ'di ãngũ kõtórõ rú ásé agâlé,
2 mụjó ĩ'di ų̃'bĩjó Sĩtánĩ̃ drị̃, ų̃'bį̃ ĩ'di ulélé ų̣'dụ́ kãlị̃ sụ tí. Ų̣'dụ́ 'dã kí dó
mụ ukólé rá, na íná ku, ãbį̣rị̃ ndẽ dó ĩ'di rá.
3 Sĩtánĩ̃ jọ ĩ'diní, "Ídrĩ adru Ãdróŋ̃á Ngọ́pị̃ 'i, íjọ́ írã 'dĩ ní, 'bã uja ru
mũkátĩ rú."
4 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, "Į̣jọ́ sĩ ru bụ́kų̃ Ãdróŋ̃á drị̃ agá 'bo, ''Bá icó lú adrulé
ídri rú ãkónã sĩ á'dụ̃sĩ ku.'†"
5 Sĩtánĩ̃ agụ ĩ'di ụrụgá pâlé į̃rį̃ rĩ sĩ i'da ĩ'diní sụ́rụ́ pírí ų̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ
'dĩ kî gbõrú jọ ĩ'diní,
6 "Ma mụ ũkpõ ãko 'dĩ 'badrị̃ kí fẽlé pírí míní dį̃zã ala gá rĩ kí abe,
ã'dusĩku úfẽ kí pírí mádrị̃ 'bo, má icó kí fẽlé 'bá áma ásị̃ 'bã lẽlé rĩ ní rá.
7 Ãko 'dĩ kí adru pírí mínî, ídrĩ dó áma į̃nzį̃ rá rĩ gá."
8 Yẹ́sų̃ umvi, "Į̣jọ́ sĩlé rĩ jọ, 'Mí į̃nzį̃ Úpí Ãdróŋ̃á mídrị̃ 'i ãzíla ínga ãzị̃
ĩ'diní á'dụ̃sĩ.'†"
9 Sĩtánĩ̃ agụ vâ ĩ'di Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá, 'bã ĩ'di pá tulé ãbi jó Ãdróŋ̃á drị̃ 'bã
drị̃ wį̣́lị̃wį̣́lị̃ rĩ gá,* jọ ĩ'diní, "Ídrĩ adru Ãdróŋ̃á Ngọ́pị̃ 'i, í'be mi vų̃rų̃lé,
10 ã'dusĩku sĩ ru bụ́kų̃ Ãdróŋ̃á drị̃ agá rá,
" 'Ãdróŋ̃á la mãlãyíkã ĩ'didrị̃ kí azị̃
ími tãmbajó,'
11 ãzíla
'kí ími rụ ụrụgá 'dãá drị̃ ĩ'badrị̃ kí sĩ,
į̣jọ́ 'dĩ sĩ mí icó dó ími pá sį̃lé írã gá ku.'†"
12 Yẹ́sų̃ umvi jọ, "Į̣jọ́ sĩlé rĩ jọ, 'Mí ų̃'bį̃ Úpí Ãdróŋ̃á mídrị̃ ku.'†"
13 Sĩtánĩ̃ la mụ úlétáŋ̃á Yẹ́sų̃ uléjó tí rĩ delé 'bo, a'be dó ĩ'di were rá.

---

† **4:4** Ãzį̣táŋ̃á Amviŋ̃á 8:3 † **4:8** Ãzį̣táŋ̃á Amviŋ̃á 6:13 * **4:9** Índre í'dá Mãtáyõ 4:5 gá rĩ 'i.
† **4:11** Zãbụ́rị̃ 91:1, 12 † **4:12** Ãzį̣táŋ̃á Amviŋ̃á 6:16

Yẹ́sṵ̃ i'dó ãzị̃ ĩ'didrị̃ gá rĩ Gãlḭ̃lḭ̃ gá
(Mãtáyõ 4:12-17; Mãrákõ 1:14-15)

14 Yẹ́sṵ̃ ãgõ dó Gãlḭ́lḭ̃ gá ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drḭ̃ ĩ'di be cí, ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ gá rĩ
kụ dó tõ̗rọ́mẹ́ kí agá wọyị pírí.
15 Ri dó 'bá kí imbálé ãngũ ĩ'badrḭ Ãdróŋ̀á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agá, ãzíla 'bá pírí
ịcṵ́ kí ĩ'di ịcṵ́-ịcṵ̃.

Yẹ́sṵ̃ gãjó úmgbé Nãzẽ̗rẹ́ṭḭ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:53-58; Mãrákõ 6:1-6)

16 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṵ̃ mụ dó Nãzẽ̗rẹ́ṭḭ̃ gá ãngũ ĩ'di ándrá sĩ zojó rĩ
gá. Sãbátũ† sĩ mụ ãngũ Ãdróŋ̀á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá, tu pá ụrụgá ḭ́jọ́ sĩlé rĩ lãlé.
17 Úfẽ ĩ'diní ḭ́jọ́ nábḭ̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé rĩ lãlé, áyụ bṵ́kṵ̃ tralé cí 'dã ịsṵ́ ãngũ
sĩ̃jó la:
18 "Úríndí Úpí drḭ gá rĩ ĩ'di áma drḭ̃ gá,
ã'dusĩku ãpẽ ma
Ḭ́jọ́ mgbã múké rĩ ũlũlé 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.
Ãpẽ áma tị 'bá mãbṵ́sṵ̃ gá rĩ 'baní ḭ́jọ́ trũtáŋ̀á drḭ rĩ ũlũjó,
'bá mḭ́fḭ kóru rĩ 'dĩ 'baní ãngũ ndrejó,
'bá ĩkpãlé ĩkpã 'dĩ kí ayụjó rá 'bá kí ĩkpãlépi rĩ kí drḭ gá,
19 ḭ́jọ́ ṵ́'dṵ́ Úpí 'bã lẽtáŋ̀á drḭ rĩ lũjó ĩ'baní rĩ acá 'bo." †
20 Yẹ́sṵ̃ tra bṵ́kṵ̃ fẽlé 'bá tã la mbalépi rĩ drḭ, ri dó vṵ̃rṵ́. 'Bá pírí ãngũ
Ãdróŋ̀á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá 'dãá rĩ sõ kí mḭ́fḭ ĩ'di drḭ̃ gá.
21 Jọ ĩ'banî, "Wókõ bṵ́kṵ̃ 'dĩ 'bã sĩlé mâ lãlé 'dĩ ãndrũ rĩ gá idé ru ãndá-
ãndá ru ĩmi drḭ̃lḭ́ gá 'dĩ."
22 'Bá pírí jọ kí ḭ́jọ́ ãlá ru ĩ'di drḭ gá, ãzíla ri kí ṵ̃sṵ̃lé ṵ̃sṵ̃ ḭ́jọ́ ãfũlépi ĩ'di
tị gá ásḭ ḭ̃gbẹ́ sĩ rĩ sĩ, zị kí, "'Dĩ ãmgbã rĩ gá Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ngọ́pị 'i ku yã?"
23 Jọ ĩ'baní, "Ánḭ̃ cé ĩmi mání ḭ́jọ́ u'béŋ̀á 'dĩ jọ, 'Ídrĩ adru újógó mgbã rĩ
mí adrí ími ãmgbã rĩ áyụ! Ĩmi vâ jọ la má idé ḭ́jọ́ Kãpẽ̗rẹ̃nãwṵ́mḭ̃ gâlé rĩ
kí ĩminí tõ̗rọ́mẹ́ 'dĩ gá 'dâ.'
24 Ájọ ĩminî ḭ́jọ́ mgbã, ícó nábḭ̃ rulé ĩ'badrḭ́ko gá ku.
25 Ĩmi are ma 'i! Ĩ'di ḭ́jọ́ ãndá la sáwã ándrá Ĩlíyã drḭ 'dã sĩ, ãwụzị kí
ãngũ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ gá wẽwẽ rú, uzogó 'dị ándrá ãngũ drḭ̃ gá ku ílí na nṵ́sṵ̃,
rílẽ 'de dó sĩ ũnzíríkãnã rú.
26 Wó tí úpẽ Ĩlíyã tị Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ gá 'dâ ãwụzị ãzí rṵ́ ku. 'Bãngá lú ãwṵ́zḭ
táwṵ̃nḭ̃ ãzí Zãrãfátĩ rĩ gá ãngũ Sḭ̃dọ́nḭ̃ gá.
27 Sáwã nábḭ̃ Ĩlísã drḭ̃ gá 'bá ãrí 'bã nalé rá drḭ̃ cḭlépi ándrá rĩ kí ũ'bí ru
Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ gá; kí agá 'dâ ãzí ãlu adrílépi rá la 'dáyụ, wó 'bãngá lú Nãmánĩ
'bá sṵ́rṵ́ ãmḭyọ́ŋ̀á ru Sḭ́rḭ̃yã gá rĩ 'i."
28 'Bá ãngũ Ãdróŋ̀á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá 'dãá rĩ kí pírí mụ ḭ́jọ́ 'dĩ kí arelé 'bo, ala
dra kí ĩ'diní.
29 Angá kí ĩ'di ụrụ'bá gá rụ kí ĩ'di selé tõ̗rọ́mẹ́ agá 'dãá ãmvé, agụ kí ĩ'di
'bé ĩ'bã kí tõ̗rọ́mẹ́ sịjó rĩ sḭ gá ụrụgâlé. Lẽ kí tí ĩ'di a'bélé sḭ la gâlé vṵ̃rṵ́
'dõlé káyĩ.
30 Wó nze ru alḭlé 'bá kí agâ sĩ mụlé wókõ ĩ'didrḭ̃ gá.

---

† **4:16** Ụ́dṵ́ 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋ̀á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ ĩ'di ṵ́'dṵ́ ázíyá 'i kí umve la *Sãbátũ.* 'Dĩ vâ ṵ́'dṵ́ 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'badrḭ sĩ avḭ́jó rĩ. † **4:19** Ĩsáyã 61:1-2

Yẹ́sṵ̃ dro úríndí ũnzí
(Mãrákõ 1:21-28)

31 Mụ dó Kãpę̃rę̃nãwṵ́mį̃ gá 'dĩ táwṵ̃nį̃ Gãlḭ́lį̃ gá la agá, ri dó 'bá kí imbálé
Sãbátũ sĩ.
32 Ímbátáŋá ĩ'didrį̃ sĩ 'bá ri kí ṵ̃sṵ̃lé ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃, ã'dusĩku jọ ḭjọ́ Ãdróŋá drį̃
ũkpõ sĩ.
33 Ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ gá 'dãá 'bá ãzí ãlu úríndí ũnzí trũ la cí, ri uzálé
rere.
34 Za, "Háyí! Yẹ́sṵ̃ 'bá Nãzę̃rẹ́tį̃ gá rĩ, ílẽ ãma rṵ́ ã'du? Mí amṵ́ dó ãma
į̃lį̃kį̃lé yã? Ánį̃ rá mi 'bá ãlápítí Ãdróŋá drį̃ 'i."
35 Yẹ́sṵ̃ angá drį̃ la gá trụ jọ, "Mí ĩyãŋã tú! Mí ãfũ ĩ'di agá 'dâ ãmvé!"
Úríndí ũnzí 'dụ ĩ'di 'belé vṵ̃rṵ́, ãfũ dó ala gâlé adrá ĩ'di ku.
36 'Bá pírí ri kí ṵ̃sṵ̃lé ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃ jọ kí, "Ḭjọ́ imbálé 'dĩ ã'du? 'Bá 'dĩ ũkpó
trũ ãzíla ãmbõgõ ĩ'didrį̃ sĩ ĩ'di ãzḭtáŋá 'bã, úríndí ũnzí kí tị la are ãfũjó
ãmvé."
37 Ḭjọ́ Yẹ́sṵ̃ drḭ gá rĩ kụ ãngũ 'dã gá 'dãá mmgbọ rú pírí.

Yẹ́sṵ̃ adrí 'bá ũ'bí
(Mãtáyõ 8:14-17; Mãrákõ 1:29-34)

38 Yẹ́sṵ̃ la mụ ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ a'belé 'bo, mụ Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ drḭko
gá ịsṵ́ Sį̃mọ́nį̃ 'bã ĩdrâ la drį̃ cị agá ãyánĩ sĩ, ụrụ'bá la ko sĩ tį̰rį̃-tį̰rį̃, nze kí
vú la Yẹ́sṵ̃ nî a'ḭ kí ĩ'di ũkú 'dã adríjó.
39 Yẹ́sṵ̃ mụ pá tulé mgbọ́lọ́ ĩ'didrį̃ andre gá, jọ ãyánĩ 'ba a'be ĩ'di rá.
Ãyánĩ a'be gbõgbõ ĩ'di rá, imbá ru ụrụgá i'dó íyóŋá iyólé ĩ'banî.
40 Ḭtṵ́ 'bã 'de agâlé ru 'dĩ, 'bá ĩ'bã wọ̃rḭ́ka 'bã kí adrujó ãyánĩ ũví ndú-ndú
ri kí ájí kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé, ṵ̃tį̰ drḭ kí ụrụ'bá gá, adrí kí pírí.
41 Úríndí ũnzí ãfũ 'bá ũ'bí kí agâlé ṵ̃lṵ́lṵ́ u'béŋâ trũ "Mi Ãdróŋá Ngọ́pị
'i!" Yẹ́sṵ̃ 'bã úríndí ũnzí 'baní ãzḭtáŋá 'bã jọ kí ḭjọ́ ku, are kí rá ã'dusĩku nį̃
kí ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ gá rá.

Yẹ́sṵ̃ imbá 'bá kî
(Mãrákõ 1:35-39)

42 Ṵ'bṵ́tị ãzí rĩ sĩ Yẹ́sṵ̃ a'be táwṵ̃nį̃ 'dã 'i mụ ãngũ 'bá kóru la gá. 'Bá ru
tralépi wẽwẽ rú 'dĩ ri kí ĩ'di ndrṵ̃lé. Kí dó mụ ĩ'di ịsṵ́lé 'bo, a'ḭ kí ĩ'di kí
a'bejó ku.
43 Wó umvi ĩ'baní, "Lẽ má ũlũ ḭjọ́ mgbã Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá‡ drḭ gá rĩ ãngũ ãzí
ri kí agá ĩndĩ, 'dĩ bãsĩ ḭjọ́ áma tị ãpẽjó rĩ 'i."
44 Ri acḭ́lé ḭjọ́ ũlũlé ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ kí agâ sĩ ãngũ Yṵ̃dḭyã drį̃ agá
pírí.

5

Yẹ́sṵ̃ ãpẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé drį̃drį̃ rĩ kî
(Mãtáyõ 4:18-22; Mãrákõ 1:16-20)

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sṵ̃ 'bã pá tu agá mĩrĩ Gę̃nę̃sãrẹ́tį̃ tị gá, ũ'bí tra kí ru andre
la gá ḭjọ́ Ãdróŋá drį̃ arelé,
2 ndre į̃yḭ 'bã gọ́rǫ̃tį̰yǫ̃ gá 'dãá í'bó kí į̃rį̃ 'bá į̃'bị 'belépi rĩ 'bã kí a'belé 'dĩ
sĩ kí ĩ'bã ímbá kí ũjĩ agá rĩ.

‡ **4:43** *Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drį̃* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drḭ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

3 Fi í'bó ãlu rĩ 'bã ãzí agá 'dĩ Sĩmọ́nĩ̃ drị̃ rĩ 'i, jọ 'bã pẽ ĩ'di were agâlé ru
angájó gọ́rọ̃tị́yọ̃ gá 'dãá. 'Dã 'bã ũngúkú gá ri í'bó agá 'dãá 'bá kí imbálé
gọ́rọ̃tị́yọ̃ tị gá 'dãá.
4 Ĩ'di mụ ịjọ́ jọnạ́ delé 'bo, jọ Sĩmọ́nĩ̃ nî, "Ípẽ í'bó 'i ĩ̃yị́ kịrị́ rĩ gá, í'be ímbá
ĩ̃'bị 'bejó ala gá 'dãá."
5 Sĩmọ́nĩ̃ umvi, "Ãmbógó ãnga ãzị́ ịnị́-ãrã tí ãma a'bé ĩ̃'bị ãluṇá la ku,
wó ãma dó ímbá kí 'be rá la ịjọ́ mî jọlé 'dĩ sĩ."
6 'Bá 'dĩ kí dó mụ idélé la ĩ'di 'bã jọlé rĩ áni 'bo, ĩ̃'bị 'de dó ĩ'baní wẽwẽ
rú ímbá i'dó kí dó asilé asî.
7 Umve kí dó 'bá kí andre gá 'dã kí kí ãzãkolé, amụ́ kí rá í'bó ĩ̃rĩ̃ 'dã ga
kí tré i'dó kí dó 'delé ĩ̃yị́ ĩ̃ndụ́.
8 Sĩmọ́nĩ̃ Pétẽrõ la mụ ndrelé la 'dĩ 'bã áni, 'be ru Yẹ́sũ̃ pálé gá jọ ĩ'diní,
"Mí ĩdã mi áma andre gá 'dâ Úpí, ma 'bá ũnzí la!"
9 'Bá ĩ'di andre gá 'dâ ri kí ĩ'di trũ pírí aru kí aru-arû ĩ̃'bị ĩ'bã kí rụlé 'dã
sĩ.
10 'Bá ãzí ngalépi ĩ'di abe Zĩbĩdáyõ 'bã ngọ́pịka Yãkó'bõ kí Yõhánã be aru
kí vâ ĩndĩ. Yẹ́sũ̃ jọ Sĩmọ́nĩ̃ ní, "Mí idé ũ̃rĩ̃ sĩ ku, i'dójó ãndrũ kpere drĩ̃lẹ́
gâlé mi adru 'bá 'bá kí atrálépi áma nĩ̃jó rĩ 'i."
11 Anzé kí dó í'bó kí ĩ̃yị́ 'bã gọ́rọ̃tị́yọ̃ gá 'dõlé, a'be kí ãko pírí kí cã bĩ kí
Yẹ́sũ̃ vú áyụ.

Yẹ́sũ̃ adrí 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãtáyõ 8:1-4; Mãrákõ 1:40-45)

12 Ụ́'dụ́ ãlu Yẹ́sũ̃ ĩ'di táwũ̃nĩ̃ ãzí agá, 'bá ãrí 'bã nalé rá la 'dãá cí. Ĩ'di mụ
Yẹ́sũ̃ ndrelé 'be ru vũ gá su drĩ̃ vũ̃rụ́ i'dó mãmálá 'bãlé, "Ãmbógó, ídrĩ lẽ
la rá, mí icó áma adrílé rá."
13 Yẹ́sũ̃ su drĩ̃ ĩ'di rũ̃lé ãzíla aló dó sĩ ágọ́bĩ̃ jọ ĩ'diní, "Álẽ rá. Mí adru ãlá
ru." Cọtị ãrí abe ĩ'di rá.
14 'Dãá Yẹ́sũ̃ azị ĩ'diní ũkpó ru, "Lẽ ílũ ịjọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku, Wó ímụ ími
ụrụ'bá i'dalé átáló ídétáṇá idélépi rĩ 'banî, ãzíla ífẽ ãko ándrá fẽtáṇá ru
Mụ́sã 'bã azịlé 'bá ãrí 'bã nalé adrílépi rá rĩ 'baní sĩ ịjọ́ vú nzejó rĩ ĩ'badrị.̃"
15 Wó ịjọ́ Yẹ́sũ̃ drĩ̃ gá rĩ kụ ĩ̃dị́-ĩ̃dị́ mmgbọ rú, 'bá ũ'bí amụ́ kí ịjọ́ arelé ĩ'di
tị gá ãzíla 'bá kí agá 'dãá ãyánĩ rú rĩ adrí kí ãyánĩ kí rụlépi rĩ kí sĩ.
16 Ĩ'di vâ ru nze mụlé ãngũ 'bá kóru rĩ gá Ãdróṇá a'ịlé cící.

Yẹ́sũ̃ adrí 'bá acálépi rá la
(Mãtáyõ 9:1-8; Mãrákõ 2:1-12)

17 Ụ́'dụ́ ãlu Yẹ́sũ̃ 'bã ịjọ́ ũlũ agá 'dâ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú la ãzíla imba'ba
ãzị́táṇá Mụ́sã drĩ̃ kí imbálépi rĩ kí abe angálépi táwũ̃nĩ̃ ãzí Gãlị́lĩ̃ gá rĩ kí
agá, Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá ãzíla táwũ̃nĩ̃ Yũ̃dị́yã gá rĩ kí ãzí agá 'dãá rĩ kí ĩndĩ.
Ũkpõ Ãdróṇá drị gá rĩ Yẹ́sũ̃ ní cí sĩ ãyánĩ 'baní adríjó.
18 'Bá ãzí amụ́ kí ágọ́bị ãzí ãcá trũ la 'dụlé bịrĩ̃sĩ̃ sĩ ãzíla ũ̃'bĩ̃ kí ĩ'di agụlé
jó agâ sĩ ĩ'di 'bãjó Yẹ́sũ̃ drĩ̃lẹ́ gá.
19 Wó 'bá 'baní ru trajó tré rĩ sĩ, ịsụ́ kí gẽ̃rĩ̃ sĩ fijó jó agâlé ku. Ĩ̃jọ́ 'dĩ sĩ,
tụ kí ụrụgá jó drĩ̃ gá, unze kí tégũlã 'bã ãzí kí, ịsị́ kí ĩ'di vũ̃rụ́ Yẹ́sũ̃ drĩ̃lẹ́
gá 'dõlé ala gâ sĩ ĩ'di 'bã bịrĩ̃sĩ̃ trũ pírí.
20 Yẹ́sũ̃ la mụ ĩ'bã ã̃ĩ̃táṇá íngõpí yã rĩ ndrelé 'bo, jọ, "Mâ wọ̃rĩ̃, ịjọ́ ũnzí
mídrĩ̃ kí útrũ kí rá."

21 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋ́á Mṵ́sã drḭ́ kí imbálépi 'dĩ kí abe
ũrã kí ḭ́jọ́ kí agâlé cénĩ-cénĩ rú jọ kí, “Ágọ́bḭ́ ru 'bãlépi Ãdróŋ̂â rú 'dĩ ã'di
'i? Ãdróŋ̂â 'i á'dṵ̂sĩ icó ḭ́jọ́ ũnzí trũlé rá rĩ gá nĩ.”
22 Wó Yḛ́sṵ̃ nḭ̃ ḭ́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásḭ gâlé rĩ cé, zḭ kí, “Ĩmi ḭ́jọ́ 'dĩ kí ũrã
ĩmi ásḭ gâlé íni ã'du ḭ́jọ́ sĩ?
23 Ḭ́jọ́ íngõ áŋ́mátrẽ rú la nĩ yã, jọjó la Ḭ́jọ́ ũnzí mídrḭ́ kí útrũ kí rá rĩ 'i,
jõku jọjó la ‘Mí angá ṵrṵgá ãzíla ímṵ rĩ 'i yã?’
24 Wó ḭ́jọ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nḭ̃ la Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ 'bã ũkpõ cí ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ́ gá
'dâ sĩ ḭ́jọ́ ũnzí trũjó.” Yḛ́sṵ̃ jọ dó 'bá ãcá trũ rĩ ní, “Mí angá ṵrṵgá, í'dṵ mî
bḭ́rḭ̃sḭ̃ ãzíla ímṵ lḭ́cọ́ gá.”
25 Cọtḭ ágọ́bḭ̃ angá ṵrṵgá 'bá pírí kí mḭfḭ trũ, 'dṵ ĩ'di 'bã bḭ́rḭ̃sḭ̃ ĩ'di sĩ ru
lajó rĩ, mṵ dó lḭ́cọ́ gá Ãdróŋ̂â ḭ́cṵ́ŋ̂â trũ.
26 'Bá pírí u'á kí ṵ̃sṵ̃táŋ́á sĩ. Ṵ̃rḭ́ fi kí ásḭ gá ũkpõ Ãdróŋ́á drḭ́ sĩ, ḭ́cṵ́ kí
Ãdróŋ́á 'i, jọ kí, “Ãndre ãko ãzí ṵ̃sṵ̃táŋ́á ru la kí ãndrũ.”

Yḛ́sṵ̃ 'bã Lḛ́vḭ́ umvejó rĩ
(Mãtáyõ 9:9-13; Mãrákõ 2:13-17)

27 Ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, Yḛ́sṵ̃ a'be tọ̃rọ́mḛ́ 'dã 'i, ĩ'di 'bã mṵ agá, ndre 'bá
mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi la ãngũ 'bá kí sĩ mṵ̃sọ́rọ̃ 'bejó rĩ gá, rṵ́ la Lḛ́vḭ́ 'i. * Yḛ́sṵ̃ jọ
ĩ'diní, “Mí ãbĩ áma vú.”
28 Lḛ́vḭ́ a'be ãko pírí kî, angá ṵrṵgá, bĩ dó Yḛ́sṵ̃ vú.
29 Lḛ́vḭ́ 'bã ṵ̃mṵ̃ ãmbógó la lḭ́cọ́ ĩ'didrḭ́ agá Yḛ́sṵ̃ nî, 'bá ãzí ĩndĩ rĩ kí 'bá
mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ kí 'bá ãzí 'dĩ abe.
30 Wó 'dã 'bã ũngúkú gá, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋ́á Mṵ́sã drḭ́
kí imbálépi rĩ abe unu kí 'bá Yḛ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ kí bḭ́lḛ́ gá zḭ kí, “Ĩmi íná
na ãzíla ãko mvṵ 'bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi 'dĩ abe vâ 'bá ũnzí 'dĩ abe la ã'du ḭ́jọ́
sĩ?”
31 Yḛ́sṵ̃ umvi kí, “'Bá ídri rĩ lẽ kí írúwá ku wó 'bá ãyánĩ rú rĩ kí mṵ írúwá
gá nĩ.
32 Má amṵ́ ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dõlé 'bá múké rĩ 'baní lũlé la 'ba uja kí ásḭ íni ku.
Má amṵ́ 'bá ũnzí rĩ kí umvelé ásḭ ujajó ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'badrḭ́ kî sĩ.”

Ãko ú'dí rĩ usa kí ru ṵ̃kṵ rĩ be ku
(Mãtáyõ 9:14-17; Mãrákõ 2:18-22)

33 'Bá ãzí rĩ jọ kí Yḛ́sṵ̃ ní, “'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí íná gã nalé úmgbé
sĩ Ãdróŋ́á a'ḭ́jó, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã kí imbálé rĩ kí vâ 'dĩ áni ĩndĩ. Wó 'bá
mídrḭ́ mî imbálé 'dĩ gã kí 'bãngá íná sáwã were ãni ku la ã'du sĩ?”
34 Yḛ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ãmṵ́ ḭ́zḭ́gọ́ drḭ́ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di andre gá 'dĩ,
ícó ãmṵ́ kí a'belé u'álé ãko ãzí naŋ̂â kóru ḭ́zḭ́gọ́ 'bã adru agá ĩ'ba abe cí rĩ
gá rá yã? 'Dĩ áni la 'dáyṵ!
35 Wó ṵ́'dṵ́ ãzí la amṵ́ lé 'dĩ, ála mṵ ḭ́zḭ́gọ́ 'dṵlé ĩ'ba rṵ́ 'dâ rá. Ṵ́'dṵ́ 'dã
kí dó ĩ'di 'bã wọ̃rḭ́ka 'bã kí íná gãjó najó rĩ 'i.”
36 Yḛ́sṵ̃ jọ vâ ĩ'baní ḭ́jọ́ ḭ́jọ́ u'bélé 'dĩ sĩ: “'Bá icó bõngó ú'dí rĩ ṵrṵ'bá gá
úkõ la ãsĩlé sĩ ṵ̃kṵ rĩ ḭgbejó la ku. Drĩ kí idé la 'dĩ 'bã áni rá yã áni, kí
bõngó ú'dí 'dã iza, bõngó tá vâ ĩ'bã kí ãsĩlé ú'dí 'dã ṵrṵ'bá gá rĩ icó kí ru
ajílé bõngó ṵ̃kṵ rĩ be ku.

---

* **5:27** *Lḛ́vḭ́ 'bã rṵ́ ãzí rĩ Mãtáyõ 'i.*

37 Ĩmi icó ímbátãn̨á mádrı̨ kí icílé lã'bĩ ĩmi ãni ídu rĩ abe ku. †
38 'Bá kí bãsĩ rá la wáyĩnĩ ũsũ íníríkó ú'dí rĩ kí agá.
39 'Bá lẽ kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ku drĩ kí angá ũkụ rĩ mvụlé rĩ gá, ã'dusĩku ũrã kí wáyĩnĩ ũkụ rĩ múké sĩ ndẽ ú'dí rĩ rá."

6

Yẹ́sũ ĩ'di úpí Sãbátũ drı̨ 'i
(Mãtáyõ 12:1-8; Mãrákõ 2:23-28)

1 Yẹ́sũ kí 'bá ĩ'di imbálé rĩ abe alı̨ agá ámvụ́ ãná * ãni la agâ sĩ Sãbátũ sĩ. 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ i'dó kí ãná drı̨̃kã ũndĩlé. Ani kí ãná 'dã kí kí drı̨ gá, na kí kí rá.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú la zı̨ kí kî, "Ĩmi ı̨jọ́ ãzı̨́tãn̨á 'bã ã'ı̨́lé idé Sãbátũ sĩ ku rĩ idé Sãbátũ sĩ ã'du ı̨jọ́ sĩ?" †
3 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, "Ĩlã ı̨jọ́ ándrá úpí Dãwụ́dı̨ 'bã idélé 'bá ĩ'didrı̨ abe sáwã ĩ'bã kí adrujó ãbı̨́rı̨ sĩ rĩ ku yã?
4 Fi jó Ãdróõn̨á drı̨ agâlé, a'dụ́ mũkátĩ fẽlé Ãdróõn̨á nî, na wókõ la fẽ vâ wókõ ãzí rĩ ãgọbı̨ ĩ'didrı̨ 'dĩ 'banî. Wó ãzı̨́tãn̨á Yãhụ́dı̨ drı̨ ã'ı̨ ãtalo ãzí ní ãko 'dã nalé ku pẽ lú 'bá ídétãn̨á idélépi rĩ 'i á'dụ̃sĩ."
5 Yẹ́sũ jọ ĩ'baní, "Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨ ĩ'di Úpí Sãbátũ drı̨ gá rĩ 'i."

Yẹ́sũ 'bã ágọ́bı̨ drı̨ acálépi rá rĩ adríjó rĩ
(Mãtáyõ 12:9-14; Mãrákõ 3:1-6)

6 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ Yẹ́sũ mụ filé ímbátãn̨á imbálé ãngũ Ãdróõn̨á ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gá. Ágọ́bı̨ ãzí drı̨ la ãndá rĩ 'bã sĩ acájó rá la 'dãá cí.
7 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí imba'ba ãzı̨́tãn̨á Mụ́sã drı̨ kí imbálépi 'dĩ abe ri kí jõ kí Yẹ́sũ tı̨ gá ı̨jọ́ ı̨sụ́ sĩ ĩ'di drı̨ gá ı̨jọ́ lijó ĩ'di ĩ'bã ãzı̨́tãn̨á izajó rĩ sĩ íngoní ru yã rĩ ndrũ̃lé. Įjọ́ 'dĩ sĩ, 'bã kí mı̨fı̨ Yẹ́sũ rụ́ múké-múké ndrejó la ĩ'di nõ 'bá adrí Sãbátũ sĩ rá yã áni.
8 Wó Yẹ́sũ nı̨̃ ı̨jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásı̨ gâlé rĩ kí cé, jọ ágọ́bı̨ drı̨ ãcá trũ rĩ ní "Mí amụ ãzíla ítu pá 'bá pírí kí drı̨̃lẹ́ gá 'dâ." Idé ĩ'di Yẹ́sũ 'bã jọlé ĩ'dinî rĩ áni.
9 'Dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sũ zı̨ 'bá 'dĩ kî, "Ãzı̨́tãn̨á ãmadrı̨ Yãhụ́dı̨ drı̨ ã'ı̨ 'bá 'baní ı̨jọ́ íngõ idélé Sãbátũ sĩ? Įjọ́ múké rĩ idéjó rĩ yã jõku ı̨jọ́ ũnzí rĩ idéjó rĩ yã; 'bá ídri pajó yã jõku 'bá 'dijó?"
10 Undré ãngũ kí mı̨fı̨ gâ sĩ pírí, jọ dó ágọ́bı̨ ní, "Mí ĩjũ ími drı̨ 'dĩ 'i." Ágọ́bı̨ idé ı̨jọ́ 'dã cécé Yẹ́sũ 'bã jọlé rĩ áni, ãzíla drı̨ itú ru ãlápítí ru.
11 Įjọ́ ru idélépi 'dĩ sĩ acá kí ũmbájírílí, i'dó kí ı̨jọ́ jọlé kí drĩdríõn̨ĩ gá kí ã'du idé Yẹ́sũ ụrụ'bá gá yã rĩ gá.

Yẹ́sũ 'bã 'bá imbálé mụdrı̨ drı̨ ĩrı̨ kí ũpẽjó ũpı̨gọ́n̨á ru rĩ
(Mãtáyõ 10:1-4; Mãrákõ 3:13-19)

12 Ụ'dụ́ 'dã 'bã vúlé gá cọtı̨, Yẹ́sũ mụ tụlé 'bé ãzí sı̨ gá Ãdróõn̨á zı̨lé zı̨ Ãdróõn̨á ı̨nı̨́-ãrã.

---

† **5:37** Tı̨ 'bá Gĩrı̨́kı̨̃ rú rĩ 'badrı̨ sĩ, sĩ kí, *'Bá icó kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ũsũlé íníríkó ũkụ agá ku, drĩ kí ũsũ la rá yã áni, wáyĩnĩ 'dã la íníríkó ũkụ icólépi ru 'a selépi ku 'dã asi rá. Wáyĩnĩ dó uja asulé vũ̃rụ ãzíla íníríkô dó ru iza rá.* * **6:1** Gĩrı̨́kı̨̃ tı̨ sĩ ãzíla Mũndú tı̨ sĩ ála *ãná* 'dĩ umve ngánũ. † **6:2** 'Bá Yãhụ́dı̨ rú rĩ ã'ı̨ kí únga ãzı̨ *Sãbátũ sĩ* ku.

13 Ṵ'bṵ́tị la sĩ umve 'bá ĩ'diní imbálé rĩ kí amṵ́lé ĩ'di rṵ́ 'dõlé. Ũpẽ 'bá
ĩ'diní imbálé 'dĩ kí agá 'bá mụdrị́ drị̃ ỉrị̃ 'dĩ kí adrujó ĩ'di 'bã ṵ̃pịgǫ̣na ru.
14 'Bá 'dĩ kí rṵ́: Sị̃mọ́ṇ̃ (Yẹ́sṵ̃ 'bã umvelé Pétẽrõ 'i rĩ) kí ádrị́pị̃ Ãndẽríyã
be, Yãkó'bõ kí ádrị́pị̃ Yõhánã be, Fị̃lĩ́pọ̃ 'i Bãrĩtõlõmáyõ 'i,
15 Mãtáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pị 'i, Sị̃mọ́ṇ̃ angálépi amụtị
'bá ã'dị́ 'dị̃lépi lẽjó adrujó 'bá Rṵ́mị̃ rú rĩ kí pálé gá ku rĩ 'i,
16 Yṵ́dãsị̃ ‡ Yãkó'bõ 'bã ngọ́pị 'i ãzíla Yṵ́dãsị̃ Ị̉sị̃kãrĩ́yọ́tị̃ acálépi vúlé vúlé
ru 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.

Yẹ́sṵ̃ imbá 'bá kî adrí vâ kî
(Mãtáyõ 4:23-25)

17 Yẹ́sṵ̃ la mụ asĩ́lé 'bé sị̃ gâlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé ĩ'di 'bã 'bá ṵ̃pị́gọ́ṇá ru rĩ abe
'bo, tu kí pá 'bá ĩ'didrị̃ ĩ'di 'bã imbálé ũ'bí 'dĩ kí abe ãngũ ule la agá. 'Bá
ũ'bíkãnã ru tralépi angálépi Yṵ̃dị̃yã agá vâ Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ãzíla táwṵ̃ṇ̃
ỉyị́tị gá Tṵ́rọ̃ gá ãzíla vâ Sị̃dọ́ṇ̃ gá.
18 'Bá 'dĩ amṵ́ kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé ị̉jọ́ ĩ'di tị gá rĩ arelé, ãzíla amṵ́ kí vâ ru
fẽlé adrílé ãyánĩ ĩ'bã rĩ kí agá. 'Bá vâ úríndí ũnzí 'bã sĩ ĩ'baní ũcõgõ fẽjó
'dĩ amṵ́ kí ĩndĩ, adrí kí vâ rá.
19 'Bá pírí ṵ̃'bị̃ kí Yẹ́sṵ̃ ụrụ'bá alólé, ã'dusĩku ũkpõ Ãdróṇá drị̃ ri ãzị̃ ngalé
ĩ'di rṵ̃ sĩ̃ 'bá kí adríjó pírí.

Sṵ̃sṵ́ wiṇá kí 'bá triṇá be
(Mãtáyõ 5:1-12)

20 Yẹ́sṵ̃ ndre ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṵ̃lé jọ,
"Ĩmi drị̃lẹ́ba ru ĩmi 'bá lẽmẽrí 'dĩ,
ã'dusĩku Sṵ́rṵ́ Ãdróṇá drị̃ 'bṵ̃ gá rĩ ĩmi ãni!
21 Ĩmi Drị̃lẹ́ba rú ĩmi 'bá ãbị́rị̃ 'bã fụlé ú'dî'da 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku ĩmi mụ agalé rá!
Ĩmi drị̃lẹ́ba rú ĩmi 'bá áwáṇá awálépi ú'dî'da 'dĩ,
ã'dusĩku ĩmi drṵ́zị̃ vúlé vúlé ru gụgṵ̃!
22 Ĩmi Drị̃lẹ́ba rú 'bá drĩ kí ĩmi ngṵ̃ ũnzí,
drĩ kí ĩmi gã úmgbé, drĩ kí ĩmi u'dá,
drĩ kí ĩmi gã jọjó la ĩmi 'bá ũnzí la Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã ị̉jọ́ sĩ!
23 "Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ sáwã ị̉jọ́ 'dĩ 'bã kí ru idéjó rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'bã áyị́pịka
fẽ kí ándrá vâ ũcõgõ nãbịya 'baní 'dĩ 'bã áni. Ĩmi umvú ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku
Ãdróṇá mba ĩminí ũyá ãzí tã ãmbógó la 'bṵ̃ gâlé 'dã.
24 "Ĩmi drị̃lẹ́ ũnzí ĩmi 'bá ãko trũ wẽwẽ rú 'dĩ;
ãyĩkõ ĩmidrị̃ ĩmi ị̉sṵ́lé 'dĩ ãsị̃ 'bãngá ãndrũ 'bo.
25 Ĩmi drị̃lẹ́ ũnzí ĩmi 'bá ãko nalépi 'a gá tré ãndrũ 'dĩ;
ãbị́rị̃ la drṵ́zị̃ 'de ĩmi drị́ko gá nĩ.
Ĩmi drị̃lẹ́ ũnzí ĩmi 'bá sị̃ imve iyálépi gụjó ãndrũ 'dĩ;
ĩmi vúlé vúlé ru drṵ́zị̃ mị́ndrẹ mvụ áyụ.
26 Ĩmi drị̃lẹ́ ũnzí ími 'bá 'bá pírí 'bã kí ị̉pị́lé ị̉pị́-ị̉pị̃ 'dĩ;
ĩ'bã áyị́pịka ị̉pị́ kí ándrá vâ nãbịya ĩnzõ rú rĩ kí cécé 'dĩ 'bã áni."

'Bá Yẹ́sṵ̃ drị̃ 'bã lẽ kí ĩ'bã mẹ́rọ́'bá kí lẽlẽ
(Mãtáyõ 5:38-48; 7:12a)

‡ **6:16** *Yṵ́dãsị̃ Yãkó'bõ* ngọ́pị ála ĩ'di umve Mãtáyõ 10:3 agá *Tãdáyõ 'i.*

27 Yẹ́sṹ mụ ĩ'di 'bã ímbátáŋâ trũ drị̃ gá jọ, “Wó álũ ĩminí ĩmi 'bá áma
arelépi 'dĩ: ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí lẽlẽ, ĩmi idé ị́jọ́ múké 'bá ĩmi ngṹlépi ũnzí
rĩ kí ụrụ'bá gá.
28 Ĩwi sṹsṹ 'bá ĩmi alṵ́lépi rĩ 'banî, ĩzị Ãdróŋá 'bá ĩmi idélépi ũnzí rĩ
'banî.
29 'Bá ãzí drĩ ími nábí úkõ ãlu rĩ gá rĩ sa, mí uja vâ úkõ ãzí rĩ salé ĩndĩ.
'Bá ãzí drĩ mî kọ́tị̃ pa, ífẽ 'bã 'dụ sátĩ ĩndĩ.
30 Ífẽ ãko 'bá pírí ãko a'ị̃lépi mídrị̃ rĩ nî, mí a'ị̃ 'bá ãko a'ị̃lépi mídrị̃ rĩ
drị̃ ãrígó la ku.
31 Mí idé ị́jọ́ 'bá kí ụrụ'bá gá cécé tá mî lẽlé 'ba idé kí míní rĩ 'bã áni.
32 “Ĩdrĩ 'bá ĩmi lẽlépi 'dĩ kí lẽ á'dṹsĩ, ãzãkoma la dó adru ĩminí íngoní?
Átã 'bá ũnzí rĩ lẽ kí vâ 'bá kí lẽlépi rĩ kí rá.
33 Ĩdrĩ mũkẽ 'dĩ áni rĩ idé 'bá mũkẽ idélépi ĩminí rĩ 'baní á'dṹsĩ, ãzãkoma
la ĩminí íngoní? Átã 'bá ũnzí rĩ kí vâ mũkẽ 'dĩ áni rĩ idé ĩndĩ.
34 Ĩdrĩ mõrị̃ fẽ lú 'bá icólépi ũfẽlépi la rá rĩ ní á'dṹsĩ, ãzãkoma la ĩminí
íngoní? Átã 'bá ũnzí rĩ kí vâ mõrị̃ fẽ 'bá ũnzí rĩ 'baní kí vâ ásị̃ 'bã ĩ'baní
ãrígó tị la ũfẽjó vúlé.
35 “'Bo ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí cí, ĩmi idé mũkẽ kí ụrụ'bá gá, ĩfẽ ĩ'baní mõrị̃
ũfẽŋâ kóru. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũyá ĩmi ãni la ãmbógó ru ãzíla ĩmi dó adru Ãdróŋá
Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ 'bã anzị, ã'dusĩku ĩ'di ásị̃ ĩ̃gbẹ́ ru 'bá ãwã'dĩfô
kóru ãzíla ũnzí 'dĩ 'banî.
36 Ĩmi ásị̃ 'bã adru ĩ̃gbẹ́ ru cécé ĩmĩ Átẹ́pị Ãdróŋá ásị̃ 'bã adrujó ĩ̃gbẹ́ ru
rĩ sĩ.”

Ĩlị ị̃jọ́ 'bá ãzí drị̃ gá ku
(Mãtáyõ 7:1-5)

37 “Ĩlị ị́jọ́ 'bá ãzí drị̃ gá ku, Ãdróŋá la mụ ị́jọ́ lịlé ĩmi drị̃ gá ku. Ãzíla ĩlị
ị́jọ́ 'bá drị̃ gá ĩ'di ndẽjó la ku, Ãdróŋá la mụ ị́jọ́ lịlé ĩmi drị̃ gá ĩmi ndẽjó ku.
Ĩmi a'be ị́jọ́ ũnzí 'bá 'bã ãni ála vâ sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩmidrị̃ kí a'be rá.
38 Ĩfẽ ãko 'bá 'banî, 'bá kí vâ sĩ ĩminí ãko fẽ ĩndĩ. Ãdróŋá la ĩminí ãko fẽ
ĩndrã kóru drĩ ndre la ĩmi 'bá 'baní fẽ la ĩndrã kóru ásị̃ pírí sĩ rĩ gá. Gẹ̃rị̃
ĩmĩ ãko fẽjó 'bá 'baní rĩ Ãdróŋá la vâ fẽ la ĩminí 'dã 'bã áni.”
39 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní ị́jọ́ u'bélé 'dĩ 'i, “'Bá mịfị̃ kóru rĩ icó vâ 'bá ãzí mịfị̃ kóru
rĩ drị̃ 'delé ku; drĩ 'de la rá, kí ĩ̀rị̃ trá a'dé 'bṹ agá.
40 'Bá imbálé imbâ rĩ ndẽ ímbápị ĩ'didrị̃ ku; wó 'bá imbálé imbâ rĩ drĩ
ímbátáŋá ĩ'di imbájó rĩ de 'bo, ĩ'di adru cécé 'bá ĩ'di imbálépi rĩ áni.
41 “Mi ife fú mí ádrị́pị mịfị̃ gá rĩ ndre rá, wó mí icó ásị̃ 'bãlé ũgórókó'bõ
ími mgbã rĩ mịfị̃ gá rĩ drị̃ gá ku ã'du sĩ?
42 Mí icó jọlé la, ‘Má ádrị́pị, mí ají má ãpẽ ife fú ími mịfị̃ gá rĩ 'i,’ wó
mi icó ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mịfị̃ gá rĩ ndrelé ku íngoní ru? Ĩmi 'bá ru
'bãlépi ĩnĩ̃ ị́jọ́ cé 'dĩ! Drị̃drị̃ la mí ãpẽ ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mịfị̃ gá rĩ
ráká ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ ãngũ ndre ãlá ru ife fú mí ádrị́pị mịfị̃ gá rĩ ãpẽjó
ĩndõ.”

Ife ãka la be
(Mãtáyõ 7:16-20; 12:33-35)

43 “Ife múké rĩ ka ífí ũnzí la ku, jõku ife ũnzí rĩ ka ífí múké la ku.
44 Ála ife ãlu-ãlu nĩ̃ ífí ĩ'di 'bã kalé rĩ sĩ; ícó wọ̃mbẹ̃ ãtĩlé ĩlá ụrụ'bá gá
jõku úlúgó ãka ãtĩlé ụ́cịkị́ ụrụ'bá gá ku.

45 'Bá múké rĩ la 'bé ị́jọ́ múké rĩ ají angájó ásị̃ ĩ'di ãni galépi tré ũnĩ sĩ rĩ agá; wó 'bá ũnzí rĩ la ị́jọ́ ũnzí rĩ ají angájó ásị̃ ĩ'di ãni galépi tré ũnzĩkãnã sĩ rĩ agá. Tị la ị́jọ́ galépi ásị̃ agâlé tré rĩ jọ áyụ.”

'Bá ĩ̃rĩ̃ jó sị̃lépi rĩ kî
(Mãtáyõ 7:24-27)

46 “Ĩmi áma umve, Úpí Úpí, wó ĩmi idé ị́jọ́ mâ lũlé ĩminí rĩ kí ku ã'du sĩ?
47 'Bá amṵ́lépi má rṵ́ ãzíla ị́jọ́ mádrĩ̃ kí arelépi rĩ ãzíla tã la mbalépi rĩ, ma ĩ̃miní lũ la ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni.
48 Ĩ'di 'bá ĩ'di 'bã jó sị̃lépi, 'bṵ́ galépi mgbi ĩ̃ndṵ́ la ãt̃ĩ̃lépi írã sĩ rĩ áni. Ĩ̃yĩ̃ la adĩ́ jó ụrụ'bá gâ sĩ icó ĩ'di ayalé ku, ã'dusĩku ĩ'di sịjó ũkpó ru múké-múké rĩ sĩ.
49 Wó 'bá ị́jọ́ mádrĩ̃ arelépi la rá tã la mbalépi ku rĩ ĩ'di 'bá jó sị̃lépi ĩ̃ndṵ́ la ãrĩ̃lépi vṵ̃rṵ́ lé írã sĩ ku rĩ áni; ĩ̃yĩ̃ drĩ dị ụrụ'bá la gâ sĩ ĩ'di gbõgbõ a'dé rá a'déŋá la 'bã rõyõ ĩ'di 'bã sĩ andijó 'dã 'i ũnzí.”

7

Yẹ́sṵ̃ 'bã ãtí'bó ãsĩkárĩ̃ 'bã ãmbógó drĩ̃ adríjó rĩ
(Mãtáyõ 8:5-13)

1 Yẹ́sṵ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọlé pírí 'bá 'baní 'bo, mụ dó Kãpẹ̃rẹ̃nãwṵ́mĩ̃ gá.
2 Ãsĩkárĩ̃ ãmbógó Rṵ́mĩ̃ rú 'dãá la 'bã ãtí'bó ĩ'di 'bã lẽlé ambamba la cí, ĩ'di ãyánĩ̃ rú ũnzí-ũnzí lẽ drãlé drã-drã.
3 Ãmbógó 'dĩ la mụ ị́jọ́ arelé Yẹ́sṵ̃ drĩ̃ gá 'bo, pẽ 'bá ĩyõ 'bá Yãhṵ́dĩ̃ rú la kí tị ĩ'di a'ị́lé amṵ́lé ĩ'di 'bã ãtí'bó 'dã adrílé.
4 'Bá 'dĩ amṵ́ kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé. A'ị́ kí ĩ'di ásị̃ pírí sĩ, “Ágọ́bị́ 'dĩ ãndá-ãndá ru lẽ mî ãzãkoma rá.
5 Lẽ 'bá ãmadrĩ̃ kí rá ãzíla sị vâ ãmaní ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ rá.”
6 Yẹ́sṵ̃ mụ 'bá ĩyõ Yãhṵ́dĩ̃ drĩ̃ 'dĩ abe. Kí dó mụ acálé ãni rú lị́cọ́ tị gá 'bo, ãsĩkárĩ̃ ãmbógó pẽ ĩ'di 'bã wõ̃rĩ̃ka ãzí kí tị ị́jọ́ 'dĩ jọlé Yẹ́sṵ̃ nî, “Ãmbógó, ífẽ míní ũcõgõ íni ku. Icó míní afíjó mádrĩ̃ jó agá 'dõlé ku,
7 ã'dusĩku má adru 'bá múké la ku amṵ́jó ími drĩ̃lẹ́ gá. Wó ị́jọ lú ị́jọ́ tị sĩ ãtí'bó mádrĩ̃ dó sĩ adrí rá.
8 Wó ma mâ ngá 'bá ãzĩ̃táŋá pálé gá la, ãsĩkárĩ̃ áma pálé gá la kí vâ cí. Ádrĩ̃ jọ la 'dĩ ní, ímụ ĩ'di mụ rá, ãzíla ãzí 'dã ní, mí amṵ́, ĩ'di amṵ́ rá. Ádrĩ̃ jọ la ãtí'bó mádrĩ̃ ní, 'ba idé íni ĩ'di idé la rá.”
9 Yẹ́sṵ̃ ũ̃sṵ̃-ũ̃sṵ̃, ĩ'di mụ ị́jọ́ ágọ́bị́ 'dĩ 'bã jọlé rĩ arelé 'bo, uja tị 'bá ũ'bí ĩ'di vú ãbĩlépi 'dĩ 'ba rṵ́ 'dõlé jọ, “Ájọ ĩminí, má ịsṵ́ drĩ ã'ĩ̃táŋá ãmbógó 'dĩ 'bã áni la ku, Ịsịrayĩ́lĩ̃ ãmgbã agá 'dâ vâ yu!”
10 'Dã 'bã ũngúkú 'bá tá tị ãpẽlé 'dã gõ kí dó vúlé ãmbógô drĩ̃ko gâlé, ịsṵ́ kí dó ãtí'bô múké.

Yẹ́sṵ̃ inga ũkú ãwṵ́zĩ̃ ru rĩ̃ 'bã ngọ́pị 'i

11 'Dã 'bã vúlé gá were rú, Yẹ́sṵ̃ mụ tõ̃rõ̃mẹ́ umvelé Nãyĩ́nĩ̃ 'i rĩ gá, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ bĩ kí ĩ'di vú 'bá ru tralépi wẽwẽ rú rĩ abe ĩndĩ.
12 Yẹ́sṵ̃ kí mụ acálé ãni rú tõ̃rõ̃mẹ́ 'dã 'bã kẽ̃jĩ̃tị gá 'bo, 'bá ãvũ trũ la kí ãfũ agá ãmvé 'dõlé. Ágọ́bị́ drãlépi 'dã ĩ'di lú ngọ́tĩ́ ágọ́bị́ ũkú ãwṵ́zĩ̃ ru 'dã ãni la rú nĩ, 'bá tõ̃rõ̃mẹ́ 'dã agá 'dãá rĩ kí pírí atrá kí ru awálé ũkû andre gá.

13 Úpí Yẹ́sṹ la mụ ĩ'di ízákĩzã ndrelé 'bo, ásị la gá ũcõgõ fi cí, jọ ĩ'diní,
“Mí awá ku.”
14 Mụ sãndụ́kṹ ãvũ 'dụjó rĩ alólé, gbõgbõ 'bá ãvũ 'dụlépi rĩ tu kí pá cí.
Yẹ́sṹ jọ, “Kãrị́lẹ́ ájọ míní mí angá ụrụgá!”
15 Cọtị ágọ́bị́ tá drãlépi rá 'dĩ angá rilé ỉndụ́ sĩ, ãzíla i'dó ịjọ́ jọlé. Yẹ́sṹ fẽ
dó ĩ'di ãndrẽ drị̃lé.
16 'Bá tá wẽwẽ rú 'dĩ acá kí ṹrị̃ sĩ, ịcụ́ kí Ãdróŋâ rụ́ jọ kí, “Nábị̃ ãmbógó
la angá ãma drĩdríŋĩ gá 'bo! Ãndre Ãdróŋá 'bã drị 'bá kí upajó rĩ 'bo!”
17 Ịjọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé ụ́'dụ́ 'dã sĩ rĩ kụ sụ́rụ́ Yṹdịyã drị 'dã agá pírí, ãzíla
fũ vâ kpere sụ́rụ́ andre la gá 'dãá rĩ gá ĩndĩ.

Yẹ́sṹ kí Yõhánã Bãbṹtịzĩ̃ fẽlépi rĩ be (Mãtáyõ 11:2-19)

18 'Bá Yõhánã Bãbṹtịzĩ̃ fẽlépi rĩ 'bã imbálé rĩ nze kí ĩ'diní ịjọ́ pírí Yẹ́sṹ
'bã idélé 'dĩ kí vú. Umve 'bá ỉrị̃ kí drĩdríŋĩ gá.
19 Pẽ kí tị Úpí rṹlé ĩ'di zijó, “Mi 'bá jọlé ĩ'di amụ́ rĩ 'i yã, jõku ãtẽ 'bá ãzí
ndú la yã?”
20 'Bá tá ỉrị̃ tị ãpẽlé 'dĩ kí mụ acálé Yẹ́sṹ rṹlé 'bo, jọ kí ĩ'diní, “Yõhánã
Bãbṹtịzĩ̃ fẽlépi rĩ ãpẽ ãma tị mí rụ́ 'dõlé ími zijó, ‘Mi 'bá jọlé ĩ'di amụ́ rĩ 'i
yã, jõku ãtẽ 'bá ãzí ndú la yã?’ ”
21 Sáwã 'dã agá 'dãá, Yẹ́sṹ adrí 'bá wẽwẽ rú ãyánĩ ũví ndú-ndú trũ 'dĩ
kí, adro úríndí ũnzí kí, ãzíla nzị̃ vâ 'bá jõ ãngũ ndrelépi ku 'dĩ kí mịf́ị.
22 Umvi dó 'bá Yõhánã 'bã imbálé 'dĩ kí jọ, “Ĩgõ vúlé Yõhánã rṹlé ãzíla
ĩlũ ĩ'diní ịjọ́ ĩminí arelé ãzíla ĩminí ndrelé 'bo 'dĩ kî: 'bá mịf́ị kóru rĩ kí
ãngũ ndre rá, 'bá ãcá trũ rĩ kí acị rá, 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ adrí kí rá, 'bá
bị́lẹ́ kóru rĩ kí ịjọ́ are rá, 'bá drãlépi rá rĩ angá kí ídri rú rá, ãzíla ála ịjọ́
mgbã rĩ ũlũ 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.
23 Drị̃lẹ́ba 'bá ãbãlépi áma ịjọ́ sĩ ku rĩ nî!”
24 'Bá Yõhánã 'bã tị ãpẽlé 'dĩ kí mụ mụlé 'bo, Yẹ́sṹ i'dó ịjọ́ jọlé ũ'bí 'baní
Yõhánã drị̃ gá: “Ĩfũ ándrá mụlé Yõhánã rụ́ ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé ã'du gá?
'Bá ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí ru ujajó ujâ cécé ũzú ãlụ́kụ́kṹ 'bã ayalé rĩ áni rĩ ndrelé
yã?
25 Wó Drĩ adru 'dĩ 'bã áni ku, ĩfũ ándrá ãmvêlé ã'du ndrelé yã? 'Bá
bõngó ũniyambamba ãjẹ̃ rú rĩ sṹlépi rĩ ndrelé yã? Yụ, 'bá bõngó ãjẹ̃ rú
rĩ kí sṹlépi ãzíla u'álépi ídri áŋmátrẽ agá rĩ kí ála kí ịsụ́ ãngũ ũpi 'bã kí
sĩ u'ájó rĩ agá.
26 Wó ĩfũ ándrá ãmvêlé mụlé ã'du ndrelé yã? Nábị̃ ndrelé yã? Ãndá,
ájọ ĩminí, ndẽ nábị̃ rá.
27 'Dĩ 'bá ịjọ́ sĩjó drị̃ la gá bụ́kṹ Ãdróŋá drị agá jọlépi la:
“ ‘Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ịjọ́ ujílépi la tị pẽlé ími drị̃lẹ́ gâlé 'dĩ,
ĩ'di mụ gẽrị̃ idélé míní ími drị̃lẹ́ gâlé.’ †
28 Álũ ĩminí, 'bá ũkú 'bã tịlé 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá, 'bá ãzí Yõhánã ndẽlépi rá
la 'dáyụ. Wó 'bá ĩmbíráŋá ru Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ ndẽ ĩ'di rá.”
29 Kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, 'bá pírí kí 'bá mṹsọ́rõ̃ tralépi rĩ kí abe ã'ị̃ kí gẽrị̃
Ãdróŋá drị̃ kpị rĩ gá rá, ã'dusĩku Yõhánã fẽ ándrá ĩ'baní bãbṹtịzĩ̃ nĩ.
30 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí 'bá ãzịtáŋá imbálépi 'dĩ abe gã kí ịjọ́ Ãdróŋá 'bã
itúlé ĩ'banî rĩ úmgbé, ã'dusĩku ã'ị̃ kí Yõhánã ní ĩ'baní bãbṹtịzĩ̃ fẽlé ku.

† **7:27** Mãlákĩ 3:1

31 Yẹ́sṹ zị, “Ma 'bá áyi 'dĩ agá rĩ kí ṹ'bị̃ ã'du sĩ ãzíla kí indré ã'du áni?
32 Kí cécé anzị rilépi ãngũ ĩ'ba ãni avájó rĩ kí agá ãzíla ĩ'bã ãzí kí
umvelépi,
“ ‘Ãngo ĩminí úngó ũkú ĩgbãŋ́á drị̃ kí,
wó ĩtu úngôlé kí ku!
Ãngo vâ ĩminí úngó ũcõgõ ãrĩ kî,
wó ĩmi adru vâ ũcõgõ sĩ ku,’ rĩ kí áni.
33 Yõhánã Bãbṹtízị̃ fẽlépi rĩ amṹ mvụ wáyĩnĩ ku, na vâ íná ku wó ĩjọ, ‘Ĩ'di
úríndí ũnzí trũ!’
34 Wó Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ amṹ, na ãkónã rá, mvụ vâ wáyĩnĩ rá, wó ĩjọ, ‘Ĩndre ĩ'di!
Ĩ'di 'bá ãngũ nalépi rọ̃mmgbọ́ ru la ãzíla ĩmẽrãlépi íwá sĩ la, ĩ'di wọ̃rị̃ 'bá
mṹsọ́rọ̃ tralépi rĩ 'bã ãni 'bá drolé ãmvé rĩ abe la!’
35 Wó ũndũwã Ãdróŋ́á drị̃ la i'dá pịrị rá la 'bá ã'ị̃lépi la rá rĩ 'ba rṹ sĩ.”

Yẹ́sṹ 'bã adrujó Sị̃mọ́nị̃ Fãrĩsáyĩ rú rĩ drị̃ jó agá rĩ

36 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá Sị̃mọ́nị̃ umve Yẹ́sṹ 'i íná nalé ĩ'di be
ĩ'didrĩ́kogâlé, Yẹ́sṹ ã'ị̃ ĩ'di 'bã umveŋá 'dã rá, ri dó vṹrṹ ĩ'didrị̃ jó agá 'dãá
sĩ íná najó.
37 Ũkú ãzí ãwṹ la táwṹnị̃ 'dã agá 'dãá cí. Ĩ'di mụ arelé la Yẹ́sṹ la íná
na Sị̃mọ́nị̃ Fãrĩsáyĩ rú rĩ drị̃ jó agá, a'dṹ cṹpã ãdu ngṹlépi vĩrĩ ãjẹ̃ nalépi
ãmbógó la trũ afíjó jó agá 'dõlé.
38 Ãvṹ vṹrṹ Yẹ́sṹ 'bã pá kí andre gá. Áwáŋ̂á trũ ṹsṹ mị́ndrẹ Yẹ́sṹ 'bã
pá gá. Li mị́ndrẹ 'dã kí drị̃'bị̃ ĩ'di drị̃kã gá rĩ sĩ, ndru pá la ãzíla ṹsṹ ãdu
ngṹlépi ãjị̃ trũ vĩrĩ 'dã pá la gá.
39 Ágọ́bị̃ tá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ la mụ ĩjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé ãzíla ũkú 'dĩ
nị̃lé ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá 'bo, ũrã ĩjọ́ ĩ'di ásị̃ gá cénĩ-cénĩ rú, “Ĩjọ́ 'dĩ i'da Yẹ́sṹ
adru nábị̃ ku. Ãdróŋ́á drĩ ájẹ̃ ãndá-ãndá ru tị la ãpẽ nĩ, ĩ'di tá nị̃ la ũkú 'î
alólépi 'dĩ ĩ'di ũkú íngoní la yã rĩ gá cé. Ĩ'di ũkú ĩjọ́ ũnzí idélépi la.”
40 'Dã 'bã vúlé gá Yẹ́sṹ jọ ĩjọ́ ãzíla umvi Sị̃mọ́nị̃ 'i ũrãtáŋ́á tá ĩ'di 'bã ũrãlé
'dã sĩ jọ, “Sị̃mọ́nị̃, álẽ ĩjọ́ ãzí jọlé mínî.” Sị̃mọ́nị̃ jọ ĩ'diní, 'dã múké, Ímbápị,
íjọ ĩjọ́ mî lẽlé jọlé mánî rĩ 'i.
41 Yẹ́sṹ ũlũ ĩ'diní á'dígó 'dĩ 'i, “Ágọ́bị̃ ãzí ándrá ãlu fẽ ĩ'di séndẽ tãmbalé
ãgọbị ị̃rị̃ 'badrị; fẽ ãlu rĩ drị̃ séndẽ ífí-ífí túrú tõwú fẽ vâ ãzí rĩ drị̃ séndẽ
ífí-ífí kãlị̃ tõwú.
42 Wó 'bá ị̃rị̃ 'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá 'bá ãzí ãlu ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã séndẽ ũfẽlépi rá
la yụ, ĩjọ́ 'dĩ sĩ uja dó kí trũlé ásị̃ pírí sĩ rá mọ̃rị̃ ĩ'bã kí 'dụlé 'dã kî sĩ. Míní
ũrãjó la rĩ sĩ, 'bá ị̃rị̃ 'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá íngõ la ĩ'di lẽ ãndânĩ la nĩ?”
43 Sị̃mọ́nị̃ umvi, “Ma ũrã ágọ́bị̃ mọ̃rị̃ ãmbógó ãndânĩ trũlé rá rĩ 'i.” Yẹ́sṹ
jọ ĩ'diní, “Ĩjọ́ mî jọlé 'dĩ ĩ'di ãndá.”
44 Uja tị ũkû rṹlé, jọ Sị̃mọ́nị̃ ní, “Índre drĩ ũkú ãvṹlépi vṹrṹ 'dĩ 'i mání
afíjó mídrĩ́ko gá 'dâ 'bo rĩ sĩ, ífẽ mání ị̃yị mání sĩ pṹtrṹ áma pá gá 'dĩ kí
ũjĩ jó ku, wó ũkú 'dĩ ũjĩ áma pá kí mị́ndrẹ ĩ'di mịfị̃ gá rĩ sĩ ãzíla li vâ kí
drị̃'bị̃ ĩ'di drị̃kã gá rĩ sĩ kí 'bãjó ã'í ru.
45 Mí a'ị̃ ma mídrĩ́ko gá 'dõlé zịlé amvuŋ́á sĩ ku wó i'dó tá áma pá ndrulé
mâ tá amṹ agá kpere ú'dî'da. *

* **7:45** Ũkú 'dĩ amṹ Yẹ́sṹ pá ndrulé ícétáŋ́á ru sĩ ãwã'dĩfô fẽjó ĩ'di nî.

46 Ísũ ãdu áma drĩ̱kã gá ku wó ũkú 'dĩ ũ̱sũ̱ ãdu ĩ'di ãni ngũ̱lépi ndrĩ̱-ndrĩ̱
rĩ áma pá kí agá
47 Álũ míní íni, ũkú 'dĩ lẽ ma ambamba. 'Dĩ icé átrũ ĩ'di i̱jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã
idélé wẽwẽ rú rĩ kí agá rá.”
48 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sũ̱ jọ ĩ'diní “Útrũ mi i̱jọ́ ũnzí mî rĩ kí agá rá.”
49 'Bá ãzí íná nalépi ĩ'di be 'dãá rĩ i'dó kí i̱jọ́ jǫ̣lé kí drĩdríŋĩ̃ gá cénĩ-cénĩ,
“Ágọ́bi̱ 'dĩ ũrã ĩ'di ã'di 'i mu̱lépi i̱jọ́ ũnzí ũtrũ trũ rĩ?”
50 Wó Yẹ́sũ̱ jọ ũkû ní, “Ã'i̱táŋá mídrĩ̱ pa mi 'bo; ímu̱ ási̱ ĩ̱gbẽ̱ sĩ.”

8

Ũkú ãzí mu̱lépi Yẹ́sũ̱ trũ rĩ kî

1 Ṵ'dú̱ ãzí sĩ Yẹ́sũ̱ ri aci̱lé tõrọ́mẹ́ kí agâ sĩ i̱jọ́ mgbã Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drĩ̱ rĩ
ũlũ trũ. Ímbá'bá mu̱drĩ̱ drĩ̱ ĩ̱rĩ̱ 'dĩ mu̱ kí ĩ'di trũ,
2 ũkú ãzí ándrá ĩ'di 'bã úríndí ũnzí adrójó ãzíla ĩ'di 'bã adrílé ãyánĩ sĩ
'dĩ mu̱ kí vâ ĩ'di abe ĩndĩ; Mãríyámũ, (umvelé Mãgãdẽlénã rĩ), úríndí ũnzí
ázĩ̱rĩ̱ adrojó ala gá rĩ.
3 Jũwánã ágô rṵ́ la Cṵ́zã ándrá 'bá ãzi̱ ngalépi Hẽródẽ dri̱ko gá rĩ; ãzíla
Sũzánã, ũkú ãzí ũ'bí la abe ãko ĩ'badrĩ̱ kí fẽlépi Yẹ́sũ̱ kí ãzã kojó ímbá'bá
ĩ'didrĩ̱ abe rĩ.

I̱jọ́ u'bélé 'bá ũri kpẽ̱lépi rĩ drĩ̱ rĩ
(Mãtáyõ 13:1-9; Mãrákõ 4:1-9)

4 'Bá ri kí amṵ́lé Yẹ́sũ̱ rṵ́ 'dõlé angájó tõrọ́mẹ́ kí agâlé, 'bá kí mu̱ calé ũ'bí
ru 'bo, Yẹ́sũ̱ jọ ĩ'baní i̱jọ́ u'béŋá 'dĩ 'i.
5 “Ṵ'dú̱ ãzí sĩ ágọ́bi̱ ãzí fũ mu̱lé ũri kpẽ̱lé, ĩ'di 'bã ũri kpẽ̱ agá ámvṵ́ agá
'dâ, ãzí rĩ 'de kí gẽ̱rĩ̱ ti̱ gá, ãtu kí pá sĩ, ãriŋa 'bũ̱ gá rĩ ti kí kí rá.
6 Ãzí rĩ u'de kí ãngũ írãkí ru rĩ agá, kí mu̱ angálé 'bo, uja kí 'ilé rá ãngũ
ãcí sĩ.
7 “Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ũ̱ci̱ki̱ trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ũ̱ci̱ki̱ trũ rĩ abe ãlu
inzí kí ízókí la kí vu kí kí ra.
8 Ãzí rĩ u'de kí ũ̱nọ́kṵ́ vũ ĩzá trũ rĩ agá, zo kí rá ka kí ífí túrú ãlu.” Yẹ́sũ̱
de i̱jọ́ jọ agá, “'Bá bi̱lẹ́ trũ i̱jọ́ arelépi rĩ 'bã are i̱jọ́ 'dĩ 'i.”

I̱jọ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:10-17; Mãrákõ 4:10-12)

9 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ zi̱ kí Yẹ́sũ̱ i̱jọ́ u'bélé 'dĩ 'bã ífí íngoní yã rĩ sĩ.
10 Umvi kí, “Úfẽ nĩ̱táŋá i̱jọ́ zĩ̱lé zĩ̱-zĩ̱ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drĩ̱ 'bũ̱ gá rĩ drĩ̱ ĩminî,
wó 'bá ãzí rĩ 'baní ĩ'di amṵ́ i̱jọ́ u'béŋá agâ sĩ,
“ ‘Mi̱fi̱ la kí adru mmgbọ ndre kí ãngũ ku,
kí are la rá vã kí ífí la ku.’ †

Yẹ́sũ̱ icé i̱jọ́ u'béŋá 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:18-23; Mãrákõ 4:13-20)

11 “I̱jọ́ u'bélé rĩ 'bã ífí íni: ũri ĩ'di i̱jọ́ Ãdróŋá drĩ̱ 'i.
12 Ũri 'delépi gẽ̱rĩ̱ ti̱ gá rĩ icé 'bá i̱jọ́ 'dĩ arelépi rá 'bo, Sĩtánĩ 'bã amṵ́jó
'du̱jó la kí ási̱ gá 'dâ rá, kí u̱tri̱jó 'bã ã'i̱ kí ku 'bã pa kí vâ sĩ ru ku rĩ.

† **8:10** Ĩsáyã 6:9

13 Ũri 'delépi írãkí agá rĩ kí 'bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi ã'ị̃lépi la ãyĩkõ sĩ wó fi kí ásị́ la agâlé álị́ ku rĩ kî; kí ã'ị̃ la sáwã wereŋá sĩ wó ị́jọ́ drĩ kí ụ̃'bị̃ 'bo kí a'dé rá.
14 Ũri 'delépi ụ̃cị́kị́ agá rĩ icé 'bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá, 'bo ũrãtáŋá ãzíla málĩ ãyĩkõ ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ agá rĩ la kí inzí, 'bo ũri kí agá rĩ la ãfũ mũnímũní ru.
15 Ũri 'delépi ụ̃nọ́kụ́ múké rĩ agá rĩ kí 'bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá, tã la mbalépi ásị́ múké ãzíla mgbã rĩ agá kpere ĩ'di 'bã ífí ka agá rĩ 'i.

Tárã akulé ãkójó sĩ rĩ
(Mãrákõ 4:21-25)

16 "'Bá kí tárã tị 'bã adru tị akulé ãkójó sĩ jõku zĩ̃jó la mgbọ́lọ́ ĩndụ́ gá ku. Kí ĩ'di 'bã rá la ãngũ ĩ'diní sĩ ãngũ jijó rĩ agá, 'bá drĩ kí sĩ afí jó agá 'dõlé kî sĩ ãngũ ndre.
17 Ãko zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ rĩ ála drụ́zị́ ĩ'di i'da tọndọlọ, jõku ãko a'bólé a'bô rĩ kí ála kí drĩ̃ gá ị́jọ́ nĩ̃ rá ãzíla ála ĩ'di 'bã ãngũ ule gá.
18 Ĩmi adru mịfị́ trũ ị́jọ́ ĩmĩ arelé rĩ sĩ, ã'dusĩku 'bá adrulépi ãko trũ rĩ ní ála ãzíla ũ'bã drĩ̃ la gá, wó 'bá ãko kóru rĩ drị́ ĩ'di ũrãlé trũ adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dụ la ĩ'di drị́ 'dâ rá."

Yẹ́sũ̃ ãndrẽ kí ádrị̃pịka abe
(Mãtáyõ 12:46-50; Mãrákõ 3:31-35)

19 Yẹ́sũ̃ 'bã ãndrẽ kí ádrị̃pịka abe amụ́ kí ĩ'di rụ́, wó icó kí ĩ'di ndrelé ku ã'dusĩku 'bá kí ũ'bí-ũ'bí.
20 'Bá ãzí jọ ĩ'diní, "Mî ãndrẽ kí mí ádrị̃pịka abe utu kí pá ãmvé 'dõ, lẽ kí ími ndrelé."
21 Yẹ́sũ̃ umvi, "Mâ ãndrẽ ãzíla má ádrị̃pịka kí 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ rĩ arelépi vâ ãzị́ la ngalépi rá rĩ kî."

Yẹ́sũ̃ atrị ãlụ́kụ́kũ̃
(Mãtáyõ 8:23-27; Mãrákõ 4:35-41)

22 Ụ'dụ́ ãlu Yẹ́sũ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "Ãza kí mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ." Fi kí dó í'bó agá i'dó kí dó mụlé.
23 Ĩ'bã kí mụ agá ụ́'dụ́ 'be Yẹ́sũ̃ rá. Gbõgbõ ãlụ́kũ̃ ũkpó la i'dó lilé mĩrĩ agá 'dãá, ĩ̃yị́ i'dó ru gbãlé í'bó agá, i'dó dó sĩ 'delé ĩ̃yị́ ĩndụ́ ị́jọ́ acá dó ũnzí.
24 Ímbá'bá, mụ kí Yẹ́sũ̃ ingalé jọ kí "Ãmbógó la! Ãmbógó la! Ãma úgólé ịmvụ́lé 'dõ fô!" Yẹ́sũ̃ angá ụ̃rụgá, angá ãlụ́kũ̃ drĩ̃ gá ãzíla ĩ̃yị́ ungalépi tũlãtũlã rĩ drĩ̃ gá uri rá ãzíla ãngũ ịgbẹ dó ndrú.
25 Jọ dó 'bá ĩ'di bã imbálé rĩ 'baní, "Ã'ị̃táŋá ĩmidrị́ rĩ íngõlé yã?" Wó ri kí ụ̃sũ̃lé ụ̃sũ̃ ãzíla idé kí vâ ụ̃rĩ̃ sĩ ụzị kí ru kí drĩdríŋĩ gá, "'Bá 'dĩ ãmgbã rĩ gá ã'di 'i? Uzálépi ãlụ́kũ̃ drĩ̃ gá ãzíla ĩ̃yị́ ungalépi tũlãtũlã 'dĩ 'bã kí tị la arejó rá rĩ?"

Yẹ́sũ̃ adrí 'bá úríndí ũnzí trũ azalépi aza-azâ rĩ
(Mãtáyõ 8:28-34; Mãrákõ 5:1-20)

26 Yẹ́sũ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe za kí ãngũ Gẽrãsénĩ gá angájó Gãlị́lĩ̃ gá 'dĩ ru ndrelépi ãlu 'á 'dã sĩ rĩ be rĩ.
27 Yẹ́sũ̃ la mụ asị́lé í'bó agá ĩ̃yị́tị gá 'dãá, ágọ́bị́ úríndí ũnzí trũ rĩ amụ́ drĩ̃ ụfụlé ĩ'di be angájó tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agâlé. Ágọ́bị́ 'dã ri u'álé pílílí ru, jó kóru ụ́'dụ́ ãzo rú, wó rá la ĩ̃nádrĩ̃ 'bã ũ̃jị́gọ́ agâ sĩ.

28 Ĩ'di mu̧ Yẹsũ̧ ndrelé 'bo, i'dó uzálé 'be ru Yẹsũ̧ pálé gá jọ, “Yẹsũ̧ Ãdróŋá
u̧ru̧gá ãndânĩ rĩ 'bã Ngọ́pị, ílẽ má ru̧ ã'du yã? Má a'ị́ mi áma idéjó ũnzí
ku.”
29-31 Pâlé ũ'bí úríndí ũnzí ri ĩ'di ĩcãndĩlé ũkpó sĩ mãbú̧sũ̧ rú táni ĩ'di pá
umbéjó drị abe ímve sĩ tí, ĩ'di kí ayu̧ rá, kí vâ ĩ'di dro ãngũ kõtórõ rú ásé
agá 'dã gâlé. Yẹsũ̧ zị ágọ́bį̣ 'dĩ 'i, “Ími ru̧ ã'di 'i?” Umvi ĩ'di, “Áma ru̧ wẽwẽ
rú 'i” ã'dusĩku úríndí ũnzí wẽwẽ rú fi kí ĩ'di drį̃kã gá nĩ. Ágọ́bį̣ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni
la ã'dusĩku Yẹsũ̧ lẽ úríndí ũnzí ĩ'di drį̃kã gá rĩ 'bã fũ kí ándrá rá. Úríndí
ũnzí 'dã a'ị́ kí Yẹsũ̧ siri-siri 'bã pẽ kí tị 'bú̧ kị́rị 'dã agâlé ku.
32 Úríndí ũnzí 'bã kí mãmálá Yẹsũ̧ 'bã a'be kí mu̧lé filé ĩzõgó kí agá, ã'ị̃
ĩ'baní rá.
33 Úríndí ũnzí ãfũ kí ágọ́bį̣ agâlé, mu̧ kí filé ĩzõgó kí agâlé, ĩzõgó ũ'bí 'dĩ
kpẽ kí rị̃ cẽlé 'bé 'bã ãngũ cį̣kį̣cị́kị́ 'dã gâ sĩ u'delé ịmvú̧lé mĩrĩ agâlé.
34 Ãgọbį̣ ĩzõgó kí ucélépi rĩ kí mu̧ ị́jọ́ ru idélépi 'dã kí ndrelé 'bo, ce kí
ru ụ́ngú̧ sĩ mu̧lé ị́jọ́ 'dĩ lũlé tõr̥ọ́mẹ́ gâlé ãzíla 'bá andre la gá 'dãá rĩ 'banî.
35 'Bá 'dã ãfũ kí amú̧lé ị́jọ́ ru idélépi 'dã kí ndrelé, kí mu̧ amú̧lé Yẹsũ̧ rú̧
'dõlé 'bo, ịsú̧ kí ágọ́bį̣ úríndí ũnzí 'bã kî sĩ ãfũjó ĩ'di rú̧ rá rĩ ri Yẹsũ̧ 'bã
pálé gá bõngó trũ ãzíla úŋmĩ ị́jọ́ ũrãlépi múké rĩ agá, wó idé kí pírí ũ̧rị̃ sĩ.
36 'Bá ị́jọ́ ru idélépi 'dã ndrelépi cé rĩ nze kí ị́jọ́ ágọ́bį̣ úríndí ũnzí trũ 'dĩ
adrí íngoní ru yã rĩ vú 'bá 'baní nĩ.
37 'Bá Gẽrãsénĩ gá 'dãá rĩ a'ị́ kí Yẹsũ̧ 'i ãngũ a'bejó rá ã'dusĩku ũ̧rị̃ fi kí
ásị́ gá ambamba. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹsũ̧ fi dó í'bó agá a'be dó sĩ ãngũ 'dã rá.
38 Ágọ́bį̣ úríndí ũnzí 'bã kí a'belé rá 'dĩ a'ị́ Yẹsũ̧ 'i jọ, “Lẽ ámu̧ mí be
ĩndĩ.” Wó Yẹsũ̧ pẽ ĩ'di tị jọ,
39 “Ígõ vúlé lị́cọ́ gâlé, ãzíla ínze 'bâ 'baní ị́jọ́ Ãdróŋâ 'bã idélé mínî 'dĩ
vú.” Ágọ́bį̣ mu̧ dó rá ãzíla nze dó ị́jọ́ Yẹsũ̧ 'bã idélé ĩ'diní 'dĩ kí vú táwũ̧ņ̃
agá 'dãá pírí.

Yáyĩrõ̧ ĩzẹ́pị kí ũkú Yẹsũ̧ 'bã bõngó tị alólépi rĩ be
(Mãtáyõ 9:18-26; Mãrákõ 5:21-43)

40 Yẹsũ̧ la mu̧ gõlé ĩyị́ 'bã gọ́rõ̧tị́yõ̧ ãzí rĩ gâlé 'bo, 'bá 'dãá 'dĩ a'ị́ kí ĩ'di
ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku ri kí pírí lú ĩ'di ũtẽlé.
41 Ágọ́bį̣ ãzí ru̧ la Yáyĩrõ̧ 'i acá dô; ĩ'di ándrá ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ĩnzį̃jó
rĩ ãni la. Amú̧, 'be ru Yẹsũ̧ pálé gá ãzíla a'ị́ Yẹsũ̧ 'i 'bã mu̧ 'í drį̣ko gâlé.
42 Ã'dusĩku ĩzẹ́pį̃ lú ãlu-mgbí ílí trũ mu̧drį̣ drį̃ ĩrį̃ rĩ lẽ drãlé drã-drã. Yẹsũ̧
'bã mu̧ agá 'dâ, 'bá ũ'bíkãná 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ ãzíla mu̧ kí ĩ'di ũŋmĩ trũ
kũtrú̧-kũtrú.
43 Ũkú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di u̧ru̧'bá gá drį̃ cį̣lépi ílí mu̧drį̣ drį̃ ĩrį̃ la cí, ũkú
'dĩ iza ãko ĩ'di trũ adrujó rĩ kí pírí sĩ írúwá ndrũ̧jó wó 'bá írúwá fẽlépi
ĩ'diní sĩ adríjó rá la ãluŋá la 'dáyu̧.
44 Afí 'bá ũ'bí 'dã kí agâ sĩ Yẹsũ̧ ũngúkú gá 'dãá, aló ĩ'di 'bã bõngó tị cọtị
ãrí ralépi 'dã tu pá cí.
45 Yẹsũ̧ zị, “Ã'di aló ma nĩ?” 'Bá pírí ã'ị́ kí ku wó Pétẽrõ jọ, “'Bá pírí kí
ími andre gá 'dĩ ãzíla kí vâ ími ũŋmĩ sĩ ru aséjó ãni rú 'dĩ.”
46 Wó Yẹsũ̧ umvi, “'Bá ãzí aló ma rá, ánį̃ ị́jọ́ 'dĩ 'i áma ũkpõ 'bã fũjó rĩ
sĩ.”
47 Ũkú 'dĩ la mu̧ ndrelé la icó dó ru nzelé ũní ku, akó drį̃ amú̧lé u̧ru̧'bá
yãŋâ trũ kpãkpã 'be ru Yẹsũ̧ pálé gá. 'Dãá 'bá pírí kí mẹ́lẹ́tị gá, nze ĩ'diní

ḭjọ́ 'í aló ĩ'di ã'du sĩ yã rĩ vú ãzíla ãrí ika a'be 'i cọtị rá 'î Yẹ́sṹ 'bã bõngó tị alójó rĩ sĩ.
48 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Mâ ĩ̃zẹ́pị, ã'ĩ̃táŋ̃á mídrḭ̃ fẽ míní adrílé nĩ. Ímụ ásḭ ĩ̃gbẹ́ sĩ.”
49 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ḭjọ́ jọ agá 'dâ, ágọ́bḭ ãzí ḭjọ́ ujílépi la angá Yáyĩ̃rọ̃ drḭko gâlé jọ ĩ'diní “Mí ĩcõcõŋ̃ã 'bá 'bá imbálépi rĩ ĩ̃dḭ ku, ã'dusĩku mî ĩ̃zẹ́pị drã 'bo.”
50 Wó Yẹ́sṹ are ḭjọ́ 'dĩ 'i jọ Yáyĩ̃rọ̃ ní, “Mí idé ṹrḭ̃ sĩ ku mí ã'ĩ̃ mî ĩ̃zẹ́pị la acá múké rá.”
51 Ĩ'di mụ acálé jó tị gá ãni rú 'bo, ã'ĩ̃ 'bá ãzí 'bã fi îvú gâ sĩ ku pẽ lú Pétẽrõ 'i, Yõhánã 'i, Yãkó'bõ 'i ãzíla ĩzóŋ̃â 'bã átẹ́pị kí ãndrẽ be.
52 'Bá pírí 'dãá rĩ kí dó awá agá ĩzóŋ̃â 'bã drãŋ̃á sĩ. Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ĩyãŋ̃ã áwáŋ̃â trũ. Ĩzóŋ̃â drã ku. Ĩ'di ṹ'dṹ ko.”
53 'Bá 'dĩ kí pírí gụ kí ḭjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé rĩ sĩ gṹgṹ ã'dusĩku ĩ'bã kí ñjó la ĩzóŋ̃â drã 'bo rĩ sĩ.
54 Wó Yẹ́sṹ arṹ ĩ'di (ĩzóŋ̃â 'i) drḭ gá jọ “Mí angá ụrụgá 'dõlé, ĩzóŋ̃á 'dĩ!”
55 Ĩzóŋ̃á 'dĩ acá ídri rú ĩ̃dḭ, cọtị angá ụrụgá. Yẹ́sṹ jọ ĩzóŋ̃â 'bã átẹ́pị 'baní ãndrẽ be 'bã fẽ kí ĩ'diní ãko ãzí nalé.
56 Ĩzóŋ̃â 'bã átẹ́pị kí ãndrẽ be idé kí ṹrḭ̃ sĩ wó Yẹ́sṹ fẽ ĩ'baní ãzḭ̃táŋ̃á jọ, “Ĩlũ jõ 'bá ãzí ní ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ ku.”

9

Yẹ́sṹ pẽ ímbá'bá mụdrḭ̃ drḭ̃ ĩ̃rḭ̃ kí tị
(Mãtáyõ 10:5-15; Mãrákõ 6:7-13)

1 Yẹ́sṹ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ drḭ̃ ĩ̃rḭ̃ 'dĩ kí ãngũ ãlu gá, fẽ ĩ'baní ũkpó, úríndí ũnzí pírí kí adrojó ãzíla ãyánĩ pírí kí adríjó.
2 Pẽ kí tị ãmvêlé Sṹrṹ Ãdróŋ̃á drḭ̃ * 'bã ḭjọ́ ũlũjó, ãzíla 'bá ãyánĩ rú rĩ kí adríjó.
3 Jọ ĩ'baní, “Ĩ'dụ jõ ãko ãzí ãcḭ̃ 'dĩ gá túré, jũrúwã, íná, sĩlíngĩ jõku sátĩ áni la ku.
4 Údrĩ ĩmi a'ḭ́ lḭ́cọ́ ãzí agá rá, ĩmi u'á ala gá 'dãá kpere ĩminí ãngũ 'dã a'be agá;
5 údrĩ ĩmi a'ḭ́ ku, ĩmi a'be tõ̃rọ́mẹ́ 'dã 'i ĩmi ụtṹ pṹtrṹ ĩmi pá gá rĩ ḭjọ́ vú nzejó kí ụrụ'bá gá.”
6 Ímbá'bá ko kí dó drḭ̃, mụ kí ḭjọ́ mgbã Ãdróŋ̃á drḭ rĩ ũlũ trũ lḭ́cọ́ agâ sĩ ãzíla 'bá kí adrî trũ ãngũ pírí agá.

Hẽródẽ drḭ̃ iza ru rá
(Mãtáyõ 14:1-12; Mãrákõ 6:14-29)

7 Hẽródẽ úpí Gãlḭ́lḭ̃ drḭ rĩ la mụ ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí arelé 'bo, drḭ̃ la iza ru rá, ã'dusĩku 'bá ãzí rĩ jọ kí Yõhánã Bãbṹtḭ́zḭ̃ fẽlépi rĩ angá ídri.
8 'Bá ãzí rĩ jọ kí Ĩlíyã i'da ru nĩ, wó ãzí rĩ jọ kí nãbḭya ándrá údu rĩ 'bã ãzí angá kí ídri rú nĩ.
9 Hẽródẽ jọ, “Áfẽ ándrá Yõhánã drḭ̃kã lḭlé rá, wó 'bá máni sĩ ḭjọ́ arejó drḭ̃ la gá 'dĩ ã'di 'i?” Ṹ'bḭ̃ ásḭ pírí sĩ Yẹ́sṹ ndrṹlé ndrelé.

---

* **9:2** *Sṹrṹ Ãdróŋ̃á drḭ̃* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋ̃á drḭ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

Yẹ́sũ̱ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú nî
(Mãtáyõ 14:13-21; Mãrákõ 6:30-44; Yõhánã 6:1-14)

10 Ṵpịgọṇa ãgõ kí ãzíla ũlũ kí ịjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ kí ĩ'diní pírí. 'Dụ kí ĩ'di
be mụ kí dó á'dụ̃sĩ táwũ̃ṇ̃ umvelé Bẽtẽsãyídã rĩ gá.
11 'Bá ũ'bí kí mụ ịjọ́ la arelé 'bo, bĩ kí ĩ'di vú. A'ị́ kí rá, jọ ĩ'baní ịjọ́ Sụ́rụ́
Ãdróṇá drị̃ drị̃ gá ãzíla adrí vâ 'bá adríṇá lẽlépi rĩ kî.
12 Ịtụ́ la mụ ì'dólé 'delé 'bo 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ
kí, "Ípẽ 'bá kí tị mụlé tọ̃rọ́mẹ́ kí agâlé ãzíla ãngũ ãma andre gá rĩ kí agâlé
sĩ ãngũ ụ́'dụ́ kojó la ịsụ́jó ãzíla mụjó íná ndrụ̃ trũ ĩgbãlé ĩ'baní nalé."
13 Yẹ́sũ̱ jọ ĩ'baní, "Ĩfẽ bãsĩ ĩ'baní ãkónã nalé." Umvi kí ĩ'diní "Ãko ãmadrị̃
'dâ pírí cí rĩ kí mũkátĩ̃ tõwú ãzíla ị̃'bị ị̃rị̃ abe. Ílẽ ãmụ ãkónã ĩgbãlé 'bá
ũ'bí 'dĩ 'baní yã?"
14 ('Bá ãgọbị rú rĩ kí ándrá ị̃tụ́ 'dã sĩ álĩfũ tõwú 'dĩpí.) Yẹ́sũ̱ jọ 'bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ 'baní, "Ĩfẽ 'bá 'dĩ 'bã ri kí vũ̃rụ́ amụtị gá kãlị́ tõwú kãlị́ tõwú
ngúlú ru ngúlú ru."
15 Ímbá'bá kí mụ 'bá kí irilé íni 'bo,
16 Yẹ́sũ̱ 'dụ mũkátĩ̃ tõwú 'dĩ kí ãzíla ị̃'bị ị̃rị̃ 'dĩ kî abe, ndre ãngũ ụrụgá
'bũ̃ gâlé, fẽ dó ãwã'dĩfô Ãdróṇá ní ãzíla anu dó kí rá. 'Dã 'bã vúlé gá, fẽ
dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrị̃ awalé 'bá 'banî.
17 Nga kí pírí nalé la 'bá aga kí dó sĩ rá, ãzíla 'bá Yẹ́sũ̱ 'bã imbálé rĩ tra
kí dó ịmbị́ la acelépi ũnũlépi 'dĩ kí gụ́fá tré-tré mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃.

Pétẽrõ jọ Yẹ́sũ̱ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i
(Mãtáyõ 16:13-19; Mãrákõ 8:27-29)

18 Ṵ'dụ́ ãzí sĩ Yẹ́sũ̱ la Ãdróṇá ã'ị́ agá á'dụ̃sĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ĩ'di
andre gá 'dâ zị kí, "Ũ'bí jọ kí ma ãmgbã rĩ gá ã'di 'i?"
19 Ãzí rĩ umvi kí mi Yõhánã Bãbũ̃tízĩ̃ fẽlépi rĩ 'i, ãzí rĩ umvi kí "Mi Ĩlíyã
'i, ãzí rĩ jọ kí nábị̃ ándrá údu rĩ 'bã ãzí angá ídri rú nĩ."
20 Zị vâ kí, "Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?" Pétẽrõ umvi, "Mi
Kúrísĩtõ angálépi Ãdróṇá drị́ rĩ 'i!"

Yẹ́sũ̱ nze ịjọ́ cãndí ĩ'diní ịsụ́lé ãzíla drã ĩ'didrị́ rĩ drị̃ gá
(Mãtáyõ 16:20-28; Mãrákõ 8:30—9:1)

21 Yẹ́sũ̱ itré kí ũkpó ru 'bã lũ kí ịjọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku.
22 Jọ vâ ĩ'baní, "Ngọ́tị́ 'Bádrị́ la mụ ũcõgõ ịsụ́lé ịjọ́ wẽwẽ rú kí sĩ, ãzíla
'bá ĩyõ drị̃lẹ́ ru rĩ kí, ãtalo ãmbogo, ãzíla imba'ba ãzị́táṇá Mụ́sã drị́ kí
imbálépi rĩ kí mụ ĩ'di gãlé úmgbé. Kí ĩ'di 'dị rá wó ụ́'dụ́ na la sĩ ála ĩ'di
inga ídri rú."
23 Jọ ĩ'baní pírí, "'Bá ãzí drĩ lẽ áma vú bĩlé rá, lẽ 'bã gã ru úmgbé, 'bã
'dụ mũsãlá'bã ĩ'didrị́ gá rĩ ụ́'dụ́ pírí, ãzíla 'bã ãbĩ áma vú.
24 Ã'dusĩku 'bá drĩ lẽ ídri ĩ'didrị́ gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la rá, wó 'bá ídri
ĩ'didrị́ gá rĩ ãvĩlépi áma ịjọ́ sĩ rĩ ĩ'di ídri ĩ'didrị́ rĩ pa rá.
25 'Bá la ũyá íngõ rĩ ịsụ́ drĩ ũ̃ṇọ́kụ́ 'dụ pírí ĩ'di 'bã ãko rú, drĩ dó ídri
ĩ'didrị́ gá rĩ ãvĩ rá? Mgbã rĩ gá ũyá la 'dáyụ.
26 'Bá u'álépi drị̃nzá sĩ mâ sĩ ãzíla ịjọ́ mádrị́ sĩ rĩ, Ngọ́tị́ 'Bádrị́ vâ drụ́zị́
u'á drị̃nzá sĩ ĩ'di sĩ, ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ãgõjó dị̃zã ĩ'didrị́ agá rĩ sĩ ãzíla dị̃zã Átẹ́pị
drị́ ãzíla mãlãyíkã ãlá 'badrị́ agá rĩ 'i.

27 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ĩmi ãzí pá tulépi ú'dî'da 'dâ 'dĩ icó kí drã ãjị́ 'bị̃lé
ku, kí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ ndre agá ráká.”

Yẹ́sụ̃ 'bã ru ujajó ndú rĩ
(Mãtáyõ 17:1-8; Mãrákõ 9:2-8)

28 Yẹ́sụ̃ 'bá ị́jọ́ 'dĩ kí jọjó 'bo rĩ vúlé gá cajó Sãbátũ ãlu 'dĩpí, 'dụ Pétẽrõ,
Yãkó'bõ, ãzíla Yõhánã ĩ'di be sĩ tụjó 'bé sị́ gâlé Ãdróŋá ã'ĩjó.
29 Ĩ'di 'bã Ãdróŋá ã'ị́ agá 'dãá, Mẹ́lẹ́tị la uja ru ndú ãzíla bõngó la uja kí
mvelé imvesílílí ãvi 'bã ãcí áni.
30 'Dãá cọtị 'bá ị̃rị̃ kí ị́jọ́ jọ agá ĩ'di be. 'Bá 'dĩ kí Mụ́sã kí Ĩlíyã be,
31 indré kí dị̃zã 'bụ̃ gá 'dã 'bã i'dáŋá sĩ, ri kí ị́jọ́ jọlé Yẹ́sụ̃ trũ gẹ̃rị̃ ĩ'di 'bã
mụjó ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idéjó drãŋá ĩ'didrị̃ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá rĩ drị̃ gá.
32 Pétẽrõ kí 'bá tá ãzí 'dã abe 'be kí ụ́'dụ́ káyĩ, wó kí mụ angálé 'bo, ndre
kí dị̃zã Yẹ́sụ̃ drị̃ ãzíla 'bá ị̃rị̃ pá tulépi ĩ'di be 'dĩ kî.
33 Ĩ'bã kí Yẹ́sụ̃ a'be agá 'dãá, Pétẽrõ jọ, “Ãmbógó ĩ'di múké ãmaní u'ájó
'dâ! Lẽ ãsị bụ́rụ́jọ́ ãzí kí na, ãlu rĩ míní, ãzí ãlu rĩ Mụ́sã ní, ãzíla ãzí ãlu rĩ
Ĩlíyã nî.” (Mgbã rĩ gá nị̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ku.)
34 Pétẽrõ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dĩ agá 'dâ ụ̃rụ́'bụ̃ angá aku kí cí, idé kí dó ụ̃rị̃
sĩ ĩ'bã kí fijó ụ̃rụ́'bụ̃ agá rĩ sĩ.
35 Ụ'dụ́kọ́ ãfũ ụ̃rụ́'bụ̃ agâlé jọ, “'Dĩ mâ Ngọ́pị̃ mání pẽlé pẽ-pẽ rĩ, ĩmi are
ĩ'di tị.”
36 Ụ'dụ́kọ́ la mụ ĩyãŋãlé 'bo, Yẹ́sụ̃ ace ru á'dụ̃sĩ, Ímbá'bá ĩyãŋã kí pírí
tútú ị́jọ́ 'dĩ drị̃ gá, nze kí vâ ị́jọ́ ĩ'bã kí ndrelé 'dĩ vú sáwã la abe 'bá ãzí ní
ku.

Yẹ́sụ̃ adrí ngọ́tị̃ŋá úríndí ũnzí trũ la
(Mãtáyõ 17:14-18; Mãrákõ 9:14-27)

37 Ụ'dụ́ ãzí rĩ sĩ Yẹ́sụ̃ asị́ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé na 'dã abe 'bé sị́ gâlé vũ̃rụ́
'dõlé, ũ'bí amụ́ kí drị̃ ụfụlé ĩ'ba abe.
38 Ágọ́bị́ ãzí azá ũ'bí kí agâlé, “Ímbápị, má a'ị́ mi 'i, índre mâ ngọ́tị́ ãlu
kílímgbí 'dĩ 'i!
39 Úríndí ũnzí ãzí la ĩ'di ĩcãndĩ, ĩ'di ĩ'di irú úzáŋâ trũ, ãzíla ĩ'di ĩ'di 'be
vũ̃rụ́ ụrụ'bá la la rõ, ĩzá la la ru ase ĩdí-ĩdí, ĩ'di mgbâ nzi kõ̃bụ́tõ̃ trũ tị gá
tré, ĩ'di ĩ'di ĩcãndĩ ị̃dị́-ĩ̃dị́, icó dó ĩ'di a'belé acị̃jó ku!
40 Má a'ị́ 'bá míní imbálé 'dĩ kí úríndí ũnzí 'dĩ drolé rá, wó icó kí ku.”
41 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋâ kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á ĩmi abe ụ́'dụ́
íngõpí, ĩlẽ áta ĩmi ụ́'dụ́ íngõpí? Ĩlẽ áta ĩmi ụ́'dụ́ sị́ yã? Mí ají mî ngọ́pị
'dõlé.”
42 Mgbâ 'bã amụ́ agá 'dâ, úríndí ũnzí 'be ĩ'di vũ̃rụ́ ru acoŋâ trũ. Yẹ́sụ̃ za
úríndí ũnzí drị̃ gá ũkpó sĩ, ãzíla adrí ĩ'di rá, fẽ dó ngọ́tị̃ átẹ́pị̃ drị̃lé vúlé.
43 'Bá pírí ụ̃sụ̃ kí ụ̃sụ̃ ũkpõ ãmbógó Ãdróŋá drị̃ 'dĩ sĩ.

Yẹ́sụ̃ nze vâ ị̃jọ́ drãŋá ĩ'didrị̃ drị̃ gá ị̃dị̃
(Mãtáyõ 17:22-23; Mãrákõ 9:30-32)

'Bá 'bã kí drĩ ụ̃sụ̃ agá ị́jọ́ pírí Yẹ́sụ̃ 'bã idélé 'dĩ kî sĩ, uja jọlé la 'bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ 'baní,
44 “Ị̃jọ́ mâ jọlé 'dĩ 'bã ãvĩ jõ ĩminí ku! Ála mụ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ fẽlé 'bá kí drị́
alé gá.”

45 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ nḩ́ kí ḭ́jọ́ 'dã 'bã ífí ku. Úzḩ́ ḭ́jọ́ 'dĩ ĩ'baní 'bã nḩ́ kí
rú sĩ ífí la ku, idé kí vâ ṹrḩ́ sĩ ĩ'di zḭ́jó.

Ã'di ãmbógó ru ãndânĩ la nĩ yã
(Mãtáyõ 18:1-5; Mãrákõ 9:33-37)

46 Ãgátã 'de 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí drĩdríṋĩ gá, ã'di kí agá 'dãá ãmbógó
ru ãndânĩ la nĩ yã rĩ drḩ́ gá.
47 Yẹ́sṹ nḩ́ ḭ́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásḩ́ gâlé rĩ rá, a'dṵ́ ngọ́tḩ́ṋá, ĩmbíráṋá la pá
tulé ĩ'di bṵ́lṵ́ gá.
48 Jọ ĩ'baní, "'Bá ngọ́tḩ́ṋá 'dĩ ã'ḩ́lépi áma rṵ́ sĩ rĩ, ã'ḩ́ ma 'i, ãzíla 'bá áma
ã'ḩ́lépi rĩ ã'ḩ́ 'bá áma tḩ́ ãpẽlépi rĩ 'i. Ã'dusĩku 'bá ĩmi agá 'dâ vúlé dọ́dọ́ rĩ
ĩ'di bãsĩ 'bá ãmbógó ãndânĩ rĩ 'i."

'Bá ĩmi idélépi ũnzí ku rĩ bãsĩ ĩmidrḩ́ rĩ 'i
(Mãrákõ 9:38-40)

49 Yõhánã jọ, "Ãmbógó ãndre vâ 'bá ãzí kí úríndí ũnzí adro agá ími rṵ́
sĩ, ãma ũ'bĩ kí atrḩ́lé cí, ã'dusĩku adru kí ãmã ãzí ku."
50 Yẹ́sṹ jọ, "Ĩmi ṵtrḩ́ kí ku, ã'dusĩku 'bá ĩmi idélépi ũnzí ku rĩ bãsĩ 'bá
ĩmidrḩ́ rĩ 'i."

'Bá tọ̃rọ́mẹ́ Sãmãríyã gá la gã kí Yẹ́sṹ a'ḩ́lé úmgbé

51 Sáwã Ãdróṋá 'bã lẽjó Yẹ́sṹ 'dṵjó 'bṹ gá rĩ la mṵ acálé ãni rú, Yẹ́sṹ
umbé dó ru ásḩ́ ko dó drḩ́ mṵlé Yẽrṵ́sãlẹ́mṹ gá.
52 Pẽ dó 'bá kí tḩ́ ĩ'di drḩ́lẹ́ gá, mṵ kí tọ̃rọ́mẹ́ Sãmãríyã gá 'dã agâ sĩ ḭ́jọ́ kí
itúlé ĩ'diní ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'bã ãzí abe bábá.
53 Wó 'bá ãngũ 'dã agá 'dãá rĩ a'ḩ́ kí ĩ'di ku, ã'dusĩku i'da ru tọndọlọ ĩ'di
'bãngá ĩ'di 'bã gẽrḩ́ gá mṵjó Yẽrṵ́sãlẹ́mṹ gá.
54 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé Yãkó'bõ kí Yõhánã be kí mṵ ḭ́jọ́ 'dĩ kí ndrelé 'bo jọ
kí, "Úpí, ílẽ ãma umve ãcí 'bṹ gâlé rĩ vṹrṵ́ 'dõlé amṵ́lé kí ḭ̃ḭ̃kḩ̃lé rá yã?"
55 Yẹ́sṹ uja ru uzálé kí drḩ́ gá.
56 Yẹ́sṹ mṵ kí dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe tọ̃rọ́mẹ́ ãzí gá.

Ãjẽ Yẹ́sṹ vú bĩjó rĩ
(Mãtáyõ 8:19-22)

57 Ágọ́bḩ́ ãzí ãlu jọ Yẹ́sṹ ní ĩ'baní mṵ agá gẽrḩ́ gá 'dãá, "Ma ími vú bĩ
kpere ãngũ mî sĩ mṵjó rĩ gá."
58 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ũbálígó kí 'bã 'bṹ kí cí, ãzíla ãríṋá 'bṹ gá 'dĩ 'bã
jõrõvũ kí cí, wó Ngọ́tḩ́ 'Bádrḩ́ 'bã ãngũ sĩ ru lajó sĩ drḩ́kã ãt̃jó la 'dáyṵ."
59 Jọ 'bá ãzí rĩ ní, "Mí amṵ́ áma vú gâ sĩ." Wó 'bá 'dã jọ, "Ãmbógó, mí
ají ágõ vúlé mṵlé má átẹ́pḩ ḭ̃sḩ̃lé ráká."
60 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Mí a'be 'bá drãlépi úríndí agá rá rĩ 'bã ḭ̃sḩ̃ kí 'bá ĩ'ba
ãni drãlépi rá rĩ kí nĩ ãyá-ãyá. Ímṵ Sṵ́rṵ́ Ãdróṋá drḩ́ rĩ 'bã ḭ́jọ́ ũlũlé áyṵ."
61 'Bá ãzí jọ vâ, "Ma ími vú bĩ rá, wó mí ájí ámṵ azḩ́lé 'bá mádrḩ́ lḩ́cọ́ gá
rĩ 'baní ráká."
62 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "'Bá ãzí drĩ i'dó áma vú bĩlé drĩ ru ásḩ́ 'bã ḭ́jọ́ ãzí ndú
drḩ́ gá, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ ĩ'di ãzḩ́ kóru Sṵ́rṵ́ Ãdróṋá drḩ́ agá."

10

Yẹ́sṹ pẽ 'bá ĩ'di vú bĩlépi kãlḩ́ ázḩ́rḩ́ drḩ́ ḩ́rḩ́ la kí tḩ́ ãmvé

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sụ̃ ũpẽ 'bá ĩ'di vú bĩlépi la ãzí kí kãlị́ ázị̃rị̃ drị̃ ị̃rị̃,
pẽ kí tị ị̃rị̃ ị̃rị̃ mụjó ãngũ ĩ'di drị̃lẹ́ gá ĩ'di 'bã sĩ lẽjó mụjó kí agá rá rĩ kí agá
pírí.
2 Jọ ĩ'baní, "Ãkónã ka rá wó 'bá kí ũkũnãlépi rĩ kí were rú. Ĩzị Úpí ãkónã
fẽlépi kalépi rĩ tị gá, sĩ 'bá ãzị́ ngalépi rĩ kí tị pẽjó ãkónã ũkũnãjó ámvụ́
agâlé.
3 Ĩmụ! Ĩndre, ma ĩmi tị pẽ cécé kãbĩlõ mvá kí áni u'ájó ụ̃bõ̧gụ̃ kí drĩdríŋĩ
gá.
4 Ĩ'dụ jũrúwã sĩlíngĩ ãni la yã, jõku ŋ̃lâ sulé pá gá 'bã ãzí ku; ĩtu pá 'bá
kí zịlé gẹ̃rị̃ agá 'dâ ku.
5 "Ĩdrĩ fi lịcọ́ ãzí gá, drị̃drị̃ rĩ sĩ ĩjọ 'Ásị̃ ị̃gbẹ̃ 'bã adru lịcọ́ 'dĩ drị̃ gá.'
6 Lịcọ́ 'dịpị drĩ ĩmi a'ị́ ásị̃ ị̃gbẹ́ sĩ, ĩwi ĩ'diní sụ̃sụ́ ásị̃ ị̃gbẹ̃ drị̃ rĩ ĩ'di drị̃ gá.
Wó drĩ ĩmi a'ị́ ku, ásị̃ ị̃gbẹ̃ ĩmidrị́ rĩ 'bã uja ru vúlé.
7 Ĩminí u'á agá lịcọ́ 'dã agá 'dãá, ĩna ãko cí fẽlé ĩminí nalé nãnã rĩ kí
ĩminí mvụ̃lé mvụ̃-mvụ̃ rĩ abe, ã'dusĩku 'bá ãzị́ ngalépi rĩ, lẽ ûfẽ ĩ'di 'bã
ũyá rá. Ĩmi acị́ ngara lịcọ́ tị pi trũ ku.
8 "Ĩdrĩ fi tọ̃rọ́mẹ́ ãzíla agá, á'ị́ jõ ĩmi rá ĩna ãko 'bãlé ĩmi drị̃lẹ́ gá rĩ kí
nãnã.
9 Ĩmi adrí 'bá ãyánĩ rú tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agá rĩ kí, ãzíla ĩlũ ĩ'baní Sụ́rụ́ Ãdróŋá
drị́ rĩ acá ãni rú 'bo.
10 Wó ĩdrĩ fi tọ̃rọ́mẹ́ ãzí agá drĩ kí ĩmi a'ị́ ku, ĩfũ gẹ̃rị̃ agâlé ĩjọ ĩ'baní,
11 'Átã pụ́trụ́ ĩbĩlépi ãma pá gá ĩmidrị́ táwụ̃nị̃ gá 'dâ rĩ, ãma ụtụ́ la sĩ ị́jọ́
vú nzejó ĩmi drị̃ gá, lẽ ĩnị̃ rá ĩdrĩ táni ãma gã úmgbé, Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́ 'bụ̃
gá rĩ acá ãni rú.'
12 Ájọ ĩminí, ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã drụ́zị́ ị́jọ́ lijó rĩ sĩ ĩ'di ị́jọ́ lị 'bá Sõdómũ gá
rĩ kí drị̃ gá ásị̃ ị̃gbẹ̃ sĩ ndẽ 'bá tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agá rĩ kí rá.

Táwụ̃nị̃ ị̃jọ́ Ãdróŋá drị̃ ã'ị̃lépi ku rĩ kî (Mãtáyõ 11:20-24)

13 "Ũcõgõ ĩmidrị́ ĩmi 'bá Kõrãzínĩ gá 'dĩ! Ũcõgõ ĩmidrị́ ĩmi 'bá Bẽtẽsãyídã
gá 'dĩ! Ã'dusĩku tálí ru idélé ĩmi agá 'dĩ kí údrĩ ándrá kí idé agá Tụ́rọ̃ gá
ãzíla Sị̃dọ́nị̃ gá, 'bá ãngũ 'dã agá rĩ kí tá ri vụ̃rụ́, uja kí tánõ ásị̃ údu, sụ̃ kí
tá ụrụ'bá gá kõlĩ-ĩbá ãzíla fu kí tá ru úfóró sĩ i'dajó la uja kí dó ásị̃ ị́jọ́ ũnzí
sĩ mgbãmgbã rú.
14 Ãdróŋá la ásị̃ ị̃gbẹ̃ 'bã 'bá Tụ́rọ̃ ãzíla Sị̃dọ́nị̃ gá rĩ kí drị̃ gá ụ́'dụ́ ị́jọ́ lijó
rĩ sĩ ndẽ ĩmi rá.
15 Ãzíla mi 'i Kãpẽrẽ̃nãwụ́mị̃, ála mụ ími ingalé ụrụgá yã? Yụ. Ãdróŋá
la ími a'bé 'bá drãlépi rĩ kí drĩdríŋĩ gá 'bụ́ gâlé."
16 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ 'baní, "'Bá ị́jọ́ ĩminí jọlé rĩ arelépi rá rĩ
are ị́jọ́ mání jọlé rĩ 'i, ãzíla 'bá ĩmi gãlépi úmgbé rĩ gã ma 'i, wó 'bá áma
gãlépi úmgbé rĩ gã 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'i."

'Bá kãlị́ ázị̃rị̃ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ 'bã kí ãgõjó rĩ

17 'Bá kãlị́ ázị̃rị̃ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ ãgõ kí vúlé 'dõlé ãyĩkõ sĩ jọ kí "Úpí, átã úríndí
ũnzí are kí vâ ãma tị ãmã ĩ'baní ãzị́táŋá fẽjó rụ́ mídrị̃ sĩ rĩ sĩ ĩndĩ!"
18 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ándre ándrá Sĩtánĩ 'bã a'dé agá vụ̃rụ́ 'dõlé cécé
ãvi nĩlépi 'bụ̃ gâlé némé rĩ áni.

19 Ĩmi are drĩ! Áfẽ ĩminí ũkpõ ĩminí sĩ acı́jó ĩnį̃ kí drį̃ gâ sĩ ítóniŋâ abe
vâ ũkpõ ĩmĩ sĩ mẹ́rọ́'bá ĩmidrį̃ kí ũkpõ ndẽjó rá rĩ 'bo, ãko ãzí ãlu icólépi
ĩmi idélépi ũnzí la yụ.
20 Wó ĩmi adru ãyĩkõ sĩ úríndí ũnzí 'bã kí ĩmi tı̨ arejó rĩ sĩ la ku, rá la
ĩmi adru ãyĩkõ sĩ ála ĩmi rṵ́ sĩjó bṵ́kṵ̃ gá 'bṵ̃ gâlé 'bo rĩ sĩ.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã adrujó (u'ájó) ãyĩkõ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 11:25-27; 13:16-17)

21 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ ãyĩkõ ga Yẹ́sṵ̃ ásı̨ gá tré Úríndí Ãlá rĩ sĩ jọ, “Má Átẹ́pı̨,
ma ími ı̨cṵ́, mi Úpí 'bṵ̃ 'badrį̃ ũnọ́kṵ́ be rĩ 'i, ã'dusĩku ı́jọ́ 'dĩ kí ízį̃ kí 'bá
ũndũwã rú rĩ 'baní ãzíla 'bá ũnį̃táŋâ trũ rĩ abe cí ãzíla mí i'da kí anzı̨ nírí
'banî. Ãndá-ãndá ru, mâ Átẹ́pı̨, ã'dusĩku 'dĩ ı́jọ́ múké míní lẽlé rĩ 'i
22 “Mâ Átẹ́pı̨ fẽ ãko pírí kí mádrį̃ 'bo. 'Bá ãzí ãlu Ngọ́pį̃ nį̃lépi ĩ'di ã'di 'i
cé la yụ pẽ lú Átẹ́pį̃ 'i, 'bá ãzí ãlu vâ Átẹ́pį̃ nį̃lépi ĩ'di ã'di 'i cé la yụ pẽ lú
Ngọ́pį̃ 'i, ãzíla 'bá Ngọ́pį̃ 'bã ũpẽlé sĩ Átẹ́pį̃ i'dajó la ĩ'banî rĩ 'i.”
23 Yẹ́sṵ̃ uja tı̨ 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṵ́ jọ ĩ'baní ı́jọ́
yõkõlé sĩ, “Ĩmi drį̃lẹ́ba rú ĩmi mı̨fį̃ 'bã ãko 'dĩ kí ndrejó rĩ sĩ!
24 Álũ ĩminí nãbı̨ya wẽwẽ rú ãzíla ũpi kí lẽ kí tı̨ ı́jọ́ ĩmĩ ndrelé 'dĩ kí
ndrelé, wó ndre kí kí ku, lẽ kí ı́jọ́ ĩmĩ arelé 'dĩ kí arelé wó are kí kí ku.”

Íjọ́ u'bélé 'bá Sãmãríyã rú múké rĩ drį̃ gá rĩ

25 Ṵ'dṵ́ ãzí ãlu 'bá ãzı̨́táŋá imbálépi rĩ tu pá ụrụgá Yẹ́sṵ̃ zıjó zı̨́táŋá 'dĩ
sĩ, “Ímbápı̨, má idé ã'du mánî sĩ ídri ukólépi ku rĩ ı̨sṵ́jó?”
26 Yẹ́sṵ̃ zı̨ vâ ĩ'di zı̨́táŋá sĩ, “Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drį̃ jọ ı́jọ́ ãzı̨́táŋá míní zı̨lé 'dĩ
drį̃ gá íngoní? Wó mi ífí la uja íngoní?”
27 Ágọ́bį̃ umvi, “Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drį̃ jọ, ‘Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrį̃ ími ásı̨ pírí
sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ũkpó pírí sĩ ãzíla ími ũndũwã pírí sĩ.† Ílẽ mî jĩránĩ
cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’†”
28 Yẹ́sṵ̃ jọ, “Íjọ́ míní umvilé 'dĩ ãndá, ímba ãzı̨́táŋá 'dĩ tã mi dô sĩ u'á
ídri.”
29 Ágọ́bı̨ ãzı̨́táŋá imbálépi rĩ 'bã ru 'bá kí mı̨fį̃ gá ĩ'di 'bá ãlá kpı̨ la, ı́jọ́
'dĩ sĩ zı̨ Yẹ́sṵ̃ 'i, “'Bá áma andre gá rĩ wó ĩ'di ã'di 'i?”
30 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'di á'dígó ãzí zãŋá sĩ. Jọ, “Ágọ́bı̨ ãzí ándrá cí angá
Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ĩ'di mụ agá Yę̃rı́kọ̃ gá. Ĩ'di 'bã mụ agá 'dâ, ų̃gụ'ba ãzí amvú
kí gę̃rį̃ agá cí, ra kí ĩ'di 'bã séndẽ kí ãko ĩ'didrį̃ 'dãá cí rĩ kî trũ vâ ĩ'di 'bã
bõngó kî trũ. Co kí ĩ'di ãni rú drã tı̨ gá, a'be kí dó ĩ'di gę̃rį̃ tı̨ gá 'dãá.
31 “'Dã 'bã vúlé gá átáló ídétáŋá idélépi la mụ vâ gę̃rį̃ ãlu 'dã agâ sĩ. 'Bá
ídétáŋá idélépi rĩ la mụ ágọ́bı̨ 'dĩ ndrelé gę̃rį̃ agá 'dâ 'bo, alı̨ gę̃rį̃ 'bã wókõ
ãzí rĩ gâlé ru mụjó ĩ'di 'bã ãcı̨ trũ drį̃ gá, tu pá ágọ́bı̨ 'dĩ ãzã kolé ku.
32 Ũngúkú la gá cọtı̨ 'bá Lẹ́vį̃ rú * la amṵ́ vâ gę̃rį̃ ãlu 'dã agâ sĩ. Acá ãngũ
tá ágọ́bı̨ 'dĩ 'bã adrujó rĩ gá, ndre ĩ'di mı̨fį̃ sĩ alı̨ mụlé gę̃rį̃ 'bã mgbã rĩ gâ
sĩ tu vâ pá ágọ́bı̨ 'dĩ ãzã kolé ku.
33 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá Sãmãríyã rú la vâ mụ agá gę̃rį̃ tá ãlu ágọ́bı̨ ãzá
talépi 'dĩ 'bã adrujó rĩ agâ sĩ. Ĩ'di mụ ágọ́bı̨ 'dĩ ndrelé 'bo, ízákĩzã la fi ĩ'di
ásı̨ gá.

---

† **10:27** Ãzı̨́táŋá Amviŋá 6:5 † **10:27** Lẹ́vį̃ 19:18 * **10:32** *'Bá Lẹ́vį̃ rú* rĩ kí ándrá 'bá ãzı̨ ngalépi jó Ãdróŋá drį̃ agá la kî.

34 Cọtị se ru ĩ'di drị̃ gâlé, ũ'bã ãkõzá 'dã kí mị́fị̃ gá írúwá, † uja dó kí
umbélé bõngó ãlá la sĩ. 'Bã ágọ́bị́ 'dĩ ĩ'didrị́ kãyĩnõ rĩ drị̃ gá, 'dụ ĩ'di agụlé
jó sị́lé 'bá acḭ́lépi acḭ̃ rĩ 'banî sĩ ṵ́'dṵ́ kojó rĩ agá ãzíla fẽ ĩ'diní ãzãkoma
'dãá. 35 'Bá ị̃rị̃ 'dĩ ko kí ṵ́'dṵ́ 'dãá. Ṵ'bṵ́tị ṵ́'dṵ́ ãzí rĩ sĩ 'bá Sãmãríyã rú
'dĩ su drị́ jábã gá anzé séndẽ icólépi ágọ́bị́ tá 'bání colé 'dã 'bã tãmbalépi
ṵ́'dṵ́ ị̃rị̃ rá la fẽlé ãmbógó jó 'dã gá rĩ drị́. Jọ ãmbógó ní, ‘Ãmbógó, ímba
mání ágọ́bị́ 'dĩ 'bã tã. Ãko mî izalé rĩ drĩ kí 'dĩ alị rá, ma kí ũfẽ sáwã mâ
ãgõjó rĩ sĩ rá.’ ”
36 Yẹ́sṵ̃ zị dó ágọ́bị́ ãzḭ́táŋá imbálépi 'dĩ 'i, “Mî ũrãjó la rĩ sĩ, ãgọbị na 'dĩ
kí drĩdríŋĩ gá ịjọ́ idélépi cécé 'bá múké rĩ 'bã idélé ágọ́bị́ ṵ̃gụ'ba 'baní ralé
ãzíla colé 'dĩ ụrụ'bá gá rĩ íngõ 'i?”
37 Ágọ́bị́ ãzḭ́táŋá imbálépi rĩ umvi, “Ágọ́bị́ ịjọ́ idélépi jĩránĩ múké rĩ rú
rĩ ĩ'di ásị́ ị̃gbẹ̃ icélépi ágọ́bị́ 'dĩ 'bã ãzãkoŋá sĩ rá rĩ 'i.” Yẹ́sṵ̃ lũ ĩ'diní, “Ími
ãmgbã rĩ 'bã idé ịjọ́ 'dĩ 'bá kí ụrụ'bá gá cécé ágọ́bị́ Sãmãríyã rú 'dĩ 'bã ịjọ́
idéjó ágọ́bị́ ṵ̃gụ'ba 'bã kí colé ãzíla ralé rĩ rṵ́ rĩ áni.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã Mãrḭ̃tã kí andréjó Mãríyámũ be rĩ

38 Yẹ́sṵ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mụ kí ãcḭ̃ trũ kpere Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá,
acá kí tọ̃rọ́mẹ́ ãzí gá. 'Dãá ũkú umvelé Mãrḭ̃tã 'i rĩ a'ị́ kí amṵ́jó ĩ'didrị́ jó
agá.
39 Mãrḭ̃tã 'bã ámvọ́pị Mãríyámũ ri ịjọ́ arelé Úpî tị gá ĩ'diní ĩ'di imbá agá
'dãá.
40 Wó Mãrḭ̃tã ásị́ umvú ã'dusĩku ũrã ĩ'di ásị́ gâlé ãzị́ 'î ngalé sĩ íná a'díjó
rĩ ambamba, ịjọ́ 'dĩ sĩ sáwã ca dó ĩ'diní sĩ rijó ịjọ́ arejó Yẹ́sṵ̃ tị gá ku. Mãrḭ̃tã
mụ Yẹ́sṵ̃ rṵ̃lé jọ ĩ'diní, “Úpí, ílũ mâ ámvọ́pị ní 'ba amṵ́ áma ãzã kolé! Ịjọ́
má ámvọ́pị la áma a'bejó ãzị́ ngajó á'dṵ̃sĩ 'dĩ ãzá la míní 'dáyụ rõ?”
41 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, “Mãrḭ̃tã, ími ásị́ la umvú ãzị́ ambamba rĩ kî sĩ.
42 Wó ịjọ́ ãzí lú ãlu múké 'dĩ kí ndẽlépi rá la. Mãríyámũ pẽ bãsĩ ĩ'didrị́
gá ịjọ́ múké ãndânĩ 'dã idélé áyụ, má icó vâ ĩ'di atrịlé idéŋá la gá ku.”

11

Yẹ́sṵ̃ 'bã 'bá kí imbájó Ãdróŋá ã'ị̃ŋá drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 6:9-13; 7:7-11)

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sṵ̃ la Ãdróŋá ã'ị̃ agá ãngũ ãzí gá, ĩ'di mụ delé la 'bo, 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí jọ ĩ'dinî, “Úpí, mí imbá ãma Ãdróŋá ã'ị̃ŋá sĩ cécé
Yõhánã 'bã ándrá 'bá ĩ'didrị́ kí imbálé rĩ áni.”
2 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi jõ Ãdróŋá ã'ị̃, ị̃jọ íni:
“ ‘Ãmã Átẹ́pị 'bṵ̃ gá rĩ,
ími rṵ́ 'bã adru ị̃nzḭ́táŋá ru,
Sṵ́rṵ́ mídrị́ 'bã amṵ́. *
3 Mí ãfẽ ãmaní íná ṵ́'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ.
4 Mí a'be ịjọ́ ũnzí ãmaní idélé rĩ kî,
cécé ãma vâ 'bá ãzí ãma idélépi ũnzí rĩ 'badrị́ kí a'belé rĩ áni.
Ífẽ ãfi ṵ̃'bḭ̃táŋá agá ku.’ ” †

---

† **10:34** Bṵ́kṵ̃ Lúgbãrã tị sĩ ãzíla Mũndú tị sĩ rĩ jọ *ũ'bã ãkõzá 'dã kí mị́fị̃ gá ãdu kí wáyĩnĩ be.* * **11:2** Ãdrĩ kí Ãdróŋá ã'ị̃, *Sṵ́rṵ́ mídrị́ 'bã amṵ́* ãma ĩ'di a'ị́ amṵ́lé ũpĩ nalé cécé ĩ'di ũpĩ najó 'bṵ̃ gâlé rĩ áni.
† **11:4** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã ãzí kí agá *wó ípa ãma 'bá ũnzí rĩ drị́ gá.*

5 Yẹ́sṹ jọ vâ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ la drĩ mụ
wõ̃rị̃ drị̃ko gâlé ịnị̃ ágágá drĩ jọ la, ‘Mâ wõ̃rị̃, mí ãfẽ mání mũkátĩ kí na.
6 Mâ wõ̃rị̃ ãzí ãcị̃ gá la acá má rụ́ 'dõ, mádrị̃ 'dãá íná fẽlé ĩ'diní la 'dáyụ.’
7 Wó mî wõ̃rị̃ drĩ ími umvi ĩ'didrị̃ jó agâlé, ‘Mí ĩcãndĩ ma ku! Má ṹpị̃
kẽjị́tị̃ 'bo, ãzíla mâ anzị̃ kí má trũ, ãla ãma vṹrụ́ 'bo. Má icó angálé míní
ãko ãzí fẽlé ku.’
8 Ájọ ĩminî drĩ táni angá míní mũkátĩ fẽlé ku, ĩ'di 'bã adrujó mî wõ̃rị̃ rĩ
sĩ; ĩ'di angá ãko mî lẽlé rĩ kí fẽlé pírí, ã'dusĩku la mí icó adrulé drị̃nzá sĩ
ĩ'di zijó biri-biri ku.

9 “Ãzíla ájọ vâ ĩminí, ĩzị̃ ála ĩminí fẽ la rá, ĩndrṹ ĩmi ịsṹ la rá, ãzíla ĩpã
kẽjị́tị̃ ála ĩminí nzị̃ la rá.
10 Ã'dusĩku 'bá pírí zị̃lépi la rĩ ála fẽ la rá, 'bá ãko ndrṹlépi rĩ la ịsṹ la
rá, ãzíla ála kẽjị́tị̃ nzị̃ 'bá pãlépi la rĩ ní rá.
11 Ĩmi átẹ́pịka rú 'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ, ngọ́tị̃ŋá mídrị̃ drĩ ị̃'bị a'ị̃ kẽjị́ la
gá mi ĩnị̃ fẽ rĩ ã'di 'i?
12 Ĩmi ítóniŋá fẽ drĩ kí ã'ṹgbẹ́ a'ị̃ yã?
13 Ĩnị̃ ãko múké rĩ kí fẽ agá anzị̃ŋá ĩmidrị̃ rĩ 'baní rá, ĩdrĩ táni adru agá
'bá ũnzí la. Ĩmĩ átẹ́pị̃ 'bṹ gá rĩ la ĩminí mũkẽ ĩ'didrị̃ sĩ Úríndí Ãlá rĩ fẽ
íngõpí ĩdrĩ ĩ'di zị̃jó rá rĩ gá!”

Yẹ́sṹ tõjó ĩnzõ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 12:22-30; Mãrákõ 3:20-27)

14 Ṹ'dṹ ãlu Yẹ́sṹ la úríndí ũnzí fẽlépi la 'bã jọ sĩ ị́jọ́ ku rĩ dro agá 'bá ãzí
agá; úríndí ũnzí la mụ ĩ'di a'belé 'bo, ágọ́bî i'dó ị́jọ́ jọlé ãzíla 'bá ũ'bí ṹsṹ
kí ṹsṹ.
15 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “Ĩ'di kí adro ũkpó Bẹ̃l̃ị̃zẹ̃bṹlṹ úpí úríndí ũnzí 'badrị̃ 'bã
fẽlé rĩ sĩ.”
16 Ãzí rĩ lẽ kí Yẹ́sṹ ṹ'bĩ̃lé, zị kí dó sĩ ĩ'di 'ba idé tálí ãzí angálépi 'bṹ gá la
sĩ nĩ̃jó la angá Ãdróŋá drị̃.
17 Wó Yẹ́sṹ nĩ̃ ị́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásị̃ gâlé rĩ rá, jọ ĩ'baní, “Súrụ́ 'bá la
ĩ'didrị̃ rĩ 'bã kí ru awajó ndú-ndú vâ ru 'dị̃lépi 'dị̃-'dĩ̃ rĩ icó u'álé álị̃ ku, lị̃cọ́
'bá la 'bã kí ru awajó ndú-ndú rĩ ĩ'di iré rá.
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Sĩtánĩ drĩ ru 'a awa cénĩ-cénĩ rú sĩ ã'dị̃ 'dijó, ũpĩ ĩ'didrị̃ rĩ la
pá tu íngoní ru? Ĩjọ ma úríndí ũnzí kí adro ũkpõ Bẹ̃l̃ị̃zẹ̃bṹlṹ bã fẽlé mání
ãzị̃ idéjó rĩ sĩ.
19 Ú'dî'da ádrĩ dó úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẹ̃l̃ị̃zẹ̃bṹlṹ drị̃ sĩ, 'bá ĩmĩ
imbálé rĩ kí dó adro la ũkpó íngõ sĩ? Ị́jọ́ 'bá ĩmidrị̃ 'bã idélé rĩ lị kí ị́jọ́ ĩmi
drị̃ gá nĩ.
20 Wó ádrĩ úríndí ũnzí kí adro ũkpó Ãdróŋá drị̃ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí Sṹrụ́
Ãdróŋá drị̃ acá ĩmi rụ́ 'bo.
21 “Ágọ́bị̃ ũkpó la drĩ ru itú ãko ĩ'di sĩ ru tãmbajó rĩ abe bábá, ãko ĩ'didrị̃
rĩ kí ru pa 'bá ãzí aló kí ku.
22 'Bá ãzí ũkpó trũ ãndânĩ la drĩ amṹ ĩ'di tị celé nĩ ndẽ jõ ĩ'di rá, ĩ'di ãko
ĩ'didrị̃ ã'dị̃ drị̃ ĩ'di 'bã sĩ ásị̃ 'bãjó rĩ kí wṹ rá, ãko ĩ'di 'bã arálé rĩ kí ĩ'di kí
awa rá.
23 “'Bá adrulépi má be ku rĩ bãsĩ mẹ́rọ́'bá mádrị̃ 'i, 'bá ãko tralépi má
be ku rĩ ĩ'di 'bá ãko mádrị̃ kí irélépi irê la.”

Úríndí ũnzí 'bã ãgõŋá vúlé rĩ
(Mãtáyõ 12:43-45)

24 “Úríndí ũnzí drĩ dó fũ 'bá agá 'dâ ãmvé 'bo, ĩ'di mụ acį̣ trũ ãngũ ĩyį̣
kóru rĩ kí agâ sĩ ãngũ ndrũjó sĩ avį̣jó drĩ dó ịsú la ku. Drĩ dó ịsú la ku, ĩ'di
jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ma gõ vúlé mâ jó ídu rĩ agâlé.’
25 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ãgõ vúlé jó agá 'dõlé ĩ'di jô ịsú úwe bábá ãlá ru ãko
ãzí kóru.
26 Ĩ'di dó mụ úríndí ũnzí ázḭ̂rį̰ ĩ'di ndẽlépi ũnzĩkãnã sĩ rá rĩ kí atrálé ĩ'di
rụ́ 'dõlé kí dó amụ́ u'álé 'bá 'dã agá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, kí dó u'á 'dãá 'bá 'dã 'bã
gbíyã vúlé rĩ dó ũnzĩkãnã sĩ ándrá drį̰drį̰ rĩ ndẽ rá.”
27 Yẹ́sṵ la mụ ịjọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, ũkú ãzí ayú ũ'bí kí agá jọ ĩ'diní,
“Andre ími tḭlépi ãzíla ími undrulépi rĩ drį̰lẹ́ba rú!”
28 Yẹ́sṵ umvi, “Drį̰lẹ́ba rú la 'bá ḭjọ́ Ãdróŋá drį̰ arelépi tã la mbalépi rá
rĩ nî.”

'Bá lẽ kí ícétáŋá
(Mãtáyõ 12:38-42)

29 'Bá ũ'bí 'bã kí ru tra agá Yẹ́sṵ andre gá 'dãá, mụ ḭjọ́ jọŋâ trũ drį̰ gá,
“'Bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá 'dĩ kí 'bá ũnzí la! Kí ícétáŋá 'bá 'bã icólé idélé ku la kí zị,
'bá ãzí icó ĩ'baní idélé la ku, cí la ícétáŋá ándrá Yónã drį̰ rĩ 'i.
30 Gẹ̃rį̰ ãlu 'dĩ sĩ Yónã ándrá ícétáŋá ru 'bá Nḭ̃nẹ́vẹ̃ gá rĩ 'banî, Ngọ́tį̰
'Bádrį̰ la vâ adru ícétáŋá ru 'bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá rĩ 'banî.
31 Ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã drụ́zį̰ ḭjọ́ lḭjó 'dã sĩ, ũkú úpí ru Sébã gá rĩ la mụ pá
tulé ãzíla 'bá ụ́'dụ́ ú'dî'da 'dĩ agá rĩ kí tõlé, ‡ ã'dusĩku akó drį̰ angájó sụ́rụ́
ĩ'didrį̰ agâlé amụ́jó ímbátáŋá ũndũwã rú úpí Sũlũmánĩ 'bã imbálé rĩ kî
arejó rĩ sĩ. Ãzíla ú'dî'da, 'bá ãzí ãmbõgõ sĩ Sũlũmánĩ ndẽlépi rá la 'dâ cí.
32 'Bá Nḭ̃nẹ́vẹ̃ gá 'dĩ kí drụ́zį̰ pá tu ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã ḭjọ́ lḭjó 'dã sĩ ĩmi tõlé
ĩmi á'bį̰ anzḭ ú'dî'da 'dĩ, ã'dusĩku uja kí ándrá ásḭ ḭjọ́ ũnzí a'bejó rá ḭjọ́
Yónã 'bã ũlũlé ĩ'banî rĩ sĩ; § ájọ ĩminí 'bá ãzí ãmbógó sĩ Yónã ndẽlépi rá
la 'dã cí!”

Tárã mgbã Ãdróŋá drį̰ rĩ
(Mãtáyõ 5:15; 6:22-23)

33 Yẹ́sṵ jọ vâ “'Bá ãzí tárã tḭ 'bãlépi akulépi la cí jõku zḭ̃lépi la ãkójó agá
la 'dáyụ, rá la ĩ'di 'bã la méjã drį̰ gá, 'bá kí sĩ ãko jó agá 'dãá rĩ kí undré
ĩ'bã kí afí agá jó agá.
34 Ími mḭfį̰ ĩ'di tárã ụrụ'bá mídrį̰ drį̰ gá rĩ. Ími mḭfį̰ drĩ adru múké, ími
ụrụ'bá la adru pírí ule rú, wó ími mḭfį̰ drĩ adru múké ku ími ụrụ'bá la
adru mụ́dẹ́ agá, mí icó ãngũ ndrelé ku.
35 Lẽ índre múké-múké ãcí ími agá rĩ 'bã anụ́ míní sĩ adrujó mụ́dẹ́ agá
ku.
36 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ími ụrụ'bá drĩ adru ule rú ãcí agá, wókõ ãzí ḭnį̰ agá la kóru,
mi adru ule rú ãcí sĩ pírí cécé tárã 'bã ãngũ jijó ími drį̰ gá ulepete rĩ áni.”

Ḭjọ́ ázíyá Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá ĩyõ dį̰nį̰ 'bã drį̰lẹ́ 'dĩ kí drį̰ arụ́jó rĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Mãrákõ 12:38-40)

---

‡ **11:31** *Ũkú úpí ru Sébã* gá 'dã tõ 'bá ụ́'dụ́ 'dã agá rĩ kí rá la ã'dusĩku gã kí Yẹ́sṵ Sũlũmánĩ ní ãndânĩ rĩ ịcụ́lé úmgbé. § **11:32** 'Bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá rĩ gã kí ásḭ ujalé ḭjọ́ Yẹ́sṵ 'bã ũlũlé rĩ sĩ úmgbé.

37 Yẹ́sṹ la mụ ı́jọ́ jọ̃ã́ delé 'bo, 'bá Fãrĩsáyĩ rú la umve ĩ'di ína nalé ĩ'di
be; mụ dó rá ri vṹrṹ ína nalé.
38 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dã la mụ ndrelé la Yẹ́sṹ ũjĩ ru drı̨ ráká ku, u'á ṹsṹtã́ã́ã́
sĩ.
39 Úpí jọ ĩ'diní, “Ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ ĩmi ı́rẽjẹ́ ũngúkú ãmvé rĩ ũjĩ ãlá
ru, wó agâlé ru ĩga tré rõmmgbọ́ sĩ ãzíla ũnzĩkãnã sĩ.
40 Ĩmi 'bá azalépi azâ 'dĩ! Ãdrõã́ã́ã́ idé ãko 'bã 'a kí ũngúkú la ãmvé rĩ
abe nĩ ku yã?
41 Wó lẽ ĩfẽ ãko ĩmidrı̨ ı́rẽjẹ́ agá rĩ kí sãánĩ agá rĩ abe 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî
ãko pírí kí dó sĩ adru ĩmi ãni ãlá ru.
42 Ũcõgõ ĩmidrı̨ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ! Ĩmi ãko pírí ĩmidrı̨ mụdrı̨ agá ãlu rĩ
fẽ Ãdrõã́ã́ã́ ní rá, wó ĩmi lẽtã́ã́ã́ Ãdrõã́ã́ã́ lẽjó ãzíla ı́jọ́ mgbã 'bá ũcõgõ agá
rĩ kí ãzã kojó rĩ kí abe a'be cã, múké la ĩdrĩ ándrá ı́jọ́ 'dĩ kí ide agá pírí ãzí
rĩ kí a'benâ kóru.
43 Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ã'dusĩku ĩlẽ kṹrṹsı̨ ãmbogo drı̨̃lẹ́
gá ãngũ Ãdrõã́ã́ã́ ı̨̃nzı̨jó rĩ kí agâ sĩ ĩmi rujó rũrũ rĩ kî, ãzíla ĩlẽ úzı̨ ĩmi
ãrútã́ã́ã́ sĩ ĩmi acı̨ agá sṹ agâ sĩ.
44 Ũcõgõ ĩmidrı̨, ã'dusĩku ĩmi ãmvélé ãmvélé ru ãlá ru, wó ĩ̃ã́ã́ã́ma agá agá
ru rá cécé ı̨̃nádrı̨ sı̨lépi rá ndrelé ku 'bá 'baní acı̨jó drı̨ la gâ sĩ nı̨̃ã́ã́ã́â kóru
rĩ áni.”
45 Ímbá'bá ãzı̨tã́ã́ã́ã́ imbálépi rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ jọ ĩ'diní, “Ímbápı̨, ı́jọ́ mî jọlé
'dĩ kí sĩ mi vâ ãma u'dá ĩndĩ!”
46 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ũcõgõ ĩmidrı̨ 'bá ãzı̨tã́ã́ã́ã́ imbálépi 'dĩ ã'dusĩku
ĩminí tẹ́rı̨ ãnzı̨ ũ'bãjó 'bá kí drı̨ gá ĩ'baní icólé 'dụlé ku rĩ. Átã ĩmi ãmgbã
'dĩ gã kí vâ drı̨ sulé sĩ kí ãzã kojó 'dụjó úmgbé.
47 Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩminí nãbı̨ya 'bã ı̨̃nádrı̨ kí sı̨jó ãlá ru, wó íni 'dĩ ĩmi
áyı̨́pı̨ka ụ'dı̨ kí ándrá 'bá 'dĩ kí nĩ.
48 Ĩmi ã'ı̨ ı́jọ́ ándrá ĩmĩ áyı̨́pı̨ka 'bã kí idélé 'dĩ rá, ụ'dı̨ kí ándrá nãbı̨ya
kí ĩsı̨ dó ı̨̃nádrı̨ la kí.
49 “'Dĩ bãsĩ ı́jọ́ Ãdrõã́ã́ã́ã́ 'bã jọlé ũndũwã ĩ'didrı̨̃ sĩ ĩmi drı̨ gá rĩ, ma rú
nãbı̨ya kí tı̨ pẽ ṹpı̨gọ̃ã́ã́ã́ã́ abe ĩmi rú, ĩmi ãzí rĩ kí ụ'dı̨ rá, ĩmi ãzí 'dĩ kí
ĩcãndĩ!’
50 “Įjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ṹ'dṹ 'dĩ agá 'dĩ kí ála rú ãrí nãbı̨ya 'badrı̨ kí ụ'dı̨jó rĩ 'bã
ãrígọ́tı̨ ũfẽ kí ụrụ'bá gá, angájó ṹ̃ã́ã́ã́ã́ã́kṹ ı̨̃ndṹ 'bã̃ã́ã́ã́ã́ã́

1 'Bá ũ'bí wẽwẽ rú 'bã kí ru tra agá ãngũ ãlu gá, i'dó kí ru ũŋmĩlé ũŋmĩ,
Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní drḭdrḭ, "Ĩmi adru mḭfḭ trũ ãkụ́kḭ 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'badrḭ̃ sĩ ífí la mũlũmbẽ ĩ'badrḭ̃ sĩ.
2 Ãko drḭ akulé cí rĩ ála drụ́zḭ ĩ'di i'dá tọndọlọ rá, jõku ãko a'bólé a'bô
rĩ kí ála kí drḭ gá ḭjọ́ nḭ rá.
3 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ḭjọ́ ĩminí jọlé ãngũ ịnị agá rĩ la ru are ḭ̃tụ́ sĩ, ḭjọ́ mî jọlé yõkõlé
sĩ jó gụ́rụ́ agá rĩ ála rú mụ ĩ'di iwálé jó drḭ gá.

'Bá idéjó ĩ'di sĩ ũ̃rḭ̃ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 10:28-31)

4 "Má wõ̃rḭ̃kâ, álũ ĩminí, ĩmi idé ũ̃rḭ̃ sĩ 'bá ụrụ'bá 'dĩ 'dịlépi áyụ wó vúlé
vúlé ru icólépi ãko ãzí idélépi ãlá ku rĩ sĩ ku.
5 'Bá idéjó ũ̃rḭ̃ sĩ mâ i'dalé ĩminí rĩ Ãdróŋá 'i, drĩ 'bá 'dị rá, ĩ'di 'bã ũkpó
vâ cí sĩ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá. Ĩmi ã'ḭ̃ ḭjọ́ mâ jọlé 'dĩ 'i, ĩmi idé ũ̃rḭ̃
sĩ la ĩ'di sĩ.
6 "Ícó ãriŋa nírí tõwú kí ḭ̃tũ̃ndãlé ãjẹ̃ were sĩ ku yã? Wó ãlu la 'bã ãzí
ḭjọ́ ãvĩ Ãdróŋá ní ku.
7 Táni drḭ̃'bḭ ífí ĩmi drḭ gá 'dĩ nḭ kí kãlãfe rá. Ĩmi idé ũ̃rḭ̃ sĩ ku, ĩmi ãjẹ̃
ãmbógó ru ndẽ ãriŋa ũ'bí 'dĩ kí rá!

Drḭ̃nzá 'bã rụ mi Yẹ́sụ̃ ḭjọ́ sĩ ku
(Mãtáyõ 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 "Ãlu ĩminí, 'bá ĩ'di i'dalépi 'bá kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ, Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ lã mụ ĩ'di
i'dalé mãlãyíkã Ãdróŋá drḭ kí drḭ̃lẹ́ gá rá.
9 Wó 'bá áma gãlépi ũ'bí kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ, ma vâ mụ ĩ'di gãlé mãlãyíkã
Ãdróŋá drḭ kí drḭ̃lẹ́ gá.
10 'Bá ãzí drĩ ḭjọ́ ũnzí jọ Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ ụrụ'bá gá, Ãdróŋá la ĩ'di trũ rá, wó
'bá ãlu Úríndí Ãlá rĩ u'dálépi rĩ Ãdróŋá icó ĩ'di trũlé ku.
11 "Údrĩ ĩmi agụ ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jọ rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá, 'bá ũpi rú 'dĩ kí drḭ̃lẹ́
gá, 'bá ĩyõ abe, ĩmi ásḭ 'bã umvú ḭjọ́ ĩmĩ mụlé umvilé rĩ sĩ jõku jọlé rĩ sĩ
ku.
12 Sáwã 'dã sĩ Úríndí Ãlá rĩ la ĩmi imbá ḭjọ́ ĩmĩ mụlé jọlé rĩ sĩ."

Ḭjọ́ u'bélé 'bá málĩ trũ azalépi aza-azâ rĩ drḭ̃ gá rĩ

13 Ágọ́bḭ ãzí ajọ́ ḭjọ́ Yẹ́sụ̃ ní ũ'bí kí agâlé, "Ímbápị, íjọ má ádrḭ̃pị ní 'bã
awa ãko má átẹ́pị 'bã a'belé rĩ kí ãmanî."
14 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'dinî, "Mâ wõ̃rḭ̃, ã'di fẽ mání ũkpõ ḭjọ́ lịjó jõku ãko awajó
ĩminí nĩ yã?"
15 Mụ vâ ḭjọ́ jọŋá ĩ'baní rĩ trũ drḭ gá, "Ĩmi adru mḭfḭ trũ ãzíla ĩmba ĩmi
tã rõ̃mmgbọ́ sĩ wókõ pírí sĩ, ã'dusĩku 'bá 'bã ídri mgbã rĩ adru ãko ĩ'di trũ
adrujó 'dĩ kí agá ku, drĩ táni adru málĩ trũ íngõpí."
16 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní ḭjọ́ u'bélé 'dĩ 'i, "Ụ'dụ́ ãlu ágọ́bḭ ãzí málĩ abe la 'bã ãngũ
ámvụ́ ala gá rĩ ka ũri múké.
17 I'dó ḭjọ́ ũrãlé ĩ'di agâlé, 'Ãko ãzí mâ sĩ icójó mâ ãkónã 'dĩ kí tãmbajó
la yụ. Ma dó ã'du idé yã?'
18 Jọ dó ĩ'di agâlé, 'Ma dó idé la íni, ma ĩrá ú'dí ãmbógó la kí co, ma dó
sĩ mâ ãkónã kí 'bã ala gá mâ ãko ãzí 'dĩ kí abe, ma dó ídu 'dĩ kí andi rá.

19 Ma dó sĩ jọ la áma agâlé, ími andre múké! Mi dó ãko múké mî lẽlé
icólépi ími agụlépi ílí wẽwẽ rú rĩ kí abe, ịjọ́ ídri 'bã lẽlé rĩ kí adru míní ĩpé
ru, ína, ímvụ ãzíla mí idé dó ãyĩkõ!'
20 Wó Ãdróŋá jọ ĩ'diní, 'Mi aza-azâ! Ịnị ãndrũ 'dĩ sĩ ma ími ídri 'dụ rá.
Ã'di la dó ãko mî tãmbalé míní 'dĩ kí 'dụ nĩ?' "
21 Yẹ́sṹ de dó ịjọ́ íni, "Ịjọ́ 'dĩ cécé 'bá málĩ tralépi wẽwẽ rú ṹnọ́kṹ drị̃ gá
'dâ, wó adrulépi málĩ kóru Ãdróŋá rṹlé rĩ áni."

Í'bã ásị Ãdróŋâ drị̃ gá
(Mãtáyõ 6:25-34)

22 Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "Ájọ ĩminî, ĩmi ásị 'bã umvú ídri
ĩmi agá rĩ sĩ ku, ĩmi dó ã'du na, ã'du mvụ, jõku ĩmi ụrụ'bá 'bã ịjọ́ sĩ, ĩmi
dó ã'du sṹ yã rĩ sĩ ku.
23 Ídri 'bã ịjọ́ ãmbógó ru ndẽ ãkónã rá, ãzíla ụrụ'bá 'bã ịjọ́ ãmbógó ru
ndẽ bõngó rá.
24 Ĩndre drĩ kúrúke kí: kpẽ kí ũri ku, ũkũnã kí vâ ku, kí vâ ĩrá kóru; wó
Ãdróŋá la ĩ'baní íná fẽ nĩ! Ĩmi ịjọ́ ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ ãriŋa 'badrị̃ rá!
25 "Ã'di ĩmi ĩsélé gá icó sáwã ị̃drị̃lé ãlu ídri ĩ'didrị̃ agâ sĩ u'ájó ãzo rú
ũrãtáŋá sĩ rá la nĩ yã?
26 Ĩdrĩ dó icó ãko ãzí ĩmbíráŋá 'dĩ áni la idélé ku, ĩmi dó ịjọ́ ũrã ãko ãzí
kí drị̃ gá ã'du sĩ yã?
27 "Ĩndre drĩ ũjó ásé agá 'dĩ 'bã zoŋá kî: nga kí ãzị́ ku, jõku idé kí bõngó
ĩ'baní ku. Wó ájọ ĩminî úpí Sũlũmánĩ málĩ ĩ'didrị́ wẽwẽ rú 'dĩ kí sĩ bõngó
ĩ'di ãni ũniyambamba rĩ ca kí mãwụ́wã ũjó 'dĩ 'badrị̃ 'bã ũnĩ kí agá ku.
28 Ãdróŋá drĩ dó ãko ásé agá rĩ kí ṹsṹ bõngó sĩ 'dĩ 'bã áni, 'dĩ kí ãko
adrulépi ãndrũ cí wó drṹsị̃ ála kí 'be ãcí gá rĩ kî, ĩ'di dó ĩmi ṹsṹ ku la
íngoní yã? Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋá were 'dĩ!
29 Ĩ'bã ĩmi ásị́ gá ãma ã'du na yã jõku mvụ yã rĩ drị̃ gá ku, ĩmi ásị́ 'bã
umvú ịjọ́ la sĩ ku.
30 Wó ĩmi adru 'bá Ãdróŋá nị̃lépi ku, ãko ṹnọ́kṹ drị́ rĩ vu adrolépi áyụ
'dĩ kí áni ku, ã'dusĩku ĩmĩ Átẹ́pị̃ 'bṹ gá rĩ nị̃ ĩlẽ ãko 'dĩ kí rá rĩ gá rá.
31 Wó ĩndrṹ Sṹ́rṹ́ Ãdróŋá drị́ áyụ, ãzíla ãko ãzí ĩminí lẽlé 'dĩ kí ála kí fẽ
ĩminí ĩndĩ."

Málĩ tãmbajó 'bṹ gá rĩ
(Mãtáyõ 6:19-21)

32 "Ĩmi idé ṹrị̃ sĩ ku 'bá má ãni wereŋá kãbĩlõ áni 'dĩ, ĩmĩ Átẹ́pị̃ ĩ'di ãyĩkõ
sĩ ãko múké sṹ́rṹ́ ĩ'didrị́ gá rĩ gá rĩ kí fẽjó ĩminí rá.
33 Ĩmi ị̃tṹndã ãko ĩmidrị̃ kí pírí rá ĩfẽ séndẽ la 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî. Ĩmi
ịsṹ́ dó ĩminí bõngó delépi ku (ĩmi ịsṹ́ dó ĩminí málĩ 'bṹ gá ukólépi ku) la
kî ãzíla ĩmba málĩ ĩmidrị̃ kí tã 'bṹ gá, ṹgṹ'bá icó vâ sĩ kî ṹgṹlé ku ãzíla
ṹdṹdṹ icó sĩ kí izalé ku.
34 Ã'dusĩku ãngũ málĩ mídrị̃ 'bã kí sĩ adrujó rĩ gá, ími ásị́ la vâ mụ adrulé
ala gá 'dãá."

Ĩmi adru mifị̃ trũ

35 Yẹ́sṹ jọ, "Ĩmi adru bábá ịjọ́ ru idélépi rĩ kí drị̃ tẽjó, ãcí ĩmidrị́ lámbãŋá
agá rĩ 'ba anṹ ku,

36 cécé ãti'bo ãmbógó ĩ'badrḭ̃ drḭ̃ tẽlépi ĩ'di 'bã angájó ṹmṹ ũkú ĩgbãŋ́á
gá rĩ áni. Drĩ amṵ́ kẽjḭ́tḭ pãlé 'bo, kí kẽjḭ́tḭ nzḭ̃ pâlé drḭ̃drḭ̃ 'dã sĩ ĩ'diní
mmgbọ.
37 Ãti'bo 'dã kí drḭ̃lẹ́ba rú ãmbógó ĩ'badrḭ̃ 'bã kí ịsṵ́jó mịfḭ̃ mmgbọ rĩ sĩ
ã'dusĩku kí bábá ĩ'di 'bã ãgõŋ́á drḭ̃ tẽjó! Ájọ ĩminí ḭ́jọ́ mgbã, ãmbógô dó
kọ́tḭ̃ trũ rá, ĩ'di dó kí iri vṹrṵ́ ĩ'baní ãkónã fẽjó.
38 Ĩ'di adru ãtí'bó 'dã 'baní drḭ̃lẹ́ba rú ãmbógó ĩ'badrḭ̃ drĩ amṵ́ drĩ kí ịsṵ́
bábá rĩ gá, drĩ táni amṵ́ ịnḭ́-ágágá jõku ã'ṵ́gọ́ 'bá kí cẽrẹ́ 'be agá 'dĩ!
39 Ĩmi are ḭ́jọ́ múké-múké, lḭcọ́ 'dḭ́pḭ drĩ tá sáwã ṹgṵ́'bá 'bã amṵ́jó rĩ nḭ̃
cé, a'be tá jó ĩ'didrḭ́ gá rĩ 'bã tḭ ṹgṵ́'bá ní nũlé ku.
40 Ĩmi ãmgbã rĩ gá, ĩmi adru bábá, ã'dusĩku ĩnḭ̃ sáwã ãzíla ḭ̃tṵ́ Ngọ́tḭ
'Bádrḭ̃ 'bã amṵ́ŋ́á sáwã ĩmĩ tátí ásḭ 'bãjó ku rĩ gá ku.”

Ṵ́pḭ́gọ́ŋ́á aritáŋ́â trũ rĩ kí aritáŋ́â kóru rĩ be (Mãtáyõ 24:45-51)

41 Pétẽrõ zḭ, “Úpí, íjọ ḭ́jọ́ u'bélé 'dĩ ãmaní á'dṹsĩ yã?”
42 Úpí zḭ “Ã'di 'bá ãko tãmbalépi ãrútáŋ́â trũ ãzíla 'bá ãkónã fẽlépi sáwã
múké rĩ agá la nĩ yã?
43 Ṵ́pḭ́gọ́ŋ́á 'dĩ drḭ̃lẹ́ba rú úpí ĩ'didrḭ́ drĩ ĩ'di ịsṵ́ ãzḭ 'dĩ nga agá ḭ̃tṵ́ ĩ'di 'bã
ãgõjó rĩ sĩ.
44 Ájọ ĩminí ḭ́jọ́ mgbã, ĩ'di ṹpḭ́gọ́ŋ́á 'dã 'bã ãmbógó ru ãko ĩ'didrḭ́ rĩ kí
drḭ̃lẹ́ gá pírí.
45 Wó ṹpḭ́gọ́ŋ́á drĩ dó 'bã la ĩ'di ásḭ gá, ‘Ãmbógó mádrḭ̃ la ṵ́'dṵ́ 'dṵ ãgõŋ́á
gá ãzo rú,’ wó i'dó dó ãti'bo ãzí ãgọbḭ rú 'dĩ kí colé ũkú ru rĩ kí abe cõ-cõ,
ĩ'di na la ãzíla íwá mvṵ sĩ ĩmẽrãjó.
46 Ãmbógó ãtí'bó 'dã drḭ rĩ ṵ́'dṵ́ ãzí ãlu ĩ'di ãgõ ĩ'diní nḭ̃ŋ́á la kóru. Ĩ'di
mṵ ãtí'bó 'dã ụlḭ́lé nírí-nírí, ãzíla ĩ'di mṵ ĩ'di 'bãlé 'bá ã'ḭ̃táŋ́â kóru rĩ abe.
47 “Ṵ́pḭ́gọ́ŋ́á ḭ́jọ́ ãmbógó ĩ'didrḭ́ rĩ 'bã lẽlé rĩ nḭ̃lépi rá, wó itú ru bábá idéjó
la ku rĩ ála ĩ'di co túré sĩ.
48 Wó 'bá ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á ĩ'didrḭ́ rĩ 'bã lẽlé rĩ nḭ̃lépi ku, ḭ́jọ́ izalépi tátí sĩ ĩ'diní
drḭ̃rịma fẽjó rĩ, ála ĩ'di co were. 'Bá ãko fẽjó ĩyõ rĩ drḭ́ ála a'ḭ́ la ĩyõ rú,
ãzíla 'bá ãko fẽjó ĩ'didrḭ́ ĩyõ rú ãndânĩ rĩ drḭ́ ála a'ḭ́ la ĩyõ rú ãndânĩ.”

Ḭ́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'bá kí fẽlépi kî sĩ ru arejó ku rĩ (Mãtáyõ 10:34-36)

49 Yẹ́sṹ jọ, “Má amṵ́ ãcí ajílé ṹnọ́kṵ́ drḭ̃ gá! Wó áma ásḭ gâlé má ũrã ãcí
'dĩ drĩ ájé i'dó 'bo íni.
50 Wó bãbṹtḭ́zḭ̃ mání mụlé bĩlé la cí, ḭ́jọ́ 'dĩ fi áma ásḭ gá ãzá ru kpere ḭ́jọ́
'dĩ 'bã idéŋ́á 'bã ukó agá!
51 Ĩmi ũrã ĩmi ásḭ gá ḭ́jọ́ mâ amṵ́jó rĩ ĩ'di ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ajíjó 'bá ṹnọ́kṵ́ gá 'dĩ
'banî yã? Yụ! Má ají 'bá 'baní ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ku wó rá la awaŋ́á.
52 I'dójó sáwã 'dĩ sĩ, 'bá tõwú lḭcọ́ ãlu agá rĩ kí ru awa amụtḭ sĩ ḭ̃rḭ̃; 'bá
ḭ̃rḭ̃ amụtḭ ãlu rĩ gá ãzíla 'bá na amụtḭ ãzí rĩ gá, kí dó sĩ ãgátã ga kí drĩdríŋ̃ĩ
gá áma ḭ́jọ́ sĩ.
53 Kí ru awa átẹ́pḭ kí ngọ́pḭ̃ be ãzíla ngọ́pḭ kí átẹ́pḭ̃ be, andre kí ḭ̃zẹ́pḭ̃ be
ãzíla ḭ̃zẹ́pḭ kí ãndrẽ be, ĩdrá kí ũkû be ãzíla ũkú kí ĩdrâ be.”

Ḭ́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé 'bo rĩ 'bã ífí vãjó (Mãtáyõ 16:2-3)

54 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá pírí 'banî, “Ĩdrĩ ṵ̃rṵ́'bṵ̃ uzogó drḩ ndre ru 'bã agá ãngũ ḩtṵ́ 'bã 'de agâlé ru 'bo, ĩtẽ ku rú ĩmi jọ la, ‘Uzogó la amṵ́ 'dịlé 'dḩ-'dḩ,’ wó ĩ'di ru idé rá.
55 Wó ũlíríkã angá jõ lilé ándrâlé ru, ĩmi jọ la, ‘Ãngũ la mụ adrulé ãcí ru,’ wó ãngũ la adru ãcí ru rá.
56 Ĩmi ṵ̃nọ́kṵ́ ndre ṵ̃rṵ́'bṵ̃ trũ wó ĩmi ṵ́'dṵ́ ãndrũ rĩ agá ã'du la ru idé nĩ yã rĩ nḩ cé. Wó ĩvã ḩjọ́ mâ idélé 'dĩ kí ífí ku, ã'dusĩku ĩ'bã ĩmi ĩnḩ Ãdróŋá cé wó ĩnḩ ĩ'di ku!

Ĩmi icí tị 'bá ĩmi tõlépi rĩ trũ (Mãtáyõ 5:25-26)

57 “Ĩmi amá ḩjọ́ múké rĩ ĩminí áyụ ku ã'du sĩ?
58 'Bá ãzí drĩ ími tõ kẹ́sḩ gá, ĩmi mụ agá ĩ'di be gẽ̃rḩ agá 'dâ, lẽ ĩmi icí tị ĩ'di be ịsṵ́ ĩca drĩ jájĩ drḩlẹ́ gá ku. Ídrĩ idé la 'dĩ áni ku, ĩ'di ími agụ 'bá ḩjọ́ lịlépi rĩ drḩlẹ́ gá ĩ'di dó ími 'dụ fẽlé ãmbógó drḩ, kí dó ími 'dụ 'bãlé mãbṵ́sṵ̃ gá.
59 Ájọ míní, mí icó ãfũlé mãbṵ́sṵ̃ gâlé ku kpere míní séndẽ ãsḩlépi rĩ de agá ũfẽ agá.”

13

Ásḩ ujaŋá jõku drã

1 Sáwã 'dã sĩ 'bá ãzí kí ándrá cí, jọ kí ḩjọ́ 'bá Gãlḩlḩ rú Pĩlátõ 'bã ụ'dịlé ãrí la kí usajó ídétáŋá idéjó ĩ'bã ãdroŋa 'baní rĩ kí drḩ gá Yẹ́sṵ̃ nî.
2 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní jọ, “Ĩmĩ ũrãjó la rĩ sĩ 'bá Gãlḩlḩ rú ụ'dịlé rá 'dĩ kí ndẽ kí 'bá ãzí Gãlḩlḩ rú 'dĩ kí ũnzĩkãnã sĩ rá yã?
3 Adru 'dĩ 'bã áni ku, ájọ ĩminí ãndá-ãndá ru, ĩdrĩ ásḩ uja ku ĩmi ũdrã pírí 'dĩ 'bã áni.
4 Ĩmi ũrã 'bá mụdrḩ drḩ ãrõ jó 'bã a'déjó kí drḩ gá Sĩlówámũ gá ũdrãlépi pírí 'dã ndẽ kí ũnzĩkãnã sĩ pírí 'bá u'álépi ãngũ Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ kí rá yã?
5 Ájọ ĩminí, yụ! Wó ájọ ĩminí, ĩdrĩ ásḩ uja ku, ĩmi ũdrã cécé ĩ'badrḩ 'dã 'bã áni.”
6 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní ḩjọ́ u'béŋá 'dĩ sĩ, “Ágọ́bḩ ãzí ándrá ãlu ĩ'di 'bã úlúgó ife zo ĩ'didrḩ ámvṵ́ agá, mụ ãka la kí ndrelé ịsṵ́ ãko ãzí ala gá ãluŋá la ku.
7 Jọ 'bá ámvṵ́ aga tẽlépi rĩ ní, ‘Índre, ári acḩlé ílí na 'dĩpí má ịsṵ́ ife ífí kalépi ãluŋá la ife 'dĩ 'bã ụrụ'bá gá 'dâ ku, íga ĩ'di vṵ̃rṵ́. Ife 'dĩ la dó ri ṵ̃nọ́kṵ́ ayúlé ḩsáḩ íngoní ru?’
8 “Wó ágọ́bḩ ámvṵ́ andre tẽlépi rĩ umvi ĩ'diní, ‘Mí a'be ĩ'di ílí ãlu ḩdḩ, álẽ aga la sõlé pírí, ma wórõ ũ'bã ḩndṵ́ la gá.
9 Drḩ dó ífí ka ílí drṵ̃sḩ rĩ gá rá, ĩ'di adru múké; jõ dó 'dĩ áni ku, ma dó ĩ'di ga vṵ̃rṵ́ ĩndõ.’ ”

Yẹ́sṵ̃ 'bã ũkú acálépi rá ãgãlépi vṵ̃rṵ̃ sĩ rĩ adrḩjó Sãbátũ sĩ rĩ

10 Sãbátũ ãzí ãlu la sĩ Yẹ́sṵ̃ ri ímbátáŋá imbálé ãngũ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ 'bã ãzí ãlu la agá.
11 Ũkú ãzí ãlu 'dãá cí acálépi úríndí ũnzí sĩ ílí mụdrḩ drḩ ãrõ 'dĩpí la, icó ru ĩdrẽlé ụrụgá múké-múké ku.

12 Yẹ́sṵ̃ la mụ ĩ'di ndrelé 'bo, umve ĩ'di ĩ'di drḩ̃ḷẹ́ gá 'dõlé jọ, “Ũkû, átrũ
mi ãyánĩ mídrḩ̃ 'dĩ sĩ rá.”
13 'Bã dó drḩ̃ kí ĩ'di drḩ̃ gá, gbõgbõ ũkú 'dĩ ĩdrẽ ru ụrụgá ãzíla ịcṵ́ dó
Ãdróŋâ rṵ́.
14 Ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ḩ̃nzḩ̃jó 'dã gá rĩ acá ũmbã sĩ Yẹ́sṵ̃ 'bã ũkú 'dã
adríjó ụ́'dṵ́ Sãbátũ drḩ̃ sĩ rĩ sĩ, jọ 'bá 'baní, “Ṵ́'dṵ́ kí ázíyá sĩ ãzḩ̃ ngajó
Sãbátũ ãlu 'dĩ agá. Lẽ ĩmi amṵ́ adríŋá gá ụ́'dṵ́ ãzí 'dĩ kí agá, adru Sãbátũ
sĩ ku.”
15 Yẹ́sṵ̃ jọ ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ḩ̃nzḩ̃jó rĩ gá rĩ ní 'bá ĩ'didrḩ̃ abe, “Ĩmi pírí
'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ĩmi ãlu-ãlu icó ụ́'dṵ́ Sãbátũ drḩ̃ sĩ kãyĩnõ ĩ'didrḩ̃ kí
jõku tḩ̃ ĩ'didrḩ̃ kî trũlé agụlé ḩ̃yḩ̃ mvụlé ku la nĩ yã?
16 Ú'dî'da ũkú Ḩbụrahḩ̃mṵ̃ 'bã ũri rú Sĩtánĩ 'bã umbélé ílí mụdrḩ̃ drḩ̃ ãrõ
'dĩ 'bã ḩsṵ́ adríŋá Sãbátũ sĩ ku yã?”
17 Umvitáŋá ĩ'didrḩ̃ fẽ drḩ̃nzá 'bá ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá ru 'dĩ 'banî, wó 'bá ãzí
'dĩ acá kí dó ãyĩkõ sĩ ḩ̃jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã idélé ũniyambamba 'dĩ kí sĩ.

Ḩ̃jọ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdálḩ̃ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 13:31-32; Mãrákõ 4:30-32)

18 Yẹ́sṵ̃ zḩ̃ 'bá kí pírí, “'Bá Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḩ̃ agá rĩ kí i'dá íngõ áni? Ma
ĩ'di ṵ̃'bḩ̃ ã'du sĩ?
19 Ĩ'di i'dá cécé hãrãdálḩ̃ áni, ágọ́bḩ̃ ãzí 'bã agụlé salé ĩ'didrḩ̃ ámvṵ́ gá rĩ
áni. Zo rá acá dó ife rú, ãzíla ãriŋa 'bṵ̃ gá rĩ ũ'bã kí jõrõvũ kénĩ la kí agá.”

Ḩ̃jọ́ u'bélé ãkṵ́kḩ̃ drḩ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:33)

20 Yẹ́sṵ̃ zḩ̃ vâ kí ḩ̃dḩ̃, “Ma dó Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḩ̃ rĩ ṵ̃'bḩ̃ ã'du be yã?
21 Ĩ'di cécé ãkṵ́kḩ̃ ũkú ãlu ní 'dụlé usalé ãnáfóró ãmbógó la trũ rĩ áni,
kpere ĩ'diní ṵ̃pḩ̃ agá.”

Kẹ̃ḩ̃tḩ̃ lṵ́rṵ́ŋá rĩ
(Mãtáyõ 7:13-14, 21-23)

22 Yẹ́sṵ̃ mụ táwṵ̃nḩ̃ kí agâ sĩ ãzíla tọ̃rọ́mẹ́ kí agâ sĩ, 'bá kí imbá trũ, ĩ'di
mụ agá Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé.
23 'Bá ãzí zḩ̃ ĩ'di, “Úpí, 'bá kí mụ ru palé wereŋá ru yã?”
24 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní pírí, “Ĩmi ṵ̃'bḩ̃ ásḩ̃ pírí sĩ ũkpõ 'bãjó fijó kẹ̃ḩ̃tḩ̃ síríŋá
rĩ gâ sĩ. Ã'dusĩku 'bá ũ'bí kí lẽ ãndá-ãndá ru filé ala gâ sĩ rá. Wó icó kí ku.
25 Ãmbógó jó 'dḩ̃pḩ̃ la angá ụrụgá ĩ'di kẹ̃ḩ̃tḩ̃ ṵ̃pḩ̃, wó ĩmi pá utu ãmvé kẹ̃ḩ̃tḩ̃
pãŋâ trũ ãzíla mãmálá 'bãŋâ trũ, ‘Úpí, ínzḩ̃ ãmaní kẹ̃ḩ̃tḩ̃.’ Wó ĩ'di umvi la,
‘Ánḩ̃ ĩmi angá íngõlé yã rĩ ku.’
26 “Ĩmi dó umvi la, ‘Ãma ándrá na agá, mvụ agá mî trũ, ãzíla íri 'bá kí
imbálé táwṵ̃nḩ̃ ãmadrḩ̃ agá 'dâ!’
27 Wó ĩ'di ĩmi umvi, ‘Ánḩ̃ ĩmi angá íngõlé yã rĩ gá ku, ĩmi ĩdã ĩmi má rṵ́
'dâ rĩ sĩ rá, ĩmi 'bá ḩ̃jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ.’
28 “Ãngũ 'dã gá 'dãá áwáŋá kí adru sḩ̃ naŋá be cí ĩminí Ḩbụrahḩ̃mṵ̃, Ĩsákã,
Yãkó'bõ, ãzíla nãbḩ̃ya kí ndrejó Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḩ̃ rĩ agá 'dãá rĩ sĩ. Wó íni
'dĩ ú'bé dó ĩmi ãmvé 'bo.
29 'Bá kí rú amṵ́ angájó ḩ̃tṵ́ 'bã agá agâlé ru, ḩ̃tṵ́ 'bã 'de agâlé ru, ṵ́rṵ́ ãzíla
ándrâlé ru, kí dó ri vṵ̃rṵ́ ṵ̃mṵ̃ nalé Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḩ̃ rĩ agá.

30 Wó 'bá wẽwẽ rú drị̃drị̃ rĩ kí drṵ́zị́ acá 'bá vúlé rĩ kî rú, ãzíla 'bá vúlé
rĩ kí acá 'bá drị̃drị̃ rĩ kî rú.”

Yẹ́sũ̃ 'bã mãmálá Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṵ̃ sĩ
(Mãtáyõ 23:37-39)

31 Sáwã 'dã sĩ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ãzí amṵ́ kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ jọ kí ĩ'dinî, “Mí a'be
ãngũ 'dĩ, ímụ ãngũ ãzí ndú la gá. Hẽródẽ lẽ ími 'dị̃lé rá.”

32 Yẹ́sṵ̃ umvi kí, “Ĩmụ lũlé la nãrãgã 'dã ní, ma úríndí ũnzí kí adro ãmvé,
ãzíla 'bá kí adrí ãndrũ ãzíla drṵ̃sĩ̃ drĩ dó ca ṵ́'dṵ́ na la gá 'bo ma ãzị́ mádrị́
rĩ de rá.

33 Ị̃jọ́ íngõ drị̃ táni ru idé nĩ tí, lẽ ámụ mâ ãzị́ trũ ãndrũ, drṵ̃sĩ̃ ãzíla drṵ́zị́
drị̃ gá, ã'dusĩku nábị̃ icó drãlé ãngũ ãzí gá ku, lú Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṵ̃ agá.

34 “Wọ́gõ̗ Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṵ̃, ĩmi 'bá Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ ĩmi 'bá nãbị̃ya rú
Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé 'dĩ kí ụ'dị̃, ĩmi vâ kí u'bé írã sĩ. Pâlékó sị́ mâ lẽjó
áma drị̃ 'bãjó anzị̃ŋá ĩmidrị̃ kí drị̃ gá, kí tãmbajó cécé ã'ṵ́ andre 'bã ĩ'di
'bã mvaka kí atrájó ĩ'di rṵ́ ṵ́pṵ́pị́ agá rĩ áni! Wó ĩmi ã'ị̃ ku.

35 Índre Ãdróŋá a'be dó jó ĩmi sĩ ĩ'di rṵ́ ịcṵ́jó 'dĩ ándrú ru. Wó ájọ ĩminí,
ĩmi icó áma ndrelé ị̃dị́ ku kpere ĩmĩ jọ agá la, ‘Ị̃cṵ́ 'bá amṵ́lépi Úpí 'bã rṵ́
sĩ rĩ ịcṵ́-ịcṵ̃!’[†]”

14

Yẹ́sṵ̃ 'bã ágọ́bị̃ ãyánĩ rú adríjó rĩ

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Sãbátũ ãzí sĩ Yẹ́sṵ̃ mụ íná nalé Fãrĩsáyĩ ãzí ãmbógó rú la drị̃
ko gá. 'Bá ri kí ĩ'di ndrelé gõ̗gõ̗ ĩ'di ã'du idé ị́jọ́ ãzị́táŋá 'bã lẽlé ku rĩ drị̃
gá.

2 Ágọ́bị̃ ãzí pá la kí ãvõjó drị́ abe la amṵ́ Yẹ́sṵ̃ rṵ́.

3 Yẹ́sṵ̃ zị 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla 'bá ãzị́táŋá 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ kî, “Ãzị́táŋá
Mṵ́sã drị̃ ã'ị̃ 'bá adríjó Sãbátũ sĩ rá yã jõku yụ?”

4 Wó ĩyãŋã kí tútú. Yẹ́sṵ̃ 'dụ 'bá 'dã 'i, adrí ĩ'di, pẽ tị la rá.

5 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'bá ãzí drĩ adru ngọ́tị́ trũ, jõku mánĩ̃gọ́ trũ,
wó drĩ a'dé 'bṵ́ ị̃yị́ trũ la gá Sãbátũ sĩ, icó ĩ'di anzélé ãmvé cọtị ṵ́'dṵ́ Sãbátũ
drị́ 'dã sĩ ku rĩ ã'di 'i yã?”

6 'Bá 'dã icó kí vâ ĩ'di umvilé ku.

Í'bã mi ãmbógó ru cénĩ ku

7 Yẹ́sṵ̃ ndre 'bá ṵ̃mṵ̃ gá umvelé umvê rĩ kí ãngũ ũniyambamba drị̃lẹ́ gá
rĩ kí ũpẽ agá, jọ ĩ'baní ị́jọ́ u'bélé 'dĩ 'i,

8 “'Bá ãzí umve jõ mi ṵ̃mṵ̃ ũkú ũgbãjó rĩ gá, ĩmụ rilé ãngũ ãlá drị̃lẹ́ gá
ri kí agá ku. Icó ru idélé 'dĩ 'bã áni 'bá ãzí ãmbõgõ sĩ ími ndẽlépi rá la
ûmve ĩ'di ṵ̃mṵ̃ 'dã gá ĩndĩ,

9 wó 'bá tá ĩmi umvelépi ị̃rị̃ trá nĩ rĩ la amṵ́ jọlé la, ‘Ínga rá 'bã ri ãngũ
mídrị́ mî tá sĩ rijó 'dĩ gá 'dâ.’ Ị̃jọ́ 'dĩ la míní drị̃nzá fẽ ála ími agụjó rijó
vúlé ãngũ dọ́dọ́ rĩ gá rĩ sĩ.

10 “Wó údrĩ ími umve, íri ãngũ vúlé 'dã gâlé, 'bá ími umvelépi rĩ drĩ dó
acá mí rṵ́ 'dõlé, ĩ'di dó jọ la, ‘Mâ wõ̗rị̃, mí amṵ́ rilé ãngũ múké 'dõ gá.’ Ị̃jọ́
'dĩ la dó míní ãrútáŋá ají ãmṵ́ 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá pírí.

11 'Bá pírí ru 'bãlépi ãmbógó ru kí drị̃ sĩ 'dĩ kí ála kí isé vṵ̃rṵ́, wó 'bá ru
malépi fṵ́ 'dĩ kí ála kí 'bã ãmbógó ru.”

---

† **13:35** Zãbṵ́rị̃ 118:26

12 Yẹ́sũ̃ jọ lịcọ́ 'dịpị ní, “Ídrĩ 'bá umve ãkónã ũ̃mũ̃ drị̃ gá, mí umve jõ mî
wõ̃rịka kí áyụ ku, mí ádrịpịka kí ku jõku 'bá ími bụ́lụ́ gá málĩ trũ rĩ kí áyụ
ku, ã'dusĩku kí drụ́zị́ ími umve vúlé gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ ãrígó la ũfẽjó.
13 Ídrĩ ũ̃mũ̃ 'bã mí umve ala gá 'bá lẽmẽrí, 'bá acálépi rá ãzíla mịfĩ́ kóru
'dĩ kî.
14 'Bá 'dĩ kí míní sũ̃sụ́ wi, ã'dusĩku icó kí ími ũfẽlé ku. Ãdróŋá la rú ími
ũfẽ nĩ drụ́zị́ ụ́'dụ́ 'bá 'bã kí angájó ídri rú 'dã sĩ.”

Ị́jọ́ u'bélé ũ̃mũ̃ ãmbógó rĩ drị̃ rĩ
(Mãtáyõ 22:1-10)

15 'Bá ãzí ãlu rilépi Yẹ́sũ̃ be íná tị gá 'dãá ĩndĩ rĩ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arilé jọ
Yẹ́sũ̃ ní, “'Bá drụ́zị́ rilépi ũ̃mũ̃ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ 'dã agá rĩ kí ãyĩkõ la kí fụ
trẽ̃yị́!”
16 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Ụ́'dụ́ ãlu ágọ́bị́ ãzí 'bã ũ̃mũ̃ ãmbógó la umve dó sĩ
'bá ala gá wẽwẽ rú.
17 Sáwã ũ̃mũ̃ drị̃ la mụ calé 'bo, pẽ ũ̃pị́gọ́ŋá ĩ'didrị̃ kí tị lũlé la ãmụ́ 'baní,
‘Ĩmi amụ́, ãko pírí kí dó bábá!’
18 Wó i'dó kí pírí ru ũtrũlé ãlu-ãlu, 'bá ãzí rĩ jọ ‘Má ĩgbã drĩ mâ ámvụ́
lẽ ámụ drĩ ndrelé la, ítrũ ma rá.’
19 'Bá ãzí rĩ jọ, ‘Ma ĩgbã mâ mãnịgọ ámvụ́ sõlépi rĩ kí mụdrị́, ma dó mụ
kí ũ̃'bĩ̃lé, ítrũ ma rá fô!’
20 'Bá ãzí rĩ jọ, ‘Má ĩgbã ũkú ú'dí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ má icó mụlé ku.’
21 “Ãtí'bó ãgõ vúlé 'dõlé, ãzíla ũlũ ị́jọ́ 'bá baní jọlé 'dĩ kí ãmbógó lịcọ́
'dịpị nî. Ãmbógó lịcọ́ 'dịpị ásị́ iza ru, pẽ dó ãtí'bó tị, ‘Ímụ mbẽlẽ-mbẽlẽ
gẽ̃rị̃ agâ sĩ ãzíla gẽ̃rị̃ táwũ̃nĩ̃ agá rĩ kí agâ sĩ, mí umve mání 'bá lẽmẽrí ri
kí, 'bá mịfĩ́ kóru 'dĩ kí, ãzíla 'bá acálépi rá 'dĩ kî trũ.’
22 'Dã 'bã ũngúkú gá, ãtí'bó ãgõ jọ, ‘Ãmbógó, ị́jọ́ mî jọlé mání rĩ idé kí
ru rá, wó ãngũ ace drĩ jó agá 'dõlé cí.’
23 Ãmbógó jọ ãtí'bó ĩ'didrị̃ ní, ‘Ímụ gẽ̃rị̃ agâ sĩ táwũ̃nĩ̃ 'bã ãngũ ãmvélé
ru ri kí agá, mí a'ị́ 'bá ala gá ri kí amụ́jó ũ̃mũ̃ gá 'dõlé 'bã ga rú sĩ tré.
24 Ájọ míní, 'bá drị̃drị̃ umvelé 'da 'bã ãzí ãlu la icó afílé ũ̃mũ̃ 'dĩ gá ku.’ ”

Ãjẽ̃ Yẹ́sũ̃ vú bĩ̃jó rĩ
(Mãtáyõ 10:37-38)

25 Ụ́'dụ́ ãlu 'bá ũ'bí ri kí mụlé Yẹ́sũ̃ trũ, uja ru tị ĩ'ba rụ́ 'dõlé jọ,
26 “'Bá ãzí drĩ amụ́ má rụ́ 'dõlé drĩ átẹ̃pĩ̃ ãzíla ãndrẽ 'i, ũkú 'i, ãzíla
anzịŋá kí, ádrịpịka kí ãzíla ámvọ́pịka kí abe, drĩ vâ ídri ĩ'di mgbã rĩ drị̃
gá rĩ gã úmgbé ku, icó ĩ'diní adrujó 'bá mání imbálé la rú ku.
27 'Bá mũsãlá'bã ĩ'didrị̃ 'dụlépi ãzíla áma vú ãbĩlépi ku rĩ icó adrulé 'bá
mání imbálé rĩ rú ku.
28 “Ícétáŋá sĩ, ĩmi ãzí ãlu drĩ lẽ jó ãmbógó la sịlé, drị̃drị̃ rĩ sĩ icó rilé
vũ̃rụ́ jó 'bã ãjẽ̃ itúlé sĩ nĩ̃jó la icó ãjẽ̃ nalé íngõpí ĩ'diní sĩ ukójó.
29 Drĩ dó bõrõ sị rá, wó sĩlíngĩ drĩ adru ĩ'didrị́ 'dáyụ drị̃ la dejó, 'bá pírí
jô ndrelépi rá rĩ kí ĩ'di gụgũ̃.
30 Kî jọ la, ‘Ĩndre drĩ ágọ́bị́ 'dĩ 'i! I'dó jó sịlé wó ũkpó la ca sĩ icójó jô
dejó ku.’
31 “Ícétáŋá sĩ úpí ãlu drĩ ru itú sĩ mụjó ã'dị́ gá ãsĩkárĩ 10,000 be sĩ ã'dị́
'dijó úpí ãzí ãsĩkárĩ trũ álĩfũ kãlị́ ĩrị̃ la be, ĩ'di ri vũ̃rụ́ ru itúlé, ũkpó mádrị̃
ca ã'dị́ 'dijó úpí ãsĩkárĩ trũ wẽwẽ rú rĩ be rá yã?

32 Drĩ icó ku, ĩ'di ų̃pį̣gǫ̣ŋá kí tị pẽ drĩ fụjó úpí ãzí 'dã be sĩ ásį̣ į̃gbę̃ ajíjó
kí drĩdríŋ̃ĩ gá, ịsụ́ íni 'dĩ kí drĩ álį̣-álį̣ ru.
33 Ũví ãlu 'dĩ sĩ ĩmi ãzí ãlu drĩ lẽ adrulé 'bá mání imbálé la rĩ rú, 'bã a'be
ãko pírí ĩ'di abe ri kí.”

Ã'ị̃ sį̣ kóru ru rĩ
(Mãtáyõ 5:13; Mãrákõ 9:50)

34 Yẹ́sụ̃ ọ, “Ã'ị̃ ĩ'di ãjį̣ fẽ. Wó sį̣ la jõ yụ, ícó ĩ'di ujalé ã'į̣ ru ũgũgõ íngoní
ru?
35 'Ba kí ã'į̣ sį̣ kóru rĩ sũ ásé gá ĩ'di 'bã adrujó ų̃rǫ̃drį̣ kóru rĩ sĩ. 'Bá
ãlu-ãlu icólépi ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ 'bã are.”

15

Kãbĩlõ ãvĩlépi rá rĩ
(Mãtáyõ 18:12-14)

1 Ụ̃'dụ́ ãlu 'bá mų̃sọ́rǫ̃ tralépi rĩ kí 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi ãzí rĩ kí abe amụ́
kí ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ arelé.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzị́tãŋá Mụ́sã drį̣ kí imbálépi rĩ kí abe i'dó
kí unulé, “Ágọ́bį̣ 'dĩ la 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí a'į̣, ĩ'di vâ íná na ĩ'ba abe
ĩndĩ!”
3 Yẹ́sụ̃ ọ ĩ'baní ị́jọ́ ị́jọ́ u'béŋá sĩ:
4 “'Bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la 'bã kãbĩlõ túrú ãlu agá ãlu rĩ drĩ ãvĩ rá, ĩ'di
dó ã'du idé? Ĩ'di kãlį̣ úrômĩ drį̣ la úrômĩ 'dĩ kí a'be mụjó ãvĩlépi ãlu 'dã
ndrụ̃ trũ kpere ĩ'di 'bã ịsụ́ agá la ku yã?
5 Drĩ ĩ'di ịsụ́ rá, ĩ'di a'dụ́ la kọ́trọ́ sĩ trũ gõjó lị́cọ́ gá lé ãyĩkõ sĩ.
6 Drĩ acá lị́cọ́ gá 'bo, ĩ'di wǫ̃rį̣ka kí umve, 'bá ĩ'di 'bã bụ́lụ́ gá rĩ kí abe
ãngũ ãlu gá. Ĩ'di ọ la ĩ'baní, ‘Má u'á ãyĩkõ sĩ ma mâ kãbĩlõ ịsụ́jó rĩ sĩ,
ãma idé kí dó ãyĩkõ la 'i’
7 Ájọ ĩminí ãndá-ãndá ru ãyĩkõ la ga 'bũ̃ gâlé tré 'bá ãlu 'bã ásį̣ ujajó rĩ
sĩ ndẽ 'bá kãlį̣ úrômĩ drį̣ úrômĩ ru 'bãlépi ãlá ru lẽlépi ásį̣ ujalépi ku 'dĩ kí
rá.”

Sĩlíngĩ ãvĩlépi rĩ

8 “Jõku ũkú ãzí sĩlíngĩ ífí trũ mụdrį̣ ífí ãlu rĩ 'bã ãvĩjó rá rĩ la ã'du idé
yã? Ĩ'di lámbãŋá tị 'bã, ĩ'di jó 'a we, ĩ'di ndrụ̃ la jãjã rú kpere ĩ'di 'bã ịsụ́
agá la.
9 Drĩ ịsụ́ la 'bo, ĩ'di wǫ̃rį̣ka kí umve jĩránĩ abe ãngũ ãlu gá, ĩ'di ọ la
ĩ'baní, ‘Ma ãyĩkõ sĩ ma mâ sĩlíngĩ ãvĩlépi rĩ ịsụ́jó rá rĩ sĩ. Ãma idé kí ãyĩkõ
la 'i’
10 Ájọ ĩminí, ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni, mãlãyíkã Ãdróŋá drį̣ kí ãyĩkõ idé 'bũ̃
gâlé 'bá ũnzí ãlu la 'bã ásį̣ ujajó rĩ sĩ.”

Mgbá ãvĩlépi rĩ

11 Yẹ́sụ̃ mụ ị́jọ́ jọŋâ trũ drį̣ gá ọ, “Ágọ́bį̣ ãlu ĩ'di 'bã anzị kí į̃rį̣.
12 Vúléŋá rĩ ọ ĩ'diní, ‘Má átẹ́pị, mí ãfẽ ãko mádrį̣ wókõ gá rĩ kî.’ Ị́jọ́ 'dĩ
sĩ, ágọ́bį̣ awa dó ãko kí anzị į̃rį̣ 'dĩ 'banî.
13 Ụ̃'dụ́ were vúlé gá mgbá vúlé rĩ į̃tų̃ndã ãko ĩ'didrį̣ rĩ kí pírí, ko dó drį̣
mụlé séndẽ ĩ'didrį̣ abe ãngũ álį̣ gá iza dó séndẽ ĩ'didrį̣ kí pírí.
14 Iza ãko ĩ'didrį̣ kí pírí, gbõgbõ rílẽ a'dé ãngũ 'dã gá ika, ãbį̣rį̣ i'dó dó
filé ụrụ'bá la gá.

15 Mụ dó sĩ ãzị́ ngalé 'bá ãngũ 'dã gá 'dãá la drị́, pẽ tị la ĩzõgó kí ucélé
ĩ'didrị́ ámvụ́ agâlé.
16 Lẽ ru 'a tõlé ãkónã ĩzõgó kí nalé rĩ 'bã ịmbị́lị́kọ́ kî sĩ, wó 'bá ãzí fẽ
ĩ'diní ãko ãzí nalé nãnã la ku.
17 “Ãsĩjó i'dó dó ịjọ́ ũrãlé, ‘'Bá ãzị́ ngalépi má átẹ́pị drị́ rĩ kí ãkónã na tí
kí a'be la cí, wó ãbị́rị́ la fi má rụ́ ĩ'di úgólé áma colé 'dĩ!
18 Ma mâ ngá gõ vúlé má átẹ́pị drị́ko gâlé, ma jọ la ĩ'diní: Má átẹ́pị, má
iza ịjọ́ Ãdróŋâ drị̃lẹ́ gá vâ ími drị̃lẹ́ gá ĩndĩ.
19 Mgbã la sị tá áma umvejó mî ngọ́tị́ ru ị̃dị́ ku; dũbã rá la í'bã dó ma
'bá mí ãni ãzị́ ngalépi 'dĩ 'bã ãzí ru.’
20 Gbõgbõ angá ụrụgá gõ dó átẹ́pị̃ drị́ko gâlé. Ĩ'di drĩ adru agá rá-rá
ru 'dĩ gá 'dĩ átẹ́pị̃ ndre ĩ'di, ízákĩzã la fi dó átẹ́pị̃ ásị́ gá, cẹ̃ dó mụlé ĩ'di
amvulé, ni kí dó ru ĩ'di be. 21 Ngọ́pị̃ jọ dó átẹ́pị̃ nî, ‘Má átẹ́pị, má iza dó ịjọ́
Ãdróŋâ drị̃lẹ́ gá ãzíla ími drị̃lẹ́ gá. Lẽ tátí ûmve dó ma mî ngọ́tị́ ru ị̃dị́ ku.’
22 “Wó átẹ́pị̃ umve ụ̃pị́gọ́ŋá kî, ‘Gbõrú! Ĩmi ají bõngó ú'dí la kí sulé
ụrụ'bá la gá, ĩsụ̃ vâ drọ̃ŋọ́ drị́mváŋá la gá ãzíla gézĩmã pá la gá.
23 Ĩmi ají kãjóŋá mũlũkũdũ la, ĩlị ĩ'di vụ̃rụ́. Ãma amụ́ kí dó nalé la ãyĩkõ
idéjó.
24 Ngọ́tị́ mádrị́ 'dĩ ãvĩ jõ rá; ịsụ́ dó ru rá. Drã jõ rá; adrî dó rá.’ I'dó kî
dó ãyĩkõ idélé.
25 “Ị̃jọ́ 'dĩ kí ru idé 'dĩ ịsụ́ 'dĩ sĩ mgbá kãyúŋá rĩ drĩ ámvụ́ agâlé. Ĩ'di mụ
acálé lị́cọ́ tị gá ãni rú, are úngó ãzíla 'bá kí dị̃ tu sĩ la.
26 Umve ụ̃pị́gọ́ŋá ãzí ãlu la zị́lé ã'du la ru idé nĩ.
27 Umvi, ‘Mî ádrị́pị amụ́ 'bo, ãzíla mî átẹ́pị lị ĩ'diní kãjóŋá mũlũkũdũ 'dâ
rĩ, ã'dusĩku ãgõ vúlé 'dõlé múké ãzíla ãlá ru.’
28 “Ádrị́pị̃ kãyú rĩ 'a ve ũmbã sĩ, gã dó filé jó agâlé úmgbé. Átẹ́pị̃ ãfũ dó
ĩ'di rụ́ ãmvé 'dõlé sĩ mãmálá 'bãlé 'bã fi jó agâlé.
29 Umvi átẹ́pị̃ ní jọ, ‘Índre drĩ! Ílí 'dĩ kí pírí ári ãzị́ ngalé míní ụ̃pị́gọ́ŋá
ru, ágã vâ ími tị ku. Ãko mî fẽlé mánî rĩ ã'du? Átã táni ị̃ndrị́mváŋá ífẽ
mání sĩ ãyĩkõ idéjó mâ wọ̃rị́ka abe ku.
30 Wó mî ngọ́tị́ ãko mídrị̃ kí izalépi pírí ãwụ́'bá abe 'dĩ la mụ amụ́lé lị́cọ́
gá 'bo, mí uja ĩ'diní kãjóŋá mũlũkũdũ la lị̣lé íngoní ru?’
31 “Átẹ́pị̃ jọ, ‘Índre mâ ngọ́pị, ãma ụ́'dụ́ pírí mí be, ãzíla ãko mádrị̃ kí
pírí mí ãni.
32 Wó lẽ ãma idé ãyĩkõ rá, ã'dusĩku mí ádrị́pị drãjó rá; adrî dó ị̃dị́. Ãvĩjó
rá; ịsụ́ dó ru rá.’ ”

16

'Bá ãko tãmbalépi mũlũmbẽ sĩ rĩ

1 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ágọ́bị́ ãzí ãlu kụ́rẹ́ŋị́ la 'bã 'bá ãko
tãmbalépi rĩ, útõ ĩ'di kápa 'dị́pị tị gá ĩ'di ĩ'di 'bã kápa kí izajó izâ rĩ sĩ.
2 Umve dó 'bá 'bãlé 'dã 'i ĩ'di rụ́ 'dõlé zị ĩ'di, ‘Ị̃jọ́ mâ arelé ími ụrụ'bá gá
rĩ ã'du? Ínze mâ kápa kí vú, ã'dusĩku mí icó dó mâ ngá kí tãmbalé ị̃dị́ ku.’
3 “'Bá ãko tãmbalépi rĩ jọ dó ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ma dó ú'dî'da ã'du idé?
Ãmbógó mádrị̃ la áma dro ãzị́ gá rá, ma vâ ũkpõ kóru ámvụ́ sõjó, ãzíla
ma vâ drị̃nzá sĩ ãko a'ị̣ŋá a'ị̣jó.

4 Ánį̃ dó ma mụ ã'du idélé yã rĩ gá rá, 'bá kí mụ áma a'í̧lé ĩ'badrı̨́ko gá
rá ãzı̨ drĩ dó ukó mání rá rĩ gá.’
5 “Umve dó 'bá ãmbógó ĩ'didrı̨ 'bã mõrı̨ trũ rĩ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé. Zı̨ drı̨́drı̨
rĩ 'i, ‘Mõrı̨ ãmbógó mádrı̨ drı̨ mídrı̨ lé rĩ sı̨?’
6 Umvi ĩ'diní, ‘Dé'bẽ túrú ãrõ ãdu nalé nãnã rĩ ãni.’ 'Bá ãko tãmbalépi
rĩ umvi ĩ'diní, ‘Íri vũrṵ́, mí asi dẹ́nǫ̃ 'dĩ rá, ísĩ túrú sụ.’
7 “Ãtí'bó 'dĩ umve ágọ́bı̨ námbã į̃rı̨ sĩ rĩ 'i, ĩ'di mụ afílé 'bo, zı̨ ĩ'di,
‘Ãmbógó mádrı̨ 'bã mõrı̨ mídrı̨ íngõpí?’ Umvi, ‘Mõrı̨ mádrı̨ ĩ'di ãnáfóró
gũtı̨yã álĩfũ ãlu ãni.’ Ãtí'bô jọ ágọ́bı̨ 'dĩ ní, ‘'Dĩ kãrãtásĩ ándrá drı̨́drı̨ ĩmi
sĩ i̧jọ́ itújó ĩ'di be rĩ 'i. Ísĩ kãrãtásĩ ú'dí la ãję̃ ũfẽjó gũtı̨yã túrú ãrõ ãnáfóró
ãni.’ *
8 “Ãmbógó i̧cṵ́ 'bá ĩ'di 'bá ãko tãmbalépi rĩ ĩ'di 'bã i̧jọ́ 'dĩ idéjó íni
ũndũwã sĩ rĩ sĩ. Ã'dusĩku 'bá ũ̃nọ́kṵ́ drı̨ gá 'dĩ kí ũndũwã rú i̧jọ́ ĩ'badrı̨
kí idé ndẽ 'bá dı̨zã drı̨ 'dĩ kí rá.
9 Ájọ ĩminî, ĩmi ayú málĩ ũ̃nọ́kṵ́ gá 'dĩ kî sĩ wõrı̨ i̧sṵ́jó ĩminî, drĩ dó ukó
'bo, ála dó drṵ́zı̨ ĩmi a'i̧ lı̨cọ́ Ãdróŋ́á drı̨ jã 'dâ rĩ gá.
10 “'Bá ási̧ dı̨́lı̨́ ãko ĩmbíráŋ́á sĩ rĩ, ási̧ la vâ adru dı̨́lı̨́ ãko ãmbógó sĩ. 'Bá
ási̧ dı̨́lı̨́ ãko ĩmbíráŋ́á sĩ ku rĩ, ási̧ la icó vâ adrulé dı̨́lı̨́ ãko ãmbógó sĩ.
11 Ími ási̧ drĩ adru dı̨́lı̨́ málĩ ũ̃nọ́kṵ́ drı̨ gá 'dâ rĩ kí tãmbaŋ́á sĩ ku, ícó dó
ási̧ 'bãlé ími drı̨ gá málĩ Ãdróŋ́á drı̨ mgbã rĩ sĩ íngoní ru?
12 Ĩdrĩ adru ási̧ dı̨́lı̨́ sĩ 'bá ãzí 'bã ãko sĩ ku, ã'di la dó míní ãko mî trũ
adrujó rĩ fẽ nĩ?
13 “Ãtí'bó ãzí icólépi ãzı̨ ngalépi ãmbogo i̧rı̨ kí pálé gá la 'dáyụ. Ĩ'di ãlu
rĩ ngũ̃ ũnzí ĩ'di ãzí rĩ lẽ áyụ, jõku ĩ'di ãzí rĩ ru rá, ĩ'di ãzí rĩ ide-idê. Ĩmi
icó ãzı̨ ngalé Ãdróŋ́á nî ãzíla séndẽ ní ku.”

Ímbátáŋ́á Yẹ́sũ̃ drı̨ ãzı̨́táŋ́á drĩ rĩ
(Mãtáyõ 11:12-13; 5:31-32; Mãrákõ 10:11-12)

14 'Bá Fãrĩsáyĩ rú sĩlíngĩ lẽlépi ambamba 'dĩ kí mụ i̧jọ́ 'dĩ arelé 'bo, utru
kí mẹ́lẹ́tı̨ sĩ ĩ'di idejó.
15 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ĩmi 'bã 'bá múké la ru 'bá kí mẹ́lẹ́tı̨ gá cénĩ, wó
Ãdróŋ́á nį̃ ĩmi ási̧ rá. Ãko 'bá 'bã kí i̧jọ́ 'bãlé ũkpó 'dĩ kí, Ãdróŋ́á drı̨́lẹ́ gá
ãko ãzí ngũ̃lé ũnzí la.
16 “Ãzı̨́táŋ́á Mṵ́sã drı̨ ãzíla i̧jọ́ nãbı̨ya 'bã kí sĩlé 'dĩ kí abe ûlũ kí kpere
sáwã Yõhánã Bãbũ̃tı̨́zı̨ fẽlépi rĩ drı̨ agá; i'dójó ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ i̧jọ́ mgbã Sṵ́rṵ́
Ãdróŋ́á drı̨ 'bũ̃ gá rĩ ála i̧jọ́ la ũlũ, 'bá pírí kí ru afụ filé ala gâlé ũkpõ sĩ.
17 Ĩ'di i̧jọ́ ãzí áŋ́mátrẽ la 'bũ̃ kí ũ̃nọ́kṵ́ be kí ukó rá wó i̧jọ́ ífí Ãdróŋ́á ãni
ĩmbíráŋ́á ãzı̨́táŋ́á agá rĩ ãvĩ ku.
18 “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro rá drı̨ ndú la ĩgbã, ĩ'di ãwũ̃ nga; ágọ́bı̨
ũkú drolé rá rĩ ĩgbãlépi rĩ ĩ'di ãwũ̃ nga.”

Lázãrõ kí ágọ́bı̨ málĩ trũ rĩ be

19 “Ágọ́bı̨ ãzí málĩ trũ la ãlu ĩ'di ru sũ̃ bõngó ãję̃ rú rĩ kí agá, ãzíla ĩ'di
u'á jó ãję̃ ãni la agá ãzíla íná na ãlá ru ṵ́'dṵ́ pírí.
20 Ágọ́bı̨ ãzí ãlu lẽmẽrí ụrụ'bá la pírí ãkõzá ru, rṵ́ la Lázãrõ 'i, ála ĩ'di
ají 'bãlé ágọ́bı̨ málĩ trũ 'dĩ drı̨ kẽjı̨́tı̨ gá 'dãá,

* **16:7** Ụpı̨gọ́ŋ́á 'dĩ idé i̧jọ́ 'dĩ 'i 'bá pírí *mõrı̨* nalépi ãmbógó ĩ'didrı̨ drı̨ rá 'dĩ abe.

21 ãkónã ayilépi méjã sị gá 'dã kí ũtẽlé nalé. Ũcogo kí amṵ́ ãkõzá ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ kí ũndrãlé.
22 “Ágọ́bị́ lẽmẽrí 'dã drã dó rá, mãlãyíkã amṵ́ kí ĩ'di agụlé 'bãlé rilé Ịbụrahịmṵ̃ andre gá. Ágọ́bị́ málĩ trũ rĩ drã vâ ĩsĩ̀ vâ ĩ'di.
23 Fi dó ãcí ukólépi ku rĩ agá, ri drĩ̀ cịlé ãcí 'bã ãzá sĩ, ndre ãngũ ụrụgá, ndre Ịbụrahịmṵ̃ 'i álị́ 'dáni, Lázãrõ ĩ'di bṵ́lṵ́ gá 'dâ.
24 Umve dó Ịbụrahịmṵ̃ 'í, ‘Bãbá Ịbụrahịmṵ̃! Índre áma ízákĩzã, mí ãpẽ Lázãrõ tị tĩndrímváŋá sulé ĩyị́ agâ sĩ áma ṵ́lị́ ụdṵ́jó, ã'dusĩku ma drĩ̀ cị ãzá ãmbógó la sĩ ãcí 'dõ agá 'dõ!’
25 “Wó Ịbụrahịmṵ̃ umvi ĩ'dinî, ‘Mâ ngọ́pị mí ũrã drĩ íjọ́ ándrá mî adrujó ídri ṵ̃nọ́kṵ́ drĩ̀ gâlé rĩ sĩ, mí ịsṵ́ ãyĩkõ rá, wó Lázãrõ ịsṵ́ ándrá 'bãngá ũcõgõ áyụ. Ú'dî'da ĩ'di dó drĩ vâ ĩ'diní ãyĩkõ ịsṵ́, wó mí adru drĩ vâ ãngũ ũcõgõ ịsṵ́jó 'dĩ agá 'dãá.
26 Íjọ́ 'dĩ agá 'dâ 'bṵ́ ãzí mgbi la ãma drĩdríŋĩ gá cí, 'bá ãzí drĩ dô sĩ lẽ alị́lé ãma rṵ́ 'dõlé ãzíla ĩmi rṵ̃lé icó dó sĩ ku, 'bá ãzí icó vâ alị́lé ĩmi rṵ̃lé ãma rṵ́ 'dõlé ku.’
27 “Umvi, ‘Má a'ị́ mi bãbá, ípẽ Lázãrõ tị má átẹ́pị́ drị́ko gâlé,
28 má ádrị́pịka kí tõwú cí. 'Bã mụ kí bị́lẹ́ ĩndṵ́ lilé 'ba amṵ́ kí rû sĩ ãngũ sĩ drĩ̀ cịjó 'dõ gá 'dõlé ku.’
29 “Ịbụrahịmṵ̃ umvi, ‘Mṵ́sã kí nãbịya abe 'dãá cí; 'ba are kí íjọ́ kí tị gá rĩ 'i.’
30 Jọ, ‘Yụ, bãbá Ịbụrahịmṵ̃, 'bá angálépi 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá la drĩ tá mụ nĩ kí tá ásị́ uja rá.’
31 Jọ ĩ'diní, ‘Drĩ kí Mṵ́sã kí tị are nãbịya abe ku, icó kí vâ 'bá angálépi 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'bã íjọ́ arelé ku.’ ”

17

Íjọ́ ũnzí kî trũtáŋá be
(Mãtáyõ 18:6-7, 21-22; Mãrákõ 9:42)

1 Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ãko fẽlépi la 'bá 'baní íjọ́ ũnzí idéjó rĩ kí amṵ́ 'dĩ, wó 'bá fẽlépi la íjọ́ 'dĩ 'ba amṵ́ kí ĩ'di rṵ́ sĩ rĩ ní ũcõgõ.
2 Ĩ'di tá múké la 'bá íni rĩ imbe gá írã ãná 'ịjó ãmbógó kpakụ rĩ umbéjó trũ ĩ'di 'bejó mĩrĩ agá, ndẽ ĩ'diní fẽjó la anzị níríŋá 'dĩ 'baní íjọ́ izajó.
3 Ịnzị̃ mịfị̃ ĩmi sĩ.
“Mí ádrị́pị drĩ íjọ́ iza mí rṵ́, íza drĩ̀ la gá; drĩ ru ásị́ uja rá, ítrũ ĩ'di rá.
4 Drĩ íjọ́ iza mí rṵ́ pâlé ázĩ̀rĩ̀ ṵ́'dṵ́ ãlu agá, amṵ́ vâ mí rṵ́ 'dõlé pâlé ázĩ̀rĩ̀ trũtáŋá a'ị́lé jọ́jó la, ‘Má uja ásị́ rá,’ lẽ ítrũ ĩ'di rá.”
5 Ṵ̃pịgọ́ŋa jọ kí Úpí nî, “Mí ĩ̀drĩ̀ ã'ĩ̀táŋá ãmadrĩ̀ ãmbógó ru.”
6 Úpí umvi ĩ'baní, “Ĩ̀drĩ tá adru ã'ĩ̀táŋâ trũ wereŋá ru hãrãdálĩ̀ ífí áni, ĩmi icó jọ́lé la ife 'dĩ ní, ‘Mí anzé mi ízókî trũ kpítã ímụ ími salé mĩrĩ agá!’ Ĩ'di ĩmi tị are rá.
7 “Ĩmi ãzí ãlu la 'bã ṵ̃pị́gọ́ŋá ãzí drĩ angá ámvṵ́ sõ agá jõku kãbĩlõ ucé agá, drĩ amṵ́ lị́cọ́ gá angájó ámvṵ́ agâlé, mi ĩ'diní jọ la 'bã afụ ru gbõgbõ mụlé íná ĩ'didrĩ̀ nalé yã?
8 Adru íni ku! Kẹ̃jị́ la gá mi jọ la ĩ'diní, ‘Ímụ íná mádrị́ ĩndró drĩ̀ idélé bábá, ísṵ̃ bõngó ãlá rĩ kí mi sĩ amṵ́ mání íná fẽlé nalé, ãzíla ãko mvụlé mvṵ̃-mvṵ̃ rĩ kí abe, 'dã bã ũngúkú gá mi dô sĩ mụ íná mídrĩ̀ nalé ĩndõ.’

9 Ṵpị́gọ́ŋá 'dã ní úfẽ ãwã'dĩfô ĩ'di 'bã ãzị̃táŋá vú ũbĩjó ãzíla idéjó 'dã sĩ
rá yã?
10 Ĩmi vâ 'dĩ 'bã áni; údrĩ ĩminí ị́jọ́ ĩmi idélé rĩ kí ũlũ ĩdrĩ kí idé 'dĩ áni
'bo, ĩjọ, ‘Ãma ãmã ngá ṵ̃pị́gọ́ŋá jõ údu 'dâ rĩ kî, ãnga 'bãngá ãzị̃ jõ ãma
ãni údu rĩ 'i.’ ”

'Bá mụdrị̃ ãrí 'bã nalé rá rĩ kí adríjó rĩ

11 Yẹ́sṵ̃ 'bã mụ agá Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé mụ lõkókõrí Sãmãríyã 'bã ãni Gãlị́lị̃
be rĩ agâ sĩ.
12 Ĩ'di 'bã fi agá tõrọ́mẹ́ ãzí ãlu la agá, 'bá mụdrị̃ ãrí 'bã nalé rá la amṵ́
kí drị̃ ụfụlé ĩ'di trũ. Tu kí pá rá-rá ru.
13 Ayú kí ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Úpí Yẹ́sṵ̃, íko ãma ãzã fô!”
14 Ĩ'di mụ kí ndrelé 'bo jọ, “Ĩmụ ĩmi i'dalé ãtalo ídétáŋá idélépi 'baní ími
ụrụ'bá undréjó.” Ĩ'bã kí mụ agâ, ãrí kí ụrụ'bá gá rĩ ukó rá.
15 Kí ãzí ãlu ĩ'di mụ ndrelé la 'í adrí 'bo, ãgõ vúlé Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé Ãdróŋâ
rṵ́ ungoŋâ trũ rere ṵ́'dṵ́kọ́ sĩ.
16 'Be ru Yẹ́sṵ̃ pálé gá fẽ ãwã'dĩfô ĩ'dinî, wó 'bá 'dĩ 'bá Sãmãríyã rú la.
17 Yẹ́sṵ̃ zị, “'Bá mụdrị̃ 'dĩ adrí kí tá pírí ku yã? 'Bá úrômĩ rĩ kí dó íngõlé?
18 'Bá ãmị́yọ́ŋá ru 'dĩ ãgõ dó 'bãngá amṵ́lé Ãdróŋá rṵ́ ịcṵ́lé ãwã'dĩfô fẽjó
á'dṵ̃sĩ la ã'du ị́jọ́ sĩ?”
19 Jọ ĩ'dinî, “Mí angá ímụ; ã'ị̃táŋá mídrị̃ idé mi múké.”

Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã amṵ́ŋá
(Mãtáyõ 24:23-28, 37-41)

20 Ṵ'dṵ́ ãlu 'bá Fãrĩsáyĩ rú la zị kí Yẹ́sṵ̃ 'i, “Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị̃ la amṵ́ ã'dụtṵ́
rĩ?” Yẹ́sṵ̃ umvi kí, “Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị̃ amṵ́ gẽrị̃ ĩmi ásị̃ 'bãjó undréjó la 'dĩ
áni la ku.
21 'Bá ãzí ní sĩ jǫ̣jó la, ‘Ĩ'di 'dõnu,’ jõku, ‘Ĩ'di 'dãnu’ la 'dáyụ, ã'dusĩku
Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị̃ rĩ ĩ'di ĩmi agá 'dĩ.”
22 Jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ṵ'dṵ́ ãzí la amṵ́ lé 'dĩ, ĩmi sĩ lẽjó Ngọ́tị̃
'Bádrị̃ 'bã ṵ́'dṵ́ ndrejó rĩ, wó ĩmi icó ndrelé la ku.
23 'Bá kí ĩminí lũ la, ‘Ĩ'di 'dõnu!’ Jõku, ‘Ĩ'di 'dãnu!’ Lẽ ĩmụ ṵ̃cẽ trũ kí vú
gâ sĩ ndrṵ̃ trũ la ku.
24 Ĩndre drĩ, Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã ṵ́'dṵ́ ãgõjó rĩ ĩ'di cécé ãvi áni, ĩ'di nĩ némé
ĩ'di 'bṵ̃ ji i'dójó wókõ ãzí rĩ gá kpere ãzí rĩ gá.
25 Wó drị̃drị̃ rĩ gá, lẽ 'bã ịsṵ́ cãndí ráká, ãzíla 'bá ĩ'didrị̃ áyi gá rĩ 'bã gã
kí sĩ ĩ'di úmgbé.
26 “Cécé ĩ'di 'bã ándrá adrujó ṵ́'dṵ́ Núwã ngárĩ rĩ sĩ rĩ áni, ṵ́'dṵ́ Ngọ́tị̃
'Bádrị̃ 'bã amṵ́jó rĩ la vâ adru 'dã áni.
27 'Bá kí ándrá ãngũ na agá, íwá mvụ agá, ãzíla kí ũkú ĩgbã agá, kí vâ
ĩ'bã izonzi kí fẽ agá ágó gá ṵ́'dṵ́ Núwã ngárĩ rĩ sĩ kpere ĩ'di 'bã fi agá í'bó
ãmbógó rĩ agâlé. Ĩyị̃ ãmbógó 'bá ịmvṵ́lépi rĩ 'bã amṵ́ agá kí ịmvṵ́ agá pírí.
28 “Ĩ'di ándrá vâ cécé 'dĩ 'bã áni ṵ́'dṵ́ Lọ́tị̃ drị̃ sĩ. 'Bá kí ãngũ na agá ãzíla
mvụ agá, ãko ĩgbã agá ãzíla ãko ĩ̃tũndã agá, ãkónã sa agá ãzíla jó sị agá.
29 Wó ṵ́'dṵ́ Lọ́tị̃ 'bã Sõdómũ a'bejó rĩ sĩ, ãcí ri 'dịlé angájó 'bṵ̃ gâlé bãrṵ́tị̃
trũ ĩ̃lị̃kị̃ kí pírí.
30 “Ĩ'di vâ adru cécé 'dĩ 'bã áni ṵ́'dṵ́ Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã amṵ́jó ru i'dajó rĩ
sĩ.

31 Ṵ'dụ́ 'dã sĩ 'bá tụlépi ĩ'didrị́ jó sị́ rĩ lẽ 'bã asị́ vũ̃rụ́ 'dõlé filé ãko ĩ'didrị̃
kí a'dụ́lé ku. 'Bá ámvụ́ agá rĩ 'bã ãgõ vâ ãko ãzí gá lị́cọ́ gá 'dõlé ku.
32 Ĩmi ũrã ị́jọ́ Lọ́tị̃ 'bã ũkû drị̃! *
33 'Bá drĩ lẽ ru ídri ĩ'didrị̃ tãmbalé nĩ, ĩ'di ãvĩ la rá; wó 'bá ídri ĩ'didrị́ gá
rĩ ãvĩlépi rá rĩ la tã la mba rá.
34 Ájọ ĩminî, ị́nị́ 'dã sĩ 'bá ĩ̀rĩ̀ kí ru la mgbọ́lọ́ ãlu sị́ gá, ála ãlu rĩ 'dụ, ála
ãzí rĩ a'be.
35 Ũkú ĩ̀rĩ̀ kí ãná 'ị ãngũ ãlu gá, ála ãlu rĩ 'dụ rá, ála ãzí rĩ a'be. [
36 Ãgọbị ĩ̀rĩ̀ kí mụ ámvụ́ sõlé ãngũ ãlu gá, ála ãlu rĩ 'dụ, ála ãzí rĩ a'be.]”
†
37 Zị kí, “Íngõlé yã, Úpí?” Umvi, “Ãngũ ãko ãzí 'bã ãvũ la adrujó cí rĩ
gá, 'dã bãsĩ ãngũ núgúnúke 'bã kí ru trajó rĩ.”

18

Ị́jọ́ u'bélé ũkú ãwụ́zị́ ru ãzãkoma lẽlépi rĩ drĩ̀ gá rĩ

1 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní ị́jọ́ u'béŋá 'dĩ sĩ kí imbájó, lẽ 'bã ãndẽ
kí Ãdróŋá zịŋá sĩ ku.
2 Yẹ́sụ̃ jọ, “'Bá 'bá ị́jọ́ lị́lépi la ãzí ãlu táwụ̃nị̃ ãzí gá Ãdróŋá nị̃lépi ku la,
ãzíla asílépi 'bá kí sĩ ku la.
3 'Dãá ũkú ãzí ãwụ́zị́ ru la cí, ụ́'dụ́ pírí ĩ'di amụ́ mãmálá 'bãlé 'bá 'bá ị́jọ́
lị́lépi rĩ drĩ̀lẹ́ gá, ‘Íko áma ãzã 'bá mâ mẹ́rọ́'bá ru rĩ sĩ!’
4 Ṵ'dụ́ ũ'bíkãnã rú 'bá 'bá ị́jọ́ lị́lépi rĩ ko ũkú ãwụ́zị́ ru 'dã ãzã ku, vúlé
vúlé ru jọ ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ádrĩ táni ãrútáŋá fẽ Ãdróŋá ní ku jõku así
'bá kî sĩ ku,
5 álẽ ndrelé la ị́jọ́ ũkú ãwụ́zị́ ru 'dĩ 'bã lẽlé rĩ kí ị́sụ́ kí rá, ã'dusĩku ãwụ́zị́
'dĩ la áma ĩcãndĩ ụ́'dụ́ pírí, ádrĩ idé la ku, ĩ'di ri amụ́lé áma ĩcãndĩlé jã
'dâ, ma dô sĩ ãndẽ rá!’ ”
6 Ãzíla Yẹ́sụ̃ jọ, “Ĩmi are ị́jọ́ 'bá 'bá ị́jọ́ lị́lépi pị́rị́ ku rĩ ní jọlé rĩ.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ícó ị́jọ́ lị́lé múké 'bá ĩ'di 'bã ũpẽlé rá rĩ 'baní ku yã?
Ãdróŋá icó 'bá awálépi ĩ'di rụ́ ĩ̀tụ́ kí ị́nị́ be rĩ a'belé ãmvé ku.
8 Álũ ĩminí, Ãdróŋá la mũkẽ idé ĩminí gbõŋáŋá ru. Wó Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ drĩ
drụ́zị́ ãgõ rá, ĩ'di 'bá ã'ĩ̀táŋá agá rĩ kí ị́sụ́ ũ̃nọ́kụ́ drĩ̀ gá 'dâ sị́ yã?”

Ị́jọ́ u'bélé 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ drĩ̀ gá ãzíla 'bá mũ̃sọ́rõ̃ tralépi rĩ be

9 Yẹ́sụ̃ jọ ị́jọ́ ị́jọ́ u'bélé 'dĩ sĩ 'bá ru 'bãlépi Ãdróŋá drĩ̀lẹ́ gá kpị́ 'bá ãzí 'dĩ
'baní ãndânĩ rĩ kí drĩ̀ gá.
10 “'Bá ĩ̀rĩ̀ mụ kí Ãdróŋá ã'ĩ̀lé lị́cọ́ Ãdróŋá drĩ̀ agá, 'bá ãlu rĩ ĩ'di 'bá
Fãrĩsáyĩ rú rĩ, ãzí rĩ 'bá mũ̃sọ́rõ̃ tralépi rĩ 'i.
11 “Ágọ́bị́ Fãrĩsáyĩ rú rĩ angá tu pá ụ́rụgâ sĩ, ã'ĩ̀ Ãdróŋá ĩ'didrị̃ jọ,
‘Ãdróŋá, áfẽ míní ãwã'dĩfô mání adrujó cécé 'bá ãzí ũ̃gụ́'bá ru, ị́jọ́ ũnzí
idélépi, ãwụ́'bá ru rĩ kí áni ku rĩ sĩ. Má vâ adrujó cécé 'bá mũ̃sọ́rõ̃ tralépi
'dĩ kí áni ku rĩ sĩ.
12 Ma u'á íná nanâ kóru ụ́'dụ́ ĩ̀rĩ̀ sãbị́tị̃ ãlu agá, sĩ ími rụ́ ị́cụ́jó, ãzíla ma
ãko mání ị́sụ́lé ãlu mụdrị́ agá rĩ fẽ mínî.’

---

* **17:32** *Lọ́tị̃ 'bã ũkû* drã ĩ'di 'bã ándrá ãngũ andréjó vúlé rĩ sĩ. † **17:36** Vásĩ 36 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tị̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị́ Gĩ̀rị́kị̃ tị sĩ ídu drĩ̀drĩ̀ rĩ kí agá 'dáyụ.

13 “Wó ágọ́bị̃ mũsọ́rõ tralépi rĩ tu pá ágọ́bị̃ Fãrĩsáyĩ rú rĩ rụ́ rĩ sĩ álị̃. Ndre
ãngũ 'bũ̃ gâlé ku, wó 'bã drị̃ drĩ̃ gá jọ, * ‘Ãdróŋ́á, í'bã ásị̃ ĩ̃gbẹ́ áma drĩ̃ gá
ma 'bá ũnzí idélépi la.’ ”
14 Yẹ́sũ̃ jọ, “Álũ ĩminí, sáwã Ãdróŋ́á ã'ĩ̃jó rĩ la mụ ukólé 'bo, Ãdróŋ́á 'dụ
ágọ́bị̃ mũsọ́rõ tralépi rĩ 'bãlé ãlá ru ndẽ ágọ́bị̃ Fãrĩsáyĩ rú rĩ rá. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ,
'bá ru ịpĩ̃lépi cénĩ̃-cénĩ̃ rĩ, ála ĩ'di isé vũ̃rụ́. Wó 'bá ru 'bãlépi vũ̃rụ́ rĩ ála
ĩ'di 'bã ãmbógó ru.”

Yẹ́sũ̃ 'bã sũ̃sụ́ wijó anzị̃ níríŋ́á kí drĩ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:13-15; Mãrákõ 10:13-16)

15 'Bá ri kí ándrá ĩ'bã anzị̃ níríŋ́á kí ajílé Yẹ́sũ̃ rụ́, sĩ sũ̃sụ́ wijó kí drĩ̃ gá.
'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, uzá kí 'bá 'dã kí drĩ̃ gá.
16 Wó Yẹ́sũ̃ umve anzị̃ kí amụ́lé ĩ'di rụ́ 'dõlé, ãzíla jọ, “Ĩmi a'be anzị̃ nírí
'bã amụ́ kí má rụ́ 'dõlé, ĩmi atrị̃ kí amụ́ŋ́á gá ku, ã'dusĩku Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drĩ̃
'bá 'dĩ 'bã ãni.
17 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ĩmi ãzí drĩ Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drĩ̃ rĩ a'ị̃ cécé ngọ́tị̃ŋ́á
ĩmbíráŋ́á rĩ áni ku, icó filé Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drĩ̃ agá ku.”

Ãmbógó kụ́rẹ́nĩ̃ ru rĩ
(Mãtáyõ 19:16-30; Mãrákõ 10:17-31)

18 Ãmbógó Yãhụ́dĩ̃ rú la zị̃ Yẹ́sũ̃ 'i jọ, “Ímbápị̃ múké rĩ, ma ã'du idé sĩ
ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́jó?”
19 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'di, “Mi áma umve 'bá múké la ã'du ị́jọ́ sĩ? 'Bá ãzí múké
la yụ pẽ lú Ãdróŋ́á 'i.
20 Ínĩ̃ ãzị̃táŋ́á kí rá: ‘Ínga ãwũ̃ ku, í'dị̃ 'bá ku, mí ũ̃gũ̃ ũ̃gũ̃ ku, mí alị̃ ĩnzõ
'bá ãzí ụrụ'bá gá ku, íru mî átẹ́pị̃ kí mî ãndrẽ be.’†”
21 Ágọ́bị̃ umvi ĩ'diní, “Ị̃jọ́ 'dĩ kí bãsĩ mání ngalé i'dójó ãnzĩ̃rĩ̃ŋ́ã sĩ rĩ kî.”
22 Yẹ́sũ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ ĩ'diní, “Ị̃jọ́ ãzí ace drĩ míní ãlu cí, lẽ mí
ụzị̃ ãko mídrĩ̃ kí pírí, ífẽ séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní mi dó sĩ adru málĩ
trũ 'bũ̃ gâlé, 'dã 'bã vúlé gá, mí amụ́ dó sĩ áma vú bĩlé ĩndõ.”
23 Ágọ́bị̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, u'á cãndí sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bã málĩ wẽwẽ
rú 'dã kî sĩ.
24 Yẹ́sũ̃ ndre ágọ́bị̃ 'bã cãndí, jọ, “'Bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drĩ̃
agá rĩ ũkpõ la 'dõ ni yã?
25 Ã'dusĩku, ngãmíyã ní fijó sĩndánĩ ĩ̃ndụ́ gâ sĩ rĩ ĩ'di gbõŋ́á ru ndẽ 'bá
málĩ trũ rĩ ní fijó Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drĩ̃ agá rĩ rá.”
26 'Bá ĩ'di arelépi rĩ zị̃ kí, “Ã'di la ru pa rá rĩ gá nĩ?”
27 Yẹ́sũ̃ umvi, “Ị̃jọ́ 'bá 'baní mbalépi ũkpó rĩ Ãdróŋ́á ní áŋmátrẽ rú.”
28 Pétẽrõ jọ Yẹ́sũ̃ ní, “Índre, ãma a'be lị́cọ́ ãmadrĩ̃ kí sĩ u'dejó ími vú gâ
sĩ!”
29 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá ãzí drĩ lị́cọ́ jõku ũkú ĩ'didrĩ̃ 'i
jõku ádrĩ̃pịka kí 'bá ĩ'di tị̃lépi rĩ kí jõku anzị̃ŋ́á ĩ'didrĩ̃ kí a'be Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á
drĩ̃ 'bã ị́jọ́ sĩ,
30 ĩ'di ũyá ãmbógó la ịsụ́ ụ́'dụ́ 'dĩ agá ãzíla ídri Ãdróŋ́á drĩ̃ ukólépi ku jã
'dâ rĩ ịsụ́ ụ́'dụ́ drĩ̃lẹ́ gá rĩ agá.”

---

* **18:13** Bụ́kũ̃ Ãdróŋ́á drĩ̃ Gĩ̃rĩ̃kĩ̃ tị̃ sĩ rĩ agá úsĩ *jụ́jụ́ adị̃lé* 'dĩ ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrĩ̃ ĩ'bã kí sĩ ũcõgõ i'dajó rĩ. † **18:20** Ãfũ̃ŋ́á 20:12; Ãzị̃táŋ́á Amviŋ́á 5:16-20

Yẹ́sũ̃ nze drã ĩ'didrḭ vú pâlé na rĩ gá
(Mãtáyõ 20:17-19; Mãrákõ 10:32-34)

31 Yẹ́sũ̃ 'dụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ 'dã kí bụ́lụ́ gá jọ ĩ'baní, “Ĩmi
are! Ãma kí mụ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá ḭjọ́ ándrá nãbḭya 'bã kí sĩlé Ngọ́tḭ̃ 'Bádrḭ̃
drḭ̃ gá rĩ 'baní ru idéjó ãndá-ãndá ru rĩ gâlé 'dĩ.
32 ‘Ála ĩ'di fẽ 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku rĩ 'badrḭ, kí mụ ĩ'di idelé, kí ĩ'di u'dá, ãzíla
sũ̃sụ́ uwí ụrụ'bá la gá.
33 Kí ĩ'di co, ãzíla kí ĩ'di 'dḭ rá. Wó ụ́'dụ́ na la sĩ, ĩ'di angá ídri rú ḭ̃dḭ.’ ”
34 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ nḭ̃ kí ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ kí ífí ku, ã'dusĩku ífí la
a'bó ru ĩ'baní cí nḭ̃ kí dó sĩ Yẹ́sũ̃ la ḭjọ́ jọ ã'du drḭ̃ gá yã rĩ ku.

Yẹ́sũ̃ adrí 'bá mḭfḭ kóru á'ḭ̃ŋá a'ḭlépi rĩ
(Mãtáyõ 20:29-34; Mãrákõ 10:46-52)

35 Yẹ́sũ̃ la mụ acálé ãni rú Yẽ̃rḭ́kõ̃ tḭ gá, 'bá ãzí ãlu mḭfḭ kóru la ri gẽ̃rḭ̃ tḭ
gá ãko a'ḭ́lé.
36 Ĩ'di mụ 'bá ũ'bí alḭlépi 'dĩ kí arelé zḭ, “Íni 'dĩ kí ã'du?”
37 Jọ kí ĩ'diní, “Yẹ́sũ̃ 'bá Nãzẽ̃rẹ́tḭ̃ gá rĩ la alḭ nĩ.”
38 Azá re, “Yẹ́sũ̃ Dãwụ́dḭ̃ ngọ́pḭ, mí andré áma ízákĩzã fô!”
39 'Bá drḭ̃lẹ́ gá rĩ jọ kí ĩ'diní 'bã ĩyãŋã tú. Wó ri dó uzálé rere ḭ̃dḭ-ḭ̃dḭ, “Yẹ́sũ̃
Dãwụ́dḭ̃ ngọ́pḭ, mí andré áma ízákĩzã fô!”
40 Yẹ́sũ̃ tu pá jọ âjí 'bá mḭfḭ kóru 'dĩ 'í rụ́ 'dõlé. Ĩ'di mụ acálé ãni rú, Yẹ́sũ̃
zḭ ĩ'di,
41 “Ílẽ má idé míní ã'du?” Umvi ĩ'diní, “Ãmbógó, álẽ ãngũ ndrelé ḭ̃dḭ
fô!”
42 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'diní “Ã'ḭ̃táŋá mídrḭ̃ pa mi rá, índre ãngũ.”
43 Ndre dó ãngũ gbõgbõ ndrẽ-ndrẽ, 'de dó Yẹ́sũ̃ vú gâ sĩ, fẽ dó ãwã'dĩfô
Ãdróŋá nî. Ũ'bí kí mụ ḭjọ́ 'dĩ ndrelé, ḭcụ́ kí Ãdróŋá rụ́ ḭcụ́-ḭcụ̃.

19

Ḭjọ́ Zãkáyõ drḭ̃ rĩ

1 Yẹ́sũ̃ ca Yẽ̃rḭ́kõ̃ gá alḭ ala gâ sĩ.
2 Ágọ́bḭ ãzí ãlu ãmbógó mũ̃sọ́rõ̃ tralépi la, rụ́ la Zãkáyõ 'i, ĩ'di 'bá málĩ
trũ la.
3 Lẽ̃ Yẹ́sũ̃ ndrelé ĩ'di ã'di 'i yã rĩ, wó 'bá kí adrujó ambamba rĩ sĩ, icó
Yẹ́sũ̃ ndrelé ku ĩ'di 'bã adrujó ãlḭpḭ́tḭ́ ru rĩ sĩ.
4 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, cẽ̃ drḭ̃lẹ́ gá mụlé tụlé ife ãmbógó sḭ gá Yẹ́sũ̃ ndréjó ĩ'di 'bã mụ
agá alḭ agá ife 'dã ḭ̃ndụ́ gâ sĩ.
5 Yẹ́sũ̃ la mụ acálé ife ḭ̃ndụ́ gá 'bo, ndre ãngũ ife sḭ gâlé, jọ Zãkáyõ ní,
“Zãkáyõ, mí asḭ vũ̃rụ́ 'dõlé gbõrú, ãndrũ rĩ gá álẽ u'álé mídrḭ́ko gá.”
6 Zãkáyõ asḭ vũ gá 'dõlé gbõrú. Yẹ́sũ̃ a'ḭ́lé mụlé ĩ'didrḭko gâlé ãyĩkõ sĩ.
7 'Bá pírí ḭjọ́ 'dĩ ndrelépi rá rĩ i'dó kí unulé, “Yẹ́sũ̃ mụ ãmụ́ ru ágọ́bḭ ḭjọ́
ũnzí idélépi 'dĩ drḭko gá íngoní ru?”
8 Wó Zãkáyõ angá ụrụgá, jọ Úpí ní, “Úpí, mí are drĩ! Ma ãko mádrḭ
nụ́sũ̃ rĩ kí fẽ 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî, ádrĩ ándrá 'bá ãzí 'bã ãko na rá, ma ĩ'di
ngâ 'bã ãrígó ũfẽ pâlé sụ.”
9 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'diní, “Ãndrũ patáŋá acá jó 'dĩ agá 'bo, ã'dusĩku ágọ́bḭ 'dĩ vâ
Ḭbụrahḭmũ̃ 'bã ngọ́pḭ.
10 Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ amụ́ 'bá ãvĩlépi rá rĩ kí ndrũ̃lé ãzíla kí upalé.”

Į̣jọ́ u'bélé sĩ̃língĩ̃ ífí-ífí mụdrį̣ gólũ̃dĩ̃ rú rĩ̃ drį̃ gá rĩ̃
(Mãtáyõ 25:14-30)

11 'Bá 'bã kí į̣jọ́ Yẹ́sũ̧ 'bã jǫ̣lé 'dĩ̃ kí are agá 'dãá, lũ̃ ĩ'baní į̣jọ́ į̣jọ́ u'béŋ̨á sĩ̃, ĩ'di 'bã adrujó ãni rú Yẹ̃rų̣́sãlę̣́mũ̧ andre gá rĩ̃ sĩ̃ 'bá ũrã kí Sų̣́rų̣́ Ãdróŋ̨á drį̣ rĩ̃ ĩ'di ãni rú i'dájó.

12 Jọ, “Ágǫ̣́bį̣ ãzí ãlu rulé rũrũ la, mụ sų̣́rų̣́ ãzí álį̣ la gá acájó úpí ru, ãzíla ãgõjó vúlé.

13 Mụ drĩ̃ ku rú, umve ũ̧pį̣gǫ̣́ŋ̨á ĩ'didrį̣ mụdrį̣ 'dĩ̃ kí, fẽ ũ̧pį̣gǫ̣́ŋ̨á ãlu-ãlu drį̣ sĩ̃língĩ̃ ífí-ífí gólũ̃dĩ̃ rú la, jọ ĩ'baní, ‘Ĩnga ãzį̣ sĩ̃língĩ̃ 'dĩ̃ sĩ̃ kpere mâ ãgõ agá.’

14 Wó 'bá ĩ'di ãmgbã drį̣ sų̣́rų̣́ gá rĩ̃ ngũ̧ kí ĩ'di ũnzí, pẽ kí 'bá ãzí kí tį̣ ĩ'di vú gâ sĩ̃ mụlé lũlé la úpí ãmbógó sų̣́rų̣́ 'dã gá rĩ̃ ní, ‘Ãlẽ ágǫ̣́bį̣ 'dĩ̃ 'bã adru ãmã úpí ru ku.’

15 “Ú'bã ĩ'di úpí ru rá táni ĩ'bã kí gã agá úmgbé 'dĩ̃ gá 'dâ, ãzíla ãgõ vâ vúlé 'dõlé rá. 'Dã 'bã ũngúkú gá umve ũ̧pį̣gǫ̣́ŋ̨á ĩ'didrį̣ mụdrį̣ 'dã kî lẽjó ñjó la į̣sụ́ kí ũ̧rõ̧drį̣ séndẽ ĩ'diní 'dã kí drį̃ gá rá yã áni.

16 Ũ̧pį̣gǫ̣́ŋ̨á drį̃drį̣ rĩ̃ amụ́ jọ, ‘Úpí, má į̣sụ́ ũ̧rõ̧drį̣ séndẽ ífí-ífí ándrá míní fẽlé ãlu 'dã drį̃ gá mụdrį̣’

17 Úpí jọ, ‘Múké, mí idé ãlá ru, mi ũ̧pį̣gǫ̣́ŋ̨á múké la. Míní ásį̣ 'bãjó ãko ĩ̃mbíráŋ̨á tãmbajó rá rĩ̃ sĩ̃, ma ími 'bã ãmbógó ru táwũ̧ņ̃ mụdrį̣ kí drį̃lẹ́ gá.’

18 Ũ̧pį̣gǫ̣́ŋ̨á námbã ĩ̃rį̃ sĩ̃ rĩ̃ amụ́ vâ jọ, ‘Úpí, má į̣sụ́ séndẽ ífí-ífí ándrá míní fẽlé ãlu rĩ̃ drį̃ gá tõwú.’

19 Úpí jọ, ‘Mi adru ãmbógó ru táwũ̧ņ̃ tõwú kí drį̃lẹ́ gá.’

20 “'Dã 'bã ũngúkú gá, ũ̧pį̣gǫ̣́ŋ̨á ãzí rĩ̃ amụ́ vâ jọ, ‘Úpí, mî séndẽ ándrá míní fẽlé rĩ̃ 'dĩ̃. Má umbé ĩ'di bõngó sĩ, ázį̃ ĩ'di cí tã la mbajó múké-múké ãngũ̧ ãzí gá.

21 Ári idélé ũ̧rį̃ sĩ, ã'dusĩku ílẽ mî ũ̧pį̣gǫ̣́ŋ̨á 'bã nga kí ãzį̃ ũkpó sĩ. Mi ũ̧rõ̧drį̣ 'bá ãzí ãni ĩ'bã kí sĩ ãzį̃ ngajó ásį̃ pírí sĩ 'dụ rá.’

22 Úpí ĩ'didrį̃ umvi, ‘Ma į̣jọ́ lį̣ ími drį̃ gá į̣jọ́ ãfũlépi ími ãmgbã rĩ̃ tį̣ gá rĩ̃ sĩ̃, mi ũ̧pį̣gǫ̣́ŋ̨á múké ku la! Ínį̃ rá álẽ mâ ũ̧pį̣gǫ̣́ŋ̨á 'bã nga kí ãzį̃ ũkpó sĩ ásį̃ pírí sĩ rĩ̃ gá rá, ínį̃ vâ rá ma ũ̧rõ̧drį̣ į̣sụ́ ãko má ãni ku rĩ̃ agá, ãzíla ãko į̣sụ́ ãngũ̧ mâ ũri kpẽjó ku rĩ̃ gá rá.

23 Í'bã tá séndẽ mádrį̃ ãzį̃ ngajó ụ́'dụ́ mâ ãgõjó rĩ̃ sĩ̃ ma tá sĩ a'dụ́ la ũ̧rõ̧drį̣ trũ ku la ã'du sĩ?’

24 “Jọ 'bá pá tulépi aga la gá 'dãá rĩ̃ 'baní, ‘Ĩ'dụ séndẽ 'dĩ̃ drį̣ la gá 'da fẽlé 'bá tá ũ̧rõ̧drį̣ į̣sụ́lépi séndẽ mụdrį̣ rĩ̃ drį̣.’

25 'Bá pá utulépi 'dã jọ kí, ‘Úpí, séndẽ ágǫ̣́bį̣ 'dã drį̃ kí dó mụdrį̣ cí!’

26 Umvi, ‘Ájọ ĩminí, 'bá ãko trũ rĩ̃ drį̃ drį̃ gá ála ãzíla ũ'bã ŋotro, wó 'bá ãko kóru rĩ̃ drį̣ ĩ'di táni trũ adrujó ĩmbíráŋ̨á rĩ̃ ála 'dụ la ĩ'di drį̣ 'dâ rá.

27 Wó 'bá mâ mẹ́rọ́'bá ru ándrá lẽlépi la má adru ĩ'bã úpí ru ku 'dã kí, ĩmi ají kí 'dâ ãzíla ĩmi ụ'dį̣ kí áma drį̃lẹ́ gá 'dâ.’ ”

Yẹ́sũ̧ fi Yẹ̃rų̣́sãlę̣́mũ̧ gá ãrútáŋ̨á ru
(Mãtáyõ 21:1-11; Mãrákõ 11:1-11; Yõhánã 12:12-19)

28 Yẹ́sũ̧ la mụ į̣jọ́ 'dĩ̃ kí delé jọ agá 'bo, mụ kí dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ̃ abe drį̃ gá Yẹ̃rų̣́sãlę̣́mũ̧ gâlé ru.

29 Ĩ'di mụ acálé ãni rú Bẽtẽfágĩ gá Bẽtánĩ be, túpũ umvelé 'Bé Mĩẓȩ̃ỵ́tṵ̃
'i rĩ gá, pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé į̃rį̃ rĩ kí tị, jọ ĩ'baní,
30 "Ĩmụ tõrọ́mẹ́ ĩmi drį̃lẹ́ gá 'dã gá, ĩfi ala gâlé, ĩmi kãyĩnõ mváŋ́á 'bá ãzí
'bã drĩ ũcȩ̃jó ĩ'di sĩ ku la ịsṵ́ úgĩ ĩ'di 'dãá cí. Ĩmi ãtrũ ĩ'di, ĩmi ají ĩ'di 'dõlé.
31 'Bá ãzí drĩ ĩmi zị, 'Ĩmi trũ la ã'du sĩ?' Ĩjọ ĩ'diní, 'Úpí lẽ rá.' "
32 'Bá tá tị pẽlé drį̃ gâlé 'dã mụ kí, ịsṵ́ kí ịjọ́ kí cécé tá lũlé ĩ'baní 'dã 'bã
áni.
33 Ĩ'bã kí kãyĩnõmvâ ãtrũ agá 'dĩ gá 'dâ, 'dį̣pį̣ka la zị kí, "Ĩmi kãyĩnõ trũ
ã'du sĩ?"
34 Umvi kí, "Úpí lẽ ĩ'di nĩ."
35 Ají kí ĩ'di Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé, u'bé kí bõngó ĩ'badrį̃ kí drį̃ la gá, 'bã kí Yẹ́sṵ̃
drį̃ la gá.
36 Yẹ́sṵ̃ 'bã mụ agá 'dĩ gá 'dâ, 'bá aja kí bõngó ĩ'badrį̃ kí gę̃rį̃ agá kãyĩnõ
ní sĩ mụjó drį̃ la gâ sĩ.
37 Ĩ'di mụ acálé ãni rú gę̃rį̃ 'bã ilú agá 'Bé Mĩẓȩ̃ỵ́tṵ̃ drį̃ pá gá 'dãá, ũ'bí
ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ i'dó kí Ãdróŋ́á ịcṵ́lé ãyĩkõ sĩ ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ, tálí ándrá
ĩ'bã kí ndrelé 'dĩ kî sĩ.
38 "Ịcṵ́ úpí amṵ́lépi Úpí Ãdróŋ́á 'bã rṵ́ sĩ rĩ ịcṵ́-ịcṵ̃! †
Lẽ ásį̣ į̃gbę̃ 'bã adru 'bá kí drĩdríŋ̃ĩ gá Ãdróŋ́á be,
lẽ ãma ịcṵ́ Ãdróŋ́á ãmbógó 'bṵ̃ gá 'dį̃zã rú rĩ 'i!"
39 'Bá Fãrĩsáyĩ rú la ajọ́ ũ'bí kí agâlé Yẹ́sṵ̃ ní, "Ímbápị, íjọ 'bá míní imbálé
'dĩ 'bã ĩyãŋ̃ã kí tú."
40 Umvi ĩ'baní, "Ájọ ĩminí, drĩ kí ĩyãŋ̃ã tú, írã kí uzá nĩ."
41 Ĩ'di mụ acálé Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, ndre táwṵ̃nį̃ 'i, awá ĩ'di sĩ ãzíla 'bá ala
gá 'dĩ kí sĩ ũcõgõ sĩ.
42 Jọ, "Ĩdrĩ tá ãko ĩminí ásį̣ į̃gbę̃ ajílépi rĩ nį̃ táni vúlé vúlé ru ãndrũ,
Ãdróŋ́á la tá ĩminí ásį̣ į̃gbẹ́ fẽ rá. Wó Ãdróŋ́á a'bó ĩminí į̣jọ́ 'dĩ nį̃ŋ́á cí,
ã'dusĩku ĩgã ma úmgbé.
43 Ṵ'dṵ́ ãzí la amṵ́ ĩmi drį̃ gâlé 'dĩ drṵ́zį̣ mẹ́rọ́'bá ĩmidrį̃ kí amṵ́ ĩmi celé
rį̣, kí ĩminí ãngũ kí atrị wókõ pírí agá cí, ĩmi apá sĩ ku.
44 Kí táwṵ̃nį̃ 'dĩ andi, kí 'bá ala gá rĩ kí ụ'dį̣ pírí, bõrõ 'bã írã ace ru ụrụgá
ãluŋ́á la ku, ã'dusĩku ĩnį̃ ṵ́'dṵ́ Ãdróŋ́á 'bã amṵ́jó ĩmi pajó rĩ ku."

Yẹ́sṵ̃ ịyá 'bá kí jó Ãdróŋ́á drį̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-17; Mãrákõ 11:15-19; Yõhánã 2:13-22)

45 Yẹ́sṵ̃ fi lịcọ́ Ãdróŋ́á drį̃ agá adro 'bá ãko į̃tṵ̃ndãlépi rĩ kî.
46 Jọ ĩ'baní, "Į̃jọ́ Ãdróŋ́á drį̃ sĩlé rĩ jọ, 'Jó mádrį̃ la adru jó áma ã'į̃jó rĩ 'i.'
† Wó ĩmi uja dó ĩ'di 'ṵ̃jį̣gọ́ ṵ̃gụ'ba 'bã kí sĩ ru ṵ̃zį̃jó rĩ rú.' †"
47 Ṵ'dṵ́ pírí Yẹ́sṵ̃ imbá 'bá kí lịcọ́ Ãdróŋ́á drį̃ agá 'dãá, wó ãtalo ãmbogo
'dĩ kí imba'ba ãzį̣táŋ́á Mṵ́sã drį̃ kí imbálépi rĩ kí ãzíla drį̃lẹ́ Yãhṵ́dį̃ 'badrį̃
abe ṵ̃'bį̃ kí gę̃rį̃ pírí sĩ ĩ'di 'dį̣lé rá.
48 Wó ịsṵ́ kí gę̃rį̃ la ĩ'di 'dį̣jó ũní la ku, ã'dusĩku 'bá ri kí ịjọ́ arelé tị la gá,
lẽ kí ịjọ́ ãluŋ́á la 'bã alį̣ areŋ̃â kóru ku.

---

† **19:38** Zãbṵ́rį̃ 118:26 † **19:46** Ĩsáyã 56:7 † **19:46** Yẽrẽmíyã 7:11

20

Ũkpõ Yẹ́sṹ 'bã sĩ ãzị̃ ngajó rĩ zịjó rĩ
(Mãtáyõ 21:23-27; Mãrákõ 11:27-33)

1 Ụ'dụ́ ãlu Yẹ́sṹ 'bã 'bá kí imbá agá ãzíla ḭjọ́ Mgbã Ãdróŋ́á drḭ̃ ũlũ agá lịcọ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ agá, ãtalo ãmbogo 'dĩ kí, imba'ba ãzḭ́táŋ́á Mṹsã drḭ̃ kí imbálépi 'dĩ kí abe ãzíla 'bá ĩyõ dḭ́ñḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ kí abe amṹ kí ĩ'di rṹ.

2 Zị kí, "Ílũ ãmaní mi ãzḭ̃ 'dĩ kí nga ũkpó íngõ sĩ, ãzíla ã'di fẽ míní ũkpó 'dĩ nĩ yã?"

3 Umvi ĩ'baní, "Ma vâ ĩmi zị zḭtáŋ́á sĩ. Ĩlũ mání,

4 ƀãbṹtḭ́zḭ̃ Yõhánã 'bã fẽlé rĩ angá Ãdróŋ́á drḭ̃ 'bṹ gá yã jõku angá 'bá drḭ́?"

5 I'dó kí ãgátã galé kí drĩdríŋ̃ĩ gá, "Ãma dó umvi la íngoní? Ãdrĩ jọ la, angá 'bṹ gá, ĩ'di zị la, wó ĩmi ã'ḭ̃ Yõhánã ku ã'du sĩ?

6 Wó ãdrĩ jọ la, 'Angá 'bá drḭ̃' ũ'bí 'dĩ kí pírí ãma u'bé írã sĩ, ã'dusĩku ã'ḭ̃ kí Yõhánã 'i nábḭ̃ rĩ gá rá."

7 Umvi kí dó, "Ãnḭ̃ angá íngõlé yã rĩ ku."

8 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Má icó vâ ĩminí ũkpó mâ sĩ ãzḭ̃ ngajó rĩ angá íngõlé yã rĩ lũlé ku."

Ḭjọ́ u'bélé 'bá ãko tãmbalépi rĩ kí drḭ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 21:33-46; Mãrákõ 12:1-12)

9 Yẹ́sṹ mụ ḭjọ́ u'béŋ́á jọŋ́â trũ drḭ̃ gá: "Ágọ́bḭ ãzí sa ándrá zãbíbĩ ĩ'di drḭ̃ ámvṹ agá, fẽ ĩ'di 'bá ãzí ámvṹ sõlépi la 'badrḭ̃ pãngísã rú, mụ ãcḭ̃ ãzí gá ṹ'dụ́ ãzo rú.

10 Sáwã zãbíbũ ũtĩjó rĩ la mụ calé 'bo, pẽ ãtí'bó ãzí tị mụlé ãka la ajílé 'bá tã la mbalépi 'dã 'badrḭ̃lé ĩ'dinî. Wó 'bá tã la mbalépi 'dã co kí ĩ'di, ãpẽ kí tị la drḭ́drḭ̃ ru.

11 Pẽ vâ ãtí'bó ãzí rĩ tị, co kí vâ 'dã 'i, ãzíla fẽ kí ĩ'diní drḭ̃nzá, ãpẽ kí vâ tị la drḭ́drḭ̃ ru.

12 Pẽ vâ ãzí námbã na sĩ rĩ tị ḭ̃dḭ́, co kí ĩ'di, 'bã kí 'ébí ụrụ'bá la gá, a'bé kí ĩ'di ãmvé.

13 "Ámvṹ 'dḭ́pḭ jọ dó, 'Ma dó mụ ã'du idélé? Ánḭ̃ dó 'bo, ma dó mâ ngọ́pḭ mgbã mâ lẽlé ambamba rĩ tị pẽ áyụ. Kí dó ĩ'di ru rá!'

14 "Kí dó mụ ámvṹ 'dḭ́pḭ 'bã ngọ́pḭ mgbã rĩ ndrelé 'bo, jọ kí ḭjọ́ kí drĩdríŋ̃ĩ gá, 'Mgbá 'dĩ bãsĩ drṹzḭ́ acá ámvṹ 'dḭ́pḭ rú nĩ. Lẽ ã'dḭ kí ĩ'di rá! Ãma dó sĩ ámvṹ 'dụ pírí ãma ãni la rú.'

15 A'bé kí ĩ'di ámvṹ agâlé rĩ sĩ ãmvé, 'dḭ kí dó ĩ'di rá."

Yẹ́sṹ zị kí, "Ĩmĩ ũrãjó la rĩ sĩ, ámvṹ 'dḭ́pḭ la ã'du idé yã?

16 Ájọ ĩminí, ámvṹ 'dḭ́pḭ la amṹ, ĩ'di 'bá ámvṹ agá 'dã kí ụ'dḭ pírí rá, ĩ'di ámvṹ fẽ 'bá ãzí ndú la 'banî."

'Bá kí mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ kí, "Ḭjọ́ 'dĩ 'bã idé ru ku!"

17 Yẹ́sṹ ndre ãngũ ĩ'ba rṹlé pḭrḭ-pḭrḭ, jọ, "Ḭjọ́ sĩlé jọlépi la,

" 'Írã 'bá jó sḭlépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ṹrõdrḭ ru sĩ jó 'bã kónã sḭjó rĩ rú 'dĩ 'bã ífí íngoní'? †

18 'Bá pírí írã 'bã sĩ a'déjó drḭ̃ la gá rĩ la anu nírí-nírí, wó 'bá írã 'dĩ 'bã a'déjó drḭ̃ la gá rĩ la andi kpékpé."

† **20:17** Zãbṹrḭ̃ 118:22

Ãma mṵ̃sọ́rọ̃ 'be ã'di ní yã?
(Mãtáyõ 22:15-22; Mãrákõ 12:13-17)

19 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋ́á Mṵ́sã drḭ́ kí imbálépi rĩ abe nḭ̃ kí
Yẹ́sṵ̃ la ḭ́jọ́ u'béŋ́á jọ agá kí ụrụ'bá gá rĩ gá cé. Lẽ kí tí ĩ'di rụlé 'dãá cọtḭ,
wó idé kí ũrĩ sĩ 'bá kí sĩ.
20 Mẹ́rọ́'bá Yẹ́sṵ̃ drḭ́ ri kí ĩ'di undrélé gọ̃gọ̃, ã'dusĩku lẽ kí ĩ'di fẽlé úpí
Rṵ́mḭ́ gá rĩ drḭ́. Pẽ kí dó sĩ 'bá ãzí ru 'bãlépi 'bá múké ru la kí tḭ, wó íni 'dĩ
kí 'bá ḭ́jọ́ ḭ̃ndṵ́ ndrṵ̃lépi ũní-ũníŋ́á ru la kî. Lẽ kí Yẹ́sṵ̃ tḭ gá ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé
ũnzí la rụlé.
21 'Bá ũní-ũníŋ́á gá 'dĩ jọ kí ĩ'diní, "Ímbápḭ, ãnḭ̃ cé mi ḭ́jọ́ mgbã Ãdróŋ́á
'bã lẽlé rĩ imbá 'bá 'banî áyụ. Mí uya vâ 'bá ku 'bá pírí kí míní trũtrũ,
úmgbó ĩ'badrḭ́ 'bã vúŋ́á sĩ.
22 Ílũ ãmaní, ãzḭ́táŋ́á lẽ ã'be mṵ̃sọ́rọ̃ úpí Rṵ́mḭ́ gá rĩ ní yã jõku yụ?"
23 Yẹ́sṵ̃ nḭ́ cé lẽ kí 'ĩ ulélé, jọ ĩ'baní,
24 "Ĩmi i'da drĩ mání dḭ̃nárḭ̃." Zḭ dó, "Í'dá ãzíla rṵ́ sĩlé drḭ́ la gá 'dĩ kí ã'di
ãni yã?" Umvi kí, "Úpí Kãyḭ̃sárḭ̃ ãni."
25 Jọ dó ĩ'baní, "Ĩfẽ ãko Úpí Kãyḭ̃sárḭ̃ drḭ́ Úpí Kãyḭ̃sárḭ̃ drḭ́, ãzíla ãko
Ãdróŋ́á drḭ́ rĩ Ãdróŋ́á drḭ́."
26 Mẹ́rọ́'bá Yẹ́sṵ̃ drḭ́ icó kí ĩ'di rụlé ũ'bí kí drḭ̃lẹ́ gá ḭ́jọ́ ãzí ĩ'di 'bã jọlé ũnzí
la sĩ ku. Ri kí pírí ṵ̃sṵ̃lé ṵ̃sṵ̃ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã umvilé rĩ sĩ ĩyãŋ̃ã kí pírí tútú.

Ũkû la adru ã'di ãni ṵ́'dṵ́ angájó rĩ sĩ?
(Mãtáyõ 22:23-33; Mãrákõ 12:18-27)

27 'Dãá 'bá Sãdũkáyõ rú jọlépi la 'bá angá ídri rú ku rĩ 'bã ãzí amṵ́ kí
zḭtáŋ̂á trũ Yẹ́sṵ̃ rú, jọ kí,
28 "Ímbápḭ, Mṵ́sã sĩ ándrá ãmanî, 'bá ãzí 'bã ádrḭ́pḭ drĩ drã rá drĩ ũkú
a'be anzḭ kóru, lẽ ádrḭ́pḭ̃ 'bã fi ãwṵ́zḭ 'dã sĩ anzḭ tḭjó ádrḭ́pḭ̃ drãlépi rá 'dã
nî.
29 Ṵ'dṵ́ ãlu 'bá ãzí kí ázḭ̃rḭ̃ ádrḭ́pḭ gá, ĩ'bã ádrḭ́pḭ kãyú rĩ ĩgbã ũkú cọtḭ uja
drãlé rá, anzḭ kóru.
30 Ĩ'bã ádrḭ́pḭ námbã ḭ̃rḭ̃ sĩ rĩ fi dó únerê 'i, drã vâ rá.
31 Ĩ'bã ádrḭ́pḭ námbã na sĩ rĩ vâ íni, kpere námbã ázḭ̃rḭ̃ sĩ rĩ rṵ́, ri kí ũkú
'dĩ filé wó ũdrã kí pírí a'be kí drḭ̃lẹ́ ku.
32 Ãsḭ̃jó ũkú 'dĩ drã dó vâ rá.
33 Ú'dî'da ṵ́'dṵ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri rĩ sĩ ũkú 'dã la adru
ã'di ãni? Ã'dusĩku anzḭ ázḭ̃rḭ̃ ádrḭ́pḭka rú 'dĩ 'bã kí pírí ĩ'di alejó ũkú ru rá
rĩ sĩ."
34 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, "'Bá ṵ́'dṵ́ 'dĩ agá rĩ kí ũkú ĩgbã kí vâ ágó rụ ĩndĩ.
35 Wó 'bá lãlé ḭ́jọ́ kpḭ idélépi ãgọbḭ rú ãzíla ũkú rú angálépi ṵ́'dṵ́ drṵ́zḭ
'dã sĩ 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí agá ídri rú rĩ ĩgbã kí ru ku.
36 Kí adru cécé mãlãyíkã kí áni, ãzíla ũdrã kí ḭ̃dḭ́ ku, kí anzḭ Ãdróŋ́á ãni,
ã'dusĩku ĩ'bã kí angájó 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋ̃ḭ̃ gá ídri ru rĩ sĩ.
37 Wó Mṵ́sã i'da ḭ́jọ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rú ḭ̃dḭ́ rĩ rá, Ãdróŋ́á 'bã
ru i'dajó ĩ'diní mḭ̃rḭ́ velépi vẽvẽ rĩ agá rĩ sĩ, umve ĩ'di Ãdróŋ́á Ịbụrahḭ́mṵ̃
drḭ́ 'i, Ĩsákã drḭ́ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drḭ́ 'i. †
38 Ĩ'di Ãdróŋ́á 'bá ídri rĩ 'bã ãni, adru 'bá drãlépi rá rĩ 'bã ãni ku, ĩ'diní
rĩ gá 'bá pírí kî ngá ídri."

---

† **20:37** Ãfũŋ́á 3:6

39 Ímbá'bá ãzị̃táŋ́á Mụ́sã drị̃ kí imbálépi 'dĩ 'bã ãzí jọ, “Ímbápị, ị́jọ́ ãndá.”
40 'Dĩ 'bã ũngúkú gá 'bá ãzí ásị̃ imbálépi ĩ'di zị̃lépi ị́jọ́ ãzí sĩ ĩ̃dị́ la 'dáyụ.

Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'bã Ngọ́pị 'i
(Mãtáyõ 22:41-46; Mãrákõ 12:35-37)

41 Yẹ́sũ̃ zị kí, “Ĩ̃'di adru íngoní-íngoní ru Kúrísĩtõ la adru drĩ̃lẹ́ Dãwụ́dĩ̃ drị̃ 'i?
42 Dãwụ́dĩ̃ 'bã ãmgbã rĩ jọ vâ bụ́kũ̃ Zãbụ́rĩ̃ drị̃ agá,
“ ‘Úpí Ãdróŋ́á jọ Úpí mádrị̃ nî:
“Íri áma drị̃ ãndá gá 'dâ,
43 kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí 'bã agá ími pálé gá.” ’ †
44 Dãwụ́dĩ̃ umve Kúrísĩtõ 'i ‘Úpí 'i,’ wó icó adrulé drĩ̃lẹ́ Dãwụ́dĩ̃ ãni íngoní ru?”

Yẹ́sũ̃ tre 'bá kí 'bá ãzị̃táŋ́á imbálépi rĩ kí ị̃jọ́ sĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Mãrákõ 12:38-40)

45 'Bá pírí 'bã kí ị́jọ́ are agá ĩ'di tị gá 'dâ, Yẹ́sũ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálépi rĩ 'banî,
46 “Ị̃nzĩ̃ mịf̃ị 'bá ãzị̃táŋ́á imbálépi 'dĩ kî sĩ. 'Bá 'dĩ lẽ kí ru ácị̃ŋ́á kánzũ ãzo 'dĩ kî trũ ụrụ'bá gá rĩ sĩ, lẽ kí úzị kí ãrútáŋ́á sĩ sụ̃ agá. Lẽ kí vâ ru kụ́rũ̃sị̃ ãlá ãngũ̃ Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩ̃jọ́ rĩ 'dĩ kí agá 'dĩ kî sĩ, lẽ kí vâ ru ãngũ̃ drĩ̃lẹ́ gá ũ̃mũ̃ najó 'dĩ kí sĩ ĩndĩ.
47 Kí vâ fi ãwụzị 'badrị̃ jó agá kí najó, kí ru i'da Ãdróŋ́á ã'ĩ̃lé ãzo rĩ sĩ ũnzĩ̃kãnã drị̃ zị̃jọ́, ị̃jọ́ lị̃lé kí drị̃ gá rĩ ĩ'di ndẽ ãmbõgõ sĩ pírí!”

21

Ũ̃kú ãwụ́zị̃ ru rĩ 'bã fẽtáŋ́á
(Mãrákõ 12:41-44)

1 Yẹ́sũ̃ ndre 'bá málĩ trũ rĩ 'bã kí ãwã'dĩ̃fô 'be agá sãndụ́kũ̃ séndẽ 'bejó rĩ agá jó Ãdróŋ́á drị̃ agá.
2 Ndre vâ ũkú ãwụ́zị̃ ru lẽmẽrí la 'be vâ séndẽ ífí-ífí níríŋ́á la kí ĩ̃rĩ̃ sãndụ́kũ̃ séndẽ 'bejó 'dã agâlé.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ũkú ãwụ́zị̃ ru 'dĩ 'be séndẽ 'bá ãzí tá 'belépi la 'dĩ 'baní ãndânĩ.
4 Ũ̃kú 'dĩ 'bã adru agá lẽmẽrí 'dĩ agá 'dâ, fẽ ãko ĩ'di trũ adrujó rĩ kí pírí, séndẽ tá vâ ĩ'di sĩ adrujó ídri rú rĩ trũ. Wó 'bá ãzí 'dĩ fẽ kí lú séndẽ acelépi ace acê rĩ kí áyụ.”

Ícétáŋ́á ụ́'dụ́ ãsĩ̃jọ́ rĩ drị̃ kî
(Mãtáyõ 24:1-14; Mãrákõ 13:1-13)

5 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé 'dĩ 'bã ãzí kí ị́jọ́ jọ agá írã ũniyambamba lị̃cọ́ Ãdróŋ́á drị̃ 'bã ãbi u'béjó rĩ kí drị̃ gá, ãzíla ndre kí vâ ãko 'bá 'bã kí fẽlé ũniyambamba jó Ãdróŋ́á drị̃ u'béjó rĩ kî. Wó Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní,
6 “Ụ́'dụ́ ãzí vúlé gá, 'bá kí ãko ĩmĩ ndrelé 'dĩ kí andi rá. Kí írã ãlu-ãlu kí ũ̃pị̃ vũ̃rụ́ kí ãko pírí kí andi rá!”
7 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ zị kí ĩ'di, “Ímbápị, ị́jọ́ 'dĩ kí ru idé ã'dụtụ́ rĩ yã? Wó ícétáŋ́á íngõ la ãmaní i'da la ụ́'dụ́ 'dĩ acá ị́jọ́ 'dĩ 'baní ru idéjó 'bo nĩ yã?”

† **20:43** Zãbụ́rĩ̃ 110:1

8 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi adru mịfị trũ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ũ'bí kí amṵ́ áma
rṵ́ sĩ, jọjó la, ‘Ma Kúrísĩtõ 'i,’ ãzíla ‘Sáwã ace ãni rú.’ Ĩbĩ kí vú ku.
9 Ĩdrĩ ã'dị́ 'dịŋá 'bã ịjọ́ are ãlî trũ, ĩmi idé ṵ̃rị̃ sĩ ku. Ịjọ́ 'dĩ kí ru idé drị̃drị̃
ráká, wó 'dĩ adru drĩ ịjọ́ ãsĩjó rĩ kî ku.”
10 Jọ vâ ĩ'baní, “Sṵ́rṵ́ kí angá ru 'dịlé sṵ́rṵ́ ãzí be, ũpi kí vâ ru 'dị ũpi ãzí
kí abe.
11 Ũyãkĩyã la mụ ãngũ ayalé ũkpó sĩ, rílẽ la a'dé ãngũ drị̃ gá, ãyánĩ
ũví ndú-ndú 'dĩ kí ãfũ 'bá ụfụlé ãngũ ndú-ndú gá, ãzíla ịjọ́ ũnzíríkãnã
ãmbogo-ãmbogo 'dĩ kí ru idé ícétáŋá ru 'bṵ̃ gâlé fẽlépi la 'bá kí sĩ idé ṵ̃rị̃
sĩ ịjọ́ ru idélépi drṵ́zị́ 'dĩ 'bã vúlé gá rĩ sĩ.
12 Ịjọ́ 'dĩ idé kí drĩ ru ku rú, 'bá kí ĩmi ụrụ kí ĩmi ĩcãndĩ, kí vâ ĩmi agụ
ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ kí agá ịjọ́ lịlé ũ'bí kí drĩ̃lẹ́ gá, ĩmi 'bejó mãbṵ́sṵ̃ gá,
ãzíla kí vâ ĩmi agụ ũpi kí drĩ̃lẹ́ gá, 'bá ĩyõ ãmbõgõ nalépi ĩmi drĩ̃lẹ́ gá 'dĩ
kí mẹ́lẹ́tị gá, áma rṵ́ sĩ.
13 Ịjọ́ 'dĩ la fẽ ĩminí adrujó mâ sãdínĩ rú ịjọ́ má drị̃ vú nzejó ĩ'banî.
14 Ĩmi ásị́ 'ba umvú ṵ̃rị̃ sĩ ịjọ́ ĩmĩ mụlé umvilé rĩ ũrãjó drị̃drị̃ ku,
15 ã'dusĩku ma mụ ĩminí ũndũwã fẽlé sĩ ịjọ́ jọjó, ịjọ́ 'dĩ sĩ mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃
rĩ icó kí ĩmi tị ndẽlé jõku drị̃ arṵ́lé ãgátã gaŋá sĩ ku.
16 'Bá ĩmi mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ kí angá ĩmi drị̃ko gá, 'bá ĩmi tịlépi rĩ kí ĩmĩ
ádrị̃pịka kí ãzíla ĩmĩ wọ̃rị̃ka kí abe. Kí ĩmi ãzí kí ụ'dị́ rá.
17 'Bá pírí kí ĩmi ngṵ̃ ũnzí áma ịjọ́ sĩ.
18 Drị̃'bị́ ífí ãlu ĩmi drị̃kã gá la icó ãvĩlé ku.
19 Ásị́ tẽŋá ĩmidrị́ ã'ĩ̃táŋá sĩ rĩ la ĩmi pa nĩ.”

Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ la andi rá
(Mãtáyõ 24:15-21; Mãrákõ 13:14-19)

20 Yẹ́sṵ̃ jọ vâ, “Ĩdrĩ dó ndre la ãsĩkárĩ mẹ́rọ́'bá 'badrị̃ ce kí Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃
aga trộ̃kị̃lịrị, ĩmi dó nĩ̃ la rá ĩ'di 'bã andiŋá dó ãni rú.
21 'Bá Yṵ̃dị́yã gá 'dãá rĩ 'ba apá kí 'bé agâlé ru ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ, 'bá táwṵ̃nĩ̃ agá
rĩ 'bã ĩdã kí ru rá, 'bá tọ̃rọ́mẹ agâlé rĩ 'ba afí kí táwṵ̃nĩ̃ agá 'dõlé ku.
22 Lẽ ĩnĩ̃ dó rá 'dĩ ṵ́'dṵ́ ịjọ́ lijó sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị̃ agá ĩ'di ru idé ãngũ
la gá rá rĩ 'i.
23 Ũkú 'a trũ rĩ kí ũkú ngọ́tị̃ undrulépi ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ rĩ kí abe drṵ́zị́ drị̃ cị
íngoní? Ã'dusĩku ũcõgõ ãmbógó la mụ a'dé ãngũ 'dĩ drị̃ gá, ũmbã Ãdróŋá
drị̃ la adru sṵ́rṵ́ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ drị̃ gá.
24 Kí ũdrã ménéŋá sĩ, ála kí wṵ̃ mãbṵ́sṵ̃ rú sṵ́rṵ́ pírí agá; 'bá Yãhṵ́dị̃ rú
ku 'dĩ kí 'bá Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ kí drị̃ atu kpere ṵ́'dṵ́ kí drị̃ atujó rĩ 'bã ukó
agá.”

Ãko i'dalépi la Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ la ãgõ rá rĩ kî
(Mãtáyõ 24:29-31; Mãrákõ 13:24-27)

25 Yẹ́sṵ̃ jọ vâ, “Ícétáŋá kí adru cí ĩ̃tṵ́ kí ụrụ'bá gá ĩmbá trũ lẽlẽgó abe
i'dajó la ịjọ́ la mụ ru idélé nĩ. 'Bá ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dĩ kí ásị́ la mvu rá, ãzíla mĩrĩ
'bã nuŋá sĩ, vâ ĩ'di 'bã úmvúŋá sĩ, icó kí kí ã'du idé yã rĩ nĩ̃lé ku.
26 Ṵ̃rị̃ sĩ 'bá kí drṵ́zị́ acá 'bá ãvũ áni, ãzíla kí ũrãtáŋá agá kí ũrã la ịjọ́
ũnzíkãnã la mụ ru idélé ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá nĩ. 'Dĩ la adru íni la ã'dusĩku, Ãdróŋá
la fẽ ãko 'bṵ̃ gá 'dĩ kí pírí ru aya-ayâ.

27 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá kí Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ ndre amụ́ agá ũrụ́'bũ agá ũkpõ trũ, ãzíla dị̃zã ãmbógó la trũ.
28 Ị̃jọ́ 'dĩ 'baní i'dó agá ru idé agá, ĩmi 'bá mâ imbálé 'dĩ ĩtu pá ũkpó ru. Ĩmi ásị̃ 'bã mba vâ ũkpó ru, ãzíla ĩmi adru ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku ị́jọ́ 'dĩ ífí la kí Ãdróŋá dó ãni rú amụ́jó ĩmi unzejó.”

Ímbátáŋá ịsụ́lé úlúgó ife sĩ rĩ
(Mãtáyõ 24:32-35; Mãrákõ 13:28-31)

29 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní ị́jọ́ ị́jọ́ u'béŋá 'dĩ sĩ, “Ĩndre drĩ úlúgó ife kí ife ãzí 'dĩ abe pírí.
30 Bị́ la ú'dí rĩ drĩ kí ãrũ 'bo, ĩmi dó ndre la ĩmi mịfị̃ sĩ ụ́'dụ́ ãkónã 'bã kí kajó rĩ acá ãni rú 'bo.
31 Cécé gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ 'bã áni 'dĩ sĩ, ĩdrĩ vâ ị́jọ́ 'dĩ kí ndre ru idé agá, lẽ ĩnị̃ rá Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ acá ãni rú 'bo.
32 Ájọ ĩminî ị́jọ́ mgbã, 'bá 'dĩ icó kí ũdrãlé pírí ku, ịsụ́ ị́jọ́ 'dĩ idé kí drĩ ru ku rú.
33 Ị̃jọ́ pírí 'bũ agá rĩ kí ũnọ́kụ́ gá rĩ abe kí ãsị̃ rá, wó ị́jọ́ mádrị̃ icó ãsị̃lé ku.

Ĩmi adru mịfị̃ trũ

34 “Ĩdrĩ adru mịfị̃ trũ, lẽ ĩmi ũrã ị́jọ́ 'dĩ kí ĩmi ásị̃ gá ãnzị̃ rú sĩ ĩmẽrãjó íwá sĩ, ãzíla ị́jọ́ ũrãjó ũcõgõ rú ãko ĩminí lẽlé ídri 'dĩ agá rĩ kí drị̃ gá ku, ã'dusĩku ụ́'dụ́ mâ ãgõjó 'dã la mụ acálé ĩmi drị̃ gá rũ̃gbụ́gbụ́ ãnãkpá i'béjó gbúngũ sĩ rĩ áni ku.
35 Ị̃jọ́ 'dĩ la acá 'bá ũnọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ 'dĩ kí drị̃ gá pírí.
36 Ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi adru mịfị̃ trũ vâ bábá, ĩzị̃ Ãdróŋá 'i ĩmi sĩ ũkpó ịsụ́ sĩ apájó ị́jọ́ pírí lẽlépi ru idélépi 'dĩ kî sĩ ãzíla ĩmi sĩ icó pá tulé Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã drị̃lẹ́ gá ũkpó ru.”
37 Ụ́'dụ́ pírí sĩ Yẹ́sũ̃ ri 'bá kí imbálé lị̃cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá, wó ị́nị̃ ãlu-ãlu sĩ ĩ'di fũ ãmvé angájó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dãá, ĩ'di mụ ụ́'dụ́ kolé túpũ umvelé 'Bé Mị̃zẹ̃yị́tũ̃ 'i rĩ drị̃ gá.
38 'Bá pírí ị́jọ́ ĩ'didrị̃ arelépi 'dĩ kí ãfũ amụ́lé lị̃cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá amụ́jó ị́jọ́ arejó ĩ'di tị gá ũ̃'bụ́tịnị́nị́ ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ.

22

Ị́jọ́ itújó Yẹ́sũ̃ ụrụ'bá gá rĩ
(Mãtáyõ 26:1-5; Mãrákõ 14:1-2; Yõhánã 11:45-53)

1 Ụ̃mũ̃ nalé mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru umvelé ũ̃mũ̃ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ * 'bã ụ́'dụ́ acá dó ãni rú.
2 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzị̃táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi 'dĩ abe ndrũ̃ kí gẹ̃rị̃ Yẹ́sũ̃ 'dịjó, idé kí ũ̃rị̃ sĩ 'bã kí ị́jọ́ sĩ.

Yụ́dãsị̃ ã'ị̃ Yẹ́sũ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelé rá
(Mãtáyõ 26:14-16; Mãrákõ 14:10-11)

3 Sĩtánĩ fi Yụ́dãsị̃ umvelé Ị̃sị̃kãrị́yọ́tị̃ rĩ agá, ĩ'di 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ 'bã ãzí ãlu rĩ 'i.

---

* **22:1** *Ụ̃mũ̃ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ* ĩ'di ũ̃mũ̃ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá Ị̃sị̃rayị́lị̃ drị̃ kí anzéjó Mị̃sị́rị̃ gá rĩ 'bã ị́jọ́ ũrãjó rĩ 'i.

4 Mụ ịjọ́ jọlé ãtalo ãmbogo 'dĩ abe ãzíla 'bá ãsĩkárĩ drį̃lẹ́ gá ãmbogo rú
lịcọ́ Ãdróŋ́á drį̃ andre tẽlépi 'dĩ abe 'i kí ãzã ko Yẹ́sų̃ rụjó rá rĩ drį̃ gá.
5 'Bá 'dĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ, ã'į̃ kí ĩ'diní sĩlíngĩ fẽlé rá.
6 Yụ́dãsį̃ ã'į̃ rá, i'dó gę̃rį̃ ndrų̃lé Yẹ́sų̃ fẽjó rụjó, 'dĩ sĩ 'bá ũ'bí 'bã kí adru
agá yụ 'dĩ gá 'dĩ.

Yẹ́sų̃ 'bã ų̃mų̃ alịjó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ najó
'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rĩ
(Mãtáyõ 26:17-25; Mãrákõ 14:12-21; Yõhánã 13:21-30)

7 Ụ'dụ́ ų̃mų̃ mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ drį̃ acá rá, ụ'dụ́ 'dã sĩ ála vâ kãbĩlõ
ų̃mų̃ alịjó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ drį̃ rĩ lị ídétáŋ́á ru rá.
8 Yẹ́sų̃ pẽ Pétẽrõ kí tị Yõhánã be, jọ ĩ'baní, "Ĩmụ ãmaní ãkónã ų̃mų̃ alịjó
'bá drį̃ gâ sĩ rĩ drị rĩ idélé."
9 Zị kí ĩ'di, "Ílẽ ãmụ idélé la íngõlé yã?"
10 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, "Ĩmĩ fi agá táwų̃ñ̨ Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ drį̃ agâlé, ĩdrĩ drį̃ ụfụ
ágọ́bị́ ãzí úmvú ĩyị́ drį̃ trũ drį̃ gá la abe, ĩ'de vú la gâ sĩ kpere jó ĩ'diní fijó
rĩ agá.
11 Ĩjọ jó 'dị́pị ní, 'Ímbápị jọ, ãngũ 'i sĩ ĩ'diní amụ́jó ų̃mų̃ alịjó 'bá drį̃ gâ
sĩ rĩ najó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rĩ íngõlé yã?'
12 Jó 'dị́pị la mụ jó 'a mmgbọ gõrófã agá idélé bábá ãko pírí trũ la i'dalé
ĩminí, ĩmi idé dó ãkónã 'dãá."
13 Mụ kí rá, ịsụ́ kí ãko kí cécé ta jọlé ĩ'baní rĩ áni, idé kí dó ãkónã ų̃mų̃
alịjó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ drį̃ 'dãá.

Ãkónã Úpí drį̃ rĩ
(Mãtáyõ 26:26-30; Mãrákõ 14:22-26; 1 Kọ̃rį̃ṇĩtọ̃ 11:23-25)

14 Sáwã la mụ acálé ų̃mų̃ alịjó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ najó 'bo, Yẹ́sų̃ kí ų̃pį̣gọŋ́a
abe ri kí vų̃rụ́ méjã tị gá. 15 Jọ ĩ'banî, "Álẽ ásị́ pírí sĩ ų̃mų̃ alịjó 'bá drį̃ gâ
sĩ 'dĩ nalé ĩmi abe, má ịsụ́ drĩ 'dĩ sĩ ũcõgõ ku rú.
16 Ájọ ĩminí, má icó ų̃mų̃ 'dĩ nalé į̃dị́ ku kpere ĩ'di 'bã ru idé agá Sụ́rụ́
Ãdróŋ́á drį̃ agá."
17 Yẹ́sų̃ la mụ kópõ 'dụlé ĩ'didrị́ gá 'bo, fẽ ãwã'dĩfô, ãzíla jọ 'bá ĩ'di 'bã
imbálé 'dĩ 'baní, "Ĩ'dụ kópõ 'dĩ 'i, ĩmi ale ĩ'di ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá.
18 Ájọ ĩminí, má icó zãbíbũ ífí sụ́ 'dĩ mvụlé į̃dị́ ku kpere Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drį̃
'bã acá agá."
19 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sų̃ 'dụ mũkátĩ fẽ ãwã'dĩfô drį̃ la gá, anu 'a la rá,
fẽ dó ĩ'di ĩ'baní jọ, "'Dĩ ụrụ'bá mádrị́ mâ fẽlé ĩmi sĩ rĩ, ĩmi idé 'dĩ jã 'dâ sĩ
áma ịjọ́ ũrãjó."
20 Gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩ'baní ãkónã ų̃mų̃ alịjó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ najó 'bo rĩ vúlé
gá, Yẹ́sų̃ 'dụ kópõ jọ, "Kópõ 'dĩ tị icíma ú'dí rĩ drị́ áma ãrí mụlépi asulépi
ĩmi ịjọ́ sĩ rĩ 'i.
21 'Bá mụlépi áma mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ drị́ la áma drị be méjã ãlu rĩ drį̃ gá
'dĩ.
22 Ngọ́tị 'Bádrį̃ la mụ mụlé cécé ãzị́táŋ́á 'bã lẽlé rĩ áni, ũcõgõ 'bá ágọ́bị́
'dĩ mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ nî!"
23 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ i'dó kí ru ụzịlé ãyá-ãyá ã'di la mụ ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelé
nĩ yã rĩ sĩ.

Ãmbõgõ afụŋ́á

24 Ãgátã ãfũ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá, nį̃jó la ã'di ãmbógó ru
ãndânĩ yã rĩ sĩ.
25 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ũpi 'bá Yãhṵ́dį̃ rú ku 'dĩ 'badrį̃ kí ũkpó trũ 'bá ĩ'badrį̃
kí drį̃ gá ãzí̖tãŋ́á 'bãjó, kí vâ ru 'bã 'bá 'baní wṍ̖rį̃ ru.
26 Wó lẽ ĩmi adru 'bá 'baní 'dã 'bã áni ku, be la, 'bá ãndânĩ rĩ 'bã adru
'bá ru 'bãlépi ngọ́tį̃ŋá áni ṹpį̃gọ́ŋá ru rĩ.
27 Mgbã rĩ gá ã'di ãndânĩ la nĩ yã; 'bá rilépi íná tẽlépi tẽtẽ rĩ 'i, jõku 'bá
íyọ́ŋá iyólépi rĩ 'i? Adru 'bá tẽlépi la tẽtẽ rĩ 'i ku yã? Wó ma bãsĩ 'bá ĩmi
drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ iyólé iyó rĩ 'i.
28 Ĩmi 'bá í̖jọ́ áma ṹ'bį̃jó rĩ kí ndrelépi pírí cé vâ pá tulépi ma be ũkpó
ru i'dóŋá gâlé rĩ 'i.
29 Ãzíla áfẽ ĩmidrį̃ ũpĩ cécé má átẹ́pi̖ 'bã fẽjó la mádrį̃ rĩ 'bã áni.
30 Í̖jọ́ 'dĩ sĩ, má azi̖ dó ĩminí ĩna ãzíla ĩmvụ, ĩri dó sĩ úmvúke ũpĩ drį̃ drį̃
gá, ĩmi dó sĩ í̖jọ́ li̖ Sṵ́rṵ́ mụdrį̃ drį̃ į̃rį̃ Ị̖sị̖rayí̖l̃į̃ drį̃ 'dĩ kí drį̃ gá.”

Yẹ́sṹ i'da í̖jọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Mãrákõ 14:27-31; Yõhánã 13:36-38)

31 Yẹ́sṹ jọ, “Mí are, Sĩ̖mọ́ŋ̃ĩ! Sĩtánĩ lẽ ími ụ'bį̃lé cécé ãná 'di̖pi̖ 'bã ãná 'bã
drẽ̖j̃į̃kõ̖ ndrijó ãná ífí be rĩ áni.
32 Wó á'bã mãmálá Ãdróŋá zijó ími í̖jọ́ sĩ 'bo, ã'ĩ̖tãŋ́á mídrį̃ 'ba a'dé sĩ
ku. Ídrĩ ãgõ í̖jọ́ mádrį̃ gá vúlé 'dõlé 'bo, mí imbá mĩ ádrį̃pi̖ka kí ási̖ ũkpó
ru.”
33 Wó Pétẽrõ umvi, “Úpí, ma bábá mụjó mãbṵ́sṹ gá mí be, ãzíla ma vâ
bábá drãjó mí be.”
34 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Pétẽrõ, pâlékó na mi jọ la ími ti̖ sĩ íni̖ ma ku i̖sṵ́ ã'ṵ́gọ́
'be drĩ cẽ̖ŋ́é ku rú.”
35 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ zi̖ 'bá ĩ'didrį̃ ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí, “Mâ ándrá
ĩmi ti̖ pẽjó í̖jọ́ mádrį̃ ũlũ trũ sĩlíngĩ kóru, jũrúwã ãcį̃ drį̃ kóru ãzíla ãko pá
gá kóru rĩ sĩ, ãko ãzí í̖jọ́ ndẽ ándrá ĩmi rá yã?” Umvi kí “Yụ.”
36 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Wó ú'dî'da rĩ gá ídrĩ adru sĩlíngĩ trũ, í'dụ ĩ'di ĩndĩ,
ãzíla ídrĩ adru jũrúwã ãcį̃ drį̃ trũ, í'dụ ĩ'di ĩndĩ. Wó ídrĩ adru ménéŋ̃á
kóru, mí ụzi̖ bõngó mídrį̃ kọ́tį̃ rú rĩ rá sĩlíngĩ la sĩ mí ĩgbã míní ménéŋ̃á
'dụlé ĩndĩ.
37 Ájọ ĩminí, í̖jọ́ ándrá sĩlé áma drį̃ gá rĩ 'bã idé ru áma ụrụ'bá gá jǫ̣jó
la, ‘Úlã ĩ'di 'bá í̖jọ́ izalépi 'dĩ kí 'bã ãzí ru.’ † Ãndá-ãndá ru í̖jọ́ sĩlé 'dĩ 'bã
idé dó ru nĩ.”
38 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ jọ kí, “Índre drĩ, Úpí, ménéŋ̃á kí ãmadrį̃ 'dõ į̃rį̃
cí!” Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩjọ í̖jọ́ ménéŋ̃á drį̃ gá į̃di̖ ku.”

Yẹ́sṹ 'bã Ãdróŋá zijó Gẽtẽsẽmánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:36-46; Mãrákõ 14:32-42)

39 Yẹ́sṹ fũ ãmvé 'Bé Mĩ̖zẽ̖ỵ́tṹ drį̃ drį̃ gâlé jõ ĩ'di 'bã idélé údu rĩ áni, 'bá
ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ ĩndĩ.
40 Kí mụ acálé ãngũ 'dã gá 'bo, Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'banî, “Ĩzi̖
Ãdróŋá 'i ũkpó i̖sṵ́jó, ĩmi mụ filé í̖jọ́ ũnzí agá ku.”
41 Yẹ́sṹ nze ru ĩ'ba rṵ́ 'dãá rĩ sĩ were tį̃ ãja vṹrṵ́ Ãdróŋá zijó.
42 Jọ, “Mâ Átẹ́pi̖, 'dĩ drĩ adru í̖jọ́ mî itúlé mi 'i rĩ 'i yã áni, í'dụ kópõ ãzá
tajó rĩ má rṵ́ 'dâ rá, adru mâ lẽlé rĩ áni ku, adru í̖jọ́ mâ lẽlé rĩ 'i ku.”

† **22:37** Ĩsáyã 53:12

43 Mãlãyíkã Ãdróŋá drḩ i'da ru ĩ'diní ũkpó fẽlé.
44 Ũcõgõ fi ĩ'di ásḩ gá, zḩ Ãdróŋâ 'i ásḩ pírí sĩ alḩ tá drḩdrḩ rĩ rá. Ụ́rḩ ralépi
ĩ'di rụ́ rĩ la indré agá cécé ãrí ralépi rá u'delépi vṹrụ́ rĩ áni.
45 Yẹ́sṹ la mụ Ãdróŋá zḩŋá delé 'bo, gõ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rụ̃lé.
Ũcõgõ ĩ'badrḩ sĩ, ãndẽ kí rá, ḩsụ́ kí ụ́'dụ́ ko agá.
46 Inga kí, ãzíla jọ ĩ'baní, "Ĩmi ĩmĩ ngá ụ́'dụ́ ko ã'du ḩjọ́ sĩ? Ĩmi angá
ụ́rụgá, ĩzḩ Ãdróŋá 'i ũkpó ḩsụ́jọ́, ĩmi mụ filé ḩjọ́ ũnzí agá ku."

Mẹ́rọ́'bá kí Yẹ́sṹ rụjó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Mãrákõ 14:43-50; Yõhánã 18:3-11)

47 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ḩjọ́ jọ agá 'dâ, cọtḩ 'bá ũ'bí acá kî, wó íni 'dĩ Yụ́dãsḩ 'bá
mụdrḩ drḩ ḩrḩ Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí a'dé kí drḩ nĩ. Ĩ'di mụ ru asélé ãni
rú, zḩ ĩ'di kpõlókõ ndruŋá sĩ.
48 Wó Yẹ́sṹ zḩ ĩ'di, "Yụ́dãsḩ, mi Ngọ́tḩ 'Bádrḩ mẹ́lẹ́ mbe mẹ́rọ́'bá 'baní
kpõlókõ ndruŋá sĩ yã?"
49 'Bá 'delépi Yẹ́sṹ vú gâ sĩ rĩ kí mụ nḩlé la ã'du la mụ ru idélé nĩ yã rĩ gá
'bo, zḩ kí, "Úpí, lẽ ã'dḩ ã'dḩ ménéŋá kí sĩ yã?"
50 Kí ãzí ãlu la ga ãtí'bó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drḩ 'bã bḩlẹ́ ãndá gá rĩ
wẹ́ vṹrụ́.
51 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "'Bã adru 'dĩ áni ku." Aló ágọ́bḩ 'bã bḩlẹ́ idé rú údu rĩ
'bã áni.
52 Yẹ́sṹ jọ ãtalo ãmbogo rĩ 'baní, ãsĩkárĩ drḩlẹ́ ãmbogo lḩcọ́ Ãdróŋá drḩ
andre tẽlépi 'dĩ abe, ãzíla 'bá ĩyõ amụ́lépi ĩ'di rụlépi rĩ 'baní, "Ma mẹ́rọ́'bá
yã? Ĩmi amụ́ áma rụlé túré, ãzíla ménéŋá ã'dḩ drḩ trũ má iza 'bã rĩ ḩjọ́
ũnzí la rĩ áni ã'du sĩ yã?
53 Ma ụ́'dụ́ pírí ĩmi abe lḩcọ́ Ãdróŋá drḩ agá 'dĩ, ĩrụ jõ ma ku la ã'du sĩ
yã? Wó 'dĩ dó ḩtụ́ ĩmidrḩ 'i, sáwã ũkpõ ḩjọ́ ũnzí 'bã sĩ ãmbõgõ najó rĩ 'i."

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sṹ gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:57-58, 69-75; Mãrákõ 14:53-54, 66-72; Yõhánã 18:12-18, 25-27)

54 Kí mụ ĩ'di rụlé 'bo, 'dụ kí ĩ'di agụlé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drḩ jó agá.
Pétẽrõ bĩ vú la rá-rá ru.
55 'Bá filépi jó agâlé rĩ ri kí ãcí ũdũlé lḩcọ́ 'a mmgbọ rĩ agá ágágá rĩ yulé,
ri kí dó ngúlú ru ãlu. Pétẽrõ ri vâ ĩ'ba abe ĩndĩ.
56 Ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ ndre ĩ'di ri agá 'dãá ãcí 'bã ãngũ jiŋá sĩ. Ifí ĩ'di ãni
rú lọ́lọ́ jọ, "Ágọ́bḩ 'dĩ jõ ĩ'di be."
57 Wó tu rá jọ, "Ũkû, ánḩ mâ ngá ĩ'di ku."
58 Wereŋá ru gbõgbõ 'bá ãzí andré vâ ĩ'di jọ, "Mi vâ 'bá 'dĩ 'bã ãzí."
Pétẽrõ umvi jọ, "'Bá 'dĩ, má adru ĩ'bã ãzí ku."
59 Sáwã alḩ ãlu 'dĩpí ágọ́bḩ ãzí jọ vâ ḩdḩ, "Ágọ́bḩ 'dĩ bãsĩ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé
rĩ 'bã ãzí, ã'dusĩku ĩ'di 'bá Gãlḩĩ gá la."
60 Pétẽrõ umvi jọ, "'Bá 'dĩ, ánḩ ĩmi ḩjọ́ jọ ã'du drḩ gá yã rĩ ku!" Ĩ'di drĩ ḩjọ́
'dĩ jọ agá 'dâ, gbõgbõ ã'ụ́gọ́ 'be cẹ̃rẹ́.
61 Úpí Yẹ́sṹ ajá tḩ ndre Pétẽrõ 'i kpere mḩfḩ gá. Ḩjọ́ ándrá Úpí Yẹ́sṹ 'bã jọlé
Pétẽrõ ní, "Ã'ụ́gọ́ 'be drĩ cẹ̃rẹ́ ku rú mi áma gã pâlé na" rĩ agá dô.
62 Fũ dó mụlé awá trũ ãzákírílílí ru ãmvêlé.

Ãsĩkárĩ inzá kí Yẹ́sṹ drį̃
(Mãtáyõ 26:67-68; Mãrákõ 14:65)

63-64 Ãsĩkárĩ Yẹ́sṹ andre tẽlépi rĩ inzá kí ĩ'di drį̃, ãzṹ kí mị́fị̃ la bõngó sĩ cí, ãzíla co kí vâ ĩ'di. Jọ kí, “Ílũ ãmaní, mí ũrã ã'di dị mi nĩ yã?”
65 Ujọ́ kí dó ị́jọ́ wẽwẽ rú sĩ ĩ'di u'dájó.

Âgụ dó Yẹ́sṹ dũwánĩ Yãhṹdį̃ 'bã rĩ drį̃lẹ́ gá
(Mãtáyõ 26:59-66; Mãrákõ 14:55-64; Yõhánã 18:19-24)

66 Ãngũ la mụ ụwị́lé 'bo, dũwánĩ 'bá ĩyõ Yãhṹdį̃ 'badrį̃ ri kí dó, ãtalo ãmbogo rĩ kí, ãzíla ímbá'bá ãzị̃tãŋ́á Mṹsã drį̃ imbálépi rĩ abe rĩ kí ãngũ ãlu gá. Âjí kí Yẹ́sṹ 'i kí drį̃lẹ́ gá.
67 Jọ kí ĩ'diní, “Ídrĩ adru Kúrísĩtõ 'i, ílũ ãmanî.” Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ádrĩ ĩminí lũ la rá, ĩmi ã'į̃ ma ku;
68 ãzíla ádrĩ vâ ĩmi zị, ĩmi umvi vâ ma ku.
69 Wó i'dójó ú'dî'da kpere drį̃lẹ́ gá, Ngọ́tị́ 'Bádrį̃ ála mụ ĩ'di irilé drị́ ãndá Ãdróŋ́á Ũkpó 'Dị́pị drį̃ gá.”
70 Nga kí pírí ĩ'di zị̃lé, “Mi dó sĩ íni la Ãdróŋ́á Ngọ́pị 'i yã?” Umvi ĩ'baní, “Ĩmi jọlé mání 'dĩ ãndá.”
71 Jọ kí, “Ãma dó drĩ vâ sãdínĩ ãzí ndrṹ į̃dị́ ã'du idéjó? Ãma mgbã are kí ị́jọ́ ãfũlépi ĩ'di tị gá rĩ 'bo.”

23

Âgụ dó Yẹ́sṹ Pĩlátõ kí drį̃lẹ́ gá Hẽródẽ be
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Mãrákõ 15:1-5; Yõhánã 18:28-38)

1 Ũ'bí ru tralépi 'dã angá kí Yẹ́sṹ agụlé Pĩlátõ * drį̃lẹ́ gá.
2 I'dó kí ị́jọ́ ũsõlé ụrụ'bá la gá ĩ'di tõjó íni, “Ãma ịsṹ ĩ'di 'bá ãmadrį̃ kí bị́lẹ́ usú agá jọ, 'bã 'be kí mṹsọ́rọ̃ úpí ãmbógó ní ku, ãzíla 'bã vâ ru 'i Kúrísĩtõ Úpí 'i.”
3 Pĩlátõ zị ĩ'di, “Mi Úpí 'bá Yãhṹdį̃ rú rĩ 'bã drị́ rĩ 'i yã?” Yẹ́sṹ umvi, “Ĩ'di cécé míní jọlé 'dĩ 'bã áni.”
4 Pĩlátõ uja tị ãtalo ãmbogo rú 'dĩ 'ba rṹ 'bá ũ'bí rĩ abe jọ, “Má ịsṹ ị́jọ́ 'bá 'dĩ ndẽlépi rá la ku.”
5 Wó ri kí 'bãngá ị́jọ́ jọlé ũkpõ sĩ siri-siri, “Ímbátãŋ́á ĩ'didrį̃ sĩ, fẽ 'bá acá kí drį̃ ũnzĩ rú ãngũ Yṹdị́yã gá rĩ gá pírí. I'dó Gãlị́lį̃ gá acá dó ãndrũ kpere 'dĩ gá 'dĩ.”
6 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo zị, “Ágọ́bị́ 'dĩ 'bá Gãlị́lį̃ gá la?”
7 Ĩ'di mụ nį̃lé la Yẹ́sṹ 'i 'bá ãngũ úpí Hẽródẽ 'bã nalé nĩ rĩ gá la, pẽ tị la ĩ'didrį̃lé, ịsṹ 'dĩ sĩ Hẽródẽ ĩ'di Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá į̃tṹ 'dã sĩ cí.
8 Hẽródẽ u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã Yẹ́sṹ ndrejó rĩ sĩ, ã'dusĩku are ị́jọ́ drį̃ la gá rá, 'bã ásị́ ṹ'dṹ ãzo rú ĩ'di ndrelé ãzíla tálí Yẹ́sṹ 'bã idélé rĩ kî ndrejó.
9 Hẽródẽ ụzị Yẹ́sṹ 'i zị̃tãŋ́á wẽwẽ rú sĩ, wó Yẹ́sṹ umvi ị́jọ́ ku.
10 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí ímbá'bá ãzị̃tãŋ́á Mṹsã drį̃ imbálépi rĩ kí abe amvú kí drį̃ gá, ãzíla i'dó kí ị́jọ́ ũsõlé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá ũkpó ru.
11 Hẽródẽ kí ãsĩkárĩ ĩ'didrį̃ abe inzá kí Yẹ́sṹ drį̃, ide kí ĩ'di ũnzíríkãnã; su kí ụrụ'bá la gá bõngó ũpĩ ãrĩ 'i, pẽ kí dó tị la vúlé Pĩlátõ drį̃lé.

---

* **23:1** *Pĩlátõ* ĩ'di ándrá ãmbógó 'bá Rṹmį̃ gá rĩ 'bã kí 'bãlé gávũnã ru ãngũ Yṹdị́yã gá rĩ 'i.

12 Hẽródẽ kí Pĩlátõ be ándrá jõ mẹ́rọ́'bá ru, ṵ'dṵ 'dã sĩ acá kí dó wǫ̃rį̰ ru.

Úlḭ dó į̰jọ́ Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ gá ĩ'di 'dịjó rá
(Mãtáyõ 27:15-26; Mãrákõ 15:6-15; Yõhánã 18:39—19:16)

13 Pĩlátõ umve dó ãtalo ãmbogo rĩ kí, 'bá drḭ̃lẹ́ ru rĩ kí ãzíla 'bá ãzí kí abe ãngũ ãlu gá,
14 jọ ĩ'baní, “Ĩmi ají ágọ́bį̰ 'dĩ áma drḭ̃lẹ́ gá ĩ̃jọ ĩ'di 'bá kí drḭ̃ iza. Ú'dî'da ándrṵ̃ į̰jọ́ ĩ'didrḭ̃ ḭ̃ndṵ́ ĩmi drḭ̃lẹ́ gá 'dâ, má ịsṵ́ į̰jọ́ ĩmĩ ũsõlé Yẹ́sṵ̃ tõjó 'dĩ gá 'dâ ĩ'di ndẽlépi rá la ku.
15 Ãzíla Hẽródẽ ịsṵ́ vâ į̰jọ́ ĩ'di ndẽlépi rá la ku, ĩ'di bãsĩ tḭ la ãpẽjó ãma rṵ́ 'dõlé 'dĩ. Į̰jọ́ ãzí 'bá 'dĩ 'bã idélé 'bã drã sĩ 'bãngá rá la 'dáyṵ.
16 Ma ĩ'di fẽ colé ma dó sĩ ĩ'di abe mṵlé.” [
17 Ṵ'dṵ́ ãmbógó ṵ̃mṵ̃ drį̰ 'dĩ sĩ ála 'bá ãzí ãlu la ãtrũ a'belé rá, ú'dḭ ĩ'di ku.] †
18 Ũ'bí uzá kí rere, “Í'dḭ ĩ'di rá! Mí ãtrũ ãmaní Bãrábã áyṵ!”
19 (Ú'bã ándrá Bãrábã mãbṵ́sṵ̃ gá la ĩ'di 'bã adrujó 'bá ã'dḭ lẽlépi táwṵ̃nḭ̃ 'dã agá gãmétẽ Rṵ́mḭ̃ gá rĩ drḭ̃ be, ala gá ĩ'di 'bã 'bá 'dịjó rĩ sĩ.)
20 Pĩlátõ lẽ tí Yẹ́sṵ̃ a'belé rá, 'bã mãmálá ũ'bí 'badrį̰ sĩ ĩ'di a'bejó.
21 Wó uzá kí ũkpó sĩ, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sį̰ gá! Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sį̰ gá!”
22 Pĩlátõ jọ ĩ'baní į̰jọ́ pâlé na rĩ gá, “Wó į̰jọ́ ĩ'di 'bã izalé ũnzí rĩ ã'du? Má ịsṵ́ į̰jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã izalé ĩ'di sĩ icójó drãjó rá la ku. Ma ĩ'di fẽ colé ímbátáŋ́á ru, ma dó sĩ ĩ'di a'be mṵlé ĩndõ.”
23 Wó 'bá 'dĩ ri kí uzálé ũkpó sĩ rere, lẽ ípa ĩ'di mũsãlá'bã sį̰ gá, úzáŋ́á 'dã ndẽ dó ĩ'di rá.
24 Pĩlátõ lḭ dó į̰jọ́ Yẹ́sṵ̃ drį̰ gá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni.
25 Trũ dó ágọ́bį̰ tá ĩ'bã kí lẽlé â'be rĩ, 'dĩ 'bá 'bãlé mãbṵ́sṵ̃ gá 'bá kí drį̰ izaŋ́á sĩ, ãzíla ãlí 'bá 'dịjó ala gá rá rĩ sĩ rĩ 'i. Fẽ dó Yẹ́sṵ̃ kí drį̰ gá, 'ba idé kí dó į̰jọ́ ĩ'di ṵrṵ'bá gá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni.

Îpa Yẹ́sṵ̃ mũsãlá'bã ṵrṵ'bá gá
(Mãtáyõ 27:32-44; Mãrákõ 15:21-32; Yõhánã 19:17-27)

26 Ãsĩkárĩ agṵ kí Yẹ́sṵ̃ ãmvé, ĩ'bã kí mṵ agá 'dãá, ṵfṵ kí drį̰ Sį̃mọ́nḭ̃ 'bá Kṵ̃rẹ́nḭ̃ gá rĩ trũ ĩ'di 'bã afí agá táwṵ̃nḭ̃ agá angájó sṵ́rṵ́ ãzí agâlé. Rṵ kí ĩ'di, 'bã kí mũsãlá'bã sĩ Yẹ́sṵ̃ ipajó rĩ drį̰ la gá, 'dṵ dó ĩ'di trũ 'dejó Yẹ́sṵ̃ vú gâ sĩ.
27 'Bá ũ'bí 'de kí vú la gâ sĩ, kí agá ũkú ãzí kí mṵ awá trũ, ãzíla ṵ̃lṵ́lṵ́ u'bé trũ ĩ'di į̰jọ́ sĩ.
28 Yẹ́sṵ̃ ajá tḭ ĩ'ba rṵ́ 'dõlé jọ ĩ'banî, “Ĩmi ũkú Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ, ĩmi awá mâ sĩ ku, ĩmi awá ĩmi sĩ ãzíla anzį̰ŋ́á ĩmidrį̰ kî sĩ!
29 Ṵ'dṵ́ ãzí kí amṵ́ lé 'dĩ 'bá 'bã kí amṵ́jó jǫ̣jó la, ‘Ũkú úndó jõ drĩ údu tį̰lépi ku vâ ngọ́tį̰ undrulépi ku rĩ 'bã drį̰lẹ́ba.’
30 Į̰jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá,
“ ‘'Dã dó bãsĩ adru sáwã 'bá 'bã kí jǫ̣jó la 'bé ãmbogo rĩ 'banî, “Ĩmi a'dé ãma drį̰ gá!”
Ãzíla 'bé níríŋ́á rĩ 'baní, “Ĩzį̰ ãma 'i!” ’ †

† **23:17** Vásĩ 17 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tḭ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tį̰-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́á drį̰ Gį̰rį̰kį̰ tḭ sĩ ídu drį̰drį̰ rĩ kí agá 'dáyṵ. † **23:30** Hõséyã 10:8

31 Ḭjọ́ 'dĩ áni rĩ drĩ kí ru idé ịsụ́ ãngũ drĩ 'dĩ sĩ áyi, ã'du la dó ru idé drụ́zḭ́
ílí sĩ nĩ yã?” ‡
32 'Bá ãzí kí ḭ̃rḭ̃ iza kí ḭjọ́ ũnzí âgụ vâ kí mụlé 'dịlé Yẹ́sṹ trũ ĩndĩ.
33 Kĩ mụ calé ãngũ umvelé Drḭ̃ Ụ́rụ́kụ́ rĩ gá, îpa Yẹ́sṹ mũsãlá'bã sḭ gá
'dãá, 'bá ḭ̃rḭ̃ tá ḭjọ́ ũnzí izalépi 'dã abe mũsãlá'bã ĩ'badrḭ̃ kí sí gá; ãlu rĩ drḭ
ãndá gá, ãzí rĩ drḭ ḭ̃jḭ́ gá.
34 Yẹ́sṹ jọ, “Bãbá, ítrũ kí rá, ĩ'bã kí ḭjọ́ ĩ'bã kí idélé 'dĩ nḭ̃jó ku rĩ sĩ!”
Ãsĩkárĩ̃ awa kí bõngó ĩ'didrḭ̃ kí kí drĩdríŋĩ̃ gá jẽgê 'beŋá sĩ.
35 'Bá utu kí pá ĩ'di ndrejó, 'bá ãmbogo Yãhụ́dḭ̃ rú 'bá kí drḭ celépi rĩ inzá
kí ĩ'di drḭ̃, jọ kí, “Pa ándrá 'bá ãzí kí rá 'bá 'dĩ drĩ dó adru Kúrísĩtõ Ãdróŋá
'bã pẽlé rĩ 'i, 'bã pa dó ru mgbãŋá rĩ 'i.”
36 Ãsĩkárĩ̃ ide kí vâ ĩ'di ĩndĩ. Asé kí ru ĩ'di rụ́ 'dõlé fẽ kí ĩ'diní wáyĩnĩ ũká
la mvụlé.
37 Jọ kí ĩ'diní, “Ídrĩ adru úpí 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'badrḭ rĩ 'i, ípa ími ãmgbã
rĩ 'i.”
38 Ĩ'di drḭ̃lḭ́ gá ụrụgá 'dãá úsĩ ḭjọ́ 'dĩ 'i: “'DĨ ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DḬ̃ RÚ RĨ̃ 'BADRḬ̃.”
39 Mãbụ́sṹ ipalé ĩ'di be rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ ide vâ ĩ'di, “Mi Kúrísĩtõ 'i ku yã?
Ípa mi 'i ãma abe.”
40 Ãzí ãlu rĩ angá drḭ la gá trụ jọ, “Íru mî ngá Ãdróŋá ku, mi vâ 'bá ḭjọ́
lḭjó drḭ la gá ĩndĩ rĩ 'i ku yã?
41 Wó jõ 'bãngá ãma 'i, úlḭ ãma drḭ gá ḭjọ́ pịrḭ, ãma ịsụ́ ũyá ḭjọ́ ũnzí ãma
idélé rĩ drḭ gá rĩ 'i, wó idé 'bãngá ḭjọ́ ũnzí ku.”
42 Jọ, “Yẹ́sṹ, mî mụ agá Sụ́rụ́ mídrḭ agá, mí ũrã jõ áma ḭjọ́ be!”
43 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ájọ míní ḭjọ́ mgbã, ãndrũ ãma adru mí be ãngũ
ãyĩkõ rú Ãdróŋá drḭ gá.”

Drã Yẹ́sṹ drḭ
(Mãtáyõ 27:45-56; Mãrákõ 15:33-41; Yõhánã 19:28-30)

44-45 Ĩ'di dó ãni rú sáwã ázíyá 'dĩpí, ãngũ nḭ kpákpá kpere sáwã úrômĩ.
Bõngó jó Ãdróŋá drḭ 'a alijó rĩ asi ru ḭ̃rḭ̃.
46 Yẹ́sṹ za ụ́'dụ́kọ́ sĩ re, “Bãbá, má a'be áma úríndí ími drḭ agá.” Jọ ḭjọ́
'dĩ gbõgbõ drã dó rá.
47 Ãsĩkárĩ̃ ãmbógó ndre ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí, ịcụ́ Ãdróŋá 'i jọ, “Ãndá-ãndá
ru, 'bá 'dĩ 'bá múké ḭjǫ̣ kóru la.”
48 'Bá ũ'bí ru tralépi ãngũ ãlu gá ḭjọ́ 'dã ndrelépi cé rĩ kí mụ ḭjọ́ ru idélépi
rĩ ndrelé rá, gõ kí vúlé lḭcọ́ gâlé, 'bã kí drḭ drḭ gá § ũcõgõ-ũcõgõ rú.
49 'Bá pírí Yẹ́sṹ nḭ̃lépi ụrụ'bá sĩ rĩ kí ũkú ĩ'di vú ãbĩlépi angájó Gãlḭ́lḭ́ gá
rĩ kí abe utu kí pá rá-rá ru ḭjọ́ 'dã kî ndrejó.

Yẹ́sṹ ḭ̃sĩjó rĩ
(Mãtáyõ 27:57-61; Mãrákõ 15:42-47; Yõhánã 19:38-42)

50-51 Ágọ́bḭ ãzí ãlu rụ́ la Yṹsụ́fṹ 'i angájó táwṹnḭ Yṹdḭya gá umvelé
Ãrĩmãtéyã 'i rĩ gá, ĩ'di 'bá múké ãzíla rulé rũrũ la, ĩ'di vâ 'bá Sụ́rụ́ Ãdróŋá
drḭ tẽlépi la. Ĩ'di 'bã adrujó 'bá ḭjọ́ Yẹ́sṹ drḭ lḭlépi rĩ 'bã ãzí tí, su tḭ ḭjọ́ 'dã
agá lḭjó la ĩndĩ ãzíla idéjó la ku.

---

‡ **23:31** Jõku *'Bá ḭjọ́ kóru rĩ drĩ dó drḭ cḭ 'dĩ áni, 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi rĩ la dó drḭ cḭ íngoní yã?* § **23:48** Bụ́kṹ Ãdróŋá drḭ Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tḭ sĩ rĩ agá úsĩ *jụ́jụ́ adịlé* 'dĩ ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'badrḭ ĩ'bã kí sĩ ũcõgõ i'dajó rĩ.

52 Mụ Pĩlátõ drĩḷẹ́ gâlé Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ a'ḭ́lé.
53 A'dṵ́ do Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ ife ụrụ'bá gâlé vũ gá, umbé ĩ'di bõngó ú'dí la sĩ,
agụ ĩ'di mụlé ḭs̃ḭ́lé 'bṵ́ galé írã agá drĩ sĩ 'bá ãzí ḭs̃ḭ́jó ku la agá.
54 Ṵ'dṵ́ sĩ ru idéjó bábá rĩ dó ukó agá, Sãbátũ acá dó ãni rú.
55 Ũkú amṵ́lépi Yẹ́sṵ̃ abe angájó Gãlḭ́lḭ̃ gá rĩ mụ kí Yṵ̃sṵ́fṵ̃ vú gâ sĩ, ndre
kí 'bṵ́ sĩ Yẹ́sṵ̃ ãvũ ḭs̃ḭ́jó ala gá rĩ rá.
56 Gõ kí dó vúlé lḭcọ́ gâlé mụlé ãdu ngṵ̃lépi vĩrĩ la kí idélé ãvũ la iníjó.
Ṵ'dṵ́ Sãbátũ drḭ́ gá rĩ sĩ avḭ́ kí dó áyụ, ãzḭ́táŋ́á 'bã ã'ḭ́lé rĩ áni.

24

Yẹ́sṵ̃ 'bã angájó ídri rú rĩ
(Mãtáyõ 28:1-10; Mãrákõ 16:1-8; Yõhánã 20:1-10)

1 Ṵ'dṵ́ drḭ̃drḭ̃ Sãbátũ 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'badrḭ́ 'bã vúlé gá, ũkú mụ kí ḭ̃nádrḭ̃
gâlé ṵ̃'bṵ́tḭ́nḭ́nḭ́, 'dụ kí ãdu ngṵ̃lépi ãjḭ̃ trũ vĩrĩ ĩ'bã kí idélé la kí ĩndĩ.
2 Ḭsṵ́ kí írã 'bṵ́ tḭ ãzṵ̃jó rĩ úgũ ĩ'di bṵ́lṵ́ gá.
3 Fi kí dó 'bṵ́ agâlé, ḭsṵ́ kí Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ 'dãá yụ.
4 Drḭ́ la iza kí ru rá ĩ'bã kí drĩ ḭ́jọ́ ũrã agá 'dâ, ã'du icó ru idélé ĩ'di ụrụ'bá
gá nĩ yã rĩ gá. Gbõŋ́áŋ́á ru 'bá ḭ̃rḭ́ i'da kí ru ĩ'baní bõngó imve dḭ̃lépi dḭ̃-dḭ̃
la trũ.
5 Ũkú 'dĩ idé kí ṵ̃rḭ́ sĩ, ãvṵ̃ kí su kí drḭ́ vṵ̃rṵ́ 'bá ḭ̃rḭ́ 'dã kí drḭ̃lẹ́ gá 'dãá,
'bá 'dã zḭ kí, "Ĩmi 'bá ídri rĩ ndrṵ̃ ḭ̃nádrḭ́ agá íngoní ru yã?
6 Ĩ'di 'dâ 'dáyụ, angá ídri rú 'bo, ḭ́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã jọlé ĩminí Gãlḭ́lḭ̃ gá rĩ
agá ĩminí ku yã? 7 Íni la, 'Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ ála ĩ'di fẽ 'bá ũnzí kí drḭ́ gá, kí ĩ'di
ipa mũsãlá'bã sḭ gá, ĩ'di angá ídri rú ṵ́'dṵ́ na la sĩ.' "
8 Agá kí dó ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã ándrá jọlé ĩ'banî rĩ rá.
9 'Dãá afụ kí dó ru gõlé vúlé angájó ḭ̃nádrḭ́ gâlé mụlé ḭ́jọ́ 'dĩ kí ũlũlé 'bá
Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé mụdrḭ́ drḭ́ ãlu 'dã 'baní 'bá 'dãá rĩ abe pírí.
10 Ũkú mụlépi ḭ̃nádrḭ́ gâlé rĩ kí; Mãríyámũ Mãgãdẽlénã 'i, Jũwánã 'i,
Mãríyámũ Yãkó'bõ 'bã ãndrẽ 'i ãzíla ũkú ãzí kí abe. Nze kí ḭ́jọ́ ru idélépi
rĩ kí vú ṵ̃pḭgọŋa 'baní.
11 Ḭ́jọ́ vú nzelé 'dã i'dá ĩ'baní ífí kóru, ã'ḭ́ kí dó sĩ ku.
12 Táni 'dĩ 'bã áni tí, Pétẽrõ cẹ̃ ḭ̃nádrḭ́ gâlé. Undré ala, ãzíla ndre bõngó
ãvũ umbéjó rĩ ḭ̃sálḭ, gõ dó lḭcọ́ gâlé ũrãtáŋ́â trũ ḭ́jọ́ ru idélépi rĩ drḭ́ gá.

Yẹ́sṵ̃ i'da ru 'bá mụlépi Ḭ̃máwṵ̃ gá rĩ 'banî
(Mãrákõ 16:12-13)

13 Ṵ'dṵ́ ãlu 'dã sĩ 'bá ḭ̃rḭ́ Yẹ́sṵ̃ vú bĩlépi 'dã 'bã ãzí kí mụ agá tọ̃rọ́mẹ́
Ḭ̃máwṵ̃ gá, álḭ́ kí drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ kḭ́lọ̃mítã mụdrḭ́ drḭ́ ãlu Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ be.
14 Ĩ'bã kí mụ agá 'dâ, kí dḭ́ ḭ́jọ́ jọ sĩ ḭ́jọ́ ru idélépi rĩ kí drḭ́ gá.
15 Ĩ'bã kí ḭ́jọ́ jọ agá ãzíla ala uya agá 'dâ, Yẹ́sṵ̃ asé ru ãni rú ĩ'ba rṵ́, mụ
dó ĩ'ba abe ãlu;
16 ndre kí ĩ'di rá 'bo, ãko ãzí uga kí ĩ'di nḭ̃lé ĩ'baní úmgbé, amá kí ĩ'di
ã'di 'i yã rĩ gá ku.
17 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩmi mụ ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ ã'du ḭ́jọ́ jọ trũ yã?"
Tu kí pá dríŋ́á, mẹ́lẹ́tḭ la kí ũcõgõ rú.
18 Kí ãzí ãlu rṵ́ la Kḭ̃lḭyọ́pã 'i zḭ ĩ'di, "Mi 'bá ãlu ãmṵ́ ru ḭ́jọ́ ru idélépi
Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ṵ́'dṵ́ alḭlépi were 'dĩ gá 'dâ rĩ kí nḭ̃lépi ku rĩ 'i yã?"
19 Zḭ, "Ã'du idé ru nĩ?"

Umvi kí, “Ĩjọ́ ru idélépi Yẹ́sṵ̃ 'bá Nãzę̃ẹ́ę̃į̃ gá rĩ ụ̃rụ̃'bá gá rĩ, 'bá 'dĩ ándrá nábį̃ ũkpó ru ĩjọ́ jǫ̣ŋá sĩ ãzíla ãzį̃ idéŋá sĩ Ãdróŋâ drį̃lẹ́ gá 'bá kí drį̃lẹ́ gá ĩndĩ la.

20 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ãma drį̃lẹ́ gá ãmbogo rĩ abe fẽ kí ĩ'di ĩjọ́ lijó drį̃ la gá 'bã drã rá, îpa dô sĩ ĩ'di mũsãlá'bã sį̃ gá.

21 Ã'bã ásį̃ ĩ'di ándrá amṵ́ agá Ịsịrayį̃į̃ unzelé sĩ drį̃wãlã ịsṵ́jó. 'Dĩ 'bã agâ sĩ pírí tí, ca dó ãndrũ ṵ́'dṵ́ na 'bo ĩjọ́ 'dĩ 'bã kí ru idé agá.

22 Ũkú ãma agá 'dâ rĩ 'bã ãzí fẽ kí ãma arulé aru-arû. Mụ kí 'bṵ́ gâlé ãngũ sãrã sĩ,

23 ịsṵ́ kí ĩ'di 'bã ãvũ ku. Ãgõ kí vúlé, jọ kí, ‘Ãndre urobí mãlãyíkã 'bã ãni la, jọ kí ãmaní ĩ'di ídri.’

24 Ãma ãzí mụ kí į̃nádrį̃ gâlé, ịsṵ́ kí ĩjọ́ kí cécé ũkú 'dã 'bã kí jọlé rĩ 'bã áni, wó ịsṵ́ kí ĩ'di mgbã ndrelé ku.”

25 Yẹ́sṵ̃ jọ dó ĩ'banî, “Ĩmi 'bá úŋmĩ kóru la ã'du sĩ? Ĩmi 'bá ĩjọ́ nãbịya 'bã kí jọlé ĩminí rĩ kí ã'į̃lépi mbẽlẽ rú ku 'dĩ yę̣!

26 Ĩ'di ãndá Kúrísĩtõ 'bã ịsṵ́ cãndí ráká 'bã fi dó sĩ ũpĩ nalé ũkpõ ãmbógó rĩ gá ĩndõ.”

27 Yẹ́sṵ̃ icé dó ĩ'baní ĩjọ́ sĩlé ĩ'di drį̃ gá i'dójó Mṵ́sã sĩ ãzíla sĩtáŋá nãbịya 'bã sĩlé rĩ trũ.

28 Ĩ'baní acá agá ãni rú tọ̃rọ́mẹ́ Ĩmáwṵ̃ tá ĩ'bã kí mụjó ala gá rĩ gá, Yẹ́sṵ̃ 'bã ru ĩ'di 'bã rĩ alị drį̃ gá rĩ áni.

29 Wó jọ kí ĩ'diní, “Mí u'á ãma abe 'dâ, ãngũ la dó úgólé nį̣lé nį̃nį̃.” Mụ dó u'álé ĩ'ba abe.

30 Ri íná nalé ĩ'ba abe, a'dṵ́ mũkátĩ, fẽ ãwã'dĩ̃fô drį̃ la gá, andi ĩ'di fẽlé ĩ'baní nalé.

31 Mị la nzį̃ kí ru, nį̃ kí dó ĩ'di cé, wó ãvĩ dó kí mẹ́lẹ́tị gá 'dãá rá.

32 Jọ kí ĩjọ́ kí drĩdríŋĩ̃ gá, “Ĩjọ́ 'dĩ aló tá ãma ásį̃ ãyĩ̃kõ sĩ ĩ'di 'bã ãmaní ĩjọ́ sĩlé rĩ ífí icé agá ãmaní amṵ́ agá gę̃rį̃ agá 'dâ rĩ sĩ ku yã?”

33 Gbõgbõ angá kí gõlé vúlé Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá. Ịsṵ́ kí 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé mụdrį̣ drį̃ ãlu 'dã tra kí ru ngúlú ru 'bá ãzí kí abe.

34 Jọ kí, “Úpí angá tá rá ãndá-ãndá ru 'dĩ! I'da vâ ru Sį̃mọ́nį̃ ní rá.”

35 'Bá tá į̃rį̃ 'dã nze kí ĩ'baní ĩjọ́ tá ru idélépi gę̃rį̃ agá kí ụ̃rụ̃'bá gá, ĩ'baní Úpî nį̃jó ĩ'di 'bã mũkátĩ andijó najó rĩ 'bã vú.

Yẹ́sṵ̃ i'da ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî
(Mãtáyõ 28:16-20; Mãrákõ 16:14-18; Yõhánã 20:19-23; 'Etáŋá 1:6-8)

36 'Bá į̃rį̃ 'dã 'bã kí drĩ ĩjọ́ vú nze agá 'dâ, Yẹ́sṵ̃ indré kí drĩdríŋĩ̃ gá jọ, “Ásį̃ į̃gbę̃ 'bã adru ĩmi drį̃ gá.”

37 Ásį̃ la mvu kí rá idé kí ũrį̃ sĩ, ũrã kí ĩndre úríndí.

38 Wó jọ ĩ'baní, “Ĩmi ásį̃ la mvu ã'du sĩ? Ĩmi ũrãtáŋá acá pịrị ku ã'du sĩ?

39 Ĩndre áma drį̃ kí pá abe, 'dĩ áma mgbã rĩ 'i. Ĩmi ụmvį̃ ma, ĩmi dó sĩ nį̃ la úríndí adru ĩfãkã trũ ãzíla ĩzánáká abe ĩmĩ ndrelé mâ trũ adrujó 'dĩ 'bã áni ku.”

40 Ĩ'di mụ jọlé la 'dĩ áni, i'da ĩ'baní ru drį̃ kí pá abe.

41 Ĩ'bã kí drĩ ã'į̃ agá la ãyĩ̃kõ drį̃ ku rĩ gá, Yẹ́sṵ̃ zị kí, “Ãko ãzí nalé nãnã la ĩmidrį̃ 'dâ cí yã?”

42 Fẽ kí į̃'bị ĩzá a'dílé rá la,

43 'dụ ĩ'di nalé kí drį̃ gâ sĩ.

44 Jọ ĩ'baní, “Ị́jọ́ ándrá mâ jọlé ĩminí ma drĩ 'dĩ sĩ ídri ĩmi abe rĩ: ị́jọ́ pírí
sĩlé áma drị̃ gá ãzị́táŋá Mṵ́sã drị̃ agá, nãbịya ãzí rĩ 'bã kí sĩlé ãzíla Zãbṵ́rị̃
agá rĩ idé dó ru ãndá-ãndá ru.”
45 Nzị̃ dó kí ásị́sị́ŋá sĩ ị́jọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ kí vãjó.
46 Jọ ĩ'baní, “Ị́jọ́ sĩlé rĩ ĩ'di íni, Kúrísĩtõ la ũcõgõ ịsṵ́, ĩ'di angá drã agá
ídri rú ṵ́'dṵ́ na la sĩ rá.
47 Ĩ'di rṵ́ sĩ ála ị́jọ́ ásị́ ujajó, ãzíla ị́jọ́ 'bá trũjó ị́jọ́ ũnzí agá rĩ ũlũ sṵ́rṵ́
pírí nî, i'dójó Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá.
48 Ĩmi dó sãdínĩ má ãni ị́jọ́ 'dĩ ãrĩ.
49 Ma ị́jọ́ mâ Átẹ́pị 'bã azịlé rĩ tị ãpẽ ĩminí rá. Ĩtẽ táwṵ̃nị̃ ãmbógó 'dĩ agá
'dâ kpere ũkpõ angálépi 'bṵ̃ gá rĩ 'bã acá agá ĩmi drị̃ gá.”

Yẹ́sṵ̃ tụ dó 'bṵ̃ gá
(Mãrákõ 16:19-20; 'Etáŋá 1:9-11)

50 Agụ dó kí ãmvé cajó Bẽtánĩ gá ãni rú; inga dó drị̃ ụrụgá sṵ̃sṵ́ wijó
ĩ'banî.
51 Ĩ'di 'bã sṵ̃sṵ́ wi agá 'dĩ gá 'dâ, awa kí dó ru ĩ'ba abe, ú'dụ dó ĩ'di ụrụgá
'bṵ̃ gâlé.
52 Ịnzị̃ kí ĩ'di 'i, gõ kí dó vúlé Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ãyĩkõ ãmbógó la abe.
53 Ãzíla ri kí dó u'álé lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá nî.

Ị́jọ́ Mgbã Yõhánã 'bã sĩlé rĩ

Ị́jọ́ bãsĩ Yẹ́sṹ 'i

1 20I'dóŋá gâlé rĩ sĩ, 'bá umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ 'bãngá cí, Ĩ'di ándrá Ãdróŋá be,
Ĩ'di ándrá vâ Ãdróŋá 'i.
2 Ãko pírí 'bã kí ándrá i'dó agá 'dãá, 'bá umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ ándrá Ãdróŋá
be.
3 Ãzíla Ãdróŋá ũ'bã ãko pírí kí Ĩ'di sĩ, ãko ãzí ándrá 'bãlé Ĩ'di kóru la
yụ.
4 Ãko pírí ũ'bãlé rĩ ịsṹ kí ídri Ĩ'di sĩ, ídri ĩ'didrḭ́ fẽ dḭ̃zã 'bá pírí nî.
5 Dḭ̃zã ri dḭ̃lé ãngũ ịnị agá, wó ịnị́ icó ĩ'di anṹlé ku.
6 Ãdróŋá ãpẽ 'bá ãzí ị́jọ́ ujílépi ĩ'di ãni la tị, rṹ la Yõhánã 'i,
7 amṹ ị́jọ́ dḭ̃zã 'dĩ drḭ́ gá rĩ vú nzelé, 'bá pírí 'bã are kí dó sĩ ị́jọ́ 'dĩ 'i, 'bã
ã'ḭ́ kí dó sĩ dḭ̃zã 'dĩ 'i.
8 Yõhánã adru ándrá dḭ̃zã 'dã 'i ku, amṹ ándrá 'bãngá lú ị́jọ́ la vú nzelé.
9 Dḭ̃zã mgbã dḭ̃lépi 'bá pírí kí drḭ́ gá rĩ, ándrá amṹ agá ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dõlé
nĩ.
10 'Bá umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ ándrá ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dâ cí, Ãdróŋá drĩ kí ándrá táni
ãko pírí ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dâ 'dĩ kí ũ'bã agá ĩ'di be rá tí, wó 'bá ã'ḭ́ kí ĩ'di ku.
11 Amṹ 'bá ĩ'di 'bã sṹrṹ ru rĩ 'ba rṹ, gã kí ĩ'di ã'ḭ́lé úmgbé.
12 Wó 'bá ĩ'di ã'ḭ́lépi rá, ãzíla ásḭ́ 'bãlépi rṹ ĩ'didrḭ́ gá rĩ drḭ́ gá rá rĩ 'baní
fẽ, ũkpó sĩ acájó anzḭ Ãdróŋá ãni la rú.
13 Acá kí Ãdróŋá 'bã anzḭ rú adru 'bá 'bá ru rĩ 'bã kí tḭjó nĩ rĩ sĩ la ku,
wó acá kí Ãdróŋá 'bã anzḭ rú la ĩ'di 'bã lẽjó la nĩ rĩ sĩ.
14 Ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ 'dĩ, útḭ ĩ'di 'bá ru, u'á ãma abe sáwã were. Ãndre ĩ'di
'bã ãmbõgõ rá, 'dĩ ãmbõgõ Ãdróŋá 'bã Ngọ́pḭ angálépi ĩ'di rṹlé rĩ drḭ́. Ĩ'di
rṹ sĩ ãma ịsṹ lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ 'i ãzíla ị́jọ́ mgbã pḭrḭ rĩ 'i.
15 Yõhánã jọ ị́jọ́ 'bá 'dĩ drḭ́ gá ṹ'dṹkọ́ re sĩ, "'Dĩ bãsĩ 'bá ándrá mání jọlé
ĩ'di amṹ 'dĩ rĩ 'i, ndẽ ma ãmbõgõ sĩ rá, ã'dusĩku ĩ'di ándrá mání ídu drḭ́drḭ́
'dĩ sĩ Ãdróŋá 'bã drĩ 'bṹ kí ṹnọ́kṹ be ku."
16 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ĩ'didrḭ́ rĩ sĩ, wi ãmaní sṹsṹ drḭ́lẹ́ba drḭ́ ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́.
17 Ãdróŋá fẽ ándrá ãzḭ́táŋá kí Mṹsã drḭ́ sĩ, wó Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ají dó ãmaní
lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ kí ị́jọ́ mgbã rĩ be.
18 'Bá ãzí Ãdróŋá ndrelépi rá la 'dáyụ. Wó Ngọ́tḭ́ŋá ĩ'di ãni ãlu, Ãdróŋâ
rú rĩ ãzíla ĩ'di andre gá ãníŋá rĩ i'da dó ãmaní Ãdróŋá la i'dá ã'di áni yã
rĩ gá nĩ.

Ị́jọ́ Yõhánã Bãbṹt̪ḭ́zḭ́ fẽlépi rĩ 'bã vú nzelé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Mãrákõ 1:1-8; Lṹkã 3:1-18)

19 Ị́jọ́ Yõhánã 'bã vú nzelé 'bá ãtalo rú ídétáŋá idélépi, ãzíla 'bá Lẹ́vḭ́ drḭ́
ãzḭ́ ngalépi jó Ãdróŋá drḭ́ agá, drḭ̃lẹ́ 'bá Yãhṹdḭ́ rú Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá 'dĩ 'bã
ãni umvelé Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã kí tị pẽlé mụjó Yõhánã zịjó, ĩ'di ãmgbã rĩ gá
ã'di 'i yã rĩ 'dĩ.

20 Yõhánã ucí ĩ'baní ị́jọ́ 'i ã'di yã rĩ gá ku, umvi ĩ'baní tọndọlọ, “Má adru
Kúrísĩtõ 'i ku.”
21 Zị kí ĩ'di, “Wó mi dó ã'di 'i? Mi nábį̃ Ĩlíyã 'i yã?” Umvi, “Yụ, ma Ĩlíyã
'i ku.” Zị kí ĩ'di, “Mi dó nábį̃ ándrá mụlé tị ãpẽlé rĩ 'i yã?” † Umvi, “Yụ,
ma ĩ'di 'i ku.”
22 Jọ kí, “Ílũ dó bãsĩ ãmaní mi ã'di 'i yã rĩ. Ínze ãmaní ími vú, ãma dó
sĩ ị́jọ́ míní umvilé rĩ agụ 'bá ãma tị ãpẽlépi rĩ 'banî.”
23 Yõhánã umvi ị́jọ́ angájó ị́jọ́ nábį̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé rĩ agá:
“Ma 'bá uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá jọlépi la,
‘Ĩmi idé dó Úpí ní gę̃rį̃ kpịmgbịlị́kị.’ ” †
24 'Bá tá 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã kí tị pẽlé Yõhánã rụ̃lé 'dĩ,
25 zị kí ĩ'di, “Mi dó bãbų̃tị́zį̃ fẽ ã'du ị́jọ́ sĩ ídrĩ adru Úpí Kúrísĩtõ 'i, jõku
Ĩlíyã 'i, jõku nábį̃ jọlé rĩ 'i ku rĩ gá?”
26 Yõhánã umvi kí, “Ma bãbų̃tị́zį̃ fẽ 'bá 'baní į̃yị́ sĩ, wó 'bá ãzí ĩminí nį̃lé
ku la ĩ'di ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dĩ.
27 Ádrĩ táni amụ́ agá ĩ'diní drį̃drį̃ tí, má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé
gá ãsį̃jó la rú ku.” †
28 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru pírí Bẽtánĩ gá, į̃yị́ Yõrĩdánĩ 'bã wókõ į̃tụ́ 'bã ãfũjó rĩ
gá, 'dĩ ãngũ Yõhánã 'bã sĩ bãbų̃tị́zį̃ fẽjó rĩ gá.

Yẹ́sų̃ ĩ'di Kãbĩlõmvá Ãdróŋá drį̃

29 Ụ'dụ́ ãzí rĩ sĩ, Yõhánã ndre Yẹ́sų̃ amụ́ agá ĩ'di rụ́ 'dõlé, jọ, “Ĩndre
Kãbĩlõmvá Ãdróŋá drị gá ị́jọ́ ũnzí 'bá ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dĩ 'badrį̃ idélépi rĩ.
30 'Dĩ bãsĩ 'bá ándrá mání ị́jọ́ jọjó drį̃ la gá, ‘'Bá ãzí la amụ́ áma ũngúkú
gâlé 'dĩ, ndẽ ma ãmbõgõ sĩ rá, ã'dusĩku ála áma tị 'dĩ ĩ'di dó 'bãngá Ãdróŋá
be ídu cí.’
31 Wó áma ãmgbã rĩ nį̃ tí ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ gá ku, ánį̃ dó ú'dî'da ĩ'di
Kúrísĩtõ 'i rĩ gá cé. Ma bãbų̃tị́zį̃ fẽ 'bá 'baní į̃yị́ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ịsịrayị́lį̃ rú
'dĩ 'bã amá kí rú sĩ ĩ'di ãzíla 'bã nį̃ kí dó sĩ ĩ'di cé.”
32 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yõhánã nze dó ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã i'dalé ĩ'diní Yẹ́sų̃ drį̃
gá rĩ 'bã vú tọndọlọ, jọ, “Ándre Úríndí Ãdróŋá drį̃ 'bã asị́ agá 'bų̃ gâlé cécé
ãlĩ'bõ áni. Úríndí Ãlá 'dĩ ri dó Yẹ́sų̃ drį̃ gá.
33 Ánį̃ ándrá Yẹ́sų̃ 'i drį̃drį̃ rĩ gá ku wó Ãdróŋá áma tị ãpẽlépi mání
bãbų̃tị́zį̃ fẽjó į̃yị́ sĩ rĩ lũ mání ĩ'di nĩ, jọ, ‘'Bá míní mụlé ndrelé Úríndí Ãlá
'bã sĩ asị́jó rijó drį̃ la gá rĩ la amụ́ bãbų̃tị́zį̃ fẽlé Úríndí Ãlá rĩ sĩ.’ ”
34 Yõhánã jọ, “Ándre ị́jọ́ ru idélépi rĩ rá, ma ĩminí ị́jọ́ mgbã vú nze, Yẹ́sų̃
ĩ'di Ãdróŋá Ngọ́pị 'i.”

'Bá Yẹ́sų̃ 'bã umvelé drį̃drį̃ rĩ kî

35 Ụ'dụ́ ãzí rĩ sĩ Yõhánã Bãbų̃tị́zį̃ fẽlépi rĩ kí vâ 'bá ĩ'di 'bã imbálé į̃rį̃ 'dã
abe, ãngũ ãlu ĩ'di 'bã bãbų̃tị́zį̃ fẽjó rĩ gá 'dãá į̃dị.
36 Ĩ'di mụ Yẹ́sų̃ ndrelé alị agá, lũ ãngũ ĩ'di rụ̃lé jọ, “Ĩndre Kãbĩlõmvá
Ãdróŋá drị ị́jọ́ ũnzí 'bá ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dĩ 'badrį̃ idélépi rĩ gápi 'dã.”
37 'Bá Yõhánã 'bã imbálé į̃rį̃ 'dã kí mụ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ arelé 'bo, ko kí
dó drį̃ 'delé Yẹ́sų̃ vú gâ sĩ.

---

† **1:21** Ãzị́táŋá Amviŋá 18:18 † **1:23** Ĩsáyã 40:3 † **1:27** Lụ́kã 3:16

38 Yẹ́sṹ la mụ ru ugoró ndrelé, ndre 'bá Yõhánã 'bã imbálé į̃rį̃ 'da kí amụ́ agá ĩ'di vú gâ sĩ, ãzíla zị kí, “Ĩlẽ ã'du?” Umvi kí ĩ'diní, “Rábį̃ (ífí la ímbápị), ími ãmgbã rĩ mi u'á íngõlé?”

39 Yẹ́sṹ umvi jọ ĩ'baní, “Ĩmi amụ́ ãma amụ́ kí mụlé ãngũ mâ sĩ u'ájó rĩ ndrelé.” Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru ĩndró sĩ ãni rú sáwã mụdrị̃. 'Dãá ko kí dó drį̃ mụlé ĩ'di trũ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ ndrelé, de kí dó į̃tụ́ 'bã ḭmbḭ acelépi ụ́'dụ́ 'dã drį̃ u'ájó ĩ'ba abe 'dãá.

40 Ãgọbị į̃rį̃ 'dã 'bã ãzí ãlu tá ḭjọ́ Yõhánã 'bã jọlé rĩ arelépi cé mụlépi Yẹ́sṹ vú gâ sĩ rĩ ĩ'di Ãndẽríyã Sį̃mọ́ñ̨ Pétẽrõ 'bã ádrḭpḭ 'i.

41 Ị́jọ́ Ãndẽríyã 'bã idélé drį̃drį̃ rĩ mụjó ádrḭpį̃ Sį̃mọ́ñ̨ ịsụ́jó ḭjọ́ 'dĩ lũjó ĩ'dinî. “Ãma ịsụ́ dó Mãsíyã 'bo,” (ífí la Kúrísĩtõ 'i).

42 Ãndẽríyã kí Sį̃mọ́ñ̨ be mụ kí dó Yẹ́sṹ rụ̃lé, ĩ'di mụ Sį̃mọ́ñ̨ ndrelé amụ́ agá ĩ'di rụ́ 'dõlé, jọ ĩ'diní, “Mi Sį̃mọ́ñ̨ Yõhánã ngọ́pị, ála dó mụ ími umvelé Kéfã 'i” (Pétẽrõ 'i ífí la írã 'i).

43 Ụ'dụ́ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sṹ ko drį̃ lẽjó mụjó Gãlḭ́lį̃ gá, ụfụ kí drį̃ Fḭ́lḭ́põ be, jọ ĩ'diní, “Mí amụ́ áma vú gâ sĩ, mi mụ adrulé 'bá mâ imbálé la 'bã ãzí ru.”

44 Fḭ́lḭ́põ 'i 'bá angálépi táwṹñ̨ umvelé Bẽtẽsãyídã 'i rĩ gá, 'dĩ táwṹñ̨ lḭ́cọ́ Pétẽrõ 'badrḭ Ãndẽríyã be ĩ'bã kí sĩ u'ájó ala gá rĩ 'i.

45 Fḭ́lḭ́põ cécé Ãndẽríyã áni, mụ vâ Nãtãnḭyẹ́lį̃ ịsụ́lé, jọ ĩ'diní, “Ãma ịsụ́ 'bá mgbã Mụ́sã 'bã sĩ ándrá ḭjọ́ sĩjó drį̃ la gá bụ́kṹ Ãdróŋá drį̃ agá ãzíla nãbḭya 'bã kí vâ sĩ ḭjọ́ sĩjó ĩ'di drį̃ gá ĩndĩ rĩ 'bo. 'Dĩ Yẹ́sṹ angálépi Nãzę̃rẹ́tḭ̃ gá, Yṹsụ́fṹ 'bã ngọ́pị rú rĩ 'i.”

46 Nãtãnḭyẹ́lį̃ zị Fḭ́lḭ́põ 'i jọ, “Nãzę̃rẹ́tḭ̃ gá! Mí ũrãjó la rĩ sĩ, ḭjọ́ ãzí múké la icó ãfũlé Nãzę̃rẹ́tḭ̃ gá rá yã?” Fḭ́lḭ́põ jọ ĩ'diní, “Mí amụ́ ndrelé la ími mḭfḭ sĩ.”

47 Yẹ́sṹ la mụ Nãtãnḭyẹ́lį̃ ndrelé amụ́ agá ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ, “'Dĩ 'bá ũri Ịsịrayḭ́lį̃ drį̃ mgbã rĩ, ulé 'bãngá 'bá ku.”

48 Nãtãnḭyẹ́lį̃ zị Yẹ́sṹ 'i, “Ínį̃ ma íngõlé?” Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ándre mi ri agá úlúgó į̃ndụ́ gá 'dãá cé 'dĩ sĩ Fḭ́lḭ́põ umve drĩ mi ku rú.”

49 Nãtãnḭyẹ́lį̃ jọ dó tọndọlọ, “Rábį̃, mi Ãdróŋá Ngọ́pị 'i! Úpí Ịsịrayḭ́lį̃ drį̃ gá ándrá tẽlé rĩ 'i.”

50 Yẹ́sṹ umvi jọ ĩ'diní, “Mí ã'ḭ ḭjọ́ mádrḭ gá rĩ kí 'dĩ áni la mâ jọjó la ándre mi cé úlúgó į̃ndụ́ gá mî adrujó á'dụ̃sĩ rĩ sĩ yã? Wó ájọ míní, mi mụ ãko ḭjọ́ 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí ndrelé rá.”

51 Yẹ́sṹ umvi kí jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ḭjọ́ mgbã, ĩmi mụ 'bṹ ndrelé ru nzį̃ agá mmgbọ ĩmi mãlãyíkã Ãdróŋá drį̃ rĩ kí ndre tụ agá ãzíla asḭ agá Ngọ́tḭ 'Bádrį̃ drį̃ gá.”

2

Yẹ́sṹ 'bã mụjó ũkú bĩŋá gá Kána gá rĩ

1 Ụ'dụ́ na la agá, Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ ĩ'di ándrá ãję̃ ãzí ũkú ĩgbãjó la naŋá gá ĩndĩ tọ̃rọ́mẹ́ Kána gá, 'dĩ ãngũ Gãlḭ́lį̃ drį̃ agá.

2 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ûmve vâ kí ãję̃ ũkú ĩgbãjó 'dã gá ĩndĩ.

3 Wáyĩnĩ awalé 'bá 'baní rĩ la mụ ukólé pírí rá, Yẹ́sṹ ãndrẽ amụ́ ĩ'di rụ́ 'dõlé, jọ ĩ'diní, “Wáyĩnĩ ukó ĩ'baní rá.”

4 Yẹ́sṹ umvi, “Má ãndrẽ, ílẽ áma sulé ḭjọ́ 'dĩ agá ĩndĩ la ã'du sĩ yã? Ụ'dụ́ mádrḭ ãzḭ Ãdróŋá drį̃ ngajó rĩ acá drĩ ku.”

5 Wó Yẹ́sṹ 'bã ãndrẽ jọ 'bá íyóŋá iyólépi rĩ 'baní, “Ĩmi idé ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé
ĩminí rĩ vúŋá áyụ.”
6 Úmvú ĩyẹ́lẹ́mvṹ idélé írã sĩ ázíyá la kí ãngũ sĩ ãję̃ najó 'dã gá 'dãá cí,
'dĩ kí 'bá Yãhṹd̃ị rú 'dĩ kí ĩyị́ lã'bĩ ãni ru ũjĩjó ãlá rĩ kí ũsũjó rĩ kí. Úmvú
ãlu-ãlu la ĩyị́ sũ lítã túrú ãlu kãlị́ į̃rį̃ 'dĩpí.
7 Úpí Yẹ́sṹ jọ 'bá íyóŋá iyólépi rĩ 'bã ũsũ kí úmvú 'dĩ kí ĩyị́ sĩ tré-tré.
8 Jọ dó ĩ'baní, “Ĩmi ãbĩ ãzí la agụlé ãmbógó ãję̃ drį̃lẹ́ gá rĩ nî.” 'Bá íyóŋá
iyólépi rĩ idé kí cécé ĩ'di 'bã jọlé rĩ áni.
9 Ãmbógó ãję̃ drį̃lẹ́ gá rĩ 'bį̃ ĩyị́ ru ujalépi wáyĩnĩ rú rĩ. Wó nį̃ angá íngõlé
yã rĩ gá ku, 'bá íyóŋá gá rĩ nį̃ kí cé. Umve ị́zígọ́ ãję̃ 'dị́pį̣ bṹlṹ gá,
10 jọ, “Wáyĩnĩ ãjị́ ambamba rĩ, ála sáwã pírí sĩ fẽ la mvụlé drį̃drį̃. 'Bá
drĩ kí dó aga 'bo, ĩ'di dó ãzí ãjị́ gã rĩ kí fẽ mvụlé ĩndõ. Wó ímba mî ngá
wáyĩnĩ ãjị́ ambamba rĩ tã kpere ị́jọ́ 'bã kí ukóŋá gá.”
11 'Dĩ tálí Yẹ́sṹ 'bã idélé drį̃drį̃ Kána ãngũ Gãlị́lį̃ gá rĩ 'i. Yẹ́sṹ i'da ũkpõ
ĩ'didrį̃, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã kí ĩ'bã ã'į̃táŋá ĩ'di agá.
12 Yẹ́sṹ mụ kí dó ãndrẽ trũ, ádrį̃pịka abe, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí
abe táwṹnį̃ Kãpę̃rę̃nãwṹmį̃ gâlé sĩ ṹ'dṹ ãzí kí u'ájó were.

Yẹ́sṹ uga tũjárĩ jó Ãdróŋá drį̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-13; Mãrákõ 11:15-17; Lṹkã 19:45-46)

13 Ṹ'dṹ ṹmṹ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá Yãhṹd̃ị rú rĩ 'badrį̃ kí anzéjó
Mį̃sį̃rį̃ gá, umvelé ṹmṹ alịjó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ la mụ acálé ãni rú, Yẹ́sṹ mụ
Yę̃rṹsãlẹ́mṹ gá.
14 Lį̃cọ́ Ãdróŋá drį̃ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ gâ sĩ, į̣sṹ 'bá kí tį̣,
kãbĩlõ, ãzíla ãmámũ kí į̃tṹndã. 'Bá ãzí rĩ ri kí méjã ĩ'baní sĩ séndẽ ujajó rĩ
agagá.
15 Yẹ́sṹ idé íníríkó kę̃lị́ká ru, i'dó dó sĩ 'bá pírí kí adrolé ĩ'bã tị́ kí abe,
kãbĩlõ kî trũ lį̃cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá 'dãá. Iré vâ 'bá séndẽ ujalépi rĩ 'bã séndẽ
kí kpékpé, uze vâ méjã kí u'de kí ṹlị-ṹlị rú.
16 Yẹ́sṹ jọ 'bá ãmámũ į̃tṹndãlépi 'dã 'baní, “Ĩmi iyá ĩmĩ ãmámũ 'dĩ kí 'dâ
rá! Ĩmi a'be jó má Átẹ́pị drị́ gá rĩ ujajó sṹ rú rĩ cã.”
17 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ agá kí ị́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drį̃ agá jọlépi la,
“Lẽtáŋá áma ásị́ gá 'bá 'bã ru kí jó mídrị́ gá rĩ rũrũ rĩ, la ve áma ásị́ gá
ãcí'bíríto rú cécé ãcí áni,” † rĩ 'i.
18 'Bá Yãhṹd̃ị rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru 'dĩ zị kí Yẹ́sṹ 'i, “Mi ãmaní tálí íngoní la
idé, sĩ ũkpõ míní ãko 'dĩ kí idéjó rĩ icéjó angá kí Ãdróŋá drị́?”
19 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩdrĩ jó Ãdróŋá drị́ 'dĩ andi rá, ma ĩ'di sị ú'dí ru ṹ'dṹ
na agá.”
20 'Bá Yãhṹd̃ị rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru 'dĩ umvi kí, “Jó 'dĩ sị́jó 'dụ ílí kãlị́ sụ drį̃
ázíyá, mí icó ĩ'di sị́lé ṹ'dṹ na agá íngoní ru?”
21 Wó ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé 'dĩ jọ ĩ'di ụrụ'bá ĩ'didrị́ ĩ'di 'bã 'bãlé cécé jó Ãdróŋá
drį̃ áni rĩ drį̃ gá.
22 Ãdróŋá la dó mụ ĩ'di ingalé ídri rú ṹ'dṹ na agá 'bo, 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ 'baní ị́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã jọlé rĩ agá dó rá. 'Bã kí ã'į̃táŋá ị́jọ́ Yẹ́sṹ drį̃ drį̃
gá, ãzíla ã'į̃ kí ị́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ kí rá.

† **2:17** Zãbṹrį̃ 69:9

Yẹ́sṹ nį̃ į̃jọ́ 'bá kí agá rĩ cé

23 Yẹ́sṹ 'bã adrujó ų̃mų̃ alijó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ najó Yẽrụ́sãlẹ́mų̃ gá 'dãá rĩ
sĩ, 'bá ũ'bí 'bã kí ĩ'bã ã'į̃táŋ́á rụ́ ĩ'di drį̃ agá, ã'dusĩku ndre kí tálí ĩ'di 'bã
idélé rĩ kí rá.
24 Wó Yẹ́sṹ 'bã į̃jọ́ kí agá rĩ nį̃jó cé rĩ sĩ, 'bã ásį̃ kí drį̃ gá ku.
25 Ĩ'diní į̃jọ́ 'bá ásį̃ agá rĩ kí nį̃jó pírí cé rĩ sĩ, lẽ 'bá ãzí 'bã lũ ĩ'diní į̃jọ́ ãzí
ku.

3

Į̃jọ́ Yẹ́sṹ 'bã kí jọlé Nį̃kǫ̃dẹ́mų̃ be rĩ

1 Ágọ́bį̃ ãzí ándrá ãlu rụ́ la Nį̃kǫ̃dẹ́mų̃ 'i, ĩ'di ãmbógó 'bá Yãhụ́dį̃ rú la,
'dĩ amụtį̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrį̃ gá rĩ.
2 Amụ́ į̃nį̃ sĩ Yẹ́sṹ rụ́ jọ, “Rábį̃, ãnį̃ rá Ãdróŋ́á ãpẽ ími tį̃ amụ́lé ãma
imbálé. Mí icó tá tálí 'dĩ kí idélé ku Ãdróŋ́á drĩ tá adru mí be yụ rĩ gá.”
3 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ájọ míní į̃jọ́ mgbã, údrĩ ími tį̃ ú'dí ru ku, mí icó filé
Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drį̃ agá ku.”
4 Nį̃kǫ̃dẹ́mų̃ zį̃, “'Bá mbalépi rá rĩ icó filé ãndrẽ agâlé sĩ ĩ'di tijó į̃dį̃ ú'dí
ru íngoní ru?”
5 Yẹ́sṹ umvi jọ, “Ma ĩminí į̃jọ́ mgbã jọ, údrĩ 'bá tį̃ į̃yį̃ sĩ ãzíla Úríndí sĩ ku,
icó filé Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drį̃ agá ku.
6 'Bá la 'bãngá 'bá tį̃, wó Úríndí Ãdróŋ́á drį̃ la ími uja acájó Ãdróŋ́á 'bã
ngọ́tį̃ŋ́á ru nĩ.
7 Ími ásį̃ 'bã mvu į̃jọ́ mání jọlé míní, útį̃ ĩmi ú'dí ru į̃dį̃ rĩ sĩ ku.
8 Úríndí Ãdróŋ́á drį̃ la ídri ú'dí fẽ nĩ. Úríndí ĩ'di dó sĩ cécé ãlụ́kụ́kų̃ áni,
ĩ'di li ãngũ ĩ'di 'bã ásį̃ 'bã lẽlé rĩ gá. Mi ãlụ́kụ́kų̃ 'bã ụ́'dụ́kọ́ are rá, wó ínį̃
angá íngõlé yã ãzíla ĩ'di mụ íngõlé yã rĩ gá ku.”
9 Nį̃kǫ̃dẹ́mų̃ zį̃, “Į̃jọ́ míní jọlé 'dĩ 'bã ífí íngoní?”
10 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mi ímbápį̃ ãmbógó nį̃lé cé Ịsịrayị́lį̃ gá 'dâ la, mí icó
į̃jọ́ mání jọlé 'dĩ 'bã ífí nį̃lé ku la íngoní ru?
11 Ájọ míní į̃jọ́ mgbã, ma míní į̃jọ́ ãmã nį̃lé cé ãzíla ndrelé rá rĩ kí vú nze,
wó ĩmi icó ã'į̃lé la ku.
12 Ĩdrĩ dó į̃jọ́ ų̃nọ́kụ́ drį̃ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí ã'į̃ ku, ádrĩ dó ĩminí į̃jọ́ 'bų̃
drį̃ gá rĩ kí jọ, ĩmi dó icó kí ã'į̃lé íngoní ru?
13 “'Bá ãzí tụ drĩ 'bų̃ gâlé ku, pẽ lú Ngọ́tį̃ 'Bádrį̃ 'i.
14 Cécé Mụ́sã 'bã ándrá į̃nį̃ idélé aya sĩ rĩ ingajó ife sį̃ gá kõtórõ agâlé sĩ
'bá į̃nį̃ 'bã agalé rĩ kí pajó drã sį̃ gá rĩ áni. Ngọ́tį̃ 'Bádrį̃ ála drụ́zį̃ ĩ'di ipa
mũsãlá'bã sį̃ gá ingalé vâ 'dã 'bã áni,
15 'bá pírí ĩ'di ã'į̃lépi rĩ kí ídri ukólépi ku rĩ į̃sụ́ rá.
16 “Ãdróŋ́á 'bã 'bá ų̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kí lẽjó ambamba rĩ sĩ, ãpẽ ĩ'di 'bã Ngọ́pį̃
kílímgbí ãlu rĩ tį̃, 'bá pírí ãlu-ãlu ĩ'di ã'į̃lépi rĩ 'bã ja kí drį̃ ku, wó 'ba į̃sụ́
kí sĩ ídri ukólépi ku rĩ 'i.
17 Ãdróŋ́á ãpẽ Ngọ́pį̃ tį̃ amụ́lé 'bá ų̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kí į̃jọ́ lijó la ku, be la rá
la kí pajó.
18 “'Bá ĩ'di ã'į̃lépi rĩ kí drį̃ gá úlį̃ į̃jọ́ ku. Wó 'bá į̃jọ́ ĩ'didrį̃ ã'į̃lépi ku rĩ kí
drį̃ gá úlį̃ į̃jọ́ 'bo, ĩ'baní Ãdróŋ́á 'bã Ngọ́pį̃ kílímgbí 'dĩ rụ́ ã'į̃jó ku rĩ sĩ.

19 Ị̃jọ́ lịṇá kí drị̃ gá rĩ ĩ'di ịjọ́ 'dĩ sĩ, dị̃zã ịjọ́ Ãdróṇá drị̃ 'bã ajílé 'bũ̃ gâlé ũ̃ṇọ́kṵ́ drị̃ gá rĩ amṵ́ rá, wó 'bá lẽ kí ãndânĩ la ịjọ́ ũnzí ịṇị́ drị̃ kí áyụ ndẽ dị̃zã rá, ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ kí adrujó ịjọ́ ũnzí rĩ kí rĩ sĩ.
20 Ngũ̃ kí ịjọ́ dị̃zã drị̃ ãngũ̃ jilépi ule rĩ ũnzí, ã'dusĩku lẽ kí ịjọ́ ũnzí rĩ kí idélé ịṇị́ agá, kí dó sĩ rá-rá ru dị̃zã be, ũ̃rị̃ ála mụ ịjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ kí i'dalé rá, ãzíla ála mụ pángá fẽlé ĩ'baní rá rĩ sĩ.
21 Wó 'bá pírí ịjọ́ mgbã idélépi 'dĩ kí amṵ́ dị̃zã rṵ́ 'dõlé rá, ã'dusĩku lẽ kí 'bá ãzí 'bã nị̃ kí Ãdróṇá ãmgbã rĩ la ịjọ́ ĩ'bã idélé 'dĩ kí idé nĩ.”

Yẹ́sṵ̃ kí Yõhánã Bãbṵ̃tị̃zị̃ fẽlépi rĩ be

22 Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, Yẹ́sṵ̃ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ãngũ̃ Yṵ̃dịyã gá, 'dãá u'á kí were, ãzíla fẽ bãbṵ̃tị̃zị̃ 'bá 'baní 'dãá.
23 Yõhánã la vâ 'dĩ sĩ bãbṵ̃tị̃zị̃ fẽ agá Ãyẽnónĩ gá ãni rú Sãlímũ̃ be, ã'dusĩku ĩ̃yị̃ 'dãá ĩyõ rú, ãzíla 'bá ri kí amṵ́lé biri bãbṵ̃tị̃zị̃ bĩlé.
24 Ị̃jọ́ 'dĩ idé kí ru 'dĩ sĩ ú'bã drĩ Yõhánã mãbṵ́sṵ̃ gá ku.
25 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí i'dó kí ãgátã galé 'bá Yãhṵ́dị̃ rú la abe lã'bĩ ũ̃jĩ̃ṇá drị̃ sĩ ru 'bãjó Ãdróṇá ĩ̃ṇzĩ̃jó rĩ drị̃ gá.
26 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ amṵ́ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé ãzíla jọ kí Yõhánã ní, “Rábĩ̃, 'bá ándrá ãmã ịsṵ́lé mĩrĩ Yõrĩdánĩ tị gá 'á 'dã sĩ míní i'dalé ãmaní rĩ, ĩ'di vâ bãbṵ̃tị̃zị̃ fẽ 'bá 'banî. 'Bá wẽwẽ rú kí dó mụ ĩ'di rṵ̃lé.”
27 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yõhánã umvi ĩ'baní jọ, “'Bá la ịjọ́ angálépi Ãdróṇá drị̃ 'bũ̃ gâlé rĩ idé.
28 Ĩmi ãmgbã sãdínĩ mádrị̃ ịjọ́ mâ jọlé rĩ vú nzelépi rĩ kí, ‘Má adru Kúrísĩtõ 'i la ku, wó ma 'bá tị ãpẽlé ĩ'di drị̃lẹ́ gá rĩ 'i.’
29 Ãmṵ́rṵ́gọ́ la mụ ágó be, ágó 'bã wõ̃rị̃ dó ãyĩkõ idé ĩ'ba abe. Ma bãsĩ ãmṵ́rṵ́gọ́ 'bã ágô 'bã wõ̃rị̃ 'i ãzíla ãyĩkõ la áma fụ ĩ'di 'bã amṵ́ṇá sĩ.
30 Ị̃jọ́ ĩ'didrị̃ gá rĩ 'bã tụ ụrụgá, ịjọ́ mâ rĩ 'bã asị̃ vũ̃rṵ́.”

'Bá angálépi Ãdróṇá drị̃ 'bũ̃ gâlé rĩ

31 'Bá angálépi 'bũ̃ gá ụrụgá Ãdróṇá drị̃lé rĩ ĩ'di ãmbógó ru ãndânĩ ãko pírí 'banî. 'Bá vũ̃rṵ́ ũ̃ṇọ́kṵ́ gá 'dọ̃ rĩ, ĩ'di ũ̃ṇọ́kṵ́ ãni, ĩ'di vâ ịjọ́ ũ̃ṇọ́kṵ́ drị̃ kí jọ áyụ. Wó 'bá angálépi ụrụgá 'bũ̃ gâlé rĩ ĩ'di ãko pírí ũ̃ṇọ́kṵ́ gá 'dâ rĩ kí drị̃lẹ́ gá nĩ.
32 Ĩ'di ịjọ́ jọ ãko ĩ'di 'bã ndrelé rá, ĩ'di 'bã arelé rĩ jọ, wó 'bá ãzí ãluṇá la ĩ'di 'bã ịjọ́ ã'ị̃lépi rá la 'dáyụ.
33 Wó 'bá pírí ĩ'di 'bã ịjọ́ ã'ị̃lépi rá rĩ kí i'da la Ãdróṇá ĩ'di ãndá-ãndá ru.
34 'Bá Ãdróṇá 'bã tị ãpẽlé rĩ la ịjọ́ Ãdróṇá 'bã jọlé rĩ kí jọ, ã'dusĩku Ãdróṇá fẽ ũkpó Úríndí drị̃ rĩ ĩ'didrị̃ pírí.
35 Átẹ́pị̃ 'bã ngọ́pị̃ lẽjó rá rĩ sĩ, fẽ ũkpõ ãko pírí 'badrị̃ gá rĩ kí ĩ'didrị̃ gá.
36 'Bá ngọ́pị̃ 'bã ịjọ́ ã'ị̃lépi rá rĩ ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ trũ, 'bá ịjọ́ ngọ́pị̃ drị̃ gá rĩ ã'ị̃lépi ku rĩ ídri ĩ'di agá 'dáyụ, wó ĩ'di ace ũcõgõ Ãdróṇá 'bã mụlé fẽlé rĩ agá.

4

Yẹ́sṵ̃ kí ũkú Sãmãríyã rú rĩ be

1 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ are kí 'bá ĩ'di vú bĩlépi ãzíla bãbṵ̃tị̃zị̃ bĩlépi rĩ kí ũ'bĩkãnã sĩ ndẽ kí Yõhánã drị̃ rĩ kí rá.

2 Ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, Yẹ́sṹ fẽ bãbṹtị́zị̃ ku, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí fẽ agá la nĩ.
3 Ị́jọ́ 'dĩ kí mụ akṹlé ĩ'di bị́lẹ́ gá 'dĩ 'bã áni 'bo, a'be Yṹdíyã rá, gõ dó vúlé
Gãlị́lĩ gá.
4 Ĩ'diní gõ agá vúlé Gãlị́lĩ gâlé, pẽ alị́lé ãngũ Sãmãríyã agâ sĩ.
5 Acá dó táwṹnị̃ Síkã 'dĩ ãngũ Sãmãríyã drị̃ agá. 'Dĩ ãni rú ãngũ ándrá
Yãkó'bõ 'bã fẽlé ngọ́pị̃ Yṹsṹfṹ ní rĩ. †
6 Yẹ́sṹ acá dó kídí ándrá Yãkó'bõ 'bã galé rĩ tị gá, ãndẽ dó ácị̃ sĩ rá. Ri
dó ĩyị́tị gá 'dãá vṹrṹ. 'Dĩ dó ãni rú sáwã ázíyá ĩtṹ sĩ.
7 Ũkú ãzí Sãmãríyã rú la amṹ dó ĩyị́ kolé, Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Ífẽ mání ĩyị́
mvụlé."
8 Ị́sṹ íni 'dĩ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ mụ kí ãkónã ĩgbãlé táwṹnị̃ agâlé, 'dĩ
sĩ Yẹ́sṹ ace dó ru 'dãá á'dṹsĩ.
9 Ũkû acá ṹsṹtáŋá sĩ 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ kí jõ ãko kí alejó kí drĩdríŋĩ gá
'bá Sãmãríyã gá rĩ abe ku rĩ sĩ, jọ, "Mi mî ngá Yãhṹdị̃, wó ma mâ ngá 'bá
Sãmãríyã gá la, ãzíla ma vâ ũkú. Ízị ma ĩyị́ mvụlé mvṹ-mvṹ la sĩ ã'du ị́jọ́
sĩ?"
10 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ídrĩ tá ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé míní rĩ nị̃ cé, ãzíla ma
ị́jọ́ jọlépi míní 'dĩ ã'di 'i yã rĩ nị̃ rá, mi tá áma zị, ma tá sĩ míní ĩyị́ ídri drị̃
gá rĩ fẽ."
11 Ũkû jọ, "Ãmbógó, ãko ãzí ími drị̃ gá 'dâ sĩ ĩyị́ akójó la 'dáyụ, ĩyị́ 'dĩ vâ
mgbi vṹrṹlé 'dã. Mi ĩyị́ ídri drị̃ gá rĩ ịsṹ íngõlé?
12 Ãmã áyị́pị Yãkó'bõ ga ándrá ĩyị́ 'dĩ nĩ, anzị ĩ'didrị̃ kí ãnãkpá abe ĩyị́
mvụ ala gá 'dâ, ĩmi Yãkó'bõ be 'bá ãndânĩ rĩ ã'di 'i?"
13 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "'Bá pírí ĩyị́ 'dĩ mvụlépi rĩ kí ĩyị́ vị la kí fụ ú'dí ru.
14 Wó ĩyị́ mâ mụlé fẽlé mvụlé 'bá 'banî rĩ, ĩ'di fẽ ĩyị́ vị fụ kí ĩdị́ ku, ĩ'di
mụ adrulé kídí agálépi agâ rĩ rú, ĩ'di dó sĩ ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽ."
15 Ũkû umvi ĩ'diní, "Ãmbógó, ífẽ mání ĩyị́ 'dĩ mvụlé, ĩyị́ vị 'bã fụ rú sĩ
ma ku, ãzíla má amṹ dó sĩ ĩyị́ 'dĩ kolé ĩdị́ ku."
16 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Ímụ mî ágô umvelé."
17-18 Ũkû umvi jọ Yẹ́sṹ ní, "Ma ágó kóru." Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Ị́jọ́ míní jọlé
mi ágó kóru 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la, írụ ágó kí tõwú la gápi mí sĩ adrujó ala gá
'dĩ, wó ágó mî sĩ adrujó ala gá ú'dî'da 'dĩ adru mí ãni ku."
19 Ũkû jọ, "Ãmbógó, ãndá-ãndá ru ánị̃ dó rá mi nábị̃.
20 Ãmã áyị́pịka kí ándrá jõ Ãdróŋá ĩnzị̃ 'bé 'dĩ drị̃ gá, wó ĩmi 'bá Yãhṹdị̃
rú 'dĩ ĩjọ ãngũ pịrị 'bá pírí 'bã kí sĩ Ãdróŋá ĩnzĩ̃jó rĩ ĩ'di Yẽ̃rṹsãlẹ́mṹ gá."
21 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Ũkú 'dĩ, mí ã'ĩ́ ị́jọ́ mání jọlé 'dĩ 'i. Sáwã ãzí la amṹ lé
'dĩ drṹzị́ 'bá icó kí sĩ Ãdróŋá ĩnzĩ̃lé 'bé 'dõ drị̃ gá, jõku Yẽ̃rṹsãlẹ́mṹ gá ku.
22 Ĩmi 'bá Sãmãríyã gá 'dĩ, ĩnị̃ ị́jọ́ mgbã sĩ ĩmi ã'di ĩnzị̃ yã rĩ gá ku, wó
ãma 'bá Yãhṹdị̃ rú 'dĩ ãnị̃ ãma ã'di ĩnzị̃ yã rĩ gá rá, ã'dusĩku patáŋá amṹ
Yãhṹdị̃ 'bã rṹ sĩ.
23 Wó ájọ míní, ṹ'dṹ amṹlépi rĩ, acá dó bãsĩ bábá ú'dî'da 'bo. 'Dĩ ṹ'dṹ
'bá ĩnzĩ̃táŋá ru rĩ kí Bãbá ĩnzĩ̃jó úríndí sĩ, ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ. Bãbá la 'bá
ĩ'di ĩnzĩ̃lépi gẽ̃rị̃ kpị 'dĩ sĩ rĩ kí ndrṹ.
24 Ãdróŋá ĩ'di Úríndí, 'bá ĩ'di ĩnzĩ̃lépi rĩ 'bã ĩnzị̃ kí ĩ'di úríndí ĩ'badrị̃ agá
ãzíla ị́jọ́ mgbã sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó Úríndí rĩ sĩ."

† **4:5** Í'dóŋá 33:19; 48:22

25 Ũkû jọ Yẹ́sṹ ní, “Má ã'ị̃ rá Mãsíyã la drṹzị̃ amṹ rá.” (Mãsíyã 'dĩ umvelé
Kúrísĩtõ 'i rĩ.) “Drĩ amṹ 'bo, ĩ'di ãmaní ịjọ́ pírí kí vú nze rá.”
26 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ma ịjọ́ jọlépi mí be ú'dî'da 'dĩ bãsĩ ĩ'di 'i.”
27 Cọtị̃ 'dãá 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ acá kí dó rá, ụrụ'bá la ũdrã kí dó tõyĩ
ĩ'bã kí ĩ'di ịsṹjó ịjọ́ jọjó ũkú be rĩ sĩ. Wó 'bá ãzí kí drĩdríŋĩ̃ gá ịjọ́ ãzí zị̃lépi,
ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé íni rĩ ã'du la yụ, jõku kí ịjọ́ jọ agá ã'du drĩ̃ gá la 'dáyụ.
28 Ũkû a'be dó kére ĩ'di bãsĩ ĩ̃yị̃ kojó rĩ ĩ̃yị̃tị̃ gá 'dãá ũgũgõ, ko dó drĩ̃
mụlé vúlé táwṹnĩ̃ gâlé 'bá 'baní ịjọ́ ru idélépi rĩ kí vú nzelé. Jọ ĩ'baní,
29 “Ĩmi amṹ 'bá ịjọ́ pírí mâ idélé rĩ kí vú nzelépi mání rĩ ndrelé, ĩ'di nõ
dó Kúrísĩtõ 'i yã áni!”
30 'Bá ãkpẽ̃ kí dó táwṹnĩ̃ agâlé amṹlé Yẹ́sṹ ndrelé.
31 Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã kí ru idé agá 'dĩ gá 'dâ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní,
“Rábĩ̃, í'bĩ̃ drĩ ãko ãzí nalé ráká.”
32 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ãkónã mâ nalé ĩmĩ ịjọ́ nĩ̃jó drĩ̃ la gá ku la cí.”
33 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ i'dó kí ru undrélé mịfị̃ gá mịfị̃ gá, jọ kí kí drĩdríŋĩ̃
gá, “'Bá ãzí ndú ĩ'diní ãkónã ajílépi la cí yã?”
34 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ãkónã mádrị̃ gá rĩ ĩ'di ịjọ́ 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'bã lẽlé
rĩ idéjó ãzíla dejó rĩ 'i.
35 Ĩmi adru 'bá áyi nĩ̃lépi cé, jọlépi la ace ĩmbá sụ ãkónã kí ũkũnãjó rĩ
kí ku yã? Ájọ ĩminí, ĩ̃nzĩ̃ mịfị̃, ĩndre drĩ ãngũ ámvṹ agâlé ãkónã kí dó ãni
rú bábá sĩ kí ũkũnãjó.
36 'Bá ãkónã ũkũnãlépi rĩ kí ála kí ũfẽ ĩ'baní ãkónã kí tralé ídri ukólépi
ku rĩ gá rĩ sĩ. 'Bá ũri kí salépi ãzíla tralépi rĩ kí dó sĩ u'á ãyĩkõ sĩ ãngũ ãlu
gá.
37 Ị̃jọ́ jọlé 'bá ãzí rĩ la ũri sa ãzí rĩ la ũkũnã la rĩ 'bãngá ịjọ́ mgbã.
38 Ápẽ ĩmi tị ãkónã ĩmĩ ãzị̃ ngalé ĩmi 'i ku la gá, 'bá ãzí nga kí ãzị̃ la nĩ.
Ĩmi dó mụ ũkũnãlé la vâ ũyá la ịsṹlé.”
39 'Bá wẽwẽ rú Sãmãríyã gá táwṹnĩ̃ agá 'dãá rĩ ã'ị̃ kí Yẹ́sṹ rá, ã'dusĩku
ũkú 'dã jọ ĩ'baní, “Ágọ́bị̃ 'dã nze mání ịjọ́ jõ mâ idélé rĩ vú pírí.”
40 'Bá Sãmãríyã rú rĩ kí mụ acálé Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé 'bo, 'bã kí dó mãmálá
ĩ'didrị̃ sĩ u'ájó ĩ'ba abe. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ u'á dó sĩ ĩ'ba abe ṹ'dṹ ĩ̃rĩ̃.
41 'Bá wẽwẽ rú Sãmãríyã gá rĩ 'bã ãzí ã'ị̃ kí Yẹ́sṹ 'i ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé ĩ'baní
rĩ kí sĩ.
42 'Bá Sãmãríyã rú ĩ'di ã'ĩ̃lépi rá rĩ jọ kí ũkû ní, “Ãma ã'ị̃ ĩ'di 'bã ịjọ́ rá la
adru mî lũjó la ãmaní mi 'i rĩ sĩ la ku, wó ãma ã'ị̃ ĩ'di 'bã ịjọ́ rá la, ã'dusĩku
ãma are dó ịjọ́ ĩ'di tị gá rĩ ãmã bị̃lẹ́ sĩ, ịjọ́ 'dĩ ĩ'di dó ãndá-ãndá ru, 'dĩ 'Bá
'bá ṹnọ́kṹ gá rĩ kí Palépi rĩ 'i.”

Yẹ́sṹ adrí ãmbógó 'bã ngọ́tĩ̃ŋá

43 Ụ'dṹ ĩ̃rĩ̃ ĩ'di 'bã u'álé Sãmãríyã gá rĩ kí vúlé gá, ko dó drĩ̃, mụ dó Gãlị̃lĩ̃
gá.
44 Yẹ́sṹ jọ ándrá vâ tị ĩ'didrĩ̃ sĩ, “Úfẽ nábĩ̃ ní ĩ̃nzĩ̃táŋá ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ãfũjó
rĩ gá ku.”
45 Ĩ'di mụ calé Gãlị̃lĩ̃ gâlé 'bo, 'bá Gãlị̃lĩ̃ gá rĩ a'ị̃ kí ĩ'di ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku
mụ kí ándrá ĩ'di trũ ṹmṹ alịjó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ nalé Yẽ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé, ãzíla
ndre kí tálí ĩ'di 'bã idélé 'dãá rĩ kí pírí rá.

46 Yẹ́sṹ gõ vúlé Kána Gãlı́lĩ gâlé ĩdı́, 'dĩ ãngũ ándrá ĩ'di 'bã sĩ ĩyı́ ujajó
wáyĩnĩ rú rĩ gá. 'Bá ãmbógó gãmétẽ gá Kãpẽrẽnãwṹmı̃ gá la 'bã ngǫ́pı
ãyánĩ rú 'dĩ sĩ 'dãá cí.
47 Ãmbógó la mụ arelé la Yẹ́sṹ ĩ'di Gãlı́lĩ gá 'dĩ angájó Yũdı́yã gá rĩ sĩ,
mụ kpere ĩ'di rũlé, mãmálá 'bãjó Yẹ́sṹ drı́ sĩ amṹjó ĩ'di 'bã ngǫ́pı ãyánĩ rú
rĩ adríjó, ĩ'di 'bã úgólé drãjó drã-drã rĩ sĩ.
48 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Ĩdrĩ ícétáŋá kí ndre tálí abe ku, ĩmi icó drĩ ı́jǫ́ mádrı̃
ã'ı̃lé ku."
49 Ãmbógó umvi, "Úpí, mí amṹ drĩ 'dĩ sĩ mâ ngǫ́pı drã drĩ ku rú fô!"
50 Yẹ́sṹ jọ dó ĩ'diní, "Mí uja mi vúlé lı́cǫ́ gâlé, mî ngǫ́pı la acá múké rá."
Ágǫ́bı̃ ã'ı̃ ı́jǫ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé rĩ rá mụ rá.
51 Drũsı̃ íni ãmbógô 'bã gõ agá vúlé lı́cǫ́ gâlé, ụfụ kí drı̃ ãti'bo ĩ'didrı̃ abe,
jọ kí ĩ'diní, "Mî ngǫ́pı adrí rá."
52 Ãmbógó zı kí, "Ngǫ́tı̃ adrí dó sáwã íngõ agá?" Umvi kí ĩ'diní, "Ájệ
ĩtǫ́lọŋá sĩ sáwã ázı̃rı̃."
53 Íjǫ́ 'dĩ agá dó átẹ́pı̃ ní, jọ dó 'dĩ bãsĩ ájệ sáwã Yẹ́sṹ 'bã jọjó la ĩ'diní,
"Mî ngǫ́pı la adrí rá" rĩ 'i. Íjǫ́ 'dĩ sĩ, ãmbógó kí 'bá ĩ'didrı̃ lı́cǫ́ gá rĩ abe ã'ı̃
dó ı́jǫ́ Yẹ́sṹ drı́ gá rĩ rá.
54 'Dĩ tálí pâlé ĩrı̃ Yẹ́sṹ 'bã idélé Gãlı́lĩ gá ĩ'di 'bã ãgõjó angájó Yũdı́yã gâlé
rĩ 'bã vúlé gá rĩ 'i. *

5

Yẹ́sṹ 'bã ágǫ́bı̃ acálépi rá rĩ adríjó ĩyı̃tı gá rĩ

1 Íjǫ́ 'dĩ vúlé gá, Yẹ́sṹ uja ru vúlé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé mụlé ũmṹ 'bá Yãhṹdı̃
rú 'dĩ 'bã ãni la ãzí nalé.
2 Kẽjı́tı ãzí ãlu 'bání fijó Yẽrṹsãlẹ́mṹ agâlé umvelé Kẽjı́tı Kãbĩlõ rĩ gá 'dãá,
ĩyı́ ãzí 'bání umvelé tı Yãhṹdı̃ drı̃ sĩ Bẽtẽzádã 'i rĩ, ãzíla pãráta tõwú co kí
andre la cí.
3 'Bá ãyánĩ rú wẽwẽ rú mı́fı̃ kóru, ãzíla acálépi rá, 'dĩ tra kí ru pírí ulalé
ĩyı́ 'dã tı gá 'dãá. [Ãzíla kí tẽ 'bá ãzí ní ĩyı́ 'a usa agá.
4 Mãlãyíkã Úpí drı̃ la amṹ ĩyı́ usalé pâlé ãlu-ãlu. 'Bá sulé ĩyı́ gâlé drı̃drı̃
ĩ'di usajó 'bo rĩ 'bã vúlé gá rĩ la adrí ãyánĩ ũví íngõ ĩ'di rụlépi rĩ sĩ rá.] *
5 Ágǫ́bı̃ ãzí ãlu acálépi rá u'álépi ãyánĩ ĩ'didrı̃ trũ ílí kãlı̃ na drı̃ ãrõ la la
vâ ru ĩyı́ Bẽtẽzádã tı gá 'dãá ĩndĩ.
6 Yẹ́sṹ la mụ ágǫ́bı̃ 'dĩ ndrelé ru ula agá ĩyı́ 'dã tı gá 'dãá, ãzíla ála mụ
ĩ'diní lũlé la ágǫ́bı̃ 'dĩ ri adrulé ãyánĩ ĩ'didrı̃ trũ 'dĩ 'bã áni ílí ãzo rú 'bo,
zı ĩ'di, "Ílẽ adrílé rá yã?"
7 Ágǫ́bı̃ acálépi rá 'dã umvi ĩ'diní, "Úpí, mâ 'bá ãzí 'dǫ̃ mání áma 'dụlépi
'bãlépi ĩyı́ agâlé la 'dáyụ údrĩ dó ĩyı́ usa 'bo rĩ gá. Mání ṹ'bı̃ agá ca agá ĩyı́
agâlé, 'bá ãzí ndú la alı mání ru 'belé ĩyı́ agâlé drı̃drı̃." †
8 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bı́rı̃sı̃, ímụ."

---

* **4:54** *Tálí … Yẹ́sṹ 'bã idélé Gãlı́lĩ* gá drı̃drı̃ rĩ idé ĩ'di Kána gá ĩ'di 'bã ĩyı́ ujajó wáyĩnĩ rú rĩ 'i.

* **5:4** Vásĩ 4 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tı sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fṹtı̃-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ Ãdrǫ́ŋá drı̃ Gı̃rı̃kı̃ tı sĩ ídu drı̃drı̃ rĩ kí agá 'dáyụ. † **5:7** 'Bá ru 'belépi ĩyı́ agâlé drı̃drı̃ ru la adrí nĩ.

9 Cọtị ágọ́bị́ 'dĩ 'bã ãyánĩ wa rá, a'dụ́ ĩ'di 'bã bị́rị̃sị̃ ĩ'di sĩ ru lajó rĩ, ko dó
drị̃ mụlé. Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru ụ́'dụ́ Sãbátũ‡ drị́ gá rĩ sĩ.
10 'Bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ kí mụ ágọ́bị́ 'dĩ ndrelé bị́rị̃sị̃ ĩ'di 'bã sĩ
lajó rĩ trũ drị́ gá, jọ kí ĩ'diní, "'Dĩ ụ́'dụ́ Sãbátũ ãni! Ãzị́táŋá ãmadrị̃ ã'ị̃ 'bá
ãzí ní acị́jó bị́rị̃sị̃ ĩ'di sĩ ru lajó rĩ trũ drị́ gá ku."
11 Wó ágọ́bị́ tá ãyánĩ rú rĩ umvi ĩ'baní, "'Bá áma adrílépi rĩ jọ mání, á'dụ
mâ bị́rị̃sị̃ mâ sĩ áma lajó rĩ, ámụ trũ rĩ gá nĩ."
12 Zị́ kí, "'Bá jọlépi la í'dụ mî ãko sĩ ru lajó rĩ, ímụ trũ rĩ ĩ'di ã'di 'i?"
13 Wó ágọ́bị́ tá adrílé 'dã nị̃ Yẹ́sụ̃ ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá ku, ã'dusĩku Yẹ́sụ̃ 'bã
kí ru umújó ũ'bí abe rĩ sĩ.
14 Vúlé vúlé ru, Yẹ́sụ̃ mụ ágọ́bị́ 'dã ị̃sụ́lé lị́cọ́ Ãdróŋá drị́ agá, jọ ĩ'diní,
"Índre, mí adrí 'bo 'dĩ, mí idé dó ị́jọ́ ũnzí ị̃dị́ ku, jõku ị́jọ́ ãzí ũnzíkãnã la
mụ ru idélé ími ụrụ'bá gá nĩ."
15 Ágọ́bị̃ ko dó drị̃ mụlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ 'ba rụ̃lé lũjó la
ĩ'baní 'bá 'î adrílépi rĩ ĩ'di Yẹ́sụ̃ 'i.

Ála ídri ị̃sụ́ Ãdróŋá Ngọ́pị rụ̃ sĩ

16 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ i'dó kí Yẹ́sụ̃ ĩcãndĩlé ĩ'diní
ị́jọ́ 'bá adríjó 'dĩ idéjó Sãbátũ sĩ rĩ sĩ.
17 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Má Átẹ́pị la ãzị́ nga ụ́'dụ́ pírí, wó ma vâ nga la ụ́'dụ́
pírí cécé 'dĩ 'bã áni."
18 Ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã umvilé ĩ'di 'bã jọjó la Ãdróŋá 'í Átẹ́pị, ĩ'di 'bã ru 'bãjó
Ãdróŋá be trũtrũ, ãzíla ĩ'di 'bã ãzị́táŋá Sãbátũ drị̃ ị̃nzị̃jó ku, 'dĩ 'de 'bá
Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'bã drị̃lẹ́ kí ásị́ gá ãzá-ãzá, lẽ kí dó sĩ ĩ'di 'dị̃lé rá.
19 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, má icó ị́jọ́ ãzí idélé áma drị́ sĩ ku.
Wó be la rá la ma ị́jọ́ pírí má Átẹ́pị̃ 'bã idélé rĩ kí vúŋá andré idélé áyụ.
20 Má Átẹ́pị lẽ ma rá, i'da mání ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí rá. Ĩ'di mụ
mání tálí mâ mụlé idélé 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí i'dalé, ĩmi drụ́zị́ ụ̃sụ̃-ụ̃sụ̃ tálí
mâ idélé rĩ kí sĩ.
21 Cécé má Átẹ́pị 'bã 'bá drãlépi rá rĩ kí ingajó ídri fẽjó ĩ'baní rĩ áni, ma
vâ ídri ukólépi ku rĩ fẽ 'bá áma ásị́ 'bã lẽlé rĩ 'baní rá.
22 Má Átẹ́pị lị 'bãngá 'bá ãzí 'bã ị́jọ́ ku, fẽ ũkpõ 'bá kí ị́jọ́ lị́jó rĩ mádrị́,
23 ã'dusĩku lẽ 'bá 'bã idé kí ãrútáŋá má rụ́, cécé ĩ'bã kí idéjó la ĩ'di rụ́
rĩ áni. 'Bá ãzí drĩ ãrútáŋá idé má rụ́ ku, ífí la ru kí vâ má Átẹ́pị áma tị
ãpẽlépi rĩ ku.
24 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá ị́jọ́ mádrị́ kí arelépi rá, ãzíla má Átẹ́pị áma tị
ãpẽlépi rĩ ã'ị̃lépi rá rĩ, ĩ'di ídri ukólépi ku jã 'dâ rĩ trũ, ícó ị́jọ́ ũnzí lị́lé drị́
la gá ku. Ĩ'di alị́ drã úríndí drị́ agâ sĩ, ĩ'di dó sĩ mụ u'álé Ãdróŋá be ídri
ukólépi ku rĩ agá jã 'dâ.
25 "Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ụ́'dụ́ ãzí la mụ drụ́zị́ acálé rá, ãzíla sáwã la bãsĩ
gápi 'dĩ, drụ́zị́ 'bá pírí ũdrãlépi rá 'dĩ kí Ãdróŋá Ngọ́pị ụ́'dụ́kọ́ arejó rĩ. 'Bá
dó arelépi la rá rĩ kí adru ídri rú jã 'dâ.
26 Má Átẹ́pị 'bã adrujó ídri 'dị̃pị rĩ sĩ, fẽ ũkpõ mání vâ sĩ ídri 'dĩ fẽjó rá.
27 Fẽ vâ mání ũkpõ sĩ 'bá pírí kí ị́jọ́ lị́jó, ã'dusĩku ma Ngọ́tị́ 'Bádrị́ 'i.

‡ **5:9** *Sãbátũ* ĩ'di ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'bã kí sĩ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó kí sĩ ãzị́ ngajó ku rĩ 'i.

28 “Ĩmi ũsũ ịjọ́ 'dĩ sĩ ku, ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, 'bá pírí ũdrãlépi rá 'dĩ kí
áma ụ́'dụ́kọ́ are,
29 ãzíla kí angá ĩnádrḩ gá rĩ sĩ rá. 'Bá ịjọ́ múké idélépi rĩ kí angá adrujó
ídri rú, wó 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí angá rá, ála ịjọ́ lị kí drḩ gá kí umbéjó
rá.
30 “Má icó ịjọ́ ãzí idélé áma ũkpõ sĩ ku. Ma ịjọ́ lị ịjọ́ Ãdróŋá áma tị
ãpẽlépi rĩ 'bã lũlé mání rĩ sĩ, ịjọ́ lịŋá mádrḩ kí dó sĩ kpị, ã'dusĩku ịjọ́ mâ
ngalé rĩ kí má Átẹ́pị 'bã lẽlé rĩ kî.”

Ịjọ́ vú nzejó Yẹ́sũ drḩ gá rĩ

31 Yẹ́sũ mụ ịjọ́ jọŋâ trũ drḩ gá jọ, “Ádrĩ ịjọ́ vú nze áma drḩ gá ma 'i, ĩmi
icó kí ã'ḩlé ku.
32 Ájọ ĩminí má Átẹ́pị la vâ ịjọ́ vú nze áma drḩ gá nĩ, ịjọ́ ĩ'di 'bã vú nzelé
rĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la.
33 Ĩpẽ vâ 'bá kí tị mụlé ịjọ́ Yõhánã Bãbũtịzḩ fẽlépi rĩ 'bã vú nzelé áma drḩ
gá mgbã rĩ arelé rá.
34 Wó adru 'bá la tá ịjọ́ vú nze áma drḩ gá nĩ la ku, má igá ĩmi 'i ịjọ́
Yõhánã 'bã vú nzelé áma drḩ gá 'dĩ i'dajó rá la, álẽ ĩpa sĩ ĩminí ĩmi rá.
35 Ịjọ́ Yõhánã 'bã jọlé rĩ ji ãngũ ĩmi ásḩ gá dḩzã rú tárã áni, fẽ ĩminí adrujó
ãyĩkõ sĩ ụ́'dụ́ were rú.
36 Ịjọ́ mání vú nzelé ímbátáŋá ãzíla tálí mání idélé 'dĩ ndẽ kí ãnzị sĩ
Yõhánã drḩ gá rĩ rá, má Átẹ́pị fẽ ịjọ́ mání idélé 'dĩ kí nĩ, ãzíla i'da kí má
Átẹ́pị ãpẽ áma tị nĩ.
37 Má Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ nze ịjọ́ vú áma drḩ gá rá. Ĩmi are ĩ'di ụ́'dụ́kọ́
ku, ãzíla ĩndre drĩ vâ mẹ́lẹ́tị la ku,
38 ãzíla ĩmi ã'ḩ ịjọ́ ĩ'didrḩ ĩmi ásḩ gá ku, ã'dusĩku ĩminí ma 'i ĩ'di 'bã tị
ãpẽlé ĩmi rụ́ 'dõlé rĩ ã'ḩjó ku rĩ sĩ.
39 “Ĩmi ịjọ́ sĩlé bụ́kũ Ãdróŋá drḩ agá rĩ kí lã, ĩmi ịjọ́ ala gá rĩ kí ndrũ, ĩmi
ũrã dó sĩ ĩmi ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́ rá íni. Ịjọ́ sĩlé ala gá 'dĩ kí pírí áma drḩ
gá.
40 Wó ĩgã amụ́lé má rụ́ 'dõlé ídri ukólépi ku ĩmĩ ndrũlé bụ́kũ Ãdróŋá drḩ
agá 'dĩ ịsụ́lé úmgbé sĩ.
41 “Ándrũ ãrútáŋá ãzíla ãtḩŋá ịjọ́ vú nzejó áma drḩ gá múké rĩ 'bá drḩ la
ku,
42 ã'dusĩku áṇḩ ĩmi agá 'dâ lẽtáŋá ĩminí sĩ Ãdróŋá lẽjó la 'dáyụ.
43 Má amụ́ má Átẹ́pị 'bã ũkpõ sĩ, ĩgã áma a'ḩlé úmgbé. Wó 'bá ãzí drĩ kí
amụ́ ĩ'bã ũkpõ sĩ, ĩmi kí a'ḩ rá.
44 Ĩmi jõ ĩmi ịcụ́ ãyá-ãyá ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ, wó ĩmi así
ịcụ́ŋá angálépi Ãdróŋá drḩ rĩ sĩ ku. Ĩmi icó dó áma ã'ḩlé íngoní ru?
45 “Lẽ ĩ'bã ĩmi ásḩ gá ma mụ ĩmi tõlé Ãdróŋá drḩlẹ́ gâlé ma 'i íni la ku,
wó Mụ́sã ĩmi sĩ ĩmi ásḩ 'bãjó drḩ la gá ándrá ĩminí ãzḩtáŋá Ãdróŋá drḩ kí
ajílépi rĩ, la mụ ĩmi tõlé nĩ.
46 Ĩdrĩ ándrá ịjọ́ Mụ́sã 'bã sĩlé rĩ kí ã'ḩ agá rá, ĩmi tá vâ áma ã'ḩ rá,
ã'dusĩku sĩ ịjọ́ 'dĩ kí áma drḩ gá.
47 Wó ĩmi dó ịjọ́ ĩ'di 'bã sĩlé áma drḩ gá rĩ kí ã'ḩjó ku rĩ sĩ, ĩmi icó dó ịjọ́
mání jọlé rĩ ã'ḩlé íngoní ru?”

6

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú nî
(Mãtáyõ 14:13-21; Mãrákõ 6:30-44; Lṹkã 9:10-17)

1 Ṹ'dṹ ãzí vúlé gá, Yẹ́sṹ za 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mĩrĩ Gãlḭ́lḭ̃ 'bã 'á 'dã
sĩ. (Ála ándrá vâ mĩrĩ 'dĩ umve mĩrĩ Tḭ̃bẹ́rḭ̃yã 'i.)
2 'Bá ũ'bí wẽwẽ rú tálí ĩ'di 'bã idélé 'bá kí adríjó rĩ kí ndrelépi cé 'dĩ, ri
kí ĩ'di vú ũbĩlé ĩ'di 'bã acḭ agá 'dĩ gá 'dâ ĩndĩ.
3 Yẹ́sṹ tụ kí 'bá ĩ'diní imbálé 'dĩ abe 'bé sḭ, ri kí vṹrṹ ĩ'diní sĩ kí imbájó.
4 Ḭsṹ íni 'dĩ ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'bã ãni ṹmṹ alijó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ drḭ̃ acá
dó ãni rú.
5 Yẹ́sṹ la mụ ãngũ ndrelé ụrụgâlé, ãzíla ndre 'bá ũ'bí 'bã kí amṹ agá
ĩ'di rṹ 'dõlé ru, zḭ Fḭ́lḭ́pṍ 'i jọ, "Fḭ́lḭ́pṍ, ãma mụ íná ĩgbãlé calépi 'bá ũ'bí 'dĩ
'baní nalé íngõlé?"
6 Zḭ ḭ́jọ́ 'dĩ 'i, lú sĩ Fḭ́lḭ́pṍ ṹ'bĩjó, ã'dusĩku ĩ'di ásḭ gâlé nḭ̃ imụ ã'du idélé 'bá
'dĩ 'baní yã rĩ gá rá.
7 Fḭ́lḭ́pṍ umvi Yẹ́sṹ 'i jọ, "Ãdrĩ táni jọ la ãma ã'du idé, átã 'bá ãzí 'bã
mũsárã ĩ'di 'bã ngalé ĩmbá ãrõ rĩ icó vâ calé ãkónã ĩgbãlé nalé 'bá pírí
amṹlépi 'dĩ 'baní rá la ku."
8 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí Ãndẽríyã Sḭ̃mọ́nḭ̃ Pétẽrõ ádrḭ́pḭ nga ḭ́jọ́
jọlé jọ,
9 "Ngọ́tḭ́ŋá ãzí wereŋá mũkátĩ ífí tõwú ãzíla ḭ̃'bḭ nírí ḭ̃rḭ̃ la kî trũ la 'dõ.
Wó ãko 'dĩ kí 'bá wẽwẽ rú 'dĩ 'baní ã'du idé?"
10 Yẹ́sṹ jọ, "Ĩfẽ 'bá 'dĩ 'bã ri kí vṹrṹ." Sáwã 'dã sĩ ḭsṹ ásé dụ kí ú'dí. Ḭ́jọ́
'dĩ sĩ, 'bá ũ'bí 'dã ri kí dó pírí vũ gá. 'Bá rilépi ũ'bí 'dã kí agá 'dãá ãgọbḭ
rú rĩ kí ũgũgõ álĩfũ tõwú 'dĩpí.
11 Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ kí, fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní, awa dó kí 'bá rilépi vṹrṹ
'dã 'baní kpere 'bá pírí 'baní na agá la ĩ'baní sĩ agajó tré-tré. Idé vâ ãlu
'dĩ 'bã áni ḭ̃'bḭ kí sĩ.
12 'Bá kí mụ agalé 'bo, Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, "Ĩtra mũkátĩ
fúfú acélépi 'dĩ kí ḭ̃'bḭ acélépi rĩ abe pírí ãngũ ãlu gá, îza sĩ ãkónã ku."
13 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ tra kí ãkónã ḭ́mbḭ acélépi 'dĩ kí pírí.
Ãkónã 'bá 'bã kí a'belé rĩ tõ kí ru gṹfá tré-tré mụdrḭ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃.
14 Ũ'bí ru tralépi 'dãá 'dĩ kí mụ tálí Yẹ́sṹ 'bã idélé 'dĩ ndrelé 'bo, ĩ'bã ãzí
rĩ jọ kí, "Ãndá ãma ã'ḭ́ rá 'dĩ icó adrulé nábḭ̃ ándrá Ãdróŋá 'bã ḭ́jọ́ azḭlé ĩ'di
mụ amṹlé ṹnọ́kṹ gá 'dõlé rĩ 'i."
15 Yẹ́sṹ nḭ̃ ḭ́jọ́ kí ásḭ gâlé ĩ'bã kí lẽjó ĩ'di 'bãjó ĩ'bã úpí ru ũkpõ sĩ rĩ rá. Ḭ́jọ́
'dĩ sĩ, nze ru ũní kí agá 'dãá mụlé u'álé 'bé agâlé á'dṹsĩ.

Yẹ́sṹ 'bã acĩjó ḭ̃yḭ drḭ̃ gâ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 14:22-33; Mãrákõ 6:45-52)

16 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ mụ kí mĩrĩ tḭ gâlé.
17 Kpere sáwã 'dã agá Yẹ́sṹ acá ĩ'ba rṹ ku. Fi kí dó í'bó agâ sĩ zajó vúlé
táwṹnḭ̃ Kãpẽrẹ̃nãwṹmḭ̃ gâlé, ĩ'bã kí za agá 'dâ, ãngũ nḭ dó rá.
18 'Dãá ãlṹkṹkṹ lilépi ãmbógó la i'dó lilé ũkpó sĩ, ãzíla ḭ̃yḭ i'dó ungalé
tũlãtũlã.
19 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ í'bó pẽlé ũgũgõ máyḭ̃lḭ̃ na jõku sụ 'dĩpí
'bo, ndre kí Yẹ́sṹ 'bã amṹ agá ḭ̃yḭ drḭ̃ gâ sĩ ĩ'ba rṹ í'bó gá 'dõlé ru. Ĩ'di dó
mụ í'bô ũŋmĩlé ãni rú, 'bá 'dĩ idé kí ṹrḭ̃ sĩ.

20 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “'Dõ ma 'i, ĩmi idé ṹrḩ sĩ ku.”
21 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ a'ị́ kí ĩ'di ásị́ pírí sĩ fijó ĩ'ba rṹ í'bó agâlé,
'dã 'bã ũngúkú gá cọtị ca kí í'bó trũ ỉyịtị ĩ'bã kí tá sĩ lẽjó mụjó táwṹnḩ
Kãpẽrẽñãwṹmḩ gá 'dã gâlé.

Yẹ́sṹ ĩ'di íná ídri drḩ

22 Ṹ'dṹ ãzí rĩ sĩ, ũ'bí ru tralépi mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gá rĩ, amá kí í'bó
'dãá cí rĩ lú ãlu. Nḩ kí cé Yẹ́sṹ fi ala gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ĩndĩ ku,
wó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ mụ kí á'dṹsĩ Yẹ́sṹ kóru.
23 Í'bó ãzí angálépi Tḩbẹ́rḩyã gá la amṹ kí ãni rú ỉyịtị ãngũ ũ'bí 'bã kí sĩ
íná Úpí 'bã sĩ ãwã'dĩfô fẽjó drḩ la gá rĩ najó rĩ gá.
24 'Bá ũ'bí kí mụ ndrelé la Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'dãá yụ, tõ
kí ru í'bó 'dã kí agá, mụ kí dó sĩ Kãpẽrẽñãwṹmḩ gá ĩ'di ndrṹ trũ.
25 'Bá ũ'bí kí mụ Yẹ́sṹ ịsṹlé mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gá 'bo, zị kí ĩ'di, “Rábḩ,
mí acá 'dõlé íngoní ru?”
26 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ma ĩminí ỉjọ́ mgbã jọ, ĩmi ngá áma ndrṹ ágbárḩ ĩmi
íná najó agajó mgbemgbe rĩ sĩ, adru ĩminí tálí mání idélé rĩ kí ífí ñjjó cé
rĩ sĩ la ku.
27 Ĩnga ãzḩ íná ru izalépi izâ rĩ sĩ ku, rá la ĩnga ãzḩ íná fẽlépi la ĩmi sĩ
u'á ídri ru jã 'dâ rĩ sĩ. Íná 'dĩ bãsĩ Ngọ́tḩ 'Bádrḩ 'bã fẽlé ĩminí rĩ 'i, ã'dusĩku
Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị fẽ mání ũkpõ sĩ ỉjọ́ 'dĩ idéjó rá.”
28 'Bá zị kí ĩ'di, “Ãdróŋá lẽ pịrị rĩ gá ãma idé ã'du?”
29 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ỉjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩmi idé rĩ, ĩmi ã'ḩ 'bá ĩ'di 'bã tị
ãpẽlé rĩ 'bã ỉjọ́ kí rá.”
30 Zị kí ĩ'di, “Tálí ãzí míní icólé idélé rá ãma dó ndre la, ãma sĩ ími ã'ḩ rĩ
ã'du? Mi mụ ã'du idélé?
31 Ãmã áyḩpịka na kí ándrá mãnã ásé agá ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé. Ỉjọ́
'dĩ idé ru cécé ỉjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḩ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni, ‘Fẽ ĩ'baní íná
nalé angájó 'bṹ gâlé.’†”
32 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ỉjọ́ mgbã jọ, Mṹsã adru ándrá 'bá ĩmĩ áyḩpịka
'baní íná angálépi 'bṹ gâlé rĩ fẽlépi rĩ 'i ku. Mâ Átẹ́pị fẽ ĩ'baní íná mgbã
'bṹ gâlé rĩ nĩ.
33 Íná Ãdróŋá 'bã fẽlé angálépi 'bṹ gâlé amṹlépi vṹrṹ 'dõlé rĩ, ĩ'di íná
ídri fẽlépi 'bá ṹnọ́kṹ drḩ gá 'dâ rĩ 'baní rĩ 'i.”
34 'Bá jọ kí, “Úpí, ífẽ ãmaní íná 'dĩ jã 'dâ.”
35 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ma cécé íná ídri fẽlépi rĩ áni. 'Bá amṹlépi áma vú
bĩlépi rĩ, ãbḩrḩ fụ ĩ'di ku. 'Bá ã'ḩtáŋá ĩ'didrḩ 'bãlépi áma drḩ gá rĩ, ỉyḩvḩ ndẽ
ĩ'di ku.
36 Álũ ándrá ĩminí, ĩndre ma 'bo, wó ĩmi icó áma ỉjọ́ ã'ḩlé ku.
37 'Bá pírí má Átẹ́pị 'bã fẽlé mádrḩ rĩ kí amṹ má rṹ 'dõlé rá, ãzíla má icó
kí drolé ãmvé ku.
38 Má amṹ angájó 'bṹ gâlé ỉjọ́ áma ásḩ 'bã lẽlé rĩ idélé ku, wó má amṹ
ỉjọ́ má Átẹ́pị 'bã áma tị ãpẽjó rĩ idélé.
39 Ãdróŋá lẽ 'bá ĩ'di 'bã fẽlé mádrḩ 'dĩ 'bã ãzí 'bã ãvĩ ku, wó lẽ má inga
kí ídri rú ṹ'dṹ 'bá kí ỉjọ́ lịjó rĩ sĩ.

† **6:31** Ãfũŋá 16:4, 15; Zãbṹrḩ 78:24-25

40 Ḭjọ́ má Átẹ́pį̣ 'bã lẽlé rĩ, 'bá pírí Ãdróŋ́á Ngọ́pį̣ ndrelépi rá, ãzíla ĩ'bã
ã'ḭtáŋ́á 'bãlépi ĩ'di agá rĩ 'bã ịsṵ́ kí ídri ukólépi ku rĩ. Ma dó sĩ kí inga ídri
rú ṵ́'dṵ́ 'bá kí ḭjọ́ lịjó rĩ sĩ.”
41 'Bá Yãhṵ́dḭ̃ rú 'dĩ i'dó kí unulé Yẹ́sṵ̃ 'bã jǫ̣ó la, 'i íná angálépi 'bṵ̃ gâlé
asḭ́lépi vṵ̃rṵ́ 'dõlé rĩ 'i rĩ sĩ.
42 Ụzị kí ru ãyá-ãyá, “'Dĩ adru Yẹ́sṵ̃ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã ngọ́pį̣ 'i ku yã? Ãnḭ̃ átẹ́pḭ̃
kí ãndrẽ be cé. Icó dó jǫ̣lé la 'í angá 'bṵ̃ gâlé asḭ́lé vṵ̃rṵ́ 'dõlé la íngoní ru?”
43 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi a'be ununuŋ́á ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ cã.
44 'Bá ãzí icólépi amṵ́lépi má rṵ́ 'dõlé la yụ, má Átẹ́pį̣ áma tį̣ ãpẽlépi rĩ
drĩ kí ají nĩ ku rĩ gá. Ma dó sĩ drṵ́zḭ kí inga ídri rú ṵ́'dṵ́ 'bá kí ḭjọ́ lịjó rĩ sĩ.
45 Ḭjọ́ nábḭ̃ ãzí 'bã sĩlé rĩ jọ, ‘Ãdróŋ́á la drṵ́zḭ 'bá pírí kí imbá nĩ.’ † Ãzíla
'bá pírí má Átẹ́pį̣ tį̣ arelépi ãzíla ḭjọ́ ṵ̃ñḭlépi ĩ'didrḭ rĩ kí amṵ́ má rṵ́ 'dõlé
rá.
46 'Bá ãzí ãlu má Átẹ́pį̣ ndrelépi rá la 'dáyụ, pẽ lú 'Bá angálépi Ãdróŋ́á
rṵ́ 'bṵ̃ gâlé rĩ ndre ĩ'di cé la nĩ.
47 Ájọ ĩminí ḭjọ́ mgbã, 'bá pírí áma ã'ḭlépi rá rĩ kí ídri ukólépi ku rĩ ịsṵ́
nĩ.
48 Ma cécé íná ídri 'dã fẽlépi rĩ áni.
49 Ĩmĩ áyḭ́pį̰ka drĩ kí táni ándrá mãnã na agá ãngũ kõtórõ rĩ agâlé rá tí,
wó 'dã ũngúkú gá ũdrã kí ándrá 'bãngá rá.
50 Wó ma íná angálépi 'bṵ̃ gâlé asḭ́lépi vṵ̃rṵ́ 'dõlé rĩ 'i. 'Bá áma nalépi rĩ
icó drãlé úríndí agá ḭ̃dḭ ku.
51 Ma íná ídri drḭ angálépi 'bṵ̃ gâlé rĩ 'i. 'Bá pírí íná 'dĩ nalépi rá rĩ kí
mụ u'álé ídri rú jã 'dâ. Ína mâ fẽlé ĩminí 'dĩ 'i, ĩ'di ụrụ'bá mádrḭ mâ fẽlé
'bá ṵ̃ṇ́ḳṵ́ drḭ gá 'dĩ 'bã adru kí ídri rĩ 'i.”
52 Ḭjọ́ 'dĩ ají 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú 'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá ãgátã ũmbá la, zị kí, “Ágọ́bḭ
'dĩ icó ãmaní ĩ'di 'bã ụrụ'bá fẽlé nalé íngoní ru?”
53 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Ma ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, ĩdrĩ Ngọ́tḭ 'Bádrḭ 'bã ụrụ'bá
na, ãzíla ãrí la mvụ ku, ĩmi icó adrulé ídri ku.
54 'Bá áma ụrụ'bá nalépi ãzíla áma ãrí mvụlépi rĩ, la adru ídri ukólépi
ku rĩ trũ, ãzíla ma ĩ'di inga ídri rú ṵ́'dṵ́ 'bá kí ḭjọ́ lịjó rĩ sĩ,
55 ã'dusĩku áma ụrụ'bá kí áma ãrí be, kí íná mgbã ídri ukólépi ku rĩ
fẽlépi 'bá ní rĩ kí.
56 'Bá áma ụrụ'bá nalépi ãzíla áma ãrí mvụlépi rĩ kí adru áma agá Úríndí
sĩ, ãzíla ma vâ adru kí agá Úríndí sĩ.
57 Má Átẹ́pį̣ ãko pírí 'bã ídri 'bã 'dḭ́pį̣ rú rĩ, ãpẽ áma tį̣ nĩ, fẽ mání u'álé
ídri rú nĩ. 'Bá pírí áma ụrụ'bá nalépi ãzíla áma ãrí mvụlépi rĩ, la adru
ídri rú áma ḭjọ́ sĩ úríndí agá.
58 Ína angálépi 'bṵ̃ gâlé asḭ́lépi vṵ̃rṵ́ 'dõlé rĩ, adru íná ándrá ĩmĩ áyḭ́pį̰ka
'bã kí nalé ũngúkú la gá ĩ'bã kí ũdrãjó rĩ 'i ku. Wó 'bá íná 'dĩ nalépi rĩ kí
mụ u'álé ídri rú jã 'dâ.”
59 Yẹ́sṵ̃ jọ ḭjọ́ 'dĩ kí ĩ'diní 'bá kí imbá agá ãngũ Ãdróŋ́á ḭ̃nzḭ̃jó
Kãpẽ̃rẽ̃ñãwṵ́mḭ̃ gá rĩ gá.

Ḭjọ́ ídri ukólépi ku rĩ drḭ

† **6:45** Ĩsáyã 54:13

60 'Bá ũ'bí Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ are kí ị́jọ́ tá ĩ'di 'bã jǫ̣lé drị̃drị̃ 'dã kí, jọ kí,
"Ímbátáŋ̨á 'dĩ ũkpó-ũkpó, ã'di la ífí la nị̃ nĩ yã?"
61 Yẹ́sṹ nị̃ 'bá ĩ'diní imbálé rĩ kí unu unû rĩ gá cé, zị kí, "Ị́jọ́ ĩmĩ arelé 'dĩ
iza kí ĩmi ásị́ rá yã?
62 Ĩmi dó drṹzị́ ị́jọ́ íngõ ũrã ĩdrĩ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ ndre tụ agá vúlé ãngũ ĩ'di
bã sĩ angájó rĩ gâlé?
63 Úríndí Ãdróŋ̨á drị́ rĩ la ídri ukólépi ku rĩ fẽ nĩ, 'bá 'bã ũkpó fẽjó la
'dáyụ. Ị́jọ́ mâ jǫ̣lé 'dĩ kí bãsĩ Úríndí Ãdróŋ̨á drị́ ídri ukólépi ku rĩ fẽ ĩmi
agá nĩ.
64 Wó 'bá ãzí kí ĩmi agá 'dĩ, ã'ị̃ kí ị́jọ́ mádrị̃ kí ku." Yẹ́sṹ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la
nị̃ 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi ku rĩ kí rá, ã'dusĩku nị̃ kí cé i'dóŋ̨á gâlé 'bá ãzí ã'ị̃ kí ĩ'di
ku, ãzíla kí ãzí ãlu la mụ mų̣lé ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelé nĩ.
65 Mụ ị́jọ́ jǫ̣ŋ̨â trũ drị̃ gá, jọ, "Ásị́sị́ŋ̨á mání ị́jọ́ 'dĩ jǫ̣jó rĩ, má Átẹ́pị drĩ fẽ
la 'bá ãzí ní amṹjó má rṹ 'dõlé nĩ ku, 'bá 'dĩ icó ị́jọ́ mâ jǫ̣lé rĩ ã'ị̃lé ku."
66 Ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jǫ̣lé 'dĩ sĩ 'bá ũ'bí ĩ'diní imbálé 'dĩ a'be kí ĩ'di vú bĩŋ̨á rá,
atrị kí drị̃ sĩ gõjó vúlé ãzíla mụ dó ĩ'di trũ drị̃ gá ị̃dị́ ku.
67 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ uja dó tị 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ 'bã rṹ, zị
kí, "Ĩmi vâ áma a'be ĩndĩ yã?"
68 Sị̃mọ́nị̃ Pétẽrõ umvi ĩ'diní, jọ, "Úpí, ãma dó mụ ã'di rṹ? Ị́jọ́ ídri ukólépi
ku rĩ fẽlépi rĩ kí mídrị́.
69 Ãma ã'ị̃ rá ãzíla ãnị̃ rá, mi Ãdróŋ̨á 'bã ngọ́tị́ ãlápítí angálépi ĩ'di rṹlé
rĩ 'i."
70 Yẹ́sṹ umvi, jọ ĩ'baní, "Má ũpẽ ándrá ĩmi 'bá mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ kí ma 'i
ku yã? Wó 'bá ãzí ĩmi agá 'dĩ ãlu ũnzí la úríndí ũnzí trũ!"
71 Yẹ́sṹ la ị́jọ́ 'dĩ kí jọ agá, Yṹdãsị̃ Sị̃mọ́nị̃ Ị̣sị̃kãrĩyọ́tị̃ ngọ́pị drị̃ gá. 'Dĩ 'bá
ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dã 'bã ãzí ãlu ru ujalépi ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelépi nĩ
rĩ 'i.

7

Yẹ́sṹ 'bã ádrị̃pị̣ka ã'ị̃ kí ị̣jọ́ ĩ'didrị̃ ku

1 Ị́jọ́ 'dĩ kí vúlé gá, Yẹ́sṹ mụ dó u'álé Gãlị́lị̃ gá. Mụ dó acị́ trũ tọ̃rọ́mẹ́ kí
agâ sĩ, lẽ ándrá u'álé Yṹdị́yã gâlé ku, ã'dusĩku 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru
rĩ 'bã kí lẽjó ĩ'di 'dijó rá rĩ sĩ.
2 'Dĩ ãni rú sáwã 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'bã kí lẽjó ṹmṹ nalé hémã agá rĩ najó
rĩ sĩ.
3 Yẹ́sṹ 'bã ádrị̃pị̣ka jọ kí ĩ'diní, "Mí a'be ãngũ 'dĩ sĩ mụjó Yṹdị́yã gâlé ku
ã'du ị́jọ́ sĩ yã? Ímụ Yṹdị́yã gâlé, 'bá míní imbálé 'dĩ 'bã mụ kí rú sĩ tálí
míní idélé rĩ kí ndrelé.
4 'Bá drĩ lẽ kų̣lé ãngũ drị̃ gá 'dâ, 'bã a'bó ị́jọ́ ĩ'didrị̃ kí a'bó a'bô ku. Míní
dó tálí 'dĩ kí idéjó rĩ sĩ, lẽ dó ímụ 'bá ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dĩ 'bã nị̃ kí mi tọndọlọ."
5 Átã Yẹ́sṹ 'bã ádrị̃pị̣ka mgbã 'dĩ ã'ị̃ kí drĩ vâ ị́jọ́ ĩ'didrị̃ kí 'dĩ sĩ ku.
6 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní jọ, "Ụ'dṹ mádrị́ mgbã rĩ acá drĩ ku, wó ĩminí ụ'dṹ pírí
kí 'bãngá múké.
7 'Bá ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dĩ ngṹ kí ĩmi ũnzí ku, be la rá la ngṹ kí ma 'i, ã'dusĩku
mâ ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị́ kí a'dájó rá-rá rĩ sĩ.
8 Ĩmụ ṹmṹ gâlé, mâ rú rĩ gá, má icó mų̣lé ṹmṹ 'dã gâlé ku, ã'dusĩku ụ'dṹ
mádrị́ gá rĩ acá drĩ ku."
9 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí jǫ̣lé 'bo, ace u'álé Gãlị́lị̃ gá 'dãá ụ'dṹ were.

Yẹ́sṹ 'bã adrujó ṹmṹ nalé hémã agá rĩ gá rĩ

10 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ 'bã ádrípịka kí mụ mụlé ṹmṹ gá drị̃ gâlé 'bo,
nze ru ũní mụlé ṹmṹ gâlé, 'bá ãzí 'bã nị̃ŋâ kóru.
11 Ṹmṹ gá 'dãá, 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ ri kí Yẹ́sṹ ndrṹlé ụziŋâ
trũ 'bá kí tị gá, "Ágọ́bị́ 'dĩ íngõlé?"
12 Ãgátã ãfũ ũ'bí kí drĩdríŋĩ gá, ãzí rĩ jọ kí, "Yẹ́sṹ ĩ'di 'bá múké la." Ãzí
rĩ jọ kí, "Yụ, ĩ'di 'bá 'bá kí ulélépi la."
13 Wó 'bá ãzí ị́jọ́ jọlépi Yẹ́sṹ rṹ sĩ tọndọlọ la 'dáyụ, ã'dusĩku 'bá kí idé
agá ṹrị̃ sĩ 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ kí sĩ.
14 Ṹmṹ dó mụ calé ãni rú ágágá, Yẹ́sṹ fi dó lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agâlé 'bá kí
imbálé. *
15 'Bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí sĩ
ãzíla zị kí, "Ágọ́bị́ 'dĩ ịsṹ ṹnị̃táŋá 'dĩ 'bã áni 'dĩ íngõlé sṹkṹlṹ lãŋâ kóru?"
16 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní jọ, "Ímbátáŋá mání imbálé 'dĩ angá kí mádrị̃ la ku,
wó angá kí 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ drị̃.
17 'Bá lẽlépi Ãdróŋá tị arelépi rá rĩ la nị̃ la rá, ị́jọ́ mání imbálé 'dĩ kí angá
kí Ãdróŋá drị̃ adru ũkpõ mádrị̃ sĩ ku.
18 Ádrĩ tá lẽ rṹkụma ịsṹlé ũkpõ mádrị̃ sĩ, ma tá áma ịpị̃ cénĩ-cénĩ sĩ
rṹkụma ndrṹjó, wó álẽ rṹkụma ajílé 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ nî. Ị́jọ́ 'dĩ kí
bãsĩ fẽlépi la ma ị́jọ́ mgbã rĩ jọjó ĩnzõ kóru 'dĩ.
19 Mṹsã lũ ándrá ĩminí ãzĩ́táŋá Ãdróŋá drị̃ 'i ku yã? Ĩmi ãzí ãzĩ́táŋá Mṹsã
'bã lũlé rĩ kí tãmbalépi rá la 'dáyụ! Ĩlẽ dó gẽrị̃ ndrṹlé áma 'dịjó rá la ã'du
ị́jọ́ sĩ?"
20 'Bá ũ'bí kí agá 'dãá rĩ umvi kí ĩ'diní, "Mi úríndí ũnzí trũ. Ã'di la lẽ ími
'dịlé nĩ yã?"
21 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Tálí mání idélé ãlu 'bá adríjó Sãbátũ sĩ 'dĩ sĩ, ĩmi
ásị iza ru mání ã'du ị́jọ́ sĩ yã?
22 Wó ĩmi ãzị nga Sãbátũ sĩ ĩndĩ ĩdrĩ ãzĩ́táŋá Mṹsã 'bã ándrá lũlé ĩminí
'dĩ kí ũbĩ rá rĩ gá. Mṹsã lũ ándrá ĩminí ãzĩ́táŋá sĩ ũrekeŋá ĩmidrị̃ ãgọbị
rú rĩ kí ĩtãrãjó rá. (Ị́jọ́ lã'bĩ ãni sĩ 'bá ĩtãrãjó 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ ãzí ídu drị̃drị̃ 'dĩ sĩ
ãzĩ́táŋá Mṹsã 'bã lẽlé 'bá 'baní rĩ idé drĩ ru ku rú, 'dĩ á'bị́ ĩmidrị̃ Ịbụrahị́mṹ
ngá rĩ.)
23 Ṹ'dṹ múké sĩ anzị ĩmidrị̃ kí ĩtãrãjó rĩ drĩ 'de Sãbátũ sĩ, † ĩmi idé la rá
'bã anu rú sĩ ãzị ãzĩ́táŋá Mṹsã drị̃ gá rĩ ku, wó ĩmi ũmbã rụ mání mâ ngá
'bá adríjó ãlá ru Sãbátũ sĩ rĩ sĩ la ã'du ị́jọ́ sĩ?
24 Ĩmi a'be ị́jọ́ lịŋá 'bã adru ãko ĩmĩ ndrelé rĩ sĩ ku, rá la ị́jọ́ uyaŋá mgbã
rĩ sĩ."

Yẹ́sṹ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i yã?

25 'Bá ãzí Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá 'dãá la ri kí ị́jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá, jọ kí, "'Dĩ
adru ágọ́bị́ 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ 'bã kí lẽlé 'dịlé rĩ 'i ku yã?
26 Ĩ'di ị́jọ́ 'dĩ kí jọ ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá mmgbọ rú, wó 'bá ãmbogo Yãhṹdị̃ rú
'dĩ angá kí ị́jọ́ ãzí jọlé ị́jọ́ 'dĩ kí agá ũnzí ku. 'Bá 'dĩ nị̃ kí Yẹ́sṹ ãndá-ãndá
ru Kúrísĩtõ 'i rĩ gá rá yã?

---

* **7:14** *Ṹmṹ* nalé hémã agá rĩ la u'á ṹ'dṹ ázị̃rị̃.

† **7:23** 'Bá Yãhṹdị̃ rú rĩ kí anzị ĩ'badrị̃ kí ĩtãrã ngọ́tịnâ drĩ dó ca ṹ'dṹ ãrõ rĩ gá.

27 Wó icó adrulé Kúrísĩtõ 'i ku, ã'dusĩku ãnį̃ ágǫ́bį̣ 'dĩ angá íngõlé yã rĩ gá cé. Ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ 'bã drụ́zį̣ amụ́jó rĩ sĩ, 'bá ãzí ãluṇá la icó nį̃lé la ãfũ íngõlé yã rĩ gá ku.”
28 Yẹ́sų̃ 'bã 'bá kí imbá agá lį̣cọ́ Ãdróṇá drį̃ agá 'dãá, jọ į̣jọ́ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ, “Ãndá-ãndá ru, ĩmi ũrã ĩnį̃ ma ã'di 'i ãzíla má angá íngõlé yã rĩ gá cé yã? Má amụ́ 'dõlé áma ũkpõ sĩ la ku, be la rá la Ãdróṇá 'bã ãmgbã rĩ ãpẽ áma tị nĩ. Wó ĩnį̃ vâ ĩ'di ku.
29 Wó ánį̃ 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ cé, ã'dusĩku má amụ́ angájó ĩ'di rų̣lé.”
30 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá ãzí 'dãá 'dĩ lẽ kí tị ĩ'di rụlé į̣jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'í angá Ãdróṇá drį̃ 'bų̃ gâlé rĩ sĩ. Wó 'bá ãzí ãlu drį̃ 'bãlépi ĩ'di ụrụ'bá gá la yụ, ã'dusĩku sáwã Yẹ́sų̃ 'bã drãjó rĩ acá drĩ ku.
31 'Bá wẽwẽ rú ũ'bí kí agá 'dãá rĩ 'bã ãzí ã'į̃ kí į̣jọ́ ĩ'didrį̃ ĩ'di 'bã jọlé, “Má angá Ãdróṇá drį̃lé,” rĩ rá, jọ kí, “Ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ 'bã drụ́zį̣ amụ́jó rĩ sĩ, icó tálí ãzí kí idélé ágǫ́bį̣ 'dĩ drį̃ kí ndẽlépi rá la ku!”

Ãsĩkárĩ kí tị pẽjó Yẹ́sų̃ rụjó rĩ

32 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí mụ ũ'bí kí arelé ãgátã ga agá Yẹ́sų̃ drį̃ gá, atrá kí ru ãtalo ãmbogo ídétáṇá idélépi rĩ abe, pẽ kí ãsĩkárĩ kí tị mụlé Yẹ́sų̃ rụlé.
33 Yẹ́sų̃ jọ ũ'bí 'baní, “Má icó u'álé ĩmi abe ụ́'dụ́ ãzo rú ku, wó ma mụ gõlé vúlé 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ rų̣lé.
34 Ĩmi drụ́zį̣ mụ áma ndrų̃lé rá, wó ĩmi icó áma į̣sụ́lé ku, ã'dusĩku ĩmi icó calé ãngũ mání mụjó rĩ gá ku.”
35 'Bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ 'bã drį̃lẹ́ ri kí į̣jọ́ jọlé kí drĩdríṇĩ gá, jọ kí, “Ĩ'di ãmgbã rĩ gá mụ gbõrú ãmaní sĩ icójó ĩ'di į̣sụ́jó ku rĩ gá íngõlé? Ĩ'di mụ mụlé 'bá ãmadrį̃ 'bã rụ́ ãngũ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ 'badrį̃ gá, sĩ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ kí imbájó yã?
36 Į̣jọ́ ĩ'di 'bã jọlé, ãma mụ 'î ndrų̃lé, ãma icó 'î į̣sụ́lé ku, ãzíla ãma icó mụlé ãngũ ĩ'di 'bã sĩ mụjó u'ájó rĩ gá ku, 'dĩ 'bã ífí íngoní?”
37 Ụ́'dụ́ ãsĩjó ãmbógó ų̃mų̃ drį̃ sĩ, Yẹ́sų̃ tu dó pá ụrụgá ụ́'dụ́ ų̃mų̃ drį̃ 'dã sĩ, jọ į̣jọ́ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ re, “'Bá į̃yį̣vį̣ 'bã ndẽlé rá rĩ 'bã amụ́ į̃yį̣ mvụlé má rụ́ 'dõlé. ‡
38 Ĩ'bã ĩmi ã'į̃táṇá áma drį̃ gá, ĩmi sĩ į̃yį̣ ídri fẽlépi adį̃lépi angájó kídí ĩmi agâlé cécé į̣jọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróṇá drį̃ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni.” †
39 Yẹ́sų̃ la į̣jọ́ jọ agá Úríndí Ãlá drụ́zį̣ mụlé fẽlé 'bá pírí ĩ'bã ã'į̃táṇá 'bãlépi ĩ'di drį̃ gá rĩ drį̃ gá. Úríndí 'dã, úfẽ drĩ ĩ'di 'bá ãzí ní ku, ã'dusĩku înga drĩ Yẹ́sų̃ 'i dį̃zã ĩ'diní sĩ ãrútáṇá į̣sụ́jó pírí rĩ gá ku.

'Bá awa kí ru ndú-ndú į̣jọ́ Yẹ́sų̃ drį̃ sĩ

40 'Bá ũ'bí ru tralépi 'dĩ kí mụ į̣jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã jọlé rĩ kí arelé 'bo, jọ kí, “Ãndá-ãndá ru ãma ã'į̃ rá ágǫ́bį̣ 'dĩ ĩ'di nábį̃ cécé nábį̃ Mụ́sã ándrá Ãdróṇá 'bã į̣jọ́ azį̃lé imụ tị la ãpẽlé ų̃nǫ́kụ́ drį̃ gá 'dõlé rĩ 'i!”
41 Ãzí rĩ jọ kí, “'Dĩ Kúrísĩtõ 'i.” Wó ãzí rĩ 'bã kí nį̃jó la útį̣ ĩ'di Gãlį̣lį̃ gá rĩ sĩ, jọ kí vâ, “Kúrísĩtõ icó ãfũlé Gãlį̣lį̃ gá la ku!
42 Į̣jọ́ Ãdróṇá drį̃ sĩlé rĩ jọ Kúrísĩtõ la angá ũri Dãwụ́dį̃ drį̃ agá, ála vâ ĩ'di tị Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mų̃ gá 'dĩ ãngũ úpí Dãwụ́dį̃ 'bã ándrá sĩ u'ájó rĩ gá.”

‡ **7:37** *Ụ̃mų̃* nalé hémã agá rĩ 'bã ụ́'dụ́ ázį̃rį̃ 'dã agá pírí, átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la į̃yį̣ ũsũ ãlĩtárĩ drį̃ gá, 'bá kí igájó į̣jọ́ ándrá Ãdróṇá 'bã ĩ'baní į̃yį̣ fẽjó ãngũ kõtórõ rú rĩ gá rĩ sĩ. † **7:38** Lẹ́vį̃ 23:36; Ẹ̃zẹ̃kẹ́lį̃ 47:1; Zãkãríyã 14:8

43 Ị́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí ũrãlé Yẹ́sṹ drḭ̃ gá 'dĩ fẽ awa kí ru ndú-ndú.
44 Ĩ'bã ãzí rĩ lẽ kí tí ĩ'di rụlé cí, wó 'bá ãzí ãlu drḭ̃ 'bãlépi ĩ'di ụrụ'bá gá la yụ.

'Bá Yãhṹdḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ gã kí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lé úmgbé

45 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ lḭ́cọ́ Ãdróṇá drḭ̃ aga tẽlépi rĩ kí mụ gõlé vúlé 'bá kí tị ãpẽlépi, ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí abe ĩ'ba rṹlé 'bo, zị kí kí, "Ĩmi arṹ Yẹ́sṹ ajílé ĩndĩ ku la ã'du ị́jọ́ sĩ?"
46 Ãsĩkárĩ 'dĩ umvi kí 'bá 'dĩ kí, "'Bá ãzí jõ drĩ ãmaní arelé ị́jọ́ jọlépi ágọ́bḭ́ 'dã 'bã áni 'dáyụ!"
47 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ zị kí kí, "Ágọ́bḭ́ 'dĩ ulé vâ ĩmi ĩndĩ yã?
48 'Bá ãmbogo Yãhṹdḭ̃ ru jõku 'bá Fãrĩsáyĩ rú ĩminí ndrelé ĩ'di ã'ḭ̃lépi la kí cí yã?
49 'Bá 'dĩ áni la yụ. Wó rá la 'bá ru tralépi ị́jọ́ arelépi ĩ'di tị gá 'dĩ 'bã ãzí rĩ ã'ḭ̃ kí ĩ'di nĩ, ã'dusĩku 'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi 'dĩ nḭ̃ kí ị́jọ́ ãzḭ́táṇá Mṹsã drḭ̃ drḭ̃ gá ku! Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, kí mụ mụlé pírí ãcí gá!"
50 Nḭ́kọ̃dẹ́mṹ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí, ándrá mụlépi Yẹ́sṹ rṹ ị́nḭ́ sĩ rĩ jọ 'bá Yãhṹdḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ ru ãzíla Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'baní,
51 "Ãzḭ́táṇá ãmadrḭ̃ ã'ḭ̃ ãmaní 'bá ãzí drḭ̃ gá ị́jọ́ lḭlé, ịsṹ ãma are kí drĩ ị́jọ́ ĩ'di tị gá rĩ ku rú ku. Ãdrĩ kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ ịsṹ 'bo, ãma kí dó ị́jọ́ lị ĩ'di drḭ̃ gá ĩndõ."
52 Umvi kí ị́jọ́ Nḭ́kọ̃dẹ́mṹ ní, jọ kí, "Nḭ́kọ̃dẹ́mṹ, mi vâ 'bá angálépi Gãlḭ́lḭ̃ gá la yã? Ílã drĩ ị́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróṇá drḭ̃ agá rĩ, mí icó nábḭ̃ la 'bã angá Gãlḭ́lḭ̃ gá la ịsṹlé ãluṇá la ku."

[Bṹkṹ ándrá ídu drḭ̃drḭ̃ 'báni sĩlé tị Gḭ̃rḭ̃kḭ̃ drḭ̃ sĩ rĩ kí agá Yõhánã 7:53—8:11 ándrá yụ]

Ũkú rụlé ãwṹ sĩ rĩ

53 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, kí pírí a'be kí dó ãngũ 'dã 'i, mụ kí dó ĩ'badrḭ́ko gá.

8

1 Wó Yẹ́sṹ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'Bé Mḭ̃zẽ̃yḭ́tṹ drḭ̃ gâlé.
2 Ṹ'bṹtị ṹ'dṹ ãzí rĩ drḭ̃ gá rĩ sĩ, Yẹ́sṹ uja kí ru vúlé lḭ́cọ́ Ãdróṇá drḭ̃ agâlé. 'Bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di andre gá, ãzíla i'dó dó kí imbálé.
3 Imba'ba ãzḭ́táṇá Mṹsã drḭ̃ imbálépi rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe, ají kí ũkú ãzí ĩ'bã kí rụlé ãwṹ gá la Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé. Fẽ kí ũkú 'dĩ tu pá 'bá pírí amṹlépi ị́jọ́ arelépi Yẹ́sṹ tị gá 'dĩ kí drḭ̃lẹ́ gá.
4 Zị kí Yẹ́sṹ 'i, "Ímbápị, ãrụ ũkú 'dĩ ãwṹ nga agá ágọ́bḭ́ ãzí be.
5 Ãzḭ́táṇá Mṹsã 'bã fẽlé ãmaní rĩ agá, jọ, ũkú rụlé 'dĩ 'bã áni rĩ lẽ úvú ĩ'di írã sĩ, 'bã drã rá. Wó ú'dî'da mî rú rĩ mi ị́jọ́ jọ ũkú 'dĩ 'bã ị́jọ́ sĩ íngoní?"
6 'Bá 'dĩ zị kí Yẹ́sṹ 'i zḭ́táṇá 'dĩ sĩ la lú sĩ ĩ'di ṹ'bḭ̃jó 'bã fi rú sĩ ị́jọ́ agá benĩ íni.
Wó Yẹ́sṹ atú vũ gá, i'dó ãko sĩlé ĩ'didrḭ́mváṇá sĩ vṹrṹ 'dãá.
7 'Bá 'dĩ ri kí Yẹ́sṹ ụzḭ́lé zḭ́táṇá sĩ ũkú 'dã 'bã ị́jọ́ sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ fẽ Yẹ́sṹ tu pá ụrụgá jọ ĩ'baní, "'Bá ĩmi drĩdríṇĩ gá 'dâ i'dójó ãnzḭ̃rḭ̃ṇã sĩ ị́jọ́ ũnzí idélépi ku rĩ, 'bã a'dṹ írãmváṇá ĩ'di vujó drḭ̃drḭ̃ rĩ gá nĩ."
8 Yẹ́sṹ atú vâ vũ gâlé ḭ̃dḭ́, i'dó vâ ãko sĩlé drḭ́mváṇá sĩ vṹrṹ 'dãá.

9 'Bá 'dĩ kí mụ ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, iré kí ãlu-ãlu ĩ'bã kí nĩ̃jó la
rá kí ãzí ãlu ị́jọ́ ũnzí idélépi ku, i'dójó ãnzĩ̃rĩ̃ã sĩ la 'bã adrujó yụ rĩ sĩ. 'Bá
ĩyõ ko kí drĩ̃ mụlé drĩ̃drĩ̃, ãzíla 'bá kãrĩ́lẽ̃ rú rĩ mụ kí ãsĩ̃jó. A'be kí Yẹ́sṹ kí
ũkú tá ĩ'bã kí arṹlé ajílé ĩ'di rṹ 'dõlé rĩ be á'dṹsĩ.
10 Yẹ́sṹ angá ũkú 'dĩ rṹ ụrụgá 'dõlé, jọ ĩ'diní, "'Bá tá ími arṹlépi rĩ kí dó
íngõlé yã? 'Bá ãzí acelépi ãlu ími tõlépi la cí yã?"
11 Ũkû umvi Yẹ́sṹ ní, "Yụ ãmbógó, 'bá ãzí ãluṇá la yụ."
Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Múké, álẽ vâ ị́jọ́ lị́lé ími drĩ̃ gâ sĩ drãjó rá 'bá 'dã 'badrĩ̃
áni ku. Ígõ vúlêlé, wó lẽ mí idé ị́jọ́ ũnzí ãzí ĩ̃dĩ́ ku."

Yẹ́sṹ ĩ'di cécé dĩ̃zã áni ũ̃nọ́kṹ nî

12 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ i'dó vâ 'bá Yãhṹdĩ̃ rú rĩ kí imbálé ĩ̃dĩ́, "Ma
dĩ̃zã ũ̃nọ́kṹ drĩ́ gá rĩ. 'Bá áma vú bĩ̃lépi rĩ icó acĩ́lé ãngũ ịnị agá ku, ĩ'di
dĩ̃zã ãngũ ídri drĩ̃ jilépi rĩ ịsṹ rá."
13 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ umvi kí ĩ'diní, "Ị́jọ́ mî jọlé rĩ adru kí ị́jọ́ mgbã ku,
míní ị́jọ́ mídrĩ̃ rĩ kí vú nzejó cénĩ-cénĩ rú mi 'i rĩ sĩ."
14 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ádrĩ táni ị́jọ́ vú nze áma drĩ́ gá cénĩ-cénĩ rú, ma
ị́jọ́ mgbã jọ, ã'dusĩku ánĩ̃ ãngũ mání angájó ãzíla mání mụjó rĩ rá. Wó ĩnĩ̃
má angá íngõlé jõku ma mụ íngõlé yã rĩ gá ku.
15 Ĩmi ị́jọ́ lị ũndũwã 'bádrĩ̃ sĩ, wó má amṹ ị́jọ́ lị́lé 'bá ãzí drĩ́ gá la ku.
16 Ádrĩ tá amṹ ị́jọ́ lị́lé, ị́jọ́ lị́ṇá mádrĩ́ rĩ tá adru kpị, ã'dusĩku má adru ị́jọ́
'dĩ gá 'dâ á'dṹsĩ ku, má átẹ́pị́ áma tị ãpẽlépi rĩ ĩ'di má be ĩndĩ.
17 Ãzĩ́táṇá ĩmidrĩ́ gá rĩ lẽ 'bá sãdínĩ rú rĩ 'bã adru kí 'bá ĩ̃rĩ̃, ála dó sĩ ị́jọ́
ĩ'badrĩ́ gá rĩ ã'ĩ̃ ị́jọ́ mgbã rú rá.
18 Ma ị́jọ́ vú nze áma drĩ́ gá rá, ãzíla má Átẹ́pị́ áma tị ãpẽlépi rĩ ĩ'di sãdínĩ
ị́jọ́ mádrĩ̃ 'bã vú nzelépi rĩ 'bã ãzí."
19 Zị kí ĩ'di 'i, "Mî átẹ́pị́ íngõlé?"
Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ĩnĩ̃ ãma mâ átẹ́pị́ be ã'di 'i yã rĩ gá ku, ĩdrĩ tá ma ã'di
'i yã rĩ nĩ̃ agá cé, ĩmi tá má átẹ́pị́ nĩ̃ cé."
20 Yẹ́sṹ jọ ị́jọ́ 'dĩ kí pírí ĩ'diní drĩ ímbátáṇá imbá agá lị́cọ́ Ãdróṇá drĩ́ agá
'dĩ ãni rú ãngũ sĩ ãwã'dĩfô kí tãmbajó rĩ gá 'dãá. 'Bá ãzí ãlu ĩ'di rụlépi la
'dáyụ, ã'dusĩku sáwã ĩ'didrĩ́ cãndí ịsṹjó ãzíla drãjó rĩ 'bã drĩ cajó ku rĩ sĩ.

Ĩmi icó mụlé ãngũ mâ sĩ mụjó rĩ gá ku

21 Yẹ́sṹ jọ vâ 'bá Yãhṹdĩ̃ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ 'baní ĩ̃dĩ́, "Ma mụ mụlé 'dâ rá, ĩmi
icó mụlé ãngũ mâ mụjó rĩ gá ku, ĩmi mụ áma ndrũ̃lé tí, wó ĩmi ũdrã ị́jọ́
ũnzí ĩmidrĩ́ kí agá, útrũ ĩmi ku rú."
22 'Bá Yãhṹdĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru 'dĩ undré kí ru mị́fĩ́ gá mị́fĩ́ gá jọ kí, "Ĩ'di
dó mụ ru 'dị́lé cénĩ-cénĩ yã! Ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'Ãngũ mâ mụjó rĩ gá ĩmi icó
mụlé ku,' 'dĩ 'bã ífí íngoní?"
23 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩmi 'bá ũ̃nọ́kṹ drĩ́ kí, wó má angá 'bũ̃ gá, ũri ĩmidrĩ́
angá ũ̃nọ́kṹ gá 'dâ, wó ũri mádrĩ́ angá 'bũ̃ gá.
24 Ájọ tá ĩminí rá, ĩmi mụ ũdrãlé ị́jọ́ ũnzí ĩmidrĩ́ trũlé ku 'dĩ kí agá ĩdrĩ
ị́jọ́ mání jọlé ma, ma 'i rĩ ã'ĩ̃ ku rĩ gá."
25 Zị kí, "Mí ũrã, mi ãmgbã rĩ gá ã'di 'i?"
Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ánze tá áma vú ĩminí ma ã'di 'i yã rĩ í'dóṇá gá 'dãá
'bo.

26 Má icó tá ịjọ́ lịlé ĩmi drị̃ gá ãzíla ũnzĩkãnã ĩmi idélé wẽwẽ rú 'dĩ kí sĩ,
kẹ̃jị́ la gá, ma lú ĩminí ịjọ́ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'bã lũlé mání rĩ kí jọ. Ĩ'di
'bá ịjọ́ mgbã idélépi rĩ ãzíla ma 'bá ṹnọ́kṹ gá 'dâ rĩ 'baní ịjọ́ mâ arelé ĩ'di
tị gá rĩ jọ."
27 'Bá ãzí kí agá 'dâ ịjọ́ nị̃lépi Yẹ́sṹ la ịjọ́ jọ agá ĩ'baní Átẹ́pị̃ 'bṹ gá rĩ drị̃
gá la 'dáyụ.
28 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩdrĩ dó Ngọ́tị 'Bádrị̃ ipa ingalé ụrụgá mũsãlá'bã sĩ gá
rá, ĩmi dó nị̃ la, ma ã'di 'i yã rĩ gá rá. Ĩmi vâ nị̃ la ịjọ́ ãzí mâ idélé áma drị̃
sĩ la 'dáyụ. Ma ịjọ́ mâ Átẹ́pị 'bã sĩ áma imbájó rĩ kí vúŋá idé.
29 Ṵ'dṹ pírí sĩ ma ịjọ́ ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi rĩ idéjó rĩ sĩ, 'bá áma tị ãpẽlépi
rĩ a'be ma á'dṹsĩ ku, ĩ'di má be."
30 Yẹ́sṹ la mụ ịjọ́ 'dĩ kí jọlé 'bo, 'bá ũ'bí ĩ'di arelépi rĩ ã'ị̃ kí ĩ'di rá

Yẹ́sṹ kí Ịbụrahị̃mṹ be

31 Yẹ́sṹ jọ ịjọ́ 'bá Yãhṹdị̃ rú ĩ'di ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'baní, "Ĩdrĩ ímbátáŋá mádrị̃
kí ã'ị̃ rá, ĩmi adru 'bá áma vú ũbĩlépi rĩ kí ãndá-ãndá ru.
32 Ĩmi dó ịjọ́ mgbã rĩ nị̃ cé, ãzíla ịjọ́ mgbã rĩ la dó ĩmi trũ rá."
33 'Bá 'dĩ umvi kí ịjọ́ jọ kí, "Ãma drị̃lẹ́ Ịbụrahị̃mṹ drị̃ kí, ãma adru drĩ
ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dâ 'bá ãzí 'bã ãtí'bó ru ãluŋá la ku. Ịjọ́ míní jọlé, ála mụ
ãma trũlé rá 'dĩ 'bã ífí íngoní?"
34 Yẹ́sṹ umvi Yãhṹdị̃ ru tralépi 'dãá 'dĩ 'baní pírí, "Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã,
'bá pírí mụlépi ịjọ́ ũnzí idéŋâ trũ drị̃ gá rĩ kí adru ịjọ́ ũnzí pálé gá cécé
ãtí'bó 'bã adrujó ãmbógó ĩ'didrị̃ 'bã pálé gá rĩ áni.
35 Ãtí'bó adru lịcọ́ 'dịpị rú nĩ jã 'dâ la ku, wó ngọ́tịŋá tịlé lịcọ́ agá 'dãá rĩ,
ĩ'di lịcọ́ 'dịpị rú nĩ.
36 Ngọ́tịŋá Lịcọ́ 'Dịpị rú rĩ drĩ ĩmi trũ nĩ, ĩ'di ĩmi trũ ãndá-ãndá ru.
37 Áni̧ ĩmi ãfũ ũri Ịbụrahị̃mṹ drị̃ agá rĩ gá rá. Wó ĩmi gẽrị̃ pírí ndrṹ lẽjó
áma 'dijó rá, ã'dusĩku ịjọ́ mádrị̃ fi kí ĩmi agá ku.
38 Ma ĩminí ịjọ́ má Átẹ́pị 'bã i'dalé mání rĩ kí jọ, wó ĩmi ịjọ́ ĩmĩ átẹ́pị
Sĩtánĩ 'bã sĩ ĩmi imbájó rĩ kí idé."
39 Jọ kí ĩ'diní, "Ãmã átẹ́pị ĩ'di Ịbụrahị̃mṹ 'i!" Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩdrĩ tá adru
Ịbụrahị̃mṹ 'bã ũri kí la, ĩmi tá ịjọ́ ándrá ĩ'di 'bã idélé Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽjó
rĩ kí vúŋá idé áyụ.
40 Wó kẹ̃jị́ la gá, ĩmi gẽrị̃ pírí ndrṹ sĩ lẽjó áma 'dijó rá, mâ ĩminí ịjọ́ pịrị
Ãdróŋá drị̃ lũjó rĩ sĩ. Ịbụrahị̃mṹ idé ándrá ịjọ́ ĩmĩ idélé 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí
ku.
41 Wó ĩmi ịjọ́ ĩmĩ átẹ́pị Sĩtánĩ 'bã idélé rĩ kí vúŋá idé."

Jọ kí, "Ãdróŋâ lú ãmã Átẹ́pị rú nĩ ãzíla ãma ũri mgbã ãfũlépi ĩ'di rṹ rĩ
kí."
42 Yẹ́sṹ umvi kí jọ, "Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ drĩ tá adru ĩmĩ Átẹ́pị 'i, ĩmi tá
áma lẽ rá, ã'dusĩku má angá Ãdróŋá rṹlé. Má amṹ 'dõlé áma ũkpõ sĩ ku,
wó ãpẽ áma tị nĩ.
43 Ḟjọ́ mání jọlé ĩminí rĩ, fi ĩmi drị̃ gá ku la, ĩmĩ lẽjó ịjọ́ mání jọlé ĩminí rĩ
ã'ịjó ku rĩ sĩ.
44 Ĩmi ũri ĩmĩ átẹ́pị Sĩtánĩ ãni la kí, ãzíla ĩmi ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí vúŋá
idé. Ándrá i'dójó 'dã, ĩ'di 'bãngá 'bá 'bá ụ'dịlépi la, ãzíla ĩ'di ĩnzó'bá,
ã'dusĩku ịjọ́ mgbã 'bã adrujó ĩ'di agá yụ rĩ sĩ. Drĩ lẽ ĩnzõ alị̃lé, ĩ'di jọ la tị

ĩ'didrị gá ịjọ́ 'dĩ 'bã kí ĩ'di sịjó rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di ĩnzó'bá, átẹ́pị ĩnzõ drị́ rĩ.
45 Ịjọ́ pírí mání jọlé ĩminí rĩ kí ịjọ́ mgbã rĩ kí, wó tí ĩmi ã'ị́ ma ku.
46 'Bá ãzí ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ icólépi i'dalépi la ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá, má idé ũnzí rá rĩ ã'di 'i? Ịjọ́ mání jọlé ĩminí rĩ kí ịjọ́ mgbã la kí, wó ĩmi ã'ị́ dó ma ku la ã'du ịjọ́ sĩ yã?
47 'Bá Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ, ĩ'di ịjọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ĩ'diní rĩ are rá. Wó ĩmi adrujó Ãdróŋá 'bã 'bá ku rĩ sĩ, ĩgã ịjọ́ ĩ'didrị́ ã'ị́lé úmgbé."

Yẹ́sũ jọ 'i Ịbụrahịmũ ní drị́drị́

48 'Bá Yãhụ́dị́ rú ru tralépi 'dãá 'dĩ jọ kí ĩ'diní, "Ịjọ́ ãmã jọlé mi ịjọ́ ĩnzõ rú rĩ kí ã'ị́, cécé 'bá Sãmãríyã rú ãzị́ kóru 'dĩ 'bã kí ã'ị́lé rĩ áni, ãzíla mi úríndí ũnzí trũ rĩ, ĩ'di ịjọ́ ãndá la."
49 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, "Ájọ ĩminí, úríndí ũnzí áma agá 'dáyụ. Áru má Átẹ́pị rũrũ, wó ĩgã ĩ'di rulé úmgbé, ĩmĩ áma ã'ị́jó ku rĩ sĩ.
50 Ándrụ̃ ãrútáŋá mání cénĩ-cénĩ rú ku. Wó má Átẹ́pị Ãdróŋá lẽ úfẽ mání ãrútáŋá rá rĩ gá nĩ (ãzíla ĩ'di 'bá ịjọ́ lịlépi mgbã rĩ 'i).
51 Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, 'bá ịjọ́ mâ jọlé rĩ kí arelépi ãzíla kí ã'ị́lépi rá rĩ, icó drãlé ku."
52 'Bá Yãhụ́dị́ rú 'dĩ kí mụ ịjọ́ Yẹ́sũ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, jọ kí, "Ãma ã'ị́ dó rá mi úríndí ũnzí trũ. Ịbụrahịmũ ũdrã kí nãbịya abe ándrá ídu, wó íjọ 'bá drĩ ịjọ́ mídrị́ gá rĩ ã'ị́ rá, icó drãlé ku íngoní-íngoní ru?
53 Ílẽ jọlé la mi ãma áyịpị Ịbụrahịmũ ní drị́drị́ yã? Ũdrã kí ándrá nãbịya abe ídu. Ịjọ́ míní jọlé 'dĩ áni 'dĩ sĩ, mí ũrã mi dó ã'di 'i?"
54 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, "Ádrĩ tá ãrútáŋá fẽ agá mání cénĩ-cénĩ rú la, ĩ'di tá adru mání ífí kóru. Má Átẹ́pị Ãdróŋá fẽ mání ãrútáŋá nĩ. Ĩ'di Ãdróŋá ĩminí jọlé ĩ'di ĩmi ãni rĩ 'i.
55 Ĩdrĩ táni jọ la ĩ'di ĩmĩ Ãdróŋá tí, ĩnị́ ĩ'di ku, wó ánị́ ĩ'di cé. Ádrĩ tá jọ la ánị́ ĩ'di ku, ma tá adru ĩnzó'bá ru cécé ĩmĩ áni. Wó ánị́ ĩ'di rá ãzíla má ũbĩ ĩ'di 'bã ãzịtáŋá kí vú rá.
56 Ĩmĩ áyịpị Ịbụrahịmũ 'bã ándrá ásị, sĩ lẽjó ụ́'dụ́ mání amụ́jó rĩ ndrejó. Ndre ma rá ãzíla u'á dó ãyĩkõ sĩ."
57 'Bá Yãhụ́dị́ rú 'dĩ jọ kí ĩ'diní, "Mi drĩ ngọ́tịŋá, ími ílí ca drĩ vâ átã kãlị́ tõwú ku. Wó Ịbụrahịmũ drã ándrá ídu, índre ĩ'di íngoní ru?"
58 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, "Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, útị drĩ Ịbụrahịmũ ũnọ́kụ́ drị́ gá 'dâ ku rú, má Ãdróŋá be cí ãzíla má Ãdróŋá 'i."
59 Ịjọ́ Yẹ́sũ 'bã jọlé 'dĩ 'de 'bá 'dĩ kí agá ãzá-ãzá. Ụ'dụ kí írã drị́ gá, tí sĩ lẽjó ĩ'di u'béjó káyĩ rá, wó Yẹ́sũ ãvĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá, lịcọ́ Ãdróŋá drị́ agá 'dãá rĩ sĩ rá.

9

Yẹ́sũ adrí 'bá tịlé mịfị́ kóru rĩ 'bã mịfị́

1 Yẹ́sũ 'bã mụ agá ácị́ trũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe, ndre ágọ́bị́ ãzí tịlé mịfị́ kóru la.
2 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ zị kí ĩ'di, "Rábị̃, ịjọ́ ũnzí ã'di drị́ gá rĩ fẽ ágọ́bị́ 'dĩ tịlé mịfị́ kóru la nĩ? Ịjọ́ ũnzí ãndrẽ 'bã kí idélé átẹ́pị̃ be rĩ 'i yã, jõku ĩ'di 'bã idélé rĩ 'i?"

3 Yẹ́sṹ umvi, “Ịjọ́ ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã tịnã́ mịfị̃ kóru rĩ adru ịjọ́ ũnzí 'bá ĩ'di tịlépi
rĩ 'badrị̃ sĩ jõku ịjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ la ku. Útị ĩ'di mịfị̃ kóru íni la 'bá
'bã ndre kí rú sĩ ũkpõ Ãdróŋã́ drị̃ ãzị́ nga agá ĩ'di ụrụ'bá gá 'dâ benĩ.
4 Ãnga kí ãzị́ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ drị́ gá rĩ, ãngũ drĩ adru agá ule rú ỉ̃tṹ
sĩ 'dĩ. Ỉnị́ drĩ acá 'bo, 'bá ãzí ãzị́ ngalépi ỉnị́ sĩ la 'dáyụ.
5 Ma dỉ̃zã ṹnọ́kṹ 'dĩ drị́ gá rĩ 'i, ma drĩ adrujó ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dâ cí rĩ sĩ.”
*

6 Yẹ́sṹ la mụ ịjọ́ 'dĩ kí jọlé 'bo, wi sṹsṹ vṹrṹ sĩ ũdrí anzájó, trị dó sĩ ágọ́bị̃
'dã 'bã mịfị̃ kí,
7 ãzíla jọ ĩ'diní, “Ímụ ũdrí ími mịfị̃ gá 'dĩ kí ũjĩlé ỉ̃yị́ Sĩlõwámũ † gá rĩ sĩ.”
Ágọ́bị̃ 'dĩ mụ rá, ũjĩ ru mịfị̃ kí rá, ĩ'di ãgõ agá ĩ'di dó dỉ̃ ãngũ ndre sĩ.
8 'Bá ágọ́bị̃ 'dã 'bã jĩránĩ rú ãzíla vâ 'bá jõ ĩ'di ndrelépi ãko a'ị́ agá cé 'dĩ
zị kí ru, “'Dĩ adru ágọ́bị̃ jõ rilépi ãko a'ị́lépi 'bá 'badrị̃ 'dâ rĩ 'i ku yã?”
9 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “'Dĩ bãsĩ ĩ'di 'i,” wó ãzí rĩ jọ kí, “Ají kí ru ají ajî.” Ágọ́bị̃
'bã ãmgbã rĩ jọ ĩ'baní ĩ'di tị sĩ, “'Bâ bãsĩ ma 'i.”
10 Zị kí ĩ'di, “Ími mịfị̃ nzỉ̃ kí ru sĩ ãngũ ndrejó íngoní-íngoní ru?”
11 Umvi ĩ'baní, “Ágọ́bị̃ umvelé Yẹ́sṹ 'i rĩ anzá ũdrí, trị sĩ áma mịfị̃ kî. Jọ
mání, ‘Ímụ ỉ̃yị́ umvelé Sĩlówámũ 'i rĩ gá ũdrí ími mịfị̃ gá rĩ kí ũjĩlé.’ Ámụ
rá ãzíla má ũjĩ ũdrí áma mịfị̃ gá rĩ kí rá mání sĩ ãngũ ndrejó 'dĩ!”
12 Zị kí ĩ'di, “Ágọ́bị̃ 'dĩ íngõlé?” Umvi, “Ánỉ̃ ku.”

'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ndrṹ kí ỉ̃jọ́ 'bá mịfị̃ kóru rĩ 'bã ãngũ ndrejó rá rĩ 'bã ỉ̃ndṹ

13-14 Ṹ'dṹ Yẹ́sṹ 'bã ándrá ũdrí anzájó sĩ ágọ́bị̃ 'bã mịfị̃ trịjó ĩ'diní sĩ ãngũ
ndrejó rĩ ĩ'di Sãbátũ sĩ. Âjí dó ágọ́bị̃ tá mịfị̃ kóru rĩ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí
drỉ̃lẹ́ gá 'dõlé.
15 Ỉ̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ zị kí dó sĩ ĩ'di, “Ími mịfị̃ adrí kí sĩ ãngũ
ndrejó íngoní-íngoní ru?” Umvi ĩ'baní, “'Bá umvelé Yẹ́sṹ 'i rĩ anzá ũdrí,
trị sĩ áma mịfị̃ kî. Ma dó mụ ũjĩlé la 'bo, má i'dó dó ãngũ ndrelé.”
16 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ãzí jọ kí, “Ágọ́bị̃ Yẹ́sṹ 'dĩ angá Ãdróŋã́ drỉ̃lé ku. Drĩ
tá adru agá 'dĩ 'bã áni, icó tá ãzị̃tã́ŋã́ Sãbátũ drị̃ kí nũlé ku.”
Wó ãzí rĩ jọ kí, “'Bá ỉ̃jọ́ ũnzí idélépi rĩ icó ícétã́ŋã́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélé
íngoní-íngoní ru?” Ỉ̃jọ́ 'dĩ fẽ awa kí ru ndú-ndú.
17 Uja kí vâ ru ágọ́bị̃ 'dĩ zỉ̃lé ỉ̃dị́, “Ỉ̃jọ́ míní jọlé adrí ími mịfị̃ kí nĩ rĩ drị̃
gá mi jọ la ĩ'di ã'di 'i?”
Ágọ́bị̃ umvi kí, “Ĩ'di nábỉ̃.”
18 'Bá Yãhṹdỉ̃ rú drỉ̃lẹ́ rú rĩ ã'ị́ kí ỉ̃jọ́ ándrá jọlé ágọ́bị̃ 'dã 'bã ándrá mịfị̃
kóru rĩ ku, kpere ĩ'bã kí ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã ãndrẽ kí umve agá átẹ́pỉ̃ be.
19 Zị kí kí, “'Dĩ ĩmĩ ngọ́pị 'i yã? Útị ándrá ĩ'di mịfị̃ kóru ãndá-ãndá ru
yã? Drĩ adru 'dĩ 'bã áni, ĩ'di ú'dî'da ãngũ ndre íngoní-íngoní ru?”
20 'Bá ágọ́bị̃ 'dã tịlépi rĩ umvi kí, “'Dĩ ãmã ngọ́pị 'i, ãndá útị ándrá ĩ'di
mịfị̃ kóru.

---

* **9:5** Yẹ́sṹ 'bã ándrá *adrujó ṹnọ́kṹ drị̃ gá* rĩ sĩ, 'bá ndre kí ũkpõ ĩ'didrị gá rĩ rá, ãma ú'dî'da ũkpõ ĩ'didrị gá rĩ ndre Úríndí Ãlá rĩ agâ sĩ. † **9:7** *Sĩlõwámũ* 'bã ífí tị la pẽjó.

21 Wó ãnį̃ mịfị̃ la adrí kí sĩ ãngũ ndrejó rá íngoní-íngoní yã rĩ gá ku, jõku
ã'di fẽ mịfị̃ la 'baní adríjó sĩ ãngũ ndrejó nĩ yã rĩ gá ku. Mba 'bo, icó dó
ịjọ́ jọlé ĩ'di 'bã tị sĩ rá, ĩzị ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'i.”
22 Ãndrẽ kí átẹ́pį̃ be jọ kí ịjọ́ 'dĩ kí íni rá la, ũrį̃ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrį̃ sĩ,
ã'dusĩku 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ jọ kí 'bá ãzí drĩ jọ la Yẹ́sų̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i ála ĩ'di
adró ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ agâlé ãmvé rĩ sĩ.
23 'Dĩ bãsĩ ịjọ́ ãndrẽ kí átẹ́pį̃ be ĩ'bã kí jọjó la, “Mba 'bo, ĩzị ĩ'di 'bã mgbã
rĩ 'i,” rĩ.
24 'Bá drį̃lẹ́ ru rĩ umve kí ágọ́bį̃ vúlé ĩ'ba rụ́ 'dõlé, jọ kí, “Ísõ ũyõ Ãdróŋá
rụ́ sĩ ịjọ́ mgbã rĩ vú nzejó! Ãnį̃ rá Yẹ́sų̃ ĩ'di 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi la.”
25 Ágọ́bį̃ umvi ĩ'baní, “Ánį̃ mâ ngá ĩ'di 'bá ũnzí la yã jõku 'bá ũnzí ku la
yã rĩ gá ku. Mâ nį̃lé rĩ ma ándrá mịfị̃ kóru wó ú'dĩ'da íni áma mịfị̃ kí ídri,
ma ãngũ ndre rá.”
26 Zị kí ĩ'di, “Ỉjọ́ ĩ'di 'bã idélé mgbã rĩ gá míní rĩ ã'du sĩ fẽlépi la ími mịfị̃
kí sĩ adríjó?”
27 Umvi ĩ'baní, “Ánze tá ĩminí ịjọ́ 'dĩ vú 'bo, wó ĩgã tá arelé la úmgbé.
Ĩlẽ ánze ĩminí ịjọ́ 'dĩ 'bã vú į̃dị̃ la ã'du ịjọ́ sĩ? Ĩlẽ tí dó sĩ acálé 'bá ĩ'di vú
bĩlépi rĩ kí rú yã?”
28 Ỉjọ́ 'dã 'bã vúlé gá, 'bá 'dĩ u'dá kí ĩ'di, jọ kí ĩ'diní, “Mi 'bá ĩ'di vú bĩlépi
la! Wó ãma ãmã ngá 'bá Mụ́sã vú bĩlépi rĩ kî.
29 Ãnį̃ rá Ãdróŋá jọ ándrá ịjọ́ Mụ́sã rụ̃ sĩ, wó ágọ́bį̃ 'dĩ ãnį̃ angá ãzíla ịsụ́
ũkpõ ĩ'di ãni 'dĩ kí íngõlé yã rĩ gá ku.”
30 Ágọ́bį̃ umvi ĩ'baní, “Ỉjọ́ ĩminí jọlé 'dĩ kí mání ũsų̃táŋá ru! Ĩjọ ĩnį̃ ịjọ́
ĩ'di drį̃ gá ku, wó nzį̃ áma mịfị̃ kí rá!
31 Ỉjọ́ ãma nį̃lé rĩ Ãdróŋá are 'bá ũnzí rĩ kí tị ku. Ĩ'di rá la 'bá ĩ'di tị
arelépi rá ãzíla ịjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí idélépi rĩ kí tị are áyụ.
32 'Bá ãzí ándrá údu ịjọ́ arelépi 'bá ãzí tị̃lé mịfị̃ kóru rĩ 'bã mịfị̃ la ru nzį̃
rá la 'dáyụ.
33 'Bá 'dĩ drĩ tá angá Ãdróŋá drį̃lé ku, icó tá ãko ãzí idélé ku.”
34 Umvi kí ĩ'diní, “'Bá ími tị̃lépi rĩ kí 'bá ũnzí la ãzíla izó kí vâ mi
ũnzĩkãnã agá. Mi dó sĩ ã'di 'i icólépi ãma imbálépi rĩ?” Adró kí dó sĩ
ĩ'di ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ agâlé ãmvé.

Mịfị̃ ãkõ úríndí drį̃ gá rĩ

35 Yẹ́sų̃ la mụ ịjọ́ ru idélépi rĩ kí arelé 'bo, ịsụ́ ágọ́bį̃ mịfị̃ la 'bã sĩ adríjó
rá 'dã 'i, zị ĩ'di, “Mí ã'į̃ Ngọ́tị̃ 'Bádrį̃ rá yã?”
36 Ágọ́bį̃ umvi, “Ãmbógó, ílũ mání ĩ'di ãmgbã rĩ gá ã'di 'i ma dó sĩ ĩ'di
ã'į̃.”
37 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “'Bá míní ndrelé ịjọ́ jọlépi mí be 'dĩ bãsĩ ĩ'di 'i.”
38 Ágọ́bį̃ tị̃ ãja vũrụ́ Yẹ́sų̃ drį̃lẹ́ gá jọ, “Úpí, má ã'į̃ mi rá.”
39 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Má amụ́ ũnọ́kụ́ drị gá ịjọ́ lịlé, má amụ́ 'bá ịjọ́ Ãdróŋá
drị mgbã rĩ nį̃lépi ku rĩ kí mịfị̃ nzį̃lé fẽjó la 'bã nį̃ kí rú sĩ ịjọ́ ĩ'didrį̃ cé. Wó
'bá ru 'bãlépi nį̃ kí ịjọ́ Ãdróŋá drị mgbã rĩ cé 'dĩ, 'bã nį̃ kí rú sĩ ku, 'bã adru
kí sĩ cécé 'bá mịfị̃ kóru rĩ áni jã 'dâ.”
40 'Bá Fãrĩsáyĩ rú ĩ'di abe 'dãá ĩndĩ rĩ 'bã ãzí kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé, zị kí ĩ'di,
“Ỉjọ́ míní jọlé 'dĩ sĩ, mí ũrã dó sĩ ãma mịfị̃ kóru yã?”

41 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ĩdrĩ tá ĩmi lã ĩnį̃ drĩ ı̨jọ́ Ãdróŋá drı̨ mgbã rĩ ku wó ĩlẽ tá nį̃lé la cé, ĩmi tá adru 'bá mı̨fı̨ kóru lẽlépi ãngũ ndrelépi rĩ áni. Ĩmi dó ĩmi 'bãjó ĩnzõ sĩ ĩnį̃ dó ı̨jọ́ Ãdróŋá drı̨ mgbã rĩ cé rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ 'bá mı̨fı̨ kóru ı̨jọ́ mgbã Ãdróŋá drı̨ ndrelépi ku rĩ áni, Ãdróŋá icó dó sĩ ĩmi trũlé ı̨jọ́ ũnzĩ ĩmidrı̨ kí agá ku.”

10

Yẹ́sų̃ ĩ'di 'Bá kãbĩlõ ĩ'didrı̨ kí ucélépi mgbã rĩ 'i

1 Yẹ́sų̃ jọ 'bá Yãhụ́dı̨ 'bã drı̨̃lẹ́ ru 'dĩ 'baní, “Ájọ ĩminí ı̨jọ́ mgbã, 'bá filépi jó kãbĩlõ 'bã kí sĩ kojó rĩ agâlé kẹ̃jı̨tı̨ gâ sĩ ku, wó filépi bụ́lụ́ gâlé sĩ rĩ, ĩ'di ų̃gụ́'bá.
2-3 Wó 'bá kãbĩlõ kí ucélépi rĩ ní, ãsĩkárĩ kẹ̃jı̨tı̨ tẽlépi rĩ la ĩ'diní kẹ̃jı̨tı̨ nzı̨̃ sĩ fijó kãbĩlõ 'ba rụ̃lé. Kãbĩlõ nı̨̃ kí 'bá kí ucélépi rĩ 'bã ụ́'dụ́kọ́ cé. Ĩ'di kí umve rụ́ sĩ ãlu-ãlu, ãzíla ĩ'di dó kí drı̨ 'de, trũ fũjó mụjó ı̨̃rẹ́bı̨ gá ãmvêlé.
4 Drĩ dó kí iyá ĩ'badrı̨ jó agá rĩ sĩ ãmvé 'bo, ĩ'di dó drı̨ ko mụlé ĩ'ba abe ı̨̃rẹ́bı̨ gâlé, ã'dusĩku kãbĩlõ 'bã kí ĩ'di nı̨̃jó cé rĩ sĩ.
5 Kãbĩlõ icó kí 'delé 'bá ĩ'bã kí nı̨̃lé ku la vú gâ sĩ ku, ãzíla kí ĩ'di sĩ apá-apá ĩ'bã kí ĩ'di nı̨̃jó ku rĩ sĩ.”
6 Yẹ́sų̃ jọ ı̨jọ́ u'bélé u'bé-u'bé kãbĩlõ drı̨ 'dĩ 'i 'bá Yãhụ́dı̨ 'bã drı̨̃lẹ́ ru 'dĩ 'baní, wó ı̨jọ́ 'dĩ fi kí drı̨ gá ku.
7 Įjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ı̨jọ́ mgbã, ma bãsĩ cécé kẹ̃jı̨tı̨ kãbĩlõ 'bã kí sĩ fijó jó gá, ãzíla kí sĩ ãfũjó ãmvé mụjó ı̨̃rẹ́bı̨ gá rĩ áni, ã'dusĩku ma 'bá kí ã'ı̨ filé Ãdróŋá rụ̃lé ma 'i.
8 'Bá pírí ĩmĩ drı̨̃lẹ́ rú, amụ́lépi áma drı̨̃lẹ́ gá drı̨̃drı̨, ru 'bãlépi 'bá mgbã rú, 'dĩ kí pírí ų̃gụ'ba, wó kãbĩlõ ãzí ãluŋá kí tı̨ arelépi, sĩ 'dejó kí vú gâ sĩ la 'dáyụ.
9 Ma cécé kẹ̃jı̨tı̨ áni. 'Bá pírí amụ́lépi má rụ̃ sĩ cécé kãbĩlõ 'bã kí fijó kẹ̃jı̨tı̨ gâ sĩ rĩ áni rĩ kí, Ãdróŋá la kí pa rá. Kí fi ãzíla kí fũ mụlé má rụ̃ sĩ, ma dó sĩ kí tãmba ãzíla ĩ'baní ãko ĩ'bã kí nalé nãnã rĩ kí fẽ.
10 Ų̃gụ́'bá la lú amụ́ ãko ų̃gų̃lé, 'bá 'dı̨lé ãzíla ãko kí andilé. Wó má amụ́ 'bá 'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽlé, 'bã ı̨sụ́ kí rú sĩ ãko ĩ'bã kí lẽlé ídri ĩ'badrı̨ kí agá rĩ kí benĩ.
11 “Ma cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ áni. Má a'be áma ídri 'bá áma ã'ı̨̃lépi rá rĩ kí ı̨jọ́ sĩ cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ la ru ídri a'bejó kãbĩlõ kí ı̨jọ́ sĩ rĩ áni.
12 'Bá iyólé kãbĩlõ kí ucélépi séndẽ sĩ kí 'dụlépi ĩ'di 'bã ãko rú ku rĩ, drĩ ų̃bǫ̃gų̃ ndre amụ́ agá kãbĩlõ 'bã rụ́ 'dõlé kí ucíjó, ĩ'di ru ce ụ́ngụ́lẹ́ gá, ĩ'di dó sĩ kãbĩlõ kí a'be á'dụ̃sĩ. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ų̃bǫ̃gų̃ la ãlu la pẽ cilé, ĩ'di dó sĩ ãzí rĩ kí iré kpékpé.
13 'Bá iyólé séndẽ sĩ rĩ la mvu apálé ų̃bǫ̃gų̃ sĩ rá la, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó kãbĩlõ kí 'bã 'bá kí ucélépi mgbã rĩ 'i ku rĩ sĩ.
14 “Ma cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ áni. Ánı̨̃ 'bá áma ã'ı̨̃lépi rá rĩ kí cé cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ 'bã kãbĩlõ ĩ'didrı̨ kí nı̨̃jó cé rĩ áni. 'Bá mádrı̨ nı̨̃ kí vâ ma cé.
15 Įjọ́ 'dĩ ĩ'di cécé má Átẹ́pı̨ 'bã áma nı̨̃jó cé, mâ vâ ĩ'di nı̨̃jó cé rĩ áni, ãzíla má a'be áma ídri 'bá áma ã'ı̨̃lépi rá rĩ kí ı̨jọ́ sĩ.

16 Mâ kãbĩlõ ãzí má ãni rú adrulépi kãbĩlõ 'bã jó 'dĩ agá ku la kí cí. Lẽ
má ají kí jó 'dĩ agá 'dõlé, drĩ kí áma ụ́'dụ́kọ́ are rá rĩ gá. Kí dó sĩ acá kãbĩlõ
ãlu 'bá ãlụ 'bã ucélé nĩ la rú.
17 "Má Átẹ́pị lẽ ma rá, ã'dusĩku mâ ã'ĩjó áma ídri a'bejó drãjó, ma vâ sĩ
amụ́ ĩ'di ịsụ́lé vúlé ĩdị́ rá rĩ sĩ.
18 'Bá ãzí ãluŋá la icó ídri mádrị́ rĩ 'dụlé áma drị́ gá rĩ sĩ ku. Áma 'dịjó
rĩ má ịjọ́ la lẽ ma 'i. Ĩ'di ịjọ́ má ãni mání áma fẽjó drãjó rá, ãzíla ĩ'di vâ ịjọ́
má ãni mání angájó ídri rú ĩdị́, ã'dusĩku 'dĩ ãzị́táŋá má Átẹ́pị 'bã lẽlé má
idé ĩ'di rĩ 'i."
19 'Bá Yãhụ́dĩ̀ rú 'dĩ kí mụ ịjọ́ Yẹ́sũ̀ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, awa kí ru ndú-
ndú.
20 'Bá ũ'bí kí drĩdríŋĩ gá rĩ jọ kî, "Ĩ'di úríndí ũnzí trũ! Ĩ'di aza-azâ! Ĩmi
ịjọ́ ĩ'di tị gá rĩ are sĩ ã'du idéjó?"
21 Wó 'bá ãzí rĩ jọ kí, "'Bá úríndí ũnzí trũ rĩ icó ịjọ́ jọlé 'dĩ 'bã áni ku!
'Bá úríndí ũnzí trũ rĩ icó 'bá mịfị́ kóru rĩ fẽlé ãngũ ndrelé ĩdị́ ku."

Yãhụ́dĩ̀ 'bã kí Yẹ́sũ̀ 'i Ãdróŋá Ngọ́pị rĩ gãjó úmgbé rĩ

22 Áyi ãngũ 'bã ịgbẹjó sí áni rĩ sĩ, Yẹ́sũ̀ mụ ũ̃mũ̀ Yãhụ́dĩ̀ 'bã kí sĩ jó Ãdróŋá
drị́ 'bãjó ãlá ru rĩ ĩ̃nzĩ̃lé Yẽrụ́sãlẹ́mũ̀ gâlé.
23 Ụ'dụ́ ãlu Yẹ́sũ̀ ri acị́lé lịcọ́ Ãdróŋá drị́ 'bã pãráta umvelé Pãráta
Sũlũmánĩ drị́ 'i rĩ gá 'dãá.
24 'Bá Yãhụ́dĩ̀ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru 'dĩ atrá kí ru ĩ'di andre gá, zị kí ĩ'di, "Mi
mụ ãma a'belé ịjọ́ 'dĩ nĩ̃ŋâ kóru kpere ụ'dụ́ sị́? Ílũ ãmaní ịjọ́ mgbã rĩ 'i: mi
Kúrísĩtõ 'i yã?"
25 Yẹ́sũ̀ umvi kí, "Álũ ĩminí ma ã'di 'i yã rĩ gá 'bo, wó ĩmi ã'ĩ ma ku. Tálí
mání ngalé ũkpõ má Átẹ́pị drị́ gá rĩ sĩ rĩ kí ĩminí i'da la ma ã'di 'i yã rĩ gá
nĩ.
26 Wó ĩmĩ adrujó kãbĩlõ má ãni la ku rĩ sĩ, ĩmi ã'ĩ ịjọ́ mádrị́ kí ku.
27 Kãbĩlõ mádrị́ nĩ kí áma ụ'dụ́kọ́ cé, ánĩ vâ kí cé, ãzíla kí 'de áma vú gâ
sĩ.
28 Ma ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽ, ãzíla icó kí drãlé ku. 'Bá ãzí icó kí palé
áma drị́ gá 'dâ ku.
29 Má Átẹ́pị ũkpõ 'dịpị ãko pírí kí ndẽlépi rá rĩ fẽ mání kí nĩ. 'Bá ãzí icó
dó sĩ kí palé áma drị́ gá 'dâ ku.
30 Ãma má Átẹ́pị be 'bá ãlu rĩ kí."
31 'Bá Yãhụ́dĩ̀ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru 'dĩ a'dụ́ kí írã ĩdị́, tí sĩ Yẹ́sũ̀ u'béjó káyĩ.
32 Yẹ́sũ̀ jọ ĩ'baní, "Tálí mání idélé ãmbógó wẽwẽ rú ĩmi drĩ̃lẹ́ gá má átẹ́pị
'bã fẽlé mání idélé 'dĩ kí sĩ, ĩminí sĩ lẽjó áma u'béjó írã sĩ rĩ dó íngõ 'i?"
33 'Bá Yãhụ́dĩ̀ rú 'dĩ umvi kí ĩ'diní, "Ãlẽ ími u'bélé írã sĩ ịjọ́ míní idélé
ũniyambamba 'dĩ kí ãzí sĩ ku, ãlẽ ími u'bélé, ã'dusĩku ílẽ ími 'bãlé Ãdróŋá
ru, wó íni 'dĩ mi mî ngá 'bá, 'dĩ bãsĩ ịjọ́ ũnzíkãnã míní idélé rĩ."
34 Yẹ́sũ̀ umvi ĩ'baní, "Ĩjọ́ sĩlé bụ́kũ̀ Ãdróŋá drị́ agá rĩ jọ íni, 'Ĩmi ãdroŋa.' †
35 Ãnĩ cé ịjọ́ sĩlé bụ́kũ̀ Ãdróŋá drị́ agá rĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã ru ujalépi ku jã 'dâ
rĩ, ãzíla umve 'bá 'dã kí ãdroŋa, 'dĩ kí 'bá ĩ'di sĩ ịjọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ ĩdrĩjó kí tị
gá rĩ sĩ kî.

† **10:34** Zãbụ́rĩ̀ 82:6

36 Ĩmi dó ịjọ́ jọ má rụ́ má idé 'bã ịjọ́ ũnzíkãnã la mání jǫ̣jó la ma Ãdróŋ́á
Ngọ́pį̣ 'i rĩ gá ã'du ịjọ́ sĩ? Ịjọ́ mgbã rĩ sĩ, má Átẹ́pį̣ itú ma bábá ãzį̣́ 'dĩ nî.
Ãpẽ áma tį̣ ũnọ́kụ́ drį̃ gá 'dõlé nĩ.
37 Ádrĩ tá tálí má átẹ́pį̣ 'bã lũlé mání rĩ kí idé ku, ĩmi icó tá áma ã'į̃lé ku.
38 Wó ádrĩ ịjọ́ má Átẹ́pį̣ 'bã idélé rĩ kí idé, ĩdrĩ táni áma ã'į̃ agá ku, ĩmi
ã'į̃ dó tálí mání idélé 'dĩ kí áyụ, ĩmi dó sĩ nį̃ la rá má Átẹ́pį̣ ĩ'di áma agá,
ma mâ Átẹ́pį̣ agá."
39 Lẽ kí tį̣ Yẹ́sų̃ rụlé į̃dị́, wó nze ru kí drį̣ gá 'dâ rá.
40 Yẹ́sų̃ gõ vúlé, za į̃yị́ Yõrĩdánĩ agâ sĩ mụlé ãngũ Yõhánã 'bã sĩ ándrá
bãbų̃tį̣zį̃ fẽjó drį̃drį̃ 'dã gâlé u'álé sáwã were sĩ.
41 'Bá ũ'bí amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ kí, "Yõhánã idé ándrá 'bãngá tálí ku,
wó ịjọ́ pírí Yõhánã 'bã jọlé ágọ́bį̣ 'dĩ 'bã drį̃ gá rĩ kí 'bãngá ịjọ́ mgbã la."
42 Ãzíla 'bá ũ'bí amụ́lépi ĩ'di rụ́ 'dõlé rĩ ã'į̃ kí Yẹ́sų̃ rá.

11

Drã Lázãrõ drį̃

1 'Bá ãzí ãlu umvelé Lázãrõ 'i u'álépi Bẽtánĩ gá rĩ ĩ'di ãyánĩ rú. Bẽtánĩ
'dĩ táwų̃nį̃ ámvọ́pį̃ Mãríyámũ 'bã kí u'ájó Mãrį̣tã be rĩ.
2 Mãríyámũ Lázãrõ 'bã ámvọ́pį̣ rú 'dĩ ándrá ãdu ãjį̣ trũ ngų̃lépi vĩrĩ
ũsũlépi Yẹ́sų̃ drį̃ gá ãzíla pá la lilépi drį̃'bį̣ ĩ'didrį̣ gá rĩ sĩ rĩ. *
3 Lázãrõ 'bã ámvọ́pịka 'dĩ fẽ kí ụ́'dụ́kọ́ Yẹ́sų̃ ní jọ kí, "Úpí, mî wǫ̃rį̣ míní
lẽlé ambamba rĩ ĩ'di ãyánĩ rú."
4 Yẹ́sų̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ, "Ãyánĩ 'dĩ icó drã fẽlé ku, ãyánĩ 'dã la
ũkpõ Ãdróŋ́á drį̣ gá rĩ icé ãzíla Ãdróŋ́á Ngọ́pį̣ la vâ sĩ rụ́kụma ịsụ́ ũkpõ 'dĩ
sĩ."
5 Yẹ́sų̃ lẽ Mãrį̣tã kí ámvọ́pį̃ be ãzíla ádrį̣pį̃ Lázãrõ trũ.
6 Wó ĩ'diní ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ ịsụ́ agá Lázãrõ ĩ'di ãyánĩ rú rĩ gá 'bo, u'á ãngũ ĩ'di
'bã sĩ u'ájó 'dã gâlé ụ́'dụ́ į̃rį̃ į̃dị́.
7 Jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, "Lẽ ãgõ kí vúlé Yų̃dị́yã gâlé."
8 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, "Rábį̃, 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dã lẽ kí ándrá
ími u'bélé káyĩ, ílẽ gõlé vúlê lé ã'du ịjọ́ sĩ?"
9 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, "Ụ́'dụ́ ãlu agá sáwã kí mụdrį̣ drį̃ į̃rį̃ ku yã? 'Bá drĩ
acį̣ į̃tụ́ sĩ icó ru pá sį̃lé ku, ã'dusĩku į̃tụ́ sĩ ũnọ́kụ́ la adru dį̃zã rú.
10 Wó 'bá drĩ kí acį̣ ịnị́ sĩ, kí ru pá ũsį̃ rá, ã'dusĩku ịnị́ sĩ ãngũ la adru
dį̃zã kóru."
11 Yẹ́sų̃ mụ ịjọ́ jọŋ̨â trũ drį̃ gá, jọ ĩ'baní, "Ãmã wǫ̃rį̣ Lázãrõ 'be ụ́'dụ́ 'bo,
wó ma mụ ĩ'di ingalé ụ́'dụ́ gâlé rá."
12 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ umvi kí ĩ'diní, "Úpí, ĩ'di jõ ụ́'dụ́ ko yã áni, ĩ'di
angá múké rá."
13 Ịjọ́ Yẹ́sų̃ 'bã jọlé mgbã rĩ ífí la Lázãrõ drã rá, 'bá ũrã kí 'bãngá ĩ'di ịjọ́
jọ ụ́'dụ́ koŋ́á mgbã rĩ drį̃ gá.
14 Yẹ́sų̃ jọ dó ĩ'baní tọndọlọ, "Lázãrõ drã 'bo.
15 Má u'á ãyĩkõ sĩ mání adrujó yụ sáwã ĩ'di 'bã drãjó rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ áma
ã'į̃, ãmụ kí dó ĩ'di rų̣lé."

---

* **11:2** Ịjọ́ Lázãrõ 'bã ámvọ́pį̣ ãdu ãjį̣ trũ ngų̃lépi vĩrĩ ũsũjó Yẹ́sų̃ drį̃ gá ãzíla pá la lijó ĩ'di 'bã drį̃'bį̣ sĩ rĩ la mụ ru idélé cápĩtã mụdrį̣ drį̃ į̃rį̃ gá drį̃lẹ́ gá 'dĩ.

16 Tómãsĩ Dĩḍịmã † 'i rĩ jọ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ 'bã ịmbị̃ ãzí 'dĩ 'baní,
"Ãma amṹ kí mụlé ímbápị trũ, ãma dó sĩ mụ ũdrãlé ĩ'di trũ."

Yẹ́sṹ ũŋmĩ Lázãrõ 'bã ámvọ́pịka kí ásị̃

17 Yẹ́sṹ la mụ calé Bẽtánĩ gá 'bo, ịsṹ ìsị̃ Lázãrõ ca dó 'bṹ gâlé ṹ'dṹ sụ 'bo.
18 Bẽtánĩ ĩ'di ãni rú máyĩlĩ̃ ĩ̃rĩ̃ angájó Yẽ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé.
19 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhṹdĩ̃ rú ũ'bí la amṹ kí angájó Yẽ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé amṹlé
Mãrị̃tã kí ásị̃ ũŋmĩlé Mãríyámũ be ádrị̃pị̃ 'bã drãjó rĩ sĩ.
20 Mãrị̃tã la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé Yẹ́sṹ la amṹ ĩ'ba rṹ 'dõlé 'dĩ 'bo, ko drĩ̃ mụlé
ĩ'di tẽlé sĩ ĩ'di a'ịjó, wó Mãríyámũ ace jó agá 'dãá ũgũgõ.
21 Mãrị̃tã jọ Yẹ́sṹ ní, "Úpí, ídrĩ ándrá adru agá 'dâ cí la, má ádrị̃pị̃ drã
ándrá ku.
22 Wó ú'dî'da íni ánĩ̃ rá ịjọ́ míní a'ịlé Ãdróŋá drĩ̃lé íngõ rĩ ĩ'di fẽ la rá."
23 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Mí ádrị̃pị̃ la mụ angálé ídri rú."
24 Mãrị̃tã umvi ĩ'diní, "Ṹ'dṹ drṹzị̃ ãsĩ̃jó 'bá pírí drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó
ídri rú 'dã sĩ, má ádrị̃pị̃ la angá ídri rú ĩ'ba abe rá."
25 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ma 'bá drãlépi rá rĩ kí inga ĩ'baní ídri fẽjó ma 'i.
'Bá áma ã'ĩ̃lépi rá drĩ táni drã rá tí, ĩ'di u'á ídri rú.
26 'Bá u'álépi ídri rú úríndí ĩ'didrĩ̃ agá ĩ'di 'bã áma ã'ĩ̃jó rĩ sĩ rĩ, úríndí
ĩ'didrị̃ gá rĩ icó drãlé ku. Mí ã'ĩ̃ ịjọ́ 'dĩ rá yã?"
27 Umvi, "Má ã'ĩ̃ rá, Úpí, mi Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pị̃ 'i. 'Bá 'bã kí ásị̃ 'bãjó
ĩ'di amṹ ũ̃nọ́kṹ drĩ̃ gá 'dõlé rĩ."
28 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Mãrị̃tã la mụ ịjọ́ 'dĩ jọlé 'bo, gõ vúlé mụlé ámvọ́pĩ̃
Mãríyámũ umvelé bṹlṹ gá. Jọ ĩ'diní, "Ímbápị̃ ĩ'di 'dõ, lẽ ími ndrelé."
29 Mãríyámũ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, afụ ru ãfũlé ãmvêlé mụlé drĩ̃ fụlé
Yẹ́sṹ be.
30 Ịsṹ 'dĩ sĩ Yẹ́sṹ afí drĩ tõ̃rọ́mẹ́ agá 'dõlé ku, wó ĩ'di drĩ ãngũ tá ĩ'baní
drĩ ru ịsṹjó Mãrị̃tã be 'dã gâlé.
31 'Bá Yãhṹdĩ̃ rú ũ'bí amṹlépi Mãríyámũ ásị̃ ũŋmĩlépi rĩ kí mụ ndrelé la
angá kpí gbõrú fũlé ãmvêlé, 'de kí vú la gâ sĩ. Ũrã kí ĩ'di mụ ĩ̃nádrĩ̃ gâlé
awálé íni.
32 Mãríyámũ la mụ calé ãngũ Yẹ́sṹ 'bã adrujó rĩ gá, ĩ'di mụ ĩ'di ndrelé
'bo, 'be ru pálé la gá jọ, "Úpí, ídrĩ ándrá adru agá 'dãá cí la, má ádrị̃pị̃ icó
ándrá drãlé ku."
33 Yẹ́sṹ la mụ ndrelé 'bá Yãhṹdĩ̃ rú amṹlépi awá trũ ĩ'di abe 'dĩ kî trũ
'bo, ịjọ́ 'dĩ aló ásị̃ la ãzákírílí ru u'á dó cãndí sĩ.
34 Zị kí, "Ĩsĩ̃ ãvũ la íngõlé?" Umvi kí, "Úpí, mí amṹ ndrelé la."
35 Yẹ́sṹ 'be vâ ru áwáŋá gá.
36 'Bá Yãhṹdĩ̃ rú 'dã jọ kí, "Ĩndre drĩ lẽ Lázãrõ íngõpí yã rĩ!"
37 'Bá ãzí rĩ jọ kí, "Adrí ándrá vâ la ágọ́bị̃ mịfĩ̃ kóru rĩ rá yã, icó tátí
Lázãrõ atrịlé drã agá ku yã?"

Lázãrõ 'bã adríjó ídri rĩ

38 Yẹ́sṹ 'bã ásị̃ drĩ azá agá azâ 'dãá, mụ ĩ̃nádrĩ̃ gâlé, 'bṹ 'dã galé írã agá
la. Úgũ írã sĩ tị la ũ̃pĩ̃jó cí.

---

† **11:16** *Dĩḍịmã* 'bã ífí 'bá ãwṹlé ĩ̃rĩ̃ rĩ 'i.

39 Yẹ́sṹ jọ 'bá 'dã 'bã gũ kí írã 'dã rá. Wó Mãrı̨́tã ágọ́bı̨ drãlépi rĩ 'bã
ámvọ́pı̨ jọ, “Úpí, ínį̃ rá Lázãrõ ko dó 'bṹ gâlé ṹ'dṹ sụ 'bo, ĩnmã la dó mụ
ngṹlé ambamba.”
40 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ájọ tá míní ídrĩ ı̨́jọ́ mâ jọlé 'dĩ ã'ı̨ rá, mi ũkpõ Ãdróŋ́á
drı̨ rĩ ndre rá la ku yã?”
41 Kí dó mụ írã gũlé bṹlṹ gá 'bo, Yẹ́sṹ ndre ãngũ 'bṹ agâlé, jọ, “Má Átẹ́pı̨,
míní ãwã'dĩfô, míní áma ã'ı̨́táŋ́á arelé rá rĩ sĩ.
42 Ánį̃ mi ṹ'dṹ pírí sĩ mâ zı̨́táŋ́á are rá rĩ gá rá. Wó ájọ dó 'dĩ íni la 'bá
'dĩ kí ı̨́jọ́ sĩ. Į́jọ́ 'dĩ sĩ, kí dó ã'ı̨ la mí ãpẽ áma tı̨ mi 'i rĩ gá rá.”
43 Yẹ́sṹ la mụ Ãdróŋ́á ã'ı̨́ŋá delé 'bo, umve Lázãrõ ṹ'dṹkọ́ sĩ re, “Lázãrõ,
mí ãfũ ãmvé.”
44 'Bá tá drãlépi rá 'dĩ ãfũ ãmvé, drı̨ la kí pá abe úmbé kí bõngó ãvũ ı̨̃sı̨̃jọ́
rĩ drı̨ kí sĩ, bõngó ãzí rĩ aku mẹ́lẹ́tı̨ la cí. Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ũtrũ bõngó
ãvũ drı̨ ụrụ'bá la gá 'dĩ kí, ĩmi a'be 'bã mụ.”

Į́jọ́ itújọ́ lẽjọ́ Yẹ́sṹ 'dı̨jọ́ rĩ
(Mãtáyõ 26:1-5; Mãrákõ 14:1-2; Lṹkã 22:1-2)

45 'Bá Yãhṹdı̨ rú ũ'bí amṹlépi Mãríyámũ rṹ áwáŋ́á gá 'dĩ ndre kí ı̨́jọ́ Yẹ́sṹ
'bã idélé Lázãrõ adrı̨́jọ́ 'dĩ kí, ã'ı̨ kí ĩ'di rá.
46 'Bá ãzí rĩ nzu kí ru mụlé 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'baní ı̨́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé 'dĩ
kí ũlũlé.
47 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe, umve kí ru rilé ngúlú ru
ı̨́jọ́ itújọ́, zı̨ kí ru, “Ãma kí dó ã'du idé? Ágọ́bı̨ 'dĩ la tálí wẽwẽ rú kí idé 'dĩ
'bá!
48 Ãdrĩ kí ĩ'di a'be mụjọ́ drı̨ gá ı̨́jọ́ ĩ'di ãni 'dĩ kî trũ, drı̨ la ụtrı̨ŋ́â kóru, 'bá
pírí kí ĩ'di ã'ı̨ áyụ, ãzíla ũpi 'bá Rṹmı̨ drı̨ gá 'dĩ kí amṹ jó ãma ãni Ãdróŋ́á
drı̨ 'dĩ andilé rá ãzíla sṹrṹ ãmadrı̨ abe.”
49 Kãyı̨́fã ĩ'di 'bá tá ru tralépi 'dã 'bã ãzí, ĩ'di vâ ílí 'dã sĩ átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ 'i, jọ, “'Bá 'dĩ, ĩmi drı̨̃kã kóru! 50 Ĩnį̃ drĩ vâ ku yã, ĩ'di múké la
'bá ãlu ní drãjọ́ 'bá kí kẽjı̨́ gá ndẽ sṹrṹ ãmadrı̨ ní ı̨̃lı̨̃kı̨̃jọ́ pírí rĩ rá?”
51 Kãyı̨́fã jọ ı̨́jọ́ 'dĩ ĩ'di drı̨ sĩ ku, wó rá la ĩ'di 'bã adrujọ́ átáló ãmbógó
ãndânĩ ílí 'dã drı̨ gá rĩ 'i rĩ sĩ. Ĩ'di ı̨́jọ́ drı̨̃lẹ́ gâlé mụlépi ru idélépi Yẹ́sṹ 'bã
sĩ mụjọ́ drãjọ́ 'bá Yãhṹdı̨ rú rĩ kí kẽjı̨́ gá rĩ jọ agá.
52 Adru 'bá Yãhṹdı̨ rú 'dã 'baní á'dṹsĩ ku, wó 'bá Ãdróŋ́á ãni ru irélépi
ãngũ drı̨ gá 'dâ 'dĩ kí atrájọ́ ãngũ ãlu gá 'bá ãlu rú.
53 I'dójọ́ ṹ'dṹ 'dã sĩ drı̨̃lẹ́ gâlé ru, drı̨̃lẹ́ 'bá Yãhṹdı̨ 'badrı̨ ri kí ı̨́jọ́ itúlé sĩ
Yẹ́sṹ 'dı̨jọ́.
54 Į́jọ́ itúlé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ a'be acı̨ŋ́á tọndọlọ 'bá Yãhṹdı̨ rú rĩ
kí drĩdrı̨ŋ́ĩ gá Yṹdı̨yã gá rĩ rá. Ko dó drı̨ mụlé táwṹnį̃ Įfụrayı̨mṹ gá 'dĩ ãni
rú ãngũ kõtórõ rú rĩ gá, ãzíla ri kí dó u'álé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'dãá.
55 Ṹ'dṹ ṹmṹ alijọ́ 'bá drı̨ gâ sĩ 'bá Yãhṹdı̨ rú rĩ 'badrı̨ acá dó ãni rú. 'Bá
ũ'bí ãfũ kí dó ĩ'badrı̨ tọ̃rọ́mẹ́ gâlé amṹjọ́ Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâ sĩ ru itújọ́ ídu rú
ãlá ru bábá ṹmṹ 'dã nî.
56 'Bá ri kí Yẹ́sṹ ndrṹlé lı̨́cọ́ Ãdróŋ́á drı̨ agá 'dãá, zı̨ kí ru kí drĩdrı̨ŋ́ĩ gá,
“Ĩmi ũrã ãmgbã rĩ gá íngoní? Ãndá-ãndá ru ĩ'di íni gá amṹ ṹmṹ alijọ́ 'bá
drı̨ gâ sĩ rĩ gá 'dõlé rá yã?”
57 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ abe, fẽ kí ãzı̨́táŋ́á 'bá 'baní, 'bá
ãzí drĩ Yẹ́sṹ ndre rá jõku nį̃ ãngũ la cé, 'bã lũ ĩ'baní kí dó sĩ ĩ'di rụ.

12

Yẹ́sṹ drḩ gá ãdu ũsũjó Bẽtánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:6-13; Mãrákõ 14:3-9)

1 Ace ṹ'dṹ ázíyá ṹmṹ alijó 'bá drḩ gâ sĩ rĩ ní acájó, Yẹ́sṹ gõ kí vúlé Lázãrõ
ándrá ĩ'di 'bã ingalé ídri rú ḩdḩ rĩ drḩko gá, 'dĩ Bẽtánĩ gá.
2 Ḷịcọ́ 'dĩ agá 'dâ a'dí kí Yẹ́sṹ ní íná nalé. Mãrḩtã fẽ ĩ'baní íná méjã tḩ gâlé
nĩ. Ádrḩpḩ Lázãrõ ĩ'di 'bá rilépi íná tḩ gá Yẹ́sṹ abe 'dã kí agá 'dâ ĩndĩ.
3 Mãríyámũ a'dṹ ãdu * ãjḩ ngṹlépi vĩrĩ ãjẹ̃ nalépi ãmbógó la, ũsũ ĩ'di
Yẹ́sṹ pá gá ãzíla li ãdu kí ĩ'di 'bã drḩ'bḩ sĩ. Ãdu 'dã 'bã ngṹŋá vĩrĩ rĩ 'dụ jó
'a ĩ'bã kí rijó 'dã pírí.
4 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí 'bã ãzí ãlu umvelé Yṹdãsḩ Ḩsḩkãrḩyọ́tḩ 'i rĩ ĩ'ba
abe 'dãá ĩndĩ, wó ĩ'di vâ 'bá mụlépi Yẹ́sṹ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i. Jọ,
5 "Ãdu ngṹlépi vĩrĩ 'dĩ úzḩ tá ĩ'di ãjẹ̃ ĩyõ † sĩ, séndẽ la fẽjó 'bá lẽmẽrí rĩ
'baní ku la ã'du ḩjọ́ sĩ?"
6 Yṹdãsḩ jọ ḩjọ́ 'dĩ íni la adru 'bá lẽmẽrí rĩ kí 'bã ãzá la fijó ĩ'di ásḩ gá rĩ
sĩ ku, wó rá la ĩ'di 'bã adrujó 'bá ṹgṹ'bá ru la rĩ sĩ. Ẽ'di jõ séndẽ ãfẽlé Yẹ́sṹ
'baní 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rĩ kí tãmba nĩ, wó ri jõ séndẽ ãzí rĩ kí ayúlé
ḩjọ́ ĩ'di ãni la kí agá ṹgṹ rú.
7 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ĩmi a'be 'dĩ cã! Mba ãdu ngṹlépi vĩrĩ ãjẹ̃ nalépi
ãmbógó 'dĩ tã cí la, sĩ ṹ'dṹ drṹzḩ áma ḩsḩjó rĩ tẽjó.
8 Ĩmi ri u'álé 'bá lẽmẽrí rĩ kí abe kí ãzã kojó ṹnọ́kṹ drḩ gá 'dâ jã 'dâ, wó
má icó u'álé ĩmi abe ṹnọ́kṹ drḩ gá 'dâ jã 'dâ la ku."

'Bá Yãhṹdḩ 'bã drḩlẹ́ ru rĩ 'bã kí lẽjó Lázãrõ 'dḩjó rĩ

9 'Bá Yãhṹdḩ rú ũ'bí amṹlépi 'dĩ, kí mụ arelé la Yẹ́sṹ ĩ'di Bẽtánĩ gá 'dãá
cí. Amṹ kí lú Yẹ́sṹ ndrelé la ku, wó amṹ kí vâ Lázãrõ Yẹ́sṹ 'bã ingalé ídri
rú ḩdḩ rĩ ndre trũ.
10 Ãtalo ãmbogo rĩ itú kí ḩjọ́ lẽjó Lázãrõ 'dḩjó ĩndĩ,
11 ã'dusĩku 'bá Yãhṹdḩ rú ũ'bí i'dó kí kí a'belé rá, sĩ mụjó Yẹ́sṹ rṹ, ãzíla
vâ sĩ ḩjọ́ ĩ'didrḩ gá rĩ kí ã'ḩjó, ĩ'bã kí ḩjọ́ ru idélépi Lázãrõ ụrụ'bá gá rĩ ndrejó
cé rĩ sĩ.

Yẹ́sṹ 'bã fijó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá ḩnzḩtáŋá ãmbógó la trũ rĩ
(Mãtáyõ 21:1-11; Mãrákõ 11:1-11; Lṹkã 19:28-40)

12 Drṹsḩ íni 'bá ũ'bí wẽwẽ rú, amṹlépi Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá ṹ'dṹ ṹmṹ alḩjó 'bá
drḩ gâ sĩ rĩ ḩnzḩjó rĩ are kí 'bá 'baní jọ agá la Yẹ́sṹ la amṹ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá
ṹ'dṹ ṹmṹ 'dã drḩ ḩnzḩŋá gá ĩndĩ rĩ sĩ.
13 Agá kí káci 'bã bḩ kí rụlé drḩ gá cící, fũ kí táwṹnḩ agá 'dãá rĩ sĩ mụlé
Yẹ́sṹ a'ḩlé. Ri kí uzálé ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ,
"Hõsánã!
Ḩcṹ 'bá amṹlépi Úpí 'bã rṹ sĩ rĩ ḩcṹ-ḩcṹ! †
Ḩcṹ Úpí Ḩsḩrayḩ́lḩ drḩ ḩcṹ-ḩcṹ!"
14 Yẹ́sṹ la mụ acálé ãni rú Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá 'bo, ḩsṹ kãyĩnõ mváŋá, tụ drḩ la
gâ sĩ mụjó táwṹnḩ Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ drḩ agâlé. Ḩjọ́ ĩ'di 'bã idélé 'dĩ fẽ kí ḩjọ́ nábḩ
'bã sĩlé rĩ 'bã acá kí dó sĩ ãndá-ãndá ru,
15 "Ĩmi 'bá táwṹnḩ Zḩyọ́nḩ gá 'dĩ, ĩmi idé ṹrḩ sĩ ku!

---

* **12:3** *A'dṹ ãdu* umvelé nárãdḩ rĩ nṹsṹ lítã. † **12:5** *Ãjẹ̃ ĩyõ* 'dĩ ĩ'di dḩnárḩ túrú na sáwã Yẹ́sṹ drḩ 'dã sĩ ũyá 'bá ãlũ ãni ílí ãlu pírí rĩ 'i. † **12:13** Zãbṹrḩ 118:25-26

Ĩndre drĩ! Úpí ĩmidrị̃ la amụ́ 'dĩ!
Ĩ'di amụ́ kãyĩnõmvá sĩ!” †
16 Drị̃drị̃ rĩ gá, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dĩ vã kí ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ku. Wó
vúlé vúlé ru, Yẹ́sụ̃ la mụ angálé dị̃zã rú 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ
sĩ tụlé 'bụ̃ gâlé 'bo, ịjọ́ nãbịya 'bã kí sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá Yẹ́sụ̃ drị̃ gá
rĩ, agá kí dó ĩ'baní pírí.
17 'Bá ũ'bí ándrá Yẹ́sụ̃ trũ ĩ'di ndrelépi Lázãrõ ingaŋá gá ídri rú ị̃dị̃ cé rĩ,
ri kí ịjọ́ 'dã vú nzelé 'bá 'banî.
18 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ịjọ́ tálí ru Yẹ́sụ̃ 'bã idélé rĩ kí arelépi rá 'dĩ, fũ kí mụlé
Yẹ́sụ̃ a'ị̃lé nĩ.
19 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ jọ kí ịjọ́ kí drĩdríŋ̃ĩ gá, “Ãzị̃ ãma kí ngalé rĩ kí úgólé
acálé ífí kóru! Ĩndre drĩ, 'bá pírí ụ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ 'de kí ú'dî'da Yẹ́sụ̃ vú gâ sĩ!”

Yẹ́sụ̃ jọ ĩjọ́ drã ĩ'didrị̃ drị̃ gá

20 Ụ'dụ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã kí ru trajó Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá ãwã'dĩfô fẽjó
Ãdróŋá ní ụ̃mụ̃ umvelé ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku
'dĩ mụ kí Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé Ãdróŋá ị̃nzị̃lé ĩndĩ.
21 Fị̃lípõ̃ 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí angálépi Bẽtẽsãyídã gá, 'dĩ ãngũ
Gãlị̃lị̃ gá rĩ 'dãá cí. 'Bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ mụ kí ĩ'di rụ́, jọ kí, “'Bá ãmbógó,
ãlẽ tá ãmaní Yẹ́sụ̃ ndrelé.”
22 Fị̃lípõ̃ lũ ịjọ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ 'bã kí lẽjó Yẹ́sụ̃ ndrejó 'dĩ ĩ'bã ãzí ãlu
Ãndẽríyã nî. Mụ kí dó ị̃rị̃ trá ịjọ́ 'dĩ lũlé Yẹ́sụ̃ nî.
23 Yẹ́sụ̃ umvi ịjọ́ ĩ'baní jọ, “Sáwã acá dó 'bo Ngọ́tị 'Bádrị̃ ní dị̃zã ĩ'didrị̃ rĩ
i'dajó rĩ.
24 Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, ma cécé ũri áni, údrĩ sa la 'bụ́ gá ĩ'diní sĩ angájó
ku, ĩ'di 'bãngá ace ãná ífí ru ãlu. Drĩ dó angá kalé 'bo, ĩ'di ífí ka ũ'bí ru.
25 'Bá ídri ĩ'didrị̃ lẽlépi ambamba rĩ la ãvĩ la rá, wó 'bá ídri ĩ'didrị̃ ngụ̃lépi
áma ịjọ́ sĩ ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá 'dâ rĩ la tã la mba ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́jó rá.
26 Ĩdrĩ lẽ ãzị̃ ngalé mání rá, ĩmi a'dé áma vú gâ sĩ. 'Bá lẽlépi ãzị̃ ngalépi
mání rá rĩ, ĩ'di mụ adrulé ãngũ mání sĩ u'ájó rĩ gá. Má Átẹ́pị la mụ 'bá ãzị̃
ngalépi mání rĩ 'baní ị̃nzị̃táŋá ãmbógó la fẽlé.
27 “Áma ásị̃ ga tré cãndí sĩ, ánị̃ dó ma ã'du ịjọ́ jọ yã rĩ gá ku. Wó lẽ ázị
má Átẹ́pị 'i áma trũjó cãndí 'dĩ agá 'dâ rá la ku, má amụ́jó ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃
gá 'dâ cãndí 'dĩ ịsụ́jó rĩ sĩ.
28 Má Átẹ́pị, ífẽ dó ími rụ́ 'bã kụ-kụ̃.”
Ĩ'di dó mụ ịjọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, ụ́'dụ́kọ́ angá dó 'bụ̃ gâlé jọ, “Má ají
mání rụ́ kụŋá 'bo ma vâ mụ idélé la 'dĩ 'bã áni ị̃dị̃.”
29 Ũ'bí kí mụ ụ́'dụ́kọ́ 'dã arelé 'bo, ũrã kí 'bãngá ĩ'di ãvi. Ãzí rĩ ũrã kí
mãlãyíkã jọ ịjọ́ Yẹ́sụ̃ ní nĩ.
30 Yẹ́sụ̃ jọ ũ'bí 'baní, “Ụ'dụ́kọ́ ĩminí arelé 'dĩ 'i, újọ ĩ'di ángírí ĩmi ịjọ́ sĩ,
adru áma ịjọ́ sĩ ku.
31 Ụ'dụ́ 'bá ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí ịjọ́ lijó rĩ acá ãni rú 'bo, ãzíla ãmbógó
ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá Sĩtánĩ ála ĩ'di ndẽ rá.
32 'Bá drĩ kí dó áma ipa mũsãlá'bã sị̃ gá ingajó vụ̃rụ́ 'dâ ụrụgâlé 'bo, ma
dó 'bá pírí 'baní gẽr̃ị̃ nzị̃ amụ́jó má rụ́ 'dõlé.”
33 Yẹ́sụ̃ jọ ịjọ́ 'dĩ 'i ũví ĩ'di 'bã mụjó drãjó rĩ i'dajó.

† **12:15** Zãkãríyã 9:9

34 Ũ'bí zị kí Yẹ́sṹ 'i, “Ịjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ, Kúrísĩtõ la u'á ídri rú jã 'dâ. Ịjọ́ míní jọlé, Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ ála ĩ'di ipa mũsãlá'bã sị́ gá ingalé ụrụgâlé ri ífí la íngoní? Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'dĩ ĩ'di ã'di 'i?”

35 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ịjọ́ mádrị̃ la ãngũ ji cécé dịzã áni, ma mụ u'álé ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ ṹ'dṹ were. Ĩmi acị́ ãngũ 'bã drĩ adru agá dịzã rú ule rú 'dĩ gá 'dĩ, ãngũ 'bã nị sĩ ĩmi drị̃ gá ku, ã'dusĩku ãngũ ịnị sĩ úndre ãngũ ku.

36 Ĩmi ã'ị́ ịjọ́ mádrị̃ ãngũ jilépi cécé dịzã áni 'dĩ 'i, mâ drĩ adru agá ĩmi abe cí 'dĩ gá 'dĩ, ĩmi dó sĩ adru anzị dịzã ãni la rú.” Yẹ́sṹ la mụ ịjọ́ 'dĩ delé 'bo, a'be ãngũ 'dã 'i zị̃ ru ĩ'baní cí.

'Bá gã kí Yẹ́sṹ ã'ị́lé úmgbé

37 Yẹ́sṹ 'bã tálí wẽwẽ rú 'dĩ kí idé gá 'bá kí mẹ́lẹ́tị gá 'dâ tí, 'bá ã'ị́ kí ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí ku.

38 Ịjọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ịjọ́ ándrá nábị̃ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ 'bã adru kí sĩ ãndá:

“Úpí, ã'di ã'ị́ ịjọ́ ãmã ũlũlé rĩ nĩ yã?
Ãzíla Ãdróŋá ũkpõ mídrị̃ ãmbógó rĩ i'da ru ã'di ní yã?” †

39 Ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá ã'ị́ kí Yẹ́sṹ 'bã ịjọ́ ku, cécé ịjọ́ nábị̃ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ áni,

40 “Ãdróŋá ãzṹ 'bá 'dĩ kí mịfị́ cí,
fẽ vâ ásị́ la mba kí ũkpómgboroto.
Ãdróŋá idé ịjọ́ 'dĩ íni la kí mịfị́ 'bã ndre rú sĩ ãngũ ku,
jõku 'bã vã kí rû sĩ ịjọ́ kí ásị́ sĩ ku,
'bã uja kí rú sĩ ru Úpí rṹ ĩ'diní rú sĩ kí adríjó ku.” †

41 Ĩsáyã jọ ịjọ́ 'dĩ, ã'dusĩku ndre ịjọ́ icélé dịzã Yẹ́sṹ drị̃ gá ĩ'diní sĩ ịjọ́ la jọjó drị̃drị̃ 'dĩ sĩ idé drĩ ru ku rú 'dĩ.

42 Ịjọ́ 'dĩ agá 'dãá, 'bá ũ'bí ãzíla 'bá ãmbogo Yãhṹdị̃ rú rĩ kî trũ ã'ị́ kí ịjọ́ Yẹ́sṹ drị̃ rá. Lẽ kí ru i'dalé tọndọlọ ku, ã'dusĩku nị̃ kí ịjọ́ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã kí lẽjó 'bá Yẹ́sṹ ã'ị́lépi rá rĩ kí adrojó ãngũ Ãdróŋá ịnzị̃jó rĩ kí agá rĩ sĩ rá rĩ rá.

43 'Bá 'dĩ lẽ kí ĩnzị̃táŋá 'bá 'badrị̃ ndẽ ĩ'baní ĩnzị̃táŋá ịsṹjó Ãdróŋá drị̃ rĩ rá.

44 Yẹ́sṹ jọ ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ, “'Bá ịjọ́ mádrị̃ gá rĩ ã'ị́lépi rá rĩ ã'ị́ ma á'dṹsĩ ku, ã'ị́ vâ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ ĩndĩ.

45 'Bá áma ndrelépi rĩ ndre vâ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ ĩndĩ.

46 Má amṹ ũnọ́kṹ drị̃ gá 'dõlé ãngũ jilé cécé dịzã áni, 'bá áma ã'ị́lépi rá rĩ 'bã u'á rú sĩ ịnị́ agá ku.

47 'Bá drĩ kí ịjọ́ mádrị̃ rĩ are rá, ãzíla ã'ị́ kí ĩ'di tãmbalé rá, má icó kí ịjọ́ lịlé ku. Má amṹ 'bá kí ịjọ́ lịlé ku, wó rá la 'bá kí pajó.

48 'Bá ịjọ́ mádrị̃ kí gãlépi úmgbé ãzíla áma ã'ị́lépi ku rĩ, 'bá ịjọ́ lịlépi kí drị̃ gá la cí. Ịjọ́ mání jọlé 'dĩ kí drṹzị́ ịjọ́ lị drị̃ la gá ṹ'dṹ ịjọ́ pírí 'bã kí ãsĩjó rĩ sĩ.

49 Ájọ ịjọ́ áma drị̃ sĩ ku, ma ịjọ́ mâ Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ 'bã ũkpõ fẽlé mání rá rĩ kí jọ.

50 Ánị̃ dó sĩ cé, ịjọ́ ĩ'di 'bã ũkpõ fẽlé azịlé rĩ la ídri ukólépi ku rĩ fẽ. Ịjọ́ mání jọlé rĩ dó sĩ ịjọ́ má Átẹ́pị 'bã lũlé mání ájọ rĩ 'i.”

---

† **12:38** Ĩsáyã 53:1 † **12:40** Ĩsáyã 6:10

13

Yẹ́sṹ ũjĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pá

1 Ṷ'dú ṹmṹ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ acá drĩ ku rú, † Yẹ́sṹ nị̃ dó cé sáwã ĩ'di sĩ
mụjó ṹnọ́kụ́ 'dĩ a'bejó gõjó Átẹ́pị̃ Ãdróŋá rụ́ 'bṹ gâlé rĩ acá 'bo. Lẽ 'bá ĩ'di
'bã imbálé 'dĩ kí ambamba, i'da vâ ĩ'baní lẽtáŋá ĩ'di 'bã kí lẽjó 'dã ãsị̃ŋâ
kóru.
2 Yẹ́sṹ 'bã kí íná ĩndró sĩ rĩ na agá 'bá ĩ'di 'bã ĩ'di imbálé rĩ abe 'dĩ gá
'dâ, Sĩtánĩ fi Yụ́dãsị̃ Sị̃mọ́nị̃ Ị̃sị̃kãrĩ́yọ́tị̃ ngọ́pị ásị́ gá Yẹ́sṹ 'bã mẹ́lẹ́ mbejó,
ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá 'baní ĩ'di rụjó.
3 Wó Yẹ́sṹ nị̃ cé 'î amụ́ angájó Ãdróŋá drị̃ 'bṹ gâlé ãzíla 'i vâ mụ gõlé ĩ'di
rụ́ vúlé 'bṹ gâlé. Nị̃ vâ Átẹ́pị̃ Ãdróŋá fẽ ĩ'diní ũkpõ ị́jọ́ pírí ru idélépi ĩ'di
rụ́ 'dĩ kí ndẽjó rá rĩ rá.
4 Sáwã ĩ'bã kí íná najó rĩ sĩ, Yẹ́sṹ angá ụrụgá, ãtrũ ĩ'di 'bã bõngó sulé
ụrụ'bá gá ãmvé sĩ rĩ rá, ali táwṹlọ̃ ụ́pị́cẹ́ gá.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá, ũsũ ĩyị́ báfũ agá. I'dó dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pá
ũjĩlé ãzíla ri kí lilé táwṹlọ̃ tá ĩ'di 'bã alilé ụ́pị́cẹ́ gá 'dã sĩ.
6 Wó Yẹ́sṹ la mụ acálé Sị̃mọ́nị̃ Pétẽrõ rụ́ 'bo, Pétẽrõ zị ĩ'di, "Úpí, ílẽ vâ
ími irilé vṹrụ́ áma pá kí ũjĩlé ĩndĩ yã?"
7 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ívã ị́jọ́ mání idélé ĩminí ú'dî'da 'dĩ 'bã ífí ku, wó mi
amụ́ vãlé la vúlé vúlé ru rá."
8 Pétẽrõ jọ ĩ'diní, "Má icó ã'ị̃lé míní áma pá kí ũjĩlé mi 'i ku!"
Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ídrĩ ã'ị̃ má ũjĩ ími pá ma 'i ku, mí icó adrulé 'bá mâ
imbálé 'dĩ kí 'bã ãzí ru ku."
9 Sị̃mọ́nị̃ Pétẽrõ jọ ĩ'diní, "Úpí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mí ũjĩ dó lú áma pá kí áyụ ku.
Lẽ mí ũjĩ áma drị̃ kí áma drị̃kã trũ ĩndĩ!"
10 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "'Bá ru ũjĩlépi ãlá ru pírí 'bo rĩ, lẽ kí ũjĩŋá sĩ ru
ụrụ'bá ũjĩjó pírí ị̃dị̃ rĩ ku. Be la rá la kí ru pá kí ũjĩ áyụ. Ĩ̃mi ãndá la kí
ãlápítí ru, pẽ lú 'bá ãlu ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ la 'bã ãzí."
11 Yẹ́sṹ nị̃ ĩ'di mụ ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́ mbelé rĩ yã rĩ gá cé. Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la
ĩ'di 'bã sĩ jọjó la, "Ĩ̃mi pírí kí ãlá ru pẽ lú 'bá ãlu ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ la 'bã
ãzí" 'dĩ.
12 Yẹ́sṹ la mụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí pá delé ũjĩlé 'bo, ãzíla ĩ'di mụ ĩ'di
'bã bõngó 'belé ụrụ'bá gá ãmvé sĩ rĩ alilé vúlé 'bo, gõ dó rilé ãngũ ĩ'didrị̃
ĩ'di tá sĩ rijó íná najó rĩ gá vúlêlé. Ĩ'di mụ rilé 'bo, zị kí, "Ĩvã kí ị́jọ́ mání
idélé ĩmi ụrụ'bá gá 'dĩ 'bã ífí rá yã?
13 Ĩ̃mi áma umve 'Ímbápị' ãzíla 'Úpí,' 'dĩ ị́jọ́ mgbã la, ã'dusĩku 'dĩ bãsĩ
ma ã'di 'i yã rĩ.
14 Ma ĩmĩ Úpí ru ãzíla Ímbápị rú 'dĩ drĩ dó ĩmi pá kí ũjĩ 'dĩ 'bã áni rá, lẽ
ĩnga vâ ãzị́ kí ĩmi ãlu-ãlu ní cécé mání ĩmi pá ũjĩjó 'dĩ 'bã áni.
15 Á'bã ĩminí ị́jọ́ 'dĩ ícétáŋá ru, lẽ dó sĩ ĩmi idé ị́jọ́ kí 'bá ãzí 'baní cécé
mání idélé ĩminí 'dĩ 'bã áni.
16 Ĩ̃mi are ị́jọ́ 'dĩ múké-múké: 'bá ãti'bo rú rĩ ndẽ kí ĩ'bã ãmbogo kí rá
la ku, ãzíla 'bá tị pẽlé pẽ-pẽ rĩ ndẽ kí 'bá kí tị pẽlépi rĩ kí ku.
17 Ĩ̃miní ị́jọ́ 'dĩ kí nị̃jó cé rĩ sĩ, Ãdróŋá la ĩminí sṹsṹ wi rá ĩdrĩ ị́jọ́ 'dĩ kí
'bã ídétáŋá agá rĩ gá!

---

† **13:1** Mãrákõ 14:1

18 “Ịjọ́ mání jọlé 'dĩ adru ĩmi pírí ní la ku. Ánị̃ 'bá mání ũpẽlé rĩ kí cé.
Wó ịjọ́ sĩlé bụ́kũ agá rĩ 'bã idé ru nĩ, ‘'Bá drị́ usúlépi ãkónã nalépi má be
ãlu rĩ, uja ru mání mẹ́rọ́'bá ru,’ † rĩ ní ru idéjó ãndá-ãndá ru.
19 Ma ĩminí ịjọ́ 'bá ãzí 'bã mụjó áma mẹ́lẹ́ mbejó 'dĩ lũ idé drĩ ru ku rú
íni la, drĩ dó amụ́ ru idélé 'bo, ĩmi dó sĩ amụ́ ã'ị̃lé la ma Kúrísĩtõ 'i.
20 Ma ĩminí ịjọ́ mgbã rĩ jọ: 'bá 'bá mání tị pẽlé rĩ ã'ị̃lépi rá rĩ, ã'ị̃ ma 'i,
ãzíla 'bá áma ã'ị̃lépi rĩ ã'ị̃ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'i.”
21 Yẹ́sụ̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ jọlé 'bo, ásị la azá trẽyị́ jọ, “Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ,
'bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ.”
22 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dĩ undré kí ru mịfị́ gá mịfị́ gá, drị̃ la iza kí ru ịjọ́
ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ sĩ rá.
23 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé la 'bã ãzí ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ ri ãni rú Yẹ́sụ̃
rụ́ sĩ.
24 Sĩ̀mọ́nị̃ Pétẽrõ i'da 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ ní drị́
sĩ jọ ĩ'diní, “Ízị ĩ'di pịrị la ịjọ́ jọ ã'di drị̃ gá.”
25 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dã asé dó ru Yẹ́sụ̃ rụ́ ãníŋágá zị ĩ'di, “Úpí, 'bá
ãmgbã rĩ gá ã'di 'i?”
26 Yẹ́sụ̃ umvi, “Ma íná ãtĩ dũlé tẹ́bị́ gá, ma fẽ la ĩ'dinî, 'bá dó bãsĩ gápi
'dĩ!” Yẹ́sụ̃ ãtĩ dó íná 'i, dũ dó ĩ'di, fẽ dó ĩ'di Yụ́dãsị̃ Ịsĩ̀kãrịyọ́tị̃ Sĩ̀mọ́nị̃ ngọ́pị
nî.
27 Yụ́dãsị̃ la mụ íná nalé 'bo, gbõgbõ Sĩtánĩ fi dó ala gá drị̃ la ujílé nĩ.
Yẹ́sụ̃ jọ Yụ́dãsị̃ nî, “Ịjọ́ tá míní lẽlé idélé rĩ mí idé mbẽlẽ.”
28 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rilépi ĩ'di trũ íná tị gá 'dĩ vã kí ịjọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã jọlé
ĩ'diní 'dĩ 'bã ífí ku.
29 Yụ́dãsị̃ 'bã séndẽ kí tãmbajó nĩ rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí rĩ
ũrã kí pẽ nõ tị la mụlé ãko ụ̃mụ̃ drị̃ kí ĩgbãlé jõku 'bã fẽ séndẽ ãzí 'bá
lẽmẽrí rĩ 'banî.
30 Yụ́dãsị̃ la dó mụ ínâ a'ị̃lé tilé 'bo, inga dó ru cọtị fũlé ãmvé. Ãngũ nị
dó 'dĩ sĩ rá.

Yẹ́sụ̃ azị ãzị̃táŋá ú'dí rĩ

31 Yụ́dãsị̃ la mụ mụlé 'bo, Yẹ́sụ̃ jọ, “Ú'dî'da ála dó mụ Ngọ́tị 'Bádrị̃ ní
ũkpõ fẽlé, ãzíla Ãdróŋá dó mụ rụ́kụma ịsụ́lé ĩ'di sĩ.”
32 Ãdróŋá drĩ dó rụ́kụma ịsụ́ ĩ'di sĩ 'bo, Ãdróŋá dó vâ ũkpõ fẽ ĩ'dinî.
Ãdróŋá la dó idé la gbõrú.
33 “Anzị mádrị́ 'dĩ, má icó dó u'álé ĩmi abe ụ́'dụ́ ãzo rú ku. Ĩmi mụ áma
ndrũ̃lé rá, wó ájọ ĩminí ú'dî'da, ĩmi icó mụlé ãngũ mání mụjó rĩ gá ku, 'dĩ
jõ ịjọ́ mání jọlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ 'baní rĩ.
34 Ma dó mụ ĩminí ãzị̃táŋá ú'dí la fẽlé: ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩ̃drínĩ̃ gá lẽlẽ. Mání
ĩmi lẽjó 'bo rĩ áni, ĩlẽ ĩmi lẽlẽ.
35 Ĩdrĩ ĩmi lẽ ĩmi drĩ̃drínĩ̃ gá lẽlẽ, 'bá pírí kí nị̃ la ĩmi 'bá mání imbálé rĩ
kî.”

Yẹ́sụ̃ i'da îjọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Mãrákõ 14:27-31; Lụ́kã 22:31-34)

36 Sĩ̀mọ́nị̃ Pétẽrõ zị, “Úpí, mi mụ íngõlé yã?”
Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Mí icó mụlé ú'dî'da má be ãngũ mâ mụjó rĩ gá ku, wó
vúlé vúlé ru mi mụ rá.”

---

† **13:18** Zãbụ́rị̃ 41:9

37 Pétẽrõ umvi, “Úpí, má icó mụlé ú'dî'da mí be ku la ã'du sĩ? Ma bábá drãjó ími ịjọ́ sĩ!”
38 Yẹ́sũ̃ zị ĩ'di, “Mi íni gá mụ drãlé áma ịjọ́ sĩ ãndá-ãndá ru yã? Ájọ míní ịjọ́ mgbã, ã'ụ́gọ́ 'be drĩ cẽrẹ́ ku rú, mi jọ la ími tị sĩ pâlé na, ínį̃ ma ku.”

14

Yẹ́sũ̃ ĩ'di gẽrį̃ mụjó Ãdróŋá rụ̃lé rĩ

1 Yẹ́sũ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ĩmi ásį̣ 'bã umvú ku! Ĩmi Ãdróŋá ã'ị̃ rá, ĩmi ã'ị̃ ịjọ́ mádrį̣ kí ĩndĩ.
2 Lịcọ́ má Átẹ́pį̣ 'bã sĩ u'ájó rĩ gá, jó kí wẽwẽ rú. Drĩ tá adru agá íni ku, má icó tá jọlé la ma mụ ĩminí ãngũ idélé mâ Átẹ́pį̣ drį̣ kogâlé la ku.
3 Áde jõ ãngũ idé agá 'bo, ma amụ́ ĩmi 'dụlé má rụ̃lé, ãma kí dó sĩ mụ u'álé ĩmi abe ãngũ mání sĩ u'ájó rĩ gá.
4 Ĩnį̃ ãngũ mání mụjó rĩ 'bã gẽrį̃ cé.”
5 Tómãsĩ jọ, “Úpí, ãma icó gẽrį̃ nį̃lé íngoní ru, ã'dusĩku ãnį̃ mi mụ íngõlé yã rĩ gá ku.”
6 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Ma gẽrį̃ rú ma 'i, ma ịjọ́ mgbã rĩ rú ma 'i, ma vâ ídri fẽ ma 'i. 'Bá ãzí icó calé má Átẹ́pį̣ Ãdróŋá rụ̃lé ku, ĩ'di alị kpere má rụ̃ sĩ ráká.
7 Ĩdrĩ tá áma nį̃ agá ma ã'di 'i yã rĩ gá rá, ĩmi tá mâ Átẹ́pį̣ nį̃ agá cé. Wó i'dójó ú'dî'da mụjó drį̃ gá, ĩnį̃ dó ĩ'di 'bo, ãzíla ĩndre vâ ĩ'di 'bo.”
8 Fį̣lị́pǫ̃ jọ ĩ'diní, “Ịjọ́ ãmaní lẽlé rĩ, Úpí, mí i'da ãmaní mí Átẹ́pį̣ 'i. 'Dã la ca ãmaní rá”
9 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Fį̣lị́pǫ̃, ụ́'dụ́ ãzo ma u'ájó ĩmi abe 'dĩ gá 'dâ, ĩnį̃ ma ã'di 'i yã rĩ gá ku yã? 'Bá áma ndrelépi 'bo rĩ, ndre má Átẹ́pį̣ 'bo. Ịjọ́ dó míní jọjó la má i'da ĩminí má Átẹ́pį̣ 'i rĩ ã'du?
10 Mí ã'ị̃ drĩ vâ ma má Átẹ́pį̣ agá ãzíla mâ Átẹ́pį̣ vâ áma agá ãma dó sĩ 'bá ãlu rĩ gá ku yã? Ịjọ́ mání jọlé rĩ kí ájọ kí áma drį̃ sĩ ku. Má Átẹ́pį̣ u'álépi áma agá rĩ la ãzį̣ 'dĩ kí idé nĩ.
11 Ĩmi ã'ị̃ dó sĩ ịjọ́ mání jọlé ãma mâ Átẹ́pį̣ be 'bá ãlu rĩ kí 'dĩ 'i. Wó jõ íni ku, ĩmi ã'ị̃ dó ma 'i ịjọ́ mání idélé rĩ kí sĩ.
12 Ájọ míní ịjọ́ mgbã, 'bá áma ã'ị̃lépi rĩ kí ãko mání idélé rĩ kí idé rá. Ãndá-ãndá ru kí vâ ịjọ́ ãmbõgõ sĩ 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí idé rá, ã'dusĩku ma dó mụ mâ Átẹ́pį̣ rụ̃lé.
13 Ma ãko pírí ĩminí zịlé áma rụ́ sĩ rĩ kí idé rá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má Átẹ́pį̣ dó sĩ ãrútáŋá ịsụ́ Ngọ́pį̃ rú sĩ.
14 Ãko pírí ĩminí a'ị̃lé áma rụ́ sĩ rĩ ma idé la rá.”

Yẹ́sũ̃ 'bã ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drį̣ rĩ azịjó rĩ

15 Yẹ́sũ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ĩdrĩ áma lẽ rá, ĩmi ãzį̣táŋá mádrį̣ kí vú ũbĩ rá.
16 Ma mụ má Átẹ́pį̣ zịlé, ĩminí Úríndí Ãlá amụ́lépi ĩmi ãzã kolépi, ãzíla amụ́lépi u'álépi ĩmi abe jã 'dâ rĩ tị ãpẽlé.
17 Úríndí Ãlá 'dĩ la ĩminí ịjọ́ mgbã rĩ vú nze. 'Bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drį̣ gá Ãdróŋá ã'ị̃lépi ku 'dĩ icó kí ĩ'di ã'ị̃lé ku, ã'dusĩku ndre kí ĩ'di ku, ãzíla nį̃ kí vâ ĩ'di

ku. Wó ĩnĩ ĩ'di rá, ã'dusĩku ĩ'di 'bã u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di mụ u'álé ĩmi agá jã 'dâ.
18 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ mụ rá, má icó mụlé ĩmi a'belé ĩmvú ru ku. Ádrĩ dó
Úríndí Ãlá rĩ tị ãpẽ ĩmi rụ́ 'dõlé 'bo, ĩ'di dó cécé mâ ãgõjó ĩmi rụ́ 'dõlé rĩ
áni.
19 Ace were 'bá ũ̃n̥ọ́kụ́ gá 'dĩ icó kí áma ndrelé ku, wó ĩmi áma ndre rá.
Mání adrujó ídri rĩ sĩ ĩmi vâ mụ adrulé ídri.
20 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ádrĩ angá ídri rú 'bo, ĩmi nĩ̃ la ma má Átẹ́pị agá, ĩmi áma
agá, ma vâ ĩmi agá Úríndí sĩ rĩ gá rá.
21 'Bá ãzị́tãŋá mádrĩ̃ kí vú ũbĩlépi rĩ kí 'bá áma lẽlépi rá rĩ kí. Ĩ'bã kí ãma
lẽjó rá rĩ sĩ, má Átẹ́pị la kí lẽ rá, ma vâ kí lẽ ĩndĩ, ãzíla ma áma ãmgbã rĩ
i'da ĩ'baní rá.”
22 Yụ́dãsĩ̃ (adrulépi Ị̃sĩ̃kãrĩ́yọ́tĩ̃ 'i ku rĩ) jọ ĩ'diní, “Úpí, ị́jọ́ míní jọlé mi mụ
ími ãmgbã rĩ i'dalé ãmaní á'dụ̃sĩ, adru 'bá ũ̃n̥ọ́kụ́ gá 'dĩ 'baní pírí ku, 'dĩ
'bã ífí íngoní?”
23 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, jọ, “'Bá áma lẽlépi rá rĩ, kí ị́jọ́ mâ jọlé rĩ are rá. Má
Átẹ́pị la kí lẽ rá, ãzíla ãma má Átẹ́pị be amụ́ ĩ'ba rụ́ 'dõlé, ãma dó sĩ u'á
ĩ'ba abe.
24 'Bá áma lẽlépi ku rĩ, are kí ị́jọ́ mâ jọlé ĩ'baní rĩ kí ku. Ị́jọ́ mâ jọlé 'dĩ
angá kí má Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ drị̃.
25 “Ma ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí ũlũ ú'dĩ'da mâ drĩ adru agá ĩmi abe cí 'dĩ gá 'dĩ.
26 Wó Úríndí Ãlá má Átẹ́pị 'bã mụlé tị ãpẽlé amụ́lépi ĩmi ãzã kolépi áma
kẽj̃ị́ gá rĩ, ĩ'di mụ ĩminí ị́jọ́ pírí imbálé, ãzíla ĩ'di mụ ĩmi igálé ị́jọ́ pírí ándrá
mání jọlé rĩ kí sĩ.
27 “Áfẽ ĩminí ásị́ ĩ̃gbẽ̃ mádrị́ 'bá ũ̃n̥ọ́kụ́ drĩ̃ị́ gá 'dĩ 'bã kí icólé fẽlé ĩminí
nĩ ku rĩ 'i. Ĩmi ásị́ 'bã umvú ku, ãzíla idé ũ̃rĩ̃ sĩ ku.
28 Ĩmi are ándrá ị́jọ́ mání jọlé ĩminí, ma mụ 'dâ rá, wó ma mụ ãgõlé ĩmi
rụ́ 'dõlé ĩ̃dị́ rĩ rá. Ĩdrĩ áma lẽ ãndá-ãndá ru rá, ĩmi mụ u'álé mání ãyĩkõ
sĩ, ã'dusĩku mání mụjó má Átẹ́pị mání ãndânĩ rĩ rụ̂lé rĩ sĩ.
29 “Ánze ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí vú drĩ̃drĩ̃ 'dĩ sĩ idé kí drĩ ru ku íni la, ĩmi dó sĩ
drụ́zị́ kí ã'ĩ̃ ĩ̃tụ́ ĩ'bã kí ru idéjó rĩ sĩ.
30 Sáwã ãzí mání ãzo rú ị́jọ́ jọjó ĩmi abe la 'dáyụ, ã'dusĩku Sĩtánĩ úpí
ũ̃n̥ọ́kụ́ 'dĩ drị́ gá rĩ 'bã amụ́jó ã'dị́ 'dijó ma be rĩ sĩ. Ĩ'di 'bã ũkpõ áma drĩ̃ị́
gá 'dáyụ.
31 Wó ma mụ ị́jọ́ má Átẹ́pị 'bã lẽlé ánga kí rĩ kí idélé áyụ, 'bá ũ̃n̥ọ́kụ́ gá
'dĩ 'bã nĩ̃ kí dó sĩ cé álẽ má Átẹ́pị rá. Ĩmi angá ãma amụ́ kí mụlé, ãma a'be
kí ãngũ 'dĩ rá.”

15

Yẹ́sũ̃ jọ 'i zãbíbũ ife mgbã rĩ 'i

1 Yẹ́sũ̃ mụ ímbátãŋâ trũ drĩ̃ị́ gá, jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ma cécé
zãbíbũ ife mgbã rĩ áni, má Átẹ́pị ĩ'di cécé 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ áni. Ĩmi 'bá
ị́jọ́ mádrĩ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ, ĩmi cécé zãbíbũ ife 'bã kénĩ kí áni.
2 Má Átẹ́pị Ãdróŋá la kénĩ agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá, kalépi ku rĩ kí aga
rá. Wó ĩ'di kénĩ agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá 'dâ kalépi múké-múké rĩ kí upí,
'bã ka kí rú sĩ rõnzõ múké.

3 Ĩmi dó ãlá ru cécé kénĩ má Átẹ́pị 'bã upílé rá rĩ áni, ã'dusĩku ĩminí ịjọ́
mání jọ̀lé ĩminí rĩ ã'ĩjó rá rĩ sĩ.
4 Ĩmi tá cécé kénĩ áni agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá 'dĩ, ĩmi ace áma ụrụ'bá
gá 'dâ ũgũgõ, ma dó sĩ ace ĩmi abe Úríndí sĩ. Kénĩ ãzí ífí kalépi ĩ'di vúŋá
sĩ mgbọ́ŋgị kóru la 'dáyụ, pẽ lú ĩ'di 'bã acejó mgbọ́ŋgị rụ́ ũgũgõ rĩ sĩ. Ĩmi
'bá áma ã'ị̀lépi 'dĩ, ĩmi vâ cécé 'dĩ áni, ĩdrĩ ace áma agá Úríndí sĩ ku, ĩmi
icó ịjọ́ múké idélé Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ áni ku.
5 "Ma cécé zãbíbũ ife mgbã rĩ áni, ĩmi 'bá ịjọ́ mádrị̀ kí ã'ị̀lépi rá 'dĩ ĩmi
cécé zãbíbũ 'bã kénĩ kí áni. Ĩdrĩ ace áma ụrụ'bá gá, ãdrĩ ace ĩmi abe ãlu,
ĩmi ịjọ́ ífí trũ ãlá Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí idé rá. Ĩmi icó ịjọ́ múké Ãdróŋá 'bã
lẽlé la idélé mâ kóru ku.
6 Ĩmi 'bá ịjọ́ mádrị̀ ã'ị̀lépi rá 'dĩ, ĩdrĩ adru áma agá Úríndí sĩ ku, ála ĩmi
'be ásé gá. Ĩmi dó adru cécé kénĩ 'ilépi rá rĩ kí áni, ála ĩmi tra ngúlú ru,
ãzíla ála ĩmi ãcí su velé rá.
7 "Ájọ ĩminí, ĩdrĩ ace má be, ímbátáŋá mádrị̀ kí tãmbajó múké-múké,
ãko ãzí ĩminí a'ị̀lé Ãdróŋá drị́ íngõ 'i, Ãdróŋá la ĩminí fẽ la rá.
8 Gẹ̃rị̀ má Átẹ́pị rụ́ ní kụjó rĩ, ĩ'di bãsĩ ịjọ́ múké ĩminí idélé ãyĩkõ fẽlépi
ĩ'diní rĩ, ĩminí i'dájó ĩmi 'bá áma vú bĩlépi rĩ kí rĩ 'i rĩ sĩ.
9 Lẽtáŋá mádrị̀ ĩminí rĩ ĩ'di má Átẹ́pị 'bã áma lẽjó rĩ áni. Ĩmi u'á dó sĩ
gẹ̃rị̀ múké 'bá mâ lẽlé rá rĩ 'badrị́ gá rĩ sĩ.
10 Ãzị́táŋá mâ fẽlé ĩminí ímbátáŋá ru 'dĩ kí ĩdrĩ kí tãmba rá, ĩmi are áma
tị rá, ĩmi u'á lẽtáŋá mádrị̀ agá cécé mâ u'ájó lẽtáŋá má Átẹ́pị drị̀ agá, mâ
ĩ'di tị arejó rá rĩ sĩ rĩ áni.
11 "Ásị́sị́ŋá mání ĩminí ịjọ́ 'dĩ kí jọjó pírí íni rá rĩ, ãyĩkõ mádrị̀ 'bã adru
rú sĩ ĩmi agá, ãzíla ãyĩkõ ĩmidrị̀ 'bã ga dó sĩ ĩmi agá tré.
12 Ãzị́táŋá mâ fẽlé ĩminí rĩ 'dĩ, ĩlẽ jõ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá lẽlẽ, cécé mâ ĩmi
lẽjó rĩ 'bã áni.
13 Míní lẽtáŋá icéjó mî wọ̃rị́ka 'baní rĩ, ĩ'di míní ã'ị̀jó drãjó kí kẹ̃jị́ gá rá,
sĩ kí pajó rĩ.
14 Ĩdrĩ ãzị́táŋá mádrị̀ kí tãmba rá, ĩmi adru mâ wọ̃rị́ka kî rú.
15 Ĩjọ́ ĩmi adrujó 'bá ịjọ́ mádrị̀ kí nĩ̀lépi cé rĩ kí sĩ, má umve dó ĩmi ãtí'bó
ru ku, ã'dusĩku ãti'bo nĩ kí ịjọ́ ãmbógó ĩ'badrị̀ 'bã itúlé idélé rĩ kí ku. Ĩmi
dó sĩ mâ wọ̃rị́ka kí, ã'dusĩku mâ ịjọ́ má Átẹ́pị 'bã jọ̀lé mání rĩ kí vú nzejó
ĩminí pírí rá rĩ sĩ.
16 Ĩpẽ ándrá acájó 'bá mání imbálé rĩ kí rú ĩmi 'i la ku, rá la ápẽ ĩmi ma
'i, ãzíla ápẽ ĩmi tị mụlé ífí mgbã ãsĩ̀ŋâ kóru rĩ kalé. Má Átẹ́pị dó sĩ mụ
ĩminí ãko pírí ĩminí zị̀lé ĩ'di tị gá áma rụ́ sĩ rĩ kí fẽlé rá.
17 Ãzị́táŋá mání fẽlé ĩminí rĩ 'dĩ 'i: ĩlẽ ĩmi pírí lẽlẽ.

Ụ̃nọ́kụ́ 'bã 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ kí ngũ̃jó ũnzí rĩ

18 "'Bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá Ãdróŋá nĩ̀lépi ku 'dĩ drĩ kí ĩmi ngũ̃ ũnzí, lẽ ĩnĩ̃
rá ngũ̃ kí ándrá ma drị̃drị̃.
19 Ĩdrĩ tá adru 'bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ ãni la kí, 'bá ala gá Ãdróŋá gãlépi úmgbé
'dĩ kí ĩmi lẽ rá. Wó ĩmi dó adrujó 'bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ ãni la ku rĩ sĩ, má ũpẽ ĩmi
adrujó ndú 'bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ ãni rú 'dĩ kí abe, ịjọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la kí ĩmi ngũ̃jó
ũnzí 'dĩ.

20 Ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ ándrá mání jọlé ĩminí: 'Bá ãti'bo ru rĩ ndẽ kí ĩ'bã
ãmbogo kí rá la ku. † 'Bá Ãdróŋâ gãlépi úmgbé 'dĩ drĩ kí dó mání ũcõgõ
fẽ rá, kí vâ mụ ĩminí ũcõgõ fẽlé rá. Drĩ ándrá áma tị are agá rá, kí tá vâ
mụ ĩmi tị arelé rá.
21 'Bá 'dĩ kí mụ ị́jọ́ kí idélé ĩmi ụrụ'bá gá, cécé ĩ'bã kí ándrá idélé áma
ụrụ'bá gá rĩ áni. Kí mụ ị́jọ́ 'dĩ kí idélé íni rá la, ã'dusĩku ĩmi má ãni, ãzíla
nį̃ kí 'bá áma tị ãpẽlépi nĩ̃ rĩ ku.
22 Ádrĩ ájẹ́ amụ́ ĩ'baní ị́jọ́ Ãdróŋá drį̣ mgbã 'dĩ lũlé ku, icó kí tá ị́jọ́ ũnzí
amálé kí ásį̣ gá ku. Wó mání dó amụ́jó ĩ'ba rụ́ 'dõlé ị́jọ́ Ãdróŋá drį̣ mgbã
'dĩ lũjó rá rĩ sĩ, icó kí dó ru trũlé ala gá 'dâ ku.
23 'Bá pírí áma ngũ̃lépi ũnzí rĩ ngũ̃ kí vâ má Átẹ́pį̣ Ãdróŋá ũnzí ĩndĩ.
24 Ádrĩ ájẹ́ tálí mání idélé kí drĩdríŋĩ̃ gá 'bá ãzí ndú la 'bã idélé ku 'dĩ kí
idé agá ku, icó kí tá nį̃lé kí ị́jọ́ ũnzí agá rĩ gá ku. Drĩ kí táni áma ndre tálí
'dĩ idé agá rá tí, wó ngũ̃ kí ãma má Átẹ́pį̣ be ũnzí.
25 Ị́jọ́ 'dĩ idé ru cécé ị́jọ́ Ãdróŋá drį̣ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, ‘'Bá ngũ̃ kí ma
ị́jọ́ ífí kóru.’ †
26 “Ma mụ ĩminí Úríndí 'bá ãzã kolépi angálépi Ãdróŋá drį̣, ị́jọ́ mgbã
Ãdróŋá drį̣ i'dalépi tọndọlọ rĩ tị ãpẽlé. Úríndî la mụ ĩmi ãzã kolé ãzíla ĩ'di
mụ ĩminí ị́jọ́ jọlé áma drį̣ gá.
27 Wó ĩmi 'bá mání imbálé 'dĩ, lẽ ĩlũ dó vâ ị́jọ́ mádrį̣ gá rĩ 'bá 'baní rá,
ã'dusĩku ĩri u'álé má trũ mání ị́jọ́ 'báni sĩ áma tị ãpẽjó rĩ i'dó agá.”

16

1 “Ájọ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí íni rá la ĩmi a'be rú sĩ ã'ị̃táŋá ĩmidrį̣ gá rĩ ku.
2 Ála mụ ĩmi adrolé ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ kí agâ sĩ rá, ãzíla ụ́'dụ́ ãzí la
amụ́ drĩ̃lẹ́ gâlé 'dĩ, 'bá 'baní amụ́jó ĩmi ụ'dị́jó ũrãtáŋá ĩ'badrį̣ rĩ agá, kí 'bã
la kí ãzį̣ Ãdróŋá drį̣ nga íni.
3 'Bá 'dĩ kí ị́jọ́ 'dĩ kí idé ĩmi rụ́ íni la ĩ'baní ãma nį̃jó má Átẹ́pį̣ be ku rĩ sĩ.
4 Álũ dó ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí ú'dî'da 'bo, ị́jọ́ 'dĩ drĩ kí dó sĩ drụ́zį̣ ru idé ĩmi
ụrụ'bá gá, ị́jọ́ ándrá mâ jọlé ĩminí drĩ̃drĩ̃ rá 'dã kí dó sĩ agá.

Ãzį̣ Úríndí Ãlá rĩ 'bã ngalé rĩ

5 “Ájọ ĩminí ma dó ãni rú mụ gõlé má Átẹ́pį̣ Ãdróŋá áma tị ãpẽlépi rĩ
rũ̃lé, wó 'bá ãzí ãlu ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ asílépi áma zį̣lépi ma mụ íngõlé yã
la 'dáyụ.
6 Ị́jọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí sĩ, ándre ĩmi ásį̣ acá ãnzį̣ rú, ãzíla ĩmi mẹ́lẹ́tį̣
ũcõgõ rú.
7 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ĩ'di mụ adrulé ĩminí múké ádrĩ mụ 'dâ rá rĩ gá,
ã'dusĩku ádrĩ mụ ku, Úríndí Ãlá ĩmi ãzã kolépi rĩ icó amụ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé
ku. Wó ádrĩ mụ rá, ma mụ ĩ'di tị ãpẽlé ĩmi rụ́ 'dõlé rá.
8 Drĩ dó drụ́zį̣ amụ́ rá, ĩ'di amụ́ 'bá pírí ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kí ị́jọ́ ũnzí i'dalé,
ãzíla vâ ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí abe. Ĩ'di dó amụ́ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã
mụjó ị́jọ́ lijó 'bá kí drį̣ gá ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrį̣ kí sĩ rĩ i'dalé ĩndĩ.
9 Úríndí Ãlá rĩ la ĩ'baní izatáŋá ĩ'badrį̣ ũnzíkãnã rĩ kí i'da íni la, ã'dusĩku
ĩ'baní áma ã'ị̃jó ku rĩ sĩ.

---

† **15:20** Yõhánã 13:16 † **15:25** Zãbụ́rĩ̃ 35:19; 69:4

10 Úríndí Ãlá rĩ la ĩ'baní ịjọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí i'da nĩ, ã'dusĩku
ádrĩ gõ má Átẹ́pị Ãdróŋá rụ̃lé 'bo, ĩmi icó áma ndrelé ỉdị́ ku.
11 Ĩ'di mụ i'dalé la ĩ'baní, ịjọ́ lịjó 'bá drỉ gá rĩ ĩ'di cí, ã'dusĩku úlị Sĩtánĩ,
ãmbógó ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ drỉ gá rĩ drỉ gá ịjọ́ 'bo, ĩ'di dó ĩ'di 'bã pángá tẽ.
12 "Ỉjọ́ áma agá 'dọ̃ mâ lẽlé jọlé ĩminí rĩ kí drĩ wẽwẽ rú, wó kí mụ adrulé
ĩminí ambamba kí tãmbajó ú'dî'da.
13 Úríndí Ãlá rĩ drĩ amụ́ 'bo, ĩ'di mụ ĩmi drỉ celé ịjọ́ mgbã rĩ agá nĩ. Icó
ịjọ́ jọlé ũkpõ ĩ'di drỉ sĩ ku, ĩ'di ịjọ́ angálépi mádrỉ rĩ kí jọ ayụ, ãzíla ĩ'di vâ
amụ́ ịjọ́ drụ́zỉ ru idélépi ĩndõ rĩ kí lũlé ĩminí.
14 Ĩ'di mání rụ́kụma ají, ĩ'diní ĩminí ịjọ́ áma tị gá mâ jọlé ĩ'diní rĩ kí ajíjó,
ũlũjó ĩminí rĩ sĩ.
15 Ãko pírí má Átẹ́pị 'bã trũ adrujó rĩ kí, kí má ãni. Ỉjọ́ 'dĩ bãsĩ mâ jọjó
la ĩminí Úríndí Ãlá rĩ la ịjọ́ mâ jọlé rĩ kí ají ũlũlé ĩminí áyụ 'dĩ."

Ũcõgõ 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã drỉ la drụ́zỉ ru uja ãyĩkõ rú

16 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî, "Ụ'dụ́ were agá, ĩmi icó áma ndrelé
ku, wó ụ́'dụ́ were vúlé gá ĩmi ãma ndre rá."
17 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí rĩ ụzị kí ru kí drĩdríŋĩ gá ãyá-ãyá, "Ỉjọ́
ĩ'di 'bã jọlé, 'Ụ'dụ́ were agá, ĩmi icó áma ndrelé ku, ụ́'dụ́ were vúlé gá, ĩmi
áma ndre rá,' ãzíla ĩ'di 'bã jọlé, 'Ã'dusĩku ma mụ mâ Átẹ́pị rụ́,' 'dĩ 'bã ífí
íngoní?"
18 Ri kí ịjọ́ 'dĩ ụzị́lé, "Ỉjọ́ ĩ'di 'bã jọlé ụ́'dụ́ were 'dĩ 'bã ífí íngoní? Ãnỉ ĩ'di
ịjọ́ jọ ã'du drỉ gá yã rĩ gá ku."
19 Yẹ́sụ̃ nỉ 'bá 'dĩ lẽ kí tí ĩ'di ụzị́lé rĩ gá rá, jọ dó ĩ'baní, "Ỉjọ́ ĩminí ĩmi
ụzị́jó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ mâ jọjó la, 'Ụ'dụ́ were ĩmi icó áma ndrelé ku, wó
ụ́'dụ́ were vúlé gá ĩmi áma ndre rá,' rĩ 'i.
20 Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, ĩmi mụ awálé ãzíla ĩmi mụ ũlụ́lụ́ u'bélé, wó 'bá
ụ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kí u'á ãyĩkõ sĩ. Ĩmi u'á cãndí sĩ, wó cãndí ĩmidrỉ rĩ la drụ́zỉ
ru uja ãyĩkõ rú rá.
21 Ngọ́tị̃ ãzá drĩ dó ũkú i'dó lẽjó tĩjó 'bo, ĩ'di ãzá ãmbógó la ta; ĩ'di u'á
cãndí sĩ, wó drĩ dó ngọ́tị̃ŋá tĩ 'bo, ịjọ́ tá ĩ'di 'bã ãzá tajó rĩ dó ĩ'diní ãvĩ rá,
ã'dusĩku ãyĩkõ la dó ĩ'di fụ ĩ'di 'bã ngọ́tị̃ ágọ́bị̃ tĩjó ụ̃nọ́kụ́ drỉ gá 'bo rĩ sĩ.
22 Ỉjọ́ 'dĩ bãsĩ ú'dî'da ru idélépi ĩmi abe ĩmi sĩ u'ájó cãndí sĩ 'dĩ. Wó ma
drụ́zỉ ĩmi ndre rá, ĩmi ásị́ la ga tré ãyĩkõ sĩ, ãyĩkõ 'bá ãzí 'bã amụ́lé palé
ĩmidrỉ gá ku la.
23 Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, má Átẹ́pị la ãko ĩminí a'ị́lé áma rụ́ sĩ kí rĩ fẽ pírí
rá. Ụ'dụ́ 'dã drĩ dó drụ́zỉ acá rá, ãko ãzí ĩminí sĩ lẽjó áma zịjó la la adru
'dáyụ.
24 Acájó kpere ú'dî'da, ĩmi a'ị́ drỉ áma rụ́ sĩ ãko ãzí ku, ĩmi a'ị́ dó, ĩmi dó
mụ ịsụ́lé la rá, ãyĩkõ dó sĩ ĩmi fụ calépi rĩ sĩ.

Yẹ́sụ̃ ndẽ ũkpõ ỉjọ́ ũnzí ụ̃nọ́kụ́ gá rĩ drỉ 'bo

25 "Ári ĩminí ịjọ́ mání jọlé rĩ kí u'bélé u'bê. Wó ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ
mání ĩminí ịjọ́ kí u'béjó ku, mání ĩminí ịjọ́ má Átẹ́pị drỉ gá rĩ kí jọjó ĩminí
tọndọlọ.
26 Ụ'dụ́ 'dã drĩ dó acá rá, ĩmi dó má Átẹ́pị zị áma rụ́ sĩ ĩmi 'i. Ázị dó ĩ'di
ịjọ́ ĩmidrỉ sĩ ma 'i ku.

27 Ã'dusĩku má Átẹ́pị lẽ ĩmi rá ĩminí áma lẽjó rĩ sĩ, ãzíla ĩmi ã'ị̃ vâ rá má angá ĩ'di rụ̃lé.
28 Má angá má Átẹ́pị rụ̃lé amụ́lé ụ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé, ma ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ a'be gõjó vúlé má Átẹ́pị rụ̃lé."
29 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, "Mi dó ú'dî'da ị́jọ́ kí jọ tọndọlọ kí u'bénã̂ kóru.
30 Ãnĩ̃ dó ú'dî'da rĩ gá cé ínĩ̃ ị́jọ́ pírí kí rá, ílẽ 'bá ãzí 'bã zị kí dó mi ị́jọ́ ãzí kí sĩ ku. Ãma ã'ị̃ dó ú'dî'da rá ãndá-ãndá ru, mí angá dó Ãdróŋá rụ̃lé rĩ gá rá."
31 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi ã'ị̃ dó ú'dî'da ma rá yã?
32 Ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, acá dó 'bo, ála mụ ĩmi irélé, ĩmi ãlu-ãlu la mụ apálé ĩmidṛ́ko gá ĩmidṛ́ko gá, ĩmi áma a'be á'dụ̃sĩ. Wó má adru mgbã rĩ gá á'dụ̃sĩ ku, ã'dusĩku má Átẹ́pị la adru má be.
33 Ájọ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí íni la ĩmi dó sĩ ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ ịsụ́ má agá. Ụ̃nọ́kụ́ la ĩminí ũcõgõ fẽ rá, wó lẽ ĩmi ásị̃ 'bã adru ũkpó ru! Ándẽ ụ̃nọ́kụ̃ 'bo."

17

Yẹ́sụ̃ 'bã Ãdróŋá ã'ị̃jó rĩ

1 Yẹ́sụ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní 'bo, inga tị 'bụ̃ gâlé ru Ãdróŋá ã'ị̃jó jọ, "Má Átẹ́pị, sáwã mádṛ́ gá rĩ ca dó rá mání drị̃ cijó ãzíla drãjó. Ífẽ dó áma rụ́ 'bã kụ ị́jọ́ mâ mụlé idélé 'dĩ sĩ, ma dó vâ sĩ fẽ ími rụ́ ní kụjó.
2 Míní ũkpõ 'bá pírí ími ã'ị̃lépi má be rá 'dĩ 'badṛ̃ kí fẽjó mádṛ́ rĩ sĩ, ma dó sĩ mụ ídri ukólépi ku mî fẽlé mádṛ́ rĩ fẽlé ĩ'banî.
3 Ídri ukólépi ku rĩ ĩ'di ị́jọ́ 'bá 'bã kí ími nĩ̃jó mi Ãdróŋá mgbã rĩ ídri rĩ 'i, ãzíla mí ãpẽ ma mî Ngọ́pị Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ tị mi 'i rĩ 'i.
4 Má ají dó míní rụ́kụma ụ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ 'bo, ị́jọ́ mî fẽlé mádṛ́ má idé kí rĩ kí sĩ̃.
5 Má Átẹ́pị ú'dî'da, mí uja dó ma ãmbógó ándrá údu áma rụ́ 'bã sĩ kụjó mí be 'dĩ sĩ í'bã drĩ̃ ụ̃nọ́kụ́ ku rĩ.
6 "'Bá míní fẽlé mádṛ́ angájó ụ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ mání imbálé 'dĩ kí, nĩ̃ kí dó mi ã'di 'i yã rĩ gá rá, ĩ'bã kí ándrá adrujó ídu míní rĩ sĩ. Mi dó kí fẽjó mádṛ́ rĩ sĩ, nga kí dó ị́jọ́ míní azị̃lé ĩ'baní áma tị gâ sĩ rĩ kí rá.
7 Ú'dî'da ị́jọ́ mání idélé ãzíla imbálé 'dĩ kí, nĩ̃ kí dó kí rá angá kí Ãdróŋá mídṛ́.
8 Má imbá kí ị́jọ́ míní jọlé mání rĩ kí sĩ, ã'ị̃ kí kí rá. Nĩ̃ kí tọndọlọ cé má angá mí rụ́, ã'ị̃ kí dó sĩ rá mí ãpẽ áma tị mi 'i, má Átẹ́pị.
9 Ma ími ã'ị̃ 'bá míní fẽlé mádṛ́ 'dĩ kí ị́jọ́ sĩ, kí ãzã kojó, kí mí ãni. Má ã'ị̃ mi 'bá ími ã'ị̃lépi ku ụ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ 'baní ku.
10 'Bá pírí áma vú bĩ̃lépi áma ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí mí ãni, ãzíla 'bá pírí mí ãni rú rĩ kí vâ má ãni. Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru íni la sĩ ãmbõgõ mádṛ́ íngõpí yã rĩ nĩ̃jó.
11 Má icó mụlé u'álé ụ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ ĩ̃dị̃ ku, ma mụ gõlé vúlé mí rụ̃lé. Wó 'bá pírí áma vú bĩ̃lépi, vâ áma ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí mụ acelé u'álé 'bá ị́jọ́ mídṛ́ ã'ị̃lépi ku 'dĩ kí abe ụ̃nọ́kụ́ gá 'dâ. Má Átẹ́pị Ãlá rĩ, ímba 'bá mádṛ́ 'dĩ kí tã ũkpõ rụ́ mídṛ́ ándrá míní fẽlé mání, 'bã icí kí rú sĩ ru ãlu ãmã adrujó ãlu rĩ sĩ.

12 Mání drĩ adrujó ĩ'ba abe rĩ sĩ, ámba kí tã múké-múké ũkpõ rụ́ mídrı̨ ándrá míní fẽlé mání rĩ sĩ. Ĩ'bã ãzí ãlu ãvĩlépi mádrı̨ rá la yụ, pẽ lú mụlépi filépi ãcí gá rĩ 'i. Ịjọ́ 'dĩ idé ru cécé 'dĩ 'bã áni la, Ịjọ́ Sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drı̨ agá rĩ 'bã acá rú dó sĩ ịjọ́ ãndá la. †

13 "Ú'dı̃'da áko dó ãcı̨ mádrı̨ má sĩ mụjó mí rụ̃lé rĩ 'bo. Wó ájọ ịjọ́ 'dĩ kí ịsụ́ ma drĩ ũ̃nọ́kụ́ drı̨ gá 'dâ íni rá la, 'bá ịjọ́ mádrı̨ kí ã'ı̨lépi rá ãzíla kí vú ũbĩlépi rĩ 'bã ga kí rú sĩ ãyĩkõ mádrı̨ sĩ tré.

14 Álũ ĩ'baní ịjọ́ mídrı̨ gá rĩ rá. Wó 'bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ gá 'dĩ ngũ̃ kí kí ũnzí, ã'dusĩku ĩ'bã kí ru icíjó ũ̃nọ́kụ́ trũ ku, cécé mâ áma icíjó ũ̃nọ́kụ́ trũ ku rĩ áni rĩ sĩ.

15 "Má Átẹ́pı̨, ázı̨ mi 'bá áma ã'ı̨lépi rá 'dĩ kí 'dụjó ũ̃nọ́kụ́ drı̨ gá rá íni la ku, wó rá la ímba kí tã múké mẹ́rọ́'bá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ sĩ.

16 Icí kí ru ũ̃nọ́kụ́ 'bã 'bá ũnzí 'dĩ kí abe ku, cécé mání vâ áma icíjó 'bá ími gãlépi úmgbé ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kí abe ku rĩ áni.

17 Ịjọ́ mídrı̨ gá rĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã rĩ 'i. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ífẽ 'bã acá kí 'bá mí ni la rú ãlá ru ịjọ́ mgbã sĩ.

18 Cécé ándrá míní áma tı̨ ãpẽjó ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drı̨ gá rĩ áni, ma dó vâ mụ kí tı̨ pẽlé ũ̃nọ́kụ́ drı̨ acı̨lé pírí.

19 Áfẽ áma ídri pírí kí ịjọ́ sĩ, 'bã adru kí rú ịjọ́ mgbã sĩ 'bá mí ãni la rú pírí.

20 "Ãdróŋá ázı̨ lú mi 'bá áma ã'ı̨lépi rá vâ áma vú ũbĩlépi 'dĩ kí sĩ á'dụ̃sĩ ku. Ma vâ ími zı̨ 'bá mụlépi ịjọ́ mádrı̨ ã'ı̨lépi ĩ'bã kí mụjó ịjọ́ arejó 'bá áma ã'ı̨lépi 'bo 'dĩ kí tı̨ gá rĩ kí sĩ.

21 Má Átẹ́pı̨, álẽ 'bá 'dĩ 'bã icí kí ru tı̨ ịjọ́ kí agá ãlu, cécé ãmaní ãma icíjó mí be ãlu rĩ áni. Álẽ vâ 'bã icí kí ru ãma abe ãlu, 'bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drı̨ gá rĩ kí dó sĩ ã'ı̨ ãndá-ãndá ru mí ãpẽ áma tı̨ mi 'i.

22 "Áfẽ 'bá áma vú bĩlépi 'dĩ 'baní ũkpõ, cécé míní mání ũkpõ fẽjó rĩ áni, ĩ'baní sĩ ru icíjó pírí ãlu, cécé ãmaní ãma icíjó mí be ãlu rĩ áni.

23 Ma ĩ'ba abe ãlu, ãzíla ãma vâ mí be ãlu, kí dó sĩ ru icí 'bá ãlu rú 'bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drı̨ kí dó sĩ nı̨ la mí ãpẽ áma tı̨ mi 'i. Kí dó vâ sĩ nı̨ la ílẽ 'bá áma ã'ı̨lépi rá 'dĩ kí ambamba cécé míní áma lẽjó rĩ áni.

24 "Má Átẹ́pı̨, álẽ 'bá pírí míní fẽlé mádrı̨ 'dĩ kí 'bã mụ kí u'álé má trũ ãngũ mání sĩ mụjó u'ájó rĩ gá, kí dó sĩ mụ mụlé ãmbõgõ mádrı̨ ándrá míní fẽlé mání rĩ ndrelé, ã'dusĩku ílẽ ándrá ma ídu 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ ku.

25 "Má Átẹ́pı̨ mgbã pı̨rı̨ rĩ! 'Bá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drı̨ nı̨ kí mi ku, wó ánı̨ mi rá ãzíla 'bá áma ã'ı̨lépi rá 'dĩ nı̨ kí vâ mí ãpẽ áma tı̨ mi 'i rĩ gá rá.

26 Álũ ĩ'baní mi ã'di 'i yã rĩ, ma drĩ vâ mụ ĩ'baní lũlé la ı̨dı̨. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽtáŋá míní áma lẽjó ambamba 'dĩ dó vâ sĩ adru kí ásı̨ gá, ãzíla áma mgbã rĩ dó vâ sĩ mụ adrulé ĩ'ba abe."

18

Yẹ́sũ̃ rụjó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Mãrákõ 14:43-50; Lụ́kã 22:47-53)

1 Yẹ́sũ̃ la mụ Ãdróŋá zı̨ŋá delé 'bo, ĩ'di 'i 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe alı̨ kí á'bụ Kídrõnĩ drı̨ agâ sĩ, mụlé ámvụ́ 'a ife mı̨zẽyı̨tũ̃ drı̨ 'bã zojó rĩ gá.

† **17:12** Zãbụ́rı̨ 41:9; Yẽrẽmíyã 13:18

2 Yụ́dãsį̃ nį̃ ãngũ 'dã rá, ã'dusĩku pâlé wẽwẽ rú Yẹ́sụ̃ la jõ u'á 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ abe 'dãá.
3 Yụ́dãsį̃ 'dụ 'bá ãtalo ãmbogo ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã kí tį̣ ãpẽlé
ãsĩkárĩ 'bá Rụ́mį̃ rú rĩ 'badrį̣ gá rĩ kí, ãsĩkárĩ jó Ãdróŋá drį̃ andre tẽlépi rĩ
kí abe; 'bá 'dĩ 'dụ kí ãko ã'dį̣ drį̣ gá rĩ kí, ãcí ãgãlãká drį̃ gá velépi vẽvẽ rĩ
trũ, tárã abe, mụ kî trũ ámvụ́ Yẹ́sụ̃ 'bã adrujó rĩ gâlé.
4 Yẹ́sụ̃ 'bã nį̃jó la ã'du la mụ ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá nĩ cé rĩ sĩ, mụ ĩ'ba
rụ̃lé, zį̣ kí, "Ĩmi ã'di ndrụ̃ yã?"
5 Umvi kí ĩ'diní, "Yẹ́sụ̃ 'bá Nãzę̃rẹ́tį̃ gá rĩ 'i."
Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ma gápi 'dõ." Yẹ́sụ̃ 'bã ru i'da agá kí drį̃lẹ́ gá, Yụ́dãsį̃
tu pá ĩ'ba abe 'dãá ĩndĩ.
6 Yẹ́sụ̃ la mụ jọlé la ĩ'baní, "Ma gápi 'dõ," gõ kí į̃ndụ́-į̃ndụ́ ru vúlêlé, ãzíla
u'de kí pírí vų̃rụ́.
7 Yẹ́sụ̃ zį̣ kí į̃dį̣, "'Bá ĩminí ndrų̃lé rĩ ã'di 'i yã?"
Umvi kí ĩ'diní, "Yẹ́sụ̃ 'bá Nãzę̃rẹ́tį̃ gá rĩ 'i."
8 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ájọ tá ĩminí ma gápi 'dõ. Ĩdrĩ áma ndrụ̃ yã áni, ĩmi
a'be 'bá ãzí 'dĩ 'bã mụ kî."
9 Yẹ́sụ̃ jọ į̣jọ́ 'dĩ íni la į̣jọ́ ándrá ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã idé dó sĩ ru mgbã-mgbã
rú: "'Bá míní fẽlé mádrį̣ rĩ kí agá 'bá ãzí ãlu la ãvĩ ku," † rĩ 'bã į̣jọ́ sĩ.
10 Cọtį̣ Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ ménéŋâ trũ rĩ anzé ĩ'di rãwũ, ga ãtí'bó átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ drį̃ 'bã bį̣lẹ́ drį̣ ãndá gá rĩ wẹ́ vų̃rụ́. (Ãtí'bô rụ́ Máį̃kõ
'i.)
11 Wó Yẹ́sụ̃ jọ Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ ní, "Ísu mî ménéŋá 'dĩ ãngũ míní tá sĩ anzéjó
la rĩ gá vúlé. Ílẽ áta ũcõgõ má Átẹ́pį̣ 'bã lẽlé mání rĩ ku yã?"

Yẹ́sụ̃ agụjó Ánãsĩ drį̃lẹ́ gá rĩ

12 Ãmbógó ãsĩkárĩ 'badrį̃ ãsĩkárĩ abe, ãsĩkárĩ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrį̣ jó
Ãdróŋá drį̃ aga tẽlépi rĩ abe, rĩ rụ kí dó Yẹ́sụ̃ 'i, umbé kí dó ĩ'di cí.
13 Drį̃drį̃ rĩ sĩ, agụ kí ĩ'di Ánãsĩ ándrá átáló ãmbógó ãndânĩ úmvúke
a'belépi rá 'dĩ Kãyị́fã átáló ãmbógó ãndânĩ ílí 'dã sĩ rĩ 'bã ándrį̣pį̣ rụ́ rĩ 'bã
drį̃lẹ́ gá.
14 Kãyị́fã 'dĩ ándrá jọlépi la 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ 'baní, "Ĩ'di
múké 'bá ãlu 'bã drã 'bá pírí kí kẽjị́ gá," rĩ 'i. †

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sụ̃ gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:69-70; Mãrákõ 14:66-68; Lụ́kã 22:55-57)

15 Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ kí 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ãlu la be, 'de kí Yẹ́sụ̃
vú gâ sĩ. 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dã 'i átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ nį̃ ĩ'di cé, ã'į̃
dó ĩ'diní filé Yẹ́sụ̃ rụ́ ãngũ ĩ'didrį̣ ĩ'di sĩ į̣jọ́ lịjó rĩ gâlé.
16 Wó Pétẽrõ tu pá kẽjį̣tį̣ gá ãmvé ãmvélé ru. 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã nį̃lé rá tá ã'į̃lé filé agâlé rĩ jọ į̣jọ́ ĩzóŋá kẽjį̣tį̣ tẽlépi rĩ
ní, ãzíla fẽ dó sĩ Pétẽrõ fi agâlé.
17 Ĩzóŋá kẽjį̣tį̣ aga tẽlépi rĩ zį̣ Pétẽrõ 'i, "Mí adru 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ
'bã ãzí ku yã?"
Pétẽrõ umvi ĩ'diní, "Yụ, má adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'i ku."
18 Ãngũ 'bã adrujó į̃gbę̃ rú rĩ sĩ, 'bá ãtí'bó ru ãzíla ãsĩkárĩ jó Ãdróŋá drį̃
aga tẽlépi rĩ kí abe ũdũ kí ãcí yulé, Pétẽrõ tu vâ pá ãcí yulé ĩ'ba abe ĩndĩ.

---

† **18:9** Yõhánã 6:39 † **18:14** Yõhánã 11:49-50

Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã Yẹ́sũ ụzịjó rĩ
(Mãtáyõ 26:59-66; Mãrákõ 14:55-64; Lụ́kã 22:66-71)

19 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ zị Yẹ́sũ 'i 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ịjọ́ sĩ ãzíla
ịjọ́ ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe.
20 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, "Ụ'dụ́ pírí sĩ ma ịjọ́ kí jọ tọndọlọ ũ'bí kí agá, ma
ímbátáŋá kí fẽ ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ kí agâ sĩ, ãzíla lịcọ́ Ãdróŋá drĩ̃ agá,
'bá Yãhụ́dĩ̃ rú wẽwẽ rú are kí ịjọ́ mání jọlé rĩ kí cé ãngũ pírí agá, ãzíla ịjọ́
ãzí mání a'bólé a'bô 'bá ũ'bí 'bã kí nĩ̃lé ku la 'dáyụ.
21 Mi áma ụzị zịtáŋá 'dĩ kí sĩ ã'du ịjọ́ sĩ? Mí ụzị 'bá ịjọ́ mání jọlé rĩ kí
arelépi rá rĩ kí tị gá, nĩ̃ kí ịjọ́ mání jọlé rĩ kí rá."
22 Yẹ́sũ la mụ ịjọ́ 'dĩ umvilé 'dĩ 'bã áni, ãsĩkárĩ ãzí ãlu ãngũ agá tẽlépi rĩ
sa Yẹ́sũ 'i, jọ ĩ'diní, "Ála átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ tị gá ịjọ́ umvi íni yã?"
23 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, "Ádrĩ tá ịjọ́ ãzí ũnzí la jọ, ílũ 'bá pírí 'baní ịjọ́ la ũnzí
rĩ ã'du yã rĩ. Wó ịjọ́ mání jọlé rĩ drĩ adru pịrị, ísa ma ã'du ịjọ́ sĩ?"
24 Ánãsĩ fẽ Yẹ́sũ agụlé Kãyịfã átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drĩ̃lé, ịsụ́ 'dĩ sĩ
úmbé drĩ drị la kí cí.

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sũ gãjó ĩ̃dĩ̃ rĩ
(Mãtáyõ 26:71-75; Mãrákõ 14:69-72; Lụ́kã 22:58-62)

25 Sĩ̃mọ́nĩ̃ Pétẽrõ 'bã drĩ pá tu agâ sĩ ru uyujó ãcí tị gá 'dâ, 'bá ãcí tị gá
'dãá rĩ 'bã ãzí zị ĩ'di, "Mí adru íni rĩ gá 'bá Yẹ́sũ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ku
yã?"
Wó Pétẽrõ tu rá jọ, "Yụ, ma ĩ'di ku."
26 Ãtí'bó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drĩ̃ 'bã ãzí ãlu la 'dãá cí, ĩ'di kãká ãtí'bó
tá Pétẽrõ 'bã bĩ̃lẹ́ galé rĩ ãni, zị, "Ándre tá mí ĩ'di be ámvụ́ mĩ̃zẽ̃yịtũ̃ gá
'dãá ĩndĩ ku yã?"
27 Pétẽrõ tu vâ ĩ̃dĩ̃ jọ, "Ánĩ̃ ĩ'di ku." Gbõgbõ ã'ụ́gọ́ 'be cẽ̃rẹ́ rá.

Yẹ́sũ 'i Pĩlátõ drĩ̃lẹ́ gá
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Mãrákõ 15:1-5; Lụ́kã 23:1-5)

28 Ụ'bụ́tịnĩ̃nĩ̃ ãngũ trã sĩ, 'bá Yãhụ́dĩ̃ ru rĩ agụ kí Yẹ́sũ lịcọ́ gávũnã Pĩlátõ
'bá Rụ́mĩ̃ rú 'bã sĩ u'ájó rĩ gá. 'Bá Yãhụ́dĩ̃ 'bã drĩ̃lẹ́ ru 'dĩ fi kí gávũnã drị
lịcọ́ agâlé ku, ĩ'bã kí lẽjó ru tãmbajó ãlá ru ãndị́ kóru lã'bĩ ĩ'badrị́ gá rĩ sĩ
rĩ sĩ, sĩ ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ najó. *
29 Ĩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, Pĩlátõ fũ dó sĩ mụlé ĩ'ba rụ́ ãmvêlé. Zị kí, "Ĩ̃mi ají ágọ́bị́ 'dĩ
tõlé áma drĩ̃lẹ́ gá ã'du ịjọ́ sĩ?"
30 Umvi kí ĩ'diní, "Ágọ́bị́ 'dĩ drĩ tá ịjọ́ ũnzí idé agá ku, ãma icó tá ĩ'di ajílé
ími drĩ̃lẹ́ gá ku."
31 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, "Ĩ'dụ ĩ'di mụlé ịjọ́ amálé ãzịtáŋá ĩmidrị́ kí vú sĩ."
Ũ'bí umvi kí ĩ'diní, "Ãzịtáŋá ãmadrị́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị́ ã'ị́ ãmaní ịjọ́
lijó 'bá 'dijó ku." †
32 Ĩ̃jọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ịjọ́ ándrá Yẹ́sũ 'bã jọlé drã ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ rĩ 'bã
idé kí ru ãndá-ãndá ru.
33 Pĩlátõ gõ dó vúlé ĩ'didrị́ jó agâlé, umve dó Yẹ́sũ ụzịlé jọ, "Mi Úpí 'bá
Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị́ gá rĩ 'i yã?"

---

* **18:28** 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú filépi lịcọ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ ru ku rĩ 'badrị́ kí agá rĩ kí acá ãndị́ ru Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị
gá. Icó kí dó sĩ *ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ* nalé ku. † **18:31** Drã 'bá ịpajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ãzịtáŋá
'bá Rụ́mã gá rĩ 'badrị́ gá rĩ la fẽ la nĩ.

34 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Zịtáŋ́ná míní sĩ áma ụzijó 'dĩ angá kí ími agá jõku
'bá ãzí lũ míní ịjọ́ áma drḩ gá nĩ?”
35 Pĩlátõ umvi ĩ'diní, “Mí ũrã ma 'bá Yãhụ́dḩ rú la yã? 'Bá mídrḩ kí ãtalo
ãmbogo rú rĩ abe, ají kí mi má rụ́ 'dõlé nĩ. Ịjọ́ míní idélé rĩ ĩ'di ã'du?”
36 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Súrụ́ mádrḩ rĩ adru ṹnọ́kụ́ 'dõ drḩ 'i ku. Ũpĩ naŋ́á
mádrḩ gá rĩ drĩ tá adru ṹnọ́kụ́ 'dõ ãni la, 'bá áma vú bĩlépi rĩ kí tánõ ã'dḩ
'dḩ agâ sĩ áma ụtrḩjó fẽ jó 'bá Yãhụ́dḩ rú rĩ 'bã drḩlẹ́ 'badrḩlé. Ũpĩ naŋ́á
mádrḩ gá rĩ ĩ'di ãngũ ãzí gá.”
37 Pĩlátõ zḩ ĩ'di, “Mi Úpí?”
Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ịjọ́ míní jọlé ma Úpí 'dĩ ĩ'di ịjọ́ ãndá la. Útḩ bãsĩ ma
ṹnọ́kụ́ drḩ gá 'dâ ịjọ́ ãlu 'dĩ sĩ, sĩ ịjọ́ mgbã rĩ vú nzejó. 'Bá ịjọ́ mgbã arelépi
rĩ la ịjọ́ mádrḩ are rá.”
38 Pĩlátõ zḩ Yẹ́sṹ 'i, “Ịjọ́ mgbã rĩ ã'du?” Ịjọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, ãfũ ãmvé 'bá
Yãhụ́dḩ rú 'dĩ 'ba rụ́ 'dõlé, jọ ĩ'baní, “Má ịsụ́ ịjọ́ ãzí sĩ ĩ'di 'dịjó rá la ku.
39 Wó lã'bĩ ĩmidrḩ sĩ, ma jõ ĩminí 'bá trũ ãlu ụ́'dụ́ ṹmṹ alịjó 'bá drḩ gâ sĩ
rĩ gá. Ĩlẽ átrũ ĩminí Úpí ĩmidrḩ 'bá Yãhụ́dḩ rú rĩ 'badrḩ rĩ 'i yã?”
40 Umvi kí ĩ'diní ịjọ́ úzáŋ́á sĩ, jọ kí, “Yụ-yụ, ĩ'di 'i ku! Ãlẽ ítrũ ãmaní
Bãrábã 'i.” (Bãrábã ándrá 'bá 'bá 'dịlépi 'bá Rụ́mḩ gá rĩ abe la.)

19

Yẹ́sṹ 'bã ịjọ́ lijó 'bã drã rá rĩ

1 Ịjọ́ Pĩlátõ 'bã jọlé 'bá Yãhụ́dḩ rú 'dĩ abe rĩ 'bã ũngúkú gá, fẽ ãsĩkárĩ
'baní ãzịtáŋ́á sĩ Yẹ́sṹ cojó kũrũbáyĩ sĩ.
2 Ãsĩkárĩ co kí ife ṹcḩkḩ trũ la kẹ́rịŋ́á ru sulé ĩ'di drḩkã gá, kõfíyã ũpĩ drḩ
rú. 'Dã 'bã ũngúkú gá, sṹ kí ĩ'diní bõngó kọ̃ṋḩkọ̃ṋḩ ũpĩ drḩ gá rĩ. 3 Ri kí
amụ́lé ḩdḩ-ḩdḩ ãvṹlé ĩ'di drḩlẹ́ gá idemará ru, jọjó la ĩ'diní, “Ãmbógó, Úpí
'bá Yãhụ́dḩ rú rĩ 'badrḩ rĩ, ími rụ́ 'bã kụ jã 'dâ.” Ri kí vâ ĩ'di asalé.
4 Pĩlátõ ãfũ amụ́lé 'bá Yãhụ́dḩ rú ru tralépi ãmvé 'dã 'bã rụ́ 'dõlé ḩdḩ jọ
ĩ'baní, “Ála mụ Yẹ́sṹ ajílé ĩmi rụ́ ãmvé 'dõlé, ĩmi dó sĩ amụ́ ndrelé la ĩmi
mịfḩ sĩ, má ịsụ́ ĩ'di ụrụ'bá gá ịjọ́ ãzí ũnzí ĩ'di 'bã idélé la ku.”
5 Yẹ́sṹ ãfũ amụ́lé ãmvé 'dõlé kõfíyã tá idélé ṹcḩkḩ sĩ 'dã trũ drḩkã gá, ãzíla
bõngó tá kọ̃ṋḩkọ̃ṋḩ ũpĩ drḩ 'dã trũ ụrụ'bá gá. Pĩlátõ jọ dó ũ'bí 'baní, “Ĩmĩ
ãmbógô dó 'dĩ.”
6 Ãtalo ãmbogo ídétáŋ́á idélépi rĩ kí ãsĩkárĩ jó Ãdróŋ́á drḩ andre tẽlépi
rĩ abe, kí mụ Yẹ́sṹ ndrelé 'bo, i'dó kí uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Mí ipa ĩ'di
mũsãlá'bã sḩ gá! Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sḩ gá!”
Pĩlátõ jọ ĩ'baní, “Ĩ'dụ ĩ'di, ĩmụ ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sḩ gâlé ĩmi 'i! Má ịsụ́
mâ ngá ịjọ́ ũnzí ĩ'di ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di 'dịjó rá la ku.”
7 'Bá Yãhụ́dḩ rú ũ'bí 'dĩ umvi kí, “Lẽ ru 'bãlé Ãdróŋ́á Ngọ́pḩ rú! Ãzịtáŋ́á
ãmadrḩ Yãhụ́dḩ drḩ sĩ, lẽ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ, ú'dḩ ĩ'di rá.”
8 Pĩlátõ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ṹrḩ ãmbógó la fi ĩ'di ásḩ gá cí.
9 Gõ vúlé ĩ'didrḩ jó agâlé ãzíla zḩ Yẹ́sṹ 'i, “Mí angá íngõlé?” Wó Yẹ́sṹ
ĩyãŋ́ã tútú.
10 Pĩlátõ zḩ vâ ĩ'di ḩdḩ, “Ílẽ zịtáŋ́á máni ími zijó rĩ umvilé ku ã'du ịjọ́ sĩ?
Ínḩ ũkpõ ími trũjó ịjọ́ 'dĩ agá rĩ kí ũkpõ ími ipajó mũsãlá'bã sḩ gá rĩ abe kí
pírí áma drḩ alé gá rĩ ku yã?”

11 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ãdróŋá drĩ ájẹ́ míní ũkpõ 'dĩ fẽ angájó 'bṹ gá lé
nĩ ku la, mí icó tá ãko ãzí idélé áma ụrụ'bá gá ãluŋá la ku. Wó 'bá áma
ajílépi fẽlépi mídrị̃ rĩ, idé kí ị́jọ́ ũnzĩkãnã sĩ ndẽ dó 'dĩ rá.”
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Pĩlátõ lẽ tí kẹ̃jị̃ ndrṹlé ásị̃ pírí sĩ Yẹ́sṹ a'bejó rá. Wó 'bá Yãhṹdị̃
rú 'dĩ ri kí uzálé ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ jọ kí, “Ídrĩ ágọ́bị́ 'dĩ a'be rá yã áni, mí
adru úpí ãmbógó Kãỹĩsárị̃ 'bã wõrị̃ ku. 'Bá ru 'bãlépi 'i úpí rĩ ĩ'di mẹ́rọ́'bá
úpí ãmbógó Kãỹĩsárị̃ ãni la.”
13 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ají Yẹ́sṹ 'i ãmvé 'dõlé, ri úmvúke ĩ'didrị̃
ĩ'di 'bã sĩ 'bá kí ị́jọ́ lị́jó rĩ drị̃ gá ãngũ umvelé írã ṹtị̃lé ṹtị̃-ṹtị̃ rĩ drị̃ gá. ('Dĩ
tị Yãhṹdị̃ drị̃ sĩ umvelé Gãbátã 'i.)
14 Ị̃tṹ ca dó ãni rú sáwã ázíyá 'dĩpí, ace ṹ'dṹ ãlu ṹmṹ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ
rĩ ní acájó, 'dĩ ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'bã kí ru itújó ṹmṹ 'dã ní rĩ 'i. Pĩlátõ
jọ 'bá Yãhṹdị̃ rú 'dã 'baní, “Ĩndre, Úpí ĩmidrị̃ gá rĩ 'dĩ!”
15 'Bá Yãhṹdị̃ rú 'dĩ uzá kí ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ, “Í'dị ĩ'di rá! Í'dị ĩ'di rá! Mí
ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị́ gá!”
Pĩlátõ zị kí, “Ĩlẽ má ipa úpí ĩmidrị̃ mũsãlá'bã sị́ gá yã?”
Ãtalo ãmbogo ídétáŋá idélépi rĩ jọ kí, “Úpí ãmadrị̃ 'bãngá lú úpí
ãmbógó Kãỹĩsárị̃ 'i.”
16 'Dã 'bã ũngúkú gá, Pĩlátõ fẽ dó Yẹ́sṹ 'i mụlé ipalé mũsãlá'bã sị́ gá.

Yẹ́sṹ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ
(Mãtáyõ 27:32-44; Mãrákõ 15:21-32; Lṹkã 23:26-43)

Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ 'dụ kí Yẹ́sṹ agụlé ãmvêlé.
17 Yẹ́sṹ ri mũsãlá'bã sĩ mụjó ĩ'di ipajó rĩ 'dụlé nĩ, mụ trũ ãngũ umvelé
Drị̃ Ụrṹkṹ (umvelé tị Yãhṹdị̃ drị̃ sĩ Gõlõgótã) 'i rĩ gâlé.
18 Ipa kí dó Yẹ́sṹ mũsãlá'bã sị́ gá 'dãá, ãzíla ipa kí vâ ãgọbị̃ ãzí kí ĩ̀rĩ̃
mũsãlá'bã sị́ gá ĩ'di be ĩndĩ, ìpa ãlu wókõ la ãzí rĩ gá, ãzíla ãlu ãzí rĩ gá,
wó Yẹ́sṹ dó ágágá.
19 Pĩlátõ fẽ ãzị̃táŋá ãsĩkárĩ 'baní ị́jọ́ kí Yẹ́sṹ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ã'du
yã rĩ sĩjó ãko ãzí drị̃ gá, ipalé ĩ'di drĩ̃lẹ́ gá ụrụgá mũsãlá'bã drị̃ gá 'dãá. Ị́jọ́
sĩlé rĩ ĩ'di íni, “YẸ́SṸ 'BÁ NÃZẼRẸ́TĨ̃ GÁ RĨ̃, 'DĨ ÚPÍ 'BÁ YÃHṸ́DĨ̃ RÚ RĨ̃ 'BADRĨ̃.”
20 'Bá Yãhṹdị̃ rú ũ'bí lã kí ị́jọ́ sĩlé 'dĩ rá, ã'dusĩku ãngũ Yẹ́sṹ ipajó
mũsãlá'bã sị́ gá 'dã ĩ'di ãni rú táwṹnị̃ Yẽrṹsãlẹ́mṹ drị̃ Yãhṹdị̃ 'bã kí sĩ
ru atrájó ṹmṹ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó rĩ andre gá. Lã kí vâ ị́jọ́ sĩlé 'dĩ íni
rá la, ã'dusĩku úsĩ ĩ'di tị Yãhṹdị̃ drị̃ sĩ, Látĩnĩ tị sĩ, ãzíla vâ Gĩ̀rĩ́kĩ̃ tị sĩ.
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãtalo ãmbogo ídétáŋá idélépi rĩ mụ kí Pĩlátõ rṹlé ununuŋá
'dĩ trũ, jọ kí ĩ'diní, “Ĩ'di tá adru múké la ídrĩ tá ị́jọ́ 'dĩ sĩ agá ‘Úpí 'bá Yãhṹdị̃
rú rĩ 'badrị̃ rĩ 'i’ ku. Be la rá la mi tá sĩ la, ‘Ágọ́bị́ 'dĩ 'bã ru 'i Úpí 'bá Yãhṹdị̃
rú rĩ 'badrị̃ rĩ 'i.’ ”
22 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, “Ị́jọ́ mâ sĩlé 'bo rĩ, ásĩ ĩ'di 'bo.”
23 Ãsĩkárĩ kí mụ Yẹ́sṹ ipalé mũsãlá'bã sị́ gá 'bo, 'dụ kí ĩ'di 'bã bõngó kí
awalé ĩsélé sụ sĩ, 'bá ãlu-ãlu sĩ ãlu-ãlu. Wó ĩ'di 'bã bõngó 'belé 'bẽ-'bẽ rĩ,
úcã lú ĩ'di ãlu, kéyĩ 'bã pámvú ala gá ãluŋá la yụ.
24 Ãsĩkárĩ jọ kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ̃ gá jọ kí, “Lẽ ãma asi kí bõngó 'dĩ ku. Lẽ rá
la ã'be kí jẽgê, ã'di la 'dụ la nĩ yã rĩ nĩ̃jó.” Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ị́jọ́ ándrá
nãbịya 'bã kí sĩlé rĩ 'bã idé sĩ ru cécé sĩlé 'dĩ 'bã áni,
“Awa kí mâ bõngó kí kí drĩdríŋĩ̃ gá,

ãzíla 'be kí mâ bõngó ãmvé sĩ rĩ jẽgê sĩ.” †
'Dĩ dó ị́jọ́ ãsĩkárĩ 'bã kí idélé rĩ 'i.
25 Yẹ́sụ̃ 'bã ãndrẽ tu kí pá ándrípĩrĩ 'i, Mãríyámũ Kḷḷíyọ́pã 'bã ũkû 'i,
ãzíla Mãríyámũ Mãgãdẽlénã trũ mũsãlá'bã ĩ'didrḭ̃ andre gá 'dãá ũgũgõ.
26 Yẹ́sụ̃ la mụ ãndrẽ kí ndrelé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ãlu ĩ'di 'bã
lẽlé ambamba rĩ be 'bo, jọ ãndrẽ ní, “Má ãndrẽ, * mî ngọ́pḭ dó bãsĩ gápi
'dĩ 'i.”
27 'Dã 'bã ũngúkú gá uja tḭ 'bá ĩ'di 'bã imbálé ĩ'di lẽlé ambamba rĩ rụ̃lé
jọ ĩ'diní, “Mí ãndrẽ dó 'dĩ.” I'dójó sáwã 'dã sĩ, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã
lẽlé ambamba 'dã 'dụ dó Yẹ́sụ̃ 'bã ãndrẽ mụlé tãmbalé ĩ'didrḭ́ko gá.

Yẹ́sụ̃ 'bã drãjó rĩ
(Mãtáyõ 27:45-56; Mãrákõ 15:33-41; Lụ́kã 23:44-49)

28 Ḭjọ́ 'dĩ kí ũngúkú gá, Yẹ́sụ̃ nḭ̃ dó ãzḭ ándrá Átẹ́pḭ̃ Ãdróŋá 'bã sĩ ĩ'di tḭ
ãpẽjó rĩ ukó kí dó rá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drḭ̃ agá 'dĩ 'bã idé dó
ru ãndá-ãndá ru, Yẹ́sụ̃ jọ, “Ḭyḭvḭ ndẽ ma rá.” †
29 Wáyĩnĩ ãzí ũká la ḭrẽ̃cẹ́ agá ãni rú 'dãá cí. 'Bá ãzí ãlu la su ãko ãzí
cécé vónõ áni la ala gá, umbé ĩ'di ife sḭ gá sulé Yẹ́sụ̃ tḭ gá mũsãlá'bã sḭ gâlé.
30 Yẹ́sụ̃ la mụ wáyĩnĩ tá ũká 'dã 'bḭ̃lé 'bo, jọ, “Ḭjọ̃ ukó dó rá.” Cọtḭ ilú dó
ru drḭ̃ vụ̃rụ́, drã dó rá.

Yẹ́sụ̃ lúmã sõjó ãjụ́ sĩ rĩ

31 Ụ'dụ́ Yẹ́sụ̃ ipajó mũsãlá'bã sḭ gá 'dã 'bã drḭ̃lẹ́ gá rĩ, ĩ'di ụ'dụ́ 'bá Yãhụ́dḭ̃
rú 'dĩ 'bã kí sĩ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ, ãzíla ĩ'di vâ ụ'dụ́ ụ̃mụ̃ alḭjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ
rĩ ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'i. Ụ'dụ́ 'dã 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'bã kí ĩ'di ndú, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ
ã'ḭ kí Yẹ́sụ̃ kí 'bá tá ipalé ĩ'di trũ 'dĩ abe, lẽ 'bã ko kí ḭnḭ́-ãrã mũsãlá'bã 'dã
kí sḭ gá 'dãá ku. Mụ kí Pĩlátõ rụ̃lé, zḭ kí ĩ'di, lẽ 'bã fẽ ãzḭ̃táŋá sĩ 'bá ipalé
mũsãlá'bã sḭ gá 'dĩ kí pá kí anujó rá, 'bã drã kí sĩ gbõrú benĩ, ãzíla lẽ 'bã
fẽ vâ ãzḭ̃táŋá sĩ kí ãvũ ḭsḭ́jó mũsãlá'bã sḭ gá rĩ sĩ vụ̃rụ́ drĩ kí dó ũdrã 'bo rĩ
gá.
32 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ ã'ḭ̃lé 'bo, ãsĩkárĩ i'dó kí 'bá 'dĩ kí pá
anulé. Drḭ̃drḭ̃ rĩ gá, anu kí ãgọbḭ tá ḭ̃rḭ̃ ipalé Yẹ́sụ̃ be 'dĩ kí pá.
33 Wó kí mụ acálé Yẹ́sụ̃ rụ́ 'bo, ḭsụ́ kí gá drã 'bo, anu kí dó sĩ pá la kí gẽ̃rḭ̃
sĩ ku.
34 Be la rá la, ãsĩkárĩ ãzí ãlu rĩ sõ Yẹ́sụ̃ 'bã lúmã ãjụ́ sĩ, ãjụ́ 'bã bḭ̃lẹ́mḭ gâ
sĩ ãrí adḭ kí ĩyḭ benĩ.
35 'Bá ị́jọ́ 'dĩ sĩlépi rĩ nḭ̃ ị́jọ́ 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã pḭrḭ la rĩ gá cé, ã'dusĩku ĩ'di
'bá ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí ndrelépi ĩ'bã kí ru idé agá cé rĩ 'i. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi ã'ḭ
dó vâ sĩ Yẹ́sụ̃ 'i.
36 Ḭjọ́ 'dĩ kí pírí idé kí ru íni la ị́jọ́ ándrá sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ 'bã
idé kí sĩ ru cécé ándrá sĩlé rĩ áni jọlépi la, “Ícó ĩ'di 'bã ĩfãkã ãzí ãlu la
anulé ku.” †
37 Ḭjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ 'bã ãzí jọ vâ, “'Bá kí mụ 'bá ĩ'bã kí
lúmã sõlé ãjụ́ sĩ rĩ ndrelé.” †

Yẹ́sụ̃ 'bã ãvũ ḭsḭ̃jó rĩ
(Mãtáyõ 27:57-61; Mãrákõ 15:42-47; Lụ́kã 23:50-56)

---

† **19:24** Zãbụ́rḭ̃ 22:18 * **19:26** Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tḭ sĩ údrĩ umve la *ũkú* 'dĩ rụ́ umvelé ḭ̃nzḭ̃táŋá ru ũkú 'baní la.
† **19:28** Zãbụ́rḭ̃ 69:21; 22:15 † **19:36** Ãfũŋá 12:46; Kãlãfe 9:12; Zãbụ́rḭ̃ 34:20 † **19:37** Zãkãríyã 12:10; Ícétáŋá 1:7

38 Ị̃jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ũngúkú gá, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ angálépi Ãrĩmãtéyã gá 'bá Yẹ́sṵ̃
'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ru ũní-ũní ru rĩ, ri idélé 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú 'dĩ 'bã drḩ̃lẹ́ kí
sĩ ṵ̃rḩ̃ sĩ. Zị Pĩlátõ Yẹ́sṵ̃ ãvũ fẽjó ĩ'didrḩ̃. Pĩlátõ ã'ḩ̃ ĩ'diní Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ 'dụjó
rá. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, mụ kí dó 'bá ãzí kí abe, ãtrũ kí Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ mũsãlá'bã sḩ̃ gâlé
rĩ sĩ rá.
39 Nḩ̃kõ̤dẹ̤́mṵ̃ ándrá ru nzelépi Yẹ́sṵ̃ rṵ́ ḩ̃nḩ̃ sĩ rĩ, mụ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ be ĩndĩ. Ĩgbã
ãdu ãjḩ̃ ngṵ̃lépi vĩrĩ, ãjẽ̤ nalépi ãmbógó la, ãzíla kḩ̃lõ̤ la ãni rú kãlḩ̃ na drḩ̃
tõwú 'dĩpí amṵ́lé ũsũlé Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ drḩ̃ gá.
40 Ãgọbị ĩrḩ̃ 'dĩ ifí kí Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ ãdu tá ngṵ̃lépi vĩrĩ 'dã sĩ, umbé kí ãvũ
la bõngó ãvũ umbéjó rĩ sĩ, 'dĩ gẽ̤rḩ̃ 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú rĩ 'bã kí 'bá drãlépi 'bo rĩ
umbéjó ĩsĩjó rĩ.
41 Ãngũ sĩ Yẹ́sṵ̃ ipajó mũsãlá'bã sḩ̃ gá 'dã gá 'dãá, ámvṵ́ ãzí kí cí, 'bṵ́ ãzí
galé írã agá ú'dí drĩ sĩ 'bá ãzí 'bã ãvũ ĩsĩjó ku la cí.
42 Ụ'dṵ́ 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú rĩ 'badrḩ̃ sĩ ru itújó Sãbátũ drḩ̃ rĩ ca rá, mụ kí dó
Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ ĩsĩ̤lé 'bṵ́ 'dã agá 'dãá, ã'dusĩku 'bṵ́ 'dã 'bã adrujó ãni rú rĩ sĩ.

20

Yẹ́sṵ̃ 'bã angájó ídri rĩ
(Mãtáyõ 28:1-8; Mãrákõ 16:1-8; Lṵ́kã 24:1-12)

1 Ụ'dṵ́ drḩ̃drḩ̃ Sãbátũ drḩ̃ sĩ ṵ̃'bṵ́tịnḩ̃nḩ̃, Mãríyámũ Mãgãdẽlénã fũ mụlé
ĩnádrḩ̃ Yẹ́sṵ̃ ĩsĩjó rĩ ndrelé, ndre úgũ írã 'bṵ́ tị ṵ̃pĩjó † rĩ rá.
2 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, uja ru cẽ̤lé vúlêlé ṵ́ngṵ́lẹ́ sĩ, Sĩ̤mọ́nĩ̤ Pétẽrõ rṵ́ 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã
imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ be, jọ ĩ'baní, "'Bá ãzí nze kí ãmaní Úpí 'bã
ãvũ ĩnádrḩ̃ gá 'dãá rá! Ánḩ̃ dó 'dụ kí ĩ'di íngõlé yã rĩ gá ku!"
3 Pétẽrõ cẽ̤ kí 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã ándrá lẽlé ambamba rĩ be
ṵ́ngṵ́lẹ́ sĩ ĩnádrḩ̃ gâlé.
4 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé ãzí rĩ ndẽ Pétẽrõ ṵ́ngṵ́lẹ́ sĩ rá, ca ĩnádrḩ̃ gâlé drḩ̃drḩ̃.
5 Ãvṵ̃ vṵ̃rṵ́, ndre bõngó imve sĩ ãvũ umbéjó rĩ 'bṵ́ agá 'dãá á'dṵ̃sĩ, wó
gẽ̤rḩ̃ sĩ fi 'bṵ́ agâlé ku.
6 Sĩ̤mọ́nĩ̤ Pétẽrõ dó mụ acálé 'bo, alị cọtị filé 'bṵ́ agâlé, ịsṵ́ bõngó imve
sĩ Yẹ́sṵ̃ umbéjó rĩ kí 'dãá á'dṵ̃sĩ,
7 ãzíla bõngó sĩ Yẹ́sṵ̃ 'bã drḩ̃kã umbéjó rĩ útra ĩ'di ngúlú ru bṵ́lṵ́ gá á'dṵ̃sĩ.
8 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé tá calépi drḩ̃drḩ̃ rĩ fi dó vâ Pétẽrõ rṵ́ 'bṵ́ agâlé, ndre
dó bõngó 'dã kí, ã'ḩ̃ dó rá.
9 Wó ḩ̃jọ́ sĩlé, Yẹ́sṵ̃ la angá ídri drã agá rá rĩ agá 'bá 'dĩ 'baní ku.
10 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé ĩrḩ̃ 'dĩ inga kí dó ru gõlé vúlé lḩ̃cọ́ gá.

Yẹ́sṵ̃ i'da ru Mãgãdẽlénã nî
(Mãtáyõ 28:9-10; Mãrákõ 16:9-11)

11 Mãríyámũ ru ujalépi vúlé 'bṵ́ tị gâlé rĩ tu pá awálé ãmvé 'dãá, ĩ'di 'bã
awá agá ũcõgõ sĩ, ãvṵ̃ ãngũ ãlṵ̃lé 'bṵ́ agâlé.
12 Ndre mãlãyíkã ru sulépi bõngó imve agá la kí ĩrḩ̃, ri kí ãngũ sĩ Yẹ́sṵ̃
'bã ãvũ 'bãjó rĩ gá, ãlu rĩ drḩ̃ gâlé ru ãzí rĩ ándrá pá gâlé ru.
13 Mãlãyíkã zị kî ĩ'di, "Ũkú 'dĩ, mi awá ã'du sĩ?" Umvi ĩ'baní jọ, "'Bá ãzí
'dụ kí mání Úpí mádrḩ̃ 'bã ãvũ rá, wó ánḩ̃ dó mụ kí 'bãlé la íngõlé yã rĩ gá
ku!"

† **20:1** Mãrákõ 15:46

14 Mãríyámũ la mụ ịjọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, uja ru ãngũ ndrelé ĩ'di 'bã
ũngúkú gâlé, ndre Yẹ́sụ̃ tu pá ĩ'di ũngúkú gá 'dãá, wó nị̃ 'dĩ Yẹ́sụ̃ 'i yã rĩ
gá ku.
15 Yẹ́sụ̃ zị ĩ'di, "Ũkú 'dĩ, mi awá ã'du sĩ? Mi ã'di ndrụ̃?" Ũrã Yẹ́sụ̃ 'i 'bá
ámvụ́ sõlépi la, umvi ĩ'diní, "Úpí, ídrĩ 'dụ la mi 'i yã áni, ílũ mání ãngũ la
ma sĩ mụ a'dụ́lé la benĩ."
16 Yẹ́sụ̃ umve ĩ'di 'i, "Mãríyámũ!"

Uja ru ãngũ ndrelé Yẹ́sụ̃ rụ̃lé, jọ ĩ'diní Yãhụ́dị̃ tị sĩ, "Rãbọ́nị̃." (Ífí la
Ímbápị.)
17 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, "Mí aló áma ụrụ'bá ku, ã'dusĩku átụ drĩ mâ Átẹ́pị rụ́
'bụ̃ gâlé ku. Wó ímụ mâ ádrị̃pịka 'ba rụ̃lé, ílũ ĩ'baní ịjọ́ 'dĩ 'i. Ma mụ tụlé
mâ Átẹ́pị rụ́ vâ Átẹ́pị ĩmidrị̃ 'i, Ãdróŋá mâ rĩ 'i, ãzíla Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'i."
18 Mãríyámũ Mãgãdẽlénã mụ dó 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'ba rụ̃lé ịjọ́ 'dĩ
trũ, jọ ĩ'baní, "Ándre Úpí 'i áma mịfị̃ sĩ rá." Ãzíla nze dó ịjọ́ Úpí 'bã jọlé
ĩ'diní rĩ kí vú ĩ'baní.

Yẹ́sụ̃ i'da ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî
(Mãtáyõ 28:16-20; Mãrákõ 16:14-18; Lụ́kã 24:36-49)

19 Sãbátũ 'bã ĩndró sĩ, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ tra kí ru jó agá, icí kí kẽjị́tị
cí ũrị̃ 'bá ãmbogo 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ sĩ. Yẹ́sụ̃ afí jó agá 'dõlé, tu pá kí
drĩdríŋĩ gá! Jọ ĩ'baní, "Ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru ĩminî."
20 Ĩ'di mụ ịjọ́ 'dĩ kí delé jọlé 'bo, i'da ru drị̃ kí lúmã abe. Ãyĩkõ fụ dó 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ĩ'bã kí Úpî ndrejó rĩ sĩ.
21 Yẹ́sụ̃ jọ vâ ĩ'baní ĩ̃dị́, "Ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru ĩminî. Mâ Átẹ́pị 'bã áma tị
ãpẽjó rĩ áni, ápẽ vâ ĩmi tị."
22 Vu ãvẽ̃vĩ̃ kí drĩ̃ gá, jọ ĩ'baní, "Ĩmi a'ị̃ Úríndí Ãlá 'dĩ 'i.
23 'Bá ĩmĩ̃ ịjọ́ ũnzí la trũjó ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ rá rĩ, ála ĩ'di trũ 'bụ̃ gâlé rá. Wó
'bá ĩmĩ̃ ịjọ́ ũnzí la trũjó ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ ku rĩ, útrũ ĩ'di 'bụ̃ gâlé ku."

Yẹ́sụ̃ i'da ru Tómãsĩ nî

24 Tómãsĩ D̃ĩdị́mã 'i rĩ, ándrá 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé mụdrị̃ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ 'dã 'bã
ãzí. Ụ̃'dụ́ Yẹ́sụ̃ 'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé ãzí rĩ 'baní rĩ sĩ ĩ'di 'dáyụ.
25 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé ãzí rĩ jọ kí ĩ'diní, "Ãndre Úpí 'i rá."

Tómãsĩ umvi ĩ'baní, "Ándre jõ drĩ lũsũmárĩ 'bã pámvú kí ku ãzíla ásu
jõ drĩ áma tĩndrímváŋá lũsũmárĩ 'bã pámvú 'dã gá ku, ãzíla áma drị̃ lúmã
la sõlé ãjụ́ sĩ rĩ gá ku, má icó ịjọ́ ĩmĩ̃ jọlé 'dĩ kí ã'ị̃lé ku."
26 Sãbị́tị̃ ãlu 'bã vúlé gá, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ tra kí vâ ru ãngũ ãlu 'dã
gá, Tómãsĩ dó kí drĩdríŋĩ gá 'dãá cí, icí kí vâ 'dĩ sĩ kẽjị́tị cí. Cécé ándrá
drị̃drị̃ rĩ áni, Yẹ́sụ̃ tu pá kí drĩdríŋĩ gá, jọ ĩ'baní, "Ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru ĩminî."
27 Jọ dó Tómãsĩ ní, "Índre áma drị̃ kí, ísu ími tĩndrímváŋá kí agá 'dâ
ãzíla mí ĩ̃jũ ími drị̃ sulé áma lúmã sõlé ãjụ́ sĩ rĩ gá. Mí adru ã'ị̃táŋâ kóru
ku, mí ã'ị̃ ịjọ́ mádrị̃ 'i."
28 Tómãsĩ umvi Yẹ́sụ̃ ní jọ, "Mi Úpí mádrị̃ 'i ãzíla Ãdróŋá mádrị̃ 'i."
29 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, "Mí ã'ị̃ ma mî áma ndrejó mịfị̃ sĩ rá rĩ sĩ. Drĩ̃ị̃ẹ́ba 'bá
áma ndrelépi ku, wó ịjọ́ mádrị̃ ã'ị̃lépi rá rĩ 'banî."

Ásị̃sị̃ŋá ãmbógó Yõhánã 'bã bụ́kụ̃ 'dĩ sĩjó rĩ

30 Yẹ́sṹ idé tálí kí ũ'bí ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã kí ndrelé cé rĩ kí, ãzí
rĩ kí vâ ũ'bí ru wó sĩlé vũ̃rṹ bṹkṹ 'dĩ agá ku rĩ kí.
31 Wó úsĩ ịjọ́ 'dĩ kí míní sĩ ã'ĩjó la Yẹ́sṹ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i, Ãdróŋá Ngọ́pị 'i,
ãzíla míní ĩ'di ã'ĩjó rĩ sĩ, mi dó sĩ adru ídri mgbã rĩ trũ ĩ'di rṹ sĩ.

21

Yẹ́sṹ 'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé ãzí rĩ 'baní rĩ

1 Ṹ'dṹ ãzí sĩ, Yẹ́sṹ i'da vâ ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní mĩrĩ Tị̃bẹ́rĩ̃yã *
tị gá, ịjọ́ 'dĩ idé kí ru 'dĩ 'bã áni.
2 Ịsṹ Sĩ̃mọ́nĩ̃ Pétẽrõ 'i, Tómãsĩ Dĩ̃dĩ̃mã 'i, Nãtãnĩ̃yẹ́lĩ̃ angálépi Kána Gãlĩ̃lĩ̃
gá rĩ, anzị Zĩbĩdáyõ drĩ̃ kí, ãzíla 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kí abe ãngũ ãlu
gá.
3 Sĩ̃mọ́nĩ̃ Pétẽrõ jọ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí rĩ 'baní, "Ma mụ ĩ̃'bị
'belé."
'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ãzí rĩ jọ kí, "Ãma mụ mí trũ." Tụ kí dó pírí filé í'bó
agâlé sĩ ĩ̃'bị 'bejó ịnĩ̃-ãrã, wó a'bé kí ĩ̃'bị ãluŋá la ku.
4 Ãngũ 'bã ụwĩ agá ũ̃'bṹtị sĩ, Yẹ́sṹ tu pá túpũ gá ĩ̃yĩ́tị gá 'dãá, wó 'bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ nĩ̃ kí 'bá 'dã ĩ'di 'i rĩ gá ku.
5 Yẹ́sṹ umve kí, zị kí, "Mâ wõ̃rĩ̃kâ, ĩ̃'bị ĩmi rṹ 'dâ cí yã?"
Umvi kí ĩ'diní, "'Dáyụ!"
6 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩ̃'be bóyí ĩmidrĩ̃ 'dĩ kí í'bó 'bã wókõ ãndá gá rĩ gâlé ru,
ĩmi ú'dî'da ĩ̃'bị a'bé rá." 'Be kí bóyí kí ĩ̃yĩ agâlé, ũ̃'bĩ̃ kí bóyî asélé tí ĩ̃'bị 'bã
'dejó bóyí agá wẽwẽ rú rĩ sĩ.
7 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ jọ Pétẽrõ ní, "'Bá ĩ'di Úpí 'i!" Sĩ̃mọ́nĩ̃
Pétẽrõ la mụ arelé la 'bá ĩ'di Úpí 'i, umbé ru ụrụ'bá bõngó sĩ ĩ'di 'bã tá
u'ájó pílílí ru rĩ sĩ. Mvu dó ĩ̃yĩ agâlé ĩ̃yĩ wẽlé ĩ̃yĩ 'bã gọ́rõ̃tị́yõ̃ gâlé.
8 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí acelépi í'bó agá 'dĩ kí asé kí dó ĩ̃'bị ãnzị
'dĩ kí bóyí trũ ĩ̃yĩ́tị gá 'dõlé, ã'dusĩku ace cajó ĩ̃yĩ́tị gâlé mítã túrú ãlu 'dĩpí.
9 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ ãfũlé í'bó agâlé ĩ̃yĩ́tị gá 'dõlé 'bo, ndre kí
ãcí ũdũlé velépi 'bo rĩ drĩ̃ gá ĩ̃'bị kí ũ'bĩ agá nĩ, ãzíla mũkátĩ trũ.
10 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩmi ají ĩ̃'bị ĩminí a'bélé rĩ kí 'bã ãzí kî."
11 Sĩ̃mọ́nĩ̃ Pétẽrõ tụ filé í'bó agâlé mụlé ĩ'ba abe bóyî asélé cínákí drĩ̃ gá
'dõlé, ala gá ĩ̃'bị ãmbogo use-use rĩ kí túrú ãlu kãlĩ̃ tõwú drĩ̃ na. Ị̃'bị 'baní
táni adru agá wẽwẽ rú tí, bóyí ce ku.
12 Yẹ́sṹ umve dó kî, jọ ĩ'baní, "Ĩmi amṹ, ãma amṹ kí ãkónã ũ̃'bṹtị drĩ̃
nalé!" Wó 'bá ãzí 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí agá 'dãá ĩ'di zị̃lépi "Mi ã'di 'i?"
la yụ, ã'dusĩku nĩ̃ kí ĩ'di cé.
13 Yẹ́sṹ a'dṹ mũkátĩ ĩ'di 'bã drĩ̃ gá, fẽ ãzí rĩ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní
nalé, idé vâ ĩ̃'bị kí sĩ cécé 'dĩ 'bã áni.
14 'Dĩ palé na Yẹ́sṹ 'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní ĩ'di 'bã angájó
ídri drã agá 'bo rĩ sĩ rĩ 'i.

Yẹ́sṹ 'bã azijó Pétẽrõ ní rĩ

15 'Bá 'dĩ kí mụ ãkónã delé na agá 'bo, Yẹ́sṹ zị Pétẽrõ 'i, "Sĩ̃mọ́nĩ̃ Yõhánã
ngọ́pị, ílẽ ma ãndá ãni ndẽ 'bá ãzí 'dĩ kí rá yã?"
Pétẽrõ umvi ĩ'diní, "Ãndá Úpí, ínĩ̃ cé álẽ mi rá."

* **21:1** Mĩrĩ 'dĩ ála vâ ĩ'di umve *mĩrĩ Gãlĩ̃lĩ̃ 'i.*

Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, “Ífẽ mâ kãbĩlõmvaka 'baní ãkónã.”
16 Yẹ́sų̃ zị Pétẽrõ pâlé ị̃rị̃ rĩ sĩ, “Sị̃mọ́nị̃ Yõhánã ngọ́pị, ílẽ ãndá-ãndá rú
ma rá yã?”
Pétẽrõ umvi, “Wõyí Úpí, ínị̃ cé álẽ mi 'i rá!”
Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, “Ímba mâ kãbĩlõ kí tã.”
17 Yẹ́sų̃ zị Pétẽrõ pâlé na rĩ sĩ, “Sị̃mọ́nị̃ Yõhánã ngọ́pị, ílẽ ma rá yã?”
Pétẽrõ u'á dó cãndí sĩ Yẹ́sų̃ 'bã ĩ'di zịjó pâlé na, “Ílẽ ma rá yã?” rĩ sĩ.
Umvi dó Yẹ́sų̃ ní, “Úpí ínị̃ ịjọ́ pírí, ínị̃ álẽ mi rá yã rĩ gá cé.”
Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Ífẽ ãkónã mâ kãbĩlõ 'banî.
18 Ájọ míní ịjọ́ mgbã, mi ándrá drĩ adrujó kãrị́lẹ̃ rú rĩ sĩ, mi ími ũ̃sų̃, mi
drị̃ ko mụlé ãngũ ími ásị 'bã lẽlé rĩ gá. Wó ídrĩ dó drụ́zị́ de 'bo, mi dó ími
drị́ kí ĩjũ, 'bá ãzí kí dó ími umbé nĩ, ãzíla kí dó ími drị̃ ce agụlé ãngũ ími
ásị 'bã lẽlé ku rĩ gá.”
19 Yẹ́sų̃ jọ ịjọ́ 'dĩ íni la lũjó la Pétẽrõ ní drãŋá drụ́zị́ ĩ'di 'bã drãjó rĩ la
rụ́kụma ají Ãdróŋá ní íngoní yã rĩ drị̃ gá. Yẹ́sų̃ jọ dó Pétẽrõ ní, “Íbĩ áma
vú!”

Yẹ́sų̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé lẽlé ambamba rĩ be

20 Pétẽrõ uja tị ĩ'di 'bã ũngúkú gâlé, ndre 'bá Yẹ́sų̃ imbálé ĩ'di 'bã lẽlé
ambamba rĩ 'i ĩ'di 'bã kí vú ãbĩ agá. 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé 'dĩ ándrá ru ãt̃ị́lépi
Yẹ́sų̃ ụrụ'bá gá ĩ'baní íná ãs̃ịjó rĩ najó rĩ sĩ, zịlépi la, “Ã'di la mụ ími mẹ́lẹ́
mbelé nĩ?” yã rĩ 'i.
21 Pétẽrõ la mụ 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba 'dã ndrelé 'bo,
zị Yẹ́sų̃ 'i, “Ã'du la mụ ru idélé ĩ'di rụ́ nĩ?”
22 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Ádrĩ lẽ 'bã adru ídri kpere mâ ãgõ agá, ími ịjọ́ ala
gá cí yã? Mí ãbĩ áma vú áyụ!”
23 Ịjọ́ 'dĩ iré dó 'bá Yẹ́sų̃ ã'ị̃lépi rá rĩ 'bã ãzí kí bị́lẹ́ gá, 'bá ĩ'di 'bã imbálé
'dĩ icó dó drãlé ku. Wó ịjọ́ Yẹ́sų̃ 'bã jọlé rĩ adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ mụ
drãlé ku íni ku. Jọ 'bãngá, “Ádrĩ lẽ 'bã u'á ídri, 'bã drã ku kpere mâ ãgõ
agá ími ịjọ́ ala gá cí yã?”
24 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé 'dĩ bãsĩ 'bá ịjọ́ 'dĩ kí vú nzelépi, ãzíla kí sĩlépi nĩ
rĩ 'i, ãnị̃ cé ịjọ́ ĩ'di 'bã sĩlé rĩ kí ịjọ́ mgbã la.
25 Ịjọ́ ãzí Yẹ́sų̃ 'bã idélé wẽwẽ rú la kí cí. Ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé wẽwẽ rú 'dĩ kí
údrĩ tá kí sĩ pírí bụ́kų̃ kí agá la, mání ndrejó la rĩ sĩ ũ̃nọ́kụ́ icó tá calé sĩ kí
tãmbajó pírí ku.

'Etáŋá
'Bá tị ũpẽlé rĩ 'badrị̃

Yẹ́sṵ̃ ní tụjó 'bṵ̃ gá rĩ
(Mãrákõ 16:19-20; Lụ́kã 24:50-53)

1 Ãmbógó Téfũlõ, bṵ́kṵ̃ mádrị́ mâ sĩlé drĩ̃drĩ̃ rĩ agá, ásĩ ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã idélé,
ãzíla ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí drĩ̃ gá, sáwã ĩ'di i'dójó ãzị́ ĩ'didrĩ̃ ngajó rĩ sĩ,
2 kpere ĩ'di 'dụ agá 'bṵ̃ gâlé. Ú'dụ drĩ ĩ'di 'bṵ̃ gâlé ku rú, azị ị́jọ́ 'dĩ
ímbá'bá ĩ'di ãni ĩ'di 'bã ũpẽlé ṵ̃pịgọ̃ŋa rú 'dĩ 'baní ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drĩ̃
sĩ.
3 Ṵ'dṵ́ kãlị́ sụ 'dĩpí ĩ'di 'bã drãŋá 'bã vúlé gá, i'da ru pâlé wẽwẽ rú, 'bã
ndre kí 'i ídri rú rĩ, jọ kí ị́jọ́ ĩ'ba abe Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã drĩ̃ gá.
4 Ṵ'dṵ́ ãlu kí mụ amṵ́lé ãngũ ãlu agá 'bo, jọ ĩ'baní ị́jọ́ 'dĩ 'i, "Ĩmi a'be
Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ ku. Ĩtẽ 'dâ kpere fẽtáŋá ándrá mâ ị́jọ́ jọlé ĩminí má átẹ́pị 'bã
ũyõ sõlé 'bo rĩ fẽ agá ĩminî.
5 Yõhánã fẽ ándrá bãbṵ̃tị́zĩ̃ ĩyị́ sĩ, wó ṵ́'dṵ́ were vúlé gá, ála ĩminí
bãbṵ̃tị́zĩ̃ fẽ Úríndí Ãlá rĩ sĩ."
6 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ru tralé ãngũ ãlu gá ĩ'di trũ ĩ̃dị́ 'bo, zị kí
ĩ'di, "Úpí, mi dó ú'dî'da mụ ũpĩ fẽlé vúlé Ịsịrayị́lĩ̃ 'badrị́ yã?"
7 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, "Sáwã kí ṵ́'dṵ́ la abe má Átẹ́pị Ãdróŋá ũ'bã kí ũkpó
ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ. Adru dó sĩ ị́jọ́ ĩmi ãni la ku kí nĩ̃jó kí ru idé ã'dụtṵ́ rĩ yã rĩ.
8 Wó ĩdrĩ Úríndí Ãlá rĩ ịsṵ́ 'bo, ĩmi dó gá tré ũkpõ sĩ, ĩmi dó adru mâ
sãdínĩ̃ rú Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, Yṵ̃dị́yã gá, Sãmãríyã gá, ãzíla kpere ṵ̃nọ́kṵ́ ĩndṵ́
'bã ãsĩ̃ agá."
9 Yẹ́sṵ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, ú'dụ dó ĩ'di ụrụgá 'bṵ̃ gâlé, ĩ'bã kí drĩ
ĩ'di ndre agá 'dâ, cọtị ṵ̃rṵ́'bṵ̃ atrị ĩ'di kí mẹ́lẹ́tị gá 'dãá cí.
10 Wó ĩ'bã kí ãngũ ndre agá ụrụgâlé Yẹ́sṵ̃ 'bã mụ agá 'dĩ gá 'dâ, cọtị 'bá
ãzí ĩ̃rĩ̃ bõngó sṵ̃lépi imvesílílí la tu kí pá kí andre gá 'dâ,
11 jọ kí, "Ĩmi 'bá Gãlị́lĩ̃ gá 'dĩ, ĩtu pá ãngũ ndrelé 'bṵ̃ gâlé íni la ã'du sĩ yã?
Yẹ́sṵ̃ ĩmĩ ndrelé 'dụlé ụrụgâlé 'dĩ 'i, ĩ'di drṵ́zị́ ãgõ cécé ĩmĩ vâ ĩ'di ndrejó
mụ agá 'bṵ̃ gâlé 'dĩ 'bã áni."

'Bá pẽjó Yṵ́dãsĩ̃ 'bã kẽjĩ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 27:3-10)

12 'Dã 'bã ũngúkú gá ṵ̃pịgọ̃ŋa Yẹ́sṵ̃ drị́ 'dĩ gõ kí dó vúlé Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃
gâlé angájó túpũ umvelé 'Bé Mĩzẽyị́tṵ̃ drĩ̃ 'i rĩ drĩ̃ gá. 'Bé 'dĩ ĩ'di ãni rú la
kị́lõ̃mítã ĩ̃rĩ̃ 'dĩpí angájó táwṵ̃nĩ̃ agâlé.
13 'Bá 'dĩ kí mụ filé táwṵ̃nĩ̃ agâlé 'bo, mụ kí dó tụlé jó ĩ'bã kî sĩ u'ájó rĩ
agâlé. 'Bá mụlépi rĩ kí; Pétẽrõ 'i, Yõhánã 'i, Yãkó'bõ 'i, Ãndẽríyã 'i, Fị́lị́pọ̃
'i, Tómãsĩ 'i, Bãrĩtõlõmáyõ 'i, Mãtáyõ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pị 'i, Sĩ̃mọ́nĩ̃
'bá ã'dị́ dịlépi 'bá Rṵ́mĩ̃ gá 'dĩ 'ba abe rĩ 'i, ãzíla Yṵ́dãsĩ̃ Yãkó'bõ ngọ́pị 'i.
14 'Bá 'dĩ kí ru tra ṵ́'dṵ́ pírí sĩ Ãdróŋá zịlé ãngũ ãlu agá, ũkú ĩ'ba abe
'dãá rĩ kî trũ, Mãríyámũ Yẹ́sṵ̃ 'bã ãndrẽ trũ, ãzíla Yẹ́sṵ̃ 'bã ádrị́pịka abe.
15 Ṵ'dṵ́ were vúlé gá, 'bá ãni rú túrú ãlu kãlị́ ĩ̃rĩ̃ Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ tra kí
ru ãngũ ãlu gá, Pétẽrõ angá pá tulé ụrụgá jọ,

16 “Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvǫ́pı̨ka, ı́jǫ́ ándrá sı̃lé bı̨́kū̃ Ãdróŋá drı̨̃ agá
Úríndí Ãlá 'bã lũlé Dãwı̨́dı̨̃ ní ĩ'di 'bã ı́jǫ́ nzejó Yı̨́dãsı̨̃ ú'dı̨̃'da acálépi 'bá
Yę́sū̃ rı̨lépi 'dĩ 'bã ãzí ru rĩ drı̨̃ gá rĩ, 'bã idé ru cécé 'dĩ áni.
17 Yı̨́dãsı̨̃ ándrá 'bá ãma ãzí ru la, ĩ'di ándrá vâ ãzı̨́ nga ãma abe.”
18 (Sĩlíngĩ Yı̨́dãsı̨̃ 'bã ı̨sı̨́lé ádrízã ĩ'didrı̨́ ũnzí 'dĩ sĩ rĩ sĩ, ayú kí ĩ'di sĩ
ámvı̨́ ĩgbãjó. Yı̨́dãsı̨̃ drã ámvı̨́ 'dã agá 'dãá, a'dé vũrı̨́, ala kpẽ rá, ãzíla
ífí la ãlĩ kí ru ãmvé. *
19 'Bá pírí u'álépi Yę̃rı̨́sãlę́mū̃ gá 'dãá 'dĩ nı̨̃ kí ı́jǫ́ ı́jǫ́ ru idélépi 'dĩ drı̨̃ gá
rá, are kí vâ ı́jǫ́ drı̨̃ la gá rá. Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, ãngũ 'dã umve kí ĩ'di tı̨ ĩ'badrı̨́ gá rĩ
sĩ Ãkẽlĩdámã 'i ífí la Ámvı̨́ Ãrí drı̨ rĩ 'i.)
20 Pétẽrõ jǫ, “Bı̨́kū̃ Zãbı̨́rı̨̃ drı̨̃ agá ísĩ ı́jǫ́ 'dĩ 'i,
“ ‘Lẽ jó ĩ'didrı̨́ gá rĩ 'bã acá ándrú ru;
'bá ãzí 'bã u'á vâ ala gá ku.’ †
Ísĩ vâ ı́jǫ́ 'dĩ íni,
“ ‘'Bá ãzí ndú la 'bã 'dı̨ ãngũ ĩ'diní sĩ ãzı̨́ ngajó rĩ nĩ.’ †
21-22 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí ndú la 'bã afí dó ãma agá sãdínĩ rú ángáŋá Yę́sū̃
'bã angájó ídri rĩ icéjó; 'bá íni rĩ 'bã adru 'bá u'álépi ãma abe i'dójó ı̨́'dı̨́
Yõhánã 'bã bãbū̃tı̨zı̨̃ fẽjó Yę́sū̃ nî rĩ gá, Yę́sū̃ 'bã ácı̨́ŋá ãma abe rĩ agá pírí
la, kpere acájó ĩ'di 'bã 'dı̨ŋá ĩ'di 'dı̨ŋjó 'bū̃ gâlé rĩ ndrelépi cé rĩ 'i.”
23 'Bá 'dĩ pẽ kí dó 'bá kí ı̃rı̨̃: Yū̃sı̨́fū̃ umvelé Bãrĩsábã 'i vâ umvelé Jı̨́sı̨̃tǫ̃
'i rĩ kí Mãtíyã be.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá, zı̨ kí Ãdróŋá, jǫ kí, “Úpí, ínı̨̃ ãma pírí 'dâ 'dĩ kí ásı̨́
cé, ílũ ãmaní 'bá mî pẽlé ı̃rı̨̃ 'dĩ kí agá,
25 'bá icólépi ãzı̨́ ngalépi ū̃pı̨́gǫ́ŋá ru Yı̨́dãsı̨̃ ãma a'belépi drãlépi 'bo rĩ
'bã kẽjı̨́ gá rĩ 'i.”
26 Ãdróŋá zı̨ŋá 'dã 'bã ũngúkú gá, 'be kí dó jẽgê 'bá ı̃rı̨̃ 'dĩ kí ũpẽjó, jẽgê
'de dó Mãtíyã drı̨̃ gá. Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, 'bã kí dó ĩ'di 'bá mı̨drı̨́ drı̨̃ ãlu 'dã abe ãzı̨́
ngajó ū̃pı̨gǫŋa Yę́sū̃ drı̨̃ 'bã ãzí ru.

2

Amı̨́ŋá Úríndí Ãlá rĩ drı̨̃ rĩ

1 Ụ'dı̨́ ū̃mū̃ Pẽndẽkósĩtõ * drı̨̃ rĩ la mı̨ acálé 'bo, 'bá Yę́sū̃ vú bĩlépi 'dĩ
tra kí ru pírí ãngũ ãlu gá.
2 Gbõŋáŋá ru ı̨́'dı̨́kǫ́ ãzí angá ụrụgâlé cécé wãbáŋá nulépi ũkpó sĩ rĩ
áni, ga jó ĩ'bã kî sĩ rijó 'dã agá tré.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá ndre kí ãko ãzí i'dálépi ãcí 'bã idrakátı̨ áni la awa
ru ndú-ndú, ãzíla u'de kí 'bá ãlu-ãlu drı̨̃ gá pírí. 4 'Bá 'dĩ ga kí dó Úríndí
Ãlá rĩ sĩ tré, i'dó kí dó ı́jǫ́ jǫlé tı̨ ndú-ndú sĩ, Úríndí 'bã fẽlé 'bã jǫ kí rĩ 'bã
áni.
5 'Dãá 'bá Yãhı̨́dı̨̃† rú angálépi sı̨́rı̨́ ndú-ndú gá 'bū̃ ı̃ndı̨́ gá Ãdróŋá
rulépi 'dĩ, atrá kí ándrá ru ū̃mū̃ 'dã gá Yę̃rı̨́sãlę́mū̃ gá 'dãá.
6 Kí mı̨ ı̨́'dı̨́kǫ́ nulépi 'dĩ arelé 'bo, ãcę̃ kí ı́ŋgú sĩ ã'du la ru idé nĩ yã rĩ
ndrelé. 'Bá 'dĩ ū̃sū̃ kí ū̃sū̃-ū̃sū̃, ã'dusĩku are kí 'bá Yę́sū̃ vú bĩlépi 'dĩ ãlu-ãlu
kí ı́jǫ́ jǫ agá tı̨ ĩ'badrı̨́ gá rĩ sĩ.

---

* **1:18** Mãtáyõ 27:5 jǫ, *Yı̨́dãsı̨̃ nzi ru cénĩ-cénĩ rú.* Ĩ'di 'bã a'déŋá 'dã ãzí sĩ acé ĩbáká 'dã trũ acé-acê.

† **1:20** Zãbı̨́rı̨̃ 69:25 † **1:20** Zãbı̨́rı̨̃ 109:8 * **2:1** *Pẽndẽkósĩtõ* ĩ'di ū̃mū̃ ı̨́'dı̨́ kãlı̨ tõwú Yę́sū̃ 'bã drãŋá vúlé gá rĩ 'i. † **2:5** *Yãhı̨́dı̨̃* 'dĩ vâ rı̨́ ãzí 'bá Ị́sı̨rayı̨́lı̨̃ rú rĩ 'badrı̨̃.

7 'Bá 'dĩ acá kí ũsũ̱táŋá sĩ jọ kí kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ rú, “Mgbã rĩ gá
'bá ị́jọ́ jọlépi 'dĩ adru kí 'bá Gãlị́lĩ gá la ku yã?
8 Wó ãma are kí ị́jọ́ jọ tị ãmadrị́ lịcọ́ gá rĩ kî sĩ cé íngoní-íngoní ru?
9 Ãma angá kí Pátĩyã gá, Mẹ́dĩ gá, Ĩlámũ gá, Mẽsõpõtámĩyã gá, Yṹdịyã
gá, Kãpãdókĩyã gá, Põ̃ṇ̃tásĩ̱ gá, Ásĩyã gá,
10 Fị̃rị̃gị̃yã gá, Pãmũfílĩyã gá, Mị̃sị̃rĩ̱ gá, ãma ãzí 'dĩ angá kí Lị́bĩ̱yã 'bã
wókõ táwũ̃ṇ̃ Kũ̱rẹ́ṇ̃ gá, ãmṵ́ ãzí 'dĩ angá kí Rṵ́mĩ̱ gá
11 (ãma ãzí Yãhṵ́dĩ̱ rú vâ 'bá Yãhṵ́dĩ̱ rú ku ru ujalépi ã'ĩ̱táŋá Yãhṵ́dĩ̱ drĩ̱
agá) rĩ angá kí Kũ̱rẹ́tĩ̱ gá ãzíla Ãrábũ 'bã ãngũ gá, wó ãma are kí 'bá 'dĩ kí
ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã idélé ũsũ̱táŋá ru 'dĩ kí jọ agá tị ãmadrĩ̱ sĩ, ãzíla ãma are kí
ãma bị́lẹ́ sĩ!”
12 'Bá 'dĩ kí drĩ̱ iza ru, ri kí ru ụzị́lé kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ rú, “Ị́jọ́ 'dĩ
'bã ífí íngoní?”
13 'Bá ãzí rĩ ri kí kí gụlé gũ̱gũ̱ jọ kí, “'Bá 'dĩ mvụ kí 'bãngá íwá!”

Ị́jọ́ Pétẽrõ 'bã nzelé rĩ 'i

14 Pétẽrõ asé ru pá tulé drĩ̱lẹ́ gá ũ̱pị́gọ́ŋá mụdrị́ drĩ̱ ãlu 'dĩ abe i'dó ị́jọ́
jọlé ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ jọ, “Mâ ádrĩ̱pịka 'bá Yãhṵ́dĩ̱ rú ãzíla 'bá pírí u'álépi
Yẽ̱rṹsãlẹ́mũ̱ gá 'dĩ, ĩmi are ị́jọ́ mâ mụlé jọlé ị́jọ́ ru idélépi ú'dî'da 'dĩ drĩ̱ gá
rĩ múké-múké.
15 'Bá 'dĩ ĩmẽrã kí cécé ĩminí ũrãlé 'dĩ 'bã áni la ku ãngũ drĩ̱ ũ̱'bṹtị.
16 Be la ị̃sṹ kí ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drị́ ándrá nábĩ̱ Yọ́wẽ̱lĩ̱ 'bã jọlé rĩ 'i:
17 “ ‘Ãdróŋá jọ, ṹ'dṹ ãsĩ̱jó rĩ sĩ,
ma Úríndí mádrĩ̱ ũsũ 'bá kí drĩ̱ gá pírí.
Anzị ĩmidrĩ̱ kí ãzíla izonzi ĩmidrĩ̱ abe kí ị́jọ́ kí ũlũ,
kãrị́lẹ̃ ĩmidrĩ̱ kí mụ ícétáŋá ndú-ndú ndrelé,
'bá ãmbá 'dĩ kí urobí la kí ũbĩ.
18 'Bo ma vâ Úríndí ũsũ ãtí'bó mádrị́ ãgọbị rú,
ãzíla ũkú ru rĩ kí drĩ̱ gá;
ṹ'dṹ 'dã sĩ ĩndĩ, kí vâ sĩ ị́jọ́ kí ũlũ ĩndĩ.
19 Ma vâ ị́jọ́ ãzí ũsũ̱táŋá ru la kí i'da 'bũ̱ gâlé,
ãzíla ícétáŋá ãzí kí idé ũ̱ñọ́kṹ gá 'dâ,
ãrí, ãcí ãzíla ãcíkã kụngụdẹ la.
20 Ị̃tṹ la mụ adrulé ị̃ni rú, ĩmbâ la mụ adrulé ãrí ru.
Ị́jọ́ 'dĩ kí ru idé ráká, ṹ'dṹ ãmbógó
Úpí drị́ ị́jọ́ lịjó rĩ la mụ acálé ĩndõ.
21 'Bá Úpî rṹ umvelépi rĩ la patáŋá ị̃sṹ rá.’ †
22 “Ĩmi 'bá mádrị́ Ị̃sị̃rayị́lĩ̱ rú 'dĩ, ĩmi are ị́jọ́ 'dĩ 'i, Yẹ́sũ̱ Nãzẽ̱rẹ́tĩ̱ rú 'dĩ bãsĩ
'bá ándrá Ãdróŋâ 'bã ũkpó fẽjó ĩ'diní 'bá kí adríjó ãzíla ícétáŋá ndú-ndú
kí idéjó ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ rĩ 'i. Ĩnĩ̱ ị́jọ́ 'dĩ kí pírí cé.
23 Ãdróŋá itú ándrá ị́jọ́ 'dĩ ídu fẽ Yẹ́sũ̱ ĩmidrị́. Ĩmi itú dó sĩ ĩmi 'bá ũnzí
'dĩ abe ĩ'di 'dụjó mụlé 'dị̃lé rá ĩ'di ipaŋá mũsãlá'bã sị́ gá rĩ sĩ.
24 Ãdróŋá fẽ ndẽ drã rá, inga dó sĩ ĩ'di ídri rú, drã icó dó sĩ ũkpõ 'bãlé
ĩ'di drĩ̱ gá ku.
25 Úpí Dãwṹ́dĩ̱ jọ ị́jọ́ ĩ'di drĩ̱ gá,
“ ‘Ṹ'dṹ pírí ma Úpí mádrĩ̱ ndre áma drĩ̱lẹ́ gá,

† **2:21** Yọ́wẽ̱lĩ̱ 2:28-32

ĩ'di áma drı̨ ãndá rĩ gá mání ũkpõ fẽjó,
má icó dó sĩ idélé ũrı̨ sĩ ku.
26 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãyĩkõ fi áma ásı̨ gá, ãzíla ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí ãyĩkõ rú ĩndĩ.
Ádrĩ táni adru ụrụ'bá ãrí trũ rĩ trũ tí, ma ásı̨ 'bã ị́jọ́ mádrı̨ kí tẽjó jã íni.
27 Ã'dusĩku Úpí mí icó áma a'belé 'bụ́ gâlé ku,
ãzíla mí icó 'bá mí ãni ãlá rĩ a'belé ŋmalé 'bụ́ gâlé ku.
28 Úpí, mí i'da mání gẽrı̨ ídri drı̨ gá rĩ 'bo,
ma dó u'á ãyĩkõ sĩ mî adrujó áma andre ga cí rĩ sĩ.' †
29 "Má ádrı̨́pı̨ka, ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ ãma áyı̨́pı̨ Dãwụ́dı̨̃ drı̨ gá, Dãwụ́dı̨̃ drã ándrá rá, ı̨̃sı̨ ĩ'di rá, ı̨̃nádrı̨ la kpere ú'dî'da ãma andre gá 'dâ cí.
30 Wó ĩ'di 'bã ándrá adrujó nábı̨̃ rú rĩ sĩ, ãzíla vâ ĩ'di 'bã nı̨̃jó la rá Ãdróŋá azı̨ ándrá ĩ'diní, drı̨́lẹ́ ĩ'didrı̨ kí agá 'dâ, ĩ'di ngọ́tı̨́ŋá ãzí inga ãlu ĩ'di mụ ãmbõgõ rụlé nĩ.
31 Dãwụ́dı̨̃ 'bã ị́jọ́ 'dĩ kí ndrejó ídu rĩ sĩ, jọ vâ ị́jọ́ Kúrísĩtõ 'bã angájó 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá rĩ 'i, jọ Ãdróŋá a'be ĩ'di 'bã ụrụ'bá ŋmalé 'bụ́ gâlé ku.
32 Ãdróŋá inga Yẹ́sụ̃ 'dĩ rá, ãma dó sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ pírí sãdínĩ̃ ĩ'di ãni.
33 Ãdróŋá 'dụ ĩ'di ụrụgá 'bãlé ĩ'di 'bã drı̨ ãndá rĩ gá, ãzíla ĩ'diní Úríndí Ãlá rĩ ịsụ́jó Átẹ́pı̨̃ drı̨ 'bo rĩ sĩ, ũsũ dó ãma pírí Úríndí Ãlá ándrá ĩ'di 'bã ị́jọ́ azı̨lé rĩ sĩ, ĩminí sĩ ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrejó ãzíla arejó 'dĩ.
34 Dãwụ́dı̨̃ tụ ándrá 'bũ̃ gâlé ku, wó jọ vâ,
" 'Úpí Ãdróŋá jọ Úpí mádrı̨ nî:
"Íri áma drı̨ ãndá gá 'dâ,
35 kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrı̨ kí 'bã agá ími pálé gá." ' †
36 "Ĩmi 'bá pírí Ịsịrayı̨́lı̨̃ gá 'dĩ 'bã nı̨̃ kí rá, Ãdróŋá inga Yẹ́sụ̃ ándrá ĩmĩ ipalé mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ adrujó Úpí ru ãzíla Kúrísĩtõ rú."
37 'Bá kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ị́jọ́ 'dĩ fi álı̨ kí ásı̨ gá ãzákírílílí, jọ kí Pétẽrõ ní ũ̃pı̨gọŋa ãzí 'dĩ abe, "Má ádrı̨́pı̨ka ãma dó ã'du idé ãma ní sĩ ãma pajó?"
38 Pétẽrõ umvi ĩ'ba nî, "Ĩmi uja ásı̨, ĩmi pírí 'bã bĩ kí bãbũ̃tı̨́zı̨̃ rụ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drı̨ sĩ, ị́jọ́ ũnzí ĩmidrı̨ 'dĩ kî sĩ ru trũ rá, ĩmi vâ sĩ ũkpó Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé rĩ ịsụ́ ĩndĩ.
39 Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azı̨lé 'dĩ bãsĩ ĩminí anzı̨ ĩmidrı̨ abe, ãzíla 'bá Ãdróŋá 'bã mụlé umvelé ĩ'di rụ́ 'dõlé ãngũ álı̨ gá 'dĩ kí abe."
40 Jọ vâ ĩ'baní ị́jọ́ wẽwẽ rú kí bı̨́lẹ́ ı̨̃ndụ́ lijó 'bã mãmálá ĩ'ba rụ́ jọ, "Ĩpa ĩminí ĩmi 'bá ú'dî'da ru izalépi rá 'dĩ kí agá 'dâ."
41 'Bá ị́jọ́ Pétẽrõ drı̨ ã'ı̨̃lépi rá rĩ bĩ kí bãbũ̃tı̨́zı̨̃ rá. Kãlãfe 'bá ã'ı̨̃lépi rá rĩ 'badrı̨ ũ'bã dó ru álĩfũ na sĩ ı̨̃dı̨.

Ídri 'bá ã'ı̨̃lépi rá rĩ 'badrı̨ 'i

42 'Bá Yẹ́sụ̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ fẽ kí ru ásı̨ pírí ímbátáŋá ũ̃pı̨gọŋa Yẹ́sụ̃ drı̨ rĩ kí 'bã imbálé rĩ drı̨ gá vâ tı̨ icíma drı̨ gá, vâ ãkónã naŋá gá, ãzíla Ãdróŋá zı̨ŋá gá.
43 'Bá pírí kí ándrá ũ̃sụ̃táŋá sĩ tálí wẽwẽ rú ándrá ũ̃pı̨gọŋa 'bã kí idélé rĩ kî sĩ.

† **2:28** Zãbụ́rı̨ 16:8-11 † **2:35** Zãbụ́rı̨ 110:1

44 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ ri kí u'álé ãngũ ãlu gá tị icíma kí agá, ãzíla ri kí
vâ ru ãzã kolé ãko pírí ĩ'badrḭ̃ kî sĩ.
45 Ãzí rĩ nga kí vâ ĩ'bã ãko kí ḭ̃tṹndãlé, awa kí séndẽ la kí kí drĩdríŋĩ gá
'bá ãlu-ãlu 'bã lẽŋá la rĩ 'bã vú sĩ.
46 Ṵ'dṹ ãlu-ãlu sĩ kí ru tra lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ agá. Kí íná ĩ'badrḭ kogâlé rĩ
kí ají nalé ãngũ ãlu gá ĩndrã kóru ãyĩkõ sĩ, ásḭ ãlu sĩ
47 Ãdróŋá ḭcṹŋâ trũ. 'Bá pírí lẽ kí kí ãvá sĩ. Ṵ'dṹ ãlu-ãlu sĩ Úpí Ãdróŋá
ũ'bã 'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi ĩ'diní palé rá 'dĩ kí kãlãfe ĩ'badrḭ̃ gá.

3

Pétẽrõ adrí 'bá acálépi rá ãko a'ḭ̃lépi rĩ

1 Ṵ'dṹ ãlu Pétẽrõ mụ kí Yõhánã be lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ agá sáwã úrômĩ
ḭ̃tọ́lọŋá sĩ, 'dĩ sáwã Ãdróŋá zịjó rĩ 'i.
2 Ịsṹ kí ágọ́bḭ ãzí tḭlé ãcá trũ la kẽjḭ́tḭ lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ gá ĩ'bã kí umvelé
Kẽjḭ́tḭ Ũniyambamba rĩ gá 'dãá. Ṵ'dṹ pírí 'bá kí ágọ́bḭ 'dĩ 'dụ agụlé kẽjḭ́tḭ
gâlé sĩ séndẽ a'ḭ́jó 'bá filépi lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ agâlé rĩ 'badrḭ.
3 Ĩ'di mụ Pétẽrõ kí ndrelé Yõhánã be fi agá, ã'bã drḭ ãko a'ḭ́jó ĩ'badrḭ.
4 Pétẽrõ kí Yõhánã be ndre kí ĩ'di biri, ãzíla Pétẽrõ jọ, “Mí andré ãngũ
ãma rṹ 'dõlé.”
5 Cọtḭ ndre ãngũ ĩ'ba rṹ ụrụgâlé, ũrãtáŋá 'i dó ãko ãzí ịsṹ ĩ'ba rṹ rá íni
rĩ trũ.
6 Wó Pétẽrõ jọ ĩ'diní, “Séndẽ mádrḭ 'dáyụ, wó ma míní ãko má be cí rĩ
fẽ. Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ Nãzẽ́rẹ́tḭ́ gá rĩ 'bã rṹ sĩ ájọ, mí angá ụrụgá ãzíla ímụ!”
7 Cọtḭ rụ ĩ'didrḭ ãndá rĩ gá, ãzíla ko ãzã la inga ĩ'di ụrụgá. Ḭ́jọ́ ãlu 'dĩ sĩ
ágọ́bḭ 'dĩ 'bã pá ãzíla ímgbíliŋá ịsṹ kí ũkpó rá.
8 Mvu ụrụgá, tu pá ĩ'di pá sĩ, ãzíla i'dó acḭ́lé. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ácḭ́ŋá,
umvúŋá ãzíla Ãdróŋâ rṹ ịcṹŋâ trũ, mụ dó Pétẽrõ kí abe lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃
agâlé.
9 'Bá 'dãá rĩ ndre kí ĩ'di mụ agá Ãdróŋá ịcṹŋâ trũ.
10 Ãzíla kí mụ ĩ'di ĩtrĩkãlé ágọ́bḭ jõ rilépi ãko a'ḭ́lépi kẽjḭ́tḭ lḭcọ́ Ãdróŋá
drḭ̃ gá ĩ'bã kí umvelé Kẽjḭ́tḭ Ũniyambamba 'dã gá rĩ 'i 'bo, acá kí ṹsṹtáŋá
sĩ ãzíla ṹrḭ̃ sĩ ḭ́jọ́ ru idélépi ĩ'di rṹ rĩ sĩ.

Ḭ́jọ́ Pétẽrõ 'bã jọlé lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ

11 Ágọ́bḭ 'dĩ 'bã drĩ u'de agá Pétẽrõ kí vú gâ sĩ Yõhánã be ãngũ ĩ'bã kí
umvelé Pãráta Sũlũmánĩ drḭ̃ 'i rĩ gá 'dãá, 'bá pírí 'dãá 'dĩ ãcẹ̃ kí pá utulé
kí andre gá 'dãá, wó ṹsṹ kí ḭ́jọ́ ru idélépi 'dĩ sĩ ṹsṹ-ṹsṹ.
12 Pétẽrõ la mụ 'bá 'dĩ kí ndrelé 'bo, jọ ĩ'baní, “Mâ ádrḭ́pḭka Ịsḭrayḭ́lĩ, ĩmi
ṹsṹ ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ã'du sĩ, ãzíla ĩmi ãngũ andré ãma rṹ 'dõlé biri íni la ã'du sĩ?
Ĩmi ũrã ḭ́jọ́ 'dĩ idé ru ũkpõ ãmadrḭ gá rĩ sĩ yã, jõku ãmaní Ãdróŋá rujó rĩ
fẽ ágọ́bḭ 'dĩ ní acḭ́jó nĩ?
13 Ãdróŋá Ịbụrahḭ́mṹ drḭ̃ 'i, Ĩsákã drḭ̃ 'i ãzíla Yãkó'bõ drḭ̃ 'i, Ãdróŋá ãmã
áyḭ́pḭka 'badrḭ̃ fẽ dḭ̃zã ĩ'di 'bã Ṹpḭ́gọ́ŋá Yẹ́sṹ drḭ. Wó ĩfẽ ándrá ĩ'di 'bá
ãzḭ́táŋá gá rĩ 'badrḭ, ĩgã ĩ'di Pĩlátõ drḭ̃lẹ́ gá, átã kpere Pĩlátõ 'bã ḭ́jọ́ ũrãjó
ĩ'di a'bejó rá rĩ gá.
14 Ĩ'di ándrá 'bá Ãlá ãzíla ḭ́jọ́ mgbã rĩ jọlépi rĩ 'i, wó ĩmi uja ĩ'di gãlé
úmgbé, ĩmi uja ĩ'di kẽjḭ gá Pĩlátõ zḭlé 'bá 'bá 'dḭlépi rĩ a'bejó áyụ.

15 Ĩ'dị 'bá 'bá drị̃ 'delépi ídri gá rĩ rá, wó Ãdróŋá inga ĩ'di drã agá rĩ sĩ rá, ãzíla ãma dó sĩ ị́jọ́ 'dĩ 'bã sãdínĩ.
16 Ũkpõ rṵ́ ĩ'didrị́ gá rĩ drị̃ fẽ ãvę̃vị̃ ágọ́bị́ acálépi rá 'dĩ ní nĩ. Ágọ́bị́ ĩminí ndrelé ãzíla nị̃́lé cé 'dĩ adrí ã'ị̃táŋá ĩ'diní rṵ́ Yẹ́sṵ̃ drị̃ ã'ị̃jó rĩ sĩ; ã'ị̃táŋá rṵ́ Yẹ́sṵ̃ drị̃ ã'ị̃jó rĩ 'bã ágọ́bị́ 'dĩ acálé múké, cécé ĩmi pírí 'bã ndrelé 'dĩ áni nĩ.
17 "Wó ú'dî'da, mâ ádrị́pịka Ịsịrayị́lị̃ rú 'dĩ, ánị̃ rá ị́jọ́ ĩmĩ ãzíla 'bá ãmbogo Yãhṵ́dị̃ rú ĩmĩ ãni 'dĩ 'bã kí idélé Yẹ́sṵ̃ ụrụ'bá gá 'dĩ kí ándrá ĩmĩ ị́jọ́ nị̃jó ku rĩ sĩ.
18 Ãdróŋá uyú ándrá ĩ'di 'bã nãbịya 'ba rṵ́ sĩ jọ, Kúrísĩtõ ĩ'didrị̃ la rú jõ ũcõgõ ịsṵ́, wó fẽ ị́jọ́ 'dĩ uja ru idélé ãndá-ãndá ru gę̃rị̃ 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ.
19 Ĩmi uja ásị́, ãzíla ĩmi uja tị Ãdróŋá rṵ́, ĩ'di dó sĩ ũnzĩkãnã ĩmĩ idélé 'dĩ kí trũ rá.
20 Ĩdrĩ idé la rá, Ãdróŋá la ĩminí ũkpó Úríndí drị̃ fẽ rá, ãzíla ĩ'di Kúrísĩtõ ĩ'di 'bã pẽlé ĩminí 'bo rĩ tị ãpẽ ị̃dị́.
21 Ĩ'di ace 'bṵ̃ gâlé kpere sáwã ãko pírí kí 'bãjó ú'dí rĩ 'bã acá agá cécé ándrá Ãdróŋá 'bã uyúlé ĩ'di 'bã nãbịya ãlá údu 'dĩ kí tị gâ sĩ rĩ áni.
22 Mṵ́sã jọ ándrá, 'Úpí Ãdróŋá la ĩminí nábị̃ ãzí inga cécé mâ áni angájó ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ. Lẽ ĩnga ãzíla ĩmi are ị́jọ́ pírí ĩ'di 'bã lũlé ĩminí rĩ kî.
23 'Bá ãzí nábị̃ 'dĩ tị arelépi ku rĩ ála ĩ'di awa 'bá Ãdróŋá drị́ rĩ abe ndú-ndú rá ãzíla ála ĩ'di 'dị rá.' †
24 "Ãzíla nãbịya pírí ándrá ṵ́'dṵ́kọ́ Ãdróŋá drị̃ arelépi Sámṵ̃wę̃ị̃ áni ãzíla vâ amṵ́lépi ĩ'di vúlé gá rĩ uyú kí amṵ́ŋá Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'i ãzíla ị́jọ́ ú'dî'da ru idélépi 'dĩ kî.
25 Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé nãbịya 'ba rṵ̃ sĩ rĩ kí ĩminí ãzíla ĩmi ale tị icítáŋá ándrá ĩmĩ áyị́pịka 'baní icílé Ãdróŋá be rĩ kî. Cécé Ãdróŋá 'bã jọlé Ịbụrahị́mṵ̃ ní rĩ áni, 'Ma rú sṵ̃sṵ́ wi 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dĩ 'baní anzị́ mídrị́ mụlé tị́lé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'ba rṵ̃ sĩ.' †
26 Ãzíla Ãdróŋá ãpẽ vâ ĩ'di 'bã Ṵpị́gọ́ŋá tị drị̃drị̃ la ĩmi rṵ́, wi ĩminí sṵ̃sṵ́, ĩmi a'be rú sĩ gę̃rị̃ ị́jọ́ ũnzĩkãnã drị́ rĩ kí rá."

4

Pétẽrõ kí adrujó Yõhánã be kẹ́sị̃ drị̃lẹ́ gá rĩ

1 Pétẽrõ kí Yõhánã be ĩ'bã kí drĩ ị́jọ́ jọ agá 'bá abe 'dĩ gá 'dâ, 'bá ãzí ũ'bí acá kí cọtị cí. 'Bá 'dĩ kí agá ĩndĩ rĩ kí ãtalo lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ kí, ãsĩkárĩ ãmbógó lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ aga tẽlépi rĩ 'i ãzíla 'bá Sãdũkáyõ rú ãgátã galépi 'dĩ kí abe.
2 Kí ásị́ iza ru, ã'dusĩku ímbá'bá ị̃rị̃ 'dĩ kí 'bá kí imbá agá jọjó la, Yẹ́sṵ̃ angá drã agá rĩ sĩ rá, i'da dó sĩ ru mmgbọ rú 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rú rá.
3 'Dãá, úrụ dó Pétẽrõ kí Yõhánã be úsu kí mãbṵ́sṵ̃ gá, ã'dusĩku ị̃tṵ́ 'bã 'dejó 'dẽ-'dẽ rĩ sĩ tẽjó la ãngũ 'ba ụwị́ ráká.
4 Wó 'bá ãndá la ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá 'dĩ ã'ị̃ kí rá, ãzíla ãgọbị 'bã kãlãfe tụ ãni rú álĩfũ tõwú.
5 Ṵ'dṵ́ ãzí rĩ sĩ, 'bá ãmbogo Yãhṵ́dị̃ rú rĩ, kí 'bá ĩyõ, ãzíla imba'ba ãzị́táŋá Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ abe tra kí ru Yę̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá.

---

† **3:23** Ãzị́táŋá Amviŋá 18:15, 18-19 † **3:25** Í'dóŋá 22:18; 26:4

6 Ịsṹ kí ru átáló ãmbógó ãndânĩ Ánãsĩ kí Kãyḭ́fã be, Yõhánã 'i, Ãlẽkĩzéndã
'i, ãzíla vâ 'bá ãzí angálépi átáló ãmbógó ãndânĩ 'dã drḭ́ lḭ́cọ́ gá rĩ kí abe.
7 Fẽ kí ímbá'bá ĩ̃rĩ̃ 'dĩ 'baní pá tulé kí drĩ̃lḛ́ gá, ãzíla i'dó kí kí ụzḭ́lé, “Ĩmi
idé ḭ́jọ́ 'dĩ ũkpõ íngõ sĩ jõku rṹ ã'di drḭ́ gá rĩ sĩ?”
8 Pétẽrõ, galépi Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré rĩ, umvi kí, “Ĩmi drĩ̃lḛ́ 'bá 'badrĩ̃ ãzíla
'bá ĩyõ 'dĩ.
9 Údrĩ tá ãma ụzḭ́ ãndrũ ḭ́jọ́ ũniyambamba rú idélépi ágọ́bḭ́ acálépi rá
'dĩ drḭ́ gá adrí íngoní-íngoní ru yã rĩ sĩ,
10 wó lẽ ĩmi pírí ãzíla 'bá pírí Ịsịrayḭ́lḭ́ gá 'dĩ 'bã nḭ́ kí rá, ágọ́bḭ́ 'dĩ tu
pá ĩmi drĩ̃lḛ́ gá ãlá ru íni la ũkpó rṹ Yḛ́sṹ Kúrísĩtõ Nãzẽ̃rẹ́tḭ́ rú ĩminí ipalé
mũsãlá'bã sḭ́ gá ãzíla Ãdróŋâ 'bã ingalé angájó 'bá drãlépi rá ri kí drĩdríŋĩ̃
gá rĩ sĩ.
11 Ĩ'di
“ ‘Írã ĩmi 'bá jó sḭ́lépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ 'i,
acá adrujó írã ũkpó ũ̃rõ̃drḭ́ ru sĩ jó 'bã kónã sḭ́jó rĩ rú.’ †
12 Patáŋá la ru ịsṹ rá la lú rṹ Yḛ́sṹ drḭ́ sĩ; ũ̃nọ́kṹ 'dĩ drḭ́ gá 'dâ 'bá ãzí rṹ
Ãdróŋá 'bã ãfẽlé ála sĩ ru pa rá la yụ.”
13 'Bá dũwánĩ gá 'dĩ acá kí ũ̃sũ̃táŋá sĩ ndrejó la Pétẽrõ kí Yõhánã be kí
táni ũ̃nĩ̃táŋâ kóru tí, tu kí pá ũ̃rĩ̃ kóru. Ĩtrĩkã kí cọtḭ́ Pétẽrõ kí Yõhánã be
'bá Yḛ́sṹ vú bĩ̃lépi la.
14 Wó ḭ́jọ́ ãzí ĩ'baní jọ́lé la 'dáyụ, ã'dusĩku ndre kí ágọ́bḭ́ adrílé rá rĩ 'bã
pá tu agá Pétẽrõ kî trũ Yõhánã trũ kí drĩdríŋĩ̃ gá 'dãá rá.
15 Gbõgbõ iyá kí 'bá 'dĩ kí dũwánĩ agá rĩ sĩ ãmvé 'dãá i'dó kí lũ̃kṹdũ̃mḛ́
jọ́lé kí drĩdríŋĩ̃ gá.
16 Zḭ́ kí ru, “Ãma kí ãgọ́bḭ́ 'dĩ kí idé ã'du rú? 'Bá pírí Yẽ̃rṹsãlḛ́mũ̃ agá rĩ
nḭ́ kí tálí ru idélépi 'dĩ idé kí ru ĩ'badrḭ́, ãzíla ãma icó ãgátã la galé ku.
17 Wó ãmaní ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã iréŋá 'bá kí drĩdríŋĩ̃ gá rĩ atrịjó, lẽ ãma uzá kí
'bá 'dĩ kí drḭ́ gá 'bã jọ kî sĩ ḭ́jọ́ 'bá ãzí ní Yḛ́sṹ rṹ sĩ ku.”
18 Cọtḭ́ umve kí kí vúlé, ãzíla jọ kí ĩ'baní, “Ãzḭ́táŋá yụ ĩminí ḭ́jọ́ jọ́jó ãzíla
'bá kí imbájó rṹ Yḛ́sṹ drḭ́ gá rĩ sĩ.”
19 Wó Pétẽrõ kí Yõhánã be umvi kí, “Ḭ́jọ́ Ãdróŋá mḛ́lḛ́tḭ́ múké rĩ íngõ 'i,
ãmaní ĩmi rujó yã jõku Ãdróŋá rujó yã?
20 Wó jõ ãma sĩ rĩ gá ãma icó ĩyãŋãlé tú ḭ́jọ́ ãmaní ndrelé ãzíla arelé 'dĩ
kî sĩ ku.”
21 'Dãá 'bá ãzḭ́táŋá gá 'dĩ li kí Pétẽrõ kí bḭ́lḛ́ ĩ̃ndṹ ĩ̃dḭ́-ĩ̃dḭ́ ũkpómgboroto
rú a'be kí dó kí mụlé. Ndre kí ĩ'di ũkpó-ũkpó 'bá 'dĩ 'baní drĩ̃rịma fẽjó,
ã'dusĩku 'bá pírí kí Ãdróŋâ rṹ ịcṹ agá ḭ́jọ́ ru idélépi 'dĩ kî sĩ.
22 Ágọ́bḭ́ ãcâ trũ tálí sĩ adrílépi rá 'dã 'bã ílí ndẽ dó kãlḭ́ sụ rá.

'Bá Ãdróŋá agá rĩ kí ũkpõ ịsṹjó rĩ

23 Ála mụ Pétẽrõ kí a'belé Yõhánã be 'bo, mụ kí 'bá ĩ'badrĩ̃ 'ba rṹ, ũlũ kí
ḭ́jọ́ ãtalo ãmbogo ãzíla 'bá ĩyõ 'bã kí jọ́lé ĩ'baní rĩ kí pírí.
24 Kí mụ ḭ́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, inga kí ru ṹ'dṹkọ́ ãlu Ãdróŋá zḭ́jó, jọ kí, “Ãdróŋá
ãmbógó rĩ, mi ãko pírí 'bũ̃ gá, ũ̃nọ́kṹ gá, mĩrĩ agá ãzíla ãko ala gá 'dĩ kí
ũ'bãlépi mi 'i rĩ 'i.

† **4:11** Zãbṹrĩ̃ 118:22

25 Íjọ ándrá ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ agâ sĩ ãmã áyịpị mî ṹpịgọ́ŋá Dãwṹdḩ tị gâ
sĩ, ĩ'diní jọ́jó la:
“ ‘'Bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ acá kí ũmbájírílí íni ã'du sĩ,
ãzíla 'bá Yãhṹdḩ rú 'dĩ kí ịjọ́ ãzḩ́ kóru 'dĩ kí itú ã'du ịjọ́ sĩ?
26 Ũpi ṹnọ́kṹ drḩ́ gá rĩ itú kí ru
ãzíla 'bá drḩ́lẹ́ ru rĩ icí kí tị
ã'dị́ 'dịlé Ãdróŋá be ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'didrḩ́ be!’ †
27 “Wó ãndá-ãndá ru, Hẽródẽ kí Põ̃ṇ̃ṭíyõ̃ Pĩlátõ be amṹ kí ru icílé táwṹṇ̃
'dĩ agá 'bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ kí 'bá Ịsịrayịḩ́ rú 'dĩ abe mî ṹpịgọ́ŋá ãlápítí
Yẹ́sṹ mî ãdu ũsũjó drḩ́ la gá rĩ ụrụ'bá gá.
28 'Bá 'dĩ tra kí ru ịjọ́ míní itúlé ũkpõ mídrḩ́ gá rĩ sĩ ãzíla mî ásịsịŋá 'bã
ũrãlé ĩ'di rú ru idé rá rĩ idélé.
29 Ú'dî'da Ãdróŋá, mi drĩ ịjọ́ mgbọ́rọ́kọ̃ ĩ'bã kí idélé ãma ụrụ'bá gá 'dĩ
kí drḩ́ gá, ãzíla ífẽ mî ṹpịgọ́ŋá 'dĩ 'baní ịjọ́ mídrḩ́ gá rĩ ũlũjó ṹrḩ́ kóru vâ
mmgbọ rú.
30 Mí ĩjũ ími drḩ́ sĩ 'bá adríjó, ãzíla ífẽ ícétáŋá ṹsṹtáŋá ru rĩ 'bã idé kí ru
rṹ mî Ṹpịgọ́ŋá Ãlápítí Yẹ́sṹ drḩ́ gá rĩ sĩ.”
31 Kí mụ Ãdróŋâ zịŋá delé 'bo, ãngũ ĩ'bã kî sĩ ru trajó 'dã aya ru aya-ayâ,
Úríndí Ãlá rĩ fi kí agá, 'dãá i'dó kí dó ịjọ́ Ãdróŋá drḩ́ rĩ ũlũlé ṹrḩ́ kóru.

'Bá Ãdróŋá agá rĩ kí ĩ'bã ãko kí alejó ãlu rĩ

32 'Bá pírí Ãdróŋâ ã'ḩ́lépi rá 'dĩ 'bã ásị́ ãlu ãzíla ũrãtáŋá ãlu. Ĩ'bã ãzí ãlu
jọ́lépi la, “Ãko ãzí 'dõ má ãni á'dṹsĩ,” la yụ, wó ri kí ãko pírí ĩ'ba abe cí rĩ
kí alelé ãlu.
33 Pétẽrõ kí ṹpịgọ́ŋa ãzí 'dĩ abe ũkpõ ãmbógó la sĩ i'da kí ángáŋá Úpí
Yẹ́sṹ drḩ́ gá rĩ ãzíla Ãdróŋá ũsũ ásị́ ḩ́gbẽ kí drḩ́ gá pírí.
34 'Bá ãzí kí drĩdríŋ̃ gá ãlu ãko ãzí lẽlépi la yụ. 'Bá ámvṹ trũ rĩ kí jõku
jó trũ rĩ kí kí ụzị́ rá,
35 kí séndẽ la ịsṹlé rĩ kí ají fẽlé ṹpịgọ́ŋa 'badrḩ́, ãzíla ṹpịgọ́ŋa 'dĩ kí séndẽ
'dĩ awa 'bá ãlu-ãlu ní ĩ'di 'bã lẽlé rĩ vú sĩ.
36 Yṹsṹfṹ́ Lẹ́vḩ́ rú tḩ́lé Kũpórõ gá, ṹpịgọ́ŋa 'bã kí umvelé Bãrãnábã 'i (ífí
la 'bá 'bá ásị́ imbálépi rĩ 'i),
37 ụzị́ ámvṹ ĩ'di ãni rú la, ají séndẽ la, ãzíla fẽ dó vâ ĩ'di ṹpịgọ́ŋa 'badrḩ́.

5

Ãnãníyã kí Sãfírã be

1 Ágọ́bḩ́ ãzí rṹ la Ãnãníyã 'i kí ũkû Sãfírã be ụzị́ kí ámvṹ ĩ'ba ãni la 'bã
ãzí.
2 Wó 'bá 'dĩ itú kí ịjọ́ séndẽ 'bã ịmbḩ́ tãmbajó cí dó vâ sĩ ịmbḩ́ la fẽjó
ṹpịgọ́ŋa 'badrḩ́. Ãnãníyã amṹ jọ ṹpịgọ́ŋa 'baní, “Séndẽ ãmaní ịsṹlé ámvṹ
ãmã ḩ́tṹndãlé rĩ gá rĩ kí pírí 'dĩ.”
3 Pétẽrõ jọ Ãnãníyã, “Ãnãníyã, mí a'be mi ásị́ ulélé Sĩtánĩ drḩ́ míní ĩnzõ
alḩ́jó Úríndí Ãlá rĩ ní ãzíla mí uja vâ séndẽ míní ịsṹlé ámvṹ míní ḩ́tṹndãlé
rĩ agá rĩ 'bã ịmbḩ́ kpõlé cí ã'du sĩ?
4 Mî drĩ ámvṹ 'dĩ ḩ́tṹndãjó ku rĩ sĩ, ĩ'di mí ãni, mi vâ mụ ĩ'di ụzị́lé 'bo,
séndẽ la vâ mí ãni. Mí amṹ drĩ vâ lẽlé ásị́ fẽlé ịjọ́ 'dĩ idéjó ã'du sĩ? Mí alḩ́
ĩnzõ 'bá 'bá ru 'dĩ ní la ku, mí alḩ́ ĩnzõ Ãdróŋá nî!”

† **4:26** Zãbṹrḩ́ 2:1-2

5 Ãnãníyã la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé, cọtị a'dé vũ gá káyĩ drã rá, ãzíla 'bá pírí
ịjọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ acá kí ũrĩ sĩ.
6 Kãrịlẹ̃ ãzí afí kí umbé kí ãvũ la bõngó sĩ, 'dụ kí ĩ'di ãmvêlé ĩsĩ kí ĩ'di
rá.
7 Sáwã na 'bã vúlé gá ĩ'di 'bã ũkû afí jó agá 'dõlé ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí nĩŋâ
kóru.
8 Pétẽrõ zị ĩ'di, "Ílũ mání, ãndá-ãndá ru 'dĩ séndẽ ĩminí ịsụ́lé mí ágô be
ámvụ́ gá rĩ 'i yã?" Ũkû umvi, "Wõyí, 'dĩ bãsĩ séndẽ pírí ãmaní ịsụ́lé rĩ 'i."
9 'Dãá Pétẽrõ jọ ĩ'diní, "Ĩmi uja Úríndí Úpí drị̃ ũ'bĩ̃lé mí ágô be ũ'bĩ̃-ũ'bĩ̃
la ã'du sĩ? Ãgọbị mí ágô ĩsĩ̃lépi rĩ kí gápi kẽjĩ̃tị gá 'dã, kí vâ ú'dí'da ími 'dụ
ãmvélé ĩsĩ̃lé ĩndĩ."
10 'Dã 'bã ũngúkú gá cọtị a'dé vũ̃rụ́ uja drãlé rá. Ãgọbị tá be 'dĩ afí kí,
kí mụ Sãfírã ndrelé drã rá, 'dãá 'dụ kí vâ ĩ'di ãmvé ãzíla ĩsĩ̃ kí ĩ'di ágô
Ãnãníyã andre gá 'dãá.
11 'Bá ịjọ́ 'dĩ arelépi ãzíla 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ abe acá kí ũrĩ̃ sĩ.

Tálí kí ĩjọ́ ũsũ̃táŋá ru rĩ abe

12 Tálí ri kí ru idélé ịjọ́ ũsũ̃táŋá ru wẽwẽ rú 'dĩ 'ba abe 'bá kí drĩdríŋĩ
gá ũ̃pịgọŋa 'dĩ 'badrị̃. 'Bá pírí Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ atrá kí ru ãlu Pãráta
Sũlũmánĩ drị̃ Ãdróŋâ zịjó rĩ gá.
13 'Bá ãzí Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi ku 'dĩ gã kí ru icílé ũ̃pịgọ́ŋá 'ba abe úmgbé, ĩ'baní
táni ịjọ́ jọjó ũkpómgboroto rú múké kí drị̃ gá rá tí.
14 Wó 'bá ũ'bí ãgọbị rú ãzíla ũkú ru Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá ụ́'dụ́ 'dã sĩ rĩ ĩjãlã kí
dó ru ũ'bí ru.
15 Ĩjọ́ ru idélépi 'dĩ kî sĩ, 'bá ají kí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí 'bãlé gẽrị̃ agá mgbọ́lọ́
ãzíla bịrĩ̃sĩ̃ drị̃ gá, sĩ fẽjó la Pétẽrõ 'bã índríléndri 'ba alị kí drị̃ gá ĩ'di 'bã
alị agá 'dãá.
16 'Bá táwũ̃nĩ̃ Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ andre gá rĩ ají kí ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú ãzíla 'bá
úríndí ũnzí trũ rĩ kí ũ̃pịgọ́ŋá 'dĩ 'ba rụ́, wó 'bá 'dĩ adrí kí pírí rá.

Ũ̃pịgọŋa kí ĩcõcõŋãjó rĩ

17 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí 'bá ãzị ngalépi ĩ'di abe angálépi amụtị 'bá
Sãdũkáyõ rú rĩ 'badrị̃ agá 'dĩ kî, acá kí ãjã sĩ ũ̃pịgọ́ŋá kî sĩ; 'dãá uja kí dó
ru itúlé ịjọ́ ãzí idéjó.
18 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, rụ kí ũ̃pịgọŋa 'dĩ kí, ãzíla 'bã kí dó kí mãbụ́sũ̃ gá.
19 Wó ịnị́ 'dã sĩ, mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ gá rĩ nzĩ̃ kẽjĩ́tị jó 'dã drị̃ gá rĩ rá,
a'dé ũ̃pịgọ́ŋá 'dĩ kí drị̃ trũ ãfũjó ãmvé, ãzíla jọ ĩ'baní,
20 "Ĩmụ pá tulé lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá,
ãzíla ĩmi ũlũ ídri ú'dí 'dĩ 'bá pírí 'baní."
21 Ũ̃pịgọŋa 'dĩ ã'ĩ̃ kí rá, ãzíla ĩ'di mụ calé ãngũsãrã sĩ fi kí lịcọ́ Ãdróŋá
drị̃ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá, i'dó kí 'bá kí imbálé.

Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí 'bá kí ãzị ngajó ĩ'ba abe rĩ trũ umve kí 'bá ĩyõ
Ịsịrayílĩ̃ rú rĩ kí pírí sĩ amụ́jó ịjọ́ itújó 'bá 'dĩ kí ụzịjó. 'Dãá pẽ kí ãsĩkárĩ kí
tị ụ́'dụ́kọ́ ũkpómgboroto rú trũ ũ̃pịgọ́ŋá jó agá 'dã kí ajíjó kí drĩ̃lẹ́ gá.
22 Wó ãsĩkárĩ kí mụ acá trũ 'dĩ, ịsụ́ kí ũ̃pịgọ́ŋá kí mãbụ́sũ̃ gá 'dãá ku, cọtị
gõ kí vúlé ãmbogo 'baní ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ trũ.

23 Jọ kí ĩ'baní, “Ãma mụ calé 'bo, ãma ịsụ́ ũpĩ̃ kẽjíṭị 'dã mgbemgbe ãzíla
'bá jó andre tẽlépi rĩ utu kí pá kẽjíṭị gá 'dãá, wó ãmaní kẽjíṭị nzĩ̃ agá, ãma
ịsụ́ 'bá ãzí 'dãá ku.”
24 Ãtalo ãmbogo rĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé ãsĩkárĩ ãmbógó ru lịcọ́ Ãdróŋá drị́
'dã andre tẽlépi rĩ abe 'bo, kí drị̃ 'be ru ã'du icó ru idélé ũpịgọ́ŋá 'dĩ 'ba
rụ́ nĩ yã rĩ sĩ rá.
25 'Dãá, ágọ́bị́ ãzí afí, jọ ĩ'baní, “Ĩmi are! Ãgọbị ĩminí 'bãlé mãbụ́sũ gá rĩ
kí 'bá kí imbá lịcọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ gá 'dã.”
26 Cọṭị ãsĩkárĩ ãmbógó mụ kí ãgọbị ĩ'didrị́ gá rĩ abe ũpịgọ́ŋá kí ajílé vúlé,
ayú kí gẽrị̃ sĩ ũkpõ ku, ã'dusĩku 'bá icó kí kí u'bélé írã sĩ rá idé kí dó ũrị̃
sĩ.
27 Ají kí ũpịgọ́ŋá 'dĩ kí jó agá, 'bã kí kí pâ tulé kí drị̃lẹ́ gá, ãzíla átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ ụzị dó kí.
28 “Ãli ándrá ĩmi bịlẹ́ ịndụ́, lẽ ĩmi imbá 'bá kí ágọ́bị́ 'dĩ rụ́ sĩ ku, wó ĩndre
dó drĩ ịjọ́ ĩmi idélé 'dĩ 'i! Ĩmi iré ú'dî'da ĩmĩ ímbátáŋá 'dĩ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ agâ
sĩ pírí, ãzíla ĩlẽ vâ ãma pá umbélé ĩ'di 'bã drã 'bã ịjọ́ dãjó ãma ụrụ'bá gá!”
29 Pétẽrõ kí ũpịgọŋa ãzí 'dĩ kí abe umvi kí, “Lẽ ãma are Ãdróŋâ tị áyụ,
adru 'bá ku.
30 Ãdróŋá ãmã áyịpịka 'badrị̃ inga Yẹ́sũ drã agá ĩminí ĩ'di 'dijó ĩ'di ipaŋá
mũsãlá'bã sị gá rĩ sĩ.
31 Ãdróŋá inga ĩ'di, 'bã ĩ'di ĩ'didrị ãndá rĩ gá Úpí ru ãzíla 'Bá 'bá Palépi
rĩ rú, sĩ ãma Ịsịrayịlĩ rú rĩ 'baní kẽjị ịsụ́jó ásị ujajó ãzíla ũnzĩkãnã ĩ'badrị̃
kí trũjó rá.
32 Ãma dó sĩ sãdínĩ ịjọ́ 'dĩ 'bã rĩ, Úríndí Ãlá rĩ be 'dĩ fẽtáŋá Ãdróŋá 'bã
fẽlé 'bá ĩ'di ịjọ́ arelépi rá rĩ 'baní rĩ 'i.”
33 'Bá 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ala dra kí ũmbã sĩ, lẽ kí dó vâ ũpịgọ́ŋá
'dĩ kí ụ'dịlé rá.
34 Wó kí ãzí ãlu Fãrĩsáyĩ rú ãzíla ímbápị ãzịtáŋá drị 'bá 'baní ĩnzĩlé ĩnzĩ
umvelé Gãmãlịyẹ́lĩ 'i rĩ tu pá ụrụgá 'bá kí drĩlẹ́ gá. Fẽ ãzịtáŋá ũpịgọ́ŋá 'dĩ
kí 'duịó ãmvé sáwã were ãni.
35 Ãzíla jọ 'bá 'baní, “Mâ ádrịpịka Ịsịrayịlĩ rú 'dĩ, ĩmi adru múké-múké
ịjọ́ ĩmĩ lẽlé idélé 'bá 'dĩ 'ba rụ́ 'dĩ kî sĩ.
36 Ĩmi ũrã drĩ Tẽyũdásĩ ãfũ ándrá ídu ílí ãzí sĩ, 'bã ándrá ru 'bá kẹ́jẹ́ŋị́
la rú, ãzíla 'bá ũgũgõ túrú sụ la fi kí ándrá ĩ'di rụ́. Wó ú'dị ándrá ĩ'di rá,
'bá pírí ĩ'di vú bĩlépi rĩ iré kí rá, ãzíla ịjọ́ ĩ'di 'bã i'dólé rĩ drã ándrá rá.
37 'Dã vúlé gá, Yụ́dãsĩ̃ Gãlịlĩ gá rĩ ãfũ sáwã 'bá kí lãjó rĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú
'de kí vú la gâ sĩ, 'bá Rụ́mĩ rú rĩ 'dị kí ĩ'di rá, ãzíla 'bá vú la bĩlépi rĩ iré kí
rá.
38 Ịjọ́ ú'dî'da 'dĩ sĩ álẽ lũlé la ĩminí, lẽ ĩ'dụ ịjọ́ ãzí 'bá 'dĩ 'ba rụ́ ũnzí ku,
ĩmi a'be kí cã! Ịjọ́ ĩ'bã kí itúlé ãzíla idélé 'dĩ drĩ kí adru 'bá 'bá la, kí rú jõ
ãvĩ rá.
39 Wó drĩ kí angá Ãdróŋá drị, ĩmi icó kí ndẽlé ku. Ĩmi rú jõ ĩmi ịsụ́ ã'dị
'dị agá Ãdróŋá be!”
'Bá ãzịtáŋá gá 'dĩ bĩ kí ịjọ́ Gãmãlịyẹ́lĩ 'bã jọlé 'dĩ vú.
40 Umve kí ũpịgọŋa 'dĩ kí jó agá co kí kí, ãzíla jọ kí ĩ'baní, lẽ 'bã jọ kí ịjọ́
Yẹ́sũ 'bã rụ́ sĩ ĩdị ku. 'Dãá a'be kí dó kí rá.
41 Ũpịgọŋa 'dĩ kí mụ 'bá ãzịtáŋá gá 'dĩ kí a'belé 'bo, ãyĩkõ fụ kí, ã'dusĩku
Ãdróŋá lã kí 'bá múké ru kí cojó Yẹ́sũ ịjọ́ sĩ rĩ sĩ.

42 Ụ'dụ́ ãlu-ãlu sĩ lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ gá ãzíla
'bá 'bã lịcọ́ kí agâ sĩ ri kí 'bá kí imbálé ịjọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ ũlũlé.

6

'Bá ázị̀rị̃ ũpẽlé ãzãkoma fẽlépi rĩ kî

1 'Bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ 'bã kãlãfe la mụ tụlé ũkpõ sĩ 'dãá, 'bá Yãhụ́dị̃ rú
Gĩ̀rị́kị̃ tị jọlépi rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá ununuŋá fi 'bá Yãhụ́dị̃ rú tị lịcọ́ gá rĩ jọlépi
rĩ abe. 'Bá Yãhụ́dị̃ rú Gĩ̀rị́kị̃ tị jọlépi rĩ jọ kí, úfẽ ãwụzị ĩ'badrị̃ 'baní ãkónã
awalé ụ'dụ́ pírí rĩ múké-múké ku.

2 Cọtị 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé mụdrị̃ drị̃ ỉ̀rị̃ 'dĩ tra kí 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí
pírí ítútáŋá itújó, jọ kí, "Ãma ũpịgọŋa 'dĩ, lẽ ãma ayú kí sáwã ãmadrị̃ ịjọ́
Ãdróŋá drị̃ gá rĩ imbájó ãzíla ũlũjó, adru ịjọ́ íná awajó rĩ 'i la ku.

3 Má ádrị̀pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ĩndre drĩ ãngũ ĩmi
drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ, ãzíla ĩmi ũpẽ 'bá ázị̀rị̃ kẹ́jẹ́ŋị́ ru, ãzíla galépi tré Úríndí Ãlá
rĩ sĩ ãzíla vãtáŋâ trũ la kí, ãma mụ kí 'bãlé ịjọ́ 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá.

4 Ãma kî dó sĩ sáwã ãmadrị̃ ayú ịjọ́ Ãdróŋá drị gá rĩ imbájó, Ãdróŋá zịjó
ãzíla ịjọ́ ĩ'didrị gá rĩ ũlũjó."

5 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ unzí kí ãyĩkõ sĩ, ũpẽ kí dó 'bá 'dĩ kí: Sĩtéfũnõ ágọ́bị̀
ã'ị̃táŋá ũkpó galépi Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré rĩ 'i, Fị́lịpọ̃ 'i, Põrõkõrósĩ 'i, Nị̀kị̃nọ́rã
'i, Tĩ̀mọ́nị̃ 'i, Pãménã 'i ãzíla Nị́kụ̃lã Ãnĩ̀tị́yọ́kị̃ rú 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku ru ujalépi
Yãhụ́dị̃ 'bã ã'ị̃táŋá gá dó acálépi 'bá Kúrísĩtõ vú bĩlépi rĩ rú rĩ 'i.

6 Úfẽ 'bá 'dĩ kí ũpịgọŋa 'dĩ 'badrị̃ 'bã kí drị kí drị̃ gá zị kí dó Ãdróŋá ĩ'ba
nî.

7 Ịjọ́ Ãdróŋá drị gá rĩ iré ru, kãlãfe 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ 'badrị̃ rĩ ỉ̀drị̃ ru
rá gbõŋáŋá ru Yẽ̀rụ́sãlẹ́mụ̃ gá, ãzíla ãtalo ũ'bí ã'ị̃ kí ịjọ́ Ãdróŋá drị gá rĩ
rá.

Sĩtéfũnõ 'bã rụŋá

8 Sĩtéfũnõ galépi tré ásị̃ ỉ̀gbẽ̀ sĩ, ãzíla ũkpõ Ãdróŋá drị gá rĩ sĩ rĩ idé ịjọ́
tálí áni la kí ãzíla ícétáŋá ndú-ndú abe 'bá kí drĩdríŋĩ̃ gá.

9 Wó ãgọbị angálépi ãngũ Ãdróŋá ỉ̀nzỉ̀jó rĩ gá, ãzíla ãngũ 'bá kí imbájó
'bá 'baní umvelé 'bá trũlé 'bo rĩ 'badrị̃ 'i rĩ gá, i'dó kí ãgátã galé ĩ'di trũ.
'Bá Yãhụ́dị̃ rú ãzí angálépi Kũ̀rẹ́ŋị̃ gá, Ãlẽkĩzéndrĩyã gá, Sĩlísĩyã gá ãzíla
Ásĩyã gá la ga kí ãgátã ĩ'di be.

10 Kí agá 'bá ãzí ãlu pá tulépi sĩ ịjọ́ jọjó nị̃táŋá ãzíla Úríndí Sĩtéfũnõ la sĩ
ịjọ́ jọjó rĩ drị̃ gá la yụ.

11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ũcĩ kí ãgọbị ãzí kí ĩnzõ alịjó Sĩtéfũnõ ụrụ'bá gá jọjó la, "Ãma
are ĩ'di Mụ́sã ide agá, ãzíla vâ Ãdróŋá ide agá."

12 Wó ịjọ́ 'dĩ usa 'bá kí 'a 'bá ĩyõ rĩ kí ãzíla imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí
imbálépi rĩ kí abe. Rụ kí Sĩtéfũnõ 'i ãzíla ají kí ĩ'di 'bá ãzị́táŋá imbálépi rĩ
kí drị̃lẹ́ gá.

13 Sãdínĩ ĩnzõ rú la kí abe jọ kí, "Ágọ́bị 'dĩ la ngá ụ'dụ́ pírí ịjọ́ ũnzí rĩ kí
jọjó ãngũ ãlá Ãdróŋá drị gá rĩ drị̃ gá, ãzíla ãzị́táŋá Mụ́sã drị gá rĩ kí drị̃
gá.

14 Ãma are ĩ'di jọ la Yẹ́sụ̃ Nãzẽ̀rẹ́tị̃ rú rĩ la rú jó Ãdróŋá drị gá 'dĩ andi
rá, ãzíla ĩ'di ịjọ́ Mụ́sã 'bã ajílé vũ̀rụ́ 'dõlé 'dĩ kí uja rá!"

15 'Dĩ gá 'dâ 'bá pírí dũwánĩ gá 'dĩ su kí mịfị̃ Sĩtéfũnõ ụrụ'bá gá ĩ'di ndrejó
múké-múké, ãzíla ndre kí mẹ́lẹ́tị la uja ru dį̃lé cécé mãlãyíkã drị̃ ãni.

7

Ị̃jọ́ Sĩtéfũnõ ní ĩndụ́ nzelé rĩ 'i

1 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ zị Sĩtéfũnõ 'i, "Ị̃jọ́ 'dĩ ãndá-ãndá ru yã?"
2 Sĩtéfũnõ umvi, "Má átẹ́pịka ãzíla má ádrı́pịka, ĩmi are drĩ ma 'i.
Ãdróŋá Ũkpó 'Dı́pị rulé rũrũ rĩ i'da ándrá ru ãmã áyı́pị Ịbụrahı́mụ̃ ní
Mẽsõpõtámĩyã gá ĩ'di 'bã drĩ mụ agá Hãránĩ gá ku 'dĩ gá 'dĩ.
3 Ãdróŋá jọ Ịbụrahı́mụ̃ nî, 'Mí a'be ãngũ 'dĩ 'i 'bá mídrị̃ kí abe, ímụ ãngũ
mâ mụlé lũlé míní rĩ gá.' †
4 "Ịbụrahı́mụ̃ a'be ãngũ Kãĩ̃dı́yã rá, mụ dó sĩ u'álé Hãránĩ gá. 'Dã 'bã
ũngúkú gá, átẹ́pĩ̃ drã rá. Ãdróŋá fẽ ĩ'diní mụlé u'álé ãngũ ú'dî'da ãmã kí
u'ájó 'dĩ gá 'dâ.
5 Sáwã 'dã sĩ Ãdróŋá fẽ ãngũ ãzí Ịbụrahı́mụ̃ ní á'dụ̃sĩ la ku, átã 'belé pá
sĩ 'dõpí 'dãá la yụ. Ị̃jọ́ 'dĩ ịsụ́ ándrá Ịbụrahı́mụ̃ ngọ́tı̃ŋâ kóru, wó Ãdróŋá
azị vâ 'i mụ ãngũ 'dĩ fẽlé ĩ'diní ãzíla anzị ĩ'didrị̃ abe rĩ rá.
6 Ãdróŋá jọ dó ĩ'diní, 'Anzị mídrị̃ kí mụ u'álé ãmı́yọ́ŋá 'bã ãngũ gá, kí
mụ adrulé ãtí'bó, kí mụ ũcõgõ ịsụ́lé 'bá 'badrı́ ílí túrú sụ 'dĩpí.
7 Wó Ãdróŋá jọ, ma mụ ı́jọ́ lịlé 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi 'dĩ 'banî, 'dĩ 'bã
ũngúkú gá anzị mídrị̃ kí dó ãfũ sụ́rụ́ 'dã gâlé rĩ sĩ, amụ́jó áma ĩ̃nzĩ̃jó ãngũ
'dĩ gá 'dâ.'†
8 Ãdróŋá azị ándrá ı́jọ́ Ịbụrahı́mụ̃ ní anzị ãgọbị ĩ'didrị̃ kí ĩtãrãjó rá
ícétáŋá ĩ'badrı́ Ãdróŋá be tị icíma drị̃ icéjó. Wó Ĩsákã la mụ calé sãbı̃t̃ı̃
ãlu sáwã ĩ'di tijó 'bo rĩ 'bã vúlé gá 'bo, Ịbụrahı́mụ̃ ĩtãrã dó ĩ'di rá. Vúlé
vúlé ru Ĩsákã ĩtãrã dó vâ ngọ́pĩ̃ Yãkó'bõ 'i rá, Yãkó'bõ ĩtãrã vâ anzị ĩ'didrị̃
mụdrị̃ drĩ̃ ĩrĩ̃ sụ́rụ́ Ịsịrayı́lĩ̃ drị̃ 'bã áyı́pịka rú 'dĩ kî.
9 "Anzị Yãkó'bõ drı́ ãzí rĩ acá kí ãjã sĩ ĩ'bã ádrı́pị Yũ̃sụ́fũ̃ sĩ, ụzị kí ĩ'di
ãtí'bó ru 'bá Mı̃sı̃rĩ̃ gá rĩ 'banî, wó Ãdróŋâ ándrá ĩ'di be cí.
10 Ãdróŋá mba tã la ũniyambamba rú ũcõgõ ĩ'didrị̃ gá rĩ kí agá. Yũ̃sụ́fũ̃
la mụ acálé Fãráwũ úpí Mı̃sı̃rĩ̃ drị̃ drĩ̃lẹ́ gá 'bo, Ãdróŋá fẽ ĩ'diní ídri ãzíla
úŋmĩ múké la, úpí Mı̃sı̃rĩ̃ drị̃ uja dó sĩ ĩ'di 'bãlé ãmbógó ru 'bá Mı̃sı̃rĩ̃ rú rĩ
kí drĩ̃lẹ́ gá ãzíla lı̃cọ́ ĩ'didrị̃ drĩ̃lẹ́ gá ĩndĩ.
11 'Dã 'bã ũngúkú rílẽ a'dé ãngũ Mı̃sı̃rĩ̃ 'badrı́ Kãnánĩ be rĩ gá ũnzí, ají
ũcõgõ ãmbógó ãmã áyı́pịka 'bã kî sĩ icójó íná ịsụ́jó ku la.
12 Yãkó'bõ la mụ arelé la ãná ãngũ Mı̃sı̃rĩ̃ drị̃ gá cí 'bo, pẽ anzị ĩ'didrị̃ kí
tị mụlé ãná ĩgbãlé ãngũ Mı̃sı̃rĩ̃ drị̃ gâlé.
13 Ãcĩ̃ pâlékó ĩ̃rĩ̃ rĩ sĩ Yũ̃sụ́fũ̃ fẽ ru nĩ̃lé ádrı́pịka 'banî, ãzíla fẽ ádrı́pịka
kí nĩ̃lé Fãráwũ úpí Mı̃sı̃rĩ̃ drị̃ ní ĩndĩ.
14 'Dãá Yũ̃sụ́fũ̃ fẽ ụ́'dụ́kọ́ átẹ́pĩ̃ Yãkó'bõ ní lũjó la 'bã amụ́ kí 'bá ĩ'didrị̃
lı̃cọ́ gá ũgũgõ kãlı́ ázĩ̃rĩ̃ drị̃ tõwú 'dĩpí 'dĩ abe Mı̃sı̃rĩ̃ gá 'dõlé.
15 Yãkó'bõ ko dó drị̃ mụlé Mı̃sı̃rĩ̃ gâlé, ãngũ ĩ'bã kí ũdrãjó anzị ĩ'didrị̃
abe rĩ gá.
16 Agụ kí ãvũ la kí ĩ̃sĩ̃lé Sẹ̃kẹ́mũ̃ gá 'dĩ ãngũ ándrá Ịbụrahı́mụ̃ 'bã ĩgbãlé
'bá Hãmọ́rĩ̃ rú rĩ 'badrı́ séndẽ sĩ Kãnánĩ gá rĩ agá.

---

† **7:3** Í'dóŋá 12:1 † **7:7** Í'dóŋá 15:13, 14

17 “Sáwã ándrá Ãdróŋá 'bã ĩjọ́ aziĩjó Ịbụrahị́mũ̃ ní rĩ la mụ acálé ãni rú
'bo, 'bá ãmadrị̃ kí kãlãfe tụ wẽwẽ rú Mị̃sị́rị̃ gá 'dãá.
18 Íni kpere úpí ãzí Yũ̃sụ́fũ̃ nĩ̃lépi ku la 'bã Mị̃sị́rị̃ rụ agá.
19 Úpí 'dĩ ri 'bá ãmadrị̃ kí ulélé ulê, ãzíla ĩkpã kí, lẽ vâ 'ba u'bé anziŋá
ĩ'badrị̃ kí ásé gá 'bã ũdrã kí rú 'bã sĩ rá benĩ.
20 Sáwã 'dĩ ándrá dó bãsĩ Mụ́sã zolépi ũniyambamba rĩ tịjó rĩ 'i. Átẹ́pẹ̃ị
ri kí ãndrẽ be tã la mbalé lịcọ́ gâ sĩ ĩmbá na.
21 Ála mụ Mụ́sã zĩ̃lé ásé gá 'bo, úpí Fãráwũ ĩ̃zẹ́pị mụ ĩ'di ịsụ́lé, 'dụ ĩ'di
tãmbalé ngọ́tị̃ŋá ĩ'di ãni la rú.
22 Ímbá ĩ'di ũndũwã 'bá Mị̃sị́rị̃ gá rĩ 'badrị̃ sĩ. Ĩ'di ĩjọ́ jọ ũkpó ru vâ ãzị
nga ũkpó ru ũ'bí kí drĩ̃lẹ́ gá.
23 “Mụ́sã ílí la mụ calé kãlị́ sụ 'bo, i'dó ála 'bá ĩ'didrị̃ Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ kí
tãmba íngoní yã rĩ ndrũ̃lé.
24 Ĩ'di mụ ndrelé la ála 'bá ãzí Ịsịrayị́lĩ̃ rú la ní ũcõgõ fẽ ambamba 'bo,
ko drĩ̃ mụlé ĩ'di ãzã kolé, uja ágọ́bị́ Mị̃sị́rị̃ rú 'dã 'dịlé rá.
25 Mụ́sã ũrã 'bãngá 'bá ĩ'didrị̃ kí 'bã la Ãdróŋá la ĩ'di ayú sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃
rú 'dĩ kí pajó íni, wó vã kí ku.
26 Ũ'bụ́tị̃ ãzí rĩ sĩ Mụ́sã ịsụ́ 'bá ĩ̃rĩ̃ Ịsịrayị́lĩ̃ rú la kí ru co agá, ũ'bĩ̃ tí kí
awalé sĩ tị icíma ajíjó kí drĩdríŋĩ̃ gá, jọ, ‘Má ádrị́pịka, ĩmi pírí 'bá ãlu
Ịsịrayị́lĩ̃ rú la kî, ãko ĩmi lẽjó ĩmi ụ'díjó rá rĩ ã'du?’
27 Ágọ́bị́ ãzí tá lẽlépi ãzí rĩ 'dịlépi rá rĩ ze Mụ́sã tẽndẽrẽ bụ́lụ́ gá jọ, ‘Ã'di
'bã Mụ́sã mi 'i, úpí ru ãma drĩ̃lẹ́ gá ĩjọ́ lijó mgbã la nĩ yã?
28 Ílẽ vâ áma 'dịlé cécé míní ájẹ́ ágọ́bị́ Mị̃sị́rị̃ rú rĩ 'dịlé rĩ áni yã?’ †
29 Mụ́sã la mụ ĩjọ́ 'dĩ arelé 'dĩ 'bã áni 'bo, apá mụlé u'álé ãngũ Mị̃dĩyánĩ̃
gá. 'Dãá tị anzị ãgọbị kí ĩ̃rĩ̃.
30 “Ílí kãlị́ sụ la mụ alịlé 'bo, Mãlãyíkã i'da ru Mụ́sã ní mĩ̃rị́ velépi ãcí
trũ lẽkũ̃-lẽkũ̃ ãngũ kõtórõ rú 'bé Sĩnáyĩ andre gá rĩ agá.
31 Mụ́sã u'á ũ̃rĩ̃ sĩ ĩ'di ãcí 'dã ndrejó rĩ sĩ, se ru jãjã rú ãni rú ndrejó la
múké-múké. Cọtị are Úpí Ãdróŋá 'bã ụ́'dụ́kọ́ jọ,
32 ‘Ma Ãdróŋá mî áyĩ́pịka 'badrị̃ 'i, Ãdróŋá Ịbụrahị́mũ̃ drị̃ 'i, Ĩsákã drị̃ 'i,
ãzíla Yãkó'bõ drị̃ 'i.’ † Mụ́sã ụrụ'bá yã kpĩrí-kpĩrí ũ̃rĩ̃ sĩ, lẽ ãngũ 'dã ndrelé
ĩ̃dị́ ku.
33 'Dãá Úpí Ãdróŋá jọ Mụ́sã nî, ‘Ítrũ kámúka ími pá gá 'dĩ kí rá, ã'dusĩku
ãngũ mî pá tujó 'dĩ ĩ'di ãngũ ãlá la.
34 Ãndá-ãndá ru ándre dó ũcõgõ 'bá má ãni Mị̃sị́rị̃ gá 'dĩ 'bã kí ịsụ́lé rĩ
rá, má are vâ ãzá ĩ'baní talé rĩ rá, má amụ́ dó bãsĩ ĩ'baní drĩ̃lẹ́mmgbọ fẽlé.
Mụ́sã, mí amụ́, ma mụ ími tị pẽlé Mị̃sị́rị̃ gá.’ †
35 “Mụ́sã 'dĩ ándrá 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ 'bã kí gãlé úmgbé ĩ'bã kí jọjó la,
‘Ã'di 'bã Mụ́sã mi adrujó úpí ru ãma drĩ̃lẹ́ gá ãzíla ĩjọ́ lijó ãma drĩ̃ gá nĩ
yã’ rĩ 'i. Wó Mụ́sã 'dĩ ándrá 'bá Ãdróŋá 'bã tị pẽlé 'bá kí drĩ̃ celépi rĩ 'i,
ãzíla ĩ'baní drĩ̃lẹ́mmgbọ fẽjó mãlãyíkã ru i'dalépi mĩ̃rị́ velépi ãcí trũ rĩ sĩ
rĩ 'i.
36 Mụ́sã ce 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí drĩ̃ angájó Mị̃sị́rị̃ gá tálí idéŋâ trũ, ícétáŋá
kî trũ, mĩrĩ ika rĩ agâ sĩ ãzíla ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ ílí kãlị́ sụ.

† **7:28** Ãfũŋá 2:14 † **7:32** Ãfũŋá 3:6 † **7:34** Ãfũŋá 3:5, 7, 8, 10

37 “Mṹsã 'dĩ ándrá jọlépi la 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ rú 'dĩ 'baní, ‘Úpí Ãdróŋá la ĩminí nábḭ̃ ãzí inga cécé mâ áni angájó ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ’ rĩ 'i. †
38 Mṹsã 'dĩ ándrá 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ rú ru tralépi ãngũ kõtórõ rú 'dã kí drĩdríŋĩ gá ĩndĩ vâ ãmã áyḭ́pịka kí abe sáwã mãlãyíkã 'bã ḭjọ́ jọjó ĩ'di be 'bé Sĩnáyĩ drḭ̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'i, ají ándrá ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ́ ídri ukólépi ku rĩ drḭ̃ ũlũlé ãmanî.
39 “Wó ãmã áyḭ́pịka gã kí ándrá Mṹsã 'bã ḭjọ́ arelé úmgbé, ũrã kí ásḭ gá gõjó vúlé Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé.
40 Jọ kí Ãrọ́ŋḭ̃ ní, ‘Mí idé ãmaní ãdroŋa kí, kî sĩ ãma drḭ̃ ce ḭjọ́ ãmadrḭ́ múké rĩ kí agá. Ãnḭ̃ ã'du idé ru Mṹsã ãma ajílépi angájó ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ gâlé 'dõlé rĩ benĩ yã rĩ ku.’ †
41 Ṵ'dṹ 'dã ándrá dó bãsĩ ĩ'baní í'dá kãjóŋá áni rĩ sḭjó rĩ, ri kí ídétáŋá kí idélé sĩ í'dá ĩ'baní idélé ĩ'bã drḭ́ sĩ rĩ ḭ̃nzḭ̃jó.
42 'Dãá Ãdróŋá uja ru tḭ ĩ'baní bṹlṹ gá, Ãdróŋá a'be dó kí lẽlẽgó 'bṹ gá 'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃lé, 'bá ní sĩlé bṹkṹ nábḭ̃ 'badrḭ́ agá rĩ 'bã áni:
“ ‘'Bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ rú 'dĩ, ĩmĩ ándrá ãnãkpá kí ulḭjó sĩ ídétáŋá kí idéjó
ílí kãlḭ́ sụ ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé rĩ adru ándrá mánî ku.
43 Ĩ'dụ ándrá jó ãdróŋá Mõlékĩ drḭ́ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'i ãzíla vâ Réfãnĩ 'i,
ĩmĩ ãdróŋá lẽlẽgó ru rĩ 'i 'dĩ kí,
ándrá í'dá ĩminí idélé ĩmidrḭ́ sĩ ĩminí ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃-ḭ̃nzḭ̃ rĩ kî.
Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó ĩmi nze agụlé’ † álḭ́ ãngũ Bãbṹlọ́ŋḭ̃ gá rĩ gá.
44 “Ãmã áyḭ́pịka kí ándrá hémã Ãdróŋá 'bã ãzḭ́táŋá kî trũ rĩ trũ ãngũ kõtórõ rú rĩ gá 'dãá idé kí ándrá ĩ'di cécé lũlé Mṹsã ní ãzí la vâ ĩ'diní ndrelé rĩ 'bã áni.
45 Vúlé vúlé ru ãmã áyḭ́pịka ándrá hémã ịsṹlépi ĩ'bã átẹ́pịka 'badrḭ́ rĩ 'dụ kí hémã ĩndĩ sáwã Yósũwã 'bã kí drḭ̃ cejó Sṹrṹ Ãdróŋá 'bã ĩ'baní ũkpõ fẽjó kí ndẽjó rá rĩ agá, ãzíla hémã u'á ãngũ 'dã gá 'dãá kpere Dãwṹdḭ́ 'bã sáwã gá.
46 Dãwṹdḭ́ ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ ịsṹlépi Ãdróŋá drḭ́ rĩ zḭ, ‘Ífẽ má ịsṹ ũkpõ sĩ jó sḭjó Ãdróŋá Yãkó'bõ drḭ́ rĩ nî.’
47 Wó ngọ́pḭ̃ Sũlũmánĩ sḭ ándrá ĩ'diní jó nĩ.
48 “Wó Ãdróŋá Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ u'á jó 'bá 'baní sḭlé drḭ́ sĩ rĩ agá ku cécé nábḭ̃ 'baní jọlé rĩ 'bã áni.
49 “ ‘Úpí Ãdróŋá jọ,
“'Bṹ ĩ'di úmvúke má ãni ãmbõgõ drḭ̃ 'i,
ṹnọ́kṹ ĩ'di ãngũ mání sĩ áma pá 'bãjó rĩ 'i.
Jó ĩminí mụlé sḭlé mání rĩ gbẽtí la íngoní ru yã?
Jõku ãngũ mání mụjó avḭjó rĩ la mụ adrulé íngõlé yã?
50 Adru ándrá ma 'i Ãdróŋá 'i ãko 'dĩ kí ũ'bãlépi rĩ 'i ku yã?” ’†”
51 Sĩtéfũnõ jọ, “Ĩmi 'bá imbe ũkpó 'dĩ, ĩmi ásḭ mba íni ã'du ḭjọ́ sĩ? Ĩmi bḭ́lẹ́ dịrịmgba ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ́ sĩ íni ã'du ḭjọ́ sĩ? Ĩmi cécé ĩmĩ áyḭ́pịka kî áni, ĩmi ṵ'dṹ pírí sĩ Úríndí Ãlá rĩ gã úmgbé.
52 Ĩmi áyḭ́pịka fẽ kí vâ ũcõgõ nãbịya 'baní pírí, ụ'dḭ́ kí vâ 'bá amṹlépi ḭjọ́ Ãdróŋá Ngọ́pḭ izatáŋâ kóru rĩ drḭ́ ũlũlépi rĩ kí rá, ãzíla ĩmi uja Ãdróŋá Ngọ́pḭ mẹ́lẹ́ mbelé ĩ'dḭ vâ ĩ'di rá.

† **7:37** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 18:15 † **7:40** Ãfũŋá 32:1 † **7:43** Ámõsĩ 5:25 † **7:50** Ĩsáyã 66:2

53 Ĩmi 'bã sĩ vâ 'bá ãzḭ́táŋá Ãdróŋá drḭ́ kí ịsṵ́lépi mãlãyíkã 'badrḭ́ sĩ rĩ 'i,
kpere ĩmi ã'ḭ́ drĩ vâ ku!”

Drã Sĩtéfũnõ drḭ́ 'i

54 'Bá ḭ́jọ́ amálépi rĩ kí mụ ḭ́jọ́ 'dĩ arelé Sĩtéfũnõ tḭ gá íni 'bo, na kí trḭ́trḭ́
ĩ'diní.
55 Sĩtéfũnõ galépi Úríndí Ãlá Ãdróŋá drḭ́ sĩ tré rĩ ndre ãngũ Ãdróŋá rṵ́
'bṵ̃ gá, ndre dó sĩ ãcí 'bã ãlámã imve Ãdróŋá drḭ́, ãzíla cọtḭ ndre Yẹ́sṵ̃ 'bã
pá tu agá Ãdróŋá 'bã drḭ́ wókõ ãndá gá rĩ gâlé ru.
56 Jọ, “Ĩndre drĩ, ándre 'bṵ̃ tḭ nzḭ́ ru mmgbọ, Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ tu vâ pá Ãdróŋá
ãmgbã rĩ 'bã drḭ́ wókõ ãndá gá rĩ gâlé ru 'dã!”
57 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzṵ̃ kí ru bḭ́lẹ́ cí i'dó kí cẽlé úzáŋâ trũ ũkpó sĩ Sĩtéfũnõ rṵ́lé
ru.
58 A'bé kí ĩ'di táwṵ̃nḭ́ ãmbógó rĩ agâlé rĩ sĩ ãmvé, i'dó kí dó ĩ'di uvúlé írã
sĩ, 'bá 'dĩ ũtrũ kí bõngó ĩ'badrḭ́ kí fẽlé tãmbalé Sáwṵ̃lọ̃ kãrḭ́lẹ̃ ru rĩ drḭ́.
59 'Bá 'dã 'bã kí Sĩtéfũnõ uvú agá írã sĩ 'dã gá, 'dãá Sĩtéfũnõ i'dó Ãdróŋá
zḭ́lé, “Úpí Yẹ́sṵ̃, í'dụ áma úríndí fô!”
60 Sĩtéfũnõ a'dé ãjãgõrõ sĩ áwáŋâ trũ, “Úpí, í'bã izatáŋá 'dĩ kí drḭ́ gá ku!”
'Bo ĩ'di 'bã ḭ́jọ́ 'dĩ jọjó 'bo rĩ sĩ, 'de dó rá.

8

1 Sáwṵ̃lọ̃ ándrá vâ 'bá ã'ḭ́lépi la ú'dḭ Sĩtéfũnõ rá rĩ 'bã ãzí ru ĩndĩ.

Sáwṵ̃lọ̃ 'bã 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ́lépi rĩ 'baní ũcõgõ fẽjó rĩ

Ḭ́tṵ́ 'dã sĩ cõcóŋá ãmbógó la acá 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ́lépi u'álépi Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá
'dã kí ụrụ'bá gá. 'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ́lépi rá 'dĩ iré kí ndú-ndú ãngũ Yṵ̃dḭ́yã 'badrḭ́
Sãmãríyã be rĩ agá pẽ lú ṵ̃pḭgọ́ŋa kî.
2 Ãgọbḭ́ Ãdróŋá rulépi rũrũ rĩ 'dụ kí Sĩtéfũnõ ḭ́sḭ́lé rá, awá kí ĩ'di káyĩ.
3 Wó 'dĩ gá 'dâ Sáwṵ̃lọ̃ i'dó 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ́lépi rĩ 'baní ũcõgõ fẽlé ãzíla acḭ́jó
jó ãlu-ãlu agâ sĩ, ãgọbḭ́ kí arṵ́jó ũkú abe sulé mãbṵ́sṵ̃ gá.

Fḭ́lḭ́pọ̃ 'bã adrujó Sãmãríyã gá rĩ

4 'Bá irélé 'dĩ mụ kí ḭ́jọ́ mgbã rĩ ũlũ trũ drḭ́ gá drḭ́ gá ãngũ ĩ'bã kí mụjó rĩ
gá.
5 Fḭ́lḭ́pọ̃ mụ táwṵ̃nḭ́ Sãmãríyã gá la gá, nze ḭ́jọ́ Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ 'dãá.
6 'Bá ru atrálépi wẽwẽ rú 'dĩ kí mụ ḭ́jọ́ 'dĩ arelé ãzíla tálí Fḭ́lḭ́pọ̃ 'bã idélé
'dĩ kí ndrelé 'bo, 'bã kí bḭ́lẹ́ ḭ́jọ́ Fḭ́lḭ́pọ̃ 'bã jọlé rĩ kí arejó.
7 Úríndí ũnzí ũfũ 'bá wẽwẽ rú kí agá úzáŋâ trũ, ãzíla 'bá acálépi rá rĩ
i'dó kí vâ acḭ́lé rá.
8 Táwṵ̃nḭ́ 'dã agá ãyĩkõ ãmbógó la ãfũ dó sĩ nĩ.

Sḭ̃mọ́nḭ́ újógó ru rĩ

9 Ágọ́bḭ́ ãzí ãlu ri ándrá u'álé 'dãá rṵ́ la Sḭ̃mọ́nḭ́ 'i, 'bã ándrá ru 'bá ãzí
ãmbógó la rú ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé ũlẽgõ rú 'bá Sãmãríyã gá rĩ 'baní indrélépi
ṵ̃sṵ̃táŋá ru rĩ kî sĩ.
10 'Bá táwṵ̃nḭ́ 'dã agá 'dãá cí rĩ ri kí ḭ́jọ́ arelé ĩ'di tḭ gá, jọ kí vâ ḭ́jọ́ ĩ'di drḭ́
gá, “Ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá ãni umvelé Ũkpó Ãmbógó rĩ 'i!”
11 'De kí ĩ'di vú gâ sĩ, ã'dusĩku Sḭ̃mọ́nḭ́ ri ĩ'baní ḭ́jọ́ ṵ̃rḭ́ fẽlépi ṵ̃sṵ̃táŋá ru
rĩ kí idélé ṵ́'dṵ́ ãzo rú.

12 Wó kí mụ ịjọ́ Fịlịpọ̃ 'bã imbálé ịjọ́ mgbã Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ drị̃ gá ãzíla rụ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ gá 'dĩ arelé ãzíla ã'ị̃lé 'bo, fẽ bãbụ̃tịzị̃ ãgọbị̃ ãzíla ũkú 'banî.
13 Sị̃mọ́nị̃ mgbã rĩ ã'ị̃ rá bĩ bãbụ̃tịzị̃ ĩndĩ, ã'dusĩku ụ̃rị̃ fi ásị̃ la gá tálí ãzíla ícétáŋá wẽwẽ rú Fịlịpọ̃ 'bã idélé 'dĩ kî sĩ, bĩ dó vâ sĩ Fịlịpọ̃ vú ãngũ ĩ'dĩ 'bã mụjó rĩ kí agá ĩndĩ tálí ãzíla ícétáŋá 'dĩ kî 'bã ịjọ́ sĩ.
14 Ụ̃pịgọŋa Yẹ́sụ̃ drị̃ Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá 'dã kí mụ arelé la 'bá Sãmãríyã gá 'dã ịsụ́ kí ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ 'bo íni, pẽ kí Pétẽrõ kí tị Yõhánã be ĩ'ba rụ̃lé mụjó ịjọ́ 'dĩ ãndá yã rĩ ịsụ́lé.
15 'Bá ĩrị̃ 'dĩ kí mụ calé 'bo, zị kí Ãdróŋá ĩ'baní jọlé la lẽ 'ba ịsụ́ kí Úríndí Ãlá rĩ 'i.
16 Ã'dusĩku Úríndí Ãlá rĩ asị̃ jõ drĩ kí ãzí ãlu la drị̃ gá ku, lú ịsụ́ kí drĩ bãbụ̃tịzị̃ rụ́ Yẹ́sụ̃ drị̃ gá rĩ sĩ.
17 'Dãá Pétẽrõ kí Yõhánã be tị̃ kí drị̃ kí drị̃ gá, ãzíla ịsụ́ kí dó sĩ Úríndí Ãlá rĩ rá.
18 Sị̃mọ́nị̃ la mụ ndrelé la Úríndí Ãlá rĩ asị̃ 'bá ã'ị̃lépi rá rĩ kí drị̃ gá 'dõlé drị̃ tị̃ŋá ụ̃pịgọŋa 'badrị̃ sĩ, lẽ séndẽ fẽlé Pétẽrõ 'baní Yõhánã be sĩ ũkpõ 'dĩ ĩgbãjó.
19 Jọ Pétẽrõ 'baní Yõhánã be, "Ĩfẽ mání ũkpõ 'dĩ ĩndĩ 'bá mâ vâ sĩ drị̃ tị̃jó drị̃ la gá rĩ la sĩ Úríndí Ãlá rĩ ịsụ́ ĩndĩ."
20 Pétẽrõ umvi Sị̃mọ́nị̃ nî, "Lẽ mi 'i, mî séndẽ 'dĩ abe ímụ ãcí gá míní ũrãjó la mí icó fẽtáŋá Ãdróŋá drị̃ ĩgbãlé séndẽ sĩ rá rĩ sĩ.
21 Ãzị̃ ãzí mí ãni ãma abe la 'dáyụ, ã'dusĩku ími ásị̃ adru Ãdróŋâ mịfị̃ gá múké ku.
22 Mí uja ásị̃, ízị Úpí 'i ími trũjó ịjọ́ ũnzí míní ũrãlé 'dĩ kí agá rá.
23 Ándre íni ími 'a ũnzí ãjã sĩ, ãzíla ịjọ́ ũnzí umbé mi cí."
24 Sị̃mọ́nị̃ jọ Pétẽrõ 'baní Yõhánã be, "Ãndá-ãndá ru ĩzị̃ mání Úpí 'i, ịjọ́ ĩminí jọlé 'dĩ 'bã ãzí ãlu la 'ba idé ru áma ụrụ'bá gá ku fô."
25 Pétẽrõ kí Yõhánã be mụ ịjọ́ jọŋá delé ãzíla ịjọ́ mgbã Úpí drị̃ gá rĩ ũlũŋá delé 'bo, gõ kî dó vúlé Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá. Ĩ'bã kí gõ agá 'dâ, mụ kí ịjọ́ ú'dí Úpí Yẹ́sụ̃ drị̃ gá rĩ ũlũ trũ tọ̃rọ́mẹ́ wẽwẽ rú Sãmãríyã gá 'dĩ kí agâ sĩ.

Fịlịpọ̃ kí ágọ́bị̃ angálépi Ị̃tịyọ́pĩyã gá rĩ be

26 Ụ'dụ́ ãlu mãlãyíkã Úpí Ãdróŋá drị̃ gá rĩ jọ Fịlịpọ̃ nî, "Mí adru bábá mụjó ándrâlé ru gẽrị̃ i'dólépi Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá mụlépi kpere Gázã gá 'dã gá." *
27 Fịlịpọ̃ i'dó dó ãcị̃ mụjó rá 'bo, íni 'dĩ ágọ́bị̃ angálépi Ị̃tịyọ́pĩyã gá la ĩ'di mụ agá ĩ'didrị̃ko gâlé, ĩ'di ándrá vâ 'bá ãzí rulé rũrũ, ĩrá 'dị̃pị̃ úpí ũkú ru Ị̃tịyọ́pĩyã gá rĩ pálé gá la, ágọ́bị̃ angá ándrá Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá Ãdróŋâ ĩnzị̃lé.
28 Ĩ'di 'bã ãcẹ̃ agá gárĩ ĩ'di ãni kãyĩnõ 'bã selé nĩ rĩ sĩ 'dĩ gá 'dâ, ri bụ́kụ̃ nábị̃ Ĩsáyã drị̃ gá rĩ lãlé.
29 Úríndí Ãlá rĩ jọ Fịlịpọ̃ ní, "Ímụ adrulé gárĩ 'dã andre gá 'dãá ãni rú."
30 Fịlịpọ̃ cẹ̃ rá are ágọ́bị̃ tá Ị̃tịyọ́pĩyã rú 'dĩ la bụ́kụ̃ nábị̃ Ĩsáyã drị̃ gá rĩ la agá, zị ĩ'di, "Ínị̃ ịjọ́ míní lãlé 'dĩ kí ífí rá yã?"

---

* **8:26** Gẹ̃rị̃ 'dĩ mụ ándrá ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ.

31 Ágǫ́bị́ Ỵtị́yǫ́pỹyã rú 'dĩ umvi Fı̨́lı̨́põ ní, jọ, “Má icó ı̨́jǫ́ 'dĩ 'bã ífí nı̨̃lé íngoní-íngoní ru 'bá ãzí drĩ ífí la icé mání ku rĩ gá?” Umve dó sĩ Fı̨́lı̨́põ 'i amı̨́lé rilé ĩ'di bı̨́lı̨́ gá 'dãá.
32 Ỵjǫ́ bı̨́kũ Ãdróŋá drı̨̃ ágǫ́bị́ Ỵtị́yǫ́pỹyã rú rĩ 'bã lãlé rĩ ándrá íni:
“'Dụ kí ándrá ĩ'di agụlé cécé kãbĩlõ agụlé lı̨lé Ỵı̨́lı̨̃ rĩ 'bã áni,
ãzíla 'dı̨ kí ĩ'di cécé kãbĩlõ lı̨lé,
ru tı̨ nzı̨̃lé ku rĩ 'bã áni.
33 Úfẽ ĩ'diní drı̨̃nzá, úlı̨ ı̨́jǫ́ ĩ'didrı̨̃ múké-múké ku.
'Bá ãzí ãlu icólépi ı̨́jǫ́ nzelépi drı̨̃lẹ́ ĩ'didrı̨̃ kí drı̨̃ gá rá la 'dáyụ,
ã'dusĩku ídri ĩ'didrı̨̃ ỹnǫ́kı̨́ gá 'dâ rĩ ãsı̨̃ 'bo.” †
34 Ãmbógó Ỵtị́yǫ́pỹyã rú rĩ zı̨ Fı̨́lı̨́põ 'i, “Ílũ mání, nábı̨̃ la ı̨́jǫ́ 'dĩ jọ ĩ'di drı̨̃ gá yã jõku 'bá ãzí ndú la drı̨̃ gá?”
35 'Dãá Fı̨́lı̨́põ i'dó dó ı̨́jǫ́ jọlé ı̨́jǫ́ tá Ãdróŋá drı̨ ĩ'di 'bã lãlé rĩ drı̨̃ gá, ãzíla ũlũ ı̨́jǫ́ mgbã Yẹ́sũ drı̨ gá rĩ.
36 Ĩ'bã kí mụ agá gẽrı̨̃ gá 'dâ, ca kí ãngũ ỹyı̨ trũ la gá, ãmbógó Ỵtị́yǫ́pỹyã rú rĩ jọ, “Ỵyı̨ ãzí 'dĩ, ã'du icó fẽlé la má ı̨sı̨́ bãbũtı̨́zı̨̃ ku rĩ gá nĩ?” [
37 Fı̨́lı̨́põ jọ, “Mí icó bãbũtı̨́zı̨̃ ı̨sı̨́lé rá ídrĩ Yẹ́sũ ã'ı̨̃ ími ásı̨ pírí sĩ rĩ gá.” Ãmbógó umvi má ã'ı̨̃ dó rá Kúrísĩtõ ĩ'di Ãdróŋá Ngǫ́pı̨ 'i.] †
38 Atrı̨ kãyĩnõ gárĩ selépi rĩ kí drı̨̃, fi kí Fı̨́lı̨́põ be ỵrı̨̃ trá ỵyı̨ agâlé, 'dãá Fı̨́lı̨́põ fẽ ĩ'diní bãbũtı̨́zı̨̃ rá.
39 Kí mụ ãfũlé ỵrı̨̃ trá ỵyı̨ agâlé rĩ sĩ ãmvé 'dõlé 'bo, Úríndí Úpí drı̨̃ 'dụ Fı̨́lı̨́põ 'i ũní rá, ãmbógó Ỵtị́yǫ́pỹyã rú 'dã ndre ĩ'di ỵdı̨́ ku, wó mụ ĩ'di 'bã ãcı̨̃ trũ drı̨̃ gá ãyĩkõ ãmbógó íni la trũ.
40 Fı̨́lı̨́põ mụ ru ı̨sı̨́lé Ãzótũ gá, ĩ'di 'bã mụ agá, ri mụlé ı̨́jǫ́ mgbã Yẹ́sũ drı̨ gá rĩ ũlũ trũ táwũ̃nı̨̃ ãmbogo-ãmbogo rĩ kí agâ sĩ íni, íni kpere ĩ'di 'bã ca agá Kãyĩsárĩyã gá.

9

Sáwũ̃lõ 'bã ásı̨ ujajó rĩ
('Etáŋá 22:6-16; 26:12-18)

1 Ụ'dụ́ 'dã kî sĩ Sáwũ̃lõ 'bã drĩ adrujó ũmbã ĩ'diní 'bá Yẹ́sũ ã'ı̨̃lépi rá rĩ kí ụ'dı̨́jó rĩ trũ ásı̨ gá rĩ sĩ, mụ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rụ́.
2 Jọ 'bã ãfẽ drĩ ĩ'diní wárágã mụjó Dãmãsı̨̃kı́yã gá ãngũ Ãdróŋá ỵnzı̨̃jó rĩ kí agâ sĩ, 'bá táni ãgǫbı̨ rú jõku ũkú ru Yẹ́sũ ã'ı̨̃lépi rĩ kí rụjó ũkpó sĩ agụjó sujó mãbı̨́sũ gá Yẽrı̨́sãlẹ́mũ gâlé.
3 Sáwũ̃lõ 'bã mụ agá ãni rú táwũ̃nı̨̃ Dãmãsı̨̃kı́yã drı̨̃ gá 'dãá, rũgbı̨́gbı̨́ ãcí imve angájó 'bũ gâlé ji ãngũ ĩ'di andre gá 'dãá trǫ̃kı́lı̨rı̨.
4 Sáwũ̃lõ a'dé vũ̃rı̨́, are ụ'dụ́kǫ́ ãzí ı̨́jǫ́ jọ agá ĩ'diní, “Sáwũ̃lõ! Sáwũ̃lõ! Mi áma ĩcõcõŋã íni ã'du ı̨́jǫ́ sĩ yã?”
5 Sáwũ̃lõ zı̨, “Mi ã'di 'i, Úpí?” Ụ'dụ́kǫ́ umvi, “Ma Yẹ́sũ mî ĩcõcõŋãlé rĩ 'i.
6 Wó be la ínga, ímụ táwũ̃nı̨̃ agâlé, ãngũ mání sĩ mụjó lũjó la míní mi mụ ã'du idélé yã rĩ gá.”
7 'Bá tá be acı̨́lépi Sáwũ̃lõ abe 'dĩ tu kí pá ı̨́jǫ́ jọnâ kóru, are kí ụ'dụ́kǫ́ 'dã rá, wó ndre kí 'bá ãzí ífí ãlu ku.

---

† **8:33** Ĩsáyã 53:7-8 † **8:37** Vásĩ 37 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tı̨ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tı̨̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bı̨́kũ Ãdróŋá drı̨ Gı̨́rı̨́kı̨̃ tı̨ sĩ ídu drı̨̃drı̨̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

8 'Dãá Sáwũlõ angá vũrũlé nzĩ ru mịfĩ, wó ndre ãngũ gẽrĩ sĩ ku, ã'dusĩku
mịfĩ la ãsã cí. 'Bá tá mụlépi ĩ'di be 'dĩ rụ kí ĩ'di drị gá drị gá agụlé
Dãmãsĩḳỵã gâlé.
9 Dãmãsĩḳỵã gá 'dãá Sáwũlõ u'á ụ́'dụ́ na ndre ãngũ ku, na ãko ãzí ku,
mvụ vâ ãko ãzí ku ĩndĩ.
10 'Bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá la ándrá Dãmãsĩḳỵã gá 'dãá cí rụ́ la Ãnãníyã 'i. Ị́jọ́
ãzí ícétáŋá ru la i'da ándrá ru ĩ'diní, ala gá Úpí Yẹ́sũ umve ĩ'di, "Ãnãníyã!"
Ãnãníyã umvi, "Ma 'dõnu, Úpí."
11 Úpí Yẹ́sũ jọ ĩ'diní, "Mí itú mi bábá, ímụ gẽrĩ umvelé Kpị 'dã agá, jó
Yụ́dãsĩ drị agá, ízị 'bá angálépi Tãrãsịsĩ gá umvelé Sáwũlõ 'i rĩ 'i. Ĩ'di
Ãdróŋá zị.
12 Ãzíla áfẽ ndre ícétáŋá ru ágọ́bị ãzí umvelé Ãnãníyã 'i rĩ 'bã amụ́ agá
jó agá 'dõlé, drị tị agá ĩ'di drĩ gá 'bã ndre sĩ ãngũ ị̃dị́."
13 Ãnãníyã umvi, "Úpí, ũ'bí nze kí mání ị́jọ́ ágọ́bị 'dĩ drĩ gá rá ãzíla ị́jọ́
ũnzíríkãnã ĩ'dĩ 'bã idélé 'bá ãlá mídrị Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá 'dĩ 'ba rụ́ rĩ kí drĩ gá
ĩndĩ.
14 Ãzíla amụ́ vâ ũkpõ ãtalo ãmbogo 'dã 'badrị sĩ Dãmãsĩḳỵã gá 'dõlé
amụ́jó 'bá ími rụ́ umvelépi rĩ kí rụjó cí."
15 Wó Úpí Yẹ́sũ jọ ĩ'diní, "Ímụ, ã'dusĩku ĩ'di mâ ãnájó ũ̃pị́gọ́ŋá mání pẽlé
ị́jọ́ mádrị kí ujílépi 'bá Yãhụ́dị rú ku rĩ 'baní, ũpi 'baní ãzíla 'bá Ịsịrayị́lị
gá 'dĩ 'baní rĩ 'i.
16 Ãzíla ma vâ mụ ị́jọ́ ĩ'di 'bã sĩ mụjó ũcõgõ ịsụ́jó ị́jọ́ má drị ũlũŋá sĩ rĩ
kí i'dalé ĩ'diní rá."
17 'Dãá Ãnãníyã mụ rá, fi Sáwũlõ drị gâlé, tị drị Sáwũlõ drị gá jọ, "Má
ádrị́pị Sáwũlõ, Úpí Yẹ́sũ ándrá ru i'dalépi míní gẽrĩ gâlé míní amụ́jó 'dõlé
rĩ sĩ, rĩ ãpẽ áma tị íni la mi sĩ ãngũ ndre ị̃dị, ãzíla Úríndí Ãlá rĩ 'bã ga sĩ
ími agá tré benĩ."
18 Cọtị ãko ãzí a'dé Sáwũlõ mịfĩ agâlé cécé ũgórókó'bõ áni, 'dâ ndre dó
ãngũ ị̃dị rá. Tu pá ụrụgá sĩ bãbũ̃tị́zĩ ịsụ́jó.
19 Sáwũlõ la mụ íná nalé 'bo, ịsụ́ ũkpõ ú'dí ru.

Sáwũlõ 'bã ị̃jọ́ ũlũjó Dãmãsĩḳỵã gá rĩ

Sáwũlõ u'á ụ́'dụ́ were 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá 'dĩ 'ba abe Dãmãsĩḳỵã gá 'dãá.
20 Mụ dó pịrị ị́jọ́ ũlũlé ãngũ Ãdróŋá ị̃nzĩjó rĩ kí agá jọjó la, Yẹ́sũ ĩ'di
Ãdróŋá Ngọ́pị 'i.
21 'Bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá 'dĩ u'á kí ũsũtáŋá sĩ, ãzíla jọ kí, "Ágọ́bị 'dĩ adru
ándrá Yẽrụ́sãlẹ́mũ gâlé 'bá kí ụ'dị́lépi rụ́ Yẹ́sũ 'dĩ umveŋá sĩ rĩ 'i ku yã?
Amụ́ vâ ínĩ ngá ị́jọ́ ĩ'di ãni ãlu 'bá kí trajó agụjó mãbụ́sũ gá 'bá ãtalo
ãmbogo rĩ kí drĩlẹ́ gá rĩ gá ku yã? Wó uja ru íni la ã'du sĩ?"
22 Wó 'dãá ị́jọ́ Sáwũlõ 'bã jọlé rĩ acá kí ũkpó trũ, ãzíla 'bá Yãhụ́dị rú
Dãmãsĩḳỵã gá 'dĩ icó kí ĩ'di umvilé ku, ã'dusĩku ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé Yẹ́sũ ĩ'di
Kúrísĩtõ 'i rĩ i'da ru mmgbọ rú Yẹ́sũ ĩ'di Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé ãma pajó rĩ 'i.

Sáwũlõ 'bã ru apájó 'bá Yãhụ́dị rú rĩ kí drị gá rĩ

23 Ụ́'dụ́ wẽwẽ rú 'dĩ kí vúlé gá, 'bá Yãhụ́dị rú 'dĩ ri kí ru tralé ãlu ị́jọ́ itújó
sĩ Sáwũlõ mbãjó 'dịjó rá.
24 Wó 'bá ãzí lũ Sáwũlõ ní ị́jọ́ itúlé ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ kí rá. Ị̃tụ́ kí ị́nị be
'bá 'dĩ ri kí ĩ'di tẽlé 'dịlé jó tị bõrõ táwũ̃nị celépi cí rĩ drị gá rĩ kí agá.

25 Wó ịnị̃ ãzí ãlu 'bá ịjọ́ ĩ'didrị̃ ã'ị̃lépi rá rĩ 'dụ kí ĩ'di gụ́fá sĩ mụlé sulé dẹ̃rịsã bõrõ agá rĩ gâ sĩ ãmvélé apá dó sĩ rá.
26 Sáwụ̃lọ̃ mụ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá ụ̃'bĩjó ru icíjó 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ abe pâlé wẽwẽ rú, wó 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ ã'ị̃ kí ĩ'di ĩ'bã ãzí ru ku, ãzíla idé kí dó vâ ĩ'di sĩ ụ̃rị̃ sĩ.
27 Wó Bãrãnábã amụ́ Sáwụ̃lọ̃ ãzã kolé ĩ'di agụjó ụ̃pịgọŋa 'ba rụ̃lé lũjó la ĩ'baní Sáwụ̃lọ̃ ndre Úpí Yẹ́sụ̃ 'i gẹ̃rị̃ gá, ãzíla Úpí jọ ịjọ́ ĩ'di be rá. Nze vâ ĩ'baní ịjọ́ Sáwụ̃lọ̃ 'bã ịjọ́ ülũjó ụ̃rị̃ kóru Yẹ́sụ̃ drị̃ gá Dãmãsị̃kíyã gá 'dãá rĩ 'i.
28 Ãzíla Sáwụ̃lọ̃ u'á dó sĩ ụ̃pịgọ́ŋá abe, acị̃ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ agá pírí ịjọ́ ũlũ trũ ụ̃rị̃ kóru Úpí Yẹ́sụ̃ drị̃ gá.
29 Ri vâ ãgátã galé 'bá Yãhụ́dị̃ rú Gĩ̃ịrị̃kị̃ tị jọlépi rĩ abe, mbã kí tí vâ ĩ'di 'dịlé rá.
30 'Bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ ịsụ́lé 'bo, 'dụ kí Sáwụ̃lọ̃ agụlé Kãyĩsárĩyã gá tị la pẽjó Tãrãsịsĩ̃ gá.
31 'Dã 'bã vúlé gá 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá Yụ̃díyã gá, Gãlị̃lĩ̃ gá ãzíla Sãmãríyã gá 'dĩ îcõcõŋá kí ku, ịsụ́ kî dó sĩ ásị̃ ĩ̃gbẹ̃. Kí kãlãfe tụ ásị̃ ũŋmĩ̃ŋá Úríndí Ãlá rĩ drị̃ gá rĩ sĩ ĩ'bã kí Úpí Yẹ́sụ̃ ní ãzị̃ ngajó rĩ sĩ.

Pétẽrõ 'bã adrujó ãngũ Lụ́dã gá ãzíla Yópã gá rĩ

32 Pétẽrõ 'bã acị̃ agá ãngũ pírí gá, ụ́'dụ́ ãlu mụ drị̃ fụlé 'bá ãlá u'álépi Lụ́dã gá 'dĩ 'ba abe.
33 'Dãá ịsụ́ ágọ́bị̃ ãzí u'álépi mgbọ́lọ́ sị̃ ílí ãrõ ãcá sĩ pá kóru umvelé Ãyĩnéyã 'i.
34 Pétẽrõ jọ Ãyĩnéyã ní, “Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ adrí mi ãlá ru 'bo, mí angá ụrụgá, í'dụ mî bịrị̃sị̃ 'i.” Cọtị Ãyĩnéyã angá ụrụgá.
35 'Bá pírí u'álépi Lụ́dã gá ãzíla Sãrónĩ gá 'dãá rĩ ndre kí Ãyĩnéyã 'bã ácịŋá rá, cọtị ã'ị̃ kí Yẹ́sụ̃ Úpí kí palépi rĩ rú rá.
36 Yópã gá 'dãá ũkú ãzí ándrá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá la cí rụ́ la Tã'bịtã 'i, * ũkú Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá la, ri sáwã ĩ'didrị̃ kí izalé ịjọ́ múké idéjó ãzíla 'bá lẽmẽrí rĩ kí ãzã kojó.
37 Sáwã 'dã agá 'dãá ãyánĩ rụ ĩ'di uja drãlé rá. 'Bá ũjĩ kí ãvũ la ãzíla agụ kí 'bãlé gõrófã agá ụrụgâlé ĩ'di ĩ̃sĩ̃ŋá tẽjó.
38 Ãngũ Yópã 'i rĩ ándrá Lụ́dã andre gá 'dãá ãni rú, 'bo 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé Pétẽrõ ĩ'di Lụ́dã gá íni, pẽ kí ãgọbị̃ kí tị ĩ̃rị̃ ịjọ́ Tã'bịtã drã rá rĩ trũ mãmálá 'bãjó ĩ'di drị̃lẹ́ gá, “Mí amụ́ gbõrú ãma rụ́ 'dõlé.”
39 Pétẽrõ angá amụ́lé 'bá 'dĩ abe. Ĩ'di mụ acálé 'bo, agụ kí ĩ'di gõrófã agâlé, ũkú ãwụzị̃ rú rĩ atrá kí ru ĩ'di andre gá áwáŋâ trũ jó ãvũ 'bãjó rĩ agá. Ũkú 'dĩ kí dị̃ Pétẽrõ ní sátĩ ãzíla kọ́tị̃ ándrá Tã'bịtã 'bã sõlé rĩ kí i'da sĩ.
40 Pétẽrõ iyá kí jó agâlé rĩ sĩ ãmvé, tị̃ ãjã vụ̃rụ́ zị̃ Ãdróŋá, ĩ'di mụ zịlé la 'bo uja tị ãvũ rụ̃lé jọ, “Tã'bịtã, mí angá ụrụgá!” Ũkú 'dĩ nzị̃ ru mịfị̃, ĩ'di mụ Pétẽrõ ndrelé 'bo uja rilé rĩ rĩ.
41 Pétẽrõ se ru ãni rú ĩ̃jũ drị̃ ãzã la kojó ĩ'di ingajó. Umve 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí ũkú ãwụzị̃ rú 'dĩ kí abe amụ́jó ĩ'di fẽjó ĩ'badrị̃ ídri rú.

---

* **9:36** Gĩ̃ịrị̃kị̃ tị sĩ ála ĩ'di umve *Dõrõkásĩ 'i.*

42 Ị́jọ́ 'dĩ acị̃ ãngũ Yópã drị̃ agâ sĩ pírí 'bá wẽwẽ rú uja kî sĩ ásị̃ Yẹ́sṵ̃ ã'ị́jó
'bá kí palépi rĩ rú.
43 'Dĩ gá 'dâ, Pétẽrõ u'á Sĩ̃m̨ọ́ñ̃ g̨ọ́b̨ẹ́rẹ́ idélépi rĩ drị́ko gá Yópã gá 'dãá
ṵ́'dṵ́ ãzo rú.

10

Kṵ̃rṵ̃nálĩyõ kí Pétẽrõ be

1 Ágọ́b̨ị́ ãzí ándrá cí u'álépi Kãyĩsárĩyã gá rṵ́ la Kṵ̃rṵ̃nálĩyõ 'i, ĩ'di ãsĩkárĩ
túrú ãlu Rṵ́mṵ̃ drị̃ kí 'bã ãmbógó. *
2 Ĩ'di ándrá 'bá Rṵ́mṵ̃ rú Ãdróŋá rulépi 'bá ĩ'didrị̃ abe ambamba la, ri vâ
'bá ándrá Yãhṵ́dṵ̃ rú lẽmẽrí rĩ kí ãzã kolé, ĩ'di vâ Ãdróŋá zị agá ṵ́'dṵ́ pírí.
3 Ũgũgõ sáwã úrômĩ ị̃tọ́lọŋá sĩ ndre ándrá mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ ícétáŋá
agâ sĩ ị́jọ́ jọ agá ĩ'di be, umve ĩ'di, "Kṵ̃rṵ̃nálĩyõ!"
4 Su mị́fị̃ drị̃ la gá ṵ̃rị̃ trũ umvi, "Úpí, ãko ã'du?" Mãlãyíkã umvi, "Ãdróŋá
u'á ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku ã'ị̃táŋá mî ĩ'di ã'ị́jó ãzíla ãko mî fẽlé 'bá lẽmẽrí
Yãhṵ́dṵ̃ rú rĩ 'banî rĩ ca kí ĩ'di rṵ̃lé rá, ĩ'di dó sĩ bábá ími umvijó.
5 Ãzíla ú'dî'da ípẽ 'bá ãzí kí tị mṵlé ágọ́b̨ị́ Sĩ̃m̨ọ́ñ̃ Pétẽrõ rĩ umvelé ãngũ
Yópã gá.
6 Mṵ ãmṵ́ ru ágọ́b̨ị́ g̨ọ́b̨ẹ́rẹ́ idélépi umvelé Sĩ̃m̨ọ́ñ̃ 'i, lị́cọ́ trũ ãni rú la
mĩrĩ tị gá rĩ drị́ko gá ĩ'di amṵ́ míní ị́jọ́ patáŋá drị̃ lũlé."
7 Mãlãyíkã la mṵ mṵlé 'bo, Kṵ̃rṵ̃nálĩyõ umve 'bá ãzị́ ngalépi ĩ'didrị̃ la kí
ị̃rị̃, ala gá ãsĩkárĩ ãzị́ ngalépi 'dãá Ãdróŋá rulépi ambamba la ãzí ãlu.
8 Nze ĩ'baní ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí vú, uja dó kí tị pẽlé Yópã gá.
9 Drṵ̃sĩ̃ ĩ'baní acá agá ãni rú Yópã gá sáwã ázíyá gá 'dĩ, Pétẽrõ mṵ tṵlé
jó drị̃ gá Ãdróŋá zị̃lé.
10 Ãb̨ị́rị̃ ndẽ ĩ'di rá, lẽ tí ãko ãzí nalé, 'dĩ sĩ íná la drĩ a'dí agá a'dî ndre
ícétáŋá ãzí.
11 Ndre ala gá 'bṵ̃ tị nzị̃ ru mmgbọ, ndre vâ ãko ãzí cécé bõngó ũgĩlé
kónã la sṵ rĩ kí agá a'bélé vṵ̃rṵ́ 'dõlé rĩ 'bã áni la.
12 Ala gá 'dãá ãnãkpá ũví ndú-ndú lẽlé úna kí ku 'dĩ kí pírí cí; ãko ãgãlépi
'a drị̃ sĩ ãzíla ãríŋá ungalépi ṵrṵgâ sĩ 'dĩ kî trũ.
13 Ṵ́'dṵ́kọ́ angá ala gâlé jọ, "Ínga ṵrṵgá, Pétẽrõ, mí ṵlị́ ãko 'dĩ kí ãzíla
ína kí rá."
14 Wó Pétẽrõ umvi, "Yṵ, Úpí, ána jõ drĩ ãko ãzí ãndị́ ru la ku."
15 'Dãá are vâ ṵ́'dṵ́kọ́ 'dĩ 'bṵ̃ gâlé ị̃dị́, "Ãdróŋá drĩ jọ la ãko 'dĩ míní múké,
lẽ íjọ ũnzí rĩ gá ku."
16 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru íni pâlékó na, 'dãá ú'dṵ dó ãko bõngó áni 'dĩ 'bṵ̃ gâlé
vúlé.
17 Pétẽrõ 'bã drĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã ndrelé 'dĩ ífí ndrṵ̃ agá 'dâ, ndre 'bá Kṵ̃rṵ̃nálĩyõ
'bã tị ãpẽlé 'dĩ kí pá tu agá Sĩ̃m̨ọ́ñ̃ drị́ jó tị gá 'dãá.
18 'Dãá zị kí, "Ãmṵ́ ãzí rṵ́ sĩ umvelé Sĩ̃m̨ọ́ñ̃ Pétẽrõ 'i rĩ 'dâ cí yã?"
19 Pétẽrõ drĩ ĩ'di 'bã ị́jọ́ 'dĩ ífí ũrã agá, Úríndí jọ ĩ'diní, "Mí are! 'Bá ãgọb̨ị
rú la kí na kí ími ndrṵ̃.
20 Mí asị́ vṵ̃rṵ́ ími itúlé bábá, ígã jõ mṵlé 'bá ãmị́yọ́ŋá ru 'dĩ 'bã abe ku,
ã'dusĩku má ãpẽ kí tị ma 'i."

---

* **10:1** Ĩ'di ándrá ãmbógó ru ãsĩkárĩ 'bá Rṵ́mṵ̃ rú rĩ 'bã ãni umvelé "Ãsĩkárĩ Ítãlĩ 'badrị̃ rĩ 'badrị̃ 'i."

21 Cọtị Pétẽrõ asị vũrụ́ jọ ãgọbị 'dã 'baní, “Ma bãsĩ ágọ́bị ĩmi ndrũlé rĩ 'i, ĩmi amụ́ ã'du ịjọ́ sĩ?”
22 Ãgọbị na 'dã umvi kí, “Ãmbógó Kũrũnálịyọ̃ ãsĩkárĩ Rụ́mĩ gá rĩ ãpẽ ãma tị nĩ. Ĩ'di 'bá ãzí Ãdróŋá rulépi rũrũ vâ 'bá múké, ãzíla 'bá Yãhụ́dĩ rú 'dĩ 'bã kí rulé rũrũ íni la. Mãlãyíkã ãlá Ãdróŋá drị jọ ịjọ́ ĩ'di be, jọ 'bã umve mi 'i ĩ'didrị kogâlé, ĩ'di sĩ ịjọ́ mî mụlé jọlé ĩ'diní rĩ are.”
23 Pétẽrõ 'bã mãmálá a'ị ãgọbị na 'dã kí ụ́'dụ́ kojó 'dãá.

Pétẽrõ 'bã adrujó Kũrũnálịyọ̃ drị jó agá rĩ

Ụ'bụ́tị ãzí rĩ sĩ Pétẽrõ itú ru bábá mụjó ĩ'ba abe, ãzíla 'bá Yẹ́sũ ã'ị̃lépi rá Yópã gá 'dã ãzí rĩ mụ kí ĩndĩ.
24 Drũsị̃ íni ca kí lịcọ́ Kũrũnálịyọ̃ drị ĩ'di 'bã sĩ ĩ'di tẽjó 'bá ĩ'didrị kí abe ãzíla ĩ'di 'bã wõrịka umvelé umve-umve rĩ abe Kãyĩsárĩyã gá 'dãá.
25 Pétẽrõ 'bã lẽ agá fi agá jó agâlé 'dĩ gá 'dĩ, Kũrũnálịyọ̃ ụfụ kí drị ĩ'di be, 'be ru pálé la gá 'dãá vũrụ́ ĩ'di ĩ̃nzĩjó.
26 Pétẽrõ fẽ ĩ'diní angálé ụrụgá jọ, “Ítu pá ụrụgá, Kũrũnálịyọ̃, ma mâ ngá lú 'bá cécé mí áni.”
27 Pétẽrõ mụ kí ịjọ́ jọ trũ Kũrũnálịyọ̃ be kpere ĩ'baní ca agá jó 'bá 'baní ru trajó wẽwẽ rú rĩ agâlé.
28 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi pírí nị̃ kí rá ãzịtáŋá ãmadrị 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ drị dịnị̃ drị ã'ị̃ ãmaní u'ájó sụ́rụ́ ndú 'bá Yãhụ́dĩ rú ku 'dĩ abe vâ adrujó ãmụ́ ru ĩ'badrịko gá ãndrũ 'dĩ 'bã áni ku. Wó Ãdróŋá jọ mání, lẽ má umve 'bá ãzí ãluŋá la mẹ́rọ́'bá ru jõku ãndị ru íni ku.
29 Bãsĩ gápi mâ amụ́jó kpílo gbõrú míní 'bá tị pẽjó má rụ́ 'bo rĩ sĩ 'dĩ. Ázị dó mi 'i, ípẽ 'bá kí tị má rũlé ã'du ịjọ́ sĩ?”
30 Kũrũnálịyọ̃ umvi ĩ'diní, “Alị ụ́'dụ́ na 'bo, ándrá cécé sáwã úrômĩ sĩ ãndrũ 'dĩ 'bã áni, ma Ãdróŋá zị agá ĩ̃tọ́lọŋá sĩ mádrị jó agá, rũgbụ́gbụ́ ándre 'bá ãzí bõngó sũlépi imvesílílí la pâ tu agá áma drĩ̃lẹ́ gá 'dãá.
31 Jọ mání, ‘Kũrũnálịyọ̃! Ãdróŋá are zịtáŋá mídrị rá ãzíla ndre vâ ãzãkoma míní fẽlé 'bá 'baní rĩ kí rá, ãvĩ ịjọ́ kí drị gá ku.’
32 Jọ vâ mání, ‘Ípẽ 'bá ãzí tị mụlé Yópã gá ágọ́bị umvelé Sĩ̃mọ́nĩ̃ Pétẽrõ 'i rĩ rụ́, ĩ'di ãmụ́ ágọ́bị ágọ́bẹ́rẹ́ idélépi umvelé Sĩ̃mọ́nĩ̃ 'i rĩ drị́ko gá mĩrĩ tị gá 'dã.’
33 'Dĩ gá 'dâ ápẽ 'bá tị mí rũlé cọtị mí idé vâ múké amụ́jó. Ú'dî'da ãma dó pírí Ãdróŋâ drĩ̃lẹ́ gá 'dâ ịjọ́ Úpí 'bã azịlé ími tị gá rĩ arejó.”

Pétẽrõ jọ ĩjọ́ 'bá Yãhụ́dĩ rú ku rĩ 'banî

34 Pétẽrõ i'dó ịjọ́ jọlé, jọ, “Ánĩ̃ dó rá ãndá Ãdróŋá uya 'bá kí uya-uyâ ku.
35 Sụ́rụ́ wẽwẽ rú 'dĩ kí agá 'dâ, ã'ị̃ 'bá ĩ'di rụ́ ịcụ́lépi ãzíla 'bá ịjọ́ mgbã ngalépi rĩ kí rá.
36 Ĩmi are ándrá ịjọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ 'baní ásị ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drị ajílépi Yẹ́sũ Kúrísĩtõ Úpí ru sụ́rụ́ pírí 'baní rĩ rũ sĩ rĩ rá.
37 Ĩmi are ịjọ́ Yẹ́sũ 'bã idélé i'dójó Gãlị̃lĩ̃ gá ãngũ Yũdíyã drị gá sáwã Yõhánã 'bã ịjọ́ bãbũtịzĩ̃ drị ũlũjó rĩ 'bã ũngúkú gá rĩ rá.
38 Ĩnĩ̃ vâ ịjọ́ Yẹ́sũ 'bá Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ rú Ãdróŋá 'bã adrujó ĩ'di be, ĩ'di vâ Úríndí Ãlá rĩ ũsũjó drĩ̃ la gá, ũkpõ trũ, acịlépi ịjọ́ múké idé trũ, ãzíla 'bá Sĩtánĩ 'bã umbélé cí 'dĩ kí adríjó rá rĩ rá.

39 “Ãma ũpĩgọ́ŋá ru 'dĩ kí dó sĩ pírí ĩjọ́ ĩ'di 'bã ngalé ãngũ 'bá Yãhụ́dĩ rú
rĩ 'badrĩ agá ãzíla Yẽrụ́sãlẹ́mũ agá 'dĩ 'bã sãdínĩ rú. 'Dã 'bã ũngúkú gá,
ipa kí ĩ'di mũsãlá'bã sị gá.
40 Wó ụ́'dụ́ na Yẹ́sũ 'bã drãjó 'bo rĩ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá inga ĩ'di ídri,
i'da ru ú'dí ru
41 adru 'bá pírí 'banî la ku, wó lú 'bá ándrá ĩjọ́ ĩ'didrĩ ndrelépi cé, Ãdróŋá
'bã ándrá pẽlé 'bo 'dĩ 'banî, ãma ándrá ãko nalépi ãzíla mvụlépi ĩ'di trũ
sáwã ĩ'di 'bã angájó drã agá rĩ sĩ 'bo rĩ kî.
42 Ãzíla azị ãmaní ĩjọ́ ĩ'didrĩ ĩndụ́ nzejó 'bá 'banî i'dajó la 'i bãsĩ 'bá
Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé, ĩjọ́ lijó 'bá ídri rĩ kí drĩ gá 'bá ũdrãlépi rá rĩ abe rĩ 'i.
43 Nãbịya pírí ũlũ kí ĩjọ́ ĩ'di drĩ gá, jọ kí, 'bá pírí ĩ'di ã'ĩlépi rá rĩ ála ĩjọ́
ũnzí ĩ'didrĩ kî trũ rá ũkpó rụ́ ĩ'didrị gá rĩ sĩ.”

Úríndí Ãlá rĩ 'bã asîjó 'bá Yãhụ́dĩ rú ku rĩ kí drĩ gá rĩ

44 Pétẽrõ 'bã drĩ ĩjọ́ jọ agá jõjõ 'dĩ gá 'dĩ, Úríndí Ãlá rĩ asị vũrụ́ 'dõlé 'bá
tá ĩjọ́ ĩ'didrĩ arelépi 'dĩ kí drĩ gá.
45 'Bá Yãhụ́dĩ rú ĩtãrãlé rá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá angálépi Yópã gá Pétẽrõ be 'dĩ
acá kí ũsũtáŋá sĩ, ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã fẽtáŋá ĩ'di ãni Úríndí Ãlá rĩ ãsũjó
vâ 'bá Yãhụ́dĩ rú ku 'dĩ kí drĩ gá ĩndĩ rĩ sĩ.
46 'Dĩ fẽ i'dó kí ĩjọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ Ãdróŋâ ịcụ́ŋâ trũ cọtị Pétẽrõ jọ,
47 “'Bá 'dĩ ịsụ́ kí Úríndí Ãlá rĩ 'bo, cécé ándrá ãmaní ịsụ́lé rĩ 'bã áni. 'Dâ
'bá ãzí icó dó kí ugalé úmgbé bãbũtịzĩ ịsụ́jó ĩyị sĩ la ku.”
48 'Dã 'bã ũngúkú gá, fẽ dó ĩ'baní bãbũtịzĩ rụ́ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drĩ gá rĩ sĩ.
'Bá 'dãá 'dĩ zị kí Pétẽrõ 'i u'ájó ĩ'ba abe ụ́'dụ́ were rú ĩdị.

11

Ĩjọ́ Pétẽrõ 'bã vú nzelé rĩ

1 Ũpịgọŋa Yẹ́sũ drĩ 'dĩ kí, 'bá Yũdíyã gá ã'ĩtáŋâ trũ 'dĩ abe, are kí 'bá
Yãhụ́dĩ rú ku rĩ ã'ĩ kí ĩjọ́ Ãdróŋá drĩ rĩ rá.
2 Wó Pétẽrõ la mụ gõlé vúlé Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá 'bo, 'bá Yãhụ́dĩ rú ru ĩtãrãlépi
rá Yẹ́sũ ã'ĩlépi lã'bĩ ĩ'badrĩ Yãhụ́dĩ drĩ drĩ sĩ adrujó kí drĩ gá cí 'dĩ inzá kí
ĩ'di drĩ, jọ kí,
3 “Ífi 'bá ãzí 'bá Yãhụ́dĩ rú ku la 'badrĩ jó agá, ãzíla mí uja íná nalé ĩ'ba
abe.”
4 'Dãá Pétẽrõ nze ĩ'ba ní ĩjọ́ ru idélépi 'dĩ kí vú pírí ĩ'ba ní ru idéjó 'dã
'bã áni.
5 “Ụ́'dụ́ ãlu Yópã gá mání Ãdróŋá ã'ĩ agá, ícétáŋá ãzí i'da ru mání, ándre
ãko ãzí cécé bõngó ũgĩlé kónã la sụ asị agá angájó 'bũ gâlé má rụ́ 'dõlé.
6 Ma mụ ala ndrelé, ándre ãko gbẽtí ndú-ndú lẽlé úna kí ku ũ'bí ãnãkpá
ásé agá rĩ kí, ãko ãgãlépi kũbũdrĩ sĩ rĩ kí ãzíla ãriŋa 'bũ gá kí abe.
7 Ãzíla má are ụ́'dụ́kọ́ ĩjọ́ jọ agá, ‘Ínga ụrụgá, Pétẽrõ, mí ụlị ãko 'dĩ kí,
ãzíla ína kí rá.’
8 Má umvi, ‘Yụ Úpí ãndá, ãko ãzí ãndị ru jõku ũnzíkãnã la fi áma tị gá
ku.’
9 Wó má are vâ ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ 'bũ gâlé ĩdị, ‘Ãdróŋá drĩ jọ la ãko 'dĩ míní
múké, lẽ íjọ ũnzí rĩ gá ku.’
10 'Dĩ idé ru ũgũgõ pâlé na 'dĩpí 'dĩ sĩ sáwã ãko 'dĩ ãzíla ĩjọ́ ala gá 'dĩ kí
úse drĩ kí 'bũ gâlé ku rú.

11 “Cọtị ãgọbị na tị ãpẽlé angájó Kãyĩsárĩyã gá la acá kí jó mâ sĩ u'ájó rĩ
agá cí.
12 Úríndí Ãlá rĩ lũ mání mụjó ĩ'ba abe, ãzíla ũrị̃ 'bã rụ jõ ma ĩ'bã kí adrujó
ãmỉyọ́ŋá rĩ sĩ ku. Ámụ mâ ádrịpịka ázíyá angálépi Yópã gá 'dâ cí 'dĩ kí
abe, ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ ãma acá ágọ́bị́ tá 'bá tị ãpẽlépi ãma rụ́ rĩ drịko gá.
13 Ũlũ ãmaní ịjọ́ mãlãyíkã 'bã ru i'dajó ĩ'diní, ãzíla nze ịjọ́ mãlãyíkã 'bã
jọlé ĩ'diní rĩ kí vú, ‘Ípẽ 'bá ãzí kí tị Yópã gá mụlé ágọ́bị́ umvelé Sĩmọ́nĩ̃
Pétẽrõ 'i rĩ rụ́.
14 Ĩ'di míní, mi 'i, ãzíla 'bá pírí mídrịko gá 'dĩ kí ru pa íngoní-íngoní ru
yã rĩ lũ rá!’
15 Ma dó mụ i'dólé ĩ'baní ịjọ́ jọlé 'bo, Úríndí Ãlá rĩ asị́ kí drĩ̃ gá cécé ĩ'di
'bã a'déjó ãma drĩ̃ gá ụ́'dụ́ drĩdrĩ̃ rĩ sĩ rĩ 'bã áni.
16 Ịjọ́ ándrá Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã jọlé ãmaní rĩ agá mánî, ‘Yõhánã fẽ ándrá
bãbũ̃tịzĩ̃ ĩ̃yị sĩ, wó ála mụ ĩminí bãbũ̃tịzĩ̃ fẽ lé Úríndí Ãlá rĩ sĩ.’†
17 Wó Ãdróŋá drĩ̃ ĩ'baní Úríndí Ãlá ãlu 'dĩ fẽ ãmaní ĩ'ba abe ã'ị̃táŋá Úpí
Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, ma dó ã'di 'i ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ drĩ̃ ụtrịjó?”
18 'Bá kí mụ arelé la 'dĩ 'bã áni 'bo, ịjọ́ 'dã umvi ãgátã ĩ'badrị̃ kí pírí,
i'dó kí Ãdróŋá ịcụ́lé jọ kí, “Ãdróŋá fẽ vâ drĩ̃lẹ́mmgbọ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ
'baní ásị́ ujajó ũnzĩkãnã a'bejó ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́jó.”

'Bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá Ãnĩ̃tĩyọ́kĩ̃ gá rĩ kî

19 'Bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá ándrá apálépi angájó Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá ĩ̃tụ́ kí ĩcõcõŋãjó
'dĩ sĩ Sĩtéfũnõ drã 'bo rĩ vúlé gá rĩ, iré kí kpere Fõyĩnísĩya gá, Kũpórõ gá
ãzíla Ãnĩ̃tĩyọ́kĩ̃ Sịrĩyã gá rĩ gá, ũlũ kí ịjọ́ mgbã Yẹ́sũ̃ drị́ gá rĩ 'i, lú 'bá Yãhụ́dĩ̃
rú 'dĩ 'baní á'dụ̃sĩ.
20 Wó íni 'dĩ 'bá ãzí Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá angálépi Kũpórõ gá ãzíla Kũrẹ́nĩ̃ gá rĩ
mụ kí Ãnĩ̃tĩyọ́kĩ̃ gá kí iréjó Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé rĩ sĩ i'dó kí ịjọ́ mgbã ũlũlé 'bá
Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ 'baní Úpí Yẹ́sũ̃ drĩ̃ gá.
21 Ũkpõ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ĩ'bã abe cí, ãzíla ũ'bí Ãdróŋá ã'ị̃lépi rá rĩ 'bã
kãlãfe tụ ụrụgá.
22 Ị̃tụ́ 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ kí mụ ã'du idé ru nĩ yã rĩ arelé
'bo, pẽ kí Bãrãnábã tị Ãnĩ̃tĩyọ́kĩ̃ gá.
23 Ĩ'di mụ acálé 'bo, ndre ịjọ́ Ãdróŋá 'bã idélé lẽtáŋá ĩ'didrị́ uyaŋâ kóru
rĩ sĩ 'dĩ kí, ãyĩkõ fụ dó ĩ'di rá, ãzíla imbá 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí ásị́ jọjó
la lẽ 'bã u'á kí ịjọ́ mgbã rĩ sĩ Yẹ́sũ̃ ụrụ'bá gá.
24 Bãrãnábã ĩ'di ándrá 'bá ãlá, galépi tré Úríndí Ãlá rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di 'bá
ãzí ã'ị̃táŋá agá ũkpómgboroto íni la. Wó âjí 'bá ũ'bí kí Yẹ́sũ̃ rụ́.
25 Cọtị Bãrãnábã mụ dó Sáwũ̃lõ ndrũ̃ trũ Tãrãsịsị̃ gá.
26 Ĩ'di mụ Sáwũ̃lõ ịsụ́lé 'bo, agụ ĩ'di Ãnĩ̃tĩyọ́kĩ̃ gá. Ílí ãlu pírí ri kí drĩ̃ fụlé
kãnịsã 'dãá rĩ kî trũ ãzíla imbá kí 'bá 'dãá rĩ kî. (Ĩ'di ándrá Ãnĩ̃tĩyọ́kĩ̃ gá
ĩ'baní 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ kí umvejó Kũrĩsĩtíyánĩ̃ rú rĩ.)
27 Sáwã 'dĩ agá, nãbịya ãzí mụ kí angájó Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ sĩ mụjó
Ãnĩ̃tĩyọ́kĩ̃ gá.

---

† **11:16** 'Etáŋá 1:5

28 Ĩ'ba ãzí ãlu umvelé Ãgábã 'i rĩ tu pá ụrụgá, ãzíla Úríndí Ãlá rĩ i'da ĩ'diní, ace wereŋá ru rílẽ la mụ a'délé ũnọ́kú drĩ gá rá. (Ḭjọ́ 'dĩ idé ru áyi Kḭlãwũdḭyã 'bã adrujó úpí ru rĩ sĩ.)
29 'Bá Yẹ́sũ ã'ḭlépi rá rĩ jọ kí ḭjọ́ kí drĩdríŋĩ gá ãko cící rĩ kí fẽjó ŋãnã sĩ 'bá Yẹ́sũ ã'ḭlépi rá Yũdḭyã gá rĩ kí ãzã kojó.
30 Idé kí ḭjọ́ 'dĩ 'i ãzíla pẽ kí Sáwũlọ̃ kí tị Bãrãnábã be séndẽ 'dĩ trũ 'bá drḭlẹ́ ru Yẹ́sũ ã'ḭlépi rá Yẽrụ́sãlẹ́mũ gâlé rĩ 'ba rụ̃lé.

12

Pétẽrõ 'bã ãfũŋá ũsũtáŋá ru rĩ

1 Ĩ'di dó ãni rú cé ḭ̃tụ́ ándrá Hẽródẽ * 'bã adrujó úpí ru ãzíla ĩ'di 'bã 'bá Yẹ́sũ ã'ḭlépi rĩ 'bã kí rụjó vâ lẽjó kí ĩcõcõŋãjó rĩ sĩ.
2 'Dị ándrá Yãkó'bõ Yõhánã 'bã ádrḭpị, lị ĩ'di drḭ̃kã ménéŋá sĩ.
3 Ĩ'di mụ ndre la ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãyĩkõ fụ 'bá Yãhụ́dḭ rú 'dĩ kí ambamba, rụ Pétẽrõ 'i, ḭjọ́ 'dĩ idé ru ũmũ mũkátĩ ãkụ́kḭ kóru alịjó † 'bá drḭ gâ sĩ rĩ najó rĩ sĩ.
4 Ĩ'di mụ Pétẽrõ rụlé 'bo, su ĩ'di mãbụ́sũ gá, fẽ ĩ'di andre tẽlé 'bá ãsĩkárĩ amụ́lépi ĩ'di andre tẽlépi járã sĩ járã sĩ tị ndú-ndú sụ ãsĩkárĩ trũ sụ sụ rĩ 'badrḭ. Hẽródẽ itú tí ru ĩ'di ajíjó kẹ́sḭ̃ drḭ̃lẹ́ gá ụ́'dụ́ ũmũ alịjó 'bá drḭ gâ sĩ 'dã drḭ drĩ alị 'bo rĩ gá tí sĩ lẽjó ĩ'di 'dịjó rá.
5 Ú'bã Pétẽrõ 'i u'álé mãbụ́sũ gá, wó íni 'dĩ 'bá Yẹ́sũ ã'ḭlépi rá rĩ ri kí Ãdróŋâ ã'ḭlé ãndẽŋâ kóru ĩ'di ḭjọ́ sĩ.
6 Ḭnḭ́ Hẽródẽ 'bã lẽjó ĩ'di iyájó ũ'bụ́tị la sĩ rĩ sĩ, Pétẽrõ ri ụ́'dụ́ kolé ãsĩkárĩ ḭ̃rḭ̃ la kí drĩdríŋĩ gá. Úmbé ĩ'di nõrórõ ḭ̃rḭ̃ sĩ, ící drḭ la ãlu rĩ ãsĩkárĩ ãzí drḭ ándá gá rĩ rụ́, drḭ ãzí rĩ ãsĩkárĩ drḭ ḭ̃jḭ gá rĩ rụ́. Ãsĩkárĩ ãzí ḭ̃rḭ̃ rĩ kí ú'bã kí kẹ̃jḭ́tị mãbụ́sũ jó Pétẽrõ 'bãjó rĩ andre tẽlé.
7 Gbõŋáŋá ru, mãlãyíkã Ãdróŋá drḭ gá rĩ tu pá 'dãá, ãzíla dḭ̃zã (ãcí) ji ãngũ jó agá 'dãá tárá-tárá. Mãlãyíkã rụ Pétẽrõ 'i kọ́trọ́ gá, aya ĩ'di kĩnzí-kĩnzí, ãzíla inga dó ĩ'di, jọ ĩ'diní, "Ínga ụrụgá gbõrú!" 'Dã 'bá ũngúkú gá nõrórõ tá Pétẽrõ 'bã drḭ umbéjó 'dĩ ayụ kí a'délé vũ gá.
8 'Dãá mãlãyíkã jọ ĩ'diní, "Ísũ mî bõngó kí ãko pá gá rĩ abe." Pétẽrõ idé cécé mãlãyíkã 'bã jọlé 'dã áni. Mãlãyíkã jọ vâ ĩ'diní, "Í'be mî bõngó ãmvé rĩ ími ụrụ'bá gá, mí ãbĩ áma vú."
9 Pétẽrõ ãbĩ vú la kpere ãmvé 'dõlé. Wó ḭjọ́ ãzí Pétẽrõ 'bã 'bãlé ĩ'di drḭ gá 'dãá ḭjọ́ mãlãyíkã 'bã idélé 'dĩ kí ándá la yụ. Ũrã ĩ'dĩ gá ĩ'di ícétáŋá ãzí ndre agá íni.
10 Alị kí ãsĩkárĩ ãlu rĩ rụ̃ sĩ ḭ̃rḭ̃ rĩ be rá, ãzíla acá kí dó kẹ̃jḭ́tị aya rú sĩ ãfũjó táwũ̃nḭ agá rĩ gá. Kẹ̃jḭ́tị 'dã nzḭ̃ ru ĩ'baní cénĩ, ãzíla fũ kí dó ala gâ sĩ. Kí mụ mụlé wereŋá ru, mãlãyíkã a'be ĩ'di ũní.
11 'Dãá Pétẽrõ mḭfḭ kpẽ dó, jọ dó, "Ú'dî'da ánḭ̃ dó rá ándá-ándá ru, Ãdróŋá ãpẽ ĩ'dĩ 'bã mãlãyíkã tị áma pajó Hẽródẽ drḭlẹ́ gá ãzíla angájó ḭjọ́ pírí 'bá Yãhụ́dḭ rú rĩ 'baní ũrãlé ĩ'di ru idé rá 'dĩ kí agá."
12 Pétẽrõ la dó mụ ḭjọ́ kí nḭ̃lé 'dĩ 'bã áni 'bo, mụ dó lḭcọ́ Mãríyámũ Yõhánã Mãrákõ 'bã ándrẽ drḭ gá 'bá kî sĩ ru trajó wẽwẽ rú Ãdróŋá ã'ḭjó rĩ gá.

---

* **12:1** *Hẽródẽ* 'dĩ ándrá umvelé "Ãgḭ̃rḭpã námbã ãlu Ãnḭ̃ṭḭ̃pásḭ̃ ngọ́pị 'i." † **12:3** Ụmũ 'dĩ vâ umvelé ũmũ alịjó 'bá drḭ gâ sĩ rĩ 'i.

13 Pétẽrõ pã kẽjı̨́tı̨ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ, ãzíla ũpı̨́gǫ́ŋá umvelé Ródã 'i rĩ
amụ́ dó kẽjı̨́tı̨ 'dã nzı̨̃lé.
14 Ĩ'di mụ Pétẽrõ 'bã ụ́'dụ́kǫ́ arelé 'bo, ãyĩkõ drı̨ cẽ vúlé kẽjı̨́tı̨ nzı̨̃ŋâ kóru,
jọ, "'Bá 'dĩ, Pétẽrõ ĩ'di kẽjı̨́tı̨ gá 'dã!"
15 Jọ kí ĩ'diní, "Ími úŋmĩ mgbã rĩ gá 'dáyụ!" Ĩ'di 'bã ı̨́jǫ́ 'dã vú gajó į̃dı̨́-į̃dı̨́
rĩ sĩ, jọ kí ĩ'diní, "Lẽ 'dã 'bã adru mãlãyíkã ĩ'didrı̨ ĩ'di tãmbalépi rĩ 'i yã
áni."
16 'Bá 'dĩ kí drĩ ı̨́jǫ́ jọ agá 'dâ, Pétẽrõ ri kẽjı̨́tı̨ 'dã pãlé biri-biri, kí mụ kẽjı̨́tı̨
'dã nzı̨̃lé ãzíla ĩ'di ndrelé 'bo, acá kí ũsṹtáŋá sĩ.
17 Pétẽrõ i'da ĩ'baní drı̨ sĩ ĩyãŋãjó tú, ãzíla nze ĩ'baní Ãdróŋá iyá ĩ'di
ãmvé mãbụ́sų̃ gâlé íngoní ru yã rĩ vú. Jọ ĩ'baní, "Ĩlũ jõ ı̨́jǫ́ 'dĩ Yãkó'bõ ‡
ní ãzíla 'bá Yẹ́sų̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ 'baní rá." 'Dã 'bã ũngúkú gá, a'be ãngũ 'dã
mụjó ãngũ ãzí gá.
18 Ĩ'di mụ calé ũ'bụ́tı̨ sĩ, ũrı̨̃ afí ãsĩkárĩ kí agá ã'du ı̨́jǫ́ idé ru Pétẽrõ benĩ
yã rĩ sĩ.
19 Hẽródẽ fẽ ãzı̨́táŋá ĩ'di ndrų̃jó, wó ı̨sụ́ kí ĩ'di ku. 'Dã 'bã ũngúkú gá, lı̨
ı̨́jǫ́ ãsĩkárĩ 'dĩ kí drı̨ gá, ãzíla fẽ dó ũkpõ sĩ kí ụ'dı̨́jó rá. 'Dã 'bã ũngúkú gá,
Hẽródẽ mụ angájó Yṹdı̨yã gá rĩ sĩ mụlé u'álé Kãyĩsárĩyã gâlé.

Hẽródẽ 'bã drãŋá

20 Hẽródẽ ri jõ u'álé 'bá Tụ́rǫ̃ gá vâ 'bá Sı̨̃dǫ́nı̨̃ gá rĩ abe ũmbã sĩ. Ĩ́jǫ́ 'dĩ
sĩ, 'bá Tụ́rǫ̃ gá ãzíla Sı̨̃dǫ́nı̨̃ gá 'dĩ pẽ kí 'bá kí tı̨ mụlé ásı̨ ı̨̃gbę̃ ı̨sụ́lé ĩ'didrı̨,
ã'dusĩku 'bá 'dĩ ri kí ãkónã ı̨sụ́lé ĩ'didrı̨. 'Bã kí dó wǫ̃rı̨̃ Bĩlásĩtõ úpí Hẽródẽ
'bã ãzã kolépi rĩ trũ, ãzíla ítútáŋá ĩ'ba ãni Hẽródẽ trũ rĩ ã'ı̨ dó ru rá.
21 Sáwã Hẽródẽ 'bã 'bãlé sĩ drı̨ ụfụjó 'bá angálépi Tụ́rǫ̃ gá ãzíla Sı̨̃dǫ́nı̨̃ gá
rĩ abe rĩ dó mụ acálé 'bo, sų̃ dó ĩ'di 'bã bõngó ũpĩ drı̨ gá rĩ. Ri dó úmvúke
ĩ'didrı̨ ũpĩ drı̨ drı̨ gâ sĩ ũ'bí 'baní ı̨́jǫ́ jọjó.
22 'Dãá ũ'bí uzá kí, "'Dĩ ụ́'dụ́kǫ́ 'bá ãni la ku, 'dĩ ụ́'dụ́kǫ́ ãdróŋá ãzí ãni
la."
23 Hẽródẽ 'bã Ãdróŋâ rụ́ ı̨cụ́jó áyụ ku rĩ sĩ, mãlãyíkã Ãdróŋá drı̨ gá rĩ fẽ
acá ãyánĩ rú vų̃rụ́ sĩ, ãzíla ų̃'bụ na kí dó ĩ'di ífí kpere ĩ'di 'bã drã agá.
24 Wó ı̨́jǫ́ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ ri irélé drı̨ gá, ãzíla 'bá Yẹ́sų̃ ã'ı̨̃lépi ú'dí 'dĩ 'bã
kãlãfe ri tụlé drı̨ gá drı̨ gá.
25 Bãrãnábã kí mụ Sáwų̃lǫ̃ be ãzı̨ ĩ'badrı̨ Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá rĩ delé 'bo, gõ kí
dó vúlé Ãnı̨̃tı̨yǫ́kı̨̃ gá, 'dụ kí ĩ'ba abe Yõhánã vâ umvelé Mãrákõ 'i rĩ ĩndĩ.

13

Bãrãnábã kí tı̨ pẽjó Sáwų̃lǫ̃ be rĩ

1 'Bá Yẹ́sų̃ ã'ı̨̃lépi rá Ãnı̨̃tı̨yǫ́kı̨̃ gá rĩ kí agá 'dãá, nãbı̨ya ãzí kí ándrá
ímbá'bá ãzí kí abe cí. 'Dĩ kí ándrá Bãrãnábã 'i, Sı̨̃mǫ́nı̨̃ (umvelé 'bá ı̨nı̨
rú rĩ 'i), Lų̃kı̨yã Kų̃rẹ́nı̨̃ gá rĩ 'i, Mãnãyẹ́nı̨̃ ándrá ãnzı̨̃nĩrĩŋã zolépi Hẽródẽ
Ãnı̨̃tı̨pã be rĩ 'i ãzíla Sáwų̃lǫ̃ 'i.
2 Ĩ'baní Ãdróŋá ı̨nzı̨̃ agá ãko ãzí naŋâ kóru, 'dĩ gá 'dâ, Úríndí Ãlá rĩ jọ
ĩ'baní, "Ĩpẽ mání Sáwų̃lǫ̃ kí Bãrãnábã be bụ́lụ́ gá, kî sĩ ãzı̨ mání kí umvejó
rĩ nga."

‡ **12:17** *Yãkó'bõ* 'dĩ ĩ'di Yẹ́sų̃ 'bã ádrı̨pı̨ rú rĩ. Ĩ'di ándrá kãnı̨sã 'bã drı̨̃lẹ́ Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá la.

3 Kí mụ Ãdróŋá zịlé íná naŋâ kóru 'bo, tị̃ kí drị̃ Bãrãnábã kí drị̃ gá Sáwụ̃lọ̃
be, 'dĩ 'bã vúlé gá pẽ kí dó kí tị rá.

Bãrãnábã 'baní adrujó Sáwụ̃lọ̃ be Kũpórõ gá rĩ

4 Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí tị pẽjó nĩ rĩ sĩ, Bãrãnábã kí Sáwụ̃lọ̃ be mụ kí
Sẽlẽwúkĩyã gá ãzíla mụ kí mẹ́l̃ị̃ sĩ ãngũ ị̃yị̃ 'bã celé trộ̃kị̃ịrị̃ umvelé Kũpórõ
rĩ gá.

5 'Dụ kí ándrá Yõhánã Mãrákõ 'bá kí ãzã kolé ãzị̃ sĩ rĩ ĩndĩ. Kí mụ acálé
Sãlãmị̃sị̃ gá 'dãá 'bo, imbá kí ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ãngũ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã ĩ'di
ị̃nzị̃jó rĩ kí agá, ãzíla ímbátáŋá imbájó rĩ agá 'dãá.

6 Ĩ'baní acị̃ agá ãngũ ru ị̃lépi ị̃yị̃ agá rĩ gá 'dãá, ca kí Páfõsĩ gá, ị̃sụ́ kí
nábị̃ ĩnzõ rú ãndrị́kẹ ndrị̃lépi umvelé Bãrã-Yẹ́sụ̃ 'i 'bá Yãhụ́dị̃ rú, ru 'bã̃lépi
ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũ̃lépi ĩnzõ sĩ la.

7 Ĩ'di ándrá wọ̃rị̃ Sẹ̃rẽ̃gỉyọ̃ Páwụ̃lọ̃ ãmbógó ãngũ ị̃yị̃ 'bã celé trộ̃kị̃ịrị̃ rĩ
drị̃ 'i, vâ ãmbógó ãzí úŋmĩ trũ íni la, pẽ 'bá tị mụlé Bãrãnábã kí umvelé
Sáwụ̃lọ̃ be ĩ'di drị̃lẹ́ gâ sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ arejó.

8 Wó Ĩlĩmásĩ ('dĩ rụ́ ĩ'didrị̃ Gị̃rị̃kị̃ tị sĩ ífí la 'bá ãndrị́kẹ ndrị̃lépi rĩ 'i) ga
ãgátã ĩ'ba abe, ũ̃'bị̃ ásị̃ pírí sĩ lẽjó ãmbógô ásị̃ ujajó ã'ị̃táŋá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃jó rĩ
agá rĩ sĩ rá.

9 'Bo Sáwụ̃lọ̃ umvelé Páwụ̃lọ̃ 'i rĩ agá Úríndí Ãlá rĩ ga tré, ndre Ĩlĩmásĩ
tõtõ.

10 Ãzíla jọ, "Mi ngọ́tị̃ŋá Sĩtánĩ ãni ãzíla mẹ́rọ́'bá ị́jọ́ pírí múké rĩ drị̃ gá
rĩ 'i, ími 'a ga tré ĩnzõ sĩ ãzíla úlétáŋá ũnzíríkãnã Sĩtánĩ drị̃ sĩ. Ãzíla mi
vâ ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ándá 'dĩ kí lẽ ujalé ĩnzõ rú!

11 Úpí Ãdróŋá 'a ve dó míní 'bo, ími mị̃fị̃ la mụ ãzũ̃lé cí, índre ãngũ ule
ị̃tụ́ 'bã jilé rĩ ku cajó áyi ãzí agá."

Cọtị̃ Ĩlĩmásĩ mị̃fị̃ gá áŋmí agá cí, mị̃fị̃ mụ́gụ́ ru, i'dó dó ị̃bãrị̃lé 'bá ãzí 'bã
rụ rụ̃ sĩ ĩ'didrị̃ sĩ ĩ'di drị̃ cejó íni.

12 Ãmbógó la mụ ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé 'bo, ã'ị̃ dó rá, ã'dusĩku acá
ũ̃sũ̃táŋá sĩ ị́jọ́ imbálé Ãdróŋá drị̃ gá rĩ sĩ.

Páwụ̃lọ̃ ũlũ̃ ị̃jọ́ táwụ̃ṇ̃ Ãṇ̃ị̃tị̃yọ́kị̃ gá 'dĩ ãngũ Pị̃sị̃d̃ị̃yã gá

13 I'dójó Páfõsĩ gá 'dãá, Páwụ̃lọ̃ kí 'bá acị̃lépi ĩ'di abe 'dĩ kî trũ mụ kí
táwụ̃ṇ̃ Pẽ̃rị́gã drị̃ agá 'dĩ ãngũ Pãmũ̃fílĩyã drị̃ gá. 'Dãá Yõhánã Mãrákõ
a'be kí gõjó vúlé Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá.

14 I'dójó Pẽ̃rị́gã gá, Páwụ̃lọ̃ mụ kí Bãrãnábã be táwụ̃ṇ̃ Ãṇ̃ị̃tị̃yọ́kị̃ ãngũ
Pị̃sị̃d̃ị̃yã drị̃ rĩ gá. Ãzíla Sãbátũ sĩ, mụ kí ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ gá, ri kí gá
'dãá vũ̃rụ́.

15 Ị̃jọ́ Mụ́sã 'bã sĩlé ãzíla nãbị̃ya 'bã kî sĩlé Ãdróŋá drị̃ 'dĩ kí 'bã ãzí lã
agá 'bo 'dĩ gá 'dâ, ãmbogo ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ drị̃ jọ kí Bãrãnábã 'baní
Páwụ̃lọ̃ be, "Ãmã ádrị̃pị̃ka, ãma a'ị̃ ĩmi 'i ị́jọ́ jǫ̣jó 'bá 'baní, ị́jọ́ ãzí drĩ adru
ĩmi ásị̃ ga 'dâ 'bá kí ásị̃ ũ̃nmĩ̃jó cí rĩ gá."

16 Páwụ̃lọ̃ nga pá tulé ụrụgá, atrị̃ 'bá kí drị̃ drị̃ sĩ, jọ, "Ĩmi 'bá Ị̃sị̃rayí̃l̃ị̃
rú 'dĩ ãzíla 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku Ãdróŋá ị̃nzị̃lépi 'dĩ, ĩmi are ị́jọ́ áma tị gá!

17 Ãdróŋá 'bá Ị̃sị̃rayí̃l̃ị̃ 'badrị̃ gá rĩ pẽ ãmã áyípị̃ka kí, wi ándrá ĩ'baní
sũ̃sụ́ sĩ acájó sụ́rụ́ ũkpó la rú, ãzíla sĩ adrujó málĩ trũ, kí u'ájó ãngũ Mị̃sị̃rị̃
gá rĩ sĩ. Anzé kí angájó sụ́rụ́ Mị̃sị̃rị̃ drị̃ agá ũkpõ ĩ'didrị̃ sĩ,

18 ta vâ ídri ĩ'badrị̃ ũnzíkãnã rĩ ãngũ kõtórõ rú ĩyị́ kóru 'dã agá ílí kãlị́
sụ.
19 'Dị ã'dị́ sụ́rụ́ ázĩrĩ̃ Kãnánĩ gá 'dãá rĩ kí abe ndẽ kí rá, uja dó ãngũ
ĩ'badrị̃ 'dã fẽlé 'bá ĩ'didrị̃ Ịsịrayị́lĩ̃ rú 'dĩ 'baní (ãko ĩ'ba ãni la rú).
20 Ĩ́jọ́ 'dĩ 'dụ kí ãni rú ílí túrú sụ kãlị́ tõwú.
"'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá inga ĩ'baní 'bá ĩ́jọ́ lịlépi * rĩ kí ãlu-ãlu kpere
ụ́'dụ́ nábĩ̃ Sámũ̃wẽ̃lĩ̃ drị̃ rĩ gá.
21 Wó 'bá lẽ kí úpí, Ãdróŋá fẽ dó ĩ'baní úpí Sáwũ̃lõ̃ Kịsĩ̃ ngọ́pị 'i angájó
sụ́rụ́ Bénzãmĩnĩ drĩ̃ agá, na ũpĩ ílí kãlị́ sũ̃.
22 Ãdróŋá la mụ Sáwũ̃lõ̃ nzelé ũpĩ gá rĩ sĩ 'bo, 'bã dó Dãwụ́dĩ̃ adrujó ĩ'bã
úpí ru. 'Dĩ ĩ́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ĩ'di drĩ̃ gá rĩ 'i, 'Má ịsụ́ Dãwụ́dĩ̃ Yésẽ ngọ́pị
'i 'bá áma ásị́ 'bã lẽlé rá rĩ rú, ĩ'di ĩ́jọ́ pírí mâ lẽlé 'ba idé kí rá rĩ kí idé rá.'
23 "Ágọ́bị́ 'dĩ 'bã drĩ̃lẹ́ kí agá Ãdróŋá ãpẽ 'Bá 'bá Palépi Yẹ́sũ̃ 'i sụ́rụ́
Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ rĩ 'baní ándrá ĩ'di 'bã azịlé rĩ 'bã áni.
24 Yẹ́sũ̃ i'dó drĩ ãzị́ ku rú, Yõhánã ũlũ ĩ́jọ́ ásị́ ujajó rĩ 'bá pírí Ịsịrayị́lĩ̃ gá
'dĩ 'baní, ãzíla 'bá pírí 'bã ịsụ́ kî sĩ bãbũ̃tĩ́zĩ̃ sĩ ĩ́jọ́ ũnzí a'bejó.
25 Yõhánã de dó ĩ́jọ́ ũlũ agá, zị dó 'bá kí, 'Ĩmi ũrã ma ã'di 'i yã? Má adru
Kúrísĩtõ ĩminí tẽlé rĩ 'i ku. Ĩmi are! Ĩ'di amụ́ áma vúlé gá 'dĩ, ndẽ ma
ãmbõgõ sĩ rá, má icó dó sĩ ŋĩlâ ĩ'di pá gá rĩ trũlé ku wó ma vâ ũkpó kóru
adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru.'
26 "'Bá mádrị̃ Ịsịrayị́lĩ̃ rú drĩ̃lẹ́ Ịbụrahịmũ̃ drị̃ 'dĩ, ãzíla 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku
Ãdróŋá ĩnzĩ̃lépi 'dĩ, ĩ́jọ́ patáŋá drị̃ 'dĩ Ãdróŋá ãpẽ bãsĩ tị la ãmaní.
27 'Bá u'álépi Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dã kí 'bá drĩ̃lẹ́ ru ĩ'badrị̃ rĩ kí abe, nĩ̃ kí Yẹ́sũ̃
'i ku. Nĩ̃ kí vâ ĩ́jọ́ nãbịya 'bã kî sĩlé lãlé Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ rĩ 'bã ífí ku. Wó
tí ĩ́jọ́ nãbịya 'bã kî sĩlé rĩ idé ru ĩ'di kẽjị́ gá ĩ'bã kí Yẹ́sũ̃ drĩ̃ gá ĩ́jọ́ lịjó ĩ'di
'dịjó rĩ sĩ.
28 Ĩ'bã kí táni ĩ́jọ́ ịsụ́jó ĩ'di ụrụ'bá gá ĩ'di 'dịjó rá ku tí, ũŋmĩ kí Pĩlátõ sĩ
ĩ'di 'dịjó siri.
29 Kí dó mụ ĩ́jọ́ sĩlé ĩ'di drĩ̃ gá bụ́kũ̃ agá 'dĩ kí idélé pírí 'bo, ãtrũ kí ĩ'di
mũsãlá'bã sị́ gá rĩ sĩ mụlé ĩ̃sĩ̃lé 'bụ́ gá.
30 Wó Ãdróŋá inga ĩ'di ídri rú 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩ̃dríŋĩ̃ gá rá.
31 Ụ́'dụ́ wẽwẽ rú agá ri ru i'dalé 'bá ándrá amụ́lépi ĩ'di trũ angájó Gãlị́lĩ̃
gá mụjó Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dĩ 'banî. Kí dó 'bá ĩ́jọ́ ĩ'didrĩ̃ vú nzelépi 'bá ãmadrị̃
Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ 'baní rĩ kî.
32 "Wó ãma ĩminí ĩ́jọ́ mgbã Yẹ́sũ̃ drị̃ gá ãlá rĩ vú nze, ándrá Ãdróŋá 'bã
azịlé ãmã áyị́pịka 'banî rĩ 'i.
33 Ãma tá gápi anzị ĩ'badrĩ̃ rú 'dĩ, Ãdróŋá nga ãmaní ãzị́ ĩ'di 'bã Yẹ́sũ̃
ingajó ídri rú drã agá rĩ sĩ cécé sĩlé Zãbụ́rĩ̃ cápĩtã ĩ̃rĩ̃ rĩ agá 'dãá rĩ áni:
" 'Mi mâ Ngọ́pị 'i,
ãndrũ má acá mî Átẹ́pị rú.' †
34 Ãzíla 'dĩ dó ĩ́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé Yẹ́sũ̃ drĩ̃ gá ĩ'di 'bã ĩ'di ingajó ídri drã agá
rĩ sĩ, icó ŋmalé ĩ̃nádrĩ̃ agâlé ku rĩ 'i:
'Ma mụ ĩminí ĩ́jọ́ ũniyambamba ãzíla ãlá mání azịlé Dãwụ́dĩ̃ ní rĩ kí fẽlé.'
†

---

* **13:20** *'Bá ĩ́jọ́ lịlépi* 'dĩ kí ándrá 'bá Ãdróŋá 'bã ingalé ãlu-ãlu 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ gá 'dĩ kí upajó ĩ'bã mẹ́rọ́'bá kí drị̃ gá rĩ sĩ rĩ kí. Ílã bụ́kũ̃ 'bá ĩ́jọ́ lịlépi 'dĩ 'badrĩ̃. † **13:33** Zãbụ́rĩ̃ 2:7 † **13:34** Ĩsáyã 55:3

35 Úsĩ vâ ĩ'di Zãbṹrḩ ãzí rĩ agá:
‘Mí icó 'bá mí ãni ãlá rĩ a'belé ŋmalé 'bṹ gâlé ku.’ †
36 “Dãwṹdḩ 'bã ãzḩ Ãdróŋá drḩ 'bã ngaŋá dejó sáwã ĩ'didrḩ agá 'bo rĩ sĩ,
drã dó rá, ḩsḩ ĩ'di áyḩpḩka abe, ãzíla ãvũ la ŋma ḩnádrḩ agá rá.
37 Wó ḩjọ́ 'dĩ idé ru 'bá Ãdróŋá 'bã ingalé ídri drã agá rá rĩ rṹ gẽrḩ sĩ ku.
38 “'Dĩ sĩ, má ádrḩpḩka, álẽ lũlé la ĩminí, Yẹ́sṹ sĩ izatáŋá ĩmidrḩ kí ru trũ rá.
39 Ãzíla 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá 'dĩ kí 'bã ḩjọ́ ũnzí pírí kí ru trũ Yẹ́sṹ rṹ sĩ rá
ándrá ru icólépi trũlé ku ãzḩtáŋá Mṹsã drḩ sĩ rĩ kí.
40 Ḩnzḩ mḩfḩ ndrejó la ḩjọ́ ándrá nãbḩya 'bã kí jọlé rĩ 'bã idé ru ĩmi abe ku benĩ:
41 “ ‘Ĩmi are, ĩmi 'bá idemará ru ḩjọ́ idélépi ãfó sĩ 'dĩ!
Ĩmi idé ṹrḩ sĩ, ĩmi mụ ũdrãlé rá!
Ḩjọ́ mání idélé ãndrũ 'dĩ, ĩ'di ḩjọ́ ãzí ĩminí mụlé ã'ḩlé ku íni la,
átã 'bá ãzí drĩ táni ĩminí lũ la rá tí.’†”
42 Páwṹlọ̃ 'baní ãngũ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ a'be agá Bãrãnábã be 'dĩ ga 'dâ,
'bá a'ḩ kí kí ãgõjó ḩjọ́ 'dã 'bã áni rĩ kí jọjó Sãbátũ ãzí amṹlépi rĩ sĩ ḩdḩ.
43 'Bá ru tralépi ãngũ 'dã gá 'dãá 'dĩ kí mụ irélé 'bo, 'bá Yãhṹdḩ rú wẽwẽ
rú ãzíla 'bá Yãhṹdḩ rú ku ãrútáŋá ru, ru ujalépi Yãhṹdḩ rú 'dĩ abe, bĩ kí
Páwṹlọ̃ kí vú Bãrãnábã be. Ímbá'bá ḩrḩ 'dĩ jọ kí ĩ'baní ḩjọ́ sĩ kí ásḩ imbájó
sĩ adrujó ásḩ ḩgbẽ Ãdróŋá drḩ agá.
44 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ, ãni rú la 'bá pírí táwṹnḩ agá 'dãá 'dĩ, amṹ kí ḩjọ́ Úpí
Ãdróŋá drḩ arelé.
45 'Bá Yãhṹdḩ rú rĩ kí mụ 'bá ru tralépi wẽwẽ rú rĩ kí ndrelé 'bo, ãjã fi
kí ásḩ gá cí. Ri kí ãgátã galé ḩjọ́ Páwṹlọ̃ 'bã jọlé rĩ kí drḩ gá ĩ'di u'dáŋâ trũ
ĩndĩ.
46 Wó Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be i'dó kî dó bãsĩ vâ ḩjọ́ jọlé ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ
ṹrḩ kóru jọ kí, “Ĩ'di ãndá-ãndá ru ḩjọ́ Ãdróŋá drḩ rĩ ũlũjó ĩminí drḩdrḩ. Wó
ĩlẽ dó ku, ãzíla ĩlḩ dó ĩmi ídri ukólépi ku rĩ agá ãmvé 'bo, ãma dó ĩmi a'be
rá, ãma ãma uja ḩjọ́ jọlé 'bá Yãhṹdḩ rú ku rĩ 'banî.
47 Úpí fẽ ãmaní ãzḩtáŋá íni:
“ ‘Á'bã ĩmi dḩlé ãcí ru 'bá Yãhṹdḩ ru ku 'dĩ 'banî,
ala gá 'bá pírí ṹnọ́kṹ drḩ gá 'dâ rĩ 'bã ḩsṹ kí rú sĩ patáŋá ĩndĩ íni.’†”
48 'Bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ kí mụ ḩjọ́ 'dĩ arelé 'bo, u'á kí ãyĩkõ sĩ ãzíla ḩcṹ kí
Úpî rṹ, 'bá ũpẽlé ídri ukólépi ku rĩ gá rĩ acá kí 'bá ḩjọ́ úpí drḩ 'dĩ ã'ḩlépi rá
rĩ kî rú.
49 Ḩjọ́ Úpí drḩ gá rĩ iré ru ãngũ 'dã agá 'dãá pírí.
50 Wó 'bá Yãhṹdḩ rú 'dĩ mụ kí ãgọbḩ drḩlẹ́ ru ãzíla ũkú ãmbogo-ãmbogo
Ãdróŋâ ḩnzḩlépi 'dĩ kí bḩlẹ́ usúlé sĩ Páwṹlọ̃ kí ngṹjó Bãrãnábã be ũnzí. I'dó
kí Páwṹlọ̃ 'baní ũcõgõ fẽlé Bãrãnábã be, dro kí dó kí ãngũ ĩ'badrḩ 'dã agá
rĩ sĩ rá.
51 'Bá 'dĩ ụtṹ kí pṹtrṹ kí pá gá rĩ kí 'bá Yãhṹdḩ rú 'dĩ kí drḩlẹ́ gá 'dãá, mụ
kí dó Ĩkónĩyãmũ gá.
52 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá angájó Ãnḩtḩyọ́kḩ gá rĩ ga kí ãyĩkõ sĩ ãzíla Úríndí Ãlá
rĩ sĩ tré.

† **13:35** Zãbṹrḩ 16:10 † **13:41** Hãbãkṹkḩ 1:5, 6-11 † **13:47** Ĩsáyã 49:6

14

Páwṹlọ̃ 'baní adrujó Bãrãnábã be Ĩkónĩyãmũ gá rĩ 'i

1 Ị́jọ́ ãlu 'dĩ vúŋá idé ru Ĩkónĩyãmũ gá, Páwṹlọ̃ 'bã kí mụ agá Bãrãnábã
be ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ gá, ãzíla 'bá wẽwẽ rú Yãhṹdị̃ rú rĩ kí 'bá Yãhṹdị̃
rú ku rĩ abe ã'ị kí rá.
2 Wó 'bá Yãhṹdị̃ rú gãlépi ã'ĩlépi la sĩ 'dĩ úsú kí 'bá Yãhṹdị̃ rú ku rĩ kí bḭ́lẹ́
sĩ 'bá ãma ádrḭ́pḭka rú Yẹ́sṹ ã'ĩlépi rá 'dĩ kí ngṹjó ũnzí vâ sĩ kí ĩcõcõŋãjó.
3 Ímbá'bá ĩ̀rĩ̀ 'dĩ u'á kí 'dãá ãzo rú ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ̀ imbálé ũkpõ sĩ ãzíla
ṹrĩ̀ kóru. Ãdróŋá i'da ĩ'baní ị́jọ́ ĩ'didrḭ̀ lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ ãndá la ĩ'di
ĩ'baní ũkpõ fẽjó tálí kí idéjó ị́jọ́ ṹsṹtáŋá ru rĩ abe rĩ kî sĩ.
4 'Bá táwṹnĩ̀ agá 'dãá rĩ awa kí dó ru awa-awâ, ãzí rĩ kí ándrá 'bá Yãhṹdị̃
rú rĩ 'banî, ãzí rĩ kí ándrá ṹpḭgọŋa 'dã 'banî.
5 'Bá Yãhṹdị̃ rú ãzíla 'bá Yãhṹdị̃ rú ku 'dĩ kí drḭ̃lẹ́ ĩ'badrḭ̀ abe itú kí ị́jọ́ sĩ
ímbá'bá 'dĩ kí ĩcõcõŋãjó ãzíla kí uvújó írã sĩ.
6 Páwṹlọ̃ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ nḭ̃lé Bãrãnábã be 'bo, apá kí ãngũ Lḭ̃kọ́nĩyã drḭ̀ gá,
táwṹnĩ̀ ala gá ĩ̀rĩ̀ Lḭ́sḭ̃trã kí Dábẽ be ãzíla ãngũ andre la gá 'dãá rĩ kí agá.
7 'Dãá ũlũ kí ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drḭ̀ 'i.

Páwṹlọ̃ kí adrujó Bãrãnábã be Lḭ́sḭ̃trã gá rĩ

8 Lḭ́sḭ̃trã gá 'dãá, ágọ́bḭ́ ãzí ándrá acálépi rá, i'dójó ĩ'di tḭ agá acḭ́ ku la cí.
9 Ri ị́jọ́ Páwṹlọ̃ ní jọlé rĩ kí arelé, 'dãá Páwṹlọ̃ ndre ágọ́bḭ́ 'dã 'bã ã'ĩ̀táŋá
ca rá, wó icó tá vâ adrílé rá. Páwṹlọ̃ ndre ãngũ kpḭ ĩ'di rṹ 'dã gâlé.
10 Ãzíla jọ ũkpó sĩ, "Ínga, ítu pá kpḭ. Ágọ́bḭ́ 'dã mvu ụrụgá ãzíla i'dó dó
acḭ́lé."
11 Ũ'bí kí mụ ị́jọ́ Páwṹlọ̃ 'bã idélé 'dĩ ndrelé 'bo, i'dó kí dó uzálé tḭ ĩ'badrḭ̀
Lḭ̃kọ́nĩyã drḭ̀ gá rĩ sĩ, "Ãdroŋa uja kí dó ru 'bá ru, asḭ́ kí dó vṹrṹ ãma rṹ
'dõnu."
12 Fẽ kí dó rṹ Bãrãnábã ní Zẹ̃wṹ 'i, Páwṹlọ̃ drḭ̀ Hãmésĩ 'i, ã'dusĩku Páwṹlọ̃
'bã ị́jọ́ ũlũjó sáwã 'dã sĩ nĩ rĩ sĩ.
13 Ãngũ Zẹ̃wṹ ĩnzĩjó rĩ ĩ'di táwṹnĩ̀ gá 'dãá ãmvélé ru. Átáló Zẹ̃wṹ drḭ̀ rĩ
ají mánĩgọ́ kí imbe gá mãwṹwã ũgĩjó cí rĩ kí kẹ̃jḭ́tḭ ãmbógó rĩ gá, lẽ kî sĩ
ũ'bí abe ídétáŋá idélé ímbá'bá ĩ̀rĩ̀ 'dĩ 'banî.
14 Sáwã ṹpḭgọŋa Bãrãnábã 'baní Páwṹlọ̃ be ị́jọ́ ũ'bí 'baní lẽlé idélé 'dĩ
ã'du yã rĩ arejó 'bo rĩ sĩ, uce kí bõngó kí ụrụ'bá gá 'dĩ kí, mbe kí ru cẹ̃lé
ũ'bí kí agâlé úzáŋâ trũ,
15 "Ĩmi 'dĩ kí idé íni la ã'du ị́jọ́ sĩ? Ãma ãmã ngá 'bá ĩmi áni la kî! Ãma
'dâ íni la ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũ ĩmi sĩ ị́jọ́ ĩmi ãni ífí kóru 'dĩ kí a'be, sĩ amṹjó
Ãdróŋá ídri 'bṹ kí 'bãlépi ṹnọ́kṹ be, mĩrĩ trũ ãko ala gá 'dĩ kí abe pírí rĩ
rṹ 'dõlé.
16 Ándrá údu rĩ sĩ, Ãdróŋá a'be 'bá pírí kí acḭ́lé mḭ́rḭ̀ rú ĩ'baní lẽlé rĩ 'bã
áni.
17 Wó ĩ'di vâ ngá ícétáŋá ĩ'diní adrujó cí rĩ kí i'da ị́jọ́ múké ĩ'diní idélé rĩ
kî sĩ. Ĩ'di ĩminí uzogó ãfẽ angájó 'bṹ gâlé, ãkónã kî ka sáwã múké rĩ agá,
ĩ'di ĩminí íná fẽ, ãzíla ĩmi ásḭ́ fẽ adrulé ãyĩkõ sĩ ĩndĩ."
18 Ị́jọ́ 'dĩ kî sĩ, ímbá'bá ĩ̀rĩ̀ 'dĩ uga kí ũkpõ sĩ ũ'bí ru tralépi 'dã 'baní
ídétáŋá idélé úmgbé.
19 'Bá Yãhṹdị̃ rú angálépi Ãnḭ̃tḭyọ́kḭ̃ 'dĩ ãngũ Pḭ́sḭ́dḭ̃yã gá ãzíla Ĩkónĩyãmũ
gá rĩ, usú kí ũ'bí ru tralépi 'dĩ kí bḭ́lẹ́ sĩ Páwṹlọ̃ u'béjó írã sĩ. Kí dó mụ ĩ'di

u'bélé 'bo, se kí ĩ'di táwṹnṋ̃ gá 'dãá rĩ sĩ 'belé ãmvé. Ũrã kí 'bãngá drã dó 'bo íni.
20 Wó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí mụ ru tralé Páwṹlọ̃ andre gá 'dãá 'bo, angá ụrụgá, gõ vúlé táwṹnṋ̃ agâlé. Drṹsḭ̃ íni, Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be mụ kí Dábẽ gá.

Páwṹlọ̃ kí ru ujajó Bãrãnábã be Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ Sḭ̃rḭ̃yã gá rĩ

21 Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be ũlũ kí ḭjọ́ mgbã Yẹ́sṹ drḭ̃ táwṹnṋ̃ 'dã gá, ãzíla 'bá wẽwẽ rú uja kí ru 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rĩ kî. 'Bá 'dĩ gõ kí dó vúlé Lḭ́sḭ̃trã gá, Ĩkónĩyãmũ gá, Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ ãngũ Pḭ̃sḭ́dḭ̃yã drḭ̃ gá,
22 ũkpõ fẽjó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá rĩ 'baní, ãzíla kí ásḭ̃ ũŋmĩ̃jó adrujó ũkpó ru ã'ḭ̃táŋá agá. Jọ kí, "Lẽ ãma ḭsṹ kí ũcõgõ wẽwẽ rú ráká, ãma kî sĩ fi Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ̃ 'bṹ gá rĩ gá ĩndõ."
23 Kãnḭ́sã ãlu-ãlu agá, ũpẽ kí 'bá drḭ̃lḭ́ ru Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá la kí, fẽ kí kí Úpí Ãdróŋá ĩ'baní ásḭ̃ 'bãjó drḭ̃ la gá rĩ drḭ̃ ĩ'di ã'ḭ̃ŋá sĩ ãzíla íná naŋá kóru.
24 Ácḭ́ŋá Pḭ̃sḭ́dḭ̃yã agâ sĩ rĩ vúlé gá, amṹ kí dó Pãmũfílĩyã gá.
25 'Dãá imbá kí ḭjọ́ Pẽrḭ́gã gá, 'dã 'bã vúlé gá mụ kí Ãtálĩyã gá.
26 'Dãá gõ kí mẹ́lḭ̃ sĩ vúlé Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃, 'dĩ ãngũ ándrá kí fẽjó ásḭ̃ ḭ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drḭ̃ agâ sĩ mụjó ãzḭ́ Ãdróŋá drḭ̃ ngajó ĩ'baní delé 'bo rĩ gá.
27 Kí mụ acálé Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ gá 'bo, tra kí 'bá kãnḭ́sã drḭ̃ kí ãngũ ãlu gá, ũlũ kí ĩ'baní ḭjọ́ pírí Ãdróŋá 'bã ngalé ĩ'ba abe, ãzíla ĩ'diní gẽ̃rḭ̃ nzḭ̃jó 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ 'baní Yẹ́sṹ ã'ḭjó rĩ kí.
28 Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be u'á kí dó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ abe ṹ'dṹ ãzo rú.

15

Ḭjọ́ itúlé Yẽ̃rṹsãlẹ́mṹ gá rĩ

1 Páwṹlọ̃ kí drĩ adrujó Bãrãnábã be Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ Sḭ̃rḭ̃yã gá rĩ gá rĩ sĩ, ãgọbḭ̃ ãzí angálépi Yṹdḭ́yã gá la acá kí Ãnḭ̃tḭ́yọ́kḭ̃ gá, ãzíla i'dó kí 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá Yãhṹdḭ̃ rú ku 'dĩ kí imbálé, jọ kí, "Lẽ ĩmi ĩtãrã ĩmi cécé ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ̃ gá rĩ 'bã jọlé rĩ áni. Jõ íni ku, ĩmi icó ĩmi palé ku."
2 Ḭjọ́ 'dĩ fẽ Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be ga kí ãgátã 'bá 'dĩ kí abe. 'Dãá kãnḭ́sã pẽ dó Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã be 'bá ãzí kí abe mụjó ṹpḭgọ̃ŋa Yẹ́sṹ drḭ̃ 'bá drḭ̃lḭ́ ru Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá Yẽ̃rṹsãlẹ́mṹ gá 'dĩ kí abe zḭ́táŋá 'dĩ trũ.
3 Wó kãnḭ́sã la mụ kí tḭ pẽlé 'bo, alḭ kí ãngũ Fõyĩnísĩya drḭ̃ agâ sĩ ãzíla ãngũ Sãmãríyã drḭ̃ agâ sĩ, tu kí pá ḭjọ́ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku ru ujalépi Ãdróŋá ã'ḭ̃lépi 'dĩ 'badrḭ̃ gá rĩ ũlũlé 'bá 'baní. Ṹ'dṹkọ́ ú'dí 'dĩ fẽ 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí ásḭ̃ gá ãyĩkõ ãmbógó la.
4 Kí mụ acálé Yẽ̃rṹsãlẹ́mṹ gá 'bo, kãnḭ́sã a'ḭ́ kí kí ṹpḭgọ̃ŋa kî trũ, ãzíla 'bá ĩyõ kãnḭ́sã drḭ̃ kí abe ãlá ru, Páwṹlọ̃ kí Bãrãnábã trũ uja kí dó ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã idélé ĩ'ba rṹ sĩ 'dĩ kí ũlũlé ĩ'baní.
5 'Bá ãzí ã'ḭ̃táŋá agá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ tu kí pá ụrụgá, jọ kí, "'Bá Yãhṹdḭ̃ rú ku Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí lẽ ĩtãrã kí rá ãzíla lẽ 'bã ũbĩ kí ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ̃ vú áyụ."
6 Ṹpḭgọ̃ŋa Yẹ́sṹ drḭ̃ 'dĩ kí 'bá ĩyõ kãnḭ́sã drḭ̃ rĩ abe, icí kí tḭ zḭ́táŋá 'dĩ umvijó.

7 Tị icítáŋá 'dã agá 'dãá, jọ kí ịjọ́ ãzo rú. Pétẽrõ angá ụrụgá jọ ĩ'baní,
"Má ádrḭpịka, ĩnḭ̃ pírí cé Ãdróŋá pẽ ándrá ma ĩmi agá 'dâ mụlé ịjọ́ ĩ'didrḭ̃
ũlũlé 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku 'dĩ 'baní, kí dó sĩ ịjọ́ mgbã 'dĩ are vâ sĩ ã'ḭjó la.
8 Ãdróŋá 'bá ndrelépi ásḭ gá rĩ i'da ịjọ́ ã'ḭ̃ 'bá 'dĩ kí rá rĩ ĩ'di ĩ'baní Úríndí
Ãlá rĩ fẽjó rĩ sĩ, cécé ĩ'di 'bã idélé ãmaní rĩ 'bã áni.
9 Awa ãma drĩdríŋĩ̃ ĩ'ba abe ku, ã'dusĩku trũ kí ịjọ́ ũnzí agá rá ã'ḭtáŋá
ĩ'badrḭ gá rĩ sĩ.
10 Ĩmi gẽrḭ̃ Ãdróŋá drḭ 'dĩ ũ'bḭ̃ íni la ã'du sĩ, ĩminí ãzḭtáŋá Mụ́sã drḭ ãnzḭ
'dĩ kí 'bãjó 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí drḭ̃ gá tẹ́rḭ ru, wó íni 'dĩ ãma kí ãmã
áyḭpịka abe ãma icó kí ingalé la ku?
11 Yụ! Ãma ã'ḭ̃ Yẹ́sṵ̃ pa ãma lẽtáŋá ĩ'didrḭ uyaŋâ kóru rĩ sĩ cécé vâ 'bá
'dĩ kí áni."
12 Ũ'bí ru tralépi 'dĩ ĩyãŋã kí tú ĩ'bã kí ịjọ́ Bãrãnábã 'bã kí vú nzelé Páwṵ̃lọ̃
be 'dĩ arelé tálí ãzíla ícétáŋá ṵ̃sṵ̃táŋá ru Ãdróŋá 'bã idélé 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú
ku 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá ĩ'ba rṵ̃ sĩ rĩ sĩ.
13 Kí mụ ịjọ́ delé 'bo, Yãkó'bõ * jọ, "Má ádrḭpịka, ĩmi are ma 'i.
14 Sḭ̃mọ́ḭ̃ Pétẽrõ nze ịjọ́ vú ãmaní Ãdróŋá 'bã sĩ ásḭ 'bãjó 'bá ãzí kí ãpẽjó
ĩ'di ãni la rú 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku 'dĩ kí agá rĩ.
15 Ḭjọ́ 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku 'dĩ 'bã kí Ãdróŋá ã'ḭjó rĩ icí kí ru ịjọ́ nãbịya 'bã kí
jọlé rĩ abe, cécé sĩlé 'dĩ áni:
16 " ''Dĩ 'bã ũngúkú gá, ma drṵ́zḭ ãgõ,
ãzíla ma amṵ́ jó hémã rú Dãwṵ́dḭ̃ drḭ andilépi rá 'dĩ sḭlé ú'dí ru.
Ma ĩ'di sḭ ú'dí ru izaŋá ĩ'didrḭ 'dĩ agá 'dâ,
ma fẽ ĩ'di pá tu rá.
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ḭmbḭ acelépi (Yãhụ́dḭ̃ rú) 'dĩ kî sĩ amṵ́ avḭlé Úpî pálé gá
ãzíla 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku mâ umvelé má ãni rú 'dĩ kí abe ĩndĩ,
Úpí jọ ịjọ́ 'dĩ nĩ' †
18 ĩ'di ịjọ́ 'dĩ kí fẽlépi ñjó údu rĩ 'i. †
19 "Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ mâ amálé rĩ 'dĩ, lẽ ãma ĩcãndĩ kí 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku Yẹ́sṵ̃
ã'ḭlépi ru ujalépi Ãdróŋá rú 'dĩ kí ku.
20 Ãmaní u'ájó ĩ'ba abe múké rá, ãsĩ kí ĩ'baní wárágã jọjó la 'bã a'be kí
ãwṵ̃ cã, 'bã a'be kí íná ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí uwijó rĩ kí cã, 'bã na kí ãnãkpá
ru nzilépi nzĩ-nzĩ rĩ kí ku, ãzíla 'bã na kí ãrí ku.
21 Ãzḭtáŋá Mụ́sã drḭ gá 'dĩ kí úri kí ũlũlé Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ táwṵ̃nḭ̃ ãlu-ãlu
agá drḭ̃lẹ́ pírí 'baní ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agá."

Wárágã sĩlé 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku Yẹ́sṵ̃ ã'ḭlépi rá 'dĩ 'baní rĩ

22 Cọtị ṵ̃pịgọŋa Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ kí ãzíla 'bá ĩyõ kãnḭ́sã agá 'dĩ abe pírí ũrã kí
ịjọ́ sĩ 'bá ĩ'baní ru la kí tị pẽlé mụjó Páwṵ̃lọ̃ kí abe Bãrãnábã trũ mụlé
Ãnḭ̃tḭyókḭ̃ gá. Ũpẽ kí dó sĩ Yụ́dãsḭ̃ (vâ umvelé Bãrĩsábã 'i rĩ) kí Sílã be. 'Dĩ
kí 'bá ḭ̃rḭ̃ drḭ̃lẹ́ ru 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá 'dâ rĩ kí.
23 Uja kí dó sĩ wárágã 'dĩ fẽlé ĩ'badrḭ:

---

* **15:13** *Yãkó'bõ* 'dĩ ĩ'di Yẹ́sṵ̃ 'bã ádrḭpị rú rĩ. Ĩ'di ándrá kãnḭ́sã 'bã drḭ̃lẹ́ Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá la. † **15:17** Ámõsĩ 9:11, 12 † **15:18** Bụ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, ústĩ *Ãko nḭ̃lé ílí wẽwẽ rú Úpí drḭ rĩ ĩ'di ãzḭ ĩ'didrḭ 'i.*

Ãma ũpịgọŋa Yẹ́sũ ãni rú ãzíla 'bá ĩyõ ĩmĩ ádrịpịka rú Yẹ́sũ ã'ị̃lépi rá 'dĩ, zị kí ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku Yẹ́sũ ã'ị̃lépi rá Ãnị̃tịyọ́kị̃ gá 'dĩ Sịrĩyã gá, ãzíla Sĩlísĩyã gá 'dĩ pírí cící.

24 Ãma are 'bá ãzí ãma drĩdríŋĩ gá la mụ kí ãma tị kóru, ĩmi rụ́ drị̃ ịgbẹ́ fẽlé ũcõgõ ajíjó ĩmi ásị́ gá ịjọ́ ĩ'baní jọlé ĩminí rĩ kî sĩ.

25 'Bo ãma ã'ị̃ dó ú'dî'da 'bá ãzí kí tị pẽjó ĩmi rụ̃lé ãma wọ̃rịka ãmaní lẽlé Bãrãnábã kí Páwụ̃lọ̃ be,

26 ãgọbị 'dĩ kí ru ídri fẽlépi kpítã drã ní rụ́ Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị gá rĩ sĩ rĩ kí.

27 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãpẽ Yụ́dãsị̃ kí tị Sílã be mụjó ịjọ́ ãmaní sĩlé wárágã gá 'dĩ kí ífí i'dajó ĩminí kí tị sĩ ĩndĩ.

28 Ĩ'di adru ũniyambamba rú Úríndí Ãlá rĩ mẹ́lẹ́tị gá ãzíla ãmaní, ãdrĩ ĩmi drị̃ gá ãnzị ĩmi ndẽlépi rá la 'bã ịjọ́ tá ĩmĩ lẽlé rĩ kí drị̃ gâ sĩ tũkãnã ku rĩ gá.

29 Lẽ ĩna jõ íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní rĩ kí ku, ĩna jõ ãrí ku, ãnãkpá ru nzilépi nzĩ-nzĩ 'dĩ kí ku ãzíla ĩmi iza jõ 'bá ãzí 'bã ĩzóŋá ãzíla ũkú drị̃ ku. Ĩmi rú adru múké ĩdrĩ ịjọ́ 'dĩ kí a'be rá rĩ gá. Ãwã'dĩfô, ĩmi u'á múké.

30 Ála mụ 'bá 'dĩ kí tị pẽlé 'bo, mụ kí Ãnị̃tịyọ́kị̃ gâlé, tra kí 'bá Yẹ́sũ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí pírí, fẽ kí dó wárágã 'dĩ ĩ'badrị.

31 Kí mụ wárágã 'dĩ lãlé 'bo, ãyĩkõ fụ kí ịjọ́ sĩlé ũniyambamba 'bá ásị́ imbájó 'dã kî sĩ.

32 Yụ́dãsị̃ kí Sílã be kí adrujó nábị̃ rĩ sĩ, jọ kí ịjọ́ ãlápítítí ru sĩ 'bá Yẹ́sũ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'baní ũkpõ fẽjó.

33 Kí mụ ụ́'dụ́ ãzí kí u'álé were rú 'bo, 'bá Yẹ́sũ ã'ị̃lépi rá 'dĩ ãpẽ kí kí tị ásị́ ị̃gbẹ̃ sĩ ãgõjó 'bá ándrá kí tị ãpẽlépi rĩ 'ba rụ́. [

34 Wó Sílã ũrã ịjọ́ acejó vúlé Ãnị̃tịyọ́kị̃ gâlé ũgũgõ.] ‡

35 Wó Páwụ̃lọ̃ ace kí Bãrãnábã be Ãnị̃tịyọ́kị̃ gá 'bá ãzí kí abe 'bá kí imbá agá ãzíla ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drị gá rĩ ũlũ agá.

Awaŋá Páwụ̃lọ̃ 'bã ãni Bãrãnábã be rĩ

36 Ụ'dụ́ ãzí vúlé gá, Páwụ̃lọ̃ jọ Bãrãnábã ní, “Lẽ ãgõ vúlé ãzíla ãmụ mụlé ãma ádrịpịka pírí ãmaní ándrá ịjọ́ Ãdróŋá drị gá rĩ ũlũjó ĩ'baní táwụ̃nị̃ ãlu-ãlu kí agá rĩ kí undré trũ sĩ kí mụ íngoní yã rĩ nịjó.”

37 Bãrãnábã lẽ tí Yõhánã umvelé Mãrákõ 'i rĩ 'dụlé ĩ'ba abe ĩndĩ.

38 Wó Páwụ̃lọ̃ gã ịjọ́ ĩ'di 'dụjó 'dĩ úmgbé, ã'dusĩku Yõhánã ándrá kí a'bejó ãngũ Pãmũfílĩyã gá, ĩ'diní gẹ̃rị̃ sĩ ãzị́ ngajó ĩ'ba abe ku rĩ sĩ.

39 Ịjọ́ 'dĩ acá ãgátã rú, fẽ dó sĩ iré kí ru rá; Bãrãnábã 'dụ Mãrákõ 'i sĩ mụjó ĩ'di be, fi kí mẹ́lị̃ agá mụjó zajó Kũpórõ gá,

40 wó Páwụ̃lọ̃ pẽ ĩ'didrị̃ gá Sílã 'i trũ mụjó ĩ'di be. 'Bá Yẹ́sũ ã'ị̃lépi rá 'dĩ a'be kí kí mụlé ásị́ ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị gá rĩ sĩ.

41 Páwụ̃lọ̃ acị́ kí Sịrĩyã agâ sĩ ãzíla Sĩlísĩyã agâ sĩ, 'bá Yẹ́sũ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí ásị́ imbá trũ.

---

‡ **15:34** Vásĩ 34 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tị̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị Gĩrịkị̃ tị sĩ ídu drĩdrĩ rĩ kí agá 'dáyụ.

16

Páwṹlọ̃ 'baní Sílã be Tị̃mị̃tị̃yọ̃ asújó ĩndĩ rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá, Páwṹlọ̃ mụ dó Dábẽ gá, ãzíla Lı́sı̃trã gá, 'dĩ ãngũ
'bá Yẹ́sṹ ã'ı̃lépi rá umvelé Tị̃mị̃tı́yọ̃ 'i rĩ 'bã u'ájó rĩ gá. Tị̃mị̃tı́yọ̃ ãndrẽ
ándrá 'bá Yãhṹdı̃ rú la, ĩ'di 'bá Yẹ́sṹ ã'ı̃lépi rá la, 'bo átẹ́pı̃ ĩ'di ándrá 'bá
Gı̃rı́kı̃ rú la.
2 'Bá pírí Yẹ́sṹ ã'ı̃lépi rá Lı́sı̃trã gá ãzíla Ĩkónĩyãmũ gá rĩ, ri kí ı́jọ́ jọlé drı̃
la gá múké.
3 Páwṹlọ̃ lẽ tí ĩ'di 'dụlé trũ mụjó ĩndĩ, ı́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩtãrã dó ĩ'di rá. Idé ı́jọ́
'dĩ íni la 'bá Yãhṹdı̃ rú 'dã kí ı́jọ́ sĩ, ã'dusĩku nı̃ kí ándrá pírí Tị̃mị̃tı́yọ̃ átẹ́pı̃
ĩ'di Gı̃rı́kı̃ rĩ gá cé.
4 Kí acı́jó táwṹnı̃ ãlu-ãlu agâ sĩ rĩ sĩ, i'da kí ítútáŋá ãsı̃jó ṹpıgọŋa 'baní
itúlé, 'bá ĩyõ Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'dĩ 'baní vú ũbĩlé rĩ kí.
5 'Dãá 'bá Yẹ́sṹ ã'ı̃lépi rá 'dĩ kí pá umba dó ã'ı̃táŋá agá, ãzíla kí kãlãfe ri
tulé ṹ'dṹ pírí sĩ.

Páwṹlọ̃ la ágọ́bı̃ Mãkẽdónĩyã rú rĩ ndrejó urobí agá rĩ

6 Páwṹlọ̃ acı́ kí 'bá ĩ'diní acı́jó ĩ'ba abe 'dã kî trũ ãngũ umvelé Fı̃rı́gı̃yã
'i, rĩ agâ sĩ ãngũ Gãlãtı́yã agá. Ĩ'baní acı́ agá 'dâ Úríndí Ãlá rĩ uga ĩ'baní
ı́jọ́ Ãdróŋá drı́ gá rĩ ũlũjó ãngũ Ásĩyã drı́ rĩ gá úmgbé.
7 Sáwã ĩ'bã kí acájó drĩdríŋĩ Mísĩyã drı̃ gá rĩ sĩ, ṹ'bı̃ kí tí filé Bı̃tı́nı̃yã gá,
wó Úríndí Yẹ́sṹ drı́ gá rĩ a'be ĩ'baní kẽjı̃ sĩ fijó ku.
8 'Dãá alı́ kí Mísĩyã agâ sĩ, dó sĩ ilújó ándrá Trõwásĩ gá.
9 Ị́nı́ 'dã sĩ Páwṹlọ̃ ndre urobí agá ágọ́bı̃ ãzí Mãkẽdónĩyã rú la ní pá tu
agá drı́ ã'bãŋâ trũ, “Mí azá Mãkẽdónĩyã gá 'á 'dõlé ãma ãzã kojó.”
10 Páwṹlọ̃ la mụ ícétáŋá 'dĩ ndrelé 'bo, jọ cọtı̃ ãma angá bábá drı̃ kojó
mụjó Mãkẽdónĩyã gá, ãma ásı́ gá rĩ dó, Ãdróŋá umve ãma ı́jọ́ mgbã ĩ'didrı́
gá rĩ ũlũjó ĩ'baní íni.

Lṹdı̃yã 'bã ásı̃ ujajó rĩ

11 Ãza í'bó sĩ angájó Trõwásĩ gá rĩ sĩ cajó Sãmõtrákẽ gá, drṹsı̃ la sĩ, ãca
dó Nẽyãpọ́lı̃ gá.
12 'Dã 'bã vúlé gá, ãmụ dó Fı̃lı́pı̃ gá, Fı̃lı́pı̃ ĩ'di táwṹnı̃ ãzí Mãkẽdónĩyã gá
'dãá ndẽlépi ãmbõgõ sĩ nĩ vâ ãngũ 'bá Rṹmı̃ rú rĩ 'bã kí 'dụlé ĩ'ba ãni la
rú rĩ 'i, ãma u'á 'dãá ṹ'dṹ wẽwẽ rú.
13 Sãbátũ sĩ ãfũ táwṹnı̃ agá rĩ sĩ ãmvé mụjó ĩyı́ ãzí tı̃ gá, sĩ ãngũ ãzí ịsṹjó
Ãdróŋâ ã'ĩjó íni. Ãri vũ gá, ãzíla ãma i'dó ı́jọ́ jọlé ũkú ru tralépi 'dãá rĩ
'baní.
14 Ũkú ı́jọ́ arelépi 'dĩ kí ãzí ãlu umvelé Lṹdı̃yã 'i ũkú ãzí bõngó
ũniyambamba la kí ĩ̃tṹndãlépi Fı̃lı́pı̃ gá angálépi Tãyĩ̃tı́rã gá rĩ 'i, ĩ'di 'bá
Ãdróŋâ rṹ ĩ̃nzı̃lépi la. Ãdróŋá nzı̃ ásı́ la sĩ ı́jọ́ Páwṹlọ̃ 'bã ũlũlé 'dĩ arejó
ãzíla ã'ĩjó la rá.
15 Ṹ'dṹ ĩ'di ãzíla 'bá ĩ'didrı́ko gá 'dãá rĩ 'baní bãbṹtı́zı̃ fẽjó rĩ sĩ, Lṹdı̃yã
umve ãma ĩ'didrı́ko gâlé, jọ ãmaní, “Ĩdrĩ áma ã'ĩ 'bá Ãdróŋá ã'ı̃lépi la rú
rá, ĩmi amṹ drĩ vâ u'álé mádrı́ jó agá.” Ri ı́jọ́ 'dĩ jọlé kpere ãmã ã'ĩ agá rá.

Páwṹlọ̃ kí sujó mãbṹsṹ gá Sílã be rĩ

16 Ṵ'dṵ́ ãlu ãmaní mụ agá ãngũ Ãdróŋá ã'ḭjó rĩ gá, ãma ụfụ drḭ̃ ĩzóŋá ãzí
úríndí ũnzí ãzí ḭjọ́ mụlépi ru idélépi drḭ̃ gâlé rĩ i'dalépi rá la be, ĩ'di ĩzóŋá
ãzí ajílé ãzḭ́ ngalépi la. Ḭjọ́ ĩ'di 'bã i'dalé cé-cé rĩ sĩ, ḭsṵ́ dó 'bãngá sĩlíngĩ
ĩyõ rú 'bá ĩ'didrḭ́ ãmbogo rú rĩ 'banî.
17 Ĩzóŋá 'dĩ bĩ ãma vú Páwṵ̃lọ̃ trũ úzáŋâ trũ, "Ãgọbḭ 'dĩ kí ṵ̃pḭgọŋa
Ãdróŋá ụrụgá ãndânĩ rĩ drḭ́ gá rĩ kî, kí ĩminí gẽrḭ̃ sĩ ru pajó rĩ ũlũ."
18 Ĩzóŋá 'dĩ idé ḭjọ́ 'dĩ 'dĩ 'bã áni ṵ'dṵ́ wẽwẽ rú. Ãsĩjó Páwṵ̃lọ̃ acá ũcõgõ
sĩ ãndẽ vâ ḭjọ́ la sĩ rá, uja tḭ jọ úríndí ũnzí 'dã ní, "Rṵ́ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ́ gá
rĩ sĩ, ájọ míní, mí ãfũ ĩzóŋá 'dĩ agâlé rĩ sĩ ãmvé." Úríndí 'dã a'be kí dó ĩ'di
ititi rá.
19 'Bá ĩzóŋá 'dĩ 'bã sĩ ãzḭ́ ngajó ĩ'baní rĩ kí mụ ndrelé la ĩzóŋá 'dĩ adrí rá,
ḭjọ́ ĩ'baní ásḭ 'bãjó ĩ'di drḭ́ gá séndẽ ḭsṵ́ŋá sĩ rĩ ukó rá. Rụ kí Páwṵ̃lọ̃ kí Sílã
be agụlé ãngũ sṵ́ rú rĩ agâlé pá tulé 'bá ãmbogo rú rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá.
20 Ají kí kí ãmbogo ḭjọ́ amálépi rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá jọ kí, "Ãgọbḭ 'dĩ kí 'bá Yãhṵ́dḭ̃
rú la kí, ãzíla lẽ kí ḭjọ́ ajílé 'bá ãmadrḭ́ gá rĩ kí drĩdríŋĩ gá.
21 Kí ãma Rṵ́mḭ̃ rú 'dĩ 'baní ḭjọ́ ãmaní icólé ngalé ku rĩ kí i'dajó, ãzíla kí
lẽjó la ãma ã'ḭ kî ãzíla ãnga kî rĩ sĩ."
22 'Bá ru tralépi wẽwẽ rú 'dĩ atrá kí ru gbõrú tḭ icílé Páwṵ̃lọ̃ kí ụrụ'bá gá
Sílã be, kí idéjó ũnzí, ãzíla ãmbogo ḭjọ́ amálépi rĩ fẽ kí ãzḭ́táŋá ĩ'bã bõngó
kí ũtrũjó ãzíla kí cojó kẹ̃lḭ́ká sĩ.
23 Ála dó mụ kí colé ũnzíríkãnã rú 'bo, úsu dó kí mãbṵ́sṵ̃ gá, ãzíla úfẽ
ãzḭ́táŋá ãsĩkárĩ kí andre tẽlépi rĩ ní kí ucéjó múké-múké.
24 Ãzḭ́táŋá ũkpómgboroto 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ su dó kí jó ágágá ãndânĩ rĩ agá,
ãzíla icí dó vâ kí pá ife sĩ cí.
25 Ḭnḭ́ ágágá 'dĩ gá 'dĩ, Páwṵ̃lọ̃ i'dó kí Sílã be Ãdróŋâ rú ḭcṵ́lé úngó ngoŋá
sĩ ãzíla Ãdróŋá zḭ́ŋá sĩ, wó íni 'dĩ 'bá ãzí ĩ'ba abe rĩ ri kí úngó 'dĩ kí arelé.
26 Rṵ̃gbṵ́gbṵ́ ũyãkĩyã ãzí ũkpómgboroto la i'dó jó tá be Páwṵ̃lọ̃ kí sujó Sílã
be 'bá ãzí 'dã kí abe 'dĩ ayalé pírí-pírí. Kẽjḭ́tḭ ṵ̃nzḭ̃ kí ru pírí ãzíla ímve tá
Páwṵ̃lọ̃ kí pá gá ãzíla 'bá mãbṵ́sṵ̃ jó gá 'dãá rĩ kí pá gá 'dĩ ayụ kí pírí cénĩ.
27 Ãsĩkárĩ angá ṵ'dṵ́ gâlé rĩ sĩ ụrụgá, ãzíla ĩ'di mụ kẹ̃jḭ́tḭ 'dĩ kí ndrelé
mmgbọ, anzé ménéŋá ĩ'didrḭ́ ṵ́pṵ́cẹ́ gá rĩ, lẽ dó sĩ ru sõlé rá, ã'dusĩku ũrã
'bá mãbṵ́sṵ̃ gá 'dĩ apá kí dó rá íni.
28 Wó Páwṵ̃lọ̃ za jọ, "Í'dḭ mi ku! Ãma pírí 'dõ cí!"
29 A'ḭ ãcí, afụ ru jó agâlé, a'dé ụrụ'bá yãŋâ trũ Páwṵ̃lọ̃ kí pálé gá Sílã be.
30 Ãsĩkárĩ ají kí ãmvé, uja kí zḭlé, "Ãmbogo 'dĩ, lẽ má idé ã'du ká mání
sĩ áma pajó?"
31 Umvi kí, "Mí ã'ḭ Úpí Yẹ́sṵ̃ 'i mi dó sĩ ími pa. Mi 'i ãzíla 'bá mídrḭ́ko gá
rĩ kî trũ."
32 Uja kí dó ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ ũlũlé ĩ'diní ãzíla 'bá jó agá 'dâ rĩ 'baní
pírí ĩndĩ.
33 Sáwã ḭnḭ́ drḭ́ gá 'dĩ agá 'dãá ũgũgõ ãsĩkárĩ 'dụ kí, ãzíla ũjĩ dó ĩ'bã ãkõzá
kí 'dãá cọtḭ úfẽ dó ĩ'diní ãzíla 'bá ĩ'didrḭ́ko gá rĩ abe bãbṵ̃tḭzḭ̃.
34 Ãsĩkárĩ 'dĩ ají Páwṵ̃lọ̃ kí Sílã be íná nalé ĩ'didrḭ́ jó agá. Ãyĩkõ fụ dó ĩ'di
ã'dusĩku ã'ḭ kí Ãdróŋá 'i 'bá ĩ'didrḭ́ko gá rĩ abe rá.
35 Ĩ'di mụ calé ḭ̃tṵ́ sĩ, ãmbógó ḭjọ́ amálépi rĩ pẽ 'bá ãzḭ́ ngalépi ĩ'di be la
tḭ ãsĩkárĩ Páwṵ̃lọ̃ kí andre tẽlépi rĩ rṵ́ ãzḭ́táŋá 'dĩ trũ jọjó la, "Mí iyá 'bá 'dĩ
'bã mụ kî."

36 Ãsĩkárĩ jọ Páwṹlọ̃ 'baní Sílã be, “Ãmbogo ịjọ́ amálépi rĩ fẽ kí ũkpõ sĩ
ĩmi iyájó Sílã be rá. Ú'dî'da ĩmi dó mụ rá. Ĩmụ ásị ĩgbẽ sĩ.”
37 Wó Páwṹlọ̃ jọ ãmbogo tá tị ãpẽlé 'dĩ 'baní, “Co kí ãma 'bá ĩyõ kí drị̃lẹ́
gá ãma ụziṇâ kóru, ãmaní táni adrujó 'bá Rụ́mị̃ gá rĩ kí rá tí, ãzíla su kí
ãma mãbụ́sṹ gá. Wó lẽ kí dó ú'dî'da ãma iyálé ũní 'bá 'baní nị̃ṇâ kóru yã?
'Dĩ áni la 'dáyụ! Lẽ 'bã amụ́ kí bãsĩ ãma iyálé ãmvêlé nĩ.”
38 Ãmbogo tá tị ãpẽlé 'dĩ gõ kí ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ trũ ãmbogo ịjọ́ amálépi rĩ 'ba
rṹlé, ãmbogo 'dĩ kí mụ arelé la Páwṹlọ̃ kí Sílã be 'bá Rụ́mị̃ gá la kí, acá kí
ṹrĩ sĩ.
39 Amụ́ kî trũtáŋá a'ḭlé ĩ'badrị̃ ãzíla iyá kí dó kí ãmvé, a'ị́ kí Páwṹlọ̃ kí
Sílã be táwṹnị̃ 'dã a'bejó rá.
40 Páwṹlọ̃ kí Sílã be mụ ãfũlé mãbụ́sṹ gá rĩ sĩ 'bo, mụ kí dó Lṹdíyã drị̃ko
gá, ịsụ́ kí 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá rĩ kí, kí mụ kí ásị ũŋmĩlé 'bo, a'be kí dó táwṹnị̃
'dã rá.

17

Ḭjọ́ ru idélépi Tẹ̃sãlõṇḭkị̃ gá rĩ

1 Páwṹlọ̃ kí mụ alḭlé Sílã be Ãmũfĩpólĩsĩ gâ sĩ ãzíla Ãpọ̃lọ́ṇḭyã gâ sĩ 'bo,
ca kí Tẹ̃sãlõṇḭkị̃ gá. 'Dãá ãngũ Yãhụ́dị̃ 'bã ãni Ãdróŋá ị̃nzị̃jó la cí.
2 Páwṹlọ̃ 'bã gbíyã údu rĩ sĩ, fi 'bá 'dã 'ba rụ́ ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ agâlé,
'dãá ri kí ãgátã galé ũgũgõ Sãbátũ na 'dĩpí ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩlé bụ́kṹ agá rĩ
drị̃ gá.
3 I'dajó la Kúrísĩtõ 'bã ịsụ́ ũcõgõ, 'bã angá drã agá rĩ sĩ rá. Jọ vâ, “Yẹ́sṹ
'dĩ mání ịjọ́ la ũlũjó ĩminí ú'dî'da rĩ 'i, ĩ'di Kúrísĩtõ 'i.”
4 Ãzí rĩ kí ásị gá ịjọ́ 'dĩ fi rá, 'de kí Páwṹlọ̃ kí vú gâ sĩ Sílã be ũkú ĩyõ
ũkú kí drị̃ celépi rĩ abe, ãzíla amụtị ãmbógó Gị̃rḭkị̃ drị̃ Ãdróŋâ ị̃nzị̃lépi rĩ
kî trũ.
5 Wó 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ acá kí ãjã sĩ, tra kí 'bá ãzí ũnzí la kí sṹ tị gâ sĩ
ãngũ ãlu gá, mụjó uzâ trũ táwṹnị̃ agâ sĩ, mụ kí lḭcọ́ Yásõnĩ drị̃ celé sĩ lẽjó
Páwṹlọ̃ kí ajíjó Sílã be ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá.
6 Wó kí mụ kí ịsụ́lé ku 'bo, ají kí Yásõnĩ kí 'bá ãzí Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ abe
'bá ãmbogo táwṹnị̃ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ kí drị̃lẹ́ gá, úzáŋâ trũ, “'Bá 'dĩ kí dó bãsĩ
ũcõgõ fẽlépi ãngũ pírí agá rĩ kî! Kí ãndrũ acálépi 'dĩ,
7 ãzíla Yásõnĩ mba kí tã ĩ'didrị̃ jó agá 'dãá, amụ́ kí vâ ãzḭtáŋá Kãyị̃sárị̃
drị̃ kí andḭlé jọjó la, úpí ãzí cí rụ́ la Yẹ́sṹ 'i íni.”
8 Ũ'bí ru tralépi ãzíla ãmbogo táwṹnị̃ drị̃ celépi 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé
'bo, kí ásị ri azálé azâ.
9 'Bá ịjọ́ 'dĩ drị̃lẹ́ gá 'dĩ jọ kí Yásõnĩ 'bã fẽ séndẽ lẽlé kí kẹ̃jị́ gá rĩ 'i, ãzíla
a'be kí dó sĩ kí mụlé rá.

Páwṹlọ̃ kí wọ̃rị̃ be Bẽréyã gá

10 Ḭnḭ la mụ acálé 'bo, gbõgbõ 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ pẽ kí Páwṹlọ̃ kí tị
Sílã be Bẽréyã gá. Kî mụ acálé 'bo, mụ kí filé ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ rú rĩ
agá.
11 'Bá Yãhụ́dị̃ rú Bẽréyã gá rĩ kí ndẽ kí dó 'bá Tẹ̃sãlõṇḭkị̃ gâlé rĩ kí ásị
ĩgbẽ sĩ rá. 'Bã kí bḭlẹ́ ásị káyĩ sĩ ịjọ́ jọlé rĩ arejó, ãzíla ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ ri kí
vâ ịjọ́ sĩlé bụ́kṹ gá rĩ lãlé ndrejó la ịjọ́ Páwṹlọ̃ 'bã jọlé rĩ kí ãndá-ãndá ru
yã áni.

12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ũ'bí ã'ḭ̃ kí rá; ũkú ãzíla ãgọbị̃ Gḭ̃ṛḭ́kḭ̃ rú rĩ ã'ḭ̃ kí vâ ĩndĩ.
13 Wó 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú drḭ̃ḷẹ́ rú Tẹ̃sãlọ̃ṇḭ́kḭ̃ gá 'dĩ kí vâ mụ are la Páwṵ̃lọ̃ imbá ịjọ́ Ãdróṇá drḭ gá rĩ Bẽréyã gá 'dãá ĩndĩ íni 'bo, amṵ́ kí 'dãá ũ'bí ru tralépi rĩ kí drḭ̃ andḭ́lé kí ásḭ ingajó 'bá 'dĩ kí ụrụ'bá gá.
14 'Dãá cọtị 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ pẽ kí Páwṵ̃lọ̃ tị ḭyḭ́tị gâlé, wó Sílã kí Tḭ̃mḭ̃tḭ́yọ̃ be ãsḭ̃ kí Bẽréyã gá 'dãá.
15 Ãgọbị Páwṵ̃lọ̃ agụlépi rĩ agụ kí ĩ'di kpere Ãténĩyã gá. Páwṵ̃lọ̃ la mụ jọlé la 'bã jọ kí Sílã 'baní Tḭ̃mḭ̃tḭ́yọ̃ be 'ba amṵ́ kí 'í rṵ́ 'dõlé mbẽlẽṇá ru 'bo, 'bá 'dĩ gõ kí dó vúlêlé.

Páwṵ̃lọ̃ 'bã adrujó Ãténĩyã gá rĩ

16 Páwṵ̃lọ̃ 'bã drĩ Sílã kí tẽ agá Tḭ̃mḭ̃tḭ́yọ̃ be Ãténĩyã gá 'dãá 'dĩ, ásḭ la iza ru ãdroṇa ĩnzõ rú ũví ndú-ndú 'bá 'dĩ 'bã kí ḭ̃nzḭ̃lé táwṵ̃nḭ̃ 'dĩ agá rĩ sĩ.
17 'Dãá ga ãgátã ãngũ Ãdróṇá ḭ̃nzḭ̃jó 'dã gá 'dãá 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ãzíla 'bá Gḭ̃ṛḭ́kḭ̃ rú Ãdróṇá ḭ̃nzḭ̃lépi 'dĩ abe, vâ ṵ'dṵ́ ãlũ ãlu sĩ sṵ̃ tị gá 'bá alḭ́lépi 'dã sĩ rĩ abe.
18 Imba'ba ãzí ũndũwã rú Ḭ̃pḭ̃kọ́rḭ̃yã rú ãzíla Sḭ̃tọ́kḭ̃ rú * rĩ ga kí ãgátã ĩ'di trũ rá. Ãzí rĩ zị kí, “Mgbã la ágọ́bị sṵ̃kṵ́lṵ̃ lãlépi ku ru i'dalépi 'dĩ lẽ ã'du ịjọ́ jọlé?” Ãzí rĩ jọ kí, “Ĩndre ĩ'di ịjọ́ jọ ãdroṇa jṵ́rṵ́ ru 'dĩ kí drḭ̃ gá.” Jọ kí ịjọ́ 'dĩ íni la, ã'dusĩku Páwṵ̃lọ̃ ri ándrá ịjọ́ mgbã Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ gá rĩ imbá agá ãzíla ángáṇá ĩ'didrḭ drã agá ídri rĩ drḭ̃ gá.
19 Umve kí Páwṵ̃lọ̃ agụlé tratáṇá ĩ'bã kí ru trajó umvelé Ãrĩyõpágã 'i rĩ gá, ãmbogo táwṵ̃nḭ̃ gá rĩ kí drḭ̃ḷẹ́ gá, ãzíla zị kî, “Ãlẽ tá drĩ nḭ̃lé la, ímbátáṇá ú'dí mi sĩ ịjọ́ jọjó drḭ̃ la gá 'dĩ íngõ 'i yã?
20 Ãko ãzí mî jọlé 'dĩ kí 'ụ ãma bḭ́lẹ́ gâlé ũrãtáṇá ndú ú'dí la rú ãlẽ tá dó sĩ nḭ̃lé la ífí la kí íngoní?”
21 ('Bo 'bá pírí Ãténĩyã gá ãzíla 'bá ãmḭyọ́ṇá ru u'álépi 'dâ rĩ lẽ kí tá Sáwã izaṇá ịjọ́ jọṇá sĩ ãzíla ịjọ́ amṵ́lépi ú'dí 'dĩ kí areṇá sĩ.)
22 Páwṵ̃lọ̃ nga dó pá tulé Ãrĩyõpágã gá 'dãá jọ, “Ĩmi 'bá Ãténĩyã gá 'dĩ, ándre ĩmi gẽ̃rḭ̃ pírí sĩ 'bá dḭ́nḭ̃ ãni la rú.
23 Mâ acḭ agá táwṵ̃nḭ̃ agá 'dâ, má undré ãko pírí ãngũ ĩmi sĩ ḭ̃nzḭ̃táṇá ḭ̃nzḭ̃jó 'dĩ gá 'dâ, má ịsṵ́ ĩsĩ ãngũ ĩmi sĩ ídétáṇá idéjó ãlĩtárĩ rú rĩ gá 'dãá, ÃDRÓṆÁ NḬLÉ KU RĨ NÎ. Ú'dî'da Ãdróṇá ĩmĩ ḭ̃nzḭ̃lé ĩmĩ nḭ̃lé ku rĩ, ma mụ ĩminí ịjọ́ ũlũlé drḭ̃ la gá.
24 “Ãdróṇá ṵ̃ṇọ́kṵ́ 'bãlépi ãko pírí ala gá 'dĩ abe rĩ, ĩ'di Úpí 'bṵ̃ 'bã ãni ṵ̃ṇọ́kṵ́ be rĩ 'i, u'á jó 'bá 'bã kí sḭ́lé drḭ̃ sĩ rĩ agá ku.
25 Ãdróṇá lẽ 'bá ãzí 'bã idé ĩ'diní ãko ãzí nĩ la ku, ã'dusĩku fẽ 'bá pírí 'baní ídri ãzíla ũlí ãzíla ãko pírí ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí rá.
26 Sṵ́rṵ́ pírí ṵ̃ṇọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dĩ kí Ãdróṇá idé kí 'bá ãlu rṵ̃ sĩ, itú ĩ'baní ṵ'dṵ́ ãzíla ãngũ pírí ĩ'bã kí rijó u'ájó rĩ abe.
27 Ãdróṇá idé ịjọ́ 'dĩ íni la 'bá 'bã ndrṵ̃ kí rú sĩ 'i, 'bã ca kí rú vâ sĩ 'î ịsṵ́jó rá, ĩ'di 'bã táni adrujó ãma rṵ́ 'dâ álḭ́ ku tí.

---

* **17:18** 'Bá *Ḭ̃pḭ̃kọ́rḭ̃yã rú* 'dĩ jọ kí Ãdróṇá yụ. 'Bá 'bã na kí ãyĩkõ ídri 'dĩ agá rĩ ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni. Ãzíla 'bá *Sḭ̃tọ́kḭ̃ rú* 'dĩ jọ kí lẽ â'be ãyĩkõ ídri 'dĩ drḭ̃ gá rĩ cã ála ru ásḭ ũṇmĩ (imbá).

28 Ĩ'di ãmaní ũkpó fẽ sĩ u'ájó, acíjó ãzíla ãmaní sĩ adrujó 'dĩ 'bã áni,
ĩminí ngolé úngó ĩmidrị rĩ kî sĩ rĩ áni, ‘Ãma vâ ĩ'dĩ 'bá ũri.’
29 “Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, ãma adrujó Ãdróŋá 'bã anzị rĩ sĩ lẽ ãma ũrã kí Ãdróŋá ĩ'di
cécé gólũdĩ jõku sílĩvã jõku írã 'bá 'bã kí idélé drị sĩ ãzíla ãlĩgõ ĩ'badrĩ sĩ
rĩ áni la ku.
30 Ãdróŋá 'bã ándrá ásị ɨjọ́ 'bá 'bã kí ĩ'di nĩjó ku rĩ drĩ gá ku, wó ú'dî'da
rĩ gá Ãdróŋá jọ dó tọndọlọ 'bá 'baní ãngũ pírí gá 'bá 'bã uja kí ásị.
31 Ã'dusĩku 'bã ụ́'dụ́ ãzí ĩ'di sĩ amụ́jó ɨjọ́ lịjó 'bá ụ̃nọ́kụ́ drĩ gá 'dĩ kí drĩ
gá pírí ɨjọ́ mgbã sĩ 'bá ãlu ĩ'di 'bã pẽlé rĩ rụ̃ sĩ. Icé ɨjọ́ 'dĩ 'bá pírí 'baní ĩ'di
'bã ágọ́bị 'dĩ ingajó ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ.”
32 Kí mụ ɨjọ́ Páwũ̃lõ 'bã jọlé 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rĩ arelé 'bo, 'bá
ãzí rĩ gụ kí gũ̃gũ̃, wó 'bá ãzí rĩ jọ kí, “Ãma amụ́ ɨjọ́ ími tị gá 'dĩ arelé ĩ̃dị
ĩndõ.”
33 'Dãá Páwũ̃lõ a'be kí rá.
34 'Bá ãzí rĩ 'de kí Páwũ̃lõ vú gâ sĩ, ã'ĩ kí ɨjọ́ ĩ'di 'bã ũlũlé rĩ rá, kí agá
'dãá ĩndĩ rĩ Dãyõ̃násĩyõ̃ 'bá angálépi amụtị ru tralépi umvelé Ãrĩyõpágã 'i
rĩ gá ãzíla ũkú umvelé Dãmárĩ 'i 'bá ãzí kí abe.

18

Páwũ̃lõ 'bã adrujó Kõrĩ̃ńịtõ gá rĩ

1 'Dĩ 'bã vúlé gá, Páwũ̃lõ a'be Ãténĩyã rá sĩ mụjó Kõrĩ̃ńịtõ gá.
2 'Dãá ịsụ́ kí ru 'bá ãzí Yãhụ́dĩ rú umvelé Ãkúwílã tịlé Põnĩ̃tásĩ gá rĩ
be angá ándrá Ítãlĩ gâlé ú'dí ĩ'di 'bã ũkû Pĩrĩsílã be, ã'dusĩku ãmbógó
Kĩ̃lãwũ̃dịyã ní ãzịtáŋá 'bãjó 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ 'bã fũ kí Rụ́mĩ gá 'dãá rá rĩ
'bã ɨjọ́ sĩ. Páwũ̃lõ mụ ándrá kî ndrelé.
3 U'á 'dãá ãzíla nga vâ ãzị ĩ'ba abe, ã'dusĩku ĩ'di vâ 'bá hémã idélépi la
cécé ĩ'baní idélé rĩ 'bã áni.
4 Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ ri ɨjọ́ nzelé ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agá 'bá Yãhụ́dĩ rú
ãzíla 'bá Gĩ̃rĩ̃kĩ̃ rú rĩ abe.
5 Sílã kí mụ acálé Tĩ̃mĩ̃tĩyõ̃ be Mãkẽdónĩyã gâlé 'bo, Páwũ̃lõ fẽ ru pírí ɨjọ́
ũlũjó 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ 'baní, jọ Yẹ́sũ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i.
6 Kí mụ ĩ'di gãlé úmgbé ãzíla ĩ'di u'dálé u'dâ 'bo, ụtụ́ pụ́trụ́ bõngó ĩ'didrĩ
ụrụ'bá gá rĩ, jọ, “Ĩdrĩ dó ãvĩ rá yã áni, ĩmi ãrí 'bã adru ĩmi drĩ gá, ma dó
sĩ ala gá 'dâ yụ. I'dójó ãndrũ ma dó mụ 'bá Yãhụ́dĩ rú ku rĩ 'ba rụ́.”
7 Nga dó mụlé filé 'bá Yãhụ́dĩ rú ku umvelé Tĩ̃tõ̃ Jụ́sĩ̃tõ̃ 'i rĩ drị jó agá, ĩ'di
'bá Ãdróŋá rulépi ambamba la, ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agá la.
8 Kũrísĩpõ ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ 'bã ãmbógô kí 'bá ĩ'didrị lịcọ́ gá rĩ abe
ã'ĩ kí Yẹ́sũ̃ 'i rá, ãzíla 'bá wẽwẽ rú Kõrĩ̃ńịtõ gá ɨjọ́ Páwũ̃lõ drĩ arelépi rá 'dĩ
ã'ĩ kí vâ Yẹ́sũ̃ rá, ịsụ́ kî sĩ bãbũ̃tĩzĩ̃ ĩndĩ.
9 Ɨńị ãzí ãlu urobí ũbĩ Páwũ̃lõ 'i, ala gá Úpí jọ ĩ'diní, “Lẽ mí idé ũ̃rĩ̃ sĩ ku,
ímụ ɨjọ́ jọnâ trũ drĩ gá, mí ĩyãŋã vâ ku.
10 Ma mí be, 'bá ãzí ãlu icó ími ĩpẽŋãlé ku, 'bá mádrĩ kí wẽwẽ rú táwũ̃nĩ
'dĩ agá 'dĩ.”
11 'Dãá Páwũ̃lõ u'á ílí ãlu nụ́sũ̃ 'dĩpí ɨjọ́ imbálé ɨjọ́ Ãdróŋá drĩ drĩ gá.
12 Wó Gãlĩyõ 'bã acájó ãmbógó Ãkáyã gá rĩ rú rĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ tra
kí ru gbõrú, rụ kí Páwũ̃lõ 'i agụlé kẹ́sĩ drĩ̃lẹ́ gá.

13 Jọ kí, “Ágọ́bị̃ 'dĩ 'i, ĩ'di 'bá kí imbá Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó ũví ndú ru ajílépi
ãzị́táŋá ãmadrị̃ abe ku la sĩ.”
14 Páwũ̃lõ̃ 'bã lẽ agá ị́jọ́ jọ agá 'dĩ gá 'dâ, Gãlị́yõ̃ jọ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'banî,
“'Dĩ drĩ tá 'bã rĩ adru ị́jọ́ ãzí izatáŋá ru la, jõku ị́jọ́ ãzí ũnzí izalé la, ĩ'di tá
adru ífí trũ mání ĩmi tị arejó.
15 Wó ĩ'diní adrujó ãgátã gaŋá drĩ̃ gá, rụ́ kí drĩ̃ gá ãzíla ãzị́táŋá ĩmidrị̃ kí
drĩ̃ gá rĩ sĩ, ĩmi vúŋá 'dĩ 'bã de kí ị́jọ́ 'dĩ 'i, álẽ ị́jọ́ 'dĩ lị́lé ma 'i ku!”
16 Dro dó kí ãngũ ị́jọ́ lịjó rĩ gá 'dãá ãmvé.
17 'Bá pírí rụ kí Sõsĩténõ, ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá rĩ 'bã drĩ̃lẹ́
co kí ĩ'di ãngũ kẹ́sị̃ lịjó rĩ gá 'dãá. 'Dĩ kî sĩ pírí Gãlị́yõ̃ así 'bãngá ku.

Páwũ̃lõ̃ 'bã mụjó Ãnị̃tị̃yọ́kị̃ gá rĩ

18 Páwũ̃lõ̃ u'á ụ́'dụ́ wẽwẽ rú 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ 'ba abe Kõ̃rĩ̃nị́tõ̃ gá
'dãá, 'dã 'bã ũngúkú gá, a'be kí rá. Mụ Kẽnĩ̃kẽríyã gá, fẽ ru drĩ̃'bị́ ufálé
kpamgbala rú, ã'dusĩ̃ku ũyõ ándrá ĩ'diní sõlé rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ. Tụ kí í'bó sĩ
mụjó Sị́rĩ̃yã gá Pĩrĩ̃sílã abe Ãkúwílã trũ.
19 Acá kí Ẽfésõ gá ãngũ Páwũ̃lõ̃ 'bã sĩ mụjó Pĩrĩ̃sílã kí a'bejó Ãkúwílã be
rĩ gá. Fi ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gâlé ị́jọ́ jọlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí abe.
20 'Bá a'ị́ kí ĩ'di u'ájó ĩ'ba abe ĩ̃dị́, wó ã'ị́ u'álé ĩ'ba abe ĩ̃dị́ ku.
21 Wó ĩ'diní lẽ agá mụ agá 'dĩ gá 'dâ, jọ ĩ'baní, “Ãdróŋá drĩ lẽ la rá, ma
ãgõ vúlé 'dõlé rá.” Fi dó í'bó agá angájó Ẽfésõ gâlé rĩ sĩ.
22 Páwũ̃lõ̃ 'bã cajó Kãyĩ̃sárĩ̃yã gá 'bo rĩ sĩ, mụ dó Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé (pá sĩ)
'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí zị́lé cící, ãgõ dó mụlé Ãnị̃tị́yọ́kị̃ 'dĩ Sị́rĩ̃yã gá.
23 Sáwã Páwũ̃lõ̃ 'bã izalé Ãnị̃tị́yọ́kị̃ gá 'dã kí ũngúkú gá, a'be dó ãngũ
'dã rá mụjó ãngũ Gãlãtị́yã 'bã ãni Fị̃rị̃gị̃yã be rĩ kí agá acị́lé táwũ̃nị̃ kí agâ
sĩ ũkpõ fẽjó 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ 'baní pírí.

Ãpọ́lõ̃ 'bã ĩ̃jọ́ nzejó Ẽfésõ gá rĩ

24 Wó íni 'dĩ ágọ́bị̃ ãzí 'bá Yãhụ́dị̃ rú umvelé Ãpọ́lõ̃ 'i tị́lé Ãlẽkĩ̃zéndrĩ̃yã
gá la ándrá cí, amụ́ Ẽfésõ gá 'dãá, ĩ'di 'bá sũ̃kụ́lũ̃ lãlépi rá, ị́jọ́ nĩ̃lépi cé vâ
bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ nĩ̃lépi lã sĩ lọ́lọ́ la.
25 Ángá ĩ'di imbálé gẽ̃rĩ̃ Úpí Yẹ́sũ̃ drị̃ gá rĩ sĩ. Ri ị́jọ́ jọlé ũkpó ru Úríndí
sĩ, ãzíla ímbá vâ ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ drị̃ ãlápítítí ru, táni ĩ'diní bãbũ̃tị́zĩ̃ Yõhánã drị̃ rĩ
nĩ̃jó á'dũ̃sĩ rá tí.
26 I'dó dó ị́jọ́ jọlé tọndọlọ ũ̃rĩ̃ kóru ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá 'dãá, Pĩrĩ̃sílã
kí mụ ĩ'di arelé Ãkúwílã be 'bo, umve kí Ãpọ́lõ̃ ĩ'badrị́ko gâlé sĩ ĩ'diní gẽ̃rĩ̃
Ãdróŋá drị̃ nzejó múké-múké ĩ̃dị́.
27 'Bo Ãpọ́lõ̃ ní lẽjó mụjó Ãkáyã gá rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá Ẽfésõ gá 'dĩ fẽ
kí ĩ'diní ãvá, sĩ kí wárágã 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'badrị́ sĩ ĩ'di a'ị́jó. Ĩ'di mụ
acálé 'bo, ko 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị̃ sĩ rĩ kí ãzã.
28 Ã'dusĩ̃ku ndẽ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí pírí ãgátã gaŋá sĩ ũ'bí kí drĩ̃lẹ́ gá
tọndọlọ i'dajó la ị́jọ́ sĩ̃lé bụ́kũ̃ agá rĩ sĩ Yẹ́sũ̃ ĩ'di Kúrísĩ̃tõ̃ 'i.

19

Páwũ̃lõ̃ ní adrujó Ẽfésõ gá rĩ sĩ

1 Ãpọ́lõ̃ 'bã drĩ adru agá Kõ̃rĩ̃nị́tõ̃ gá 'dãá, Páwũ̃lõ̃ rụ gẽ̃rĩ̃ ụ́rụ̃lé ru rĩ sĩ
fijó Ẽfésõ gá. 'Dãá ị̃sụ́ 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá la 'bã ãzí kí,

2 zị kí, “Ĩmi ịsṹ Úríndí Ãlá rĩ ĩminí ã'ị́jó la rĩ sĩ rá yã?” Umvi kí, “Yụ!
Ãma are drĩ átã ị́jọ́ ãzí Úríndí Ãlá rĩ drị́ gá la ku.”
3 Cọtị Páwṹlọ̃ zị kí, “Wó bãbṹtịzị̃ ĩminí ịsṹlé rĩ íngõ 'i?” Umvi kí, “Yõhánã
'bã fẽlé rĩ 'i.”
4 Páwṹlọ̃ jọ, “Yõhánã fẽ bãbṹtịzị̃ ásị́ ujajó rĩ 'i. Jọ ándrá 'bá 'bã ã'ị́ kí 'bá
amṹlépi vúlé gá 'dĩ 'i, 'bá 'dã ĩ'di Yẹ́sṹ 'i.”
5 'Bá kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, bĩ kí bãbṹtịzị̃ rụ́ Yẹ́sṹ drị́ gá rĩ sĩ.
6 Páwṹlọ̃ la drị́ 'bãjó kí drị́ gá rĩ sĩ, Úríndí Ãlá rĩ asị́ kí drị́ gá, ãzíla jọ kí
ị́jọ́ tị ndú-ndú sĩ ãzíla ũlũ kí ị́jọ́ cécé ṹpịgọ́ŋá kí áni.
7 'Dãá ãgọbị kí ándrá ãni la mụdrị́ drị́ ĩrị́ pírí rĩ gá.
8 Páwṹlọ̃ ri filé ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ gá ãzíla jọ ị́jọ́ 'dãá ṹrị́ kóru ãzíla
ũkpómgboroto rú ĩmbá na 'dĩpí, ĩbáká sejó ãzíla 'bá kí aséjó Sṹrụ́ Ãdróŋá
drị́ agá íni.
9 Wó 'bá ãzí rĩ kí ásị́ mba mbã, gã kí ị́jọ́ 'dĩ kí ã'ị́lé úmgbé, ãzíla gã kí
gẽrị́ Yẹ́sṹ 'dĩ 'bá kí drị́ gâ sĩ úmgbé. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Páwṹlọ̃ a'be dó kí rá. 'Dụ
'bá Yẹ́sṹ ã'ị́lépi rá 'dĩ kí ĩ'di be ĩndĩ, ãzíla ri kí ĩ'bã ị́jọ́ kí imbálé ãzíla ũlũlé
ṹ'dṹ pírí jó 'a mmgbọ Tãyĩránã drị́ agá.
10 'Dĩ mụ íni ílí ĩrị́ 'dĩpí íni la 'bá Yãhṹdị́ rú ãzíla 'bá Gĩrịḱị́ rú pírí u'álépi
ãngũ Ásĩyã drị́ agá 'dãá rĩ are kî sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ rá.
11 Ãdróŋá idé ị́jọ́ ṹsṹtáŋá ru la kí wẽwẽ rú gẽrị́ Páwṹlọ̃ rụ́ rĩ gâ sĩ.
12 Cécé kĩtãmbálã jõku bõngó Páwṹlọ̃ ụrụ'bá alólépi rá rĩ ú'dụ kî sĩ 'bá
ãyánĩ trũ rĩ kí ụrụ'bá alólé adrí kí ãyánĩ ĩ'badrị́ kí agâ sĩ rá, úríndí ũnzí
ãfũ kí vâ apálé ĩndĩ.
13 'Bá Yãhṹdị́ rú ãzí acịlépi táwṹnị̃ ãlu-ãlu agâ sĩ úríndí ũnzí kí ũfũ trũ
'bá kí agâ sĩ la ṹ'bị́ kí tí Úpí Yẹ́sṹ 'bã rụ́ ayúlé 'bá úríndí ũnzí trũ 'dĩ kí drị́
gá úríndí ũnzí 'dã kí ũfũjó. Ri kí jọlé la, “Rụ́ Yẹ́sṹ Páwṹlọ̃ 'bã ũlũlé rĩ drị́
sĩ, ájọ mí ãfũ ãmvé!”
14 Sĩkévã átáló ãmbógó 'bá Yãhṹdị́ rú rĩ 'badrị́ gá rĩ 'bã ngọ́pịka ázị̃rị́ 'dĩ
ri kí ị́jọ́ 'dĩ kí idélé nĩ.
15 Ṹ'dṹ ãlu ĩ'baní ị́jọ́ 'dĩ ṹ'bị́ agá ágọ́bị́ ãzí úríndí ũnzí 'bã rụlé nĩ la ụrụ'bá
gá. Úríndí ũnzí 'dã umvi kí, “Yẹ́sṹ ãnị̃ ĩ'di cé, ãma are vâ ị́jọ́ Páwṹlọ̃ drị́
gá rá, wó ĩmi dó ĩmi ngá ã'di kî?”
16 'Dãá ágọ́bị́ úríndí ũnzí trũ 'dĩ zõ kí drị́ gá, ãzíla ndẽ kí ũkpõ sĩ pírí rá.
Co kí, ãcóŋá 'dã fẽ apá kí jó 'dã agá 'dãá rĩ sĩ pílílí ru ãzíla ãrí trũ.
17 'Bá Yãhṹdị́ rú ãzíla 'bá Gĩrịḱị́ rú u'álépi Ẽfésõ gá rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé
'bo, ṹrị́ ãmbógó la rụ kí, ãzíla rụ́ Yẹ́sṹ drị́ gá rĩ 'bã kí dó ĩ'di ụrụgá ĩnzĩtáŋá
ãmbógó la sĩ.
18 'Bá ị́jọ́ Yẹ́sṹ drị́ gá rĩ ã'ị́lépi rá rĩ amṹ kí dó ṹrị́ kóru ị́jọ́ ĩ'bã kí jõ idélé
ũnzíkãnã rú rĩ kí i'dalé tọndọlọ ũ'bí kí drĩlẹ́ gá.
19 'Bá ãzí ãndrịḱẹ gá rĩ ají kí bṹkṹ ãndrịḱẹ ndrijó rĩ kî, ãzíla ivé kí dó
kí ũ'bí kí drĩlẹ́ gá 'dãá. Amṹ kí ịsṹlé la bṹkṹ ivélé 'dã kí tá ãjẽ na ũgũgõ
sĩlíngĩ álĩfũ-álĩfũ 'dĩpí.
20 Gẽrị́ 'dĩ sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ iré ru ãzíla zo dó ũkpómgboroto rú.
21 Ị́jọ́ 'dĩ kí mụ ru idélé pírí 'bo, Páwṹlọ̃ itú ru ásị́ gá ũkpó Úríndí Ãlá drị́
sĩ mụjó Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ sĩ mụ drĩ Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé ku
rú. Uja jọlé la, “Ádrĩ mụlé 'bo, lẽ áca vâ Rṹmị̃ gâlé ĩndĩ.”

22 Páwṹlọ̃ pẽ dó 'bá ĩṛị̃ ĩ'di ãzã kolépi, Tĩṃĩ̃tíyọ̃ kí tị Ĩrásĩtõ be,
Mãkẽdónĩyã gá drị̃ gâlé, ĩ'diní lẽjó u'ájó Ásĩyã gá were ĩḍị̃ rĩ sĩ.

Ũmbã Ẽfésõ gá rĩ

23 Sáwã 'dã agá 'dãá ũmbã ãzí ãmbógó tẽté la ãfũ gẹ̃rị̃ Yẹ́sṹ drị̃ 'dĩ drị̃
gá.
24 Ágọ́bị̃ ãzí umvelé Dĩṃĩ̃tẹ́rĩyọ̃ 'bá úká dịlépi rĩ idé ãdróŋá Gĩ̃ṛĩ̃kĩ̃ 'bã
ãni Ãtẹ́mĩ̃ * ní jó sílĩvã sĩ sĩ ĩ'di ĩ̃ṇzĩ̃jó, 'bá ãlịgọ rú úká dịlépi rĩ ịsṹ kí málĩ
ĩyõ rú táwṹnĩ̃ Ẽfésõ drị̃ agá 'dãá úká dịŋá sĩ.
25 Dĩṃĩ̃tẹ́rĩyọ̃ atrá 'bá ãlịgọ rú rĩ kí 'bá ãzí tũjárĩ̃ ndú-ndú gá 'dĩ abe jọ
ĩ'baní, "'Bá 'dĩ, ĩ̃ṇĩ̃ rá ãma ịsṹ kí málĩ kí múké-múké la tũjárĩ 'dĩ sĩ.
26 Ãzíla ĩndre vâ Páwṹlọ̃ ũcĩ 'bá ũ'bí kí mụjó ị́jọ́ ndú gá wó lú ãngũ Ẽfésõ
drị̃ gá á'dṹsĩ ku vâ ãngũ Ásĩyã drị̃ agá pírí rá ru. Jọ ãdróŋá 'bá 'bá ru 'dĩ
'bã idélé drị sĩ rĩ adru Ãdróŋá mgbã rĩ 'i ku.
27 Wó ũnzĩkãnã adru dó lú ị́jọ́ ãmã sṹ la mụ a'délé rĩ sĩ ku, wó jó ãma
sĩ ãdróŋá ũkú ru umvelé Ãtẹ́mĩ̃ 'i idélé drị sĩ 'dã 'bãjó rĩ 'bá ĩ̃ṇzĩ̃ kí drṹzị̃
ĩ'di ku, kí drṹzị̃ ĩ'di 'bã ápãrákã rú. Átã vâ ãdróŋá ũkú ru umvelé Ãtẹ́mĩ̃ 'i
ịcṹlé Ásĩyã gá ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dãá, ãzíla jó ĩ'didrị̃ ũniyambamba ãzíla ũkpõ
ĩ'didrị̃ gá rĩ kí acá ãzĩ̃ kóru."
28 'Bá kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ũmbã rụ kí, ãzíla i'dó kí uzálé, "Ãdróŋá
ãmadrị̃ ũkú ru Ãtẹ́mĩ̃ Ẽfésõ gá rĩ ãmbógó tẽté ru!"
29 Táwṹnĩ̃ ãmbógó 'dĩ 'a pírí ũmbã rú. 'Bá cẹ̃ kí ãngũ áváŋá avájó 'dã
agâlé ãko ãlu rú. 'Bá 'dĩ arṹ kí ãgọbị Mãkẽdónĩyã rú acị́lépi Páwṹlọ̃ be
Gáyõ kí Ãrĩsĩtãríkõ be agụlé ãngũ 'dã gâlé.
30 Páwṹlọ̃ lẽ tí filé 'bá wẽwẽ rú 'dã kí agâlé, wó 'bá Yẹ́sṹ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ ã'ị̃
kí ĩ'diní ku.
31 Átã 'bá ãzí ãmbogo rú Ẽfésõ gá Páwṹlọ̃ 'bã wõ̃ṛ́ĩka rú la kí, ĩ̃ḍrị̃ kí
ĩ'diní ṹ'dṹkọ́ 'bã fi jõ 'bá kí agâlé ku.
32 'Bá ru tralépi 'dĩ kí drị̃ 'be ru rá; ãzí rĩ ri kí uzálé ị́jọ́ ãzí sĩ, ãzí rĩ ri kí
uzá ị́jọ́ ãzí ndú la trũ. 'Bá ãndá la rĩ nị̃ kí átã mụ kí lé ã'du idélé yã rĩ gá
ku.
33 'Bá Yãhṹdị̃ rú rĩ ŋmĩ kí Ãlẽkĩzéndã drĩ̃lẹ́ gá, ãzíla 'bá ãzí 'dĩ uzá kí
ĩ'diní ị́jọ́ lẽlé 'bã idé kí rĩ kî trũ. Jọ 'bá 'bã ĩyãŋã kí tú sĩ lẽjó ũkpõ ịsṹjó 'bá
kí drĩ̃lẹ́ gá 'dãá.
34 Wó ũ'bí kí mụ ĩtrĩkãlé la ĩ'di 'bá Yãhṹdị̃ rú la, uzá kí ṹ'dṹkọ́ ãlu sĩ
ũgũgõ sáwã ĩ̃ṛị̃ 'dĩpí. "Ãdróŋá ũkú ru Ãtẹ́mĩ̃ Ẽfésõ gá rĩ ãmbógó tẽté ru!"
35 Ágọ́bị̃ ãmbógó kãránĩ rú táwṹnĩ̃ drị̃ rĩ la mụ 'bá kí 'bãlé ĩyãŋãlé tú
'bo, jọ ĩ'baní, "'Bá Ẽfésõ gá 'dĩ, ã'di nị̃ ku la rĩ gá nĩ, táwṹnĩ̃ Ẽfésõ ĩ'di ãngũ
jó ãdróŋá ũkú ru Ãtẹ́mĩ̃ ãmbógó rĩ drị̃ ãzíla írã ĩ̃ṇzĩ̃lé ĩ̃ṇzĩ̃ a'délépi 'bṹ gá
vṹṛṹ 'dõlé rĩ tãmbajó rĩ 'i ku yã?
36 Wó íni 'bá ãzí icó ãgátã galé ị́jọ́ 'dĩ sĩ ku, cĩkã ãma ĩyãŋã kí drĩ tú, lẽ
ãma idé kí ị́jọ́ kí kpõkpõ sĩ ku.
37 Wó ĩmi ají ãgọbị 'dĩ kí 'dõlé 'dĩ, ṹgṹ kí drĩ vâ ãko ãzí jó agá ku jõku
u'dá kí drĩ vâ ãdróŋá ũkú ru Ãtẹ́mĩ̃ 'i ku.

---

* **19:24** Ãdróŋá *Ãtẹ́mĩ̃* ála ĩ'di umvelé Látĩnĩ tị sĩ *Dãyáná 'i.*

38 Wó Dĩmĩ̃tẹ́rĩyõ kí 'bá ãlịgọ rú 'dĩ kí abe drĩ adru 'bá 'dĩ kí abe ịjọ́ trũ,
ṵ'dṵ́ sĩ ịjọ́ amájó rĩ ãndrũ cí ãzíla 'bá Rṵ́mĩ̃ rú ịjọ́ amálépi rĩ kí cí, icó kí
ịjọ́ 'dĩ amálé rá.
39 'Bo ĩdrĩ adru kẹ́sị̃ trũ ĩ'ba rṵ́ cí, ícó kí ajílé ị̃tṵ́ 'bá kẹ́sị̃ lịlépi rĩ kí ru
trajó ịjọ́ kí amájó rĩ sĩ.
40 Cécé ĩ'di 'bã adrujó ãndrũ 'dĩ 'bã áni, ãma kí fi ũnzĩkãnã agá 'bá Rṵ́mĩ̃
gá rĩ drĩ kí ãma zị ịjọ́ ṵ'dṵ́ ãndrũ 'dĩ drị̃ sĩ, ãma kí mụ acelé tị kóru úzáŋá
ãma kí uzálé 'dĩ sĩ, ịjọ́ ífí 'bã adrujó ala gá yụ rĩ sĩ."
41 Ĩ'di mụ ịjọ́ delé 'bo, iré dó 'bá ru tralépi 'dĩ kí rá.

20

Páwṹlõ 'bã mụjó Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Gị̃rị̃kị̃ gá rĩ

1 Ũmbã 'bá kí ásị gá rĩ la mụ ukólé 'bo, Páwṹlõ umve 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá
'dĩ kí, ĩ'di mụ kí ásị imbálé 'bo, azị dó ĩ'bã abe rá, sĩ mụjó Mãkẽdónĩyã gá.
2 Ĩ'di 'bã mụ agá gẹ̃rị̃ agá 'dãá, ri mụlé 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí ásị imbá
trũ táwṹnị̃ ãlu-ãlu ĩ'di 'bã sĩ alijó ala gâ sĩ 'dĩ kí agâ sĩ pírí, 'dã 'bã ũngúkú
gá, ca dó Gị̃rị̃kị̃ * gá.
3 U'á 'dãá ĩmbá na. Ĩ'di 'bã ru itú agâ sĩ gõjó vúlé Sị́rị̃yã gâlé, amṵ ịsṵ́lé
la 'bá Yãhṵ́dị̃ rú la 'bã ãzí itú kí ru lẽjó ịjọ́ ũnzí idéjó ĩ'di ụrụ'bá gá. Ị́jọ́ 'dĩ
sĩ, uja ru úŋmĩ gõjó vúlé mụjó Mãkẽdónĩyã agâ sĩ Sị́rị̃yã gâlé.
4 'Bá mụlépi ĩ'di trũ rĩ kí Sõpátã Pũrásĩ angálépi Bẽréyã gá rĩ 'bã ngọ́pị 'i;
Ãrĩsĩtãríkõ kí Sẹ̃kṵ́ndṹ be angájó ãngũ Tẹ̃sãlõnị́kị̃ drị̃ agá; Gáyõ 'i angájó
táwṹnị̃ Dábẽ gá; Tṹkị́kõ kí Trõfị̃mõ be angájó ãngũ Ásĩyã drị̃ agá; ãzíla
Tị̃mĩ̃tị̃yõ 'i.
5 'Bá 'dĩ mụ kí ãma † drị̃lẹ́ gá ãzíla tẽ kí ãma Trõwásĩ gá 'dãá.
6 Ṵ'dṵ́ ṹmṹ aliịlépi 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ drị̃ la mụ ukólé 'bo, ãma i'dó ãcị̃ angájó
Fị̃lị́pị̃ gá 'dĩ ãngũ Mãkẽdónĩyã drị̃ agâ sĩ mụjó í'bó sĩ 'dụ ãma ṵ'dṵ́ tõwú sĩ
cajó Trõwásĩ gá. Ãma ịsṵ́ dó Páwṹlõ kí 'bá tá ĩ'di sĩ amṵ́jó ĩ'ba abe rĩ kí
'dãá, ãma u'á 'dãá Sãbị́tị̃ ãlu.

Páwṹlõ 'bã ãcị̃ ãsị̃jó Trõwásĩ gá rĩ

7 Ṵ'dṵ́ Sãbátũ drị̃ sĩ ãma atrá ãma ãngũ ãlu gá Ṹmṹ Úpí drị̃ nalé. Páwṹlõ
ũlũ ịjọ́ 'bá 'baní, wó drṹsị̃ íni ĩ'di 'bã lẽjó mụjó mṹ-mṹ rĩ sĩ, jọ ịjọ́ ĩ'ba abe
kpere sáwã ị́nị́ drị̃ ázíyá (ị́nị́ ágágá).
8 Jó ụrụgá gõrófã rú ãma sĩ ãma trajó 'dã agá ũ'bã ãcí dị̃lépi sĩ ãngũ jijó
rĩ kí wẽwẽ rú.
9 Kãrị̃lẹ̃ ãzị̃ rú la Ị̃wṹtị̃kõ 'i. Páwṹlõ 'bã ịjọ́ ũlũ agá ãzo rú ị̃dị́-ị̃dị́ 'dĩ
gá 'dâ, ṵ'dṵ́ i'dó ĩ'di 'belé were-were, ṵ'dṵ́ 'bã ĩ'di 'be agá kpítã. 'Dã 'bã
ũngúkú gá, a'dé angájó gõrófã námbã na rĩ 'bã dẽrị̃sã gá ụrụgâlé kpere
vṹrṹ káyĩ. 'Bá kí mụ ĩ'di ingalé ụrụgâlé, ịsṵ́ kí drã rá.
10 Wó Páwṹlõ asị vṹrṹ 'dõlé, amvu kãrị̃lẹ̃ drãlépi rá 'dĩ 'i, jọ 'bá 'baní,
"Ĩmi awá ku, drã drĩ ku ĩ'di ídri."
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Páwṹlõ la mụ gõlé vúlé gõrófã sị̃ gâlé 'bo, na dó
Ṹmṹ Úpí drị̃ ãma abe ãngũ ãlu agá. Ĩ'di mụ ịjọ́ jọlé 'bá kí abe sáwã ãzo
rú kpere ṹ'bṹtị sĩ 'bo, a'be dó kí, mụ dó rá.

---

* **20:2** *Gị̃rị̃kị̃* ála vâ ĩ'di umve *Ãkáyã 'i.* 'Dĩ pírí ãngũ ãlu rĩ 'i, adru kí ndú-ndú ku.
† **20:5** Ãngũ 'báni sĩjó la *ãma* rĩ ĩ'di sáwã Lṵ́kã la adrujó Páwṹlõ abe ãngũ ãlu gá rĩ 'i.

12 'Dãá 'bá 'dụ kí dó kãrı́lẽ tá 'dĩ 'i, agụ kí ĩ'di lı́cọ́ gá ídri rú. 'Bá pírí u'á
kí ãyĩkõ sĩ.

Ị́jọ́ Páwũ̀lõ 'bã jọlé 'bá ĩyõ kãnı̨sã Ẽfésõ gá rĩ abe rĩ

13 Páwũ̀lõ itú ı́jọ́ mụjó Ãsọ́sı̨ gá pá sĩ 'dĩ ãngũ ãma sĩ mụjó ĩ'di 'dụjó rĩ,
wó ãmụ drı̨ gâlé í'bó sĩ.
14 Ịsú ãma Ãsọ́sı̨ gá 'dãá, ãzíla ãza dó ĩ'ba abe Mı̨̃tũ̀lẹ́nı̨ gâlé í'bó sĩ ãngũ
ãlu gá.
15 Ụ́'dụ́ 'dã 'bã ũngúkú gá rĩ sĩ, ãma alı̨ Kı̨̃yọ́sı̨ 'bã bụ́lụ́ gâ sĩ, drụ́zı̨ íni
ãca Sãmósĩ gá, ụ́'dụ́ 'dã 'bã ũngúkú gá ãca Mı̨̃lẹ́tũ̀ gá.
16 Páwũ̀lõ ũrã ĩ'di ásı̨ gá alı̨jó Ẽfésõ agâ sĩ alı̨-alı̨, ã'dusĩku lẽ sáwã
izalé ãmbógó ru ãngũ Ásĩyã drı̨ agá ku. Ri sáwã afụlé drĩ icó rá sĩ cajó
Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̀ gâlé ụ́'dụ́ ũ̀mũ̀ Pẽndẽkósĩtõ drı̨ gá rĩ sĩ.
17 Páwũ̀lõ la mụ acálé Mı̨̃lẹ́tũ̀ gá 'bo, umve 'bá ĩyõ kãnı̨sã Ẽfésõ gá rĩ kí
amụ́jó drı̨ fụjó ĩ'ba abe.
18 'Bá ĩyõ 'dã kí mụ acálé 'bo, jọ ĩ'baní, "Ĩmi pírí nı̨ kí ári u'álé i'dójó
ụ́'dụ́ drı̨̃drı̨ mâ acájó ãngũ Ásĩyã drı̨ gá rĩ sĩ íngoní yã rĩ gá cé.
19 Ánga ãzı̨ Ãdróŋá ní ásı̨ ĩ̃gbẽ̃ sĩ ãzíla mı̨ndrẹ inzı́ŋâ trũ mání adrujó
ũ̀pı̨́gọ́ŋá Ãdróŋá ãni la rĩ sĩ mání táni ũ̀'bı̨̃táŋá ịsụ́ agá 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'bã
ítútáŋá kî sĩ rá tí.
20 Ĩnı̨̃ rá má ĩyãŋã ı́jọ́ Ãdróŋá drı̨ gá ĩmi ãzã kolépi 'dĩ ũlũŋâ trũ tú ku,
'bo má imbá ĩmi ãngũ ũ'bí kî sĩ ru trajó rĩ agâ sĩ ãzíla lı̨́cọ́ ãlu-ãlu agâ sĩ.
21 Álũ vâ ĩ'di 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'baní 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú ku 'dĩ abe mmgbọ rú sĩ
ãgõjó Ãdróŋá rú ãzíla ásı̨ ujajó sĩ ã'ı̨̃táŋá ĩ'badrı̨ gá rĩ 'bãjó ãmã Úpí Yẹ́sụ̃
Kúrísĩtõ drı̨ gá.
22 "'Bo ú'dî'da, ma mụ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̀ gá Úríndí Ãlá rĩ 'bã áma tı̨ pẽjó rĩ sĩ,
wó ánı̨ ã'du la mụ ru idélé má benĩ yã rĩ gá ku.
23 Įjọ́ lú mání nı̨̃lé rĩ Úríndí Ãlá rĩ 'bã lũlé mání táwũ̀nı̨ pírí gá ũcõgõ,
fijó mãbụ́sụ̃ gá rĩ be, kí áma tẽ áma drı̨̃lẹ́ gâlé nĩ.
24 Wó mání rĩ gá, ídri mádrı̨ gá rĩ adru ı́jọ́ ãmbógó la ku, ãzíla álã ĩ'di
ãko ãjẽ̃ trũ ãmbógó la rú ku. Įjọ́ lú mâ lẽlé rĩ ãzı̨ má ãni 'dĩ dejó ãyĩkõ sĩ,
ãzíla ı́jọ́ Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã fẽlé mádrı̨ ı́jọ́ mgbã ĩ'didrı̨ ũlũjó lẽtáŋá uyaŋâ kóru
rĩ sĩ.
25 "Má acı̨ ĩmi drĩdrı́ŋĩ gâ sĩ pírí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨ rĩ 'bã ı́jọ́ ũlũ trũ ĩminî,
wó ánı̨ rá ĩmi icó dó áma ndrelé ĩ̃dı̨ ku.
26 Įjọ́ 'dĩ sĩ, álẽ dó ãndrũ icélé la ĩminî má ũjĩ áma drı̨ rá. 'Bá drĩ dó ãvĩ
ı́jọ́ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ sĩ rá, ãrí la adru ãma drı̨ gá ku.
27 Ã'dusĩku má ĩyãŋã ı́jọ́ Ãdróŋá ní lẽlé rĩ ũlũŋâ trũ ĩminí tú ku.
28 Ĩmi adru mı̨fı̨ trũ ĩmi sĩ, ĩmba kãbĩlõ Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé ĩmidrı̨ alé
gá 'dĩ kí tã. Ĩmi adru 'bá kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ ucélépi rĩ, 'dĩ kí 'bá ĩ'di 'bã
ĩ̃gbãlé ĩ'di ãni rú ãrí ĩ'didrı̨ gá rĩ sĩ rĩ kî.
29 Ánı̨ rá ádrĩ ĩmi a'be 'bo, imba'ba ĩnzõ rú cécé ũ̀bõ̀gũ̀ áni la kí ãfũ
kãbĩlõ kí drĩdrı́ŋĩ gá cí, icó kí kãbĩlõ ãzí a'belé ídri ku.
30 Átã ĩmi drĩdrı́ŋĩ gá 'dâ, 'bá ãzí kí ãfũ ı́jọ́ mgbã 'dĩ ujalé rá sĩ 'bá Yẹ́sụ̃
ã'ı̨̃lépi rá rĩ kí usejó ĩ'ba rụ́ kí vú bĩjó ı́jọ́ ĩ'ba ãni ĩnzõ rú 'dã agá.

31 'Bo ĩnzĩ dó mịfị! Ĩmi ũrã drĩ ịjọ mâ ĩmi imbájó ãzíla tãmbajó ịnị kí ĩtụ́ be ílí na mịndrẹ trũ mịfị gá rĩ 'i.
32 “Má a'be ú'dĩ'da ĩmi Ãdróŋâ drị alé gá ịjọ ĩ'didrị ásị ĩgbẽ ãni icólépi ĩmi ĩzõlépi ãzíla ĩminí fẽtáŋá ĩ'didrị sụ̃sụ́ wijó rĩ fẽlépi 'bá pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé ĩ'di ãni rú 'dĩ 'baní rĩ.
33 Má a'ị drĩ vâ 'bá ãzí 'bã ãko; málĩ yã, jõku bõngó yã ku.
34 Ĩmi ãmgbã nị̃ kí vâ rá, ánga ãzị áma drị 'dĩ kî sĩ ãko mâ lẽlé mâ wõ̧rị́ka abe 'dĩ kí ịsụ́jó.
35 Má i'da ĩminí ãko pírí mání idélé rĩ kí agá, lẽ ãzịtáŋá ru ĩko 'bá ũkpó kóru 'dĩ kí ãzã ãzị ũkpómgboroto ĩminí ngalé rĩ sĩ. Ĩmi ũrã ịjọ ándrá Yẹ́sũ̧ 'bã jọlé, ‘'Bá ãko fẽlépi rĩ la sụ̃sụ́ múké rĩ ịsụ́ ndẽ 'bá ãko a'ịlépi rĩ rá’ rĩ ĩndĩ.”
36 Ĩ'di mụ ịjọ 'dĩ jọlé 'bo, tị ãja vũ̧rụ́ 'bá ãzí 'dĩ kí abe Ãdróŋá ã'ĩjó.
37 Awá kí pírí mịndrẹ sĩ ĩ'bã kí ru jụ́jụ́ ũtị agá Páwũ̧lõ trũ 'dĩ gá 'dĩ, ãzíla ndru kí vâ ĩ'di 'bã nábí.
38 Ịjọ ĩ'baní ũcõgõ rú ãndânĩ rĩ Páwũ̧lõ 'bã jọlé icó kí 'î mẹ́lẹ́tị ndrelé ĩdị́ ku rĩ 'i. 'Dãá agụ kí dó ĩ'di vú a'belé í'bó agâlé.

21

Ãcị Páwũ̧lõ drị mụjó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̧ gá rĩ

1 Ãma mụ azịlé ĩ'ba abe 'bo, ãko drị filé mẹ́lị agá mụjó ãngũ ru lịlépi ĩyị agá Kósĩ gá. Drũ̧sị̃ íni, ãca Rõdésĩ gá ãmụ dó sĩ Pãtárã gá.
2 'Dãá ãma ịsụ́ mẹ́lị mụlépi Fõyĩnísĩya gá la ãfi ala gâ sĩ mụjó.
3 Ãma mụ Kũpórõ ndrelé 'bo, ãma alị ándrálé la gâ sĩ, ãmụ dó sĩ pá tulé ĩyịtị Tụ́rõ̧ gá 'dĩ ãngũ mẹ́lị 'bã sĩ mụjó tẹ́rị ĩ'di agá rĩ kí iyájó rĩ gá 'dĩ Sịrĩyã gá.
4 Ãma ịsụ́ 'bá Yẹ́sũ̧ ịjọ ã'ĩlépi rĩ kí ãma u'á ĩ'ba abe ụ́'dụ́ ázĩrị. 'Bá Yẹ́sũ̧ ã'ĩlépi rá 'dĩ jọ kí ịjọ Úríndí Ãlá rĩ sĩ lẽ Páwũ̧lõ 'bã mụ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̧ gâlé ku.
5 Ãma mụ Sãbịtị delé ãlu 'bo, ĩtụ́ ãmadrị fijó mẹ́lị agâ sĩ kí a'bejó sĩ mụjó rá rĩ acá dó rá. 'Bá Yẹ́sũ̧ ã'ĩlépi 'dĩ kí ũkúka abe ãzíla anzịŋá ĩ'badrị kî trũ ají kí dó ãma vú ĩyịtị gá 'dõlé angájó táwũ̧nị̃ agâlé, 'dãá ãma ũtị ãja vũ̧rụ́ Ãdróŋá ã'ĩjó.
6 Ãma dó mụ azịlé 'bo, ãfi dó mẹ́lị agá 'bo gõ kí dó lịcọ gá.
7 Ãko dó drị angájó Tụ́rõ̧ gá ãmụ dó Pĩtõlẽmáyã gá, 'dãá ãzị 'bá Yẹ́sũ̧ ã'ĩlépi rá 'dĩ kí ãma u'á ĩ'ba abe ụ́'dụ́ ãlu.
8 Drũ̧sị̃ la sĩ ãca táwũ̧nị̃ Kãyĩsárĩyã gá. 'Dãá ãma u'á Fịlịpõ̧ 'bá ịjọ Ãdróŋá drị rĩ ũlũlépi rĩ drịko gá ĩ'di 'bá ãlu ándrá ũpẽlé ázĩrị Sĩtéfũnõ abe ína fẽjó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̧ gá rĩ 'bã ãzí.
9 Ĩ'di 'bã izonzi kí sụ, drĩ ágó rụlépi ku la kí cí. Ãdróŋá fẽ ĩ'baní ịjọ jọlé nábĩ̃ 'bã kí jọlé rĩ áni.
10 Ãma mụ ụ́'dụ́ ãzí kí u'álé 'dãá 'bo, nábĩ̃ ãzí umvelé Ãgábã 'i rĩ amụ́ angájó Yũdịyã gâlé.
11 Ĩ'di mụ acálé ãma rụ́ 'dõlé 'bo, 'dụ sẹ́rị Páwũ̧lõ drị rĩ 'i umbé sĩ ru drị kí pá abe cí jọ, “Úríndí Ãlá rĩ jọ sẹ́rị 'dĩ 'bã 'dịpị 'bá Yãhụ́dị̃ 'bã drị̃lẹ́ ru Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̧ gá 'dã gã kí ĩ'di úmbé cécé 'dĩ 'bã áni kí ĩ'di fẽ ãmịyọ́ŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ 'badrị.”

12 Ãma mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ã'bã mãmálá Páwṹlọ̃ 'bã mụ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gâlé ku.
13 Páwṹlọ̃ umvi, “Ĩmi awá áma ásị́ ní nũjó íni ã'du sĩ? Ma bábá adru úmbéŋá ní á'dṹsĩ ku, ma vâ bábá drãjó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá Úpí mádrị́ Yẹ́sṹ 'bã rṹ sĩ.”
14 Ãma dó mụ ĩ'di ásị́ ṹ'bį̃lé tí, ãma abe dó ĩ'di ãjọ, “Ị́jọ́ Úpí Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ 'bã idé dó ru nĩ.”
15 'Dĩ 'bã ũngúkú gá ãma itú ãma bábá mụjó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá.
16 'Bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá Kãyĩsárĩyã gá rĩ 'bã ãzí afí kí ãma agụlé Mũnásõnĩ drị́ko gá, ãngũ ĩ'bã kî sĩ u'ájó rĩ gá. Mũnásõnĩ ándrá 'bá angálépi Kũpórõ gá vâ 'bá ándrá ịjọ́ Yẹ́sṹ drị̃ ã'ị̃lépi drị̃drị̃ údu rĩ 'bã ãzí.

Páwṹlọ̃ acá dó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá

17 Ãma mụ calé Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá 'bo, 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ a'ị́ kí ãma gũnãgũnã.
18 Drṹsị̃ íni Páwṹlọ̃ mụ ãma abe mụlé Yãkó'bõ ndrelé, 'dĩ sĩ 'bá ĩyõ kãnị́sã drị̃ kí 'dãá cí.
19 Páwṹlọ̃ zị́ dó kí cící, nze dó ịjọ́ Ãdróŋá 'bã ĩ'diní sĩ ãzị́ ngajó 'bá Yãhṹdị̃ rú ku rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá rĩ kí vu pírí-pírí.
20 Kí mụ ịjọ́ 'dĩ kí arelé 'bo, ịcṹ kí Ãdróŋâ rṹ jọ kí Páwṹlọ̃ ní, “Ãmã ádrị́pị́ ínĩ̃ vâ rá ãzíla índre vâ rá 'bá Yãhṹdị̃ rú álĩfũ-álĩfũ 'dĩ ã'ị̃ kí Yẹ́sṹ rá wó 'bã kí ásị́ ũkpó ru ãzị́táŋá Mṹsã drị́ rĩ vú ũbĩjó.
21 Újọ 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá 'dĩ 'baní mi 'bá Yãhṹdị̃ rú Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá u'álépi 'bá Yãhṹdị̃ rú ku rĩ kí agá 'dĩ kí imbá, 'ba a'be kí ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ cã. Ãzíla jọ kí vâ íjọ 'bã ĩtãrã kí vâ anzịŋá ĩ'badrị̃ kí ku íni.
22 'Bá 'dĩ drĩ kí are la mí amṹ 'dâ 'bo, ãma dó ã'du idé yã?
23 Mí idé ịjọ́ ãmã lũlé míní 'dĩ 'i. 'Bá ãzí kí sụ ãma agá 'dĩ na kí ũyõ ãzíla kí ru itú drị̃'bị́ ufálé.
24 Ímụ ĩ'bã jó Ãdróŋá drị̃ agá, mí icí mi ĩ'ba abe ítúŋá ru ụrụ'bá 'bãjó ãlá ru rĩ idéjó, mí ũfẽ ãjẹ̃ sĩ kí drị̃'bị́ ũfãjó rĩ. 'Bá pírí kí dó sĩ nị̃ la ịjọ́ jọlé mí rṹ 'dĩ adru kí ịjọ́ mgbã ku, mi ãrútáŋá ru ãzị́táŋá Mṹsã drị́ gá rĩ kí agá.
25 'Bá Yãhṹdị̃ rú ku Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rĩ 'baní ịjọ́ ãmã amálé rĩ kí, lẽ 'bã gã kí íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'baní rĩ sĩ, 'bã na kí ãrí ku, 'bã na kí ãnãkpá ru nzilépi nzĩ-nzĩ rĩ 'bã ĩzá ku ãzíla 'bã idé kí ãwṹ ku.”
26 Drṹsị̃ íni Páwṹlọ̃ 'dụ 'bá 'dĩ kí idé kí kũkâ ru 'bãjó ãlá ru rĩ ĩ'ba abe mụ kí dó lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agâlé ṹ'dṹ ru idéjó ãlá ru rĩ 'bã ãsị̃ŋá icéjó vâ sĩ ãnãkpá ídétáŋá idéjó rĩ kí idéjó kí ãlu-ãlu ní ṹ'dṹ ãsị̃jó 'dã sĩ.

Páwṹlọ̃ rụjó rĩ

27 Ṹ'dṹ ázị̃rị̃ 'dã kí dó ãni rú ukó agá ukó-ukô, 'bá Yãhṹdị̃ rú angálépi Ásĩyã gá la ndre kí Páwṹlọ̃ lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá usú kí ũ'bí kí bị́lẹ́ ĩ'di ụrụ'bá gá. Rụ kí ĩ'di,
28 kí dị̃ uzá sĩ “'Bá Ịsịrayị́lĩ gá 'dĩ ĩko ãma ãzã! Ágọ́bị́ 'dĩ bãsĩ 'bá acị́lépi ngara ãngũ pírí gá ịjọ́ ũnzí jọlépi súrṹ ãmadrị̃ ụrụ'bá gá ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ drị̃ gá, ãzíla lịcọ́ Ãdróŋá drị́ 'dĩ ụrụ'bá gá rĩ 'i. Ají vâ drị̃nzá ãngũ ãlá Ãdróŋá drị́ 'dĩ agá ĩndĩ ĩ'di 'bã 'bá Yãhṹdị̃ rú ku 'dĩ kí fẽjó fijó ala gá rĩ sĩ.”
29 'Bá ndre kí kí Trọ̃fị̃mọ̃ 'bá Yãhṹdị̃ rú ku Ẽfésõ gá rĩ be acị́ agá táwṹnị̃ ãmbógó rĩ agá 'dãá ãlu, ũrã Páwṹlọ̃ ují ĩ'di lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agâ sĩ rá íni.

30 Ỉjọ́ tá ũsõlé Páwṹlọ̃ ụrụ'bá gá 'dĩ iré ru táwṹnḩ 'dã agá 'dãá pírí wó
'bá ala gá rĩ kí ásḩ acá ũmbã rú, cẹ̃ kí pírí ãngũ Páwṹlọ̃ 'bã adrujó rĩ gâlé,
rụ kí ĩ'di ũkpõ sĩ, asé kí ĩ'di ãmvé angájó lịcọ́ Ãdróŋá drḩ agâlé. Gbõgbõ
ṹpḩ kí kẹ̃jịtḩ cí.
31 'Bá 'dĩ lẽ kí Páwṹlọ̃ 'dịlé rá wó 'dị kí drĩ ĩ'di ku rú, ụ́'dụ́kọ́ ca ãmbógó
ãsĩkárĩ Rụ́mḩ gá rĩ 'bã bịlẹ́ gá újọ ĩ'diní táwṹnḩ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ drḩ iza ru rá.
32 Cọtḩ a'dụ́ ãsĩkárĩ ãzí kí ãmbogo kí abe cẹ̃ kí ãngũ ũ'bí 'bã kí ru trajó rĩ
gâlé. 'Bá ũmbã rú Páwṹlọ̃ colépi 'dã kí mụ ndrelé la ãmbógó acá ãsĩkárĩ
abe 'bo, a'be kí ĩ'di coŋá rá.
33 Ãsĩkárĩ 'bã ãmbógô fẽ úmbé Páwṹlọ̃ drḩ kí nõrórõ ỉrḩ sĩ cí. Zḩ dó 'bá
tá ũ'bí ru tralépi 'dĩ kí, "'Bá 'dĩ ĩ'di ã'di 'i, wó idé ã'du sĩ ĩ'di cojó?"
34 'Bá ãzí rĩ ri kí uzálé ỉjọ́ ndú sĩ wó ãzí rĩ kí vâ uzá agá ỉjọ́ ndú sĩ, icí
kí ru ku. Ỉjọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ ãmbógó ịsṹ ỉjọ́ pịrị la ku, fẽ dó Páwṹlọ̃ agụlé
ãngũ ãsĩkárĩ 'bã kí u'ájó rĩ gá.
35 Kí mụ calé ãngũ tụjó gõrófã gá rĩ gâlé, ãsĩkárĩ 'dụ kí ĩ'di ụrụgá sĩ ũ'bí
'bã kí ũmbã sĩ ãndrú lẽjó ku rĩ sĩ.
36 Ũ'bí ĩ'di vú bĩlépi 'dã ri kí uzálé "Ĩ'dị ĩ'di rá! Ĩ'dị ĩ'di rá."

Páwṹlọ̃ jọ ỉjọ́ ũ'bí 'banî

37 Ála dó mụ lẽlé Páwṹlọ̃ agụlé ãngũ ãsĩkárĩ 'badrḩ agâlé, Páwṹlọ̃ zị
ãmbógó 'i, "Má icó ỉjọ́ jọlé míní rá yã?"
Ãmbógó zị ĩ'di, "Ínḩ Gḩrḩkḩ tị íngoní ru?
38 Mí adru 'bá Mḩsḩrḩ rú ándrá 'bá álĩfũ sụ kî trũ mvulépi ásé gá, sĩ 'bá
ụ'díjó ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé rĩ 'i ku yã?"
39 Páwṹlọ̃ umvi, "Yụ, ma 'bá Yãhụ́dḩ rú angájó táwṹnḩ Tãrãsḩsḩ gá 'dĩ
ãngũ umvelé Sĩlísĩyã 'i rĩ gá. Má a'ḩ mi 'i, ífẽ mání ỉjọ́ jọlé ũ'bí 'dĩ 'banî."
40 Ãmbógó lã mụ ã'ḩlé rá, Páwṹlọ̃ tu pá ãngũ ụlḩlé ụlḩ sĩ tụjó gõrófã gá
rĩ sḩ gá, 'bã drḩ 'bá 'baní 'bã ĩyãŋã kî sĩ tú. Ãngũ la mụ filé ndrú-ndrú 'bo,
i'dó dó ỉjọ́ jọlé ĩ'baní tị ĩ'badrḩ gá Yãhụ́dḩ drḩ sĩ.

22

1 Páwṹlọ̃ jọ, "Má ádrḩpịka, má átẹ́pịka, ĩmi are drĩ ỉjọ́ mâ lẽlé vú nzelé
ĩminí ú'dî'da 'dĩ 'i!"
2 Kí mụ ỉjọ́ ĩ'di 'bã jọlé ĩ'baní tị ĩ'badrḩ Yãhụ́dḩ drḩ sĩ 'dĩ arelé 'bo, ĩyãŋã
kí tútú.
'Dã 'bã ũngúkú gá Páwṹlọ̃ jọ,
3 "Ma 'bá Yãhụ́dḩ rú la, útị ma Tãrãsḩsḩ gá 'dĩ ãngũ umvelé Sĩlísĩyã 'i rĩ
agá, wó ázo táwṹnḩ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ drḩ 'dĩ agá 'dâ Gãmãlḩyẹ́lḩ pálé gá. Ímbá
ma ãzḩtáŋá ãma áyḩpịka 'badrḩ gá rĩ kî sĩ múké-múké, á'bã ándrá áma ásḩ
pírí ỉjọ́ Ãdróŋá drḩ gá rĩ sĩ cécé ĩmi pírí vũ gá 'dĩ 'baní 'bãlé ãndrũ rĩ 'bã
áni.
4 Áfẽ ándrá ũcõgõ 'bá Yẹ́sṹ vú bĩlépi rĩ 'baní kpere kí ụ'dḩŋâ trũ, ãgọbị
kí ũkú abe kí ụrụjó tõjó mãbụ́sṹ gá rĩ trũ.
5 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí dũwánĩ 'bá ĩyõ Yãhụ́dḩ 'badrḩ 'dĩ icó kí
ĩminí ỉjọ́ jọlé áma drḩ gá rá. Má ịsṹ wárágã ĩ'bã kî sĩlé mání ĩ'bã ádrḩpịka
Dãmãsḩkḩyã gá rĩ 'baní sĩ ũkpõ fẽjó mání 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá Dãmãsḩkḩyã
gá 'dĩ kí ũgĩjó nõrórõ sĩ, ajíjó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá mãbụ́sṹ rú sĩ ĩ'baní drḩrịma
fẽjó rĩ rá.

Páwṹlṏ jọ ịjọ́ ĩ'diní ásį̣ ujajó rĩ
('Etáŋá 9:1-19; 26:12-18)

6 “Mání mụ agá gẽrị̃ agá 'dãá, áca ãni rú Dãmãsị̃kịyã gá 'dĩ ũgũgõ sáwã
ázíyá, cọtį̣ dị̃zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá angálépi 'bṹ gá la ji ãngũ áma
andre gâ sĩ pírí.
7 Má a'dé vũ gá 'bṹrṹ, ãzíla má are ṵ'dṹkṏ ãzí 'bã ịjọ́ jọ agá mání,
‘Sáwṹlṏ! Sáwṹlṏ! Mi mání ũcõgõ fẽ íni ã'du sĩ yã?’
8 “Ázį̣, ‘Mi ã'di 'i, Úpí?’ Uja áma umvilé, ‘Ma, Yẹ́sṹ Nãzẹ̃rẹ́tị̃ gá, míní
ĩ'diní ũcõgõ fẽjó rĩ 'i.’
9 'Bá ãma mụjó ĩ'ba abe rĩ ndre kí dị̃zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá 'dã rá,
wó are kí ṵ'dṹkṏ 'bá ịjọ́ jọlépi má be rĩ drį̣ 'dã ku.
10 Ázį̣ ĩ'di, ‘Úpí, ma dó ã'du idé yã?’ Úpí umvi ma 'i, jọ, ‘Ínga ụrụgá,
ãzíla ímụ Dãmãsị̃kịyã gá. 'Dãá ála míní ịjọ́ pírí tá lẽlé ídé kí rĩ kí lũ rá.’
11 Mâ wṏrị́ka rụ kí ma drį̣ gá selé Dãmãsị̃kịyã gâlé, ã'dusĩku áma mịfị̃
'bã ãzṹjó dị̃zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá 'dã sĩ cí rĩ sĩ.
12 “Ágọ́bį̣ ãzí u'álépi táwṹñ̃ 'dã agá ãzį̣táŋá Mṹsã 'bã sĩlé 'dĩ kí vú ũbĩlépi
pírí la, rṹ la Ãnãníyã 'i. 'Bá Yãhṹdị̃ rú 'dĩ kí pírí ĩ̃nzĩ̃ kí ĩ'di 'bã ịjọ́ kí ĩ̃nzĩ̃-
ĩ̃nzĩ̃.
13 Afí má rṹ 'dõlé, tu pá áma andre gá 'dâ, ãzíla jọ, ‘Mâ ádrị́pį̣ Sáwṹlṏ,
índre ãngũ ĩ̃dị́!’ 'Dãá cọtį̣, ándre ãngũ rá, ándre dó vâ ĩ'di cé.
14 “Jọ mání, ‘Ãdróŋá ãma áyị́pịka 'badrị̃ ãpẽ mi ịjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ñjó,
Ṹpị́gṏŋá ĩ'di ãni ãlápítí Yẹ́sṹ 'i rĩ ndrejó, ãzíla ịjọ́ ĩ'di tị gá rĩ arejó.
15 Lẽ mí agụ dó ịjọ́ míní ndrelé, ãzíla arelé 'dĩ ũlũlé 'bá pírí ṹŋṏkṹ gá
'dâ rĩ 'banî.
16 Wó ú'dî'da mí iza sáwã ku. Mí angá ụrụgá, ãzíla íbĩ bãbṹtị́zĩ̃, mí ũjĩ
ịjọ́ ũnzí mídrį̣ kí, mî ĩ'di rṹ umvejó Úpí 'i rĩ sĩ.’
17 “Má ãgõ vúlé Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'dõlé, mání Ãdróŋá zį̣ agá lị́cṏ Ãdróŋá
drį̣ gá rĩ agá 'dãá, ándre ícétáŋá ãzí.
18 Ándre Úpí Yẹ́sṹ 'i ĩ'di 'bã mání ịjọ́ jọ agá, jọ mání, ‘Mí a'be Yẽrṹsãlẹ́mṹ
mbẽlẽ rú, ã'dusĩku 'bá 'dĩ icó kí ịjọ́ míní ũlũlé áma drį̣ gá 'dĩ ã'ị̃lé ku.’
19 “Ma umvi, ‘Úpí, ãgọbį̣ 'dĩ nị̃ kí ácį̣ŋá mâ jõ sĩ acį̣jó ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó
rĩ kí agá, sĩ 'bá ími ã'ị̃lépi rĩ kí ụrụjó, kí cojó, ãzíla kí tõjó mãbṹsṹ gá rĩ rá.
20 'Bá kí mî 'bá ãlá Sĩtéfũnõ 'bã ãrí asujó rĩ sĩ, átu pá ĩ'di 'bã 'dịŋá ãtị̃lé
ĩndĩ, ãzíla ámba vâ bõngó 'bá ĩ'di 'dịlépi rĩ 'badrį̣ kí tã ma 'i.’
21 Úpí jọ mání, ‘Ímụ, ma ú'dî'da ími tị pẽ 'bá ãngũ álị́ gá ãmị́yṏŋá ru rĩ
'ba rṹlé.’ ”
22 Ũ'bí are kí ịjọ́ Páwṹlṏ 'bã jọlé rĩ kí kpere ĩ'di 'bã ịjọ́ 'dĩ jọ agá. Wó 'dãá
i'dó kí dó uzálé ṵ'dṹkṏ ụrụgá sĩ, “Ĩ'dį̣ ĩ'di, 'bã ãvĩ sĩ ṹŋṏkṹ gá 'dâ rá! Lẽ
'bã adru ídri vũ drį̣ gá 'dâ ku.”
23 'Bá 'dĩ ri kí uzálé ĩ'bã bõngó kí u'béŋâ trũ, vâ pṹtrṹ yĩŋá ụrụgá rĩ trũ.
24 Ãsĩkárĩ ãmbógó fẽ ũkpõ sĩ Páwṹlṏ agụjó ãngũ ãsĩkárĩ 'bã kî sĩ u'ájó
rĩ gâlé. Jọ vâ ĩ'baní 'bã co kí ĩ'di 'bã nze sĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã izalé 'bá kî sĩ uzájó
ĩ'di drį̣ gá íni rĩ ã'du yã rĩ ĩ̃ndṹ múké-múké.
25 Kí dó mụ ĩ'di umbélé lalé vṹrṹ sĩ lẽjó ĩ'di cojó 'bo, Páwṹlṏ jọ 'bá ãsĩkárĩ
túrú ãlu kí drị̃lẹ́ gá pá tulépi ĩ'di rú ãníŋá rĩ ní, “Ãzį̣táŋá ã'ị̃ ĩminí 'bá Rṹmị̃
rú la cojó ịsṹ ĩmi amá ịjọ́ drį̣ la gá rĩ ku rú rĩ gá rá yã?”

26 'Bá ãsĩkárĩ túrú ãlu kí drĩḷẹ́ gá rĩ la mụ zịtáŋá 'dĩ arelé 'bo, mụ ãsĩkárĩ
ãmbógó, kí drĩḷẹ́ gá ãndânĩ rĩ rụ́ jọ, “Mi mụ ã'du idélé yã? Ágọ́bị́ 'dã ĩ'di
'bá Rụ́mĩ́ gá la.”
27 Ãsĩkárĩ ãmbógó mụ Páwṵ̃lõ̰ rụ̰lé, zị ĩ'di, “Ílũ mání, mi 'bá Rụ́mĩ́ gá la
yã?” Páwṵ̃lõ̰ umvi, “'Ẽ, ma 'bá Rụ́mĩ́ gá la.”
28 Ãsĩkárĩ 'bã drĩḷẹ́ jọ, “Má acá Rụ́mĩ́ 'bã 'bá 'dĩ áni la, mâ ãjẹ̃ ãmbógó
la ũfẽjó rĩ sĩ.” Wó Páwṵ̃lõ̰ umvi, “Útị ma Rụ́mĩ́ 'bã 'bá ru.”
29 Ãsĩkárĩ tá lẽlépi Páwṵ̃lõ̰ ụzịlépi 'dĩ se kí ru vúlé. Ãsĩkárĩ 'bã ãmbógó
la mụ nḭ̃lé la ãndá-ãndá ru Páwṵ̃lõ̰ 'i 'bá Rụ́mĩ́ gá la, ṵ̃rḭ̃ rụ ĩ'di, ã'dusĩku
fẽ úmbé Páwṵ̃lõ̰ nõrórõ sĩ cí sĩ lẽjó ĩ'di cojó cõ-cõ.

Páwṵ̃lõ̰ 'bã pá tujó 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ kí drĩḷẹ́ gá kẹ́sḭ̃ gá rĩ

30 Ụ'dụ́ ãzí rĩ sĩ, ãsĩkárĩ 'bã ãmbógô lẽ ịsụ́jó la ịjọ́ ĩ'bã kí ũtrãlé Páwṵ̃lõ̰
ụrụ'bá gá 'dĩ kí ãndá yã rĩ nḭ̃jó fẽ âyụ ĩ'di rá. Umve ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá
Yãhụ́dḭ̃ rú ãzịtáŋá gá 'dĩ kí abe ru trajó ãngũ ãlu gá. Cọtị fẽ ájí Páwṵ̃lõ̰ 'i
pá tulé 'bá 'dĩ kí drĩḷẹ́ gá.

23

1 Páwṵ̃lõ̰ ndre 'bá ịjọ́ lịlépi kẹ́sḭ̃ gá 'dĩ kí mịfị́ pírí jọ, “Má ádrịpịka, ánga
ịjọ́ mádrị́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ 'bo ásị́ ãlá sĩ kpere ú'dî'da.”
2 Átáló ãmbógó ãndânĩ Ãnãníyã la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ 'bá ãni rú
Páwṵ̃lõ̰ andre gá rĩ 'baní 'bã sa kí tị la.
3 Páwṵ̃lõ̰ jọ ĩ'diní, “Ãdróŋá la ími tị sa nĩ, mi bõrõ gbãlé ịmvị́ sĩ imve rĩ
áni, wó agâlé ãndị́ ru! Íri 'dâ ịjọ́ lịlé áma drḭ̃ gá ãzịtáŋá Mụ́sã drị́ gá rĩ sĩ,
wó mí uja vâ ãzịtáŋá anulé mi 'i fẽjó la áma tị sajó 'dĩ áni la ã'du sĩ?” †
4 'Bá pá tulépi Páwṵ̃lõ̰ andre gá ãníŋá rĩ jọ kí ĩ'diní, “Gbíyã 'dĩ mi sĩ ịjọ́
umvijó Ãdróŋá 'bã átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ tị gá rĩ 'i yã?”
5 Páwṵ̃lõ̰ umvi, “Má ádrịpịka, ánḭ̃ tá ĩ'di átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'i la ku,
ã'dusĩku sĩ ru bụ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ̃ agá rá, ‘Lẽ íjọ ịjọ́ ũnzí ãmbógó 'bá mídrḭ̃
ụrụ'bá gá ku.’†”
6 Páwṵ̃lõ̰ la mụ nḭ̃lé la 'bá ãzí rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí wó ãzí rĩ kí
'bá Sãdũkáyõ rú rĩ kî, jọ ịjọ́ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ, “Má ádrịpịka, ma Fãrĩsáyĩ
i'dójó má áyịpịka kî sĩ, útị ma Fãrĩsáyĩ rú, átu pá kẹ́sḭ̃ drḭ̃ḷẹ́ gá íni la ịjọ́
mâ ásị́ 'bãjó 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rá rĩ sĩ.”
7 Páwṵ̃lõ̰ la mụ ịjọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, 'bá tá kẹ́sḭ̃ gá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla
Sãdũkáyõ rú 'dĩ i'dó kí dó ãwãlé kí drĩdríŋĩ gá, ãzíla awa kí ru ndú-ndú
amụtị sĩ amụtị sĩ.
8 ('Bá Sãdũkáyõ rú 'dĩ ã'ị̃ kí 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri jõku mãlãyíkã
ãzíla úríndí kí cí íni la ku, wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ ã'ị̃ kí ịjọ́ 'dĩ kí pírí rá.)
9 Úzáŋá ũkpó la angá nĩ, imba'ba ãzịtáŋá Mụ́sã drị́ kí imbálépi 'bã ãzí
Fãrĩsáyĩ rú rĩ amvú kí ãgátã galé ũkpó sĩ jọ kí, “Ãma ịsụ́ ịjọ́ ũnzí la ágọ́bị́
'dĩ ụrụ'bá gá ku, wó úríndí jõku mãlãyíkã drĩ kí ĩ'diní jọ la nĩ ãma kí ãgátã
ga Ãdróŋá be ã'du ịjọ́ sĩ?”
10 Úzáŋâ uja ru ãgõ̰bḭ̃ rú, ãmbógó ãsĩkárĩ drị́ idé ṵ̃rḭ̃ sĩ, ũrã 'bá kí Páwṵ̃lõ̰
uzejó rĩ sĩ, kí ĩ'di ĩzá andi nírí-nírí rá íni. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, pẽ ãsĩkárĩ kí tị 'bá 'ba
rụ́ vṵ̃rụ̰lé ĩ'di a'dụ́lé ũkpõ sĩ ajílé ĩ'badrị́ kõróŋá agá 'dõlé.

---

† **23:3** Lẹ́vị́ 19:15 † **23:5** Ãfũŋá 22:28

11 Ịnị̃ 'dã 'bã ũngúkú gá rĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá tu pá Páwũ̃lõ andre gá jọ, “Ími ásị̃ 'bã adru ũkpó! Ínze ị́jọ́ mádrị̃ vú 'bá 'baní Yẽ̗rṹsãlẹ́mũ̃ gá 'dâ 'bo, mi vâ mụ vú la nzelé Rṹmị̃ gá.”

Ítú ĩjọ́ Páwũ̃lõ 'dijó

12 Ṵ'bṹtị̃ ãzí rĩ sĩ 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ ãzí itú kí ru na kí ũyõ íná najó ku ãzíla ĩyị́ mvụjó ku kpere ĩ'baní Páwũ̃lõ 'dị agá.

13 'Bá ru itúlépi rĩ kí alị kí kãlị́ sụ drĩ̗lẹ́ gá.

14 'Bá 'dĩ mụ kí ãtalo ãmbogo rĩ 'ba rṹ 'bá ĩyõ Yãhṹdị̃ drị̃ abe, jọ kí, “Ãna ũyõ íná najó ku vâ ĩyị́ mvụjó ku kpere ãmã Páwũ̃lõ 'dị agá.

15 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi 'bá kẹ́sị̃ ḷịlépi 'dĩ abe, ĩmi a'ị́ ãmbógó ãsĩkárĩ 'badrị̃ rĩ Páwũ̃lõ ajíjó drũ̃sị̃, cécé ĩmi 'bã rĩ mụ ĩ'di ụzḷé ụzḷ̃ rĩ áni, ãma dó sĩ ĩ'di tẽ 'dḷé gẽ̗rḷ̃ agá 'dĩ sĩ acá drḷ̃ ãni rú ku rú.”

16 Páwũ̃lõ 'bã ãdrõmvâ la mụ ị́jọ́ itúlé 'dĩ arelé 'bo, mụ kõróŋá ãsĩkárĩ 'badrị̃ agâlé, nze ị́jọ́ 'dĩ vú Páwũ̃lõ nî.

17 Páwũ̃lõ umve ãsĩkárĩ ãmbógó ãzí ãlu jọ ĩ'diní, “Mí agụ kãrḷ́lẽ̗ 'dĩ ãmbógó ĩmi drĩ̗lẹ́ gá rĩ rṹlé ị́jọ́ ãzí ũkpó la jọlé ĩ'diní.”

18 Ãsĩkárĩ 'dã agụ dó ĩ'di ãmbógó rṹlé jọ, “Páwũ̃lõ mãbṹsṹ gá 'dã umve ma tị ãpẽlé kãrḷ́lẽ̗ 'dĩ ajíjó mí rṹ, ã'dusĩku lẽ míní ị́jọ́ ãzí lũlé.”

19 Ãmbógó 'dụ ĩ'di bṹlṹ gá, zị ĩ'di, “Ílẽ mání ã'du ị́jọ́ lũlé?”

20 Páwũ̃lõ ãdrõmvâ jọ ĩ'diní, “'Bá Yãhṹdị̃ rú la lẽ kí ími zḷlé Páwũ̃lõ ajíjó kẹ́sị̃ ĩ'badrị̃ ãmbógó rĩ drĩ̗lẹ́ gá drũ̃sị̃ úlétáŋá ru lẽjó ị́jọ́ mgbã ịsṹjó drị̃ la gá íni.

21 Lẽ mí ã'ị̃ ku! 'Bá kãlị́ sụ drĩ̗lẹ́ gá la kí ru zḭ̃ gẽ̗rḭ̃ gá bábá ĩ'di tẽjó 'dḭjó rá. Na kí ũyõ íná najó ãzíla ĩyị́ mvụjó ku kpere ĩ'baní Páwũ̃lõ 'dị agá. Kí ị́jọ́ ãfũlépi ími tị gá mí ã'ị̃ ị́jọ́ ĩ'di agụjó kẹ́sị̃ drĩ̗lẹ́ gá 'dĩ rá yã rĩ tẽ.”

22 Ãmbógó ãsĩkárĩ tre kãrḷ́lẽ̗, jọ ĩ'diní, “Ílũ 'bá ãzí ní ánḭ̃ ị́jọ́ ị́jọ́ 'dĩ drḭ̃ gá rá la ku.” Pẽ dó kãrḷ́lẽ̗ tị la gõlé rá.

Páwũ̃lõ agụjó Fẽ̗lḭcẽ̗ drḭ̃ rĩ

23 Ãsĩkárĩ ãmbógó umve ãmbogo ĩ'di vúlé gá rĩ kí ĩrḭ̃, jọ ĩ'baní, “Ĩmĩ itú mání ãsĩkárĩ túrú ĩrḭ̃, kãlḭ́ ázḭ̃rḭ̃ cẽ̗lépi kãyĩnõ sĩ rĩ kí, ãzíla túrú ĩrḭ̃ ãjṹ trũ rĩ kí bábá mụjó Kãyĩsárĩyã gá sáwã na ịnḭ́ ãndrũ 'dĩ sĩ.

24 Ĩfẽ Páwũ̃lõ ní kãyĩnõ sĩ cẽ̗jó, ĩmi agụ ĩ'di rũwẽ gávũnã Fẽ̗lḭcẽ̗ drḭ̃lé.”

25 Sĩ wárágã 'dĩ 'bã áni:

26 Kḭ̃lãwṹdḭyã Lúsĩyã,
Ãmbógó rulé rũrũ Gávũnã Fẽ̗lḭcẽ̗ ní,
Ázḭ mi cící.

27 Ágọ́bḭ̃ 'dĩ 'bá Yãhṹdị̃ rú 'dĩ rụ kí ĩ'di nĩ mgbã la apá kí ĩ'di 'dị sĩ rá. Má amṹ ãsĩkárĩ mádrḭ̃ abe ĩ'di palé, ã'dusĩku má are ĩ'di 'bá Rṹmḭ̃ gá la.

28 Má agụ ĩ'di kẹ́sḭ̃ ĩ'badrḭ ãmbógó rĩ drĩ̗lẹ́ gá nḭ̃jó la idé ã'du yã rĩ.

29 Má ịsṹ kí ãgátã ga ãzḭ́táŋá ĩ'badrḭ̃ drḭ̃ gá, má ịsṹ ị́jọ́ ãzí ãlu sĩ ĩ'di tõjó 'bã drã sĩ rá jõku ĩ'di sujó mãbṹsṹ gá la ku.

30 Ma mụ ị́jọ́ lẽjó ĩ'di 'dijó rĩ ịsṹlé 'bo, ápẽ tị la gbõgbõ mí rṹlé. Áfẽ ãzḭ́táŋá 'bá ĩ'di tõlépi rĩ 'baní mụjó ĩ'di tõjó ími drĩ̗lẹ́ gá.

31 Ịnị́ 'dã sĩ ãsĩkárĩ ũbĩ kí ãzị́táŋá 'dã vú, 'dụ kí Páwṹlọ̃ agụlé táwṹnḩ
Ãnĩtĩpátrĩsĩ gá.
32 Ãsĩkárĩ acḩlépi pá sĩ rĩ ãgõ kí ṹ'bṹtị sĩ vúlé kõróŋá agá 'dõlé, a'be kí
cẹ̃lépi kãyĩnõ sĩ rĩ kí ĩ'di agụlé táwṹnḩ Kãyĩsárĩyã gâlé.
33 Kí mụ calé Kãyĩsárĩyã gá 'bo, fẽ kí Páwṹlọ̃ wárágã be Gávũnã Fẹ̃ḩcẹ̃
drḩlé.
34 Gávũnã lã wárágã 'i, zị Páwṹlọ̃ angá ãngũ íngõ gá. Páwṹlọ̃ umvi,
“Sĩlísĩyã gá.”
35 Gávũnã jọ, “Ma kẹ́sḩ̃ mídrḩ̃ are ma 'i, 'bá ími tõlépi rĩ drĩ kí acá rá rĩ
gá.” Fẽ dó ĩ'di tãmbalé ḩcọ́ ándrá ãmbógó Hẽródẽ 'bá u'ájó rĩ agá.

24

Páwṹlọ̃ ajíjó ịjọ́ amájó Fẹ̃ḩcẹ̃ drḩlẹ́ gá rĩ

1 Ṹ'dṹ tõwú vúlé gá, átáló ãmbógó ãndânĩ umvelé Ãnãníyã 'i rĩ mụ
ándrá 'bá ĩyõ Yãhṹdḩ̃ 'bã ãni ãzí kí abe táwṹnḩ Kãyĩsárĩyã gá ágọ́bḩ jájĩ rú
umvelé Tãtũlásĩ 'i rĩ abe ãzíla ají kí ĩ'bã ununuŋá Páwṹlọ̃ ụrụ'bá gá rĩ kí
i'dalé gávũnã Fẹ̃ḩcẹ̃ drḩlẹ́ gá.
2 'Dãá ají kí Páwṹlọ̃ 'i Fẹ̃ḩcẹ̃ drḩlẹ́ gá, Tãtũlásĩ i'dó dó ịjọ́ ũtrãlé ĩ'di ụrụ'bá
gâ sĩ ĩ'di tõjó,
“Ãmbógó ãma ãni ḩnzḩ̃lé ḩnzḩ̃ ũniyambamba 'dĩ, drḩ̃ ceŋá mí ãni vãtáŋâ
trũ 'dĩ ají ãmaní ásḩ ḩ̃gbẹ̃ aga ílí ãzo rú, ãzíla uja ịjọ́ ndú-ndú jõ ru idélépi
ũnzíríkãnã rú rĩ kí múké, sĩ sṹrṹ ãmadrḩ̃ 'dĩ itújó.
3 Ãma a'ḩ tátí Fẹ̃ḩcẹ̃ lẽlé rĩ, ịjọ́ 'dĩ 'bã idé ru ãngũ pírí gá sáwã pírí sĩ,
ãzíla ãyĩkõ fụ ãma káyĩ míní ịjọ́ 'dĩ sĩ.
4 Álẽ mî sáwã izalé ku, má a'ḩ mi adrujó ásḩ ḩ̃gbẹ́ sĩ ịjọ́ ãmaní mụlé i'dalé
'dĩ kí arejó.
5 Ãma ịsṹ ágọ́bḩ 'dĩ ĩ'di 'bá ãzí ũnzí íni la, i'dó ãgọ̃bḩ̃ 'bá Yãhṹdḩ̃ rú rĩ
kí drĩdríŋḩ̃ gá vâ ṹnọ́kṹ drḩ̃ gá 'dâ pírí rá ru. Ĩ'di drḩ̃lẹ́ 'bá Nãzẹ̃rẹ́tḩ̃ gá ru
pẽlépi ndú rĩ 'badrḩ̃ 'i.
6 Ṹ'bḩ̃ vâ ándrá ḩcọ́ Ãdróŋá drḩ gá 'dã izalé ũnzĩkãnã sĩ rá, wó ãrụ dó
ĩ'di cí. [Ãzíla ãlẽ ándrá ịjọ́ ḩlílé ĩ'di drḩ̃ gá ãzị́táŋá ãmadrḩ̃ sĩ.
7 Wó ãmbógó ãsĩkárĩ drḩ Lúsĩyã amṹ ĩ'di palé ãmadrḩ gá 'dâ ũkpõ sĩ,
8 ãzíla fẽ ãzị́táŋá 'bá ĩ'di tõlépi rĩ 'baní amṹjó ími drḩlẹ́ gá.]* Ídrĩ ĩ'di ụzị
jãjã rú mi 'i, mi ú'dî'da ịjọ́ mgbã ãmaní jọlé drḩ̃ la gá 'dĩ kí ịsṹ cécé ãmaní
jọlé 'dĩ áni.”
9 'Bá Yãhṹdḩ̃ rú 'dĩ ãtĩ kí cọtị ịjọ́ jọlé 'dĩ ũngúkú, ãzíla jọ kí ịjọ́ 'dĩ kí pírí
ãndá.
10 Gávũnã Fẹ̃ḩcẹ̃ la mụ kẹ̃jḩ a'belé Páwṹlọ̃ ní ịjọ́ jọjó 'bo, Páwṹlọ̃ umvi,
“Ánḩ̃ rá, mí angá ịjọ́ amálé sṹrṹ 'dĩ drḩ̃ gá 'dâ ílí ũ'bí 'bo, ãzíla ma dó sĩ
ãyĩkõ sĩ ịjọ́ nzejó áma drḩ̃ gá míní.
11 Cécé míní ịsṹlé mî sĩ rĩ áni, ca drĩ ṹ'dṹ mụdrḩ drḩ̃ ḩrḩ̃ ku ma mụjó
Ãdróŋá ḩnzḩ̃jó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ 'bã vúlé gá.

---

* **24:8** Vásĩ 8 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṹtḩ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ̃ Ãdróŋá drḩ Gḩ̃rḩ̃kḩ̃ tị sĩ ídu drḩ̃drḩ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

12 'Bá Yãhụ́dḩ̃ rú 'dĩ ịsụ́ kí ma ãgátã ga agá lịcọ́ Ãdróŋá drḩ̃ agá ku. Ịsụ́
kí vâ ma 'bá kí bḩ̃lẹ́ usú agá jõku kí drĩdríŋĩ awa agá ãngũ Ãdróŋá ḩ̃nzḩ̃jó
rĩ 'bá kî sĩ ru trajó rĩ kí agá ãzíla ãngũ ãzí íni yã la ku.
13 Jõ drĩ ĩnzõ, 'bã ṹ'bḩ̃ kí drĩ míní ãko ãzí icélépi la ḩ́jọ́ ĩ'bã kí alḩ́lé má rụ́
'dĩ kí ãndá la ãfẽlé.
14 Álẽ lũlé la míní, ma Ãdróŋá ãmã áyḩ́pḩ́ka 'bã kí ándrá ḩ̃nzḩ̃lé ḩ̃nzḩ̃, 'dĩ
gẽ̃rḩ̃ ĩ'bã kí umvelé ndú rĩ. Má ã'ḩ̃ vâ ḩ́jọ́ Ãdróŋá drḩ́ gá Mụ́sã 'bã sĩlé nãbḩ́ya
abe 'dĩ kí pírí rá.
15 Ásḩ́ 'bãŋá mádrḩ́ Ãdróŋâ drḩ̃ gá rĩ vâ cécé 'bá 'dĩ 'badrḩ́ áni 'bá ãlápítí
'dĩ kí 'bá ũnzí 'dĩ abe kí drụ́zḩ́ angá pírí ídri rú ḩ̃dḩ́ rá.
16 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó áma itú bábá ṹ'dụ́ pírí sĩ ḩ́jọ́ ãlá mání icólé idélé rĩ
idéjó Ãdróŋâ drḩ̃lẹ́ gá ãzíla 'bá 'bá ru rĩ drḩ̃lẹ́ gá.
17 “Mání u'ájó ãmvé ílí wẽwẽ rú 'bo rĩ 'bã vúlé gá, má ãgõ vúlé
Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dõlé. Má ají séndẽ 'bá mádrḩ́ 'baní, ãzíla má amụ́ ídétáŋá
idélé Ãdróŋá nî.
18 'Bá áma tõlépi ími drḩ̃lẹ́ gá 'dĩ ndre kí ma lịcọ́ Ãdróŋá drḩ́ 'bã ãngũ
ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá sáwã mâ áma ụrụ'bá 'bãjó ãlá ru rĩ de agá. Ũ'bí
kí áma andre gá 'dãá yụ, ãzíla ḩ́jọ́ ãzí ãfũlépi ala gá la gẽ̃rḩ̃ sĩ 'dáyụ.
19 Wó rá la 'bá Yãhụ́dḩ̃ ãzí angálépi Ásĩyã gá la kí sáwã 'dã sĩ cí, lẽ tá
tí 'bã adru kí 'dâ cí áma tõlé ími drḩ̃lẹ́ gá, ḩ́jọ́ ãzí ũnzí la jõ cí, 'ba amụ́ kí
míní ḩ́jọ́ 'dã i'dalé la 'dâ.
20 Jõku lẽ 'bá 'dĩ 'bã lũ kí míní ũnzĩkãnã mádrḩ́ ĩ'bã kí ịsụ́lé sáwã mâ pá
tujó 'bá ḩ́jọ́ amálépi rĩ kí drḩ̃lẹ́ gá rĩ 'i,
21 wó lú ḩ́jọ́ ándrá mání jọlé 'bá kí drḩ̃lẹ́ gá, ‘Ĩmi áma ṹ'bḩ̃ ãzíla ĩtõ ma
ãndrũ mání ã'ḩ̃jó la 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rú ḩ̃dḩ́’ rĩ sĩ.”
22 'Dãá, Fẽ̃lịcẽ̃ ḩ́jọ́ nḩ̃lépi 'bá gẽ̃rḩ̃ Yẹ́sṹ drḩ́ drḩ́ gá lọ́lọ́ rĩ uja dó ḩ́jọ́ 'dã tḩ́
ṹ̃pḩ̃lé cí jọ, “Ĩtẽ kpere ãsĩkárĩ ãmbógó Lúsĩyã 'bã acá agá, ma dó mụ ḩ́jọ́
ĩmidrḩ́ 'dĩ lḩ̃lé ĩndõ.”
23 Fẽ dó ũkpõ ãsĩkárĩ a'belé Páwṹlọ̃ andre tẽlépi rĩ ní Páwṹlọ̃ tãmbajó,
wó 'bã a'be jõ ĩ'diní drḩ́ mmgbọ fẽjó la ĩ'di 'bã wọ̃rḩ́ka 'baní amụ́jó ĩ'di ãzã
kojó ḩ́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kî sĩ be.

Páwṹlọ̃ 'bã pá tujó Fẽ̃lịcẽ̃ kí drḩ̃lẹ́ gá Drṹsḩ̃lã be rĩ

24 Ṹ'dụ́ were vúlé gá Fẽ̃lịcẽ̃ amụ́ kí ũkû Drṹsḩ́lã 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ be, pẽ
'bá tḩ́ mụlé Páwṹlọ̃ umvelé ajílé ĩ'ba rụ́ 'dõlé. Are kí ḩ́jọ́ Páwṹlọ̃ tḩ́ gá ĩ'di
'bã ḩ́jọ́ ũlũ agá ã'ḩ̃táŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drḩ́ gá rĩ drḩ́ gá.
25 Wó Páwṹlọ̃ 'bã ḩ́jọ́ jọ agá mũkẽ drḩ́ gá, ḩ́jọ́ tajó ásḩ́ jã sĩ rĩ drḩ́ gá, ãzíla
ṹ'dụ́ ãsĩjó 'bá pírí kí ḩ́jọ́ lḩ̃jó rĩ drḩ́ gá rĩ drḩ́ gá, Fẽ̃lịcẽ̃ 'bã ásḩ́ mvu cãlụ́, idé
dó ṹrḩ́ sĩ, ãzíla jọ, “Mí icó dó gõlé vúlé ú'dî'da rĩ gá rá. Ádrĩ sáwã ãzí ịsụ́
rá, ma ími umve ḩ̃dḩ́ rá.”
26 Fẽ̃lịcẽ̃ 'bã ásḩ́ sáwã 'dã agá 'dãá, Páwṹlọ̃ la tá ĩ'diní séndẽ fẽ ĩ'di ĩgbãjó
rá íni. Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ri Páwṹlọ̃ umvelé gbõrú-gbõrú sĩ ḩ́jọ́ jọjó ĩ'di be.

27 Ílí ḩ̃rḩ́ vúlé gá, Põrĩkásĩ Fésĩtõ acá dó ãmbógó ru Fẽ̃lịcẽ̃ kẽ̃jḩ́ gá. Wó
Fẽ̃lịcẽ̃ 'bã ándrá lẽjó mũkẽ ịsụ́jó 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ 'badrḩ́ rĩ sĩ, a'be Páwṹlọ̃
mãbụ́sṹ jó gá 'dãá ũgũgõ.

25

Páwṹlọ̃ 'bã pá tujó ãmbógó Fésĩtõ drḭ̃lẹ́ gá rĩ

1 Ṵ'dṹ na Fésĩtõ 'bã acájó ãzḭ ĩ'didrḭ ãmbõgõ drḭ agá 'bo rĩ sĩ, ko dó drḭ
mụlé Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gá angájó Kãyĩsárĩyã gá,
2 sĩ mụjó ãngũ ãtalo ãmbogo rĩ 'bã kí ru trajó, 'bá Yãhṹḍḭ rú rĩ 'bã drḭ̃lẹ́
kí abe rĩ gá, mụlé ḭ́jọ́ ĩ'bã kí usúlé Páwṹlọ̃ ụrụ'bá gá rĩ kí arelé.
3 'Bá 'dĩ a'ḭ kí Fésĩtõ 'i lẽtáŋá i'dajó ĩ'baní Páwṹlọ̃ ujajó vúlé Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ
gá, wó íni 'dĩ itú kí ḭ́jọ́ amṹjó ĩ'di 'dịjó gẽ̗rḭ agá 'dãá rá.
4 Fésĩtõ umvi ĩ'baní, "Ú'bã Páwṹlọ̃ 'i mãbṹsṹ gá Kãyĩsárĩyã gá, wó áma
ãmgbã rĩ bãsĩ vâ lẽ gõlé vúlêlé mbẽlẽŋá ru rá.
5 'Bá ĩmĩ drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ 'bã ãzí 'bã mụ kí má be Kãyĩsárĩyã gâlé mụlé Páwṹlọ̃
tõlé drĩ ájẹ́ ḭ́jọ́ ãzí idé ũnzí rĩ gá."
6 Fésĩtõ u'á 'bá 'dĩ kí abe ũgũgõ ṹ'dṹ mụdrḭ 'dĩpí, 'dã 'bã ũngúkú gá,
inga dó ru gõlé Kãyĩsárĩyã gâlé vúlé. Drṹsḭ́ íni ri úmvúke ĩ'didrḭ ḭ́jọ́ lijó rĩ
drḭ gá, fẽ âjí Páwṹlọ̃ 'i pá tulé ĩ'di drḭ̃lẹ́ gá amṹjó ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ gá rĩ jǫ̣jó.
7 Páwṹlọ̃ la mụ afílé jó sĩ kẹ́sḭ́ jǫ̣jó rĩ agá 'dõlé 'bo, drḭ̃lẹ́ 'bá Yãhṹḍḭ rú
rĩ 'bã ãni angálépi Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gâlé 'dĩ utu kí pá ĩ'di andre gâ sĩ trọ̃kḭ̃lịrḭ,
ãzíla i'dó kí dó ḭ́jọ́ ũsõlé ĩ'di ụrụ'bá gá. Ḭ́jọ́ ĩ'bã kí ũsõlé 'dĩ kí pírí ĩnzõ rú.
8 Wó Páwṹlọ̃ ga ḭ́jọ́ 'dã kí ãgátã rá, jọ, "Má idé ḭ́jọ́ ũnzí ãzí ãluŋá la
ãzḭ́táŋá 'bá Yãhṹḍḭ rú rĩ 'badrḭ drḭ gá ku, átã lḭ́cọ́ Ãdróŋá drḭ ụrụ'bá gá,
jõku úpí ãmbógó Rṹmḭ̃ gá rĩ ụrụ'bá gá la ku."
9 Fésĩtõ ru 'bãlépi 'bá Yãhṹḍḭ rú rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá múké rĩ zḭ Páwṹlọ̃ 'i, "Mi
mụ Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gâlé mî sĩ cénĩ mụlé pá tulé áma drḭ̃lẹ́ gá ḭ́jọ́ 'dĩ kí vú nzejó
rá yã?"
10 Páwṹlọ̃ umvi ĩ'di, "Yụ! Ámụ lé ku, ã'dusĩku átu pá ú'dî'da íni la ãngũ
Kãyĩsárḭ̃ Rṹmḭ̃ gá rĩ 'bã sĩ 'bá kí ḭ́jọ́ lijó rĩ gá, lẽ dó bãsĩ úlḭ ḭ́jọ́ mádrḭ gá rĩ
'dâ ũgũgõ. Átã ími ãmgbã rĩ nḭ̃ vâ cé, má idé ḭ́jọ́ ũnzí la 'bá Yãhṹḍḭ rú 'dĩ
'ba rṹ ku.
11 Ádrĩ ḭ́jọ́ ũnzí ãzí idé icólépi fẽlépi la ma sĩ drã rá yã áni, adru álẽ apálé
drã sĩ la ku. Wó ḭ́jọ́ ĩ'bã kí ũtrãlé áma ụrụ'bá gá 'dĩ drĩ kí adru ĩnzõ rú, nõ
mi 'i yã, jõku 'bá ãzí yã, icólépi áma fẽlépi 'bá 'dĩ 'badrḭ kî sĩ áma 'dị rá la
yụ. Ḭ́jọ́ mádrḭ 'bã mụ úpí ãmbógó Rṹmḭ̃ gá rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ gá."
12 'Dã 'bã ũngúkú gá Fésĩtõ la mụ ḭ́jọ́ jǫ̣lé 'bá ĩ'didrḭ kî sĩ ḭ́jọ́ lijó 'dĩ abe
'bo, jọ Páwṹlọ̃ ní, "Múké! Ḭ́jọ ḭ́jọ́ mídrḭ 'bã mụ úpí ãmbógó Rṹmḭ̃ gá rĩ 'bã
drḭ̃lẹ́ gá 'bo, mi dó mụ úpî drḭ̃lẹ́ gâlé rá."
13 Ṵ'dṹ were vúlé gá, úpí Ãgḭ̃rḭ́pã kí ámvọ́pḭ Bẽ̗rḭ̃ṇḭ́kẽ be acá kí Kãyĩsárĩyã
gá amṹlé Fésĩtõ ã'ḭ̃lépi acá múké rĩ jǫ̣jó.
14 'Bá 'dĩ kí mụ u'álé ṹ'dṹ were Fésĩtõ drḭ́ko gá 'dãá 'bo, Fésĩtõ nze ĩ'baní
ḭ́jọ́ Páwṹlọ̃ drḭ 'dĩ kí vú úpí nî, jọ, "Ágọ́bḭ ãzí ãlu Fẽ̗lḭ́cẹ̃ 'bã a'belé mãbṹsṹ
gá la 'dâ cí.
15 Wó ṹ'dṹ ándrá mâ mụjó Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ sĩ, ãtalo ãmbogo rĩ kí
drḭ̃lẹ́ 'bá ĩyõ 'bá Yãhṹḍḭ rú rĩ 'badrḭ abe ũtrã kí ḭ́jọ́ ĩ'di ụrụ'bá gá, lẽ kí álḭ
sĩ ḭ́jọ́ ĩ'di drḭ gá íni.
16 "Wó álũ ĩ'baní, ãzíla ájọ mmgbọ rú, 'Ãzḭ́táŋá ãmadrḭ Rṹmḭ̃ drḭ ã'ḭ
ãmaní ḭ́jọ́ lḭ́lé 'bá ãzí drḭ gá ḭ́sṹ tu pá ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ vú nzejó ku la ku. Ála
ĩ'baní drḭ̃lẹ́mmgbọ fẽ sĩ ḭ́jọ́ jǫ̣jó mḭ́fḭ gá mḭ́fḭ gá 'bá kí tõlépi rĩ kí abe ráká.'

17 'Bá 'dĩ kí mụ amụ́lé ịjọ́ lịŋá 'dĩ gá 'bo, má iza sáwã ãzí ku. Cọtị drũsị̃
íni ãma mụ rilé jó ịjọ́ lịjó rĩ agá 'bo, ápẽ 'bá tị ágǫ́bị̃ 'dĩ ajíjó jó agá 'dõlé.
18 Wó 'bá ĩ'di tõlépi 'dĩ tõ kí ĩ'di ịjọ́ ífí kóru mání ũrãlé icó kí tá sĩ ĩ'di
tõlé ku la kî sĩ.
19 Ịjọ́ pírí ĩ'bã kí jọlé rĩ kí ịjọ́ dịnị̃ ĩ'badrị̃ drị̃ gá la, ãzíla ágǫ́bị̃ ãzí umvelé
Yẹ́sụ̃ 'i drãlépi rá wó Páwụ̃lọ̃ 'bã jọlé ĩ'di ídri rĩ drị̃ gá.
20 Áma úŋmĩ tu pá ma ịjọ́ ịsụ́ ịjọ́ 'dĩ drị̃ gá íngoní yã rĩ sĩ cí, ázị tí dó sĩ
ĩ'di 'i ĩ'di nõ sĩ mụ pá tulé ịjọ́ 'dĩ kí jọjó, ãzíla kí lịjó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé rá yã
íni.
21 Wó Páwụ̃lọ̃ lẽ ịjọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ 'bã ca úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ 'bã drị̃lẹ́
gá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, áfẽ dó sĩ ãzị́táŋá, lẽ úmba tã la mãbụ́sụ̃ gá 'dâ kpere mání
kẹ̃jị́ ịsụ́ agá ĩ'di tị pẽjó úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ rụ̃lé."
22 Ãgĩ̃rị́pã jọ Fésĩtõ ní, "Álẽ ịjọ́ arelé ágǫ́bị̃ 'dĩ tị gá mâ sĩ cénĩ." Fésĩtõ
umvi ĩ'diní, "Mi ịjọ́ ĩ'di tị gá rĩ are drũsị̃ rá."

Páwụ̃lọ̃ 'bã pá tujó úpí Ãgĩ̃rị́pã drị̃lẹ́ gá rĩ

23 Drũsị̃ íni, ãmbogo ãsĩkárĩ 'bã rĩ kí, 'bá ãmbogo 'dãá la kí abe, ají
kí Ãgĩ̃rị́pã kí Bẹ̃rĩ̃nị́kẹ̃ be, afí kí ãngũ 'bá 'bã kî sĩ ru trajó ịjọ́ arejó rĩ gá
ĩ̃nzị́táŋá ãmbógó la sĩ. Fésĩtõ jọ, lẽ ájí Páwụ̃lọ̃ ĩ'ba rụ́ 'dõlé.
24 Fésĩtõ jọ, "Úpí Ãgĩ̃rị́pã ãzíla ũ'bí jó agá 'dâ 'dĩ, ágǫ́bị̃ ĩminí ndrelé
'dĩ bãsĩ drị̃lẹ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'badrị́ 'dâ, ãzíla Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá 'dĩ 'bã kí
ununuŋá ajíjó má rụ́ tré, lẽ 'ba u'á ídri ku rĩ 'i.
25 Wó mání ịjọ́ ĩ'didrị̃ ĩ̃ndụ́ ndrũ agá, má ịsụ́ ịjọ́ ãzí ãlu fẽlépi la úlị sĩ
ịjọ́ ĩ'di drị̃ gá 'bã drã sĩ rá la yụ. Wó ĩ'di lẽjó la ịjọ́ 'í drị́ gá rĩ 'bã ca úpí
ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ drị̃lẹ́ gá rĩ sĩ, má ũrã ịjọ́ ĩ'di tị pẽjó rá.
26 Wó ánị̃ átã ma úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ ní ã'du ịjọ́ sĩ ĩ'di drị̃ gá yã la ku.
Ịjọ́ 'dĩ fẽ dó bãsĩ mání ĩ'di ajíjó ĩmi drị̃lẹ́ gá 'dĩ, ambamba la úpí Ãgĩ̃rị́pã
mi 'i! Údrĩ dó ịjọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ ĩ̃ndụ́ ndrũ 'bo, ma dó sĩ icó wárágã sĩlé úpí
ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ ní múké.
27 Indré mání múké ku 'bá mãbụ́sụ̃ gá rĩ tị pẽjó úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ
rụ̃lé ịjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ icéŋâ kóru rĩ gá."

26

1 Úpí Ãgĩ̃rị́pã jọ Páwụ̃lọ̃ ní, "Rụ́kụ̃sã míní cí icójó ịjọ́ ími drị̃ gá rĩ jọjó."
Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Páwụ̃lọ̃ 'bã drị̃, i'dó dó ịjọ́ ĩ'di drị̃ gá rĩ jọlé jọ,
2 "Úpí Ãgĩ̃rị́pã, áma drị̃lẹ́ba mání ãndrũ pá tujó ími drị̃lẹ́ gá, mání ịjọ́
'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'bã kí áma tõjó rĩ nzejó míní rĩ sĩ.
3 Ínị̃ ịjọ́ ã'ị̃táŋá ãmadrị̃ 'bã lã'bĩ kí drị̃ gá ịjọ́ ãma 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'bã kí
ãgátã gajó drị̃ la gá rĩ abe cé. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má a'ị́ dó mi ịjọ́ mâ jọlé rĩ arejó
ásị́ jã sĩ.
4 "'Bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ nị̃ kí gbíyã mádrị̃ i'dójó ãnzĩ̃rĩ̃ŋã sĩ rĩ rá. Nị̃ kí ídri
mádrị́ ãndânĩ rĩ ári u'álé sụ́rụ́ ãmadrị̃ agá 'dâ, dó vâ vúlé vúlé ru ãngũ
Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé rĩ gá rá.
5 Nị̃ kí ma ílí ãzo rú, drĩ kí tá lẽ la rá, icó kí ịjọ́ nzelé áma drị̃ gá rá, ma
ándrá 'bá Fãrĩsáyĩ rú, 'bá ãzị́táŋá tãmbalépi ũkpómgboroto íni la.
6 Ú'dî'da átu pá kẹ́sị̃ drị̃lẹ́ gá íni la ịjọ́ ma ásị́ 'bãjó drị̃ la gá Ãdróŋá 'bã
ándrá azịlé má áyịpịka 'baní rĩ sĩ.

7 Ịjọ́ azịlé 'dĩ bãsĩ ínátị mâ sụ́rụ́ mụdrị̃ drị̃ ĩrị̃ 'dĩ 'bã kí ásị̃ 'bãjó drị̃ la
gá 'bã idé ru ãzíla ĩ'bã kî sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó ịnị́ kí ĩtụ́ be 'dĩ. Úpí Ãgĩrịpã, ịjọ́
mâ ásị̃ 'bãjó drị̃ la gá 'dĩ bãsĩ ịjọ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'bã kî sĩ áma tõjó 'dĩ.
8 Ĩmi ịsụ́ ĩ'di ũkpó ru ã'ĩjó la Ãdróŋá icó 'bá drãlépi rá rĩ ingalé ídri rú
rá la ã'du sĩ?
9 "Á'dụ ũrãtáŋá ãzíla ũkpó mádrị̃ sĩ 'bá rụ́ Yẹ́sụ̃ Nãzẹ̃rẹ́tị̃ gá rĩ ã'ĩlépi 'dĩ
kí drị̃ ụtrịjó.
10 "'Dĩ bãsĩ ịjọ́ mâ idélé Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé rĩ 'i. Ánga ịjọ́ 'dĩ ũkpõ ãtalo
ãmbogo 'dĩ 'badrị̃ sĩ, má ũ'bã 'bá ãlá Yẹ́sụ̃ ã'ĩlépi 'dĩ kí mãbụ́sụ̃ gá, ãzíla
ma vâ 'bá ịjọ́ lịlépi ãzí rĩ kí drị̃ gá 'bã drã kí rá rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá ĩndĩ.
11 Pâlé wẽwẽ rú ári acịlé ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó ãlu-ãlu gâ sĩ ĩ'baní ũcõgõ
fẽlé, ári vâ kí ũŋmĩlé ũkpó sĩ ã'ĩtáŋá ĩ'badrị̃ a'bejó rá. Ũmbã 'bã áma najó
ĩ'baní ũnzí rĩ sĩ, ári kí vú ũbĩlé kpere sụ́rụ́ ãzí kí agá kí ĩcãndĩjó táwụ̃ñị̃ kí
agâ sĩ.

Páwụ̃lõ jọ ịjọ́ ĩ'diní ásị̃ ujajó rĩ ('Etáŋá 9:1-19; 22:6-16)

12 "Ãcị̃ ãzí 'dĩ ãni la gá ma mụ agá Dãmãsĩ̃kịyã gá ũkpõ ãtalo ãmbogo
rĩ 'badrị̃ sĩ.
13 Úpí, ĩtụ́kã íríkíri sĩ gẽrị̃ agá 'dãá, andré dĩzã angálépi 'bụ̃ gâlé la ji
ãngũ áma andre gá vâ 'bá tá ãmã sĩ mụjó ĩ'ba abe 'dĩ kí andre gá imve
tárá-tárá.
14 Ãma u'de pírí vụ̃rụ́, má are ụ́'dụ́kọ́ jọ mání ịjọ́ tị Yãhụ́dị̃ drị̃ sĩ, 'Sáwụ̃lõ,
Sáwụ̃lõ, mi áma ĩcãndĩ íni ã'du sĩ? Ĩ'di míní ũkpó-ũkpó ã'dị́ 'dijó má be.'
15 "Ázị, 'Mi ã'di 'i, Úpí?' Umvi, 'Ma Yẹ́sụ̃ mî ĩcãndĩlé rĩ 'i.
16 Mí angá, ítu pá ụrụgá. Má i'da ma míní ịjọ́ 'dĩ sĩ, ápẽ mi ndú ãtí'bó
ru ãzị́ má drị̃ ngalé, ãzíla vâ adrujó mâ sãdínĩ rú ịjọ́ míní ndrelé ú'dî'da
'dĩ kí, ãzíla mâ mụlé i'dalé drụ́zị́ 'dĩ kí vú nzelé 'bá ãzí rĩ 'banî.
17 Ma ími pa 'bá mídrị̃ Yãhụ́dị̃ rú, ãzíla 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ kí drị̃ gá rá.
Ma ími tị pẽ ĩ'ba rụ̃lé
18 kí mịfị̃ nzĩjó, kí ujajó ịnị́ agá rĩ sĩ ãngũ ulé gá, ũkpó Sĩtánĩ drị̃ gãjó sĩ
adrujó Ãdróŋá 'bã 'bá ru. Ịjọ́ ũnzí kí umbélépi rĩ ála sĩ kí trũ rá, kí dó vâ
sĩ ãngũ ịsụ́ 'bá mání pẽlé ãlá ã'ĩtáŋá sĩ 'dĩ kí abe ĩndĩ.'
19 "Úpí Ãgĩrịpã ịjọ́ 'dĩ sĩ, ágã ịjọ́ mâ ndrelé angálépi Ãdróŋá drị̃ 'bụ̃ gá
rĩ ku, má ã'ĩ tị la arelé rá.
20 Má i'dó ịjọ́ 'dĩ ũlũlé drĩdrị̃ la Dãmãsĩ̃kịyã gá, vâ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá, 'dĩ
Yụ̃dịyã gá pírí, ãzíla 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ 'baní, 'ba uja kí ásị̃, 'bã ãgõ kí
Ãdróŋá rụ́ 'dõlé uja kí ásị̃ rá rĩ i'dajó ịjọ́ múké ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ.
21 'Bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ rụ kí bãsĩ ma lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã ãmvélé-ãmvélé ru
rĩ agá 'dãá lẽjó áma 'dijó rá la ịjọ́ 'dĩ sĩ.
22 Ãdróŋá ko áma ãzã kpere ãndrũ pá tujó ịjọ́ vú nzejó 'bá pírí 'baní, 'bá
ãmbogo 'baní, 'bá nírí rĩ abe trũtrũ. Ánze lú ịjọ́ nãbịya 'bã kí jọlé Mụ́sã
abe ĩ'di ru idé rá,
23 Kúrísĩtõ la ũcõgõ ịsụ́, ĩ'di drã rá, ĩ'di vâ angá drĩdrị̃ ídri 'bá drãlépi
rá rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá, ãngũ jijó 'bá ịnị́ agá ịjọ́ ũnzí sĩ Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'baní 'bá
Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ abe."
24 Páwụ̃lõ 'bã drĩ ịjọ́ ĩ'di drị̃ gá rĩ vú nze agá 'dĩ, Fésĩtõ za re, "Páwụ̃lõ,
ími drị̃ 'be ru rá. Ụ̃nĩtáŋá mí ãni ambamba 'dĩ sĩ mi úgólé azalé aza-azâ!"

25 Páwṹlọ̃ umvi, “Gávũnã Fésĩtõ, má aza ku. Ḭjọ́ mâ jọlé 'dĩ kí ḭjọ́ mgbã
ãzíla ífí trũ.
26 Úpí Ãgḭrḭ́pã nḭ̃ ḭjọ́ mâ jọlé 'dĩ kí drḭ̃ gá ḭjọ́ ce, ma dó sĩ ḭjọ́ jọ ĩ'diní
tọndọlọ má ã'ḭ̃ vâ rá ḭjọ́ mâ jọlé 'dĩ nga kí bḭ́lḭ́ la gâ sĩ hãwṹ ku, ã'dusĩku
ḭjọ́ 'dĩ idé kí ru ũní la ku.
27 Úpí Ãgḭrḭ́pã, mí ã'ḭ̃ ḭjọ́ nãbḭya 'badrḭ̃ kí rá yã? Ánḭ̃ rá, mí ã'ḭ̃ rá.”

28 Úpí Ãgḭrḭ́pã umvi Páwṹlọ̃ ní, “Sáwã wereŋá 'dĩ sĩ mi áma uja acájó
Kũrĩsĩtíyánĩ rú rá yã?”

29 Páwṹlọ̃ umvi ĩ'diní, “Drĩ táni adru sáwã were jõku ãzo rú, ma Ãdróŋá
ã'ḭ̃ adru mi 'i á'dṹsĩ ku, 'bá pírí áma arelépi ãndrũ 'dĩ kí, 'ba acá kí tá mâ
áni pẽ lú adrujó nõrórõ trũ 'dĩ áni rĩ.”

30 Úpí 'i, gávũnã 'i, Bẽr̨ḭ̃ṇḭ́kẹ̃ 'i, ãzíla 'bá ãmbogo pírí rilépi 'dãá rĩ angá
kí ụrụgá.
31 Fũ kí jó agá 'dãá rá, ĩ'bã kí mụ agá ḭjọ́ jọ trũ kí drĩdríŋĩ gá 'dãá, jọ kí,
“Ágọ́bḭ́ 'dĩ idé ḭjọ́ ãzí icójó ĩ'di 'dḭjó rá jõku ĩ'di umbéjó mãbṹsṹ gá la ku.”

32 Úpí Ãgḭrḭ́pã jọ Fésĩtõ ní, “Ágọ́bḭ́ 'dĩ drĩ tá jọ la âgụ ḭjọ́ 'í drḭ̃ úpí Rṹmḭ̃
gá rĩ 'bã drḭ̃lḭ́ gá ku la, ãma tá ĩ'di fẽ ãfũlé rá.”

27

Páwṹlọ̃ 'bã mụjó Rṹmḭ̃ gá rĩ

1 Ála mụ ḭjọ́ ãmaní mụjó mḛ́lḭ̃ sĩ Ítãlĩ gá rĩ amálé 'bo, úfẽ Páwṹlọ̃ kí
mãbṹsṹ ãzí kí abe ãmbógó ãsĩkárĩ ãni umvelé Jṹlḭyãsĩ úpí ãmbógó 'bá
Rṹmḭ̃ gá rĩ 'bã ãsĩkárĩ 'bã drḭ̃lḭ́ ru rĩ drḭ̃ gá.
2 Ãfi mḛ́lḭ̃ ãfũlépi Ãdrãmḭ̃tṹmṹ gá mụlépi táwṹnḭ̃ ḭyḭ́tḭ gá ãngũ Ásĩyã gá
rĩ kí agâ sĩ. Ãrĩsĩtãríkõ 'bá Mãkẽdónĩyã gá 'dĩ táwṹnḭ̃ Tẹ̃sãlọ̃ṇḭ́kḭ̃ gá rĩ mụ
ãma abe ĩndĩ.
3 Drṹsḭ̃ íni, ãca Sḭdọ́nḭ̃ gá. Jṹlḭyãsĩ mba Páwṹlọ̃ tã ásḭ ḭ̃gbẹ́ sĩ, fẽ ĩ'diní
mụlé wọ̃r̨ḭ́ka 'ba rṹ, ĩ'baní sĩ ĩ'di ãzã kojó.
4 Ãmụ vâ ãcḭ̃ trũ drḭ̃ gá, ãlṹḳṹḳṹ̃ 'bã alíjó drḭ̃lḭ́ gâlé ru ũkpó ru ãma rṹ
'dõlé ru rĩ sĩ, ãma alḭ Kũpórõ ãngũ ã'í ru lḭlépi ḭ̃yḭ agá rĩ 'bã wókõ ãlṹḳṹḳṹ̃
'bã lijó ũkpó ru ku rĩ agâ sĩ.
5 Ãma mụ alḭlé mĩrĩ gbayi rĩ agâ sĩ ḭ̃yḭ́tḭ Sĩlísĩyã gá rĩ gâ sĩ, ãzíla
Pãmũfílĩyã gâ sĩ 'bo, ãma acá Múrã gá 'dĩ Lṹḳíyã gá.
6 'Dãá ãsĩkárĩ ãmbógó Jṹlḭyãsĩ ḭsṹ mḛ́lḭ̃ angálépi Ãlẽkĩzéndrĩyã gá
mụlépi Ítãlĩ gá la, tõ ãma ala gá.
7 Ãma acḭ̃ jãjã rú ṹ'dṹ wẽwẽ rú, ãma ḭsṹ vâ ĩ'di ũkpó-ũkpó cajó Kṹṇḭ́dọ̃
gá. Ãlṹḳṹḳṹ̃ wãbáŋá ru rĩ uga ãmaní mụlé pḭrḭ úmgbé. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãma api
dó ãma Kṹr̨ḛ́tḭ̃ 'bã bṹlṹ ãlṹḳṹḳṹ̃ atrḭlépi cí rĩ gâ sĩ, ãma alḭ dó Sãlĩmónĩ
agâ sĩ.
8 Ãmaní mụ agá ḭ̃yḭ́tḭ gâ sĩ ũcõgõ-ũcõgõ rú, ãmụ dó calé Ḭ̃yḭ́ Tḭ Múké gá
'dĩ táwṹnḭ̃ Lãséyã gá.

9 Ãma iza ãcḭ̃ 'dĩ gá ṹ'dṹ wẽwẽ rú ácḭ̃ 'bã adrujó ũnzí-ũnzí rĩ sĩ, wó 'dĩ sĩ
ṹ'dṹ ãkónã naŋá gãjó rĩ, ru 'bãjó ãlá ru rĩ ukó rá, 'dĩ ĩmbá áyi 'bã adrujó
ũnzí-ũnzí rĩ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Páwṹlọ̃ i'dó kí bḭ́lḭ́ ḭ̃ndṹ lilé jọ,

10 “'Bá 'dĩ, ándre ãcį̃ ãmadrı̨ mɛ́lį̃ sĩ 'dĩ la mụ adrulé ũnzíkãnã rú, ãma
kí mụ tɛ́rı̨ mɛ́lį̃ agá 'dĩ kí, ãzíla mɛ́lį̃ abe kí ãvĩlé rá. Ĩ'di vâ ãmã ídri ãmgbã
rĩ gá ũcõgõ fẽ ĩndĩ.”
11 Wó ãsĩkárĩ ãmbógó ní Páwų̃lǫ̃ tı̨ arejó rĩ kɛ̃j̨ı̨ gá, ri ı̨j̨ọ́ arelé dẽrébã
mɛ́lį̃ drį̃ tı̨ gá, mɛ́lį̃ 'dı̨pı̨ be áyụ.
12 Į̃yı̨ Tı̨ Múké 'dĩ 'bã adrujó múké ku mɛ́lį̃ ní, áyi ãngũ 'bã ı̨gbɛ̨jó sí áni
rĩ sĩ, 'bá ũ'bí ũrã kí ĩ'di múké la fũjó 'dâ rá, mụjó Fõyĩníkĩ gâ sĩ ãngũ į̃gbɛ̨́
ãlụ́kụ́kų̃ lilépi wãbáŋá ru rĩ tẽjó lé 'dĩ į̃yı̨́tı̨ Kų̃rɛ́tį̃ gá.

Ãlụ́kụ́kų̃ wãbáŋá ru mĩrĩ agá rĩ

13 Ãlụ́kụ́kų̃ ándrâlé ru rĩ la mụ alílé jãjã rú sį̃sį̃ íni, 'bá 'dĩ ũrã kí 'į̃yi icó
dó mụlé rá, anzé kí dó ãko mɛ́lį̃ 'bã sĩ pá tujó rĩ, i'dó kí dó mụlé ãni ru
į̃yı̨́tı̨ gâ sĩ į̃yı̨́tı̨ Kų̃rɛ́tį̃ drį̃ gá.
14 Mụ kí drĩ álı̨ ku, ãlụ́kụ́kų̃ wãbáŋá ru la acé ũkpó ru angájó ụ́rų̃lé ru.
15 Mɛ́lį̃ icó drį̃ jalé ãlụ́kụ́kų̃ gâlé ru ku, ri dó mɛ́lį̃ drolé ãngũ ĩ'di 'bã lẽlé
rĩ gâ sĩ į̃yı̨ agâlé.
16 Ãma ı̨sụ́ ãngũ ru lı̨lépi į̃yı̨ agá umvelé Kãyụ́dã pa ãma were ãma alijó
wókõ la ándrálé ãlụ́kụ́kų̃ 'bã alólé ku rĩ gâ sĩ rĩ sĩ. 'Dãá ı̨j̨ọ́ kí ũkpó ru ãma
ų̃'bį̃ í'bó were sĩ ru pajó rĩ asélé ãni rú mɛ́lį̃ rụ́ 'dõlé bábá.
17 Asé kí í'bó were rĩ mɛ́lį̃ agá, usú kí į̃báká mɛ́lį̃ ụrụ'bá gá, umbé kí
mɛ́lį̃ ágá į̃báká sĩ mgbemgbe. Idé kí ų̃rį̃ sĩ, ũrã kí mɛ́lį̃ la mụ ãrį̃lé į̃yı̨́tı̨
cene cínákí ru Sãrãtı̨́sį̃ gá. Į̃j̨ọ́ 'dĩ sĩ, ũtrũ kí bõngó ãlụ́kụ́kų̃ 'bã sĩ mɛ́lį̃
drojó rĩ kí rá, a'be kí dó mɛ́lį̃ ungalé ãlụ́kụ́kų̃ sĩ.
18 Ãlụ́kụ́kų̃ wãbáŋá ru 'dã ri adrulé ũkpó ru, drų̃sį̃ íni, u'bé kí ãko mɛ́lį̃
'bã 'dụlé rĩ 'bã ãzí kí į̃yı̨ agá.
19 Ụ'dụ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, u'bé kí ãko mɛ́lį̃ tãmbajó ãzíla idéjó la rĩ kí
rá.
20 Ụ'dụ́ wẽwẽ rú ãndre į̃tụ́ mı̨fį̃ ku, ãzíla lẽlẽgó kí abe, wãbáŋá rĩ lilé
ũkpõ sĩ į̃dı̨́-į̃dı̨́. Ã'bã ásı̨ ãma dó sĩ ãma pa rá rĩ drį̃ gá ku.
21 'Bá mɛ́lį̃ agá 'dĩ 'bã kí íná najó ku ụ́'dụ́ ũ'bí ru rĩ sĩ, Páwų̃lǫ̃ tu pá kí
drĩdrı̨́ŋĩ gá. Jọ ĩ'baní, “'Bá mádrı̨ 'dĩ, ĩdrĩ ájɛ́ áma tı̨ are agá ãmaní drį̃
akójó Kų̃rɛ́tį̃ gá rĩ sĩ la, ãma ãvĩ kí tá sĩ adrájó 'dĩ 'bã áni ku.
22 Wó álẽ dó ĩmi imbá ásı̨, ã'dusĩku la 'bá ãzí ãlu la icó ãvĩlé ĩmi agá 'dâ
ku, wó mɛ́lį̃ la mụ andilé nĩ.
23 Į̃nı̨ ájɛ̨ rĩ sĩ, mãlãyíkã Ãdróŋá mádrı̨ mâ adrujó ĩ'di ãni, mání į̃nzį̃lé
rĩ, tu pá áma andre gá,
24 jọ, ‘Páwų̃lǫ̃, mí idé ų̃rį̃ sĩ ku, ã'dusĩku mi mụ pá tulé kɛ́sį̃ gá úpí
ãmbógó Rụ́mį̃ drį̃ drį̃lɛ́ gá. Ãdróŋá 'bã ásı̨ į̃gbɛ̨̃ sĩ azı̨ vâ 'bá pírí mụlépi
mí be 'dĩ kí pajó ídri ími ı̨j̨ọ́ sĩ.’
25 Ími ásı̨ 'bã adru ũkpó ru, má ã'į̃ ı̨j̨ọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé 'dĩ la ru idé cécé
ĩ'di 'bã azı̨lé rĩ 'bã áni.
26 Wó drį̃drį̃ rĩ gá, ãma mụ ãrį̃lé ãngũ ru lı̨lépi į̃yı̨ agá la 'bã ãzí gá rá.”
27 Ụ'dụ́ mụdrı̨ drį̃ sụ ı̨nı̨ kí į̃tụ́ be, wãbáŋá ri drĩ ãma lilé mĩrĩ Ãdríyã agá
'dâ. Wó ĩ'di mụ calé ãni rú sáwã ázíyá ı̨nı̨ drį̃ sĩ, 'bá ãzı̨ ngalépi mɛ́lį̃ agá
rĩ ĩtrĩkã kí ãma úgó calé ãni rú ãngũ ã'í gá.
28 'Be kí į̃báká sĩ į̃yı̨ 'bã mgbi ų̃'bį̃jó, ı̨sụ́ kí ĩ'di mítã kãlı̨ sụ. Se kí ru drį̃
gá were, 'be kí į̃báká į̃dı̨, ı̨sụ́ kí ĩ'di mítã kãlı̨ na.

29 'Bá ãzị ngalépi mẹ́lị agá 'dĩ idé kí ũrị sĩ, kí mụ ru sị̃lé írã ụrụ'bá gá 'dĩ
yã íni, 'be kí kị̃lị̃mmgbọ̃rọ̃ mẹ́lị ní pá tujó rĩ kí sụ, ã'ị̃táŋá ĩ'badrị gá, lẽ kí
ị̃tụ́ 'ba agá ráká.
30 'Bá ãzị ngalépi mẹ́lị agá rĩ 'bã ãzí lẽ kí apálé rá, a'bé kí í'bó ru pajó rĩ
ỹyị agá, 'bã kí ru kí 'bã rĩ kị̃lị̃mmgbọ̃rọ̃ ãzí a'bé mẹ́lị drị̃lẹ́ gâlé ru rĩ áni.
31 Páwũ̃lọ̃ jọ ãmbógó ãsĩkárĩ drị 'baní ãsĩkárĩ abe, "'Bá mẹ́lị 'bã ãzị
ngalépi 'dĩ drĩ kí adru mẹ́lị agá 'dâ ũgũgõ ku, 'bá ãzí pa ru ku."
32 Ãsĩkárĩ ụlị kí í'bó ru pajó rĩ 'bã ĩbáká kí rá, a'be kí ĩ'di a'délé ỹyị agâlé.
33 Ãngũ 'bã lẽ agá ụwị agá 'dĩ, Páwũ̃lọ̃ imbá kí ásị ásị pírí sĩ íná najó.
Jọ, "Ụ'dụ́ mụdrị drị̃ sụ 'dĩ agá, ĩri ĩmi ulalé ãko ãzí nanâ kóru.
34 Má a'ị ĩmi ú'dî'da ãkónã nalé sĩ adrujó ídri. Ĩmi ãzí icó adrálé ku, átã
drị̃'bị ífí ãzí ãlu la icó anzélé 'bá ãzí 'bã drị̃kã gá ku."
35 Ĩ'di mụ ịjọ́ jọlé 'dĩ 'bã áni 'bo, Páwũ̃lọ̃ a'dụ́ mũkátĩ, * fẽ ãwã'dĩfô
Ãdróŋá ní, andi ala nalé kí drị̃lẹ́ gá 'dãá.
36 Ásị la mba kí dó rá, nga kí dó pírí ãkónã nalé rá.
37 'Bá mẹ́lị agá 'dãá rĩ 'bã kãlãfe pírí rĩ gá túrú ỹrị̃ kãlị ázị̃rị̃ drị ázíyá.
38 Kí dó mụ pírí ãkónã ĩ'baní lẽlé nalé rĩ kí nalé 'bo, u'bé kí dó ãkónã
'bã ịmbị kí ỹyị agá fẽjó la mẹ́lị 'bã ãnzị rú sĩ ỹyị agâlé ku.
39 Ị̃tụ́ lã mụ ãfũlé 'bo, nị̃ kí ãngũ 'dã ku, rá la ndre kí mĩrĩ 'bã tị kúrúŋá
cínákí ru írã kóru la, 'bã kí dó ásị mẹ́lị agụjó ala gá drĩ tá icó rá rĩ gá.
40 Ụlị kí ĩbáká kị̃lị̃mmgbọ̃rọ̃ mẹ́lị 'bã sĩ pá tujó rĩ kí, a'be kí dó kí u'delé
ỹyị ỹndụ̃lé. Sáwã ãlu 'dã agá, ayụ kí vâ ĩbáká ãko mẹ́lị drị ujíjó rĩ rụlépi rĩ
kî. Inga kí bõngó mẹ́lị 'bã sĩ acịjó drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí, a'be kí mẹ́lị ãlụ́kụ́kụ̃ ní
ĩ'di drojó mĩrĩ 'bã tị gâlé.
41 Wó mẹ́lị 'bu ru cínákí gá, ũmvõrõkõ la ãrị cí icó mụlé ku, ỹndụ́ la i'dó
andilé ỹyị 'bã mvuŋá tũlá-tũlá ũkpõ sĩ rĩ sĩ.
42 Ãsĩkárĩ itú kí tị 'bá mãbụ́sụ̃ rú rĩ kí ụ'dịjó rá, kí ãzí 'bã wẽ rú ỹyị sĩ
apájó rá ku.
43 Wó Jụ́lịyãsĩ ãmbógó ãsĩkárĩ 'badrị gá rĩ lẽ Páwũ̃lọ̃ 'bã adru ídri, ã'ị dó
sĩ ĩ'baní mãbụ́sụ̃ kí ụ'dịlé ku. Kẽjị la gá, jọ 'bá pírí ỹyị nị̃lépi wẽ sĩ cé rĩ 'bã
mvu kí ỹyị wẽlé, mụjó ãngũ ã'í rĩ gá.
44 Ịmbị la ãzí rĩ 'bã bĩ kí 'bá ãzí rĩ kí vú báwũ andilépi mẹ́lị ụrụ'bá gá
'dĩ kî sĩ. 'Dĩ bãsĩ ịjọ́ 'bá pírí 'bã kí ru pajó cajó ãngũ ã'í rĩ gá rá rĩ 'i.

28

Páwũ̃lọ̃ 'bã adrujó Mãlátã gá rĩ

1 Ãma mụ acálé ãngũ ru lịlépi ỹyị kóru rĩ gá rũwẽ 'bo, ãma ịsụ́ ũnị̃lé la
ãngũ 'dã 'bã rụ́ Mãlátã 'i.
2 'Bá ãngũ 'dã agá rĩ kí 'bá múké, ásị ỹgbẹ la kî. Ãngũ ri adrulé uzogó
ru, ãzíla vâ ỹgbẹ́kịtịtị ru, wó 'bá 'dĩ a'ị kí ãma ãvá sĩ, ũdũ kí vâ ãmaní ãcí
yulé yũyũ.
3 Páwũ̃lọ̃ atrá ijijá ãzí kí yĩlé ãcí gá. Ĩ'di 'bã kí yĩ agá 'dâ, ỹnị̃ ãzí ãfũ ijijá
'dĩ kí agâlé ãcí 'bã yụ̃ sĩ, ĩkãlã ru Páwũ̃lọ̃ 'bã drị gá, ãzíla ga drị la.
4 'Bá ãngũ 'dã agá rĩ ndre kí ỹnị̃ 'bã ru ãgĩ agá kĩlõkĩlõ rú Páwũ̃lọ̃ 'bã
drị gá, ãzíla ga ĩ'di rá rĩ gá rá, wó uja kí tị, i'dó kí ịjọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá

* **27:35** 'Dĩ adru *mũkátĩ* nalé Ụmụ̃ Úpí drị agá rĩ 'i ku.

cénĩ-cénĩ rú, “Mgbã rĩ gá, ágǫ́bį̣ 'dĩ 'dį̣ 'bá! Ĩ'di táni ru apájó mĩrĩ agâlé rá tí, ı́jǫ́ lı̨lé ĩ'di drį̃ gá pı̨rı̨ rĩ ã'į̃ ĩ'diní adrujó ídri ku.”

5 Páwũlõ yã į̃nį̃ 'dã ãcí agâlé, wó ãko ãzí ĩ'di idélépi ũnzí la yụ.

6 'Bá 'dĩ i'dó kí Páwũlõ ũtẽlé ndrelé drį̃ la nõ 'bã rĩ i'dó ãvõlé 'dĩ, jõku ĩ'di nõ a'dé vũrú drãlé 'dĩ. Wó kí mụ tẽlé la sáwã ãzo rú tí, ãzíla ãko ãzí ũnzí la la mụ ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá ku 'bo, uja kí vâ ru úŋmĩ jǫjó la, “Ágǫ́bį̣ 'dĩ ĩ'di ãdróŋá ãzí.”

7 Pũbį̃lı̨yã 'bá ãmbógó ru ãngũ ru lı̨lépi mĩrĩ agá 'dãá rĩ drį̃ 'bã ámvụ́ 'dãá ãni rú. A'į̣ ãma ãyĩkõ sĩ ĩ'didrı̨́ko gâlé, ãzíla ri ãmaní ãkónã fẽlé nalé ụ́'dụ́ na 'dĩpí.

8 Ãmbógó 'dã 'bã átẹ́pį̣ ĩ'di sáwã 'dã sĩ ãyánĩ rú, ri drį̃ cı̨lé ãyánĩ 'bá 'bã ụrụ'bá 'bã sĩ kojó kõ-kõ rĩ sĩ, ãzíla ri ãrí ika sũlé. Páwũlǫ fi ĩ'di rụ́ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ụ́'dụ́ kojó rĩ gâlé, tı̨ drı̨ ĩ'di drį̃ gá, ãzíla zı̨ ĩ'diní Ãdróŋá. Cọtı̨ ágǫ́bı̨ tá 'bá ãmbá ru 'dĩ adrí ãyánĩ tá 'dã sĩ rá.

9 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, 'bá pírí ãyánĩ trũ ãngũ ru lı̨lépi į̃yı̨ agá 'dã gá 'dãá 'dĩ amụ́ kí, ãzíla ãyánĩ kí ụrụ'bá gá rĩ wa kí pírí rá.

10 Į̃jǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ fẽ kí ãmaní į̃nzı̨́táŋá ãmbógó ru, wó sáwã ãmadrı̨ lẽjó mụjó rĩ la mụ acálé 'bo, 'bá 'dĩ 'bã kí ãmaní ãko ãcį̃ ãni ãmaní icólé ayúlé gę̃rį̃ agá rĩ kí ĩndĩ.

Páwũlõ 'bã acájó Rụ́mį̃ gá rĩ

11 Ĩmbá na ãma ãrį̃jó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ãko drį̃ mụlé mẹ́lį̃ ãzí ĩ'bã kí umvelé ãdróŋá į̃ju rú Kásĩtõ kí Põlúkĩsĩ be Ãlẽkĩzéndrĩyã gá la sĩ, mẹ́lį̃ 'dĩ â'be ĩ'di ãngũ į̃yı̨ 'bã lı̨lé 'dã gá 'dãá sáwã ãngũ 'bã adrujó į̃gbẹ́ ru rĩ sĩ.

12 Ãma acá táwũnį̃ Sį̃rãkụ́sį̃ gá, ãma u'á ala gá 'dãá ụ́'dụ́ na.

13 'Dãá rĩ sĩ, ãko drį̃ ácį̃ trũ drį̃ gá, ãma acá táwũnį̃ Rį̃gį̃yǫ́mį̃ gá. Drũsį̃ íni, ũlíríkã ãmbógó la i'dó lilé angájó ándrâlé ru, ĩ'di mụ calé ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ, ãma acá táwũnį̃ Pũtẽyǫ́lį̃ gá.

14 'Dãá ãma ı̨sụ́ 'bá Yẹ́sũ ã'į̃lépi rá la kí, a'į̣ kí ãma u'álé ĩ'ba abe ụ́'dụ́ ázį̃rį̃. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ãma acá dó Rụ́mį̃ gá.

15 'Bá Yẹ́sũ ã'į̃lépi rá Rụ́mį̃ gá 'dĩ are kí ı̨jǫ́ ãma drį̃ gá, amụ́ kí drį̃ ụfụlé ãma abe táwũnį̃ 'bá 'baní ãko kí ĩgbãjó ãzíla į̃tũndãjó Ápį̃yã gá, ãzíla ãzí rĩ amụ́ kí drį̃ ụfụlé ãma abe Ụ̃mụ́ jó na rĩ kí agá. Páwũlõ la mụ 'bá 'dĩ kí ndrelé 'bo, fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî, ãzíla ásı̨ la acá ũkpó ru.

Páwũlõ 'bã į̃jǫ́ ũlũjó Rụ́mį̃ gá rĩ

16 Ãma mụ acálé Rụ́mį̃ gá 'bo, â'be Páwũlõ u'álé ĩ'di sĩ ãsĩkárĩ ãzí ãlu andre la tẽlépi la be.

17 Ụ'dụ́ na ãmã acájó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, Páwũlõ umve 'bá drį̃lẹ́ ru 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrį̃ kí, jǫ ĩ'baní, “Mâ sụ́rụ́ Įsı̨rayı̨́lį̃, mání ı̨jǫ́ ũnzí idéjó 'bá Įsı̨rayı̨́lį̃ rú 'dĩ kí ụrụ'bá gá ku, vâ ãzı̨́táŋá ándrá ãmã kí ı̨sụ́lé ãmã áyı̨pı̨ka 'badrı̨ 'dĩ kí drį̃ gá ku rá tí, úrụ ma sulé mãbụ́sũ gá Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá, ãzíla ũja áma 'dụlé fẽlé 'bá Rụ́mį̃ gá rĩ 'badrı̨.

18 'Bá Rụ́mį̃ rú 'dĩ kí mụ áma ụzı̨lé zı̨táŋá sĩ 'bo, lẽ kí tí áma a'belé rá, ı̨sụ́ kí ı̨jǫ́ ála sĩ áma 'dı̨ rá la ku.

19 Wó 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ kí mụ gãlé sĩ, ı̨jǫ́ 'dĩ fẽ mání úpí ãmbógó Rụ́mį̃ gá rĩ drį̃lẹ́ gá ı̨jǫ́ vú nzejó, ádrĩ táni adru ı̨jǫ́ ãzí trũ ásı̨ gâ sĩ 'bá mádrį̃ kí tõjó la ku tí.

20 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la mâ sĩ ĩmi umvejó ndrejó, ãzíla ị́jọ́ jǫ̣jó ĩmi abe 'dĩ,
ị́jọ́ mgbã sĩ, úmbé ma nõrórõ sĩ Kúrísĩtõ 'bá Ịsịrayị́lį̃ 'bã kî sĩ ásį̣ 'bãjó ĩ'di
tẽjó rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ.”
21 Jọ kí ĩ'diní, “Ãma are drĩ ị́jọ́ ãzí ũnzí la ími drį̃ gá ku. Ãma ịsṵ́ vâ
wárágã angálépi Yṵ̃dị́yã gá 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ kí sĩlé ími drį̃ gá la kí
ku, átã 'bá ãzí la nõ vâ sĩ amṵ́ angájó Yṵ̃dị́yã gâlé, amṵ́lé ị́jọ́ ãzí ũnzí la kí
ũlũlé ími drį̃ gá la ku.
22 Wó ãlẽ tátí ị́jọ́ míní ũrãlé ími ásį̣ gá rĩ arelé, ã'dusĩku ị́jọ́ ãmã nį̃lé rĩ
ãngũ pírí gá 'bá kí ị́jọ́ jọ ũnzí 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ kí ụrụ'bá gá.”
23 'Bá 'dĩ 'bã kí ṵ́'dṵ́ ãzí Páwṵ̃lọ̃ trũ. Wó ṵ́'dṵ́ 'dã la mụ acálé 'bo, amṵ́ kí
wẽwẽ rú jó Páwṵ̃lọ̃ 'bã u'ájó rĩ agá. Ũlũ ĩ'baní ị́jọ́ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drį̃ patáŋá
drį̃ drį̃ gá, i'dójó ṵ̃'bṵ́tį̣ sĩ kpere į̃tṵ́ 'bã 'de agá, ãzíla ũlũ ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ drį̃ gá rĩ,
angájó ãzį̃táŋá Mṵ́sã 'bã sĩlé rĩ kí agá, bṵ́kṵ̃ nãbį̣ya 'bã kí sį̃lé rĩ agá.
24 'Bá ãzí rĩ ã'į̃ kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jǫ̣lé rĩ kí rá, wó 'bá ãzí rĩ ã'į̃ kí ku.
25 Kí dó mụ ãgátã galé kí drĩdríŋĩ gá álį̃ 'bo, a'be kí dó ãngũ 'dã 'i, ị́jọ́
ãfũlépi Páwṵ̃lọ̃ tị gá 'dĩ 'bã vúlé gá. “Úríndí Ãlá rĩ jọ ándrá ị́jọ́ mgbã la,
ĩ'di 'bã jǫ̣jó la ĩmĩ áyị́pịka 'baní nábį̃ Ĩsáyã tị gâ sĩ,
26 “ ‘Ímụ, ãzíla ílũ 'bá mádrį̃ 'baní:
“Ĩmi ị́jọ́ are rá,
wó ĩmi icó ífí la vãlé ku;
ĩmi ãko 'dĩ kí ãlṵ̃ rá,
wó ĩmi icó kí ndrelé ku.”
27 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí ásį̣ mba ũkpómgboroto rú cécé írã áni,
ãzṵ̃ kí ru bị́lẹ́ ị́jọ́ arejó cí,
ṵ̃pį̃ kí ru mị́fį̃ kí cí.
Jõ íni ku, kí ãngũ ndre kí mị́fį̃ sĩ,
ị́jọ́ are kí bị́lẹ́ sĩ,
kí ị́jọ́ vã kí ásį̣ sĩ,
sĩ ru ásį̣ ujajó mání sĩ kí adríjó rá ku.’ †
28 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, álẽ lũlé la ĩminí, lẽ ĩnį̃ rá ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ patáŋá drį̃ ĩ'di vâ
'bá Yãhṵ́dį̃ rú ku 'dĩ 'baní cí, kí ã'į̃ la rá.” [
29 Páwṵ̃lọ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, 'bá Yãhṵ́dį̃ rú 'dĩ ko kí drį̃ mụlé
ĩ'badrị́ko gâlé ununuŋá ãmbógó la trũ kí drĩdríŋĩ gá.] *
30 Páwṵ̃lọ̃ ri u'álé 'dãá ílí į̃rį̃ jó ĩ'di 'bã ũfẽlé ũfẽ rĩ agá. A'į̣ 'bá pírí
amṵ́lépi ĩ'di ndrelépi rĩ kí ãvá sĩ.
31 Ãzíla ri ĩ'baní ị́jọ́ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drį̃ patáŋá drį̃ ũlũlé, imbá vâ ị́jọ́ Úpí
Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drį̃ gá tọndọlọ 'bá ãzí 'bã ĩ'di ugaŋâ kóru.

---

† **28:27** Ĩsáyã 6:9-10 * **28:29** Vásĩ 29 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tį̣-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drį̃ Gį̃rị́kį̃ tị sĩ ídu drį̃drį̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

Wárágã Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé 'bá Rụ́mị̃ gá rĩ 'banî rĩ

Páwų̃lǫ̃ zị 'bá Rụ́mị̃ gá rĩ kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá ma Páwų̃lǫ̃ ãtí'bó Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ drị̃ Ãdróŋá 'bã pẽlé ndú ų̃pị́gọ́ŋá ru, umvelé tị pẽlé ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ drị̃.

2 Ị́jọ́ mgbã 'dĩ ándrá Ãdróŋá 'bã azị́lé nãbị́ya kí tị gâ sĩ ídu sĩlé bụ́kų̃ ĩ'didrị̃ ãlá rĩ agá rĩ 'i.

3 Ị́jọ́ mgbã 'dĩ ngọ́pị̃ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ Úpí ãmadrị̃ drị̃ gá, ĩ'di tịjó 'bá ru úpí Dãwụ́dị̃ 'bã drị̃lẹ́ rú rĩ,

4 Ãdróŋá i'da Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'i ĩ'di 'bá Ngọ́pị rú la ĩ'di 'bã Yẹ́sų̃ ingajó drã agá ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drị̃ sĩ rĩ sĩ.

5 Kúrísĩtõ rụ̃ sĩ, Ãdróŋá fẽ ãmaní drị̃lẹ́ba adrujó ų̃pị́gọ́ŋá ru, ãzíla ũkpõ sĩ 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ 'baní ị́jọ́ ĩ'diní idélé ĩ'baní rĩ kí lũjó ãngũ pírí agá, kí sĩ ị́jọ́ la are ãzíla ã'ị̃ sĩ rụ́kụma ajíjó Yẹ́sų̃ nî.

6 Ĩmi bãsĩ 'bá umvelé Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ 'bã ãzí.

7 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá Rụ́mị̃ gá 'dĩ, Ãdróŋá lẽ ĩmi ambamba, umve ĩmi adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru.

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị́ ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãma Átẹ́pị ãzíla Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drị̃ 'bã adru ĩmi abe.

Páwų̃lǫ̃ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní 'bá Rụ́mị̃ gá rĩ kí sĩ

8 Álẽ i'dólé la íni, ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá mádrị̃ ní Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ sĩ, 'bá pírí nî, ã'dusĩku ã'ị̃táŋá ĩmidrị̃ 'bã ị́jọ́ ní kụjó ų̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ pírí rĩ sĩ.

9 Ãdróŋá mání ãzị́ ngajó ĩ'diní ásị́ pírí sĩ ị́jọ́ mgbã ngọ́pị̃ drị̃ ũlũjó rĩ ĩ'di mâ sãdínĩ rú nĩ, Ãdróŋá nị̃ sáwã pírí sĩ ma ĩmi ị́jọ́ ũrã

10 mání ĩ'di ã'ị̃ agá ĩminí rĩ gá rá. Ma Ãdróŋá ã'ị̃ gẽ̃rị̃ nzĩ̃jó mání amụ́jó ĩmi ndrejó.

11 Álẽ tá ĩmi ndrelé ásị́ pírí sĩ, ị́jọ́ úríndí drị̃ ásị́ ị̃gbẹ̃ drị̃ kí alejó ĩmi abe, ĩmi 'bãjó ũkpó ru.

12 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí ãma kí sĩ ãma ásị́ imbá ã'ị̃táŋá agá cénĩ-cénĩ rú ĩmi abe.

13 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, álẽ ĩnị̃ ị́jọ́ 'dĩ, má itú ma pâlé ũ'bí ru mụlé ĩmi ndrelé, (wó ụ̃trị́ áma drị̃ cí kpere ú'dî'da) tátí mání ị́jọ́ ũlũjó sĩ 'bá kí ịsụ́jó ĩmi agá 'dâ, cécé mání 'bá kí ịsụ́jó 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ kí agá rĩ áni.

14 Ã'dusĩku úfẽ mání ãzị́ ngalé 'bá Gị̃rị́kị̃ rú ãzíla 'bá Gị̃rị́kị̃ rú ku 'dĩ kí abe, ãzíla 'bá ų̃nị̃táŋâ trũ rĩ kí ų̃nị̃táŋâ kóru 'dĩ kí abe.

15 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ mání adrujó bábá sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó ĩmi 'bá u'álépi Rụ́mị̃ gá 'dĩ 'bã áni 'dĩ.

16 Drị̃nzá rụ ma ị́jọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị̃ gá 'dĩ sĩ ku. Ã'dusĩku ĩ'di ũkpó Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá pírí ã'ị̃táŋá agá 'dĩ kí pajó rĩ, drị̃drị̃ la 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí ãzíla 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'dĩ kí.

17 Ã'dusĩku ị́jọ́ mgbã 'dĩ la ãma adrujó 'bá ãlá ru Ãdróŋ́á drį̃lẹ́ gá rĩ i'da nĩ. Ị́jọ́ adrujó ãlá ru 'dĩ la angá ã'ṭ́áŋ́á sĩ i'dóŋ́á ga kpere ãsį̃ŋ́á gá, ị́jọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋ́á drį̃ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "'Bá ãlá rĩ la u'á ídri rú ã'ṭ́áŋ́á sĩ." †

Âdrã Ãdróŋ́á drį̃ ị́jọ́ ũnzí drį̃ gá rĩ

18 Âdrã Ãdróŋ́á drį̃ angálépi 'bų̃ gâlé rĩ i'da ru 'bá ru 'bãlépi ãmbõgõ rú Ãdróŋ́á rulépi ku 'dĩ 'ba rụ́, 'bá ị́jọ́ ũnzí 'dĩ 'ba rụ́ ĩndĩ, ĩ'bã kí ị́jọ́ mgbã rĩ ugajó ị́jọ́ ũnzĩ ĩ'badrį̃ sĩ rĩ sĩ.

19 Ãdróŋ́á la ĩ'baní drį̃rį̃ma fẽ ã'dusĩku, ị́jọ́ mgbã Ãdróŋ́á drį̃ gá rĩ nį̃ kí tọndọlọ cé, Ãdróŋ́á 'bã mgbã rĩ 'bã nį̃ṭáŋ́á 'dĩ kí ásị́ gá nĩ.

20 I'dójó Ãdróŋ́á 'bã ũ̃nọ́kụ́ 'bã agâlé, i'da gbíyã ĩ'didrį̃ 'bá 'baní ndrelé ku rĩ kí į̃rį̃ trá, ũkpó ĩ'didrį̃ ukólépi ku rĩ ãzíla ị́jọ́ ĩ'di 'bã adrujó Ãdróŋ́á rú rĩ be rá. Fẽ kí nį̃lé ãko ĩ'di 'bã ũ'bãlé 'dĩ kí sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ icó kí ị́jọ́ umvilé Ãdróŋ́á tị gá ĩnį̃ ĩ'di ku la ku.

21 'Bá 'dĩ 'baní Ãdróŋ́â nį̃jó rá tí, ru kí ĩ'di Ãdróŋ́á ru jõku ãwã'dĩfô fẽjó ĩ'diní la ku. Kẽj̨į̃ la gá, ị́jọ́ ĩ'baní ũrãlé rĩ kí ífí kóru, ãzíla ásị́ ĩ'badrį̃ aza rú 'dĩ acá kí ịnịbịrịcịcị rú.

22 Kí jọ la kí 'bá ũndũwã rú la, wó kí aza-azâ,

23 ãzíla uja kí d̃ĩzã Ãdróŋ́á icólépi drãlépi ku rĩ ĩ̃nzį̃lé ku, kí ãdroŋa ãzí kí ĩ̃nzį̃, 'bá mgbã ũdrãlépi ũdrã 'dĩ kí abe, jõku ãriŋa kí, ãnãkpá kí ãzíla ãnãkpá ãgãlépi vų̃rụ́ sĩ 'dĩ kí abe.

24 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á a'be kí ị́jọ́ ũnzĩ̃kãnã kí ásị́ 'bã lẽlé rĩ kí idéjó, ị́jọ́ drį̃nzá ru 'dĩ kí idéjó, kí ụrụ'bá gá kí drĩ̃dríŋ̃ĩ gá.

25 'Bá 'dĩ uja kí ị́jọ́ mgbã Ãdróŋ́á drį̃ kí ĩnzõ rú, kí ãko ĩ'di 'bã 'bãlé rĩ kí ĩ̃nzį̃ ãzíla ãzị́ nga ĩ'baní Ãdróŋ́á mgbã ãko 'dĩ kí 'bãlépi rĩ kẽj̨į̃ gá, tátí Ãdróŋ́á ịcụ́jó ãrútáŋ́á ru jã 'dâ áyụ rĩ 'i. Ámĩnã!

26 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á a'be kí ãvá ị́jọ́ ũnzĩ̃kãnã drį̃nzá ru 'dĩ agá. Ũkú uja kí ị́jọ́ u'ájó ágó be rĩ u'ájó ũkú kí ũkú be.

27 Ãgọbị kí 'dĩ 'bã áni, a'be kí vâ ị́jọ́ u'ájó ũkú be mgbã rĩ rá, kí ụrụ'bá ko ãvá ũnzĩ̃kãnã ãgọbị kí ãgọbị abe ru ulajó ãyá-ãyá ị́jọ́ ũnzĩ̃kãnã drį̃nzá ru 'dĩ idéjó rĩ sĩ, ãzíla ịsụ́ kí pángá ị́jọ́ ũnzĩ̃kãnã ĩ'baní idélé rĩ drį̃ kí ụrụ'bá gá ĩ'baní lẽlé rĩ áni.

28 'Bá 'dĩ 'baní ásị́ 'bãjó ị́jọ́ ĩ'baní Ãdróŋ́á nį̃jó cé rĩ drį̃ gá ku rĩ sĩ, a'be dó kí mụlé ũrãtáŋ́á ĩ'ba ãni ũnzĩ̃kãnã rĩ trũ drį̃ gá, ị́jọ́ tátí 'bã idé kí ku rĩ idéjó.

29 Ídri ĩ'badrį̃ ga kí tré ị́jọ́ ũnzĩ̃kãnã rĩ sĩ, ị́jọ́ ũnzí sĩ, rõmmgbọ́ sĩ, ãzíla 'bá ãzí 'bã ãko ndrejó mị ũnzí sĩ rĩ sĩ. Ga kí tré ãjã sĩ, 'bá 'dịŋ́á sĩ, ãwãŋ́á sĩ, ĩnzõ sĩ, 'bá ngũ̃ŋ́á sĩ, ãzíla 'bá ndroŋ́á sĩ.

30 Kí vâ 'bá 'bá kí usúlépi rĩ kí, 'bá Ãdróŋ́á ngũ̃lépi ũnzĩ rĩ kí, 'bá ásị́ ũká rĩ kí, 'bá ásị́ ãfó ru 'dĩ kí ãzíla ru ịpị́lépi ãfó sĩ 'dĩ kí, 'bá gẽ̃rį̃ ndrũ̃lépi ị́jọ́ ũnzí ú'dí idéjó rĩ, are kí 'bá kí tị̃lépi rĩ kí tị sĩ kí ĩ̃nzį̃jó ku.

31 Kí ũndũwã kóru, mba kí ị́jọ́ ĩ'baní azị̃lé rĩ tã ku, ãzíla ndre kí 'bá ãzí 'bã ízákĩzã ku, ãzíla ta kí 'bá ãzá ku.

---

† **1:17** Hãbãkụ́kį̃ 2:4

32 Ĩ'baní ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḭ̃ kí nḭ̃ agá cé jǫ̣lépi 'bá ḭ́jọ́ 'dĩ áni rĩ kí idélépi rĩ lẽ 'bãngá 'bã drã rá tí, kí mụ drḭ̃ gá kí idéŋ̨â trũ áyụ, ũnzíkãnã trẽyḭ́ rĩ kí vâ 'bá ãzí kí ásḭ́ imbá ḭ́jọ́ 'dĩ kí idéjó ĩndĩ.

2

Ãdróŋ́á 'bã ḭ́jọ́ lijó ḭ́jọ́ ũnzí drḭ̃ gá rĩ

1 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́jọ́ ãzí mi ími trũ rá la 'dáyụ, mi 'bá ḭ́jọ́ lį̰lépi 'bá ãzí kí drḭ̃ gá rĩ. Ídrĩ ḭ́jọ́ lḭ 'bá drḭ̃ gá, mi 'dã ḭ́jọ́ lḭ ími drḭ̃ gá, ã'dusĩku mi 'bá ḭ́jọ́ lį̰lépi 'bá ãzí drḭ̃ gá rĩ la vâ ḭ́jọ́ ũnzí ãlu 'bá 'dã 'bã idélé rĩ kí vúŋ́á idé.

2 Ãnḭ̃ rá, Ãdróŋ́á la ḭ́jọ́ lḭ́ŋ́á ĩ'didrḭ́ pį̰rį̰ rĩ sĩ, ḭ́jọ́ lḭ 'bá ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ kí drḭ̃ gá rá.

3 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, mi 'bá ḭ́jọ́ lį̰lépi 'bá kí drḭ̃ gá ḭ́jọ́ ĩ'badrḭ̃ kí sĩ rĩ, mí ũrã mi apá ḭ́jọ́ lḭ́ŋ́á Ãdróŋ́á drḭ́ ĩ'di 'bã lį̰lé pį̰rį̰ rĩ gâ sĩ rá yã?

4 Mí ũrã Ãdróŋ́á 'bã ásḭ́ ndrĩ míní íngõpí, ĩ'di ími ta mba ãzíla mi tẽ ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ íngoní yã rĩ gá rá yã? Lẽ ínḭ̃ rá, Ãdróŋ́á la ími ta ásḭ́ jã sĩ íni la ã'dusĩku lẽ mí uja ími ásḭ́ sĩ ḭ́jọ́ ũnzí a'bejó, sĩ ãgõjó ĩ'di rṵ́ vúlé 'dõlé.

5 Wó drḭ̃ adru ũnzĩkãnã mídrḭ́ gá rĩ sĩ ãzíla ásḭ́ mbaŋ́á mídrḭ́ ásḭ́ ujajó ku rĩ sĩ, mi drḭ̃rį̰ma ḭ́jọ́ lį̰jó rĩ tãmba ími drḭ̃ gá ṵ́'dṵ́ Ãdróŋ́á 'bã amṵ́jó 'bá kí ḭ́jọ́ lį̰jó rĩ sĩ.

6 Ãdróŋ́á “la mụ drṵ́zḭ́ 'bá kí ũfẽlé ãko ĩ'bã kí idélé rĩ vú sĩ.” †

7 Ĩ'di mụ 'bá rilépi ḭ́jọ́ mgbã idélépi rĩ 'baní dḭ̃zã fẽlé, ãrútáŋ́á fẽlé ãzíla ídri drãjó ku rĩ fẽlé. Ãdróŋ́á la mụ ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽlé.

8 Wó 'bá filépi ĩ'baní, gãlépi ḭ́jọ́ mgbã rĩ idélépi úmgbé rĩ 'baní Ãdróŋ́á la drḭ̃rį̰ma ãmbógó ndẽlépi rá la fẽ rá.

9 Drḭ̃ cḭ́ŋ́á la acá ãzá talé rĩ trũ 'bá pírí ḭ́jọ́ ũnzí 'dĩ kí idélépi rĩ kí drḭ̃ gá. Ḭ́jọ́ drḭ̃ cḭjó 'dĩ la ru i'dó 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ kí sĩ, ãzíla ĩ'di vâ ca 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ 'ba rṵ́.

10 Wó Ãdróŋ́á la dḭ̃zã sĩ ãrútáŋ́á ḭsṵ́jó rĩ fẽ, ãzíla ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ fẽ 'bá pírí ḭ́jọ́ mgbã pį̰rį̰ rĩ kí idélépi rĩ nî. Ĩ'di ḭ́jọ́ 'dĩ idé i'dójó 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ kí sĩ cajó kpere 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ kí sĩ.

11 Ãdróŋ́á la ḭ́jọ́ lḭ́ŋ́á 'dĩ lḭ uyaŋ̨â kóru.

12 'Bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku 'dĩ drĩ kí ḭ́jọ́ ũnzí idé, Ãdróŋ́á la kí drḭ̃ gá ḭ́jọ́ lḭ rá, drĩ kí táni ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḭ́ ándrá ĩ'di 'bã fẽlé Mṵ́sã drḭ́ rĩ kí nḭ̃ ku tí. 'Bá Yãhṵ́dḭ̃ rú 'dĩ drĩ kí ḭ́jọ́ ũnzí idé, Ãdróŋ́á la ḭ́jọ́ lḭ kí drḭ̃ gá ãzḭ́táŋ́á ándrá ĩ'di 'bã fẽlé Mṵ́sã drḭ́ rĩ kí sĩ ã'dusĩku nḭ̃ kí ãzḭ́táŋ́á 'dĩ kí rá.

13 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ála lú 'bá lã ãlá ru la ĩ'di 'bã ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḭ́ kí nḭ̃jó rĩ sĩ la ku, wó 'bá lãlé 'bá ãlá ru rĩ kí 'bá ãzḭ́táŋ́á kí vú ũbĩlépi rĩ kî.

14 'Bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku 'dĩ kí ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḭ́ kí kóru, wó drĩ kí dó ḭ́jọ́ kí idé ãzḭ́táŋ́á sĩ rĩ áni, kí ĩ'bã ãzḭ́táŋ́á ru nĩ.

15 Ídri ĩ'badrḭ́ u'ájó rĩ la ãzḭ́táŋ́á Ãdróŋ́á drḭ́ rĩ kí úsĩ kí kí ásḭ́ gá rĩ i'da nĩ. Kí ásḭ́sḭ́ŋ́á la vâ ĩ'baní ḭ́jọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ ḭ́jọ́ múké la yã jõku ũnzí la yã rĩ i'da nĩ, ã'dusĩku ḭ́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé rĩ la kí ḭ́jọ́ lḭ nĩ, ãzíla ĩ'di vâ ĩ'baní lũ la ḭ́jọ́ ĩ'bã kí idélé 'dĩ múké jõku ũnzí rĩ gá nĩ.

---

† **2:6** Zãbṵ́rḭ̃ 62:12; Ḭ́jọ́ U'béŋ́á 24:12

16 Ị́jọ́ mgbã Ãdróŋ́á drị́ sĩlé bụ́kų̃ agá rĩ 'bã jǫ̣lé rĩ áni, ị́jọ́ 'dĩ la amụ́ ru
idélé ụ́'dụ́ Ãdróŋ́á 'bã amụ́jó ị́jọ́ lị́jó ũrãtáŋ́á 'bá pírí 'bã rĩ kí drį̃ gá Kúrísĩtõ
Yẹ́sų̃ rų̃ sĩ rĩ sĩ.

'Bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ kí ĩ'bã ãzị́táŋ́á kí abe

17 Wó mí rú rĩ, mi ími umve 'bá Yãhụ́dį̃ rú la; mí ãtį̃ mi ãzị́táŋ́á kí sĩ
ãzíla mi ími ũnũ kãkã mí drị́ Ãdróŋ́á be rĩ sĩ;
18 ínį̃ Ãdróŋ́á lẽ mí idé ã'du yã rĩ gá rá, ãzíla ãzị́táŋ́á 'bã ími imbájó rá
rĩ sĩ, ínį̃ ị́jọ́ múké rĩ kí uya sĩ ị́jọ́ ũnzí rĩ trũ rá.
19 Ínį̃ vâ ími ásị́ gá rá mi 'bá mị́fį̃ kóru 'dĩ kí 'bã mị́fį̃, mi 'bá ãngũ ịnị́ agá
'dĩ 'bã imve,
20 mi 'bá ị́jọ́ nį̃lépi ku 'dĩ 'bã ímbápị́, ãzíla mi anzị́ níríŋ́á kí imbá ị́jọ́
Ãdróŋ́á drį̃ kí sĩ, ã'dusĩku ínį̃ rá ãzị́táŋ́á Ãdróŋ́á drį̃ kí agá mi ũndũwã trũ
ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ trũ cí.
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mi 'bá ãzí rĩ kí imbá rá, mí imbá mi cénĩ-cénĩ rú ku la ã'du
ị́jọ́ sĩ? Mi ị́jọ́ ũlũ 'bá 'bã ų̃gų̃ kí ų̃gų̃ ku, wó mi ų̃gų̃ ų̃gų̃ ĩndĩ yã?
22 Mi jọ la 'bá 'bã idé kí ãwų̃ ku, wó mi ãwų̃ idé ĩndĩ yã? Íngų̃ ãdroŋa
ĩnzõ rú idélé drị́ sĩ 'dĩ kí ũnzí, wó mi ãko fẽlé ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní jó
kí į̃nzį̃jó rĩ agâlé rĩ kí ų̃gų̃ ĩndĩ yã?
23 Mi ími ũnũ ãzị́táŋ́á Ãdróŋ́á drị́ rĩ kí sĩ, wó mi Ãdróŋ́á ní drį̃nzá fẽ
míní ãzị́táŋ́á ĩ'didrị́ 'dĩ kí vú ũbį̃jó rĩ sĩ.
24 Ị́jọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋ́á drį̃ agá rĩ áni, "'Bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ kí Ãdróŋ́á
u'dá íni la ĩmi 'bá Yãhụ́dį̃ rú ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ 'badrị́." †
25 Ídrĩ ãzị́táŋ́á Mụ́sã drị́ 'dĩ kí vú ũbĩ ị́jọ́ la ala gá rĩ kí idéjó rá, ĩtãrãŋ́á
míní ími ĩtãrãjó rĩ la adru mídrị́ ų̃rõdrị́ ru rá. Wó ídrĩ ãzị́táŋ́á 'dĩ kí vú
ũbĩ ku, mí ají dó mi 'bá ĩtãrãlé ku rĩ be ãlu.
26 'Bá Yãhụ́dį̃ rú ku ĩtãrãlé ku rĩ drĩ kí ãzị́táŋ́á Ãdróŋ́á drị́ 'dĩ kí vú ũbĩ
rá, Ãdróŋ́á icó kí lãlé 'bá ĩ'di ãni la rú ku yã?
27 Ị́jọ́ mgbã sĩ, 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku ĩtãrãlé ku rĩ la mụ ị́jọ́ lị́lé ími drį̃ gá nĩ,
ã'dusĩku míní ãzị́táŋ́á Ãdróŋ́á drị́ gá rĩ kí vú ũbį̃jó ku rĩ sĩ, míní táni kí sį̃jó
vų̃rụ́ rá ãzíla míní táni ími ĩtãrãjó rá tí. Wó 'bá 'dĩ ũbĩ kí ãzị́táŋ́á Ãdróŋ́á
drị́ 'dĩ kí vú rá táni 'báni kí ĩtãrãjó ụ́rụ'bá sĩ ku rá tí.
28 Ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, 'bá Yãhụ́dį̃ rú mgbã rĩ ru ĩtãrãlépi ụ́rụ'bá sĩ rá rĩ 'i
yã? Ãko fẽlépi la Ãdróŋ́á la 'bá ã'į̃ ĩ'di 'bã 'bá ru rĩ adru ru ĩtãrãjó ụ́rụ'bá
sĩ cécé 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrị́ áni rĩ 'i ku.
29 Be la rá, 'bá Yãhụ́dį̃ rú mgbã rĩ ĩ'di 'bá ru ásị́ 'bãlépi Ãdróŋ́á drį̃ gá rĩ
'i. Ĩtãrãŋ́á ru ĩtãrãjó mgbã rĩ ĩ'di ru ásị́ lị́jó Úríndí Ãdróŋ́á drį̃ 'bã 'bá ásị́
ujajó nĩ rĩ 'i adru ru ụ́rụ'bá lị́jó rĩ 'i ku. 'Bá ru ásị́ ujalépi 'dĩ 'bã áni rĩ la
į̃nzį̃táŋ́á ịsụ́ Ãdróŋ́á drị́, adru 'bádrị́ la ku.

3

Ásị́ į̃gbę̃ Ãdróŋ́á drį̃ gá rĩ

1 Ị́jọ́ múké rú sĩ adrujó 'bá Yãhụ́dį̃ rú † jõku ų̃rõdrị́ ĩtãrãŋ́á drį̃ ã'du?
2 Ị́jọ́ adrujó 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã mũkẽ kí ũ'bí ru wókõ pírí sĩ. Drį̃drį̃ rĩ
sĩ, Ãdróŋ́á a'ị́ kí adrujó 'bá ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá jǫ̣lé ĩ'baní rĩ kí tãmbalépi rĩ kî rú.

† **2:24** Ĩsáyã 52:5; Ẹzẹ̃kẹ́lį̃ 36:22 † **3:1** Rụ́mį̃ 9:4-5

3 'Bá ãzí ã'ị̃táŋâ kóru 'dĩ 'badrį̣ gá rĩ la adru íngoní? Ã'ị̃táŋá ãkõ ĩ'badrį̣
gá rĩ dô sĩ ịjọ́ mgbã Ãdróŋá ní ã'ị̃táŋá drį̣ uja adrujó ũrõdrį̣ kóru yã?
4 Ãluŋá la yụ! 'Bá pírí kí 'bá ĩnzõ alịlépi rĩ kî. Ãdróŋá ĩ'di 'bãngá mgbã-
mgbã rú. Sĩlé bụ́kũ agá 'bo rĩ 'bã áni:
"Ála ími lã 'bá mgbã rú ịjọ́ ãfũlépi ími tị gá rĩ sĩ.
Mi dó sĩ aga ụ́'dụ́ ími ịjọ́ lijó rĩ sĩ benĩ." †
5 Wó ịjọ́ ũnzí ãmadrį̣ gá rĩ drĩ dó ãmaní ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drį̣ gá rĩ i'da,
ịjọ́ 'dĩ sĩ ãma jọ la íngoní yã? Ãma icó jọlé la Ãdróŋá idé ũnzí ĩ'di 'bã
ãmaní drį̃rịma fẽjó rĩ sĩ yã? (Ájọ ịjọ́ 'dĩ 'bá 'bá.)
6 Ãluŋá la yụ! Drĩ tá adru 'dĩ 'bã áni Ãdróŋá tá 'bá ũnọ́kụ́ drį̣ gá rĩ kí ịjọ́
lị íngoní-íngoní ru?
7 Wó ĩnzõ mádrį̣ gá rĩ drĩ dó ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drį̣ dį̃zã rú rĩ 'bã pá tujó
rĩ i'da rĩ gá, ála dó ịjọ́ lị áma drį̃ gá 'bá ũnzí ru ã'du ịjọ́ sĩ yã?
8 Ãzí rĩ sĩ mí icó jọlé la, "Ãma idé kí ịjọ́ ũnzí la ịjọ́ múké rĩ 'bã ãfũ rú sĩ
benĩ." 'Bá ãzí rĩ ã'ị̃ kí vâ ãma u'dájó vâ ịjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí jọjó 'dĩ 'bã áni
ĩndĩ. * Ãdróŋá la ịjọ́ lị kí drį̃ gá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni.

'Bá ãzí ịjọ́ ũnzî kóru la yụ

9 Ịjọ́ 'dĩ 'bã ãmgbã rĩ 'bã ífí la ãmaní ã'du ịjọ́ i'da? Ãndá-ãndá ru 'bá
Yãhụ́dį̣ rú rĩ kí 'bá Yãhụ́dį̣ rú ku rĩ abe pírí, ịjọ́ ũnzí la kí drĩ ují nĩ mání
jọlé rĩ 'bã áni.
10 Ịjọ́ sĩlé bụ́kũ agá rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
"'Bá ãzí ãlá ru ịjọ́ ũnzî kóru la 'dáyụ 'dã sĩ lé.
11 'Bá ịjọ́ mgbã rĩ vãlépi la yụ, 'bá ãzí vâ Ãdróŋá ndrũlépi la 'dáyụ.
12 'Bá pírí kí Ãdróŋá be rá-rá ru, acá kí pírí ãzį̣ kóru,
'bá ãzí ãlu ịjọ́ múké idélépi la 'dáyụ ãluŋá la yụ." †
13 "Ĩ'bã ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ ãndá la sĩ ịjọ́ ĩnzõ rú rĩ kí jọjó,
kí vâ ãndá la mũlũmbẽ rú." †
"Ịjọ́ ãfũlépi kí tị gá rĩ ĩ'di cécé ũjũ gala'bá 'badrį̣ áni." †
14 "Ịjọ́ ãfũlépi kí tị gá rĩ kí ũmbã rú sĩ 'bá wãjó rĩ kî." †
15 "Pá la ci kí mụjó 'bá ãrí asujó ãzíla 'bá 'dịjó.
16 Ãngũ ĩ'bã kí mụjó rĩ gá 'bá 'dịŋá ãzíla ũcõgõ 'dãá cí,
17 ãzíla ásį̣ ĩgbę̃ kí agá 'dáyụ." †
18 "Idé kí ũrį̃ sĩ Ãdróŋá sĩ ku." †
19 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ pírí ãzį̣táŋá 'bã jọlé rĩ kí ĩ'di kí jọ 'bá ãzį̣táŋá pálé gá 'dĩ kí
tị gá, 'ba umbé rú sĩ 'bá ũnọ́kụ́ gá 'dĩ kí tị cí, 'ba ají ru sĩ 'bá pírí wụ́drį̃kụ́rų̃
gá 'dĩ kí ịjọ́ lịŋá Ãdróŋá drį̣ gá rĩ 'bã pálé gá.
20 Ịjọ́ 'dĩ Ãdróŋá icó dó sĩ 'bá ãzí lãlé ãlá ru ĩ'di drį̃lẹ́ gá ịjọ́ ãzį̣táŋá idéjó
rĩ sĩ ku. Ãzį̣táŋá la fẽ ịjọ́ ũnzí ãmadrį̣ rĩ kí i'dá tọndọlọ.

Ãlátáŋá ã'ị̃táŋá sĩ rĩ

21 Ú'dî'da gẹ̃rį̃ Ãdróŋá 'bã ãma ã'ị̃jó 'bãjó ãlá ru ĩ'di be rĩ i'da ĩ'di ãmaní
'bo, ịjọ́ ãzí ĩ'diní ãzį̣táŋá be la 'dáyụ, ãzį̣táŋá Mụ́sã drį̣ ãzíla nábį̃ abe rĩ
nze kí ịjọ́ drį̃ la gá rá.

---

† **3:4** Zãbụ́rį̃ 51:4 * **3:8** Ịjọ́ vásĩ 3:1-8 gá 'dĩ umvitáŋá la Rụ́mį̣ 6 gá. † **3:12** Zãbụ́rį̃ 14:1-3; 53:1-3; Ẹ̀kị̀lĩzẹ̀sĩ̀tị̀ 7:20 † **3:13** Zãbụ́rį̃ 5:9 † **3:13** Zãbụ́rį̃ 140:3 † **3:14** Zãbụ́rį̃ 10:7 † **3:17** Ĩsáyã 59:8 † **3:18** Zãbụ́rį̃ 36:1

22 Ãlátáŋ́á 'dĩ angá Ãdróŋ́á drḩ̃ ã'ḩ̃táŋ́á Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, 'dĩ 'bá pírí ĩ'di ã'ḩ̃lépi rá 'dĩ 'baní, uyaŋ̨ã kóru.
23 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí idé kí ũnzí rá, ãzíla icó kí calé d̃ḩ̃zã Ãdróŋ́á drḩ̃ gá rĩ gá ku.
24 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, lẽtáŋ́á uyaŋ̨ã kóru Ãdróŋ́á ãni ĩ'di 'bã fẽlé ḩ̃sálḩ̃ Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ sĩ rĩ la ãma unze drḩ̃lẹ́mmgbọ fẽjó ãmaní nĩ.
25-26 Ãdróŋ́á fẽ ĩ'di ãmaní ídétáŋ́á ru ḩ̃jọ́ ũnzí idéjó, ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãrí ĩ'didrḩ̃ gá rĩ 'bã adru rú sĩ gẽ̃rḩ̃ 'bá 'bã ḩ̃jọ́ ũnzí kî trũjó rĩ rú, ĩ'bã kí ã'ḩ̃táŋ́á 'bãjó ĩ'di agá rĩ sĩ. Ãdróŋ́á idé ḩ̃jọ́ 'dĩ íni la sĩ i'dajó la 'bá 'baní 'i ãlá ru. Ụ́'dụ́ ándrá alḩ̃lépi 'bo 'dã kí sĩ Ãdróŋ́á nzḩ̃ ándrá tḩ̃ ku, ãzíla 'bã ándrá ásḩ̃ ḩ̃jọ́ ũnzí 'bádrḩ̃ gá rĩ kí drḩ̃ gá ku. Wó ú'dî'da íni mḩ̃fḩ̃ la dó mmgbọ sĩ ãzḩ̃ ngajó 'bá ũnzí idélépi 'dĩ kí drḩ̃ gâ sĩ ãlãpĩtĩ ĩ'didrḩ̃ gá rĩ i'dajó. Gẽ̃rḩ̃ 'dĩ sĩ Ãdróŋ́á la i'da la ãmaní 'i Ãdróŋ́á 'i, 'i ãlá ru, ãzíla 'i 'bá pírí Yẹ́sṹ ã'ḩ̃lépi rá rĩ kí 'bã ãlá ru ãrí ĩ'didrḩ̃ gá rĩ sĩ.
27 Ãko ãma dó sĩ ãma ḩ̃pḩ̃jó ãfó sĩ rĩ ã'du yã? Ãko ãzí yụ. Ásḩ̃sḩ̃ŋ́á ḩ̃jọ́ 'dĩ drḩ̃ gá rĩ ífí íngoní? Lẽ ãma ũbĩ kí ãzḩ̃táŋ́á 'bã vú yã? Yụ, rá la lẽ ã'bã ásḩ̃ ã'ḩ̃táŋ́á drḩ̃ gá.
28 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãma jọ la Ãdróŋ́á lã ãma ãlá ru 'bá ĩ'di ãni la rú ã'ḩ̃táŋ́á sĩ adru ãzḩ̃táŋ́á vú ũbĩjó rĩ sĩ la ku.
29 Ãdróŋ́á ĩ'di Ãdróŋ́á 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ 'bã ãni á'dû̃sĩ yã? Adru Ãdróŋ́á 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ 'bã ãni ĩndĩ ku yã? Ẽ, ĩ'di 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ 'bã ãni ĩndĩ.
30 Ãdróŋ́á ĩ'di ãlu, 'bá ĩtãrãlé rá rĩ kí lãlépi ãlá ru ã'ḩ̃táŋ́á sĩ rĩ 'i, ãzíla 'bá ĩtãrãlé ku rĩ kí lãlépi ãlá ru ã'ḩ̃táŋ́á sĩ rĩ 'i.
31 Ãma dó ãzḩ̃táŋ́á anu ã'ḩ̃táŋ́á sĩ rá yã? 'Dĩ 'bã áni ku. Be la rá la ãma ãzḩ̃táŋ́á inga ụrụgá sĩ ĩ'diní ũkpó fẽjó.

4

Ḩ̃bụrahḩ̃mũ̃ lãjó 'bá ãlá ru ã'ḩ̃táŋ́á sĩ rĩ

1 Ãma kí jọ la ãmã áyḩ̃pḩ̃ Ḩ̃bụrahḩ̃mũ̃ sĩ íngoní yã? Ḩ̃jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí ándrá ã'du?
2 Údrĩ ájẹ́ Ḩ̃bụrahḩ̃mũ̃ lã agá 'bá mgbã rú la ãzḩ̃ ĩ'di 'bã ngalé rĩ sĩ, ĩ'di ájẹ́ ru ḩ̃pḩ̃ agá ãfó sĩ 'bá 'bá ru rĩ nî, wó adru Ãdróŋ́á drḩ̃lẹ́ gá ku.
3 Ḩ̃jọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋ́á drḩ̃ agá rĩ jọ, "Ḩ̃bụrahḩ̃mũ̃ ã'ḩ̃ Ãdróŋ́á 'i rá, lã dó sĩ ĩ'di 'bá mgbã rú." †
4 'Bá drĩ ãzḩ̃ nga, ála ĩ'diní sĩlíngĩ ũyá ru sĩ ĩ'di ũfẽjó rĩ fẽ, adru úfẽ ĩ'diní sĩlíngĩ 'dĩ ĩsá ru la ku wó ĩ'di 'bã ãzḩ̃ ngajó rĩ sĩ.
5 Wó 'bá ãzí drĩ ãzḩ̃ nga ku, drĩ ru ásḩ̃ 'bã Ãdróŋ́á 'bá ũnzí rĩ trũlépi rá rĩ drḩ̃ gá, ã'ḩ̃táŋ́á ĩ'didrḩ̃ gá rĩ sĩ ála ĩ'di lã 'bá ãlá la rú.
6 Dãwụ́dḩ̃ sĩ vâ bụ́kũ̃ Zãbụ́rḩ̃ drḩ̃ agá, drḩ̃lẹ́ba 'bá Ãdróŋ́á 'bã lãlé 'bá ãlá ru ãzḩ̃ nganá sĩ ku rĩ drḩ̃ gá:
7 "Drḩ̃lẹ́ba 'bá ḩ̃jọ́ ũnzí ĩ'didrḩ̃ rĩ kí
trũjó rá rĩ ní,
ãzíla vâ sĩ ḩ̃jọ́ ũnzí ĩ'didrḩ̃ rĩ kí drḩ̃ akujó cí rĩ nî.
8 Drḩ̃lẹ́ba 'bá Ãdróŋ́á 'bã sĩ

† **4:3** Í'dóŋ́á 15:6

ḭjọ́ ũnzí ĩ'didrḭ̃ rĩ kí lãjó ĩ'di drḭ̃ gá ḭ̃dḭ̃ ku rĩ nî.” †
9 Drḭ̃lẹ́ba 'dĩ 'bá ĩtãrãlé rá rĩ 'baní á'dụ̃sĩ yã, jõku 'bá ĩtãrãlé ku rĩ 'baní
ĩndĩ yã? 'Dã ḭjọ́ ãmã jọlé rĩ, Ãdróŋ́ã lã dó sĩ Ịbụrahḭ́mṵ̃ 'i 'bá mgbã rú
ã'ḭ̃táŋ́ã ĩ'didrḭ̃ sĩ.
10 Ãdróŋ́ã lã ándrá Ịbụrahḭ́mṵ̃ 'i 'bá ãlá ru la ĩtãrã 'dĩ sĩ ĩ'di 'bo yã jõku
ĩtãrã drĩ ĩ'di 'dĩ sĩ ku? Úlã Ịbụrahḭ́mṵ̃ 'i 'bá ãlá ru la 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku.
11 Ĩtãrã ĩ'di vúlé vúlé ru, ãzíla ĩ'didrḭ̃ ĩtãrãŋ́ã rĩ ĩ'di ícétáŋ́ã ru i'dajó la
ĩ'di 'bã ã'ḭ̃táŋ́ã sĩ Ãdróŋ́ã lã ĩ'di 'bá ãlá la rú 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku rĩ sĩ.
Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ịbụrahḭ́mṵ̃ dó sĩ átẹ́pḭ rú 'bá pírí Ãdróŋ́ã ã'ḭ̃lépi rá ĩtãrãlé ku rĩ
'baní, ála dó sĩ kí lã 'bá ãlá la kí rú.
12 Ãzíla Ịbụrahḭ́mṵ̃ vâ átẹ́pḭ 'bá ĩtãrãlé rá rĩ 'bã ãni, lú kí ru ĩtãrãjó rá
rĩ sĩ la ku, wó ĩ'bã kí acḭjó ã'ḭ̃táŋ́ã Ịbụrahḭ́mṵ̃ drḭ́ ándrá Ãdróŋ́ã 'bã sĩ ĩ'di
lãjó 'bá ãlá ru ịsṵ́ 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku rĩ agá rĩ sĩ.
13 Ãdróŋ́ã azḭ ḭjọ́ Ịbụrahḭ́mṵ̃ ní drḭ̃lẹ́ ĩ'didrḭ̃ abe ṵ̃nọ́kṵ́ fẽjó ĩ'badrḭ̃ adru
ĩ'bã kí ãzḭ́táŋ́ã Ãdróŋ́ã drḭ̃ vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, wó rá la ĩ'di 'bã Ãdróŋ́ã ã'ḭjó
rĩ sĩ, lã dó sĩ ĩ'di ãlá ru ã'ḭ̃táŋ́ã sĩ.
14 Ḭjọ́ Ãdróŋ́ã 'bã azḭlé rĩ údrĩ dó ịsṵ́ la ãzḭ́táŋ́ã Ãdróŋ́ã drḭ̃ tãmbajó rĩ sĩ,
ífí la ã'ḭ̃táŋ́ã dó ãzḭ̃ kóru, ḭjọ́ 'dĩ sĩ azḭŋ́ã Ãdróŋ́ã drḭ̃ ĩ'di vâ ãzḭ̃ kóru.
15 Ãzḭ́táŋ́ã la âdrã Ãdróŋ́ã drḭ́ gá rĩ ají, wó ãzḭ́táŋ́ã drĩ adru yụ 'bá ãzí
ãzḭ́táŋ́ã nũlépi la yụ.
16 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ḭjọ́ azḭlé rĩ la ru idé rá la ã'ḭ̃táŋ́ã sĩ, ḭjọ́ azḭlé 'dĩ tu pá ũkpó ru
la lẽtáŋ́ã uyanâ kóru Ãdróŋ́ã drḭ́ rĩ sĩ drḭ̃lẹ́ Ịbụrahḭ́mṵ̃ drḭ̃ 'banî. Adru 'bá
ãzḭ́táŋ́ã fẽjó ĩ'baní rĩ 'baní á'dụ̃sĩ ku, wó 'bá ã'ḭ̃táŋ́ã Ịbụrahḭ́mṵ̃ drḭ̃ agá 'dĩ
'baní pírí ĩ'di 'bã adrujó átẹ́pḭ ãmadrḭ́ gá úríndí agá rĩ 'i rĩ sĩ.
17 Ḭjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, “Á'bã mi adrujó átẹ́pḭ sṵ́rṵ́ ũ'bí 'dĩ 'bã
ãni.” † Ĩ'di ãmã átẹ́pḭ Ãdróŋ́ã ĩ'di 'bã ã'ḭlé rĩ drḭ̃lẹ́ gá Ãdróŋ́ã 'dĩ ĩ'di 'bã
ã'ḭlé rĩ vâ 'bá drãlépi rá rĩ kí adrílépi, ãzíla ũkpõ ĩ'didrḭ̃ gá rĩ sĩ ãko 'dáyụ
rĩ agá ãko ãzí cí la 'bãlépi rá rĩ 'i.
18 Ãdróŋ́ã la mụ azḭlé Ịbụrahḭ́mṵ̃ ní, “Mi mụ adrulé átẹ́pḭ sṵ́rṵ́ ũ'bí
ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dĩ 'bã ãni,” Ịbụrahḭ́mṵ̃ 'bã ásḭ ãzíla ã'ḭ̃ ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ
rá. Ãdróŋ́ã jọ ándrá vâ ĩ'diní, “Anzḭ mḭdrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ kí mụ
adrulé cécé 'dã 'bã ãni, ícó kí lãlé ku.” †
19 Ịbụrahḭ́mṵ̃ 'bã ã'ḭ̃táŋ́ã a'dé ku, ĩ'di 'bã ílí ní ca agá túrú ãlu, ĩ'diní nĩjó
la rá 'i ụrụ'bá drã dó 'bo ãzíla ũkú ĩ'di ãni Sárã de dó rá rĩ sĩ.
20 Azḭŋ́ã Ãdróŋ́ã 'bã azḭlé Ịbụrahḭ́mṵ̃ ní rĩ sĩ ĩ'di 'bã ã'ḭ̃táŋ́ã uja ru ku,
ã'ḭ̃táŋ́ã ĩ'di agá rĩ zo ũkpó ru ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́, ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé 'dĩ fẽ dó Ãdróŋ́ã ní
dḭ̃zã.
21 'Bã ĩ'di ásḭ gá ũkpó ru Ãdróŋ́ã ĩ'di ũkpó trũ ḭjọ́ ĩ'di 'bã azḭlé rĩ idéjó.
22 Ḭjọ́ 'dĩ bãsĩ, Ãdróŋ́ã 'bã Ịbụrahḭ́mṵ̃ lãjó 'bá mgbã rú ã'ḭ̃táŋ́ã sĩ 'dĩ.
23 Cécé ãma kí lãlé ḭjọ́ sĩlé rĩ agá rĩ áni “úlã ĩ'di 'bá ãlá ru,” wó ḭjọ́ sĩlé
'dĩ kí úsĩ kí Ịbụrahḭ́mṵ̃ 'bã mgbã ní á'dụ̃sĩ ku
24 vâ ãmaní ĩndĩ, ã'dusĩku ãdrĩ ã'ḭ̃táŋ́ã ãmadrḭ́ gá rĩ 'bã Ãdróŋ́ã agá, ĩ'di
ãma lã ãlá ru ã'ḭ̃táŋ́ã sĩ. Inga Yẹ́sṵ̃ Úpí ãmadrḭ̃ ídri drã agá rá.
25 Úfẽ ĩ'di drãlé ḭjọ́ ũnzí ãmadrḭ̃ kí tḭ gá inga ĩ'di ídri ru sĩ ãma 'bãjó ãlá
ru.

---

† **4:8** Zãbụ́rḭ̃ 32:1-2 † **4:17** Í'dóŋ́ã 17:5 † **4:18** Í'dóŋ́ã 15:5

5

Ásį̣ į̃gbẹ̃ ãzíla ãyĩkõ

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ála ãma lãjó 'bá trũlé ị́jọ́ ũnzí agá rá rĩ rú ã'į̃táŋ́á sĩ rĩ sĩ, ásį̣ į̃gbẹ̃ ãma drĩdríŋ̃ĩ gá Ãdróŋ́á be cí 'dĩ ãmã Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ sĩ,
2 Yẹ́sụ̃ 'bã ị́jọ́ sĩ ãma ịsụ́ drį̃lẹ́ba ndẽlépi rá rĩ ã'į̃táŋ́á sĩ 'dĩ lẽtáŋ́á uyaŋ̂ kóru ãma sĩ pá tujó ú'dĩ'da ala gá rĩ 'i. Ãzíla ãma dó ãyĩkõ idé d̩ĩzã Ãdróŋ́á ní ãma ásį̣ 'bãjó drį̃ la tẽjó rĩ sĩ.
3 Adru 'dĩ 'i á'dụ̃sĩ la ku, wó lẽ ãma u'á vâ ãyĩkõ sĩ ũcõgõ ãmã ịsụ́lé rĩ kí agá, ã'dusĩku ãnį̃ rá ũcõgõ ịsụ́jó rĩ la ãmaní ị́jọ́ tị taŋ́á fẽ,
4 ị́jọ́ tị taŋ́á la gbíyã múké rĩ fẽ, gbíyã múké ị́jọ́ ní 'bá sị jó rĩ fẽ, ị́jọ́ ní 'bá sị́jó rĩ la ásį̣ 'bãŋ́á ị́jọ́ drį̃lẹ́ gá rĩ tẽjó rĩ fẽ.
5 Ãzíla ásį̣ 'bãŋ́á ị́jọ́ drį̃lẹ́ gá rĩ tẽjó rĩ fẽ 'bání drį̃nzá ku, ã'dusĩku Ãdróŋ́á 'bã lẽtáŋ́á ĩ'didrį̣ gá rĩ ũsũlé ãma ásį̣ gá Úríndí Ãlá ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ.
6 Ãmaní u'á gá ũkpó kóru sĩ ãma pajó, Kúrísĩtõ drã ị́jọ́ ũnzí ãmadrį̣ kí sĩ sáwã múké Ãdróŋ́á ní pẽlé rĩ gá.
7 Ĩ'di ị́jọ́ ũkpó la 'bá ãzí ịsụ́jó drãjó 'bá ãlá la kẽjị́ gá. Wó 'bá ãzí icó ásį̣ imbálé ã'į̃jó sĩ drãjó 'bá múké rĩ kẽjị́ gá nĩ.
8 Wó Ãdróŋ́á i'da lẽtáŋ́á ĩ'di 'bã ãma lẽjó rĩ sáwã ãma adrujó ũnzí agá 'dã sĩ Kúrísĩtõ drã ãma sĩ.
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãrí ĩ'didrį̣ gá rĩ ní ãma trũjó ị́jọ́ ũnzí agá 'bo rĩ sĩ, ãma ãmã pa ũmbã Ãdróŋ́á drį̣ rĩ agá ĩ'di rụ́ sĩ.
10 Ãma ándrá adrujó Ãdróŋ́á 'bã mẹ́rọ́'bá ru rĩ sĩ, icí tị ãma abe ĩ'diní ĩ'di 'bã ngọ́pį̃ fẽjó drãjó ãma sĩ rĩ sĩ. 'Dĩ ãzį̣ ãmbõgõ sĩ ndẽlépi rá ãmaní sĩ acájó ĩ'di 'bã kãká ru rĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó adrujó ásį̣ į̃gbẹ̃ Ãdróŋ́á drį̣ agá rĩ sĩ, ãma ãmã pa ídri Kúrísĩtõ drį̣ sĩ.
11 Adru 'dĩ 'i á'dụ̃sĩ ku, wó ãma vâ ãyĩkõ ịsụ́ Ãdróŋ́á rụ̂lé ãmã Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ rụ̃ sĩ, 'dĩ 'bá ãma tị icílépi Ãdróŋ́á be kãká ru rĩ 'i.

Drã ĩ'di Ádãmũ rụ̃ sĩ ídri ĩ'di Kúrísĩtõ agá

12 Drã 'bã afíjó ũ̃ŋ́kụ́ gá 'bá ãlu rụ̃ sĩ rĩ áni, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ị́jọ́ ũnzí sĩ drã afí nĩ, drã rụ do 'bá pírí kí ã'dusĩku ĩ'bã kí ị́jọ́ ũnzí idéjó rá rĩ sĩ.
13 Drį̃drį̃ 'dĩ sĩ úfẽ drĩ ãzį̣táŋ́á ku rú, ị́jọ́ ũnzí ándrá ũ̃ŋ́kụ́ drį̃ gá 'dâ cí. Wó 'bá ãzí 'bã ándrá ásį̣ ị́jọ́ ũnzí drį̣ gá ku, ã'dusĩku ãzį̣táŋ́á fẽjó ku rĩ sĩ.
14 Wó angájó Ádãmũ ngá rĩ cajó Mụ́sã ngá rĩ, drã ándrá úpí ru 'bá pírí kí drį̃lẹ́ gá, vâ 'bá pírí ị́jọ́ ũnzí idélépi Ádãmũ áni ku ĩ'di 'bã Ãdróŋ́á tị gãjó úmgbé rĩ áni 'dĩ kî trũ pírí. Ádãmũ ándrá ícétáŋ́á ru 'bá mụlépi amụ́lépi rĩ 'i.
15 Wó fẽtáŋ́á Ãdróŋ́á 'bã fẽlé rĩ adru ị́jọ́ ũnzí rĩ áni ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú drĩ kí táni ũdrã agá ị́jọ́ ũnzí 'bá ãlu drį̣ sĩ rá tí, wó lẽtáŋ́á Ãdróŋ́á drį̣ uyaŋ̂ kóru rĩ ndẽ rá, ãzíla fẽtáŋ́á ĩ'di ãni 'bá ũ'bí 'baní lẽtáŋ́á ĩ'di ãni uyaŋ̂ kóru 'bá ãlu rụ̃ sĩ 'dĩ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ sĩ rĩ ndẽ vâ rá.
16 Fẽtáŋ́á Ãdróŋ́á 'bã fẽlé rĩ adru ị́jọ́ ũnzí 'bá ãlu 'bã idélé rĩ 'bã ị́jọ́ ajílé rĩ áni ku. Ã'dusĩku ị́jọ́ lịŋ́á bĩ ị́jọ́ ũnzí vú ají ị́jọ́ lịjó drã ru 'bá nî, wó fẽtáŋ́á ãję̃ kóru ị́jọ́ ũnzí wẽwẽ rú 'dĩ vú ãbĩlépi rĩ ají dó trũtáŋ́á.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ũnzí 'bá ãlu drį̣ gá rĩ sĩ, drã acá úpí ru 'bá pírí kí drį̃lẹ́ gá. Wó ícó ị́jọ́ 'dã ũ̃'bį̃lé ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã ngalé rĩ be ku. Ãdróŋ̂ásį̣

gá lẽtáŋ́á uyaŋ̨â kóru rĩ ãmaní cí, ãzíla ã'ị̃ ãma Yẹ́sṹ 'bã ı̨́jọ́ sĩ rá. Ãma dó u'á ãlá ru ãzíla ãngũ na úpí ru.

18 Cécé ı̨́jọ́ ũnzí ãlu 'bã ı̨́jọ́ lı̨ŋ́á ajíjó 'bá pírí kí drı̨̃ gá rĩ áni, ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ ídétáŋ́á 'bá ãlu ãlá rĩ drı̨̃ fẽ trũtáŋ́á ídri ajíjó 'bá pírí 'banî.

19 Wó aritáŋ́á ãko ándrá 'bá ãlu drı̨̃ sĩ fẽ úlã dó sĩ 'bá pírí kí 'bá ı̨́jọ́ ũnzí idélépi la rú, aritáŋ́á 'bá ãlu drı̨̃ sĩ 'bá wẽwẽ rú kí acálé ãlá ru Ãdróŋ́á drı̨̃lẹ́ gá.

20 Ãzı̨́táŋ́á Ãdróŋ́á drı̨̃ fẽ ĩ'di 'bá 'bã ndre kí rú sĩ ı̨́jọ́ ũnzí ĩ'badrı̨́ gá rĩ kî. Wó 'bá 'bã kí mụjó ı̨́jọ́ ũnzí idéŋ̨â trũ drı̨̃ gá rĩ sĩ, lẽtáŋ́á uyaŋ̨â kóru Ãdróŋ́á drı̨́ rĩ la vâ tụ drı̨̃ gá drı̨̃ gá.

21 Į́jọ́ ũnzí 'bã ãngũ najó 'bá pírí kí drı̨̃lẹ́ gá drã fẽjó rĩ áni, wó lẽtáŋ́á uyaŋ̨â kóru Ãdróŋ́á drı̨́ rĩ la ãngũ na ı̨́jọ́ pı̨rı̨ rĩ agâ sĩ, sĩ ãmaní ídri ukólépi ku Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ fẽjó.

6

Drãjó rá ı̨́jọ́ ũnzí sĩ wó adrujó ídri Kúrísĩtõ be

1 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ, lẽ ãma idé kí ı̨́jọ́ ũnzí jã 'dâ, lẽtáŋ́á uyaŋ̨â kóru Ãdróŋ́á drı̨́ rĩ 'bãngá dó sĩ ı̨̃dı̨́-ı̨̃dı̨́ yã?

2 Ãluŋ́á la 'dáyụ! Ãmaní ũdrãjó ı̨́jọ́ ũnzí sĩ 'bo rĩ sĩ, ı̨́jọ́ ũnzí 'bã ũkpó dó ãma drı̨̃ gá yụ, ãzíla ãma icó dó u'álé pálé la gá ı̨̃dı̨́ ku.

3 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ãnı̨̃ kí rá ãndá ãma 'bá bãbṹtı̨́zı̨̃ bĩlépi sĩ acájó Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá 'dĩ, ãbĩ kí bãbṹtı̨́zı̨̃ fijó drã agá rĩ gá ku yã?

4 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, îsı̨̃ dó ãma ĩ'di trũ bãbṹtı̨́zı̨̃ sĩ fijó drã agá icéjó la ãmaní cécé Kúrísĩtõ ingajó ídri drã agá rá ũkpó dı̨̃zã rú Átẹ́pı̨̃ drı̨́ gá rĩ sĩ rĩ ãmã mgbã dó vâ sĩ u'á ídri ú'dí la agá.

5 Ãma dó ãma icíjó ĩ'di trũ drã ĩ'didrı̨̃ agá 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ ãma vâ ãma icí ĩ'di trũ ãlu ídri ú'dí rĩ agá ángáŋ́á ĩ'di 'bã angájó rĩ sĩ.

6 Ãnı̨̃ dó rá ádrízã ãmadrı̨́ ṹkụ rĩ îpa ĩ'di mũsãlá'bã sı̨́ gá ĩ'di be, ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ ụrụ'bá ãmaní ı̨́jọ́ ũnzí trũ rĩ 'bã ı̨́jọ́ 'bã ukó dó rá, ãma adru ru dó sĩ ãtí'bó ı̨́jọ́ ũnzí ãni ku.

7 Ã'dusĩku 'bá drãlépi 'bo rĩ útrũ ĩ'di ı̨́jọ́ ũnzí agá rĩ sĩ 'bo.

8 Ú'dî'da ãdrĩ drã Kúrísĩtõ be, ãma ã'ị̃ rá ãma mụ u'álé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá.

9 Ánı̨̃ dó rá Kúrísĩtõ 'bã angájó ídri drã agá rá rĩ áni, icó dó drãlé ı̨̃dı̨́ ku, drã 'bã ũkpõ ãzí ĩ'di drı̨̃ gá ı̨̃dı̨́ la 'dáyụ.

10 Kúrísĩtõ drã pâlé ãlu sĩ ı̨́jọ́ ũnzí ndẽjó icó drãlé ı̨̃dı̨́ ku, wó ĩ'di ú'dî'da íni ídri rú Ãdróŋ́á be.

11 Gẹ̃rı̨̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩlã ĩmi ı̨́jọ́ ũnzí sĩ 'bá drãlépi rá rĩ rú, ı̨́jọ́ ũnzí 'bã ũkpó dó ĩmi drı̨̃ gá yụ, wó ĩmi dó sĩ u'á ídri rú Ãdróŋ́á be Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ sĩ.

12 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ı̨́jọ́ ũnzí 'bã adru úpí ru ụrụ'bá ĩmi ãni icólépi drãlépi rá rĩ 'bã drı̨̃lẹ́ gá ĩ'diní dó sĩ ĩmi drı̨̃ cejó ı̨́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí agá ku.

13 Ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá 'bã wókõ ãzí rĩ kí sĩ ı̨́jọ́ ũnzí idéjó ãzíla cécé ãkójó ı̨́jọ́ ũnzí ãni la rú ku, wó be la rá la ĩfẽ ĩmi ãmgbã rĩ pírí Ãdróŋ́á ní cécé 'bá ajílé angájó drã agá ufílé ídri agá rĩ áni ãzíla ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá adrujó ãkójó ãlá ru sĩ Ãdróŋ́á 'bã ãzı̨́ ngajó la rú.

14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ũnzí 'bã adru ĩmi drị̃lẹ́ gá úpí ru ku, ã'dusĩku ĩmi adru
ãzị́tãŋ́á pálé gá ku, wó rá la Ãdróŋ́á 'bã lẽtãŋ́á uyaŋ̂á kóru rĩ agá.

Ãtí'bó ị̃jọ́ mgbã drị̃ gá rĩ

15 Ãdróŋ́á 'bã ãma trũjó ãzị́tãŋ́á agá 'bo rĩ sĩ, lẽ ãma idé ị́jọ́ ũnzí yã? 'Dĩ
'bã áni ku, ãma adru ãzị́tãŋ́á pálé gá ku ã'dusĩku ãma adrujó ĩ'didrị̃ lẽtãŋ́á
uyaŋ̂á kóru rĩ agá rĩ sĩ.
16 Ĩnĩ̃ ĩminí ĩmi fẽjó 'bá ãzí 'bã tị arejó rĩ la ĩmi 'bã adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó
ru rĩ ku yã? Ĩminí táni adrujó ãtí'bó ị́jọ́ ũnzí 'bá drị̃ celépi drã agá rĩ ãni
la rú tí, jõku ị̃nzị̃tãŋ́á ru Ãdróŋ́á rụ́, ị̃nzị̃tãŋ́á 'dĩ la ĩmi drị̃ ce adrujó 'bá
ãlá ru.
17 Wó ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ́á ní, ĩminí táni ándrá adru agá ãtí'bó ị́jọ́
ũnzí ãni rá tí, ĩfẽ ĩmi ásị́ pírí ímbátãŋ́á fẽlé ĩminí rĩ arejó.
18 Útrũ dó ĩmi ị́jọ́ ũnzí agá rĩ sĩ rá, ãzíla ĩmi acá dó ãtí'bó ị́jọ́ ãlá rĩ ãni.
19 Ma ị́jọ́ 'dĩ jọ tị ĩmĩ nĩ̃lé cé rĩ sĩ íni la, ã'dusĩku ũrãtãŋ́á ĩmidrị̃ 'bádrị̃ gá
rĩ ũkpõ kóru. Cécé jõ ĩmĩ ĩmi ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí rĩ kí ayújó ị́jọ́ ũnzĩkãnã
ãndị́ ru, ãzíla ãko ĩmi 'bãlépi ũkpó kóru sĩ ĩmi ã'ị̃tãŋ́á sĩ zojó ku 'dĩ kí agá.
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi angá ala gá rĩ sĩ ĩmi fẽjó ãtí'bó ị́jọ́ ãlá rĩ kí idéjó sĩ ĩmi drị̃
cejó adrujó ãlá ru.
20 Sáwã ĩminí u'ájó ãtí'bó ị́jọ́ ũnzí ãni 'dã sĩ, ãzị́tãŋ́á ãzí ándrá ĩmi drị̃
gá ĩmi idé sĩ ị́jọ́ múké Ãdróŋ́á drị̃ rĩ kí la yụ.
21 Ụ̃rõdrị̃ ĩminí ị̃sụ́lé ala gá rĩ ã'du sáwã ĩminí ị́jọ́ 'bání drị̃nzá fẽlépi 'dĩ
kí idéjó rĩ sĩ yã? Ãko 'dã kí ãmaní drã ají.
22 Wó ú'dî'da dó ĩmi unzejó ị́jọ́ ũnzí agá 'bo rĩ sĩ, ĩmi dó ãtí'bó Ãdróŋ́á
ãni, ũ̃rõdrị̃ ĩmi ị̃sụ́lé rĩ ĩminí ĩmi ídri ãlá rĩ fẽjó pírí ĩ'didrị̃ rĩ 'i. Ụ̃rõdrị̃ la
ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ 'i.
23 Ã'dusĩku ũyá ị́jọ́ ũnzí drị̃ gá rĩ ĩ'di drã, wó fẽtãŋ́á ãjẽ̃ kóru Ãdróŋ́á 'bã
fẽlé rĩ ĩ'di ídri ukólépi ku Úpí ãma ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá rĩ 'i.

7

Ị́jọ́ i'dalé ũkú ĩgbãŋ́á sĩ rĩ

1 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ĩnĩ̃ ma ị́jọ́ jọ 'bá ãzị́tãŋ́á nĩ̃lépi cé 'dĩ
'baní, ãzị́tãŋ́á la 'bá umbé cí la 'bá drị̃ adru agá ídri drã drĩ ku 'dĩ gá 'dĩ rĩ
gá ku yã?
2 Ũkú ágó rụlépi 'bo rĩ ícétãŋ́á sĩ ãzị́tãŋ́á umbé ĩ'di cí ágô be ĩ'di 'bã adru
agá ídri 'dĩ, ágô drĩ dó drã rá útrũ dó ĩ'di ãzị́tãŋ́á ágô drị̃ agá rá.
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú drĩ mụ ágó ãzí gá ị̃sụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di 'bã ágọ́bị́ kãyú rĩ drĩ ídri,
ála ĩ'di umve ãwụ́'bá. Wó ágó drị̃drị̃ rĩ drĩ dó drã rá, ãzị́tãŋ́á ãzí umbé
ĩ'di ku, adru vâ ãwụ́'bá ku drĩ táni ágó ãzí ndú la rụ agá rĩ gá
4 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ị́jọ́ bãsĩ gápi 'dĩ ãzị́tãŋ́á sĩ rĩ gá, ĩmi
ũdrã vâ 'bãngá rá, ĩminí adrujó ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị̃ 'i rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ adru
'bá ndú ingalé ídri drã agá rá rĩ áni, ãma dó sĩ ị́jọ́ mgbã Ãdróŋ́á drị̃ ãzị́
nga áyụ.
5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní ándrá u'á agá ị́jọ́ ũnzí ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kí agá, ĩlí
ũnzĩkãnã drị̃ ãzị́tãŋ́á 'bã ingalé rĩ ri ãzị́ idélé ãma ụrụ'bá gá, ị́jọ́ ãmaní
idélé rĩ kí pírí ají kí dó ãmaní drã.

6 Wó ú'dî'da ãzḭ́tãŋ́á 'bã ũkpõ dó ãma drḭ̃ gá 'dáyụ, ã'dusĩku âdrã dó ãko
ãma umbélépi mãbṹsṹ gá rĩ drḭ 'bo. Ãma icó dó sĩ ãzḭ́ ngalé Ãdróŋ́á ní
gbíyã ṹkụ ãzḭ́tãŋ́á drḭ sĩlé rĩ vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, be la rá la gẽr̃ḭ ú'dí Úríndí
drḭ gá rĩ sĩ.

Ã'dḭ 'dijó ḭ̃jọ́ ũnzí be

7 Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ yã? Ãzḭ́tãŋ́á ĩ'di ḭ̃jọ́ ũnzí yã? Yụ! Má icó ándrá
ḭ̃jọ́ ũnzí nḭ̃lé ku ãzḭ́tãŋ́á drĩ ándrá i'da la ku rĩ gá. Má icó ándrá vâ mgbã
rĩ gá ĩlí nḭ̃lé ãzḭ́tãŋ́á drĩ ándrá jọ la, “Mí idé ĩlí ku” † rĩ gá.
8 Wó ḭ̃jọ́ ũnzí ḭsṹ gẽr̃ḭ ãzḭ́tãŋ́á agâ sĩ sĩ ḭ̃jọ́ gãlé úmgbé ĩlí ãni 'dĩ kí ingajó
áma agâlé. Ãzḭ́tãŋ́á 'bã adrujó yụ rĩ sĩ, ḭ̃jọ́ ũnzí ándrá ãko ãzí ũkpó kóru
la.
9 Ma ándrá ãzḭ́tãŋ́á nḭ̃jó ku rĩ sĩ, ma ándrá ídri. Wó ãzḭ́tãŋ́á dó mụ amṹlé
'bo, ḭ̃jọ́ ũnzí amvú dó tọndọlọ ídri.
10 Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãzḭ́tãŋ́á múké ándrá lẽlé 'bã ají mání ídri rĩ ají dó mání ḭ̃jọ́
lḭŋ́á drã drḭ̃.
11 Ḭ̃jọ́ ũnzí ḭsṹ gẽr̃ḭ ãzḭ́tãŋ́á agâ sĩ, ulé dô sĩ ma rá ãzíla 'dḭ dó ma rá.
12 Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãzḭ́tãŋ́á ĩ'di 'bãngá ãlá ru, ãzíla pḭrḭ-pḭrḭ ãzíla múké
ũniyambamba rú, ḭ̃jọ́ pírí ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí abe.
13 Ḭ̃jọ́ 'dĩ 'bã ífí íngoní; ífí la ḭ̃jọ́ múké rĩ ají mání drã nĩ yã? Ãluŋ́á la
'dáyụ! Ḭ̃jọ́ ũnzí idé ḭ̃jọ́ 'dĩ nĩ; ĩ'diní ãko múké rĩ ayújó rĩ sĩ. Ḭ̃jọ́ ũnzí ají
mání drã, ĩ'di 'bã ádrízã mgbã ũnzí rĩ 'bã i'dá rú sĩ nĩ. Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãzḭ́tãŋ́á
i'da ḭ̃jọ́ ũnzí.
14 Ãnḭ̃ kí ãzḭ́tãŋ́á ĩ'di múké úríndí nî, wó má mâ ngá 'bá ũnzí ru ma 'i,
ît̃ṹndã ma ãtí'bó ru ḭ̃jọ́ ũnzí nî.
15 Ánḭ̃ ma ã'du idé yã rĩ gá ku, ã'dusĩku ḭ̃jọ́ mání lẽlé idélé rĩ má idé ĩ'di
ku, be la rá la ma ḭ̃jọ́ tá mání gãlé idélé úmgbé rĩ idé áyụ.
16 Mání ḭ̃jọ́ mâ lẽlé idélé ku rĩ idéjó áyụ rĩ sĩ, má ã'ḭ̃ dó sĩ rá ãzḭ́tãŋ́á ĩ'di
ḭ̃jọ́ múké la.
17 Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ, adru dó ma ḭ̃jọ́ 'dĩ idé ma 'i la ku, wó ĩ'di ḭ̃jọ́ ũnzí u'álépi áma
agá rĩ 'i.
18 Ḭ̃jọ́ mání nḭ̃lé rĩ ḭ̃jọ́ múké la áma agá 'dáyụ ḭ̃jọ́ ụrụ'bá drḭ̃ gá rĩ sĩ,
ã'dusĩku áma ũrãtãŋ́á agá álẽ tá ḭ̃jọ́ mgbã múké rĩ idélé áyụ. Wó má icó
dó i'dalé la ãmvé tọndọlọ la ku.
19 Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ̃jọ́ mání idélé rĩ adru dó ḭ̃jọ́ tá múké mání ũrãlé idélé rĩ 'i
ku, ĩ'di ḭ̃jọ́ ũnzí mání lẽlé idélé ku rĩ mání idélé áyụ rĩ 'i.
20 Ádrĩ dó ú'dî'da ḭ̃jọ́ mání lẽlé idélé ku rĩ idé, adru dó ma 'i ḭ̃jọ́ la idélépi
rĩ 'i ku, wó ĩ'di ḭ̃jọ́ ũnzí u'álépi áma agá rĩ la ḭ̃jọ́ 'dĩ kí idé nĩ.
21 Ḭ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãzḭ́tãŋ́á i'da mání ḭ̃jọ́ ũnzí áma agá rĩ, ádrĩ lẽ ḭ̃jọ́ múké idélé,
ḭ̃jọ́ ũnzí la áma atrḭ ḭ̃jọ́ múké 'dã idéŋ́á gá cí.
22 Má u'á ãyĩkõ sĩ áma ásḭ gá ãzḭ́tãŋ́á Ãdróŋ́á drḭ̃ kí sĩ,
23 wó má ḭsṹ áma ụrụ'bá 'bã wókõ ãzí kí ã'dḭ 'dḭ ãzḭ́tãŋ́á áma agá rĩ be
áma umbéjó ãtí'bó ru ḭ̃jọ́ ũnzí ní ḭ̃jọ́ mání idélé rĩ kí sĩ.
24 Ma áma idé ã'du rú yã! Ã'di la áma pa ũcõgõ ụrụ'bá mádrḭ̃ 'dõ drḭ̃
agá nĩ yã?

† **7:7** Ãfũŋ́á 20:17; Ãzḭ́tãŋ́á Amviŋ́á 5:21

25 Ãwã'dĩfô Ãdróŋ́á ní Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ní áma pajó ịjọ́ 'dĩ agá rĩ sĩ.
Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ũrãtáŋ́á áma ásị́ gá rĩ sĩ, ma lẽ ịjọ́ ãzịtáŋ́á Ãdróŋ́á drị́ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ kí ngalé, wó ịjọ́ ụrụ'bá drị́ gá rĩ sĩ, ma ịjọ́ ãzịtáŋ́á ịjọ́ ũnzí drị́ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ kí nga.

8

Ídri u'ájó Úríndí Ãlá rĩ agá rĩ

1 Ú'dĩ'da, 'bá u'álépi Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá rĩ kí drị̃ gá ịjọ́ lịŋ́á 'dáyụ,
2 ã'dusĩku Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ rṹ sĩ ãzịtáŋ́á Úríndí ídri drị́ gá rĩ trũ ãma ãzịtáŋ́á ịjọ́ ũnzí ãni drã drị̃ agá rĩ sĩ 'bo.
3 Ịjọ́ 'dĩ ãzịtáŋ́á Mṹsã drị̃ 'bã icólé idélé ku rĩ, ã'dusĩku ịjọ́ ũnzí ãma ụrụ'bá drị̃ 'bã ãzịtáŋ́á ũkpõ kóru. Wó Ãdróŋ́â trũ ãma ĩ'diní ĩ'di 'bã Ngọ́pị tị ãpẽjó ụrụ'bá sĩ 'bá ru, cécé ãma 'bá ịjọ́ ũnzí trũ 'dĩ kí ãni, ãzíla adrujó ídétáŋ́á ru ịjọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí sĩ. Ãdróŋ́á ayú Kúrísĩtõ drị́ gá 'dĩ 'i sĩ ịjọ́ lịjó ịjọ́ ũnzí drị́ gá.
4 Idé ịjọ́ 'dĩ íni la ịjọ́ ãlá ãzịtáŋ́á 'bã lẽlé rĩ 'bã idé kí ru ãma 'bá acịlépi ịjọ́ ụrụ'bá drị̃ kí vú gâ sĩ ku, wó Úríndí 'bã drị̃ celé nĩ 'dĩ 'baní.
5 'Bá acịlépi ịjọ́ ũnzí ụrụ'bá drị̃ kí vú gâ sĩ ĩ'bã ásị́ fẽlépi ịjọ́ ụrụ'bá 'dõ 'bã lẽlé rĩ kí vú bĩjó rĩ, kí ásị́ 'bã ịjọ́ ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí drị̃ gá. Wó 'bá acịlépi ịjọ́ Úríndí 'bã lẽlé rĩ kí vú gâ sĩ rĩ kí ásị́ 'bã ịjọ́ Úríndí 'bã lẽlé rĩ kí drị̃ gá.
6 Ịjọ́ ásị́ 'bãjó ịjọ́ ụrụ'bá drị̃ drị̃ gá rĩ la drã ají, wó ásị́sị́ŋ́á 'bãjó ịjọ́ Úríndí drị̃ drị̃ gá rĩ la ídri fẽ ásị́ ĩ̃gbẹ̃ be.
7 'Bá ásị́ 'bãlépi ịjọ́ ụrụ'bá drị̃ drị̃ gá rĩ ĩ'di mẹ́rọ́ ru Ãdróŋ́á be, 'bã ásị́ ũnzí rĩ fẽ ãrútáŋ́á ãzịtáŋ́á Ãdróŋ́á drị̃ ní tị la arejó ku.
8 'Bá ịjọ́ ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kí vú ũbĩlépi rĩ icó kí ãyĩkõ fẽjó Ãdróŋ́á ní ku.
9 Wó Úríndí Ãdróŋ́á drị̃ drĩ u'á ĩmi agá nĩ, ịjọ́ ụrụ'bá drị́ rĩ icó ĩmi drị̃ celé nĩ ku, rá la Úríndí Ãlá 'dĩ 'i. Wó 'bá ãzí drĩ adru Úríndí Kúrísĩtõ drị̃ kóru, icó adrulé 'bá Kúrísĩtõ ãni la rú ku.
10 Wó Kúrísĩtõ drĩ adru ĩmi agá nĩ, ĩmi ụrụ'bá kí mụ ũdrãlé rá ịjọ́ ũnzí sĩ, wó úríndí ĩmi agá rĩ la adru ídri ã'dusĩku ú'bã ĩ'di ãlá ru.
11 Úríndí Ãdróŋ́á drị́ Yẹ́sṹ ingalépi ídri drã agá rĩ drĩ adru ĩmi agá nĩ, Ãdróŋ́á Kúrísĩtõ ingalépi drã agá rĩ la ídri fẽ ụrụ'bá ĩmi ãni mụlépi drãlépi rá rĩ ní ĩndĩ, 'dĩ Úríndí ĩ'di ãni u'álépi ĩmi agá rĩ sĩ.
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka, ãma mọ̃rị́ trũ, adru sĩ ịjọ́ ũnzí ụrụ'bá drị́ gá rĩ idéjó la ku.
13 Ĩmi ní u'á agá ịjọ́ ũnzí ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kí agá, ĩmi ũdrã rá, wó ĩdrĩ u'á Úríndí sĩ ĩmi ídétáŋ́á ũnzíkãnã ụrụ'bá drị́ gá rĩ kí gã úmgbé ĩmi dó sĩ adru ídrị.
14 'Bá Úríndí Ãdróŋ́á drị́ gá rĩ 'bã drị̃ celé nĩ rĩ kí ála kí umve anzị Ãdróŋ́á ãni.
15 Ã'dusĩku ĩmi a'ị́ ándrá Úríndí Ãdróŋ́á drị́ gá rĩ sĩ ṹrị̃ fẽjó ĩminí, ãzíla ĩmi 'bãjó ãtí'bó ru ku, wó ĩmi a'ị́ ándrá Úríndí Ãdróŋ́á Ngọ́pị drị́ gá rĩ sĩ ĩ'di umvejó “Bãbá” ãmã Átẹ́pị.
16 Úríndí Ãdróŋ́á drị̃ 'bã mgbã rĩ la ịjọ́ jọ Úríndí ãma agá rĩ ní i'dajó la ãma anzị Ãdróŋ́á ãni.

17 Ãmaní adrujó anzị Ãdróŋ́á drị̃ kí rĩ sĩ, ãma dó mụ drị̃lẹ́ba Ãdróŋ́á
'bã tãmbalé 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi rá, ãzíla ãmbõgõ Ãdróŋ́á 'bã fẽlé Kúrísĩtõ ní rĩ
ịsụ́lé ãdrĩ ũcõgõ Kúrísĩtõ 'bã ịsụ́lé rĩ ale ĩ'di be ãma dó vâ sĩ dị̃zã ĩ'didrị̃
'dĩ ale ĩ'di be.

Dị̃zã ãma ãni drụ́zị̃ rĩ

18 Mâ ũrãjó la rĩ sĩ ãma icó ũcõgõ ãmã ịsụ́lé ú'dî'da rĩ kí ũ'bị̃lé dị̃zã ãmã
mụlé ịsụ́lé ĩndõ rĩ be ku.
19 Ãko pírí Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé 'dĩ kí ícétáŋ́á Ãdróŋ́á 'bã drụ́zị̃ anzị ĩ'didrị̃
mgbã rĩ kí i'dajó rĩ drị̃ tẽ vị sĩ.
20 Ãko pírí Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé 'dĩ kí wã kí rá, icó kí ị́jọ́ itúlé ĩ'baní rĩ kí
ịsụ́lé ku, adru ị́jọ́ ĩ'bã kí lẽjó la nĩ rĩ sĩ ku, wó ã'dusĩku Ãdróŋ́á lẽ ĩ'di 'dã
'bã áni nĩ, kí dó sĩ ásị́ 'bã tẽjó la sĩ ịsụ́jó la.
21 Ị́jọ́ 'dĩ íni la Ãdróŋ́á la ụ́'dụ́ ãzí pẽ sĩ ãko pírí ĩ'diní 'bãlé rĩ kî trũjó
umbéŋ́á ĩ'baní ŋmajó rĩ agá, ãzíla kí ajíjó dị̃zã agâ sĩ drị̃lẹ́mmgbọ fẽjó anzị
Ãdróŋ́á drị̃ 'banî.
22 Ãnị̃ kí rá ãko pírí Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé rĩ kí drị̃ cị, áwáŋ́â trũ ũkú 'bã ngọ́tị̃
tĩŋ́á 'bã ãzá tajó rĩ áni, ãzíla ãzá ĩ'di ãzá ta kpere acájó ãndrũ.
23 Adru ãko Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé 'dĩ kí á'dụ̂sĩ la ku, wó ãma vâ 'bá ĩ'di 'bã
ũri rú Úríndí ĩ'didrị̃ trũ 'dĩ, ãma ãzá ta 'a 'a rú ãmaní ụ́'dụ́ ãma 'dụjó ĩ'di
'bã anzị rú ãzíla ãma unzejó ụrụ'bá sĩ rĩ drị̃ tẽ.
24 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ãma pa ãmaní ásị́ 'bãjó rĩ sĩ. Wó ásị́ 'bãŋ́á ãko ãma
ndrelé rá 'dĩ drị̃ gá rĩ adru ásị́ 'bãŋ́á mgbã la ku. Ã'di la ásị́ 'bã ãko ú'dî'da
ĩ'didrị̃ cí rĩ drị̃ gá nĩ yã?
25 Wó ãdrĩ ásị́ 'bã ãko drĩ ãma ịsụ́lé ku rĩ drị̃ gá, ãma tẽ la ásị́ jã sĩ.
26 Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ Úríndí Ãlá rĩ la ã'ị̃táŋ́á ãkõ ãmadrị̃ gá rĩ ãzã ko nĩ, ãma
nị̃jó Ãdróŋ́á zịjó ãzíla ãma ĩ'didrị̃lé ã'du a'ị́ yã rĩ gá ku rĩ sĩ, wó Úríndí
Ãlá rĩ 'bã mgbã rĩ la ãmaní Ãdróŋ́á zị mãmálá 'bãjó nĩ, ĩ'di ãko ãzí ãmaní
icólé jọlé tị sĩ ku la.
27 Ãdróŋ́á ĩ'di ị́jọ́ 'bá ásị́ gá rĩ ndrelépi rĩ, nị̃ ị́jọ́ Úríndí 'bã ũrãlé rĩ cé
ã'dusĩku Úríndí la Ãdróŋ́á zị 'bá ãlá rĩ 'baní ị́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã ũrãlé rĩ áni.

U'ájó 'bá ị̂jọ́ ũnzí ndẽlépi rá rĩ rú

28 Ãnị̃ kí ãko pírí kí agá Ãdróŋ́á la ãzị́ nga múké 'bá ĩ'di lẽlépi rá ĩ'di 'bã
umvelé ị́jọ́ ĩ'didrị̃ gá rĩ sĩ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni,
29 ĩ'di 'bã nị̃lé ídu cé, vâ ĩ'di 'bã ũpẽlé lãlé ndú 'dĩ kí rá, 'bã i'dá kí rú cécé
ĩ'di 'bã Ngọ́pị́ áni, 'bã adru rû sĩ Ngọ́tị̃ ĩ'di ãni kãyú rĩ rú, 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi rá
'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá.
30 'Bá Ãdróŋ́á 'bã ũpẽlé lãlé ndú 'dĩ kí umve vâ kî, 'bã kí ãlá ru ĩ'di 'bã
'bá ru, ãzíla azị ĩ'baní dị̃zã ĩ'didrị̃ gá rĩ najó ĩ'ba abe.
31 Wó 'dâ rĩ gá ãma dó ã'du ị́jọ́ jọ? Ãdróŋ́á drĩ dó adru ãma ãni, 'bá ãzí
icó dó ã'dị̃ 'dịlé ãma abe ku.
32 Ãdróŋ́á drĩ dó ĩ'di 'bã Ngọ́tị̃ ãlu rĩ gã fẽlé pírí ãmaní ku, ĩ'di rú rĩ icó
dó ãmaní ãko pírí kí fẽlé cécé ĩ'di 'bã Kúrísĩtõ fẽjó ãmaní lẽtáŋ́á uyaŋ́â
kóru rĩ sĩ ku yã?
33 Ã'di la 'bá Ãdróŋ́á ãni ũpẽlé 'dĩ kí tõ nĩ yã? Ãdróŋ́á 'bã mgbã lã kí 'bá
ị́jọ́ ũnzî kóru rĩ gá nĩ.

34 'Bá icólépi ị́jọ́ lį̣lépi 'bá 'dĩ kí drį̃ gá ị́jọ́ la kí ndẽ rá rĩ ã'di 'i? Kúrísĩtõ
Yẹ́sų̃ drã rá, Ãdróŋá inga ĩ'di ídri rú, ri dó Ãdróŋá 'bã drį̣ ãndá rĩ gá, ĩ'di
mãmálá 'bã Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá ãma ị́jọ́ sĩ nĩ.
35 Ã'du la ãma drĩdríŋĩ̃ co lẽtáŋá Kúrísĩtõ drį̃ benĩ yã? Ũcõgõ yã, jõku
ị́jọ́ ũkpó cãndí fẽlépi la yã jõku ụ'dį̣ŋá 'bá ulị́jó ménéŋá sĩ rĩ 'i yã jõku ãbį̣rį̣
yã jõku lẽmẽrĩ yã jõku adrujó ãni rú drã sį̣ gá rĩ 'i yã jõku ã'dį̣ drã trũ rĩ
'i yã?
36 Cécé sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ áni:

“Ími ị́jọ́ sĩ ãma drã agá ụ́'dụ́ pírí sĩ,
'bá kí mį̣fį̃ gá ãma i'dá cécé kãbĩlõ mụlé ụlị́lé ụlị́-ụlį̃ rĩ kí áni.” †

37 Yụ, ị́jọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí ãma kí ndẽ lẽtáŋá Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã ãma lẽjó
rĩ sĩ.
38 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ánį̃ dó ãndá-ãndá ru drã, ĩdrĩ, jõ táni mãlãyíkã 'bų̃ gá rĩ kî,
úríndí ũnzí ãngũ drį̃ gá rĩ kî, ị́jọ́ ãndrũ rĩ jõku ị́jọ́ drį̃lẹ́ gâlé ru amụ́lépi rĩ
kî trũ, ãzíla ũkpõ ị́jọ́ ru idélépi rĩ abe,
39 ãngũ ụrụgâlé ru rĩ, ãngũ vų̃rų̃lé ru, ãzíla ãko pírí Ãdróŋá 'bã ũ'bãlé
'dĩ kí abe icó kí ãma drĩdríŋĩ̃ colé lẽtáŋá Ãdróŋá drį̣ ãma ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃
agá rĩ be ku.

9

Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã Ịsịrayị́lį̃ pẽjó rĩ

1 Ma ị́jọ́ mgbã jọ, ma Kúrísĩtõ ãni ãzíla má alị́ ĩnzõ ku, ũrãtáŋá mádrį̃
Úríndí Ãlá rĩ la drį̃ la ce nĩ, imbá áma ásį̣ ájọ ĩnzõ ku.
2 Áma ásį̣ gá ũcõgõ ãmbógó ru, ãzíla ma ãzá walépi ku la ta 'bá mádrį̃
ãrí ãzíla ĩzá ãlu 'dĩ kí ị́jọ́ sĩ.
3 Ị́jọ́ 'bá mádrį̃ Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá rĩ 'badrį̃ sĩ, álẽ tá Ãdróŋá 'bã wã ma rá,
ãzíla 'bã lã ma Kúrísĩtõ be ku, ị́jọ́ 'dĩ drĩ tá icó kí palé rá rĩ gá.
4 'Dĩ kí 'bá Ịsịrayị́lį̃ rú Ãdróŋá 'bã pẽlé ĩ'di 'bã anzį̣ rú rĩ kí, i'da ru dį̃zã
rú ĩ'baní rá. Tį̣ icíma ĩ'di ãni ĩ'ba abe rĩ, ĩ'diní ĩ'baní ãzį̣táŋá kí fẽjó rĩ,
ĩ'diní ĩ'baní drį̃lẹ́ba sĩ ĩ'di į̃nzį̃jó jó ĩ'di į̃nzį̃jó rĩ agá rĩ, ãzíla ị́jọ́ azį̣ŋá ĩ'didrį̃
gá rĩ kí ã'į̃jó.
5 Á'bį̣ ĩ'badrį̃ kí ándrá 'bá ĩyõ Ãdróŋá drį̃ kî, Kúrísĩtõ 'bã ízókí bãsĩ ãfũjó
'bá ru rĩ angá ĩ'ba rų̃ sĩ, ĩ'di Ãdróŋá ãko pírí kí drį̃lẹ́ gá Úpí ịcụ́lé rulé rũrũ
jã 'dâ rĩ 'i. Ámĩnã.
6 Adru ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azį̣lé rĩ ĩcẽ rá íni ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, anzį̣ pírí Ịsịrayị́lį̃ rú
'dĩ adru kí 'bá Ãdróŋá ãni la ku.
7 Ã'dusĩku adru ĩ'bã kí adrujó Ịbụrahị́mų̃ 'bã drį̃lẹ́ rĩ sĩ kí dó pírí 'bá
Ãdróŋá ãni la íni ku. Ãdróŋá jọ, “Drį̃lẹ́ mídrį̃ kí ãfũ Ĩsákã rų̃ sĩ.” †
8 Adru anzį̣ Ịbụrahị́mų̃ 'bã tį̣lé rĩ kí pírí mụ adrulé anzį̣ Ãdróŋá ãni íni
la ku, wó rá la anzį̣ Ịbụrahị́mų̃ drį̃ Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ azį̣lé ãzí rĩ kî.
9 Ị́jọ́ ándrá Ãdróŋá 'bã azį̣lé rĩ jọ, “Sáwã pẽlé rĩ agá, ma ãgõ rá ãzíla
Sárã la ngọ́tį̣ ágọ́bį̣ tĩ rá.” †
10 Adru 'dĩ 'i á'dụ̂sĩ la ku, Rẽbékã ãwų̃ anzį̣ kí į̃rį̃ ãmã áyị́pį̣ Ĩsákã nî.

† **8:36** Zãbụ́rį̃ 44:22 † **9:7** Í'dóŋá 21:12 † **9:9** Í'dóŋá 18:10, 14

11-12 Âwṹ drĩ anzḩ 'dĩ kí ku rú, idé kí drĩ vâ ḩjọ́ ũnzí jõku ḩjọ́ múké la ku
rú. Ãdróŋá jọ Rẽbékã ní, “Ngọ́tḩ kãyú rĩ la mụ adrulé vúlé rĩ pálé gá.” †
Ãdróŋá jọ ḩjọ́ 'dĩ íni la sĩ i'dajó la ĩ'di ḩjọ́ ĩ'didrḩ kí pẽ nĩ adru ãzḩ 'bá ní idélé
rĩ sĩ ku, be la umveŋá ĩ'didrḩ sĩ.
13 Cécé ḩjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Álẽ Yãkó'bõ rá, wó ángṹ Ḩsãwṹ 'i.” †
14 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ãma jọ la íngoní yã? Ãdróŋá lḩ ḩjọ́ pḩrḩ ku yã? Ãluŋá la yụ!
15 Ã'dusĩku Ãdróŋá jọ ándrá Mụ́sã ní,
“Ma ásḩ ĩgbẽ i'da 'bá mání sĩ lẽjó ásḩ ĩgbẽ i'dajó rĩ ní rá,
ãzíla ma 'bá mâ pẽlé rĩ 'bã ízákĩzã ndre rá.” †
16 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, adru dó ũrãtáŋá 'bádrḩ agá jõku ũkpõ 'bádrḩ sĩ ku, wó rá la ásḩ
ĩgbẽ Ãdróŋá drḩ sĩ.
17 Ḩjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé Fãráwũ ní rĩ áni, “Á'bã ándrá mi úpí ru la ḩjọ́ 'dĩ sĩ,
ma dó sĩ ũkpõ mádrḩ gá rĩ i'da ími agâ sĩ, sĩ rụ́kụma ajíjó mání ṹnọ́kụ́ drḩ
gá 'dâ pírí.” †
18 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá drĩ lẽ ásḩ ĩgbẽ fẽlé 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ní ĩ'di fẽ la rá ãzíla
'bá ĩ'di 'bã lẽlé 'ba are ḩjọ́ ku drḩ ũkpó rĩ ní ĩ'di drḩ ũkpõ fẽ.
19 Ĩmi ãzí ãlu icó jọlé la mání, “Ãdróŋá la ḩjọ́ ndrṹ ãma ụrụ'bá gá ã'du
ḩjọ́ sĩ? Ã'di la drḩ la atrḩ ḩjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ gá nĩ yã?”
20 Wó mi gápi 'bá ru 'dĩ, mi ã'di 'i icójó ḩjọ́ umvijó Ãdróŋá ní 'dĩ 'bã áni
yã? “Úmvú sḩlé rĩ icó jọlé la 'bá ĩ'di sḩlépi rĩ ní, ‘Ísḩ ma íni ã'du ḩjọ́ sĩ yã rĩ
gá rá yã?’ ” †
21 'Bá úmvú sḩlépi rĩ icó ũdrí ãlu 'dĩ sĩ ãko ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí sḩlé rá ãzḩ
ãmbógó la ngajó, ãzíla ãzḩ ṹ'dṹ pírí rĩ ngajó.
22 Ãdróŋá 'bã ũkpõ cí sĩ ḩjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé idélé rĩ idéjó, lẽ ũmbã ĩ'didrḩ gá
rĩ i'dajó ãzíla ũkpõ ĩ'didrḩ únḩ cé. Ri vâ ḩjọ́ 'bá ĩ'di 'bã sĩ ũmbã najó ĩ'baní
'dĩ kí talé jãjã rú táni ĩ'baní adrujó ãko mụlépi drḩ jalépi rá la rú tí.
23 Wó Ãdróŋá idé ḩjọ́ 'dĩ íni la dḩzã ĩ'didrḩ ãmbógó rĩ i'dajó, 'dĩ ándrá
ũsũlé ãma drḩ gá 'bá ĩ'di 'bã ásḩ ĩgbẽ agá rĩ, ãma 'bá ĩ'di 'bã itúlé dḩzã
ĩ'didrḩ ḩsṹlépi rĩ 'banî.
24 Ãma 'bá tá ĩ'di 'bã umvelé angájó 'bá Yãhṹdḩ rú 'dĩ kí agâlé á'dụ̂sĩ ku,
wó vâ angájó 'bá Yãhṹdḩ rú ku rĩ kí agá ĩndĩ 'dĩ.
25 Ḩjọ́ ĩ'di 'bã jọlé bṹkṹ Hõséyã drḩ agá rĩ áni,
“'Bá ándrá má ãni ku 'dĩ kí ma kí umve 'bá má ãni,
ãzíla sṹrṹ ándrá lẽlé ku rĩ ma kí umve 'bá mání lẽlé lẽlẽ rĩ kî;” †
26 ãzíla
“Ḩjọ́ 'dĩ la ru idé ĩ'di 'bã kẽjḩ gá cécé ándrá jọlé rĩ áni,
‘Ĩmi adru mâ 'bá ku,’
ála dó ĩmi umve ‘Ãdróŋá ídri rĩ 'bã anzḩ kî.’ ” †
27 Ĩsáyã awá 'bá Ḩsḩrayḩĩḩ drḩ gá rĩ kí ḩjọ́ sĩ:
“Ĩ'bã kãlãfe drĩ táni adru agá cínákí mĩrĩ tḩ gá rĩ áni tí,
ḩmbḩĩḩkọ́ la kí ru pa nĩ.
28 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí la mụ ḩjọ́
ĩ'didrḩ gá rĩ lḩlé ṹnọ́kụ́ drḩ gá kpí gbõrú ãzíla ḩjọ́ pírí kí ukójó rá.” †
29 Ándrá Ĩsáyã 'bã jọlé údu 'bo rĩ áni:

---

† **9:11-12** Í'dóŋá 25:23 † **9:13** Mãlákĩ 1:2-3 † **9:15** Ãfũŋá 33:19 † **9:17** Ãfũŋá 9:16 † **9:20** Ĩsáyã 29:16; 45:9 † **9:25** Hõséyã 2:23 † **9:26** Hõséyã 1:10 † **9:28** Ĩsáyã 10:22-23

“Úpí Ũkpó 'Dı̨́pı̨
drĩ ándrá ãmaní drį̃ı̨́ a'be agá ku la,
ãma tánõ dó cécé 'bá táwų̃́nį̃ Sõdómũ gá rĩ kí áni,
ãma tánõ dó cécé 'bá táwų̃́nį̃ Gõmórã gá rĩ kí áni.” †

Ã'ı̨́táŋ́á ãkõ 'bá Ịsı̨rayı̨́lį̃ rú rĩ 'badrį̃ gá rĩ

30 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ? 'Bá Yãhụ́dį̃ rú ku Ãdróŋ́á 'bã lãlé 'bá ãlá ru ku rĩ, úlã kí ãlá ru ã'ı̨́táŋ́á sĩ.
31 Wó 'bá Ịsı̨rayı̨́lį̃ rú, ãzı̨́táŋ́á kí vú ũbĩlépi sĩ ru lãjó 'bá ãlá ru Ãdróŋ́á drį̃ı̨́ gá rĩ ịsụ́ kí ĩ'di ku.
32 Ã'du ịjọ́? Ã'dusĩku ũbĩ kí vú la ã'ı̨́táŋ́á sĩ ku, wó ĩ'baní rĩ gá ĩ'di ãzı̨́ ngajó rĩ sĩ íni. Sı̨́ kí ru pá 'bá cécé írã 'bá pá ų̃sı̨́lépi rĩ áni rĩ ụrụ'bá gá.
33 Ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni:
“Índre drĩ, á'bã írã kúmũ rú 'bá kí pá ų̃sı̨́lépi rĩ ãngũ Zı̨yọ́nį̃ drı̨́ gá,
ãzíla írã fẽlépi la 'bá 'bã kí sĩ u'dejó rĩ 'i.
Wó 'bá ásı̨́ 'bãlépi drı̨́ la gá rĩ icó drı̨́nzá ịsụ́lé ku.” †

10

1 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka ịjọ́ ãmbógó áma ásı̨́ gá Ãdróŋ́á a'ịjó 'bá Ịsı̨rayı̨́lį̃ rú rĩ 'baní rĩ lẽ tá 'bã pa kí ru rá.
2 Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ ánį̃ 'bá 'dĩ 'bã kí ásı̨́ ãzı̨́ ngajó Ãdróŋ́á ní ũkpó sĩ rĩ gá rá, wó ásı̨́ 'bãŋ́á ĩ'badrį̃ nį̃́táŋ́â kóru.
3 Ã'dusĩku nį̃ kí ịjọ́ Ãdróŋ́á 'bã 'bá 'bãjó ãlá ru rĩ ku, kę̃ı̨́ la gá kí gę̃rį̃ ndrų̃ sĩ ru 'bãjó ãlá ru Ãdróŋ́á drı̨́ı̨́ gá ãzı̨́táŋ́á Mụ́sã drı̨́ kí vú ũbĩŋ́á sĩ, lẽ kí sĩ gę̃rį̃ Ãdróŋ́á drı̨́ ku.
4 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ de ãzı̨́ ãzı̨́táŋ́á drı̨́ gá rĩ 'bo, 'bá ĩ'di ã'ı̨́lépi rĩ kí 'bãjó 'bá ãlá ru Ãdróŋ́á drı̨́ı̨́ gá.

Patáŋ́á ĩ'di 'bá pírí 'banî

5 Mụ́sã sĩ ịjọ́ gę̃rį̃ 'bání ru 'bãjó ãlá ru ãzı̨́táŋ́á sĩ rĩ drı̨́ gá jọ, “Ídrĩ lẽ adrulé ídri míní ãzı̨́táŋ́á kí vú ũbĩjó rĩ sĩ, lẽ mí ũbĩ ịjọ́ ala gá rĩ kí vú idélé pírí.” †
6 Wó 'dĩ ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé 'bá lãjó ãlá ru ã'ı̨́táŋ́á sĩ rĩ jọ, “Mi ũrã la ími ásı̨́ gâlé, ‘Ã'di la tụ ãmaní 'bų̃ gâlé nĩ yã?’†” (Ã'di la Kúrísĩtõ ají 'bų̃ gâlé ãmaní vų̃rụ́ 'dõlé nĩ yã?)
7 “Jõku ‘Ã'di la fi vų̃rụ́ ų̃nọ́kụ́ ı̨́ndụ́ gâlé nĩ yã?’†” (wó Kúrísĩtõ angá 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdrı́ŋ́ĩ gá 'bụ́ gâlé rá).
8 Ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ĩ'di íni, “Ịjọ́ Ãdróŋ́á drı̨́ gá rĩ ĩ'di ãni rú ími andre gá 'dĩ, ími tı̨ gá ãzíla ími ásı̨́ gá,” † 'dĩ ịjọ́ ã'ı̨́táŋ́á drı̨́ gá ãmaní ũlũlé rĩ 'i.
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ídrĩ i'da la Yẹ́sų̃ ĩ'di Úpí 'i ími tı̨ sĩ, ãzíla mí ã'ı̨́ ími ásı̨́ gá Ãdróŋ́á inga ĩ'di ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdrı́ŋ́ĩ gá rá íni, mi ími pa rá.
10 Ásı̨́ sĩ 'bá la ịjọ́ ã'ı̨́ rá sĩ adrujó 'bá ãlá ru Ãdróŋ́á drı̨́ı̨́ gá, wó tı̨ sĩ ĩ'di i'da la sĩ patáŋ́á ịsụ́jó.
11 Ịjọ́ sĩlé ri jọ tọndọlọ “'Bá ásı̨́ 'bãlépi drı̨́ la gá rĩ, icó drı̨́nzá ịsụ́lé ku.” †

---

† **9:29** Ĩsáyã 1:9 † **9:33** Ĩsáyã 8:14; 28:16 † **10:5** Lẹ́vį̃ 18:5 † **10:6** Ãzı̨́táŋ́á Amviŋ́á 30:13
† **10:7** Ãzı̨́táŋ́á Amviŋ́á 30:13 † **10:8** Ãzı̨́táŋ́á Amviŋ́á 30:14 † **10:11** Ĩsáyã 28:16

12 'Bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ kí 'bá 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku rĩ kí abe adru kí ndú-ndú ku,
Úpí ãlu 'dĩ 'bã vúŋá ĩ'di Úpí ru 'bá pírí 'banî, ãzíla ĩ'di drḭ̃lẹ́ba fẽ 'bá pírí
ĩ'di rụ́ umvelépi rĩ 'banî.
13 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "'Bá pírí Úpí 'bã rụ́ umvelépi rĩ kí
ru pa rá." †
14 Wó 'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi ku rĩ kí ĩ'di rụ́ umve íngoní-íngoní ru? 'Bá kí 'bá
ĩ'bã kí sĩ ḭ́jọ́ arejó drḭ̃ la gá ku rĩ ã'ḭ̃ íngoní-íngoní ru? Ãzíla 'bá kí ḭ́jọ́ are
drḭ̃ la gá ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ̃ ũlũŋâ kóru íngoní-íngoní ru?
15 'Bá ãzí la icó mụlé 'bá 'ba rụ̃lé ḭ́jọ́ ũlũlé íngoní-íngoní ru údrĩ tḭ la pẽ
ku rĩ gá? Ãzíla ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, "'Bá ḭ́jọ́ mgbã rĩ
ajílépi rĩ pámvú ũnĩ 'dã áni yã?" †
16 Wó 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú rĩ nga kí pírí ḭ́jọ́ mgbã rĩ ã'ḭ̃lé la ku. Ĩsáyã jọ rá,
"Úpí, ã'di ã'ḭ̃ ḭ́jọ́ ãmã ũlũlé rĩ nĩ yã?"†
17 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ã'ḭ̃táŋá la amụ́ 'bã kí ḭ́jọ́ arejó rĩ sĩ, ãzíla 'bá kí ḭ́jọ́ are ḭ́jọ́
Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ ũlũjó rĩ sĩ.
18 Wó ádrĩ 'bá kí zḭ, are kí ḭ́jọ́ ku yã? Mgbã rĩ gá are kí rá.
"Ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ iré ru ãngũ drḭ̃ gá pírí 'bo,
ụ́'dụ́kọ́ ĩ'badrḭ́ gá rĩ ca kpere ṹnọ́kụ́ drḭ́ gá 'dâ pírí rá." †
19 Ázḭ vâ ḭ̃dḭ́, "Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ nḭ̃ kí ḭ́jọ́ ku yã?" Mụ́sã umvi jọ,
"Ma mụ 'bá mâ sụ́rụ́ ru 'dĩ kí fẽlé u'álé ãjã sĩ 'bá mâ sụ́rụ́ ru ku 'dĩ kí ḭ́jọ́
sĩ.
Ma fẽ la ũmbã 'bã ga ĩmi agá sụ́rụ́ ḭ́jọ́ nḭ̃lépi ku 'dĩ kí sĩ." †
20 Ĩsáyã jọ ḭ́jọ́ tọndọlọ:
"'Bá ándrá áma ndrṹlépi ku rĩ ḭsụ́ kí ma rá,
má i'da vâ ma 'bá ándrá áma ndrṹlépi ku rĩ 'baní rá." †
21 Wó Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ 'bã ḭ́jọ́ sĩ, Ãdróŋá jọ:
"Ṵ'dụ́ pírí sĩ ma áma drḭ́ aja 'bá áma gãlépi,
áma arelépi ku ãzíla kí ãgátã ga má be 'dĩ 'ba rụ̃lé." †

11

'Bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'bã ḭ̃mbḭ̃ kî

1 Ḭ́jọ́ mâ zḭlé rĩ: Ãdróŋá gã dó 'bá ĩ'didrḭ́ rĩ kí úmgbé yã? Ãluŋá la 'dáyụ!
Áma mgbã rĩ bãsĩ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú rĩ 'i, drḭ̃lẹ́ Ḭbụrahḭ́mṹ ãni sụ́rụ́ Bénzãmĩnĩ
drḭ́ rĩ.
2 Ãdróŋá gã 'bá ĩ'di ãni ándrá ĩ'di 'bã nḭ̃lé ídu cé 'dĩ kí ku. Ĩlã drĩ ḭ́jọ́
sĩlé bṹkṹ agá 'dã 'i, ḭ́jọ́ sĩlé Ĩlíyã drḭ́ gá ĩ'di 'bã sĩ unujó Ãdróŋá drḭ̃lẹ́ gá 'bá
Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ kí ḭ́jọ́ sĩ rĩ:
3 "Úpí, 'bá 'dĩ ụ'dḭ́ kí 'bá mí ãni nãbḭya rú 'dĩ kí rá, ãzíla andi kí ãlĩtárĩ
kí rá, má ace ma á'dụ̂sĩ, lẽ kí vâ gẽrḭ̃ ndrṹlé sĩ áma 'dijó rá." †
4 Ãdróŋá umvi ĩ'diní íngoní yã? "'Bá ãzí mâ tãmbalé álĩfũ ázḭ̃rḭ̃ la kí cí
'dĩ kí 'bá ãja tḭ̃lépi sĩ Bãálĩ ḭ̃nzḭ̃jọ́ ku rĩ kî." †
5 Ĩ'di vâ cécé 'dĩ 'bã áni acájó ụ́'dụ́ ãndrũ 'dõ sĩ, 'bá ḭ̃mbḭ́lḭ́kọ́ acelépi
Ãdróŋá 'bã ũpẽlé ásḭ́ ḭ̃gbḭ̃ ĩ'didrḭ́ gá rĩ sĩ rĩ kí cí.

---

† **10:13** Yọ́wẹ̃ḭ̃ 2:32 † **10:15** Ĩsáyã 52:7 † **10:16** Ĩsáyã 53:1 † **10:18** Zãbụ́rḭ̃ 19:4 † **10:19** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 32:21 † **10:20** Ĩsáyã 65:1 † **10:21** Ĩsáyã 65:2 † **11:3** 1 Ũpĩ 19:10, 14 † **11:4** 1 Ũpĩ 19:18

6 'Dĩ drĩ dó adru ásį̣ į̃gbę̃ Ãdróŋ́á drį̣ gá rĩ sĩ, ífí la adru ãzį̣ ngajó rĩ sĩ la
ku, drĩ ándrá adru 'dĩ 'bã áni, ị́jọ́ jọlé ásį̣ į̃gbę̃ sĩ rĩ adru tá ásį̣ į̃gbę̃ ku.
7 Ã'du yã? Ãko 'bá Ịsịrayị́lį̃ rú rĩ 'bã kí ndrų̃lé ásį̣ pírí rĩ sĩ rĩ ịsụ́ kí ku,
wó 'bá ũpẽlé rĩ ịsụ́ kí rá la nĩ. Ịmbį̣ la 'bã ásį̣ mba kí mbã-mbã.
8 Cécé ị́jọ́ sĩlé 'bo rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
"Ãdróŋ́á fẽ ĩ'baní úŋmĩ sĩ ị́jọ́ ũrãjó ku la,
mị́fį̣ sĩ ãngũ ndrejó ku rĩ,
bị́lẹ́ ĩ'bã kí sĩ icójó ị́jọ́ arejó ku la, kpere ãndrũ." †
9 Dãwụ́dį̃ 'bã mgbã jọ vâ rá,
"Lẽ ų̃mų̃ ĩ'badrį̣ 'bã uja kí ru ĩ'baní ímbá kí 'belépi la rú.
Gẹ̃rį̣ 'bã ãzų̃ ĩ'baní cí, ãzíla 'bã ịsụ́ kí pángá cí.
10 Lẽ mị́fį̣ la 'bã ãzų̃ kí cí, 'bã ndre kí rú sĩ ãngũ ku benĩ.
Ų̃gụ la 'bã lị kí ũcõgõ ĩ'badrį̣ kí sĩ jã 'dâ." †

Mị̃zę̃yị̃tų̃ ásé agá rĩ 'bã kénĩ icílé mị̃zę̃yị̃tų̃ lịcọ́ gá rĩ be rĩ

11 Ma zị la į̃dį̣: sį̣ kí ru pá sĩ a'déjó angájó į̃dį̣ ku yã? Ãluŋ́á la 'dáyụ!
Ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ, patáŋ́á úfẽ dó 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'banî,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̣ acá kí dó ãjã rú ị́jọ́ la sĩ.
12 Wó ị́jọ́ ũnzí Ịsịrayị́lį̃ 'badrį̣ drĩ dó adru ų̃rǫ̃drị́ ru 'bá ų̃nọ́kụ́ gá rĩ 'banî,
ãzíla ãvį̃ŋ́á ĩ'badrį̣ gá rĩ sĩ ĩ'di dó drį̃lẹ́ba rú 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'banî, ĩ'di
dó ų̃rǫ̃drį̣ ãmbógó la ají ĩ'baní íngõpí!
13 Ma jọ la ĩminí ĩmi 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ, áma pẽjó 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ
'baní ų̃pígọ́ŋ́á ru rĩ sĩ, má u'á ãfó sĩ ãzį̣ mádrį̣ 'dĩ agá,
14 ị́jọ́ mání ásį̣ 'bãjó drį̃ la gá ãmbógó ru rĩ sĩ 'bá mádrį̣ kí ásį̣ ingajó 'bã
idé kí rú sĩ ãjã sĩ kí ãzí 'baní ru pajó ĩndĩ.
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'bã kí ị́jọ́ la gãjó úmgbé rĩ drĩ dó tị icíŋ́á ají ų̃nọ́kụ́ ní Ãdróŋ́á
be, ị́jọ́ ĩ'bã kí ã'į̃lé rĩ la ã'du ají? Ĩ'di ídri fẽ 'bá drãlépi rá rĩ ní angájó drã
agá.
16 'Bá drĩ Ãdróŋ́á ní ãwã'dĩfô fẽ ãkónã sĩ, ífí la ãkónã 'dã tá pírí Ãdróŋ́á
ãni, ãzíla ife ízókí kí drį̣ kí adru ãlá ru, ífí la ife 'bã kénĩ kí vâ pírí ãlá ru.
17 Kénĩ la ãzí rĩ kí údrĩ táni kí ũnũ agá rá tí, mi gápi ife ásé agá nalé ku
'dĩ 'bã kénĩ rú agbẹ́lépi 'dĩ, ágá mi amụ́lé icílé ãzí rĩ kí abe sĩ ife ãlu 'dã
'bã sụ́ nzụlé angájó ízókí la gâlé.
18 Mí ũnũ mi kénĩ 'dĩ kí sĩ ku. Ídrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá yã áni, íko ízókí
la kí ãzã ku be la rá la ízókí la kí bãsĩ ími izó nĩ.
19 Mi dó sĩ jọ la, únũ kénĩ la kí ící rú sĩ ĩ'di ife 'bã mgbã rĩ ụrụ'bá gá 'dãá
ĩndĩ.
20 Ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, únũ kí rá la ã'dusĩku ã'į̃táŋ́á ãkõ ĩ'badrį̣ sĩ. Ĩmi pá
tu ã'į̃táŋ́á sĩ, ĩmi adru ãfó sĩ ku wó rá la ų̃rį̣ 'bã rụ ĩmi nĩ.
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á drĩ ájẹ́ ife 'bã mgbã kí tãmba agá cí ku, ícó tá ĩmi
tãmbalé ãzí rĩ sĩ ku.
22 Mí ų̃'bį̃ dó drĩ ásį̣ į̃gbę̃ ãzíla ásį̣ ãcį̃ Ãdróŋ́á drį̣ ndrelé, 'bá ị́jọ́ izalépi
rĩ 'baní Ãdróŋ́á ásį̣ ãcí-ãcí, wó ĩ'di u'á ásį̣ į̃gbẹ́ sĩ míní rá la míní adrulé
ásį̣ į̃gbę̃ ĩ'didrį̣ agá rĩ sĩ, drĩ adru íni ku ála vâ ími ga ala gá 'dâ vų̃rụ́.
23 Drĩ kí pá tu ã'į̃táŋ́á ãkõ agá jã 'dâ ku, ála kí a'į̣ icílé ĩndĩ rá, ã'dusĩku
Ãdróŋ́á icó vâ kí icílé į̃dį̣ rĩ gá nĩ.

† **11:8** Ãzį̣táŋ́á Amviŋ́á 29:4; Ĩsáyã 29:10 † **11:10** Zãbụ́rį̃ 69:22-23

24 Ḭjọ́ mgbã sĩ rĩ gá, údrĩ tá ími agâ agá mḭ̃zę̃yį̰tų̃ ife zolépi ásé agá gbíyã
ásé 'a drį̰ abe rĩ trũ, gbíyã 'dĩ trũ icí mi salé sãsã ámvṵ agá mḭ̃zę̃yį̰tų̃ ife
mgbã rĩ rú rĩ be rá, ĩ'di bábá íngõpí sĩ kénĩ 'dĩ kí icíjó ife ãlu-ãlu ndú-ndú
'dĩ kí ụrụ'bá gá!

Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ pírí kí ru pa rá

25 Álẽ ĩmi adru nḭ̃táŋâ kóru ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí sĩ ku, má ádrḭ́pḭka ãzíla
má ámvọ́pḭka, ĩmi icó dó sĩ adrulé 'bá ḭjọ́ nḭ̃lépi ambamba la rú ĩmi ḭpḭjó
ku, Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ 'bã ãzí ásḭ acá kí ũkpó ru 'bo, ḭjọ́ 'dĩ kí mụ adrulé 'dĩ 'bã áni
kpere ṵ'dṵ́ pẽlé 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ 'bã kãlãfe 'baní ca agá.
26 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ pírí kí ru pa rá cécé sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drį̰ agá 'bo rĩ
áni:
"'Bá kí palépi rĩ 'bã mụjó ãfũjó Zḭ̃yọ́nḭ̃ gá rĩ sĩ,
ĩ'di mụ ásḭ ũkpõ Yãkó'bõ agâ sĩ Ãdróŋá gãjó rĩ nzelé rá.
27 'Dĩ tḭ icíma má ãni ĩ'ba abe rĩ,
mání mụjó ḭjọ́ ũnzí ĩ'badrį̰ kí wṵ̃jó rá rĩ sĩ." †
28 Ḭjọ́ mgbã Yẹ́sṵ̃ drį̰ gá rĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí Ãdróŋá 'bã mẹ́rọ́'bá ru ĩmi ḭjọ́ sĩ,
wó wókõ 'bá pẽŋá drį̰ gá rĩ sĩ, ála kí lẽ rá la, á'bḭ ĩ'badrį̰ gá rĩ kí ḭjọ́ sĩ.
29 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, fẽtáŋá Ãdróŋá drį̰ kí umveŋá abe uja kí ru ku.
30 Cécé ĩmi ándrá Ãdróŋá tḭ arejó ku rĩ áni, ĩmi ḭsṵ́ ásḭ ḭ̃gbę̃ ḭjọ́ ĩ'bã kí
Ãdróŋá tḭ arejó ku rĩ sĩ.
31 'Bá 'dĩ 'bã mgbã acá kí vâ areŋâ kóru, 'bã ḭsṵ́ kí rú vâ sĩ ú'dî'da ásḭ
ḭ̃gbę̃ Ãdróŋá 'bã ásḭ ḭ̃gbę̃ fẽjó ĩminí rĩ sĩ ĩndĩ.
32 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá umbé dó ãko pírí kí tḭ cí tḭ areŋá ãko ĩ'badrį̰ sĩ, 'bá
'bã ḭsṵ́ kí rú sĩ ásḭ ḭ̃gbę̃ ĩ'didrį̰ gá 'bá pírí 'baní rĩ 'i.

Ãdróŋá ḭcṵ́jó

33 Ũndũwã Ãdróŋá drį̰ 'bã málĩ la ala gá rĩ abe, ãzíla ḭjọ́ nḭ̃ŋá, ḭjọ́ vãŋâ trũ
rĩ kḭ́rḭ la 'dã áni!
'Bá ãzí icó ḭjọ́ ĩ'di 'bã lḭlé rĩ ndrṵ̃lé ku.
'Bá ãzí icó vâ gę̃rį̰ ĩ'didrį̰ kí vú ũbĩlé ku.
34 "Ã'di nḭ̃ ḭjọ́ Úpí ásḭ gá rĩ cé la nĩ yã?
Jõku ã'di la icó ĩ'diní ḭjọ́ amálé nĩ yã?" †
35 "Ã'di fẽ Ãdróŋá ní ãko
sĩ ĩ'diní ãrígọ́tḭ la ũfẽjó ĩ'diní rá la nĩ yã?" †
36 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, angájó ĩ'di rṵ̃lé, ĩ'di rṵ̃ sĩ ãzíla ãko pírí kí ĩ'di ãni.
Dḭ̃zã 'bã adru kí ĩ'diní jã 'dâ! Ámĩnã.

12

Ídétáŋá Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ

1 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ, ma mãmálá
'bã ĩmi rṵ́ Ãdróŋá 'bá ásḭ ḭ̃gbę̃ ndrṵ̃lépi rĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá pírí ídétáŋá ru
ídri rú ãlá ru ãko ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní rá ri rú, 'dĩ ãzḭ̃ ĩminí ngalé ĩ'di
ḭ̃nzḭ̃jó úríndí sĩ rĩ 'i.

---

† **11:27** Ĩsáyã 59:20-21; 27:9; Yẽrẽmíyã 31:33-34 † **11:34** Ĩsáyã 40:13 † **11:35** Yọ́'bṵ̃ 41:11

2 Lẽ ĩmi adru 'bá ṹṇ́ọ́kṵ́ ú'dî'da 'dĩ drḩ̃ gá rĩ kí áni ku, wó ĩmi uja ĩmi ásḩ̃ ĩ'bã ĩmi ádrízã ú'dí ru. Ĩmi dó sĩ icó ḩ́jọ́ Ãdróṇ́á 'bã lẽlé rĩ nḩ̃jó ãzíla ḩ́jọ́ múké Ãdróṇ́á 'bã lẽlé rĩ amájó.
3 Lẽtáṇ́á uyaṇ́â kóru Ãdróṇ́á 'bã fẽlé mání rĩ sĩ, ma jọ la ĩmi ãlu-ãlu ní 'dĩ 'bã áni: ĩmi ũrã ḩ́jọ́ ĩmidrḩ̃ gá rĩ kí ãmbógó ru ndẽ 'bá ãzí kí ḩ́jọ́ rá la ku, wó be la rá la ĩmi ũrã drĩ ḩ́jọ́ ĩmidrḩ̃ 'bã adru amáṇ́á múké la trũ, ã'ḩ́táṇ́á Ãdróṇ́á 'bã fẽlé ĩminí rĩ sĩ.
4 Cécé ụrụ'bá 'bã ĩsélé ndú-ndú 'dĩ 'bã kí ụrụ'bá ãlu idélé rĩ 'bã áni, ĩsélé ãlu-ãlu 'dĩ nga kí pírí ãzḩ̃ ãlu la áyụ ku.
5 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma gápi 'bá ũ'bí ru Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá 'dĩ, ící ãma ụrụ'bá ãlu rú. Ãma dó sĩ 'bá pírí ãni.
6 Lẽtáṇ́á uyaṇ́â kóru fẽlé ãma ní rĩ sĩ, fẽtáṇ́á ãmadrḩ̃ kí ndú-ndú. 'Bá fẽtáṇ́á ḩ́jọ́ nábḩ̃ drḩ̃ jọ́jó rĩ drḩ́ rĩ fẽjó rĩ 'bã ayú ĩ'di cécé fẽlé ã'ḩ́táṇ́á ĩ'didrḩ̃ vú sĩ rĩ áni.
7 Drĩ adru 'bá íyóṇ́á ãni, lẽ 'bã nga ãzḩ̃ la ásḩ́ pírí sĩ, jõ 'bá imbájó, lẽ 'bã imbá ímbátáṇ́á ásḩ́ pírí sĩ.
8 Drḩ̃ adru 'bá 'bã ãvá ingajó, 'bã nga ĩ'di ũkpó sĩ, jõku drĩ adru ãko fẽjó 'bá ḩ́jọ́ 'bã ndẽlé rá rĩ kí ãzã kojó, lẽ 'bã fẽ ásḩ́ mgbã sĩ, drĩ adru adrujó drḩ̃lẹ́ ru, lẽ 'bã ce 'bá kí drḩ̃ ásḩ́ mgbã sĩ, ãzíla jõku ásḩ́ ḩ̃gbẹ̃ i'dajó, 'bã i'da ĩ'di ãyĩkõ sĩ.

Lẽtáṇ́á

9 Lẽtáṇ́á 'bã adru mũlũmbẽ kóru. Ĩngṹ ḩ́jọ́ ũnzí rĩ ũnzí, ĩmi ĩbĩ ĩmi ḩ́jọ́ múké rĩ vú gá.
10 Ĩ'bã ásḩ́ ĩmi ãlu-ãlu drḩ̃ gá lẽtáṇ́á ádrḩ́pḩ́ rú rĩ sĩ. Ĩru ĩmi ĩmi drĩdríṇ̃ĩ gá.
11 Ĩmi adru ũvú ku, wó ãvá ĩmi ãni úríndí drḩ̃ gá rĩ 'bã adru ũkpó ru sĩ ãzḩ̃ ngajó Úpí nî.
12 Ĩmi adru ãyĩkõ sĩ ásḩ́ 'bãṇ́á ĩmidrḩ̃ gá rĩ sĩ, ĩ'bã ĩmi ásḩ́ ũkpó ru ũcõgõ agá, ã'ḩ́táṇ́á sĩ Ãdróṇ́á zḩ̃jó.
13 Ĩmi ale ãko ĩmĩ sĩ adrujó rĩ kí 'bá Ãdróṇ́á drḩ̃ ãko lẽlépi rĩ kí abe. Ĩmi adru ĩndrã kóru ĩmi drĩdríṇ̃ĩ gá.
14 Ĩwi sṹsṹ múké rĩ 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi rĩ 'banî. Ĩwi ĩ'baní sṹsṹ múké rĩ áyụ, ĩwã kí ku.
15 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ 'bá u'álépi ãyĩkõ sĩ rĩ kí abe, ĩmi awá 'bá awálépi rĩ kí abe.
16 Ásḩ́sḩ́ṇ́á ĩmi u'ájó rĩ 'bã ají kí ru ãlu, ĩmi u'á ãfó sĩ ku, wó ĩmi ã'ḩ́ ĩmi icíjó 'bá vṹrṹ́lẹ́ rĩ kí abe ãlu. Ĩmi ḩ́pḩ́ ĩmi sĩ ĩmi 'bãjó ụrụgá ĩmi drḩ̃ sĩ ku.
17 'Bá ãzí drĩ ĩmi idé ũnzí, ĩmi umvi ãrígọ́tḩ́ la vâ sĩ ĩ'di idéjó ũnzí ku. Ĩmi ṹ'bḩ̃ ḩ́jọ́ kí idélé ũndũwã sĩ 'bá pírí kí mẹ́lẹ́tḩ́ gá.
18 Drĩ icó rá wókõ mídrḩ̃ sĩ mí ṹ'bḩ̃ u'álé 'bá pírí kí abe ásḩ́ ḩ̃gbẹ̃ sĩ.
19 Mâ wọ̃rḩ́ka, ĩmi ũfẽ ãrígọ́tḩ́ ku, wó kẹ̃ḩ́ la gá ĩmi a'be ũmbã Ãdróṇ́á drḩ̃ 'bã de ḩ́jọ́ pírí kí nĩ. Ḩ́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Ma ãrígọ́tḩ́ la ũfẽ ma 'i, ãrígọ́tḩ́ ũfẽjó rĩ ḩ́jọ́ la má ãni,” † Úpí jọ nĩ.
20 'Dĩ 'bã kẹ̃ḩ́ gá:
“Mî mẹ́rọ́'bá drĩ adru ãbḩ́rḩ́ sĩ, lẽ ífẽ ĩ'diní ãko nalé;
ḩ́yḩ́vḩ́ ndẽjó ĩ'di rá, lẽ ífẽ ĩ'diní ḩ́yḩ́ mvụlé.

† **12:19** Ãzḩ́táṇ́á Amviṇ́á 32:35

Ḭjọ́ míní idélé ĩ'diní 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ mi drḭ̃nzá fẽ ĩ'dinî.” †
21 Ḭjọ́ ũnzí 'bã ndẽ jõ ĩmi ku, wó rá la ĩndẽ ḭjọ́ ũnzí rĩ ḭjọ́ múké rĩ sĩ.

13

'Bá drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó

1 'Bá pírí 'bã ḭ̃nzḭ̃ kí ḭjọ́ 'bá ũpi rú 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ, ã'dusĩku ãzḭ́tãŋ́ã ãzí ru 'bãlépi Ãdróŋ́ã 'bã tḭ kóru la 'dáyụ ãzíla ãmbógó pírí kí Ãdróŋ́ã ũ'bã kí nĩ.
2 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzḭ́tãŋ́ã ãmbógó sụ́rụ́ drḭ̃ celépi rĩ drḭ̃ kí gãlépi úmgbé rĩ, gã Ãdróŋ́ã tḭ úmgbé, wó kí pángá ḭsụ́ rá.
3 'Bá ũpi rú ũ̃rḭ̃ fẽlépi 'bá ḭjọ́ idélépi múké la 'baní la yụ, wó rá la kí ũ̃rḭ̃ fẽ 'bá ḭjọ́ izalépi rĩ 'banî. Ĩlẽ adrulé 'bá ũpi rú 'dĩ kí abe ḭjộ kóru, drḭ̃lẹ́mmgbọ agá ũ̃rḭ̃ kóru yã? Lẽ ĩmi idé ḭjọ́ ãzḭ́tãŋ́ã 'bã lẽlé rĩ 'i ála ĩmi ḭjọ́ 'bã ãmbógó ru rá.
4 Ã'dusĩku ĩ'di ãtí'bó Ãdróŋ́ã drḭ̃ ĩmi ãni ḭjọ́ múké idélépi rĩ 'i. Wó ĩdrĩ ḭjọ́ iza rá, ĩmi u'á ũ̃rḭ̃ sĩ adru ménéŋ́ã ĩ'didrḭ̃ ũpũ drḭ̃ ĩ'di 'bã drḭ̃ gá rĩ ãzḭ̃ kóru la ku. Ĩ'di ãtí'bó Ãdróŋ́ã drḭ̃, drḭ̃lẹ́ pángá Ãdróŋ́ã drḭ̃ 'bã ãzḭ̃ ngalépi 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'baní pángá fẽjó rĩ.
5 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di ḭjọ́ pḭrḭ la ãmaní ãzḭ́tãŋ́ã 'bá ũpi rú 'dĩ 'badrḭ̃ gá rĩ kí arejó, adru ũ̃rḭ̃ pángá Ãdróŋ́ã drḭ̃ gá rĩ sĩ la ku, wó vâ ḭjọ́ ãma ásḭ̃ 'bã lũlé ãmaní rĩ sĩ.
6 'Dĩ bãsĩ ḭjọ́ ĩmĩ sĩ mũ̃sọ́rọ̃ 'bejó rĩ 'i, 'bá ãzḭ́tãŋ́ã drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ kí ãtí'bó Ãdróŋ́ã ãni la kî, kí ru fẽ pírí ãzḭ̃ la ngajó.
7 Ĩfẽ 'bá drḭ̃lẹ́ ru rĩ 'baní ãko ãlu-ãlu ĩmi trũ adrujó ĩ'baní rú rĩ ĩ'badrḭ̃, drĩ adru mũ̃sọ́rọ̃ ĩfẽ ĩ'di, drĩ adru ãrútãŋ́ã ĩfẽ ãrútãŋ́ã, drĩ adru ḭ̃nzḭ́tãŋ́ã, ĩfẽ ḭ̃nzḭ́tãŋ́ã.

Ĩmi u'á lẽtãŋ́ã sĩ ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ dó ãni rú

8 Ĩmi adru ḭjọ́ trũ 'bá ãzí abe ku, ndẽlépi pírí rá rĩ lẽtãŋ́ã ĩminí ĩmi lẽjó rĩ 'i: 'bá ĩ'di 'bã kãká lẽlépi rĩ idé ḭjọ́ pírí ãzḭ́tãŋ́ã 'bã lẽlé rĩ 'bo.
9 Ãzḭ́tãŋ́ã jọ íni, “Ínga ãwṵ̃ ku, Í'dḭ 'bá ku, Mí ũ̃gṵ̃ ũ̃gṵ̃ ku, Íta 'bá ãzí 'bã ãko vḭ́ ku,” ãzíla ãzḭ́tãŋ́ã ãzí drĩ adru cí yã áni, tra kí ru pírí ãzḭ́tãŋ́ã ãlu lẽtãŋ́ã drḭ̃ 'dĩ ụrụ'bá gá, jọ dó, “Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.”†
10 'Bá lẽtãŋ́ã Ãdróŋ́ã drḭ̃ trũ rĩ ĩ'di 'bã ḭjọ́ 'bá ãzí be la 'dáyụ, ḭjọ́ 'dĩ sĩ lẽtãŋ́ã ĩ'di ḭjọ́ pírí ãzḭ́tãŋ́ã drḭ̃ gá rĩ 'bã ãsḭ̃ŋ́ã.
11 Ĩmi idé ḭjọ́ 'dĩ 'i ã'dusĩku ĩnḭ̃ ú'dî'da áyi sĩ adrujó ala gá 'dĩ rá, 'dĩ dó sáwã ĩminí sĩ angájó ụ́'dụ́ gá rĩ 'i, ĩminí nḭ̃jó la rá ụ́'dụ́ ãmadrḭ̃ Ãdróŋ́ã 'bã sĩ amụ́jó ãma pajó ũcõgõ ãmadrḭ̃ kí agá rĩ acá dó ãni rú 'bo, ndẽ dó ụ́'dụ́ ándrá ãmaní ã'ḭ́tãŋ́ã ãmadrḭ̃ i'dójó rĩ rá.
12 Ḭnḭ́ la dó ukó-ukô ãngũ la lẽ ụwḭ́lé ụwḭ̃, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãma u'bé kí ḭjọ́ ḭnḭ́ drḭ̃ gá rĩ kí ãmvé ãma rụ́ 'dọ̃ rá, ãma ũ̃sṵ̃ ãma ụrụ'bá gá ãko ã'dḭ́ drḭ̃ gá ũmbã drḭ̃ Ãdróŋ́ã drḭ̃ rĩ kí áyụ.
13 Ḭjọ́ ãmaní idélé rĩ 'bã adru kí ḭjọ́ ãngũ ule drḭ̃ gá rĩ kî 'bã adru kí ũ̃mṵ̃ sĩ ãná mvụjó ãwṵ̃ idéjó ãzíla ĩmẽrãjó íwá sĩ, adrujó ãwṵ́'bá ru, ãwãŋ́ã ãzíla u'ájó ãjã sĩ rĩ kí ku.

---

† **12:20** Ḭjọ́ U'béŋ́ã 25:21-22 † **13:9** Ãfũŋ́ã 20:13-15, 17; Ãzḭ́tãŋ́ã Amviŋ́ã 5:17-19, 21; Lẹ́vḭ̃ 19:18

14 Ĩ'dụ ãko ã'dḭ drḭ gá Úpí Yḛ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ gá rĩ kî, ãzíla lẽ ĩmi a'be ḭjọ́ ũrãŋ̃á ḭjọ́ ũnzí ụrụ'bá drḭ gá rĩ drḩ̃ gá ḭjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí abe rĩ cã.

14

'Bá ã'̰ḭtáŋ̃á agá ũkpó kóru rĩ kí 'bá ã'̰ḭtáŋ̃â trũ ũkpó rĩ abe

1 Ĩmi a'ḭ 'bá ã'̰ḭtáŋ̃á agá ũkpó kóru 'dĩ kí, ãzíla ĩlḭ ḭjọ́ kí drḩ̃ gá ũrãtáŋ̃á ĩ'ba ãni múké yã jõku ũnzí yã rĩ sĩ ku.

2 'Bá ãzí rĩ 'bã ã'̰ḭtáŋ̃á 'bãngá ru ãko pírí kí najó. Wó 'bá ã'̰ḭtáŋ̃á ĩmbíráŋ̃á rĩ la 'bãngá ĩ'didrḩ̃ sĩ tẹ́bḭ ịnḭ rĩ kí na áyụ ũrãtáŋ̃á ĩ'didrḭ gá rĩ sĩ.

3 'Bá ãko pírí nalépi rĩ 'bã ide 'bá nalépi la ku rĩ ku, wó 'bá ãko kí ũpẽlépi ũpẽ-ũpẽ rĩ 'bã lḭ vâ 'bá ãko pírí nalépi rĩ 'bã ḭjọ́ ku, ã'dusĩku Ãdróŋ̃á ã'̰ḭ ĩ'di rá.

4 Mi ã'di 'i 'bá ãzí Ãdróŋ̃á 'bã ãtí'bó ru rĩ kí ḭjọ́ lijó? Ḭjọ́ ĩ'badrḩ̃ Ãdróŋ̃á be. 'Bã lũ ĩ'baní kí ḭjọ́ ũnzí jõku múké idé rĩ gá nĩ. Ũkpõ ĩ'didrḩ̃ la kí ãzã ko ḭjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ idéjó nĩ.

5 Gẽrḩ̃ ãlu 'dĩ sĩ 'bá ãzí rĩ 'baní ũrãjó la ṹ'dṹ ãzí rĩ ãlá ru ndẽ ṹ'dṹ ãzí rĩ kí rá rĩ áni, ãzí rĩ kí jọ la ṹ'dṹ kí 'bãngá trũtrũ, ḭjọ́ 'dĩ drḩ̃ gá 'bá ãlu-ãlu 'bã nḩ̃ ḭjọ́ ĩ'di ásḭ 'bá adrujó ala gá rĩ 'i.

6 'Bá ṹ'dṹ ãlu 'bãlépi ṹ'dṹ ãmbógó ru rĩ ĩ'di 'bã la sĩ Úpî ḭ̃nzḭ̰jó, ãzíla 'bá ĩzá nalépi rĩ la ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ̃á ní ãkónã 'dã sĩ, 'bá vâ ĩzá nalépi ku rĩ la ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ̃á nî.

7 Ãma u'á ídri sĩ rṹkụma fẽjó Ãdróŋ̃á nî ãzíla ãma ãzí drĩ drã rá, drã ĩ'di vúŋ̃á sĩ ku.

8 Ãmaní u'á agá ĩdrĩ sĩ, ãma u'á ãyĩkõ fẽjó Úpí nî ãzíla ãdrĩ drã rá ãma sĩ mụ Úpí rṹ, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ kí drã be kí Úpí ãni.

9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ drã rá, angá ídri rú ãzíla ĩ'di dó sĩ adru Úpí ru 'bá ídri rĩ kí drḩ̃lẹ́ gá 'bá drãlépi rá rĩ abe.

10 Mi ḭjọ́ lḭ mí ádrḭ́pḭ drḩ̃ gá ã'du ḭjọ́ sĩ yã? Mi mḭ́fḭ̃ su mí ádrḭ́pḭ ụrụ'bá gá ã'du ḭjọ́ sĩ yã? Lẽ ãnḩ̃ kí rá 'bá ãlu-ãlu la drṹzḭ mụ pá tulé úmvúke Ãdróŋ̃á sĩ ḭjọ́ lijó rĩ drḩ̃lẹ́ gá rá.

11 Ḭjọ́ sĩlé rĩ jọ,

“ ‘Ãndá mâ adrujó Ãdróŋ̃á ídri rĩ áni,’ Úpí jọ rá,

‘'Bá pírí kí mụ drṹzḭ ãja tḩ̃lé áma drḩ̃lẹ́ gá

ãzíla 'bá ãlu-ãlu la mụ ḭjọ́ vú nzelé Ãdróŋ̃á 'bã mũkẽ drḩ̃ gá ĩ'di 'bã tḭ sĩ.’[†]”

12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãma kí ãlu-ãlu mụ pá tulé ḭjọ́ vú nzejó Ãdróŋ̃á drḩ̃lẹ́ gá ãma drḩ̃ gá.

13 Lẽ ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãlḭ kí ḭjọ́ ãma drḩ̃ gá ku. Ḭjọ́ múké rĩ lẽ ãndre ácḭ̰ŋ̃á ãmadrḩ̃ ãma drĩdrḭ̰ŋ̃ĩ gá rĩ 'bã atrḭ ãmã ádrḭ́pḭ ãzí ní gẽrḩ̃ ã'̰ḭtáŋ̃á drḭ gá rĩ ku.

14 Ánḩ̃ rá ãzíla ãndá-ãndá ru, ma 'i ãzḭ́táŋ̃á Úpí Yḛ́sṹ drḭ gá rĩ sĩ ãko ãzí nalé nãnã ĩ'di agá ũnzí la 'dáyụ. Wó 'bá ãzí drĩ ã'̰ḭ la ĩ'diní rĩ gá ãko 'dã ũnzí, 'bá 'dã áni rĩ gá ãko 'dã ĩ'diní ũnzi ãndá.

15 Ãko míní nalé rĩ drĩ mî ádrḭ́pḭ ní ũcõgõ fẽ ásḭ gá rá, ḭjọ́ míní idélé 'dĩ adru lẽtáŋ̃á drḭ gá rĩ 'i ku. Ãko míní nalé rĩ 'bã fẽ a'déŋ̃á mí ádrḭ́pḭ Kúrísĩtõ 'bã sĩ drãjó ĩ'di ḭjọ́ sĩ rĩ ní ku.

---

† **14:11** Ĩsáyã 45:23

16 Ífẽ ãko míní ũrãlé ĩ'di múké rĩ ịjọ́ jǫ̣jó drḩ̃ la gá ũnzí ku.
17 Ã'dusĩku ịjọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drḩ̃ agá rĩ adru lú ãko nalé nãnã rĩ ãni ãzíla
mvụlé mvṹ-mvṹ rĩ 'bã áni ku, wó ĩ'di adrujó ịjọ́ ũnzî kóru ásḩ̃ ḩ̃gbę̃ sĩ ãzíla
ãyĩkõ Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé rĩ sĩ.
18 Ã'dusĩku 'bá ãzḩ̃ ngalépi Kúrísĩtõ drḩ̃ gę̃rḩ̃ 'dĩ sĩ rĩ, ĩ'di ãyĩkõ fẽ Ãdróŋ́á
nî, ãzíla 'bá kí ịjọ́ ĩ'didrḩ̃ kí ã'ḩ̃ ãzíla ãtḩ̃ rá.
19 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ã'bã kí ũkpõ ịjọ́ ásḩ̃ ḩ̃gbę̃ ajílépi rĩ kí idéjó, ãzíla ịjọ́ icólépi
ãmaní ũkpõ fẽlépi ã'ḩ̃táŋ́á ãmadrḩ̃ agá 'dĩ kí idéjó.
20 Lẽ ã'dḩ̃ kí ãzḩ̃ Ãdróŋ́á drḩ̃ 'dĩ ãko ãma nalé nãnã rĩ sĩ ku; ãkónã pírí kí
ãlá ru. Wó adru múké ku míní ãko mî ádrḩ̃pḩ̃ 'bã nalé ku rĩ najó sĩ ĩ'diní
fẽjó a'déjó ịjọ́ ũnzí gá.
21 Ĩ'di múké ãndânĩ míní ĩzá najó ku, íwá mvụjó ku ãzíla ãko ãzí ndú
míní idélé fẽlépi la mî ádrḩ̃pḩ̃ ní sĩ a'déjó rĩ.
22 Ídrĩ adru ã'ḩ̃táŋ́â trũ ãko nalé nãnã rĩ kí sĩ, 'bã adru ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá
Ãdróŋ́á be, 'bá drĩ ru ịjọ́ lḩ̃ cénĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ, 'bá 'dĩ áni rĩ ĩ'di
drḩ̃lẹ́ba rú.
23 Wó ásḩ̃ la drĩ ãbã ãko ĩ'di bã nalé rĩ sĩ, Ãdróŋ́á lḩ̃ ịjọ́ ĩ'di drḩ̃ gá rĩ 'bo,
ĩ'di 'bã najó la rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ adru ã'ḩ̃táŋ́á sĩ ku. Ãko
pírí idélé ã'ḩ̃táŋ́â kóru rĩ ĩ'di ịjọ́ ũnzí.

15

Gbíyã múké u'ájó 'bá abe rĩ

1 Ãma 'bá ã'ḩ̃táŋ́â trũ ũkpó ru 'dĩ, lẽ ãko 'bá ã'ḩ̃táŋ́á agá ũkpõ kóru 'dĩ kí
ãzã sĩ pá tujó ũkpó ru ã'ḩ̃táŋ́á ĩ'badrḩ̃ agá, lẽ ãma ḩ̃pḩ̃ kí ãma ku.
2 Lẽ ãfẽ kí ãyĩkõ 'bá ãma jĩránĩ rú ã'ḩ̃táŋ́á agá 'dĩ 'baní ịjọ́ ĩ'baní idélé
múké rĩ sĩ, ála sĩ kí sḩ̃ ũkpó ru ã'ḩ̃táŋ́á agá.
3 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ fẽ ándrá ĩ'diní ãyĩkõ cénĩ-cénĩ rú ku, cécé ịjọ́ sĩlé rĩ
'bã jọlé rĩ áni, "Ú'dáŋ́á 'bá kí ĩmi u'dájó rĩ, ri kí áma u'dálé." †
4 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ ándrá sĩlé údu rĩ úsĩ ĩ'di sĩ ãma imbájó ãmaní sĩ ịjọ́ tajó,
ãzíla ásḩ̃ 'bãjó ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã ãma ásḩ̃ imbájó tẽjó la rĩ áni.
5 Lẽ Ãdróŋ́á ásḩ̃ tẽŋ́á ãzíla ásḩ̃ imbáŋ́á 'dḩ̃pḩ̃ 'bã fẽ ĩminí úríndí ĩminí sĩ
ĩmi icíjó ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá, ĩminí sĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ vú bĩjó.
6 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ Ãdróŋ́á ní dḩ̃zã fẽ ásḩ̃ ãlu sĩ ãzíla tḩ̃ ãlu sĩ, 'dĩ Ãdróŋ́á
Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã Átẹ́pḩ̃ 'i.

Ḩ̃jọ́ mgbã 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ 'baní rĩ

7 Ĩmi a'ḩ̃ ĩmi ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá cécé Kúrísĩtõ 'bã ĩmi a'ḩ̃lé rĩ áni, ĩmi dó sĩ
dḩ̃zã fẽ Ãdróŋ́á ní.
8 Ĩmi ũrã drĩ ịjọ́ Kúrísĩtõ 'bã amụ́jó ãtí'bó ru 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ 'baní sĩ
i'dajó la 'bá 'baní Ãdróŋ́á 'bã ịjọ́ ĩ'di 'bã azḩ̃lé ĩ'bã áyḩ̃pḩ̃ka 'baní rĩ ĩ'di
ãndá, uja ĩ'di ku.
9 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ 'bã fẽ kí rú sĩ Ãdróŋ́á ní dḩ̃zã ĩ'di 'bã ásḩ̃
ḩ̃gbę̃ sĩ. Ḩ̃jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
"Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ma ími rụ́ ḩ̃cụ́ 'bá 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku 'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá;
Ma vâ úngó ími rụ́ ḩ̃cụ́jó 'dĩ kí ngo." †

† **15:3** Zãbụ́rḩ̃ 69:9 † **15:9** 2 Sámṹwẹ̃ḩ̃ 22:50; Zãbụ́rḩ̃ 18:49

10 Jọ vâ į̃dı̨́,
“Ãyĩkõ 'bã fụ ĩmi 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ 'bá ĩ'didrį̃ kí abe.” †
11 Jọ vâ į̃dı̨́,
“Ĩmi ı̨cụ́ Úpí 'i, ĩmi pírí 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ,
ĩngo úngó ı̨cụ́ŋ̃á drį̃ ĩmi 'bá pírí ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ.” †
12 Ãzíla nábį̃ Ĩsáyã jọ vâ į̃dı̨́,
“Drį̃lẹ́ Yésẽ drı̨ gá rĩ la ãfũ amụ́lé adrulé Úpí ru sụ́rụ́ kí drį̃lẹ́ gá;
'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ kí ásı̨ 'bã ĩ'di drį̃ gá.” †
13 Įjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ̃á ãmaní sĩ ásı̨ į̃jó drį̃ la gá rĩ 'bã fẽ ãyĩkõ ãzíla ásı̨ į̃gbẹ̃ ĩmi ásı̨ gá, ĩminí ã'į̃táŋ̃á 'bãjó drį̃ la rĩ sĩ ĩmi dó sĩ ga tré, ĩminí ásı̨ 'bãjó ĩ'di agá ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drı̨ rĩ sĩ rĩ 'i.

Ãzį̃ Páwų̃lǫ̃ 'bã ngalé 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'baní rĩ

14 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka ã'į̃táŋ̃á agá 'dĩ áma ãmgbã ũrã ãndá, ı̨jọ́ múké ĩmi agá tré cí, ĩmi nį̃táŋ̃á ca rá ãzíla ĩmi icó rá ĩminí ĩmi imbájó ĩmi drĩ̃drı́ŋ̃ĩ gá cénĩ̃-cénĩ̃.
15 Wó wárágã 'dĩ agá 'dâ ásĩ ı̨jọ́ ãzí rĩ kí tọndọlọ ĩmi rụ̂lé sĩ ĩmi igájó į̃dı̨́, ã'dusĩ̃ku Ãdróŋ̃á fẽ mání lẽtáŋ̃á uyaŋ̃â kóru rĩ sĩ adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru rĩ gá nĩ̃.
16 Pẽ ma adrujó ãtí'bó Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ ãni 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'baní ãzı̨ ngajó átáló ru ı̨jọ́ mgbã Ãdróŋ̃á drı̨ rĩ ũlũjó. Įjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ 'ba acá kí ídétáŋ̃á Ãdróŋ̃á 'bã ã'į̃lé rá rĩ rú Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí 'bãjó ãlá ru rĩ sĩ.
17 Įjọ́ mání áma icíjó Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ be rĩ sĩ, má icó dó sĩ áma ı̨pı̨́lé ãzı̨ mání ngalé Ãdróŋ̃á ní rĩ sĩ rá.
18 Má icó idélé ũ̃rį̃ sĩ ı̨jọ́ ãzí jọjó ku, pẽ lú ı̨jọ́ Kúrísĩtõ 'bã idélé má rụ̂ sĩ, sĩ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ kí drį̃ cejó Ãdróŋ̃â nį̃jó rĩ 'i. Idé ı̨jọ́ 'dĩ gę̃rį̃ mání ı̨jọ́ jọjó rĩ agâ sĩ ãzíla ãko mání idélé rĩ kí sĩ ĩndĩ.
19 'Dĩ ũkpó ícétáŋ̃á ãni ãzíla ı̨jọ́ tálí ru 'dĩ 'badrı̨ ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drı̨ gá rĩ sĩ. Įjọ́ 'dĩ sĩ, mání acı̨ agá angájó Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá kpere ĮĮ̃rį̃kámų̃ gá, má ũlũ ı̨jọ́ mgbã Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drı̨ gá rĩ 'i.
20 Įjọ́ ãmbógó áma ásı̨ gá ụ́'dụ́ pírí sĩ rĩ ı̨jọ́ mgbã rĩ ũlũjó ãngũ sĩ ı̨jọ́ Kúrísĩtõ drı̨ gá rĩ arejó ku rĩ gá, adru sĩ jó ãzí ú'dí la 'bã ĩndụ́ 'bãjó sı̨jó 'bá ãzí 'bã sı̨lé nĩ la drı̨ gá ku.
21 Cécé ı̨jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
“'Bá 'baní drĩ ĩ'baní ı̨jọ́ ĩ'di drı̨ gá rĩ ũlũjó ku rĩ kí mụ ndrelé la rá,
ãzíla 'bá ı̨jọ́ arelépi drį̃ la gá ku rĩ kí mụ ífí la nį̃lé rá.” †
22 Įjọ́ 'dĩ fẽlépi la, pâlé ũ'bí ru âtrı̨ áma drį̃ mụjó ĩmi rụ̂lé cí 'dĩ.

Ãcį̃ Páwų̃lǫ̃ 'bã itúlé mụjó Rụ́mį̃ gá rĩ

23 Wó ú'dî'da rĩ gá ãzı̨ ãzí mání ngalé ãngũ 'dõ gá 'dộ la yụ, ãzíla ílí ũ'bí alı̨lépi 'dĩ kí agá á'bã áma ásı̨ lẽjó mụjó ĩmi andréjó.
24 Á'bã ásı̨ álẽ ĩmi ndrelé mání mụ agá Sį̃pẹ́ỹį̃nį̃ gá, ĩmi dó sĩ áma ãzã ko gę̃rį̃ gá 'dâ mání mụ agâlé, 'dĩ mání ú'áŋ̃á ĩmi abe rĩ ãjı̨ 'bį̃jó were 'bo rĩ 'bã vúlé gá.

---

† **15:10** Ãzı̨táŋ̃á Amviŋ̃á 32:43 † **15:11** Zãbụ́rį̃ 117:1 † **15:12** Ĩsáyã 11:10 † **15:21** Ĩsáyã 52:15

25 Wó ú'dî'da ma mụ mụlé Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá mụjó ãzí ngajó 'bá ãlá Ãdróŋá
ãni rĩ kí abe.
26 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kãnị́sã ãngũ Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ u'á kí
ãyĩkõ sĩ, tra kí ãko 'bá ãlá Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá ãzí lẽmẽrí rĩ kí ãzã kojó.
27 U'á kí ãyĩkõ sĩ ĩ'bã kí ị́jọ́ 'dĩ idéjó rĩ sĩ, ã'dusĩku fẽ kí ãko ĩ'bã kí adrujó
ĩ'ba abe rĩ kí cénĩ. Ã'dusĩku 'bá Yãhụ́d̃ị rú 'dĩ drị̃ kí ãko múké Úríndí
Ãdróŋá drị̃ kí ale 'bá Yãhụ́d̃ị rú ku 'dĩ kí abe rá, 'bá ã'ị̃táŋá agá Yãhụ́d̃ị rú
ku 'dĩ kí lẽ 'bã ko kí 'bá Yãhụ́d̃ị rú 'dĩ kí ãzã ãko ayúlé ụ́'dụ́ pírí rĩ kí sĩ.
28 'Dã 'bã vúlé gá ádrĩ ãzị́ 'dĩ de 'bo, ãzíla áfẽ dó séndẽ tralé rĩ kí pírí
ĩ'badrị́ 'bo, ma dó mụ mụlé Sĩ̃pẹ́yĩ̃nĩ̃ gá ãzíla ma dó mụ ĩmi undré trũ gę̃rĩ̃
'dã gâ sĩ.
29 Ánĩ̃ rá mání mụ agá ĩmi rụ̃lé, ma mụ mụlé ásị́ ĩ̃gbę̃ Kúrísĩtõ drị́ calépi
rá rĩ trũ.
30 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi
rụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ sĩ ãzíla lẽtáŋá Úríndí Ãlá rĩ drị̃ sĩ, ĩmi icí ĩmi
mání Ãdróŋá zijó ũkpõ sĩ.
31 Ĩzị mání Ãdróŋá sĩ áma pajó 'bá ã'ị̃lépi ku Yų̃d́ịyã gá 'dĩ kí drị́ gá ãzíla
ãzị mání mụlé idélé Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá, 'bá ãlá 'dãá rĩ abe rĩ 'bã ã'ị̃ kí rú sĩ rá.
32 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó sĩ mụ amụ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé ãyĩkõ sĩ ãzíla u'á ĩmi abe sĩ
avị́jó Ãdróŋá ní lẽlé rĩ 'bã áni.
33 Ú'dî'da Ãdróŋá ásị́ ĩ̃gbę̃ 'dị́pị 'bã adru ĩmi abe pírí. Ámĩnã.

16

Páwų̃lõ zị 'bá pírí kí cící

1 Álẽ jọlé la ĩminí ãmã ámvọ́pị Fị́bĩ̃ 'bá ãzị́ ãzã kolépi kãnị́sã Kẽnĩkẽríyã
gá rĩ 'i, ĩ'di 'bá múké la.
2 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩmi zị ĩ'di a'ị̃jó Úpí agá 'bá ãlá 'dĩ 'bã ãzí ru ãzíla ĩ'di ãzã
kojó ãko ãzã koma rú ĩ'di 'bã a'ị̃lé ĩmidrị́ 'dĩ kí sĩ, ri ándrá adrulé ãzã koma
rú 'bá ũ'bí 'banî ãzíla mání ĩndĩ.
3 Ĩzị mání Pĩrĩsílã kí Ãkúwílã be cící, 'dĩ kí 'bá ãma sĩ ãzị́ ngajó ĩ'ba abe
Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ agá rĩ kî.
4 Nze kí ru ídri ãjị́ áma ị́jọ́ sĩ. Adru ma 'i á'dų̃sĩ ku, wó kãnị́sã pírí 'bá
Yãhụ́d̃ị rú ku 'dĩ 'badrị́ gá rĩ kí vâ sĩ ãyĩkõ sĩ kí ị́jọ́ sĩ.
5 Ĩzị vâ 'bá pírí ru tralépi kãnị́sã ĩ'badrị́ lị́cọ́ gá rĩ agá rĩ kí cící, ĩzị mâ
wǫ̃rị́ mání lẽlé ambamba Ĩpãyĩnétõ ándrá 'bá drị̃drị̃ acálépi 'bá Kúrísĩtõ
ãni la rú Ásĩyã gá rĩ 'i cící.
6 Ĩzị mání Mãríyámũ ãzị́ ngalépi ũkpó sĩ ĩminí rĩ ní ĩndĩ.
7 Ĩzị mání Ãndrõníkã kí Yũníyã * be cící, kí mâ kãká ru ãzíla má be
mãbụ́sų̃ gá rĩ kî. 'Bá ų̃pị́gọ́ŋá rú rĩ nĩ̃ kí kí lọ́lọ́, ãzíla kí ándrá Kúrísĩtõ agá
mání drị̃drị̃.
8 Ĩzị Ãmũfũlíyátõ mání lẽlé Úpí agá rĩ ní cící.
9 Ĩzị vâ mání Ũrĩbánõ, ãma sĩ ãzị́ Kúrísĩtõ drị̃ ngajó ĩ'di trũ ãzíla Sĩtãkúsĩ
'bá mâ lẽlé mâ wǫ̃rị́ ru rĩ 'baní cící.
10 Áfẽ vâ zị̃táŋá Ãpẽlésĩ ní, 'bá ų̃'bĩ̃lé ãzíla ã'ị̃lé Kúrísĩtõ agá rá rĩ ní cící,
ãzíla ĩzị vâ 'bá lị́cọ́ Ãrĩsĩtõbúlõ drị̃ agá rĩ kí cící ĩndĩ.

---

* **16:7** *Yũníyã* bụ́kų̃ ãzí rĩ kí agá ála umve la *Jụ́lĩ̃yã 'i.*

11 Ĩzį̣ vâ Hẽrõdĩyánõ 'bá kí mâ kãká ru rĩ ãzíla 'bá Kũrĩsĩtíyánĩ rú
Nãrĩkísõ drį̣ko gá rĩ abe cící.
12 Ãzíla áfẽ vâ zį̣tá̧ŋá Trũfénã 'baní Trũfósã be cící, 'dĩ kí ũkú ãzį̣ ngalépi
Úpí drį̣ ũkpó sĩ rĩ kî, ãzíla ĩzį̣ vâ mâ wǫ̃rį̣ mání lẽlé ambamba Pẽrĩsísĩ ũkú
vâ ãzį̣ ngalépi Úpí ní ambamba rĩ cící ĩndĩ.
13 Ázį̣ Rũfúsĩ pẽlé ndú ãzį̣ Úpí drį̣ agá rĩ cící, ãzíla ĩ'di 'bã ãndrẽ áma
tãmbalépi ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩ'di 'bã ngǫ̣́pį̣ ru rĩ cící.
14 Ázį̣ Ãsũnĩkũrítõ 'i, Fĩlẽgónĩ 'i, Hãmésĩ 'i, Pãtrõbásĩ 'i, Hẽrĩmásĩ 'i ãzíla
Kũrĩsĩtíyánĩ ĩ'ba abe 'dĩ kí cící.
15 Ázį̣ Fĩlõlõgásĩ 'i ãzíla Jụ́lị́yã 'i, Nẽríyã kí ĩ'di 'bã ámvǫ̣́pį̣ be, Ũlĩmbásĩ
'i, ãzíla 'bá pírí Ãdróŋá ãni ĩ'ba rụ́ 'dãá rĩ abe cící.
16 Ĩzį̣ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá ãlu-ãlu ásị́ pírí sĩ, kãnị́sã pírí Kúrísĩtõ ã'į̣lépi rĩ
fẽ kí ĩ'bã zį̣tá̧ŋá ĩminí pírí.

Páwụ̃lọ̃ 'bã ímbátá̧ŋá ãsį̃jó rĩ

17 Má ádrį̣pịka ãzíla má ámvǫ̣́pịka ã'į̣tá̧ŋá agá 'dĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi
rụ́, ĩmi adru mị́fį̣ trũ 'bá 'bá kí awalépi 'dĩ kí sĩ, kí 'bá kí ã'į̣tá̧ŋá uja sĩ mụjó
ímbátá̧ŋá ã'į̣lé 'bo rĩ ujajó, ĩmi ĩdã ĩmi ĩ'ba rụ́ 'dâ rá.
18 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ nga kí ãzį̣ Úpí ãma ãni Kúrísĩtõ drį̣ rĩ ku,
kí así rá la kũbų̃ ĩ'badrį̣ sĩ, į̣jọ́ ãfũlépi ãlápítí ru ãzíla ũré 'dĩ kí sĩ, kí 'bá
į̣jǫ̣ kóru 'dĩ kí ásị́ ulé.
19 'Bá pírí are kí į̣jọ́ ĩminí 'bá tị arejó rĩ 'bã į̣jọ́ rá, ãyĩkõ fụ ma ĩmi į̣jọ́
sĩ ambamba. Wó álẽ ĩmi adru nį̣tá̧ŋâ trũ į̣jọ́ 'dĩ agá 'dâ mũkẽ ĩ'didrį̣ agá,
ãzíla ĩmi adru į̣jọ́ ũnzî kóru.
20 Ãdróŋá ásị́ į̃gbę̣ 'bã 'dį̣pį̣ la Sĩtánĩ aco vũrụ́ ĩmi pálé gá. Lẽtá̧ŋá uyaŋâ
kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drį̣ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe.
21 Tį̃mį̃tị́yǫ̃ ãzį̣ ngalépi má be rĩ zį̣ ĩmi pírí cící, Lų̃kị́yã 'i, Yásõnĩ 'i ãzíla
Sõsĩpãtérõ 'i mâ kãká ru rĩ abe zį̣ kí ĩmi pírí cící.
22 Ma 'i Tẽr̃į̣tị́yǫ̃ wárágã 'dĩ sĩlépi rĩ zį̣ ĩmi 'bá Úpí agá 'dĩ kí pírí cící.
23 Gáyõ ãmụ́ a'į̣lépi ma trũ ãzíla kãnị́sã 'dǫ̣ cí rĩ 'bã sĩ ãyĩkõ į̣sụ́jó ĩ'di
agá rĩ, fẽ vâ zį̣tá̧ŋá ĩmi zį̣jó pírí cící.
Ĩrásĩtõ drį̣lẹ́ ãzį̣ ngalépi 'bá abe ĩrá tãmbajó táwų̃nį̃ ãmbógó rĩ drį̣ gá rĩ
ãzíla ãma ádrį̣pį̣ Kõwãrítõ ãma lẽlépi ambamba rĩ fẽ vâ ĩminí zį̣tá̧ŋá ĩndĩ.
[
24 Ásị́ į̃gbę̣ ãmã Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drį̣ 'bã adru ĩmi pírí abe. Ámĩnã.] †
25 Ĩmi į̃nzį̃ Ãdróŋâ rụ́ ĩ'di 'bã icójó ĩmi 'bãjó ũkpó ru į̣jọ́ mgbã Yẹ́sụ̃
Kúrísĩtõ drį̣ gá mání ũlũlé rĩ sĩ, ãzíla úri ándrá į̣jọ́ zį̃lẹ́ zį̃-zį̃ 'dĩ zį̃lé údu ílí
ũ'bí ru.
26 Wó į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da į̣jọ́ mgbã 'dĩ ají dó ĩ'di tọndọlọ ãmvé į̣jọ́ nãbịya
'bã kí sĩlé ãzį̣tá̧ŋá Ãdróŋá u'álépi jã 'dâ rĩ drį̣ gá rĩ sĩ, į̣jọ́ 'dĩ sĩ sụ́rụ́ pírí
'bã ã'į̣ dó sĩ ĩ'di 'i, ãzíla 'bã are kí sĩ tị la benĩ.
27 Ãdróŋá ũndũwã 'dį̣pį̣ ní dį̃zã 'bã adru jã 'dâ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agâ sĩ.
Ámĩnã.

† **16:24** Vásĩ 24 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fụ́tį̃-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̣ Gį̃rị́kį̃ tị sĩ ídu drį̃drį̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

Wárágã Páwũlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'baní drịdrị rĩ

Páwũlọ̃ zị Kũrĩsĩtíyánĩ táwũnĩ Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị, ma Páwũlọ̃ Ãdróŋá 'bã pẽlé lẽtáŋá ĩ'didrị̃ sĩ
ũpịgọ́ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị́ áni rĩ drị, ãzíla Sõsĩténõ ãmã ádrịpị rú rĩ drị.
2 Ásĩ wárágã 'dĩ 'bá Ãdróŋá ãni kãnịsã Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'banî. 'Bá 'dĩ kí
Kúrísĩtõ Yẹ́sũ 'bã ũpẽlé ndú Ãdróŋá nî, ãzíla umvelé 'bãlé ãlá ru 'bá pírí
ãngũ pírí gá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ ãmã Úpí ru 'dĩ ĩnzĩlépi 'dĩ kî.
3 Lẽtáŋá uyaŋã kóru, ãzíla ásị ĩgbẽ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma ãni
Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwũlọ̃ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî

4 Ma ụ́'dụ́ pírí sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní lẽtáŋá uyaŋâ kóru ĩ'diní fẽlé
ĩminí Kúrísĩtõ Yẹ́sũ sĩ rĩ sĩ.
5 Ã'dusĩku ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ Yẹ́sũ be rĩ sĩ ĩmi acá dó málĩ 'dịpị gẹ̃rị̃
pírí sĩ, ịjọ́ ĩminí jọlé rĩ kí agá ãzíla nĩ̃táŋá pírí sĩ.
6 Ã'dusĩku ịjọ́ ãmaní vú nzelé Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ i'da dó ru ĩmi agâ sĩ 'bo.
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmĩ ĩcẽ fẽtáŋá Úríndí Ãdróŋá drị̃ 'bã ãzí fẽlé ĩminí la ku, ĩminí
ásị tị agá ásị pírí sĩ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã i'daŋá tẽjó.
8 Ĩ'di ĩmi 'bã ũkpó ru kpere ãsĩ̃ŋá gá, ĩmi dó sĩ adru ịjọ̃ kóru ụ́'dụ́ Úpí
ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó rĩ sĩ.
9 Ãdróŋá ĩmi umvelépi sĩ tị icíjó Ngọ́pĩ̃ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ be rĩ
ĩ'di ã'ịtáŋâ trũ ịjọ́ 'dĩ idéjó rá ĩcẽŋâ kóru.

Awaŋá Kũrĩsĩtíyánĩ Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'badrị

10 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ịtáŋá agá 'dĩ ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́
Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ rụ́ sĩ, ĩmi pírí ĩjọ ịjọ́ tị ãlu sĩ. Ĩmi awa dó sĩ ĩmi
ku, ãzíla ĩmi dó sĩ tị icí ásị ãlu sĩ ãzíla ũrãtáŋá ãlu sĩ ịjọ́ kpị sĩ.
11 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ịtáŋá agá 'dĩ, 'bá ãzí Kĩ̃lọ́yĩ̃ drị̃ko gá
la lũ kí mání, ĩmi ãwã ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ãwã-ãwã.
12 Ịjọ́ mání jọlé rĩ ĩ'di íni: 'bá ãzí kí jọ la, “Ãma Páwũlọ̃ ãni,” ãzí rĩ kí jọ
la, “Ãma Ãpọ́lọ̃ ãni,” ãzí rĩ kí jọ la, “Ãma Kéfã ãni,” ãzíla ãzí rĩ kí jọ la,
“Ãma Kúrísĩtõ ãni.”
13 Âwa dó Kúrísĩtõ 'bo yã? Îpa Páwũlọ̃ mũsãlá'bã sị gá ĩmi ịjọ́ sĩ rá yã?
Ĩbĩ̃ bãbũ̃tịzĩ̃ Páwũlọ̃ rụ́ sĩ rá yã?
14 Má u'á ãyĩkõ sĩ mání 'bá ãzí ní bãbũ̃tịzĩ̃ fẽjó ku rĩ sĩ, pẽ lú Kũrísĩpõ kí
Gáyõ be.
15 'Bá ãzí icó dó sĩ jọlé la ĩbĩ̃ bãbũ̃tịzĩ̃ áma rụ́ sĩ la ku.
16 (Ãndá, áfẽ vâ bãbũ̃tịzĩ̃ rá la 'bá Sĩtéfãnãsĩ drị̃ko gá rĩ 'banî, 'dã 'bã drị̃
gâ sĩ má igá dó áfẽ bãbũ̃tịzĩ̃ 'bá ãzí ní rá la ku.)

17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ pẽ áma tị bãbṹtḭzḭ̃ fẽlé la ku, wó ḭ́jọ́ mgbã ũlũjó adru
ḭ́jọ́ ũndũwã 'bá drḭ̃ sĩ ku, fẽjó la drãŋ́ Kúrísĩtõ drḭ́ gá mũsãlá'bã sḭ́ gá rĩ
'bã acá sĩ ũkpõ kóru ku.

Kúrísĩtõ ĩ'di ũndũwã ãzíla ũkpõ Ãdróŋ́ drḭ́

18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, drã Kúrísĩtõ drḭ́ gá mũsãlá'bã sḭ́ gá rĩ ĩ'di i'dá aza rú 'bá
ḭ̃ḭ̃kḭ̃lépi ḭ̃ḭ̃kḭ̃ rĩ 'banî, wó ãma tá gápi palé rá 'dĩ 'baní ĩ'di ũkpõ Ãdróŋ́ drḭ́
rĩ.
19 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
“Ma ũndũwã 'bá ũndũwã rú rĩ drḭ̃ andi rá,
ãzíla ma nḭ̃táŋ́ 'bá nḭ̃táŋ̂ trũ rĩ 'bã bṹlṹ gá.” †
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'Bá ũndũwã rú rĩ kí dó íngõlé yã? 'Bá nḭ̃táŋ̂ trũ rĩ kí dó
íngõlé yã? Jõku 'bá nḭ̃táŋ̂ trũ ḭ́jọ́ ũkpó ṹ'dṹ 'dĩ agá rĩ kí íngõlé yã? Ãdróŋ́
'bã ũndũwã ṹŋ́ọ́kṹ drḭ́ gá rĩ aza rú ku yã?
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũndũwã Ãdróŋ́ drḭ́ rĩ sĩ, 'bá nḭ́ kí Ãdróŋ́ ũndũwã ĩ'badrḭ̃
'bádrḭ̃ sĩ ku. Kẽjḭ́ la gá Ãdróŋ́ pẽ ḭ́jọ́ 'bá 'baní umvelé aza rú ãmaní ũlũlé
rĩ ayúlé sĩ 'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi rĩ kí pajó.
22 'Bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ lẽ kí ícétáŋ́, ãzíla 'bá Gḭ̃rḭ́kḭ̃ * rú rĩ kí ũndũwã ndrṹ.
23 Wó ãma Kúrísĩtõ ipalé mũsãlá'bã sḭ́ gá rĩ ḭ́jọ́ ũlũ, ĩ'di kúmũ rú 'bá
Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'banî, ãzíla aza rú 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku rĩ 'banî.
24 Wó 'bá Ãdróŋ́ 'bã umvelé 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ãzíla 'bá Gḭ̃rḭ́kḭ̃ rú rĩ 'baní
Kúrísĩtõ ĩ'di ũkpó ãzíla ũndũwã Ãdróŋ́ drḭ́ rĩ 'i.
25 Ị́jọ́ i'dálépi Ãdróŋ̂ 'bã rĩ aza rú rĩ, ĩ'di ũndũwã rú ndẽ 'bá 'bã ũndũwã
rá, ḭ́jọ́ i'dálépi Ãdróŋ́ 'bã rĩ ũkpó ãkõ rú rĩ ndẽ ũkpõ sĩ 'bá 'bã ũkpõ rá.
26 Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭ̃táŋ́ agá 'dĩ, ĩmi ũrã drĩ ĩmi ándrá
íngoní Ãdróŋ́ 'bã ĩmi umvejó rĩ sĩ. Ĩmi ũ'bí adru kí ándrá ũndũwã rú,
rṹkụma trũ ãzíla ũkpó trũ 'bá kí mḭ́fḭ́ gá ku.
27 Ãdróŋ́ ũpẽ 'bá 'bá ṹŋ́ọ́kṹ gá rĩ 'baní 'bãlé ífí kóru rĩ kí drḭ̃nzá fẽjó
'bá ũndũwã rú rĩ 'banî, Ãdróŋ́ ũpẽ vâ 'bá ũkpõ kóru rĩ kí drḭ̃nzá fẽjó 'bá
ũkpó trũ rĩ 'banî.
28 Ãdróŋ́ ũpẽ 'bá 'bá ṹŋ́ọ́kṹ gá 'dĩ 'bã kí sṹsṹ wilé rá, ãzíla idelé ide-idê
ãzíla ĩ'baní ũrãlé ãzḭ̃ kóru 'dĩ kí, sĩ 'bá 'bá ṹŋ́ọ́kṹ gá 'dĩ 'bã kí ḭ́jọ́ 'bãlé ũkpó
'dĩ kí anujó.
29 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí icó dó sĩ ru ũnũlé Ãdróŋ̂ drḭ̃lḛ́ gá ku.
30 Ãdróŋ́ ají ḭ́jọ́ ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ Yḛ́sṹ be rĩ nĩ, ãzíla fẽ vâ Kúrísĩtõ
ãmaní ũndũwã rú nĩ. Ị́jọ́ ĩ'didrḭ́ rĩ sĩ, 'bã ãma 'bá mgbã rú, ãma acá dó sĩ
'bá Ãdróŋ́ drḭ́ ãlá ãzíla unzelé drḭ̃lḛ́mmgbọ trũ rĩ kí rú.
31 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “'Bá ru ũnũlépi rĩ, 'bã ũnũ ru ḭ́jọ́ Úpí
'bã ngalé rĩ sĩ.” †

2

1 Ĩnḭ̃ cé má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭ̃táŋ́ agá 'dĩ, mání amṹjó ĩmi
rṹ 'dõlé ḭ́jọ́ Ãdróŋ́ drḭ́ gá rĩ vú nzejó rĩ sĩ, má amṹ ḭ́jọ́ jọlé ãjḭ́ ambamba
ãzíla ũndũwã 'bádrḭ̃ rĩ sĩ íni la ku.

---

† **1:19** Ĩsáyã 29:14 * **1:22** 'Bá *Gḭ̃rḭ́kḭ̃* rú rĩ kí ándrá 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ku rĩ kí 'bã ãzí. † **1:31** Yẽrẽmíyã 9:24

2 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásị́ gá ịjọ́ ãzí mání nị̃lé ndú la yụ mání adrujó ĩmi
abe rĩ sĩ, rá la ịjọ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ gá ĩ'di ipajó mũsãlá'bã sị́ gâ sĩ ãma
pajó ịjọ́ ũnzí agá rĩ 'i.
3 Má amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé ũkpó kóru, ụ̃rị̃ trũ ãzíla ụrụ'bá yãŋá ãmbógó la
trũ.
4 Ịjọ́ mání ũlũlé ãzíla mání jọlé rĩ adru kí ịjọ́ ũndũwã 'bá ãni ãzíla sĩ 'bá
ásị́ aséjó la ku, rá la Úríndí Ãlá rĩ icé ĩminí ũkpó ĩ'didrị̃ sĩ ịjọ́ mání ũlũlé
rĩ ĩ'di ịjọ́ ãndá la rĩ gá nĩ.
5 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ã'ị̃táŋá ĩmidrị́ gá rĩ 'bã tu pá ũndũwã 'bádrị̃ drị́ gá ku, wó
ũkpó Ãdróŋá drị́ gá rĩ drị̃ gá.

Ũndũwã angálépi Ãdróŋá drị̃lé rĩ

6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ ãma jọlé ũndũwã rú rĩ, ĩ'di 'bá úríndí agá mbalépi rá rĩ
'banî, wó adru ũndũwã 'bá sáwã ú'dî'da 'dĩ 'badrị̃ sĩ, jõku ũndũwã 'bá 'bá
kí drị́ celépi sáwã ú'dî'da 'dĩ sĩ mụlépi drụ́zị́ ãsị̃lépi rá 'dĩ 'badrị́ gá rĩ sĩ
ku.
7 Wó ãma ũndũwã Ãdróŋá ãni zị̃lé zĩ-zĩ rĩ 'bã ịjọ́ jọ. 'Dĩ dĩzã Ãdróŋá ãni
zĩ̃lé zĩ-zĩ̃, ĩ'di 'bã tãmbalé údu sĩ ídri ukólépi ku rĩ fẽjó ãmaní 'dĩ sĩ ú'bã
drĩ ãko ãzí ku rĩ 'i.
8 'Bá 'bá drị́ celépi ú'dî'da 'dĩ 'bã ãzị́ ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí nị̃lépi cé la 'dáyụ, drĩ kí
ándrá ịjọ́ nị́ agá drị́ la gá cé la icó kí ájẹ́ Úpí dĩzã drị́ gá rĩ ipalé mũsãlá'bã
sị́ gá ku.
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ sĩlé 'bo rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
"Ãko Ãdróŋá 'bã idélé 'bá ĩ'di lẽlépi rĩ 'baní rĩ,
'Bá ãzí ndre drĩ mịfị́ sĩ ku,
'Bá ãzí are drĩ bị́lé sĩ ku,
'Bá ãzí 'bã ásị́ drị̃ la gá ku." †
10 Wó Ãdróŋá i'da ãmaní ịjọ́ 'dĩ 'i Úríndí ĩ'didrị̃ sĩ. Úríndí Ãdróŋá drị́ rĩ la
ãko pírí kí 'a ndrụ̃ nĩ jõ táni ịjọ́ álị́ Ãdróŋá 'bã ásị́ gá rĩ.
11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kí agá 'dâ ã'dị́ nị̃ ũrãtáŋá 'bá agá rĩ cé la nĩ, adru úríndí
'bá 'dã agá rĩ 'i á'dụ̃sĩ ku yã?
Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá sĩ 'bá ãzí ũrãtáŋá Ãdróŋá drị́ gá rĩ kí nị̃lépi cé la
'dáyụ, be la Úríndí Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'i á'dụ̃sĩ.
12 Ãma ịsụ́ úríndí ụ̃nọ́kụ́ 'dõ drị́ gá rĩ 'i ku, wó Úríndí angálépi Ãdróŋá
drị̃lé rĩ drị́ gá rĩ 'i, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãma dó sĩ fẽtáŋá ãjẹ̃ kóru Ãdróŋá 'bã fẽlé ãmaní
'dĩ ífí nị́ rá.
13 Ịjọ́ ãmaní jọlé rĩ ĩ'di íni, adru ịjọ́ imbálé ũndũwã 'bá drị́ gá rĩ sĩ rĩ 'i
ku, wó ịjọ́ Úríndí 'bã i'dalé nĩ ịjọ́ mgbã Úríndí Ãdróŋá drị́ gá rĩ drị̃ 'bã ífí
i'dalé nĩ rĩ ụ̃'bĩjó rĩ 'i.
14 'Bá Úríndí 'dĩ kóru rĩ ã'ị́ ịjọ́ Úríndí angálépi Ãdróŋá drị̃lé rĩ 'bã jọlé rĩ
kí ku, kí i'dá ĩ'diní ịjọ́ sĩ azajó azâ la rú, icó kí ífí nị̃lé ku, ã'dusĩku ála kí
ífí vãjó úríndí sĩ rĩ sĩ.
15 'Bá Úríndí Ãdróŋá drị́ rĩ trũ rĩ la ịjọ́ lị ãko pírí kí drị̃ gá, wó 'bá ãzí
ãlu ịjọ́ lị̃lépi ĩ'di drị̃ gá la 'dáyụ.
16 Ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni;
"Ã'di nị́ ịjọ́ Úpí ásị́ gá rĩ cé la nĩ
sĩ ĩ'di imbájó yã?" †

† **2:9** Ĩsáyã 64:4 † **2:16** Ĩsáyã 40:13

Wó ãma ásị Kúrísĩtõ drị rĩ trũ.

3

Ãzị ãlu Páwũlọ̃ 'bã kí ngalé Ãpọ́lọ̃ be Ãdróŋá nĩ rĩ

1 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ma ándrá ĩminí ịjọ́ jọ
'bá ũnọ́kụ́ gá úríndí kóru rĩ 'baní rĩ áni, ãzíla ĩmi ándrá ã'ị̃táŋá Kúrísĩtõ
drị̃ agá cécé anzị níríŋá kí áni.
2 Áfẽ ándrá ĩminí lẹ́sụ́, adru íná ũkpó la ku, ã'dusĩku ĩmi ándrá drĩ bábá
íná najó la ku. Ĩmi drĩ vâ ãtá ú'dî'da bábá íná najó la ku.
3 Ĩmi drĩ u'á cécé 'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ drị gá rĩ 'bã kí u'ájó rĩ áni. Ĩdrĩ adru ãjã
rú, ãzíla ĩmi vâ ãwã ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩmi adru 'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ ãni ịjọ́ la ala
gá rĩ kí idéjó rĩ gá ku yã?
4 Ĩmi ãzí drĩ jọ la, “Ma Páwũlọ̃ vú bĩ,” wó ãzí rĩ drĩ jọ la, “Ma Ãpọ́lọ̃ vú
bĩ,” 'dĩ adru ĩmi ịjọ́ kí idé 'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ drị̃ 'bã kí idélé rĩ áni ku yã?
5 Ịjọ́ mgbã sĩ rĩ gá, Ãpọ́lọ̃ kí Páwũlọ̃ be kí ã'du? Ãma ãma gá lú Ãdróŋá
'bã ãtí'bó ĩmi fẽlépi la ĩminí Ãdróŋá ã'ịjó rĩ kî. Ãma Ãpọ́lọ̃ be 'bá ãlu-ãlu
la ãzị Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'didrị rĩ nga.
6 Ása ũri 'bụ́ gâlé, Ãpọ́lọ̃ ũsũ �somewhat ỹrị la gá, wó Ãdróŋá fẽ ĩ'di zolé nĩ.
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũri salépi rĩ 'i yã jõku 'bá ỹrị ũsũlépi drị̃ la gá rĩ 'i yã adru
kí ịjọ́ ãmbógó la ku. Wó rá la Ãdróŋá fẽlépi ũri 'dã 'bã zo rĩ 'bã ịjọ́ ãmbógó
ru la nĩ.
8 'Bá ũri salépi rĩ kí 'bá ỹrị la ũsũlépi rĩ be ãzị ĩ'bã kí ngalé rĩ ĩ'di lú ãlu.
Ãdróŋá la 'bá ãlu-ãlu ní ũrọ̃drị fẽ ãzị ĩ'di 'bã ngalé rĩ vú sĩ.
9 Ãma ãma gá lú ãtí'bó ru Ãdróŋá ãni ãzị ĩ'di 'bã fẽlé ãmadrị rĩ kí ngajó.
Ĩmi 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá 'dĩ, ĩmi Ãdróŋá ãni cécé ámvụ́ 'bã adrujó
'dịpị̃ ãni rĩ áni.
Ĩmi vâ cécé jó Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã sịlé rĩ áni.
10 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị ĩ'di 'bã fẽlé mání rĩ sĩ, á'bã jó ỹndụ́
cécé 'bá jó sịlépi mgbã rĩ áni, ãzíla 'bá ãzí ndú la dó jó sị drị̃ la gá nĩ. 'Bá
jó sịlépi jó 'bã ỹndụ́ 'bãlé 'dĩ drị̃ gá rĩ 'bã adru mịfị̃ trũ ĩ'di jó sị jó 'dĩ drị̃
gá íngoní-íngoní ru yã rĩ sĩ.
11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí icó jó ndú ú'dí la 'bã ỹndụ́ 'bãlé ku, pẽ lú jó ỹndụ́
Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'bo Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'i á'dụ̃sĩ.
12 'Bá ãzí drĩ jó sị jó ỹndụ́ 'bãlé 'bo 'dĩ drị̃ gá gólũdĩ sĩ yã, sílĩvã sĩ yã, írã
ãjẹ̃ nalépi ambamba la sĩ, báwũ sĩ yã, ásé sĩ yã jõku ũzú sĩ yã,
13 ãzị ĩ'di 'bã ngalé rĩ ála mụ ĩ'di i'dalé ĩ'di íngoní yã rĩ gá rá, ã'dusĩku
ụ́'dụ́ ịjọ́ lịjó rĩ la amụ́ ĩ'di i'dalé ãngũ ule gá rá. Ála mụ ĩ'di i'dalé ãcí sĩ,
ãzíla ãcî la mụ ãzị 'bá ãlu-ãlu drị̃ ũ'bỹlé nĩ.
14 Ãzị ĩ'di 'bã ngalé jó ỹndụ́ 'bãlé 'bo rĩ drị̃ gá rĩ drĩ ru pa rá, ĩ'di mụ ũyá
ĩ'didrị gá rĩ ịsụ́lé rá.
15 Wó jó drĩ ve rá, ĩ'di ĩ'di ãvĩ rá; wó ĩ'di rú rĩ la ru pa rá, cécé 'bá apálépi
ãcí agâ sĩ rĩ áni.
16 Ĩnị̃ ĩmi ãmgbã rĩ kí cécé jó Ãdróŋá ãni ãzíla Úríndí Ãdróŋá drị rĩ la
u'á ĩmi agá rĩ gá ku yã?
17 'Bá ãzí drĩ jó Ãdróŋá drị rĩ andi, Ãdróŋá la ĩ'di andi rá, ã'dusĩku jó
Ãdróŋá drị rĩ ĩ'di ãlá ru, ãzíla ĩmi bãsĩ jó Ãdróŋá ãni 'dã 'i.

18 Lẽ ĩmi ule ĩmi drị̃ ku. Ĩmi ãzí ãlu la drĩ ũrã la ĩ'di ásị gâlé 'i ũndũwã
rú ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá 'dâ, lẽ 'ba acá 'bá azalépi aza-azâ rĩ rú, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó
sĩ acá 'bá ũndũwã rú rĩ rú.
19 Ịjọ́ ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ 'bã lãlé ũndũwã rú rĩ ĩ'di ịjọ́ aza rú la Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá.
Cécé sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ áni, "Ãdróŋá la 'bá ũndũwã rú rĩ kí rụ
ũndũwã ĩ'badrị̃ agá 'dâ;" †
20 úsĩ vâ bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ 'dĩ gá ĩ̃dị̃, "Úpí Ãdróŋá nĩ̃ ịjọ́ 'bá ũndũwã rú
rĩ 'bã ũrãlé ĩ'di agâlé rĩ kí ũnzí rĩ gá cé." †
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ 'bá ãzí 'bã ũnũ ru ịjọ́ 'bá 'bá ru rĩ 'bã idélé rĩ sĩ ku. Ãko
pírí kí mí ãni,
22 ma Páwụ̃lọ̃ 'i yã, jõku Ãpọ́lọ̃ 'i yã, jõku Kéfã 'i yã, ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ yã, ídri
yã jõku drã yã, ịjọ́ ú'dî'da rĩ kí jõku drụ́zị̃ rĩ kí yã, ãko 'dĩ kí pírí mí ãni,
23 ãzíla ĩmi Kúrísĩtõ ãni, ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'di Ãdróŋá ãni.

4

Ụ̃pị̃gọ́ŋá Kúrísĩtõ drị̃ kí

1 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'bã lã kí ãma ãti'bo Kúrísĩtõ ãni la rú, ãzíla vâ 'bá ịjọ́
mgbã zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ 'bã ũkpõ fẽjó ĩ'badrị̃ rĩ kî rú.
2 Ú'dî'da ịjọ́ lẽlé 'bá ãtí'bó ru 'dĩ 'ba rụ́ rĩ lẽ 'bã adru kí ã'ị̃táŋâ trũ ịjọ́
mgbã ũkpõ fẽjó ĩ'badrị̃ rĩ agá.
3 Má así ĩmbíráŋá ru ku ĩdrĩ táni ịjọ́ lị̃ áma drị̃ gá, jõku 'bá ãzí lị̃ ịjọ́ áma
drị̃ gá nĩ ku; álị̃ vâ ịjọ́ áma drị̃ gá cénĩ-cénĩ rú ku.
4 Áma ũrãtáŋá agá ịjọ́ ãzí mání idélé ũnzí la 'dáyụ, wó ịjọ́ 'dĩ sĩ ma dó
sĩ ịjọ̃ kóru la ku. Úpí la ịjọ́ lị̃ áma drị̃ gá rá la nĩ.
5 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩlị̃ ịjọ́ ãzí 'bá ãzí drị̃ gá 'dĩ sĩ sáwã la múké rĩ acá drĩ ku rú
ku. Ịjọ́ lịŋá ãsĩ̃jó rĩ 'bã tẽ kpere Úpí 'bã amụ́ŋá ĩ'di ịjọ́ zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ ịnị̃ agá rĩ
kí ají 'bãlé pírí 'dĩ̃zã agá, ãzíla ịjọ́ zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ 'bá ásị gá rĩ kí i'da. Ụ'dụ́ 'dã sĩ
'bá ãlu-ãlu la ĩ̃nzĩ̃táŋá ĩ'didrị̃ gá rĩ ịsụ́ Ãdróŋá drị̃.
6 Má ádrĩ̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, má a'dụ́ ịjọ́ 'dĩ 'bãlé
ãma drị̃ gá Ãpọ́lọ̃ be íni la ĩminí ícétáŋá ru, ĩmi dó sĩ ịjọ́ jọlé, "Ĩmi alị̃ ịjọ́
sĩlé 'bo rĩ drị̃ gâ sĩ ku," 'dĩ 'bã ífí vã ãma rụ̃ sĩ. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ĩmi
ịpĩ́lé ãfó sĩ 'bá ãlu rĩ sĩ wó ãzí rĩ idejó idê la ku.
7 Ã'di 'bã mi ãmbógó ru 'bá ãzí kí drĩ̃lẹ́ gá nĩ yã? Ãdróŋá fẽ míní ãko
mí trũ adrujó rĩ kí nĩ ku yã? Wó ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé 'dĩ kí sĩ mi dó sĩ ími
ịpị̃ ãfó sĩ ínga 'bã rĩ kí mi 'i íngoní-íngoní ru yã?
8 Ú'dî'da ĩmi ũrã dó ãko ĩminí lẽlé rĩ kí dó pírí cí! Ĩmi ũrã ĩmi acá dó
kụ́rẹ́ní ru 'bo, ĩmi ũrã ĩmi acá dó vâ ũpi rú ãma kóru 'bo. Ĩdrĩ tá acá ũpi
rú mgbã-mgbã rú la, ãma tá dó adru ũpi rú ĩmi abe.
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di indré mání rĩ gá Ãdróŋá 'bã ãma ụ̃pị̃gọ́ŋá ru ãngũ vúlé rĩ
gá, cécé 'bá ịjọ́ lịjó kí drị̃ gâ sĩ drãjó ũ'bí agá rĩ kí áni. Ú'bã ãma 'bá ndrelé
áváŋá gá rĩ kí áni, 'bá ũ'bí ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ 'dĩ 'baní ndrelé mãlãyíkã abe.
10 Ĩmi ũrã ãma Kúrísĩtõ 'bã ịjọ́ ũlũjó rĩ sĩ, ãma aza-azâ wó ĩmi ũrã ĩmi
ũndũwã rú ĩminí Kúrísĩtõ ã'ịjó rĩ sĩ. Ĩmi ũrã ãma ũkpó kóru, wó ĩmi ũrã
ĩmi ũkpó trũ! Ĩmi ũrã ála ĩmi ĩ̃nzĩ̃-ĩ̃nzĩ̃ wó ĩmi ũrã ínzĩ̃ ãma ku íni.

† **3:19** Yọ'bụ̃ 5:13 † **3:20** Zãbụ́rĩ̃ 94:11

11 Kpere ú'dî'da ãma u'á ãbịrị sĩ ãzíla ĩyịvị sĩ, ãma ũyóró sụ̃, ála ãmaní
ũcõgõ fẽ, ãzíla ãma lịcọ́ kóru.
12 Ãma ãzị nga ũkpó ru ãmadrị sĩ. Údrĩ ãma wã, ãma sụ̃sụ́ wi ĩ'baní
múké, údrĩ ãmaní cãndí fẽ, ãma ta la.
13 Údrĩ táni ãma u'dá agá, ãma ĩ'baní ịjọ́ umvi ásị ĩgbẹ̃ sĩ acájó kpere
ãndrũ ãma i'dá kórõná ru, ãzíla ãma 'bá ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ gãlépi úmgbé rĩ kî.
14 Mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ásĩ wárágã 'dĩ sĩ ĩminí drĩnzá fẽjó la
ku, wó sĩ ĩmi bịlẹ ĩndụ́ lijó.
15 'Bá ĩmi tãmbalépi rĩ drĩ kí táni adru agá Kúrísĩtõ agá 10,000 sĩ tí, ĩmĩ
átẹ́pị adru kí wẽwẽ rú la ku. Ã'dusĩku má acá dó ĩminí átẹ́pị rú Kúrísĩtõ
Yẹ́sụ̃ agá ịjọ́ mgbã rĩ sĩ.
16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má a'ị ĩmi ịjọ́ mádrị̃ kí vú ũbĩjó áyụ.
17 Ásịsịŋá mâ Tĩmĩtịyọ̃ tị pẽjó ĩmi rụ̃lé 'dĩ, 'dĩ mâ ngọ́pị mání lẽlé
ambamba ã'ịtáŋâ trũ Úpí agá rĩ 'i. Ĩ'di mụ ĩmi igálé ídri mádrị adrujó
Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá, ru icílépi ịjọ́ mání imbálé rĩ kí abe ãngũ ãzíla kãnịsã
pírí agá rĩ abe rĩ sĩ.
18 'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ acá kí ãfó ru cécé áca 'bã rĩ amụ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé ku
rĩ 'bã áni.
19 Wó Úpí drĩ lẽ rá, ma mụ mụlé ĩmi rụ̃lé mbẽlẽ rú ịjọ́ 'bá ru 'bãlépi ãfó
ru 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ kí ịsụ́lé rá, ãzíla ũkpõ ĩ'bã kí sĩ adrujó rĩ íngõ 'i.
20 Ã'dusĩku Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị rĩ la ru i'da ịjọ́ 'bá 'bã kí jọlé rĩ sĩ la ku ĩ'di
ũkpõ Ãdróŋá 'i.
21 Ịjọ́ ĩminí lẽlé rĩ íngõ 'i? Ĩlẽ má amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé kẹ̃lịká trũ yã jõku
lẽtáŋá sĩ ãzíla úríndí ásị ĩgbẹ̃ drị sĩ yã?

5

Ũlẽ ũkú ãni kãnịsã agá rĩ

1 Álẽ vâ ú'dî'da ĩminí ịjọ́ ãzí jọlé, ịjọ́ mání arelé rĩ agá, 'bá ãzí ũlẽ ũkú
ãni la trũ la ĩmi agá 'dĩ cí, ãko ãzí 'bá Ãdróŋá nị̃lépi ku rĩ 'bã kí vâ icólé
idélé ku íni la. Úlũ mání 'bá ãzí ĩmi agá 'dĩ ĩ'di ru ula ụ́kụ́pị̃ sĩ.
2 Wó Ĩmi ịjọ́ 'dĩ sĩ ãfó sĩ! Ĩmi icó tá u'álé ũcõgõ sĩ ĩmi ásị gá ịjọ́ 'dĩ sĩ sĩ
'bá 'dĩ 'bã áni rĩ drojó ĩmi drĩdríŋ̃ gá rĩ sĩ ãmvé ku yã?
3 Ádrĩ táni adru ĩmi abe ụrụ'bá sĩ ku rá tí, úríndí sĩ ma ĩmi abe cí. Ãzíla
áli ịjọ́ 'bá ịjọ́ ãwụ̃ ãni 'dĩ idélépi rĩ drị gá 'bo, cécé mâ tá adrujó ĩmi abe
ụrụ'bá sĩ rĩ áni.
4 Ĩdrĩ ĩmi tra rụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ drị gá rĩ sĩ, ma ĩmi abe úríndí sĩ, ãzíla
ũkpó Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ drị gá rĩ ĩ'di ĩmi abe cí.
5 Ĩfẽ ágọ́bị ịjọ́ ũnzí ãwụ̃ ãni 'dĩ idélépi rĩ Sĩtánĩ drị, ịjọ́ ũnzí ĩ'di agá 'dã
Sĩtánĩ 'ba andi sĩ ĩ'di rá, ãzíla ídri ĩ'didrị̃ 'bã pa rú sĩ ru ụ́'dụ́ Úpí ãma ãni
Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó rĩ sĩ rá.
6 Ũnũŋá ĩminí ĩmi ũnũjó rĩ adru múké ku. Ĩnị̃ ịjọ́ ũnzí wereŋá ĩmi
drĩdríŋ̃ gá rĩ la ĩmi iza cécé ãkụ́kị wereŋá rĩ 'bã ãnáfóró fẽjó ụ̃pị̃jó ãmbógó
rĩ áni ku yã?

7 Lẽ ĩnze ịjọ́ ũnzí rĩ ĩmi agá 'dâ rá, ĩmi dó sĩ adru ú'dí cécé ĩminí adrujó
ịjọ́ mgbã agá 'dĩ 'bã áni. Ã'dusĩku Kúrísĩtõ ṹmṹ alijó 'bá drį̃ gâ sĩ * ãmadrị
gá rĩ úfẽ ĩ'di ídétáŋá ru ãmaní 'bo.
8 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãna kí ṹmṹ 'dĩ 'i ãkṹkị́ údu ngṹŋá ãni ịjọ́ ũnzí trũ rĩ sĩ
ku, wó rá la ãnáfóró ãkṹkị́ kóru, ịjọ́ mgbã ãzíla pịrị rĩ drị́ gá rĩ sĩ cécé 'bá
Yãhṹdį̃ rú rĩ 'bã kí ándrá ãnáfóró ãkṹkị́ kóru rĩ najó rĩ áni.
9 Wárágã mání sĩlé ĩminí rĩ agá, ájọ ĩminí lẽ ĩmi icí ĩmi 'bá ũlẽ ũkú ãni
ĩmi agá 'dĩ abe ku.
10 Ịjọ́ mání jọlé rĩ adru ĩmi icí ĩmi 'bá Ãdróŋá ã'ḭlépi ku mị-ãcí trũ, jõku
rọ̃mmgbọ́ ru, jõku ṹgṹ 'dĩ kí, jõku ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ḭnzḭlépi rĩ kí abe
ku íni ku. Ĩminí lẽjó drį̃ fụjó ĩ'ba abe ku lẽ ĩmi a'be ṹnọ́kṹ 'dĩ rá.
11 Ịjọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí, lẽ ĩmi icí ĩmi 'bá ru 'bãlépi 'i 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá
rĩ rú wó mị-ãcí trũ, jõku rọ̃mmgbọ́ ru, jõku ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ḭnzḭlépi,
jõku 'bá kí u'dálépi, jõku 'bá ãná mvụlépi la, jõku 'bá ṹgṹ la rĩ trũ ku. 'Bá
'dĩ 'bã áni rĩ trũ lẽ ĩna íná ãngũ ãlu gá ku.
12-13 Ịjọ́ 'bá ãmvé kãnịsã agá ku rĩ kí ịjọ́ lịjó rĩ adru ịjọ́ ãma ãni la ku.
Ãdróŋá la mụ kí ịjọ́ lịlé nĩ. Wó adru ĩmi 'bá ĩmi drĩdríŋĩ gá kãnịsã agá 'dĩ
kí ịjọ́ lị ĩmi 'i la ku yã? Cécé ịjọ́ Ãdróŋá drị́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Lẽ ĩmi
iyá 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ rĩ rá.” †

6

Kũrĩsĩtíyánĩ 'baní ru tõjó 'bá ã'ḭtáŋá agá ku rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ

1 Ĩdrĩ ịjọ́ ịsṹ ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩmi dó vâ agụ la lịlé 'bá ã'ḭtáŋá agá ku rĩ
'badrị, ĩmi agụ 'bá ã'ḭtáŋâ trũ rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá ku ã'du ịjọ́ sĩ yã?
2 Ĩnḭ 'bá ãlá ã'ḭtáŋâ trũ 'dĩ kí drṹzị́ ṹnọ́kṹ 'bã ịjọ́ lị nĩ rĩ gá ku yã? Wó
ĩdrĩ dó drṹzị́ ṹnọ́kṹ 'bã ịjọ́ lị ĩmi 'i, ĩmi icó dó ịjọ́ wereŋá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí
amálé lịlé ku yã?
3 Ĩnḭ ãma drṹzị́ mãlãyíkã kí ịjọ́ lị ãma 'i rĩ gá ku yã? Ãma icó ịjọ́ ídri 'dĩ
drị́ gá rĩ lịlé ndẽ rá rĩ ku yã?
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩdrĩ adru ịjọ́ trũ ĩmi drĩdríŋĩ gá, lẽ ĩmi ũpẽ 'bá ãzí kí ĩmi
drĩdríŋĩ gá 'dâ drĩ kí táni adru 'bá ṹnḭtáŋâ trũ were la kí tí, sĩ ịjọ́ ĩmidrḭ̃
kí lịlé ndẽ ĩminí kí agụjó lịjó 'bá ịjọ́ nḭ̃lépi kãnịsã drḭ̃ gá ku rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ
rá.
5 Ájọ ịjọ́ 'dĩ kí ĩminí sĩ drḭ̃nzá fẽjó. 'Bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ ũndũwã rú
icólépi ịjọ́ ĩmidrị́ gá Kũrĩsĩtíyánĩ 'badrḭ̃ kí lịlépi la yụ yã?
6 Wó kẹ̃jị́ la gá Kũrĩsĩtíyánĩ ãlu la mụ ádrḭpḭ̃ tõlé 'bá ã'ḭtáŋâ kóru rĩ drḭ̃lẹ́
gá.
7 Ịjọ́ mgbã rĩ sĩ tõŋá ĩminí ĩmi tõjó ĩmi drĩdríŋĩ gá ãyá-ãyá rĩ la i'da la
ịjọ́ ndẽ dó ĩmi rá. Ĩmi ã'ḭ ịjọ́ ũnzí idéjó ĩmi rṹ ku la ã'du ịjọ́ sĩ yã? Ĩlẽ ĩmi
ũnzãlé ku la ã'du ịjọ́ sĩ yã?
8 Kẹ̃jị́ la gá ĩmi 'bá kí ũnzã, ĩmi ịjọ́ ũnzí idé ĩ'ba rṹ, ãzíla ĩmi vâ ĩmĩ
ádrḭpḭka Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ kí ũnzã.
9 Ĩnḭ 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ icó kí Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ̃ gá filé ku rĩ ku yã? Lẽ
'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ãwṹ'bá ru 'dĩ kí jõku 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí

---

* **5:7** *Ṹmṹ alijó 'bá drḭ̃ gâ sĩ* rĩ ĩ'di ṹmṹ ịjọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá Ịsịrayíḭ̃ drḭ̃ kí anzéjó Mḭ̃sịrḭ̃ gá rĩ 'bã ịjọ́ ũrãjó rĩ 'i. † **5:12-13** Ãzḭtáŋá Amviŋá 17:7; 19:19; 21:21; 22:21, 24; 24:7

ĩnzį̃lépi 'dĩ abe, ũkú ãwụ́ rĩ kí abe, jõku ãgọbį̣ ãgọbį̣ 'dụlépi ũkú ru rĩ kí abe,
10 jõku ũgụ'ba kí abe, 'bá rõmmgbọ́ ru rĩ kí, 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ rĩ kí abe, 'bá ũlẽ 'bãlépi 'bá ãzí 'bã ãko sĩ 'dĩ kí abe, jõku 'bá 'bá ãzí 'bã ãko vú rį̣lépi ĩnzõ sĩ 'dĩ kí abe pírí icó kí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃ nalé ĩ'bã ãko rú ku.
11 Ĩmĩ ãzí kí ándrá 'dã 'bã áni. Wó Ãdróŋá ũjĩ dó ĩmi ị́jọ́ ũnzí ĩmidrį̃ kí agá 'bo, ã'į̃ dó sĩ ĩmi acájó ị́jọ́ ũnzî kóru, lã ĩmi ãlá ru rụ́ Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ sĩ ãzíla Ãdróŋá ãmadrį̃ gá rĩ 'bã Úríndí sĩ.

Ĩmi iza ĩmi ụrụ'bá ãwų̃ sĩ ku

12 Ĩmi ãzí icó jǫ̣lé la, “Â'į̃ mání ị́jọ́ pírí kí idélé rá,” wó ãko pírí adru kí ũrõdrį̃ ru ku. Ãzį̃táŋá ã'į̃ mání ị́jọ́ pírí kí idélé rá, wó má ã'į̃ áma drį̃ celé ãko ãzí ní ku.
13 Íná ĩ'di kũbų̃ ãni ãzíla kũbų̃ vâ íná ãni, wó Ãdróŋá la ãko 'dĩ kí į̃į̃į̃kį̃ į̃rį̃ trá rá, ụrụ'bá adru sĩ ãwų̃ ngajó ku, wó ụrụ'bá ĩ'di Úpí ãni ãzíla Úpí ĩ'di ụrụ'bá ãni.
14 Ũkpõ ĩ'didrį̃ gá rĩ sĩ Ãdróŋá inga Úpí Yẹ́sų̃ ídri drã agá rá, ãzíla ĩ'di vâ mụ ãma ingalé ídri rú ĩndĩ.
15 Ĩnį̃ ụrụ'bá ĩmidrį̃ gá rĩ ĩ'di ụrụ'bá Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ 'bã ãzí rĩ gá ku yã? Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, má icó ụrụ'bá ĩsélé Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ sĩ ãwų̃ ngajó rá yã? Ãluŋá la yụ!
16 Ĩnį̃ ágọ́bį̣ ru icílépi ũkú ãwụ́ rĩ be rĩ kí acá ĩ'di be ụrụ'bá ãlu rú rĩ gá ku yã? Ã'dusĩku jǫ̣lé 'bo rĩ 'bã áni, “Kí į̃rį̃ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.” †
17 Wó 'bá ru icílépi Úpí be rĩ ĩ'di úríndí agá ãlu.
18 Ĩmi apá ị́jọ́ ũnzí ãwų̃ drį̃ sĩ rá. Į̣jọ́ ũnzí ãzí 'bá 'bã kí idélé 'dĩ kí ãmvê sĩ, wó 'bá ãwų̃ idélépi rĩ la ị́jọ́ ũnzí idé ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'bã ụrụ'bá sĩ.
19 Ĩnį̃ ụrụ'bá ĩmidrį̃ 'dĩ ĩ'di jó Ãdróŋá drį̃ Úríndí Ãlá rĩ 'bã sĩ u'ájó ala gá, ĩminí į̣sụ́lé Ãdróŋá drį̃ rĩ 'i rĩ gá ku yã? Ĩmi adru ĩmi ãni ku, ĩmi Ãdróŋá ãni,
20 îgbã ĩmi ãjẹ̃ sĩ. Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ụrụ'bá ĩmidrį̃ sĩ ĩmi į̃nzį̃ Ãdróŋá 'i.

7

Į̣jọ́ ũkú ĩgbãŋá drį̃ gá rĩ

1 Ú'dî'da ị́jọ́ ĩmĩ ãsĩlé rĩ kí drį̃ gá: ĩ'di múké ágọ́bį̣ ní adrujó ũkú kóru.
2 Wó ãwų̃ 'bã adrujó ambamba rĩ sĩ, ágọ́bį̣ ãlu-ãlu 'bã adru ũkú trũ ãzíla ũkú ãlu-ãlu 'bã adru ágó trũ.
3 Ágọ́bį̣ ãlu-ãlu 'bã nga ãzį̃ ĩ'di ãni ágọ́bį̣ drį̃ ũkú ĩ'didrį̃ rĩ ní rĩ rá, ãzíla ũkú 'dĩ 'bã áni ágọ́bį̣ be.
4 Ũkú 'bã ụrụ'bá adru ĩ'di ãni á'dụ̃sĩ ku wó ĩ'di 'bã ágọ́bį̣ ãni, cécé 'dĩ 'bã áni, ágọ́bį̣ 'bã ụrụ'bá adru ĩ'di ãni á'dụ̃sĩ ku ĩ'di ũkú ĩ'didrį̃ gá rĩ ãni.
5 Ĩmi uga ĩmi ĩminí ku, be la rá la ĩminí ị́jọ́ la itújó ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá sáwã were sĩ rĩ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ ásį̣ 'bã Ãdróŋá ã'į̃jó. Be la ĩmi icí ĩmi ú'dí ru gẽrį̃ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ gẽrį̃ Sĩtánĩ 'bã sĩ ĩmi uléjó rĩ atrị cí. Ĩminí icójó ĩmi tãmbajó ĩmi sĩ cénĩ ku rĩ sĩ.
6 Ájọ ị́jọ́ 'dĩ ígátáŋá ru, adru ãzį̃táŋá ru la ku.

† **6:16** Í'dóŋá 2:24

7 Ũrãtáŋá mádrį̣ sĩ 'bá drĩ kí tá adru cécé mâ áni la múké. Wó Ãdróŋá
fẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã gbíyã u'ájó rĩ kí ndú-ndú, fẽ ãzí rĩ 'baní 'dĩ 'i ãzí rĩ 'baní
'dã 'i.
8 Ú'dî'da 'bá drĩ ru ĩgbãlépi ku rĩ 'baní ãzíla 'bá ãwụ́zį̣ ru rĩ abe ma jọ
la íni, ĩ'di adru múké ĩ'baní drĩ kí ru ĩgbã ku rĩ gá, cécé mâ áni.
9 Wó drĩ kí icó ru tãmbalé ku, lẽ 'bã ĩgbã kí ru rá, ã'dusĩku ĩ'di
ũniyambamba rú ãndânĩ ĩ'baní ru ĩgbãjó rá ndẽ ĩ'baní ũkú vį̣ ãzíla ágó
vį̣ tajó rĩ rá.
10 'Bá ru ĩgbãlépi rá 'dĩ 'baní, ma ãzį̣ṭáŋá fẽ íni (adru ma 'i ku wó Úpí
'i). Ũkú 'bã iré ágó be ku.
11 Wó drĩ kí iré rá yã áni, lẽ 'bã ace u'álé ágó kóru jõku 'bã gõ ru icílé
ágó ĩ'didrį̣ be ú'dí ru. Ãzíla ágọ́bį̣ 'bã dro ũkú ĩ'didrį̣ ku.
12 'Bá ãzí acelépi 'dĩ 'baní ma jọ la 'dĩ 'bã áni (ma 'i má adru Úpí 'i la
ku). Kũrĩsĩtíyánĩ ãzí drĩ adru ũkú ã'ṭáŋâ kóru rĩ trũ, wó drĩ ã'į̣ u'álé ĩ'di
be rá, lẽ 'bã dro ũkú 'dĩ ku.
13 Ũkú ãzí drĩ adru ágọ́bį̣ ã'ṭáŋâ kóru rĩ 'bã ũkú ru, wó ágô drĩ ã'į̣ u'álé
ĩ'di be rá, lẽ 'bã dro ágô ku.
14 Ã'dusĩku ágọ́bį̣ ã'ṭáŋâ kóru 'dĩ Ãdróŋá la ĩ'di ã'į̣ rá la ũkú ĩ'didrį̣ 'dĩ
sĩ, ãzíla ũkú ã'ṭáŋâ kóru 'dĩ Ãdróŋá la ĩ'di ã'į̣ rá la ágọ́bį̣ ĩ'didrį̣ ã'ṭáŋá
agá 'dĩ sĩ.
Į̣jọ́ mgbã sĩ anzį̣ ĩmidrį̣ 'dĩ kí tá adru ãndį̣ ru. Wó į̣jọ́ mgbã rĩ sĩ Ãdróŋá
la dó kí ã'į̣ rá.
15 Wó 'bá ã'ṭáŋâ kóru rĩ drĩ lẽ ũkû jõku ágô Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ drolé, icó
į̣jọ́ 'dĩ idélé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni rá. Ágọ́bį̣ jõku ũkú ã'ṭáŋâ trũ rĩ į̣jọ́ ãzí kí
umbélépi į̣jọ́ 'dĩ agá la 'dáyụ, Ãdróŋá umve ãma u'álé ásį̣ ĩgbẹ̃ sĩ.
16 Ũkú ínį̃ íngoní-íngoní ru mi mî ágô pa rá? Jõku ágọ́bį̣ ínį̃ íngoní-
íngoní ru mi mî ũkú pa rá?

Ĩmi u'á Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó rĩ áni

17 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãlu-ãlu 'bã u'á gbíyã Úpí ní fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ ãzíla cécé
ándrá Ãdróŋá 'bã ĩ'di umvejó rĩ áni. 'Dĩ į̣jọ́ mání azį̣lé kãnį̣sã pírí kí agá
rĩ 'i.
18 Údrĩ ándrá ágọ́bį̣ umve į̣sụ́ ĩtãrã ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhụ́dį̣ rú rĩ 'badrį̣ sĩ
'bo, lẽ 'bã acá 'bá ĩtãrãlé ku rĩ áni ku. Údrĩ ándrá ágọ́bį̣ umve 'dĩ sĩ ĩtãrã
drĩ ĩ'di ku, lẽ 'bã ĩtãrã ru ku.
19 'Bá ĩtãrãjó rá jõku ĩtãrãjó ku rĩ kí ãko ãzí ũrọ̃drį̣ kóru la kî. Ãzį̣ṭáŋá
Ãdróŋá drį̣ kí tãmbajó rĩ ĩ'di ũrọ̃drį̣ ru la nĩ.
20 'Bá ãlu-ãlu 'bã ace ũví ĩ'didrį̣ ídu ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ĩ'di umvejó rĩ
agá.
21 Ími umvejó rĩ sĩ mi 'dĩ sĩ ãtí'bó yã? Į̣jọ́ 'dĩ 'bã fẽ míní ũcõgõ ku, ídrĩ
icó drį̃lẹ́mmgbọ į̣sụ́lé rá, mí icó mụlé rá.
22 Ã'dusĩku 'bá umvelé 'dĩ sĩ ĩ'di ãtí'bó ru rĩ, ĩ'di 'bá drį̃lẹ́mmgbọ fẽjó
ĩ'diní adrujó Úpí agá rĩ 'i, cécé 'bá ándrá umvelé į̣sụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di ãtí'bó ru ku
rĩ, ĩ'di ãtí'bó Kúrísĩtõ ãni.
23 Ĩgbã ĩmi ãjẽ̃ sĩ, lẽ ĩmi acá dó ãtí'bó 'bá 'bã ãni la ru ku.
24 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ṭáŋá agá 'dĩ ĩmi adrujó Ãdróŋá ãni
rĩ sĩ, lẽ ĩmi ace gbíyã ándrá Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó rĩ sĩ.

Ị́jọ́ umvilé 'bá ru ĩgbãlépi ku rĩ drị̃ gá ãwụ́zị̃ kí abe rĩ

25 Ú'dî'da íni 'bá drĩ ru ĩgbãlépi ku 'dĩ 'baní: ãzị̃táŋ́á ãzí mâ ịsụ́lé Úpí
rụ̃lé la yụ, wó rá la ma ị́jọ́ 'dĩ lị 'bá Úpí 'bã sĩ ásị̃ ĩgbẹ́ 'bãjó drị̃ la gá rá rĩ
rụ́.
26 Ú'dî'da ị́jọ́ ru usalépi 'dĩ kí sĩ, ĩ'di múké ãndânĩ ĩminí acejó cécé ĩmĩ
adrulé rĩ 'bã áni.
27 Mí ĩgbã ũkú 'bo yã? Lẽ índrụ̃ ũkú droŋ́á ku. Mí ĩgbã drĩ ũkú ku yã?
Lẽ índrụ̃ ũkú ku.
28 Wó ídrĩ ũkú ĩgbã rá, ị́jọ́ ũnzí ãzí míní idélé la 'dáyụ, ãzíla ĩzóŋ́á ágó
rụlépi ku rĩ drĩ mụ ágó gá rá, idé drị̃ ị́jọ́ ãzí ũnzí la ku. Wó 'bá ru ĩgbãlépi
'bo rĩ kí mụ drị̃ cị̃lé ũcõgõ ndú-ndú sĩ ídri 'dĩ agá 'dâ, álẽ ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi
tãmbalé.

29 Má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋ́á agá 'dĩ ị́jọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí
íni, sáwã acá dó ãlị̃ŋ́á ru. I'dójó ú'dî'da mụjó drị̃lẹ́ gâlé ru 'bá ũkú trũ 'dĩ
'bã u'á kí cécé kí 'bã rĩ ũkú kóru rĩ áni,
30 'bá awálépi 'dĩ kí cécé 'bá awálépi ku rĩ kí áni, 'bá u'álépi ãyĩkõ sĩ 'dĩ
kí cécé kí 'bã rĩ ãyĩkõ kóru rĩ 'bã áni, 'bá ãko ĩgbãlépi rĩ kí cécé ãko ĩ'bã
kí tãmbalé rĩ adru kí 'bã rĩ ĩ'ba ãni ku rĩ áni,
31 'bá ãko ũ̃ŋ́ọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá rĩ kí ayúlépi rĩ kí cécé ãko ĩ'bã kí ayúlé ku la
rú. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũ̃ŋ́ọ́kụ́ ú'dî'da 'dĩ ãko ala gá 'dĩ kí abe kí alị-alị̃.

32 Álẽ tá ĩmi adru ala gá drị̃lẹ́mmgbọ trũ. 'Bá ũkú kóru rĩ 'bã 'bã ásị̃ ị́jọ́
Úpí drị̃ drị̃ gá, ĩ'di icó ãyĩkõ fẽlé Úpí ní íngoní ru.
33 Wó 'bá ũkú trũ rĩ la ásị̃ 'bã ị́jọ́ ũ̃ŋ́ọ́kụ́ 'dõ drị̃ kí drị̃ gá, ãzíla ĩ'di ãyĩkõ
fẽ ũkû ní íngoní-íngoní ru yã rĩ drị̃ gá,
34 ãzíla ĩ'di 'bã ásị̃sị̃ŋ́á kí ru awa-awâ. Ũkú mụlépi ágó gá ku jõku ĩzóŋ́á
ágó rụlépi ku rĩ la ru ásị̃ 'bã ị́jọ́ Úpí 'bã lẽlé rĩ kí drị̃ gá, ĩ'di 'bã ásị̃sị̃ŋ́á
ãmbógó rĩ ru ụrụ'bá ãzíla úríndí fẽjó pírí Úpí nî. Wó ũkú mụlépi ágó gá
'bo rĩ ĩ'di 'bã ásị̃sị̃ŋ́á ãmbógó rĩ ị́jọ́ ũ̃ŋ́ọ́kụ́ drị̃ kí drị̃ gá, ãzíla ĩ'di ãyĩkõ fẽ
ágọ́bị̃ ĩ'didrị̃ ní íngoní-íngoní ru yã rĩ drị̃ gá.
35 Ma ị́jọ́ 'dĩ kí jọ ĩminí sĩ adrujó múké sĩ ĩmi drị̃ ụtrị̃jó la ku, wó rá la
ĩmi dó sĩ u'á gẽ̃rị̃ pírí icólépi ĩmi drĩdríŋ̃ĩ colépi ị́jọ́ Úpí drị̃ be ku rĩ sĩ.

36 'Bá ãzí drĩ ũrã la mba ĩzẹ́pị̃ tã pịrị ku, wó ĩzẹ́pị̃ 'bã ílí drĩ dó sĩ alị-alị̃,
drĩ lẽ mụlé ágó gá rá, 'bã idé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni. Idé ị́jọ́ ũnzí ãzí ku. Lẽ 'bã
fẽ ĩzẹ́pị̃ 'bã mụ ágó gá rá.
37 Wó ágọ́bị̃ ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ itúlépi ĩ'di ásị̃ gá, 'bá ãzí 'bã ũ̃ŋmĩlé nĩ ku,
ị́jọ́ ĩ'di 'bã ũrãlé rĩ drị̃ ụtrị̃lépi rá rĩ, ãzíla ru ásị̃ 'bãlépi ĩzóŋ́á ágó rụlépi
ku 'dĩ ĩgbãjó ku rĩ, ágọ́bị̃ 'dĩ idé ị́jọ́ mgbã la.
38 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị̃ ĩzóŋ́á ágó rụlépi ku rĩ ĩgbãlépi rĩ, idé ị́jọ́ múké la, wó
ágọ́bị̃ ũkú ĩgbãlépi ku rĩ idé vâ ị́jọ́ múké ãndânĩ.

39 Ũkú ágó 'bã drĩ sĩ adrujó ídri rĩ umbé drĩ ĩ'di cí ĩ'di 'bã ĩdrĩ sĩ pírí. Wó
ágô drĩ drã rá, ĩ'di 'bã drị̃lẹ́mmgbọ ágó cí rĩ rujó ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni, wó 'bã
adru 'bá Úpí agá la.
40 Ũrãtáŋ́á mádrị̃ agá, ĩ'di adru ĩ'diní ãyĩkõ rú ãndânĩ drĩ ace u'álé á'dụ̃sĩ
ágó kóru, ãzíla ájọ ị́jọ́ 'dĩ íni la Úríndí Ãdróŋ́á drị̃ rĩ 'bã áma drị̃ cejó nĩ rĩ
sĩ.

8

Íná fẽlé ãdroŋa ĩnzõ rú idélé drị̃ rĩ sĩ 'baní rĩ

1 Ú'dî'da ịjọ́ ĩmĩ sĩlé íná fẽlé ídétáŋ́á ru ãdroŋa ĩnzõ rú idélé drị́ sĩ rĩ
'baní rĩ drĩ̃ gá: ãma pírí kí nĩ̃táŋ̂á trũ ĩ'bã kí jǫ̣lé rĩ 'bã áni. Ũndũwã sĩ 'bá
kí ru ịpị́ ãfó sĩ, wó lẽtáŋ́á la 'bá sị ụrụgá nĩ.
2 'Bá ãzí drĩ ũrã la ínĩ̃ ịjọ́ cé, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ nĩ̃ drĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã ũrãlé rĩ
áni ku.
3 Wó 'bá Ãdróŋ̂á lẽlépi rá rĩ Ãdróŋ́á nĩ̃ ĩ'di cé.
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, íná fẽlé ídétáŋ́á ru ãdroŋa idélé idé idê drị́ sĩ 'dĩ 'baní rĩ najó
rĩ sĩ. Ãma pírí nĩ̃ kí rá ãzíla ã'ĩ̃ kí rá ãdroŋa idélé idé idê drị́ sĩ 'dĩ kí ãko
ãzí mgbã 'dáyụ ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ la kî ãzíla Ãdróŋ́á 'bãngá ãlu ãzí ndú la
yụ.
5 Ãko ãzí drĩ kí táni adru agá umvelé ãdroŋa rú la cí, nõ 'bũ̃ gá yã jõku
ũ̃nọ́kụ́ gá yã, (cécé ãndá "Ãdroŋa" wẽwẽ rú 'bã kí adrulé rĩ áni ãzíla ũpi
wẽwẽ rú 'bã kí adrulé ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ rĩ 'bã áni),
6 wó ãma ní rĩ gá Ãdróŋ́á ĩ'di ãlu ãmã Átẹ́pị rú rĩ 'i, ãko pírí kí 'bãlépi
rĩ, ãzíla ãma sĩ adrujó ídri ĩ'diní rĩ, ãzíla Úpí ĩ'di vâ ãlu Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'i,
ãko pírí 'bãjó ĩ'di sĩ rĩ, ãzíla ãma sĩ adrujó ĩ'di ni rú rĩ 'i.
7 Adru 'bá pírí nĩ̃ kí ịjọ́ 'dĩ cé la ku. 'Bá ãzí rĩ kí drĩ kpere ru icí ãdroŋa
ĩnzõ rú 'dĩ 'bã áni rĩ kí vú ũbĩlé, drĩ kí íná la kí na 'bo kí ịjọ́ ũrã íná 'dĩ
úfẽ ĩ'di ídétáŋ́á ru ãdroŋa 'dĩ 'bã áni rĩ 'banî, ãzíla ĩ'bã ũrãtáŋ́á 'bã adrujó
ũkpó kóru rĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ kí iza rá.
8 Wó íná ají ãma Ãdróŋ́á rụ́ ãni rú nĩ la ku ãmaní íná najó ku rĩ 'bã ãma
adrujó ũnzí ãndânĩ ku, ãzíla ãdrĩ na la rá 'bã ãma múké ãndânĩ la nĩ ku.
9 Lẽ ĩmi adru kí mịfị́ trũ drĩ̃lẹ́mmgbọ ĩmĩ ịsụ́lé rĩ 'bã adru ĩminí gẽ̃rĩ̃
atrijó 'bá ã'ĩ̃táŋ̂á trũ were 'dĩ 'baní ku.
10 Ã'dusĩku 'bá drĩ mi 'i nĩ̃táŋ̂á trũ 'dĩ ndre ãkónã na agá jó ãdroŋa idélé
idé idê drị́ sĩ rĩ 'badrị́ rĩ agá, icó 'bá ã'ĩ̃táŋ́á ũkpó kóru rĩ drĩ̃ selé icójó
ãkónã 'dã najó ĩndĩ ku yã?
11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mí ádrị́pị ũkpõ kóru Kúrísĩtõ 'bã sĩ drãjó ĩ'di ịjọ́ sĩ rĩ 'bã
ã'ĩ̃táŋ́á la ru iza nĩ̃táŋ́á mídrĩ̃ sĩ.
12 Ĩdrĩ ịjọ́ iza ĩmi ádrị́pị rụ́, ãzíla ĩmi adrá ĩ'di 'bã ã'ĩ̃táŋ́á rá, ĩmi idé ịjọ́
ũnzí Kúrísĩtõ ụrụ'bá gá.
13 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãko mání nalé rĩ drĩ fẽ la má ádrị́pị ní a'déjó ịjọ́ ũnzí agá, lẽ
ána ĩzá ĩ̃dị́ ku, áfẽ sĩ ĩ'diní a'déjó ịjọ́ ũnzí agá ku.

9

Drĩ̃lẹ́mmgbọ ũ̃pĩ̃gọ́ŋ́á 'bã kí sĩ ãzĩ̃ ngajó rĩ

1 Má adru 'bá drĩ̃lẹ́mmgbọ trũ ịjọ́ mání lẽlé rĩ ngajó la ku yã? Má adru
ũ̃pĩ̃gọ́ŋ́á ku yã? Ándre Úpí ãmadrị́ Yẹ́sũ̃ 'i áma mịfị́ sĩ ku yã? Ĩmi adru 'bá
mání ũfũlé ãzị́ Úpí 'bã ngalé ịjọ́ mání ũlũlé rĩ sĩ rĩ kí ku yã?
2 Ádrĩ táni adru agá ũ̃pĩ̃gọ́ŋ́á ru 'bá ãzí 'bã ãni ku, ma ĩmi ãni, ã'dusĩku
ĩmi drị́mvụ́ mádrị́ mání sĩ adrujó ũ̃pĩ̃gọ́ŋ́á Úpí agá rĩ kí.
3 'Dĩ ịjọ́ mání umvilé 'bá ịjọ́ lịlépi áma drĩ̃ gá 'dĩ 'bã áni rĩ kî.
4 Ãmã drĩ̃lẹ́mmgbọ cí sĩ ãmaní ãkónã fẽjó najó ãzíla ãko fẽjó mvụjó la
ku yã?

5 Ãmã drĩlẹ́mmgbọ vâ cí sĩ ũkú ã'ĩtáŋá agá 'dĩ kí 'dụjó acịjó ãma abe,
cécé 'bá ũ̃pịgǫ́ŋá ru rĩ 'bã ãzí 'bã kí idélé rĩ 'bã áni, ãzíla Úpí 'bã ádrịpịka
kí ãzíla Kéfã abe ku yã?
6 Ĩ'di lú ãma Bãrãnábã be ãzị ngalépi sĩ u'ájó ídri rĩ kí yã?
7 'Bá adrulépi ãsĩkárĩ rú ru ũfẽlépi cénĩ-cénĩ rĩ ã'di 'i? 'Bá zãbíbũ ámvụ́
salépi na ãka la ku rĩ ã'di 'i? 'Bá ãnãkpá ucélépi lé la mvụlépi ku rĩ ã'di
'i?
8 Ịjọ́ mání jọlé 'dĩ ĩ'di ịjọ́ 'bá 'bá rĩ 'i yã? Ãzịtáŋá jọ vâ ịjọ́ ãlu 'dĩ vúŋá
ku yã?
9 Ã'dusĩku úsĩ ãzịtáŋá Mụ́sã drị agá, “Mí umbé mánĩgọ́ ãná tulépi rĩ 'bã
tị cí ĩ'di atrijó ãná naŋá gá ku.” † Ịjọ́ Ãdróŋá 'bã ásị 'bãjó ãmbógó rĩ
mánĩgọ́ 'i yã?
10 Ãndá-ãndá ru jọ ịjọ́ 'dĩ ãmanî, adru 'dĩ 'bã áni ku yã? Wõyí, úsĩ ịjọ́
'dĩ ãmaní ã'dusĩku 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ la ámvụ́ sõ ãzíla 'bá ãná colépi rĩ la
ãná co, kí ịjọ́ 'dĩ idé íni la kí ásị 'bã alejó la naŋá gá ĩndĩ.
11 Ãdrĩ ũri Úríndí drị gá rĩ rĩ ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩ'di ĩminí adru ambamba
ãdrĩ ãko ãmã ãzã kojó rĩ kí ịsụ́ ĩmi rụ́ 'dâ rĩ gá?
12 'Bá ãzí rĩ drĩ kí dó drĩlẹ́mmgbọ ịsụ́ ĩmi kí ãt̃jó rĩ sĩ, ãma icó dó ịsụ́lé
la ndẽ 'dĩ rá rĩ gá ku yã?
Wó ãma ayú ándrá drĩlẹ́mmgbọ 'dĩ 'bã áni rĩ ku. Kẽjị la gá ãri ịjọ́ pírí
talé ãma atrị rú sĩ ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị gá rĩ 'bã ũlũŋá drĩ ku.
13 Ĩnĩ ku yã, 'bá ãzị ngalépi jó Ãdróŋá drị agá rĩ kí ãkónã ĩ'badrị gá rĩ ịsụ́
ala gá 'dãá, ãzíla 'bá ãzị ngalépi ãlĩtárĩ gá rĩ kí ãko fẽlé ídétáŋá ru ãlĩtárĩ
gá 'dãá rĩ kí ãzí ịsụ́ rĩ gá ku yã?
14 Gẽrĩ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá sĩ, Úpí azị 'bá ịjọ́ mgbã rĩ ũlũlépi rĩ 'bã ịsụ́ kí ãko
ĩ'badrị kí ịjọ́ mgbã ĩ'bã kí ũlũlé rĩ sĩ.
15 Wó áma ãmgbã má ayú drĩlẹ́mmgbọ sĩ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó ku. Ásĩ wárágã
'dĩ adru ma dó sĩ ásị 'bã ĩmi idé ịjọ́ 'dĩ kí mání la ku. Mâ drãjó rá rĩ ĩ'di
múké ndẽ 'bá ãzí ní drĩlẹ́mmgbọ mádrị mání sĩ áma ũnũjó ịjọ́ ũlũjó ĩsá ru
rĩ ujajó ãzị kóru rĩ rá.
16 Má icó áma ịpịlé mání ịjọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ sĩ ku, ã'dusĩku úfẽ mání
ãzịtáŋá sĩ ịjọ́ ũlũjó. Cãndí mádrị ádrĩ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ ku rĩ gá.
17 Ádrĩ ũlũ la ĩsá ru ma ũyá ịsụ́, drĩ adru ĩsá ru ku, ma íni la ãzị mgbã
fẽlé mádrị rĩ nga.
18 Ũyá mádrị rĩ dó ã'du? Bãsĩ gápi 'dĩ, mání ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ agá 'dâ, ma
ĩ'di fẽ ĩsá ru ãjẽ̃ kóru, má ayú dó sĩ ũkpó mádrị kí mání ũlũjó la rĩ sĩ ku.
19 Ádrĩ táni adru agá drĩlẹ́mmgbọ trũ ãzíla adrujó 'bá ãzí pálé gá ku,
á'bã ma adrujó ãtí'bó ru 'bá pírí 'banî sĩ 'bá kí aséjó ũ'bí ru drĩ icó rá.
20 Ádrĩ fi 'bá Yãhụ́dị rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá, ma acá Yãhụ́dị rú 'bá Yãhụ́dị rú
rĩ kí aséjó. 'Bá ãzịtáŋá pálé gá 'dĩ kí abe, ma acá 'bá ãzịtáŋá pálé gá 'dĩ kí
áni, táni áma ãmgbã rĩ 'bá adrujó ãzịtáŋá pálé gá ku tí sĩ 'bá ãzịtáŋá pálé
gá 'dĩ kí aséjó.
21 'Bá ãzịtáŋâ kóru rĩ 'ba rụ́ ma acá adrujó 'bá ãzịtáŋâ kóru rĩ áni (ádrĩ
táni adru agá drĩlẹ́mmgbọ kóru, ãzịtáŋá Ãdróŋá drị agá wó ma ãzịtáŋá
Kúrísĩtõ drị pálé gá) ma dó sĩ 'bá ãzịtáŋâ kóru rĩ kí asé.

† **9:9** Ãzịtáŋá Amviŋá 25:4; 1 Tịmĩtịyõ 5:18

22 'Bá ũkpó kóru 'dĩ 'ba rụ́ ma acá ũkpó kóru sĩ 'bá ũkpó kóru rĩ kí aséjó,
ma acá adrujó ãko pírí ru 'bá pírí 'banî, ịjọ́ 'dĩ sĩ gẽ̃rị̃ pírí cí rĩ kí agâ sĩ ma
dó sĩ ĩ'bã ãzí kí upa.
23 Ma ịjọ́ 'dĩ kí idé pírí íni la ịjọ́ mgbã rĩ 'bã ịjọ́ sĩ, ma dó sĩ sụ̃sụ́ wiŋá 'dã
ịsụ́ alelé ĩndĩ.
24 Ĩnị̃ drĩ ãbálá ụ́ngụ́lẹ́ drị̃ agá 'bá pírí ụ́ngụ́lẹ́ cẽ̃lépi rĩ kí cẽ̃ ĩndĩ wó 'bá
ãlu la mụ ũyá ịsụ́lé nĩ rĩ gá ku yã? Ĩmi u'á vâ gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩdrĩ lẽ ũyá
ịsụ́lé Ãdróŋá drị́ rá rĩ gá, cécé 'bá ụ́ngụ́lẹ́ cẽ̃lépi sĩ ũyá ịsụ́jó rĩ áni.
25 'Bá pírí áváŋá ãbálá ru rĩ gá rĩ kí ímbátáŋá ũkpó la ịsụ́. Kí ịjọ́ 'dĩ idé
íni la kí sĩ ũyá ukólépi ukô rĩ ịsụ́, wó ãma ịjọ́ 'dĩ kí idé íni la ãma sĩ ũyá
ukólépi ku rĩ ịsụ́.
26 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, cécé 'bá ụ́ngụ́lẹ́ cẽ̃lépi ãbálá gá, jõku ãcóŋá colépi ãĩ̃gõ̃ sĩ
ũyá ịsụ́jó rĩ áni, ma vâ ãzị́ nga ũkpõ sĩ Ãdróŋá ní sĩ ũyá 'dã ịsụ́jó.
27 Yụ, ma áma ụ̃rụ'bá adị ãzíla ĩ'di dó acá mâ ãtí'bó ru, ã'dusĩku ádrĩ dó
ịjọ́ 'dĩ sĩ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ 'bá ãzí rĩ 'baní 'bo, áma mgbã 'bã ĩcẽ rú dó sĩ ũyá
'dã ku.

10

Bịlẹ́ ĩndụ́ liŋá ĩjọ́ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ĩnzĩ̃ŋá sĩ rĩ

1 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã̃ĩtáŋá agá 'dĩ, álẽ ĩmi adru ịjọ́ mgbã
'dĩ nĩ̃ŋâ kóru ku, ãmã áyị́pịka Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí ándrá pírí ũ̃rụ́'bũ̃ ĩndụ́ gá
ãzíla za kí pírí mĩrĩ ika rĩ agâ sĩ.
2 Bĩ kí pírí bãbũ̃tị́zĩ̃ ũ̃rụ́'bũ̃ agâ sĩ ãzíla mĩrĩ agá 'dãá acájó 'bá Mụ́sã vú
bĩlépi rĩ kí rú.
3 Na kí pírí íná úríndí drị̃ ãlu 'dã 'i,
4 ãzíla mvụ kí ãko mvụlé úríndí drị̃ 'i, ã'dusĩku mvụ kí ĩ̃yị̃ agbẹ́lépi írã
úríndí drị̃ ụ̃rụ'bá gá a'délépi kí vú gâ sĩ rĩ 'i, ãzíla írã 'dã ĩ'di Kúrísĩtõ 'i.
5 Wó ĩ'bã ãndá kí sĩ Ãdróŋá u'á ãyĩkõ sĩ ku, 'bá wẽwẽ rú 'bã ãzí ũdrã kí
ãngũ kõtórõ agá 'dãá.
6 Ú'dî'da íni ịjọ́ 'dĩ kí idé kí ru ícétáŋá ru sĩ ãma bị́lẹ́ ĩndụ́ lijó ã'bã rú sĩ
ásị́ ịjọ́ ũnzí ándrá ĩ'bã kí idélé rĩ kí drị̃ gá ku.
7 Ĩmi adru 'bá ãdroŋa 'bá 'bã kí idélé nĩ 'dĩ kí ĩ̃nzĩ̃lépi rĩ rú ku, ãzí rĩ
'bã kí ándrá idélé rĩ áni, cécé sĩlé rĩ 'bã áni, "'Bá ri kí vũ̃rụ́ íná nalé ãzíla
ãko mvụlé, ãzíla nga kí dó ụ̃rụgá úngó tulé ãyĩkõ idéjó 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drị̃
nĩ̃lépi ku rĩ kí áni." †
8 Lẽ ãma idé kí ãwũ̃ ku, ándrá ĩ'bã kí idélé rĩ 'bã áni, ala gá ụ́'dụ́ ãlu 'bá
ũdrã álĩfũ kãlị́ ĩ̃rị̃ drị̃ la na.
9 Lẽ ãma ũ̃'bĩ̃ kí Úpí 'i sĩ ndrejó la ĩ'di ãmaní pángá fẽ ịjọ́ ũnzí idéŋá sĩ
ĩ'bã ãzí 'bã kí ándrá ĩ'di ũ̃'bĩ̃lé rĩ áni ku, ãzíla ũdrã kí ándrá ĩ̃nị̃ 'bã kí ucíjó
rĩ sĩ.
10 Lẽ ãma unu kí ku ãzí rĩ 'bã kí ándrá unulé rĩ 'bã áni, ĩ'bã ãzí rĩ kí
mãlãyíkã Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé rĩ ụ'dị́ ándrá kí rá.
11 Ịjọ́ 'dĩ idé kí ru ĩ'ba rụ́ ícétáŋá ru ãzíla úsĩ kí vũ̃rụ́ sĩ ãma bị́lẹ́ ĩndụ́
lijó, ã'dusĩku ãma u'á sáwã ụ́'dụ́ ãsĩ̃jó rĩ 'bã kí acájó ãni rú rĩ gá.
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ídrĩ ũrã la ítu pá ũkpó ru, mí adru mị́fị́ trũ, mi a'dé sĩ ku.
13 Ũ̃'bĩ̃táŋá ãlu-ãlu ĩminí amálé 'dĩ kí, sáwã pírí sĩ amụ́lépi 'bá 'ba rụ́ rĩ
kî. Ãzíla Ãdróŋá la ịjọ́ ĩ'di 'bã azị́lé ã̃ĩtáŋá sĩ rĩ kí tãmba rá, icó ĩmi a'belé

† **10:7** Ãfũŋá 32:6

ṹ'bị̃táŋá ĩmi ũkpõ ndẽlépi rá rĩ agá ku. Wó údrĩ ĩmi ṹ'bị̃ rá, ĩ'di gẽrị̃ fẽ ĩminí fũjó ṹ'bị̃táŋá 'dã agâ sĩ ĩmi dó sĩ pá tu tajó la rá.

Ṵmṹ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'badrị̃ ãzíla Ṵmṹ Úpí drị̃ rĩ

14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mâ wǫ̃rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi apá ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí ị̃nzị̃ŋá gá rá.
15 Ma ị́jọ́ 'dĩ jọ 'bá ị́jọ́ nị̃lépi cé rĩ 'banî, ĩmi amá ị́jọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kî.
16 Kópõ ãmaní ayúlé Ṵmṹ Úpí drị̃ gá, ãmaní sĩ ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ní rĩ, ãdrĩ sĩ ãko mvụ, ãma 'dĩ ãrí Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ ale. Ãzíla mũkátĩ ãmaní anulé rĩ ãdrĩ na la ãma 'dĩ ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị̃ rĩ ale.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mũkátĩ 'bã adrujó ãlu rĩ sĩ, ãdrĩ táni adru 'bá wẽwẽ rú tí ãma ụrụ'bá ãlu agá, ãma pírí kí dó mũkátĩ ãlu 'dã ale.
18 Ĩmi ũrã drĩ 'bá Ị̃sịrayị́lị̃ drị̃ 'dĩ kí ị́jọ́. Adru kí 'bá ãko fẽlé ídétáŋá Ãdróŋá ní rĩ kí nalépi, ãzí ãlĩtárĩ gá rĩ alelépi ngalépi rĩ kí ku yã?
19 Ífí la ãko ídétáŋá ru ãdróŋá ĩnzõ rú idélé drị̃ sĩ 'dĩ ní rĩ kí ãko ãzí ífí trũ la yã, jõku ãdróŋá ĩnzõ rú 'dĩ ãko ãzí ífí trũ la yã?
20 Ãluŋá la yụ! Wó ídétáŋá 'bá Ãdróŋâ nị̃lépi ku 'dĩ 'badrị̃ kí kí idé úríndí ũnzí 'banî adru Ãdróŋá ní ku, ãzíla álẽ vâ ĩmi adru 'bá tị icílépi ị́jọ́ úríndí ũnzí ãni la gá la ku.
21 Ĩmi icó ãko mvụlé kópõ Úpí drị̃ sĩ ãzíla vâ kópõ úríndí ũnzí drị̃ sĩ la ku. Ĩmi icó vâ rilé ãkónã nalé méjã Úpí drị̃ tị gá ãzíla méjã úríndí ũnzí drị̃ tị gá la ku.
22 Ãdrĩ kí ị́jọ́ 'dĩ idé 'dĩ 'bã áni ãma ũmbã inga Úpí agâlé rĩ gá ku yã? Ãma kí ũkpó ru ãndẽ kí ĩ'di rá yã?

'Bá ã'ị̃táŋá agá rĩ 'bã drị̃lẹ́mmgbọ

23 “Â'ị̃ ãmaní ãko pírí kí rá,” wó ãko pírí adru kí múké ku. “Â'ị̃ ãmaní ãko pírí kí rá,” wó ãko pírí izó kí 'bá nĩ ku.
24 'Bá ãzí 'bã ndrṹ ĩ'diní ị́jọ́ múké idéjó ku wó rá la mũkẽ idéjó 'bá ãzí 'banî.
25 Ĩna ãko pírí ị̃tṹndãlé sṹ ĩzá ị̃tṹndãjó rĩ agá rĩ kí, ị́jọ́ ụzịŋâ kóru ũrãtáŋá ĩmidrị̃ gá rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ,
26 ã'dusĩku, “Ṵnǫ́kṹ ãzíla ãko pírí ala gá 'dĩ kí abe kí Úpí ãni.” †
27 'Bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ drĩ ĩmi umve ãkónã gá ĩ'didrị̃lé, wó ĩlẽ mụlé rá, ĩna ãko ĩ'di 'bã 'bãlé ĩmi drị̃lẹ́ gá rĩ zị̃táŋá ụzịŋâ kóru.
28 Wó 'bá ãzí drĩ jọ la ĩminí, “Ãko 'dĩ úfẽ ĩ'di ídétáŋá ru” lẽ ĩna ĩ'di ku, 'bá ĩminí ị́jọ́ la lũlépi rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ ãzíla ũrãtáŋá ĩmidrị̃ gá rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ,
29 adru ũrãtáŋá ĩmidrị̃ sĩ ku wó 'bá ĩminí ị́jọ́ 'dã lũlépi rĩ drị̃ sĩ. Ícó drị̃lẹ́mmgbọ mádrị̃ rĩ 'bã ị́jọ́ amálé 'bá ãzí 'bã ũrãtáŋá sĩ íngoní-íngoní ru?
30 Ádrĩ ãkónã mání nalé 'dã drị̃ gá Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô fẽ, ála ị́jọ́ jọ má rṹ ãko mání sĩ ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá nî rĩ sĩ ã'du sĩ?
31 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãko ĩminí nalé jõku ĩminí mvụlé jõku ị́jọ́ ĩminí idélé rĩ, ĩmi idé ĩ'di sĩ ãmbõgõ Ãdróŋá drị̃ rĩ ì'dajó.
32 Ĩmi adru 'bá 'baní kúmũ rú ku, jõ táni 'bá Yãhṹdị̃ rú, Gị̃rị̃kị̃ rú, jõku kãnị̃sã Ãdróŋá drị̃ ní ku.

---

† **10:26** Zãbṹrị̃ 24:1

33 Ĩmi idé cécé mání idélé rĩ áni; ma ṵ'bį̃ ásį̣ pírí sĩ 'bá pírí 'baní ãyĩkõ
fẽlé gẽ̃rį̃ pírí gâ sĩ, wó ị́jọ́ múké idéjó 'bá ũ'bí 'baní 'bã pa kí rú sĩ ru benĩ.

11

1 Ĩmi ũbĩ ị́jọ́ mání idélé rĩ kí vú cécé mání ị́jọ́ Kúrísĩtõ 'bã idélé rĩ kí vú
ũbĩ̃jó rĩ áni.

Ãzị̃táŋ̨á ĩ̃nzĩ̃táŋ̨á drį̃ cejó rĩ kî

2 Ma ĩmi ịcṵ́ íni la ã'dusĩku ĩminí áma ị́jọ́ ũrãjó ị́jọ́ pírí kí agá rĩ sĩ, ãzíla
ĩminí vâ ímbátáŋ̨á mání imbálé ĩminí rĩ kí vú ũbĩ̃jó cécé mání kí imbájó
ĩminí rĩ áni rĩ sĩ.
3 Wó álẽ ú'dî'da lẽ ĩnį̃ rá ágọ́bį̣ ãlu-ãlu 'bã drį̃lę̣ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i, ãzíla ũkú
'bã drį̃lę̣ ĩ'di ágọ́bį̣ 'i, ãzíla Kúrísĩtõ 'bã drį̃lę̣ ĩ'di Ãdróŋ̨á 'i.
4 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bį̣ Ãdróŋ̨á ã'į̃lépi jõku ị́jọ́ Ãdróŋ̨á drį̣ gá rĩ ũlũlépi ru drį̃kã
umbélépi cí rĩ la 'dã drį̃nzá fẽ Kúrísĩtõ nî.
5 Wó ũkú Ãdróŋ̨á ã'į̃lépi jõku ị́jọ́ Ãdróŋ̨á drį̣ gá rĩ ũlũlépi ru drį̃kã
umbélépi ku rĩ la 'dã drį̃nzá fẽ ágô nî; ají kí ru ũkú ru drį̃'bį̣ falépi rá
rĩ be ãlu.
6 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú drĩ ru drį̃kã umbé ĩ'diní Ãdróŋ̨á ã'į̃ agá jõku ĩ'diní ị́jọ́
Ãdróŋ̨á drį̣ gá rĩ ũlũ agá cí ku, lẽ 'bã fẽ ru drį̃'bį̣ lį̣lé rá. Wó ũkú 'baní ĩ'di
drį̃nzá ru ĩ'baní ru drį̃'bį̣ lijó rá jõku ru drį̃'bį̣ ufájó rá. Lẽ 'bã umbé kí ru
drį̃kã cí.
7 Į̣jọ́ ãzí ágọ́bį̣ 'bã umbé ru drį̃kã cí drĩ mụ ị́jọ́ Ãdróŋ̨á drį̣ gá rĩ ũlũlé la
yụ, ã'dusĩku ĩ'di Ãdróŋ̨á 'bã wṵ́rá ãzíla dį̃zã Ãdróŋ̨á drį̣ gá rĩ 'i. Wó ũkú
la dį̃zã ágọ́bį̣ drį̣ gá rĩ i'da.
8 Į̣jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ídé ágọ́bį̣ angájó ũkú ru la ku, wó rá la ũkú angá
ágọ́bį̣ rṵ́.
9 Ãdróŋ̨á 'bã ándrá vâ ágọ́bį̣ ũkú ãzã kolé íni la ku, wó rá la Ãdróŋ̨á 'bã
ándrá ũkú ágọ́bį̣ ãzã kolé.
10 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ãzíla ị́jọ́ mãlãyíkã 'badrį̃ sĩ, ũkú 'bã umbé ru drį̃kã cí ícétáŋ̨á
ru icéjó la ĩ'di ãzị̃táŋ̨á pálé gá.
11 Ídri ãmadrį̃ Úpí agá rĩ sĩ, ũkú adru ĩ'di sĩ á'dṹsĩ la ku, ágọ́bį̣ adru vâ
ĩ'di sĩ á'dṹsĩ la ku.
12 Ũkú idéjó angájó ágọ́bį̣ rṵ́ rĩ sĩ, ĩ'di dó vâ ágọ́bį̣ tį̣ nĩ. Wó ãko pírí
ágọ́bį̣ kí ũkú be ala gá angá kí Ãdróŋ̨á drį̣.
13 Íli̧ dó drĩ ị́jọ́ 'dĩ mî sĩ cénĩ-cénĩ rú: ĩ'di múké ũkú ní Ãdróŋ̨á ã'į̃jó ru
drį̃kã umbéŋ̨â kóru yã?
14 Į̣jọ́ 'bá 'bá mgbã rĩ imbá ĩmi ágọ́bį̣ drĩ adru drį̃'bį̣ trũ ãzo rú, ĩ'di ĩ'diní
drį̃nzá ru ku yã?
15 Wó ũkú drĩ adru drį̃'bį̣ trũ ĩ'di ĩ'diní ũnĩ ru, ã'dusĩku Ãdróŋ̨á fẽ ĩ'diní
drį̃'bį̣ ãzo sĩ ru drį̃kã atrį̣jó.
16 Wó 'bá ãzí drĩ lẽ ãgátã galé ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ mání jǫ̣lé ala gá rĩ jõ nõ ãma
'i yã, jõku kãnį̣sã Ãdróŋ̨á drį̣ gá rĩ kí yã, ị́jọ́ ãzí ãmaní ujalé gẽ̃rį̃ ĩ̃nzĩ̃táŋ̨á
drį̃ ceŋ̨á gá la yụ.

Ṵ̃mṵ̃ Úpí drį̃ 'bã naŋ̨á
(Mãtáyõ 26:26-29; Mãrákõ 14:22-25; Lṵ́kã 22:14-20)

17 Ị́jǫ́ mání lẽlé jǫlé ĩminí 'dĩ agá, má ịcṹ ĩmi ku, ã'dusĩku traŋá ĩminí
ĩmi trajó Ãdróŋá ĩ̃nzĩjó rĩ la ị́jǫ́ iza į̃dị́-į̃dị́ adru múké ru la ku.
18 Drį̃drį̃ rĩ sĩ, úlũ mání ĩdrĩ ĩmi atrá ãngũ ãlu gá kãnį̣sã rú Ãdróŋá ĩ̃nzį̃lé,
ĩmi ĩmi awa amụtị sĩ amụtị sĩ. Má ã'ĩ́ ị́jǫ́ 'dĩ icó adrulé ị́jǫ́ ãndá la rĩ gá rá.
19 Ị́jǫ́ pịrị rĩ sĩ, lẽ awaŋá 'bã adru ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ cí i'dajó la Ãdróŋá
ã'ĩ́ ĩmi ĩsélé 'ba pịrị íngõ kí.
20 Ĩdrĩ ĩmi atrá ãngũ ãlu gá, ãko ĩminí nalé rĩ adru Ṹmṹ Úpí drị́ rĩ 'i ku.
21 Wó ĩdrĩ jõ na la yã áni, ĩmi ãlu-ãlu kí mụ drį̃ gá íná ĩ'badrį̃ kí naŋâ
trũ tẽ kí 'bá ãzí rĩ kí ku. 'Bá ãzí rĩ la u'á ãbị́rị́ sĩ, ãzí rĩ la ru mvụ tré.
22 Ĩmi lị́cǫ́ kóru sĩ íná najó ãzíla ãko mvụjó yã? Jõku ĩmi kãnį̣sã Ãdróŋá
drị́ gá rĩ ide ãzíla 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní drį̃nzá fẽ yã? Ĩlẽ má ịcṹ ĩmi ị́jǫ́ ĩminí
idélé 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ yã? Má icó ĩmi ịcṹlé ị́jǫ́ ĩminí idélé 'dĩ sĩ ku.
23 Ị́jǫ́ mání lũlé ĩminí 'dĩ kí mání ịsṹlé Úpí drị́ rĩ kî: Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'i
ị́nị́ 'bání ĩ'di mẹ́lẹ́ mbejó rĩ sĩ, 'dụ ándrá mũkátĩ.
24 Ĩ'di mụ ãwã'dĩfô fẽlé Ãdróŋá ní 'bo, anu 'a la rá ãzíla jǫ, "'Dĩ áma
ụrụ'bá mání fẽlé ĩmi ị́jǫ́ sĩ rĩ 'i. Ĩna ĩ'di ị́jǫ́ mádrị́ gá rĩ ũrãjó."
25 Gẹ̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩ'bã kí ãkónã najó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, 'dụ kópõ jǫ, "Kópõ
'dĩ tị icíma ú'dí rĩ drị́ áma ãrí mụlépi asulépi 'bá wẽwẽ rú kí sĩ rĩ 'i. Ĩmvụ
ĩ'di sáwã pírí ị́jǫ́ mádrị́ mání áma ãrí asujó ĩmi ị́jǫ́ sĩ rĩ ũrãjó.
26 Ĩdrĩ mũkátĩ 'dĩ na ãzíla kópõ sĩ ãko mvụ, ĩmi 'dĩ drã Úpí drị́ gá rĩ 'bã
ị́jǫ́ ũlũ kpere ĩ'diní ãgõ agá."
27 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá mũkátĩ 'dĩ nalépi jõku kópõ Úpí drị́ 'dĩ 'bã ãko mvụlépi
ịsṹ ádrízã la adru múké ku rĩ, ị́jǫ́ ĩ'di Úpí 'bã ụrụ'bá kí izajó ãrí ĩ'didrį̃ be
rĩ la adru ĩ'di drį̃ gá.
28 'Bá ãlu-ãlu 'bã amá ru 'i 'dĩ múké yã rĩ gá ráká na drĩ mũkátĩ Úpí drị́
gá rĩ ãzíla mvụ drĩ kópõ ĩ'didrį̃ sĩ ãko ku rú.
29 Ã'dusĩku 'bá drĩ na la ãzíla mvụ la ụrụ'bá Úpí drį̃ 'bã ífí vãŋâ kóru,
ĩ'di ĩ'di ụrụ'bá gá ị́jǫ́ lịnạ́ na ãzíla mvụ.
30 Ị́jǫ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ 'bá ũ'bí kí ũkpó kóru ãzíla
ãyánĩ rú ãzíla ãzí rĩ ũdrã kí rá 'dĩ.
31 Wó ãdrĩ ị́jǫ́ ãmadrį̃ amá cénĩ-cénĩ rú, Ãdróŋá icó tá ị́jǫ́ lịlé ãma drį̃ gá
'dĩ 'bã áni ku.
32 Ãdróŋá drĩ ị́jǫ́ lị ãma drį̃ gá 'dĩ 'bã áni, ĩ'di 'dĩ ãma co ímbátáŋá ru
ṹnǫ́kṹ icó dó sĩ ị́jǫ́ lịlé ãma drį̃ gá ku.
33 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvǫ́pịka ã'į̃táŋá agá 'dĩ, ĩdrĩ amṹ
ãngũ ãlu gâ sĩ mũkátĩ Úpí drị́ gá rĩ najó ãzíla wáyĩnĩ mvụjó, ĩtẽ ĩmi pírí
ráká.
34 'Bá drĩ adru ãbị́rị́ ru, lẽ 'bã na íná ĩ'didrį̃ kogâlé ráká, ị́jǫ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ dó
sĩ ĩmi tra ãngũ ãlu gá, Ãdróŋá icó dó sĩ ị́jǫ́ lịlé 'bá ãzí drį̃ gá ku. Ãzíla ádrĩ
mụ amṹlé Kǫ̃rĩnịtǫ̃ gá 'dõlé 'bo, ma dó mụ ĩminí ãzį̃táŋá Ṹmṹ Úpí drị́ gá
rĩ drį̃ fẽlé rá.

12

Fẽtáŋá Úríndí drį̃ gá rĩ kî

1 Ú'dĩ'da má ádrị́pịka ãzíla má ámvǫ́pịka ã'į̃táŋá agá 'dĩ, fẽtáŋá Úríndí
drį̃ kí sĩ ma jǫ la álẽ tá ĩmi adru nį̃táŋâ kóru ku.

2 Ĩnį̃ cé sáwã ĩminí adrujó 'bá Ãdróŋá nį̃lépi ku 'dã sĩ rĩ sĩ, úce ándrá
ĩmi drį̃ ũnzí ĩmi imbájó sĩ ãdroŋa ídri kóru 'dĩ kí į̃nzį̃jó.
3 Álẽ ĩnį̃ cé 'bá ãzí Úríndí Ãdróŋá drị́ 'bá drį̃ celépi rĩ icó ị́jọ́ jǫ̣lé Yẹ́sų̃ drį̃
gá ku, ãzíla 'bá ãzí icó jǫ̣lé la, “Yẹ́sų̃ 'i Úpí 'i,” Úríndí Ãlá rĩ drĩ drį̃ la ce nĩ
ku.
4 Fẽtáŋá 'bã ĩsélé kí ndú-ndú, wó Úríndí ãlu 'dã la kí fẽ nĩ.
5 Gẽrį̃ íyóŋá iyójó rĩ kí ndú-ndú, wó ála ãzị́ nga Úpí ãlu 'dĩ drị́.
6 Ãzị́ ngaŋá 'bã ũví kí ndú-ndú, wó Ãdróŋá ãlu 'dĩ la ãzị́ nga 'bá pírí kí
agâ sĩ nĩ.
7 Ú'dî'da Úríndí 'bã i'daŋá 'bá ãlu-ãlu ní rĩ úfẽ ĩ'di mũkẽ 'bá pírí ní rĩ
idéjó.
8 'Bá ãlu rĩ ní Úríndí fẽ ị́jọ́ ũndũwã sĩ rĩ 'i, 'bá ãlu rĩ ní fẽ nį̃táŋá ị́jọ́ nį̃jó
pírí Úríndí ãlu 'dã sĩ,
9 'bá ãzí rĩ ní Úríndí ã'į̃táŋá drį̃ Úríndí ãlu 'dã sĩ, 'bá ãzí rĩ ní fẽtáŋá 'bá
adríjó rĩ Úríndí ãlu 'dã sĩ,
10 'bá ãzí rĩ ní úfẽ ũkpó tálí idéjó rĩ 'i, ãzí rĩ ní ị́jọ́ nábį̃ drị́ gá rĩ, ãzí rĩ ní
úríndí kí drĩdríŋĩ̃ cojó, 'bá ãzí rĩ ní Úríndí ị́jọ́ jǫ̣jó tị ndú sĩ rĩ 'i, 'bá ãzí rĩ
ní ị́jọ́ jǫ̣lé tị ndú sĩ rĩ ífí ujajó rĩ 'i.
11 Ị́jọ́ 'dĩ kí pírí ru idé Úríndí ãlu ĩ'di 'bã fẽlé 'bá ãlu-ãlu ní ĩ'di 'bã lẽlé rĩ
áni rĩ sĩ.
12 Ụ̀rụ'bá ĩ'di ãlu, wó ĩsélé ĩ'didrị́ gá rĩ kí ndú-ndú, drĩ kí táni adru agá
ndú-ndú rá tí, icí kí ru sĩ ụ̀rụ'bá ãlu idéjó, Kúrísĩtõ bãsĩ 'dĩ áni.
13 Gẽrį̃ ãlu 'dĩ sĩ, ãbĩ pírí bãbų̃tị́zį̃ Úríndí ãlu ụ̀rụ'bá ãlu 'dĩ agá, Úríndí
ãlu agá jõ táni 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ kí, 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ kí, ãtí'bó jõku
drį̃lẹ́mmgbọ 'dĩ kí, úfẽ ãmaní ĩ'di Úríndí ãlu 'dã ũsũjó ãma drį̃ gá rĩ sĩ.
14 Ụ̀rụ'bá adru ãko ãzí ngúlú ru ãlu la ku, wó ĩ'di 'bã ĩsélé kí wẽwẽ rú.
15 Ícétáŋá sĩ pá drĩ jọ la, “Má adrujó drị́ 'i ku rĩ sĩ, má adru ụ̀rụ'bá 'bã
ĩsélé ãzí ku.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ gã adrulé ụ̀rụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ru ku la ku.
16 Wó bị́lẹ́ drĩ jọ la, “Má adru mị́fị́ ku, álẽ adrulé ụ̀rụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ru
ku.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, icó dó sĩ adrulé ụ̀rụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ru ku la ku.
17 Ụ̀rụ'bá drĩ tá adru pírí mị́fị́ 'i, ála tá ị́jọ́ are ã'du sĩ? Ụ̀rụ'bá drĩ tá adru
pírí bị́lẹ́ 'i, ála tá ãko ãjị́ ngų̃ ã'du sĩ?
18 Wó ị́jọ́ mgbã sĩ Ãdróŋá ũ'bã ãko ĩsélé ụ̀rụ'bá drị́ gá 'dĩ kí ãlu-ãlu cécé
ĩ'di 'bã lẽlé 'bã adru kí rĩ áni.
19 Ãko 'dĩ drĩ kí tá nga pírí adrulé ụ̀rụ'bá 'bã wókõ ãlu rú, ụ̀rụ'bá tá adru
íngõlé?
20 Ị́jọ́ mgbã sĩ, ụ̀rụ'bá ĩ'di ãlu wó ĩ'di 'bã ĩsélé kí wẽwẽ rú.
21 Mị́fị́ icó jǫ̣lé la drị́ ní, “Álẽ mi ku la ku,” ãzíla drį̃kã icó jǫ̣lé la pá ní,
“Álẽ mi ku la ku.”
22 Kẽjĩ́ la gá ụ̀rụ'bá 'bã ĩsélé ãmã ũrãlé kí ũkpó kóru 'dĩ kí ị́jọ́ ũkpó ru,
23 ãzíla ĩsélé la ãzí 'bá 'bã kí į̃nzį̃lé 'dĩ kí ála kí tãmba į̃nzį̃táŋá sĩ. Ãzíla
ụ̀rụ'bá 'bã ĩsélé ndrelé ku 'dĩ kí ála kí tãmba múké-múké.
24 Ã'dusĩku ụ̀rụ'bá ãmaní ndrelé rá 'dĩ 'bã ĩsélé ãzí lẽ kí ị́jọ́ ãzí tãmbaŋá
ndú la ku. Wó Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ icí ụ̀rụ'bá 'bã ĩsélé kí ãlu nĩ, ãzíla fẽ
ãrútáŋá ãmbógó la ụ̀rụ'bá ĩsélé ãrútáŋá ĩcẽlépi rá rĩ 'banî.
25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, awaŋá 'bã adru rû sĩ ụ̀rụ'bá gá 'dâ 'dáyụ, kí sĩ ru ãzã ko
trũtrũ.

26 Ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãlu rĩ drĩ ãzá ta, ãzí 'dĩ kí pírí nga ãzá talé, ãzí rĩ drĩ
ãrútáŋá ịsụ́ ãzí rĩ kí vâ nga pírí ãrútáŋá ịsụ́lé.
27 Ĩmi ụrụ'bá Kúrísĩtõ drỵ̃ 'i, ãzíla ĩmi ãlu-ãlu dó ĩsélé ụrụ'bá ĩ'didrỵ̃ gá
rĩ kî.
28 Kãnỵ̃sã agá 'dãá Ãdróŋá ũpẽ drỵ̃drỵ̃ rĩ sĩ ũpỵ̃gǫ́ŋá kî, ĩrỵ̃ rĩ sĩ nãbỵ̃ya kî,
na rĩ sĩ ímbá'bá kî, 'bá tálí idélépi rĩ kî, 'bá fẽtáŋá fẽjó 'bá adríjó rĩ kî,
'bá 'bá kí ãzã kolépi rĩ kî, 'bá 'bá kí drỵ̃ celépi rĩ kî ãzíla 'bá ỵ́jǫ́ jǫlépi tỵ
ndú-ndú sĩ rĩ kî.
29 'Bá pírí kí 'bá Ũpỵ̃gǫ́ŋá yã? 'Bá pírí kí nábỵ̃ yã? 'Bá pírí kí ímbá'bá ru
yã? 'Bá pírí kí tálí idé yã?
30 'Bá pírí kí fẽtáŋá 'bá adríjó rĩ trũ yã? 'Bá pírí kí ỵ́jǫ́ jǫ tỵ ndú-ndú sĩ
yã? 'Bá pírí kí ỵ́jǫ́ jǫlé rĩ kí ífí uja rá yã?
31 Wó lẽ ĩndrũ̃ ásỵ̃ pírí sĩ fẽtáŋá ãmbógó Úríndí drỵ̃ kî.

Ú'dî'da ma ĩminí gẽ̃rỵ̃ mgbã pịrị rĩ lũ.

13

Lẽtáŋá ndẽ nĩ

1 Ádrĩ ỵ́jǫ́ jǫ tỵ ndú-ndú sĩ ãzíla mãlãyíkã tỵ sĩ tí, wó lẽtáŋâ kóru ma cécé
ũlángí colé ngǫlǫ-ngǫlǫ rĩ áni, jõku aya colé cãyĩ-cãyĩ rĩ áni.
2 Ádrĩ adru fẽtáŋá ỵ́jǫ́ ũlũjó nábỵ̃ rú rĩ trũ ãzíla ádrĩ ỵ́jǫ́ pírí ru zỵ̃lépi ĩnzõ
rĩ kí nỵ̃ cé ũndũwã pírí abe, ádrĩ adru ã'ỵ̃táŋá sĩ 'bé kí unzejó ỵ̃ndụ́ trũ rĩ
abe wó lẽtáŋâ kóru ma ãzỵ̃ kóru.
3 Ádrĩ ãko mání trũ adrujó rĩ kí awa pírí 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî, ãzíla ádrĩ
áma ãmgbã rĩ ụrụ'bá fẽ ivélé ãcí sĩ tí, wó lẽtáŋâ kóru, má icó ãko ãzí ịsụ́lé
ku.
4 Lẽtáŋá la ỵ́jǫ́ ta, lẽtáŋá 'bã ásỵ̃ ỵ̃gbẹ́ ru, lẽtáŋá ĩ'di ãjã kóru, lẽtáŋá ĩ'di
ỵ́pỵ̃ŋâ kóru, ĩ'di vâ ãfó kóru.
5 Lẽtáŋá ĩ'di drỵ̃ ũnzî kóru, áfi mání lẽtáŋá agá 'dáyụ, rụ ũmbã gbõrú
ku, 'bã ỵ́jǫ́ ũnzí ásỵ̃ gá ku.
6 Lẽtáŋá u'á ãyĩkõ sĩ ỵ́jǫ́ ũnzí sĩ ku wó rá la ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ ỵ́jǫ́ mgbã rĩ
sĩ.
7 Lẽtáŋá ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩ'di 'bá tãmba rá, ĩ'di ụ́'dụ́ pírí sĩ ásỵ̃ 'bãŋâ trũ, ĩ'di
ụ́'dụ́ pírí sĩ ã'ỵ̃táŋâ trũ, ĩ'di ụ́'dụ́ pírí sĩ ỵ́jǫ́ pírí kí ta tã.
8 Lẽtáŋá ukó ku. Wó ỵ́jǫ́ jǫlé tỵ nábỵ̃ drỵ̃ sĩ rĩ kí ãsỵ̃ rá, ỵ́jǫ́ jǫlé tỵ ndú-ndú
'bádrỵ̃ sĩ rĩ kí ãsỵ̃ rá, ũnỵ̃táŋá la ãvĩ rá.
9 Ỵ́jǫ́ 'dĩ sĩ, ãma ỵ́jǫ́ 'bã ĩsélé ãzí rĩ kí nỵ̃ áyụ, ãzíla ãma vâ ỵ́jǫ́ 'bã ĩsélé
nábỵ̃ drỵ̃ kí nỵ̃ áyụ.
10 Wó ỵ́jǫ́ mgbã rĩ drĩ dó drụ́zỵ̃ amụ́ rá, ỵ́jǫ́ pírí mgbã rú ku 'dĩ kí dó ãvĩ
rá.
11 Mání adrujó ngǫ́tỵ̃ŋá ru rĩ sĩ, ma ỵ́jǫ́ ãnzỵ̃rỵ̃ŋã drỵ̃ kí jǫ áyụ, ma ỵ́jǫ́ ũrã
ngǫ́tỵ̃ŋâ áni, ma ỵ́jǫ́ uya ngǫ́tỵ̃ŋâ áni. Ma dó mụ zolé ãmbógó ru 'bo, má
a'be dó ỵ́jǫ́ ãnzỵ̃rỵ̃ŋã drỵ̃ kí áma ũngúkú gá.
12 Ú'dî'da ãma ãngũ ndre rá pịrị kóru cécé í'dá mãráyã agá rĩ áni, wó
drụ́zỵ̃ ãma mụ ãma ndrelé mỵ̃fỵ̃ gá mỵ̃fỵ̃ gá. Ú'dî'da ánỵ̃ drĩ wókõ la, ụ́'dụ́
ãsỵ̃jó 'dã sĩ ma mụ ỵ́jǫ́ pírí kí nỵ̃lé cécé 'bá 'bã áma nỵ̃lé 'bo rĩ áni.
13 Wó ú'dî'da íni ãko na 'dĩ ace kí nĩ 'dĩ 'bã áni: ã'ỵ̃táŋá, ásỵ̃ 'bãŋá ãzíla
lẽtáŋá. Wó ãko ndẽlépi rá rĩ ĩ'di lẽtáŋá.

14

Fẽtáŋá ĩjọ́ ũlũŋá ãzíla tị ndú-ndú jǫ̣jó rĩ

1 Ĩbĩ gẽrĩ lẽtáŋá drĩ vú, ãzíla ĩ'bã ásị fẽtáŋá Úríndí drĩ drĩ gá, ambamba
la fẽtáŋá ĩjọ́ nábĩ drĩ ũlũjó rĩ drĩ gá.
2 Wó 'bá ãzí drĩ ĩjọ́ jọ tị ndú sĩ, jọ ĩjọ́ 'dã 'bá 'baní ku be la rá la Ãdróŋá
nî. Ĩjọ́ mgbã sĩ 'bá ĩ'di tị arelépi rá la 'dáyụ. Ĩ'di ĩjọ́ ũsũtáŋá ru la kí i'da
úríndí ĩ'didrị gá rĩ sĩ.
3 Wó 'bá pírí ĩjọ́ jọlépi tị nábĩ drĩ sĩ rĩ kí jọ la 'bá 'baní sĩ ĩ'baní ũkpó
fẽjó, ãvá fẽjó ãzíla kí ásị ũŋmĩjó.
4 'Bá ĩjọ́ jọlépi tị ndú sĩ rĩ la ru ãzã ko. Wó 'bá ĩjọ́ Ãdróŋá drị gá rĩ ũlũlépi
rĩ ĩ'di kãnịsã ãzã ko.
5 Álẽ ĩmi ãlu-ãlu 'bã jọ ĩjọ́ tị ndú-ndú sĩ rá 'bo, wó ma tá jọ la rá la ĩmi
ũlũ ĩjọ́ Ãdróŋá drĩ áyụ. 'Bá ĩjọ́ ũlũlépi rĩ 'bã ĩjọ́ ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ 'bá
ĩjọ́ jọlépi tị ndú-ndú sĩ rĩ rá, pẽ lú drĩ ĩjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dã 'bã ífí uja ĩndĩ rĩ
gá, ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ kãnịsã ní ãzã koma fẽ.
6 Ú'dî'da Má ádrĩpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ádrĩ amụ́ ĩmi
rụ́ 'dõlé, ĩjọ́ jọjó ĩminí tị ndú-ndú sĩ, ma adru ĩminí múké la ã'du sĩ, rá la
ádrĩ ĩminí ícétáŋá kí ají jõku nĩ̃táŋá, jõku ĩjọ́ ũlũŋá ají, jõku ĩjọ́ ímbátáŋá
ru la kî?
7 Drĩ táni adru agá ãko ídri kóru awálépi ụ́'dụ́kọ́ trũ 'dĩ kí tí, cécé gũká,
jaligó, jõku ã'dụ́ngụ́ ã'di la nĩ la ála ĩ'di co ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ sĩ rĩ gá nĩ, rá la 'bá
nĩ̃táŋâ trũ drĩ la gá rĩ 'i ku yã?
8 Gũká drĩ vâ áwáŋá mgbã sĩ 'bá umvejó rĩ i'da ku, ã'di la ru itú ã'dị drĩ
tẽjó nĩ yã?
9 Míní ĩjọ́ jọ agá tị ndú sĩ 'bá kí ĩjọ́ míní jọlé rĩ nĩ̃ íngoní-íngoní ru? Ĩ'di
adru cécé míní ĩjọ́ jọjó ũlí agá rĩ 'bã áni.
10 Ĩjọ́ pịrị rĩ sĩ tị ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dĩ drĩ kí táni adru agá ũ'bí ru tí, ãzí ífí
kóru la 'dáyụ.
11 Ádrĩ ĩjọ́ 'bá ãzí 'bã jọlé rĩ ífí vã ku, ma adru ãmĩyọ́ŋá ru 'bá ĩjọ́ jọlépi
rĩ nî, ĩ'di vã adru mání ãmĩyọ́ŋá ru.
12 Ĩ'di ĩjọ́ míní la, mî lẽjó fẽtáŋá Úríndí drĩ kí ịsụ́jó vị sĩ rĩ sĩ, mí ũ'bĩ ásị
pírí sĩ fẽtáŋá 'dĩ kí sĩ kãnịsã izójó.
13 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ĩjọ́ jọlépi tị ndú sĩ rĩ 'bã ã'ĩ Ãdróŋá 'i sĩ ĩ'diní ĩjọ́ mgbã
ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã ífí ujajó áyụ.
14 Mání Ãdróŋá ã'ĩ agá tị ndú sĩ, áma úríndí la ã'ĩ la 'dĩ 'bã áni, wó ãko
ãzí áma ásị gá ífí trũ la 'dáyụ.
15 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó ã'du idé? Ma Ãdróŋá ã'ĩ áma úríndí sĩ, wó ma vâ
Ãdróŋá ã'ĩ áma ásịsịŋá sĩ, ma vâ úngó ngo úríndí sĩ, wó ma vâ úngó ngo
ũrãtáŋá sĩ.
16 Ĩdrĩ Ãdróŋá ịcụ́ úríndí sĩ, wó 'bá u'álépi ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ nĩ̃lépi la
ku rĩ la dó “Ámĩnã” jọ ãwã'dĩfô míní fẽlé rĩ sĩ íngoní-íngoní ru, 'dĩ sĩ nĩ̃
ĩjọ́ míní jọlé rĩ 'bã ífí ku?
17 Mi ãzí sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní múké, wó 'bá ãzí rĩ ịsụ́ kí ãzã koma
ku.
18 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní mání ĩjọ́ jọjó tị ndú-ndú sĩ ndẽ ĩmi pírí rá
rĩ sĩ.

19 Wó kãnịsã agá ádrĩ tá ịjọ́ ífí tõwú nį̃lé cé rĩ kí jọ 'bá kí imbájó ayụ la
ndẽ ịjọ́ jọlé tị ndú sĩ 10,000 rĩ kí rá.
20 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ĩmi a'be ũrãtáŋá ĩmi
ãni ãnzĩrĩŋã drị rĩ kí rá. Ịjọ́ ũnzí sĩ, lẽ ĩmi uja ĩmi ũrekeŋá áni, wó ịjọ́
ũrãŋá ĩmidrĩ agá lẽ ĩmi adru 'bá mbalépi 'bo rĩ áni.
21 Bụ́kũ̃ Ãdróŋá drĩ agâ sĩ ru íni: Úpí Ãdróŋá jọ,
"'Bá tị ndú-ndú jọlépi rĩ 'ba rũ̂ sĩ,
ãzíla ló'bíyõ 'bá ãmịyọ́ŋá ru rĩ 'badrĩ gâ sĩ,
ma ịjọ́ jọ 'bá mádrĩ 'banî,
wó icó kí vâ áma arelé ku." †
22 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, tị ndú-ndú jọjó ĩ'di ícétáŋá ru, adru 'bá ã'ĩtáŋâ trũ rĩ 'bã ãni
ku, wó 'bá ã'ĩtáŋâ kóru rĩ 'banî. Ịjọ́ ũlũjó tị nábĩ drĩ sĩ rĩ 'bá ã'ĩlépi rá rĩ
'baní adru 'bá ã'ĩtáŋâ kóru rĩ 'banî ku.
23 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kãnịsã drĩ drĩ kí ru atrá ãngũ ãlu gá, 'bá pírí drĩ kí ịjọ́
jọlé tị ndú-ndú sĩ, wó 'bá ịjọ́ vãlépi ku rĩ drĩ kí amụ́ 'bá ã'ĩtáŋâ kóru rĩ abe
ala gá ĩndĩ, icó kí ĩmi lãlé ĩmi aza-azâ rĩ gá ku yã?
24 Wó 'bá ã'ĩtáŋâ kóru jõku ịjọ́ nį̃lépi ku la drĩ dó afí ịsụ́ 'dĩ sĩ 'bá pírí kí
dó ịjọ́ ũlũ nábĩ tị sĩ, ála ịjọ́ ũnzí ĩ'didrị rĩ amá ịjọ́ ĩ'di bã arelé rĩ sĩ, ála vâ
ịjọ́ lị ĩ'di drĩ gá lú ịjọ́ pírí ĩ'di 'bã arelé ri kí sĩ,
25 ãzíla ịjọ́ ĩ'di 'bã ásị gá ru zį̃lépi rĩ kí ru i'da tọndọlọ. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó
ãja tį̃ vų̃rụ́ Ãdróŋá į̃nzį̃jó ĩ'di jọ la, "Ãndá-ãndá ru Ãdróŋá ĩ'di ãma agá 'dâ
cí."

Gẹ̃rį̃ Ãdróŋá į̃nzį̃jó kãnịsã agá rĩ

26 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ãma dó ã'du ịjọ́ jọ yã?
Ĩdrĩ amụ́ ãngũ ãlu gá Ãdróŋá į̃nzį̃lé, 'bá ãlu-ãlu la adru úngô trũ, jõku ịjọ́
ímbátáŋá ru rĩ trũ, ịjọ́ ícétáŋá ru la trũ, ịjọ́ jọjó tị ndú-ndú sĩ la trũ, jõku
ịjọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ rĩ ífí ujajó. Ịjọ́ 'dĩ kí pírí lẽ idé kí sĩ ũkpõ fẽjó kãnịsã
nî.
27 'Bá ãzí drĩ ịjọ́ jọ tị ndú sĩ, 'bá į̃rį̃ jõku ambamba la 'bá na 'bã jọ kí
ãlu-ãlu nĩ, 'bá ãzí ãlu 'bã adru ífí la ujalé cí.
28 'Bá ífí la ujalépi rĩ drĩ adru yụ, 'bá ịjọ́ jọlépi rĩ 'bã ĩyãŋã kãnịsã agá
'dâ tú, ãzíla 'bã jọ ịjọ́ ĩ'di nî ãzíla Ãdróŋá nî.
29 Nãbịya į̃rį̃ jõku na 'bã jọ kí ịjọ́ nĩ, ãzíla 'bá ãzí rĩ 'bã adru kí 'bá ịjọ́
ũlũlépi rĩ amálépi rĩ kî.
30 Wó ícétáŋá drĩ ru i'da 'bá rilépi vų̃rụ́ ịjọ́ arelépi la 'bã ãzí ní, 'bá ịjọ́
ũlũlépi drį̃drį̃ rĩ 'bã tu drĩ pá cí, ãzíla 'bã fẽ 'bá 'dã ní ịjọ́ jọlé.
31 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi pírí icó ịjọ́ ũlũlé rá, ĩmi ãlu-ãlu pírí 'bã ịsụ́ rú sĩ ímbátáŋá
ãzíla ásị ũŋmĩŋá.
32 'Bá nábĩ rú rĩ 'bã adru 'bá úríndí ĩ'di agá rĩ drĩ celépi nĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã
ũlũlé rĩ agá nĩ rĩ 'i.
33 Ã'dusĩku Ãdróŋá adru 'bá ịjọ́ ngalépi mịrĩ rú rĩ 'i ku, ĩ'di Ãdróŋá ásị
į̃gbę̃ drĩ.
Kãnịsã pírí 'bá ãlá rĩ 'badrĩ kí agá,
34 ũkú 'bã ĩyãŋã kí kãnịsã agá tú, úfẽ ĩ'baní ịjọ́ jọlé ku, rá la 'bã are kí
ịjọ́ ãzį̃táŋá Mụ́sã drĩ 'bã lẽlé rĩ.

† **14:21** Ĩsáyã 28:11-12

35 Drĩ kí lẽ ịjọ́ ãzí zịlé ãko ãzí drĩ gá yã áni, lẽ 'bã zị kí ĩ'bã ágóka kí lịcọ́ gâlé, ã'dusĩku ĩ'di drĩnzá ru ũkú 'baní ịjọ́ jọjó kãṇịsã agá.
36 Ịjọ́ Ãdróŋã drị gá rĩ i'dó ándrá ru ĩmi sĩ yã? Jõku ĩmi 'bá lú ịjọ́ 'bã sĩ cajó ĩ'ba rụ̃lé rĩ kí á'dụ̃sĩ yã?
37 'Bá ãzí drĩ ũrã la ĩ'di agâlé ĩ'di 'bá nábĩ rú la, jõku fẽtáŋã Úríndí drĩ trũ, lẽ 'bã nĩ rá ịjọ́ mání sĩlé ĩminí 'dĩ kí kí ãzịtáŋã Úpí drĩ kî.
38 Drĩ ásị 'bã drĩ la gá ku, úca vâ ásị 'bãlé ĩ'di drĩ gá ku.
39 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ịtáŋã agá 'dĩ, ĩmi u'á ã'ịtáŋã agá ãyĩkõ sĩ ịjọ́ Ãdróŋã drĩ ũlũjó, ãzíla ĩmi uga vâ 'bá ịjọ́ jọlépi tị ndú-ndú sĩ rĩ ku.
40 Wó ĩmi idé ịjọ́ pírí kí ĩ'bã kí icójó rá rĩ áni ãzíla gẽ̃rĩ kpị sĩ.

15

Kúrísĩtõ angá ídri

1 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ịtáŋã agá 'dĩ ú'dî'da álẽ ĩmi igálé ịjọ́ mgbã mání ũlũlé ĩminí rĩ sĩ ĩminí ã'ịlé ãzíla ĩminí 'dụlé sĩ pá tujó ũkpó rĩ sĩ.
2 Ịjọ́ mgbã 'dĩ sĩ ĩmi ĩmi pa rá, ĩdrĩ ịjọ́ mání ũlũlé ĩminí 'dĩ rụ mgbemgbe rĩ gá. Drĩ adru 'dĩ 'bã ãni ku, ã'ịtáŋã ĩmidrị gá rĩ ãzị́ kóru.
3 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ mání ã'ịlé rĩ ma ĩ'di ịdrĩ ĩminî. Ịjọ́ ãmbógó mání lũlé ĩminí rĩ ĩ'di 'dĩ 'i, Kúrísĩtõ drã ịjọ́ ũnzí ãmadrị gá rĩ kí sĩ cécé ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, †
4 ísị́ ándrá ĩ'di rá, angá ídri rú ụ́'dụ́ na vúlé gá ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni. †
5 I'da ru Pétẽrõ nî, vúlé la gá i'da ru ímbá'bá mụdrị drĩ ĩrĩ rĩ 'banî.
6 'Dã 'bã vúlé gá, i'da vâ ru 'bá túrú tõwú drĩ̃lẹ́ gá ĩ'di vú bĩlépi la 'baní rá, sáwã ãlu 'dã agá 'dãá, ĩ'bã ãzí ace kí drĩ ídri ãzí rĩ drĩ kí táni ũdrã agá rá tí.
7 Vúlé la gá i'da ru Yãkó'bõ nî ãzíla ũ̃pịgọŋa 'banî.
8 Wó ãsĩ̃jó i'da dó vâ ru mánî, cécé ngọ́tịŋã tịlé pịrị ku rĩ áni.
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó ũ̃pịgọ́ŋã vúlé dọ́dọ́ rĩ 'i, ịjọ́ mgbã sĩ ícó tá áma umvelé ũ̃pịgọ́ŋã rĩ 'bã ãzí ru ku ã'dusĩku áfẽ ándrá ũcõgõ kãṇịsã Ãdróŋã drị gá rĩ ní ambamba.
10 Wó lẽtáŋã uyaŋâ kóru Ãdróŋã drị rĩ sĩ Mâ dó sĩ adrujó Mâ áni 'dĩ, ãzíla lẽtáŋã uyaŋâ kóru ĩ'didrị mání rĩ adru yã 'dâ ku. Wó, ánga ãzị́ ĩ'baní pírí ũkpó sĩ ãndânĩ, adru ma 'i ku, wó lẽtáŋã uyaŋâ kóru Ãdróŋã drị rĩ sĩ.
11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, drĩ táni adru ma 'i wó jõku kî, 'dĩ bãsĩ ịjọ́ ãmaní ũlũlé rĩ 'i, ãzíla 'dĩ bãsĩ ịjọ́ ĩminí ã'ịlé rĩ 'i.

'Bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rĩ

12 Ú'dî'da údrĩ ũlũ la Kúrísĩtõ angá ídri ĩ'di 'bã drãjó 'bo rĩ sĩ rá, wó ĩmi ãzí kí dó vâ jọ la 'bá drãlépi rá rĩ angá ídri rú ku íngoní-íngoní ru yã?
13 'Bá drãlépi rá rĩ drĩ angá ídri ku, ífí la Kúrísĩtõ angá ándrá vâ ídri ku.
14 Wó údrĩ ándrá Kúrísĩtõ inga ídri ku, ịjọ́ ãmaní ũlũlé rĩ ãzíla ã'ịtáŋã ĩmidrị rĩ la adru ãzị́ kóru.

---

† **15:3** Ĩsáyã 53:5-12 † **15:4** Zãbụ́rĩ 16:8-10; Mãtáyõ 12:40; 'Etáŋã 2:24-32

15 'Dã 'bã drĩ gâ sĩ ála vâ ãma ịsụ́ sãdínĩ ĩnzõ rú Ãdróŋá drĩ kî, ã'dusĩku
ãmaní ịjọ́ vú nzejó Ãdróŋâ drĩ gá jọjó la inga Kúrísĩtõ 'i ídri rá rĩ sĩ. Wó
icó ándrá ĩ'di ingalé ku ịjọ́ mgbã rĩ sĩ 'bá drãlépi rá rĩ drĩ kí angá ku rĩ gá.
16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá drãlépi rá rĩ drĩ kí angá ku, ínga ándrá vâ Kúrísĩtõ 'i ku.
17 Wó údrĩ dó ándrá Kúrísĩtõ inga ku, ã'ịtáŋá ĩmidrị̃ dó ãzị̃ kóru, ĩmi drĩ
kpere ịjọ́ ũnzí ĩmidrị̃ kí agá ũgũgõ.
18 Ãdróŋá drĩ ándrá Kúrísĩtõ inga ídri ku, 'bá vâ ũdrãlépi Kúrísĩtõ agá
'dĩ ja kí drĩ 'bo.
19 Ásị 'bãŋá ãmadrị Kúrísĩtõ drĩ gá rĩ drĩ adru lú ídri 'dĩ agá rĩ 'i á'dụ̃sĩ,
ãma dó adru 'bá ndrelé ũcõgõ agá ízákĩzã rú ndẽ 'bá pírí kí rá ụ̃ǫ́kụ́ drĩ
gá 'dâ rĩ kî rú.
20 Wó ãndá-ãndá ru inga Kúrísĩtõ 'i ídri drã agá rá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãnĩ̃ dó
cé 'bá ũdrãlépi Kúrísĩtõ agá 'dĩ kí drụ́zị angá ídri rú rá, ã'dusĩku ĩ'di 'bá
angálépi ídri drĩdrĩ 'bá drãlépi rá 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'i.
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, drã 'bã afíjó 'bá rú sĩ rĩ áni, angájó ídri drã agá rá rĩ ãfũ vâ
'bá rụ̃ sĩ.
22 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ádãmũ agá 'bá pírí ũdrã kí rá, wó Kúrísĩtõ agá 'bá pírí kí
mụ adrulé ídri rú.
23 Wó 'bá ãlu-ãlu la mụ angálé ídri rú rá ĩ'di sĩ: Kúrísĩtõ ĩ'di bãsĩ 'bá
angálépi drĩdrĩ rĩ 'i, drĩ dó amụ́ rá, vúlé la gá 'bá ĩ'di ãni rú 'dĩ kí dó angá
nĩ.
24 Ụ'dụ́ ãsĩjó rĩ drĩ dó acá, Kúrísĩtõ drĩ dó ũpĩ, ãzị́táŋá ãzíla ũkpõ ụ̃ǫ́kụ́
'dĩ drị gá rĩ kí andi pírí 'bo, ĩ'di dó Ũpĩ naŋá 'dụ fẽlé Ãdróŋá Átẹ́pị rú rĩ
drị.
25 Wó ĩ'di mụ Ũpĩ nalé kpere ĩ'di 'bã mẹ́rǫ́'bá ĩ'didrị kí 'bã agá ĩ'di 'bã
pálé gá.
26 Mẹ́rǫ́'bá ãsĩjó ĩ'di 'bã mụlé ĩĩ̃ịkĩ̃lé rĩ ĩ'di drã 'i.
27 Ã'dusĩku "Ãdróŋá 'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá." † Ú'dî'da údrĩ dó jọ la
ú'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá, ĩ'di ịjọ́ pịrị la Ãdróŋá ãko pírí kí 'bãlépi ĩ'di
pálé gá rĩ ala gá yụ.
28 Wó drĩ dó ãko pírí kí 'bã Kúrísĩtõ pálé gá 'bo, Ngǫ́pĩ la adru Ãdróŋá
ãko pírí kí 'bãlépi rĩ pálé gá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá dó adru pírí ãko pírí kí agâ
sĩ.
29 Ú'dî'da angáŋá angájó drã agá ídri rĩ drĩ dó adru 'dáyụ, 'bá ãzí 'dĩ kí
dó ã'du idé bãbũ̃tị́zĩ̃ bĩjó 'bá drãlépi rá 'dĩ kí kẽjị́ gá?
30 Wó ãmaní rĩ gá ãma dó drĩ cị ụ́'dụ́ pírí sĩ ã'du ịjọ́ sĩ?
31 Ịjọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí íni: ma drã sị gá ụ́'dụ́ pírí sĩ, má ádrị́pịka ãzíla
má ámvǫ́pịka ã'ịtáŋá agá 'dĩ, ãfó mání 'bãlé ĩmi sĩ rĩ, ĩ'di ídri tị icíma
ãmaní Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ Úpí ãmadrị agá rĩ 'i.
32 Ã'dị́ ándrá mání 'dịlé ũ̃bõ̃gũ̃ ásé agá * rĩ abe Ẽfésõ gá rĩ sĩ, ĩ'di lú ịjọ́
'bá 'bá rĩ sĩ, wó má ịsụ́ ala gá ã'du? 'Bá drãlépi rá rĩ drĩ kí dó angá ku
cécé sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drĩ agá rĩ áni,
"Lẽ ãna kí ãzíla ãmvụ kî,
ã'dusĩku drũ̃sĩ̃ ãma ũdrã rá." †
33 'Bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku: "Tị icíjó 'bá ũnzí kí abe rĩ la gbíyã mídrị́ múké rĩ
iza rá."

† **15:27** Zãbụ́rĩ 8:6 * **15:32** *Ụ̃bõ̃gũ̃ ásé agá* 'dĩ kí ándrá 'bá Páwũ̃lõ ãjị́ lẽlépi ku Ẽfésõ gá rĩ kî.
† **15:32** Ĩsáyã 22:13

34 Lẽ ĩmi ãgõ drĩ vúlé ũrãtáŋá ĩmidrị̃ agá, ĩmi idé ịjọ́ ũnzí ị̃dị̃ ku, ã'dusĩku
'bá ãzí rĩ nị̃ kí drĩ ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ gá ku. Ájọ ịjọ́ 'dĩ íni la drị̃nzá ĩmidrị̃ sĩ.

Ụrụ'bá angálépi rĩ 'bã gbíyã

35 Wó 'bá ãzí icó zịlé la, "'Bá drãlépi rá rĩ kí angá íngoní-íngoní ru yã?
Kí angá ụrụ'bá íngoní rĩ trũ?"
36 Mi 'bá ãzí ũndũwã kóru la, ãko míní salé rĩ la drã ráká ĩ'di angá ídri
rú ĩndõ.
37 Ídrĩ ũri sa ãko míní salé rĩ adru ụrụ'bá ĩ'di sĩ mụjó adrujó rĩ 'i ku, wó
ãná 'bã ífí jõku ãko ãzí ndú la kí.
38 Wó Ãdróŋá la ĩ'diní ụrụ'bá fẽ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni, ãzíla ũri ũví ãlu-ãlu
ní ĩ'di ụrụ'bá ĩ'didrị 'dã 'bã vúŋá fẽ.
39 Ĩzá pírí ají kí ru ãlu ku, 'bá 'bã ĩzá ĩ'di ãlu, ãnãkpá 'bã ĩzá vâ ndú,
ãríŋá 'bã ĩzá vâ ndú ãzíla ị̃'bị drị̃ vâ ndú.
40 Ụrụ'bá 'bũ̃ drị̃ kí cí, ãzíla ụrụ'bá ũ̃nọ́kụ́ drị̃ kí vâ cí, wó ũnĩ 'bũ̃ gá rĩ
'bã ũvítáŋá lú ãlu, ãzíla ũ̃nọ́kụ́ gá rĩ kí vâ ndú.
41 Ị̃tũ̂ 'bã ũnĩ ndú ĩmbá 'bã ũnĩ vâ ndú, lẽlẽgó 'badrị̃ kí vâ ndú, ãzíla
lẽlẽgó 'bã ãngũ jiŋá ají kí ru ãzí rĩ drị̃ be ku.
42 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ụrụ'bá angáŋá drị̃ 'bã sĩ cécé 'dĩ 'bã áni. Ụrụ'bá ị̃sị̃lé rĩ ĩ'di
ãko ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ 'i, ĩ'di dó angá ãko ŋmalépi ku la rú.
43 Ála ĩ'di ị̃sị̃ ị̃nzị̃táŋâ kóru ála ĩ'di inga dị̃zã rú, ála ĩ'di ị̃sị̃ ũkpó kóru,
ĩ'di angá ũkpó trũ.
44 Ị̃sị̃ ĩ'di ụrụ'bá 'bádrị̃ rĩ rú, wó angá ụrụ'bá úríndí ru rĩ rú. Ụrụ'bá
'bádrị̃ rĩ drĩ adru cí, ụrụ'bá úríndí drị̃ vâ cí.
45 Ị̃jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, "'Bá drị̃drị̃ rĩ Ádãmũ 'i acá 'bá ídri trũ rĩ
rú," † Ádãmũ ãsị̃jọ́ rĩ ĩ'di úríndí ídri fẽlépi rĩ 'i.
46 Ụrụ'bá úríndí ru rĩ amụ́ drị̃drị̃ ku, wó ãko 'bá ru rĩ, 'dĩ 'bã vúlé gá dó
ụrụ'bá úríndí ru rĩ 'i.
47 'Bá drị̃drị̃ rĩ ãfũ ũ̃nọ́kụ́ gá ĩ'di pụ́trụ́, 'bá ị̃rị̃ rĩ angá 'bũ̃ gâlé.
48 'Bá ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dã 'dĩ ají kí 'bá ándrá idélé pụ́trụ́ ũ̃nọ́kụ́ gá rĩ sĩ rĩ
'i, cécé 'bá 'bũ̃ drị gá rĩ 'bã kí 'bá angálépi 'bũ̃ gá rĩ ajílé rĩ áni.
49 Ãzíla cécé ãma kí 'bá ãma tị̃lépi rĩ 'bã gbíyã ũ̃nọ́kụ́ gá rĩ ajílé rĩ 'bã
áni, ãma vâ drụ́zị̃ gbíyã 'bá 'bũ̃ gá rĩ drị gá rĩ ají ĩndĩ.
50 Má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ma lũ la ĩminí tọndọlọ
íni: ụrụ'bá ãrí trũ 'dĩ icó filé Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ 'bũ̃ gá rĩ agâlé jõku ãko
drãlépi ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ icó ãko ŋmalépi ku rĩ gá filé ku.
51 Ĩmi are drĩ, ma ĩminí ịjọ́ ũ̃sũ̃táŋá ru la lũ 'dĩ: ãma icó kí pírí ũdrãlé
ku, wó ãma pírí kí mụ ãma ujalé ndú,
52 némé mị̃fị̃ bĩlé kámị̃ rĩ áni, ụ́'dụ́ gũká ãsị̃jọ́ rĩ sĩ. Ã'dusĩku gũká la dó
mụ awálé 'bá drãlépi rá rĩ kí dó angá ídri ŋmaŋâ kóru, ãzíla ála dó ãma
uja ndú.
53 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ụrụ'bá ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ kí dó mụ ụrụ'bá ŋmalépi ku rĩ
sũ̃lé, ãzíla ụrụ'bá drãlépi drã-drã rĩ la dó mụ ụrụ'bá ŋmalépi ku rĩ sũ̃lé.
54 Ụrụ'bá ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ drĩ dó ụrụ'bá ŋmalépi ku rĩ sũ̃ 'bo, ãzíla
ụrụ'bá drãlépi drã-drã rĩ drĩ dó ụrụ'bá drãlépi ku rĩ sũ̃ 'bo, wó ịjọ́ sĩlé rĩ
dó acá ãndá, "Ị̃lị̃kị̃ dó drã rá, úndẽ dó ĩ'di kpítã." †
55 "Drã ũkpõ míní sĩ 'bá ndẽjó rĩ dó íngõlé yã?

† **15:45** Í'dóŋá 2:7 † **15:54** Ĩsáyã 25:8

Drã la ãzá míní sĩ 'bá ũzãjó rĩ dó íngõlé yã?” †
56 Drã la ũkpó 'bá zãjó rĩ ịsụ́ ịjọ́ ũnzí drị, ãzíla ịjọ́ ũnzí la ũkpó ĩ'didrị rĩ
ịsụ́ ãzịtáŋá drị.
57 Wó ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ĩ'diní ãmaní ũkpó fẽlé sĩ drã ndẽjó Úpí ãma ãni
Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ sĩ rĩ sĩ.
58 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ịtáŋá agá mání lẽlé 'dĩ,
ĩtu pá ũkpó ru. Ãko ãzí 'bã aya ĩmi ku. Lẽ ĩnga ãzị Úpí ní ụ́'dụ́ pírí sĩ,
ã'dusĩku ĩminí nĩjó la rá ĩmi ĩcãndĩ ĩmi ãzị Úpí drị sĩ úyé ku rĩ sĩ.

16

Ãko trajó 'bá Ãdróŋá ãni drị rĩ 'banî rĩ

1 Ú'dî'da ãko traŋá 'bá Ãdróŋá drị rị 'baní rĩ 'bã drị gá, ĩmi idé ịjọ́ ándrá
mání lũlé 'bá kãnịsã ãngũ Gãlãtịyã gá rĩ 'bã idé kí rĩ 'i.
2 Ụ́'dụ́ drĩdrị sãbịtị ãlu-ãlu drị rĩ sĩ, ĩmi ãlu-ãlu 'bã mba kí ãko ãzí ĩmi
ịsụ́lé rĩ kí vú sĩ, ĩmba tã la kí sáwã mání ãgõjó rĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ãko tralé
ku.
3 Wó ádrĩ dó sĩ acá rá ma wárágã fẽ ịjọ́ i'dajó 'bá ĩminí amálé ĩmi icó tị
la pẽlé ãko ĩminí fẽlé rĩ kí abe Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé rĩ drị.
4 Drĩ vâ adru mání icójó mụjó ĩndĩ rá ãma dó mụ ĩ'ba abe ãlu.
5 Mání mụjó alịjó Mãkẽdónĩyã gâ sĩ rĩ 'bã vúlé gá, ma amụ́ ĩmi rụ́,
ã'dusĩku ma mụ alịlé Mãkẽdónĩyã gâ sĩ.
6 Ma ãzí rĩ sĩ mụ u'álé ĩmi abe sáwã were sĩ rá, jõku ma vâ ãzí rĩ sĩ mụ
áyi ĩgbẽ̃ drị gá rĩ izalé ĩmi abe, ĩmi dó sĩ áma ãzã ko ácĩ̃ mádrị agá 'dãá
mání mụ agá.
7 Álẽ ú'dî'da mụlé ĩmi ndrelé kãwũ̃ ãcĩ̃ mádrị mání alịjó alị-alĩ̃ rĩ sĩ ku,
wó rá la á'bã áma ásị gá sáwã ãzí izajó ĩmi rụ́ 'dãá were Úpí drĩ ã'ĩ̃ la rá
rĩ gá.
8 Wó ma mụ u'álé ãzo rú rá la Ẽfésõ gá kpere ụ́'dụ́ ũ̃mũ̃ Pẽndẽkósĩtõ drị
rĩ tẽjó.
9 Ã'dusĩku kẽ̃jịtị ãmbógó ãzị ũkpó ãni la nzĩ̃ ru mání ãzíla 'bá áma lẽlépi
ku ala gá rĩ kí ũ'bí ru.
10 Tĩ̃mĩ̃tịyõ̃ drĩ amụ́ rá, lẽ ĩndre ĩ'di múké-múké 'bã idé ũ̃rĩ̃ sĩ ku ĩ'diní
u'á agá ĩmi abe 'dâ ã'dusĩku ĩ̃nĩ̃ ĩ'di ãzị Úpí drị gá rĩ nga cécé mání ngalé
rĩ 'bã áni.
11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã gã ĩ'di 'bã tị ku. Ĩpẽ ĩ'di tị gẽ̃rĩ̃ ĩ'didrị gá ásị ĩgbẽ̃ sĩ
gõjó vúlé má rụ̃lé. Ma 'dã áni drị la tẽ agá má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka
ã'ịtáŋá agá 'dĩ abe.
12 Wó ú'dî'da ãmã ádrịpị Ãpọ́lọ̃ drị gá, má imbá ĩ'di ásị ũkpó ru mụjó
ĩmi rụ̃lé ádrịpịka abe. Ásị la fi lẽjó mụjó lé rĩ gá ku, wó ĩ'di mụ rá drĩ
drĩ̃lẹ́ba ãzí ịsụ́ rá rĩ gá.
13 Lẽ ĩmi adru mịfị trũ ĩ̃tụ́ pá ũkpó ru ã'ịtáŋá agá, ĩtu pá ágọ́bị ru, ĩmi
adru vâ ũkpó ru ĩmi idé ịjọ́ pírí lẽtáŋá sĩ.
14 Ĩmi idé ịjọ́ pírí kí lẽtáŋá sĩ.
15 Ĩnĩ̃ rá 'bá drĩ̃drĩ̃ ãngũ Ãkáyã drị agá 'dâ acálépi Kũrĩsĩtíyánĩ̃ rú rĩ kí
Sĩtéfãnãsĩ kí 'bá ĩ'didrịko gá rĩ abe, fẽ kí ru pírí ãzị 'bá Ãdróŋá drị rĩ 'banî

† **15:55** Hõséyã 13:14

rĩ gá. Ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ ma má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̨́táŋá agá 'dĩ,
16 ĩminí ĩmi fẽjó ãzı̨ 'dĩ 'bã áni rĩ kí agá cécé 'dĩ 'bã áni ãzíla 'bá pírí filépi ãzı̨ 'dĩ gá rĩ kí, 'bá ãzı̨ la ngalépi rĩ rú.
17 Má u'á ãyĩkõ sĩ Sĩtéfãnãsĩ 'baní, Fõrĩtũnátõ trũ, ãzíla Ãkãyíkõ trũ ĩ'bã kí acájó rĩ sĩ ã'dusĩku fẽ kí mání ãko mádrı̨́ 'dọ̃ yụ rĩ kí rá.
18 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, inga kí áma úríndí ú'dí ru ãzíla vâ ímidrı̨́ gá rĩ abe ĩndĩ. 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ḭjọ́ lẽ ĩ'bã ĩ'di ãmbógó ru.

Zı̨táŋá ãsĩjó rĩ

19 Kãṇísã ãngũ Ásĩyã gá rĩ agá rĩ zı̨ kí ĩmi cící Úpí Yẹ́sṹ 'bã rụ́ sĩ. Ãkúwílã kí Pĩrĩsílã be ãzíla kãṇísã ru tralépi tı̨ icítáŋá gá ĩ'badrı̨́ jó agá rĩ abe.
20 Má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̨́táŋá agá áma andre gá 'dọ̃ rĩ zı̨ kí ĩmi pírí cící. Ĩzı̨ ĩmi ãlu-ãlu pírí cící vı̨ sĩ amvuŋá sĩ.
21 Ma Páwų̃lǫ̃ 'i ásĩ zı̨táŋá 'dĩ kí áma drı̨́ sĩ.
22 'Bá ãzí drĩ Úpî lẽ ku, úwã 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bo. Úpí mí amụ́!
23 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ agá rĩ 'bã adru ĩmi abe.
24 Mâ lẽtáŋá ĩmi rụ́ vı̨ sĩ rĩ 'bã adru Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá. Ámĩnã.

Wárágã Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé 'bá Kǫ̃rį̃ńı̨tǫ̃ gá rĩ 'baní ı̨rı̨ rĩ

Zı̨táŋá 'bá zı̨jó cící rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwų̃lǫ̃ ų̃pı̨gǫ́ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ drı̨ Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá sĩ rĩ drı̨, ãzíla ãmã ádrı̨pı̨ Tı̨mı̨̃tı̨yǫ̃ ĩ'di má be 'dǫ̃ ĩndĩ.

Ásĩ ĩ'di 'bá Ãdróŋá ãni kãnı̨sã Kǫ̃rį̃ńı̨tǫ̃ gá rĩ 'baní ãzíla 'bá pírí Ãdróŋá ãni ãlá ãngũ Ãkáyã drı̨ agá rĩ 'banî.

2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásı̨ į̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwų̃lǫ̃ ní ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ní ĩ'di 'bã 'bá kí ásı̨ ų̃ŋmį̃jó rĩ sĩ

3 Lẽ ı̨́cı̨́ kí Ãdróŋá 'i, 'dĩ Átẹ́pı̨ ãmã Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'i, 'bá 'bã ízákĩzã ndrelépi cé rĩ, Ãdróŋá ãzã koma pírí 'badrı̨ rĩ 'i,

4 ãma ásı̨ ų̃ŋmį̃lépi ũcõgõ pírí kí agá, ı̨́jǫ́ 'dĩ sĩ, ãma icó dó sĩ 'bá ũcõgõ agá rĩ kí ásı̨ ų̃ŋmį̃lé ásı̨ ų̃ŋmį̃ŋá ãmaní ı̨sı̨́lé angálépi Ãdróŋá drı̨̨lé rĩ sĩ.

5 Ã'dusĩku ũcõgõ Kúrísĩtõ drı̨ 'bã galé ãma ídri agá rĩ sĩ, ı̨́jǫ́ 'dĩ sĩ Kúrísĩtõ rų̃ sĩ ásı̨ ų̃ŋmį̃ŋá ãmadrı̨ vâ 'dĩ 'bã áni.

6 Údrĩ ãmaní ũcõgõ fẽ, ĩ'di bãsĩ ĩminí ásı̨ ų̃ŋmį̃ŋá ı̨sı̨́jó patáŋá be; údrĩ ãma ásı̨ ų̃ŋmĩ rá ĩ'di ásı̨ ų̃ŋmį̃ŋá ĩmidrı̨ ı̨sı̨́jó rĩ 'i, ĩ'di ásı̨ ũkpõ sĩ ı̨́jǫ́ tajó rĩ fẽ ĩminî, 'dĩ drı̨́cı̨́rı̨ ãma vúŋá 'bã sĩ drı̨ cı̨jó rĩ 'i.

7 Ásı̨ 'bãŋá ãmadrı̨ ĩmi drı̨ gá rĩ ĩ'di ũkpó ru, ã'dusĩku ãma nı̨̃jó la rá drı̨́cı̨́rı̨ ãma cı̨lé rĩ agá ĩri drı̨́cı̨ŋá alelé ãma abe, ı̨́jǫ́ 'dĩ sĩ ĩmi ı̨sı̨́ dó sĩ ásı̨ ų̃ŋmį̃ŋá ãmaní ı̨sı̨́lé rĩ 'i.

8 Ãmã ádrı̨pı̨ka ãzíla ãmã ámvǫ́pı̨ka ã'ı̨́táŋá agá 'dĩ, ãlẽ ı̨́jǫ́ ũkpó ru idélépi ãma rı̨́ ãngũ Ásĩyã gá rĩ kî sĩ ĩmi igálé. Ãma ándrá drı̨́cı̨́rı̨ ãzí ũkpó ãmã icólé tı̨ talé ku rĩ agá, ı̨́jǫ́ 'dĩ sĩ, ã'bã ándrá ãma ásı̨ gá ãma adru ídri rá la ku.

9 Į́jǫ́ mgbã sĩ, ãma ásı̨ gá rĩ gá ãma ãjı̨ dó ngų̃ agá 'bá drã ãni la rú. Wó ı̨́jǫ́ 'dĩ 'bã kí ru idéjó 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, ã'bã dó ásı̨ ãma drı̨ gá ku, wó Ãdróŋá 'bá drãlépi rá rĩ kí ingalépi ídri rĩ drı̨ gá.

10 Pa ãma drã ika rĩ 'bã sı̨ gá rá ãzíla ĩ'di mụ ãma palé rá. Ã'bã ãma ásı̨ ĩ'di drı̨ gá jǫ́jó la ĩ'di mụ ãma upaŋâ trũ drı̨ gá,

11 ĩmi ãma ãzã kojó Ãdróŋá ã'ı̨́ŋá sĩ rĩ áni. Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú 'bã fẽ kí rú dó sĩ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní, fẽtáŋá lẽtáŋá uyaŋâ kóru fẽlé ãmadrı̨ 'bá wẽwẽ rú 'baní Ãdróŋá zı̨jó rĩ sĩ rĩ.

Páwų̃lǫ̃ lũ ĩ'baní ı̨́jǫ́ uja ãcı̨̃ ĩ'didrı̨ rá ã'du ı̨́jǫ́ sĩ yã rĩ

12 Ú'dî'da ı̨́jǫ́ ãma sĩ ãma ũnų̃jó rĩ 'dĩ 'i: ı̨́jǫ́ ãma 'bãlé ãma ásı̨ gâ sĩ ı̨́jǫ́ vú nzejó acı̨ŋá ãma ãni ų̃nǫ́kụ́ drı̨ gá, ambamba la kãkã ãma ãni ĩmi trũ ãlá rĩ agá ãzíla ı̨́jǫ́ mgbã angálépi Ãdróŋá drı̨ rĩ 'i. Ãma idé ı̨́jǫ́ 'dĩ adru ũndũwã ų̃nǫ́kụ́ 'dõ drı̨ sĩ ku, wó lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drı̨ sĩ.

13 Ã'dusĩku ịjọ́ ãmaní sĩlé ĩminí rĩ adru ãko ãzí ĩmĩ lãlé jõku vãlé ku la
ku. Ãzíla á'bã áma ásị́ gá,
14 ĩmi drĩ ịjọ́ nĩjó ãma drĩ́ gá were rĩ áni, ĩmi amṹ́ ịjọ́ nĩ̃lé pịrị-pịrị ĩndõ,
jọ́jó la ĩmi icó ĩmi ũnũ̃lé ãma sĩ cécé ãmã drṹ́zị́ ãma ãma ũnũ̃jó ĩmi sĩ ṹ'dṹ́
Úpí Yẹ́sṹ drĩ́ sĩ rĩ áni.

15 Áma ã'ĩ̃tấŋ́ấ agá ịjọ́ 'dĩ cí, ã'dusĩku má itú ma drĩ̃drĩ́ rĩ sĩ mụjó ĩmi rṹ́
ĩmi dó sĩ ũ̃rõ̃drĩ́ máni mụjó ĩmi andréjó ĩ̃rĩ́ rĩ ịsṹ́ benĩ.
16 Má itú áma ásị́ gá mụjó ĩmi rũ̀lé máni mụ agá Mãkẽdónĩyã gâlé ãzíla
ãgõjó ĩmi rṹ́ 'dã sĩ máni ãgõ agá vúlé Mãkẽdónĩyã gâlé rĩ sĩ ãzíla ĩminí
ãma tị pẽjó máni mụ agá gẹ̃rĩ́ gá 'dâ Yũ̃dịyã gâlé.
17 Ĩmi icó áma zịlé má uja ịjọ́ máni itúlé rĩ ã'du sĩ. Ĩmi ũrã ma ịjọ́ mádrĩ́
kí itú ũrãtấŋ́â kóru yã? Ĩmi ũrã ma 'bá ũ̃nõ̃kṹ́ drĩ́ gá rĩ kí áni jọlépi la "'Ẽ"
wó íni 'dĩ ĩ'di gá "Yụ"?
18 Wó Ãdrṍŋ́á 'bã adrulé 'bá ịjọ́ mgbã idélépi rĩ 'i rĩ sĩ, ịjọ́ ãma jọlé ĩminí
"'Ẽ" rĩ ĩ'di "'Ẽ" ãzíla "Yụ" rĩ ĩ'di "Yụ."
19 Ã'dusĩku Ãdrṍŋ́á Ngọ́pị Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ándrá ma Páwũ̃lọ̃, Sílã ãzíla
Tĩ̃mĩ̃tĩyọ̃ 'bã kí sĩ ịjọ́ la ũlũjó ĩmi tị gá rĩ adru "'Ẽ" kí "Yụ" be íni la ku, wó
ĩ'di agâ sĩ ịjọ́ pírí kí 'bãngá "'Ẽ."
20 Ĩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ Ãdrṍŋ́á drị́ azịlé rĩ drĩ kí táni adru agá wẽwẽ rú tí, ịjọ́ ãzí
'dáyụ, Kúrísĩtõ agâ sĩ kí ru idé rá. Ãzíla ĩ'di rṹ́ sĩ ãma dó sĩ jọ la "Ámĩnã"
sĩ dĩ̃zã fẽjó Ãdrṍŋ́á nî.
21 Ú'dî'da íni ĩ'di Ãdrṍŋ́á 'i ãma 'bãlépi ĩmi trũ pá tujó ũkpó ru Kúrísĩtõ
agá rĩ 'i. Ũpẽ ãma ãzíla 'bã ãma ndú nĩ,
22 'bã ãlámã ícétấŋ́ấ ru ĩ'didrĩ́ ãmaní sĩ adrujó ĩ'di 'bã ãko rú rĩ ãma drĩ́
gá ãzíla 'bã Úríndí ĩ'didrĩ́ adrujó ãma ásị́ gá ĩ̃sáli ịjọ́ azịlé jã 'dâ ịjọ́ múké
pịrị rĩ sĩ rĩ 'i.

23 Má umve Ãdrṍŋ́á adrujó mâ sãdínĩ rú, ịjọ́ 'dĩ íni la sĩ ĩmi tãmbajó ágõ
rú sĩ Kọ̃rĩ̃nịtọ̃ gâlé ku.
24 Adru ãma ịjọ́ ũdrõ ĩmi drĩ́ gá la ku, ã'dusĩku pá tuŋ́á ĩmidrĩ́ gá rĩ ũkpó
ru la ã'ĩ̃tấŋ́ấ sĩ, wó ãma ãzị́ nga ĩmi abe ãyĩkõ 'bã ga rú sĩ ĩmi agá tré benĩ.

2

1 Ĩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásị́ gá má icó ãcĩ̃ ãzí itúlé sĩ mụjó ĩmi andréjó ĩ̃dị́
ĩminí cãndí fẽjó la ku.
2 Ã'dusĩku ádrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ, ã'di la ace máni ãyĩkõ fẽlé nĩ, wó adru
ĩmi 'i máni sĩ ĩ'baní ũcõgõ fẽjó rĩ kí ku yã?
3 Ĩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ásĩ wárágã ĩmi rṹ́lé, álẽ amṹ́lé ĩmi rṹ́lé ĩminí sĩ mụjó máni
cãndí fẽjó ku, ĩmi tá vâ máni icólépi ãyĩkõ fẽlépi nĩ 'dĩ kî. Ĩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã
áma ásị́ gá ádrĩ u'á ãyĩkõ sĩ, ĩmi pírí kí vâ u'á ãyĩkõ sĩ ĩndĩ.
4 Ã'dusĩku ásĩ ĩminí wárágã 'dĩ ũcõgõ ãmbógó la trũ, ásị́ ãzá trũ ãzíla
mĩndrẹ trũ mịfị́ gá, sĩ ĩminí cãndí fẽjó ku, wó rá la lẽjó lũjó la ĩminí álẽ
ĩmi íngõpí yã rĩ 'i.

'Bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã trũŋ́á

5 'Bá ãzí drĩ ĩminí ũcõgõ fẽ rá, fẽ ũcõgõ 'dĩ mání ku, wó mgbã rĩ gá fẽ
ũcõgõ 'dĩ ĩminí pírí gẽ̃rị̃ ãzí sĩ álẽ ịjọ́ 'bãlé ũkpó ĩ'di drị̃ gá ku. *
6 Drị̃rịma ĩmi ũ'bí 'bã kí fẽlé ĩ'diní rĩ ca ĩ'diní rá.
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da lẽ ĩtrũ ĩ'di rá, ãzíla ĩmi imbá ĩ'di ásị sĩ ĩ'di tãmbajó,
ũcõgõ ãmbógó la ní sĩ ĩ'di ndẽjó ku.
8 Ma mãmálá 'bã ĩmi rụ̃lé ãndá-ãndá ru lẽ ĩlẽ ĩ'di rá.
9 Ásị̃sị̃ŋá mání wárágã 'dĩ sĩjó ĩminí rĩ sĩ ndrejó la ĩmi icó ụ̃'bị̃táŋá agalé
rá yã ãzíla ĩmi ịjọ́ pírí sĩ ĩ̃nzĩ̃táŋá ru má rụ́ yã rĩ.
10 Ĩdrĩ 'bá 'dĩ trũ ịjọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ sĩ rá, ma vâ ĩ'di trũ rá. Ãzíla ãko mání
trũlé 'bo rĩ, ãko ãzí trũlé trũtrũ la drĩ adru trũlé cí rĩ gá, ma ĩ'di trũ Kúrísĩtõ
mẹ̃lẹ̃tị gá ĩmi ịjọ́ sĩ,
11 Sĩtánĩ 'bã ulé rû sĩ ãma ásị ku. Ã'dusĩku ãnĩ̃ ịjọ́ ĩ'di 'bã itúlé ãma sĩ rĩ
kí ku la ku, ãnĩ̃ kí rá.

Agajó ũkpõ Kúrísĩtõ drị̃ sĩ

12 Ma mụ calé Trõwásĩ gâ sĩ ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị gá rĩ ũlũjó 'bo, má ịsụ́
Úpí nzĩ̃ mání kẽjị̃tị ãzị drị̃ 'dãá.
13 Wó áma ásị tu pá ku, ã'dusĩku má ịsụ́ má ádrị̃pị Tị̃tõ̃ 'dãá ku. Ịjọ́ 'dĩ
sĩ, má azị dó 'bá 'dã 'baní ãzíla ámụ dó Mãkẽdónĩyã gá.
14 Wó ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ãma drị̃ cejó Kúrísĩtõ sĩ ịjọ́
pírí kí ndẽjó rá, ãzíla ãngũ pírí kí agá ịjọ́ ĩ'didrị̃ ũniyambamba rĩ iréjó
ãma agâ sĩ rĩ sĩ.
15 Ã'dusĩku ãma Ãdróŋá ní ãdu ãjị̃ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ áni. Kúrísĩtõ sĩ wó
ãdu 'bã ngũ̃ŋá vĩrĩ rĩ ĩ'di ngũ̃ 'bá 'baní ndú-ndú, 'bá palé rá rĩ 'baní ãzíla
'bá mụlépi ĩ̃lĩ̃ḭ̃kĩ̃lépi ĩ̃lĩ̃ḭ̃kĩ̃ rĩ abe.
16 'Bá mụlépi ĩ̃lĩ̃ḭ̃kĩ̃lépi ĩ̃lĩ̃ḭ̃kĩ̃ rĩ 'baní ịjọ́ ãmã ũlũlé rĩ la ngũ̃ ĩ̃rị̃ drã ãjị̃ ru, wó
'bá palé rá rĩ 'baní ĩ'di ngũ̃ vĩrĩ ãdu ngũ̃lépi ũniyambamba rĩ rú ã'dusĩku
ãma ũlũ la ĩ'baní kí mụ u'álé ídri ukólépi ku jã 'dâ rĩ gá Ãdróŋâ trũ. Ã'di
icó dó ịjọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí sĩ rá rĩ gá nĩ̃ yã?
17 Ãma adru 'bá ũ'bí ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũlépi sĩ ũ̃rõ̃drị̃ ũ̃nọ́kụ́ drị̃ ịsụ́jó 'dĩ
kí áni ku, wó Ãdróŋá 'bã ãma tị ãpẽjó nĩ rĩ sĩ ãma ịjọ́ pịrị jọ ĩ'di drị̃lẹ́ gá
cécé ãtí'bó Kúrísĩtõ drị̃ kí áni.

3

'Bá ãzị̃ tị icítáŋá ú'dí rĩ drị̃ ngalépi rĩ kî

1 Ãma i'dó ịjọ́ jọlé mũkẽ ãmadrị̃ gá rĩ icéjó ĩ̃dị̃ yã? Jõku ãlẽ vâ wárágã
'bá ãzí rĩ 'bã kí lẽlé rĩ áni angájó ãmadrị̃ sĩ ãma vú nzejó ĩminí yã jõku
angájó ĩmidrị̃ ĩminí sĩlé rĩ kí yã?
2 Ĩmi ãmgbã rĩ kí bãsĩ wárágã ãmadrị̃ rĩ kî, sĩlé ásị̃ ãmadrị̃ kí agá, 'bá
pírí 'bã kí nĩ̃lé cé ãzíla lãlé rĩ kî.
3 Ĩmi i'dá wárágã angálépi Kúrísĩtõ drị̃ rĩ rú cé, ãzị̃ ãmadrị̃ 'bã pámvú,
úsĩ ĩ'di vínõ sĩ ku, wó Úríndí Ãdróŋá ídri rĩ drị̃ gá rĩ sĩ, adru írã 'bara rĩ
drị̃ gá ku, wó rá la ásị̃ 'bá drị̃ agá.
4 Ãma ịjọ́ 'dĩ jọ ásị̃ ũkpõ sĩ la ã'dusĩku ãtị̃ ásị̃ Ãdróŋá drị̃ gá Kúrísĩtõ rụ̃
sĩ.

* **2:5** 'Bá ũ'bí ũrã kí ágọ́bị̃ 'dĩ ĩ'di Páwũ̃lõ̃ 'bã sĩ ịjọ́ jọjó drị̃ la gá 1 Kõ̃rĩnịtõ̃ 5:1-2 rĩ 'i.

5 Adru ãma icó ãma sĩ rá ịjọ́ ãzí ũrãjó angá ãmadrị́ íni la ku, wó ịjọ́ ãmã
icójó rá rĩ angá Ãdróŋ́á drị́.
6 Fẽ ãmaní adrujó 'bá icólépi ãzị́ tị icítáŋ́á ú'dí 'dĩ drị́ gá rĩ ãzã kolépi rĩ
kî rú, wárágã sĩ ku wó Úríndí sĩ; wárágã la 'bá 'dị-'dị̃, wó Úríndí la ídri
fẽ.

Dĩ̃zã tị icítáŋ́á ú'dí rĩ drị̃

7 Ú'dî'da ãzị́táŋ́á drã ajílépi sĩlé írã 'bara drị̃ gá rĩ drĩ ándrá amụ́ dĩ̃zã
trũ anzị Ịsịrayị́lị̃ drị́ gá rĩ 'ba rụ́ sĩ icójó ãngũ ndrejó Mụ́sã mẹ́lẹ́tị gá ku,
táni ĩ'diní anụ́jó anụ̂ tí,
8 ãzị́ Úríndí drị́ gá rĩ icó adrulé dĩ̃zã rú ãndânĩ ku yã?
9 Ãzị́táŋ́á Mụ́sã drị́ 'bá ịjọ́ lijó rĩ drĩ dó adru dĩ̃zã rú, ãzị́ tị icítáŋ́á ú'dí rĩ
drị́ 'bá lãjó 'bá mgbã rú Ãdróŋ́á mẹ́lẹ́tị gá rĩ dó adru dĩ̃zã rú ãndânĩ íngõpí
yã!
10 Ịjọ́ mgbã sĩ, tị icítáŋ́á ú'dí rĩ ndẽ ũnĩ sĩ rá ú'dî'da ãzị́táŋ́á dó sĩ dĩ̃zã
kóru.
11 Dĩ̃zã anụ́lépi anụ̂ rĩ drĩ ándrá amụ́ dĩ̃zã rú, ãmbõgõ dĩ̃zã u'álépi jã 'dâ
rĩ drị̃ la dó adru íngõpí!
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní adrujó ásị́ 'bãŋ̂ã trũ rĩ sĩ, ãma ịjọ́ jọ ũ̃rị̃ kóru.
13 Ãma adru Mụ́sã áni ru mẹ́lẹ́tị 'belépi bõngó sĩ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní
cí, 'bã ndre kí sĩ dĩ̃zã dĩ̃lépi lẽrẽlẽrẽ mẹ́lẹ́tị la gá anụ́lépi anụ̂ 'dã ku rĩ áni
ku.
14 'Bá 'dĩ kí ásị́sị́ŋ́á ũ̃pị̃ kí ru cí, ãzíla bõngó ãlu 'dã 'be kí mẹ́lẹ́tị cí kpere
ãndrũ drĩ kí bụ́kụ̃ tị icíma drị́ ũ̃kụ rĩ lã rĩ gá. Úwị drĩ ĩ'di ku, ã'dusĩku ála
ĩ'di wị rá la 'bání Kúrísĩtõ ã'ĩjó rĩ sĩ.
15 Acájó kpere ãndrũ údrĩ ãzị́táŋ́á Mụ́sã drị̃ lã, bõngó 'dã la kí ásị́ 'be cí.
16 Wó 'bá drĩ ru uja ịjọ́ Úpí Yẹ́sụ̃ drị̃ ã'ĩlé 'bo, ála bõngô wị rá.
17 Ú'dî'da Úpí dó Úríndí 'i, ãzíla ãngũ Úríndí Úpí drị̃ 'bã adrujó cí rĩ gá
'dãá drĩ̃lẹ́mmgbọ cí.
18 Ãma pírí mẹ́lẹ́tị 'belé bõngó sĩ ku dĩ̃zã Úpí drị̃ i'dalépi 'dĩ, ãma acá kí
ĩ'di áni dĩ̃zã tụlépi tũ̃-tũ̃ ụ́'dụ́ pírí sĩ drĩ̃ gá angálépi Úpí drị́ rĩ sĩ, 'dĩ Úríndí
'i.

4

Málĩ Úríndí drị̃ úmvú idélé ũdrí sĩ rĩ agá rĩ

1 Ãdróŋ́á fẽ ãmaní ãzị́ ĩ'didrị́ gá rĩ ngalé ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ĩ'didrị̃ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãma
ásị́ yã ku.
2 Ãma ịjọ́ jọ ịjọ́ zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ drĩ̃nzá ru 'dĩ kí drĩ̃ gá ũnzí, ãnga ãzị́ úlétáŋ́á sĩ
yã, jõku ãma ũlũ ịjọ́ Ãdróŋ́á drị̃ ĩnzõ sĩ cécé 'bá ũnzí 'dĩ 'bã kí ujalé ũlũlé
rĩ áni ku. Be la rá la, ãma ịjọ́ mgbã jọ Ãdróŋ́á mẹ́lẹ́tị gá, wó 'bá pírí ịjọ́
mgbã agá 'dĩ nĩ̃ kí ịjọ́ 'dĩ cé.
3 Ịjọ́ mgbã ãmaní ũlũlé rĩ drĩ táni ru zĩ̃ agá zĩ̃-zĩ̃, zĩ̃ ru 'bá ĩ̃lĩ̃kĩ̃lépi ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rĩ
'banî.
4 Sĩtánĩ ãmbógó ũ̃nọ́kụ́ 'dõ drị́ gá rĩ ũ̃pĩ̃ 'bá ã'ĩtáŋ̂ã kóru 'dĩ kí mịfĩ́ ásị́
gá cí. Ndre kí dĩ̃zã ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ Ãdróŋ́á 'bã wụ́rá ru rĩ drị́ gá rĩ ku.
5 Ã'dusĩku ịjọ́ ãmaní ũlũlé rĩ adru ãma ãni ku, wó Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃
Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'i, ãzíla ãma bãsĩ ãti'bo ĩmi ãni ĩ'di 'bã ịjọ́ sĩ rĩ kî.

6 Ãdróŋá jọlépi la, “Lẽ dĩzã 'bã dĩ ãngũ ịnị agá rĩ,” † fẽ ĩ'di 'bã dĩzã ní dĩlé
ãma ásị gâ sĩ ịjọ́ nĩjó nĩtáŋá dĩzã Ãdróŋá drĩ drĩ gá, Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ mẹ́lẹ́tị
gá.
7 Wó málĩ ãma ãni ịjọ́ mgbã drị gá 'dĩ ĩ'di úmvú sịlé ũdrí sĩ rĩ agá, i'dajó
ũkpõ ãmbógó 'dĩ angá Ãdróŋá drị adru ãmadrị ku.
8 Úfẽ ãmaní ũcõgõ wókõ pírí agâ sĩ rá, wó andi kí ãma ku, sáwã ãmaní
ịjọ́ ãmã idélé rĩ nĩjó ku rĩ agá, ãma uja tị vúlé ku,
9 fẽ kí ãmaní ũcõgõ rá, wó Ãdróŋá a'be ãma ku, u'bé kí ãma vũ̃rṵ́ rá,
wó ụ'dị kí ãma ku.
10 Ãma ṵ'dṵ́ pírí sĩ acị drã Yẹ́sũ̃ drĩ trũ ãma ụrụ'bá gá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ídri Yẹ́sũ̃
drị gá rĩ la dó sĩ i'dá ãma ụrụ'bá gá benĩ.
11 Ã'dusĩku ãma gápi 'bá ídri 'dĩ, ṵ'dṵ́ pírí sĩ, ála ãma fẽ drã ní Yẹ́sũ̃ 'bã
ịjọ́ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ídri ĩ'di agá rĩ dó sĩ ru i'da ụrụ'bá ãmadrị 'dĩ agá benĩ.
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, drã la ãzị nga ãma agá wó ídri la ãzị nga ĩmi agá.
13 Sĩlé bṵ́kũ̃ Ãdróŋá drị agá rĩ áni, “Ma ịjọ́ jọ rá la mání Ãdróŋá ã'ĩjó rá
rĩ sĩ.” † Úríndí ãlu ã'ĩtáŋá drị 'dĩ sĩ, ãma ã'ĩ Ãdróŋá rá ãzíla ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma
dó sĩ ịjọ́ jọ rá,
14 ã'dusĩku ãmaní nĩjó la rá Ãdróŋá Úpí Yẹ́sũ̃ ingalépi ídri drã agá rá rĩ
la vâ ãma inga Yẹ́sũ̃ trũ ãma i'dajó ĩmi abe ĩ'di 'bã drĩlẹ́ gá rá.
15 Ịjọ́ 'dĩ idé kí ru pírí íni la ĩmi ịjọ́ sĩ, ásị ĩgbẹ̃ Ãdróŋá ãni 'bá ũ'bí kí
ajílépi Kúrísĩtõ ã'ĩjó rĩ sĩ, kí dó sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá nî ãzíla ĩ'di 'bã dĩzã
dó sĩ tụ-tũ̃ benĩ.
16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma ãndẽ ku. Ãma táni ụrụ'bá ãmvé rĩ sĩ lẽ agá drã agá
drã-drã tí, ụrụ'bá ãma ãni úríndí ru agâlé rĩ Ãdróŋá la ĩ'di 'bã ú'dí ru
ṵ'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ.
17 Wó ũcõgõ ãmaní sáwã were sĩ 'dĩ kí ãmaní dĩzã ukólépi ku ũcõgõ
ãmadrị 'dĩ 'bã kí ndẽlé ku rĩ fẽ.
18 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ã'bã dó sĩ mịfị ãko ndrelé rá 'dĩ kí drị gá ku, wó rá la ãko
ndrelé ku 'dĩ kí drị gá. Ã'dusĩku ãko ãma ndrelé rá 'dĩ kí ãko u'álépi jã
'dâ ku la kî, wó ãko ndrelé ku rĩ ĩ'di ãko u'álépi ãsĩ̀ŋâ kóru la.

5

Ãma ụrụ'bá ú'dí 'bṵ̃ gâlé rĩ kî

1 Ú'dî'da ãnĩ̀ rá jó hémã rú ụrụ'bá ṵ̃nọ́kṵ́ ru ãma sĩ u'ájó ala gá 'dĩ drĩ
andi rá, jó ãma ãni Ãdróŋá 'bã sịlé nĩ 'dĩ ụrụ'bá ãma ãni ú'dí jã 'dâ 'bṵ̃
gâlé rĩ cí.
2 Wó ãma ává se ãmbógó, ãlẽ jó ãma ãni 'bṵ̃ gá rĩ sṵ̃lé áyụ,
3 Ãdróŋá drĩ ãmaní ãma ụrụ'bá ú'dí rĩ kí fẽ 'bo, ãma úríndí kí u'á ụrụ'bá
u'álépi jã 'dâ rĩ kí agá.
4 Wó ãmaní drĩ adru agá jó hémã rú 'dĩ agá 'dâ, ãma ává se ãmbógó,
ãzíla drị cị ã'dusĩku ãlẽ bõngó ũtrũlé ku, be la ãlẽ bõngó ú'dí 'bṵ̃ gá rĩ kí
sulé áyụ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ídri 'bã ti ãko drãlépi rá rĩ rá.
5 Ú'dî'da Ãdróŋá 'bã ãma ásịsịŋá ãlu 'dĩ sĩ, ãzíla fẽ ãmaní Úríndí ĩ'didrị
gá rĩ ãwítã rú ãko ĩ'di 'bã azịlé rĩ kí drị tẽjó.

† **4:6** Í'dóŋá 1:3 † **4:13** Zãbṵ́rĩ̀ 116:10

6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma ásị́ la adru ụ́'dụ́ pírí sĩ ũkpó ru ãzíla ãnĩ́ rá ãma adru agá lịcọ́ 'dõ agá 'dộ ụrụ'bá sĩ ãma rá-rá ru Úpí trũ.
7 Ãma u'á ã'ĩtáŋ̃á sĩ, wó adru ị́jọ́ ãma ndrelé rĩ sĩ ku.
8 Ã'bã ị́jọ́ 'dĩ ãma ásị́ gá ũkpó ru, ĩ'di ãmaní múké ãndânĩ lịcọ́ ụrụ'bá 'dĩ drị́ gá rĩ a'bejó rá mụjó adrujó lịcọ́ Úpí drị́ agá.
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ã'bã ĩ'di ị́jọ́ ãmbógó la rụ́ ãma ásị́ gá Úpí ní ãyĩkõ fẽjó, ãdrĩ táni adru agá ụrụ'bá 'dĩ agá jõku ụrụ'bá 'dĩ agá ku rá tí.
10 Ã'dusĩku ãma pírí kí mụ drụ́zị́ pá tulé úmvúke Kúrísĩtõ drị́ ị́jọ́ lịjó rĩ drị̃lẹ́ gá rá, ãma ãlu-ãlu kí mụ ị́jọ́ ándrá ãma lẽlé ãzíla idélé ụrụ'bá 'dĩ agá rĩ kí ịsụ́lé, kí ị́jọ́ múké yã jõku ũnzí yã rĩ gá.

Ãzị́ tị icíma drị́ gá rĩ

11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ándrá i'dójó ídu ãmaní ãrútáŋ̃á Úpî rujó rĩ nĩ̃jó 'bo rĩ sĩ, ãma ũ'bĩ̃ 'bá kí asélé ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma i'da ãma Ãdróŋ̃á ní tọndọlọ 'bo, ãzíla á'bã áma ásị́ gá ĩ̃nĩ̃ vâ ũrãtáŋ̃á ĩmidrị́ agá ĩ'di 'dĩ 'bã áni.
12 Ãma ũ'bĩ̃ ãma ịpĩ́lé ĩminí ĩ̃dĩ́ la ku, wó rá la ãma ĩminí drị̃lẹ́ba fẽ u'ájó ãfó sĩ ãma sĩ, ĩmi icó dó sĩ 'bá ru ịpĩ́lépi ị́jọ́ ndrelé rá rĩ sĩ adru ị́jọ́ ásị́ gá rĩ sĩ ku 'dĩ kí umvilé múké.
13 Ãdrĩ i'dá ãma aza-azâ, ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋ̃á drị́ sĩ; ãdrĩ adru 'bá ị́jọ́ pịrị́ idélépi la kî, ĩ'di ị́jọ́ ĩmidrị́ gá rĩ sĩ.
14 Lẽtáŋ̃á Kúrísĩtõ drị́ la ãma ũŋmĩ nĩ, ã'dusĩku ãnĩ́ rá 'bá ãlu drã 'bá pírí kî sĩ, ãma ã'ĩ́ vâ rá ãma pírí ũdrã kí rá.
15 Ãzíla drã ãma pírí kî sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma u'álépi ídri rĩ ãma u'á kí dó ídri ãmadrị́ sĩ ku, wó ãma u'á kí 'bá drãlépi ãzíla angálépi ãmanî rĩ nî.
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da ãlị́ dó 'bá ãzí 'bã ị́jọ́ ũrãtáŋ̃á 'bádrị́ sĩ ku. Ãdrĩ ándrá táni Kúrísĩtõ ndre agá ũrãtáŋ̃á 'bádrị́ ãlu 'dĩ sĩ rá tí, ãma icó dó 'dĩ idélé 'dĩ 'bã áni ĩ̃dĩ́ ku.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá drĩ adru Kúrísĩtõ agá, ĩ'di 'bá ú'dí la, ị́jọ́ ũ̃kụ rĩ alị́ kí 'bo, ị́jọ́ ú'dí rĩ amụ́ dó nĩ.
18 Ị́jọ́ 'dĩ angá kí pírí Ãdróŋ̃á drị́, ĩ'di 'bá ãma tị icílépi ĩ'di be Kúrísĩtõ rụ̃ sĩ rĩ 'i, ãzíla fẽ ãmaní ãzị́ 'bá kí tị icíjó rĩ.
19 Ị́jọ́ ãma ũlũlé rĩ 'bã ífí Ãdróŋ̃á ĩ'di 'bá kí tị icí ĩ'di be Kúrísĩtõ agâ sĩ, lã dó sĩ ị́jọ́ ũnzí 'bá 'badrị́ kí kí drị́ gá ku. Ãzíla fẽ ãmaní ãzị́ ị́jọ́ tị icíma drị́ gá rĩ ũlũjó.
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó sĩ lé'di Kúrísĩtõ drị́ kî, cécé Ãdróŋ̃á 'bã rĩ mãmálá 'bã ãma rụ̃ sĩ rĩ nĩ rĩ áni. Ãma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ Kúrísĩtõ kẽjị́ gá jọjó la ĩmi icí ĩmi tị Ãdróŋ̃â trũ.
21 Ãdróŋ̃á fẽ Kúrísĩtõ ị́jọ́ ũnzî kóru rĩ ní pángá 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ áni ãma ị́jọ́ sĩ, sĩ ị́jọ́ ũnzí ãmadrị́ kí idéjó. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ icó dó sĩ ãma 'bãlé ãlã Ãdróŋ̃á drị́ agá.

6

1 Ãmaní adrujó 'bá ãzị́ ngalépi Ãdróŋ̃á nî rĩ sĩ, ãma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ ĩmi a'ị́ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋ̃á drị́ gá rĩ úyé ku.
2 Ã'dusĩku Ãdróŋ̃á jọ,
“Má are ĩmi sáwã múké rĩ gá rá,

ãzíla sáwã patáŋá drị̃ agá áko ĩmi ãzã rá.” †
Ájọ ĩminí ú'dî'da 'dĩ dó sáwã Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá ịsụ́jó rĩ, ú'dî'da 'dĩ dó ụ́'dụ́ patáŋá drị̃ rĩ.

Páwũ̃lõ̃ 'bã drị̃ cijó rĩ

3 Ãlẽ 'bá ãzí 'bã ịsụ́ ị́jọ́ ũnzí ãzị̃ ãmaní ngalé rĩ agá ku, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma ã'ị̃ 'bá ãzí ní kúmũ 'bãjó gẹ̃rị̃ agá ku.
4 Kẹ̃jị̃ la gá ị́jọ́ pírí ãma idélé rĩ kí agá ãma i'da la ãma ãti'bo Ãdróŋá ãni ãmaní ị́jọ́ ãmaní cãndí fẽlépi rĩ kí tajó, ị́jọ́ ũkpó rĩ kí abe ãzíla ị́jọ́ ũcõgõ rú rị̃ kí abe rĩ sĩ.
5 Úco ãma rá, ú'be ãma mãbụ́sụ̃ gá, ũ'bí angá kí ãma drị̃ gá ũmbã sĩ rá, ãzị̃ ũkpó ngajó rĩ abe, ãzíla ụ́'dụ́ kojó ị́nị̃ sĩ ku, ãkónã naŋâ kóru rĩ abe.
6 Ãma i'da ãmã ãlã, ũ̃nĩ̃táŋâ trũ, ị́jọ́ taŋá, ásị̃ ĩ̃gbẹ̃, ãma lẽtáŋá mgbã rĩ sĩ ãzíla ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drị̃ sĩ.
7 Ãma ũlũ ị́jọ́ mgbã rĩ ã'ị̃táŋá sĩ. Ũkpõ Ãdróŋá drị̃ la ãzị̃ nga ãma agá nĩ. Ãma a'dụ́ ị́jọ́ pịrị̃ rĩ ãmadrị̃ ãndá gá ãzíla ĩ̃jị́ rĩ gâ sĩ ã'dị̃ 'dijó vâ sĩ ãma tãmbajó.
8 Ãma ãzị̃ Ãdróŋá drị̃ nga 'bá drĩ kí táni ãmaní ĩ̃nzĩ̃táŋá fẽ rá jõku yụ, drĩ kí táni ị́jọ́ jọ ãma rụ́ ũnzí jõku ãma ịcụ́, wó kí ãma umve ĩnzó'bá, táni ị́jọ́ mgbã jọ agá.
9 Únĩ̃ ãma cé, wó ála ãma 'bã 'bá nĩ̃lé ku la rú, ãma ãni rú drã sị̃ gá wó ãma drĩ vâ ídri 'dõ, úco ãma ụ́'dị̃ drĩ vâ ãma ku.
10 Ũcõgõ agá ụ́'dụ́ pírí sĩ ãma ãyĩkõ sĩ, lẽmẽrí, wó ãma 'bá 'baní málĩ úríndí drị̃ fẽ, ãmadrị̃ ãko ãzí yụ, wó ãma ãko pírí trũ.
11 Ãma wõ̃rị̃ka ãmaní lẽlé lẽlẽ Kõ̃rị̃ṇịtõ̃ gá 'dĩ! Ị́jọ́ ãma jọlé ĩminí rĩ ĩ'di ãndá-ãndá ru, ãma ị́jọ́ jọ ĩminí tọndọlọ ásị̃ mmgbọ sĩ.
12 'Bá ãzí ãma drĩdríŋĩ̃ gá ru ásị̃ ũ̃pĩ̃lépi ĩminí cí la 'dáyụ, wó ĩ'di bãsĩ ĩmi 'i ru ásị̃ ũ̃pĩ̃lépi ãmaní cí rĩ.
13 Ị́jọ́ mání jọlé ĩminí pírí rĩ ma jọ la mâ anzị̃ 'baní rĩ áni. Ĩ̃nzĩ̃ vâ ĩmi ásị̃ ãmaní mmgbọ rú.

Ĩmi icí ĩmi 'bá ã'ị̃lépi ku 'dĩ abe ku

14 Ĩmi icí ĩmi 'bá ã'ị̃táŋâ kóru 'dĩ abe ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ múké rĩ kí ru umú ị́jọ́ ũnzí rĩ be ãlu rá yã? Jõku dị̃zã kí ru umú ị́nị̃ be rá yã?
15 Kúrísĩtõ icó kí tị icílé Sĩtánĩ̃ be íngoní-íngoní ru yã? 'Bá ã'ị̃táŋâ trũ rĩ icó kí u'álé 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ be íngoní-íngoní ru yã?
16 Jó Ãdróŋá drị̃ kí ru icí ãdroŋa 'bá 'bã kí idélé drị̃ sĩ rĩ abe rá yã? Ã'dusĩku ãma jó Ãdróŋá ídri rĩ ãni, cécé Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ 'bã jọlé rĩ áni:
“Ma u'á ĩ'ba abe,
ãzíla acị̃ kí drĩdríŋĩ̃ gá,
ãzíla ma adru Ãdróŋá ĩ'badrị̃,
ãzíla kí adru 'bá mádrị̃ kî.” †
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá jọ rá,
“Ĩmi ãfũ kí drĩdríŋĩ̃ gâlé rá,
ãzíla ĩmi awa ĩmi ĩ'ba abe ndú-ndú.

† **6:2** Ĩsáyã 49:8 † **6:16** Lẹ́vĩ̃ 26:12; Yẽrẽmíyã 32:38; Ị́zẹ̃kẹ́lĩ̃ 37:27

Ĩmi aló ãko ãzí ãndị ru la ku,
ãzíla ma dô sĩ ĩmi a'ị.” †
18 “Ma dó adru ĩmĩ Átẹ̃pị rú
ãzíla ĩmi dó adru mâ ngọ̃pịka ãzíla mâ ĩzẹ̃pịka,
Úpí Ũkpó 'Dịpị jọ nĩ.” †

7

1 Mâ wọ̃rịka ịjọ́ azịlé 'dĩ kí âzị kí pírí ãmaní, ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãnze kí ịjọ́ pírí ãma ụrụ'bá jõku úríndí 'bãlépi ãndị ru 'dĩ kí rá, ãzíla lẽ ãma u'á kí ãlá ru Ãdróŋá ãmã kí rulé rũrũ rĩ 'bã mẹ́lẹ́tị gá.

Páwũ̃lọ̃ 'bã ãyĩkõ

2 Ĩnzĩ ãmaní ĩmi ásị mmgbọ rú. Ãma idé drĩ 'bá ãzí ũnzí ku, iza drĩ 'bá ãzí ku, ãma ũnzã drĩ 'bá ãzí ãluŋá la ku.
3 Ájọ ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ịjọ́ lịjọ la ku, mâ jọlé ídu 'bo rĩ áni, ĩmi ịjọ́ ãma ásị gá ãmbógó ru, ãmaní drãjó jõku u'ájó ídri ĩmi abe.
4 Á'bã ásị ĩmi drĩ gá ãmbógó ru, ma ãfó sĩ ĩmi sĩ, ãyĩkõ fụ ma ĩmi sĩ ãmbógó ru, ũcõgõ ãmadrĩ kí agá pírí, ãyĩkõ mádrĩ lõkókõrí kóru.
5 Wó ãma mụ calé Mãkẽdónĩyã gâlé 'bo, ãma ụrụ'bá li ává ku, ãmvé ãmvélé ru cõcóŋá cí, ásị agá ũrĩ cí.
6 Wó Ãdróŋá 'bá ásị nũlépi rá rĩ imbálépi rĩ, imbá ãma ásị Tịtọ̃ 'bã amụ́ŋá sĩ.
7 Ãzíla adru lú ịjọ́ ĩ'di 'bã amụ́jó rĩ sĩ á'dụ̃sĩ ku, wó ásị ũŋmĩŋá ĩminí fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ. Lũ ãmaní ịjọ́ ĩmi ãma drĩ ũtẽjó rĩ, ũcõgõ ãmbógó ĩmidrị gá rĩ kî, ásị ũkpõ ĩminí 'bãlé áma drĩ gá rĩ abe, ãyĩkõ áma agá rĩ ãmbõgõ sĩ ndẽ ídu rĩ rá.
8 Ádrĩ táni ĩminí ũcõgõ fẽ agá wárágã mání sĩlé rĩ sĩ rá tí, má u'á cãndí sĩ ịjọ́ la sĩ ku. Ádrĩ ándrá táni u'á agá cãndí sĩ tí, mání wárágã mání sĩlé rĩ ndre agá fẽ ĩminí ásị ãzá rá, wó rá la sáwã were sĩ.
9 Ú'dî'da íni, má u'á ãyĩkõ sĩ adru mání ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ sĩ ku, wó ã'dusĩku ũcõgõ ĩmidrị gá rĩ 'bã ĩminí ásị ujaŋá fẽjó rĩ sĩ. Ãdróŋá ayú ũcõgõ ĩmidrị gá 'dã íni ãfẽ dó sĩ ĩminí ũcõgõ gẽ̃rĩ ãzí sĩ ku.
10 Ã'dusĩku ũcõgõ Ãdróŋá 'bã ajílé rĩ la 'bání ásị ujaŋá 'bá agụlépi patáŋá gá rĩ ají, ãzíla a'be 'bá u'ájó cãndí sĩ ku! Wó ũcõgõ ũ̃ṇọ́kụ́ 'bã fẽlé ásị ujaŋâ kóru rĩ la 'baní drã ají úríndí agá.
11 Ĩndre ịjọ́ Ãdróŋá 'bã idélé cãndí ĩmidrị sĩ 'dĩ kî, idé ịjọ́ ĩmi ásị gá ãvá ãmbógó fẽlépi 'dĩ áni, ịjọ́ i'dajó, 'bá ásị ní vejó, ũ̃rĩ trũ, ásị 'bãjó ãvá sĩ rĩ, ãzị ngajó ãvá sĩ rĩ abe, ịjọ́ lịŋá kpị rĩ ndrejó. Ịjọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí ĩmi i'dá ándrá ĩmi ịjọ̃ kóru.
12 Ásịsịŋá mání wárágã sĩjó rĩ adru ã'di idé ũnzí nĩ, jõku ídé ịjọ́ ũnzí ã'di rụ́ yã rĩ 'i ku. Ásĩ wárágã 'dĩ ĩminí ĩmi dó sĩ 'bã la Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá ĩ'bã ásị ãma drĩ gá íngõpí yã rĩ.
13 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma ịsụ́ dó ásị ũŋmĩŋá rá.

Ásị ũŋmĩŋá ãmadrị 'dĩ drĩ gâ sĩ Tịtọ̃ 'bã acáŋá fẽ ãmaní ãyĩkõ rá ã'dusĩku ĩmi pírí fẽ ĩ'di 'bã úríndí ní u'álé ãyĩkõ sĩ.

† **6:17** Ĩsáyã 52:11; Ĩzẹ̃kẹ́lĩ 20:34, 41 † **6:18** 2 Sámũ̃wẹ̃lĩ 7:14; 2 Sámũ̃wẹ̃lĩ 7:8

14 Má ũnũ ándrá ma Tịtõ drį̃lẹ́ gá ĩmi ịjọ́ sĩ rá, wó ĩfẽ drĩ máni ala gá drį̃nzá ku. Wó ịjọ́ ãmaní jọlé ĩminí ala gá rĩ kí ịjọ́ mgbã la, ịjọ́ 'dĩ sĩ ũnų̃ná ãmaní ãma ũnũjó ĩ'di drį̃lẹ́ gá ĩmi ịjọ́ sĩ rĩ i'da ru ịjọ́ ãndá la rú.
15 Ãzíla ĩ'di 'bã lẽtáŋ́á ĩmi rụ́ rĩ ĩ'diní ịjọ́ la ũrã agá, ĩ'di ĩ'diní ãmbógó ru, ãrútáŋ́á ru, ĩminí ĩ'di ã'ị agá, ĩmi a'ị ĩ'di ų̃rĩ trũ ãzíla ụrụ'bá yãŋ̨â trũ.
16 Má u'á ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku áma ásị ũkpó ru ĩmi ịjọ́ sĩ.

8

Ãko fẽjó ĩndrã kóru rĩ

1 Wó ú'dî'da má ádrį̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋ́á agá 'dĩ, álẽ ĩnį̃ ịjọ́ ásị į̃gbẹ̃ ãni Ãdróŋ́á 'bã fẽlé kãnị̃sã Mãkẽdónĩyã gá rĩ 'baní rĩ.
2 Ĩ'baní táni ų̃'bį̃táŋ́á ũkpó-ũkpó la kí ịsụ́ agá rá tí, lẽmẽrĩ ĩ'badrį̃ ambamba rĩ agâ sĩ ãzíla ãyĩkõ ĩ'badrį̃ ndẽlépi rá rĩ agâ sĩ, fẽ kí ãko ĩ'badrį̃ kí pírí ĩndrã kóru.
3 Ma 'bá ịjọ́ ĩ'ba kí ãko fẽjó ásị pírí sĩ rĩ 'bã vú nzelépi rĩ 'i, ãzíla fẽ kí ãko ndẽ 'bá pírí 'bã kí ũrãlé rĩ rá, ũrãtáŋ́á ĩ'badrį̃ sĩ cénĩ.
4 'Bã kí mãmálá ãma rụ́ gbõrú sĩ ãma a'ịjó drį̃lẹ́ba fẽjó ĩ'baní sĩ 'bá Ãdróŋ́á drį̃ kí ãzã kojó Yų̃dịyã gá.
5 Idé kí ịjọ́ ndẽ ãma ásị 'bã ũrãlé rĩ drį̃ gâ sĩ rá. Drį̃drį̃ rĩ sĩ fẽ kí ru Úpí drị ãzíla ịjọ́ Ãdróŋ́á 'bã lẽlé nĩ rĩ sĩ fẽ kí dó ru ãmaní ĩndĩ.
6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãfẽ dó ãvá Tịtõ nî ĩ'di 'bá ándrá ãzị ãko trajó sĩ 'bá kí ãzã kojó 'dĩ i'dójó nĩ rĩ ní sĩ mụjó drį̃ gá, ãzíla deŋ́á gá 'dĩ bãsĩ ãzị ĩmidrị ásị į̃gbẹ̃ drị gá rĩ 'i.
7 Wó ĩmi alijó drį̃ gá ịjọ́ pírí agá, ã'ị̃táŋ́á sĩ, ịjọ́ jọŋ́á sĩ, nį̃táŋ́á sĩ ĩminí sĩ ĩmi fẽjó ĩndrã kóru sĩ ãma ãzã kojó, ãzíla lẽtáŋ́á ĩminí ãma rụ́ rĩ abe rĩ sĩ. Ãzíla ịjọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmi adru ãvá trũ ãzị fẽtáŋ́á drị 'dĩ agá.
8 Ájọ ịjọ́ 'dĩ sĩ ãzị̃táŋ́á 'bãjó ĩmi drį̃ gá la ku, wó álẽ lẽtáŋ́á ĩmidrį̃ ĩ'di ãndá-ãndá ru yã rĩ ų̃'bį̃lé ãvá 'bá ãzí rĩ 'badrį̃ sĩ.
9 Ã'dusĩku ĩnį̃ ásị į̃gbẹ̃ Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ rá, ĩ'diní táni adru agá málĩ trũ, 'bã ru lẽmẽrí ru. Lẽmẽrĩ ĩ'didrį̃ 'bã ịjọ́ sĩ ĩmi dó sĩ málĩ trũ.
10 Ãzíla ũrãtáŋ́á mádrį̃ agá ịjọ́ ĩminí múké ịjọ́ 'dĩ agá 'dâ rĩ ĩ'di 'dĩ: ílí ájẹ́ rĩ sĩ ĩmi ándrá 'bá drį̃drį̃ adru lú ãzị ngaŋ́á sĩ rĩ ku, wó 'dĩ ĩminí lẽjó ãzị ngajó ásị ãlu sĩ rĩ sĩ.
11 Ú'dî'da lẽ ĩde ãzị 'dĩ rá, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi adru bábá ĩ'di dejó, ãzíla ĩde dó ĩ'di ãko ĩmi sĩ adrujó 'dĩ kí sĩ.
12 Ãvá ãko fẽjó rĩ drĩ adru cí Ãdróŋ́á la fẽtáŋ́á ĩmidrį̃ kí ã'ị rá ãko fẽtáŋ́á ru ĩmidrị cí rĩ sĩ adru ãko ĩmidrị 'dáyụ rĩ sĩ ku.
13 Ãma ígátáŋ́á adru tá tí sĩ ĩmi 'bá Kǫ̃rĩnịtõ gá 'dĩ 'baní ãzị ũkpó rĩ fẽjó, wó 'bá ãzí rĩ 'baní ãzị were fẽjó la ku, wó rá la adrujó pírí trũtrũ.
14 Sáwã ú'dî'da 'dĩ agá 'dâ ãko mídrị ĩyõ 'dĩ kí 'bá kí ãzã ko ãko ãkõ ĩ'badrį̃ kí agá, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãko ĩ'badrį̃ drĩ kí drụ́zị ãfũ ĩyõ rú, kí vâ sĩ ĩmi ãzã ko. Gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ, 'bá kí dó sĩ adru trũtrũ.
15 Ịjọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋ́á drį̃ agá rĩ 'bã jọlé 'bo rĩ áni, "'Bá ãko ũkũnãlépi ãmbógó rĩ 'baní ãko ĩ'badrį̃ adru kí ambamba ku, ãzíla 'bá ãko ũkũnãlépi were rĩ ní ãko la ca rá." †

† **8:15** Ãfų̃ná 16:18

Tị̃tǫ̃ tị pẽjó Kǫ̃rį̃ṇi̧tǫ̃ gá rĩ

16 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ̨á ní ị́jǫ́ ãlu mání ũrãlé ími drį̃ gá 'dĩ ĩ'di 'bãjó la
Tị̃tǫ̃ ásị́ gá ĩndĩ rĩ sĩ.
17 Ã'dusĩku Tị̃tǫ̃ ã'ị̃ lú ị́jǫ́ ãmaní jǫlé 'bã nga rĩ 'i á'dụ̃sĩ ku, wó ĩ'di mụ
mụlé ĩmi rụ̃lé vị́ ĩ'di 'bã lẽjó la nĩ rĩ sĩ.
18 Ãzíla ãma ĩ'di tị pẽ ãma ádrị̃pị kãnị̃sã pírí 'bã kí ịcụ́lé ịcụ̃ 'dĩ ãzị̃ ĩ'didrị̃
ị́jǫ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ sĩ rĩ be.
19 'Dã 'bã drį̃ gâ sĩ, kãnị̃sã pẽ kí ándrá ĩ'di acị̃jó ãma abe ãmaní fẽtáŋ̨á
'dĩ kí agụjó ãzí Úpî rujó rĩ ngajó, ãzíla ãvá ãlẽ ãzã koma fẽlé rá rĩ i'dajó.
20 Ãlẽ ị́jǫ́ jǫlé ũnzí ãma ụrụ'bá gá rĩ ụtrị̃lé gę̃rį̃ ãmaní fẽtáŋ̨á lẽtáŋ̨á sĩ rĩ
'bã ãzị̃ nga agá.
21 Ã'dusĩku ãma ãzị̃ pịrị̃ 'dĩ nga ãzá trũ adru lú Úpí drį̃lẹ́ gá ku wó vâ
'bá kí drį̃lẹ́ gá.
22 Ũ'bãjó la 'dã drį̃ gá, ãma ãmã ádrị̃pị̃ ãmaní ũ'bį̃lé gę̃rį̃ pírí sĩ ãvá sĩ
ãzị̃ ngajó icólépi rá rĩ tị pẽ ĩ'ba abe. Ãzíla ú'dî'da ĩ'di 'bã ásị́ 'bãjó ĩmi drį̃
gâ sĩ lẽjó ĩmi ãzã kojó rĩ sĩ.
23 Tị̃tǫ̃ rú rĩ 'i rĩ gá, ĩ'di 'bá ãma sĩ ãzị̃ ngajó ĩ'di be ãlu ĩmi drĩdrí̜ŋ̃ĩ gá rĩ
ãma ádrị̃pịka ãzí mụlépi ĩ'di abe 'dĩ kí pá tulépi kãnị̃sã kę̃jị̃ gá rĩ kî, ãzíla
kí 'bá ãrútáŋ̨á ajílépi Kúrísĩtõ nî rĩ kî.
24 Ị̃jǫ́ 'dĩ sĩ, mí i'da 'bá 'dĩ 'baní ãko lẽtáŋ̨á mídrị̃ icélépi ãzíla ásị́sị̃ŋ̨á
ãma sĩ u'ájó ãfó sĩ mî sĩ rĩ kãnị̃sã 'bã ndre kí rú sĩ benĩ.

9

Ãko trajó 'bá ã'ị̃táŋ̨á agá ãko lẽlépi 'dĩ 'banî rĩ

1 Ị̃jǫ́ ãko trajó ãzã koma rú tị pẽlé 'bá Ãdróŋ̨á ãni Yę̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ 'banî
rĩ drį̃ gá rĩ 'bã ị́jǫ́ sĩ, ị́jǫ́ ãzí mání sĩlé ĩminí drį̃ la gá la 'dáyụ.
2 Ánį̃ rá ĩmi ãvá trũ sĩ ãzã koma idéjó, ãzíla ma áma ũnũ ĩmi sĩ 'bá
Mãkẽdónĩyã gá 'dĩ 'banî. Ájọ, "'Bá ã'ị̃táŋ̨á agá Ãkáyã gá 'dĩ kí, kí bábá sĩ
ãzã koma fẽjó i'dójó ílí ájẹ̃ rĩ sĩ." Ĩmi adrujó bábá rĩ inga kí ásị́ sĩ ị́jǫ́ idéjó
rá.
3 Wó ma ãma ádrị̃pịka 'dĩ kí tị pẽ íni la ị́jǫ́ ãmaní ãma ũnũjó ĩmi ị́jǫ́ sĩ
'dĩ 'bã adru rú úyé ku, wó mání jǫlé 'bo rĩ áni ĩmi adru sĩ bábá.
4 Wó 'bá Mãkẽdónĩyã gá rĩ 'bã ãzí drĩ kí mụ amụ́lé má be ịsụ́ kí ĩmi bábá
ku, drį̃nzá la áma rụ ị́jǫ́ la sĩ rá. Wó drį̃nzá la ĩmi rụ ãndânĩ.
5 Ị̃jǫ́ 'dĩ sĩ, má ũrã Tị̃tǫ̃ kí zijó 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ 'bã ãzí kí abe mụjó
sáwã ãzí kí izajó ĩmi abe 'dĩ sĩ má acá drĩ ku. Gę̃rį̃ 'dĩ sĩ kí dó sĩ séndẽ ĩmi
ị́jǫ́ aẓilé itúlé rĩ kí atrá. 'Dĩ la ĩminí gę̃rį̃ fẽ fẽtáŋ̨á fẽjó rá, ĩmi lẽjó la rá rĩ
sĩ, wó i'da dó sĩ ũŋmĩ ĩmi ũŋmĩ-ũŋmĩ la ku.
6 Ĩmi ũrã drĩ ị́jǫ́ ị́jǫ́ 'dĩ drį̃ gá! 'Bá ũri kpę̃lépi were rĩ ĩ'di vâ ĩ'di 'bã kpę̃lé
were rĩ ũkũnã áyụ, ãzíla 'bá kpę̃lépi la ĩyõ rú rĩ la vâ ũkũnã la ĩyõ rú.
7 'Bá ãlu-ãlu 'bã fẽ ãko ĩ'di 'bã ũrãlé ĩ'di 'bã ásị́ gâlé fẽlé rĩ 'bã áni, adru
cãndí sĩ ku, jõku ũŋmĩŋ̨á sĩ ku, ã'dusĩku Ãdróŋ̨á lẽ 'bá ãko fẽlépi ãvá sĩ
cénĩ rĩ 'i.
8 Ãzíla Ãdróŋ̨á icó ásị́ į̃gbẹ̃ pírí ũsũlé ĩmi drį̃ gá, ị́jǫ́ 'dĩ sĩ ãko pírí kí agá,
sáwã pírí sĩ, ĩminí adrujó ãko pírí ĩminí lẽlé rĩ kî trũ, sĩ ãzị̃ pírí múké rĩ
kí ngajó.
9 Sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋ̨á drį̃ agá rĩ áni,

“Awa fẽtáŋá ĩ'didrị́ kí ãmvé 'bá lẽmẽrĩ rĩ 'banî,
ịjọ́ múké ĩ'didrị̃ la adru jã 'dâ.” †
10 Ãdróŋá la ũri fẽ 'bá ámvṵ́ sõlépi rĩ 'banî ãzíla ĩ'di 'bá pírí 'baní ãkónã
fẽ nalé. Ĩ'di vâ ĩminí ũri kí fẽ kalé sĩ kí ũkũnãjó ĩyõ rú, ĩmi dó sĩ 'bá ịjọ́
'bã ndẽlé rá rĩ kí ãzã ko.
11 Ṵ'dṵ́ pírí sĩ Ãdróŋá la ĩminí sṵ̃sṵ́ wi ãko pírí kí agá ĩmidrị́ dó sĩ adru
mmgbọ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kí dó sĩ Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô fẽ fẽtáŋá ĩminí fẽlé ãmaní
ajílé ĩ'baní rĩ kî sĩ.
12 Ã'dusĩku ãzị́ ĩminí ngalé 'dĩ ko 'bá Ãdróŋá drị́ kí ãzã á'dṵ̃sĩ ku, wó ĩ'di
vâ alị kpere 'bá 'baní ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ní.
13 Ãzị́ ĩminí 'bá ãzã kojó 'dĩ 'bã i'dájó cé rĩ sĩ, ĩ'di dĩzã fẽ Ãdróŋá ní ĩminí
ĩnzĩtáŋá ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị́ i'dajó rĩ sĩ, ãzíla fẽtáŋá ĩminí fẽlé 'bá 'baní
ãzíla 'bá pírí ní vị́ sĩ rĩ sĩ,
14 Ãdróŋá ĩ'baní ã'ĩlé ĩminí rĩ sĩ, kí ásị́ fi pírí ĩmi drĩ́ gá, ã'dusĩku ásị́ ĩ̃gbẹ̃
Ãdróŋá ãni ndẽlépi rá ĩ'di 'bã fẽlé ĩminí rĩ sĩ.
15 Ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní fẽtáŋá ĩ'di ãni ãmaní ũsṵ̃táŋá ru rĩ sĩ!

10

Páwṵ̃lṵ̃ 'bã ĩjọ́ vú nzejó ãzị́ ĩ'didrị́ Kúrísĩtõ drĩ́ drĩ́ gá rĩ

1 Ma Páwṵ̃lṵ̃, ma mãmálá 'bã ĩmi rṵ́ cécé tá Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã 'bãlé rĩ
áni. Wó ĩmi ãzí kí jọ la, “Páwṵ̃lṵ̃ 'bã wárágã kí ũkpó-ũkpó, wó ĩ'di jõ ĩmi
abe ĩ'di idé ṵ̃rĩ́ sĩ.”
2 Má a'ị́ ĩmi ãma ũŋmĩjó ũkpó sĩ ịjọ́ idéjó drĩ́ ũkpó sĩ mání amṵ́jó rĩ sĩ
ku, ã'dusĩku á'bã áma ásị́ gá ịjọ́ idéjó drĩ́ ũkpó sĩ 'bá jọlépi la ãma ịjọ́ kí
idé gbíyã ṵ̃nọ́kṵ́ drị́ sĩ rĩ kí drĩ́ gá rá.
3 Ĩ'di ãndá ãma u'á ṵ̃nọ́kṵ́ 'dĩ gá 'dĩ, wó ã'dị ã'dị́ ṵ̃nọ́kṵ́ drị́ áni ku.
4 Ṵsṵ ã'dị́ drị́ ãmadrị́ gá rĩ adru kí ṵ́sṵ ã'dị́ drị́ ṵ̃nọ́kṵ́ drị́ kî ku, wó rá
la ṵ́sṵ Ãdróŋá drị́ ã'dị́ ãni ũkpó trũ 'dĩ kî ãma kí ayú sĩ ãko ũkpó 'dĩ kí
anujó.
5 Ãma ãgátã galé ũkpó sĩ 'dĩ kí anu, ãzíla ãma ãko pírí ru 'bãlépi ṵrṵgá
ĩnzõ sĩ ịjọ́ Ãdróŋá ñjó cé rĩ ṵrṵ'bá gá 'dĩ kí anu, ãzíla ãma ũrãtáŋá 'bá 'bã
kí ũrãlé kí ásị́ gá 'dĩ kí umbé cí sĩ Kúrísĩtõ tị arejó.
6 Ịjọ́ ĩminí Ãdróŋá tị arejó rĩ drĩ dó ru idé pírí 'bo, ãma dó bábá 'bá
acelépi Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ tị arelépi ku rĩ ní drĩ́rịma fẽjó.
7 Ĩmi ãko 'bã i'dáŋá ãmvé rĩ kí ndre. 'Bá ãzí drĩ ũrã la ĩ'di dó lú Kúrísĩtõ
ãni á'dṵ̃sĩ yã áni, lẽ 'bã ũrã drĩ ịjọ́ ĩ'di drĩ́ gá ĩ̃dị́ ã'dusĩku ãma vâ Kúrísĩtõ
ãni cécé ĩ'di 'bã adrulé rĩ áni.
8 Má u'á drĩ́nzá sĩ ku, ádrĩ táni áma ũnũ agá ambamba ũkpó Úpí 'bã fẽlé
mání sĩ ĩmi sịjó ṵrṵgá rĩ sĩ, adru sĩ ĩmi anujó rá la ku.
9 Álẽ i'dálé ma 'bã rĩ ṵ̃rĩ́ fẽ ĩminí wárágã mádrị́ kí sĩ la ku.
10 Ã'dusĩku 'bá ãzí rĩ jọ kí, “Wárágã ĩ'didrị́ kí ãnzị́ rú ãzíla ũkpó-ũkpó,
wó drĩ adru ịjọ́ ṵrṵ'bá drị́ sĩ ĩ'di ũkpõ kóru ãzíla ịjọ́ ĩ'diní ũlũlé rĩ kí ãzị́
kóru!”
11 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã nị́ kí rá ịjọ́ ãzí ãma drĩdríŋĩ gá wárágã ãmaní sĩlé
rĩ trũ ndú ịjọ́ ãmã mụlé idélé rĩ abe la yụ.

† **9:9** Zãbṵ́rĩ́ 112:9

12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma icó dó ãma 'bãlé ụrụgá ãzíla sĩ ru ụ̃'bį̃jó 'bá ru 'bãlépi
ụrụgá 'dĩ abe trũtrũ ku. Drĩ kí ru ị́jọ́ ụ̃'bį̃ kí sĩ cénĩ-cénĩ ãzíla ĩ'baní ru ụ̃'bį̃
agá cénĩ-cénĩ rú, kí 'bá ũndũwã ãzíla nį̃táŋâ kóru la kî.
13 Wó ãmaní rĩ gá, ãma icó ãma ũnũlé ị́jọ́ 'bãlé ãmaní rĩ drį̃ gâ sĩ ku, rá
la ãzị́ Ãdróŋá 'bã azịlé ãmaní ãnga rĩ sĩ, ãzíla ĩmi bãsĩ 'bá ala gá rĩ kî.
14 Ãma ũnũ ãma alị tá tí ãmaní ãma ũnũjó rĩ rá la ku. Ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ,
ãma 'bá ándrá drį̃drį̃ ị́jọ́ Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ ajílépi ĩmi rụ́ 'dõlé rĩ kî.
15 Ãma icó ãma ũnũlé ãzị́ 'bá ãzí 'bã ngalé rĩ sĩ ku, ị́jọ́ ãma ásị́ 'bãjó drį̃
la gá rĩ ã'į̃táŋá ĩmidrį̃ 'bã zo rá, ãma dó sĩ drį̃lẹ́ba ịsụ́ ị́jọ́ ũlũjó 'bá ũ'bí ĩmi
aga gá 'dĩ 'banî.
16 Wó ãma icó dó sĩ ị́jọ́ mgbã ũlũlé alịjó sụ́rụ́ ãzí kí agá rá ãzíla ãma icó
dó sĩ ãma ũnũlé ãzí 'bá ãzị́ 'bã ngalé ãngũ ãzí gá nĩ rĩ sĩ ku.
17 Wó, "'Bá ru ũnũlépi rĩ, 'bã ũnũ ru ị́jọ́ Úpí 'bã ngalé rĩ sĩ." †
18 Ã'dusĩku 'bá ãlu-ãlu 'bã jọ ị́jọ́ 'i múké rĩ nĩ ku, wó rá la Úpí 'bã ị́jọ́ jọjó
ĩ'diní ĩ'di múké nĩ rĩ 'i.

11

Páwų̃lõ kí ų̃pịgọŋa ĩnzõ rú rĩ abe

1 Álẽ tá ĩta drĩ ma, ádrĩ táni adru were aza rú rá tí wó ĩmi i'dó ị́jọ́ 'dĩ
ngalé 'bo.
2 Ma idé ĩminí ãjã sĩ cécé Ãdróŋá 'bã adrulé rĩ áni, ĩmi cécé bíkĩrã ãlá
mání azịlé ĩgbãlé ũkú ru ágọ́bị̃ ãlu ní 'dĩ Kúrísĩtõ mgbã nî rĩ áni.
3 Wó ma idé ų̃rį̃ sĩ cécé į̃nį̃ 'bã Į̣vã uléjó ĩnzõ sĩ rĩ áni, ĩmi ásị́ icó vâ ru
izalé ụ́'dụ́ ãzí sĩ ị́jọ́ pịrị ĩmi sĩ ĩmi ásị́ 'bãŋá múké Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ gá rá.
4 Wó 'bá ãzí drĩ amụ́ ĩmi rú 'dõlé drĩ Yẹ́sų̃ ndú la ũlũ adru ãmaní ũlũlé
rĩ 'i ku, jõku ĩmi a'ị́ úríndí ndú la adru ĩminí a'ị́lé ãmadrị́ rĩ 'i ku, jõku ị́jọ́
mgbã ndú la adru ĩminí a'ị́lé ãmadrị́ rĩ 'i ku, ĩmi ãyĩkõ sĩ tajó la gbõŋáŋá
ru.
5 Wó ũrãtáŋá mádrį̃ agá má adru ų̃pịgọŋa ãmbógó ambamba 'dĩ kí vúlé
gá ku.
6 Má icó adrulé 'bá imbálé ị́jọ́ jọlépi rĩ rú ku, wó ma ũndũwã trũ, ãma
i'da ĩminí ị́jọ́ 'dĩ tọndọlọ sáwã pírí sĩ gę̃rį̃ pírí agá.
7 Ma ũlũ ándrá ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị́ ĩminí ĩsá ru, má a'ị́ ĩmidrị́ ãko ãzí
ku. Má iri ma vų̃rụ́ sĩ ĩmi į̃nzį̃jó. 'Dã sĩ má idé ándrá ị́jọ́ ũnzí yã?
8 Mání ãzị́ nga agá ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ kãnị́sã ãzí ũfẽ kí ándrá mâ ũyá
nĩ. Ára kãnị́sã ãzí kí ãzã koma ịsụ́jó ĩ'badrị́ sĩ ĩmi ãzã kojó.
9 Ãzíla sáwã mání adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ári ĩmi ĩcãndĩlé ị́jọ́ mádrị́ séndẽ
lẽlépi rĩ kí sĩ ku, ã'dusĩku má ádrị́pịka angálépi Mãkẽdónĩyã gá rĩ ají kí
ãko pírí mání lẽlé rĩ kí rá, má icó adrulé ĩminí tẹ́rị́ ru gę̃rį̃ ãzí sĩ ku ãzíla
ĩ'di mụ adrulé 'dĩ 'bã áni drį̃lẹ́ gâlé.
10 Ị́jọ́ mgbã Kúrísĩtõ drį̃ 'bã adrujó ãma agá nĩ rĩ áni, 'bá ãzí Ãkáyã gá
'dã ị́jọ́ mání sĩ áma ũnũjó 'dĩ atrịlépi la 'dáyụ.
11 Ma ị́jọ́ 'dĩ jọ íni la álẽ ĩmi ku yã? Ãdróŋá nį̃ álẽ ĩmi rá rĩ gá rá!
12 Ãzíla ma mụ ị́jọ́ mání ngalé rĩ trũ drį̃ gá, sĩ ų̃pịgọŋa ãzí 'dã kí ụtrị́jó
ị́jọ́ ĩ'bã ãni sĩ ru ũnũjó jọjó la ãma ãzị́ ĩ'ba abe ãlu rĩ nga gę̃rį̃ ãlu sĩ rĩ agá.

† **10:17** Yẽrẽmíyã 9:24

13 Ã'dusĩku 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ų̃pịgǫ̣ṇa ĩnzõ rú 'dĩ kî, 'bá úlétáṇá ru, 'bã kí ru ų̃pịgǫ̣ṇa Kúrísĩtõ 'bã tị pẽlé rĩ kî rú.
14 Ãzíla ịjọ́ ų̃sų̃táṇá ru la yụ, ã'dusĩku Sĩtánĩ la ru 'bã cécé mãlãyíkã d̃ịzã rú rĩ áni.
15 Ịjọ́ ãzí ų̃sų̃táṇá ru la yụ, ãti'bo ĩ'didrị̃ drĩ kí táni ru 'bã adrujó ãti'bo ãlá la rú tí. Ịjọ́ ĩ'badrị ãsĩjó rĩ la ru bĩ ịjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ 'bã vú sĩ.

Drĩ Páwų̃lǫ̃ 'bã cịlé ĩ'di 'bã adrujó ų̃pị̃gọ́ṇá ru rĩ

16 Ma jọ la ị̃dị́: 'bá ãzí 'bã ũrã ma aza-azâ la ku. Wó ídrĩ ũrã la 'dĩ 'bã áni rá yã áni, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi a'ị̃ ma cécé ĩmĩ 'bá azalépi azâ rĩ a'ịjọ́ rĩ áni, ma dọ́ sĩ áma ũnũ were ru.
17 Ãndá ịjọ́ máni ịọlé ịjọ́ mâ sĩ áma ũnũjó 'dĩ agá rĩ ájọ ịjọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ áni ku wó 'bá azalépi azâ rĩ áni.
18 Wó 'bá wẽwẽ rú 'bã kí ru ũnũlé ịjọ́ ĩ'bã kí idélé ų̃nọ́kụ́ drị̃ áni rĩ sĩ, ma vâ áma ũnũ 'dĩ 'bã áni ĩndĩ.
19 Ĩmi 'bá azalépi aza-azâ 'dĩ kí ịjọ́ tá ãyĩkõ sĩ ĩminí adrujó ũndũwã rú rĩ sĩ.
20 Ịjọ́ mgbã sĩ ĩmi 'bá pírí ĩmi 'a colépi ịjọ́ sĩ 'dĩ kí ta rá, 'dõlé jõku 'bá ĩmi ũnzãlépi 'dĩ kí jõku 'bá ĩmi mbãlépi jõku 'bá ãngũ ndrelépi ĩmi drị̃ gâ sĩ jõku 'bá ĩmi mịf̃ị salépi 'dĩ kí ịjọ́ ta rá.
21 Má u'á drị̃nzá sĩ ãma ándrá ũkpó kóru sĩ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó 'dã 'bã áni.

'Bá ãzí drĩ ru ũnũ ãko ãzí sĩ rá (ma ịjọ́ jọ 'bá azalépi azâ rĩ áni) ma vâ áma ũnũ ãko ãzí sĩ rá.
22 Kí 'bá Yãhụ́dị̃ rú la yã? Ma vâ ĩ'bã áni, kí 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú la yã? Ma vâ ĩ'bã áni. Kí drị̃lẹ́ Ịbụrahịmụ̃ ãni yã? Ma vâ ĩ'bã áni.
23 Kí ãtí'bó Kúrísĩtõ ãni yã? (Ma i'dá 'bá azalépi aza-azâ la rú ịjọ́ 'dĩ kí jǫ̣jó) wó ma ãtí'bó ru ándẽ kí rá! Ánga ãzị̃ ĩ'baní ũkpó ru ãndânĩ, ú'bã ma mãbụ́sụ̃ gá pâlé wẽwẽ rú ãndânĩ, úco ma trẽyị̃ ãndânĩ, ãzíla ma ãni rú drã sị gá ị̃dị́-ị̃dị́.
24 Pâlé tõwú 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ co kí ma kũrũbáyĩ sĩ kãlị̃ na drị̃ úrômĩ.
25 Pâlé na 'bá Rụ́mị̃ drị̃ co kí ma túré sĩ. Mẹ́rọ́'bá mádrị̃ u'bé kí ma írã sĩ pâlé ãlu. Pâlé na mẹ́lị̃ andi mâ trũ ãzíla ịṇị́ kí ị̃tụ́ be ma mĩrĩ kịrị́ rĩ agá.
26 Ãcị̃ mádrị̃ wẽwẽ rú 'dĩ kí agá, ma drã sị gá ĩyị́ galépi tré 'dĩ kí sĩ, ma drã sị gá 'bá 'bá ralépi 'dĩ 'badrị̃, ma drã sị gá mâ sụ́rụ́ 'badrị̃, ma drã sị gá 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ 'badrị̃, ma drã sị gá táwũ̃nị̃ agá, ma drã sị gá ásé agá, ma drã sị gá mĩrĩ agá ãzíla ma drã sị gá 'bá ru 'bãlépi Kũrĩsĩtíyánĩ rú ĩnzõ sĩ rĩ 'badrị̃.
27 Ánga ãzị̃ ũkpó ãzíla ụrụ'bá azáṇâ trũ: pâlé wẽwẽ rú áko ụ́'dụ́ ku, ári u'álé ãbịrị́ sĩ ãzíla ĩyị́ vị́ sĩ, ári vâ u'álé íná kóru, drị̃ cị agá ị̃gbẹ̃ sĩ bõngó pịrị ãkõ sĩ.
28 Ịjọ́ 'dĩ kí drị̃ gâ sĩ pírí, ári ịjọ́ kãṇịsã pírí 'badrị̃ áma ĩkpãlépi rĩ kí ũrãlé ụ́'dụ́ pírí.
29 'Bá ãzí drĩ adru ũkpó kóru, ma vâ áma amá ũkpó kóru ĩndĩ, údrĩ 'bá ãzí fẽ filé ịjọ́ ũnzí agá áma ásị la ve agá agá ru.
30 Ádrĩ áma ũnũ rá, ma áma ũnũ ãko ũkpõ ãkõ mádrị̃ i'dalépi rĩ sĩ.
31 Ãdróṇá Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã Átẹ́pị rụ́ ĩnzĩ̃lé ĩnzĩ̃ jã 'dâ rĩ nĩ̃, ánĩ̃ rá má alĩ̃ ĩnzõ ku.
32 Gávũnã Dãmãsĩ̃kịyã drị̃ gá sáwã úpí Ãrẽtásĩ táwũ̃nĩ̃ 'bã kẹ̃jị̃tị kí tẽlé tẽtẽ tí sĩ áma rụjó.

33 Wó má apá áma ilújó vũrụ́ 'dõlé gụ́fá sĩ dẽrị́sã táwũ̃nĩ̃ drị́ gá nzį̃lé mmgbọ rĩ agâ sĩ.

12

Ị̃jọ́ Páwũ̃lõ̃ 'bã ndrelé ãzíla ũ̃cị̃kị̃ ĩ'di ĩzá gá rĩ

1 Lẽ ámụ áma ũnũ̃ã trũ drĩ̃ gá. Ádrĩ táni ala gá ãko ãzí ịsụ́ ku, ma mụ drĩ̃ gá ị̃jọ́ ndreṇá ãzíla ícétáṇá angálépi Úpí drĩ̃ kí agá.

2 Ánĩ̃ 'bá ãlu Kúrísĩtõ agá 'dụlé 'bũ̃ na rĩ gâlé alị ílí mụdrị́ drĩ̃ sụ, ánĩ̃ ágǫ́bị́ 'dĩ âgụ ĩ'di ụrụ'bá trũ, jõku ụrụ'bá kóru yã rĩ gá ku Ãdróṇá nĩ̃ cé la nĩ.

3 Ãzíla ánĩ̃ ágǫ́bị́ 'dĩ 'i ú'dụ ĩ'di ụrụgâlé ụrụ'bá trũ yã jõku ụrụ'bá kóru yã rĩ ku, wó Ãdróṇá nĩ̃ cé la nĩ

4 ú'dụ ĩ'di kpere ãngũ ãyĩkõ rú Ãdróṇá drĩ̃ gá. Are ị̃jọ́ icólé vú nzelé tị sĩ ku 'dĩ kî, ị̃jọ́ azį̣lé ũkpó ru 'bá 'bã lũ kí ku 'dĩ kî.

5 Ma áma ũnũ 'bá 'dã 'bã áni rĩ sĩ rá, wó má ũnũ ma mâ sĩ ku, rá la ũkpõ ãkõ mádrĩ̃ sĩ.

6 Ádrĩ lẽ áma ũnũ̃lé rá, má aza ku, ã'dusĩku ma ị̃jọ́ mgbã rĩ jọ. Wó má icó áma ũnũ̃lé ku, ã'dusĩku álẽ ĩmi ãzí 'bã ũrã kí ị̃jọ́ mádrĩ̃ ãndânĩ ndẽ ị̃jọ́ ĩminí ndrelé mání idélé ãzíla jǫ̣lé 'dĩ kí rá ku.

7 Ị̃jọ́ 'dĩ kî sĩ áma ụtrị́jó má ũ̃pĩ̃ rú sĩ ãfó sĩ ícétáṇá mání ndrelé ãmbógó 'dĩ kí sĩ ku, úfẽ mání ũ̃cị̃kị́ áma ĩzá gá cí, 'dĩ mãlãyíkã Sĩtánĩ drị́ 'bã sĩ áma ĩcõcõṇãjó rĩ 'i.

8 Pâlé na ári mãmálá 'bãlé Úpí rụ́ sĩ ĩ'di nzejó má rụ́ 'dâ rá.

9 Wó jọ mání, “Lẽtáṇá mádrị́ ásį̣ ĩ̃gbẽ̃ drị́ rĩ ca míní rá, ã'dusĩku ũkpõ mádrĩ̃ ĩ'di ru i'da ũkpõ ãkõ mídrĩ̃ agá.” Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó sĩ áma ũnũ ãyĩkõ sĩ ũkpõ ãkõ mádrĩ̃ sĩ ĩ̃dị̃-ĩ̃dị̃ ũkpõ Kúrísĩtõ drĩ̃ 'bã nga dó sĩ ãzị́ áma agá nĩ.

10 Ị̃jọ́ 'dĩ bãsĩ ị̃jọ́ Kúrísĩtõ drĩ̃ sĩ mání u'ájó ãyĩkõ sĩ ũkpõ ãkõ, ú'dáṇá, ị̃jọ́ ũkpó, õcóṇá, ị̃jọ́ cãndí ru 'dĩ kí agá 'dĩ. Ã'dusĩku ádrĩ adru ũkpó kóru, ma adru ũkpó ru Kúrísĩtõ sĩ.

Páwũ̃lõ̃ ní 'bá Kǫ̃rĩṇịtǫ̃ gá rĩ kí ị̃jọ́ ãmbógó ru

11 Ma ị̃jọ́ kí idé 'bá azalépi aza-azâ rĩ áni wó ĩfẽ ĩmi 'i. Ĩmi tá bãsĩ ị̃jọ́ mádrị́ gá múké rĩ kí sĩ ĩmi 'i, ã'dusĩku má adru vúlé ũ̃pį̣gọṇa ãmbogo 'dĩ 'baní ku ádrĩ táni adru ãzį̃ kóru.

12 Ãko ícétáṇá ru, tálí ãzíla ị̃jọ́ ũ̃sũ̃táṇá ru icélépi la ma ũ̃pį̣gǫ́ṇá rĩ idé kí ru ĩmi drĩdríṇĩ̃ gá ásį̣ tẽṇá sĩ.

13 Ị̃jọ́ ãzí ĩmi asélépi vúlé kãṇịsã kí drĩdríṇĩ̃ gá la cí yã, pẽ lú má adru ándrá ĩminí tẹ́rị́ ru ku rĩ 'i ku yã? Ĩtrũ ma rá ĩdrĩ ũrã la má idé ị̃jọ́ ũnzí ĩmi rụ́ rĩ gá!

14 Ú'dĩ'da ma dó bábá mụjó ĩmi andréjó pâlé na rĩ gá, ãzíla má icó adrulé ĩminí tẹ́rị́ ru ku, ã'dusĩku álẽ ĩmi ãmgbã rĩ áyụ adru ãko ĩmidrĩ̃ kî ku. Ị̃jọ́ pịrị́ rĩ sĩ, anzị́ mba kí ãko tã átẹ́pịka 'baní ku, wó rá la anzị́ 'bã átẹ́pịka kí ãko tãmba anzị́ 'banî.

15 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ma mụ u'álé ãyĩkõ sĩ ãko mání trũ adrujó rĩ kí izajó pírí ãzíla áma ãmgbã rĩ trũ. Ádrĩ dó ĩmi lẽ ãmbógó ru 'dĩ 'bã áni, ĩmi áma lẽ were rú yã?

16 Ĩmi icó ã'ị̃lé la má be rá má adru ĩminí tẹ́rị́ ru ku, wó 'bá ãzí kí jọ la
áma ũndũwã ambamba árụ dó sĩ ĩmi ĩnzõ sĩ.
17 Wó ãndá-ãndá ru 'bá ãzí mání tị pẽlé ĩmi rụ̃lé ĩmi ũnzãlépi la cí yã?
18 Má a'ị́ ándrá Tị́tǫ̃ mụjó ĩmi andréjó ãzíla ãpẽ vâ ãmã ádrị́pị tị ĩ'di be
ĩndĩ. Wó ánị̃ dó ku Tị́tǫ̃ ũnzã dó ĩmi nĩ yã rĩ, wó Tị́tǫ̃ na ĩmi ku, ã'dusĩku
ãma ị̃rị́ trá ĩ'di be úríndí ãlu agá, ãma acị́ ĩ'di be gẽrị́ ãzíla pámvú ãlu sĩ.
19 Ĩmi ũrã acájó kpere ú'dî'da ãma ị́jọ́ ãmadrị́ vú nze ĩmi drĩ̃lẹ́ gá ãma
sĩ ãma ụtrị́ yã? Ị́jọ́ mgbã sĩ, ãri ị́jọ́ nzelé 'bá Kúrísĩtõ vú bĩ̃lépi rĩ kî áni
Ãdróŋá drĩ̃lẹ́ gá. Ãzíla má wõ̃rị́ka, ãma idé ị́jọ́ 'dĩ kí íni la sĩ ĩminí ũkpó
fẽjó.
20 Ma ũ̃rĩ̃ sĩ ádrĩ ca ĩmi rụ̃lé 'bo, má icó ĩmi ị́sụ́lé ndú adru ándrá mání
lẽlé ĩmi adru rĩ áni ku, ãzíla ĩmi vâ áma ị́sụ́ ndú adru ándrá ĩminí lẽlé má
adru rĩ áni ku. Ma ũ̃rĩ̃ sĩ ma ãzî sĩ mụ ãwã̃ŋá ị́sụ́lé, ãjã trũ, ũmbã awájó
rĩ trũ, ú'dáŋá, ị́jọ́ jọjó vúlé gá rĩ trũ, ãfó ãzíla gbíyã ũnzí sĩ u'ájó rĩ abe.
21 Ma ũ̃rĩ̃ sĩ Ãdróŋá la áma iri vũ̃rụ́ mání amụ́jó ĩmi ndrejó ĩ̃dị́ rĩ sĩ nĩ,
ma mụ lẽlé awálé ã'dusĩku 'bá ũ'bí 'bã kí drĩ̃ ásị́ ujajó ku ị́jọ́ ãndị́ ru, ị́jọ́
ũnzí ãwũ̃ ãni ãzíla ị́jọ́ ũnzíkãnã drĩ̃nzá ru ĩ'bã kí fijó ala gá 'dĩ kí sĩ rĩ sĩ.

13

Bĩ̃lẹ́ ĩ̃ndụ́ liŋá ãsĩjó rĩ

1 'Dĩ la dó mụ adrulé pâlé na mání mụjó ĩmi rụ̃lé rĩ 'i. Ị́jọ́ sĩlé bụ́kũ̃
Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ jọ, "Ị́jọ́ pírí 'bã tu pá sãdínĩ ĩ̃rĩ̃ jõku 'bá na 'bã kí vú
nzelé rĩ sĩ." †
2 Áli ĩmi bĩ̃lẹ́ ĩ̃ndụ́ mání ándrá adrujó ĩmi abe ãcĩ̃ mádrị́ pâlé ĩ̃rĩ̃ rĩ sĩ.
Ma vâ umvi la ĩ̃dị́ mání drĩ adru agá yụ 'dĩ: mání drụ́zị́ ãgõjó rĩ sĩ, má icó
'bá ãzí ị́jọ́ ũnzí idélépi ídu 'dĩ kí a'belé ku, jõku 'bá ãzí 'dĩ kí abe,
3 ĩminí lẽjó Kúrísĩtõ la ị́jọ́ jọ áma agâ sĩ nĩ yã rĩ ũ̃'bĩ̃jó rĩ sĩ. Adru ũkpõ
kóru ãzị́ ngajó ĩmi abe ku, wó ĩ'di ũkpó trũ ĩmi agá.
4 Ã'dusĩku ị́jọ́ pịrị sĩ îpa ĩ'di ũkpó kóru mũsãlá'bã sị́ gá, wó ũkpó Ãdróŋá
drĩ̃ sĩ ri u'álé ídri. Ĩ'di vâ 'dĩ 'bã áni, ãma vâ ũkpó kóru ĩ'di agá, wó ũkpõ
Ãdróŋá drĩ̃ sĩ ãma vâ u'á ídri ĩ'di trũ sĩ ãzị́ ngajó ĩminî.
5 Ĩmi amá ĩmi cénĩ sĩ ndrejó la ĩmi ã'ị̃táŋá agá yã, ĩmi ũ̃'bĩ̃ ĩmi cénĩ. Ị́jọ́
Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ĩmi agá 'dĩ agá ĩminí ku yã? Wó jõ íni ku, ĩmi a'dé ũ̃'bĩ̃táŋá
agá rá.
6 Ị́jọ́ mâ ásị́ 'bãjó rĩ, ĩmi nĩ̃ la rá ĩmi adru 'bá ũ̃'bĩ̃táŋá a'délépi rá rĩ ru
ku.
7 Ãma Ãdróŋá ã'ị̃ lẽ ĩmi idé ị́jọ́ ãzí ũnzí ku. Adru 'bá kí sĩ ndre la ãma
aga ũ̃'bĩ̃táŋá 'dĩ rá la ku, wó ĩmi dó sĩ ị́jọ́ kpị nga ãdrĩ táni i'dá ãma a'dé
rá rĩ áni.
8 Ã'dusĩku ãma icó ị́jọ́ ãzí idélé ị́jọ́ mgbã ụrụ'bá gá ku, wó be la rá la pá
tujó ị́jọ́ mgbã rĩ agá ụ́'dụ́ pírí sĩ.
9 Ãma u'á ãyĩkõ sĩ ãdrĩ adru ũkpó kóru wó ĩmi ũkpó ru, ãzíla ãma
Ãdróŋá ã'ị̃ ĩminí sĩ zojó ị́jọ́ pịrị agá.
10 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ mání wárágã 'dĩ sĩjó ĩminí ráká mání drĩ adru agá 'dáyụ
'dĩ. Ádrĩ dó sĩ ca ĩmi rụ̃lé rá, má icó dó sĩ adrulé ũmbã sĩ ũkpõ mádrị́

† **13:1** Ãzị́táŋá Amviŋá 19:15

ayújó ku. Ũkpõ Úpí 'bã fẽlé mánî rĩ sĩ ĩmi sı̨jó ụrụgá, adru sĩ ĩmi andijó vṹrṹ la ku.

Zı̨táŋ́á 'bá kí zı̨jó ãsį̃jó rĩ

11 Ãsį̃jó, má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvǫ́pı̨ka ã'ı̨táŋ́á agá 'dĩ, ĩmi u'á dó múké ãyĩkõ sĩ. Ĩmi u'á ı̨jǫ́ kpı̨ sĩ, ĩmi are mãmálá mání 'bãlé rĩ, ĩmi u'á ásı̨́ ãlu sĩ, ĩmi u'á ásı̨́ į̃gbę̃ sĩ. Ãdróŋ́á lẽtáŋ́á ãzíla ásı̨́ į̃gbẽ́ 'Dı̨́pı̨ 'bã adru ĩmi abe.
12 Ĩzı̨ ĩmi ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá ĩminí ĩmi amvu agá jṹjṹ sĩ ásı̨́ ãlá sĩ.
13 'Bá pírí Ãdróŋ́á ãni ãlá 'dĩ zı̨ kí ĩmi cící.
14 Lẽtáŋ́á uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drı̨́ gá ãzíla lẽtáŋ́á Ãdróŋ́á drı̨̂ ãzíla tı̨ icíma Úríndí Ãlá rĩ drı̨̂ 'bã adru ĩmi abe pírí. *

* **13:14** Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tı̨ sĩ rĩ 'bã ãzí rĩ sĩ kí ı̨jǫ́ sĩlé vásĩ 13 gá 'dĩ vásĩ 12 gá, ãzíla vásĩ 14 acá dó vásĩ 13 rú.

Wárágã Páwṹlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Gãlãtịyã gá rĩ 'banî rĩ

Zịtáŋ́á angálépi Páwṹlọ̃ drị̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị̃ ma Páwṹlọ̃ ṹpígọ́ŋ́á Ãdróŋ́á ãma Átẹ́pị rú Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ingalépi drã agá rĩ drị̃. Ãdróŋ́á pẽ kí ma adrujó ĩ'bã ṹpígọ́ŋ́á ru Yẹ́sṹ benĩ. Pẽŋ́á áma pẽjó ṹpígọ́ŋ́á ru rĩ angá 'bá drị̃ jõku ũkpõ 'bádrị̃ sĩ ku.
2 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋ́á agá má rṹ 'dõ zị kí ĩmi 'bá kãnị́sã ãngũ Gãlãtịyã gá 'dĩ kí pírí cící.

3 Lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru ãzíla ásị́ ĩgbẹ̃ Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị̃ rĩ 'bã adru ĩmi abe.
4 Kúrísĩtõ are ãma Átẹ́pị Ãdróŋ́á tị, fẽ ru ídétáŋ́á ru ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí sĩ, sĩ ãma pajó ṹnọ́kṹ ũnzíkãnã 'dĩ agá. Ị́jọ́ 'dĩ idé ru íni la lẽtáŋ́á Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pị drị̃ rĩ sĩ.
5 Ị́cṹ Ãdróŋ́á rú jã 'dâ. Ámĩnã.

Ị́jọ́ mgbã rĩ 'bãngá lú ãlu

6 Áma drị̃ iza ru ị́jọ́ ĩmidrị̃ sĩ rá. Ĩmi mgbã rĩ gá íngoní-íngoní ru? Ĩmi Ãdróŋ́á ĩmi ũpẽlépi ásị́ ĩgbẹ̃ ĩ'didrị̃ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ sĩ rĩ a'be gbõrú ã'du sĩ? Ãma ají ĩminí ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị̃ gá rĩ 'i, wó ĩmi uja dó vâ ị́jọ́ ndú la ã'ị̃lé áyṵ.
7 'Bá ãzí kí ĩmi drị̃ andị́ ị́jọ́ ĩnzõ rú la sĩ, lẽ kí ị́jọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị̃ 'dĩ ujalé ndú.
8 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ drĩ kí adru ãma ṹpígọ́ŋ́á ru 'dĩ kí ãzí, jõku mãlãyíkã angálépi 'bṹ gâlé la abe, drĩ kí ĩminí ị́jọ́ mgbã ndú 'dĩ 'bã áni rĩ kí ũlũ nĩ, ma Ãdróŋ́á zị drĩrịma fẽjó ĩ'baní ị́jọ́ ĩ'bã kí imbálé ĩnzõ rú ndú 'dĩ sĩ.
9 Ájọ ándrá ĩminí ị́jọ́ 'dĩ drị̃drị̃ rá, ma vâ jọ la ĩminí ị̃dị́. Ma Ãdróŋ́á zị 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ wãjó ĩ'diní ị́jọ́ ndú la ũlũjó ị́jọ́ mgbã ĩminí ã'ị̃lé rĩ 'bã kẹ̃jị́ gá rĩ sĩ.
10 Ị́jọ́ mání jǫ̣lé 'dĩ sĩ adru álẽ ãyĩkõ fẽlé 'bá 'banî la ku. Álẽ rá la ãyĩkõ fẽlé Ãdróŋ́á ní ị́jọ́ mání jǫ̣lé rĩ kí sĩ. Ádrĩ tá ṹ'bị̃ lẽlé ãyĩkõ fẽlé 'bá 'banî la, má icó tá adrulé ãtí'bó Kúrísĩtõ ãni la ku.

Ũkpõ Páwṹlọ̃ drị̃ angá Ãdróŋ́á drị̃

11 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, álẽ ĩminí lũlé la ị́jọ́ mgbã mání ũlũlé Yẹ́sṹ drị̃ gá 'dĩ angá 'bá drị̃ ku.
12 Má ịsṹ ị́jọ́ 'dĩ 'i 'bá ãzí drị̃ jõku ímbá vâ sĩ má imbá-imbâ la ku, ị́jọ́ 'dĩ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ i'da ĩ'di mání nĩ.
13 'Bá lũ kí ĩminí ma ándrá jõ u'á lã'bĩ 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'badrị̃ sĩ íngoní yã rĩ gá nĩ. Jọ kí vâ ĩminí ma ándrá jõ kãnị́sã ĩcãndĩ ũkpõ mádrị̃ sĩ rĩ rá, ãzíla má ṹ'bị̃ vâ 'bá ã'ị̃táŋ́á agá Ãdróŋ́á drị̃ 'dĩ kí andilé sĩ kí iréjó kpékpé.

14 Ári ándrá lã'bĩ ãmadrị̃ Yãhụ́dĩ̃ 'bã rĩ vú ũbĩlé ásị́ pírí sĩ. Ụ̃nĩ̃táŋá mádrị̃ drĩ̃ la gá rĩ kí ị́jọ́ ala gá rĩ ngaŋá abe, 'bá ãzí mâ bẽ̃rẽ́ ru calépi má rụ́ la yụ.
15 Wó útị drĩ ma ku rú, Ãdróŋá pẽ ma ndú lẽtáŋá uyaŋâ kóru ĩ'di drị rĩ sĩ, umve dó sĩ ma ãzị ĩ'didrị̃ ngajó.
16 Ãdróŋá u'á ãyĩkõ sĩ Ngọ́pĩ̃ i'dajó mání, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ị́jọ́ mgbã ĩ'didrị̃ rĩ ũlũ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'banî, ámụ 'bá ãzí rụ́ sĩ ị́jọ́ 'dĩ ũ̃nĩ̃jó ku.
17 Ámụ vâ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé sĩ ímbátáŋá ịsụ́jó ũ̃pịgọ̃ọ̃na áma drĩ̃lẹ́ gá 'dĩ 'badrị̃ ku. Kẽ̃jị́ la gá ámụ cọtị ãngũ Ãrábĩyã drĩ̃ gá, 'dã 'bã ũngúkú gá ágõ Dãmãsĩ̃kị́yã gá.
18 Ílí na Yẹ́sũ̃ 'bã ru i'dajó mání 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ámụ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá áma ũ̃nĩ̃lé Pétẽrõ be, má u'á dó ĩ'di rụ́ 'dãá ụ́'dụ́ mụdrị̃ drĩ̃ tõwú.
19 Mání u'á agá ĩ'di rụ́ 'dãá, ũ̃pị́gọ́ŋá mání ndrelé rá rĩ ĩ'di lú Yãkó'bõ Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã ádrị́pị 'i.
20 Ãdróŋá nĩ̃ cé ị́jọ́ mání sĩlé ĩminí 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la.
21 'Dã 'bã ũngúkú gá, ámụ dó ãngũ Sị́rĩ̃yã ãzíla Sĩlísĩyã 'badrị̃ kí agá.
22 Ĩ̃tụ́ 'dã sĩ 'bá Kũrĩsĩtíyánĩ rú Yũ̃dị̃yã gá Kúrísĩtõ agá 'dãá rĩ nĩ̃ kí drĩ ma lọ́lọ́ ku.
23 Áre kí ị́jọ́ áma drĩ̃ gá, "'Bá jõ 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá rĩ kí ĩcãndĩlépi rĩ dó vâ ú'dî'da ị́jọ́ mgbã ã'ĩ̃táŋá drị́ ándrá ĩ'di 'bã lẽlé andilé rá rĩ ũlũ."
24 Ĩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, fẽ kí ãwã'dĩfô ãzíla ịcụ́ kí Ãdróŋá 'i ị́jọ́ ru idélépi áma ụrụ'bá gá 'dĩ sĩ.

2

Ũ̃pị́gọ́ŋá Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ ã'ĩ̃ kí Páwũ̃lõ rá

1 Ílí mụdrị̃ drĩ̃ sụ 'bã vúlé gá ãmụ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé ĩ̃dị́ Bãrãnábã be, ã'dụ Tĩ̃tõ̃ 'i ãma abe ĩndĩ.
2 Ámụ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé ã'dusĩku Ãdróŋá i'da mání ị́jọ́ mání mụlé idélé rĩ nĩ. Mání adru gá 'dãá má icé ị́jọ́ mgbã mání ũlũlé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'baní rĩ ãmbogo kãnị́sã 'bã drĩ̃lẹ́ ru Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ 'baní bụ́lụ́ gá á'dũ̃sĩ. Álẽ 'bã nĩ̃ kí ị́jọ́ mání ũlũlé rĩ awa ru ĩ'badrị̃ abe ku ãzị́ mání ngalé rĩ la mụ adrulé ífí kóru ku.
3 Tĩ̃tõ̃ ãmaní mụjó ĩ'di trũ rĩ 'bá ãmbogo drĩ̃lẹ́ ru Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ ã'ĩ̃ kí ĩ'di 'bá ã'ĩ̃táŋá agá rĩ rú rá, ũŋmĩ kí ĩ'di ru ĩtãrãlé ku, táni ĩ'di 'bã adrujó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku la tí.
4 Ĩ̃jọ́ 'dĩ idé ru íni la ã'dusĩku 'bá ãzí afí kí 'bá Kúrísĩtõ ã'ĩ̃lépi rá rĩ kí agá 'dĩ, ãzíla 'bã kí ru kí 'bá ã'ĩ̃táŋá agá rĩ kî rú. Wó ị́jọ́ mgbã sĩ lẽ kí drĩ̃lẹ́mmgbọ ãma trũ adrujó Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá 'dĩ andilé rá sĩ ãma ujajó ãtí'bó ru ãzị́táŋá 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị̃ kí pálé gá.
5 Wó ãma ã'ĩ̃ 'bá 'dĩ kí 'bã ị́jọ́ ãluŋá la ku, ã'dusĩku ãlẽ ị́jọ́ mgbã rĩ 'bã tu pá ĩmi agá nĩ.
6 'Bá kãnị́sã 'bã drĩ̃lẹ́ ru 'dãá 'dĩ ũ'bã kí ị́jọ́ ãzí ndú la ị́jọ́ mání ũlũlé rĩ 'bã drĩ̃ gá ku. Gẽ̃rĩ̃ 'bání kí ĩ̃nzĩ̃jó ãmbõgõ ĩ'badrị̃ sĩ rĩ uja mání ị́jọ́ ãzí ãluŋá la ku, ã'dusĩku Ãdróŋá uya 'bá ãmbõgõ sĩ ku.
7 'Bá 'dĩ ndre kí Ãdróŋá fẽ ãzị́ ị́jọ́ mgbã ũlũjó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'banî rĩ mádrị̃ rĩ gá rá, cécé ĩ'di 'bã Pétẽrõ fẽjó ị́jọ́ ũlũjó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'banî rĩ áni.

8 Ãdróŋ́ná Pétẽrõ ayúlépi ũ̃pịgọ́ŋ́ná ru 'bã ũlũ ịjọ́ 'bá Yãhụ́d̃ị rú rĩ 'banî rĩ
ayú vâ ma ũ̃pịgọ́ŋ́ná ru ịjọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́d̃ị rú ku rĩ 'baní nĩ.
9 'Bá kãnḭsã 'bã drḭ̃lẹ́ ru Yãkó'bõ 'i, Pétẽrõ 'i ãzíla Yõhánã 'i kãnḭsã 'bã
ḭ̃diṇa ru rulé rũrũ 'dĩ kí mụ nḭ̃lé la Ãdróŋ́ fẽ mání lẽtáŋ́ná uyaŋ̂ kóru ãzḭ́
'dĩ ngajó nĩ, ãzḭ dó ãma ĩ'ba abe drḭ sĩ Bãrãnábã trũ icéjó la ãma ĩ'ba abe
pírí ãzḭ́ ãlu rĩ nga. Imbá kí dó ãma ásḭ́ ịjọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́d̃ị rú ku rĩ 'baní
ãzíla ace kí dó ru ịjọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́d̃ị rú rĩ 'banî.
10 Ãzḭ́ ĩ'bã kí a'belé ãmaní rĩ a'ḭ́ kí ãma 'bá lẽmẽrí Yãhụ́d̃ị rú Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃
gá rĩ kí ịjọ́ ũrãjó sĩ kí ãzã kojó ĩndĩ. Ma mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ãyĩkõ fụ ma
ã'dusĩku 'dĩ bãsĩ ịjọ́ ãzí jõ mání lẽlé ngalé rá la.

Páwũ̃lõ̃ 'bã Pétẽrõ itújó Ãnḭ̃tḭyọ́kḭ̃ gá rĩ

11 Ụ'dụ́ ãzí ãlu Pétẽrõ la mụ amụ́lé Ãnḭ̃tḭyọ́kḭ̃ gá 'dõlé 'bo, ájọ ịjọ́ drḭ la
gá tọndọlọ ũ'bí kí drḭ gâ sĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ ũnzí.
12 Ĩndre drĩ, 'bá ãzí Yãhụ́d̃ị rú la 'bã kí drĩ angájó Yãkó'bõ rụ̃lé ku rĩ sĩ,
Pétẽrõ ri u'álé ãzíla íná nalé 'bá ã'ḭtáŋ́ná agá 'bá Yãhụ́d̃ị rú ku rĩ kí abe ãlu.
Wó 'bá 'dĩ kí mụ acálé 'bo, a'be u'áŋ́ná ãzíla íná naŋ́ná 'bá ã'ḭtáŋ́ná agá 'bá
Yãhụ́d̃ị rú ku rĩ abe rĩ rá, ã'dusĩku idé ũ̃rḭ sĩ 'bá ĩtãrãŋ́ná lẽlépi 'dĩ kí ịjọ́ sĩ.
13 'Bá ã'ḭtáŋ́ná agá 'bá Yãhụ́d̃ị rú Ãnḭ̃tḭyọ́kḭ̃ gá 'dãá rĩ 'de kí Pétẽrõ vú gâ
sĩ, sĩ u'áŋ́ná ãzíla íná naŋ́ná 'bá ã'ḭtáŋ́ná agá Yãhụ́d̃ị rú ku rĩ abe rĩ a'bejó cã
rĩ gá ĩndĩ ũ̃rḭ sĩ. Bãrãnábã idé vâ 'dĩ 'bã áni ĩndĩ.
14 Wó ma mụ ndrelé la 'bá 'dĩ idé kí ịjọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drḭ gá rĩ
kí ku, ájọ ịjọ́ Pétẽrõ drḭ gá tọndọlọ ũ'bí kí drḭ gâ sĩ, "Míní táni adru agá
Yãhụ́d̃ị rú, mi dó ú'dî'da u'á 'bá Yãhụ́d̃ị rú ku rĩ kí áni. Mi dó 'bá Yãhụ́d̃ị
rú ku rĩ kí ũŋmĩ ãzḭtáŋ́ná 'bá Yãhụ́d̃ị rú rĩ 'badrḭ kí vú ũbĩlé u'ájó Yãhụ́d̃ị kí
áni íngoní ru?
15 Ḭjọ́ 'dĩ ãndá útḭ ãma mí be Yãhụ́d̃ị rú, ímbá vâ ãma ãzḭtáŋ́ná Yãhụ́d̃ị drḭ
kí vú ũbĩjó adru 'bá ãzḭtáŋ́ná lê kí nḭ̃lépi ku ãma kí umvelé 'bá Yãhụ́d̃ị rú
ku 'bá ũnzí 'dĩ kí áni ku.
16 Wó ãnḭ̃ rá Ãdróŋ́ la ãma lã 'bá ãlá ru la adru ãzḭtáŋ́ná idéjó rĩ sĩ ku,
wó ãmaní Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ã'ḭjó 'Bá ãma Palépi rĩ rú rĩ sĩ. Ḭjọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi
la ãma 'bá Yãhụ́d̃ị rú 'dĩ kí sĩ ĩ'di ã'ḭjó 'dĩ, Ãdróŋ́ná la dó sĩ ãma 'bã ãlá ru
ã'ḭtáŋ́ná Yẹ́sụ̃ ã'ḭjó rĩ sĩ, adru ãzḭtáŋ́ná Yãhụ́d̃ị 'bã rĩ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ ku. Ḭjọ́
mgbã sĩ, Ãdróŋ́ná icó 'bá ãzí lãlé ãlá ru ãzḭtáŋ́ná Yãhụ́d̃ị 'bã rĩ kí tãmbaŋ́ná sĩ
ku.
17 "Ãdróŋ́ná 'bã ãma ãlá ru la ãmaní ásḭ́ 'bãjó Kúrísĩtõ drḭ gá rĩ sĩ, 'bá ãzí
Yãhụ́d̃ị rú rĩ 'bã kí ãma 'bá ũnzí ru ãmaní ãzḭtáŋ́ná 'bá Yãhụ́d̃ị rú rĩ 'badrḭ
'bãjó bụ́lụ́ gá rĩ sĩ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ fẽ ãma adrulé ịjọ́ ũnzí trũ nĩ yã?
Adru 'dĩ 'bã áni ku!
18 Ádrĩ gõ vúlé mụlé ịjọ́ ándrá ãzḭtáŋ́ná Yãhụ́d̃ị ãni mání a'belé rá rĩ kí
i'dó ngalé ú'dí ru, ma dó ũnzĩkãnã idé ḭ̃dḭ.
19 Mání amájó la má icó mũkẽ Ãdróŋ́ná drḭ ịsụ́lé mání ãzḭtáŋ́ná kí vú ũbĩjó
rĩ sĩ ku rĩ sĩ, ãzḭtáŋ́ná 'bã ũkpõ dó áma drḭ gá yụ. Kúrísĩtõ dó mụ áma trũlé
rá, ma dó u'á ídri rú Ãdróŋ́ná nî.
20 Ídri mádrḭ ándrá drḭ̃drḭ rĩ îpa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ gá Kúrísĩtõ be. Má u'á
dó sĩ ándrá ụrụ'bá drḭ áni ku, wó Kúrísĩtõ la u'á áma agá nĩ. Ídri mání
u'ájó rĩ dó ã'ḭtáŋ́ná sĩ Ãdróŋ́ná Ngọ́pḭ agá, ĩ'diní ándrá áma lẽjó ãzíla sĩ ru
ídri fẽjó mání rĩ sĩ.

21 Má uja áma ũngúkú Ãdróŋá lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ drị rĩ sĩ ku, ã'dusĩku
Ãdróŋá la ãma lã 'bá ãlá ru la lẽtáŋá uyaŋâ kóru ĩ'di drị rĩ sĩ, adru ãzịtáŋá
'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ 'badrị kí vú ũbĩŋá sĩ la ku. Údrĩ tá 'bá lã ãzịtáŋá vú ũbĩjó
rĩ sĩ la, drãŋá Kúrísĩtõ drị gá rĩ la tá adru ífí kóru.”

3

Ála 'bá lã 'bá mgbã rú ã'ṭáŋá sĩ

1 Ĩmi 'bá Gãlãtịyã gá azalépi azâ 'dĩ! Má i'da ándrá ĩminí ịjọ́ Yẹ́sṹ
Kúrísĩtõ 'bã drãjó mũsãlá'bã sị gá rĩ mmgbọ rú ũ'bí kí agá pịrị-pịrị rá.
Ã'di iza ĩmi drị cécé úndrị 'bã rĩ ĩmi ndrị-ndrị rĩ áni nĩ?
2 Álẽ ịjọ́ ãlu 'dĩ nụ̃lé angájó ĩmidrị. Ĩmi ịsụ́ ándrá Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị
gá rĩ ĩminí ãzịtáŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ yã jõku ĩminí ịjọ́ Yẹ́sṹ drị gá rĩ ã'ịjó
ãzíla arejó rĩ sĩ?
3 Ĩmi aza-azâ yã? Ĩmi i'dó ándrá ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drị kí vú ũbĩlé rá, wó
ĩlẽ dó delé la ũkpõ ụrụ'bá drị sĩ 'bá 'bá yã?
4 Ĩminí Yẹ́sṹ ã'ịjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ĩmi ịsụ́ cãndí ambamba. Ĩmi dó ĩmi
ĩcãndĩ úyé yã?
5 Ãdróŋá 'bã ándrá Úríndí Ãlá rĩ fẽjó ãzíla tálí kí idéjó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ
sĩ, idé ándrá kí ĩminí ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ 'badrị kí vú ũbĩjó rĩ sĩ yã?
Yụ! Idé ịjọ́ 'dĩ íni la ĩminí ịjọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị gá rĩ ã'ịjó rĩ sĩ.
6 Cécé ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Ịbụrahịmụ̃ ã'ị̃ Ãdróŋá 'i rá, lã dó sĩ ĩ'di
'bá mgbã rú.” †
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩnị̃ rá 'bá ásị 'bãlépi Ịbụrahịmụ̃ áni Ãdróŋá drị̃ gá rĩ, kí acá
ã'ṭáŋá sĩ Ịbụrahịmụ̃ 'bã anzị rú.
8 Ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá ídu rĩ jọ, Ãdróŋá la 'bá ãngũ drị̃ gá 'bá
Yãhụ́dĩ rú ku 'dĩ kí lã 'bá ãlá ru la ã'ṭáŋá sĩ. Ịjọ́ 'dĩ nị̃ ru ụ́'dụ́ ándrá
Ãdróŋá 'bã ịjọ́ mgbã rĩ kí lũjó Ịbụrahịmụ̃ nî rĩ sĩ: “Ma rú sụ̃sụ́ wi 'bá pírí
ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ 'baní mí rụ̃ sĩ.” †
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí ásị 'bãlépi Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ 'baní Ãdróŋá la sụ̃sụ́ wi
cécé ĩ'di 'bã ándrá wilé Ịbụrahịmụ̃ ní ã'ṭáŋá ĩ'didrị̃ sĩ rĩ áni.
10 'Bá ásị 'bãlépi Ãdróŋá la kí lã 'bá múké ru ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ
'badrị kí vú ũbĩŋá sĩ rĩ, úwã ĩ'di rá. Ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ, “'Bá
ãzịtáŋá 'dĩ kí vú ũbĩlépi ãzíla ịjọ́ ala gá rĩ kí idélépi pírí ku rĩ, úwã ĩ'di rá.”
†
11 Ãndá-ãndá ru, Ãdróŋá ã'ị̃ 'bá ãzí ãluŋá la 'bãlé 'bá ãlá ru ĩ'di drị̃lẹ́
gá ĩ'diní ãzịtáŋá vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, ájọ ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃
Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ, “'Bá ãlá rĩ la u'á ídri rú ã'ṭáŋá sĩ.” †
12 Wó 'bá u'álépi ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ 'badrị kí sĩ rĩ ã'ṭáŋá ĩ'diní ãzí
kóru, 'bã ásị ãzã koma Ãdróŋá drị rĩ drị̃ gá ku. Kẽjị́ la gá ĩ'di ásị 'bã ịjọ́
pírí ãzịtáŋá 'bã lẽlé rĩ ngalé. Ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Ídrĩ lẽ adrulé ídri
míní ãzịtáŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ, lẽ mí ũbĩ ịjọ́ ala gá rĩ kí vú idélé pírí.” †
13 Kúrísĩtõ unze ãma áwãtáŋá ãzịtáŋá drị pálé gá ĩ'diní ã'ịjó áwãtáŋá
ãmadrị 'dụjó ĩ'di 'bã ụrụ'bá gá sĩ drãjó ãma kẽjị́ gá rĩ sĩ, ã'dusĩku ịjọ́ sĩlé

† **3:6** Í'dóŋá 15:6 † **3:8** Í'dóŋá 12:3; 18:18; 22:18 † **3:10** Ãzịtáŋá Amviŋá 27:26 † **3:11** Hãbãkụ́kũ̃ 2:4 † **3:12** Lẹ́vị̃ 18:5

bṹkṹ Ãdróŋá drḭ agá rĩ jọ, “'Bá ipalé drãlépi mũsãlá'bã ife sḭ gá rĩ ĩ'di 'bá wãlé rá la.” †

14 Unzeŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ 'bã ãma unzejó rĩ sĩ, Ãdróŋá wi sṹsṹ 'bá pírí 'bá Yãhṹdḭ rú ku ṹnǫ́kṹ drḭ gá rĩ 'baní cécé ándrá ĩ'di 'bã azḭlé Ịbụrahḭmṹ nî rĩ áni. Ãma 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ ãma ịsṹ Úríndí Ãlá Ãdróŋá drḭ ĩ'di 'bã azḭlé rĩ ã'ḭtáŋá sĩ.

Ãzḭtáŋá kí ḭjọ́ azḭlé rĩ be

15 Má ádrḭpịka ãzíla má ámvǫ́pịka, álẽ drĩ ĩminí ícétáŋá ḭjọ́ ãma kí idélé ṹ'dṹ pírí la i'dalé 'dĩ. 'Bá drĩ ḭjọ́ ãsĩjó rĩ azḭ 'bo, 'bá ãzí uja ḭjọ́ ĩ'di 'bã azḭlé 'bo 'dã ḭdḭ ku.

16 Ãdróŋá azḭ ḭjọ́ ĩ'didrḭ kí Ịbụrahḭmṹ ní drḭlẹ́ ĩ'didrḭ be. Ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ sĩlé bṹkṹ agá rĩ adru jọ “drḭlẹ́ Ịbụrahḭmṹ drḭ kí,” † ífí la 'bá ũ'bí kî la ku, wó rá la jọ, “drḭlẹ́ Ịbụrahḭmṹ drḭ nî,” ífí la lú 'bá ãlu, drḭlẹ́ 'dĩ bãsĩ Kúrísĩtõ 'i.

17 Ḭjọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí, ãzḭtáŋá icó azḭŋá Ãdróŋá drḭ gá ĩ'di 'bã azḭlé Ịbụrahḭmṹ ní ílí 430 'dĩ sĩ fẽ drĩ ãzḭtáŋá Mṹsã drḭ ku rĩ ujalé ku.

18 Ãdróŋá la sṹsṹ wi ĩminí adru ĩminí ãzḭtáŋá vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, wó ĩ'di fẽ la rá la ĩ'diní ḭjọ́ la azḭjó 'i fẽ la rá rĩ sĩ. Ãdróŋá la ḭjọ́ idé ãma abe cécé ĩ'di 'bã ándrá idélé Ịbụrahḭmṹ be rĩ áni: ĩ'di 'bã ḭjọ́ sṹsṹ wijó 'dĩ azḭjó Ịbụrahḭmṹ ní 'bo rĩ sĩ, wi dó ĩ'diní sṹsṹ 'dĩ lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ sĩ.

19 Ásḭsḭ́ŋá ándrá Ãdróŋá 'bã ãzḭtáŋá fẽjó Mṹsã drḭ gá rĩ ã'du? Ásḭsḭ́ŋá ándrá ãzḭtáŋá fẽjó rĩ ĩ'di 'bá 'dĩ kí tãmbajó ádrízã ĩ'baní ḭjọ́ ũnzí idéjó siri rĩ sĩ. Úfẽ ĩ'di u'álé ṹ'dṹ were kpere drḭlẹ́ Ịbụrahḭmṹ drḭ azḭjó ĩ'diní rĩ 'bã amṹ agá. Ãdróŋá iyó mãlãyíkã kí ãzḭtáŋá 'dĩ kí ajílé Mṹsã rṹ 'dõlé, Mṹsã acá dó lé'di rú 'bá Ịsḭrayḭ́lḭ́ rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá Ãdróŋâ be.

20 'Bá lé'di rú rĩ la adru cí la 'bá ĩrḭ drĩ kí lẽ tḭ icílé rĩ gá, wó Ãdróŋá tu ándrá pá ĩ'di sĩ á'dṹsĩ sáwã ĩ'di 'bã ḭjọ́ azḭjó Ịbụrahḭmṹ ní rĩ sĩ.

21 Ãzḭtáŋá Ãdróŋá 'bã ándrá fẽlé Mṹsã drḭ rĩ uja kí dó vâ ḭjọ́ ándrá ĩ'di 'bã azḭlé rĩ kí rá yã? Yụ, adru 'dĩ 'bã áni ku! Ãzḭtáŋá drĩ ándrá ídri ukólépi ku rĩ fẽ nĩ la, Ãdróŋá icó ándrá 'bá kí 'bãlé ãlá ru la ĩ'bã kí ãzḭtáŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ.

22 Ḭjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḭ agá rĩ jọ ãmaní, ḭjọ́ ũnzí rụ 'bá pírí, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ḭjọ́ azḭlé ídri ukólépi ku rĩ drḭ ĩ'di 'bãngá lú Yẹ́sṹ sĩ ídrĩ ã'ḭtáŋá mídrḭ gá rĩ 'bã Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ gá rĩ gá.

Ãma anzḭ Ãdróŋá ãni ã'ḭtáŋá sĩ

23 Ãma 'bá Yãhṹdḭ rú 'dĩ ãzḭtáŋá Mṹsã drḭ umbé ándrá ãma mãbṹsṹ gá kpere sáwã ãmaní ãmã ã'ḭtáŋá 'bãjó Kúrísĩtõ amṹlépi rĩ agá rĩ sĩ.

24 Ãzḭtáŋá ri ãma tãmbalé kpere Kúrísĩtõ 'bã amṹ agá. Ḭjọ́ 'dĩ dó mụ ru idélé 'bo, Ãdróŋá icó dó ú'dî'da ãma lãlé 'bá ãlá ru rá ãmaní ásḭ 'bãjó Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ gá rĩ sĩ.

25 Ãmaní dó ãma ásḭ 'bãjó Yẹ́sṹ drḭ gá rĩ sĩ, ãma adru dó ãzḭtáŋá Mṹsã drḭ rĩ pálé gá ku.

26 Ĩmi dó pírí anzḭ Ãdróŋá ãni ĩminí ĩmi ã'ḭtáŋá 'bãjó Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drḭ gá rĩ sĩ.

---

† **3:13** Ãzḭtáŋá Amviŋá 21:23 † **3:16** Í'dóŋá 12:7; Í'dóŋá 13:15; Í'dóŋá 24:7

27 Ĩmi pírí 'bá bãbũtịzị̃ bĩlépi sĩ ru icíjó Kúrísĩtõ be ãlu 'dĩ, ĩsũ dó ídri
ú'dí Kúrísĩtõ drị̃ rĩ cécé bõngó ú'dí sũlé rĩ áni.
28 Ã'ị̃táŋá Yẹ́sũ agá rĩ sĩ, ịjọ́ ãzí ĩmi awalépi ndú-ndú táni ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃
rú la jõku 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku la, 'bá ãtí'bó ru jõku 'bá ãtí'bó ru ku la, ágọ́bị
jõku ũkú la yụ, ã'dusĩku ĩmi pírí ãlu Kúrísĩtõ Yẹ́sũ agá.
29 Ĩmi dó pírí adrujó 'bá Kúrísĩtõ ãni la rĩ sĩ, ĩmi acá dó pírí Ịbụrahịmũ
'bã drị̃lẹ́ ãzíla ĩmi dó ịjọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé Ịbụrahịmũ nî rĩ kí ịsụ́ pírí ĩndĩ.

4

1 Má i'da drị̃ ĩminí ịjọ́ ícétáŋá 'dĩ sĩ, ngọ́tịŋá zolépi ku rĩ ĩ'di drị̃ cécé
ãtí'bô áni. Drĩ táni adru ãko átẹ́pị̃ 'bã a'belé ĩ'diní rĩ 'bã 'dịpị rú tí,
2 'bá ãzí la drĩ ĩ'di tãmba ãko átẹ́pị̃ 'bã a'belé ĩ'diní rĩ kí abe pírí nĩ kpere
sáwã átẹ́pị̃ 'bã 'bãlé rĩ 'bã acá agá.
3 Ịjọ́ 'dĩ bãsĩ ru idélépi ãma abe 'bo rĩ 'i. Yẹ́sũ 'bã drĩ amụ́jó ku rĩ sĩ,
ãma kí ándrá ãtí'bó ru ãzịtáŋá ãzíla lã'bĩ ũnọ́kụ́ drị̃ gá rĩ kí pálé gá cécé
ãzịtáŋá 'bãlé anzị 'bã ũbĩ kí kí vú rĩ kí áni.
4 Ụ'dụ́ 'bãlé rĩ la mụ acálé 'bo, Ãdróŋá ãpẽ Ngọ́pị̃ tị, ãndrẽ tĩ ĩ'di 'bá ru.
Ũbĩ vâ ãzịtáŋá Ãdróŋá 'bã ãfẽlé Mụ́sã drị̃ rĩ kí vú rá,
5 sĩ ãma unzejó ãzịtáŋá agá rá, ãmaní sĩ acájó Ãdróŋá 'bã anzị rú.
6 Ãmaní dó adrujó Ãdróŋá 'bã anzị rĩ sĩ, Ãdróŋá ãpẽ dó Úríndí Ãlá rĩ tị
u'ájó ãma ásị́ gá. Úríndí Ãlá 'dĩ fẽ dó ãmaní Ãdróŋá umvelé, “Bãbá, ãma
Átẹ́pị!”
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma adru dó ãtí'bó ru ku, wó rá la anzị Ãdróŋá ãni. Ãma dó
adrujó anzị Ãdróŋá ãni rĩ sĩ, ãma dó ãko ĩ'di 'bã azịlé fẽlé ãmaní rĩ kí ịsụ́
rá.

Páwũlõ 'bã ásị́ 'bá Gãlãtịyã gá rĩ kí drị̃ gá

8 Ĩmi ándrá drĩ Ãdróŋá nĩ̃jó ku rĩ sĩ, ĩri ándrá ãtí'bó ru ãdroŋa ãzí 'dáyụ
la kí ĩ̃nzĩ̃lé.
9 Wó ú'dî'da ĩnĩ̃ dó Ãdróŋâ 'bo, jõku Ãdróŋá nĩ̃ dó vâ ĩmi cé ĩmi icó dó
ĩmi ujalé vúlê lé ãtí'bó ru ãzị ngalé ãdroŋa 'dáyụ ãzíla ũkpõ kóru 'dĩ 'badrị
íngoní ru?
10 Má are ĩmi ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã ãni ụ'dụ́, ĩmbá, áyi ãzíla ílí
ĩ'badrị ĩ'bã kí pẽlé pẽ-pẽ rĩ kí ĩ̃nzĩ̃.
11 Má u'á ũ̃rĩ̃ sĩ ĩmi sĩ, má iza dó áma ũkpó ãzị ngajó ĩminí úyé.
12 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka Kúrísĩtõ agá 'dĩ, má a'ị́ ĩmi ĩminí ĩmi
trũjó ãzịtáŋá pálé gá rá adrujó mâ áni, ã'dusĩku má ãtrũ vâ ma ãzịtáŋá
pálé gá rá adrujó ĩmi áni. Ĩmi iza drĩ ịjọ́ ãzí má rụ́ ku.
13 Ĩnĩ̃ má ũlũ ĩminí ịjọ́ mgbã rĩ pâlé drị̃drị̃ rĩ sĩ, sáwã mání amụ́jó ĩmi rụ́
'dõlé ãyánĩ sĩ rĩ sĩ.
14 Gbíyã mání adrujó ãyánĩ rú 'dã sĩ, ĩmi icó ájẹ́ ãngũ ndrelé áma drị̃
gâ sĩ rá, wó kẽjị́ la gá ĩmi a'ị́ ma mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ a'ị̃lé rĩ áni vâ cécé
ĩminí tá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ a'ị̃lé rĩ áni.
15 Ãyĩkõ ándrá ĩmi fụlépi rĩ dó ú'dî'da rĩ gá íngõlé yã? Ánĩ̃ ándrá ĩlẽ ma
íngõpí yã rĩ gá rá, drĩ ájẹ́ adru ĩmi ĩmi mịfị́ kí unze fẽlé mánî, ĩmi ájẹ́ kí
fẽ rá.

16 Má u'á dó cãndí sĩ, má acá dó ĩminí mẹ́rọ́'bá ru ịjọ́ mgbã Yẹ́sũ̃ drị̃
mání ũlũlé ĩminí rĩ sĩ yã?
17 'Bá ándrá afílépi 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ḭlépi rá rĩ kí agá ímbátáŋ́á ĩnzõ rú rĩ kí
imbálépi, lẽlépi la ĩmi ũbĩ ãzḭ́táŋ́á 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'badrḭ̃ kí vú rĩ, lẽ kí ĩmi
drḭ̃ ujalé sĩ ĩmi sejó ĩ'ba rụ̃lé ru, wó ịjọ́ 'dĩ adru ĩminí múké ku. Lẽ kí lú
ĩmi atrịlé má rụ́ 'dõlé cí, ĩmi dó sĩ kí tị are áyụ.
18 Ĩ'di múké ĩminí ĩmi ásḭ́ 'bãjó ịjọ́ mgbã rĩ vú ũbĩjó áyụ, ádrĩ táni adru
ĩmi abe 'dâ yụ rĩ gá.
19 Mâ anzḭ̃, ma ãzá ta ĩmi sĩ kpere ĩminí pá tu agá ũkpó ru ã'ḭtáŋ́á sĩ
Kúrísĩtõ agá.
20 Má ũrã áma ásḭ́ gâlé álẽ tá tí adrulé ĩmi abe ma sĩ ĩminí ịjọ́ 'dĩ kí jọ jã
ụ́'dụ́kọ́ múké sĩ, ã'dusĩku ịjọ́ ĩmidrḭ̃ iza kí áma drḭ̃ rá.

Ḭjọ́ Hãgárĩ 'badrḭ̃ Sárã be rĩ

21 Ĩmi are drĩ ma 'i, ĩmi 'bá lẽlépi u'álépi ãzḭ́táŋ́á Mụ́sã drḭ̃ pálé gá 'dĩ:
ĩnḭ̃ ãndá-ãndá ru ịjọ́ ãzḭ́táŋ́á Mụ́sã 'bã sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ rá yã?
22 Ḭjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drḭ̃ agá rĩ jọ Ịbụrahịmụ̃ ándrá anzị trũ ĩrḭ̃. Ãlu rĩ
ĩzóŋ́á ãtí'bó ru rĩ 'bã tịlé rĩ 'i, ãzí rĩ dó ũkú mgbã lịcọ́ 'dịpị 'bã tịlé rĩ 'i.
23 Ngọ́tḭ́ŋ́á ĩzóŋ́á ãtí'bó ru rĩ 'bã tịlé rĩ útị ĩ'di ịjọ́ 'bá 'bá rĩ sĩ. Wó ngọ́tḭ́
ũkú mgbã lịcọ́ 'dịpị rú rĩ 'bã tịlé rĩ útị ĩ'di ịjọ́ Ãdróŋ́á 'bã azịlé Ịbụrahịmụ̃
ní rĩ sĩ.
24 Ḭjọ́ 'dĩ 'bã ífí kí íni: ũkú ĩrḭ̃ 'dĩ tu kí pá tị icíma ĩrḭ̃ sĩ. Tị icíma ãlu rĩ
i'dó ru 'bé Sĩnáyĩ drḭ̃ gá. Hãgárĩ tu pá tị icíma 'dĩ gá ícétáŋ́á ru, anzị tịlé
ĩ'diní rĩ kí pírí ãtí'bó ru.
25 Hãgárĩ tu pá ícétáŋ́á ru 'bé Sĩnáyĩ Ãrábĩyã gá rĩ kẹ̃jḭ́ gá ãzíla vâ ícétáŋ́á
ru táwụ̃nḭ̃ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ drḭ̃ 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'bã kí sĩ adrujó ãtí'bó ru ãzḭ́táŋ́á
pálé gá rĩ 'bã kẹ̃jḭ́ gá.
26 Wó ũkú mgbã lịcọ́ 'dịpị Sárã tu pá ícétáŋ́á ru táwụ̃nḭ̃ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ ú'dí
'bụ̃ gá rĩ kẹ̃jḭ́ gá. Ĩ'di ãma 'bá pírí Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ ã'ḭlépi rá 'dĩ 'bã andre rú.
27 Ḭjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drḭ̃ agá rĩ jọ ịjọ́ drḭ̃ la gá íni:

"Mí u'á ãyĩkõ sĩ, mi ũkú úndó
icólépi anzị tịlépi ku 'dĩ!
Mí uzá ãzíla íci ãcící ãyĩkõ sĩ,
mi ngọ́tḭ̃ tĩŋ́á ãzá ĩtrĩkãjó ku rĩ sĩ.
Ã'dusĩku mi ũkú ándrá ãjḭ́ nzelé rá rĩ, mi amụ́ anzị tịlé ũ'bí ru,
ĩ'di ũkú u'álépi ágó tị gá ũgũgõ rĩ ndẽ rá." †

28 Má ádrḭ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ḭtáŋ́á agá 'dĩ, ĩmi cécé Sárã ngọ́pị
Ĩsákã áni, ã'dusĩku útị ĩmi ú'dí ru úríndí sĩ ịjọ́ Ãdróŋ́á 'bã azịlé Ịbụrahịmụ̃
nî rĩ sĩ.
29 Wó ĩ'di ándrá adrujó ụ́'dụ́ 'dã sĩ vâ ãndrũ rĩ áni: 'bá tịlé 'bá 'bá rĩ fẽ
ũcõgõ 'bá tịlé Úríndí Ãdróŋ́á drḭ̃ sĩ rĩ nî.
30 Wó ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drḭ̃ agá rĩ jọ ịjọ́ drḭ̃ la gá íngoní? Jọ, "Ídro
ĩzóŋ́á ãtí'bó ru rĩ kí ngọ́pḭ̃ be rá, ã'dusĩku ngọ́tḭ̃ ĩzóŋ́á ãtí'bó ru rĩ drḭ̃ icó
ãko átẹ́pḭ̃ 'bã a'belé ngọ́tḭ̃ tịlé ịjọ́ Ãdróŋ́á 'bã azịlé azị-azḭ̃ ũkú mgbã lịcọ́
'dịpị rú rĩ drḭ̃ kí ịsụ́lé ĩndĩ ku." †

† **4:27** Ĩsáyã 54:1 † **4:30** Í'dóŋ́á 21:10

31 Má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̨́táŋ́á agá 'dĩ, ãma adru kí anzı̨ ĩzóŋ́á ãtí'bó ru 'dã drı̨ kí áni sĩ u'ájó ãzı̨́táŋ́á pálé gá ku, wó ãma kí anzı̨ ũkú lı̨́cọ́ 'dı̨́pı̨ rú rĩ ãni u'álépi lẽtáŋ́á Ãdróŋ́á drı̨ uyatáŋ̂á kóru rĩ áni.

5

Drı̨̃lẹ́mmgbọ Yẹ́sũ 'bã fẽlé rĩ

1 Trũŋ́á sĩ rĩ gá, Kúrísĩtõ trũ ãma 'bo, ãma dó sĩ u'á drı̨̃lẹ́mmgbọ agá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãtu kí pá mgbemgbe ã'ı̨́táŋ́á agá ãzíla lẽ ãgõ kí mụlé ãma umbélé ĩbáká ãzı̨́táŋ́á drı̨ sĩ ãtí'bó ru ku.

2 Ĩmi are drĩ ma 'i, ma Páwų̃lǫ̃ 'i, álẽ ĩminí jǫ̣lé la ĩdrĩ ĩmi fẽ ĩtãrãlé Ãdróŋ́á ní sĩ ĩmi ã'ı̨́jó, drã Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drı̨ gá rĩ 'bã ų̃rǫ̃drı̨ dó ĩminí yụ.

3 Má amvi ĩminí ḭjọ́ 'dĩ ḭ̃dı̨, 'bá ãlu-ãlu ru fẽlépi ĩtãrã 'i rá rĩ 'bã mba ãzı̨́táŋ́á Yãhụ́dḭ̃ 'bã rĩ kí tã pírí.

4 Ĩmi 'bá lẽlépi la Ãdróŋ́á 'bã lã ĩmi 'bá mgbã rú ãzı̨́táŋ́á 'bá Yãhụ́dḭ̃ 'badrı̨ kí vú ũbĩŋ́á sĩ rĩ, ĩmi anzé dó ĩmi kãkã Kúrísĩtõ drı̨ agá rá, wó ĩmi a'dé dó lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru Ãdróŋ́á drı̨ rĩ agâ sĩ ãmvé.

5 Wó ãmaní rĩ gá, Úríndí Ãlá Ãdróŋ́á drı̨ rĩ lũ ãmaní tọndọlọ Ãdróŋ́á la ãma lã 'bá mgbã rú la ãmaní Yẹ́sũ ã'ı̨́jó rĩ sĩ, 'dĩ ḭjọ́ ãmaní sĩ ásı̨ ṭḭjó rĩ 'i.

6 Ãma gápi 'bá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ ã'ı̨́lépi 'dĩ, údrĩ táni ãma ĩtãrã rá jõku ĩtãrã ãma ku, 'dĩ adru ãmaní ḭjọ́ ũkpó la ku. Ḭjọ́ ãmaní ũkpó rĩ ĩ'di ãmaní Yẹ́sũ ã'ı̨́jó, ã'ı̨́táŋ́á ru i'dalépi sĩ Ãdróŋ́á lẽjó 'bá kí abe rĩ 'i.

7 Ĩmi ándrá acı̨ agá ã'ı̨́táŋ́á agá múké. Ã'di atrı̨ ĩmi drı̨ ḭjọ́ mgbã rĩ vú bĩŋ́á gá nĩ yã?

8 Ḭjọ́ ĩmi drı̨ atrı̨lépi 'dĩ angá Ãdróŋ́á ĩmi umvelépi sĩ u'ájó lẽtáŋ́á ĩ'didrı̨ uyaŋ̂á kóru rĩ drı̨ ku.

9 Ḭjọ́ imbálé ĩnzõ rú wereŋ́á rĩ la tǫ̃rọ́mẹ́ iza cécé ãkụ́kḭ ĩmbíráŋ́á rĩ 'bã fẽlé íwá mũrá gá tré rĩ la ũkã rá rĩ áni.

10 Ma Páwų̃lǫ̃ 'i, má ã'ı̨́ ḭjọ́ Ãdróŋ́á drı̨ rá, á'bã vâ ásı̨ ĩmi drı̨ gá rá, ĩmi icó ḭjọ́ 'bá ãzí ãni la vú ũbĩlé ku, wó ĩmi ḭjọ́ mádrı̨ kí vú ũbĩ áyụ. Ãdróŋ́á la 'bá ĩmi drı̨ ụtrı̨́lépi rĩ drı̨ gá ḭjọ́ lı̨ rá.

11 Má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̨́táŋ́á agá 'dĩ, ma ũcõgõ ịsụ́ mání ḭjọ́ ĩtãrãŋ́á drı̨ ũlũjó ku rĩ sĩ. Ádrĩ tá ḭjọ́ ũlũ ĩtãrãŋ́á drı̨ gá la, ḭjọ́ Yẹ́sũ 'bã drãjó mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ tá adru ífí kóru. 'Dĩ bãsĩ ḭjọ́ 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú 'dĩ 'bã kí ịsụ́lé ũkpó-ũkpó ĩ'bã kí ã'ı̨̃lé ku rĩ 'i.

12 Má ũrã áma ásı̨ gâlé 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ kí lẽ âco kí cécé ı̨̃ndrọgọ ránágó ru rĩ kí acojó rĩ áni rá!

13 Má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̨́táŋ́á agá 'dĩ, ûmve ĩmi drı̨̃lẹ́mmgbọ ịsụ́jó ãzı̨́táŋ́á 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'badrı̨ kí agá. Ĩmi ayú drı̨̃lẹ́mmgbọ 'dĩ sĩ ḭjọ́ ũnzí ụrụ'bá drı̨ gá rĩ kí idéjó áyụ ku. Ĩmi ayú drı̨̃lẹ́mmgbọ 'dĩ ĩminí sĩ ãzı̨ ngajó ĩmi ãlu-ãlu ní lẽtáŋ́á sĩ.

14 Ã'dusĩku ãzı̨́táŋ́á pírí tra kí ru ḭjọ́ 'dĩ agá, “Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.” †

15 Wó ĩmi adru mı̨fı̨ trũ! Ĩdrĩ ĩmi ucí sı̨ sĩ cénĩ-cénĩ rú cécé ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã kí ru ucílé rĩ áni, ĩmi mụ ĩmi ụ'dı̨́lé ãyá-ãyá.

Ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drı̨ ãma ídri agá rĩ

† **5:14** Lẹ́vı̨ 19:18

16 Ájọ ĩminí, Úríndí Ãlá rĩ drĩ ĩmi drḭ ce nĩ, ĩmi icó ịjọ́ ĩmi ụrụ'bá 'bã lẽlé 'dĩ kí vú ũbĩlé ku.
17 Ájọ ĩminí ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ịjọ́ ụrụ'bá drḭ gá rĩ icí kí ru ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drḭ be ku. Ịjọ́ ụrụ'bá drḭ rĩ kí ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drḭ be kí ḭ̃rḭ̃ trá kí drĩdríŋ̃ gá mẹ́rọ́'bá ru, kí ã'dḭ 'dḭ kí drĩdríŋ̃ gá mí icó dó sĩ ịjọ́ míní pẽlé idélé rĩ idélé ku.
18 Úríndí Ãlá Ãdróŋá drḭ rĩ drĩ ĩmi drḭ ce nĩ, ĩmi adru dó ãzḭ́táŋá pálé gá ku.
19 Ịjọ́ ụrụ'bá drḭ gá rĩ la 'bá kí fẽ ịjọ́ 'dĩ kí idélé: mḭ-ãcí ãwṹ drḭ, ũrãtáŋá ũnzíkãnã rú rĩ, ịjọ́ ãndḭ ru drḭ̃nzá ru rĩ abe.
20 Kí ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ḭ̃nzḭ̃, kí ũjõgõ ãzḭ nga, kí 'bá kí ngṹ ũnzí, kí ãwã kí drĩdríŋ̃ gá, ãko 'bá ãzí drḭ la 'de kí ásḭ gá ũnzí. Kí ala adrá ũmbã sĩ gbõrú-gbõrú, kí 'bá ãzí rĩ kí drḭ ŋmĩ vṹrṹ sĩ ru drḭ ingajó ụrụgá ãndânĩ. Kí ru awa ínátḭ sĩ ínátḭ sĩ,
21 kí ãjã rú, kí ãná mvụ, kí ṹmṹ sĩ ãná mvụjó ãwṹ idéjó rĩ kí 'bã, ãzíla ịjọ́ ũnzí ãzí ndú-ndú 'dĩ 'bã áni rĩ kí idé. Álũ ĩmi mḭfḭ jõ mâ ĩmi mḭfḭ lũjó ídu rĩ áni, 'bá ịjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ icó kí Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ ịsṹlé ĩ'bã ãko rú ku.
22 Wó ífí Úríndí 'bã kalé rĩ kí lẽtáŋá, ãyĩkõ, ásḭ ḭ̃gbẽ̱, ịjọ́ taŋá, ásḭ ndrĩ̃ŋá, mũkẽ, ã'ḭ́táŋá,
23 'bá ịjọ́ idélépi jã rĩ, ãzíla ru ụtrḭjó ịjọ́ ũnzí idéŋá gá rĩ. Ãzḭ́táŋá ịjọ́ 'dã 'bã áni rĩ kí drḭ gá 'dáyụ.
24 'Bá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ ãni rĩ ipa kí ĩ'bã ụrụ'bá ịjọ́ ũnzí drḭ gá rĩ kí ịjọ́ ala gá ụrụ'bá 'bã lẽlé idélé rĩ kí abe mũsãlá'bã sḭ gá pírí 'bo.
25 Úríndí 'bã ãmaní ídri fẽjó rĩ sĩ, lẽ Úríndí 'bã ce vâ ãma drḭ nĩ.
26 Lẽ ãma adru kí ãfó sĩ ku, ãma iza kí 'bá ãzí 'bã ásḭ ku, ãzíla lẽ ãma idé kí 'bá ãzí ní ãjã sĩ ku.

6

Ĩmi idé mũkẽ 'bá pírí nî

1 Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭ́táŋá agá 'dĩ, 'bá ãzí drĩ a'dé ịjọ́ ũnzí agá, ĩmi 'bá úríndí agá ũkpó ru 'dĩ ĩmi uja 'bá 'dã jãjã rú vúlé ã'ḭ́táŋá agá ũgũgõ. Wó ĩmi adru mḭfḭ trũ ĩmi vâ mụ a'délé ịjọ́ ũnzí ãlu 'dã agá ku.
2 Ĩko ĩmi ãzã ịjọ́ ãnzḭ ĩmi ịsṹlépi rĩ kí agá. Ịjọ́ ĩminí ĩmi ãzã kojó 'dĩ la fẽ ĩmi ãzḭ́táŋá Kúrísĩtõ drḭ kí vú ũbĩlé.
3 'Bá ãzí drĩ ũrã la 'i ãmbógó ru índẽ 'bá ãzí kí rá, wó adru ĩ'di 'bã ũrãlé 'dã 'bã áni ku, ĩ'di ru drḭ ule.
4 'Bá ãlu-ãlu 'ba amá ru ádrízã ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ múké yã rĩ. Drĩ dó ru ádrízã ndre múké, ĩ'di dó sĩ ru ũnũ ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ, adru ĩ'di 'bã ru ṹ'bḭ̃jó 'bá ãzí kí abe rĩ sĩ ku.
5 Ájọ ịjọ́ 'dĩ íni la, ã'dusĩku lẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã tu pá ịjọ́ ĩ'didrḭ kí agá nĩ.
6 'Bá 'báni imbálé ịjọ́ Ãdróŋá drḭ sĩ rĩ lẽ 'ba ale kí ãko ĩ'badrḭ kí 'bá kí imbálépi rĩ abe.
7 Lẽ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ãzí icó Ãdróŋá idelé ku. Ájọ ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ũri 'bá 'bã tralé rĩ ĩ'di ũri ándrá ĩ'di 'bã salé rĩ.
8 'Bá ịjọ́ ũnzí ụrụ'bá drḭ kí vú ũbĩlépi áyụ rĩ ĩ'di drṹzḭ drã ukólépi ku rĩ ịsṹ áyụ. Wó 'bá ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drḭ kí vú ũbĩlépi rĩ la drṹzḭ ídri ukólépi ku rĩ ịsṹ áyụ.

9 Lẽ ãma ãndẽ kí ịjọ́ múké rĩ idéŋ́á sĩ ku. Ãdrĩ kí ãndẽ ku, ãma kí drụ́zị̃
ũyá la ịsụ́ rá sáwã la múké rĩ drĩ acá 'bo rĩ gá.
10 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãma idé kí ịjọ́ múké 'bá pírí 'baní, ãdrĩ kí drĩ̃ḷẹ́ba ịsụ́ rá rĩ
gá. Wó ambamba la 'bá pírí Kúrísĩtõ ã'ĩ̃ḷépi rá 'dĩ 'banî.

Ị̃jọ́ Páwũ̃ḷõ̃ 'bã jọlé ãsĩ̃jó rĩ kí zịtáŋ́á be

11 Ĩndre drĩ áma drị̃mvụ́ mání wárágã sĩ̃jó ĩminí núkũtã use sĩ áma drị̃
sĩ 'dĩ 'i.
12 'Bá lẽlépi ĩmi ũŋmĩ̃lépi ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ, lẽ kí ru i'dalé ãzíla ịpị́lé ịjọ́
ụrụ'bá drị́ gá rĩ kí sĩ. Kí ịjọ́ 'dĩ kí idé íni la ã'dusĩ̃ku lẽ kí ũcõgõ ị̃jọ́ ũlũŋ́á
ála patáŋ́á ịsụ́ mũsãlá'bã Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ sĩ adru ĩtãrã̃ŋ́á sĩ ku rĩ ịsụ́lé
ku.
13 'Bá jọlépi la ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ kí ũbĩ kí vâ ãzị́táŋ́á Mụ́sã drị́ rĩ kí vú
pírí ku. Lẽ kí 'bãngá ĩtãrã ĩmi rá kí dó sĩ ru ịpị́ ĩminí ị̃jọ́ ĩ'bã kí lẽlé ụrụ'bá
drị̃ kí vú ũbĩ̃jó rĩ sĩ.
14 Jõ ma 'i, álẽ áma ịpị́lé ị̃jọ́ ãzí sĩ ku rá la ị̃jọ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ
drị́ rĩ 'i. Ĩ'di 'bã drã̃ŋ́á mũsãlá'bã sị́ gá rĩ sĩ, ị̃jọ́ ũ̃ṇọ́kụ́ drị́ 'dĩ kí ũ̃rọ̃drị́
mání 'dáyụ, ãzíla áma ãzị́ vâ ũ̃ṇọ́kụ́ ní 'dáyụ.
15 Ị̃jọ́ mání ãmbógó rĩ adru 'bání ru ĩtãrã̃jó rá rĩ 'i jõku ĩ'diní ru ĩtãrã̃jó
ku rĩ 'i ku. Ị̃jọ́ mání ãmbógó rĩ ĩ'di 'bá 'dĩ ịsụ́ ídri ú'dí Úríndí Ãlá Ãdróŋ́á
drị́ gá rĩ 'bã fẽlé rĩ rá yã rĩ 'i.
16 Ãdróŋ́á ásị́ 'bã ndrĩ 'bá ãzị́táŋ́á 'dĩ vú ũbĩ̃lépi rĩ 'baní pírí 'ba u'á kí sĩ
ásị́ ĩ̃gbẽ̃ sĩ. 'Bá 'dĩ kí 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú Ãdróŋ́á 'bã ũpẽlé nĩ rĩ kî.
17 Mání ị̃jọ́ mádrị́ 'dĩ dejó, álẽ dó 'bá ãzí 'bã ĩcãndĩ ma ĩ̃dị́ ku, ã'dusĩ̃ku
ị́lụ́wẹ́ áma ụrụ'bá gá 'dĩ i'da kí ma ãtí'bó Yẹ́sụ̃ ãni.
18 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋ́á agá 'dĩ, lẽtáŋ́á uyaŋâ kóru Úpí
ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'bã adru ĩmi drĩ̃ gá jã 'dâ. Ámĩnã.

Wárágã Páwũlõ 'bã sĩlé 'bá Ẽfésõ gá rĩ 'banî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị ma Páwũlõ ũpịgọ̃ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị Ãdróŋá
'bã lẽtáŋá sĩ rĩ drị, ásĩ ĩ'di 'bá ãlá ã'ị̃táŋâ trũ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agá Ẽfésõ gá 'dĩ
'banî.
2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị ĩgbẽ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma ãni
Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Sũsụ́ wijó Úríndí sĩ ãmaní Kúrísĩtõ sĩ rĩ

3 Lẽ ịcụ́ kí Ãdróŋá 'i, 'dĩ Átẹ́pị ãmã Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị rĩ 'i. Ícíŋá
ãmaní Kúrísĩtõ trũ rĩ sĩ, fẽ ãmaní drĩlẹ́ba, wi ãmaní sũsụ́ pírí Úríndí drị
'bũ gâlé 'dĩ kî.
4 Ã'dusĩku ũpẽ ándrá ãma ídu Kúrísĩtõ rụ̃ sĩ adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru 'dĩ sĩ
'bã drĩ ũnọ́kụ́ ku, 'bã ãma adrujó ãlá ru ãzíla ịjọ̃ kóru ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́tị gá.
5 'Bã ãma ídu acájó ĩ'di 'bã anzị rú Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agâ sĩ, ịjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé
ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní rĩ kí sĩ.
6 Lẽ ãma ịcụ́ kí Ãdróŋá 'i ásị ĩgbẽ̃ ĩ'di ãni dĩzã rú ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní ĩsálị,
ĩ'di 'bã Ngọ́pĩ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ agâ sĩ rĩ sĩ.
7 Ĩ'di agá unze ãma ãrí ĩ'didrị gá rĩ sĩ, ãma trũjó ịjọ́ ũnzí agá. Ásị ĩgbẽ̃
Ãdróŋá ãni ãmbógó rĩ sĩ,
8 ĩ'diní fẽlé ãmaní ĩyõ rú ũ'bĩ̃ŋâ kóru ũndũwã ĩ'didrị, ãzíla ịjọ́ nĩ̃ŋá ĩ'didrị
gá rĩ sĩ.
9 Ãzíla fẽ ãmaní ịjọ́ ĩ'di ãni zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ nĩ̃jó ĩ'di 'bã adrujó
múké ĩ'di mịf̃ị gá rĩ, ĩ'di 'bã ũrãlé idélé Kúrísĩtõ agâ sĩ rĩ 'i.
10 Ịjọ́ ĩ'di 'bã itúlé rĩ sáwã pịrị-pịrị rĩ drĩ ca 'bo, ĩ'di ãko pírí 'bũ gá rĩ kí
icí ãko ũnọ́kụ́ gá rĩ abe Úpí ãlu pálé gá 'dĩ Kúrísĩtõ 'i.
11 Ãko pírí kí ru idé Ãdróŋá 'bã itúlé ãzíla ĩ'di 'bã ásị 'bã ũrãlé rĩ áni,
ãzíla Ãdróŋá ũpẽ ãma adrujó 'bá ĩ'di ãni la rú, icíŋá Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ,
ã'dusĩku ĩ'di 'bã lẽlé rĩ sĩ 'dĩ ịjọ́ ĩ'diní 'bãlé ídu rĩ 'i.
12 Ãma gápi 'bá Yãhụ́dị̃ rú drị̃drị̃ ásị 'bãlépi Kúrísĩtõ agá 'dĩ, ũpẽ ãma
ĩ'di ịcụ́jó ãmbõgõ ĩ'didrị dĩzã rú rĩ sĩ.
13 Ãzíla úsu vâ ĩmi Kúrísĩtõ agá ĩndĩ ĩminí ịjọ́ mgbã rĩ arejó 'bo rĩ sĩ, 'dĩ
ịjọ́ mgbã patáŋá ĩmidrị gá rĩ drị̃ 'i. Ĩminí ĩ'di ã'ị̃jó 'bo rĩ sĩ ĩbĩ dó sĩ ícétáŋá
ĩmi ĩ'di ãni rĩ ĩmi ụrụ'bá gá Úríndí Ãlá Ãdróŋá ní aẓilé rĩ sĩ.
14 Úríndí ĩ'di ãko a'belé pá tulépi ãwítã rú kpere 'bá kí unzejó pírí 'bo,
sĩ adrujó Ãdróŋá 'bã ãko rú. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma ĩ̃nzị̃ kí Ãdróŋá 'i dĩzã ĩ'di
ãni ãmbógó rĩ sĩ.

Páwũlõ 'bã Ãdróŋá zijó rĩ

15 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ụ́'dụ́ ma ịjọ́ arejó ã'ị̃táŋá ĩmi ãni Yẹ́sũ agá rĩ drị̃ gá ãzíla
lẽtáŋá ĩmi ãni 'bá ãlá rĩ 'ba rụ́ pírí rĩ sĩ,
16 má a'be ãwã'dĩfô fẽŋá Ãdróŋá ní ĩmi ịjọ́ sĩ rĩ ku ãzíla ma ĩmi ịjọ́ ũrã
mání ĩminí Ãdróŋá zị agá.

17 Ma Ãdróŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị́ Átẹ́pị dĩzã rú rĩ zị sĩ ĩminí
ũndũwã Úríndí drị́ gá rĩ fẽjó ãzíla ícétáŋá kí abe, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ ĩ'di nį̃
ndẽ rá.
18 Ma vâ Ãdróŋá zị mị́fị̃ ĩmi ásị́ drị́ gá rĩ kí nzį̃jó ĩmi dó sĩ nį̃ la rá, ãzíla
ĩmi dó sĩ ásị́ 'bã ãko ĩ'diní dĩzã rú drį̃lẹ́ gâlé Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó ĩminí
mụ́lé ịsụ́lé rĩ kí drį̃ gá,
19 ãzíla ũkpó ĩ'di ãni ãmbógó ndẽlépi rá rĩ la ãzị́ nga ãma 'bá ĩ'di ã'į̃lépi
'dĩ abe nĩ. Ũkpó 'dã cécé ũkpó ĩ'didrị́ ãmbógó rĩ 'bã ãzị́ ngajó rĩ áni.
20 Ĩ'di 'bã ayúlé sĩ Kúrísĩtõ ní, ĩ'diní sĩ ĩ'di ingajó ídri drã agá ãzíla ĩ'di
irijó ĩ'di 'bã drị́ ãndá rĩ gá ãngũ 'bṹ gá rĩ gá rĩ 'i.
21 Kúrísĩtõ Úpí ru ũkpó drį̃ ceŋá 'bṹ gá rĩ agá pírí, ãzị́táŋá ãzíla ũkpó
ãzíla ũpi kí drį̃lẹ́ gá, rụ́ ĩ'didrị́ gá fẽlé rĩ ndẽ ãmbõgõ sĩ ãmbogo ṹnọ́kụ́
ú'dî'da 'dĩ 'badrį̃ kí rá, ãzíla ṹnọ́kụ́ drụ́zị́ amụ́lépi vúlé rĩ 'badrį̃ kí rá.
22 Ãzíla Ãdróŋá 'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá, 'bã dó ĩ'di adrujó kãnị́sã drį̃lẹ́
ru ãko pírí kí drį̃lẹ́ gá.
23 Kãnị́sã ĩ'di ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'i, ga ũkpó Kúrísĩtõ drį̃ sĩ tré ĩ'di
sĩ ãko pírí ga kí tré gę̃rį̃ pírí gá.

2

Kúrísĩtõ agá ála adru ídri

1 Ándrá ídu ĩminí drĩ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ã'į̃jó ku rĩ sĩ, ĩmi ũdrã ị́jọ́ ũnzí ĩmidrį̃
kí agá úríndí sĩ rá ã'dusĩku ĩgã Ãdróŋâ tị arelé úmgbé.
2 Ĩmi idé ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí, ĩminí u'ájó gę̃rį̃ ṹnọ́kụ́ 'dĩ drį̃ kí vú ũbį̃jó rĩ sĩ,
ãzíla ũkpó úpí sụ́rụ́ ũlí agá 'bṹ agá 'dĩ drį̃, úríndí ũnzí ú'dî'da ãzị́ ngalépi
'bá Ãdróŋá tị gãlépi úmgbé 'dĩ kí agá rĩ sĩ.
3 Ụ'dụ́ ãlu ãma pírí u'á kí ándrá ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé 'dĩ kí agá rá, ị́jọ́ 'dĩ
kí ãmã ũrãlé ãzíla ãmã ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kî. 'Bá ãzí rĩ kí áni, ãma dó sĩ
adru 'bá ándrá tátí drį̃rịma ịsụ́lépi ũmbã ĩ'didrį̃ sĩ rĩ kî.
4 Wó lẽtáŋá ĩ'didrị́ ãmaní ãmbógó rĩ sĩ, Ãdróŋá ásị́ į̃gbę̃ ambamba rĩ,
5 'bã ãma ídri Kúrísĩtõ be táni ãmaní ũdrã agá ị́jọ́ ũnzí agá úríndí sĩ rá.
Pa lú ĩmi ásị́ į̃gbę̃ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ.
6 Ãdróŋá inga ãma Kúrísĩtõ be ãzíla fẽ ãmaní rijó ĩ'di trũ Ũpĩ Kúrísĩtõ
Yẹ́sṹ drị́ 'bṹ gá rĩ agá.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, į̃tụ́ amụ́lépi rĩ sĩ, ásị́ į̃gbę̃ ĩ'didrị́ ndẽlépi rá ukólépi ku rĩ 'bã
i'dá dó sĩ ãmaní Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agâ sĩ.
8 Ã'dusĩku pa ãma ásị́ į̃gbę̃ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ, 'dĩ ã'į̃táŋá sĩ adru ị́jọ́ angálépi
ĩmidrị́ la ku, ĩ'di ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé nĩ rĩ 'i;
9 adru ãzị́ ngaŋá sĩ ku, 'bá ãzí ịpị́ dó sĩ ru ị́jọ́ la sĩ ku.
10 Ã'dusĩku ãma drị́mvụ́ ĩ'di 'bã 'bãlé Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agâ sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ
ngajó ándrá Ãdróŋá 'bã idélé ãmaní ídu drį̃drį̃ rĩ ngajó rĩ 'i.

Kúrísĩtõ agá ãma 'bá ãlu

11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ ándrá ĩmi tị́jó ãmị́yọ́ŋá ru, 'bá Yãhụ́dį̃ rú
ĩtãrãlé drị́ sĩ 'dĩ 'bã kí ĩmi umvejó "'Bá ĩtãrãlé ku 'dĩ kî rú" rĩ 'i (wó 'dĩ kí
ị́jọ́ lú idélé ụrụ'bá gá rĩ kî adru 'bá ĩtãrãjó ásị́ gá rĩ 'i ku). †

† **2:11** Ãzị́táŋá Amviŋá 10:16; 30:6; Kõlõsáyĩ 2:11; Rụ́mį̃ 2:28-29

12 Ĩnį̃ rá ĩmi ándrá Kúrísĩtõ trũ ndú-ndú, úlã ándrá ĩmi 'bá Ịsịrayị́lį̃ ãni
la rú ku ãzíla ãmị́yọ́ŋá ru ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé ĩ'baní rĩ kí kóru. Ĩri u'álé
ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ Ãdróŋâ kóru ãzíla ásį̣ 'bãŋâ kóru.
13 Wó ú'dĩ'da ĩmi ándrá 'bá álị́ rá-rá ru 'dĩ, ící dó ĩmi Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ trũ
ãlu, ají dó ĩmi ãni rú ãrí Kúrísĩtõ drį̃ sĩ.
14 Kúrísĩtõ 'bã mgbã rĩ atrį̣ ãma ásį̣ ũnzĩ ãmaní ãma lẽjó ku rĩ agâ sĩ
ãma 'bá Yãhụ́dį̃ ru 'dĩ kí icíjó 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ abe ãlu. Anu bõrõ kí
drĩdríŋĩ gá kí awalépi ndú-ndú sĩ adrujó mẹ́rọ́'bá ru rĩ rá.
15 Anu ãzį̣táŋá 'bá Yãhụ́dį̃ 'badrį̣ cécé bõrõ áni kí drĩdríŋĩ gá rĩ ĩ'di 'bã
drãŋá sĩ rá, sĩ amụtį̣ į̃rį̃ 'dĩ kí icíjó 'bá ú'dí ãlu rú ĩ'di be, ají dó sĩ ásį̣ į̃gbẹ̃
gẹ̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ.
16 Ĩ'di 'bã drãŋá mũsãlá'bã sį̣ gá rĩ sĩ, Kúrísĩtõ andi ãngũ ũnzí ĩ'badrį̣ rĩ
rá. Mũsãlá'bã sĩ icí ãma ụrụ'bá ãlu agá, ãzíla ají dó sĩ kí vúlé Ãdróŋá rụ́.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ amụ́ ị́jọ́ mgbã ásį̣ į̃gbẹ̃ drį̣ gá rĩ ũlũlé 'bá pírí 'banî,
ĩmi 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku ándrá rá-rá ru Ãdróŋá be 'dĩ, ãzíla 'bá Yãhụ́dį̃ rú
ãníŋá 'dĩ 'banî. †
18 Ĩ'di Kúrísĩtõ rụ̃ sĩ ãma icó amụ́lé Úríndí Ãlá ãlu 'dĩ sĩ Ãdróŋá ãmã
Átẹ́pį̣ rú rĩ drį̃lẹ́ gá rá.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ, ĩmi adru dó ãmị́yọ́ŋá ru į̃dị́ ku. Ĩmi
dó Ãdróŋá 'bã 'bá ãzíla 'bá ĩ'didrį̣ lịcọ́ gá rĩ kî.
20 Úsį̣ dó ĩmi jó į̃ndụ́ 'bá ų̃pịgǫ̣na rú ãzíla 'bá nãbịya rú 'dĩ 'bã kí 'bãlé
'dĩ ị́jọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ drį̃ gá. Ãzíla írã kónã gá jó 'bã sĩ pá tujó rĩ ĩ'di
Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ 'bã ãmgbã rĩ 'i.
21 Ĩ'di agá jó icí dó ru ãlu ãzíla tu pá jó Ãlá Úpí į̃nzį̃jó rĩ rú.
22 Ícíŋá ĩmi ãni ĩ'di agá rĩ sĩ, úsį̣ vâ ĩmi 'bá pírí abe jó ãlu rú, ãngũ
Ãdróŋá 'bã sĩ u'ájó ala gá Úríndí ĩ'didrį̣ sĩ rĩ rú.

3

Páwų̃lǫ̃ 'bá į̣jọ́ ũlũlépi 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'baní rĩ 'i

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma Páwų̃lǫ̃ 'i, ma Ãdróŋá zį̣ ĩmi ị́jọ́ sĩ. Ma mãbụ́sų̃ gá la ãzį̣
Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ 'bã fẽlé mádrį̣, sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó ĩmi 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ
'baní rĩ sĩ.
2 Ị́jọ́ mgbã sĩ ĩmi are ị́jọ́ ãzį̣ Ãdróŋá 'bã fẽlé mádrį̣ ásį̣ į̃gbẹ̃ ĩ'didrį̣ gá rĩ
sĩ ĩmi ãzã kojó 'dĩ rá.
3 Ãdróŋá i'da mání ị́jọ́ ĩ'di ãni itúlé zį̃lé zį̃-zį̃ rĩ. Ásĩ ĩminí ị́jọ́ ị́jọ́ 'dĩ drį̃
gá were rú 'bo.
4 Ĩminí ị́jọ́ 'dĩ lãjó 'bo rĩ sĩ, ĩmi dó ndre la rá ávã ị́jọ́ Ãdróŋá ãni zį̃lé zį̃-zį̃
Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ rá.
5 Ị́jọ́ Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã zį̃lé zį̃-zį̃ 'dĩ i'da ándrá ĩ'di 'bá 'baní ku, wó
ú'dĩ'da rĩ gá, i'da dó ĩ'di Úríndí Ãlá rĩ sĩ. I'da ĩ'di 'bá ĩ'di ãni ĩ'di 'bã ũpẽlé
ų̃pịgǫ̣na ãlá ãzíla nãbịya rú 'dĩ 'banî.
6 Ị́jọ́ zį̃lé zį̃-zį̃ rĩ 'bã ífí ị́jọ́ mgbã Yẹ́sų̃ drį̣ gá rĩ fẽ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ 'baní
'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ abe drį̃lẹ́ba Ãdróŋá drį̣ gá rĩ ịsụ́lé, kí ụrụ'bá ãlu 'bã ĩsélé
ãzíla kí ị́jọ́ Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã azịlé Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ rụ̃ sĩ rĩ awa kí drĩdríŋĩ
gá ĩ'bã ã'į̣táŋá Yẹ́sų̃ agá rĩ sĩ.

† **2:17** Ĩsáyã 57:19

7 Má acá ãtí'bó ịjọ́ mgbã 'dĩ ũlũlépi rĩ rú fẽtáŋ́á ásị̃ ĩgbẹ̃ Ãdróŋ́á ãni ĩ'di
'bã fẽlé mání ãzị̃ ũkpõ ĩ'didrị̃ 'bã ngalé rĩ sĩ.
8 Ma 'bá ãsĩ̃ŋ́á gá 'bá Ãdróŋ́á ãni 'dĩ kí agá pírí rĩ 'i, wó mání táni adrujó
'dĩ 'bã áni rá tí, Ãdróŋ́á fẽ mání drĩ̃lẹ́ba sĩ ãzị̃ ĩ'di ãni ãmbógó ịjọ́ mgbã rĩ
ũlũjó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'baní málĩ̃ Kúrísĩtõ drị̃ ukólépi ku rĩ drĩ̃ gá.
9 Ãdróŋ́á fẽ vâ mání ãzị̃ ịjọ́ ándrá ĩ'di ãni zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ údu rĩ i'dajó 'bá pírí
'baní tọndọlọ. 'Dĩ Ãdróŋ́á ãko pírí kí ũ'bãlépi nĩ rĩ 'i.
10 Idé ịjọ́ 'dĩ íni la ú'dî'da i'dajó la úríndí 'baní, ãzíla 'bá kí drĩ̃ celépi ũkpõ
trũ 'bũ̃ agá 'dĩ abe, Ãdróŋ́á 'bã ũndũwã ãmbõgõ íngõpí yã rĩ. Ãdróŋ́á i'da
ĩ'baní ũndũwã ĩ'didrị̃ ãzị̃ ĩ'di 'bã ngalé kãnị̃sã agá rĩ sĩ.
11 Ãdróŋ́á itú ándrá ịjọ́ 'dĩ ídu ịjọ́ ĩ'di 'bã ũtĩlé ukólépi ku rĩ sĩ, ãzíla idé
ịjọ́ 'dĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ ãmã Úpí rụ̃ sĩ.
12 Ãmaní ĩ'di ã'ĩjó rá rĩ sĩ ãzíla ãmaní ãma icíjó ĩ'di trũ ãlu rĩ sĩ, gẽ̃rĩ̃
Ãdróŋ́á rụ̃lé rĩ ĩ'di ãmaní mmgbọ rú, ãma dó mụ ĩ'di rụ̃lé ũ̃rĩ̃ kóru.
13 Má a'ị̃ ĩmidrị̃, ĩmi ásị̃ 'bã ũtĩ ịjọ́ mání ũcõgõ ịsụ́jó ịjọ́ ũlũŋ́á ĩminí ĩmi
'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ 'baní rĩ sĩ ku, ã'dusĩku 'dĩ pírí ĩmi ịjọ́ sĩ.

Páwũ̃lõ̃ 'bã Ãdróŋ́á zịjó Kũrĩsĩtíyánĩ Ẽfésõ gá rĩ 'baní rĩ

14 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, átĩ̃ ãja vũ̃rụ́ Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pị drĩ̃lẹ́ gá sĩ ĩminí Ãdróŋ́á ã'ĩjó.
15 Ĩ'di 'bá fẽlépi la lịcọ́ 'bũ̃ gá ãzíla vâ ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dĩ 'baní adrujó cí rĩ
'i.
16 Ĩ'di málĩ trũ fẽlé 'bá pírí ĩ'di ãni 'dĩ 'banî. Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ázị̃ Ãdróŋ́á 'i Úríndí
ĩ'didrị̃ 'bã fẽ ĩminí ũkpõ, ĩmi ásị̃ dó sĩ adru ũkpó ru,
17 ma vâ Ãdróŋ́á zị̃ lẽ Kúrísĩtõ 'bã ri ĩmi ásị̃ gá ãsĩ̃ŋ́â kóru ã'dusĩku ĩmi
ã'ị̃ ĩ'di rá. Ãzíla ma vâ Ãdróŋ́á zị̃ lẽtáŋ́á ĩminí ĩ'di lẽjó ãzíla ĩminí ĩmi lẽjó
ĩmi drĩ̃drínĩ̃ gá 'dĩ 'bã fẽ ĩminí pá tujó ũkpó ru.
18 Gẽ̃rĩ̃ 'dĩ sĩ, ĩmi ãzíla 'bá pírí Ãdróŋ́á ãni 'dĩ kí mụ nĩ̃lé la Kúrísĩtõ lẽ
ãma íngõpí yã rĩ gá rá. Lẽ ãma ambamba, ãsĩ̃ŋ́â kóru.
19 'Bá ãzí drĩ táni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ lẽ ãma íngõpí yã rĩ nĩ̃ agá pírí ku tí, ma
Ãdróŋ́á zị̃ ĩminí sĩ nĩ̃jó la, ĩmi dó sĩ adru cécé Ãdróŋ́á áni.
20-21 Dĩ̃zã 'bã adru Ãdróŋ́á ní ũkpó ĩ'di ãni ãzị̃ ngalépi ãma agâ sĩ ãko
ĩ'di 'bã icólé idélé rĩ kí idéjó ndẽ ãmaní zĩ̃lé ĩ'didrĩ̃lé jõku ãmaní ũrãlé rĩ
kí rá. Ãzíla dĩ̃zã 'bã adru ĩ'diní kãnị̃sã agá ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ agá sáwã
pírí sĩ, ãsĩ̃ŋ́â kóru! Ámĩnã.

4

Ící ãma ụrụ'bá Kúrísĩtõ agâ sĩ

1 Mâ adrujó mãbụ́sũ̃ rú ãzị̃ Úpí drị̃ gá ịjọ́ ũlũjó rĩ ngajó rĩ sĩ, ma mãmálá
'bã ĩmi rụ̃ ĩmi u'á ádrízã múké Ãdróŋ́á 'bã ĩmi umvejó adrujó ĩ'di 'bã 'bá
ru rĩ sĩ.
2 Ĩjọ́ pírí míní idélé rĩ kí agá ími ásị̃ 'bã adru jã ãzíla ĩgbẹ́ ru, ími ásị̃ 'bã
ta ịjọ́ tã-tã, ĩmi u'á ĩmi drĩ̃drínĩ̃ gá lẽtáŋ́á sĩ ásị̃ jã sĩ.
3 Ĩmi ũ̃'bĩ̃ ũkpó ru u'ájó tị icítáŋ́á Úríndí 'bã fẽlé sĩ ĩmi umvejó adrujó
ásị̃ ĩgbẹ̃ sĩ rĩ agá.
4 Ãma 'bá ã'ĩ̃táŋ́á agá 'dĩ, ãma ụrụ'bá ãlu agá, Úríndí vâ ãlu, cécé Ãdróŋ́á
'bã ándrá ãma umvejó ásị̃ 'bãŋ́á ãlu agá rĩ sĩ rĩ áni.

5 Úpí ĩ'di ãlu, ã'ḭtáŋá ãlu, ãzíla bãbṹṭḭzḭ̃ vâ ãlu.
6 Ãdróŋá ãlu Átẹ́pḭ rú rĩ ãko pírí 'badrḭ̃, ãko pírí kí drḭ̃lẹ́ gá, ãko pírí agâ
sĩ ãzíla u'álépi ãko pírí kí agá rĩ 'i.
7 Wó Kúrísĩtõ fẽ ãma ãlu-ãlu ní fẽtáŋá ndú-ndú kí ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'didrḭ gá rĩ
sĩ ĩ'di 'bã lẽlé awalé rĩ áni.
8 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ áni,

"Ĩ'di mụ tụlé 'bṹ gá ụrụgâlé 'bo,
'dụ 'bá mãbṹsṹ rú 'dĩ kí ĩndĩ
ãzíla fẽ dó 'bá 'baní fẽtáŋá kî." †

9 (Bṹkṹ Ãdróŋá drḭ̃ drĩ jọ la: "Tụ ãngũ ụrụgá rĩ gá" ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã ífí íngoní?
Ífí la sị vṹrṹ ṹnọ́kṹ ḭndṹ gâlé ráká.
10 'Bá asḭ́lépi 'bṹ gâlé ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá 'dõlé rĩ ĩ'di 'bá tụlépi ãngũ ụrụgá
wḭ́lḭwḭ́lḭ ãndânĩ rĩ gá pírí rĩ 'i, ãko pírí 'bã adru kí ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni.)
11 Ĩ'di Kúrísĩtõ 'bá 'baní ãzḭ ndú-ndú kí fẽlépi rĩ 'i, ũpẽ 'bá ãzí rĩ kí adrujó
ṹpḭ́gọ́ŋá ru, ãzí kí adrujó nãbịya rú, ãzí rĩ kí 'bá ḭ́jọ́ mgbã rĩ ũlũlépi rĩ kí
ru, ãzíla ũpẽ 'bá ãzí rĩ kí 'bá ã'ḭtáŋá agá rĩ kí tãmbalé ãzíla kí imbájó.
12 Idé ḭ́jọ́ 'dĩ íni la sĩ 'bá Ãdróŋá drḭ̃ kí itújó bábá ãzḭ ngajó Kúrísĩtõ nî, sĩ
ụrụ'bá ĩ'didrḭ kãnḭsã sịjó.
13 Ásḭsḭ́ŋá la ãmbógó rĩ sĩ ãma icíjó pírí ãlu ã'ḭtáŋá ãmaní sĩ ĩ'di ñjjó Ãdróŋá
Ngọ́pḭ 'i, ãzíla ãma dó sĩ acá 'bá zolépi 'bo la rú zojó rá cécé Kúrísĩtõ áni.
14 Ãma icó dó sĩ adrulé anzḭ nírí ru tulé drḭ̃ gá ãzíla vúlé ãlṹkṹkṹ
ímbátáŋá ĩnzõ rú drḭ̃ 'bã ujílé léru-léru rĩ rú ḭ̃dḭ́ ku. 'Bá ũndũwã ĩnzõ
rú ãzíla ḭ́jọ́ ĩnzõ rú 'dĩ kí itúlépi rĩ ícó kí ulélé ku.
15 Kẽjḭ la gá, ḭ́jọ́ mgbã Ãdróŋá drḭ gá rĩ jọjó lẽtáŋá sĩ rĩ la ãma fẽ zojó
gẽrḭ̃ pírí sĩ Kúrísĩtõ agá, ĩ'di drḭ̃lẹ́ kãnḭsã drḭ rĩ.
16 Kúrísĩtõ sĩ ụrụ'bá pírí icí ru ãlu, ru icíjó sĩ ru rụjó ãngũ ãlu gá, ḭ́sṹ
'bã ũkpó fẽjó rĩ sĩ. Fẽ ụrụ'bá ní zojó lẽtáŋá sĩ, ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãlu-ãlu 'bã
ãzḭ ĩ'didrḭ̃ ngalé rĩ 'bã áni.

Ídri ú'dí Kúrísĩtõ agá rĩ

17 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ma jọ la ĩminí ãzíla ma ĩmi bḭ́lẹ́ ḭndṹ li rṹ Úpí drḭ gá rĩ sĩ,
ĩmi u'á kí cécé 'bá Ãdróŋá nḭ̃lépi ku rĩ kí áni ku. Ãko ĩ'bã kí ḭ́jọ́ ũrãjó drḭ̃
la gá rĩ kí ṹrõdrḭ kóru ãzíla ũnzíkãnã rú.
18 Icó kí ḭ́jọ́ vãlé Ãdróŋá drḭ̃ gá ku, ã'dusĩku ḭ́jọ́ vãŋá ĩ'badrḭ̃ kí ũnzí. Ídri
ú'dí Ãdróŋá 'bã fẽlé rĩ kí agá 'dáyụ, ã'dusĩku nḭ̃ kí ḭ́jọ́ ku ásḭ la 'bã kí mbajó
mbã-mbã rĩ sĩ.
19 Ĩ'bã kí ḭ́jọ́ ũnzí idéjó rĩ sĩ, kí dó sĩ drḭ̃nzá kóru, fẽ kí dó ru ḭ́jọ́ ĩ'bã
ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ idéjó, ãzíla kí ḭ́jọ́ pírí drḭ̃nzá ru 'dĩ kí idé áyụ, ãzíla icó kí
idélé ṹrḭ sĩ ḭ́jọ́ ũnzí sĩ ku.
20 Ḭ́jọ́ ándrá ĩminí Kúrísĩtõ ñjjó rĩ adru gẽrḭ̃ 'dĩ sĩ ku.
21 Ãndá-ãndá ru ĩmi are ḭ́jọ́ drḭ̃ la gá rá ãzíla ĩmi 'bá ĩ'di vú ũbĩlépi 'dĩ
'baní ímbá ḭ́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drḭ gá rĩ rá.
22 Ímbá ándrá ĩmi sĩ ḭ́jọ́ idéŋá gbíyã ĩmi ãni ídu rĩ sĩ rĩ a'bejó rá, ídri ru
izalépi ĩlí ĩ'di ãni úlétáŋá ru 'dĩ 'i.
23 Ĩmi ásḭ kí 'bãjó ũrãtáŋá ĩmidrḭ̃ abe ú'dí ru,

† **4:8** Zãbṹrḭ̃ 68:18

24 ĩsṹ dó 'bá ú'dí 'bãlé cécé Ãdróŋá áni ãzíla ru i'dálépi ídri mgbã ãlá rĩ
sĩ rĩ áyụ.
25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi alị́ ĩnzõ ị̃dị́ ku, lẽ dó ãjọ ị́jọ́ mgbã rĩ ãma ãlu-ãlu ã'ị̃táŋá
agá 'dĩ 'banî, ãma adrujó ụrụ'bá ãlu rĩ sĩ.
26 "Ũmbã ĩmidrị̃ agá lẽ ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí la ku." † Ị̃tú 'bã 'de ĩmi drị̃ gá
ũmbã trũ ku.
27 Lẽ ĩmi a'be kẽjị́ ãzí Sĩtánĩ ní sĩ ĩmi uléjó ku.
28 'Bá ũ̃gṹ rĩ lẽ 'bã ũ̃gṹ ãko ãzí ị̃dị́ ku, wó 'bã nga ãzị́ ũkpó sĩ ĩ'di 'bã drị́
sĩ, sĩ ru ãzã kojó, icó dó sĩ ãko ịsṹlé fẽjó 'bá lẽmẽrí rĩ nî.
29 Ĩjọ ị́jọ́ ũnzí la kí ĩmi ãlu-ãlu ní ku, wó ĩjọ ị́jọ́ mũkẽ fẽlépi 'bá kí sĩ zo
ũkpó ru ã'ị̃táŋá agá rá rĩ kí áyụ. Ãngũ pírí agá ĩjọ ị́jọ́ 'bá 'bã kí sĩ ásị́ 'bãjó
drị̃ la gá rá rĩ kî, ị́jọ́ 'dĩ la 'bá ĩmi sĩ ị́jọ́ jọjó ĩ'baní rĩ kí ãzã ko zojó ã'ị̃táŋá
agá rá.
30 Ĩmi ĩcãndĩ Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị̃ ku, Úríndí Ãlá 'dĩ ícétáŋá í'dá ĩbĩlé
ĩminí ṹ'dṹ ĩmi unzejó sĩ ĩmi trũjó ị́jọ́ ũnzí agá rĩ 'i.
31 Ĩmi a'be ásị́ ũnzĩ, ũmbã ãzíla ãwókó cã, ĩmi ãwã ku, jõku ĩmi u'dá 'bá
ku, ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí ãzí ãluŋá la 'bá ãzí rṹ ku.
32 Wó ĩmi idé ị́jọ́ múké rĩ kí ĩmi ãlu-ãlu ní áyụ, ãzíla ĩmi i'da ásị́ ị̃gbẹ̃,
ĩtrũ ị́jọ́ ũnzí 'bá 'bã kí idélé ĩmi rṹ rĩ kí rá, cécé Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ ũnzí ĩmidrị̃
kî trũjó Kúrísĩtõ sĩ rá rĩ áni.

5

U'ájó dị̃zã Ãdróŋá drị̃ agá

1 Ĩmi adrujó anzị Ãdróŋá 'bã lẽlé ambamba rĩ kí rĩ sĩ, lẽ ĩmi idé ị́jọ́ kí
ĩ'didrị́ rĩ áni.
2 Ṹ'dṹ pírí sĩ ĩmi u'á lẽtáŋá sĩ cécé Kúrísĩtõ 'bã ãma lẽlé rĩ áni ãzíla fẽ
ru ídri ãma sĩ cécé ídétáŋá ũniyambamba idélé Ãdróŋá ní rĩ áni.
3 Wó ị́jọ́ ãwṹ ãni jõku tị ũnzí ãni jõku rọ̃mmgbọ́ ãni la lẽ 'ba i'da kí ru
ĩmi drĩdríŋĩ gá ku, ã'dusĩku ị́jọ́ 'dĩ adru kí múké ku 'bá ãlá Ãdróŋá drị̃
'banî.
4 Adru ĩminí múké ị́jọ́ drị̃nzá ru 'dĩ kí jọjó ku, jõku ị́jọ́ aza rú 'dĩ kí jõku
ị́jọ́ ápãrákã ãni 'dĩ kí abe, kẽjị́ la gá lẽ ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ị́jọ́ ĩ'di 'bã
idélé ĩminí 'dĩ kí sĩ.
5 Ã'dusĩku ĩnị̃ rá 'bá ãwṹ'bá ru, 'bá ị́jọ́ drị̃nzá ru 'dĩ kí idélépi rĩ kî, 'bá
rọ̃mmgbọ́ ru rĩ kí abe ('bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ ĩ'di 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí
ĩnzĩ̃lépi rĩ 'i) icó Sṹrṹ Kúrísĩtõ 'badrị̃ Ãdróŋá be rĩ ịsṹlé ĩ'di 'bã ãwítã rú
ku.
6 Lẽ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ị́jọ́ jọlé tị sĩ ífí kóru 'dĩ kí sĩ ku, ã'dusĩku ị́jọ́ 'dĩ
'bã áni 'dĩ kí sĩ ũmbã Ãdróŋá drị̃ la amṹ 'bá ĩ'di tị arelépi ku 'dĩ kí drị̃ gá.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icí ĩmi ĩ'ba abe ku.
8 Ã'dusĩku ĩmi ándrá ị́nị́ ãni, wó ú'dî'da ĩmi dó anzị dị̃zã ãni Úpí agá. Lẽ
ĩmi u'á dó anzị dị̃zã ãni la rú.
9 Wó ũri múké dị̃zã 'bã kalé rĩ ĩ'di ị́jọ́ múké agá, ị́jọ́ pírí adrujó ãlá ru rĩ
trũ ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ abe,
10 ãzíla lẽ ĩmi ịsṹ ị́jọ́ Úpí ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ ã'du yã rĩ.

† **4:26** Zãbṹrị̃ 4:4

11 Lẽ ĩmi idé ịjọ́ ífí kóru 'bá ịnị agá 'dĩ 'bã kí idélé 'dĩ kí áni ku, wó rá la
ĩmi iyá kí ãmvé ãngũ ulé gá.
12 Ã'dusĩku ĩ'di drĩnzá ru ịjọ́ 'bá 'bá tị arelépi ku 'dĩ 'bã kí idélé ũní 'dĩ
kí agájó 'bá agá.
13 'Bá ãzí drĩ ịjọ́ 'bá 'dĩ 'badrị kí ají tọndọlọ 'bá agá, 'bá kí nị la 'bá 'dĩ
'bã áni rĩ ĩ'di 'bá íngoní la yã rĩ gá rá. Ã'dusĩku dĩzã ĩ'di ãko pírí kí fẽlépi
i'dájó cé rĩ 'i.
14 Ịjọ́ 'dĩ bãsĩ jọjó la,
“Mí angá mi 'bá ụ́'dụ́ kolépi rĩ,
mí angá 'bá drãlépi rá rĩ kí agá rĩ sĩ,
ãzíla Kúrísĩtõ la ãngũ ji ĩminí rá.”
15 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mịfị trũ gẹ̃rị̃ ĩminí u'ájó rĩ sĩ. Ĩmi u'á 'bá ịjọ́ nị̃lépi
ku rĩ kí áni ku, wó 'bá ịjọ́ nị̃lépi cé rĩ kí áni.
16 Ĩmi ayú drĩ̃lẹ́ba pírí ĩminí ịsụ́lé rĩ múké, ã'dusĩku ụ́'dụ́ 'bã kí adrujó
ũnzí rĩ sĩ.
17 Wó ĩmi u'á 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí áni ku, lẽ ĩnị̃ ịjọ́ Úpí 'bã lẽlé rĩ áyụ.
18 Lẽ ĩmi ĩmẽrã íwá sĩ ku, wó íwá la 'bá agụ ịjọ́ ũnzí gá. Be la rá la ĩfẽ
Úríndí 'bã ga ĩmi agá nĩ.
19 Ĩjọ ịjọ́ ĩmi drĩdríŋĩ gá zãbụ́rị̃ sĩ, úngó sĩ ãzíla úngó úríndí drị̃ kí sĩ.
Ĩngo úngó ásị́ pírí sĩ Úpí ní ĩ'di ịcụ́jó.
20 Ãzíla lẽ ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ ní ãko pírí sĩ,
rụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ sĩ.

Ịjọ́ ũkú 'bã ãni ãgọbị abe rĩ

21 Ĩmi are ĩmi tị ĩmi drĩdríŋĩ gá cécé ĩmi Kúrísĩtõ rujó rĩ áni.
22 Ĩmi ũkû, ĩmi adru ĩ̃nzĩ̃táŋá ru ĩmĩ ãgọbị 'ba rụ́ cécé Úpí ní rĩ áni.
23 Ã'dusĩku ágọ́bị́ ĩ'di drĩ̃lẹ́ ũkú drị́ gá rĩ 'i, cécé Kúrísĩtõ 'bã adrujó drĩ̃lẹ́
kãnị́sã drị́ gá 'dĩ ụrụ'bá ĩ'diní palé nĩ rĩ 'i.
24 Wó kãnị́sã 'bã ịjọ́ Kúrísĩtõ drị̃ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ áni, lẽ ĩmi ũkú ĩmi ĩ̃nzĩ̃ ĩmĩ
ãgọbị kí ịjọ́ pírí agá ĩndĩ.
25 Ĩmi ãgọbị, ĩlẽ ĩmi ũkúka kî cécé Kúrísĩtõ 'bã kãnị́sã lẽjó ĩ'di 'bã ru fẽjó
ĩ'di sĩ pírí rĩ áni,
26 idé ịjọ́ 'dĩ íni la sĩ kãnị́sã 'bãjó ndú ãlá ịjọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ, ĩ'di 'bã ĩ'di
ũjĩ̃jó ãlá ru ĩ̃yị́ sĩ 'bo rĩ 'bã vúlé gá.
27 Kúrísĩtõ idé ịjọ́ 'dĩ íni la kãnị́sã dó sĩ adru ãlá ru, ịjộ kóru, jõku gbẽtí
kóru, jõku ịlụ́wẹ́ kóru ĩ'dinî.
28 Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, lẽ ãgọbị 'bã lẽ kí ĩ'bã ũkúka kí cécé ĩ'bã kí ru ụrụ'bá
lẽlé rĩ áni. Ágọ́bị́ ĩ'di 'bã ũkú lẽlépi rá rĩ lẽ ru rá.
29 Ãma ãzí ịjọ́ mgbã sĩ ru ụrụ'bá gãlépi úmgbé la 'dáyụ, wó ĩ'di ĩ'diní
ãkónã fẽ ãzíla tã la mba cécé Kúrísĩtõ 'bã kãnị́sã tãmbalé rĩ áni,
30 ã'dusĩku ãma ụrụ'bá ĩ'didrị́ gá rĩ 'bã wókõ ãzí rĩ 'i.
31 Ịjọ́ Ãdróŋá drị́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị́ la mụ ĩ'di 'bã
átẹ́pị kí a'belé ãndrẽ be ãzíla kí dó ru icí ũkú ĩ'didrị̃ be, kí ĩ̃rị̃ trá ru icí
acájó ụrụ'bá ãlu rú.” †
32 'Dĩ ịjọ́ ãzí ũkpó 'bá ãzí 'bã nị̃lé ku la, wó ma ịjọ́ jọ Kúrísĩtõ drị̃ gá ãzíla
kãnị́sã drị̃ gá.

† **5:31** Í'dóŋá 2:24

33 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãlu-ãlu lẽ 'bã lẽ kí ĩ'bã ũkú kí cécé ĩminí ĩmi lẽlé rĩ áni
ãzíla lẽ ũkú ãlu-ãlu 'bã ḭ̃nzḭ̃ kí ĩ'bã ãgọbḭ kî.

6

Ḭjọ́ anzḭ 'badrḭ̃ 'bá kí tḭlépi rĩ kí abe rĩ

1 Anzḭ, ḭjọ́ pḭrḭ rĩ gápi 'dĩ, ĩmi are 'bá ĩmi tḭlépi rĩ kí tḭ ã'dusĩku ĩmi Úpí
ãni.
2 "Mí ḭ̃nzḭ̃ mí átẹ́pḭ kí mí ãndrẽ be" 'dĩ ãzḭ̃táŋá drḭ̃drḭ̃ ḭjọ́ azḭ̃jó drḭ̃ la gá
cí rá rĩ 'i.
3 "Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ḭjọ́ pírí mídrḭ rĩ kí dó sĩ adru drḭ̃lẹ́ba rú, ílí mídrḭ u'ájó ṹnọ́kṹ
drḭ̃ gá rĩ kí dó sĩ ru ḭ̃drḭ̃ ãzo rú." †
4 Ĩmi anzḭ átẹ́pḭka ãzíla andreka, ĩjọ ḭjọ́ anzḭ 'baní 'a veŋá fẽlépi rĩ kí ku,
kẹ̃jḭ la gá ĩmi imbá kí, kí izójó ḭjọ́ Úpí drḭ gá rĩ sĩ.

Ãti'bo kí ãmbogo ĩ'badrḭ̃ kí abe

5 Ĩmi 'bá ãti'bo rú 'dĩ, ĩmi ḭ̃nzḭ̃ 'bá ãmbogo ĩmi drḭ̃lẹ́ gá ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá 'dĩ
kí ḭ̃nzḭ̃-ḭ̃nzḭ̃, ṹrḭ̃ trũ, ãzíla ásḭ múké sĩ cécé ĩminí tá Kúrísĩtõ ḭ̃nzḭ̃jó rĩ áni.
6 Ĩmi ḭ̃nzḭ̃ kí lú ĩ'baní sĩ ãyĩkõ fẽjó ĩ'baní mḭfḭ 'bãjó ĩmi drḭ̃ gá rĩ sĩ ku, wó
cécé ãtí'bó Kúrísĩtõ drḭ ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ idélépi ĩ'di 'bã angájó ĩ'di 'bã ásḭ gá
rĩ áni.
7 Ĩnga ãzḭ ãyĩkõ sĩ cécé ĩmi 'bã rĩ nga la Úpí ní rĩ áni, adru 'bání rĩ áni
ku.
8 Ã'dusĩku ĩminí nḭ̃jó la rá Úpí la 'bá pírí ãzḭ múké ngalépi 'dĩ kí ũfẽ ḭjọ́
múké ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ drĩ kí táni adru ãtí'bó jõku 'bá drḭ̃lẹ́ mmgbọ trũ la.
9 Ĩmi 'bá ãmbogo rú ãti'bo kí drḭ̃lẹ́ gá 'dĩ, ĩmi idé ḭjọ́ kí 'bá ãti'bo rú 'dĩ
'ba rṹ gẹ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩfẽ ĩ'baní ṹrḭ̃ ku, ã'dusĩku ĩmi nḭ̃jó la rá 'bá ãmbógó
ãti'bo 'dĩ kí drḭ̃lẹ́ gá ãzíla ĩmi drḭ̃lẹ́ gá la cí 'bṹ gâlé rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di agá uyaŋá
'dáyụ.

Ãko ã'dḭ drḭ Ãdróŋá drḭ̃ 'dĩ kî

10 Ḭjọ́ ãsḭ̃jó rĩ, ĩmi adru ũkpó ru Úpí agá ãzíla ũkpõ ĩ'didrḭ ãmbógó rĩ sĩ.
11 Ĩsṹ ãko Ãdróŋá drḭ ã'dḭ drḭ̃ kí pírí ĩmi ụrụ'bá gá, ĩmi dó sĩ pá tu ũkpó
ru ḭjọ́ Sĩtánĩ 'bã lẽlé itúlé rĩ kí ndẽjó. 12 Ã'dusĩku ã'dḭ ãmaní 'dḭlé rĩ adru
ụrụ'bá ãrí trũ 'dĩ be ku, wó rá la drḭ̃lẹ́ ndú-ndú úríndí ũnzí kí drḭ̃ celépi 'dĩ
kí abe, ũkpó ṹnọ́kṹ ḭjọ́ ũnzí ãngũ ḭnḭ drḭ 'dĩ kí abe ãzíla úríndí ũnzí ũ'bí
ãngũ 'bṹ gá rĩ agá 'dĩ kî trũ.
13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩsṹ ãko ã'dḭ drḭ Ãdróŋá drḭ 'dĩ kí pírí ụrụ'bá gá, ĩmi icó dó sĩ
mẹ́rọ́'bá drḭ̃ arṹlé ṹ'dṹ ũnzí rĩ sĩ, ãzíla ĩdrĩ dó ḭjọ́ 'dĩ kí de pírí 'bo, ĩtu pá
cí.
14 Ĩtu pá ũkpó ru, ĩmi icí ĩmi ṹpḭcẹ́ sẹ́rḭ̃ ḭjọ́ mgbã drḭ̃ sĩ, ĩmi amvu ĩmi
ágá íníríkó ḭjọ́ pḭrḭ rĩ sĩ,
15 ãzíla ĩsṹ ĩmi pá gá kámúka sĩ adrujó bábá ḭjọ́ mgbã ásḭ ḭ̃gbẹ̃ drḭ gá rĩ
ũlũjó rĩ 'i.
16 Ũ'bãjó la 'dĩ drḭ̃ gá pírí ĩ'dụ gọ́bẹ́rẹ́ ã'ḭ̃táŋá drḭ gá rĩ, ĩmi sĩ 'é ãcí'bíríto
Sĩtánĩ 'bã agbẹ́lé ĩmi rṹ 'dõlé rĩ kí anṹ benĩ.
17 Ĩ'dụ kõfíyã aya rú Ãdróŋá drḭ patáŋá drḭ gá rĩ sulé ĩmi drḭ̃ gá, ãzíla
ménéŋá Úríndí drḭ̃ 'i 'dĩ ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ gá rĩ 'i.

---

† **6:3** Ãzḭ̃táŋá Amviŋá 5:16

18 Ĩri Ãdróŋá ã'ĩlé sáwã pírí sĩ Úríndí sĩ ịjọ́ pírí kí agá, ĩ'di zịjó mãmálá
'bãjó ịjọ́ pírí sĩ, ãzíla ịjọ́ ĩmi ásị 'bã lẽlé rĩ kí sĩ. Ũrãtáŋá ĩmidrị̃ kí agá, ĩmi
adru mịfị trũ ãzíla ĩmi ã'ị Ãdróŋá 'bá ãlá rĩ 'banî pírí.
19 Ĩmi ã'ị vâ mání Ãdróŋá ĩndĩ mání áma tị nzĩ agâ sĩ ịjọ́ ũlũjó, ịjọ́ ãfũlépi
áma tị gá fẽlé ũlũlé rĩ lẽ ájọ sĩ ĩ'di ũ̃rĩ kóru sĩ ịjọ́ mgbã zĩ̃lé zĩ̃-zĩ rĩ fẽjó nj̃jó,
20 ã'dusĩku 'dĩ ịjọ́ mgbã mâ sĩ adrujó lé'di la rú sĩ áma umbéjó nõrórõ sị
gá rĩ 'i. Ĩmi ã'ị mání Ãdróŋá má ũlũ sĩ ịjọ́ tọndọlọ ũ̃rĩ kóru cécé Ãdróŋá
'bã lẽlé ánga rĩ áni.

Zịtáŋá ãsĩjó rĩ

21 Tũkḭkõ̩ mâ ádrḭpị má lẽlé ambamba ãtí'bó Úpí drḭ ã'ị̃táŋâ trũ rĩ la mụ
ĩminí ịjọ́ pírí kí ũlũlé rá, ĩmi dó sĩ gbíyã mádrị̃ kí íngoní yã rĩ nĩ̃ ãzíla ma
dó ã'du idé yã rĩ abe.
22 'Dĩ bãsĩ ịjọ́ mání tị la pẽjó ĩmi rũ̀lé i'dajó la ĩminí ãma 'dõlé íngoní
ãzíla 'bã ũŋmĩ rû sĩ ĩmi ásị benĩ.
23 Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'bã fẽ ĩminí ásị ĩ̃gbẽ̩,
ĩmi 'bá ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ãzíla 'bã fẽ ĩminí ĩmi lẽjó ãzíla vâ mụjó Kúrísĩtõ
ã'ị̃ŋâ trũ drĩ̃ gá.
24 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ 'bã adru 'bá pírí Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ lẽlépi
rĩ 'ba rṹ lẽtáŋá ukólépi ku rĩ abe.

Wárágã Páwṹlṍ 'bã sĩlé 'bá Fḭlḭpḭ̃ gá rĩ 'banî rĩ

Páwṹlṍ zị 'bá kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrḭ ma Páwṹlṍ 'i ãzíla Tḭmḭ̃tḭyọ̃ be ãti'bo Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drḭ̃ kî.
Ãsĩ ĩ'di 'bá ãlá ã'ḭ̃táŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drḭ̃ agá táwṹnḭ̃ Fḭlḭpḭ̃ gá 'dĩ 'baní 'bá kãnḭ́sã 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ kí ãzíla dḭ́kọ̃nḭ̃ * kí abe.
2 Lẽtáŋá uyanâ kóru ãzíla ásḭ ḭ̃gbẽ̃ angálépi Ãdróŋá ãmã átẹ́pḭ rú rĩ drḭ̃lé ãzíla Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Ãdróŋá ã'ḭ̃jó

3 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá mádrḭ gá rĩ nî sáwã pírí sĩ mání ĩmi ḭjọ́ ũrã agá.
4 Ãdróŋá zḭ́ŋá mádrḭ̃ kí agá pírí, ma Ãdróŋá ã'ḭ̃ ĩmi pírí 'baní ãyĩkõ sĩ ṹ'dṹ pírí sĩ,
5 ã'dusĩku tḭ icíma ĩmidrḭ ḭjọ́ mgbã rĩ sĩ angájó ṹ'dṹ drḭ̃drḭ̃ 'dã sĩ kpere ú'dî'da rĩ sĩ.
6 Ãma ásḭ ũkpó ru ḭjọ́ 'dĩ sĩ ã'dusĩku má a'ḭ Ãdróŋá ãzḭ́ múké 'dĩ i'dólépi ĩmi agá rĩ ĩ'di ĩmi agṵ tḭ la deŋá gá rá ṹ'dṹ Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drḭ sĩ.
7 Ĩ'di mání rĩ gá gẽ̃rḭ̃ pḭrḭ la ḭjọ́ pírí mâ ũrãlé ĩmi drḭ̃ gá 'dĩ kí sĩ ã'dusĩku á'bã ĩmi ḭjọ́ áma ásḭ gá mání adrujó mãbṹsṹ gá ãzíla ḭjọ́ mgbã rĩ ṵtrḭ́jó ãzíla ífí la mgbã rĩ i'dajó, ĩmi pírí 'bã kí ásḭ ḭ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drḭ 'dĩ alejó má trũ rĩ sĩ.
8 Ãdróŋá ĩ'di mâ sãdínĩ rú nḭ̃ álẽ ĩmi íngõpí yã rĩ gá rá, nḭ̃ vâ ma ĩmi tãmba íngoní yã rĩ gá rá gẽ̃rḭ̃ ãlu Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ ní ḭjọ́ 'dĩ idéjó rĩ sĩ.
9 Ãdróŋá ã'ḭ̃jó ĩminí lẽ lẽtáŋá ĩmidrḭ 'bã zo ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ nḭ̃táŋâ trũ ãzíla ḭjọ́ vãŋâ trũ.
10 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ãko múké ãndânĩ rĩ pẽjó benĩ. Ĩmi dó sĩ adru ãlá ru ḭjọ́ ũnzî kóru, ãzíla ḭjọ̃ kóru ṹ'dṹ Kúrísĩtõ drḭ̃ gá rĩ sĩ.
11 Ídri ĩmi agá rĩ dó sĩ ga tré ḭjọ́ mgbã múké 'dĩ kí sĩ, ídri 'dĩ angálépi Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ sĩ dḭ̃zã ãzíla ḭ̃nzḭ̃táŋá fẽjó Ãdróŋá nî rĩ.

U'ájó ídri rĩ Kúrísĩtõ sĩ

12 Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ, álẽ ĩnḭ̃ ḭjọ́ 'dĩ 'i, ḭjọ́ ru idélépi áma ṵrṵ'bá gá 'dĩ idé kí ru ḭjọ́ mgbã rĩ 'bã iré rú sĩ ru.
13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ pírí úpí ãmbógó 'bá Rṹmḭ̃ gá rĩ drḭ ãngũ ãga tẽlépi 'dĩ kí 'bá ãzí 'dãá 'dĩ kî trũ nḭ̃ kí ma mãbṹsṹ gá la mání adrujó ãtí'bó Kúrísĩtõ drḭ gá rĩ 'i rĩ sĩ.
14 Mání adrujó mãbṹsṹ gá rĩ fẽ má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka ãndá la Úpí agá 'dĩ 'baní ásḭ ũkpó sĩ ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ gá rĩ ũlũjó ṹrḭ̃ kóru.
15 Ĩ'di ḭjọ́ ãndá 'bá ãzí rĩ kí ḭjọ́ Kúrísĩtõ drḭ̃ ũlũ ãjã sĩ, wó 'bá ãzí rĩ kí ũlũ la ásḭ mgbã sĩ.

---

* **1:1** Índre gbíyã 'bá *dḭ́kọ̃nḭ̃* rú rĩ 'badrḭ̃ kí 1 Tḭmḭ̃tḭyọ̃ 3:8-13 agá.

16 'Bá 'dĩ idé kí ịjọ́ 'dĩ íni la lẽtáŋá sĩ, ã'dusĩku nị̃ kí rá Ãdróŋá fẽ ãzị́ 'dĩ
mádrị̃ sĩ ịjọ́ mgbã rĩ ụtrị́jó.
17 'Bá ándrá drị̃drị̃ rĩ kí ũlũ kí ịjọ́ Kúrísĩtõ drị̃ ãjã sĩ ũkpó sĩ adru ịjọ́ pírí
sĩ ku. Lẽ kí ịjọ́ fẽlé mánî, mání adru agá mãbụ́sụ̃ gá 'dọ̃.
18 Wó 'dãá ịjọ́ ãzí 'dáyụ. Ịjọ́ ãmbógó rĩ 'bá 'bã kí ịjọ́ Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ
ũlũjó drĩ táni adru ĩnzõ agá jõku ịjọ́ mgbã ãni rĩ 'i, 'dĩ ịjọ́ fẽlépi mání sĩ
u'ájó ãyĩkõ sĩ rĩ 'i.
Ma u'á ãyĩkõ sĩ ĩ̃dị̃-ĩ̃dị̃.
19 Wó ánị̃ ịjọ́ 'dĩ Ãdróŋá ã'ĩ̃ŋá ĩmidrị̃ sĩ ãzíla ãzã koma Úríndí Yẹ́sụ̃
Kúrísĩtõ drị̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ, ịjọ́ ru idélépi má rụ́ rĩ kí sĩ kí ru uja sĩ mání
áma ãtrũjó ịjọ́ agá nĩ.
20 Ịjọ́ ãmbógó áma ásị́ 'bã lẽlé ãzíla ásị́ 'bãjó drị̃ la ga rĩ, lẽ má u'á drĩ̃nzá
sĩ gẽ̃rị̃ ãzí sĩ ku, wó ma dó sĩ adru ũ̃rị̃ kóru ú'dî'da cécé jõ ídu rĩ áni, ínzĩ̃
dó sĩ Kúrísĩtõ 'i ídri mádrị̃ sĩ, jõ táni ĩdrĩ sĩ jõku drã sĩ.
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ádrĩ adru ídri ĩ'di Kúrísĩtõ 'i, ãzíla drãjó rá rĩ ĩ'di drĩ̃lẹ́ba rú.
22 Ádrĩ mụ u'áŋá trũ drị̃ gá ídri ru, ma ãzị́ ífí trũ la nga. Wó ánị̃ ma mụ
ã'du pẽlé yã rĩ gá ku.
23 Ịjọ́ ĩ̃rị̃ 'dĩ kí sĩ álẽ tá ãngũ 'dĩ a'belé rá sĩ mụjó u'ájó Kúrísĩtõ be, ĩ'di
ịjọ́ ũniyambamba ndẽlépi rá rĩ 'i
24 Wó ịjọ́ ndẽlépi rá rĩ, lẽ má adru ídri ụrụ'bá sĩ ĩmi ịjọ́ sĩ.
25 Ịjọ́ 'dĩ fi áma ásị́ gá rá, ánị̃ rá ma mụ acelé ịjọ́ 'dĩ agá, ãzíla lẽ ámụ
ĩmi trũ drị̃ gá ĩmi zoŋá ã'ĩ̃táŋá agá ãyĩkõ sĩ rĩ trũ,
26 ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma u'áŋá ĩmi abe 'dĩ la fẽ ãyĩkõ ĩminí ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá
rĩ la ga tré ĩmi ịjọ́ sĩ.
27 Ịjọ́ ndẽlépi rá rĩ, gẽ̃rị̃ ĩminí u'ájó rĩ 'bã adru ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị̃ 'bã
lẽlé rĩ áni, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ táni mụ ĩmi ndrelé rá jõku táni ĩmi ndrelé ku, ma
dó sĩ nị̃ la cé ãzíla are la ĩtu pá ũkpó ru úríndí ãlu agá 'bá ãlu rú ã'dị́ 'dịjó
ịjọ́ mgbã ã'ĩ̃táŋá drị̃ sĩ.
28 Ĩmi idé ũ̃rị̃ sĩ mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí sĩ ku, ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩtu pá ũkpó ru. Ịjọ́
'dĩ la adru ĩ'baní ícétáŋá ru i'dajó la kí mụ ĩ̃lị̃kĩ̃lé rá ãzíla 'dĩ la Ãdróŋá la
ĩmi pa nĩ rĩ i'da.
29 Ã'dusĩku úfẽ ĩminí ãzí ngajó Kúrísĩtõ ní adru lú ĩminí ĩ'di ã'ĩ̃jó rĩ sĩ la
ku, wó vâ ĩminí ũcõgõ ịsụ́jó ĩ'di 'bã ịjọ́ sĩ rĩ sĩ.
30 Ĩmi ãzã kojó ã'dị́ 'dịjó ịjọ́ ãlu 'dĩ sĩ, ĩmi ũrã drĩ̃ ịjọ́ ĩminí ándrá áma
ndrejó drĩ̃cịjó sáwã mání adrujó ĩmi abe rĩ sĩ rĩ ãzíla ĩmi are vâ kpere
ú'dî'da ma drĩ drĩ̃cị rĩ gá rá.

2

Mí adru cécé Kúrísĩtõ áni

1 Ĩdrĩ ásị́ imbáŋá ru icíjó Kúrísĩtõ be rĩ ịsụ́ rá ĩdrĩ ásị́ ũŋmĩ̃ŋá ịsụ́ lẽtáŋá
Kúrísĩtõ drị̃ ĩminí rĩ sĩ rá, ĩdrĩ tị icí Úríndí ĩ'didrị̃ be rá, ĩdrĩ ásị́ áŋmátrẽ
ãzíla sĩ 'bá kí ízákĩzã ndrejó rĩ ịsụ́ rá,
2 ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩfẽ ãyĩkõ mádrị̃ 'bã ga tré ĩmi ũrãtáŋá 'bã kí ru ajíjó ãlu rĩ sĩ.
Ĩminí u'álé lẽtáŋá ãlu agá, Úríndí ãlu agá ãzíla ásị́sị́ŋá ãlu agá rĩ sĩ.
3 Ĩmi idé ịjọ́ kí ásị́sị́ŋá ĩndrã rú rĩ sĩ, jõ ku ãfó sĩ ku, wó lẽ ĩ'bã ĩmi vụ̃rụ́,
'bá ãzí rĩ kí ịjọ́ 'bãjó ãmbógó ru ndẽ ĩmidrị̃ kí rá.
4 Ĩmi ãlu-ãlu 'bã ũrã ịjọ́ ĩmi drị̃ gá á'dụ̃sĩ ku, wó 'bá ãzí kí drị̃ gá ĩndĩ.

5 Ḭjọ́ ĩminí ũrãlé rĩ 'bã adru kí cécé Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drḭ́ gá rĩ áni.
6 Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ ní ándrá táni adrujó Ãdróŋ̃á 'i tí,
'bã ru adrujó Ãdróŋ̃á be trũtrũ la ku.
7 Wó a'be ãko ĩ'didrḭ́ kí pírí,
ĩ'di 'bã gbíyã ãtí'bó drḭ́ 'dṵjó rĩ sĩ,
útḭ ĩ'di ãzíla i'da ru gbíyã 'bá drḭ́ sĩ.
8 Ĩ'di mṵ gbíyã acájó 'bá ru rĩ 'dṵlé 'bo,
'bã ru vṹrṹlẹ́, are Ãdróŋ̃á tḭ kpere drã tḭ gá,
'dĩ ĩ'di 'bã drãjó mũsãlá'bã sḭ́ gá rĩ 'i.
9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ̃á inga ĩ'di 'bãlé ãngũ wḭ́lḭ́wḭ́lḭ́ ãndânĩ rĩ gá,
ãzíla úfẽ dó ĩ'diní rṹ 'dĩ rṹ pírí kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ 'i,
10 rṹ Yẹ́sṹ drḭ́ sĩ 'bá pírí 'bṹ gá,
ṹnọ́kṹ drḭ́ gá, ãzíla ṹnọ́kṹ ḭ̃ndṹ gá 'dĩ 'bã tḭ́ kí ãja vṹrṹ,
11 ãzíla ĩdra pírí 'bã jọ kí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ĩ'di Úpí 'i,
sĩ dḭ̃zã fẽjó Ãdróŋ̃á Átẹ́pḭ rú rĩ nî.

I'dájó dḭ̃zã rú ṹnọ́kṹ gá 'dâ rĩ

12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, mâ wõrḭ́ka mání lẽlé 'dĩ, cécé ĩminí ṹ'dṹ pírí sĩ ḭjọ́ arejó áma tḭ gá adru lú mání adrujó ĩmi abe círí sĩ rĩ la ku, wó ndẽlépi rá rĩ áma vúlé gá rĩ 'i. Ĩmṵ drḭ́ gá ãzḭ patáŋ̃á drḭ́ ngajó ṹrḭ́ trũ ãzíla ṵrṵ'bá yãŋ̃â trũ,
13 ã'dusĩku Ãdróŋ̃á ãzḭ ngalépi ĩmi agá rĩ la fẽ ĩminí ãzḭ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ngalé ásḭ ãlu sĩ nĩ, ãzíla ĩ'di ĩmi fẽ ãzḭ ĩ'di 'bã lẽlé múké rĩ ngajó.
14 Ĩmi idé ḭjọ́ kí pírí unuŋ̃á jõku ãgátã kóru,
15 ĩmi dó sĩ adru ḭjọ́ ĩnzõ kóru ãzíla ãlá ru anzḭ Ãdróŋ̃á ní izatáŋ̃â kóru ṹnọ́kṹ ru izalépi rá ãzíla ḭjọ́ ũnzí sĩ 'dĩ agá 'dâ ĩmi dó sĩ dḭ̃ cécé lẽlẽgó áni,
16 ĩminí ḭjọ́ ídri drḭ́ rṵjó rĩ sĩ, ma dó sĩ áma ũnũ ṹ'dṹ Kúrísĩtõ drḭ́ amṹjó rĩ sĩ, má icó dó sĩ áma ĩcãndĩlé ãzî sĩ úyé ku.
17 Ã'ḭtáŋ̃á ĩmidrḭ́ Úpí agá rĩ ãzíla ãzḭ ĩmidrḭ́ kí cécé ãko fẽlé ídétáŋ̃á ru ĩ'diní rĩ kí áni. Ãzíla ãzî sĩ ála mṵ áma ãrí asulé ãko fẽlé ídétáŋ̃á ru 'dĩ kí abe. 'Dĩ drĩ ru idé rá yã áni, ma mṵ adrulé ãyĩkõ sĩ ãzíla ãyĩkõ idélé ĩmi abe.
18 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãmgbã rĩ 'bã u'á kí ãyĩkõ sĩ má trũ ãzíla ĩmi ũnũ dó ĩmi mâ sĩ.

Tḭ̃mḭ̃tḭ̃yọ́ kí Ĩpãfúrã be

19 Úpí Yẹ́sṹ drĩ lẽ rá á'bã ásḭ Tḭ̃mḭ̃tḭ̃yọ́ tḭ pẽjó ĩmi rṹlé gbõrú, ma dó sĩ u'á ãyĩkõ ḭjọ́ ĩmi drḭ́ gá rĩ kí nḭ̃jó rĩ sĩ.
20 'Bá ãzí mâ ḭsṹlé icólépi ĩmi tãmbalépi ãsḭ̃lépi ḭjọ́ ĩmidrḭ́ kí 'dṵlépi ĩ'di áni la 'dáyṵ.
21 Ã'dusĩku 'bá pírí ãzí 'dĩ kí ḭjọ́ ĩ'bã kí lẽlé ĩ'badrḭ́ kí ndrṹ, adru ḭjọ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ́ 'i ku.
22 Wó ĩnḭ̃ ḭjọ́ Tḭ̃mḭ̃tḭ̃yọ́ 'bã ãzḭ ḭjọ́ mgbã rĩ drḭ́ ngajó má be ngọ́tḭ̃ŋ̃á ãzḭ ngalépi átẹ́pḭ be rĩ áni rĩ rá.
23 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásḭ ĩ'di tḭ pẽjó gbõrú, mání ḭjọ́ ru idélépi áma ṵrṵ'bá gá áma agá 'dộ rĩ kí nḭ̃jó rĩ sĩ.
24 Ãzíla á'bã áma ásḭ ũkpó ru Úpí drḭ́ gá, wó áma ásḭ gá áma ãmgbã rĩ la ca ĩmi rṹlé gbõrú rá.

25 Wó má ũrã áma ásị́ gá ịjọ́ mgbã sĩ, 'bá ãzị́ ngalépi má be ãsĩkárĩ rú vâ
má ádrịpị Kúrísĩtõ agá Ĩpãfũrãdịtọ̃ tị pẽjó ĩmi rụ̃lé, ĩ'di vâ 'bá ĩmi tị ãpẽlé
áma ãzã kolépi ịjọ́ mání lẽlé rĩ kí agá rĩ 'i.
26 Wó ĩ'di vị́ sĩ lẽjó ĩmi pírí ndrejó ãzíla u'á cãndí sĩ ĩ'di 'bã arejó la ĩmi
are ĩ'di ãyánĩ rú rĩ sĩ.
27 Ĩ'di ándrá ãyánĩ rú ãndá ãzíla apá drã sĩ. Wó Ãdróṇá 'bã ásị́ į̃gbẹ̃ ĩ'di
drị̃ gá cí ãzíla adru ĩ'di 'i á'dụ̃sĩ ku vâ áma drị̃ gá ĩndĩ ãzíla pa ma ũcõgõ
ịsụ́ṇá drị́ gá drị̃ gá rĩ agá.
28 Ịjọ́ 'dĩ sĩ áma ásị́ lẽ vị́ sĩ ĩ'di tị pẽjó ĩmi rụ̃lé, ĩmi dó sĩ ĩ'di ndre į̃dị́
ãyĩkõ la dó sĩ ĩmi fụ ãzíla ũrãtáṇá áma ásị́ gá rĩ dó adru were.
29 Ĩmi a'ị́ ĩ'di ãyĩkõ ãmbógó la sĩ Úpí agá ãzíla ĩru 'bá cécé ĩ'di áni rĩ,
30 ã'dusĩku ĩ'di 'bã ándrá apájó drã sĩ ãzị́ Kúrísĩtõ drị̃ agá 'dâ rĩ sĩ, fẽ ru
ídri drã nî sĩ áma ãzã kojó ịjọ́ ĩminí icólé idélé mání ku rĩ kí dejó.

3

Ĩ'bã ásị́ ịjọ́ ụrụ'bá drị́ drị̃ gá ku

1 Ịjọ́ ãsį̃jó rĩ 'dĩ, má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táṇá agá 'dĩ, ĩmi u'á
ãyĩkõ sĩ Úpí agá! Adru mání ũcõgõ rú ku sĩ ịjọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúṇá kí sį̃jó
ĩminí į̣dị́ ãzíla ĩ'di ĩminí sĩ ĩmi tãmbajó.
2 Ĩmi adru mịfị́ trũ 'bá ịjọ́ idélépi ũcogo kí áni 'dĩ kí sĩ, kí 'bá ũnzí la ịjọ́
ũnzí ĩ'bã kí idélé 'dĩ kí sĩ, ãzíla kí ịjọ́ ũnzí idé sĩ 'bá ụrụ'bá ụlịjó, lẽ kí 'bá
acálépi Kũrĩsĩtíyánĩ rú ãgọbị rú rĩ kí ĩtãrã kí ráká.
3 Wó ãma 'bá mgbã ĩtãrãlé rá rĩ kí, ãma 'bá Ãdróṇá į̃nzị̃lépi Úríndí sĩ 'dĩ
kí, ãma 'bá ãyĩkõ idélépi Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá 'dĩ kí ãzíla ãma 'bá ásị́ 'bãlépi
ịjọ́ ụrụ'bá drị́ kí drị̃ gá ku 'dĩ kî.
4 Má icó tá áma ásị́ 'bãlé ịjọ́ 'dĩ kí drị̃ gá rá. 'Bá ãzí drĩ ũrã la 'i ásị́ 'bã
ịjọ́ ụrụ'bá drị́ drị̃ gá yã áni ándẽ ma 'i.
5 Ã'dusĩku ĩtãrã ma ụ́'dụ́ ãrõ 'bã vúlé gá, útị ma Ịsịrayị́lị̃ rú sụ́rụ́
Bénzãmĩnĩ drị́ agá, ma Yãhụ́dị̃ 'bã ãmgbã rĩ. Ãzị́táṇá sĩ rĩ gá ma ándrá
Fãrĩsáyĩ, 'bá ãzị́táṇá 'bá Yãhụ́dị̃ drị́ kí vú ũbĩlépi ãndânĩ rĩ 'i.
6 Áma ásị́ 'bã vejó ịjọ́ ãzị́táṇá drị́ sĩ rĩ sĩ, áfẽ ũcõgõ kãṇ́sã ní ambamba,
ãzị́táṇá sĩ rĩ gá ma ịjọ̃ kóru.
7 Wó ãko pírí mádrị́ ũrõ̃drị́ ru mání ándrá trũ adrujó rĩ kí álã kí ãko ãzí
ũrõ̃drị́ kóru la rú Kúrísĩtõ 'bã ịjọ́ sĩ.
8 Ịjọ́ ndẽlépi rĩ, ãko pírí kí álã kí ãko ãvĩlépi 'bo la rú, ịjọ́ mání Úpí mádrị́
Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ nį̃jó rĩ 'bã alijó drị̃ gá ãmbõgõ sĩ rá rĩ sĩ. Ĩ'di ịjọ́ sĩ má ãvĩ
ãko mádrị́ kí pírí rá álã kí ãko ãzí ãvĩlépi rá la rú, ma dó sĩ Kúrísĩtõ ịsụ́
ũrõ̃drị́ mádrị́ rĩ rú,
9 ãzíla má ịsụ́ dó sĩ ĩ'di agá ịjọ́ adrujó ãlá ru rĩ ãzị́táṇá agá ku, wó ịjọ́
adrujó ãlá ịsụ́lé ã'ị̃táṇá agá Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, ịjọ́ kpị angálépi Ãdróṇá drị́
sĩ 'bá lãjó 'bá kpị rú ã'ị̃táṇá sĩ rĩ 'i.
10 Ịjọ́ pírí mání lẽlé nį̃lé rĩ Kúrísĩtõ 'i ãzíla ũkpó ĩ'di ingajó ídri rĩ, ũcõgõ
ĩ'di 'bã ịsụ́lé rĩ alejó ĩ'di be ãzíla drãlé cécé ĩ'di áni.
11 Ãzíla ịjọ́ 'dĩ sĩ, á'bã ásị́ ála mụ áma ingalé ídri į̃dị́ ádrĩ drã 'bo rĩ gá.

Cẽjó drị́ gá ịjọ́ sĩ ásị́ 'bãjó rĩ gá

12 Adru má ịsṵ́ dó 'bo jõku ú'bã dó ma ãlá ru 'bo la ku, wó á'bã ásị̃ ũkpó
ru sĩ ãko Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ 'bã sĩ áma rụjó 'bo rĩ drị̃ gá.
13 Má ádrḭ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ḭ́táŋá agá 'dĩ, adru má ịsṵ́ 'bo la ku,
wó á'bã áma ásị̃ gá lẽjó ãko 'dã rụjó rá. Wó ãko ãlu mání sĩ ásị̃ 'bãjó drị̃
la gá rĩ ḭ́jọ́ vúlé rĩ kí a'bejó rá, ãngũ ndrejó ḭ́jọ́ drḭ̃lẹ́ gá rĩ kí agá.
14 Ma cẹ̃ drị̃ gâ sĩ ũyá azḭlé fẽlé mání rĩ ndẽjó, 'dĩ umveŋá Ãdróŋá 'bã sĩ
áma umvejó 'bṵ̃ gâlé ru Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ agâ sĩ rĩ 'i.
15 Ãma pírí mbalépi 'bo 'dĩ, ã'bã kí ḭ́jọ́ 'dĩ ãma ásị̃ gá. Lẽ ãnḭ̃ kí rá ãdrĩ
ḭ́jọ́ ãzí ndú la kí ũrã ãma ásị̃ gá Ãdróŋá la ḭ́jọ́ 'dĩ i'da ĩminí tọndọlọ.
16 Lẽ ãma u'á kí ḭ́jọ́ ãmaní nḭ̃lé rá ịsṵ́lé 'bo 'dĩ kí agá 'dâ ũgũgõ.
17 Má ádrḭ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ḭ́táŋá agá 'dĩ, ĩmi ũbĩ ḭ́jọ́ mádrḭ́ kí
vú ãzíla ĩmi ṵ̃nḭ̃ ḭ́jọ́ 'bá ãzí ḭ́jọ́ ãmaní 'bãlé ĩmi drḭ̃lẹ́ gá 'dĩ kí vú ũbĩlépi rĩ
'ba rṵ́.
18 Ã'dusĩku ḭ́jọ́ mání jọlé ĩminí drḭ̃drḭ̃ 'bo rĩ áni rá, ú'dî'da ma vâ ĩminí
ḭ́jọ́ la jọ mḭndrẹ trũ ḭ̃dḭ́, 'bá ũ'bí u'á kí mẹ́rọ́'bá ru mũsãlá'bã Kúrísĩtõ drị̃
rĩ sĩ.
19 Ĩ'bã ãsḭ̃ŋá ĩ'di lḭ́kḭ̃ ĩ'badrḭ̃ 'i, ãdróŋá ĩ'badrḭ̃ ĩ'bã kṵ̃bṵ̃ ãzíla ḭ́pḭ̃ŋá ĩ'badrḭ̃
ḭ́jọ́ drḭ̃nzá ru ĩ'bã kí idélé rĩ kî, kí ásị̃ 'bã ḭ́jọ́ ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ kí drḭ̃ gá.
20 Ãma 'bá Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ drḭ̃ kí. Ãzíla ãma 'bá ãma Palépi rĩ tẽ ũkpó ru
angájó 'bṵ̃ gâ lé, 'dĩ Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'i.
21 Ĩ'di 'bá ũkpó ĩ'didrḭ́ icólépi rá rĩ sĩ ãko pírí kí ají ĩ'di pálé gá rá, ĩ'di
mụ ụrụ'bá ãmadrḭ́ ũkpó kóru 'dĩ kí ujalé dḭ̃zã rú ú'dí ru ĩ'didrḭ̃ áni.

4

1 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ má ádrḭ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ḭ́táŋá agá mání lẽlé
ambamba 'dĩ, ĩmi vḭ́ 'bã áma fụjó rĩ sĩ ãzíla ãyĩkõ ãzíla kõfíyã mádrḭ̃ abe,
'dã bãsĩ ḭ́jọ́ ĩmi sĩ pá tujó ũkpó Úpí agá 'dĩ, ĩmi 'bá mání lẽlé ambamba 'dĩ.

Ásị̃ ũŋmĩŋá

2 Ma mãmálá 'bã Ḭ́wṵ̃dḭ́yã 'ba rṵ́ ãzíla Sãnĩtṵ́kẹ̃ be 'bã icí kí ru tị ãlu Úpí
agá.
3 Má a'ḭ́ mi 'i, mâ wọ̃rḭ́ mání lẽlé ambamba ãzḭ́ ngalépi má be 'dĩ ũkú ḭ́jọ́
mgbã rĩ 'bã ãzḭ́ ngalépi má be 'dĩ kí ãzã kojó, Kĩlémẽnĩtĩ trũ ãzíla 'bá ãzḭ́
ngalépi má trũ ḭ́jọ́ mgbã agá mání sĩ ãzḭ́ ngajó ĩ'ba abe rṵ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ ídri
drḭ̃ agá 'dĩ abe.
4 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ Úpí agá ṵ́'dṵ́ pírí sĩ. Ájọ ḭ̃dḭ́ ĩmi: u'á ãyĩkõ sĩ!
5 'Bá pírí 'bã nḭ̃ ásị̃ ḭ̃gbẹ̃ mídrḭ̃ rá, Úpí la amṵ́ ãníŋá 'dĩ.
6 Ĩmi ásị̃ 'bã umvú ḭ́jọ́ ãzí sĩ ku, ĩmi ã'ḭ́ Ãdróŋá 'i ḭ́jọ́ pírí ĩminí lẽlé rĩ kí
sĩ, ĩfẽ ĩ'diní ãwã'dĩfô.
7 Ãzíla ásị̃ ḭ̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãni ḭ́jọ́ nḭ̃ŋá 'bá drḭ̃ gá rĩ ndẽlépi rá rĩ la ĩmi ásị̃
ãzíla ásḭsḭ̃ŋá tãmba múké tị icítáŋá ĩmidrḭ́ Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ agá rĩ sĩ.
8 Má ádrḭ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ḭ́táŋá agá 'dĩ, ḭ́jọ́ ãsḭ̃jó rĩ ĩmi ũrã ḭ́jọ́
múké ãzíla ịcṵ́ŋá ajílépi rĩ kí, ãko mgbã kụlépi kṵ̃kṵ̃, ãko lẽlé rá, ãzíla
rulé rũrũ 'dĩ kí drḭ̃ gá ḭ́jọ́.
9 Ĩ'bã ásị̃ ḭ́jọ́ ĩminí ṵ̃nḭ̃lé, ĩminí arelé ãzíla ĩminí a'ḭ́lé mádrḭ́ 'dĩ kí drḭ̃ gá,
ĩ'bã kí ãzḭ́ ngaŋá agá. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ásị̃ ḭ̃gbẹ̃ la adru ĩmi drḭ̃ gá rá.

Ãwã'dĩfô Páwṵ̃lọ̃ 'bã fẽlé 'bá Fịlípị̃ gá rĩ 'baní rĩ

10 Má u'á ãyĩkõ ãmbógó la sĩ Úpí agá ĩminí áma ĵjọ́ ũrãjó ĩdị rĩ sĩ. Ĩjọ́
mgbã sĩ ánĩ̃ rá ĩmi ụ́'dụ́ pírí ĵjọ́ ũrã agá áma drị̃ gá, wó ĩmi ịsụ́ ándrá
drị̃lẹ́ba sĩ áma ãzã kojó ku.
11 Ájọ ĵjọ́ 'dĩ 'i adru mání ãko lẽjó rĩ sĩ la ku, ã'dusĩku má ũ̃nĩ̃ ãko mání
trũ adrujó rĩ 'bã cajó mání rá rĩ rá.
12 Ánĩ̃ adrujó ãko kóru rĩ rá ãzíla adrujó ãko ũ'bí trũ rĩ rá. Má ũ̃nĩ̃ ĵjọ́
ĵjọ́ ru zị̃lépi zị̃-zị̃ ãko pírí 'bã cajó mání rá rĩ rá, má ũ̃nĩ̃ ĵjọ́ ru najó tré jõku
adrujó ãbị̃rị̃ sĩ rĩ rá, jõku adrujó ãko trũ jõku adrujó ãko kóru rĩ rá.
13 Áma ũkpó cí ĵjọ́ pírí kí idéjó ũkpó Kúrísĩtõ 'bã fẽlé mání rĩ sĩ.
14 Wó ĩ'di múké ĩmi áma ãzã kojó ũcõgõ mádrị̃ kí agá rĩ sĩ.
15 Ĩmi 'bá Fĩlípĩ̃ gá 'dĩ ĩmi ãmgbã nị̃ rá ma mụ Mãkẽdónĩyã a'belé sáwã
mání ĵjọ́ mgbã rĩ ũlũjó ĩminí drị̃drị̃ rĩ sĩ 'bo, kãnị̃sã ãzí ãlu tị icílépi má be
séndẽ fẽjó mání la 'dáyụ pẽ lú ĩmi 'i,
16 ã'dusĩku mání adrujó Tẹ̃sãlọ̃nị̃kị̃ gá rĩ sĩ, ãko mání lẽlé áma ãzã kojó
rĩ kí ĩmi ị̃drị̃ mání kí pâlé ũ'bí ru.
17 Adru ma ãko ndrụ̃ ĩmidrị̃ la ku, wó rá la ma ũyá 'bãlé ĩmidrị̃ ĩrá gá rĩ
ndrụ̃.
18 Wó ĩmi ũfẽ ma ãko pírí sĩ 'bo, ma dó sĩ ãko trũ ũ'bí ru, 'dĩ kí ãko ĩminí
fẽlé mání vị sĩ Ĩpãfũrãdị̃tọ̃ drị̃ sĩ ĩ'di 'bã ajílé mání 'dĩ kî. Kí ãko ídétáŋ́á
ru ãjĩ ngũ̃lépi vĩrĩ ã'ị̃lé rá ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋ́á ní 'dĩ kî.
19 Wó Ãdróŋ́á mádrị̃ la mụ ĩmi ãzã kolé ãko ãkõ ĩmidrị̃ kí agá rá málĩ
ĩ'di ãni dị̃zã rú Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá rĩ kí sĩ.
20 Dị̃zã 'bã adru Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pị rú rĩ ní jã 'dâ. Ámĩnã.

Páwũ̃lọ̃ 'bã zịtáŋ́á ãsĩjó rĩ

21 Ĩzị mání 'bá ãlá ã'ị̃táŋ́á agá Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá 'dĩ kí pírí cící. Má
ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋ́á agá má be 'dọ̃ rĩ zị kí ĩmi rá.
22 'Bá ãlá rĩ kí pírí zị kí ĩmi cící, ambamba la 'bá Kãyị̃sárị̃ drị̃ lị̃cọ́ gá rĩ
kî.
23 Lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ 'bã adru úríndí ĩmidrị̃ abe.

Wárágã Páwũlǫ̃ 'bã sĩlé 'bá Kõlõsáyĩ gá rĩ 'banî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwũlǫ̃ ũpı̨gǫ́ŋá Kúrísĩtõ Yę́sũ drı̨ Ãdróŋá
'bã lẽlé nĩ, ãzíla ádrı́pı̨ ãma ãni Tı̨mı̃tı̨yǫ̃ be.
2 Ásĩ wárágã 'dĩ ãmã ádrı́pı̨ka ãzíla ãmã ámvǫ́pı̨ka ãlá ã'ı̨táŋâ trũ
Kúrísĩtõ agá táwũnı̃ Kõlõsáyĩ gá 'dĩ 'banî.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásı̨ ı̨̃gbę̃ Ãdróŋá ãmã Átę́pı̨ ãzíla Úpí ãma ãni
Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ã'ı̨ŋâ trũ

3 Ãma ṵ'dṵ́ pírí sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá Úpí ãma ãni Yę́sũ Kúrísĩtõ 'bã
Átę́pı̨ ní, ãmaní ĩ'di ã'ı̨ agá ĩmi ı́jǫ́ sĩ.
4 Ã'dusĩku ı́jǫ́ ãmaní arelé ã'ı̨táŋá ĩmi ãni Kúrísĩtõ Yę́sũ agá, ãzíla lẽtáŋá
ĩmi ãni 'bá ãlá 'dĩ 'ba rṵ́ rĩ drı̨ı̃ gá rĩ 'bã ı́jǫ́ sĩ,
5 ı́jǫ́ ĩmĩ ã'ı̨táŋá ãzíla lẽtáŋá 'bã angájó ũkpó ru rĩ ĩ'di ĩminí ásı̨ 'bãjó ãko
'bũ gá Ãdróŋá 'bã tãmbalé ĩminí rĩ kí drı̨ı̃ gá rĩ sĩ. Į́jǫ́ 'dĩ idé ru íni la ĩminí
ı́jǫ́ mgbã Yę́sũ drı̨ı̃ gá ajílé ũlũlé rĩ arejó rá rĩ sĩ.
6 Į́jǫ́ mgbã 'dĩ ĩ'di mụ ífí kaŋâ trũ ãzíla zoŋâ trũ drı̨ı̃ gá ũnǫ́kṵ́ drı̨ı̃ gá 'dâ
pírí, ãzı̨ ngajó ĩmi drĩdrínĩ gá i'dójó ĩminí arejó la rĩ sĩ, ãzíla lẽtáŋá uyaŋâ
kóru Ãdróŋá drı̨ rĩ nı̨́jó ı́jǫ́ mgbã rĩ agá.
7 Ĩmi ũnĩ ı́jǫ́ mgbã 'dĩ Ĩpãfúrã drı̨, 'dĩ ãtí'bó Úpí ãni ãmaní lẽlé ambamba
ã'ı̨táŋâ trũ, ãzíla ãzı̨ ngalépi Kúrísĩtõ drı̨ ãma kẽjı̨́ gá rĩ 'i,
8 ãzíla ĩ'di vâ 'bá ãmaní lẽtáŋá ĩmi ãni 'bá kí lẽjó Úríndí Ãdróŋá drı̨ı̃ 'bã
ĩmi ãzã kojó nĩ rĩ drı̨ı̃ gá ı́jǫ́ lũlépi rĩ 'i.
9 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, i'dójó ṵ'dṵ́ ãmaní ı́jǫ́ arejó ĩmi drı̨ı̃ gá rĩ sĩ, ãma a'be Ãdróŋá
ã'ı̨ŋá ĩminí ku. Ãma ĩ'di zı̨ 'bã fẽ ĩga nı̨́táŋá ĩ'didrı̨ı́ ı́jǫ́ ĩ'di 'bã lẽlé ní rĩ sĩ
tré, ũndũwã pírí trũ, ãzíla nı̨́táŋá ı́jǫ́ vãjó Úríndí ĩ'didrı̨ı̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ.
10 Ãma Ãdróŋá ã'ı̨ ĩminí íni la ĩmi u'á rû sĩ ídri Úpí 'bã lẽlé rĩ sĩ, ĩmi sĩ
ṵ'dṵ́ pírí ı́jǫ́ pírí ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi rĩ kí idé áyụ, ĩmi dó sĩ zo nı̨́táŋá Ãdróŋâ
nı̨́jó rĩ agá.
11 Ma Ãdróŋá ã'ı̨ 'bã fẽ ĩmi adru ũkpó ru, ãmbõgõ ũkpõ ĩ'didrı̨ı́ dı̨́zã rú
rĩ sĩ, ĩmi ásı̨ dó sĩ adru ı̨́dṵ́ ru ãzíla sĩ ı́jǫ́ tajó ãyĩkõ sĩ.
12 Ĩmi dó sĩ ãwã'dĩfô fẽ ãmã Átę́pı̨ Ãdróŋá ní, ĩ'di fẽlépi la ĩminí icójó
rá, sĩ ãko ĩ'didrı̨ı́ Sṵ́rṵ́ drı̨ gá ĩ'di 'bã azı̨lé rĩ kí najó 'bá ãlá ãmbõgõ ĩ'didrı̨ı́
dı̨́zã rú rĩ agá rĩ abe.
13 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá apá ãma angájó ũkpõ Sĩtánĩ drı̨ ãngũ ı̨nı̨ drı̨ agá,
ãzíla ají ãma ũpĩ ĩ'didrı̨ Ngǫ́pı̨ ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ drı̨ agá,
14 ĩ'di agá unze ãma trũjó ı́jǫ́ ũnzí agá rá.

Yę́sũ ĩ'di ãmbógó ãko pírí 'bã rĩ

15 Yę́sũ Ãdróŋá Ngǫ́pı̨ ĩ'di Ãdróŋá ndrelé ku rĩ 'bã wṵ́rá, ĩ'di ãmbógó ãko
pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ kí drı̨ı̃lę́ gá rĩ 'i.

16 Ã'dusĩku Ãdróŋá ũ'bã ãko kí pírí ĩ'di sĩ: ãko 'bũ gá ãzíla ũnǫ́kú gá,
ãko ndrelé rá ãzíla ndrelé ku 'dĩ kí, jõ táni ũpĩ yã, jõku ãmbõgõ yã, jõku
drĩ ceŋá jõku 'bá ãzı̨́táŋá drı̨́lę́ gá 'dĩ kí yã, ãko 'dĩ kí pírí û'bã kí ĩ'di sĩ
ãzíla ĩ'dinî.
17 Yę́sũ ándrá cí ı̨sı́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá 'bã drĩ ãko ãzí ku, ãzíla fẽ ãko pírí
'baní adrujó ãngũ ãlu gá nĩ.
18 Yę́sũ ĩ'di drı̨́kã kãnı̨́sã drı̨ cécé drı̨́kã 'bã ụrụ'bá ujílé vâ tã la mbalé rĩ
áni. Ĩ'di 'bá ídri fẽlépi 'bá ĩ'di ã'ı̨́lépi rá rĩ 'baní nĩ rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bá
ándrá Ãdróŋá 'bã ingalé angálépi 'bá drãlépi rá rĩ kí agá drı̨́drı̨́, sĩ adrujó
ãko pírí kí 'bã ãmbógó ru rĩ 'i.
19 Ã'dusĩku Ãdróŋá itú ı́jǫ́ Yę́sũ Kúrísĩtõ ní ĩ'diní táni acájó 'bá ru rá tí,
lẽ 'bã adru ĩ'di be trũtrũ gę̃rı̨́ pírí sĩ.
20 Ãzíla Kúrísĩtõ sĩ Ãdróŋá ãlu 'dĩ icí ãko pírí ĩ'diní 'bãlé 'dĩ kí ĩ'di be,
ãko ũnǫ́kú drı̨ gá rĩ kí ãzíla 'bũ gá rĩ kí abe. Idé ı́jǫ́ 'dĩ íni la gę̃rı̨́ Ngǫ́pı̨́ 'bã
ãrí ní asujó ĩ'diní drãjó mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ sĩ.
21 Ĩmi 'bá ã'ı̨́táŋá agá Kõlõsáyĩ gá 'dĩ, ĩminí ándrá drĩ Yę́sũ ã'ı̨́jó ku rĩ sĩ,
ĩmi ándrá Ãdróŋá abe ndú-ndú, ãzíla ĩmi ándrá Ãdróŋá 'bã mę́rǫ́'bá ru
ĩmĩ ũrãtáŋá agá, ã'dusĩku ĩmĩ ádrízã ándrá ũnzí.
22 Wó ú'dî'da ĩ'diní ãma tı̨ icíjó ĩ'di be rĩ sĩ, Ãdróŋá ají ásı̨́ ı̨́gbę̃ ĩ'diní fẽjó
la Ngǫ́pı̨́ Kúrísĩtõ 'bã acá ụrụ'bá trũ 'bá ru ãzíla drã ĩ'didrı̨ rĩ sĩ. Ãdróŋá
idé ı́jǫ́ íni la sĩ ĩmi 'bãjó ãlá ru, ı́jǫ́ ũnzî kóru ãzíla 'bá ãzí icó ĩmi tõlé ı́jǫ́
ãzí sĩ ku benĩ.
23 Íjǫ́ 'dĩ ı́jǫ́ ãndá la ĩdrĩ pá tu ã'ı̨́táŋá ĩmidrı̨ agá, 'dĩ ĩmĩ ã'ı̨́táŋá 'bá ãzí
'bã icólé ujalé ku rĩ 'i, 'dĩ ásı̨́ 'bãŋá ĩmi ãni ı́jǫ́ mgbã rĩ drı̨ gá rĩ 'i. 'Dĩ ı́jǫ́
mgbã ĩminí arelé 'bo rĩ 'i, ı́jǫ́ ũlũlé ãko pírí ũnǫ́kú drı̨ gá 'dĩ 'baní rĩ 'i. Ma
'i Páwũlõ 'i má acá 'bá ãzı̨́ ngalépi ı́jǫ́ 'dĩ ũlũŋá gá 'bá pírí 'baní rĩ rú.

Ãzı̨́ Páwũlõ 'bã ngalé ı̨́jǫ́ Ãdróŋá drı̨ ũlũjó kãnı̨́sã nî rĩ

24 Ma ú'dî'da ãyĩkõ sĩ mání ũcõgõ ı̨sı́jó ĩmi ı́jǫ́ sĩ rĩ sĩ. Ĩ'di ĩminí drı̨́lę́ba
rú, ãzíla álẽ ũcõgõ ı̨sı́lé pírí íni la Kúrísĩtõ 'bã lẽjó má ı̨sı́ ũcõgõ ụrụ'bá
sĩ ĩ'di kę̃jı̨́ gá, sĩ kãnı̨́sã ĩ'di drı̨ ãzã kojó.
25 Má acá Ãdróŋá 'bã ãtí'bó ru sĩ ãzı̨ ngajó ĩmi ãzã kojó, ã'dusĩku ãpẽ
ma ı́jǫ́ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ ũlũjó pírí,
26 Ãdróŋá mba ı́jǫ́ ĩ'di 'bã zı̨́lé zı̨́-zı̨ 'dĩ tã 'bá ándrá ídu rĩ 'baní cí, wó
ú'dî'da fẽ ı́jǫ́ ĩ'di 'bã itúlé rĩ nı̨́lé 'bá ãlá ĩ'di ã'ı̨́lépi rá 'dĩ 'banî.
27 'Bá pírí Ãdróŋá ãni 'dĩ 'baní pẽ ı́jǫ́ ĩ'di ãni zı̨́lé zı̨́-zı̨ rĩ i'dajó ĩ'baní rá.
Lẽ 'bá Yãhụ́dı̨ rú ku 'dĩ kí pírí 'bã nı̨ kí ı́jǫ́ ĩ'di 'bã itúlé rĩ 'bã ãmbõgõ. Íjǫ́
ĩ'di 'bã itúlé 'dĩ Yę́sũ Kúrísĩtõ 'bã ı́jǫ́, 'bã fi rú sĩ u'álé ĩmi agá ĩmi sĩ ásı̨́ 'bã
ásı̨ pírí sĩ dı̨zã Ãdróŋá 'bã ı́jǫ́ azı̨lé rĩ ı̨sı́jó.
28 Ãma ı́jǫ́ Kúrísĩtõ drı̨ gá rĩ ũlũ 'bá pírí 'banî, ãma kí bı̨́lę́ ı̨́ndụ́ li sĩ
Kúrísĩtõ ã'ı̨́jó, ãzíla ãma kí imbá ũndũwã sĩ ãmaní icólé rĩ áni. Ã'dusĩku
ãlẽ 'bã adru kí kpı̨ Ãdróŋá drı̨́lę́ gá kãkã ĩ'ba ãni Kúrísĩtõ trũ rĩ sĩ.
29 Íjǫ́ 'dĩ bãsĩ mání sĩ ãzı̨ ngajó ũkpó sĩ 'dĩ. Kúrísĩtõ la ãzı̨ nga áma agá
ũkpõ sĩ, ãzíla ma ũkpõ ĩ'di 'bã fẽlé mání 'dĩ ayú sĩ ı́jǫ́ mgbã rĩ ũlũjó.

2

1 Álẽ ĩnį̃ rá ma drĩ cị ásį̣ pírí sĩ ĩmi ãzã kojó ĩmi Kũrĩsĩtíyánĩ Kõlõsáyĩ
gá 'dĩ, ãzíla Kũrĩsĩtíyánĩ táwũnį̃ Lãwũdíkĩyã gá 'dĩ kí abe, ãzíla 'bá pírí
Kũrĩsĩtíyánĩ rú áma nį̃lépi ku 'dĩ abe.
2 Ma ị́jọ́ kî nga ũkpó sĩ íni la ĩminí ũkpõ fẽjó úríndí agá, ĩmi sĩ ĩmi lẽ ĩmi
drĩdríŋĩ gá į̃dį̣-į̃dį̣, ãzíla gẽr̨į̃ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ ĩmi icí 'bá ãlu rú. Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi
dó sĩ adru ãyĩkõ ãmbógó la sĩ, ãzíla ásį̣ ãlu sĩ nį̃jó la rá ị́jọ́ Ãdróŋá ãni zį̃lé
zį̃-zį̃ 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la 'dĩ Kúrísĩtõ 'i.
3 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ lú 'bá icólépi fẽlépi ĩminí adrujó ũndũwã rú, ãzíla
ị́jọ́ nį̃jó cé ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ cécé málĩ áni rĩ drį̃ gá nĩ rĩ 'i.
4 Ájọ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ íni la 'bá ãzí 'bã ulé rú sĩ ĩmi ímbátáŋá ãzí ĩnzõ rú,
ĩ'bã kí imbálé indrélépi ĩminí kí 'bã rĩ ị́jọ́ mgbã la rĩ kí sĩ ku.
5 Ã'dusĩku mání táni adrujó ĩmi abe ụrụ'bá sĩ ku rá tí, ma ị́jọ́ ũrã ĩmi drį̃
gá ụ́'dụ́ pírí sĩ. Wó ma vâ ãyĩkõ sĩ arejó la ícíŋá ĩminí ĩmi icíjó ãngũ ãlu
gá rĩ trũ ĩmi mụ drį̃ gá, ãzíla ĩmi vâ mụ ã'ṭáŋá ĩmi ãni Kúrísĩtõ agá rĩ trũ
drį̃ gá rĩ sĩ.

Drį̃lẹ́mmgbọ ịsụ́lé ãzṭáŋá kí agá ídri ú'dí Kúrísĩtõ drį̃ rĩ sĩ rĩ

6 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ ã'ỵjó ĩmĩ Úpí ru rĩ áni, lẽ ĩmi idé ị́jọ́ kí
ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩ'di lẽlé rĩ áni, ĩminí ĩmi icíjó ĩ'di trũ ãlu rĩ sĩ.
7 Lẽ ĩtu pá ũkpó ru ã'ṭáŋá ĩmidrį̃ agá cécé ife 'bã ízókí sulé vũ gá rĩ
áni, ãzíla ị́jọ́ ĩminí ásį̣ 'bãjó ĩ'di drį̃ gá rĩ 'bã mụ sĩ drį̃ gá. Lẽ ị́jọ́ Ĩpãfúrã
'bã imbálé ĩminí Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ ĩ'bã ĩ'di ũkpó ru, ãzíla ị́jọ́ 'dĩ la ĩmi fẽ
ãwã'dĩfô fẽlé Ãdróŋá ní ụ́'dụ́ pírí.
8 Ĩmi adru mį̣fį̃ trũ! 'Bá ãzí 'bã ũŋmĩ ĩmi ị́jọ́ ĩnzõ rú ĩ'bã kí imbálé Ãdróŋá
drį̃ gá rĩ kí ã'ỵjó ku. Į̣jọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ icólé i'dálé ị́jọ́ mgbã rú, wó ĩ'di
ĩnzõ ãzíla ífí kóru. Į̣jọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ kí ị́jọ́ 'bá 'bã kí itúlé nĩ rĩ kî, ãzíla
kí fẽ 'bá 'baní ãzṭáŋá ũnọ́kụ́ 'dĩ drį̃ gá rĩ kí vú ũbĩlé ndẽ ị́jọ́ imbálé Yẹ́sų̃
Kúrísĩtõ drį̃ mgbã rĩ rá.
9 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ ní acájó ụrụ'bá trũ 'bá ru rá tí, ĩ'di Ãdróŋá 'i.
10 Ãzíla ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ trũ ãlu ã'ṭáŋá sĩ rĩ sĩ, ãko pírí ĩminí lẽlé
rĩ kí ĩmi ịsụ́ kí rá. Kúrísĩtõ ãmgbã rĩ la ũpĩ na, ãzíla ĩ'di 'bã ũkpõ úríndí
'bá kí drį̃ celépi rĩ kí drį̃ gá, ãzíla ũkpõ ĩ'badrį̃ kí abe pírí cí.
11 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ trũ ãlu rĩ sĩ, ĩmi acá dó cécé 'bá ĩtãrãlé
rá rĩ kí áni, ãzíla útrũ ĩmi ũkpõ lẽtáŋá ị́jọ́ ũnzí drį̃ agá rá. Į̣jọ́ 'dĩ kí idé kí
ru 'bání ĩmi ĩtãrãjó ụrụ'bá sĩ rĩ sĩ ku, wó Kúrísĩtõ trũ ĩmi ị́jọ́ ũnzí agá.
12 Ĩminí bãbũṭį̣zį̃ bĩjó rĩ sĩ, ĩ'di ándrá cécé ĩdrã 'bã rĩ rá, ãzíla ỵ̀sį̣ 'bã rĩ
ĩmi Kúrísĩtõ trũ, ãzíla ĩnga ĩmi angájó ídri ú'dí rĩ agá rá rĩ áni. Į̣jọ́ 'dĩ idé
ru ĩmi rụ́ 'dĩ 'bã áni la, ã'dusĩku ĩmi ã'ỵ̀ Ãdróŋá Kúrísĩtõ ingalépi ídri rĩ 'bã
ũkpó cí sĩ ị́jọ́ ĩ'di angájó 'dĩ idéjó.
13 Ĩmi 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ, ĩminí ándrá drĩ Kúrísĩtõ ã'ỵjó ku rĩ sĩ, ĩmi ũdrã
ándrá úríndí agá rá, ã'dusĩku ĩmi ándrá ị́jọ́ ũnzí agá, ãzíla ĩmĩ drį̃lẹ́mmgbọ
ándrá yụ ũkpó ị́jọ́ ũnzí drį̃ ĩmi agá rĩ drį̃ gá. Wó Ãdróŋá inga ĩmi u'ájó
ídri ú'dí agá Kúrísĩtõ trũ. Ãdróŋá trũ ãma ị́jọ́ ũnzí ãmadrį̃ kí agá pírí rá.
14 Idé ị́jọ́ 'dĩ 'i ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũnzí ãmadrį̃ kí ịnĩ́jó bụ́kų̃ sĩ ị́jọ́ ãmadrį̃ ũnzí rĩ
kí sĩ̃jó rĩ agâlé rá rĩ sĩ. Nze bụ́kų̃ 'dã 'i rá į̃tụ́ 'bání Kúrísĩtõ ipajó mũsãlá'bã
sį̣ gá, ãzíla ĩ'di 'bã drãjó 'dã sĩ.

15 Ãdróŋá fẽ Ngǫ́pį̃ Kúrísĩtõ ndẽ ũpĩ ãzíla úríndí ũnzí Sĩtánĩ drı̨ 'bá kí rụlépi rĩ 'bã ũkpõ, i'da ĩ'di tọndọlọ 'bá pírí ní ụ́'dụ́ ĩ'di ipajó mũsãlá'bã sı̨ gá, ãzíla ĩ'di 'bã drãjó 'dã sĩ.
16 Įjǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã 'bã ãzı̨́táŋá ĩmi drı̨ gá ı̨jǫ́ jọjó ĩminí íná ãzí kí najó ku, jõku ãko ãzí mvụlé mvų̃́-mvų̃ rĩ 'bã ãzí kí mvụjó ku, ãzíla jõku ụ́'dụ́ ĩ'bã kí 'bãlé sĩ Ãdróŋá ı̃nzı̃jó 'dĩ kî, jõku ĩminí ãyĩkõ idéjó ĩ'ba abe sáwã ĩ'bã kí ĩmbá agálépi ú'dí rĩ ı̃nzı̃jó rĩ sĩ ku, jõku ĩminí Sãbátũ tãmbajó cécé ĩ'bã kí tã la mbajó rĩ áni rĩ sĩ ku.
17 Lẽ ĩmi are ı̨jǫ́ kí tı̨ gá ku, ã'dusĩku ãzı̨́táŋá 'dĩ kí pírí índríléndri, Kúrísĩtõ Ãdróŋá 'bã tı̨ ãpẽlé rĩ drı̨ gá rĩ. Kúrísĩtõ sĩ ı̨jǫ́ Ãdróŋá 'bã azı̨lé rĩ idé kí ru pírí, ı̨jǫ́ 'dĩ sĩ ãzı̨́táŋá 'dĩ kí dó ãzı̨ kóru.
18 Ĩfẽ 'bá ãzí 'bã 'bã ãzı̨́táŋá ĩmi drı̨ gá ĩminí sĩ ĩmi irijó vų̃rụ́ sĩ mãlãyíkã kí ı̃nzı̃jó cécé ĩ'bã kí idélé rĩ áni la ku. Ĩdrĩ ı̨jǫ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ kí 'dụ, ĩmi ũyá Ãdróŋá 'bã azı̨lé 'i fẽ la ĩminí rĩ ãvĩ rá. 'Bá ı̨jǫ́ 'dĩ ãni rĩ kí imbálépi rĩ la ı̨jǫ́ ĩ'didrı̨ ĩ'di 'bã imbálé 'dã ũngúkú ãtı̨ urobí ĩ'di 'bã jọlé ũbĩ 'i rĩ sĩ. Ũrãtáŋá 'dĩ 'bã áni rĩ kí angá ĩ'di ásı̨ gá, ãzíla kí ĩ'di fẽ acálé ãfó ru. Wó ı̨jǫ́ ãzí tá tí ĩ'diní sĩ adrujó ãfó sĩ la 'dáyụ.
19 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ ãsı̨̃ ı̨jǫ́ ãzíla ímbátáŋá Kúrísĩtõ drı̨̃lẹ́ Kũrĩsĩtíyánĩ drı̨ ã'ı̨̃ŋá sĩ rá. Drı̨̃kã 'bã ụrụ'bá tãmbalé rĩ 'bã áni, Kúrísĩtõ la 'bá pírí ĩ'di ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ kí drı̨ ce sĩ ru icíjó ãlu cécé ı̨sụ́ kí ĩzánáká abe ãma ụrụ'bá rụlé ãlu rĩ áni, 'dĩ bãsĩ gẽ̃rı̨ Ãdróŋá 'bã lẽjó kãnı̨sã 'bã zo úríndí sĩ rĩ.
20 Įjǫ́ 'dĩ cécé ĩminí drãjó Kúrísĩtõ trũ rĩ áni, ãzı̨́táŋá ũ̃nǫ́kụ́ 'dĩ drı̨ gá rĩ icó kí ãzı̨ ngalé ĩmi drı̨ gá ku. Įjǫ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó vâ ãzı̨́táŋá 'dĩ kí vú ũbĩ ũ̃nǫ́kụ́ 'bã rĩ drĩ ĩmi drı̨ ce nĩ rĩ áni ã'du sĩ?
21 'Dĩ kí ãzı̨́táŋá jọlépi la, “Ĩrụ ãko 'dĩ ku! Ĩ'bı̨̃ íná 'dĩ ku! Ĩmi aló ãko 'dĩ ku!” rĩ kî.
22 Ãzı̨́táŋá 'dĩ kí ı̨jǫ́ jọ ãko u'álépi álı̨ ku rĩ kí drı̨ gá. Ãdrĩ kí ayú 'bo, ála kí a'be rá. Lẽ ĩ'bã ásı̨ ãzı̨́táŋá 'dĩ kí vú ũbĩlé ku, ã'dusĩku kí lú ãzı̨́táŋá, ãzíla ı̨jǫ́ 'bá 'bã ũrãlé nĩ rĩ kî.
23 Ãzı̨́táŋá 'dĩ kí ũndũwã i'dá, ímbátáŋá ĩ'ba ãni ı̃nzı̃táŋá drĩ ũkpó sĩ 'dĩ abe, kí ru iri vų̃rụ́ ĩnzõ sĩ, ãzíla kí ru ụrụ'bá fẽ cãndí ịsụ́lé ã'dusĩku kí ũrã la kí ãyĩkõ fẽ Ãdróŋá nî. Wó ı̨jǫ́ mgbã sĩ ãzı̨́táŋá 'dĩ atrı̨ 'bá kí ı̨jǫ́ ũnzí idé agá ku.

3

Ĩ'bã ĩmi ásı̨ ı̨jǫ́ 'bų̃ gá rĩ kí drı̨ gá

1 Įjǫ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da Ãdróŋá ní ĩmi ingajó úríndí sĩ Kúrísĩtõ be ídri 'bo rĩ sĩ, ĩ'bã dó ĩmi ásı̨ ı̨jǫ́ 'bų̃ gá rĩ kí drı̨ gá, ãngũ Kúrísĩtõ 'bã sĩ rijó Ãdróŋá 'bã drı̨ ãndá gá rĩ gá.
2 Ĩ'bã ĩmĩ ũrãtáŋá ı̨jǫ́ úríndí drı̨ 'bų̃ gá rĩ kí drı̨ gá, adru ı̨jǫ́ ũnzí ũ̃nǫ́kụ́ ãni vũ drı̨ gá 'dĩ kí drı̨ gá ku.
3 Ã'dusĩku ĩmi ũdrã úríndí sĩ rá, ãzíla ú'dî'da ídri ĩmidrı̨ gá rĩ úzı̨ ĩ'di Kúrísĩtõ be Ãdróŋá agá.
4 Wó Kúrísĩtõ ízókí ídri ĩmidrı̨ ú'dî'da 'dĩ drı̨ gá rĩ drı̨, drĩ i'dá tọndọlọ 'bá pírí ũ̃nǫ́kụ́ 'dĩ drı̨ gá rĩ 'baní ụ́'dụ́ ĩ'diní ãgõjó 'dã sĩ 'bo, ĩmi i'dá ĩ'di trũ dı̨zã ĩ'didrı̨ agá, 'bá ĩ'di ãni ãlá kpı̨ rĩ kí rú.

5 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩ'dị ụrụ'bá ịjọ́ ũnzí ṹnǫ́kṹ ãni 'dĩ drị́ gá rĩ rá. Lẽ ĩnga ãwṹ ku, lẽ ĩmi idé ịjọ́ ãndị́ ru ũnzíkãnã 'dĩ kí ku, ãzíla lẽ ĩta ịjọ́ ũnzí vị́ sĩ idéjó la ku. Lẽ ĩmi adru rǫ̃mgbǫ̃ kóru. Rǫ̃mmgbǫ́ ĩ'di cécé ĩminí ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí į̃nzį̃jó rĩ áni.

6 Ã'dusĩku ịjọ́ ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ kí sĩ, Ãdróŋá 'bã âdrã a'dé 'bá ĩ'di tị gãlépi úmgbé 'dĩ kí drį̃ gá drį̃rịma rú.

7 Ĩmi ãmgbã 'bã kí ándrá drĩ Kúrísĩtõ ã'į̃jó ku rĩ sĩ, ĩri ándrá vâ u'álé ídri ịjọ́ ũnzí ãlu 'dĩ 'bã áni rĩ kí idéŋá gá.

8 Wó ú'dî'da ĩmi acá dó 'bá Yẹ́sṹ ã'į̃lépi rá rĩ kî rú, ịjọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmi a'be ịjọ́ ũnzí 'dĩ kí idéŋá pírí rá: lẽ ũmbã 'bã rụ ĩmi ku, jõku ĩfẽ ũmbã ĩmidrị́ gá rĩ 'bã ují ĩmi drį̃ nĩ ku, ãzíla ịjọ́ ĩminí idélé jõku jọlé rĩ 'bã iza 'bá ãzí ásị́ ku, ãzíla ịjọ́ tị ũnzí ãni la 'bã ãfũ ĩmi tị gá ku.

9 Ĩmi alị́ ĩnzõ ĩmi drĩdríŋĩ gá ku, ã'dusĩku ĩmi a'be ádrízã ĩmi ãni ũnzí ṹkụ rĩ kí 'bo, ãzíla gẽrį̃ pírí ándrá ĩminí sĩ u'ájó ala gá rĩ abe.

10 Ãzíla ú'dî'da ĩmi ã'ị́ Kúrísĩtõ 'bo, ĩmi acá dó sĩ 'bá ú'dí la kî rú. Ãdróŋá 'bã dó ádrízã ú'dí 'dĩ ĩmi agá, ãzíla ĩ'di ĩmi fẽ acálé ĩ'di áni į̃dị́-į̃dị́, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó ĩ'di nį̃ rá.

11 Ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã dó ĩmi 'bá ú'dí ru 'bo, ịjọ́ ĩmi 'bá Yãhụ́dį̃ rú yã jõku 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku yã rĩ adru ũkpó ru ku, táni ĩtãrã ĩmi rá yã jõku yụ yã rĩ adru ịjọ́ ũkpó ru ku. Į̣jọ́ ãzí ĩmi ãmị́yǫ́ŋá yã jõku ĩmi angá 'bá ịjọ́ nį̃lépi ku la kí agá, ãzíla ĩmi ãtí'bó ru yã jõku ãtí'bó ru ku yã rĩ adru kí ịjọ́ ũkpó la ku. Kúrísĩtõ ĩ'di dó lú ãmbógó ịjọ́ ũkpó ãndânĩ rĩ 'i, ãzíla ĩ'di u'á 'bá ĩ'didrį̃ kí agá pírí.

12 Ãdróŋá ũpẽ ĩmi 'bá ãlá ru ndú ĩ'di ãni, ãzíla lẽ ĩmi ambamba, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ u'ájó ádrízã 'dĩ kí sĩ: ĩko 'bá ũcõgõ gá 'dĩ kí ãzã, ĩmi adru ásị́ į̃gbę̃ sĩ, ĩmi ásị́ 'bã ndrĩ-ndrĩ, ĩmi iri ĩmi ịjọ́ sĩ vų̃rụ́, ĩmi idé ịjọ́ jã, ĩta ịjọ́ tã-tã.

13 Ĩta jõ ĩmi drĩdríŋĩ gá tã-tã ãzíla ĩtrũ vâ 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi ĩmi rụ́ rĩ kí rá cécé Úpí 'bã ịjọ́ ũnzí ĩmidrį̃ kî trũjó rĩ áni.

14 Į̣jọ́ 'dĩ kí drį̃ gâ sĩ pírí, ịjọ́ ãmbógó lẽlé ĩmi idé rĩ ĩ'di lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ 'i. Ã'dusĩku lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ la fẽ ĩmi adru tị icíma múké rĩ agá.

15 Lẽ ásị́ į̃gbę̃ Kúrísĩtõ 'bã fẽlé ĩminí 'dĩ 'bã ce ĩmi drį̃ ịjọ́ pírí ĩminí igálé rĩ kí agá. Lẽ ĩmi idé ịjọ́ 'dĩ kí íni la Ãdróŋá 'bã ĩmi ãlu-ãlu ũpẽjó sĩ u'ájó, ãzíla ãzị́ ngajó ãngũ ãlu gá ásị́ į̃gbę̃ sĩ 'bá ãlu rú rĩ sĩ 'dĩ ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'i. Lẽ ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ṹ'dṹ pírí sĩ.

16 Ĩmi ũrã ịjọ́ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ ṹ'dṹ pírí sĩ, ĩ'di dó sĩ ĩmi drį̃ ce ịjọ́ ĩminí idélé rĩ kí agá ịjọ́ ĩminí ũrãlé rĩ abe. Ĩmi imbá 'bá kí ãzíla ĩmi uzá kí drį̃ gá ịjọ́ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ sĩ ũndũwã sĩ. Ĩngo zãbṹrį̃, ĩngo úngó Ãdróŋá drį̃ kí, ãzíla úngó Ãdróŋá ịcṹjó úríndí 'bã imbálé rĩ kí abe. Ĩminí úngó 'dĩ kí ngo agá, ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ịjọ́ pírí ĩ'di 'bã idélé ĩminí 'dĩ kí sĩ.

17 Į̣jọ́ ĩminí idélé rĩ kí ãzíla jọlé rĩ kí abe, lẽ ĩnga kí rụ́ Úpí Yẹ́sṹ drį̃ sĩ, ãzíla ĩfẽ ãwã'dĩfô ãmã Átẹ́pị Ãdróŋá ní ĩ'di rṹ sĩ.

Ímbátáŋá 'bá Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ 'baní ḷịcọ́ ĩ'badrį̃ kí agá rĩ

18 Ĩmi ũkú ã'ị́táŋá agá 'dĩ, lẽ ĩmi are ĩmĩ ágóka kí tị, ã'dusĩku 'dĩ ãzị́ ĩminí adrujó Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ.

19 Wó ĩmi ãgọbị ã'ḭtáŋá agá 'dĩ, lẽ ĩlẽ ĩmĩ ũkúka kí lẽlẽ, ĩfẽ ĩ'baní ũcõgõ
ku.
20 Anzị, ĩmi are 'bá ĩmi tịlépi rĩ kí tị ḭjọ́ pírí kí agá, ã'dusĩku ḭjọ́ ĩminí
idélé 'dĩ la ãyĩkõ fẽ Úpí Yẹ́sṹ nî.
21 Ĩmi átẹ́pịka rú 'dĩ, lẽ ĩmi uzá ĩmĩ anzị kí drḭ̃ gá ḭjọ́ ãlu-ãlu ĩ'bã kí idélé
múké ku rĩ sĩ ku, ã'dusĩku ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni, ḭjọ́ kí adru ĩ'baní vḭ̃ kóru,
kí u'á cãndí sĩ icó kí dó sĩ ḭjọ́ pịrị idélé ku.
22 Ĩmi 'bá ãti'bo rú 'dĩ, lẽ ĩmi are ãmbogo ĩmidrḭ̃ ṹṇọ́kṹ gá 'dâ rĩ kí tị
ṹ'dṹ pírí. Ĩmi are kí tị adru lú ĩmi lẽjó 'bã jọ kí ĩminí ḭjọ́ múké rĩ sĩ la ku,
wó rá la ĩnga ãzḭ́ ásḭ́ pírí sĩ ã'dusĩku ĩminí Ãdróŋá rujó rĩ sĩ.
23 Ãzḭ́ pírí ĩminí ngalé rĩ kí, lẽ ĩnga kí ásḭ́ pírí sĩ cécé ĩmi nga la Úpí Yẹ́sṹ
ní rĩ áni adru 'bání rĩ áni ku.
24 Ĩ'bã ĩmi ásḭ́ gá Úpí la mụ ĩminí ũyá ĩ'di 'bã azḭlé fẽlé 'bá pírí ní rĩ ịsṹlé
rá. Ã'dusĩku ḭjọ́ mgbã sĩ ĩmi íyóŋá iyó Kúrísĩtõ Úpí nî.
25 Wó ĩmi ãzí drĩ kí ḭjọ́ ũnzí idé siri, Ãdróŋá la drḭ̃rịma fẽ ũnzĩkãnã ĩ'ba
ãni 'dã sĩ ádrízã ĩ'badrḭ̃ 'bã lẽlé rĩ áni, ã'dusĩku Ãdróŋá la ḭjọ́ lị uyaŋâ kóru.

4

1 Ĩmi ãmbogo ãti'bo 'badrḭ̃ 'dĩ, ĩmba ãti'bo kí tã, ãzíla ĩmi idé kí múké-
múké ã'dusĩku ĩ'bã ĩmi ásḭ́ gá ĩmi vâ íyóŋá iyó ãmbógó ĩmidrḭ̃ 'bṹ gá rĩ
nî.

Páwṹlọ̃ a'ḭ 'bá Kõlõsáyĩ gá 'dĩ kí ĩ'diní Ãdróŋá ã'ḭjó

2 Ĩminí rĩ gá, ĩfẽ ĩmi ásḭ́ pírí Ãdróŋá ã'ḭ̃ŋá drḭ̃ gá. Wó ĩminí Ãdróŋá ã'ḭ̃
agá, ĩmi adru mịfḭ́ trũ, ãzíla ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ṹ'dṹ pírí.
3 Ĩminí Ãdróŋá ã'ḭ̃ agá, ĩmi ã'ḭ̃ vâ ãmaní ĩndĩ, 'bã nzḭ̃ ãmaní kẽjḭ́ sĩ mụjó
ḭjọ́ Kúrísĩtõ drḭ̃ ándrá ĩ'di 'bã i'dalé 'bá 'baní ídu tọndọlọ ku rĩ, 'bã ũlũnâ
trũ drḭ̃ gá. Wó ma ú'dî'da mãbṹsṹ gá íni la mání ḭjọ́ ĩ'didrḭ̃ gá 'dĩ ũlũjó rĩ
sĩ.
4 Ĩmi ã'ḭ̃ mání Ãdróŋá ma sĩ ḭjọ́ ĩ'didrḭ̃ gá 'dĩ ũlũ 'bá pírí 'baní tọndọlọ
ṹrḭ̃ kóru, mání tá ũrãlé ma nga la rĩ áni.
5 Ĩmi u'á ũndũwã sĩ 'bá Úpí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi ku 'dĩ kí abe. Ĩmi ayú gẽrḭ̃ pírí
cí rĩ sĩ kí ãzã kojó.
6 Ṹ'dṹ pírí sĩ ĩjọ ĩ'baní ḭjọ́ ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ, kí dó sĩ adru ãvá trũ ḭjọ́ ĩminí jọlé rĩ
arejó. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ĩmi zị ḭjọ́ mgbã Yẹ́sṹ drḭ̃ sĩ ĩmi dó sĩ nḭ̃ kí umvi
agá ũndũwã sĩ cé.

Páwṹlọ̃ 'bã ímbátáŋá ãsḭjó rĩ kí ĩ'di 'bã zịtáŋá ãsḭjó rĩ be

7 Tṹkḭ́kọ̃ la ĩminí ḭjọ́ ru idélépi má rṹ 'dọ̃ rĩ kí vú nze pírí. Ĩ'di má ádrḭ́pị
Kúrísĩtõ agá mání lẽlé ambamba rĩ 'i. Ĩ'di 'bá ã'ḭtáŋâ trũ ãzḭ́ ngalépi ãzíla
ãtí'bó drḭ́ Úpí má be ãlu rĩ 'i.
8 Ásḭ́sḭ́ŋá mání ĩ'di tị pẽjó ĩmi rṹlé rĩ, ĩmi dó sĩ ḭjọ́ ru idélépi ãma rṹ
'dõlé rĩ kí ṹnḭ̃ ĩ'di rṹ sĩ, ãzíla ĩ'di vâ sĩ ĩmi ásḭ́ ũŋmĩ ũkpõ fẽjó ĩminí ã'ḭtáŋá
ĩmidrḭ̃ agá.
9 Tṹkḭ́kọ̃ kí mụ Ũnésẽmũ be. Ũnésẽmũ 'dĩ ĩminí nḭ̃lé cé 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi
rá angálépi ĩmi rṹlé rĩ 'i. Ĩ'di 'bá ãmaní ásḭ́ 'bãjó drḭ̃ la gá rá rĩ 'i, ãzíla
ãmaní lẽlé rá rĩ 'i. Kí ḭ̃rḭ̃ trá, kí mụ ĩminí ḭjọ́ ru idélépi ãma rṹ 'dọ̃ rĩ kí vú
nzelé pírí nĩ.

10 Ãrĩsĩtãríkõ ã'ḭtáŋá agá, mãbṵ́sṹ gá má be rĩ zḭ ĩminí cící. Mãrákõ
Bãrãnábã * 'bã kãká ru rĩ, zḭ ĩminí cící. Ĩmi ḭsṹ́ wárágã Mãrákõ drḭ̃ gá 'bo,
drĩ ca ĩmi rṹ Kõlõsáyĩ gâlé rá, ĩmi a'ḭ ĩ'di ãzíla ĩmba tã la múké-múké.
11 Yẹ́sṹ umvelé Jṹ́sḭ̃tõ̃ 'i rĩ zḭ vâ ĩminí cící. 'Dĩ kí lú 'bá Yãhṹ́dḭ̃ rú na
ã'ḭtáŋá agá, ãzḭ ngalépi má be 'bá kí imbájó ḭjọ́ Sṹ́rṹ Ãdróŋá drḭ̃ sĩ rĩ kî.
Imbá kí áma ásḭ ũkpó ru.
12 Ĩpãfúrã ĩmi ãzí ru ãtí'bó Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drḭ gá rĩ zḭ ĩminí cící. Ĩ'di ĩminí
Ãdróŋá ã'ḭ ãndẽŋâ kóru ṹ'dṹ́ pírí sĩ. Ĩ'di ĩminí Ãdróŋá ã'ḭ ĩminí sĩ adrujó
úríndí agá ũkpó ru, ãzíla ĩmi dó sĩ ḭjọ́ pírí Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩnga kí rĩ kí nga
ásḭ ãlu sĩ.
13 Ĩpãfúrã ĩ'di má be 'dọ̃ cí, ánḭ̃ ĩ'di 'bã ãzḭ ngaŋá ĩmi ḭjọ́ sĩ, ãzíla
Kũrĩsĩtíyánĩ u'álépi táwṹ̃nḭ̃ Lãwũdíkĩyã gá ãzíla Hḭ̃rãpọ́lḭ̃sḭ gá rĩ 'baní ũkpó
ru rĩ cé.
14 Ãmã wõ̃rḭ Lṹ́kã, dãkĩtárĩ rú rĩ kí Dẽmásĩ be zḭ kí ĩmi vâ pírí cící.
15 Ĩzḭ ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka ã'ḭtáŋá agá Lãwũdíkĩyã gá 'dĩ
'baní cící, ãzíla ĩzḭ vâ ãmã ámvọ́pḭ ã'ḭtáŋá agá Nĩmúfã ní, Kũrĩsĩtíyánĩ tḭ
icílépi ĩ'didrḭ́ko gá 'dĩ abe pírí cící.
16 Ĩmi Kũrĩsĩtíyánĩ Kõlõsáyĩ gá 'dĩ, ĩminí wárágã mání sĩlé ĩminí 'dĩ lãjó
'bo rĩ 'bã vúlé gá, lẽ ĩpẽ 'bá ãzí tḭ 'bã mụ vâ ĩ'di lãlé Kũrĩsĩtíyánĩ Lãwũdíkĩyã
gá rĩ 'baní rá. Lẽ ĩzḭ ãzíla ĩlã vâ wárágã ándrá mání sĩlé Kũrĩsĩtíyánĩ
Lãwũdíkĩyã gá rĩ 'banî rĩ rá.
17 Ĩjọ Ãrḭ̃kḭ́põ̃ ní, “Lẽ íde ãzḭ Úpí Yẹ́sṹ 'bã fẽlé mídrḭ rĩ rá.”
18 Ma Páwṹ̃lõ̃ 'i, áde wárágã mání sĩlé ĩminí sĩ ĩmi zḭjó cící 'dĩ 'i áma
ãmgbã rĩ 'bã drḭ sĩ la, ĩmi dó sĩ nḭ̃ la rá wárágã 'dĩ angá mádrḭ. Ĩmi ũrã
ḭjọ́ áma drḭ̃ gá, ãzíla ĩzḭ mání Ãdróŋá mání adru agá mãbṵ́sṹ gá 'dọ̃ ĩndĩ.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bã adru ĩmi abe.

* **4:10** Gĩ̃rḭ́kḭ̃ tḭ lũ pḭrḭ-pḭrḭ *Mãrákõ* 'i *Bãrãnábã 'bã* ádrḭ́pḭ átḭdrḭ 'bã ngọ́pḭ rú rĩ 'i yã, jõku ádrḭ́pḭ̃ ádrọ́pḭ̃ ngọ́pḭ rú rĩ 'i yã rĩ gá ku.

Wárágã Páwũlę̃ 'bã sĩlé 'bá Tẹ̃sãlẹ̃ṇḭkę̃ gá rĩ 'baní drę̃drę̃ rĩ

1 Ma Páwũlę̃ 'i, Sílã 'i, ãzíla Tẹ̃mę̃tẹ̃yę̃ 'i ãzę̣ ĩmi pírí cící ĩmi 'bá Yẹ́sũ ã'ę̃lépi rá Tẹ̃sãlẹ̃ṇḭkę̃ gá, acálépi Ãdróŋá ãmã Átẹ́pę̣ 'bã 'bá ru rĩ, ãzíla Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ. Lẽtáŋá uyaŋã kóru ãzíla ásę̣ ę̃gbę̃ Ãdróŋá drę̣ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Ãwã'dĩfô Páwũlę̃ 'bã fẽlé ídri ãzíla ã'ę̣táŋá 'bá Tẹ̃sãlẹ̃ṇḭkę̃ gá rĩ 'badrę̃ sĩ rĩ

2 Ụ'dụ́ pírí sĩ ãma ĩminí Ãdróŋá zę̣, ãma vâ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní ĩmi ę̣jọ́ sĩ ãndẽŋã kóru.

3 Ãmaní ãmã Átẹ́pę̣ Ãdróŋá zę̣ agá ĩmi ę̣jọ́ sĩ, ãma ę̣jọ́ ũrã gę̃rę̃ ĩminí ãzę̣ ngajó Ãdróŋá ní ũkpó ru rĩ drę̃ gá, ã'dusĩku ĩminí Úpí Yẹ́sũ ã'ę̣jó rá rĩ sĩ, ĩminí vâ ãzę̣ ngajó 'bá ãzí 'baní ũkpó ru ĩminí kí lẽjó rá rĩ sĩ rĩ drę̃ gá, ãzíla ĩminí ásę̣ 'bãjó Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã ãgõŋá vúlé ę̣dę̣ rĩ 'bã drę̃ gá rĩ sĩ. Ẽtu pá ũkpó ru ũcõgõ fẽlé ĩminí rĩ kí agá rá.

4 Ãmã ádrẹ́pę̣ka ãzíla ãmã ámvọ́pę̣ka Ãdróŋá 'bã lẽlé 'dĩ, ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ã'dusĩku ãnę̃ rá pẽ ĩmi adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru 'bo,

5 ã'dusĩku ę̣jọ́ mgbã Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drę̣ ãmaní ũlũlé rĩ amụ́ lú tę̣ sĩ ku, wó rá la ũkpó sĩ vâ Úríndí Ãlá rĩ trũ, ãzíla ãma ã'ę̣ ãma ásę̣ gâlé ę̣jọ́ ãmaní ũlũlé rĩ kí ę̣jọ́ mgbã la kî rĩ gá rá. Ẽnę̃ vâ rá ãmaní ándrá u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ, ãri u'álé lú ĩmi ãzã kojó.

6 Ẽminí ándrá ę̣jọ́ Yẹ́sũ drę̣ ãmaní ũlũlé rĩ ã'ę̣jó 'bo rĩ sĩ, ĩmi ũbĩ ándrá ę̣jọ́ ãmaní idélé rĩ kí vú, vâ ę̣jọ́ Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã idélé rĩ kí vú. 'Bá ãzí drĩ kí táni ĩminí ũcõgõ fẽ trę̃yę̣ ĩminí ę̣jọ́ ãmaní ũlũlé rĩ ã'ę̣jó rĩ sĩ rá tí, ĩmi ã'ę̣ ę̣jọ́ 'dĩ ãyĩkõ Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé ĩminí rĩ sĩ.

7 Ę̣jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Úpí Yẹ́sũ ã'ę̃lépi rá ãngũ Mãkẽdónĩyã drę̣ agá, ãzíla ãngũ Ãkáyã drę̣ agá 'dĩ 'bã kí ĩmi ícétáŋá ru.

8 'Bá ãngũ ĩmi andre gá 'dãá rĩ are kí ę̣jọ́ Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drę̣ ĩmi rụ̃ sĩ. 'Bá Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ ãngũ Gę̃rę̣́kę̃ drę̣ agá 'dĩ are kí lú ę̣jọ́ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drę̣ á'dụ̃sĩ la ku, wó ę̣jọ́ ã'ę̣táŋá ĩmidrę̣ gá rĩ iré ãngũ pírí gá. Ę̣jọ́ 'dĩ sĩ, ãma icó ę̣jọ́ ãzí jǫ̣lé drę̣ la gá ku.

9 Be la rá la 'bá pírí ri kí ę̣jọ́ jǫ̣lé mũkẽ ĩmĩ ãma a'ę̣jó rĩ kí drę̣ gá. Ũlũ kí 'bá pírí 'baní ę̣jọ́ ĩminí ãdroŋa ĩnzõ rú ĩmi ãni ídri kóru, 'dĩ kí a'bejó rá sĩ ãzę̣ ngajó Ãdróŋá ídri rĩ nî rĩ kî.

10 Ũlũ kí vâ ę̣jọ́ ĩminí ĩmi itújó Ãdróŋá Ngọ́pę̣ drę̣ tẽjó, ụ́'dụ́ ĩ'di rú drụ́zę̣ ãgõjó vúlé ũnọ́kụ́ drę̣ gá 'dõlé angájó 'bũ gâlé rĩ sĩ rĩ 'bá pírí 'banî. Ẽ'di Yẹ́sũ ãlu 'dĩ 'i Ãdróŋá 'bã ingalé drã agá rá, ãzíla 'bá ãma apálépi Ãdróŋá 'bã ũmbã ĩ'di 'bã sĩ 'bá ę̣jọ́ ũnzí idélépi rĩ kí cojó rĩ agá rá rĩ 'i.

2

Ãzę̣ Páwũlę̃ 'bã ngalé Tẹ̃sãlẹ̃ṇḭkę̃ gá rĩ

1 Ãmã ádṛ́ṗḭka ãzíla ãmã ámvọ́ṗḭka, ĩmi ãmgbã rĩ nḭ̃ kí rá, amṵ́ŋá ándrá
ãmã amṵ́jó ĩmi rṵ́ Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá 'dõlé rĩ adru ándrá úyé ku, 'bá wẽwẽ rú
ã'ḭ́ kí ándrá Úpí Yẹ́sṵ̃ 'i rá.
2 Cécé ĩminí nḭ̃lé 'bo rĩ áni, 'bá F̃ḭlḭ́pḭ̃ gá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi ku 'dĩ fẽ kí ãmaní
ũcõgõ, ãzíla u'dá kí ãma 'dĩ sĩ ãma acá drĩ ĩmi rṵ́ Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá 'dõlé ku
rú. Wó ãma amṵ́ ĩmi rṵ́ Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá 'dõlé, ĩminí ḭjọ́ mgbã Ãdróŋá drḭ
gá rĩ ũlũlé ṵ̃rḭ̃ kóru ãzã koma ĩ'didrḭ̃ sĩ, 'bá ũ'bí drĩ kí ándrá táni ãmaní
ũcõgõ fẽ agá rá tí.
3 Ãma ũlũ ándrá ĩminí ḭjọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ ĩnzõ kóru, ḭjọ́ ãmaní jọlé
rĩ tu kí pá ũrãtáŋá pḭrḭ rĩ drḭ̃ gá, ãzíla ãma ulé 'bá ãzí ãluŋá la ku.
4 Be la rá la ãma ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ ũlũ 'bá ĩ'di 'bã pẽlé ásḭ 'bãjó
kí drḭ̃ gá ḭjọ́ ĩ'didrḭ ḭjọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ kí áni. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ũlũtáŋá ãmadrḭ̃
adru sĩ ãyĩkõ fẽjó 'bá nî la ku, wó rá la ãyĩkõ fẽjó Ãdróŋá ãma ásḭ ndrṵ̃lépi
ṵ́'dṵ́ pírí sĩ rĩ drḭ.
5 Ĩnḭ̃ vâ rá ṵ́'dṵ́ ãma adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãjọ ḭjọ́ ũniyambamba rĩ kí
ĩmi drḭ̃ gá lú ĩminí ãyĩkõ fẽjó yã la ku. Ĩnḭ̃ vâ rá ãri ḭjọ́ kí ngalé sĩ ãmã
rọ̃mmgbọ́ drḭ̃ zḭ̃jó (atrḭjó) íni la ku, ã'dusĩku ãma adru 'bá rọ̃mmgbọ́ gá la
ku. Ãdróŋá nḭ̃ ḭjọ́ ãmaní idélé rĩ kí rá.
6 Ãndrṵ̃ ándrá ãrútáŋá ĩmi ãni la jõku 'bá ãzí 'bã ãni la ku. Wó ãmaní
adrujó ṵ̃pḭgọŋa Kúrísĩtõ ãni rĩ sĩ, ãma ájẹ́ lẽ la ĩmi ãma tãmba cécé 'bá
ãmbõgõ lẽlépi rĩ kí áni.
7 Be la rá la ṵ́'dṵ́ ãmaní u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ, ã'dụ ĩmi cécé andre la ĩ'di
'bã anzḭ kí 'dụlé tãmbajó rĩ áni.
8 Ãmaní ĩmi lẽjó ambamba rĩ sĩ, fẽ ándrá ãma ũlũ ĩminí ḭjọ́ mgbã Ãdróŋá
drḭ̃ á'dṵ̃sĩ ku, wó ãma ándrá vâ ãyĩkõ sĩ ḭjọ́ pírí ãmaní icólé idélé rá rĩ kí
idé agá ĩmi ãzã kojó.
9 Ãmã ádṛ́ṗḭka ãzíla ãmã ámvọ́ṗḭka, ĩmi icó igálé la rá ãmaní adrujó
ĩmi abe Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá rĩ sĩ, ãnga ãzḭ ãmadrḭ sĩ ũkpó ru. Ḭjọ́ mgbã sĩ, ãnga
ándrá ãzḭ ḭ̃tṵ́ kí ḭnḭ be sĩ séndẽ ḭsṵ́jó sĩ ãko ãmaní ayúlé rĩ kí ĩgbãjó, ãfẽ sĩ
ĩminí ḭjọ́ ũrãlé ãma drḭ̃ gá ṵ́'dṵ́ ándrá ãmaní ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ mgbã rĩ ũlũjó
ĩminí 'dã sĩ ku.
10 Ĩmi ãmgbã rĩ la ḭjọ́ ãma drḭ̃ gá rĩ vû nze Ãdróŋá be ĩmi 'i jọjó la ãma
u'á ándrá ḭjọ́ pḭrḭ sĩ ĩmi 'bá ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ abe. 'Bá ãzí icó dó sĩ ãbãlé ãzíla
zḭtáŋá zḭlé ú'áŋá ãmaní u'ájó ĩmi abe ḭjọ́ pḭrḭ sĩ ãzíla ḭjọ̃ kóru rĩ sĩ.
11 Ãndá-ãndá ru ĩnḭ̃ rá ãri ándrá ĩmi tãmbalé cécé átẹ́pḭ la ĩ'di 'bã anzḭ
kí tãmbalé rĩ áni.
12 Ãma imbá ándrá ĩmi ásḭ sĩ ĩminí ũkpó fẽjó, ãzíla ãma ũŋmĩ vâ ĩmi ásḭ
sĩ ḭjọ́ idéjó ídri icólépi ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bá ãlu
ĩmi umvelépi acájó ĩ'di 'bã 'bá ru sĩ fijó Sṵ́rṵ́ ĩ'didrḭ dḭ̃zã ru 'bṵ̃ gá rĩ gá rĩ
'i.
13 Ĩminí ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ãma tḭ gâ sĩ rĩ arejó sáwã ãmaní ĩminí ĩ'di
ũlũjó rĩ sĩ rĩ sĩ, ĩmi ã'ḭ̃ ĩ'di ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ rĩ rú adru 'bá drḭ rĩ áni ku, wó
cécé ĩ'di 'bã adrulé pḭrḭ rĩ áni. 'Dĩ bãsĩ ḭjọ́ ãmaní ãwã'dĩfô fẽŋá Ãdróŋá ní
rĩ a'bejó ku rĩ 'i. Wó ḭjọ́ angálépi Ãdróŋá drḭ 'dĩ ĩ'di ãzḭ nga ĩmi 'bá Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí ídri agá kpere ãndrũ.
14 Ãmã ádṛ́ṗḭka ãzíla ãmã ámvọ́ṗḭka, ãko ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ la ãzḭ nga ĩmi
ídri agá 'dĩ rĩ icélépi rĩ ĩ'di ḭjọ́ ándrá ru idélépi 'bá Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi

rá ãngũ Yũdı́yã drı̃ agá rĩ 'ba rụ́ rĩ 'bã ru idéjó ĩmi ụrụ'bá gá ĩndĩ rĩ 'i. Ḭjọ́ ándrá ru idélépi 'dĩ ĩ'di ḭjọ́ ándrá 'bá ĩmĩ kãká ru Yẹ́sũ ã'ḭlépi ku ĩminí ũcõgõ fẽlépi cécé 'bá Yãhụ́dı̃ rú rĩ 'bã kí ándrá ũcõgõ fẽjó ĩ'bã 'bá kãká ru Yẹ́sũ ã'ḭlépi rá rĩ 'banî rĩ áni.

15 'Bá Yãhụ́dı̃ rú 'dĩ kí ándrá bãsĩ Úpí Yẹ́sũ ãzíla Ãdróṇá 'bã nãbı̨ya ãzí kí ụ'dı́lépi rĩ kî. Ĩ'di ándrá vâ 'bá Yãhụ́dı̃ rú 'dĩ kí vúṇá ándrá ãma adrolépi ãngũ pírí ãmaní sĩ ḭjọ́ ũlũjó rĩ kí agâ sĩ rá rĩ kî. Ḭjọ́ 'bá Yãhụ́dı̃ rú 'dĩ 'bã idélé 'bá Yẹ́sũ ã'ḭlépi rá 'dĩ 'ba rụ́ rĩ kí sĩ Ãdróṇá 'a ve ĩ'baní rá. 'Bá 'dĩ ã'ḭ kí ḭjọ́ 'bá ãzí ãni la ku,

16 ũ'bı̃ kí ásı̨ pírí sĩ ãma atrı̨lé ḭjọ́ ãmaní lẽlé lũlé 'bá Yãhụ́dı̃ rú ku 'dĩ 'baní, Ãdróṇá icó kí palé íngoní ru ḭjọ́ ũnzí ĩ'badrı̃ kí agá. 'Bá Yãhụ́dı̃ rú 'dĩ 'bã kí ḭjọ́ ũnzí idéjó ı̃dı̨́-ı̃dı̨ rĩ sĩ, Ãdróṇá la ĩ'baní drı̃rı̨ma fẽ ĩcẽṇâ kóru.

Ãvá Páwũlõ 'bã lẽjó 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá rĩ kí ndrejó ı̃dı̨́ rĩ

17 Ãmã ádrı̃pı̨ka ãzíla ãmã ámvọ́pı̨ka, sáwã were vúlé gá, ála mụ ãma irélé ĩmi abe ndú-ndú ụrụ'bá sĩ (ãmaní táni ḭjọ́ ũrã agá ĩmi drı̃ gá ũgũgõ) rá tí, ãlẽ tá gõlé ĩmi ndrelé ásı̨ pírí sĩ ı̃dı̨ rá.

18 Ḭjọ́ 'dĩ ándrá íni la ãlẽ ándrá tí gõlé ĩmi rụ̃lé ı̃dı́, wó ma Páwũlõ 'i, má ũ'bı̃ pâlékó wẽwẽ rú gõlé ĩmi rụ̃lé wó Sĩtánĩ uga ãma ní úmgbé.

19 Wó ĩmi 'bá ãma sĩ ásı̨ 'bãjó, vâ ãyĩkõ idéjó, ãzíla 'bá ãma fẽlépi adrujó ãfó sĩ ãzı̨ ãmadrı̨ Úpí Yẹ́sũ 'bã drı̃lẹ́ gá drụ́zı̨ ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ãgõjó rĩ sĩ kî. Ĩ'di ãndá, ĩ'di ĩmi 'i 'bá ãmaní sĩ ásı̨ 'bãjó, ãyĩkõ idéjó ãzíla ãzı̨ ngajó ãfó sĩ rĩ kî.

20 Ãndá-ãndá ru, ĩfẽ ãmaní adrujó ãfó sĩ ãzíla ãyĩkõ sĩ ĩmi ḭjọ́ sĩ.

3

1 Ãmaní icójó ḭjọ́ ãma kí adrujó ĩmi trũ ndú-ndú rĩ tajó ı̃dı̨́ ku rĩ sĩ, ãma ũrã acejó ãma sĩ á'dụ̃sĩ táwũnı̃ Ãténĩyã gá.

2 Ãpẽ Tı̨mı̃tı́yọ̃ ãmã ádrı̃pı̨ Yẹ́sũ agá ãzı̨ Ãdróṇá drı̃ ngalépi, ḭjọ́ mgbã Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drı̃ ũlũlépi 'bá 'baní rĩ tı̨ ĩmi rụ̃lé. Ãpẽ ĩ'di tı̨ ĩmi rụ̃lé mụlé ĩmi ãzã kolé ã'ḭtáṇá ĩmidrı̨ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agá rĩ 'bã adru rú sĩ ũkpó ru, ãzíla ĩmi ásı̨ imbájó sĩ ã'ḭtáṇá ĩmidrı̨ Yẹ́sũ agá rĩ a'bejó ku,

3 'bá ãzí 'bã ı̨gbẹ́ rú sĩ ĩmi ásı̨ ã'ḭtáṇá ĩmidrı̨ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agá rĩ a'bejó rá ku, drĩ kí táni ĩminí ũ'bı̃táṇá fẽ 'dĩ áni rá tí. Wó lẽ ĩnı̃ lọ́lọ́ 'dĩ ḭjọ́ Ãdróṇá ãni fẽjó la ãmaní ũ'bı̃táṇá ı̨sụ́jó 'dĩ 'bã áni 'dĩ.

4 Ĩnı̃ ḭjọ́ 'dĩ rá la ã'dusĩku ãri ándrá ĩminí ḭjọ́ 'bá kí rú ãmaní ũcõgõ fẽ rá 'dĩ i'dalé. Cécé ĩmĩ nı̃lé 'bo rĩ áni ḭjọ́ 'dĩ uja ru idélé 'dã 'bã áni.

5 Mâ ĩminí ála ũcõgõ fẽ íngoní yã rĩ nı̃jó cé rĩ sĩ, mâ vâ icójó ĩmi u'á íngoní yã rĩ nı̃jó ku rĩ tajó ı̃dı̨́ ku rĩ sĩ, ápẽ Tı̨mı̃tı́yọ̃ tı̨ mụlé ḭjọ́ ĩtu pá ã'ḭtáṇá Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agá rĩ ũkpó ru yã rĩ ndrelé. Má idé ḭjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ũrı̃ fi áma ásı̨ agá, má ũrã Sĩtánĩ 'bá 'bá kí ulélépi rĩ, ulé ãzî sĩ ĩmi ã'ḭtáṇá ĩmi ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ ã'ḭjó rĩ a'bejó rá íni. Má ũrã vâ ãzı̨ ándrá ãmaní ngalé fẽlépi la ĩminí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ ã'ḭjó rĩ la mụ adrulé ũrõdrı̨ kóru.

Ụ'dụ́kọ́tı̨ Tı̨mı̃tı̂yọ̃ 'bã ajílé angájó 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá rĩ 'badrı̨ rĩ

6 Wó Tḭ̃mḭ̃tḭyǫ̃ 'bã ãgõjó ãma rṵ́ 'dõlé angájó ĩmi rṵ̃lé rĩ sĩ, ũlũ ãmaní ḭ́jọ́ mgbã ã'ḭ́tãŋ́á ĩmidrḭ́ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ drĩ ũkpó ru, ãzíla lẽtãŋ́á ĩminí 'bá lẽjó rĩ drḭ̃ gá. Ũlũ vâ ãmaní ũrãtãŋ́á ĩmi ãni ãma drḭ̃ gá rĩ 'bã adrujó ãmbógó ru rĩ drḭ̃ gá ḭ́jọ́, ãzíla ũlũ vâ ãmaní ḭ́jọ́ ĩmi lẽjó ãma ndrejó ḭ̃dḭ́ cécé ãmã lẽjó ĩmi ndrejó ḭ̃dḭ́ rĩ drḭ̃ gá.

7 Ḭ́jọ́ Tḭ̃mḭ̃tḭyǫ̃ 'bã ũlũlé ãmaní ĩmi drḭ̃ gá rĩ sĩ, má ádrḭ́pḭ̃ka ãzíla má ãmvǫ̣pḭ̃ka, ãdrĩ táni ũcõgõ ḭsṵ́ 'bá 'badrḭ́ rá tí, Tḭ̃mḭ̃tḭyǫ̃ ũŋmĩ ãma ásḭ́ rá, ãma acá ũkpó ru ã'ḭ́tãŋ́á agá ĩmi ḭ́jọ́ sĩ.

8 Ãma dó nḭ̃jó la ĩtu pá ũkpó ru ã'ḭ́tãŋ́á ĩmi ãni ĩminí Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ́jó rĩ agá rĩ sĩ, ãma ásḭ́ dó ũkpó ru.

9 Ãma dó ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ́á ní íngõpí ãmaní ĩ'di zḭ agá ãyĩkõ ĩminí ajílé ãma ásḭ́ gá rĩ sĩ?

10 Ãma Ãdróŋ́á zḭ ḭ̃tṵ́ kí ḭ́nḭ́ be lẽ 'bã fẽ ãmaní ũkpõ sĩ ĩmi ndrejó ḭ̃dḭ́. Wó ãdrĩ dó ĩmi ndre ḭ̃dḭ́ rá yã áni, ãma dó icó ĩmi ãzã kolé sĩ ã'ḭ́tãŋ́á ĩmi ãni Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ ã'ḭ́jó rĩ 'bãjó 'bã adru rú sĩ ũkpó ru.

11 Ãma Ãdróŋ́á ãmã Átẹ̃pḭ rú ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ zḭ gẽ̃rḭ̃ nzḭ̃jó ãmaní sĩ mụjó ĩmi ndrejó ḭ̃dḭ́.

12 Ãma vâ Úpí zḭ 'bã fẽ lẽtãŋ́á ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩ̃drḭ́ŋ̃ĩ gá, ãzíla 'bá pírí kí lẽjó rĩ 'bã zo ãmbógó ru, ãzíla 'bã ḭ̃jãlã ru ḭ̃dḭ́ cécé lẽtãŋ́á ãmaní ĩmi lẽjó rĩ 'bã zojó ãmbógó ru, ãzíla ĩ'di 'bã ru ḭ̃jãlãjó ḭ̃dḭ́ rĩ áni.

13 Ãma Ãdróŋ́á zḭ 'bã fẽ ĩminí ũkpõ ĩmi ásḭ́ gá, sĩ adrujó ḭ́jọ́ ũnzî kóru Ãdróŋ́á ãmã Átẹ̃pḭ rú rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ gá ṵ́'dṵ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ 'bã ãgõjó ṵ̃nọ̃kṵ́ gá 'bá ãlá ĩ'di drḭ̃ rĩ abe rĩ sĩ.

4

Ídri ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋ́á nĩ rĩ

1 Ãmã ádrḭ́pḭ̃ka ãzíla ãmã ámvǫ̣́pḭ̃ka, ãma imbá ándrá ĩmi ṵ́'dṵ́ ãmaní adrujó ĩmi abe rĩ sĩ ĩmi ídri la Ãdróŋ́á ní ãyĩkõ fẽ íngoní yã rĩ sĩ, wó 'dĩ dó bãsĩ gẽ̃rḭ̃ ĩminí sĩ u'ájó rĩ 'i. Ãmaní táni nḭ̃jó la ĩmi idé la ú'dî'da 'dĩ 'bã áni rá tí, ãma a'ḭ́ ĩmi 'bá Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ, ãyĩkõ fẽjó Ãdróŋ́á ní ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́.

2 Ãma a'ḭ́ ĩmi ãyĩkõ fẽjó Ãdróŋ́á ní 'dĩ áni la, ã'dusĩku ĩnḭ̃ ḭ́jọ́ ándrá Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã ũkpõ la fẽjó ãmaní, ãmã imbálé ĩminí 'dĩ sĩ ãma drĩ adrujó ĩmi abe rĩ sḭ̃ rĩ kí rá.

3 Ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã lẽlé rĩ lẽ, ĩmi adru ãlá ru lẽ ĩnga ãwṵ̃ ku.

4 Ḭ́jọ́ ãmbógó rĩ, lẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã ṵ̃nḭ́ ru ụrụ'bá tãmbajó gẽ̃rḭ̃ ãlá sĩ ãrútãŋ́á ru.

5 Ĩfẽ ãvá ḭ́jọ́ ụrụ'bá drḭ̃ 'bã adru ĩmĩ úpí ru cécé 'bá Ãdróŋ́á nḭ̃lépi ku rĩ kí áni ku,

6 ãzíla lẽ 'bá ãzí 'ba iza ádrḭ́pḭ̃ 'bã ũkú drḭ̃ ku. Ãmaní ándrá lũjó la ĩminí ũkpó ru ãmaní drĩ adrujó ĩmi abe rĩ sĩ rĩ áni, Úpí Yẹ́sṵ̃ la drḭ̃rḭ̃ma fẽ 'bá pírí ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ 'baní rá.

7 Ã'dusĩku Ãdróŋ́á umve ándrá ãma sĩ ḭ́jọ́ ũnzí idéjó ku, wó ãma u'á sĩ ídri ãlá sĩ.

8 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ḭ́jọ́ ãmaní imbálé 'dĩ gã sĩ, adru gã ḭ́jọ́ 'bá 'bá ru rĩ 'bã imbálé rĩ 'i la ku, wó ĩ'di ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á 'bã jǫ̣lé rĩ gã, ã'dusĩku Ãdróŋ́á 'i ĩ'di 'bá ĩminí Úríndí Ãlá rĩ fẽlépi rĩ 'i.

9 Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ 'bã ĩmi imbájó 'bá lẽŋá sĩ nĩ rĩ sĩ, ãma icó dó ịjọ́
ãzí sĩlé ĩminí ĩlẽ ĩmĩ ádrịpịka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pịka Ãdróŋá agá 'dĩ kí íngoní
ru yã rĩ gá ku.
10 Ịjọ́ mgbã sĩ rĩ gá, ĩlẽ ĩmĩ ádrịpịka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pịka Úpí Yẹ́sũ agá
u'álépi ãngũ Mãkẽdónĩyã drị̃ agá rĩ kí rá. Wó Ãmã ádrịpịka ãzíla ãmã
ámvọ́pịka Yẹ́sũ agá 'dĩ, lẽ ĩlẽ ĩmi 'bã ndẽ 'dĩ rá.
11 Ãma a'ị vâ ĩmi 'i ásị́ pírí sĩ u'ájó gẽrĩ́ múké icólépi 'bá ãzí ní ũcõgõ
fẽlépi ku rĩ sĩ, ĩfi 'bá ãzí 'bã ịjọ́ gá ágá sĩ ku, ãzíla lẽ ĩnga ãzị́ ĩmidrị́ sĩ
ĩmi sĩ ãko ĩmi rĩ kí ịsụ́. Ụ'dụ́ ãmaní ándrá adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãma imbá
ándrá ĩmi ịjọ́ 'dĩ kí idéjó pírí,
12 'bá Úpí Yẹ́sũ ã'ĩ̃lépi ku 'dĩ 'bã ndre kí rú sĩ ĩmi u'á ụ́'dụ́ pírí íngoní yã
rĩ, kí rú sĩ ĩminí ãrútáŋá fẽ. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãtị̃ rú sĩ ĩmi 'bá ãzí 'bã ụrụ'bá
gá ku.

Páwũlõ sĩ ịjọ́ ãgõŋá Úpí Yẹ́sũ drị̃ ĩdị́ rĩ drĩ̃ gá

13 Ãmã ádrịpịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka, ãlẽ ĩnĩ̃ ã'du ịjọ́ la drụ́zị́ mụ ru
idélé 'bá ándrá ũdrãlépi Úpí Yẹ́sũ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ 'ba rụ́ nĩ yã rĩ. Ãlẽ ĩmi awá
'bá ũdrãlépi Yẹ́sũ agá 'dĩ kí cécé 'bá Yẹ́sũ ã'ĩ̃lépi ku 'dĩ 'bã kí 'bá ũdrãlépi
Yẹ́sũ agá ku 'dĩ kí awálé rĩ áni ku, ã'dusĩku 'bã kí ásị́ drĩ kí drã 'bo, icó kí
drụ́zị́ angálé ídri rú ĩdị́ ku.
14 Ãma ã'ĩ kí rá Yẹ́sũ drã ándrá rá, angá vâ ándrá ídri rú ĩdị́ rá. Ịjọ́ 'dĩ
sĩ, ãnĩ̃ rá ụ́'dụ́ drụ́zị́ Yẹ́sũ 'bã ãgõjó ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá ĩdị́ rĩ sĩ, Ãdróŋá la drụ́zị́
'bá pírí ándrá ũdrãlépi Yẹ́sũ agá, 'dĩ kí fẽ angálé amụ́lé adrulé Yẹ́sũ trũ
ãngũ ãlu gá.
15 Ịjọ́ ãmaní jọlé ĩminí 'dĩ ándrá ịjọ́ Úpí Yẹ́sũ 'bã ãmgbã rĩ 'bã jọlé ãmaní
rĩ 'i. Jọ ándrá ãma 'bá drĩ ídri rú ụ́'dụ́ Úpí Yẹ́sũ 'bã drụ́zị́ ãgõjó ĩdị́ rĩ sĩ rĩ,
icó kí drĩ̃ ụfụlé ĩ'di trũ ku ịsụ́ 'bá ándrá ũdrãlépi ĩ'di ã'ĩ̃lépi ráká 'dĩ ụfụ kí
drĩ drĩ̃ ĩ'di trũ ku rú ku.
16 Ịjọ́ mgbã sĩ ịjọ́ drụ́zị́ ru idélépi rĩ ĩ'di íni, Úpí Yẹ́sũ la drụ́zị́ asị́ 'bũ̃
gâlé rĩ sĩ vũ̃rụ́ 'dõlé, 'bá kí ĩ'di are ãzị́táŋá fẽ agá ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, kí vâ
mãlãyíkã 'bã drĩ̃lẹ́ are ịjọ́ jọ agá, ãzíla kí mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ are gũká vu
agá. 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá ándrá ũdrãlépi Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agá 'dĩ kí angá
ídri rú ĩdị́. 17 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá la ãma 'bá drĩ ídri rú 'dĩ kí atrá
ĩ'ba abe, ĩ'di ãma agụ kî trũ pírí ụrụgá ũlí agâlé drị̃ fụlé Úpí Yẹ́sũ trũ, sáwã
'dã sĩ ãma kí dó mụ acelé Úpí Yẹ́sũ trũ ãsĩ̃ŋâ kóru.
18 Lẽ ĩmi imbá ĩmi ãlu-ãlu 'bã ásị́, sĩ ru igájó ịjọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí sĩ.

5

1 Ãmã ádrịpịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka, adru dó ịjọ́ ãzí ũkpó ru la ku ãmaní
ĩminí ịjọ́ sĩjó ã'ị̃táŋá ịjọ́ lũjó ụ́'dụ́ Úpí Yẹ́sũ la rú ãgõjó ĩdị́ rĩ ã'dụtụ́ rĩ yã rĩ
drĩ̃ gá.
2 Ãjọ ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ĩnĩ̃ cé ụ́'dụ́ Úpí Yẹ́sũ 'bã rú drụ́zị́ ãgõjó ĩdị́ rĩ
ĩ'di adru rũ̃gbụ́, cécé ũ̃gụ́'bá 'bã afíjó ịnị́ sĩ ãko kí ũ̃gũ̃jó jó 'dịpị ní nĩ̃ŋâ
kóru sáwã ĩ'di 'bã ụ́'dụ́ kojó rĩ sĩ rĩ áni.
3 Ụ'dụ́ 'bá 'bã kí ịjọ́ ũrãjó ãzíla jọjó la, "Ũ̃nọ́kụ́ dó ú'dî'da ĩ̃gbẹ́ ru ãko ãzí
ũnzí la dó yụ," rĩ bãsĩ ụ́'dụ́ ĩ'bã kí ũcõgõ ãmbógó la ịsụ́jó kí ídri agá rĩ 'i.

Ũcõgõ 'dã la i'dó rũgbṹ cécé ũkú 'a trũ rĩ ngọ́tḭ ãzá 'bã ĩ'di a'dṹjó rĩ áni, wó 'bá icó kí apálé ũcõgõ ãmbógó 'dã sĩ ku.

4 Wó ĩmi ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ĩmi adru ãngũ ḭnḭ agá ku, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ṹ'dṹ drṹzḭ́ Úpí Yẹ́sṹ 'bã ãgõjó rĩ icó dó sĩ ĩmi ḭsṹlé rũgbṹ cécé ũ̃gṹ'bá 'bã jó 'dḭ́pḭ ĩrũgbũjó rĩ áni ku.

5 Ájọ ḭ́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ĩmi pírí 'bã adrujó 'bá u'álépi múké, ãzíla ḭ́jọ́ mgbã rĩ kí idélépi áyụ rĩ kí rĩ sĩ, 'dĩ bãsĩ cécé adrujó ãngũ imve agá ãzíla adrujó ĩ̃tṹ agá rĩ áni. Ãma 'bá Úpí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ, ãma adru kí 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi ãzíla u'álépi gẽ̃rḭ̃ ḭ́jọ́ ũnzí ãrĩ kí agá rĩ kí la ku, 'dĩ cécé adrujó ḭ́nḭ́ agá ãzíla adrujó 'bá ũ̃nọ́kṹ ḭ́jọ́ ũnzí trũ 'dĩ 'bã 'bá ru rĩ áni.

6 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma adru kí 'bá Úpí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi ku ṹ'dṹ gá, ã'du ḭ́jọ́ la mụ ru idélé nĩ yã rĩ nḭ̃lépi ku rĩ kí áni ku. Be la rá la ãma adru kí 'bá angálépi ṹ'dṹ gá rĩ sĩ rá adrulépi bábá Úpí Yẹ́sṹ 'bã ãgõŋ́á ḭ̃dḭ́ rĩ tẽlépi rĩ kí áni, ãzíla lẽ ãmba kí ãma tã cénĩ-cénĩ,

7 ã'dusĩku 'bá kí ṹ'dṹ ko ḭ́nḭ́ sĩ nḭ̃ kí dó ã'du ḭ́jọ́ la mụ ru idélé ĩ'ba abe nĩ yã rĩ gá ku, ãzíla kí adru 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ nḭ̃lépi la ã'du la ru idé ĩ'di ụrụ'bá gá nĩ yã ku rĩ áni.

8 Wó ãmã kí adrujó 'bá ḭ́jọ́ mgbã rĩ kí idélépi ĩ̃tṹ agá rĩ kí rĩ sĩ, lẽ ãmba kí ãma tã cénĩ-cénĩ rú. Lẽ ã'ḭ̃táŋ́á ãmadrḭ́ Úpí Yẹ́sṹ agá rĩ, ãzíla ãmã lẽtáŋ́á 'bá 'baní rĩ 'bã mba ãma tã cécé ãsĩkárĩ 'bã ru tãmbajó gọ́bẹ́rẹ́ * sĩ, ru atrịjó ã'dḭ́ gá rĩ sĩ rĩ áni. Lẽ ã'bã kí ásḭ́ Yẹ́sṹ la ãma pa rá rĩ gá rá, 'dĩ la ãma tãmba cécé kõfíyã ãsĩkárĩ 'bã sulé drḭ̃kã gá ĩ'di drḭ̃ tãmbajó rĩ áni.

9 Ḭ́jọ́ 'dĩ kí íni la Ãdróŋ́á ũpẽ ãma adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru, amṹjó ḭ́jọ́ ũnzí lịjó ãma drḭ̃ gá 'bá ĩ'di 'bã amṹjó drḭ̃rịma fẽjó ĩ'baní rĩ kí áni ku. Be la rá la fẽ ãmaní drḭ̃lẹ́ba sĩ ru pajó rá ḭ́jọ́ Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã idélé ãmaní rĩ sĩ adru drḭ̃rịma ḭsṹjó ku.

10 Úpí Yẹ́sṹ drã ãzíla angá ándrá ídri rú ãma kẽ̃jḭ́ gá ãdrĩ táni adru ídri jõku ãma ũdrã kí táni sáwã ĩ'di rú drṹzḭ́ ãgõjó ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ rá tí, ãma drṹzḭ́ mụ u'álé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá.

11 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi imbá ĩmi ásḭ́ ãzíla lẽ ĩko ĩmi ãzã ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá cénĩ-cénĩ rú, pá tujó Yẹ́sṹ agá ũkpó ru ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́ cécé ĩminí ĩmi ásḭ́ imbájó ãzíla ĩminí ĩmi ãzã kojó ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dĩ 'bã áni.

Ḭ́jọ́ Páwṹlọ̃ 'bã sĩlé ímbátáŋ́á ru ãsĩ̃jó rĩ

12 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ãma a'ḭ́ ĩmi ãrútáŋ́á fẽjó 'bá drḭ̃lẹ́ ru ãzḭ́ ngalépi ásḭ́ pírí sĩ ĩmi Úpí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá lũjó la ĩminí ĩmi idé ḭ́jọ́ ũnzí ku rĩ 'banî.

13 Ĩfẽ ĩ'baní ḭ̃nzḭ̃táŋ́á ãzíla ĩlẽ kí ásḭ́ pírí sĩ ḭ́jọ́ ĩ'bã kí idélé ĩminí rĩ kí sĩ, lẽ ĩmi u'á 'bá pírí kí abe ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ sĩ.

14 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ãma ĩmi a'ḭ́, lẽ ĩtre 'bá ũvú Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá lẽlépi ãzḭ́ ngalépi ku 'dĩ kí. Lẽ 'bã nga kí ãzḭ́, ĩmi ũ̃nmĩ 'bá ṹrḭ́ 'dĩ kí ásḭ́, ĩko 'bá ũkpõ kóru ã'ḭ̃táŋ́á agá rĩ kí ãzã, ãzíla ĩta ḭ́jọ́ 'bá pírí 'bã rĩ kí ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ sĩ.

---

* **5:8** *Gọ́bẹ́rẹ́* ĩ'di ándrá jõ ídu rĩ gá ãko 'é 'bá ãzí 'bã agbẹ́lé rĩ atrịjó rĩ 'i.

15 Lẽ ĩfẽ ĩmi ãzí ãlu la 'bã umvi ḭjọ́ ũnzí 'bá ãzí 'bã idélé ĩ'di ṵrṵ'bá gá rĩ
'bã tḭ ḭjọ́ ũnzí sĩ ku. Be la rá la, ĩmi ṹ'bḭ̃ ásḭ́ pírí sĩ 'bã Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá, ãzíla
'bá pírí kí 'dṵlé ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ.
16 Ĩmi adru ãyĩkõ sĩ ṹ'dṹ pírí sĩ.
17 Ĩzḭ Ãdróŋá 'i sáwã pírí sĩ ãndẽŋâ kóru.
18 Ĩfẽ ṹ'dṹ pírí sĩ Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô ḭjọ́ múké jõku ũnzí ru idélépi ĩmi
rṹ rĩ kí sĩ, ã'dusĩku ḭjọ́ 'dĩ kí pírí ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩmi idé kí Kúrísĩtõ
Yẹ́sṹ rṹ sĩ rĩ kí.
19 Ĩmi atrḭ Úríndí Ãdróŋá drḭ ãzḭ ngalépi ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ ku.
20 Ḭjọ́ ndẽlépi nĩ rĩ, lẽ ĩmi ide ḭjọ́ Úríndí Ãlá rĩ 'bã lũlé 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá
rĩ kí tḭ gâ sĩ rĩ kí ku.
21 Wó rá la lẽ ĩmi are ãzíla ĩco ḭjọ́ jọlé 'dã 'bã drĩdríŋĩ, sĩ ñjó la ãndá-
ãndá ru ḭjọ́ 'dã angá Úríndí Ãlá rĩ drḭ yã jõku yṵ. Kí jõ ḭjọ́ mgbã pḭrḭ la, lẽ
ĩmi ã'ḭ̃ kí.
22 Drĩ kí adru ḭjọ́ ũnzí la yã íni, lẽ ĩgã kí úmgbé.
23 Ma Ãdróŋá ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ fẽlépi 'bá ĩ'di drḭ rĩ 'banî rĩ zḭ 'bã fẽ rú ĩminí acájó
ãlá ru, 'ba atrḭ ĩmi úríndí, ãzíla ĩmi ṵrṵ'bá pírí ḭjọ́ ũnzí idéŋá gá cí, kpere
ṹ'dṹ drṹzḭ ãmã Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã ãgõŋá ḭ̃dḭ rĩ drḭ gá.
24 Ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé 'bo rĩ a'be ĩ'di idéŋâ kóru ku. Ĩ'di idé la rá ĩ'di 'bã
adrujó ã'ḭ̃táŋâ trũ rĩ sĩ.
25 Ãmã ádrḭpḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, lẽ ĩzḭ ãmaní Ãdróŋá ĩndĩ.
26 Ĩzḭ ãmaní 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí pírí cící.
27 Ãlẽ ĩlã wárágã 'dĩ 'bá pírí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'baní rá.
28 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ 'bã adru ĩmi abe.

Wárágã Páwṹlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá rĩ 'baní ḭ̃rḭ̃ rĩ

1 Ãma Páwṹlọ̃, Sílã ãzíla Tḭ̃mḭ̃tḭyọ̃ trũ ãzḭ ĩmi 'bá Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ã'ḭ̃lépi
rá Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá acálépi Ãdróŋá ãmã Átẹ́pḭ rú rĩ 'bã 'bá ru, ãzíla Úpí Yẹ́sṹ
Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ pírí cící.
2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pḭ ãzíla Úpí ãma ãni
Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ́ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Yẹ́sṹ la drṹzḭ́ ãgõ amṹ 'bá ũfẽlé ãzḭ́ ĩ'bã kí ngalé rĩ vú sĩ

3 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, lẽ ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ṹ'dṹ pírí
sĩ ĩmi ḭ́jọ́ sĩ. Ĩ'di ãmaní múké ḭ́jọ́ 'dĩ idéjó ã'dusĩku ĩmĩ ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ́ Úpí
Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ ḭ̃drḭ̃jó ãzíla lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rĩ 'bã
zojó ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ.
4 Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la ãngũ pírí ãmaní mṵjó rĩ gá, ãma ḭ́jọ́ jọ ĩmi drḭ́
gá múké, 'bá Ãdróŋá drḭ́ 'baní lũjó la 'bá drĩ kí táni ĩminí ũcõgõ fẽ gẽ̃rḭ́
ndú-ndú sĩ, fẽjó la ĩminí drḭ́ cijó ḭ́jọ́ ĩminí Úpí Yẹ́sṹ ã'ḭ̃jó rĩ sĩ rá tí. Ĩmi drĩ
ta la ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ, ãzíla ĩmĩ ã'ḭ̃táŋá ĩ'di drḭ́ gá rĩ fũ drĩ ku.
5 Ḭ́jọ́ 'dĩ kí pírí i'da la 'bá 'baní tọndọlọ ḭ́jọ́ Ãdróŋá 'bã ḭ̃lé rĩ ĩ'di pḭ̃rḭ, ãzíla
ḭ́jọ́ 'dĩ kí sĩ, Ãdróŋá la drṹzḭ́ ĩmi lã pírí 'bá sṹrṹ ĩ'didrḭ́ agá ĩ'di 'bã drḭ́ celé
nĩ rĩ kí rú. Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ ĩminí sĩ drḭ̃cijó 'dĩ.
6 Ãdróŋá 'bã ṹ'dṹ pírí sĩ ḭ́jọ́ lijó 'bá kí drḭ́ gá ídétáŋá ĩ'badrḭ́ vú sĩ rĩ sĩ,
ĩ'di vâ ũcõgõ fẽ 'bá ándrá ũcõgõ fẽlépi ĩminí rĩ 'banî.
7 Ĩ'di vâ drṹzḭ́ 'bá ũcõgõ fẽlépi ĩminí rĩ kí atrḭ ũcõgõ ĩ'bã kí fẽlé ĩminí rĩ
kí agá cí, ãzíla ĩ'di vâ kí atrḭ ũcõgõ fẽŋá ãmaní rĩ sĩ cí. Ḭ́jọ́ 'dĩ kí drṹzḭ́ ru
idé sáwã Úpí Yẹ́sṹ 'bã ru i'dajó ũlí agá ṹ'dṹ ĩ'di 'bã ãgõjó ṹnọ́kṹ gá ḭ̃dḭ́ rĩ
sĩ. Mãlãyíkã ĩ'di ãni ũkpó trũ rĩ kí adru ĩ'di trũ, ãzíla ãcí dḭ̃lépi dḭ́-dḭ́ rĩ la
kí andre ce pírí cí.
8 Ĩ'di drḭ̃rḭma fẽ 'bá Ãdróŋá 'bã ũkpõ sĩ 'bá kí drḭ́ cejó rĩ ã'ḭ̃lépi ku rĩ
'baní, 'dĩ kí 'bá ḭ́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṹ drḭ́ ã'ḭ̃lépi ku rĩ kí.
9 Úpí Yẹ́sṹ la ĩ'baní drḭ̃rḭma fẽ ãcí ukólépi ku rĩ sĩ. Ĩ'di kí dro ĩ'di mẹ́lẹ́tḭ
gá rĩ sĩ rá, icó kí filé rilé dḭ̃zã, ĩ'didrḭ́ agá ku.
10 Ḭ́jọ́ 'dĩ kí pírí ru idé sáwã Úpí Yẹ́sṹ 'bã amṹjó 'bá kí sĩ ĩ'di ḭcṹjó ḭ́jọ́ ĩ'di
'bã idélé 'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá rĩ 'banî rĩ sĩ, ãzíla 'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí drṹzḭ́
ṹsṹ-ṹsṹ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí sĩ. Ĩmi drṹzḭ́ adru 'bá Yẹ́sṹ ãni la rú, ãzíla
'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá ĩndĩ ã'dusĩku ĩmi ã'ḭ́ ándrá ḭ́jọ́ ãmaní
ndrelé ãzíla ãmaní lũlé ĩminí ĩ'di drḭ́ gá rĩ kí rá.
11 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí drṹzḭ́ adrujó 'bá Úpí Yẹ́sṹ ḭcṹlépi ṹ'dṹ ĩ'di 'bã ãgõjó
ṹnọ́kṹ gá ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá ĩndĩ rĩ sĩ, ãma ṹ'dṹ pírí sĩ Ãdróŋá zḭ
ĩminí. Ṹ'dṹ Yẹ́sṹ 'bã ãgõjó rĩ sĩ, Ãdróŋá ãmadrḭ́ gá rĩ la drṹzḭ́ ĩmi lã 'bá
mgbã ándrá u'álépi gẽ̃rḭ́ múké ĩ'di 'bã sĩ ĩmi umvejó ala gá nĩ rĩ kî rú. Ãma
vâ Ãdróŋá zḭ 'bã ko ĩmi ãzã ũkpõ sĩ ḭ́jọ́ múké ĩminí lẽlé idélé rĩ kí idéjó,
ãzíla ḭ́jọ́ pírí ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ́ Yẹ́sṹ agá rĩ 'bã fẽlé ĩmi idé kí rĩ kí idéjó.

12 Ãma Ãdróŋ́á zị́ íni la 'bá 'ba ịcṹ kí rú Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ 'bã rṹ ḭ́jọ́ ĩ'di
'bã idélé ĩminî rĩ kí sĩ, 'ba ịcṹ kí rú vâ ĩmi. Ãdróŋ́á ãma ãni, ãzíla ãmã
Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã umvi kí rú sĩ Ãdróŋ́á ãmaní zị́lé 'dĩ gẽ̃rḭ́ múké ásḭ́
ḭ̃gbẽ̃ ĩ'didrḭ́ rĩ sĩ.

2

'Bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé nĩ rĩ la ãfũ 'bá kí izalé
ịsṹ Úpí Yẹ́sṹ ãgõ ṹnọ́kṹ gá ḭ̃dḭ́ ku rú

1 Ãlẽ ú'dî'da ĩminí ḭ́jọ́ sĩlé ṹ'dṹ drṹzḭ́ Úpí ãma ãni Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã
ãgõjó ṹnọ́kṹ gá ḭ̃dḭ́ rĩ drḭ́ gá, ãzíla ḭ́jọ́ drṹzḭ́ Ãdróŋ́á la ãma atrájó ãngũ
ãlu gá drḭ́ ṹfṹjó ĩ'di trũ rĩ drḭ́ gá. Ḭ́jọ́ 'dĩ drḭ́ gá ãmã ádrḭ́pḭ́ka ãzíla ãmã
ámvọ́pḭ́ka, ãma ĩmi a'ḭ́
2 'bá ãzí 'bã ĩbãbãŋ́ã ĩmi sĩ ḭ́jọ́ 'bá 'bã kí jọ̃lé, jõku sĩlé ĩminí jọ̃jó la ṹ'dṹ
Úpí Yẹ́sṹ 'bã sĩ ãgõjó ṹnọ́kṹ drḭ́ gá ḭ̃dḭ́ rĩ acá 'bo rĩ angá ãmadrḭ́ rĩ sĩ ku.
3 Lẽ ĩfẽ 'bá ãzí 'ba ulé ĩmi gẽ̃rḭ́ ãzí sĩ fẽjó la ĩminí ḭ́jọ́ ũrãjó ĩmi ásḭ́ gá jọ̃jó
la ḭ́jọ́ 'dĩ ãndá rĩ gá ku, ã'dusĩku ịsṹ Úpí Yẹ́sṹ ãgõ drĩ ṹnọ́kṹ gá ḭ̃dḭ́ ku, sáwã
ãzí la adru cí, 'bá ũ'bí 'bã kí fũjó Ãdróŋ́á rṹ rĩ sĩ ãmvé ĩ'di gãjó úmgbé la.
Ḭ́jọ́ 'dã drĩ dó ru idé 'bo, 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé nĩ rĩ la drṹzḭ́ ãfũ nĩ. Ĩ'di 'bá
drḭ́ kolépi mụlépi ãcí ukólépi ku rĩ gá la.
4 Ĩ'di drṹzḭ́ ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á drḭ́ gá rĩ gã úmgbé, ãzíla ãko pírí 'bá 'bã kí umvelé
Ãdróŋ́á ru ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃ rĩ drḭ́ gá, ĩ'di vâ ru 'bã índẽ Ãdróŋ́â ũkpõ sĩ rá. Ḭ́jọ́
'dĩ la fẽ ĩ'di ri jó Ãdróŋ́á drḭ́ agá vṹrṹ 'bá kí uléjó ru 'bãjó ĩ'baní 'i Ãdróŋ́á
'i.
5 Ĩ'di ãndá, ĩmi icó vâ ḭ́jọ́ 'dĩ igálé rá, sáwã ándrá mâ amṹjó ĩmi abe rĩ
sĩ, álũ ándrá ĩminí ḭ́jọ́ 'dĩ rá.
6 Wó ĩnḭ̃ ã'du la 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ atrị amṹŋ́á gá kpere sáwã Ãdróŋ́á
'bã lẽlé rĩ gá nĩ yã rĩ gá rá.
7 Sĩtánĩ la ú'dî'da íni 'bá kí ulé ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dĩ, kí drḭ́ ịcḭ́jó sĩ Ãdróŋ́á
gãjó úmgbé. Wó 'bá ãzí Ãdróŋ́á ãni la cí ĩ'di 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé 'bá kí
ụtrḭ́lépi ḭ́jọ́ Ãdróŋ́á drḭ́ rĩ gãjó úmgbé rĩ atrị 'bá kí ụtrḭ́ŋ́á gá cí, ãzíla ĩ'di
vâ mụ kí atrịŋ́â trũ drḭ̃lẹ́ gá drḭ̃lẹ́ gá kpere Ãdróŋ́á 'bã drṹzḭ́ ĩ'di nze agá
ãngũ 'dã agá 'dãá rĩ sĩ rá.
8 Ãdróŋ́á 'bã ĩ'di anzéjó 'bo rĩ 'bã ũngúkú gá, 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ la
dó ãfũ. Wó ṹ'dṹ Úpí Yẹ́sṹ 'bã ãgõjó rĩ sĩ, ĩ'di 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ andi
ãvẽ̃vḭ̃ Ĩ'di tị gá rĩ sĩ, ãzíla Ĩ'di vâ 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ andi dḭ̃zã Ĩ'di 'bã
ãgõjó rĩ drḭ́ sĩ.
9 Ṹ'dṹ 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ 'bã amṹjó 'bo rĩ sĩ, ĩ'di amṹ ũkpõ Sĩtánĩ
drḭ́ gá rĩ sĩ. Ĩ'di sĩ tálí ĩnzõ rú wẽwẽ rú kí idé, ãzíla ĩ'di ãko ṹsṹtáŋ́á ru
fẽlépi la 'bá kí sĩ icójó ũrãjó la ḭ́jọ́ 'dĩ kí Ãdróŋ́á la kí idé nĩ rĩ kí idé.
10 Ĩ'di vâ gẽ̃rḭ́ ndú-ndú pírí ũnzí 'dĩ kí ayú 'bá drḭ́ kolépi sĩ mụjó ãcí
ukólépi ku rĩ gá rĩ kí uléjó, ã'dusĩku ĩ'ba kí ḭ́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ́
kí tá sĩ ru pa rá rĩ lẽjó ku rĩ sĩ, ála kí ivé ãcí sĩ rá.
11 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á la drṹzḭ́ ũkpõ ḭ́jọ́ ũnzí drḭ́ a'be kí uléjó 'bã ã'ḭ́ kí rú
sĩ ḭ́jọ́ ĩnzõ rú 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ 'bã jọ̃lé rĩ kí.

12 Ãdróŋá la drụ́zḭ ḭjọ́ lḭ kí drḭ̃ gá ĩ'baní ḭjọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ gá
rĩ ã'ḭjó ku, ãzíla ĩ'bã kí gẹ̃rḭ̃ ĩ'ba ãni ḭjọ́ ũnzí ãrĩ kí lẽjó áyụ rĩ sĩ.

'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭlépi rá 'dĩ 'bã tu kí pá ũkpó ru

13 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka Yẹ́sṵ̃ agá ĩ'di ã'ḭlépi rá 'dĩ, lẽ ụ́'dụ́
pírí sĩ ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ĩmi ḭjọ́ sĩ, Ãdróŋá lẽ ĩmi rá, ãzíla ũpẽ ĩmi
'bá drḭdrḭ̃ ĩ'di 'bã palé rá rĩ kí rú. Ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drḭ̃ fẽ ĩminí ḭjọ́ mgbã
rĩ ã'ḭlé, ãzíla lẽ ĩfẽ ĩmi ásḭ Ãdróŋâ drḭ̃ gá.
14 Ãdróŋá umve ĩmi gẹ̃rḭ̃ ḭjọ́ mgbã ándrá ãmaní ũlũlé ĩminí rĩ sĩ. Umve
ándrá ĩmi ĩminí dḭzã fẽjó cécé ĩ'di 'bã ándrá dḭzã fẽjó Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ ní rĩ áni.
15 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka Yẹ́sṵ̃ agá 'dĩ, ĩtu pá ũkpó
ru ãzíla ĩrụ ḭjọ́ ándrá ãmaní imbálé ĩminí tḭ sĩ, ãzíla sĩlé wárágã sĩ 'dĩ kí
tã mgbemgbe.
16 Ãdróŋá ãmã Átẹ́pḭ 'i, ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ, ãma lẽlépi, ãzíla
ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'didrḭ sĩ ãmaní ásḭ imbáŋá ukólépi ku rĩ fẽlépi ásḭ 'bãŋá ũkpó rĩ
be rĩ,
17 'bã imbá ĩmi ásḭ, ãzíla 'bã ũŋmĩ ĩmi ásḭ ḭjọ́ múké rĩ kí jǫ̣jó, ãzíla idéjó
ụ́'dụ́ pírí sĩ.

3

'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭlépi rá rĩ kí a'ḭjó Ãdróŋá zijó rĩ

1 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ĩzḭ ãmaní Ãdróŋá ḭjọ́ mgbã Úpí
Yẹ́sṵ̃ drḭ gá rĩ ûlũ ĩ'di, 'bã iré sĩ ru ãngũ pírí gá, ãzíla 'bá 'bã a'ḭ kí ĩ'di
ḭ̃nzḭ̃táŋá sĩ cécé ándrá ĩminí a'ḭlé rĩ áni.
2 Ĩzḭ vâ ãmaní Ãdróŋá 'ba apá rú sĩ ãma 'bá ũnzí rĩ kí drḭ gá rĩ sĩ, 'bã idé
kí sĩ ãma ũnzí ku, ã'dusĩku adru 'bá pírí ã'ḭ kí ḭjọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṵ̃ drḭ rá la
ku.
3 Wó Úpí Yẹ́sṵ̃ la ụ́'dụ́ pírí sĩ ḭjọ́ ĩ'di 'bã jǫ̣lé 'bo rĩ idé rá, ĩ'di ĩmi 'bã
adrujó ã'ḭtáŋá agá ũkpó ru, ãzíla ĩ'di ĩmi tãmba 'bá ũnzí Sĩtánĩ 'bã tḭ ãpẽlé
ĩmi fẽjó u'dejó ḭjọ́ ũnzí agá rĩ sĩ rĩ drḭ gá rá.
4 Ã'bã ásḭ Úpî ḭjọ́ sĩ ĩmi drḭ gá rá, ãma ã'ḭ rá ĩmi ḭjọ́ ándrá ãmaní lũlé
ãzíla sĩlé ĩminí rĩ kí idé 'dĩ, ãzíla ĩmi vâ mụ kí idéŋâ trũ drḭ̃lẹ́ gá drḭ̃lẹ́ gá.
5 Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã i'da ĩmi ásḭ gá Ãdróŋá lẽ ĩmi íngõpí yã rĩ, ãzíla 'bã i'da
ĩminí ĩmi ũcõgõ 'bá 'bã kí fẽlé ĩminí rĩ ta íngoní yã rĩ, cécé ándrá Kúrísĩtõ
'bã talé rĩ áni.

Páwṵ̃lõ 'bã 'bá ũvú rĩ kí trejó ũvũ sĩ rĩ

6 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka Yẹ́sṵ̃ agá 'dĩ, ũkpõ Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ
drḭ ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ, ãfẽ ĩminí ãzḭtáŋá lẽ ĩmi icí ĩmi 'bá ãzí Yẹ́sṵ̃
ã'ḭlépi rá wó ũvú ãzḭ ngalépi ku, vâ ḭjọ́ ándrá ãmã imbálé ĩminí 'bo rĩ kí
vú ũbĩlépi ku 'dĩ kí abe ku.
7 Ĩmi ãmgbã rĩ nḭ̃ vâ lọ́lọ́, lẽ ĩmi idé ḭjọ́ kí cécé ándrá ãmaní idélé rĩ áni.
Ụ́'dụ́ ãmã ándrá adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãma adru ándrá ũvú ku.
8 Ãna ándrá 'bá ãzí 'bã ãkónã ãzḭ la ngaŋâ kóru ku la ku. Be la rá la
ãnga ándrá ãzḭ ḭ̃tụ́ kí ḭ́nḭ be, ãfẽ ándrá sĩ 'bá ãzí ní ũcõgõ ku.

9 Ãnga ándrá ãzḭ ũkpó ru ãmadrḭ sĩ íni la adru ãmã ũkpõ ándrá ĩmi
a'ḭjó ãmaní íná fẽjó yụ la ku, wó ãlẽ ándrá ĩminí ícétáŋ́á múké rĩ a'belé
vú bĩ̃lé.
10 Ãmã ándrá vâ adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãjọ ándrá ĩminí, “Lẽ 'bá ũvú ãzḭ
ngalépi ku rĩ, úfẽ ĩ'diní íná nalé ku.”
11 Wó ãmaní ḭjọ́ 'dĩ jọ agá 'dĩ 'bã áni rá tí, ãma are 'bá ãzí kí ĩmi agá 'dĩ
kí ũvú nga kí ãzḭ ku, rá la kí mụ 'bá kí drḭ̃ ịcḭ trũ ãzḭ ĩ'bã ãrĩ kí tḭ gá.
12 Ũkpõ Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ, ãfẽ 'bá 'dĩ 'baní
ãzḭ́táŋ́á 'ba i'dó kí ãzḭ ngalé kí drḭ sĩ kí sĩ ãkónã ĩ'bã kí nalé sĩ adrujó ídri
rĩ kí ịsṵ́.
13 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka ãzí 'dĩ, ájọ ĩminí lẽ ĩmi ãndẽ ãzḭ
múké rĩ ngaŋ́á sĩ ku.
14 Lẽ ĩnḭ̃ 'bá ḭjọ́ ãmã sĩlé wárágã 'dĩ agá rĩ kí gãlépi úmgbé rĩ kí cé (lọ́lọ́).
Ĩmi icí ĩmi ĩ'ba abe ãluŋ́á la ku, drḭ̃nzá 'bã rụ rú sĩ kí, 'ba uja kí rú sĩ ru
ídri múké benĩ.
15 Ĩ'dụ kí mẹ́rọ́ ru ku wó rá la ĩjọ ĩ'baní ḭjọ́ kí trejó ádrḭ́pḭ rú.

Páwṵ̃lọ̃ zḭ Ãdróŋ́á ãzíla fẽ zḭtáŋ́á 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇ́ḳ̃ gá rĩ 'banî

16 Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã fẽ ĩminí ásḭ ĩ̃gbẹ̃, ãzíla 'bã mba ĩmi tã ṵ́'dṵ́ pírí.
17 Ma Páwṵ̃lọ̃ 'i, ásĩ ĩminí ḭjọ́ 'dĩ kí zḭtáŋ́á ĩmi zḭjó cící rĩ abe áma ãmgbã
rĩ 'bã drḭ sĩ. Ma wárágã pírí mání sĩlé ma 'i rĩ kí de drḭ ṭ̃ḭ́ŋ́á 'dĩ sĩ 'bá pírí
kí sĩ nḭ̃ la wárágã 'dã angá má drḭ.
18 Lẽtáŋ́á uyaŋ́â kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bã adru ĩmi pírí
abe.

Wárágã Páwụ̃lọ̃ 'bã sĩlé Tị̃mị̃tị̃yọ̃ ní drị̃drị̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma 'i Páwụ̃lọ̃ ũ̃pị̃gọ̃ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drị̃ rĩ drĩ́, 'bá
pẽlé ãzị̃táŋá Ãdróŋá 'bá Palépi rĩ drị̃ sĩ, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ 'Bá ãma Palépi
ãmaní sĩ ásị̃ tị̃jó rĩ 'i.
2 Ásĩ ĩ'di mâ ngọ̃pị̃ ã'ị̃táŋá agá mgbã Tị̃mị̃tị̃yọ̃ nî: má a'ị́ Ãdróŋá ãmã
Átẹ̃pị̃ ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ Úpí ãmadrị̃ 'bã fẽ míní lẽtáŋá uyaŋâ kóru, ásị̃
ĩ̃gbẹ̃ ími ãzã 'bã agájó ĩ'diní rĩ 'i.

Ĩmi adru mĩfị̃ trũ imba'ba ĩnzõ rú ãzị̃táŋá Mṹsã drị̃ imbálépi rĩ kí sĩ

3 Mâ ándrá lẽjó mụjó Mãkẽdónĩyã gá rĩ sĩ, má azĩ ándrá mí adru jõ Ẽfésõ
gá 'dâ, mi sĩ 'bá ãzí lã'bĩ ĩnzõ rú 'dĩ kí imbálépi rĩ kí igá.
4 'Bã 'bã kí ásĩ ĩ́jṍ ãzí ífí kóru 'dĩ kí drị̃ gá, ãwí nzeŋá sĩ á'bị̃ ũlãjó ãzo rú
'dĩ kí drị̃ gá ku. Ĩ́jṍ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí fẽ 'bá 'baní ãgátã gajó alị ĩ́jṍ Ãdróŋá
drị̃ rĩ tãmbajó ã'ị̃táŋá sĩ rĩ rá, mání sĩ ĩ́jṍ la i'dajó 'dĩ.
5 Ãzị̃táŋá 'dĩ 'bã ásị̃sị̃ŋá ãmbógó rĩ ĩ'di, lẽtáŋá angálépi ásị̃ ãlá agá, ãzíla
ũrãtáŋá kpị la agá ã'ị̃táŋá mgbã rĩ sĩ rĩ.
6 'Bá ãzí rĩ a'be kí ĩ́jṍ mgbã 'dĩ rá, uja kí ru ĩ́jṍ jọlé ífí kóru rĩ kí agá.
7 'Bá 'dĩ lẽ kí adrulé imba'ba ãzị̃táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ kî rú, wó
nị̃ kí ĩ́jṍ ĩ'bã kí jọlé rĩ ku, jõku ĩ́jṍ ĩ'bã kí ã'ị̃lé mgbã rĩ ku.
8 Ãnị̃ rá údrĩ ãzị̃táŋá ayú gẽrị̃ pị́rị sĩ ĩ'di múké.
9 Ãnị̃ rá ú'bã ãzị̃táŋá 'bá mũkẽ idélépi rĩ 'baní ku, be la rá la 'bá ãzị̃táŋá
ũnũlépi, 'bá Ãdróŋá gãlépi úmgbé, 'bá ũnzí, 'bá 'bá kí ụ'dị̃lépi, átẹ̃pị̃ kí
ụ'dị̃lépi andre trũ, ãzíla 'bá u'álépi ũnzĩkãnã sĩ rĩ 'banî.
10 Ú'bã ãzị̃táŋá 'bá ãwú'bá ru, ágṍbị̃ ru lalépi ágṍbị̃ ãzí sĩ, 'bá 'bá kí
ĩ̃tũndãlépi 'bá ãzí 'baní, 'bá ĩnzó'bá ru, ãzíla 'bá ímbátáŋá pị́rị rĩ usalépi
rĩ 'baní.
11 Ĩ́jṍ mgbã dĩ̃zã rú fẽlé mádrị̃ ũlũlé rĩ angá Ãdróŋá dĩ̃zã rú ãzíla ịcụ́lé
ịcụ̃ rĩ drị̃.

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá 'bã fẽlé Páwụ̃lọ̃ ní rĩ

12 Áfẽ ãwã'dĩ̃fô Úpí ãmadrị̃ Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ ní. Fẽ mání ũkpõ ãzị̃ mádrị̃
ngajó, ã'dusĩku pẽ ma 'bã ásị̃ áma drị̃ gá rá.
13 Ári ándrá ĩ́jṍ ujṍlé ũnzí ú'dáŋâ trũ ụrụ'bá la gá, áma ásị̃ ándrá ũnzí.
Wó ásị̃ la ndrĩ mání rá ã'dusĩku ánị̃ ándrá ĩ́jṍ mâ idélé rĩ kí ku, ãzíla á'bã
ándrá ã'ị̃táŋá drị̃ la gá ku.
14 Úpí ãmadrị̃ rĩ ũsũ lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ mâ drị̃ gá ĩyõ rú, wi sụ̃sṹ
ã'ị̃táŋá mádrị̃ drị̃ gá, lẽ dó sĩ ma 'bá ĩ'di ãni la rú Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá.
15 Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ amụ́ ũ̃nṍkụ́ gá 'bá ũnzí kí palé. Ĩ́jṍ ru jọlépi 'dĩ ĩ́jṍ mgbã
la lẽ 'bá pírí 'bã ã'ị̃ kí ĩ'di rá. Ma dó ala gá 'dâ 'bá ĩ́jṍ izalépi ũnzi ãndânĩ
rĩ 'i!

16 Mâ dó adrujó 'bá izalépi ãndânĩ rĩ sĩ, Ãdróŋá ásị ndrĩ dó mání, ãzíla
fẽ ma adrujó ícétáŋá ru ásị teŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ drị ukólépi ku rĩ i'dajó, 'bá
ĩ'di ã'ĩlépi rá rĩ 'ba ịsụ́ kí sĩ ídri ukólépi ku rĩ ĩ'di sĩ.
17 Ãrútáŋá ãzíla ĩ̃nzĩ̃táŋá 'bã adru Ãdróŋá ní jã 'dâ, Úpí ãma ãni ídri
ukólépi ku rĩ agá, drãlépi ku, ndrelé mịfị sĩ ku, ĩ'di Ãdróŋá ru nĩ á'dụ̃sĩ.
Ámĩnã.
18 Mâ ngọ́pị Tịmĩtịyõ, 'dĩ kí ịjọ́ mâ azịlé míní rĩ kí, ịjọ́ ándrá ru jọlépi ídu
nábĩ̃ tị sĩ ími ịjọ́ sĩ rĩ drĩ̃ gá. Ĩjọ́ 'dĩ 'bã fẽ míní ásị ũkpó sĩ ã'dị́ Úpí drĩ̃ kí
'dịjó ãlá ru.
19 Mí ĩbĩ mi ã'ĩtáŋá mî Yẹ́sṹ ã'ĩjó rĩ agá, ími úŋmĩ 'bã adru ũrãtáŋá múké
sĩ. 'Bá ãzí rĩ gã kí ịjọ́ mgbã rĩ ã'ĩlé úmgbé ã'ĩtáŋá ĩ'badrĩ̃ ãrĩ̃ kí mẹ́lĩ̃ 'bã
ãrĩ̃lé ĩ̃yị agá írã sĩ rĩ áni.
20 Hãyĩménã kí Ãlẽkĩzéndã be ĩ̃rĩ̃ trá ícétáŋá la rú. Áfẽ dó kí Sĩtánĩ drị
'bã ũ̃nĩ̃ kí ịjọ́ sĩ Ãdróŋá u'dájó ku.

2

Ímbátáŋá Ãdróŋá rujó rĩ

1 Má a'ị mi drĩ̃drĩ̃ la Ãdróŋá ã'ĩjó 'bá pírí 'banî, 'bã wi sṹsụ́ 'bá pírí 'baní,
ífẽ vâ ãwã'dĩ̃fô Ãdróŋá ní 'bá kí sĩ pírí.
2 Mí ã'ị Ãdróŋá ũpi 'bání, ãzíla 'bá ãmbogo ũkpõ trũ 'dĩ 'baní ála dó sĩ
u'á dríŋá ídri múké sĩ, ásị ĩ̃gbẹ́ sĩ ãmaní Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃ agá ãzíla ĩ'di rụ agá.
3 Ãrútáŋá 'dĩ áni rĩ ĩ'di múké, ãzíla ĩ'di ãyĩ̃kõ fẽ Ãdróŋá ãma Palépi rĩ
nî.
4 Ãdróŋá lẽ 'bá pírí 'bã pa kí ru rá, ãzíla 'bã nị kí ịjọ́ mgbã pịrị rĩ 'i.
5 Ãdróŋá 'bãngá lú ãlu, ãzíla lé'di 'bá icílépi Ãdróŋá be rĩ lú ãlu, 'dĩ
Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ 'i,
6 fẽ ru ídri mgbã rĩ ãma unzejó pírí. Ãdróŋá i'da ịjọ́ 'dĩ ãngũ drĩ̃ gá 'dâ
'bá pírí ní sáwã múké rĩ gá.
7 Má alị ĩnzõ ku ma ịjọ́ mgbã jọ Ãdróŋá pẽ ma ũ̃pịgọ́ŋá ru, ãzíla 'bá ịjọ́
ũlũlépi rĩ rú ịjọ́ 'dĩ ũlũlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ 'baní kí imbájó ã'ĩtáŋá agá
ãzíla ịjọ́ mgbã rĩ sĩ.
8 Álẽ 'bá pírí ãngũ pírí agá ĩ'baní Ãdróŋá ã'ị agá, 'bã inga kí drị ãlá 'dĩ
kí ụrụgâlé ru ũmbã ãzíla ãgátã kóru.
9 Álẽ vâ ũkú 'bã sṹ kí ru ãlá ru bõngó múké la kí sĩ. 'Bã sṹ kí ru bõngó
ãjẽ́ rú ãzíla drĩ̃'bị cãŋá nzírí-nzírí ãfó ru, ŋálíká gólũdĩ rú ãjẽ́ rú 'dĩ kí agá
ku,
10 wó rá la ịjọ́ idélé múké rĩ sĩ, icólépi ũkú ã'ĩtáŋá ĩ'badrĩ̃ kí sĩ Ãdróŋá
ĩ̃nzĩ̃jó rĩ i'dajó.
11 Ũkú 'bã are kí ịjọ́ ãzíla 'bã ũ̃nĩ̃ kí ịjọ́ kírí-kírí ru 'bã adru kí dríŋá.
12 Lẽ ũkú 'ba imbá kí ãgọbị kí ku, 'bã adru kí ãmbógó ru kí drĩ̃lẹ́ gá ku,
'ba are kí ịjọ́ kírí-kírí ru.
13 Ú'bã ándrá Ádãmũ drĩ̃drĩ̃, vúlé la gá Ị̃vã 'i.
14 Úlé ándrá Ádãmũ ku, rá la ũkû Ị̃vã 'i kpere ĩ'diní a'dé agá ịjọ́ ũnzí agá.
15 Wó ũkú kí ru pa rá la ngọ́tị tĩ̃ŋá sĩ, drĩ kí pá tu ã'ĩtáŋá sĩ, lẽtáŋá, ásị
ãlá ãzíla ásị ĩ̃gbẹ́ agá jã 'dâ rĩ agá rĩ gá.

3

'Bá kãṇísã drĩlẹ́ ru 'dĩ kí

1 Ị́jọ́ jǫ̣lé 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la, 'bá drĩ ru ásị́ 'bã adrujó kãṇísã 'bã drĩlẹ́ ru,
ĩ'di ãzị́ ãrútáŋ́á ru ũniyambamba la.
2 'Bá kãṇísã 'bã drĩlẹ́ ru rĩ 'bã adru ị́jọ̃ kóru, ị́jọ́ 'bã ndẽlé ku, ũkú trũ
ãlu, ásị́ ĩ̃gbẹ́, ru tãmbalépi, ũndũwã rú, 'bá 'baní rų̣lé rũrũ la. 'Ba a'ị́ vâ
ãmụ́ kí ĩ'didrḭkogá ãyĩkõ sĩ ãzíla 'ba imbá vâ 'bá kí ĩndĩ.
3 'Bã ĩmẽrã íwá sĩ ku, 'bã co ãcóŋ́á ku, 'bá adru ũmbã kóru. 'Bã adru
'bá ásị́ ĩ̃gbẹ́ la, 'bá ũmbã lẽlépi ku la, vâ 'bá séndẽ lẽlépi ambamba ku la.
4 'Bã adru 'bá lḭcọ́ ĩ'didrḭ̃ drḭ̃ celépi múké la, anzị 'bã kí tị arelé vâ rų̣lé
rũrũ la.
5 'Bá drĩ dó nḭ̃ lḭcọ́ ĩ'didrḭ̃ drḭ̃ ce sĩ ku, ĩ'di dó kãṇísã Ãdróŋ́á drḭ̃ tãmba
íngoní ru?
6 'Bá drĩlẹ́ ru rĩ 'bã adru 'bá ã'ḭ̃táŋ́á agá ú'dí la ku, ã'dusĩku ĩ'di mụ acálé
ãfó ru ĩ'di pẽjó drĩlẹ́ ru mbẽlẽ rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di a'dé ị́jọ́ lịŋ́á drḭ̃ gá cécé Sĩtánĩ
drḭ̃ áni.
7 'Bã adru 'bá 'bá ã'ḭ̃táŋ́á agá ku rĩ 'bã kí ị́jọ́ jǫ̣jó drḭ̃ la gá múké íni la,
'ba a'dé rú sĩ ímbá Sĩtánĩ drḭ̃ agâ sĩ ĩ'diní drḭ̃nzá ịsụ́jó ku.
8 Gẹ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ, dḭ́kõ̃nḭ̃ 'bã adru 'bá rulé rũrũ ãzíla 'bá ị́jọ́ kpị jǫ̣lépi la.
'Bã adru kí 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ ku, ãzíla rõ̃mmgbọ́ ru séndẽ sĩ ku la.
9 'Bã adru kí 'bá ásị́ 'bãlépi ị́jọ́ ã'ḭ̃táŋ́á ãni i'dalé ĩ'baní rĩ tãmbalépi
ásị́sḭ́ŋ́á ãlá sĩ rĩ rú.
10 'Bã adru kí 'bá ũ'bḭ̃lé icólépi rá ị́jọ̃ kóru la kî. 'Bá ãzí drĩ ị́jọ́ ají kí
ų̣rụ'bá gá ũnzí ku, icó kí dó ãzị́ drḭ̃lẹ́ drḭ̃ ngalé rá.
11 Ũkú drḭ̃lẹ́ ru rĩ 'bã adru kí 'bá ãrútáŋ́â trũ la, 'bã ndro kí 'bá ãzí kí, kí
rụ́ jǫ̣jó ũnzí ku. 'Bã adru kí 'bá ru tãmbalépi ã'ḭ̃táŋ́á sĩ ị́jọ́ pírí ĩ'baní idélé
rĩ kí agá la.
12 'Bá drḭ̃lẹ́ ru kãṇísã ãzã kolépi rĩ 'bã adru ũkú trũ ãlu, ãzíla 'bã ce 'bá
ĩ'didrḭkogá rĩ kí drḭ̃ anzị ĩ'didrḭ̃ kí abe múké-múké.
13 Wó 'bá ãzị́ ãzã kolépi drḭ̃lẹ́ ru múké rĩ ála ĩ'di ũfẽ ĩ̃nzḭ̃táŋ́á sĩ, ãzíla ásị́
'bãŋ́á ĩ'didrḭ ã'ḭ̃táŋ́á Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drḭ̃ gá rĩ la zozõ.

Ị́jọ́ ífí mgbã ã'ḭ̃táŋ́á ãmadrḭ̃ drḭ̃ rĩ

14 Ásĩ ị́jọ́ 'dĩ kí míní ú'dî'da íni la táni mání ásị́ 'bã agá cajó mí rų̣lé mbẽlẽ
rú tí,
15 ádrĩ sĩ ĩcẽ were rú rá, mi sĩ ị́jọ́ 'bá (ã'ḭ̃táŋ́á agá rĩ) kí u'á jó Ãdróŋ́á drḭ̃
agá gbíyã íngõ sĩ yã rĩ nḭ̃ cé. Kãṇísã 'dĩ Ãdróŋ́á ídri rĩ drḭ̃ gá rĩ, ĩ'di ị́dḭ́ŋ́á
ágófe rú ị́jọ́ mgbã rĩ 'bã sĩ pa tujó rĩ 'i.
16 'Bá ãzí icó ãgátã galé ị́jọ́ zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ ãmbógó 'dĩ sĩ ku,
Yẹ́sụ̃ i'dá ándrá ų̣rụ'bá gá rá,
î'da ĩ'di 'bá ãlá ru la Úríndí sĩ,
mãlãyíkã ndre kí vâ ĩ'di rá.
Úlũ vâ ị́jọ́ ĩ'didrḭ̃ mmgbọ rú sụ́rụ́ pírí 'baní rá,
'bá ã'ḭ̃ kí ị́jọ́ ĩ'didrḭ̃ ãngũ drḭ̃ gá 'dâ rá,
ú'dụ dó ĩ'di ũpĩ nalé Ãdróŋ́á be 'bụ̃ gá.

4

'Bá kí drụ́zḭ̃ ã'ḭ̃táŋ́á a'be rá

1 Úríndí Ãlá rĩ lũ dó ãmaní ú'dî'da tọndọlọ 'bo, ụ́'dụ́ ãsį̃ńá gâlé ru rĩ gá,
'bá kí ã'ḭtáŋ́á a'be rá. Kí úríndí ũnzí 'bã ímbátáŋ́á are ĩnzõ ĩ'baní kí uléjó
rĩ abe.
2 Ímbátáŋ́á 'dĩ kí ĩnzõ rú ãzíla mũlũmbẽ rú. Kí ru 'bã 'bá Ãdróŋ́á ãni la
rú, wó íni 'dĩ ũrãtáŋ́á ĩ'badrḭ Ãdróŋ́á drḭ gá rĩ drã rá.
3 Kí jọ la îgbã ũkú ãzíla, ãkónã Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé ãzí rĩ kí 'bá ã'ḭtáŋ́â trũ
ḭjọ́ mgbã nḭ̃lépi cé rĩ 'bã na kí kí ku.
4 Wó ãko pírí Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé 'dĩ kí múké, lẽ ãgã kí ãzí ku. Ãma ã'ḭ kí
nalé la ãyĩkõ sĩ, ãmaní Ãdróŋ́á ní ãwã'dĩfô fẽ agá ãma ásḭ gá,
5 ã'dusĩku ãnḭ rá ḭjọ́ Ãdróŋ́á drḭ 'bã ĩ'di ãlá ru ãzíla Ãdróŋ́á ã'ḭ́ŋ́á sĩ.

'Bá kãnį̰sã drḭ celépi múké rĩ

6 Ídrĩ ḭjọ́ 'dĩ vú nze mí ádrḭ́pḭka 'baní mí ámvọ́pḭka abe, mi íni la ãzḭ
míní adrujó Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ 'bã ụ̃pḭ́gọ́ŋ́á ru ãlá rĩ nga, mi 'bá izólé ḭjọ́ mgbã
ã'ḭtáŋ́á drḭ 'bã ímbátáŋ́á vú ũbĩlépi rĩ 'i.
7 Mí iza sáwã ãgátã gajó ḭjọ́ Ãdróŋ́á drḭ sĩ ku, ãzíla ḭjọ́ ũnzí ũkú delépi
rá 'dĩ 'bã kí ujọ́lé rĩ agá ku. Mí ímbá mi ũkpó ru úríndí agá ádrízã Ãdróŋ́á
rujó rĩ sĩ.
8 Ụrụ'bá imbájó ũkpó ru rĩ ĩ'di ụ̃rọ̃drḭ ru rá, wó ru imbájó ũkpó ru úríndí
sĩ Ãdróŋ́á ḭ̃nzḭ̃jó rĩ ĩ'di ụ̃rọ̃drḭ ru ḭjọ́ pírí agá, ḭjọ́ azḭlé ídri ú'dî'da rĩ agá
ídri rú amụ́lépi ĩndõ rĩ agá rĩ 'bã ũyá ũfẽjó.
9 Ḭjọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ḭjọ́ mgbã la, ãzíla lẽ 'bá pírí 'bã ã'ḭ kí ásḭ pírí sĩ.
10 Ãma ãma ĩcãndĩ ãzḭ ngalé ũkpõ sĩ ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní ãma ásḭ 'bãjó ḭ̃dụ́
ru Ãdróŋ́á ídri rĩ drḭ gá ambamba 'Bá 'bá pírí ã'ḭtáŋ́â trũ rĩ kí upalépi rĩ
drḭ gá.
11 Mí imbá ḭjọ́ 'dĩ, mí azḭ vâ ĩ'di ãzḭ́táŋ́á ru ĩndĩ.
12 'Bá ãzí 'bã avá rú sĩ mî adrujó kãrḭ́lẹ̃ ru rĩ sĩ ku, mí adru 'bá ã'ḭlépi rá
'dĩ 'baní ícétáŋ́á ru ḭjọ́ jọŋ́á sĩ, lẽtáŋ́á sĩ, ã'ḭtáŋ́á sĩ, ásḭ ãlá sĩ, ãzíla ádrízã
ãlá sĩ.
13 Má amụ́ drĩ ku rú, í'bã ími ásḭ bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drḭ lãjó, ũlũjó la, ãzíla
'bá kí imbájó ĩndĩ.
14 Mí ãvĩ ḭjọ́ úríndí ãni fẽlé míní ími agá míní ḭsụ́lé nábḭ̃ kí tḭ gâ sĩ, 'bá
kãnį̰sã 'bã drḭlẹ́ ru 'dĩ 'bã kí míní ãmbõgõ fẽjó ãzíla drḭ ụ̃tḭ̃jó ími drḭ gá rĩ
sĩ rĩ ku.
15 Í'bã ími ásḭ pírí ḭjọ́ 'dĩ kí drḭ gá, ífẽ mi pírí ala gá, 'bá pírí 'bã ndre kí
sĩ ḭjọ́ zojó rĩ.
16 Ímba ími ídri tã, ímbátáŋ́á mî ḭsụ́lé rĩ kí sĩ, mí adru kí agá jã 'dâ. Míní
ḭjọ́ 'dĩ kí nga agá 'dâ, mi ími ãmgbã rĩ pa 'bá ími tḭ arelépi 'dĩ kí abe.

5

Ḭjọ́ jọlé 'bá ĩyõ, ãwụzḭ ãzíla ãtí'bó kí ĩjọ́ sĩ rĩ

1 Mí uzá 'bá ãmbá drḭ gá ku, be la rá la ḭjọ ĩ'diní ḭjọ́ jãjã rú cécé mî jọlé
mí átẹ́pḭ ní rĩ áni, ḭjọ vâ kãrḭ́lẹ̃ 'baní ḭjọ́ cécé mî jọlé mí ádrḭ́pḭ ní rĩ áni.
2 Ũkú ãmbá 'dĩ kí í'dụ kí mî ãndrẽ áni, ũkú ú'dí 'dĩ kí í'dụ kí mî ámvọ́pḭka
kí áni ádrízã ãlá sĩ.
3 Kãnį̰sã 'bã mba ãwụ́zḭ mgbã lḭ́kḭ́cọ́ ru rĩ kí tã.

4 Wó drĩ adru anzḭ trũ jõku anzḭ 'bã anzḭ kí abe, ãzḭ ĩ'badrḭ̃ drḭ̃drḭ̃ rĩ ĩ'di
ru kí Ãdróŋ́ á rá rĩ i'dajó, 'bá kí tḭlépi rĩ kí tãmbajó, áyḭ́pḭ̃ kí ḭ̃dépḭ̃ abe. Ḭjọ́
'dĩ la Ãdróŋ́ á ní ãyĩkõ fẽ ambamba.
5 Ũkú ãwṹzḭ ru mgbã rĩ ĩ'di lḭ́kḭ́cọ́ ru ásḭ 'bãlépi Ãdróŋ́ á drḭ̃ gá ḭjọ́ pírí sĩ,
ḭ́nḭ́ kí ḭ̃tṹ be Ãdróŋ́ á zḭlépi ãzãkoma ĩ'didrḭ́ kí sĩ, ãzíla sáwã fẽlépi ãndá la
Ãdróŋ́ á ã'ḭjó rĩ.
6 Ãwṹzḭ ásḭ 'bãlépi ãyĩkõ ụrụ'bá drḭ̃ drḭ̃ gá á'dṹsĩ rĩ, drã rá úríndí agá.
7 Ĩfẽ ímbátáŋ́ á 'dĩ kí kãnḭ́sã 'baní újọ rú sĩ ãwṹzḭ ĩ'baní tãmbalé rĩ kí
ụrụ'bá gá ḭjọ́ ũnzí la ku.
8 'Bá kãká ĩ'badrḭ́ kí tãmbalépi ku, ambamba la 'bá ĩ'badrḭ́ kogá 'dĩ kí gã
kí ã'ḭtáŋ́ á mgbã rĩ úmgbé, ũnzĩkãnã sĩ ndẽ kí 'bá ã'ḭtáŋ́ â kóru rĩ kí rá.
9 Ãwṹzḭ rṹ sĩlé 'bá ãzãkolé rĩ kí agá rĩ 'bã adru ũkú ílí calépi kãlḭ́ ázíyá
rá íni la, ándrá vâ ágô ã'ḭlépi rá la.
10 'Bã adru 'bá 'bá pírí 'baní ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃ ḭjọ́ múké ĩ'diní idélé rĩ sĩ la. Anzḭ
ĩ'didrḭ́ kí izólépi ídri mgbã sĩ la, ásḭ ḭ̃gbḛ́ 'bá ã'ḭtáŋ́ á agá rĩ kí ãzã kolépi, 'bá
'bá ḭjọ́ 'bã ḭsṹlé rĩ kí ãzã kolépi, ãzíla ṹ'dṹ pírí sĩ bábá ḭjọ́ múké rĩ idélépi
rĩ.
11 Ãwṹzḭ ãráŋ́ á 'dĩ kí lẽ úsĩ kí rṹ ãwṹzḭ ru ku, ã'dusĩku ḭjọ́ ágó lẽjó rĩ drĩ
angá rá, ĩ'di ũkpõ ḭjọ́ Kúrísĩtõ ã'ḭjó rĩ drḭ̃ uga rá, kí dó sĩ lẽ ágó rụlé áyụ.
12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, kí ḭjọ́ lḭ́ŋ́ á ají kí drḭ̃ gá cénĩ-cénĩ rú, ĩ'baní ã'ḭtáŋ́ á ĩ'badrḭ́
drḭ̃drḭ̃ rĩ a'bejó rá rĩ sĩ.
13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, kí acá ũvũ rú acíjó ngara 'bá 'bã lḭ́cọ́ tḭ pi trũ, mụjó ḭjọ́ jọ trũ
'bá 'ba rṹ, ufíjó ḭjọ́ gá mḭ́rḭ́ rú vâ sĩ ḭjọ́ tá lẽlé újọ ku rĩ kí ujọ́ trũ.
14 Ḭjọ́ mâ jọlé ãwṹzḭ ãráŋ́ á 'dĩ 'baní rĩ, lẽ 'bã rụ kí ágó, 'bã tḭ kí anzḭ, 'bã
mba kí sĩ lḭ́cọ́ ĩ'badrḭ́ kí tã, lẽ 'bã fẽ kí mḛ́rọ́'bá (Sĩtánĩ) ní kḛ̃jḭ́ sĩ ḭjọ́ jọjó kí
ụrụ'bá gá ku.
15 Áma ásḭ mvu rá 'bá ãzí rĩ uja kí ru vúlé Sĩtánĩ vú bĩjó.
16 'Bá ã'ḭtáŋ́ á agá ãgọbḭ rú ãzíla ũkú ru ĩ'bã kãká kí sĩ adrujó ãwṹzḭ ru
'dĩ, 'bã gũ kí ḭjọ́ kí tãmbajó rĩ kãnḭ́sã drḭ̃ gá ku. Kãnḭ́sã dó sĩ ãwṹzḭ mgbã
lḭ́kḭ́cọ́ rĩ kí tãmba áyụ.
17 'Bá Yḛ́sṹ ã'ḭlépi rá 'dĩ 'bã fẽ kí ãrútáŋ́ á 'bá ãmbogo kãnḭ́sã 'bã drḭ̃lḛ́
ru ãzḭ ngalépi múké ḭjọ́ Ãdróŋ́ á drḭ̃ ũlũlépi, ãzíla kí imbálépi sĩ ḭjọ́ Ãdróŋ́ á
drḭ̃ tãmbajó 'dĩ 'banî.
18 Ḭjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋ́ á drḭ̃ agá rĩ jọ, “Mí umbé mánḭ̃gọ́ ãná tulépi rĩ 'bã
tḭ cí ĩ'di atrḭjó ãná naŋ́ á gá ku.” *† Ḭjọ́ ãzí vâ sĩlé bṹkṹ 'dĩ agá rĩ, “'Bá drĩ
ãzḭ nga 'bo, lẽ ûfẽ ĩ'di 'bã ũyá rá.” †
19 Mí ã'ḭ́ ḭjọ́ 'bá ãlu 'bã jọlé 'bá kãnḭ́sã 'bã drḭ̃lḛ́ ru rĩ ụrụ'bá gá iza ḭjọ́
ũnzí rĩ cọtḭ ku, kpere 'bá ḭ̃rḭ́ jõku 'bá na 'bã kí jọ agá la ĩndre 'bá drḭ̃lḛ́ ru
'dã ũnzí idé gá cé rĩ gá.
20 'Bá ãzí ãlu Yḛ́sṹ ã'ḭlépi rá la drĩ ḭjọ́ ũnzí idé, mí uzá ĩ'di drḭ̃ gá kãnḭ́sã
agá 'bá kí drḭ̃ gâ sĩ. Mi ḭjọ́ 'dĩ idé íni la 'bá ãzí 'dĩ 'bã idé kí rú sĩ ḭjọ́ ũnzí
Ãdróŋ́ á mḛ́lḛ́tḭ gá ku.
21 Má azḭ míní ḭjọ́ 'dĩ 'i Ãdróŋ́ á mḛ́lḛ́tḭ gá, ãzíla Kúrísĩtõ Yḛ́sṹ mḛ́lḛ́tḭ gá
ãzíla vâ mãlãyíkã pẽ lé ãlápítí 'dĩ kí mḛ́lḛ́tḭ gá ḭjọ́ 'bá kí trejó 'dĩ ngajó ásḭ
pírí sĩ uyaŋ́ á kóru. Ílḭ ḭjọ́ ḭ̃ndṹ la ndrṹ̃ŋ̂ á kóru ku.

* **5:18** Ḭjọ́ sĩlé 'dĩ 'bã ífí *“'Bá drĩ mî ũyá sõ, ífẽ ĩ'diní íná nalé cí.”*
† **5:18** Ãzḭtáŋ́ á Amviŋ́ á 25:4
† **5:18** Lṹkã 10:7

22 Íyã drị̃ tĩ̃ŋá ãmbõgõ fẽjó 'bá ũpẽlé kãnị̃sã 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ 'baní rĩ sĩ gbõrú ku. Ífi 'bá ãzí 'bã ị́jọ́ ũnzí agá ku. Ímba ími tã adrujó ãlá ru ị́jọ́ ũnzî kóru,
23 Ímvụ lú ĩyị̃ á'dụ̃sĩ ku, wó rá la, ímvụ wáyĩnĩ were írúwá ru ími ífí azálépi ṷ́'dṷ́ pírí 'dĩ ịgbẹjó.
24 Ḭjọ́ mâ jọjó la lẽ íyã drị̃ tĩ̃ŋá ãmbõgõ fẽjó 'bá ũpẽlé kãnị̃sã 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ 'baní rĩ sĩ ku rĩ, ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí 'bá ãzí rĩ 'bã rĩ kí indré mmgbọ rú cé, ãzíla 'bá kí vâ nĩ̃ la ála mụ ị́jọ́ lị̃lé kí drĩ̃ gá rá rĩ gá rá. Wó ị́jọ́ ũnzí 'bá ãzí rĩ 'bã rĩ kí amṷ́ ru i'dalé vúlé vúlé ru.
25 Ĩ'di vâ cécé 'dĩ 'bã áni, ị́jọ́ múké 'bá ãzí rĩ 'bã kí idélé rĩ, 'bá pírí kí nĩ̃ la cé, wó ị́jọ́ múké 'bá ãzí rĩ 'ba kí idélé ndrelé ku rĩ ĩ'di amṷ́ ru i'dalé vúlé vúlé ru rá.

6

1 'Bá pírí Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá, ãzị̃ ngalépi 'bá ãzí drị̃ ãti'bo rú rĩ, 'bã ĩ̃nzĩ̃ kí ãmbogo ĩ'badrĩ̃ kí sáwã pírí sĩ ĩ̃nzĩ̃-ĩ̃nzĩ̃. 'Bã idé kí ị́jọ́ 'dĩ íni la, 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi ku rĩ 'bã jọ kí rú sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá rṷ́ drĩ̃ gá ũnzí ku, ãzíla 'bã jọ kí rú vâ sĩ ímbátáŋá ãmaní fẽlé 'dĩ ĩ'di ũnzí la ku.
2 Ãti'bo ĩ'bã ãmbogo kí sĩ adrujó 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá rĩ kí rĩ, lẽ 'bã 'bã kí kí idemará ru ku. Be la rá la, lẽ 'bã nga kí ãzị̃ ũkpó sĩ ásị̃ pírí sĩ, ã'dusĩku ị́jọ́ ĩ'baní idélé íni rĩ sĩ, kí 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá rĩ kí ãzã ko ãzị̃ ĩ'baní ngalé ũkpó sĩ rĩ sĩ.

Páwũ̃lõ̃ sĩ ị́jọ́ ímbátáŋá ĩnzõ rú rĩ kí drĩ̃ gá ãko 'baní cajó míní rá rĩ be

Tĩmĩtĩyõ, mí imbá ị́jọ́ mâ lũlé míní 'dĩ 'bá pírí Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ 'banî, ãzíla mí imbá kí ásị̃ ị́jọ́ 'dĩ kí idéjó.
3 'Bá ãzí ímbátáŋá ĩnzõ rú imbálépi rĩ, icó kí ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ mgbã 'dĩ kí ã'ĩ̃lé ku, wó ị́jọ́ máni lũlé míní 'dĩ kí ímbátáŋá kpị̃ Úpí Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drĩ̃ kî, ãzíla ímbátáŋá 'dĩ kí vâ sĩ 'bá imbájó u'ájó ídri Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ kí.
4 'Bá ímbátáŋá ĩnzõ rú 'dĩ kí imbálépi rĩ kí 'bá ãfó ru, vâ ị́jọ́ nĩ̃lépi ku la kî. 'Bá 'dĩ áni rĩ lẽ kí ru ãgátã gaŋá ị́jọ́ sĩlé bṷ́kũ̃ Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ kí sĩ ambamba. Ḭjọ́ 'dĩ áni 'dĩ la kí drĩdríŋĩ gá ãgátã gaŋá sĩ ru u'dájó, ru cojó, ru ngũ̃jó ũnzí, ãzíla ị́jọ́ ũrãjó ũnzí 'bá ãzí drĩ̃ gá rĩ ají.
5 'Bá 'dĩ kí ṷ́'dṷ́ pírí sĩ ị́jọ́ ũcõgõ fẽjó 'báni rĩ kí i'dó. Kí úŋmĩ ga tré pírí ĩnzõ sĩ, ãzíla kí tị jọ ị́jọ́ mgbã kpị̃ rĩ ku. Ũrãtáŋá ĩ'badrĩ̃ agá, dị̃nĩ̃ sĩ, ála acá kṷ́rẹ́nị̃ ru.
6 Ãdróŋá tị arejó rĩ la fẽ mi acá kṷ́rẹ́nị̃ ru, ãko mí trũ adrujó were rĩ drĩ kí ca míní rá rĩ gá.
7 Ãmaní ándrá amṷ́jó ũ̃nọ́kṷ́ drĩ̃ gá rĩ sĩ, ãma amṷ́ kí ándrá ãko ãzí kóru, ãma kí jõ vâ drṷ́zị̃ gõ Ãdróŋá rṷ̃lé, ãma gõ drị̃ drị̃ ru.
8 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, íná drĩ kí adru ãmaní bõngó trũ cí, ca ãmaní rá.
9 'Bá lẽlépi acálépi kṷ́rẹ́nị̃ ru rĩ kí a'dé ũ̃'bĩ̃táŋá agá ãzíla kí gbã mãtégõ gá, ị́jọ́ ũnzí ĩ'ba ãni aza rú ĩ'baní lẽlé 'dĩ kí kí agụ drã gá ãzíla ĩ̃lĩ̃kĩ̃jó.
10 Lẽtáŋá séndẽ lẽjó rĩ ĩ'di ízókí ị́jọ́ ũnzí pírí 'badrị̃ rĩ 'i. 'Bá séndẽ lẽlépi ịsṷ́lépi ambamba rĩ kí ndrũ̃ la gẽ̃rĩ̃ ũnzí sĩ. Ḭjọ́ 'dĩ fẽ a'be kí ã'ĩ̃táŋá Yẹ́sũ̃ agá rĩ rá, ũcõgõ la kí ásị̃ lị, kí dó ú'dî'da drĩ̃ cị ị́jọ́ ũnzí drị̃.

Ịjọ́ Páwũlõ 'bá azịlé Tịmĩtịyõ ní ãsĩjó rĩ

11 Wó mi 'i, Tịmĩtịyõ, 'bá Ãdróŋá ãni 'dĩ, lẽ mí apá ịjọ́ ũnzí 'dĩ kî sĩ pírí apá-apâ. Be la rá la, lẽ mí adro ịjọ́ mgbã rĩ vú, ídri u'ájó Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ abe, ã'ĩtáŋâ trũ, lẽtáŋá 'bá lẽjó rĩ trũ, ịjọ́ kí tajó ásị ĩgbẹ́ sĩ rĩ trũ, ãzíla vâ 'bá 'baní ịjọ́ kí jọjó ásị ĩgbẹ́ sĩ.

12 Í'dị ã'dị ã'ĩtáŋá drị rĩ. Írụ ịjọ́ ídri ukólépi ku, ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ími umvejó ala gá 'bá wẽwẽ rú kí drĩlẹ́ gá, ụ́'dụ́ mî ịjọ́ mídrị́ múké rĩ kí vú nzejó 'bá wẽwẽ rú kí drĩlẹ́ gá rĩ mgbemgbe.

13 Má azị mi Ãdróŋá ídri fẽlépi ãko pírí 'baní rĩ drĩlẹ́ gá, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ ịjọ́ mgbã ĩ'didrị́ gá rĩ vú nzelépi Põnĩtịyõ Pĩlátõ drĩlẹ́ gá rĩ drĩlẹ́ gá,

14 ímba ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ tã ịjọ́ ũnzî kóru. 'Bá ãzí icó sĩ ịjọ́ ũnzí ãzí ịsụ́lé ími ụrụ'bá gá ú'dî'da cajó kpere ụ́'dụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó drụ́zị́ ĩdị́ rĩ gá ku.

15 Ãdróŋá ásị ĩgbẽ́ fẽlépi ãzíla Ãdróŋá ãlu ịcụ́lé ịcụ́ Úpí ru, Úpí ũpi 'bã drị̃, la rú amụ́ Yẹ́sṹ i'dalé 'bṹ gá 'dãá sáwã múké ĩ'di 'bã idélé ĩ'diní rĩ agá.

16 Ĩ'di Ãdróŋá icólépi drãlépi ku u'álépi jã 'dâ rĩ 'i, ĩ'di u'á dĩ̃zã 'bá ãzí 'bã sĩ cajó ala gá ku íni rĩ agá. 'Bá ãzí ãlu ĩ'di ndrelépi rá la yụ. Ĩ̃nzĩ̃táŋá 'bã adru ĩ'diní ũkpõ ukólépi ku rĩ trũ. Ámĩnã.

17 Íjọ 'bá ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ kụ́rẹ́nị́ ru 'dĩ 'baní, 'ba u'á kí ãfó sĩ ku, ãzíla 'bã 'bã kí ásị́ málĩ ĩ'ba ãni drụ́zị́ ukólépi rá rĩ kí drị̃ gá ku. Wó 'bã 'bã kí ru ásị́ Ãdróŋá ídri rú, ãko pírí ãmaní lẽlé rĩ kí fẽlépi ãmaní sĩ ãyĩkõ idéjó rĩ 'bã ịjọ́ arejó.

18 Mí imbá kí ịjọ́ mgbã múké rĩ idéjó, málĩ ĩ'badrị̃ kí ayújó gẽ̃rị̃ múké Ãdróŋá 'bã ã'ĩlé rá rĩ sĩ, 'bã adru kí 'bá ãko fẽlépi ãvá sĩ, ãzã koma fẽlépi 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ nî.

19 Ịjọ́ ĩ'bã kí idélé 'dĩ áni rĩ sĩ, kí málĩ ĩ'badrị̃ kí tãmba ãngũ drụ́zị́ kí sĩ mụjó kí ịsụ́jó ĩndõ rĩ agá, kí dó sĩ mụ ídri mgbã u'ájó jã 'dâ rĩ ịsụ́lé.

20 Tịmĩtịyõ, ímba ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé mídrị́ rĩ kí tã múké-múké. Mí uná mi 'bá ru 'bãlépi kí nĩtáŋâ trũ ãgátã galépi ífí kóru 'dĩ kí sĩ uná-unâ.

21 'Bá ãzí rĩ 'bã kí ásị́ pírí ịjọ́ ũ̃nọ́kụ́ drị́ imbálé ĩnzõ rú 'dĩ kí drị̃ gá, a'be kí gẽ̃rị̃ Ãdróŋá drị́ ã'ĩtáŋá drị̃ rá.

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị̃ 'bã adru ĩmi abe pírí.

Wárágã Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé Tị̃mị̃tịyǫ̃ ní ị̃rị̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Páwų̃lǫ̃ Ãdróŋá 'bã pẽlé ų̃pịgọ́ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ ãni la rú, sĩ ịjọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã azịlé 'bá pajó ídri ịsụ́jó Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ agá rĩ drị̃.
2 Mâ ngọ́pị Tị̃mị̃tịyǫ̃, mâ lẽlé ambamba rĩ: má a'ị́ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ Úpí ãmadrị̃ 'bã fẽ míní lẽtáŋá uyaŋâ kóru, ásị́ ị̃gbẹ̃ ími ãzã 'bã agájó ĩ'diní rĩ 'i.

Ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Tị̃mị̃tịyǫ̃ ásị̂ imbájó

3 Tị̃mị̃tịyǫ̃, ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní mî sĩ, Ãdróŋá mání ãzị́ ngajó ĩ'diní ásị́sị́ŋá ãlá pírí sĩ, cécé ándrá má áyị́pịka 'bã kí idélé ĩ'diní rĩ ní rĩ nî. Ma ụ́'dụ́ pírí sĩ Ãdróŋá ã'ị́ ími ịjọ́ sĩ ị̃tụ́ kí ịní be.
4 Álẽ tí ími ndrelé gbõrú ị̃dị́, ã'dusĩku má igá ịjọ́ ándrá mî mịndrẹ ũsũjó ãmaní ãma awajó mí be rĩ sĩ rĩ 'i, ãyĩkõ la mụ galé áma ásị́ gá tré ãdrĩ dó ãma ịsụ́ mí be ị̃rị̃ trá ãngũ ãlu gá ị̃dị́ rĩ gá.
5 Ã'dusĩku ánị̃ í'bã ími ásị́ Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drị̃ gá ã'ị̃táŋá mgbã la sĩ ãndá-ãndá ru rĩ gá rá. Ã'ị̃táŋá mídrị́ 'dĩ ĩ'di ã'ị̃táŋá mí ãndrẽ Yụ́nẹ̃kẹ̃ drị̃ áni ãzíla mí ị̃dẹ́pị Lọ́yĩsị̃ drị̃ áni rĩ 'i.
6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má igá mi 'i, lẽ í'bã ãcí úríndí drị́ gá Ãdróŋá 'bã fẽlé míní, ándrá mâ sĩ drị́ ĩjọ́ ími drị̃ gá rĩ 'bã kokõ.
7 Ãdróŋá fẽ ãmaní úríndí sĩ idéjó ų̃rị̃ sĩ ku la, wó fẽ ãmaní úríndí adrujó ũkpó ru, lẽtáŋá ãvá sĩ rĩ, ãzíla ru tãmbajó ásị́ ị̃gbẹ́ sĩ rĩ 'i.
8 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mí idé drị̃nzá sĩ ịjọ́ Úpí drị̃ lũjó 'bá 'baní ku, ãzíla mí idé vâ ų̃rị̃ sĩ áma ịjọ́ sĩ ku ádrĩ táni adru mãbụ́sų̃ gá ịjọ́ Úpí Yẹ́sų̃ drị̃ sĩ. Kẹ̃jị́ la gá, mí ã'ị́ ũcõgõ ịsụ́lé ịjọ́ mgbã rĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ũkpó la fẽjó míní rĩ sĩ.
9 Ĩ'di Ãdróŋá ãma palépi rĩ, ũpẽ ãma adrujó 'bá ĩ'di ãni la rú, adru ịjọ́ ãmaní idélé rĩ sĩ ku, wó ịjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé nĩ ásị́ ị̃gbẹ̃ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ rĩ sĩ. Fẽ ãmaní ásị́ ị̃gbẹ̃ 'dĩ gẹ̃rị̃ Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ rụ̃ sĩ údu i'dóŋá gâlé 'dã.
10 Wó ú'dî'da, i'da dó ãmaní ịjọ́ 'dĩ kí gẹ̃rị̃ 'Bá 'bá Palépi Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ 'bã drã 'bã ũkpó ndẽjó rá rĩ sĩ, i'da dó sĩ ãmaní gẹ̃rị̃ ídri ukólépi ku rĩ drị̃ rĩ ịjọ́ mgbã ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ.
11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ãpẽ ma adrujó ĩ'di 'bã ų̃pịgọ́ŋá ru, ãzíla 'bá 'bá imbálépi ịjọ́ mgbã 'dĩ ũlũlépi rĩ rú.
12 Ma bãsĩ ũcõgõ ịsụ́ ịjọ́ 'dĩ kí sĩ. Wó tí, má u'á drị̃nzá sĩ ku, ã'dusĩku ánị̃ 'bá mání ã'ị̃lé rĩ rá, ãzíla má ã'ị́ rá icó ídri mádrị̃ tãmbalé rá kpere ụ́'dụ́ ĩ'diní ãgõjó rĩ gá.
13 Ímbátáŋá pịrị́ míní arelé mádrị́ 'dĩ ímba tã la cécé mání imbálé míní rĩ áni ã'ị̃táŋá sĩ, ãzíla lẽtáŋá sĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ agá.
14 Ímba ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drị́ ãlápítití 'dĩ tã ũkpó Úríndí Ãlá u'álépi ãma agá rĩ drị̃ sĩ.

15 Mî nį̃lé 'bo rĩ áni, 'bá Ásĩyã gá rĩ a'be kí ma rá, ala gá Fĩgẽlásĩ kí
Hãmũgénĩ be mụ kí rá.
16 Lẽ ásį̣ į̃gbẹ̃ Ãdróŋá drį̣ 'bã adru lịcọ́ Ũnẽsẽfórõ drį̣ ní 'bá ĩ'didrị́ko gá rĩ
abe, ri amụ́lé áma ndrelé, áma ásį̣ imbájó, drį̃nzá rụ vâ ĩ'di ku táni mání
adrujó mãbụ́sų̃ gá tí.
17 Ĩ'di 'bã amụ́jó Rụ́mį̃ gá rĩ sĩ, i'dó áma ndrų̃lé kpere ĩ'di 'bã áma ịsụ́
agá.
18 Lẽ Ãdróŋá 'bã i'da ĩ'diní ásį̣ į̃gbẹ̃ ụ́'dụ́ Yẹ́sų̃ 'bã ãgõjó rĩ sĩ. Ínį̃ vâ ko
áma ãzã Ẽfésõ gá íngõpí yã rĩ gá rá.

2

Ãsĩkárĩ Yẹ́sų̃ drį̣ ũkpó rĩ

1 Mâ ngọ́pį̣ Tịmĩtịyọ̃, mí adru ũkpó ru ásį̣ į̃gbẹ̃ Ãdróŋá 'bã fẽlé míní
Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ agá rĩ sĩ.
2 Į̣jọ́ míní arelé mâ imbálé míní ũ'bí wẽwẽ rú kí drį̃lẹ́ gá 'dĩ kí, mí imbá
kí 'bá mgbã icólépi kí imbálépi 'bá ãzí 'baní ĩndĩ rá rĩ 'banî.
3 Mí ã'į̃ ũcõgõ ịsụ́lé má be ãsĩkárĩ ũkpó Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ drį̣ áni.
4 Ãsĩkárĩ ãzí filépi ị́jọ́ 'bá ídri ãsĩkárĩ rú ku rĩ 'badrį̣ kí agá la yu, ã'dusĩku
icó ãyĩkõ fẽlé ãmbógó ĩ'di sĩlépi ãsĩkárĩ rú rĩ ní ku, ĩ'di tị la are sĩ ãyĩkõ
fẽjó ĩ'dinî.
5 Mí ũbĩ ãzį̣táŋá Úpí drį̣ kí vú cécé 'bá ụ́ngụ́lẹ́ cẹ̃lépi ãbálá gá rĩ 'bã áni.
Drĩ ãzį̣táŋá nũ rá icó agalé ku, ịsụ́ vâ ũyá 'bãlé rĩ ku.
6 Ámvụ́ 'dį̣pį̣ ãzį̣ ngalépi ũkpó sĩ rĩ, lẽ 'bã i'dó ũri ãfũlépi drį̃drį̣ rĩ kí nalé
nĩ.
7 Mí ũrã ị́jọ́ mâ jọlé míní 'dĩ kí múké-múké. Ãdróŋá la míní úŋmĩ fẽ sĩ
kí ífí nį̃jó nĩ.
8-9 Mí ãvĩ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ ãfũlépi úpí Dãwụ́dį̃ 'bã ũri rú, angálépi ídri, 'bá
drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'bã ị́jọ́ ku. Į̣jọ́ mgbã Yẹ́sų̃ drį̣ mání ũlũlé 'dĩ
bãsĩ mání ũcõgõ ịsụ́jó, áma umbéjó nõrórõ sĩ 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi mãbụ́sų̃
rú rĩ áni 'dĩ. Wó ị́jọ́ Ãdróŋá drį̣ rĩ ícó umbélé la nõrórõ sĩ ku.
10 Má ã'į̃ dó sĩ ị́jọ́ pírí talé drĩ patáŋá ají, ãzíla dį̃zã ukólépi ku Kúrísĩtõ
Yẹ́sų̃ drį̣ fẽlé 'bá Ãdróŋá 'bã ũpẽlé rĩ 'baní rĩ gá.
11 Į̣jọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la:

Ãdrĩ drã ĩ'di be,
ãma vâ u'á ídri rú ĩ'di be.
12 Ãdrĩ ị́jọ́ ũkpó rĩ kí ta ĩ'di be,
ãma ũpĩ na ĩ'di be.
Ãdrĩ ĩ'di gã úmgbé,
ĩ'di vâ ãma gã úmgbé.
13 Ãdrĩ adru ã'į̃táŋâ kóru,
ĩ'di ace ã'į̃táŋâ trũ,
icó ru gãlé úmgbé ku.

'Bá ãzį̣ ngalépi múké rĩ

14 Tịmĩtịyọ̃, íri 'bá kí igálé ị́jọ́ 'dĩ kí sĩ, mí azį̣ ĩ'baní Ãdróŋá rụ́ sĩ, ãwãjó
ị́jọ́ ífí kóru rĩ kí sĩ ku. Ãwãŋá 'dĩ áni 'dĩ kí ífí kóru, ĩ'di 'bá kí arelépi rĩ kí
iza rá.

15 Ínga ãzị̃ ũkpó sĩ Ãdróŋ́á la dó sĩ ími ã'ị̃ rá. Mí adru 'bá ãzị̃ ngalépi
múké, 'bá ãzí ĩ'diní drĩ̃nzá fẽjó ku la, ãzíla 'bá ịjọ́ mgbã rĩ 'bã ífí icélépi rĩ.
16 Mí uná mi ịjọ́ jọlé 'bá 'bá 'dĩ kí sĩ, ãgátã gâlé ífí kóru 'dĩ kí 'bá drị̃ se
ịjọ́ ũnzí anzújó.
17 Ịjọ́ jọlé 'dĩ áni rĩ kí iré 'bá ụrụ'bá gá cécé ãkõzá gbãnákã rú celépi 'bá
ụrụ'bá gá rĩ áni. Hãyĩméná kí Fĩlétõ be ícétáŋ́á ịjọ́ 'dĩ drị̃ kí.
18 A'be kí gẽrị̃ ịjọ́ mgbã rĩ drị̃ rá, jọ kí, ángáŋ́á 'bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó
ídri rĩ idé ru 'bo, ãzíla iza kí 'bá ãzí 'bã ã'ị̃táŋ́á rá.
19 Wó ịjọ́ mgbã Ãdróŋ́á drị̃ tu pá mgbemgbe cécé bõrõ ĩ̃ndụ́ írã sĩ rĩ áni,
ịjọ́ sĩlé 'dĩ trũ: "Ãdróŋ́á nị̃ 'bá ĩ'didrị̃ kí rá," ãzíla "'Bá jọlépi la kí Úpí ãni
rĩ 'bã a'be kí ịjọ́ ũnzí idéŋ́á cã."
20 Jó ãmbógó agá, ãkójó adru ãlu idélé gólũdĩ sĩ ãzíla sílĩvã sĩ la ku, ãzí
rĩ kí ídé kí báwũ sĩ ãzíla ũdrí sĩ. Ãkójó ãjẽ̃ rú rĩ kí ála kí ayú ịjọ́, ãzíla ụ́'dụ́
ãmbogo-ãmbogo rĩ kí agá. Tá ãjẽ̃ were rĩ kí ála kí ayú ịjọ́ ụ́'dụ́ pírí rĩ drị̃
kí agá.
21 Ídrĩ ími tãmba ãlá ru, mi adru ãkójó Ãdróŋ́á 'bã ayúlé ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí
agá rĩ 'i. Mi adru ãlá ru, ãzíla mi adru bábá iyólé iyô ãzị̃ Úpí drị̃ pírí múké
rĩ kí agá.
22 Mí apá ĩlí ũnzí kãrị̃lẽ̃ drị̃ ndú-ndú 'dĩ kí sĩ rá, índrũ̃ ịjọ́ fẽlépi mi mũkẽ
idé áyụ rĩ kî. Índrũ̃ ã'ị̃táŋ́á, lẽtáŋ́á ãzíla ásị̃ ĩ̃gbẽ̃, u'ájó ãlu 'bá Úpí ã'ĩ̃lépi
ásị̃ ãlá sĩ 'dĩ abe.
23 Ájọ míní ífi ãgátã gâlé aza rú ãzíla ũndũwã kóru ãcóŋ́á fẽlépi 'dĩ kí
agá ku.
24 Ãtí'bó Úpí drị̃ ãwã 'bá kí abe ku, ĩ'di rá la u'á ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ sĩ 'bá pírí abe.
Ĩ'di 'bá imbá múké ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ sĩ, ĩ'di vâ 'bá drị̃-ũnzĩ rú 'dĩ kí ta.
25 Ãtí'bó Úpí drị̃ la 'bá ịjọ́ mgbã gãlépi úmgbé 'dĩ kí imbá jãjã rú, Ãdróŋ́á
nõ vâ kí ásị̃ uja sĩ ịjọ́ mgbã rĩ ã'ĩ̃jó rá íni.
26 Drĩ kí ịjọ́ mgbã rĩ ũrã rá, ãzíla kí sĩ apá mãtégõ Sĩtánĩ 'bã 'bãlé ĩ'baní
sĩ kí rụjó ngúlú ru sĩ kí 'bãjó mãbụ́sũ̃ gá rĩ agá rá.

3

Ádrízã 'bá 'bã ãni ụ́'dụ́ ãsĩ̃jó rĩ sĩ rĩ

1 Tịmĩtịyõ, lẽ ínĩ̃ ịjọ́ 'dĩ kí cé, ụ́'dụ́ drụ́zị̃ ãsĩ̃jó 'dã kí sĩ, ịjọ́ kí adru ũkpó-
ũkpó.
2 'Bá kí ru vúŋ́á lẽ áyụ, ãzíla kí vâ adru rõ̃mmgbọ́ ru séndẽ sĩ. Kí vâ ru
ịpị̃ ãfó sĩ, kí ru lẽ ú'dáŋ́á sĩ, ru kí 'bá kí tị̃lépi rĩ kí ku, ịjọ́ múké rĩ sĩ fẽ kí
ãwã'dĩfô ku, ãzíla kí ásị̃ ãlá kóru.
3 Kí adru 'bá lẽtáŋ́â kóru, 'bá 'bá trũlépi ku, 'bá 'bá kí usúlépi rĩ rú, 'bá
ru tãmbalépi cénĩ ku, ãzíla 'bá ásị̃ ũnzí, vâ ịjọ́ múké lẽlépi ku 'dĩ kî.
4 Kí ĩ'bã wõ̃rị̃ka kí mẹ́lẹ́ mbe sĩ kí ụ'dịjó, kí 'bá bị̃lẹ́ kóru asílépi ịjọ́ sĩ ku,
'bá ãfó ru, ãyĩkõ ũ̃nọ́kụ́ drị̃ lẽlépi áyụ wó ịjọ́ Ãdróŋ́á drị̃ ã'ĩ̃lépi ku 'dĩ kî.
5 Kí ịjọ́ idé cécé lẽ kí 'bã rĩ Ãdróŋ́á 'bã ịjọ́ rá rĩ áni, wó gã kí ũkpó ĩ'didrị̃
kí sĩ adrujó Ãdróŋ́á 'bã 'bá ru rĩ úmgbé. Lẽ mí u'á 'bá 'dĩ áni rĩ kí abe ãni
rú ku.
6 'Bá 'dĩ áni 'dĩ kí acị̃ lịcọ́ tị pi trũ, kí sĩ mụ ũkú ulélé ĩnzõ sĩ gbõrú, ĩlí
ũnzí 'bã drị̃ celé nĩ 'dĩ kí ụ'dụ trũ.
7 Ũkú 'dĩ kí ụ́'dụ́ pírí sĩ mvu ịjọ́ ú'dí ũ̃nĩ̃lé, wó icó kí ịjọ́ mgbã rĩ nĩ̃lé ku.

8 Yánẽ kí Yámbẽrẽ be ĩ'bã kí Mụ́sã drị̃ arụ́lé ãgátã sĩ rĩ áni, ímbá'bá 'dĩ áni 'dĩ kí ãgátã ga sĩ ịjọ́ mgbã rĩ drị̃ ụtrịjó. Ịjọ́ ĩ'bã kí ũrãlé rĩ kí ũnzí-ũnzí, jõ wókõ ã'ịtáŋá sĩ rĩ gá, úgã kí úmgbé.
9 Icó kí mụlé ịjọ́ ĩ'ba ãni 'dĩ trũ álị́ ku, ã'dusĩku ụ́'dụ́ ãzí sĩ, 'bá pírí kí amụ́ ãzá ĩ'badrị̃ nị̃lé cécé ándrá Yánẽ 'badrị Yámbẽrẽ be rĩ áni.

Páwụ̃lõ 'bã azịjó Tịmĩtịyõ ní ãsĩjó rĩ

10 Mi Tịmĩtịyõ, ínĩ ímbátáŋá mâ imbálé rĩ rá, ídri mádrị̃, ịjọ́ mâ ásị́ 'bã lẽlé idélé rĩ abe, índre ã'ịtáŋá mádrị̃, ásị́ teŋá, lẽtáŋá ãzíla ịjọ́ taŋá jã rĩ.
11 Ínĩ ũcõgõ mádrị̃ kí pírí ãzíla cãndí mâ ịsụ́lé vâ mâ talé ru idélépi mání Ãnĩ̃tịyọ́kĩ̃ gá, Ĩkónĩyãmũ gá ãzíla Lịsĩ̃trã gá rĩ kí pírí, Úpí pa ma ala gá pírí nĩ.
12 'Bá pírí lẽlépi u'álépi Ãdróŋá 'bã 'bá ru, ídri Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drị̃ sĩ rĩ, kí ũcõgõ ịsụ́ rá.
13 Wó 'bá ũnzí ãzíla ĩnzó'bá ru 'dĩ kí mụ ũnzĩ trũ drị̃ gá, kí 'bá kí ulé ãzíla ála vâ kí ulé ĩndĩ.
14 Wó mî rú rĩ, ítu pá ũkpó ru ịjọ́ míní arelé, ãzíla ã'ị̃lé ími ásị́ mgbã sĩ 'bo rĩ agá, míní 'bá ími imbálépi rĩ kí nj̃jó kí ã'di kí yã rĩ gá cé rĩ sĩ.
15 Ímbá míní ịjọ́ Ãdróŋá drị́ sĩlé ãlá rĩ i'dójó ãnzĩ̃rĩ̃ŋã sĩ, ãzíla fẽ kí míní ũndũwã sĩ patáŋá amụ́lépi ã'ịtáŋá sĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ rụ́ sĩ rĩ ịsụ́jó.
16 Ịjọ́ sĩlé ãlá 'dĩ angá ãvá Ãdróŋá 'bã vulé drị̃ la gá nĩ rĩ sĩ, ĩ'di ụ̃rõdrị̃ ru 'bá imbájó ịjọ́ mgbã rĩ sĩ, uzájó 'bá drị̃ gá ịjọ́ ũnzí sĩ, 'bá itújó ịjọ́ izalé rĩ agá ãzíla 'bá imbájó ịjọ́ u'ájó ádrízã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ sĩ.
17 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã adru bábá ãko pírí trũ sĩ ãzị́ pírí múké rĩ kí ngajó.

4

1 Má azị mi Ãdróŋá drĩ̃lẹ́ gá, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drụ́zị́ amụ́lépi 'bá ídri rĩ kí ịjọ́ lịlépi 'bá drãlépi rá rĩ abe, ãzíla drụ́zị́ i'dálépi Úpí ru ũpĩ ĩ'didrị̃ agá rĩ drĩ̃lẹ́ gá.
2 Mí ũlũ ịjọ́ Ãdróŋá drị̃, mí itú mi bábá, 'bá drĩ kí táni lẽ la arelé la rá, jõku drĩ kí táni lẽ la arelé ku, mí ũlũ ĩ'baní ịjọ́ mgbã rĩ, íza kí drị̃ gá, mí itú kí, ãzíla mí imbá kí ásị́ jãjã rú ásị́ ĩ̃gbẹ̃ sĩ.
3 Ụ'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, 'bá kí drụ́zị́ ímbátáŋá mgbã rĩ gã úmgbé. Kí ịjọ́ ĩ'baní lẽlé rĩ kí idé áyụ, ãzíla kí ímbá'bá ịjọ́ ĩ'bã kí lẽlé arelé rĩ kí ũlũlépi áyụ rĩ kí tra wẽwẽ rú.
4 Kí ịjọ́ mgbã rĩ gã úmgbé, be la kí ru uja ãwí ĩnzõ rú 'dĩ kí arelé.
5 Wó mi 'i Tịmĩtịyõ, ímba ími tã ịjọ́ pírí agá, íta ũcõgõ, ínga ãzị́ ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ mgbã rĩ ũlũjó rĩ, íde ãzị́ fẽlé mídrị̃ ngalé rĩ rá.
6 Drĩ adru ma 'i, ídri mádrị̃ úsũ ĩ'di ídétáŋá ru Ãdróŋá ní 'bo. Ụ'dụ́ mádrị́ mâ ími a'bejó rĩ acá rá.
7 Á'dị ã'dị́ ịjọ́ mgbã rĩ drị̃ 'bo, áde ãbálá ụ́ngụ́lẹ́ ídri drị̃ 'bo, ámba vâ ã'ịtáŋá ídri mádrị̃ drị̃ tã 'bo.
8 Úpí ịjọ́ lịlépi pịrị-pịrị rĩ mba ú'dî'da mání ũyá ịjọ́ kpị drị́ gá rĩ tã 'bũ̃ gâlé 'dã. Ĩ'di mụ mání fẽlé la ụ́'dụ́ 'dã sĩ, adru mání á'dụ̃sĩ ku, wó vâ 'bá pírí ĩ'di drị̃ tẽlépi ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ru i'dajó 'dã sĩ rĩ 'baní ĩndĩ.

Páwũlõ umve Tĩmĩtĩyõ 'i, zị vâ 'bá kí cící

9 Tĩmĩtĩyõ, mí ũbĩ drĩ ásị pírí sĩ amụ́lé má rụ́ 'dõlé mbẽlẽ rú,
10 ã'dusĩku Dẽmásĩ a'be ma ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũnọ́kụ́ 'dõ drị̃ lẽjó áyụ rĩ sĩ, mụ
Tẽsãlõnị̃kĩ̃ gá 'bo. Kẽrẽsénĩ mụ Gãlãtĩyã gá, ãzíla Tĩtõ mụ Dãlãmãtĩyã gá.
11 'Bá acelépi má be rĩ dó lú Lụ́kã 'i á'dụ̃sĩ. Mí ají Mãrákõ 'i mí be ĩndĩ,
ã'dusĩku ĩ'di amụ́ áma ãzã kolé ãzị Ãdróŋá drị̃ sĩ.
12 Ápẽ Tũkị́kõ̃ tị Ẽfésõ gá.
13 Mî amụ́ agá, mí ají mâ bõngó ụrụ'bá 'bejó ĩ̃gbẽ̃ sĩ mâ a'belé Kãrị́põ̃
drị Trõwásĩ gá rĩ ĩndĩ, ãzíla mâ bụ́kũ̃ kí, íníríkó tralé kãrãtásĩ sĩ wárágã
sĩjó rĩ kí ĩndĩ.
14 Ãlẽkĩzéndã ãlị́gọ́ ru úká dịlépi rĩ idé ma ũnzí trẽyị̃. Úpí Yẹ́sũ̃ la dó ĩ'di
ũfẽ ị́jọ́ ĩ'diní idélé má rụ́ 'dĩ kí sĩ nĩ.
15 Ínzị̃ mịf̃ị̃ ĩ'di sĩ, ã'dusĩku ga ãgátã ũkpó ru ị́jọ́ ãmaní jọlé rĩ kí sĩ.
16 Mâ pá tujó kẹ́sị̃ drị̃lẹ́ gá drị̃drị̃, mâ ị́jọ́ áma tõjó rĩ kí umvijó rĩ sĩ, 'bá
pírí Yẹ́sũ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ a'be kí ma á'dụ̃sĩ. Lẽ Ãdróŋá 'bã lã ị́jọ́ 'dĩ kí drị̃ gá
ị́jọ́ ũnzí ru ku.
17 Wó Úpí tu pá má benĩ, fẽ vâ ũkpó mání sĩ ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị̃ ũlũjó
mmgbọ rú 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dãá rĩ 'baní sĩ arejó la, pa vâ ma drã sị́ gá rá.
18 Úpí la mụ áma palé ị́jọ́ ũnzí rĩ kí agá, ãzíla ĩ'di vâ áma tãmba fijó Sụ́rụ́
ĩ'didrị̃ 'bũ̃ gá rĩ gá rá. Dĩ̃zã 'bã adru Ãdróŋá ní jã 'dâ. Ámĩnã.
19 Ízị mání Pĩrĩsílã kí Ãkúwílã be, ãzíla 'bá Ũnẽsẽfórõ drị́ko gá ri kí abe.
20 Ĩrásĩtõ ace ándrá Kõ̃rĩ̃ịnị̃tõ̃ gá, ãzíla má a'be ándrá Trõ̃fĩ̃mõ̃ 'i ãyánĩ rú
Mĩ̃lẹ́tũ̃ gá.
21 Mí ũ̃'bĩ̃ ásị pírí sĩ acájó 'dĩ sĩ ãngũ ĩ̃gbẹ́ kị́lị̃mmgbọ́rõ̃ŋá drị̃ acá drĩ ku
rú. Yũ̃bụ́lõ̃ 'i, Pũ̃dénĩ̃ 'i, Lị́nõ̃ 'i, Kĩ̃lãwũ̃dị́yã 'i ãzíla ãmã ádrị́pịka kí ãmã
ámvọ́pịka abe pírí, zị kí míní cící.
22 Úpí 'bã adru mí be, 'bã mba ími úríndí tã. Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá
drị̃ 'bã adru mí be.

Wárágã Páwų̃lọ̃ 'bã sĩlé Tịtọ̃ nî rĩ

Wárágã Páwų̃lọ̃ 'bã sĩlé Tịtọ̃ nî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwų̃lọ̃ 'i ãtí'bó Ãdróŋ́á drı̨ ãzíla ų̃pı̨gọ́ŋá
Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ. Yẹ́sų̃ pẽ áma tı̨ ã'ı̨́táŋ́á patáŋ́á ı̨sụ́jó rĩ agụ́lé 'bá Ãdróŋ́á
'bã ũpẽlé rĩ 'banî, sĩ kí imbájó ı̨́jọ́ mgbã rĩ lũjó ãzíla ídri Ãdróŋ́á 'bã lẽlé
u'ájó ãlá rĩ i'dajó ĩ'banî.
2 Į́jọ́ mgbã 'dĩ la fẽ ĩ'baní ásı̨ 'bãlé ídri ukólépi ku, Ãdróŋ́á 'bã ı̨́jọ́ azı̨́lé
ĩ'baní 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ų̃nọ́kụ́ ku rĩ drı̨ gá, Ãdróŋ́á alı̨́ ala gá ĩnzõ ku.
3 I'da ı̨́jọ́ mgbã ĩ'didrı̨ 'dĩ sáwã múké rĩ agá, 'dĩ ãzı̨́táŋ́á Ãdróŋ́á ãma
Palépi rĩ 'bã fẽlé mádrı̨ ũlũjó la rĩ 'i.
4 Ásĩ wárágã 'dĩ mâ ngọ́tı̨ mgbã ãma sĩ adrujó ã'ı̨́táŋ́á agá ãlu Tịtọ̃ nî!
Lẽtáŋ́á uyaŋ̂á kóru ãzíla ásı̨ į̃gbẹ̃ Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pı̨ rú ãzíla Kúrísĩtõ
Yẹ́sų̃ 'Bá ãma Palépi rĩ.

Ãzı̨ Tịtọ̃ 'bã ngalé Kų̃rẹ́tı̨ gá rĩ

5 Į́jọ́ mání ími a'bejó Kų̃rẹ́tı̨ gá rĩ, mi rú sĩ ı̨́jọ́ Kų̃rẹ́tı̨ gá 'dãá itúlé ãzíla
delé ku 'dãá rĩ kí itú, 'bá kãnı̨́sã 'bã drı̨́lẹ́ ru rĩ kí ũpẽjó táwų̃nı̨ ãlu-ãlu gâ
sĩ, cécé ándrá mâ míní lũlé rĩ áni.
6 'Bá kãnı̨́sã 'bã drı̨́lẹ́ ru rĩ 'bã adru kí 'bá ãzí ı̨́jọ́ ũnzí jǫ̣jó kí ụrụ'bá gá ku
la, ũkú trũ ãlu, ãzíla anzı̨ ĩ'didrı̨ 'bã adru kí 'bá Ãdróŋ́á ã'ı̨́lépi la, drı̨́-ũnzĩ
kóru ãzíla bı̨́lẹ́ trũ.
7 'Bá kãnı̨́sã 'bã drı̨́lẹ́ ru ãzı̨ Ãdróŋ́á drı̨ fẽjó ĩ'didrı̨, undrélépi la rĩ 'bã
adru ı̨́jọ́ ũnzí kóru. 'Bã adru 'bá ãfó ru ku, ũmbã rú ku, ĩmẽrãlépi íwá sĩ
ku, ásı̨ ũnzíkãnã ku, ãzíla rọ̃mmgbọ́ ru séndẽ sĩ ku íni la.
8 Be la rá la, 'bã adru 'bá ãmụ́ ã'ı̨́lépi múké íni la, 'bá ı̨́jọ́ múké Ãdróŋ́á
drı̨ kí lẽlépi idélépi la, 'bá ásı̨ į̃gbẹ́ vâ ı̨́jọ́ mgbã idélépi áyụ la, adrulépi ı̨́jọ́
ũnzî kóru, ru tãmbalépi ı̨́jọ́ pírí agâ sĩ gẽ̃rı̨ pírí sĩ rĩ 'i.
9 Lẽ 'bã rụ ı̨́jọ́ ĩ'diní imbálé mgbã 'dĩ mgbemgbe, 'ba uja ĩ'di ku, 'ba imbá
sĩ 'bá kí ásı̨ ímbátáŋ́á kpı̨ rĩ sĩ, 'ba i'da dó sĩ ı̨́jọ́ ũnzí 'bá ãgátã galépi ı̨́jọ́
Ãdróŋ́á drı̨ sĩ 'dĩ 'badrı̨ rĩ kî.
10 Ájọ ı̨́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku 'bá idemará ũnzí rĩ kí wẽwẽ rú, 'bá ı̨́jọ́ sĩ 'bá
uléjó rĩ jǫ̣lépi 'dĩ kî trũ, ambamba la 'bá ru ĩtãrãlépi rá lã'bĩ Yãhụ́dı̨̃ drı̨
trũ 'dĩ kí.
11 Ímbátáŋ́á ĩnzõ rú rĩ sĩ, kí 'bá kí uja sĩ ã'ı̨́táŋ́á mgbã rĩ a'bejó, ímbá'bá
'dĩ 'bã áni rĩ lẽ kí lú séndẽ ĩmidrı̨ gá rĩ kí áyụ, lẽ ĩfẽ 'bã ĩyãŋ̃ã kí tú.
12 'Bá ãzí ãlu kí agá 'dãá ĩ'bã kí ũrãlé nábı̨ rú la jọ, "'Bá Kų̃rẹ́tı̨ gá rĩ kí
ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩnzó'bá, ũmbã rú cécé ãnãkpá ásé agá rĩ kí áni, ãzíla kí ũvú'bá,
vâ 'bá rọ̃mmgbọ́ ru la kî."
13 Į́jọ́ jǫ̣lé 'dĩ ĩ'di ı̨́jọ́ mgbã la, Tịtọ̃. Į́jọ́ 'dĩ sĩ, mí uzá 'bá 'dĩ kí drı̨ gá ũkpó
sĩ 'bã tu kí rú sĩ pá ã'ı̨́táŋ́á agá ũkpó ru.
14 'Bã 'bã kí rú sĩ ásı̨ ãwí 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú 'dĩ 'bã kí nzelé ãzíla ãzı̨́táŋ́á
ãfũlépi 'bá 'badrı̨ sĩ ı̨́jọ́ mgbã rĩ gãjó úmgbé 'dĩ kí drı̨ gá ku.

15 'Bá ásį̣ ãlá rĩ ní ịjọ́ múké rĩ ĩ'di ngá múké, wó 'bá ásį̣ ũnzí rĩ ní ịjọ́ ãlá
rĩ icó ã'ḭlé la ku, ã'dusĩku ásį̣ ĩ'badrį̰ kí ũrãtáŋá ĩ'badrį̰ abe kí ru iza rá.
16 'Bá 'dĩ kí ru 'bã nḭ̃ kí Ãdróŋâ cé, wó ịjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ la i'da la nḭ̃
kí Ãdróŋá ku rĩ gá nĩ. Kí 'bá ngṹ ũnzí, ãzíla are kí ịjọ́ ku, icó kí dó sĩ ịjọ́
múké la idélé ku.

2

Mí imbá ímbátáŋá mgbã rĩ

1 Wó Tịtọ̃ mî rú rĩ gá, mí itú ú'áŋá ru icílépi ímbátáŋá ã'ḭtáŋá drį̰ i'dalépi
rĩ áyụ.
2 Mí imbá ãgọbį̣ mbalépi 'bo 'dĩ kí ru tãmbajó ịjọ́ pírí ũnzí rĩ kí sĩ, 'bá
'bã ḭ̃nzḭ̃ kí ḭ̃nzḭ̃-ḭ̃nzḭ̃, 'bã adru kí ã'ḭtáŋâ trũ ũkpó ru, lẽtáŋâ trũ, ãzíla 'bá
ịjọ́ talépi ásį̣ ḭ̃gbḛ́ sĩ la kî.
3 Mí imbá vâ ũkú mbalépi 'bo 'dĩ kí cécé 'dĩ 'bã áni, 'bã adru kí ãrútáŋá
ru gbíyã ĩ'badrį̰ agá, 'bã adru kí 'bá 'bá rụ́ jọlépi ũnzí ku, ãzíla 'bá
ĩmẽrãlépi íwá sĩ rĩ kí rú ku. Kḛ̃jį̰ la gá 'ba imbá kí 'bá ãzí rĩ kí ịjọ́ múké rĩ
sĩ.
4 Ũkú mbalépi 'bo rĩ 'ba imbá kí ũkú ú'dí 'dĩ kí ĩ'bã ágó kí lẽjó ĩ'bã anzį̰ná
kí abe,
5 'bã mba kí ru tã lḭ́cọ́ ĩ'badrį̰ abe ãlá ru, 'bã nga kí ãzį̰ lḭ́cọ́ gá rĩ kí ũkpó
sĩ, ásį̣ la 'bã adru kí ḭ̃gbḛ́ ru, ãzíla 'bã ru kí vâ sĩ ĩ'bã ágó kí ịjọ́ ĩ'bã kí jọlé
rĩ kí abe cí. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã u'dá dó sĩ ịjọ́ Ãdróŋá drį̰ kí ịjọ́ sĩ ku.
6 Mí imbá ãgọbį̣ ú'dí 'dĩ kí 'bã mba kí ru tã cénĩ.
7 Mí adru ĩ'baní ícétáŋá ru ịjọ́ pírí múké mî idélé rĩ kí sĩ. Ímbátáŋá
mídrį̰ rĩ 'bã adru ĩnzõ kóru ãzíla ũkpó ru,
8 'bá ãzí 'bã ide ịjọ́ mî jọlé rĩ ku, 'bá ãgátã galépi mí be rĩ 'bã ịsụ́ kí rú
sĩ drḭ̃nzá, ã'dusĩku ĩ'baní ịjọ́ ũnzí icójó jọjó ãma ụrụ'bá gá ku rĩ sĩ.
9 Mí imbá ãti'bo kí ãrútáŋá idéjó ãmbogo ĩ'badrį̰ kí ụrụ'bá gá ịjọ́ pírí sĩ,
ãyĩkõ fẽjó ĩ'banî, ịjọ́ ụ'dụjó ãmbogo kí tị gá ku.
10 'Bã ṹgṹ kí ãmbogo ĩ'badrį̰ 'bã ãko kí ku. Wó 'ba i'da kí ru 'bá mgbã
múké la, ãzíla 'bá ásį̣ tḭ̃jó kí drḭ̃ gá rá la rú, 'dĩ la dó sĩ ímbátáŋá múké
Ãdróŋá ãma Palépi rĩ drį̰ gá rĩ fẽ adrulé ãjį̰ trũ 'bá pírí 'banî.
11 Ásį̣ ḭ̃gbḛ́ Ãdróŋá drį̰ lẽtáŋá ĩ'di 'bã lẽjó 'bá pajó rĩ, i'da dó ru 'bá pírí
ní 'bo.
12 Ḭ̃'di ãma imbá ịjọ́ ũnzí ṹnọ́kụ́ drį̰ kí gãjó ũlẽ ĩ'didrį̰ abe úmgbé, ãma
sĩ ãma tãmba pá tujó ũkpó ru ịjọ́ kpị sĩ ịjọ́ ṹnọ́kụ́ ú'dî'da 'dĩ drį̰ kí agá,
13 ãmaní drĩ drḭ̃lḛ́ba ásį̣ 'bãjó drį̰ la gá rĩ tẽ agá 'dĩ ụ́'dụ́ ịjọ́ dḭ̃zã, rú drụ́zį̰
Ãdróŋá ãmadrį̰ ãmbõgõ Yḛ́sṹ Kúrísĩtõ 'Bá 'bá Palépi rĩ, 'bã ru i'dajó rĩ sĩ.
14 Fẽ ru ãma unzejó ịjọ́ ũnzí pírí agá, ãma ũjĩjó ãlá ru, ãma 'bãjó ĩ'di 'bã
'bá ru ãmaní sĩ ãma 'bãjó ịjọ́ kpị idéjó.
15 Lẽ mí imbá 'bá kí ásį̣ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó, kí itújó ịjọ́ ítúŋá lẽlépi rĩ sĩ ãzį̰táŋá
'bã lẽlé rĩ áni. 'Bá ãzí 'bã avá rú sĩ ũkpõ mídrį̰ rĩ sĩ ku.

3

Ádrízã múké rĩ

1 Tịtọ̃, mí igá 'bá mídrį̰ 'dĩ kí ãrútáŋá idéjó 'bá kí drḭ̃lḛ́ gá rĩ kí ụrụ'bá gá,
ãzį̰táŋá ĩ'badrį̰ kí ḭ̃nzḭ̃jó sĩ adrujó bábá sĩ ịjọ́ múké rĩ idéjó.

2 Ílũ ĩ'baní 'bã jọ kí ịjọ́ ũnzí 'bá ãzí ụrụ'bá gá ku, 'bã ãwã kí 'bá kí abe
ku, 'bã ndre kí 'bá 'bã ízákĩzã ãzíla 'bã rụ kí 'bá kí ịjọ́ jã sĩ.
3 Ãma ándrá aza sĩ ịjọ́ ũnzí kí idé agá drị̃ ũnzí sĩ, ãma acá dó ãtí'bó ru
ũlẽ ịjọ́ ũnzĩ idéjó rĩ áni. Ãri sáwã izalé ídri ãmadrị̃ agá 'bá kí ngṹjó ãzíla
'bá kí ndrejó mịfị̃ ũnzí sĩ. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí rĩ ngṹ kí ãma ũnzí ãngũ vâ kí
ũnzí.
4 Wó ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ãzíla lẽtáŋ́á Ãdróŋ́á ãma Palépi rĩ drị̃ rĩ la mụ ru i'dalé
'bo,
5 pa ãma rá, adru ãmaní ịjọ́ múké idélé rĩ sĩ ku, wó ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ĩ'didrị̃ gá rĩ
sĩ. Ũjĩ ịjọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí ãzíla fẽ ãmaní ídri ú'dí Úríndí Ãlá rĩ sĩ.
6 Ãdróŋ́á ũsũ Úríndí Ãlá 'dĩ ãma drị̃ gá Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'Bá ãma Palépi rĩ
sĩ.
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bã dó ãma ãlá ru ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ĩ'didrị̃ ãmbógó rĩ sĩ, ã'bã ásị̃ ãma
dó mụ ídri ukólépi ku rĩ nalé ĩ'di trũ ãlu.
8 Ịjọ́ mâ jọlé míní 'dĩ kí ịjọ́ mgbã la, álẽ íjọ ịjọ́ 'dĩ kí ũkpó ru, 'bá ásị̃
'bãlépi ịjọ́ Ãdróŋ́á drị̃ drị̃ gá rĩ 'bã adru kí mịfị̃ trũ, sĩ ru ásị̃ 'bãjó pírí ịjọ́
múké rĩ kí idéjó. Ịjọ́ 'dĩ kí múké ãzíla ũrõ̃drị̃ ru 'bá pírí 'banî.
9 Ífi ãgátã galé, ãzíla ãwí ífí kóru á'bị̃ ũlãjó, jõku ãwãŋ́á ãzíla ãcóŋ́á
cojó, ãzị̃táŋ́á 'bá Yãhṹdĩ̃ rú 'dĩ 'badrị̃ kí agá ku. Ịjọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ãzị̃
kóru ãzíla kí sáwã iza.
10 'Bá 'bá kí awalépi rĩ íli bị́lẹ́ ĩ̃ndṹ la pâlé ĩ̃rĩ̃, 'dã 'bã ũngúkú gá drĩ gã
úmgbé, mí a'be ĩ'di cã.
11 Lẽ ínĩ̃ cé 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ iza kí ru ịjọ́ ũnzí sĩ rá, ũnzĩkãnã ĩ'badrị̃ gá
rĩ la ịjọ́ lị kí drị̃ gá nĩ.

Páwṹlõ azị Tịtọ̃ ní ãsĩjó

12 Má itú ma Ãtémã 'i jõku Tṹḳĩkõ̃ tị pẽlé mí rṹlé, kí ãzí drĩ acá mí rṹ
'dâ 'bo, mí ṹ'bĩ̃ ásị̃ pírí sĩ calé má rṹ táwṹnĩ̃ Ñĩḳõ̃pọ́lĩ̃ gâlé gbõŋ́áŋ́á ru,
ã'dusĩku ápẽ ãngũ ĩ̃gbẹ́ rĩ tẽjó 'dãá.
13 Mí ṹ'bĩ̃ Zénã jájĩ rú rĩ kí ãzã kolé Ãpọ́lõ̃ be ãko pírí sĩ ãcị̃ ĩ'badrị̃ agá
'bã ĩcẽ kí ãko ãzí ĩ'ba kí lẽlé la sĩ ku.
14 'Bá ãmadrị̃ 'bã ṹnĩ̃ kí ru fẽjó pírí ịjọ́ múké idéjó, sĩ ãko fẽjó ịjọ́ lẽlé
idélé ṹ'dṹ pírí rĩ kí ãzã kojó, 'bã adru kí ũvũ rú ku.
15 'Bá pírí má rṹ 'dõlé rĩ zị kí ĩmi pírí cící ãzíla 'bá ãma lẽlépi ã'ĩ̃táŋ́á 'dĩ
agá 'dĩ kí ĩzị kí cící.
Lẽtáŋ́á uyanâ kóru Ãdróŋ́á drị̃ 'bã adru ĩmi abe pírí.

Wárágã Páwũ̃lõ̃ 'bã sĩlé Fị̃lị̃mọ̃nã nî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị̃ ma Páwũ̃lõ̃ umbélé mãbụ́sũ̃ gá ịjọ́ Kúrísĩtõ
Yẹ́sũ̃ drị̃ ũlũ̃ŋá sĩ rĩ 'i, ãzị̃ ĩmi ãmã ádrị̃pị̃ Tĩ̃mĩ̃tĩ́yõ̃ be cící. Ásĩ wárágã 'dĩ
Fị̃lị̃mọ̃nã ãmã ádrị̃pị̃ ãmã lẽlé ambamba ãzị̃ ngalépi ãma abe rĩ nî,
2 ãmã ámvọ́pị̃ Ãfíyã, ãzíla Ãrĩ̃kị̃põ̃ ãsĩkárĩ rú ãma abe rĩ, ãzíla 'bá Yẹ́sũ̃
ã'ĩ̃lépi rá, ru tralépi mí drị̃ko gá 'dĩ 'banî.
3 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị̃ ãzíla Úpí ãma ãni
Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drị̃ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwũ̃lõ̃ 'bã ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Ãdróŋá zị̃jó rĩ

4 Ma ụ́'dụ́ pírí sĩ Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô fẽ mání ĩ'di zị̃ agá míní Fị̃lị̃mọ̃nã,
5 ã'dusĩku ári ịjọ́ arelé ã'ĩ̃táŋá mí ãni Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ drị̃ gá ãzíla mî
lẽtáŋá 'bá pírí Ãdróŋá ãni 'dĩ kí ụrụ'bá gá rĩ drị̃ gá.
6 Ma Ãdróŋá zị̃, tị icíma ãma ãni ĩmi abe ĩmi 'bá ã'ĩ̃táŋâ trũ̃ 'dĩ 'badrị̃ 'bã
zo drị̃ gá drị̃ gá ịjọ́ idélé múké rĩ agâ sĩ. Ị̃jọ́ idélé íni 'dĩ 'bã fẽ dĩ̃zã Kúrísĩtõ
nî.
7 Áma ãmgbã ịsụ́ ãyĩkõ ãmbógó, ãzíla ásị̃ ũŋmĩ̃ŋá mgbã la, lẽtáŋá mídrị̃
sĩ, má ádrị̃pị̃, ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ mídrị̃ fẽ ãyĩkõ 'bá Ãdróŋá drị̃ kí ásị̃ gá rá.

Páwũ̃lõ̃ 'bã mãmálá Ũnésẽmũ sĩ

8 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, má icó tá míní ịjọ́ jọlé drị̃ ũkpó sĩ, mî ádrị̃pị̃ Kúrísĩtõ agá rĩ
áni, ãzíla fẽjó la mí idé ãko mâ lẽlé mí idé rĩ.
9 Wó má a'ị̃ dó mi áma tị arejó ịjọ́ 'dĩ gá 'dâ lẽtáŋá sĩ, ma Páwũ̃lõ̃, ãmbá
ru, sáwã 'dĩ sĩ mãbụ́sũ̃ gá ịjọ́ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ drị̃ gá rĩ sĩ rĩ 'i.
10 Má a'ị̃ mi 'i adrujó mâ ngọ́pị̃ Ũnésẽmũ Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ ní ásị̃ ĩ̃gbẽ̃
sĩ, ã'dusĩku ĩ'di dó mâ ngọ́tị̃ mgbã Yẹ́sũ̃ agá rĩ 'i, má acá ĩ'diní átẹ́pị̃ rú
úríndí sĩ mání adrujó mãbụ́sũ̃ gá rĩ sĩ.
11 Ũnésẽmũ ándrá míní ãzị̃ kóru, wó ú'dî'da acá dó 'bá múké ãzị̃ ãni la
rú ãmaní mí be ĩ̃rĩ̃ trá.
12 Ma ĩ'di tị pẽ mí rụ̃lé 'dĩ, nze áma ásị̃ 'dụlé ĩndĩ.
13 Álẽ tí ĩ'di tãmbalé má rụ́ 'dõlé ũgũgõ, ĩ'di dó sĩ áma ãzã ko ími kẽ̃jị̃
gá, mâ drĩ adru agá mãbụ́sũ̃ gá nõrórõ trũ̃ drị̃ gá ịjọ́ mgbã Yẹ́sũ̃ drị̃ ũlũ̃ŋá
sĩ rĩ gá.
14 Wó álẽ ịjọ́ idélé ími tị kóru ku, ãzãkoma mî fẽlé mání rĩ 'bã adru ími
ũŋmĩ̃ŋá sĩ ku, rá la 'ba angá ími ásị̃ gá mî lẽtáŋá sĩ.
15 Ũnésẽmũ apá nõ bãsĩ mí rụ̃lé íni rá la, mí ịsụ́ rú sĩ mî ngá vúlé jã 'dâ
íni.
16 Adru dó ú'dî'da rĩ gá ãtí'bó ru íni á'dụ̃sĩ ku, wó alị̃ 'dĩ drị̃ gâ sĩ rá, ĩ'di
dó ãmã ádrị̃pị̃ lẽlé Yẹ́sũ̃ agá rĩ, mání rĩ gá ịjọ́ la ãmbógó ru, ĩ'di ịjọ́ la adru
míní ãmbógó ru adru ĩ'di 'bã adrujó ãtí'bó ru rĩ sĩ á'dụ̃sĩ ku, wó ĩ'di 'bã
adrujó mí ádrị̃pị̃ ãzí ru Úpí Yẹ́sũ̃ agá rĩ sĩ.
17 Ídrĩ áma ã'ĩ̃ ími ãzí ru rá, mí a'ị̃ vâ ĩ'di cécé mî tá áma a'ị̃lé mídrị̃ko
gá rĩ 'bã áni.

18 Drĩ ị́jọ́ ãzí iza mí rụ́ rá, jõku ṹgṹ mí ãko ãzí yã áni, mí a'ị̃ ĩ'di mádrị̃,
ma ũfẽ la ma 'i.
19 Ma Páwṹlọ̃ 'i, ásĩ wárágã 'dĩ áma mgbã rĩ 'bã drị̃ sĩ, ma tị la ũfẽ rá.
Ádrĩ ájẹ́ ími ãzã ko agá ku, mí icó ájẹ́ ídri ú'dí Yẹ́sṹ agá 'dĩ ịsṹlé ku, ị́jọ́ 'dĩ
sĩ, ími ídri ĩ'di mâ ãko rú.
20 Má ádrị́pị, mí ã'ị̃ mání ị́jọ́ ãlu 'dĩ idélé, Úpí 'bã ị́jọ́ sĩ, ísũ ỹyị́ ỹgbẹ́ áma
ásị́ gá Kúrísĩtõ sĩ.
21 Áma ásị́ ũkpó ru mâ wárágã 'dĩ sĩ agá, ã'dusĩku ánỹ̃ rá mi ị́jọ́ mâ a'ị̃lé
'dĩ idé ĩ'di ị́jọ́ má a'ị̃lé 'dĩ ndẽ rá.
22 Má a'ị̃ mí idé mání ị́jọ́ 'dĩ 'i, mí idé jõ mání ãngũ sĩ ũmvu sujó la rá,
ã'dusĩku á'bã áma ásị́ gá, Ãdróŋá la mî zị̃táŋá umvi áma ujajó mí rṹlé
gbõrú rá.
23 Ĩpãfúrã mâ mãbṹsṹ ãzí Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá rĩ, zị mi cící,
24 ãzíla 'bá ãmã ãzị́ ngajó ĩ'ba abe Mãrákõ 'i, Ãrĩsĩtãríkõ kí Dẽmásĩ trũ
ãzíla Lṹkã 'i, zị kí mí ĩndĩ.
25 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drỹ̃ 'bã adru ĩmi drỹ̃ gá
pírí.

Wárágã sĩlé 'bá
Ĩbũrãníyã
gá rĩ 'banî rĩ

Yẹ́sụ̃ ndẽ mãlãyíkã kí ãmbõgõ sĩ rá

1 Ándrá ídu rĩ sĩ Ãdróŋ́á jọ ị́jọ́ pâlé wẽwẽ rú gẽ̃rĩ̃ ndú-ndú sĩ ãma áyĩ́pịka
'baní nãbịya 'bã rụ̃ sĩ,
2 wó ụ́'dụ́ ãsĩ̃ŋ́á gá 'dĩ kí agâlé ru ri ị́jọ́ jọlé ĩ'di 'bã Ngọ́pị rụ̃ sĩ, 'dĩ Ngọ́pĩ̃
ĩ'di 'bã pẽlé adrujó ãko pírí 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ 'i, ãzíla ĩ'di rụ̃ sĩ Ãdróŋ́á 'bã ãko
pírí ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kî.
3 Ãdróŋ́á Ngọ́pị 'dĩ ĩ'di dĩ̃zã lẽrẽlẽrẽ Ãdróŋ́á drĩ̃ i'dalépi rĩ 'i, i'da Ãdróŋ́á
ãmgbã 'bã gbíyã, ãzíla ĩ'di ãko pírí kí tãmbalépi ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ũkpõ ĩ'didrĩ̃
gá rĩ sĩ 'i. Ãdróŋ́á Ngọ́pị 'dĩ ĩ'diní ị́jọ́ ũnzí trũjó 'bo rĩ vúlé gá ri dó Ãdróŋ́á
Ũkpó 'Dĩ̃pị ĩ̃nzĩ̃lé ĩ̃nzĩ̃ 'bũ̃ gá rĩ 'bã drĩ̃ ãndá rĩ gá.
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, acá dó ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ mãlãyíkã kí rá cécé rụ́ Ãdróŋ́á
'bã ĩ̃drĩ̃lé ĩ'diní rĩ 'bã ndẽlé ãmbõgõ sĩ rá rĩ áni.
5 Ĩ̃lũ mání, Ãdróŋ́á jọ ándrá mãlãyíkã íngõ ní ị́jọ́ 'dĩ rá la nĩ:
"Mi mâ Ngọ́pị 'i,
ãndrũ má acá mî Átẹ́pị rú?" †
Jõku jọ vâ,
"Ma adru ĩ'di 'bã Átẹ́pị,
ãzíla ĩ'di dó mụ adrulé mâ Ngọ́pị?" †
6 Ãdróŋ́á la mụ ĩ'di 'bã Ngọ́pị Kãyú rĩ tị ãpẽlé ũ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé 'bo, jọ,
"Lẽ mãlãyíkã pírí Ãdróŋ́á drĩ̃ 'bã ĩ̃nzĩ̃ kí ĩ'di 'i."
7 Wó ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé mãlãyíkã kí drĩ̃ gá rĩ jọ,
"Má idé mãlãyíkã kí ãlụ́kụ́kũ̃ áni,
ãzíla ãtí'bó ĩ'didrĩ̃ kí ãcí 'bã idrakátị áni." †
8 Wó Ngọ́pĩ̃ drĩ̃ gá jọ,
"Ãdróŋ́á, úmvúke mídrĩ̃ la mụ adrulé jã 'dâ,
ãzíla ị́jọ́ lịŋ́á kpị rĩ la adru gbéréke ũpĩ ãni míní sĩ Sụ́rụ́ mídrĩ̃ drĩ̃ cejó
rĩ áni.
9 Ílẽ ị́jọ́ kpị rĩ áyụ ãzíla ígã ị́jọ́ ũnzí rĩ úmgbé,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á, Ãdróŋ́á mídrĩ̃ ũ'bã mi 'bá míní adrujó ĩ'ba abe 'dĩ
kí drĩ̃lẹ́ gá,
ĩ'di 'bã ími drĩ̃ gá ãdu ãyĩkõ drĩ̃ ũsũjó rĩ sĩ." *†
10 Ãdróŋ́á jọ vâ,
"Í'dóŋ́á gâlé, Úpí la, í'bã ándrá ũ̃nọ́kụ́ ĩ̃ndụ́ mi 'i,
ãzíla 'bũ̃ ĩ'di ãzĩ̃ drịmvụ́ mídrĩ̃ gá rĩ 'bã idélé rĩ 'i.
11 Kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rá, wó mi ace mi 'i,
kí de rá cécé bõngó sũ̃lé sũ̃sũ̃ rĩ áni.
12 Mi mụ kí tralé cécé bõngó áni,

---

† **1:5** Zãbụ́rĩ̃ 2:7 † **1:5** 2 Sámũ̃wẽ̃ĩ̃ 7:14; 1 Ị́jọ́ Sụ́rụ́ drĩ̃ 17:13 † **1:7** Zãbụ́rĩ̃ 104:4 * **1:9** Ị́jọ́ jọlé *ĩ'di 'bã ími drĩ̃ gá ãdu ãyĩkõ drĩ̃ ũsũjó rĩ sĩ* rĩ 'bã ífí, "Ãdróŋ́á fẽ Ngọ́pĩ̃ ní ãrútáŋ́á sĩ u'ájó ãyĩkõ sĩ."
† **1:9** Zãbụ́rĩ̃ 45:6-7

mi mụ kí 'belé ásé gá cécé bõngó delépi rá rĩ 'bejó ásé gá rĩ áni.
Wó mi ace ími vúŋá sĩ,
ãzíla mi mụ u'álé jã 'dâ.” †
13 Ãdróŋá jọ mãlãyíkã íngõ ní,
“Íri áma drị ãndá gá 'dâ,
kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí 'bã agá
ími pálé gá”? †
14 Mãlãyíkã pírí adru kí úríndí tị ãpẽlé amụ́lépi ãzị ngalépi 'bá Ãdróŋá 'bã
mụlé palé rĩ 'baní ku yã?

2

Bị̃lẹ́-ĩndụ́ liŋá sĩ ĩjọ́ arejó

1 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ã'bã ãma ásị̃ ũkpó ru ị̃jọ́ arejó, ị̃jọ́ mgbã ãmaní arelé 'bo rĩ
drị̃ gá, ị̃jọ́ 'bã agba rú sĩ ãma ku.
2 Ã'dusĩku ị̃jọ́ ándrá mãlãyíkã 'bã kí jọlé rĩ drĩ adru mgbã ũkpó ru, wó
ị̃jọ́ 'dĩ izajó ãzíla arejó la ku rĩ drĩ ándrá drị̃rịma mgbã la ịsụ́,
3 ãma icó apálé íngoní-íngoní ru ãdrĩ ị̃jọ́ patáŋá ãmbógó 'dĩ 'bã áni rĩ
'bã ị̃jọ́ 'bã ápãrákã rú? 'Dĩ patáŋá Úpí 'bã ándrá ị̃jọ́ la azị̃jó drị̃drị̃ nĩ rĩ 'i,
ãzíla acá ãma rụ́ 'dõlé 'bá ándrá ị̃jọ́ 'dĩ arelépi Úpí tị gâ sĩ rĩ 'bã rụ̃ sĩ.
4 Ãdróŋá nze vâ ãmaní vú la ícétáŋá kî sĩ, ị̃jọ́ ũsụ̃táŋá ru 'dĩ kî sĩ, ãzíla
tálí wẽwẽ rú 'dĩ kí abe ãzíla fẽtáŋá Úríndí Ãlá rĩ drị̃ ĩ'di 'bã awalé ĩ'di 'bã
lẽtáŋá sĩ rĩ sĩ.

Yẹ́sụ̃ ĩ'di ãma drị̃ ce ídri gá nĩ

5 Ãdróŋá ũ'bã mãlãyíkã kí ũnọ́kụ́ ãmaní ị̃jọ́ jọjó drị̃ la gá amụ́lépi 'dĩ 'bã
drĩlẹ́ ru ku.
6 Wó ị̃jọ́ sĩlé rĩ 'bã ãzí gá 'bá ãzí nze ị̃jọ́ vú,
“'Bá ĩ'di ã'di 'i míní ị̃jọ́ ũrãjó drị̃ la gá,
ngọ́tị 'bádrị̃ ĩ'di íngoní ru míní tã la mbajó?
7 Í'bã Yẹ́sụ̃ vụ̃rụ́lẹ́ mãlãyíkã kí vúlé gá sáwã were sĩ,
ífẽ ĩ'diní dị̃zã Ũpĩ drị gá rĩ 'i ãzíla ĩnzị̃táŋá drị gá rĩ,
8 ãzíla í'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá.” †
Ãdróŋá ní ãko pírí kí 'bãjó ĩ'di pálé gá rĩ sĩ, ãko ãzí Ãdróŋá 'bã a'belé
ĩ'didrị̃ ku la 'dáyụ. Wó ú'dî'da ãndre kí ãko pírí kí ĩ'di pálé gá rĩ gá ku.
9 Wó Yẹ́sụ̃ ãma ndrelé rĩ Ãdróŋá 'bã ándrá ĩ'di vụ̃rụ́lẹ́ mãlãyíkã kí vúlé gá,
ú'dî'da úsu ĩ'di drị̃ gá dị̃zã Ũpĩ drị̃ 'i, ĩnzị̃táŋâ trũ ã'dusĩku ịsụ́ ũcõgõ drã
sĩ rá, ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị̃ sĩ Yẹ́sụ̃ 'bã ũ'bĩ̃ drã 'bã ãjị̃ 'bá pírí 'bã
ị̃jọ́ sĩ.
10 Ãko pírí kí Ãdróŋá ãni, ãzíla ũ'bã ãko pírí kí ĩ'di 'bã ũkpó sĩ. Ị̃jọ́ 'dĩ
sĩ, Ãdróŋá idé ị̃jọ́ ũniyambamba la ĩ'di 'bã Yẹ́sụ̃ 'bãjó ãlá ru ĩ'diní ũcõgõ
ịsụ́jó rĩ sĩ rĩ sĩ, cécé Yẹ́sụ̃ 'bã anzị wẽwẽ rú Ãdróŋá drị̃ kí ajíjó dị̃zã ĩ'didrị̃
agá ãzíla kí pajó rĩ áni.
11 Yẹ́sụ̃ 'bá kí 'bãlépi ãlá ru rĩ ãzíla 'bá ĩ'di 'bã 'bãlé ãlá ru rĩ kí abe ãfũ
kí 'bá ãlu rú, Átẹ́pị ĩ'di pírí ãlu. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, idé dó sĩ drị̃nzá sĩ 'bá kí umvejó
ĩ'di 'bã ádrị̃pịka rú ku.

---

† **1:12** Zãbụ́rị̃ 102:25-27 † **1:13** Zãbụ́rị̃ 110:1 † **2:8** Zãbụ́rị̃ 8:4-6

12 Jọ vâ Ãdróŋá ní,
“Ma mụ ími rụ́ ũlũlé mâ ádrı̨́pı̨ka 'dĩ 'banî,
ãzíla ma mụ úngó ími rụ́ ı̨cụ́jó rĩ kí ngolé ũ'bí ru tralépi rĩ kí drı̨̃lẹ́ gá.” †
13 Jọ vâ,
“Ma mụ áma ásı̨ 'bãlé Ãdróŋá drı̨̃ gá.” †
Ãzíla jọ vâ,
“Ma 'dõ, anzı̨ Ãdróŋá míní fẽlé mádrı̨ rĩ kí abe.” †
14 Anzı̨ 'bã kí adrujó ụrụ'bá ãzá trũ ãzíla ãrí trũ rĩ sĩ, Yẹ́sũ acá vâ ĩ'bã ãzí ru, uja dó sĩ 'bá ũkpõ drã drı̨ gá rĩ rụlépi rĩ ũkpó kóru 'dĩ Sĩtánĩ 'bá ı̨́jọ́ ũsõlépi rĩ 'i,
15 ãzíla ũtrũ 'bá pírí ũ̃rı̨̃ drã drı̨̃ 'bã umbélé ãtí'bó ru ídri ĩ'badrı̨̃ agá 'dĩ kî.
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mgbã rĩ gá Yẹ́sũ amụ́ mãlãyíkã kí ãzã kolé la ku wó drı̨̃lẹ́ Ịbụrahímũ drı̨̃ kî.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'bã dó ĩ'di adrujó cécé ĩ'di 'bã ádrı̨́pı̨ka ãzíla ámvọ́pı̨ka kí áni ĩ̃nzı̨̃táŋá ru gẽ̃rı̨̃ pírí sĩ, 'bã acá dó sĩ átáló ãmbógó ãndânĩ ásı̨ ĩ̃gbẽ̃ ãni ãzíla ã'ı̨̃táŋá drı̨ ãzı̨ Ãdróŋá drı̨̃ ngalépi, ãzíla ı́jọ́ ũnzí 'bá 'badrı̨̃ kí idélépi rĩ rú.
18 Ã'dusĩku Yẹ́sũ 'bã mgbã rĩ 'bã alı̨jó ũcõgõ agâ sĩ sáwã ĩ'di ũ̃'bı̨̃jó rĩ sĩ rá rĩ sĩ, icó dó 'bá ũ̃'bı̨̃lé rĩ kí ãzã kolé rá.

3

Yẹ́sũ ndẽ ãmbõgõ sĩ Mụ́sã rá

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãmã ádrı̨́pı̨ka ãzíla ámvọ́pı̨ka ãlá Ãdróŋá 'bã umvelé sụ́rụ́ ĩ'didrı̨ 'bũ̃ gá rĩ alelépi 'dĩ, ĩ'bã ã'ı̨̃táŋá ĩmidrı̨̃ Yẹ́sũ̃ Ũ̃pı̨́gọ́ŋá ru rĩ drı̨̃ gá ãzíla átáló ãmbógó ãndânĩ ãmaní i'dalé ãma tı̨ sĩ rĩ 'i.
2 Ã'dusĩku, Yẹ́sũ̃ are ándrá Ãdróŋá ĩ'di tı̨ ãpẽlépi rĩ tı̨ rá, cécé Mụ́sã 'bã Ãdróŋá tı̨ arejó sĩ ãzı̨ ngajó jó Ãdróŋá drı̨̃ agá pírí rĩ áni.
3 Yẹ́sũ̃ ı̨sụ́ rụ́kụma ndẽ Mụ́sã rá, cécé 'bá jó sı̨lépi rĩ 'bã rụ́kụma ı̨sụ́lé ndẽ jó 'bã mgbã ĩ'diní sı̨lé nĩ rĩ rá rĩ áni.
4 Ã'dusĩku jó pírí kí ãko 'bá 'bã sı̨lé nĩ, wó ãko pírí kí Ãdróŋá 'bã kí nĩ.
5 Mụ́sã ándrá ãtí'bó Ãdróŋâ tı̨ arelépi jó Ãdróŋá drı̨̃ agá pírí rĩ, ãzíla ri ı̨́jọ́ vú nzelé ı̨́jọ́ Ãdróŋá 'bã mụlé jọlé drı̨̃lẹ́ gâlé rĩ kí drı̨̃ gá.
6 Wó Kúrísĩtõ ĩ'di cécé Ngọ́tı̨ ã'ı̨̃táŋâ trũ 'bá Ãdróŋá drı̨̃ 'bã 'dı̨́pı̨ rú rĩ, ãma dó bãsĩ 'bá ĩ'didrı̨̃ kî, ãdrĩ ásı̨ 'bã ũkpó ru, ãma dó sĩ ãma ũnũ ãfó sĩ ãma ásı̨ 'bãjó ĩ'di drı̨̃ gá rĩ sĩ.

'Bá bı̨̃lẹ́-ı̨̃ndụ́ lijó ã'ı̨̃táŋá ãkõ sĩ rĩ

7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, cécé Úríndí Ãlá rĩ 'bã jọlé ı̨́jọ́ sĩ̃lé rĩ agá rĩ áni,
“Ãndrũ ĩdrĩ Ãdróŋá 'bã ụ́'dụ́kọ́ are rá,
8 ĩ'bã ĩmi ásı̨ ũkpó ru
cécé ĩminí idélé ụ́'dụ́ ĩminí Ãdróŋá tı̨ gajó úmgbé rĩ sĩ rĩ áni ku,
ụ́'dụ́ sáwã ũ̃'bı̨̃táŋá drı̨̃ ãngũ kõtórõ rú rĩ agá 'dã sĩ rĩ áni.
9 Ãngũ ándrá ĩmi áyípı̨ka 'bã kí áma ũ̃'bı̨̃jó,
ãzíla ndre kí ı̨́jọ́ mání idélé ílí kãlı̨ sụ 'dĩ agá rĩ kí rá.

† **2:12** Zãbụ́rı̨̃ 22:22 † **2:13** Ĩsáyã 8:17 † **2:13** Ĩsáyã 8:18

10 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ áma ásị́ 'bã azájó ũmbã sĩ anzị 'dĩ kí ị́jọ́ sĩ rĩ 'bá sáwã 'dã
agá rĩ abe rĩ 'i,
ãzíla ájọ rá, ‘'Bá 'dĩ 'bã kí ásị́ ị́jọ́ mání jǫ̣lé rĩ kí drį̃ gá ku,
ãzíla gã kí áma tị arelé úmgbé.’
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũmbã mádrį̃ sĩ ána ũyõ cí,
‘Icó kí filé ãngũ mádrį̃ avíjó rĩ agá ku.’ ” †
12 Má ádrį̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi adru mị́fị́ trũ ĩmi
ãzí ãlu la 'bã adru ásị́ ũnzí, ãzíla ásị́ ã'į̃táŋâ kóru sĩ ru ujajó Ãdróŋá ídri
rĩ a'be jó rá la ku.
13 Wó ĩmi ũŋmĩ ĩmi ásị́ ụ́'dụ́ pírí cécé ĩ'di adrulé ụ́'dụ́ umvelé Ãndrũ rĩ
'bání, 'bá ãzí 'bã ásị́ 'bã mba rú ị́jọ́ ũnzí sĩ ku.
14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãdrĩ adru ã'į̃táŋâ trũ kpere ãsį̃ŋá gá, ásị́ 'bãjó ũkpó ru Ãdróŋá
drį̃ gá ándrá ãmaní ã'ĩjó la drį̃drį̃ i'dóŋá gá rĩ áni ãma mụ pírí ãko Kúrísĩtõ
drį̃ kí alelé.
15 Cécé tá ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jǫ̣lé rĩ áni,
“Ãndrũ, ídrĩ Ãdróŋá 'bã ụ́'dụ́kọ́ are rá,
ĩ'bã ĩmi ásị́ ũkpó ru,
cécé ándrá ĩmi áyị́pịka 'bã kí Ãdróŋá tị gajó úmgbé rĩ sĩ rĩ áni ku.” †
16 'Bá ándrá ụ́'dụ́kọ́ Ãdróŋá drį̃ arelépi rá ãzíla Ãdróŋá tị galépi úmgbé
rĩ kí ándrá ã'di kí yã? Adru kí 'bá pírí ándrá Mụ́sã 'bã iyálé angájó ãngũ
Mĩsị́rį̃ drį̃ agâlé rĩ kí ku yã?
17 Ãdróŋá ti ándrá ũmbã ílí kãlị́ sụ̃ ã'di abe yã? Adru 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi
Ãdróŋá 'bã ụ'dị́lé ĩ'bã ãvũ kí sĩ u'dejó ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ kí ku yã?
18 Ãzíla Ãdróŋá na ũyõ ũkpó ru ã'di be ĩ'baní sĩ fijó ãngũ ĩ'didrị́ avíjó rĩ
gá ku, adru kí 'bá ĩ'di tị gãlépi rĩ kî ku yã?
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãndre kí rá icó kí ándrá filé ku ã'į̃táŋá ãkõ ĩ'badrį̃ sĩ.

4

Ávį̃ŋá Ãdróŋá 'bã azị́lé azị-azị rĩ

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá azị ãmaní fijó ãngũ ĩ'didrį̃ avíjó rĩ agá rĩ tu drĩ pá cí
'dã 'baní, lẽ ãma adru kí mị́fị́ trũ 'bá ãzí 'bã ĩcẽ sĩ fijó ãngũ ĩ'didrį̃ avíjó rĩ
agá ku.
2 Ã'dusĩku úlũ vâ ãmaní ị́jọ́ mgbã rĩ rá, cécé lũlé ĩ'baní rĩ áni, wó ị́jọ́
ándrá ĩ'baní arelé rĩ 'bã kí ĩ'di ũ̃rõ̃drị́ kóru ã'dusĩku 'bá ị́jọ́ 'dã arelépi rĩ
ã'ĩ kí ĩ'di ã'į̃táŋá sĩ ku.
3 Ú'dî'da ãma 'bá ã'į̃táŋâ trũ 'dĩ ãma mụ filé ãngũ Ãdróŋá drị́ avíjó 'dã
agá ãma 'i cécé Ãdróŋá 'bã jǫ̣lé rĩ áni,
“Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũmbã mádrį̃ sĩ ána ũyõ cí,
‘Icó kí filé ãngũ mádrį̃ avíjó rĩ agá ku.’ ” †
Ãzíla ãzị́ ĩ'di 'bã 'bũ kí 'bãjó ũ̃nọ́kụ́ be rĩ ukó ándrá nĩ.
4 Ã'dusĩku ị́jọ́ sĩlé rĩ agá Ãdróŋá jọ ị́jọ́ ụ́'dụ́ ázį̃rį̃ rĩ drį̃ gá ị́jọ́ 'dĩ kí sĩ, “Ãzíla
ụ́'dụ́ ázį̃rį̃ rĩ sĩ avị́ dó ãzị́ ĩ'di 'bã 'bũ kí 'bãjó ũ̃nọ́kụ́ be rĩ vúlé gá.” †
5 Ãzíla jọ vâ ị́jọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá ĩ̃dị́, “Icó kí filé ãngũ mádrị́ avíjó rĩ agá
ku.” †

† **3:11** Zãbụ́rį̃ 95:7-11 † **3:15** Zãbụ́rį̃ 95:7-8 † **4:3** Zãbụ́rį̃ 95:11 vâ vásĩ 5 gá ụrụgá 'dĩ † **4:4** Í'dóŋá 2:2 † **4:5** Zãbụ́rį̃ 95:11 vâ vásĩ 3 gá ụrụgá 'dĩ

6 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, Ɨjọ́ 'dĩ ace 'bã gá 'dã 'bã áni, ãngũ Ãdróŋ́ã drɨ́ avɨ́jó rĩ ace drĩ
'bá ãzí 'baní sĩ fijó rá, wó 'bá ɨ́jọ́ mgbã rĩ arelépi drɨ̃drɨ̃ rá rĩ ĩcẽ kí fijó ala
gâlé rá ã'dusĩku ĩ'bã kí Ãdróŋ́ã tɨ arejó ku rĩ sĩ.
7 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́ã pẽ ṵ'dṵ́ ãzí ɨ̃dɨ́, umve ĩ'di Ãndrũ, ṵ'dṵ́ ãzí vúlé gá
alɨlépi 'bo 'dã kí agâlé jọ ɨjọ́ Dãwṵ́dɨ̃ tɨ gâ sĩ, ĩ'di 'bã jọlé bṵ́kṵ̃ ĩ'didrɨ̃ agá
rĩ áni,
“Ãndrũ, ídrĩ Ãdróŋ́ã 'bã ṵ'dṵ́kọ́ are rá,
ĩ'bã ĩmi ásɨ́ ũkpó ru ku.” †
8 Yósũwã drĩ ándrá ĩ'baní ávɨ́ŋ́ã fẽ rá, Ãdróŋ́ã icó ɨjọ́ ãzí jọlé vúlé vúlé ru
ṵ'dṵ́ ãzí avɨ́jó rĩ drɨ̃ gá ɨ̃dɨ́ ku.
9 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, ṵ'dṵ́ Sãbátũ drɨ́ avɨ́jó rĩ ace drĩ 'bá Ãdróŋ́ã drɨ́ 'baní cí.
10 Ã'dusĩku 'bá filépi ãngũ ávɨ́ŋ́ã drɨ́ Ãdróŋ́ã drɨ̃ agá 'bo rĩ, ĩ'di vâ avɨ́ ãzɨ́
ĩ'didrɨ̃ kí agá cécé Ãdróŋ́ã 'bã ándrá avɨ̃lé ãzɨ́ ĩ'didrɨ̃ kí vúlé gá rĩ áni.
11 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, Lẽ ãma ṵ̃'bɨ̃ kí ásɨ́ pírí sĩ fijó ãngũ ávɨ́ŋ́ã drɨ́ 'dĩ agá, ãma ãzí
'bã ĩcẽ ã'ɨ̃táŋ́ã ãko sĩ mụjó ala gâlé rĩ sĩ, cécé 'bá 'dã 'bã ãzí kí ándrá idélé
drɨ̃-ũnzĩ ĩ'badrɨ̃ sĩ rĩ áni ku.
12 Ã'dusĩku ɨjọ́ Ãdróŋ́ã drɨ́ gá rĩ ĩ'di ídri ãzíla ũkpó trũ sɨ́ la ci cécé
ménéŋ́ã sɨ́ trũ ɨ̃rɨ̃ rĩ drɨ̃ áni, ĩ'di ídri kí drĩdríŋ̃ĩ awa úríndí be álụ ãzíla
úsã ĩfãkã agá rĩ trũ, ĩ'di ũrãtáŋ́ã 'bá ásɨ́ agâlé rĩ kí nɨ̃ ɨjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ abe
cé.
13 Ãko ãzí zɨ̃lé Ãdróŋ́ã drɨ̃lɛ́ gá la 'dáyụ. Ãko pírí kí i'dá ĩ'di mɨfɨ́ gá
tọndọlọ, ĩ'di 'bá ãma sĩ ɨjọ́ ãmadrɨ̃ kí vú nzejó ĩ'di drɨ̃lɛ́ gá rĩ 'i.

Yɛ́sṵ̃ ĩ'di átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá rĩ

14 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, ãma adrujó átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá 'dĩ Yɛ́sṵ̃ Kúrísĩtõ
Ãdróŋ́ã Ngọ́pɨ 'i, ĩ'di 'bã fijó 'bṵ̃ gá 'bo rĩ sĩ, lẽ ãrụ kí ã'ɨ̃táŋ́ã ãmã kí i'dalé
rĩ mgbemgbe.
15 Átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá ãma ãni 'dĩ nɨ̃ ũkpó ãkõ ãmadrɨ̃ kí
ɨjọ́ rá, ã'dusĩku alɨ ɨjọ́ ãma ṵ̃'bɨ̃jó 'dĩ kí agâ sĩ pírí rá, wó idé ɨjọ́ ũnzí ku.
16 Lẽ ãma asé kí ãma úmvúke Ãdróŋ́ã drɨ́ ásɨ́ ɨ̃gbɛ̃ drɨ̃ gá ásɨ́ ũkpó sĩ, ɨjọ́
'dĩ sĩ, ãma dó sĩ ásɨ́ ɨ̃gbɛ̃ ɨsṵ́ ãzíla ãma dó sĩ ãma ãzã ko ṵ'dṵ́ ãma ĩ'di drɨ̃
tẽjó rĩ agá.

5

1 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí ála kí ãpẽ angájó 'bá kí agá ãzíla ála kí pẽ
'bá kí kɛ̃jɨ́ gá ɨjọ́ 'bá kí drĩdríŋ̃ĩ gá Ãdróŋ́ã be rĩ agá, kí pá tu ãwã'dĩfô kí
fẽjó Ãdróŋ́ã nî ãzíla ídétáŋ́ã idéjó ɨjọ́ ũnzí 'bádrɨ̃ kí sĩ.
2 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di 'bã vâ adrujó ũkpó kóru gɛ̃rɨ̃ wẽwẽ rú kí sĩ rĩ sĩ, icó adrulé
ásɨ́ ɨ̃gbɛ̃ sĩ 'bá ɨjọ́ nɨ̃lépi ku ãzíla 'bá ãvɨ̃lépi gɛ̃rɨ̃ sĩ rá 'dĩ 'baní rá.
3 'Dĩ bãsĩ ɨjọ́ ĩ'di 'bã ɨjọ́ ũnzí ĩ'didrɨ̃ kí idéjó ãzíla ɨjọ́ ũnzí 'bá ãzí rĩ 'badrɨ̃
kí idéjó ídétáŋ́ã sĩ rĩ 'i.
4 'Bá ãzí icó ɨ̃nzɨ̃táŋ́ã 'dụlé 'bãlé ĩ'di drɨ̃ gá ku, lẽ Ãdróŋ́ã 'bã umve ĩ'di nĩ
cécé ĩ'di 'bã ándrá Ãrọ́nɨ̃ umvejó rĩ áni.
5 Gɛ̃rɨ̃ ãlu 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ 'dụ ándrá dɨ̃zã 'bãlé ĩ'di drɨ̃ sĩ acájó átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ rú cénĩ-cénĩ ku. Wó Ãdróŋ́ã jọ ĩ'diní,
“Mi mâ Ngọ́pɨ 'i,

† **4:7** Zãbṵ́rɨ̃ 95:7-8

ãndrũ má acá mî Átẹ́pị rú.” †
6 Ãdróŋá jọ vâ ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã ãzí gá rá,
“Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i,
cécé Mẹ̃lẹ̃kĩzẹ̃dẹ́kĩ̃ áni.” †
7 Ṵ'dṵ́ Yẹ́sṹ 'bã adrujó ũnọ́kṵ́ gá ídri rĩ sĩ ri Ãdróŋá zịlé mãmálá 'bãjó áwáŋâ trũ, mịndrẹ trũ 'bá ãlu icólépi ĩ'di palépi drã agá rá rĩ drị́, ru ándrá Ãdróŋá ásị́ pírí sĩ ãzíla Ãdróŋá are ĩ'di rá.
8 Yẹ́sṹ 'bã táni ándrá adrujó Ãdróŋá Ngọ́pị 'i tí, cãndí ĩ'didrị́ agâ sĩ ũnĩ̃ Ãdróŋá tị arejó rá ịjọ́ ĩ'di 'bã drĩcijó rĩ kí agá.
9 Ĩ'di mụ ịjọ́ 'dĩ kí 'bãlé múké 'bo, Yẹ́sṹ acá dó 'bá ídri fẽlépi 'bá kí sĩ ru pa jã 'dâ rĩ rú drĩ kí pírí ĩ'di ti are,
10 ãzíla Ãdróŋá 'bã dó Yẹ́sṹ acájó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú cécé Mẹ̃lẹ̃kĩzẹ̃dẹ́kĩ̃ áni.

'Bá bị̃lẹ́-ĩndṵ́ lijó 'bã a'be kí rú sĩ ã'ĩtáŋá ku

11 Ma ịjọ́ trũ wẽwẽ rú jọlé Mẹ̃lẹ̃kĩzẹ̃dẹ́kĩ̃ drĩ́ gá, wó ífí la icéjó ĩ'di ịjọ́ ãzí ũkpó la, ã'dusĩku ĩmi ịjọ́ nĩ̃ŋá 'bã adrujó jã íni rĩ sĩ.
12 Ị̃jọ́ mgbã sĩ sáwã 'dĩ sĩ lẽ ĩmi adru 'bá 'bá kí imbálépi rĩ rú wó ĩlẽ drĩ vâ 'bá ãzí 'bã imbá ĩmi ịjọ́ Ãdróŋá drị́ sĩ ĩdị́ yã? Ĩmi cécé anzị níríŋá kí áni, ĩlẽ lẹ́sṹ ãzíla ĩminí íná ũkpó rĩ najó rĩ kẽjị́ gá ĩlẽ lẹ́sṹ mvụlé áyụ.
13 'Bá u'álépi lẹ́sṹ sĩ rĩ ĩ'di drĩ ngọ́tị̃ŋá, ịsṹ drĩ ímbátáŋá acájó 'bá kpị rĩ rú rĩ drị́ ku.
14 Wó íná ũkpó rĩ ĩ'di 'bá mbalépi rá rĩ 'bã ãni, 'dĩ kí 'bá ịjọ́ múké rĩ kí nĩ̃lépi awa sĩ ịjọ́ ũnzí rĩ be rá rĩ kî.

6

1 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma ãsĩ̃ kí ímbátáŋá ãmaní ịsṹlé drĩ̃drĩ́ Kúrísĩtõ drĩ́ gá rĩ kî sĩ ku, ãzíla lẽ ãmụ kí ímbátáŋá fẽlépi la ãma sĩ zo mbajó ũkpó ru úríndí agá 'dĩ kî trũ drĩ́ gá. Lẽ ãma adru kí 'bá lẽlépi la 'bá ãzí 'bã imbá ãma, ịjọ́ ásị́ ujajó ịjọ́ ũnzí a'bejó ãzíla ã'ĩtáŋá 'bãjó Ãdróŋá agá rĩ kí sĩ nĩ̃ ku,
2 ímbátáŋá bãbṹtĩzĩ́ drĩ́ gá, drị́ tĩ̃ŋá 'bá drĩ́ gá, angáŋá ídri drã agá rĩ ãzíla ịjọ́ lịŋá ukólépi ku drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ ku.
3 Ãzíla ãmụ kí drĩ́ gá, ịjọ́ 'dĩ ãma mụlé idélé rĩ, Ãdróŋá drĩ ã'ĩ̃ la rá.
4 Ĩ'di ịjọ́ ãzí ũkpó la 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drị́ nĩ̃lépi rá, ãzíla fẽtáŋá Ãdróŋá drị́ 'bṹ gá rĩ 'bã ãjị́ ũ'bĩ̃lépi rá vâ Úríndí Ãlá rĩ alelépi ã'ị́lépi la rá,
5 ãzíla 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drị́ 'bã ãjị́ múké rĩ ũ'bĩ̃lépi ráká, ãzíla ũkpõ ịjọ́ ílí amṹlépi rĩ 'badrị́ abe.
6 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ drĩ a'dé rá, ĩ'di ũkpó-ũkpó kí ajíjó vúlé ásị́ ujajó ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'bã ãvĩjó rĩ sĩ kí Ãdróŋá Ngọ́pị fẽ ipalé mũsãlá'bã sị́ gá ĩdị́-ĩdị́ ãzíla ĩ'bã kí drĩ̃nzá fẽjó ĩ'diní ũ'bí kí drĩ̃lẹ́ gá rĩ sĩ.
7 Ṵ̃nọ́kṵ́ uzogó 'bã 'dijó drĩ́ la gá rĩ mvụlépi ãkónã sĩ ka múké rĩ áni, ĩ'di ũrõdrị́ ru 'bá ámvṹ sõlépi rĩ nî ã'dusĩku ĩ'di ásị́ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drị́ ịsṹ.
8 Wó ũnọ́kṵ́ drĩ dụ ũcíkị́ ru ãzíla ãváŋá ru, ũrõdrị́ la 'dáyụ. Ĩ'di fi ũcõgõ agá ịjọ́ ĩ'di wãjó rá rĩ sĩ. Ãsĩ̃ŋá gá ála mụ ĩ'di ivélé ãcí sĩ.

† **5:5** Zãbṹrĩ̃ 2:7 † **5:6** Zãbṹrĩ̃ 110:4

9 Wó mâ wǫ̃ŕı̨kâ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãdrĩ táni ı̨jọ́ jọ 'dĩ 'bã áni, ã'bã ásı̨ ĩmi drı̨ gá. Ãma ásı̨ ũkpó ru ãmã nı̨jó la rá patáŋá 'bã adrujó ĩmi ãni rĩ sĩ.
10 Ãdróŋá 'bá ı̨jọ́ lı̨lépi pı̨rı̨ ku la ku icó sĩ ãzí mídrı̨ ãvĩlé ku, ãzíla lẽtáŋá míní i'dalé ı̨jọ́ ĩ'didrı̨ agâ sĩ 'bá ãlá rĩ kí ãzã kojó, kpere míní idélé ú'dî'da rĩ áni mu̧jó drı̨ gâlé ru.
11 Álẽ ĩmi i'da ũndũwã 'bá lẽjó 'dĩ kpere ãsı̨̃ŋá gá ã'dusĩku ı̨jọ́ ĩminí sĩ ásı̨ 'bãjó rĩ dó sĩ ru i'da ãndá-ãndá ru.
12 Álẽ ĩmi adru ũvú ku, wó lẽ ĩmi ũbĩ 'bá ándrá ã'ı̨́táŋá agá ãzíla ásı̨ tẽŋâ trũ 'dĩ kí vú ı̨sı̨́ kí ãko ándrá Ãdróŋá 'bã azı̨lé ĩ'baní rĩ rá.

Įjọ́ Ãdróŋá 'bã azı̨lé rĩ ĩ'di ãndá

13 Ãdróŋá la mu azı̨ŋá azı̨lé Ibu̧rahı̨́mų̃ ní 'bo, na ũyõ ı̨jọ́ ĩ'di 'bã azı̨lé rĩ kí idéjó rá. 'Bá ãzí 'bã adrujó ĩ'di drı̨lẹ́ gá ĩ'diní ãndânĩ yu̧ rĩ sĩ, na dó sĩ ũyõ ĩ'didrı̨ kí ĩ'di 'bã rı̨́ sĩ.
14 Ãdróŋá jọ, "Ána ũyõ ma míní sų̃sı̨́ wi ma míní drı̨̃lẹ́ kí fẽ wẽwẽ rú cécé lẽlẽgó ụrụ gá rĩ kî áni jõku cínákí mĩrĩ tı̨ gá rĩ áni." †
15 Įjọ́ 'dĩ sĩ, Ibu̧rahı̨́mų̃ tẽ dó ásı̨ ĩ̃gbẹ́ sĩ, ãzíla ı̨sı̨́ dó ı̨jọ́ Ãdróŋá 'bã azı̨lé ĩ'diní rĩ rá.
16 'Bá kí ũyõ na 'bá ĩ'baní ãndânĩ rĩ kí rı̨́ sĩ, ãzíla ũyõ la ı̨jọ́ jọlé rĩ fẽ pá tulé ũkpó ru ãzíla ĩ'di ãgátã pírí kí fẽ ukólé rá.
17 Ã'dusĩku Ãdróŋá lẽ ándrá ũkpõ ĩ'di ãni ru ujalépi ku rĩ 'bã ãzı̨ 'bãlé tọndọlọ rú 'bá ĩ'di 'bã sĩ ı̨jọ́ azijó rĩ 'banî, icé ı̨jọ́ la ũyõ sĩ.
18 Ãdróŋá idé ı̨jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ı̨jọ́ ı̨̃rı̨ 'dĩ icó kí ru ujalé ku ãzíla Ãdróŋá icó ĩnzõ alı̨́lé kí agá ku. Įjọ́ 'dĩ sĩ, ãma gápi apálépi ĩ'di rı̨́ ásı̨ 'bãŋá fẽlé ãmaní 'dĩ 'du̧lépi ãma ãni rú 'dĩ kî dó sĩ ásı̨ ũŋmĩ̃ŋá ı̨sı̨́.
19 Ásı̨ 'bãŋá 'dĩ dó ãmaní cécé kı̨̃lı̨̃mmgbǫ̃rǫ̃ áni ãzíla ĩ'di ãma úríndí ru̧ ũkpó sĩ pá tujó ų̃rı̨ kóru. Yẹ́sų̃ 'bá ãmaní sĩ ásı̨ 'bãjó rĩ mu̧ ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drı̨ gá cécé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã mu̧jó bõngó jó 'a alı̨jó rĩ 'bã ũngúkú gá agâlé ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gá,
20 Yẹ́sų̃ fi drı̨lẹ́ gâlé ãma ı̨jọ́ sĩ. Acá dó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú jã 'dâ cécé Mẹ̃lẹ̃kı̨̃zẹ̃dẹ́kı̨̃ áni.

7

Mẹ̃lẹ̃kı̨̃zẹ̃dẹ́kı̨̃ átáló ru rĩ

1 Mẹ̃lẹ̃kı̨̃zẹ̃dẹ́kı̨̃ 'dĩ ándrá úpí Sãlẹ́mų̃ drı̨ gá rĩ 'i, ãzíla átáló Ãdróŋá Ụrụgá Ãndânĩ ndẽlépi ãmbõgõ sĩ nĩ rĩ drı̨ gá rĩ 'i. Ibu̧rahı̨́mų̃ u̧fu̧ kí drı̨ ĩ'di be ĩ'diní ãgõ agá ũpi kí ndẽjó rĩ gâlé, ãzíla wi dó Ibu̧rahı̨́mų̃ ní sų̃sı̨́, †
2 ãzíla Ibu̧rahı̨́mų̃ fẽ ĩ'diní ãko pírí ĩ'didrı̨ 'bã ãzí ãlu mu̧drı̨ drı̨ kî. Drı̨drı̨ rĩ sĩ rı̨́ Mẹ̃lẹ̃kı̨̃zẹ̃dẹ́kı̨̃ 'dĩ 'bã ífí, "Úpí ı̨jọ́ kpı̨ drı̨ gá rĩ 'i," ãzíla úpí Sãlẹ́mų̃ drı̨ gá rĩ 'bã ífí, "Úpí ásı̨ ĩ̃gbẹ́ drı̨ gá rĩ 'i."
3 Mẹ̃lẹ̃kı̨̃zẹ̃dẹ́kı̨̃ ĩ'di átẹ́pı̨ kóru jõku andre kóru ãwí kóru, ı̨́'dú̧ ĩ'di tı̨jó ãzíla drãjó rĩ kóru, ãzíla ídri la 'bã ãsı̨̃ŋá 'dáyu̧ cécé Ãdróŋá Ngọ́pı̨ 'bã acelé átáló rú jã 'dâ rĩ áni.

---

† **6:14** Í'dóŋá 22:17 † **7:1** Í'dóŋá 14:17-20

4 Ĩmi ũrã drĩ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ãmbõgõ íngõpí yã? Táni Ịbụrahịmụ̃
ãmã áyịpị rú ãko ãlu mụdrị drị ĩ'di 'bã apálé ã'dị gâlé rĩ fẽjó ĩ'diní rĩ.
5 Ú'dî'da ãzịtáŋá lẽ drị̃lẹ́ 'bá Lẹ́vị̃ drị acálépi átáló rú 'dĩ 'baní 'bá ãko
ãlu mụdrị drị rĩ trajó ĩ'badrị 'dĩ ĩ'bã ádrịpịka 'badrị drĩ kí táni adru drị̃lẹ́
ãfũlépi Ịbụrahịmụ̃ rú rĩ kî.
6 Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ 'bã táni adrujó Lẹ́vị̃ 'bã ílá ku tí, Ịbụrahịmụ̃ fẽ ĩ'diní ãko
ãlu mụdrị drị rá, ãzíla Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ wi sụ̃sụ́ Ịbụrahịmụ̃ Ãdróŋá 'bã azijó
ĩ'diní rĩ nî.
7 Ãzíla ãbãŋâ kóru 'bá ĩmbíráŋá rĩ la 'bá ãmbógó rĩ ní sụ̃sụ́ wi nĩ.
8 Ãtalo ãko ãlu mụdrị drị gá rĩ tralépi 'dĩ kí 'bá drãlépi drã-drã 'dĩ kî,
wó Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ ĩ'di ĩ'baní ãmbógó ru ãndânĩ ã'dusĩku ĩ'di 'bã ngá ídri.
9 Ãma icó vâ jọlé la 'dĩ 'bã áni 'bá Lẹ́vị̃ drị ãko ãlu mụdrị drị tralépi 'dĩ
kí fẽ kí ãko ãlu mụdrị drị ĩ'bã áyịpị Ịbụrahịmụ̃ 'bã ãko ãlu mụdrị drị fẽjó
Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ ní rĩ sĩ,
10 ã'dusĩku Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ la mụ drị ụfụlé Ịbụrahịmụ̃ be 'bo, ịsụ 'dĩ sĩ Lẹ́vị̃
ãfũ drĩ ũri Ịbụrahịmụ̃ drị agá ku.

Yẹ́sụ̃ ĩ'di cécé Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ áni

11 Ãdróŋá drĩ ándrá 'bá lã 'bá kpị rú ãzị ãtalo angálépi ínátị Lẹ́vị̃ drị agá
rĩ 'bã kí ngalé rĩ sĩ ãzịtáŋá Mụ́sã drị 'bã jọlé rĩ áni, ịjọ ĩ'di 'bã lẽjó átáló
ndú la 'bãjó Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ áni adru angájó ínátị Ãrọ́ñị̃ drị agá ku rĩ ã'du
ịjọ́? *
12 Ujatáŋá drĩ adru ãzị ãtalo 'badrị kí agá cí, lẽ vâ ujatáŋá 'bã adru
ãzịtáŋá ãtalo 'badrị kí agá cí.
13 'Bá ịjọ́ 'dĩ kí jọjó drị la gá rĩ ĩ'di 'bá sụ́rụ́ ndú gá la, ãzíla 'bá ãzí ãlu
sụ́rụ́ 'dã agá ãzị ngalépi ãlĩtárĩ gá átáló ru la 'dáyụ.
14 Ã'dusĩku i'da tọndọlọ Úpí ãmadrị 'bã drị̃lẹ́ angá Yụ́dã agá, ãzíla ịjọ́
sụ́rụ́ 'dã drị gá rĩ sĩ Mụ́sã jọ ịjọ́ ãtalo kí ãfũ sụ́rụ́ 'dã agá la drị gá ku.
15 Ịjọ́ ãma jọlé rĩ ĩ'di tọndọlọ rú, átáló cécé Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ áni la ãzí drĩ
ru i'da rá rĩ gá.
16 'Bá acá átáló rú ãzịtáŋá lã'bĩ ĩ'di 'bã á'bị drị sĩ ku, wó rá la gẹ̃rị̃ ũkpõ
ídri icólépi andilépi ku rĩ drị gá rĩ sĩ.
17 Ã'dusĩku ịjọ ĩ'di drị gá rĩ únze vú la íni,
“Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i,
cécé Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ áni.” †
18 Ãzịtáŋá ándrá ídu 'dĩ kí â'be dó kí bụ́lụ́ gá, ã'dusĩku acá kí ũkpó kóru,
19 ã'dusĩku ãzịtáŋá 'bã ãko ãzí ãlá ru ku, ãzíla ásị 'bãŋá mgbã rĩ i'da ru
'bo, ãmaní sĩ ãma aséjó Ãdróŋá rụ́ ãni rú.
20 Ãdróŋá na ándrá ũyõ 'bá ãzí rĩ 'bã kí acájó ãtalo rú rĩ sĩ ku,
21 wó Yẹ́sụ̃ acá átáló ũyõ Ãdróŋá 'bã nalé rĩ sĩ, ĩ'di 'bã jọjó la ĩ'diní,
“Úpí na ũyõ 'bo, ãzíla icó ru úŋmĩ ujalé ku.
‘Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i.’ ” †
22 Ã'dusĩku ũyõ naŋá 'dĩ sĩ Yẹ́sụ̃ acá dó 'bá tị icíma ãlá ndẽlépi rá rĩ 'bã sĩ
pá tujó rĩ.

---

* **7:11** *Lẹ́vị̃* ĩ'di ándrá ínátị 'bání ãtalo kí ũpẽjó ala gá rĩ 'i. *Ãrọ́ñị̃* ĩ'di ándrá átáló 'bání ãpẽlé ala gá drị̃drị rĩ 'i. † **7:17** Zãbụ́rị̃ 110:4 † **7:21** Zãbụ́rị̃ 110:4

23 Ãtalo 'dã 'bã áni rĩ kí ándrá wẽwẽ rú, ã'dusĩku drã uga ĩ'baní ãzị trũ
mụjó drị gá rĩ úmgbé,
24 wó Yẹ́sụ̃ 'bã adrujó ídri jã 'dâ rĩ sĩ, ĩ'di dó átáló jã 'dâ rĩ 'i.
25 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, icó dó 'bá pírí amụ́lépi Ãdróŋá rụ́ 'dõlé ĩ'di rụ̃ sĩ 'dĩ kí palé
rá, ã'dusĩku Yẹ́sụ̃ la ụ́'dụ́ pírí sĩ mãmálá 'bã ĩ'ba sĩ.
26 Átáló ãmbógó ãndânĩ 'dĩ icó ịjọ́ ãmadrị̃ kí sĩ rá la nĩ, ĩ'di 'bá ãzí ãlu
ãlá, ịjọ́ ũnzî kóru, 'bá mgbã, pẽlé ndú 'bá ũnzí kí agá rĩ, úfẽ ĩ'diní ãngũ
ãrútáŋá ãni ãndânĩ ụrụgá 'bũ̃ gâlé 'dã.
27 Yẹ́sụ̃ adru 'bã ngá cécé átáló ãmbógó ãndânĩ ídétáŋá idélépi ụ́'dụ́ pírí
'dĩ kí áni ku. Kí ịjọ́ 'dĩ kí idé íni la ịjọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí sĩ ãzíla 'bá ãzí 'badrị̃
kí sĩ, wó idé ịjọ́ 'dĩ pâlé ãlu ĩ'diní ru fẽjó ídétáŋá ru mũsãlá'bã sị gá 'dãá
rĩ sĩ.
28 'Bá ándrá pẽlé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ sĩ 'dĩ kí
ándrá ũkpó kóru, wó ũyõ Ãdróŋá 'bã nalé ãzị́táŋá vúlé gá rĩ sĩ pẽ Ngọ́pị̃
adrujó 'bá kpị rĩ rú jã 'dâ.

8

Átáló ãmbógó ãndânĩ tị icíma ú'dí rĩ drị̃

1 Ịjọ́ ífí ãmaní ịjọ́ jọjó drị̃ la gá rĩ 'dĩ: ãmã átáló ãmbógó ãndânĩ la cí
rilépi úmvúke Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị drị̃ 'bã wókõ drị ãndá gá 'bũ̃ gâlé rĩ gá,
2 ãzíla ãzị ngalépi ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drị̃ agá 'dĩ hémã Ãdróŋá ị̃nzĩjó
mgbã Úpí 'bã sịlé nĩ adru 'bá 'bã sịlé nĩ ku rĩ 'i.
3 Átáló ãmbógó ãndânĩ 'dĩ kí pírí ála kí pẽ ãko ãwã'dĩfô rú rĩ kí fẽlé ãzíla
ãko ídétáŋá ru 'dĩ kí abe, ãzíla átáló 'dĩ 'bã adru vâ ãko ĩ'di 'bã fẽlé rĩ trũ
cí.
4 Drĩ tá u'á agá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ la, icó tá adrulé átáló la rú ku, ã'dusĩku 'bá
átáló ru ãko ãwã'dĩfô rú ãzị́táŋá 'bã lẽlé rĩ áni la kí cí.
5 Ãtalo 'dĩ kí ãzị nga agá ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drị̃ agá ícétáŋá ru ãzíla
i'dá 'bũ̃ gá rĩ 'badrị̃ kî. 'Dĩ bãsĩ ịjọ́ Mụ́sã bị́lẹ́ ị̃ndụ́ lijó 'bã sị jõ hémã Ãdróŋá
ị̃nzĩjó rĩ 'i. Ĩ'diní lẽ agá ãngũ Ãdróŋá ị̃nzĩjó rĩ sị agá, Ãdróŋá jọ ĩ'diní, “Mí
idé jõ ãko 'dĩ kí pírí gbíyã i'dalé míní 'bé drị̃ gâlé rĩ kí vú sĩ.” †
6 Wó ãzị fẽlé Kúrísĩtõ ní rĩ ndẽ ãmbõgõ sĩ ãtalo 'dã 'badrị̃ kí rá cécé tị
icíma ú'dí Yẹ́sụ̃ 'bã 'bá kí tị icíjó Ãdróŋá be rĩ la ĩ'badrị̃ kí ndẽjó rá rĩ áni,
ãzíla tu pá ịjọ́ azịlé múké rĩ kí sĩ.
7 Ã'dusĩku ịjọ́ ũnzí drĩ ájẹ́ adru agá tị icíma drị̃drị̃ rĩ agá yụ, tị icíma ị̃rị̃
rĩ icó ájẹ́ ãngũ ịsụ́lé ku.
8 Wó Ãdróŋá ịsụ́ ịjọ́ ũnzí 'bá 'ba rụ́ ãzíla jọ,
“Ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ rá,
ma mụ tị icíma ú'dí la icílé 'bá Ịsịrayị́lĩ 'badrị̃ abe,
ãzíla 'bá Yụ́dã drị̃ abe.
9 Tị icíma ú'dí 'dĩ icó adrulé ándrá mâ icílé ĩmĩ áyị́pịka abe
mâ kí rụjó drị gâ sĩ kí drị̃ acéjó ãfũjó ãmvé ãngũ Mị̃sị́rị̃ drị̃ gâlé rĩ áni
ku,
ã'dusĩku 'bã kí ándrá ásị tị icíma mádrị̃ ĩ'ba abe rĩ drị̃ gá ku,
ịjọ́ 'dĩ sĩ, má a'be dó kí rá,
Úpí jọ rá.

† **8:5** Ãfũŋá 25:40

10 'Dĩ tị icíma mâ mụlé icílé 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ abe
úʼdụ́ drị̃lẹ́ gá rĩ agá rĩ, Úpí jọ rá.
Ma ãzịtáŋ́á mádrị̃ kí 'bã kí ũrãtáŋ́á gá,
ãzíla kí sĩ kí ásị́ gá.
Ma adru Ãdróŋ́á ĩ'badrị̃ 'i,
ãzíla kí adru 'bá mádrị̃ kî.
11 'Bá ãzí icó dó ĩ'di 'bã jĩránĩ imbálé
jõku ĩ'di 'bã ádrịpị 'i, sĩ jọjó la ĩ'diní, lẽ ínĩ̃ Ãdróŋ́á 'i íni la ku;
ã'dusĩku kí pírí áma nĩ̃ cé,
i'dójó 'bá nírí kí sĩ cajó 'bá ãmbogo rĩ 'bã rụ́.
12 Ã'dusĩku mâ mụjó ịjọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kî trũjó rá rĩ sĩ,
ãzíla má icó ịjọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí ịjọ́ agálé ĩdị́ ku.” †
13 Ĩ'diní tị icíma 'dĩ umvelé ú'dí rĩ sĩ, Ãdróŋ́á 'bã dó tị icíma drị̃drị̃ rĩ ũkụ rú 'bo, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãko delépi 'bo ãzíla acálépi ũkụ rú 'bo rĩ ĩ'di mụ ãvĩlé mbẽlẽ rú rá.

9

Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩjó hémã ĩ'didrị̃ ãlá ũnọ́kụ́ gá 'dâ rĩ agá rĩ

1 Úʼdî'da tị icíma drị̃drị̃ rĩ agá ãzịtáŋ́á sĩ Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩjó la kí ándrá cí ãzíla ãngũ ãlá ãndânĩ Ãdróŋ́á drị̃ vâ ũnọ́kụ́ gá 'dọ̃ cí.
2 Úsị dó sĩ hémã Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩjó rĩ rá. Hémã 'bã 'a alịlé drị̃drị̃ rĩ ála umve la Ãngũ Ãlá, ala gá ãngũ sĩ tárã 'bãjó rĩ, méjã ãzíla mũkátĩ 'bãlé ndú Ãdróŋ́á ní rĩ kî.
3 Bõngó jó 'a alijó rĩ 'bã ũngúkú gâlé ru jó 'a ãzí umvelé Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ 'i.
4 Ala gâlé, ãlĩtárĩ * gólũdĩ rú sĩ ãko ngũ̃lépi ãjĩ̃ trũ vĩrĩ rĩ † kí ivéjó rĩ 'i, sãndụ́kũ̃ ụrụ'bá aselé gólũdĩ sĩ umvelé sãndụ́kũ̃ tị icíma drị rĩ 'i, jágĩ idélé gólũdĩ sĩ mãnã 'bãjó ala gá rĩ, túré Ãrọ́ŋ̃ drị i'dálépi ĩ'di 'bã rĩ bị trũ rĩ 'i, ãzíla írã 'bara ĩ̃rĩ̃ sĩ Ãzịtáŋ́á Mụdrị rĩ kí sĩ̃jó drĩ̃ la gá rĩ kî.
5 Sãndụ́kũ̃ 'bã drĩ̃ gá Kẹ̃rụ́bĩ̃ dĩ̃zã drị gá rĩ índríkã fẽjó ãngũ ãlá Ãdróŋ́á 'bã sĩ ịjọ́ ũnzí trũjó rĩ akujó rĩ. Wó ãma icó ịjọ́ icélé ãko 'dĩ kí drĩ̃ gá úʼdî'da tị gá la ku.
6 Ála mụ ãko pírí kí ũtĩ̃lé 'dĩ 'bã áni 'bo, ãtalo 'dĩ kí fi hémã Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩjó rĩ 'bã wókõ la ãmvélé-ãmvélé rĩ gá ụ́'dụ́ pírí sĩ ãzị ĩ'badrị̃ átáló drị̃ ngajó.
7 Wó lú átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la fi ãngũ agâlé ru 'dã gá nĩ á'dụ̃sĩ̃ pâlé ãlu ílí ãlu agá, ãzíla fi ãrí kóru ku, ãri ĩ'di 'bã fẽlé ídétáŋ́á ru ịjọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ kí sĩ, ãzíla ịjọ́ ịjọ́ ũnzí 'bá 'bã kí idélé ịjọ́ nĩ̃ŋ́á ãkõ sĩ rĩ kí sĩ.
8 Úríndí Ãlá rĩ la ándrá ịjọ́ 'dĩ i'da agá 'dĩ 'bã áni la gẹ̃rĩ̃ mụjó Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gâlé rĩ 'bã ándrá drĩ i'dájó ku hémã Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩjó drĩ̃drị̃ rĩ 'bã drĩ adrujó cí rĩ sĩ.
9 Ịjọ́ 'dĩ ícétáŋ́á ru úʼdî'da icéjó la ídétáŋ́á ãzíla fẽtáŋ́á abe icó kí ándrá ịjọ́ ũnzí 'bá Ãdróŋ́á ĩ̃nzĩ̃lépi rĩ 'badrị̃ kí ịnịlé ku.
10 'Dĩ kí ịjọ́ ãkónã ãni ãzíla ãko mvụlé mvũ̃-mvũ̃ ãzịtáŋ́á lã'bĩ ãni sĩ ụrụ'bá ãmvé rĩ ũjĩjó 'bání azịlé 'dĩ sĩ sáwã ịjọ́ úʼdí rĩ drị̃ acá drĩ ku rĩ.

---

† **8:12** Yẽrẽmíyã 31:31-34 * **9:4** *Ãlĩtárĩ* 'dĩ ĩ'di ãngũ sĩ ídétáŋ́á idéjó Ãdróŋ́á ní rĩ 'i. † **9:4** *Ãko ngũ̃lépi ãjĩ̃ trũ vĩrĩ rĩ* 'dĩ cécé ãko ãmaní umvelé *lũbánĩ* rĩ áni.

Ãrí Kúrísĩtõ drị̃

11 Kúrísĩtõ 'bã amụ́jó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú ãko múké bábá 'dâ 'dĩ
kí sĩ 'bo rĩ sĩ, fi hémã Ãdróŋá ị̃nzĩ̃jó ãmbógó ndẽlépi rá ãzíla mgbã ãndânĩ
adru 'bá 'bã kí sịlé drị̃ sĩ nĩ ku, sĩ jọ́jó la, adru ãko Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ 'bã
ãzí ku rĩ agá sĩ rĩ 'i.
12 Yẹ́sụ̃ fi ala gâlé adru ị̃ndrị̃ ãrí sĩ ku, ãzíla kãjóŋá ãrí sĩ ku, wó fi Ãngũ
Ãlá Ãndânĩ rĩ gâlé pâlé ãlu ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'bã ãrí sĩ, sĩ ãma unzejó jã 'dâ.
13 Ándrá ídu rĩ sĩ, ị̃ndrị̃ ãrí jõku mánĩ̃gọ́ ãrí ãzíla úfóró kãjóŋá ãni ayilé
'bá ãlá ru ku ịjọ́ lã'bĩ drị̃ sĩ rĩ kí drị̃ gá rĩ, idé ĩ'bã ịjọ́ ũnzí ku rá la ĩ'di kí
'bã ãlá ru ụrụ'bá ãmvé rĩ gá.
14 Kúrísĩtõ ịjọ́ ũnzî kóru ru rĩ fẽ ru Ãdróŋá ní ídétáŋá ru ũkpó Úríndí
Ãlá ukólépi ku rĩ drị̃ sĩ, ãrí ĩ'didrị̃ gá rĩ ĩ'di ũkpó trũ ãmã ũrãtáŋá ịjọ́ ũnzí
trũ drã fẽlépi 'dĩ kí 'bãjó ãlá ru, ãma dó sĩ ãzị̃ nga Ãdróŋá ídri rĩ nî!
15 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ dó 'bá ãma icílépi Ãdróŋá be tị icíma ú'dí rĩ sĩ rĩ 'i,
'bá umvelé ú'dî'da 'dĩ 'bã ịsụ́ kí dó sĩ azịŋá ídri jã 'dâ rĩ drị̃ benĩ. Kúrísĩtõ
fẽ ru ídri 'bá ũ'bí kí unzejó ịjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé sáwã tị icíma drị̃drị̃ rĩ drị̃
gá rĩ sĩ.
16 Drĩ adru ịjọ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã azịlé ịsụ́ drã drĩ ku rú rĩ sĩ, ĩ'di ịjọ́
ũkpó lẽjó nĩ̃jó la 'bá 'dĩ drã rá yã rĩ 'i,
17 ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'di 'bã azịlé rĩ la adru ũkpó ru la lú 'bá la drĩ dó drã 'bo
rĩ gá, azịŋá 'dĩ 'bã áni rĩ icó ãzị̃ ngalé ku 'bá la azịlépi la rĩ 'bã drĩ adru
agá ídri 'dĩ gá 'dĩ.
18 'Dĩ dó bãsĩ vâ ịjọ́ ífí tị icíma drị̃drị̃ rĩ 'bãjó ãzị̃ ngajó ãrí kóru ku rĩ 'i.
19 Mụ́sã la mụ ịjọ́ ãzị̃táŋá drị̃ kí ũlũlé 'bá 'baní ãzị̃táŋá 'bã lẽlé rĩ áni 'bo,
'dụ dó ãrí kãjóŋá drị̃ ị̃yị̃ be, bõngó ika la trũ ãzíla ũdúgó bị̃ trũ ũyã dó kí
bụ́kụ̃ tralé rĩ drị̃ gá ãzíla 'bá pírí kí drị̃ gá.
20 Mụ́sã jọ, "'Dĩ ãrí tị icíma drị̃ gá Ãdróŋá 'bã azịlé ĩminí ĩmba tã la rĩ
'i." †
21 Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá sĩ, Mụ́sã ũyã ãrí 'dĩ hémã Ãdróŋá ị̃nzĩ̃jó rĩ gá
ãzíla ãko pírí ayúlé ụ̃mụ̃ 'dã agá rĩ kí drị̃ gá.
22 Ị̃jọ́ mgbã ãzị̃táŋá 'bã jọlé rĩ sĩ, lẽ ú'bã ãko pírí kí ãlá ru ãrí sĩ, ãzíla ãrí
asuŋâ kóru trũtáŋá ịjọ́ ũnzí ãni la 'dáyụ.

Kúrísĩtõ 'bã ídétáŋá la ị̃jọ́ ũnzí wụ̃ rá

23 Ãko 'bụ̃ gá rĩ kí 'bã í'dá vụ̃rụ́ ụ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé 'dĩ kí, ú'bã ándrá kí ãlá
ru ídétáŋá ãnãkpá ãrí sĩ rĩ sĩ, wó 'bụ̃ gâlé rĩ kí lẽ idé kí ídétáŋá ãrí ãnãkpá
drị̃ ndẽlépi álị́ rá rĩ sĩ.
24 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ fi ándrá ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drị̃ 'bá 'bã sịlé drị̃ sĩ
í'dá ru mgbã rĩ agá ku, ú'dî'da fi 'bụ̃ 'bã mgbã rĩ gá mụlé ru i'dalé Ãdróŋá
mẹ́lẹ́tị gá ãma ịjọ́ sĩ.
25 Jõku fi 'bụ̃ gâ sĩ ru fẽjó ídétáŋá ru ị̃dị́-ị̃dị́ la ku, cécé átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ 'bã fijó Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gá ílí vú sĩ ãrí trũ adru ãrí ĩ'didrị̃ sĩ
ku rĩ áni.
26 Drĩ ájẹ́ adru 'dĩ 'bã áni, Kúrísĩtõ tá drị̃ cị pâlé wẽwẽ rú ándrá i'dójó
ụ̃nọ́kụ́ ị̃ndụ́ 'bãjó rĩ sĩ. Wó ú'dî'da i'da ru pâlé ãlu kpere ụ̃nọ́kụ́ 'bã ãsị̃
agá, ĩ'di 'bã mgbã fẽ ru ídétáŋá ru sĩ ịjọ́ ũnzí wụ̃jó.
27 Cécé 'báni drãjó pâlé ãlu sĩ fijó ịjọ́ lịŋá gá rĩ áni,

† **9:20** Ãfũŋá 24:8

28 gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ fẽ ru ídétáŋ́ ru pâlé ãlu sĩ 'bá wẽwẽ rú 'bã ị́jọ́
ũnzí kí wṵ̃jó, ãzíla ĩ'di 'bã í'dáŋ́ pâlé ĩ̃rị̃ rĩ amṵ́jó patáŋ́ fẽjó 'bá ĩ'di drĩ̃
tẽlépi 'dĩ 'banî adrujó ị́jọ́ ũnzí 'bã ị́jọ́ sĩ ku.

10

Kúrísĩtõ idé ídétáŋ́ pálé ãlu

1 Ãzị́táŋ́ Mṵ́sã drĩ̃ ĩ'di lú índréléndri ãko mgbã amṵ́lépi rĩ drĩ̃ 'i, adru
ãko 'bã mgbã rĩ drị́ gá rĩ 'i ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ídétáŋ́ idélé ị́jọ́ ãlu 'dĩ sĩ ĩ̃dị́ ílí
vú sĩ ílí vú sĩ ukóŋ̂ â kóru 'dĩ sĩ ícó dó 'bá ru asélépi ãni rú Ãdróŋ́ ĩ̃nzĩ̃jó
'dĩ kí 'bãlé kpị̃mgbị̃lị́kị̃ ku.
2 Ídétáŋ́ 'dã drĩ ándrá icó agá rá, icó kí tá ãsĩ̃lé idéŋ́ sĩ ku yã? Ã'dusĩku
'bá ándrá Ãdróŋ́ ĩ̃nzĩ̃lépi 'dã kí ála ándrá kí 'bã ãlá ru pâlé ãlu ãzíla icó
kí tá ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrĩ̃ kí ũrãlé ĩ̃dị́ ku.
3 Wó ídétáŋ́ 'dã kí ándrá ílí vú sĩ íni la sĩ 'bá kí igájó ị́jọ́ ũnzí sĩ,
4 ã'dusĩku ãrí mánĩ̃gọ́ ãni ãzíla ĩ̃ndrị̃ ãrí icó ị́jọ́ ũnzí 'bádrĩ̃ kí ũjĩ̃lé ku.
5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ 'bã amṵ́jó ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dõlé rĩ sĩ jọ Ãdróŋ́ ní:
"Ídétáŋ́ kí ãwã'dĩ̃fô abe ílẽ kí ku,
wó ụrụ'bá míní idélé mání ídétáŋ́ ru rĩ 'i,
6 ã'dusĩku mí u'á ãyĩ̃kõ sĩ ídétáŋ́ ivélé ivê rĩ sĩ
ãzíla ídétáŋ́ sĩ ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ kí sĩ ku.
7 Ájọ dó sĩ, 'Ma dó 'dõ, úsĩ ị́jọ́ áma drĩ̃ gá bṵ́kṵ̃ tralé trã rĩ agá.
Má amṵ́ ị́jọ́ míní aziị́lé rĩ idélé, Úpí Ãdróŋ́.' " †
8 Drĩ̃drĩ̃ rĩ sĩ Kúrísĩtõ jọ, "Ídétáŋ́ kí ãwã'dĩ̃fô be, ídétáŋ́ ivélé ivê ãzíla
ídétáŋ́ sĩ ị́jọ́ ũnzí idéjó 'dĩ kí ílẽ kí ku, mí u'á ãyĩ̃kõ sĩ kí sĩ ku," (ãzị́táŋ́
Mṵ́sã drĩ̃ táni ándrá lẽjó 'bá 'bã idé kí ru rá rĩ gá rá tí).
9 Jọ dó sĩ, "Ma dó 'dõ, má amṵ́ ị́jọ́ míní aziị́lé rĩ idélé." Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lị ídétáŋ́
ándrá drĩ̃drĩ̃ rĩ rá, kẹ̃jị́ la gá 'bã dó ídétáŋ́ ĩ'didrĩ̃ gá rĩ áyụ.
10 Ị́jọ́ Ãdróŋ́ 'bã aziị́lé rĩ sĩ, ú'bã dó ãma ãlá ru ụrụ'bá Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drị́
ĩ'di 'bã fẽlé ídétáŋ́ ru pâlé ãlu rĩ sĩ.
11 Ṵ'dṵ́ ãlu-ãlu vú sĩ átáló la pá tu ãzị́ ĩ'didrĩ̃ ídétáŋ́ drĩ̃ ngajó; ĩ'di
ídétáŋ́ 'dĩ kí idé ĩ̃dị́-ĩ̃dị́, wó icó kí ị́jọ́ ũnzí ũjĩ̃lé ku.
12 Wó Kúrísĩtõ la mụ ru fẽlé pâlé ãlu ídétáŋ́ ru ị́jọ́ ũnzí sĩ 'bo, ri dó
Ãdróŋ́ 'bã drĩ̃ ãndá rĩ gá.
13 I'dójó sáwã 'dã sĩ, ĩ'di mẹ́rọ́'bá ĩ'didrĩ̃ kí tẽ Ãdróŋ́ 'bã kí 'bã agá ĩ'di
pálé gá.
14 Ã'dusĩku ídétáŋ́ ĩ'di 'bã idélé pâlé ãlu 'dĩ sĩ 'bã dó sĩ 'bá kí adrujó kpị
ãzíla ãlá ru jã 'dâ.
15 Úríndí Ãlá rĩ nze vâ ãmaní ị́jọ́ ị́jọ́ 'dĩ drĩ̃ gá drĩ̃drĩ̃ rĩ gá jọ:
16 " ''Dĩ tị icíma mâ mụlé icílé 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ abe
ṵ́'dṵ́ drĩ̃lẹ́ gá rĩ agá rĩ,' Úpí jọ rá.
'Ma ãzị́táŋ́ mádrĩ̃ kí 'bã kí ásị́ gá,
ãzíla kí sĩ kí ũrãtáŋ́ gá.' " †
17 Ũ'bãjó la drĩ̃ la gá jọ,
"Ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrĩ̃ kí ãzíla ị́jọ́ ĩ'ba kí áma tị gãjó úmgbé rĩ abe,
má icó ị́jọ́ agálé kí drĩ̃ gá ĩ̃dị́ ku." †

† **10:7** Zãbṵ́rĩ̃ 40:6-8 † **10:16** Yẽrẽmíyã 31:33 † **10:17** Yẽrẽmíyã 31:34

18 Údrĩ ĵjọ́ ũnzí trũ rá, ídétáŋá ĵjọ́ ũnzí idéjó la ĩdị́ 'dá yu.
19 Ĵjọ́ 'dĩ sĩ, má ádrı́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ãma ásị́ la adru ũkpó ru la
ãrí Yẹ́sṹ drı̨ rĩ sĩ, sĩ fijó Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ agá.
20 Ã'dusĩku 'dĩ gẽrį̃ nzį̃lé ãmaní ú'dí, ãzíla gẽrį̃ ídri, ãmaní fijó ala gá bõngó
jó 'a alı̨jó ụrụ'bá Kúrísĩtõ drı̨ gá rĩ,
21 ãmaní adrujó átáló ãmbógó ndẽlépi rá 'bá Ãdróŋá drį̃ kí drį̃lẹ́ gá rĩ trũ
rĩ sĩ.
22 Lẽ ãma asé kí ãma ãni rú Ãdróŋá rụ́ 'dõlé ásị́ mgbã galépi tré ã'ĩ́táŋâ
trũ rĩ sĩ, 'dĩ ãma ũyãjó ãrí Kúrísĩtõ drı̨ gá rĩ sĩ sĩ ãma ụrụ'bá 'bãjó ãlá ru,
ãzíla ãma ũrãtáŋá ũjĩjó į̃yı̨ mgbã sĩ ãlá ru.
23 Lẽ ãrụ kí ásị́ 'bãŋá ãmadrı̨ ãmaní ã'į̃lé rĩ mgbemgbe, ã'dusĩku Ãdróŋá
la ĵjọ́ ĩ'di 'bã azı̨lé rĩ nga rá,
24 ãzíla lẽ ã'bã kí ĵjọ́ ãmã ádrı́pịka kí ásị́ imbájó rĩ ãma ásị́ gá ãmbógó
ru, ãmaní sĩ ãma ãzã kojó ãma drĩdrı́ŋĩ gá lẽtáŋá i'dajó ãzíla ĵjọ́ múké rĩ
idéŋá sĩ.
25 Lẽ ãma a'be kí traŋá ãmaní ãma trajó ãngũ ãlu gâ sĩ tı̨ icı́jó Ãdróŋá
į̃nzį̃jó rĩ ku, cécé 'bá ãzí rĩ 'bã kí idélé rĩ áni, wó lẽ ãma ũŋmĩ kí ãma ásị́
ãma drĩdrı́ŋĩ gá. Ã'dusĩku ndẽlépi rá rĩ ĩ'di ĩminí ndrejó la Ụ'dụ́ Úpí 'bã
amụ́jó rĩ 'bã acájó ãni rú rĩ sĩ.
26 Ãdrĩ kí mụ ĵjọ́ ũnzí idéŋâ trũ drį̃ gá círí ru ãmaní ĵjọ́ mgbã rĩ nį̃jó 'bo
rĩ vúlé gá ídétáŋá ĵjọ́ ũnzí trũjó rĩ ace ĩdị́ ku,
27 kẽjĩ́ la gá ãko acelépi drĩ tẽlé rĩ ũrį̃ ĵjọ́ lı̨ŋá drı̨ amụ́lépi rĩ ãzíla ãcí
ukólépi ku 'bá Ãdróŋá 'bã idélépi rĩ kí ivélépi rĩ.
28 'Bá ãzı̨táŋá Mụ́sã drį̃ kí vú ũbĩlépi ku rĩ ála ĩ'di 'dı̨ ásị́ į̃gbę̃ kóru ĵjọ́ vú
nzeŋá 'bá sãdínĩ rú į̃rį̃ jõku na rĩ kí tı̨ gá rĩ sĩ.
29 Mí ũrã 'bá Ãdróŋá Ngọ́pı̨ 'bãlépi pâlé ru, ãrí ĩ'didrı̨ tı̨ icíma drı̨ ĩ'di
'bãlépi ãlá ru rĩ 'bãlépi ũnzĩkãnã ru, ãzíla Úríndí Ãlá ãmaní ásị́ į̃gbę̃ fẽlépi
rĩ u'dálépi rĩ la mụ drį̃rı̨ma ịsụ́lé íngõpí yã?
30 Ã'dusĩku ãnį̃ Ãdróŋá jọlépi la, “Ma ãrígọ́tı̨ ũfẽ ma 'i, ãrígọ́tı̨ ũfẽjó rĩ
ĵjọ́ la má ãni,” † rĩ cé. Ãzíla Ãdróŋá jọ vâ ĩdị́, “Úpí la 'bá ĩ'didrį̃ kí ĵjọ́ lı̨ rá
rĩ nĩ.” †
31 A'déjó Ãdróŋá ídri rĩ drı̨ alé gá rĩ ĩ'di ĵjọ́ ãzí ũrį̃ rú trẽyı̨ la.
32 Ĩmi ũrã drĩ ĵjọ́ ándrá ĩmĩ ĵjọ́ Yẹ́sũ drį̃ ịsụ́jó 'dã 'i, ĩminí ándrá sĩ pá tujó
ũkpó ru sáwã ĩminí ũcõgõ ịsụ́jó 'dã sĩ rĩ 'i.
33 Sáwã ãzí sĩ u'dá ándrá ĩmi ãzíla úfẽ ĩminí ũcõgõ ũ'bí kí drį̃lẹ́ gá, sáwã
ãzí sĩ ĩtu ándrá pá ũkpó ru 'bá ũcõgõ ịsụ́lépi 'dĩ kí bụ́lụ́ gá.
34 Ĩcı̨ ándrá drį̃ 'bá mãbụ́sũ gá 'dĩ kí abe, ãzíla ĩmi u'á ándrá ãyĩkõ sĩ ãko
ĩmidrį̃ kí rajó rĩ sĩ ã'dusĩku ĩnį̃ cé ãko ĩminí trũ adrujó rĩ kí ãko ndẽlépi
mũkẽ sĩ rá adrulépi jã 'dâ rĩ kî.
35 Ĵjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi ãvĩ ásị́ ũkpõ ĩmidrį̃ gá rĩ ku, ã'dusĩku ásị́ ũkpõ ĩmidrį̃
la ĩminí ũyá ãmbógó la ají.
36 Lẽ ĩta ĵjọ́ tã ã'dusĩku ĩdrĩ dó ĵjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idé 'bo, ĩmi dó ĵjọ́
ĩ'di 'bã azı̨lé rĩ ịsụ́ rá.
37 Ĵjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni:

“Ace sáwã were Ãdróŋá la amụ́ rá ãzíla icó ru drį̃ ịcı́lé ku.

† **10:30** Ãzı̨táŋá Amviŋá 32:35 † **10:30** Ãzı̨táŋá Amviŋá 32:36; Zãbụ́rį̃ 135:14

38 Wó 'bá má ãni ãlá rĩ la u'á ídri rú la ã'ĩtáŋá sĩ.
Ãzíla drĩ ĩtrĩ gõjó vúlé ịjọ́ ũnzí idélé,
má u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã ịjọ́ sĩ ku.” †
39 Ãma adru 'bá ĩtrĩlépi gõlépi vúlé, ãzíla mụlépi lịkĩ gá rĩ kî ku, wó 'bá ã'ĩtáŋâ trũ ãzíla ru palépi rá 'dĩ kî.

11

'Bá ándrá ã'ĩtáŋâ trũ rĩ kî

1 Ã'ĩtáŋá ĩ'di ãko ãma ásị 'bãlépi ũkpó ru ịjọ́ ãmaní ásị 'bãjó rĩ la ru idé rá rĩ 'i, ãzíla ĩ'di ãma ásị imbá ãko ãmaní ndrelé ku 'dĩ kí drĩ gá ásị 'bãjó rá.
2 Ịjọ́ 'dĩ bãsĩ Ãdróŋá 'bã 'bá ándrá ãma áyịpịka rú rĩ kí vú nzejó ũniyambamba rú ã'ĩtáŋá ĩ'badrĩ sĩ 'dĩ.
3 Ã'ĩtáŋá sĩ ãnĩ rá Ãdróŋá 'bã 'bũ kí ũnọ́kụ́ be ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé tị sĩ rĩ sĩ. Ã'dusĩku ãko i'dalépi cé 'dĩ kí idé kí ãko i'dalépi ku la kí agá.
4 Ã'ĩtáŋá sĩ Hãbịĩ̃ fẽ Ãdróŋá ní ãko ídétáŋá ru ndẽ Kãyịnĩ 'bã fẽlé rĩ rá. Ã'ĩtáŋá sĩ únze Hãbịĩ̃ vú 'bá kpị la ru, Ãdróŋá ní ịjọ́ jọjó fẽtáŋá ĩ'di 'bã fẽlé rĩ drĩ gá rĩ sĩ. Ãzíla ã'ĩtáŋá sĩ Hãbịĩ̃ drĩ táni drã agá rá tí, ĩ'di drĩ kpere ịjọ́ ũlũ.
5 Ã'ĩtáŋá sĩ ú'dụ Ínõkã 'i ídri rú, ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bĩ drã ãjị́ ku, úndre vâ ĩ'di ĩdị́ ku, ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã ĩ'di 'dụjó nĩ rĩ sĩ. Ã'dusĩku ú'dụ drĩ ĩ'di ku rú, únze ĩ'di 'bã ịjọ́ vú ĩ'di 'bá ãlu ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní rá rĩ rú.
6 Wó ã'ĩtáŋâ kóru 'bá ãzị́ icó ãyĩkõ fẽlé Ãdróŋá ní ku, ã'dusĩku 'bá amụ́lépi Ãdróŋá rụ́ 'dõlé rĩ lẽ 'bã ã'ĩ ĩ'di cí ãzíla ĩ'di ũyá ũfẽ 'bá ĩ'di ndrũ̃lépi ásị pírí sĩ rĩ 'baní rá.
7 Ã'ĩtáŋá sĩ Ãdróŋá 'bã Núwã bịlẹ́-ĩndụ́ li agá ịjọ́ ndrelé ku rĩ kí sĩ, ũrĩ ãlá rĩ sĩ Núwã sị í'bó sĩ 'bá ĩ'didrị́ lịcọ́ gá rĩ kí pajó. Núwã 'bã ã'ĩtáŋá sĩ lị ịjọ́ ũnọ́kụ́ drĩ rá, ãzíla acá dó 'bá kpị azịjó ĩ'diní rĩ rú ã'ĩtáŋá sĩ.
8 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmũ Ãdróŋá la mụ ĩ'di umvelé 'bo, mụ ãngũ ĩ'di 'bã mụlé ịsụ́lé ãwítã rú rĩ gá, ã'ĩ rá, ãzíla mụ rá, ĩ'diní táni nĩ agá ĩ'di mụ íngõlé yã rĩ gá ku rĩ gá.
9 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmũ sị lịcọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ ãngũ azịlé ĩ'diní rĩ gá cécé 'bá amụ́lépi ãngũ ãzí gá ãmịyọ́ŋá ru sụ́rụ́ ãzí gá rĩ áni, ri u'álé jó hémã rú rĩ kí agá, cécé Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'bã kí adrujó ĩ'di 'bã drĩlẹ́ rú ịjọ́ azịlé ĩ'baní ãlu 'dĩ sĩ rĩ sĩ.
10 Ã'dusĩku ri ãngũ ndrelé drĩlẹ́ gá lịcọ́ táwũ̃nĩ ãmbógó Ãdróŋá 'bã ĩndụ́ 'bãlé ãzíla sịlé nĩ rĩ drĩ gá.
11 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmũ 'bã ílí drĩ táni alị agá rá tí ãzíla Sárã 'bã mgbã drĩ táni tị ku, ịsụ́ ngọ́tị Ịbụrahịmũ be rá fẽjó la Ịbụrahịmũ ní acájó átẹ́pị ru ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásị 'bãjó ã'ĩtáŋá sĩ Ãdróŋá ándrá azịŋá 'dĩ azịlépi rĩ drĩ gá rĩ sĩ.
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, angájó 'bá ãlu 'dĩ rụ̃ sĩ 'bá drãlépi rá rĩ áni tí drĩlẹ́ ãfũ kí ĩ'di rụ̃ sĩ wẽwẽ rú cécé lẽlẽgó 'bũ gá 'dĩ kí áni ãzíla cécé cínákí kãlãfe lãlé ku mĩrĩ tị gá rĩ áni.

† **10:38** Hãbãkụ́kị 2:3-4

13 'Bá 'dĩ ri kí u'álé ídri ã'ĩtáŋ́á agá kpere drã tị gá. 'Bá 'dĩ ịsṹ kí ãko
Ãdróŋ́á 'bã azịlé ĩ'baní rĩ kí ku, ndre kí kí ãzíla ã'ị́ kí ịjọ́ 'dĩ kí rá-rá ru.
Ãzíla ã'ị́ kí rá kí 'bá ãmỉyọ́ŋ́á amṹlépi amṹ ãzíla ṹnọ́kṹ gá 'dâ.
14 'Bá ịjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ jọlépi rĩ kí i'dá tọndọlọ kí sṹrṹ ĩ'bã kí umvelé ĩ'ba
ãni rĩ ndrṹ.
15 Drĩ kí ándrá ịjọ́ ũrã agá sṹrṹ ĩ'ba kí a'belé rĩ drĩ́ gá, ịsṹ kí tá nõ drĩ́lẹ́ba
gõjó vúlêlé rá.
16 Kẽjị́ la gá ri kí ásị́ 'bãlé sṹrṹ múké la drĩ́ gá 'dĩ Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ gá. Ịjọ́
'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á u'á dó sĩ drĩ́nzá sĩ ĩ'di umvejó ĩ'bã Ãdróŋ́á ru ku. Ã'dusĩku
idé ĩ'baní táwṹñ̃ ãmbógó la.
17 Ã'ĩtáŋ́á sĩ Ịbụrahị́mṹ 'i Ãdróŋ́á la mụ ĩ'di ṹ'bĩ́lé ã'ĩ́ Ĩsákã fẽjó ídétáŋ́á
ru rá. Ịbụrahị́mṹ ịsṹ ịjọ́ azịŋ́á ĩ'di ãni rú rĩ ĩ'di 'bã lẽ agá ngọ́tị́ ĩ'di ãni ãlu
ãzíla kílímgbí rĩ fẽ agá ídétáŋ́á ru 'dĩ gá 'dĩ.
18 Táni Ãdróŋ́á 'bã jọ agá Ịbụrahị́mṹ ní, ịjọ́ azịŋ́á Ãdróŋ́á ãmadrĩ́
Ịbụrahị́mṹ mí be rĩ gá, "Drĩ́lẹ́ mídrĩ́ kí ãfũ Ĩsákã rṹ sĩ." †
19 Ịbụrahị́mṹ ũrã ịjọ́ Ãdróŋ́á la 'bá drãlépi rá rĩ ínga ídri, ịjọ́ jọlé 'dĩ 'bã
ífí ãndá á'ị́ Ĩsákã vúlé ídri angájó drã agá.
20 Ã'ĩtáŋ́á sĩ Ĩsákã wi sṹsṹ Yãkó'bõ 'baní Ịsãwṹ be, azị ịjọ́ drĩ́lẹ́ gá rĩ kí.
21 Ã'ĩtáŋ́á sĩ Yãkó'bõ 'bã lẽ agá drã agá, wi sṹsṹ Yṹsṹfṹ ngọ́pịka 'banî,
ãzíla ĩnzĩ́ Ãdróŋ́á 'i kpere ĩ'diní acị́ agá gbẽ̃lẹ́kẹ sĩ.
22 Ã'ĩtáŋ́á sĩ Yṹsṹfṹ la mụ ndrelé la ṹ'dṹ ĩ'didrị́ drãjó rĩ kí ãni rú, nze ịjọ́
drṹzị́ Ãdróŋ́á 'bã sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ́ drĩ́ kí ũfũjó Mĩ́sị́rĩ́ gá rĩ drĩ́ gá, ãzíla azị ịjọ́
ĩfãkã ĩ'didrĩ́ kí drĩ́ gá.
23 Ã'ĩtáŋ́á sĩ 'bá Mṹsã tịlépi rĩ ṹzĩ́ kí ĩ'di ĩmbá na ĩ'di tịjó 'bo rĩ vúlé gá,
ĩ'bã kí ndrejó la ĩ'di ngọ́tị́ ãzí ndrĩlépi ambamba la rĩ sĩ, idé kí ṹrĩ́ sĩ úpí
'bã ãzị́táŋ́á kí sĩ ku.
24 Ã'ĩtáŋ́á sĩ Mṹsã la mụ zolé 'bo, gã ru umvelé Fãráwũ 'bã ĩzẹ́pị 'bã ngọ́tị́
ru úmgbé.
25 Mṹsã pẽ ũcõgõ ịsṹjó 'bá Ãdróŋ́á drị́ Ịsịrayị́lĩ́ rú rĩ abe ndẽ ãyĩkõ ịsṹlé
ịjọ́ ũnzí sĩ sáwã were agá 'dĩ rá.
26 Ndre ãngũ drĩ́ gâlé ĩ'di múké drĩ́nzá ịsṹjó Kúrísĩtõ sĩ ĩ'di ṹrõ̃drị́ ãzí
ãmbógó la ndẽ málĩ̃ Mĩ́sị́rĩ́ gá rĩ kí rá, ã'dusĩku ĩ'di ãngũ ndre agá drĩ́lẹ́
gâlé ṹrõ̃drị́ ịsṹjó.
27 Ã'ĩtáŋ́á sĩ Mṹsã a'be ãngũ Mĩ́sị́rĩ́ drị́ gá rĩ rá, idé ṹrĩ́ sĩ ku, Mṹsã 'bã
ịjọ́ 'dĩ ũkpó ru ĩ'di ásị́ gá ã'dusĩku ĩ'di 'bã Ãdróŋ́á ndrelé ku rĩ ndrejó rá rĩ
sĩ.
28 Ã'ĩtáŋ́á sĩ mba ịjọ́ azịŋ́á ṹmṹ alịjó 'bá drĩ́ gâ sĩ ãzíla ãrí ũyãjó rĩ tã, ịjọ́
'dĩ sĩ, mãlãyíkã drã drị́ 'bá kãjãní rĩ kí ụ'dị́lépi 'bã aló rú anzị 'bá Ịsịrayị́lĩ́
rú rĩ 'badrĩ́ kí ku benĩ.
29 Ã'ĩtáŋ́á sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ́ drĩ́ alị kí mĩrĩ ika rĩ agâ sĩ cécé ãngũ ã'í gâ sĩ rĩ
áni, wó 'bá Mĩ́sị́rĩ́ gá rĩ kí mụ ṹ'bĩ́lé afílé kí vú gâ sĩ, ịmvṹ kí rá.
30 Ã'ĩtáŋ́á sĩ bõrõ Yẽ̃ríkõ̃ drĩ́ a'dé rá 'bá Ịsịrayị́lĩ́ drĩ́ 'bã kí acị́jó ãga la gâ
sĩ trõ̃kị́lịrị pâlé ázĩ́rĩ́ rĩ sĩ.

† **11:18** Í'dóŋ́á 21:12

31 Ã'ĩtáŋá sĩ ũkú ãwụ́'bá ru Rãhábũ̃ pa ru drã agá 'bá Ãdróŋâ tị gãlépi
úmgbé rĩ kí agá rá la ĩ'di 'bã 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ ãngũ undrélépi rĩ kí ã'ĩjó
tãmbajó rĩ sĩ.
32 Ĩjọ́ ãzí mâ jọlé ĩ̃dị́ rĩ íngõ 'i? Sáwã mání 'dáyụ, ịjọ́ nzejó Gị́dĩ̃yõ̃ñ̃ 'i,
Bãrákĩ 'i, Sámísõnĩ 'i, Yéfĩtã 'i, Dãwụ́dĩ̃ 'i, Sámũ̃wẽ̃lĩ̃ 'i ãzíla nãbịya kí drĩ̃
gá.
33 Ã'ĩtáŋá sĩ 'dị kí ã'dị́ ndẽ kí kí sụ́rụ́ abe rá, rụ kí 'bá kí ịjọ́ kpị sĩ ãzíla
ịsụ́ kí ịjọ́ azịlé rĩ rá ãzíla amvu kí kẽ̃mĩ̃ 'bã tị kí cí,
34 anụ́ kí ãcí idraká velépi bẽ̃kũ̃-bẽ̃kũ̃ rĩ ãzíla pa kí ru ménéŋá sị gá,
ũkpó ãkõ ĩ'badrĩ̃ uja ru ĩ'baní ũkpõ rú, ãzíla acá kí ũkpó ru ã'dị gá ãzíla
iré kí ãmíyọ́ŋá 'bã ãsĩkárĩ kí rá.
35 Ã'ĩtáŋá sĩ ũkú kí înga ĩ'bã 'bá drãlépi rá rĩ kí vúlé kí ídri rú ĩ̃dị́. Ãzí
rĩ kí îcãndĩ kí rá ã'ĩ kí ru trũlé ku, ĩ'baní sĩ angáŋá ídri rú múké ãndãnĩ rĩ
ịsụ́jó benĩ.
36 'Bá ãzí rĩ ịsụ́ kí îde kî, ãzí rĩ kí úgụ kí ãzíla úco kí, úmbé ãzí rĩ kí
nõrórõ sĩ ãzíla úsú kí mãbụ́sũ̃ gá.
37 'Bá ãzí rĩ kí ú'bé kí írã sĩ, ãzí rĩ kí âsi kí mũsũméno sĩ ĩ̃rĩ̃ ãzí rĩ kí ụ́'dị́
kí ménéŋá sĩ. Ãzí rĩ kí ãko ãkõ sĩ ri kí kãbĩlõ íníríkó sũ̃ ãzíla ĩ̃ndrị́ íníríkó
trũ, kí lẽmẽrĩ ĩ'badrĩ̃ kí sĩ ĩ'baní ũcõgõ ãzíla idé ịjọ́ ũnzí la kí kí ụrụ'bá gá,
38 ũ̃ñọ́kụ́ 'bã mũkẽ ĩ'baní 'dáyụ. 'Bá 'dĩ ri kí acị́lé ru ũ̃zĩ̃lé ãngũ kõtórõ
rú rĩ agâ sĩ, 'bé agâ sĩ, ãzíla ũ̃jĩ̃gọ́ kí agâ sĩ ãngũ 'bú ru vũ gá rĩ kí agâ sĩ.
39 'Bá 'dĩ kí pírí Ãdróŋá nze ịjọ́ ĩ'badrĩ̃ kí vú múké la ã'ĩtáŋá ĩ'badrĩ̃ sĩ.
Wó ĩ'bã ãzí ãlu ịjọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé 'dĩ ịsụ́lépi rá la 'dáyụ.
40 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá itú ãmaní ãko ãzí múké la rá, ĩ'di dó sĩ kí 'bã kpị
ãma abe ãngũ ãlu gá.

12

Ímbátáŋá Ãdróŋá 'bã fẽlé anzị ĩ'didrĩ̃ gá rĩ 'baní rĩ

1 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da 'bá ũ'bí sãdínĩ rú wẽwẽ rú ã'ĩtáŋá ĩ'badrĩ̃ kí vú nzelépi
'dĩ 'bã kí ándrá ãma andre cejó trõ̃kị́lịrị rĩ sĩ, lẽ ãma u'bé kí ãko pírí ãma
ugalépi úmgbé 'dĩ kí, ịjọ́ ũnzí ãma umbélépi cí 'dĩ kí abe rá, ãzíla ãcẽ̃ kí
ụ́ngụ́lẹ́ ásị teŋá sĩ ãbálá 'bãlé ãma drĩ̃lẹ́ gá 'dĩ 'i kpere deŋá gá.
2 Lẽ ã'bã kí mịfị̃ ãmadrị́ gá rĩ Yẹ́sũ̃ drĩ̃ gá ĩ'di 'bá ã'ĩtáŋá ãmadrị́ 'bã ĩ̃ndụ́
i'dólépi ãzíla 'bãlépi la pịrị-pịrị rĩ 'i, ãyĩkõ 'bãlé ĩ'di drĩ̃lẹ́ gá rĩ sĩ 'dụ ũcõgõ
ĩ'di ipajó mũsãlá'bã sị gá rĩ ásị teŋá sĩ rá así vâ drĩ̃nzá la 'bã ịjọ́ sĩ ku ãzíla
ri vũ̃rụ́ úmvúke Ãdróŋá drĩ̃ 'bã wókõ ãndá gá rĩ gá.
3 Ĩmi ũrã drĩ̃ ịjọ́ 'bá ũnzí 'bã kí Yẹ́sũ̃ ngũ̃jó ĩ'di 'bã talé 'dĩ 'i, Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ
ĩmi ásị 'bã ãndẽ̃jó sĩ a'déjó ku.
4 Ĩminí ã'dị́ 'dị agá ịjọ́ ũnzí be, ĩ'dị drĩ ã'dị́ ịjọ́ ũnzí drĩ̃ ụtrị́jó kpere ĩmi
ãrí ní asu agá ku.
5 Ĩmi ãvĩ ãzî sĩ ịjọ́ sĩlé sĩ ĩmi ásị imbájó jọlépi la ĩminí,
“Má anzị 'dĩ, lẽ ĩ'dụ ịjọ́ Úpí 'bã ĩmi cojó ímbátáŋá ru rĩ ịjọ́ ápãrákã rú ku,
ãzíla drĩ uzá ĩmi drĩ̃ gá ịjọ́ 'dĩ 'bã fẽ ĩminí ãvá ãkõ ásị gá ku.
6 Ã'dusĩku Úpí la 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rá 'dĩ kí ĩ̃ndụ́ co ímbátáŋá ru lẽtáŋá sĩ,
ãzíla 'bá ĩ'di 'bã ã'ĩ̃lé ĩ'di bã anzị rú rá 'dĩ kí ĩ'di ĩ'baní drĩ̃rịma fẽ rá.”
†

† **12:6** Ĩjọ́ U'béŋá 3:11-12

7 Ĩta ị́jọ́ ũkpó 'bání sĩ ĩmi cojó ímbátáŋ́á ru 'dĩ 'i, Ãdróŋ́á la ĩmi idé cécé anzị ĩ'didrị̃ kí áni. Ã'dusĩku ngọ́tị́ŋ́á átẹ́pị̃ 'bã ị̃ndụ́ colé ímbátáŋ́á rụ ku rĩ íngõ 'i?

8 Údrĩ ĩmi co ímbátáŋ́á ru ku (ãzíla 'bá ãlu-ãlu la ali coŋ́á ímbátáŋ́á ru rĩ agâ sĩ rá) ífí la ĩmi anzị tị́lé ãzị́táŋ́á 'bã lẽlé rĩ áni ku rĩ kî, ĩmi adru anzị mgbã rĩ kí ku.

9 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã drị̃ gâ sĩ, ãmã átẹ́pị ãma tị́lépi ụrụ'bá sĩ 'dĩ kí vâ ãma co ímbátáŋ́á ru rá, ãma vâ kí ị̃nzị̃ ị́jọ́ la sĩ rá. Lẽ tá ị́jọ́ mgbã sĩ ãfẽ ị̃nzị̃táŋ́á ãmaní ãma fẽjó pírí Átẹ́pị ãma ãni úríndí drị ãzíla sĩ adrujó ídri rĩ ní íngõpí yã?

10 Ãmã átẹ́pịka co kí ãma ímbátáŋ́á ru sáwã were sĩ cécé ĩ'ba kí ũrãlé ĩ'baní múké rĩ áni, wó Ãdróŋ́á la ãma co ímbátáŋ́á ru ãmaní sĩ adrujó múké. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó sĩ icó ídri ĩ'didrị̃ ãlá rĩ alelé benĩ.

11 Coŋ́á ãma cojó ímbátáŋ́á ru rĩ adru ãmaní sáwã ú'dî'da 'dĩ agá 'dâ múké ku, wó ãzá-ãzá. Wó vúlé vúlé ru ĩ'di ífí ị́jọ́ kpị ãzíla ị́jọ́ ásị ĩ̃gbẹ̃ drị̃ ka 'bá imbálé ị́jọ́ 'dĩ sĩ rĩ 'badrị̃ kí agá.

12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi imbá ĩmidrị ĩzíŋ́á ũkpõ kóru 'dĩ kí ũkpó ru, ãzíla ĩmi ãja ũkpõ kóru 'dĩ kí ũkpó ru.

13 “Ĩmi idé gẽrĩ̃ kpị ĩminí sĩ acịjó.” † 'Bá ãcá trũ rĩ 'bã acá kí rú sĩ ku, wó rá la 'bã adrí kí rú sĩ adrí adrî.

'Bá kí bị̃lẹ́ ị̃ndụ́ lijó Ãdróŋ́á gãŋ́á úmgbé rĩ sĩ rĩ

14 Lẽ ĩndrũ̃ ásị́ pírí sĩ u'ájó ásị́ ĩ̃gbẹ̃ sĩ 'bá pírí abe, ãzíla adrujó ãlá ru; ã'dusĩku ásị́ ãlá kóru 'bá ãzí icó Úpí ndrelé ku.

15 Lẽ ĩndre múké-múké 'bá ãzí 'bã ĩcẽ jõ ásị́ ĩ̃gbẹ̃ Ãdróŋ́á drị̃ 'dĩ ku, ãzíla ĩndre ị́jọ́ ũnzí 'bã ízókí 'bã agbẹ́ zolé sĩ ũnzĩkãnã ajíjó sĩ ũ'bí kí 'a usajó ku.

16 Lẽ ĩndre ĩmi ãzí 'bã adru ãwụ́'bá ru ku, ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị̃ ã̃ị̃lépi ku cécé Ị́sãwũ̃ áni ị́jọ́ ĩ'di 'bã adrujó 'bã kãyú ru rĩ ị̃tũ̃ndãlépi lú íná nalé pâlé ãlu 'dĩ sĩ rĩ áni ku.

17 Wó 'dã 'bã vúlé gá ínĩ̃ rá ĩ'diní lẽ agá ị́jọ́ ásị́ ĩ̃gbẹ̃ kãyú drị̃ ị́sụ́ agá, úgã ĩ'di úmgbé. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ị́sãwũ̃ icó ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé 'dã ujalé ku, ĩ'diní táni lẽ agá ásị́ ĩ̃gbẹ̃ ị́sụ́ agá áwáŋ́á sĩ ãzíla mị́ndrẹ trũ tị́.

18 Ĩmi amụ́ drĩ 'bé Sĩnáyĩ icólé alólé rá, velépi ãcí sĩ, ũ̃rụ́'bũ̃ ị́nị́bị́rị́cị́cị́, ãngũ nị́lépi kpákpá, ãzíla ãlụ́kụ́kũ̃ ãmbógó rĩ abe cécé 'bá Ị́sị́rayĩ̃ drị̃ 'bã kí ándrá amụ́jó rĩ áni ku.

19 Ĩmi are gũká 'bã áwáŋ́á jõku ụ́'dụ́kọ́ Ãdróŋ́á drị̃ ị́jọ́ jọ́lépi rĩ ku, 'bá arelépi la rá rĩ a'ị́ kí ĩ'di ĩ'baní ị́jọ́ jọ́jó 'dã 'bã ãni ku,

20 ã'dusĩku icó kí ị́jọ́ jọ́lé ĩ'baní 'dã kí talé ku: “Drĩ táni adru ãnãkpá aló 'bé 'dã 'bã ụrụ'bá nĩ ála ĩ'di u'bé írã sĩ káyĩ.” †

21 Ãko 'bá 'dã 'bã kí ndrelé rĩ i'dá kí mẹ́lẹ́tị gá ũ̃rĩ̃ rú trẽyị́ Mụ́sã jọ, “Áma ụrụ'bá la yã-yã ũ̃rĩ̃ sĩ.” †

22 Wó ĩmi acá dó 'bé Zĩyọ́nĩ̃ gá 'bo, 'dĩ Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ 'bũ̃ gá rĩ, táwũ̃nĩ̃ ãmbógó Ãdróŋ́á ídri rĩ 'bã sĩ u'ájó rĩ 'i. Ĩmi amụ́ ãngũ Mãlãyíkã álĩfũ-álĩfũ 'bã kí ru trajó 'bo ãyĩkõ sĩ rĩ gá.

---

† **12:13** Ị́jọ́ U'béŋ́á 4:26 † **12:20** Ãfũŋ́á 19:12-13 † **12:21** Ãzị́táŋ́á Amviŋ́á 9:19

23 'Dĩ kãnḭsã 'bá kãjãní rĩ 'badrḭ gá rĩ, 'dĩ kí 'bá rṵ́ sĩlé 'bṵ̃ gâlé rá rĩ kî.
Ĩmi amṵ́ Ãdróŋá ru, Ãdróŋá 'bá pírí kí ḭjọ́ lḭlépi rĩ 'i ãzíla ĩ'di úríndí 'bá
mgbã rĩ 'badrḭ kí 'bãlépi kpḭ rĩ 'i.
24 Ĩmi amṵ́ Yḛ́sṵ̃ 'bá ãma icílépi Ãdróŋá be tḭ icíma ú'dí rĩ sĩ, ãzíla ãrí
ĩ'didrḭ ũyãlé rĩ 'bã ḭjọ́ jọjó múké ndẽ ãrí Hãbḭ́lḭ̃ drḭ rá rĩ rú.
25 Ĩndre múké-múké lẽ ĩgã jõ Ãdróŋá ḭjọ́ jọlépi rĩ 'bã tḭ ku. 'Bá ándrá ḭjọ́
Ãdróŋá drḭ Mṵ́sã 'bã jọlé rĩ gãlépi úmgbé ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dâ rĩ drĩ kí ándrá icó
apálé ku, wó ãma icó dó apálé íngoní ru ãdrĩ dó 'bá angálépi 'bṵ̃ gá rĩ tḭ
gã arelé úmgbé rĩ gá?
26 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ ṵ́'dṵ́kọ́ Ãdróŋá drḭ aya ṵ̃nọ́kṵ́ rá, wó ú'dî'da Ãdróŋá azḭ
vâ, “Ace pâlé ãlu ma vũ aya á'dṵ̃sĩ ku wó ma 'bṵ̃ aya ĩndĩ.” †
27 Ḭjọ́ jọlé, “Ace pâlé ãlu,” rĩ icé ãko icólé ayalé rá 'dĩ kí ã'du? 'Dĩ kí ãko
'bãlé 'bã 'bã 'dĩ kí ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãko icólé ayalé ku 'dĩ kí mụ acelé nĩ.
28 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ kí ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ãzíla ãma ḭnzḭ kí ĩ'di ãyĩkõ fẽjó
ĩ'diní ãrútáŋá sĩ ãzíla ṵ̃rḭ trũ, ã'dusĩku Sṵ́rṵ́ ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ 'bã icójó
ru ayajó ku rĩ sĩ.
29 Ãma ḭjọ́ 'dĩ idé íni la ã'dusĩku “Ãdróŋá ãmadrḭ ĩ'di ãcí ãngũ ivélépi
'i.” †

13

Ḭjọ́ Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ

1 Lẽ ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá cécé ádrḭpḭ rú ãzíla ámvọ́pḭ ru.
2 Ĩmi ũrã ḭjọ́ ãmṵ́ a'ḭjọ́ ĩmidrḭ ko gá rĩ ãmbógó ru. Ḭjọ́ ãmṵ́ a'ḭjọ́ idélé 'dĩ
'bã áni rĩ sĩ 'bá ãzí a'ḭ kí ándrá mãlãyíkã ĩ'baní nḭ̃ŋá la kóru.
3 Ĩmi ũrã 'bá mãbṵ́sṵ̃ gá rĩ kí ḭjọ́ cécé ĩmi 'bã rĩ mãbṵ́sṵ̃ gá ĩ'ba abe rĩ
áni, 'bá 'bání ũcõgõ fẽjó rĩ kí cécé ĩmi 'bã rĩ ũcõgõ 'dã agá ĩndĩ rĩ áni.
4 Ḭjọ́ ũkú ĩgbãjó rĩ 'bã adru ãrútáŋá ru 'bá pírí 'banî, ãzíla ãgọbḭ kí ũkú
kí abe 'bã ã'ḭ kí 'bã u'á kí ã'ḭtáŋá sĩ kí drĩdríŋĩ gá, ã'dusĩku Ãdróŋá la ḭjọ́
lḭ ãwṵ́'bá kí drḭ gá 'bá mi ãcí idélépi rĩ abe rá.
5 Ĩmba ídri ĩmidrḭ tã ḭjọ́ sĩlíngĩ lẽjó ambamba rĩ sĩ, lẽ ãko ĩmi trũ adrujó
rĩ 'bã ca kí ĩminí rá. Ã'dusĩku Ãdróŋá jọ rá,
“Má icó ĩmi a'belé ku,
ãzíla má icó ĩmi ãzã kolé ku la ku.” †
6 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ma jọ la drĩ ũkpó sĩ,
“Úpí ĩ'di 'bá áma ãzã kolépi rĩ 'i, má icó idélé ṵ̃rḭ sĩ ku.
'Bá icó má rṵ́ ã'du idélé?” †
7 Ĩmi ũrã ḭjọ́ 'bá ándrá ĩmi drḭ̃lḭ́ ru ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ ũlũlépi 'dĩ kí ḭjọ́. Ĩmi
ũrã drĩ ḭjọ́ vúlé ándrá ĩ'bã kí sĩ u'ájó ãzíla adrujó rĩ ĩmi andré ã'ḭtáŋá
ĩ'badrḭ 'dã 'i.
8 Ã'dusĩku Yḛ́sṵ̃ Kúrísĩtõ uja ru ku i'dójó ájê, ãndrũ kpere jã 'dâ.
9 Lẽ ĩfẽ ĩmi drḭ celé ímbátáŋá ndú-ndú sĩ ku, ĩminí sĩ gḛ̃rḭ mgbã pḭrḭ rĩ
a'bejó ku. Ĩ'di múké ãndânĩ ãma ásḭ ní ũkpõ ḭsṵ́jó ásḭ ḭ̃gbḛ̃ Ãdróŋá drḭ sĩ
ndẽ ãmaní ãzḭ́táŋá íná najó rĩ kí vú ũbĩjó, wó íni 'dĩ 'bá ãzḭ́táŋá 'dĩ kí vú
ũbĩlépi rĩ ãzḭ́táŋá 'dĩ ko kí kí ãzã ku.

† **12:26** Hãgáyĩ 2:6 † **12:29** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 4:24 † **13:5** Ãzḭ́táŋá Amviŋá 31:6 † **13:6** Zãbṵ́rḭ 118:6-7

10 Ãtalo ãzı̨ ngalépi jó hémã rú Ãdróŋ́ã ĩnzĩjó rĩ agá rĩ 'baní ãzı̨́tãŋ́ã ã'ı̨ ãko fẽlé ídétãŋ́ã ru ãlĩtárĩ ãmadrı̨ drı̨ gá rĩ kí nalé ku.
11 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la ãrí ãnãkpá drı̨ agụ Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gá fẽlé ídétãŋ́ã ı̨́jọ́ ũnzí idéjó rĩ rú, wó ála ĩzá la ivé ãngũ kámbĩ gá ãmvé rĩ gá.
12 Gẽr̃ı̨ ãlu 'dĩ sĩ, Yẹ́sũ drã ándrá vâ táwũ̃nı̨ ãmbógó rĩ 'bã kẽj́ı̨́tı̨ gá ãmvé, sĩ 'bá kí 'bã jó ãlá ru ãrí ĩ'di 'bã mgbã rĩ drı̨ sĩ.
13 Lẽ dó ãmụ kí sĩ ãmvé kámbĩ gá 'dâ rĩ sĩ Yẹ́sũ rụ̃lé, drı̨̃nzá ĩ'di 'bã ı̨sụ́lé rĩ ı̨sụ́lé.
14 Ã'dusĩku táwũ̃nı̨ ãmaní mụjó u'ájó rĩ adru ũnọ́kụ́ gá 'dâ ku, wó ãma ãngũ ndre drı̨ gá táwũ̃nı̨ drụ́zı̨ ãmaní mụjó u'ájó ala gá jã 'dâ amụ́lépi ĩndõ rĩ gá.
15 Įjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ kí ídétãŋ́ã sĩ Ãdróŋ́ã ı̨cụ́jó rĩ Yẹ́sũ rụ̃ sĩ 'dĩ ífí ãma tı̨ 'bã sĩ i'dajó la Ãdróŋ́ã ĩ'di Úpí 'i.
16 Wó lẽ ĩmi ãvĩ ı̨́jọ́ múké idéjó ãzíla ãko ĩmĩ trũ adrujó rĩ kí alejó 'bá ãzí kí abe rĩ ku. Įjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí ãyĩkõ fẽ Ãdróŋ́ã ní cécé ídétãŋ́ã idejó ĩ'diní rĩ áni.
17 Ĩmi are 'bá ĩmi drı̨̃lẹ́ ru rĩ kí tı̨ ãzíla ĩmi ũbĩ ãzı̨́tãŋ́ã ĩ'badrı̨ kí vú. Kí ĩmi tãmba ãndẽŋâ kóru ã'dusĩku kí drụ́zı̨ ı̨́jọ́ vú nze Ãdróŋ́ã drı̨̃lẹ́ gá rá. Ĩmi are kí tı̨ ãzı̨ ĩ'baní ngalé rĩ la sĩ adru ãyĩkõ rú, 'bã adru ĩ'baní tẹ̃rı̨ ru ku, icó kí sĩ adrulé ĩminí ũrõ̃drı̨ ru ku.
18 Ĩzı̨ ãmaní Ãdróŋ́ã 'i. Ãma ásı̨ gá ãndá-ãndá ru ãma ásı̨́sı̨́ŋ́ã ãlá ru, ãzíla ãlẽ u'álé ı̨́jọ́ kpı̨ sĩ gẽr̃ı̨ pírí sĩ.
19 Ma mgbã rĩ a'ı̨ ĩmi Ãdróŋ́ã zijó mání sĩ mâ ujajó ĩmi rụ̃lé vúlé gbõrú.
20 Ãdróŋ́ã ásı̨ ı̨gbẽ̃ 'dı̨́pı̨, Úpí ãmadrı̨ Yẹ́sũ 'bá ãmbógó kãbĩlõ ucélépi rĩ ingalépi drã agá rá, ãzíla azı̨ŋ́ã ĩ'didrı̨ ãrí ĩ'di ãni tı̨ icíma drı̨ ukólépi ku rĩ ajílépi rĩ,
21 'bã fẽ ĩminí ãko pírí múké sĩ ãzı̨ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ngajó ãzíla 'bã nga ãzı̨ ãma agá ı̨́jọ́ ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, dı̨̃zã 'bã adru ĩ'diní jã 'dâ. Ámĩnã.
22 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka ã'ı̨́tãŋ́ã agá 'dĩ, má a'ı̨ ĩmi ásı̨ 'bãjó ı̨́jọ́ mâ sĩlé ĩminí ĩmi ásı̨ imbájó 'dĩ drı̨ gá, ã'dusĩku ásĩ lú ĩminí wárágã ãlı̨́ŋ́ã ru.
23 Álẽ ĩnı̨ rá ãma ádrı̨́pı̨ Tı̨́mı̨́tı̨́yọ̃ útrũ ĩ'di 'bo, drĩ amụ́ gbõrú rá ma mụ mụlé ĩ'di be ĩmi ndrejó rá.
24 Ĩzı̨ 'bá ĩmi drı̨̃lẹ́ ru 'dĩ kí pírí cící ãzíla 'bá Ãdróŋ́ã drı̨ 'dĩ kí abe. 'Bá pírí Ítãlĩ gá rĩ zı̨ kí ĩmi pírí cící.
25 Lẽtãŋ́ã uyaŋâ kóru Ãdróŋ́ã drı̨ 'bã adru ĩmi abe.

Wárágã Yãkó'bõ 'bã sĩlé rĩ

1 'Dĩ wárágã angálépi Yãkó'bõ Ṵpı̨gọ́ŋá Ãdróŋá ãni ãzíla Úpí Yẹ́sṹ
Kúrísĩtõ drı̨ rĩ, zı̨ sĩ sṹrṹ mụdrı̨ drĩ ı̨rĩ 'bá Yẹ́sṹ ã'ı̨lépi rá, ru irélépi ṹnọ́kṹ
drĩ gá 'dĩ kı́ pírí cící.

Ã'ı̨táŋá ı̨jọ́ tajó rĩ

2 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka, ĩdrĩ táni ũcõgõ ı̨sṹ ĩmĩ Yẹ́sṹ ã'ı̨jó rĩ sĩ
gẽrĩ ndú-ndú sĩ rá tí, ĩmi adru ãyĩkõ sĩ,
3 ĩnĩ rá ã'ı̨táŋá ĩmidrı̨ gá rĩ sĩ, ĩdrĩ ṹ'bį̃táŋá ĩmi ṹ'bį̃jó rĩ 'bã ũkpõ ndẽ rá,
ĩmi ásı̨ ı̨gbẽ ı̨jọ́ tajó rĩ ı̨sṹ rá.
4 Ĩfẽ ásı̨ ı̨gbẽ ĩmi sĩ ı̨jọ́ tajó rĩ 'bã nga ãzı̨ ĩmi agá ãsį̃ŋâ kóru, ĩmi ĩcẽ rú
sĩ ãko ãzí ãlu la sĩ ku benĩ.
5 Wó 'bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ gá la drĩ ũndũwã ndrṹ sĩ ı̨jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé 'bã
idé rĩ nį̃jó, 'bã zı̨ Ãdróŋá ãko pírí fẽlépi 'bání ĩndrã kóru, ãzíla vâ ı̨jọ́ mî
zı̨lé rĩ ngṹlépi ũnzí ku rĩ 'i, ĩ'di fẽ la 'bá pírí ní rá.
6 Wó 'bã zı̨ ã'ı̨táŋá sĩ ãbãŋâ kóru, ásı́sı̨ŋá ãbãŋâ trũ rĩ ĩ'di cécé mĩrĩ 'bã
ı̨yı̨ umvúlépi ãlṹkṹkṹ sĩ agbalépi agba-agbâ rĩ áni.
7 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ũrã ĩ'di 'bã ásı̨ gá, ĩ'di ãko ãzí ı̨sṹ Úpí drı̨ rá íni la
ku,
8 ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásı̨ la ru awajó ũrãtáŋá ı̨rį̃ trũ rĩ sĩ.
9 'Bá Yẹ́sṹ ã'ı̨lépi rá lẽmẽrí ru Ãdróŋá 'bã ingalé ụrụgá rĩ 'bã u'á kí ãyĩkõ
sĩ, Ãdróŋá 'bã kí ingajó ụrụgá rĩ sĩ.
10 Ãzíla 'bá Yẹ́sṹ ã'ı̨lépi rá, málĩ trũ rĩ 'bã u'á kí ãyĩkõ sĩ Ãdróŋá drĩ kí
iri vṹrṹ rĩ gá. 'Bá málĩ trũ rĩ kí drṹzı̨ zõ vũ gâlé cécé ife fũ 'bã zõjó rĩ áni.
11 Įtṹ drĩ ãfũ ãcí ru 'bo, ĩ'di fẽ ife fũ kí nụ rá, kí zõ vṹrṹ, ũnĩ ĩ'badrı̨ gá rĩ
la ãvĩ rá. Wó 'bá málĩ trũ rĩ kí mụ ı̨ĩı̨̃kı̨̃lé ácı̨ŋá ĩ'badrı̨ málĩ ndrṹjó rĩ agá
cécé 'dĩ 'bã áni.
12 'Bá ṹ'bį̃táŋá ndẽlépi ã'ı̨táŋá sĩ rĩ, kí drį̃lẹ́ba rú, ã'dusĩku drĩ kí ṹ'bį̃táŋá
sĩ kí ṹ'bį̃jó rĩ ndẽ 'bo, ála ĩ'baní ídri ukólépi ku Ãdróŋá 'bã azı̨lé 'bá ĩ'di
lẽlépi rĩ 'baní rĩ fẽ.
13 Įjọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ drĩ kí 'bá kí ṹ'bį̃ ı̨jọ́ ũnzí idéjó, lẽ 'bã jọ kí, "Įjọ́ ãma
ṹ'bį̃jó 'dĩ angá Ãdróŋá drı̨," íni la ku. Ã'dusĩku ãko ãzí ṹ'bį̃ Ãdróŋá ı̨jọ́
ũnzí sĩ ku, ãzíla Ãdróŋá ṹ'bį̃ 'bá ãzí sĩ ı̨jọ́ ũnzí idéjó ku.
14 Wó ũlẽ 'bá ãlu-ãlu drı̨ rĩ la ĩ'di bı̨lẹ́ iwí, sĩ ĩ'di sejó ı̨jọ́ ũnzí gá nĩ.
15 Ũlẽ ı̨jọ́ ũnzí drį̃ drĩ mba 'bá ãrí gá 'bo, ĩ'di 'bá agụ ı̨jọ́ ũnzí idélé, wó
ı̨jọ́ ũnzí idéjó rĩ la dó drã ají.
16 Įjọ́ 'dĩ sĩ, má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka mání lẽlé 'dĩ, 'bá ãzí 'bã ulé
ĩmi ku.
17 Ãko pírí múké fẽtáŋá ru 'dĩ angá kí Ãdróŋá drı̨ 'bṹ gâlé, 'dĩ Ãdróŋá
dı̨̃zã rú ãko pírí kí ũ'bãlépi nĩ, ru ujalépi ujâ índríléndri áni ku rĩ 'i.
18 Ĩ'di 'bã ásı̨ 'bã lẽjó la nĩ rĩ sĩ, pẽ ãma ı̨jọ́ mgbã sĩ, adrujó ĩ'di 'bã 'bá
ũri rú, ãko ĩ'di 'bã 'bãlé 'dĩ kí drı̨̃lẹ́ gá pírí.

Įjọ́ arejó ãzíla ı̨jọ́ idéjó

19 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ãmvọpı̨ka mání lẽlé 'dĩ, lẽ ĩnı̨̃ ı̨jọ́ 'dĩ 'i, ĩmi pírí
'bã adru kí 'bá ı̨jọ́ arelépi mbẽlẽ rú, wó gbágbá kóru, ãzíla idélépi ũmbã
sĩ mbẽlẽ ku íni la kî.
20 Ũmbã ĩmidrı̨ gá rĩ icó ı̨jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé idélé múké rĩ ajílé nĩ ku.
21 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi a'be ı̨jọ́ ãndı̨ ru ãzíla ũnzíkãnã ĩmi agá rĩ kí pírí rá. Be la
rá la, ĩmi ã'ı̨ ı̨jọ́ mgbã 'báni sĩlé ĩmi ásı̨ gá icólépi úríndí ĩmi agá rĩ palépi
rá rĩ 'i.
22 Ĩmi adru 'bá ı̨jọ́ arelépi bı̨lẹ́ sĩ á'dụ̃sĩ, ru ulélépi ĩnzõ sĩ 'dĩ 'bã ãzí ru
ku, be la rá la, ĩmi adru 'bá ı̨jọ́ idélépi rĩ kî rú.
23 'Bá drĩ adru 'bá ı̨jọ́ arelépi bı̨lẹ́ sĩ á'dụ̃sĩ wó idélépi la ku rĩ, ĩ'di cécé
'bá ru mẹ́lẹ́tı̨ ndrelépi mãráyã agá rĩ áni.
24 Drĩ ru mẹ́lẹ́tı̨ ndre 'bo, ĩ'di mụ rá cọtı̨ mẹ́lẹ́tı̨ la tá i'dá agá íngoní yã
rĩ la uja ãvĩlé ĩ'diní rá.
25 Wó ĩdrĩ ãzı̨́táŋá pı̨rı̨ Ãdróŋá drı̨, 'bá trũlépi rĩ tãmba múké-múké,
ãzíla ĩnga vâ ı̨jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí áyụ, ĩmi drı̨ ãvĩ vâ ı̨jọ́ ĩmĩ arelé rĩ kí sĩ
ku, Ãdróŋá la ĩminí sũsụ́ wi ı̨jọ́ ĩmĩ idélé rĩ kí agá pírí.
26 'Bá ãzí drĩ ũrã la 'i dı̨́nı̨̃ mgbã rĩ agá, mba jõ ru ĩdra tã ku, ĩ'di ru vúŋá
'dĩ ulé, dı̨́nı̨̃ ĩ'didrı̨ gá rĩ ífí kóru.
27 Dı̨́nı̨̃ Ãdróŋá ãmã átẹ́pı̨ 'bã ã'ı̨lé rá ãlá, ãzíla ı̨jọ́ ũnzî kóru ĩ'diní ãyĩkõ
fẽlépi rĩ ĩ'di 'dĩ 'i: ĩmvú kí tãmbajó ãwụzı̨ kí abe, kí ãzã kojó ı̨jọ́ kí ndẽlépi
rĩ kí agá, ãzíla ĩ'diní ru tãmbajó ı̨jọ́ ũnọ́kụ́ drı̨ ũnzí 'dĩ kí sĩ rĩ 'i.

2

Uyaŋá a'bejó cã

1 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka, ã'ı̨táŋá ĩmĩ Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ dı̨̃zã rú
rĩ ã'ı̨jọ́ rá rĩ sĩ, ĩmi uya 'bá kí índréŋá ĩ'badrı̨ sĩ ku.
2 'Bá ãzí drĩ afí ãngũ ũ'bí 'bã kí ru trajó Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jọ́ rĩ agá, sũ bõngó
ãlápítítí ũniyambamba la, drõnọ́ ãjẽ rú drı̨mváŋá gá la trũ, wó 'bá lẽmẽrí
la drĩ afí bõngó ãndı̨ ru la trũ 'dãá,
3 ĩmi 'bá bõngó ũniyambamba rĩ sũlépi 'dĩ a'ı̨ mgbãmgbã rú, ĩmi ĩ'diní
jọ la, "Mí amụ́ rilé ãngũ múké 'dõ gá 'dộ," wó 'bá lẽmẽrí rĩ ní ĩmi jọ la,
"Ítu pá 'dâ, jõku mí ámụ rilé vũ gá áma andre gá 'dộ."
4 'Dĩ adru drĩ ĩmi 'bá uya-uyâ la ku yã? Ĩmi acá drĩ 'bá ı̨jọ́ lı̨lépi ásı̨ ũnzĩ
sĩ rĩ kí rú ku yã?
5 Ĩmi are má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvọ́pı̨ka, Ãdróŋá ũpẽ 'bá lẽmẽrí rĩ kí
ũnọ́kụ́ gá 'dâ íni adrujó kụ́rẹ́nı̨ ru ã'ı̨táŋá agá, vâ Sụ́rụ́ ĩ'didrı̨ 'bũ gá rĩ
najó, ĩ'di 'bã azı̨lé 'bá ĩ'di lẽlépi rĩ 'baní rĩ áni.
6 Wó ĩmi a'dụ́ 'bá lẽmẽrí 'dĩ kí idemará ru. Adru 'bá kụ́rẹ́nı̨ ru rĩ kí ĩmi
ĩkpã ãmbõgõ sĩ ãko ĩmidrı̨ rĩ kí najó ũkpó sĩ, ãzíla kí vâ ĩmi ují kẹ́sı̨ drı̨lẹ́
gá nĩ ku yã?
7 'Bá 'dĩ áni 'dĩ u'dá kí rụ́ Yẹ́sũ drı̨ kụlépi kũkũ múké sĩ ĩmi umvejó rĩ ní
ku yã?
8 Ĩdrĩ ãzı̨́táŋá sụ́rụ́ Úpí ãmadrı̨ drı̨ rĩ tãmba múké-múké, ı̨jọ́ sĩlé sĩ-sĩ rĩ
agá jọlépi la, "Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni," † ı̨jọ́ míní idélé 'dĩ
múké la.

† **2:8** Lẹ́vı̨ 19:18

9 Wó ĩdrĩ uyaŋá idé 'bá kí 'bã índréŋá ãmvé ãmvélé ru rĩ sĩ, ĩmi ịjọ́ ũnzí
idé ãzíla ịjọ́ ndẽ ĩmi 'bo, ĩminí ãzḭ́táŋá nũjó rĩ sĩ.
10 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ãzḭ́táŋá tãmba pírí múké, drĩ mụ ãlu la nũlé rá,
'bá 'dĩ 'bã áni rĩ acá 'bá ịjọ́ izalépi rĩ rú.
11 Ã'dusĩku Ãdróŋá jọlépi la "Ínga ãwṹ ku rĩ," † jọ vâ "Í'dị 'bá ku." †
Ídrĩ ãwṹ nga ku, wó ídrĩ 'bá 'dị rá, mi acá 'bá ãzḭ́táŋá nũlépi rĩ rú.
12 Ĩjọ ịjọ́ kí ãzíla idé kí cécé 'bá Ãdróŋá 'bã sĩ mụjó ịjọ́ lịjó kí drḭ́ gá,
ãzḭ́táŋá ĩ'di ãni ãma trũlépi rá rĩ sĩ rĩ áni,
13 ã'dusĩku Ãdróŋá icó ásḭ́ ḭ̃gbẽ́ i'dalé ĩ'diní ịjọ́ lị agá 'bá ásḭ́ ḭ̃gbẽ́ kóru rĩ
ní ku. Wó ásḭ́ ḭ̃gbẽ́ ndẽ ịjọ́ lịnạ́ rá.

Ã'ḭ́táŋá ãzíla ídétáŋá

14 Má ádrḭ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, múké rĩ íngõ 'i, 'bá ãzí drĩ ru 'bã 'i
ã'ḭ́táŋâ trũ wó ĩ'di 'bã 'etáŋá 'dáyụ, mũkẽ ĩ'didrḭ́ gá rĩ íngõlé yã? Ã'ḭ́táŋá
icó kí palé rá yã?
15 Ícétáŋá sĩ, mî ádrḭ́pị jõku mî ámvọ́pị ãzí drĩ adru bõngó kóru, ãkónã
kóru ṹ'dṹ pírí.
16 Ĩmi ãzí drĩ jọ la ĩ'diní, "Ímụ, mí acḭ́ múké, ímụ ími ụrụ'bá imilé ãcí
gá, mí aga vâ ãkónã sĩ," wó mí idé ịjọ́ múké ĩ'di 'bã ụrụ'bá ãzã kolépi la
ku, ịjọ́ múké míní idélé rĩ íngõ 'i yã?
17 Ã'ḭ́táŋá á'dṹsĩ ídétáŋâ kóru rĩ ĩ'di cécé ãko ãzí drãlépi rá rĩ áni.
18 Wó 'bá ãzí icó jọlé la, "Ma ã'ḭ́táŋâ trũ," ãzí rĩ la jọ la, "Ma ịjọ́ mádrḭ́
kí nga ídétáŋá sĩ." Ḭjọ́ mâ umvilé rĩ, "Mí i'da mání ã'ḭ́táŋá mídrḭ́ ídétáŋâ
kóru rĩ. Ma míní ã'ḭ́táŋá mádrḭ́ i'da ịjọ́ mání ã'ḭ́lé rĩ kí ngaŋá sĩ."
19 Mí idé múké míní ã'ḭjó la Ãdróŋá ĩ'di ãlu rĩ sĩ, úríndí ũnzí ã'ḭ́ kí vâ
cécé 'dĩ 'bã áni, ụrụ'bá la kí vâ yã-yã.
20 Mi 'bá azalépi azâ 'dĩ, ínḭ́ ã'ḭ́táŋá ídétáŋâ kóru rĩ ĩ'di ãko ãzí ṹrṍdrḭ́
kóru la ku yã?
21 Úlã ándrá ãmã áyḭ́pị Ịbụrahḭ́mṹ 'i 'bá mgbã rú ídétáŋá ĩ'didrḭ́ sĩ, ĩ'di
'bã ngọ́pḭ̃ Ĩsákã fẽjó Ãdróŋá ní ídétáŋá ru ãlĩtárĩ drḭ́ gá rĩ sĩ ku yã?
22 Índre ã'ḭ́táŋá ĩ'didrḭ́ nga ãzḭ́ pírí ãlu ídétáŋá ĩ'didrḭ́ abe, ã'ḭ́táŋá ĩ'didrḭ́
sĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ acá dó pịrị-pịrị.
23 Wó ịjọ́ sĩlé rĩ jọ, "Ịbụrahḭ́mṹ ã'ḭ́ Ãdróŋá 'i rá, lã dó sĩ ĩ'di 'bá mgbã
rú." † Ḭjọ́ 'dĩ idé ru 'dĩ 'bã áni ãndá ãzíla ûmve dó sĩ ĩ'di Ãdróŋá 'bã wṍrḭ́
ru.
24 Índre ála ãma lã 'bá mgbã rú Ãdróŋá drḭ́lḛ́ gá ịjọ́ ãmã idélé rĩ kí sĩ,
adru ã'ḭ́táŋá sĩ á'dṹsĩ ku.
25 Rãhábṹ ũkú ãwṹ'bá ru rĩ, úlã ĩ'di 'bá mgbã rú la ĩ'di 'bã ándrá 'bá
ũní-ũníŋá gá rĩ kí tãmbajó vâ kí tị pẽjó gẽ́rḭ́ ãzí gâ sĩ rĩ sĩ.
26 Ụrụ'bá úríndí kóru rĩ 'bã drãlé rá rĩ áni, ịjọ́ 'dĩ sĩ ã'ḭ́táŋá ãzí ngaŋâ
kóru rĩ drã vâ rá.

3

Ĩdra tãmbajó rĩ

† **2:11** Ãfũŋá 20:14; Ãzḭ́táŋá Amviŋá 5:18 † **2:11** Ãfũŋá 20:13; Ãzḭ́táŋá Amviŋá 5:17 † **2:23** Í'dóŋá 15:6

1 Má ádṛ́ịpịka ãzíla má ámvọ́pịka, adru ĩmi pírí lẽ 'bã adru kí ímbá'bá
ru íni la ku, ã'dusĩku 'bá ímbá'bá ru 'dĩ kí ála kí ịjọ́ lị ũkpó ru ãndãnĩ ndẽ
'bá ímbá'bá rú ku 'dĩ kí rá.
2 Ãma kí pírí ịjọ́ iza gẽrḭ̃ ũ'bí sĩ. Wó 'bá drĩ ĩdra tãmba múké rá, ĩ'di vâ
icó ru ụrụ'bá tãmbalé gẽrḭ̃ pírí sĩ múké rá.
3 Ãma kí aya su kãyĩnõ tị gá cí la, 'bã nga kí rú sĩ ịjọ́ ãmaní lẽlé 'bã nga
kí kí rĩ kí, ãzíla ãma sĩ kí drḭ̃ ụtrḭ 'bã mụ kí sĩ ãngũ ãmaní lẽlé rĩ gá.
4 Índre ú'dụ drĩ mẹ́lḭ ícétáŋ́á ru, ĩ'di ãko ãzí ãmbógó mmgbọ íni la,
wó ãlụ́kụ́kụ̃ ũkpó la drĩ táni ĩ'di dro agá nĩ tí, dẽrébã la drḭ̃ la ují ỉyẹ́gọ́
ĩmbíráŋ́á la sĩ, ãngũ ĩ'di 'bã lẽjó 'bã mụ rĩ gá.
5 Ĩdra ĩ'di ụrụ'bá 'bã wókõ ãzí ĩmbíráŋ́á la, ĩ'di ru ịpḭ ũkpó ru ãfó sĩ.
Índre jõ drĩ, mḭ̃rḭ ãmbógó 'dĩ la akó velé ãcíkúlú ĩmbíráŋ́á 'dĩ drḭ.
6 Ĩdra ĩ'di cécé ãcí áni, ĩ'di ụrụ'bá 'bã wókõ galépi ịjọ́ ũnzí sĩ tré rĩ 'i, ĩ'di
'bá 'bã mgbã rĩ iza pírí. Ĩ'di 'bá 'bã ídri ãcí su ãcí ukólépi ku rĩ sĩ rá.
7 'Bá icó ãnãkpá ũví pírí; ãriŋa, ãko ãgãlépi kụ̃bụ̃drḭ̃ sĩ, ãzíla ãko pírí
u'álépi ỉyḭ agá rĩ kí abe, tãmbalé rá.
8 Wó 'bá ãzí ãlu icólépi ĩdra tãmbalépi rá la 'dáyụ, ĩ'di ũnzí, ícó drḭ̃ la
ụtrḭ́lé ku, ĩ'di ãdrákĩ ũnzí la.
9 Ãma kí ĩ'di sĩ Úpí Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pị rụ́ ịcụ́, ãma vâ sĩ 'bá Ãdróŋ́á 'bã
'bãlé ĩ'di 'bã gbíyã sĩ 'dĩ kí alụ́.
10 Tị ãlu 'dĩ agâ sĩ ịcụ́ŋ́á kí ãfũ álụ́ŋâ trũ. Má ádṛ́ịpịka ãzíla má
ámvọ́pịka, lẽ ịjọ́ 'dĩ 'bã idé ru íni ku.
11 Kídí ãlu agá ỉyḭ ãlá rĩ icó kí agálé ỉyḭ ũká ã'ị́ ru rĩ be ãngũ ãlu gá ku.
12 Má ádṛ́ịpịka, úlúgó icó ụ́cịkḭ kalé ku, wọ̃mbẽ icó úlúgó kalé ku, ãzíla
ỉyḭ ã'ị́ ru ũká rĩ icó ru ujalé ãlá ru ỉ̃lḭ́-ỉ̃lḭ ru ku.
13 'Bá ãzí ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá ũndũwã ru ịjọ́ Ãdróŋ́á drḭ̃ sĩ rĩ ã'di 'i? 'Ba i'da
ĩ'di gbíyã ĩ'di 'bã ru majó fụ́, ịjọ́ idéjó ũndũwã sĩ rĩ sĩ.
14 Wó ĩmi ásḭ drĩ dra ũká ru ãjã sĩ ãzíla ĩndrã sĩ, lẽ ĩmi ịpḭ ĩmĩ ũndũwã
sĩ, ịjọ́ mgbã rĩ atrịjó ĩnzõ sĩ ku.
15 Ũndũwã 'dĩ 'bã áni rĩ angá 'bụ̃ gá Ãdróŋ́á drḭ̃lé ku, ĩ'di ịjọ́ ũnzí ụ̃nọ́kụ́
ãni úríndí ũnzí 'bã kí fẽlé nĩ la.
16 Ã'dusĩku ãngũ ãjã 'bã kí fijó ãwãŋ́â trũ rĩ gá, 'bá kí ãwã kí drĩdríŋ̃ĩ
gá, ãzíla kí ịjọ́ ũnzí pírí kí idé 'dãá.
17 Ũndũwã angálépi Ãdróŋ́á drḭ 'bụ̃ gâlé rĩ ĩ'di ndú, 'bá ũndũwã 'dĩ trũ
rĩ ídri la adru ũnzí ku. Ĩ'di adru 'bá ásḭ ỉ̃gbẽ̃ lẽlépi rĩ, ĩ'di u'á dríŋ́á, ĩ'di
lẽtáŋ́á ru, ásḭ la ỉ̃dụ́ ru. Ĩ'di ịjọ́ múké idé áyụ, jọ 'bání ịjọ́ vúlé gá ku, ãzíla
ĩ'di mũlũmbẽ kóru.
18 'Bá ásḭ ỉ̃gbẽ̃ ajílépi 'bá kí drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ, kí ũri ásḭ ỉ̃gbẽ̃ drḭ̃ rĩ, ãzíla kí
drụ́zḭ ịjọ́ múké ásḭ ỉ̃gbẽ̃ drḭ̃ kí lã ãná áni Ãdróŋ́á mẹ́lẹ́tị gá.

4

Ru aséjó Ãdróŋ́á rụ́ ãni rú

1 Ã'du la ã'dḭ ãzíla ãwãŋ́á ají ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá nĩ yã? Angá kí ũlẽ ã'dḭ
'dḭlépi ĩmi agá rĩ kí sĩ ku yã?
2 Ỉmi ãko ãzí lẽ rá, wó ĩmi icó ịsụ́lé la ku. Ỉmi ũlẽ la ãgã ãzíla ĩmi lẽ ĩmi
ụ'dḭlé ãko ãzí sĩ, ĩmi icó ãko ĩmi lẽlé 'dã ịsụ́lé ku. Ĩ'di fẽ ĩmi dó sĩ ãwã-ãwã

vâ ãcóŋ́á co, wó ĩmi ịsṵ́ ãko la ku, ã'dusĩku ĩmi a'ị́ Ãdróŋ́á drḩ́lé ásị́ mgbã sĩ ku.
3 Ĩdrĩ táni a'ị́ la rá, ĩmi icó ịsṵ́lé la ku, ã'dusĩku ĩmi a'ḭ́jó la ũrãtáŋ́á gǫ́'dǫ́ la trũ rĩ sĩ, ĩmi lẽjó la ãko ĩmĩ ịsṵ́lé rĩ kí ayújó ãyĩkõ ĩmi ãni ĩminí lẽlé rĩ kí agá rĩ sĩ.
4 Ĩmi 'bá Ãdróŋ́á ã'ḭ́lépi ásị́ pírí sĩ ku 'dĩ, ĩnḩ́ cé ṵ̃nǫ́kṵ́ 'dĩ lẽjó rĩ la fẽ ĩmi Ãdróŋ́á ngṵ̃ ũnzí. 'Bá wǫ̃rḩ́ 'bãlépi ṵ̃nǫ́kṵ́ be rĩ la acá Ãdróŋ́á 'bã mẹ́rǫ́'bá ru.
5 Wó ĩmi ũrã ḭ́jǫ́ sĩlé jǫlépi la, "Úríndí Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé u'álépi ãma agá rĩ ĩ'di ãjã sĩ ḭ́jǫ́ ãma idélé rĩ sĩ," lẽ ãma adru ã'ḭ̃táŋ̂á trũ.
6 Wó ĩ'di ãmaní ásị́ ũkpó sĩ pá tujó ũkpó ru ḭ́jǫ́ ũnzí ndẽjó rĩ fẽ. Ḭ́jǫ́ 'dĩ bãsĩ ḭ́jǫ́ sḩ́lé sĩ rĩ 'bã jǫlé rĩ áni:
"Ãdróŋ́á la 'bá ãfó ru rĩ ịsị́ vṵ̃rṵ́,
wó ĩ'di ásị́ ḩ̃gbẹ̃ fẽ 'bá ru irilépi vṵ̃rṵ́ rĩ nî." †
7 Ḭ́jǫ́ 'dĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi Ãdróŋ́á ní pírí, ĩmi atrị Sĩtánĩ ãzíla ĩ'di dó sĩ apá ĩmi rṵ́ 'dâ rá.
8 Ĩmi asé ĩmi Ãdróŋ́á rṵ́ 'dõlé ãni rú, ãzíla Ãdróŋ́á vâ sĩ ru asé ĩmi rṵ́ 'dõlé ãni rú, ĩmi 'bá ḭ́jǫ́ ũnzí idélépi 'dĩ, ĩmi itú ĩmi ídri ãlá ru, ãzíla ĩmi idé ĩmi ásị́ ãlá ru ĩmi 'bá ásị́ ḩ̃rḩ́ trũ 'dĩ.
9 Mḭ́ndrẹ 'bã ra ĩmi mḭfḭ́ gá ḭ́jǫ́ ũnzí ĩmi idélé rĩ kí sĩ, ĩmi ásị́ 'bã adru ãnzị́ rú ũcõgõ sĩ, ãgṵ́ŋ́á ĩmidrḩ́ 'bã uja ru áwáŋ́á ru, ãyĩkõ ĩmidrḩ́ 'bã uja ru mḭ́ndrẹ ũsũŋ́á ru.
10 Ĩ'bã ĩmi vṵ̃rṵ́ Úpî mẹ́lẹ́tị́ gá ásị́ ḩ̃gbẹ́ sĩ, ĩ'di ĩmi ĩdrẽ ụrụgá rá.
11 Má ádrḭ́pḭ́ka, ĩndro ĩmi ĩmi vúlé gá ku. 'Bá ádrḭ́pḩ́ rṵ́ ndrolépi vúlé gá rĩ vâ ḭ́jǫ́ lị drḩ́ la gá, jǫ ḭ́jǫ́ ũnzí ãzḭ́táŋ́á drḩ́ gá, lị vâ ḭ́jǫ́ drḩ́ la gá ĩndĩ. Wó ídrĩ ḭ́jǫ́ 'bá ãzí drḩ́ lị, mí adru 'bá ãzḭ́táŋ́á vú ũbĩlépi rĩ 'i ku, wó rá la 'bá ḭ́jǫ́ lḭlépi rĩ 'i.
12 Ãdróŋ́á la lú ãzḭ́táŋ́á fẽ nĩ, ãzíla ḭ́jǫ́ lị kpị la nĩ, ĩ'di icólépi 'bá palépi rá ãzíla 'bá 'dḭlépi nĩ rĩ 'i. Wó mi dó ã'di 'i ḭ́jǫ́ lḭlépi mî ádrḭ́pị drḩ́ gá rĩ?

Mí ịpḩ́ mi ḭ̃jǫ́ drṵ̃sḩ́ rĩ sĩ ku

13 Ĩmi are, ĩmi 'bá jǫlépi la, "Ãndrũ jõku drṵ̃sḩ́ ãma mụ táwṵ̃nḩ́ 'dã gá, jõku ãzḩ́ 'dã gá u'ájó cajó ílí ãlu tũjárĩ idéjó sĩ séndẽ ịsṵ́jó," 'dĩ.
14 Ĩmi icó nḩ́lé la drṵ̃sḩ́ ã'du la mụ ru idélé ídri ĩmidrḩ́ gá nĩ yã rĩ gá ku. Ídri ĩmi agá 'dĩ ã'di ãni yã? Ĩmi cécé ũfú 'delépi i'dalépi sáwã wereŋ́á sĩ ãzíla ãvĩlépi rá rĩ áni.
15 Kẽjḭ́ la gá, lẽ tá ĩjọ, "Úpí drĩ lẽ la rá, ãdrĩ adru ídri ãma icó dó ãko 'dĩ kí idélé 'dã abe."
16 Cécé 'dĩ áni, ĩmi ĩmi ũnũ ãzíla ịpḩ́ ãfó sĩ, ḭ́pḭ́ŋ́á 'dĩ 'bã áni rĩ ḭ́jǫ́ ũnzí drḩ́ 'i.
17 'Bá ḭ́jǫ́ múké rĩ nḩ́lépi rá tá tí 'bã idé rá, wó idélépi la ku rĩ, idé ḭ́jǫ́ ũnzí.

5

'Bá málĩ trũ rĩ kí bḩ́lẹ́-ḩ̃ndṵ́ lijó

1 Ĩmi are ĩmi 'bá málĩ trũ 'dĩ, ĩmi awá ãzíla ĩ'be ṵ̃lṵ́lṵ́, ũcõgõ drṵ́zḩ́ amṵ́lépi ĩmi drḩ́ gá rĩ sĩ.

---

† **4:6** Ḭ́jǫ́ U'béŋ́á 3:34

2 Málĩ ĩmidrį̣ ŋma kí rá, ãzíla ṹdṹdṹ mbe vâ bõngó ĩmidrį̣ kí rá.
3 Gólũdĩ ĩmidrį̣ kí sílĩvã abe uka kí rá. Ukaŋá ĩ'badrį̣ la ịjọ́ vú nze ĩmi ụrụ'bá gá, ãzíla málĩ ĩmĩ tralé 'dĩ kí abe kí ĩmi ĩzá ivé ãcí áni ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ sĩ.
4 Ĩmi are áwáŋá 'bá ãzį̣ ngalépi ĩmidrį̣ ámvụ́ agá, ĩminí ũnzãlé 'dĩ 'badrį̣ ĩminí sĩ kí ũfẽjó ku, 'dĩ la fi ími ụrụ'bá gá. Áwáŋá 'bá ãzį̣ ngalépi ĩmidrį̣ ámvụ́ agá ãkónã kí ũkũnãlépi rĩ 'badrį̣ Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpį̣ are dó 'bo.
5 Ĩmi u'á ándrá ṹnọ́kụ́ drį̣ gá 'dâ ãyĩkõ agá ịjọ́ ĩmĩ ásį̣ 'bã lẽlé rĩ kí agá kí idéjó, ịjọ́ ĩmi lẽlé rĩ kí abe, ú'dî'da ĩmi ásį̣ acá dó múké ãzíla ĩmi use dó úsã sĩ bábá mánį̃gọ́ lẽlé lịlé ĨịĨį̣ rĩ áni.
6 Ĩlį̣ ándrá ịjọ́, ĩmi ụ'dį̣ vâ ándrá 'bá múké 'dĩ kí, ãzíla ũkpõ kóru icólépi ru palépi ĩmidrį̣ gá ku 'dĩ kí rá.

Ásį̣ ũkpõ ũcõgõ tajó rĩ

7 Má ádrị́pịka ãzíla ma ámvọ́pịka, ĩmi adru ásį̣ ĩgbẹ́ sĩ cajó kpere ụ́'dụ́ Úpí ní ãgõjó rĩ agá. Ĩndre drĩ 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ 'bã kí uzogó áyi drį̣ tẽ agá ásį̣ ĩgbẹ́ sĩ. Kí dó sĩ ũri kalépi ãjẽ ãmbógó ajílépi rĩ tẽ ka agá.
8 Ĩtu pá ũkpó ru vâ ásį̣ ĩgbẹ́ sĩ ĩndĩ, ã'dusĩku Úpí 'bã ãgõŋá ace ãni rú.
9 Má ádrị́pịka, ĩmi unu ĩmi drĩdríŋĩ gá ku, ĩdrĩ unu rá Ãdróŋá la ịjọ́ lį̣ ĩmi drį̣ gá rá, ĩndre ãmbógó ịjọ́ lịlépi rĩ la amụ́ 'dĩ, acá ãni rú 'bo.
10 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ĩndre ásį̣ ũkpõ, ũcõgõ ãzíla drį̃cịŋá taŋá, nãbịya ịjọ́ Úpí drį̣ ũlũlépi rĩ 'badrį̣.
11 Ĩndre drĩ, ãma 'bá ũcõgõ ịsụ́lépi ásį̣ ũkpó trũ rĩ, umve 'bá drį̃lẹ́ba rú. Ĩmi are ịjọ́ ũcõgõ Yọ́'bṹ drį̣ gá rĩ 'bã ịjọ́ rá, ãzíla ásį̣ ĩgbẹ̃ ĩ'didrį̣ sĩ ũcõgõ 'dã tajó rĩ rá. Ĩndre vâ ịjọ́ Úpí 'bã idélé ãsĩjó icéjó la Úpí 'bã ásį̣ ĩgbẹ̃ ambamba, ĩ'di vâ 'bá 'bã ízákĩzã ndre ĩndĩ rĩ.
12 Wó má ádrị́pịka, 'dĩ kí drį̃lẹ́ gâ sĩ pírí, ĩna ũyõ 'bṹ sĩ jõku ṹnọ́kụ́ sĩ, jõku ịjọ́ pírí ãzí 'dĩ kí sĩ ku. Ịjọ́ ĩmĩ ã'į̃lé rá rĩ 'bã adru ịjọ́ ĩmĩ ã'į̃lé rá rĩ, ãzíla ịjọ́ ĩmĩ ã'į̃lé ku rĩ 'bã adru ịjọ́ ĩmĩ ã'į̃lé ku rĩ, ĩmi mụ filé ịjọ́ lịŋá agá ku.
13 'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ ũcõgõ trũ la cí yã? Lẽ 'bã ã'į̣ Ãdróŋá 'i. 'Bá ãzí ásį̣ ãyĩkõ rú la cí yã? Lẽ 'bã ngo úngó Ãdróŋá ịcụ́jó rĩ kî.
14 'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ ãvũ rú la cí yã? Lẽ 'bã umve 'bã drį̃lẹ́ ru kãnį̣sã drį̣ gá rĩ kî ĩ'diní Ãdróŋá zịjó, ãzíla 'bã uní kí ĩ'di ãdu sĩ Úpí 'bã rụ́ sĩ.
15 Ãdróŋá zịŋá ã'į̃táŋá sĩ rĩ la 'bá ãvũ rú rĩ adrí rá. Ãdróŋá vâ 'bá 'dã trũ ịjọ́ ũnzí gá rá. Ãdróŋá la ĩ'di inga rá, drĩ táni ịjọ́ ũnzí idé agá rá tí.
16 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi i'da ịjọ́ ũnzí ĩmidrį̣ kí ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩzį̣ vâ Ãdróŋá ĩmi ãlu-ãlu 'baní, ãyánĩ ĩmidrį̣ 'baní sĩ icójó wajó, Ãdróŋá ã'į̃ŋá 'bá ãlá ịjọ́ ũnzî kóru rĩ 'bã kí ã'į̃lé rĩ, ĩ'di ũkpõ trũ, ãzíla ĩ'di ãzį̣ nga rá.
17 Ĩlíyã ándrá 'bá ãma áni la, wó zį̣ Ãdróŋá ũkpó ru uzogó ní 'dịjó ku, cajó ílí na drį̣ la gá ĩmbá ázíyá uzogó 'dį̣ ṹnọ́kụ́ drį̣ gá ku.
18 Vúlé la gá á'į̣ Ãdróŋá 'i 'bṹ tį̣ nzĩjó uzogó fẽjó, ṹnọ́kụ́ ní ãkónã kajó.
19 Má ádrị́pịka, 'bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ la drĩ ãvĩ ịjọ́ mgbã rĩ a'bejó, lẽ ájí ĩ'di vúlé.
20 Ĩmi ũrã ịjọ́ ịjọ́ 'dĩ drį̣ gá, 'bá 'bá ũnzí ãbãlépi rĩ ajílépi vúlé rĩ, pa úríndí ĩ'didrį̣ drã agá, ãzíla ají trũtáŋá Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá trũjó ịjọ́ ũnzí ũ'bí agá pírí rĩ 'i.

Wárágã Pétẽrõ 'bã sĩlé drį̃drį̃ rĩ

Ízį̣ mi cící angálépi Pétẽrõ drį̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá Pétẽrõ ų̃pį̃gǫ̃ŋá Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ rĩ drį̃.

Ásĩ wárágã 'dĩ 'bá Ãdróŋá 'bã ũpẽlé u'álépi ãmį̃yǫ̃ŋá ru Pǫ̃ñ̨tásį̃ gá, Gãlãtį̃yã gá, Kãpãdókĩyã gá, Ásĩyã gá, ãzíla Bį̃tį̃ñ̨ĩyã gá rĩ 'banî.

2 Ãdróŋá ãmã átẹ́pį̣ ũpẽ ándrá ĩmi údu, Úríndí Ãlá rĩ 'bã dó sĩ ĩmi ndú ãlá ru. Į̃jǫ̃ 'dĩ sĩ, ĩmi are Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ tį̣ rá, ũjĩ dó sĩ ĩmi ãlá ru ãrí ĩ'didrį̃ sĩ.

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásį̃ į̃gbẹ̃ Úpí ãmaní Yẹ́sų̃ drį̃ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe ãmbógó ru.

Ásį̃ tį̃jó ídri ukólépi ku rĩ drį̃ gá rĩ

3 Lẽ į̣cú kí Ãdróŋá 'i, 'dĩ Átẹ́pį̣ ãmã Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásį̃ į̃gbẹ̃ ãmbógó rĩ sĩ, fẽ ãmaní drį̃lẹ́ba ãmaní ãma ujajó ú'dí ru, ásį̃ tį̃ŋá ãmadrį̃ ãma adru ídri ru rá la Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã angájó ídri drã agá rá rĩ sĩ.

4 Ãdróŋá mba ãwítã ãzí tã 'bų̃ gâlé anzį̣ ĩ'didrį̃ 'baní ãlá ru, ũnzõ ru ku, ícó calé ĩ'di ujajó ku, ãzíla ŋma vâ ku.

5 Ãdróŋá la tã la mba ũkpõ ĩ'didrį̃ ãmbógó rĩ sĩ ĩminí kpere ĩmĩ patáŋá 'dĩ į̣sų̃ agá, ĩminí ásį̃ tį̃jó drį̃ la gá rĩ sĩ. Ála ĩ'di i'da ụ́'dụ́ ãsį̃jó rĩ sĩ, 'bá pírí kí ĩ'di ndre rá.

6 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ į̃jǫ̃ 'dĩ sĩ, ãyĩkõ ãzí ãmbógó ru drį̃lẹ́ gâlé 'dĩ, ĩdrĩ táni mụ drį̃ cį̣lé į̃jǫ̃ mụlépi ĩmi ų̃'bį̃lépi 'dĩ kí sĩ ụ́'dụ́ were rá tí.

7 Ų̃'bį̃táŋá 'dĩ kí ã'į̃táŋá ĩmidrį̃ kí uyajó, i'dajó la ĩ'di ũkpó ru ãzíla ãlá ru yã rĩ. Ála ĩ'di ų̃'bį̃ cécé gólũdĩ ų̃'bį̃jó, ãzíla uyajó la rĩ 'bã áni, ã'į̃táŋá ĩmidrį̃ ndẽ ãj̃ẹ̃ sĩ gólũdĩ ų̃'bį̃lé ãcí sĩ rĩ rá. Ã'į̃táŋá ĩmidrį̃ drĩ pá tu ũkpó ru ų̃'bį̃táŋá ãcí ru 'dĩ kí agá, ĩ'di rụ́kụma fẽ, ãzíla į̃nzį̃táŋá dį̃zã rú, ãrútáŋá ãmbógó ru rĩ ají ụ́'dụ́ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ i'dajó wụ́drį̃kụ́rų̃ pírí ní rĩ sĩ.

8 Ĩdrĩ táni ĩ'di ndre agá ku, ĩlẽ ĩ'di rá. Ĩminí táni ĩ'di ndrejó ku rá tí, ĩmi ã'į̃ ĩ'di rá, ĩmi vâ ãyĩkõ ãzí dį̃zã ru ãmbógó jõ drĩ ĩmĩ ĩtrĩkãlé ku la trũ ĩyõ rú.

9 Ã'dusĩku ų̃rǫ̃drį̃ ĩminí į̣sụ́lé ã'į̃táŋá ĩmidrį̃ sĩ rĩ, ĩ'di patáŋá ĩmĩ úríndí ní ru pajó rĩ 'i.

10 Patáŋá 'dĩ ándrá ãko ãzí nãbį̣ya 'bã kí lẽlé į̣jǫ̃ nį̃jó drį̃ la gá ĩyõ rú la. Ũlũ kí į̣jǫ̃ lẽtáŋá uyaŋâ kóru 'dĩ 'bã amụ́jó ĩmi rú rĩ, ndrų̃ kí ĩ'di ásį̃ pírí sĩ, ãzíla ũkpó ãmbógó la sĩ.

11 Ų̃'bį̃ kí į̣jǫ̃ Úríndí Kúrísĩtõ 'bã jọlé kí agâ sĩ drį̃lẹ́ gâlé ru, Kúrísĩtõ 'ba į̣sụ́ cãndí ráká, 'bã fi dó ũnĩ dį̃zã rú rĩ gâlé ĩndõ rĩ drį̃ gá rĩ ndrų̃lé ásį̃ pírí sĩ. Ĩ'di ru idé ã'dụtụ́, wó ĩ'di ru idé ã'di ụrụ'bá gá yã rĩ į̣sụ́jó.

12 Úlũ ĩ'baní į̣jǫ̃ 'dĩ idé kí ru sáwã ĩ'badrį̃ gá ku, rá la kí ru idé ílí ũ'bí vúlé gá sáwã ĩmidrį̃ agá. Ú'dî'da į̣jǫ̃ mgbã 'dĩ úyú ĩ'di 'bo, 'bá į̣jǫ̃ la ũlũlépi

ĩminí rĩ, ịsụ́ kí ũkpó Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé ĩ'baní angájó 'bṹ gâlé rĩ 'i. Ĩ'di vâ ḭjọ́ ãmbógó ṹsṹtáŋá ru la, átã mãlãyíkã lẽ kí vâ ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé ásḭ pírí sĩ.

Ĩmi adru ãlá ru

13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi itú ĩmi ásḭsḭ́ŋá sĩ ãzḭ ngajó, ĩtḭ́ ásḭ pírí ásḭ ḭ̃gbẹ̃ Ãdróŋá 'bã mụlé fẽlé ĩminí ụ́'dụ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ i'dajó rĩ sĩ rĩ drḭ́ gá.
14 Anzḭ 'bá tḭ arelépi rĩ kí áni, ĩmi andḭ́ ĩmi ũlẽ fẽlépi la ĩminí ḭjọ́ ũnzí lẽjó, ĩmi sĩ adrujó ala gá rĩ sĩ ku.
15 'Bá ĩmi umvelépi rĩ 'bã adrujó ãlá ru rĩ áni, ĩmi adru vâ ãlá ru, ḭjọ́ pírí ĩmĩ idélé rĩ kí agá.
16 Ḭjọ́ sĩlé 'bo rĩ áni, "Ĩmi adru ãlá ru ã'dusĩku ma ãlá ru." †
17 'Bá ĩmĩ umvelé átẹ́pḭ rú rĩ 'bã 'bá kí ḭjọ́ lḭjó uyaŋâ kóru rĩ sĩ, lẽ ĩmi u'á gbíyã 'bá amṹlépi amṹ rĩ drḭ́ áni rĩ sĩ, ãrútáŋá sĩ ãzíla vâ ṹrḭ́ sĩ.
18 Lẽ ĩnḭ́ rá ûnze ándrá ĩmi ãko ãzí ru izalépi izâ cécé sílĩvã jõku gólũdĩ áni la kí sĩ, angájó ádrízã ífí kóru, ĩmĩ á'bḭ́ 'bã kí imbálé rĩ kí agá la ku,
19 rá la ãrí Kúrísĩtõ drḭ́ gá ãjẹ̃ ãmbógó rĩ sĩ, cécé kãbĩlõmvá gbẽtí kóru rĩ sĩ.
20 Úpẽ ándrá ĩ'di údu 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ṹnọ́kṹ ḭ̃ndṹ ku, wó î'da ĩ'di ụ́'dụ́ vúlé ãsḭ̃jó 'dĩ kí sĩ la ĩmi ḭjọ́ sĩ.
21 Ĩmi adru ĩ'di sĩ ã'ḭ̃táŋá sĩ Ãdróŋá ĩ'di ingalépi 'bá drãlépi rá rĩ kí agá rá ĩ'diní dḭ̃zã fẽlépi rĩ rṹ, ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ́ kí ásḭ ṭḭ̃ŋá abe 'bã adru kí dó sĩ Ãdróŋâ drḭ́ gá.
22 Ú'dî'da ĩmi idé ĩmi ãlá ru 'bo, ĩminí ḭjọ́ mgbã rĩ arejó rĩ sĩ, lẽtáŋá ádrḭ́pḭ lẽjó rĩ 'bã adru úlétáŋâ kóru, ĩlẽ dó sĩ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá vḭ sĩ, ãzíla ásḭ pírí sĩ.
23 Ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ́ ídri vâ jã 'dâ rĩ sĩ, útḭ dó sĩ ĩmi ú'dí ũri ŋmalépi rá rĩ sĩ ku, wó ŋmalépi ku rĩ sĩ.
24 Ḭjọ́ mgbã Ãdróŋá drḭ́ 'bã jọlé rĩ áni,
"'Bá pírí 'bá ru 'dĩ kí 'bãngá cécé ásé áni,
ũnĩ ĩ'didrḭ́ pírí cécé ásé fũ áni,
ásê la nụ rá, ãzíla fũ la la zõ rá,
25 wó ḭjọ́ Úpí drḭ́ rĩ 'bãngá adru jã 'dâ." †
Ḭjọ́ 'dĩ bãsĩ ḭjọ́ mgbã ũlũlé ĩminí rĩ 'i.

2

1 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi a'be ásḭ ũnzí pírí cã, ĩnzõ abe, mũlũmbẽ trũ, ãjã ãzíla 'bá kí rṹ jọjó ũnzí rĩ abe pírí.
2 Lẽ ĩlẽ lẹ́sṹ ãlá úríndí drḭ́ rĩ, ĩmi sĩ zo ãmbógó ru patáŋá ĩmidrḭ́ gá. Ĩmi awá dó sĩ ũrekeŋá kí awájó lẹ́sṹ sĩ rĩ áni,
3 ú'dî'da ĩmi Úpí 'bã ãjḭ́ ḭ̃lḭ́-ḭ̃lḭ́ 'bḭ̃jó 'bo rĩ sĩ.

Írã ídri jó Ãdróŋá drḭ́ sḭjó rĩ kî

4 Ĩmi amṹ Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé, ĩ'di írã ídri jó Ãdróŋá drḭ́ 'bã kónã sḭjó rĩ. 'Bá gã kí ándrá ĩ'di úmgbé, wó Ãdróŋá pẽ ĩ'di írã ãjẹ̃ trũ ãmbógó rĩ rú.

---

† **1:16** Lẹ́vḭ́ 11:44-45; 19:2; 20:7 † **1:25** Ĩsáyã 40:6-8

5 Ãdróŋ́ã la dó ú'dî'da ĩmi írã ídri 'dĩ kí sĩ ĩ'di 'bã jó úríndí ru rĩ sị, ĩmi
dó sĩ ĩ'di 'bã átáló ãlá ídétáŋ́ã idélépi rĩ rú, ĩmi ãtalo ãlá ídétáŋ́ã idélépi
úríndí sĩ, ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ sĩ rĩ kí.
6 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni:
"Índre drĩ, á'bã írã ãngũ Zĩyọ́nĩ̃ drị̃ gá,
írã pẽlé kónã sịjó ãjẽ̃ ãmbógó la.
'Bá ásị́ 'bãlépi drị̃ la gá rĩ,
icó drị̃nzá ịsṹlé ku." †
7 Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋ̂ã trũ 'dĩ 'baní írã 'dĩ ãjẽ̃ rú. Wó 'bá ã'ị̃táŋ̂ã kóru rĩ 'baní:
"Írã 'bá jó sị̃lépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ,
acá adrujó írã ũkpó ṹrõ̃drị́ ru sĩ jó 'bã kónã sịjó rĩ rú." †
8 Ãzíla vâ,
"Írã kúmũ rú 'bá kí pá ṹsĩ̃lépi rĩ 'i,
ãzíla írã fẽlépi la 'bá 'bã kí sĩ u'dejó rĩ 'i." †
Kí ru pá ṹsĩ̃ írã kúmũ rú 'dĩ gá 'dá la ĩ'bã kí gãjó ị́jọ́ arejó úmgbé rĩ sĩ, kí
sĩ mụ drị̃ ụfụlé ị́jọ́ ru itúlépi ĩ'baní rĩ abe.
9 Wó ĩmi 'bá pẽlé pẽ-pẽ rĩ kî, ĩmi ãtalo Úpí drị̃ rĩ kí. Ĩmi sṹrṹ ãlá Ãdróŋ́ã
'bã 'bá ru rĩ kî. Ĩmi dó sĩ Ãdróŋ́ã ĩmi umvelépi ãngũ ịnị agá rĩ rṹ ịcṹ, sĩ
ĩ'di 'bã dị̃zã ṹsṹ̃táŋ́ã ru rĩ 'bã ũnĩ i'dajó tọndọlọ.
10 Úlã ándrá jõ ĩmi 'bá mgbã rú ku, wó ú'dî'da ĩmi dó 'bá mgbã Ãdróŋ́ã
drị̃ kî, ĩmi ịsṹ ándrá jõ ásị́ ị̃gbẽ̃ Ãdróŋ́ã drị̃ ku, wó ú'dî'da ĩmi ịsṹ dó ásị́
ị̃gbẽ̃ ĩ'didrị̃ 'bo.
11 Má ádrĩ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãma kí 'bá
amṹlépi amṹ ãmĩ́yọ́ŋ́ã ru la, ma mãmálá 'bã ĩmi rṹ, lẽ ĩgã ũlẽ ụrụ'bá drị̃
gá ã'dĩ́ 'dị̃lépi úríndí 'bá agá rĩ be 'dĩ kí úmgbé.
12 Lẽ ĩmi u'á ídri ãlá sĩ, 'bá Ãdróŋ̂ã nĩ̃lépi ku 'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá, drĩ kí táni
ị́jọ́ jọ ĩminí ũnzíkãnã rú ĩmi idé 'bã rĩ ị́jọ́ ũnzí la rĩ áni tí, kí rú ị́jọ́ múké
ĩmi idélé 'dĩ kí ndre, ãzíla kí sĩ Ãdróŋ̂ã rṹ ịcṹ ṹ'dṹ drṹzĩ́ ĩ'di 'bã amṹjó
ãma andréjó rĩ sĩ.

Ĩru 'bá drị̃lẹ́ ru 'dĩ kî

13 Ĩmi are 'bá ĩmi drị̃lẹ́ gá 'dĩ kí tị ị́jọ́ Úpí drị̃ sĩ, drĩ adru úpí sṹrṹ drị̃lẹ́
gá ãmbógó rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bá kí drị̃lẹ́ gá pírí,
14 'bá ĩyõ ĩ'di pálé gá gávũnã rú 'dĩ kí ĩmi are kí tị, ã'dusĩku Úpí la kí tị
pẽ mụlé 'bá ị́jọ́ izalépi rĩ kí drị̃ arṹjó, ãzíla vâ 'bá mũkẽ idélépi 'dĩ kí rṹ
ịkṹjó ãrútáŋ́ã sĩ.
15 Ãdróŋ́ã lẽ bãsĩ rá la ị́jọ́ ĩmi idélé múké 'dĩ 'bã umbé 'bá ị́jọ́ jọlépi
nĩ̃táŋ̂ã kóru, ãzíla azalépi azâ 'dĩ kí tị cí.
16 Ĩmi u'á 'bá drị̃lẹ́mmgbọ ị́jộ kóru rĩ kí áni. Wó lẽ drị̃lẹ́mmgbọ ĩmidrị̃
'bã adru sĩ ị́jọ́ ũnzí idéjó ku, be la rá la ĩmi adru ãtí'bó Ãdróŋ́ã ãni.
17 Ĩru 'bá pírí rũrũ, ĩlẽ ĩmĩ ádrĩ́pịka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pịka ã'ị̃táŋ́ã agá 'dĩ
kí, ĩmi idé ṹrị̃ sĩ Ãdróŋ̂ã sĩ, ĩru úpî rũrũ.
18 Ĩmi 'bá ãtí'bó ru 'dĩ, ĩmi are ãmbogo ĩmidrị̃ kí tị. Ĩmi idé ị́jọ́ ĩ'bã kí
lũlé ĩminí rĩ kî, adru ĩ'bã kí ĩmi idéjó múké rĩ sĩ á'dṹsĩ ku, drĩ kí táni ĩmi
idé ũnzí.

---

† **2:6** Ĩsáyã 28:16 † **2:7** Zãbṹrị̃ 118:22 † **2:8** Ĩsáyã 8:14

19 Ãdróŋá la u'á ãyĩkõ sĩ ĩdrĩ ũcõgõ ịsṹ ịjọ́ ífí kóru la sĩ, ĩ'bã ásị́ ịjọ́ ĩ'di
'bã lẽlé rĩ kí idéjó áyụ.
20 Ịjọ́ ṹrṍdrị́ ru rĩ íngõ 'i údrĩ ĩmi co ịjọ́ ũnzí idéŋá sĩ, ĩdrĩ ta la rá? Wó
údrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ ĩminí ịjọ́ múké rĩ idéjó rĩ sĩ, ĩta ĩ'di ásị́ ũkpõ sĩ rá,
Ãdróŋá la ĩminí u'á ãyĩkõ sĩ.
21 Ịjọ́ drị̃ cịjó 'dĩ bãsĩ ịjọ́ Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó ala gá rĩ 'i, Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ
na ándrá ũcõgõ ícétáŋá a'bejó ãmaní. Ĩmi ũbĩ pámvú ĩ'didrị̃.
22 “Idé ịjọ́ ũnzí ãluŋá la ku,
ịsṹ vâ ịjọ́ ĩnzõ rú la ĩ'di tị gá ãlu la ku.” †
23 Umvi ú'dáŋá ĩ'di u'dájó rĩ 'bã ãrígó ku. Ĩ'diní ũcõgõ ịsṹ agá, ịgbẹ́ 'bá
ĩ'di ĩcãndĩlépi rĩ kí ásị́ ku, kẽjị́ la gá, a'be ru ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí abe pírí Ãdróŋá
ịjọ́ lịlépi pịrị rĩ drị gá.
24 Yẹ́sṹ 'dụ ịjọ́ ũnzí ãmadrị̃ 'bã pángá ĩ'di ụrụ'bá gá, fẽ ru ipalé mũsãlá'bã
sị gâ sĩ ãma trũjó ũkpõ ịjọ́ ũnzí idéjó rĩ agá, ãmaní sĩ ịjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé
rĩ kí idéjó. Ãkõzá ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ fẽ kí ãma adrílé nĩ.
25 Ĩmi ãvĩ ándrá kãbĩlõ áni, gẽrị̃ kóru, wó ú'dĩ'da ĩmi ãgõ dó 'bá kãbĩlõ
ucélépi ãzíla vâ 'bá úríndí ĩmidrị̃ tãmbalépi rĩ rṹ 'dõlé 'bo.

3

Ũkû ãzíla ãgọbị

1 Ũkú, ĩmi ĩnzĩ̃ ãzḭ́táŋá ãgọbị ĩmidrị̃ 'badrị̃ kí gẽrị̃ ãlu 'dĩ sĩ, drĩ kí táni
gã ịjọ́ mgbã rĩ ã'ĩ̃lé úmgbé. Ídri ĩmidrị́ gá Ãdróŋá rujó rĩ la ịjọ́ jọ ũnĩ sĩ
ndẽ jọlé tị sĩ rĩ rá,
2 drĩ kí ídri ãlá ãzíla ádrízã ĩmidrị́ ũniamba rĩ kí ndre, kí ásị́ uja ịjọ́ 'dĩ
kí sĩ̃.
3 Ĩmi idé ĩmi ụrụ'bá ãmvé rĩ sĩ, drị̃'bị́ cãŋá sĩ, ŋálí ãjẽ́ rú jõ ku bõngó ãjẽ́
rú sĩ ru 'bãjó ãfó ru 'dĩ kí sĩ ku.
4 Lẽ únĩ̃ ĩmi ũnĩ angálépi ĩmi agâlé ru ịnḭ́lé ku, úríndí ịjọ́ idélépi jã rĩ 'bã
idélé nĩ, ãfó kóru, Ãdróŋá 'bã mẹ́lẹ́tị gá ãjẽ́ ãmbógó ru rĩ sĩ rĩ sĩ.
5 Ũkú ãlápítí ándrá ru ásị́ 'bãlépi Ãdróŋâ drị̃ gá ásị́ tẽlépi rá rĩ, idé kí
ándrá ru 'dĩ áni ĩnzĩ̃ kí ịjọ́ ãgọbị ĩ'badrị̃ 'bã rĩ kí rá.
6 Sárã ĩnzĩ̃ ándrá ágọ́bḭ́ ĩ'didrị̃ Ịbụrahḭmṹ 'i rá, umve sĩ ándrá ĩ'di úpí 'i,
ĩmi adru ĩ'di 'bã ĩzẹ́pịka kí la ĩdrĩ ịjọ́ pịrị rĩ idé ṹrị̃ kóru ĩmĩ ágóka drĩ kí
táni ã'du idé.
7 Ĩmi ãgọbị, gẽrị̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩmi ĩnzĩ̃ ũkú ĩmidrị̃ kî. Ĩmba kí tã nḭ̃táŋá sĩ
ĩminí u'á agá ãlu 'dĩ gá 'dâ. Drĩ kí táni adru ũkpó trũ were tí, Ãdróŋá fẽ
ĩminí ídri ú'dí lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ ĩ'ba abe trũtrũ. Ĩdrĩ dó sĩ kí tãmba
múké ku, icó kí fẽlé la ịjọ́ ĩminí Ãdróŋá ã'ĩ̃jó rĩ ní fijó ku.

'Bá ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ kí pírí

8 Ịjọ́ ãsĩ̃jó rĩ 'dĩ, ĩmi pírí 'bã adru kí ásị́ ãlu sĩ, ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá
ádrḭ́pị rú, ásị́ ndrĩ̃ŋá sĩ, ãfó kóru.
9 Ĩmi ũfẽ ịjọ́ ũnzí ãrígó tị ịjọ́ ũnzí sĩ ku, ú'dáŋá ãrígó tị ú'dáŋá sĩ ku, be
la kẽjị́ la gá, ĩwi ĩ'baní sṹsṹ ãlá rĩ áyụ, 'dã bãsĩ ịjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩmi idé
rĩ 'i. Ĩ'di ĩminí sṹsṹ ãlá rĩ wi ịjọ́ 'dĩ sĩ.
10 Ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni:

† **2:22** Ĩsáyã 53:9

"Ĩdrĩ ídri ãyĩkõ rú
ãzíla ṵ'dṵ́ múké la lẽ rá,
ĩmi ṵtrḭ́ ími ĩdra,
'bã jọ ḭ́jọ́ ũnzí ku.
11 Ĩmi uja ásḭ́ ḭ́jọ́ ũnzí a'bejó, ĩmi idé ḭ́jọ́ múké rĩ áyṵ.
Ĩmi ṵ̃'bḭ̃ ásḭ́ pírí sĩ u'ájó 'bá abe ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ ḭ́jọ̃ kóru.
12 Úpí 'bã mḭfḭ́ la 'bá ḭ́jọ́ pḭrḭ́ idélépi rĩ kí undré,
ãzíla bḭ́lẹ́ la mmgbọ ã'ḭ̃tãŋã ĩ'badrḭ́ kí arejó.
Wó Úpí 'bã mḭfḭ́ la adru ũmbã rú 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí drḭ́ gá." †

Ũcõgõ ḭsṵ́jó mũkẽ idéŋã sĩ rĩ

13 Ã'di la mgbã rĩ gá ĩminí lẽ ũcõgõ fẽlé ḭ́jọ́ ĩmĩ idélé múké rĩ sĩ nĩ yã?
14 Wó údrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ ḭ́jọ́ múké ĩmĩ idélé rĩ sĩ, Ãdróŋã la ĩminí drḭ̃lẹ́ba fẽ rá. "Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi idé ṵ̃rḭ́ sĩ kí sĩ ku, ãzíla ĩmi ásḭ́ 'bã umvú ku." †
15 Kẽḭ́ḭ́ la gá, ĩru Kúrísĩtõ, ĩ'bã ĩ'di Úpí ru ḭ̃nzḭ̃tãŋã ru ĩmi ásḭ́ gá. Ĩmi itú ĩmi bábá ḭ́jọ́ umvijó 'bá pírí ḭ́jọ́ ĩmĩ ásḭ́ 'bãjó drḭ́ la gá ásḭ́ pírí sĩ 'dĩ icéjó,
16 ĩmi jõ ḭ́jọ́ 'dĩ idé, ĩmi idé ĩ'di ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ, ãzíla ãrútãŋã sĩ. Ĩ'bã ĩmi ásḭ́ ḭ́jọ́ Ãdróŋã 'bã lẽlé rĩ kí drḭ́ gá. 'Bá drĩ kí dó sĩ ḭ́jọ́ ũnzí ũtrã ĩmi rṵ́, kí sĩ drḭ̃nzá ḭsṵ́ drĩ kí ídri ĩmidrḭ́ ãlá 'dĩ ndre, ã'dusĩku ĩmĩ adrujó Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ áni rĩ sĩ.
17 Ĩminí ũcõgõ ḭsṵ́jó ḭ́jọ́ múké idéŋã sĩ rĩ, ĩ'di múké drĩ adru ḭ́jọ́ Ãdróŋã 'bã lẽlé rĩ 'i rĩ gá, ndẽ ĩminí ũcõgõ ḭsṵ́jó ḭ́jọ́ ũnzí sĩ rĩ rá.
18 Kúrísĩtõ ḭsṵ́ ũcõgõ, drã ḭ́jọ́ ũnzí ãmadrḭ́ kí sĩ pírí pâlé ãlu. Ĩ'di 'bá ãlá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi ku rĩ, drã 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi rĩ kí kẽḭ́ḭ́ gá, sĩ kí ajíjó lḭ́cọ́ gá Ãdróŋã rṵ́ 'dõlé. Drã 'bá 'bá ru rĩ 'bã drãjó ṵrṵ'bá sĩ rĩ áni rĩ sĩ rá, wó înga ĩ'di ídri rú Úríndí sĩ.
19 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, mṵ ḭ́jọ́ ũlũlé úríndí 'bá ũdrãlépi rá, mãbṵ́sṵ̃ gá 'bṵ́ gâlé Yẹ́sṵ̃ nḭ̃lépi ku rĩ 'banî,
20 'bá ándrá Ãdróŋã tḭ arelépi ku, ḭ̃tṵ́ Ãdróŋã 'bã kí tẽjó ásḭ́ jã sĩ, ṵ'dṵ́ Núwã 'bã í'bó ãmbógó rĩ sijó rĩ sĩ rĩ kí. 'Bá ãrõ pa kí ru ḭ̃yḭ́ ãmbógó 'dã agá í'bó sĩ nĩ á'dṵ̃sĩ.
21 Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ ícétãŋã bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ drḭ́ gá rĩ, 'bání ru pajó ú'dî'da ũkpõ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã angájó ídri ru rĩ sĩ rĩ 'i. Bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ adru ãndḭ́ ṵrṵ'bá gá rĩ ũjĩjó rĩ 'i ku, rá la ĩ'di ḭ́jọ́ azijó Ãdróŋã ní ásḭ́ mgbã ãlá rĩ sĩ rĩ 'i.
22 Ú'dî'da Kúrísĩtõ tṵ dó 'bṵ̃ gâlé 'bo. Ri dó ãngũ ãrútãŋã ãni Ãdróŋã 'bã drḭ́ ãndá gá rĩ gá, ãzíla mãlãyíkã kí pírí ũkpó ãzíla ãmbõgõ 'bṵ̃ gá rĩ kí pírí ĩ'di pálé gá.

4

Ífẽ mi pírí Ãdróŋã nî

1 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drĩ ũcõgõ ḭsṵ́ ãzá tajó rá, lẽ ãma itú ãma bábá ásḭ́sḭ́ŋã ĩ'didrḭ́ áni rĩ sĩ, vâ sĩ ũcõgõ ḭsṵ́jó. Ã'dusĩku 'bá ãzá talépi ṵrṵ'bá sĩ Yẹ́sṵ̃ sĩ, rĩ ndẽ ḭ́jọ́ ũnzí 'bo.
2 I'dójó ãndrũ kpere drḭ̃lẹ́ gâlé, ĩmi u'á ídri Ãdróŋã 'bã lẽlé rĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi ũlẽ ṵrṵ'bá drḭ́ gá rĩ kí idélé áyṵ ku.

† **3:12** Zãbṵ́rḭ̃ 34:12-16 † **3:14** Ĩsáyã 8:12

3 Ĩmi iza ándrá sáwã ị́jọ́ ũnzí 'dĩ kí idéjó, 'bá Ãdróŋâ nḭ̃lépi ku ị́jọ́ 'dĩ kí
idélépi rĩ kí áni, u'ájó ídri ũlẽ ụrụ'bá drḭ́, ĩmẽrãjó íwá sĩ rĩ, úngó tujó rĩ
abe, ãzíla uwiŋá uwijó ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní rĩ trũ.
4 'Bá Ãdróŋâ nḭ̃lépi ku 'dĩ kí u'á ṹsṹtáŋá sĩ ị́jọ́ ĩminí ĩmi icíjó ị́jọ́ ũnzíkãnã
drḭ̃nzá ru 'dĩ kí idéjó ĩ'ba abe ãlu ku rĩ sĩ, kí dó sĩ ĩmi u'dá ũnzíkãnã rú.
5 'Bá 'dĩ kí mụ ị́jọ́ vú nzelé Ãdróŋá drḭ̃lẹ́ gá, ĩ'di 'bã ị́jọ́ lịjó 'bá ídri rĩ kí
drḭ̃ gá 'bá drãlépi rá rĩ abe rĩ sĩ.
6 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ ásḭ́sḭ́ŋá Yẹ́sṹ 'bã sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó 'bá drãlépi rá rĩ 'baní
rá 'dĩ, drĩ kí táni ándrá ị́jọ́ lịlé kí adrujó ụrụ'bá trũ rĩ 'bã ũyá ịsṹ agá drã
sĩ rá tí, kí úríndí agá ídri rú, Ãdróŋá 'bã adrulé úríndí ru ídri rĩ áni.
7 Ị́jọ́ ṹ'dṹ ãko pírí 'bã kí ãsĩ̀jó rĩ acá ãni rú 'bo. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmba ĩmi tã,
ĩmi adru mḭ́fḭ́ trũ sĩ Ãdróŋá zịjó.
8 Ndẽlépi pírí rá rĩ, lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó rĩ 'bã adru vḭ́vḭ́ ru jã 'dâ,
ã'dusĩku lẽtáŋá la ị́jọ́ ũnzí ũ'bí 'dĩ kí drḭ̃ zḭ̃ cí.
9 Ĩmi a'ḭ́ ãmṹ kí ĩmidrḭ́ lḭ́cọ́ gá lẽtáŋá ãmbógó la sĩ ununuŋâ kóru.
10 'Bá ãlu-ãlu 'ba ayú fẽtáŋá ndú-ndú Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ 'bá ãzí
kí ãzã kojó, íyóŋá iyójó ásḭ́ ãlu sĩ, ị́jọ́ idéjó lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá 'bã
ũnĩ i'dajó rĩ sĩ.
11 'Bá ãzí drĩ ị́jọ́ ũlũ, 'bã ũlũ ĩ'di cécé Ãdróŋá 'bã tá jọ́jó la ĩ'di tḭ gâ sĩ rĩ
áni, 'bá íyóŋá iyólépi rĩ 'bã nga kí Ãdróŋá 'bã ũkpõ la fẽjó ĩ'baní rĩ áni.
Ị́jọ́ 'dĩ kí sĩ pírí ḭ́cṹ sĩ Ãdróŋâ rṹ dḭ̃zã rú Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã ị́jọ́ sĩ. Ãrútáŋá
'bã adru ĩ'diní dḭ̃zã ãzíla ũkpõ abe jã 'dâ. Ámĩnã.

'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rĩ 'bã ũcõgõ

12 Má ádrḭ́pḭ́ka mâ lẽlé 'dĩ, ĩmi ásḭ́ 'ba umvú ị́jọ́ ĩmi ṹ'bḭ̃jó ãzákírílí 'dĩ kí
sĩ 'bã rĩ ị́jọ́ ãzí ndú la idé ru ĩmi rṹ nĩ íni la ku.
13 Kẽjḭ́ la gá, ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku ĩminí ũcõgõ Kúrísĩtõ drḭ̃ alejó rĩ
sĩ, ãzíla ĩmi drṹzḭ́ adru ãyĩkõ ãmbógó la agá dḭ̃zã ĩ'didrḭ́ rĩ 'bã ru i'dajó rĩ
sĩ.
14 Údrĩ ĩmi u'dá rṹ Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ sĩ, ĩmi drḭ̃lẹ́ba rú, ã'dusĩku Úríndí
dḭ̃zã rú Ãdróŋá drḭ̃ 'bã rijó ĩmi drḭ̃ gá rĩ sĩ.
15 Ĩdrĩ ũcõgõ ịsṹ, 'bã adru ĩmĩ 'bá 'dịjó, jõku ṹgṹ ṹgṹjó rĩ sĩ ku, jõku ị́jọ́
ũnzí idéjó rĩ sĩ ãzíla ĩminí ufíjó 'bá ãzí 'bã ị́jọ́ gá rĩ sĩ la ku.
16 Ĩdrĩ ũcõgõ ịsṹ ĩmĩ adrujó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rĩ sĩ, drḭ̃nzá 'bã rụ ĩmi ku,
wó lẽ ĩmi ḭcṹ Ãdróŋâ rṹ, ála ĩmi umvejó rṹ Yẹ́sṹ drḭ́ kụlépi kṹkṹ 'dĩ sĩ rĩ
sĩ.
17 Ḭtṹ ị́jọ́ lịŋá i'dójó rĩ acá 'bo, 'bá Ãdróŋá 'bã 'bá ru 'dĩ kí ála kí ị́jọ́ lị
drḭ̃drḭ́. Ị́jọ́ lịŋá drĩ dó i'dó drḭ̃drḭ́ la ãma sĩ, 'bá Ãdróŋá ã'ḭ̃lépi ku ãzíla ị́jọ́
mgbã ĩ'didrḭ́ gãlépi úmgbé 'dĩ kí dó drṹzḭ́ ru idé ã'du rú?
18 Ị́jọ́ sĩlé rĩ jọ,
"'Bá ãlá pịrị ã'ḭ̃táŋá agá rĩ 'bã paŋá drĩ adru ũkpó ru 'dĩ 'bã áni,
wó 'bá Ãdróŋâ gãlépi úmgbé ãzíla 'bá ũnzí idélépi rĩ la dó adru íngoní
yã?" †
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũcõgõ ịsṹlépi ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ agá rĩ, 'bã fẽ kí ru
ídri múké sĩ pírí Ãdróŋá kí 'bãlépi ãzíla ị́jọ́ ĩ'di 'bã azḭ́lé rĩ tãmbalépi rá rĩ
drḭ́.

† **4:18** Ị́jọ́ U'béŋá 11:31

5

Ị̃jọ́ jọlé 'bá ĩyõ drį̃lẹ́ ru rĩ 'baní kãrı̨́lẹ̃ abe rĩ

1 Ma mãmálá 'bã 'bá ĩyõ drį̃lẹ́ ru ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá, 'dĩ 'baní mâ trũ, ma
'bá Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã ị̃jọ́ vú nzelépi rĩ, ũcõgõ ĩ'di 'bã nalé rĩ ndrelépi cé
ãzíla drụ́zı̨ filépi dį̃zã ĩ'didrı̨ alelépi, ũpĩ najó ĩ'di be drĩ drụ́zı̨ ru i'da 'bo
rĩ gá rĩ 'i.

2 Ĩmi 'bá kãnı̨́sã 'bã drį̃lẹ́ ru 'dĩ ĩmi ucé kãbĩlõ Ãdróŋ̃á drı̨ fẽlé ĩmidrı̨ 'dĩ
kí, ãzíla ĩmba kí tã, ĩmi undré kí undrê, adru ĩmi ũŋmĩ̃jó ũŋmĩ rĩ sĩ ku,
wó ĩminí ĩmi ásı̨ 'bãjó lẽjó la rá rĩ sĩ, vâ Ãdróŋ̃á ní lẽlé rĩ áni. Kí ucéjó ũyá
sĩ ku, wó ásı̨ ãyĩkõ rú la sĩ vâ ásı̨ į̃gbẹ̃ ãyĩkõ rú rĩ sĩ.

3 Wó ĩ'bã ĩmi úpí ru 'bá fẽlé ĩmidrı̨ gá 'dĩ kí drį̃lẹ́ gá ku, be la rá la, ĩmi
adru ícétáŋ̃á ru kí drį̃ cejó.

4 Ãzíla ĩmi drụ́zı̨ kõfíyã ũpĩ drı̨ gụlépi pãrã-pãrã la ịsụ́, ụ́'dụ́ drį̃lẹ́
ãmbógó 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'badrı̨ 'bã amụ́jó rĩ sĩ.

5 Ĩmi kãrı̨́lẹ̃ rú 'dĩ, ĩmi are 'bá ĩyõ ãmbogo rú ĩmi drį̃lẹ́ gá rĩ kí tı̨. Ĩmi
pírí 'bã nį̃ kí u'á sĩ ásı̨ į̃gbẹ̃ sĩ ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá ã'dusĩku,
“Ãdróŋ̃á la 'bá ãfó ru rĩ ịsı̨ vų̃rụ́,
wó ĩ'di ásı̨ į̃gbẹ̃ fẽ 'bá ru irilépi vų̃rụ́ rĩ nî.” †

6 Ĩmi iri ĩmi vų̃rụ́ Ãdróŋ̃á drį̃lẹ́ gá, ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ĩmi inga ụrụgá drı̨ ĩ'di
ãni ũkpó trũ rĩ sĩ, ụ́'dụ́ la 'bã acá agá.

7 Ĩmi a'be ị̃jọ́ pírí ĩmi ásı̨ 'bã sĩ umvújó ãnzı̨ rĩ kí ĩ'didrı̨ gá, ã'dusĩku ĩ'di
'bã ãma tãmbajó vâ ị̃jọ́ ũrãjó ãmbógó ru rĩ sĩ.

8 Ĩmi adru bábá mı̨fı̨ trũ sĩ ĩmi tãmbajó cénĩ. Mẹ́rọ́'bá ĩmidrı̨ Sĩtánĩ la
acı̨ kẹ̃mı̨ áni, áwáŋ̃â trũ sĩ 'bá ndrų̃jó najó.

9 Ĩtu pá ũkpó ru ã'ı̨́táŋ̃á sĩ, sĩ ĩ'di ụtrı̨́jó ã'dusĩku ĩnį̃ rá, ĩmĩ ádrı̨́pı̨ka ãzíla
ĩmĩ ámvọ́pı̨ka ũnọ́kụ́ drį̃ gá rĩ kí vâ ũcõgõ ĩmidrı̨ ãlu 'dĩ kí vúŋ̃á ta.

10 Ĩminí drĩ ũcõgõ ta agá sáwã were vúlé gá, Ãdróŋ̃á lẽtáŋ̃á uyaŋ̃â kóru
rĩ trũ ĩmi umvelépi dį̃zã ĩ'didrı̨ ukólépi ku Kúrísĩtõ drį̃ agá rĩ 'bã mgbã rĩ,
la ĩmi ĩdrẽ sĩ pá tujó ũkpó ru nĩ.

11 Ũkpõ 'bã adru kí pírí ĩ'di ãni jã 'dâ! Ámĩnã.

12 Wárágã ãlı̨́ŋ̃á mání sĩlé 'dĩ 'i ásĩ ĩ'di ãzãkoma Sílã drį̃ sĩ, ĩ'di mâ ádrı̨́pı̨
ã'ı̨́táŋ̃á agá rĩ 'i. Ásı̨́sı̨́ŋ̃á mání ĩminí wárágã 'dĩ sĩ̃jó rĩ, ĩ'di sĩ ĩmi ásı̨ imbájó
ãzíla sĩ ị̃jọ́ mgbã 'dĩ vú nzejó 'dĩ ásı̨ į̃gbẹ̃ Ãdróŋ̃á drı̨ gá rĩ, ị̃jọ́ íngõ drĩ táni
sĩ ru idé ĩmi ụrụ'bá gá, ĩtu pá ala gá 'dãá ũkpó ru.

13 Ĩmĩ ádrı̨́pı̨ka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pı̨ka pẽlé ã'ı̨́táŋ̃á agá Bãbų̃lọ́nį̃ * gá 'dĩ kí,
mâ ngọ́pı̨ Mãrákõ abe, zı̨ kí ĩmi pírí cící ĩndĩ.

14 Ásı̨ į̃gbẹ̃ 'bã adru 'bá Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ ã'ı̨́lépi rá rĩ 'bã abe, ĩzı̨ dó ĩmi pírí
cící lẽtáŋ̃á sĩ.

---

† **5:5** Ị̃jọ́ U'béŋ̃á 3:34 * **5:13** *Bãbų̃lọ́nį̃* ĩ'di ándrá táwų̃nį̃ Rụ́mį̃ drı̨ į̃tú 'bá Yẹ́sų̃ ã'ı̨́lépi rá rĩ kí iréjó kpékpé ãmı̨yọ́ŋ̃á ru sáwã Pétẽrõ drį̃ sĩ rĩ 'i.

Wárágã Pétẽrõ 'bã sĩlé ĩrĩ rĩ

Pétẽrõ zị 'bá kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị̃ ma Sĩmọ̃nĩ Pétẽrõ ãtí'bó ãzíla ũpị́gọ̃ŋá Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị̃ rĩ drị̃.

Ásĩ ĩ'di ĩmi 'bá ãlu ã'ĩtáŋá ãjẽ ãmbógó 'dĩ alelépi ãma abe 'dĩ 'banî. Ã'ĩtáŋá 'dĩ úfẽ ĩminí mũkẽ ãzíla ịjọ́ lịŋá múké Yẹ́sũ Kúrísĩtõ Ãdróŋá ãmadrị̃ ãzíla 'Bá ãma Palépi rĩ drị̃ sĩ.

2 Lẽ Ãdróŋá 'bã fẽ ĩminí lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru ĩminí ãmbógó ru nĩ̃táŋá ĩminí Ãdróŋá nĩ̃jó Úpí ãmaní Yẹ́sũ be rĩ trũ.

Umveŋá ãzíla pẽŋá Ãdróŋá drị̃

3 Ũkpó Ãdróŋá drị̃ fẽ ãmaní ãko pírí ãmaní lẽlé sĩ u'ájó ídri Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agá ãzíla gẽ̃rĩ̃ ãmaní nĩ̃jó la 'bá ãma umvelépi rĩ lẽ dĩ̃zã ãzíla ũnĩ ĩ'didrị̃ alelé ãma abe rĩ sĩ.

4 Ĩ́jọ́ 'dĩ kí agâ sĩ Ãdróŋá fẽ ãmaní ịjọ́ ãmbógó ãzíla ũrõ̃drị̃ ru ĩ'di 'bã azị̃lé rĩ kî, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãma icó dó sĩ acá ĩ'di áni ãzíla ãma dó sĩ apá ịjọ́ ũnzí ũ̃nọ́kụ́ agá ũnzĩkãnã fẽlépi 'dĩ kî sĩ rá.

5 Ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'bã ũkpó ã'ĩtáŋá ĩmidrị̃ drị̃ gá ũnĩ ũ'bãjó, ũnĩ drị̃ gá nĩ̃táŋá,

6 ãzíla nĩ̃táŋá drị̃ gá ịjọ́ ụrụ'bá drị̃ gãjó rĩ, ịjọ́ ụrụ'bá drị̃ gãjó rĩ drị̃ gá ịjọ́ taŋá, ịjọ́ taŋá drị̃ gá ĩmi ũ'bã ídri Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ,

7 ídri Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ drị̃ gá ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ u'ájó ádrị́pị rú ãzíla ámvọ́pị rú rĩ, ãzíla ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ u'ájó ádrị́pị ru ãzíla ámvọ́pị rú rĩ drị̃ gá lẽtáŋá.

8 Ã'dusĩku ĩdrĩ adru ịjọ́ 'dĩ kî trũ cajó rá kí ĩmi tãmba adrujó ãzị̃ trũ ãzíla ífí trũ nĩ̃táŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị̃ agá.

9 Wó 'bá ãzí drĩ adru ịjọ́ 'dĩ kí kóru ĩ'di ãngũ ndre ãníŋá ãzíla mịfị́ kóru ãzíla ãvĩ ịjọ́ ĩ'di ũjĩ̃jó ịjọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ ídu rĩ kî sĩ rĩ rá.

10 Ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ĩmi ũ̃'bĩ̃ ásị̃ pírí sĩ umveŋá ĩmi pẽjó rĩ 'bãjó ãbãŋâ kóru. Wó ĩdrĩ ịjọ́ kí idé 'dĩ 'bã áni ĩmi icó a'délé ku,

11 ãzíla ála mụ ĩmi a'ĩ́lé ásị̃ ãlu sĩ Sụ́rụ́ ukólépi ku Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'Bá 'bá Palépi rĩ drị̃ agá.

12 Ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩmi igá ụ́'dụ́ pírí ịjọ́ 'dĩ kî sĩ, ãzíla ĩdrĩ táni pá tu agá ịjọ́ mgbã ĩminí ã'ĩ́lé 'dĩ kí agá mgbemgbe tí.

13 Má ũrã ịjọ́ pịrị la ĩmi igájó mání drĩ adru agá ụrụ'bá hémã rú 'dĩ agá 'dâ ịjọ́ 'dĩ kî sĩ,

14 ã'dusĩku ma mụ ụrụ'bá 'dõ trũlé 'bãlé bụ́lụ́ gá, cécé Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã i'dajó la mání tọndọlọ rĩ áni.

15 Ãzíla ma mụ ũkpó pírí 'bãlé sĩ ndrejó la áma vúlé gá 'dâ ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi igá ịjọ́ 'dĩ kí rá.

'Bá Kúrísĩtõ 'bã dĩ̃zã ndrelépi mịfị́ sĩ rĩ kî

16 Ãma ṹ'bḩ́ á'dígó ãzí itúlé ũndũwã 'bá drḩ́ sĩ ãzo 'dĩ kí vú nzelé ĩminí
ũkpó ãzíla amṵ́ŋá Úpí ãma ãni Yḛ́sṹ́ Kúrísĩtõ drḩ́ drḩ́ gá ku, wó ãma ándrá
'bá sãdínĩ rú ũkpó ĩ'didrḩ́ ndrelépi ãma mḭ́fḩ́ sĩ rá rĩ kî.
17 Kúrísĩtõ ḭsṵ́ ãrútáŋá ãzíla dḩ́zã angájó Ãdróŋá Átḛ́pḩ́ rú rĩ drḩ́ 'dĩ
ṵ́'dṵ́kṵ́ angálépi Ũkpó 'Dḩ́pḩ́ dḩ́zã rú rĩ drḩ́ jọlépi la, "'Dĩ mâ Ngọ́pḩ́ mání
lẽlé ambamba rĩ, má u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di ḩ́jọ́ sĩ." †
18 Ãma ãmgbã are ṵ́'dṵ́kṵ́ angálépi 'bṹ gâlé 'dĩ 'i ãmaní adrujó ĩ'di trũ
'bé Ãlá 'dã sḩ́ gâlé rĩ sĩ.
19 Ḩ́jọ́ nábḩ́ 'bã kí sĩlé Yḛ́sṹ́ drḩ́ gá rĩ ĩ'di ḩ́jọ́ ãndá la ĩ'di adru ĩminí múké
ĩdrĩ ásḩ́ 'bã drḩ́ la gá rá rĩ gá, ã'dusĩku ĩ'di cécé tárã ãngũ jilépi ḩ́nḩ́ agá
kpere ãngũ 'bã ṵwḩ́ agá rĩ áni ãzíla lẽlẽgó agálépi ṹ'bṵ́tḩ́ sĩ rĩ dó sĩ ãngũ ji
ĩmi ásḩ́ gá.
20 Ḩ́jọ́ 'dĩ kí drḩ́ gâ sĩ pírí lẽ ĩmi ũrã ḩ́jọ́ 'dĩ 'i, ḩ́jọ́ Ãdróŋá drḩ́ sĩlé rĩ idé ru
ḩ́jọ́ nábḩ́ 'bã kí ífí icélé rĩ sĩ ku.
21 Ã'dusĩku ḩ́jọ́ nábḩ́ 'bã kí ũlũlé rĩ angá kí ásḩ́ gá ku, 'bá kí ándrá ḩ́jọ́
angálépi Ãdróŋá drḩ́ rĩ jọ Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí drḩ́ cejó nĩ rĩ sĩ.

2

Nãbḩ́ya ĩnzõ rú 'dĩ kí ãzíla lḩ́kḩ́ ĩ'badrḩ́ gá rĩ

1 Wó nãbḩ́ya ĩnzõ rú la kí ándrá 'bá kí drĩdríŋĩ gá cí, cécé vâ ímbá'bá
ĩnzõ rú 'bã kí mṵ́lé adrulé ĩmi drĩdríŋĩ gá cí rĩ áni. Kí mṵ ímbátáŋá ĩnzõ
rú sĩ ḩ́lḩ́kḩ́jọ́ rĩ kí imbálé ũní-ũní ru ãzíla kí mṵ Úpí kí ĩgbãlépi ãjẽ ãmbógó
sĩ pírí rĩ gãlé úmgbé, kí sĩ lḩ́kḩ́ ají kí drḩ́ gá mbẽlẽŋá ru.
2 'Bá ũ'bí kí mṵ gẽrḩ́ ĩ'badrḩ́ drḩ́nzá ru rĩ kí vú ũbĩlé ãzíla ḩ́jọ́ ĩ'bã kí idélé
rĩ sĩ, 'bá ãzí kí ḩ́jọ́ ũnzí jọ gẽrḩ́ ḩ́jọ́ mgbã rĩ drḩ́ drḩ́ gá.
3 Ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí rọ̃mmgbọ́ ĩ'badrḩ́ sĩ kí ĩmi ayú sĩ ãko ḩsṵ́jọ́ á'dígó
ĩnzõ rú ĩ'bã kí itúlé 'dĩ kí zãŋá sĩ. Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ḩ́jọ́ lḩ́ŋá kí drḩ́ gá rĩ
ídu bábá ãzíla Ãdróŋá kí ḩ́lḩ́kḩ́lépi rĩ ko ṵ́'dṵ́ ku.
4 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá a'be ándrá mãlãyíkã ḩ́jọ́ ũnzí izalépi 'dĩ kí ku. Wó
umbé kí nõrórõ sĩ cí ãngũ ḩ́nḩ́ sĩ drḩ́cḩ́jọ́ rĩ agâ sĩ Ṵ́'dṵ́ ḩ́jọ́ Lḩ́ŋá drḩ́ tẽjó.
5 Ãdróŋá a'be ándrá ṹ́nọ́kṵ́ ídu rĩ ku, ḩ́mvṵ́ ándrá 'bá ḩ́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ
kí ĩyḩ́ sĩ, pa lú Núwã 'bá ḩ́jọ́ kpḩ́ rĩ ũlũlépi rĩ 'i, ãzíla 'bá ãzí ázḩ́rḩ́ 'dĩ kí abe.
6 Ãdróŋá lḩ́ ḩ́jọ́ táwṹ́nḩ́ Sõdómũ ãzíla Gõmórã kí drḩ́ gá kí ivéjó ãcí sĩ,
ãzíla 'bã kí ícétáŋá ru 'bá ḩ́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ 'banî,
7 ãzíla drĩ ándrá Lọ́tḩ́ 'bá ḩ́jọ́ kpḩ́ idélépi rĩ pa ĩ'diní ũcõgõ ḩsṵ́ agá ídri
'bá ḩ́jọ́ ũnzĩkãnã idélépi 'dĩ 'badrḩ́ rĩ agá rá
8 (Lọ́tḩ́ 'bá ḩ́jọ́ kpḩ́ idélépi rĩ ri u'álé 'bá 'dã kí drĩdríŋĩ gá, ri ũcõgõ ḩsṵ́lé
ĩ'di ásḩ́ gá ḩ́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã ndrelé ãzíla arelé ṵ́'dṵ́ pírí 'bá 'dã kí idélé 'dã
kî sĩ.)
9 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá nḩ́ 'bá u'álépi ídri ĩ'di ḩ́nzḩ́jọ́ rĩ trũ 'dĩ kí upajó rá ḩ́jọ́
kí ṹ'bḩ́jọ́ rĩ kí agá rá, ãzíla 'bá ũnzí 'dĩ kí tãmbajó ṵ́'dṵ́ ḩ́jọ́ ljjó rĩ tẽjó.
10 Ḩ́jọ́ 'dĩ ãndá 'bá acḩ́lépi ḩ́jọ́ ṵrṵ'bá drḩ́ vú ũbĩlépi ĩlí ũnzíkãnã 'bá izalépi
'dĩ abe ãzíla 'bá ũkpó Ãdróŋá drḩ́ idelépi idê 'dĩ kî.
Ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí drḩ́ ũkpõ rú ãzíla ãfó ru, idé kí ṹrḩ́ sĩ ãko dḩ́zã rú
'bṹ gá 'dĩ kí u'dáŋá sĩ ku.

† **1:17** Mãtáyõ 17:5; Mãrákõ 9:7; Lṵ́kã 9:35

11 Táni mãlãyíkã kí adrujó ũkpó sĩ kí ndẽjó rá tí, ají kí ú'dáŋá 'bá 'dĩ kí
tõjó Úpî drį̃ḷẹ́ gá ku.
12 Wó ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí cécé ãnãkpá ásé agá ị́jọ́ ũrãlépi ku, tį̣lé lú
ụrụlé ụ'dị́lé rá 'dĩ kí áni. Kí ị́jọ́ ĩ'baní nį̃lé ku rĩ kí u'dá u'dâ ãzíla ála mụ
kí ụ'dị́lé cécé ãnãkpá kí áni kí į̃lį̃kį̃ rá.
13 Ála mụ ĩ'baní drį̃rį̣ma fẽlé ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ. Į̣jọ́ ĩ'baní ãyĩkõ
fẽlépi rĩ ĩ'di ị́jọ́ ũnzí idéjó į̃tụ́ sĩ rĩ 'i. Kí u'á ãyĩkõ sĩ rijó ĩmi abe ãkónã tị
gá gbíyã ĩ'badrį̃ 'dĩ kî trũ. Į̣jọ́ 'dĩ sĩ kí ĩmi rụ́ iza sĩ drį̃nzá ajíjó ĩmi drį̃ gá.
14 Mį̣fį̃ la ci kí ãwų̃ sĩ ambamba, a'be kí ị́jọ́ ũnzí idéŋá ku, kí 'bá pá tulépi
ásį̣ gá ũkpó ru ku 'dĩ kí bį̣ḷẹ́ iwí, rǫ̃mmgbọ́ sĩ ndẽ kí nĩ, kí 'bá wãlé rá la
kî.
15 Ãvĩ kí gę̃rį̃ pį̣rį̣ rĩ rá, drį̃ la iza kí ru rá ĩ'bã kí gę̃rį̃ Bãlámũ Bę̃yọ́rį̃ ngọ́pį̣
ándrá ũyá į̣sụ́lépi ị́jọ́ ũnzí sĩ lẽlépi rĩ vú bĩjó rĩ sĩ. *
16 Wó kãyĩnõ ãnãkpá ru ị́jọ́ jọlépi ku rĩ uzá drį̃ la gá 'bâ áni ụ́'dụ́kọ́ sĩ,
ãzíla ụtrį̃ aza nábį̃ drį̣ gá rĩ.
17 'Bá 'dĩ kí cécé kídí į̃yį̣ kóru ãzíla ũfú ãlụ́kụ́kų̃ 'bã drolé rĩ áni. Ãngũ
į̣nį̣bį̣rį̣cį̣cį̣ rĩ úmba tã la kí tẽjó.
18 Kí ị́jọ́ ãfó ru ãzíla ị́jọ́ azajó aza-azâ 'dĩ kí jọ ãzíla kí tį̣ ũnzí ĩlí ụrụ'bá
drį̣ 'dĩ kí ayú sĩ 'bá i'dólépi apálépi angájó 'bá u'álépi ĩlí ũnzíkãnã ụrụ'bá
drį̃ gá 'dĩ kí ụrụjó.
19 Kí 'bá 'baní drį̃ḷẹ́mmgbọ azį̣ íni 'dĩ kí ãtí'bó ị́jọ́ ũnzí ãni, ã'dusĩku 'bá
la adru ãtí'bó ru la ãko ĩ'di drį̃ḷẹ́ gá úpí ru rĩ sĩ.
20 Wó 'bá drĩ ru pa rǫ̃mmgbọ́ ų̃nọ́kụ́ 'dõ drį̃ agá ĩ'di 'bã Úpí ãma ãni 'Bá
'bá Palépi Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ nį̃jó rĩ sĩ ãzíla drĩ a'dé ị́jọ́ ũnzí 'dĩ kí agá į̃dį̣ sĩ ĩ'di
ndẽjó rá, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé vúlé rĩ kí dó ũnzĩkãnã sĩ
drį̃drį̃ rĩ kí ndẽ rá.
21 Ĩ'di adru ĩ'baní múké gę̃rį̃ ị́jọ́ kpį̣ rĩ drį̃ nį̃jó ku ndẽ ĩ'baní nį̃jó la cé
ãzíla ĩ'baní ũngúkú ujajó ãzį̣táŋá fẽlé ĩ'baní ãlá į̃drį̃lé 'dĩ a'bejó rá rĩ rá.
22 Į̣jọ́ ru idélépi kí ụrụ'bá gá rĩ sĩ, ị́jọ́ u'bélé rĩ dó ãndá, “Ũcógó gõ vúlé
ĩ'di 'bã ụ́gbẹ́ mbelé,” † ãzíla “Ĩzõgó andre ũjĩlé rá rĩ gõ vúlé ru ũlĩlé kócõ
agá.”

3

Ụ̃'dụ́ Úpí 'bã ãgõjó rĩ

1 Mâ wǫ̃rį̣ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, 'dĩ wárágã mání sĩlé ĩminí į̃rį̃ rĩ 'i.
Wárágã į̃rį̃ 'dĩ kí sĩ álẽ ĩmi igálé ị́jọ́ ĩminí nį̃lé cé rĩ kí drį̃ gá, ĩmi ũrã sĩ ị́jọ́
kpį̣ la.
2 Álẽ ĩmi igálé ị́jọ́ ándrá 'bá nábį̃ rú ãlá 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ kí sĩ, ãzíla ãzį̣táŋá
Úpí ãzíla 'Bá ãma Palépi rĩ 'bã jọlé 'bá ų̃pį̣gọŋa rú 'dĩ 'ba rụ̃ sĩ rĩ kî sĩ.
3 Drį̃drį̃ rĩ sĩ lẽ į̃nį̃ rá ụ́'dụ́ ãsį̃jó rĩ kí sĩ, 'bá ũnzí kí ãfũ rá ĩlí ĩ'badrį̃ la kí
drį̃ ují nĩ, kí mụ acį̣ ị́jọ́ ũnzí idé trũ ãzíla ị́jọ́ ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí vú ũbĩ trũ.
4 Kí jọ la, “Į̣jọ́ ĩ'di 'bã azį̣lé ĩ'di 'bã ‘ãgõ’ rá rĩ dó íngõlé yã? I'dójó ándrá
ụ́'dụ́ ãmã áyį̣pį̣ka 'bã kí ũdrãjó 'dã sĩ kpere ãndrũ ãko pírí kí mụ drį̃ gá
ándrá ų̃nọ́kụ́ i'dójó 'bãjó rĩ sĩ rĩ áni.”

---

* **2:15** Į̣jọ́ *Bãlámũ* drį̣ gá rĩ ála ĩ'di į̣sụ́ bụ́kų̃ Kãlãfe drį̣ cápĩtã 22 agá. † **2:22** Į̣jọ́ U'bẹ́ŋá 26:11

5 Wó círí ru drį̃ la ãvĩ kí Ãdróŋ̃á idé 'bũ ı́jọ́ ĩ'di 'bã jọ̃lé ãzı̨́tãŋ̃á ru rĩ sĩ
ãzíla ají vũ angájó į̃yı̨́ agá ãzíla ce andre la į̃yı̨́ sĩ.
6 Į̃yı̨́ 'dĩ 'bã vúŋ̃á sĩ ãko ándrá ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dĩ ı̨mvụ́ kí į̃yı̨́ galépi tré 'dã
sĩ.
7 Į̃jọ́ Ãdróŋ̃á drı̨́ ãlu 'dĩ sĩ 'bũ ãzíla ũ̃nọ́kụ́ ú'dî'da 'dĩ kí úmba kí tã ãcí
nî, úmba kí tã sĩ 'bá Ãdróŋ̃á gãlépi úmgbé 'dĩ kí ı́jọ́ lijó ãzíla kí į̃l̃ı̨k̃ĩjó.
8 Mâ wǫ̃ŕı̨ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ãvĩ ı̨jọ́ ãlu 'dĩ ku. Úpí ní ụ́'dụ́
ãlu ĩ'di cécé ílí álĩfũ ãlu rĩ áni, ãzíla ílí álĩfũ ãlu ĩ'di cécé ụ́'dụ́ ãlu rĩ áni.
9 Úpí ı̨cı̨́ ru drį̃ ı́jọ́ ĩ'di 'bã azı̨lé rĩ kí idéjó ku, 'bá ãzí rĩ 'bã kí ũrãlé rĩ áni.
Ãdróŋ̃á 'bã ásı̨́ į̃gbẹ́ ru mî sĩ, lẽ 'bá ãzí ãlu la 'bã į̃l̃ı̨k̃ĩ ku, wó 'bá pírí 'bã
amụ́ kí ásı̨́ ujalé.
10 Wó ụ́'dụ́ Úpí 'bã ãgõjó rĩ la amụ́ cécé ũ̃gụ́'bá áni. 'Bũ la ãvĩ nuŋ̃â trũ,
ãko ala gá rĩ kí ve ãcí sĩ, ãzíla ũ̃nọ́kụ́ ãko ala gá rĩ kí abe kí mụ velé pírí
rá. *
11 'Bá ní ãko pírí kí į̃l̃ı̨k̃ĩjó 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, lẽ dó ĩmi adru dó 'bá gbíyã
íngõ ní rĩ kî? Lẽ ĩmi u'á ídri ãlá ãzíla ásı̨́ ãlá Ãdróŋ̃á į̃nz̃ĩjó rĩ sĩ.
12 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí ụ́'dụ́ Ãdróŋ̃á drı̨́ rĩ drį̃ tẽ agá, 'bã amụ́ rú sĩ mbẽlẽ, ụ́'dụ́
'dã sĩ 'bũ la tı̨ ko velé ãcí sĩ ãzíla ãko ala gá rĩ kí aká ãcí 'bã ũkpó sĩ rá.
13 Wó Ãdróŋ̃á azı̨ ãmaní 'bũ ú'dí ãzíla ũ̃nọ́kụ́ ú'dí ãngũ ı́jọ́ lı̨ŋ̃á pı̨rı̨ rĩ
'bã sĩ ãngũ najó nĩ rĩ 'i. Ãma ãngũ ndre drį̃ gá ı́jọ́ Ãdróŋ̃á 'bã azı̨lé 'dã gá.
14 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, mâ wǫ̃ŕı̨ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩminí ãngũ ndre agá drį̃
gá, ĩ'bã ũkpó pírí lẽ ụ́'dụ́ 'dã 'bã ı̨sụ́ ĩmi ı́jọ́ ũnzî kóru, ãzíla ásı̨́ į̃gbẹ̃ agá
ĩ'di be.
15 Lẽ ã'bã ãma ásı̨́ gá ásı̨́ teŋ̃á Úpí ãmadrį̃ drı̨́ gá rĩ drį̃, ífí la patáŋ̃á. 'Dĩ
ı́jọ́ ãma ádrı̨́pı̨ ãmaní lẽlé ambamba Páwũ̃lõ̃ 'bã sĩlé ĩminí ũndũwã Ãdróŋ̃á
'bã fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ rĩ 'i.
16 Sĩ ı́jọ́ 'dĩ kí gẽ̃rį̃ ãlu sĩ wárágã ĩ'didrį̃ kí agá pírí jọ ı́jọ́ ı́jọ́ 'dĩ kí drį̃ gá.
Wárágã ĩ'didrį̃ kí agá ı́jọ́ ãzí kí ũkpó-ũkpó, 'bá nį̃tãŋ̃â kóru ãzíla pá tulépi
pı̨rı̨ ku 'dĩ kí ífí la uja ndú cécé ĩ'bã kí idélé ı́jọ́ sĩlé Ãdróŋ̃á drı̨́ ãzí 'dĩ kí
abe rĩ áni. Kí lı̨́k̃ı̨ ají kí drį̃ gá cénĩ.
17 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, mâ wǫ̃ŕı̨ka, ĩminí ı̨jọ́ ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ 'bã kí imbálé rĩ ñ̃jó
cé rĩ sĩ ĩmba ĩmi tã 'bá ãbãlépi 'dĩ kí sĩ, 'bá ı́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ 'bã agụ rû
sĩ ĩmi ãmvé ãzíla ĩmi a'dé rû sĩ ãngũ ĩminí sĩ pá tujó ãlá 'dĩ kí agá ku be
nĩ.
18 Wó ĩzo ásı̨́ į̃gbẹ̃ ãzíla nį̃tãŋ̃á Úpí ãma ãni 'Bá 'bá Palépi 'dĩ Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ
drį̃ agá. Dį̃zã 'bã adru ĩ'diní i'dójó ãzíla jã 'dâ. Ámĩnã.

---

* **3:10** Bụ́kũ̃ Ãdróŋ̃á drı̨́ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ *ũ̃nọ́kụ́ ãko ala gá rĩ kí abe kí mụ* ãvĩlé rá jõku *ála mụ ı̨jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ kí i'dalé rá.*

Wárágã Yõháṇã 'bã sĩlé drị̃drị̃ rĩ

Ị́jọ́ ídri fẽlépi rĩ

1 Ị́jọ́ mání sĩlé ĩminí 'dĩ ĩ'di 'bá ándrá umvelé Ị́jọ́ 'i, ídri ukólépi ku rĩ
fẽlépi ándrá ídu cí ãko pírí 'bã kí i'dóṇá gá rĩ drị̃ gá. Ãma are ị́jọ́ Ĩ'di 'bã
jǫ̣lé rĩ ãma bį̣lẹ́ sĩ rá, ãndre ĩ'di ãma mį̣fị̃ sĩ, ãzíla ãma aló vâ ĩ'di ãmadrị̃
sĩ rá.

2 'Bá 'dĩ ĩ'di ídri angálépi Ãdróṇá drị̃ ru i'dalépi ãmaní rĩ 'i, ãndre ĩ'di
rá, ãma ị́jọ́ vú nze drị̃ la gá, ãzíla ãma lũ la ĩminí ĩ'di ídri ukólépi ku jã
'dâ rĩ 'i. Ĩ'di ándrá Átẹ́pị̃ Ãdróṇá be ãzíla Ãdróṇá i'da dó ĩ'di ãmaní nĩ.

3 'Bá ãma ndrelé ãma mį̣fị̃ sĩ, ãzíla ãma ị́jọ́ la arejó ãma bį̣lẹ́ sĩ 'dĩ bãsĩ
'bá ãmã vú nzelé ĩminí 'dĩ 'i. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ tį̣ icí ãma abe tį̣ icítáṇá
ãmã icílé ãmã Átẹ́pį̣ Ãdróṇâ trũ ãzíla Ngọ́pị̃ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ trũ rĩ agá.

4 Ásĩ ị́jọ́ 'dĩ kí ĩminí íni la ãyĩkõ ãma kí tį̣ icíjó ĩmi abe rĩ 'bã ga ãma agá
tré benĩ.

U'ájó dị̃zã Ãdróṇá drị̃ agá rĩ

5 Ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã lũlé ãmaní vâ ãmã ũlũlé ĩminí rĩ ĩ'di 'dĩ, Ãdróṇá
ĩ'di ãlá ru cécé dị̃zã áni, ĩ'di agá ị́nị́ 'dáyụ.

6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãdrĩ dó jọ la ãma icí tį̣ ĩ'di trũ ãlu, wó ãma vâ u'á ị́nị́ agá,
ãma alị́ ĩnzõ ị́jọ́ ãmaní idélé rĩ kí sĩ ãzíla ị́jọ́ mgbã la ãma agá 'dá yu.

7 Wó ãdrĩ kí adru dị̃zã Ãdróṇá drị̃ agá cécé ĩ'di 'bã adrujó dị̃zã rĩ áni,
ãma kí dó tį̣ icíma trũ ãma drĩdríṇĩ gá, ãzíla ãrí Yẹ́sụ̃ Ãdróṇá Ngọ́pį̣ drị̃ la
ãma ũjĩ ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí agá pírí nĩ.

8 Ãdrĩ jọ la ãma ị́jọ́ ũnzî kóru, ãma ãma vúṇá 'dĩ ulé, ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ
ãma agá 'dáyụ.

9 Wó ãdrĩ ãma ásį̣ uja sĩ ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí i'dajó Ãdróṇá ní rá, ĩ'di
ã'į̣táṇâ trũ sĩ ãma ũtrũjó ị́jọ́ ũnzí ãmaní idélé 'dã kí agá pírí rá, ĩ'di vâ ị́jọ́
ũnzí 'dã kí sĩ ãma ũjĩ ãlá ru, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó 'bá ị́jọ́ pį̣rį̣ rĩ idélépi
ãzíla lį̣lépi rĩ 'i rĩ sĩ.

10 Ãdrĩ jọ la ãma idé ị́jọ́ ũnzí ku, ãma Ãdróṇá 'bã ĩnzó'bá ru, ãzíla ị́jọ́ 'dĩ
la i'da la ị́jọ́ ĩ'didrį̣ gá mgbã rĩ ãma agá 'dáyụ.

2

1 Anzį̣ mádrį̣ mání lẽlé ambamba ã'į̣táṇá agá 'dĩ, ásĩ ĩminí wárágã 'dĩ
ĩmi idé rú sĩ ị́jọ́ ũnzí ku, wó 'bá ãzí drĩ ị́jọ́ ũnzí idé rá, 'bá pá tulépi mãmálá
'bãjó Ãdróṇá drị̃lẹ́ gá ãma kẽjị́ gá rĩ ĩ'di Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bá ãlápítí rĩ 'i.

2 Kúrísĩtõ ĩ'di kãbĩlõmvá sĩ ị́jọ́ ũnzí ãmadrį̣ gá rĩ kí idéjó rĩ áni rĩ 'i, ãzíla
'bá pírí ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá rĩ abe.

3 Ãma icó nị̃lé la ãndá-ãndá ru ãnị̃ Ãdróṇá rá la ãmaní ãzį̣táṇá ĩ'didrị̃ kí
tãmbajó rĩ sĩ.

4 'Bá jọlépi la ínį̃ Ãdróŋá cé, wó ãzị́táŋá Ãdróŋá drį̣ kí tãmbalépi ku rĩ, ĩ'di ĩnzó'bá ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ ĩ'di agá 'dáyụ.
5 Wó 'bá ãzí drĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí vú ũbĩ, ĩ'di 'bã lẽtáŋá Ãdróŋá lẽjó rĩ ĩ'di adru ãndá-ãndá ru. Ãko i'dalépi la ãma icí ãma Ãdróŋâ trũ rĩ ĩ'di 'dĩ:
6 'bá drĩ jọ la 'i Ãdróŋá agá, 'bã acį̣ cécé ándrá Yẹ́sṹ 'bã acị́jó rĩ áni.

Ãzį̣́táŋá ú'dí Ãdróŋá drį̣ gá rĩ kî

7 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ásĩ ĩminí ãzị́táŋá ú'dí la ku, wó údu ĩmĩ ñḷé cé ĩlẽ jõ ĩmi lẽlẽ i'dóŋá gâlé 'dã 'i. Ãzị́táŋá údu 'dĩ ĩ'di jõ ĩmĩ ị́jọ́ arelé 'bo rĩ 'i.
8 Ásĩ vâ ĩminí ãzị́táŋá ú'dí la, ị́jọ́ la mgbã rĩ ĩ'di Yẹ́sṹ agá ãzíla ĩmi agá, ã'dusĩku ị́nị́ la alị-alị ãzíla dị̃zã mgbã ru i'dalépi ã'ị̃táŋá mídrị́ sĩ rĩ i'dó ãngũ jilé 'bo.
9 'Bá jọlépi la 'i u'á dị̃zã agá wó ádrị́pị̃ ngṹlépi ũnzí rĩ, ĩ'di drĩ ị́nị́ agá.
10 'Bá ádrị́pị̃ lẽlépi rĩ, la u'á dị̃zã agá, ãko ãzí ĩ'di agá ĩ'diní sĩ fẽjó 'bá ãzí la a'dé ị́jọ́ ũnzí agá la 'dáyụ.
11 Wó 'bá drĩ ádrị́pịka ãzíla ámvọ́pịka ãzí rĩ kí ngṹ ũnzí, ĩ'di ị́nị́ agá, ãzíla ĩ'di acį̣ ị́nị́ agá, nị̃ 'i mụ íngõlé yã rĩ gá ku, ã'dusĩku ị́nị́ ãsã ĩ'di 'bã mifi cí.
12 Mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ma ĩminí wárágã 'dĩ sĩ i'dajó la ĩminí ị́jọ́ ũnzí ĩmidrị́ gá rĩ kí trũjó Kúrísĩtõ sĩ 'bo rĩ sĩ.
13 Ásĩ wárágã 'dĩ ĩminí ĩmi 'bá átẹ́pịka rú 'dĩ, ĩminí Yẹ́sṹ ándrá i'dóŋá gâlé rĩ ñjó cé rĩ sĩ. Ásĩ kãrị́lę̃ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ ĩminí Sĩtánĩ ndẽjó 'bo rĩ sĩ, ãzíla ĩminí vâ ãmã Átẹ́pị ñjó cé rĩ sĩ.
14 Mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ásĩ ị́jọ́ 'dĩ ĩminí íni la ã'dusĩku ĩminí Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ ñjó cé rĩ sĩ. Ásĩ wárágã 'dĩ ĩminí ĩmi 'bá átẹ́pịka rú 'dĩ, ĩminí Yẹ́sṹ ándrá i'dóŋá gâlé rĩ ñjó cé rĩ sĩ. Ásĩ ị́jọ́ 'dĩ ĩminí kãrị́lę̃ ĩmĩ adrujó ũkpó ru ị́jọ́ Ãdróŋá drį̣ u'álépi ĩmi ásį̣ gá, ĩminí sĩ ã'dį̣ Sĩtánĩ be rĩ ndẽjó rá rĩ agá rĩ sĩ.

Ĩlẽ ị́jọ́ ṹnọ́kṹ drį̣ ku

15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminí, lẽ ĩlẽ ṹnọ́kṹ 'dĩ ku, jõku ãko la ala gá ũnzí 'dĩ kí abe pírí. 'Bá ãzí drĩ ṹnọ́kṹ lẽ ị́jọ́ ala gá 'dĩ kí abe, lẽtáŋá Ãdróŋá lẽjó rĩ ĩ'di agá 'dáyụ.
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ pírí ṹnọ́kṹ 'dĩ agá rĩ kí, ị́jọ́ ũnzíkãnã 'bá 'bã kí lẽlé 'dĩ kí, ĩlí ụrụ'bá drį̣ gá rĩ trũ, ãfó sĩ ru ịpị́jó ãko ụrụ'bá 'dõ drį̣ rĩ sĩ rĩ abe. Ãko 'dĩ angá kí Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ drị̃lẹ́ ku, 'dĩ kí ãko ṹnọ́kṹ ũnzí 'dõ ãni.
17 Ṹnọ́kṹ la alị-alị ãko pírí ala gá 'bá 'bã kí lẽlé rĩ kí abe, wó 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí idélépi rĩ la u'á jã 'dâ.

Mẹ́ró'bá Kúrísĩtõ drį̣ 'i

18 Mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ṹ'dṹ ãsĩjó rĩ acá dó ãni rú. Úlũ ándrá ĩminí mẹ́ró'bá Kúrísĩtõ drį̣ rĩ la drṹzį̣ amṹ rá, ú'dî'da íni mẹ́ró'bá Kúrísĩtõ drį̣ rĩ ãfũ kí dó wẽwẽ rú. 'Dĩ dó bãsĩ gbíyã ãmã ṹ'dṹ ị́jọ́ 'bã kí ãsĩjó rĩ ñjó rĩ 'i.
19 'Bá ru ujalépi Kúrísĩtõ 'bã mẹ́ró'bá ru 'dĩ fũ kí ãma rṹ 'dâ rá ĩ'bã kí adrujó ãma ãzí ku rĩ sĩ. Wó drĩ kí tá adru agá ãma ãzí, kí tá ace agá ãma abe.

20 Wó ĩnĩ ịjọ́ mgbã rĩ 'bo, ála ĩminí Úríndí Ãlá rĩ ũsũjó ĩmi drĩ ị gá 'bo rĩ sĩ.
21 Ásĩ ĩminí ịjọ́ 'dĩ áni rá la, adru ĩminí ịjọ́ mgbã rĩ nĩjó ku rĩ sĩ ku, ã'dusĩku ĩminí ịjọ́ mgbã rĩ nĩjó cé, ãzíla ĩminí nĩjó la cé ịjọ́ mgbã rĩ agá ĩnzõ 'dáyụ rĩ sĩ.
22 'Bá ĩnzó rĩ ã'di 'i? Ĩ'di 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi ku, jọlépi la adru Kúrísĩtõ 'i ku rĩ 'i. 'Bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ bãsĩ mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'i, ĩ'di 'bã Ãdróŋá gãjó Ngọ́pĩ be úmgbé rĩ sĩ.
23 'Bá Ãdróŋá Ngọ́pị gãlépi úmgbé rĩ, gã Ãdróŋá Átẹ́pị rú 'i. Wó 'bá Ãdróŋá Ngọ́pĩ ã'ĩlépi rá rĩ ã'ị Ãdróŋá 'i rá.
24 Lẽ ĩmba ịjọ́ ĩminí arelé ímbátáŋá i'dóŋá gâlé rĩ 'bã tã ĩmi ásị gá. Ĩdrĩ ímbátáŋá 'dĩ tãmba rá, ĩmi ace tị icíma ĩmi icílé Ãdróŋá Ngọ́pị trũ ãzíla Ãdróŋá Átẹ́pị rú rĩ trũ rĩ agá.
25 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma ịjọ́ ĩ'di 'bã azịlé ãmaní ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́ rá.
26 Ásĩ ĩminí ịjọ́ 'dĩ kí 'bá lẽlépi ĩmi drĩ ị celépi ũnzí 'dĩ kí sĩ.
27 Wó ĩmi rú rĩ, Kúrísĩtõ ũsũ Úríndí ídri drị́ gá rĩ ĩmi drĩ ị gá 'bo. Úríndí ĩ'didrị́ 'bã u'ájó ĩmi agá rĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã ímbá dó ĩmi nĩ ku. Úríndí ĩ'didrị́ dó ĩmi imbá ịjọ́ pírí kí sĩ nĩ, ãzíla ịjọ́ ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ịjọ́ pịrị la, ĩnzõ ala gá 'dáyụ. Ĩmi are ịjọ́ Úríndí 'bã imbálé rĩ 'i, ãzíla ĩmi ace dó sĩ tị icílé Kúrísĩtõ be.

Anzị Ãdróŋá drĩ ị kí 'bã u'áŋá

28 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãma adru kí Kúrísĩtõ agá jã 'dâ, drĩ dó sĩ drụ́zị́ ãgõ vúlé 'dõlé ĩ̀dị́ rá, ãma ásị́ dó sĩ adru ũkpó ru ãzíla ãma icó kí dó sĩ idélé drĩ̀nzá sĩ ĩ'di drĩ̀lẹ́ gá ku, ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã amụ́jó rĩ sĩ.
29 Ĩnĩ rá Kúrísĩtõ 'i 'bá ãlápítí la. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩnĩ vâ rá 'bá ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ pírí ịjọ́ mgbã pịrị rĩ kí idélépi rĩ kí anzị Ãdróŋá ãni ã'dusĩku ídri ãmadrị́ gá ũ̀nọ́kụ́ 'dĩ drĩ ị gá 'dâ rĩ ĩ'di cécé ídri Kúrísĩtõ drị́ rĩ áni.

3

1 Ĩndre lẽtáŋá Ãdróŋá ãni ãmbógó ãma rụ́ 'dĩ 'i, lẽtáŋá ĩ'di bãsĩ ãma umvejó ĩ'di 'bã anzị rú 'dĩ 'i, ãma bãsĩ 'dĩ 'bá áni. 'Dĩ bãsĩ ịjọ́ ũ̀nọ́kụ́ 'bã ãma nĩjó ku rĩ 'i, ã'dusĩku ũ̀nọ́kụ́ nĩ ĩ'di ku.
2 Mâ wõ̀rịka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãma kí ú'dî'da anzị Ãdróŋá ãni, ãnĩ kí drụ́zị́ ãma kí adru íngoní yã rĩ gá ku, ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó rĩ sĩ. Wó drĩ drụ́zị́ ãgõ rá, ãma dó adru cécé ĩ'di ãni, ã'dusĩku ãma dó ĩ'di 'bã mgbã rĩ ndre ãma mịfị sĩ.
3 'Bá pírí ásị 'bãlépi Kúrísĩtõ drĩ ị gá acájó ĩ'di ãni rĩ 'bã adru kí cécé Kúrísĩtõ áni ịjọ́ ũnzî kóru.
4 'Bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ ĩ'di 'bá ãzịtáŋá Ãdróŋá drị́ gá rĩ kí ũnũlépi rĩ 'i, ã'dusĩku ịjọ́ ũnzí idéjó rĩ ĩ'di ãzịtáŋá Ãdróŋá drị́ gá rĩ kí ũnũjó rĩ 'i.
5 Ĩnĩ rá Yẹ́sũ amụ́ ịjọ́ ũnzí ãmadrị́ gá rĩ kí wụ̀lé, wó ĩ'di agá ịjọ́ ãzí ũnzí la ãluŋá la 'dáyụ.
6 Ãdrĩ ace u'álé ĩ'di agá, ãma icó ịjọ́ ũnzí idélé ku. 'Bá rilépi ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ ndre ĩ'di ku, jõku nĩ vâ ĩ'di ku.

7 Anzị mádrị́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ị́jọ́ pịrị
rĩ idélépi rĩ, ĩ'di 'bá ãlá la, cécé Kúrísĩtõ 'bã adrujó ãlá ru rĩ 'bã áni.
8 'Bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ ĩ'di 'bá Sĩtánĩ drị̃, ã'dusĩku Sĩtánĩ i'dó ũnzĩkãnã
idélé i'dóŋá gâlé kpere ãndrũ. Ị́jọ́ ãmbógó Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị tị ãpẽjó rĩ
ĩ'di amụ́jó ị́jọ́ Sĩtánĩ drị́ rĩ kí anujó.
9 'Bá Ãdróŋá 'bã anzị rú rĩ icó kí ị́jọ́ ũnzí idélé ku, ã'dusĩku kí adrujó
ádrízã Ãdróŋá drị̃ trũ rĩ sĩ, icó kí ị́jọ́ ũnzí idélé drị̃ gá ku, ã'dusĩku Ãdróŋá
'bã adrujó ĩ'bã Átẹ́pị rú rĩ sĩ.
10 Ãma anzị Ãdróŋá drị̃ kí drĩdríŋĩ̃ awa anzị Sĩtánĩ drị̃ abe ị́jọ́ 'dĩ sĩ.
'Bá ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idélépi ku, jõku drĩ 'bá ãzí kí lẽ ku, adru
ngọ́tị́ŋá Ãdróŋá ãni la ku.

Ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá lẽlẽ

11 'Dĩ ị́jọ́ ũlũlé ĩminí ĩmĩ arelé i'dóŋá gâlé rĩ 'i. Jọ ãmaní ãlẽ kí ãma lẽlẽ
ãma drĩdríŋĩ̃ gá.
12 Lẽ ãma adru kí Kãyị́nĩ́ áni ku, ĩ'di 'bã adrujó ngọ́tị́ŋá Sĩtánĩ ãni rĩ sĩ,
'dị dó sĩ ándrá ádrị́pĩ́ Hãbị́lĩ́ káyĩ rá. Kãyị́nĩ́ 'dị ádrị́pĩ́ ã'du ị́jọ́ sĩ yã? Kãyị́nĩ́
'dị ádrị́pĩ́ 'i ã'dusĩku ị́jọ́ ĩ'di 'bã ãmgbã rĩ 'bã idélé rĩ kí ũnzí-ũnzí wó ị́jọ́
ádrị́pĩ́ Hãbị́lĩ́ 'bã idélé rĩ kí 'bãngá pịrị ãlá rú.
13 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ĩmi idé ũ̃rĩ́ sĩ ku ũ̃nọ́kũ̀ drĩ táni ĩmi
ngũ̃ ũnzí.
14 Ãnĩ́ rá ãma alị drã agâ sĩ fijó ídri ukólépi ku rĩ agá 'bo. Ãnĩ́ ị́jọ́ 'dĩ íni
la ã'dusĩku ãmaní ãma lẽjó ãmã ádrị́pịka ãzíla ámvọ́pịka kí abe lẽlẽ rĩ sĩ.
'Bá 'bá lẽlépi ku rĩ ĩ'di drĩ u'á ũkpõ drã drị̃ agá.
15 'Bá ĩ'bã ádrị́pịka kí ngũ̃lépi ĩ'bã ámvọ́pịka kí abe ũnzí rĩ, kí 'bá 'bá kí
ụ'dị́lépi la kî, ãzíla ĩnĩ́ rá 'bá 'bá ụ'dị́lépi rĩ agá ídri ukólépi ku rĩ 'dáyụ.
16 Ãma lẽtáŋá nĩ́ ị́jọ́ 'dĩ sĩ: Kúrísĩtõ fẽ ru ídri ãma ị́jọ́ sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ
ãma ídri ãmã ádrị́pịka ãzíla ámvọ́pịka kí ị́jọ́ sĩ.
17 Wó 'bá ãzí drĩ adru málĩ ũ̃nọ́kụ́ drị kî trũ, drĩ ádrị́pị ãzíla ámvọ́pị ị́jọ́
'bã ndẽlé rá ndrelé cé rĩ ãzã ko ku, Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá la dó adru ĩ'di ásị́
gá íngoní-íngoní ru yã?
18 Mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãlẽ kí ãma tị sĩ jõku ị́jọ́ jọŋá sĩ á'dụ̂sĩ
ku, wó 'etáŋá sĩ ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ la i'da la ãmaní ãma ị́jọ́ mgbã agá, ãzíla ãma ị́jọ́ mgbã
ãni, ãma vâ ásị́ 'bã Ãdróŋá ãma abe cí rĩ drị̃ gá.
20 Ãma ásị́sị́ŋá drĩ ãma ị́jọ́ lị cénĩ, lẽ ãnĩ́ rá Ãdróŋá ndre ãma ásị́ rá,
ãzíla nĩ́ ị́jọ́ pírí kí rá.
21 Mâ wõ̃rị́ka, ãdrĩ ãma ị́jọ́ lị ãma ásị́ gâ sĩ ãma ndẽjó cénĩ ku, ãma adru
ũ̃rĩ́ kóru Ãdróŋá sĩ.
22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ãko ãma zịlé ĩ'didrị́ rĩ kí ịsụ́ rá, ã'dusĩku ãma ị́jọ́ ĩ'di
'bã lẽlé rĩ kí vú ũbĩjó rá, ãzíla vâ kí idéjó rá rĩ sĩ.
23 Ãzị́táŋá ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ ĩ'di íni: lẽ ãma ã'ĩ́ rụ́ ĩ'di 'bã Ngọ́pị Yẹ́sũ̃
Kúrísĩtõ drị̃ 'i, ãzíla ãlẽ ãma ãma drĩdríŋĩ̃ gá cécé Kúrísĩtõ 'bã lũlé ãmaní
rĩ áni.
24 'Bá Ãdróŋá 'bã ãzị́táŋá kí vú ũbĩlépi rĩ kí u'á Ãdróŋá agá, ãzíla Ãdróŋá
la u'á ĩ'bã abe. Ãma nĩ́ la ĩ'di u'á ãma agá la ã'dusĩku Úríndí Ãlá rĩ la u'á
ãma agá nĩ.

4

Ĩmi ũ'bĩ úríndí kí ráká

1 'Bá mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ã'ĩ ĩjọ́ ãfũlépi 'bá jọlépi la 'i 'bá kí imbá
ĩjọ́ Úríndí Ãdróŋá drĩ 'bã fẽlé nĩ rĩ sĩ rĩ ku. Ĩmi amá úríndí pírí kí ráká, sĩ
nĩjó la úríndí 'dĩ angá Ãdróŋá drị, ã'dusĩku nãbịya ĩnzõ rú ũ'bí 'dĩ mụ kí
ũ̃nọ́kụ́ gâlé 'dĩ.

2 Gẽrĩ̃ ĩminí Úríndí Ãdróŋá drị rĩ nĩjó rĩ ĩ'di 'dĩ: 'bá ã'ĩ̃lépi la Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ
amụ́ ụrụ'bá 'bádrĩ̃ trũ rĩ ĩ'di úríndí angálépi Ãdróŋá drị rĩ trũ.

3 Wó 'bá ã'ĩ̃lépi la Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ amụ́ ũ̃nọ́kụ́ gá 'bá ru ku rĩ, ĩ'di úríndí
angálépi Ãdróŋá drị rĩ kóru. Úríndí ĩ'di agá rĩ angá mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ drị
rĩ drị. Ĩmi are ándrá ĩ'di mụ amụ́lé rá, wó ú'dî'da ĩ'di íni cí ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ.

4 Anzị mádrị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi Ãdróŋá ãni. Ĩndẽ 'bá ĩnzõ rú
'dĩ kí rá, ã'dusĩku Úríndí Ãdróŋá drị u'álépi ĩmi agá rĩ ndẽ ũkpõ sĩ úríndí
ĩnzõ rú u'álépi ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ agá rĩ rá.

5 Nábĩ̃ ĩnzõ rú 'dĩ kí ũ̃nọ́kụ́ ũnzí 'dĩ ãni, kí ĩjọ́ ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drĩ̃ kí jọ áyụ,
ũ̃nọ́kụ́ la kí tị are.

6 Wó ãma 'bá Ãdróŋá ãni. Ĩjọ́ 'dĩ bãsĩ 'bá Ãdróŋá nĩ̃lépi cé rĩ 'bã kí sĩ
ãma tị arejó 'dĩ. Wó 'bá Ãdróŋâ ãni ku rĩ are ãma tị ku. Ĩjọ́ 'dĩ la fẽ ãmaní
nĩjó la 'bá 'dĩ Úríndí ĩjọ́ mgbã rĩ drị trũ, jõku ĩ'di úríndí ĩnzõ rú rĩ trũ rĩ
gá nĩ.

Ãlẽ kí ãma lẽlẽ

7 Mâ wõ̃rĩ́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, lẽ ãmụ kí ãma lẽŋâ trũ drĩ̃ gá,
ã'dusĩku lẽtáŋá angá Ãdróŋá drị. 'Bá 'bá lẽlépi rĩ ĩ'di ngọ́tị̃ŋá Ãdróŋá ãni,
ãzíla ĩ'di 'bá Ãdróŋá nĩ̃lépi cé rĩ 'i.

8 'Bá 'bá lẽlépi ku rĩ nĩ̃ Ãdróŋá ku, ã'dusĩku Ãdróŋá ĩ'di lẽtáŋá.

9 Ãdróŋá i'da lẽtáŋá ĩ'didrị gá rĩ ĩ'diní ĩ'di 'bã Ngọ́pị kílímgbí ãlu-ãlu rĩ
tị ãpẽjó ũ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé, ãmaní sĩ ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́jó ĩ'di rụ̃ sĩ rĩ sĩ.

10 Lẽtáŋá dó bãsĩ gápi 'dĩ: adru ãlẽ Ãdróŋá 'i íni la ku, wó rá la lẽ ãma
'i, ãpẽ Ngọ́pĩ̃ tị ãmaní gẽrĩ̃ rú sĩ ĩjọ́ ũnzí ãmadrĩ̃ kí idéjó ãzíla trũjó.

11 Mâ wõ̃rĩ́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, Ãdróŋá drĩ dó ãma lẽ káyĩ 'dĩ 'bã
áni, lẽ dó ãlẽ kí ãma lẽlẽ.

12 'Bá ãzí jõ drĩ Ãdróŋá ndrelépi mịfị sĩ rá la yụ. Ãdrĩ kí ãma lẽ rá,
Ãdróŋá la u'á ãma agá, lẽtáŋá ĩ'didrị la ru i'da tọndọlọ ãma agâ sĩ.

13 Ãnĩ̃ dó tọndọlọ ãma icí ãma Ãdróŋâ trũ ãlu, ãzíla icí ru u'ájó ãma abe
ãlu, ã'dusĩku fẽ ãmaní Úríndí ĩ'didrị gá rĩ 'i.

14 Ãndre dó ãma mịfị sĩ, ãzíla ãma dó ĩjọ́ la vú nze ãndá-ãndá ru, Bãbá
ãpẽ Ngọ́pĩ̃ Yẹ́sũ̃ 'Bá ãma Palépi rĩ tị amụ́lé 'bá ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dĩ kí palé.

15 'Bá ãlu-ãlu jọlépi la Yẹ́sũ̃ ĩ'di Ãdróŋá Ngọ́pị 'i rĩ, Ãdróŋá la u'á ĩ'di agá,
ãzíla ĩ'di u'á Ãdróŋá agá.

16 Ãma ãmgbã rĩ nĩ̃ ãzíla ãma ã'ĩ̃ lẽtáŋá Ãdróŋá ãni ãmaní rĩ rá.

Ãdróŋâ ĩ'di lẽtáŋá. 'Bá u'álépi lẽtáŋâ trũ rĩ, ĩ'di u'á Ãdróŋá agá, Ãdróŋá
la u'á ĩ'di agá.

17 Ãmaní u'á agá Ãdróŋá agá, lẽtáŋá ãmadrĩ̃ la zo mmgbọ rú. Ãma icó
dó sĩ idélé ũ̃rĩ̃ sĩ ụ́'dụ́ ĩjọ́ lịjó 'dã sĩ ku, ãma drĩ̃ la tẽ ásị̃ ũkpõ sĩ, ã'dusĩku
ãma cécé Yẹ́sũ̃ áni ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drĩ̃ gá.

18 Lẽtáŋá agá ũrĩ 'dáyụ. Lẽtáŋá mgbã rĩ la ũrĩ dro ãma agá rĩ sĩ ãmvé,
ã'dusĩku 'bá la idé ũrĩ sĩ la pángá fẽŋá sĩ, 'bá idélépi ũrĩ sĩ rĩ lẽtáŋá mgbã
la ĩ'di agá 'dáyụ.
19 Ãma ĩ'di lẽ ĩ'diní ãma lẽjó drĩdrĩ rĩ sĩ.
20 'Bá ãzí drĩ jọ la, "Álẽ Ãdróŋâ rá," wó ngũ ádrĩpĩ ũnzí, ĩ'di ĩnzó'bá.
'Bá ádrĩpĩ ĩ'di 'bã ndrelé rá 'dĩ lẽlépi ku rĩ la Ãdróŋá ĩ'diní ndrelé ku rĩ lẽ
íngoní-íngoní ru?
21 Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ fẽ ãmaní ãzĩtáŋá, lẽ ãlẽ 'i á'dũsĩ ku, lẽ ãlẽ ãmã
ádrĩpĩka ãzíla ãmã ámvọ́pĩka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ kí ĩndĩ.

5

Ã'ĩtáŋá Ãdróŋá Ngọ́pĩ agá rĩ

1 'Bá ã'ĩlépi la Yẹ́sũ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ ĩ'di Ãdróŋá 'bã ngọ́tĩ, ãzíla 'bá pírí
átẹ́pĩ lẽlépi rá rĩ, kí vâ ĩ'di 'bã anzĩ kí lẽ ĩndĩ.
2 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ãma nĩ la ãlẽ anzĩ Ãdróŋá drĩ rĩ kí rá la ãmaní Ãdróŋâ lẽjó,
ãzíla ãmaní ãzĩtáŋá ĩ'didrĩ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ.
3 Lẽtáŋá ãmaní Ãdróŋá lẽjó rĩ ãmaní ãzĩtáŋá ĩ'didrĩ kí tãmbajó rĩ 'i, ãzíla
ãzĩtáŋá Ãdróŋá drĩ 'dĩ adru kí ũkpó ru ku.
4 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, anzĩ pírí Ãdróŋá drĩ rĩ kí ũkpõ cí icójó ũnọ́kụ́ ũnzí 'dĩ ndẽjó
ã'ĩtáŋá sĩ.
5 'Bá ũnọ́kụ́ ũnzí 'dĩ ndẽlépi rá rĩ kí lú 'bá ã'ĩlépi la Yẹ́sũ ĩ'di Ãdróŋá 'bã
Ngọ́pĩ 'i rĩ kî.
6 Yẹ́sũ Kúrísĩtõ ĩ'di 'bá amụ́lépi ĩyĩ ĩ'didrĩ bãbũtízĩ drĩ gá rĩ trũ, ãzíla ãrí
ĩ'didrĩ drã drĩ trũ rĩ 'i. Amụ́ lú ĩyĩ trũ á'dũsĩ ku, wó ĩyĩ kí ãrí be, ãzíla
Úríndí 'bã mgbã rĩ nze ĩjọ́ 'dĩ ãndá rĩ vú nĩ.
7 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩjọ́ ícétáŋá ru ãmaní sĩ ĩjọ́ mgbã rĩ nĩjó Yẹ́sũ drĩ gá rĩ kí na.
8 Úríndí 'i, ĩyĩ 'i, ãzíla ãrí 'i; ãzíla ãko na 'dĩ kí pírí nze kí ĩjọ́ ĩjọ́ ãlu drĩ
gá.
9 'Bá ãzí drĩ ãmaní ĩjọ́ vú nze, ãma ã'ĩ kí rá. Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma ã'ĩ kí ĩjọ́
Ãdróŋá 'bã i'dalé ãmaní 'dĩ kí rá, ã'dusĩku ĩjọ́ ĩ'di 'bã lũlé ãmaní rĩ ndẽ
'bá 'bã lũlé ãmaní nĩ rĩ rá, ãzíla ĩ'di Ãdróŋá 'i ĩjọ́ vú nzelépi Ngọ́pĩ drĩ gá
nĩ rĩ 'i.
10 'Bá drĩ adru ã'ĩtáŋâ trũ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pĩ agá, ĩ'di nĩ la ĩ'di
ásĩ gâlé rá ĩjọ́ Ãdróŋá 'bã lũlé ĩ'diní 'dĩ kí ĩjọ́ mgbã ĩnzõ kóru la, wó 'bá
drĩ Ãdróŋá ã'ĩ ku, ĩ'di Ãdróŋâ 'bã ĩnzó'bá ru, ã'dusĩku gã ĩjọ́ Ãdróŋá 'bã
vú nzelé ĩ'diní Ngọ́pĩ Yẹ́sũ drĩ gá rĩ úmgbé.
11 Ĩjọ́ vú nzelé rĩ ĩ'di 'dĩ: Ãdróŋá fẽ ãmaní ídri ukólépi ku rĩ 'i, ãzíla ídri
'dĩ angá Ngọ́pĩ Yẹ́sũ agá.
12 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá drĩ adru Ãdróŋá 'bã Ngọ́pĩ agá, ĩ'di ídri 'dĩ trũ. Wó 'bá
Ãdróŋá Ngọ́pĩ ã'ĩlépi ku rĩ, ĩ'di ídri 'dĩ kóru.

Ídri ukólépi ku rĩ

13 Ãsĩ ĩjọ́ 'dĩ kí ĩminí ĩmi 'bá Ãdróŋá 'bã Ngọ́pĩ rụ́ ã'ĩlépi rá 'dĩ, ĩmi dó sĩ
nĩ la ĩmi ídri ukólépi ku rĩ trũ.
14 Ãma ásĩ ũkpó ru ã'dusĩku ãdrĩ Ãdróŋá ã'ĩ, ĩ'di ãma are rá, ãdrĩ ãko
ãmã lẽlé rĩ kí zĩ ĩ'di tị gâlé, ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ani rĩ gá.

15 Ãnį̃ rá ĩ'di ãma are rá ı̨jǫ̣ ãmaní zı̨lé ĩ'didrı̨ rĩ kí sĩ, ãzíla ãnį̃ vâ rá ĩ'di
ãko ãmaní a'ı̨́lé ĩ'didrı̨́lé rĩ kí fẽ rá.
16 'Bá ãzí drĩ ádrı̨pį̃ jõku ámvǫ̣pį̃ ã'ı̨́táŋá agá rĩ ndre ı̨jǫ̣ ũnzí sĩ drãjó ku
la idé agá, 'bã zı̨ Ãdróŋá 'i 'bã fẽ ídri ĩ'didrı̨ gá rĩ 'bá 'dĩ nî, Ãdróŋá zı̨ŋá 'dĩ
la adru múké la 'bá ı̨jǫ̣ ũnzí sĩ drãjó ku rĩ idélépi rĩ nî. Wó ı̨jǫ̣ ũnzi idélé
sĩ drãjó rá rĩ cí, ı̨jǫ̣ 'dĩ sĩ, má icó jọlé la úzı̨ Ãdróŋá 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ nî íni
la ku.
17 Įjǫ̣ ũnzí pírí idéjó rĩ ĩ'di ı̨jǫ̣ ũnzí, wó ı̨jǫ̣ ũnzí ãzí 'bá agụlépi drã agá
ku la cí.
18 Ãnį̃ rá Ãdróŋá 'bã anzı̨ mụ kí ı̨jǫ̣ ũnzí idéŋâ trũ drį̃ gá ku, ã'dusĩku
Ãdróŋá Ngọ́pı̨ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ la kí tãmba nĩ. Įjǫ̣ 'dĩ sĩ, Sĩtánĩ icó kí adrálé
ku.
19 Ãnį̃ rá ãma anzı̨ Ãdróŋá ãni ų̃nọ́kụ́ drĩ táni adru Sĩtánĩ pálé gá tí.
20 Ãnį̃ rá Ãdróŋá Ngọ́pı̨ amụ́ ų̃nọ́kụ́ 'dĩ drį̃ gá rá, ãzíla fẽ ãmaní ı̨jǫ̣ vãŋá
ãmaní sĩ Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ nį̃jó cé. Ãmã dó Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ agá,
ã'dusĩku ãmã adrujó Ngọ́pį̃ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ. 'Dĩ Ãdróŋá mgbã rĩ
ãzíla ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ 'i.
21 Įjǫ̣ 'dĩ sĩ, mâ anzı̨ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ĩdã ĩmi ãdroŋa ĩnzõ rú
'dĩ 'ba rú rá.

Wárágã Yõhánã 'bã sĩlé ĩrị̃ rĩ

U'ájó lẽtáŋ́á agá ãzíla ĩjọ́ mgbã agá

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yõhánã 'bá ĩyõ kãnı́sã drı̃ḷẹ́ ru rĩ drı́. Ásĩ ĩ'di ũkú
pẽlé pẽ-pẽ rĩ ní, * anzı̨ ĩ'didrı́ mání lẽlé ásı̨ mgbã sĩ rĩ abe. † Álẽ ĩ'di ma 'i
á'dụ̃sĩ la ku, wó 'bá pírí ĩjọ́ mgbã rĩ nı̃ḷépi cé rĩ lẽ kí vâ ĩmi ĩndĩ,
2 ã'dusĩku ĩjọ́ mgbã rĩ 'bã u'ájó ãma agá cí rĩ sĩ ãzíla ĩ'di dó ri u'álé ãma
ásı̨ gá jã 'dâ.
3 Má a'ı̨ Ãdróŋ́á ãma Átẹ́pı̨ rú rĩ 'i, ãzíla Ngọ́pı̃ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã fẽ ãmaní
lẽtáŋ́á uyaŋâ kóru rĩ 'i, ásı̨ ĩgbẹ̃ ãma ãzã 'bã sĩ agájó ĩ'diní rĩ 'i, 'bã adru
kí ãma ãni ĩjọ́ mgbã sĩ ãzíla lẽtáŋ́á sĩ.
4 Má u'á ãyĩkõ sĩ mání ĩsụ́jó la anzı̨ mídrı́ 'dĩ 'bã ãzí kí u'á ĩjọ́ mgbã agá,
cécé Ãdróŋ́á ãma Átẹ́pı̨ rú rĩ 'bã ándrá ãzı̨́táŋ́á la fẽlé ãmaní rĩ áni rĩ sĩ.
5 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ũkú rulé rũrũ 'dĩ, ásĩ míní ãzı̨́táŋ́á ãzí ú'dí la ku, wó ãzı̨́táŋ́á
ándrá ãma sĩ adrujó ala gá i'dóŋ́á gâlé rĩ 'i. Má a'ı̨ ãma, lẽ ãlẽ kí ãma lẽlẽ.
6 Lẽtáŋ́á mání ĩjọ́ jǫ̣jó drı̃ la gá 'dĩ 'bã ífí, ãmaní acı̨jó ãzı̨́táŋ́á Ãdróŋ́á drı̃
kí agá ãrútáŋ́á sĩ. Ĩminí ándrá ãzı̨́táŋ́á arejó í'dóŋ́á gâlé 'bo rĩ áni, ãzı̨́táŋ́á
ĩ'didrı̃ ĩmi u'á pírí lẽtáŋ́á sĩ.
7 'Bá 'bá kí ulélépi rĩ ãfũ kí ũnọ́kụ́ drı̃ gá 'dâ wẽwẽ rú. 'Bá 'dĩ ã'ı̨ kí Yẹ́sũ
Kúrísĩtõ amụ́ ũnọ́kụ́ drı̃ gá 'bá ru la ku, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ ĩ'di ĩnzó'bá, ãzíla
mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ ãni.
8 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mı̨fı̃ trũ, lẽ ĩmi ídri ukólépi ku ĩmĩ ãzı̨ ngalé 'bo rĩ
'bã ãvĩ kí ĩminí ku, wó ĩmi dó sĩ ũyá ĩmidrı́ gá rĩ ı̨sụ́ ĩyõ rú.
9 'Bá ímbátáŋ́á Kúrísĩtõ drı̃ a'belépi rá rĩ kí Ãdróŋ́â kóru kí ásı̨ gá. Wó
'bá ímbátáŋ́á Kúrísĩtõ drı̃ kî trũ mụlépi drı̃ gá rĩ, Ãdróŋ́á ãma Átẹ́pı̨ kí
Ngọ́pı̃ be ĩ'di be cí.
10 'Bá ãzí drĩ amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé ímbátáŋ́á 'dĩ kóru, lẽ ĩ'dụ ĩ'di ĩmidrı́ lı̨cọ́
gá ku, ĩmi a'ı̨ vâ ĩ'di ku.
11 'Bá 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ a'ı̨́lépi rĩ icí kí ru ĩ'di trũ ãlu ĩjọ́ ũnzí ĩ'didrı́ 'dã kí
idélé.

Zı̨́táŋ́á ãsĩjó rĩ

12 Ĩjọ́ kí áma agá 'dọ̃ wẽwẽ rú lẽlé sĩlé ĩminí, wó álẽ kí sĩlé kãlámũ sĩ
kãrãtásĩ drı̃ gá ku. Á'bã ásı̨ mụlé ĩjọ́ jǫ̣lé ĩmi abe mı̨fı̃ gá mı̨fı̃ gá, ĩjọ́ 'dĩ sĩ
ãyĩkõ ãmadrı̃ ĩmi abe rĩ 'bã ga rú sĩ ãma ásı̨ gá tré.
13 Anzı̨ ĩmi ámvọ́pı̨ ĩminí lẽlé lẽlẽ Ãdróŋ́á 'bã pẽlé 'bá ĩ'didrı̃ kí agá 'dọ̃
rĩ zı̨ kí ĩminí pírí cící.

---

* **1:1** *Ũkú pẽlé pẽ-pẽ* Yõhánã 'bã sĩ wárágã 'dĩ sĩjó rĩ ĩ'di kãnı́sã Kúrísĩtõ drı̃ gá rĩ 'i. † **1:1** *Anzı̨* ũkú 'dĩ drı̃ Yõhánã 'bã lẽlé ásı̨ mgbã sĩ 'dĩ kí 'bá ã'ı̨́táŋ́á Kúrísĩtõ drı̃ rĩ agá rĩ kî.

Wárágã Yõhánã 'bã sĩlé na rĩ

Ị́jọ́ ídri fẽlépi rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yõhánã 'bá ĩyõ kãnı̨sã drı̨̃lẹ́ ru rĩ drı̨, ásĩ ĩ'di mâ wõ̗rı̨ Gáyõ mání lẽlé ambamba ı́jọ́ mgbã sĩ rĩ nî.

2 Mâ wõ̗rı̨ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ma Ãdróŋá ã'ı̨ míní ími ụrụ'bá 'bã adru ĩvı́ ru, ãzíla ı́jọ́ pírí 'bã adru kí dó sĩ míní múké cécé ı́jọ́ ími úríndí agá rĩ 'bã kí adrujó múké rĩ 'bã áni.

3 Ị́jọ́ mání u'ájó ãyĩkõ sĩ rĩ, ãma ádrı̨́pı̨ka ã'ı̨́táŋá agá angálépi mí rụ̃lé 'dĩ, lũ kí mání ı́jọ́ ã'ı̨́táŋá mídrı̨ míní ı́jọ́ mgbã rĩ ã'ı̨́jó rĩ drı̨, ãzíla míní u'ájó ı́jọ́ mgbã agá rĩ.

4 Ãko ãzí mání ãyĩkõ fẽlépi cécé mâ arejó la mâ anzı̨ ã'ı̨́táŋá agá rĩ kí u'á ı́jọ́ mgbã agá 'dĩ 'bã áni la 'dáyụ.

'Bá acı̨̃lépi ı̨́jọ́ Ãdróŋá drı̨ ũlũ trũ rĩ 'bã ãzã kojó

5 Mâ wõ̗rı̨ mání lẽlé ambamba rĩ, ı́jọ́ míní idélé ã'ı̨́táŋá sĩ mî ádrı̨́pı̨ka Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ 'baní 'dĩ múké drĩ kí táni adru mî kãká ku tí.

6 'Bá 'dĩ i'da kí lẽtáŋá mídrı̨ 'bã ı́jọ́ kãnı̨sã ní rá. Mi kí tı̨ pẽ ãcı̨̃ ĩ'badrı̨ gá gẽ̗rı̨ múké sĩ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ áni.

7 'Bá 'dĩ 'bã kí fũjó mụ́jó ı́jọ́ Yẹ́sũ drı̨ ũlũ trũ ri sĩ, ı̨sụ́ kí ãzã koma 'bá Ãdróŋá nı̨̃lépi ku 'dĩ 'badrı̨ ku.

8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ dó ãfẽ ãko 'bá íni 'dĩ 'baní ãma 'i, ãma dó sĩ ãzı́ ı́jọ́ mgbã rĩ drı̨ gá rĩ nga ãlu.

9 Ásĩ wárágã kãnı̨sã mídrı̨ ãngũ gá 'dĩ 'baní ní rá, wó ágọ́bı̨ umvelé Dĩyõtrẽfínõ 'i ru 'bãlépi drı̨̃lẹ́ ru rĩ are áma tı̨ ku.

10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ amụ́ rá, ma ı́jọ́ ĩ'di 'bã ãma rụ́ izajó ífí kóru 'dĩ kí i'da. Adru 'dã 'i á'dụ̃sĩ ku, gã vâ 'bá ãmã ádrı̨́pı̨ka ã'ı̨́táŋá agá 'dĩ kí a'ı̨́lé úmbé. Ĩ'di vâ 'bá lẽlépi kí a'ı̨́lépi 'dĩ kí drı̨ ụtrı̨ ãzíla ĩ'di vâ kí adró kãnı̨sã agâlé ãmvé.

11 Mâ wõ̗rı̨ mání lẽlé ambamba 'dĩ, mí andré jõ gbíyã ĩ'diní ı́jọ́ ũnzí ãni 'dĩ ku, rá la mí andré ı́jọ́ múké rĩ áyụ. 'Bá pírí ı́jọ́ múké idélépi 'dĩ angá kí Ãdróŋá drı̨ wó 'bá pírí ı́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ ndre kí drĩ Ãdróŋá ku.

12 'Bá pírí kí ı́jọ́ jọ ágọ́bı̨ umvelé Dı̨̃mı̨̃tẹ́rı̨̃yõ̗ 'i rĩ drı̨ gá múké ãzíla ı́jọ́ ĩ'di 'bã mgbã rĩ la ı́jọ́ vú nze ĩ'di drı̨ gá ĩndĩ. Ãma vâ ı́jọ́ ĩ'didrı̨ vú nze múké, ãzíla ĩnı̨ rá ı́jọ́ ãmã vú nzelé rĩ ĩ'di ı́jọ́ mgbã rĩ 'i.

13 Ma ı́jọ́ trũ tré sĩlé míní, wó álẽ sĩlé la míní kãlámũ sĩ ãzíla kãrãtásĩ sĩ ku.

14 Á'bã tí ásı̨ sĩ ími ndrejó gbõrú ãzíla ãma tá tí sĩ ı́jọ́ jọ mí be mı̨fı̨ gá mı̨fı̨ gá.

15 Ásı̨ ı̨̃gbẽ̗ Ãdróŋá drı̨ 'bã adru mí be. Mî wõ̗rı̨́ka 'dọ̃ rĩ zı̨ kí míní cící ãzíla ízı̨ vâ ãma wõ̗rı̨́ka 'dãá rĩ kí pírí cící rụ́ sĩ rụ́ sĩ.

Wárágã
Yụ́dã
'bã sĩlé rĩ

Zịtáŋ́á angálépi Yụ́dã drị̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yụ́dã ãtí'bó Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ rĩ drị́ ãzíla Yãkó'bõ
'bã ádrị́pị rú rĩ 'i. Ásĩ ĩ'di 'bá pírí Ãdróŋ́á Átẹ́pị rú rĩ 'bã umvelé, ĩ'di 'bã
lẽlé lẽlẽ ãzíla ĩ'dĩ tãmbalépi Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ 'banî.

2 Ásị́ ĩ̃gbẹ̃, ásị́ ndrĩ̃ŋ́á ãzíla lẽtáŋ́á Ãdróŋ́á drị́ 'bã adru ĩminí ãmbógó ru.

Ị́jọ́ ũnzí 'bá Ãdróŋ́á gãlépi úmgbé
'dĩ 'bã kí ĩ̃ḷ̃ḳ̃jó rĩ

3 Mâ wõ̃ŕ́ḳa mání lẽlé ambamba 'dĩ, táni mání adrujó ãyĩkõ sĩ wárágã
sĩ̃jó ĩminí patáŋ́á ãmaní alelé ĩmi abe 'dĩ drị́ gá, má ũrã ĩminí wárágã sĩ̃jó
ãzíla ĩmi ásị́ imbájó ũkpó ru sĩ ã'ĩ̃táŋ́á pâlé ãlu ujalé ku Ãdróŋ́á 'bã ándrá
fẽlé 'bá ãlá ã'ĩ̃táŋ́á agá 'dĩ 'badrị́ rĩ tãmbajó.

4 Ã'dusĩku 'bá ándrá kí drị́ gá ị́jọ́ lị́jó ídu ị́jọ́ sĩ̃jó kí drị́ gá bụ́kụ̃ agá 'dĩ ãtõ
kí ru ĩmi agá 'dĩ. Kí 'bá Ãdróŋ́á gãlépi úmgbé ásị́ ĩ̃gbẹ̃ Ãdróŋ́á drị́ ujalépi
sĩ mị ãcí idéjó ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ gãlépi úmgbé 'dĩ kî.

5 Ĩdrĩ táni ị́jọ́ nĩ̃ agá pírí kí drị́ gá rá, álẽ ĩmi igálé ị́jọ́ Úpí * 'bã 'bá ĩ'didrị́
kí anzéjó ãngũ Mị́sị́rĩ̃ gá rĩ sĩ rĩ drị́ gá wó vúlé-vúlé ru ĩ̃ḷ̃ḷ̃ḳ̃ 'bá ĩ'di ị́jọ́ ã'ĩ̃lépi
ku 'dĩ kí rá.

6 Ãzíla mãlãyíkã ãngũ ĩ'badrị́ ãzị́ ãmbõgõ drị́ tãmbalépi ku a'belépi rá
ãzíla lị́cọ́ ĩ'badrị́ kí a'belépi rá 'dĩ kí Ãdróŋ́á umbé kí nõrórõ celépi ku jã
'dâ rĩ sĩ, mba kí tã ãngũ ịnị́ agá, sĩ Ụ'dụ́ ãmbógó sĩ ị́jọ́ lị́jó 'dã tẽjó.

7 Gẽ̃ŕ̃ ãlu 'dĩ sĩ Sõdómũ, Gõmórã ãzíla táwũ̃ñ̃ kí aga gá 'dĩ kî trũ fẽ kí
ru mị ãcí, ãwũ̃ ãzị́ ngajó ĩlí ndú-ndú 'dĩ kí idéjó. 'Bá 'dĩ ịsụ́ kí drị̃ŕị̃ma ãcí
ukólépi ku rĩ sĩ ícétáŋ́á ru 'bá pírí 'banî.

8 Gẽ̃ŕ̃ ãlu 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí urobí la kí ũbĩ sĩ ãngũ ndrejó drị̃ḷ̃ẹ́ gá ị́jọ́ ũnzí
idéjó kí ụ̃rụ'bá ãmgbã rĩ gá, gã kí ũkpõ Ãdróŋ́á drị́ úmgbé, kí mãlãyíkã
dị̃zã rú Ãdróŋ́á drị́ 'bũ̃ gá rĩ kí u'dá u'dâ.

9 Wó mãlãyíkã ãmbógó Mḭ̃kãyḭ̃ḭ̃ 'bã kí ãwã agá Sĩtánĩ be ã'di la Mụ́sã
'bã ãvũ 'dụ nĩ̃ yã rĩ drị́ gá tõ ĩ'di ú'dáŋ̂ã trũ ku, wó jọ ĩ'diní, "Úpí 'bã uzá
ími drị́ gá nĩ!"

10 Wó 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ị́jọ́ jọ ú'dáŋ̂ã trũ ị́jọ́ ĩ'bã kí nĩ̃ḷ̃é ku rĩ kí áni
cécé ãnãkpá ị́jọ́ nĩ̃ḷ̃épi ku rĩ áni ãko ãlu 'dĩ kí vúŋ́á la kí ĩ̃ḷ̃ḷ̃ḳ̃ nĩ̃.

11 Ũcõgõ ĩ'badrị́ ã'dusĩku 'dụ kí gẽ̃ŕ̃ Kãyḭ́ñ̃ drị́ ĩ'di 'bã ádrị́pĩ̃ 'dijó rĩ 'i.
Séndẽ sĩ fẽ kí ị́jọ́ ũnzí ándrá Bãlámũ 'bã idélé rĩ idéjó. Gã kí Ãdróŋ́á tị
úmgbé cécé Kórã áni, ãzíla ĩ̃ḷ̃ḷ̃ḳ̃ kí ĩ'di áni rá.

12 'Bá 'dĩ kí ĩminí Ụ̃mũ̃ Úpí drị́ lẽtáŋ́á drị́ na agá ĩ'ba abe cécé írã kúmũ
rú 'bá pá ũ̃sḭ̃lépi rĩ áni, kí ru na mgbemgbe ũ̃rĩ̃ kóru cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi
ru kụ̃bụ̃ nĩ̃ḷ̃épi áyụ rĩ áni. Kí ũ̃rụ́'bụ̃ ãlụ́kụ́kụ̃ 'bã ujílé uzogô kóru rĩ áni,
kí ife kalépi ku 'ilépi rá unzelé ízókî trũ ũdrãlépi rá rĩ kí áni.

---

* **1:5** Bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drị́ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ *Yẹ́sụ̃ 'i.*

13 Kí cécé ĩyị́ mĩrĩ drį̃ ungalépi tũlãtũlã rĩ áni. Kí cécé ị́jọ́ ĩ'baní drį̃nzá ru
rĩ kí sĩ kǫ̃bụ́tǫ̃ mĩrĩ drị́ gá rĩ áni. Kí lẽlẽgó acị́lépi gę̃rį̃ kóru rĩ áni, Ãdróŋ́á
mba ĩ'baní ãngũ ãzí tã ãngũ ịnịbịrịcịcị rĩ agá jã 'dâ.
14 Ínõkã ĩ'di drį̃lẹ́ námbã ázį̃rį̃ sĩ angálépi Ádãmũ rų̃lé rĩ 'i, jọ ándrá ị́jọ́
ídu rĩ sĩ 'bá 'dĩ kí drį̃ gá rá jọ, “Ĩndre! Úpí la amụ́ mãlãyíkã ãlá ĩ'didrị́
álĩfũ-álĩfũ rĩ abe,
15 'bá pírí 'bã ị́jọ́ lịjó ãzíla amụ́jó ị́jọ́ lịjó ị́jọ́ ũnzí pírí ĩ'bã kí idélé 'dĩ kí
drį̃ gá ãzíla ị́jọ́ ũnzí pírí 'bá Ãdróŋ́á lẽlépi ku 'dĩ 'bã kí jọlé ũnzí Ãdróŋ́á
ụrụ'bá gá rĩ kí drį̃ gá.”
16 'Dĩ kí 'bá unulépi ãzíla ị́jọ́ ndrų̃lépi 'bá ãzí kí ụrụ'bá gá 'dĩ kî, 'bá 'dĩ
kí acị́ ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrį̃ kí vú sĩ, kí ru ịpị́ ãfó sĩ ãzíla 'bá ãzí kí ịcụ́ ĩnzõ sĩ ãko
ĩ'bã kí lẽlé rĩ ịsụ́jó.

Ĩmi ásį̃ 'bã adru ũkpó ru

17 Wó mâ wǫ̃rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ ų̃pịgọnạ Úpí
Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ 'bã kí jọlé ĩminí ídu rĩ kî.
18 Jọ kí ándrá ĩminí, “Ụ'dụ́ ãsį̃jó rĩ sĩ, 'bá ú'dáŋ́á u'dálépi 'dĩ kí 'bá ị́jọ́
ũnzí ĩ'bã kí lẽlé 'dĩ kí vú ũbĩlépi 'dĩ kî.”
19 'Bá 'dĩ kí 'bá ĩmi awalépi rĩ kî, 'bá ị́jọ́ ĩ'badrį̃ ų̃nọ́kụ́ drį̃ kí ũrãlépi
Úríndí Ãdróŋ́á drį̃ sĩ adrujó kí agá yụ 'dĩ kî.
20 Wó mâ wǫ̃rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩsị ĩmi ã'į̃táŋ́á ãlá rĩ drį̃ gá
ãzíla ĩmi ã'į̃ Ãdróŋ́á 'i ũkpõ Úríndí Ãlá drį̃ agá.
21 Ĩmba ĩmi tã lẽtáŋ́á Ãdróŋ́á drį̃ agá, ĩminí ásị į̃gbę̃ Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃
Kúrísĩtõ drị́ rĩ sĩ ĩmi ajíjó ídri ukólépi ku rĩ agá rĩ tẽjó.
22 Ĩmi adru ásị į̃gbę̃ sĩ 'bá ãbãlépi ãbã 'dĩ kî sĩ,
23 ĩmi apá 'bá ãzí 'dĩ kí ĩminí kí anzéjó ãcí ị́jọ́ lịŋ́á drį̃ agâlé rá, 'bá ãzí
rĩ 'baní ĩmi i'da ásị į̃gbę̃ ru usalépi ų̃rį̃ ĩminí sĩ ị́jọ́ ãndị́ ru ụrụ'bá drį̃ kí
ngų̃jó rĩ trũ.

Ãdróŋ́á ịcụ́jó

24 Dį̃zã 'bã adru pírí Ãdróŋ́á ní ĩ'di 'bá icólépi ĩmi tãmbalépi ĩminí sĩ
a'déjó ị́jọ́ ũnzí agá ku rĩ 'i, ãzíla ĩ'di mụ ĩmi i'dalé dį̃zã ĩ'didrị́ ãlá 'dã agá
ãyĩkõ ãmbógó la trũ ị́jọ́ ũnzî kóru rá.
25 Ãdróŋ́á ãlu ãma Palépi Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ Úpí ãmadrị́ rĩ rų̃ sĩ rĩ ní dį̃zã,
ãmbõgõ, ũkpõ ãzíla drį̃ceŋ́á abe 'bã adru kí ĩ'di nî, i'dójó ílí ándrá i'dóŋ́á
gá 'dã kí agâlé pírí, ãndrũ ãzíla kpere jã 'dâ ãsį̃ŋâ kóru! Ámĩnã.

Į̣jọ́ icélé Yõhánã ní rĩ
Ícétáŋá

1 Į̣jọ́ Ãdróŋá 'bã icélé Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ní, kí drṹzį̣ ru idé mbẽlẽ rú ĩndõ,
Yẹ́sṹ 'bã icélé mãlãyíkã ní, ĩ'di 'bã ĩ'di tį̣ ãpẽjó amṹjó kí i'dajó ṹpį̣gọ́ŋá
ĩ'didrį̣ Yõhánã ní, Yõhánã 'bã i'da kí 'bá pírí Yẹ́sṹ ã'į̃lépi rá 'dĩ 'baní rĩ.
2 Yõhánã nze į̣jọ́ vú ĩ'diní ndrelé 'dĩ kí pírí į̣jọ́ Ãdróŋá drį̣ drį̣ gá, ãzíla
į̣jọ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drį̣ gá.
3 Drį̃lẹ́ba 'bá į̣jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé mâ sĩlé 'dĩ lãlépi rĩ nî, ãzíla drį̃lẹ́ba 'bá į̣jọ́
lê arelépi ãzíla į̣jọ́ sĩlé rĩ 'dụlépi tãmbalépi ĩ'di ásį̣ gá rĩ drį̣, ã'dusĩku į̃tṹ
la acá ãni rú.

Zį̣táŋá jó Ãdróŋá drį̣ ázį̃rį̃ kí zijó cící rĩ

4-6 Wárágã 'dĩ angájó Yõhánã drį̣ kãnį̣sã Ãdróŋá drį̣ ázį̃rį̃ ãngũ Ásĩyã gá
'dĩ 'banî. Lẽtáŋá uyaŋâ kóru angálépi Ãdróŋá ándrâ, ãndrũ ãzíla amṹlépi
ĩndõ rĩ drį̣, Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ, į̣jọ́ vú nzelépi ã'į̃táŋá sĩ sãdínĩ rú, 'bá kãyú ru
angájó drã agá, ãzíla Úpí ru 'bá ũpi rú ṹnọ́kṹ drį̣ gá 'dĩ kí drį̃lẹ́ gá rĩ drį̣,
ãzíla angájó Úríndí Ãlá úmvúke Ãdróŋá drį̣ drį̃lẹ́ gá rĩ drį̣ rĩ 'bã adru ĩmi
ãni la rú.
Yẹ́sṹ 'bá ãma lẽlépi ãzíla ãma ũtrũlépi į̣jọ́ ũnzí agá ãrí ĩ'didrį̣ sĩ rĩ ní,
ãrútáŋá 'bã adru ĩ'diní ãzíla ũkpõ abe jã 'dâ! 'Bã ãma ĩ'di 'bã 'bá Sṹrṹ ru
ãzíla ãtalo rú ãzį̣ ngajó Ãdróŋá ĩ'di 'bã Átẹ́pį̣ rú rĩ ní. Ámĩnã.
7 Índre, ĩ'di amṹ ṹrṹ'bṹ trũ,
ãzíla mį̣fį̣ pírí kí ĩ'di ndre rá,
átã 'bá ándrá ĩ'di sõlépi ãjṹ sĩ rĩ kî trũ;
ãzíla 'bá pírí ṹnọ́kṹ drį̣ gá 'dĩ kí amṹ awálé ĩ'di sĩ.
Ĩ'di adru 'dĩ 'bã áni rá! Ámĩnã.
8 Úpí Ãdróŋá jọ, "Ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i, * ma ándrá cí, ma vâ ãndrũ
cí ãzíla ma vâ drṹzį̣ amṹlépi rĩ, ma Ũkpó 'Dį̣pį̣."

Yẹ́sṹ ndrejó ícétáŋá agá rĩ

9 Ma mí ádrį̣pį̣ Yõhánã 'i, Yẹ́sṹ vú bĩlépi ũcõgõ į̣sṹlé Sṹrṹ Ãdróŋá drį̣ sĩ
rĩ talépi ásį̣ į̃gbę̃ sĩ rĩ 'bã ãzí. Ú'bã ándrá ma ãngũ ru į̣lépi į̃yį̣ agá Pãtómũ
gá mání į̣jọ́ Ãdróŋá drį̣ ũlũjó rĩ sĩ ãzíla į̣jọ́ kpį̣ Yẹ́sṹ drį̣ icéjó rĩ sĩ.
10 Ṹ'dṹ Sãbátũ drį̣ sĩ, mání Ãdróŋá į̣cṹ agá Úríndí sĩ, má are áma vúlé
gâlé ṹ'dṹkọ́ re cécé gũká áni,
11 jọ, "Ísĩ į̣jọ́ míní ndrelé 'dĩ kí bṹkṹ agá ípẽ kí tį̣ kãnį̣sã Ãdróŋá drį̣ ázį̃rį̃
'dã kí agâlé: Ẽfésõ gá, Sĩmũrínã gá, Pãgãmámũ gá, Tãyį̃tį̣rã gá, Sãrãdį̣sį̃
gá, Fĩlãdéfĩyã gá, ãzíla Lãwũdíkĩyã gá."
12 Má uja ma kį̣lį̣rį̣ ãngũ ndrelé ṹ'dṹkọ́ į̣jọ́ jọlépi mání 'dã gâlé. Ãzíla
ándre tárã kí ázį̃rį̃ ife la gólũdĩ rú kí sĩ pá tujó rĩ kí sį̣ gá. 13 Tárã 'dĩ kí
drĩdríŋĩ gâ sĩ, ándre 'bá ãzí ãlu cécé ngọ́tį̣ 'bádrį̣ áni † su ru bõngó ãzo la
agá kpere pá gá, ali ru ágá sẹ́rį̃ gólũdĩ rú la sĩ.

---

* **1:8** Į̣jọ́ jọlé *"Ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i"* 'dĩ 'bã ífí: Ma į̣jọ́ pírí 'bã í'dóŋá ãzíla į̣jọ́ pírí 'bã ãsį̃ŋá.
† **1:13** Dáníyẹ̃lį̃ 7:13

14 Drĩ'bị la kí imve rú cécé wãrũ áni, vâ imve rú cécé sí áni, ĩ'di 'bã mịfị
ri kí dĩlé ãcí áni.
15 Ĩ'di 'bã pá kí cécé aya kalépi ãcí úká rĩ sĩ rĩ áni, ụ'dụ́kọ́ la cécé ĩyị
'delépi ũkpó sĩ rĩ áni.
16 Drị ãndá sĩ rụ lẽlẽgó kí ázỉrĩ, ãzíla tị la gâ sĩ ménéŋá sị ĩrị ãcí'bíríto
la ãfũ nĩ. Mẹ́lẹ́tị la 'bã dĩŋá indré cécé ĩtụ́ 'bã dĩjó rĩ áni.
17 Ma mụ ĩ'di ndrelé 'bo, má a'dé pá la gá cécé 'bá drãlépi rá rĩ áni. 'Bã
ĩ'didrị ãndá rĩ áma drĩ gá ãzíla jọ: "Mí idé ũrĩ sĩ ku. Ma drĩdrĩ rĩ 'i ãzíla
ãsĩjó rĩ 'i.
18 Ádrã ándrá rá, wó ma ú'dî'da rĩ gá ídri rú jã 'dâ! Ãzíla árụ fũngụ́wã
drã drĩ kí ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ drĩ be áma drị alé gá.
19 "Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ísĩ ãko míní ndrelé ú'dî'da ãzíla ịjọ́ drụ́zị mụlépi ru idélépi
ĩndõ 'dĩ kí vũrụ́.
20 Ịjọ́ nĩlé ku lẽlẽgó ázỉrĩ míní ndrelé áma drị ãndá rĩ gá rĩ drĩ ãzíla tárã
céke gólũdĩ rú ázỉrĩ 'badrĩ: lẽlẽgó ázỉrĩ 'dã kí mãlãyíkã † kãnịsã Ãdróŋá
drị ázỉrĩ 'badrĩ kí, ãzíla tárã céke rú ázỉrĩ 'dã kí jó Ãdróŋá drị ázỉrĩ kî rĩ."

2

Ịjọ́ sĩlé jó Ãdróŋá drĩ Ẽfésõ gá rĩ 'banî rĩ

1 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnịsã Ãdróŋá drị Ẽfésõ gá rĩ ní íni:

Yẹ́sụ̃ lẽlẽgó ázỉrĩ rụlépi drị ãndá gá rĩ ãzíla acịlépi tárã céke gólũdĩ rú
ázỉrĩ * kí drĩdríŋĩ gâ sĩ rĩ jọ íni:
2 Ánĩ ịjọ́ mî idélé rĩ kí rá, ãzị ũkpó míní ngalé rĩ abe, ãzíla ịjọ́ tajó ásị
ũkpó sĩ rĩ abe. Ánĩ rá mí icó 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã ịjọ́ talé ku, míní vâ
'bá ru 'bãlépi ũpịgọ́ŋá ru 'dĩ kí ũ'bĩjó rĩ áni, wó mí ịsụ́ kí ĩnzõ rú, adru
kí ũpịgọ́ŋá ku.
3 Áma rụ́ sĩ mí ịsụ́ ũcõgõ rá, íta ásị ĩgbẹ́ sĩ, wó mí ãndẽ drĩ vâ ku 'dĩ.
4 Ịjọ́ mâ ịsụ́lé ími ụrụ'bá gá ũnzí rĩ íni, mí a'be ãzíla ãvĩ lẽtáŋá mí ãni
ándrá drĩdrĩ rĩ rá.
5 Mí ũrã drĩ ãngũ wịlịwịlị míní a'déjó rĩ 'bã ịjọ́; mí uja ími ásị, ãzíla
ígõ ịjọ́ mí ãni ándrá drĩdrĩ 'dã kí idélé áyụ. Ídrĩ ásị uja ku, ma ãgõ amụ́lé
tárã céke mídrị 'dĩ 'dụlé rá.
6 Wó ịjọ́ míní idélé múké rĩ 'dĩ, íngũ ịjọ́ 'bá Nĩkõlãyítĩ gá 'dĩ 'bã kí idélé
rĩ kí ũnzí cécé mání ngũ̃lé rĩ 'bã áni.
7 'Bá bịlẹ̃ trũ rĩ 'bã are ịjọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnịsã Ãdróŋá drị ní 'dĩ 'i.
'Bá agalépi nĩ rĩ 'bã drĩlẹ́ mmgbọ, ma ĩ'diní ife ífí ídri drị gá rĩ fẽ nalé
ãngũ ãyĩkõ rú Ãdróŋá drị agá.

Ịjọ́ sĩlé 'bá jó Ãdróŋá drĩ Sĩmũrínã gá rĩ 'baní rĩ

8 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnịsã Ãdróŋá drị Sĩmũrínã gá rĩ ní íni:

'Dĩ kí ịjọ́ 'bá ándrá drĩdrĩ ãzíla ịjọ́ pírí kí ukólépi rĩ drị rĩ, drã ándrá
rá, wó ú'dî'da ĩ'di ídri rĩ jọ íni:

---

† **1:20** *Mãlãyíkã* 'dĩ kí jó Ãdróŋá drĩ 'bã drĩlẹ́ kí, adru kí mãlãyíkã mgbã angálépi Ãdróŋá drĩlé rĩ kí la ku.

* **2:1** Tárã céke ázỉrĩ 'dĩ kí jó Ãdróŋá drị ázỉrĩ rĩ kí.

9 Ánĩ ị́jọ́ mî drị̃ cịjó rĩ rá, ãzíla lẽmẽrĩ mídrị̃ abe, wó mi málĩ trũ ũ'bí, ánĩ 'bá jǫ̣lépi la kí 'bá Yãhụ́dĩ rú Ãdróŋá ãni la rú ĩnzõ sĩ ú'dáŋá u'dálépi 'dĩ kí rá, adru kí 'dĩ 'bã áni ku; kí 'bá Sĩtánĩ 'bã atrálé nĩ 'dĩ kí.

10 Mí idé ų̃rị̃ sĩ ị́jọ́ mụjó ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ sĩ ku. Álũ ĩminí mẹ́rọ́'bá Sĩtánĩ la mụ ĩmi ãzí kí usúlé mãbụ́sụ̃ gá, sĩ ĩminí ũcõgõ fẽjó ụ́'dụ́ were. Ĩmi ásị̃ 'bã adru ũkpó ru ã'ị̃táŋá sĩ. Ĩta ĩ'di ásị̃ mgbã sĩ kpere drã tị gá. Ma míní ũyá agajó rá ídri ukólépi ku rĩ drị̃ fẽ.

11 'Bá bį̣lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ị́jọ́ Úríndí 'bã jǫ̣lé kãnị̃sã Ãdróŋá drị̃ ní rĩ, 'bá agalépi rĩ icó drãlé drã ị̃rị̃ rĩ sĩ ku.

Ị́jọ́ sĩlé 'bá jó Ãdróŋá drị̃ Pãgãmámũ gá rĩ 'baní rĩ

12 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnị̃sã Ãdróŋá drị̃ Pãgãmámũ gá rĩ ní íni:

'Dĩ ị́jọ́ ágọ̃bị̃ ménéŋá sị̃ cilépi ãcí ị̃rị̃lé-ị̃rị̃lé ru rĩ 'bã jǫ̣lé rĩ jọ íni:

13 Ánĩ mi u'á ãngũ íngõ gá yã rĩ rá, 'dĩ ãngũ Sĩtánĩ 'bã úmvúke ĩ'di sĩ rijó u'ájó ũpĩ najó rĩ. Wó tí mí ace ã'ị̃táŋá agá áma rụ́ sĩ mâ 'bá ru. Mí a'be ã'ị̃táŋá mî áma ã'ị̃jó rĩ ku, táni ụ́'dụ́ Ãnĩ̃ĩ̃pásị̃ 'bá áma ã'ị̃lépi ị́jọ́ mádrị̃ vú nzelépi rĩ 'dịjó táwụ̃nĩ̃ Sĩtánĩ 'ba rụlé nĩ 'dĩ gá 'dâ rá tí.

14 Wó ínĩ̃ rá má ịsụ́ ị́jọ́ ãzí kí ími ụrụ'bá gá cí. 'Bá ãzí kí ĩmi agá 'dĩ, rụ kí ímbátáŋá ũnzí sĩ ãwụ̃ idéjó, ãzíla íná fẽlé ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'baní ídétáŋá ru rĩ najó, Bãlámũ 'bã ándrá imbálé Bãlákĩ ní sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'baní Ãdróŋá tị arejó ku rĩ vú.

15 Ají vâ ru cécé ímbátáŋá 'bá Nĩkõlãyítĩ gá rĩ drị̃ ũnzĩkãnã ãlu 'dĩ idéjó rĩ abe.

16 Ĩmi uja ásị̃, jõ íni ku, ma amụ́ ã'dị̃ 'dịlé ĩmi abe gbõŋáŋá ru, ị́jọ́ ãfũlépi áma tị gá ãcí ru ménéŋá áni rĩ sĩ.

17 'Bá bį̣lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ị́jọ́ Úríndí 'bã jǫ̣lé kãnị̃sã Ãdróŋá drị̃ ní 'dĩ 'i. 'Bá agalépi rá rĩ ní ma mụ mãnã zị̃lé ĩnzõ rĩ fẽlé, ãzíla írã imve fẽlé 'bá ãlu-ãlu ní sĩ rụ́ ú'dí sĩjó drị̃ la gá rĩ, 'bá ã'ị̃lépi la rĩ 'bã rụ́ 'dã nĩ̃jó nĩ á'dụ̃sĩ rĩ drị̃.

Ị́jọ́ sĩlé jó Ãdróŋá drị̃ Tãyĩ̃tị̃rã gá rĩ 'baní rĩ

18 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnị̃sã Ãdróŋá drị̃ Tãyĩ̃tị̃rã gá rĩ ní íni:

Ị́jọ́ 'dĩ angá kí Ãdróŋá Ngọ́pị̃ drị̃, mị̃fị̃ la ãngũ ndrejó rĩ la dị̃ cécé ãcí kolépi bę̃kụ̃-bę̃kụ̃ rĩ áni, pá la 'bã lẽrẽlẽrẽ dị̃jó rĩ cécé aya akálépi ãcí sĩ rĩ 'bã ãcí 'bã dị̃lé rĩ áni.

19 Ánĩ̃ ãzị̃ mî ngalé rĩ kí rá, lẽtáŋá mídrị̃ kí ã'ị̃táŋá be, íyóŋá mídrị̃ kí ị́jọ́ taŋá be. Ị́jọ́ míní idélé ú'dî'da rĩ ndẽ kí ándrá mî idélé drị̃drị̃ rĩ kí rá.

20 Ị́jọ́ mâ ịsụ́lé ími ụrụ'bá gá rĩ 'dĩ: mí ã'ị̃ ũkú ru 'bãlépi nábĩ̃ rú Yẹ̃zẹ̃bẹ́lĩ̃ 'bã ị́jọ́ rá. Ímbátáŋá ĩ'didrị̃ fẽ ãtí'bó mádrị̃ kí ãwụ̃ idé ãzíla íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'banî rĩ kî na.

21 Áfẽ ĩ'diní sáwã sĩ ásị̃ ujajó ị́jọ́ ũnzí ĩ'di ãni 'dĩ kí agá, wó lẽ ásị̃ ujalé ku.

22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩ'di 'be mgbọ́lọ́ ĩ'diní ãzá tajó rĩ sị̃ gá, kí ũcõgõ ãmbógó la ịsụ́ rá 'bá ãwụ̃ idélépi ĩ'di trũ rĩ kí abe, ị́jọ́ múké rĩ drĩ kí ásị̃ uja ị́jọ́ ũnzí ĩ'baní idélé ĩ'di trũ rĩ kí a'bejó rá rĩ gá.

23 Ma 'bá ĩ'di vú bĩlépi rĩ kí ụ'dị rá, 'bá kãnịsã Ãdróŋá drị agá rĩ kí sĩ nị
la ánị ũrãtáŋá 'bá ásị gá rĩ kí pírí cé, ịjọ ĩ'baní lẽlé rĩ abe. Ma 'bá ãlu-ãlu
ũfẽ ịjọ ĩ'diní idélé rĩ vú sĩ.
24 Ájọ ĩminí ĩmi 'bá ịmbị acelépi Tãyĩtịrã gá, ímbátáŋá ũkú 'dĩ drị gá
rĩ ã'ĩlépi ku 'dĩ, ãzíla ịjọ Sĩtánĩ ní zĩlé zĩ 'dĩ kí ã'ĩlépi ku 'dĩ, á'bã ãnzị ãzí
ĩmi drĩ gá ku.
25 Ĩrụ ịjọ ĩmĩ adrujó ala gá, ã'ĩtáŋá drị gá rĩ mgbemgbe kpere mání
ãgõ agá.
26 'Bá agalépi rá ãzíla ịjọ mâ lẽlé rĩ idélépi kpere ãsĩŋá gá rĩ, ma ũkpõ
'bá ãngũ drĩ gá rĩ 'badrĩ fẽ pírí ĩ'banî.
27 'Ĩ'di 'bá kí tãmba drị ũkpó aya rú la sĩ,
ĩ'di 'bá kí andi úmvú 'bã andilé rĩ áni.' †
Ma ĩ'baní ũkpõ mâ ịsụ́lé má átẹ́pị drị rĩ 'bã vúŋá fẽ.
28 Ma vâ ĩ'baní fẽ dĩlé lẽlẽgó ụ́'bụ́tị sĩ rĩ áni.
29 'Bá bị́lẹ̃ trũ rĩ 'ba are ịjọ Úríndí 'bã jọlé kãnịsã Ãdróŋá drĩ ní rĩ.

3

Ịjọ sĩlé jó Ãdróŋá drị Sãrãdịsị gá rĩ 'baní rĩ

1 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnịsã Ãdróŋá drị Sãrãdịsị gá rĩ ní íni:

Ịjọ 'dĩ ángá 'bá Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị rĩ drĩ trũ, ãzíla lẽlẽgó ázĩrĩ kí
rụlépi drị gá rĩ drị. Ánĩ ịjọ mî idélé rĩ kí rá. Ími rụ́ kụ mi 'bã ídri, wó
ịsụ́ ídrã rá.
2 Mí angá, ínzĩ mịfị. Ífẽ ũkpõ ãko acelépi, lẽlépi drãlépi drã-drã rĩ nî.
Ã'dusĩku má ịsụ́ ịjọ ãzí míní idélé múké Ãdróŋá drĩlẹ́ gá la ku.
3 Ịjọ 'dĩ sĩ, mí ũrã ịjọ ándrá imbálé míní mî arelé rĩ, ímba tã la ãzíla
mí uja ásị. Ídrĩ adru mịfị trũ ku, ma amụ́ cécé ũgụ́'bá 'bã amụ́jó rĩ áni, mí
icó sáwã mâ sĩ amụ́jó mí rụ́ 'dõlé rĩ nĩlé ku.
4 Ĩmi ãzí kí Sãrãdịsị gá 'dâ cí bõngó ĩ'badrĩ kí andịlépi ku rĩ kî, kí drụ́zị
acị má be bõngó imve sĩ, ĩ'baní icójó rá rĩ sĩ.
5 'Bá agalépi rá rĩ kí, ála kí ũsụ̃ bõngó imve sĩ 'dĩ 'bã áni, ãzíla má icó
kí rụ́ ịnịlé bụ́kụ̃ ídri drị agá ku. Wó ma mụ kí rụ́ umvelé má Átẹ́pị drĩlẹ́
gá mãlãyíkã ĩ'didrĩ kí abe, 'dĩ kí 'bá má ãni.
6 'Bá bị́lẹ̃ trũ rĩ 'ba are ịjọ Úríndí 'bã jọlé kãnịsã Ãdróŋá drị ní rĩ.

Ịjọ sĩlé 'bá jó Ãdróŋá drị Fĩlãdéfĩyã gá rĩ 'baní rĩ

7 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnịsã Ãdróŋá drị Fĩlãdéfĩyã gá rĩ ní íni:

Ịjọ 'dĩ angá kí 'bá ãlá, ịjọ mgbã idélépi, fũngụ́wã úpí Dãwụ́dĩ drị kí
rụlépi rĩ drị. Ãko ĩ'di 'bã tị nzĩlé 'bo rĩ 'bá ãzí ũpĩ tị la ĩdị ku, ãko ĩ'di
'bã tị ũpĩlé 'bo rĩ 'bá ãzí nzĩ vâ tị la ĩdị ku.
8 Ánĩ ịjọ míní idélé rĩ kí rá, ími ũkpó drĩ vâ were cí sĩ ịjọ mâ imbálé
míní rĩ kí tãmbajó, ãzíla mí ã'ĩ drĩ vâ ịjọ mádrĩ kí rá. Ánzĩ míní kẽjịtị ími
drĩlẹ́ gá 'bá ãzí 'bá icólé ũpĩlé ku la.

† **2:27** Zãbụ́rĩ 2:9

9 Ma 'bá Sĩtánĩ drị ru tralépi, ãzíla ru 'bãlépi 'bá Yãhụ́dḭ rú 'bá Ãdróŋá
ãni la rú ĩnzõ sĩ, 'dĩ kí fẽ amụ́lé a'délé ími pálé gá, i'dajó la ĩ'baní pírí álẽ
mi rá.
10 Míní ịjọ́ mání azịlé míní rĩ kí tãmbajó, ãzíla ịjọ́ kí tajó ásị jã sĩ rĩ sĩ,
ma ími tãmba ũcõgõ drụ́zị amụ́lépi 'bá ṹnọ́kụ́ drḭ gá 'dĩ kí ṹ'bḭ̃jó pírí rĩ sĩ
rá.
11 Ma amụ́ gbõrú. Ímba ãko mî trũ adrujó rĩ tã, 'bá ãzí 'bã pa jõ sĩ
ũyá mî ịsụ́lé agajó rĩ ku.
12 Ma 'bá agalépi rá rĩ 'bã ịdḭ́ŋá jó Ãdróŋá mádrḭ ãni la rú, icó kí a'belé
la ku, kí ụrụ'bá gá ma rụ́ Ãdróŋá mádrḭ drḭ sĩ, rụ́ Yḕrụ́sãlḛ́mṹ táwṹnḭ ú'dí
Ãdróŋá mádrḭ drḭ be, angálépi ĩ'di rụ́ 'bṹ gâlé rĩ, ma dó vâ sĩ áma rụ́ ú'dí
rĩ sĩ kí ụrụ'bá gá.
13 'Bá bḭ̃lḛ̃ trũ rĩ 'ba are ịjọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnḭsã Ãdróŋá drḭ ní rĩ.

Ịjọ́ sḭ̃lé jó Ãdróŋá drḭ Lãwũdíkĩyã gá rĩ 'baní rĩ

14 “Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnḭsã Ãdróŋá drḭ Lãwũdíkĩyã gá rĩ ní íni:

'Dĩ kí ịjọ́ angálépi 'bá ịjọ́ 'dḭ́pị 'bã adru 'dĩ 'bã áni rĩ drḭ, ã'ḭ̃táŋá ãzíla
ịjọ́ mgbã rĩ 'bã sãdínĩ rú, ãko Ãdróŋá 'bã ũ'bãlé 'dĩ kí drḭ celépi rĩ drḭ rĩ.
15 Ánḭ̃ ịjọ́ mî idélé rĩ kí pírí rá, mí adru ãcí ru jõku ḭ̃gbḛ́ ru ku. Álẽ tátí
mí adru ḭ̃gbḛ́ ru jõku ãcí ru!
16 Míní adrujó yṹ-ṹ ã'ḭ̃táŋá mídrḭ agá, ḭ̃gbḛ́ ru jõku ãcí ru ku rĩ sĩ, ma
mụ ími wilé áma tị gá rĩ sĩ vṹrụ́.
17 Ḭ́jọ ími tị sĩ, ‘Ma málĩ trũ, má ịsụ́ ãko 'bo, álẽ dó sĩ ãko ãzí ku.’ Wó
íni 'dĩ mi ũcõgõ agá ízákĩzã rú, lẽmẽrí, pílílí ru, ãzíla ími mḭfḭ ãsã kí cí.
18 Ma ími ásị ũŋmĩ gólũdĩ ṹ'bḭ̃lé ãlá ru ãcí sĩ rĩ ĩgbãjó mádrḭ, mi dó
sĩ adru málĩ 'dḭ́pị. Mí ĩgbã bõngó imve la sṹlé ãlá ru cí, sĩ pílílí mí ãni
drḭ̃nzá ru rĩ atrḭjó. Mí ĩgbã vâ ãdu ãzí kí írúwá, ĩtĩlé ími mḭfḭ gá ími mḭfḭ
la sĩ ãngũ ndre.
19 Ma 'bá mâ lẽlé rá 'dĩ kí tre ãzíla ma kí imbá. Lẽ kí ásị 'bã ve ásị
ujajó sĩ ịjọ́ ũnzí a'bejó.
20 Índre átu pá kḕjḭ́tị gá kḕjḭ́tị pãlé, 'bá ãzí drĩ áma ụ́'dụ́kọ́ are rá, ãzíla
kḕjḭ́tị nzḭ̃ mání rá, ma fi ĩ'didrḭ jó agá ãngũ najó ĩ'di be ãlu.
21 'Bá agalépi rá rĩ ma ĩ'di a'ḭ rijó má be úmvúke mádrḭ ũpĩ najó rĩ drḭ
gá, cécé ma rijó má átḕpị be úmvúke ĩ'didrḭ ũpĩ ãrĩ drḭ gá mâ agajó rá
rĩ sĩ rĩ áni.
22 'Bá bḭ̃lḛ̃ trũ rĩ 'ba are ịjọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnḭsã Ãdróŋá drḭ ní rĩ.”

4

Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó 'bṹ gâlé rĩ

1 Ḭjọ́ 'dĩ kî ũngúkú gá, ándre ãngũ, ándre áma drḭ̃lḛ́ gá kḕjḭ́tị ru nzḭ̃lépi
mmgbọ 'bṹ gâlé la. Ãzíla ụ́'dụ́kọ́ ándrá mání arelé cécé gũká áni rĩ jọ
mání, “Mí amụ́ 'dõlé, ãzíla mâ mụ ã'du ịjọ́ la mụ ru idélé 'dĩ 'bã ũngúkú
gá nĩ yã rĩ i'dalé míní.”
2 'Dĩ gá 'dâ cọtị, Úríndí Ãdróŋá drḭ acá dó áma drḭ gá, ma i'dó dó Ãdróŋá
ịcụ́lé úríndí sĩ, ándre úmvúke ũpĩ ãni la 'bṹ gâlé 'bá ãzí ri drḭ la gá cí.

3 'Bá rilépi úmvúke 'dã drį̃ gá rĩ ĩ'di indré cécé yãsípẽ áni ãzíla kãrĩnẽlíyã
áni. Gẹ́rị́ indrélépi cécé fézã * áni la ce úmvúke 'dã andre trộḳ́ḷịrị.
4 Úmvúke ãzí kãlị́ į̃rį̃ drį̃ sụ la ce kí úmvúke tá 'dã 'bã andre trộḳ́ḷịrị,
ãzíla úmvúke 'dĩ kí drį̃ gá pírí 'bá ĩyõ kãlị́ į̃rį̃ drį̃ sụ la uri kí nĩ. Su kí
pírí bõngó imve rú, ãzíla su kí kí drį̃kã gá kõfíyã gólũdĩ rú la kí cí sĩ ũpĩ
Ãdróŋá drį̃ i'dajó.
5 Úmvúke 'dã agâlé, ãvi 'bã ñ̨ŋá ndrí-ndrí rĩ ãfũ ṹkpę̃ŋá la ndų̃rų̃-ndrų̃rų̃
rĩ trũ. Úmvúke 'bã drį̃ḷẹ́ gá tárã ázį̃rį̃ ri kí kolé nĩ. 'Dĩ kí Úríndí ázį̃rį̃
Ãdróŋá ãlá rĩ drį̃ kî.
6 Úmvúke drį̃ḷẹ́ gá 'dãá ãko ãzí i'dá cécé į̃yị́ mĩrĩ drį̃ áni tọndọlọ rú cécé
mãráyã áni.
Ãko ãzí ídri rú sụ ụrụ'bá pírí mị́fị́ ru drį̃ḷẹ́ gá ãzíla vúlé gá rĩ ce kí úmvúkê
ágágá trộḳ́ḷịrị.
7 Ãko drį̃drį̃ rĩ i'dá cécé kẹ̃mį̃ áni, į̃rį̃ rĩ i'dá mánį̃gọ́ áni, na rĩ 'bã mẹ́ḷẹ́tị
'bádrį̃ áni, sụ rĩ i'dá yṹḳṹ ngalépi ngã-ngã rĩ áni.
8 Ãko sụ ídri 'dã kí pírí ãlu-ãlu ṹpṹpị́ trũ ázíyá, ázíyá ãzíla kí ụrụ'bá gá
mị́fị́ wókõ pírí agá kpere ṹpṹpị́ kí agâ sĩ. Ị́nị́ kí į̃tṹ be ĩyãŋã kí úngó 'dĩ
ngo agá ku, ngojó la:

"Ãlá ru, Ãlá ru, Ãlá ru,
Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị,
ándrá cí, ú'dî'da cí, drṹzị́ amṹlépi rĩ."

9 Ãko ídri sụ 'dĩ drĩ kí úngó dį̃zã, ãrútáŋá ãzíla ãwã'dĩfô fẽjó 'bá rilépi
úmvúke drį̃ gá u'álépi ídri rú jã 'dâ rĩ nî 'dĩ ngo 'bo,
10 'bá ĩyõ kãlị́ į̃rį̃ drį̃ sụ 'dã kí drį̃ 'bã vų̃rṹ, 'bá rilépi úmvúke drį̃ gá u'álépi
ídri jã 'dâ rĩ į̃nzį̃jó, unze kí kõfíyã kí drį̃ gá rĩ kí 'bãlé úmvúke drį̃ḷẹ́ gá
vų̃rṹ úngó ngoŋâ trũ,
11 "Úpí Ãdróŋá ãmadrį̃, íca rá dį̃zã
ãzíla ãrútáŋá ãzíla ũkpó ị́sṹjó ãmadrį̃.
Mí ũ'bã ãko pírí kí mi 'i,
ãzíla ĩ'di míní ãyĩ̃kõ rú mî lẽtáŋá agá,
ndrejó la 'bã adru kí cí."

5

Bṹkų̃ tralé trã-trã rĩ kí Kãbĩlõmvá be

1 Ándre bṹkų̃ tralé trã-trã rĩ 'bá rilépi úmvúke drį̃ gá rĩ 'bã drị́ ãndá gá
rĩ gá, úsĩ wókõ la kí pírí rá ru, ĩbĩ tị la pâlé ázį̃rį̃.
2 Ãzíla ándre mãlãyíkã ũkpó trũ la ị́jọ́ uyú agá ṹ'dṹḳọ́ ụrụgá sĩ rere,
"Ã'di icó bṹkų̃ tralé trã-trã tị ĩbĩlé cí 'dĩ tị nzį̃lé mmgbọ nĩ yã?"
3 'Bá ãzí ị́sṹlé 'bų̃ gâlé yã jõku ų̃nọ́ḳṹ drį̃ gá 'dâ la jõku ų̃nọ́ḳṹ į̃ndṹ gâlé
icólépi bṹkų̃ 'dĩ tị nzį̃lépi mmgbọ sĩ ala ndrejó la yụ.
4 Má awá ãzákírílí ru, ã'dusĩku 'bá ãzí ãlu ị́sṹlé icólépi bṹkų̃ 'dã tị
nzį̃lépi, sĩ ị́jọ́ ala gá rĩ kí ndrejó la yụ.
5 'Bá ĩyõ rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ jọ mání, "Mí awá ku, índre kẹ̃mį̃ sṹrṹ Yṹdã drį̃
drį̃ḷẹ́ Dãwṹdį̃ drį̃ agá ãmbógó sĩ ị́jọ́ pírí ndẽlépi rá rĩ, icó lú bṹkų̃ tị ĩbĩlé
cí pâlé ázį̃rį̃ 'dĩ tị ụwị́jó, ãzíla nzį̃jó rá la nĩ."

---

* **4:3** Bṹkų̃ Ãdróŋá drį̃ Gį̃rị́kį̃ tị sĩ rĩ agá ála umve la *į̃mãrãlị́dẹ̃.*

6 Índre Kãbĩlõmvá ní pá tu agá úmvúke gá ágágá, ãnãkpá sụ 'dã kí 'bá
ĩyõ 'dã abe, ce kí ĩ'di aga rị̃. Kãbĩlõmvá i'dá ándrá ú'dị 'bã rĩ ĩ'di rá rĩ áni.
Újé la kí ázĩ̀rĩ̀ ãzíla mịfị la kí ázĩ̀rĩ̀, 'dĩ kí mãlãyíkã Ãdróŋá ãni ázĩ̀rĩ̀ ĩ'diní
tị ũpẽlé ụ̃nǫ́kụ́ gâlé rĩ kî.
7 Mụ bụ́kụ̃ 'dã a'dụ́lé 'bá rilépi úmvúke drĩ̀ gá rĩ 'bã drị́ ãndá gá rĩ gá.
8 Ĩ'di mụ bụ́kụ̃ tralé cí 'dã a'dụ́lé 'bo, ãko ãzí ídri rú sụ 'dã kí 'bá ĩyõ
'dã abe, tĩ̀ kí ãja, su kí tị vũ̀rụ́ Kãbĩlõmvá drĩ̀lẹ́ gá. Kí ãlu-ãlu drị́ gá ũ̀'dị́
cí, ãzíla bãkụ́lẽ̀ gólũdĩ ru galépi tré ãdu ngũ̀lépi ãjị́ trũ vĩrĩ rĩ trũ, 'dĩ kí
Ãdróŋá ã'ĩ̀ŋá 'bá ãlá rĩ 'badrị́ rĩ.
9 Ngo kí úngó ú'dí la:
"Mí icó rá bụ́kụ̃ tralé trã-trã rĩ 'dụjó,
ãzíla tị la ụwị́jó sĩ nzĩ̀jó la.
Ú'dị ándrá mi rá,
drã mídrị́ ími ãrí 'bã asujó ídétáŋá idéjó rĩ sĩ,
mí ĩgbã 'bá Ãdróŋá ãni sụ́rụ́ tị pírí agá,
tị ndú-ndú jọlépi 'dĩ kí, ãzíla 'bá ũ̀nǫ́kụ́ drĩ̀ gá 'dĩ kí abe pírí."
10 Ífẽ acá kí Sụ́rụ́ ru ãzíla ãtalo Ãdróŋá ãmadrị́ rĩ 'bã ãzí ngalé pi rĩ,
ãzíla kí dó sĩ drụ́zị́ ãngũ rụ nalé.
11 Ándre ãngũ ĩ̀dị́, má are ụ́'dụ́kǫ́ mãlãyíkã álĩfũ wẽwẽ rú icólé lãlé ku
la 'bã ãni la, ce kí úmvúke aga ãko ãzí ídri rú, ãzíla 'bá ĩyõ rĩ kí abe rị́,
12 kí úngó ngo agá ụ́'dụ́kǫ́ ụrụgá sĩ íni:
"Mi Kãbĩlõmvá ándrá 'dị̃lé rá 'dĩ,
mí icó rá ũkpõ ị̀sụ́jó, málĩ ị̀sụ́jó, ũndũwã ị̀sụ́jó ãzíla ãvẹ̃vĩ̀ ị̀sụ́jó,
ãrútáŋá ị̀sụ́jó, dĩ̀zã ãzíla rụ́ ịcụ́ŋá ị̀sụ́jó!"
13 Má are ãko pírí ídri 'bũ̀ gâlé, ãzíla ũ̀nǫ́kụ́ drĩ̀ gá rĩ kí abe, ũ̀nǫ́kụ́ ĩ̀ndụ́
gá, mĩrĩ agá ãzíla ãko pírí ala gá 'dĩ kí abe, kí úngó ngo agá:
"Ị̀cụ́ŋá, rụ́ kụma, ãrútáŋá, dĩ̀zã,
ãzíla ũkpõ 'bã adru 'bá rilépi úmvúke drĩ̀ gá rĩ ní,
ãzíla Kãbĩlõmvá ní jã 'dâ!"
14 Ãko ídri sụ 'dã ã'ĩ̀ kí pírí Ámĩnã, ãzíla 'bá ĩyõ 'dã tĩ̀ kí ãja tị sujó vũ̀rụ́
Ãdróŋá ĩ̀nzĩ̀jó.

6

Kãbĩlõmvá 'bã ãko sĩ bụ́kụ̃ tị ĩbĩ̀jó ázíyá drĩ̀drĩ̀
rĩ kí tị ũ̀nzĩ̀jó rĩ

1 Ándre Kãbĩlõmvá 'bã ãko sĩ bụ́kụ̃ tị ĩbĩ̀jó ázĩ̀rĩ̀ rĩ 'bã ãzí ãlu drĩ̀drĩ̀ rĩ
tị nzĩ̀ agá. Ị̀jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, má are ụ́'dụ́kǫ́ ãko ãzí ídri rú sụ 'dã 'bã
ãzí ãlu 'ụ agá ãvi áni, jọ, "Mí amụ́!"
2 Ándre áma drĩ̀lẹ́ gá 'dãá fãrásĩ imve rú. 'Bá rilépi drĩ̀ la gá rĩ ĩ'di ụ́sụ
trũ, úsu drĩ̀ la gá kõfíyã ãmbõgõ drị́, ãzíla fũ dó sĩ 'bá ã'dị́ ndẽlépi rá rĩ
áni, ĩ'di dó sĩ mụ mẹ́rǫ́'bá ĩ'didrĩ̀ kí ndẽlé rá.
3 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bụ́kụ̃ tị ĩbĩ̀jó ĩ̀rĩ̀ rĩ nzĩ̀lé 'bo, má are ãko ãzí ídri
rú sụ 'dã 'bã ãzí ĩ̀rĩ̀ rĩ jọ, "Mí amụ́!"
4 'Dã 'bã ũngúkú gá, fãrásĩ ãzí rĩ ãfũ ika rú ũmbã rú. Úfẽ ũkpõ 'bá rilépi
drĩ̀ la gá rĩ ní, ásị́ ĩ̀gbẽ̀ izajó ũ̀nǫ́kụ́ drĩ̀ gá 'dâ rá ãzíla fẽjó la 'bá 'bã ụ'dị́ kí
ru ãyá-ãyá íni. Úfẽ drị la gá ménéŋá ãmbógó ã'dị́ ãni la.

5 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bṹkṹ tị ĩbĩjó na rĩ nzḭ́lé 'bo, má are ãko ãzí ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí na rĩ jọ, “Mí amṹ!” Ándre, ãzíla áma drḭ̃lḛ́ gá 'dãá fãrásĩ ãzí ịnị la. 'Bá rilépi drḭ la gá rĩ rụ kḭ́lõ̰ ãko ṹ'bĩjó rĩ ĩ'didrḭ́ gá cí.

6 'Dãá má are ãko ãzí akṹlépi ṹ'dṹkṓ áni la angájó ãko ãzí ídri rú sụ 'dã kí drĩdríŋ̃ĩ gâlé jọ, “Ãkónã kí ãjḛ̃ la mụ adrulé ambamba. Ngánũ kḭ́lõ̰ ãlu ãjḛ̃ la adru ũyá ṹ'dṹ ãlu drḭ pí, ãzíla lógõŋá na rĩ 'bã ãjḛ̃ la adru ũyá ṹ'dṹ ãlu drḭ pí, 'bo lẽ ĩmi iza ãdu kí wáyĩnĩ trũ ku!”

7 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bṹkṹ tị ĩbĩjó sụ rĩ nzḭ́lé 'bo, má are ṹ'dṹkṓ ãko ãzí ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí sụ rĩ drḭ jọ, “Mí amṹ!”

8 Ándre áma drḭ̃lḛ́ gá 'dãá fãrásĩ foro ãvḛ̃vḭ kóru la. 'Bá rilépi drḭ la gá rĩ ú'da rṹ la Drã 'i, ãzíla ú'da ãzí rĩ rṹ ḭ̃nádrḭ 'i, 'de vú la gâ sĩ ãni rú. Úfẽ ĩ'baní ũkpõ sĩ 'bá ãlu sụ drḭ gá ṹ̃nṓkṹ drḭ gá 'dâ rĩ kí ulḭ́jó ménéŋá sĩ, kí acojó ãbḭ́rḭ sĩ, ãyánĩ sĩ, ãzíla ṹ̃bõ̰gṹ ní kí naŋá sĩ.

9 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bṹkṹ tị ĩbĩjó tõwú rĩ nzḭ́lé 'bo, ándre ãlĩtárĩ ḭ̃ndṹ gá úríndí 'bá ándrá ụ'dḭ́lé ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ vú nzeŋá sĩ, ãzíla ã'ḭ̃táŋá ĩ'badrḭ Ãdróŋá agá ĩ'bã kí sĩ pá tujó ala gá mgbemgbe rĩ 'badrḭ kí.

10 Za kí re, jọ kí, “Ãdróŋá ũkpó 'dḭ́pḭ, mi ãlá ru ãzíla mí alḭ ĩnzõ ku! Ĩ'di ṹ'dṹ 'dụ sḭ́ míní amṹjó 'bá ãma ụ'dḭ́lépi ṹ̃nṓkṹ gá 'dĩ 'badrḭ́ ḭ́jọ́ rĩ lijó ãzíla ĩ'baní drḭ̃rḭma fẽjó?”

11 Ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, úfẽ ĩ'ba ãlu-ãlu ní bõngó imve sṹlé, ãzíla újọ ĩ'baní 'bã tẽ kí ásḭ́ ḭ̃gbḛ̃ sĩ, kpere ĩ'bã ãzí ãtí'bó rú, ãzíla 'bá Yḛ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'bã kãlãfe ụ'dḭ́lé 'dĩ 'baní ca agá.

12 Ándre Kãbĩlõmvá nzḭ̃ ãko sĩ búkṹ tị ĩbĩjó ázíyá rĩ 'bã tị. 'Dãá ũyãkĩyã ãmbógó la ũyã ãngũ, ḭ̃tṹ uja ru ịnịbịrịcịcị rú cécé ḭ́nḭ́ áni, ãzíla ĩmbá uja ru ika rú ãrí áni.

13 Lẽlẽgó 'bṹ agá 'dĩ ri kí zõlé vṹrṹ 'dõlé cécé wọ̃mbḛ̃ ãráŋá mbalépi ku rĩ 'bã zõlé ãlṹkṹkṹ ũkpó la 'bã kí ayajó rĩ sĩ rĩ áni.

14 'Bṹ tra ru cécé kãrãtásĩ tralé rĩ áni, ãzíla 'bé kí ãngũ ru lḭ́lépi ḭ̃yḭ agá rĩ trũ ãvĩ kí ãngũ ĩ'bã kí jõ sĩ adrujó rĩ gá rá.

15 'Bá ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ ã'ḭ̃lépi ku ũpi rú ãngũ drḭ gá 'dĩ kí, ũpi ãnzḭ abe, ãmbogo ãsĩkárĩ 'badrḭ trũ, 'bá málĩ trũ, 'bá ũkpó ru 'dĩ kî trũ, ãzíla ãti'bo kí abe, 'bá ãti'bo rú ku 'dĩ kí abe, ṹzḭ̃ kí ru ṹ̃jḭ́gọ́ agá, ãzíla írã ḭ̃ndṹ 'bé agâlé.

16 Jọ kí 'bé 'baní írã abe, “Ĩmi a'dé ãma drḭ gá, ĩmi atrḭ ãma 'bá rilépi úmvúke drḭ gá 'dã mḛ́lḛ́tḭ gá, ãzíla âdrã Kãbĩlõmvá drḭ agá.

17 Ṹ'dṹ ãmbógó âdrã ũmbã rú ĩ'badrḭ acá 'bo, ã'di icó pá tulé drḭ la tẽjó nĩ yã?”

7

Ãdróŋá la 'bá ĩ'di ãni ãlá 'dĩ kí tị ṹ̃pḭ́ cí

1 Ḭ́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã sụ tu kí pá wókõ ṹ̃nṓkṹ ãni sụ 'dĩ kí agá. Rụ kí ãlṹkṹkṹ̃ sụ ṹ̃nṓkṹ drḭ gá 'dĩ kí, umbé kí kí ãngũ li agá vũ drḭ gá, ḭ̃yḭ ãmbógó 'dĩ kí agá, jõku ife kí agâ sĩ cí.

2 Ándre vâ mãlãyíkã ãzíla angá amṹlé ḭ̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru, drḭ la gá ícétáŋá Ãdróŋá ídri rú rĩ drḭ cí. Umve mãlãyíkã sụ ĩ'baní ũkpó fẽjó sĩ vũ kí izajó mĩrĩ be rĩ kí ṹ'dṹkṓ ụrụgá sĩ.

3 “Ĩmi iza drĩ vũ kí mĩrĩ abe ãzíla ife kî trũ ku, kpere ãmaní ícétáŋá ĩbĩ agá 'bá ãtí'bó ru Ãdróŋá ãni 'dĩ kí androko gá.”
4 Má are dó kãlãfe 'bá sĩ ícétáŋá Ãdróŋá drị 'dã ĩbĩjó kí androko gá cí rĩ 'badrị ĩ'di 144,000 * angájó sụ́rụ́ mụdrị drĩ ĩrị Ịsịrayịlị drị kí agá.
5-8 Sụ́rụ́ ãlu-ãlu agá 'bá 12,000: sụ́rụ́ Yụ́dã drị, Rụ́bẹ̃nị drị, Gádĩ drị, Ásẹ̃rị drị, Nãfũtálĩ drị, Mãnásẽ drị, Sĩmọ̃nị drị, Lẹ́vị drị, Ĩsãkárĩ drị, Zãbụ̃lọ̃nị drị, Yụ́sụ́fụ̃ drị, ãzíla Bénzãmĩnĩ drị agá pírí.

'Bá ũ'bí Ãdróŋá ịcụ́lépi rĩ kî

9 Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre áma drĩlẹ́ gá 'dâ 'bá ũ'bí wẽwẽ rú, 'bá ãzí 'bã icólé lãlé ku, angájó sụ́rụ́ tị ndú-ndú gá, ínátị ndú-ndú gá, 'bá, ãzíla 'bá tị ndú-ndú jọlépi, 'dĩ 'baní pá tu agá bõngó imve trũ úmvúke ãmbõgõ ãni Ãdróŋá drị andre gá, ãzíla Kãbĩlõmvá drĩlẹ́ gá káci bị trũ drị gá.
10 Ngo kí úngó ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ;

“Patáŋá la angá Ãdróŋá ãmadrị,
rilépi úmvúke drĩ gá rĩ drị,
ãzíla Kãbĩlõmvá drị.”

11 Mãlãyíkã pírí utu kí pá, ce kí úmvúke ãmbõgõ ãrĩ andre 'bá ĩyõ, ãzíla ãko ãzí ídri rú sụ 'dã kí abe trọ̃kị́lịrị. Tị kí ãja vṹrụ́ úmvúke ãmbõgõ ãrĩ drĩlẹ́ gâ sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó,
12 jọjó la:

“Ámĩnã!
Ãdróŋá ịcụ́ŋá, dĩzã, ũndũwã,
ãwã'dĩfô fẽŋá, ãzíla ũkpõ
'bã adru kí Ãdróŋá ãmadrị gá rĩ ni jã 'dâ.
Ámĩnã!”

13 'Bá ĩyõ ãlu zị ma, “'Bá bõngó imve trũ 'dã kí ã'di kî, ãzíla angá (ãfũ) kí íngõlé?”
14 Má umvi, “Ãmbógó, ánị kí ku, ínị kí rá la mi 'i.”
Ãmbógó jọ, “'Dĩ kí 'bá angálépi ũcõgõ ãmbógó kí ĩcãndĩjó rĩ kí agâ sĩ rĩ kí. Ũjĩ kí ĩ'bã bõngó kí Kãbĩlõmvá 'bã ãrí sĩ imve rú.
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,

“Tu kí pá úmvúke ãmbõgõ ãni Ãdróŋá drị drĩlẹ́ gá,
ãzíla ri kí ĩ'diní ãzị ngalé ĩtụ́ kí ịnị be jó ĩ'didrị agá;
ãzíla Ãdróŋá rilépi úmvúke ũpĩ ãni 'bũ gâlé 'dã 'bã drị gá rĩ
la kí drị gá hémã ãsõ nĩ.
16 Ãbịrị icó kí fụlé ĩdị ku,
ĩyị vị icó kí fụlé ĩdị ku.
Ĩtụ́ icó kí ivélé ku,
ĩtụ́kã icó vâ kí zãlé ku.
17 Ã'dusĩku Kãbĩlõmvá pá tulépi úmvúke ãmbõgõ ãni rĩ 'bã drĩlẹ́ gá rĩ,
la adru 'bá kí tãmbalépi rĩ rú nĩ;
ĩ'di kí agụ ĩyị ídri drị kídí ru rĩ mvụlé.
Ãzíla Ãdróŋá la mịndrẹ kí mịfị gá rĩ kí ịnị nĩ.”

---

* **7:4** 'Bá *144,000* 'dã 'bã ífí 'bá wẽwẽ rú.

8

Kãbĩlõmvá nzį̃ ãko sĩ bṵ́kṵ̃ tı̨ ĩbĩ̃jó ázı̨̀rı̨̃ rĩ tı̨

1 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bṵ́kṵ̃ tı̨ ĩbĩ̃jó ázı̨̀rı̨̃ rĩ nzı̨̃lé 'bo, ãngũ ĩyãŋã 'bṵ̃ gâlé tútú sáwã were.

2 'Dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ázı̨̀rı̨̃ pá utulépi Ãdróŋá drı̨̃lẹ́ gá rĩ kí. Kí ãlu-ãlu drı̨ gá úfẽ gũká.

3 Mãlãyíkã ãzí ãlu bãkṵ́lẹ̃ idélé gólũdĩ sĩ rĩ trũ rĩ amṵ́, ãzíla tu pá ãngũ ídétáŋá idéjó ãlĩtárĩ rú rĩ gá. Úfẽ ĩ'diní ãko ãjı̨ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní la ĩyõ rú, úlẽ 'bã usa kí ã'ı̨́táŋá 'bá Ãdróŋá ã'ı̨́lépi rá rĩ 'badrı̨̃ abe, kí fẽjó ídétáŋá ru ãngũ ídétáŋá idéjó ãlĩtárĩ idélé gólũdĩ sĩ rĩ gá Ãdróŋá drı̨̃lẹ́ gá.

4 Ãcíkã ãko ãjı̨ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní 'dã drı̨̃ kí ã'ı̨́táŋá 'bá Ãdróŋá ã'ı̨́lépi rá rĩ 'badrı̨̃ abe, tụ kí mãlãyíkã rṵ̃ sĩ 'bṵ̃ gá Ãdróŋá rṵ̃lé angájó ãngũ sĩ ídétáŋá idéjó gólũdĩ sĩ 'dã gâlé.

5 'Dã 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã 'dụ bãkṵ́lẹ̃ tá sĩ ãko ãjı̨ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní 'dĩ, a'dṵ́ ãcí ãlĩtárĩ gá rĩ 'bãlé ala gá, ãzíla ãsũ ĩ'di vṵ̃rṵ́ ṵ̃ŋ́kṵ́ drı̨̃ gá 'dõlé. 'Dãá ãvi 'bã nĩ̃ŋá ndrí-ndrí rĩ ãfũ ṵ̃kpẽ̃ŋá la ndṵ̃rṵ̃-ndrṵ̃rṵ̃ rĩ trũ ãzíla ũyãkĩyã trũ nĩ.

'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨́lépi ku rĩ kí ı̨̀jọ́ lijó rĩ

6 'Dã 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã ázı̨̀rı̨̃ gũkâ trũ drı̨ gá cí 'dĩ itú kí ru bábá kí vujó.

7 Mãlãyíkã drı̨̃drı̨̃ rĩ vu gũká ĩ'didrı̨ gá rĩ 'i, 'dãá sí i'dó zõlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé, ãcí ru usalépi ãrí trũ rĩ ûsũ kí vṵ̃rṵ́ ṵ̃ŋ́kṵ́ drı̨̃ gá 'dõlé. Ṵ̃ŋ́kṵ́ 'bã wókõ ãlu na drı̨̃ gá rĩ ve ife, ãzíla ásé ı̨̃'bı̨ ala gá rĩ abe pírí rá.

8 Mãlãyíkã ı̨̃rı̨̃ rĩ vu gũká ĩ'didrı̨ gá rĩ 'i. Ãko ãzí indrélépi 'bé ãmbógó ãcî trũ la áni la, ú'be ĩ'di ı̨̃yı̨ mĩrĩ drı̨̃ agâlé. Mĩrĩ 'bã wókõ ãlu na drı̨̃ gá rĩ uja ru ãrí ru.

9 Ãko pírí mĩrĩ agá ídri rĩ 'bã ãlu na drı̨̃ gá rĩ ũdrã kí rá, ãzíla mẹ́lı̨̃ mĩrĩ drı̨̃ gá rĩ 'bã ãlu na drı̨̃ gá rĩ andi kí rá.

10 Mãlãyíkã na rĩ vu gũká ĩ'didrı̨ gá rĩ. Lẽlẽgó ãmbógó ãngũ jilépi tọ́cı̨̃ áni la a'dé 'bṵ̃ gâlé, i'bé kídí ãzíla ı̨̃yı̨ dı̨lépi dı̨̃-dı̨̃ rĩ 'bã ãzí ãlu na drı̨̃ gá rĩ kí drı̨̃ cí.

11 Lẽlẽgó 'dã 'bã rṵ́ ṵ̃jı̨́kı̨́rı̨́lı̨ 'i. 'Bá wẽwẽ rú ı̨̃yı̨ 'dã mvụlépi rĩ ũdrã kí rá, ã'dusĩku ı̨̃yı̨ 'bã ãlu na drı̨̃ gá rĩ 'bã ru ujajó ũmbájírílí ru rĩ sĩ.

12 Mãlãyíkã sụ rĩ vu gũká ĩ'didrı̨ gá rĩ rá. Į̃tṵ́ kí ĩmbá be ãzíla lẽlẽgó kî trũ anṵ́ kí rá, ĩ'bã wókõ ãlu na drı̨̃ gá rĩ uja kí ru ı̨́nı̨ ru, ãzíla wókõ ãlu na drı̨̃ gá rĩ ı̨̃tṵ́ drı̨ gá rĩ acá ı̨nı̨ ru, ãzíla wókõ ãlu na drı̨̃ gá rĩ ı̨́nı̨ drı̨̃ acá ı̨nı̨bı̨rı̨cı̨cı̨ rú ı̨̃dı̨-ı̨̃dı̨.

13 Mâ ãngũ ndre agá 'bṵ̃ gâlé ru, ándre yṵ́kṵ́ ãlu unga agá wı̨́lı̨́wı̨́lı̨ ru áwáŋâ trũ, “Wọ́gọ̃! Wọ́gọ̃! Ũcõgõ 'bá ṵ̃ŋ́kṵ́ gá rĩ 'banî, ã'dusĩku ã'du ı̨́jọ́ la mụ ru idélé gũká ṵ́'dṵ́kọ́ mụlépi akṵ́lépi mãlãyíkã na vúlé 'dĩ 'bã kí mụlé vúlé rĩ kî sĩ nĩ yã?”

9

1 Mãlãyíkã tõwú rĩ la mụ gũká vúlé 'bo, ándre lẽlẽgó a'délépi 'bṵ̃ gâlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé rĩ, úfẽ drı̨ la gá fṵ̃ŋgṵ́wã 'bṵ́ ãsı̨̃ŋâ kóru rĩ drı̨ gá rĩ 'i.

2 Lẽlẽgó la mụ 'bụ́ ãsĩŋâ kóru rĩ tị nzį̃lé 'bo, ãcíkã ãfũlépi ala gâlé rĩ
mẽnú 'bã ãcíkã áni, ãzíla ãcíkã la atrị į̃tụ́ kí mį̣fį̣ 'bų̃ be cí.
3 Ãcíkã agâlé úmbí ãfũ kí asį̣lé vų̃rụ́ ų̃nǫ́kụ́ drį̃ gá, úfẽ ĩ'baní ũkpõ cécé
ítóniŋá ãngũ drį̃ gá rĩ 'badrį̃ áni.
4 Újọ ĩ'baní 'ba iza kí ásé ãzíla ife ãngũ drį̃ gá rĩ kí ku, rá la 'bá 'bání sĩ
ícétáŋá Ãdróŋá drį̃ ĩbĩjó androko la gá ku 'dĩ kî.
5 Ûga ĩ'baní 'bá kí ụ'dį̣lé úmgbé, 'bã ĩcõcõŋã kí kí ĩmbá tõwú, ãzá ĩ'baní
ịsụ́lé rĩ 'bã ũcõgõ cécé ítóniŋá 'bã 'bá ũzãjó rĩ 'bã azájó rĩ 'bã áni.
6 Ĩmbá tõwú 'dã kí agá 'bá kí drã ndrų̃ mį̣fį̣ ika sĩ, icó kí ịsụ́lé la ku. Wó
kí lẽ drãlé rá, drã la apá kí sĩ apá-apâ.
7 Úmbí 'dã i'dá kí cécé fãrásĩ ã'dį̣ ãni itúlé bábá rĩ kí áni, mę̣lę̣tị la kí
'bádrį̃ áni, sų̃ kí drį̃kã gá kõfíyã gólũdĩ rú la kí.
8 Drį̃'bį̣ la kí drį̃'bį̣ ũkú drį̃ áni, ãzíla sį̣ la kí kę̃mį̃ drį̃ áni.
9 Ãko ĩ'bã kí sų̃lé sĩ ru ágá atrịjó rĩ kí aya rú, ų̣pų̣pį̣ la kí 'ụ ãsĩkárĩ wẽwẽ
rú cę̃lépi fãrásĩ sĩ, ãzíla gárĩ ã'dį̣ drį̣ gá rĩ drį̃ áni.
10 Kótẽ la ãzíla ãko la ĩ'baní sĩ 'bá zãjó rĩ cécé ítóniŋá 'badrį̃ áni. Úfẽ
ĩ'baní ũkpõ sĩ 'bá 'baní cãndí fẽjó cajó ĩmbá tõwú 'dĩpí.
11 Úpí kí drį̃lẹ́ gá rĩ mãlãyíkã angálépi 'bų̃ ãsį̃ŋâ kóru rĩ agá rụ́ umvelé
tị Yãhụ́dį̃ drį̃ sĩ Ãbãdónį̃ 'i, ãzíla Gį̃rį̃́kį̃ tị sĩ Ãpǫ̃lǫ́nį̃yǫ̃ 'i rĩ. *
12 Ũcõgõ drį̃drį̃ rĩ alị 'bo, índre ãzíla kí į̃rį̃ kí amụ́ 'dĩ.
13 Mãlãyíkã ázíyá rĩ vu gũká ĩ'didrį̃ gá rĩ rá, má are ụ́'dụ́kǫ́ angájó ãlĩtárĩ
gólũdĩ rú kónã sụ Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá rĩ agâlé jọ,
14 “Mí ũtrũ mãlãyíkã sụ umbélé į̃yį̃ ãmbógó Ũfũrátĩ agá 'dã kí rá.”
15 Mãlãyíkã sụ ũtrũlé 'dã kí dó bábá ílí, ĩmbá ụ́'dụ́ ãzíla sáwã itúlé sĩ 'bá
ãlu na drį̃ gá, lẽlé ụ'dį̣lé ų̃nǫ́kụ́ drį̃ gá 'dâ rá rĩ tẽjó. †
16 Kãlãfe ãsĩkárĩ ãni mâ arelé itúlé rá rĩ 200,000,000 † lãlé tí ĩyé áni la.
17 Ícétáŋá mâ ndrelé rĩ agá, ándre fãrásĩ kí 'bá rilépi drį̃ la gá rĩ kí abe,
'bá 'dã sų̃ kí aya 'bara dį̃lépi lẽrẽlẽrẽ ika rú, kǫ̃nį̃ kǫ̃nį̃ rú, ãzíla yę̣lǫ̃ rú la
kí jụ́jụ́ gá cí. Fãrásĩ 'bã drį̃kã kí indré cécé kę̃mį̃ drį̃ áni, tị la kí agá ãcí
ãfũ kí ãcíkã trũ gbũ'dí ngų̃ŋã trũ į̃rį̃ ã'dį̣ drį̣ gá rĩ áni.
18 'Bá 'bã wókõ ãlu na drį̃ gá rĩ ũdrã kí jụ́wę̃ ũcõgõ fẽlépi na 'dĩ kí sĩ ãcí,
ãcíkã ãzíla į̃ŋmá ngų̃lépi į̃rį̃ ãfũlépi fãrásĩ kí tị gá rĩ sĩ.
19 Ũkpó fãrásĩ 'dã 'badrį̃ kí kí tị gá, ãzíla kótẽ ĩ'badrį̃ kí agá. Kótẽ la kí
drį̃kã trũ cécé į̃nį̃ drį̃ gá rĩ áni, ũjũ trũ sĩ 'bá ụ'dį̣jó.
20 'Bá į̣mbį̣ ũdrãlépi jụ́wę̃ 'dĩ sĩ ku rĩ, lẽ kí ásį̣ ujalé ku ãko ĩ'baní idélé
drį̣ sĩ 'dĩ kí a'bejó. A'be kí úríndí ũnzí kí ãdroŋa idélé gólũdĩ sĩ, sílĩvã sĩ,
drǫ̃nǫ́ sĩ, írã sĩ, ãzíla ife sĩ, ãngũ ndrelépi ku, į̣jǫ́ arelépi ku vâ acį̣lépi ku
'dĩ kí į̃nzį̃ŋá ku.
21 Lẽ kí ásį̣ ujalé ku 'bá ụ'dį̣ŋá sĩ, ãndrį̃́kẹ sĩ, ãwų̃ sĩ, ãzíla ų̃gų̃ sĩ.

10

Mãlãyíkã bụ́kų̃ wereŋá trũ rĩ

1 Į̣jǫ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ãzí ũkpó ru la 'bã asį̣ agá vų̃rụ́
'dõlé angájó 'bų̃ gâlé. Bõngó ĩ'di 'bã sulé rĩ imve rú cécé ų̃rụ́'bų̃ áni ãzíla

* **9:11** *Ãbãdónį̃* ãzíla *Ãpǫ̃lǫ́nį̃yǫ̃* 'bã ífí 'bá “'bá kí į̃lį̃kį̃lépi rĩ 'i.” † **9:15** Zãbụ́rį̃ 2:9 † **9:16** *200,000,000* ĩ'di ãko lãlé tí cécé cínákî áni la.

drį̃kã la gá 'dãá dį̃zã ãzí ãlápítí cécé gẹ́rị́ áni la; mẹ́lẹ́tị la indré cécé į̃tụ́ áni ãzíla pá la kí cécé ãcí áni.
2 Rụ ĩ'didrị́ gá bụ́kų̃ wereŋá tị nzį̃lé mmgbọ la. 'Bã ru pá ãndá rĩ į̃yị́ drį̃ gá, ãzíla pá į̃jị́ rĩ ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá,
3 za re ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá 'ụlépi cécé kẹ̃mį̃ ụ́'dụ́kọ́ áni la sĩ. Ĩ'di mụ zalé 'bo, ãvi ázį̃rį̃ rĩ ã'į̃ kí tị la nĩ.
4 Ãvi 'dã kí mụ ị́jọ́ delé jọ agá 'bo, ma tí ãni rú lẽ agá ị́jọ́ ị́jô liŋá drị́ 'dã kí sĩ agá vų̃rụ́. Wó má are ụ́'dụ́kọ́ angájó ụrụgâlé la jọ mání, "Ísĩ ị́jọ́ 'dĩ kí bụ́kų̃ agá ku, mí a'bó kí cí."
5 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã tá mání ndrelé pá 'bãlépi į̃yị́ drį̃ gá, ãzíla ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá rĩ, inga ru drị́ ãndá rĩ sulé 'bų̃ gâlé.
6 Ãzíla sõ ũyõ Ãdróŋá u'álépi ídri jã 'dâ, 'bų̃ kí 'bãlépi ų̃nọ́kụ́ trũ, į̃yị́ trũ, ãzíla ãko ala gá 'dĩ kí abe pírí rĩ 'bã rụ́ sĩ. Mãlãyíkã jọ, "Ãdróŋá icó sáwã izalé ãzo rú į̃dị́ ku!
7 Wó mãlãyíkã ázį̃rį̃ rĩ drĩ dó gũká ĩ'didrị́ rĩ vu 'bo, 'dã 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá la dó ị́jọ́ ĩ'di 'bã itúlé ãzíla ĩ'di 'bã zį̃lé zį̃-zį̃ rĩ kí tị de, cécé ándrá ĩ'di 'bã lũlé nãbį̃ya 'baní rĩ áni."
8 'Dã 'bã ũngúkú gá, má are vâ ụ́'dụ́kọ́ tá mání ị́jọ́ jọlépi angájó 'bų̃ gâlé rĩ į̃dị́, jọ, "Ímụ, mí a'dụ́ bụ́kų̃ wereŋá tị nzį̃lé mmgbọ mãlãyíkã pá ãndá rĩ 'bãlépi į̃yị́ drį̃ gá, ãzíla į̃jị́ rĩ 'bãlépi ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dã drị́ gá 'dã 'i."
9 Ámụ mãlãyíkã rų̃lé, má a'ị́ 'bã ãfẽ mání bụ́kų̃ wereŋá rĩ 'i. Jọ mání, "Í'dụ ãzíla ína ĩ'di. Ĩ'di ru 'bį̃ ími tị gá 'dâ į̃lị́-į̃lị́ ru cécé ãnụ́ áni, wó ĩ'di dra ími agâlé ũmbájírílí ru."
10 Má a'dụ́ bụ́kų̃ wereŋá 'dĩ mãlãyíkã drị́ gâlé, ána ĩ'di. Ãjị́ la áma tị gá 'dâ į̃lị́-į̃lị́ ru cécé ãnụ́ áni, wó ma mụ ĩ'di nalé tilé 'bo, áma 'a dra ũmbájírílí ru.
11 Mãlãyíkã jọ mání, "Mí ũlũ ị́jọ́ 'dĩ kí 'bá pírí tị ndú-ndú jọlépi rĩ 'baní, sụ́rụ́ ndú-ndú 'baní, ãzíla ũpi ndú-ndú 'banî."

11

'Bá sãdínĩ rú Ãdróŋá ãni į̃rį̃ į̃jọ́ vú nzelépi rĩ kî

1 Úfẽ mání ĩbáká sĩ ãngũ 'bejó rĩ, ãzíla újọ mání, "Ímụ jó Ãdróŋá drị́ rĩ ų̃'bį̃lé ãlĩtárĩ be, ílã 'bá Ãdróŋá į̃nzį̃lépi rĩ kí 'dãá pírí.
2 Wó lẽ mí ų̃'bį̃ wókõ la ãmvé rĩ ku, ã'dusĩku úfẽ ãngũ 'dĩ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'banî. Kí mụ táwų̃nį̃ ãlá Ãdróŋá drị́ 'dĩ atulé sáwã were sĩ ĩmbá kãlị́ sụ drį̃ į̃rį̃.
3 Ma mụ 'bá má ãni sãdínĩ rú į̃rį̃ 'dĩ 'baní ũkpó fẽlé sĩ ị́jọ́ uyújó ụ́'dụ́ 1,260, * kí ru sų̃ ũcõgõ i'dajó bõngó ũyóró gų̃tị́yã rú la sĩ."
4 'Bá sãdínĩ rú į̃rį̃ 'dĩ kí ife mį̃zę̃yị́tų̃ rú rĩ kî, ãzíla kí tárã ife į̃rį̃ pá tulépi Ãdróŋá ų̃nọ́kụ́ 'dĩ ũ'bãlépi pírí nĩ rĩ drį̃lẹ́ gá rĩ kî.
5 'Bá ãzí drĩ lẽ kí adrálé, kí mẹ́rọ́'bá lẽlépi kí adrálépi 'dã kí ivé ãcí ãfũlépi kí tị gá rĩ sĩ. 'Dĩ dó bãsĩ gẹ̃rį̃ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrį̃ kí ụ'dị́jó rĩ.
6 'Bá 'dĩ kí ũkpõ trũ sĩ uzogó ugajó, 'bã 'dị ku kpere ĩ'baní ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ ũlũ agá. Kí vâ ũkpõ trũ į̃yị́ kí ujajó ãrí ru, ãzíla ãngũ drị́ gá jụ́wę̃ ũví ndú-ndú ajíjó sáwã cí rĩ gá ĩ'baní lẽlé rĩ áni.

---

* **11:3** *Ĩmbá kãlị́ sụ drį̃ į̃rį̃,* ãzíla *ụ́'dụ́ 1,260* 'dĩ ají kí ru ílí na nụ́sų̃ be pírí ãlu.

7 'Bá 'dĩ drĩ kí ɨjọ́ ĩ'baní ũlũlé rĩ de 'bo, ʉ̃bõgʉ̃ ãfũlépi 'bʉ́ ãsį̃ŋâ kóru rĩ
agâlé rĩ la ãfũ ã'dɨ́ 'dɨlé ĩ'ba abe. Ĩ'di kí ndẽ rá ãzíla ĩ'di kí ụ'dɨ́ rá.
8 Ãvũ la kí mụ ru ulalé gẽr̃ɨ̃ ãmbógó táwʉ̃n̄ɨ̃ ĩyõ 'dã drɨ̃ agá, ãngũ sĩ
Úpí ĩ'badrɨ̃ ipajó mũsãlá'bã sɨ̨ gá rĩ gá, táwʉ̃n̄ɨ̃ 'dã 'bã rʉ́ ícétáŋá ru rĩ kí
Sõdómũ jõku Mį̃sɨ́rɨ̃ 'i.
9 Ʉ'dʉ́ na nʉ́sʉ̃ 'dĩpí, 'bá ũví ndú-ndú, sʉ́rʉ́ ndú-ndú gá, tɨ ndú-ndú jọlépi
'dĩ amʉ́ kí ãvũ la kí nį̃lé ãzíla uga kí kí į̃sį̃lé úmgbé.
10 'Bá ãngũ drɨ̃ gá 'dĩ u'á kí pírí ãyĩkõ sĩ 'bá sãdínĩ rú į̃rɨ̃ 'dĩ kí 'bã ũdrãŋá
sĩ. 'Bá ri kí ãyĩkõ idélé ãzíla ãko ũfẽlé kí drĩdríŋ̃ĩ gá ãwã'dĩfô rú, ã'dusĩku
nãbɨya į̃rɨ̃ 'dĩ fẽ kí ándrá ũcõgõ 'bã ãngũ drɨ̃ gá 'dĩ 'baní ambamba.
11 Wó ʉ́'dʉ́ na nʉ́sʉ̃ vúlé gá ãvę̃vɨ̃ ídri fẽlépi angálépi Ãdróŋá drɨ́ rĩ tõ ru
kí agá, ãvũ 'dã angá kí ụrụgá pá tulé pá ĩ'badrɨ̃ sĩ, 'bá pírí ɨjọ́ 'dã ndrelépi
ru idé agá cé rĩ ʉ̃r̃ɨ̃ ãmbógó la rụ kí nĩ.
12 'Bá sãdínĩ rú į̃rɨ̃ 'dĩ are kí ʉ́'dʉ́kọ́ re 'bʉ̃ gâlé ru, "Ĩmi amʉ́ 'dõlé!" Íni
'dĩ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrɨ̃ kí dɨ̃ kî ndre sĩ, ĩ'baní tụ agá ʉ̃rʉ́'bʉ̃ agâ sĩ 'bʉ̃ gâlé.
13 Sáwã ãlu-ãlu 'dã agá 'dãá, ũyãkĩyã ãmbógó la andi táwʉ̃n̄ɨ̃ 'dã 'bã
wókõ ãlu mụdrɨ́ drɨ́ gá rĩ rá, ãzíla 'bá ũdrã álĩfũ ázɨ̨̃rɨ̃. 'Bá ɨ̨mbɨ́ ru palépi
ídri ũyãkĩyã 'dã agá rĩ, idé kí ʉ̃r̃ɨ̃ sĩ ãzíla fẽ kí dɨ̃zã Ãdróŋá 'bʉ̃ gá rĩ nî.
14 Ũcõgõ į̃rɨ̃ rĩ ukó rá, 'bo ũcõgõ na rĩ la amʉ́ gbõrú.

Gũká ázɨ̨̃rɨ̃ rĩ

15 Mãlãyíkã ázɨ̨̃rɨ̃ rĩ vu gũká ĩ'didrɨ̃. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ʉ́'dʉ́kọ́ uzálépi
rere la are ru 'bʉ̃ gâlé jọ agá la,
"Sʉ́rʉ́ pírí ʉ̃n̄ọ́kʉ́ drɨ́ gá rĩ acá kí sʉ́rʉ́ Úpí ãmadrɨ̃ ãni la rú,
ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'didrɨ̃ ãni rú, ĩ'di dó sĩ mụ kí drɨ̃ celé jã 'dâ!"
16 'Bá ĩyõ kãlɨ̃ į̃rɨ̃ drɨ̃ sụ rilépi Ãdróŋá drɨ̃lẹ́ gá úmvúke ĩ'badrɨ̃ drɨ̃ gá ri, su
kí mɨ̨fɨ̃ vʉ̃rʉ́ Ãdróŋá ɨ̃nzɨ̃jó,
17 jọ kí:
"Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dɨ̃pɨ̨,
ú'dî'da cí, ãzíla ándrá cí rĩ!
Ãfẽ míní ãwã'dĩfô míní ũkpõ mídrɨ̃ 'dụjó
ãzíla i'dójó ãma drɨ̃ cejó rĩ sĩ.
18 Ũmbã na ándrá 'bá Yẹ́sʉ̃ ã'ɨ̃lépi ku 'dĩ kí mínî,
wó ũmbã mídrɨ̃ 'bã sáwã acá ú'dî'da 'bo.
'Dĩ sáwã ɨjọ́ lijó 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí drɨ̃ gá,
ãzíla míní mî ãti'bo kí ũfẽjó rĩ 'i.
Mi amʉ́ 'bá mí ãni nãbɨya rú rĩ kí ũfẽlé,
'bá mí ãni ãlápítí ɨjọ́ ũnzî kóru rĩ kí abe,
'bá pírí ími rʉ́ ɨ̃nzɨ̃lépi ɨ̃nzɨ̃-ɨ̃nzɨ̃,
ì'dójó anzɨ kí sĩ kpere 'bá ĩyõ rĩ kî trũ.
Ãzíla mi amʉ́ 'bá pírí ándrá ɨjọ́ ũnzí idélépi ʉ̃n̄ọ́kʉ́ drɨ̃ gá rĩ kí ɨ̃lɨ̃kɨ̃lé rá."
19 'Dã 'bã ũngúkú gá, jó Ãdróŋá drɨ̃ 'bʉ̃ gâlé rĩ únzɨ̃ tɨ la mmgbọ, ala gá
'dãá úndre sãndʉ́kʉ̃ tɨ icíma drɨ́ rĩ 'i. 'Dãá ãvi nĩ ndrí, ʉ̃kpę̃ ndʉ̃rʉ̃-ndʉ̃rʉ̃,
uzogó sí trũ ãmbógó la a'dé ãzíla ʉ̃n̄ọ́kʉ́ pírí aya ru ũyãkĩyã ãmbógó ũkpó
la sĩ.

12

Ũkú kí ʉ̃bõgʉ̃ be

1 Ándre ícétáŋá ãmbógó ʉ̃sʉ̃táŋá ru la i'da ru 'bʉ̃ gá 'dãá; ũkú ãzí ru
sʉ̃lépi bõngó sĩ pãrã-pãrã cécé ḭ̃tʉ́ áni, 'bã pá ĩmbá drḭ̃ gá, ãzíla kõfíyã
lẽlẽgó trũ mʉdrı̰ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ la drḭ̃kã gá cí.
2 Ũkû ándrá 'a trũ, ngʉ́tı̰ la mʉ ãzá tĩŋá drḭ̃ a'dʉ́lé ũkpó ru 'bo, ri awálé
awâ.
3 'Bo 'dã 'bã ũngúkú gá ícétáŋá ãzí rĩ i'da ru 'bʉ̃ gá 'dãá. Ʉ̃bõ̰gʉ̃ ãzí
ãmbógó ika la, drḭ̃kã trũ ázḭ̃rḭ̃, ãzíla újé trũ mʉdrı̰, ãzíla su kõfíyã ázḭ̃rḭ̃
ãmbõgõ ãrĩ kí drḭ̃kã 'dã kí agá cí.
4 Lẽlẽgó 'bʉ̃ gá rĩ 'bã wókõ ãlu na drı̰ gá rĩ alí kí asélé ayilé vʉ̃rʉ́ 'dõlé
kótẽ ĩ'didrḭ̃ sĩ. Ʉ̃bõ̰gʉ̃ 'dĩ ri ũkú lẽlépi tĩlépi tĩ-tĩ 'dĩ ũmbãlé sĩ lẽjó ĩ'di 'bã
ngʉ́tı̰ najó rá drḭ̃ dó tĩ 'bo rĩ gá.
5 Tĩ ngʉ́tı̰ ágʉ́bı̰ úpí ru, ĩ'di amʉ́ drʉ́zı̰ ũpĩ rʉlé 'bá ãngũ drḭ̃ gá 'dĩ kí drḭ̃
gá pírí drı̰ ũkpó aya áni rĩ sĩ. Ú'dʉ ĩ'di 'bã ngʉ́tı̰ kpílo gbõrú Ãdróŋá rʉ́
ʉrʉgâlé kpere úmvúke ãmbõgõ ãrĩ gâlé.
6 Ũkû apá dó ãngũ kõtórõ rú Ãdróŋá 'bã idélé ĩ'diní 'dã gâlé, Ãdróŋá ní
mʉjó u'ájó ĩ'di tãmbajó ĩmbá kãlı̰ sʉ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ rĩ gá.
7 Ã'dı̰ ãfũ 'bʉ̃ gâlé. Ãmbógó mãlãyíkã 'badrı̰ Mı̰kãyı̰lı̰ kí mãlãyíkã ĩ'didrḭ̃
abe 'dı̰ kí ã'dı̰ ʉ̃bõ̰gʉ̃ trũ úríndí ũnzí ĩ'didrḭ̃ abe.
8 Wó úndẽ Sĩtánĩ kí úríndí ũnzí ĩ'didrḭ̃ abe ã'dı̰ gâlé rá, ádró dó kí 'bʉ̃
gâlé rá.
9 Á'bé ʉ̃bõ̰gʉ̃ ãmbógó umvelé 'bá ı̰jʉ́ ũsõlépi vâ Sĩtánĩ 'i 'bá ʉ̃nʉ́kʉ́ drḭ̃
gá 'dĩ kí ulélépi rĩ, 'dõlé mãlãyíkã ĩ'didrı̰ kí abe.
10 Má are ʉ́'dʉ́kʉ́ ı̰jʉ́ ajʉ́lépi re la 'bʉ̃ gâlé jo̱,
“Patáŋá Sʉ́rʉ́ Ãdróŋá drḭ̃ acá 'bo!
Ãdróŋá i'da ũkpõ ĩ'di 'bã adrujó Úpí ru rĩ 'bo,
ãzíla ũkpõ ngʉ́pı̰ Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bo!
Ã'dusĩku 'bá 'bá ã'ı̰táŋá agá
rĩ kí tõlépi ḭ̃tʉ́ kí ı̰nı̰ be Ãdróŋá drḭ̃lı̰ gá rĩ ádró ĩ'di 'bʉ̃ gâlé rá.
Á'bé ĩ'di 'bʉ̃ gâlé rĩ sĩ ʉ̃nʉ́kʉ́ gá.
11 Ndẽ kí Sĩtánĩ
ãrí Kãbĩlõmvá drḭ̃ sĩ
vâ ı̰jʉ́ mgbã vú nzeŋá sĩ, lẽ kí ru ídri mgbã rĩ gá ku
ãzíla ĩ'bã kí ã'ḭ̃jó drãjó rá rĩ sĩ.
12 Ḭjʉ́ 'dĩ sĩ, 'bʉ̃, mí u'á ãyĩkõ sĩ,
ãzíla 'bá pírí u'álépi ími agá 'dĩ kí abe!
Wó ũcõgõ ãmbógó la ʉ̃nʉ́kʉ́ drı̰ ãzíla mĩrĩ drı̰,
ã'dusĩku ú'be Sĩtánĩ 'i ʉ̃nʉ́kʉ́ drḭ̃ gá vʉ̃rʉ̃ lé ũmbã ãmbógó la trũ
ãzíla nı̰ rá ʉ́'dʉ́ ĩ'didrḭ̃ acá kí ãni rú 'bo.”
13 Ʉ̃bõ̰gʉ̃ la mʉ ndrelé la á'bé 'i ʉ̃nʉ́kʉ́ drḭ̃ gá vʉ̃rʉ́ 'dõlé 'bo, i'dó ũkú
ngʉ́tı̰ ágʉ́bı̰ tı̰lépi 'dĩ adrolé.
14 Úfẽ ũkú 'dĩ ní ʉ́pʉ́pı̰ cécé yʉ́kʉ́ ãmbógó la ãni la kí ḭ̃rḭ̃, sĩ ngajó apájó
ru zḭ̃jó ãngũ Sĩtánĩ 'bã sĩ icójó cajó ala gá ku rĩ gá, sĩ icójó ĩ'di tãmbajó ílí
na nʉ́sʉ̃ 'dĩpí Sĩtánĩ 'ba aló rú sĩ ĩ'di ʉrʉ'bá ku.
15 Wó Sĩtánĩ wi ḭ̃yı̰ ãmbógó la ũkú 'dĩ vú gâ sĩ, ḭ̃yı̰ 'bã wʉ̃ rú sĩ ĩ'di rá íni.
16 Wó ʉ̃nʉ́kʉ́ ko ũkú 'dĩ 'bã ãzã, nzḭ̃ ru tı̰ mmgbo̱ ḭ̃yı̰ tá ʉ̃bõ̰gʉ̃ 'bã wilé
'dĩ nzʉjó rá.

17 Į̣jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ṭ̃bǫ̃gṭ̃ acá dó ũmbájírílí ũkú 'dĩ nî, ãzíla inga
dó ru mụle ã'dį̣ 'dį̣lé ĩ'di 'bã anzį̣ kí abe; 'dĩ kí 'bá pírí ãzį̣́táŋá Ãdróŋá drį̣
kí tãmbalépi ãzíla ru ĩbĩlépi ị́jọ́ Yẹ́sṭ̃ 'bã i'dalé ĩ'baní rĩ kí agá rĩ kí.
18 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Sĩtánĩ tu pá * avį̣lé ĩyį̣tį̣ gá.

13

Ṭ̃bǫ̃gṭ̃ ãfũlépi ĩyî agâlé rĩ

1 Į̣jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ándre ṭ̃bǫ̃gṭ̃ ãzí 'bã ãfũ agá ĩyį̣ ãmbógó la agá
ãmvé 'dõlé. Drį̃kã la kí ázį̃rį̃ ãzíla újé la kí mụdrį̣, újé ãlu-ãlu sį̣ gá kõfíyã
ũpĩ ãrĩ cí. Ãzíla drį̃kã ãlu-ãlu drį̃ gá úsĩ ị́jọ́ Ãdróŋá u'dájó la.
2 Ṭ̃bǫ̃gṭ̃ mání ndrelé rĩ indré ũ'dú áni, wó pá la kí ãmbógó ru únúkâ
trũ ãsámbílí ru, ãzíla tị la cécé kẹ̃mį̃ ãrĩ áni. Sĩtánĩ fẽ ṭ̃bǫ̃gṭ̃ 'dĩ ní ũkpõ
ĩ'didrį̃, ãzíla úmvúke ĩ'didrį̣ ũpĩ ãrĩ sĩ 'bá kí drį̃ cejó.
3 Ṭ̃bǫ̃gṭ̃ 'dã 'bã drį̃kã ãzí ãlu rĩ gá į̣lṵwẹ́ ãkõzá ãmbógó la ãni la ace nĩ.
'Bá ũ'bí ṭ̃nọ́kṵ́ drį̃ gá rĩ u'á kí ãkõzá ãmbógó drį̃kã la gá 'dã 'bã jaŋá rá rĩ
sĩ ṭ̃sṭ̃táŋá sĩ, ãzíla bĩ kí ṭ̃bǫ̃gṭ̃ vú.
4 'Bá pírí į̃nzį̃ kí Sĩtánĩ 'i ã'dusĩku fẽ ũkpõ ĩ'didrį̣ gá rĩ ṭ̃bǫ̃gṭ̃ ní, ãzíla
į̃nzį̃ kí vâ ṭ̃bǫ̃gṭ̃ ĩndĩ, jọ kí, “Ã'di cécé ṭ̃bǫ̃gṭ̃ áni nĩ yã? Ã'di icó ĩ'di be ã'dį̣
'dį̣lé rá la nĩ yã?”
5 Ãdróŋá ã'į̃ ṭ̃bǫ̃gṭ̃ ní ị́jọ́ jọjó idemará ru, ãfó sĩ, vâ Ãdróŋá u'dájó ãzíla
fẽ ĩ'diní ũkpõ sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí idélé lú ĩmbá kãlį̣ sụ drį̃ į̃rį̃.
6 Nzį̃ dó tị i'dójó Ãdróŋá rṵ́ u'dájó ãzíla ãngũ ĩ'didrį̣ u'ájó rĩ be, ị́jọ́
ũnzíkãnã kí jọjó ĩ'di ụrụ'bá gá, ãzíla vâ 'bá pírí ĩ'di ã'į̃lépi rá, u'álépi 'bṭ̃
gá 'dĩ kí abe.
7 Úfẽ ĩ'diní ũkpó ã'dį̣ 'dijó 'bá ã'į̃táŋá agá 'dĩ kí abe, ãzíla kí ndẽjó rá.
Úfẽ vâ ĩ'diní ũkpõ ãmbõgõ najó 'bá ãngũ drį̃ gá, sṵ́rṵ́, ãzíla tị ndú-ndú 'dĩ
kí drį̃ gá pírí.
8 'Bá ũri ndú-ndú ũ'bí ṭ̃nọ́kṵ́ drį̃ gá 'dâ 'dĩ kí į̃nzį̃ kí ṭ̃bǫ̃gṭ̃ 'dĩ 'i, 'dĩ kí
'bá rṵ́ sĩlé bṵ́kṭ̃ ídri drį̣ 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ṭ̃nọ́kṵ́ į̃ndṵ́ ku rĩ kí. Bṵ́kṭ̃ ídri drį̣
'dĩ ĩ'di Kãbĩlõmvá ándrá 'dį̣lé rá rĩ drį̃.
9 'Bá bį̣lę̣ trũ rĩ 'bã are ị́jọ́ 'dĩ 'i.
10 'Bá arṵ́lé ã'dį̣ gá rĩ kí ála kí agụ mãbṵ́sṭ̃ gá,
'Bá lẽlé ụ'dį̣lé ménéŋá ã'dį̣ drį̃ sĩ rĩ kí,
ála kí ụ'dį̣ ménéŋá ã'dį̣ drį̃ sĩ rá.
Į̣jọ́ 'dĩ lẽ ásį̣ ị́jọ́ tajó jã rĩ kí ã'į̃táŋá be 'bá Ãdróŋá drį̃ 'badrį̣.

Ṭ̃bǫ̃gṭ̃ ãfũlépi vũ gá rĩ

11 Ándre vâ ṭ̃bǫ̃gṭ̃ ãzí ãfũ agá vũ agâlé, újé la kí į̃rį̃ cécé kãbĩlõ drį̃ áni,
wó ĩ'di ị́jọ́ jọ cécé Sĩtánĩ áni.
12 Ri vâ ũkpó pírí ṭ̃bǫ̃gṭ̃ drį̃drį̃ 'dã drį̃ ayúlé ĩ'di kẹ̃jį̣ gá, 'bã dó sĩ 'bá pírí
ãngũ drį̃ gá rĩ kí ṭ̃bǫ̃gṭ̃ tá drį̃drį̃ 'dã į̃nzį̃lé, ãkõzá la tá ãmbógó rĩ sĩ jajó
rá 'dĩ 'i.
13 Ṭ̃bǫ̃gṭ̃ 'dĩ idé ícétáŋá ãmbogo-ãmbogo tálí ndú-ndú tré, fẽ ãcí a'dé
angájó 'bṭ̃ gâlé ṭ̃nọ́kṵ́ drį̃ gá 'bá pírí kí drį̃ gâ sĩ.

---

* **12:18** Bṵ́kṭ̃ Ãdróŋá drį̣ ãzí rĩ kí agá ị́jọ́ sĩlé *Sĩtánĩ tu pá* 'dĩ 'i *ítu pá,* vásĩ 'dĩ kí icíjó ị́jọ́ amṵ́lépi 'dĩ ũngúkú gá rĩ trũ.

14 Ã'dusĩku ícétáŋá 'dã kí sĩ, úfẽ ĩ'diní ũkpõ tálí idéjó ṵ̃bõ̰gṵ̃ drı̣̃drı̣̃ 'dã
kḛ̃jı̣́ gá, úlé dó sĩ 'bá ãngũ drı̣̃ gá rĩ kî. Fẽ ĩ'baní ãzı̣́táŋá sĩ í'dá ı̣̃nzı̣̃táŋá ru
la idéjó ṵ̃bõ̰gṵ̃ sõlé ménéŋá sĩ, ãkõzâ trũ, ãzíla drĩ vâ u'álépi ídri 'dã nî.
15 Úfẽ ṵ̃bõ̰gṵ̃ 'dã ní ũkpõ ãvḛ̃vı̣̃ sĩ ídri fẽjó í'dá ãnãkpá kãyú 'dã ní sĩ icójó
ı̣́jọ́ jọjó fẽjó la 'bá í'dá 'dã ı̣̃nzı̣̃lépi ku rĩ kí ụ'dı́jó rá.
16 Ãzíla ũŋmĩ 'bá pírí kí ũkpó sĩ, 'bá nírí, 'bá ĩyõ trũ, 'bá málĩ trũ, 'bá
lẽmẽrí, ãzíla 'bá drı̣̃lẹ̃mmgbọ, 'bá ãtí'bó ru rĩ kí abe, ícétáŋá ũ'bãjó kí drı̣̃
ãndá rĩ gá jõku ãndrõkõ gá.
17 Â'ı̣̃ ĩ'baní ãko ı̣̃tṵ̃ndãlé jõku ĩgbãjó ku, drĩ kí adru ícétáŋá 'dã kóru rĩ
gá, 'dĩ rṵ́ ãnãkpá 'dã drı̣̃ jõku námbã rṵ́ ĩ'didrı̣̃ gá rĩ 'i.
18 Ị́jọ́ 'dĩ lẽ ũndũwã sĩ nı̣̃jó la. 'Bá ũndũwã trũ rĩ 'bã ı̣sṵ́ námbã ṵ̃bõ̰gṵ̃
drı̣̃ 'dĩ 'bã ífí, ĩ'di námbã 'bá ãni. Námbã ĩ'didrı̣̃ rĩ 666.

14

Kãbĩlõmvá kí 'bá álĩfũ túrú ãlu kãlı̣́ sụ drı̣̃ sụ rĩ abe

1 Ándre Kãbĩlõmvá pá tu agá 'bé Zı̣́yọ́nı̣̃ sı̣́ gá, 'bá trũ álĩfũ túrú ãlu kãlı̣́
sụ drı̣̃ sụ ĩ'di ru rṵ́ sĩjó Átẹ́pı̣̃ drı̣̃ be kí androko gá cí rĩ kî.
2 Má are ṵ́'dṵ́kọ́ 'bṵ̃ agâlé cécé ı̣̃yı̣́ 'delépi kṵ̃rṵ̃ 'ụlépi ãvi 'bã nuŋá ĩ'di
'bã kpḛ̃jó 'bo rĩ sĩ rĩ áni. Ṵ́'dṵ́kọ́ mâ arelé 'dã cécé 'bá ṵ̃'dı̣́ colépi rĩ 'bã
ṵ̃'dı̣́ 'baní 'ụlé rĩ áni.
3 'Bá álĩfũ túrú ãlu kãlı̣́ sụ drı̣̃ sụ 'dĩ tu kí pá úmvúke drı̣̃lẹ́ gá, ãnãkpá
ídri sụ ãzíla 'bá ĩyõ kãlı̣́ ı̣̃rı̣̃ drı̣̃ sụ 'dĩ kí drı̣̃lẹ́ gá, ri kí úngó ú'dí la ngolé,
ĩ'baní nı̣̃lé nĩ á'dụ̃sĩ la. Kí lú 'bá Ãdróŋá 'bã unzelé 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drı̣̃ gá rĩ kí
agá rĩ kî.
4 'Bá 'dĩ kí 'bá mı̣fı̣̃ ãcí idélépi ku, Kãbĩlõmvá vú ũbĩlépi ãngũ pírí ĩ'diní
mụjó rĩ gá rĩ kî. Kí 'bá unzelé drı̣̃drı̣̃ ũri 'bá 'badrı̣̃ kí agá fẽlé fẽtáŋá ãlá
ru Ãdróŋá ní Kãbĩlõmvá be rĩ kî.
5 Ịsṵ́ kí tı̣ gá ĩnzó ku, kí vâ ı̣́jọ̃ kóru.

Ị́jọ́ mãlãyíkã na 'dĩ 'bã kí ũlũlé rĩ

6 Ándre mãlãyíkã ãzí 'bã nga agá 'bṵ̃ agá ágágá 'dãá, ı̣́jọ́ mgbã Yẹ́sṵ̃ drı̣̃
jã 'dâ rĩ ũlũ agá 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dĩ 'banî, sṵ́rṵ́ pírí, 'bá pírí ãzíla tı̣ pírí ṵ̃nọ́kṵ́
drı̣̃ gá rĩ 'banî.
7 Jọ ı̣́jọ́ ṵ́'dṵ́kọ́ mmgbọ sĩ re, “Ĩru Ãdróŋá 'i, ãzíla ĩmi ı̣̃nzı̣̃ ĩ'di ãmbõgõ
ĩ'didrı̣̃ gá rĩ sĩ! Ã'dusĩku sáwã ĩ'didrı̣̃ 'bá pírí kí ı̣́jọ́ lı̣jó rĩ acá 'bo. Ĩmi ı̣̃nzı̣̃
'bá 'bṵ̃ kí 'bãlépi vũ be, mĩrĩ ãzíla kídí ı̣̃yı̣́ 'bã sĩ agájó rĩ abe rĩ ı̣̃nzı̣̃-ı̣̃nzı̣̃.”
8 Mãlãyíkã ãzí ı̣̃rı̣̃ rĩ bĩ vú la 'bṵ̃ agá 'dãá, jọ, “Bãbṵ̃lọ́nı̣̃ ãmbógó rĩ a'dé
rá, a'dé vṵ̃rṵ́ 'bo, ĩ'di ándrá sṵ́rṵ́ pírí ı̣̃jõtõ̰lépi íwá sĩ aza rú, ãzíla mı̣fı̣̃ ãcí
ãwṵ̃ idéjó rĩ sĩ rĩ 'i.”
9 Mãlãyíkã na rĩ bĩ tá drı̣̃drı̣̃ 'dã kí vú jọ ṵ́'dṵ́kọ́ mmgbọ sĩ, “'Bá ãzí drĩ
ṵ̃bõ̰gṵ̃ ı̣̃nzı̣̃ rá, ĩ'di 'bã í'dá be, ãzíla drĩ kí ãlámã ĩ'didrı̣̃ ụlı̣́ kí androko gá,
ãzíla drı̣̃ gá,
10 kí ı̣mvṵ́ ũmbã Ãdróŋá drı̣̃ dralépi íwá ru rĩ sĩ, ũsũlé kópõ Ãdróŋá drı̣̃
ũmbã drı̣̃ agá ũkpõ sĩ tré rĩ sĩ. Ála kí ĩcãndĩ ãcí anṵ́lépi ku rĩ sĩ, mãlãyíkã
ãlá rĩ kí drı̣̃lẹ́ gá, ãzíla Kãbĩlõmvá drı̣̃lẹ́ gá.

11 Ãcí kí ivéjó rĩ 'bã ãcíkã la tụ gbũ'dí ụrụgâlé jã 'dâ. 'Bá ṹbõgṹ ỉnzỉlépi
í'dá ĩ'didrỉ be rĩ, avỉ kí ku ỉtụ́ kí ínỉ́ be, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã ãlámã ãzíla rụ́
ã'ỉlépi rá rĩ, avỉ kí vẽ ku ỉtụ́ kí ínỉ́ be."
12 Ỉjọ́ 'dĩ 'ba imbá 'bá Ãdróŋá ãni ãlá 'dĩ kí ásỉ sĩ ỉjọ́ tajó, ãzỉtáŋá Ãdróŋá
drỉ tãmbajó, ãzíla ã'ỉtáŋá ĩ'badrỉ 'bãjó Yẹ́sṹ agá.
13 Má are ụ́'dụ́kọ́ angájó 'bṹ agâlé jọ, "Ísĩ ỉjọ́ 'dĩ cí, drỉlẹ́ba 'bá ũdrãlépi
ãzỉ Úpí drỉ agá ú'dî'da kpere drỉlẹ́ gá rĩ 'banî."
"Wõyí ãndá," Úríndí jọ rá, "Kí mụ avỉlé ãzỉ ũkpó ru ĩ'badrỉ kí vúlé gá,
ỉjọ́ ĩ'bã kí idélé múké rĩ la kí vú bĩ."

Ỉjọ́ ndrelé ỉjọ́ lịŋá ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ drỉ rĩ

14 Ándre áma drỉlẹ́ gá 'bá cécé ngọ́tỉ 'bádrỉ † ri áni ri agá ṹrụ́'bṹ imve
la drỉ gá. Su drỉ gá kõfíyã gólũdĩ rú la, ĩ'didrỉ gá ỉlỉ́ŋá ãcí la.
15 'Dãá mãlãyíkã ãfũ jó Ãdróŋá drỉ 'bṹ gá rĩ agâlé, jọ ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ re
'bá rilépi ṹrụ́'bṹ drỉ gá rĩ ní, "Mí i'dó dó ũri lãlé ménéŋá sĩ, ã'dusĩku ũri
ṹnọ́kụ́ drỉ gá rĩ mba kí dó 'dãá rá."
16 'Bá rilépi ṹrụ́'bṹ drỉ gá rĩ, 'dụ dó ménéŋá sĩ ũri kalépi ṹnọ́kụ́ drỉ gá
rĩ lajó, útra dó sĩ ũri ṹnọ́kụ́ drỉ gá rĩ kí rá.
17 Mãlãyíkã ãzí rĩ ãfũ vâ jó Ãdróŋá drỉ 'bṹ 'dã agâlé, ĩ'di vâ ménéŋá ãcí
la trũ drỉ gá.
18 Mãlãyíkã ãzí ãcí 'bã drỉlẹ́ gá rĩ ãfũ ãlĩtárĩ gâlé, jọ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ re
'bá ménéŋá ãcí 'dã trũ rĩ ní, "Í'dụ ménéŋá mí ãni ãcí 'dĩ 'i, mí ụlỉ zãbíbũ
ífí kalépi rõnzõ nỉlépi ṹnọ́kụ́ drỉ gá 'dĩ kî."
19 Mãlãyíkã 'dụ ménéŋá ĩ'didrỉ gá rĩ, i'dó zãbíbũ ífí kí tralé, ũsũ kí ãngũ
ãmbógó sĩ kí nzijó ũmbã Ãdróŋá drỉ rĩ agá.
20 Tu kí kí ãngũ sĩ zãbíbũ sụ́ nzijó rĩ gá, 'dĩ táwṹnỉ agá 'dãá ãmvé ãmvélé
ru, ãzíla ãrí ãfũ dỉlé ãko sĩ sụ́ la nzijó rĩ gâ sĩ, mgbi la mítã ãlu nụ́sṹ, ãzo
la ĩ'di 'bã dỉjó rĩ máyỉlỉ túrú ỉrỉ.

15

Mãlãyíkã ázỉrỉ jụ́wẹ́ ázỉrỉ abe rĩ kî

1 Ándre 'bṹ gâlé ícétáŋá ãzí ãmbógó ṹsṹtáŋá ru la, mãlãyíkã ázỉrỉ rụ kí
jụ́wẹ́ ázỉrỉ ũmbã Ãdróŋá drỉ sĩ 'bá kí drỉ arụ́jó rĩ 'bã ukójó rĩ.
2 Áma drỉlẹ́ gá, ándre ãko ãzí i'dálépi mĩrĩ gĩlásĩ áni pãrã-pãrã, ru
usalépi ãcí trũ la. 'Bá pá tulépi mĩrĩ tị gá rĩ kí, 'bá ṹbõgṹ ndẽlépi rá,
í'dá ĩ'didrỉ kí abe, ãzíla námbã ĩ'di i'dalépi rĩ abe la kî. Kí drỉ gá pírí ṹ'dỉ
Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'baní colé úngó ngoŋâ trũ la kí cí.
3 Kí úngó Mụ́sã ãtí'bó Ãdróŋá drỉ rĩ drỉ ngo agá Kãbĩlõmvá drỉ be:
"Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dỉpị,
ỉjọ́ mî idélé rĩ kí ãmbógótẽté ru ãzíla ṹsṹtáŋá ru,
mi Úpí sụ́rụ́ pírí 'badrỉ,
gẽrỉ mídrỉ kí ũniyambamba rú ãzíla pịrị-pịrị.
4 Úpí, 'bá pírí kí ími ỉnzỉ
ãzíla kí idé mî sĩ ṹrỉ sĩ, ã'dusĩku mi ũkpó 'dỉpị, dỉzã rú,
ãzíla mi ãlá ru ndú á'dụ̂sĩ,

† **14:14** Dáníyẹ̃lỉ 7:13

sụ́rụ́ pírí kí
amụ́ ĩnzį̃táŋá idélé ími drį̃lẹ́ gá,
ã'dusĩku ị́jọ́ kpị míní idélé rĩ 'bá pírí ndre kí rá.”
5 'Dã 'bã ũngúkú gá, má inga tị ụrụgá, ándre jó Ãdróŋá drị́ 'dĩ jó hémã
rú sĩ ị́jọ́ ĩ'didrị́ kí vú nzejó rĩ únzį̃ tị la mmgbọ 'bų̃ gâlé.
6 Jó Ãdróŋá drị́ agâlé, mãlãyíkã ázį̃rį̃ ãfũ kí jụ́wẹ̃ ázį̃rį̃ trũ drị́ gá nĩ, sų̃
kí ru bõngó ãlá imve gụlépi gólũdĩ rú la sĩ.
7 Ãko ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí ãlu rĩ fẽ mãlãyíkã ãlu-ãlu ázį̃rį̃ 'dã 'badrị́
bãkụ́lẹ̃ gólũdĩ rú tõlé tré-tré ũmbã Ãdróŋá u'álépi jã 'dâ rĩ drị́ sĩ rĩ.
8 Jó Ãdróŋá drị́ aga tré ãcíkã ãfũlépi dį̃zã Ãdróŋá Ũkpó 'Dį̃pị drị́ rĩ sĩ,
'bá ãzí icó sĩ filé jó Ãdróŋá drị́ agâlé ku, kpere mãlãyíkã ázį̃rį̃ 'dã kí bãkụ́lẹ̃
ázį̃rį̃ ũmbã ãni 'dã kí de agá ũsũ agá.

16

Bãkụ́lẹ̃ ázį̃rį̃ galépi tré ũmbã Ãdróŋá drị́ sĩ rĩ kí

1 Má are ụ́'dụ́kọ́ ị́jọ́ jọlépi ũkpó ru re, angálépi jó Ãdróŋá drị́ 'bų̃ gá rĩ
agá rĩ jọ mãlãyíkã ázį̃rį̃ 'dã 'baní, “Ĩmụ ũmbã Ãdróŋá drị́ galépi bãkụ́lẹ̃
ázį̃rį̃ agá tré 'dĩ kí ũsũlé ũ̃nọ́kụ́ drị́ gá.”
2 Mãlãyíkã drį̃drį̃ rĩ mụ sũ ũmbã bãkụ́lẹ̃ ĩ'didrị́ agá rĩ ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá, bị́
ũnzíkãnã ãzákírílí la ce 'bá ãlámã ũ̃bõ̃gũ̃ drị́, ãzíla í'dá ĩ'didrị́ kí į̃nzį̃lépi
rĩ kí ụrụ'bá gá.
3 Mãlãyíkã į̃rį̃ rĩ ũsũ ũmbã ĩ'didrị́ bãkụ́lẹ̃ agá rĩ mĩrĩ agá, į̃yị́ uja ru ãrí
'bá ãvũ rĩ drị́ gá rĩ drị́ áni, ãko pírí mĩrĩ agá ídri rĩ ũdrã kí rá.
4 Mãlãyíkã na rĩ ũsũ ũmbã bãkụ́lẹ̃ ĩ'didrị́ rĩ agá rĩ į̃yị́ dį̣lépi dį̃-dį̃ rĩ kí
agá, į̃yị́ kídí ru rĩ kí abe, į̃yị́ uja kí ru pírí ãrí ru.
5 Má are mãlãyíkã ũkpó trũ į̃yị́ drị́ gá rĩ jọ,
“Mi 'bá ãlá ru ndú rĩ 'i, ị́jọ́ lịnạ́ mídrị́ 'dĩ kí kpị,
mi ándrá cí,
mi vâ ụ́'dụ́ pírí sĩ cí.”
6 'Bá 'dĩ asu kí ándrá mî 'bá ãlá rĩ kí ãrí nãbịya kí abe,
ífẽ dó sĩ ĩ'baní ãrí mvụlé ĩ'bã kí lẽlé rĩ 'bã áni.
7 Má are ụ́'dụ́kọ́ ãlĩtárĩ gâlé jọ,
“Ãndá-ãndá ru, Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dį̃pị,
ị́jọ́ lịnạ́ mídrị́ kí kpị, ãzíla pịrị-pịrị.”
8 Mãlãyíkã sụ rĩ sũ ũmbã bãkụ́lẹ̃ ĩ'didrị́ agá rĩ į̃tụ́ drį̃ gá, fẽ dó ũkpõ į̃tụ́
'bá sị́ ní kojó ãcí ru sĩ 'bá kí zãjó.
9 Į̃tụ́ 'bã sị́ ãcí'bíríto 'dã ivé dó kí, alụ́ kí dó sĩ Ãdróŋá 'i, ũkpõ jụ́wẹ̃ drị́
kí sĩ adru jó drį̃ la gá rĩ 'i, gã kí ásị́ ujalé sĩ dį̃zã fẽjó ĩ'di nî úmgbé.
10 Mãlãyíkã tõwú rĩ sũ ũmbã ĩ'didrị́ bãkụ́lẹ̃ agá rĩ úmvúke ũ̃bõ̃gũ̃ drị́ drį̃
gá, ãngũ ĩ'didrị́ ũpĩ najó ri uja ru pírí ịnịbịrịcịcị rú, 'bá ĩ'didrị́ ucí kí ru
ĩdra ãzá la sĩ,
11 alụ́ kí Ãdróŋá 'bų̃ gá rĩ ãkõzá kí ụrụ'bá gá rĩ sĩ, ãzíla ãzá ĩ'bã kí talé
rĩ sĩ lẽ kí ásị́ ujalé ku ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ kí sĩ.
12 Mãlãyíkã ázíyá rĩ sũ ũmbã bãkụ́lẹ̃ ĩ'didrị́ agá rĩ į̃yị́ dį̃lépi dį̃-dį̃ ãmbógó
Ũfũrátĩ agá, į̃yị́ ala gá rĩ nzụ rá, ãngũ ã'í a'bejó sĩ gẽ̃rį̃ nzį̃jó ũpi į̃tụ́ 'bã ãfũ
agâlé rĩ 'baní sĩ alịjó ãsĩkárĩ ĩ'badrị́ kí abe.

13 Ándre úríndí ũnzí na i'dálépi cécé ụ́drụ́gọ́ áni la kí ãfũ agá Sĩtánĩ 'bã
tị gá, ụ̃bõ̰gụ̃ tị gá, ãzíla nábị̃ ĩnzõ rú 'dĩ ụ̃bõ̰gụ̃ ãfũlépi vũ agá agâlé rĩ 'i rĩ
tị gá Nábị̃ ĩnzõ rú 'dĩ ĩ'di ụ̃bõ̰gụ̃ ãfũlépi vũ agâlé rĩ 'i.
14 'Dĩ kí úríndí ũnzí Sĩtánĩ drị́ gá tálí ụ̃sụ̃táŋá ru rĩ kí idélépi rĩ kí. Mụ
kí ũpi ụ̃nọ́kụ́ drị́ gá 'dĩ 'ba rụ́ pírí, kî trajó sĩ amụ́jó ã'dị́ 'dịjó ụ́'dụ́ ãmbógó
Ãdróŋá Ũkpó 'Dípị 'bã ịjọ́ lịjó 'dã sĩ.
15 Yẹ́sụ̃ jọ, "Ĩmi adru mịfị̃ trũ, ma amụ́ ụ̃gụ́'bá áni, drị̃lẹ́ba 'bá mịfị̃
mmgbọ, ãzíla bõngó ĩ'badrị́ kí tãmbalépi ĩ'ba be kí ụrụ'bá gá rĩ 'banî,
ịsụ́ rú sĩ kí acị́ agá pílílí ru, drị̃nzá ịsụ́jó ũ'bí agá ku."
16 Úríndí ũnzí 'dã tra kí dó ũpi kí ãsĩkárĩ ĩ'badrị́ kí abe pírí ãngũ umvelé
tị Yãhụ́dị̃ drị́ sĩ Ãmãgẽdónĩ 'i rĩ gá.
17 Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã ázị̃rị̃ rĩ la mụ ũmbã bãkụ́lẹ̃ ĩ'didrị́ agá
rĩ sũlé ũlí agá 'bo, ụ́'dụ́kọ́ zalépi re la angá úmvúke jó Ãdróŋá drị́ 'bụ̃ gá
'dã agâlé jọ, "Idé dó ru 'bo."
18 Ãvi nĩlépi lẽrẽlẽrẽ ụ̃kpẹ̃lépi ụ́'dụ́kọ́ trũ ndụ̃rụ̃-ndụ̃rụ̃ rĩ ãzíla ũyãkĩyã
ãmbógó ũnzí ũkpó jõ drĩ údu ru idélépi ku angájó ándrá vũ drĩ gá 'da 'bá
'bã agá la.
19 Táwụ̃nị̃ ãmbógó Bãbụ̃lọ́nị̃ drị́ 'dã asi ru wókõ na sĩ, táwụ̃nị̃ sụ́rụ́ ãzí
rĩ 'badrị́ gá rĩ andi kí rá. Ãdróŋá agá ịjọ́ Bãbụ̃lọ́nị̃ ãmbógó 'dã drị́, fẽ dó
ĩ'diní kópõ galépi ũmbã ĩ'didrị́ ũká íwá áni rĩ trũ rĩ mvụlé.
20 Ãngũ ru lịlépi ã'í ru ỉyị́ agá rĩ kí 'bé abe ãvĩ kí rá.
21 Sí zõ angájó 'bụ̃ gâlé ãnzị-ãnzị rú, kịlọ̃ kãlị́ tõwú u'delé 'bá kí drị́ gá
vụ̃rụ́ 'dõlé. Alụ́ kí dó sĩ Ãdróŋá 'i jụ́wẹ̃ sí drị́ sĩ, ã'dusĩku jụ́wẹ̃ 'dĩ ũnzíkãnã
rú trẹ̃yị́.

17

Ũkú rụ́ kụlépi ãwụ̃ sĩ rĩ

1 Mãlãyíkã ázị̃rị̃ bãkụ́lẹ̃ ázị̃rị̃ trũ drị́ gá 'dĩ 'bã ãzí ãlu rĩ amụ́ jọ mání,
"Mí amụ́, ma mụ míní drị̃rịma fẽlé ũkú ndẽlépi ãwụ̃ sĩ rá rilépi ỉyị́ drị́ gá
rĩ drị́ kí i'dalé.
2 Ũpi ãngũ drị́ gá 'dĩ idé kí ãwụ̃ ũkú 'dĩ be, 'bá ãmvé 'dĩ ĩmẽrã kí íwá ĩ'di
ãni dralépi ũká 'dĩ sĩ, kí pírí idé kí dó sĩ ãwụ̃ ĩ'di sĩ."
3 Mãlãyíkã 'dụ dó ma agụlé Úríndí sĩ ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé. Ándre ũkú
rilépi ụ̃bõ̰gụ̃ ikamgberete la drị́ gá rĩ, ụrụ'bá la gâ sĩ pírí rụ́ Ãdróŋá u'dájó
la kí, ãzíla ụ̃bõ̰gụ̃ 'bã drị̃kã kí ázị̃rị̃, újéke la kí mụdrị́.
4 Ũkú 'dã sụ̃ bõngó gbẽtí trũ kọ̃nị̃-kõnị̃ rú, wãrã-wãrã rú dị̃lépi gólũdĩ
rú pãrã-pãrã, ãzíla ŋálí ãjẽ rú la abe. Rụ drị́ gá kópõ galépi tré ãko ngụ̃lé
ũnzí, ãndị́ ru ãwụ̃ ĩ'didrị́ gá rĩ drị́ kí abe.
5 Ãndrõkõ la gá úsĩ rụ́ ãzí ífí nị̃lé ku la,

BÃBỤ̃LỌ́NỊ̃ ÃMBÓGÓ RĨ,
ANDRE ÃWỤ́'BÁ 'BÃ RĨ,
Ãzíla ŨNZĨKÃNÃ Ụ̃NỌ́KỤ́ PÍRÍ RỤLÉpi RĨ.

6 Ándre ũkú 'dã ĩmẽrã rá ĩ'di 'bã ãrí 'bá Ãdróŋá drị́ rĩ drị́ kí mvụjó rĩ sĩ,
'dĩ kí 'bá ándrá ụ'dị́lé ã'dusĩku ĩ'bã kí Yẹ́sụ̃ ã'ỉjó rĩ sĩ.
Má u'á ụ̃sụ̃táŋá sĩ ma ĩ'di ndrejó rĩ sĩ.

7 Mãlãyíkã jọ mání, “Mi ũsũ ã'du ịjọ́ sĩ? Ma mụ míní ịjọ́ ífí nį̃lé ku ũkú
'dã drị̃ ũbõgũ ĩ'di ujílépi drį̃kã trũ ázį̃rį̃ újéke mụdrị̃ 'dã 'bã drị̃ ífí i'dalé.
8 'Bá ãngũ drį̃ gá rụ́ sĩlé bụ́kũ ídri drị̃ agá ku, i'dójó ãngũ 'bã agá rĩ kí
drụ́zị̃ ũsũ-ũsũ drĩ kí ũbõgũ 'dã ndre, ã'dusĩku ĩ'di ándrá ídri, ú'dî'da 'dáyụ,
wó drį̃ drụ́zị̃ ãfũ 'bụ́ ĩndụ́ ãsį̃lépi ku rĩ gâlé 'bo, ála dó mụ ĩ'di į̃lį̃kį̃lé (drį̃
jalé) rá.
9 “Ĩjọ́ 'dĩ lẽ ũndũwã ãzíla nį̃táŋá. Drį̃kã ázį̃rį̃ 'dĩ kí 'bé ázį̃rį̃ ũkú 'dĩ 'bã
rijó drį̃ la gá rĩ kî.
10 Kí vâ ũpi ázį̃rį̃ 'dĩ kî; kí ãzí tõwú rĩ a'dé kí rá, ãlu rĩ drĩ vâ cí, ãzí rĩ
amụ́ drĩ vâ ku; drĩ amụ́ rá, ĩ'di lú u'á ụ́'dụ́ were.
11 Ũbõgũ ándrá ídri cí, ú'dî'da yụ 'dĩ, ĩ'di bãsĩ úpí ázį̃rį̃ 'dĩ 'bã ãzí, amụ́
ãngũ rụlé vúlé vúlé ru į̃dị̃, ko drį̃ mụlé į̃lį̃kį̃lé.
12 “Újé mụdrị̃ míní ndrelé 'dĩ kî, kí ũpi mụdrị̃ drĩ ũkpõ ịsụ́lépi ku, i'dólépi
ũpĩ rụlépi ku 'dĩ kî, ála nga ĩ'baní ũkpõ fẽ sĩ ãngũ rụjó úpí ru ũbõgũ be
sáwã wereŋá ru.
13 Ũpi mụdrị̃ 'dĩ icí kí ásị̃ pírí ãlu, ãzíla ã'į̃ kí pírí ũkpõ ĩ'badrị̃ fẽlé ũbõgũ
nî.
14 Kí sĩ lẽ ã'dị̃ 'dị̃lé Kãbĩlõmvá be, wó Kãbĩlõmvá 'bã 'bá ĩ'diní umvelé,
ũpẽlé ãzíla ã'į̃táŋá sĩ ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ abe, kí kí ndẽ rá, ã'dusĩku ĩ'di adrujó
Úpí ũpi 'bã drį̃ 'i, ãzíla ãmbógó ãmbogo 'bã drį̃ 'i rĩ sĩ.”
15 Mãlãyíkã jọ mání, “Ĩjỵ́ míní ndrelé ũkú ãwụ́'bá ru 'dĩ 'bã sĩ rijó drį̃ la
gá 'dĩ, kí 'bá ũ'bí kí, sụ́rụ́ pírí kí, ãzíla 'bá tị ndú-ndú jọlépi 'dĩ kí.
16 Ũbõgũ ãzíla újé mụdrị̃ míní ndrelé 'dĩ kí ãwụ́'bá 'dĩ ngũ ũnzí. Kí ĩ'di
ũtrũ a'belé pílílí ru, kí ĩzá la na rá, kí ĩ'di ivé ãcí sĩ, ãzíla kí ĩ'di į̃lį̃kį̃lé rá.
17 Ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã ịjọ́ 'dĩ kí ásị̃ gâlé sĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ idéjó, ĩ'baní
ã'į̃jó la ũkpó ĩ'badrị̃ ũpĩ drį̃ fẽjó ũbõgũ ní sĩ ãngũ rụjó kpere ịjọ́ Ãdróŋá
drį̃ kí ru idé agá.
18 Ũkú míní ndrelé 'dã ĩ'di táwũ̃nį̃ ãmbógó ũpi ãngũ drį̃ gá rĩ kí drį̃ celépi
rĩ 'i.”

18

Bãbũ̃lọ́nį̃ 'bã a'déŋá

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ãzí asị̃ agá 'bũ̃ gâlé vũ̃rụ́ 'dõlé ũkpó
ãmbógó la trũ, ji ãngũ vũ drį̃ gá 'dâ imve tárá-tárá.
2 Za ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ re jọ,
“A'dé dó 'bo! Bãbũ̃lọ́nį̃ ãmbógó rĩ a'dé dó 'bo!
Acá dó ũ̃jị̃gọ́ úríndí ũnzí pírí ãndị̃ ru rĩ 'bã kí sĩ ru zį̃jó rĩ rú,
ãzíla jõrõvũ ãriŋa ũví ãndị̃ ru
ũnzíkãnã ngũ̃lé ũnzí rĩ 'bã kí sĩ u'ájó rĩ rú.
3 Ũkú 'dĩ ulé ũpi ãzíla 'bá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kí pírí
Ãdróŋâ gãlé úmgbé sĩ ãdroŋa ídri kóru rĩ kí į̃nzį̃jó
cécé ũkú ãwụ́'bá rĩ 'bã 'bá kí fẽlé azalé ãwũ̃ ĩ'di ãni azajó aza rĩ sĩ rĩ
áni,
ãzíla 'bá ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá tũjárĩ idélépi málĩ trũ 'dĩ,
acá kí ãko trũ ĩ'di 'bã ú'áŋá ãję̃ rú málĩ sĩ rĩ sĩ.”
4 Má are ụ́'dụ́kọ́ ãzí angájó 'bũ̃ gâlé jọ,
“'Bá mádrị̃ 'dĩ, ĩmi ãfũ ala gâlé rá fô!
Ĩfi ịjọ́ ũnzí ĩ'di ãni 'dã agâlé ku,

ãzíla ĩmi ịsṹ rú sĩ drị̃rịma ĩ'di 'bã mụlé ịsṹlé rĩ kí ĩndĩ ku.
5 Ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ ũdrõ kí ru ãmbógó ru kpere 'bũ̃ gâlé 'dã,
ãzíla gẽr̃ị̃ ĩ'di ãni ũnzí rĩ 'bã ị́jọ́ agá kí Ãdróŋá ní rá.
6 Ĩmi ũfẽ ũnzĩkãnã ĩ'di 'bã idélé ĩmi rṹ
rĩ 'bã ãrígó tị pâlé ĩr̃ị̃, ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí vú sĩ.
Bãkṹlẽ̃ ĩ'didrị̃ agá, ĩmi usa ãko ũká ru pâlé ĩr̃ị̃ cécé ĩ'di 'bã usalé fẽlé ĩminí rĩ áni.
7 Ĩ'di 'bã ándrá ru ịpị́jó, ãzíla ãfó 'bãjó málĩ ĩ'didrị̃ kí sĩ rĩ áni,
ĩmi ĩcõcõŋã ĩ'di, ĩfẽ ĩ'diní cãndí calépi ásị́ la alólépi rá la ã'dusĩku;
'bã ru ásị́ gá,
'Ma ĩzóŋá úpí ru la, má adru ãwṹzị́ ku,
má icó sĩ ũcõgõ ịsṹlé ãluŋá la ku.'
8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ṹ'dṹ ãlu jṹwẽ̃ 'dĩ kí amṹ ũcõgõ fẽlé 'dejó drị̃ la gá,
drã, drã áwáŋá ãzíla ãbị́rị́ rílẽ rú rĩ,
ũkú 'dĩ la ve ãcí sĩ kící-kící,
ã'dusĩku ị́jọ́ Úpí Ãdróŋá 'bã lị́lé ĩ'di drị̃ gá rĩ sĩ."
9 Ũpi ãngũ drị̃ gá ándrá ãwũ̃ idélépi ĩ'di sĩ, ru ũnũlépi málĩ ĩ'didrị̃ kí sĩ
'dĩ kí kí drṹzị́ awá ãzíla ṹlṹlṹ u'bé ĩ'baní ãcí ĩ'di ivélépi rĩ 'bã ãcíkã ndrejó rĩ sĩ.
10 Ĩ'di 'bã drị̃ cịŋá 'bã ũ̃r̃ị̃ sĩ, utu kí pá rá-rá ru, ṹlṹlṹ trũ,
"Wáwõ̃! Wáwõ̃!
Mi táwũ̃nị̃ ãmbógó Bãbũ̃lọ́nị̃ la, táwũ̃nị̃ ãvẽ̃vị̃ trũ rĩ!
Ími ị́jọ́ ãvĩ ũní 'dĩ áni yã?"
11 'Bá tũjárĩ idélépi ũ̃nọ́kṹ drị̃ gá 'dĩ kí u'bé kí ṹlṹlṹ áwáŋâ trũ, ã'dusĩku
'bá ãzí ãlu ãko ĩ'bã kí ajílé rĩ kí ĩgbãlépi la 'dáyụ.
12 Ãko ĩ'bã kí ajílé ĩ̃tũ̃ndãlé rĩ kí, gólũdĩ wẽwẽ rú, sílĩvã, írã gụlépi pãrã-pãrã la kí, ímve, ŋálí, bõngó mị́fị́ cãlé níríŋá rĩ, rángi ãko u'béjó kõ̃ṇ̃kõ̃ṇ̃ rú, bõngó gụlépi lẽrẽlẽrẽ, ãzíla ika rú, ife ngũ̃lépi ãjị́ trũ vĩrĩ, ãko idélé ĩwá sị́ sĩ, ãkójó idélé báwũ ãjẽ̃ ãmbógó sĩ 'dĩ kí, drõ̃nọ́, aya, ãzíla írã gbẽtí trũ ndú-ndú rĩ abe.
13 Ãko pírí ãjị́ fẽlépi, ãdu ngũ̃lépi vĩrĩ sĩ ụrụ'bá ifíjó, ãzíla ãdu nalé nãnã rĩ abe, ife sṹ sĩ ĩmẽrãjó, ãnáfóró ngánõ ãni, tị́, kãbĩlõ, fãrásĩ, gãlĩgãlĩ ã'dị́ drị̃ fãrásĩ 'bã selé, ãzíla 'bá ĩ̃tũ̃ndãlé ãti'bo rú rĩ kí abe.
14 'Bá tũjárĩ idélépi rĩ jọ kí, "Ãko pírí míní lẽlé mî ími ịpị́jó ãfó sĩ rĩ ukó kí rá. Ãyĩkõ ãzíla ũnĩ míní lẽlé ambamba 'dĩ kí dó mí ãni ku, ãvĩ kí dó kpítã, ãgõ kí dó ku."
15 'Bá tũjárĩ idélépi ãko 'dĩ kí sĩ ĩ'bã kí sĩ málĩ ịsṹjó Bãbũ̃lọ́nị̃ gá rĩ, tu kí pá rá-rá ru ũ̃r̃ị̃ sĩ drị̃cị́rị̃ 'bá Bãbũ̃lọ́nị̃ gá rĩ 'bã kí cị́lé 'dã ndrejó, u'bé kí dó ṹlṹlṹ áwáŋâ trũ.
16 Jọ kí,
" 'Wáwõ̃! Wáwõ̃! Táwũ̃nị̃ ãmbógó Bãbũ̃lọ́nị̃,
'bá ala gá ru sũ̃lépi bõngó kĩríkĩrí ãjẽ̃ rú rĩ kí agá, kõ̃ṇ̃kõ̃ṇ̃ rú rĩ abe,
ãko dị̃lépi gólũdĩ rú kí ụrụ'bá gá, ngílíngílí, ŋálí ãjẽ̃ rú 'dĩ abe rĩ kí yẹ̃!
17 Málĩ mídrị́ wẽwẽ rú 'dĩ ãvĩ kí ũní 'dã áni yã!'
"Dẽrébã mẹ̃l̃ị́ tị ujílépi, 'bá pírí acị́lépi ĩ̃yị́ agá mẹ̃l̃ị́ sĩ ãzíla 'bá ãzị́ ngalépi mẹ̃l̃ị́ agá rĩ utu kí pá rá-rá ru,
18 za kí ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ ĩ'bã kí ãcíkã ãcí ĩ'di ivéjó rĩ ndre agá jọ kí,
'Táwũ̃nị̃ ru ajílépi táwũ̃nị̃ ãmbógó 'dõ be rĩ íngõ 'i yã?'

19 “Umvú kí úfóró kí drį̃ gá, ų̃lų̃́lṹ, úzáŋá, ãzíla áwáŋâ trũ,
“ ‘Wáwǫ̃! Wáwǫ̃! Táwų̃nį̃ ãmbógó Bãbų̃lǫ̃nį̃ yę̣!
Ãngũ ándrá 'bá pírí mẹ́į̃ trũ į̃yį́ agá rĩ 'bã kí sĩ
acájó málĩ trũ ĩ'di 'bã málĩ kí sĩ rĩ
kí į̃į̃į̃kį̃ kí sáwã ãlu agá 'dã áni yã?
20 'Bų̃ la, mí u'á ãyĩkõ sĩ į́jǫ̃ ĩ'di į̣sų̃́lépi 'dĩ sĩ,
ãyĩkõ 'bã fụ ĩmi 'bá Ãdróŋá drį̃ 'dĩ,
'bá ų̃pį́gǫ̃ŋá ru, ãzíla nãbį̣ya abe.
Ãdróŋá lį̣ į́jǫ̃ ĩ'di drį̃ gá
gę̃rį̃ ándrá ĩ'di 'bã ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ drį̃ gá rĩ 'bo.’ ”
21 Mãlãyíkã ãlu ũkpó trũ la a'dų̃́ írã kpakụ ãmbõgõ sĩ cécé írã ãná 'į̣jó rĩ api la, 'be ĩ'di mĩrĩ agá úzáŋâ trũ jọ,
“Ála drų̃́zį́ Bãbų̃lǫ̃nį̃ ãmbógó rĩ
'be vų̃rų̃́ ũmbã ãmbógó la sĩ
ãzíla ícó ĩ'di ndrelé į̃dį́ ku,
22 ícó ími agá ų̃́'dų̃́kǫ̃ úngó ãni arelé, 'bá ų̃'dį́ colépi
jõku 'bá gũká vulépi rĩ abe į̃dį́ ku.
'Bá úká dį̣lépi rĩ kí
į̃sų̃́ kí ími agá į̃dį́ ku,
ãzíla írã ãná 'į̣jó rĩ
'bã áwáŋá arelé ími agá į̃dį́ ku.
23 Ãcí tárã drį̃ icó kolé ími agá į̃dį́ ku,
ų̃́'dų̃́kǫ̃ ãyĩkõ idéjó į́zį́gǫ̃ 'bã ãni į́zį́náká be rĩ
ícó arelé la į̃dį́ ku,
ã'dusĩku 'bá ándrá míní tũjárĩ idélépi 'dĩ kí ándrá ãmbogo ų̃nǫ̃kų̃́ drį̃ gá rĩ kî.
Ulé kí ándrá 'bá ų̃nǫ̃kų̃́ drį̃ gá rĩ kí ãndrį́kę̣ mídrį̃ sĩ.
24 Ími agá į́sų̃́ mí asu ándrá ãrí nábį̃ 'badrį̃ kí, 'bá ãlá rĩ 'badrį̃ kí abe,
ãzíla 'bá Ãdróŋá ãni míní ụ'dį́lé ų̃nǫ̃kų̃́ drį̃ gá 'dĩ kí pírí.”

19

Ãlę̃lų̃́yã ã'dį̃ ndẽjó 'bų̃ gâlé rá rĩ

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, má are ų̃́'dų̃́kǫ̃ ũ'bí lãlé ku rĩ 'bã ãni 'bų̃ gâlé úngó ngo agá,
“Ãlę̃lų̃́yã!
Patáŋá ãzíla dį̃zã, ũkpõ kî trũ kí Ãdróŋá ãmadrį̃ ãni,
2 ã'dusĩku į́jǫ̃ ĩ'di 'bã lį̣lé ãndá-ãndá ru ãzíla kpį̣ rĩ sĩ!
Lį̣ į́jǫ̃ ãwų̃́'bá ãmbógó 'bá ãngũ drį̃ gá 'dĩ kí ulélépi
sĩ Ãdróŋá gãjó úmgbé sĩ ãdroŋa ídri kóru 'dĩ kí į̃nzį̃jó
cécé ũkú ãwų̃́ rĩ 'bã 'bá ų̃nǫ̃kų̃́ gá rĩ kí uléjó rĩ áni rĩ drį̃ gá 'bo,
ãzíla ũfẽ vâ ãrí ãtí'bó ĩ'didrį̃ gá rĩ 'badrį̃ kí ãrígó tį̣ ụrụ'bá la gá 'bo.”
3 Ngo kí vâ,
“Ãlę̃lų̃́yã į̃dį́-į̃dį́!
Ãcíkã ĩ'di 'bã sĩ vejó rĩ tụ ụrụgâlé biri jã 'dâ.”
4 'Bá ĩyõ kãlį́ į̃rį̃ drį̃ sụ, ãzíla ãko sụ ídri 'dã u'bé kí ru vų̃rų̃́ Ãdróŋá rilépi úmvúke ũpĩ drį̃ drį̃ gá rĩ į̃nzį̃lé jọ kí,
“Ámĩnã. Ãlę̃lų̃́yã!”

5 Ṷ'dṷ́kṓ ãfũ angájó ãngũ úmvúke ũpĩ drı̨ rĩ gâlé jọ,
“Ị́cṷ́ kí Ãdróŋá ãmadrı̨ rĩ 'i,
'Bá ĩ'di 'bã ãti'bo rú i'dójó 'bá nírí sĩ cajó 'bá ĩyõ rĩ kí abe,
'bá ĩ'di rulépi 'dĩ kî.”
6 Má are ṷ'dṷ́kṓ 'ụlépi 'bá ũ'bí 'badrı̨ cécé ĩyı̨ kṵ̃rṵ̃ rĩ 'bã ṷ'dṷ́kṓ ru ãzíla ãvi ṵ̃kpę̃lépi ndṵ̃rṵ̃-ndṵ̃rṵ̃ rĩ 'bã nujó rĩ áni:
“Ãlę̃lṷ́yã!
Úpí ãma ãni Ãdróŋá Ũkpó 'Dı̨́pı̨ ãngũ rụlépi nĩ rĩ nî.
7 Lẽ ãma ũnũ kí ãma ãyĩkõ sĩ,
ãzíla ãfẽ kí ĩ'diní dı̨́zã,
ã'dusĩku ṵ̃mṵ̃ ũkú bĩjó Kãbĩlõmvá drı̨ acá 'bo,
ãzíla ãmṷ́rṷ́gṓ ĩ'didrı̨ gá rĩ idé ru bábá 'bo.
8 Úfẽ ĩ'diní bõngó ãlápítí,
dı̨́lépi lẽrẽlẽrẽ la sṵ̃lé.”
('Dĩ ídétáŋá ũniyambamba 'bá Ãdróŋá ãni ãlá rĩ 'badrı̨ gá rĩ 'i.)
9 Mãlãyíkã jọ mání, “Ĩsĩ! ‘Drı̨́lẹ́ba 'bá umvelé ṵ̃mṵ̃ ũkú bĩjó Kãbĩlõmvá drı̨ gá rĩ gá rĩ 'banî,’ ” ãzíla jọ vâ, “'Dĩ kí ı̨́jọ́ mgbã ãfũlépi Ãdróŋá drı̨ gá rĩ kî.”
10 'Dâ má a'dé dó ĩ'di pálé gâ sĩ ĩ'di ı̨̃nzı̨́jó, wó jọ mání, “Mí idé íni ku! Ma 'bá ãtí'bó ru Ãdróŋá ãni cécé mî áni la, ãzíla 'bá mî ádrı̨́pı̨ka rú ı̨́jọ́ Yẹ́sṵ̃ drı̨ rĩ vú nzelépi rĩ kî áni, mí ı̨̃nzı̨́ Ãdróŋâ áyụ, ã'dusĩku ı̨́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã i'dálé kpı̨ rĩ fẽ úríndí nãbı̨ya 'baní ı̨́jọ́ vú nzejó ĩ'di drı̨ gá nĩ.” Ándre 'bṵ̃ nzı̨́ ru tı̨ mmgbọ, ala gá 'dãá ándre fãrásĩ imve la tu pá 'dãá. 'Bá ṵ̃cę̃lépi ĩ'di sĩ rĩ ála umve la, Ã'ı̨́táŋá 'i, ı̨́jọ́ mgbã 'i, ĩ'di ı̨́jọ́ lı̨ ı̨́jọ́ kpı̨ sĩ ãzíla ĩ'di vâ ã'dı̨́ 'dı̨ ı̨́jọ́ mgbã rĩ sĩ.

'Bá cę̃lépi fãrásĩ imve sĩ rĩ

11 Ándre 'bṵ̃ nzı̨́ ru tı̨ mmgbọ, ala gá 'dãá ándre fãrásĩ imve la tu pá 'dãá. 'Bá ṵ̃cę̃lépi ĩ'di sĩ rĩ ála umve la, Ã'ı̨́táŋá 'i, ı̨́jọ́ mgbã 'i, ĩ'di ı̨́jọ́ lı̨ ı̨́jọ́ kpı̨ sĩ ãzíla ĩ'di vâ ã'dı̨́ 'dı̨ ı̨́jọ́ mgbã rĩ sĩ.
12 Ĩ'di 'bã mı̨́fı̨ kí dı̨́ cécé ãcí 'bã idrakátı̨ áni, su kõfíyã ũpĩ drı̨ kí wẽwẽ rú ĩ'di drı̨ gá, úsĩ ụrụ'bá la gá rṵ́ 'bá ãzí 'bã ífí nı̨́lé ku la, wó nı̨ ĩ'di ngá kí nĩ á'dṵ̃sĩ.
13 Su bõngó ãzo rú ru ũnzõlépi mẹ́rṓ'bá ĩ'didrı̨ 'bã ãrí sĩ la, rṵ́ ĩ'didrı̨ gá rĩ Ị́jọ́ Ãdróŋá drı̨ 'i.
14 Ãsĩkárĩ ũ'bí 'bṵ̃ gá rĩ bĩ kí vú la, su kí ru bõngó imve ãlápítí la kí sĩ, ri kí cę̃lé fãrásĩ imve la kí sĩ.
15 Tı̨ la gá ménéŋá ã'dı̨́ ãni sı̨́ ãcí la ãfũ nĩ, sṵ́rṵ́ ṵ̃nṓkṵ́ drı̨ gá 'dĩ kí ũsõjó. “Ĩ'di kí drı̨ ce túré aya rú la sĩ,” † tu pá ãngũ sĩ ũmbã Ãdróŋá Ũkpó 'Dı̨́pı̨ drı̨ ũká íwá áni rĩ nzijó rĩ gá.
16 Úsĩ rṵ́ la bõngó ĩ'didrı̨ ụrụ'bá ãzíla ı̨̃lı̨́ la gá.

Úpí ũpi 'BÃ RĨ Ãzíla Ãmbógó Ãmbogo 'BÃ RĨ.

17 Ándre mãlãyíkã pá tulépi ı̨̃tṵ̃ agá ãriıa ungalépi 'bṵ̃ agá ágágá 'dãá rĩ kí umve agá ṷ'dṷ́kṓ mmgbọ sĩ re, “Ĩmi amṷ́ ĩmi tralé ukutáŋá ãmbógó Ãdróŋá 'bã 'bãlé rĩ gá.

---

† **19:15** Zãbṷ́rı̨ 2:9

18 Ĩmi amṵ ĩzá 'bá 'dĩ 'badrị kí tilé, ãvũ ũpi 'badrị kí tilé ãmbogo ãsĩkárĩ 'badrị trũ ãsĩkárĩ abe, ĩzá fãrásĩ 'badrị ãsĩkárĩ cẹ̃lépi fãrásĩ sĩ rĩ 'bã rĩ abe, ĩzá 'bá pírí ãti'bo rú ãzíla ãti'bo rú ku rĩ 'badrị abe, ãzíla 'bá ĩyõ, 'bá nírí 'badrị kî trũ.”

19 Ándre ṵ̃bõ̃gṵ̃, ãzíla ũpi ṵ̃nọ́kṵ drị̃ gá rĩ kí ãsĩkárĩ ĩ'badrị kí abe tra kí ru ã'dị̃ 'dịjó 'bá cẹ̃lépi fãrásĩ sĩ, ãzíla ãsĩkárĩ ĩ'didrị kí abe rĩ kí abe.

20 Úndẽ dó ṵ̃bõ̃gṵ̃ 'i nábĩ̃ ĩnzõ rú ĩ'didrị tálí idélépi ĩ'di drị̃lẹ́ gâ sĩ 'bá kí uléjó ãlámã ṵ̃bõ̃gṵ̃ drị rĩ ũ'bãjó kí ụrụ'bá gá, ãzíla í'dá ĩ'didrị ị̃nzĩjó rĩ be rá. Ú'be dó ṵ̃bõ̃gṵ̃ kí nábĩ̃ ĩ'didrị ĩnzõ rú rĩ be ị̃rị̃ trá ídri rú ãcí ị̃yị̃ mĩrĩ drị̃ áni, anṵ́lépi ku rĩ agá.

21 Ṵ'dị̃ ãsĩkárĩ ĩ'badrị̃ kí ménéŋá ã'dị̃ drị ãcí ãfũlépi 'bá cẹ̃lépi fãrásĩ imve sĩ rĩ 'bã tị gá rĩ sĩ. Ãriŋa pírí ti kí dó ru ĩzá sĩ ĩ'ba kí lẽlé rĩ 'bã áni.

20

Ílí álĩfũ ãlu rĩ

1 Ándre mãlãyíkã ãzí ãlu asị agá vũ̃rṵ 'dõlé angájó 'bṵ̃ gâlé, ĩ'didrị gá fũ̃ngṵ́wã 'bṵ́ ãsị̃ŋâ kóru rĩ drị gá rĩ 'i ãzíla nõrórõ ãnzị la drị la gá cí.

2 Rụ ṵ̃bõ̃gṵ̃ ándrá umvelé Sĩtánĩ 'i rĩ, úpí úríndí ũnzí 'badrị̃, umbé ĩ'di nõrórõ sĩ ílí álĩfũ ãlu.

3 Mãlãyíkã 'dụ ĩ'di 'belé 'bṵ́ ãsị̃ŋâ kóru rĩ agá, ṵ̃pị̃ 'bṵ́ tị cí, icí Sĩtánĩ tị cí 'ba ulé rû sĩ sṵ́rṵ́ ṵ̃nọ́kṵ drị̃ gá 'dĩ kí ị̃dị̃ ku benĩ kpere ílí álĩfũ ãlu 'dã kí ukó agá. 'Dã vúlé gá, ála mụ ĩ'di ayụlé sáwã were sĩ.

4 Ándre úmvúke ũpi 'badrị kí 'bá rilépi drị̃ la gá rĩ kí abe, úfẽ ĩ'baní ũkpõ sĩ ị̃jọ́ lijó rĩ. Ándre vâ úríndí 'bá ándrá ụ'dị̃lé ĩ'bã kí ị̃jọ́ Ãdróŋá drị̃ mgbã Yẹ́sṵ̃ agá rĩ vú nzejó rĩ sĩ rĩ kí, 'bá ṵ̃bõ̃gṵ̃ ị̃nzị̃lépi ku, ã'ị̃ kí í'dá ĩ'di ãni ũ'bãlé ãndrõkõ gá, ãzíla drị gá ku rĩ kî. Angá kí pírí ídri rú ũpĩ nalé Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ be ílí álĩfũ ãlu.

5 'Dĩ angáŋá 'bá drãlépi rá rĩ 'badrị drị̃drị̃ rĩ 'i. 'Bá pírí ũdrãlépi rá rĩ icó kí angálé ídri rú ku kpere ílí álĩfũ ãlu 'dã 'bã ukó agá.

6 Drị̃lẹ́ba ãzíla ãyĩkõ ãmbógó ru 'bá ãlá ãngũ ị̃sṵ́lépi ángáŋá drị̃drị̃ rĩ agá rĩ gá rĩ 'banî. Wó drã ị̃rị̃ rĩ 'bã ũkpõ icó kí rụlé ku, kí adru ãtalo Ãdróŋá 'bã ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ be, ãzíla kí ũpĩ na ĩ'di trũ ílí álĩfũ ãlu.

Sĩtánĩ 'bã ndẽŋá

7 Ílí álĩfũ ãlu rĩ drĩ kí ukó rá, mãlãyíkã la dó mụ Sĩtánĩ ayụlé mãbṵ́sṵ̃ gâlé rá.

8 Sĩtánĩ dó mụ sṵ́rṵ́ ṵ̃nọ́kṵ drị gá wókõ sụ 'dĩ kí tralé, 'dĩ kí sṵ́rṵ́ umvelé Gọ́gị̃ kí Mãgọ́gị̃ be sĩ ã'dị̃ 'dịjó. Ũ'bĩkãnã ĩ'badrị̃ cécé cínákí mĩrĩ tị gá rĩ áni.

9 Iré kí ru ṵ̃nọ́kṵ drị gâ sĩ pírí, ce kí ãngũ 'bá Ãdróŋá drị̃ 'badrị̃ kí rị, táwṵ̃nị̃ ãmbógó ĩ'diní lẽlé rĩ abe. Wó ãcí a'dé angájó 'bṵ̃ gâlé, ivé kí rá.

10 Sĩtánĩ ándrá 'bá kí ulélépi rĩ, ú'be dó ĩ'di ãcí ị̃yị̃ mĩrĩ drị̃ áni anṵ́lépi ku ándrá sĩ ṵ̃bõ̃gṵ̃ kí u'béjó nábĩ̃ ĩnzõ rú rĩ kí abe rĩ agá, kí mụ ũcõgõ ị̃sṵ́lé ị̃tṵ́ kí ị̃nị̃ be jã 'dâ.

'Bá drãlépi 'bo rĩ kí ị̃jọ́ lijó rĩ

11 Ándre úmvúke ãmbógó imve la, Ãdróŋá ri drị̃ la gá. Ṵ̃nọ́kṵ kí 'bṵ̃ be apá kí ĩ'di 'bã drị̃lẹ́ gá rá, i'dá kí ị̃dị̃ ku.

12 Ándre 'bá ũdrãlépi rá, 'bá ĩyõ rú, ãzíla níríŋá rĩ kí abe, pá tu agá úmvúke Ãdróŋá drĩ drĩlẹ́ gá. Únzĩ bụ́kṹ kí tị; bụ́kṹ tị nzĩlé 'dã kí agá rĩ ĩ'di bụ́kṹ ídri drị́ gá rĩ, úlị ị́jọ́ 'bá ũdrãlépi rá rĩ 'badrĩ kí ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé sĩlé bụ́kṹ kí agá rĩ kí vú sĩ.

13 'Bá ịmvụ́lépi ĩyị́ sĩ rĩ kí angá kí ídri rú, ãzíla 'bá ũdrãlépi rá ĩsĩlé ĩnádrĩ gá rĩ angá vâ ídri rú, úlị 'bá kí ị́jọ́, ị́jọ́ ĩ'ba kí idélé rĩ kí vú sĩ.

14 Drã kí ĩnádrĩ be u'bé dó kí ãcí ĩyị́ mĩrĩ drĩ áni rĩ gá, 'dĩ dó drã ĩrĩ rĩ.

15 Ụ'dụ́ 'bá kí ị́jọ́ lijó 'dã sĩ, 'bá rụ́ sĩlé bụ́kṹ ídri drĩ agá ku rĩ, ála mụ ĩ'di 'belé ãcí ĩyị́ mĩrĩ drĩ áni rĩ agá.

21

'Bṹ ú'dí rĩ kí ũnọ́kụ́ ú'dí rĩ be

1 Ándre 'bṹ ándrá údu drĩdrĩ rĩ kí ũnọ́kụ́ údu drĩdrĩ rĩ trũ, mĩrĩ ala gá rĩ kî trũ ãvĩ kí rá, ándre dó 'bṹ ú'dí rĩ kí ũnọ́kụ́ ú'dí rĩ be ũ'bã kí dó ru.

2 Ándre táwũ̃nĩ ãmbógó ãlá, Yẽrụ́sãlẹ́mṹ ú'dí rĩ asị agá 'bṹ gá Ãdróŋá rụ̃lé bábá ãmụ́rụ́gọ́ ru sụ̃lépi nzírí nzírí ágô drĩ tẽlépi rĩ áni.

3 Má are ụ́'dụ́kọ́ ị́jọ́ jọlépi re la ãfũ úmvúke agâlé jọ, "I'dójó ãndrũ drĩlẹ́ gâlé, Ãdróŋá la dó u'á 'bá abe ã'dusĩku lịcọ́ ĩ'didrĩ dó 'bá kí drĩdríŋĩ gá 'dĩ, Ãdróŋá la dó u'á 'bá abe 'bá kí dó adru ĩ'di 'bã 'bá ru.

4 Ãdróŋá la ũcõgõ ĩ'badrĩ kí de rá, ĩ'di kí mịndrẹ ịnị rá. Drã, ũcõgõ, áwáŋá, jõku ãzá taŋá la adru 'dáyụ, ã'dusĩku ị́jọ́ ũ̃kụ rĩ ukó kí rá."

5 Úpí Ãdróŋá rilépi úmvúke drĩ gá rĩ jọ, "Ísĩ ị́jọ́ 'dĩ kí vũ̃rụ́, ma ãko pírí kí 'bã ú'dí ru, ã'dusĩku ị́jọ́ ma jọlé 'dĩ kí mgbã la kí vâ sĩ ásị 'bãjó drĩ la gá rá la."

6 Jọ mání, "Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru 'bo, ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i ífí la í'dóŋá ãzíla ãsĩŋá. 'Bá ĩyị́vị 'bã ndẽlé rá rĩ ní ma ĩyị́ kídí ru ídri ukólépi ku rĩ fẽlépi rĩ drị́ gá rĩ fẽ mvụlé ĩsáli ãjẽ́ kóru.

7 'Bá agalépi ã'ĩtáŋá sĩ rá rĩ la mụ ãko 'dĩ kí ịsụ́lé ĩ'di 'bã ãko rú mádrị́, ma adru Ãdróŋá ĩ'didrĩ, ĩ'di dó adru ngọ́tị́ má ãni.

8 Wó 'bá idélépi ũ̃rĩ sĩ ku, 'bá ã'ĩtáŋâ kóru, 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi, 'bá 'bá kí ụ'dị́lépi, 'bá ãwụ́'bá ru, 'bá tálí ĩnzõ rú idélépi, 'bá úlé ru, 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ĩnzĩlépi rĩ kí abe, ãzíla 'bá pírí ĩnzó'bá ru 'dĩ kí abe ãngũ ĩ'badrị́ gá rĩ ãcí ĩyị́ mĩrĩ drĩ áni anụ́lépi ku rĩ 'i. 'Dĩ drã ĩrĩ rĩ 'i."

Yẽrụ́sãlẹ́mṹ ú'dí rĩ

9 Mãlãyíkã ándrá ázĩrĩ bãkụ́lẽ ázĩrĩ galépi tré-tré jụ́wẽ ãsĩjó ázĩrĩ sĩ rĩ bã ãzí ãlu rĩ jọ mání, "Mí amụ́, ma mụ míní ãmụ́rụ́gọ́ ũkú ru ãrụ́sũ̃ Kãbĩlõmvá drị́ rĩ i'dálé."

10 Mãlãyíkã 'dụ ma Úríndí agâ sĩ 'bãlé 'bé ãzo la sị́ gá, i'da mání Yẽrụ́sãlẹ́mṹ táwũ̃nĩ ãmbógó ãlá angálépi 'bṹ gá Ãdróŋá rụ̃lé rĩ 'i,

11 ãzíla ri dĩlé ãcí imve jõku dĩzã Ãdróŋá drĩ sĩ pãrã-pãrã, ĩ'di 'bã lẽrẽlẽrẽ cécé írã ãjẽ́ rú rĩ 'bã dĩlé ãzíla gĩlásĩ 'bã gụlé pãrã-pãrã rĩ áni.

12 Bõrõ la mére rú rĩ ãmbógó ru ãzo rú, kẽjị́tị trũ mụdrị́ drĩ ĩrĩ ãzíla mãlãyíkã mụdrị́ drĩ ĩrĩ kẽjị́tị kí andre tẽlépi rĩ kí, ãzíla úsĩ rụ́ ínátị sụ́rụ́ mụdrị́ drĩ ĩrĩ Ịsịrayị́lị 'badrị́ gá rĩ kî.

13 Kẽjị́tị kí agá kẽjị́tị na rĩ kí ĩtụ́ 'bã ãfũ agâlé ru, kẽjị́tị na rĩ kí ụ́rụ́lé ru, kẽjị́tị na rĩ kí ándrálé ru ãzíla kẽjị́tị na rĩ kí ĩtụ́ 'bã 'de agâlé ru.

14 Írã bõrõ 'dĩ ĩndụ́ ãrĩlépi rĩ kí mụdrị́ drĩ ĩrĩ, drĩ la gá úsĩ rụ́ 'bá ũpĩgọ́ŋá
ru Kãbĩlõmvá drị́ mụdrị́ drĩ ĩrĩ 'dĩ kí rụ́.
15 Mãlãyíkã ịjọ́ jọlépi má be rĩ drị́ gá ĩbáká gólũdĩ rú sĩ táwũ̃nĩ̃ ũ̃'bĩjó,
kẽjịtị la kĩ trũ ãzíla vâ ãbĩ la abe rĩ.
16 Táwũ̃nĩ̃ 'dã 'bã wókõ sụ 'dĩ kí pírí trũtrũ, mmgbọ la kí ãzo la abe pírí
kĩ trũtrũ. Mãlãyíkã ũ̃'bĩ̃ dó táwũ̃nĩ̃ 'dã 'i ĩbáká ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ, ịsụ́ ĩ'di 'bã
ãzo, mmgbọ la 'i, ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ wókõ pírí sĩ máyĩ̃lị́ álĩfũ ãlu
túrú sụ.
17 Mãlãyíkã ũ̃'bĩ̃ bõrõ 'bã tị dẹngụ la fị́tị́ túrú ĩrĩ mụdrị́ drĩ ázíyá, ũ̃'bĩ̃
ĩ'di ãko 'bá kí sĩ ãko ũ̃'bĩjó rĩ sĩ.
18 Úsị bõrõ 'dã fézã umvelé yãsípẽ rĩ sĩ, wó táwũ̃nĩ̃ 'dã ídé ĩ'di pírí gólũdĩ
mgbã ãndị́ kóru rĩ sĩ, ĩ'di i'dá ulepete cécé gĩlásĩ áni.
19 Írã sĩ bõrõ ĩndụ́ ãrĩjó rĩ kí ú'bé kí írã gbẽtí trũ ãjẽ̃ rú 'dĩ kí sĩ. Írã
drĩdrị́ rĩ yãsípẽ 'i, ĩrĩ rĩ sãpírẽ 'i, na rĩ kãlẽsédónĩ 'i, sụ rĩ ĩmãrãlị́dẽ̃ 'i,
20 tõwú rĩ kãrãdõníkẽ 'i, ázíyá rĩ kãrĩnẽlíyã 'i, ázĩrĩ rĩ kũrũsõlótẽ 'i, ãrõ rĩ
bẽrílẽ 'i, úrômĩ rĩ Tõpázĩ 'i, mụdrị́ rĩ kũrĩsõpásẽ 'i, mụdrị́ drĩ ãlu rĩ jãsĩ̃ṇị́tĩ̃
'i, mụdrị́ drĩ ĩrĩ rĩ ãmẽtẽyĩsítĩ 'i.
21 Kẽjịtị mụdrị́ drĩ ĩrĩ 'dã kí ídé kí ŋálíká ãjẽ̃ rú la sĩ, kẽjịtị ãlu-ãlu ŋálíká
ũví ãlu sĩ. Gẽrĩ táwũ̃nĩ̃ 'dã drĩ kí gólũdĩ mgbã pílílí i'dálépi lẽrẽlẽrẽ gĩlásĩ
áni rĩ sĩ.
22 Ándre jó Ãdróŋá drĩ táwũ̃nĩ̃ 'dã agá 'dãá ku, ã'dusĩku jó ĩ'didrĩ Úpí
Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị kí Kãbĩlõmvá be.
23 Táwũ̃nĩ̃ 'dã lẽ 'bãngá ĩmbá kí ĩtụ́ be dĩlé ĩ'di drĩ gá ku, ã'dusĩku dĩzã
Ãdróŋá drĩ ĩ'di 'bã ãcí ru nĩ, tárã ĩ'didrĩ dó Kãbĩlõmvá 'i.
24 'Bá ãngũ drĩ gá 'dĩ kí dó acị́ ãcí ĩ'didrị́ 'dã sĩ, ãzíla ũpi ãngũ drĩ gá 'dâ
rĩ kí dó málĩ ĩ'badrĩ kí ají ala gá 'dõlé.
25 Kẽjịtị táwũ̃nĩ̃ 'dã drĩ kí adru ĩtũ̂rũ̃ mmgbọ, ícó kí ũ̃pĩ̃lé ãluŋá la ku,
ã'dusĩku ịnị́ la adru ala gá 'dáyụ.
26 'Bá ãngũ drĩ gá rĩ kí pírí ãrútáŋá ĩ'badrĩ kí ají málĩ ĩ'badrĩ abe táwũ̃nĩ̃
agá 'dõlé.
27 Ãko ãzí ũnzí la icó filé ala gá ku, jõku 'bá ãzí ịjọ́ drĩnzá ru 'dĩ kí idélépi
la ãzíla 'bá ĩnzõ alị́lépi 'dĩ kí abe, icó kí filé ala gá ku, wó rá la 'bá rụ́ sĩlé
bụ́kũ̃ Kãbĩlõmvá drị́ ídri drĩ gá rĩ agá rĩ kí fi táwũ̃nĩ̃ 'dã agâlé cálícálí nĩ.

22

Ĩyị́ ídri drĩ gá rĩ

1 Mãlãyíkã tá ãlu 'dĩ i'da dó vâ mání ĩyị́ ídri fẽlépi ulepete tandala cécé
gĩlásĩ áni rĩ, adị́ angájó úmvúke Ãdróŋá 'badrị́ Kãbĩlõmvá be rĩ agâlé,
2 dị gẽrĩ táwũ̃nĩ̃ ú'dí Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ drị́ 'dã 'bã ágágâ sĩ. Ĩyị́ 'bã gọ́rõ̃tị́yõ̃
wókõ ãlu-ãlu rĩ gá ife ídri fẽlépi, ífí kalépi pâlé mụdrị́ drĩ ĩrĩ pâlé ãlu ĩmbá
ãlu-ãlu sĩ rĩ angá zolé nĩ, ãzíla bị́ la írúwá ru, 'bá ãyánĩ rú 'bá ãngũ drĩ gá
rĩ kí sĩ adrí.
3 Ãko ãzí Ãdróŋá 'bã wãlé rá la ícó ịsụ́lé la táwũ̃nĩ̃ 'dã agá 'dãá ku.

Úmvúke ũpĩ drị́ Ãdróŋá 'badrị́ Kãbĩlõmvá be rĩ la adru táwũ̃nĩ̃ 'dã agá
jã 'dâ ãzíla 'bá ãtí'bó ru rĩ kí dó sĩ ĩ'di ĩnzĩ̃.
4 Kí ĩ'di mẹ́lẹ́tị ndre, rụ́ la adru kí ãndrõkõ gá.

5 Ịnị la adru 'dáyụ, icó kí tárã 'bã ãcí ãzíla ĩtụ́ lẽlé ku, ã'dusĩku Úpí
Ãdróŋá la adru ĩ'bã ãcí ru ãzíla kí dó ũpĩ na jã 'dâ.
6 Mãlãyíkã jọ mání, "Ịjọ́ mâ jọlé míní 'dĩ kí ịjọ́ mgbã la, vâ sĩ ásị́ ṭĩjó drị̃
la gá rá la, Úpí Ãdróŋá ịjọ́ lũlépi úríndí sĩ nábị̃ ĩ'didrị̃ 'baní rĩ vâ ịjọ́ drị̃
gá rĩ kí nị̃lépi rĩ, ãpẽ mãlãyíkã ĩ'didrị̃ tị amụ́jó ịjọ́ ru idélépi mbẽlẽ 'dĩ kí
i'dajó ãti'bo ĩ'didrị̃ 'banî."
7 Yẹ́sṹ jọ, "Mí are! Ma amụ́ gbõrú 'bá ịjọ́ nábị̃ 'bã kí jọlé bụ́kṹ 'dĩ agá rĩ
tãmbalépi rá rĩ, ĩ'di drị̃lẹ́ba rú."
8 Ma 'i Yõhánã, ma 'bá ịjọ́ 'dĩ kí arelépi ãzíla kí ndrelé pírí rĩ 'i. Ma mụ
ịjọ́ 'dĩ kí delé are agá ãzíla ndrelé pírí 'bo, má a'dé mãlãyíkã tá mání ịjọ́
'dĩ kí i'dalépi rĩ pálé gá vṹrụ́, ãzíla ma dó ãni rú ĩ'di ị̃nzị̃jó.
9 Jọ mání, "Mí idé íni ku! Ma ãtí'bó mî áni la ãzíla mî ádrị̃pịka nábị̃ rú
ãzíla 'bá pírí ịjọ́ bụ́kṹ 'dĩ agá 'dĩ kí ã'ị̃lépi rá rĩ kí áni. Mí ị̃nzị̃ Ãdróŋá áyụ."
10 Jọ vâ mání, "Ízị̃ ịjọ́ Yẹ́sṹ 'bã kí i'dalé bụ́kṹ 'dĩ agá 'dĩ kí ĩnzõ ku,
ã'dusĩku ị̃tụ́ la acá ãni rú ịjọ́ 'dĩ 'baní ru idéjó.
11 'Bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã mụ ịjọ́ ũnzí trũ drị̃ gá, 'bá ũnzĩkãnã idélépi rĩ
'bã mụ vâ ũnzĩkãnã trũ drị̃ gá, 'bá ịjọ́ múké idélépi rĩ 'bã mụ mũkẽ idéŋâ
trũ drị̃ gá, 'bá ãlá rĩ 'bã adru vâ ãlá ru jã 'dâ."
12 Yẹ́sṹ jọ, "Índre ma amụ́ gbõrú! Ma ũyá mádrị̃ ají ĩndĩ, ma 'bá ãlu-ãlu
ũfẽ gbíyã ĩ'di 'bã ịjọ́ idéjó rĩ vú sĩ.
13 Ma Drị̃drị̃ rĩ ãzíla Ãsị̃jó rĩ, ma Í'dóŋá ãzíla Ukóŋá, Ãlífã ãzíla Ũmégã.
14 'Bá bõngó ĩ'badrị̃ rĩ kí ũjĩlépi rá rĩ kí drị̃lẹ́ba rú, kí ife ífí ídri fẽlépi rĩ
drị̃ gá rĩ na, kí sĩ fi kẽjịtị gâ sĩ táwũ̃nĩ̃ agâlé.
15 Wó táwũ̃nĩ̃ agá ãmvélé ru 'bá cécé ũcogo áni la kí, 'bá úlé 'dĩ kí, 'bá
ãwụ́'bá ru 'dĩ kí, 'bá 'bá ụ'dị̃lépi 'dĩ kí, 'bá ĩnzõ lẽlépi alị̃lépi 'dĩ kí, 'bá
ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ị̃nzị̃lépi rĩ kí abe.
16 "Ma Yẹ́sṹ 'i, má ãpẽ mãlãyíkã mádrị̃ tị mụlé ịjọ́ 'dĩ kí vú nzelé ĩminí
kãnị́sã Ãdróŋá drị̃ kí agâlé. Ma drị̃lẹ́ ãzíla ũri angálépi úpí Dãwụ́dị̃ drị̃
agá, Kúrísĩtõ ándrá nãbịya 'bá kí ịjọ́ jọjó drị̃ la gá rĩ 'i, ma cécé lẽlẽgó
dị̃lépi ãngũsãrã sĩ ụ́'dụ́ ú'dí rĩ 'bã i'dójó rĩ áni rĩ 'i."
17 Úríndí kí ãrụ́sṹ be jọ kí, "Ĩmi amụ́!" 'Bá pírí ịjọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ 'bã
jọ kí, "Ĩmi amụ́ ĩmi 'bá ĩyị́vị́ 'bã ndẽlé rá 'dĩ ĩminí ĩyị́ ídri fẽlépi fẽlé ĩminí
ị̃sálị ãjẽ kóru 'dĩ a'ị̃lé."
18 Ma 'bá ịjọ́ nábị̃ 'bã kí jọlé bụ́kṹ 'dĩ agá 'dĩ arelépi rá 'dĩ 'baní jọ la
mgbã, 'bá ãzí drị̃ ịjọ́ ĩ'di ãni la ũ'bã ịjọ́ 'dĩ kí drị̃ gá, Ãdróŋá la mụ jụ́wẹ̃
sĩlé bụ́kṹ 'dĩ agá rĩ kí fẽlé ĩ'diní drị̃rịma rú.
19 'Bá ãzí drị̃ ịjọ́ nábị̃ 'bã kí jọlé sĩlé bụ́kṹ 'dĩ agá rĩ 'bã ãzí nze rá, Ãdróŋá
la mụ ãngũ ĩ'didrị̃ gá ife ídri fẽlépi rĩ ãzíla ãngũ ĩ'diní táwũ̃nĩ̃ ãlá rĩ gá rĩ
nzelé rá ịjọ́ sĩlé bụ́kṹ 'dĩ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni.
20 Yẹ́sṹ ịjọ́ 'dĩ kí jọlépi rĩ jọ, "Ịjọ́ 'dĩ kí 'dĩ 'bã áni ãndá, ma amụ́ gbõrú."
Má umvi, wõyí! 'Bã adru 'dĩ 'bã áni, mí amụ́ Úpí Yẹ́sṹ.
21 Ásị́ ĩ̃gbẹ̃, lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí Yẹ́sṹ drị̃ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe pírí
ĩmi 'bá Ãdróŋá ãni ĩ'di ã'ị̃lépi rá 'dĩ.